765.

ROČNÍK XVIII.

ŘÍJEN. ČÍSLO 1.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

UNIVERS. PRAG. BIBL. C.R.PUBL. 76

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1901.

Vychází dne 15. každého měsíce.

1

OBSAH.

Str.

SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* 1
V BOUŘI. Báseň *J. Miloty* 11
JAKUB. Nákres z Moravy. Napsal *Adam Chlumecký* 11
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček* 21
SVĚTLO. Vysvětluje *Bedřich Jiříček* 27
CHLÉB. Báseň *Vladimíra Hornova* 35
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 40
HVĚZDIČKA. Báseň *J. Miloty* 48
DRUŽSTO VLASŤ SVÉMU PŘEDSEDOVI 49
O MRAVNÍM SEBEVĚDOMÍ LIDSTVA. Píše *Filip Jan Konečný* 52
Z »RŮŽÍ MISTICKÝCH«. Báseň *J. Miloty* 60
FRANTIŠEK WILDMANN, FARÁŘ A SPISOVATEL. Obraz životopisný. — Píše Dr. *Jan Zítek* 61
HLADOVÝ KAPITÁL. Napsal *Rudolf Vrba.* (Pokračování.) 67
† PROBOŠT Msgr. Dr. ANT. LENZ. Píše *Tomáš Škrdle* 71
»TOVARYŠSTCO.« Píše *F. V. Peřinka* 73
Z NÁRODNÍHO DIVADLA. Napsal *Josef Flekáček* 76
Literatura 80
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 87
Paběrky z novin a z veřejného života 91
Spolkové zprávy 96

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV., XV., XVI. a XVII. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: sl. Ludmila Grossmannova-Brodská, spisovatelka v Praze; MUDr. Jar. Lenz, c. k. policejní lékař a primář u Alžbětinek v Praze, a Albert Trčka, koop. v Brumovicích v Rak. Slezsku. Nový zakládající člen družstva dostává z našeho skladu darem časopisů a knih v ceně přes 200 K. K starším časopisům obdrží nyní ještě XVII. roč. »Vlasti«, X. »Našich Listů« a I. ročník »Hlasů Svatováclavských«. Jakmile nový člen složí první členský vklad, zašlou se mu tyto časopisy a knihy, a to franco. Zakládající členové splácejí ve lhůtách — v pěti letech — 100 K, chudší mohou to učiniti dle stanov ve 25 letech, platí tedy ročně 4 K. — Všecky fondy obdarovali každoroční dobrodincové družstva z Českých Budějovic, a to Msgr. Adolf Rodler, kanovník-kustos a M. Procházka, em. gymn. katecheta. Díky! — Mimo to přispěli: a) na dům družstva: J. M. ndp. Ed. Jan Nep. Brynych, biskup, Jos. Kořínek, Št. Šťastný, Jos. Elitzer, Jan Klein, V. Smola, Ign. Švancara, Jos. Vejchar, Jos. Šauer z Augenburgu, Václav Pokorný, Al. Brynych, Jos. Fabian, K. Skultéty a Vl. Hálek; b) na socialní fond: Jos. Häusler, Václ. Kohout a Dr. Jos. Rydvan; c) na fond pro katolické spisovatele: Jos. Fabian 5 (69), Vl. Hálek 23 (38) a Jos. Himmer 10 (106.74).

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v září složili: Boh. baron Henneberg-Spiegel 50 (100); po 20: Vojt. Kašpar (40), Jindř. Zuna, Václ. Kubíček (30), Václ. Smola (40) a K. Kotrouš (34); Al. Culka 12 (27·20); po 10: Jan Možný (20), Ant. Tůma (50), Albert Trčka, Jos. Hovorka (20), Ant. Suchoradský (80), Jiří Čadek (40), Dr. Jos. Pošmurný (90), Jan Bauer (100), Ant. Mančal (34), Boh. Šubrt (20), Jan Koffer (30); Jos. Janeček 7 (90); Jos. Pohl 6 (38); po 5: Ant. Drápalík (13), P. Aug. Jannal; po 4: Leop. Červenka (32), Jos. Švob (12), Jos. Váňa (36), K. Schwarz (36), Marie Škrdlova (12), Fr. Škrdle (32), Jakub Škrdle (32), K. Skultéty (44), Fr. Grund (12), L. Grossmannova-Brodská, Fr. Malát (40), Kat. jednota v Soběslavi (24); Václ. Průša 2 (34); Jednota v Kostelci 80 h. (27).

ROČNÍK XVIII. ŘÍJEN 1901—02. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

Cařihrad, 25. června 1895.

Drahá sestřenko! Teprve včera jsme opustili Vídeň. Plných dvacet hodin unášel nás rychlík jako letem k žádoucímu cíli, k vábné metropoli východní. Jsme na místě. Vilém mne uvádí do vkusně upraveného příbytku ve vyslaneckém paláci, známém svou polohou v nejzdravější části města.

Jaké to milé překvapení! Ve své komnatě spatřím na stolku mezi skvostným psacím náčiním poštovní zásilku v růžovém obalu, poznávám písmo a s výkřikem radosti: »Toť od mé Pavlinky!« Chvatně roztrhám obal — a hle! Tvá skvostná kresba, představující žehnajícího Spasitele, vítá mne na prahu nové domácnosti. V proudu slz tisknu drahou tu památku ke rtům a k srdci — první to pozdrav z daleké otčiny. A slova nezměrné lásky, jimiž významný dar svůj provázíš, vzpomínky na utěšené mládí, bolestné naše loučení, úzkostná starostlivost a Tvé vroucí žehnání, vše to mne dojímá v nejhlubší duši!

Píšeš, jak po mně tesknís a žalostníš a jak v trapném napjetí zprávy o naší svatební cestě očekáváš. Máš je míti hned; pročež ani neodkládám cestovního úboru, dokud s Tebou nesdělím, čím mé srdce přetéká.

Upokoj se, milá Pavlínko, byla to cesta blažená, ozářena jasem nebeským, věštícím počátek nezkaleného štěstí, a těch dvacet uplynulých hodin budu čítati mezi nejvýznamnější svého života.

Přála jsi nám průvod Rafaelův, milostného ochránce šťastných snoubenců. Bylo mi, jako bych cítila jeho vání a naslouchala andělským slovům, když můj Vilém mluvil o vážném úkolu, jenž nám nastává; když mi dal nahlédnouti do nejtajnějších útrob srdce, nad pomýšlení šlechetného, plného víry a svatého vznětu pro nejvyšší ideály lidstva. Jeho čistý a vznešený názor světa jest zajisté odkazem zbožné a osvícené matky, jejížto spanilé cnosti nám mají býti vůdčími hvězdami na nové dráze života.

I netajil, jakých nadějí ve mne skládá a že od našeho spojení očekává uskutečnění dávných svých tužeb a záměrů. Vyňal z tobolky popsaný lístek; podávaje mi ho, žádal upřímnou odpověď, co soudím o programu života v něm naznačeném?

Četla jsem pozorně, ale čím dále, tím více jsem žasla, neboť jsem netušila, že tak hrozná odpovědnost a těžké povinnosti by spojené byly s důstojností křesťanské manželky a matky. Ztrnule hleděla jsem do té záhadné listiny, nemajíc odvahy se rozhodnouti pro tak přísný způsob života.

Byl to křesťanský pořádek, obsahující dvanáctero pravidel bohulibého života, sestavených ze spisů sv. Františka Sálesského.

Vilém, spozorovav mou sklíčenosť, pravil: »Čeho se lekáš, drahá Zofie? Zdají se ti těžké povinnosti, které tento řád žádá na křesťanských paních? Kéž bys byla poznala mou vzornou matku, která vše, co zde vytčeno, vždy věrně plnila a jak byla spokojená a blažená!«

»Zde viz!« a obrátil list, »co připsala krátce před svou smrtí k oněm pravidlům: »Shledala jsem, že marnosť jest toliko přihlížeti k životu vezdejšímu a budoucích věcí nedbati. Všechno to, co se zdá přinášeti pokoj a blaho, ničím není bez Tebe a nepodává pravého štěstí. Ty jsi konečný cíl všeho dobra, vrchol života i hloubka všech výroků a nejmocnější útěchou služebníků Tvých jest v Tebe nade všecko doufati. Požehnej, Bože můj, Otče milosrdenství a posvěť duši mou požehnáním nebeským, aby byla svatým příbytkem Tvým, a aby ve chrámu velebnosti Tvé nic se nenalézalo, co by uráželo oči Tvé božské vznešenosti.«

Prostá a povzbuzující slova blahoslaveného Tomáše Kempenského strhla pojednou chmůrný závoj z listiny, a vše se mi objevilo v lahodnějším světle. S radostnou odhodlaností uchopila jsem se ruky manželovy, a přitisknuvši ji ke rtům, dím důvěrně: »Pod tvou záštitou nelekám se ničeho, s tebou spojené nic nebude těžkého a odporného. Tvá láska bude mou silou a osladí mi všelikou trpkosť života.«

Byly to nebeské chvíle, do nichž se nevmísilo nic, co páchne zemí; bylo to pravé zasnoubení duší, sladké ovoce svátostních milostí. — Vrtíš hlavou nad tímto podivným cestopisem a tážeš se, kde že jsou nebetyčné hory, půvabná údolí, nádherná města, rozkošné kraje, veselé společnosti, pikantní dobrodružství a všecka ta kouzla moderních svatebních cest? Přiznávám se, že takového nic jsme neviděli, ani nezažili, ba my skorem ani nejedli, ani nespali; zdálo se nám, jako bychom od celého světa odloučeni, již ani na zemi nežili, nýbrž v jakési vzdušné jásotné říši, kochajíce se v jejích krásách. Z těch snivých přízraků, z těch nadzemských výšin byli jsme náhle strženi hlučnými výkřiky na Cařihradském nádraží. »Stambul!« »Stambul!« a upamatováni, že jsme na místě, kde počíná naše společná pouť slzavým údolím.

Ze známých nás nikdo neočekával; proto pokynul Vilém nejbližšímu povozníku a kázal mu jeti ku Galatské věži. Bylo mi nápadno, proč nejedeme přímo do našeho příbytku v Péře, avšak mlčela jsem, tuše nějaké překvapení, jak to Vilém v obyčeji mívá.

»Víš-li, drahá Žofinko, kam jedeme?« tázal se, pomáhaje mi do vozu. »Zaslechla jsem, že ku Galatské věži,« odvětím, »bude to asi nejbližší cesta k našemu domovu.« »Jsi snad velmi unavena,« dí on,« že se tak tážeš, pak by to bylo ode mne nešetrno, že s dlouhou a namahavou cestou spojuji vycházku, na niž by bylo později dosti času. Ale mám k tomu závažné příčiny. Slíbila jsi své sestřence, jak sem přijedeme, že hned jí zašleš zprávu o všem, co jsi viděla na cestě zajímavého, toho však, hlavně mou vinou, bylo velmi málo. Nyní ti bude jediným pohledem nahraženo, co jsi na cestě vyšším zájmům v oběť přinesla.

Povoz stanul na výšině před mohutnou požární věží: »Nuže, pohlédni tam k východu,« vyzval mne Vilém, když jsme vystoupili z povozu. Trvalo to chvíli, než jsem se vzpamatovala. Oko oslněné takovou silou lesku, světla a třpytu, hledalo odpočinku na zamžených temenech hor Balkánských; pak se zvolna obracelo k neobzírnému městu, jež v takové velebě svítilo leskem zlata a barev domů, paláců, chrámů, mešit, věží a kopulí, jako by závodilo o palmu krásy s ohromným vodním zrcadlem, v něž vycházející slunce vrhalo proudy nesmírného jasu a nádhery.

A k severu před námi vynořilo se celé mořské pobřeží, od Zlatého rohu až ku Hellespontu, vroubeno věncem sličných letohrádků s pozlacenými báněmi, kvetoucími zahradami a přitemnělými háji obrovských cypřišů. Samé rajské zjevy pro úžaslé zraky ztrnulého diváka. Opojena rozkošným divadlem, klesám na prsa milovaného chotě a dím blažená: »Rci, Viléme, může-li pak býti kde na zemi krásnějšího pohledu nad tento?«

Vilém sám mocně vzrušen, odvětil: »Přiznávám se, milá Žofie, že na tomto místě, jako ty nyní, i já vždy podobným pocitem bývám uchvácen. Nechci a nemohu zabrániti nevýslovně sladkému úžasu nad takovými zjevy nebeské lahody a spanilosti.« Po chvíli pravil: »Divná to věc, jak rozdílné jsou úsudky lidské. Když jsem se před několika měsíci právě zde svých ruských hostů rovněž tak zeptal, možno-li co krásnějšího zříti na zemi, odvětil mi jeden z nich, znamenitý učenec a cestovatel profesor H. z Tiflisu: »Viděl jste náš Kavkaz? Viděl jste ten ohromný val, táhnoucí se od Černého moře k Chvalinskému, tu hráz Gigantů s více než padesáti baštami, jichž zasněžené běloskvoucí témě se snoubí s oblaky? Přijďte se podivat na to majestátní dílo božské moci a veleby, a až uzříte ten div, nejvyšší a nejčistší krásy, pak se vám bude zdáti to město jako směs pestrých hraček rozestavených na smetišti.«

Chvála ta, patrně přemrštěná, mě poněkud zarazila, na mém přesvědčení však nezměnila ničeho. Během dne se pan profesor ještě jednou rozhovořil o svém zamilovaném pohoří a vypravoval zcela klidně a věcně o nejnovějších výzkumech rozličných alpských společností, jež vyslaly nejodvážnější lezce na Kavkaz, kteří dokázali světu, co může slabý, ale neoblomený člověk pro vědu, krásno a blaho lidstva. On sám roku 1888 súčastnil se pěti takových výprav. Poslední léta dlel po delší dobu mezi různými horskými kmeny, aby seznal jejich řeč, způsoby, zvyky, domácí a společenský život. Líčil nám své bludné poutě neznámými pustinami, děsnými kotlinami, přes zející pro-

pasti, po strmých stezkách do závratných výší ledových průsmyků s nebeskými rozhledy a rozvinul před námi tak úchvatný obraz nevystižitelné krásy, že jsme strženi ve vábná osidla nadšeného starce, básníka, jednomyslně prohlásili, že s ním v čele co nejdříve, jak to naše poměry dovolí, podnikneme tu divuplnou výpravu, ku které jsem, znaje vášnivou radosť své snoubenky ve slézání hor i její účastenství přislíbil, což bylo celou společností s hlučnou pochvalou přijato.

To bylo ono tajemství, jež jsem před našimi příbuznými pečlivě skrýval, obávaje se jejich odporu, těše se v duchu na okamžik, ve kterém ti oznámim, že cílem naší pravé svatební cesty bude svou krásou i divokostí proslulý Kavkaz!

Musím se přiznati, že bych jindy byla přijala tuto zvěst s velikou vděčností, nyní však mi především třeba klidu a času k nutnému uspořádání domácích záležitostí. Chtěla jsem na to Viléma upozorniti, on však mne předešel a pravil: »Doufal jsem, že vroucí mé přání vyplněno bude hned po sňatku, ale zbývající mi ještě týden prázdnin nestačí k tak veliké výpravě; nezbývá tedy, než trpělivě vyčkati příštího jara. Ty však nalezneš v novém svém okolí, zajímavém Stambulu, tolik povzbuzení ku svým oblíbeným etnografickým studiím, že se podivíš, jak rychle zde čas ubíhá. Těš se, milá Pavlínko, neboť v následujících dopisech Tě bude svými národopisnými výplody baviti a mnohdy snad také nuditi Tvá

věrná Žofie.

II.

Cařihrad, 30. září.

Milá Pavlíno! Vzpomeň, s jakou dychtivostí jsme vyhledávaly v seznamu naší zámecké knihovny popisy východních krajin a měst, jak bývaly jsme vzrušeny četbou arabských pohádek z »Tisíc a jedna noc«, tajů serajlských a j., jak naše dívčí obraznost obestírala žárným leskem všecky ty nevypravitelné krásy a rozkoše východu, připoj k tomu nadšené líčení mého prvního pohledu na Cařihrad a pochopíš žal, s kterým své blouznění odvolávám, podávajíc Ti pravý obraz turecké metropole beze všeho básnického pelu a nátěru. Jediný pohled na právě odložený šat, ve kterém jsem procházela pověstné cařihradské ulice, pověděl by Ti více, než mohu vypsati. Trefně porovnal ruský učenec pestrou krásu města s dětskými hračkami na smetišti. Těm zajisté jsou podobny malé dřevěné domky s rudým a zeleným nátěrem, jichž tu nakupeno do tisíců v uzounkých uličkách, plných špíny, zdechlin a hnusných výkalů, jež smečky zmořených psů hltavě požírají. Tyto tmavé pelechy bídy jsou obydleny nejnižší chátrou a zaujímají větší část města.

Ve druhé čtvrti »obchodní« je viděti prostornější budovy s rozsáhlými dvory a skladišti, v nichž napěchovány jsou ohromné spousty zboží a tovarů ze všech dílů světa.

Tu vystavují Armeni, Peršané a Indové svá sukna, šály, koberce vlněné a hedvábné, také tu lze spatřiti klenoty a práce

nesmírné umělecké ceny, jako mísy z tepaného stříbra se zlatými okrasami, naplněné perlami řídké velikosti, arabské lampy, prsteny, náramky s vzácnými drahokamy, vásy neobyčejné krásy, třpytné zbraně, zlatem vyšívaná roucha, ozdobné drobotiny, skříně z perletí, tobolky, zkrátka, co z našich nejpřednějších skladů skvostného a dokonalého se vyváží, jest zde nahromaděno; a přece všecka ta nádhera spíše odpuzuje náramnou nečistotou a nesnesitelným zápachem. Kolem bazárů se kupí četné dílny rozličných řemesel: truhlářů, zbrojířů, krejčů, obuvníků, kovářů, kotlářů. V klikatých ulicích se to hemží prodavači vajec, zeleniny a kyselého mléka; zde visí vykuchaná zvířata v porážkách, stáda ovec se tlačí mezi vozy, jezdci a soumary, všude nepovolná vřava, prach, hlomoz a dým. Jedinou výjimkou v tom neladu jsou mešity a kostely. Jest zde mnoho chrámů, jež vynikají čistotou a bohatou výzdobou. První místo ovšem zaujímá imposantní svatyně ku poctě Božské moudrosti, císařem Julianem postavená, pravý to div světa. Zlaté mosaiky zdobí klenby a pilíře; sloupoví mramorová s jemně tesanými hlavicemi oddělují loď prostřední od postranních. Stěny jsou pokryty alabastrem a porfirem, a oko neklidně těká ohromnými prostorami, až se stápí v nevýslovné nádheře zlatem zářící kopule. Nejvzácnější tento skvost křesťanského umění, znesvěcen a zohaven sveřepým Turkem k nepoznání. Oltáře jsou odstraněny, kříže vylámány, malby zamazány, mosaikové obrazy roztříštěny tak, že křesťan opouští svatyni s bolestným povzdechem:

»Jak dlouho, Pane, bude ještě trvati ponížení naše? Kdy zavzní opět velebný hlahol zvonů na bývalém sídle slávy Tvé, a kdy ustoupí znak lživproroka vítěznému znamení Spasitelovu, kříži Syna Božího?« Mešit jest zde veliké množství, nevešla jsem však do žádné; jsouť, jak mi bylo praveno, všecky prázdné a dle jednoho vzoru stavěné. Ani císařské paláce neposkytují zvláštního přívětivého pohledu. Jsou to skupiny menších a větších budov bez všeho vkusu, vystavené v různých dobách, náspy a baštami opatřené, podobny více pochmurné pevnosti, než vábnému sídlu panovnickému. Zde jest pověstné státní vězení »Sedmi věží, «ale ještě jiný ne méně zajímavý žalař, jehož tajnosti naši zvědavost vždy nejvíce napínaly. Jest to záhadný, žárlivě střežený sultánův harém, na jehož prahu jistá smrť očekává vetřelce, který by se tam odvážil. Neměla jsem velikých nadějí, že bych spatřila kdy ono nepřístupné místo. Avšak přece jsem toho dosáhla. Před třemi týdny podaly dvě dámy prostřednictvím ruského vyslance sultánovi žádost za milostivé svolení ku návštěvě serailu.

Padišah odpověděl velmi laskavě a spolu bylo zasláno lichotivé pozvání všem paním z kruhů diplomatických k domácí slavnosti, pořádané v samém harému na počest narozenin sultánovy matky.

V ustanovený den jely jsme ve třech povozech do serailu, kde nás u třetí brány vrchní dozorce harému očekával. Zde tedy jest to sídlo nejvyšší rozkoše a blaženosti na zemi, jak věří každý Moslemín a vskutku, i nám se líbilo útulné to místečko s cypřišovými háji, rozmanitým kvítím, vodotrysky, kiosky a pavilony, plné vonného vzduchu a slunečného jasu. Vrchní správce kráčel

před námi k zahradnímu paláci a vedl nás řadou komnat do nádherné dvorany, kde jsme byly sultánce Validě a všem sedmi kadunám, zákonným to manželkám padišahovým, obřadně představeny. Vznešená paní přijala nás se svou skvělou družinou s velikou vlídností a dojemnou srdečností. Po krátké rozmluvě otevřena na pokyn velitelky veliká slavnostní síň, bělostným mramorem a zlatými arabeskami ozdobená se vkusným, moderně upraveným hledištěm v průčelí. Po každé straně divadla stály tři sbory odalisek, nejsličnějších děv sultánovy říše. Oděny byly jednoduše, ale malebně. Každý sbor se rozeznával od druhých zvláštní barvou oděvu. Šperků, ani jakých ozdob odalisky neměly; a přece z nich zářila mladivost a krása. Naproti se skvěly kaduny nádherou nevídanou; brilanty, rubíny a jiné drahokamy, jakož i veliké perly na kabátcích jejich byly báječné ceny. Sehrána nějaká opera se slavnostním proslovem. Zpěv byl výborný, jen souhra místy vázla, což však bylo vyrovnáno zvonivým smíchem diváků i hereček. Pak následovaly rozličné tance a výstupy s mistrně provedenou pantomií. Po každém jednání nás obletovaly odalisky, přinášející ve zlatých nádobkách čaj, kávu, mražené, a množství přepodivných lahůdek z cukroví a vzácného ovoce tak umělých tvarů, jak to jen nejdovednější cukrář upraviti může, Ani šumivé žampanské nescházelo, kaduny se ho však nedotekly. Mluvilo se francouzsky. Duchaplná sultánka — matka znala četná klasická díla francouzských výtečníků a hovořila tak plynně se správným přízvukem, jako by byla dcera francouzského národa. Ku konci vyměněno ještě několik zdvořilých poklon, a my se rozloučily nad míru spokojeny.

Z mužů byl přítomen pouze vrchní správce harému, který nás sem uvedl a zase doprovodil zpět až ku bráně blaženosti. Lze si mysliti, jaký rozruch způsobila tato neobyčejná návštěva v zlatém domě. Zajisté, že dlouho zůstaneme předmětem rozprav a různých vtipů ohnivých odalisek, jež sledujíce každý náš pohyb s úzkostlivou pozorností, při tom své pronikavé vzhledy z našich nových pařížských úborů ani nespouštěly. Ubohé děvy! Jejich celý život ubíhá příjemně v zábavách a lehkých pracech, ale nemají nikdy vědomí své ženské důstojnosti, necítí hlubokého pokoření, ku kterému je navždy Islam odsoudil.

Nedomnívej se však nikdo, že je zde neustálý ples a veselí; mnohdy se tu odehrávají sceny přímo tragické. Vždyť sám vrchní dozorce harému se kdesi prořekl, že třeba železné ruky udržeti na uzdě ty vznětlivé povahy, plné překypujícího života, a že neskrocenou žárlivostí rozdmýchané vášně jen citelnou sprchou bičů mohou býti ochlazené. Co se o vraždách ve zlatém vězení vypravuje, není pouhým výmyslem, vždyť dal lžiprorok mužům takovou moc nad ženami, že jimi jako se zbožím obchodovati, ano je dle libosti beztrestně i utratiti mohou.

Za to však těší se jak v rodinách tak ve veřejném životě armenské ženy veliké vážnosti. Nejen že samostatně řídí svou domácnost, ale pravidelně i v obchodech jsou rovnoprávnými společnicemi svých mužů. Do jejich bazárů se hrne všecko; i židé, Turci i křesťané. Tito Armenové, již tvoří celou třetinu veškerého

cařihradského obyvatelstva, jsou zvláštním potěšitelným zjevem uprostřed zde sídlících kmenů a pronárodů.

Proti líným Turkům a úlisným Řekům jsou pracovití, poctiví, úslužní, s menším ziskem spokojení a velice svědomití. Závody jejich zkvétají a mnozí z nich mají znamenité jmění. Proto jsou také od moslemínů nejvíce nenáviděni, a Vilém soudí, že to zde dojde jednou ke hrozné katastrofě. Chtěla jsem dokončiti list; byla jsem však vyrušena nenadálým křikem a hlomozen z ulice. Davy prchajících se valily z dolního města a vnikaly do domů a paláců. Bylo slyšeti silné údery na vrata. Bušení neustávalo. Běžela jsem dolů. Dvéře a okenice byly zavřeny, vrátný a sluhové stáli v předsíni polekáni a chvěli se na celém těle. Po nějaké chvíli připádilo oddělení jezdců, projelo tryskem ulicí, pak nastalo hrobové ticho. Nikdo nechtěl z domu a tak jsme nezvěděli, co to vše znamená, až teprve večer. Přišel dragoman a oznamoval, že porady v Serailu, kam pána svého před polednem provázel, budou trvati pozdě do noci. V paláci velko vezíra pozoroval mezi úřednictvem náramné rozechvění. O jedenácté hodině očekávali tam deputaci pěti set nejpřednějších Armenů; zatím přišla zpráva, že bylo poselstvo to od softů a ozbrojené lůzy přepadeno, ztrýzněno a rozehnáno, načež povstal pokřik, že celá armenská čtvrt jest vzhůru, a policie že tam zle řádí. I vypravoval: »Běžím tam, slyším ze zdálí hukot a střelné rány, potkávám utíkající tlupy, přijdu na náměstí a spatřím chumel svázaných mužů, k nimž z domů neustále nové oběti přivlékají. Hejno slídíčů čeká před kostelem, kam se téměř všickni mužové uchýlili a kde je přehrozná tlačenice. Kdo vyjde, je lapen; praví se, že jich odvedeno na 400 do žalářů. Jde pověst o velikém spiknutí Armenském po celé Malé Asii, kde prý jsou povražděni pašové a ani sultán v paláci svém není jist životem.«

Vilém přišed po půlnoci, nesdělil se mnou ničeho. Jest zamlklý, prací přetížen, dopoledne ve své úřadovně, odpůldne ve schůzích, které trvají šest až osm hodin denně. Nechtěla jsem dříve odeslati list, dokud bych neměla určitějších zpráv o trapných událostech toho týdne. Nyní po osmi dnech hrozného rozčílení se dovídám, že vláda na tu bouři byla již delší dobu připravena.

Sestaveny nové pluky nepravidelného vojska Redifů, z divokých a loupeživých Kurdů a Čerkesů a rozděleny po větších městech a vesnicích provincií Armenských. Křesťanům odňatými zbraněmi byla podělena nejzpustlejší turecká luza. Dnes je Stambul plný vítězného jásotu. Tři tisíce Kurdů, tak se oznamuje, přepadlo neočekávaně povstalce trapezunské a v několika hodinách byla armenská čtvrt vydrancována, šest set křesťanů pobito a nyní vyrazily ozbrojené tlupy fanatických mosleminů do vůkolních osad a vraždí všecko na pořád. Velký vezír prý vyslovil obavu, že by ta krvelačná horečka mohla zachvátiti i zdejší mohamedánské obyvatelstvo, kdyby se důrazně nezakročilo proti Armenům; pak že by teprve bylo zle. Pro ten případ se však dobře postaraly velmoci. Dnes ráno se objevilo pět velkých válečných korábů v Bosporu a postavilo se proti městu. Nestrachuj se tedy o svou dobře chráněnou sestřenku Žofii.

III.

Cařihrad, 20. března 1896.

Přítelkyně milená!

Poslední list, v němž jsem Ti líčila další události v provinciích Armenských, se značně opozdil, byv zadržán tureckými úřady. Jelikož obsahoval samé vládě příznivé zprávy, byl jako bezvadný propuštěn přes hranice. Byla bych tomu však velice povděčná, kdyby byl ani nedošel. Želím toho, že jsem kdy projevila své uspokojení nad rychlým a šťastným ukončením armenské vzpoury. Stydím se, že tak blízka pramene, nepronikla jsem to pletivo podlých lží, jimiž podvodná porta se snažila tak chytře obelstíti svět křesťanský. Sultán, nemoha déle odolati nátlaku velmocí, aby sliby a závazky v míru Svatoštěpánském přijaté vyplnil, odhodlal se konečně, že nutné reformy na ochranu svých křesťanských poddaných a úplnou rovnoprávnost všech před soudem v skutek uvede. Zařízení takové, aby nenáviděný ďaur byl na roveň postaven s moslemínem, příčí se zásadám mohamedánského náboženství, proto muselo býti překaženo za každou cenu, byť to stálo vyhubení všech kmenů křesťanských. Všecky vrstvy se spojily k tomu ďábelskému dílu. Báchorka o daleko rozvětveném spiknutí armenském v Malé Asii a výmysly o úkladech na životy nejvyšších úředníků v provinciích Maloasijských staly se křesťanům osudnými. Armenové jsou vyhlášeni za nejnebezpečnější nepřátele říše, již co nejrychleji musi se učiniti neškodnými.

Nařízeno, aby křesťané bez průtahu odevzdali těch něco málo zákonem povolených zbraní, což tito tiší a trpěliví poddaní ochotně učinili. Zbraně byly ihned rozděleny loupežným Kurdům a zvrhlé turecké luze.

Posádky ve větších městech rozmnoženy, a tři nové pluky z divokých redifů postaveny do rozsáhlejších vesnic, kde čekaly na pokyn vůdců k početí krvavé práce.

Zrádné přepadení pokojné armenské deputace v Cařihradě dne 30. září bylo spolu znamením k strašlivé řeži v maloasijském území. Nyní, když děsná tragedie ukončena a ohromné hroby tisíců mučeníků uzavřeny, odhrnuta příšerná záslona lží a klamů; na sta svědků všech stavů cizích i domácích, křesťanů i pohanů, vystupuje a vypovídá o hrůzách, jakých svět ani za nejkrutějších pronásledování Neronů a Dioklecianů nespatřil. Úřední zprávy zaslané od šesti konsulátů mluví o pět a osmdesáti tisících zavražděných mužů, 650 vypálených vesnicích, a třech stech vydrancovaných a rozválených kostelích, mnoho tisících uvězněných a půl milionu ohrožených ženách a dětech, hladomorem vydaných největší bídě. To vše se děje před očima křesťanských mocností a ony mlčí. Do vnitřních záležitostí cizí říše míchati se není dovoleno, tomu prý brání mezinárodní právo, tak se hlásá do světa. Vzpoura silnou vládou padišahovou potlačena na vždy; neboť zbytek armenského národa se nevzchopí již k životu, — pročež nebude reform již třeba.

Ostatně naše zakročení, tak se omlouvá každá velmoc, by vzbudilo žárlivost ostatních mocí, náboženský fanatismus dvou set milionů Moslemů by zaplál světovým žárem. Budiž tedy obětována ubohá Armenie.

Než něco přece muselo se pro nešťastné vykonati. Pláč a nářek opuštěných, svých živitelů zbavených, proniká nebesa; pět set tisíc všeho majetku zloupených, hladem zmořených, polonahých bídáků vztahuje ku křesťanským spolubratrům na západě ruce, prosíc o slitování.

Tito však nemají zvěděti o srdcelomných bědách, jen aby přítel Turek ve svém jemnocitu nebyl uražen.

Zde v Cařihradě sestoupily se vznešené paní a s nadšením hrdinek křesťanské charity se uchopily záslužného díla. Milionáři američtí a angličtí zaslali ohromné sumy. Velkodušná Francie nezůstala pozadu.

Svatý Otec přispěl 50.000 librami, katholikos patriarcha ečmiadzinský vyslal několik výtečných kněží do nejvíce zpustošených krajů s vydatnou pomocí. Co mužové tito vykonali, zní jako báje. Včera zavítal jeden z těch apoštolů lásky sem do Péry a navštívil naši schůzi. Pozvány byly též některé dámy bohatých obchodních domů, Řekyně a Armenky. Příchozí vzácný host byl archimandrit Bazilius, vysoký, as čtyřicetiletý muž, významné tváře s temným plnovousem. Hned v prvních dnech pronásledování pospíchal do Trapezuntu a odtud, chráněn imunitou jako ruský příslušník, prošel čtyři nejvíce zpustošené vilajety. Mluvil úchvatně z nejhlubšího přesvědčení a s takovým zápalem, že jsem se chvěla vnitřním rozčilením. Dojemně porovnával národ svůj s velikým trpitelem starého zákona, nábožným Jobem. Jako tento idumejský bohatýr vládl rozsáhlým územím, oplýval statky pozemskými, byl mocný, ctěný, měl množství zdárných dítek, věrných služebníků a upřímných přátel a ctnostmi svými vzbuzoval obdiv nebes, tak i národ armenský viděl dny velikosti a slávy. Nyní živě líčil dějiny svého lidu. »Nejstarší tento kulturní národ na zemi,« pravil, »odvozuje původ svůj od Haika, vnuka Noemova, který s kmenem svým ještě před stavbou věže babylonské se uchýlil k posvátné hoře Araratské, na jejímž úpatí založil město hrazené, budoucí sídlo říše, která rychle mohutněla a se šířila na východ až ku eufratským břehům. Mezi pohanskými národy byli Armenové nejprvnější, jimž zabřesklo světlo spásy, když k nim sv. Tomáš apoštol, zavítal. Počátkem čtvrtého století obrácen celý národ na víru Kristovu a král Frinidad III. pokřtěn od biskupa Řehoře Osvětitele, čímž dokonáno dílo spásy. Od té doby kvetlo nové království křesťanské blahobytem, osvětou a uměním, až dosáhlo vrcholu slávy pod mocnými Bagratovci, jichž residence Ani, město tisíce kostelů, bylo 150 roků nejpevnějším a nejnádhernějším panovnickým sídlem celé Asie. Rozsáhlá vysočina armenská, uměle zavlažována nesčetnými průplavy, s nesmírným bohatstvím úrodných rolí, bujnou zelení luk, hájů a zahrad, skýtala tak luzný obraz přírodní krásy, že povstala domněnka, že zde a ne jinde mohl býti ztracený ráj.

Že v těch nejšťastnějších a nejslavnějších dobách zbožný národ armenský měl především na zřeteli čest a slávu Boží,

toho důkazem jsou velikolepé pozůstatky křesťanských chrámů v sutinách zbořených měst.

Pravou velikost však osvědčil ten statečný národ neohroženou stálostí v dobách nejkrutějších utrpení, jimiž jako zlato v ohni zkoušel Hospodin věrnost sluhů svých.

Jako poslové Jobovi čtyřikráte vždy děsnější přinášeli zprávy, tak čtyřikráte na nešťastnou Armenii větší a větší se přivalily hrůzy. Strašlivá vojska ukrutných Sasanidů přepadla zrádně požehnanou tu zemi, dobyta pevná města, rozmetány chrámy a oltáře.

Po nich se vyřítily ze stepí a pustin Asijských statisíce loupeživých Mongolů a zaplavily úrodné vysočiny armenské, povraždily pastýře a zabraly všecka jejich stáda.

Koncem dvanáctého století vytlačili fanatičtí Seltžukové oba soupeře, zpustošivše zemi ohněm a mečem, vrhli se s neslýchanou zuřivostí na sídlo slavných Bagratidů, aby vyhladili poslední památku křesťanských králů. Se zlobou lidskou se spojili i rozkacení živlové. Strašné zemětřesení pohřbilo v ssutinách hlavního města tisíce vyznavačů Kristových.

Žalné trosky uhněteného kmene armenského, rozptýlené po říši osmanské, sevřené davy jízlivých nepřátel, jsou zachovány prozřetelností do dnešního dne, by se staly divadlem Bohu, lidem i andělům.

Svět měl poznati koncem devatenáctého století největšího mučeníka mezi národy, jehož srdcervoucí obraz již zřel dva tisíce let před Kristem na opuštěném, malomocném a hnusnými ranami pokrytém Jobovi.

V takové podobě jsem viděl všude bratry své na spáleništích, rozvalinách domů, na ulicích, v kalužinách krve s roztříštěnými údy v smrtelných zápasech. V žalářích a mučírnách, osočeni jako vyvrhelové lidstva, jako spiklenci a úkladní vrahové dovolávají se svědka své neviny, toho Nejvýšspravedlivého na nebi. Nikdy se mi nezdá národ můj tak velikým, jako v přehrozném svém utrpení; neboť k takové výši dospěla skálopevná víra mnohých, že i v mrákotách smrti s tichou odevzdaností šeptali: »Kdybys Pane, mne i zabil, v Tebe doufati nepřestanu!«

Možno-li, aby zahanbena byla tak nezměrná důvěra v Slitovníka nebeského, aby oslyšány byly prosby z těch krajin nevýslovné bídy a opuštěnosti. Ještě řečník neukončil, a již se prázdnily tobolky a množství peněz, skvostů a klenotů leželo před ním jako oběť křesťanské lásky. V náramném rozechvění jsem se ubírala domů. Taková se mé duše po těch nešťastných zmocnila touha, že jsem přála sobě míti křídla, bych mohla zalétnouti do těch krajin bezměrné bídy, nářku a opuštěnosti, když nemožno pomoci, aspoň s nimi trpěti a zemříti. Druhého však dne jsem se přesvědčila, jak chabé jsem stvoření; vždyť nemám ani tolik odvahy, žádati Viléma, aby cestu na Kavkaz změnil v návštěvu zbědované Armenie.

Pokus takový byl by marným, neb daného slova nelze rušiti, když vše již na jisto vyjednáno. Společnost cestovní sejde se

v Tiflisu koncem května, odtud pak nastoupí pouť k nejvelebnějšímu chrámu přírody, jak hrdě pan profesor nazývá tajuplné pohoří kavkazské.

V blahé naději, že i na této cestě mne bude provázeti láska Tvá, zašlu Tobě v příštím listu náš podrobný program, abys v každé hodině zvěděla, odkud Ti zasílá nejvřelejší pozdrav Tvá

(Pokračování.) Žofie.

V bouři.

Kolem noc a bouř a hrůza,
zem se v chaos řítí,
blesků pochodně v řev živlů
na cestu jí svítí;
jak by náhle v podnebesí
o ten širý svět
mezi anděly a běsy
boj se krutý ved!

Hřměte jenom, hromné rány,
švihej, blesku biči?
Nad vámi se Nepoznaný
Nevyzpytný týčí,
i v divokém bouře řvaní
v blesku sinou zář
k zemi sklání v smilování
Svoji svatou tvář.

Azurem se přiodívá,
řasným pláště mrakem; —
kdo ho z lidí v žasu vidí
svojí víry zrakem,
hlasy bouře, živlů hněvy,
nic ho nezleká:
ví, že On se ve všem jeví
duši člověka!

J. Milota.

Jakub.

Nákres z Moravy. Napsal ADAM CHLUMECKÝ.

Jedu do Košic na Vánoce. Mám tam strýce farářem. Slezu na malé stanici a hledím, čeká-li mne povoz. Vidím saně, ale koně nejsou farské a kočí také ne. Jdu sněhem a poznám teprve po hlase, že to kočí Jakub, starý známý; slouží u košického lékaře. Několik let jsme se neviděli a málem bych ho ani nebyl poznal; tak se spravil! Bral na sebe! Smějeme se oba. Ptám se ho: A farský není tady?

E, kdo ví, kde je mu konce! Přijel a zaskočil do hospody na skleničku, koně se splašili a utekli. Teď je kdesi honí, ale

není po nich ani slechu. A nesvezete se se mnou? Pan doktor jel do Prahy a nechal na saních kožich, bude vám dobrý.

No ovšem, přijmu s povděkem, pravím, a vskočím do krásných saní a do kožichu. A to bylo mé štěstí. Byl jsem uhřát, sněhu na silnici mnoho, cesta daleká. — Hnuli jsme se. Celá krajina bílá. Nad zemí visí lehounká mlha a slunce ji barví do žluta. Mírný mráz při severním vánku. Jedeme po větru. Jakub sedí vedle mne — chce se patrně vypovídat.

Mladý mužík, kolem třicátky, malý, zavalitý, vypasený. Červená tvář s malýma, černýma očima, jest oholen a jen hoří. Nad malými ústy sedí mu tupý nosík, jejž při úsměvu čtverácky nakrčuje. Na hlavě má beranici s černým beránkem a kožichový límec na uších, jako v třeskuté zimě.

Jaký to chlapík, ten Jakub! Slouží u lékaře dvanáct let a zdá se, že se od něho nepohne. Aby ho pán mohl postrádat?! Toto! Takového Jakuba nenajde na devíti okresích! To ví pán, to ví Jakub, to vědí koně, to vědí celé Košice. Takového Jakuba nemají ani v Košickém zámku, a panství je panství!

No! No! Jakub stojí za to, abyste si ho povšímli. A já, byv několikrát u doktora na besedě, prohlédl jsem si ho sám důkladně; musel jsem!

Když jsem byl poprve do stavení uveden, představil mně ho lékař slovy: »To je můj hospodář. Takového jsem neviděl! Nekrade, nekouří, nepije a netoulá se! Věříte tomu? Nemá vášní, leč že nenávidí všecky mladé ženské! A dobře má! Měl známost s chudobnou, vzala si boháče. Měl známost s bohatou, vzala si žebráka, neměl ani cti, ba ani košile na těle. A Jakub měl osm stovek. Chodil za starší vdovou, mladým už nevěřil, tu měl nejradši a umřela — zabil ji hrom. A Jakub se zbláznil a musel do blázince! Byl tam dvakráte a vrátil se nesvůj. Ještě ho to časem chytilo u nás; ale teď je hlava dávno v pořádku a Jakub je moudřejší než já. Takového nenajdete! Kolikátý vám teď nešidí? Nepije, netoulá se? Vidíte, to je člověk jak má býti!

A podivejte se po dvoře, jaký má pořádek! Vozy se mu lesknou, nářadí se svítí a je čisto jak náčiní kuchyňské a všecko na svém místě. A zajděte do stáje! Koně jsou jak cvalíky a mají čisto jako ve světnici. Tady je jeho lože, on vám nebude jinde spát než u koní! Zde má kropenku se svěcenou vodou a tamhle kříž a dva obrazy, se starodávným růžencem po bábě. Modlí se a pracuje — a proto všemu rozumí a všecko se mu podaří. Všeho se dovtípí! Zkazí se pumpa — rozloží ji a spraví, je jak nová. Zláme se nářadí, spraví si je. Rozbije se okno, zasklí je. Matou se vám hodiny, zřídí je nad všechny hodináře. Onemocní kůň, ví, co mu schází, jako by se ho byl zeptal a vyléčí ho sám. A lidem hojí všecky zduté krávy a ušípaná — šmak ho ví, kde se učil — —

Chcete si zabít vepříka, zabije vám jej, a nadělá klobás a jaternic, řezník jich neutrefí! Všecko umí, mnoho myslí a málo mluví a není člověka trpělivějšího nad něho!

To bylo parádní číslo doktorovo v domě! 'Abych si pak Jakuba nevšíml!? Seznámili jsme se rychle a usmívali jsme se z daleka, když jsme se potkali. Jakub byl člověk ze starého světa.

a uměl vyprávět, drže při tom na chválu. Obveselil mne nejednou, buď čipernou novinkou, nebo příšernou pověrou, jak ho to vůbec právě ladilo. Sedl tedy v saních vedle mě, jak na zavolání, mlaskaje na koně. Jeli jsme z počátku pomalu po kostrbaté dlažbě.

Pravím: A proč se ty koně splašili, že utekli?

E, Martin jim dal korýtko pod huby a sotva odskočil na kořalku, přiletěla straka a sedla si na korýtko. Patrně chtěla zobat s koňmi, nebo je odehnat — ta má za ušima! A koně se zvětřili, jak by je byl zlý duch posedl.

A byla by straka tak dotěrná?

To je ochočená straka strážníkova a jmenuje se káče. Ta vyvedla již mnoho pestva. Jedenkrát ukradla polskému židovi, takovému chudáku, za kloboukem jízdní lístek na stanici a ten pak bědoval a nadával, až mu dali jiný. Krade vejce z hnízda a jsou-li jí velká, napíchne je na zobák. A to jsem letos napodzim sám viděl, jakého strachu nahnala slepicím, hrabajícím v trávníku u stanice. Sedla nad nimi na topol a napodobila skřek jestřabí, a slepice se rozprášily do všech koutů! To bylo veselé!

A nebylo to náhodou?

I kdeby! Kdoby neznal straku?! Ta vám vždycky hraje o druhého. To ji neznáte! Já jsem vyučen řezníkem. Když jsem byl poslední čas u mistra, měl jsem jít se psem pro tele. Ale pes mně z jatky zmizel jako Ječmínek! Jářku, jistě zase něco tady uzmul a šel se s tím schovat! Jdu a hledám, a milý pes až venku za plotem na louce, kudy žáden nechodí, leží a hryze kost a obírá třásna masová. A tu s vysoké plané hrušky sletí dvě velké straky — tam měly mladé a dělaly mnoho škody — a přímo za psem! Jedna se postaví před něho a poskakuje jak šašek, druhá za ním, a klove ho prudce do ocasu a do zad. Pes vyskočí a žene se vztekle po ní, ta však jen zvolna a nízko před ním poletuje. Zatím druhá straka lapila kost a letěla s ní na hrušku, odkud jsem ihned zaslechl veselý řehot. Byly tam už obě!

A proč jste nezůstal řezníkem?

Chtěl jsem si brát řezníkovu dceru a ta mne ošálila! Chtěl jsem na ni zapomenout a dal jsem se na uzenářství. Tam bylo šest dcer a měla každá pěkné věno. Jednu mně slíbili, ale oklamali mne ještě hůře než u řezníků, a lidé se mně vysmáli. Nechal jsem uzenárny, abych na ni zapomněl, a šel jsem sloužit za pacholka k hodné vdově. Měli jsme se brát, ale jedva že bylo po první ohlášce svatební, zabil ji hrom, a pak bylo — všelijak! Povídal jsem si — je to vůle Boží, abych zůstal svoboden — a již jsem tak uvykl.

Velké soužení asi nemáte?

E ne, nemám! Nesmím si pohanět! Když dá Bůh zdraví, je lépe tak, aspoň není starosti.

A pán je zdráv?

A nevelice! Co přijel z výstavy pařížské, schne a tratí se. A co se mu namluvím, aby toho kouření nechal! Ne a ne!

A což, utržil si ve světě něco, že se tratí?

Nějaký světoběžník prý ho uhodil do zad a hned ho píchlo v plicích. Kašle, až by se roztrhal!

Proč ho uhodil?

To prý se stalo tak! Sešel se tam s několika známými pány a paničkami a jezdili na člunu po řece večer při světle. Bylo prý člunů plno po vodě. Na některých zpívali a hráli, a náš pán vyndá flétnu a praví: Zahraji vám národní! A hrál vážné i skočné. A v zadu za nimi se octne jiný člun a na něm veselá společnost a jedou ustavičně za našimi a poslouchají. A jeden z nich dělá pohoršlivé posuňky a naše dámy se červenají. Pán vstrčil flétnu do kapsy, mysle, že dotěrní lidé dají pokoj, ale právě onen drzý se rozkřikne, proč nehraje? Doktor odsekne: »Že nechci!« — A neomálenec přirazí těsně k němu: »Ale, já chci, abyste hrál, sice vás převážím do vody!«

A skutečně, chtěl rozkolébat člun! Pán neumí plavat a bál se o sebe i o ostatní. Vyndal flétnu a hrál. Ale, když přijeli ke kraji na mělčinu, řekl mu: »Pane, podal jsem se vám, aby se nestalo neštěstí, buď mezi námi, nebo vašimi. Ale, taková zpupnost žádá, abychom ji řízně odbyli soubojem. Zítra o čtvrté hodině ráno — ač máte-li čest jakou — přijďte sem na břeh a budeme se potýkat na meče. Myslím, že se obejdeme bez svědků! Dobrá, praví cizinec. Já jsem poručík Medvěd z Anglie a já doktor Vlk z Moravy!

A ráno, o čtvrté byli skutečně oba na místě, ale, jaké překvapení! Doktor vytáhne revolver, míře mu do čela! »Co?« Osápne se poručík, »nechtěl jste souboje na meče?!«

»Ovšem,« odpoví doktor, »ale teď se nejedná ještě o souboj, nýbrž o malou přípravu k němu, o předehru.«

»Jakou předehru? Co chcete?«

»Než se budeme bíti, budu vám na fletně hrát a vy budete tančit, sice vás zastřelím na místě!«

»To je nástraha! To je vražda!«

Ale doktor nepopustil a Medvěd, nechtěje, aby natáhl běhy, musel se podvoliti! Doktor hrál skočnou a pískal více než čtvrt hodiny a Medvěd tančil, až s něho teklo! A když se již motal, zastrčil pán flétnu do kapsy a dí mu: »Pane, teď jsme kvit! Porovnání! Vy jste mne přinutil, abych vám hrál, já jsem vás teď přinutil, abyste tančil. A teď, libo-li, můžeme se potýkat!«

Ale milý poručík únavou jedva stál na nohách! Byl jistě rozespalý po nemírném pití a zdráhal se, dokud si neodpočine. Chvěl se vztekem. Ale za chvíli nebude souboj beze svědků, lidé se budou trousit do města a pošlou na nás hlídku, namítal doktor, a tak se nedomluvili. A pozdravil poručíka, že jde a více naň nedá! A šel. Náhle dostal ránu do zad, nějakým pahýlem. Obrátil se rychle, ale než se vzpamatoval bolestí, zmizel důstojník, jako by byl do vody skočil. To musel být žid, říkal nám doktor, nějaký židovský darmošlap a ne důstojník! A to si donesl od něho na pamětnou! Inu, kdo doma sedí, o příhodě neví. Jen kdyby nechal teď kouření!

A nechce? Neposlechne?

A ne vždycky! A bude ho škoda! Jezdí za námi nemocní z daleka široka a u nás se vyléčilo nějakých nemocí! Ale, jak praví přísloví: Co vlk a medvěd zkousají, to se nevyhojí! Medvěd plíce ranil a Vlk je suší tabákem.

A je to opravdu již tak zlé?

E, zlé, nezlé! S tím se nehraje! Onehdy by se nám byl v samém kouři zadusil! Nakouří na noc plnu jizbu a pak v tom spí. Je to rozum? Schoval jsem mu všecky dýmky, ukryl jsem je do truhly ve stáji, aby je nanašel. Přišel na mne: Jakube, neviděl jsi mých dýmek? To je podivno, že jsou všecky pryč! Neschoval jsi mně je?

E, bať, schoval jsem je, pravím. Již se na mne nehněvejte, stále vás prosím, abyste se tím jedem nehubil — a jakobyste mně to naschvál dělal! Jakobyste se nám chtěl umořiti, a já se na vás již nemohu dívat. Kdybych včera nebyl v noci na vás dohlédl, byl jste dnes v Pánu! Zakašlal jste se, zapomněl jste se a mne váš chrapot až mezi koňmi probudil! Vyskočil jsem a za vámi, zda se vám něco nepřihodilo, a již jsme vás s těží vzkřísili, a teď už zase chcete dýmku?!

A on, plné oči slzí, mně praví: »Jakoubku, ty jsi hodný člověk! Zkusím to, a nechám kouření. No! no! Vím, že nad tebe nemám.«

A tak nebafčil jen týden — a byl z toho všecek nemocen a žaludek mu netrávil. No, sem a tam ho musím nechat, ať si zapuká, myslil jsem si, ale jen po jídle, a musím dát pozor. A hned lépe trávil a mohl jsem ho o prst ovinout, tak si dal říci. Radil jsem mu jísti med — byl mu sladký. Vařili jsme mu pýř, celník a jahody, bylo mu to jalové a smál se nám, totiž mně a hospodyni, že nosíme dříví do lesa, hojíce lékaře, a vystáli jsme s hospodyní mnoho, ale jen když se podrobil a užíval! Starý mládenec je vždycky ohebnější než ženáč a něčeho jsme docílili přece. Teď ho léčíme jablky od záduchu a nespánku! A kdyby na procházce nekouřil cigar, byl by již okřál, ale zavdy nás klame a pálí viržinky. Chytil jsem ho již!

A na ženidlo již nemyslí?

Přibývá ho, jako krajíce v hrsti. Takový člověk brzy vypřáhne. Musíme ho však bránit.

A proč si sám nepomáhá?

E, však jel dnes do Prahy na kliniku. Ale vše marno! Vždyť jich neposlechne a neudělá, co se mu přikáže! A já ho s hospodyní k tomu nebudu nutit. Plícím žáden doktor nerozumí, to každé dítě ví!

Ale já sám vím, že léčil souchoty a osoba žije. Nežije Lenča z fary? Ta dívka? Ta přece v nemoci i s vámi mluvila a já jsem k vám s ní sám přišel, nevíte již, Jakube?

I vím. Pán měl mnoho takových pacientů. Ale, těch jsem vyléčil s hospodyní více, než on sám. Však ho někteří ani neviděli, neb si jen dali zjistit, mají-li souchoty, a já jsem jim pak sám radil — jako by to bylo od něho samého, abych ho nepošpatnil. A vyhojil jsem hromadu lidí. Jediný mně neumřel! A když přišli pánovi platit a poděkovat se, divil se, že okřáli. No, no! Jen se zeptejte hospodyně!

A kde jste se naučil lékařit?

Hm, u lékaře né! Naše stařenka byla přes všechny doktory! Spravila každou zlámaninu, zahnala kdejakou zimnici, bělma na očích, a což já vím, co radili se jí i lékaři. A taková sprostička

osoba. Nechtěla věřiti, že by každý kámen, každý živočich a každá rostlina měla své jméno. No, říkávala, léčivé byliny a nějaké trávy mají jména, aby se lidé domluvili, ale ostatek je bezejmenný. To prý by naposledy měly i hvězdy jména, a lidé znají jen vůz, kuřátka a cestu do Říma. To bylo její! Ale věděla něco! O doktorech říkala, že mnoho vědí, ale málo umějí, a ještě méně mohou.

O té jste mně vyprávěl. Ale byla pověrečná?

Jako staří lidé! A, což nelíbily se vám její pověry? Vždyť jste si je zapisoval a profesor Bartoš s vámi u nás pod kolnou. Již po těch starodávných věcech nechodíte? Já jsem vám hned říkal, že se vám lidé budou smát. No, všecko není směšné, a co je pravda, bude a zůstane, ať se nový svět šklebí. A bylo v tom ledaco pěkného a pan Bartoš psal a psal, až ho do lokte křeče chytily. A já jsem vyprávěl, co vyprávěla stařenka. A což vy, teď už nepíšete?

A ba! Budete-li povídat, budu psát. A budete, viďte?

No, dnes už nebude kdy, ale bylo by toho škoda, aby se to zapomnělo! Kdyby nebylo toho, byl by pán už dávno se smrtí tancoval. A k ní chodili i páni, kterým lékaři nepomohli. A musím se smát, když si vzpomenu na jednoho invalidu.

Večer před prvním májem přišel k nám po pansku oděný člověk a ptal se po stařence. Byla právě u nemocné a měla tam zůstati na noc. Matka mu ukázala za síní světničku, že dostane u nás noclehu, chce-li — ráno že bude stařenka doma. Pocestný šel spat, ale lampu nechal svítit. A tu kolem desáté se vrátí stařenka domů, nemocné bylo lépe a matka jí vypráví, že na ni čeká host a ještě svítí. A sotva to dopoví, je slyšet hosta ve světnici chodit a hned jsme si myslili, že čeká, kdyby se stařenka vrátila. A skutečně. Pocestný se po ní tázal. Šla k němu. Praví jí: »Prosím vás, dělá se mně na pravem oku bělmo a na levé jsem slepý. To mně udělali doktoři a proto k vám jdu o radu. A jsem cestou tak ubit a k tomu jsem se píchl v lese do ruky a nebudu se moci ani odstrojit! Viděl jsem tam hocha, kdyby mně pomohl.

Stařenka mne zavolala a stála, hovořic, na prahu. Lampa svítila bídně, byla suchá jako písek, plamen poskakoval a cizinec měl v tom šeru nějakou příšernou tvář a samá jízva a šev. Až jsem se ho lekl a mžikl na stařenku, aby neodcházela. A člověk mě pobízí: Odepni mně levou nohu!

Užasl jsem, protože jsem u něho dřevěné nohy nespatřil, ani berly nějaké! Ale, hledám a najdu konec tomu a nohu odepnu i s botou a dám ji na stůl. Úplně lidská noha! — A teď mně odepni levou ruku, pod loktem, káže mně znova.

Hledím po něm nepokojně, ale, stařenka poroučí, hledám tedy a najdu tomu konec a sundám ruku s lidskou dlaní a prsty a již jsem se třásl a stařenka též. — A člověk zase povídá: A teď mně sdělej vlasy s hlavy! — Váhal jsem, ale když na mne koukl, poslechl jsem a položil vlasy na stůl i s kůží. Byl bez nich jak umrlčí hlava! Třásl jsem se hrůzou a nemohl z místa. A člověk otevře ústa, vytáhne si zuby a vrhne je do vody. Pak si vyloupne levé oko — — — zakřikli jsme se stařenkou na

jméno Boží a vyletěli do síně. Pánbůh s námi a zlé pryč, vzlyká stařenka, to nás sám zlý duch navštívil! A žehná se křížem o překot. A člověk se tam řehtá a volá a prosí, abychom se nebáli, že je člověkem jako my. Posloucháme pod oknem. To prý je tak se starým invalidou! Ve válce mu ruku utrhali a nohu vystřelila koule, zuby mu vyrazil kůň a v nemocnici mu dali náhražky, aby nebyl tak zohaven a mohl chodit. A to oko — není živé, je ze skla — —

Ale neměli jsme chuti jíti za ním, bylo před půlnocí, až přišel ponocný a posílil nás v důvěře. A také jsme ihned viděli, že se invalida žehná a modlí a když se dokulhal k svěcené vodě v kropence a pokropil se před spánkem, smáli jsme se, že jsme tak nezkušeni. Inu, svět je veliký a člověk nebyl dále, než za humny a zde se o takových náhražkách nikdy neslyšelo, kromě falešných vlasů. A ráno jsem invalidu ustrojil a stařenka mu sháněla bělmo a vyhojila ho do podzimu úplně.

Že se ti staří tolik báli!

Inu, vždyť vám pravím, že to bylo v noci před prvním májem a za starých časů prý tu noc chodila strašidla. To vám staří lidé ještě teď v Košicích doloží. Proto jsme se ulekli!

A kdy se vrátí pán z Prahy?

Bude telegrafovat. Však jsem mu říkal, kdyby poslechl, že ho vyhojím, ale není stálý. Nemá trpělivosti. Dávali jsme mu psí kůži na prsa, spal v ní dvakrát — omrzela se mu. Vařilo a mastilo se mu potají všecko se psím sádlem, až se tázal, čím se ty pokrmy kazí, že je sádlo snad zatuchlé a nechtěl jísti. Mastil jsem ho pak tím mastným proti vůli na zádech, bublal a vadil se, že ho obtěžuji, ale snášel jsem všecko trpělivě, jen aby se dusivým kašlem neumořil. Ale záchvat byl jen časem a proto si ho nevšímal. Teď však je hůře! No, zkusím to poslední a uvidím.

A co je to?

Mocné mořidlo na souchoty! Suchá nemoc je dvojí, obyčejná a koňská. Kdo má obyčejnou, má žízeň, ale pití mu neslouží. Kdo má koňskou, má stále hlad, že by koně snědl, jak se říká, ale jídlo mu nejde k duhu. K té se chýlí doktor! A od ní se pomáhá takto: Jde se do devíti domů na žitnou mouku, nesmí se však o ni prosit, ani děkovat za ni! Potom se přinese z devíti studní vody, zamíchá se s moukou a upeče se veliký koláč, s obsáhlou děrou v prostředku. Tím koláčem, dokud je horký, se nemocný prosouká, a zanese jej pak na křižovatky. Tam ho snědí myši, nebo psi, nebo zvěř a tak snědí také ty člověkovy souchoty a dostanou je. A vymrou myši na celém poli! To se povídá! No, no! Obyčejné souchoty se hojí souchotovou travou.

Co je to?

Inu, kvete žlutým kvítkem a roste na pastviskách. Tráva se uvaří ve vodě, souchotinář se v ní okoupe a pak se to vyleje pod plot, kam slunce nedosvítí a při tom se říká: Ven souchoty, mezi ploty, nedělejte lidem psoty! Anebo, péče se souchotináři kocour, souchotinářce kočka, a řekne se jim, že je to darovaný zajíc, aby to s chutí snědli. — Inu, pomohlo jiným, pomůže i doktorovi, ale, nechá-li kouření a proleze-li nám tím koláčem.

Největší chyba je, že mému léčení nevěří a usmívá se: Pověra, pověra, Jakube, a div se nedá do pláče!

— — — — — — — — —

Koně běželi jak jeleni a rolničky zvonily. Jakub se zamyslil a drže bičiště v hrsti, upíral veliké oči do dálky. Mlha řídla a osada se ukazovala v dáli, ozářena bledým poledním sluncem. Ty věže s bílými čapkami jako by se krčily a byly nižší, a domky ze sněhu jedva čouhaly. Ze všech se vesele kouřilo. Kolem nás bílé vlny sněhové a tisíce jisker po nich i na stromech u cesty.

Chvíli se to v korunách zachvělo a zachrastilo a chumáče sněhu jak peří se trousily dolů. Místy seděly nebo pobíhaly vrány, hrabajíce po ujetých kolejích. Hejna žlutých strnadů sedala nám před koňmi a uskakovala bokem. Přijeli jsme k veliké lípě, s nápadným obrazem, Bolestnou Matkou Boží.

Jakub nadzvedl beranici a požehnal se, ohlížeje se rozesmátou hubou ke mně: To je něco pro vás!

Proč?

Nevíte těch řečí o té lípě? Takové starověké pohádky!

Jel jsem zde se strýcem a slíbil mně, že mně to napíše, ale dávno zapomněl. Je to tak pěkné?

No, chcete-li, poslouchejte, je to také od stařenky. Ta ty lidi ještě znala. Tudy lidé neradi v noci chodí, zvláště dívky né! Není prý zde pokoje.

To prý byl kdysi v zámku za starých časů správce; tenkrát se říkalo vrchní. A v panském dvoře byl dráb a měl dceru. Vrchní byl starý mládenec a byl by si milou Rozku drábovu vzal, ale, což je po všem — — nesměl se ženit. Když byl ještě studentem, mívala jeho matka trapné sny. Ustavičně viděla nebožtíka muže hořet v očistci nebo se jí leckde zjevoval. Hned v koutě někde, hned na hrázi u rybníka a tam prý ho spatřili také jiní — býval prý panským rybářem a musel mít něco na svědomí, že neměl pokoje.

Ale, již nechodí?

E — — lidé povídají, že chodí, kdož to ví? — Já jsem šel letos v létě pozdě domů od jednoho nemocného a musel jsem si nadejíti po hrázi. Měsíc byl na plnu a potkal jsem hrobaře pod hřbitovem a pozdravili jsme se. Jářku, čekáte někoho? — A, nevím koho, povídá. — A já žertuji: No, plný měsíc vytahuje mrtvé z hrobu, kteří nemají pokoje, což se to neříká? A hrobař zakašle: »Dej jim pokoj a dají ti dva, abys se něčeho nepolekal!«

A směje se, jdu a jdu a přijdu za chvíli na hráz a vidím na koši, kudy voda protéká, sedět shrbeného člověka. Jdu blíže a pozoruji oděv z hrubého, šerého plátna po starosvětsku šitý, hlavu holou, s dlouhými bílými vlasy a vousy. Drží na klíně koš s rybami — — posud to slyším, jak se mu tam kapři házeli. Dám pozdravení — žádná odpověď! Myslím si, je hluchý a spěchám dále. Ale, tu za sebou slyším žalostný hlas: Kam je mám dát?

Zarazil jsem se a hned jsem si vzpomněl, co se vypráví o nebožtíku rybáři, že volá na lidi, chodící kolem něho: Kam je mám dát?

A co chtěl?

Inu, kam ty ryby má vysypat! Lidé soudí, že jistě kradl ryby. Vidíte, to byl otec toho vrchního a nemůže se dočkat pokoje. Tenkrát byl vrchní ve školách a studoval na pána. Měl býti na panském úředníkem. Leč matka ho prosila složenýma rukama: Antoušku, obětuj se za nás a buď knězem, je to tak pěkné a služ za nás mše svaté, abychom měli po smrti pokoj!

A Antoš jí to před Bohem slíbil. Když byl však se školami hotov, chodil smuten, až mu to v zámku vymluvili. Nač prý se trápit? Matka prý byla nemoudrá, že ho přemlouvala, aby se dal na kněžství. Takový mladík nemá svého rozumu, a takový slib že neplatí.

Dobrá! Antoš dostal na panství úřad a chtěl se ženit. Ale která by ho byla chtěla? Každá se ho bála! Jedna druhé říkala: Nebeř si ho! Rybářka s rybářem nenajdou pokoje a budou na tě chodit! A taková hrůza! Rybařka ti klekne u lůžka, sotva že usneš a bude tě sepjatýma rukama prosit: Vrať nám syna! Vrať nám pokoj věčný! A bude tě dávit pod krkem!

Tak ho nechtěla žádná! Ale, když byl už stár a s hospodyněmi nespokojen, že ho buď okrádaly nebo pomlouvaly, rozhodl se, že se ožení a vzal si drábovu Rozku. Rozka se bránila, ale, což bylo dělat, otec byl panským drábem, musela, musela! A nemèla žádného pokoje, stále se jí zjevovala nebožka matka vrchního, a zase rybář s rybami a vrchnímu nejinak! A proto se ze zámku odstěhovali na léto do malé myslivny, bývala prý tam za tou velikou lípou a tam jim donesli synáčka, ale, běda, přeběda, měl rybí hlavu a rybí oči, více ryba, než člověk. Domluvili se, že dítě zahubí. Lípa byla již tehdy dutá, vstrčili prý dítě do díry a zahrabali práchnem. Takovému dítěti se říká — zahubenče!

A to zahubenče snad zde straší?

Nemá pokoje a nedá pokoje, říká se. Kdyby prý bylo pokřtěno, byla by jiná. Ale to byla chyba, že zhynulo beze křtu! Teď prý zde zavdy kvílí a ubírá-li se buď v poledne neb v noci nějaká dívka kolem, volá to: Mama! Mama!

A co se stalo s těmi lidmi?

Hm, trest i na chromém dojede! Rozku utrápila rybářka a vrchní se oběsil na velkém zvoně. Tam ho uřezali.

Divný nápad!

Také z pověry! Oběšenému se nevyzvání a tak si chtěl asi vyzvánět sám, aby zaplašil zlé duchy. Jen když prý zvon zahučí, jako by do něho pěstí uhodil, vyhýbají ďábli daleko a dají duši pokoj. A ptejte se v Košicích koho chcete, každý o tom ví, že se ministranti vespolek straší: Nechoď na věž, visí tam vrchní a svítí očima. A sem tam už bylo také slyšet v noci, při velikém vichru zvonit a právě největším zvonem, jakoby naň člověk pěstí tloukl. A lidé, slyšíce to, žehnali se: Vrchní vyzvání oběšenému! To jsem sám na své vlastní uši slyšel, když jsem šel v noci s pánem od nemocného kolem věže.

A co říkal doktor?

Vytočil to, vytočil! To prý bije vichr lanem do zvonu. No, ostatně, možno by to bylo! Věž je na úvětří a okna veliká.

A tak prý potom vrchního vezli pochovat na Střelnou, tam se tehdy vozili oběšenci.

Kde je to?

Za Olomoucem, při silnici. To prý je ohromný výmol, jak nějaká propadlina. Tam se vozili oběšenci z daleka. A vrchního vezl katovský s hrobařem. Pár koní jím nepohnul, vůz stál jak přimrzlý. Hrobař sekal rýčem po kolech, a vůz jel. A tak to bylo cestou ustavičně s milým vrchním!

A čím to bylo?

No, to prý se zlí duchové drží kol a nahánějí lidem strachu. Ale, hrobařský rýč je sežene. A na Střelné ho shodili po hlavě dolů a katovský mu utínal nohy, ruce a hlavu. Ale, právě když se mu rýčem po hlavě rozháněl, otevřel vrchní oči a podíval se na katovského, až ho zamrazilo. A již mu nechal hlavu na krku a ani ho nezahrabali a utekli. Teď prý nemá pokoje a musí sezvánět všem oběšencům, protože se oběsil na zvoně.

A co se stalo s tím zahubenčetem?

Opravdu, byl bych zapomněl! Jedenkrát prý chytili v kapli na Skále zloděje. Svítil si. Lidé pozorovali světlo, ale v kapli ani živé duše. Co prý je to? Běželi na vrch a číhali v křoví před kaplí. A tu z ní vyjde člověk a nesl nůši nakradených věcí. Bylo hrozné pohoršení a lidé ho přehledávali.

A čím prý je to, že jsme tě v kapli neviděli? Nejsme přece slepí! S oltáře se shrnovaly plachty samy od sebe, svícny se kladly samy, nůše se sama zavazovala, až vám mráz běhal po zádech. — A zloděj praví: Kdybyste to v kapli sami zase ustrojili, jak to bylo a pustili mne, pověděl bych vám, proč jste mně neviděli. To je věc hrozná a zadarmo vám o ní nepovím! Bude to již beztoho se mnou zlé!

A člověk tuze prosil, že má hlad a nemocnou ženu. Lidé se nad ním ustrnuli, nastrojili v kapli oltář, zamkli dvéře a zloděj povídá: Mám prsty z toho zahubenčete tam pod lípou a svítil jsem si jimi, abych byl neviditelný! Ale, zapomněl jsem zavřít dvéře a tak jste mne chytili. A teď musím hledat zahubenče a prsty mu vrátit — a nevím kde je — v lípě ho není — snad nemá pokoje a běhá v okolí — — —

Před námi se otevřela veselá ulice Košická, plna dětí. Šly právě ze školy, pozdravujíce hlasitě. Proti nám uháněly s cinkotem saně — aha, ukazuje bičem Jakub, farské koně, již je chytil a jede vám naproti!

Prrr! Přesedl jsem a sníh se nad námi zaprášil, jako na přivítanou do Košic.

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

OSOBY:

Bernard Prokop, farář a předseda katolické vzdělávací a dobročinné jednoty.
Tomáš Poctiva, jednatel jednoty.
Jan Strnad, pokladník.
Metelka, *Děčinský*, *Vojáček*, } řemeslníci a dělníci, členové výboru.
Karel Páleuý, předseda spolku »Blaho lidu«.
František Šalba, jednatel.
Votýpka, *Kovář*, } členové výboru.
Václav Jeroným, pokladník spolku, redaktor listu »Vzdechy lidu«.
Martin Běhal, redakční sluha.
Robert Chytil, policejní detektiv.
Marková, vdova, dělnice.
Hermína, slečna z Prahy.

Dělníci. Hasiči. Vysloužilci. Delegáti různých spolků, Hudebníci. Lid. Místo děje: město na Králové-Hradecku v Čechách.

První jednání.

Prostá světnice. V popředí stůl, na němž v nepořádku časopisy, knihy, papíry, atd. Několik židlí okolo, v pozadí pohovka a u ní malý stoleček. Na stěně svadlý věnec se stuhami.

Výstup první.

Václav Jeroným (leží při zdvihnutí opony na pohovce a zívá několikráte hlasitě. Po chvíli sedne, ospale mne si oči, pak vstane, hledá na stolečku, nalije z láhve do skleničky vína, přikusuje z rozbaleného papíru a líně usedne. Maje plná ústa, mluví:) »Sotva že rozbřeskne den, volá nás k novým útrapám, novým mukám (vášnivě). Za tmy oblékáme na sebe svůj nuzný oděv (pije a poleje se trochu vínem) tisíckráte *slzami* skropený, a než slunce vyjde na obzor, nalézá nás v drsných místnostech lidomorny, které se říká továrna. (Vstane a přechází.) Ano, tak jim to řeknu a budu je mít hned všechny v kapse. (Pokračuje a křičí.) Celý den trávíme v práci, tělo i ducha hubící, a teprve v noci padáme vysíleni na lože, abychom, bez oddechu, bez přestání, dřeli a dřeli až do posledního dechu, do úpadu, do posledního . . . (hledá na stole.) Jestli pak tu mám ještě nějaký doutník? Ta regalitas, která mi poslal Karpeles, to bylo něco nóbl. No, však to nebudou poslední. Napiši mu fulminantní článek, že v jeho továrně je potřeba 10hodinné práce, odůvodním to, že to bude vlastně dobrodiním pro lid (směje se) a přijdou nová regalitas a k nim ještě obálka — (mne si ruce) a v ní něco krásného, modrého, jednička a vedle ní dvě nully . . . Takové

pohlednice, ty já vášnivě sbírám, to je něco pro mě; (nalévá si sklenici vína). Vše pro blaho lidu! (Pije.) Pak to omastím tučným soustem o klerikálech — no, ty naše listy by vypadaly, nebýt farářů a kaplanů! — a bude to něco, co mě tady udělá slavným a nesmrtelným. Hlavní věc ovšem je, aby se překazila slavnost chystaná faráři Prokopovi. Ta by mně mohla škodit. *Mě* musí oslavovat a uděláme to stejný den s tou jeho slávou; dvacítipětileté výročí neunavné, horlivé, *nezištné*, ano *nezištné* práce pro blaho lidu! (Je slyšeti zaklepání.)

Výstup druhý.

Vejde *Marková* a nese škatuli a nákladní lístek.

Jeroným (opakuje si ještě při jejím příchodu). Neunavné, horlivé, nezištné práce pro blaho lidu!

Marková. Dobré jitro, pane ledachtore. Mám k nim prosbu. Tadyhle posílám synovi prádlo, pár buchet a kousek masa a mám s tím veliké soužení, dvakrát už mě na poště vrátili, že to není dobře zavázáno. Prosím jich — no, abych také nezapomněla! Já neměla na tomhle lístku (okazuje nákl. list) ani na škatuli napsaný atres a musí prý to být. Prosím jich, obstarají mi to. Já si vzpomněla, tuhle četl u nás Červený ty jejich noviny, že tam napsali, když jako chudý člověk potřebuje nějaké to zastání, jenom aby přišel k nim.

Jeroným (s vysoka). Toť se rozumí, vše pro blaho lidu — už dvacet pět let! — Máte peníze?

Marková. To vědí, že syna nenechám platit od pošty; těch pár krejcarů já si zaplatím — a jsem jenom na ruce živa.

Jeroným (odkašle si). Hm, tak já to nemyslím. Ale je tady pečetní vosk, špakát, inkoust, to napsání a promeškaný čas — (natahne ruku) krátce bez dlouhých řečí! dostanu třicet krejcarů!

Marková. Můj ty Bože! A já mám, když dělám u Karpelesa, čtyřicet za den! Co já si počnu! Že jsem já nešla na faru — pan farář by mně to napsal zadarmo, ale já ho nechci obtěžovat, je takový starý — už jednou mi napsal dlouhé psaní do Vídně... a ještě mi sám přilepil na atres tu paletu s vorlíčkem.., ale když bylo v těch novinách, pane ledachtore, když jako chudý člověk potřebuje nějaké zastání, jenom aby přišel k nim . . .

Jeroným. Nepovídejte dlouho a dejte, co máte! Zdržíte člověka za zlatku a nechcete dát nic. Dá mně někdo něco zadarmo?

Marková (rozvazuje uzel u šátku a pomalu, s velikou opatrností, vypočítává na dlaň krejcary a dává je Jeronýmovi).

Jeroným (pohrdlivě). Dvanáct! Dostanu ještě tři!

Marková. Můj ty Bože! Má tak chudý člověk zastání! Že já nešla na faru! (dává mu tři krejcary).

Jeroným. Dejte pokoj s farou! Farář vám jistě neudělal nic zadarmo a když — co pak na tom! To může takový — takový — klerikál! (sedá, aby psal adresu). Tak komu to patří a kam?

Marková. Blahorodý pán, pan Vencl Marek, virklich infanterist baj achtes Legrment cvajtes kompaný cúk ajnc cito cito

in Prag Jiřický kasárna Malá Strana Hradčany bedle sv. Víta lumero 14.

Jeroným (rychle píše). Dobře to umíte, jen co je pravda. To může být mnohem kratší a bude to také dobré.

Marková. Můj ty Bože! (utírá si slzy) však mně to dalo dost práce než jsem si to pamatovala; už třetí rok si to říkám, je to moje jediné dítě (obrátí se k věnci se stuhou, aby zakryla pohnutí a pozoruje ho).

Jeroným (obrácen k Markové): díváte se na věnec, viďte? To je vzácná památka z Vídně, kde jsem byl dřív, než jsem sem přišel. To mi dali dělníci, když mi udělali slávu — za to, že hájím obětavě a nezištně zájmy chudého lidu. A teď to zapečetíme. (Rozsvítí svíčku, převáže rychle škatuli, učiní asi 3—4 pečeti a odevzdá Markové.) Tak, běžte na poštu a nezdržujte mě, mám plno práce.

Marková (odchází). Tak zaplať pan Bůh, pane ledachtore; s pánem Bohem. (Odejde.)

Výstup třetí.

Jeroným sám.

Jeroným. Patnáct krejcarů! To je litr a portoriko. Jen když to kape. Nesmím zapomenouti na ten dopis — ten musí udělati náladu proti slavnosti farářově. Počkej, jak já ti podrazím nohy! (Chystá se psáti; sedá ke stolu. Zaklepání.)

Výstup čtvrtý.

Votýpka, předešlý.

Votýpka (nechá klobouk na hlavě, nepozdraví, hřmotně odtáhne židli, sedne si a zapaluje si doutník. Nepohlédne ani na Jeronýma a začne). Tak. Tady mě máš. Co pak chceš? Co tady chtěla ta Marková? Na tu si dej pozor, chodí na pouti a do kostela, je to klerikálka. Co tady chtěla?

Jeroným. To jsem měl vědět, že je klerikálka, já bych ji byl hnal. Ale znáš mé heslo: vše pro blaho lidu! A pak poslal ji sem Červený; snad ji chce získat pro naši stranu. On je chytrý, a ženské mnoho dovedou.

Votýpka (pohodí hlavou). Tu nepředělá! Tak — co mi chceš?

Jeroným (usedne proti němu, důvěrně). Je ti známo, že studení chystají nějakou slávu tomu svému faráři. To přec nemůžeme trpět, aby se klerikalismus tak roztahoval.

Votýpka (prudce, vyskočí). No, to by bylo krásné! To se musí překazit. A kdyby to mělo stát nevím co, žádná sláva nesmí být!

Jeroným (s divadelním pathosem). Bratře, ty mi mluvíš z duše. Překazíme jim to, jako že se jmenuji *Jeroným*, *Jeroným*, který pro pravdu a blaho lidu zároveň se slavným *Komenským* na hranici život svůj dokonal, a tak dal *Husovi* veliký příklad,

aby i on setrval statečně! Ano, bratře — to stalo se za tmavých, zpátečnických dob Karla IV. r. 1764, jak historie stvrzuje!

Votýpka (vážně, přikyvuje hlavou, jako by nejlíp rozuměl). Ano, historie to všecko potvrzuje, jak jsi, bratře, povídal. Komenský to sám po své smrti všecko věrně vypsal, a zvláště jeho loučení s Husem, než je oba na hranici vedli, je k pláči pohnutlivé. Ano, máš pravdu.

Jeroným. Bratře, jak si rozumíme! (objímá ho a při tom mu vytáhne z kapsy u kabátu doutník, jejž si strčí do kapsy). Jestli pak jsi však přemýšlel o tom, jak překazit tu farářovu slávu? Čím ji seslabit — jak proti ní působit?

Votýpka. Nic mně nenapadlo, než že se to překazit musí.

Jeroným. To já, kamaráde, byl čilejší. Já ti to řeknu — ale tu máš, hezky si zatím zakuř, abys to měl pohodlnější, (podává mu doutník, který mu vzal).

Votýpka (prohlíží jej). Koukněme se, kouříš právě takové, jako já. Hm. Já si také vzal s sebou — (sahá na kapsu).

Jeroným (rychle rozsvítí sirku, podává mu ji, aby si zapálil). Blázen kdo dává, ještě větší, kdo nebere. Kuř, co jsem ti dal — své si nech na jindy. Tak poslyš, bratře, abych tě uvedl do svého plánu — (slavnostně), nejdříve ti okáži tady tenhle věnec. Pohlédni naň s vděčností a posvátnou úctou.

Votýpka (ledabyle). No — a co má být?

Jeroným. To je vzácná památka z Vídně, kde jsem byl dřív, než jsem přišel sem. To mi dali dělníci, když mi udělali slávu — za to, že hájím obětavě a nezištně zájmy chudého lidu.

Votýpka. To jsi mně už řekl asi dvacetkráte. Bratře, já tomu věřím.

Jeroným. A vidíš, bratře — právě letos tomu bude dvacet pět roků, co žiji jen a jen — pro blaho lidu. (Se strojeným pohnutím). Co jsem zkusil, co jsem vše vytrpěl pro blaho lidu — to se povědět, vycítit nedá, ne, ne, ne! To nikdo nepochopí, nepocítí. Žalář, okovy, tma, (v zapomenutí běží ke stolku a naleje si víno, které s velikým labužnickým gustem pije a patheticky deklamuje dále), hrůzy popraviště, palčivá žízeň (pije), útrapy — bratře, vše jsem vytrpěl — ale blaho lidu, to mně bylo nejvyšším cílem a zákonem — jako že se jmenuji *Jeroným*, který pro pravdu a blaho lidu zároveň s Komenským na hranici svůj . . .

Votýpka (přeruší ho). Já vím, bratře. Ale nechápu, co —

Jeroným (radostně, volá). Ano, ty mě chápeš, zlatý soudruhu, ty mě chápeš, a děkuji ti ze srdce, že —

Votýpka . . . já věru nechápu, co —

Jeroným (podává mu obě ruce). Ty mě chápeš, můj veliký soudruhu! Slyš tedy: snad nebudete mlčením a netečností svou podporovati oslavu klerikála, když máte takovou vzácnou příležitost, oslaviti dvacítipětiletou činnost bratra, bojovníka, soudruha, zkrátka — když můžete oslaviti *mě! Mě*, slyšíš, zlatý bratře? Když můžete oslaviti *mě?*

Votýpka. Jenom bych se rád zeptal —

Jeroným (nedá mu přijíti k slovu a huba mu jede jako meč). Ano, ptej se co chceš, všechno ti vysvětlím a řeknu! Oslavou svého věrného, nadšeného, neunavného, neochvějného,

junáckého, nepoddajného bojovníka dáte nejlepší odpověď a vyhodíte největší triumf proti chystané oslavě na zdejší — jak je mi zle, že mám vysloviti to slovo! — na zdejší faře! Ano, vy půjdete k redakci s rozžatými lampiony, já vám napíši řeč, odevzdáte mi čestný dar — to nejlíp na penězích, víš, to je tak nejpraktičtější — a zaplatíte banket v hostinci třeba »Béblovy villy«, tam jsou ti naši utlačení, ubozí, nešťastní chudáci a spolubratří — nesmím říci banket! Řekneme »společenská zábava ku poctě neohroženého redaktora Jeronýma — vidíš, bratře za chvíli tady bude schůze a tu na tobě záleží, abys takový návrh podal — a tím zmaříme agitaci studených — ta oslava bude v jeden a týž den a seženeme k ní hojně lidu — »u Beblovy villy« dostanou pak nějaké to pití a za to udělají vše! Ať se, chudáci, napijí — vše pro blaho lidu!

Votýpka (rozmýšlí se). Co pak o lampiony a nějakou tu řeč, to by ani tak nešlo. Sláva se udělá lehce; jak vezmeme muziku, potáhnou za námi jako ovce. Hůř je s tím čestným darem na penězích.

Jeroným (rychle). Víš, zlatý soudruhu! To musí být, to se dělá vždycky, bez toho by nebyla žádná oslava, to by se nám vysmáli — zkrátká, to je nejhlavnější bod ze všeho.

Votýpka. Jak pak to vypadá v pokladně našeho spolku? Snad by se to mohlo dát z pokladny?

Jeroným (zaraženě, koktá). Pokladna? Jak to tam vypadá? (vzpamatuje se) Ó stkvěle, bratře! Máme — počkej, já to z paměti nevím! Máme něco přes 400 zlatých a asi $56^1/_2$ krejcaru na hotovosti. Co pak pokladna, ta je — jen kdyby každý spolek byl tak na tom! Počkej, tamhle je — já ti to ukáži — ale musím ti říci, že se takové čestné dary nikdy nedávají z pokladny, ale ze zvláštní sbírky, která se za tím účelem pořádá. Učiň tedy návrh, aby se stala sbírka, kdybychom to dali z pokladny, tak by nám nadávali.

Votýpka (rozmýšlí se, otálí). Tedy ten návrh učiním a také prosadím — ale něco za něco, nic za nic. Ani kuře darmo nehrabe. To víš!

Jeroným (rychle). Rozumím. Jsme bratří, však se dohodneme. Co ti dám? Co chceš?

Votýpka. Všecko ti zagituji a provedu — polovičku toho daru.

Jeroným (zděsí se). Polovičku? Jsi blázen? Polovičku? Ty nejsi hloupý? Podívejme se, polovičku! (přechází podrážděn po jevišti).

Votýpka (chladně). Jak chceš — jak je ti libo. Učiním tedy návrh, aby se ti dal věnec se stuhou jako je tenhle — a můžeš si ho pověsit k tomuhle. To potom polovici toho věnce nechci, nech si jej celý, a až budeš starý, uvař si z nich thé (směje se). A bude to lacinější. (směje se).

Jeroným (jako by to neslyšel). Polovici! To je přec čirý nesmysl. Polovici! Řekni čtvrtinu — a bude to dobré, ač i to je mnoho.

Votýpka. Abys viděl, že jsem dobrý soudruh, tak tedy čtvrtinu! — (podává mu ruku).

Jeroným (plácne mu do ruky a pak se obejmou). Vždyť jsem věděl, že se dohodneme!

Votýpka. Inu ovšem! A je to také dobře — není nad svornost!

Oba (objímaji se a volají): Vše pro blaho lidu!

Votýpka (má se k odchodu). Tak já jdu — ujednáno.

Jeroným. Jen hleď, ať to hodně vynese. — čím víc, tím líp. Ať ty klerikály hodně pozlobíme. Do novin to ovšem nedáme — až bude vše odbyto.

Votýpka. Jak já to už opatřím (odchází).

Výstup pátý.

Jeroným sám.

Jeroným (posměšně se ohlédne za odcházejícím). Troupe! Čtvrtinu! To budeš mít zlaté oči, jestli ji uvidíš! (bere papír a pero). Nejvyšší čas, abych dal do sazby zasláno z našeho města. (Píše a mluví při tom.) Z nejvážnějších kruhů našeho občanstva dochází nás tento přípis, jemuž ve svém listě milerádi místa popřáváme. Jak se dovídáme, chystají zdejší zpátečníci a tmáři nějakou oslavu faráři Bernardu Prokopovi, daleko široko známému svým nepřátelstvím proti i nejmenšímu svobodomyslnému hnutí a každému pokroku; praví se dokonce, že se i po městě a okolí konají sbírky na čestný dar faráři. Občané, pozor na kapsy! To by tak ještě scházelo, aby se z mozolů chudého lidu dávaly presenty bohatým klerikálům! Každému náhončímu této oslavy ukažte dvéře, nedejte se omámiti žádnou řečí a žádným lichocením. Heslo každého svobodomyslného našince budiž: fiasko klerikální oslavě! (oddechne si). Tak je to dobře. Ještě tohle: (píše) Podpisy nalézají se v naší redakci. Poznámka redakce: Naše redakce jest ochotna uveřejniti a přibíti na pranýř každý případ zuřivosti a neomalenosti klerikálních náhončí. S těmi lidmi to jinak nejde.«

Dobře je to (volá): Martine!

Výstup šestý.

Předešlý. Martin Běhal.

Běhal (mrzutě vstoupí do dveří, nepozdraví, ostane stát a upřeně se dívá na Jeronýma).

Jeroným. Zas tak nezdvořácky? Nevíš, jak máš přijít? Jdi ještě jednou!

Běhal (strčí obě ruce do kapes, lhostejně). Ani mi nenapadne.

Jeroným (nepohlédne naň, přes rameno mu podává rukopis). Jdi s tím honem do sazárny, ať to hned vysázejí.

Běhal. Ani mi nenapadne. Pane redaktore! Viděl jste blaho lidu?

Jeroným. Co zas máš? Co chceš?

Běhal. Ptám se, jest-li jste viděl blaho lidu.

Jeroným. Kdo pak má kdy na tvé hlouposti.

Běhal. To nejsou žádné hlouposti, pane redaktore. Podívejte se. (Vyhrne prázdné kapsy svého obleku.) Tohle je blaho lidu,

takhle vypadá. Co jsem u vás, dostávám slíbenou mzdu po desíti a dvacíti krejcařích, už jste mi hromadu dlužen. To je zpropadené blaho lidu, (položí rukopis na stůl). Do žádné sazárny nejdu, aby to hned vysázeli. Napřed vysázejte vy (dělá posunek, jako když se počítají peníze) a pak budou sázet tam (ukáže palcem přes rameno).

Jeroným. To je teď drzý lid, tihle služební. To ďas ví, odkud se to vzalo. Co se takový otrapa všecko opováží! (s vysoka, po pansku). Neprosím se o tvé další služby. Vyrovnám to a od této chvíle jsi propuštěn. Kolik to dělá?

Běhal. To máme snadný počet. Jsem tady devět měsíců a mám dostávat po 20 zl. měsíčně, dělá 180 zl. Dostal jsem všeho všudy po velikých útocích za ten celý čas 72 zl. 50 kr., tedy mám dostat 107 zl. 50 kr. Poděkuji Pánu Bohu, až je budu mít v kapse.

Jeroným. Já si to přepočítám; vy jste pálená chasa! Tu máš zatím (dá mu ze své tobolky) a jdi do tiskárny — věc spěchá.

Běhal (podivá se rychle do dlaně). Dvě koruny! To je toho! Tak nezapomeňte: dostanu 106 zl. 50 kr. (bere rukopis.) Takhle to vždy dopadne. Jen když kape. (Odbíhá s rukopisem.)

Jeroným. Jdi, taškáři. (Sedne ke stolu a píše chvíli.)

(Pokračování.)

Světlo.

Vysvětluje BED. JIRÍČEK.*)

Svět je odlesk Tvůrce. Světová trojice, v níž žijeme, se pohybujeme a trváme, je vzduch, světlo a ether. Všichni tito živlové tvoří jednotné ústředí, v němž žijeme; a přece jiný živel je vzduch, jiný živel světlo a jiný ether. Světlo, ač se zdá prostý, jednoduchý živel, přece se rozkládá v sedmero pramenů, jež našemu oku applikuje ether. Hle, jaká to analogie!

1. Fiat lux.

Tajemný je původ světla. Řekl Bůh: »Buď světlo.« A učiněno jest světlo i nastal první den. Více o původu světla nevíme.

Věda, v předešlém století ještě kusá, nacházela rozpor mezi údaji biblickými a svými výzkumy. Ale musila později, hlouběji zakousnouc do pravdy, přizpůsobiti neúprosně své výplody bibli.

*) Čerpal z fysiky: L. Dressel S. J., z článku: Die Spektralanalyse v časopisu: Himmel und Erde, roč. XI., sešit 1—4 a z různých časopiseckých zpráv.

Tak pravil Demerson (La geologie) r. 1829: »Nelze se dosti nadiviti důstojnému pořadu mosaického zpravodajství, jež je základem positivní geologie.«

Mojžíš, čině rozdíl mezi světlem a jeho nosičem, sluncem, označil nauku, jaká ve fysice je dokázána teprve v našem století.

Origenes snažil se stvoření světla v první den vysvětliti obrazně. Sv. Augustin nevěděl si při výkladu prvního dne rady a bral taktéž útočiště k allegorii. Voltaire činil si jen posměch ze zdánlivého rozporu zpráv mojžíšovských, jevícího se v prvním a čtvrtém dnu. Než nyní světlo bez slunce a před sluncem přestalo býti kamenem úrazu.

Že je na zemi světlo i bez slunce, dokazuje zjev polárního světla. Humbolt ve svém díle: »Kosmos« dí: »Ze zjevu polárního světla vychází na jevo pravda, že planeta mimo světlo, které bere od slunce, také jest schopna vyploditi vlastní světlo. Intensita vlastního světla zemského přesahuje, když je v největším lesku, o něco světlo měsíce, nacházejícího se vůči nám v první čtvrti. Často možno i tištěné písmo při něm čísti.

Jako v polárním světle, v této elektromagnetické bouři, probíhá ovzduším vlnobití těkavého i barevného světla, tak i v horkém pásmu prostor o rozměru mnoha tisíc čtverečných mil jeví schopnost tvořiti světlo.« (Kosmos, str. 207.)

Především však třeba míti na zřeteli, že není a nebylo úkolem písma sv. rozlušťovati hádanky vědecké. Rovněž třeba míti na zřeteli, že, když‌tě písmo sv. se jich dotýká, jsouc dílem Ducha Sv., také se mýliti nemůže. Linné psal: »Cestou výzkumnou je dokázáno, že Mojžíš psal jen z vnuknutí Tvůrce přírody.«

Kde písmo sv. se dotýká fysiky a geologie, třeba se říditi těmito zásadami:

Nesmíme svůj výklad písma sv. považovati již za absolutní pravdu, kterýžto výklad snad jen obsahuje pravděpodobnost, nechovaje však v sobě jistotu, vylučující každou pochybnost. Říditi se musíme krásnými slovy sv. Tomáše, jenž dí: »Nezvratně musíme se držeti písma sv. Kde toto více výkladů připouští, nesmí se lpěti tvrdošíjně při jednom, by písmo sv. nevěrcům nesloužilo za předmět potupy, kdyby se klamnost výkladu ukázala.«

Mimo to třeba uvážiti, že bible mluví k nám mluvou slovy chudou a názory vyrostlými v tehdejší době a nikoli mluvou vědeckou a názory nynější exaktní vědy.

Druhá zásada zní: Jen jisté nezvratné výzkumy vědy, nikoli však nedokázané hypothese musí se s údaji biblickými porovnávati. Zaujme-li se toto stanovisko, pak vymizí i nejmenší stín protivy mezi vědou a biblí.

Posud tedy věda ukázala, že není protimyslný údaj biblický o prvním a čtvrtém dni.

Jak titěrná je zpráva pohanská o původu světla! Řekové bájili takto: Prometheus z rodu obrů a miláček bohů smiloval se nad lidmi, nemajícími světla a ohně. Proto zapálil na nebeském ohni smolnici a snesl se s hořící fakulí na zem. Od té doby mají pozemšťané světlo a oheň.

Musil však lidumilný tento skutek odpykati bolestným trestem. Byl s nebeských niv od Joviše vyobcován a na skálu Kavkaz přikován, kde dnem a nocí trpěl nejhroznější muka; orel, bohem posílaný, požíral mu ustavičně játra až ho Herakles vysvobodil. Tuto báji zpracovali tragediční básníkové řečtí co nejtragičtěji. Tak důmyslného a významného zpracování doznala báje ta od Aischylla v dramatickém díle »Prometheus«. Přes to, že se Prometheus prohřešil zlodějstvím a i svatokrádeží na samém božství, vyličuje se tu jako veliký dobrodinec lidstva.

Jako v každé báji, tak i tuto je zahalena jistá pravda, a to ta, že světlo a oheň je živel s výšin nebeských přišlý, tedy že je většinou účin paprsků slunečních a že člověk neopatrně s ním zacházeje a neuměje jej krotiti, dozná muk a trampot jako Prometheus.

Tuže myšlénku propovídá i Schiller v básni »Das Lied von der Glocke.« Blaho a dobro přináší lidstvu oheň a světlo, pokud je člověk krotí, střeží; a cokoli tvoří a robí, to děkuje tomuto daru nebes. Oheň a světlo je nezbytný spolupracovník lidstva. Co by si počalo lidstvo bez ohně a světla? Bylo by bez něho cosi politování hodného, nebo nic, jsouc odkázáno k nečinnosti a věčnému mrznutí a trnutí. Bez světla by člověk nenabyl osvěty.

Z počátku plamen současně hřál a svítil. Později však jeho práce se rozdělila. Malým plamínkem si lidé svítili a nežádali od něho tepla; velkým plamenem si tvořili a posud tvoří teplo, nemajíce ohledu na světlo.

Původně si lidé dělali světlo, jako až posud divoši, tím, že třeli o sebe dvě suchá dřívka až tlela a hořela, nebo je tepali až zatopili. Také uschovávali doutnající uhlí. Řád římských vestalek upozorňuje nás, jakou důležitosť měl způsob udržovati oheň. Kněžky vestalky měly úkol, živiti ve dne v noci oheň bohyně Vesty a nesměly jej nechati zhasnouti. Stalo-li se tak, stihl vinnici strašný trest. Byla za živa pochována do země.

V době předhistorické užívali staří národové za svítidlo smolných fakulí, které nyní přicházejí ke slávě nejvýše při hasičských, sokolských nebo studentských a vůbec demonstračních večerních průvodech. Homerovi v jeho bájích fakule konají dosti významné služby. I římští spisovatelé dosti často jich vzpomínají.

Naši předkové užívali zhusta draček, dobře vyschlých, dlouhých to třísek. Ještě je na živu dosti starých lidí, kteří pamatují, kterak se hořící dračky strkaly do štěrbin nejen ve stájích, ale i v dřevěných sednicích. A také často sedávali jen při světle, jež šlo skulinami z kamen do světnice.

Římanům v pozdějších dobách svítily voskové svíce a lampy, nasycované rostlinným olejem. Voskové svíce svítily nejvíce jen v domích šlechtických a patricijských. Lampy, skýtající temné a zapáchající světlo, čuměly jen v kuchyních, stájích a bytech otroků. Až posud se uchovala leckde ještě řecká a římská lampa. Je to válcovitý, hliněný kahanec s olejem. Na hoře na okraji sedí nos s jednou dírkou, z níž vyčnívá knot. Na protější straně nosu ční zase ucho nebo držadlo. Na vršku ucha sedí

netopýr jako na označenou, že je to věc, která činí v noci svou službu. Později lampy tohoto vkusu vyráběly se umělečtěji ze skvostnější látky. Řekové i Římané bohatí měli zlaté i stříbrné lampy.

Že i východní národové a židé lamp užívali, jde na jevo z biblického podobenství o moudrých a zpozdilých pannách. Křesťanstvím se do našich krajů dostaly lampy i voskové svíce. Církev výhradně při svých obřadech užívá voskových svící a v prvních dobách církve i bohatší křesťané si svítili v domácnosti voskovicemi. Přece však pro drahotu svou svíce voskové zůstala jen výsadou chrámů a nejbohatších hradů a zámků a někde i bohatších městských bytů. Na vesnici a v chudších rodinách městských čmudila dále tuková a olejová lampa až do 19. století.

Již na konci druhého století poznali lidé v tuku zdroj světla a z 9. století jde zvěst, že knot, tukem zvířecím několikráte po sobě protažený, nabral na se vrstvy tuku a takto povstala tuková svíce, která se dosti lacino prodávala a i v chudších bytech svítívala. Ale svíce takové čadily a zapáchaly. Pokrok v tomto oboru se učinil r. 1830, kdy Reichenbach nalezl pevný uhlovodík (parafin), látku voskovitou, a když se ceresin, t. j. vosk minerální vynalezl jako pramen svítiva. Výroba svítidel z těchto látek byla lacinější než všecky předešlé výrobky.

Byly to svíce. Tvořily se jako tukové svíce opakovaným nořením knotu do dotčených rozpuštěných látek. Tyto svíce však činily také mnoho nepříjemností. Knot čadil, vzduch v místnosti napájel se zápachem, prskáním trápil oko a jako dítěti přebytek neztrávený světlem rozumu z nosu ukapuje, tak stékal podobným proudem při nejmenším protrhnutí okraje u hořícího knotu cicourem dolů tuk plamenem neztrávený, knot se musil častěji »lichpucem« utírati jako dítěti nos. Zkrátka vyžadovala svíce větší opatrnosti než nejsoplivější děcko.

I zápach, který šířila svíce z rozpuštěného tuku, nebyl hrubě příjemný. Proto lidé přijali s povděkem vynález stearinu. Je to těsto tukové, vyčištěné od zapáchajících látek. O to si vydobyla zásluhu chemie, vyrábíc z tuků a olejů, které nalézá v rostlinstvu a živočistvu, chemickým slučováním a rozlučováním kyselinu stearinovou, která zhustnouc ve tvarech svící stearinových, dává jasnější světlo než jiné svíce, nečadí, neprská a je svou lácí všem přístupná.

Než třeba svíce vyšinula se již na tak zpanštělý tvar a tak jemných moresů a způsobů si osvojila, mizí přece s jeviště osvětového a zastává jen podružnou a lokajskou službu, ustupujíc špekulačnímu druhu svítiva.

Daly by svíce i v sálech boháčů jasné světlo, zvláště, kdyby se počet jejich na lustru rozmnožil, že by jasnějšího nebylo třeba; ale ta drahota! Množství svící stojí mnoho peněz. Boháči by si to snadně mohli pořídíti, ale jsou místnosti, kde se vyžaduje mnoho světla za málo peněz. Proto okolnosti a různé poměry kázaly duchu lidskému, by hledal laciný pramen svítiva pro rozsáhlé obchody, pro školy, kasárny, úřadovny a různé ústavy.

Svíce dosáhla již svého vrcholu a ukázala se nepraktickou, proto lidský důmysl obracel se k lampě a tuto hleděl zdokonaliti. Napřed dali lampě jiný klobouk. Plechový reflektor z boku olejové lampě vzali a posadili jí na hlavu, když sklářství učinilo ve svém umění rozmach; skleněný klobouk vysoký, kterému se říká cylindr, naučivše se tomu nejspíše od komína, jejž již dříve posadili na krb, aby rychleji odváděl kouř.

Od té doby průmysl všemožně mudroval, jak zdokonaliti lampy, aby dávaly nejvíce světla. Zvláště vynález báně porculánové odňal lampě pichlavou blýskavost a za to jí dal jasnější a bělejší svit. A když konečně chemie hlouběji zasáhla do svítiva a rostlinný olej počala očisťovati od přimísených nehořlavých látek a takto dokonale čistý olej vyráběla, nořil se pramen svítiva tak spoře a čistě, že se zdálo, že dospěla osvěta na vrchol nejvyšší.

Jako nedávno ve válečnictví vynálezem opakovaček učiněn pokrok ve střelné zbrani, tak vynálezem zápalek neboli sirek roku 1832 stal se velký převrat v topivu a svítivu. Jako se hádalo v Řecku sedmero měst o to, kde se Homer, původce drobné osvěty pohádkové, narodil a každé z těchto měst chtělo se honositi kolébkou jeho, tak nyní se vede hádka o to, kdo že je původcem drobné osvěty sirkové.

Nyní každý, jak se samo sebou rozumí, nosí ssebou sirky. Jindy tomu bylo jinak. Co bylo třeba křesání, foukání na hubáň, co bylo třeba křiváků, ozbrojených ocilkou. Zle se tenkrát měli kuřáci! Jak mnoho času se ztratilo na př. u zedníků; kolik cihel neb kamenů mohl zedník vsaditi do zdi, než do dýmky vykřesal oheň ocilkou, křemenem a houbou! Než sirky rázem celému věhlasu křemene a křiváka a starému vojenskému nabijáctvu zasadily smrtelnou ránu a učinily je pro společnost kuřáckou a pro armádu úplně zbytečnými. Tak staré řády jeden za druhým padají drzými moderními vynálezy. Tak mine sláva světa. Místo dlouhotrvajícího křesání dostačí škrtnutí sirkou, a již jest oheň na střeše nebo v dýmce.

Průmysl hleděl této infanterii světla dodati i zevnější úhlednosti. Již po 40 let zaplavují nás švédské sirky, mající tu výhodu, že svítivá látka je na nich prosta všeho ošklivého zápachu. Jako mnohé slečinky dávají si do úst libě zapáchající pilulky, tak i salonní zápalky mají ve své škrtohořlavé nebo škrtovznětlivé látce voňavkové přísady. Průmysl a důmysl lidský se všemožně stará také o blahobyt nosu.

Konečně pouzdra na sirky zavdala podnět k přemýšlení, kterak je urobiti a ozdobiti, by moderní šohaj budil u slečinek pozornost nejen skřipcem na nose, nýbrž i elegantním kuřáctvím. Co to rozdivných pouzder a škatulek od roku padesátého přišlo na světlo se světlem!

V tomto století neminulo téměř žádného desítiletí, v němž by se z nenadání z některého koutu světa neozvalo radostné »heureka«, nadšený vynález látky svítivé. Proberme různá svítiva. Roku 1857 petrolej zahnal z pole světel každý jiný olej rostlinný a od té doby je většinou stravou našich lamp.

Člověk, hledaje hlouběji pod obalem země uhlí a vnikaje dále a dále do vnitřností a střev zemských, nalezl tam střeva, jimiž se proudí olej, prýštící ze zkamenělých rostlin. Rychle zahnal tento olej každý jiný, vyždímaný ze dřeva, řepky, lnu a j. rostlin, a to tím více, jelikož projda očistcem a rafinerií, dává jasné a krásné paprsky.

Od roku 1858 je petrolej artikulem obchodním prvého řádu. Zvláště se dobývá v Severní Americe, ač jest i v Pyrenejích, Italii, Uhrách, Sedmihradsku, Bulharsku.

Ač mu svítiplyn a elektrické světlo v novějších dobách činí soutěž, přece petrolej je nejhledanější stravou pro světlo.

Podotknouti dlužno, že petrolej není jako svítivo v dějinách novým zjevem. Již ho znali Řekové i Římané. Ostrov Zakynthos Rekům dával ze svého nitra petrolej pro jejich lampy a Sicilie Římanům. Janov, kdysi první obchodní město vlašské, osvětlovalo do 18. století své ulice petrolejem.

Než všemu, co je dobré, strojí se úklady. Nejen svítiplyn a elektrické světlo, ale i bližší živel chce petrolej o slávu osvětovou připraviti. Věc se má takto: Pan Rockefeller v Americe zmocnil se svými miliony všech pramenů petrolejových a určuje petroleji cenu, jakou sám chce. Celý svět je jeho poddanným. Proto povolaní i nepovolaní přírodozpytci a spekulanti hledají nahrážku petroleje. Na líh už měli dávno zálusk. Již vymudrovali líhovou lampu, ale hořák její dělal drahotu a vyžadoval velkou obsluhu a k tomu dával příliš bledé a mdlé světlo, jako mnohá komtesa při celém roji gubernantek přece je slaboučká s bledými lícemi.

Tím se petroleji neudělá konkurence. Proto se dali na jinou cestu vynalezavosti. Myslili si, když líh sám má mdlé světlo, třeba mu přimísiti jiný živel a svítivost tím zvýšiti. A nyní odborníci pustili do světa zprávu, že když se ku 96 proc. líhu přimísí tekutý uhlovodík ve tvaru benzolu, xylolu, že se z toho vyvodí hořlavá tekutina, která při hořácích jak kulatých tak ploských vydává světlo, rovnající se petroleji. Ale podle kapsy se tím lidem nepomohlo, ani panu Rockefellerovi se neuškodilo, jelikož je svítivo toto dvakráte dražší než petrolej.

Z Berlína se ohlašuje druhý pokus; zpracovali tam (Dr. Herzfeld) chemicky, — jak, to se chová v tajnosti, — tekutinu po naftalínu páchnoucí a lucinový líh zvanou. Hoří v každé petrolejové lampě, musí však míti svůj zvláštní hořák, a co do drahoty rovná prý se lepšímu druhu petroleje. Tam, kde se bude vyráběti, bude to míti snad blahodárný účin na socialní poměry, jako nový pramen výživy a zbohatnutí nějakého spekulanta. Snad také zdražovací choutky neomezeného vyrábitele petroleje zkrotí.

Již r. 1792, kdy anglický inženýr Murdoch ponejprv si zasvítil plynem, šla předtucha celým cechem učenců, že stane se netušená revoluce ve způsobu osvěty. Brzy potom vedly se roury z plynáren do bytů a pracoven. Trvalo to přece však nějaké desítiletí, než se osmělili zacházeti s plynem jako s obchodním výrobkem a prostředkem ku zaopatřování světla. Strach před dravostí tohoto plynu, jenž se objevil ve mnohých přípa-

dech jako buřič a škrtič života lidského a jako hrozný revolucionář, předsudky a ziskuchtivost a zastaralý názor kladly plynu nemalé obtíže.

Obecenstvo, mnozí učenci i úřady vzpírali se proti zavedení plynu jako proti bezbožné osvětě. Ale plyn si razil cestu všemožně jako moderní osvěta a rok 1814 se může považovati jako rok z mrtvých vstání, kdy 1. dubna mnohé náměstí a ulice v Londýně byly osvětleny plynem. Odtud se zaváděla moda tato i do jiných měst jako do Berlína r. 1828, do Vídně r. 1840. Od té doby lidské oko spatřilo leckde plynové osvětlení, jako v továrnách, ve skladištích, ve školách a příbytcích.

Plynárny, které dříve pro možný výbuch stavěny byly mimo města, byly zřizovány později i uvnitř měst. Kdežto se dříve stlačený plyn vozíval v sudech, vedl se i později i ze vzdálených plynáren rourami do místností. Dnešního dne razí si svítiplyn cestu i do nejnepatrnějších bytů, do sklepů a jinam.

Aby se světlo plynové zbavilo nepříjemného a škodlivého chvění a plápolání, aby hořáku samému se dalo vkusného zevnějšku, o to se snaží průmysl sklářský a porculánský, jakož i kovolitci, robíce krásné svícny a kandelábry. Takto vynález plynu rovnoměrně uvedl do pokroku i mnohé odvětví v průmyslu a obohatil mnohého spekulanta.

Nyní se v učeném světě i v obchodu mnoho mluví o novém plynu, který má 50krát větší lesk než obyčejný plyn a jehož výroba jest jednoduchá. Je to acetylen. Svítivost jeho blíží se světlu slunečnímu. Jeho výroba jest umělá ale jednoduchá. Vápno je sloučenina vápníku s kyslíkem. Když se za teploty nesmírně zvýšené pomocí elektrického roztavení (elektrolyse) dá do vápna uhlí, spojí se uhlík s vápníkem po vypuzení kyslíku a této sloučenině v přírodě se nenalézající dali jméno Kalciumkarbid. To je teprve surovina na vyrábění acetylenu. A jak se snadně dobude tento moderní plyn! Kalcium-karbid se poleje vodou, čili se jednoduše hasí. A nyní nastane rozvod a snub. Vápník si vezme z vody za manželku kyslík a utvoří staré manželství, vápno zvané. Uhlík si vezme z vody vodík a utvoří lehké, vzdušné družstvo, revolučního směru, totiž acetylen, jejž, aby neutekl jako větrpolach, drží v okovech a kam chtějí, rourami vedou, třeba i do kriminálních místností, aby tam svou slávu jevil, jako zářivé světlo.

Jak přišel acetylen na svět, o tom by se dal sepsati chemický román. Chemikům acetylen byl znám již r. 1862, jejž profesor Wohler v Göttingách ve svém laboratoři pracně skecal jako dovedný namlouvač. Ale čistý uhlík s vápníkem sezdati stálo až do r. 1893 mnoho práce, nákladu a intrik chemických diplomatů. Až najednou Wilsonovi, řediteli továrny na aluminium ve Sprayi v Americe, objevil se proti jeho vůli acetylen, a to na smetišti. Wilson mudroval takto: Může-li se bez hlíny vydobýti pomocí elektrolyse kov, hliník zvaný, proč by se nemohl vyrobiti z látky ještě tvrdší, jako je vápno, také podobný kov. Na zkoušku dal naházeti rozmělněné vápno s rozmělněným uhlím do elektrické pece. Ale co zamýšlel, to se mu nepovedlo. Našel v peci jakýsi roztok, jenž ani nejmenší stopy nejevil o nějakém

kovu; proto rozmrzen dal ztuhlou trusku z pece vyházeti na smetiště. V době tohoto vyhazovu náhodou silně pršelo a na dvoře byly kaluže, do nichž se házely trusky z pece. Jaké bylo překvapení, když z kaluží zdvihal se mocný dým, jejž vítr hnal stranou. Co zatím se tomu zjevu divili, nastal ještě divnější zjev, rozlehl se výbuch, který způsobil velkou škodu. Vítr hnal totiž tento nový plyn, dosud nevídaný do pece, kde se vznítil a vybuchl. Ihned se dali chemikové do zkumu a seznali, že je to acetylen, jehož výroba dosud byla nákladná a spletitá. Tak za zády Wilsona se slízaly lehce vápník s uhlíkem a utvořily rodokmen, z něhož snuben s vodou se tvoří acetylen.

Tohoto vynálezu hned se chopili spekulanti a od r. 1893 jako houby po dešti rostou továrny na kalcium-karbid. Nedávno v Berlíně byla výstava výrobků acetylenových, na níž 50 vystavovatelů z Německa, Rakouska, Francie, Ameriky se súčastnilo. Svítivo toto je posud málo známo, ale brzy si snad bude raziti cestu mezi námi a činiti konkurenci jiným světlům. Že se to posud nestalo, za to jedině mohou děkovati jiná světla ziskuchtivosti spekulantů. Bez důkladných vědomostí a znalosti vlastností těchto látek dali se mnozí do vyrábění acetylenu a těžce to odnesli škodlivými výbuchy. Proto obecenstvo pohlíží s nedůvěrou k acetylenu. Jedná-li se s ním opatrně a drží-li jej odborníci v otěžích, není acetylen nebezpečný. Smísí-li se se vzduchem tak, že jeden díl připadne na 12 dílů vzduchu, vybuchne. I zde se jeví osudná třináctka. Mnohem nebezpečnější je ve tvaru tekutiny. Jelikož jej lze snadno proměniti v tekutinu, učiněny mnohé pokusy jej ve tvaru tomto uvésti do obchodu. Nyní se v Německu pomýšlí, mísiti acetylen s plynem tukovým a užívati této směse jako svítiva na drahách. Směs tato má tři díly plynu tukového a jeden díl acetylenu. Již ho užívají jako síly, jež žene stroje. Pro svou poměrnou drahotu bude svítiti acetylen zatím v menších městech, kde by se nevyplatilo zříditi plynárnu. První město, jež svítilo acetylenem, byl Totis v Uhrách. Svítili jím tam na oslavu císaře německeho, jenž tam dlel za příčinou vojenských manevrů r. 1897.

Od té doby, co se uznalo, že když se přiblíží k sobě dva elektrovodiči, patřičně silou elktrickou napájení, povstávají elektrické jiskry a při silném proudu kontinuirní elektrické světlo, máme elektrické osvětlení. Praví přísloví: když se dva perou, třetí má z toho prospěch. Tak tomu je při elektrickém světle. Přijdou-li dva rodní bratři, tuto elektrické proudy do styku, hned se dostanou — jak staří vojáci praví — do ohně, do boje a my hloupí smrtelníci, kteří ani nedovedeme vysvětliti si, co je světlo a co je elektrická síla, máme z toho užitek — jasné světlo.

Jsou různé theorie, které vysvětliti usilují, co je světlo, co je elektrická síla. Uvedu tuto jen jednu nejsrozumitelnější a nejjednodušší, která spočívá v »méně« a »více« etheru.

Edlund (1871) praví, že každé těleso v prostoru plove v etheru. Ether proniká všecky atomy tělesa a také objímá, tak že i mezi atomy, tvořícími těleso, je ether, který je snadno pošinutelný. Přebytek (plus) etheru nad normální stav v tělesu působí positivní zelektrisování tělesa, a nedostatek (minus) etheru

působí negativní zelektrisování tělesa. Máme zde týž děj v etheru podle této theorie jako ve vzduchu vítr. Co je vítr ve vzduchu, to je elektrický proud v etheru. Přehazov vzduchu je vítr a přehazov etheru byla by električnost. Zda je to pravda, nemůžeme trvrditi, ačkoliv Edlund velice se obořil na ty, kdož mu tuto theorii vědecky vyvraceli.

Tím byly by vypočteny všecky posud známé druhy světla. Všecka světla, která nám svítí, jsou asi jen druhé vydání v malém světla slunečního. Je to vybavování paprsků slunečních i mnohé tisíciletí v zemi skrytých a dřímajících n. př. v kameném uhlí. Věřící křesťan vidí v tom velkou podobu s duševním životem. Věří, že Bůh je tvůrce světa i duší lidských. Jako vycházejí paprsky ze slunce, tak i duše chovají v sobě paprsky rozumu božského. Jako duch lidský skrývá své výzkumy, ukládá do knih, i do zdí a kamenů písmem klínovým, jež třeba za tisíce let jiný duch najde, tak i paprsky sluneční, skryté v stoletých kmenech duch lidský nacházeje, využitkuje pro světlo i oheň.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Chléb.

VLADIMÍR HORNOV.

Paprslek slunce padal v oratoř
a lampa věčná zlatem hořela
v záplavě ohně, který západ zžeh' —
Kdos šeptal pohádky — květ voněl akátů,
akátů bílých, květů klášterních,
z jichž ostnů roste nebes luzný svět...
Zhas' západ světa! — Slunce hořelo
do bílých květů z klínů oltáře,
jenž chvěl se Dolorosou k nebesům
v náručí Krista — Světlo Živoucích.
Duch modlil se a zvěstem naslouchal,
jež vyprávěly bílé akáty...

Zvon zavzněl táhle klenbou kláštera
a chodbou stmělou nes' se k refektáři,
kde opat Sáva k bratřím promlouval,
jas víry v zraku, úsvit lásky v tváři.

»Poslední chleba chudým dali jsme« —
děl opat tiše — bílou schýlil hlavu —
»kdo v hojnosti jde cestou života,
tak snadno ztrácí duše věčnou slávu! —
Za chudé kříž dnes dáme v bedra svá
a s Pánem poneseme bídy hloží,
za chudé žebrat budem u prahů
a prosit lidi o almužnu Boží!«

A světlo padlo v srdce bratří všech
a každý cítil v duši požehnání,
jež válo s kříže, z rukou Kristových
a z rozbodaných jeho svatých skrání.

Kříž Kristův bratři vzali na bedra:
»Za Tebou jdeme dobrý Spasiteli!« — — —
jen v duši jednu těžký padl stín,
jak soumrak v noci v stěny pusté cely.

To bratr Felix byl. —

Z fortny vyšel zachmuřený,
těžce kříž svůj nesl,
zapomněl, že Mistr pod ním
třikrát ve prach klesl.
K sobě děl: Je opat dobrý, ale nezná míry,
bída prý jen může přijít k lidem malé víry!

Žebráků jdou celé davy
v podvečer i ráno,
opat šeptá: Dávejte! —
a bude vám zas dáno! —
A pak řekne: Jděte bratři, hlad nám klepe v bránu,
kdo dal chudým, důvěřovat může nebes Pánu:

Vešel Felix do vesnice,
v první statek míří,
slyší nářek, spěchá dovnitř,
v jizbě zmatek víří . . . . .
»Pochválen buď Ježíš Kristus! Pán Bůh dej vám zdraví!« —
— »Pomoz otče, jedináčka nemoc zlá nám trápí!« —
Pohleď v lože bratr Felix,
na kříž zdvihl oči,
a již ruku na růženec
vztáhl ze klokočí.
Eliáše vzpomněl maně, ze Sarepty vdovy
a hned vznesl plný víry srdce k Ježíšovi . . .

»Pomoz Pane, zažeň nemoc,
k prosbám našim shledni,
pravicí Svou tvora Svého
ku životu zvedni! —
Slyš o Pane, prosby naše pro své rány svaté,
pro kříž svůj a ruce svoje v bolu rozepjaté!« —

Tvář však děcka bledne více,
smrt mu oči kalí . . . . .
»Neslyším tvých proseb synu,
hřích tvou duši kalí.
Opata jsi soudil směle v myšlenek svých pychu!« —
hlas zněl v duši Felixovu: »Kaj se ze svých hříchů!«

Schýlil šedou hlavu Felix,
slza splála v tváři
a hned viděl rány Páně
v jasné pláti záři . . . . .
S kříže líc se usmívala — plna lásky světla,
jakby všecka jitra květy milostnými kvetla.

Sílu cítil v duši Felix
křídlem rostla k nebi:
»Jednoho jest synu milý
vždycky zapotřebí!
Kdybys věrou přenes hory, lásky neměl vroucí,
květy víry zničí bleskem žádost světa žhoucí . . . . .!«

»Jednoho jest zapotřebí!«
Felix hlavu kloní,
slzy proudem na tvář děcka
z očí se mu roní.
A hle, děcko probouzí se jako jitro v stráni,
bledost mizí v jeho líci, oheň hasne v skráni.

Na kříž Felix hledí vděčně,
duši láska nítí:
»Tvoje milost Spasiteli
v temno hříchu svítí!
S kříže roste vlnou moře, které nezná břehu,
v duši cítím odpuštění, v srdci lásky něhu!«

A hle, dítě usmívá se, k matce zdvihá dlaně. —
Felix povstal: »Zvelebeno budiž jméno Páně!«

Spěchá Felix do kláštera,
srdce radostí mu buší,
zapomenul sehnat chleba
pro radost, již nese v duši.
Pán Ježíš dnes mluvil k němu,
slyšel Jeho svatá slova,
zdálo se mu, že zem nová
plane kolem v zlata lemu . . .
Viděl děcka chorou tváří
jak dech smrti chladný vane,
viděl ruce požehnané
paprskem jak s kříže září . . .
Na vše myslil, rozpomínal,
srdce plesem v hrudi bilo,
cosi jako záře nebes
duši jeho políbilo . . .
Nevěděl, zda dosud kráčí
po zemi či nebes luhem,
nebešťanů jasným kruhem
k Ježíšovu Mont-Salvači . . . . .

»Kdybys víru měl jak moře« —
rojem včel mu v hlavě bzučí,
»ale lásky v srdci neměl,
jako měď jsi, která zvučí!
Kdybys rozdal všechen statek,
tělo vydal v muky žhoucí,
lásky ale neměl v srdci,
ve prach házíš perly stkvoucí . . .«

A jak Felix uvažuje,
srdce jemu láskou plane,
cítí oheň v nitra hloubi,
vody živé proud mu kane
duší láskou roznícenou.
Všechno láskou mluví k němu . . .
Brázdou polí otevřenou
pšenka šumí hudbou snivou,
nebe hoří nad ním v jasu
září světla oslnivou,
jásá láska v plném klasu,
větví stromů v ústret kývá,
trilkem ptačím v cestu zpívá . . ,
Radosť trýská z každé sněti,
dechem bílých květů voní,
lehkou vážkou kolébá se,
modrým zvonkem v cestu zvoní.
Všude radost — Bože, Bože,
světlem, láskou, krásou hýří
slunce, květy, pole, stromy . . .
Láska Tvá se vlnou šíří
nekonečným mořem klasů,
vzduchem, který muška víří
zlatotkanou křídla spletí
v touhy svatém rozepjetí . . ,
V pampelišek jásá pýří,
letíc jejich vloček změtí
v chudobiček sněžné davy
na koberec snící trávy.

Magnificat velké jásá
Felixovou šťastnou duší;
záblesk nebes v nitru tuší,
strom mu květy v cestu střásá,
teplý vánek líbá tváře,
všechno zpívá, zvučí, plesá,
svět je plný slavozáře . . .

Slyš však! — Zpěvem jásajícím
vzdech se náhle bolný dere,
jako v klidném psalteriu
když zaúpí: Miserere!

V udivení vzhlédl Felix. —

Na mezníku žebrák leží,
starý, bídný, vysílený,
ruku k prosbě zdvihá stěží:
»Smiluj se, o sluho Boží,
hlad mne mučí, bolest svírá! —
Kde jest Kristus, který boly
z lidských skrání slzou stírá?« —

Nachýlil se Felix k němu:
»Kolem tebe v slávě kráčí!
Rozněcuje lásku v srdci,
jásá z polí písní ptačí.«

Světlem divným žebrákovi
umořené tváře splály,
oči ohněm nebes květů,
svitem hvězd se hořet zdály:
»Bůh ti odplať, sluho Boží,
láska tvá jak balsám vonný
plyne v žití mého hloží,
jako rosa na záhony
v duši mou se tiše skládá,
světlem jitra v srdce padá:
Kolem Kristus v slávě kráčí,
plesá květem, písní ptačí . . .«

V slzách žebrák schýlil hlavu, —
každá slza zlatem hoří.
Sen či pravda? V jeho hávu
kmitá se cos nebes zoří,
voní květem, písní zvučí,
které pták se nenaučí:
»Víc než chleba láska živí,
láskou všechno kolem žije,
v tepnách země slyš jak bije!
Paprslek jí jásá snivý,
duše lidská — lůno země,
údolí, hor modré témě,
květy, světlo, píseň, vůně,
závrat výšek, hlubin tůně,
polí zlatotkané stuhy,
vidmo plesající duhy,
větrů van, jenž líbá lada
písní lásky v duši padá:
Víc než chleba láska živí,
pro ni Bůh sám tvoří divy; —«

Hledí Felix udiveně,
žebrákova tvář se mění,
na rtech úsměv plný lásky
místo prosby zaúpění . . .

Vztáhl ruku žebrák v klasy
a z nich divem roste chleba,
podává jej Felixovi:
»Lásky jest jen k tomu třeba!« —

Nenalézá Felix slova,
modlitbou jen ret se třese,
žebrák mizí v polích květných
vidma zář se za ním nese.
Rozplývá se v bílých květech,
v zlatém světlu slunce mizí,
květný luh plá kolem něho
lemem zlatotkané řízy —
Felix líbá chléb a slzí . . .

(DOKONČENÍ.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

III. Vesele, křest, křtiny, pohřeb.

A) Vesele.

Slezská děvucha, toužíc dostati se pod karkulu, sbírá květiny milodějné, jimiž se láska budí, jako laskavec, mateřinku, koukol, dobrou mysl, netík, plavuň, polajku, návratníček, šťudlek; též jiných prostředků se chápe, jak podotkli jsme při obyčejích na sv. Ondřeje, štědrý večer, sv. Štěpána a jindy ještě.

Kopajíc zelinky, říká: »Kopu ja tě, ma zelinko, pěti prsty, šestum dlaňum, až se všeci za mnum hoňu.«

Na buzení lásky zvláště dobrá jest prý »mateřinka«,*) jen dlužno z ní uvíti věneček a milému nevědomky někam zastrčiti, pak prý »zažere se do děvuchy jako jazvec**) do země.«

Na neomylnou působnosť mateřinky poukazuje píseň:

»Vila věnky z mateřinky
uvila jich pět,
do šatečky svazala,
za galanem poslala,
ešče se ptať kazala:
budě-li ju chtěť.

Napsala mu též pisemko
na pergamentě:
»ožeň se ty muj Janičku,
ja nébranim tě.«

*) Mateřinka = mateří douška.
**) Jazvec = jezovec.

»Ja se ženiť nebudu,
na tebe čekať budu,
choť bys byla na tisic mil,
za tebum pudu.«

I močené a třené kořínky z višně jsou dobrým lékem v oboru lásky:

»Hrabyňske děvuchy su take pyšne
trhaly kořeňky ze suché višně.
Trhaly, močily, v moždířu třely,
dávaly pacholkum, aby jich chtěli.«

Než přese všechno toto opěvování účinků milodějného kvítí přece mnohé děvče v ně nemá víry, jak potvrzuje na rychlo pro mě složené rýmování děvuchy Podvihovské:

»Když se chceš vdáti,
nětřa ti kopati,
žadnych zelinek smýšlati;
můžeš jich v chrámu trhati,
když budeš růžaněc říkati,
můžeš ženicha vyříkati,
od nebeskeho Ženicha dostati,
jest-li chceš věrnč jemu sloužiti.
Vždyť jsme slyšeli: zač budem Jej prosiť,
že nám ráčí Jeho ruka uštědřiť.«

Škoda, že nejsou všechny děvuchy tak zbožné mysli jako skladatelka veršů z Podvihova, pak by jistě nechápaly se prostředků pověrčivých na ulovení galánů!

Tak na příklad stříhají mrtvému vlasy, spalují je, potlukou, zamotají do papírku, a když o jarmace nebo odpustu jdou spolu do krčmy, tam tajně vsype milá milenci prášek do nápoje, by se nikdy nerozešli.

Galán ví si též rady, jak přilákati milenku, nemající k němu přílišné náklonnosti: při počastné v hospodě smíchá trochu rumu s vínem nebo pivem a vsype do sklenky nějakého sladkého prášku a volá na zbožňovanou jménem, na příklad: »Maryka, tuž připijem se.« Pak prý láska je stálá jako trám.

Trhajíce květové lístky *krvavníku*, hádají, za koho se dostanou: »Za pána, sedláka, chalupníka, hofera.«

Úsouzen-li jim věštbou komorník (hofer), zarmoutí se na chvíli, však hned se těší: »jak Pán Bůh chce, ať jest kdo chce, jen když se vdám.«

Jestliže kdo děvuchy odmlouvá od vdavek, že se budou míť zle, že je chlap bude bíti, odpovídají: »ať si bije; bude-li tlouci, bude mě *můj* bíť; horší, kdyby mě pral cizí.«

Všechna děvčata nejsou takového mínění, postaví si kolikráte hlavu, a nechtějí ženicha vybraného od tatíčka nebo matičky za nevím co na světě.

Když dostaví se ženich na »obhledy«, vyvádí »hlupoty«, jen aby za něj nemusila jíť. Na příklad spálí jídlo neb nezamete, nepřistrojí se, by o ní ženich nabyl mínění, že jest nepořádná.

Zkušený stryk starosvat věrnou pravdu řekl: »srdce děvuší je chytlavé jako slamňaný dach«.*)

1. *Námluvy.* Zamilovaný galán chodí do stavení nevěstina na »*zálety*«.**)

Po záletech rodiče ženichovi nebo nevěstini vybírají se na »*obhledy*«, obhlídnout si, co nevěsta nebo ženich má. Příští neděli bývají námluvy.

Na Opavsku chodil ženich sám na námluvy, jestliže však nevěsta v jiné dědině bydlila, chodil se ženichem »starosta«.***)

Přijda ženich do domu, rozličně začínal rozmluvu, buď přinesl hrotek na prodej, nebo přišel kupovat krávu, malé bravky a t. d.

Obyčejná otázka bývala, zda-li by rodiče neposlali dcery na službu: »na male myto†) a na dluhe byto.«

Rodiče se na oko vymlouvali a vyzvali ženicha, ať si přijde ve čtvrtek pro »*jiste slovo*«, neb ustanovili jemu na čtvrtek »*jisty rok*«.

K »jistému roku« dostavovali se fojt, písař, svědkové, někdy také ženich. Svědky bývali obyčejně námluvčí, totiž »*starostové*«.

Na Těšínsku v Šenově chodívá ženich s dvěma svědky pro »jisté slovo«. Po vzájemných rozmluvách napíše písař smlouvy.††)

Když snoubenci mají po smluvách, chodívají obyčejně v pátek na »*katesmus*« (Opavsko), či »*nauky*« (Těšínsko).

2. *Zazývání, ptaní.* Jest činiti rozdíl mezi zazýváním na »vesele« po první ohlášce a mezi zazýváním den nebo dva dni před »slubem«.

Obyčejně když snoubenci ponejprv spadli s kazatelny, chodívali (někde jednou, jinde po třikrát) zazývat na vesele, a to ženich »svojinu«,†††) nevěsta též.

Ve farnosti Borovské rodiče obojí strany ustanovili den svatby a koho mají pozvať na svatbu; též »naptali« deset dní před svatbou dva družby, by ustanovené hosty na svatbu ptali.

Družbové tito byli »od strany ptaných buďto v jídle neb na penězích obslouženi. U bohatých sedlákův se tito dva družbové na koních nosili, a kde bylo možná, pro špás s koněm do domu vjechali.«

Na vesele prosilo se takto: »Pochvalen buď Ježiš Kristus! Přišla sem vas prosiť, abystě se za nas nëstyděli a nas při našem veseli do chramu Paně doprovodili a s nami se poveselili.«

V Pusté Polomi: »Stryku, tětko, budtě tak dobři a podtě mi na vesele.«

---

*) Dach = střecha.

**) Slovo »zálety« nemá ve Slezsku zlého smyslu.

***) Starosta = starosvat.

†) Myto = plat.

††) Obšírněji popisuji »*Slezskou svatbu*« ve »Slezské Kronice« r. 1894. Spis ten doplnil jsem v »Češích v Pruském Slezsku« III. vydání a nyní ve »Vlasti« rozšířím jej zvláště novými zprávami z Těšínska, a nápěvy, jež mi zapsal společník na cestách p. *Vil. Scheiber.*

†††) Svojina = přízeň.

V neděli před svatbou nebo v pondělí, ba i jednu až dvě hodiny před slubem chodili nebo jezdili družbové po veselnicích. V Porubě kuchařka, v Kyjovicích dvě vzaly na sebe úlohu zváť.

Kyjovské dvě kuchařky v pondělí za soumraku ubírají se ku přední družce. Na dveře zaklepou obyčejným »kyjačkem«. Přední družka přiváže jim na kyje »voňačky«.

V Porubě v úterý před slubem kuchařka s kyjem ozdobeným voničkou po dědině zazývala. Vešedši do světnice, sedla na kyj jako na koně, objela celou jizbu a pak počala svou: »Pochvalen buď Ježiš Kristus! Ludkove němitě mi za zle, že sem do Vašeho staveni stupila, néstupila sem z vule svoji« atd. Za práci svou dostávala obyčejně čtvrť měcha žitné mouky.

Ve Vyškovicích starostové zazývali. Za klobouk zastrčili si voničku, do rukou kyj. Ptal-li se jich kdo, co bude na veselí k jídlu, odpovídali: »Olověný hrách, dubové halečky a čím nás obmyslí.«

V zámožných osadách zvláště u Opavy a na »prajské« na koních družbové objížděli hosty; tento zvyk na příklad v Boboluskách posud se zachovává.

V Jaktaři dva družbové se strany ženichovy a dva s nevěstiny sjeli se na určitém místě, z něhož společně vyjeli zvat.

Koně družbů byli šumně přistrojeni, hřivy měli zapletené a červeným harasem okrášlené, ocasy zakroucené u vrchu přivázány, na hřbetech pyšnily se jim vyšívané šabraky, na šabracích sedla. Před stavením, kam mínili vejíti, vystřelili, pak odevzdavše koně pod ochranu domácím, vkročili do bytu řkouce: »Pochvalen buď Ježiš Kristus! Hej! stryku, tětko! Němitě nam za zle, že smy stupili do přibytku Vašeho, ni z vule naši ani vaši, ale z vule pana ženicha i panny nevěsty, abystě přibytek Vaš opustili, chram Paně spředy navštivili a potom s nami se rozveselili.« Jinde byl konec taký: »Abystě svu lasku k nim naklonili a do chrámu Paně jich doprovodili, a potem jejich manželsku hostinu svymi osobami ozdobili.«

V Kateřinkách zvali takto: Tak Vas prošimy k věnku zelenemu, od věnka zeleneho do chramu Božiho. A Vas stryku za starosvata a synačka za družbu a cerušku za družičku, a při tym s celym dvorem Vašim.«

V Pusté Polomi časně ráno v den svatby přijdou družbové do obydlí nevěstina, majíce při sobě láhev kmínkové, fefrmincové kořalky. Posnídavše, odebírají se ku své družce pro voničku. Pak zvou: Zkazali Vam pan ženich a pani nevěsta pozdraviť, abystě še němeškali, uvijali, nastrojili, abystě se dali k nim najiť.« Nebo: »Zkazali Vam pan ženich a panna nevěsta dobry den připovědět, abystě se nětižili s nima do chramu Paně cestu važiť. Pochvalen buď Pan Ježiš Kristus!«

Družby ve světnici uctili pivem, rosolkou, rohlíky, chlebem. V Jaktaři po zazývání sjeli se družbové k nevěstě na večeři, kamž i družičky se dostavily.
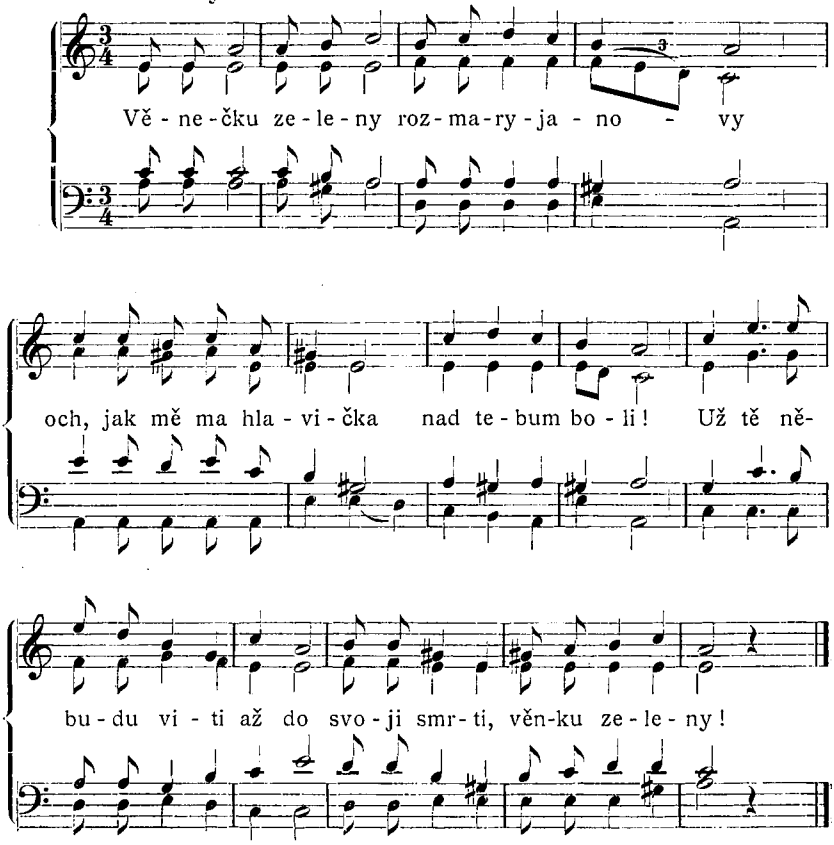
V Orlové a Šenově na Těšínsku po druhé ohlášce zve nevěsta hosty, nejprve družby, pak družičky atd. Jindy obstarává zvaní ženich. Obtížnější jest zvaní bezprostředně před slubem, kdy nevěsta sama chodí po veselnicích, kteří se jí rozličně vy-

mlouvají, vidouce v tom zvláštní slušnosť a česť, takže zhusta pláčem je nutí súčastniti se veselí.
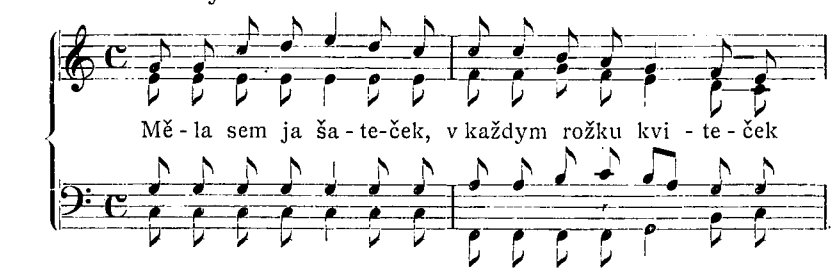
V Žermanicích na rozhrání českopolském zvou »otcové« (rodiče).
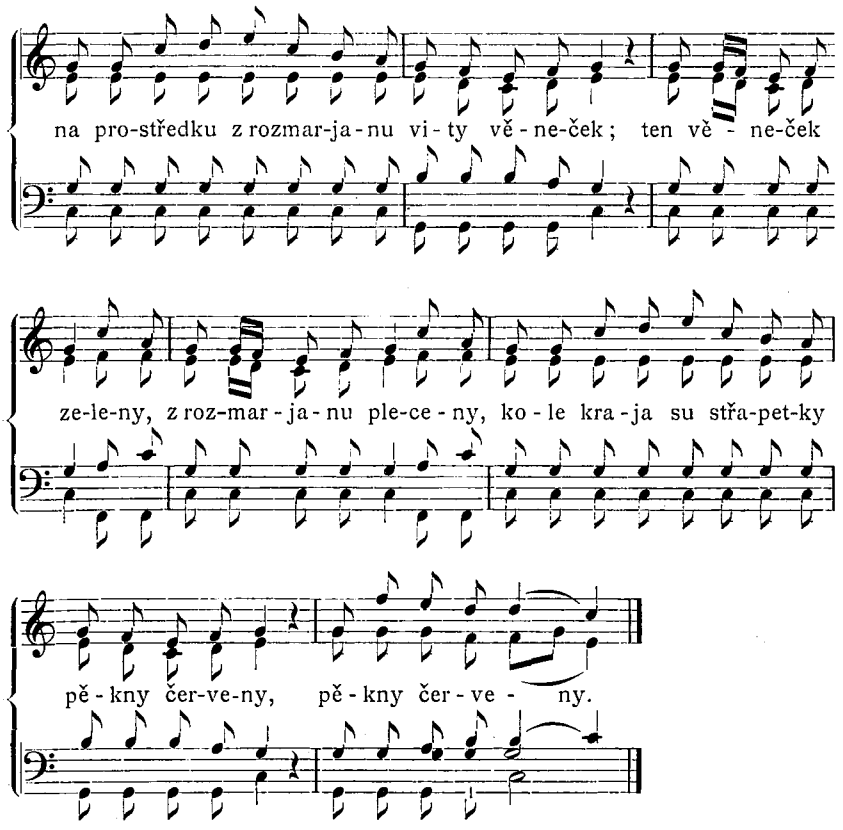
V pondělí před svatbou nevěsta s družkami vila věnky. Při vití uvažovala, že musí opustiti stav svobodný. Stísněnosť umenšovala si zpěvem, při čemž ji přítelkyně doprovázely:

1. Z Vřesiny.
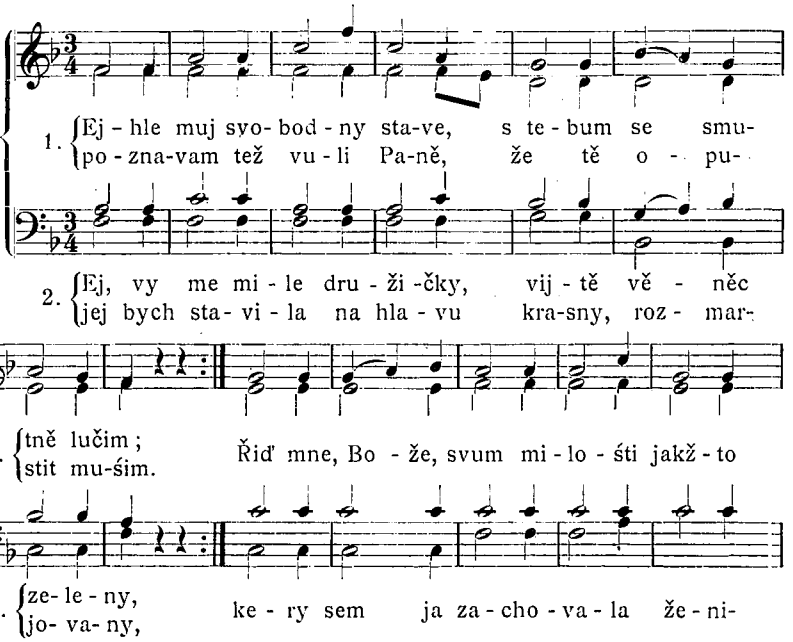

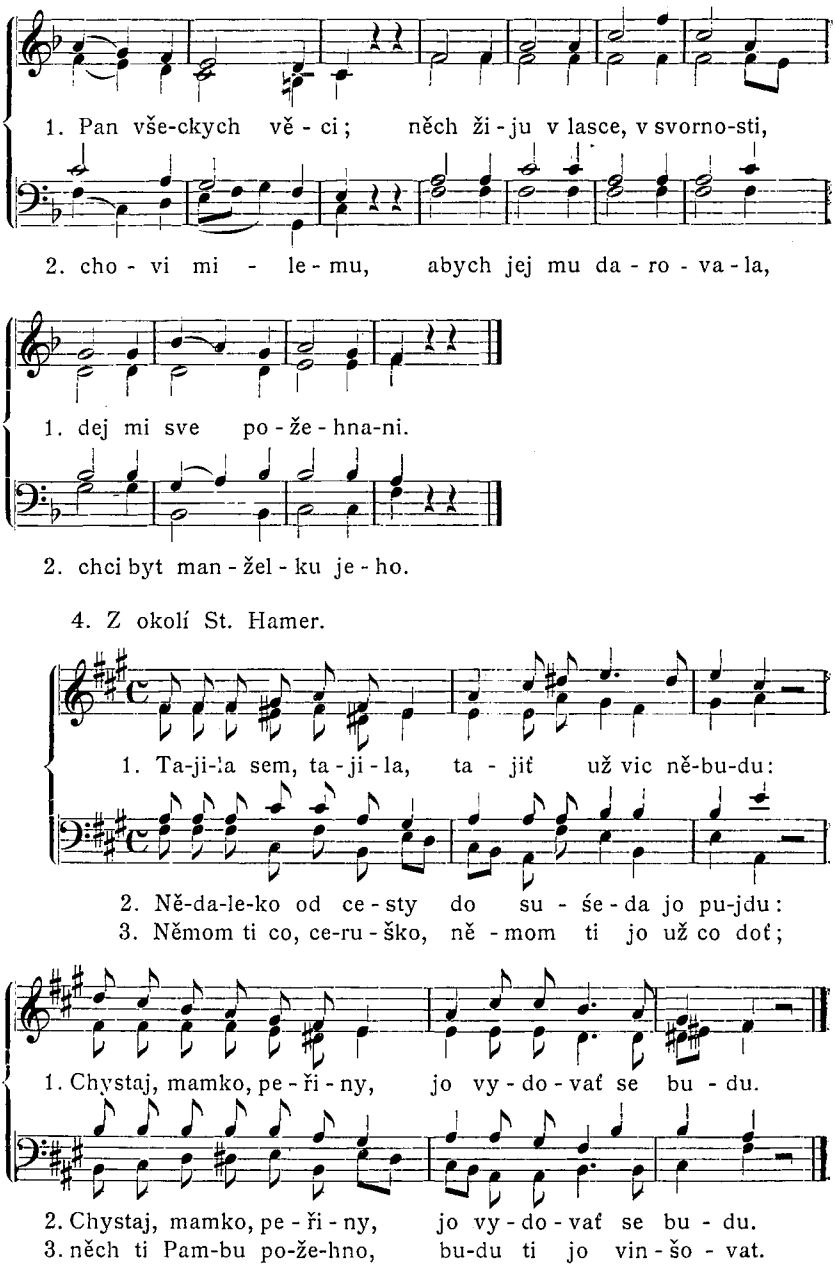
2. Z Vřesiny.

na pro-středku z rozmar-ja-nu vi-ty vě-ne-ček; ten vě-ne-ček
ze-le-ny, z roz-mar-ja-nu ple-ce-ny, ko-le kra-ja su stř̆a-pet-ky
pě-kny čer-ve-ny, pě-kny čer-ve-ny.

3. Z Plesné.

1. Ej-hle muj svo-bod-ny sta-ve, s te-bum se smu-
po-zna-vam tež vu-li Pa-ně, že tě o-pu-
2. Ej, vy me mi-le dru-ži-čky, vij-tě vě-něc
jej bych sta-vi-la na hla-vu kra-sny, roz-mar-
1. tně lučim; Řiď mne, Bo-že, svum mi-lo-šti jakž-to
stit mu-šim.
2. ze-le-ny, ke-ry sem ja za-cho-va-la že-ni-
jo-va-ny,

4. Z okolí St. Hamer.

3. Před veselím. V Jaktaři a Kateřinkách před svatbou stříleli a hráli »ofrej;« nyní roznášejí se koláče. Kolem Opavy v pondělí pozvaní dary jako lampami, sklenicemi, lžicemi, hodinami atd. obmyslují snoubence.

Vyhrávání nevěstám méně jest nyní v obyčeji. Střelba jest na naší straně zakázána, v Prusku dovolena.

Největší námahu »kuchařkám« dají koláče. V neděli, ba již v sobotu zadělávají a pekou. Čtyřhrané i jiné podoby koláče roznášejí se všem známým; zvláště nesmí se zapomenouti na paterky a p. rechtura. Při hostině rozdávají se na »výslužku.«

V některých osadách, jako n. př. ve Vlašťovičkách, Jarkovicích celá dědina podělena bývá koláči, proto není nic divného, že speče se mouky při bohatém veselí 2—3 měchy. Na Opavsku roznáší koláče lid služebný, na Těšínsku před slubem nevěsta a ženich, každý svým »ptaným« hostům. Ve stavení začne: »Nechali Vás mamulka a tatulka pozdraviť, abyste již též nimi nepohrdli a jisto přišli na veselí, a tu Vám poslali koláče skoštovať.« Nevěsta obdrží dárek na penězích. (Malenavice, Žermanice, Šenov.)

Zbožné kuchařky než vsypou mouku do necek, žehnají mouku, řkouce: »Ve jménu Božím ať se podaří,“ a když napekly, praví: »Ve jménu Božím jsme napekly.«

Na Těšínsku kuchařky pekoucí koláče, babice, buchty, dopalují nevěstu, by hodně cukru sypala, že bude míti sladký život. Hrnců, mis, talířů, nesmí nevěsta vyškrabovati, sice bude pršeti v den svatby, neb dostane »zadudlaného chlapa«.

Ženich v Šenově také se ukáže u kuchařek; přijde a praví: »Bože pomáhej, kuchařky! Přišel jsem Vás navštívit a Vám jazyky občerstvit, aby Vám tak strašně při tom pecu neschly.« (Podává jim vína, piva, kořalky.)

»Dobře ženichu, žes přišel,« odpovídají tyto, »žes též námi jako chudobnými kuchařkami »nepogordil« (nepohrdl), a vinšujeme Ti za občerstvení, aby v tom novém stavě dobře se ti dařilo, jsme přesvědčeny, že nedostaneš chromé, ale bohatou, věrnou, bohabojnou manželku, nebude zuřiva, ale Tě ráda bude míť a nebude za Tebou »tlučkem« házeť.«

Nejvíce se potí kuchařky, jakmile rozbřeskne jitro v den svatební. K »jídlům« se sice chodí po většině ještě také nyní až na večer, ale takový jídelní lístek, jaký jest na slezské svatbě, dá námahy než se v kuchyni provede! Kromě toho přece hned ráno chystají veselníkům snídaní, a to pivnou polévku s koláči, někdy »jaternice«, máslo, homulky a chléb, buchty s medem. Na Frýdecku ještě posílají po slubu kolače do krčmy, aby hosté neměli hladu.

Za starších dob při hostině svatebníci jedli toliko lžicemi, kteryžto obyčej posud v mnohých dědinách se zachovává. Všickni jedli z nejbližší mísy. Pecen chleba ležel na stole, aby si ukrojil každý, jak mnoho chce. Pečinky se donášely na stůl nerozkrájené; rozděliti je přiděleno některému z hostů. Při jídlech podávají jeden druhému nejlepší kousky na znamení lásky. Může-li kdo souseda ošidit, zvláště podáním masa namočeného v omáčce, rád tak pro veselost učiní. (Malenovice.)

Aby čtenář měl pravý pojem, jak na slezské svatbě se hodovalo a hoduje, napíšu jídelní lístky z rozličných osad.

Z Jaktaře u Opavy: 1. Hovězí krupová polévka. 2. Hovězí maso s bílou křenovou omáčkou. 3. Bravové a zelí. 4. Polévka kurová s nudlemi. 5. Omáčka černá s klobásami. 6. Husina a kačice. 7. Krupice. 8. Koláče.

Z Pusté Polomi: 1. Polévka lámanková, u bohatších pohanková. 2. Hovězí maso s bílou omáčkou, jež posypána perníkem a polita máslem. 3. Černá omáčka drščková. 4. Bravová pečeně se zelím nebo slivami. 5. Krupica.

Z Plesné: 1. Zelí s klobásami. 2. Polévka s hrachem. 3. Hovězí maso s křenovou máčkou. 4. Drščky. 5. Černá máčka s plíčkami. 6. Kurová polévka, v ní slepice vařené. 7. Krupice. 8. Koláče.

Z Vyškovic u Bílovce: 1. Polévka masová. 2. Maso s bílou máčkou. 3. Zelí a jitrnice. 4. Černá máčka s masem. 5. Pečinka. 6. Krupice. 7. Koláče.

V Šenově na Těšínsku: 1. Zelí s klobásami. 2. Polévka masová s nudlemi. 3. Maso hovězí s křenem. 4. »Flaky« s máčkou. 5. Polévka kurová. 6. Maso slepičí s máčkou ze smažených sliv. 7. Žlutá kaše. 8. Koláče.

V Domaslovicích: 1. Polévka nudlová. 2. Hovězí maso s okurkami neb s něčím jiným. 3. Tělatina s máčkou. 4. Skopové maso se salátem. 4. Husina se slivkami. 5. Koláče.

V Žermanicích: 1. Polévka nudlová. 2. Hovězí maso s křenem. 3. Pečinka se zelím. 4. Krupička. 5. Koláče. (POKRAČOVÁNÍ.)

Hvězdička.

Zakmitla ze mračen
hvězdička jediná —
kdo sám je opuštěn,
na toho večer ten
mé srdce vzpomíná:

Na bludné poutníky
ve tmách a úzkostech,
na vězně v žaláři,
vojíny na stráži,
siroty na hrobech;

na chudé horníky
v luně šacht zasuét,
na ptáčky skleslé v sníh,
na mroucí v závějích
za noci třeskuté.

Za všecky modlím se,
na všecky myslívám,
když na té hvězdy třpyt,
již mrak chce pohltit,
tesklivě patřívám.

A když se truchlivě
na hvězdu dívám dál,
tu jest mi náhle tak,
jak by to Boží zrak
ve mracích jasně vzplál;

jak večerní by tmou
zněl tichý tajný hlas:
»Mé dítky všickni jsou,
pod mojí ochranou
všude a v každý čas!«

J. Milota.

Družstvo Vlasť svému předsedovi.

Letošního roku slavil předseda družstva Vlasť, Dr. Rud. Horský, farář na Šárce u sv. Matěje, 25leté kněžské jubileum a 10letou památku své socialní činnosti ve vlastech našich. Z té příčiny podal redaktor t. l. ve výboru družstva návrh, aby památka tato zvláštním a důstojným způsobem byla oslavena. I bylo usneseno toto:

1. Výbor mu podá album s podobiznami celého výboru družstva, československých katolických spisovatelů, křesťanských socialů a vůbec jeho ctitelů.

2. Mimo to podá mu výbor skvostně provedené blahopřání, jež bude dp. jubilantu zvláštní deputací odevzdáno.

Dp. Emil Stárka, člen výboru a duchovní správce trestnice na Pankráci — bývalý ministrant oslavencův v Jílovém u Prahy — zvolen byl za hlavního pořadatele celé oslavy a měl právo program oslavy rozšířiti.

Podobizny zaslali: celý výbor družstva, dále probošt Msgr. Dr. Ant. Lenz, kanovníci B. M. Kulda a Dr. Jos. Burian, spisovatelé: Bedř. Kamarýt, P. Meth. Halabala, Msg. Vl. Šťastný, Grossmannova-Brodská, Tomáš Pícha, Fr. Štingl, Fr. Vaněček, bisk. vikáři: Jan Žilík a Jos. Beran a jiní a jiní kněží a laikové. Většina z nich připsala krásné blahopřání, v němž byl vyjádřen výraz úcty, lásky a vděčnosti k oslavenci. Chtěli jsme některé ty projevy uveřejniti, ale upustili jsme od toho — všecky uveřejniti nemůžeme a dáti sem některé, bylo by urážkou pro ty, jež by byly vynechány.

Album v kožené a nádherné vazbě, opatřené moderním kováním a zlatým monogramem Dr. Rud. Horského, zhotovil chvalně známý závod p. Jar. Černého ve Spálené ulici v Praze; adresu oddanosti napsal umělecky nadaný kreslič, dělník zlatnický p. Karel Schwarz z Prahy, také jeden ze ctitelů Dr. Rud. Horského.

Dne 10. září t. r. vypravila se deputace družstva Vlasť na Šárku. Skládala se z P. T. pp.: redaktora a zakladatele družstva Vlasť Tomáše Škrdle, redaktora a jednatele socialního odboru Tom. Jos. Jirouška, členů výboru faráře Vlastimila Hálka, duchovního správce Emila Stárky a katechety Antonína Suchoradského.

První ujal se slova redaktor »Vlasti« *Tomáš Škrdle* a oslovil dr. Rud. Horského těmito slovy:

Veledůstojný a slovutný pane!

Jako zakladatel družstva pozdravuji Vás v jubilejním roce Vašem; pozdravuji Vás jménem výboru a myslím, že Vám mohu přednésti blahopřání jménem celého družstva.

Konali jsme dva literární sjezdy a při obou těchto sjezdech vynikl Váš řečnický talent a hluboká učenost Vaše. A co jest při tom zvláštní, každý i méně vzdělaný si pochvaloval jasnost výkladu i těch nejtěžších věcí.

Konali jsme za Vašeho předsednictví řadu valných hromad, a všickni přítomní s obdivem pozorovali, kterak mistrně a krásně valné hromady vedete a kterak při nich svými proslovy oživujete data různých výročních referátů.

Jako učenec prvního řádu a jako první řečník v řadách katolických — vyslovil se sám Dr. Hruban, advokát, že Vaše řeč v Kroměříži byla nejskvělejší — dodáváte našemu družstvu slávy a lesku. Zdá se, že nechybím, řeknu-li, že jako řečník Jste svérázným, jako je svérázným vůdce národa Dr. Frant. Lad. Rieger.

Když jsem založil družstvo, měl jsem na mysli a mám dosud, aby se kol něho kupili nežištní pracovníci. V tomto oboru zažil jsem za 17 let různých příjemných i nepříjemných zkušeností, ale o Vás mohu vydati svědectví, že jste vždy pro družstvo nezištně pracoval a nemohl-li Jste vykonati slíbených liter. povinností, za které Jste měl býti jako jiní honorován, že Jste nikdy honoráře nežádal a když jsem Vám jej podával, že Jste ho vrátil.

Konče, děkuji Vám za vše, co Jste pro družstvo učinil, a prosím, abyste mu i dále síly své věnoval.

Po řeči redaktora Tom. Škrdle promluvil k dru. Rud. Horskému redaktor p. *T. J. Jiroušek* takto:

Slovutný pane!

Přicházíme pozdraviti Vás v jubilejním roce Vašeho 25letého kněžství a v 10. roce Vaší socialně-politické činnosti v národě našem československém.

Buďte zdráv a žijte nám dlouho!

Co pro Církev svatou jste vykonal, o tom ví celý katolický svět český. Vaše zvučné kazatelské jméno přivábilo vždycky veliké zástupy věřících ve chrám Páně, kdykoliv Jste přišel hlásati slovo Boží a pravdy zjevené. Jsme na Vás hrdi.

Jako apologeta církve Kristovy a svatých Apoštolů: v literatuře české Jste dosud nepředstižitelným. A jako dobroděj sledoval Jste dobře cesty, po nichž chodil sv. Vincenc Paulanský. Kristus Pán se Vám za to jednou po zásluze odmění. Lid věřící je chudý, ten odmění se Vám jen darem srdce svého, více nemá. Avšak, važte si i toho.

Dále, co podnikl Jste pro nás, jako křesťanský sociolog dle Encykliky sv. Otce Lva XIII., to učinilo Vaše jméno po všech zemích koruny sv. Václava nikdy a nikdy nezapomenutelným. V dějepisu křesťanského socialismu zlatým pérem budete z nás ze všech zapsán jako nepřekonatelný řečník, jako věhlasný učenec a spisovatel, pro něhož po zásluze darmo bychom hledali palmy, která by Vám příslušela.

Děkuji Vám za rozžehnutí pochodně socialní osvěty jménem všech, s nimiž jsem se v zášeří přes 6 let v naší vlasti potácel, než vstoupil Jste v řady nás dělníků.

Vaším příchodem v tábor náš nastalo živo, prchly chmury z našich čel, prchly i tmy a nastal den. Nuže, nezazlete nám, že vážíme si Vašeho genia.

Mistře! Jako v minulém tak i v tomto století dej Vám Bůh štěstí ve všem, dej Vám všeho dobra, dej Vám všeho zdraví a síly — k radosti nás všech a ku zdaru naší strany. Dej to Bůh!«

Po řeči red. p. Tom. Jirouška předstoupil duchovní správce dp. *Emil Stárka* a podav dru. Rud. Horskému veleskvostné album s podobiznami ctitelů a stoupenců oslavencových, promluvil takto: »Velevážený a veledůstojný pane doktore! Jako vzpomínku na dnešní významný den podáváme Vám toto album. Nechť je Vám znamením naší hluboké úcty, upřímné lásky a vřelé oddanosti. Při pohledu na tento dárek vzpomeňte si vždy, že Vás všichni upřímně milujeme.«

Druhý člen výboru družstva Vlasť, dp. farář *Vlastimil Hálek*, přikročiv k dru. Rud. Horskému, vložil v jeho ruce skvostnou a umělecky provedenou adresu se slovy: »Veledůstojný a slovutný pane doktore! Račte přijati v této adrese projev lásky a oddanosti, již podává Vám družstvo Vlasť jako svému velezasloužilému a dlouholetému předsedovi.«

Hluboce dojat ujal se dr. *Rud. Horský* slova a děkoval deputaci těmito slovy:

Milí přátelé!

»Přijměte srdečné díky mé Vy i všichni členové našeho »družstva«, kteří účastenství Své projevili při mém stříbrném jubileum kněžském. Nevykonal jsem ani stý díl toho, v čem mi zásluh přičítáte, a i ten stý díl jest dílem milosti Boží, která mne vedla a sílila v mých pracech. Jen Bohu budiž vzdán za všecko dík. Jako dosaváde, seč síly mé stačily a čas mi dovoloval, věnoval jsem všechny prázdné chvíle své tomu, abych pro družstvo naše pracoval, to jest pro vznešené cíle jeho, tak chci všechny síly své i dále věnovati milému družstvu našemu, poněvadž jsem o tom přesvědčen, že družstvo naše pracuje ve prospěch katolické církve, nyní tak utiskované a se všech stran pronásledované a tím i pro pravdu a dobro samo. Dospěl jsem ovšem vrcholu věku lidského a síly a nyní dle lidského běhu přijde to rychle s kopce se mnou, doufám však v Boha, který mne dosud vedl a sílil, že mne bude síliti i na dále, abych pracoval Jemu ku cti, družstvu ku zdaru a sobě k zásluze a prosím Vás i své přátely, aby v modlitbách svých byli mne pamětlivi.«

V dalším soukromém rozhovoru sdělil Dr. Rud. Horský deputaci, že »družstvo Vlasť« učinil svým universálním dědicem, a že poslední vůle jest již v tomto smyslu vyhotovena a výboru družstva bude v příštích dnech odevzdana.

V úzkém kroužku oslaven pak den dr. Rud. Horského při hudbě a zpěvu za přátelského hovoru.

Při rozchodu rozloučil se oslavenec se všemi přítomnými podáním ruky a políbením.

O mravním sebevědomí lidstva.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

Ty tam jsou časy, kdy filosofie podle návodů *Heglových* předpisovala vědám, co může a co nemůže býti pravdou, zavrhujíc hrdě vše, co se jí nehodilo do krámu dle *předpojatých* a vymyšlených *jejích* názorů. Dnes zavládl opak toho, a filosofie jsouc takořka popelkou mezi vědami, jest ráda, když může zaznamenati, že některý přírodozpytec o jejím užitku se zmínil (vyznává *profesor Masaryk* v základech konkretné logiky). Modní positivismus a darwinismus uplatnil se téměř v celém intelligentním světě, vykládaje, že ani filosofická ani theologická věda nemá práva míchati se do řešení otázek, jež hýbou myslí lidskou, poněvadž jak filosofie tak theologie nejsou ani *vědami,* jelikož jim schází vlastnost *exaktnosti,* jež káže pravdu konstatovati jen měřením, vážením počítáním! Nejen na materialním, ale i na idealním, socialním a *éthickém* poli má platiti jen empirie, poněvadž prý éthické pole bylo nejvíce zanedbáno a dosavadní »vědou« znešvařeno. Od časů *Comteových* pohlíží věda na *mravnost* jako na pouhý lidský *vynález* a na pouze *lidské* zařízení, jež prý tak jest *proměnlivo jako proměnlivý* a nestálý jest život lidský. »Svědomí jest právě tak výrobkem jako bavlna nebo kterékoli jiné zboží,« praví zcela po americánsku *Robert Owen,* zastance tohoto směru. A známý darwinista *Haeckel* vyhlašuje: »Mravní řád neexistuje v přírodě právě tak, jako v životě lidském; přírodozpytec ani kulturní historik nezná mravního řádu. Vše, co se ve světě děje, děje se z nutnosti a slepou náhodou následkem boje o život.« Aby nebylo ani nejmenší pochybnosti, že toto učení osobuje si jediné a výlučné právo na oprávněnou existenci v celém vzdělaném světě, prohlašuje hlavní jeho *u nás* zastance dr. *prof. Jodl:* »Dnes není lidového psychologa ani pravého znatele dějin, jenž by ještě obhajoval zastaralé školské domněnky o vrozeném, nezměnitelném a věčném mravním zákoně.« »Mravnost není strnulou a nepodajnou formulou,« vysvětluje týž autor, nýbrž zákonem, jenž nejen změnu činí pochopitelnou, nýbrž ji nutně žádá a podporuje . . .« Všude vidíme v lidstvu, kde jest pokrok a vývoj, stará pravidla novým ustupovati a dokonce i v nivec se řítiti, jakmile toho vyžadují změněné poměry a okolnosti. V právu a morálce není vůbec *pravdy,* — poučuje jiný výtečník tohoto směru — poněvadž je pravda nezměnitelná, právo však a morálka jsou změnitelny, tak změnitelny, že místo i čas dělají s nimi co chtějí, čímž se stává, že co dnes a zde bylo mravným, stane se zítra a kdes nemravným.

Chtějíce proti této »exaktní vědecké« theorii zastati se »zastaralé školské domněnky« o nezměnitelném, neporušitelném, v sobě přesně stanoveném a všeobecně platném mravním řádu, k čemuž všickni lidé vždy a všudy jako k žárné hvězdě ve všech myšlénkách, citech, slovech a činech svých přihlížeti mají, chtějí-li

býti mravnými — chtějíce se zastati této historické pravdy,[1]) podali jsme v úvodě protivné moderní názory o mravnosti a docelujeme jich ještě těmito, aby bylo nade vši pochybnost, že hlavním paragrafem moderní »sekularisované« morálky positivisticko-darwinistické jest nejistota, proměnlivost, souvislost a nedozírný vývoj, čili »evoluce éthosu«. *Profesor Paulsen*, hledaný *protestantský (!)* moralista, nemaje dosti na předešlých vývodech o proměnlivosti éthiky, činí ji závislou nejen na přírodě, místě a čase, potřebách a choutkách společenských, ale též na národnosti a na individualitě, k čemuž slavný právník *Ihering* ještě i cíle a osobnost různých lidí připočtěny míti chce. Onen praví: Jako jest Angličan docela něco jiného než Číňan nebo Černoch, a také i býti má, tak jest také jeho morálka něco docela jiného než morálka Číňana nebo Černocha. Ano, Paulsen se domnívá, že také jiná jest morálka pro muže a jiná pro ženy, jiná pro umělce a jiná pro kupce, tak že konec konců každý má *svou* morálku, každý — i mordýř i zbojník, cizoložník i lichvář i rozený Lombrosův zločinec, dodává ironicky *dr. Schneider*, jehož spisů »Allgemeinheit und Einheit des sittlichen Bewusstseins,« k práci této hlavně užíváme. Tento (Ihering) tvrdí: ohnivé víno, jež zdravému jest občerstvující posilou, bývá nemocnému jedem: dobré tedy i zlé má *své* měřítko v různých poměrech. Zásada tato jest platna i v oboru mravního zla i dobra. Není žádného činu, jenž by sám sebou byl dobrým nebo zlým. Ne zabití člověka; ve válce jest to povinností, v čas nutné sebeobrany je to dovolenou nutností. Ne nepravda, klam a přetvářka: za války platí o nich totéž, co jsme řekli o zabití — jsouť dovoleny a jako »válečná lest« i dokonce přikázány.

Ne zničení cizího majetku; v čas nouze na př. když vypukne oheň etc., je to rovněž dovoleno ... Proto nazývá naše společnost jen ten skutek mravně dobrým, který jí jde k duhu, (čili který jí prospívá); skutek, který umenšuje nebo ničí prospěch její, zove mravně špatným.« Zkrátka tedy a dobře: nynější učená morálka moderního člověka neuznává nad sebou nic vyššího, nezměnitelného a božského, ale jen vše chce míti pro sebe a pod sebou! Kam to vede, dobře vystihuje socialistický praktik v Bruselském listě »Le Peuple«, když píše — viz »Naše Listy« č. 26. str. 3. — My (socialisté) nevěříme v lidskou *zodpovědnost, my tedy též neuznáváme zákonitého trestu!*«

Proti *této* »morálce« a učenosti stavíme se v přítomné studii, hledíce nejen zvrátiti názory »učených ethiků«, ale také obhájiti starou *pravou* morálku, která stavíc na skutečné přirozenosti lidské, šetříc rozumu i vůle, na pevných stojíc zásadách, nebuduje mravnost okolnostmi, počasím, náruživostmi, pohlavím a individualitou, nýbrž lidským svědomím, přirozeným i věčným zákonem, jejž velebnost Boží majestátně poroučí zachovávati,

[1]) *Cicero* o ní píše (lib. II. de Legib. corp. 4.): Vidím, že nejmoudřejších lidí bylo přesvědčením, že zákon (mravní) nebyl lidmi vymyšlen ani uměle naučen, nýbrž že jest cos *věčného*, čímž celému světu moudře se vládne, poroučí a zakazuje. — Zákon ten povstal zároveň s myslí božskou (jež ho ustanovila). Podobně vyjádřuje se *sv. Augustin* Lib. 22. Contra Faust. cap. 27.: Věčný zákon, toť vůle Boží, jež přirozený řád zachovati káže a porušiti zakazuje.

vážíc *na něm* hřích i ctnost! Abychom tomuto úkolu dostáli, ponoříme zkoumané oko především do svého nitra a vyšetříme, co nám *naše* (osobní) lidská přirozenost a zkušenost o mravnosti podává. Po té rozhlédneme se dějinami a prozkoumáme, co jiní lidé o sporné záležitosti dle sebe a ze sebe soudili, zda-li s námi či s »moderními učenci« na tomto poli byli za jedno. Konečně probereme námitky, jež se jménem vědy, pokroku a exaktních výzkumů proti názoru našemu činívají. Psychologie, dějiny, mravy, zvyky a obyčeje lidské — toť prameny a zároveň i soudcové naší práce.

Kdokoli bedlivě zkoumá své nitro, nalézá v něm nejen rozum a vůli, nýbrž i jakousi zvláštní neodolatelnou moc, která celou naši přirozenost prochvívá, neuprosně a přesvědčivě vykládajíc, co činiti máme a co činiti nemáme. Příkazy a zákazy této zvláštní moci zní tak určitě, pevně a majestátně, že nám nikde a nikdy ani na chvilku není možno nevšímati si jich a jednati proti nim, abychom ihned nepociťovali divné výčitky a nelibosti, jichž nijakým omlouváním a dokazováním nelze odčiniti. [2]) Odkud a jak vzala se v nás tato podivná moc? Kde vzala takořka *všemohoucí* působnost a závaznost? Zhostíme se jí, když ji popřeme, a jest kde vůbec normální člověk, jenž by moci této prost byl a o ní rozumně pochyboval? Vše, co nám tato niterná velmoc poroučí i zakazuje, vše je nám tak blízko, jasno a přirozeno, že bližším, pravdivějším a očividnějším ani býti nemůže! Celá její podstata stojí před námi všude jasná, úplně hotová, neomylně působivá, s námi srostlá, a přece cítíme i vidíme její nad nás povýšenost a velebnost! Náš poměr k ní nelze jinak mysliti a vyjádřiti než takto: *Ona správně poroučí, ty ochotně poslouchej.* V ní máš tedy, co se ti *za kon* (odtud: *zákon*) ukládá. Máš neledajak, ale máš skrze svou *přirozenost;* velmoc tato jest tedy tvůj *mravní přirozený zákon.* Kdo jej mohl jiný do tvé přirozenosti a s takovou všemohoucí působivostí dáti, než Všemohoucí Tvůrce? Odpověz jinak, můžeš-li, abys necítil, že jsi špatně odpověděl! A když všemohoucí Tvůrce dal ti přirozený mravní zákon tvůj, rci mi, chybuji-li, tvrdě: *Tvůj mravní přirozený zákon jest odleskem věčného zákona božského,* dle něhož nezměnitelný Tvůrce v čase vykonal, co od věčnosti vykonati obmýšlel. Pak ovšem víš, odkud vzala se v tobě podivuhodná moc, přikazující a zakazující (co činiti); pak ovšem víš, odkud její neobyčejná velebnost, závaznost a přirozenost. Zdaž není *tento* výklad můj v souhlase se zkušeností tvou, a zdaž necítíme oba povznešenost, pravdivost i oprávněnost přirozeného zákona mravního, jenž námi vládne? Kde jest která mathematická pravda, jež by byla tak jasná, působivá a naší vniternou zkušeností potvrzená, jako jest náš *mravný přirozený zákon?* A přece o něm »moderní ethikové« pochybují, ba dokonce jej zavrhují! Tážeš-li se jich s údivem, proč tak činí, odpovídají, že vše, co jsme pravili o nepopíratelné

[2]) »Zásady, jež tvoří samotnou (!) essenci mého rozumu, mě přemlouvají, abych pokládal výčitky svědomí za nejpošetilejší illusi lidskou,« praví *v Burgetově* (do češtiny přeloženém románu str. 83.) »Žáku« filosofický modernista, a dodává: »Zásady tyto jsou malomocny a nejsou s to, aby zaopatřily mi onen klid jistoty, jenž dříve byl mým hostem.«

vniterné moci, jež zakazuje a poroučí jednati lidské naší přirozenosti dle neochvějných zásad ji prochvívajících, jest vlastně pochybno a nepravdivo, poněvadž »suggesci a vychovatelskou dressurou« bylo prý nám oktrojováno a do nás vpašováno, tak že de facto není v nás *přirozeného* mravního zákona. *Lombroso* poukazuje ti zde na *zločince*, kteří prý nemají pro ctnost a spravedlnost docela smysly: *Kraf-Ebing* mluví o mravních *idiotech a Paulsen* dokonce zná mravní *nihilisty!* Řekneš-li, že jsou to nedokázané *výjimky*, jež jen tu a tam *snad* se objevují neničíce, ale vlastně potvrzujíce pravidlo o mravním přirozeném zákoně lidském, odpovědí ti opětně odpůrcové, že se mýlíš, poněvadž prý přirozenost tvá nic takového nezná a jaktěživa by byla neznala, kdybys o tom nebyl zvěděl ve škole, v kostele a ve společnosti.

Nechtějíce učeným pánům kaziti radosti, kterou mají *(snad)* z této theorie, odpovídáme, že zde více třeba věřiti *sobě* než veškeré učenosti, jež *odporuje* naší osobní vniterné zkušenosti. Ať nás páni éthikáři zbaví naší vniterné podivuhodné moci mravní a jejího zvláštního působení — i když jí *nechceme* poslouchati, *chtějíce* se spravovati panskou theorií, — a přidáme se k nim beze všech dalších důkazů! Dokud však toho panská morálka neprovede, dotud ji budeme zamítati, jako *malomocnou,* nepřirozenou, nedokázanou a pro morálního člověka, jemuž nedostalo se štěstí býti zločincem a mravním idiotem, *nepřijatelnou.* Tak mluvíme nejen my, kteří teď žijeme a morálními nihilisty býti nechceme, tak mluví a mluvívali všickni *lidé,* kteříž o sobě, ze sebe a dle sebe zkoumali. I staří pohané byli úplně přesvědčeni, že jest v člověku nezměnitelný a závazný mravní zákon, jehož z lidí nikdo nevymyslil ani do člověka nevložil, poněvadž každému dříve dán byl, než o něm myslil, a na vždy dán byl, i když o něm nemyslil a se ho marně zbaviti hleděl. Tážeš-li se nejlepších staropohanských mužů, o lidstvo, vlast, vědu a umění velezasloužilých, co jest tedy onen zákon zmíněný a odkud vzal se v člověku, dají ti odvetu: je to v nás stělesněná vůle božská! I pověstný filosof *Zeno,* otec stoických mudrců, vykládal, že, pravil-li, aby člověk dle přírody žil, nic jiného neučil, než že se máme držeti zákona Božího, jenž přírodou vládne.

Daleko lépe však a poctivěji projádřil se o tom slavný *Cicero* (De Leg. 2., 4.), když vyznal: »Jak dalece vím, jest všech v pravdě moudrých lidí pevným přesvědčením, že onen (mravní) zákon není vynálezem lidským, nýbrž čímsi věčným, celý svět spravujícím a řídícím. Est ipsa ratio summi Jovis! Je to vlastně do nás daný rozum samého Boha, jenž poroučí, co a jak míti chce. Z té příčiny jest přirozený zákon všude stejný, stejně platný, jediný nezměnitelný: odčiniti jej z přirozenosti lidské, nikomu se nepodaří — jestiť s ní srostlý a z ní vyrostlý! Jmenovaný zákon není na pergamenu psán, ale dán do přirozenosti člověku; proto jej každý zná a nikdo se mu nepotřebuje učiti u nikoho. (Cicero, Mil. 4. 10.) Aby se člověk odcizil zákonu mravnímu, musí se napřed odciziti sobě samému! Křesťanský filosof *sv. Tomáš Aquinský* spatřuje (Summa Theol. II. II. quaest. 9. 1. a 2.) v přirozeném mravním zákoně *odlesk božího světla v nás,* čili: »impressio

divini luminis in nobis,« z čehož uzavírá, že Unde patet quod lex naturalis nihil aliud est, quam participatio legis aeternae.[3]) A učený filosof španělský kard. *Gonzalez*[4]) poznamenal k tomu vtipně: Jako v řádě spekulativním ukazuje lidský rozum účastenství na rozumu božském, jsa téměř jeho odleskem a malým zobrazením; tak ukazuje v řádě mravním přirozený zákon účastenství na zákoně věčném, jsa téměř jeho obrazem a podobenstvím. Pomocí tohoto zákona poznáváme, co nám prospívá i škodívá; poznáváme, co jest dobrého i zlého, co se s přirozeností lidskou a jejím pravým cílem srovnává i nesrovnává. Tento přirozený mravní řád následkem svého účastenství na věčném zákoně Božím dává naší přirozenosti neodolatelnou touhu a náklonnost k dobru, jež po vůli Boží činiti máme; dává naší přirozenosti prazvláštní, téměř instinktivní odpor ke zlu, a vede nás k pravému *našemu* blahu, tak že vždycky všudy a každý víme, co konati smíme a co konati nesmíme. V tomto přirozeném mravním zákoně máme tedy jednotnou, jistou, závaznou, vznešenou, pravou a jedinou normu všech svých lidských konů.[5])

Když jsme takto zjistili jsoucnost přirozeného mravního zákona a když jsme takto vyložili jeho podstatu i původ, rozebereme také i jeho *příkazy*, abychom jej i z této stránky poznali a tím pevněji k němu přilnuli. Přirozený zákon mravní jest do jisté míry vlastně totožným s přirozeností lidskou a s praktickým rozumem: třeba tedy v nich hledati i jednotlivá přikázání jeho. Zkoumáme-li pak v nich o přikázáních těch, shledáváme, že všecka v pořád ve stejný vyznívají akkord, totiž: *Čiň dobře a střez se zlého.* Zde tedy máme »duši« a takořka celý obsah svého přirozeného zákona mravního. Je tedy zmíněná zásada prvním a základním předpisem čili přikázáním jeho. *Sv. Tomáš* vysvětluje (I. II. Quaest. 94. art. 2.) to takto: každý člověk jedná koneckonců pro nějaké *dobro*, jež z toho míti žádá. Zmíněné dobro nebývá ovšem vždy dobrem *skutečným*, ale mnohdy jen *zdánlivým*, více škodíc než prospívajíc, jakož vidíme na př. na sebevrahu, jenž jen proto násilnou rukou život si béře, poněvadž myslí, že tím bude »všemu konec«, což se mu zdá v jeho trudných poměrech, jichž zlepšiti si netroufá, ze všeho *nejlepším*. Hledané dobro jest tedy i zde, jakož i všude jinde *hlavním předmětem praktického rozumu* lidského, způsobujícího a ovládajícího naši činnost. Následkem toho nemůže *hlavní přikázání* praktického rozumu lidského, z něhož probleskuje přirozenost naše (a s ní i mravní řád!) jinak zněti — než: *konej dobré* a vystříhej se všeho, čím se poškozuje dobré, tedy *střez se zlého!* Na tomto základním přikázaní přirozeného zákona

[3]) Srovnej *sv. Tomáše* l. c. In ipsa (creatura rationali) participatur *Ratio aeterna*, per quam habet naturalem *inclinationem ad debitum actum et finem . . . ut lumen rationis* naturalis, quo discernimus, quid sit bonum et quid malum.« Zkrátka: Přirozený zákon mravní jest odleskem věčného zákona Božího; znamením přirozeného zákona jest však v nás světlo rozumu lidského a náklonnost lidské přirozenosti ozářené jasnem jeho.

[4]) Srovnej *Gonzalezovy* Studie o filosofii sv. Tomáše, svazek 3., kniha 6., hlava 4.

[5]) Z čehož jest jasno, že přirozený zákon není nic jiného, než účastenství rozumných tvorů na zákoně věčném.

mravního jsou všecka ostatní přikázaní mravní zbudována: toto přikázaní jest jejich duší a podstatným obsahem. Zkoumej na příklad v předpisích svého nitra — rodiče cti, za dobrodiní buď vděčným, nekraď, necizolož atd. — a najdeš ve všech jen ohlas tohoto základního přikázaní![6])

Bůh nespokojil se však, — upozorňuje zde P. Weiss ord. Praed. v *Apologii* I. 3, 3 (3 vydání) — že do přirozenosti lidské vložil *všeobecné* zásady a pojmy o dobru a zlu; Bůh vložil do ní také mnoho specialních pravd a zásad mravních, určujících, co jest dobrého a zlého. Zásady tyto, jsouce bezprostředně odvozeny ze zmíněného pravidla — čiň dobře a střez se zlého! — stojí před námi v nedotknutelné výši a s přísnou závaznou mocí, jak jsme se již z těch ukázek přesvědčili, které jsme byli jmenovali, když jsme dokazovali, že hlavní pravidlo přirozeného zákona mravního jest jejich »duší«. Ale ani tím nebylo ještě úplně vyhověno dobrotivé Prozřetelnosti; proto učinila pro nás *ještě více,* dobře vědouc, že i tyto specialní mravoučné pravdy pro svůj málo vymezený obsah a přílišný rozsah v *jednotlivých* případech málo by nám byly platny a často by nás nechávaly v nejistotě, zvláště když i v jiných *lehčích* oborech činnosti lidské těžko bývá správnou zásadu *správně applikovati* (věděti kdy, kde a jak má se jí užíti), jak vidíme na příklad v sochařství, malířství, paedagogice, hudbě, stavitelství atd. Co zde pomáhají správné zásady universalní a specialní, neví-li se, jak do toho (v jednotlivých, právě daných případech)? Tato praktická obtíže není snad nikde tak veliká, jako když člověk dle všeobecných zásad *mravních správně* v daném jednotlivém případě jednati chce, poněvadž právě *v tomto* oboru lidské činnosti následkem rozličných názorů, zlozvyků, předsudků, náruživostí a slabostí lidských — o vzdělanosti a nevzdělanosti, o bídě a blahobytu, o svobodě a poddanství zatím nemluvě, — tatáž všeobecně platná zásada mravní jednou tak, podruhé onak nebo i jinak applikována bývá. Tak, abychom toho hned příkladem doložili, všickni lidé uznávají vseobecně platnou zásadu mravní, že rodiče sluší ctíti. Jak ji však provádějí? My se domníváme, že rodiče nejlépe ctí, kdo jim v nouzi, nemoci a zvláště ve starobě dle možnosti slouží, kdo oslazuje jim dětinnou láskou a přítulností pozdní dny jich života, hledě jej dle možnosti zpříjemniti a prodloužiti. Proti tomu myslili staří *Herulové,* že sestárlým rodičům, kteří nemohli oštěp válečný vrážeti do hrudí nepřátelského, nejlépe se poslouží, když se zabijí a spálí. (Procop. Bell. Goth. 2, 14). Herodotovi *Issedonové* ctili zase staré rodiče nejlíp tím, že

[6]) *S. Thomas Aquinas* in I. II. quaest. 94. art. 2., píše doslovně: »Sicut autem ens est primum, quod cadit in apprehensione simpliciter, ita bonum est primum, quod cadit in apprehensione practicae rationis, quae ordinatur ad opus; omne enim agens agit propter finem, qui habet rationem boni. Et ideo primum principium in ratione practica est, quod fundatur supra rationem boni, quae est: Bonum est, quod omnia appetunt; hoc est ergo primum principium legis, quod: »*Bonum est faciendum,* et prosequendum et *malum vitandum.*« Rozum *spekulativní* hledí poznati vše, co *jest;* jestota tedy neboli *jsoucno* (ens) jest prvním jeho předmětem. Proti tomu táže se vždy rozum *praktický*: co z toho budu míti? Prospěch tedy čili *dobro* jest *jeho* prvním předmětem a následkem toho musí jeho první předpis zněti: *Fac bonum et vita malum!*

je pochovávali do svého žaludku a ne do černé země! Patrno tedy, že *všeobecné* správné zásady — cti rodiče — nepostačují lidstvu v jednání jeho, neurčí-li se *způsob*, kdy a jak jich užíti třeba.[7]) A o to také postaral se *prozřetelný* Tvůrce, když vedle přirozeného zákona mravního a vedle všeobecných a specialních mravoučných zásad jeho postavil nám do nitra neomylného jich vykladače, jenž v každém okamžiku jednání našeho takořka prstem a citelně ukazuje, *co* v tomto případě a za těchto okolností činiti respective nečiniti, aby vyhovělo se právu i povinnosti vysloveným zásadou. *Čiň dobré a střez se zlého!* Tento *zvláštní* a každému *vlastní* vykladač mravního zákona nazývá se vseobecně — *lidské svědomí*. O jeho existenci a moci i působnosti přesvědčili jsme se, kdykoli jsme jednati chtěli nebo nechtěli, kdykoli jsme dobře nebo špatně sobě vedli; o jeho existenci, působnosti a moci v *nás* můžeme se přesvědčiti i nyní, kdykoli chceme, a mnohdy se přesvědčujeme i když nechceme. To jest fakt, kterého upřímný člověk nikomu zapříti nemůže, zvláště však ne sobě samému. *Svědomí* tedy *existuje a působí v nás ve všech,* — toť nový moment naší dosavadní zpytby, kterou hledíme poznati podstatu mravnosti a hlavní činitele její! A jak vzácným jest tento nový prvek! *Tvůrce* lidské přirozenosti vložil jej všemohoucí rukou nezničitelně do každého z nás. Je to zářný a vždy svítící paprsek rozumového světla, jenž nám jasně ukazuje v každém případě, co činiti a čeho se varovati; je to zvláštní samostatná a samočinná moc, která nás takměř »do boku rýpne«, kdykoli co činiti nebo nečiniti máme, a zároveň také praví, *jak* to činiti třeba, ukazujíc, který zákon zde k platnosti přichází a jak se mu má rozuměti. Lid nazývá svědomí velmi případně *hlasem Božím*, chtěje významem tím označiti *původ i úkol* svědomí našeho: svědomí *hlásá* dle této správné diagnosy lidové vůli *Boží* vštípenou v nás světlem rozumovým a podávající v každém případě *neomylnou* pravdu, že třeba jednati tak neb onak. Této neomylnosti dostává se svědomí právě proto, že jest hlasem *Božím*. Pěkněji, pravdivěji a věcněji věru ani nelze vyložiti existenci a působení lidského svědomí. Všecka filosofie zde jen potud mluví pravdivě a pěkně, pokud *takto* o svědomí mluví!

Svědomí jest tedy hlasem vůle Boží pro každý *jednotlivý* případ naší činnosti: poslouchati svého svědomí znamená poslouchati Boha; proto není dovoleno v žádném případě nedbati svědomí, — Boha třeba vždycky poslouchati! Ve svědomí posloucháme především *sebe*, ale tak, že zároveň posloucháme *vůle Boží*: svědomí jest totiž paprskem praktického rozumu lidského a zároveň ohlasem vůle Boží (jež paprsek ten do nás vložila): naše poslušnost ku svědomí jest tedy nejrozumnější, nejsvobodnější a nejpřirozenější a nejoprávněnější. Tato pravda zůstane pravdou, i kdyby celý moderní svět se spojil s *Kantem* proti

[7]) *S. Thomas Aquinas* l. c. art. 6.: Quantum vero ad alia praecepta *secundaria*, potest rex naturalis *deleri* (nejen překroutiti, nýbrž i úplně zničiti!) de cordibus hominum vel propter malas persuasiones vel etiam propter pravas consuetudines et habitus corruptos, sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia, peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus dicit ad Romanos."

nám a tvrdil, že člověk, jenž jedná *z vyšších* motivů než pouze z lidských, nemravně jedná, jelikož prý *v sobě* nemá dostačitelného důvodu pro své jednání a z venčí se určovati nechává, čímž se stává, že *v sobě* zůstává jak před tím (donucením vyššími motivy) byl, totiž *ne* mravným. Ubozí filosofové! Ve vašich hlavách dosud tedy nejasno o tom, že spojení »vyšších motivů« se svědomím lidským dle našeho výkladu o původě a působení svědomí *tak* se stalo a takořka »do hromady s praktickým rozumem se slilo«, že o *cizím* činiteli, jenž by *z venčí* něco vnucovati chtěl, nemožno mluviti, jelikož všecko je zde *vlastní, niterné, samovolné, přirozené*, tedy i podle vás — mravné! V tomto smysle psal už dávno před námi *sv. Pavel* (1. Tim. 1, 9.), že spravedlivému zákon není (z venčí) proti vůli *uložen*, aby jej nerad nosil a po příležitosti dychtil, kde by se ho šikovně zbavil jako nepohodlného a nepotřebného břemene. Zákon Boží jest »uprostřed srdce jeho«, dí *Žalmista* 36, 31; je tedy člověku zákon Boží něčím *vnitřním, milým* (srdečným), *vlastním*; jest mu něčím, s čímž srovnává se jeho přirozenost a co mu hlásá jeho svědomí. Proto nepředpojatý člověk rád za pravdivou přijímá zásadu: *Nic proti svědomí a všecko dle svědomí!* Řídě se touto zásadou, ví a pociťuje každý, že jest nejblíže *sobě i Bohu*. Všecko učené *proti*mudrování neodčiní tohoto lidského přesvědčení, ale jen natropí nepořádku a nespokojenosti v člověku, čímž *chtějícímu* viděti opět ukazuje, jak správnou jest zásada: *Nic proti svědomí a všecko dle svědomí!*

Dle pověděného vysvítá, že přirozený zákon mravní a lidské svědomí nejsou vlastně a úplně *totožny*.[8]) Zákon přirozeně mravní *předchází* naše svědomí, jež zákona toho nečiní, nýbrž jen o něm svědčí a jej v daném případě správně *vykládá*. Svědomí má se tedy k přirozenému zákonu mravnímu »jako úředník«, *podřízený*, jenž zákon prohlašuje a vykládá a applikuje, nikoli však dává čili tvoří. Jako podřízený úředník zákona vydati nemůže, tak také svědomí. A jako podřízený úředník předpokládá zákon, tak také svědomí přirozený mravní zákon předpokládá. *Bůh* jest původcem přirozeného zákona mravního, rozum lidský jest takořka zákona toho kodexem (knihou), svědomí pak jest jeho vykladačem. V životě obecném často se přihází, že nemusím a nemohu se spokojiti ani výkladem, ani použitím zákona, jak je byl učinil ten který úředník, a že mohu i mám odvolati se k vyšší instanci. Ne tak má se věc se svědomím vykládajícím a applikujícím přirozený mravní zákon, poněvadž svědomí není jen podřízeným úředníkem, nýbrž i *zvláštní* činností praktického rozumu lidského, takže zákonodárce a zákona vykladatel *jsou zde jaksi unum et idem* i když jinak se různí a nesmí býti zaměňováni. Odvolati se z rozsudku svědomí k přirozenému zákonu mravnímu, jakožto vyšší instanci, jest následkem tohoto základního příbuzenství nemožno: jednak není ke komu, jednak stojí před námi svědomí jako *pověřený a úplně oprávněný vykladatel přirozeného mravního zákona*,

[8]) Jak mezi jiným vyhlašuje i *Dr. Schneider* v uvedeném díle na stránce 15., ač *proti* tomu *správně* obé od sebe rozeznává na stránce 24.

takže co svědomí káže, káže též přirozený mravní zákon, a co svědomí zakazuje zakazuje též přirozený mravní zákon,[9]) čímž, se stává, že svědomí v *této* své funkci není již podřízeným úředníkem, ale *svéprávným* činitelem, jest *vyslancem a soudcem*, jenž mluví jménem přirozeného a věčného zákona mravního: odtud nedotknutelnost, posvátnost a velikost lidského svědomí!

(Pokračování.)

Z „Růží mistických".

Tu temnou clonu, jež nám odetíná
od časnosti byt věčný, vidíš stát
před sebou stále, byť si zavřel snad
umdlené oči při své číši vína;

tu věčnou clonu, jíž i mysl líná
si vzpomene, zříc »mene, tekel« psát,
již jednou každý z nás by nadzvéd' rád
a na niž přece nejvíc zapomíná:

tu nezved' nikdo! — Marně vědy síla
v tu bránu tluče pěstí železnou
a marně mudrců v ni snaha ryla!

Jen víra čistá, víra bohumilá
se nad ní vznáší v oblasť nadzemskou —
šťastni, jež nese peruť její bílá!

J. Milota.

[9]) Aby nám nebylo zle rozuměno, opakujeme výslovně, že přirozený mravní zákon a první předpisy jeho jsou sice jistojisty a nesmazatelně každému člověku do nitra prstem Božím vryty, takže neschází a nescházelo nikdy člověčenstvu poznání všeobecných mravních zásad, jichž použití nezkažené svědomí lidské každému správně ukazuje; přece však i to nestačilo a nedostačuje lidstvu k pravému utěšenému životu mravnímu a k dosažení jeho přirozeného i nadpřirozeného cíle, takže třeba bylo *zvláštního poučení* a vyložení mravního zákona přirozeného, jakož i zdárných *pomůcek*, kterými by se člověku celá pravda mravní řádně a jistě *nejen osvětlila*, ale zároveň i *možnou* stala. Všeho toho dostalo se člověčenstvu *křesťanstvím*, v němž *neporušená víra* skytá jasné světlo, a *božská milost* dává potřebnou schopnost čili sílu, aby se mravní pravda poznala a poznaná řádně prováděla. *Před* křesťanstvím skytal dobrotivý Bůh zvláště *Desaterem* velmi mnoho člověčenstvu: nejbližší a nejhlavnější předpisy přirozeného zákona mravního jsou zde jasně vyloženy, takže člověk má v Desateru *kodifikovaný* mravní přirozený zákon (dí *Dr. Walter* ve spise »Socialpolitik und Ethik).«

František Wildmann, farář a spisovatel.

Obraz životopisný, píše Dr. JAN ZÍTEK.

František Wildmann byl syn chudého hamerníka Františka a Matky Františky, rozené Tillmannové, šlechtičny z Kapellenberku, jejíž předkům patříval až do třicetileté války velkostatek Bzí u Týna nad Vltavou, potom zchudli a prodali statek Švarcenberkům.

František narodil se dne 28. listopadu r. 1839 v hamru pod Radimovem u Kamenice nad Lipou, který jest při mlýně, jenž se Jáchym jmenuje. Ač rodiče jeho byli chudí, ba velmi chudí, jak sám píše ve svém načrtnutém životopise, byli přece šťastni a spokojeni v jediné světničce, v níž měli celé své jmění. U Wildmannů zpívávaly se nábožné písně celý Boží rok, zvláště v zimě, večer stále čítalo se Písmo svaté, četly se různé »kroniky«, bývaly u nich přástky a povídaly se pohádky. Zvláště otec Wildmannův vychovával v tomto duchu své dítky, předcházeje jim dobrým příkladem zbožností, dobrosrdečností, upřímností a lásky k vlasti, již v sobě živil a v jiných šířil zvláště kronikami. Otec Wildmannův byl pravý písmák. Ač chudý, přece raději i od úst si utrhl, ba nekouřil, nešňupal, nepil piva, nechodil do zábav, jen aby si ustřádal několik krejcarů na novou kroniku; z ní potom se četlo všem, kdož přišli. Hlasitě předčítával, kdo uměl pěkně číst; mezi těmito byl František i bratr jeho Jan, které otec již dávno byl naučil čísti, než-li začali chodit do kamenické školy.

Jako v otci, našel František ještě jiného dobrého vychovatele ve prostém, chudém tovaryši Matěji Runovi, milovníku to kronik, u něhož František často blahé chvíle trávil i jako dítě, i jako student a na něhož s velikou radostí vzpomínal jako bohoslovec i jako kněz. Mimo otce a Runu velice působil na Fr. Wildmanna kamenický rodák a kněz na odpočinku Josef Engelbert Sendr, který Františka na gymnasijní studium připravoval a tomuto, když uměl, za odměnu půjčoval některou kroniku. Však nechť mluví o těchto kronikách, které Alois Landfras v Jindřichově Hradci vydával, sám František, nechť mluví o Josefu Engelbertu Sendrovi, Matěji Runovi, o svém otci. Kouzlem pravého štěstí a idyllismu jsou jeho slova o těchto osobách:

»Tyto knížky zábavné, píše Fr. Wildmann,*) jež lid náš nazýval »kronikami« vydával Alois Landfras v prvé polovici tohoto století, hlavně do r. 1848. Lid náš, jakmile se o nich dověděl, kupoval je s největší ochotou, a čtenářové kronik těch stále se množili. Kdykoli šel z venkova posel do Jindřichova Hradce, již dostal peníze na několik kronik, aby je koupil v Landfrasově skladě. Sotva je přinesl, již se scházeli posluchači, a kdo uměl hbitě čísti, musil předčítati nahlas. Kroniky ty šly z ruky do ruky, neb lid náš venkovský nalézal v nich největší zábavy. Na jarmarcích a o poutích kupovali lidé kroniky o překot, mnohý raději nepil, nekouřil, nešňupal, ano i mnohou zábavu si odřekl, aby

*) »Vlast« roč. V. r. 1888—89, str. 773.

si na kroniky několik krejcarů ustřádal, a tak se rozšiřovaly kroniky ty v tisících exemplářích po venkově. Lid náš znal je všechny co do obsahu nazpamět, a staří vypravovali pohádky z nich dětem, dávajíce jim poučné příběhy ty za příklad.

Abych uvedl jen několik příkladů, povím jen to, co jsem sám jako chlapec ve svém rodišti Kamenici nad Lipou vídával. Ve městě tom žil na odpočinku kamenický rodák, spolužák a věrný přítel básníka Jaroslava Kamenického, blovického to děkana Vacka, Josef Engelbert Sendr. Ač byl dán pro churavost jako kaplan do pense a měl sotva 300 zl. ročních příjmů, z nichž si byt, stravu, šatstvo a prádlo platiti měl, přece se tento šlechetný kněz tak velice v domácnosti obmezoval, všeho i nejnutnějšího si odepřel, jen aby si mohl nakoupiti knížek vydávaných od Landfrasa. R. 1850 chodíval jsem k němu na hodinu, neboť mne připravoval do gymnasia Hradeckého na studie. Jaké to bylo pro mne potěšení, když vytáhl zásuvku od prádelníku, kdež uloženy byly velké poklady — totiž všecky zábavné a poučné knihy, které do té doby knihtiskárna Landfrasova vydala. Toužebným okem pohlížel jsem na všecky ty Rybrcoly. Megery, Jenovefy, Rožmberky, Fausty, Robinzony atd., a jak šťasten jsem byl, když mi, an jsem leckdy řádně odříkal, velebný pán za odměnu některou tu kroniku zapůjčil. Čítával jsem až dlouho do noci — a šťastně jako student na gymnasiu všecky jsem přečetl. Celá Kamenice a celé okolí chodilo se dlužit k páteru Sendrovi kroniku, a šlechetný tento kněz s největší ochotou půjčoval knihy ty, a když byly poněkud roztrhány, sám lepil, sám je svazoval. Byla to první knihovna v krajině kamenické, z níž lid tak hojně čerpal, a založil ji chudý kněz, půlzlatník — jak tehdy říkáno. Za to ho lid velice miloval a jako k otci se k němu utíkal.

V téže době před r. 1848 žil na předměstí v Kamenici nad Lipou chudý soukennický tovaryš, jménem Matěj Runa. Ten když řemeslo soukennické přestalo, chopil se řemesla, které tehdáž šlo. Dělal z chlupů pokrývky, neboli koňské houně. Tento Matěj Runa byl velkým milovníkem kronik Landfrasových a hbitým čtenářem. Ubožák raději nejedl, šetřil jak jen mohl, aby si vždy několik krejcarů nastřádal na nové Landfrasovy kroniky. A když posel šel z Kamenice do Hradce — nebo tehdy ještě pošta nejezdila — vždy mu dal několik uspořených krejcarů na nové kroniky. S jakou netrpělivostí očekával, až posel přijde. A když posel nové kroniky přinesl, byl to pro Matěje Runa velký svátek. Ač byl přičinlivý dělník, toho večera stav jeho zůstal státi, a Runa četl třeba až do rána, až všecky nové kroniky přečetl.

Z kronik těch se sám tak vzdělal, že jako samouk sám se pokoušel, nové kroniky skládati, ano, několik jich skutečně sepsal, a byly prý pěkné, škoda, že se po smrti jeho ztratily.

Domek Runův byl střediskem všech předměstských obyvatelů, zvláště za dlouhých večerů zimních a v neděli a ve svátek odpoledne; posluchačů tam bylo vždy hojnost, a Runa četl — a jak pěkně — s jakým citem, že vše plakalo. Zvláště starci a stařeny. Býval jsem tam také, byly to pro mne nejkrasší zábavy, na něž jsem si často jako studující i jako bohoslovec vzpomínal, a přával jsem si míti takovou knihovnu, jakou měl chudý tovaryš Runa.

A ti posluchači bývali svému čtenáři vděčni. Vědouce, že ač chudý, čtením zanedbává řemeslo a že sám ze svého světlo páliti nemůže, přinášeli mu jedni máslo na světlo do kahánku, jiní mu přinesli krajíc chleba, jiní krapet mléka, jiní nějaký nalévanec nebo vdolek, a Runa, jsa všecek šťastný, laskavě se usmíval, když pohlížel na svůj literární honorář a předčítával i své kroniky, které sám sepsal.

Též můj nebožtík otec byl horlivým čtenářem Landfrasových kronik. Již jako kamenický tovaryš v letech 1830—1840 nakoupil si jich valný počet a v každé prázdné chvíli čítával; peníze na ně ustřádal si tím způsobem, že ani nesňupal, ani nekouřil, do zábav nechodil a piva nepil, ač těžce pracovati musil. Míval kroniky ty uschované v zásuvce a v almaře, byly mu milé jako drahý poklad — ano, kde co četl, pěkná a důležitá místa si vypisoval, tak že měl velkou knihu svých zápisků a všecky tehdáž nové, vlastenecké písně. Ano, když mne dal na studie do Jindř. Hradce, ač bylo mu na mne mnoho za těch drahých let platiti (bylo to r. 1853) a doma se velice uskrovniti musili, přece říkával: »Františku, přines nějakou pěknou knihu z Hradce, já tak rád říkávám, toť má nejlepší zábava.« Též i já i bratr můj, jakmile nás otec naučil čísti, již jsme oba čítávali kroniky, nebo když jsme počali choditi do školy, uměli jsme již oba hbitě čísti. Jaká to byla pro mne radost, když jsem přišel na prázdniny a mohl čerpati z otcovského pokladu — čísti jeho knihy. Bibli jsem přečetl jako student šestkráte celou. Ač jsme neměli značného jmění, přece vzdělání ducha platilo u otce mého za nejdražší poklad. A taktéž bylo u Šustrů ve Včelničce, u mlynářů »pod Kalichem« a na jiných místech, že hlavní zábavou bylo čtení kronik a pěkných knih.

A nejenom bylo tak v Kamenici a v okolí, ale i v celé Jindřichohradecké krajině. V Kardašově Řečici bývalo plno čtenářů kronik. U Heřmanků, u Tupých, u Bedlivých, u Jindrů, u Vurmů, sedlářů bývalo kronik Landfrasových zásoba, zvláště pak u Hrubých, u Nekutů a Vítů, a čtenářů dychtivých bylo též velké množství. Taktéž bylo v ostatních městech a městečkách v okolí hradeckém. V Deštné, v Novém Etingu, nebo jak tenkráte se říkalo, ve Včelnici, v Žirovnici, v Počátkách, ve Stráži, v Kumžaku, ve Strmilově a jinde, ano i po vesnicích bylo čtenářů Landfrasových kronik hojně, a skorem v každém stavení bylo jich několik. Učitelstvo tehdejší, ač bylo velmi špatně placeno, přece na zábavné čtení šetřilo, aby si je opatřilo; ano, když jsem v r. 1854 na prázdniny odešel na Moravu do krajiny Tišnovské u Brna, na řece Švarcavě, kde můj otec zařizoval železné hutě, tam ve vesnici Borači nalezl jsem u učitele mnoho kronik a pěkných knih od Landfrasa a z pražských knihtiskáren. Taktéž v Doubravníku, v Lomnici, v Tišnově, v Loučkách a Předklášteří, kamž jsem si pro knihy ke čtení docházel.«

Na dobu šťastného mládí v otcovském domě vzpomíná Fr. Wildmann i v jiných pracech svých, jako i dospělý muž, aby trochu pookřál těmi zašlými zkazkami, jež u jeho rodičů v době adventní konávaly, aby potěšil se vzpomínkou na milého dědouška svého, jenž vypravovával všem, k němuž všichni z obce

tak rádi pospíchali. I chasa mohla přijíti, ale z uctivosti držívala se zpátky a nekouřila. Bylo to dovoleno jenom starcům a mužům.

»Byly to radostné doby adventní,« praví Fr. Wildmann,*) a v nich ty milé přástky. Ještě nyní na ně s radostí vzpomínám a jako chlapec, což jsem se na ně natěšíval. — Konečně přišly. Sníh napadal, venku se chumelilo a ve světnici naší bylo tak milo. V kamnech praskalo, na svícnu hořela louč, počalo se stmívati, a náš starý dědeček u kamen na lavici sedě, počal přemýšleti, jaké zase staré události a pověsti nám bude vyprávěti. A jak rádi jsme jej poslouchali. Z celé dědinky naší scházeli se starci, stařenky, muži a ženy, hoši i děvčata k nám na přástky dvakráte do téhodne. Světnice naše bývala jako nabita. Kdož by byl rád našeho dědečka neposlouchal? — vždyť uměl tak živě vypravovati, že se nám všem zdálo, jako by ty osoby, o kterých mluvil, stály před námi. Poslouchali jsme dědečka dosti pozdě do noci a přec se z nás nikomu nechtělo spáti. — Děvčata předla na kolovratech, ženy pletly punčochy, nebo látovaly starší šat a prádlo, starci a muži pokuřovali a chasa, již nebylo dovoleno kouřiti, seděla u dveří, a všickni jsme čekali, o čem nám dědeček bude vypravovati.«

Na gymnasijní studia byl Fr. Wildmann poslán do Jindř. Hradce. Na gymnasiu, kde v tehdejších dobách bylo všecko německé, zkusil jako všichni Češi velmi mnoho, protože neuměl německy, a mnohý z profesorů týral české žáky způsobem profesora nedůstojným. Nic tak profesora — vychovatele neponižuje, jako nedůstojné a nešetrné chování k žákům, kteří s trpkostí si naň v pozdějších letech vzpomínají, jak jim činil příkoří, ba snad byl nízký a hrubý. Na podobnou, nešťastnou vychovatelskou činnost svého profesora vzpomíná si Fr. Wildmann ve svém článku: »O probuzení národa českého v jihovýchodních Čechách a jakých zásluh získala si v té příčině knihtiskárna Landfrasova v Jindřichově Hradci.**)

V této, pro životopis Wildmannův nejdůležitější práci, zmiňuje se týž mezi jiným velice pochvalně o kronikách Landfrasových, o neoceněných zásluhách MUDra. Josefa Procházky, jimiž probudil a českému národu navrátil Jindř. Hradec, zmiňuje se o svém profesoru, jak s Čechy nešetrně nakládal, dále zmiňuje se o jiných zasloužilých mužích, o tehdejší národní ospalosti v Jindř. Hradci, a o velice zajímavé episodce s J. Kaj. Tylem. Však jeho slova to obšírněji poví:

»Nejvíce o národní uvědomění v Jindřichově Hradci pečoval MUDr. Josef Procházka. Pořádal zábavy, v nichž se jen česky mluvilo, zařizoval přednášky české, ano, často zval do Jindř. Hradce kočující divadelní společnost Zellnerovu, při níž účinkoval náš slavný Tyl, s nímž také žil ve přátelském styku; tak se i na divadle obecenstvo hradecké národně uvědomovovalo. Když se této společnosti zle vedlo, sám obcházel rodiny hradeckých měšťanů, aby chodily do divadla, ano sám společnosti té peněžitě

*) Kalendář k uctění nejsvětějších Srdcí Pána Ježíše a Panny Marie na rok 1897, st. 92. n.

**) »Vlasť« r. V.

byl nápomocen. Z doby té pamatuji se na následující událost. My žáci na gymnasiu hradeckém byli skorem všickni Češi, spolu jsme mluvili česky, na ulici však měli jsme mluviti německy. Byl jsem tehdáž v principii, a měli jsme třídním profesora Mathesa, Němce od Žatce, který nám Čechům neustále nadával: Du bömischer Hund, du Saukerl, du bömischer Copak, Tuty fruty kalhoty atd. a vadil se s námi, že dobře a správně německy mluviti neumíme, čemuž nebylo možno za rok nebo za dvě léta nám se naučiti, kdežto on byl přes 15 let v Hradci a česky se nenaučil. Proto jsme se báli, aby nás česky mluviti neslyšel, neboť nám hrozil stále dvojkou z němčiny; mluvili jsme tedy venku na ulici německy — arciť jak?! Když v r. 1854 v adventním čase Tyl se svou společností do Hradce zavítal, bydlil v hostinci u Pávů na Novém městě. My studenti chodili jsme k němu pro lístky pro studující. Já představiv se mu s několika kolegy, pravil jsem: »Geben Sie mir eine Studentenbillet.« Tyl poznal na mně i na druhých, že jsme Češi a že německy ani neumíme a přec německy hovoříme; pokynuv hlavou, podával nám lístky, ale z očí vytryskla mu hořká slza — nad úpadkem naším. Zakýval bolestně hlavou — a my odešli. Tehdy jsme tomu nerozuměli; — až když jsme dospěli, často jsme si povídali, jak ubohý Tyl nad námi plakal.

Na gymnasiu se z nás neponěmčil nikdo. Měli jsme katechetu Bumbu, a ten nám náboženství a zeměpis přednášel česky. Nejvíce nás v národním vědomí utvrzoval MUDr. Josef Pečírka, jenž měl přírodopis. Ten přinášel v kapsách »Přástky« a »Životy císaře Karla IV., Otce vlasti,« jež nám prodával, mluvil s námi česky, potajmu nás učil českým písním jako: »Osiřelo dítě, o půldruhém létě« a j. Na vyšším gymnasiu byl to zase katecheta Jan Zátka, který nám vštěpoval lásku k mateřštině a k vlasti.«*)

Mimo boj s němčinou, již jako české dítě nemohl si rázem osvojiti, bylo mu bojovati zvláště r. 1854, kdy v Čechách byl veliký hlad, s nepřítelem jiným hladem a nouzí. Jako chudému studentovi bylo mu ve dne vyučovati bohaté studující, večer a v noci teprve sám se mohl učiti. Často se mu oči slzami zarosily. Míval hlad.**)

Na začátku studií Wildmannových v Jindřichově Hradci byl Františkův otec poslán od Svobodů, nájemců železných hutí v Kamenici, na Moravu do Bozače u Dubrovníka, aby tam zařídil hamry. Jako maličký studentík první třídy sebral se o prázdninách pěšky, maje ranec prádla a šatů na zádech, za otcem na Moravu do Bozače.

Tato záliba cestovati, ale cestovati nejprve po vlastech českých a potom teprve když svou vlast náležitě poznal po cizině, jest charakteristikou Wildmannovou. Cestoval rád až do své smrti. Pisatel těchto řádků sešel se s Wildmannem asi tři čtvrtě roku před jeho smrtí v Českých Budějovicích, kdy se ubíral do poutního místa Římova, který také popsal.***) Z takovýchto cest přinesl

*) »Vlasť« roč. V. str. 858 n.

**) Wildmannův náčrtek životopisný.

***) Římov, poutní místo v Čechách. Mor. kalendář roku 1898. O sobě vydal totéž pisatel těchto řádků r. 1901.

Fr. Wildmann mnohou milou kytici povídek a prací českému lidu. K účelnému cestování, hlavně po vlastech našich, vážně nabádal a příkladem předcházel. Ne na zdař Bůh připojil k jedné své práci tato jadrná slova:

»Bohužel bylo zvykem, ano modou, cestovati do cizozemska, krajiny tamní obdivovat, své vlasti však si nevšímat, ano jí pohrdati. Takovým praví vlastenecký hrabě Eugen Černín, který za svého pobytu v Chudenicích skorem každodenně na týmě Bělče dojížděl a odtud svou předrahou vlast pozoroval: »Jsou-li badateli po starožitnostech zajímavy pusté písčité pouště, v nichž před tisíci lety Alexandr Macedonský zvítězil, přivedou-li jednotvárné pusté břehy řeky Tibery mnohého až k nadšení, co máme my ve své vlasti české pocítiti na oněch posvátných místech, která srdci našemu tak drahá jsou, která nám hlásají stkvělé činy udatenství, hrdinosti a lásky k vlasti našich bohatýrských předků, kteréž krajiny nejsou suchými pouštěmi, ale nejkrásnějšími úrodnými krajinami celého světa. Proto též neznám města, které by mi tak drahým bylo jako prosté týmě hory v mé předrahé vlasti, kde přítomnost a minulost, příroda a lidstvo pohromadě moji celou duši nevýslovnou rozkoší naplňují!«

Tak psal šlechetný, vlastenecký hrabě Eugen Černín před rokem 1848.*)

Po gymnasijních studiích v Jindř. Hradci odešel do Čes. Budějovic studovat bohosloví. V semináři se snažil, aby se naučil poněkud aspoň polštině. A to mu bylo jedenkráte v duchovní správě dobrým. S radostí, jak z jeho práce lze vyčísti, vzpomíná si takto:

»Když jsem se stal v r. 1866 kooperátorem v Sudoměřicích, píše Fr. Wildmann**)a chodíval odtud na cvičení nebo zaopatřovat na Hutě, vyhledal jsem vždy stařečka Čuru, již více než osmdesátiletého. Mluvíval jsem s ním polsky, protože jsem se již v semináři polštině přiučoval. Stařeček měl velkou radost, že může se mnou ve své mateřštině rozprávěti. Zpíval mi staré nábožné písně polské. Brzy potom se roznemohl, a já ho zaopatřoval. Vzal jsem si sebou polské modlitební knihy sv. Tomáše Kempenského o následování Krista Pána. Četl jsem mu modlitby polské, modlil se s ním polské litanie a když jsem jej připravil, objal mne a se slzami v očích pln radosti pravil: »Umírám ve své ojczižne.« Zazpívejte mi: »Bogorodica diewica, Bogem nám dana.«***) Zpíval jsem, drže stařečka v náručí, a stařeček při slovech: »Bogorodica diewica« skonal mi s úsměvem v rukou. Byl jsem rád, že jsem se polsky naučil a že jsem mohl přispěti k šťastné hodince toho *zbožného* a šlechetného stařečka Poláka!«

Na kněžství vysvěcen byl dne 22. července r. 1866 od blahé paměti velikého biskupa česko-budějovického, Jana Valeriana Jirsíka a povolán za kooperátora do Sudoměřic ke stále nemocnému a chudému faráři Josefu Vaňousovi, kde zůstal tři léta. Roku 1869 stal se kaplanem, katechetou a ředitelem škol v Kar-

*) »Vlast«, roč. I. str. 294.

**) »Svatá Rodina«, kalendář r. 1899.

***) Nejstarší to píseň polská od sv. Vojtěcha, jemuž ji Poláci připisují. Pozn. Wildmannova.

dašově Řečici u děkana Ant. Hrdličky. O činnosti Wildmannově v Kardašově Řečici sděluje s námi redaktor »Vlasti,« žák Wildmannův, toto: Jako malý chlapec pamatuji se na nového kaplana našeho Fr. Wildmanna. Byl malý, živý a když kázával, mohutný hlas jeho rozléhal se chrámem. »Ten Kristus,« ta slova ozývají se mi do dnes v duši, když si vzpomínám na jeho kázaní. Jako ředitel škol pořádal hlavně sbírky přírodní ve škole a měl v té věci takový pořádek, že okresní inspektor Tille znaje jeho lásku ke škole, nabízel mu v pozdější době z Prahy úřad okresního školního inspektora. (POKRAČOVÁNÍ.)

Hladový kapitál.

Napsal R. VRBA.

Břemena poplatníků v Rakousku. Zhoubné účinky centralismu.

Stará obrovská říše římská, která za doby caesarů čítala asi 60 milionů lidí, byla též řízena centralisticky, jako evropské dnešní velmoci. Všecko teklo do Říma, země chudly a bohatství se hromadilo v Římě, který byl za doby Nerona celý z mramoru. Dnes je tomu na vlas tak. Když po válce Krimské Rusko na dobro odstěhovalo se z Evropy a počalo si podmaňovati Asii, pracovalo Prusko plnou parou na budování Velkoněmecka. Jeho příkladu následovala Italie a Rakousko. Byly utvořeny velkostáty s ústřední správou v hlavních městech. Vídeň a Berlín vzrostly od zavedení centralismu. Ve středu politické a státní správy vzrůstají obrovské ústřední úřady, které odtud rozsáhlou říši spravují. Sem vtéká všecka hospodářská krev ze všech zemí. Starý Řím zbortil se, když byly země zchudly a nebylo, odkud by byl bohatnul. A tak se děje i nyní. Od té doby, kdy země byly zbaveny samosprávy a všecko musí jíti do Vídně, vzrostly daně tak hroznou měrou, že pod jejich tíhou lid klesá. Tak platily země české přímých daní:

	r. 1862	r. 1897
Čechy	17,551.560 zl.	29,185.225 zl.
Morava	6,832.556 »	11,715.602 »
Slezsko	1,287.474 »	2,416,905 »

K přímým daním byla r. 1862 počítána: daň pozemková, daň z domů, činžovní, výdělková a důchodová. K těmto starým daním přibyla roku 1898 nová daň, osobní z příjmů. Před 40ti lety zaplatily české země na přímých daních $25^1/_2$ milionů zl. Nyní platí přes 50 milionů zlatých. Veškeré země rakouské, na vídeňské říšské radě zastoupené, platily r. 1862 přímých daní 59 milionů zl., r. 1897 odvedly 122,259.372 zl. přímých daní. Ještě horší obraz skytají daně nepřímé. K těm patří daně z piva,

kořalky, cukru, masa a dobytka a jiné menší potravní daně. Země české zaplatily potravních daní

	r. 1862	r. 1897
Čechy . . .	10,453.000 zl.	49,470.002 zl.
Morava . .	4,130.000 »	23,532.013 »
Slezsko . .	1,267.300 »	7,775.276 »

Země tyto platí největší potravní daně ze všech zemí Rakouska.

Jak vidíme, platila země česká roku 1862 nepřímých daní 39,356.800 zl., r. 1897 pak 139,922.240 zl. Za 40 let se daně nepřímé v českých zemích zpateronásobnily. Nejsme ještě u konce. Vezmeme výnos erárního podniku monopolu tabákového. V českých zemích bylo prokouřeno za:

	r. 1862	r. 1897
V Čechách . . .	8,850.100 zl.	26,311.233 zl.
V Moravě . . .	3,551.500 »	7,932.918 »
Ve Slezsku . . .	567.500 »	3,242.255 »

Mor kouření a mrhání peněz na tento, hlavně mládeži škodlivý zlozvyk se v Čechách a českých zemích vůbec za 40 let tak rozšířil, že až trneme. Dnes již chlapci školou povinní jsou vycvičenými kuřáky. Ale podívejme se na tuto nikotínem otrávenou mládež. Poslanec Grégr měl po zrušení jazykových práv našich ve Slaném veřejnou voličskou schůzi, ve které posluchače vybízel, abychom my Čechové dali eráru cítit, že něco platíme, a usnesli se — nekouřiti. Nevím, kdo ze shromážděných Grégra uposlechl a zda Grégr sám nekouří! Tolik jest jisto, že proti tomuto nad míru škodlivému moru mělo by se bojovati jako proti kořalce a jiným nakažlivým nemocím. Pak moderní stát bohatne z několika naruživostí lidu, které by v první řadě měl sám zřejmě potírati.

Stát se obohacuje z kapes ševcovských učedníků, sklepnických piccolo, o kterýchž je známo, že pohltí denně celé spousty cigaret. V celém Rakousku zapravili poplatníci všech nepřímých daní

r. 1862	r. 1897
156,546.120 zl.	282,548.000 zl.

Na jednoho obyvatele v Rakousku připadlo daní

	přímých	nepřímých
r. 1888 . . .	4 zl. 45 kr.	7 zl. 69 kr.
r. 1897 . . .	4 » 84 »	11 » 19 »

Tak pracuje sám stát na ochuzování vlastních poddaných. Až budou historikové psáti o příčinách revolucí, musí také moderní vlády a jich vinu náležitě vylíčiti.

X. Těžba uhlí.

V předešlých článcích jsme ukázali, kterak finanční velmožové dohánějí vlády moderních států k odvážlivým finančním pokusům, jako jsou v přední řadě zavedení zlaté měny a jak

sám moderní stát svou nespravedlností a vzrůstajícími svými požadavky vlastní své občany vydírá a na mizinu přivádí a tak sám nejnebezpečnější hospodářství vede, nestaraje se o budocnost národů, o budoucnost vlastní, v domněnce, že socialní revoluci lze zahnati manlicherovkou. Rok 1900 zůstane trvale zapsán v dějinách boje práce s kapitálem. Na 60 tisíc horníků odhodlalo se podniknouti boj proti hrstce majitelů uhelných dolů. Když v polovici ledna téhož roku začali stávku, tu zprvu nikdo si toho ani valně nevšímal, když však v kruté zimě všude byla nouze o palivo, tu stala se stávka horníků záležitostí všech. Běží tu o rozhodnutí otázky, zda soukromí spekulanti smí beztrestně drancovati miliony lidí, zabrati a zakoupiti veškeré zásoby uhlí a všechny uhelné doly a pak zvýšovati cenu uhlí až do krajnosti, která ničím jiným není, než veřejným vydíráním milionů lidí.

Intensivní těžba uhlí jest původu dosti mladého. Číňané znali hořlavou vlastnost uhlí, a Marco Polo psal, že topí černým kamením. R. 1372 vydala obecní rada města Londýna vyhlášku, ve které se zapovídá topiti uhlím. Od těch dob poměry valně se změnily. Uhlí se stalo nejhledanějším výrobkem, o němž se vedou nyní v parlamentech vážné i dlouhé debaty. Na říšské radě Německa dne 1. února 1900 pravil poslanec Schulz, že Německo má v podzemí na 1294 let uhelných zásob. Pak-li tomu tak, nepochopujeme, proč mnozí poslanci němečtí žádali, aby německá říšská rada usnesla se na zákonu, kterým se zapovídá všechen vývoz uhlí z Německa. V okamžiku, kdy na světové výrobě počali průmysloví baroni výrobu horečným způsobem zvětšovati, kdy hlavně v Německu mnohé krajiny jsou vysokými komíny přímo posety, tak že ze zdálí vypadají jako lesy ze samých komínů, začala také cena uhlí nevídaně stoupati. Těžba uhlí nemůže stačiti spotřebě. Doly nemají dosti zásob, aby mohly hned všem zákazníkům posílat žádané množství uhlí. K tomu ke všemu vypukla válka v jižní Africe a Číně, což jest vážnou příčinou drahoty uhlí, poněvadž námořní lodi spotřebují ohromné spousty uhlí, považíme-li, že některé lodi mají k vytápění kotle, které jsou zřízeny na 20 tisíc koňských sil i více. Nouze o uhlí jest nyní v celé Evropě stálou kalamitou. Všude ozývají se hlasy: nenechme vyvážet naše uhlí do ciziny, vývozem uhlí ochuzuje se každá země sama. Židovské noviny píší, že Rakousko mělo za rok 1899 dobrou obchodní bilanci. Prodali jsme totiž do ciziny za 963·9 milionů zl. zboží a koupili jsme z ciziny za 843·2 milionů zl. zboží. Židovské listy vykládají přebytek vývozu v náš prospěch, že když sice prodáme do ciziny zboží a nic zaň nekoupíme, že bohatneme. Tvrzení to je klamné.

Všímněme si větších položek do ciziny od nás prodaného zboží. R. 1899 prodali jsme zboží za hranice za 86,110.107 zl. cukru, za 73,702.863 zl. obilí a mouky, za 50,060.779 zl. ovoce a rostlin, za 55,166,851 zl. dobytka, za 72.457.317 dobytčích výrobků a za 158,564.102 zl. dříví a uhlí. Ze všeho zboží do ciziny prodaného jest nejsilnější položkou obnos za prodané za hranice dříví a zboží, a pak si troufají židovské noviny psáti těm pitomým gojimům, že bohatneme. Pravda, bohatnou vykořisťovatelé uhelných dolů a ničitelé lesů, jejichž předkové nosili rance na

zádech a špinavé kaftany, kteří však nyní jako největší baroni jezdí, jimž se představitelé státní moci klaní. Hospodaření těchto židovských spekulantů uhlím a dřívím jest olupování naší vlasti, kterému dosud nikdo se neodvážil učiniti přítrž.

Frankfurtská »Börsenzeitung« píše začátkem června 1898 toto: Opět dochází nás zpráva z odborných listů anglických, ze kterých jde na jevo, že Anglie, bude-li tak hospodařiti dále, vyčerpá za 50 let všecky své uhelné doly. Nazor ten šíří se všude, i bylo mu dosud odporováno, že těžené uhlí jde nyní více do hloubky než dříve, a že obavy ty nejsou tak oprávněné. V Anglii dobře vědí, že to s tím bohatstvím uhlí není tak skvělé a proto Američané vykořisťují uhelná ložiska ve Španělích. V americké sněmovně byl již r. 1891 učiněn návrh, aby na jeden metrák z Anglie vyvezeného uhlí bylo uvaleno 3 pence cla, aby tak uhlí zůstalo doma.

Za nynějších poměrů ovšem toto clo uvaleno nebude. Když na českém sněmu byl učiněn návrh podobný poslancem Kaftanem, aby na vývoz českého hnědého uhlí bylo uvaleno clo, ozývaly se v židovských novinách různé výsměchy. Bez českého hnědého uhlí musily by se továrny v celém Sasku a severním Bavorsku uzavříti. A toto uhlí jde již po 30 let beze cla do Německa a tím je to ubohé království České již od sta let dobrou dojnicí Německa.

Světová těžba za r. 1899 se odhaduje na 6628 milionů metr. centů. Z toho čítá se na Anglii 2020, na Severní Ameriku 1974, na Německo 1309, Rakousko-Uhersko 350, Francii 324, Belgii 229, Rusko 128, jiné země 309 milionů.

Od r. 1890 zvýšila se těžba uhlí v Anglii, v Severních Státech amerických, Německu, Francii, Belgii, Rakousku a Rusku ze 4540 na 5700 milionů metr. centů, které se vytěžily r. 1898.

Největší rozvoj v těžbě uhlí vykazuje Severní Amerika. Kdežto v Anglii bylo r. 1898 vytěženo uhlí 20.20,422.430 metr. centů, bylo v Severní Americe vytěženo r. 1897 1.787,693.440 m. centů, r. 1898 2.199,746.670 metr. centů uhlí.

Z toho vychází na jevo, že Severní Amerika v krátkosti předčí všecky země množstvím vytěženého uhlí. Spekulanti v Severní Americe připravují se také, aby si zřídili stálý prodej amerického uhlí do Evropy, poněvadž v Evropě bude uhlí čím dále tím dražší. Americké uhlí bude míti stále své odběratelstvo, hlavně v Italii, Francii, Rakousku a Rusku.

Pokud se týče statistiky uhelné výroby u nás, podávají nám statistické zprávy vídeňské následující material: R. 1897 bylo v Rakousku mimo erár zapsáno 1397 majetníků dolů. Z toho čítá se na Čechy 1006, Moravu 36, Slezsko 19. Uhelných ložisk bylo oznámeno v Čechách 90.035, na Moravě 5.596, ve Slezsku 5.554. Téhož roku bylo v dolech zaměstnáno 126.082 mužů, 6.711 žen, 5.835 mladistvých dělníků. V dolech hnědouhelných pracovalo 48.084 horníků, v dolech kamenouhelných 44.771 horníků. Když se rozdělí roční těžba na tyto horníky, čítá se na jednoho horníka v dolech kamenouhelných 1800, v hnědouhelných 4.250 metr. centů roční těžby. Samo sebou se rozumí, že nelze přesně odhadnouti, kolik vykopá uhlí do roka jeden horník.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Probošt Msgr. Dr. Ant. Lenz.

Dne 5. října t. r. doprovodili jsme k hrobu vysokého hodnostáře, vynikajícího učence, vzácného lidumila a věrného zastance a přítele družstva Vlasť — probošta Msgr. Dr. Ant. Lenze.

Z mých pamětí vynořují se často tři osoby, jež mne zvláště zajímaly: byli to světící biskup Karel Schwarz, biskup Eduard Jan Nep. Brynych a probošt Dr. Ant. Lenz.

Zvěčnělý biskup K. Schwarz, známý svou bodrou povahou, měl od † kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga uloženo, aby zkoumal, mohu-li vydávati »Vlasť« čili nic. A radě se s pražskými kněžskými literáty, doporučil p. kardinálovi, aby mne od toho odvrátil. Když pak mi v tom smyslu dopsal, a já přece uveřejnil provolání, že budu »Vlasť« vydávati, napsal mi: Vyhodil Jste kartu, hrajte, já Vás budu skutky podporovati. A skutek ten byl, že mi dal 100 K na první agitace.

Druhým hodnostářem, jenž se k nám malým zvláštní něžností snižoval, byl kanovník Eduard Jan Brynych. Setkali jsme se často v knihtiskárně p. Kotrbově, u katolických tovaryšů, a chodili jsme po Praze, o našich literárních zájmech rozmlouvajíce a rokujíce.

Třetí hodnostář, jenž do knihtiskárny p. Kotrbovy a mezi nás a s námi malými chodil, byl probošt Dr. Ant. Lenz.

Probošt Dr. Ant. Lenz byl krásný a vysoký pán, chodil vážně a rozmlouval vážně. Když vstoupil do p. Kotrbovy knihtiskárny, každý se mu uctivě poklonil; když jsme s ním mluvili, byli jsme jati zvláštní úctou a zdrželivostí, a teprve při delším hovoru odpadla všecka ostýchavost. On mluvil pomalu a každá věta, každé slovo mělo svou cenu a váhu. K nám, do Vlasti, chodíval obyčejně po obědě, mezi 1 a 2. hodinou. Buď přinesl rukopis článku, nebo obranu, byl-li kde napaden. Rukopis měl vždy krásně, kaligraficky napsaný, pečlivě buď zaobalený neb tkanicí svázaný a přinesl-li obranu, ta byla v obálce.

Četl mnoho knih a časopisů, stále se vzdělával a v oboru svém pracoval. Pravil mi jednou, že není v životě jeho snad jediného dne, v němž by byl zahálel.

Byl-li napaden v listech realistických nebo pokrokářských, koupili jsme je a zaslali jsme mu je, a za několik dní byla tu řízna odpověď; některé odpovědi podepsal vlastním jménem, většinu však pseudonymem.

Čím více probošt Dr. Ant. Lenz v oboru husitském pracoval a čím více statí o Husovi, Chelčickém a jiných vydával, tím více rostla zuřivost jeho nepřátel. Otírali se o něho, kde mohli, a to způsobem často sprostým, až uličnickým. Když takové články přečetl, tu byl nejednou sklíčen a zarmoucen a hlava se mu klonila na prsa. Přišel k nám a naříkal. Já mu říkával: Vaše Milosti, neračte naříkati; Vaše práce bude posilou sta a sta kněží;

ona je poučila o Husovi a jiných českých pobloudilcích; ti jsou Vám vděčni, ti Vám věnují svoji přízeň a lásku, ta je pro Vás více, nežli celé řady článků v »Samostatnosti« nebo v »Naší Době«. Vaše Milosti, Vy pracujete pro budoucí pokolení a útisky, kterých zde zakoušíte, odplatí Vám Bůh v nebesích.

Poslouchal pozorně, podíval se na mne a začal mluviti klidněji o jiných věcech.

A jindy zas pravil: jsem proboštem, mohl jsem klidně žíti, vážnosti požívati a takto jsem šlapán a špiněn. A bojuji mezi kanovníky skoro sám, opuštěn — ale mně to nedá, já nemohu strpěti, vidím-li haněti svoji církev a své náboženství.

Odpovídal jsem: Milosti, dobře děláte; svou neohrožeností dáváte jiným příklad, aby podobně činili. Hanu Vaši obrátí jednou ve slávu Ten, pro kterého bojujete. A Milosti, co napíšete, dejte do »Vlasti«, všecko uveřejníme, nebo i my se nikoho nebojíme. Milosti, ať zví budoucí pokolení, že jsme tu byli ve vážné době církve kněží, kteří sebe v šanc vydávali, aby jen církev hájili a útoky na náboženství odráželi.

Probošta Dr. Ant. Lenze uráželi nejen žurnalisté nižšího řádu ale i mužové učení v různých svých publikacích; ale jednou jsem rozmlouval s nynějším ministrem Dr. Ant. Rezkem a jeho uznání mne potěšilo; chválil jeho prvotní spis o Husovi, řka: to z nás historiků nikdo nedovede, nebo nám schází jeho theologické vzdělání.

Probošt Dr. Ant. Lenz byl skoro 20 let profesorem věrouky v semináři budějovickém, a tato věda dávala mu klíč k luštění dějin českých, proniknutých hádkami náboženskými. Sloužila mu k tomu, že hravě posuzoval a rozeznával všeliké věroučné odstíny jednotlivých sekt v Čechách a že jasně mohl vytknouti jejich poměr k nauce katolické a jejich nicotnost oproti víře naší. Jako výtečný theolog znal dobře význam různých latinských slov a rčení ve středověku a proto jasně a určitě vyložil smysl učení různých haeretiků, hlavně Wiklifa.

Tato jasnost, přesnost a určitost jeho výkladu, tato sběhlost v učení všech českých sekt, ano tato znalost i těch nejmenších a nejpodrobnějších věroučných článků českých haeretiků jímala srdce a uchvacovala duši toho, kdo jeho články studoval. Každý jeho článek četl jsem čtyřikrát: nejprve pro dojem, pak byl slohově upravován a než byl vytištěn, četl jsem dvě korrektury, i měl jsem dost příležitosti vnikati v ducha a způsob jeho vědecké práce.

Probošt Dr. Ant. Lenz bral látku ke svým pracem z původních pramenů a všecky tyto prameny citoval a tím svoje vývody pevně podpíral. Také se na to vždy odvolával, kdykoliv s někým bojoval.

Nejprve vkládal své polemiky do »Čecha« a potom výhradně do »Vlasti«.

Naše družstvo velice miloval a směr »Vlasti« úplně schvaloval. V tom ohledu byli jsme jako jedna duše. Když začaly mezi mladými kněžími nové literární proudy a nové socialní hnutí, když nás kněz za knězem opouštěl a k novému hnutí se přidával, když tak činili i starší, ba i kanovníci, probošt Dr. Ant. Lenz nám říkával: vytrvejte, ty nové směry nejsou zdravé a nejsou dosti

církevní. A nemluvila to z něho snad jen láska k nám, nýbrž on věcně své a naše stanovisko odůvodňoval a hájil.

Z našich řad si velice vážil Dra. Rud. Horského pro jeho učenost. Zvláště často navštěvoval P. Fil. Konečného, v něhož kladl velké naděje. Kdyby byl P. Fil. Konečný zůstal v klášteře u Dominikánů, byli by do dnes s prob. Dr. Ant. Lenzem provedli mnoho dobrého na obranu naší věci. Výbora družstva dp. Fr. Pohunka přál si míti kanovníkem na Vyšehradě a úsilovně o to pracoval; řídícího učitele Jos. Flekáčka pozval si k sobě před letošními prázdninami, dal mu rukopis pro kalendář a co nejsrdečněji s ním rozmlouval. Prof. Dr. M. Kováře přízní zrovna zasypával a mně dal před smrtí svoji přízeň takovým způsobem na jevo, že jsem byl hluboce dojat. Před prázdninami pozval mne k sobě a dal mi tři rukopisy, jež budou ve »Vlasti« postupně uveřejněny. Tyto a jiné rukopisy psal v nemoci a v nemoci napsal na každý Marianský svátek troje kázaní, což svědčí o síle ducha jeho.

Zvěčnělý často říkával, že Palackého dějiny musí býti přepracovány, protože je v nich mnoho ducha protestantského.

A tak se duch jeho stále obíral tím, kterak by oslavil Spasitele, Ježíše Krista, Matku Boží, kterak by obhájil církev, katolické náboženství a katolické duchovenstvo — i budiž mu za to odměnou vděčná modlitba naše.

Bohatá literární činnost Dr. Ant. Lenze jest čtenářům »Vlasti« dobře známa; pohřeb jeho popsaly důkladně »Kat. Listy«, i končím, ale očekávám, že nám bude jeho dobročinnost a leccos zajímavého z jeho života ve »Vlasti« popsáno; aspoň jsem za to žádal dvě osoby, které zvěčnělého nejlépe znaly.

Odpočívej v pokoji — po boji! *Tomáš Škrdle.*

„Tovaryšstvo."

Sborník literárných prác. V storoční památ prvého »učeného slovenského tovaryšstva« založil a z pomoci priatel'ov slovenskej sbisby vydal fr. Richard Osvald. Svazek III. tohoto díla byl vydán letos, třeba na titulním listě čte se rok 1900. Skvostně vypravená kniha — velikého quartu 348 stran — s mnoha obrázky, krásnými statěmi. Dílem tímto znova dokázal pan farář z Teplé (Hont) P. Osvald, že hoden jest epitheti ornantis, jaké mu dávají slovenští katolíci. Říkají mu »náš Radlinský«, ale do očí nedá si toho skromný slovenský pracovník říci. Muž, který je již 21 let administrátorem na josefínské farce v Hontě, daroval slovenskému národu tisíce a tisíce. Vydává »Kazatelnu« (časopis homiletický) s přílohami »Literárné listy«, které věnovány jsou slovenským literárním otázkám a »Katechismen v kázaních«. — Vydává sbírku apologetických brožur, »Katolické hlasy« a veliký i nákladný sborník literárník prací »Tovaryšstvo«. Na tyto literární podniky doplácí ovšem mnohý groš ročně, neboť soukromý nakladatel

na Slovensku musí pracovati a obchodovati se škodou. Pan farář Osvald vykonal za těch dvacet let, co je činný jako soukromý katolický nakladatel, pro literární a katolické Slováky takový kus práce, jako málokterý jeho vrstevník. Jak mne hřálo v duši, když mi o letošních srpnových slavnostech turčansko-svato-martinských vypravoval pan farář Mišík z Hnilce (ve Spiši), že sejdu se také s Radlinským, jak jsem se na něho těšil a jak jsem se zaradoval, když mohl jsem promluviti s ním, s nejobětivějším z obětivých, nejvlastenečtějším z vlasteneckých. Muž velikých zásluh — ale tichý, skromný. Muž velikého rozhledu ve věcech slovenských i mimoslovenských, ale nederoucí se ku předu leda tam, kde jedná se zdolati kus práce, vykonati vlastenecké dílo. A ten muž mně píše dopis, a v tom praví sám o sobě sokraticky skromně: »Ja niesom lumen, ale i kahanec olejový v chalupke chudáka svieti, *ako može.*« Ještě slovo o panu faráři, než přejdeme k jeho »Tovaryšstvu«. — Když na letošních martinských slavnostech přečetl Bulla provolání k vlastenecké slovenské veřejnosti, v němž vybízejí se vlastenci upisovati akcie na novou musejní, galerijní a knihovní budovu pro »Museálnou slovenskou společnosť,« splatil pan farář Osvald první hotově 1000 K. Dávali po rýnském bohatší lidé než je farář z Teplé.

Vedle Osvalda jen jeden slovenský kněz mohl by ještě býti ukázán jako zářivý vzor obětivosti, jedná-li se o myšlénku národní, o věc vlasteneckou. Je to farář A. Kmeť v Prenčově. P. farář Kmeť je duší museálné společnosti. Je na prvním místě ovšem mužem vědy. Kmeť je historikem, archaeologem, geologem, zoologem, osteologem, botanikem, mineralogem. A. Kmeť je také mecenášem. Vyprávěl mi o něm p. farář Mišík: »Poslední kravku ze své farky prodá, aby mohl opatřiti pro museum, co uzná dobrým, prospěšným a potřebným.« Kdyby Kmeť odnesl si z museálních sbírek vše, co sám za svůj groš koupil, za vlastní peníze obstaral a daroval, zůstalo by museum z polovice prázdné. A ten veliký muž chodí v ošumělém kabátě.

A konečně »Tovaryšstvo«. — Kniha věnovaná výhradně pracím katolických spisovatelů. — Dokazují to hned první básně latinské, Sasinkova »Leo decimus tertius« a Hojičova »In annum sanctum«. Básněmi přispěli hlavně Tichomír (kněz Donoval), Fr. Urbánek, Dl'homír Pol'ský, Somolický. Urbánek a Somolický pokoušejí se o písně ve slohu lidových písní a rádi přiznáváme, že hlavně Urbánkovi daří se úder na cymbál písně lidové.

Heraklius Porubský, mladý kněz u Milosrdných v Římě (sub ponte 4 capi) popisuje pouť slovenských poutníků v milostivé léto (r. 1900) do Říma v pojednání nadepsaném »Pať dní roku 1900 v Říme«. Práce ta vyšla nedávno také samostatně v »Katolických Hlasích.« Z belletristických prací sluší zmíniti se o novelletě Urbánkově »Vánoční ruža« a o činohře »Ženský zákon« o čtyrech aktech od Gregora Tajovského. Gregor — nyní úředník banky »Tatry« v Martině, před tím diplomovaný katolický učitel — je dnes vedle Urbánka jediným spisovatelem, který píše původní dívadelní hry slovenské. Rádi mu přiznáváme, že Urbánka velmi brzy předčí. — Až budeme mluviti o »Hlasu« dra Blaha, zmíníme se obšírněji o jeho dramatě »Nový život« a pokusíme se promluviti o celé jeho spisbě dramatické. Gregor svým obrazem života: »Ženský zákon« smazal naprosto onen nepříznivý dojem, jaký na nás učinily »Rozprávky«.

P. farář Kmeť má v Tovaryšstvu čtvero prací. »K životopisu Alexandra Rudnay z Rudného a Diviackej Novej Vsi.« Rudnay byl arcibiskupem ostřehomským v letech 1819—1831. »Sitno a což nebo videť«, »Krupinské bralce«, »Náhrobky kamenné v hrobitove prenčovskom«. K těmto slovenským článkům druží se český dra Niederleho »Příspěvek k počátkům historie slovenské«. — Vzpomínaný již Štěpán Mišík podává dva články: »O tak zvanej všemohúcnosti státu« a »Výlet k spišskému zámku«. Mišík je osvědčený pracovník, hlavně publicista. Je nejhorlivějším mimomartinským přispívatelem »Národních Novin«.

Kdybych chtěl o každém pojednání něco říci, potiskla by »Vlasť« aspoň dva archy petitem — a to by mi pan redaktor sotva dovolil. Proto již další obsah jen vypočítávám. Dr. J. Wagner: »Rozvoj prírodných vied v XIX. století.« »Pessimismus a Slováci od Margina (Donovala).« »Spiritismus ve svojem pomere ku kresťanstvu.« Od Dr. Š. Kmetě: »Nová Baňa« od Karla Dodka (druží se ke článkům A. Kmetě), »Telegrafovanie bez drotu« od Jos. Murgaše, »Rozpomienky na gymnasium v Kláštore pod Zmiovom« od Ant. Bielka, redaktora katolických »L'udových Novin«, »Pltnická odprava«, (o říční dopravě po vorech) od Jos. Bohúně, »Všeličo z Ameriky« od Št. Furdeka (článek otiskly také »Národní Noviny«), »Črty z katolíckej slovenskej farnosti v Pittston« (v Americe) od faráře Matouše Jankoly, »Moderný šlabikár a počtár v Amerike« od Št. Furdeka, »Nové nahl'ady o tak zvaných koreňoch v reči« od faráře Martina Hojiče.

Básník a spisovatel Martin Hojič podává také časoměrný překlad »Ceyt a Helcyoné« z Metamorphos Ovidiových. V druhém svazku »Tovaryšstva« byl překlad čtvrtého zpěvu Homérovy Iliady od Tichomíra Milkina (Donovala) rovněž antickým metrem. Již veliký básník-kněz Jan Hollý, u nás v Čechách bohužel pramálo známý, dokázal svými básněmi, že slovenčina se výborně hodí pro metrum Homerovo a Vergilovo.

Redaktor Osvald napsal »Pomník tovaryšom«, nekrology slovenským kněžím spisovatelům: Kohutovi, Kubinovi, Medňanskému. Medňanský z Medného je dobře znám čtenářům svými články ve »Vlasti« uveřejněnými. — Nesl těžce odtržení literatury slovenské od české, na Slovensku bylo mu to trpce vyčítáno, ale Medňanský nezrádcoval, nýbrž probouzel a upevňoval v Čechách zájem pro Slováky a Slovensko; dnes dospěly věci tak daleko, že Slováci stydí se za své bratrství s Čechy (po událostech masarikovsko-kálalovských není divu), ale Medňanský netajil, »že všetci Češi sú moji najbližší bratria, kosť z kosti, krv z krvi mojej«. Kohút Andrej obíral se dějinami literární školy bernolákovské a místopisem Oravy. Bohužel smrť vyrvala mu péro z ruky, tak že napsal o obou předmětech svého studia jen drobné roztroušené články. Co mohla získat literatura slovenská, kdyby byl Kohút dovedl obě svá díla ke konci.

Ku konci uvadím článeček redaktora Ambrože Pietora »Spisovný jazyk slovenský«. Článeček ten je nepřímou, ale věcnou odpovědí Pastrnkovu článku »Slovenština« ve sborníku umělecké besedy pražské »Slovensko«.

Sborník »Tovaryšstvo« prodává se za laciný peníz 6 K. »Kolik Čechů koupilo si tuto knihu?« K této otázce odvětil mi Osvald v srpnu

v Martině, že tři. A tomu se říká »československá vzájemnost?« Buďto jsme upřímnými a hodnými syny veliké matky Slávy, nebo jsme boucharony. Buďto jsou řeči a skutky naše vlastenectvím anebo vlastenčením. Na konec dovoluji si otázku. Kdybych ve všech českých časopisech, kolik jich je, doporučoval sborník »Tovaryšstvo« slovy nejohnivějšími, kdybych mluvil s řečnišť i s kazatelen — kolik lidí z nás pošle groš na Slovensko? Málo, velmi málo. A potom vyčítáme Slovákům Bůh ví, co. Ale abychom je jen poznali, o to nestará se nikdo z nás! Slované slov, ale ne skutků. *F. V. Peřinka.*

Z národního divadla.

Stali prý jsme se v této rubrice zamlklými. Má to svou příčinu. Bylo pramálo látky k někdejší hovornosti, leda že bychom byli chtěli protřepávati nechutné poměry a státi se osobními. Každý ví, že změna ve správě nár. divadla zavdala všem stranám a straničkám v naší české společnosti nesmírně mnoho látky k nejrozličnějším úvahám, rozjímáním, nebo chcete-li, určitěji řečeno, výpadům, přepadům a expektoracím, tak že ten, který se co živ o divadlo nestaral, v něm snad ani nebyl, komu bylo pravou španělskou vesnicí, také honem běžel s troškou do mlýna a nadával a huboval jen což. Píšeme rubriku tuto hodnou řadu let, ale osobními jsme nikdy nebyli. Vše se nám to nechutilo, ten obraz specificky české povahy a umlkli jsme v té vřavě, vyčkávajíce dobu příměří. Svatá pravda, že inter arma musae silent. Bylo to velmi viděti na národním divadle a jeho výkonech nejen v opeře, až považlivě ohrožené, ale i v činohře. A kulhá to dosud. Jsme však té naděje, že krise je překonána. Řekneme s lidem: nátura si pomohla; ono silné, zdravé vědomí, čím nám divadlo jest, čím nám býti má, ona láska k němu. A to má svou cenu. Běda nám, kdyby to nadšení docela vyšumělo, kdyby ta láska docela pobledla.

Nového mnoho není a co, není vše ani nové, ani zvlášť dobré. Také za nové správy objevilo se několik efemer, jichž osud však je celkem smutnější než oněch známých síťokřídlých hmyzů. Tito žijí alespoň jeden den, kdežto divadelní jepice má truchlý život, trvající nejdéle půl třetí nebo tři hodiny, tedy sotva jeden pouhý večer. Takovou efemerou na příklad byla Mravní výchova od Sychry, která vyšla z konkursu v život prý jedině proto, že se podle rukopisu soudilo, že je to práce Legerova, známého autora veršovaných povídek. Tedy zřejmý a dosti komický případ přijímání osob. Ač nikoliv nové, přece velmi působilo Želenského tříaktové drama »Návrat«. Spisovatel zasadil obraz manželské nevěry a poklesku v rámec bouřlivého dělnického stávkového hnutí, a rázem upoutal obecenstvo. Horník Březina vytrpěl více než sedmiletý žalář; zbytek trestu mu prominut, a on se vrací domů. Odsouzen byl pro vynikající účastenství při bouřích stávky a právě za takových poměrů přichází domů. Horníci se bouří, všude plno vojska, krvavá srážka hrozí každý okamžik. Neví, co se doma zatím stalo. Nechal při svém odchodu do žaláře doma jednu dcerušku Lidku, a nyní má

ještě jednu, ale té není otcem ... Žena jeho Marie poklesla s bývalým svým nápadníkem, naddůlním Porketem. Žalem je zdrcená a s hrůzou očekává mužův příchod. Máte soucit s touto ženou a přejete si míti vysvětleno, objasněno, jak veliká byla její vina. Podlehla nástraze, úkladům, či byla to láska? Marné reflexe; můžete připustiti okolnosti polehčující, ale celkem musíte souditi: byla vina. Věrnost měla muži zachovati, hříchu se dopouštěti neměla. Ale právě její lítost, její celý zjev a dojem, jaký na vás činí, působí, že se vám stává sympatickou a že nezdvihátе kámen. Madlenka, šestileté dítě, posláno zatím k tetě, než se muž doví o všem. Ale za srážky vojska s lidem vyběhne dítě ven, Březina, neznaje je, ujímá se ho a těší polekané; tu děvčátko uzří Březinovou a volá: »To je moje maminka!« Okamžik, kdy cítíte vrchol hry; kulminační bod je dosažen. Rázem osvětlí se nešťastníkovi celá situace; žena se mu vyzná, prosí za odpuštění, kleká — otec jeho prosí za ni, ale marně. Zdrcený muž neproklíná, ale odchází do davů stávkujících horníků, do noci, a nalézá při hromadných výstřelech vojska smrt — »oběť stávky« se napsalo a řeklo.

Hra má některé výborné momenty a postavila některé znamenité figurky. Tak n. př. skvostný je redaktor a štváč Kubeš. Jeho figurkou si rozlil autor ocet u jistých frakcí dělnických, že se přímo k ní hlásily a sebe v ní viděly. Podařený je i obojetný Porket a zvláště dobrý starý Březina, otec Václavův; i episodní figurky zdárně a plasticky jsou načrtnuty. Děj odehrává se za jediný den. Želenský dokázal, že umí pozorovati a že něco dovede; proto se můžeme těšiti na další jeho práce.

Rus A. P. Čechov opanoval pojednou beletrii většími prácemi i drobnějšími črtami, i na národní divadlo dostala se jeho čtyřaktovka »Strýček Váňa.« Vidíte kolem sebe ruské typy a nový variant staré písničky: manželské nevěry. Nedochází k ní, řekneme to napřed, ale povážlivě se tu zahrává. Hypochondrický, starý profesor Vladimirovič má druhou ženu, Jelenu. Je to mladá dáma, která se odhodlala ke sňatku se starým vdovcem jedině z ješitnosti, lahodilo jí, že je učenec a literát. Žijí na statku, v dědictví po první ženě, a tam je strýček Váňa — tak mu tudíž obecně říkají; jmenuje se však Ivan Petrovič a je švakr profesorův, bratr jeho první ženy. Ten je do Jeleny celý pryč a chodí za ní jako zmámen. Ona však lásku jeho odmítá — ale ctnost její valný kurs nemá, činí to totiž jenom proto, že Ivan Petrovič — strýček Váňa — není podle jejího gusta. Lékař Astrov, který zajíždí na statek léčit profesora, by se jí už lépe zamlouval. Je to takový nemluva a časem rád si přihne vodky. Dceři profesorově Sofje, (z prvního manželství) by se líbil, ale drsný doktor se zamiluje do sličné Jeleny a vyznává jí svým originelně neomaleným způsobem lásku. Zcela obligátně však po divadelnicku slyší to vyznání strýček Váňa — a je konec. Vítězí zase ctnost — z nouze. Statek málo vynáší a profesor se odhodlá, že jej prodá. Strýček Váňa, který byl dosud správcem jeho, zuří, cítí, že by byl zkrácen a Jelenu vícekráte neuzřel. Málem by skončila celá věc tragicky. Už delší dobu žárliv a rozmrzen, střelí po něm dvakráte, ale chybí — a mrzout Vladimírovič odjíždí s krásnou Jelenou do města — na vždy, má venkova až po krk. Maně se člověk ptá: a co to vše má být? Lze tady také mluviti o věrnosti, zachované ovládáním sama sebe a konečně i o nějakém ději? Vystupují tu omrzelé, životem přesycené figurky, blaseované by-

tosti, a ten realismus, který na nás čiší, nás deprimuje. Nebylo by škoda, kdyby byl strýček Váňa ostal doma na Rusi.

Národní divadlo má silný baletní sbor a baletního mistra, pana Achilla Viscussiho, musí tedy časem dávati také balet, kam pak bychom to přivedli bez baletu! Ovšem, budiž hned řečeno, že stará sláva velikotvárných baletů, proti nimž jsme tolik psali, nadobro vybledla a netáhne. Vyplnilo se, co jsme napsali. Proto je zbytečným, křísiti znovu nechvalnou minulost. Jako každý balet, i Monplaisirův »Brahma«, krátce před prázdninami dávaný, je fádní, naivní, a rádi bychom znali smrtelníka, kterého by mohl opravdu baviti. Nejlepším důkazem je, že patří také k divadelním jepicím, o nichž jsme se zmínili. K nim lze dobře i zařaditi Vacqueriovu veršovanou komedii »Člověk třtina«, nešťastně volenou, snad jen proto, aby člověk dostal nechuť jíti kdy do divadla, když něco takového vidí. Milenec, který chce donutit milenku k žárlivosti, aby ho pak milovala, sám však v jámě, které jí kopá, uvízne — to jsou promrskané věci ctihodného stáří. Dumasovo »Vyzvání k tanci« není též žádná novinka, ale přece dobře působí, ač má mnoho příbuzných, které jsme na jevišti národního divadla dávno viděli.

Po sedmi letech mnoho se změní a není žádný div, že ze štíhlého poručíka stane se otylý rytmistr, který má hlas jako hrom a je hotová prosa. Tak se vrátil z Afriky a nevěsta, která naň čekala, ho ani nepoznává. Jakýž div, že dává přednost svému nynějšímu nápadníku, a — dosti nepřirozeně. Sestra její Matilda, která už jako 12leté děvče (!) byla do někdejšího poručíka zamilována, si bere otylého rytmistra. Ale nějaký konec hra míti musí, a že veselohry obyčejně končí svatbou — ergo: čtenář si snadně domyslí, že tomu ani zde jinak býti nemůže.

Ernstova tříaktová veselohra, »Flachsmann vychovatel« silně rozčeřila jednotvárnost repertoiru a povznesla se nad všednost. Nikterak ne svou skutečnou cenou, jako spíše pozorností, kterou jí obecenstvo věnovalo a o ní mluvilo. Jedná se o to, aby pokrokový učitel Fleming co nejvíce byl vynesen, a proto všecko kolem něho se karikuje: ředitel, kolegové, okresní školní inspektor i školní rada Prel. Již titul Flachsmann *vychovatel* je povážlivý. Otázky o vychování se tu vůbec neluští, o čem Flachsmann mluví, jsou praobyčejné služební poměry a řád, skoro všude obvyklý. Ale Fleming už je takový člověk: všecko je mu šablona, strnulost, šněrování, on horuje pro volnost nejširší ve všem všudy. A přece — s dovolením! nelze takové zásady nikterak omluviti, ani přijati. Tak na př. pěkně by učitel dopadl, kdyby na př. při vycházení ze třídy a ze školy nedbal docela žádného řádu, kdyby i tu mluvil o šabloně a strnulosti. Několik rozbitých hlav a polámané ruce a nohy by ho přesvědčily, jak velice se mýlil. Všecko tu přestřeleno, jen aby se ukázalo, jaký je Fleming chlapík. Učitel Rieman je karbaník a maskován jako zpustlý kořala, Römer planý křikloun, Weidenbaum bezmyšlenkovitý stroj, Vogelsang odulý, rozježených ryšavých vousů, činící dojem ochlasty a lenocha prvního stupně, Dierks donášeč, podvodník, při vyučování píše dopisy pro záložnu, jejímž jest funkcionářem, Flachsmann pak sprostý podvodník, který na základě falešných vysvědčení se stal tím, čím jest! Ta okolnost sama sebou by musila zabíti každého řídícího, byť i byl sebe více *pokrokový*. Autor má nechati Flachsmanna hynouti jeho povahou, učiniti ho nemožným jeho jednáním — ne však vzíti na pomoc docela sprostý podvod, falšovaná vysvědčení, aby Flachsmann byl odstraněn. Vytýká-li Flachsmann Flemingovi, že ve 3 hodiny

ráno jda z hostince, skočil z bujnosti v šatech do rybníka a tam plaval, až byl stráží zjištěn, pak snad má trochu pravdy, že to není učitelské chování. Snad je to buršácké, ale učitelské nikoliv. Že pak jest u mládeže ve třídách shromážděné třeba dozoru, o tom svědčí ten ukrutný řev, který mládež sama sobě zanechaná dělá, a který tak hlučně do hlediště zalehá. Figura školního inspektora Brösecka — který »vidí jen to, co mu řídící ukáže« a jenž nejde ani do tříd, ale raději se ptá, odkud byla ta šunka, kterou posledně u řídícího jedl, je naprosto nemožná.

Pokrokový Fleming nadává (ovšem jen špásem!?) žákům, nebudou-li dávati pozor, »pověsí je za nohy«, řediteli řekne, že jest osel a »mizerný« příštipkář, a Vogelsanga nazve před školním radou »starým slonem«. To je ovšem přímost a otevřenost, u »*nepokrokového*« by se to však nazvalo trochu jinak. Také podivný je názor jeho, že »kdo padesát úkolů prohlédne, zvrtačí, jen ten ne, kdo už *vrtákem* je«. Snad je tomu tak v Prusku, ale u nás opravují mnozí učitelé 80 i více úkolů a nezvrtačí; za tuto poklonu by se pěkně panu Flemingovi poděkovali. Ještě jsme se dosti divili, že i opravování úkolů neprohlásil za »šablonu a strnulost«. Naprosto nemožná je figura školního rady Prela, který je překarikován a líčen jak podivuhodný, nemožný slaboch. Fleming se k němu chová tak nadutě a vyzývavě, že by Prel setrval na tom, co jednou řekl: »*zkrátka, jste nadutý chlap*« — odešel by a nevyjednával by skoro poníženě s Flemingem, přijme-li napomenutí nebo důtku, jak to chce, co by bylo líp, atd. Také komedii s ním a s učitelkou Holmovou by nehrál. Aby se pokrokovost Flemingova dovršila, padnou jako letem slova Nietzsche, Schoppenhauer — pan školní rada jde patrně také v jejich šlépějích.

Zkrátka: Školní rada odhalí (dosti nepřirozeně a jako pravý deus ex machina) falšované listiny Flachsmannovy, sesadí ho, Fleminga ustanoví řídícím a on si vezme slečnu Holmovu, s níž se v ředitelně či sborovně vášnivě byl hubičkoval.

Hra je divadelně velmi působivá, a skoro všecky scény budí pozornost, náladu i smích, ač mnohde — trváme — učitelstvu neposlouží, zvláště tam, kde obecenstvo dosti neporozumí karikování *a všecky učitele* prohlásí za takové, jak jsou tady vymalováni. A takový úsudek už jsme slyšeli — z úst člověka, který se má za vzdělaného. Někdo by měl napsati k této hře satyrické pokračování »Fleming ředitelem«, a ukázati, jak *on* si pak vedl a jaký *on* měl sbor.

Tendence hry, vynésti do nebe »pokrokovost« učitele, je příliš průzračná, ale prostředky, které k tomu autor volil, jsou vesměs přesolené a přemaštěné karikatury. Na mnohých místech přeherodesoval Herodesa a přepokrokoval pokrokovost. *Josef Flekáček.*

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Schutz- und Trutz-Waffen im Kampfe gegen den modernen Unglauben. Von *Nilkes S. J.* Erster Teil. 3 Aufl. Kevelaer 1900. Cena ?.

Německá dobrá kniha mívá štěstí, a auktor její vedle radosti i hmotný prospěch. Tak jest i s touto knihou. Než vyšel druhý díl, dodělala se *třejího* nezměněného vydání, ač nepodává věcí neobyčejných a chce obstáti vedle starších v tom oboru a způsobu prací Segurových a Francových. U nás za tu dobu byla by sotva jednou vyšla: o to stará se drahý nakladatel a netečný kupovatel! — Co podává P. Nilkes? Šest statí, v nichž prostonárodně vyvrací běžné fráze, jež moderní svět staví do boje proti *základním* pravdám náboženským. Z bohaté apologetické literatury německé čerpal spisovatel pilně a svým krajanům podal na mnohých místech frapantní důkazy z německé literatury a historie. Myšlénky povšechné jsou ovšem platny všudy; proto bude knížka Nilkesova působiti i ve čtenáře ne Němce. Z daných odpovědí nejsou všecky stejně působivy; některé jsou velmi dobré, některé řízné, všecky však věcné a po té neb oné stránce případné. V prvém díle — o náboženství — zdají se mi nejlepšími odpovědi sub 1, 5, 6, kde však mělo se říci (dle našich rakouských poměrů), že služné kněží jest menší než všelijakých subalterních úředníkův a kancelářských sluhů, nemluvě ani o tom, že každý 18tiletý tovaryš vydělá si denně více, než kterýkoli 40tiletý kaplan a farářek. Číslo 8. dává důkaz historický, že věda a víra dobře se snášejí, velmi pěkně. Řízná jest odpověď č. 17., kdež nevěrec praví faráři: Prozkoumal jsem celý svět a Boha nikde jsem neviděl. Kněz vytáhne kapesní hodinky, otevře je, zkoumá před nevěrcem každý koutek a kolečko v nich, načež praví: Máte pravdu! Já zde prozkoumal jsem křížem a křížem celé tyto hodinky a nikde jsem v nich hodináře nenašel — patrně tedy neexistuje, jako Váš Bůh! — Výborná jest odpověď na námitku »Strach udělal víru a Boha.« Nikoli víru, nýbrž *nevěru* zplodil strach, jak hlásá zkušenosť všech nespokojených nevěrců, kteří proto *nevěří*, že se Boha *bojí!* Č. 23. (že jsoucnosti Boží dokázati nelze), se nám *nelíbí*, protože důkaz žadný podán nebyl, ale jen k apologetům bylo poukázáno. Rovněž nelíbí se odst. 24., kdež odpůrce namítá: Důkaz jsoucnosti Boží je těžký. Pan auktor odpovídá, že prý tomu není tak »ist gar nicht schwer« a podává ihned ukázku, která však *polvrzuje* námitku, poněvadž v podaném důkaze větu za větou bylo by filosoficky resp. přírodovědecky odůvodňovati. Také i *délka* odpovědi dané (téměř dvě strany) ukazuje, že *vědecký* důkaz je těžký. Proč to také upírati? Vždyť v každodenním životě nacházíme staré věci, které bez vědeckého důkazu a jen na svědectví svého »srdce« musíme přijímati! Svědectví *takové* o jsoucnosti Boží každý v sobě má, svědectví rozumové i citové. *Filosofický* důkaz ovšem to není. Josefské družstvo na rozšiřování dobrých knih mezi lidem. Každého roku vycházívá pět svazků za 2 K. Práce bývají zde uveřejněny ze všech oborů církevního resp. katolického života: z dějepisu, z apologetiky, z ascése, z dogmatiky. Kalendář a modlitební kniha neschází žádného roku. Všechny knihy jsou dovedně a populárně psány: je to nejlepší odbytné štváčských frází proti katolické církvi a nejlepší provádění hesla »Všichni k Římu.« — Také spis »P. Marcus von Aviano« byl tam letos vydán na uctěnou 200leté památky velikého muže, jenž v prostém řeholním rouchu kapucínském Bohu a lidstvu sloužil se zápalem a zdarem nevídaným. Auktor podává z počátku kratičký povšechný životopis ctihodného kněze P. Marka. Poté předvádí nám jeho neobyčejnou činnosť misionářskou ve vojšťě uprostřed děsných válek a bitev; líčí jeho působení mezi protestanty, kteří mu na jméno přijíti nemohli; ukazuje jeho působnosť mezi katolíky, zvláště u císařského dvora vídeňského, kdež P. Marcus byl viditelným strážným andělem a nejdůvěrnějším rádcem monářovým, který se mu zvláště v trudných dobách úplně svěřoval, a konečně předvádí jeho bohulibé ctnosti. Šlechetný, obětivý a nezištný život zbožného P. Marka působí mile a velice povzbudivě v mysl čtenářovu. Vhodné obrázky znázorňují podané vypravování, a z celého vane duch v pravdě křesťanský. Na několika místech dávají se *ukázky* z kázaní P. Markových, jehož mnozí již za života jmenovali *svatým*. Z ukázek těch, většinou takořka improvisovaných povzdechnutích k Bohu a kratičkých odpovědích plných oddanosti k Bohu, jest nejlépe viděti *ducha* P. Marka. Slova jsou prostičká a myšlénky ne neobyčejné; ale *duch*, který je pronášel, duch zajisté byl neobyčejný, že tolik a tak působil. Zde není nic naučeného a dělaného; zde je všecko přirozené, skutečné a tak pravdivé, že vůbec nenaučitelné a nenapodobitelné. Kéž

i u nás dojde tento pokorný svatý kapucín zasloužené cti! Je to opět jeden z těch, kteří Bohu žili a právě proto tolik dobrého lidstvu učinili. Náš »Katolický spolek tiskový« dobře by udělal, kdyby si činnosti bratrského spolku v Celovci všímal a podobně o naše *domácí* časové potřeby pečoval. *Filip Jan Konečný.*

ČESKÁ.

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 32. Číslo 4. Soudruzi. Obraz ze společenského života naší doby. Napsal Karel Karásek. V Praze 1901. Jan Slabý a Karel Statečný, soudruzi a přátelé z mládí, vyučivše se řemeslu, prvý zámečnictví, druhý truhlářství, odejdou na zkušenou a po letech setkají se ve svém rodišti. Jan přichází z Vídně jakožto socialní demokrat a chce oblažit své krajany naukami socialně demokratickými. Svolá schůzi a řeční po způsobu svých stoupenců. Karel v týž čas vyskytne se v rodném městečku a octne se náhodou, z Prahy se vrátiv, ve schůzi pořádané Janem a slyší plané fráze řečníkovy. Hlásí se o slovo a mistrně vyvrátí vývody svého soudruha z mládí, kterýž mu za to přísahá pomstu. Karel získá sobě náklonnosti sestry Janovy, jíž brániti se bylo proti dotěrnosti občana Čečetky, přítele Janova, a usadiv se doma, pojme ji za manželku. Jan zůstává socialním demokratem přes domluvy a prosby svých hodných rodičů a sestry; utvrzován jsa ve svých podvratných snahách Čečetkou, snaží se doma rozšiřovati špatné spisy. Volebního boje opětně použije a přichází z Vídně zase domů, aby své rodáky získal pro kandidáta socialně-demokratického. Leč záměry jeho překazí mu opětně Karel. Jan vida neúspěch, vrhne se ve schůzi s Čečetkou na Karla a oba ho nebezpečně poraní. Karel se pozdraví a Jan, jemuž dostalo se odpuštění, odpykav krátký trest, opětně odjíždí do Vídně; avšak v brzku přichází nemocen domů, najde laskavého přijetí a ošetření u Karla, kdež, poznav své poblouznění, umírá, smířiv se s Bohem. Toť krátký obsah povídky. V ní zvláště líčí pan spisovatel po pravdě, kterak stoupenci socialní demokracie zcela bez vlastního úsudku opakují otřepané fráze, jimiž bojují proti »černé kněžské hierarchii, proti tmářům, zpátečníkům, nepřátelům svobody a pokroku«, kdežto vychovanci zásad katolických nejen rozum svůj tříbí čtením dobrých knih, nýbrž naučí se bez vášně na odpor postaviti se protivníkům a věcně čeliti s úspěchem jejich vývodům. Proto můžeme říci s jistotou, že povídka ta každého mile pobaví a poučí. *J. Herzig.*

Sebrané spisy Václava Kosmáka. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských v Brně. Sešit 1.—29., díl I.—III. 1898—1901. Může-li se kterému českému spisovateli dáti čestný název »náš«, jest to zajisté Kosmák; neboť spisy jeho tak se v lid vžily, že není oblíbenějšího a více čteného spisovatele nad K., všude, kde český jazyk se ozývá, jsou spisy jeho známy, a to hlavně od doby, kdy v letech devadesátých ve sličné úpravě vydal nakladatel Šolc v Telči několik svazků. Toto vydání vniklo mnohem dále než spisy, které dříve vydávalo Dědictví Cyrillo-Methodějské a knihtiskárna Rajhradských Benediktinů v Brně. V Čechách se odebírá K—ových spisů poměrně málo, protože laciné nahoře oznámené vydání je málo známo.

K. zemřel dne 15. března 1898 v Prostoměřicích u Znojma. (Viz »Vlast« XIV., 679; srov. též stručný, ale překrásný životopis K—ův a ocenění jeho literární činnosti v Ottově naučném slovníku, XIV., 920—921 od věrného přítele K—ova Msgra Vladimíra Šťastného.)

Kdy se dočkáme zevrubnějšího životopisu K—ova a estheticko-kritického ocenění jeho blahodárné činnosti literární? (Právě se dovídám, že vyšel v programu c. k. vyšší české realky v Novém Městě na Moravě obšírnější rozbor K—ových spisů.) Doufáme, že snad některý z jeho bývalých kaplanů nebo z jeho přátel napíše vzpomínky na K., aby tak i osobnost jeho vešla v širší známost. Po smrti K—ově zakoupila knihtiskárna Rajhradských Benediktinů v Brně jediné a výhradné právo vydávati jeho spisy.

Aby památka K—ova důstojně uctěna byla, aby spisy jeho pro lid psané lidu skutečně přístupnými se staly, stanovena cena v naší literatuře české nezvyklá a tak nízká, že vzhledem k této láci všichni ctitelé K—ovi spisy jeho nejen sami si získati, ale i nejvíce rozšířiti mohou. Vždyť prodává se arch o 16 stranách průměrně za dva krejcary; málo kdo však o tomto vydání něco ví; účelem řádků těchto jest všechny čtenáře »Vlasti« na publikaci tuto upozorniti, aby tak snadně a levně knihovnu svou a knihovny spolků obohatiti mohli. Vždyť jistě není třeba zvláště doporučovati spisů K—ových, jejich cenu zná každý a ví, že lepší lidové četby doposud nemáme a že K. jest a zůstane vzorem lidového

povídkáře. (Viz »Vlasť« XV., 689—695, popis K—ova večera, který uspořádala literární sekce družstva »Vlasť« dne 5. března 1899 a při kterém slovutný spisovatel Petr Kopal slavnostní řeč proslovil.)

K. vyslovoval ve formě zábavné kolikráte pravdy, kterých čtenáři neradi slýchávají; věděl, že účelem spisovatelovým je nejen baviti, nýbrž i poučovati. Vždyť činili tak všichni velikáni. Chrysander, životopisec velikého hudebníka Händela, »Homera mezi skladateli« nazývaného, vypravuje, že mu přátelé vytýkali, že píše málo veselou hudbu; Händel jim odpověděl: »Jak! Vy chcete, abych vás pobavil; ne bavit, ale poučiti vás chci.« Totéž činil také »Homér lidu moravského«, Kosmák. K. za svá přijal slova spisovatelky Fernan Caballero, která o svých spisech praví: »Miluji pravdu, úkolem mým je obléci pravdu a skutečnost v básnické roucho a ji neznetvořiti. (Viz Caballero's sämmtliche Schriften. I. svazek, str. XII.) Jest to táž pravda, o které Taine píše a již líčí jako nejvzornější cíl umělcův. K. sám v předmluvě vzpomínek na matku udává příčiny, které mu vtiskly péro do ruky. Píše takto: »Posud jsem nic nedal do tisku, ani slova prosy; hříchem jest hřivnu od Boha svěřenou, ať jest sebe menší, zakopati. Jest mnoho pisálků, kteří hnusnými spisy kazí náš dobrý lid. Mnohý z nich nemá většího nadání než já, ale přemnohý horší úmysl a žel Bohu více horlivosti. Protož: na boj, junaška!«

Vydání, které brněnská knihtiskárna Rajhradských Benediktinů vydává, má dosud 29 sešitů čili tři svazky; sešit 1—14 je díl I., sešit 15—20 díl II., sešit 21—28 díl III. Obsahem díla I. je 12 kratších povídek, z nichž každá o sobě stránkovaná jest — což bychom při příštím vydání raději viděli odstraněno a prosili, aby každý díl v jednom stránkován byl, anebo, což by pro ty, kteří jednotlivé povídky o sobě lidu půjčovati chtějí, snad ještě více se doporučovalo, mohlo by býti dvoje stránkování, nahoře pokračující, dole pro každou povídku zvláště. Ku každé povídce přidán letopočet, kdy byla napsána.

V druhém dílu obsažena povídka »Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil« napsána 1886—87 o 457 stranách a opět zvláštně stránkovanou povídku »Pošetilci« z roku 1890 o 115 stranách. Povídka »Pošetilci«, »Théma« a »Tři variace bez not« posouzena nadšeně ve »Vlasti« VII., 1986, jakož vůbec »Vlasť« počínajíc hned prvním ročníkem, ve kterém na stránkách 190—192 Msgr. Hackl »Několik obrázků z Kukátka« posuzuje, činnosti Kosmákovy čile si všímala.

Třetí díl obsahuje řadu obrázků »Lidský zvěřinec« z roku 1884 o 154 stranách — viz posudek ve »Vlasti« IX, 152, povídku »Staří a mladí« z roku 1882 o 82 stranách a I. díl nikým nedostiženého »Kukátka« o 468 str. a 61 čís. V sešitu 28. začat čtvrtý díl sebraných spisů, druhý díl »Kukátka«. Bylo by si přáti, aby sešity rychleji vycházely, neboť čekati na jeden díl o několika sešitech po celý rok, jest pro čtenáře i odběratele trochu dlouho.

K—ových sebraných spisů vychází zároveň dvoje vydání, jedno o lepším papíře, druhé lacinější v úpravě prostější; v onom stojí arch tiskový průměrně 8 h, v tomto 4 h. Též lze předplatiti na 20 sešitů lepšího vydání 7 K, na 20 sešitů obyčejného vydání 4 K 50 h — tak že šestiarchový sešit o 96 stranách je pouze za 22 a půl haléře čili šesnáctistranný arch za 4 h — větší láce není již přece možná. Povídky I. dílu prodávají se též o sobě: »Na lehčím chlebě«, 163 str. za 50 h, jest to poslední nedokončená práce K—ova; v tomto vydání dokončil ji od str. 87 nadučitel J. M. Kadlčák, jiné dokončení uveřejnil v č. 14—24 brněnského »Obzoru« v roč. 1898 farář Albert Mrázek; podobně nedokončil K. povídku, kterou brněnský »Hlas« roku 1897 uveřejňovati počal »Studoval na kriminál«; působiv dvacetsedm let na poli literárním, utichl na vždycky. Druhý sešit prvního dílu je: »Fouňa, svobodný pán z Nadutína«, 101 str., 30 h; tato práce byla původně psána německy a uveřejněna v letech osmdesátých v brněnském listu »Beobachter«; česky vyšla ponejprv v olomouckém »Našem Domově« v ročníku 1897; překlad, jak mi z hodnověrného pramene sděleno, pořídila si sama redakce, K. ho ani neprohlédl. V dalších sešitech prvního svazku obsaženy jsou ještě tyto práce: »Neštovice«, 86 str., 24 h, »Hájovna u svaté Majdalénky«, 66 str., 18 h, »Spálený habr«, 36 str., 10 h, »Jakou našel Jakub metlu na zlou Teklu«, 42 str., 12 h, »Viktor a Hortenzie«, 33 str., 10 h, »Purpurový květ«, 18 str., 6 h, sešity 9—14 jsou již dohromady svázány a obsahují šest povídek a to: »Na honě«, »Milosrdná sestra«, »Pro kus chleba«, »Enoch Arden«, »Dva obrázky ze života«, »Serenáda«; svazeček má 216 stran a stojí 52 h; má tedy v celku první díl 731 stran za 2 K 12 h. Druhý díl, jak již nahoře zmíněno obsahuje dvě povídky: »Chlubil« a »Pošetilci«; má 572 stran a je v předplacení

za 1 K 35 h, III. díl obsahuje dvě kratší povídky: »Lidský zvěřinec« a »Staří a mladí« a pak první díl »Kukátka«; v celku 704 stran za 1 K 58 h.

Zajisté každý, kdo o tomto přelaciném vydání nevěděl, cpatří si je a pobaví se ušlechtile četbou těchto skvostů naší zábavné literatury. Neboť K—ův »pozorovací talent, jeho jadrným humorem okořeněné, nanejvýš poutavé vypravování, jeho básnické pojetí každé i nejobyčejnější látky je předností jeho, ve které ho nikdo v oboru literatury pro lid nedostihl.« Pravdu má básník R. Stupavský, který v básni za zemřelým Václavem Kosmákem píše: »vypadlo z ruky péro zlaté, — s ním povídek nám vyschl zdroj — . . však jméno Tvé jak odkaz sladký — nám v srdci tkví a žije dál.« Viz »Obzor« 1898, 94. Myslím, že všech spisů K—ových bude asi dvacet svazků. *Ign. Zháněl.*

Dějiny dědictví sv. Václava. (1669—1900.) Napsal Th. Dr. Jan Nep. Sedlák, kanovník v. v. metrop. kapitoly u sv. Víta v Praze. V Praze 1901. Nákladem vlastním. Tiskem k. arc. knihtiskárny. Veliké zásluhy o katolické české písemnictví a o kulturní život český vůbec získala sobě naše »Dědictví.« První a nejstarší »dědictví« jest »sv. Václava«, od něhož vznikla myšlénka i druhých »dědictví«, hlavně pak »svatojanského«, které se stalo jeho pokračovatelem. Než velice málo byly naší veřejnosti známy osudy a činnost dědictví sv. Václava. A proto podjal se vdp. kanovník dr. Jan Nep. Sedlák záslužné práce, že na základě podrobně prostudovaných pramenů sestavil jeho dějiny pro »Časopis katol. duchovenstva«, které pak vydal ještě ve zvláštním otisku. Tu poukázal na základ dědictví sv. Václava, kdy v nejžalostnější době úpadku jazyka českého po válce třicetileté zbožná katolička a dokonalá Češka Marie Šteyerová k radě syna svého Matěje Václava Šteyera, jesuity, odkázala poslední vůlí z r. 1669 všechen svůj »spravedlivý stateček« na založení dědictví sv. Václava, jehož účelem bylo, aby »každoročně se tiskly nebo skupovaly a pro odplatu Boží na způsob almužny rozdávaly české pobožné knihy«, a to z piety a důvěry k sv. Václavu, by nedal zahynouti nám ni budoucím. Jak šlechetný to čin pro katolickou víru a český jazyk, obojí to odkaz neboli dědictví po sv. Václavu! A přece, jak málo jest tento významný skutek české katoličky a jejího syna — jesuity v době pro literaturu českou tak nepříznivé vykonaný, oceňován! Vždyť jen v letech 1670—1761 rozdalo dědictví sv. Václava darem více než 80.000 českých knih, z nichž mnohé pro kulturní život náboženský i národní velecenné, jako »Český kancionál« a »Bibli sv. Václavskou«. Než duch josefinismu podlomil činnost dědictví (1773—1790), fond jeho 15.676 zl. zabrán pro král. komoru, až na konec stanoveno vládním dekretem z r. 1776, že polovice ročního výnosu fondu má se věnovati na školní knihy mládeži a polovice na rozdávání lidu náboženských knih. Zmírající činnost dědictví sv. Václava stala se též částečně příčinou, že kněz — bývalý jesuita A. Hanikýř — položil základ k dědictví sv. Jana Nep. r. 1833, kterému se dostalo hmotné podpory z dědictví sv. Václava. Jak veliký osvětový úkol toto vykonalo, dokazuje to faktum, že za 66 let své činnosti vydalo 1 a čtvrt milionu knih. Pokud se týče dědictví sv. Václava, obnoven byl pokus je znovu zříditi, a tu r. 1859 sjednán mezi vládou a ordinariátem způsob vydávati knihy, čímž aspoň částečně vráceno bylo svému prvotnímu úkolu. Roku pak 1899 vykázáno jmění jeho na 23.319 zl. — Vylíčené dějiny dědictví sv. Václava, v něž složil vdp. autor cenný a pracně sebraný materiál z původních pramenů, jsou velice zajímavé. Podány byvše jasným slohem a přehledně, předkládají české veřejnosti důkaz osvětové činnosti katolíků v Čechách, která v přítomné době namnoze povrchními frásisty bývá podceňována. Vydáním dějin dědictví sv. Václava »vytažen byl v pravdě z prachu zapomenutí jeden list z dějin českých, aby poukázáno bylo na ryzí vlasteneckou mysl i obětivost u toho druhu osob, jimžto jinak doba nynější vlastenectví ráda upírá.« *Vlastimil Hálek.*

Jesle Betlémské. Písně a deklamovánky pro mládež. Sepsal *Beneš Method Kulda,* síd. kanovník vyšehradský, kněz jubilár. Praha 1901. Nákladem vlastním. Stran 52. Cena 60 h. — — Při deklamovánkách se zajisté vyhledává, aby psány byly lehce, čiperně, vtipně. Slouží se tedy již z této příčiny, abychom se o poslední básnické sbírce Kuldově zmínili, neboť není to zjev obyčejný, píše-li stařeček 82letý deklamovánky pro děti. Je to věru vzácný dar Boží, má-li někdo ještě v takovém věku mysl čilou a chuť k práci. A Kuldovi ctitelé zajisté potěší se, čtouce v nejnovější sbírce jeho svěží, zpěvné verše, jež zrodila bohatá moudrost životní a láska k mládeži. Není to přece planá fráze, nýbrž velice vážná pravda, praví-li se, že mládež je naděje vlasti. A stařičký básník miluje národ svůj tak vroucně! »O kéž český národ celý Boha slaví na věky!« volá v upřímné touze. Jinými slovy: Kéž nezhyne národ můj, ale též: kež by každý Čech milý

byl Bohu životem ctnostným! Proto starostlivě dává lidu svému výstrahy před svůdci a škůdci, kteří lid o víru připravují. — Sbírka obsahuje nejprve písně; (tři z nich nápěvem opatřil Ant. Heřman, ředitel kůru na Král. Vyšehradě), dále cyclus (7) koled, pak několik básní, povzbuzujících mládež k životu ctnostnému a konečně »říkání společná«, deklamovánky, v nichž při popise známějších zvířat dává básník mravná nebo výstražná naučení. — S vděčností přijímáme od Nestora katolických básníků milou sbírku jeho veršů, jsouce přesvědčeni, že české mládeži mnohý užitek a mnohou radost přinese. *L. † m.*

Jana Gersona pojednání o tom, kterak jest potřebí přiváděti dítky ke Kristu. Přeložil Dr. Jos. Rydvan, děkan v Kostomlatech u Nymburka. — *Sv. Jeronyma* dva listy vychovatelské. (Ježkova knihovna katechetská čís. 10. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví. Praha 1901. Cena 68 h.) — Jan Gerson (1363—1429), zvaný doctor christianissimus, profesor a kancléř university pařížské, proslulý spisovatel a horlitel o nápravu v církvi, věnoval s velikým potěšením poslední léta svého života vyučování a vychovávání křesťanské mládeže. Když pak zdálo se to některým muže tak slavného nedůstojným, že k dětem se »snižuje«, odmítl podobné výčitky spiskem: »De parvulis trahendis ad Christum,« kdež ve čtyřech úvahách o potřebě křesťanské výchovy promlouvá. Spis Gersonův považuje se za nejpřednější spis katechetický ve středověku. — *Sv. Jeroným* (nar. kolem r. 340 v Stridonu, zemř. 20. září 420 v Betlémě) požádán byl od zbožné křesťanské matky Laety o radu a návod, jak by dcerušku svou Paulu řádně vychovávati měla. Z podobného popudu povstal i »list ke Gaudenciovi o výchově malé Pakatuly.« Z obsahu obou listů poznáváme některé užitečné pokyny pro křesťanskou výchovu mládeže. — Schvalujeme vydávání důležitějších spisů paedagogických a katechetických v překladech a program Ježkovy »Knihovny katechetské« dobře by tak byl vyplňován. Upozorňujeme při tom na sbírku »Bibliothek der katholischen Paedagogik« (u Herdera). O schopné pracovníky by snad nouze nebyla, třeba jen rozvrhu pracovního a organisace. Také by v »Knihovně katechetské« mohly vydány býti příručky katechetiky a paedagogiky. *L. † 24.*

»Katolická učitelka«. V literatuře učitelské čestné místo drží kniha: »Katolická učitelka.« Zpracovala Marianská družina učitelek v Praze. Se schválením nejd. kn. arc. konsistoře v Praze. Cena brožírov. 1 K 50 hal., skvostně vázaná 2 K 50 hal. V Praze 1901. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním. Objednávky dějtež se na adresu: Marianská družina učitelek u sv. Ignáce v Praze-II., Ječná ul. č. 2. Obsah této knihy jest bohatý a podává vše, čeho potřebuje katolická učitelka. Část 1. Povolání k stavu učitelskému. Část 2. Úkol křesťanské učitelky. Část 3. Jak důležitý a vznešený jest úřad vychovatelský. Část 4. Kterak provede učitelka svůj úkol. Část 5. Odměna křesťanské učitelky. Dodavkem slouží: 1. Povinnost modliti se za sebe. 2. Láska k vlasti — vlastenectví. 3. Letora, jak ji pojímati se stanoviska křesťanského. 4. Marianská družina čili kongregace. Modlitby. Všech stránek 278. Část 4., ze všech nejdůležitější, vykládá v hlavě 1.: Učitelka budiž dobrou učitelkou; v hlavě 2.: Učitelka uč dobrému dobrým způsobem. Podle hlavy 1. záleží ideál učitelky v tom, aby měla náležité vědomosti a uměla děti vyučovati a vychovávati, aby byla opravdu zbožná, aby byla v milosti Boží a konala své povinnosti s dobrým a čistým úmyslem, aby byla pokorná a skromná, aby zachovala si srdce nevinné a čisté a trvala v svaté bázni Boží. Hlava 2. žádá, aby učitelka dávala dobrý příklad, aby dbala přesnosti ve škole, aby laskavě zacházela s dětmi. Co v této knize řečeno, zamlouvá se zdravému rozumu, shoduje se s psychologií, paedagogikou a učením církve katolické, jest prázdno všeliké výstřednosti a může směle býti uvedeno do života. Učitelka, která se touto knihou řídí, stane se dokonalou a šťastnou. Šťastná také škola, ve které působí taková učitelka katolická. Forma vyhovuje všem požadavkům mluvnickým a slohovým. Úprava velmi vkusná. Z těchto příčin zasluhuje tato kniha, aby byla vřele doporučena. *Prof. dr. Eug. Kadeřávek.*

Kterak se Čechy staly katolickými. *Napsal Jan Skrýba. V Praze, nákladem spolku Komenského.* — Spis má svou zřejmou signaturu, která nás nenechává v pochybnostech o jeho původu; nicméně vrátili jsme jej do rukou beze všeho předsudku a klidně. Pozorně jsme jej přečetli a mezi čtením nabyli přesvědčení, že knížka náleží k oněm, kde posuzovatel mnohem více musí se zmiňovati o tom, co zde *zamlčeno*, nežli rozepisovati se o tom, co ve spisku skutečně jest. Knížka mnoho mluví o *výsledcích a následcích*, ale nepromlouvá o příčinách, a kde, není všude vše správno. Slabý je to historik, není-li pragmatickým, dílko jeho stává se pak tendenčním, nikoliv vědeckým. Správně se praví, že víra křesťanská v Čechách byla mírným a laskavým poučováním kazatelů z východních

krajin přišlých, štípena, a tak že se stalo, že Čechové a Moravané obzvláštním vřelým způsobem k víře této přilnuli. Těmi několika slovy by bylo nejlépe odpověděno k otázce, kterak se Čechy staly katolickými, ale to není účelem spisku. Hned za tímto správným tvrzením v zápětí jde nepravda, že »do církve vniklo čiré světáctví a ji měrou nesnesitelnou nakazilo, až za vedením svaté paměti Mistra Jana Husa a jeho následovníků Čechové znamenitou duchovní obnovu ve vlasti oné uskutečnili! Nikdo neupírá, že oprav v církvi bylo třeba, ale není spravedlivo zamlčovati, že opravy takové se děly se strany církve samé, papežů, biskupů, koncilů a sněmů, a že *celá* církev nikdy čirým světáctvím nakažena nebyla. Přechod, jak se stalo, že na počátku 17. věku bylo v Čechách jen 10, ba i sotva 7% katolíků, knížka nevysvětluje, ač bylo by velmi zajímavo slyšeti, jak se staly Čechy nekatolickými; zde bychom málo co věděli o »mírném a laskavém poučování« jako spíše o podkladě z největší části *politickém*, jemuž bylo náboženství pouhým pláštíkem, což nejlépe dokázaly již události před r. 1547, nejvíce pak odpadnutí od rodu Habsburského a volba Kalvínského dobrodruha.

Spisek mluví stále jen o náboženství, zamlčuje však politické rejdy a štvanice, mluví o pronásledování náboženství evanjelického, zapomínaje, že nekatolíci 17. věku byli političtí odpůrcové, agitátoři proti dynastii, kteří krále již korunovaného volbou Fridricha z Falce sesadili, trůnu zbavili, a pokud prostý lid tyto politické agitatory podporoval, při jich straně stál, potud stával se jejich spoluviníkem. Nebyla tedy příčina mnohého pronásledování náboženská, nýbrž politická. Směšné je, tvrdí-li spisek, že zošklivené jméno *inkvisice* změněno bylo v příjemnější *reformace*. To nejsou pojmy, které se kryjí, reformace znamená něco docela jiného. Dne 8. listopadu r. 1620. nevěděli ve Vídni ještě pranic o slavném vítězství na Bílé Hoře; spisovatel snad zapomněl, že tehdy nebylo telefonů ani telegrafů; proto kapucín *Sabinus* sotva asi v týž den dával císaři naučení, aby průvodce české vzpoury na hrdle potrestal. Zde se jedná jen o to, aby se ukázalo, jak byl císař *štván* katol. duchovními; to dokazuje i další místo: »aby pak císař měl při sobě stálého podněcovatele »k takovým skutkům«, vypraven k císařskému dvoru biskup z Avessy Karel Karaffa, jako vyslanec a jednatel papežský.« Vyslanec papežské stolice byl a jest ve Vídni »vždy a není nic divného, že byl tehdy též. O Abrahamu Skultétovi, recte Schulzovi, původem židu, jehož měl u sebe cizák Kalvín, o tomto »podněcovateli« spis nemluví. Naivní dojem činí, že se tomu knížka tak diví, že se papež Pavel V. z vítězství tak radoval, že se hned v kostele Panny Marie na kolenou modlil na poděkování a slavné procesí nařídil. Mysli snad páni, že by Skultétus a Fridrich nebyli měli radost, kdyby byl o vítězství na Bílé Hoře bývalo jejich?

Jakýž div dále, že Řehoř XV. posílal Ferdinandu II. z pokladnice své roční podporu 20.000 dukátů na vedení války? To uvádí kniha jako nějaký důkaz fanatičnosti, zamlčuje však, kolik milionů tolarů věnovala Praha a Čechy nešťastné věci Fridricha Falcského, rovněž zamlčuje, že s císařem — jakž docela přirozeno — nebyl jen papež, ale i Sasové, Bavoři, Španělsko a král polský. »Když pak exekucí pražskou strana evanjelická«, praví knížka, »pozbyla hlavních obranců svých, zvláštní *události* (?!) a věrností při náboženství svém vynikajících, přikročilo se ihned k dokonalému potlačení a vyplnění náboženství evanjelického.« Zde opět docela zamlčen politický moment osudné exekuce, aby si dějin neznalý člověk myslil, že ti ukrutní, krvelační katolíci pronásledují evanjelíky jen a jen pro jejich náboženství.

Zajímavá věc jest, jak se to má s *predikanty*. Zde chodí spisek jako kočka kolem horké kaše, ač — snad nevědomky — místy dosti prozrazuje. Tak n. př. »hned po svém příchodu v květnu r. 1621 zajisté nabyl papežský vyslanec přesvědčení, že první příčinou tak bídného stavu katolické věci v Čechách jsou kazatelé a učitelé evanjeličtí, kteří v moci své měli nejenom všechny fary, nýbrž i veřejné vyučování, tehdy velmi vyvinuté.« Ten papežský vyslanec byl znamenitý člověk, že hned věděl, kde sluší hledati kořen všeho zla! Vyučování bylo vyniknuté, ale ne zásluhou predikantů, dávno před nimi, že i nekatoličtí páni dávali své dítky Jesuitům do škol i do internátu. Proto při pasovské bouřce roku 1611 pan Vratislav z Nitrovic s rejthary stavovskými hájil klementinské Jesuity, aby poštvaná chátra dětem nekatolických pánů neublížila. To mělo býti pověděno! Predikanti tehdejší doby byli političtí vůdcové a štváči, a lež jest, že se jejich vypovídání dělo ze záští náboženského. Vypovídáním jich užívala císařská vláda jen svého práva; pokud nebyl úsilím tajným a veřejným svržen rod Habsburský s trůnu českého, těšili se zde veliké svobodě, a to je v knize chybně zamlčeno. Kdo četl historii a ví, jak doba od útěku Fridricha Falcského až do jeho smrti byla jediná řada samých intrik, aby se zase dostal na Hradčany, kdo ví, jakou

službu v té věci konali právě predikanti, ten se nediví, že byli šmahem vypovídáni, a že pak rozkaz ten platil i soukromým nekatolickým učitelům, kteří v měšťanských domech dítky učili — rozuměj s predikanty a skrze ně s Frydrichem spojení udržovali. Že v dobách politicky tak rozbouřených a pohnutých nesměly se konati v soukromých domech nekatolické schůze, to není důkazem pronásledování evangelíků a násilného fedrování katolictví; považme jen, že takové *schůze nekatolíků* byly tolik, jako velezrádné projevy, neboť směšné je věřiti, že na takových schůzích se jen modlili a zpívali žalmy; hlavním programem bylo, jak pomoci vyhnanému Fridrichovi. Rovněž nesdílíme mínění knihy, že by bylo pronásledováním evanjelíků, zakazovati přijímání a přechovávání osob vystěhovalých a uprchlých, pokud by se tajně přes hranice vrátily. To se děje ve všech dobách politicky pohnutých a kdo se tajně vrátil a přechován byl, měl zajisté nějaké politické poslání, které s náboženstvím naprosto nesouviselo. Takoví přeběhlíci — většinou opět predikanti nebo jejich nohsledové — štvali lid a připravovali půdu domnělým spasitelům, r. 1631 Sasům a později Švédům. Vždyť každý historie jen poněkud znalý ví, že se Sasy r. 1631 vrátila se celá nekatolická emigrace; jsme falešného domnění, že česká okupace je pouhou předehrou slavného návrhu Fridrichova; vždyť víme, že Arnošt Ottovaldský veleben jest s jisté strany jako vlastenec a rek, který uvedl do Prahy Švédy, aby osvobodili Čechy od římského jha! Co se pak odzbrojení nekatolického lidu dotýká, na které kniha tak nevráží, to bylo zcela přirozené opatření a nikoliv urážka neb znásilňování evanjelického učení. Proč měl nekatolický lid zbraně? Aby bojoval pro cizáka proti habsburské dynastii. Vždyť jindy a jinde se sami evanjelíci rádi dovolávají výroku Krista Páně, učiněného k sv. Petru v zahradě Gethsemanské. Že i v pozdějších dobách, století XVIII. věnovali evanjelíkům a jejich kazatelům pozornost (patent z roku 1726., 1730., 1734., 1735. atd.) nebylo nikterak nadarmo. Proč pak se v knize zamlčuje, že evanjelíci vyslali k Bedřichu II. pruskému, když hranice země české překročil a Marii Terezii útočně a úkladně napadl, poníženou holdovací deputaci jako ku svému pánu a králi, aby se jich ujal? To byl také akt loyální a náboženský? Nebyl to projev politický? Měli snad býti za to pochváleni? (Viz Dr. A. Rezek: Dějiny prostonár. nábož. hnutí.)

Kalich byl od doby tak řečené reformace symbol protiřímský a nechápeme, proč i v odstraňování jeho vidí spisek náboženské utiskování. Kdyby zvítězili Turci, dali by symbol svůj: půlměsíc, právě jako dříve evanjelíci odstraňevali kříže a nahražovali je kalichy. Jak si počínal Fridrich a jak spustošil Svatovítský chrám, o tom knížka mlčí; nahrazen-li však kalich křížem, je zle. O českých městech psáno tu leckde, jak vkládána do nich vojenská posádka, ale mnohde zamlčeno, proč. Ne proto, aby se utiskovalo náboženství, ale aby se potrestala nebo předešla vzpoura. Neboť na mnohých místech misionáři a faráři zabiti, ztrýzněni, císařští komisaři potupeni a vyhnáni, a tu ovšem světská moc byla nucena zakročiti. Nemusíme jíti daleko: vzpomeňme jen, co se dělo letos v Číně po zavraždění německého vyslance; nikomu zajisté nenapadne tvrditi, že by válka mocností proti Číně byla se děla z důvodu náboženských. Tak na př. na Kouřímsku bylo několik sedláků oběšeno, jiní lámání kolem, velikému počtu uřezány uši a nos — ale ne pro náboženství; srotili se r. 1626., rozbořili faru, zabili faráře, plenili, pálili, loupili, zavraždili pána z Vartenberka a celou jeho rodinu, a později za vedení predikanta Matyáše Ulického zapálili Rataje, Šternberk, Domašín, Vlašim, a hlavy zavražděných osob nesli napíchané na tyčkách; v okolí Opočna zabili Jesuity a faráře atd. — a to kniha zamlčuje (viz str. 65.) to byl div, že do takového vzbouření vysláno vojsko? Co se dělo v Chrastavě, to kniha (str. 24.) přiznává sama. Žádná vláda nedá kamenovati své komisaře bez trestu a kniha stále zamlčuje, že co se dělo, dělo se v době krutých válek. Tolik sluší i podotknouti co se dotýká ubytování vojska, rekvisicí, konfiskací a jiných opatření: příčinou toho nebylo náboženství, ale, jak jsme často podotkli. důvody a následky polických poměrů a osudného českého vzbouření.

Spis jest velmi jednostranný a o protidynastických činech a snahách nekatolíků vůbec nemluví; a přece je každému i velmi povrchnímu znateli té doby známo, že pojmy *nekatolík* a protivník Ferdinanda II. a rodu Habsburského byly tehdy pojmy zcela totožné. Táž jednostrannost jeví se i tam, kde se mluví o Jesuitech. Že Kliment XIV. řád ten bullou »Dominus ac Redemptor noster« zrušil, o tom se ovšem s velikým gustem píše, zase však se zamlčuje, že za tím vězeli lakotní a znemravnělí Bourboni, Voltaire a jiní nevěrci, jejichž blahé působení přineslo Francii za krátko krvavou, strašnou revoluci. Kniha zamlčuje, že Jesuité byli sice odpůrci protestantismu, ale hájili se autoritou; po zrušení řádu klesla i autorita protestantských duchovních hlav, což tyto samy uznávají. Kniha, která

činí nárok na dílko historické, nemá zamlčeti i bullu papeže Pia VII. ze dne 7. srpna 1814 »Solicitudo omnium ecclesiarum,« kterou řád Tovaryšstva Ježíšova slavně byl obnoven, historické dílko nemá zamlčeti, že se rozptýlených synů zrušeného řádu ujal sám nekatolík — pruský Fridrich II., který jim rád ve svých zemích působiště vykázal, neboť se mu rytí a štvaní francouzských encyklopedistů úplně zajídalo, historické dílko nemá zamlčeti, že ku přímluvě cara Pavla II. papež řád Jesuitský pro Rusko zvlášť obnovil — a Rusko přece není katolickou zemí.

Spisek: »Jak se staly Čechy katolickými« nikterak nemůže činiti nárok na vážnou práci historickou, neboť historie nemůže viděti v událostech 17. věku pouhé násilné potlačování nekatolického náboženství bez uznání politických bouří, nekatolíky způsobených; ona nemůže neviděti úsilí a snahy katolického duchovenstva, literatury, misií, zpovědnice, kázání, duchovního cvičení, poučování, působení oněch 1000 kněží, které kardinál Harrach vysvětil a 609 kostelů, jež posvětil — historie nemůže a nesmí býti jednostranná a tendenční a tak jako my katolíci přiznáváme, že vinou soldatesky bylo mnohdy přestřeleno, tak nechať nekatolíci uznají také poctivé, mírné a laskavé působení duchovenstva a církve, nechať uznají, že zakročování proti nim dělo se až po sesazení rodu Habsburského s trůnu českého, což nebylo skutkem náboženským, a nechať uznají, že nikoliv z důvodů náboženských ale politických vycházelo proti nim nařízení z kanceláří císařských — nikoliv církevních, ať již papežských nebo arcibiskupských či biskupských.

Josef Flekáček.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Uplynulé léto trávil sv. Otec letos opět v zahradách vatikánských, kde po dvě poslední léta už nebyl. Provázel jej obyčejně některý monsignor, tělesný lékař a gardista. Mezi dnem byl v letohrádku Lva IV., k večeru vracel se do Vatikánu. Sv. Otec velice rád procházel se ve stínu starých stromů, a jak sám se vyjádřil, vzpomínal při tom na dávno uplynulé doby mládí, kdy ve svém milém Carpinetu těkával po vinicích a nivách, nemaje ani zdání, že bude jednou papežem, a to — papežem vězněm, jemuž bude jediným oddechem — procházka v sadech vatikánských. — Zednářské a židovsko-liberální listy přinášejí časem o zdraví sv. Otce i jeho způsobu života vylhané a překroucené zprávy. Prof. Dr. Lapponi, osobní lékař Jeho Svatosti, uveřejnil v »Osservatore Cattolico« na adresu těchto listů delší projev, který opravuje lživé, tendenční tyto zprávy a uvádí je na pravdivou míru. — Že známá aféra chorvatské koleje sv. Jarolíma, o níž čtenářové naši důkladně jsou zpraveni, měla též ráz *irredentistický a protiklerikální*, dokazuje orgán zednářů »Tribuna«, který píše: »Minulého pátku (dne 20. září) shromáždily se před pomníkem Giordana Bruna a palácem di Venezia, sídlem rakousko-uherského vyslance u sv. Stolice, davy lidí s prapory. Byli to Terstané, Istrijci, Tridenští a Dalmatinci (?), »Unitaria liberale romana«, kroužek mládeže Humbert I., dělnické jednoty a protiklerikální družstvo »Francesco Crispi«. Položili u pomníku Giordana Bruna věnce a inženýr Almagia mluvil; obsah jeho řeči byl, aby se Vlaši nedali másti kejklemi klerikálů. Řeč jeho byla hlučně aklamována voláním: »Pryč s klerikalismem!« »Ať zhynou jesuiti!« Před palácem rakousko-uherského vyslance voláno pak: »Viva i Dalmati!« »Viva Trento e Trieste!« Připomínáme, jaké radosti má sv. Otec v Římě a upozorňujeme: zcela správně bylo tvrzeno, že byHusův pomník u nás byl východištěm všech protikatolických demonstrací; to dokazuje nejlépe, že jest jím vždy pomník Giordana Bruna v Římě. Byl jím i 20. září při jiné příležitosti, kdy zednáři konají každoročně obvyklou komedii: památku prolomení Porty Pia. Letos přistoupilo k tomu i to, že davy pouličních gaminů a pobudů pronikavě hvízdaly a dělaly kočičinu před každým katolickým kostelem, kudy táhly. A pak se mnohý diví slovu »vatikánský vězeň« a podezřívá je nebo provází posměchem. Dnes by sv. Otec neušel zneuctění, kdyby se v Římě chtěl, jako tomu bylo dříve, veřejně ukázati. A přece jízda sv. Otce Římem byla vždy jednou řadou velikých dobrodiní, jež papež chudině, veřejným ústavům a zařízením u příležitosti svých návštěv štědře udílel. — Uprostřed soužení a starostí, připravených srdci sv. Otce zednáři francouzskými a italskými, zasvitl radostný okamžik dne 16. září, kdy Lev XIII. přijal v sixtinské kapli přes tisíc poutníků z Francie. Slyšení bylo o $^1/_2$12 hod. dopoledne a dělo se

slavnostním způsobem. Papež, provázen celým svým dvorem, objevil se ve středu poutníků a nastal nevylíčitelný jásot a volání. Poutníci, z nichž ovšem skoro všichni viděli sv. Otce poprve, byli velice překvapeni svěžím při jeho věku vzezřením. Poutníci modlili se loretánskou litanii; sv. Otec vzal na se štolu, přistoupil k oltáři a zvučným hlasem udělil všem apoštolské požehnání; potom nesen byl v lenošce kolem poutníků a s jednotlivci co nejlaskavěji rozmlouval. Náčelníky pouti byl Leon Harmel a někteří šlechticové francouzští a výprava sama měla specielní ráz *protestu* proti všemu, co officielní Francie toho času proti sv. Stolici a katolickému náboženství podniká. Podotknouti sluší, že poutníky, pohostěné u sv. Marty, navštívila většina kardinálů v Římě meškajících, a náčelníkům pouti že se dostalo návštěvy přední římské šlechty, což ovšem není bez významu. Zvláštní laskavost projevil sv. Otec katolíkům anglickým. Stkvostná kaple vévody z Norfolku na zámku Arundelu přijala v těchto dnech tělo sv. Edmunda, který byl v IX. století anglickým králem a r. 870 obdržel korunu mučenickou pro svou věrnost k víře křesťansko-katolické. Až dosud byl vzácný tento sv. ostatek ve velechrámu v Toulousu. K žádosti Jeho Svatosti vydáno tělo krále světce a mučeníka sv. Stolici, a Msgr. Merry del Val ku přání papeže dopravil sv. ostatek do Anglie. Až bude dokončena velikolepá byzantinská kathedrála ve Westminsteru, bude sem král Edmund přenesen do zvláštní oltářní hrobky. — Sv. Otec podepsal dekret, jímž zavádí se nový odznak pro katolické poutníky, kteří navštívili sv. zemi. Katolíci budou dekorováni jménem sv. Otce kustodem sv. země, a řád má se nositi jen při církevních slavnostech a obřadech nebo před římským papežem. Řád jest jerusalemský kříž, ve čtyřech rozích kolem jsou malé kříže, uprostřed medailon Lva XIII. a slova: Leo XIII. creavit anno MCM. a na ramenou velikého kříže vypuklé obrazy: tajemství Zvěstování Marie Panny, Narození Kristova, Křtu Páně, Poslední večeře a čtou se slova: »Christi amor Crucifixi traxit nos.« Na druhé straně obrazy z mrtvých vstání Krista Pána a kolem vypuklé obrazy: Ježíš modlící se v zahradě, Ježíš bičován, trním korunován, na kříž vztýčen a čtou se slova: »Signum sacri itineris hierosolymitani.« Sv. Otec uprostřed četných svízelů a protivenství žije stále své apoštolské práci a svému vznešenému poslání. Bůh ho miluje, neboť daří ho dlouhým věkem a moudrostí, jíž i zarytý nepřítel se obdivuje a před níž i ti, kteří nejsou z ovčince tohoto, v hluboké úctě se sklánějí.

Katolické missie. Velkolepé dílo katolických missií bývá zneuznáváno nejen nepřátely církve, ale nebývá často oceněno ani přátely sv. víry. Mnoho námitek se proti nim vynáší na povrch zemský, které zdánlivě odstrašují od podpory této šlechetné, zásluhy plné práce. Tak mimo jiné se namítá: »Máme ve vlastní zemi hojně katolických podniků, které jsou podpory hodny. Máme uzavírané území, Vídeň a jiné okrsky zemské, kde třeba starati se o hlásání víry mateřským jazykem. Co je nám po Zulukafrech, černoších a jiných pronárodech?« Jeden farář má stavěti kostel, druhý chce založiti spolkový dům, třetí chce opět opravovati faru, a tak prý nezbývá peněz na zahraničné missie. Jest pravda, že o náboženské potřeby katolíků není u nás dostatečně postaráno, ale ty potřeby stále rostou při množící se populaci. Kdybychom chtěli čekati, až bude úplně odpomoženo všem duchovním potřebám v našich zemích, nezbylo by nám nikdy času pomýšleti na rozšíření víry v zámořských končinách, tak že tamní obyvatelé by se nikdy nedočkali dobrodiní jedině pravé víry. Čím obětavější jest katolík pro missie, tím více daruje pro domácí potřeby duchovní. Dobrovolně a radostně darovaná missijní almužna vzbuzuje vznešené city, bystří a posiluje rozhled, upevňuje povahu a nadchne k činům, které by jinak nikdy nebyly vykonány. To dokazují zkušení mužové, kteří v tomto oboru pracovali. Tak birminghamský biskup Ullathorne tvrdí právem: »Nemyslete nikterak, že tyto dary zasílané do tak velké dálky oslabují pomůcky vlastní dobročinnosti. Dejte, a bude vám dáno plnou, přeplňující měrou. Dobročinnost jest pramen, který tím bohatěji teče, čím více se z něho čerpá nebo čím více se z něho dá čerpati.« Jiný se opět vymlouvá, že je na missie škoda peněz, poněvadž jejich výsledky jsou nepatrny. Časy apoštolů, kteří s milostí Boží obrátili celé národy na křesťanství, ovšem již přestaly. Také nevrátí se již doba sv. Františka Xaverského, který statisíce lidí pokřtil. Za dnešních dnů jest nám spokojiti se menšími výsledky této činnosti, poněvadž jsou poměry mnohem nepříznivější. Z malých počátků rostou velké věci. Missie možno proto právem srovnati se zrnem hořčičným, které vyroste v mohutný strom, pod nímž možno hledati stínu a chladu v parných dnech. Přes to však možno se domnívati, že katolické missie právě v uplynulém století dostoupily mohutného rozvoje, který stále pokračuje. To stalo se zvláště za Pia IX. a Lva XIII., kteří ze všech sil podporovali toto dílo nové doby. Kdyby bylo více prostředků, zajisté by se missionáři dopracovali skvělejších výsledků. Proto přítel

missií navrhuje různé cesty, kterými bylo by lze úspěšně podporovati rozšiřování víry v cizích zemích. Jsou to: peněžitá podpora missijních spolků, zbožné nadace, mešní stipendia pro missionáře, dary kostelních potřeb, látek, avšak zvláště rozšiřování missijních spisů, tedy zvýšení missijní kolportáže, jak se obyčejně tento prostředek nazývá. Také čistý výtěžek missijních tiskáren a nakladatelstev napomahá největšímu prospěchu missijní činnosti. Mnohé missijní společnosti by si rády *opatřily* vydáváním dobrých spisů výživu, aby nebyly odkázány na nemilé sbírky. Jistý protestant to dobře vystihl, neboť praví: Záleží na tom, jak tyto a podobné spisy *dostali mezi lid.* Pouhé doporučení s kazatelny nebo oznámení v krajském listě jest obyčejně úderem do vody; také knihkupecký trh nedosahuje lidových kruhů. Jedině praktická cesta jest, aby pastor a učitel provozovali kolportáž pomocí ochotných členů, zvláště panen a dítek. Kolportáž dobrých spisů považuji vůbec za jeden z nejdůležitějších úkolů přítomnosti a žádný pastor a učitel by neměl býti příliš pohodlným nebo se míti za příliš dobrého k takové věci . . . . . Tedy provozovati kolportáž ve vlastní obci s missijními spisy. Musíme lidu do domu přinésti věci, které má koupiti; jest překvapující, kolik možno koupiti, když se jen nabízí obratně a vytrvale. Co platí o pastoru, zajisté osvědčí se neméně dobře též u katolického duchovního správce, kterému lid věří, stará-li se poctivě o svou osadu. U nás bohužel není tento obor dosud tak zastoupen, jak by si toho bylo přáti. Porůznu vydané zprávy a knížky nemohou míti zajisté výsledku, jakého bylo by třeba vzhledem k tak vznešenému úkolu. Vždyť sám Spasitel ustanovil apoštoly za první missionáře, rozeslav je do celého světa a přikázav také věřícím, aby je ze všech sil podporovali v jejich obtížném díle. V sousedním Německu se v té věci mnohem více děje než-li u nás. Tak na př. »Africký spolek německých katolíků« sebral od dubna 1900 do dubna letošního roku 85.430 marků, kdežto vydání činilo 88.005 M. Avšak také tam ochabuje tato obětivost, neboť v prvním správním roce bylo sebráno 333.844 M., kdežto nyní pouze čtvrtina, ač missijní území se čtyřikrát zvětšilo. *Fr. Žundálek.*

Z Lužice. Jako každého roku tak i letos pořádalo lužicko-srbské studentstvo svůj manifestační sjezd o prázdninách, tentokráte v Hodžiji, bývalém sídle zesnulého vlastence Imiše. Jednotlivé studentské spolky podávaly na schůzi zprávy o své činnosti. Nejutěšeněji v té věci působí »Serbowka« v lužickém semináři v Praze, která měla 15 členů; konali přednášky, deklamace, sbírali na národní dům a jubilejní fond. »Sorabia« v Lipsku měla málo členů. Za to činí se Dolní Lužice. Rázně a horlivě si též vede »Włada« s 20 členy v katolickém učitelském semináři v Budyšíně. Avšak v zemském učitelském semeništi a na gymnasiu tamtéž se v národní příčině nic nepracuje a studentstvo tak propadá jisté germanisaci. Za hlavního staršího zvolen byl bohoslovec Wjenka z Prahy, 1. podstarším Dolnolužičan Chriske a 2. bohoslovec Křižan z Lipska. Příštího roku koná se schůze v Klukši. Na »maćičny dom« vybráno bylo 45 m. Sjezd pozdravil mezi jinými kanovník a redaktor »Katholského Posla«, Jakub Skala, který doporučil studující mládeži čtvero w, totiž »wótčinstvo« (vlastenectví), wustojnosć (důstojnost), wutrajnosć (vytrvalost), wutrobitosć (srdečnost). Kaplan a redaktor »Lužice«, Andricki, vyřídil pozdrav předního lužického básníka, Jakuba Čišinského (Barta), který zaslal též sjezdu nadšenou báseň. Andricki vítal cizí hosti a prosil jich, aby se zajímali o zelenající se větev slovanskou na severu; vybízel pak všecky, aby přistoupili za členy »Towařstwa Pomocy za studowacych Serbow.« Třetího dne byl pořádán výlet do Wujezda se srbskou korouhví. Studentské sjezdy lužické mají význam veliký v obrození národního ducha mezi Srby. Mile nás překvapilo, že referáty o těchto schůzích »Kath. Poslu« jsou psány analogickým pravopisem a nikoli švabachem, tak že katolíci v té věci činí všechen pokrok proti zastaralému, nepraktickému a nesprávnému pravopisu protestantskému. — Nedostatek katolického duchovenstva mezi Srby stává se citelný, neboť nemohou býti obsazena některá místa důležitá. Také učitelstva má bratrský národ málo, tak že tím způsobem jsou dosazováni na místa Němci, kteří hledí jen poněmčovati. To se jeví zvláště u protestantských Srbů, kteří stále víc a více propadávají zkáze národní, kdežto katolíci se houževnatě udržují při své národnosti. Katoličtí srbští učitelé měli v září schůzi, na níž jednali o školských zájmech. *Fr. Žundálek.*

Vivat sequens! tak vodal radostně p. dr. Herben v »Čase« č. 169, když prof. Thomayer ve své přednášce na 3. sjezdě lékařů a přírodozpytců českých s jakousi lehkostí mluvil o nadpřirozeném rázu zpráv biblických. Tehdy napsal »Čas«: Mnozí učenci naši vykupovali si přízeň klerikálů domácích (nevěřte tomu, pane Herbene!) všelijak opatrným chováním. Míníme učence, kteří jinak přetékají liberálním smýšlením a svou pokrokovost staví na odiv. »Katol. Listy« daly však

na jevo, že všechno výkupné není nic platno. Osvědčily to na prof. Thomayerovi; šmahem odmítly všecku jeho činnost, vědeckou i literární. Vědu svou prý čerpá prof. Thomayer z pochybných a zastaralých knih. O literární jeho činnosti vyslovil se nejeden literát, že je to hotová literární slátanina.« Vivat sequens! — Vyslovili jsme již v »Našich Listech« politování nad přenáhlením prof. Thomayera, neboť není příjemno učenci oblíbenému chyby a omyly vytýkati. — Jak asi bylo panu dru Herbenovi, když četl v srpnové »Naší Době« páně — Masarykovu kritiku téže přednášky Thomayerovy? (»vliv civilisace na nervy člověkovy«). Praví prof. Masaryk (mimo jiné): »Těžko pochopit, jak dovede autor o thematě tak vážném s takovou, mírně řečeno, nonchalencí. Tato nonchalence (lehkomyslná nedbalost) jeví se předně v neznání literatury, jako na př. Vierkaudta (Naturvölker und Kulturvölker, 1896), Schnetze (»Psychologie der Naturvölker«, 1900) a podobných spisů sociologických a psychologických; tato neznalost jeví se však i v užším oboru autorově, alespoň nevidět, že by si studiemi spisů, jako na př. Koch, Patholog. Minderwertigkeiten a pod. byl pojmy rozšířil a hlavně upřesnil . . . Všechny pojmy, s kterými autor operuje, jsou nepřesny. (Prof. Mas. dokazuje to ve dvou odstavcích.) Všecku tuto nepřesnost v pojmech hlavních a detaillech (bez přepínání: kolik odstavců v knížce, tolik chyb, omylů a nemethodickosti) lze zachytit v těchto dvou úžasně ledabylých antithesách: (cituje se.) . . . Vůbec pak sloh autorův odpovídá obsahu. Je nejasný, nedbalostí nahrazuje lehkost — ve skutečnosti je těžkopádný, neprůzračný.« — Nuže, p. dre Herbene! — Vivat sequens? Odpusťte nám trochu té nevinné radosti; my se na Vás nehněváme a na p. prof. dra Thomayera také ne. Errare humanum est. Ale *opatrnosti* přece jenom nikdy nezbývá. *L. † k.*

Vídeňský centralismus a český národ. Napsal Rudolf Vrba. Nákladem vlastním. (V komisi Cyrillo-Meth. knihkupectví.) Praha 1902. Cena 60 h. — Dobře praví p. spis.: »příslušníci moderních států nežijí pro sebe, nýbrž pro stát.« Dle liberární theorie jest stát všemohoucí; k zmohutnění státu musí všechno přispívati. A poněvadž každý stát chce býti moderní, proto platí za vrchol politické moudrosti — centralismus, to jest »politická vláda, dle které celý stát spravuje se z jednoho střediska, kam stéká všecka šťáva celého státu.« (Str. 26.) Touto pochybenou theorií nejvíce trpí Rakousko a v Rakousku opět národ český. Hrozná je mluva číslic, ale netrpí odporu; a touto mluvou mluví pan spisovatel v celém spise. Je to ovšem čtení suchopárné, ale kdo přemýšlí, nemůže se od četby odtrhnouti. Z obsahu připomínáme aspoň tyto kapitoly: (II.) Rozbor státního rozpočtu r. 1900; (III.) Co platí rolnictvo v Rakousku daní; (IV.) Následky centralismu, chudnutí země a zemské přirážky; (VI.) Co se prokouří! (VIII.) Příjmy z kořalečního moru! (XIV.) Výnos daní potravních; (XVI.) Přehled poplatnosti zemí českých; (XIX.) Státní hospodářství čelnějších států; (XX.) Novodobé poddanství národů. Doslov. (Nesvornost v národě prospívá centralismu!) — Četbu důležitého spisku upřímně doporučujeme. *L. † a.*

Katolická encyklopaedie o Fr. Palackém. V Památníku, vydaném na oslavu stých narozenin Františka Palackého (1898), sestavil dr. Č. Zibrt »bibliografii o Fr. Palackém« (str. 713—723), v níž praví: »Je přirozeným důsledkem mnohostranné činnosti Fr. Palackého, že mu byla věnována za živa i po smrti pozornost celé veřejnosti české, slovanské i cizí. Jednotlivá období životní, dokončení záslužných prací, slavením památky jeho, budováním pomníků a pod. — vše to poskytovalo vhodnou příležitost ctitelům Palackého, aby uznávali jeho zásluhy, měli účast při významných dnech neúnavného života a chovali i obnovovali v srdci a v mysli českého národa vděčnou paměť. — Z nejstarší životopisné literatury uvádí se článek v liter. příloze k »Věnci« 1844. a v Pražském Kalendáři 1848. Zajímavo, že s dosti obšírným životopisem shledáváme se v díle: »Allgemeine Realencyclopaedie oder Conversationslexikon für das katholische Deutschland« v VII. svazku, strana 1013. Dílo toto vyšlo ve 12 svazcích v letech 1846—1850 v Řezně, nákladem J. J. Manze a pracováno »spolkem katolických učenců« a vydáno od dra. Wil. Bindra. (Vydavatel, syn protest. duchovního, konvertista a vynikající učenec.) Českým věcem věnována v této encyklopaedii dosti značná pozornost; zvláště slušné jsou životopisy českých literatů a politiků před r. 1848. Mezi spolupracovníky uvádějí se jména u nás známější: Seb. Brunner, Ig. Döllinger, J. N. Ehrlich, hr. Mailáth, Ed. a F. Michelis, Staudenmayer. Alban Stolz . . . Kdo o českých věcech psal, nedovídáme se, soudíme však, že hr. Mailáth, jemuž asi někdo z Prahy data a potřebné zprávy sděloval. — O Palackém toto čteme: »P. Fr., historiograf českých stavů, člen král. české společnosti nauk, královské uherské učené společnosti, slezské společnosti pro vlasteneckou osvětu a hornolužické společnosti pro vědy, redaktor časopisu českého národního Musea

vynikající učený kritický dějezpytec a slovanský literator, narozen byl 14. července (!) 1798 v Hodslavicích na Moravě, jako syn tamějšího řídícího učitele. Vědeckého vzdělání nabyl většinou v Prešpurku a ve Vídni. Již v útlém věku přiučil se téměř všem evropským řečem, tak že nejlepší spisovatele v originále čísti mohl, později pak obíral se studiem filosofických soustav německých a anglických, zvlástě pak esthetikou. Prvním jeho pokusem spisovatelským byly společně s Šafaříkem r. 1818 vydané, »Počátkové českého básnictví« (česky). Z jeho »Theorie Krásna« uveřejňovány od r. 1821 jednotlivé články a zlomky, a r. 1823 »Přehled dějin krasovědy.« Veden jsa dávno již pocítěnou náklonností k českému písemnictví a dějepisu, přišel v dubnu 1823 do Prahy, aby tam mohl sám dějinné prameny studovati. Hrabata Šternberkové přiměli ho, aby tam zůstal a zcela českému dějepisectví se věnoval. Začal prohlídkou nejstarších českých archivů a sbírek rukopisných a později zkoumal české rukopisy ve Vídni, Mnichově a jinde. Od roku 1827 rediguje oba časopisy českého Musea, jak německý, tak i český. Na popud České společnosti vydal r. 1827 III. svazek díla »Scriptores rerum Bohemicarum« (viz Dobrovský.) Za spis cenou poctěný „Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber« přijat byl po smrti Dobrovského do této společnosti. Na sněmě r. 1829 byl od českých stavů za jejich historiografa zvolen. Od stavů bylo mu uloženo pokračovati v spisování Pubičkových chronologických dějin českých, Palacký však dal jim návrh na jiné, lepší zpracování a pojetí dějin českých; návrh jeho byl přijat a tohoto díla vydány již 2 svazky (r. 1848 pozn. př.) Mimo to máme od něho: »Synchronistický přehled nejvyšších hodnostů zemských" a dvorních úředníků v Čechách« (Praha 1833); Literární cesta do Italie v r. 1837, za vyhledáváním pramenů pro český a moravský dějepis, Praha 1838; společně se Šafaříkem: Nejstarší památky řeči české, Praha 1840; Ueber Formelbücher, zunächst in Bezug auf Böhm. Geschichte 1842 a 1847. Od r. 1840 vydává také pod názvem »Archiv Český« sbírku listin k českým dějinám. Vůbec lze očekávati ještě mnohý utěšený výsledek od jeho vědecké činnosti v oboru starších dějin českých.« — Tato zpráva o Palackém není ovšem významna obsahem, nýbrž okolností, že již v roce 1848 práce a zásluhy Palackého byly dobře oceňovány a že mu německá encyclopedie katolická přiměřenou pozornost věnovala.

L † g.

Paběrky z novin a veřejného života.

Naše kalendáře — Sv. Vojtěch — velký za 1 K, malý za 60 h. Tucet těchto stojí 4 K 80 h., oněch 8 K. V tuctu možno koupiti kalendáře naše i p. Kotrbovy, vydané knihtiskárnou Cyrillo-Methodějskou. Kdo hotově platí, dostane 13tý kalendář nádavkem. K objednávce můžeme i jiné kalendáře připojiti, ale v plné ceně, za 1 K. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Kolik řečí zná sv. Otec Lev XIII. Lev XIII. mluví: italsky, francouzsky, španělsky a portugalsky celkem plyně. Anglicky nemluví hladce, ale užívá úplně korrektních vyrazů a dosti dobře vypráví i německy. V latině je pravým výtečníkem. Mimo to dobře rozumí řečtině — staré — hebrejištině a armenštině.

Kubelík u papeže. »Politik« vypravuje o audienci slavného umělce Kubelíka u sv. Otce. Během audience sv. Otec udělil Kubelíkovi komthurský kříž řádu sv. Řehoře slovy: »Rozhodl jsem se uděliti Vám toto vysoké vyznamenání a přeji Vám, abyste vytrval na dráze, kterou jste se dal, ku cti své vlasti a svého vznešeného umění.« Konečně sv. Otec daroval Kubelíkovi dva růžence se slovy: »Jeden pro Vás, jeden pro Vaši matičku, kterou, jak jsem slyšel, tak velice milujete.«

Družstvo Vlasť svému † čestnému členu, proboštu Msgr. Dr. Ant. Lenzovi. Pohřbu † p. probošta súčastnili se z výboru družstva: předseda Dr. Rud. Horský, jednatel Tom. Jiroušek, Vl. Hálek, Emanuel Stárka a Tom. Škrdle. Mimo to bylo mezi účastníky pohřbu hojně členů družstva. Žádáme členy družstva, aby při mši sv. nebo v modlitbách duše zvěčnělého byli pamětlivi.

Dr. Jakub Hodr kanovníkem v Brně. Jeho Vel. císař pan jmenoval sídelním kanovníkem královské kapitoly kathedrální v Brně Msgra Dra Jakuba Hodra, prof. církevních dějin a církevního práva na bisk. bohosloveckém ústavě v Brně. Jmenování toto vítáme s upřímnou radostí, neboť zásluhy i neúmorná činnosť nového kanovníka jsou všemu duchovenstvu známy i uznávány. Kan. Msgr. Dr. Jakub Hodr narodil se r. 1848 v Čejkovicích, studia gymnasijní i bohoslovná konal v Brně a byl r. 1873 na kněze vysvěcen. Rok kaplanoval ve Šlapanicích, načež poslán byl na vyšší studia do Frintanea ve Vídni, konal další bohoslovná

studia na universitě vídeňské a r. 1879 byl na universitě vídeňské promován na doktora bohosloví. Ve Vídni byl zároveň českým kazatelem u sv. Anny. Vrátiv se do Brna ustanoven byl prefektem v bisk. semináři pacholeckém v Brně, výpomocným katechetou a exhortatorem na II. něm. gymnasiu v Brně, r. 1880 stal se suplujícím a r. 1881 skutečným profesorem církevních dějin a církevního práva na bisk. bohosloveckém ústavu v Brně, r. 1882 regentem bisk. semináře pacholeckého, kteréžto úřad zastával do konce školního roku 1889. Roku 1884 jmenován byl konsistorním radou, r. 1885 prosynodalním examinatorem, r. 1888 asesorem bisk. konsistoře; sv. Otec pak vyznamenal ho před dvěma lety hodností papež. komořího. Kan. Msgr. Dr. Hodr jest také literárně činný. Příruční kniha církevních dějin, již v jazyku latinském na základě práce zesnulého kapitolního děkana Dra Fr. Zeiberta přepracoval, doplnil a rozšířil, dočkala se nového vydání, zavedena jest na četných ústavech bohosloveckých v Rakousku i v Uhrách, ba i v Portugalsku a právě se chystá třetí vydání; kromě toho přispíval vědeckými pracemi do »Časopisu katol. duchovenstva« a zvláště do brněnské »Hlídky«. Nový sídelní kanovník vdp. Msgr. Dr. Jakub Hodr jest vlastencem upřímným, členem četných spolků, příznivcem všeho dobrého a ušlechtilého. Veliký jest jeho zájem pro církevní umění, o němž zvlášť přednášky koná a z bohaté knihovny své vzory umění bohoslovcům předkládá a na základě svých zkušenosti z cest z vlastního názoru vysvětluje. Jako předseda správní rady záložny Cyrillo-Methodějské pracuje horlivě pro rozkvět národního ústavu, jenž tolik dobrého pro hospodářskou samostatnost našeho lidu, jakož i pro různé národní ústavy a podniky již vykonal.

Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku. Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku měl 12. září 1901 v místnostech spolkového domu katolických tovaryšů v Opavě valnou hromadu. Zahájil a řídil ji předseda dp. Ant. Suchánek, kaplan v Komárově u Opavy. Přivítal hosty, jichž sešlo se 23; mnozí byli z daleka. Zvláště vytknul, že počet shromážděných, jakož i to, že mezi shromážděnými viděti netoliko kněží — jmenuji tu vdp. Kazimíra Rašku, probošta v Opavě, dp. J. Zelenku, faráře v Mankovicích, a dp. Jana Vyhlídala, zakladatele spolku a kaplana v Hulíně na Moravě — ale i několik členů české intelligence opavské z jiných stavů svědčí o tom, že zájmu na činnosti tohoto spolku neubývá, ale přibývá. Na to udělil slovo hosti z Moravy a zakladateli spolku, dp. Janu Vyhlídalovi, kaplanu z Hulína, jenž se rozhovořil o potřebě obecních knihoven a o zhoubnosti špatného tisku. V krásné řeči ukázal, jak vysoko cení se dobrá četba v Anglii, kde při jistém počtu obyvatelstva jsou obecní zastupitelstva zavázána, postarati se o místní čítárnu, i vyzývá zastupitelstva českých obcí ve Slezsku, aby spolek při jeho šlechetné práci podporovala. Za krásnou přednášku předseda poděkoval a vyzval jednatele i pokladníka spolkového, aby valné hromadě podal zprávu o činnosti spolkové i o stavu pokladny za poslední rok správní, t. j. ode dne 27. září 1900. Ze zprávy jednatelovy uvádíme: Spolek založil 6 nových knihoven o 360 knihách. — Kromě toho platil spolek rozličným knihovnám pět časopisů v 21 vytiscích za 193 K 60 h. a rozdal 100 kalendářů. Dle zprávy pokladniční obnášejí příjmy spolku 886 K 63 h. vydání 986 K 73 h; zůstává tedy dluh 100 K 10 h. Na to byly účty na návrh pp. revisorů, dp. Ant. Pospíšila a dp. Václ. Frydrycha od valné hromady schváleny a pokladníku uděleno absolutorium. Přikročilo se k volným návrhům, při nichž na př. poukázal dp. Ant. Pospíšil, kaplan v Jaktaři, k tomu, s jakou dychtivostí od jeho čtenářstva přijata byla vzácná kniha Bartošova »Čítanka pro lid«, již letos svým členům vydalo Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje. Nový výbor má zakoupiti větší počet výtisků této knihy, aby mohla býti rozšířena co nejvíce. — Jiný návrh byl učiněn a od valné hromady přijat, aby výbor prosbou obrátil se na důst. úřady farní o knihy, vydané v našich Dědictvích, o které po léta žádný se nepřihlásil. Po volných návrzích poděkoval předseda výboru bývalému a všem pp. hostům za účastenství na valné hromadě. Spolu užil vhodné příležitosti, aby veřejně poděkoval mnoholetému a horlivému členu spolkového výboru, p. Josefu Fürstovi, řediteli c. k. českého gymnasia v Opavě. Učinil tak tím spíše, aby aspoň tím způsobem oslavil a gratuloval spolu s ostatními účastníky valné hromady, upřímnými to ctiteli pana ředitele, panu řediteli k 50tiletým narozeninám, kteráž slavnosť, byvši počátkem prázdnin (19. července), u veřejnosti zůstala méně povšimnuta. Vyslovil přání, aby Bůh nám po mnohá ještě léta zachoval pana ředitele, a to jak na prospěch ústavu jemu svěřeného, tak i na prospěch našeho spolku a přítomné vyzval, aby povstali a panu řediteli provolali hlučné »Na zdar!« Při této tiché oslavě navrhnul dp. Jan Vyhlídal, aby na počesť pana oslavence založena byla na Frýdecku knihovna s názvem »knihovna Fürstova«, dále navrhnul dp. Ig. Černoch, kaplan na Hradci, aby pan ředitel jmenován byl čestným členem našeho spolku. Oba návrhy byly jednohlasně

přijaty. — Pohnut pan ředitel za tuto ovaci shromážděným poděkoval a podporu se své strany spolku i pro budoucnost přislíbil. Přikročilo se k volbě nového výboru, o níž dí spolkové stanovy (§ 12., 2.), že valná hromada rozhoduje o volbě neb opětném ponechání výboru. Valná hromada jednohlasně se usnesla na složení výboru ničeho neměniti. S tímto návrhem souhlasili členové výboru dosavadního. Potom valná hromada byla skončena a ve výborové schůzi po ní členové výboru bývalého sestoupili se ve výbor nový tímto způsobem: předsedou zvolen dp. Ant. Suchánek, kaplan v Komárově, náměstkem předsedy p. Jos. Fürst, c. k. gymn. ředitel v Opavě; pokladníkem a jednatelem dr. Ant. Kubíček, katecheta v Opavě; členy výboru dp. Ant. Pospíšil, kaplan v Jaktaři, a p. c. k. gymn. prof. v Opavě Václav Hauer. Za revisory zvoleni opět dp. Ant. Pospíšil, kaplan v Jaktaři a dp. Václ. Frydrych, kaplan ve Stěbořicích.

Výbor Jednoty katolického učitelstva v království Českém konal dne 29. září t. r. obvyklou schůzi za předsednictví říd. učitele p. Karla Skultéty-ho. — Předseda zahájil schůzi křesťanským pozdravem a dal na program rokování, aby dle rozkazu valné hromady změněny byly různé odstavce jubilejního podpůrného fondu. Změnila totiž valná hromada § 2., dle něhož měla základní jistina tohoto fondu obnášeti 40.000 K. Odstavec byl změněn tak, že může výbor již od r. 1902 udělovati úroky z dosavadního kapitálu potřebným svým členům. Odstavce, v nichž se navrhovala určitá výše podpory v různých případech, hlavně při úmrtí člena, se zrušují a místo nich se určuje, že dá výbor vůbec ve všech životních potřebách nebo při nemoci a po smrti člena podporu dle možnosti, t. j. dle kasovní úrokové hotovosti. Valná hromada zrušila také § 11. a ponechala výboru právo, aby uložil kapitál jubilejního podpůrného fondu dle svého nejlepšího zdání. V řád při tomto § bude připojeno, že si výbor při této věci vyžádá svolení příští valné hromady. Útok »Katol. Listů« (listárna redakce ze dne 13. září t. r.) na Jednotu katolického učitelstva pro tento jedenáctý § jest nespravedlivý; on podrývá důvěru katolíků v Jednotu, v její vedení a hospodáření. Jednota jest terčem posměchu ve všech lib. učitelských novinách, její členové jsou mezi učitelstvem liberálním nenávidění a v »Šípech« karikování — a nyní přicházejí ještě »Katolické Listy« a házejí Jednotě klacky pod nohy. Někteří výboři Jednoty byli tak rozhořčeni, že chtěli za těchto okolností z výboru vystoupiti, ale na prosbu ostatních v Jednotě zůstali. Výbor se usnesl, podati v té věci p. hraběti Vojtěchu Schoenbornovi stížnost s žádostí, aby se něco podobného v »Katolických Listech« více neopakovalo. — Bylo usneseno, že bude Jednota vydávati nákladem družstva Vlasť časopis: »Vzdělávací četba katol. mládeže«. Družstvo vymohlo si pro tento časopis svému pokladníkovi notářskou legalisaci, rovněž i c. k. policejní ředitelství vzalo vydávání tohoto listu na vědomí, i čeká družstvo jen na rukopis, aby mohlo 1. číslo »Vzdělávací četby« vydati. Předseda požádá p. redaktora »Vzdělávací četby«, aby věc urychlil.*) — Tím byla schůze skončena.

Lvova společnost ukončuje letos první desítiletí své činnosti. Úkolem společnosti je: 1. Soustřeďovati všechny katolické učence a umělce (tedy bez rozdílu národnosti) k společné organisované práci, aby tak věda a umění, pokud se opírají o positivní náboženství, měly pevný podklad a bezpečnou oporu k důstojné representaci; 2. získávati příznivce a přátele k společné a vydatné podpoře vědeckých a uměleckých snah, pokud se nesou duchem křesťanským. — Po 10 letech může se Společnost těsiti z výsledků velmi pěkných. Získala na 2400 příznivců, členů a účastníků; mezi nimi sám císař pán a 16 členů rodiny habsburské. Potěšitelno, že zvláště mnoho učených laiků (i univers. profesorů) snahy Společnosti vědeckými pracemi podporovalo. Mezi členy nejčetněji zastoupeno kněžstvo a hojně také katolická šlechta. Prelát prof. dr. F. M. Schindler připomíná, že i četní Slované přihlásili se k Společnosti, ač mají jednotliví národové své vědecké a umělecké spolky národní. — Velmi čilá a hojná je literarní činnost Společnosti. V prvním desítiletí vydáno 90 publikací vědeckých, 54 literarních, 7 uměleckých. Společnost vydává již na 10 rok »Allgemeines Litteraturblatt« a na druhý rok časopis »Die Kultur«, (list pro vědu, písemnictví a umění). Dále vydává se »Sbírka přednášek a rozprav« (16 svazků) obsahu hlavně socialního a hospodářského; »Prameny a výzkumy« pro dějepis a kulturní dějiny zemí rakouských (8. svazek); »Socialní působení katol. církve v Rakousku« (7 svazků); »Apologetické studie« (4 sv. ve volných lhůtách); »Vědecký a praktický kommentář ke knihám St. Zákona« (5 svazků); nádherné dílo: »Katolická církev naší doby a sluhové její« (obrazy a popis) (3. sv. v tisku); »Všeobecný knihopis«; »Klasické obrazy náboženské pro lid« (dosud 185 čísel). Přičiněním Společnosti

*) Poznámka redakce. Rukopis tu již je a dá se do sazby.

konají se dále přednášky z apologie a různých oborů vědeckých při výročních a týdenních schůzích, v jednotlivých odborech a pak i přednášky veřejné pro obecenstvo. Na popud Společnosti pořádány slavnostní hry (Autos Calderonovy), mysterie, veliké hudební produkce a pod. Společnost vypsala ceny pro výtvory náboženského umění a vybídla ministerstvo kultu a vyučování k podobné akci; dále umožněny podporou Společnosti studijní cesty a archivální práce mladých křesťanských učenců a badatelů . . . Na tyto podniky vynaložila Lvova Společnost v desíti letech více než čtvrt milionu korun. Příjmy plynou z darů a příspěvků členských. Základního jmění má Společnost 63.000 korun. — Facta loquuntur — bohužel, zlobě nepřátel církve neimponuje práce žádná; pomluvy a lži o tmě a zpátečnictví v Církvi budou se opakovati, vymýšleti a rozšiřovat dále. Veritas vincet. *L. † dz.*

Výbor Tiskové ligy konal 17. září třetí schůzi v r. 1901 za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. Přítomni byli mimo to pp.: Fr. Vaněček, K. Štella, R. Vrba, Vl. Hálek a T. Jiroušek. — Předsedající poukázal na povšechnou situaci v táboře katolickém a zmínil se na konci svého proslovu o tom, že Tisková liga doznala od poslední schůze hojné přízně se strany českých vikariátů a jednotlivců. Pronesl přání, aby i šlechta, uvědomělí katoličtí laikové a hojné zástupy duchovenstva řady členské doplňovali a tím její plány uskutečňovati napomáhali. Jednatel dp. Karel Štella četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Na sjezdu duchovenstva ve Vídni učiněn byl návrh, aby zřízena byla Tisková liga pro království České. Návrh ten byl podán pozdě, neboť Tisková liga pro Čechy zde již dávno existuje a působí. Vypracována instrukce pro důvěrníky Tiskové ligy; instrukce ta byla výboru sdělena a schválena; dá se do tisku a bude důvěrníkům rozeslána. Kdož by se chtěl státi ještě důvěrníkem ligy, račiž se u výboru hlásiti, aneb který vikariát důvěrníků dosud nezvolil, prosíme, aby to při podzimní neb budoucí jarní vikariátní poradě laskavě učinil. — Proti socialistickým časopisům, které se zdráhají uveřejňovati zaslané jim opravy, bude soudně zakročeno. Uveden byl příklad z Moravy, (viz »Vlasť«, roč. XVII., str. 1196., č. 12.), kdež kooperátor »Hlasy z Hané« soudem k opravě donutil. Jak se opravy píší a zasílají, o tom poučuje právě vydaný kalendář družstva Vlasť: »Svatý Vojtěch«. — Časopis »Právo Lidu« bude pro ligu předplacen a bude mu věnována patřičná pozornost, a dvěma ligistům koupí se Husovy spisy a spisy o Husovi jednající, aby je prostudovali a vždy pohotově byli, husitské útoky proti nám odrážeti. — Dp. farář Fr. Vaněček navrhl, aby Tisková liga zřídila kancelář pro právní poradu, v níž by našinci v různých pochybnostech poučení nabyli. Výbor ligy uváží všecky obtíže s tím spojené a finanční stránku tohoto podniku a rozhodne o návrhu až v budoucí schůzi. Prosíme členy ligy a stoupence naší strany, aby se o tomto návrhu písemně vyslovili. — Na to bylo referováno o spisku po Čechách šířeném: »Apel na svědomí německého lidu.« Jest to leták Jiřího Wolfa, vydaný od ústředního spolku německých židů; vyšel v Kasselu a zasílá se zdarma všude tam, kde by antisemitská agitace nastala, v libovolném počtu výtisků. Obsah jeho se dělí na polemiky proti obviňováním židů a potírá se jako lež účel antisemitismu, domnělá židovská panovačnost, zločiny, žalářní statistika, parcelářství, naplňování velkých měst, židé jako řemeslníci a dělníci, židovský soudcovský stav, přísaha, žurnalistika, učitelstvo, tisk, výklady talmudu, vojenská služba, vlastenectví. Že spisovatel protinázory tendenčně vyvrací a důkazy proti nim tendenčně provádí, rozumí se samo sebou. Obvyklá taktika, dovolávati se bull římských papežů a katol. kněží, jest i tu upotřebena. Náklad na brožurku jest obrovský; jedno vydání obsahuje vždy 10.000 výtisků. Mimoděk při tom napadá, jak katolické kruhy jsou přečasto spořivy k tisku, zvlástě k brožurkovému. — Toť jest tak něco z jednání výboru Tiskové ligy, neboť většina jednání z taktických důvodů se neuveřejňuje. — Místnosti ligy jsou v domě družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.; sem budtež dary, členské příspěvky a vůbec dopisy a dotazy zasílány. Kancelář ligy je mezi referenty rozděluje.

Výbor historického kroužku konal 9. října t. r. první schůzi v zimním období, za předsednictví Jeho Magnificence vdp. kanovníka a profesora dr. Fr. X. Kryštůfka. — Výbor vzdal povstáním poctu zemřelým dobrodincům kroužku: proboštu Msgr. Dr. Ant. Lenzovi a kap. děkanu Msgr. Dr. Janu Řehákovi. Tento historický kroužek každého roku podporoval, onen pak věnoval kroužku honorář za svoji práci v č. 3. a 4. prvního a ve čtyřech číslech druhého ročníku Sborníku hist. kroužku. Honorář ten činí 372 K. — Pokladník dp. Václ. Roudnický podal zprávu o kasovní hotovosti; při tom byly také účty mezi družstvem Vlasť a kroužkem vyrovnány. — Výbor určil přednášky na listopad a prosinec, načež předsedající schůzi uzavřel.

Z tiskové ligy. Zakládajícím členem stalo se duchovenstvo vikariátu Kopidlenského a Slánského. Přispívajícími členy stalo se 18 duchovních vikariátu Jaroměřského. Duch. vikariátu Lukavického zaslalo lize K 9·60. Mimo to darovali korun: Boh. Homola 10, Norb. Košatecký 4, M. Procházka 3, Em. Veselý 2, Jos. Matouš 1. — Písemné spojení ligy s těmi, kdož byli v novinách napadeni, jest nyní velice čilé. Napadení nám zasílají opravy, my je prohlížíme, radíme, ale celá práce by nám byla velice usnadněna, kdyby si napadení, dříve než píší opravy, pročetli článek v Kalendáři »Sv. Vojtěch«: »Braňme se«, a dle něho opravu sestavili. Stojí to 1 korunu a nám je tím ušetřena práce několika hodin. Budiž nám také laskavě sdělen výsledek opravy nebo žaloby, nebyla-li oprava uveřejněna.

»Růže Dominikánská« nazývá se časopis věnovaný zájmům zbožného lidu katolického. Každého měsíce přináší velmi pěkné články apologetické a socialní, k utvrzení přesvědčení katolického, povídky z historie a ze života lidu, povzbuzující k životu náboženssko-mravnímu, životy svatých a světic Božích, vedle zpráv misionářských. Úprava jest pěkná a velmi úhledná, jakož i illustrace jsou v každém čísle. List tak bohatého a cenného obsahu neměl by scházeti v žádné katol. rodině, tím méně v knihovnách katol. spolků, jakož ani ne v knihovnách lidových, kteréž opravdu založeny jsou k tomu, by lid tapající v nevěreckých a nemravních zásadách ducha času vysvobodily a povznesly ku Pravdě a Čistotě. »Růže Dominikánská« jest redigovaná známým pražským kazatelem z řádu sv. Dominika dp. P. Quálou Konečným. Redakce a administrace: Praha č. 234-I. Předplatné na rok 2 K 40 h, poštou 2 K 80 h. Na požádání se zašle na ukázku sešit zdarma. *L. † bapt.*

Nová útulna dětská. V den jmenin Jeho Vel. císaře založila v Českých Budějovicích Kongregace sester Nejsv. Svátosti oltářní asyl dětský pode jménem »Dětská útulna Srdce Páně«, a to k tomu cíli, aby měly rodiny, jichž matky musí do práce po výdělku choditi a samy o dítky své doma po celý den pečovati nemohou, příležitost, tyto své dítky míti přes den pod náležitým dozorem a v dobré péči.

První česká kollej v Americe. Dne 2. září 1901 vysvěcena byla budova první české koleje sv. Prokopa v Lisle u Chigaga, kamž se téhož dne sjelo mnoho amerických Čechů. Svěcení vykonal ndp. biskup Muldoon. Kolej sv. Prokopa jest jedinné české vyšší učiliště pro mládež mužskou v Americe. Kollejní budovu postavili čeští Benediktini, kteří si tím skutkem získali velkých zásluh nejen o víru, ale i o naši národnost. Budova jest nádherně a co nejmoderněji upravena. Jsou v ní na př. stroje pro vlastní výrobu elektřiny a vytápění, síň pro přírodniny, knihovna atd. Je vidět, že američtí Čechové si dosud váží drahé víry katolické.

Těžká monstrance. Kathedrála ve španělském městě Toledě má mnohé drahé klenoty. Nejvzácnější je stará monstrance, která nemá sobě rovné na světě. Je ze stříbra, posázená drahými kameny a ozdobená asi 260 soškami. Váží přes 397 liber. V ní je skryta ještě malá monstrance, kterou koupil toledský kardinál de Cisneros z pozůstalosti královny Isabely Katolické. Dala ji udělati z prvního amerického zlata, které bylo dovezeno do Španěl, a váží skoro 29 liber. Všecka váha té monstrance je tedy asi 426 liber (bezmála 200 kg.) — A kdo nese tuto monstranci o Božím Těle? — K ní patří ještě zvláštní skvostný vůz. Má-li se Kristus Pán uctiti veřejně pod širým nebem, upevní se monstrance na ten vůz. Jeho dno je tak zařízeno, že monstrance zůstává ve svislém postavení i tenkráte, když vůz jede po pahrbkovitých ulicích města Toleda. *F. T.*

Diderot katechetou. Smutně proslulý Diderot, bezbožný a nemravný encyklopaedista francouzský, měl dceru Marii, kterou vyučoval pilně v zásadách křesťanské víry. Často se chápal sám katechismu, kterému se děvče musilo učiti, přesvědčoval se o jeho vědomostech a také mu jej sám vykládal. Jednoho dne překvapil ho v té práci jeho přítel, právě tak bezbožný filosof jako on. Spatře Diderota, svého druha v bezbožnosti, katechetou, pravil udiven: „Je-li možná? Ty sám učíš svou dceru katechismu? Snad jsi nepověsil filosofii na hřebík? „Ach, příteli," — odvětil Diderot upřímně, — „jak podivné je toto učení! Mohl-li bych svou Marii učiti něčemu lepšímu, abych z ní udělal *poslušnou dceru, povinnostem věrnou manželku a laskavou i hodnou matku?*" *F. T.*

Různé. K oslavě 25. ročnice papežování Lva XIII. konají se veliké přípravy. Slavnostní výbor vydal vyzvání třetího řádu sv. Františka, aby sbírali milodary na obnovu chrámu Lateránského. Dále míní vyzvati všecky jeptišky a dívčí ústavy, aby chystaly výstavu kostelních rouch pro chudé kostely. Konečně navrhuje velký průvod poutníků do Říma v měsíci dubnu. — Američtí Slováci zaslali z Národního řondu katolické slovenské Jednoty 400 dollarů na vydávání slovenských Národniech Novin. — *Zpět k Římu.* Loni přestoupilo do katolické církve

3000 osob. — Jeho Veličenstvo císař a král Frantisek Josef I. přijal dne 10. září ve třetí výročí úmrtí císařovny † Alžběty sv. pokání, a obětoval za † císařovnu sv. přijímání, o 11. hodině pak byl s celým svým dvorem na zádušních službách Božích. — Dne 8. září slavili Mechitaristi své 200leté osazení ve Vídni. — Matouš Dvorník, kanovník splitský, jmenován byl arcibiskupem v Zádru. — Zvěčnělý biskup terstský Ondřej Stěrk odkázal své jmění chorvatskému konviktu v Pazinu.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala 2. října t. r. první schůzi v XVIII. správním roce. — Místopředseda řídící učitel p. Jos. Flekáček vítal členy k nové práci a pravil: »Scházíme se poprve v letošním období pod dojmem skličujícím. Stalo se, co jsme bohužel s tesknosti každého dne očekávali: zesnul na Vyšehradě vsdp. probošt Dr. Antonín Lenz, znamenitý učenec, apologeta, katolický spisovatel slovutný, lidumil vzácný, přítel družstva Vlasť, přítel a příznivec každého, kdo pracoval v duchu katolickém. Tak jako vznikli náboženství a církvi nepřátelé, tak Prozřetelnost Boží dala i církvi apologety. Po Luthrovi povstal sv. Ignác z Loyoly, v nevěreckém století zrodil se slavný apologeta Lenz. Zachovejme mu vděčnou paměť a súčastněme se jeho pohřbu. Prosím, aby tento projev byl zapsán do protokolu.« — Do schůze se dostavil předseda družstva, dp. farář Dr. Rud. Horský, a zaujal místo předsednické. V jednání bylo pokračováno. — Řídící učitel p. Jos. Flekáček rozvinul program budoucí naší činnosti a rozebíral protestantský traktátek »Prvotní víra katolická.« Brožura obsahuje mnoho narážek na víru katolickou, jak již bývá obyčejem u spisků z tohoto pramene. Proto je třeba, aby sekce v době, kdy se propaguje heslo: »Los von Rom«, hojně si všímala a rozebírala agitační literaturu katolickou. — Redaktor dp. Tom. Škrdle doporučil veřejnosti kalendář »Štít« a upozornil v něm zvláště na povídku: »Reakce čili návrat do tmy v Klecánkách.« Je to výtečná, obranná práce katolická, podaná v rouše povídky; nedostatky víry evangelické, augsburské i helvetské, oproti víře katolické jsou zde mistrně podány; doufám, že tato povídka nezůstane bez hlubokého dojmu a užitku nikde, kde bude čtěna. — Pan Jan Maštalíř referoval o protináboženských proudech v studentstvu a navrhoval prozkoumati literaturu kalendářní. — Literární sekci podán od jednoho člena návrh, aby sbírán byl material k monografii o české literatuře katolické. Návrh bude doplněn a v budoucí schůzi od členů probrán a veřejnosti sdělen. Za referenta o tomto návrhu zvolen byl p. místopředseda. — Velmi obšírně referoval red. p. Tom. Jiroušek o velkém a malém kalendáři, vydaném social. demokratickou »Září«. Ve Velkém kalendáři je Soukupova skizza »Na Hostýně«, ale je líčena nepravdivě. Kdo jednou »Svatý Hostýn« viděl, ten se panu Soukupovi usměje a kalendář odloží, aniž by musel další čísti. Takovými črtami si kalendář jen škodí — i mezi rozvážnými socialisty. Kdo psal článek o Petru Chelčickém, jistě všech jeho děl nečetl. Chelčického u nás odsoudil dr. Ant. Lenz, nejlepší jeho znalec. Malý kalendář sestaven je z výňatků zákonů, ale nekrolog o Zoulovi vydává nynějším socialistům svědectví, že o něm mnoho nevědí, ani tolik ne jako klerikálové. Kalendáře tyto nehodí se pro katolický lid naprosto. — O 9. a 10. čísle »Časových Úvah« vyslovil se referent velice pochvalně. Pojednává v nich Filip Jan Konečný o poutech mravnosti, a to velice poučně i jasně. — O světové knihovně Ottově, v níž vyšla sbírka obrázků »Lidský zvěřinec« od Zápolské, podal referent zdrcující kritiku. Ze špatností lidských dělat pro lid pikantní obrázky, není světové knihovny důstojno a pro takováto »díla«, v nichž se pro lid píše o zvrhlicích, nemůže se tato kniha doporučiti. Taková »díla« jsou jen pro hanbu české literatury. Bude-li světová knihovna takto pokračovati, nahradí nám »krváky«. — Podobně vyslovil se referent o novém brněnském listu »Dvacátý věk.« — Na konec doporučil red. Jiroušek pěknou brožuru »M. J. Hus nebo sv. Cyrill a Methoděj?« od Jana Vychodila. — Dopisující člen sekce, p. prof. Ant. Drápalík z Brna, zaslal sekci pozdravný dopis. — Po skončené schůzi povstali přítomní a předseda dp. farář Dr. Rudolf Horský modlil se za duši † prob. Dr. Ant. Lenze. — Literární sekce začíná svou vážnou práci; jeden člen poučuje druhého, všichni se posilují vespolek k tomu cíli, aby se vzdělali, směry literatur poznali, církev a náboženství bránili. Kterýkoliv člen družstva může sekci návrhy zasílati, ji o různých literárních proudech informovati a vůbec v pracech jí napomáhati. Návrhy a upozornění jeho budou vděčně přijata.

ROČNÍK XVIII.

LISTOPAD. ČÍSLO 2.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

BIBL. C. K. PUBL. & UNIVERS. PRAG.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1901.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* (Pokračování.)	99
CHLÉB. Báseň *Vladimíra Hornova* (Dokončení.)	107
RYTÍŘ JAN CORNELIUS CONNEI. Obrázek z dob Pobělohorských. — Napsal *Franť. Jiří Košťál*	109
V TESKNÉM VZDUCHU. (I., II.) Báseň od *J. Stupavského*	116
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	117
JAN NEPOM. SEDLÁK, kanovník kapitoly Pražské a spisovatel český. Od *Al. Dostála*	128
O MRAVNÍM SEBEVĚDOMÍ LIDSTVA. Píše *Filip Jan Konečný* (Pokračování.)	131
ZNĚLKY BIBLICKÉ. Báseň *J. Miloty*	141
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček* (Pokračování.)	141
SVĚTLO. Vysvětluje *Bedřich Jiříček* (Pokračování.)	147
DEPUTACE DRUŽSTVA VLASŤ u Jeho Eminence kardinála Rampolly, státního sekretáře, a u sv. Otce Lva XIII.	156
HLADOVÝ KAPITÁL. Napsal *Rudolf Vrba.* (Pokračování.)	159
KATOLIČTÍ KNĚŽÍ UČENÍ. Z Ottova slovníku naučného vyňal stručně Dr. *Eug. Kadeřávek.*	166
Hlídka národohospodářská.	168
Literatura	170
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	183
Paběrky z novin a z veřejného života	189
Spolkové zprávy	192

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV., XV., XVI. a XVII. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest v Praze, v Žitné ulici č. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Karel Chochole, farář ve Vojkově; Jos. Mencl, farář na odpoč. v Praze, a Viktor Michka, neomysta ve Stálci. — Přispívajícími členy fondu pro katolické spisovatele stali se: Fr. Dolejš, kaplan v Radomyšli, pí. Marie Eberlová, spediterský závod v Praze, a Jos. Slavík, měšťan v Novém Městě nad Metuji. Mimo to splatili: Vojt. Kameš 10 (150) a Albína Fortýnová 4 (32). — Msgr. Dr. Ant. Lenz, † probošt na Vyšehradě, odkázal družstvu 400 K. — Všecky fondy družstva obdarovali: J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi (200 K); Fr. Zundálek, katecheta v Bubnech; Fr. Bárta, kníž. arcib. vikář v Potvorově; Bedřich Kamarýt, kons. rada a děkan v Deštné, a K. Štella, duch. správce v Řepích. — Mimo to přispěli: a) na dům družstva Vlasť: Václ. Havlík, Jos. Dvořák, Jan Ptáček, Ferd. Harna, Jan Řihánek, Jos. Frydrych, pí. Marie Eberlová, Vojt. Kameš, Jos. Slavík, Ant. Herrmann, Ant. Herout, Jos. Zbejval, Jos. Kříž, Ed. Hlaváček, Jan Urban, Boh. Spáčil, Václ. Macek, Fr. Lakmajer a Lamb. Ludvík; b) na fond socialní: Al. Krsek. — Modlitba matky při úvodu s obrázkem — cena 3 h. — jest rozebrána a dali jsme ji tisknouti ve druhém vydání v 10.000 ex. — Objednavatelům farních tiskopisů sdělujeme, co je pod křížovou obálkou, zasíláme franco a poštovné neseme sami; co se zasílá v balíku, tu poštovné sice neplatíme, ale vložíme každému objednateli do balíku knížku nebo časopis v náhradu výloh poštovních. Přeje-li si to někdo, koupíme a k balíku přiložíme i jiné knihy a tiskopisy. — Spolku na zakládání katol. knihoven ve Slezsku zaslalo družstvo obvyklý roční dar: 20 K a hojně svých knih a časopisů. — Knihtiskárna družstva dostává často pochvalné přípisy od těch, jimž objednané práce odeslala. Tak ku př. neomysta Boh. Spáčil z Říma píše: »Jsem velmi spokojen, jak rychlým vyřízením objednávky tak vkusným provedením tisku a budu hledět dle

ROČNÍK XVIII. LISTOPAD 1901—02. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Tiflis, 10. června.

Jedenkráte jsem Tě, má dobrá, klidná Pavlinko, přece viděla velice rozrušenou. Bylo to loňského roku na podzim o honbách. Měli jste plný zámek hostů. Mladší páni hráli tevnis v parku. Já a strýc generál, sedíce pod lipami, sledovali jsme Vás. Zahrčel kočár a po chvíli se objevil mladý důstojník, veselý Tvůj bratříček, jenž se vracel domů z vojenských cvičení.

Byl od společnosti hlučně uvítán, jenom Tys zůstala zasmušilá stranou, jako bys příchod jeho nepozorovala. Když však miláček Tvůj, vztahuje ruce k Tobě, přistoupil, tu vzplanula tvář Tvá hněvem, a Ty, ustoupivši stranou, hlasem rozechvěným jsi ze sebe vypravila: »Ještě mne znáš, Eduarde? Po celých šest neděl jsi nevzpomněl, že máš sestru, jíž jsi slíbil, že dostane denně zprávy od Tebe.« »Hle,« pravil strýc tímto výstupem rozjařený, »jak Eduard po vojensku s poslušnou resignací přijímá raport — a Pavlínka jak je v tom roznícení milostná! Pozoruj, jak to v ní vře, jak hněv s láskou zápasí, jak obojí mocným žárem sálá z těch krásných očí!« »Láska zvítězila,« zvolali jsme oba, když jsi zkroušeného provinilce objala.

I nabyla jsem přesvědčení, že proti komu nejvíce horlíš, toho také nejvíce miluješ.

Výjev ten mi připadl na mysl při čtení Tvého listu, v němž na mne dorážíš trpkými výčitkami jako: »Čím jsem se provinila, že jsi na mne tak zanevřela, já, jež Tě měla v duchu provázeti na svatební cestě, dovídám se od cizích, ze se již čtrnácte dní v Tiflisu nudíte, a Ty posud jsi nenalezla chvíle, abys své přítelkyni dala dost malé znamení života.

Drahá Pavlinko, než se Ti zodpovím z jednání svého, přijmiž můj vřelý dík za trapné výlevy svého pobouřeného srdce, neb právě v těch chmůrách vidím mocný plápol Tvé věrné, mne

tak oblažující lásky. Marně jsi se, milá sestřenko, rozčilovala. Zprávy, jakoby pohoří pro sněhové vánice bylo posud nepřístupným a my nuceně v Tiflisu meškati musili, byly předčasné a mylné. Naději se však, že s tím radostnějším uspokojením uvítáš neočekávanou zvěst, že právě v minulých dnech vyplněno jest nejvroucnější přání mé, a já spatřila, čeho jsem tak toužebně žádala, totiž nejstarší sídla mně tak sympatického arménského národa.

A tak Tobě místo slíbeného programu výpravy kavkazské, který bude dnes valně pozměněn, zasílám své zápisky o dokonané již cestě ruským Arménskem. Vezmi tedy a čti, ponořena v slavnou minulost té památné země, a vzpomínej na svou odvážlivou přítelkyni, která zítra nastupuje svou dávno připravenou svatební cestu.

Cesta ruským Arménskem.

Po čtyřdenní bouřlivé plavbě na moři přistáli jsme v Poti; odtud ještě v noci jsme přestoupili na dráhu a ráno o 9. hodině vhučel náš vlak do Tiflisského nádraží. Zde nás očekávali strýc Karel a pan Ugron, nám již známý jednatel rakouského konsulátu, ale oba byli zamlklí a jejich zasmušilé tváře nevěstily nic dobrého. Po obvyklém pozdravu oznamoval strýc s jakousi trpkostí: »Víte, co nového? Pan profesor s námi nepojede. —«

»To jest podivné,« odvětil Vilém, před týdnem ještě psal, jak se na tu výpravu těší a žádal snažně, abychom v ustanovený den na jisto se dostavili.«

»A nyní,« pravil strýc, »když jsme zde všichni, dělá takové těžkosti, vymlouvá se na důležité úřední práce a zase že jsou průsmyky vesměs zasypány sněhem, že budou sotva za 14 dní schůdnými. Včera jsme se sháněli po nějakém spoléhlivém vůdci, ale nenašli jsme nikoho; jen ve Vladikavkazu jich prý bude několik.«

Vilém vrtěl hlavou a pravil: »Toť k neuvěření, aby ten vážný muž tak nešetrně jednal se svými přátely. Musíme ho vyhledati.« Nalezli jsme starého pána v musejní kanceláři, zahloubaného do spousty akt a výkresů.

Uviděv nás, rychle vstal a vítal s povzdechem: »To je pěkné nadělení,« ukazuje při tom na úřední stůl. »Do osmi dnů mám pro museum vypracovati návrhy na nové sestavení ssavců, jež by přesně hovělo vědeckým požadavkům. Komise petrohradská, která jest již na cestě, mé plány prozkoumá a předloží vládě k potvrzení. Carské nařízení mne došlo před dvěma dny, kdy bylo panstvo již na moři, tudíž na oznámení nemilého případu příliš pozdě. Jsem zdrcen,« doložil smutně, »není naděje, že před čtrnácti dny budu vyprostěn; panstvo zatím navštíví Kavkaz a já budu o nejkrásnější upomínku svého života oloupen.«

»My ovšem cestu tu vykonati musíme,« odvětil Vilém rozhodně, »ale nikoliv bez Vás; posečkáme tedy, až Vám to bude možno.« Rokováno, kam bychom se na ten čas uchýlili, abychom neseděli čtrnáct dní v kotlině nezdravého města, to bylo

by příliš mnoho žádáno od turistů, prahnoucích po čistém ovzduší nebetyčných hor.

Strýc Karel navrhl honby v Boržomu; Vilém souhlasil; ale kam se mnou? Deset dní běhat v lesích a močálech za zvěří a pak stoupat na ledové hory, — tolik jsem sobě přece nedůvěřovala.

»Podiváme se do Bakumu,« napadlo Vilémovi, a na ohnivé chrámy, naftové nádržky a čarovné noční osvětlení plynového poloostrova v Chvalinském moři.«

Pan profesor zrazoval. »Cesta jest daleká,« pravil, »neutěšená, vede písčitou pustinou. Vzduch jest zkažen plynovými výpary a výsledek cesty nepatrný; nebo mimo dvě polozbořené nízké věže nezbylo tam ničeho z bývalé slávy ohnivého kultu Sasanidů. Žádá-li však sobě panstvo viděti nejstarší památky slavného národa, velikolepé zříceniny měst a chrámů z dob nejvyššího rozkvětu umění křesťanského na východě, chce-li se osvěžiti dojemným pohledem na posvátný Ararat, pak bych radil k vyjížďce do arménských vysočin. Nebezpečí není žádného, an loupežná zběř kurdská odtáhla do Turecka, a hranice naše jsou střeženy kozáckými pluky.«

Zraky všech utkvěly tázavě na mne, jak rozhodnu; já nemohouc utajiti své nejvroucnější přání, zvolám nadšeně: »Tam pojedu velmi ráda.«

»Výborně,« ujal se slova strýc. »Tvé přání jest nám rozkazem. Potáhneme jako rytířové pod Tvou záštitou do té Kurdy a jedovatým hmyzem vykřičené země a uvidíme, jak nás budeš bránit.« Prohlásil mne za cestovního maršálka a vybízel pány, aby mi vzdali povinný hold a slibem se zaručili, že mých rozkazů svědomitě budou šetřiti. Všichni tak učinili ochotně; přítomný konsulární jednatel se nabídl za tlumočníka naší výpravy.

Potom jsem byla vedena k veliké mapě na stěně úřadovny, abych naznačila města, kraje a dědiny, kudy potáhneme. Nastala podrobná porada o směru cesty a způsobu dopravy.

Cílem naší cesty bude posvátný Ararat a na jeho úbočí ležící hlavní město Erivaň; pak slavný klášter Ešmiadzimský, sídlo patriarchy a přední svatyně arménského národa. Nejvýhodnějším uznán směr přes Alexandropol, odkudž bez velkých obtíží možno navštíviti zříceniny města Ani, zaniklé metropole spojených říší grusinských a arménských.

Dlouho jsme se nemohli ustanoviti, máme-li použíti do Alexandropole nově otevřené dráhy, anebo obvyklé poštovní dopravy. Pan profesor poukazoval na to, že trať není řádně upravena, že nemá dostatečných vozů pro osobní vlaky, ba, že ještě se pracuje na obrovském mostě přes širokou úžlabinu na arménském pomezí, čímž bývá spojení vždy na několik hodin přerušeno, proti čemuž pan jednatel líčil své trpké zkušenosti na stanicích poštovních způsobem tak odstrašujícím, že jsme sobě tento prostředek dopravní ponechali jen pro případ nejnutnější potřeby.

»Zvláštních příprav konati nemusíme,« mínil konsulární průvodčí, »jak území arménské znám, jsou všude ve větších městech slušně zařízené hotely; na venkově pak mohou tak zvaní

korunní hosté se ubytovati u okresních náčelníků, nebo i ve školních budovách. I kuchyně je všude obstojná, ač nebude na škodu, když vezmeme nějaký měch dobrého kachetinského vína a nezbytné konservy ssebou.

Mnohých výhod poskytují doporučující »otevřené« listy a předběžná úřední oznámení na stanicích poštovních, což vše ještě dnes opatřím sám.«

Já z údivu nevycházela, mrak rozptýlen, čela se vyjasnila a porada skončila tak hladce, že jsem se nemohla ubrániti podezření, jako by vše bylo napřed pány zosnováno.

Tomu nasvědčovaly spokojené pohledy a pokyny jejich, zvláště vroucí přání starého pána, s kterým nás propouštěl, by nepříznivými okolnostmi vynucená vyjížďka naše byla nám hojnou náhradou za nepříjemnosti, které svým předčasným vyzváním k cestě na Kavkaz vyvolal.

Avšak hned připojil nenapravitelný velebitel Kavkazu, že ani tato oběť deseti dnů není dosti veliká, aby vyvážila jedinou hodinu na průsmyku Latparském.

Rychle činily se přípravy k zítřejšímu odchodu. Najatí sluhové odevzdali ještě večer zavazadla a potraviny přednostovi stanice.

Za krásného jarního jitra v nejlepší náladě vyjížděli jsme z nádraží N. —

Tou otřelou cestopisní frází musím i já počíti své črty, mám-li v líčení zůstati věrna pravdě.

Prvního června jest zde totiž ještě jaro, v ten den také skutečně vycházelo slunce v plné kráse a obráželo se na tvářích rozjařené společnosti, již otevřený vlak unášel z nádraží Tiflisského do požehnaných Grusinských krajin.

Z počátku uháněli jsme nejpůvabnějšími dědinami s rozkošnými rozhledy. Po obou stranách dráhy střídaly se bělounké vesničky uprostřed bujného zelení rozsáhlých sadů s úhlednými dvorci, obklíčenými lány úrodných polí a uměle zavodněných luk. Byly to kvetoucí osady německých kolonistů, kteří svou pilností a rozšafností dobyli si značného bohatství a vážnosti.

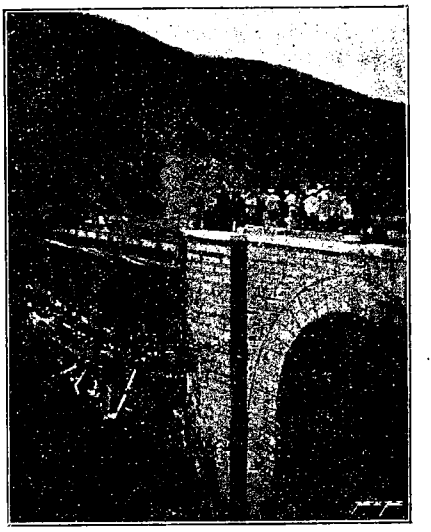
Idyllický ten obraz jest uzavřen romantickým pozadím boršomského údolí s malebnými skupinami staletých dubů a jasanů, spoutaných věncovím úponkových rostlin, stráněmi porostlými vavřínem, zimostrázem, azaliemi a temnými háji habrovými, z nichž jsme vyjížděli do pusté, jednotvárné roviny, spoře oživené malými jezery a bahnitými břehy. Vlak se pohyboval jen zvolna ku předu na neusazené dráze, ano místy jsme musili i delší dobu čekat, než tu a tam podél dráhy roztroušení dělníci trať upravili. Tak dálo se i na stanicích, kde nebylo ještě nádražních budov, a úředník byl ubytován buď v nákladním voze nebo v prkenném baráku.

Po jedenácté hodině jsme stanuli před hlubokou kotlinou, z níž duněly rány kladiv a ozýval se hlomoz strojů, vytahujících balvany tesaných kamenů na pilíře mostu. Tam čekaly povozy, jež pocestné a náklady podél úžlabiny na druhou stranu převážely, odkudž je o třetí hodině přijíždějící vlak po krátké zastávce dopravuje do Alexandropole. Nebylo žádného spěchu.

Zbývaly nám do odjezdu celé tři hodiny, jichž jsme chtěli užíti k prohlédnutí té znamenité stavby.

Pustili jsme se stinnou, příjemnou stezkou po svahu přímo k údolí, a netrvalo ani půl hodiny, octli jsme se uprostřed malého města. Dvě řady baráků a krámů jsou tu rozestaveny po táhlém návrší, vůkol planou ohně, v kotlích to klokotá varem, na roštech a v pecích se smaží, pekou a obracejí o přítrž hovězí a skopové kýty, i něco drůbeže se chystá pro pány. Žen není viděti. Muži přebíhají z baráků ke kotlům a zase ku krámům. Pekaři rozvěšují chléb, veliké, tenoučké placky, metr i více široké, jež vypadají jako čisté bílé prádlo, kuchaři rozdělují na podlouhlých prkénkách pečeně a vařené maso pro pět a šest osob, plní mísy vařenou kaší z prosa a ječné krupice, připravují saláty a zeleniny, neboť slunce stojí vysoko a poledne se blíží.

Největší vřava nastává právě proti nám na staveništi. Jako v mraveništi se to hemží na lešeních a žebřících kolem velikých zdvihadel, k nimž tlačí osmáhlí mužové na nízkých válcích tesané kameny. Jiné tlupy hasí vápno, připravují cement, vozí na malých vozíkách rozličné potřeby k velikým strojům, jichž rachotem pronikají povely dozorců v různých asijských nářečích. Pravý to Babel, s tím však rozdílem, že na tehdejší stavbě pracovalo téměř celé pokolení lidské s vášnivým úsilím zavilé pýchy a vyzývavého vzdoru oproti Nejvyššímu, zde však jejich následníci konají práci pokojnou a užitečnou v pořádku a svornosti, a co nejpodivnějšího, že ji všichni konají, pamatujíce při tom na Boha.

Stavba mostu za Tiflisem.

Radostnou upomínkou mi zůstane, co jsem na tom místě spatřila. Udeřila dvanáctá hodina. Stroje zarazily, lomoz utichl a dělníci odloživše páky a kladiva, stírali pot s čel a sestupovali s lešení. Tu zavzněl mocný hlas moslemína, zvoucího k modlitbě, a do toho zahlaholil zvon; rázem padá část dělníků tváří k zemi, druhá na kolena hluboce se sklání bijíc se v prsa, jiní s pozdviženýma rukama své zbožné zraky upírají k slunci, všichni, nevyjímajíc jediného, Turci, Grusini, Tataři, Parsové, Armeni, křesťané i pohané vzdávají čest svrchované Bytosti, každý dle svého způsobu a poznání.

Chvěla jsem se radostí a bázní — radostí nad tou dojemnou Božího jména oslavou a bázní, zda-li ten Přelaskavý na výsostech milostivě přijme hold a vyslyší volání těch, již mlhami

bludu k Němu vztahují rukou svých. Chtěla jsem se modliti s nimi, ale nevěděla jsem jak. Pohlédnu vzhůru, a ze srdce to mocně volá: »Slitovníče nebeský, rozněť doutnající jiskru víry těchto dítek svých v plný jas světla pravdy Boží, aby dokonale poznali Tebe, a jehož Jsi sám poslal, Syna Tvého spasitele světa!«

Po modlitbě hrnul se všechen lid k barákům a rozložil se ve skupinách na zemi, kam kuchaři každému přinášeli žádanou masitou neb moučnou krmi. Naše společnost se usadila v jedné z kůlny upravené jídelně, kam také po chvíli vrchní dozorce se staviteli zavítal. Pánové ti, dříve delší dobu zaměstnáni v Tiflisu, byli dobří známí našeho jednatele, přisedli k nám a bavili nás výborně. Byla jsem dychtiva něco blíže zvěděti o lidech, jichž vroucnost mne tak mile dojala.

Ředitel stavby, jenž jest v neustálém styku s dělníky všech kmenů kavkazských a dobře vystihl jejich povahu, zvyky a zvláštnosti, podal nám zajímavý obraz jejich života. Bystrý ten pozorovatel znal slabosti a vášně všech, dovedl jim vyhověti a kde třeba, čeliti přísností. Byl od svých dělníků také milován. Platil dobře, přál jim všemožnou volnost, každý se mohl zaříditi dle svého způsobu, dle své víry voliti pokrmy, konati své pobožnosti, jenom to přikázal, aby aspoň jednou za den společně se modlili na svědectví, že všickni v jednoho Boha věří a za svého nejvyššího Pána uznávají. Rozkaz ten plní ochotně a bývalá příkrost a různice náboženské přestaly.

Po obědě nás ten rozmarný pán vyzval, abychom shlédli ještě živé obrazy k jeho národopisné přednášce. Vyšli jsme ven. »Zde,« pravil, ukazuje na různé skupiny, odpočívající pod stromy, »jsou zástupcové všech plemen kavkazských do nejjemnějších odrud. Tam ty tlupy s vysokými temnohnědými a černými beranicemi jsou vesměs Tataři, jest jich sto padesát, dobří a vytrvalí to dělníci, k nim se druží Grusini se špičatými čepicemi z kožešiny a vedle nich stojí arménští sedláci s toutéž pokrývkou, na pravo viděti Osetince s širokými klobouky, Imeretiny s bažlíky, Turkmeny a Kurdy s turbany na hlavách. My Rusové máme své nízké kulaté čapky. Oblekem se mnoho neliší, an právě do práce béře každý to nejlevnější, ať již je to stará turecká kazajka neb čerkezská košile, obnošený bečment neb i chlupatá burka.«

Dáno opět znamení, lid pospíchal k mostu a my, rozloučivše se s příjemnými společníky, chystali jsme se k odchodu. Volným krokem se ubíráme z dělnického ležení jižním svahem k zastávce za mostem. Když se blížíme k stanici, pádí nám vstříc sluhové s návěstím, že nedaleko odtud na zatáčce se vyšinul vlak z kolejí, následkem toho že jest doprava na jeden nebo dva dny zastavena. To bylo nemilé překvapení. Vrátili jsme se do hostince ke společné poradě. Co počíti? Nejbližší poštovní stanice byla vzdálena přes dvacet verst a byla jednou z menších, odtud bylo by marné čekati pomoci. Jednatel radil, abychom to zkusili s Duchoborci, již mají v celém okolí nejrychlejší koně. Sám se nabídl, že půjde hledat povozů do nejbližší osady.

Hostinský, který pozoroval naši nesnáz, radil podobně. »Ostatně,« doložil, »bude-li libo, může panstvo v té věci vy-

jednávat hned. Právě přivezl jeden hospodář z Gabrielky na dvou arbách potraviny a k večeru vrátí se domů. Jest to jeden z nejspolehlivějších povozníků, který má nejen dobré koně, ale také pěkný nový tarantas.«

Muž ten přišel hned a brzy jsme se s ním dohodli; žádalť pouze 20 rublů za dva povozy po čtyřech koních. Měl ráno o páté hodině přijeti pro nás, bychom o polednách byli v Alexandropolu. Tak výhodnou smlouvou byli jsme pro dnešek zbaveni vší starosti. Hospodář však neodcházel a bylo znáti, že mu něco leží na srdci. Na dotaz, co by ještě si přál, odvětil pokorně: »Cesta do mého města vede nedaleko mého dvora, který jest odtud vzdálen přes 60 verst. To se s mladými koňmi za půl dne snadno vykoná. Musím-li však, jak vyjednáno, povozy ráno dostati až sem, což jest 40 verst více — to své koně zmařím, nebo takové jízdy jsem se nikdy neodvážil. Ale kdyby panstvo se chtělo spokojiti s mým dnešním povozem a vzalo za vděk s pohostěním v mém domě, pak se to snadno dokáže.«

Člověk ten svým přímým jednáním získal naši důvěru, a s radostí jsme pozvání jeho přijali. Naskytla se nám tak vhodná příležitost, poznati pověstnou sektu duchoborcův, o níž se úsudky tak velice rozcházejí. Kdežto jedni je staví na roveň s nihilisty, vychvalují je jiní jako nejpořádnější a nejpoctivější obyvatele Zakavkazí. Za krátkého pobytu mezi nimi jsme seznali částečně bludy, ale také mnohé dobré vlastnosti jejich.

K večeru jsme dorazili k velkému selskému statku poblíž úhledné vesnice. Vrata se otevřela a na zavolání hospodáře »vezu hosty!« vyběhla hospodyně a vítala nás na nádvoří jako staré známé s upřímnou přívětivostí. Pak nás vedla do postranní jizby. Zde nás překvapila na první pohled neobyčejně vzorná čistota. Všecko, podlahy, stoly, skříně, postele, bylo zařízeno jako v spořádaném městském příbytku. I četná čeleď, dospělí synové a snachy s dítkami v čistých plátěných a vlněných šatech, přívětiví a zdraví, činili příjemný dojem, že bylo milo na vše pohlédnouti. Podivila jsem se čilosti staré hospodyně, jak rychle upravila večeři. Mladší syn posluhoval. Nejprv přinesl bílý chléb a výborný sýr, potom studenou skopovou kýtu a smažená kuřata se salátem, ku konci čaj. Hospodář jedl s námi. Z počátku mluvil málo, maje starost, abychom byli dobře obslouženi. Když jsem chválila pěkný chléb, tu se poněkud rozhovořil o poměrech sem vypuzených souvěrců. »To není chléb,« pravil, »z našich polí. V tomto studeném nehostinném kraji hynuli naši předkové jako psanci hladem a nahotou, když je sem nelítostná vrchnost jako prašivé údy společnosti lidské vyhostila; že se nám lépe vede, mám děkovati příčinlivosti své a blahovůli našich sousedů, kteří se nás neštítili.

Jako vyvrhelů si nás vláda mnoho nevšímá a my jí také nedáváme příčin ku dalšímu stíhání.

Roční poplatek jednoho ruble z hlavy odvádíme správně. Náčelníkům a soudcům carským se všemožně vyhýbáme, nevyhledávajíce u nich žádného práva ani zastání; nebo lidských zákonů vůbec neuznáváme, ani světských, ani duchovních. Za to však tím svědomitěji zachováváme zákony Boží, a to doufám

úplně dostačí k spravedlivému životu. Kdo by se z našinců prohřešil těžce proti zákonu Božímu, toho mezi sebou netrpíme, byť to byl i vlastní syn nebo bratr.«

»Ale,« namítal Vilém. »vždyť zákon Boží káže vrchnosti ctíti a jich poslouchati, jak to srovnáte se svým svědomím?«

Hospodář pohlédnuv zkoumavě na nás, odmlčel se na chvíli, pak odpověděl: »Satan byl také Bohem zřízenou vrchností, kníže tem nebes; když však se chtěl povznésti nad samého Boha, byl svržen do propasti i se svými ctiteli; vrchnosti též staví zákony své nad zákony Boží, kterak jich můžeme poslouchati?« Bylo patrno, že nerad o těch věcech rozmlouvá, pročež jednatel, který plynně rusky mluvil, obrátil řeč na jiný předmět. Chválil německé kolonisty, jejich znamenitý chov koní, pevné vozy, důkladné nářadí polní, s čímž hospodář souhlasil a doznal, že se sám mnohému užitečnému od svých sousedů přiučil.

Řeč přišla opět do proudu a já opustila síň, abych poděkovala vlídné stařeně za laskavé uvítání a skvělé pohostění, jakého jsem se v odlehlém tomto kraji nenadála.

Byla v čeledníku vedle jídelny a dokonávala právě s čeledí večerní pobožnost. Zaslechla jsem ještě poslední slova modlitby Páně: »Ale zbav nás od zlého. Amen.« Kříž nedělal z přítomných nikdo a také jsem v celém domě žádného obrazu, kříže, ani jakého posvátného znamení víry křesťanské nespatřila mimo pět na stěně zavěšených lampiček.

Děti shlédnuvše mne, shrnuly se kol sedadla, líbaly babiččiny ruce a přály dobrou noc, načež se kvapně vzdálily s ostatními.

Já přistoupila k stařence a pozdravila jsem ji několika vřelými slovy. Ona hbitě povstala; ač mé špatné ruštině sotva porozuměla, uklonila se, majíc oči plné slz, vztáhla ke mně své osmáhlé ruce a pravila pohnutě: »Po třicet roků, co zde hospodařím, nespatřil dům náš hosta. Tak jsme zde opuštěni. Vy, dobrá paní, jste první; proto Vás ještě jednou vítám s upřímnou radostí.« Opět uchopila mou ruku a vroucně ji políbila.

»Dávno jste v té cizině?« táži se útrpně. Stařenka vypravovala: »Jsem zde zrozená, a jak matička má vždy připomínala, v chatrné kůlně, která byla po deset roků přístřeším mých rodičů, dvou malých ukrajinských koní a několika ovec. To byl podíl, jejž obdržel každý vystěhovalec ze společného obecního jmění. Pět set bylo vypovězených z gubernie charkovské. Vykázáno jim zde to pusté pohoří na hranicích, a milostí cara přidáno každému hospodáři k setbě několik pytlů žita a zemáků. Ale hned prvního roku se ukázalo, že na těchto ledových vysočinách mimo oves žádný druh obilí nedozraje. Byli bychom zahynuli hladem, ale v tureckém území počala se stavět Karská pevnost a tam nalezli mužové naši práci a výživu. Ženy doma si hleděly dobytka a koní, neboť pastvy bylo důstatek; když výdělky v cizině přestaly, měli jsme již doma hojnost pěkného koňstva. Hospodáři si zřídili vozy a od té doby obstarávají dopravu zboží a obilí takřka po celé gubernii. Manžel se starším synem jsou povozníky, a mladší dva obstarávají hospodářství. Ženy jejich pomáhají v chlévě a na lukách. Já vařím a uklízím v domě, děti pasou dobytek.«

»Máte četnou rodinu?« tázala jsem se stařenky.

»Jest nás celkem dvacet, patnáct spojených a pět rozdělených duší. Ti rozdělení jsou strážcové domů; jejich lampy hoří dnem i nocí zde na stěně, an jejich těla klidně pod stromy v zahradě odpočívají.«

»Což nemáte společných hřbitovů a církve?«

»Nemáme zvláštních hřbitovů a kostelů nepotřebujeme. Pán jich nechce; nastalať již hodina, jak předpověděl, že ani v chrámu Jerusalemském, ani na hoře Garizim, ale na každém místě se budou lidé Bohu klaněti, nebo Bůh jest duch, a klaněti se Mu máme v duchu a pravdě.«

»Kdo vás vyučuje, kdo vám káže, když nemáte ani chrámu ani kněží?«

»Duch Boží jest světlem pravým, a na koho to světlo připadne, ten jest knězem, ať je to muž nebo žena, a co se ve svatém zápalu pronáší, to jest slovo Boží, pravda a zákon Nejvyššího.«

»Věříte v Syna Božího?« zkoumám ji dále. »Věříme, že syny Božími jsme všickni. On však jediný ustanoven jest spravedlivým soudcem živých i mrtvých. Proto neuznáváme lidských soudů, ale božského soudce se bojíme a zákon jeho zachováváme.«

»Nevidím ikonů; což nectíte svaté?«

»Nemůžeme jich ctíti, nebo nevíme, kdo by byl vyvoleným Božím, dokud to věčný soudce sám neprohlásí, což se stane teprv v poslední soudný den.« Tak a podobně mi odpovídala ta vážná žena s jakýmsi hrdým vědomím, odvolávajíc se na svědectví písma. Neznajíc důkladně jazyka jejího, ani jsem se nepokoušela ji z těch bludů vyvésti, a také nebylo naděje, že by to prospělo. Vždyť jest známo, že každý sektář v mylném výkladu písma hledá oporu svých klamných domněnek, stavě rozum nad autoritu církve, kterou pohrdá a zavrhuje. Přemítajíc o tom, co jsem slyšela, dlouho jsem nemohla usnouti. Bylo mi těch dobrosrdečných lidí líto nebo celá ta jejich domýšlivá dokonalost jest bez pevného základu křesťanské pokory, bez které člověku nelze dosíci ani milosti, ani ospravedlnění.

Teprve k ránu se dostavil spánek, z něhož mne nikdo nechtěl vyrušiti, čímž se naše výprava značně opozdila.

Po tklivém rozloučení jsme o desáté hodině zasedli do pohodlných tarantasů, a bujní koníci uháněli bez oddechu po celých šest hodin po drsné planině podél břehu Arpatšaje ku středisku celého kraje, pevnosti Alexandropolské. O čtvrté hodině jsme stanuli na náměstí před doporučeným nám hostincem Sachrovým. Po krátkém odpočinku vyšli jsme shlédnouti znamenitá opevnění na srázných skalách, založená císařem Mikulášem r. 1837.

V skromném objemu města jsou tři arménské chrámy, z nichž poslední ještě nedodělaný, z černých, červených a šedých kamenů stavěný, svou vkusnou ornamentikou, dílem velikolepým, jemuž podobné žádné město v Grusii nemá Pro svou polohu, imposantní hradby, důmyslně zařízené zásobárny a prostranné vojenské budovy těší se Alexandropol pověsti nejčelnější pohraničné pevnosti Malé Asie.

Když jsme se vrátili, nalezli jsme hostinského, poctivého Bavoráka, v živém vyjednávání s třemi muži v dlouhých kaftanech, které nám představoval jako pohlaváry předních dopravních firem.

Dověděv se od Duchoborců, že chceme procestovat Arménsko, svolal hned známé povozníky, kteří nám ochotně nabízeli své služby. Když jsme vyslechli jejich návrhy a požadavky, jež byly dosti mírné, přijali jsme po krátké poradě statného, již šedivého Daghestana, kterého nám také domácí vřele doporučoval.

Bylo ujednáno, že nás ve třech povozech s jedenácti koňmi doveze za čtyři dny přes Ani, Digor a Idgur do Etschmiazima, odkud pak jsme chtěli na zpáteční cestu použíti dobře zařízeného spojení poštovního Akstafským údolím.

V hostinci se stravovali někteří ruští důstojníci, s nimiž jsme se ihned seznámili. Schvalovali naši volbu Kovařoviče, jak poruštěného Daghestana nazývali; také jsme se dověděli, že náš ostražitý vozka jest historickou osobou, jenž zaujímal v poslední válce rusko-kavkazské důležité místo. Jako čtrnáctiletý hoch konal vyzvědačské služby v táboře pověstného Šamyla, vyslídil všecky pohyby ruského vojska a tak svému zamilovanému vůdci pomohl k úspěchům, že nad tím žasnul svět.

Když konečně po dlouhých krvavých bojích lev kavkazský udolán a odvlečen do zajetí, vyžádal si ruský plukovník mladého Kovařovice, přivedl ho ssebou do Alexandropole a byl mu vždy otcovsky nakloněn. Do vojska vřaděn sice býti nemohl, konal však svému pánu mnohem vzácnější služby; pomáhal mu vydatně střežiti pět tisíc zajatých Jezidů, kterým car vykázal místa v arménských pustinách poblíže pevnosti alexandropolské. Kovařovič pocházel z jejich kmene, znal jejich řeč i obyčeje a každé podezřelé hnutí v hromadách jejich oznámil svému veliteli.

Když však to množství líného a loupežívého lidu tam nenalézalo výživy a hladem mořeno neustále ohrožovalo okolní vesnice, darováno jim nové území za akstafalským údolím na východě, kam se také se skrovnými stády ovec odstěhovali. Jenom as padesát nejchudších rodin, nikomu nebezpečných, zůstalo v skalních slujích u břehů Anpatšajských a živilo se nuzně rybolovem a chovem koz, jimž skytaly spoře mlázím porostlé stráně nuznou pastvu.

Kovařovič byl po smrti svého příznivce propuštěn ze služby a bohatě obmyslen, tak že si mohl opatřiti 16 pěkných koní a několik nových tarantasů, nyní jest znám jako velice oblíbený dopravčí v celém ruském Arménsku, kde mu jak úřady tak obchodníci mnohdy značné sumy peněz k dopravě svěřují. Již jako zajatec přestoupil k pravoslaví, ale zdá se, že nemůže se vzdáti některých zvyků svého kmene. Tak prý ho nikdo nepřinutí, aby se oženil. Jednou před lety se svěřil svému soukmenovci: »Grusinku ani Arménku nechci; jsou to ženy rozmazlené, a co jsem kde viděl ženy avarské, turecké, perské, avchazské — samá smeť, samý otrok, jenž se před muži plazí a třese. — Ale ženy našeho kmene, Jezitky, jsou lvice, které si dovedou svá práva hájiti, jichž síle nikdo neodolá, a které neustanou v zápase, až muž pokořen na zemi se válí. To jsou paní, těm všechna čest.

Ale z těch si mne žádná nevezme, jsem u nich považován za zrádce. Po způsobu svých otců také ženy pojati nemohu. Ruské oddavky se mi z té duše protiví. Proč má žena slibovati muži poslušnost, když jest chytřejší a statečnější nad něho; ať se rozhodne řádným bojem, kdo má v domě poroučeti a kdo poslouchati. Tak to bývalo u nás v Daghestanu. Večer před svatbou se vloudila nevěsta Jezitka do vesnice, kde již na ni čekala mužská mládež, chtějíc ji překaziti vstup do aulu. Na chvíli stanula, pak jako vzteklice se vrhla do davu a pěstmi si klestila cestu k domu ženicha, který ji v předsíni očekával. Tu počal zuřivý zápas, jenž trval po celou noc, mnohdy zápoleno s největším napjetím ještě druhý den, až jedna strana prohrála, vítězící pozdvihl pak poraženou, podali si ruce a žili v lásce a pokoji.«

To byl ideál, jaký si vytvořil náš Kovařovič o svatebním veselí. Když však tímto způsobem oddán býti nemohl, jelikož ruská vláda trestala takové neplechy kolikaletým žalářem, ustanovil se, že zůstane po celý život svobodným. Byla jsem žádostiva, jak se náš hrdina osvědčí na cestě. (POKRAČOVÁNÍ.)

Chléb.

VLADIMÍR HORNOV.

(Dokončení.)

V srdci lásky vlnobití
roste jemu nebes divem,
hledí v pestré řady kvítí,
zář kde hasne v zvonku snivém.
V duši Jeho rozechvěné
štěstí jas se jitrem nítí,
k skráni jeho nachýlené
vánku vlnou píseň zvučí,
které pták se nenaučí:
»Z kamenů vyroste chleba,
lásky jest jen k tomu třeba!« —

V duši plno záře, světla,
chleba v rozevřené dlani,
kráčí Felix v pole zkvetlá.
Neví, co se v duši děje,
zář jen cítí v hloubi nitra,
rozlévá se teplem lásky,
hřeje zářnou vlnou jitra,
rozlévá se v ticho duše,
jako vody v jarní luhy,
obejímá sny a tužby
jasem sedmibarvé duhy:

»Lásky — lásky jenom třeba!« —

V dáli fortna již se bělá,
Felixovi zrak se kalí,
záře roste kolem čela:
»Bratři, nesu chleba — chleba!«

Spěchá, spěchá — stanul zemdlen. —

Bože, co to za zástupy
v bědných cárech před klášterem
u fortny se tísní, kupí? —
V oteřené jeho dlani
shlédli chleba — »Dej nám!« prosí,
bolesť v jejich shublé tváři,
slza bídy oči rosí. —
»Pro bratry své mám jen chleba!«
ret se Felixovi třese,

svírá dlaň, v níž chleba nese,
v pláči dí: »Pro bratry chleba!«

»Lásky Felixi jest třeba!«
náhle hlas mu duší chvěje,
ze zástupů hlas ten zvučí,
paprskem mu duši hřeje,
výčitkou mu duši mučí:
»Lásky Felixi jest třeba!« —

Ze zástupů záře line —
paprsk nadzemského světla,
známá tvář mu v ústret kyne,
plná něhy, lásky, záře,
plná bolu, smilování;
rudé květy hoří v skráni,
slzy v nich se rosou třpytí
zalévají proudem líce,
přibývá jich víc a více,
jak se slzy prosby nití
v očích bídných ubožáků . , .

»Dej nám chleba!« — davy úpí,
»v ruce tvé jest život bídných!
Svět jest k prosbě naší tupý,
k Františkově jdeme druži,
kterou ruce Cherubínů
znamenali stigmem růží!
V Ježíšovy lásky stínu
spínáme své chvějné dlaně:
Chleba dej nám, sluho Páně!« —

Felix v slzách kloní hlavu,
jako ve snu kolem hledí,
líce známé hledá v davu,
které svitly přede chvílí
sluncem jasným v temno mraku
chvějným davem ubožáků . . .

Shlédl je — jak úsvit jitra
planuly mu láskou slunné,
síla rostla z hlubin nitra,
síla chvěla jeho dlaní,
v které nesl bratřím chleba,
líbala jej v bílé skráni:
»Lásky Felixi jest třeba!« —
Klasy viděl růsti kolem,
vlnily se, plály zlatem,
Krista viděl kráčet polem,
světla zoři v líci svatém.
Velký, Jasný, Láskyplný
žehnal klasů chvějné vlny,
žehnal davy ubožáků,
slzy lásky v božském zraku . . .

Tíži cítil Felix v dlani,
chléb mu rostl v ruce divem,
radost viděl zářit velkou
v hladovících zraku chtivém. —
Ruku vztáhl otevřenou
v davy jejich čekající:
»Jezte, bratři! — Láska Boží
kolem vás jde žehnající!
Kámen mění ve chléb živný
Bůh náš svatý, přepodivný!
Mocné snížil, chudé povznes',
království své v jejich duši
zbudoval svou láskou velkou,
které zloba neporuší!
Květy oděl hermelínem,
písně své dal druži ptačí,
lásky svojí sladkým vínem
živí ty, jež klesnou v pláči
na hruď země žalujíce!« —

Odmlčel se Felix v slzách,
hleděl v davy ubožáků — —
Vzdechy v hymnus měnily se,
slzy perlou plály v zraku;
místo tváří vpadlých, bledých,
bleskná záře nebes visí
linula se zlatojasem
v řasná roucha, bílé řízy — —
»Chvalte Boha duch i tělo!«
vzdechl Felix v bázni svaté. —

Velké allelujah znělo,
fortna kláštera se chvěla,
jasem hořela tvář země,
jakby křídlo archanděla
zlíbalo ji světla vlnou.
Organa to zněla nebes
hudbou ráje vděkůplnou
(dýchající vůní květů,
plnou lásky, touhy, vznětů):

»Ruku otevřel jsi Bože,
země vydala své plody,
z lásky tajemného lože
připravil jsi chudým hody.
Zveleben buď, Bože věčný,
v lásce svojí nekonečný,
který voláš k zemi, nebi:
»Jednoho jest zapotřebí!«

Na kolena Felix klesl,
dlaně s chlebem k nebi vznesl:
»Hruď mi posil Bože svatý,
duše — orel rozepjatý
k letu touží z těla k nebi:
Jednoho jest zapotřebí —
lásky — lásky — Jesu Kriste!«

»Amen!«
znělo v nebe čisté,
znělo v luhy, v stichlé nivy,
v kalich květů otevřený,
ve kláštera tiché stěny.

Vyšli bratři právě z chóru,
slyšeli zpěv jasných sborů,
úsvit jásal světla stkvělý
v oratoř i v tiché cely. —

Co se děje?
spěli k bráně —
opat stanul v udivení.
K nebi pozdvižené skráně
Felix klečel v nebes snění,
chleb mu zářil v bílé dlani
v zlata bleskotavém plání,
světlo linulo kol čela,
ústa v modlitbě se chvěla:
»Jednoho jest zapotřebí!« —

Vzhlédl opat s bratry k nebi,
srozuměli Felixovi. —

A v ten večer hymny zněly
v kostelíčka chudé krovy,
hymny lásky k Spasiteli:
Otvíráš svou ruku Pane
těm kdo v ruce požehnané
chudí chudým nesou chleba.
Jednoho jest jenom třeba:
Lásky, — lásky, Kriste Pane!«

Rytíř Jan Cornelius Connei.

Obrázek z dob Pobělohorských.

Napsal

FRANT. JIŘÍ KOŠŤÁL.

Dívám se rád z našich výšin tam dolů v milou kotlinu, v níž po obou březích naší Běly rozloženo »město slávy bývalé«, jak jsme kdysi básnívali, ona nám všem milá »tichoslavná Solnice!«

Ovšem, na místě starých českých rodů už od let tady vévodí šlechta zcela moderní, šlechta kapitalismu, a přec i ty staré základy kvasinského zámku i staré stavby v sousedství a starý, nejlépe ještě v hávu starobylosti uchovaný solnický »zámeček« připomíná lepší a lepší doby života v pravdě českého, který se odtud v šíř i v dál rozvíjel!

Oh, nedívávám se na naši Solnici jenom tenkráte, když paprsky slunce ozářená v kotlině své dumá o dnech druhdy lepších! Vycházívám na naši »hořenušku«, tu nám ani českým rázo-

vitým názvům nepřející ohledací komise nedovedly překroutit, i když na místě záhřevných paprsků slunce tam dole dují mrazivé vichry!

A tu všechno, co zdálo se dříve tak velké — i ty budovy vynikající i to město Solnice, všechno připadá mi schouleno, tak jako zapadlé truchlivé vzpomínky, že jednou vichor mrazivý — nejhorší ze všech vichorů, ponížení truchlivé o prahy města zavadilo! Ach ano, máme toho ponížení truchlivého dnes před svými zraky smutné doklady. Za dnů starobylých, když zadíval se obyvatel dolení části zboží solnického k horám, díval se k horám českým; a dnes? Však víme, kolik těch bývalých českých osad už dávno ztratilo bývalý ráz, a víme též, jak ona veliká zprušáčtělá velmoc sousední i po těchto a snad i po všem českém království již již rozepíná železnou svoji dlaň.

A to všechno proto, že jednou na české království přivalila se bouře všech bouří, neblahé náboženské rozmíšky přivoděné tím, že Čechové zapomněli na staré osvědčené přísloví: »Nechvalno Čechu v Němcích hledati pravdu« a že když spory mezi katolíky a stranou pod obojí jakž takž byly známými kompaktáty uklizeny, byl i k nám přivlečen boj o německý luteranismus a německé kalvinství. Na český trůn povolán král cizák, dobrodruh i slaboch v jedné osobě, se svojí neméně dobrodružnou jako marnivou chotí. Strůjcem toho nebyl český národ, sám český lid v nejvlastnějším smyslu toho slova.

Vždyť mezi strůjci onoho tak neprávem zvaného »českého povstání« byli i ti, kteří ani česky neuměli. Český lid to za ony strůjce trpce odpykal. Tenkráte se zcela vyplnilo: »Velcí páni se perou, ty, český sedláče, propůjč k tomu záda!« Nejvyšší pán v zemi, král Bedřich Falcký, hodoval, kdežto tisícové za něho krváceli. O čí věc se jednalo na Bílé hoře? O věc čistě českou? O věc všeho ve všech vrstvách sjednoceného národa? Nemožno to říci, když jeden z hlavních vůdců — prý také národa — Mates z Thurnů, jak dobře známo, ani česky neuměl a když, jak také dokázáno, sám český lid proti Thurnovi i vzbouření strojil.

Ne — nešlo tu o věc čistě českou, jednalo se více o zvůli jedné strany v panstvu, která se chytila německého luteránství tak ráda, proto že jí dával plnou moc nad porobeným lidem. Je znám výrok samého zakladatele luteranismu, že prý, když se nedostává dřeva nebo kamení na mosty, mohou býti do škarp a výmolů házeni i sedláci, aby panstvo mohlo přejíti. — Vším právem nazývají mnozí to povstání ne českým, ale stavovským, české by jinak bylo vypadalo. Tu by český lid nepřijímal císařské v osady a města svá s klidem, ale tu jistě musilo by se bojovati o každou píď země, byl by rozzuřen boj od meze k mezi, od dědiny k dědině, od města k městu a od výšiny k výšině. Tak bojuje sjednocený národ, vědomý si toho, že jde o nejdražší statky jeho a ne o zájmy jedné jenom strany. Ale tehdejší panstvo, vlastně odbojná jeho část, rozpoutalo běs války, a doba byla taková, že ať byl vítězem kdokoliv a ke kterékoliv straně ať náležel, nikdo nevěděl jak jinak vítězství svého vykořistit nežli hrůzami.

Zboží Solnické náleželo kdysi pánům z Vlkánova. Člen toho rodu, známý Oldřich Prefát, putoval kdys do svaté země a také o cestě své vydal známý cestopis. V letech »stavovského povstání« vládl solnickým zbožím Benjamín z Vlkánova pod poručenstvím Absolona z Ledské. Benjamín sám *ani město Solnice se k odboji stavů dobrovolně nepřidalo.*

Vysvítá to z listiny r. 1623, v níž je zřejmě psáno, že nepodporovali odboj ničím jiným *„než tím, co mocí a kvaltem vojsku falckému pro obhájení manželek a dítek svých dávati musili!«* —

Ale jako ostatní, též oni to odpykali za jiné. Po Bílé hoře ztrácí se jméno pánů z Vlkánova a Solničtí musili sháněti vysvědčení o své nevinně, aby ušli krutým pronásledkům. Ale nebylo jim to stejně nic platné. U tehdejších vojenských dobrodruhů nic neplatily závažné dokumenty, třeba byly doloženy pečetěmi i nejvyšších úřadů. Žoldák Hanibal Donín zdupal práva Solničanů již roku 1621 a neustal tak činiti ani po roce 1623 až do roku 1632, kdy konečně navždy padla hrůzná moc jeho. — —

Ah ano, ten Hanibal Donín! Ujal se zboží solnického jménem fisku. Než tehdejší správcové fisku brzy dovedli majitelství uchvátiti sami. To dokázal i Donín, a ne sám. Měl na druhé části panství se sídlem »na zámečku« dobrého učně i spolehlivého pomocníka zároveň v osobě Jana Cornelia rytíře z Connei, dobrodruha a žoldáka stejného zrna jako byl on sám.

Rytíř Connei byl o mnoho mladší Donína, ale v hrabivosti se mu vyrovnal. Žoldáci měli tehdy v rukou všechno právo a tak se pěkně o solnické zboží rozdělili. Donín vzal si celou Solnici mimo hoření část se »zámečkem« a oběma mlýny nad i pod Radčany, jež zůstaly Conneovi a pak celé Kvasiny, Skuhrov, Hraštici, Debřece, Hoř. Lukavici a všechny horské příslušnosti panství. Však Connei byl mladší, mohl se spokojiti s menším dílem. A měl i tak dost. Hoření Solnici se »zámečkem« a zmíněnými mlýny, Radčany, lesy Doubravu, Boroviny, Ještětice, tvrz a dvůr Postolkov u Borovín, Brocnou, Svinné a dvůr nad Rybníčky. A jako Donín měl i on tolik ve válce nakořistěného jmění, že takový blahobyt neviděl »zámeček« ani za pánů z Vlkánova. —

Dobře si to ti dva rozdělili. A vládli oba stejně, jak tehdejší soldateska ani jinak neuměla na úkor lidu. Solnickým vzato jedno právo za druhým. Starý městský pivovar byl ztroskotán a kotel jeho zavezen do Kvasin. Rybolov při řece Bělé, v níž bývalo hojně čilých pstruhů, lipenů a okounů, městu odebrán a za to, že kdosi z měšťanů odvážil se v řece loviti, byl na samé řece zastřelen. Ve Skuhrově pro Donínova ohaře uhořel — člověk. V Hoření Lukavici prováděl Donín takové hrůzy, že matka šestinedělka to zaplatila smrtí.

Však dlouho a dlouho vypravoval si lid o těch hrůzách, že z Donínova hrobu tekly kvasnice, že jako černý pes pobíhal od Skuhrova k Solnici a hrozně vyl a že jako bezhlavý muž chodil po řece a děsil šestinedělky. Takový byl Donín. A Jan Cornelius rytíř z Connei? Však jsem řekl, že byl mistra Donína.

zdárným učněm. Byl to Ital, divoch zevnějškem i jednáním, a do všeho vždy prudký a žhavý, tedy není divu, že vždy tak ochotně mistra svého napodoboval. Rozjížděl se po svém panství od Radčan až nad Rybníčky k Prolohu a jeho domácí družina, sami to drsní žoldáci, jež on sám jinak než »chlapi« nepojmenoval, musívali křičet: »Hr, hr, Donín, Donín«, a rytíř Connei míval radost, když ubohý tamější lid míval před ním tolik strachu jako před Donínem.

Než Donín zemřel. A poslední ratolest starobylého rodu Pernštejnů, jimž Solnice před dávnými časy také náležela, Febronia, činila nároky na panství. Nároky ty i na nejvyšším místě uznány a Febronii z Pernštýnů dostal se Donínův díl Solnice v majetek. Mělo býti rovně rozhodnuto. Neprávem-li držel zboží ano i fiskus i pak Donín, stejným neprávem držel i část svou rytíř Connei. Ale právo žoldáka-uchvatitele zdálo se být i teď větším. Febronia z Pernštýnů dostala ovšem jen větší díl Donínův a Jan Cornelius Connei zůstal na svém pěkně v teple. Byl však rozmrzen a rozvzteklen. Teď Donín ten tam, čí jménem tedy budou jeho chlapi děsiti tu sběř, ten porobený lid? S kým se tak poveselí a si zahýří?

Oh, to byly něco reje, tam na Kvasinách za Donína. Pitky a radovánky trvaly někdy i přes týden. A co při nich se provedlo zlovůle a jak velmožní žoldáci ukazovali svou moc. Tak hned nevyjde Conneovi z paměti, jak jednou při panských pitkách Donín vracel Skuhrovským jejich práva. Rychtář i konšelé ze Skuhrova přišli a dovolávali se majestátu samého krále. Rychtář byl ovšem jejich mluvčím. »Oh, ty se vysoko odvoláváš«, zachechtal se tehdy Donín, »počkej, dáme tě tedy vysoko!«

A rychtář byl spoután a spoutáni i konšelé. A ti od Donínových žoldnéřů vedeni byli napřed tam k »černému lesu«. Za nimi rozveselený průvod velmožných pánů. A Donín volal: »Tak tedy ten rychtář chce právo a podle toho, co řekl, hezky vysoké právo. Hoši, nahoru s ním a hezky vysoko, tam na nejvyšší břízu v pokraji lesa.« A když rychtář visel, byli konšelé odpoutáni a Donín už na ně řičel: »Tak, teď jste viděli, jak Donín vrací práva, jděte — no buďte rádi, že jdete domů a povězte to ostatním.« Skuhrovští konšelé odcházeli ke Skuhrovu celí zsinalí, že by jim byl krve nedořezal, a panstvo oslavovalo Donína, jak že to umí s těmi zpupníky, kteří žoldákům nikdy ani vlasu nezkřivili a jen v prostotě své si myslili, že platí pro vždycky, co jim králové čeští dali. A tenhle Donín pryč — a tak najednou pryč. Na týden před svou smrtí byl ještě vesel a hýřil — a pak — eh, jaké to má ta smrt manýry, že takový člověk může být v týdnu pryč, proč raději nevyhladí ty, kteří musejí se věšet, aby cizáckým dobrodruhům nebyli nepohodlni. A teď, jak jak bude? Tak pojednou má být Connei bez Kvasin a doma bez takového společníka! A jinak se nepodobá. Vždyť o té nové paní na kvasinském zámku povídají se takové neuvěřitelné řeči. Ta Febronka, paní z takového rodu, prý nejen že nemá smyslu pro nic než zbožnost, ona prý se i k lidu schyluje, s ním dobrotivě jedná a kde může, mu polevuje. To je sou-

sedství pro něho? Pro něho, pro žoldáka, v jehož rukách vždy platil víc meč, k jakékoliv službě prodajný, než-li prosba o pomoc s hůry? Pro něho, dobrodruha, jenž když v jedné z bitev těžce byl raněn a pak z nebezpečí vyvázl, tady kusem solnického zboží odměněn a který byl tak rád, že se starým Donínem může nad lidem zdejším provádět všechnu zlovůli?

Oh, pěkné to sousedství. Urozená nynější paní na Kvasinách mazlí se s lidem a žije jako poloviční jeptiška. »Ale co — co jeptiška?« tím zastavil se ve svých rozmrzelých úvahách Connei, a už ho napadalo, že sic ten život s novým sousedstvím jaksi se mu teď k názorům jeho nezdá, že však by se mohl utvářit pro něho příznivěji. »Bodejť, bodejť, taková urozená paní a dosud svobodná a jeptiškou. Toť nesmysl.« — Zhýralosti pustého vojenského života zvyklý rytíř, jak by mohl míti smysl pro to, že člověk i vším na světě oplývající dovede se zřeknout čehos z lásky k Bohu. Zhýralý člověk rozpoutaných vášní jakživ neuvěří, že jiný je s to, aby se zapřel a obětoval. Ano, nesmysl je, aby »ta Febronka« — »ta Pernštejnka«, jak svou sousedku Connei jmenoval, žila v odříkání.

A znovu vykřikoval: »Bodejť, bodejť, jeptiškou.« Nějaká zhrzená nebo zklamaná láska to jest, že zůstala svobodnou a samotná tráví život svůj, ona, tak bohatá a urozená. A je prý už tak ke čtyřicítce? Ale což, což i v srdci sestárlém nezahoří někdy to, co v mladém věku stutlala nějaká nepříznivá událost? »Ha — ha« a při tom se rytíř Connei tak rozesmál, až hlučný jeho smích i táfloví jeho oken roztřásl, ano »ha — ha« takhle on sám to staré srdce sousedky rozehřát — ha, jaké by to bylo sousedství, ba což sousedství, to mohlo by znamenat splynutí jeho zboží s větším dílem Solnice a pak až by obojí splynulo, pak byl by pánem, pak by mohl volně dle svého řáditi i tady i na Kvasinách. A ona? Eh, až by byla jeho ženou, co by se na ni ohlížel? To by ona spíše podle jeho musila. Co s modlením a kněžími, jež prý ona sem z Rychnova zve. Donín se také nestaral o kostel a o kněze. Solničtí sousedé měli něco pěkné dosvědčení své zachovalosti od kněží a ono bylo až i od jesuitů z Kostelce a Donín, ha — ha, jak se nad ním rozesmál a jak pěkně prudce jim je pod nohy vmetl. Měli ještě štěstí, že je v čas zvedli, už i Donínův pes po něm letěl. A že ona polevuje zdejším lidem? Až by on i na Kvasinách vládl, však by si na nich tu dnešní úlevu vynahradil. Však by brzy věděli a cítili, že v něm jim a na ně ožil starý, bývalý Donín, mistr v tom, jak se má jednati se zdejším lidem. Oh ten — ten tu dnes tak jako druhdy proti němu sedával, ten tu dnes být, jak by ryčně nápad jeho chválil a jak by připíjel mu na zdraví, že chce být jeho nohsledem i tam na Kvasinách. O zlatý, zlatý nápad! A on, Jan Cornelius rytíř z Connei ho také provede. Co vadí, že už se blíží k padesátce, že kdysi tak temný jeho vlas a vous mu prokvétá a že ho to prokleté zranění poněkud přihrbilo, však ona, ta Pernštejnka, není také žádnou mladicí a on — však v rozhodné chvíli se ještě dovede vzpřímit a žár jeho zraků tak jako kdysi dovedl mámit i zmámit — eh, kdo by na to, co tam dole — v domovině jeho se stalo, vzpomínal — tady — tady je mu

volno vše — ano jeho zraků žár bude ještě i teď dost vydatný, aby zmámil — i tu — haha — jeptišku.

A rytíř Connei s provedením svého úmyslu neotálel.

Až na podiv to bylo těm jeho několika »chlapům«, jak pojednou začal lépe dbáti svého zevnějšku, jak se šňořil, vlas i vous uhlazoval, jak se nutil i přes svoji přihrblost rovně kráčeti a jak (podle všeho) k něčemu důležitému se připravoval. Ale Connei nechal družinu v údivu i nejistotě, co že má za lubem. »Počkejte chlapi — a zatím divte se a myslete si o mně, co chcete, trapte se v nejistotě, však se dočkáte! Však pak vyvalíte oči, až se dovíte, že váš pán bude ještě větším pánem, než-li je teď!« A pojednou, bylo to tak jednoho jasnějšího a vlídnějšího dne v druhé polovici listopadu, vyjel Connei ze svého sídla na pyšném bujném koni a ujížděl ke Kvasinám. Všecek uhlazený byl jako omládlý. A jak byl vyšňořen. Bílý kabátec jeho jen se leskl, bandalír plál do ruda a veliké bílé péro za kloboukem jak prudce ujížděl se jen jen roztřásalo. A seděl vzpřímen a hrdě na tom bujném komoni svém. Věru, ujížděl vám ke Kvasinskému zámku, »k té Pernštejnce«, jsa si už napřed vědom své neodolatelnosti a vítězství!

Tak slavně vyjel — a jak se vrátil? Nejprve mnoho nemluvil a jen bručel, klel a na svých »chlapech« si své rozmrzení vyléval. Pak se však napil a tu z něho vyráželo jedno po druhém z toho všeho, co ho na Kvasinách tak dohřálo. »Nu — nu — uvítala mne ta, ta Pernštejnka — uvítala, jak se slušelo na ni, jako na urozenou šlechtičnu a jak na mne válečníka, rytíře a zemana! Ale ten vzduch tam, ten vzduch! Toť tak, jakoby tam teď ze všech koutů neviditelní duchové dmýchali kadidlo! Doníny parohy (měl je i ve znaku), chrti, reje a honby pryč a pryč — a všude kadidlo, i ty zákusky i to víno je jím prosáklé, a všude svaté obrazy. Ta luza tam venku cosi mluví o Donínově hrobě, jak by nemluvila! To on se asi nad tím pořádkem v hrobě obrací! To zámek? To teď sídlo vrchnosti? To je klášter! A ona? Co to mluví lidé o tom, že je jako jeptiškou, toť učiněná abatyše! Nic nedala na mé poklony, nic na žhavé pohledy, na nejsladší slova a já, chlapi, neumím jen klet, já, když chci, umím i promluvit! Já se pustit do vyprávění, však byste zašli, co jsem jich zmámil. A ona? Věru, na svůj věk je ještě slušná, a zachovalost panenství jí ještě i teď zkvétá ve tváři — ale srdce její k lichotkám jako na kolik západů zavřeno! Já jí lichotím, a ona mi ukazuje obrazy svatých! Proto jsem přijel na Kvasiny? I roztoužím se a ji vášnivou svou řečí přímo oblévám! Co pro mne tady ty mrtvé obrazy, když vidím tak vznešený a zářivý a k milosti zvoucí živý obraz své ušlechtilé a urozené hostitelky! A to jí tak vřele povídám, že jsem myslil, že ji to od těch její obrazů musí a musí odtrhnouti! A Febronka? Neodpověděla, a tu podívala se na mne, že jsem před ní stál jako školák! Chlapi, já když kouknu, však víte, to je něco, ale ona — se podívá a člověka to přímo drtí — drtí! Ah — už jsem věděl, že mnoho nepořídím! Tak pěkně jsem si to usmyslil — nebo co by bylo lepšího pro nás — kdybychom, povídám »chlapi«, i Kvasiny dostali do své moci? A ona takhle? Ale já voják a vzdát se? Tu

ona cosi začala o tom, co chce učinit ve prospěch lidu na svém panství a tázala se, co asi já činiti obmýšlím? Já a něco ve prospěch lidu? Ten není hoden ničeho než hole, chtěl jsem už vyhrknouti! Ale ona mluvila dále. Abych prý jen jí věřil, že lid zdejší je, jak jej seznala, takový, že v plné míře zasluhuje povznešení láskou. Ach, ona tak hrdá a takovou jakous velebností obtočená přece promluvila slovo »láska!« Zas jsem byl ve svém! »Ty paní vzácná, urozená, vznešená, ty mluvíš o lásce k lidu, čím více však je jí hoden rytíř, zeman — já, já paní, který po lásce tvojí planu a hořím —!« A já »chlapi« klek a ruce po ní rozepjal! — —

A — eh' — eh' zase ten drtivý pohled a pak ta ledová její slova! Neslušno prý takhle v prach země náruživě na kolena padati před člověkem! Jak mi bylo, když jsem vstával a zas před ní stál — to vám ani nepovím! Vím, že jsem až zuby zaskřipěl! A ta Pernštejnka zase jako by nic. Klidná a vzor — vzor hostitelky. A prý abych se nic pro způsob jejího života, jemuž chce zůstati až do smrti věrnou, nemrzel a byl jí jen dobrým sousedem. Ona ze své strany že také se o to vynasnaží. Není prý třeba, abych na Kvasiny dojížděl tak, jako dnes, jako na zálety, to že by ji a její úmysly uráželo a roztržku mezi námi způsobilo. Ale může prý být mezi námi dobré sousedství na prospěch lidu na obou panstvích. Ona ví, že lid zdejší potřebuje vzbuzení důvěry v Boha, aby našel prý zase po tolikerých pohromách důvěru v sebe. Proto smluvila se s kněžími Piaristy v Rychnově, a jeden z nich tedy v Solnici bude v adventě sloužiti mše »o rorate«. A i o krásné zpěvy rorátní, které prý v důvěru v příchod Spasitele, Boha povzbuzují, se postarala! Ah, o tom hle ona dovedla tolik toho a tak krásně mluvit, že jsem poslouchal jako vyjeven. A už zas jsem hořel, už zase chtěl jsem jí pověditi, že když ona tak krásně v důvěře mluví, že i já neztrácím důvěry ve vyslyšení, ale ona už už povstávala a už už mne propouštěla: »Tak, tak, pane; nic, nic na zálety, ale zvu vás do mé Solnice na roráty!« — — — — — — — — — — — — — — — —

»Slyšeli jste, chlapi? Na zálety nic, ale na »roráty« to ano.« Slyšeli jste někdy takovéhle řeči na Kvasinách za Donína? A já si to vyslechl — já troup ji ku konci poslouchal jako koza tele! A mně se to ještě teď honí hlavou, jako by mně ta Pernštejnka byla učarovala, jako by mi to do duše vtiskla — — je v tom takové pro mne odbytí! Oh', počkáš si, hrdá Fetionko, počkáš si, abys mne viděla na svých rorátech. Já na roráty!«

Tak burácel v Conneovi hněv, že se mu zhatil plán s Febronií i s tím panstvím také i na Kvasinách! Opakovával často, klidně popíjeje, jednotlivé výjevy ze své nezdařené výpravy na zámek kvasinský, ale když to došlo až na ty »roráty,« to pil již chvatněji a chvatněji a brzy tak, že »chlapi« nestačili nalévat a pak musili pít na zmar té, která jejich pána tak odbyla a urazila.

Od »zámečku« sršely teď hněvné blesky ke kvasinskému zámku! A s nimi i blesky hněvu proti lidu na panství Conneově. »Co že?« rozkřikoval se vládce hoření Solnice, »lid zdejší že zasluhuje povznešení láskou?« Ten se musí a musí trestat! A prý má se učit, aby důvěřoval v Boha a v sebe? Ten se musí třást

a jen třást! A on, Connei, jím také zatřese! Donín pryč! Zbyl tu on! Oh, však on teď spustí hrůzu za sebe i za Donína!«

A Connei, co si umínil, prováděl! Jeho »chlapi« byli už za Donína zvyklí děsit lid a tak teď si ve svém smutném umění nic nezadali. — V dolením větším díle Solnice pod Febronií z Pernštýna láska k lidu a tam nahoře hrůza a děs? Však také lid říkával: »V dolení Solnici zvony a na hoře hromy!«

Není tudíž divu, že lidu na dílci Connea začalo býti pod těmi hromy nevolno a že začal přebíhat tam, kde bylo snáze a lépe, na větší díl »té Febronky«, »té Pernštejnky«, té modlilky a »abatyše«, jejíž srdce jak povznášelo se v modlitbě rádo k Bohu, tak také schylovalo se i k lidem v té lásce, jež staré i nejbolnější rány zaceluje a povznáší, povznáší k důvěře! — Ano, poddaní Conneovi začali jaksi přebíhat! »Chlapi« donesli aspoň zprávu o tom, že tu a tam začali spouštět hrůzu a neměli před kým. Zejména z některých samot vytratili se jejich obyvatelé, jako by prý se v zem propadli.

»Propadli, v zem propadli,« soptil Connei, »jak by se v zem mohli propadnout, když ta zem je má, a nikoho jiného? Řekněte, že utekli! A kam? Kam jinam, než-li k té — kvasinské abatyši, ona jen modlit, modlit a rukama hladit tam tu sběř a lidi, kteří přece něco jsou a za něco stojí posílat na roráty! Ale tohle já jí nedaruji! Já zakročím, »chlapi« zakročím, a budete vidět, jak!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ale prve, nežli Connei mohl provésti svou hrozbu proti Febronii z Pernštýna, zděsila jej jiná překvapující skutečnost.

Febronie z Pernštýna věnovala všechno své větší solnické zboží se Skuhrovem, Kvasinami, Dobřicemi, Hoření Lukavicí, Klečkovem, V. a M. Uhřinovem, všechno až za ten »Bedřichův les« ke hranicím Slezska mnichům bosákům, karmelitánům z Prahy! — —

Na místě »té modlilky, abatyše« teď ke všemu ještě mnichové!

Rytíř Jan Cornelius z Connei — sesinavěl! — — — —

(Pokračování.)

V teskném vzduchu.

I.

Ve stodolách je skryto zlato,
jímž bleskotaly její lány,
a v pustá lada píseň padá,
již taktem měří cepů rány.

A jasná očka drobných květů
již nehledí tu v plném jasu,
jen uschlé trávy řasa chví se
jak na hlavě pár šedých vlasů.

Zas vzduchem chví se šerý smutek,
jímž mluví země vysílená,
když dozpívána plesu píseň
a brázdami pluh ostrý sténá.

Té zemi všechno lidé vzali,
čím jásávala její hruda,
i roucho strhli s její hrudi,
jak žebračka je bědná — chudá.

I skřivan nevěrou jí splatil,
když v dálku odvedl své děti,
jak nehodna by byla písně,
když na smrt počla churavěti.

Nač čeká ještě opuštěná?
Či líto jí těch šťastných chvílí?
Hle, obzorem již tmí se mraky,
kde ukryt pro ni rubáš bílý!

II.

Táhne polem, táhne lesem
vítr sychravý,
s ním se vkrádá tichý smutek
v duši — do hlavy.

Kolem cesty stromům v hlavě
listí krvaví,
v stínu jejich poutník zmdlený
krok už nestaví.

Nad lesem se ptáci řadí
na pouť v cizí svět,
z dálky slyšet křik jich divý —
ptáků nevidět.

Kdo jde cestou, nezpívá si,
ale kráčí tich,
píseň jemu smutek dusí,
se rtů zhání smích.

Jenom vítr píseň hvízdá,
píseň k zoufání,
a ty stromy smutně zvoní
teskné klekání.

R. Stupavský.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

4. *U ženicha v den svatby.* V úterý ráno u ženicha shromáždí se hosté se strany ženichovy, mezi nimiž první místo zaujímají starosta, starosvatka a první družba.

V Šenově sejdou se družbové u prvního družby, odkud s muzikou odebírají se do bytu ženichova, kdež jest malé snídaní.
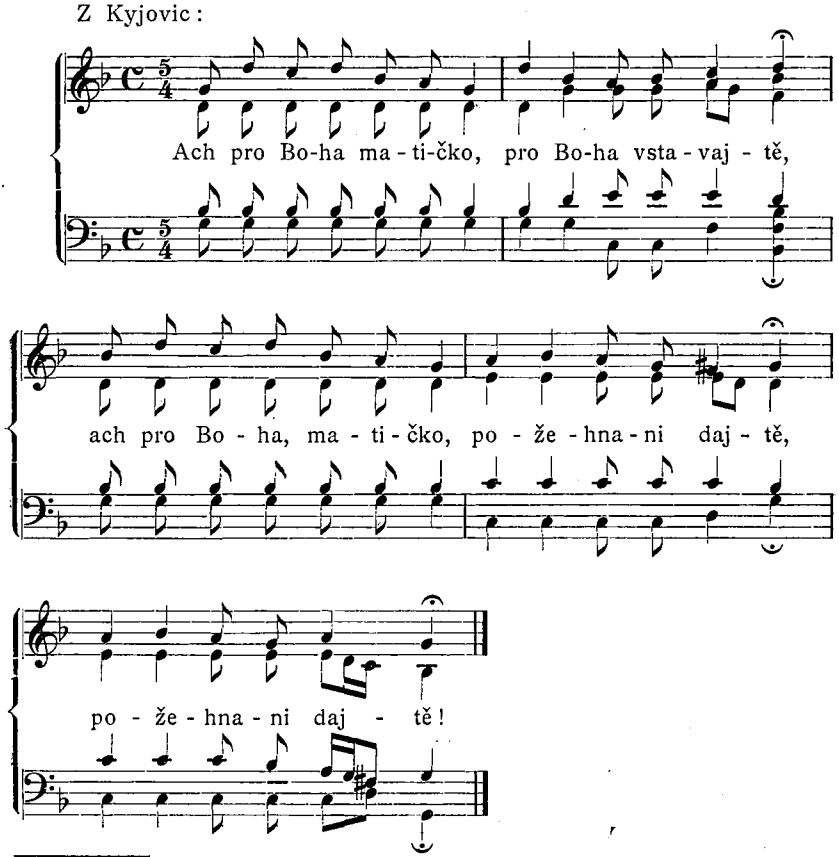
Starosta představil ženicha veselníkům takto: »Ctění a poctiví páni hosti! Ctený pan otec a jeho milá manželka se svým milým synem Vás všech uctivě vítají a Vás všeckých prosí, abyste Jim tu laskavost prokázali a za ně se nestyděli, ale jich do chrámu Páně doprovodili a potomně do příbytku jejich se najíti dali. Ty pak, milý synáčku, jsi za vše svým drahým rodičům povinen za jejich starosti se odsloužiti. Dnes staneš se mužem, ale synem býti nepřestávej. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi. Dříve než odejdeš do chrámu Páně, popros milých rodičů za požehnání.« Po této promluvě klekne ženich na bílý, uprostřed světnice prostřený šátek, děkuje rodičům za všecko a odprošuje třikráte: »Prosím Vas tatičku (matičko), pro Pana Boha, pro pět ran Krista Pana, pro matku Boži, pro všecky svate, odpustě mi, co sem Vas rozhněval.« Napřed otec, pak matka přistupujíce, kropí jej svěcenou vodou řkouce: »Požehnej Tebe Pambu všemohuci, aby se Tobě na tem světě dobře vedlo. Ve jmenu Otce i Syna i Ducha sv. Amen.

Jinde*): Ženichův starosta: »Diś došeł syn vaš uřoudzonego Bogem cilu, bo jest pověděno v Pismě svatym, že muśi opuśtiť člověk oitca i matkem a přiłučiť śe žoně, aby byli dva jednym ťałem. A že vstupi syn vaš v tyn řodny svionzek stavu manželkego, děkujem jo na mějscu jego, najpřod vom, kochano mamulko, co śte go za tyn čas Bogem vykozany pod srdcem nośili a vśicki boleśti, kěre śtě za něgo v ruznych utrapeňach přetrvoli. Vom, miły oitče, děkujem za vašu oitcovsku laskem a starośť, za vychovani a vśicki dobre přikłady, co śtě mu dovoli. Při tem vos też pytom na mějscu jego, ježe-li byśte mu odpuśtili, jeśli vos za svoje glupi lota jakimkolvěk zpusobym byl rozgnivol, a też mu oitcovskigo požegnaňa dopřol. Čitomy v piśmě svatym, že funduje oitcovski požednani złote domy na gławach děti — matčino přehleďstvo jich ale z gruntu vyvraco.« Ženich po požehnání líbá rodičům nohy, ruce a ústa.

Nejsou-li rodiče na živě, zvolí si ženich, koho chce, by je zastával; obyčejně poručníka.
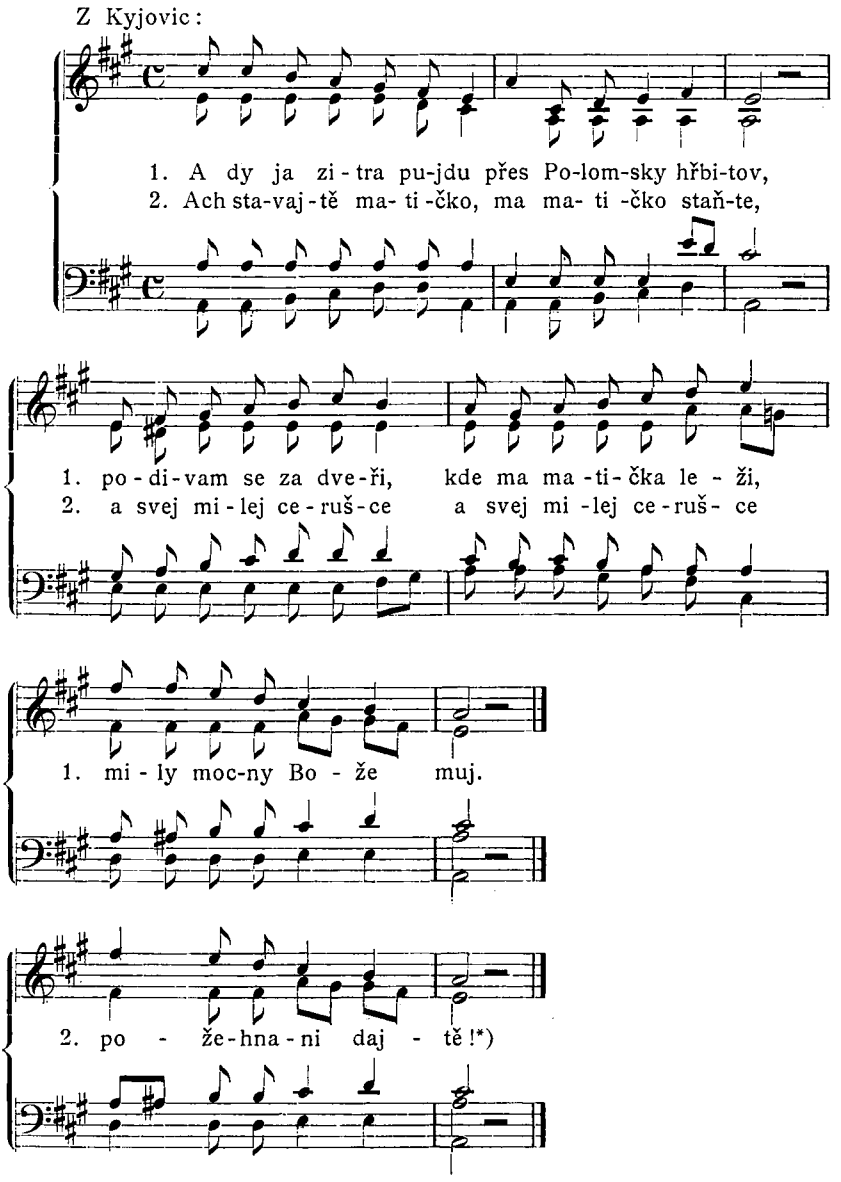
Zatím co žehnán jest ženich, zpívají družbové za průvodu hudby:

Z Kyjovic:

*) »Český lid« VIII., J. Vluka »Zvyky svatební ve Slezsku«.

Z Kyjovic:

V Šenově při požehnání otec a matka kladou ruce na hlavu synovu, modlí se obyčejně Otčenáš, a pak žehnají: »Vezmi požehnání rodičů ve jménu Otce, Syna i Ducha sv., abys ho nosil přes živobytí své. Amen.« Zatím hudba hraje píseň z kancionálu:

Král věčný požehnej požehnáním svatým
všecko nám dobré dej chudým i bohatým,
račiž nás naplniti svou svatou milostí,
potom k Sobě přijíti do věčné radosti.

*) Nápěvy k těmto písním opatřil mi dp. Jos. Knaibl z P. Polomi.

Požehnání přijdiž na nás všecky,
abychom po skonání vešli v ráj nebeský,
a tam s andělskou říší Boha Otce ctili,
dejž nám to o Ježíši Spasiteli milý. Amen.

V Orlové upozorňuje starosta otce a ženicha na obtížnosti stavu manželského takto: »Můj laskavý příteli, jest to dobře, ale já bych myslil, abyste mu to nejdřív rozmluvili, aby on neskorši (později) nenaříkal, že do stavu manželského vstoupil. Sv. Pavel stav mládenecký nejlépe vychvaluje a svatý Isidor zřetelně vyjadřuje, stav panenský přirovnávaje k slunci, vdovský k měsíci a zdrženlivých a poctivých manželů jenom k hvězdám, tak bych já myslil, aby zůstal v mládenectví.« Starosta však touto svou řečí ničeho nespravil, ženich zůstal na svém, proto vybral se na cestu do příbytku k nevěstě; kdykoliv jest jim jíti kolem kříže, hudba hraje a veselníci zpívají známou píseň:

»Tisíckrát buď pozdravený, ó kříži přesvatý,
milionkrát buď uctěný, tys to lůžko zlatý,
na kterém Kristus Pán, plný smrtelných ran
mou hříšnou duši, skrz svou smrt vyved z pekelných bran.«

5. *U nevěsty.* Když průvod dostal se až před dům nevěstin, zavřeli před ním vrata, někde vpustili je až na dvůr, zatím nevěsta se ukryla, ale tak, aby ženicha ze všech nejdříve uzřela. U vrat stála »vacha« (stráž). Strážce »pomurysaný« měl v ruce štětku a na plužných kolečkách »stupku« (na tlučení máku) — tak vše vypravené, aby to vypadalo jako kanon. Když jemu oznámili, co chtějí, vpustil je za zpropitné na dvůr; ve stavení ticho, jakoby veselí nebylo. Starosta zaklepal třikrát na dveře.

Starosta nevěstin povyšed a rychlo zavřev za sebou, ptal se: »Jaký je to hluk, co tu hledáte?«*)

Ženichův starosta: »První starosto, poníženě žádám, abyste mi a jiným příchozím za zlé neměli, že jsme se do Vašeho příbytku najíti dali. Že jsme přes hory doly chodili, jedné osoby hledali, o kteréž nám dobří lide zprávu dali, že zde v tom příbytku schována býti má, protož bychom ji rádi uhlédli (Kateřinky).

Jiná odpověď z Neplachovic: »Když se starý Tobiáš sestaral, poslal svého syna do světa, aby si nějakou pomocnici hledal. Naleznul ji a šťastně do svého příbytka dovedl. My jsme se též na ten způsob dnešního dne na tak dalekou cestu odebrali, abychom nějakou pomocnici nalezli; tu nám dobří lidé zprávu dali, že v tom příbytku má se zdržovati. Tak, pane starosta, já bych prosil, aby nám byla předvedena.«

Ještě jiná odpověď z Jakubčovic: »Odpusťte, že přicházíme bez opovědi. Stratila se nám bílá holubička, hledáme ji, zaletěla k Vám do dvorečka.«

Nevěstin starosta: »Holubička se Vám stratila? Holubičku hledáte, a s takým hlukem přicházíte? Tu jí jistě nenajdete.«

*) Jiný variant je ve spise »Čechové v Pr. Slezsku«, III. vyd. str. 50—52.

Ženichův starosta: »My víme jisto, že tu je, viděli jsme ji vletět komínem. Ukažte a vydejte ji nám.«

Nevěstin starosta: Když vy holubičku hledáte, po čem pak ji poznáte?«

Ženichův starosta: »Naše holubička je jak růže červená a má pérka bílá a zelená.«

Nevěstin starosta: »Viděli jsme bílou holubičku, zelenou ratolest v zobáku měla, snad ze dvorečka uletěla, ale takové podivné jsme neviděli! Půjdu se podívat jestli tu je. (Odejde do domu, zavře za sebou dvéře.)

Hudba spustí, starosta se vrací se starosvatou, která je vyšňořena vřetenem a kůželem a předouc vesele se točí k hudbě a zpívá. V Malenovicích postaví přede dveře židli a podá starosta na občerstvení rosolky neb vína, však nikdo nesedne.

Nevěstin starosta se táže: »To-li je ta vaše holubička, co sem přiletěla do dvorečka?«

V Neplachovicích jinak: »Nejmilejší pane starosto, tu jest ta, po které se zháníte, ona ráda dlouho běhá, lože nestýlá, jizby nevymětá, do krčmy ráda chodívá, ba i chlapy ráda líbá.«

Ženichův starosta: »Ach, ta to není; naše byla celá bílá, jako májová vonička a měla pérka zelená.«

Přidka (tak nazývá se starosvatka) rozzlobená hodí koudelí a vřetenem: »Pane ženichu, když jsi k nám chodíval, přes ty ploty skákával, a včil mne nechceš?“ Chodil jsi k nám dvě leta, tři zimy, trhal jsi cejchy, peřiny, a včil mne nechceš?«

Starosta ženichův se táže: »Jaké pak cejchy? Já o žádných nevím. Co pak se ti zazdálo?«

Přidka: Jaké byly? Také byli: Jedny vaperové, druhé papírové, třetí kvakové a čtvrté — čtvrté —«

Ženichův starosta: »No, ty čtvrté?«

Přidka: »No, těch nebylo.« Odběhne.

V Kateřinkách nevěstin starosta předváděl přidku řka: »Pane starosta! Já jsem podle možnosti se vynasnažil, abych Vám Vaši žádost vyplniti mohl, co se mi také poštěstilo, že jsem tuto chudobnou, ale pracovitou osobu vynašel, která by se pro její pracovitost snad tomu mladému ženichu nejlepší hodila za nevěstu. To byste snad lepší a pracovitější ve světě nebyl v stavu vynajíti, nebo ačkoli není tak jak sluší za nevěstu přistrojena, ale taková pracovitá osoba časem zapomíná na jídlo a pití i spánek, a jak přísloví zní, »že se pěkne misky nenaji, kdy na ni nic něni«, tak já doufám, že se s touto spokojíte a jiné žádati nebudete.«

Zenichův starosta není spokojen, proto nevěstin přivádí jinou, řečně: »Nejmilejší pane starosta! Že mi tou pohrdáte, předvádím vám jinou. Když na mě přijde, já jsem s touto velmi spokojen. Hubičku má švarnou, očička milé, v šatek ozdobena, myslil bych, že by mohla být každému hodlivá.«

Předvedená přední družka ptá se: »Já jsem to, pane ženich?«

Starosta: »Také s Tebou nic nemáme, ani Tebe nehledáme.«

Družka: »Také mne neznáte? To je pěkné. Však se podíváte.

Pane ženich, když jsi k nám chodíval, po zahradě jsi mne vodíval, hrušky, jablka a ořechy jsi trhal, do fortušku mi je dával, a že mne rád máš, jsi říkával. Jestli nechcete věřiť, můžete si je změřiť. Tu je máte!« (Při tom vysype z klína hrušky a jablka na zem k nohám ženichovým, řkouc dále:) »Já ti o to ovoce nestojím, já ti ho pod nohy hodím.«

V Jaktaři řečnila družka takto: »Vítám Vás, přátelé, na to moje vesele, a Tebe obzvlášť pane ženich! S velikou radostí jsem na Tebe čekala, od velké radosti ani nesnídala. Pane ženich, co to nového, že tu tolik lidu shromážděného? Snad už přišel čas k oltáři jíti, ruce spojiti, lásku vyjeviti a Tebe si vzíti? Pane ženich, než ranní dennice vzešla, já jsem do zahrady vešla, kvítka tam trhala, věnec z nich uvila, bych se Tobě, drahý ženichu, zalíbila.

Starosta: »Nevěsta býva smutná, neveselá, Ty však jsi hrubě rozpustilá? zde máš peníze a jdi.«

Družka: »Podívejte se, milí přátelé, na ty štědré darovatele! Co s tím mám dělat, nejlíp dětem rozdať.« Jinde: »Já o Vaši záplatu nestojím, jenom pana ženicha volím. Pane ženich, chodils k nám přes ulice, přes ty naše vinice, aby o tom nevěděli naši rodiče. Nevěděla jsem o tom sama jediná, věděla o tom celá dědina. Snad si myslíš, že už nevím, jak jsme spolu sedávali v komůrce na stolečku, a jídali sladké věci při měsíčku, jestli mi nechceš věřiti — to Tě má přesvědčiti. (Vhodí mu bumbíky před nohy.) Tu jich máš.«

Starosta: »Nedělej nám hanby, kdo ví, kdes toho nasbírala, abys nás pohněvala.«

Družka: »Pravda Vás hněvá? Víš, pane ženich, jak jsme spolu seděli na latě, byls tehda v modrém kabátě, dávals mi víno ve sklence a chtěls jedno kvítko z mojeho věnce. Včil se Ti už nelíbím? Ale já ani o Tvoje víno nestojím, já ti je pod nohy hodím.« (Vezme z klína láhev a vrhne ji ženichovi pod nohy, řkouc:) »Nestojíš Ty o mne, nestojím já o Tebe. Pane ženich, to jsem nemyslila, že tak tvrdé srdce máš, že v tu poslední hodinu si budeš hledati nevěstu jinu. Ale já vidím, že nemůžem se domluviti, tak se musíme rozloučiti. Já se od Tebe odebírám a jinou nevěstu posílám. Vinšuji Ti mnoho štěstí, málo chleba, mnoho dětí.«

Jiná řeč přední družky, jež má tvář zaobalenou bílým šátkem, v Pusté Polomi: »Vítám Tě, pane ženichu milý! Přešel jsi všecky krajiny, přešel jsi celou krajinu slezskou, hledal jsi pannu hezkou. Žádná se Ti nelíbila, každá jaksi chybná byla. Ta jedna měla trochu křivé nohy, ale to byl drak dosť šikovný, druhá měla trochu velké zuby, to že prý je žebrák hotový a ta třetí byla bílého těla, to jsi se bál, že by ti robiť nechtěla, ale já, pane ženich šumná jsem, červené líčka mám a ještě se Ti nelíbím?«

Starosta: »My s Tebou nic nemáme, ani Tebe nehledáme.«

Družka: »Tož mě jsi též za blázna vodil, když jsi ke mně do komůrky chodil? Víš, jak sme spolem po zahradě chodívali,

jablka, ořechy sbírávali, víš, jak jsme chodili spolem po jarmarečku, kupoval jsi mi červenou a bílou šněrovačku, abych se ti šněrovala, abych tenká chodívala. (Hodí mu šněrovačku.) Ještě jsi mi nezaplatil, cos mi hlavu pochlupatil, dvanáct pár střevíček a patnáct pár rukaviček, co jsem s Tebou na jarmarečku a při muzice potrhala, tisíce hubiček nadávala. Svědomí Ti bude vyčítať, kolikrát mě byls pokoupať. Lásku poznať po prstýnku, tu ho máš, Ty nevěrníku.« (Jinaké znění:) »Víš, jak jsme sedávali u povětrníka na latě, Tys mi dával prsteneček ve zlatě, já se Tě o něj neprosím, já Ti ho pod nohy hodím.« (Hodí mu slaměný prsten pod nohy.) »Víš, jak chodili jsme po Linderačce a Karlovicích[1]) po tom slavném rynku, tams mi dával vína sklenku, tu ho máš.« (Vhodí sklenici.) Ženich jí nabízí peníze, aby od něho upustila, ona ale praví: »Já mám peněz dosť, u veverky dvě měrky, u líšky dva míšky, u zajíce půl páta tisíce, já mám peněz ne na sta, na tisíce, ale možu jich měřit na vrtle, na měřice, a pan císař má od nich klíče. (Vytýkají ji, že je škaredá atd., poněvadž se šátkem zakrývá, ona se nedá, řkouc:) »Já jsem se na to přikryla, abych se ti nezošklivěla a Tvojím falešným svědkům« nezalíbila. (Znovu jí dává ženich peníze, ona je přijímajíc dí:) »Já odstoupím, ale k oltáři přistoupím.« (Zavolá na muzikanty:) »Páni muzikanti, zahrajte mi kusek, aby si pan ženich nemyslil, že já po něm mám smutek.« (Pak zpívá:)

»Dostala sem grajcareček, dostala,
pravěla sem Pambu zaplať, pravěla.«

Družka odběhne a starosta nevěstin vpouští hosty do světnice řka: »Pojďte, hledejte si sami co chcete.«

Starosta ženichův: »Šlechetní a vzácní páni a paničky, též všeci družbové a družičky, mnoho nám za zlé nemějte, na naši řeč pozor dejte. Jezdili jsme daleko široko, hledali jsme hluboko vysoko, hledali jsme velikého pokladu, ale dobří lidé dali nám tu radu, že má býti v tomto domečku. Že ho hlídají krásné panny i vzácné panice, jak nějaké komornice. Ukažte nám toho pokladu, my ho nežádáme ze žádné chtivosti, ani ze žádné falešnosti, také my tu druhý poklad máme, a ten Vám k Vašemu dáme. Nezdržujte dlouho naši žádosť a rozmnožte všech přítomných radosť.« (Když domluví, otevrou se dvéře, načež starosta nevěstin vystoupiv, častuje předního družbu, řka:) »Vítám Vás milí hosti, že jste přišli ku naší radosti; vím, že jste poklad hledali, ale povězte, co byste zaň dali? Však my jsme se dověděli, že sebou máte krásného ženicha, který pro náš poklad pospíchá. Jemu ho chceme dáti, ať se těší z jeho krásy. My však za to propuštění musíme byť vyplaceni. Až ženicha uhlídáme, jistě že Vám poklad dáme.«

Podle schopností a nadání starostů řečnilo se déle neb kratčeji, za poslední doby velmi zkrátka odbyla se prosba za vpuštění do příbytku a o nevěstu.

[1]) Karlovice jsou dědinka, čítají několik čísel u silnice vedoucí z Bilovce do Opavy, od Bilovce půl hodiny vzdálená. Linderačka jest asi 8 chalup v lese mezi Těžkovicemi a Pustou Polomí, patří do Těžkovic.

Když starosta ženichův poprosil o přístup, nevěstin starosta poslal příchozím láhev vína — »počastnu«. S počastnou však nebyl starosta ženichův spokojen, proto nespokojenost vyjadřoval tímto způsobem: »Pane starosta, my nejsme s touto počastnou spokojeni, ale žádáme tu osobu, kterou před několika dny náš ženich tu zanechal.«

Starosta nevěstin po krátkém vymlouvání otevřel veselníkům, a ti ocitli se ve světnici, kdež ve jménu všech mluvil starosta ženichův: »Šlechetný pane starosta, též páni hosti. Nemějte nám za zlé, že jsme tak smělými byli a do tohoto příbytku přistoupili, neb jsme již dosti cesty vykonali a nikde jsme tohoto pana ženicha — nevěsty neuhlídali. Poněvadž jsme přesvědčeni, že ona zde ve Vaší společnosti má své meškání, tož bych já Vás žádal ve jménu tohoto pana ženicha, byste mu ji ke stavu manželskému vydali.«

Nevěstin starosta vyhledav nevěstu, přiváděl ji řka: »Nejmilejší pane starosta, tak jsem hledal, kde jsem mohl, kde jsem věděl, až jsem na poslední místo přišel, kde od své maličkosti svůj pokojík měla. Tam jsem ji našel všecku smutnou a truchlivou a v pláči postavenou, tuto Maryku Čechovu, nastávající Drozdovu. Nermoutí se ona, nejmilejší pane starosta, nad námi spolu sebranými, ani nad tímto nastávajícím manželem, ale ona se rmoutí a spolu se loučí se svými rodiči, sestrami a upřímně jim děkuje za těžké vychování, a ubírá se z tohoto domova, jak by jak živa zpátkem se navrátiť nesměla, a oddává se již pod moc svému nastávajícímu manželu a opouští všeckých. Tak já vám ji odevzdávám, nejmilejší pane starosta, za dokonalou a náležitou ženskou, rád bych, aby ženich si jí vážil, jakožto své pomocnice, nerád bych slyšel, aby se jí nějaká křivda stala, já jí přislibuji ve všem protivenství nápomocen býti. Se svojí strany vám vinšuju štěstí a zdraví, sv. božské požehnání a po smrti království nebeské. Amen. Podejte sobě pravé ruce a buďte sobě věrni.« (Nevěsta podala pravici ženichovi, a potom všem příchozím s jeho strany.)

Když nevěsta byla s podáváním ruky hotova, starosta její odevzdával ženichovi tři dary na talíři, které Pán Bůh všemohoucí uděliti ráčil, totiž ratolestku, vyšívanou šatečku a věnek zelený. »Tento první dar (Neplachovice) — ta ratolestka zelená nám přináší první radosť a potěšení, jak Noemovi přinášela, když v potopu světa plynul a vypustil holubici, která mu přinesla ratolestku zelenou se stromu olivového na znamení, že se už Pán Bůh smiloval a vody umenšiti ráčil. Tak nejmilejší pane starosta, kdyby tento mladý ženich buď v nějakém neštěstí neb v nějaké starosti postaven byl, tak nech si na tuto dnešní ratolestku vzpomene, tak i on jako Noe potěšen bude. Tak Vám odevzdávám tento první dar.«

V Jaktaři starosta odevzdávaje »trojjakou« ratolesť s bílým kvítkem, řečnil: »Hleď na tuto ratolesť s bílým kvítkem, nermuť nevěstu žádným zbytkem. Z archy Noemovy vypuštěná holubička vrátila se brzo do hnízdečka, vracej se ty domu za cinkání zvonů, nebude pak hádek ve tvém novém domu. Počínej svou práci

ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého, přijde božské požehnaní do příbytku tvého. (Trojí ratolesť značí nejsvětější Trojici.)

Starosta nevěstin v Neplachovicích: »Tento ale druhý dar, totiž ta vyšívaná šatečka, ta nás upamatuje na našich prvních rodičů Adama a Evy, když oni těžce zhřešili a z ráje vyhnáni byli, tak si museli v potu tváře chleba dobývati a pot s čela šatečkou stírati, také nás upamatuje na Pana Ježíše zkrvaveného, jemuž sv. Veronika šatečkou pot utřela. Tak kdyby, pane starosta, tento nový ženich a mladá nevěsta v nějaké těžké práci v potu tváře se potili, ať se tím šatečkem utírají. Tak vám odevzdávám tento druhý dar.«

V Jaktaři: Tu máš šáteček, utírej si jím při práci pot, při muzikách, darebnostech, dluhů nerob!«

Starosta nevěstin v Neplachovicích: »Tento ale třetí dar, nejmilejší starosta, ten věnek zelený, když já naň pohlednu, já na něm nevidím žádného počátku ani konce, tak já prosím, pane starosta, Boha všemohoucího, aby mezi tím stavem manželským láska a svornosť nikdy konce neměla. Tak Vám odevzdávám ten věnek zelený za dukáteček červený, a já jako posel vezmu ba i dva. (Ženich vyňal podle zámožnosti dvourýnčák nebo dukát a podal jej starostovi, jenž jej vhodil nevěstě do klína, řka: »Aby toho neubývalo, ale přibývalo.« (Kateřinky.)

V Jaktaři: Pozři na věneček, ten nemá počátku ani konce, též láska Tvá ať jest bez konce.«

V Pusté Polomi ženich dostával hedvábnou šatku a voničku se zelenou stužkou, již připínala nevěsta.

Za požehnání děkuje ženich: »Děkuju Vám rodiče, že Jste mi tu nevěstu tak řádně a poctivě vychovali a mi za ženu dali. Pán Bůh Vám to zaplať.« (Políbí ruce a vstanou.)

Po těchto obřadech bývá malá »počastná«, při níž ve Slavkově u Opavy přední družka přála nevěstě: »Něvěsto drahá, již je tady ta hodina blahá, od dávna vinšovaný čas, když nevěstou státi se máš. Do stavu manželského vstoupíš, milá paní nevěsto, s námi se loučíš. Srdečné jest naše přání, by Ti dal Bůh požehnání. Pán Bůh laskavý ti ho dej, nás vždy v lásce zachovej.«

Co veselníci se bavili, snažila se nevěsta vytratiti, aby mohla pod věnečkem podojiti krávy a kydati hnůj, neboť prý krávy pak hodně dají mléka.

Na Těšínsku u Čechoslovanů s malými odchylkami dály a dějí se podobné obřady u nevěsty.

Starosta ženichův třikráte zaklepe na dvéře obydlí nevěstina. Starosta nevěstin otevře dvéře, veselníci vejdou.

Ženichův starosta počne[2]: »Pochválen buď Ježíš Kristus! Prosím Vás laskavý příteli, abyste nás nechal v tomto domě odpočinouť. Jsme moc z daleka.«

Nevěstin starosta: »Vy Jste vůdcem nebo tlumočem toho lidu, vůdcem jako byl Mojžíš Israelitům nebo Holofernes při městě Bethulii a tlumočem jako Josef egyptský před bratry měl tlumoče, když za nich mluvíte, tak též za nich všeckých práv budete. Možná, že Jste se zmýlili. V jizbě, můj milý tlumoči,

[2]) Jiný variant viz v Česk. lidu, VIII., str. 371.

toho lidu nesměstnáme, to jsem vraz (včil) těžký na to, třeba udělati času nejméně 14 dní.«

Ženichův starosta: »Můj laskavý příteli! My jsme se nezmýlili. Jest mezi námi mládenec, kterému se ve sně ukázal anděl a mu dobře naznačil tu chalupu a numero, do kterého má jíť a svou nastávající manželku hledať.«

Nevěstin starosta: »Jak by tak bylo, půjdu se hospodáře zpytat, jestliže se v jeho domě zdržuje taká osoba a také ho o odpočinek pro vás poprosím.« (Za chvíli přináší bílý chléb s ratolestí rozmaryjanovou, hovoře:) »Tato zelená ratolesť v tom chlebě zastrčená ukazuje Vám též naději, že Jste přišli do toho pravého domu a že Jste našli, co hledáte.« (Příchozí nechtějí se posaditi, až vyřídí své poslání; též starosta nevěstin nechce tak lehko vydati nevěsty, rozličné uváděje námitky:) »Stav manželský uráží srdce rozvážlivých rodičů, jest ten raubíř, který jim odebírá pracovníky na jejich stará léta, když již pracovať nemohou. Sv. Ambrož praví, že z myšlénky stavu manželského opouštějí dítky své rodiče tak jako kuřata slepice. Příčiny toho jsou rozličné, buď že dítky nezkušené již nechtějí žíti chlebem, kterým bez starosti nasyceny byly, aneb jim nechutná chléb, který bez starosti požívaly. Ale jak zkusí, teprv litují, a rády by se povrátili tak jako marnotratný syn do svého otce, ale již nemohou, neboť praví písmo svaté, že stav manželský jest nerozdvojitelný svazek, který nemůže žáden rozervať, jedině smrť. Přes stav manželský zarůstají chodníky i cesty dítek do otcův. A jestliže Jste Vy ten svoditel a odmluvili Jste syna od starého otce, tak jako synové Jakubovi Benjamina, tak jste zarmoutili otce, jako tito Jakuba až do hrobu tmavého.«

(V Orlové ženichův starosta hájí se jak umí, až konečně udolá starostu nevěstina, tak že předvede nevěstu.)

Nevěstin starosta: »Můj laskavý příteli, pane starosto, našel jsem tuto panenku, nepřetiví se, ale já ji přednes' slova, což rodičů její zarmoutila a řekla: »Vidím, že jest v tom vůle Boží.« A dala v ruce mé a uvila věneček zachovalého panenství svého a posílá napřed jako nejvzácnější bohatství manželské ženichovi svému, tak jak poslala Rebeka do domu Isákova napřed stáda ovec a volů, tak já vám to oddávám, toliko sobě spodek (talíř) vymlouvám. Též posílá šatečku, že ona chce býti jeho věrná pomocnice a že chce jemu pot stírať jak on unavený z práce přijde. Ta šatečka má všeliké barvy a kvítko to znamená, že na stav manželský všelijaké kříže a zármutky přicházejí, tak abyste to spolu trpělivě nesli. (Z Orlové: Nyní obrátí se k nevěstě, řka:) »Nevěsto, já tebe oddávám pod vínkem Tvému nastávajícímu manželovi, jako oddával Jezus Kristus nejmilejší matku Janovi.« (Dále mluví k oběma:) »Ale, ženiši nastávající, abyste sobě nemysleli, že do toho stavu manželského jest nějaká radosť a rozkoš vstoupiti, neboť na ten stav přicházejí všelijaké kříže a zármutky z návodů lidských a ďábelských, ale jestliže dobře činiti budete a Pána Boha se báti a lidi v uctivosti míti, tak Vám Pán Bůh žehnati bude.« (Obrátě se k starostovi ženichovu pokračuje:) »Tak můj milý příteli, oddávam ji v ruce Vaše ve jménu nejsvětější trojice, Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha sv. Amen.«

Ve farnosti Borovské nevěstin starosta podal příchozím »štruclu« na talíři, v niž zastrčena rozmarýnová halouzka. Tito se potěší, že halouzka-pérko z holubice. V Pr. Slezsku obdařili hosty buchtou v podobě klíče upečenou. V Malenovicích buchta patří manželce starostově; rozmarýn připne družka na kabát nebo klobouk ženichovi.

Když něvěstin starosta odevzdával šatku a ratolesť na Těšínsku, řečnil takto: »Milí přotěle! Když še styskoť počalo Noemovi v korabě za potopy śviata vyiťa na źemi, vypustil krkavca a chťoł še jim dozvědět, ježeli už upadło vody. Ale krkavěc věncej nepřileťol; proto vypustil po 14 dňu golembicem, kěro přileťala a doněsla olivovu ratolesť. Tež jo vom diś doneś na znameni ratolesť, co vom iśto zpusobi radosť nad tym, že śe podobno golembica do tego domu navrotila. Svato Veroniko, jak viďola Krista Pana pod jařmem křiža zpocenego, śéna s glavy šatek a podala go jemu, aby śe utřil. Take něviasta pośila takovy šatek ženichovi, aby śe mog utřiť, jak bydě v potu tvaře pracovať a o ňu pečovať: mo tež vyznam tynto šatek utrpnośti žoniny nad manžolem. Vionek, kěry je caly okronglý a žodnygo počontku ani koňca nimo, mo znočiť mezi vama někonečnu łaskem, kěra vžena počontek a nimo končiť až do śmrti. Tak vom, mily přotělu, oddovom ty dary a prošeno, abyśtě zaslali upřimny nějaki dar něviastě. Rotoleśťum něvyrozumivomy nic inego, jako že ona oblubnica N. N. o kěru mě žondatě, Panym Bogem je nařidzona tymuto młoděncovi.«[3])

V Malenovicích, jak nevěsta předvedena, podal jí ženich pravou ruku a otočil se s ní třikrát ve světnici. Pak zasedne celá svatba k snídaní; kdo již posnídal, obejde kolem stola a vyjde ven. Když jest čas jíti do kostela, starosta nevěstin učiniv krátké naučení snoubencům, prosí rodiče za požehnání pro ženicha a nevěstu.

»Též ale ještě než odejdeme do chrámu Páně, jest naše povinnosť, když člověk chce nějakou svátosť přijmouť, jest povinen se svojimi příbuznými se smířiti, jakož čítám v Písmě sv.: Chceš obětovati dar svůj na oltáři, rozpomenul jsi se, že má bratr Tvůj něco proti Tobě, nech tu daru před oltářem a jdi smiř se s bratrem svým a potom přijď obětovat dar svůj. Tak jest této nevěsty povinnosť. Ale vidím, že to pro zármutek srdce nemůže, tak já za ni Vás, milí rodičové prosím, skrze Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého, přes pět ran Krista Pána, přes bolestnou Panenku Marii a všecky svaté prosím, všecky sousedy a kamarády a kamarádky za odpuštění. (Přítomní odpovídají: Odpouštíme.) — Vás milí rodiče, prosím ještě, abyste jim otcovské a mateřské požehnání udělili.

Rodiče, položivše ruce křížmo na hlavu ženichovu, pak nevěstinu žehnají (nejprv otec): »Mé dítě! Požehnej tobě všemohoucí Bůh z rosy nebeské a z tučnosti zemské ve jménu nejsvětější Trojice. Žehnej tobě Bůh Otec, Syn a Duch sv. Amen.

Když nevěsta odchází do kostela, béře kříž, jenž v chrámu se posvětí, téhož užívá se pak v rodině při zaopatřování.

(Pokračování.)

[3]) Vzato z »Česk. lidu« VIII. str. 373.

Jan Nepom. Sedlák,

kanovník kapitoly Pražské a spisovatel český.

Letošního roku slaví jubileum pětadvacetiletého kněžství muž velice zasloužilý, spisovatel slovutný, pracovník v církvi a na národa roli dědičné přičinlivý, kanovník o spolkový život velice se zajímající, vzácný lidumil, poslanec na sněmu českém — Jan Nepom. Sedlák. I neváháme podati stručný nástin bohaté činnosti jeho.

Jan Nepom. Sedlák narodil se dne 9. dubna 1854 v obci Tajanově č. 13, vsi to od Klatov půl hodiny na západ vzdálené, kde rodiče jeho Václav a Terezie, rozená Fišerová, měli selskou živnost. Odtud docházel do školy do Klatov, tam vstoupil i do gymnasia, které absolvoval roku 1872. Vyučovali zde tehdy až do let sedmdesátých emauzští benediktíni. Sedlák studoval od prvé až do poslední třídy s vyznamenáním.

Po maturitě byl přijat do kn. arcib. semináře v Praze, kde studoval v letech 1872—1876 na bohoslovecké fakultě Pražské university a byl u věku 22 léta a 4 měsíce s papežskou dispensí dne 9. srpna 1876 od zvěčnělého kardinála Bedřicha Schvarzenberga, knížete arcibiskupa Pražského, na kněze vysvěcen. Otec Sedlákův se toho dne nedožil, zemřelť už dne 17. dubna 1875; ale matka jeho zesnula teprve 29. ledna 1898 v požehnaném věku 75 let.

Po svém vysvěcení kaplanoval Sedlák v německé části arcidiecése, a to v Erpušicích u Stříbra a v Chodově, pak přišel 23. října 1877 za kaplana do Rokycan, kde pobyl přes pět roků.

V Rokycanech stihla Sedláka zvláštní příhoda. Roku 1878 nadešla známá okupace Bosny, i byl povolán jako kaplan k činné službě vojenské a stal se duchovním správcem c. k. polní nemocnice č. 20, v níž za dobu čtyř měsíců vystřídalo se na 10.000 nemocných i raněných všeho druhu, z nichž i mnozí zemřeli. Dle toho lze posouditi, co měl Sedlák jako správce nemocnice práce a starostí. I bylo mu nabízeno, aby ve službě vojenské setrval, což on odmítnul rovněž jako vyzvání, aby se stal vychovatelem ve šlechtickém domě. Toužil po duchovní správě, proto se vrátil v prosinci do Rokycan na svoje kaplanské místo.

V únoru roku 1883 stal se farářem ve Velkých Popovicích na patronátě barona Fr. Ringhoffra na osadě čítající přes půltřetího tisíce obyvatelů. Zde působil zdárně 8 roků. Ač přetížen namahavou duchovní správou, přece se připravoval k doktorátu a podrobiv se čtyřem rigorosům, byl 14. února 1889 za doktora bohosloví na universitě pražské prohlášen.

Kardinál Schönborn seznav výtečné schopnosti Sedlákovy, povolal ho roku 1890 do Prahy za tajemníka kn. arcib. konsistoře a diecesního soudu. Jaká tíha prací a zodpovědností tu ležela na bedrách horlivého tajemníka! V uznání všech zásluh byl Sedlák 27. června 1901 zvolen za kanovníka vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta v Praze, v kteréžto hodnosti posud

trvá. Jako kanovník zastával a zastává Jan Sedlák rozličné úřady a hodnosti. Hned po své installaci 16. srpna 1891 jmenován skutečným radou kn. arcib. konsistoře a nastoupil 2. prosince téhož roku i úřad kancléře.

Za nedlouho stal se zkušebním komisařem při farním konkursu a radou duchovního soudu ve věcech manželských a trestních. Ježto velikou námahou při svědomitém vedení úřadu kancléřského zdraví jeho trpělo, vzdal se koncem srpna 1897 čestné této funkce.

Po smrti probošta dra. Eduarda Tersche zvolen při doplňovací volbě v prosinci roku 1898 za poslance sněmu Českého v kurii velkostatkářské a zasedal ve školské komisi.

Od počátku roku 1896 je Jan Sedlák ředitelem »Dědictví Svatojanského«, které pečlivě vede. Za jeho vedení vyšly tyto cenné spisy: Ekertovy »Církve vítězné« svaz. III a IV., překlad Gaumeův: »Trojí Řím« svaz. I. a II., »Výklad epištol na neděle a svátky«, Dra. Podlahy »Výklad katechismu velkého« a Dra. Jana Sedláka »Čtvero knih Tomáše Kempenského o následování Krista«. Do budoucna má Sedlák plány vydati české dějiny a některé zábavné spisy, aby se v podílech Dědictví vystřídalo poučení s ušlechtilou zábavou!

Roku 1901 zvolil si Jeho Eminence ndp. kardinál kníže arcibiskup kanovníka Jana Sedláka za průvodčího na visitačních cestách po osadách v českých vikariátech.

Vystupuje veřejně a neohroženě v katolických spolcích a sjezdech. Tak byl při druhém sjezdu katolickém v Praze 1898 předsedou komise tiskové a vydatně zasahoval do debaty o předmětě tak závažném. O druhém literárním sjezdu družstva Vlasť roku 1900 přednášel s pochvalou přijatou řeč o dějinách »Dědictví sv. Václava«.

Za své zásluhy byl jmenován čestným členem rodné obce Tajanova u Klatov a Kunic na bývalé osadě Popovické, poněvadž se zde přičinil za opravu filialního kostela své kolatury.

Jak obětivým a horlivým je ve spolkovém životě, jak lidumilným a dobročinným, nasvědčuje, že v krátké době stal se zakládajícím členem družstva Vlasť, »Arnošta z Pardubic«, spolku přátel školních bratří, jednoty k pořádání slavností sv. Jana Nepomuckého na kamenném mostě v Praze; je činným a zakládajícím členem mnoha vzdělávacích a lidumilných spolků, zejména Dědictví sv. Prokopa, Svatojanského, Maličkých, Cyrilla a Methoděje, sv. Ludmily, jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta na Hradčanech, družiny bl. Anežky, Arimatejského spolku, Johannea, spolku sv. Josefa, Klárova ústavu pro slepce, spolku paní sv. Ludmily, bl. Marie Anežky, bratrstva sv. Michaela, spolku paramentního, jednoty sv. Václavské, spolků obstarávajících obecní kuchyně pro ferialní osady, sanatoria tuberkulosou stížených, křesťanských socialních spolků atd. atd.

Z toho viděti, kam Jan Sedlák obracel a posud obrací svoje příjmy. A není téměř katolického literárního podniku, by nebyl jeho podporovatelem a odběratelem.

Kanovník Jan Sedlák je mnoho let i literárně činným a to hned v bohosloví na podnět proslulého Beneše Třebízského,

svého dobrého přítele. Počal překlady povídek z francštiny a němčiny, pak psal povídky původní, které uveřejňoval ve »Vlasteneckém Kalendáři«, »Blahověstu«, »Šumavanu«, »Čechu«, v příloze »Domácnosti«, časopisu »Háj« a jinde.

O sobě vyšlo od Jana Sedláka: »Praskevja, dívka Sibiřská«, z francštiny jako první práce toho druhu, vydáno kn. arcib. knihtiskárnou v Praze r. 1875; »Věrná dcera«, z němčiny, u Jana Kytky r. 1876; »Farář ze zeleného ostrova«, řada feuilletonů nejprve v »Čechu« v r. 1886, pak o sobě zvláště. Jako původní práce vyšla od Sedláka povídka »Na zámečku« ve Vlasteneckém Kalendáři r. 1876, »Matka Retl« v Šumavanu v Klatovech r. 1878, »Vina a pokání« v Blahověstu r. 1876, »První oběť obrazotvorců«, historická povídka v Blahověstu r. 1880, »U studánky« ve Vlast. Poutníku r. 1891.

Dále vydal pro školy: »Liturgický kalendář« v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně r. 1880, »Řád mše svaté« v kn. arcib. knihtiskárně r. 1892, »Homilie, devět řečí duchovních o modlitbě Páně« u B. Stýbla v Praze 1882, dílo obsáhlé o 134 stranách. Mimo to psal kázaní do sbírek kazatelských »Posvátné kazatelny«, »Pastýře duchovního« atd.

Jan Sedlák sepsal a vydal modlitební knížky: »Modli se a pracuj« v r. 1891 a »Tomáše Kempenského o následování Krista« r. 1900, obé v kn. arcib. knihtiskárně.

Sestavil a v Brně vlastním nákladem u rajhradských benediktinů vydal monografii: »Farní osada Velké Popovice«, kde byl farářem a material sbíral s neunavnou pílí. Při nastoupení nového arcibiskupa vydal životopis: »Kníže arcibiskup Pražský Leo svobodný pán ze Skrbenských« r. 1900 v Praze. Přeložil z němčiny »Protináboženské časové fráze ve světle pravém« v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně r. 1895. V »Pokroku«, »Čechu« a »Blahověstu« psal r. 1878 úryvky z vojenského života dle vlastní zkušenosti. Uspořádal také »Zprávu o II. sjezdu československých katolíků« r. 1898. Dodával od r. 1886—1891 různé články do Vlast. Poutníku a skorem padesát vědeckých pojednání z duchovní zprávy, církevního práva, hlavně manželského, uveřejnil v »Časopise katol. duchovenstva« od r. 1883—1901. Zejména jmenujeme obsáhlejší pojednání »Theorie a Praxe« r. 1883, »Učení sv. Pavla porovnáno s učením sv. Jakuba, Petra a Jana« r. 1889, »Mše matice náboženské v Čechách« r. 1899 (vyšlo též jako samostatné dílo nákladatem autorovým). »Dějiny dědictví sv. Václava (1669—1900) v roč. 42. (Také vyšlo r. 1901 jako samostatné dílo nákladem autorovým.)

Jan Sedlák napsal mnoho článků (37) k Doplňku Riegrova Naučného Slovníku, svaz XII. V Domácnosti v r. 1880—1881 uveřejnil překlad z francštiny »Vzkříšení mrtvé krajiny«, cenou poctěné dílo Mel. Bourotte.

Toť stručný přehled života a činnosti v církvi, národě a literatuře vzácného muže, který slaví 25leté jubileum svého kněžského působení. I je se nadíti, že ještě mnoho vykoná a četné zásluhy si uloží o církev i vlast při vysokém postavení svém.

Alois Dostál.

O mravním sebevědomí lidstva.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Velice tedy klamou sebe i čtenáře spisovatelé, kteří za příkladem *Johna Stuarta Milla* vykládají, že mravní zákony a předpisy našeho svědomí podobají se úplně zákonům mluvnickým, uměleckým anebo předpisům zdravotním. Není tomu tak, poněvadž v zákonech mravních a předpisech našeho vědomí jest mnohem *více* a *jiné* působivé síly než v zákonech mluvnických a v předpisech zdravotních, jež jen *přemlouvají* lidskou vůli, nikdy však jí *neváží jménem mravní povinnosti.* Předpisy zdravotní a pravidla mluvnická přesvědčují především *rozum* a staví před oči *pošetilost*, které se dopouštíme, nedbajíce jich; zákony mravní způsobují však v nás *povinnost* a staví před oči *mravní zlo* (škodu), kterého se dopouštíme, když jich nedbáme; zde tedy není jen rozumové zlo, ale i zlo mravné a *převrácená vůle!* Nešetříme-li mluvnických a zdravotních zákonů, cítíme, že chybujeme hlavně proti *sobě*; nešetříme-li však zákonů mravních, cítíme, že chybujeme hlavně *proti Tvůrci,* pak proti sobě a jiným; zde nestojí před námi již jen pošetilost, zde stojí před námi též zodpovědnost, hříšnost a vědomí viny pro urážku *vyšší Bytosti!* To jsou *fakta* naší každodenní zkušenosti; proto třeba bude odpůrcům jiný důkaz vésti, aby seslabili působivost mravních zákonův a postavili je jen na výši *lidských* předpisů, zbavujíce člověka *mravní povinnosti* říditi se jimi. Chyby proti gramatice, — tak učí rozum a zkušenost, — jsou docela něco jiného než chyby proti mravnosti: je tedy i působnost zákonů gramatických docela jiná než působnost zákonů mravních a nesmí býti s ní zaměňována i když superiorita mravní působnosti je snad nemilá! Pro pravidla mluvnická nikdo dosud nepodstoupil smrti; pro pravidla mravoučná byli však mnozí umučeni. I starým pohanům byla známa velikost mravní zodpovědnosti, jak svědčí jejich předáci Plato, Cicero, Seneca a Juvenal, kteří jednostejně vyznávají, že »největší dopouští se podlosti, kdo svědomí porušuje« a pro ctnosti všecko (i své dobré jméno) neobětuje. Pěknou episodu o tom zaznamenánu máme v životě *sv. Tomáše Aquinského,* jenž kdysi předčítaje v refektáři a opraven byv pro výslovnost kteréhosi slova, vyhověl chybně akcentujícímu oprávci a opakoval inkriminované slovo dle jeho návodu *chybně.* Spolužáci upozornili Tomáše po lekci na nesprávnou opravu a tázali se, proč vyhověl chybujícímu censoru. Světec odpověděl: Nezáleží tolik na tom, chybí-li se výslovností nějakého slova proti gramatice, jako když se chybí neposlušností proti mravouce! Vyhověl jsem chybujícímu oprávci a udělal jsem chybu gramatickou, abych nechybil proti poslušnosti a neudělal chyby mravné!

Ať tedy pozorujeme přirozený mravní zákon nebo hlas svědomí lidského a první čili hlavní zásady mravnosti, jak je nalé-

záme v každém člověku, všude vidíme, že se představují jako něco vyššího, posvátného a božského, upravujíce poměr náš nejen k nám samým, ale též k jiným a hlavně vůči *Bohu*. Moment *mravní* tak jest v nás spojen s pojmem *božským*, že právě tato vlastnost jest jeho *význačnou* částí, dávajíc mu vlastně všecky přednosti, kterými se honosí. Přemýšleti o mravnosti a nepřemýšleti o Bohu, jejím zdroji, regulatoru, soudci a odplatiteli, téměř ani nemožno, nechceme-li činiti násilí své přirozené zkušenosti. Vzdělaní, nevzdělaní, zločinní i ctnostní lidé této pravdy každodenně dosvědčují. A také opak toho jest pravdiv. Pomníš-li na Boha, cítíš ihned svou mravní k Němu povinnost a chceš ho ctít i poslouchati — jako chtíváš jísti, pomníš-li na prázdný žaludek. Plané řeči mluví, vyznal filosof *Herbart*, kdo o Bohu mluví a ihned nemyslí na své povinnosti k Němu; plané řeči mluví o Bohu, kdo ihned nepředstavuje si Boha jako *Svatého*, s Jehož vůlí má se srovnávati lidská vůle; plané řeči mluví, kdož o Bohu řečňuje a *odplatitele* v Něm nespatřuje; odplatitele, Jehož tak dlouho hříšník obává se, dokud Ho neusmířil a od Něho odpuštění nenalezl.*) Nechtějíce dále rozebírati podivuhodný psychologickomravní úkaz pokojného a nepokojného svědomí, jež jednoho uprostřed slávy, moci a blahobytu až k zoufalství dohání — lid to vyjadřuje lapidárně, řka: *svědomí ho hryze!* — druhého uprostřed utrpení a nezaslouženého ponížení i v neštěstí naplňuje blahou spokojeností, nechtějíce rozebírati zjevu řečeného, toho jen ještě na konec této prvé stati připomínáme, že moderní éthikáři, následkem své evolucionistické theorie, všecka tato fakta našeho vnitřního života buď úplně jako nepravdu zavrhují, nebo se snaží oslabiti je svými výklady o původu, oprávněnosti, působivosti a všeobecnosti mravnosti, dovolávajíce se suggesce, dressury a nesrovnalostí, jimiž svou vysvětliti hledí! Který názor jest hlubším, přirozenějším, vznešenějším a pravdivějším, usoudí čtenář bez rozpaků, přidrží-li se své vniterné zkušenosti, která zajisté tam rozhodovati povolána jest, kde se o ní jedná a mluví. Platí-li fakta zevnějšího, fysického a kulturního života, proč by neplatila fakta vnějšího, duševního a mravního života, zvláště když tak neodolatelně jsou působiva a nejen v jedinci ale vůbec v celém lidstvu zjištěna! Zač by vyhlásili protivníci svou theorii, kdyby ji jen polovicí této pravdy mohli přiodíti?

2. Co jsme dosud sami v sobě spozorovali o základních věcech mravního sebevědomí, vypozorovali a potvrzují také jiní lidé, pohané i křesťané, učenci i nevzdělanci, kulturní i divocí národové. Předveďme si především *povšechné jich názory* a pak probírejme *jednotlivosti*, jež v té příčině staří i noví národové dali na jevo.

Především upozorňují nás znalci lidského pokolení, že nikde není a nebylo národa ba ani nárůdka, jenž by neměl zcela žádné mravnosti a mravního vědomí; kdo opak tvrdí, zasluhuje, aby odkázán byl v říši bájek a nepravdivých výmyslů. »Jako není národa bez řeči a bez náboženství, tak není národa bez mravnosti a mravního sebevědomí,« volá *dr. Schneider*, jenž ve

*) *F. Herbart*, Werke B. II. 302. Podáváme ne doslovně, ale dle smyslu.

svých spisech snesl ohromný materiál éthnografický všech možných cestovatelův a badatelův, dokázav téměř číselně názorů, kterých proti odpůrcům myšlénky náboženské a mravné obhajuje. Kdekoli bytosť lidská, jež zdravého rozumu svého jen poněkud správně užívá, všude též *svědomí*, jež v ní mluví jako *hlas Boží*, zvěstujíc jí ne povšechně, ale detailně hlavní předpisy přirozeného zákona mravního a ukazujíc, *jak* jim v jednotlivých případech sluší rozuměti a jak je třeba prováděti. Mravné představy, zásady a názory, mravné povinnosti, popudy a úmysly *společné* celému lidstvu — ovšem společné v hlavních jen obrysech, — nalézá svědomitý badatel ve všech zvycích, příslovích, zařízeních a náboženstvech na celé zeměkouli. A podivná věc, že společný tento mravní fond lidstva působivěji jest vepsán v přirozenosti lidské než na pergamenu a v zákonníku.

Není též pravdivo, že nejnižší formy náboženské (čili nejšpatnější náboženské systémy) nemají na dobro prvku mravního. Znalci zjistili, že mnohá náboženství divokých pohanův obsahují sice mnoho nepravdivého a tytýž i zhoubně znemravňujícího, ale nikdy ne jen nemravnost a nemravnost, poněvadž všude lze pozorovati vedle stránek stinných také stránky jasné, to jest: vedle názorů nemravných mívají ubozí divoši také i názory mravné, i když často všelijak znetvořené. Nikde není také náboženství, jež by nevšímalo si mravnosti a nepůsobilo v ni. Kdo »vynalezli« do konce i protivu mezi náboženstvím a mravností u pohanských divochů, měli slávu a radost ze svého vynálezu jen dotud, dokud se o ní jiný přesvědčiti nechtěl na základě důkladných studií a pozorování, která na místě svědomitě provedl čest a zásluhu *tuto* (obhajovací práci) nemají jen badatelé křesťanského smýšlení, ale i liberálové a výslovní antimonotheisté. Každé dosud známé náboženství, ať jest jakkoli znešvařeno, ukládá svým vyznavačům *povinnosti*, čímž nejlépe svůj mravný prvek ukazuje. Zvláštní pozornosti zasluhuje všude u všech pohanů přicházející bedlivost *ano úzkostlivost*, se kterou snaží se dosti činiti náboženským a mravným povinnostem svým. Nepopíratelno jest, že celá životospráva i nejdivočejšího pohana podléhá vlivům a představám jeho náboženško-mravním: nejen život privátní, ale i rodinný, kmenový a veřejný jest podmiňován všude myšlénkou náboženško-mravní: i v ukrutnostech, které pohané páší při svých obětech atd., jest to patrno. V názorech svých, náboženško-mravních spatřuje divoch vždy něco vyššího, posvátného, božského. Svědomí mívá divoch mnohdy velice převrácené, ale přece jen mívá a hledí mu učiniti zadost (úcta k rodičům, pomsta nepřátelům atd.), tak že i zde probleskuje první předpis přirozeného mravního zákona: Čiň dobré a střez se zlého! Přišlo-li se na »docela bezbožné a na docela nemravné« divochy, kteří prý o Bohu a mravu nemají ani tušení a docela zlovolně všecky podobné myšlénky odvrhují, »přišlo se« na to proto, že se na to přijíti *chtělo*, nebo že ubozí divoši byli nesvědomitým jednáním svých »osvětitelů« *připraveni i o tyto své věci*, jako byli a dosud bývají připravováni o všecko jiné: o svobodu, o čest, o majetek a o vlast! Hlavní otázkou zde jest: Byl ubohý divoch dle své původní nezkažené přirozenosti docela bezbožným a nemravným?

Odpověď na ni zní negativně a odpůrcové jsou nuceni *hledati* nejpokleslejší (!) jednotlivce a nárůdky, o nichž to smí aspoň zdánlivě a na nějaký čas tvrditi (t. j. dokud se to nevyšetří). Povšechné pravdivosti tohoto fakta nesmí žádný odpůrce zapříti; povšechně jest jisto, že i zdivočilý pohan bez mravného sebevědomí není a že je opírá o moment náboženský, hledě mu úzkostlivě vyhověti i za okolností, které krev a život od něho vyžadují.

Ve všech pohanských náboženstvech jest dále patrno, že *vyšší nadpozemské bytosti* jsou považovány původci, ochránci a odplatiteli mravního řádu a vrozeného zákona člověku s jeho přirozeností. Každý divoch dá ti stejnou odpověď k otázce: Proč tak anebo onak činí? Ukáže totiž *na sebe* a pak *k nebi* nebo tam, kde vyšší bytost cítí. Tím také nejsprávněji vůbec odpověděl o otázce nábožensko-mravné. Dle názorů všech pohanských národů vedou bohové a duchové bedlivou péči o všechny zákony a předpisy nábožensko-mravní, trestajíce přísně každého jich rušitele a přestupovatele, jakož i odměňujíce zde i onde všecky, kteří zachovávali, co zákony jmenované přikazují. Zde není ani jediné dosud uznané výjimky, a přece je tento úkaz tak zvláštní důležitosti v celé sporné záležitosti. Manželství, oltář, smrt, duše a rodný krb, všecko podléhá *bohům*, všecko má svá nedotknutelná *práva*, všecko vyžaduje zvláštních ohledův a povinností. Zachovati tyto faktory dle daných předpisů považuje pohan *po vůli boží svou mravní povinnosti*, a domnívá se tak velice řádným, zbožným a ctným i spokojeným býti, jak velice je zachovává. Rušitele těchto řádův a faktorů považuje úhlavním nepřítelem svým, protivníkem božstva a provinilcem, jež všemožně trestati dlužno. — Zde máme tedy opět nový moment v mravním sebevědomí lidstva: moment ukazující, že řád mravní *platí z nejvyšší* (božské) *vůle* nejen v srdci jednotlivce, ale vůbec *v celém lidstvu a u veškerém a veřejném* a národním životě jeho! Fakta toho ať si všimnou, kdož napořád vyhlašují, že prý náboženství jest věcí soukromou: psychologie a dějiny lidstva usvědčují tento názor ze *lži*. Náboženství jest *společným* věnem lidstva a následkem toho privátním i veřejným, rodinným, státním i národním požadavkem, od něhož žádný jednotlivec ani sebe ani jiného *právem* osvoboditi nemůže!

V jednotlivostech přidáváme na vysvětlenou a odůvodněnou hořejších názorů toto:

Kulturní národové staropohanští hlásali nábožensko-mravní názor, jak jsme jej právě byli podali, tak určitě, jasně a celistvě, že *odpůrcové křesťanství dovolávali se ho proti nám* (a dosud se ho rádi dovolávají)*) na důkaz, že křesťanství v té příčině — pokud jde o obsah myšlénky nábožensko-*mravní* — nic *nového* nevykonalo. Jmenujeme starého *Celsa* a *Juliána* odpadlíka, dle nichž křesťanství prý jen špatně staropohanskou mravouku okopírovalo. Sir James Makintosch, Condorcet, Kant a mnohočtený

*) Na př. *prof. dr. Masaryk* v Základech konkr. Logiky str. 180. »Doličovati podrobně, jak ze směsice mythů a filosofie křesťanský názor světový se ustálil« atd. A v Litograf. Přednáškách o *Dějinách* filosofie str. 269. určitě dí: »Dojista posuzovati budeme křesťanství jako *vývoj* prvků již *vyvinutých*.« Viz o tom mou polemiku na str. 107. a následující.

Bukle ubezpečují s patrnou tendencí, že nic na světě nedoznalo tak malé změny, jako ideje nábožensko-*mravní*. »Činiti jiným dobře, potlačovati z lásky k nim choutky své, milovati bližního jako sebe samého, odpouštěti nepřátelům, potlačovati náruživosti, ctiti rodiče, poslouchati představených — toť hlavním obsahem morálky lidstva, Pravdy tyto před tisíci a tisíci lety byly již známy a nebylo jim přidáno ani písmenky všemi kázaními, homiliemi a texty, které přičinili jim theologové a moralisté.« (Bukle v Dějinách civilisace). Nechtějíce se zatím příti o nesprávnosti názoru tohoto, pokud *takto* hledí křesťanství v jeho *pravém* významu odčiniti, přijímáme z celé myšlénky za pravdu doznání, *že ideje mravní v staropohanském lidstvu určitě vysloveny byly a hlavní předpisy přirozeného zákona mravního representovaly* před nadpřirozeným zákonem, jejž cele Kristus Pán světu přinesl, dokázal a *absolutní* normu všem budoucím po Sobě věkům zanechal, zdokonaliv a povznešeným učiniv řád přirozený (mravní), dav celému (přirozenému i nadpřirozenému řádu) nejen sankci, ale i pomůcky a slíbiv náležitou odměnu, takže teprve v tomto dokonalém nadpřirozeném řádu má lidstvo i normu i prostředky i cíl i odměnu. To jest však též, co jsme *zde* chtěli míti dokázáno, že totiž kulturní národové staropohanští mravní sebevědomí *měli*. Můžeme tedy jíti dále, když nám to protivníci tak stkvěle *potvrdili* ve své upřilišené snaze křesťanství již zde všeho nového a nadpřirozeného zbaviti. Tak dotvrzuje se někdy pravda i proti vůli protivníka!

Podiváme-li se ku starým Řekům, uznamenáme všude, že u nich taktéž mravní sebevědomí *existuje* a nábožensky zabarveno jest. Učenci upozorňují, že již *řeč* tohoto slavného staropohanského národa vykazuje příbuznost pojmů náboženství a mravnost. V *Odysseji* označuje se několikráte věrnost poddaných a spravedlnost knížat slovem *bázeň boží*. Pozdější spisovatelé vyjádřují slovem zbožnost opak spravedlnosti. Attičtí tragikové libují si slovem »zbožnost« vyjádřiti svědomité plnění povinností proti cizincům a zemřelým, zvláště věrnost v učiněné přísaze. Celý stát se všemi svými právy a zákony byl starým Řekům dílem a zřízením božím. Kdo vyučil Mina na Krétě zákonům a kdo vyložil právo Lykurgovi v Delfách? Bohové! Xenofont i Plato jsou přesvědčeni, že třeba tázati se *bohův* o radu ve změně zákonů. Spravedlivé zákony světské jsou ohlasy zákonů Božích; nikdo jich nesmí beztrestně přestoupiti. Zákony našeho svědomí jsou věčny, nikdo z lidí jich nevymyslil a nikdo jich nezruší; pořád jsou platny a nikdy nesestárnou (Cicero). Filosofové, dějepiscové, státníci a básníci jakož i lid řecký osvědčují jako jedněmi ústy přesvědčení celého národa pořád ve stejný smysl, že totiž existuje vládce světa, jenž řídí osudy lidské, odměňuje (mnohdy i zde) dobré a trescе zlé. Odměna dobrých lidí zde na světě učiněná jest starým Řekům podstatnou částí světového pořádku božské spravedlnosti. Zdaž není tímto duchem provanuta? (Homerova básnická skladba.) Trojanští propadli zasloužilému trestu bohův, poněvadž jeden z nich zneužil práva pohostinného a ostatní nedostáli slovu potvrzeného přísahou; Achilles jest trestán pro nezměrnou pomstychtivost. Kreon, původce tragické smrti

Antigony, zlým svědomím téměř jest umučen a lid z toho béře poučení, že nižádný člověk nesmí shrdati zákonem bohův! I Antigona konec konců trpí pro vinu rodinnou; bohové jsou tedy spravedliví a trestají chyby provinilých, užívajíce k tomu (Kreon) rozličných nástrojů. Zdaž vše to nepotvrzuje *mravního* sebevědomí starořeckého, založeného na náboženství? Jsou tedy staropohanští Řekové povolanými svědky v záležitosti naší.

Staří Římané zdědili řeckou kulturu a filosofii, spojivše je s vlastní sobě vědou politicko-právnickou. V Římě ovšem nebylo tolik jemnosti ducha jako v Athénách, ale přece i zde ukazuje se zdravý smysl všelidský. Starořímská mravnost jest sice jiná než starořecká, ale přece je to mravnost a totéž sebevědomí mravné jako v Řecku, založené opět na víře v bohy čili na náboženství. Kdy učinil starý Řím jakou smlouvu, kdy podnikl jako státní (ústavní) změnu, kdy dal zákony, aby se nebyl bohů o radu dotazoval a jim celou záležitost nesvěřoval? První ctnosti občanskou bylo, vyplniti povinnosti státní, rodinný a domácí život, zdaž všecek neopíral se o vůli boží? Dî multa neglecti dederunt mala Hesperiae luctuosae,*) praví *Horác.* Z čehož patrno, že se bohům připisoval značný vliv v osudy lidské, a že vědomí viny bylo považováno zasloužilou příčinou trestu! *Cicero* vyznává, že nebude-li v lidu římském pocty k bohům, nebude ani spravedlnosti mezi lidem, a stát vezme za své: státní a občanský život byl tedy dle tohoto filosofa podmíněn idejí náboženskou a mravní. Prorocké slovo Ciceronovo se opravdu splnilo, když zbožná druhdy Róma zavrhla bohy a hleděla si všeho druhu rozkošnictví nedbajíc, že dobrý mrav a počestnost prchají z města i z říše, ustupujíce nejhanebnějším zhýralostem, (paederastie, uvolněné a téměř *neplodné* (!) manželství atd.) a všeobecné mravní pokleslosti. (Ó, Roma *venalis!*) Okřídlené slovo o zlatém oslu, jenž na jisto měl upustiti sobě vstup do nedobytného druhdy Říma, nejlépe charakterisuje úžasnou pokleslost Římanův. I v této přesmutné a ode všeho vyššího takměř odpoutané době nezaniklo však přece úplně mravní sebevědomí, jelikož jasný jeho plamen — svědomí — *trápil* nitro přemnohých a vpaloval jim do duše znamení nespokojenosti, do níž mísilo se vědomí viny, zaslouženého trestu a touha po polepšení života. Persius, Iuvenál, Tacitus a Suetonius mají zásluhu, že *nám* o tom dochovány spolehlivé zprávy. Všeobecná touha po »Osvoboditeli« a učiteli nebeském byla v dobách bezprostředních před Kristem Pánem všeho toho projevem a opětným důkazem, že lidstvo nemůže se tak velice zapomenouti, aby pozbylo zděděného sebevědomí náboženskomravního.

Odvozovati zákony lidské z vůle Boží, není produktem řecko-římské kultury, nýbrž diktatem lidské přirozenosti, jak už jsme z počátku byli napověděli. V tom smyslu pohlíželo též staré kulturní pohanstvo i na *povinnost,* jež k zákonu vázala: *viděli v ní cosi posvátného, vyhovujícího nejen člověku, ale i božstvu.* Pozoruhodno

*) Bohové *zanedbaní* dali okusiti mnoho zleho truchlící Hesperii. Nedbalost ta nebyla však *dlouho* v Římě známa; teprve po válkách punských, kdy nesmírné bohatství a rozkošnictví pokazilo zbožné starořímany, přestalo platit (pro aris et focis.)

jest, že téměř ve všech posvátných knihách staropohanských kulturních národů připomíná se »prvého a nepsaného zákona«, jejž prý božstvo zákonodárcům zjevilo (a takořka před očima drželo, když osnovali zákony lidské). V Rig-Védách se praví (k Varunovi): Zákon podepírá tvůj trůn: právem spojuješ národy! V perských památkách se vypráví o zákonu, jejž Ormuzd svým kněžím do ucha našeptal, a jejž Zoroaster později v písmo dal. Podobně to jde u jiných staropohanských kulturních národův, a všude tytéž základní názory jsou patrny: zákon věčný a zákon přirozený božstvem byly dány, majíce býti podkladem všech zákonů lidských, jež jsou jich výklady. Positivní obsah všech těchto zákonitých ustanovení jest zahrnut asi v tomto: člověk jest povinen Boha ctíti, mezi rodičemi a dětmi vládni láska, šetři práva pohostinného, nevraždi, nekraď, nepodváděj, nesmilni, necizolož, křivě nepřisahej a nesvědčiž, danému slovu a učiněné smlouvě dostojiž. Vtipně upozorňuje zde Dr. Schneider, že všecky předpisy jmenované nebyly by nikdy s to, aby si byly vynutily bezpodmínečného uznání a absolutní poslušnosti, *kdyby v nich nebylo shledalo svědomí každého svůj vlastní ohlas.*

Jak má se věc s národy pohanskými *necivilisovanými?* Odpověď jest krátká a dalekosahající. Dosud nebylo nalezeno na celé zeměkouli ani v nejzastrčenějším koutku — vykládá náš autor — nikde národa ba ani kmene tak divokého a duševně poklesléhо, aby neměl ponětíčka o Bohu a své k němu povinnosti, aby neuznával základního předpisu přirozeného zákona mravnosti. Čiň dobré a střez se zlého! Potvrzuje se tedy starý výrok *Ciceronův,* že není národa tak nevzdělaného a barbarského, jenž by neměl *oltáře,* následkem toho náboženství a mravnosti, poněvadž tyto dvě ctnosti všude spolu se jeví, jsouce podařeným lícem i rubem lidské přirozenosti. O staro-pohanských *nevzdělaných* národech, pokud historie mluví, všude tytéž nachází faktory náboženssko-mravné myšlénky, jak jsme je shora podali, tak že není třeba zvláště toho doličovati. Ani odpůrcové neopovažují se toho popírati, jakkoli slídivě mezi *novodobými* divochy všude pátrají, aby universálnost naší myšlénky vyvrátili.*) K této tedy záležitosti mezi *novodobými* pohanskými divochy v následujícím přihlédneme, a hlavně k těm, o kterých to bylo výslovně popíráno.

Slavný missionář anglický, protestant *David Livingstone,* tvrdí o kmenech *černošských,* že jich představy mravné o zlu a dobru nikterak se neliší od představ našich. Opravy prý by potřebovalo vlastně jen jich mnohoženství. Připouštíme, že názor tento jest příliš benevolentním a opravy potřebným; zajisté vyjádřuje však aspoň tolik pravdy, že úplná neznalost přirozeného zákona mravního jest u černochů vyloučena. Také *Oskar Lenz,* obhajuje v tom smyslu Černochův, tvrdí určitě, že docela dobře znají rozdíl mezi zlým a dobrým. »Mravnost černošská na Kongu,« vypráví missionář *Koller,* »jest taková, že by mohla býti vzorem mnohým civilisovaným Evropanům.« »Mohu tvrditi, píše týž auktor, že za sedm let, která jsem mezi Černochy na Kongu prožil, ne-

*) Pokud jde o staropohanské kulturní národy — Babyloňany, Asyrské, Foeničany, Egyptany, Židy atd., jest náš názor dějinami nezvratně dokázán; proto jsme jich neprobírali a jen řecko-římskými ukázkami se spokojili.

našel jsem tolik odporného a nemravného mezi nimi, jako jsem před tím viděl za sedm neděl mezi Evropany v městech, na venkově i v přístavech. V tom dávají mi za pravdu všichni missionáři, kteří zde na Kongu byli.« Nejvíce chválí se, že černoši jsou stydliví a přísně trestají manželskou zpronevěru. Dobré tyto vlastnosti existují ovšem vedle nedobrých, ale *existují* a ad absurdum přivádějí touristické spisovatele, kteří černochům mravní sebevědomí popříti chtěli. — Bašilangové, žijící v prostřední Africe, — sděluje Wissmann — trestají vražedníka ohněm, dopustil-li se přečinu rozvážlivě; přenáhlil-li se, bývá odsouzen k pokutě mírnější (musí dáti poškozené rodině v náhradu *otroka!*).

Rindley naříká, že mu bylo obtížným, vysvětliti pojem hříchu divokým kmenům *Austrálským*. Rádi věříme, upozorňujíce, že mravnost a mravní vědomí nejeví se a nezačíná jasnými pojmy o hříchu, ale je (i když konfusní) předchází a trvá i když jsou náramně primitivní a převráceny. *Collins* aspoň tvrdí o týchž kmenech, že dovedou činiti rozdíl mezi dobrem a zlem. Také lze je snadno získati, přijde-li se jim laskavě vstříc. Mladíci nesmí se oženiti, nechovají-li se řádně. Než mladík nabude práv dospělého, bývá k tomu zvláště připravován, aby poznal povinnost, pravdomluvnost, poctivost, úctu ku starým, věrnost manželskou atd. Také mají tito divoši zvláštní tresty, jimiž trestají přestoupení svých ustanovení (zákonů). Činu šlechetnému a ustrálští divoši s uznáním se podivují. »Dobré skutky dávají nám zvláštní příjemný pocit, proto je děláme«, říkávají divocí Tongové. A pak prý jsou tito kmenové bez mravního sebevědomí, nemajíce o něm ani ponětí.

Hlavní zákony přirozeného zákona mravnosti jsou ovšem jen v základních obrysech uchovány v srdci divošském; možno tedy vedle nich nalézti mnoho znemravnělého, zvláště uváží-li se zabedněnost, tupost, línost, lehkomyslnost, smyslnost a zděděné předsudky jakož i obtížné poměry a časy, ve kterých lidé (divoši zvláště) žijí, zápasíce ve dne v noci o vezdejší chléb. Tím se také vysvětluje, kterak i svědomí lidské mnohdy velmi otupeno a zanedbáno bývá, prokazujíc pramalý vliv na člověka a jeho praktický život. Však jsme již všickni víc než jednou zažili, kterak upoutají svědomí naše náruživosti a staré návyky; však jsme všickni každodenními svědky, kterak se zatlačuje jednotlivcovo svědomí veřejným míněním, strannictvím, hladem, (prostituce!) i blahobytem (panská morálka!), však jsme všickni očitými svědky, kterak se svědomí *dělá*, omlouvá i zamlouvá (neguje) mezi *vzdělanými* lidmi jménem kultury, umění a vědy, tak že *obzvláštním* jeví se nám muž, jenž si zachoval uprostřed všeho toho svědomí čisté, neporušené a nezávislé! Děje-li se tak mezi námi »kulturními intelligenty«, kterak by se tak nedálo mezi nevzdělanými divochy a polodivochy? Posmívají-li se svědomí učenci a filosofové, literáti a politikové, hřešíce *svévolně* a zúmyslně proti němu i ve věcech nejjasnějších,*) ký div, že ho nedbají a přestupují také nevzdělaní divoši; přestupují ne vždycky a ve všem, ale přestupují často a hrubě? Proč se také diviti přes příliš proká-

*) Realista *p. Machar* potupuje své bývalé učitele (i mrtvé!) a veřejně se chvástá, že v jeho slovníku není místa pro »vděčnost«.

zané veřejné nemravnosti divošské, když moderní kulturní poetové a umělci veřejně vystavují nahotu, posmívají se panenství (čistotě) a bez hanby popisují za příkladem Macharovým, kdy a jak utrhli »švarné zahradnici nejkrásnější květ, sotva jí bylo patnáct let!« Kterému divochu řekl kdy divoch, veřejně řekl (a napsal!), že mu bere »z vyžilé ruky ženu«, jako se stalo přednímu českému modernímu pěvci, *p. Vrchlickému*, od pokrokáře literární omladiny? O dalším raději pomlčíme, poněvadž uvedené na jisto dostačuje, aby se nezvratně poznalo, proč divošské svědomí jen tak slabě mluví, a nejen slabě, ale i zmateně a chybně mluví ve věcech mravních. Divochovo svědomí jest jako housle, jichž struny popustily; jen pevné ruky třeba, která by je znalecky naladila, a vydají opět čisté, jasné a krásné zvuky. Missionáři se o tom přesvědčili všude, kde se působení jejich ujalo. Přese všechnu pověru, kouzla a čáry, přese všechno snížení ženy, přese všechno zakořeněné otroctví a divé náruživosti, kterými ničilo a ničí pohanství mravní prvek v lidské přirozenosti, nepodařilo se mu v divoších úplně vyplemeniti a docela zničiti *mravní sebevědomí*.

Jak tedy hluboky jsou kořeny mravnosti a jaká nezničitelná moc udržuje vědomí o tom v lidské přirozenosti, když ani taková *duševní bída*, taková mravní schátralost a rozpoutaná náruživost, (kteréž u divochů spatřujeme), nedovedly se jich úplně zhostiti. Kdo zde nevidí vyšší a nadlidské (na lidech nezávislé) působení, nemá věru očí! Co lidé vytvořili, dosud vždy zase lidé zničili, a co v časích povstalo, dosud také vždy v časích zahynulo. Proč tomu není tak s mravním sebevědomím lidstva?

Jako u kulturních pohanských národů, tak také u nevzdělaných divochův opírá se mravní vědomí o náboženství: bezbožecká morálka je jim úplně neznáma a protivna. Opět tedy kapitola, o které by »moderně vzdělaný, myslící intelligent« měl přemýšleti, aby bludně nevyhlašoval, že v atheistické (bezkonfesní) morálce lidská přirozenost si libuje! — Celý veřejný, privátní, domácí a společenský život necivilisovaných národův ovládán jest přečetními ustanoveními, zvyky a názory, které nepopíratelně se opírají *o vyšší* bytosti, bojíce se jich, slibujíce jim, prosíce, zažehnávajíce, vyhrožujíce atd. V očích divocha jsou opravdu tyto »zákony« cosi tajemného, posvátného a božského; proto hledí jim dostáti s velikou svědomitostí, úzkostliv jsa i v maličkosti a prováděje, — co za svou povinnost má — vše do krajností, s bezohlednou přísností a tytýž i ukrutností, jak se o tom ve všech cestopisech s hrůzou lze dočísti. Smysl pro *povinnost* jest u divocha náramně vyvinut, zvláště smysl pro povinnost *náboženskou*, pro niž nešetřívá ani svého ani cizího života. Celý duševní obzor divochův jest zastřen (vlastně ohraničen) rouškou *víry*, kteráž ovšem následkem zlých okolností v pověru a čáry se zvrhla, ale i tak v divocha působiti nepřestala. Nerozum a sebevláda vede divocha, (určujíc, co smí a co nesmí) úcta před zákonem chrání ho špatného díla, nýbrž úcta k vyšší bytosti, kterou mu hlásá jeho náboženství. Víra jest první a jedinou pevnou hrází, před níž uctivě stojí a od níž jistotně se odrážejí nejhorší divochovy náruživosti. Předpisův a zvykův svého náboženství neopovažuje se divoch přestoupiti nikdy. Náboženstvím předepsanou přísahu a po-

tvrzenou smlouvu nepřekročí tento nešťastník i za nejhorších a nejtěžších okolností, ať dovolával se při tom božství, duchů zemřelých nebo jen domnělých fetišů.

Všecky divoké kmeny mají a znají »tabu« čili ustanovení, jimiž některé věci a některá místa vymaňují se z lidské moci a práva (užívání), stávajíce se zasvěcenými jen službě bohův a duchův. Ani nejopovážlivější divoch nedotkne se vědomě ničeho, na čem »tabu« jest; považujet *posvátnou* věc, místo i osobu, jež s »tabu« v konexi přišlo. Jak hrozny, obtížny a nebezpečny jsou přemnohé předpisy mrzké pověry — divoch jim přece dostáti hledí a nepřekročuje jich nikdy. Tento fakt jest bez výjimky; naplňuje nás tedy oprávněným podivem a přivádí zpět k mravnímu sebevědomí, jehož podivuhodné moci jsme se od počátku podivovali a jehož jsme i v duši divošské obhájiti chtěli, až se nám, již na základě těchto všeobecných dat, která jsme u divochů vypozorovali, snad dosti šťastně podařilo. Přidejme k tomu ještě i prokázanou divochovu závislost a úctu na duších dobrých i zlých, jakož i zvláštní poctu k místům posvátným, k hrobům zemřelých, poslušnost k pohlavárům kmenovým, víru v nesmrtelnost, snahu po usmíření rozhněvané vyšší bytosti, touhu po očištění, strach před špatnou budoucností (peklo) a naději v blaženost a věčnost, přidejme to k předcházejícímu a jistě odmítneme snahu, která chce divocha míti beze všeho nábožensko-mravního sebevědomí.*)

Na konec tohoto oddílu připomínáme, že dochované památky z dob *nejstaršího* člověka z dob mamutových *potvrzují* povznesenost člověkova *ducha* a dávají patrný důkaz o jeho duševní přednosti před zvířaty, tak že ani v oné dávné době člověka-zvířete fakticky nebylo a následovně opodstatněného důvodu není, proč by se o něm jinak soudilo — zvláště na poli náboženskomravním, než se soudí o pozdějším nekulturním i kulturním člověku. »Užívati lesních skrýší a skalních slují za obydlí lidská, není důkazem člověkovy nízkosti ani prokázané pokleslosti, poněvadž v těch doupatech tak si člověk na mnoze počínal, že o svém důmyslu patrné stopy i v této chudobě a zanedbanosti zanechal,« praví *Ranke*. »Megalitické stavby z mladší kamenné doby, tvrdí týž učenec, jsou povětšině náhrobky předákův i vznešených osob, dávajíce nepopíratelné svědectví o této prastaré periodě evropské kultury. K provedení těchto prací třeba bylo dobře promyšlené a jednotné činnosti mnohých, *jimž úcta k zemřelým byla svatou povinností.*«

(POKRAČOVÁNÍ.)

*) Strach před hněvem a pomstou nadpozemských bytostí, praví náš auktor na stránce 41., naplňuje divocha nezhojitelnou těžkomyslností. Usmířiti a udobřiti rozhněvané vyšší bytosti, chce ubožák za všech okolností; tato práce jest hlavním předmětem vší jeho touhy, strádání a obětavosti; k vůli této práci přináší oběti a ukazuje vytrvalost, která by i křesťanskému kajicníku slušela (*jinak* jsouc ovšem prováděna.) A jako znepokojuje se divoch k vůli uraženým duchům, tak naplňuje se klidem a radostí, kdykoli myslí, že vyšším bytostem se líbí; na jejich pomoc všecko důvěřivě skládá a v jich spravedlnost tak pevně doufá, že i ohnivé očiště se podrobuje, aby dokázal své neviny. Vede-li se mu dobře, přičítá to odplatě dobrých bohů za svůj řádný život; vede-li se mu špatně, vidí v tom zasloužený trest za chyby své, rodinné a kmenové. *Pechuel* vypravuje o Bafiotech, že svedenou nevinnost považují těžkým hříchem a neštěstím celého kraje, proto musí svůdník před knězem činiti pokání a potká-li kmen jeho po té neštěstí (na př. špatné žně), bývá duchům na usmířenou docela obětován.

Znělky biblické.

I.

Vše, co je v bibli, můžeš věřit klidně:
tu mluví Bůh a jinde lidé zas;
tu neomylný ve sluch hřmí ti hlas
a jinde duch, jenž sám se klame bídně.

Nad listy »knihy knih« jen skloň se vlídně;
ji nezmaří už prostor ani čas! —
Co v čase vzniklo, uzrá jako klas,
jak zralé jabko spadne očividně.

Leč od věků co stálo hotové,
nad sloupy tvrdší démantu a žuly,
čím sotva bouře různých dob kdy hnuly,
mudrci lživí, běsní králové:
to jistě od Boha má základ stálý,
to ani brány pekel nepovalí!

J. Milota.

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

[Pokračování.]

Výstup sedmý.

(Předešlý. *Pálený, Šalba, Votýpka, Kovář.* Přijdou zhurta, s hlukem, bez pozdravu, mají na hlavách.)

Pálený. Odbudeme tu schůzi. Není na to mnoho kdy. Za chvíli načínají u »dělnického mozolu« a budou míti ovar a jitrnice (obrátí se k Jeronýmovi). To půjde z pokladny — jak jsme tady. Vrazíte to do administračních výloh.

Šalba. Pracujeme pro blaho lidu a zasloužíme posilnění a oddechu.

Jeroným. Tak zasedejte, když je to takové!

Votýpka. Kocourek objednal plzeňské; ovar bude asi za půl hodiny. To budeme hotovi (zasedají).

Pálený. Předmět jednání?

Šalba. Boj proti klerikalismu.

Pálený. Tedy velmi důležité — nezáleží na slovech, jako na usneseních — na skutcích. Kdo si přeje mluvit a podati nám zprávu?

Votýpka (hlásí se, vstává, opře obě ruce o stůl a začne hlasitě, dryáčnicky, jako by mluvil k velikým zástupům). Bratří, bojovníci, soudruzi! Od té doby, co důkladným historickým bádáním nezvratně se zjistilo, že hanebnými úklady jezovitů přiveden na hranici mistr Jan Hus a stejně s ním slavný František Komenský — před tím podařilo se jim,

udolati Jeronýma — od té doby, kdy historie, učitelka národů, vyšetřila, že jezovité způsobili pád českých demokratů na Lipanech za Karla IV. r. 1771, od té doby víme, že největší náš nepřítel je klerikalismus a proti tomu musíme bojovati všemi silami, až do posledního dechnutí a škytnutí.

Všichni. Tak jest! to budeme!

Výstup osmý.

(Předešlí. *Běhal.*)

Běhal (nese plné ruce sklenic s pivem a postaví je na stůl). Dobré chutnání, pánové!

Pálený. Kdo ti to poručil, abys to nosil?

Šalba.
Votýpka.
Kovář.
Jeroným. } (Chytají se sklenic a pijí.)

Běhal. Nikdo, vždyť to mám jednou pro vždy nařízeno, když je schůze. Jíst přinesu hned. To přece patří k administračním povinnostem a výlohám.

Pálený (pije). »U dělnického mozolu« bude lepší, Kocourek objednal plzeňské. Tak pokračuj, Votýpko (Běhal odejde).

Výstup devátý.

(Předešlí bez Běhala.)

Votýpka (hodně se napije a pokračuje). A právě proto — abych se dlouho nešířil — musíme vystoupiti proti klerikální oslavě, která se tady chystá, musíme ji zmařiti.

Kovář (zatahá ho za kabát). Zkraťto, krenflajš vystydne!

Pálený. Tu také zmaříme, kdyby nevím co!

Votýpka. A to nejlépe provedeme, když oslavíme našeho neohroženého bojovníka, redaktora občana Jeronýma, který letos končí své dvacítipětileté působení pro blaho lidu. Sebereme mu čestný dar na penězích.

Výstup desátý.

(Předešlí. *Běhal.*)

Běhal (nese plné ruce talířů: párky, salám a pod.). Tady je to nadělení! Nechte si dobře chutnat! (Odejde.)

Výstup jedenáctý.

(Předešlí bez Běhala.)

Pálený (bere si a jí). To je tak něco málo, abychom dostali větší chuť na ten ovar.

Ostatní všichni plnými ústy jedí.

Votýpka (počne mluviti dál, ale má plná ústa a nemůže, vykoktá jen několik nesrozumitelných slov).

Kovář. My už rozumíme a netřeba déle mluviti a věc přetřásati. V týž den, co zdejší tmáři budou oslavovati faráře, způsobíme našemu slavnému redaktoru Jeronýmovi tu největší ovaci. Hlavní věc: sbírejme, aby čestný dar na penězích co nejskvěleji dopadl. A slavnostní řeč —

Votýpka (v tom okamžiku se zakucká, až se dáví. Pálený a Šalba přiskočí k němu a bouchají ho do zad. Votýpka kašle a vyvaluje oči, za chvíli se uklidní, oddechne si a škytavě praví): Sla-slavnost-ní řeč (kašle) -budu-míti-já!

Kovář. Tak to nezdržujme, nebo se nám tu ještě udáví. Pořád říkám, krenflajš vystydne — a o studený nedbám.

Jeroným. Bratří — přátelé! Jak vám mám děkovat za vaši neobyčejnou lásku ke mně!

Pálený. Jako předseda ukládám Votýpkovi a Kovářovi, aby provedli usnesení a všecko připravili. Co se pak týče tebe, bratře Jeronýme, netýká se to ani tak tvé osoby, jako naší společné věci, pro kterou pracujeme: blaho lidu! Vše pro blaho lidu!

Všichni až na Votýpku, který kašle: Vše pro blaho lidu!

Votýpka (sám mezi kašlem, když to ostatní už řekli) vše-pro-blaho-li-du!

Všichni (dojídají a dopíjí rychle, co zbývá; co nedojedli, strčí do kapsy. Pak odejdou).

Výstup dvanáctý.

(Chvíli nikdo. Po chvíli vstrčí *Běhal* hlavu do dveří.)

Běhal (pomalu přijde ke stolu a hledí na prázdné talíře a sklenice). To jsem si myslil, jako po vyhoření. Kde nic tu nic (ukazuje, obrácen k hledišti, prázdné sklenice a talíře). Co na nich bylo, je tam (ukáže, že to snědli) a tohle prázdné nechali pro blaho lidu. Jak mi zaplatí, hned mu s tím praštím — to je pěkná čeládka (uklízí se stolu). To by se člověk měl! Jen že já nejsem tak hloupý; přinesl jsem si také dvě sklenice a plný talíř. To se všecko vrazí do administrace (odchází s talíři a sklenicemi).

Výstup třináctý.

(Malou chvíli jeviště prázdné. Potom otevře *Běhal* dvéře, aby uvedl *Roberta Chytila*. Chytil je oděn velmi elegantně, má šedivé vlasy, dlouhý, šedivý vous, na nose skřipec, přes rameno havelok a cestovní tašku na řemenu po levé straně.)

Běhal. Prosím, Milosti, račte laskavě vstoupit. Račte se dobrotivě posadit. Račte shovívavě minutku sečkat, já doskočím pro pana redaktora. Hned tady budu. Pan redaktor šel k »dělnickému mozolu.«

Chytil (vstupuje). Prosím, já sečkám (Běhal zavře dveře za ním a zmizí. Chytil se rozhlíží opatrně a pátravě po světnici). Zde je tedy redakce listu, (ironicky) kterýž vše zasvětil práci pro blaho lidu. Jsem žádostiv na osobu pana redaktora, který píše takové srdcervoucí články. Zde ostatně (rozhlíží se) to vyhlíží docela slušně (hledí na věnec). Věnec se stuhami, nejspíše nějaká trofej z ochotnického divadla, nebo něco takového (usedne). Možno také, že se mýlím (zamyslí se). Ale ten sloh, ten sloh mě přivádí na stopu. Velice bych se divil,

kdybych se mýlil. Všelicos člověka klame, ale jak pravím: ten sloh, to je týž sloh, tytéž obrazy, obraty, přirovnání — a sloh, to prý je člověk, řekl myslitel Buffon. Týž sloh, tedy týž člověk (čte chvíli na stole položený časopis; zatím přijde Jeroným).

Výstup čtrnáctý.

(Předešlý. *Jeroným.*)

Jeroným. Poklona! Redaktor Jeroným! Prosím, mám čest?

Chytil (vstává, upevní si skřipec, sáhne do náprsní kapsy pro tobolku s navštívenkami, s úklonou). Prosím — čest na mé straně. (Podává mu navštívenku.) Hrabě Alex Dunin-Dembiński.

Jeroným (pokloní se, čte na visitce): Gróf Alex Dunin-Dembiński. Čemu mám děkovati čest tak vzácné návštěvy?

Chytil. Návštěva má platí vašemu listu — vlastně jednomu inserátu vašeho listu, a ovšem také vám, pane redaktore. Jsem polský šlechtic a upřímný přítel lidu (ukazuje časopis). Tenhle insert vašeho listu hluboce mě dojal (ukazuje insert).

Jeroným (přetvařovaně pohnutě). Ach ovšem, vzácný pane dobroději! To je smutný, tuze smutný případ!

Chytil (čte). »Vdova po dělníku, na pokraji zoufalství a smrti, prosí za smilování a milosrdenství. Muž její zahynul pod koly stroje v továrně, jediný syn, podpora a naděje její, dopustil se sebevraždy, jako oběť nesmírné dělnické bídy. Ubohá je nyní sama, opuštěná od celého světa, rvána spáry bídy a děsné beznaděje. Lidumilové dobrého srdce, smilujte se! Milodary a příspěvky přijímá a s největší vděčností nešťastné odevzdává redakce tohoto listu! (Odmlčí se; vezme šátek a stírá slzy; podává Jeronýmovi ruku.) Pane redaktore, vy jste apoštol! Gratuluji vám k takovému humánímu působení!

Jeroným (pokrytecky). Vzácný pane hrabě, uznání takového muže, jako jste vy, mě neskonale těší. Ano, celý život zasvětil jsem blahu lidu, pro ně pracuji, pro ně bdím a sním. Nehledím na slávu, na zisk, byl jsem zneuznán, pronásledován —

Chytil (přeruší jeho řeč). — jako každý veliký muž, milý příteli. Cestoval jsem v tomto okolí — umím skoro všecky slovanské jazyky, — kam přijdu, sháním se hned po časopisech lidu. Váš list se mi velmi zamlouvá. Tam bije opravdové srdce, opravdové porozumění pro potřeby lidu, či jak jste právem řekl: pro blaho lidu. Sám vím, co je zoufalství, sám vím, co je beznaděje. Jsem syn neštastné Polsky, potomek Kościuskův! (Sahá do tobolky a vyndává desítku.) Zde máte, pane, pro ubohou vdovu. Udílím podpory, kde mohu. Račte ji to dodati. To byl účel mé návštěvy (vstává) a těším se, že se mi dostalo té vzácné cti, vás poznati.

Jeroným (bere desítku). Ó, vzácná duše! Jak vám děkuji za vaši dobročinnost! Jak vznešený to bude příklad k následování!

Chytil (velmi se brání). Ne, ne! Nikoliv! Ani řádek nesmíte o tom uveřejniti, to si napřed a docela rozhodně vyhrazuji! Nečiním dobro z toho důvodu, abych byl veřejně vynášen!

Jeroným. Jaká to šlechetnost! Dovolíte tedy, pane hrabě, abych vám alespoň náš list na znamení vděčnosti zasílal?

Chytil (s úsměvem). Jak rád jej budu čísti — ne čísti, ale studovati! Prosím! Dostačí: Gróf Alex Dunin-Dembiński, Lwóv.

Jeroným (zatím mu podává číslo). Zde poslední číslo, jest-li libo.

Chytil (pohlédne na záhlaví a sáhne do tobolky). Zde je předplatné, pane redaktore. Tisíceré díky!

Jeroným (dychtivě vezme peníze). Ne, ne! To zas nemohu já připustiti, aby takový mecenáš — (strčí peníze do kapsy.)

Chytil. Jen si nechte přeplatné. A přeji vašim snahám hojného zdaru. Nezapomenutelná bude mi chvíle, kdy seznal jsem statného bojovníka za blaho lidu.

Jeroným (kloní se). Zustaniž nám vaše milost nakloněna.

Chytil (kyne rukou a odchází), *Běhal* (mu uctivě otevře dveře), *Chytil* (mu vtlačí do ruky zlatník).

Výstup patnáctý.

(*Jeroným* sám.)

Jeroným (mne si radostně ruce). To je nějaký hlupák. Desítka kápla jako s nebe, dobrá je. A to předplatné 3 zl. — dohromady 13 zl. To je elegantní chlapík; tihle Poláci jsou přece jen nóbl lidi. Už mám zkušenosti, že takovýhle inserát táhne. Taková hloupost, už mně přinesla do kapsy skorem padesátku. Desítičku si nechám — za to předplatné se napiji, abych měl nové nápady.

Výstup šestnáctý.

(Předešlý. *Běhal.*)

Běhal (tiskne v ruce zlatník). Dostal jsem tak zvanou forintu čili zlatník. Kéž by sem přišlo jen hodně takových pánů — jen houšť!

Jeroným (dává mu peníze). Přines dvě lahve toho dobrého, víš, jaké rád piji. Af si zde hned.

Běhal. Proto jsem Běhal, abych pořád běhal a se uběhal. (Jde.)

Výstup sedmnáctý.

(Za chvíli po jeho odchodu — *Jeroným* zatím počítá si v tobolce peníze — *Chytil.*)

Chytil. Odpusťte, pane redaktore — jsem tu zas (usedá). Rozhodl jsem se, že oné nešťastné vdově pomohu zcela a důkladně. Mé prostředky to dovolují. Když jsem šel odtud, byl jsem zahanben, že jsem vám nechal tak nepatrnou částku.

Jeroným (vyskočí, radostně). Ó prosím, račte jen poroučeti, vše vykonám, co nařídíte. A jak rád! S celou duší, horoucím srdcem —

Chytil (odmítne rukou). O tom nepochybuji! Ale tak si to nepředstavuji. Navštívím onu nešťastnou sám, abych se o jejím stavu přesvědčil a z úst jejích slyšel, co lze pro ni učiniti, aby jí bylo *trvale* pomoženo, ne jen tak na chvíli. Račte mě doprovoditi.

Jeroným (ve velikých rozpacích, koktá). Milosti, šlechetný pane — tolik byste se ráčil obtěžovati — snad dostačí, když já —

Výstup osmnáctý.

(Předešlí. *Běhal* nese dvě lahve vína.)

Běhal. Tak, tady to valím (postaví je na stůl a teprve zhlédne Chytila). Poníženě ruku líbám, milostpane!

Jeroným. Odejdi? Právě jsem poslal pro víno — pro onu vdovu, má je nařízeno píti, ale kde pak, takový ubožák! Teprve velikodušnost vaší milosti —

Chytil. Nechme toho být. Račte mi sděliti, kde bydlí — a nemáte-li kdy, tedy redakční sluha bude tak laskav a doprovodí mě.

Jeroným (koktá). Prosím, je to — je to dosti, vzdálené — (jako když mu napadne spasná myšlénka) jestli se tu ráčíte zdržet, tedy zítra v tuhle dobu vaši milost doprovodím — připravím ubohou na tak vzácnou návštěvu, k večeru jí donesu sám tohle víno.

Chytil (rozhodně). Ano, musím se zdržeti v této krajině několik dní. Tedy zítra k večeru (bere klobouk). Jak pravím! pomohu ubohé trvale, aby to nebyla jen chvilková almužna (kyne rukou a odchází).

Výstup devatenáctý.

(*Jeroným* sám.)

Jeroným (prudce přechází po světnici). Čert mi tohle byl dlužen. Co teď? (Chvíli přemýšlí.) Pozor, tady se dá něco trhnout — a hodně! Už vím. Neodkladně pošlu Hermíně telegram, aby přijela. Ráno je tady, Ona, bývalá herečka, zpěvačka z orfea, jezdkyně v cirku — ta se dovede dobře maskovat a zahraje si na nemocnou bábu. A toho polského ptáka oškubáme jak se patří. Ovšem, Hermíně budu musit dát hezký part, co pustí ten Polák — ale mně z toho zůstane pořádně pod palcem. Ubytuji ji na konci vesnice u staré Polánecké — ta nebude o ničem ani vědět, že se Herma převlekla za bábu. Už letím na dráhu. Líbal bych se za ten nápad (odběhne).

Výstup dvacátý.

(Jeviště chvíli prázdné. Potom strčí do dveří hlavu *Chytil.*)

Chytil. Viděl jsem oba ptáčky, jak vyletěli z hnízda. Ten pravý uháněl na dráhu — co tam dělal, dovím se za chvíli. Ten jeho fámulus vrazil právě do vedlejší putyky na skleničku — nejspíš aby načal zlatník ode mne (v rychlosti prohlíží stůl, zásuvku a celý pokoj). Ano, je to on, nemýlím se. Pošlu šifrovanou depeši na ředitelství a zítra zde mám jeho fotografii — z té čertovy zahrádky, které se říká *album zločinců.* To bude výborný lov — jen aby se podařil. Dovím se zároveň, co dělal na dráze (tiše odejde).

Výstup dvacátýprvní.

(Za malou chvíli: *Jeronýmem,* pak, jak domluví první slova, *Běhal.*)

Jeronýmem. Telegram už je v Praze. Těším se na tu švandu — udělám si rozpočet nejméně na tři, čtyři sta — (směje se) a pan gróf dobroděj bude platit! (Vytáhne zátku z lahve a naleje si vína.)

Běhal. Dobré chutnání, pane redaktore!

Jeronýmem (naleje mu). Tu máš, pij! Ať žijí chytří lidé!

Běhal (vytáhne zátku z druhé lahve, vezme lahev do ruky, Jeronýmem chytí druhou lahev, přitisknou si a oba křičí): Vše pro blaho lidu! (Pak pijí z lahví.)

Opona spadne. (Pokračování.)

Světlo.

Vysvětluje BEDŘICH JIŘÍČEK.

(POKRAČOVÁNÍ.)

2. Dressura.

Oheň je dravý živel. Ale jako pán přírody s nejdravějšími zvířaty tropí umělé kousky v cirku, tak to činí i s ohněm. Jak dobročinný je oheň, když jej člověk krotí, střeží. To praví Schiller ve svém úchvatném popisu požáru. Kdo spatřil, jak oheň pustošivě řádí, když se pout svých zbaví, teprve pozná jeho žravost a divokost. Ale jaké to štěstí pro nás, že se dá ochočiti. Sirkou, to jest tenoučkým dřívkem na konci ve fosforu omočeným, dá se vzbuditi a uzavře se do skleněné malé, velké klece, jak je třeba.

Schillerův výrok, že se musí přísně střežiti, jest poněkud poopraviti. Básník měl na mysli středověká kamna, o nichž nám vypravují národopisy a romány. Tenkráte oheň svou zuřivost více jevil; nynější doby však tohoto dravce již pevněji drží na uzdě. I rozličným kouzelným kouskům ho přiučili a zdressirovali. Ve velkých městech večer je pravá komedie, kouzelné divadlo světlové. Jaké to rozdivné lampy, hořáky, báně, různé figury plynových světel i elektrických v různých barvách se objevují a plápolají v průčelích domů i nad nimi a ve výkladních skříních! Jak skvostné a nádherné osvětlení vydržuje mnohá městská obec! Sem tam nad bazárem hemží se nápisy firmy a inseráty světelné z písmen několik metrů dlouhým. Jdeme-li večer ulicemi a náměstími velkého města, zdá se nám, že jsme ve výstavě světel.

Dříve musil týž plamen dávati světlo i teplo, nyní nastala u plamenu jako v moderní výrobě dělba práce. Jedny plameny jen hřejí, jiné jen svítí. Každý plamen má svůj úkol a ten úkolu svému dostojí tím lépe, čím více se o jiné věci nestará. Pozorujeme-li celé tovaryšstvo světelných plaménků, shledáváme, že jsou to něžní, nervosní čeledínové, citliví proti každému vánku. V nynějším věku již není starověkých reků, o kterých píše Homér, že, když nejvíce z nich řinul pot, postavili se vůči silnému, mrazivému větru, a nic se jim nestalo, ani chřípka se jich nechytla. Světelní plaménkové jsou však na vrcholu moderní doby, totiž na nejvyšším temenu choulostivosti, ani nejmenšího vánku nesnesou, ihned shasnou. Proto se jim musí dáti pěkný, skleněný oděv; říkají mu cylindr, báně atd. Pak se jim dá do huby jako děcku cumel nebo knot, kterým by ssáli svou stravu, vosk, olej, petrolej, plyn, aneb se jim dají uhelné drátky, na nichž by si jako provazolezci poskakovali, jak to vidíme při elektrických plamíncích. Mají-li tento cumel aneb provazolezecké lano, již se spokojí a dovolí nám, bychom při nich pracovali.

Než práce světla čili hoření není tak snadná věc, jak by si někdo myslil. Hoření má své periody, a to několik. Napřed se musí světlu zaopatřiti jídlo a plamen může toto jídlo přijati a

tráviti jen ve tvaru plynu. Takový je jemnostpán. Proto se musí vosk, lůj, parafin, stearin atd. rozpustiti, a když je to jídlo kapalné, pak mu musí pomáhati knot, který mu ssaje tekutou stravu zrovna do úst, kde je dosti horka, by si plamen tekutinu měnil v plyn. Je tedy mlsnější než malé děcko. To je však teprve předehra ku světlu.

Světlo nerado dělá tuto předběžnou práci a vznešenější světla, jako velcí páni, tím se nezabívají a s opovržením hledí na různé světlo svíčkové, které si samo musí vařiti svou stravu. Než vznešené světlo ať plynové, ať elektrické nesmí se také příliš svým šlechtictvím honositi, neboť jeho strava je prasprostá. Je to s tím světlem jako s mnohými městskými slečinkami, které se zevně tváří panskými, ale doma jedí zemáky a zelí. Sláva světla plynového by velmi klesla, kdyby špinavé uhlí si musilo samo přinášeti a samo si stravu vařiti jako světlo svíčkové. Jaké to štěstí pro plynové a elektrické světlo, že lidé provedli dělenou práci! Výrobu stravy pro světlo plynové a elektrické uvalili lidé na plynárnu a na galvanické batterie a plamínek má snadnou práci, jako kapitalisté, ustřihující kuponky; také jen vyždímaný plyn požívá a vesele září.

V říši moderního světla již budoucí socialistický stát je zaveden. Strava se nevaří v každém domě, nýbrž na centrálním sporáku. Každému jedinci tolik se dodá po světlovodu (rouře, drátu), kolik hrdlo a srdce ráčí. A ještě je dosti hloupěopatrných lidí, kteří tento blažený a bezstarostný stav považují za nemožný. — Ale nechme rozjímání a pozorujme, co dále světlo dělá.

Jakmile se dopraví strava na místo, počíná jemnější práce, práce kulturní. Dopravený plyn se nesmí jednoduše spáliti. Plyn, jenž se spaluje, svítí temně. Jsou plameny, které nesvítí, jako plameny čistého lihu. Proto není to logická protimyslnost, když se v bibli jednou praví, že je v pekle neuhasitelný plamen a po druhé, že je tam věčná tma.

Plyn to jen tehdy přivede k jasnějšímu světlu, když přijde do úzkých, t. j. když se stlačí. Dáme-li však pevné těleso do toho plamene temného, n. p. platinový drát, rozžhaví se, a co nám odepřel plamen, to rád dá rozžhavený drát, — pěkně hoří a svítí.

Tato zkušenost nám povídá, že nikoli spalování je příčinou světla, nýbrž žár. Ale když tuto poučku, tento nález obrátíme ke svíčce, zdá se, že světlo svíčkové zbortí těžce vyzkoumanou naši theorii. Nesvítí přece svíčka bez pevného tělesa? Vždyť její plamen nemá tvrdého cumlíku v hubě! — Má, nemá. Pozorujme jen! Ještě dříve, než lidé dovtípili se o světle pravého vědění, každá sprostá svíce již tomu rozuměla a dle toho jednala. Světlo i u svíce hledalo pevné těleso pro svůj cumel, ale lidé jeho řeči neporozuměli a ubohému plamínku nezbývalo nic, leč aby si, sám na sebe jsa odkázán, a to cestou vědeckou (chemickou), bez lučebníka zjednal pevné těleso. Věděl také dříve o zásadě »svépomoci« než ji doporučovali socialní reformátoři Schulze-Delitsch nespokojeným dělníkům.

Světelný plamen dle zásady svépomoci jedná takto: Dělí předně plyn ve dvě části, jednu spaluje, a to zevnější část, tedy obal, slupku, která přichází do styku se vzduchovým kyslíkem. Spalovaným obalem tvoří žár. Ke druhé části, která tvoří jádro plamene, nepřipustí kyslík. Následkem toho se tam nemůže díti spalování. Připouští však, aby na vniternou část působil žár ze všech stran dokola jdoucí od hořícího obalu a rozsadí vniternou část v uhlík a jiné součástky. Každý plyn obsahuje nejméně sedm osmin uhlíku. Jistá část z této rozsazeniny se propouští do vzduchu na svobodu rozžhaveným obalem, ale také sama se při průchodu rozžhaví a nahražuje ztrátu, vzešlou spalováním. Částečky vniterné rozsazeniny jsou tak maloulinké, že je nerozeznáváme jednotlivě a vidíme je jako hořící plyn, čemuž říkáme světlo. Ale jest otázka, co se děje s uhlíkem, že tak mizí beze stopy? Uhlík se vynese do výše, a přece, ač nějaký čas sloužil za zářící předmět ve vnitřní části, přijde, až svou službu vykonal, do styku se vzduchem a spálí se na kyselinu uhličitou. Tato je bezbarvý plyn, a proto ji nelze viděti. Chceme-li se však makavě o tom přesvědčiti, že tam jest uhlík, třeba jej nachytati a schladiti, než plamen opustí. Jakmile se schladí, ubíhá nebezpečí, že by se spálil. Dejme jen špičku nože do světla a držme jej tam chvilku; vytáhněme a uvidíme schlazený, usazený uhlík na špičce jako saze.

Sprostá a nyní tak opovrhovaná svíce dávno lépe věděla, jak si má těleso zářivé (zde uhlík) připraviti, o tisíce let spíše, než dr. Auer. Dlouho to trvalo, než lidé přeučení od ní vyslídili toto tajemství.

Než kdyby lidé to tak dělali, jako svíčka. že by totiž si zářící předmět ve plamenu dělali z uhlíku, mnoho by toho nenahospodařili. Uhlík v plamenu zářící a se tratící by činil velké nároky na kapsu. Proto musí lidé plamenu starost o zářící předmět vzíti. Práce, dělati si cumel, vtastně světlu nepatří, to není jeho obor. Proto sami dali světlu doutník do úst. I dále šli. Nejen světlu uspořili práci nádennickou, upravovati si cumel, nýbrž i vyslídili, že když přijde vzduch do vnitra plamene, z vnitra, a nikoli ze zevnějšku plamene, že se docílí většího žáru. Proto pustili rourkami do vnitř, do hořáku vzduch, by se s plynem spolčil dříve, než spolu přijdou do ohně. Tvoří v ohni dvojspolek. Plyn je nyní vzduchem prosycen a není odkázán na vzduch, jenž přichází zevně ku plamenu. Tím se docílí plaménku, jenž sice jasně nesvítí, ale velice pálí. Nesvítí, ale hřeje. Je-li v tomto plaménku uhel, ihned se radostí rozzáří, a tože množství plynu vydá jednou tak zářivé světlo.

Nyní zase jest otázka, zda uhlík je nejvhodnější těleso, které v plamenu plynovém přichází k této slávě? Plamen nemá již co činiti, leč páliti, ale co — jaký cumel má míti v hubě, je dáno smrtelníkům na výběr. Uhlík je jaksi nepraktický — proto že sice svítí, ale také co nechceme, se spálí. A tu si nelze pomoci jako u elektrického světla. Tam se cumílek zavře i se světlem do skleněné vzduchoprázdné klece a proto ho žravý vzduch neztráví. A světlo plynové zase, jako člověk, beze vzduchu nežije, nesvítí, proto nezbývá, leč nalézti těleso, jež i ve vzduchu

je neshořitelné. Mohl by se vzíti kov, jako železo. Ale i nejhutnější kovy při větším žáru se spálením ztráví. Jak to udělali? Aby se spálení předešlo, spálí se napřed kov sám. Ono se to zde dělá jak s oběšencem. Když je kdo oběšen, již ho po druhé nevěsí. Když kov je spálen, již ho po druhé v ohni nespálí. Kov, jako železo, cinek, magnesium jsouce vypáleny, jsou trusky barvy bílé, také oxydy zvané; a ty nejlépe slouží světlu plynovému za zářící doutník.

Tuto službu již dávno konalo spálené vápno. Roku 1826 pustil Drumond třaskavý hořící plyn na vápenné proutky a mašle, které pak zářily oslňujícím světlem. Bylo to tenkráte nejsilnější světlo, jehož se nejvíce užívalo na majácích. Ale světlo Drumondovo vodík i kyslík jako svítiplyn byly příliš drahé.

Nyní přišlo světlo plynové ku slávě posud nevídané důmyslem dra. Auera, jenž vynašel doutník, který přistrčen jsa k hubě plynového plamene, působí oslňující svit. Cumílky a doutníky, jež Auer vynalezl, jsou sice drahé, ale neztráví se. Jsou to oxydy kovové, čili vypálené kovy, jako lanthan, ytrium a jiné! Než dr. Auer vyslídil světlu ještě jeho veliké tajemství; seznal totiž, že v různých pásmech plamenů je různá palčivost. A tak vymudroval, jak lze nejvíce využitkovati této různé palčivosti. Plamen tedy všude stejně nepálí. Proto dal plaménku punčošku nebo čepičku, z oněch oxydů upletenou tak, že její pletivo je právě v tom pásmu plamene, kde je největší žár. Proto plamen nesmí býti větší než punčoška ani menší, by nebylo nejhorčejší pásmo buď v ně nebo mimo pletivo. Jak důmyslně sestrojena je tato čepička, rovněž tak nesnadno je ji uplésti. Ne každý dovede z popela neb spálené hlíny uplésti punčochu. A přece tak důmysl lidský učinil. Jsou to důmyslné pletky, na jejichž provedení každý rozum nestačí. Jak to tedy upletou? Nejdříve se uplete punčoška z nití, ponoří se pak do roztoku té látky, která má být plamenu knotem tvaru punčoškovitého. Vlákna všechna v punčošce se napijí té látky, a když napitá punčoška se dá do žáru, nevykouří se jako u opilců vystřebaná látka, nýbrž sám opilec, totiž vlákna, nitky se spálí, ale forma přece zůstane, nebo punčošku tvoří jemné nitky (zde již rourečky) z kovu, nachytané na původních vláknech. Tak punčoška není nic jiného, než nachytaný popel. Jakmile by se ho kdo dotkl, ihned se rozsype. Aby se to předešlo a mohla se dáti nejen do plamenu, ale i do obchodu, dá se napřed do lepkavé látky, na př. do kollodia, které drží punčošku dohromady jako úvěr obchodníka zadluženého. Proto se s ní musí jednati opatrně. Tímto pletichářským zřízením plynové světlo při poloviční námaze a práci žije a svítí jednou tak leskleji a nádherněji.

Tím dr. Auer pošinul co do praktičnosti světlo plynové dále, než je světlo elektrické. Aby mu toho nebylo líto, přispěl mu také ku pokroku. Objevil, že osmium, vzácný kov z družiny platinové, se tak hned v žáru neroztaví a ve tvaru pevném trvá i při takovém žáru, kdy ostatní kovy se nejen roztaví, ale i rozplynou. Cestou buď mechanickou, buď chemickou, neb elektrolytickou na kovový drát, stočený do mašle, nalepil tenkou vrstvu osmia a tento polepený drát elektrolyticky rozehřál tak, že se

vlastní, původní drát spálil, rozplynul a zmizel, kdežto tenínké rourečky osmiové, smotané ve tvar mašle, mohou se dáti do vzduchoprázdné skleněné klece: a prochází-li jimi elektrický plamínek, dávají třikráte silnější světlo, než posud se dalo docíliti při stejném proudu. Tento vynález může snížiti výlohy elektrického světla o třetinu.

Tak věda na každém poli otvírá lidstvu bránu blahobytu a přece se všude naříká na socialní bídu.

3. Pitva.

Když Newton rozptýlil průhledným hranolem paprsek v duhové barvy, nebo jak se říká ve vědě ve vidmo čili spektrum, myslilo se, že v optice již více se vyslíditi nemůže, že optika se vypjala již na nejvyšší vrchol slávy své. Proto prospěcháři, ponechavše nevýnosné lichvaření s optikou optikům, sklenářům a sklářům, vrhli se na jiné obory, využitkujíce kde jaký idealní objev a vymoženost vědy ve svůj nenasytný pytel. A přece duchu filosoficko-theologickému žádné pole přírodovědy nenaskytá tolik podnětu, by se vznesl nad zemskou hrudu do říše nebeských idealů, jako právě pohled do tajemství světla. Paprsek světla nejkrásněji znázorňuje podstatu Tvůrce: jednoduchost a přece nekonečnou rozprostraněnost.

Aby světlu dodal básnického půvabu, stěžuje si Goethe, že světlo božské, když s nebes výšin slétne na předmět světský, se ihned pokalí barvami »špinavými«. Goethe tímto výrokem upíral Newtonovu větu, že paprsek světlový je svazek barev, a tvrdil, že světlo je barvy čisté, bílé a nedělitelné a že člověk sám úsobně (subjektivně) si barvy dělá.

Než se stanoviska fysikálního nelze o pravdivosti nauky Newtonovy o barvách pochybovati, jelikož rovněž tak, jak rozkladem bílého paprsku se docílí rozvaz barev, opačnou cestou: skladem různých barev se dostane bílé světlo.

To nám ukazují malí hoši, když si rychle točí lepenkovým kolečkem, na němž různé výseče kruhové různě jsou zbarveny. Nevidíme různobarevné kolce, nýbrž bílé. To, co zde vidíme, není už směs barev, nýbrž směs dojmů z různých barev a tento postřeh tvoří dojem bělosti.

Je otázka, proč právě hranol se těší této přednosti, že rozptyluje paprsek v atomy, barvy. Příčina toho jest, že různé barvy mají různý lom, když letí rozhraním různě hustých ústředí. Různost lomu zase spočívá v různosti vlnek etherových. Světla všech barev letí etherem stejně rychle, ale ne všecka dělají stejné kroky, vlnky. Počet vlnek, jež dělá ether, když nese červené světlo, páčí se za vteřinu na 400 bilionů, a když nese fialové světlo, na 750 bilionů. Musí tedy dělati červené světlo větší vlnky než fialové v poměru k počtu vlnek. Je tomu právě tak, jako když běží kvočna s kuřaty. Běží stejně rychle, ale kolik kroků učiní kvočna a kolik kuře!

Na základě této vlastnosti světla nastane při nárazu na jiné ústředí rozptyl barev v paprsku.

Mysleme si, když slunce svítí do okna našeho pokoje, okno okenicí tak zavřené, že žádnou skulinou nevnikne tam světlo, leč direčkou, jak nit tenkou letí paprsek směrem vodorovným. Zmírněme jeho světlost ještě temnou deskou, rovnoběžně s okenicí a poněkud dále od okenice položenou a pusťme týž paprsek zase tenkou direčkou v této desce, dejme mu do cesty skleněný hranol nebo prisma a pozorujme, co se stane. Narazí-li paprsek na hranol, nemůže dále vodorovně běžeti, jelikož rychlost letu jeho je zadržena hustým pevným tělesem, jaké je sklo. Tak se tu děje jako s vojskem, když je na pochodu cestou, která jde směrem šikmým ku dlouhé zdi. Zeď a cesta tvoří ostrý úhel. Ale cesta pak vedouc podél zdi, vedle tvoří zase úhel, ale tupý. Mysleme si, že zeď je na levé straně se stanoviska našeho oka i se stanoviska vojska, než ke zdi dorazí. Mysleme si, že kráčí sedm vojáků v každé řadě. Když přijde první řada ke zdi, začne vojsko tvořiti tupý uhel. Když je řada v bodu, kde se uhel tvoří, musí každý levý voják činiti větší kroky než pravý. Z těch sedmi vojáků, když jsou v místě uhlu, každý činí současně stejný počet kroků, ale co do délky nejsou stejné. Levý voják musí činiti velké kroky, pravý malé.

Světelný paprsek, sestávající ze sedmi barevných proutků, když letí a narazí na hranol, je v podobné situaci jako regiment vojska, když narazí šikmo na zeď; a barvy v tomto paprsku neposlechnou žádného kaprála, aby se držely v stejné řadě, nýbrž bez ohledu každý proutek letí, jak zákon přírodní velí; jeden druhému uteče a tak se svazek barev rozváže a letí dále, až usedne; ale neusedne každý na tože místo, nýbrž usednou si vedle sebe jako vrabci na střeše, zase podle povelu přírody, jak káže zákon lomu, jejž objevil Snellius.

Částky paprsku, které činí nejvíce vlnek, nejvíce se lámou. Rozptýlily-li se barvy ve skle od sebe, rozdělí se ještě dále od sebe, když vyjdou ze skleněného ústředí. Ale úhel lomu při východu ze hranolu je menší. Kdyby plocha, kterou vychází, šla rovnoběžně s plochou, na kterou dopadají, šly by proutky barevné, vyšlé ze skla rovnoběžně tím směrem, jímž ke sklu ještě ve svazek paprsku svázané letěly. Jen hranolový útvar nebo prisma může jedině vidmo učiniti na zachycovací stěně, na níž červené proutky, říkejme raději paprsky, nejmenší odchýlku a fialové největší odchýlku vykazují. Aby se docílilo bezvadného lomu a vidma, hloubali učenci na vynálezu stroje, jenž dle zásady »divide et impera« rozptyluje a zachycuje paprsky: nazývá se spektroskop. Nejlépe posud vládne paprsky spektroskop Bunsenův.

Pozorujeme-li blíže vidmo způsobené paprkem slunečním, shledáváme jako na duze sedm barev, pro něž máme jména, totiž červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou, indigovou a fialovou. Ale tyto barevné pásky táhnouce se vedle sebe, nejsou přesně a náhle odseknuty, nýbrž splývají jeden do druhého tak, že jest mezi nimi nesčetné množství jiných barev, pro něž jmen nemáme, jako různé odstíny těchto základních barev. Kraje vidma jsou jak na červené, tak na fialové straně nesměle ohra-

ničeny, nejsou to vlastně okraje vidma, nýbrž jen počátek těch barev — říkejme paprsků, pro něž naše oko nemá schopnosti.

Že skutečně vidmo paprskové na obou stranách se dále rozšiřuje, než můžeme viděti pouhým okem, dokazuje nám teploměr a ještě citlivější bolometr. Paprsky ku fialové barvě přiléhající a našemu oku nedostupné jsou poznatelny svou chemickou účinností, fotografická plotna se tímto nám neznámým světlem zatemní. Pomocí experimentů lze i tyto neviditelné paprsky učiniti oku našemu viditelnými, jak nyní světoznámé Röntgenovy paprsky dokazují.

Dva velké objevy v optice zajímají svět; jsou to Röntgenovy paprsky a Frauenhoferovy linie.

Před lety myslil mnohý badatel, opojený velkými výzkumy a objevy, že jsme již přišli na konec vědy, že vše je již v přírodě vyzkoumáno a že ubohému potomstvu nezbude nic jiného, leč úkol přežvykavců. Než jiní v laboratořích a kabinetech pracující hlodavci snaží se hranice lidského poznání dále a dále posunovati, a přírodě ještě mnohé tajemství vyrvati a člověčenstvo na dráze pokroku nezadržovati, ale hnáti ještě rychleji než posud. Člověčenstvo nyní nejen rychle žije, nýbrž i ve vědění poskakuje. Neboť není měsíce, někdy i týdne, by nějaký objev nevletěl lidstvu v klín, a tak je vzdělané obecenstvo ustavičně v rozčilení, neboť jeho víra v zákony přírodní se kácí. Všichni jsme věřili v zákon, že jsou tělesa průhledná a neprůhledná, že světlu lze jen projíti tělesy průhlednými, ale nikoli neprůhlednými.

Na tomto předsudku spočívají naše lampy, jejich báně, cylindry, stinidla a mnohé reflektory. Že dřevo a kovy jsou neprůhledné, měli jsme tak za jisto, že by za to mnohý profesor fysiky byl dal život. Nyní však neprůhlednost vůbec je již překonaným stanoviskem od roku 1896, kdy z Würzburgu přišla zvěst, která přivedla v úžas nejen učené zasvěcence, nýbrž i kde koho, kdo má zdravé oči, neboť hlásá, že všecko ve viditelném světě nevidíme.

Tak nejen do biblické dějepravy, ale i do fysiky, dostane se nyní věta, že jsou tvorové viditelní i neviditelní, a že mimo viditelný svět stvořil Bůh i neviditelný, totiž nebeské paprsky Röntgenovy. Víra i věda mají stejný pramen, musí míti i stejnou vodu.

Vynález Röntgenových paprsků měl svoji předehru. Tušilo se již dříve, že je světlo, kterého nevidíme. Geissler již dávno si robil uzavřené skleněné rourky, naplněné rozředěným plynem a na obojím konci mající vzduchovzdorně zapuštěné drátky platinové (elektrody). Tyto rourky zovou se Geisslerovy. Pustí-li se do obou platinových drátků oba elektrické proudy, na jeden proutek negativní, na druhý positivní z téhož pramene, pronikne elektrická síla plyn a způsobí krásný světelný zjev.

Profesor Hittorf upevnil do nitra rourky na onu elektrodu, jíž běží negativní električnost, malý plíšek (kathodu). Když plyn je silně v rource rozředěn, je úplně temný, jen naproti kathodě viděti na rource skvrnu svítící žluto, zeleno, modravo podle toho, z jaké látky je sklo. Zdá se, jakoby od kathody rovnoběžné paprsky (paprsky kathodové) vycházely, jež pro oko naše jsouce

neviditelné, stěnu rourky na místě, kam dopadají, osvětlují. Nalézá-li se ve vnitru rourky v cestě paprsků kathodových jakýkoli předmět, převezme v sebe paprsky a za to dává značný stín na stěnu rourky.

To Röntgen dobře věděl a učinil šťastný pokus, by i našemu oku tyto paprsky učinil přístupnými. By toto slabé a kýžené světlo, jehož účin byl znám, se mohlo také viděti, zatemnila se světnice pečlivě a úplně. I Hittorfova rourka, jíž použil, dala se do pouzdra urobeného z kartonu černého, aby z ní vycházející světlo nepletlo oko pozorovatele. Kartonová látka byla tak tlustá, že paprsky buď od slunce neb od elektrického pramene vycházející ji nemohly proniknouti. V blízkosti nalézalo se stinidlo natřené »baritoplatinovou cyanurou«, kterážto látka má tu vlastnost, že dotknuta jsouc fialovými nebo kathodovými paprsky, vesele bílou barvou zasvitne. Toto v sousedství rourky se nalézající stinidlo zalesklo se vždy, když šel proud elektrický rourou Hittorfovou, ač tato byla v pouzdru neprůhledném a pro oko úplně neviditelnou zůstala. Musily z roury vycházeti paprsky, které snadně černým kartonem prošly. Tyto paprsky nečiní na sitnici našeho oka obrazu, proto nemohou učiniti dojmu světla, přece však působí na stinidle světlý zásvit. Jedná se zde o světlo, jež okem je nepostřežitelno a jen tenkráte je viditelno, když na jistý předmět sedne a tam zasvitne. Röntgen se přesvědčil, že tyto paprsky, jež svět jménem jeho pokřtil, nevycházejí z celé roury Hittorfovy, nýbrž jen z toho místa, kde stěna sklenná je dotknuta kathodovými paprsky.

Dá-li se mezi toto místo a stinidlo nějaký předmět na př. kniha 1000 stran tlustá, dřevo, deska kovová, ukáže se značný, ale nikoli úplně temný stín tělesa toho na stinidle. Röntgenovy paprsky procházejí tedy všemi tělesy; avšak bývají v nich seslabeny a tím více seslabeny, čím hutnějšími a tlustšími vrstvami pronikají. Olověnou, dva cm. tlustou stěnou již neproniknou. Zde je hranice průhlednosti.

Röntgenovy paprsky by neměly tolik důležitosti pro praktický život, kdyby neměly té vlastnosti, že působí ve fotografii rovněž tak, jako jiné paprsky. Fotografický apparát je jako kriminální soudce, jenž jen toho dá pověsiti, koho chytne. Tak i fotograf jen ty paprsky zavěsí na želatinovou plotnu, které tělesa na sobě zachytnou, zadrží, které propustí, ty fotograf nepověsí. Proto průhledná tělesa jsou špatní policajti a detektivové pro fotografa.

Röntgen ofotografoval všecky stinné obrazy, jež na stinidlu viděl, nechávaje je padati delší dobu na fotografickou plotnu a zcela tak si počínaje jako obyčejný fotograf. Zvláštností při tom je, že dřevěná kaseta, která chrání plotnu před účinky obyčejných paprsků, zde se nemusí otevříti, jelikož Röntgenovy paprsky ji proniknou. Proto plotna se tuto nechrání zástrkem kasety, nýbrž musí se odstraniti z dosahu těchto paprsků, aby se předešlo dalšímu jejich účinkování. Může se tedy tímto novým světlem fotografovati při zavřených dveřích fotografického stroje. Ačkoliv všecka tělesa jsou pro Röntgenovy paprsky průhledná, přece se

fotografie pomocí těchto paprsků urobené rozeznávají od obyčejných fotografií.

Fotografie desky kovové ukazuje všecky kazy a žilky, ježto se způsobily při válcování nebo lití. Není tuto ofotografován povrch, nýbrž všecky vniterné vrstvy, jimiž paprsek projíti nemohl, nýbrž se zadržel a zůstal v zajetí.

Drát v dřevěném pouzdře velmi pěkně se dá ofotografovati a každý závit je věrně zobrazen. V kovovém tenkém pouzdru se nalézající kompas se zřetelně jeví; viděti na něm čísla i písmena, ukazující díly světa, jelikož barva těchto písmen je dobrým policajtem nebo detektivem; chytne a nepustí Röntgenovy paprsky.

Na štěstí pro pleticháře, zrádce, milovníky a milostnice jest inkoust a čerň knihtiskařská pro nové paprsky průhledná, jinak by se mohlo nitro a obsah každého listu a psaní ofotografovati.

Než v jiné příčině slibuje nový vynález mnohou posud nevídanou výhodu. Röntgen dal svoji ruku do cesty paprskům těmto a jejímu stínu dal padnouti na fotografickou plotnu. Jelikož měkké části ruky jsou tuto průhledny, ukazují se na obraze jako slabý nádech; za to však kosti se ukazují temněji tak určitě, že člověk myslí, že má před sebou ruku kostlivce. Černým se jeví prsten na prstech, jelikož kov je méně průhledný než kost. Jak daleko a hluboko se dá pomocí těchto paprsků ofotografovati nitro těla lidského, to již nám ukázaly mnohé lékařské pokusy.

Nedávno zlomila se při operaci v zádečkách děcka jehlice. Fotografie pomocí paprsků Röntgenových objevila jehlici tuto pod lopatkou a lékař ujistil, že, dokud tam zůstane, bude neškodnou.

Je tedy tento vynález dalekosáhlý pro praxi lékařskou. Lékaři při poranění, při vniknutí cizího tělesa do těla lidského na př. koule, broků, mohou se snadně přesvědčiti o jejich umístění. Při zlomeninách a nemocech kostí jsou fotografické snímky velmi nápomocny ku zdárnému léčení. A románopiscům, kteří na poli obrazotvornosti skládají svá díla, naskytuje se tímto vynálezem nevídaná dosud příležitost, by se proslavili jako Jules Verne a nalezli osvětlení, které jsouc jasnější než sluneční světlo, proniká těla všech tvorů a osvětluje naše nervy tak, že se i postřehne v nich duch lidský, a jeho myšlénky se budou čísti v mozku skrz lebku.

Možno je, že brzy budeme čísti román »Tisíc kilometrů pod korou zemskou.«

Ve vědě přírodní však tyto paprsky nadělaly dosti vrtochů. Ač jsou nosičem světla i skrz hutné předměty, nejsou viditelny pro oko lidské, nejsou teplé a nemají nejmenšího vlivu na nejcitlivější nástroje magnetické. Nešíří se v příčném, nýbrž v podélném vlnění a to přírodozpytce nejvíce zajímá a také těší, že jim jejich theorii o podélném vlnění potvrzuje. (Dokončení.)

Deputace družstva Vlasť u Jeho Em. kardinála Rampolly, státního sekretáře, a u svatého Otce Lva XIII.

První místopředseda družstva Vlasť, c. k. poštovní pokladník pan Karel Ulrich, úřaduje každé léto ve Františkových Lázních a v čas dovolené, než zase nastoupí úřad v Praze, zajíždí si do Milána k hrobu svého sv. patrona a často i do Říma. Letos jel přímo do Říma s vldp. Jos. Kebrlem, kníž. arcib. vikariátním tajemníkem a farářem v Přistoupimi, a s panem pošt. radou Poplerem. Tito pánové vyjeli z Prahy v sobotu dne 5. října a v pátek dne 11. října přibyli do Říma. Tam se obrátili na Moravana a kaplana Animy, dp. Methoděje Marvana, aby byl průvodčím jejich k Jeho Em. kardinálu Rampollovi. Nesli pan místopředseda dvě socialní knížky, krásně vázané, práce to pp. Tom. Jirouška a Václ. Žižky, a to po dvou pro sv. Otce a po dvou pro pana kardinála. Deputace družstva byla přijata p. kardinálem v sobotu dne 12. října o půl 8. hodině večer. Dp. Methoděj Marvan ohlásil ji jako deputaci družstva Vlasť z Čech. Jeho Eminence ndp. kardinál, státní sekretář, přijal deputaci velice přívětivě a obrátiv se k panu K. Ulrichovi, vložil mu ruku na rámě a oslovil jej, aniž by byl slyšel jeho jméno: Dominus Ulric, vir egregius (pan Ulrich, muž vynikající). Tázal se, mnoho-li má družstvo Vlasť členů a jak působí. Velmi že jej těší, že se Vlasť rozšiřuje a svým tiskem blahodárně působí. Družstvu Vlasť že velice přeje, ať se i dále rozšiřuje a v této truchlivé době působí. Se zájmem prohlížel si podané knihy a když otevřel číslo »Vlasti« a uviděl v ní svoji podobiznu, s úsměvem kýval hlavou. V řeči své zmínil se také o národnostních poměrech v Čechách a pravil, jak sv. Otec Čechy miluje a jak si vroucně přeje, aby v zemi této mír a svornost vládly a aby Čechové svých cílů mírným a rozhodným způsobem dosáhli. Připomenul, že císař pán byl v Praze, z čehož že plyne, že i on Čechům přeje. Vldp. Jos. Kebrle oslovil pana kardinála latinsky a dp. Methoděj Marvan rozmlouval s ním vlašsky. Audience trvala plných 20 minut a ku konci se jich pan kardinál tázal, jakou památku na sv. Otce by si přáli, a hned sám dodal, že je zajisté bude těšit obrázek sv. Otce, i dal jim po velké stříbrné medalii, na jedné straně s obrazem sv. Otce a na druhé s obrazem nové koleje: Anagniaz. Když na konci deputace žádala sv. Otce za požehnání družstvu Vlasť, ptal se pan kardinál, jak dlouho se deputace v Římě zdrží a že vřele se o to přičiní, aby zástupci družstva uvedeni byli k sv. Otci a od něho samého požehnání obdrželi. Jako přijetí tak i rozloučení bylo co nejsrdečnější.

Připomínáme ještě, že družstvo Vlasť zaslalo nejdp. kardinálovi po deputaci vlašský dopis tohoto znění:

Vostra Eminenza,
Illmo e Rmo Signore Cardinale!

L' associamento cattolico »Vlast« in Praga, pieno di profondissima stima et ossequio, si prende la liberta d' offrire alla Vostra Eminenza un esemplare del libro »*Cominciamento del socialismo christiano in Boemia*« autore Venceslav Žižka et »*La storia del movimento sociale nei paesi boemo-slavi*« da Tomasso Jiroušek.

L' associamento »Vlast« dedica con filiale amore questi scritti anche al nostro Sommo Pontefice, amatissimo Santo Padre Leone XIII. e prega caldamente: Vostra Eminenza si degna farci la grazia e rimetterli ai benedetti mani del Santo Padre. Ambeduo scritti contengono la più minuta storia di sviluppo della vita christiana-sociale della nazione boema-slava, et loro autori sono laici, primi e più vecchi promotori e risvegliatori del movimento christiano sociale in Boemia, Moravia e Silesia. Baciamo con più profonda stima la sacra porpora e la manu della Vostra Eminenza e ci dichiaramo per associamento Vlast nbbmi figli (následují podpisy).

Praga, il 2. Ottobre 1901.

Česky:

Vaše Eminence!
Nejdůstojnější Pane!

Katolický spolek Družstvo Vlasť v Praze v hluboké úctě pokládá si za čest, věnovati Vaší Eminenci po jednom spisu p. Václava Žižky »Jaké byly počátky křesť. socialismu v Čechách« a p. Tom. Jirouška »Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České, kteréž svým nákladem vydalo.

Podobně věnuje Družstvo Vlasť po jedné knize obou spisovatelů i Jeho Svatosti papeži Lvu XIII. a prosí Vaši Eminenci, aby knihy tyto svatému Otci byly nejmilostivěji podány.

V obou spisech jest nastíněn podrobný vývoj křesťansko-socialního života v národě československém a oba spisy sepsali autoři laici, patřící k prvním buditelům a fedrovatelům křesťansko-socialního hnutí ve vlastech našich.

V Praze, dne 2. října 1901.

Za družstvo Vlasť nejoddanější (následují podpisy).

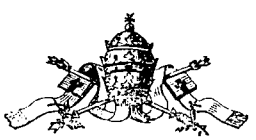
Pp. Karel Ulrich, I. místopředseda družstva, Jos. Kebrle, kníž. arcib. vikar. tajemník a pošt. rada Popler, odebrali se k maestro di camera do Vatikánu, požádat za audienci u sv. Otce. Mladý tento prelát o deputaci družstva Vlasť v Římě od kardinála Rampolly patrně zpraven, přijal naše zástupce velice vlídně a laskavě a o přijetí u sv. Otce je ujistil. V sobotu po polednách přinesl sluha z Vatikánu písemné pozvání k audienci na neděli dne 20. října t. r. do velkého sálu Klementinského. I spěchala deputace ještě toho dne večer do Vatikánu, aby se maestro di camera za jeho laskavost poděkovala. Maestro di camera vyptával se podrobně na družstvo Vlasť: kdy bylo založeno, kolik má

členů, jaké časopisy a knihy vydává a vůbec s velikým zájmem o družstvu rozmlouval, na konec řka: takových družstev kdyby bylo mnoho, že bychom se nemusili báti celého světa. Řeč byla vedena latinsky mezi maestro di camera a kníž. arcib. vik. tajemníkem Jos. Kebrlem.

V neděli dne 20. října o polednách dostavila se deputace do Vatikánu. Švýcarská stráž vzdávala čest, což se děje všem, kdož mají na sobě papežské vyznamenání. Ve velikém sále Klementinském, kamž papežští komorníci naši deputaci uváděli, bylo již shromážděno na 80 osob: dominikánský biskup, představení řeholí z Francie, šlechta a různí jiní. Naši deputaci byla vykázána první sedadla hned za představenými řeholí francouzských. Ve 12 hodin uzavřeny byly všecky východy do sálu a shromáždění čekali s napjetím příchod sv. Otce. Pět minut po 12té otevřely se postranní dvéře a první vešel do sálu papežův lékař Dr. Lapponi, za ním pap. komorníci, švýcarská stráž, pap. šlechtici, pap. preláti a za nimi nesen byl sv. Otec v lenošce, polo sedě, polo leže. Hned za sv. Otcem kráčel mladý prelát, jakoby hlavu mu drže. Obličej sv. Otce byl bílý, ruce se chvěly, ale hlas měl kovový, oko jasné. Audience trvala tři čtvrtě hodiny a sv. Otec při ní promluvil s každým z přítomných. Když se přiblížil k naší deputaci, požádal p. K. Ulrich za požehnání pro české družstvo Vlasť: Sancte Pater, petimus humilime benedictionem pro nostra societate Vlast bohemica. (Svatý Otče, pokorně žádáme za požehnání pro naše české družstvo Vlasť.) Sv. Otec dodal: a Pragensis, prohlížel si naše darované knihy, dotekl se jich, načež byly dány komorníkovi. Vldp. Jos. Kebrle žádal za požehnání pro svoji farní osadu a p. rada Popler pro svoji rodinu. Sv. Otec udělil žádané požehnání a drže p. K. Ulricha za ruku pravil za darované spisy: Gratias (děkuji).

Když sv. Otec obešel celý sál, povstal z lenošky a udělil přítomným zvučným hlasem apoštolské požehnání. Nesen jsa ze sálu, obracel ještě hlavu k přítomným a kýval rukou všem účastníkům. Hluboce pohnuti odcházeli zástupcové družstva z Vatikánu.

Pan Karel Ulrich byl letos již po 10té v Římě: co tam koná pro družstvo, to činí úplně nezištně a zdarma, i vyslovujeme mu zde nelíčený dík. Státní sekretář kardinál Rampolla, aniž by byl slyšel jeho jméno, ihned jej poznal, jmenoval a láskou zasypával. Rovněž i průvodcové jeho zasluhují našeho uznání, a my jim také srdečně za vše, co pro nás vykonali, děkujeme.

Hladový kapitál.

Napsal R. VRBA.

(pokračování.)

Těžba uhlí v Rakousku r. 1897 byla následující: vytěženo bylo:

kamenného uhlí . . 104,927.706 metr. centů
hnědého » . . . 204,580.925 » »

Z toho vytěžily:

	Čechy	Morava	Slezsko
kamenného uhlí . .	40,332.765	14,193.586	41,909.244
hnědého » . .	169,210.524	1,518.109	160. 80

Těžební hodnota jednoho metr. ctu. uhlí byla:

	v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
hnědého uhlí . .	33·7 haléřů	36·6 haléřů	54 haléřů
kamenného uhlí .	68·3 »	88 »	79 »

Tato loupeživá těžba uhlí v zemích českých počala v letech osmdesátých. R. 1855 bylo vytěženo uhlí

v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
17,644.300	2,518.400	5,161.300

vídeňských centů. Těžba uhlí se za 42 let v zemích českých více než zdvacetinásobnila.

R. 1876 se vytěžilo v celém Rakousku 118,677.167 metráků hnědého uhlí, nyní se ho jen v Čechách těží skorem dvojnásob. Jak u nás, tak stoupala i v jiných zemích těžba a spotřeba uhlí v posledním polostoletí.

Spotřeba uhlí byla následující:

	r. 1865	r. 1882
v Anglii	904 mil. metr. centů	1380 mil. metr. centů
v Německu	266 » » »	625 » » »
v Sev.-Amerických státech	188 » » »	873 » » »
ve Francii	185 » » »	302 » » »
v Belgii	76 » » »	131 » » »

R. 1865 bylo v Království Českém vytěženo pouze 1,678.475 vídeňských centů kamenného a 2,350.000 hnědého uhlí.

Chceme-li si přibližně učiniti úsudek, kolik do roka a nyní vyzískají majetníci uhelných dolů, vezměme za základ výpočtu uhelnou těžbu z r. 1898. Téhož roku bylo v Čechách vytěženo 40,433.436 metráků kamenného uhlí. Těžba ta vyžadovala nákladu 14,211.605 zl. Jeden m. cent kamenného uhlí stál tedy majetníka dolů $35^1/_4$ krejcaru. Velkoobchodníci, kteří odebírají veškeré zásoby uhlí, kterých se vůbec zmocnili na pevné smlouvy, dostávají metrák kamenného uhlí z dolů za 30 až 62 krejcarů. Zisk majetníků dolů na jednom metr. centů kamenného uhlí jest tedy přibližně $14^1/_2$ krejcaru. Hnědého uhlí bylo téhož roku v Čechách vytěženo 173,751.593 metráků. Havířům, úředníkům a všech výloh na tuto těžbu zaplaceno 31,383.693 zl. Jest tedy jeden

metrák hnědého uhlí na dole za 18 krejcarů. Velkoobchodníci mají metr. cent hnědého uhlí za 22 až 30 krejcarů. Doly mají na jednom metráku hnědého uhlí průměrně zisku 11 krejcarů. Měli tedy majetníci uhelných dolů v Čechách r. 1898 zisku asi 25 milionů zl. Vytěžené uhlí stálo nákladu $45^1/_2$ a prodáno bylo za $70^1/_2$ milionů zl.

Hlavní zisk mají však velkoobchodníci uhlím, kteří u nás jsou skorem vesměs samí židé. Obecenstvo, které uhlí potřebuje, musí je platit za cenu dvoj i trojnásobnou, než jak se platí pro velkoobchod na dole. Z toho jde na jevo, že židovští obchodníci uhlím v Čechách vyzískají alespoň 60 až 80 milionů zl. čistého. Jakého křiku slyšíme v socialistických novinách, když někde katolický kněz požádá od dělníka malou část za prokázaný církevní úkon, jak tu křičí červení socialisté, že kněží vydírají lid, a hle! o tomto strašném vydírání nejchudšího lidu, jakého to dějiny ani neznají, — o tom socialistické noviny ani muk.

Židovští velkoobchodníci mohou obecenstvo drancovat jak chtějí, nikdo se jim nepostaví na odpor. V liberálních novinách čteme neustále o lakotě a hamižnosti kněží, ale nikdo neukazuje na pravé zloděje a vyděrače lidu, ti jezdí s nádherným landaurem a na ně si nikdo netroufá; na chudého kněze má každý rošťák kuráže až dost..

Statistika uhelné těžby našeho souseda jest následující: V Německu bylo zaměstnáno

	horníků	v dolech
r. 1888	255.282	1.045
» 1897	376.231	888

Vytěženo bylo zde uhlí v ceně

		v ceně	
r. 1888 . .	819·6 mil. metr. centů	381·9	milionů marek
» 1897 . .	1.204·7 » » »	715·—	» »

Když nouze v uhlí doléhala na všechny, přetřásaly se veřejně dvě otázky: smí uhelné doly býti ponechány dravému hospodářství soukromníků? Smí uhlí v naší zemi vytěžené vyvážeti se do ciziny a má domácí obyvatelstvo býti odsouzeno trpěti zimu uprostřed uhelných ložisk? Máme my v Čechách přihlížeti nečinně k tomu, aby cizinci vydrancovali naši zem a naši potomci aby bydleli pak v pustině? Pravda je, že každý bez velké učenosti vycítí, jak by věci měly býti.

Když bílé plemeno začalo se usazovati v Severní Americe, vedli napadení Indiáni zoufalý boj, aby cizí plemeno je nepřipravovalo o sídla předků. Čiňané se zoufale brání proti vnikání Evropanů do Číny, bojíce se, aby Evropa nevyplenila poklady země. My však v Čechách proti cizím vetřelcům brániti se nesmíme.

XI. Těžební uhelné společnosti.

Největší důlní podniky jsou v rukou akciových společností, poněvadž k založení dolu jest potřebí velikého kapitálu, kterého jednotlivec nemá. U nás jsou tyto důlní akciové společnosti,

které těží uhlí: 1. Uhelná těžařská společnost v Mostu. Společnost ta je nejmocnější v Rakousku. Praesident dr. Hallvich, místopředseda žid Isidor Petschek. Členové správní rady: Chrombach, žid dr. Robitschek, baron Pfaffenhofen, žid Karel Moravitz, Ant. Melzer. Akciový kapitál je 8 milionů zl. v 80ti tisících kusů akcií po 100 zl. nominální ceny. Společnost má 1688 uhelných ložisk a 140 kutisk. Uhelné doly jsou v Čouši, Teplicích, Bohosudově, Oseku, Chabařovicích a v Hrobech. R. 1883 vytěžila společnost 3,988.400, r. 1898 vytěžila 37,055.500 m. centů uhlí. Zajímavý byl průběh valné hromady, konané ve Vídni 6. dubna r. 1899. Ústřední ředitel Bihl referuje, že celková těžba společnosti za r. 1898 jest 37,055.500 m. centů proti 37,888.000 m. centů r. 1897. Čistý výtěžek za r. 1898 obnáší 1,546.913 zl. Z toho má se dáti do reservního fondu 107.969 zl., správní radě tantiem 97.172 zl., dividenda za jednu akcii 15 zl., dohromady 1,200.000 zl. Nyní ujal se slova dvorní rada Hallvich, aby společnost umýval. Společnost není prý výdělkářského ducha, poněvadž měla hrubého zisku na jednom m. centu uhlí:

roku	1895	5·75 krejcarů
»	1896	5·91 »
»	1897	6·65 »
»	1898	8·05 »

Vytýká se nám, že dáváme veškeré vytěžené uhlí velkoobchodníkům a že nedbáme přímých zákazníků. Odpovídám, že největší část majetníků dolů, alespoň 90 procent, mezi nimi i sám c. k. erár, pak doly dráhy duchcovsko-podmokelské a doly vitgensteinské nestarají se o prodej vytěženého uhlí, jak se dělo až do poslední doby, nýbrž mají svého hlavního komisionáře, s kterým mají pevnou smlouvu, že jim veškeré uhlí za hotové odkoupí za určitou smluvenou cenu. Pokud se nás týče, učinili jsme smlouvu s firmou Petschek a jsme úplně spokojeni. S dřívějším naším komisionářem Weimanem byli jsme nuceni veškeré obchodní styky přerušiti. Následkem toho vrátila nám firma Weiman 6500 kusů a její právní zástupce dr. Schneeberger 4420 kusů akcií.

Po této řeči dr. Hallvicha povstal obchodní rada žid Neustadtl a interpeloval předsedu, proč se akcionářům dává jen 15 zl. dividendy, proč ne víc, proč se dává tolik peněz do reservního fondu? Neustadtl žádá, aby za každou akcii vyplacena byla dividenda 20 zl.

Tady máme obraz, jak jednají hladoví akcionáři židovští. To je přece lakota a hladovost po mamonu. Dosud nikdy socialistické noviny nevyčtly židům lakotu a honitbu po mamonu, za to vyčítají ji jen kněžím.

Roku 1892 byla na vídeňské burse jedna akcie mostecké uhelné těžařské společnosti za 102 zl. Od roku 1893 akcie tyto neustále stoupají. Posledního prosince 1899 platila jedna akcie jmenované společnosti 392 zl. 50 kr. Když byla stávka uhlokopů v nejhorším stadiu, dne 27. března 1900, platila jedna akcie dokonce 394 zl.! Ačkoliv se tedy v dolech přes 2 měsíce nepracovalo, akcie na burse neklesly, nýbrž stouply, poněvadž akcionáři

napřed věděli, že po stávce ušlý zisk přijde mnohonásobně domů. Akcionáři věděli napřed, že konsumující obecenstvo stávku dobře zaplatí, poněvadž se zvýší ceny uhlí — a je akcionářům spomoženo!

2. Severočeská uhelná těžařská společnost v Mostu, založená r. 1890. Předsedou společnosti jest žid Guido Ubogen. Členové správní rady jsou: rytíř Adler, baron Herring, Hüttemann, Adolf Klein, Karel Moravitz a Ludvík Tedesco. Židů tedy dost. Ředitelem společnosti jest Ludvík Vesely. Akciový kapitál 4,200.000 zl. jest ve 21 tisících akcií po 200 zl. nominální ceny. V prvém roce působnosti společnosti byla akcionářům vyplacena dividenda 8 procent, r. 1898 pak 11 proc. R. 1890 byla jedna akcie této společnosti na vídeňské burse za 295 zl. 50 kr., roku 1898 však za 750 zl.! To jsou opravdu čarodějské reje na burse, když dovedou cenu jedné akcie jednoho podniku za několik let více než zdvojnásobit. To je přímo šibeničný švindl, který tu bursiáni provádějí s akciemi uhelných dolů. Na tyto zločiny není žádného trestního paragrafu. Dne 24. února 1900 platila jedna akcie dokonce 1840 korun!

Prodavačem uhlí této společnosti jest žid Petschek v Ustí n. L. R. 1890 vytěžila společnost 8,637.990 metráků uhlí, r. 1898 17,696.559 metráků. Čistý zisk tohoto roku byl 1,060.484 zl.

3. Západočeský akciový hutnický spolek. Správní rada společnosti té jest: Mořic Bauer, Kajetan Bayer, Dr. Herzfeld, Fr. Grünebaum, Ed. Prinzing, Englert, Dr. Schreiner, Dr. Gust. Bloch, Alex. Pflaum ze Stuttgartu, Otto Arnold. Ze jmenovaných zde pánů jest alespoň pět židů. Akciový kapitál této společnosti jest 5 milionů zl. v 50ti tisících akciích po 100 zl. nominální ceny. R. 1890 bylo možno na vídeňské burse jednu takovou akcii koupit za 84 zl., r. 1898 byla jedna akcie za 163 zl. Ku konci hornické stávky za 301 korun. Prodavačem uhlí této společnosti je žid Weimann v Ústí n. L. Společnost byla založena r. 1875 vídeňským bankvereinem. Má 82 uhelných ložisk, 106 kutisk, důl Humboldův a Sulkov. R. 1896 koupila společnost od žida bankéře Erlangera uhelné doly v Žacléři zároveň s doly firmě Müllerově tamtéž patřícími. Koncem r. 1898 měla společnost 643 uhelných ložisk. Roku 1876 vytěžila 1,027.660 metráků, r. 1898 pak 7,264.500 metrických centů uhlí. R. 1883 dostali akcionáři jen tříprocentovou dividendu, r. 1898 pak sedmiprocentovou.

Tyto tři uhelné společnosti v Čechách jsou nejmocnější a mají většinu uhelných dolů ve svých rukou.

Menší uhelné společnosti jsou ještě následující. Uhelné doly buštěhradské dráhy. R. 1890 bylo v dolech těch vydolováno 5,177.000 metráků kamenného uhlí. Uhelné doly dráhy duchcovsko-podmokelské. Tato společnost koupila r. 1871 uhelné doly hraběte Waldsteina kolem Duchcova. R. 1898 přikoupila uhelné doly Vondráčkovy ve Falknově. V uhelných dolech v Köflachu vytěženo bylo r. 1898 uhlí 1,196.000 metráků. Lankovická uhelná společnost vytěžila téhož roku 535.578 metráků uhlí. —

Uhelná těžařská společnost v Rosicích u Brna má tuto správní radu: baron Hering, rytíř Schoeller, Dr. Haimberger, Emil Heyrovský, Fr. baron Klein, Bedřich baron Klein, Dr. Klob, Reinhard, Ricker, Ullmann, Dr. Ullrich. Akciový kapitál jest 5,400.000 zl., v 27 tisících akcií po 200 zl. nominální ceny. R. 1891 platila jedna akcie na vídeňské burse 191 zl., dne 13. března 1900 stála za 462 korun. Akcionáři brali r. 1898 šestiprocentovou dividendu. Doly jsou v Uslavanech a Rosicích u Brna. Bylo vytěženo r. 1890 uhlí 3,394.100 metráků.

Uhelná těžební společnost v Tufailu. Správní rada této společnosti jest: Dr. Mojsisovics, Dr. Reif, baron Pirque, baron Bourgoing, Anatole de Lapeyrière, Alfonse Lauraus, baron Pereira, Vernet. Tajemníkem jest Karafiat. Obchodním ředitelem Bellak, prokuristou Mořic Weiss. Společnost tvoří jak vidno skorem výhradně samí židé. Francouzská jména jsou židovská. Akciový kapitál: 4,900.000 zl. v 70ti tisících akcií po 70 zl. nominální ceny. R. 1890 platilo se na vídeňské burse za jednu akcii 123 zl., r. 1898 168 zl., dne 13. března 1900 456 korun. Uvádíme zde s úmyslem kurs ku konci uhelné stávky. R. 1899 měla společnost 8,240.617 zl. čistého užitku.

Průmyslový uhelný spolek. Správní rada jest: hrabě Bombelles, Otto Wiedmann, Filip Krohn, Maurer, Rochlitzer, Weiss. Akciový kapitál jest 8,490.000 zl. na 42.450 akciích po 200 zl. nominální ceny. Společnost pracuje se ztrátou.

Akciová společnost v Mirošově-Libušíně-Svádovicích. Správní rada této společnosti jest: rytíř Schoeller, baron Herring, Dr. Huber, Dr. Klob, Ignác Löw, Beer, Mühlinghaus, Hugo Ritter. Akciový kapitál 4,600.000 zl. v 9200 akciích po 500 zl. nominální ceny. Roku 1898 vytěžila společnost 4,579.442 metrických centů kamenného uhlí. Čistý výtěžek téhož roku byl 32.124 zl. Akcionáři brali $6^1/_2$ procentovou dividendu. Uhelné doly společnosti patřily dříve knížeti Schaumburg-Lippemu.

Akciová těžařská společnost v Ostravě. Správní rada: Kníže Hugo Salm, Ludvík Wollheim, Julius Blum, Ign. Fleischer, Dr. Pfeifer, Robert Teltscher. Společnost má v Polské Ostravě 4 doly a 77 výhní na koks. R. 1898 vytěženo bylo 2,118.693 metráků uhlí a 335.997 metráků koksu. Čistý výtěžek byl 270.902 zl. Akcionáři dostali 7procentovou dividendu.

Montání společnost Ostravsko-Karvínská. Správní rada: hrabě Ferd. Deym, David rytíř Gutmann, Jindřich hrabě Lariš, Hanuš hrabě Lariš, Dr. Stauffer, Dr. Klucky. Akciový kapitál 1.500.000 zl. v 7500 akcií po 200 zl. nominální ceny. Těžba uhlí r. 1898 byla 1,135.800 metráků. Čistý výtěžek 138.911 zl. Akcionářům rozdělena byla 7procentová dividenda.

Tím jsme vyjmenovali veškeré čelnější akciové společnosti na těžbu uhlí v Rakousku. Ze soukromých majetníků lze uvésti hlavně Rotšilda a Gutmanna, kteřížto židé mají největší uhelné doly na Ostravsku.

Velmi zajímavo je podívati se do Uher, komu zde patří uhelné doly.

Akciová společnost v Ostřihomě-Szaszváru. Správní rada: Dr. Chorin, Bernard Popper, H. Fellner, Jakub Frischmann,

Samuel Löwy, Max Oesterreicher, Lazar Reimann. Mimo to jsou dozorčí radové: Szily, Fišer, Görög, Syepessi (to je maďarisovaný Schöps). Akciový kapitál je 3,000.000 zl. Roku 1898 bylo vytěženo 2,761.840 metráků uhlí. Dividenda byla rozdělována po 5ti procentech.

Akciová severo-uherská těžařská společnost. Ředitelství: Berzeviczy, Deutsch, Birnbaum, Darvai, Frey, Heller, Mandle, Reichart, Stiller. Knihvedoucí: Desider Reich. Akciový kapitál 2,000.000 zl. Dividenda byla podělena po 8 až 10 procentech. R. 1898 bylo vytěženo 3,622.000 metráků uhlí.

Těžařská uhelná společnost salgotarjánská. Ředitelství: Dr. Chorin, Reithoffer, Burchhard, Haas, Kohner, Kraus, Lanczy, Weisenbacher. Komercielní ředitel: Frischmann a Lazar Reimann. Akciový kapitál jest 7,000.000 zl. R. 1898 byla vyplacena akcionářům dividenda 32 procent! Roku 1888 byla jedna akcie za 154 zl. a r. 1898 platila 637 zl. Nominální cena akcie jest 100 zl. To je přece židovský švindl, který nemá sobě rovného. Roku 1898 bylo vytěženo uhlí 14,246.992 metráků. Čistý zisk byl 1,237.516 zl.

Uherská všeobecná akciová těžařská společnost. Ředitelství: hrabě Teleki, Dr. Herz, Bellak, Gajari, hlavní ředitelé Löw a Dr. Sternlicht. Akciový kapitál 6,000.000 zl. R. 1898 bylo vytěženo 5,370.788 metr. centů uhlí.

Zde máme několik ukázek, komu v Maďarii patří majetek. Maďarie jest opravdu židovským státem.

Pro úplnost uvedeme zde ještě největší akciové uhelné společnosti v Německu.

Akciová těžařská společnost »Consolidation«. Ředitelství: Boniver, Poensgen, Dr. Compes, Max Winterfeld. Zdá se, že společnost ta je velmi »košer«. Akciový kapitál je 16,000.000 marek, jedna akcie 1000 marek nominální ceny. Od r. 1890 do r. 1898 byly vypláceny tyto dividendy v procentech 21, 20, 12, 8, 8, 12, 15, 18, 22. Vytěženo bylo r. 1898 uhlí 13,679.620 metráků. Čistý zisk byl 5,125.913 marek. Dne 15. března 1900 platilo se za jednu akcii »Consolidation« na berlínské burse 1650 marek. Roku 1893 platila jedna akcie 1400 marek, od té doby akcie v ceně stále stoupají.

Těžařská společnost »Hibernia«. Tato patří berlínskému finančnímu velmoži židu Bleichrödrovi. Akciový kapitál jest 32,401.000 marek v akciích po 600 a 1000 marek. Od r. 1889 do r. 1899 byly rozdány v procentech $8^1/_2$, 19, 12, $5^1/_2$, 4, $5^1/_2$, $7^1/_2$, $9^1/_2$, 12, 12. R. 1898 vytěžila společnost 25,369.130 metr. centů uhlí a 4,936.350 metr. centů koksu. Čistého zisku bylo 3,405.325 marek. R. 1887 vytěženo v dolech společnosti 8,801.950 metr. centů uhlí. R. 1887 platila jedna akcie této společnosti na burse berlínské 609 marek (nominální cena 600 marek), dne 15. března 1900 stál jeden kus 1452 marek. R. 1876 mohla se jedna akcie koupiti na berlínské burse dokonce jen za 204 marek. Tak se časy mění.

Těžařská společnost Bonifaciusova u Gelsenkirchenu. Správní rada: Robert Esser, Julien, Macar, bankéř Simons, bankéř Gustav Hanau, patrně žid, bankéř Karel Lövy, opět žid. Vidíme, že tato

veliká těžařská společnost jest majetkem židovských finančníků. Akciový kapitál této společnosti jest 7,500.000 marek, v akciích po 309 marek nominální ceny.

Těžařská společnost »Gelsenkirchen«. Správní rada: předseda, známý finanční baron žid Hausemann, advokát Dr. Salamonsohn, baron žid Oppenheim. Akciový kapitál: 44,000.000 marek v akciích po 600 marek nominální ceny. Od r. 1889 do 1899 byly rozděleny dividendy: 7, 12, 12, 9, 6, 6, 7, 7½, 9, 10%. R. 1898 bylo v dolech této společnosti vytěženo 41,117.550 metr. centů uhlí. Společnost měla čistého zisku milionů marek:

r. 1894	1895	1896	1897	1898
40·98	52·45	57·92	73·93	90·69

R. 1873 bylo možno na berlínské burse koupiti jednu akcii za 429 marek. Dne 15. března 1900 byla jedna akcie za 633 marek.

Harpenská akciová těžařská společnost v Dortmundu. Akciový kapitál 40,800.000 marek v akciích po 600 a 1200 marek nominální ceny. R. 1888 vytěženo 42,295.600 metráků uhlí. Dividenda od r. 1888 do r. 1898 byla rozdělena po 6, 15, 20, 10, 5, 6, 8, 9%. Čistý výtěžek r. 1890 byl 4,264.115 marek. R. 1860 platila jedna akcie jen 240 marek. Dne 15. března 1900 stála jedna akcie 600 marek nominální ceny, na burse berlínské 1374 marek. Jako ve Vídni tak i v Berlíně hrají židovští soupeři na burse divoké špekulace důlními akciemi. Záznam uhelných akcií v Berlíně byl tento:

	4. dubna 1899	4. dubna 1900	
Harpenské	192 marek	245	+ 53
Hibernia	206 marek	257	+ 51
Gelsenkirchen	196 marek	226	+ 30
Consolidation	350 marek	406	+ 56

Když byly tyto akcie vyhnány do výšky a obecenstvo je za drahý peníz kupovalo, tu přišla v červnu 1900 sprcha. Všecky akcie důlní a montání padly značně na ceně. Bursiáni okradli obecenstvo o mnoho milionů peněz. A na tyto zločiny slavný moderní stát klidně se dívá.

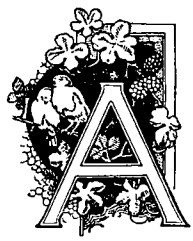
Příklady ty stačí. Vidíme z nich, že židovští finanční baroni kupují s velikou zálibou doly ať uhelné neb jiné a z nich do roka ohromné dividendy berou. Kdežto loupežní rytíři ve středověku měli někdy nebezpečný chléb, poněvadž napadení se bránili a šlo tu ztuha o život, moderní tito loupežní rytíři klidně odpočívají doma, dopoledne jdou na bursu, aby stopovali teploměr bursy, večer pak jdou do klubu a divadel.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Katoličtí kněží učení.

Z Ottova slovníku naučného vyňal stručně

Dr. EUG. KADEŘÁVEK.

agesen Svend, dánský historik z konce 12. nebo poč. 13. stol., mnich, napsal dějiny od r. 300—1187 z rozkazu lundského biskupa Absolona. Vypravování jeho vyznačuje se věrností a pravdymilovností.

Aaron Pietro z Florencie, kanovník v Rimini, v 16. stol., ředitel hudby círk. v Římě, napsal více theoretických spisů o hudbě.

Abbo z Fleury, Benediktin, svatý, v 10. stol. vynikl ve školách pařížských a remešských, opat, představený školy klášterní, vynikal v exaktních vědách, mathematice, astronomii a filosofii, vřelý podpůrce učenosti, napsal díla obsahu biografického, apologetického, astronomického, právnického.

Abelly Louis, v 17. stol., biskup rhodský, znamenitý spisovatel theologický, učeností proslulý.

Aberle Moritz, v 19. stol., spisovatel a profesor na fakultě thelog. v Tubinkách.

Abraham a sancta Clara v 17. stol., řeholník Augustinián, velice vzdělaný, kazatel oblíbený, spisovatel plodný.

Abrahamffy Jan, slovenský Františkán, vynikající kazatel, vydal dva spisy, zemř. 1728.

Absolon Axel, ve 12. stol., arcibiskup lundský, učenec, státník, o vzdělanost Skandinavské říše zasloužilý, nevšední měrou podporoval i vědy, zvláště dějepis. Zemřel v benedikt. klášteře, od něho založeném.

Absdorfský Heřman, kněz řádu piaristského v Čechách, 1673—1739, spisovatel.

Ackermann Leopold, řeholník Augustinián, od 1771—1831, profesor orientálních jazyků, archaeologie, hermeneutiky, řádový bibliothekář, posléze profesor universitní ve Vídni, spisovatel.

Acosta José de, 1539—1600, Jesuita, rektor university valladolidské, vydal dílo posud cenné: Historia natural y moral de las Indias.

Acuña Christoval de, 1597—1675, španělský Jesuita, misionář, rektor kollegia, účastný vědecké výpravy v končinách Amazonských, o které napsal dílo velmi vzácné, posud cenné, přeložené do francštiny, angličiny a němčiny.

Adalbert, mnich, první arcibiskup magdeburský, zemř. 981., pečoval o pěstění vědy; jeho kathedrální škola těšila se znamenité pověsti.

Adam z Nežetic, ve 14. a 15. stol., doktor práv, kanovník pražský, napsal kroniku o současných dějinách českých.

Adam Bremský, zemřel po r. 1076, kanovník, měl značné klasické vzdělání, napsal pravdivě a kriticky letopisy velice důležité.

Adami Adam, dějepisec, 1603—1663, opat, byl vyslán vyjednávat o vestfálský mír, jehož dějiny sepsal.

Adamnan, svatý, irský spisovatel v 7. stol., státník, opat, zůstavil v rukopise popis svaté země, který v prvních stoletích křesťanství až do válek křižáckých podával nejlepší zprávy o Palestině. Ještě důležitější jest jeho spis vita sancti Columbae.

Adelard, angl. mnich a filosof ve 12. stol., procestoval střední a jižní Evropu, spisovatel přírodozpytný, filosofický, mathematický.

Adelmann, biskup v Brescii v 11. stol., muž velice učený, spisovatel.

Adinolfi Pasquale v 19. stol., doktor bohosloví, italský dějepisec, bakalář obojího práva, spisovatel, výtečný badatel.

Ado, Benediktin, svatý, v 9. stol., arcibiskup, přítel vědy, spisovatel historický.

Adriani Giovan Battista, v 19. stol., historik, archaeolog a numismatik italský, profesor dějepisu a zeměpisu, ředitel kolleje a konviktu, člen skoro všech čelnějších akademií italských, řeholník řádu Somasků.

Adrichomius Christian, kněz hollandský v 16. stol., dějepisec. Jeho spis o Jerusalemu byl přeložen do francčtiny, španělštiny, češtiny.

Aegidius z Viterba, řeholník, Augustinián v 16. stol., proslulý theolog, kazatel, básník, humanista, filosof, spisovatel.

Aegidius a Columnis, od r. 1247—1316, řeholník, Augustinián, arcibiskup, profesor universitní, filosof, spisovatel.

Aelfric, v 10. a 11. stol., spisovatel velmi zasloužilý o anglosaskou prosu, spisovatel v linguistice a kulturní historii znamenitý, Benediktin.

Aemilius Paulus, kanovník v 15. a 16. st., dějepisec. Jeho dějiny Francie z latiny přeloženy do jaz. franc., něm. a ital.

Aeneas Sylvius Piccolomini, jako papež zvaný Pius II., muž vysoce vzdělaný, spisovatel dějepisný, theologický, filosofický, politický, zeměpisný.

Affre Denis Auguste, v 19. stol., profesor filosofie, arcibiskup.

Agathon Goullieux Josef, v 18. stol., kněz řádu franc. „Bratří škol křesťanských“, znamenitý paedagog, spisovatel.

Agelli Antonio, v 16. stol., znamenitý vykladatel a kritik Písma sv., biskup, spisovatel, řeholník, Theatin.

Agič Antonín, učený Minorita chorvatský, v 18. a 19. stol., psal italsky a latinsky, spisovatel dějepisný.

Agnelli Lorenzo, v 19. stol., paedagog, filosof, spisovatel.

Agobard, arcibiskup lyonský, od r. 779—840, jeden z nejosvícenějších mužů, spisovatel, má význam v dějinách práva něm. a franckého.

Agostini Giovanni degli, v 18. stol., ital. spisovatel, Františkán.

d'Aguillon Francois, Jesuita, 1566—1617, mathematik, profesor a spisovatel. Hlavní jeho dílo obrátilo na sebe pozornost a souhlas Newtonův. Stereografická projekce nese dosud jeho jméno. Také stavitelstvím se zabýval.

Augustin don Antonio, v 16. stol., slavný španělský znatel římské numismatiky a zakladatel zevních dějin práva kanonického, arcibiskup, spisovatel. Jeho rozsáhlá spisovatelská činnost vztahovala se také ku klasické filologii, dějinám, právu římskému; veškerá díla jeho vynikají elegancí řeči.

Ahorm Andrzéj, v 18. stol., polský Jesuita a znamenitý malíř al fresco. Jeho fresky vynikají procítěností a lahodným koloritem.

d'Achery don Jean Luc, učený Benediktin franc., v 17. stol., bibliothekář slavné knihovny benediktinské. U něho scházeli se učenci celé Paříže; s nejvýtečnějšími muži pilně si dopisoval. Hlavní prací jeho jest výbor pramenů dějin středověkých, do té doby neotištěných.

Aidan v 7. stol., svatý, mnich, biskup, misionář, spisovatel. Získal si zásluh o všeobecné vzdělání svého okrsku.

Aignan François, v 17. stol., Kapucín, řídil chemickou a farmaceutickou laboratoř v Louvru, tělesný lékař králův a prince z Condé, sestrojil rozličné essence a balsámy, spisovatel.

Aichinger Johann, Hornorakušan, v 19. stol., kanovník, ředitel ústavů hluchoněmých, spisovatel.

d'Ailly Pierre, od r. 1350—1420, doktor Sorbonny, profesor theologie a filosofie, kancléř university pařížské, biskup, kardinál, všestranně vzdělaný, spisovatel ve mnohých oborech plodný.

Ailred, ve 12. stol., opat, napsal veliké množství spisů theologických a historických.

Aimerich Matyáš, španělský Jesuita, v 18. stol., mimo spisy theologické napsal zajímavá díla filologická.

Aimoin, též Haimo, učený Benediktin, v 10. a 11. stol., spisovatel historický.

Akai Petr, Jesuita, v 18. stol., doktor a profesor filosofie v Košici, spisovatel také přírodovědecký. (pokračování.)

Hlídka národohospodářská.

Světová sklízeň obilí. Když otec četné rodiny zasedá ke stolu, často jest mu úzko, jak všechny uživí. A přece musí vše vynaložiti, aby rodina nehynula hlady. Uvážíme-li, že nyní na celém světě jest 1554 milionů lidí, kteří všichni uživeni býti mají, dovedeme teprv oceniti onu obrovskou práci, kterou rok od roku koná rolnický stav, jehož úkolem v přední řadě jest obdělávati zem a starati se o výživu celého národa. Lidé se živí polními plodinami, masem, mlékem, vejci a pod. Polní plodiny všeho druhu buď rostou samy, nebo musí býti o jejich vzrůst postaráno rukou lidskou. Jsou usedlí národové, kteří obdělávají půdu a živí se obilními plodinami, a to národové evropští a američtí pěstují obilní plodiny, řekněme že obilím živí asi 700 milionů lidí. Číňané, Japonci a Indové a částečně Arabové živí se rýží, to jest asi 800 milionů lidí. Národové východoasijští Číňané, Japonci a Indové jsou převážnou většinou vegetariani, nemají žádného chovu dobytka a pojídají masa pouze mořských a říčních ryb. Národové, kteří pěstují obilí, jsou zároveň živi také od pokrmů masitých, poněvadž pěstují rozsáhlou měrou zároveň dobytek. Národové kočující a divocí žijí ovšem z lovu a z plodin, které jim sama příroda poskytuje. Dokud nebylo drah, parních pluhů a velikého vzrůstu obyvatelstva, nebylo tolik půdy pod pluhem jako je dnes. V celém Rakousku jest pod pluhem asi 18 milionů katastrálních jiter polí, celé Rusko s Kavkazem a se Sibiří má pod pluhem 150 milionů katastrálních jiter polí. To vše před 50 lety nebylo, a také nepřišly tak ohromné spousty obilí na světový obilní trh, poněvadž dříve obilí, které doma vzrostlo, bylo také doma spotřebováno. Nyní se utvořily poměry docela jinak. Před sto lety bylo na světovém obilním trhu prodáno sotva 11 milionů hektolitrů obilí, roku 1887 bylo na obilní světový trh doveženo 175 milionů metráků obilí ze všech končin světa. Roku 1890 bylo ze všech kulturních států dovezeno a vyvezeno as 600 milionů hektolitrů obilí a mouky. Rusko prodalo před 100 lety sotva 3 miliony hl. obilí přes hranice, dnes vyváží ročně na 100 milionů hl. obilí a mouky. Severní Amerika začala teprv před 50ti lety mýtit

pralesy a prodala tehdáž sotva 5 milionů hl. obilí přes moře, dnes vyváží skorem 300 milionů hl. obilí a mouky. R. 1900 prodala Severní Amerika za 944,059.568 dolarů zemědělských plodin přes moře. Američtí farmáři prodali tedy za r. 1900 zemědělských plodin do ciziny za 4530 milionů korun našich peněz. Většina toho šla ovšem do Anglie a Německa, ale i u nás není vzácností, že na příklad v pražských mlýnech se semílá americká pšenice. Roku 1880 prodalo se na světovém trhu obilí za 9000 mil. K našich peněz.

Velmi zajímavý přehled o světové sklízni obilí za rok 1901 podává uherské ministerstvo orby. Probereme nejdůležitější jeho položky.

V Rakousku se od let 70tých málo jen pozměňuje osevní plocha, určená obilí. Letošního roku 1901 bylo oseto v Rakousku 1.07 milionů hektarů pšenicí, 1·8 žitem, 1·23 ječmenem, 1·9 ovsem. Sklízeno bylo přibližně milionů hektolitrů: pšenice 15, žita 27, ječmene 19, ovsa $34^1/_2$. Na jeden hektar připadlo sklízně 14 hl. pšenice, 15 žita, 16 ječmene, 18 ovsa.

Obilní sklízeň posledních 4 let v Rakousku byla následující. Sklízeno bylo milionů metrických centů:

roku	1897	1898	1899	1900
pšenice	9·4	12·8	13·6	11·1
žita	16·0	20·2	21·6	13·9
ječmene	11·1	13·8	15·9	13·4
ovsa	14.7	18·7	20·8	17·2

Můžeme tedy za letošní rok 1901 očekávati lepší sklízeň než roku 1900. Nejhorší sklízní v posledních letech byla sklízeň z roku 1897. Sklízené toto množství obilí k výživě lidu však nikterak nestačí. Jsme nuceni kupovati hlavně z Uher ohromné spousty obilí a mouky ročně. Z Uher bylo dovezeno do Rakouska milionů metráků:

roku	1896	1897	1898	1899	1900
pšenice	6·26	3·44	3·47	3·68	5·38
mouky	5·86	4·74	4·45	4·5	5·51
žita	2·61	1·47	1·82	2·—	3·42
ječmene	2·49	2·44	2·26	2·22	2·42
ovsa	1·66	2·—	2·3	2·25	2·61
kukuřice	2·88	3·37	2·87	2·91	2·47

Jak vidíme, kupujeme rok od roku stále více obilí z Uher. Hlavní část tohoto ohromného nákupu, za který platíme ročně Uhrám přes 300 milionů korun, jde do zemí českých a do Vídně.

V prvním pololetí roku 1901 koupili jsme z Uher již 3 miliony metráků mouky! Pravda je, že Maďaři všecku pšenici, kterou v Pešti na mouku semelou, sami nesklízí, nýbrž ji kupují hlavně v Rumunsku, poněvadž ji zde dostávají o 2 až 3 zlaté laciněji na metráku. Peštské mlýny vydělávají tím ohromné miliony do roka.

Do celního území rakousko-uherského bylo dovezeno cizí pšenice hlavně z Rumunska r. 1897: 1·27, r. 1898: 2 miliony metráků. V tomto roce bylo Maďarům nařízeno, že musí platit také z rumunské pšenice clo a nyní vidíme, že r. 1899 bylo dovezeno do rakousko-uherského celního území pouze 733.761 *q* a r. 1900 dokonce jen 309.223 metráků pšenice. Za to však majetníci peštských mlýnů, židovští to milionáři, zuří a hrozí, že stůj co stůj musí jim býti opět povoleno volné dovážení rumunské pšenice.

Zajímavo je stopovati, jak jsme přestali za hranice prodávati obilí, vyjma ječmen.

Z celního území rakousko-uherského bylo za hranice prodáno obilí:

	r. 1888 metráků	r. 1900 metráků
pšenice	4,142.000	81.741
žita	57.000	3.715
ječmene	5,405.000	2,993.190
ovsa	350.090	331.553

Z těchto čísel poznáváme, že jsme až na ječmen nadobro přestali za hranice prodávati obilí.

Obyvatelstvo Rakouska spotřebovalo roku 1896 pšenice, pšeničné mouky a žita 46·8 milionů metráků, 1898: 39·9, r. 1898: 48·4. r. 1899: 48·3 a r. 1900: 50 milionů metr. centů.

Poněvadž v Uhrách byla letošního roku žeň velmi slabá, budou mlýny rakouské nuceny kupovati pšenici srbskou, rumunskou a snad americkou. Spíše

však se podobá, že peštské mlýny rumunskou a srbskou sklízeň zakoupí a mouku pak budou posílati k nám. Také lze očekávati, že letošního roku bude od nás z Rakouska dováženo žito, pšenice a ječmen do Německa ve značnějším množství, pokud to ovšem možno bude, poněvadž Německo mělo letos bídnou sklízeň.

Nyní jděme do Uher a přehlédněme těžbu obilí Uherska. Celá uherská polovina i s Chorvatskem včetně měla r. 1901 oseto pšenicí 6·35 milionů katastrálních jiter, žitem 2·14, ječmenem 1·91 a ovsem 1·91 mil. kat. jiter. Osevní plocha se za posledních 5 let v Uhrách značně rozmnožila. Vezmeme-li podrobnou statistiku, bylo v Uhrách oseto jiter plochy:

	r. 1895	r. 1900
pšenicí	5,541.571	6,353.203
žitem	1,870.662	2,147.243
ječmenem	1,694.258	1,917.169
ovsem	1,650.000	1,912.983
úhrn	10,756.491	12,330.618

Přibylo tedy za pět let v Uhrách obilím oseté půdy 1,574.127 katastrálních jiter. Patrně se zde obdělává půda ladem ležící puszty, a to hlavně užíváním parního pluhu. Dle toho také můžeme pochopiti stálý vzrůst sklízně obilí v Uhrách. (Pokračování.)

LITERATURA.

SLOVINSKÁ.

Kristusu-Slava. Almanah, spisali slovenski bogoslovci. Uredil František Ks. Grivec. V Ljubljani. Tiskala Katoliška Tiskarna. 1901. Str. 216. Cena 2·4 K. — Ve slovinské řeči, pokud známo, bylo vydáno velmi málo almanachů, celkem pouze dva: r. 1864 s názvem »Lada« redakcí Zadravského a r. 1879 redakcí R. Poznikova, tištěný ve Vídni: »Slavjanski Almanah«, který obsahoval mimo slovinské spisy též české, slovácké, chorvatské, bulharské, ruské a maloruské. Slovinští bohoslovci z Lublaně, Gorice, Mariboru a Innomostí příjemný almanah, t. j. dar, dali obecenstvu, pěstovavše za svých studií pilně spisovatelství. Posvětili pak tuto knihu na počátku 20. století Kristu Pánu. Spisy tyto zrodila pravá láska k Vykupiteli i jeho církvi, a najdou dojista cestu do srdcí všech lidí dobré vůle, a to tím spíše, poněvadž jest postaráno o rozmanitost obsahu. Vědecké články střídají se se zábavnými, kterých by ovšem podle našeho soudu mohlo býti více, poněvadž právě v této stránce se jeví nejlépe spisovatelský talent. Z učených pojednání uvádíme mimo jiné stati: »Z naturalismu do mysticismu«, »Vzdělanost — apologie«, »Pantheismus a jednota křesťanského názoru«, »Odkud náboženství«, »Životní moc svatosti«, »Život Krista Pána« v předpovědech a proroctvích, »O účelu kostelní hudby«, »Slomšek — pedagog«, což náleží k nejzdařilejším pracím celé sbírky. Z povídek a črt vyjímáme: »Novosvěcenec«, kde pisatel líčí mimo jiné, co cítí při první mši sv. lid, otec, matka, příbuzní, dále »I dříví plakalo«, »Návrat« a jiné. Též básně a illustrace (počtem pět) jsou tu zastoupeny; poslednější provedl bohoslovec František Dobnikar, který ve slohu secesním uveřejnil v měsíčníku »Dom in Svet« již více zdařilých illustrací. Takto vystupuje budoucí kněžstvo slovinské na pole veřejné činnosti již záhy, cvičíc se pečlivě, aby spisy byly trvalé ceny. Brněnské »Museum« v té příčině má mnoho podobnosti s almanachem slovinským *Fr. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Herders Konversations-Lexikon. Dritte Auflage 1901. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. Nakladatel Herder překvapil katolickou veřejnosť epochálním dílem: *naučným slovníkem na základě positivního křesťanství.* Praví-li, že jest to třetí vydání již před dlouhou dobou u něho vydaného čtyřsvazkového slovníka, tedy dlužno bráti toto říčení jen jako skromnost, ve skutečnosti jest tento slovník zcela nové dílo, vybudované jen na starých základech. Nový slovník bude míti osm svazků, každý aspoň o 55 arších, takže bude třikrát objemnější

než jeho předchůdce. Grafického umění využitkováno v míře nejhojnější, a to pokud jen bylo možná vlastní reprodukce. Také co se týče vnitřního spořádání budou všecky články pořízeny na základě nejnovějších výzkumů. Životopisné údaje součastníků čerpány jsou přímo z pramene, t. j. od nich samých, statistické z úředních sdělení a ostatní jen z úplně spolehlivých pramenů. Nejvíce místa věnováno přítomnosti, a to odborům, jež veřejnost nejvíce zajímají. Při tom všem využitkováno bude všech technických vymožeností, kterými se honosí slovníky světového jména, takže nyní k »Mayerovi« a »Brockhausovi« důstojně řaditi se bude »Herder«. Co však katolíkům »Herdera« činí zvláště milým, jest jeho křesťansko-katolický směr, třeba by zástupcům moderní vědy při tom nabíhala husí kůže. Bude to »náš« slovník německy psaný. Našinec se nebude musit zlobit při čtení vědeckých článků, jako při čtení slovníků církvi zásadně nepřátelských. Bude přinášeti »Herder« také vymoženosti moderních učenců, jenže si na ně ihned posvítí protidůvody, takže čtenář bude míti příležitost oba světové názory (racionalismus a křesťanství) seznati vždy pod jedním záhlavím. Již první sešit podává toho doklad při článku »Abstammungslehre.« Vysvětliv, co tím vyrozumívá, přechází »Herder« k Lamarckismu a Darvinismu, jehož tři hlavní důvody 1. morphologický, 2. ontogenetický a 3. zvěrogeografický uvádí. Poučiv tak čtenáře o descendenčním učení moderních kapacit, otiskuje také hned protidůvody, čímž nabývá čtenář úplného poučení o této tak důležité otázce. Také při jiných heslech znáti, že nový »Herder« jest práce vážná, pro katolickou literaturu významu epochálního. Celý slovník bude asi za 100 mk.

Weltgeschichte in Karakterbildern. Verlag von Franz Kirchheim in Mainz. Skoro všichni dějepisci katolického Německa, mezi nimi Hertling, Knöpfler, biskup Keppler, Sdralek, Grauert, spojili se k záslužnému dílu. Budou psáti světové dějiny, ale nikoli v dosud obvyklé formě, nýbrž v pojetí zcela novém. Vycházejíce od zásady, že dějiny »dělány« jsou lidmi, a to duševními představiteli jednotlivých národů, rozhodli se oni dějepisci, že podají světové dějiny v monografiích. Biskup Keppler vydá dílo: »Ježíš Kristus«, Hertling »Sv. Augustin«, Karel Muth »Goethe«, Sdralek »Řehoř VII.«, Jindřich Finke »Jan Hus«, celkem vyjde aspoň 40 svazků bohatě illustrovaných. V monografiích těch bude brán náležitý zřetel k vývoji celých národů v příčině společenské, náboženské, mravní, zkrátka ke všem fasím hmotné a duševní kultury. »Slova nenávisti, důkazy konfesijní předpojatosti, přehánění šovinistického sebeklamu nemají míti místa v našem díle,« tak praví se v provolání, které vydalo nakladatelství. Doufáme, ba jsme již předem přesvědčeni, že dějepisci tyto zásady co nejpřísněji budou prováděti. Podotýkám ještě, že autor monografie »Jan Hus« dr. Jindřich Finke jest řádným profesorem university ve Freiburgu, a že novějmenovaný profesor university štrassburské dr. Martin Spahn odvedl již pro řečenou sbírku dílo »Velký Kurfiřt či obrod Německa v 17. století.«

Bedřich Vilém Helle †. Dne 4. srpna t. r. zemřel tento Bohem nadaný básník a statečný katolík-laik, jenž zasluhuje, aby mu i v těchto listech věnována byla pohrobní vzpomínka. Narozen r. 1834 v Böckenförde ve Westfalsku odebral se Helle v 10. roce k svému strýci faráři Jindřichu Liesemu, jenž ho připravoval na gymnasium. Po smrti strýcově však nechal příprav na studie a učil se knihvazačství, ačkoli mu toto řemeslo nebylo nijak po chuti. Již tehda v útlém věku ukázal Helle neobyčejné sebezapření a neoblomnou vytrvalost. Zůstal knihvazačským tovaryšem, pracoval, vydělával a jednoho dne překvapil své přátele a známé tím, že se přihlásil k maturitní zkoušce na gymnasiu v Brilonu, při kteréž také dobře obstál. Pak se odebral na universitu v Münstern, v Mnichově a Vídni, studuje filosofii a klasickou a orientální filologii. Jsa chud, byl nucen vydělávati si prostředky k studiím jako domácí učitel. Účelem universitních studií bylo Helle-ovi jen a jen vzdělání, proto ukončiv je, nehledal jako jeho kolegové chléb, nýbrž hleděl provésti svou myšlénku, kterou pojal již jako knihvazačský tovaryš, složiti totiž epos »Ježíš Vykupitel«. Již několik zpěvů zjednalo mu přízeň katolických kruhů vídeňských a také peněžitou podporu na studie do Italie. V Římě strávil $1^1/_2$ roku. Tu vypukl v Prusku kulturní boj. Nic nedotklo se básníka tak bolestně jako tato rána, již dal Bismark jeho katolickým soukmenovcům v Prusku. Bez prodlení odebral se Helle do své vlasti, postaviv se jako redaktor rozličných katolických listů do předních řad proti prusko-protestantskému násilí. Bez milosti bičoval ve svých článcích bezpráví, páchané na katolících, začež ovšem zkusil neslýchaných příkoří. V těch pohnutých letech často odsouzen a zavírán v různých žalářích, čímž jeho zdraví valně bylo otřeseno. Konečně roku 1880 nemoha déle snésti trýzeň pruských úřadů, uprchl i se svou rodinou do Rakouska, kde pracoval za peněžité pomoci biskupů vratislavských Förstera a Herzoga na svém životním díle. Roku 1892 vrátil se básník zpět do Německa a usadil se v Drážďanech, kdež ve velké chudobě, chorý a poloslepý, připravoval svá díla

k tisku a svou duši na onen život. Helle vydal celou řadu velkých básní, z nichž »Marie Antoinette« vynesla mu medalii císaře Františka Josefa »literis et artibus«. Hlavní však dílo jeho jest »Ježíš Vykupitel«, třídílné epos, které se dočkalo právě druhého vydání. (U Cordiera v Heiligenstadt, cena 22 mk.) Širším kruhům jest Helle a jeho hlavní dílo neznámo. Helle jest vzorem tichého, nezištného pracovníka, karakterního muže a nadšeného bojovníka za katolickou věc. R. i. p.

Josef Vondrák.

Příznivé posudky o německých spisech katol. spisovatelů českých. Vynikající spolupracovník tohoto listu, prof. Fr. Horáček, vydal loni knihu:

Religioese Vortraege für die reifere katholische Jugend von *Franz Horáček*, k. k. geistl. Professor und Militaer-Seelsorger. Graz, Moser. 1900. 8⁰ VI, 343 S. K. 3·60. — Tutu knihu velmi příznivě posuzuje Dr. Bernard Deppe v lineckém časopise »Theol.-praktische Quartalschrift« 1900 str. 896. Píše: »Ve sbírce jest 44 promluv, konaných na počátku a na konci školního roku, na svátek jména P. Marie a o nedělích od 17. do 8. po sv. Duchu. Látka řečí volena jest především pro žáky jistého vyššího vojenského učeliště rakouského a proto jsou v knize tu a tam místa hodně kategorická a řízná, jak to už duch vojenský s sebou nese, lze však promluvy tyto s nepatrnými jen a nepodstatnými změnami zcela dobře upraviti i pro dospělejší mládež studující vůbec, a to, jak bezpečně soudíme, s výsledkem velmi dobrým. Pan spisovatel usiluje řečmi svými hlavně o vyšší křesťanské vzdělání a ušlechtění ducha, srdce i mravů mezi studující mládeží, maje stále zření k nynějším poměrům časovým. Slohové spracování je dokonale přiměřeno obsahu, schopnostem a vzdělání posluchačů, pro než ty duchovní přednášky určeny jsou. Dle obsahu zaměstnávají některé úvahy především rozum, na př. přednáška o jsoucnosti Boží, o rozumu lidském, mravní svobodě, o nesmrtelnosti duše, kniha přírody . . ., avšak i tu na srdce znamenitě působeno. Většina přednášek však přímo přihledá k praktickému životu křesťanskému, pojednávajíc na př. o sebepoznání, o svědomí, o lásce ku pravdě, o pomluvě, svůdnictví, o pokání, o pracovitosti, ceně času, o cti, poslušnosti, o přijímání sv. svátostí o mši sv. a p. Jasný rozvoj a pochod myšlenkový zajisté upoutá a k čilosti podnítí pozornost posluchačů jakousi napínavostí v očekávání toho, co dále pověděno bude, jakož i mnohým v pravdě originelním porovnáním. Po tom, co jsme řekli, netřeba snad ani zvlášť připomínati, že tyto výborně spracované, vesměs na Písmě a osvědčených autorech katolických založené promluvy nejen exhortatorům různých ústavů vyučovacích, nýbrž i jiným kazatelům bez rozdílu výtečně poslouží.« —

Jiný spolupracovník »Vlasti«, univ. prof. Vinc. Zapletal, vydal právě spis: **Der Totemismus und die Religion Israels.** Ein Beitrag zur Religionswissenschaft und zur Erklaerung des alten Testamentes von Fr. Vinc. Zapletal O. P. Freiburg (Schweiz), 1901. 8⁰. XIV. u. 176 S. Frks 8 = K 9·60. — O této knize velmi nadšeně referuje profesor pražské něm. university dr. Lev Schneedorfer v zmíněném časopise (Theol. prakt. Quartalschrift 1901 str. 885—7.) Píše: »Tento spis, pro biblioloģa a historika vysoce zajímavý, s důkladnou znalostí pramenů a s mravenčí opravdu pilností pracovaný, vyplňuje skutečně mezeru v oboru eminentně důležitém. Zvláštní přednost této první důkladné práce o předmětě velmi významném záleží v tom, že spisovatel shledal, ocenil a v přehledný celek srovnal látku velice hojnou sice, ale dosud po různu rozptylenou, a tím ukázal směr a dal podnět k dalšímu bádání.« (Totemismus jest jakýsi surový názor náboženský, jenž u divokých národů se vyskytá a v tom záleží, že rodové nebo kmenové národní odvozují původ svůj od některého zvířete nebo rostliny. Racionalisté rádi by světu namluvili, že i u Israelitů stopy totemismu shledáváme, čímž nadpřirozenou povahu starozákonního Zjevení hledí popříti. Že domněnky racionalistů jsou naprosto nesprávné, dokazuje prof. Zapletal v osmi oddílech svrchu jmenované knihy. Referent — prof. Schneedorfer — uvádí na dvou stranách drobného tisku bohatý obsah jednotlivých dílů, upozorňuje na místa zvlášť důležitá a pokračuje v ocenění spisu dále:) »Pan spisovatel myslí, že jeho výklad u protivníků někde na odpor narazí, referent však (prof. Schneedorfer) troufá si projeviti mínění, že i zastanci totemismu (W. R. Smith, Frazer, Jul. Braun a j.) neupřou naprostého uznání p. spisovateli aspoň pokud se hlavních vývodů týče; tím spíše uvítají knihu odborníci i laikové, kteří už dávno o tom předmětě důkladného poučení si žádali. Kritické prozkumy koná p. spisovatel velmi obezřele a pečlivě, při čemž mu jeho delší pobyt v Palestýně nemálo prospívá; výklad je rozvážný a nestranný, líčení klidné, jasné a úplně věcné. Náležité uznání má p. spisovatel pro ony učence, kteří pro jeho bádání důkladnější přípravné práce vykonali, jako Noeldeke, Wellhausen a j. Úpravě spisu vskutku krásné náleží všechna čest.

Referent končí zprávu svou, vzdávaje upřímný dík slovutnému spisovateli a projevuje přání, aby nám popřáno bylo ještě mnohý znamenitý výsledek bádání spisovatele tak osvědčeného poznati.«

Radujeme se, že se našim učeným a vzácným spolupracovníkům a příznivcům tak vroucí zasloužené chvály dostává. *L. † g.*

Die Kunst zu leben. Von *Fr. Albert Maria Weiss* O. Praed. 2. unveraenderte Aufl. Freiburg in Br. b. B. Herder 1900. — Napsal-li slavný profesor *Hettinger* ve své kritice o apologii Weissově, že nejen přesvědčuje, ale čtenáře i k dobrému téměř přinucuje, napsal tím největší chválu, které se vůbec spisovateli dostati může. O knize přítomné, vyšlé hned za sebou ve druhém nezměněném vydání, možno říci tutéž chválu, ano snad ještě větším právem; neboť nejsouc tak rozsáhlou jak Apologie, podává na málo stranách mnoho, a to přehledněji, populárněji a řekl bych působivěji. P. Weiss je zde výtečným učitelem, lékařem, soudcem i vůdcem v životě duchovním, v životě v pravdě křesťanském a svatém. Všady cítíte, že čtete věci, které vám *auktor* má právo říci; má právo i v té (tu a tam) až mrazivé formě a bez ohlednosti, s kterou před vás jako Bohem zvláště určený předstupuje. V celé moderní literatuře katolické neznám ani jediného spisovatele, který by tak mluvil a psal jako P. Veiss: staré i nové, nepatrné i veliké, básnické, prosaické, politické, socialistické, církevní a státní myšlénky najdete zde po všech článcích znaleckou rukou roztroušeny, případně applikovány, vyloženy a dokázány. Pěkné příběhy, působivé průpovědi, šprým a vtip vedle jemné ironie, všestranná sečtělosť, horlivosť pro spásu člověka a jeho pozemskou velikosť, — všecko to vyzírá, přesvědčuje a povzbuzuje vás na každé stránce, na každé řádce! Kniha tato nechce ovšem býti jen čtena; kniha chce býti uvažována a prakticky prováděna — v tom její největší a *vědomá* síla! V pozoruhodné věcně a formálně zvláštní (neobvyklé) předmluvě upozorňuje spisovatel na vše, co moderním člověkem hýbe; při tom však neobmeškává zkušená ruka jeho ihned ukazovati na slabiny a nebezpečí spodních i vrchních proudů, neobmeškává podati záchrannou kotev a opravdový životní »elixír«. Co zde v předmluvě jen všeobecnými rysy naznačeno, podává důkladný úvodní *rejstřík* obšírně a do nejmenších podrobností, maje ne méně než *osmnácte pojednání*, z nichž každé asi třicet různých důkazů (článečků) předvádí, vykládajíc a dokazujíc *hlavní thése*, jejíž jméno celé pojednání od počátku nese. Positivně i negativně hájí auktor své myšlénky, a nesnadno říci, kde byl šťastnějším, poněvadž každý článeček — tentokráte i *básničky* auktorovy — obsahuje plno vzácných myšlének, které jako sžíravé prskavky dopadají na překvapeného protivníka, oslňujíce ho živou mocí své pravdivosti a posilujíce křesťanského bojovníka s každé strany, — hotové to tedy: *armatura fidei!* Největší však zásluhou přítomného spisku jest, že jasně ukazuje: 1. Života lidského, šťastného a člověka důstojného, způsobiti nemůže vychvalovaný moderní duch nikterak, a všecka úsilovná pomoc, kterou mu skytá věda, umění, pokrok a svoboda protináboženská, potkává se jen s efemérním účinkem, unavuje společnosť i jednotlivce, zavádí v bludiště horší a horší, takže duchovně i mravně při všem zdánlivém vzletu klesáme, žijíce de facto et in praxi daleko neutěšeněji než se zdáme. Neupřímnost, slabost, omrzelost, odporné poutkářství, zoufanlivá nedůvěřivost v lidské síly a lepší budoucnost, — toť vlastnosti a výsledky moderního a křesťanství odcizeného života. 2) Křesťanství se dosud nepřežilo, jak protivníci rozhlašují; křesťanství dosud *žije*, a tolik životní síly v sobě obsahuje, že každého obrozuje duševně i mravně, kdo ze zřídel jeho náležitě bere: Kristus zůstává *ideálem* velikého, šťastného a dokonalého života lidského až po naše dny, a církev Jeho obsahuje tolik pomůcek moudrostí a milostí pro život lidský až podnes, že ve stínu jejím nejúčinněji, nejjistěji, nejzdárněji a nejšťastněji dochází duševní i mravní život lidský svého touženého ideálního uskutečnění. Dokladem těchto slov jest auktor a jeho zemřelá matka, jejíž obrázek nám péro jeho podává v prostičkém a obsáhlém *dodatku*. Nehodláme rozebírati jednotlivých statí; zdařilá rozprava zde vyžadovala by »mistra« prvního řádu, a přinesla by více práce než užitku. Stať Weissova o svědomí lidském, (o jeho původě, vývoji, všeobecnosti a závaznosti), a přirozeném zákoně mravním, o cíli člověka, o prostředcích k němu, o hříchu, pokání a ctnosti jsou z nejkrásnějších a nejvěcnějších, jež jsme kdy četli, a mají tu přednosť, že i když jsou psány učeně, jsou velice zajímavy a přístupny nejen učenci nýbrž každému modernímu vzdělanci. Na některých místech píše auktor i docela populárně a dává odpovědi i otázky, kterých nelze pominouti naprostým souhlasem. Doporučuji tuto knihu nejen duchovním a vzdělaným katolickým laikům, ale i nám nepřátelským modernistům — *nic jich* v knize této neurazí, ale mnoho poučí, povzbudí a polepší. *Přeložiti* knihu tuto není radno, poněvadž psána jest způsobem tak zvláštním, *německým* a Weissovým

že by z ní zdařilý překlad udělal sotva stín: studovati však v knize této a žít dle ní, každému bude prospěšno. Kniha hodí se též velmi dobře pro přednášky.

Graf Leo Tolstoj und der hl. Synod. Deutsch von Dr. *N. Syrkin.* — Berlin b. Hugo Steinitz 1901. — Veliký povyk způsobila letos z jara zpráva, že nejvyšší tribunal pravoslavné církve — Svatý synod — veřejně vyobcoval slavného hraběte *Lva Tolstého.* Hlasů, které se pozdvihly na obranu pravoslavné církve, bylo i v Rusku mimo kruhy přísně orthodoxní čili pravověrné, poměrně málo, za to však hartuseno v novinách a časopisech proti exkommunikaci a pro Tolstého všemožně, často i tak prudce, že stoupenci a obranci Tolstého přišli v rozpor se zásadami jeho. Dr. Syrkin podává v přítomné brožurce celkový a takořka úřední materiál celé záležitosti. Vedle předmluvy, v níž auktor posvátnému synodu očividně křivdí tvrdě, že prý odsoudil »nejlepšího člověka a . . . největšího genia« moderního lidstva, ač synodní dekret vyslovně *uznává veleducha* Tolstého a jen o jeho protikřesťanském *učení* mluví, jež zavrhuje? — vedle této předmluvy (v níž mimo to i *jiné chyby* přicházejí) máme doslovné znění exkommunikace, dopis hraběnčin k posv. synodu, odpověď Tolstého, obrany posv. synodu od biskupa Jamburského a od vydavatele misijní revuie. Dekret exkommunikační je psán věcně, venkoncem slušně a vážně, takže celkový jeho dojem jest mohutný. Sv. synod lituje pobloužení geniálního hraběte a vykládá, proč musí proti němu vystoupiti. Důvody, jež ihned potom se uvádějí, jsou úplně správny a ze spisů Tolstého skutečně vybrány, takže exkommunikovaný byl ve své odpovědi donucen pravdivost jich veřejně přiznati. *Osoby* spisovatelovy nedotýká se exkommunikační výnos nikterak nešetrně, ale spíše všeho *lituje.* Ne tak psán jest odpovědní dopis hraběnčin, mající na sobě parádní vignetu: »se stanoviska orthodoxně církevního.« Manželka Tolstého nepíše *věcně* a jest v přísném odporu s názory manželovými. Této nedověcnosti její rozumíme: exkommunikace manželova ji pobouřila, — odtud též omlouváme podrážděný tón (tytýž i uražlivá, hrubá slova), jímž mluví. V odpovědi její přicházejí slova »ukrutný nález, nesmyslné nařízení, pro ten papír (exkommunikační dekret) můj muž duševně nezhyne« etc. Zároveň též horlí hněvivě a bolestně proti nařízení (tajnému), aby muž její po svém úmrtí nebyl církevně pochován, a vyhrožuje, že si hodného nebo nehodného kněze, jenž by mši odzpíval, za peníze zaopatří, ač manžel její výslovně si to ve své odpovědi (a v závěti) *zapovídá* etc. Při tom hraběnka vyčítá ruské hierarchii »zášť a nenávisť« vykládajíc, že náboženský život nijakému dozoru nepodléhá, a je prý při tom docela — orthodoxní a nechce se jaktěživa od své církve (která tolik požehnání lidstvu dává) *odloučiti* etc! Věcněji ale ne slušněji odpovídá hrabě Tolstoj. Dopis jeho *potvrzuje však ve všech kusích* všecky články, pro něž byl z pravoslavné církve sv. synodem vyobcován. »Že zavrhuji nepochopitelnou Trojici, nesmyslnou bájku o pádu lidstva, čarodějnické povídačky o Bohu, jenž prý se z Panny narodil a svět vykoupil, jest úplně pravdivo.« (str. 33) etc., z čehož ovšem plyne, že *věcná* polemika proti exkommunikaci jest po tomto otevřeném doznání, docela nemožna a zbytečna. *Tak* tedy Tolstoj proti sv. synodu polemisuje? . . . ! A *proč* také polemisuje, když (na stránce 31) výslovně praví: »Zřekl jsem se skutečně své církve.« Jakou tedy »ukrutnost« spáchala proti němu orthodoxní církev, když ho již prohlásila *faklicky* odpadlého i *formálně* odpadlým. Proto také zaráží prudký a vášnivý způsob psaní, jímž Tolstoj se snaží vyvrátiti *správnost* synodní exkommunikace, chytaje se při tom náruživě *jednotlivých* slov a hledě je usvědčiti ze lži. Jak při tom pochodil, svědčí nejlépe odpověď, kterou mu dal řízný redaktor missijního časopisu, kde ho krok za krokem stíhá, z odporu *usvědčuje* a nemilosrdně bičuje. Rány, které zde Tolstoj dostává, jsou tím těžší, čím větší jest čtenářova znalost hraběcích spisů. Tolstého antikritik uvádí fakta a výroky hraběcí ráz na ráz ve formě slušné; proto jsou také jeho protidůkazy velice působivé a ukazují slabost Tolstého i po této stránce. Exkommunikační dekret, odpověď Tolstého a kritika její v missijním časopisu jsou celého spisu partie nejzajímavější a nejpoučnější. *Filip Jan Konečný.*

ČESKÁ.

Řeči besední Tomáše ze Štítného. Z rukopisu budyšínského k vydání upravil Frantisek Stejskal, kooper. na Král. Vinohradech. (Duchovní knihovna roč. XXI. čís. 2. Nákladem benediktinů rajhradských. Brno, 1901. Stran 288. Cena K 1·60.) — Nevím, jak oslavila nebo oslaví česká obec literární památku velikého vlasteneckého spisovatele Tomáše ze Štítného; spravedlivé však výčitky a hany bylo by hodno, kdyby na straně katolické bez povšímnutí uplynulo pětistyleté

výročí smrti »prvního velikého křesťanského filosofa, moralisty a theologa v Čechách, kterýž psal jazykem českým.« (Ottův Sl. N.) A málem snad bylo by se tak stalo, kdyby se nebyl vinohradský kooperator ex privata industria postaral o vydání »Besedních řečí« a o nějakou přednášku. Mile nás tím — překvapil a jsme mu za to vděčni. Bude sice četba »Besedních řečí« (zvláště v první polovici) čtenářům »Duchovní knihovny« působiti některé nesnáze (řečí i obsahem), ale tu oběť jistě rádi přinesou. Za to tím větší bude užitek z četby. Vždyť jest to výklad důležitých částí věrouky i mravouky křesťanské, výklad, jenž vyřinul se takřka z duše vroucně a pevně věřící, výklad, jejž pravý křesťanský otec věnuje milovaným dětem svým. A nebude bez užitku výklad tento ani kazatelům a katechetům; jest to jakási »populární dogmatika«, v níž důkladně rozmlouvá se o poznání Boha, o jeho bytnosti a vlastnostech, dále o světě a planetách (zajímavo i po stránce kulturní), o některých otázkách z theodicee, o andělích (zvlášť důkladně a pěkně), o hříchu prvotním, o vykoupení, o milosti Boží (zvláště o milosrdenství Božím), o nebi, o životě řeholním (s opravdovým porozuměním a taktem), o utrpení a o sedmeru hlavních hříchů. Právem může chlubiti se česká literatura spisem takovým. Pokud se formy týče, zcela podepisujeme slova Nauč. Sl. (Ottova): Cenu spisů Štítného zvýšuje zvláště vnější jejich forma. Sloh v nejširším toho slova smyslu jest vysoce poetický, působivý, dikce podle potřeby až vznešená a jazyk vzorný podnes.« Proto týž Slovník dokládá: »Dojem i působení spisů Štítného byly velkolepé . . ., výmluvně o tom svědčí zvláště hojné opisy jeho děl.« Při četbě zvláště povšímne si čtenář hojných citátů z Písma sv.; zajisté důkaz, jak církev katolická před všemi tak zv. reformatory autoritu Písem cenila! Mimo to hojně citují se spisy sv. Otců a spisovatelů církevních. Divíme se, jak pěkně a srozumitelně dovedl Štítný vyjádřiti po česku, co učení theologové středověcí vykládali latinou. Věru nás Čechy Pán Bůh miloval, že nám takového spisovatele dal. Sám zajisté o tom přesvědčen byl Štítný, když nadšeně napsal: »Budu psáti česky, protože jsem Čech a Pán Bůh Čecha miluje jako latiníka.« *L. † st.*

Vady řeči a jak se jich chrániti. Napsal MUDr. *Z. Janke*, odborný lékař, (Biblioteka lékařských spisů populárních. Čís. IV. Nakl. Hejda a Tuček. Praha, 1901. Stran 102. Cena 1 K 20 h.) — Zmiňujeme se o tomto spisku, ježto naši čtenáři mají často příležitost (zvláště ve škole) různé vady řeči pozorovati, aby tedy věděli, že existuje spisek, z něhož poučení o tom předmětě lze čerpati. Spisovatel vysvětluje, čím vady řeči bývají působeny, podává ukázky k zjednání nápravy a pokyny při léčení. Probírá pak následující vady: patlavost, huhňavost, breptavost, koktavost, dětskou bezřečnost a některé méně obyčejné poruchy řeči. Ke konci mluví o profylaxi, jak se totiž před jednotlivými vadami chrániti lze. Kde se vada řeči objeví, jest nejlépe vyhledati zkušeného lékaře. Tak učinil to i znamenitý Demosthenes, jenž svému lékaři Neoptolemovi zaplatil za léčení 10.000 drachem, a jistě toho nelitoval. Co by za jeho slávu mnohý boháč dal! Příklad na str. 48. neměl býti uveden, jelikož jest asi vymyšlený nebo aspoň tendenčně vylíčený. Víme zase, že na jednom středním ústavě ředitel žáka onanistu in flagranti přistiženého (ovšem bez exhorty), ze třídy vystrčil a z ústavu vyloučil. A nebylo to jistě ani nespravedlivé ani nepaedagogické; žák za svou vyšší drzost a necudnost byl exemplarně potrestán a druzí poznali, že se nejedná o věc nepatrnou.
L. † mn.

O nové léčbě sluncem a světlem. Vykládá MUDr. Vojtěch Mrázek. Bibl. lék. spisů populárních. Č. VI. Nakl. Hejda a Tuček. Praha, 1901. Cena 1 K 10 h. Str. 85.) — »Kam nechodí slunce, tam chodí lékař«, to dobře poznávali a vhodným příslovím naznačovali naši předkové. Pan spisovatel snesl pro tuto pravdu tolik důkazů a důvodů, že by se skutečně mezi lékaři i mezi obecenstvem měla věnovati »léčbě sluncem a světlem« mnohem větší pozornost, než se posud děje. Po přesvědčivém výkladě rádi spisovateli věříme, že nemluví ukvapeně, když o neobyčejných účincích světla s nadšením mluví. Také dobře chápeme důsledky této theorie, jak je p. spis. v Doslově vypočítává. Líčení je srozumitelné a budí v čtenáři stálý zájem. Je ku podivu, že lid takřka instinktivně více blahodárných účinků světla je si vědom, než věda a její vyznavači. K naznačení obsahu uvádíme název některých kapitol. Vliv světla na ústrojí rostlinné a živočišné. Světlo a bakterie. Vliv světla na člověka. Lázně sluneční. Lázně světelné. O léčebném významu paprsků Roentgenových. Můžeme říci, že jsme zajímavý a poučný spisek četli se zalíbením a můžeme jeho četbu každému doporučiti. *L. † mn.*

V Jeho šlépějích čili co by činil Kristus. Napsal Ch. M. Sheldon. Z angličiny přel. Jan Váňa. (Vzorná knihovna. Soubor nejlepších spisů křesťanských. Dílo I. Nakl. V. Havlíček. Praha, 1900. Stran 270. Cena 2 K 70 h.) — Jak p. překladatel

sděluje, narodil se spisovatel té knihy v Americe r. 1859. Věnoval se úřadu kazatelskému (ve »svobodném sboru«) a vynikl záhy jako kazatel a spisovatel. V úřadě svém usiloval o to, aby lid sobě svěřený povznesl. »Chtěl míti své stádečko vyčistěné od »křesťanské« lhostejnosti, neupřímnosti a vzbuzoval touhu po slově Božím a obcování svatém.« Nezdarem odstrašiti se nedal. Tou snahou nese se i jeho činnost literární. Předkládá křesťanské pravdy a zásady lidem lhostejným a lehkomyslným v přístupném rouše, aby přestali pochybovati a křesťanství podezřívati. — Pročtli jsme spis »V Jeho šlépějích« a můžeme říci, že je psán zajímavě a s tendencí šlechetnou. Avšak katolickému čtenáři je poněkud cizí konfesionelní stanovisko spisovatelovo. Tak na př. časté líčení (ba pouhé opakování) bohoslužebného shromáždění ve »svobodné církvi«, dále jaksi »materialisticky« pojímané působení Ducha sv. (»rozechvění«, »napjetí,« o kazateli »jaký byl« a pod.) Katolický čtenář podiví se dále, že kazatel poznal potřebu dobrých skutků teprv, když viděl umírati člověka, jemuž (z pohodlnosti) ku pomoci nepřispěl; jako by teprv po tak kruté zkušenosti pochopovala se nepravdivost věty »sola fides justificat« a svévolnost, s jakou zavržena byla epištola, v níž čtou se slova v pravdě Ducha svatého hodná: »Co prospěje, bratři moji, praví-li kdo o sobě, že má víru, nemá-li skutků. Zdali jej bude moci víra spasiti?« (Jak. 2, 14. A vůbec srovnej tuto kapitolu a jednání kazatelovo.) Pak ovšem základní myšlénka spisu připadá nám jaksi illusorní, jako by se něco nového zvěstovalo, co každý křesťan dávno má věděti a konati. Za to však líčení je pěkné i napínavé a věcně se zásadami křesťanskými shodné. Jsou tam myšlénky »smělé«, vlastně podle učení křesťanského neuprosně důsledné, na př. o tom, jakým duchem mají psány a vedeny býti křesťanské noviny, jak má boháč užívati jmění svého, o poctivých zásadách v obchodě . . . Přívrženci kazatelovi umínili si totiž, že budou tak jednati, jako by jednal Kristus, ať to vede k důsledkům jakýmkoli. K tomu zavázali se novinář, obchodník, úředník a boháč. V mnohých částech viděti, že spis je vlastně utopie a také spisovatel žádá od nynější společnosti příliš mnoho. (I Kristus měl strpení s apoštoly a říkal: nemůžete snésti nyní.) Tím ovšem lhostejných a choulostivých »křesťanů« neomlouváme, chceme jen říci, že spisovatel odňal už napřed chuť mnohému »křesťanu« vrátiti se k učení Kristovu. Také tvrdší půdu naleznou podobné snahy mezi protestanty nežli mezi katolíky, vidíme-li, jak protestantské země ženou se za bohatstvím a že tedy reakce na půdě protestantské je tím více pochopitelná. Pochybujeme však velice, že by kdy mezi protestanty možné bylo hnutí, jaké způsobil třeba sv. František Serafínský, nebo hnutí, k němuž dal podnět sv. Vincenc, Bosco a j. Také vidíme, jak těžší je na straně protest, boj proti některým neřestem (na př. opilství), jelikož není prostředků, jimiž katolickému reformatoru ten boj se usnadňuje. Zásluhy spisovatelovy ovšem plně uznáváme. *L. † a.*

Vliv křesťanství na národní karakter. Vzdělanost před dobou křesťanskou a po ní. Napsal Dr. R. W. Church. Z angl. přeložil Jan Váňa. (Vzorná knihovna. Dílo II. Nakl. V. Havlíček »Křesťanské« nakladatelství v Praze, 1901. Stran 121. Cena K 1·40.) — »Nemluvíme nyní (praví se ve spise) o obnovujících a očišťujících účincích křesťanství na jednotlivce; to není naším předmětem, nýbrž *tvrdíme*, že křesťanství vštípilo veřejné mysli či duchu veřejnosti *nový pojem o karakteru*, nový ideál opravdovosti, bezúhonnosti, neomezené sebeoddanosti, něžného soucitu s chudými i nešťastnými, slitování nad hříšníky a umdlévajícími . . . Ono naprosto změnilo běžné pojmy o účelu a ceně lidského života. Konečně křesťanství naučilo lidi trpělivosti a utužilo je v utrpení . . .« »Kdo způsobil změnu ve zkažených a zatvrzelých dětech vyčerpané a zvrhlé vzdělanosti? Bylo to obrácení plemen na víru Kristovu.« A ta změna byla tak rychlá a náhlá! To nebyl staletý proces a vývoj, nýbrž náhlý rozvoj, od barbarství k vzdělanosti náhlý krok a přechod. — Mluviti o národní povaze je velmi obtížno; je to věc velmi jemná a útlá a přece složitá; třeba k tomu nemalé bystrosti a duchaplnosti. Lze říci, že spisovatel tyto potřebné vlastnosti měl a lze také s jeho výroky souhlasiti. Mluví pak o tom, jak působilo křesťanství na plémě řecké, na plemena latinská a teutonská. O slovanských národech se nezmiňuje; snad neměl příležitosti o tom se přesvědčiti. Jest to apologie křesťanství a četba knihy prospěla by velmi nynější intelligenci, jež má o křesťanství většinou názory velmi kusé a převrácené. I katechetové na středních ústavech mohli by mnohou myšlénku z knihy této při svých výkladech upotřebiti. — Překlad knihy věnován ironicky dru. Riegrovi, předsedovi Svatoboru, a Hlávkovi, předsedovi české Akad. věd a umění, s kterýmižto ústavy p. překladatel (na str. 101) po svém známém způsobu se »vypořádává«. Chtěli jsme jen říci, že v tom sporu pánové Rieger a Hlávka zajisté bez spravedlivého důvodu ironií páně předkladatelovou byli zasaženi. *L. † a.*

Forman Lacina. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Ludmila r. IV. sv. 1.) Praha-1901. Nákladem Cyrillo-Meth. kniht. Stran 144. — Je to vlastně »román« povozníkovy ženy, nevěrné Rozárky. Manželská nevěra? Jak smutné, choulostivé, ovšednělé to thema! Avšak oblíbená spisovatelka má naši důvěru celou, tak že se četby lekati nemusíme; a »Ludmila«, sbírka četby pro katolický lid, jistě nás také nezklame. — Má-li se literaturou líčit a představovat život pravdivě, nemůže se ovšem spisovatel tomu smutnému zjevu, nevěře manželské při líčení života lidského vyhnouti. Toho práva spisovatelům nikdy neupíráme, aby i tuto látku si volili, nýbrž to nás zarmucuje, když zvláště »moderní« spisovatelé a básníci tohoto hrozného thematu nekale využívají, čtenáře jen dráždí, otupují a kazí. — Naše spisovatelka byla si toho vědoma, že píše *pro lid*, a ona ten lid upřímně miluje; proto zajisté s dobrým rozmyslem volila thema své práce, aby totiž dala lidu *výstrahu* před hrozným hříchem, jenž ničí blaho a život jednotlivců i celých rodin. Však nejen to; můžeme dále s radostí říci, že líčení samo je tak vážné, opravdové a vroucí, že musí naplniti čtenáře hlubokým bolem i bázní před ohavným hříchem. A dojmu toho dosahuje spisovatelka ne snad přísným, mnohomluvným horlením, odsuzováním a tupením; ne, ona má soucit s nešťastnou svedenou i zaslepenou ženou, vysvětluje okolnostmi její pád, ale také hřích a trest neuprosně líčí. Ano: tak, jen tak možno psát o děsném hříchu a neštěstí. Milosrdenství, ale také — *spravedlnost.* Trest, jenž zastihl nevěrnou ženu a jejího svůdce, jest ovšem povahy poněkud mimořádné, více k vůli básnickému effektu, čímž však nikterak nepravíme, že by Bůh nemohl zasáhnouti bezprostředně a zřetelně ukázati trestající ruku svou. Známe sami dost případů, kde trest Boží zastihl cizoložníka náhle a patrně. Okolnosti byly ovšem pro Rozárku nebezpečné, ale omluvy náležité zvláště při nevěře manželské připustiti nemůžeme. A toto stanovisko zaujala i spisovatelka. Připomíná sice, že Rozárka vychována byla na hospodě, kde od mládí leccos špatného přeslechla a viděla, (— to ovšem vina rodičů, kteří pak s dcerou zaslouženě trpí —), ale jediná příčina zkázy je vášeň, (str. 67.) vášeň nezkrocená. Kdo vášni se neopře, padá střemhlav do propasti. Rozárka nezachovala se jako statečná žena křesťanská; slepě šla tam, kam ji hnala vášeň. Smutně dojímá krutý osud nevinné rodiny povozníka Laciny, otce, syna Jakuba, manžela Rozárčina, a jeho zmrzačené sestry, kteří hříchem Rozárčiným do takového bolu byli uvrženi. Chybili ovšem tím, že ve své otužilosti a křesťanské kázni nechápali choutek a náklonností lidí jiných; chyba to více nezaviněná a neuvědomělá. Jinak však posoudí neštěstí jejich křesťanský čtenář, váží-li, že spravedlnost úplná zjeví se teprv na soudě Božím. — Po stránce formální třeba říci, že spisovatelka vypravuje zajímavě, klidně, plynně, přirozeně; jen vypravování (ke konci) o tom, jak »formančina« stavbou drah hynula, což Jakubovi život tolik strpčovalo, a vypravování o dceři Rozárčině je již poněkud rozvleklé, rozptyluje a mohutný dojem z osudu Rozárčina poněkud seslabuje. — Četbu knihy velmi rádi doporučujeme.

L. † mn.

Rozhledy po lidumilství. — Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Ročník IX. 1901. Redaktor JUC. Fr. Cyr. Vlk. — Je-li kde potřebí organisace, je to v chudinství a lidumilství vůbec, neboť bez ní nemožno úspěšně a všeobecně prováděti lásku k bližnímu. Provésti organisaci lidumilství v naší vlasti obral si za úkol idealní a nadšený tichý pracovník p. JUC. Fr. Cyr. Vlk, magistrátní úředník, který již dávno obírá se studiemi z tohoto oboru. Týž redigoje již 7. rok nezištně jediný český měsíčník charitativní »Rozhledy po lidumilství«, o kterých možno právem tvrditi, že jsou svým obsahem na výši doby. To dlužno vytknouti tím více, poněvadž pracovníci přispívají do tohoto časopisu většinou zdarma, provádějíce tak skutečně v nemalé míře lásku k spolutrpícím a chudým bližním. Mezi přispívateli nalézáme na předním místě J. M. ndp. světícího biskupa Msgr. Ferdinanda Kalouse, který skoro v každém čísle zdařilými rozpravami vybízí čtenáře k praktické charitě. Jsou pak příspěvky jeho tyto: »Almužna jest velikým požehnáním pro toho, kdo ji přijímá«, »Almužna jest větším požehnáním pro toho, kdo ji dává«, »S jakým úmyslem se má udíleti almužna«, »Dobročinnost, kterak se projevuje a ke komu, a jak má býti uspořádána«, »Dobročinnost činí nás podobnými Bohu«, »Odměna dobročinnosti«, »Proti dobročinnosti obyčejných námitek jalovost«, »Pravá láska a lidumilnost k bližnímu«. Těmito články postavil se msgr. Ferd. Kalous v přední řady stoupenců křesťanské charity, což dlužno jen vítati. Velmi poutavý a cenný dějepisný nástin ústavu pro hluchoněmé v Litoměřicích podala sl. Emanuela Šulcová, právem zvaná matkou hluchoněmých, kterým věnuje obětavě největší péči; litoměřický diecésní ústav vzkvetl a byl rozšířen za pečlivého vedení nynějšího ředitele P. Karla Kotlera, o němž tamtéž čteme: »Se svědomitostí, zapomínající na sebe sama, ujal se nový ředitel svěřených osi-

řelých dítek hluchoněmých a všech jich nově přibývajících nástupců. Také on učinil sobě povinností, nezůstati v klidu na započaté dráze, nýbrž dle nutného pokroku ústav ve všem zřízení vnitřním přizpůsobiti rozumným a praktickým potřebám časovým.« Bylo by si přáti, aby naše »Rozhledy« přinesly z povolaného péra též dějiny ostatních ústavů hluchoněmých v zemích koruny svatováclavské, pokud se tak již nestalo, neboť byl by to zajímavý příspěvek k poznání činnosti »mrtvé ruky«, která téměř všecky ústavy vydržuje vlastním nákladem. Fr. Cyr. Vlk podal do časopisu studie »Album charity«, »Bída ulice a socialní zrůdnost« a »Pražské chudinství«, které nás informují o pracech v tomto odvětví doma i za hranicemi. Ostatní příspěvky jsou: »Dům Pestalozziho a Fröbela v Berlíně«, »Práva dítěte« překladem prof. J. Kosiny, »Vánoční stromek v pražském nalezinci«, »Zařizujte jesle, opatrovny a školy mateřské« od K. Hruškové, »Žij dále«, k 10. výročí úmrtí M. Riegrové-Palacké od B. Ledvinkové, »Ze života biskupa Tomáše Granta« od K. Vrátného, »O čínské dobročinnosti«, »Návštěva u nebohých« od K. Smolkové, »Výstava pražských dětských opatroven« od L. Grossmannové-Brodské, »Hospitální nadání hrabat Sweerts-Sporckův, »Pomocné pracovny« od F. Dreyfuse, »Dělnické zahrady«, »Oprava vídeňského chudinství«, »Valle di Pompei« od F. Žundálka. Básně podali A. Sova, Aug. Rozsypalova a L. Grossmanová-Brodská. »Rozhledy« mají dvě přílohy, »Milosrdný Samaritán« a »Listy střídmosti.« Prvá příloha jest věnována útěše trpících a strádajících, a jsou tam uveřejněny práce Fr. C. Vlka »Sedmero skutků milosrdenství«, »Duše v odletu« překladem V. Kredby, »Dva nalezenci« překladem K. Vrátného, »Hraběnka Amalie« překladem dr. Jakubův, »Vlaštovičky jsou tu«, »Andulka«, »Pomoc v nouzi« přeložil dr. Vošický, »Andělé na hřbitově«. »Listy střídmosti« nabádají ke zdrženlivosti a uveřejnily příspěvky V. Trümmla »Snahy a rozšiřování střídmosti« a Fr. C. Vlka »P. Mathew, apoštol střídmosti v Irsku«. Kromě četných obrázků v textové části vysvětlující obsah přidány jsou k listu cenné přílohy obrázkové Hanuše Schwaigera »Slovácká Madonna« a Fr. Hergsella »Siroty.« Zajímavým činí časopis též zprávy a rozmanitosti ze všech zemí, jednajících o charitě. Časopis vydává »Družina bl. Anežky České« ve prospěch jubilejního ženského asylu cís. a král. Alžběty v Praze, jejíž předsedkyní jest J. J. Kristina kněžna ze Schwarzenbergu, choť prince dra Bedřicha Schwarzenberga. Ráz listu jest katolický, poněvadž lidumilnost sama jest výronem učení Kristova. Proto jej dlužno nejvřeleji doporučiti k hojnému rozšiřování zvláště mezi laiky, kteří dosud se tomuto hnutí vyhýbali. Křesťanská charita je tak důležita, že o ní jedná každý katolický sjezd; tak II. loňský slovinský sjezd v Lublani ustanovil, že jest potřebí farní organisací péči o chudé všestranně podporovati a vyjadřuje politování, že farní chudinské nadace byly odňaty církvi, nejlepší matce chudých. Vyzývá k přístupu k církevním dobročinným spolkům, zvláště ke spolku sv. Vincence, doporučuje založiti spolek ku podpoře duševní i tělesné vysthovalců, vyjadřuje vděčnost řeholím a kongregacím za jejich obětivou činnost na tomto poli, žádá zřízení vychovatelen pro odrůstající mládež a svěření všech dobročinných ústavů katolickým řádům a děkuje za podporu studující mládeže. Tímto směrem může každý přispěti k zmírnění bídy a nouze a zajistiti si zásluhy podle slov Spasitelových: »Cokoli jste učinili jednomu z nejmenších svých bratří, mně jste učinili.« *Fr. Žundálek.*

Zábavy večerní. Redaktor: *Emanuel Žák.* Ročník XXII. Číslo 3. Dílo 121. *Milena S. Pokupská:* Okovy. Praha 1901. Cyrillo-Meth. knihtiskárna. Neváháme přisvědčiti, že se redakce »Zábav večerních«, jak na obálce sama sděluje, skutečně čtenářům svým jen zavděčila, uveřejnivši tuto povídku ze života ujařmených bosenských křesťanů. V povídce líčí se věrně útrapy křesťanů bosenských za kruté nadvlády Turčína. Tamější křesťany držela jen nezlomná víra, dodávajíc jim síly, aby s hrdinnou myslí snášeli všeliká příkoří a naděli se lepších časů, kdy uvidí vlast svou šťastnou a osvobozenou. Ve svých nesnázích berou útočiště do kláštera otců sv. Františka, kdež zvláště fra Luka radou i skutkem vydatně jim pomáhá. Ačimbega pronásleduje nelidsky své poddané, nejen nespravedlivě daň vybíraje, nýbrž i z příbytků je vyháněje a donucuje ku těžkým robotám. Husein paša, muž dobrého srdce, ale sláb, aby spravedlnosti zjednal platnosti, béře matku a dcerušku zákeřnicky zavražděného Stoji, Markétku, v ochranu, za to však sám úkladně jest zavražděn. Matka Stojova s Markétkou naleznou u Todora nový domov. Syn Huseinův Jusuf spřátelí se s Markétkou a dětmi Todorovými a vlivem dětí nakloní se srdcem ku pronásledovaným křesťanům. Své náklonosti nepozbude ani dlouholetým pobytem v Cařihradě. Dospěv tam v jinocha, vrací se do rodného kraje, setká se s Markétkou a žádá jí sobě za ženu. Markétka však rozhodně prohlásí, že jen tenkrát ochotna jest podati mu své ruky, stane-li se křesťanem. Mezi tím Markétka i Stana, dcera Todorova, uloupeny a odvlečeny do Sarajeva. Na jich

vysvobození vydají se na cestu dva Todorovi synové, z nichž však jeden zavražděn a druhý uvržen do žaláře. Jusufovi se však podaří děvčata vysvobodit a poslat na bezpečné místo v Chorvatsku, on však sám jest zajat. Otec Luka se doví, že Sarajevský paša Hafiz jest jeho soudruh z mládí Nikola, otec Todorův, kterýž kdysi beze stopy zmizel; vydá se na cestu do Sarajeva a svou výmluvností přiměje Nikolu ku pokání a návratu do otčiny. Jusuf prchne ze žaláře a s okovy na nohách i rukou dovleče se k osadě, kde prodlévá Markétka se Stanou. Děvčata naleznou ho téměř umírajícího a na jeho žádost povolají stařičkého-faráře, kterýž Jusufa na jeho prosbu pokřtí. Po sv. úkonu stane se zázrak, okovy spadnou s nohou i rukou mladíkových, načež on brzo skoná. Děj povídky jest velmi poutavý a poučný. Spisovatelka nám na příkladu bosenských křesťanů ukazuje, kterak máme býti pevni ve víře, jak nezlomně máme trvati na zásadách sv. naší víry a nikdy pro jakýkoliv časný zisk víry své zapříti nemáme, neboť ona jediná vede ku spáse. Povídka má historický podklad. *J. Herzig.*

Práce ve světle zjevení Božího. Podává Dr. Rich. Špaček. (Vzděl. knihovna katol. svazek XXI. Nákladem Cyrillo-Meth. knihtiskárny. Praha, 1901. Stran 75. Cena 80 h.) — Význam knihy spočívá hlavně v tom, že spisovatel důstojně a pádně odmítá a vyvrací nesprávné theorie oněch sociologů, kteří božskou činnost a vůli ve stvoření neuznávají a člověku jen cíle pozemské vyměřují. Mnoho žalu a zmatku působí v soudobé společnosti nesprávný názor o práci. Práce vyhlašuje se na mnoze jen za kletbu a neštěstí člověka. Ve světle zjevení Božího však jest práce »mravní povinností, již založila vůle Boží« (str. 41). Nesprávně tedy soudili o práci staří pohané, neprávem také vytýkají pohané moderní nauce křesťanské, že význam práce snižuje (učením o dobrovolné chudobě a almužně). Již z toho vidíme, že se p. spisovateli často naskytá příležitost hájiti učení křesťanského proti nespravedlivým útokům. A této stránce spisu, jak jsme pravili, přičítáme hlavní váhu. Avšak kniha obsahuje také bohatý material positivní. Podal zajisté spisovatel přehledný obraz význačných výroků Božích St. i Nov. Zákona a k těm četné výklady sv. Otců, takže kniha bude vítanou pomůckou všem, kdož jako kazatelé nebo řečníci lid chtějí o významu práce poučovati. Tím pojednáno o práci se stanoviska vyššího; ale s prací souvisí *mzda*, a i mzda jedině dle zásad náboženskо-mravních může správně býti posuzována. Kolik theorií, na pohled vtipných, a přece pochybených, bylo již o práci a mzdě sestaveno! Tato kapitola (str. 41—47) je ve spise dra. R. Špačka velmi pěkně a přesvědčivě podána. »Práce nemá být hříčkou kapitálu; práce a kapitál ať se spravedlivě dělí o zisk. Není tedy pravda, že by zase jedině práci příslušel celý zisk práce... Atd. Apologeticky opět důležitá je kapitola: »práce a bohatství ve světle zjevení Božího« (str. 47—58). Spisovatel píše věcně a proto nelze nám ani přibližně (pro nedostatek místa) naznačiti obsah této kapitoly: chceme jen k četbě knihy povzbuditi. Knihu tedy nejlépe doporučujeme. *L. † h.*

Péri. Román od Bohumila Havlasy. Libuše č. 5. R. 1901. V Praze. Nakladatel: F. Šimáček. Děj tohoto románu vzat z ovzduší života jihoslovanského v Pobalkánsku z bojů r. 1875. Předmětem jeho jest Péri, dívka z harému, kterou obepíná zář jakéhosi mohamedánského mysticismu. Pokládána jest za něco vyššího, takořka hurisku z ráje Mohamedova, která sestoupila na svět, aby zase po jisté době života pozemského se vrátila zpět. Tajemná mluva její z Koranu, podobná biblické řeči, činí ji ještě zajímavější. Harém přepaden povstalci a Péri se odebrala se dvěma uvězněnými dobrodruhy do hor, kdež ji její pan Turek hledal s vojskem, až obklíčil úkryt její v starém kostele. Nemoha ho dobýti, dal podpáliti střechu, volal na Péri, ale ta raději uhořela, než by se vrátila do harému. Román podán jest v genru jihoslovanských povídek, jež své doby u nás dychtivě byly čteny. Charakteristika osob, jakož i líceň poměrů jest provedena dokonale. Mimo zajímavost napínavého děje si však čtenář z celé četby zhola nic neodnese. Není zde sice nic škodlivého, ale taktéž nic umravňujícího. Z našeho hlediska bychom byli spíše čekali v ději, aby Péri, která počíná odkloňovati se moslemismu, ana tuší jaksi vznešenost neznámé jí víry křesťanské, stala se na konci křesťankou. Vždyť stejně mohlo následovati tragické zakončení jejího života jako křesťanky za ideu — nové její víry, neboť anima christiana dává se u ní občas pociťovati a mohla v závěrku zcela snadno se jasně objeviti. Nicméně aspoň to lze u výběru tohoto podílu »Libuše« chváliti, že sáhnuto bylo do jiného ovzduší děje na Balkánsko, které jest vždy dosti zajímavým. *Vlastimil Hálek*

J. S. Machar. Golgatha. V Praze. Nákladem F. Šimáčka. — Básník učinil klasobraní na svém básnickém poli za poslední čtyři léta a dosud ve sbírce nezahrnuté básně pro novou knihu upravil. Ke knize dal si namalovati obrázkovou obálku, jak ďábel objímá Krista (pro větší sensaci), dal jí jméno Golgatha a poslal

na knižní trh. Sám se sebou byl spokojen, vždyť vydal zase sbírku novou, o které se bude mluvit, čtenáře také má a nějaký honorář to přece vynese. Získá-li tím literatura, toť věcí vedlejší. Jen psát, kdo více toho napíše, ten větším básníkem. Než tentokráte špatně počítal. Vydal sice knihu, ale ne básnickou, nýbrž knihu plnou prósy drsné a nezvučné, knihu neznamenající pokrok i umění, ale jevící veliký úpadek a úbytek síly básnické a něžnosti. Mnohé básně kdyby byly psány v obyčejných řádcích, nikdo by za básně neprohlásil. Básník byl asi na velkých rozpacích, jak knihu nazvati, jelikož není v ní žádného celku, ale měl štěstí, vždyť jinak sbírku nemohl nazvati než Golgathou — místem popravním. Všechny člověku svaté city ubijí se v knize drzým až sarkasmem a ostrou satyrou, ač pro seriosního básníka platí vždycky: sunt certi denique fines. Již položené motto úmysly básníkovy čtenáři prozrazuje, nač se má těšiti: »Bůh — náboženství — kněží, vlast — vlastenectví — vlastenci nekonstruoval jsem sice z těchto pojmů přítomnou knihu, ale ex post vidím, že ta konstrukce v ní jest.« Po takové předmluvě chápeme ovšem vše. Než p. Machar může si něco takového dovolit, vždyť ví, co znamená jeho osoba, jak vyznává v básni: Solus sibi. »A hlavu v výše zvedám. Dál jdu, jak šel jsem. Šel jsem, jak jsem musil, a místo své si komandovat nedám. S tím světem jsme si byli cizí dosti. Styk náš byl jenom: rána proti ráně. K budoucna soudu hodím svoje kosti a doufám, také vítězné se zbraně. (Hledejte v citátu poesii!) Nu ovšem takový velikán může po všem šlapat a také to činí a zvláště tehdy, když má jisté, že jej za to vše uvítá v nebi Neruda: — buďte nám vítán tu hezky! Mladoděc — vykládal okolo všem — vy neznáte ty naše mezky! . . .« K tomu srdečně gratulujeme, ač nevíme, zda to tak vypadne, až ho bude soudit někdo jiný! Nejhorší a nejbanálnější básní je asi: Vánoční melodie, připomínající silně Havlíčka, jež končí: Vždyť už jen tu a tam dětská směs z těch Vánoc tvých těší se zticha, a už jen páterům fialovým rostou z těch sloves tvých břicha!« Není to přímo uchvacující? K tomu měl dát Schvaiger illustraci na obálku, to by táhlo, každý socínek by si knížku takovou koupil a mohlo býti co nejspíše pořízeno nové vydání. Některá čísla jsou pouhé a nesprávné parafráse s malou dávkou vtipu jako: Smrť krále Davida, král Šalamoun, Legenda o smrti Josefa pěstouna byla by myšlénkou i formou pěknou básní, kdyby neměla onen potupný začátek, v němž zneuctěn sv. Josef i Matka Páně: »šla i Maria a pobývala v domech synů svých, jsouc pomocnicí snahám zkušenou při porodech i pracích domácích« ta slova napsati může člověk, který dávno víry pozbyl a nebo který jí vůbec nikdy neměl. Mnohá čísla, jež pojal básník jako »vyplň ornamentální« do své sbírky, jsou tak slabá, že by se i začátečníkovi do časopisu nepřijala, natož takovému »věštci« jako Machar ke cti nikterak neslouží. Na př. Píseň rodinná, Traktát o vlastenectví, Zvon a j. Pěknou písničkou připomínající delikatní líceň Macharovu, jakou kdysi jeho verše vynikaly je: Říjen nebo žaponerie. Celkem přítomná kniha Macharova v literatuře málo znamená, byť i její některé básně nazval někdo »mohutnými granitovými balvany.« My bychom je spíše nazvali děravými pískovci, jež deště budoucích časů úplně rozmělní a vody zapomenutí odnesou. *E. O. Lešovský.*

Katolické kalendáře vydané nákladem J. Steinbrenera ve Vimperce a redakcí Msgr. *Adolfa Rodlera,* komoří Jeho Svatosti, sídelního kanovníka v Č. Budějovicích: **Marianský kalendář, Kalendář k uctění Nejsv. srdcí Pána Ježíše a Panny Marie, Svatá rodina.** — Kdybychom seřadili všechny katolické kalendáře, vykázali jim místo na svém psacím stole, asi jako žákům ve škole v lavicích, a podnikli s nimi přísný examen a pak je srovnali podle způsobu staré lokace: tuť by Rodlerovy kalendáře byly *prvními premianty.* A věru, známe všecky katolické publikace toho druhu a jsme na rozpacích, kterou bychom mohli uvésti hned po nich: »*his proxime accesserunt.*« Některé by po nich ovšem uvedeny býti musily, ale daleko by za nimi pokulhávaly. Rodlerovým kalendářům bez odporu — podle spravedlivé zásady »virtuti praemium« — patří palma mezi kalendáři. Vezměme na př. hned Marianský kalendář. Titulní obraz, obrazy v kalendáriu, Památný list, Sv. Josef, Sv. Anna, Vzrůst obyvatelstva různých států a všechny ostatní illustrace — tak hojné — jaká to sličnost a pečlivost v provedení! Jest zde patrna přímo úzkostlivost, aby kalendář vypraven byl co nejsvědomitěji. Vedle mnohých básní zdravého jádra, praktické části, polit. přehledu atd. čtete zde dva krásné články náboženské (Uzdravení nemocných od Dr. Th. Kaspera a »Z obrany víry pro náš lid« od J. Ježka), *patnáct* povídek, tři výborné články historické, jeden lékařský, čtyři naučné a dva hospodářské. Ze známých katol. spisovatelů beletristů mají zde práce: Fr. Křivohlávek, Al. Dostál, V. Špaček, J. Ježek (jeho obrázky z lidových soudů jsou velmi zdařilé), Frant. Flekáček, Grossmannová-Brodská, Vlasta Pittnerová, T. Polabská, B. Hakl, J. Houska-Počá-

tecký. Profesoři Dr. Jan Kryštůfek, J. Braniš a Fr. Kroiher napsali velmi pěkné historické články, které by mohly býti ozdobou každé knihy. Co tu za korunu čtení, a jak zdravého, výborného!

Kalendář k uctění nejsvětějších srdcí vyniká rovněž sličnými obrazy a vzorným textem. Vedle mnohých básní a obvyklé praktické části jsou zde tři články obsahu náboženského (napsali Jos. Hůlka, Fr. Křivohlávek, J. Ježek), *šestnáct* povídek, čtyři historické stati (Fr. Jan Kroiher, Dr. L. Dvořák, Th. Antl, J. Ježek), dvě naučné a dvě hospodářské. Sem přispěli katoličtí beletristé: Al. Dostál, V. Špaček. Karel Dvořák, A. M., T. Polabská, Grossmannová-Brodská, Jos. Flekáček, Fr. Vaněk, J. Ježek, Josef Brožek (talentovaný vypravovatel, s jehož jménem, tuším, poprve se tu shledáváme), B. Hakl, J. Houska-Počátecký.

Ve *Svaté rodině* je krásný titulní obraz »Ve zdraví i nemoci spěchá Ježíš k pomoci« a za ním tři rozmilé velké illustrace: »Chléb náš vezdejší dejž nám dnes«, »Jaký život, taková smrt«, »Odpočinutí věčné« a v dalším textu krásné obrazy - »Svatá rodina Nazaretská« a »Prosba za úrodu zemskou. V té příčině se mu nižádný katolický kalendář *nevyrovná*. Z obrazu »Něco pro pocení« a textu k němu se každý poučí a zajisté i zasměje. Co do textu není ovšem nikterak za svými spolubratry. Mimo básně a část praktickou čteme zde: Tři svatí patronové mládeže od J. Ježka, *dvanáct* povídek, tři historické práce (Dr. F. X. Kryštůfek. prof. Šimon Pokoj, J. Ježek), sedm naučných článků, jeden lékařský, Dr. K. Bulíř, tři hospodářské, (Tuto rubriku ve všech kalendářích obstarali: Jos. Dumek a L. Zeithammer.) Povídky napsali: V. Špaček, Al. Dostál, J. Ježek, Jos. Flekáček, Jos. Křemen, Jar. Malský, J. Štěpán, Grossmannová-Brodská, T. Polabská, J. Houska, Fr. Kroiher. Velezasloužilý msgr. P. Hakl zásobil všechny kalendáře pěknými verši; naučné stati podali: Fr. Mareš, Th. Antl, J. Malský, Jan Osvald, profesor Šimon Pokoj, J. Ježek, Dr. Ant. Skočdopole, prof. Braniš, B. Hakl.

Vzdali jsme zaslouženou chválu a řekneme již jen málo. Ze všech prací v kalendářích uveřejněných dívá se na nás starostlivá, vzorná pečlivost redaktorova. Všude viděti *výběr* šťastnou rukou provedený. Co čtete, je eminentně katolické a Msgr. Adolf Rodler, pomyslí-li na svůj kruh přispěvatelský, může s plným přesvědčením zvolati s králem Learem:

»Má družina je vzorná, vybraná!«

Ad vocem: král Lear. Světoznámé této hře Shakespearově právem říká se: veliká tragedie novověku. Jen neradi věc aplikujeme na obětivého, vlasteneckého, vysoce zasloužilého redaktora kalendářů, Msgr. Rodlera. I za ním už letěl kámen, vymrštěný nevděčnou rukou. Prášku a nejmenšího stínu jeho kalendářům nevytknou, za to vrhají se na Vimperk. Kdo čte, zajisté rozumí. Kdyby tam, ve Vimperce, vydával místo **ušlechtilých kalendářů Rodlerových** nějaký P. Opitz kalendáře čechožroutské, jsme už tak »vděčný« národ, že bychom volali lítostivě: »Škoda zaniklých Rodlerových! Ty byly *naše*, ty byly krásné!

A kámen, vržený někým, komu jsme učinili mnoho dobrého, a *jenž na nás každé chvíle něco žádá*, je tím bolestnější. Ale Msgr. Rodler je muž naskrze šlechetný, on bude pokračovati ve své záslužné práci dále a přejeme mu pevné a stálé zdraví od Boha, aby v čele své spisovatelské družiny, s praporem katolické osvěty v rukou, vedl dále český katolický lid ku blahu a spáse — jako poctivý český člověk, vzorný pastýř a kněz. Tisíce upřímně vděčných srdcí mu nahradí již nějaké to zasyčení nevraživého nevděku. Ad multos annos! —

Pavel Skřivan.

Zlatá kniha čili Dědictví sv. Ludmily. O veliké a zasloužené oblibě této sbírky podává nejlepší svědectví ta okolnost, že čísla před námi ležící označeny jsou ročníkem 38tým. Vším právem můžeme všem intelligentním a katolickým rodinám vůbec doporučiti sbírku četby nejušlechtilejší, jež na rozdíl od jiných spisů ceny nevalné mládež poučuje i mravně a nábožensky zdokonaluje.

»Zlaté Lístky«, určené malým dítkám, honosí se všemi přednostmi dobré knihy; pestrý, dobře volený obsah přináší tyto práce: »Vánoční pohádky, báseň od Fr. Hurta. »Lži neutajíš«, povídka K. Zákouckého, kde podán výstražný obrázek, jak se každá lež vytrestá. »Konvalinky« od J. Váňi, jest pěkný dojemný příběh, kde malé děvčátko pobloudilo; toliko ze vrozené dobrosrdečnosti dostává se jí proto odpuštění nejen od rodičů, ale také od hodného pana faráře. A. B. Šťastný má zde delší povídku »Chaloupka v lese«, v níž v životní pravdivosti vylíčeny osudy ztraceného a opuštěného dítěte. V této povídce nejvíce se zamlouvá plastické líčení rodinného života a zbožné vychování i vyučování dítek nuzného dřevorubce Kozáka. Kéž by za tímto příkladem kráčely všecky křesťanské rodiny, pak zajisté stesky na nezvedenou mládež by ustávaly. Následuje povídka L. G. Brodské »Napravený lenůšek«, kde se malým čtenářům hledí vštípit ona

nepopíratelná pravda, že jen tehdy stává se člověk šťastným a spokojeným, řídí-li se přikázáním: »Modli se a pracuj!« Knihu slíčně upravenou a výborně zredigovanou od Msgr. Fr. Pecha a Josefa Šimka vhodně zakončuje báseň P. Zaletěla: »Srdcí vašich zlato . . .«

»Zlaté Klasy«, věnované dívkám dospělejším a spořádané prof. Jos. Nedvídkem, honosí se rovněž zajímavým a bohatým obsahem, z něhož vyjímáme povídku: »Dcera knížecí« od L. G. Brodské, jednající o době prvního křesťanství v Čechách, kdy za Boleslava II. přičiněním sv. Wolfganga, biskupa Řezenského, bylo v Čechách zřízeno biskupství. Děj je vyňat z pestrého života na hradě kdysi Pšovském i z podhradí obývaného nuznými rybáři. »První oběť« od J. Š. Baara tepe stejně žertovným jako duchaplným způsobem ženskou marnivost a je si práti, aby si dívčí čtenářstvo vzalo k srdci naučení z povídky vyplývající a vystřehlo se nevhodných a na mnoze směšných módních novot. »Na jaře« od J. Váni, jest s překvapující svěžestí líčeno probouzející se jaro v přírodě. »Pláštěnka« jest kratší povídka A. B. Šťastného; popisuje, jak nuzná učitelka obdarovaná vděčnou žákyní, sama darovaným oděvem poděluje lidí chudší, nežli jest sama. Poutavá a v pravdě symbolická jest Váňova pohádka »O královně Práci a kmotře Zahálce«, již by si měly zapamatovati zvláště váhavé děti. Ku konci podává Fr. Kuth poutavé »Obrázky ze života Karla IV. — Rodiče svým dětem a kmotři kmotřencům nemohou poskytnouti lepšího dárku, nežli dají-li děti přihlásiti za úda »Dědictví sv. Ludmily« v Písku. Za vklad 6 K stává se dítě údem »Dědictví sv. Ludmily« až do uplynutí 20. roku. Po 12 let dostává knihy oddělení I., načež až do r. 20. knihy od II. Můžeme pěknou tu četbu všude vřele doporučiti.

L. Grossmannová-Brodská.

Z uplynulých dob. I. Moje vzpomínky. Vypravuje Fr. A. Šubert. Nákladem české grafické společnosti: »Unie«. Cena 4 K 80 h. Zasloužilý bývalý ředitel Národního divadla pan Fr. Šubert vydal pro přátele divadla poutavou knihu vzpomínek, v nichž líčí své styky a osobní dojmy, jichž za své sedmnáctileté zprávy divadla získal s předními dramatickými umělci, skladateli a podporovateli divadla vůbec. Nahlédnouti v tajnosti kulis a divadelní kanceláře jest pro každého ctitele dramatické musy neobyčejně lákavé. Tam jest to zvláštní ovzduší, kde skutečný svět se zdánlivým světem divadla hraničí. Zde odkládá herec svoje já a obléká na se osobu cizí a život scény kontrastuje mnohdy ostře od života společenského. Proto každá zpráva, i každý divadelní klep jsou ve světě sladkými lákadly a neobyčejně vděčným předmětem společenských rozhovorů. A zas s jiného hlediska jest zajisté též nemálo zajímavo poznati velkého umělce s jeho společenské stránky, seznati způsob jeho chování ve stycích soukromých, nahlédnouti v jeho duševní dílnu a způsob, jak úlohy své tvoří, a názory, jak na své poslání pohlíží.

To asi chce nám p. ředitel Šubrt svojí publikací, kterou počíná vydávati, ukázati. Svým duchaplným způsobem, ve formě feuilletonů líčí nám své styky s Coquelinem, Verdim, Helenou Modrzejevskou, kněžnou Pavlínou z Metternichů, přední pěstitelkou a šiřitelkou českého umění hudebního v Paříži, s Turollou (již ve vrozené galantnosti: »vera diva« jmenuje), s Wiltovou, s Čajkovským, ředitelem Baumanem, paní Gorlenko-Dolinou, Goldmarkem, Růžička-Strozziovou. Pro přátele divadla jest to čtení poutavé a zajímavé. Z každé skizzy dýše tu láska autorova k divadlu a úřadu, který pan spisovatel dovedl tak čestně a úspěšně zastávati. Nepochybuji o tom, že nepřátelé páně Šubrtovi — a kdo by jich v divadle neměl? — budou spatřovati v publikaci osten jeho domnělé ješitnosti. Ale ten, kdo dovedl na naše divadlo upoutati pozornost celého velkého světa divadelního a navázati styků s předními koryfey, má již trochu práva na sebevědomí.

Práce p. Šubrtova provázena je též četnými obrazy vynikajících osob, o nichž v díle se mluví, jakož i několika autografy z korrespondence páně spisovately. Úprava knihy jest přímo nádherná. *Em. Žák.*

Doktoři a lékaři v XVI. věku v Čechách. Zprávy dra. Zikm. Wintra. Lidové rozpravy lékařské r. II. č. 4. Praha 1901. Nákl. J. Otty. Cena 60 h. — Doktor měl vědecké vzdělání medické a universitní grád nebo hodnost; lékař toho všeho neměl. První doktoři byli v Italii. Když založeno vysoké učení v Praze, měli jsme doktory domácí. V husitské době zašly v universii pražské všecky fakulty až na filosofickou, a medikové musili pro grady chtěj nechtěj do ciziny zase. Spisovatel zmiňuje se o zkouškách a vědomostech doktorů, hlavně však nám vypravuje, jak se doktorům vedlo. Panský a dvorský doktor míval se dost dobře. Však se říkalo: Galenus dat opes, Justinianus honores, pauper Aristoteles cogitur ire per pedes. Některým doktorům vedlo se ovšem všelijak. Mnoho jim »ubližovali« také rozpustilí veršotepci, kteří podezřívali jejich umění. Honorář

musili nezřídka i soudně vymáhati. Mezi lékaře počítal se kde kdo. Zajímavé jsou zprávy o potulných lékařích a lazebnících; mimo to »léčili« židé, kati a zvláště hloupé ženské. — Spisek čte se zajímavě. *L. † z.*

Mužnost a autorita. Dr. R. W. Church ve spise »Vliv křesťanství na národní karakter« (přel. J. Váňa) praví (str. 70): *Mužnosti* vyrozumívám ty ctnosti, které nás vedou, abychom *vážně* odhalovali požadavky, schopnosti a užívání lidského života; které nás učí povinnosti neunavné práce; které nám vštěpují snahu, abychom si vážili a horlivě hájili svou svobodu a neodvislost duše (— ale jistě ne snahu odpoutati se od příkazů Božích! pozn. —); abychom cítili hlubokou odpovědnost a nebáli se jí; abychom byli stálí, vytrvalí a jasnou a pevnou myslí snášeli zklamání a porážky; abychom nevázli v malichernostech mrzkých nebo zábavných. Mužnost je také ona sebevládná moc, kterou nazýváme mravní odvahou, která působí, že se jeden člověk nebojí čelit celému množství, když dobře změřil dosah svého rozhodnutí; že se neleká, ví-li, že má pravdu, hany svých bližních; že se nechoulí před jejich tváří, hlasem, zamračením a smíchem . . . Míním touto ctností pohotovost *poslouchat Zákona;* pohotovost podrobovat soukromé zájmy a přání kontrole veřejné autority; být proniknutým citem posvátnosti vůči nezbrojeným formám a orgánům této autority; *poslouchat ze svého svědomí, ze svobodné i loyální poslušnosti, ale nikoli ze strachu;* tu sebesprávu, trpělivost, které i při strašných nerovnostech a pokušeních lidských poměrů udržují lidstvo v klidné činnosti; které povzbuzují lidi, aby uprostřed nesvárů, křivd i dráždění *domáhali se nápravy, trpělivě ji vyčkávali;* které v nich posilňují víru v konečné vítězství práva a zdravého rozumu; mravní odvahu, která v půtkách politického života učí lidi, aby vedli spory, ale která instiktivně hrozí se násilných revolucí při nejvroucnějším dychtění a usilování po změně.«

L. † a.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Katolické missie. Francouzská vláda doma pronásleduje řehole, nedopřávajíc jim ani tolik práva jako poslednímu občanu, avšak dovoluje jim milostivě vystěhovati se do francouzských osad a státi se tam zákopníkem vzdělanosti. A tyto missijní osady také vzkvétají vůčihledě, dík vytrvalé činnosti nezištných missionářů. Tak oznamuje P. Gastets z Madagaskaru o nové osadě osvobozených otroků. Francouzská vláda zákonem ze 27. listopadu 1896 zrušila otroctví na Madagaskaru, které tam dosud bujelo. Tento zákon učinil chudou, nesamostatnou třídu úplně svobodnou, ale bylo se obávati, že ti lidé budou zápasiti s nouzí a nedostatkem. I ujali se jich Jesuité a založili zvláštní osadu osvobozených otroků v hlavním městě Tananarivu, kde vystavěli kostel a školu, do níž chodí 300 dítek. Kolej sv. Michala v Amparibu u hlavního města měla minulého roku 100 chovanců. Také v ostatních obvodech se počet katolíků utěšeně množí a stav missií rozvíjí. Tamní missie hledí se postaviti na vlastní nohy, aby nebyly odkázány na příspěvky z Evropy, které nestačily. Tak P. Fontanié zařídil polní hospodářství a některé průmyslové podniky, jako mydlárnu, výrobu oleje, klobouků a jiných odvětví. Týž se ospravedlňuje proti námitce, jakoby nebyl missionářem, nýbrž pouze osadníkem. Stará se nejen o duševní, nýbrž i tělesné záležitosti svých a provádí tak prakticky heslo: »Modli se a pracuj.« Finanční pohroma v Evropě by nedopustila podporovati missie, které by v takovém nepředvídaném případě zašly; proto samostatnost každé osady v té příčině jest na čase. P. Chevalier založil průmyslovou a rolnickou školu ve Fensarivu, ve které jest 208 dětí; jest vládou podporována. Celkem působí na tomto ostrově 78 missionářů, 40 bratří, 60 sester, 2051 učitelů, 714 učitelek. Katolíků bylo loni 45.592, školních dítek 53.221, kostelů a kaplí 813, škol a shromaždišť 1306. — Kapucínský řád má po celém světě 30 missijních obvodů, mezi nimi 1 arcidiecési, 3 diecése, 3 apoštolské vikariáty, 7 apoštolských prefektur, 5 missijních superiorátů. Z kapucínského řádu tam působilo 421 kněží, 38 světských kněží, 118 kněží jiných řádů, 155 bratří, 423 sester. Mezi vším obyvatelstvem 122 mil. nevěřících bylo loni 77.844 katolíků. — V Syrii připravují si Rusové půdu pro politickou agitaci. Ruský hlavní konsul objíždí zemi, bratříčkuje se s řecko-pravoslavným duchovenstvem, bývá přítomen jejich službám Božím, dává jim dary, koná promluvy ke shromážděným, v nichž velebí cara a varuje od protestantského vlivu. Na důležitých místech zakupuje stavební místa pro ruské školy, kterých neustále přibývá. Jsou skvostně zařízeny,

opatřeny výbornými učiteli a vyučovacími pomůckami. — V květnovém čísle »Fornightly Review« vydává Angličan v Číně usedlý, hlavní ředitel sir Robert Hart, katolickým missiím tamtéž velkou chválu. Vynikají podle něho nad jiné svou organisací a svou methodou, založenou na pevných zásadách. Zvláště chválí velkolepou charitativní činnost jejich, kterou se ujímají chudých, opuštěných, sirotků a nemocných. Co konají milosrdné sestry, mnohdy dcery vznešených rodin, jejich pokory a dojímavé oddanosti nemůže žádná řeč vylíčiti. Protestantské missie pracují v jiných kolejích; avšak možno tvrditi, že individualismus a něco, co spíše se jeví jako činnost o sázku než společná práce, jim dodává jich barvy. Tak protestant o katolických missiích! — Aby se mohl stav missií dobře poznati, jsou nevyhnutelny atlanty, které přehledně udávají, co dosud bylo vykonáno. Posledně byl vydán missijní atlas r. 1884, a to Wernerův, který od té doby pozbyl praktické ceny, poněvadž mnoho se změnilo. Proto by bylo třeba nového vydání. Je to nevděčná, ale nejvýš potřebná práce. Pro Afriku bude v brzce vydán missijní atlas zkušeným odborníkem. Německý osadní atlas jest velmi dobře spracován. Minulého roku byly vydány dvě přehledné mapy missijní ústavem rozsíření víry v Lyoně: »Planisphére de la Hiérarchie catholique à travers le monde, par M. Launay. Je za 7 franků. — Msgr. Bazin ze společnosti Bílých Otců byl jmenován titulárním biskupem a nástupcem msgr. Aug. Hacquarda, apoštolského vikáře Sahary a Sudanu. Doposud řídil kněžský seminář v Karthagině. — Sv. Otec jmenoval apoštolskými vikáři P. Quirina z téhož řádu v Ghardaii v Sahaře a praemonstráta P. Dorickse v Uelle v Kongu. — Na katolickém sjezdu v Osnabrücku jednalo se též o vydatné podpoře katolických missií a usneseno založiti všeobecnou missijní konferenci, která by se každoročně nebo častěji scházela. Německých missijních ústavů jest 14. Africký spolek sebéře ročně 50—60.000 marek, což jest velice málo pro tolik stanic. Jest potřebí organisace. Na každého německého katolika čítá se průměrně 20 feniků missijní almužny, tak že $^9/_{10}$ obyvatelstva se chová netečně v této příčině. Odpomoci dlužno očekávati od účinné iniciativy církevních představených. Poslední schůze biskupská ve Fuldě zabývala se také otázkou katolických missií. U nás v té věci dosud děje se velmi málo. *Fr. Žundálek.*

Ze Slovenska. Volby v Uhrách, které natropily mnoho hluku, přinesly Slovákům čtyři národní poslance, třeba že národních kandidátů bylo jedenácte. O výsledku voleb jsou laskaví čtenáři poučeni z denních listů. Po volbách nastane Slovákům práce nová, připravovati půdu tam, kde se při volbách ukázalo, že není dokonale připravena. O práci té se ve slovenských listech již mluví: přejeme si, aby se jí faktoři pod Tatrami zuby nehty chopili již nyní, aby příští volby byly ještě daleko skvělejším výsledkem korunovány. Bude-li slovenský živel silný, sorganisovaný a uvědomělý, bude-li národní hrdostí a vlastenecko-národní láskou lid proniklý, každá vládní persekuce bude bezmocná. — Volby posunuly, jak se zdá, do předu otázku československé vzájemnosti: jeví se to ze všeobecného zájmu a vroucích sympathií, kterými celý český národ bez rozdílů stran provázel a sledoval volby. V Olomúci vznikl po volbách nový čtrnáctidenník, věnovaný výhradně vzájemnostním otázkám. »Slovenské Národní Listy« (vyšla dosud dvě čísla) dle úvodního slova, vážné záměry a velké cíle. Ale již první dvě čísla vzbuzují v nás pochybnost, že vytknutý cíl bude dosažen, protože časopis nastupuje směr, který může vzájemnost daleko více podkopati, než podepříti. Jazykové stránce české i slovenské je věnována pramalá pozornost, články jeví velikou neznalost poměrů slovenských, realismus podkuřuje se zápalem kadidla. — Sebraných básnických spisů Hviezdoslavových vyšel třetí svazek, druhý to díl básní epických předního slovenského věštce přítomné doby. — Farář Andrej Hlinka ze Sliači vzdal se redigování katolických »L'udových Novin« pro neshody a potyčky, do nichž upadl následkem podezřívání pro svoje volební jednání. Také bohužel na Moravě hodili po zasloužilém činiteli blátem spíláni. — »Katolické Noviny«, list vydávaný dvakrát měsíčně farářem Martinem Kollárem v Nádaši, mají se příštím rokem proměniti v politický týdenník, redigovaný kaplanem Budayem. Za redaktora vyhlídnutého muže známe osobně i těšíme se z jeho čistého, nezištného vlastenectví, neúnavné práce a krásného charakteru. — Američtí Slováci založili si letos humoristický katolický týdenník »Šíp«, kdežto Slováci v původní vlasti mají jedině humoristický měsíčník »Černokňažník«, který ještě nemá hrubě podpory. — Slováci v Americe naříkají si do špatné výchovy mládeže. Bratří pod Tatrami domnívají se, že Amerika je Eldoradem, ale čtenáři slovenských časopisů amerických nemůže ujíti, že Slovák v Americe zůstává přece jenom Slovákem, a že maďarisace i v zámoří doléhá na něj. — Ženský slovenský spolek »Živena« má v úmyslu založiti sirotčinec v Lipt. Sv. Mikoláši. — Příště více. — *F. V. Peřinka.*

Chorvatské zprávy. Záhřebský »Obzor« za dne 22. září píše: Pilný český spisovatel R. M. Zahradník, který dlí již více roků v Sarajevě, mezi ostatními svými spisy vydal v českém literáním časopisu »Vlasti«: »Několik slavofilských kapitol z historie stříbrno-bosenských františkánů«, kteréž dílko bylo zvlášť otištěno a zaměstnává se hlavně literární prací bosenských františkánů. Dílko jest malého obsahu, ale velmi kriticky sestaveno, tak že mnozí gratulovali spisovateli a mezi nimi též nejd. pán Josip Jurij Strossmayer, jehož dopis doslovně zní: »Velevážený můj příteli! Přijal jsem Váš spis o dílu a práci bosenských františkánů. Zvláště jest mi milo, že bratři Češi se zajímají o naše dějiny i náš národ a tím upevňují česko-chorvatskou a slovanskou vzájemnost — v níž jedině mají hledati Slované nepřemožitelné záštity proti svým nepřátelům. Ve svornosti nám bude záchrana. — Já Vám za dar děkuji a ze srdce Vám žehnám a taktéž i celému českému národu. Đakovo, 4. IX. 1901. Vám oddaný přítel Josip Jurij Strossmayer«. — Takto naše »Vlasť«, pěstujíc slovanskou vzájemnost, nabývá vážnosti u pravých katolických Slovanofilů v největší míře. — Právník Josip Matica v Záhřebě vydá svým nákladem překlad dvou krásných románů J. J. Kraszewského »Morituri« a »Resurrecturi«, věnuje při tom 20 proc. čistého zisku školské družbě sv. Cyrilla a Methoda a tolikéž na Kninskou tvrz. Jiný právník Zvonimir Devčić vydá v brzce prvou sbírku svých básní »Lucida intervalla«. — Důležitý obor chorvatských starožitností jest doposud velmi zanedbáván. Jediný časopis »Starohrvatska Prosvjeta« (vzdělanost) vydáván jest většinou jen prací redaktora Franje Radiće na Korčule. — 50tiletá památka úmrtí Stanka Vraza byla oslavena letos v Chorvatsku beze vší okázalosti. Stanko Vraz je svou prací i životem jedním z nejskvělejších zjevů illyrského znovuzrození a svým idealismem může býti vzorem básnickému dorostu. Narodil se 30. června 1810 ve slovinském Žerovinci, sbíral slovinské národní písně, pověsti, pohádky, od r. 1835 věnoval se idei illyrské. R. 1838 se spřátelil s Gajem, Rakovcem, Vukotinovićem, Trnským a jinými stoupenci illyrismu. Při tom zůstal dobrým synem své rodné země. — Mladý spisovatel Ivan Klemenčić vydal svoje »Pripovjesti« (povídky) před nedávnem nákladem tiskárny Terezie Fischerovy v Záhřebě. — »Nova liečbena znamost« (léčební věda) vyšla týmž nákladem. Toto dílo vydáno bylo v 25 jazycích. — Sjezd chorvatských skladatelů projektován byl o slavnosti svěcení praporu zpěváckého spolku »Lipy«. — V Záhřebě zemřel prof. francouzského jazyka Isot Delevaux, který psal o Chorvatech do různých francouzských listů. — Antun Vizjak vydal svazek církevních písní s názvem »Kitica crkvenih pjesama« většinou s průvodem varhan. — E. Laszowski sbírá prameny k popisu Chorvatska a jeho památek. — V Záhřebě, jakož i jiných městech chorvatských konala se v letních měsících umělecká výstava předních malířů chorvatských, na níž vystaveno bylo 260 obrazů. Hlavními vystavovateli byli: Robert Auer, Ivan Bauer, Vlaho Bukovac, Bela Čikoš—Sessia, Crnčić, Robert Frangeš, Ferdo Kovačević, Rudolf Valdec, Ivan Tišov, Slava Raškajova, Tonislav Krizman a jiní. Venkovská města propůjčila zdarma místnosti. Některé obrazy byly prodány. — Literární družstvo sv. Jeronyma vypisuje konkurs 480 K na prostonárodní hospodářský spis do konce tohoto roku. — Maďaři chtějí odnárodniti mezimuřské Chorvaty jich dialektem a vyvolili k tomu účelu ředitele praeparandie v Čakovci, J. Margitaja, pomaďařeného Chorvata, (který se jmenoval dříve Majhen). Týž vydává maďarsko-chorvatský nedělní list »Muraköz« a »Medjumurski Kolendar«, aby odtrhl Chorvaty v Mezimuří od pobratimů v království sousedním. — V Calumetu v Michiganu v Severní Americe založen byl nový list »Rodoljub« pro tamní Chorvaty s národním a katolickým programem. — V Čakovci odhalen byl pomník učenci Radoslavu Lopašiću, jehož poprsí provedl sochař Rendić v Záhřebě. — 400letá památka Marulićovy »Judity« ustanovena byla ve Splitu na 30. září za účasti úřadů, škol i veškerého obyvatelstva. — Gabro Pinter vybral z »Barevných« a »Nových barevných střepů« J. Vrchlického 20 črt a vydá je jazykem chorvatským. — Mohamedanští Chorvaté v Bosně a Hercegovině vydávají čtrnáctidenník »Behar« redakcí spisovatele Edhema Mulabdiće. Roční předplatné činí 10 K. — Antun Hangi podjal se obtížného úkolu, aby napsal »Život i običaji muslimana u Bosni a Hercegovini«. Tento spis chorvatská kritika přijala velmi nadšeně, poněvadž je to dosud jediné dílo toho druhu. — Kamilo Zajčić, mladý, nadaný spisovatel a žurnalista chorvatský, zemřel v létě v 36 roce v Záhřebě. Byl v Rusku úředníkem rakouského konsulátu, vrátiv se pak do Vídně vydával tam chorvatský humoristický list. Redigoval později »Narod« ve Splitu, byl spolupracovníkem »Národních Novin« a na konec redaktorem »Hrvatské Slogy« [svornosti] v Sušaku. Psal též do »Vience« a »Nady«. — Dr. Dane Gruber, gymn. prof. v Záhřebě, napsal studii »Iz starije hrvatske povjesti« (Ze starých chorv. dějin.) —

Redakce »Obzoru« vydala samostatně tamtéž uveřejněný spis »Rat (boj) Hrvata s Magjari godine (roku) 1848—49«, kde se líčí kus chorvatských dějin důkladně a zajímavě. — Chorvaté dosud nemají jednotného pravopisu. Každý list, každý spisovatel má některé zvláštnosti, které jsou na újmu jednotě. Tato okolnost má zvláště v úřední činnosti nemalou závadu. Proto bylo požádáno družstvo chorvatských spisovatelův o mínění, kterak by bylo možno zavésti jednotný pravopis.

Fr. Žundálek.

Podáváme ukázku, kterak jest posuzováno dílo Dr. J. Sedláčka »Výklad posv. žalmů« v různých časopisech německých a slovanských.

O I. dílu »*Sedláčkova Výkladu posvátných žalmů a biblických chvalozpěvů breviáře*« píše vídeňský list »*Vaterland*« v čísle ze dne 6. února 1901 takto: Dědictví sv. Prokopa vydává český výklad veškerých knih Starého Zákona, jenž vyjde ve třech odděleních: 1. dějinné, 2. poučné a 3. prorocké knihy. Kniha, jež před námi leží (o stranách LVIII a 508) tvoří druhý svazek druhého oddělení. Spisovatelem jest ve svém oboru chvalně známý profesor theologické fakulty při české universitě v Praze. V úvodu díla, založeného na širokém základě, pojednává o jménu, o rozdělení, o nadpisech žalmů, o čase, kdy byly asi psány a o jejich významu v hebrejské a v křesťanské službě Boží. Zvláštní pozornosti zasluhují výklady o metrice, o rytmu a o hudebním přednesu žalmů. Učený spisovatel může pronésti o tom platný úsudek, poněvadž vykonal více cest na Východ, kde se přesvědčil, že se mohl způsob starozákonního přednesu žalmů nejlépe v liturgickém přednesu chaldejské a syrské církve poněkud zachovati Sinagogální zpěvy znějí dle zemí, v nichž roztroušené Židovstvo žije, velm. různě. Velice zajímavé jest porovnání assyrského zpěvu, jenž mezi jinými památkami v klínovém písmu nalezen, se žalmy Davida: v těchto jest zbožné nadšení, důvěra v Boha a oblažující pokoj v Nejvyšším, tam jest chlad srdce, nenepoj a zoufanlivé stýskání. —

Spisovatel užil při zpracování svého těžkého předmětu všech prostředků učenosti, a kdybychom třeba byli někdy jiného názoru než on, nemůžeme mu vytýkati, že by uváděl něco bez znalosti a bez důkladného prozkoumání a tak lze tento prvý díl výkladů žalmů označiti jako výborné dílo, které dává naději, že i celá práce v stejném směru a ceně bude dokončena. Dědictví sv. Prokopa přejeme pak štěstí k velikolepému podniku výkladu všech knih Starého Zákona v českém jazyku; až bude dokončen, bude sloužiti toto monumentální dílo české bohoslovecké literatuře, která již nejedno výborné dílo vykazuje, k největší cti a bude přispívati zbožným účelům českého národa ve vysokém stupni.«

V čísle 120. ze dne 3. května 1901 praví týž posuzovatel druhého dílu »Výkladu žalmů« mezi jiným: »Učený a zbožný spisovatel zasluhuje nejvřelejších přání a nejlepšího díku za tuto již objemem (dohromady 1284 + 58 stran velké okt.) znamenitou práci . . . . . Dílo lze jmenovati výborným, ano my pravíme, že by zasloužilo, aby bylo přeloženo do němčiny a do jiných jazyků.«

Podobně příznivě posoudil a doporučil dílo Sedláčkovo list vycházející ve Štýrském Hradci »*Literarischer Handweiser*«: »Das treffliche Werk verdient seines wissenschaftlichen und praktischen Inhaltes wegen in andere Sprachen übersetzt zu werden.«

»*Voditelj v bogoslovnih vedah*« (slovinský) praví ve svazku 3. roku 1901, str. 365—6 o Sedláčkově knize: »V obsegu slovanske znanstvene književnosti je to delo v zadnjih dveh letih brezdvomno eno najznamenitejših. Češki kakor nemški listi so mu soglasno pripoznali zasluženo pochvalo . . . . . Pisatelj opravlja svoj nelahek posel z neko naravno lahkoto in milobo, saj je pa tudi eden naučenejših biblicistov na Avstrijskem, poleg tega izveden orijentalist. Vzhodne kraje je prepotoval večkrat in dalj časa se je mudil v Palestini, kjer e natančno in neposredno opazoval jutrovske šege. Nežni čut za svetopisemske resnice je pa prinesel že iz roditeljske hiše . . . . . Naj bi krasno delo češkega učenjaka ne ostalo med slovensko duhovščino španska vas. Za drag denar kupujemo in s široko odprtimi ustmi večkrat občudujemo kake nemške knjige, poskusimo enkrat s slovanskimi knjigami!« *F. K.*

Chorvatský list »*Gospina Krunica*« dí o něm: »Preporučujemo ovo djelo svim onima koji se bave sv. pismom a poznat im je češki jezik; tu će na pretek svakoga blaga naći«.

Zaderská chorvatská »*Croatia*« oznamujíc dílo Dr. Sedláčka v č. 5. ze dne 18. siečnja (ledna) 1901 a v č. 37. ze dne 14. svibnja 1901 připomíná: »Uprav se ćutimo zadovoljni imajući pred sobom podpuni tumač onoga, što je nama svećenicima najpotrebitije. Ovim svojim marnim, dubokim, učenim, nabožnim radom, koji ga je morao truda stati, gosp. je pisac popunio veliku prazninu za

svoj češki narod. Mi Hrvati na — žalost — toga danas nemamo . . . . . S toga vruće preporučamo ovo djelo, dok dodje drugo.«

»Výklad žalmů« bude posouzen, jak s námi sděleno, též v petrohradském »Cirkevnim listoku«. Příznivou zmínku o něm učinily pražské listy, jako »Politik«, »Pr. Tagblatt«, »Národní listy«, »Hlas Národa«; více o něm promluvily »Hlídka«, »Čas. kat. duchovenstva«, »Rádce duchovní«.

Polský »*Przeglad powszechny*« praví o témž díle v sešitu 8. (sierpień 1901) na str. 266—268: »Z podobnym pożytkiem, jak przy dziełach Ojców Kościoła, można bogobojnie spędzuć godziny nad dziełami tak napisanemi, jak wymienione w nagłówku. Z pożytkiem czysto duchownym łączy czcigodny autor skarby wiedzy, zaczerpniętej z nowożytnej lingwistyki i krytyki, przez co stworzył dzieło, z którego może korzystać każdy kaznodzieja, w wielkiem mieście albo konferencysta: znajdze tu bowiem naukę objawioną rozwiniętą we wspaniałej zgodzie z wynikami ścisłej wiedzy, a podaną językiem dziwnie przystępnym i miłym . . . . .

W takim układze napisane dzieło zasługuje na pochwałę pod innymi jeszcze względami, prócz wymienionych. Niepodobna tu zamilczeć o podniosłym nastroju ducha, z jakym autor rozumie psalmistę i oddaje jego natchnione wyrazy dźwięcznemi słowami czeskiego języka: nie czuć tu szorstkiego przekładu albo zimnej nauki, ale można słuchać, jak pobożnie płynie śpiew psalmisty, ujęty mile w szaty tej mowy pobratymców naszych, która w naszym uchu brzmi prostotą wielkiej powagi a zarazem jakoś pieszczotliwie — serdecznie.

To samo oczywiście powiedzieć można o wykładzie kilku hymnów, używanych w pacierzach kapłańskich, a wziętych z różnych ksiąg biblijnych poza Psałterzem. Wszędzie wieje ten sam duch pobożny i pełen głębokiej nauki, który każe dziełu księdza Sedlaczka dać miejsce przy »Wykładzie psalmów« kardynała Bellarmina. *Ks. K. Czaykowski. T. J.*

Spolek sv. Vincence Paulanského. *Dolní Rakousy.* Výroční zpráva za rok 1901 je vzorna praktickou přehledností. Ač stručna, přece jest hezkým obrázkem vznešené práce Vincenciánův. Vlastní zprávu předchází krátké poučení o cíli spolku, o jeho ústrojí a hospodářství. Protektorem je pan kardinál Gruscha; předsedou princ Jan Schwarzenberg; prvním jednatelem Pavel Krafft, vrchní inspektor drah; prvním pokladníkem císařský rada Jos. Kullmann. Mezi dobrodinci jest jmenován především císař pán s několika členy jasného rodu. Největším dobrodincem jest arcivévoda Bedřich, jenž daroval 7.200 K, potom kníže Ad. Jos. Schwarzenberg 5.360 K, a protektor spolku 4.000 K. Obecní rada vídeňská věnovala 2.000 K. Zvláštní výbor pečoval o *rozšiřování dobré četby*, to vyžadovalo nákladu 2.324·51 K. V 11 ústavech zaměstnávali se hoši, jichž rodiče jsou v práci mimo dům. — Vídeň měla 58 konferencí, ostatní Dolní Rakousy 14; byly tedy v Dol. Rakousích 72 konference. Činných členů bylo v celé zemi 916 a navštěvovali týdně 949 rodin. Do pořádku dáno 183 manželství a legitimováno 235 dětí. Mimo to zvláštní oddíl spolku »Dílo sv. Jana Františka Regis«, čítající 13 členův, urovnal 949 manželství a legitimováno 572 dětí. Týž oddíl udržoval útulek pro 34 hochy. — Dolnorakouské konf. vydaly 137.190·95 K (vídeňské samy 120.064·58 K) a to větším dílem na pokrmy, obleky, obuv, bytné a pod. Na *výchovu a ošetřování dětí* náleží z toho 2.194·58 K. Vídeňská konf. sv. Vavřince vydala ze všech nejvíc: 7.105·95 K; z venkovských vyniká konf. Panny Marie v Novém Městě za Vídní, která vydala 3.212·72 K. Nejmenší útraty měla konf. sv. Mikuláše (Inzersdorf): 221·82 K. V jednotlivých konf. byli nejméně 4 členové; v konf. sv. Othmara jich bylo 38. Členové konf. sv. Vavřince ve Vídni navštěvovali týdně až 100 rodin; jiné konf. jich měly 72, 66, 56, 47, 33, 21, 10, 8. Konf. sv. Josefa (Mayerling) měla na starosti jen 3 rodiny. — Zvláštním oddílem Vincenciánské pečlivosti jest *ochrana chlapců* (Knabenschutz) od r. 1899. Tento oddíl zřídil pro hochy 11 útulkův a dílen, jiné pak jsou v zárodku. Zejména je pozoruhodno, že se pomýšlí zříditi *knihovnu pro mládež ve věznici zemského soudu* ve Vídni. — V Dolních Rakousích žije spolek sv. Vincence již 47. rok. *F. T.*

»Radikální Listy« o hnutí »pryč od Říma«. »Rad. L.« vyčetly evangelíkům (vlastně jejich časopisům), že se radují, když němci odpadávají od katol. církve, ač v tom je nebezpečenství pro český národ. Známý farář Č. Dušek dopsal »Rad. Listům« a vyzval je, aby odůvodnily, proč vyčítají evangelíkům klerikalismus. — »Rad. L.« vyhověly a píší: »Evangelící staví se zřejmě za heslo »pryč od Říma«. Jsou patrně spokojeni, když jejich náboženské vyznání je obohaceno tolika a tolika dušemi, odstoupivšími od katolictví. Radují se tomu, že jejich církev roste, ale *nedívají se na pohnutky*, na vnitřní stránku zjevu. Jak to nazývat jinak než klerikalismem? Agitátoři prušáctví převádějí Němce zdejší od katolictví k protestantismu,

aby z něho nastavěli pohodlné můstky do Pruska. Volá se »pryč od Říma« a ozvěna vrací se »do Berlína«. *O skutečných pohnutkách náboženských tu nemůže býti ani řeči.* Pouhopouhá agitační, odporná, velmi špatně ukrývaná komedie se tu odehrává. Církev evangelická právě tak málo nabývá přesvědčených, věrou prodchnutých nováčků, jako že katolická ztrácí, *neboť kdo z přesvědčení přestupuje, učiní tak bez křiku a kramářského vyvolávání,* neboť poslechl hlasu svého svědomí. A církev protestantská místo, co by takové *duševní poběhlíky* odehnala od svého neposkvrněného (?) chrámu, přijímá je s otevřenou náručí. Ta církev, která chce míti věřící přesvědčené, která nad katolickou se staví proto, že v jejích očích víra bez skutků je mrtvá . . . (Tomu učí církev katolická!) Tuto odpormou stránku prušácké agitace »náboženské« nevidí poctiví evangelíci vůbec a bohužel nevidí ani někteří čeští. *Jsou šťastni, že nám je ochuzen o tolik a tolik duší, ale příčiny a okolnosti skutku tohoto nepodrobují své úvaze.* Nezaráží je, že sem pod vítanou záminkou náboženské propagandy jsou vrhány tisíce marek z Pruska za účelem germanisace, že vlády německé hnutí to tak ochotně podporují. Nevidí, že nové kostely za peníze činy postavené jsou místnostmi největší prušácké agitace. Tak jsou zaslepeni klerikalismem. Tak někteří čeští evangelíci *srovnají se svým vlastenectvím svou radost nad hnutím, nesoucím stranou všeněmeckou, jež hrdě a otevřeně hlásá program vyhlazení českého národa.*« — Tak »Rad. Listy«. Připomínáme, že evang. tisk ode dávna národ do radikalismu štval, domnívaje se, že se vrhne na pole náboženské. Člověk míní, Pán Bůh mění. *L. † il.*

Na kolínském gymnasiu (dle Hlasů ze Siona č. 36) rozděleni jsou evangeličtí žáci při vyučování náboženství ve čtyři skupiny a mají každého roku jiný předmět, silám jejich přiměřený; celek poskytuje návod ke všemu, čeho na evang. intelligentu žádati možno. Osnova je tato: I. skupina (žáci 1. a 2. tř. gymn.) mají prvý rok bibl. dějepravu St. zák. a zeměpis Palestyny; druhý rok bibl. dějapravu Nov. zák., zeměpis Palestyny; po obě léta seznamováni jsou s písněmi duchovními. II. skupina (žáci 3. a 4. tř.) prvý rok katechism s poukázkami na konfesi; druhý rok české církevní děje; návod k sledování kázaní a řečí; církevní zřízení. III. skupina (žáci 5. a 6. tř.) prvý rok Úvod do Písem svatých, děje spasení, čtení bible; druhý rok Věrouka. IV. skupina (žáci 7. a 8. tř.) prvý rok Mravouka, druhý rok obecné církevní děje. Po celou dobu cvičí se žáci ve zpěvu buď společně s ostatní mládeží, buď ve zpěvu sborovém; navštěvují pravidelně pod dozorem ústavu služby Boží, účastní se nedělní školy (patrně odpoledne), mívají svá zvláštní shromáždění při nahodilých připadnostech. Dospělejší žáci účastní se příprav učitelů Neděl. školy, pomáhají vyučovati a mívají svá cvičení, dle libosti v sborových místnostech a volné rozhovory v přítomnosti faráře nebo profesora. — Jednání se žáky je upřímné, jak všichni chovanci kolínští doznávají a vždy rádi Kolín navštěvují, a byť jen na skok na večírek se zastavují, na »dorost« se podívají a bývalé učitele své vyhledávají . . . Poslední superint. konvent doporučil *soustřeďovati* evangel. studující mládež na několika ústavech a jmenoval mezi těmito po výtce Kolín pro gymnasijní a Pardubice pro realní studia. (Nejnovější také reálku v Novém Městě na Moravě.) V Kolíně byl nejvyšší počet žáků evangel. 79 (v jistém roce školním). Že pak toto pečlivé náboženské vedení přináší evangelické církvi nemalý užitek, souditi lze ze slov Hlasů ze S. (č. 35.), kdež se praví: »Jeronym«, (spolek evangel. studentů vys. škol) zajisté nalezal se na výši svého působení, pokud měli tu vedení bývalí žáci kolínského gymnasia, kde pokud nám aspoň známo, jedině posud postaráno jest o řádné, soustavné vyučování evang. žáků náboženství. Myslíme, že město toto jak poměry, tak okolím a už ustálenou tradicí tamního ústavu dobře se hodí za středisko evang. žáků gymnasijních. Věci měli by si hleděti evang. faráři a působiti k tomu, aby evang. rodičové své syny na určitých ústavech soustřeďovali. Je to požadavek dobrovolné disciplíny, které se máme podrobiti v zájmu své církve a v zájmu veliké myšlénky (?), jejíž jest nositelem, tím ochotněji, čím více se vzmáhá útočnost našich nepřátel (?) a čím více v nastávajících zápasech (?) potřebujeme mužů celých, přesvědčených a zájmům evangelia oddaných. Jest čas, abychom se vzpamatovali a naučili se jednati promyšleně a účelně ve všem a zvláště v uhájení si své intelligence. — Uvedli jsme slova evang. časopisu, aby katolíci viděli, jakou péči evangel. církev věnuje své mládeži a jak mladé duše získává. Velmi dobrá je taktika soustřeďovati na některém ústavě, kde jsou poměry příznivé. Vzpomínáme, jak smutné jsou v té příčině poměry katolických menšin v Německu. Rovněž kolínská osnova vyučování a důvěrné jednání se žáky velmi dobře prospívá. Zdá se také, že konfesionalní uvědomělost chrání positivní víru, že evangel. studující neodhazují na vysokých školách víru a nepropadají naprosté nevěře jako mnozí katolíci. *L. † il.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Vojtěch, kalenář družstva Vlasť na rok 1902. Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ct. spolkům a pp. knihařům a knihkupcům k odbírání jej doporoučejíce. Odběrní podmínky: Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K., menšího 4 K 80 h. Při hotovém zaplacení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Kdo objedná a zaplatí 10 tuctů většího nebo menšího kalendáře nebo 10 tuctů obou dohromady, může si zdarma vybrati z našeho skladu kteroukoliv družstvem vydanou knihu nebo kterýkoliv starší ročník našich časopisů: »Vlasti«, »Vychovatele«, »Děl. Novin«, »Našich Listů«, »Sobrníku histor. kroužku« a »Hlasů Svatováclavských«. — Objednávky přijmá a vyřizuje administrace družstva Vlasť, Praha č. 570-II.

Zemský sbor strany křesťansko-socialní v království Českém sešel se v pondělí odpoledne dne 14. října a za předsednictví dp. dra Rudolfa Horského vyřídil mnohé drobnější záležitosti strany a uvažovav o postavení katolíků ve volbách, uznal za dobré se zřetelem k zájmovému zastoupení, dle programu litomyšlského vydati prohlášení, které tuto přinášíme: Náš poměr ku straně agrární. Během poslední doby předvolební bylo lze zaznamenati některé změny ve příčině poměru našeho k agrární straně. Jakkoli orgán její »Obrana zemědělců« zaplul občas do projevů protiklerikálních, tlumoče snad jen mínění radikálního svého redaktora, přece jen navazovány byly v jednotlivých okresích styky mezi katol. kruhy a agrárními kandidáty. Se strany těchto dostalo se ujištění, že při známé interpellaci Einsenkolbově »o liguriánské morálce« hlasovalo sdružení agrární pro tajnou schůzi; neméně odmítl agrární klub spolupůsobení v protiakci proti moravskému katol. rolnictvu. Taktéž se ukázalo při posledních volbách, že čeští evangelíci stranu agrární na četných místech nepodporovali. Agrární sdružení pak projevilo, že nechce nikterak se dotýkati náboženských citů českých katolíků, nýbrž pracovati o svém programu hospodářském a pro české státní právo. Z důvodů těch uznal zemský sbor strany křesťansko-socialní dáti následující prohlášení: »Strana křesťansko-socialní v Čechách vyslovuje své sympathie s nově utvořivší se českou stranou agrární, pokud tato, stojíc na stanovisku českého státního práva v plném souhlase s programem naším pracovati chce k uvědomění, provedení stavovské organisace a povznesení českého rolnictva a bude ji v těchto snahách ze všech sil podporovati. Vedle toho však strana nemůže zatajiti hlubokého svého politování nad tím, že officielní orgán agrární strany »Obrana Zemědělců« katolíky české, třebas pokrývala je maskou klerikální, tak často napadá a doufá, že neoprávněné útoky tyto, které ostatně sama převážná většina členů agrární strany odsuzuje, na dále činěny nebudou.«

P. František Sal. Jan Bařina, opat a prelát řehole augustinské v klášteře Králové na St. Brně. — Nový opat jest knězem horlivým, vlastencem upřímným, pro vše dobré nadšeným. Narodil se 27. ledna 1863 ze zámožné rolnické rodiny jako nejmladší ze sedmi dětí a jediný syn v Břestě u Kroměříže, kdež 82letý jeho otec p. Ig. Bařina dosud žije na výměnku. Studia gymnasijní po šest let konal v kníž. arcibisk. semináři v Kroměříži, po dvě léta na gymnasiu v Přerově, kdež roku 1883 s vyznamenáním maturoval. Na podzim téhož roku vstoupil jako novic do augustianského kláštera na Starém Brně, při obláčce 1. října obdržel jméno František Saleský na počest J. E. ndp. biskupa brněnského. Studia bohoslovná konal v Brně a byl už ve IV. ročníku po slavných slibech řeholních, jež složil 23. října 1887, na kněze vysvěcen. Prvotiny slavil v rodné obci v Břestě 8. prosince 1887. Po dokončených studiích ustanoven byl kooperatorem při faře starobrněnské a působí dosud horlivě ve správě duchovní ve farnosti i zemské nemocnici u sv. Anny, jako katecheta na českých i německých školách starobrněnských. Se zálibou zabývá se literaturou polskou a ruskou, uveřejnil překlady v »Obzoru«, »Hlasu« i původní literární práce v »Obzoru«, »Hlídce«, »Našem Domově«. Jest členem četných spolků českých a po léta místopředsedou Besedy starobrněnské. Klidnou, rozvážnou povahou získal si důvěry řeholních svých bratří a zvolen byl hned po smrti opata Anselma do trojčlenné administratury kláštera, nyní pak volbou povýšen byl k důstojnosti opatské, jež zajisté bude mu příležitostí ku mnohým blahodárným činům. Na mnohá a šťastná léta! Hned po volbě dostalo se novému opatovi četných blahopřání.

Přestoupení protestantské kněžny na víru katolickou. Jak »Frankfurter Zeitung« sděluje, přestoupila landkraběnka Anna Hessenská, rozená princezna pruská, bydlící ve Frankfurtě n. M. na zámku svém Adolfsecku u Fuldy, na víru katolickou. Kmotrou při křtu byla jí kněžna Marie Louisa Birsteinská. — Land-

kraběnka Anna Hessenská jest dcera prince Karla pruského, zemřelého 21. ledna 1883, mladšího bratra císaře Viléma I. Narodila se 17. května r. 1836 v Berlíně a měla sňatek v Charlottenburgu dne 26. května r. 1853, s Bedřichem landkrabětem Hessenským, jenž dne 14. října r. 1884 zemřel. Kněžna Marie Louisa z Isenburku-Birsteinu jest arcivévodkyně rakouská, dcera zemřelého velkovévody Toskánského Leopolda, a narodila se 31. října r. 1845 ve Florencii. Dne 31. května r. 1865 provdala se v Brandýse n. L. za prince Karla, potomního knížete Isenburka. Tento zemřel 4. dubna 1899.

Tycho de Brahe. Dne 24. října slavena byla třistaletá ročnice slavného tohoto dánského hvězdáře, který v Praze v dobách Rudolfa II. krátký čas žil a zemřel a v Týně jest pochován. Význam jeho spočívá v tom, že první začal užívati higonometrie v astronomických výpočtech a že zdokonalil astronomické nástroje, ač dalekohledu ještě neznal. Na základě jeho pozorování stavěl Keppler dále a vytvořil nynější moderní vědu astronomickou. Tycho sám se domníval, že naše země jest stálice, kolem které otáčí se planety Merkur a Venuše a pak měsíc, kdežto ostatní planety naší sluneční soustavy otáčejí se kolem a se sluncem kolem naší země. Nepopíratelných zásluh získal si pozorováním měsíce a planety Marse, jakož i důkazem, že komety jsou zvláštní tělesa nebeská, která se pohybují ve vesmíru mimo okruh naší země. Sám si byl vědom své učenosti a významu svých prací a mohl před svou smrtí, která jej v 55. roce jeho věku překvapila, říci: haud vixi in vanum — nežil jsem nadarmo. Vyznáním byl protestant, katolicismus však nezlehčoval, jako protestanté v jeho době činili. A také, když jej protestantská jeho vlast vyhnala, byl to katolický arcibiskup v Kolíně nad Rýnem, který se ho ujal a jej Rudolfovi II. doporučil. Pěkný to důkaz, jak katolická církev dovede si vážiti učence, třeba tito nebyli katolíky. Pokládali jsme za nutné, o tom se zmíniti. *L. † 7.*

»Serafinské Květy.« Časopis Terciářů česko-slovanských. Vydavatel a redaktor Jílek. Ročník I., číslo 1. Vychází 1. každého měsíce. Tak čteme na růžové obálce »Serafinských Květů«, které leží na stolku před námi. Právě došly. Jak pěkný to název »Serafinské Květy«! »Nuže, buďte nám vítány, buďte vítány po všech vlastech našeho národa česko-slovanského! Putujte od chaty k chatě, od dědiny k dědině, zalíbíte se. Máte sličné roucho a uvnitř dobrotu, lidé rádi na vás shlédnou a rádi vás přijmou.« Tak jsme si mysleli v duchu, když první číslo »Serafinských Květů« jsme prohlédli a pročetli. V Obsahu shledáváme: Slovo úvodní od vydavatele. Vítejte nám, »Serafinské Květy.« Báseň P. Fl. Ferd. Březiny, Sv. František — vzor náš v měsíci říjnu. Od P. Id. Janáka. Dobrý příklad Terciářů v životě soukromém i veřejném. Reč bratra Jana Hlavice. Sv. Otec Lev XIII. a Třetí řád sv. Františka. Od P. Ig. Janáka. Sv. František z Assisi a sociální otázka. Od P. Bonav. Vilhelma. O. s. Fr. Cestou kříže. Obraz ze života. Nakreslil P. Bon. Vilhelm. O. S. Fr. Naše sv. pole. Na »Serafinské Květy« předplácí se ročně poštou 2 koruny. Předplatné adresuje se: Administrace »Serafinských Květů« v Olomouci, Morava. *L. † 5.*

Malá změna v pořadatelstvu »Seraf. Květů«. Aby dosavadní redaktor »Seraf. Květů« nebyl obtěžován zbytečným čtením dopisů a zpráv, kterých v »Seraf. Květech« nelze naprosto otisknouti, buďtež všecky literární příspěvky, dopisy, knihy k posouzení zaslané, zkrátka vše, co v »Serafinských Květech« otisknuto býti má, posíláno na adresu: *Antonín B. Drápalík v Brně, třída Frant. Josefa, číslo 40.*, jejž výkonný výbor velehradského sjezdu jmenoval v pořadatelstvu »Seraf. Květů« svým zástupcem, a jemuž redaktor jest zodpověden. *Předplatné* však (2 K ročně) budiž i na dále posíláno na adresu: *Administrace »Serafinských Květů« v Olomouci.*

Proti souboji konána byla schůze v Lipsku. Předsedal jí kníže Löwenstein, přítomno bylo veliké množství účastníků z řad šlechty, jakož i četní soudci, advokáti, lékaři, profesoři a j. Po přednesených referátech, k nimž pojila se vždy diskuse, usneseno založiti zvláštní komité s důvěrníky ve všech čelnějších městech, kteří by proti zlozvyku souboje pracovali. Dále vyslovena potřeba obnovy trestního zákona v tom smyslu, aby urážky na cti byly přísněji trestány, než jak tomu bylo dosud. Největší oporu má souboj v kruzích důstojnických. K tomu cíli bylo by žádoucno, aby s místa nejvyššího proneseno bylo proti souboji slovo autoritativní, čímž by zajisté souboj v kruzích důstojnických jako mydlinová bublina zmizel. Říšskému sněmu německému budou v příčině souboje předloženy příslušné návrhy.

Sjezd katolických učitelů tyrolských konal se v září v Innsbruku. Účastenství bylo velice hojné. Přítomni byli četní říšští i zemští poslanci a starostové

obcí. Hlavním řečníkem byl předseda rak. spolku katol. učitelů p. J. Moser z Vídně a univ. profesor Mich. Hoffmann. Posl. dr. Kathrein pozdravil sjezd. Posl. dr. Tollinger ujistil účastníky, že katolické poselstvo bude dbát jejich zájmů. Říšský poslanec dr. Schöpfer navrhl, jak upraviti platy učitelské v Tyrolích. Říšský posl. Schraffl pozdravil sjezd za stranu křesťansko-socialní. Nadučitel Strobl mluvil o nutné úpravě platů a učitel Balover o solidárním postupu německého i vlašského učitelstva v Tyrolích.

Spalování mrtvol. Saská evangelicko-luteránská zemská konsistoř zapověděla pastorům každé úřední účastenství u mrtvol, které spáleny býti mají. Dovoluje se v takových případech, aby pastor příbuzné dříve než se mrtvola ku spálení odveze, navštívil, je potěšil, a to buď v domě nebo v úmrlčí komoře, ale že se to vždy tak státi má, aby se nezdálo, že by spalování mrtvol schvaloval.

Na katolické universitě ve Frýburku ve Švýcarsku bylo v minulém roce školním 345 posluchačů, z nichž immatrikulováno bylo 297. Z toho připadá na bohosloveckou fakultu 115 studujících a 7 posluchačů, na právnickou 52 studentů a 4 posluchači, na filosofickou 56 studentů a 34 posluchačů, na mathematicko-přírodovědeckou fakultu 74 studentů a 3 posluchači. Ze Švýcar bylo 129, z Němec 81, z Ruska 24, z Rakouska 20, z Bulharska 10, z Francie 7, z Hollandska 6, z Luxemburku a Rumunska po 5, ze Spojených Států 4, z Italie a Turecka po 3 studentech. Na universitě působí jako profesor biblického studia Starého zákona náš krajan P. Zapletal z řádu sv. Dominika.

Počet hospodářských škol v Rakousku. V Rakousku máme v nynější době dvě vysoké školy hospodářské, 12 hospodářských škol středních, 5 lesnických škol středních, 2 střední školy pro ovocnictví a vinařství, 1 vyšší školu pivovarnickou, 40 nižších hospodářských škol s celoročním vyučováním, 63 zimní školy hospodářské, 9 nižších lesnických škol, 13 hospodářských a mlékařských škol, 21 školu pro vinařství, ovocnictví a chmelařství. Na školách těch působí 553 stálí učitelé a 781 výpomocný učitel. V posledním uplynulém roce bylo zapsáno 6176 žáků.

Z Tiskové ligy. Darovali: Fr. Žundálek 3 K a P. Václ. Váchal 2 K. — Na členských vkladech složili: Duch. vik. Rokycanského 24 (74); po 10 K: Konvent řádu sv. Dominika v Praze (50), Rud. Vrba (40) a Duch vik. Kopidlnského a Slánského; Fr. Štingl K 4·40 (100): Ant. Drápalík 2 (6). — Tisková liga pročítá skoro všecky časopisy socialně-demokratické a všecky urážky oznamuje těm, kdož v nich byli napadeni. Pomáhá kněžím i katol. laikům. Pomocí Tiskové ligy byly již uveřejněny opravy dpp. farářům: Aug. Novákovi v »Osvětě lidu«, M. Jičínskému v »Září« a Václ. Havlíkovi v »Červánkách«. Mimo to mnoho oprav jest v proudu. V těžkých případech radí, a to zdarma, právní rádce ligy. — Přihlášky členův, dary a vůbec veškeré dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy, Praha, č. 570-II.

Různé. Osmnáctý sjezd italských katolíků konán byl letos od 2.—6. září v Tarantu. — Ndp. Msdr. Ferd. Kalous, světící biskup pražský, věnoval u příležitosti 10letého výročí své biskupské konsekrace 400 korun svatopetrskému haléři. — Lazaristi ze Štýrského Hradce vystaví v Budinpešti kostel. Obecní zastupitelstvo budinpeštské dalo jim k tomu 100.000 K podpory. — Dne 10. října položen byl v Záhřebě základní kámen pro Jesuitský chrám Páně. — Biskupové Bosensko-Herzegovští se usnesli, konati provincialní synodu pro Bosnu a Herzegovinu. — V Holandsku povstal spolek, jehož účelem jest pracovati tiskem pro katolickou universitu a sbírati pro ni milodary. — *Velký odkaz.* Dle zpráv listů odkázal nedávno zemřelý stavitel Sonntag ve Wiesbadenu své celé jmění, které 1 milion marek obnáší, katolickému spolku sv. Bonifacia. Spolek tento stará se o katol. missie v samém Německu a podporuje hlavně katolíky, kde jsou v menšině. — *Vatikán* má i se zahradami v rozměru asi třicet hektarů. Chrám sv. Petra je 187 metrů dlouhý a zaujímá prostoru 21.190 čtverečních metrů. — *Poslanec hrabě Dzieduszycki dramatikem.* Hrabě Dzieduszycki napsal historickou tragedii »Boleslav Chrabrý«, jež záhy bude provedena na lvovském divadle. — *Francouzské kongregace.* Doposud vystěhovalo se z Francie na 30.000 mnichů a sester, kteří následující ústavy spravovali: 85 pro chudé matky s malými dětmi, 96 ústavů pro nevyhojitelné nemoce, 172 pro dělnictvo, 229 pro starce, 398 pro nemocnice, 398 pro lidi bez práce, 512 pro malé dítky, 691 pro sirotčince, 1428 pro udílení almužny. — Studijní cestu po některých universitách Rakouska, Italie, Švýcar a Německa nastoupil Dr. Jan Zítek, adjunkt c. k. české bohoslovecké fakulty v Praze.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal v pondělí, dne 14. října, svoji první schůzi v XVIII. správním roce, v níž projednány mnohé důležité otázky socialní a zjevy časové. Po přečtení, probrání a schválení protokolu sdělil jednatel red. Jiroušek, že od poslední schůze odboru, konané dne 3. června, řečnili členové odboru v následujících schůzích a místech katolických spolků: pan profesor Ant. Drápalík ve Stružinci, Oudavech, Novém Strašecí, na Velehradě (při sjezdu Terciářském a při sjezdu katol. akademiků), ve Vídni na XX. okresu, v Sopotech (dvakrát), v Rovné, v Přibyslavi a v Kostelci nad Orlicí; předseda odboru dp. dr. Rud. Horský řečnil v téže době na Kladně, ve Svidnici u Kostelce nad Orlicí, v Pardubicích, v Hradci Král. (na social. kursu), v Sušici (na krajinském sjezdu) a v Kroměříži (na katol. sjezdu diecésním); pan Jan Kř. Maštalíř přednášel v ustavujícím komitétu katol. vzděl. spolku na Žižkově u Prahy třikrát, vždy o důležitosti spolků katolických a jednatel p. T. J. Jiroušek řečnil v Sušici (na katol. župním sjezdu) a v Kroměříži (na diecésním sjezdu katolíků moravských). — Farář dp. Vlastimil Hálek upozornil na oddělení pro podporu průmyslu při ministerstvu obchodu ve Vídni, jež poskytuje státní podporu, jestliže v některé krajině počne upadávati průmyl maloživnostníků. Kruhy křesťansko-socialní mohou v té příčině záslužnou akci vykonati pro podporu maloživnostnictva své krajiny, jestliže žádosti podají. Poradu poskytne socialní odbor Vlasti. — Na to podal zprávu o pracech ve příčině starobního dělnického pojišťování, které má dalekosáhlý význam socialní a hlavně by ulevilo chudinství domovských obcí. V Německu vyplácí se ročně 400 milionů marek na dělnických důchodech pojistných, a pojištěno jest tam 9 milionů lidí pro nemoc, 18 milionů proti úrazu a 13 milionů pro případ stáří a invalidity. U nás však nedokrevné národní hospodářství, daněmi vyssátý průmysl bude vaditi finančnímu podkladu této socialní reformy. Věc se nám zamlouvá, ale potřebuje velikého studia. — Pod vedením profesora Philippoviche má býti ve Vídni utvořena Rakouská společnost pro ochranu dělnictva, která nemá sloužiti žádné politické straně, nýbrž na neutrální půdě má spojovati přátely socialních a reformních snah ku společnému působení. — Na to podal rozbor nových sociologických spisů dra. K. Poláka »Pojišťování živnostnictva« a dra. J. Herknera »Dělnická otázka« a »Zprávy živnostenských inspektorů o domácí výrobě v Rakousku.« — Redaktor dp. Tomáš Škrdle referoval o otázce nedělního a svátečního klidu, zvláště u nás v Praze a podal zároveň některé příslušné návrhy, dle nichž se bude k tomu cíli socialní odbor svými členy přičiňovati dle možnosti, aby neděle i svátky byly svěceny a klid v uvedené dni zachován, alespoň u těch firem, s nimiž uvědomělí katolíci mají co činiti a které se také za katol. firmy prohlašují. Návrhy byly přijaty. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o spisech učitele Marsy »Rakouská nauka občanská« a o srovnávací studii JUDr. Sládečka »Nové Rakouské patentní právo«. Oba spisy rozebrav, doporučuje je pro jasný a zřetelný výklad dotyčných themat a pro časovou důležitost. Dále zmiňuje se o článku v VI. výroční zprávě české obchodní školy pokračovací nového obchodního gremia pražského z roku 1901 »Světový obchod«, kterážto studie, podaná Ant. Havlíkem, ředitelem školy, předvádí čtenáři rozvoj, rozdělení a účastenství ve světovém obchodě všech velmocí. Referoval pak ještě o různých záležitostech vnitřních života socialního v Čechách. — Jednatel p. T. Jiroušek podal pak obsáhlý, ciferně doložený obraz z posledních voleb do zemského sněmu, jak si kde socialní demokraté, národní socialisté, agrárníci, mladočeši a j. strany stojí. Uvedl, že touha českých národovců připojením předměstí ku Praze, jak dokazují volby, s Holešovicemi, Bubny, Libní a Josefovem, povede k tomu, když budeme míti velikou Prahu, že jak na zemský sněm, tak i na říšskou radu (za pátou kurii) prorazí při volbách socialní demokraté, kteří pak budou této velké slovanské Prahy jejími zemskými a říšskými zástupci v obou parlamentech. Obraz jednatelem Jiroušem podaný byl velice poučný a zajímavý, dle něhož socialní situace v celých Čechách byla jasně vysvětlena. — Po vyřízení ještě některých vnitřních záležitostí ohledně vysílání řečníků do schůzí katol. spolků, schůze skončena.

Katolíci, kdož zavítáte do Prahy, kupte své potřeby v papírnickém závodě družstva Vlast dle hesla: „Svůj k svému.“

Adresa: Žitná ulice (roh Žitné a Tůnní) č. 570-II., 26 n.

možnosti Vaši knihtiskárnu pro podobné práce doporučiti.« — Od firmy Müllerovy z Mnichova objednali jsme na zkoušku něco krásných olejových obrazů v délce 65 cm., v šířce 50 cm. Obrazy ty prodáváme v ceně: po 2 K 90 h: sv. Antonín, sv. Josef a sv. Alois; po 6 K: Panna Maria Karmelská, sv. Antonín, sv. Josef a sv. Rodina. V délce 88 cm. a v šířce 66 cm. máme: Srdce Pána Ježíše a Panny Marie a Matku Bolestnou. Tyto prodáváme po 14 K 40 h. Půjdou-li obrazy ty na odbyt, objednáme jich větší zásobu. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v říjnu složili: Jos. Trnka 100 K; po 20 K: Jos. Hlubek (78), Jos. Matoušek (100), JUDr. Jar. Lenz, Dr. Fr. Popp (100), L. Hoffmann (60), Fr. Peřinka (40), Jos. Holzmann (100) a Jos. Mencl; Fr. Teplý 18 (69·04); Fr. Tater 15 (75); Ign. Zháněl 13 (88); po 10 K: V. Cimbulka (50), Fr. Bárta (40), Václ. Pulpán (60), Marie Eberlova (90), Fr. Petrle (70), Dr. Fr. Reyl (70), Norb. Maerz (70), Gustav Steidl (20), Jos. Zika (60) a Jos. Dubec (90); po 8 K: Al. Brynych (35), Jan Ptáček (28) a Vinc. Muttl (66); po 6: Jar. Půst (18), Aug. Křížek (10) a Karel Buk; po 4: Václ. Voneš (31), Jos. hr. Berchtold (22), Ant. Drápalík (17), Jos. Lintner (12), Ant. Pochmon (36), Ros. Vintrová (20) a Jednoty: v Sopolech (12) a v Hradci Králové (24); Fr. Honců 2 (59).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského roč. XVI. č. 20. a 21 s tímto obsahem: O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Vychovatelská úvaha (L. Grossmannová-Brodská.) — Feuilleton: Flachsmann vychovatel (Em. Žák.) — Obsah Učitelské přílohy: Sjezdové rozhledy. — O reformě škol měšťanských. — Obsah Katechetské přílohy: Cíl výchovy a cesta k němu (Jan z Hory.) — Exhorty podali: Em. Žák, Jan Šmejkal, T. Plhal a Jan Týnský. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí T. J. Jirouška roč. XI. č. 7—10 s tímto obsahem: Po volebním zápase venkova (T. J. J.) — Socialismus v přítomnosti (T. J. J.) — Pensijní dělnické zaopatření v Belgii. (L. † 36). — Několik povětších předsudků o srbsko-chorvátské národní otázce (R. M. Zahradník.) — Náš poměr ke straně agrární. — Omyl „Národních Listů“ (T. J. J.) — Rudolf Virchov (Dr. Rud. Horský.) — Los von Rom — Pryč od Říma. — Směrem XX. století ku předu (T. J. J.) — Vzdělanost bez víry a náboženství. — Ohlasy z Hlasů ze Siona (L. † il.) — Deputace družstva Vlasť u sv. Otce Lva XIII. — Rozmluva s Dr. Riegrem. — Občan Hybeš o dělnických požadavcích a o socialismu (T. J. Jiroušek.) — Feuilleton: Vězeň Křivoklátský a Dušičková črta od Ludmily Grossmannové-Brodské. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. Předplatné na oba časopisy přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, č. 570-II.

Želatinové lístky z pilnosti

pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv., vydalo naše družstvo po třetí ve 120.000 ex. s textem českým a 50.000 ex. s textem německým. Želatinové lístky prodávají se jen za hotové, a to 100 za 80 haléřů. — Objednávky na dluh se nevyřizují. Pánům knihkupcům dáváme 15 procent provise.

Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Tiskopisy pro farní úřady

vydalo a má na skladě družstvo Vlasť. — Zhotoveny jsou na pevném a hladkém papíře s jasným tiskem:

1.	*Listy křestní 1 kus	2 h
2.	* „ oddací » »	2 h
3.	* „ úmrtní » »	2 h
4.	* „ prohlášní 1 kus	2 h
5.	*Opověď k prohláškám	2 h

TISKOPISY pro farní úřady:

6. *Seznam nemanželských dítek pro c. k. soud 1 kus . . . . . 2 h
7. *Výkaz zemřelých osob » » » » » . . . . . 2 h
8. *Výtah (rodinný arch) z matriky narozených, zemřelých a oddaných k vojenským reklamacím 1 kus . . . . . 2 h
9. *Malé výtahy z matriky narozených 100 kusů . . . . . 80 h
10. *Kvitance na úroky ze státních dluhopisů 1 kus . . . . . 2 h
11. *Zkušební protokoly pro snoubence s otázkami a odpověďmi 1 kus . 6 h
12. *Kniha narozených arch . . . . . 6 h
13. * „ oddaných arch . . . . . 6 h
14. * „ zemřelých arch . . . . . 6 h
15. *Oznámení soudu o legitimaci nemanželských dětí 2 ex. . . . . 3 h
16. *Seznamy narozených k očkování, archové . . . . . 4 h
17. * „ „ „ půlarchové . . . . . 2 h
18. Index k matrikám . . . . . 6 h
19. Abeceda k indexu . . . . . 2 h
20. Biřmovací lístky (české, německé i latinské) 3 za . . . . . 2 h
21. †Consignatio functionum spiritualium . . . . . 6 h
22. Separační protokol (pro Čechy i Moravu) . . . . . 6 h
23. *Kniha biřmovanců (na knihu) arch . . . . . 6 h
24. †Liber intentionum (na knihu) list . . . . . 3 h
25. *Kniha nalezenců (na knihu) arch . . . . . 5 h
26. *Jednací protokol (na knihu) arch . . . . . 5 h
27. Nadací listina (návrh) . . . . . 6 h
28. †Ordo divinorum (na knihu) . . . . . 6 h
29. *Farní předloha ku kanonické visitaci . . . . . 14 h
30. *Výkaz o škole ke kan. visitaci . . . . . 4 h
31. Výkaz o škole (pro Prahu česko-něm.) . . . . . 4 h
32. *Výkaz o změnách v náboženství . . . . . 2 h
33. *Vložky o legitimaci do duplikátů matrik . . . . . 4 h
34. *Ex offo-Křestní list 50 kusů . . . . . 80 h
35. * „ Úmrtní list » » . . . . . 80 h
36. * „ Oddací list » » . . . . . 80 h
37. *Všeobecné kvitance na služné duchovenstva . . . . . 2 h
38. Kvitance pražských výpomocných katechetů . . . . . 2 h
39. †Kniha příjmů štolových (na knihu) půlarch . . . . . 2 h
40. †Kniha zaopatřených sv. svátostmi umírajících list . . . . . 3 h
41. Inventář kostelní a farní (titulní list a vložky) arch . . . . . 6 h
42. *Pozvání úřadům k bohoslužbám a slavnostem církevním . . . . . 2 h
43. *Přípis k c. k. soudu při čtvrtletním zasílání výkazu zemř. osob a narození nemanželských dítek 50 kusů . . . . . 80 h
44. *Oznámení úmrtí nemanželských dítek c. k. soudu 50 kusů . . . . 80 h
45. *Vysvědčení k obdržení nalezence 50 kusů . . . . . 80 h
46. *Přípisy obecním úřadům při zasílání výkazu z matrik branců a domobranců, očkovacích atd. 50 kusů . . . . . 80 h
47. *Přípis c.k. okr. hejtm. při zasílání čtvrtletn. populačních archů 50 výt. 80 h
48. §Osobní výkaz pro res. voj. kaplany k hl. raportu (Personal-Nachweis) . 6 h
49. *Kvitance na doplněk kongruy (k bernímu úřadu) 50 výtisků . . . . . 80 h
50. * „ „ remuneraci z nábož. fondu (vacante cooperatore) 50 výt. 80 h
51. Kompetenční tabulka s daty pro žadatele k žádosti o faru 1 výtisk 4 h
52. †Orationes ad induenda paramenta k vyvěšení v sakristii . . . . . 8 h
53. *Fasse pro faráře 1 výtisk . . . . . 5 h
54. *Fasse pro kaplana 1 výtisk . . . . . 5 h

Novinka. Korespondenční lístky ex-offo s tisknutým textem k farním úřadům:

a) *Žádosť o nationale manželů k zápisu křtu . . . . . 1 h
b) *Žádosť o nationale matky k zápisu nemanželského dítka . 1 h
c) *oznámení úmrtí hochů k poznamenání v křestní matrice . 1 h
d) *Žádosť o nationale dat narození a oddavek zemř. osoby 1 h

*** označené jsou též v německé, † pouze v latinské, § pouze v německé řeči vydány.**

Tiskopisy na knihy určené dáme dle přání v libovolném počtu archů svázati. Naše tiskopisy lze odebrati v každém množství; důst. farním úřadům doporučujeme je s ubezpečením, že zásilky budou rychle a k úplné spokojenosti vyřízeny.

V nynější době množství farního kancelářského psaní dá se praktickými našimi tiskopisy mnoho času a práce uspořiti.

Vdpp. vikáře žádáme za laskavé doporučení našich tiskopisů. — V náhradu porta připojíme darem knihu neb některý časopis družstva. — K účtu se připojí chek. Objednávky vyřizuje

administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

ROČNÍK XVIII.

PROSINEC. ČÍSLO 3.

L. a U. UNIVERS...

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1901.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* (Pokračování.)	193
V TESKNÉM VZDUCHU. (III., IV.) Báseň od *J. Stupavského*	209
RYTÍŘ JAN CORNELIUS CONNEI. Obrázek z dob Pobělohorských. — Napsal *Frant. Jiří Košťál* (Pokračování.)	209
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček* (Pokračování.)	221
AHASVER. Báseň od *Neznámé*	226
SVĚTLO. Vysvětluje *Bedřich Jiříček* (Dokončení.)	232
DR. ANTONÍN DVOŘÁK A JEHO VÝZNAM V ČESKÉ HUDBE. Napsal *Em. Žák*	243
O MRAVNÍM SEBEVĚDOMÍ LIDSTVA. Píše *Filip Jan Konečný* (Pokračování.)	252
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	258
FRANTIŠEK WILDMANN, FARÁŘ A SPISOVATEL. Obraz životopisný. — Píše Dr. *Jan Zítek*	268
Hlídka národohospodářská	275
Literatura	277
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	280
Paběrky z novin a z veřejného života	282
Spolkové zprávy	286

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna administrace. — Boh. Spáčil v Římě. Za 5 l. 50 c. obdrželi jsme 5 K 08 h. Z toho jsme zapravili účet a zbytek 40 hal. dali jsme na dům. Píšete: »Jsem velmi spokojen jak rychlým vyřízením objednávky, tak vkusným provedením tisku a budu hleděti později dle možnosti Vaši knihtiskárnu pro podobné práce doporučiti.« Děkujeme za uznání.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupil za člena zakládajícího: vsdp. Jan Křtitel Roškot, zemský poslanec a kapitulní děkan Karlštejnský, složiv hotově celý vklad 100 K s heslem: »Bůh žehnej družstvu, přeji všeho zdaru.« K fondu pro katolické spisovatele přistoupili za členy přispívající: Bedřich Kamarýt, kons. rada a děkan v Deštné, a Josef Kebrle, knížecí arcib. vikar. tajemník a farář v Přistoupími. — Mimo to složili: po 6 K: P. Gerlak Dvořák a K. Ulrich (19·60); po 4 K: Tom. Jiroušek (32) a Petr Valenta. — Všecky fondy družstva obdaroval kons. rada Bedřich Kamarýt. — Mimo to přispěli *a)* na fond socialní: Jos. Bernat 10 K, P. Gerlak Dvořák 6 K a Václav Oplt 2 K; *b)* na dům družstva; J. Milost ndp. Msgr. Dr. Frant. Krásl, světící biskup, M. Panský, Václav Hladík, P. Gerlak Dvořák (10 K), P. Fr. Hoppe, Vincenc Bílek (4 K) a Alojs Dostál. — Družstvo Vlasť vydalo kvitance zařízené výhradně jen pro pražské vypomocné pp. katechety na školách obecných a měšťanských. Stojí 2 h. — Nový člen družstva dostane darem mimo jiné i II. ročník »Histor. kroužku«, I. ročník »Hlasů Svatováclavských« a právě ukončený XVI. ročník »Vychovatele«. Jak viděti, dary pro nové členy stále rostou. — Pp. katecheti, jimž se jedná o exhorty, mohou dostati starší ročníky »Vychovatele« — pokud jsou na skladě — i XVI. ročník v to počítaje, lacněji, a to při hotovém placení za 4 K místo za 6 K. — Prosíme, aby obnoveno bylo předplatné na XVII. ročník »Vychovatele« (6 K), na III. ročník »Sborníku historického kroužku« (5 K), na II. ročník »Hlasů Svatováclavských« (40 h) a na I. ročník »Vzdělávací četby katol. mládeže« (40 h). — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v listopadě t. r. v korunách složili: Jan Křtitel Roškot 100; Fr. Kučera 50 (100); po 20: Jos. Holzmann (100), Fr. Hlavsa (100), Fr. Hájek (80); po 12: V. Šafránek (98), Ant. Zikmund (69), Fra Vinc. Zapletal 10·86 (100); po 10: Karel Chochole, Jar. Malý (60), Fr. Štěpán (50), Jos. Kratochvíl (40) a Fr. Urválek (90); Jos. Hovádek 7 (34); Vinc. Lašťovička 6 (90); po 4: Anna Žďárská (20) a Jednota v Nové Pace (12); Jednota v Novém Strašecí 2 (14); Jan Tagliaferro 1·20 (100).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského roč. XVI. č. 22. a 23. s tímto obsahem: O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Žáci vynikajících schopností (Fr. Pilbauer). — O štěstí (Jos. Šauer z Augenburgu). — Žárlivost u dítka (Fr. Neliba). Willmann contra Mommsen. — Obsah Učitelské přílohy: Praktické ukázky

ROČNÍK XVIII. PROSINEC 1901—02. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

(POKRAČOVÁNÍ.)

áno se dostavil v určitou hodinu s třemi povozy, z nichž jeden řídil sám, ostatní svěřil svým jenčíkům, mladým, hranatým Tatarům plachého vzezření. Seděla jsem s Vilémem a panem jednatelem v pohodlném, otevřeném tarantase a zaznamenávala do zápisníku jména vesnic, jež jsme mohli okem postihnouti. Silnic v tom opuštěném kraji sice není, nicméně jedeme po hlinité, vypálené pláni, jako po velkoměstském asfaltovém dláždění.

Dostoupili jsme arménské vysočiny. Za panování Bagratidů byl zde pozemský ráj, celá ta nedohledná rovina uměle zavlažovaná horskými potoky a řekami náležela mezi nejúrodnější a nejbohatší provincie říše arménské. Nyní marně se ohlížíme po stopách bývalých zdrojů úrody a blahobytu.

Spoře tu a tam vyčnívají z vyprahlé země chumáčky žíznivé travičky, jejížto zažloutlé úponky jakoby prosily o slitování. Zdělaných polí jest poskrovnu, a kde hladem donucen se odhodlá hospodář k té nevděčné práci, bolno na něho pohlédnouti. Viděli jsme spřežení až osmi párů bůvolů, popoháněných dlouhými ostny, jak 's největším namahaním rozrývají půdu v pravdě měděnou. Velkou vzácností jest v té ponuré pustině některý planý strom, jehož trpké ovoce jest vítanou lahůdkou chudým dětem pastýřů, jež na skalnatém břehu řeky pasou hladové své kozičky.

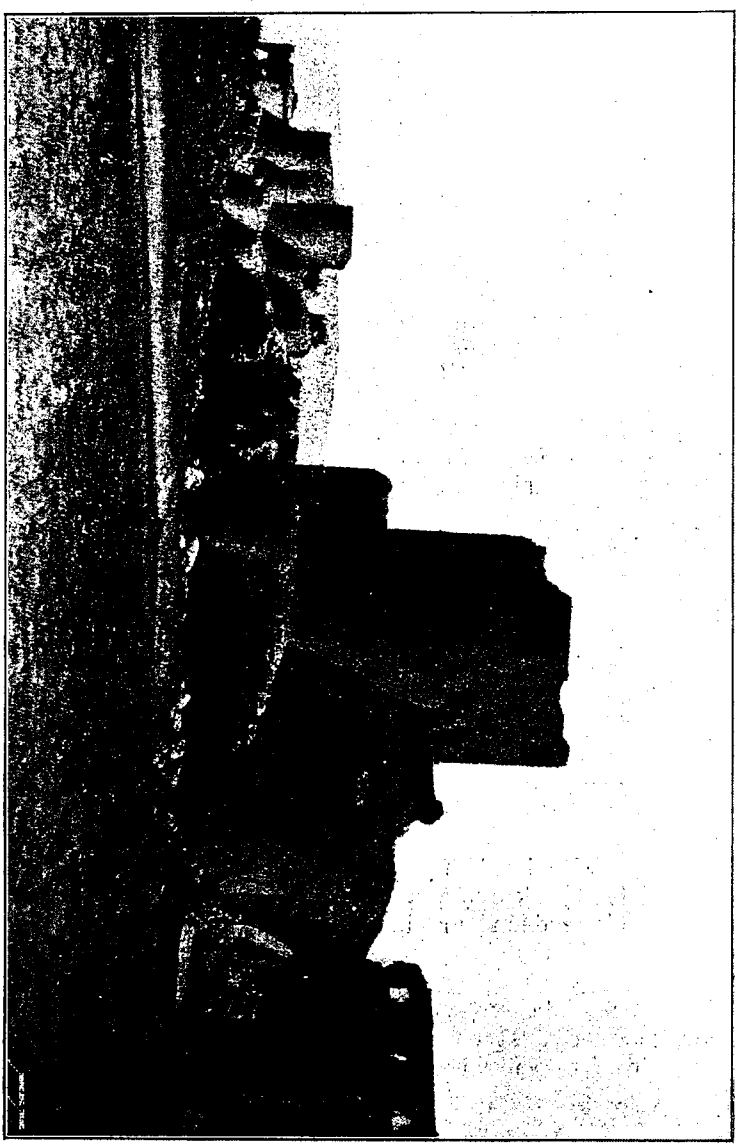
A přece podél toho dravého proudu jsou planiny posety hromadami zřícenin bývalých residencí mocných knížat a rozměrných chrámů, připomínající vysoký stupeň vzdělanosti a křesťanského umění. Ředitel našich povozů konal prý více než stokrát tu cestu, a nebylo sebe nepatrnějšího předmětu, aby se o něm nebyl rozhovořil. Ale o své minulosti se nezmínil jediným slovem.

Tu jednatel tak maně prohodil: »Znal iste Šamyla?«

Kovařovič sebou trhl až zarazil koně a místo odpovědi se zeptal: »Což jste, pane, také slyšel kdy o našem slavném otci?«

»Jak pak ne, vždyť o něm byl plný svět řečí.«

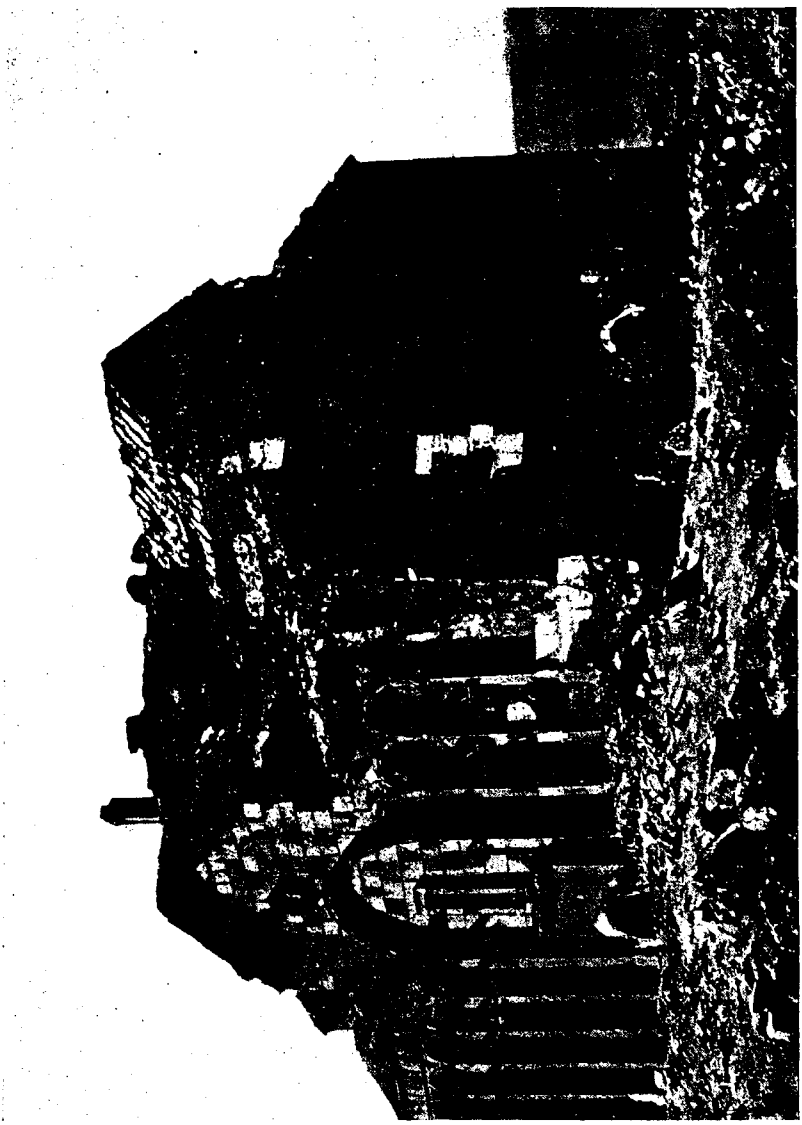
»Slyšel jste, jak rekové Gunibští v skalních propastech po 6 měsíců udrželi v napjetí celou ruskou armádu, čítající 60.000

Věže a zříceniny města Ani.

vybraných vojínů? Teprve když nebylo uniknutí, tu milovaný náš vůdce přesvědčen, že nelze mysliti na zdárný výsledek dalšího krveprolití, dal se uvésti ku knížeti Barjatinskému. Měl jste viděti, s jakou uctivostí carský generál tehdy dával velikému svému zajatci zbraň zpět.« Stařec omládnul a zdálo se, že o hlavu

vyrostl na svém kozlíku. Z oka jeho kanula slza úsilovně potlačovaná, a on si povzdychl: »Jaké to bylo smutné loučení; a což kdyby byl tušil, co se mnou se stane.« I svěsil smutně hlavu. — Porozuměla jsem jeho citům a hleděla jsem upřeně do mrákotného obzoru. Dlouho jsme tak jeli, každý zabrán do svých myšlének.

Kathedrála v Ani.

Povoz zastavil. Kovařovic obrátiv se k nám, napřáhl ruku, a ukazuje bičem na temné předmety v mlhavé dálce, oznamoval vážně: »Zříceniny Aninské!«

Po těch slovech pojala mne jakási přepodivná tesknota. Jeli jsme rychleji a po půl hodině jsme se octli mezi dvěma

zvolna vystupujícími pahorky; před námi se objevilo ve vzdálenosti asi dvou verst rozsáhlé město s mohutnými hradbami, chrámy a paláci, ale beze znamení života, s pozadím rozrytých hor, z nichž kulpské solní homole s plochými temeny uzavíraly nevlídný kraj. Trapný pocit ten byl stupňován hrobovým tichem nad vyprahlou pustinou a nejvíce vzpomínkou, že zde druhdy vévodila slavná metropole veliké říše, v níž sídlel bohatý a osvícený národ, který byl první povolán, aby polodivé kmeny kavkazské přivedl ku kříži a křesťanské vzdělanosti. Poznali jsme teprve velikolepý ráz a ohromné rozměry pamětihodného města, když jsme stanuli před dvojitou ohradou, která množstvím kulatých a čtyřhranných (věží) bašt daleko předčí stará, obrovská opevnění cařihradská.

Vešli jsme do města jednou z hlavních tří bran, nad níž vytesán lev jako na výboj vykračující. Nemohli jsme pominouti pevnostní věže, vzory stavitelské důkladnosti, jichž schody, síně a klenby po staletí vzdorují nejděsnějším nárazům živelním, podzemským i nadzemským. Ku hradebním zdem přiléhá těsně královský palác. Vystoupili jsme až na cimbuří, odkudž lze částečně přehlédnouti rozvaliny zbořeného města, kde jsme si mohli učiniti, ač ne úplně, představu o jeho kráse a velikosti.

Trnuli jsme při pohledu na to obrovské dílo Ašota III., na balvanové hráze v trojúhlu od severních hradeb k jihu v závratné výši přes šedesát metrů.

Pánové chtěli shlédnouti ještě také dolní část budovy v základech jejích; sestoupili tedy do sklepů a bývalých skladišť zbraní; já však zůstala, nemohouc se odtrhnouti od toho velezajímavého pohledu. Vyňala jsem list, že zběžně načrtnu půdorys a naznačím polohu ulic a pozůstalých staveb, ale nával vzpomínek byl tak mocný, že jsem odložila vše a znovu se zadívala do trosek sídla královského. Živě mi tanulo na mysli, co jsem onoho nezapomenutelného večera slyšela o velikosti a slávě staré Armenie.

Nyní jsem na místě, odkud ta sláva po střední Asii libým světlem zářila; zde položili bohatýrští Bagratovci základ své světové moci, zde pod jejich záštitou žil zbožný křesťanský národ, řízený moudrostí, láskou a spravedlností, po dvě stě let, trávě život pokojný v netušeném blahobytu a štěstí. Kam se poděla ta sláva, nádhera a bohatství? Vše pohřbeno v žalných ssutinách. To truchlé zbořeniště s hromadami rumu a kamení, rozválených domů a paláců, s nepatrnými stopami bývalých ulic a náměstí, co jest to jiného, než ohromný hřbitov těžce zkoušeného národa, jemuž na světě v utrpení není rovného.

Jaké to byly asi hrůzy, které počátkem čtrnáctého věku vypudily z otčiny statisíce lidí, že nic jich nepohnulo již k návratu!

Jenom svatyně z těch dávných dob ještě stojí zachovány jako hlasatelé pravdy, že v památce věčné bude spravedlivý. — Nesčetné kaple a chrámy zde, jakož i na sta jiných, jež podnes nad zříceninami měst a sídel knížat strmí k nebesům, zůstanou budoucím pokolením nezvratnými svědky pevné víry a zbožnosti slavných předků.

Zaslechla jsem hlasitý hovor vracejících se ze sklepů. Vstala jsem, nebo již byl svrchovaný čas, abychom se po městě pohlédli a znamenitější památnosti vyhledali. Kovařovič, jenž byl naším průvodčím, upozornil nás, že do Digoru, kam jsme měli dnes doraziti, jest 30 verst a nad Alagesem že vystupují bělavé mráčky, věštící brzkou bouři.

Nejvzácnějším a svého druhu nejdokonalejším dílem řeckých mistrů jest kathedrála v Ani, ku které jsme ihned zaměřili. Již zevnějšek velechrámu jest imposantní, ale ještě více jímá pozorovatele vnitřní jeho úprava. O bývalé nádherné výzdobě svědčí zbytky nástěnných maleb za turecké vlády částečně zničených. Co však nejmocněji mysl poutá, jest vznešená krása a jednoduchost linií, která vše spojuje v ladný celek a tím dílu lidskému vtiskuje znak Bohem nadšeného genia. I tím, že vzdušná klenba velkolepé kopule, jsouc sesutá, nahrazena jest azurem nebeským, nabývá základní myšlénka celé stavby, povznésti totiž ducha, plné své síly a jasnosti. As dvě stě kroků od kathedrály stojí malá, kulatá kaple jako zapomenutá perla staroarménských svatyň. Nad šesti štíhlými výklenky vypíná se sličná báň s krásnou mosaikou, pokrytá kamennou střechou prazvláštní úpravy. Hlazené bazaltové plotničky jsou tak dovedně spojeny, že vypadají jako slité z jediného útvaru, což podivné té stavbě dodává neobyčejného půvabu.

Navštívili jsme ještě několik menších i větších kostelů a kaplí v témž slohu arménsko-grusinském a jednu mešitu za panství seldžuckého od arabských umělců.

Ku všem veřejným stavbám zaniklé metropole užito tesaných kamenů černé, červené a hnědé barvy, jakých jest všude v okolí značné množství.

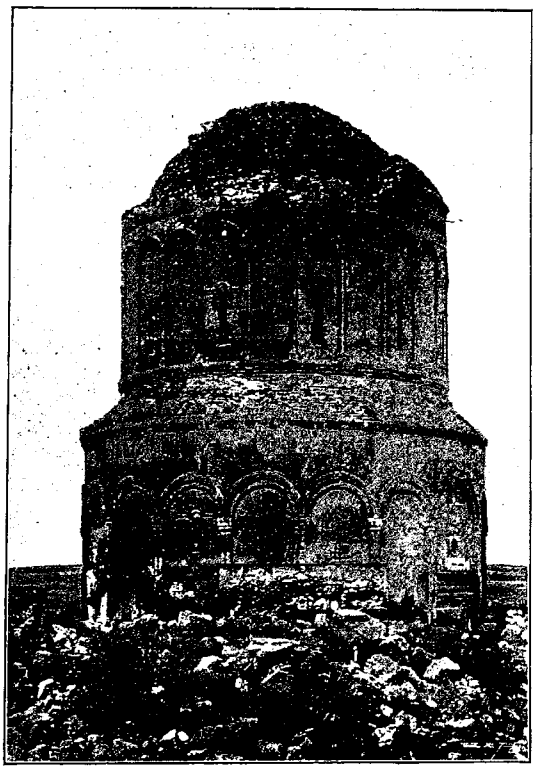
Bez velikých obtíží dostali jsme se až ku středu města. Dále však k jižní straně nebylo možno proniknouti pro spousty rumu, kamení a trnitého křoví, jež bujelo v rozvalinách. I zabočili jsme zpět k severovýchodní bráně, odkud nám kynula staropamátná svatyně dvanácti apoštolů. Před chrámem seděl muž v černém hávu s opuchlou hlavou a zsinalou tváří. Jeho temné, vytřeštěné oči sledovaly každý náš pohyb, až jsme se k němu přiblížili. Tu nabyla tvář jeho výrazu přívětivějšího, pozdvihnuv se, mávl rukou, jako by nás zval, abychom vstoupili do svatyně. Poděkovavše za vlídný pozdrav, vešli jsme otevřenými dveřmi do chrámu. Nápadná podobnost rotundy s dříve připomenutou kaplí na západní straně nás mile překvapila, až na to, že jsou zde rozměry mnohem větší a vnitřní úprava stkvostnější. Výklenky oltářové mají šíře šesti metrů, jonické sloupy mezi kobami každý třičtvrti metru, krása maleb pak převyšuje vše, co jsme posud v Arménsku viděli. Fresky ty jsou patrně z doby pozdější než stavba sama, kterou kladou do druhé polovice XI. století.

Spravedlivou nevoli naši však vzbudilo zlomyslné hanobení té památné svatyně. Mramorové sloupoví jest až do výše, co ruka dosahuje, násilně zpřeráženo a na zemi rozmetáno, což se dělo i v jiných opuštěných arménských chrámech, když fanatický Turek opanoval nešťastnou zemi. Bylo by však i nyní žádoucno,

aby sobě krajští náčelníci více křesťanských památek všímali a nenechávali město plné starožitných pokladů bez dozoru a ochrany.

Když jsem první vycházela ze svatyně, stál týž muž v černém hávu u vchodu a tlačil mne zpět volaje úzkostně: »Pro Bůh, zůstaňte tam; což neslyšíte vytí těch krvelačných šelem? Nevycházejte, sice vás rozsápou!«

Kovařović přiskočil a políbiv ruku mužovu, prosil: »Pusťte nás, batuško, my musíme pro děti; ony by nám je zabili.« »Běžte, běžte!« křičel pop zděšeně, »už jdou — už jdou,« a potácel se na své místo.

Mešita v Ani.

Kovařovič dával posuňky znamení, že to není v hlavě ubožáka v pořádku, což jsme sami pozorovali a žádal nás, bychom tu déle nemeškali; on sám pak spěchal k duchanu před městem, kde byli jenčíkové s povozy, aby se rychle zapřáhalo, nebo byl svrchovaný čas k odjezdu. Nebe bylo zakaleno, vzduch dusný, koně od much a komárů do krve zbodáni a potem zbroceni. Bylo nám jeti hlubokým hvozdem kolem města a pak několik verst podél skalnatého břehu Artapšaje, než jsme se dostali opět na vysočinu, jež se táhne až k Digoru. Sotva že jsme se octli v úžlabině a ujeli dvě neb tři versty, strhla se taková vichřice, že oka-

mžitě klobouky pánů lítaly v povětří; arménský chléb, jejž mi Vilém podával, letěl za nimi, čapky jenčíků též, a než jsme se vzpamatovali, rozpoutala zuřivá bouře nad námi všecky hrůzy; blesky sršely po skalách jako ohniví hadové. Rány hromové pro ozvěnu a stálé dunění nebyly k rozeznání, déšť se valil proudy s protržených mraků. Nemohli jsme z místa. Měli jsme sice nepromokavé pláště a i zavazadla byla dobře opatřena; když však liják nepřestával a hukot stoupajících vod byl vždy děsnější, radil sám Kovařovič, abychom se na chvíli ukryli v některé jeskyni, jichž na sta jest obydlených chudými Jezidy a jinou sběří sem po válkách kavkazských vypuzenou.

Svatyně 12 Apoštolů v Ani.

Dlouho jsme se nerozmýšleli a tryskem jsme běželi k nejbližšímu skalnímu otvoru. Úzkým, as deset kroků dlouhým vchodem jsme se dostali k prostranné sluji plné páry a odporného zápachu. Zůstali jsme na prahu, až se dým trochu vytratí, což netrvalo dlouho, neboť z hromady chrastí a hnoje, z níž se silně kouřilo, vyrazily plameny, jež ozářily pojednou celý pelech. U zapálené hranice stáli dva hubení a osmahlí mužové v těsném rouše z nevydělaných kozích koží; jeden z nich držel v rukou temný předmět. Nad ohněm visel na třech řetězích malý železný kotel a výše byl na kovové tyči jakýsi netvor z kuté mědi, ma-

jící podobu kohouta neb jiného ptáka. Nikdo nás nepozoroval. Stáli jsme nehybně jako sochy a hleděli upřeně na kovového ptáka, k němuž mužové obraceli své pochmurné zraky. Výraz tváří jejich byl příserný.

Když oheň uhasínal, přihodil jeden z mužů několik suchých větví, a plamen šlehal zase vesele vzhůru. Pták byl rozžhaven a počal se hýbati na tyči. Oba mužové vzkřikli v divoké radosti: »Přijímá!« V tom bylo slyšet bolestné písknutí a nad ohništěm se zatřepetal malý černý kohoutek, jemuž oba mužové společně vytrhli nohy, nechavše tělo sletěti do plamenů. Zakrvácené nožky i s peřím rychle ohlodávali a kůstky zastrčili za opasky.

Chtěli jsme se nepozorovaně vytratiti, ale již vrazil Kovařović do jeskyně a připravil nám nové překvapení.

S vážností ruského policisty vystoupil před ulekané pastýře a spustil na ně přísně: »Darebové, což jste zapomněli na zákaz bílého cara? Nevíte-li, co vás očekává za takovou ohavnost? Budete vymrskáni odsud a všecky kozy vám budou odňaty!«

»Krajane,« prosili, »ty bys nás chtěl udati a zmařiti nás a děti naše? Vždyť tu nemáme přítele a ochránce, než tebe. Předešlého týdne nám zabil hromoďas tři kozy a loňského roku šest ovec a to proto, že jsme mu po dvě léta neobětovali.« »O vy pošetilci! Což myslíte, že tím kohoutkem hrom ukrotíte?« »O neber nám naši dobrou víru, vždyť to byl tvůj otec, který nás tomu naučil a bratří tvoji to dělají posud.«

Kovařovič rozmrzen na sebe, že se dal strhnouti starou vyzvědačskou vášní, a že jeho nečestný původ panstvu vyzrazen, opustil rychle jeskyni a chvátal k povozům; a my za ním, žádostivi, zdali nám něco bližšího vyjeví o svých pověstných krajanech.

Bouře utichla, déšť ustal a zvolna jako pohřební průvod se pohybovaly naše tarantasy rozbředlou cestou ku předu. Jeli jsme mlčky as hodinu; Kovařovič nepromluvil ani slova. Když jsme se octli na rovině, opět rozvázal, obrátiv se k jednateli, pravil: »To bylo zkušení, není-li pravda? Ale my zde na vysočinách jsme těm bouřím zvyklí. Ten zpitomělý lid chce sobě pomoci takovou bezbožností.«

»Jsou to vaši souvěrci,« tázal se Vilém, »nebo jen známí z Daghestanu?«

»Ani to, ani ono,« pravil vozka. »Jsem rodem Jezid, toho nezapírám a jako mohamedán věřím v jednoho Boha; ale tato ze všech koutů vymetená luza, jež se nám zde ve vyhnanství zavěsila na paty, — věří jenom v ďábla. Boha nemá za pána, toho se nebojí, ten prý jest tuze dobrý a jaktěživ nikomu neublížil, také mnoho neporoučí; za to ďas má všecky věci ve své moci, proto si ho předcházejí, jsou mu zaprodáni, jemu náleží, k němu se modlí, jemu obětují. Měděný kohout nad kotlem jest znakem té pekelné obludy. Jest pravda, když jich ani zde v těch pustinách nechtěla vláda trpěti, přimlouval jsem se za ně u guvernéra a zaručil se za pořádek mezi nimi, proto se ke mně hlásí jako k svému zástupci, ač mi není s nimi ani s úřady jednati.

Tak se shodovalo, co já měla za pouhý žert a co nám v Alexandropolu o Kovařovičovi vypravovali. Ráda bych byla

věděla, kdo byl ten člověk, který nás v chrámě sv. apoštolů tak úzkostně střežil.

»Dvakráte jsem ho viděl,« sděloval s námi vozka, »na rozdílných místech, ale pokaždé před kostelem a vždy stejně si počínal. Před třemi měsíci jsem ho spatřil poprvé v Karsu, kde nechtěl nikoho pustit z kostela, až ho musili strážníci odvésti. Na úřadě shledali, že jest na rozumu pomaten; po delším vyšetřování byl jako kněz do Ečmiadzimu dopraven. Když tam totéž prováděl, nechtěje nikoho pustiti z kostela a tím mezi poutníky způsobil mnohou roztržitost, zavřeli jej v cely klášterní, kde byl velmi dobře obsloužen. Ale po dva dni, co ho tam drželi, nejedl ani nepil; hleděl strnule do prázdna a vypadal jako mrtvola, tak že patriarcha uznal za dobré, ponechati mu plnou svobodu, ježto byl jinak zcela neškodný. Tam jsem ho viděl po druhé; seděl před kaplí sv. Ripsismi, která je pouze jednou do roka o slavnosti otevřena a čekal na poutníky. Ač byl v Ečmiadzimě před 20ti lety na kněze vysvěcen, přece ho nikdo nepoznal; tak byla tvář jeho zohyzděna. Teprve uprchlíci z vijaletu mamuretského zjistili, že jest to farář Vagon z Charpůtu a dva kupci dokonce tvrdili, že byli svědky jeho mučení. Když 8. listopadu bylo okolí charpůtské přepadeno redify, dosvědčovali, bylo vypáleno a zbořeno šedesát vesnic s chrámy a školami a pobito na tisíce lidí, utíkal, kdo kam mohl se ukrýti.

My prchali z Ichme do Charpůtu, ale za námi v zápětí se hnalo oddělení Kurdů, které jenom veliký poplužní dvůr na chvíli zadržel. V Charpůtu samém byl náramný poplach. Mužové nechtěli opustiti domy, starci, ženy a děti hledali ochranu v chrámě, který byl z pevného zdiva a měl dubové, železem pobité dvéře. Když byl kostel lidem naplněn, zavřeny dvéře a kněz se postavil jako stráž před bránu. Tu se přihnali redifové; spatřivše kněze, vrhli se na něho, svázali mu ruce a porazili ho k zemi. Potom vypáčili dvéře a vlékli jednu oběť za druhou z chrámu: nejprve ženy, které zhanobili, dětmi utloukli starce, které mukami chtěli donutiti k odpadnutí od víry.

To byla pro ubohého kněze nejhroznější muka. V náramném rozčilení roztrhl pouta a vrhl se na krvelačné dravce, chtěje jim vyrvati ovečky své. Ale mžikem byl přiražen ku zdi, šat z něho stržen a deset bodáků se mu kmitalo před očima. »Ne tak!« vzkřikl velitel, »to bychom se připravili o nejlepší vyražení. S bodáky do ohně a pak ho budeme znamenat na čele, ústech a prsou, aby zvěděl, jak umíme dělati kříž.« Nedokonali svého ďábelského díla; neb když žhavý hrot vrazili v čelní kost, pronikla rána hluboko k mozku; následoval děsný výkřik a mučeník se skácel k zemi — hrůzou a bolestí sešílel. Ještě chvíli bodali do něho, pak ho nechali polomrtvého ležeti před chrámem, zapálili jej a odtáhli.«

Kovařovič, stále k nám obrácen, vypravoval s takovou horlivostí, že ani nepozoroval, jak koně zabočili příliš na pravo do nějaké mechem porostlé bažiny, z níž jsme teprvé po dvouhodinném namáhání a s napjetím všech sil vybředli. Bychom ztrmáceným zvířatům trochu ulehčili, běželi jsme skorem osm verst vedle tarantasu a kde bylo třeba, tlačili jsme a pomáhali dále.

Než jsme se dostali na lepší cestu, setmělo se úplně. Až ku desáté hodině narazil povoz na veliký kámen a štěstí ještě, že se nepřekotil.

Kovařovič byl všecek zoufalý a šeptal cosi jako modlitbu, bezpochyby k jezidskému šejtanovi, aby se mu nemstil. Potom slezl s vozu a pravil, že musí hledati cestu. Netrvalo to dlouho a spatřili jsme z dálky blížící se světlo. Byl to náš povozník s Digořanem, jenž šel naproti dělníkům, kteří se mu ze vzdáleného pole nevraceli. Ku své radosti jsme se dověděli, že jsme od města pouze dvě versty vzdáleni a že tam můžeme přenocovati v korunním bytu okresního náčelníka, kde je vždy přichystáno několik pokojů pro vzácnější hosty. Dům úřední prý snadno poznáme, jest zcela nově vystavený s hodinami ve štítu.

Po půl hodině jsme dorazili k Digoru. Kovařovič zastavil hned u prvního většího stavení, kde ještě měli světlo. Zaklepal na dvéře a brzy se objevil na prahu mladý muž, jenž nás bez všelikých dotazů vlídně uvítal a do domu uvedl. Myslili jsme, že to náčelníkův sluha, ohlíželi jsme se po pánovi, ale bylo nám sděleno, že úřední dům jest odtud asi patnáct kroků vzdálený, že však, bude-li nám libo, můžeme zůstati zde ve škole, což jsme s velikou vděčností přijali. Na rychlo připravila paní učitelová dobrou večeři, po níž jsme se s mladými manžely až do půl noci dobře bavili. Naříkali, že jsou jako cizinci opuštěni a že je zde velmi smutno. Velké služné a kynoucí vyznamenání je vylákalo z přívětivého Nikolajeva do nehostinného kraje mezi obyvatelstvo, jehož řeči ani nerozumějí a mají vyučovati dítky ruštině, která se jim z té duše protiví.

»V ruském Arménsku,« tak vyprávěl náš hostitel, »nebylo posud jiných škol mimo farní, ve kterých vyučovali domácí kněží pouze v řeči mateřské. Vláda si přeje pouze škol ruských a staví je s velikým nákladem ve všech čelnějších místech; ale školy ty zůstávají prázné. Násilí nechce hned z počátku užívati; ale bez přísných rozkazů to nepůjde.«

Ráno před odjezdem překvapil nás svou návštěvou krajský náčelník, starší, jovialní pán, a zval nás tak vřelými slovy, že jsme odolati nemohli.

Od domácí paní jsme byli přijati s úctyplnou srdečností a pohostěni nad všecko očekávání. — Mladá, sličná choť náčelníka, rodem Arménka, nás okouzlila svou vzácnou vzdělaností a více ještě dětinnou otevřeností a přítulností. Rychle míjely rozkošné hodiny a musili jsme si pospíšiti, měli-li jsme ještě zastihnouti část poutníků na růžové slavnosti v klášteře Besskiliském. Když se hostitelé naši přesvědčili, že každý pokus nás ještě déle zdržovati by byl marným, dal pan náčelník rozkaz, by hned zapřaženo bylo do trojky a pravil: »Když panstvo dovolí, doprovodíme je, neb při takovém návalu lidu snadno by se mohlo přihoditi něco nepříjemného.«

My dámy zasedly do elegantního povozu, jejž sám náčelník řídil a než přišly Kovařovičovy tarantasy do řádného pohybu, již jsme s našimi bujnými kozáckými bělouši uháněly k hlubokému úvozu, kde nejen srázná cesta nedovolovala žádného cvalu, ale mnohem více netušená přírodní krása bránila rychlému postupu

:a zarážela svou tichou velebou. Nevědě a jsem, kam spíše obrátiti zraků. Úzkým vchodem jsme vjížděly zvolna do úžlabiny, která se však vždy více šířila, až se podobala ohromné slavnostní síni. Po obou stranách strměly červené, jako skvostným damaškem potažené stěny, z jichž trhlin bujely sáhodlouhé feitony rozmanitého kvítí se zvoncovitými kalichy přepodivných tvarů a barev. Co tu stísněno v malém prostoru drobounkých, hladkých, řasnatých a leskle kožnatých květů! Jaké to obrovské s'oupoví javorů, buků, klenů a jasanů úžasné tloušťky a výšky, jichž hrdé koruny a větve nahoře se srážely v neproniknutelnou klenbu smaragdovou, jež každým novým záchvěvem světla se měnila vždy v luznější a úchvatnější půvab.

Stoupáme v pustodivou pláň; před námi na rozsáhlé skalní ploše se kupí báň nad bání četných chrámů a kaplí v staroarménském slohu. Jsme v Beškilisse čili v památném poutním místě pětikostelském.

Davy poutníků v nejpestřejších kostýmech plní chrámy a nádvoří klášterní a stále noví zástupové vystupují z údolí. S velikou tíží jsme se dostali do kostela, ale hned jsme byli odtud vytlačeni. Před kaplemi jsou veliké, ploché kameny s vytesanými arménskými kříži a kol nich růžové keře, ověšené tisíci červených stuh, obětních to dárků zbožných poutníků. Mniši bydlí v malých, z hlíny upěchovaných chatrčích od sebe oddělených. Neméně nás zajímalo tak zvané anachoretské město, táhnoucí se objemným pásmem skalnatých pahrbků podél břehů arpatšajských s množstvím slují, doupat a jeskyň, v nichž po staletí na tisíce poustevníků v nejtužším pokání dokonalo život. Posud jest v Arménsku značný počet mužů, kteří odloučivše se od světa v přísném způsobu života hledají spásu svou.

Viděli jsme zde asketický tah kmenů ujařmených, již překročivše polovici lidského věku, toužebně pohlížejí k utěšenější věčnosti, připravujíce se k ní umrtvováním sebe a odpíráním vezdejších lahod.

Pod skalním výběžkem čekaly naše povozy; po dojemném rozloučení s milými přátely jsme se ubírali směrem západním po neschůdných cestách k solným kulpským horám. Celé tři hodiny jsme se pracně prodírali kamenitou pustinou ku předu, když se pojednou scenerie změnila a my před sebou spatřili obraz, který by mohl býti vzorem našim dekadentním krajinářům.

V popředí zářily poledním jasem pitvorné obryně červených balvanů, jež převyšovány byly pozadím černých vyhaslých vulkánů a k těm se družily opět bledomodré kulpské solní pyramidy, z úbočí hor vyrážela jako oasa sytá zeleň šťavnatých luk a bujného stromoví, tak že jsem se nemohla od toho vzácného pohledu odtrhnouti.

V Kulpi, kam jsme po druhé hodině dorazili, požili jsme skromný oběd v prostranné jeskyni, vydlabané v solné hoře. Kovařovič objednal ve špinavém duchanu metr pšeničného chleba a mísu na tvrdo vařených vajec. Sůl jsme seškrabali se stěny jeskyně, páni zapíjeli vínem od měchů hodně načichlým, já pak hasila žízeň dobrou pramenitou vodou.

Jak jsme viděli, vyrábí se zde sůl tak jako na počátku sedmého století, kdy se k této solnici obraceli všickni kmenové pohorští a veliká část Peršanů. Kdo přijde, nakope si soli dle libosti za malý poplatek, který dozorce odvádí vládě. Denně

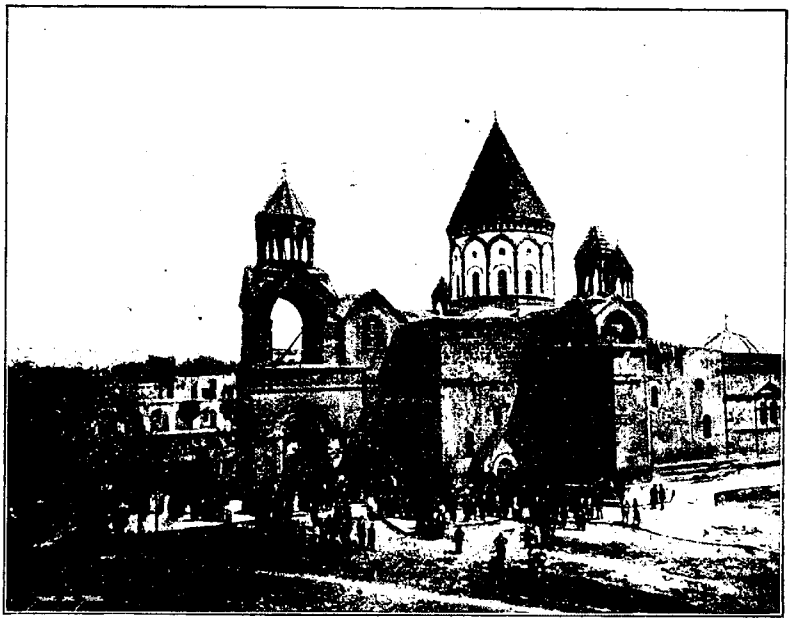
Ararat.

přicházejí karavany a nakládají na silného bůvola solné kameny až do dvou centů tíže; k dopravě užíváno i velbloudů.

Mimo starý dřevěný kostel a zanedbané chatrče nemá vesnice ničeho, čím by se mohla pochlubiti. Pospíchali jsme odtud a objeli solnou horu, za níž se prostírá přívětivá dědinka molo-

kánská. Před padesáti roky byla zde ještě pustina, když zde ruská vláda vykázala sídla nenáviděným sektářům, kteří věrou a životem se rovnají duchoborcům; jsouť pracoviti, šetrni, milují pokoj a čistotu. Takřka do poslední kapky využitkují četných horských potoků, bystřin i samé řeky Cengu. Odtud ta úroda a tučné pastviny s pěkným dobytkem.

Potkávali jsme stáda dvou až tří set bůvolů s náklady solnými do vzdálenějších měst. K večeru jsme se přiblížili Idgaru, poslední stanici na rusko-tureckých hranicích. Jako branou projeli jsme houštím porostlou těsninou předhoří, které nám posud zakrývalo majestátný zjev, jenž byl cílem naší arménské cesty. V plnosti krásy a neskonálé veleby stál před námi nejstarší svědek lidských dějin, posvátný Ararat, zdvihaje bělo-skvoucí témě do blankytu nebes. Po jeho temné říze splývají

Ečmiadzim.

bohaté ledové řasy a kol jeho míli dlouhého podvalu táhne temnozelená obruba jako pestrý koberec, z něhož malá jezírka září svitem drahokamů. Slova jsou mdlá, abych jenom přibližně vystihla dojmy okamžiku, kdy jsem se octla před tím velkolepým obrazem, jehož podivná krása stále rostla, až dosáhla vrcholu, když v lesklých štítech ledovců se odrážely rachové blesky zapadajícího slunce. Jen na chvíli jsem obrátila zraky k severu, kde vzdálený Alagöz jako sněhová oasa v modři azuru plouti se zdál.

Před slunce západem stanuli jsme před vesničkou Idgurou; pak jsme vjeli do kozácké stanice. Velitel zpraven o našem příchodu, postaral se nejen o dobrou večeři, ale též o příjemnou zábavu. Jsa moslím, pravil, že měl jen jednu paní a po její

smrti zůstal vdovcem. Znal evropské poměry velmi dobře, zvláště věci vojenské v Prusku. Večeřeli jsme po turecku, žádné víno, za to však dobrý porter. Pak nám vykázal dva pěkné pokoje s balkonem přímo proti hoře. K desáté hodině vycházel měsíc, který bledými paprsky celoval stříbrnou tvář velikána; tak všecko ztrácelo pozemský ráz a měnilo se v jakýsi vzdušný, tajůplný přízrak.

Seděli jsme ruku v ruce jako připoutáni k tomu čarovnému divadlu a pohrouženi v dávnou minulost, vyvolávali jsme ze vzpomínek dětských, co jsme kdy o posvátném vrchu slyšeli. Jaké byly tehdy naše představy a jak pojímáme dnes ty hrůzyplné události, jež se sběhly na velepamátném tom místě! Nad nedozírnou vodní propastí, v níž pohřbeny jsou trosky zbořeného světa, na nebetyčné hoře se vznáší ohromný koráb se semenem nového tvorstva, jež vyrvala slitovná láska strašlivé spravedlnosti, aby je očistila krví samého Syna Božího. Tam v té závratné výši toužebně čekali zachráněnci na první smírné znamení, které jim přinesla holubička v ratolesti olivové. S jakými pocity vděčnosti a lásky sestupovali k zpustošené a přece jim tak drahé zemi! Kdy viděl svět podobný průvod všeho živého pohromadě jako tenkrát po hrozné potopě na úpatí hory araratské? Nesčetní tvorové s mláďaty svými čekali, jaká jim budou vykázána obydlí, a povětří se otřásalo hlaholem ptactva, oblétajícího oltář obětní. Všecko se tlačí k posvátnému plápolu, nabízejíc život svůj k oslavě Nejvyššího. Po oběti díků a chvály pozdvihuje Noe, druhý otec pokolení lidského, prosebné své ruce k nebesům a dojat pohledem děsivým na mrtvoly vůkol ležící, prosí úpěnlivě Hospodina, aby již nikdy netrestal svět způsobem tak strašlivým. A hle! V oblouku duhovém, značícím otevřenou bránu nebes, dána mu záruka věčného míru a slitování pro símě jeho. Potom dělí veliké dědictví země mezi rodné syny své, sází vinnou révu, jež má obveselovati srdce člověka, a žehnaje potomkům svým v chudém stanu a pod svatou horou umírá.

Odtud čeleď Séma a Chána dvojím proudem se valí k jihu a východu, jenom Jafet ještě déle prodlévá, než nastupuje svou pouť k severozápadu. Zanechává zde svého vnuka Thorgama, by jako otec velikého národa hájil posvátná sídla praotců svých. Byla jsem nevýslovně šťastna, jako vždy, kdy se Vilém o podobných předmětech rozhovořil, neb jsem v hloubi duše cítila, že náležíme sobě, majíce jeden společný cíl života: poznati a milovati nejvyšší krásu a nejvyšší dobro. Stráž na ploché střeše stanice oznamovala smutným táhlým hlasem dvanáctou noční hodinu, svrchovaný čas k odpočinku. Ráno nás očekávalo nemilé překvapení. Kovařovič, chtěje zapřahati, shledal ku svému zděšení dva koně k jízdě neschopné. I ostatních šest bylo pohmožděno od drsné cesty. Propustili jsme ho a nahradivše mu utrpěnou škodu, obdarovali jsme jenčíky, kteří se všemožně přičinili, by si naši spokojenost získali. V Idgaru byla poštovní stanice se šestnácti koni. Vozkové vybrali dobré běhouny, postroje byly též pěkné, ale tarantasem odjel poštovní včera do Karsu a ještě se nevrátil.

Zkusili jsme to s pověstnou telegou a tak poprve jsme se octli na tom neladném mučennickém nástroji. Telega jest podobna dlouhým úzkým neckám, do kterých se vtěsnají tři i čtyři osoby ku společnému trápení, neboť každý kámen na zanedbané silnici vrací nehorázným úderem dotknutí telegy, až zuby cvakají a vnitřnosti se otřásají. Jenčíkové, aby obrátili naši pozornost jinam, ukazovali ssutiny staré Parkasy, sídla perských serdarů a jiné rozvaliny.

Jsouce vysazeni vždy prudším nárazům, ohledávali jsme údy, jsou-li ještě celé nebo také již zříceninami. Na štěstí trvala cesta jen as čtyři hodiny, po níž následovaly dva dny pohodlného odpočinku v pohostinném ecmiadzimském klášteře, kam jsme po třetí hodině dorazili.

Vysokou branou jsme vjeli na rozsáhlé náměstí, tvořící ohromný opevněný čtverhran, v jehož středu se vypíná hlavní kathedrální chrám, k němuž se řadí tři jiné kostely a několik úhledných kaplí. Ostatní prostor jest vyplněn množstvím budov, obydlí to mnichů a k pohostění poutníků, jichž přichází každoročně z provincií tureckých a perských na sto tisíc. Vynikajícími stavbami jsou: Duchovní akademie, tiskárna a knihovna, zvláště palác patriarchální, před nímž naše povozy zastavily. Když vrátný ohlásil náš příchod, přikvapil představený hostinského oddělení a po přátelském uvítání uvedl nás do komnat, zařízených zcela dle velkoměstského vkusu. Jaké však bylo mé překvapení, když jsem v panu archimandritu poznala nadšeného řečníka, jenž v cařihradské společnosti dam způsobil takový rozruch. Zdálo se, že i on se upamatoval, neboť pohlédnuv na mne, udiveně se tázal, kde jsem nabrala odvahy k tak obtížné a nebezpečné cestě, a co mne mohlo vábiti do země, kde není ničeho, co by srdce potěšilo, kde z pustých zřícenin měst a chrámů, z vyprahlých rolí a zapadlých chatrčí zeje samá bída a tesknota.

»Povím, ctihodný otče, co mne sem přivádí,« odvětila jsem pohnutě, »jednoho večera slyšela jsem vyprávěti o dějinách této země. V úchvatných obrazech líčil řečník trudné osudy a hrozná utrpení arménského národa; od oné doby nemohla jsem odolati touze spatřiti aspoň trosky bývalé jeho slávy a dáti výraz bolesti nad jeho neštěstím.« Vroucí slza, jež skanula z oka vděčného kněze, byla odpovědí a díkem za můj sympatický projev k zubožencnému národu. Potom sdělil s námi, že patriarcha předešlého týdne se odebral na své letní sídlo do Sevangu a že nás zítra ráno uvede k jeho náměstku. Když jsme vyslovili přání shlédnouti ještě dnes některé klášterní památnosti, s milou ochotou se nabídl, že hned počneme, jak se trochu po namahavé cestě zotavíme. K tomu nejvíce přispěla výborná kuchyň, v níž bylo postaráno, aby všeliké stopy hladu a únavy rychle zmizely. Přívětivý náš hostitel radil, bychom odložili prohlídku chrámů a knihovny na zítřek; neboť než projdeme rozlehlý park a navštívíme ústav bohoslovců, bude večer. Učinili jsme tak. Byly tu překrásné sady a rozkošné trávníky zavlažované z velikých nádržek vroubených tesanými kameny; háje ovocného stromoví druhů nejvzácnějších, moruší, broskví, jablek granátových, višní,

ořechů a pod.; četné pavillony a besídky s hustým loubím a na vysokých kmenech bujně se pnoucí révy, vše na nás působilo takovou lahodou, že slunce se blížilo k západu, když jsme opouštěli to půvabné zátiší.

Vrátili jsme se na velké prostranství před chrámem. Davy poutníků, vykonavše večerní pobožnost, vyhrnuly se z kathedrály a rozložily se po schodech a náměstí ve skupinách o stu i více mužů a žen. Byly v slušném svátečním obleku až na tlupu žen a dětí, nuzně špinavými cáry přioděných, na které bylo bědno pohlédnoti. Archimandrita, přehlížeje řady jejich, naříkal, že se nedostavil ani čtvrtý díl poutníků proti loňskému roku, z pohraničních vilajetů nepřišel nikdo mimo tyto zmořené ubožáky, kteří se sem bídně dovlékli. »Jsou to samé siroty,« pravil, »jichž otcové byli buď povražděni neb úpí v žalářích. Kalich utrpení není vyprázdněn; co nepodávil meč, vyhubí hladomor.« Klášter vyčerpal všecky zásoby a nadělal dluhů, jen aby vytrhl z drápů zoufalství a hanby, co ještě zachrániti lze. V diasporách zbořené chrámy musíme stavěti my a sem přiběhlé děti plní naše ústavy. Mimo to máme největší svízele s vyproštěním křesťanských žen a dívek do haremů tureckých násilně zavlečených. I moji příbuzní byli postiženi tak krutým osudem. Mladší bratr byl právě na obchodních cestách v Rakousku, když choť jeho byla volána k umírajícímu otci do Bajazitu. I tam náhle vtrhly hordy kurdské a strašně řádily. Pět set křesťanů povraždily a mladé ženy hnaly v tlupách po desíti na trhy k perským hranicím. Starší bratr uslyšev, co se přihodilo, pustil se nerozvážně za lupiči, ale byl v Arnysu chycen a odtud pak jako podezřelý spiklenec vanskému soudu odevzdán. Všecko mé pátrání po zmizelých bylo marné. Dnes ráno pojednou sem přibyli oba bratři, žádajíce o radu. Starší, zbědovaný k nepoznání, vypravoval, jak unikl z vězení a jak přišel na stopu švagrové, která jest prý prodána do harému starého záletníka v Uruni. Především musí býti opatřeny průkazy ruského příslušenství, sňatku, hlavně však doporučující listy od patriarchy a guvernátora. Proto se bez průtahu odebrali do Sevangu ku patriarchovi; v pondělí se s nimi sejdu v Erivani, abychom společně záležitost tu předložili vladaři.“

Náš ctihodný průvodčí ještě všecko nevypověděl, a octli jsme se v pěkné domácí zahradě duchovní akademie. Chovanců kněžského semináře bylo ku dvěma stům; urovnávali, pleli a zalévali záhonky, plné rozmanitých keřů a rostlin v nejpestřejších barvách; tam zajisté byla zastoupena květena celé přední Asie nejvzácnějšími druhy. Spatřivše svého představeného, shrnuli se kolem něho a zdravili ho s něžnou, úctyplnou radostí. Na pokyn jeho rychle ukončili své práce a shromáždili se ve velké dvoraně vysoké školy klášterní. Jest to prostranné stavení, zařízené zcela dle vzorů podobných evropských ústavů. Vysoké, vzdušné síně jsou dle účelu opatřeny čistým, pevným nábytkem. Od té doby, co vláda všecky školy, nižší i střední, odňala řeholím, ponechavši jim jedinou bohosloveckou akademii ečmiadzimskou, věnuje kněžstvo Arménské svému nejvyššímu vzděláva-

címu ústavu všecku péči. Vstoupivše do dvorany, vyslechli jsme dvě krásné básně, jimž jsme sice nerozuměli, ale cítili, jak nemile sluchu se dotýká tvrdost a nelad arménského jazyka, takže dosti správně přednesené písně s tesknou a ponurnou melodií mi připadaly jako pohřební chorál, tlumočící nesmírnou tíseň nešťastného národa. I při večeři zůstal přívětivý pán v naší společnosti a vypravoval mnohé zajímavé události ze svého pohnutého života. (Pokračování.)

V teskném vzduchu.

III.

Valí se mlhy od lesa
jako sbor duchů,
něco tak divně haraší
ve vlhkém vzduchu.
Jakoby kdosi neznámý
chodil tu kolem,
náruč svou chladnou rozpínal
sadem i polem.

Jakoby někdo naříkal
v zoufalém bolu,
když černou rakev spouštějí
do země — dolů.
Člověka v duši zebe to,
hlava se točí,
zevšad naň hledí strnulé —
kostlivce oči.

IV.

Když tě jaro napojilo,
léto zhřálo duši,
ať si podzim šerý přijde —
na dvéře ti buší.

Ptáče z jara písni žije,
v létě mladé hřeje,
a když podzim škaredí se —
není bez naděje.

Včela z jara květy líbá,
v létě med si snáší,
v podzim v úlu zahřeje se,
ať si zima straší.

Měl jsi v duši jara vůni,
teplo léta milé,
vzpomínkami zhřeješ duši
za podzimní chvíle.

R. Stupavský.

Rytíř Jan Cornelius Connei.

Obrázek z dob Pobělohorských.

Napsal

FRANT. JIŘÍ KOŠŤÁL.

(pokračování.)

Ano, roku 1646, kdy ještě v Čechách neukončeny smutné následky stavovského povstání z r. 1618, přišla všechna větší část panství solnického darem Febronie z Pernštejnů mnichům, bosým Karmelitánům na Malé Praze! Ze zápisků o Karmelitánech, a to ze zápisků těch mužů věrohodných, kteří zapisovali zprávy z té doby jednak dle své

vlastní zkušenosti, jednak i podle toho, co sami si rovněž od osob věrohodných »z úst do uší vypravovati dali«, vysvítá, že »darování ono«, jak doklad jeden doslovně dí, »nepokládáno za čin toliko zbožný, nýbrž i za skutek vlastenecký,« neboť v těch dobách »všem věrným vlastimilům na tom záležeti musilo, aby dnové lepší jako někdy za Karla, Otce vlasti, zemi i národu nešťastnému nastali!« Bylo třeba míru, klidu, pokoje, práce a zveleby a povznášení mysli k důvěře v lepší zase budoucnost českého lidu. A to vše přinášeli ssebou tiší a chudí řeholníci.

»Již první rok vlády začali dobrodiním, že tolik let uprázněnou faru solnickou obsadili knězem. Dar Febronie, který i Otcové Piaristé z Rychnova odmítli, z počátku jim působil dost starostí, neboť ve válkách i pak po nich bylo všechno všudy zpustošeno!« Donín staral se jen o to, kde by co vydřel a mimo nově zřízený pivovar v Kvasinách a hony nehleděl si ničeho jiného. Febronie pak za tu krátkou dobu nemohla vše spraviti. »Ale Karmelitáné netratili mysli, znenáhla uváděli vše do pořádku. Přes těžké počátky přece i znamenité věci podnikali a začínali R. 1687 dostavěli kostel v Solnici a 1718 na Skuhrově. A pečovali také o dobro a obživení svých poddaných. Najímali jim grunty od svých dvorů za mírný poplatek. Za jejich vlády chudší lid nedal za dříví a stelivo ani halíře a za několik grošů bylo lze dostati celý kus lesa! Nemohl-li někdo zapraviti povinné dávky do panského důchodu, čekal na příjezd převorův, kdež obyčejně docházel prominutí všeho dluhu. Žaloval-li kapitán (správce) na někoho z poddaných, že maje mnoho zlatých k důchodu odváděti, činí to toliko po halířích, tu prý obyčejně odpověděl převor: »Jen když platí.« Také o zvelebení průmyslu a blahobytu vůbec mezi poddanými Otcové Karmelitáné věrně pečovali. Za nich byli obnoveni pořádkové řemeslní. A oni sami brali ssebou schopné pacholíky do Prahy, dávali je tam různým řemeslům důkladně vyučiti, usazovali je pak na panství po osadách. Starali se i o zušlechtění a pěstění ušlechtilých dobytčích druhů, a to nejen při dvořích, ale i jiné rolníky v tom podporovali. Za nich na panství zvláště rybnikářství vzkvetlo. I osadníci po rybnících obecních i soukromých byli k témuž pěstění uvedeni. Tehdy se říkalo, že i každá louž má dost ryb, a to bylo valným příspěvkem k obživě lidu. Také veliké dobrodiní lidu na solnickém panství šlo z toho, »že Karmelitáné k robotě osadníků svých nepotahovali!« Říkalo-li se kde »robota pod kropáčem (t. j. pod kněžskou vrchností) žádná robota«, tož to platilo i zde. »Za nich byl povinen lid robotou jenom tou, která čelila k obecnému dobru, k zřízení potřebných cest a t. p. A jestě i z této bylo lze levně se vykoupiti. Za Karmelitánů přišlo nejvíce i celých statků i celých lánů polí druhdy panských v majetek osadníků. Celý velký les »Klapavec« nad Kvasinami a Skuhrovem, jakož i »Kyšperk« mohli osadníci z Debřec, Hraštice a Skuhrova dostati za velmi mírnou cenu, že se až báli za tak málo celé lesy kupovati, říkajíce: »Tihle páni jsou hodni, oni nám za tak málo, víme to, lesy nechají, ale mohli by časem přijíti horší páni, a ti by nám je zas vzali!« Po těchto zkušenostech, že bývalí páni vzali lidu práva i od českých králů potvrzená, byla nedů-

věra vůči možným změnám na panství. Tedy se Karmelitáné zapsali na panství svém v dobrou paměť lidu. A ze všeho, co uvedeno, vidno, že se jim jednalo o povznesení všech poměrů lidu jim svěřeného!

Toť tedy nová vrchnost seděním na zámku Kvasinách, toť noví sousedé rytíře Jana Cornelia z Connei! A my již víme, jak pan rytíř »na zámečku« byl z jejich příchodu potěšen! Z prvu věru zle láteřil a vykřikoval, i že prý — by mu bylo lépe, kdyby ležel vedle Donína! A »ta Pernštejnka«, ta »abatyše« také dostala svůj díl! S takovým člověkem, jakým je on, válečník, rytíř, zeman, nechtěla sdělit panství; ale dát je těm »planďákům«, to ano! Měla ona pro něho nějakou čest? Dřív místo zálety odbyla ho »roraty« a teď místo k světu podobné vrchnosti dosadí sem kláštérníky! Eh, šlak ji měl trefit dříve, nežli mohla podepsat takovéhle věnování!

Tak zlobil se Connei a ulevoval své zlosti. Ale, ač byl rodem Vlach a tím také ohnivější a hned prudkým hněvem vzplanul, přece i u něho byly chvíle, kdy se ztišil a také jiným úvahám byl přístupným. A někdy také jak prudce soptil, tak náhle zas ztichl. A tak tomu bylo i při té nevůli proti novým majetníkům na Kvasinách! Pojednou si vzpomněl, že jednou, ano, to bylo tehdy, když byl se svou družinou na pochodu do Čech, setkal se kdesi dole ve Štýrsku s klášterníky, kteří na něho dosti dobrý dojem učinili. Ne, nebyla ta vzpomínka pro Conneie a jeho družinu nikterak čestnou, protože zle se odměnil i on i jeho soldateska za pohostění bodrých klášterníků. Nechali se na svém pochodu vyčastovati a libovali si, jak mniši s úsměvem a štědře vše snášeli a pak se svolením svého náčelníka Conneie, jemuž z kořisti připadl lví díl, klášter vyrabovali. Ano, Connei vzpomíná těch mnichů, kteří při tom častování tak se usmívali a sami přisluhovali a nalévali a jen se usmívali, ovšem dotud, dokud nepoznali, že jest jim jednati i s loupeží schopnou sebrankou a nectným jejím velitelem. A Connei vzpomíná, jak si to pak po vykořistění kláštera liboval a jak se divil, co že všechno v tom klášteře bylo nashromážděno! A z toho vzešlo v něm domnění, že po klášteřích všude všeho dost! Neuvažoval, že zejména tehdy zásoby všeho byly jenom v bohatších klášteřích, a že bylo nutným požadavkem doby, aby tam byly. Tehdy byly kláštery útulkem všech, kteří jsouce na cestách, potřebovali oddechu, odpočinutí, občerstvení i posily nejen v duševním, ale i tělesném ohledu. Na klášterní dveře přicházeli cestující velmožové, potulní umělci, poutníci, chuďasové a všem těmto kynulo zde pohostinství bez ohledu na osobu lidskou. Ovšem každý se milým hostitelům tak neodměnil jako on sám a jeho družina. A každý také z toho nevyvodil ve své mysli tak křivé domnění jako zase on sám! Ale tohle křivé domnění jeho, že po klášteřích všude všeho dost, způsobilo, že rytíř Connei ve svém soptění proti novému sousedstvu ztichl. Při vzpomínce na vlídné hostitele tam dole napadalo ho, proč že by i tihle klášternící nemohli se usmívat, poveselit se. A když tam dole všeho dost — proč by i tady ne? A tito mají panství. Přistěhovali se prý sem najednou tři: převor a dva kněží! Přece nebudou žít na zámku

jako vrchnost — zrovna tak uzavřeně jako v klášteře! Eh, kdo ví, jest-li se z toho nového sousedství nevyvine třeba dost veselé a tedy lepší spolužití nežli bylo »s tou abatyší!« A Connei dostával jaksi zálusk na novou klášterní kuchyň na kvasinském zámku. Ale ne — sám se pro to spolužití nepodrobí — nesníží, aby on první začínal! Až jak se noví páni k němu ukáží. Za tím pak je bude dobře pozorovati. — A Connei nařídil svým »chlapům«, aby pilně pozorovali, co a jak je s těmi Karmelitány na druhém díle panství.

Avšak dříve ještě nežli mohli co »chlapi« vyzvěděti a donésti, měl milý rytíř »ze zámečku« se vše dovědět, po čem nejvíc toužil, z pramene nejčistšího, totiž z úst samého mnicha Karmelitána.

Přihodilo se, že »chlapi« provedli nehezkou zlovůli na území nových pánů, jimž spílali právě tak, jako to z počátku činil jejich pán! Tito jako bývalí vojáci z družiny svého nynějšího pána měli se věru u Connea dobře! Rytíř, jenž nepřál lidu a říkal, že každý žoldák u něho platí víc než sto zdejších lidí, ten věru své »chlapy« v ničem nezkrátil. Ale ono je to přece někdy svádělo, aby si zahýřili i mimo »zámeček«. — Tak provedli mnohdy i na cizopanské půdě leckterou darebnost. A tam »na staré hospodě« v podsíni na solnickém náměstí, (to náleželo už do dílu nové vrchnosti), avšak je tam ve štítu zděném dosud starý máz; tam »na tě staré hospodě«, již udržel bývalý pravováreční měšťan (ze všech zbylo jich v Solnici dvanáct) a ctihodný konšel města Jiřík Doubravský; tam bývávalo dobré pivo a jak vždy veselo! A Conneimu jednou brzy po příjezdu nové vrchnosti nebylo »s chlapy« jaksi do řeči a »chlapi« si pomyslili svůj díl; a když rytíř se odebral nahoru do svých panských síní, smluvili se a pak vyrazili ven »ze zámečku« a na podsíň a »na starou hospodu«. A brzy jich tam bylo plno. Popíjeli chvatně a brzy i řádili. Přítomní sousedé vrtěli hlavou nad tím řáděním a raději se rozcházeli. Vážný hospodský Jiřík Doubravský dlouho trpělivě snášel výbuchy jejich svévole, ale když došlo k nadávkám a spílání proti nové vrchnosti, ozval se a dával rozpoutancům výhost. Ale se zlou se potázal! Když nechtěl nalévati, nalévali si »chlapi« sami; když pak je zhurta z hospody vykazoval a domů posílal, »chlapi« se rozkřičeli, on že musí s nimi! A nic s nimi nezmohl ani noční serbus města, Jakub Lukavský, ani domácí lid! Výtržníci násilím vtlačili počestného souseda konšela a hospodského Jiříka Doubravského mezi sebe a zavlekli ho »na zámeček« a tam ho zavřeli. Tam dole v tmavých kobkách v zadní části panského sídla Conneiova. —

Ve městě ovšem byla z toho veliká nevůle, ano pozdvižení, chlapi sic hospodského z rána propustili, tím však nebyla odstraněna urážka, jež stala se celému městu od cizopanských zřízenců osobě čestného konšela. A jednosvorně pronášeno mínění, že kdyby se tohle nechalo bez povšimnutí a bez ohražení, »chlapi« by mohli troufati si dále ještě víc na úkor pokojných občanů města. A zpráva v této svévoli donesla se i na Kvasiny. Dlel tu tehdy sám převor P. Thadaeus a Sancta Maria pro urovnání poměrů spojených s převzetím panství, maje k ruce a pomoci

dva kněze, P. Sigmunda a Modesta. Tím tedy zvěděl i sám převor o svévoli hrubých žoldáků rytíře Conneie. — Zachvěl se, ano trhl s sebou tak, jako když poprve slyšel, že je sousedem jejich panství Jan Cornelius Connei, jehož jméno mu připomnělo teď i tedy v Čechách tolik a tolik trpkostí. Ale přemohl své pohnutí a již rozhodoval: »Jsme vrchností, a ta má povinnost bráti své v ochranu! Bratře Sigmunde, dojdeš na Solnici a předneseš našemu sousedu důtklivé ohražení proti podobným výstupkům. Projádři mu je mírně, možno, že rytíř o tom ničeho neví, ale slyšíš, s důrazem, s důrazem, však ty to umíš, aby se něco podobného neopakovalo!«

A tak ocítil se mnich Karmelitán »na zámečku«. Přišel zcela prostě: pěšky, skromně! »Mám ti urozený a vzácný pane vyříditi,« začal před rytířem, když k němu byl uveden, »jednak prvý sousedský pozdrav a jednak také projev hlubokého zármutku, jakož i trpkého politování ze strany našeho otce převora nad tím, že hned počátek našeho sousedství porušen byl výtržností na území našeho panství sběhlou a i násilím, jehož se na klidném občanu našem tvoji zřízenci, urozený pane, dopustili.«

Connei díval se na mladého kněze překvapen i udiven již proto, jak ten kněz se mu prvé představoval! Teď, když ho slyšel, jak ve svém vyjádření spojuje skromnost i úctu k jeho osobě a při tom — byť klidně, přece s jakýmsi důrazem podání své vyřizuje — teď vytřeštil na kněze Sigmunda oči!

»Ty — ty že přicházíš proto — povídal mi jeden z »chlapů« cosi o tom — jaké pak o něčem takovémhle řeči — a ty že, otče kněže, k vůli tomu?«

»Jest to, urozený pane, naše povinnost,« odtušil zase klidně Sigmund, »převzali-li jsme výhody z panství vyplývající, převzali jsme i zodpovědnost za ty, kteří nám jsou svěřeni. Jest nám, urozený pane, ovšem povědomo, že jsi zřízence své k podobnému výstupku neposlal, a že ona svévole stala se mimo tvé vědomí, než jakobychom i my cítili se odpovědnými za to, kdyby cos podobného někdo z našich, byť i také mimo naše vědomí, spáchal, tak ovšem nemůžeme ohražení své proti zmíněné svévoli nikomu jinému přednésti, nežli právě urozenosti tvé, jež je také za své zodpovědna.«

A kněz Sigmund tím svým klidem a skromností Conneiho přímo odzbrojoval. Kolikráte chtěl zámečský rytíř do vývodů toho mnicha vybuchnouti, nezmohl se však na víc, nežli že řekl: »Nu ano — ano — ale — proč — takovéhle kroky k vůli jednomu z tam těch — lidí?«

»Jedná se, pane urozený, o muže, jak jsme doslechli, počestného; jedná se o konšela zdejšího města. A kdyby i šlo o kohosi jiného — urozený pane, na našem panství, toť vůle otce převora, i žebrák má býti chráněn před svévolí!«

»Ah — ah,« vzchopil se teď Connei k důraznější odpovědi, »ah vy chcete tedy zdejší lid bráti v ochranu! O tomhle také cosi švitořila ta — Febronka!« Bodejť byste vy nemluvili tak jako vaše dobroditelka! Ale to jsou nesmysly! My, my vojáci máme z toho pravý rozum! My víme, že na český lid se musí jen s děsem a hrůzou!«

»Ne — ne,« odpíral sic skromně, ale ne bez rozhorlení kněz Sigmund, »ne, urozený pane, to není pravda! Zdejší lid, jako vůbec v dobách těchto celý český národ, je nešťastný, a kdo nešťasten, nezaslouží, aby se na něho šlo s hrůzami! Spíše je povinností těch, jimž je hřivna správy lidu svěřena, přichýliti se soucitem k nešťastnému!«

»Co? — lid český že je nešťastný? Jaké to nápady? Každému se děje, jak toho zasloužil!« —

»Než právě, urozený pane, lid zdejší si nezasloužil těch nynějších trpkostí! O zdejším lidu to zejména víme od naší vznešené dobroditelky a o tom všem prostém a pracovitém a při tom zbožném lidu českém víme to i odjinud! Ne, lid sám o sobě — ve svém celku — až na některé, neblaze svedené jednotlivce se v předešlých zmatcích neprovinil ničím! My, máme-li míti jako křesťané soucit i s těmi, kteří na cestě života svého poklesli, čím více máme míti soucit s nešťastníky bez viny? Či, urozený pane, můžeš ty dokázati zdejším lidem jakou vinu? Ty přece vše více a déle znáš, než-li my! Či když ty a Donín ujímali jste zdejší zboží, setkali jste se s jakým odporem tohoto lidu?«

»Ha, co to mluvíš kněže?« rozkřikl se teď Connei, »my dva jest-li jsme se tu setkali s odporem? Já a Donín? — S odporem?« A Conneimu bylo na jednou z hněvu do veselí! »To by tak, aby se odvážili, ještě odporovat! Je vidět, otče kněže, že se na všechno díváš svýma klášterníma očima! Nemáš zkušenosti! A Donína jsi také neznal! Brachu, to bys viděl, jak uměl s lidmi točit? Ha — ha! Mně a Donínovi někdo odporovat! Ti by teprv poznali, zač je toho loket, ty bychom natřásli! Bodejť by se opovážili! Ale víš co, otče, když se těch lidí tolik zastáváš — vyjeď si se mnou kamkoli mezi lid, a budeš vidět, jak zalízá, ale jak mu při tom z očí šlehá — vzdor!«

»A ty urozený pane,« na ráz odpovídal kněz Sigmund, »nevíš, že když bušíš kladivem do kovadliny, že i z té kovadliny srší jiskry? Ty nevíš, že když rozčeříš klidnou hladinu a zkalíš čistotu vody, že i na tebe bláto stříkne? Za rány, pod nimiž se kalí štěstí lidu toho, co si má dát než zasršení vzdoru, než bláto hanlivých řečí o tobě, když jsi vzdálen! Vím, co o Donínovi lid i po smrti jeho mluví! Vidíš pane; to bláto, jež vytrysklo na povrch, vytrysklo proto, že on nejvíce život zdejšího lidu kalil! O urozený pane, nechtěj, aby zdejší lid byl stále jenom kovadlinou, jenom stále hladinou, již může svévolně kdokoli rozčeřovati a kaliti, nechtěj být stále sám tomu lidu kladivem i kamenem, ukaž mu, že máš také srdce a místo jisker vzdoru zazáří ti vstříc toho lidu vděk. A když by i někdo lásku tvou neuznal, ty, urozený pane, budeš míti blahé vědomí dobra v srdci svém a hřích bude mít ten, kdo dobra neuznal.« —

Connei chtěl na tohle něco hodně nevrlého odpověděti, ale zadíval se na kněze, řeholníka a zarazil se! Mladý kněz, jenž tak nadšeně k němu teď promluvil, stál tu proti Conneiovi ještě jako tím nadšením ozářen — a usmíval se? — A ten úsměv připomněl Conneiovi úsměvy těch mnichů dole na jihu, připomněl mu jeho domněnky o blaho bytu klášterníků a to všechno, na čem Connei ve své mysli zbudoval možně dobré a veselé spolu-

žití i s těmihle mnichy! Proto odpověděl knězi zcela mírně a i sám se při tom usmíval. »Inu — víš, — důstojný otče, víš, ty umíš krásně mluviti, jsi asi, viď, dobrý kazatel, ale — ale no povídám, vy všechno tady ještě neznáte — a až poznáte, budete třeba jinak mluvit! Nu a nechme už těchhle řečí! Poselství jsi již vyřídil, prosím, pojď jen dále a — tu si usedni! Jsi, důstojný otče, mým hostem! Snad nezhrdneš?«

»Díky, urozený pane,« odtušil zase klidně Sigmund, »díky za čest mi nabízenou, nesmím však pozvání urozenosti tvé přijati dotud, dokud nemám odpovědi na ohražení Otce převora v příčině známé svévole tvojich zřízenců!«

Connei s sebou nemile trhl, ale přemohl se znova. »Nu — ano, — ano, když tedy na tom tak trváš, tak poručím svým chlapům, aby něco podobného si už nedovolovali a zejména nikdy ne na pozemcích vašich. Snad mi věříš, že tak učiním.«

»Vím, že rytířské slovo a rytířský skutek, urozený pane, jdou vždy těsně vedle sebe. Díky ti pane! Jsem povděčen, že smím přinésti takovou odpověď Otci převorovi.«

»Nu, tak vidíš, důstojný otče, ját nejsem tak zlý jak, myslím, »ta Pernštejnka« o mně mluvila! I se mnou lze mluvit! A s vámi podle všeho také! S tou, to nebylo nic, s vámi snad bude jinak a líp! Máte sic své zásady, od mých různé, nu, nechme si každý své, ale buďme si sousedy! Nu — nemám pravdu? A což, otče abychom si na to své sousedství připili? Pravil jsem, že jsi mým hostem! Smím ti nabídnout číši vína na to dobré sousedství?«

»Děkuji ti, urozený pane, již předem a jsa potěšen blahovůlí tvojí, chci rád osměliti se a pronésti svůj skromný přípitek na tvoje zdraví!«

A hned zde bylo víno, číše a zákusek! Víno se zaperlilo a rytíř i kněz si přiťukli. Connei se rozplýval! Byl si jist, že tímhle přibližuje se onomu vysněnému spolužití s veselými kláštérníky!

»Nu a víš-li co, otče — počínej si tu jako doma, pij a lépe pij a ne tak, tak jako panenka, mne brachu při víně šetřiti nemusíš, jsem jím dobře zásoben! Jen pij a na cestu na Kvasiny tak hned nepomýšlej! Nepropustím tě odtud leč hezky dlouho po obědě. Však dal jsem rozkaz, aby nám připravili srnčí kýtu, uvidíš, otče, jak i já mám dobrou kuchyň! Ano — ano netrhej s sebou ani hlavou nepokrucuj — už je to, zůstaneš se mnou na oběd! Prosím, zvu tě uctivě i po sousedsku zároveň!« —

»Ach díky, díky, urozený pane,« mohl se kněz Sigmund konečně chopiti slova, »díky ti za tolik laskavosti! Než odpusť, vyhověti jí, je mně nemožné! Nemohu jinak, než prositi tě, abys mne tohoto tak milostivého pozvání dobrotivě sprostiti ráčil!«

»Proč —« trhal s sebou Connei.

»My Karmelitáné máme, urozený pane, v řeholi své pravidlem, že nesmíme nikdy masitých pokrmů požívati. A naše přísné posty vylučují všechno účastenství při hodech. Vidíš tedy, pane, že tvého, tak dobrotivého pozvání přijati nesmím!«

Zámečský rytíř zadíval se na kněze Sigmunda přímo vyjeveně a učinil posuněk, jakoby chtěl zachytiti něco — něco, co se mu tak najednou ztrácelo a ztrácelo na dobro!

»A tak prosím tě,« vyhrkl podrážděně, »co vy Karmelitáné s tím panstvím chcete dělat, když nepožíváte masa ani nestrojíte hodů?«

»Víš sám, urozený pane,« zase klidně rozhovořil se kněz Sigmund, nedbaje podrážděnosti svého hostitele, »ano víš sám, že panství jest vyssáto a že nás to bude státi mnoho obětí, nežli je spravíme! A pak! My nemáme jiného jmění! Údělem naším je chudoba. Dostali jsme před lety v Praze klášter pod Petřínem. Klášter i kostel bez jmění i nadací. Byli jsme, jako i tomu tak dosud, odkázani pouze na almužny a dar. Ano, urozený pane, chudoba, vedle práce duchovní i práce rukou s ní spojená a sbírání almužen — toť naším jediným bohatstvím! A panství toto přijali jsme tak pro sebe jako abychom sem vnesli řád, pokoj po rozrušených dobách a zřízení všeho, co by bylo k zvelebení této části české vlasti, jež je i nyní naším domovem a naší vlastí. A bude-li kdy, pane, držení tohoto panství pro nás s užitkem, věř, že tím užitkem pro nás bude jen chléb, mléko, ryba a zelenina a co nad to, že bude jen ku podpoře všeho dobrého a užitečného a také k podpoře chudých našich bratří!« — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

»A — to se to nynější sousedstvo pěkně vybarvuje!« ulevil svému zklamání a rozdurdění Connei, když kněz Sigmund jak uctivě a skromně přišel tak zase odešel! »To to jde s Kvasinami hodně s kopce! Já snil o hostinách u převorského stolu a — on je to stůl žebráků! Kdyby k nim člověk přišel, pohostí ho kusem chleba, mlékem, rybou a zeleninou! Pěkná to vrchnost! A já pro dobrou vůli s takovými — dám upraviti nejlepší srnčí — dám přinésti nejvzácnější víno! A vida, ani nedopil ten žebravec!« A Connei pohrdavě odplivl a raději sám zapíjel své rozmrzení. A prázdnil korbel za korbelem! »A já — já s ním, jednám jako s máslem! A nechám, nechám si ho tady kázat — eh, počkáte si, vy žebraví bosáci, abych já tak jednal, jak vy byste kázali! Nu bodejť, bodejť vy sami žebráci, bodejť byste nebyli k lidu, když jste s ním jedna spřež — ale já Connei, ja rytíř — voják, dobyvatel, vítěz, já něco víc! Já se nesnížím až tam, kam vy, žebravci, byste chtěli! Lid prý říká, že tady nahoře hromy — nu dobře, když hromy, tak hromy budou buráceti zase a navzdor tam těm žebrákům!«

Tak vysoptil Connei zlost nad tím, že neprovedly se mu jeho úmysly, jak spolužíti s novou vrchností. A v takovéhle náladě býval teď často.

Otcové Karmelitáné hned z počátku činili kroky k blahodárným dalším činům. Čím dále tím více ukazovali, že jim jde opravdově o to, aby zapadlý, zpustošený zdejší kraj zvelebili v celém tom okruhu, jejž panství jejich zabíralo.

Lid ihned spozoroval, že Karmelitánům jde zcela upřímně o zlepšení jeho poměrů. Zase platilo »dole v Solnici zvony!« A také zase opakovalo, nad čím Connei byl kdysi tak rozlícen a proč chtěl proti »té Febronce« zakročiti! Lidé přebíhali z panství Conneiova pod mírnou vládu mnichů. A zámečský rytíř mohl hranice panství svého střežiti jak chtěl, nic mu to nebylo platno!

Poddaní mu přece utíkali. Někteří raději opustili i své živnosti a dali se do služby při dvořích Otců Karmelitánů.

Možno si domysliti, jak rozlíceně poslouchal tyto zprávy ten, jehož se útěk dotýkal nejpředněji a nejcitlivěji.

Když chtěl rytíř Connei zakročiti už za Pernštejnky, proč by také teď nezakročil? Že by teď něco těm žebravcům slevil? A má k tomu právo! Oni jak se přišli dohlašovat k vůli tomu — šenkýři Doubravskému! A tu šlo jen o jednoho! A jemu jde už o tolik a tolik poddaných! Ne a ne, nesleví těm bosákům! Však jim ukáže svou moc, — však je zkrotí!

A Connei v jeden den, když zas ho došla zpráva o útěku celé poddanské rodiny, rozlícen poroučel svým »chlapům«, aby si vyčistili a do pořádku dali někdejší vojenská ústrojí a zbraně, že po vojansku s ním potáhnou na Kvasiny, aby se vším důrazem zakročilo se proti mnichům, kteří mu kradou jeho poddané.

Brzy potom »zámečský rytíř« vytáhl v čele svých vyzbrojených »chlapů« na Kvasiny.

Lidé v Solnici žasli, vidouce pana rytíře na komoni právě tak vypraveného, jako když jel k Frebonii z Pernštýna a žasli ještě víc, když za ním ze brány zámečku vyhrnuli se »chlapi« taktéž po vojansku vypraveni, až po uši vyzbrojení se šavlemi po boku a s těžkými mušketami na ramenou. A užaslí dívali se, jak celá ta družina s jakýmsi kvapem žene se ke Kvasinám, jako proti nějakému nepříteli. Na zámku kvasinském byl úžas ten ovšem ještě větší. Rozezlen vjel Connei do otevřené brány zámku a v patách za ním vpadli do nádvoří před zámkem jeho žoldáci. A jako jejich pán sršel blesky hněvu, tak i oni pohlíželi jako výrové, nic jinak, než jakoby ten kvasinský zámek už i očima chtěli ztroskotat.

Nebylo divu, že hospodářský správec i zámecký písař dívali se na ně polekaní!

Ale již tu byl známý kněz Sigmund. Dlel tehdy zase s otcem převorem na Kvasinách! — A kněz Sigmund ukláněl se již zdvořile a uctivě před rytířem, nic nedbaje zlobného vzhledu jeho i zbrojnošů.

»Budiž nám vítán, urozený pane, a již předem buď ti vzdán dík náš, že návštěvu k nám konáš, pro nás tolik čestně, v čele své stkvělé družiny.«

»Chlapi« při zmínce o skvělé družině polevili jaksi ve vzdorném pohledu, drželi se přece však ještě přísně, čekajíce, jak si asi pán jejich bude počínati.

»Tady uctivá řeč neplatí,« zahromoval Connei z koně — »nejdu na návštěvu — jdu se hlásit o své právo, které vy Karmelitáné, dost hanba, jako na mnichy, svévolně rušíte, přechovávajíce na svém zboží přeběhlé moje poddané. Ano, pro mé, vámi porušené právo jsem tady dnes já i moje družina!« A Connei křičel tak, že hlas jeho donikl až nahoru do komnat otce převora v prvém poschodí.

Chtěje zvěděti, co že se to v nádvoří děje, přistoupil otec převor k oknu a díval se tam od těch z důlí nepozorován v nádvoří na tak hlučnou návštěvu.

»Ach, toť Connei, ano skutečně Connei,« zašeptal otec převor rozechvěně a již odvracel se od okna. »O každé ze zdejších svých návštěv si umiňuji, že se mu vyhnu, aby se nezdálo, že ho vyhledávám, že chci vyčítati — a teď on sám zde — zde — a snad nebude možno se mu vyhnouti! Po tolika letech, Pane Bože, jaké to setkání! A tady — právě tady! — Kdo — by si to byl pomyslil?« A otec převor zapadl v teskné přemýšlení. — Dole pak ještě Connei hromoval a škaredě do toho jeho »chlapi« vzhlíželi.

Kněz Sigmund nechal však rytíře vyburácet. Když se vybouřil, řekl mu klidně, ano s úsměvem: »Ah tak, urozený pane, ty máš proti nám jakousi stížnost! Oh prosím, prosím, nedomnívej se o nás, že bychom v tom, stalo-li se co vinou naší, nedali zadosti učinění! Prosím račiž, urozený pane, dobrotivě sestoupiti a odebrati se k otci převorovi, s ním zajisté se nejlépe dohodneš!«

»A to také udělám, a i na toho tvého otce převora si dojdu,« chutě a odhodlaně přisvědčil Connei.

»Račiž, urozený pane, račiž!« pobízel kněz Sigmund, »naši lidé se o tvoji družinu i o tvého koně dobře postarají, buď ujištěn« a pak spěchal k otci převorovi oznámit mu návštěvu souseda z hoření Solnice.

»Jsem již na ni připraven, viděl jsem pana — ano viděl jsem ho již oknem,« — odtušil otec převor jaksi s klidem, bylo však znáti, že se přemáhá a že se snaží utajiti prudké rozrušení své mysli!

A již tu byl Connei! Přišel zhurta a také tak chtěl si tady spustit, ale otec převor ho předešel. Budiž mi vítán, pane rytíři Connei z Vareze,« zaznělo Conneovi vstříc, a to v nejčistší vlaštině z úst převorových.

»Ah, ten převor mluví tak čistě vlasky a co, co to praví! »Z Vareze, z Vareze«, co to znamená a jak to, že tady v této končině zaznívá k němu zvuk jména jeho rodiště? Kdo zde a jak by to mohl věděti, kde on se narodil! A jak, jak že té známosti nabyl tenhle převor? A Connei zapomněl, jak i zde před převorem chtěl zabouřiti a vyjeveně, s úžasem zadíval se na kněze, jej tak vítajícího! — Viděl, viděl vysokou, ano vznešenou postavu štíhlého kněze v klášterním hávu se škapulířem na prsou! Kněz ten je již šedivec a ve tváři poněkud pobledlý, ale oko, oko jeho má ještě jiskru a svit svěžesti. A kdo, kdo že to těma dvěma zraky se k němu hlásí? Nekliden, rozrušen a nejist dívá se Connei na převora, jenž tu stojí vysoký, štíhlý i při těch šedinách nesehnutý a jak se zdá s klidem, a jemuž jen ruce, z nichž jedna opřena o křeslo a druhá oddaně na škapulíři na prsou spočívá, se zachvívají!

A rytíři se zdá, jako by ještě síní zněla slova »Budiž mi vítán, rytíři Connei z Vareze!« Oh, jak to, že tenhle kněz převor z Prahy zná jeho »Vareze?«

Otec převor pozorovav rozpaky Conneiovy, dí nejlaskavěji: »Ty mne, pane, nepoznáváš? Či nevzpomínáš již na tu, druhdy ti známou a jak jsi říkával, tak drahou villu tam pod Monte Tičino nad

řekou Ollonou, řítící se v nádherné naše jezero? Či nevzpomínáš již na jméno Nunziaty di Alseri?«

Connei zavrávoral! Co z toho, že tady zaznělo k němu jméno jeho rodiště a z toho pohledu převora tak jasně a nejist tušil — to teď nad ním jako vybuchlo! A on něco podobného zde nečekal; byl překvapen, a tedy bez síly a moci! Ano, zavrávoral a nebyl schopen slova.

Otec převor pokračoval: »A nevzpomínáš na starého slabomyslného otce Nunziaty, na Alberta d'Alseri? Ti dva ti přece byli kdysi vším! Hodila se ti, pane, k Tvým účelům i bezměrná láska Nunziaty, jakou ona k tobě zahořela i slabomyslnost otce Alberta, jenž ti slepě důvěřoval! Mne, mne jsi si ty, jako vůbec vy všichni tři, mne jsi si málo všímal! Proč všímati si bledého, snivého mladíka, jehož jedinou myšlénkou byly knihy, a jehož s Nunziatou, když jste byli nejveselejší, jste už tehdy nazývali kláštérníkem!

»Donato di Allseri a tady?« vykřikl zděšeně Connei a zas byl jako přimrazen.

»Jmenuji se nyní klášterním jmenem Thadaeus a Santa Maria,« odtušil otec převor, »jméno Donato di Alseri už pohřbeno, a věř, že jsem si, pane, přál, aby už i ty vzpomínky, jež k tomuto jako i ke tvému jménu pojí, také byly pohřbeny. Ale Bůh usoudil jinak. Viď, že jsi si nikdy nepomyslil, že se kdy se svědkem minulosti své setkáš, a já, věř, také ani ve snu se nenadál, že se kdy uzříme spolu v životě! A hle, úzké sousedství našich panství nás zase sblížilo. A věř, že jsem už dávno věděl, že nynější Connei ze »solnického zámečku« je totožným s tím tehdejším tam dole v mojí domovině. A já, pane, ty víš, já tě nevyhledával, já sám podnětu k tomuto setkání nedal. Až tys přišel sám!«

O, že se mu toho chtělo sem jezdit! S takovou slávou vyjel a teď — teď má vyslechnout vzpomínky na to, co ho drtilo až téměř k zemi, protože v tom všem je kus nectné, hanebné jeho minulosti. To prolétlo teď myslí rytíře Conneie. Cítil, oč lépe by pro něho bylo, kdyby jako ho převor nevyhledával, i on tak byl jednal; cítil, jak by mu bylo snáze, kdyby teď tak mohl utéci ale ne — nemohl se teď, jak tu stál, vzchopit vpřed ani vzad! Ti, kteří jsou silnými a bezcitnými, když jiným protivenství a utrpení strojí, bývají největšími slabochy, když cítí a vidí že na jejich hlavy valí se následky a výčitky jejich zločinů! A Connei sám věděl nejlépe, co vše mu mohl bývalý Donato di Alseri, nynější převor Thadaeus, vyčítati. A i toho si byl vědom, s jakýmže důrazem a s jakým rozhořčením mohl a směl všechno právo k tomu maje, tenhle převor, jemuž on tolik ublížil, zahrnouti ho nejpalčivějšími výčitkami! A zatím on tak klidně a mírně připomíná mu tam ten ráj nad Ollonou, v němž on byl — hadem. A ta mírnost kněze převora Conneie přímo odzbrojovala!

Ano, mírně pokračoval převor dále! »Tedy tys přišel sám! A řekni, pane, zda-li není líp, když tak hned při prvém setkání se domluvíme, dopovíme si tak celou tu neblahou historii, jež nás obou tolik se týká, nežli abychom snad se setkali, poznali, a měli se domluviti za okolností jiných a pro nás oba, však ti

je naznačím, mnohem nepříznivějších! Jsme tu sami dva a věř mi, pane, že jsem dalek již toho, abych co drsně vyčítal, a zmínil-li bych se i tak letmo o něčem, co by se ti zdálo jako výčitkou, při této záležitosti se tomu zcela vyhnouti nelze, tedy věz, že také dalek jsem toho, abych tě tím dohánět k nějaké zodpovědnosti nebo k nějakému vyrovnání! Povím ti z toho, co nás obou se týká, to nejnutnější, a pak, pane, bude mezi námi jasno, a věř, že už nikdy z mojí strany nebude jakéhosi o tom připomenutí! A prosím pane, nepostávej tu tak rozpačitě zaražen, prosím — tu křeslo — usedni — usedni.«

Connei usedl mlčky jako stroj a zapadl ve křeslo.

A otec převor zase pokračoval. »Připomenul jsem ti, pane, naši krásnou villu Alseri. Víš, proč jsi tam přicházel, víš komu jsi také byl vším! Má sestra Nunziata viděla v tobě modlu a tobě byla hříčkou, slepě ti důvěřující. A stala se tvou ženou! Zářila tehdy štěstím. A tys také zářil, viď? Zdálo se, že všechno štěstí tebou sneslo se v náš dům. A proto štěstí byl i všecek tvým otec, nebohý vůči Nunziatě i tobě slabý otec můj. Ale tebe poutal klidný rodinný život jen na krátko. Vyšlo brzy na jevo, čehos chtěl dosíci sňatkem s Nunziatou! O jmění rodiny naší ti šlo, abys mohl vésti volný život zhýralce. Nunziata byla tvou, slabého neprohlídavého otce našeho dovedl jsi kolem prstů ovinouti a já nepřekážel! Byl jsem zabrán ve svá studia, po jiném světě a životě jsem netoužil, a také neuměl v něm se pohybovati. Tvým úmyslům i tvým choutkám se tedy vedlo dobře. A ty zdarem tím spit a pustými lichotníky, kteří s tebou na úkor našeho jmění řádili, obklopen, jsi stoupal v zhýralostech výše a výše — až tam, kdy tolika nectnými skutky poskvrněn, byl jsi nucen prchnouti! — Ano, prchl jsi! Opustils Nunziatu, ženu svou, tolik tě milující! A tys dobře znal její tajemství, jež ji nevědoucí, kam že jsi až zašel, tolik blažilo; tys tedy dobře věděl, že opouštěje ženu — opouštíš i matku! Prchl jsi — a za sebou jsi nechal trosky našeho jmění — žalem schváceného našeho otce — a Nunziatu, blízkou zoufání.« — — —

Otec převor si oddechl, jako sobě oddychává ten, jenž je rád, že něco těžkého se přes hlavu jeho přeneslo.

Connei schvácen, ano zdrcen zapadl ještě více ve křeslo a jen těžce odsupoval.

»Nic, žádné těžkosti z toho,« konejšil ho převor, »poznáš, že ti odpustila i ona, jež pak k vůli tobě nejvíce trpěla, Nunziata! A já, jenž trpěl a strádal s ní i s otcem a za oba, vidíš já neklnu! Už dávno a dávno složil jsem vše na spravedlivá a milosrdná Boží ramena. Ano, pane, já trpěl a strádal za oba: za Nunziatu i za otce! Sám nevím, jak se stalo, že já, neznalý všech životních poměrů, tak odhodlaně jsem se pustil v zápas s tím, co po útěku tvém rodině naší hrozilo! Bůh mne sílil v odhodlání mém a mocní přátelé přece nedopustili, abychom byli nuceni chopiti se žebrácké hole! Byly to starosti, byla to práce, že já, mladý muž, jsem při tom sešedivěl. Nebylo divu! Doma z utrpení otce i Nunziaty a mimo dům zápas, jak udržeti to, co se jen už z trosek dalo zachrániti! — — — Zachránil jsem čest rodiny tím, že všichni tři věřitelé byli vyplaceni, třeba že

my pak zůstali chudými! Ze všeho bohatství rodiny zbyla nám známá ti villa nad Ollonou a zapadlý dvorec při ní. Byl jsem nucen i rukama svýma pracovati, aby otec i Nunziata měli aspoň nejnutnější ošetřování. Ano, zbylo nám jen tolik, že jsme měli nejnutnější a nemusili být jiným k obtíži. A když vše bylo urovnáno — odešel otec! Trápil se, že ti tolik důvěřoval, ale věř, odešel tiše — bez výčitek! A za několik dnů po pohřbu narodil se Nunziatě tvůj syn! Dostal jméno tvoje, Jan Cornelius. Nunziata jinak nechtěla. I po tom všem milovala tě přece a ještě! Ano, přišel na svět tvůj syn, ubohý, slaboučký tvor, jehož otec byl v oné chvíli Bůh ví kde, a jehož matka brzy po jeho narození těžce onemocněla! Jak nesnadnou prací bylo, dítě to při životě zachovati! Ale s pomocí Boží podařilo se nám to přece. Chlapec byl slabý a útlý, ale přece, když dorostl tří let, počaly mu rozkvétati po líčkách růže. Za to jeho matka vadla a vadla od chvíle tvého uprchnutí! Nunziata cítila svůj konec, smířila se s Bohem — a posledním jejím přáním bylo, abychom ji dopravili sem do háje při Olloně, kde se s tebou poprvé setkala. Pak tiše zemřela, posílajíc ti v neznámou dáli své odpuštění.« —

(POKRAČOVÁNÍ.)

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

[Pokračování.]

Druhé jednání.

(Útulná světnice na faře s obvyklým vyzdobením: kříž, kropenka, svaté obrazy; v popředí stůl.)

Výstup prvý.

(*Poctiva, Strnad, Metelka, Děčinský, Vojáček.* Sedí okolo stolu. *Poctiva a Strnad* starší mužové, ostatní v prostředních letech.)

Strnad. Na pana faráře marně bychom čekali; začneme schůzi bez něho. Šel navštívit nemocné — tak hned se nevrátí. Včera byl zaopatřit Svobodovou — vdovu po bednáři v pivováře. Je prý s ní zle.

Metelka. Můj Bože! Má ještě dvě nedospělé děti — co by si počaly? Nemá na světě nikoho. Kdyby poslali děti na obec, je to jejich zkáza.

Poctiva. Doufejme v Boha, že ubožákům matku zachová — a kdyby ji povolal, dobrodince jim vzbudí. Doufání a důvěra v Boha musí nás, bídné lidi, síliti na tomto světě, abychom se nestali málomyslnými.

Vojáček. Ono je dobře, že pan farář ve dnešní schůzi nebude. Bez toho budeme většinou jednati o něm, a to víte! jaký on je — takový skromný člověk, pravý muž podle slova Božího, jeho levice nesmí věděti, co činí pravice — nic by nám nedovolil, vše by zamítal, čím mu chceme dáti na jevo svou vděčnost, své uznání.

Děčínský. Svatá pravda. Ale nemeškejme — a podle stanov ať tedy pan jednatel začne schůzi.

Poctiva (vážně). S Bohem počni v každé době, podaří se práce tobě (znamená se sv. křížem a všichni s ním). Ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého zahajuji tuto dnešní schůzi. Jak víte, milí přátelé, slaví náš zasloužilý a dobročinný předseda, důstojný pan farář Bernard Prokop, své kněžské jubileum a třicáté výročí svého pobytu mezi námi ve zdejším městě. Nesmíme nechati tyto dvě významné a památné události bez povšímnutí. Měli jsme v úmyslu, oslaviti tato dvě jubilea jen tiše — bez okázalostí — a to zcela dle srdce oslavencova: dobrými, milosrdnými skutky, ale jsme nuceni, mimo tuto oslavu pořádati ještě veřejnou, okázalou. Vím, že tato nebude panu faráři zcela podle mysli — ale, jak pravím: jsme nuceni tak učiniti.

Strnad. A je to také zcela dobře! Neboť kdybychom my mlčeli — věru, kamení by musilo mluviti.

Metelka. Pan předseda náš je příliš oblíben, získal si dobročinností sta a sta vděčných srdcí — jaký div, že se lidé hlásí, že se účastní jeho oslavy.

Vojáček. A potom, spravedlivě řečeno: vedle jeho vděčných ctitelů a přátel starají se o jeho oslavu i jeho nepřátelé. Od té doby, co v tom zdejším listu jsou proti němu stálé útoky, zdá se mi, že má více přátel než-li dřív.

Poctiva (vážně). Ano, ano; i já to pozoruji. Nerad mluvím o takových věcech — ale když »Vzdechy lidu« přinesly zuřivý článek proti jeho oslavě — a tenkráte nebylo o nějaké veřejné nebo okázalé slavnosti ani zdání, vždyť — jak jsem řekl, jsme nic takového nezamýšleli — hlásil se mi kde kdo — skoro všecky spolky, vyjímaje ovšem »Blaho lidu«. Přišli dělníci, kteří jdou s námi — a těch je, bohudíky, hodně — dostavili se ženy, vysloužilci, hasiči, divadelní ochotníci, zpěvácký spolek — a všichni mluvili stejně: co to? vy chcete oslaviti kněžské jubileum pana faráře a jeho třicetiletý pobyt ve zdejším městě a nás jste ani nepozvali? Přišel pan radní Janáček jménem pana starosty; jak prý to je; že na radnici uznávají, že nám jako katolickému spolku přísluší, uctíti svého předsedu; ale zastupitelstvo města prý snad je toho hodno, aby se mu dostalo pozvání. A konec konců: jestli se nespojíte s námi, uděláme tu slávu sami. Osvětlíme město, vezmeme hudebníky, zpěvácký spolek zapěje — no a vidíte, přátelé: tak jsme nuceni, pořádati také oslavu veřejnou.

Děčínský. I já jsem rád — od srdce rád a zvláště když jsem slyšel, že v »Blahu lidu« chystají oslavu redaktoru Jeronýmovi.

Poctiva (pohnut). Vidíte — dobročinnost je semínko, které vzklíčí, kdyby i do nejtvrdší skály bylo zasazeno. A vyroste z něho líbezná květina vděčnosti — jen Bůh vidí do srdcí lidských — ale myslím, že i nejtvrdší člověk, kdyby toho nikdy nedal na jevo, je za dobrodiní vděčen. Vzpomene si po letech, uzná to — a jedna vzpomínka, srdečná a milá, je takovou líbeznou květinou, již nese anděl ke trůnu Hospodinovu. Nevěřili byste, jak se všichni k našemu předsedovi hlásili a vzpomínali, co před lety kdy jich rodičům, dětem, příbuzným dobrého učinil. Často byla to jen dobrá slova — ale i ta jsou vzácná.

Strnad (rychle). A jak vzácná! Jen kdyby každý v rozhodných chvílích života nalezl duši, která by mu dobrými slovy radila, od zlého ho odvrátila.

Poctiva. Marné bylo vykládati, že náš pan farář si takové oslavy nepřeje. To musí být! řekl pan radní Janáček, a tak mluvili všichni. A tak máme oslavu dvojí.

Metelka. A jaká, bude tichá a trvalá, zcela v duchu našeho pana předsedy?

Děčinský. Založíme nadaci pro chudé, práce neschopné dělníky.

Vojáček. Nebo dvě místa v městském chudobinci.

Strnad. Sečkejte! Myslím, že náš Tomáš Poctiva už má něco za lubem.

Poctiva. Ano mám. Víte všichni, že náš pan farář se zvláštní láskou lne k chudé školní mládeži — zvláště k sirotkům, opuštěným, nešťastným. A tu myslím, abychom ku poctě jeho jubilea založili polední útulnu pro mládež — aby tam děti byly v teple, a dostaly i záživnou stravu; — víte, školní děti. Zde je většinou lid dělnický; otec i matka celý den tráví v práci — takové dítě nemá nic, než tu ulici a co na ní, řekněte pro Boha! dobrého vidí? A pak, ta strava! Bídná káva, studený brambor — proto je většina těch dělnických dětí tak zimomřivá a chudokrevná. Provedeme-li ten podnik, můžeme říci, že jsme sloučili skutky duchovního milosrdenství se skutky milosrdenství tělesného — a potom! taková věc nese úroky.

Metelka (povážlivě). Inu, hezké by to bylo — jen jestli to bude možné, taková věc, myslím, je drahá.

Poctiva. Ani tak, jak si myslíte. Jedná se jen o zimu, to je nejhorší doba — řeknu tak od listopadu do dubna. A vedle zlých lidí je i hojnost dobrých lidí — snad je jich víc, jen je třeba klepati na jejich srdce. Ti pomohou. Tři sta zlatých na to už máme — na začátek.

Všichni. Tři sta zlatých? A od koho?

Poctiva. Dobročinnost nese úroky. Poslala je slečna Olbramová.

Strnad. Olbramová? Ta učitelka?

Poctiva. Ano, ta učitelka. Celé své úspory.

Metelka (vzpomíná). Olbramová... počkejte, Olbramová..kdybych jen si mohl vzpomenout.. něco jsem o ní slyšel..

Děčínský. Mně je to také nějak povědomé.

Vojáček. Olbramka přece byla dole na Volšinách; měli tam chalupu. Nevím, kam se rod ten poděl.

Poctiva. No tak vám to řeknu, jsem z vás nejstarší a dobře to pamatuji. Slečna Olbramová má jméno po matce, otce nikdy nepoznala. Matka její sloužila ve Vídni, a tam se jí narodilo dítě — víte, takové nešťastné dítě, které otec zapře a k matce se nezná. Matka zemřela brzy na souchotiny — a dítě — asi čtyřleté — poslali babičce Olbramce na Volšiny. Ale co byste řekli? Bába se nechtěla na dítě ani podivat, ať prý hned oslepne, jestli toho... ani to nevyslovím, jak to řekla — jednou jen uvidí, jak vypadá. Dítě vyhnala, a živilo se jako ten pes, kdo mu co dal; dnes spalo zde, zítra jinde. Zavolali vám Olbramku na obec, na faru, měla potahování u pana okresního, ba přivedli jí dítě i domů

— vyhnala je. Tak se ujala děvčete obec; ale — pohleďte, jak je Bůh spravedlivý! Olbramka vám začala scházet, tratila se, když vycházela z chalupy, držela se zdi — zrak jí slábl, lékařila všelijak, jak kdo radil, a než se rok s rokem sešel, oslepla docela. A tu dítě z obecního domu bylo babičce dobré. Vodilo ji za ruku, milovalo ji, nahrazovalo jí zrak a celý svět — ale netrvalo to dlouho. Jednou našli na mezi uprostřed vonné mateřídoušky starou Olbramka mrtvou — ranila ji mrtvice. Dítě vedle ní hořce plakalo. No — a k tomu se nahodil náš pan farář — co bych dále mluvil? Znáte ho. Děvčete se ujal, poskytl mu přístřeší, stravu, šat — dal je na učitelský ústav — a to je ta slečna Olbramová. »Vzdechy lidu« nevěděly co lepšího činiti, než že všem starostům, předsedům spolků, učitelům a učitelkám poslaly ono číslo, kde byl známý ten článeček proti faráři. A tu slečna Olbramová přinesla mi hned tři sta zlatých — celé své úspory — aby jich užito bylo k dobročinnému podniku ku poctě jejího vzácného dobrodince.

Metelka. To je od ní velmi šlechetné.

Děčínský. Vždyť dobře řekl náš milý jednatel, že dobročinnost nese úroky.

Vojáček. A jaký je stav pokladny?

Strnad (vyjme z kapsy knížku, položí ji před sebe). Dobrý. To víte, zbytečně a na hloupost nic nevydáme. Zde to vidíte (otevírá knížku). Máme uloženo 1236 zl., mimo to pak na různá běžná vydání mám na hotovosti ke stu zlatých.

Poctiva. Tedy ustanovme polovici z uložených peněz jako základní fond na vydržování poledního útulku pro chudou mládež. Dám o tom hlasovati.

Všichni. (zdvihají ruce).

Strnad. Však se najdou dobrodinci, kteří základ ten rozšíří a rozmnoží.

Poctiva. Dá Bůh.

Metelka. Dám dříví, co budu moci, na vaření oběda.

Poctiva. Zaplať Pán Bůh — už to začíná.

Děčínský. A moje žena půjde někdy vařit těm dětem.

Vojáček. Má dcera také — a ze srdce ráda.

Poctiva. Tak ujednáno. Děkuji vám!

Strnad. Prosím ještě něco. Jednou jsme také uvažovali založiti fond pro studujícího na vysokých školách — pamatujete to zajisté, a to pro dítě dělnické, které se chce věnovati duchovnímu stavu. Snad by se to mohlo nyní provésti.

Poctiva. Nyní to má mnohé obtíže — podnik, o němž jsme dnes jednali, bude vyžadovati mnohého nákladu. Ale že se to stane skutkem, o tom není pochybnost. Znáte Čeňka Jelínka. Je to výborný student, synek chudičkého dělníka. Nemá jiné touhy, nežli státi se knězem. Ten bude první, který bude z fondu obdarován.

Metelka (ironicky). »Vzdechy lidu« zajisté na to přispějí.

Vojáček (mávne rukou). Ach, kdež pak jim bude zatím konec!

Děčínský. Ty už přispěly svou hřivnou. Je to smutné působení. Ani tělesným malým vadám nedají pokoje, jen když je vidí na kněži. Vždyť nedávno napsaly: »kde se pár klerikálů

sejde, tam přes hory a doly pospíchá arcizpátečník Prokop Bernard se svou pajdavou nohou.«

Poctiva. } Ohyzdné, hnusné.
Strnad. }

Metelka. Prosím vás, vy to asi víte, co se to panu faráři stalo, že nepatrně na levou nohu napadá? Již jsem se chtěl kolikráte ptáti.

Poctiva. To vám povím. Víte, za hrdinné a odvážné skutky vykonané ve službách lásky k bližnímu dostávají lidé vyznamenání: medaile, kříže, nosí je na prsou. Náš pan farář má takové vyznamenání na levé noze. Je stejně čestné, třeba se mu suroví lidé smáli. Když byl první rok kaplanem v horách, vypukl v noci ve vesnici požár. Můj Bože — všechno samá sláma, samé dřevo, jedna chaloupka přilepená na druhou — než lidé se probudili a vyskočili, bylo vše v jednom plamenu. Dým, volání, pláč — žádná voda nikde, pomoc tolik jako nic — kde kdo mohl, vyhazoval oknem, vynášel. Obloha byla zbarvena krvavou září, dobytek řval, děti křičely — lidé plakali — pojednou ozve se křik: »Já tam mám dítě,« a omdlelá žena kácí se k zemi. Kdož by se byl odvážil do toho pekla! Plameny sálaly na sto kroků a ožehly vlasy a vousy každému, kdo se přiblížil. Výkřik hrůzy se ozval, ale nikdo nespěchal pomoci. Přece jeden hrdina, jeden rek přichvátal. Byl to kaplan Bernard. Nesl žebřík, přistavěl jej k hořícímu domku a za všeobecné hrůzy vyšplhal se do plamenů. Za malou chvíli se vracel — oděv na něm hořel, žebřík hořel — ale v rukou nesl dítě. Jakmile hrdinný ochrance vstoupil na žebřík, shroutil se pod ním a neohrožený kaplan spadl dolů i s děckem. Přispěli mu ku pomoci; dítěti nestalo se nic až na nepatrné pohmoždění; ale kaplan nemohl vstáti. Odnesli ho — poranil se na levé noze. Od té doby mu to ostalo — to má památku.

Vojáček. Dobře jste řekl, že je to vyznamenání.

Metetka. To jsem po dnes nevěděl. Teď si našeho předsedy budu ještě více vážiti — ač je-li to možná.

Strnad. A za to se mu bezcitní surovci posmívají.

Poctiva. Tím větší zásluhu má u pána Boha (zavzní hlas umíráčku).

Strnad. Zvoní hodinku.

Poctiva. Pomodleme se za duši v Pánu zesnulého (vstávají, pokřižují se a tiše se modlí). Po chvíli:

Metelka. Kdo to byl? (jde k oknu, otevírá a volá). Komu to zvoní? (Slyšeli za kulisami odpověď:) Svobodové.

Metelka. Můj Bože! Svobodové!

Děčinský. Ubohé děti!

Vojáček. Zde opět příležitost, ukázati milosrdné srdce.

Poctiva (pohnut). Ano, přátelé. Pán Bůh nám posílá příležitost, jak oslaviti dále našeho milovaného předsedu. Učiním to, co velí Tento zde (ukazuje na kříž) a On také jednou nad námi bude míti slitování. Hned jak Metelka pravil, že nemají na světě nikoho — a kdyby poslali děti na obec, že by to byla jejich zkáza, pevně jsem si umínil, že se těch dětí ujmu. Ano, učiním to, a hned. Mám děti vyrostlé, dospělé, zdárné — a s pomocí Boží i tyto sirotky křesťansky vychovám. Uchráním je záhuby. Přátelé — ukončíme schůzi a půjdu si hned pro děti. Odvedu je k nám

(znamená se křížem). Končím schůzi ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého. Amen. Zdař Bůh.

Všichni: Zdař Bůh.

Strnad (podává Poctivovi ruku). Vždy jsem byl přesvědčen, že jste šlechetný muž.

Všichni podávají mu ruku a odcházejí.

Výstup druhý.

(Poctiva sám.)

Poctiva (pohlédne s pevnou důvěrou na kříž). Ty, Spasiteli náš, a svatá matka Tvá mi pomůžete, abych sirotky vyživil, vychoval, aby vyrostli k tvé cti a chvále. Ty mě budeš podporovat v těžkém tom úkolu. (Klekne před kříž a v zanícení sepne ruce, vzhlíže vzhůru). Vždyť celý život jsem v Tebe věřil, v Tebe doufal, Tebe miloval! Pane, neopouštěj mě! (vstane a setře slzy). A nyní s důvěrou v Boha dál do života!

(Opona spadne.) (pokračování.)

Ahasver.

Jak vlna, sevřena-li mezi skály,
se ulicemi města zástup valí.
To na Golgathu k smrti pustou dnes
snad celý Jerusalém, dychtiv spěchá;
ač není sabath, práci svou i ples
i číši nedopitou každý nechá
i rabín svitky písem odkládá:
sem všeckno — dítě, muž i žena spěje
jak v arénu, všem září obličeje
a všecky lačná touha ovládá,
by toho spatřili, jenž na popravu
dnes půjde tady v ozbrojeném davu . . . . .
Vždyť vrah to není v krvi sšedivělý
ni buřič, který rozsil vzpoury kvas —
však prorok, lékař, divotvorce stkvělý,
tak čistý v rozpuku svých mužných krás,
že s lidmi chodě ve smrtelném těle
přec hvězdy zdál se nosit na svém čele . . .

Kdes v Galilei zrozen, v skrytu žil,
jen cedry horské znaly jej a kvítí —
až náhle jako blesk se objevil,
jenž z východu až na západ se nítí.
Jak vlahý vítr od neznámých moří,
tak, nikdy neznaven, se zemí bral
a v háji, na jezeře, na pohoří
si usedl a mluviti se jal —

kol něho zástup větší, stále větší —
vždyť taká byla mocnost jeho řeči,
že splákla rázem hnusných vášní žeh
i závist, hněv a pýchu s duší všech,
že rouhač oslzel a lichvář kletý
se zlata vzdal, a hříšnice své cety.
Kam hlédl okem plným smilování,
ač chud, vždy vzácných darů rozsypal:
vždyť strast i touhu v tváři čísti znal
a léčit doved' dotykem svých dlaní.
Ba od Gázy až k Tyru všichni znali,
že samy větry jeho poslouchaly.
Když v Jerusalém vcházel naposled,
oh toho triumphu, té cti a slávy!
Kol jásající nepřehledné davy,
a země samá zeleň, samý květ,
i roucha v pokoře mu stlali v cestu,
že sotva král tak k svému jede městu.

Jen zákonníci s farizeův davem
kdes stranou stáli, němi, s chmurou v čele,
vždyť Mistr tento v nitru jejich tmavém
vše srázy znal a vytýkal jim směle,
vždyť láska nežistná i život jeho
tak zastínily klamné jejich ctnosti,
že obílené hroby tyto všeho
se k spáse chopily — i nepravosti —
by slepým stádem zůstal lid v jich moci.
I jala velerada Mistra v noci
a soudila i odsoudila jej,
pro svědky našedší, již každou vinu
i rouhání mu vmetli v obličej.
Oh, prodajnosti, skvrno lidských synů! —

A lid? — Ten zákonníci s farizey
až příliš lehko strhli vlivem svým,
že úcty lásky, vděku k dobroději
v ráz zapomněl a zcela oddán jim
jak buřiči mu spílal, jako svůdci,
ba v divém křiku s ctihodnými vůdci
se valil z rána k domu zeměsprávce,
kam jindy jenom v žhavé zášti patřil:
dnes žádal o smrt buřiče a zrádce,
dnes Říma chráně s žoldnéři se bratřil:

Tak velká byla křivda ta a klam,
že rozmařilý vladař sám ji chápal;
však sláb jsa, mezi zlem a dobrem sám
jak třtina kolísal a ve tmách tápal,
až zdolán křikem všechněch, vášní davu
přec povolil ctnost vydat na popravu —
a národ jásal — nástroj cizí zlosti.
Oh, chátro, k čemu nejsi bídna dosti! —

Teď na smrt ubírá se odsouzený.
Kol zástup rozvlněný v dál i šíř,
tam žoldnéř v rudém plášti vedle ženy —
toť pouště žhavý květ a bílá pýř —
tam chmurně vlají tmavé řízy kněží,
tam zrádných saduceův toga světlá,
ba celý dav ten je jak louka skvetlá,
když hebký koberec jí vítr sježí.
Tak provázejí nešťastného k smrti,
však tupá bezcitnost jim zírá s líce;
hle, hlučí pustě, o něm hovoříce,
i úšklebek, jenž cynismem až drtí,
neb akkord smíchu časem někdo tryská,
ba také záští mnohé oko blýská,
i kámen teď se nad nešťastným mih' —
a farizeus zbožný vlídně kývá . . .
To dav již není lidí zvášněných,
to oběť svojí štvoucí smečka divá.

A odsouzený kráčí v středu jich,
kam žoldnéři jej vedou a naň plijí,
tak tichý — provaz na schýlené šiji
ať kolem spílá dav, či ječí smích . . .
Snad neví již, že dosud trvá svět,
a maně v duši otázka se vtírá,
proč dosud neklesá a neumírá,
proč dosud ulicí se vleče v před?!
Vždyť celou noc i urážky i rány
jak v terč naň sypaly se bez ochrany,
i žid i žoldnéř římský vězně týral,
ať v krutém rozmaru, ať v zlobě divé,
neb v líci proroka, jenž rety svíral
a mlčel, nehna svalem v tváři snivé
líp chátra bije, plivá a se směje
než v řvoucích lotrů hrubé obličeje.
Kam hlédneš, zírá otevřená rána —
jak měsíc clonou nachového kvítí,
tak v krvi úběl siné pleti svítí —
kam vkročí noha drsnou cestou zdraná,
tam rudá stopa vsákne v šedý prach;
i říza, kdysi bělostná a dlouhá,
teď k údům lepí se a těžce plouhá,
neb naskrz prosákl ji krve nach . . .
Oh, tolik bolesti již země nemá,
co spojilo se v tuto postavu,
v to chmurné čelo, bledá ústa němá
i v tmavozlatých vlasů záplavu,
tak zcuchanou, že cloní bledou líci,
i v oko bezlesklé a v prázdnu tkvící
i v stíny zelenavé, jež je vroubí,
i v klid, jenž není lidským, v jeho hloubi.
Tak stupen víc než nejbídnější tvor

a přece krásný v tragickém tom pádu
v před kráčí — bolest stuhlá ve mramor —
ni brvou nehne v pustou kolem vádu,
dál na ramenou vlastní kříž svůj nesa,
by muk svých závěr hrozný na něm přijal:
je skloněn hluboko, ba skorem klesá,
jak stonek mystických bys zlomil fial
a přece nepadne. Zas nový krok,
zas smečka lidí zahlučí — a mžikem
se provaz — sviště — vpijí v jeho bok —
tak žoldnéři jej k spěchu nutí s křikem . . .

V před — stále v před — a krví rudne cesta —
Až posléz před posledním domem města
přec oběť štvaná klesla na práh bílý.
To dům je Ahasvera, který měří
též smutnou scénu okem ze svých dveří.
Je stařec Ahasver, pln zralé síly,
však ctihodnosti nemá jeho stáří:
jen jízlivost mu tenké rety křiví
a ukrývá se v zmatek vousů divý,
a to, co z očí zelenavých září,
spíš úklady jsou šelmy číhající
než sladká moudrost ve starcově líci.
Teď k nohám jeho klesl trpitel,
a v sklonu jeho krásné hlavy snivé
se třásla odevzdanost prosby tklivé,
že snad i v srdci skal by hnul se žel.
Však Ahasveru zlobou zaplál hled —
buď stržen spolu ve vztek davu slepý,
buď získat chtěje mrzké přízně střepy
v ráz chrle přezdívky se vrhl v před
a nohou srazil bílé ruce obě,
než o práh jeho opřely se v mdlobě — — —

I zástup zmlkl hnusem toho činu,
však starší děli: »Ejhle, svatý hněv —
tak duše spravedlivá stíhá vinu — — —«
V mžik lidskost uspána a divý řev,
jež jevil souhlas bezhlavého davu,
výš vzplály vášně, na sta rukou teď
kol mučeníka svedlo hroznou seď —
však ten se zvolna vztýčil — vznesl hlavu —
a beze slova, těžký kříž svůj bera
se ohléd pouze ve tvář Ahasvera — — —

Oh, pohled ten! Hle, krutý muž se chvěje —
vždyť zřel i cítil víc, než říci umí,
když k němu z ubledlého obličeje
se upřelo to oko z těžké dumy —

tak velké bylo, výmluvné a tmavé,
ba černý démant spíš než lidský hled,
však vzdor v něm nežíhal ni záští žhavé,
ni kletba, bezmocné ni pomsty hnět,
jen výčitka tak teskná, tichá mírná,
že spolu bez hořkosti odpouštěla,
že ostnu neměla, spíš hladíc smírná,
že láska trpělivá v ní se chvěla —
oh — Ahasver sám sebe nepochopil —
však chvěl se — chvěl — a v dlaně líce stopil
a nezřel Mistra klopýtati dále,
ni davu neslyšel, jak řve mu k chvále . . . . .

Tak divný cit se v nitro jeho vtíral,
jak uhlí řeřavé by v prsou nes —
i vrh se k zemi, čelo rukou svíral,
však bolest jeho rostla do nebes.
Už dávno v mračnech prachu zástup míjel
a rozptýlil se mnohohlasý ruch,
však stařec dosud na zemi se svíjel,
až rázem vstal a jako kletý duch
ven prchal — z ulic města — kamsi v dáli —
oh, oči ty jej pálily a štvaly! — —
Už minul den a zlatý západ shas,
však Ahasveru bolest spáti nedá,
už na krev zdrána noha jeho bledá
a divě svířen šedý vous i vlas —
a stařec dále bloudí pustým polem,
jen hvězdy vidí jej a stíny kolem
jen vítr podle něho letí v dáli,
a pohled ten — oh, Bože! — štve a pálí . . .

Pak na Golgathu s pláčem ve tmách šel
kde shasly ony divné oči šeré —
tam zlíbat stuhlých údů rány steré
a smíření tak s mrtvým získat chtěl —
však měsíc siný, protrhnuvší chmuru
jen zvadlou trávu zalil stříbrem svým
a křížů prázdných tré, jež čněly vzhůru —
a psanec marně ruce spínal k nim.
I vzkřikl srdcelomně zoufalý,
že země nemá proň již klidu více
a šatem zakryv rozervané líce
zas beze cíle prchal do dáli,
kam kříže rameny mu ukázaly,
a divné oči ty jej stále štvaly — — —

Dál dny i noci dlouhé nese čas,
kol všecko mizí, mění se a střídá,
hned mračna jdou, hned azur blýskne zas,
hned hvězdný kmit, hned slunce zemi hlídá,

hned vadnou květy, duhově jež plály,
hned žloutnou stromy, v smaragdech jež stály —
jen Ahasvera sudba žene v před
a jeho pouť se vleče do daleka,
ba zvěří štvanou stal se divý kmet
a lidský hlas i krok jej k smrti leká.
I pták i liška najde sobě skrýš,
však psanec s hrůzou lidské střechy míjí
a prchá vzhůru, holou, sráznou šijí
kde stará skála zvedá v mračnou výš,
kde černým hadem kleč se plazí nízká,
neb dolů, vodní pláň kde stříbrem blýská
a rákos, svistě, hnědou kytkou kývá;
neb chmuřícím se lesem v hebkém mechu
jak šakal šedý chvátá bez oddechu,
ni na mžik nepostanuv — v dáli — v dáli —
by necítil, jak oči ty jej pálí — — — —

I míjel věk — čas nade hroby táh' —
vše kolem míjí, střídá se a mění —
i Jerusalém leží v ruinách —
a nová povstávají pokolení —
a v širém světě bludné cesty směr
až dosud kříží psanec Ahasver.
Ni živ, ni mrtev, tiše kol se vznáší,
spíš beztělesné mlhy šerý mrak,
však všecky strázně věčné cesty snáší,
ač lidský nikdy nespatří ho zrak . . . . .
Již stokrát hledal v smrti vykoupení,
však vlny vzdušné tělo vrhly zpět —
a znovu v bouři, za deště i hřmění
zas psanec na pouť svojí dal se v svět.
Jen vodní ptactvo úzkostně se skrývá,
když po vlnách se vznáší jezera,
a v děsu dívají se mračna sivá,
jak na pahorcích pustých příšera
si trhá vous tak dlouhý a tak bílý,
jak větrem lká, a meluzinou kvílí,
neb bije hlavou o staleté skály:
vždyť věčně žít a věčně bloudit musí
a v prsou břímě řeřavé jej dusí,
a pohled ten — oh, Bože — štve a pálí . . .

Spíš bludná vlna najde domovinu,
a lehký vítr stane, v zemi vryt,
než tento muž své duši najde klid:
Tak velkou nese na svém čele vinu,
kdo s drzým smíchem na rtech, zatvrzelý,
se člověku i Bohu rouhal v trpiteli!

Neznámá.

Světlo.

Vysvětluje BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Dokončení.)

Význam ještě větší má vidmo paprsku světelného pro své linie, které protínají pruhy barev vedle sebe rozložených. Linie tyto pozoroval již r. 1802 Wollaston, ale teprv Frauenhofer r. 1814 poznal je jako patrný znak slunečního světla.

Projde-li paprsek slunce uzounkou štěrbinou spektroskopu, uvidí se v rozptylu barev množství linií, které přetrhují na příč pásky jednotlivých barev; některé z nich jsou dosti zjevny pro svou šířku, pro svou rážnost neb intensitu; ale větší počet jich jsou jen jemné a výbornými stroji poznatelné čárky. Počet posud známých Frauenhoferových linií jde do tisíců. Co všecky znamenají, je předmětem zkumu nynějších přírodozpytců. Než podstatu linií ve vidmu slunečním znali, musili napřed studovati vidmo našich umělých světel.

Dáme-li spektroskopem projíti petrolejovému neb elektrickému světlu, objeví se nám svazek týchže barev jako u slunečního světla, ale barvy jsou temnější a linie schází nadobro, a to proto, že, jak se poznalo, je temperatura našich světel nízká oproti temperatuře slunce.

Zvýší-li se teplo našich světel, na př. vedeme-li petrolejovému světlu do hořáku čistý kyslík a takto teplotu uměle zvýšíme, již barva světla ze žluta přejde do bílého žáru a ve vidmu již je kraj fialový, světle jasný. Čím více se zvýší teplota, tím jasnější je vidmo. Z jasnosti vidma lze souditi na temperaturu světla. Podle posunu jasnosti od pole červeného ku fialovému ve vidmu vypočítal Paschen, že teplota na povrchu slunce se páčí na 5400 stupňů. Od výše tepla ve světle závisí zjevy v jeho vidmu.

Při nízké teplotě mohou tělesa jen na naše oko působiti cizím, reflektovaným neb odráženým světlem. Nicméně již vysílají paprsky při nízké temperatuře. Jsou to paprsky tepla, které pro velké své vlny a malé chvění (vibraci) sítnici našeho oka nedojmou. Z počátku, pokud je vyzařování (vysílání paprsků) slabé, může se toto jen poznati bolometrem. Později, když přibude teploty, pozorujeme vyzařování citem.

Při postupném vzrůstu teploty vlnky jsou co do délky menší, ale za to nastane rychlejší chvění, takže oko nacházející se ve tmě při teplotě vysoké asi 300 stupňů, postřehuje již paprsky světla, ale nikoli jasné, nýbrž jako bílou páru do šeda přecházející, později při větším ještě teple světlo se začervená, pak zazelená až zcela pak přejde v bílou barvu. Takto všecka pevná i kapalná tělesa svítí při postupném vzrůstu tepla.

Zkoumá-li se jejich paprsek spektroskopem, shledáváme, že dávají nepřetržité (kontinuirní) vidmo, ve kterém se barva na barvu řadí bez přetržení. Tedy linií tám není viděti.

Draper tvrdil: Všecky pevné a tekuté látky počínají při stejné temperatuře, tedy asi při 525 stupních svítiti a vydávají

při téže temperatuře tyže žárné barvy. Mnohé objevy však mluví proti tomu. Zašlehly paprsky již při nižší teplotě, tak u zlata při 400 a při platině i železu při 370 stupních.

Zcela jinak je při plynech a parách. Tyto, přijdou-li do svitu, mají vidmo diskontinuirní t. j. přetržité, kde totiž se neřadí barva vedle barvy, nýbrž pásy barevné jsou přetrženy příčnými liniemi, jejichžto počet, pořádek a seskupení závisí od chemické povahy hořícího plynu.

Tato diskontinuírní vidma plynová dělí se dále na spektra svazová a liniová. Svazová se skládají ze širších svazečků liniových, které na jedné straně jsou jasnější, na druhé napřed náhle a pak volněji se ztrácejíce. Tyto svazy, jsouce ofotografovány, činí dojem nakresleného rýhovaného sloupečku.

Silnějším rozptylem se jednotlivý svazeček, jinak třeba jen dva milimetry tlustý, rozšíří na množství tenkých čáreček jako otep slámy se rozptýlí na tisíce slamin. Liniové vidmo se skládá z jednotlivých sem tam osamocených čárek, které se k sobě nepravidelně druží a nepravidelně podle ražnosti (intensity) jsou seskupeny.

Z toho jde na jevo, že pevná a kapalná tělesa, vydávají-li ze sebe paprsky a zachytí-li se jejich vidmo, nijak se nemohou rozpoznati co do chemické jakosti, kdežto vidmo hořících plynů poskytuje jistý a lehký prostředek, jak rozpoznati jejich prvkovou jakost. Lze si však pomoci při látkách pevných a kapalných. Třeba je proměniti v plyn, jehož vidmo jeví karakteristické linie. Na tom právě spočívá Kirchhoffem a Bunsenem objevená a založená spektrální analyse. Pomocí jí se poznají prvky.

Dejme tomu, že jsou karakteristické čárky vidmové všech prvků známy a jejich obrazce jsou na atlasích vykresleny. Pak se jednoduše, když se vidí vidmo tělesa, jež se má zkoumati, porovnává hořící obrazec s obrazci nakreslenými, až se uhodne hořící prvek. Brzy se pozná, zda pozorované linie náleží již známým prvkům, anebo zda jsou to linie posud neznámých, do matriky posud nezapsaných prvků. Touto cestou se vskutku poznaly posud neznámé prvky jako cäsium, rubidium, thalium, indium, gallium, germanium.

Aby pevné těleso nebo kapalina, proměněny jsouce v plyn, hořely, je snadno provésti. Pokropí se na př. kovové soli vodou, nasadí se na čistý drát platinový a drží se v plamenu líhovém nebo v plamenu Bunsenovy lampy. Spektroskop je tak subtilní nástroj, že i když atom tělesa hoří, již jeho vidmo se utvoří.

Při zkumu vidma došlo se ku těmto poznatkům: vidmo téhož prvku nemá vždy téhož vzezření. Vidma prvků se mění měnou tepla, tlaku a hutnosti. Přejde-li se z temperatury líhové lampy do temperatury elektrického světla, pozoruje se roztahování vidma liniového ku kraji fialovému, vidmo i v jiných částech je bohatší na linie, jelikož linie posud neznačné zvýšenou teplotou se oku objevily.

Přihází se, že linie, které při nízké teplotě se objevují, při vyšší teplotě zblednou vedle linií nově se objevivších úplně, takže vidmo nabude jiného rázu. Při rostoucí hutnosti a tlaku

přejdou liniová spektra v jiná, která se rovnají svazovým spektrům. Při vysokém tlaku linie vodíkové mohou se tak rozšířiti, že do sebe splynou a dávají dojem spektra kontinuirního.

Velmi snadně podléhají změnám tlaku spektra nekovová, zvláště vidma trvalých plynů, jako je vodík, kyslík a dusík. Tyto prvky se snadně uvedou elektrickým nábojem do svitu, zvláště když se uzavrou do skleněných Geisslerových rourek, kdež při nízkém tlaku i nízké temperatuře již se jejich vidma ukazují.

Vodík jeví spektrum sestávající ze tří linií v červeném, modrém a fialovém poli. Kyslík má vidmo skládající se z četných linií ležících v modrém a fialovém poli, kdežto dusík má vidmo složené z krásných čárkovaných sloupků (skupin z linií) tak zvané sloupkové.

Za většího tlaku mohou se vidma liniová rozšířiti až na svazová a může z toho povstati nepřetržité vidmo; vždy však místo linií zůstává nezměněno, takže výměr jejich umístění dává jistou zprávu o jakosti a podstatě svíticího plynu.

Přese všecky změny, kterým vidmo téhož prvku podléhá, nelze přece pochybovati o spolehlivosti spektrální analyse; neboť celkový ráz při vidmu jistého prvku zůstává trvalým a chová při měně teploty i tlaku vždy tolik stejných zvláštností, že se pozná vždy.

Pozoruje-li se vidmo u plamenu Bunsenovy lampy, zableskuje časem ve vidmu tenká, osamocená, mocně žlutá čárka, která silným rozptylujícím strojem se mění ve dvojčárku. Odkud tato linie pochází, dopátráme se snadně, když pomocí platinového drátu dáme do plamenu trochu kuchyňské soli, ihned se objeví žlutá linie velmi značná ve vidmu a trvá dosti dlouho. Z toho se soudí, že okem neviditelné drobečky soli musí co chvíli do světla se dostati. Skutečně ustavičně jsou drobečky soli v našem vzduchu, což lze vysvětliti tím, že vítr části soli nad mořem se vypařující s sebou odnáší do všech koutů světa, takže celý obor zemský je osolen. A spektrální analyse je tak citlivý zkumný prostředek, že třibilionový díl jednoho gramu soli může již svou jsoucnost dokázati objevením se žluté linie. Zdali je však linie karakterisistickým znakem soli? Nikoli. Sůl je chemická sloučenina chloru se sodíkem a přijde-li do žáru, rozdvojí se ve své prvky. Sodík je živel snadně v plyn se měnící a vidmo jeho sestává z podvojných žlutých linií. Vidíme-li ve vidmu lampy blýskati se žlutou dvojlinii, je to linie sodíková.

Vidma těžkých kovů jsou zvláště bohata liniemi, tak že na př. železo má více než 500 linií.

Světelný paprsek, než dojde od svého pramene k našemu oku, nejde vzduchoprázdným prostorem, nýbrž musí projíti více méně průhlednými, hustými ústředími. Proto lze očekávati, že světlu letícímu těmito živly vzejdou jisté ztráty, které se nazývají ve vědě absorpcí. Je to střebání nebo vyssávání paprsku. Jako vidmo podává nám zprávu o podstatě a jakosti světla, jež vysílá paprsky, tak vidmo paprsku jdoucího jistým živlem, jako vystřebané vidmo může nám dáti zprávu o podstatě a jakosti živlu paprskem proniknutého, ale také týž vyssávajícího. Spektrum způsobené hořícím světlem se nazývá emissijní spektrum. Spek-

trum, jež ukazuje, jakými živly proletěl paprsek, nazývá se absorpční spektrum.

Má se to zde tak, jak s moderním studentem, jenž brzy prohlédne svého profesora a otře se o jeho průhledné názory, jež víru studentovu vystřebou.

Paprsek je také jako neohrabaný člověk, jenž projda galantní společností, svlékne se sebe neohrabanost a vyjde z ní třeba jako filigrán a gigrle. Je to kulturní absorpce.

Dáme-li projíti světlu začerněným sklem nebo kouřem z uhlí, nastane v kontinuirním vidmu seslabení barev.

Většina průhledných těles jeví vedle střebavosti také i vybíravost nebo mlsnost. Jisté totiž průhledné látky vybírají si jen jisté barvy, tak že světlo prošedši takovýmto ústředím, již pouhému oku prozradí svou ztrátu. Ale spektroskop ukáže vždy jistěji a bezpečněji, co které těleso z paprsku si vymlsalo, než pouhé oko, neboť toto může jen znamenati, jaká směs barev vyletí z těch těles, které se v paprsku ještě udržely po průletu tělesem střebajícím, kdežto spektrální analyse prozrazuje jistě ty barvy, které průhledné těleso propustilo a které si zmlsalo. Oko klame a nedá takovou jistotu, protože táže barva může býti výslednicí různých barev na př. bílé světlo není pouze výslednicí všech barev, nýbrž může povstati z různých dvojic, tak zvaných komplementárních barev. Ze zelena a červena povstávající směs jeví se oku bílou barvou, rovněž i modro a žluto dohromady tvoří bílou barvu. Tedy oko pouhé nikdy tak, jak spektrální analyse nepozná, co zbylo z paprsku, prošedšího průhledným tělesem. To ukáže příklad.

Propustí-li se světlo lampy jednou červeným sklem, po druhé roztokem draslíku s kyselinou nadmanganovou, po třetí krví, ve všech těchto případech prošedší světlo jeví se oku červeným. Díváme-li se jen na vyšedší paprsky, nepoznáme, kterým z těchto tří ústředí prošly.

Pomocí spektroskopu to však poznáme hned. Červené rubínové sklo vybere si všecky barvy a propustí jen červenou. Krev i draslík nadmanganový propustí všecky barvy z paprsku a ponechá si jen zelenou, takže prošedší paprsek má všecky barvy kromě zelena, což činí dohromady červeno.

Zvláště zajímavá a důležitá jsou absorpční vidma plynů, pokud sestávají z jemných temných linií, kteréž tože místo zaujímají ve spektru jako jasné linie, které při vyšší temperatuře tvoří emissijní vidmo těchže plynů. Tedy hoří-li plyn sám, má jasné linie, jde-li však paprsek světla skrze tento plyn, má tento temné linie téhož tvaru na témže místě. To dokáže tento pokus. Dá-li se trochu kuchyňské soli na uhel elektrického světla, objeví se na kontinuirním vidmu žhavého uhlí sodíková linie, je to jasná linie emissijního spektra. Čekáme-li déle, ničeho neměníce, páry sodíkové z hořáku se odeženou samy, dále se rozšíří obklopujíce světlo a nyní musí světlo jíti chladnějšími vrstvami par sodíkových, jež absorptivně působí na žluté světlo a linie sodíková, která byla jasná, když sám sodík hořel, nyní, když ním jen světlo prochází, jeví se jako temná linie na témže místě.

Opakujme si vše ještě krátce. Z pevných nebo tekutých rozžhavených těles vychází světlo, jež dává vidmo kontinuirní a má všecky barvy. Rozpoložení jasnosti na těchto neb oněch barvách podává zprávu o temperatuře světla, z něhož vychází paprsek, ale o chemických vlastnostech zářících těles pevných nebo tekutých nelze se přesvědčiti, ježto se nedostává čárek. Jinak je tomu, když hoří nebo svítí plyn. Jeho vidmo, pokud se drží jeho hustota v mírných mezích, je plno jednotlivých, různě od sebe položených, různě zbarvených linií, jejichž jistý počet, jistá barva a seskupení je pro každý prvek karakteristickým znakem, takže chemická podstata hořícího plynu může se poznati, i kdyby pramen byl vzdálen v dálce, kterou nelze ani měřiti, jako je to u komet a mlžin.

Neméně je důležitou pro vyzkoumání hvězd přeměna jasných linií v temné, kterážto změna vzniká tím, jak jsme již vysvětlili, že světlo letící z jádra hvězdy na své cestě utíká studenějšími vrstvami plynu. A jakými plyny proletělo, prozradí absorpčním spektrem.

Ve slunečním vidmu je počet linií, jak bylo již řečeno, neobyčejně velký a nejznačnější z nich, jak dokazuje Kirchhoff, svědčí pro plyny, ježto hojně se nalézají v atmosféře slunce. Sodíkové linie tam se nalézající náleží sodíku, hojně v atmosféře zemské se vyskytajícímu.

Spektrum sluneční pomocí více hranolů dá se velmi rozšířiti i na kolik metrů a mnohá linie v této rozšířenině objeví se jako svazek nových linií, tak na př. linie sodíková rozšíří se až na patnáct nových čárek.

Tímto lze vysvětliti, že je nesnadno všechny linie slunečního vidma rozpoznati a určiti, jakému prvku náleží. Celkový výsledek zkumu dává poznati, že atmosféra slunce převážně se skládá z kovových par.

I vodík, který jistě tvoří podstatnou část atmosféry sluneční, může se se stanoviska chemického zde považovati za kov.

Nalézají se též linie kyslíkové ve spektru slunečním, ale zdají se býti původu pozemského, neboť nesmí se zapomenouti, že světlo sluneční musí i ovzduším zemským proniknouti, než vletí do spektroskopu a že tudíž k absorpčním liniím zachyceným v atmosféře sluneční přistupují i absorpční linie pozemské, jež zvláště vplítá do paprsku dusík, kyslík a vodík, kteří se hojně ve zduchu našem potulují. Tyto linie vzniklé na cestě ovzduším zemským rozlišovati od spektra slunečního není snadno. Přece ale možno, jelikož pozemské linie lze poznati na jejich měnivosti. Vše se tedy na světě mění. Mění se při různé výši slunce a při různé výši mořské. Při západu nebo při východu slunce musí letěti paprsek hustou vrstvou vzduchu; je-li pozorovatel vysoko nad mořem, proletí řídkou vrstvou vzduchu. Pozemní linie budou tedy ve vidmu se měniti; při zapadajícím slunci budou značnější, naproti tomu zblednou, když je pozorovatel zachytí vysoko nad mořem, třeba v baloně v nadzemských výšinách.

Tak liniím kyslíkovým ve spektru slunečním přiznali domovské právo na zemi hvězdozpytci a pak se dlouho hádali, zda kyslík hostí také slunce.

Runge a Paschen dle jistých linií vidma slunečního rozpoznali, že kyslík i ve slunci je domovem.

Prohlíží-li se seznam prvků, jako obyvatelů slunce, je nápadno, že tam není zlata, ač se přece zpívá: »Zasviť mi ty slunko zlaté.« Nápadno je, že tam není olova a platiny. Možno však, že tam je zlato, ale že je tam příliš schovávají, že jako bylo těžko jsoucnost kyslíku na slunci vyslíditi, tak je mnohem obtížněji se dopíditi tam zlata, protože je jako na zemi příliš uschováno a ve vniterných pokladnách zavřeno.

Posud tam nenalezli žádné chemické sloučeniny; všecky prvky žijí tam ve stavu svobodném, kdežto na zemi je zřídka nalezen prvek, jenž by ustavičně zachovával coelibát; každý je spoután jhem manželským. Jaká to ironie! Láska sdružuje, oheň, symbol lásky, na slunci rozlučuje! Temperatura na slunci je tak vysoká, že žádnému prvku nemožno ani vteřinu udržeti se v chemickém manželství.

Zvláštní pozornosti zasluhuje zkum, jaký podniká spektrální analyse při nápadných zjevech na slunci, které dalekohled nám pojmenoval skvrnami a protuberancemi. Zkoumá-li spektroskop skvrny na slunci, nastane ve vidmu temnota a linie se velmi sesílí. Mnohá linie prostá se rozšíří i na svazek linií. Zöllner z toho soudil, že vrstva v ovzduší slunce se nacházející nad krajinou skvrn slunečních musí se velmi zhušťovati. Jsou tedy skvrny tolik jako zhušťování hořících látek. Zase tedy se dokazuje, že jsou i temné plameny, — může tedy hořící peklo býti temné.

Velkých zásluh si dobyla spektrální analyse o výzkum protuberancí, to jest sopečných výbuchů, vyšlehujících ze slunce do nesmírné výše, které dříve bylo lze pozorovati jen v dobu úplného zatmění slunce.

Tyto sopečné výtvory jsou nám smrtelníkům pozemským známy podle své chemické podstaty; ba spektroskop jako žurnalista může o nich každodenně podávati zprávy, jelikož je vystihne každé chvíle na okraji slunce. Než i pomocí spektrálního rozptylu lze vypozorovati, kde tyto vymrštěniny se zvedají ve vnitru kruhu slunečního. První, jenž pomocí spektroskopu je pozoroval, byl Jansenn r. 1868 za úplného zatmění slunce. Poznalo se při tom, že tito červení, ohniví, ohromní jazykové mají vidmo, sestávající ze sporých jasných linií. Obzvláště čtyři linie jsou značny, z nichž tři svědčí vodíku; čtvrtá linie, která se nespatřuje ani ve vidmu slunečním, aniž jiným posud známým prvkům nepřináleží, leží v poli žlutém při linii vodíkové a jelikož neměla křestního jména, přiřkli ji novému, posud neznámému prvku, jemuž dali jméno »helium«.

Z vidma protuberancí jde na jevo, že z nitra slunce vyletují ohromnou silou a rychlostí spousty plynů hořících, totiž vodíku a látky posud na zemi nevídané. Nesmí se však selhati. V nejnovější dobu učení detektivové vyslídili helium i na zemi, ale v malých částkách v některých tělesích a v meteorech.

Při úplném slunečním svitu nelze protuberancí dalekohledem spatřiti, a to proto, že jsou oslněny světlem a ovzduším slunce. Aby se slunce bez oslnění mohlo pozorovati, musí se temnými skly nebo jiným způsobem světlo seslabiti. Různost vidma protuberančního i slunečního dává taktéž možnost, rozeznávati podstatu protuberance od slunce. Aby se toho tím snadněji docílilo, rozptýlí se vidmo jejich pomocí více hranolů na větší šířku.

Upraví-li se otvor spektroskopu, ozbrojeného dalekohledem tak, že ohnisko dalekohledu dotkne se tangenciálně okraje slunce, vletí do spektra tři živly; ve spodku bude světlo slunce, ve vrchu světlo naší atmosfery a v prostředku, je-li právě na okraji slunce protuberance, vletí do spektra její světlo. Obojí, i slunce i světlo denní se zachytí na rozšířené vidmo a sesílí se; světlo vycházející z protuberance jeví čtyři světlé linie, které se sice při rozptylu větším rozšíří, ale nikoli příliš. Tak se tímto způsobem docílí, že linie vidmové všech tří živlů lze snadno od sebe rozeznati.

Není-li právě na okraji protuberance, schází dotčené její linie, ale za to objeví se množství krátkých jasných čárek, které pochodí z červené obruby sluneční, již toliko lze spatřiti za úplného zatmění slunce. Tato úzká kruhová obklopenina, sestávající ponejvíce z vodíku, nazývá se od sluncezpytců »chromosféra« a představuje asi půdu, v níž protuberance rostou jako u nás houby v lese.

Spektroskop i dalekohled dá se upraviti tak, že lze poznati jednak podstatu, jednak i útvar nebo formu protuberance na okraji slunce.

Obrazy její v dalekohledu vyhlížejí jako ohnivý trávník, jehož půdou je chromosféra, tráva ohnivě zlatá je protuberance. V poslední době denně neunavně slunceslídiči ohlédají okraje slunce a vyslíděné protuberance i jejich obrazce zanášejí do odborných časopisů.

Protuberance mají dvojí podobu, jedny mají tvar našich se roztrhávajících mraků, druhé mají podobu vulkanických vymrštěnin, jako naše vodotrysky. Dívá-li se neznalec na jejich vyobrazení, zdá se mu, ze vidí vyobrazené péro, jež nosí švihák za kloboukem. Z jednoho a téhož místa na slunci vystupují, a to v krátké době za sebou protuberance různých forem.

Ještě třeba se zmíniti o sluneční koruně, to jest nejzevnější obklopenině koule sluneční, která jen při úplném zatmění slunce dá se poznati. Jakmile nastane zatmění, tuto velmi horlivě ohlédají astronomové spektroskopicky, pokud to několik minut trvající zatmění dovolí. Tento korunový zjev byl záhadou až do té doby, kdy se vynořila na svět spektrální analyse. Nevědělo se s jistotou, zda tato svatozáře patří měsíci nebo slunci, čili zda je to jen optická vidina. Ale spektroskop přiřkl její domovské příslušenství slunci, neboť mimo kontinuirní vidmo poznaly se její světlé linie, zvláště dvě: zelená a žlutá, jakož i linie vodíková, které dokazují, že podstatná část světla korunového pochází od samosvítícího plynu, jenž může bytovati jen v nejbližším sousedství slunce. Zelené linie, nepřináležejíce posud žádnému známému prvku, ukazují, že je tam velmi

lehký plyn nám neznámý, jemuž dali jméno koronium, kdežto kontinuirní vidmo ukazuje, že se vlastnímu korunovému světlu pletou do řemesla také sluncem rozžhavené meteory, které obletují slunce jako komáři naše lampy.

Jak zajímavé jsou zprávy, které podává dalekohled o oběžnicích a družicích, rovněž tak marná je práce spektroskopu, jakou si dává s nimi. Žádná původnost, žádné originálnosti nelze spatřiti; vše je již známo. Pustí-li se paprsek z té neb oné planety, z té neb oné družice, ať měsíce zemského, ať Saturnova, již je ve vidmu všecko staré. Je známo, že planety se lesknou světlem vypůjčeným od slunce; mají svůj lesk a slávu rovněž tak od slunce, jako mezi lidmi ti, kteří jinak jsouce nepatrní, točí se a obskakují okolo velkých pánů.

Ani absorpční řemeslo ve vidmu planet žádných novin nepodává, aby se mohlo souditi, že by v ovzduší planet byl jiný živel než na zemi. O Venuši se myslí, že má poměrně hustý vzdušný obal, jenž je však tak přeplněn mraky, že tyto ve značné výšce nad povrchem Venuše padající na ně sluneční světlo odrážejí. Jen znamenati jest, že linie pozemského původu ve vidmu planet jsou poněkud značnější a to oprávňuje k domněnce, že ovzduší našich světových sousedů je proníceno týmiž látkami jako naše ovzduší.

Kdežto dalekohled již dávno před tím než se spektrální analyse narodila oznamoval světu, že se planety stkví světlem slunečním, nemohlo se věděti, zda komety, které se objevují v obvodu naší sluneční soustavy jen někdy a na krátko jako vzácní hosté, mají světlo vlastní nebo vypůjčené. Spektroskop tuto záhadu rozřešil, neboť ta okolnost, že vidmo komet sestává nejen z jemných linií, nýbrž i ze tří svazů širokých a ve fialovém poli smytých linií, dokazuje, že větší díl světla kometového pochází od hořícího uhlovodíku. Učenci Vogel a Hasselberg porovnávali vidmo komet i uhlovodíku. Shledali nepatrnou různost. Konali různé pokusy s uhlovodíkem na zemi, aby docílili úplné rovnosti ve vidmu jako na kometách a podařilo se jim přece utvořiti uměle na vlas totéž vidmo, když snížili temperaturu a přidali trochu kyseliny uhličité a když celá ta směs se vzňala elektrickým nábojem. Z toho se zcela důsledně soudí po vědecku, že oheň nebo světlo na kometách je následek vybavování elektrického živlu při nízké temperatuře a že se tam uhlovodíku kyselina uhličitá přimĕsuje.

Zvláštní překvapení způsobila kometa na jaře r. 1882 se objevivší a »Well« nazvaná. Když přišla nejblíže ke slunci, změnilo se náhle její vidmo a to tak, že linie sodíková se zastkvěla silně, kdežto vidmo uhlovodíkové zbledlo; týž zjev se opakoval u komety téhož roku se objevivší v září. Že linie sodíková vystoupila na jeviště při blízkosti slunce, má tu příčinu, že jádro komety se rozehřálo v blízkosti slunce a tam se nacházející sodík jako součástka soli se vzňal v plynový oheň. A že linie nebo-li svazy linií uhlovodíkových zbledly, to dokazuje, že svit komet je následek elektrického vybavování. To ukáže tato analogie. Když se dostane částice soli do Bunsenovy lampy, kde hoří uhlovodík, viděti, jak se zaleskne sodíková

linie vedle svazu linií uhlovodíkových, které nijak neutrpí na své jasnosti; když se však směs uhlovodíku a kyseliny uhličité i se sodíkem v rouře uzavřené uvede do svitu elektrickým nábojem, ustoupí vidmo dotčených plynů do pozadí před linií sodíkovou. Z toho viděti, že i komety jsou osoleny.

Jen nám bližší a jasnější stálice jsou schopny a nám přístupny pro spektroskopické pozorování, jelikož světlo hvězd i dosti jasné, přece pro svou nesmírnou vzdálenost i v dalekohledu největším se objeví jako stkvící tečka a jejich světlo ve spektru rozprsknuté se velmi seslabí.

Oko samo v umělém spektroskopickém rozptylu neprozkoumá náležitě vidmo stálic. By se tak přece díti mohlo, nezkoumá se spektrum samo, nýbrž jeho fotografické snímky.

Tyto jsou dokonalejší než obrazy, které zachycuje ve vidmu stálic oko, jelikož oku dělá při tom obstrukci chvění vzduchu, kdežto fotografický stroj, nemaje zřetele na vzdušné okolnosti, hledí si »svého« a jen spektrum, jeho barvy a linie věrně snímá a pevně drží.

Vidmo stálic jeví značnou různost, ale astronomové roztřídili přece hvězdy na jisté druhy podle jistých známek. Vogel rozdělil stálice ve tři třídy. První třídu tvoří hvězdy bílé, v jejichž spektru jsou barvy jasné a linie absorpční buď zcela scházejí nebo jen něžně vystupují. Přední z této třídy na př. Vega, Sirius, zdají se býti obklopeny ovzduším vodíkovým, které je v prostoru tak roztaženo u některých stálic na př. u Lyry a Kassiopeje, že světlo vlastní ustupuje před světlem atmosferovým.

Druhá třída je velmi četná. Jsou to hvězdy jako naše slunce na př. Capella, Pollux, Arktur a jejich vidmo je podobno vidmu slunečnímu Linie kovové hojně a značně se vyskytují, kdežto linie vodíkové se ukazují méně rozšířené a sotva se v zevnějšku liší od linií kovových. Barvy nejsou tak jasné jako u první třídy. Mají chuť všecky barvy přejíti do žluta, což svědčí o nižší temperatuře. I v této třídě se objevují temné linie a svazky linií temných vedle světlých, což dává zprávu, že i zde hvězdy jsou obklopeny rozměrnými obaly plynovými. Zvláště sem náležející »Nova auriga« je zajímavá; r. 1892 nadělala mnoho hluku svým náhlým výstupem na jeviště světové a svým plamenným zjevem. Vůbec nové nynější hvězdy, které astronomy překvapují svým náhlým vystoupením asi tak jako nás spící slovo »hoří«, nejsou nové hvězdy, nýbrž staré, ale již dávno vyhaslé. Jejich světlo vletělo do dalekohledu a rozptylohledu již dlouho po jejich smrti, neboť potřebuje několik tisíc let, než doletí na zem. Hvězdy náhle se objevující s mohutným osvětlením představují si astronomové jako nebeská tělesa, která ve vnitru mají sopečný oheň a jsou obalena tenkou pevnou zevnější slupkou. Náhle tento jejich vnitřní nebo pekelný oheň prorve kůru a vyšlehne mohutnou silou, učiní na nebi illuminaci a na zemi astronomům mnohou zbytečnou starost.

Do třetí třídy náleží hvězdy, které se zdají našemu pouhému oku červenými body. Jejich vidmo jeví linie absorpční a více ještě široké, na jedné straně smyté temné absorpční svazky, jako lze viděti při plynech chemicky sloučených. Temperatura

musila tedy na těchto hvězdách tak klesnouti, že snub chemický je tam možný; oddávací list takových snubů jsou absorpční spektra, což u našeho slunce není možno pro vysoký žár. Mnohé hvězdy této třídy jsou blízky shasnutí; jen občas vyšlehne jejich světlo.

Spektrální analyse zkoumá i mlžiny, totiž ony útvary na dalekém nebi, které vyhlížejí jako bledé, smyté, rozmazané mlhové mraky.

Ustavičně na témže místě se nalézajíce, zdají se býti nesmírně daleko od naší sluneční soustavy. Uvážíme-li tu okolnost, že některá mlžina jako na př. Orionova, zdá se nám býti rozměrnější než měsíc, kdežto přece stálice i v dalekohledu se nám jeví jako tečky, musíme tam tušiti nesmírnou rozprostraněnost, že je tam asi látka tenounce, řídce roztažena v nesmírném světovém prostoru. Proto se dala spektrální analyse s chvatem do zkumu těchto jemných mlžin a oznamuje, že starý názor o mlžinách je správný. Jejich vidmo sestává z několika jemných, jasných linií a tím ukazuje, že látka tato je ve tvaru rozředěných plynů. Do popředí vystupují čtyři linie, které téměř ve všech mlžinových vidmech se viděly. Nejjasnější dvě nemohou se přiznati žádnému posud nám známému prvku, je tam tedy látka posud neznámá, kdežto ostatní dvě svědčí o známém vodíku.

Nápadno je, že schází ve vodíku červenavá linie; myslí se, že schází pro malou hustotu a nízkou temperaturu.

Mimo to nacházejí se v mlžinách mimo dotčené linie i ojedinělé linie a někde jsou spojeny slabým kontinuirním vidmem, které ve žlutém poli je jasnější.

Spektrální analyse pozměnila názor o vzdálenosti mlžin. Kdežto dříve bylo mínění, že tyto nebeské útvary jsou samostatné, daleko mimo naši sluneční soustavu bytující světy, dokázala spektrální analyse, že mlžiny a stálice tvoří spolu fysickou jednotu. Zvláště fotografie spektra od mlžiny Orionovy, které se podařily znamenitě Huginnovi, to dokazují. Tyto obrázky vykazují jemné liniové skupiny, které zvláště značnými se ukázaly ze spektra mlžiny ležící bezprostředně u skupiny lichoběžníka čtyř hvězd Orionových. Jen tehdy se objevily v mlžinovém spektru, když se vzaly ze sousedství těchto hvězd. Z toho vychází nepochybně na jevo, že tyto čtyři hvězdy se nám netoliko blízko mlžin býti zdají, nýbrž ve středu této mlžiny plovou jako hvězdy hotové a jako centrální tělesa oné směsi mlžinové.

Spektrální analyse zkoumá nejen chemickou jakost nebeských těles, nýbrž dovede i vzdálenost i rychlost většího nebo menšího běhu nebo letu jejich vystihnouti. Theorie o chvění učí, že barva paprsku závisí od počtu vlnek ve vteřině vykonaných. Každá příčina, která tento počet dovede změniti, musí způsobiti i změnu barvy i spektra. Mysleme si na jedné straně oko, na druhé straně daleko pramen světla. Pohybuje-li se oko proti světlu, nebo letí-li paprsek rychleji, než letěti má, tak se musí potkávati s vlnkami etheru v kratších dobách, než když jest v klidu oko nebo pramen světla. Přiletí-li paprsek rychleji, než má přiletěti, zabočí linie vidma k fialovému poli, kdežto

opozdění paprsku způsobí záhyb v opáčnou stranu. Jako světlé tak i temné linie ve spektru si musí počínati. Ze zakřivení a posunu k fialovu nebo červenu lze souditi, zda paprsek na cestě se zrychlil neb opozdil.

Na základě toho, že linie ve spektru stávají se křivkami, zabočujíce k poli fialovému nebo červenému, ukázalo se, že stálice i mlžiny rovněž tak jako hvězdy nám blízké letí v ustavičném spěchu a vyslídili i neviditelné hvězdy, takže máme nejen »filosofii nevědomého« i nýbrž »astronomii neviditelného světa.«

I mnohé hádanky o slunci se rozřešily. Zprvu dokazovali otáčení se slunce okolo osy z pozorování skvrn slunečních, které se posunovaly z jedné strany na druhou. Nyní poznali toto otáčení z posunu a zakřivení linií ve spektru slunečním. Poznalo se, že i ohnivé mlžiny nad sluncem se točí se sluncem jako naše mraky se zemí a to ze zakřivení těch čárek, které jsou vlastní vrstvám, jimiž prochází paprsek. Dokázalo se, že slunce, ač je to hořící plyn, přece tak celkově se točí, jako pevné těleso.

I pohyby u protuberancí a skvrn slunečních měří se spektroskopicky z linií, které náhle zabočují k fialovému a zase k červenému poli. Z toho učenci vypočítávají, že protuberance, hořící to plyny ze slunce, letí rychlostí až 40 kilometrů za vteřinu a na druhé straně zase v menší rychlosti zpět na povrch slunce padají. Když letí paprsek ze slunce, je často zachycen protuberancí, zrychlí se a musí linie ve vidmu se zkřiviti k fialovému poli, letí-li protuberancí padající zpět, musí se opozditi a linie zakřiviti se ku červenému poli. Proto má často linie podobu »*S*«, což svědčí o tom, že paprsek se rychlil protuberancí letící kolmo vzhůru a se opozďoval týž paprsek letící touže protuberancí zpět padající.

Tím by se ukončily všecky subtilní výzkumy, jež nám objevila spektrální analyse na nebi. Ale nejen v astronomii, nýbrž i v chemii je spektrální analyse veledůležitou pomocnicí. Rozpoznává velmi snadně, z jakých prvků se skládá těleso. I v praktickém životě rozptyl světla lecjak svou pomocnou ruku skýtá. Soudní znalec může poznávati zfalšované pokrmy; lékař pozná jedy i krev lidskou v nejmenší částičce, takže mnohý zločinec svůj trest děkuje jen spektroskopu. Slévač litin kovových pomocí spektroskopu ví, kdy má žár zvýšiti, snížiti, ukončiti, aby docílil dokonalého výrobku. Náleží tedy spektrální analyse k největším vymoženostem tohoto století, jichž potomstvo bude užívati, jako by se to samo sebou rozumělo a na ty, kteří na tom pracovali, ani nevzpomene.

Z této úvahy seznáváme, že světlo, největší světský dobrodinec lidstva, nejen svítí, svět zbarvuje, ale i zprávy podává o podstatě světa, o vzdálenosti a pohybech světů nebeských. Otevírá nám ve vidmu vhled do prostoru světového. Rozmnožuje naši osvětu.

Dr. Ant. Dvořák a jeho význam v české hudbě.

Napsal EM. ŽÁK.

»*Patriae in arte musica quiquid proprium esset, fideliter interpretatus.*«
Z mistrova doktorského diplomu university v Cambridgi.

ntická fabule o frygickém králi Midasovi, synu »Veliké máteře«, miláčku štěstěny, jenž vše, čeho se dotekl, v ryzí zlato proměniti dovedl, — ovšem beze svého nicotného pozadí a tragických následků, —v nejušlechtilejším slova smyslu platí o velikém našem mistru a souverenním vládci v říši hudebního krásna: Dru. *Antonínu Dvořákovi.*

Čeho se dotekl, mění v nádherné skvosty tonů. Všechny formy hudební skladby, od písně ke kantátám a opeře, od skladby klavírní k mnohohlasému orchestru naplnil takým hudebním, obsažným bohatstvím, že mezi všemi vynikajícími skladateli přítomnosti nenalezli bychom jemu rovna. My právem čítáme Dvořáka, velikého dědice Smetanova, za největšího svého genia v oblasti tonů. A proto též všechen národ za prvenství a vůdcovství Prahy, metropole našeho umění, oslavil památný den šedesáté ročnice mistrova narození. Po Praze rozezvučela se ohlasem skoro všechna města našeho království, aby, slavíce velikého hudebníka, položila vavříny díků na prokvetávající již jeho hlavu.

Proto doufáme, že i čtenářstvu »Vlasti« vyjdeme vstříc, když jen v několika hlavních rysech načrtneme umělecký profil našeho mistra *Antonína Dvořáka.* —

Arnošt Hello mluvě o slávě, dí, že Bůh často po léta nechá v ústraní blouditi ty, které ku slávě určil. »Sláva vede lidi na levo, chce-li, aby přišli na pravo.« Dvořák, narozený v Nelahozevsi u Kralup dne 8. září 1841, byl také jeden z těch, na němž se pravda těchto slov vyplnila. Měl sdíleti stav otcův. Měl býti řezníkem a šenkýřem! Hudební nadání, které v něm záhy se jevilo, bylo sice pěstěno jeho učiteli — v pravdě starosvětskými, počestnými kantory — ale dále nikdo nepomýšlel. Řeznická sekera měla býti jeho životním nástrojem. Ale talent ozýval se mocněji, hudební síly vířily a Dvořáka pudily do Prahy. Vstoupil na varhanickou školu. »Svět byl oloupen« — jak okřídlená slova o Dvořákovi praví — »o jednoho řezníka, ale obohacen o velikého skladatele.«

A co více pověděti o životě mistrově? Těsné existenční poměry nutily ho, že absolvovav ústav, vstoupil jako violista do soukromé kapely v blahé paměti starších žijícího K. Komzáka. V těchto službách přešel r. 1862 do nově otevřeného prozatímního divadla na hradbách a odtud po 10 letech stal se varhaníkem v pražském chrámě sv. Vojtěcha. Když však jeho skladatelská sláva pronikla *Moravskými dvojzpěvy* a *Slovanskými tanci* za hranice, Dvořák, vida existenci svoji příjmy autorskými zajištěnu, zřekl se místa a oddal se výhradně komposici.

K četným skladbám, jež z těchto dob ve svém psacím pultě choval, rostly nové. Tyto i ony, spatřujíce světlo tisku, šířily

slávu jména jeho a s tou i čest celého národa. Jedině skvělá nabídka z Nového světa došlá, aby přijal ředitelství nově založené »Národní konservatoře americké« v Novém Yorku, svedla mistra, aby od r. 1892—1895 v zlatonosné zemi prodlel. S hudebními pracemi, plnými nových květů a vůní, vrátil se Dvořák zpět do otčiny v soukromý život. A po několika letech svého učitelského působení na pražské konservatoři jako profesor komposice jmenován byl mistr po uchýlení se výborného ředitele p. Bennevitze do výslužby jeho nástupcem. Amerika, jež vypůjčila si na čas lesk jména jeho, vrátila nám mistra, aby nejen leskem, ale i svým učitelským působením ozdobil domácí umělecký ústav.

Mistr Dvořák, ač z poměrů úzkých pomalu jen rostl, zachoval si poklady svého nitra nezkaleny, nedotknuty dřívejšími skrovnými prostředky hmotnými neb skepsí modních názorů politických a filosofických. Nadán neobyčejnou pílí a vytrvalostí, žil vždy a žije dosud jedině svému umění. Proto ve všech jeho skladbách — praskrovné výjimky nepočítajíce — vidíme zrcadliti se jeho jasnou mysl a nevyčerpatelný zdroj sladkých v pravdě českých zpěvů a melodií. Veliký nástupce Beethovenův v symfonii a skladbě komorní nepřenesl ve své práce z něho onu vzdornou »hudbu revolučních idei«, kterou se obyčejně vyznačují skladby Beethovenovy, ani onen eruptivní ton velikého mistra Berlioze v jeho širokých, orchestrálně skvěle pracovaných dílech, ale veselou, měkkou mysl slovanskou, *českou duši.*

Profesor Knittl ve své řeči, již o slavnosti mistra Dvořáka v Pantheonu musea byl proslovil, případně srovnal mistra Dvořáka s Jos. Haydenem. Celým svým názorem životním, myslí dalekou všeho vášnivého plání, svým vniterným náboženským cítěním jsou si oba tito mistři, jež celé století od sebe dělí, v mnohém velice blízci. Ovšem duševní život před sto lety a nyní — jak jsou od sebe vzdáleny! Jak jednoduché a prosté nazírání věčně usměvavého, s tabatěrkou po boku pracujícího Haydena — a vedle toho v nynějším duchu času, kdy duševní život bezděky tolika složkami podmiňován, kdy Beethoven ve svých pracech silou a hloubkou Haydena dávno překonal a moderní instrumentace Berliozem, Wagnerem na zcela jiný základ byla postavena, moderními názory a pokroky vynikající mistr Dvořák! To jsou ovšem zcela různá prostředí, v nichž srovnaní umělci rostli a pracovali — ale přece svými vrozenými dary ducha jako by podle sebe stáli. —

Přihlédněme nyní k hlavním druhům a formám hudebního umění, v nichž Dvořák tvořil. Shledáme všudy, — aby nebylo potřebí při každém druhu skladby znovu opakovati, že Dvořák právě *svoji českost ve všech skladbách tak eminentně ukazuje*, že má svůj stálý, osobitý styl. Ať to proudí praménkem prosté písně, či širokými, mnohotvárnými vlnami orchestrální symfonie, vždy jen české melodie, — jako všemi odbornými koštéry naše Mělničina se na ráz poznává, — český ráz, aneb lépe snad řečeno slovanský ráz na prvé poslechnutí vždycky postřehnete.

Počněme s písní a skladbou klavírní. V řadě písní počtem svým daleko mají převahu písně na texty prostonárodní skládané. Dráhy, jež zesnulý Křížkovský svojí: Utonulou, Dívčou, Aj já

mám hruštičku planú a m. j. ukázal, sledoval i mistr Dvořák. Vše jedno ať to byly písně sborové: Pět sborů pro mužské hlasy bez průvodu (op. 27.), Tři sbory s průvodem klavíru na čtyři ruce (op. 43.), Čtyři sbory pro smíšený sbor (op. 29.) neb světoznáme jeho Moravské dvojzpěvy nebo písně pro solový hlas s průvodem klavíru: všude vidíme, že Dvořák, jemuž studiem slovanských, hlavně přeskvostných moravských a slovenských písní podařilo se vniknouti až v samu dílnu národního ducha, vítězně vynesl odtud nové skvosty pějící musy slovanské.

Ovšem nejsou to vždy jásavé tony erotiky, jež nám zní tak vesele vstříc, hlavně v jeho Moravských dvojzpěvech jest to i »sladký bol«, jistý erotický melancholismus, jenž vyvírá ze zpívající a rozteskněné duše mistrovy, jako shledáváme v jeho: Písních na slova srbských písní národních, v písních na texty rukopisu Královédvorského, v písních večerních (op. 31.) na slova Hálkova komponovaných, v žalných a hned zas divokých Cikánských melodiích na text Heydukův a j. v. A musili bychom ještě vyčísti celou řadu písní, původem svým v dobu mistrova návratu spadajících, abychom ukázali, kde mistr Dvořák tak geniálně z ducha lidové písně pro píseň umělou vážil. Jen jedné ukázky tak namátkou chci se dotknouti. Každý z nás zná zajisté lidovou píseň: »Ach není tu není, co by mne těšilo.« Dosti šťastně melodií její je vycítěna sladká touha mladistvé dívky po vhodnějším milenci, nežli jest ten, koho jí dávají. Mistr chápe se textu i s ní téměř srostlé, vžité melodie. A z prvku melodie její vytvoří píseň vší tragikou zklamaných nadějí mladistvé snoubenky dýšící. A myslím, že kdo Dvořákovu tuto píseň jen poněkud slušně zapěti slyšel, dá mi za pravdu, že citově daleko jest hlubší melodie písně Dvořákovy, nežli nápěv její obyklý.

Dvořák, rozený symfonik, vykazuje i v oboru klavírní komposice *celou řadu* prací. — Ovšem jsou to jako vzácné, drobné úlomky, jež mistr, uvyklý na práce širokého rozsahu, jen ve chvílích odpočinku na svém psacím pultě vytvořil. Jsou to rázovité skladby: »Furianti« (op. 12. 42,), »Menuetty« (op. 24.), »Skotské tance« (op. 41.), »Mazurky« (op. 56.) a »Valčíky« (op. 54.). Lidový tanec, svým rythmem i melodií, jest tu přenesen ve vyšší sloh komposiční, tak jako již Schubert a hlavně Chopin učinil s národními tanci polskými: Mazurkou a Polonaisou. Z doby pozdějšího tvoření jsou to meditační, snivé »Legendy« pro klavír na čtyři ruce, pak »Poetické nálady« (op. 85.) a cyklus skladeb: »Ze Šumavy«. Jest to nejjemnější lyrika, v drobných formách vyjádřená, již vyvolaly dojmy z přírody a stinných krajů Šumavských. Perly nejčistšího zrna, z nichž mnohé mistr sám, cítě nejlépe v nich šum orchestru, později též instrumentací rozložil na všechnu jich polyfonickou barvitost. Spatřujete v nich opět slovanskou krev, slovanský ráz, jenž se tak důrazně všude o slovo hlásí. — —

Všimněme si nyní mistra Dvořáka v skladbě komorní. Skladby komorní staví se obyčejně jako protiva skladeb orchestrálních. Jsou svou jemnou propracovaností a charakterem svých nástrojů spíše určeny pro kruh salonu, než pro vysoké klenby rozsáhlých dvoran. Ovšem jsou to i »uhelné kameny« virtuosity komposi-

čního umění. Vzpomeňme jen, kolik bylo mistrů v instrumentaci výborných pracovníků s mohutným orchestriálním tělesem, jichž tvůrčí fond na skladbě komorní — hlavně kvartett — úplně ztroskotal. Platí tu nejvíce slovo básníkovo: »In den beschränkten zeigt sich der Meister.«

A právě ve skladbách komorních — vedle široké symfonie dokazuje Dvořák nejjasněji velikost a sílu svého hudebního genia. Vzpomínám jeho kvartetta z A dur, jiné z A moll, překrásné z D moll, rázovité z Es dur, měkké, bohatou, snivou melodií oplývající z E dur, pak kovem Beethovenovským prosycené C dur, čarokrásné z As dur, a jubilující, poslední z G dur (op. 106.).

Tato kvartetta, uměleckým přednesem nad vše pomyšlen čistým v reprodukci našeho proslulého »českého kvartetta« (pp.: Hoffmanna, Suka, Nedbala a Vihana) opanovala všechny přední komorní produkce světové. Vedle klassiků: Mozarta, Haydena, Beethovena bývá Dvořák v celém hudebním světě nejčastěji hrán. Současní skladatelé, předáci: Grieg, zesnulý Čajkovský, nemohou bohatostí melodiky, již každý přes všechno zapírání nejdříve hledá, s našim mistrem v bohatosti lyrismu závoditi. Píší duchaplná themata, ale zdá se mi, že tu pracují pak více rozumem než srdcem. Jako jest známkou naší doby: převaha rozumu nad stránkou citovou, tak jeví se to i v mnohých skladbách hudebníků — myslitelů. Píší učeně na úkor citovosti, ač hudba jest vlastní řečí citů. Dvořák, ovládaje rovněž souverenně všechno umění komposiční, *nauku* hudební, píše však vždy s citem. Zřídka kdy, a to jen na krátko filosofuje a hned zas hovoří vám strunou srdce svého. Ba i když již zdá se vám, že skladba chýlí se ku konci, zase se ozve nový rozkošný mélos. Studna jeho tvořivosti, plná českých zvuků, stále vydává nejčistší nápoj vašemu žíznícímu sluchu.

Stejně bohatého obsahu jsou i komorní skladby jiné formace. Jako šmyčcový kvintett se dvěma violami (A moll), klavírní kvintett (A dur op. 81.), skvoucí kvintett se dvěma violami (Es dur op. 97.) a čarokrásný sextett šmyčcový z A dur op. 48. »Práce tato« — praví o ní prof. Müller v trefném rozboru tohoto díla — »povstavši v ovzduší právě vzniklých slovanských tanců, napojena jest tímže mlékem národního života, jímž oplývají tance od začátku až do konce.«

Sem sluší též přičísti klassickou »Serenádu« z D moll (op. 44.) pro dechové nástroje, violoncello a kontrabas. Slavný kritik Ehlert o této skladbě dí, že »v ní jedinou notu gis, vpadající po unisonu úvodních taktů poslední věty, mohl napsati jen hudebník Boží milostí obdařený.«

Konečně sem náleží i skladby menšího rozsahu nástrojového, z intimního přátelství k hudebním přátelům mistrovým vytrysklé: »Terzetto« pro dvoje housle a violu (op. 74.), známé »Maličkosti«, pro harmonium, dvoje housle a violoncello, klavírní tria z B dur (op. 21.) z G moll (op. 26.) z F moll (op. 65.) a proslulé známé »Dumky« (op. 90.)

Všechny tyto skladby, vyžadující ovšem důkladných hudebníků, v nichž i hlasy střední jsou rovnocené k hlasům vedoucím, jsou velkolepým svědectvím o tvůrčím duchu našeho mistra.

Po klassické hudbě komorní budiž nyní věnováno několik slov tvorbě symfonické. Tvůrcové symfonie: Mozart, Hayden a Beethoven nalezli své následovníky mezi Němci hlavně v Brahmsovi a Brucknerovi, u Slovanů: v Čajkovském, Borodinu a Dvořákovi. Hayden uvedl v symfonii nový prvek, křepčivý živel: Menuett. Dvořák v slovanské symfonii nahradil jej narodním tancem českým: Furiantem. A tak, naplniv dané formy symfonické skladby hudebním materiálem slovanským, dal symfonii v třetím jejím dílu ráz nový, dosud nikým nepěstěný, rhythmus českého tance.

Již první mistrova symfonie z D dur svou jasnou, veselou náladou se vám cele hlásí jako dílo specificky české. Od ní svou zasmušilostí, jež ve »Večerních písních« a »Cikánských melodiích« jsme viděli, kontrastuje druhá symfonie z D moll, ale hned třetí z F dur, k níž český tanec dal základní motiv, vrací se mistr v jas svého dřívějšího cítění. Rovněž i čtvrtá z G dur jest jako české luční květy, plné přirozené vůně a svěžesti, až ve své páté poslední z E moll, zvané »z nového světa«, mistr jakoby sáhl k motivům národů nevzdělaných, jichž zvuky za svého pobytu v Americe zachytil, aby i tyto melodie necivilisovaných svedl v klassicky přesné formy symfonie. Není tu však daleko nikde slechu nějaké hudební bizzarnosti v motivech, jen jistou exotickou zbarvenost zde spatřujeme, jíž všude proniká slovanská krev autorova. Ve čtvrté její větě, jak Kretschmar glossuje, ozývá se »touha po domově« a veselé její ukončení hlásá, že »návrat se blíží«. Mistr vrací se ve svůj domov, svůj vlastní, český svět hudební.

K téže kategorii skladby sluší přičísti i proslulé Dvořákovy *Slovanské tance*, řadu I. a II. Byla to prvá orchestrální díla, jež ho proslavila v celém hudebním světě. Z českých a slovanských motivů uvil tu mistr v každém čísle tolik nádherných kytic, že v celé hudební literatuře sotva najdete jim rovných. I Brahmsovy známé uherské tance pestrostí a nádherou instrumentace jsou v mnohém ohledu až za pracemi Dvořákovými.

Geniální duch ušlechťuje vše, čeho se dotkne. Vzpomeňme jen letmo na velikou hudební epopeji Smetanovu, na jeho cyklus symfonických básní: »Má vlast«. Kolik krásy vykouzlil tu ve své »Vltavě« z vulgarní melodie našeho lidově popěvku: »Kočka leze dírou, pes oknem«. V jaké čarovné zvuky proměnil trivialní ten zpěv! Tu věru člověk vidí jasný dokument o kouzlu umění. A Dvořák ve svých Slovanských tancích učinil totéž. V prvé jich řadě naleznete snadno názvuky na mělkou, sentimentální píseň znárodnělou: »V borovém na skále v háji« v tanci z F dur, aneb pouliční: »Měl jsem tě holka rád« v tanci — tuším — z C moll. Ale z té na pohled sprosté melodie, kolik uměleckých, nádherných zpěvů tu mistr Dvořák vytvořil. Jak geniálně tu spřádá prosté motivky národní ve skvostnou, všemi barvami hrající tkaň hudební! A k melodii jedné hned zase druží jinou a ty brzo ladně spojuje jako dva praménky, jež do sebe se vlily,

brzy zas formuje každý zvlášť jinak a jinak, jako když horský pramének — abych zůstal při tomto srovnání — náhle na dví se rozdělí, rozběhne, aby zas na konec své bujné vody v jeden tok spojil.

Již i ta okolnost, že Slovanské tance Dvořákovy dočkaly se všech možných transkripcí: pro piano na dvě ruce, na čtyřruční klavír, pro menší orchestr všeho možného složení, pro dechovou hudbu, pro housle a klavír, ba i pro houslový koncert s průvodem piana — určený tak pro mistry hry houslové — to vše nejlépe dokazuje, jaké oblibě právě Slovanské tance vždy se těší.

Sem spadají i Dvořákovy ouvertury: »Husitská« a předehra k dramatické práci Šamberkově: »Jos. Kaj. Tyl«. V prvé, pracované na motiv husitské písně: »Kdo jste Boží bojovníci«, vedle níž zaznívá staročeská píseň: »Svatý Václave«, bezděky obdivujete se, kolik obratů a zajímavých kombinací vytvořil mistr z hudebně nepodajného, drsného motivu husitské písně válečné. V druhé svojí lahodou i dojemnou melancholií zavznívá k vám známá naše píseň: »Na tom našem dvoře«, spojená s nádherným a rázovitým průvodem naší hymny národní: »Kde domov můj«. K nim se druží tři velké ouvertury, »takořka jediným tahem péra« napsané: »V přírodě«, »Karneval« a »Otello«, jež mistr, vyznamenán dvojí hodností akademickou: doktorátu hudby na universitě v Cambridgi a filosofického doktorátu na staroslavné, české universitě Karlo-Ferdinandově, nedlouho před svým odchodem do Ameriky napsal.

Korunnou symfonické skladby mistrovy jsou jeho »Symfonické básně«. Programová hudba, v nichž Dvořák, nepoutaje tok orchestrální k slovu, jako v kantátách, oratoriích a operách se děje, myšlénky a jimi vyvolané nálady básní národních pouze hudbou snaží se tlumočiti. Dvořák zvolil si k své orchestrální zvukomalbě duchem národním napsané ballady Erbenovy: »Zlatý kolovrat«, »Polednice«, »Vodník« a »Holoubek«. Smetana svým cyklem: »Má vlast« zhudebnil kus české historie a život českého venkova; Dvořák řečenými básněmi symfonickými kus naší lidové poesie.

Na programní hudbu tohoto druhu mnozí výborní znalci hudební pohlíželi s jakousi skepsí, nedůvěrou. Soudili krátce takto: Hudba jest řeč *citů*, nikoli rozumu. A jako rozum může citu říci: Ty mých pojmů nikdy nepochopíš, tak zase cit může odvětiti rozumu: Ty zas se všemi svými pojmy a závěry nedovedeš náležitě ni nejjednoduššího citu vyjádřiti.« Že jest zajisté pole, kde řeč i city spolu splývají, půda oběma společná, jest zajisté na bílední. Ale jen nejgeniálnějším hudebníkům jest dáno společné toto pole nalézti a rozpoznati jeho hranice. Ambros, maje na zřeteli některé výstřelky hudební skladby, kde skladatel pouhé děje, historická fakta, snažil se tlumočiti jen a jen hudbou, nazval hudbu programní: »musica in partibus infidelium«. Kdyby tento výborný hudební aesthetik byl se dočkal Dvořákových symfonických básní, byl by zajisté ve mnohém umírnil tvrdý svůj soud o této oblíbené hudební formě.

Dvořák v symfonických básních neuchýlil se z mezí hudebního krásna ni na krok a přece šťastně vždy stlumočil epiku děje básní, které byly mu podkladem. Vzpomeňme jen na to šťastné, onomatopoetické znázornění prvních slov Vodníkových: »Sviť, měsíčku sviť«. Nebo na náladový, pravou poesii venkova tlumočící vstup do Polednice. Jak výborný to obrázek, kde rozhněvaná matka hází dítěti trubičku a dítě v hudební proud básně delší chvíli vřeští své primitivní tony. Nebo to tiché blížení se polednice! V tichých, vlekoucích se tonech bezděky spatřujete, jak nějaká mlžná, hrůzná bytost se šourá a v děj studenou, rdousivou rukou zasahuje. A musil bych jeden díl každé skladby po druhé projíti, abych ukázal, jak šťastně, zachovávaje aestheticky dovolenou míru, Dvořák svoji hudbu programní pěstuje. Bohatý instrumentální kolorit a rhytmus, jest tu jako více méně ohnivé, různé tony barev, jimiž mistr hudební svůj obraz kreslí. Přičteme-li k tomu ještě nádhernou zvukomalbou dýšící: »Píseň bohatýrskou«, pak, tuším, vyčetl jsem všechna přední díla symfonické tvorby mistrovy.

Přikročme nyní k oboru skladby, v níž Dvořák s houževnatostí věru obdivuhodnou a s největší zálibou pracuje, k jeho skladbě operní. Opera, v níž poesie libretta s malebností scény a plastikou se pojí, sama v sobě jest vrcholem umění. Ovšem potřebí, aby i skladatel libretta i režisér byli umělci a podávajíce tak hudebníku ruku dílo jeho i po své stráce náležitě vyzvedli. Dvořák, vyrostlý u scény, za pultem hudebním v orchestru, záhy se pokoušel, pracemi svými i na jevišti se dostati. Řadu jeho prací postupně tu vyplňují opery: »Král a uhlíř«, »Tvrdé palice«, »Vanda«, »Šelma sedlák«, »Dimitrij«, »Jakobín«, »Čert a Káča« a konečně »Rusalka«.

S jakou horečnou tohou, nelekající se překážek, mistr Dvořák tu pracoval, patrno z toho, že celou svoji první operu: »Král a uhlíř« dvakráte psal na táž slova znovu. Maje na mysli Wagnerovy »Meistersingry«, hudbu již zcela vlastního slohu Wagnerovského, dal se mistr do první své zpěvohry. Leč při zkouškách k představení znamenaje sám slohovou těžkost své práce, ničí ji a píše znovu, v průhledném slohu národním. I Vanda a hlavně Dimitrij opět a opět podléhají opravným změnám mistrova pera. V »Šelmu sedláku« má mistr za vzor »Prodanou nevěstu« Smetanovu; a jestli dosud neopanoval jeviště tou měrou, jako Smetanova opera národní, tož jisto, že nejvíce ze všech skladatelů svým »Šelmou sedlákem« k němu se přiblížil.

V »Dimitriji«, bohatém dramatickými momenty, znovu zle a zle řádí tužka Dvořákova. V trojím spracování dostala se již tato opera na scénu. Veliké výjevy lidu a šlechty ruské, Dimitrij a na druhé straně Šujský, jako protivníci, jsou nejsilnější hudební dramatikou — jaké lyrik Dvořák na ten čas byl schopen — zpracovány,

Zapřísahlí přátelé a stoupenci nynější formy operní, jež bořic ploty jednotlivých, dříve uzavřených čísel bez oddechu s dějem dál a dále spěje, jsou nyní s tímto Dvořákovým zpracováním cele uspokojeni. Já však, po svém skromném názoru,

vždy budu želeti oněch překrásných lyrických čísel, jež v Dimitriji padly za oběť pokrokářskému stylu mistrovu. Kdo dovede tolik krásy v uzavřená čísla zachytiti jako náš mistr, ten i v tomto slohu staré opery má plné právo existenční, právě tak jako staré opery pro svůj vniterní hudební obsah vždy zůstanou pevnými oporami repertoiru, byť forma opery sebe více ještě se změnila.

»Jakobín« jeho »zůstává ještě v proudech starých«, ale »Čert a Káča«, komponovaná na nejméně hudební libretto, jaké v naší literatuře operní se vyskytlo, jest již dílo pokrokové. A právě v této opeře obdivujeme vítězící sílu Dvořákova hudebního umění, které všechnu tu dřevěnost textu sdolalo. Že pak v poetickém textu Kvapilově, v Rusalce, ocitl se mistr Dvořák opět ve svém lyrickém živlu a vytvořil zde operu tak čistě svoji vlastní, tím dosavadní činnosti své operní postavil nejkrásnější diadém. Jest i tu jako v komorních skladbách mistrových tolik vroucí lyriky, že opera tato zůstane zajisté vždy stěžejní jeho dramatickou prací. Ovšem kdo v opeře hledá zas jen dramatický děj, obsažnou zápletku, tomu snad mistrova Rusalka příliš pomalu plyne, ale bohatost a vroucnost lyriky jest tu tak velkolepá, že pro svoji *hudební českost* opera tato zajisté dobude si předního místa v kmenovém, národním repertoiaru našem na vždy, byť dějem byla zcela mezinárodní.

Přicházíme konečně k poslednímu — ale nikoli v činnosti mistrově nejmenšímu — druhu jeho skladeb: k pracem chorickým. Těmi rozumíme skladby na motivy biblické, děj náboženský, neb texty církevní. O ryzím, hlubokém náboženském citu mistrově svědčí tu originelní: »Písně biblické«, v nichž Dvořák vyvážil z nitra svého nejkrásnější melodie modlící se duše.

Vzpomínám bezděky, kolik rozplizlých, dutě prázdných, banálních skladeb ve formě motett, vložek, offertorií a podob. vkrádá se na naše kůry. Zkušený hudebník, věřící, ihned rozpozná, že tu jest jen vnější strojenost, že autor jen se tváří, jako by se modlil, ale hudebně modliti se nedovede, protože nemá živé víry. Dvořákovy písně biblické nejsou psány pro chrám. Ale v koncertní síni vane vám posvátná nálada chrámová, když slyšíte vroucí melodie písní biblických; jako by dým kadidla chvějícího se vroucími slovy modliteb ovíval posluchače.

Sem náleží též mohutný: »Žalm 149« pro sbor a orchestr, dále oratorium, jež nyní dočkalo se i vlastní scenické úpravy: »Svatá Ludmila«, v němž kratší báseň Vrchlického a ne právě jedna z nejlepších — dává rozezpívati se mistru v široké proudy duchovního oratoria, mše jeho »z F dur«, vroucí, velkolepá kantáta jeho: »Stabat mater«, hluboké »Requiem« a konečně i »Te Deum«. Kolik jiných, menších skladeb duchovních mistr Dvořák napsal, nesnadno udati. Tak nedávno dostalo se mi do rukou Dvořákovo motetto: »O sanctissima«. Jest to kanonické duetto pro alt a baryton s průvodem varhan. Nevím, zda spatřilo tiskem světlo širšího světa. Jest to též dle čísla jedna z prvých jeho skladeb. A byť ještě nebylo váženo z nejhubších studen

jeho duše, mluví vám přec z něho tolik lahody, že kouzlu jejímu nemůžete odolati.

Překročovalo by daleko rozměry a účel tohoto článku, kdybych o každé z jeho větších prací měl jen stručně se zmíniti. Jisto jest, že Dvořákovo »Stabat mater« a »Requiem« patří k největším orchestrálním dílům hudební literatury duchovní a všude, kdekoli se díla tato i v cizině dávala, vzbudila plný souhlas, ba obdiv povolaných znalců. A co při všech těchto skladbách na prvém místě akcentujeme jest: že vedle hlubokého citu náboženského, jaký mistr Dvořák tu jeví, jest to zároveň český hudební ráz těchto prací. *»Dvořák i když mluví s Pánem Bohem, mluví s ním ryze po česku.«* Tak charakterisoval výborný znalec církevní hudby prof. Knittl tento obor činnosti mistra Dvořáka.

Napíše-li nám snad Dvořák ještě v oboru tomto nějakou práci? Nelze povědĕti. Napadlo mne jednou, když mne náhoda s mistrem Dvořákem v divadle svedla, — bylo to nedlouho po premiéře Rusalky — jemu se zmíniti, že by nám mohl napsati nějaké *vánoční* české oratorium. Máme tolik svérázných koled a písní vánočních! Jaký by to byl asi skvost, kdyby povolaný a vroucí lyrikou bohatý, genialní umělec, tyto národní perly zdvihl a je vsadil v široké dílo, moderní instrumentací se vyznačující oratorium. Mistr, jenž o svých plánech a počatých pracech velice zřídka mluví, mi odpověděl: »Počkejte, mám něco podobného v hlavě. Chci psáti dvojdílnou nějakou symfonii, Betlem a Golgota«. Provádí-li Dvořák svůj záměr čili nic, nemohu říci. — Ať však pracuje to, či ono, jisto jest, že Dvořák, na vrcholích umění svého hudebního tak vítězně stojící, při svém pevném zdraví, své píli a genialnosti jistě ještě mnohými skvosty náš nádherný hudební sad znamenitě obohatí.

A na konec ještě několik málo slov o Dvořákovi jako člověku. Říkají fysiologové, že genialnost a podivínství se mnohdy stýkají. O Dvořákovi to však nikterak neplatí. Jest roztomilý společník, upřímný a ke svým přátelům vzácně otevřený, jediné své práci a svému domácímu, rodinnému štěstí žijící. Při tom skromný a všem oslavám zásadně se vyhýbající. Po celou dobu festivalu, který na jeho počest z iniciativy Umělecké besedy v Praze ve dnech 6.—11. listopadu t. r. se pořádal, jen jednou jedinkrát v divadle při představení Rusalky — a to jen na chvíli — se ukázal. V prostorách divadla, Rudolfina i Pantheonu zvučelo vše slávou a bouřilo potleskem oslavenci, — ale oslavenec byl v ústraní domácího svého krbu. Dvořák, jak prof. Knittl pravil: *»vše co vykonal, nepočítá za svoji zásluhu, má vše za dar Prozřetelnosti.«* Jak vzácná to skromnost Bohem vyvoleného umělce!

Dvořák jest též muž živé křesťanské víry. Na svých rukopisech — jak pamětní list k jeho oslavě vydaný svědčí — na konci díla připisuje: »Bohu díky! Skončeno« dne a t. d. A když nemoha odolati pozvání svých ctitelů, súčastňuje se banketu na svoji počest dne 10. listopadu t. r. pořádaného a nucen jest chopiti se slova, praví takto: »Nejprve děkuji Bohu všemohoucímu, že mě dal dočekati se tohoto dne; a tak doufám, že i tuto

chvíli šťastně přestojím.« Rovněž i prof. Knittl, věrný přítel mistrův, jenž povahu mistra a názory jeho nejlépe zná, končil svoji řeč v tom smyslu, že i my nemůžeme přáti Dvořákovi jinak, než on sám si přeje, staročeským, zbožným pozdravem: »Dej Bůh zdraví, štěstí a požehnání.«

Tolik chtěl jsem i čtenářům »Vlasti«, kteří s hudební literaturou nejsou obeznámeni, o významu a činnosti Dvořákově pověděti. Řádky tyto neměly nikterak za účel kriticky osvětliti a rozebrati činnost našeho největšího skladatele. Nejsou též výsledkem podrobného a kritického studia všech děl Dvořákových. Jsou to jen pouhé reminiscence, jež zůstaly v mysli mé průběhem mnoha let, kdy měl jsem příležitost skladby Dvořákovy slyšeti a ohlas posledních slavností, jež skrovnou, náhodnou hudební anthologii z děl mistrových nám podaly.

»Sláva jest povznešená čest, jest korunovaná čest, jest *čest oděná v purpur*,« praví Hello. Dvořák tohoto vzácného purpuru svými genialními pracemi plně si zasloužil. Národ oslavuje šedesátou ročnici věku jeho, přidává mu vavřín díků k purpuru, který si vydobyl. Kéž slavný mistr tento purpur ještě po mnohá leta nosí!

O mravním sebevědomí lidstva.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Tedy i zde, v této pradávné době, pokažena radost našim éthickým darwinistům, jelikož i zde měl v sobě člověk *povinnost* a *úctu k zemřelým*, tedy prvek mravní a náboženský, z něhož se skládá obávané jeho *sebevědomí* nábožensko-mravní! Tak mluví ne psané pergameny, tak mluví *kamení a písek* z doby prastaré, předvádějíce nám památky tělesné a duševní člověkovy práce a dávajíce jimi vysvědčení jich původci!

Poohlédneme-li se ještě jednou po druhém dílu přítomné studie, seznáme, že potvrzuje všecky stěžejné myšlénky a celý základ prvého dílu: i zde nalezli jsme v celém lidstvu přirozený zákon mravní, nalezli jsme lidské svědomí, nalezli jsme náboženskou oporu mravního sebevědomí lidského, tedy všecky faktory, o něž jsme názor *svůj* v prvním díle opřeli. Staří i novodobí, kulturní i nekulturní, divocí i usedlí národové dávají za pravdu našemu nitru *(jednotlivému)*, ukazujíce, že nejen máme totéž tělo a krev, ale i téhož ducha, totéž přesvědčení a týž vrozený zákon!

3. Přejděme k povšechným i jednotlivým námitkám proti všeobecnosti nábožensko-mravního sebevědomí lidstva.

Darwinistický spisovatel *John Lubbock* proslavil se dokonce i zvláštní mapkou, na níž byli nakresleni »docela bezbožní« národové a mravně tak zpustlí, že prý jich nelze zváti vůbec ani

příčetnými, ne že mají mravní pojmy hrozně spleteny a nejasny, nýbrž že mravních pojmů docela nemají. Mapka tato dnes už ovšem neplatí a visí jen jako kuriosum v obskurní komoře, ale myšlénka Lubbockova dosud se zdá mnohým správnou, i když ne ve své původní formě. Proto snaží se tito badatelé opříti ji o nový lepší materiál, a prohledávají s pilností lepší věci hodnou všecky končiny země, aby směli prohlásiti ten který divoký nárudek aneb aspoň několik jednotlivců mravními idioty a náboženskými nihilisty. »Výzkumův a objevů« podobných podařilo se sehnati již dosti hojně a téměř ve všech dílech divokého světa; měly však chybičku, docela nepatrnou chybičku, a říká se jí nepravda! Tato chybička podrazila nohy všem jmenovaným velikolepým objevům a přivedla svědomité znalce k tomu, že *veřejně* (!) přetřásali otázku, jak bylo možno dospěti *takových* nepravd. Odpůrcové naši měli tedy malheur, a budou snad v budoucnu opatrnějšími, aby ještě hůře své vědeckosti a poctivosti nepošramotili. *W. Joest* poznamená zde pichlavě: Mladí lidé, kteří do předvčerejška byli hodinářskými pomocníky v některé dílně Londýnské neb obchodními pomocníky některého velkozávodu Natalského a Kapského, stávají se takořka přes noc »známými cestovateli a dokonce i badateli« nitru Asie i Afriky, kdež snad ani času ani příležitosti dostatečně neměli, aby se kolem sebe řádně rozhlédli. Lidem takovým a zvláště světovým turistům scházívá k úloze, kterou chtějí řešiti, když své cestopisy skládají, především potřebné všeobecné vzdělání vůbec; po té scházívá jim potřebné předběžné vzdělání právě pro tu zem, pro ten kmen, který prozkoumati chtějí, nehledě ani ku zřejmé povrchnosti a tendenci, kterým díla (!) jejich podléhají. Kde studovali tito lidé nářečí, zvyky, potřeby, obřady, pořekadla, přísloví lidu, o němž píší? Kdy získali si potřebné *důvěry* u divochů, aby věděli, že nebyli jimi zúmyslně oklamáni, když se jich na to neb ono z jich života, náboženství a mravnosti tázali? Kdy s divochy *žili a cítili*, aby skutečně poznali *divošské* názory a jich oceniti uměli? Kus gramatiky a slovníku, drobet zkomolené řeči a nešikovné zvědavosti daleko ku poznání divocha nepostačují! Kdo chce divocha řádně pochopiti, musí se ve způsob jeho řeči, myšlení a cítění takořka vžíti, k čemuž ovšem nedostačí kupčení ani cestování, jež na nejvýše jen *zevnější* známost o divochu zjednávají a do jeho nitra buď vůbec nepronikají, nebo jen dle *svého osobního* způsobu pronikají, vidouce v něm co právě mohou a chtějí. I mužové docela opravdovi a učenci poctiví nemohou pro jmenované obtíže všecky překážky odstraniti a podávají díla, jež sami považují opravy schopnými i potřebnými. Čteme-li na příklad zprávy missionářů, kteří za svým náboženskо-mravním povoláním mezi divochy často i celá léta stráví, uznamenáme značné odchylky ba i protivy o téže popisované věci, o témž národu a o témž divokém kmenu. *Papuové* zdáli se světoznámému námořníku *Cookovi* a jeho společníkům lidmi pomilování hodnými, poctivými a upřímnými; proti tomu tvrdí o nich *A. Wallace*, že jsou učiněnými dravci, plni zvířeckých chtíčův a ukrutností. Americké červenokožce vyhlásili mnozí evropští cestovatelé a románopiscové za téměř nevinné a dětské; ti však běloši, kteří

na blízku s Indiány bydlí, obávají se jich a přičítají jim mnohé ohavné vlastnosti. Znalci Afriky podali o Černoších tak černý obraz, že každý odvrací se od něho s hrůzou a hnusem: novověcí badatelé nacházejí mnoho chvály a uznání hodného na »bezcharakterním a nemravném« Černochu. Jak to vysvětliti a komu věřiti? S pravdou se asi nemineme, když řekneme, že ani ti ani oni spisovatelé nemají pouhé pravdy a pouhé nepravdy, dle toho jak své lidi (divochy) poznati *mohli a dovedli*. Všichni divoši nejsou také stejní; proto v témž kmenu, ba i v té rodině najdou se zvláštnosti a protivy, zvláště když se uváží, že i civilisovaný jednotlivec podléhá změnám přemnohým, časovým i místním, a že prozkoumati srdce a mozek i ledví lidské jest velmi nesnadno, jak každý z vlastní zkušenosti dobře ví. Již starým bádavým Řekům bylo sebepoznání velikým uměním.

K nejprudším námitkám proti všeobecnosti mravního sebevědomí lidského, náleží: 1. Nevzdělaní divoši hrozně porušují mravní zákon a teprve přišedše do styku s evropskou kulturou, pokrok v mravnosti prokazují. 2. Nevzdělaní divoši pro mravnost, čistotu, panenství atd. ani *slova* neznají, — ergo jsou nemravní a vyvracejí všeobecnou platnost mravního sebevědomí.

Odpovídáme: 1. Porušování zákona mravního, i nejničemnější porušování, není důkazem neexistence zákona mravního, ale jest jen důkazem hrozné nemravnosti pachatelovy. Lidé kulturní a vzdělaní, znající zákon mravní a mající o něm zevrubné poučení, přestupují jej hrubě a tak bídácky, že by mohli býti učiteli divochů v té věci. Dějiny ukazují, že velevzdělaní a nad jiné daleko pokročilí Řekové ve svých nejslavnějších dobách páchali na sobě nejhanebnější ohavnosti. Kde byl v Řecku, v této zemi rozených filosofů, zákonodárců, vojevůdců, umělců a básníků, kde byl v Řecku který zločin proti mravnosti neznám a kdy byl nepáchán? Následuje z toho, že Řekové neměli a neznali mravního sebevědomí? A nenásleduje-li, proč by mělo následovati u divochů? Nevidíš zde *dvojí* loket a špatný závěr? Aby se však neodvětilo, že to *druhdy* bývalo a teď už není, poukazujeme na civilisovanou Evropu a na hlavní střediska jejího kulturního života, na veliká města, jakož i na světová města zámořská, kdež vedle zevnější uhlazenosti a jemného taktu (člověk se nesmí obrátit k dámě zády, pěstění nechtů, slečinky mají gardedámy v plesích, divadle i na procházce atd.) ukazuje se tolik mravní hniloby a zpustlosti, že se na manželství plvá, panictví posmívá a tištěným oběžníkem mezi universitním studenstvem doptává »obcujete-li s paničkami«, načež má písemně odpověděti, aby pak *odborník* mohl to »vědecky« zpracovati! Realistický prof. dr. *Foustka* prý onehdy (dle »Času«) dokázal, že pohlavní pud může a musí se ovládati. Prostituce jest veřejně dovolena; kliniky vykazují úžasný počet venerických neduživců, kteří tam pomoci hledali; na rozličné praeparáty a přístroje ochranné stát dává patent atd. atd., o jiných věcech všeobecně známých a privátního života se dotýkajících ani nemluvě. Zločin bestiality, násilného smilstva, zpronevěry manželské (a s tím spojená manželovražda) nejsou v soudní síni nikterak řídkými úkazy. »Po berlínském židovském bankéři Sternbergovi — píše Obnova, ročník VII.,

č. 13. — jenž zprznil celou řadu nedospělých dětí, vynořil se na jevo opět nový ohyzdný případ ve Stuttgartě. Ministerský předseda (!), ministr vojenství a králův pobočník (!!) byli na základě předběžného vyšetřování již se svých úřadů sesazeni *pro zločiny proti přírodě*. Další odhalení budou horší prvních.« Ba ani toho strašlivého zločinu proti mravopočestnosti není civilisovaná Evropa prosta, kterýž u divochů nejvíce zaráží, zločinu krvesmilství: soudní síně poznaly a každou chvíli poznávají takové otecké nemravy!*) A přece má a zná naše intelligence mrav i zákon, má mravní sebevědomí, jímž se mnohdy i proti »nepovolaným« mravokárcům ohání! Proč tedy upírají znalci a badatelé mravní sebevědomí divochům, když ho neupírají svým soukmenovcům, ač i u nich tytéž přestupky proti zákonu mravnímu houfně nacházejí? — S velikou reservou sluší též bráti tvrzení, že divoši *nabývají* mravnosti přišedše do styků s civilisovanými modernisty. Baron *Hübner*, jenž mnoho světa na svých cestách dobře pozoroval, takto o tom napsal: »Naše civilisace byla dosud vždy na škodu divochům a polodivochům, nebyla-li k nim uvedena *křesťanstvím!*« *Buchholz* (Prušák) doznává, že, kam v Kameruně německá kultura nevnikla, jsou domorodci *lepšími* než kde ji přijali! Týž si přeje, aby to šlo s kulturou německou v těch zemích raději pomalu v před, poněvadž »jinak budou domorodci falešnějšími a prohnanějšími«! Podobně soudí také jiní znalci, soudí tak i naše domácí česká zkušenost, vidouc před sebou mnoho intelligence a pramálo v pravdě mravného působení v lid, což zvláště o »mladých a nejmladších« platí, kteří nám literaturu nejvíce znešvařili a celý veřejný život otravují. Děsné jest přiznání, jež o *Chicagu* byl učinil anglický spisovatel (novinář) *Stead*. Píšeť: »Kdyby dnes Kristus Pán přišel do Chicaga, přesvědčil by se, že obyvatelé Chicagští na všechen mravní zákon zapomněli, jenž není vzat do zákoníku městského a státního. V Chicagu považuje se všecko správným a mravným, co není stíháno zákonem světským; považuje správným i mravným, třebas i ukrutným, nečestným a hanebným bylo.« Tolik o této nejužívanější a nejparádnější námitce našich darwinistických protivníků éthických.

Co díme na námitku druhou, vedenou z nedostatku slovného vyjádření, dle něhož mnozí divocí kmenové ve své mateřštině významu nemají, jímž by mravnost, čistotu a panenství označili? Díme, že námitka tato opět *své* věci nedokazuje, poněvadž na novo dvojího lokte užívá a špatný závěr má; zůstává tedy i zde pravda *o všeobecném* mravním sebevědomí lidstva nezvrácena. Na vysvětlenou záhadné věci uvažme! Nikde není a nebylo na světě národa ba i jednotlivce jeho jakkoli vzdělaného, duševně i mluvnicky vyškoleného, aby všecko tak vyjádřil, jak si myslil, představoval a cítil. V nejpohnutlivějších okamžicích

*) Kdo oslavuje, opěvuje, omlouvá a umělecky propaguje u nás nahotu, manželskou zpronevěru, smilstvo? Kdo posmívá se poctivosti, dobráckosti a počestnosti? Básníci, filosofové, literáti a umělci. A pak se mluví s úkosem o divoších, když totéž dle svého způsobu dělají! — *Zolův* vynález »člověk-*zvíře*«, *Procházkovo* »*stádné* zvíře« (= celé lidstvo kultury nynější) a konečně i ohavná přezdívka »žena-*samice*« jsou tak strašlivy a kulturní mravnost moderního světa hanobící, že i kdyby docela nepravdivy byly, *hanbou* nynějšího člověka by přece byly, poněvadž *byly jim vysloveny*.

radosti a bolesti nemíváme vůbec slov, a více projevujeme slzou v oku a stisknutím ruky než mnohými, třebas i řvavě pronesenými slovy. Tak se dálo před námi a bude se díti po nás. Zde několik příkladů z minulosti a přítomnosti! Vyškolený národ řecký, jehož řečí tvořili své písně básníci a mluvili filosofové o věcech nejobtížnějších docela snadno i případně vyjádřujíce myšlénky nejabstraktnější, vyškolený národ řecký neznal slova, jímž by byl vyjádřil *manželství!* Neměli tedy Řekové a neznali manželství? Němcům se vytýká, že musí si vypůjčiti v latině, aby pověděli, že mají rodinu a náboženství, poněvadž jejich »Familie und Religion« *není* jejich *vlastním* slovem, nýbrž *cizím;* v celé řeči své nemají významu, jímž by se *cele* pojem »rodina a náboženství« po německu tlumočil! Smí se proto říci: Němci neznají rodiny a náboženství? Čech je pln hudby, a přece podnes břinká na piánu a ne na silnoslabinci, jak chtěl kterýsi purista tento nástroj pojmenovati.*) Francouz jest znám svou etiketou a slovní zdvořilostí: přece však neumí ve své mateřštině rázem pověděti, jak se jmenuje kapesník, jehož vzdělaný člověk v čas rýmy i mimo ni potřebuje, aby posloužil nosu a »jisté« jeho činnosti. »Innigkeit a Sinnigkeit« nejsou jen vlastnosti německé a přece jsou v mnohých řečech *dle slova* neznámy a nepřeložitelny. V zemích »věčně modrého nebe«, v Italii a Řecku nemají slova, jímž se tlumočí »modro«! Tak to jde do nekonečna u všech vzdělaných národů: učenci, zvláště filosofové, mívají největší kříž s terminologií, abychom opět užili *nečeského* slova, jež však dávno zdomácnělo a na celém světě se ujalo, ač jest sloučeninou latinsko-řeckou! Kdo ze všeho toho bude uzavírati: poněvadž kulturní národové těch a oněch slov neznají, jsou bez piána, bez kapesníku, bez *modrého* nebe! A přece děje se *tak*, od vzdělanců děje se tak, proti ubohým divochům, jimž se mravní sebevědomí proto upírá, že *snad* nemají vhodného slova ve své mateřštině, jímž by panictví a manželství vyjádřili. Znalci podávají k této věci mnoho ukázek, jež nezvratně dokazují, že se zde divochům rozhodně křivdí. Tahitští divoši na př. nemají slova, jímž by tlumočili »vděčnost«. Badatel Cook a Bennet však o nich z vlastní zkušenosti dosvědčují, že znali a pěstovali tuto ctnost již před tím, než první záblesk civilisace je osvítil. Algonkinští a Tinnehští neznají slova »láska«, podobně prý i Červenokožci nedovedou »lásky ani milován býti« svou *řeči* projádřiti, a přece jest o nich známo, že jsou dětinně milí a náruživě rodiče i děti milují a vůbec *touto* vlastností se vyznamenávají. Před stoletím neznali Abiponové Paraguajští slova »panna«, a přece bylo mezi nimi dosti opravdových a ctných panen, dosvědčuje missionář *Dobrizhofer,* jenž tam sedm let působil. To jsou fakta, proti nimž všecka darwinisticko-vývojová éthika jest bezmocna; fakta, proti nimž všecko vědecké vykládání jest pouhým — povídáním. Nedostatek slov nedokazuje nedostatku věci, existuje tedy všeobecné mravní sebevědomí lidstva.

*) Kam se podějí naše dynamiky, fysiky, elektriky, ba dokonce i naši socialové, demokraté, realisté atd. nebudou-li směti proto existovati, že česká řeč nedovede jich plně *svým* slovem přeložiti? Co bude s našimi éthery, motory a dokonce i — s politikou?

Poněkud šikovněji vede sobě prof. dr. *Thering*, slavný německý právník, jehož podivné názory o vraždě, podvodu a lži již na počátku jsme uvedli. Vycházeje taktéž od *řeči* lidské, tvrdí prof. Thering, že prý pravdomluvnost není dříve než lež, ale naopak, že lež je v řeči a následovně i v člověku dříve, než pravda, čehož by nebylo, kdyby lidské srdce vrozeno mělo mravné sebevědomí. Na doklad této námitky uvádí proslulý jurista příklad o dítěti, které prý lže, sotva začalo žvanit; lže docela naivně, nic si z toho nedělajíc. Na stejném stupni vývojovém jsou dle téhož autora po dnes mnozí divoši (na př. na Jižních ostrovech), kteří rovněž nespatřují ve lži docela nic závadného a lhou, až se práší. Se lží začala i Mojžíšova zpráva o stvoření světa, předvádějíc lháře Adama; lháři a podvodníky byli židovští patriarchové; lhářem byl řecký vylhaný Odysseus, jenž za to ani od Homera nebyl pokárán, ale básnicky oslavován! Lháři a notorickými licoměrníky byli staří Římané; lháři byli staří Germané, neboť zradou vyhrál jich Armin nad Varrem, vraždou se poskrvnil Theodorich a zradou zahynula i jich oslavovaná Chrimilda. A kdyby prý ani všeho toho nebylo, *bohatost* řeči na různá synonyma, jimiž se pravda opentluje, seslabuje a konečně i v nepravdu přeměňuje, ukazovala by dostatečně, že lež jest dřív a víc v srdci člověka než pravda: mravní sebevědomí tedy neexistuje v srdci člověkově, aspoň ne přirozeně.

Podivná věc! Před chvílí byla chudoba řeči důkazem neexistence mravního sebevědomí lidského; teď jest bohatost řeči důkazem téhož! Jak se to rýmuje? *Stejně špatně*, poněvadž ani bohatost řeči ani chudoba řeči neprokazují neexistenci mravního sebevědomí, nýbrž jen existenci a vlastnost mluvy toho kterého národa! To jest jejich opravdově hlavní a přirozený zákon. Soudí-li se *dále* z řeči, je to právě *souzeno* dále, tedy věc našeho intellektu a ne řeči, za kterou se zde odpůrcové skrývají. Připomínáme však, že důkaz jest chybný, poněvadž ho možno obrátiti: Jako se totiž stejnojmenými významy věc snadno opentluje, oslabuje a téměř nepozorovaně překrucuje, takže z pravdy najednou prokukuje lež, tak se také různými podobnými významy pravda vysvětluje, určitěji projádřuje a ode vší dvojsmyslnosti očisťuje. Řeč jest jen *nástrojem*; chyby dopouští se řečník a ne řeč, které je docela lhostejno, užívá-li se jí pro lež anebo pro pravdu. S takovými argumenty nesvede se ničeho. Kdo chce, mluví pravdu i v nejbohatší řeči, a kdo nechce, lže i v nejchudobnější řeči! Pan dr. Thering s dítětem také neměl štěstí, jelikož jest jisto, že dítě se rádo přiznává i k chybě a že se červená, mluví-li nepravdivě (vyjímaje případ *značné* zkaženosti!), tak že maminka »pozná mu to na nose«. S Biblí též pan doktor pohořel, poněvadž si spletl Evu s Adamem — ten přece *nelhal*, když se přiznal »Eva mne svedla a já jedl jsem!« — a konečně »na začátku« ani Eva nelhala, neboť na otázku hadovu správně odpověděla: »My jíme ze všech stromů rajských, jen ne z toho prostředního« atd., mluvila tedy *napřed* pravdu a *pak* teprve lhala! Na ostatní uvedené případy z mythologie a z barbarských dějin nejsme povinni odpovídati, poněvadž ani ony *nedokazují*, že oslavovaní nebo tupení hrdinové neměli mravního

sebevědomí, když chybovali: staré památky vykládají o lítosti, o trestu, o výčitkách svědomí atd., což všecko *předpokládá* mravní přirozený zákon. Rozeznávejme už jednou podkovu od kováře; *chybu lidskou* proti zákonu nevyhlašujme za *neexistenci zákona*, zákona mravního! Tak dokázal by každý zlosyn velmi snadně, že vůbec není žádného zákona! — S divokými ostrovany také se důkaz nepodařil, poněvadž i prolhaní Vitiové, kteří lhou, jak kdo chce, jen aby se mu zalíbili, považují za velikou pohanu, když někdo čin svůj popře. Hrdopyšný Novoselanďan, chce-li někoho pokořiti, nazve ho »hrozným lhářem«. Černoši také lhou jen což, a přece jich matky napomínají: »Dítě, nelži!« Když jedné matce Černošce umřel syn, těšila se řkouc: »Nikdy nelhal!« (Dokončení.)

Naše Slezsko.

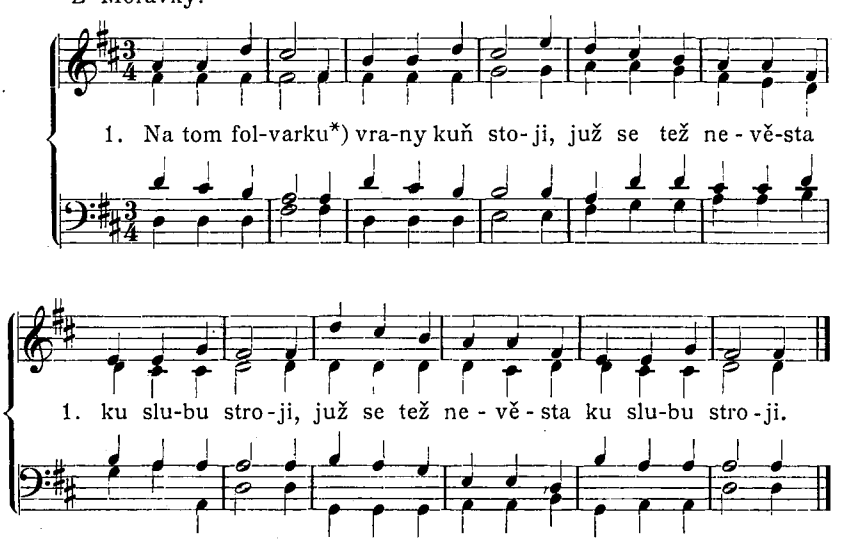
Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

6. *Cesta do kostela, v kostele a zpátky.* Za zvuků hudby ubírá se průvod do chrámu Páně. Ženich ohlíženje se na příbytek nevěstin, loučí se s ním:

S Panembogem, s Panembogem tomu domu,
neublížil sem žadnemu.
S Panembogem okenečko,
kde stavalo me srdečko.
S Panembogem tyto vrata,
kaj nas puščal naš pantata.

Z Morávky.

*) Folvark = dvůr knížecí u Raškovic.

2. Ku slubu jela, hrozně plakala,
[:se svoji hlavičky bandle trhala.:]

3. Ej, bandle, bandle, co ste zelene
[:a moje očička su zakalene.:]

4. Ku slubu jela, hrozně plakala;
[:ůn kuni cup, cup, cup, ona se smala.:]

5. O, jak jest těžky ten kameň mlynsky,
[:a ešče jest těžši ten stav manželsky.:]

---

1. Děvečka jela do Bohumina,
[:syneček za ni s kvartečku vina.:]

2. Děvečko vrať se, napi se vinka,
[:budeš červena jako malinka.:]

3. Ja se nevratim, bo mam daleko,
[:ta ma cestečka ta jest široko.:]

Píseň »Děvečka jela . . .« zpívají bezprostředně po předcházející týmž nápěvem, jakoby k oné patřila.

V Šenově a okolí veselníci zpívají píseň všeobecné známou za průvodu hudby:

Buď pozdravený, anděli slavný,
jenž k ostříhání mně jsi poslaný,
od Boha mocného,
byls mi přítomen
jak jsem narozen,
až do dne dnešního.

(Píseň má 14 slok.)

Starosvatka se strany nevěstiny má na starosti vzíti do kostela svatební »věnky«. (Malenovice, P. Polom.)

Při svatebním průvodu zachovávala se jistá pravidla. V Jaktaři přímo za hudbou ubíral se přední družba ženichův s nevěstou a za nimi ženich s přední družičkou nevěstinou, pak družbové s družičkami, starostové a starosvatky dle hodnosti.

Týž pořádek také se zachovává na Frýdecku.

V Pusté Polomi řídili se tímto pořádkem: Před muzikou kráčeli družbové, za muzikanty dva družbové ženichovi vzali nevěstu do prostřed, ihned za nimi přední družka nevěstina a ještě jedna obklopily ženicha, na konec ostatní družbové, družičky, starosvatky, starostové a dítky. Veselníci kráčeli vedle sebe nezavěšeni.

Byl-li chrám obklopen hřbitovem, rozcházívali se svatebčané na hroby svých milých, aby jim věnovali zbožný Otčenáš, aby také z radovánek jejich jakýsi prospěch měli.

V kostele dávají buď »velebný pán farář« nebo »velebný paterek« (někde »pán velebný«, »starý pán«, »mladý pán«, »*slub*«, který »*berou*« snoubenci.

Před oltářem družba odevzdal nevěstu ženichovi.

Snoubenci stojí nebo klečí vedle sebe těsně, ženich na pravé, nevěsta na levé straně, sice kdyby mezera mezi nimi byla, mezera by byla i v lásce.

V Pusté Polomi u oltáře starosvatka položí ženichovi a nevěstě na hlavu malé, rozmaryjanové vínky; když kněz přijde při obřadech až k výkonu světiti prstenky, místo těchto světí sňaté s hlav věnečky, pak pokládá je snoubencům na hlavu, řka: »Přijměte vínek věrnosti a buďte sobě věrni.« Podobný obyčej pozorovati jinde na př. ve Slavkově u Opavy.

Je-li ženich vdovcem, neb nevěsta vdovou, světí se také vínky, ale podávají se novomanželům do pravé ruky.

V Jaktaři přední družba ženichův ozdobuje vínkem jen hlavu ženichovu, nevěsta bere vínek ihned doma; po slubě sdělává družba vínek zase, v Pusté Polomi starosvatka.

Posvěcené vínky uschovávají-se doma do truhel jako zvláštní památka. Často ukrývají se v malých míšcích. »Padlým« nevěstám vínek se nekropí, k oddavkám chodí v šátcích.

Kdyby při obřadech družka nebo starosvatky uchytily ženichovi vínek, přišlo by jej družbám při hostině vykupovati.

Podaří-li se některé družičce zrovna po slubě dotknouti se nevěstiných šatů, do roka prý se na jisto vydá.

Ženichovi zase jest dáti pozor, aby mu nevěsta nepřiklekla šosu, sice by byl pod pantoflem.

Po slubě na Frýdecku, méně na Opavsku chodí nevěsta s přední družičkou na »úvod;« za ní kráčejí družičky a starosvatky.

Přední družba ženichův podal nevěstě rozžatou svíci, obtočenou rozmaryjanovým nebo myrtovým věnečkem, však bylo se družbovi míti na pozoru, by svíce neshasla, sice by upadl v podezření, že není »poctivý«.

Vdově a nevěstě nezachovalé svíce hořící se nepodává.

Z chrámu Páně kráčejí první ženich s nevěstou, přední družba s přední družičkou, atd.

V okolí Lysé Hory ženich po východu z kostela políbí a uvítá rodiče nevěstiny; nemohou-li do kostela, tož v domě, za uvítání dostane peníz na památku.

Ke slubu chodívali snoubenci lačni, tento zvyk zachovává se ještě v některých dědinách.

Kdo z manželů po oddavkách první promluví, ten prý v manželství bude povolnějším.

Na Opavsku cesta z kostela, na českém Těšínsku cesta do kostela spojena byla s velikými překážkami, poněvadž svatbu *»zatahovali«*, *zašraňkovali«*, a to někde jednou, jinde vícekráte. Šli-li svatebníci pěšky, zatahovali provazy, jeli-li, řetězy okrášlenými; v Porubě, v Malenovicích žerděmi, z nichž vystavěli »šraňk«, u něhož stál stůl, na něm mísa s popelem a sklenice s vodou. Do popela házely se dary.

Chlapi, kteří zatahovali, do rozličných maškar se oblekli, hrachovinou ovinovali, kožichy obraceli, tváře počernili, po bocích visely jim šavle, někteří z flint stříleli atd.

Náčelník zatahujících četl »oznámení«: »Naše slavné, poctivé právo plnou moc nám dnes dalo, abychom tou cestou ne-

pouštěli ani přejeť nenechali. Jestli ale něco chcete dáti, můžete se dále bráti.«

Na Opavsku vyplácel veselku sám ženich, na Těšínsku každý z veselníků něčím přispěje. Dostavše na »*propitnou*«, ubírají se do krčmy se posilnit. Nevěsta, družky starosvatky zatím běží se přesvleknouti.

V Šenově přední družba nevěstu bere k tanci zvanému »vyvodzaný«, k němuž hudba hraje píseň podle nápěvu: »Vím jeden pěkný zámek«, aneb »V borovém na skále háji«: »Přerozkošný stav manželský, který Bůh v ráji štípil a pak v Káni Galilejské Pán Ježíš jej posvětil, když byl na svatbě s svou matkou první zázrak učinil, když při vína nedostatku vodu ve víno proměnil.«

Aneb:

»Mesiáš přišel na svět pravdivý,
a prorok vzácný s velikými divy.
Mezi jinými zázraky,
dělal z vody víno tak — v Káni Galilejské.
Veselí velké v Káni spraveno,
Pána Ježíše na ně proseno:
i též učedlníky jeho,
by poznali Pána svého — v Káni Galilejské«*)
Atd. Atd.

Za tohoto zpěvu přední družba bere do tance všechny družky a přivádí každou k jejímu mládenci i starosvatky poctí tanečkem a odevzdá starosvatům, aby všichni svatebčané prvního tance užili.

Přichozí nevěstu slavně uvádějí do tančírny.

V Orlové starosta se strany nevěstiny přednáší buď v krčmě nebo až doma přišlým novomanželům blahopřání: »Milí, noví snoubenci, já Vám vinšuji se všemi přítomnými ve jménu zakladatele stavu manželského t. j. Boha všemohoucího, aby toto manželství bylo započaté dnešního dne z vůle Boží, jakož bylo sv. Josefa s Marií, aneb z vůle Boží, když na suchém prutě vykvetla lilie; jakož bylo manželství Joachyma a Anny. Pamatujte si, byste příklad jejich života t. j. přikázání Boží plnili, neboť víte dobře, že každá neposlušnost bývá kárána tak na zemi, jakož každý hřích táhne za sebou trest, nebo praví písmo sv., že největší neštěstí na člověka na světě jest hřích, od Adama na nás »zaprovazený«. Též praví písmo sv., žeť největší trest jest na světě jak Bůh člověka člověkem skáře, t. j. nesvorností manželskou, neboť z nesvornosti všelijaké obtíže a kříže příchodí. Také si pamatujte, abyste příkladu Adama a Evy nenásledovali, ale abyste se Boha báli, s fariseusem a boháčem život neprováděli, ale s publikánem a Lazarem v pokoře a trpělivosti jeden druhého snášeli, rodiče své milovali. Když tak činiť budete, tak Vám dá Bůh štěstí ve Vašem stavu manželském a po smrti radosť věčnou, co Vám i sobě vinšujem. Amen.«

*) Píseň má 15 slok, které se všeckny vyzpívají. Vytisknuta též u Škarnicla r. 1882.

V Malenovicích ukončují první tanec rychlým tempem, zpívajíce:

»Už se všichni poženili, já se také ožením,
vezmu sobě švarné děvče, o kterém ještě nevím.«

Při tom všichni dupají nohama, jako by chtěli hospodu sbořiti.
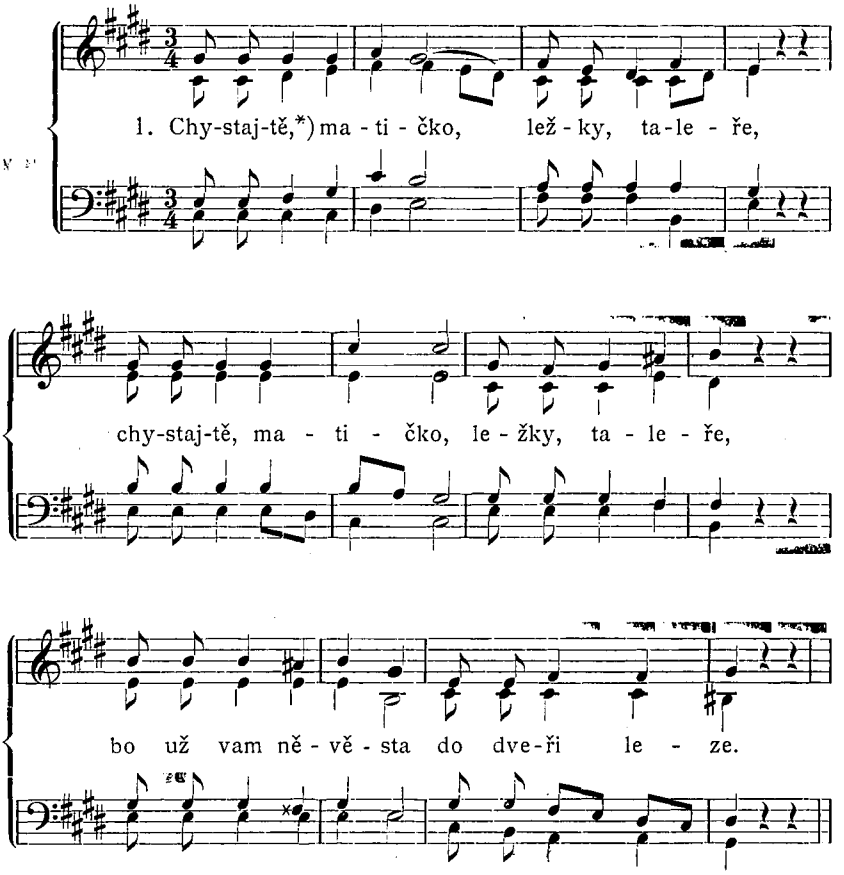
Po třetí hodině, nebo k večeru pošle se schválný posel z domu nevěstina pro veselníky, by se vybrali ku svatební hostině trvající do 8—9 hod.

Když přichází průvod svatební do domu nevěstina zpívají:
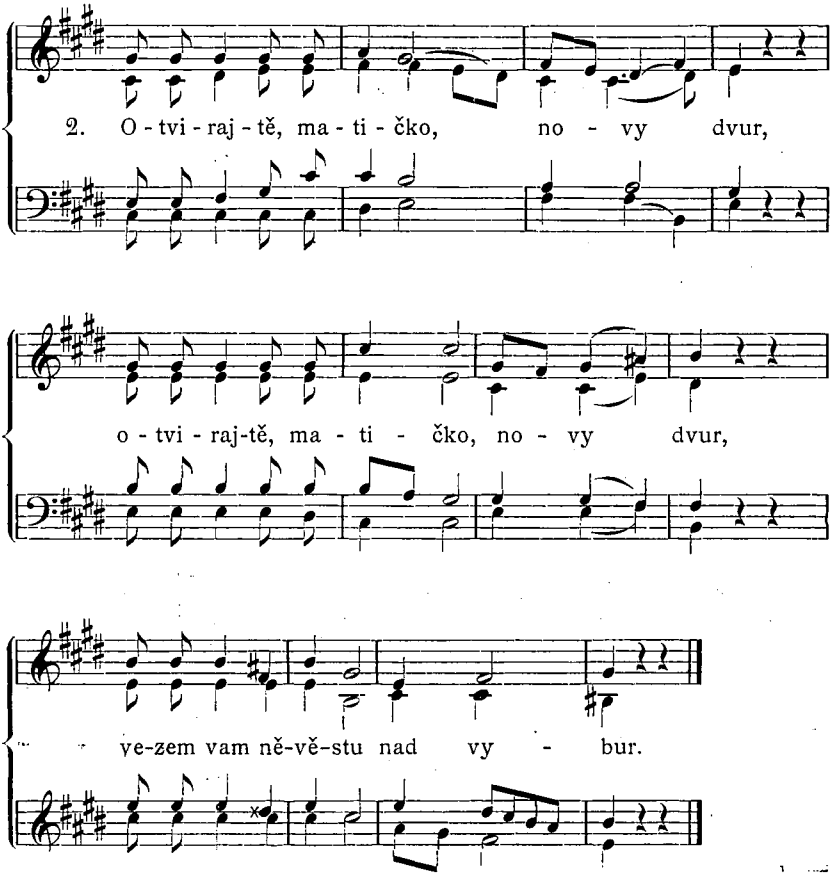
1. »Pochválen buď Ježíš Kristus milé kuchařky,
jestli jste nám navařili dobré polévky?
Dejte nám ji koštovat, bude-li nám šmakovat,
potom sobě dáme ještě více hotovat.«

(Malenovice.)

Z Plesné.

*) Srovnej v Bartošových písních na str. 243.

Jiná: Chystajtě misky taleře,
bo už je něvěsta na dvoře.
Dělajtě honem z obědem,
bo už je něvěsta za stolem.

Jiná: Pochvalen buď Ježíš Kristus!
[Už k vám jdu.
Jestli nás tu rádi máte opravdu;
jestli nás tu chcete mět,
tak nám dejte píť a jesť
[opravdu.

(Dobrá.)

Otec a matka vyjdou a uvedou svatbu.

Ve světnici kropí novomanžely matka nevěstina svěcenou vodou, bv »zlý« do nich neměl moci, potom praví: »Vitam Vas všeckych z chramu Paně, požehnej Vas Pambu a nejsvětější Trojice. Ve jmenu Otce i Syna i Ducha sv. Amen.«
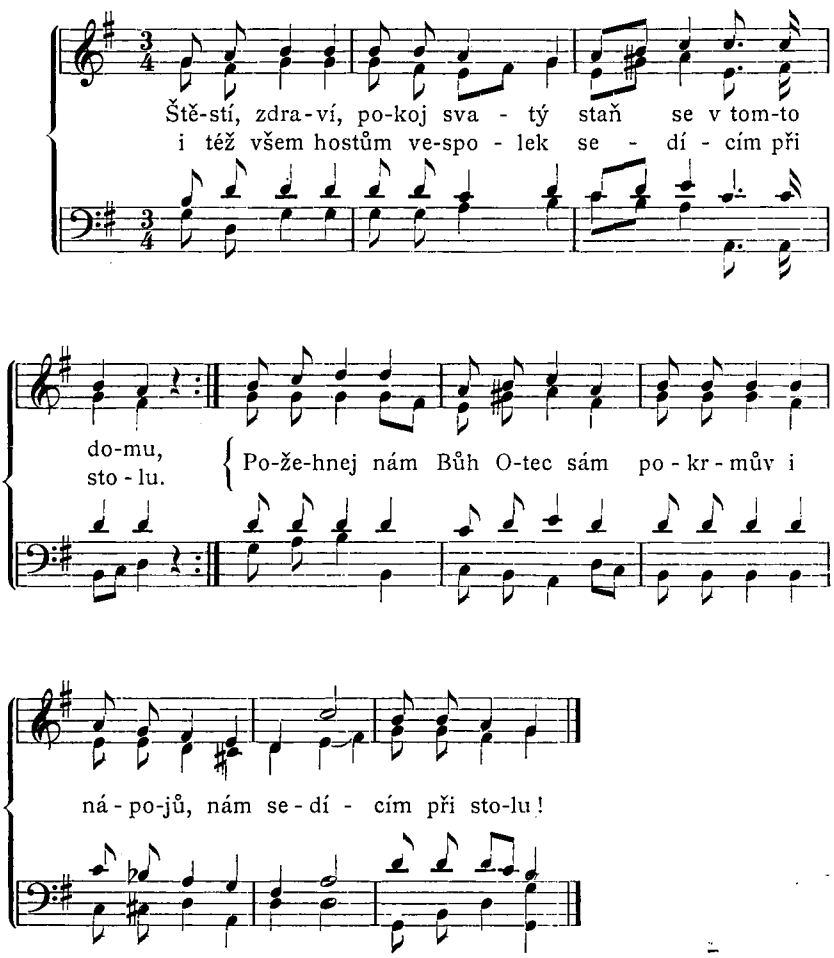
* * *

7. *Při svatební hostině.* Na Opavsku k »*jídlům*«, na Těšínsku k »*velkému obiodu*« (Domaslovice), za »stoly« (Malenovice) scházívají se, jak zmíněno k večeru.

Když družba polévku na stůl přinesl, oslovil hosty: »Prosím vás poctiví páni hosté, že mi za zlé míti nebudete, když za tento dáreček poděkuju předně Pánu Bohu, pak panu hospodáři a hospodyni, kteří nám tento dárek připravili. O Bože, rač ho ještě požehnati na stole — těchto svatebních hostů, aby z něho všichni nasyceni byli. Proto, když začínám nositi, prosím, abyste se pomodlili. (Kateřinky.)

Veselníci ochotně přání vyhověli a hlasitě se modlili: »Požehnej nám Pane ty dary, které budeme bráti a přijímati skrze Tvou štědrosť. Amen. Otčenáš a Zdrávas.« Jinde: »Požehnání z Tebe Otce doufáme, Pane, Ty nám dáš pokrm v čas, všem štědrou ruku otvíráš, naplň každého životem a požehnáním. Amen. Otče náš a Zdrávas.«

Též zpívali: Ze Skalice.

Někde před polévkou (v Kobeřicích) donáší některá z kuchyně chléb a sůl, řkouc: »Panove a pani, jak stě tu všeci zebrani! Věmtě si chleba se solum, abystě ‚metala'*) zahnali a na jinšo se nespuščali.«

Družbové a družičky mají svůj stůl, za nímž na prvém místě sedí nevěsta a ženich. Na pravo od nich umístí velebného pána a někde (Borová) starostu svatby,a na levou rodiče ženichovy. Starší hosté i muzikanti mají zvláštní stoly. Až se hodovníci trochu občerstvili, jmou se škádliti zpěvem novomanžely:

Šla do komory plakala,
tam zeleny věnek
a zlaty prstenek
skladala.

Hraj mně muziko vesele,
dokad mam prstenek
a zeleny věnek
na hlavě.

A jak věnek pozbudu,
smutku a žalosti
nabudu.
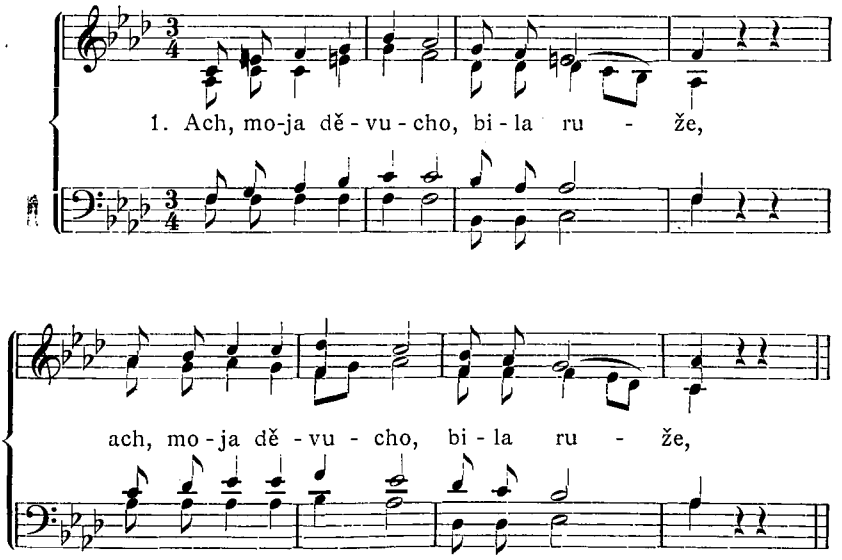
* * *

Ach Bože, muj Bože, co sem udělal,
že sem svobodneho stavu zaněchal.

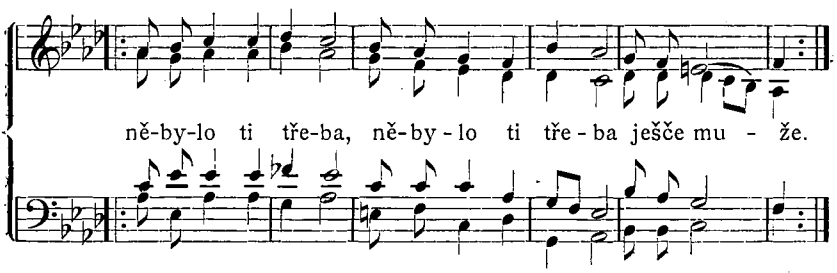
Červene ružičky, vesele muzičky,
ach Bože, muj Bože, co sem udělal.

Hrala's mi muzičko k moji lutości,
protože sem něměl žadnej starości,
ale včil je jina, už se muśim staraf,
a včil mi muzičko přestaněš hravaf.

Z Prostřední Suché.

*) Metal = laskominy.

2. Było sobě chodiť ve vjunečku,
a popijať sobě a popijať sobě, gořolečku.

3. Już ech se napila, już ji mum dosť,
děnkujem ti, miły, synečku rozmiły, za upřimnosť.

4. Ach mugłas mi ješčě nědinkovať,
mugli my se ješče, černeočko děvče, pomilovať.

5. A což num je z tego miłovanio,
kedy se num łudě, kedy se num ludě vzuńšť nědajum.

6. Ach moja mamułko, jak jo umrym,
ach moja mamułko, to mi dejtě:
košilinke bjolum, truvełke dembovu to mi dejtě!

7. A na tej truvełce napisejtě,
To byl mładeneček, tych Suskych*) diveček kochaneček.

Na Opavsku před hostinou, zřídka po ní, na Těšínsku po »obiodě« vybírali na »kolébku« a »čepec». Nyní vybírají na »bily vineč«. Na Opavsku sbírati na kolébku bylo úlohou předního družby, na těšínském Slezsku připadá starostovi.

a) Sbírka na kolébku. Družba přinesl si k tomuto důležitému účelu prázdný talíř nebo koláč, na jehož vrchu umístěna byla od cukráře udělaná kolébka s dítětem a postaviv se do prostředku jizby, aby ho všichni viděli, prosil za podporu na kolébku takto: »Milí panicové a páni! Poněvadž Pán Bůh tyto dvě osoby dnešního dne spojiti ráčil, tak já doufám, že v roce neb ve dvou krásného synáčka neb dcerušku očekávať máme. Tak já na místě pana ženicha a paní nevěsty o nějakou pomoc na kolébku a pěkný povijánek prosím, by ta kolíbka ani žlutá ani strakatá nebyla, ale aby zlatý kruh, zlatý povijánek měla, aby sama zpívala, sama kolíbala, nebo pan ženich ohlašuje, že kolébať neumí a učiť se nechce, že raděj nějakou pomoc udělí.« (Z Kateřinek.)

Jiná řeč;

»Páni a přátelé! Když tito zde noví manželé se budou milovati, brzo budou kolébati, a to jak ve dne tak i v noci, tož prosím ku pomoci na kolébku, povijánek, všech přítomných o přídavek. Každá bylinka zroste z malého semínka a když zroste,

*) Ze Suché.

se rozkládá a svůj užitek vydává. Tak i z manželského stavu, celý svět přijímá slávu, lid se množí, hřích se boří ke cti a slávě Boží. Pan ženich se ohlašuje, že nežby kolíbal, raděj by mlátil, oral, a tak sobě umínil dáť na ni tvrdý tolar.« (Z Kateřinek).

Hosté těmito řečmi vybídnuti, házeli nevěstě peníze, karkule, kaptury, vyšívané šátky a jiné podobné předměty, propovídajíce při tom rozličné žertovné napomenutí, na př.:

»Tu maš, mila nevěsto, aby na věc nešpolehala, ale k temu přiraběla,«

»Tu maš nevěsto, abys ostatňa lehala a prvša stavala.«

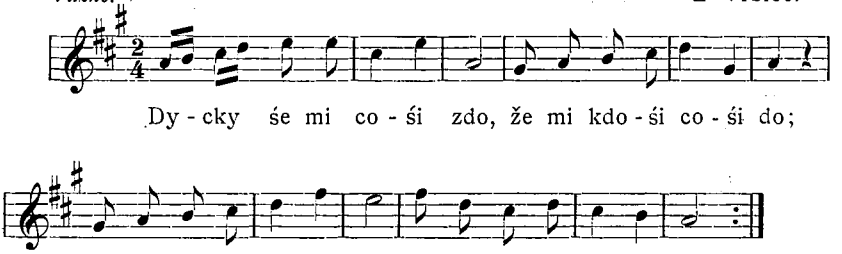
První družka nevěstina vzavši naskládané dary, vysypala je nevěstě do zástěry a děkovala šlechetným dárcům: »Hej, páni přátelé, děkuji Vám za ty dary, které jste nevěstě naskládali. Ona se Vám chce odsloužiti a když ne Vám tedy Vašim dítkám, když ne Vašim dítkám, tedy Vašim nejbližším příbuzným. Bůh zaplať Vám všem.« (Z Kateřinek.)

Která nevěsta byla od slova, sama děkovala: »Pán Bůh záplať za ty dary, které Jste mi naskládali, aby Vám nic neubylo a mi požehnané bylo.« (Z Utěchovic.)

Karkul, kapturů při bohatším veselí náházely starosvatky nevěstě 20—30, jednotlivé kusy stály 2 zl. — 5 zlatých stříbra. Karkule tyto zavěsily družičky na lištvu.

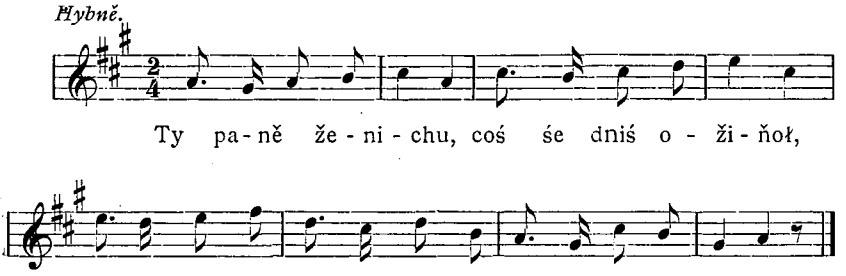
b) Vybírání na čepec. Starosta na českém Těšínsku na konec hostiny činil sbírku »na čepec«, aby hodně dostal, žertovně oslovoval »veselove« neb i zpěvnými veršíky obměkčoval hosty na příklad:

Vážně. Z Vrbice.

Ženichovi;

Hybně.

*) Vzato z «Českého lidu«, VIII. str. 374.

Přes Porysky pola letěly kačinky, daju mi tež cosky, dajú ty naše družinky.«

»A vy sedloku z velkyho gruntu, dajtež mi též na čepeček banknotů s půl funtu.«

»A Vy, přítelu, pěkné mury mate, dyť Vy mi též na čepeček s chutí něco dáte.«

»Přeletěl havran, přeletěla vrána, ještě mi též nedala ta nebo ta žena; za tím druhým stolem sami dobře lude, raduju se, že mi od též ještě přibude.« Atd.

Když ukončena byla sbírka nu kolébku, družba přinášeje *první polévku* na stůl, volal: »Různo, různo, rozstupce se: mladí muži k ženám, a dívky ku kravám a pacholci ke koňám, ať mám přístup k těm ctným a šlechetným panám.« (Z Kateřinek.)

Aneb:*) »Všickni lidé sedící, jak malí tak velicí na nás pilně pozor dejte a vůli nám udelejte, bychom mohli k stolům přistoupiti, ochotně Vám všem sloužiti, pánům hostům k potěšení a srdcí všech k obveselení.«

K masu pobízel: »Něčekajtě pobidky, bo to nebudě dycky.«

Kromě obsluhy družba krájel husy, kachny atd. a to nejprv odkrojil nohy, aby neutekly, křídla, aby neuletěly, hlavu, aby nezpívala. Po hovězím mase se připíjelo.

(pokračování.)

František Wildmann, farář a spisovatel.

Obraz životopisný, píše Dr. JAN ZÍTEK.

(dokončení.)

Z Kard. Řečice přišel Fr. Wildmann do Slavíkovic u Nové Kdýně za faráře dne 25. března roku 1873; zůstal tam 13 let. V této době byl Wildmann velmi činným na poli místní historie, jíž byl důkladným znalcem. Ve Slavíkovicích sepsal a prozkoumal dějiny Chudenic, Herštýna, Ryzmberka, Klenové, Baireku, Sohustova, Dlážďova, Miletic, Běhařova a vše popsal v rozličných ročnících »Šumavana«.

Mezi jiným podařilo se mu odkrýti Příkopí, kde roku 1040 zvítězil Břetislav nad císařem Jindřichem III., a kde padl květ německé šlechty; ostatní vojsko německé bylo však na Brůdku poraženo a za Osí, Sruby, Velkou a Malou Vojnu (Gross und Klein Eigen) zahnáno.

Neméně činným byl Fr. Wildmann i v Sudoměřicích, kam se po druhé dostal, když se tam stal farářem dne 2. května r. 1886. V létě cestoval a sbíral látku ke svým prácem, kterou v zimě zpracoval a uveřejňoval ve »Vlasti« a Rodlerových kalendářích. Jsou to hlavně historické články a povídky, jichž jest mnoho.**)

*) Viz Vavákových »Smluv« str. 37.

**) Dle Wildmannova životopisného náčrtku.

Zavděčíme se zajisté památce Wildmannově, jakoži čtenářům, vyčteme-li souborně jeho práce, porůznu, hlavně v kalendářích roztroušené, pokud jsme se jich mohli dopíditi. K tištěným pak připojíme i rukopisy.

Vlast r. 1884—85 roč. I.: *Dějepisné památky a pověsti v západních Čechách. — O cestě sv. Vojtěcha z Říma do Čech. — Památné a lidu posvátné hory v Šumavě. — Dějepisné památky a pověsti v západních Čechách o cestě sv. Volfganga do Čech.*

1886—87 roč. III.: *Kajetán Xaver Růžička. — Příspěvky k literární činnosti duchovenstva hlavně řeholního v dobách pobělohorských.*

1887—88 roč. IV.: *Chodové domažličtí.* Historicko-kulturní nástin.

1888—89 roč. V.: *O probuzení národa českého v jihovýchodních Čechách, a jakých zásluh získala si v té příčině knihtiskárna Landfrasova v Jindřichově Hradci.*

1889—90 roč. VI.: *Z mých cest po Moravě.*

1896—97 roč. VIII.: *Josef Renner. — Jan Bugenhagen a poprotestaništění Pomořanska.* Dle Emila Görigka, subdiakona v Branšperku.

1899—900 roč. XVI.: *Jaké změny staly se za posledních padesáti let na národnostní hranici v diecési Budějovické.*

Velký Marianský kalendář r. 1887.: *P nna Maria Loučimská v Nových Kostelích.* Obraz husitských válek.

1888: *Matka Boží Bechyňská.* Dějepisná pověst z třicetileté války.

1889: *Matka Boží Novo-Etinská.* Dějepisná pověst z dob pobělohorských.

1890: *Matka Boží Klatovská.* Dějepisná pověst z dob pobělohorských.

1891: *Zázračný obraz Matky Boží Jindřichohradecké.* Dějepisná pověst z počátku sedmnáctého věku.

1892: *Zázračný obraz Matky Boži Příběnické.* Dějepisná povídka z doby husitských válek.

Marianský kalendář na rok 1894: *Matka Bòží ve Mláce.* Dějepisná pověst z minulého století.

1895: *Matka Boží Zelenohorská.*

1896: *Panna Maria Křešická.* Dějepisná pověst.

1897: *Matka Boží Drahovská.* Dějepisná pověst.

1898: *Římov,* poutní místo v Jižních Čechách.

1899: *Jakub Krčín z Jelčan.*

1900: *Panna Maria Sněžná u sv. Kamene.*

Kalendář ku poctě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie na rok 1889: *Důvěra zbožná neklame nikdy.* Skutečná událost z dědiny šumavské. — *Ruka dobrého dítěte.* Historická pověst z Bechyňska.

1890: *Bratranci Kličkové.* Pověst ze skutečných událostí minulého století.

1891: *Dobronický mlynář.* Skutečná událost z věku šestnáctého.
1894: *Zázračný obraz Panny Marie Sepekovské.*
1896: *Křemešník.* Dějepisná povídka z doby třicetileté války.
1897: *Zázračná Rodička Boží Bechyňská.* Skutečné události.
1898: *Matka Boží Kájovská.*
1900: *Matka Boží Bechyňská.* Událost ze života venkovského.

Svatá Rodina, kalendář na rok 1897: *O kostele sv. Jana Nepomuckého.*
1898: *Zlatá Koruna.*
1899: *Potrestaný svévolník.*
1900: *Klášteříček, vdovské sídlo paní z Hradce a Slavatovek.*
1901: *Poslední český bratr.*)*

Sborník historického kroužku r. 1899 a 1900: *Zlatá Koruna.* Dle pramenů. Tamže oznámena jest i práce Wildmannova: Rodopis hrabat Černínů, jež však dosud nevyšla.

Praha, kalendář na r. 1902: *Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.* Ze skutečného života venkovského.

Cyrill, kalendář na r. 1902: *Devět křížů.* Pověst z okolí Byteše na Moravě.

Rukopisy:

1. O držitelích a pánech panství Bechyňského.
2. Paměti a starožitnosti bývalého panství Chudenického.**)
3. Pověsti ze západních Čech.***)
4. Přibík z Klenového a Racek z Janovic. S přídavkem dějin hradu Klenového a statků rodu rytířů Janovických z Janovic.
5. *Hrad Ryzmberk a krajina Kdýňská.* Dle Alex. Hebra a jiných.
6. Fara Sudoměřická.
7. Rodopis hrabat Černínů. Oznámeno v nekrologu Fr. Wildmanna ve »Sborníků hist. kroužku« r. 1900 str. 48.

Kromě těchto prací přispíval mnohými zpravami i do politických katolických časopisů českých, domácích i zahraničních, jak toho dokladem jsou mnohé zprávy rukopisné v literární pozůstalosti Wildmannově.

Německy napsal, pokud se nám do rukou dostalo: »Das Praemonstratenter-Stift Tepl«. Zajímavá práce ukazuje, jak původně bylo v těch krajinách vše české a jak české obyvatelstvo klášter tepelský od záhuby zachránilo. A jak se klášter českému lidu odměňuje? — Jeho prelát jest na sněmu království Českého v řadách — ústaváků . . . !

---

*) Vyšlo již po smrti Wildmannově, redakcí Ad. Rodlera.
**) Mělo vyjíti v Klatovech r. 1884 u M. Černého, ale sešlo s toho; obsáhlý rukopis.
***) Částečně uveřejněno v I. roč. »Vlasti«.

Jako téměř každému, bylo i Wildmannovi prodělati spisovatelskou nemoc — pokusy básnickými. Psaltě básně do »Boleslavana« a »Poutníka od Otavy«.*) Co však pozorujeme u všech takto nadšených či lépe řečeno nemocných spisovatelů, vidíme i na Wildmannovi. K čemu člověk má více nadání, toho se potom pevně drží a strojeného a vnucovaného básnictví obyčejně zanechá. Wildmann v pozdější době nikdy již nebásnil, ale psal povídky, do nichž velmi vhodně vplétal českou lidovědu.

Z jeho prací dalo by se sebrati velmi mnoho, co by mělo býti také z tohoto oboru oceněno. Nebýti mnohé tištěné práce jeho, byla by jistě mnohá velmi dobrá zpráva české lidovědy pohřbena.

Ukázkou této Wildmannovy činnosti lidovědné, jež nyní víc a více pěstitelů má, pod vůdcovstvím těch, kteří ji důsledně pěstují, podáváme malou ukázku:

»Krajina Bechyňská jesti více rovinatá a lesnatá,**) ne zvláště úrodná, neboť půda jest namnoze těžká, někde hlinitá, jinde zase štěrkovitá nebo písčitá. Daří se tam žito, oves, brambory, u Bechyně ječmen, a lid musí velmi opatrně žíti, aby v hospodářství svém vyšel. Bohu díky, lid ten není rozmařilý, ale spořivý a přičinlivý. Rolníci pilně sdělávají své polnosti i hledí si chovu krmného dobytka. Domkáři a chudší lid pracuje v oboře Černické, nebo se po jaru ubírají, hlavně zedníci a ti, kdož v lešeních při stavbě domů se vyznají a »krystaři« se nazývají, do Vídně, kdež si přes léto něco uhospodaří, aby z toho, když na podzim se domů vrátí, přes zimu živi býti mohli. Tito »Videňáci«, jak se jim říká, neodcizují se však ve Vídni ani vlasti, ani víře své. Nežli se vypraví do Vídně, jdou doma ke sv. zpovědi a k sv. přijímání; dobře pak vědí, kde se ve Vídni konají česká kázaní, a v kterém kostele konají se české služby Boží. Rádi je navštěvují, spolků si nehledí a falešným prorokům nevěří. Proto z největší části přicházejí z Vídně zase domů hodní a nezkažení.«

Jak bedlivým byl pozorovatelem a upřímným přítelem českého lidu, který na slabé stránky lidu s tím úmyslem ukazuje, aby jich zanechal, svědčí tato slova Wildmannova: »Venkovský lid ještě před dvaceti ano patnácti lety nosil svůj národní kroj.***) Mužští starší nosili dlouhé soukenné kabáty s pleskatými mosaznými knoflíky, »klimburáky« zvanými, mladší muži a chasa nosili krátké kazajky s týmiž knoflíky, na hlavách širáky a v zimě vydrovky, po kolena krátké kalhoty, červené punčochy a střevíce s přeskami. Ženské nosily se ještě vkusněji. Na hlavách bílou plenu hedvábnou rozličné barvy, žlutými a bílými penízky vykládanou, mimo to nosily na čele rouška, krátké kabátky s varhánkami, krátké soukenné sukně, na nichž měly širokou stuhu, bílé, velice vkusně vyšívané zástěrky, bílé neb červené punčochy, střevíčky s přeskami, v ruce růženec otočený na ruce, modlitební knihu a stkvostně vyšívaný bílý šátek.

*) Wildmannův náčrtek životopisný.

**) Kalendář ku poctě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie roku 1900.

***) Tamže.

Národní tento kroj byl velice slušný, a při tom velice trvanlivý, takže, když se dívka provdala a měla dvě neb tři pleny, dva neb tři kabáty a několik sukní, vydržela s tím po celý svůj život; někdy po letech muž ji koupil jen střevíčky, nebo pantoflíčky, ano, děti druhého nebo třetího pokolení nosívaly po matkách oblek. Proto také v těch dobách se za šatstvo mnoho peněz nevydalo a nevěsty ze statků dostávaly pět až šest tisíc zlatých věna a nevěsty domkářů jeden až dva tisíce. Byla tehdy zámožnost v celé krajině Bechyňské.

Však v novější době nastala nešťastná nová moda. Muži, ženy, chlapci i dívky počali se strojiti podle nové mody; co v městech uviděli, to na sebe navlékli. Starým národním krojem počali opovrhovat; ten nosili jen starci a stařeny; mladíci a dívky počali se strojiti městsky. Tak vymizel krásný národní kroj trvanlivý a s ním i bývalý blahobyt. Nyní mládež a dívky nastrkají na sebe hadýrky městské, každou chvíli jiné, a tak vyhází se za obleky mnoho peněz; nedostatky se vzmahají a rozliční obchodníci bohatnou, prodávajíce látky velice chatrné a špatné za drahý peníz!«

Z doby velikonoční, jež u všech národů mnohými zvyky, obyčeji, pověstmi a pověrami jest provázena, smutný obrázek zachytil. Stůj zde aspoň tento:

»Dva muži — píše Fr. Wildmann*) — šli o květné neděli z Bečic na Přiběnice zrovna v tu chvíli, když se začaly pašije v kostele Malšickém čisti. Šli hledat poklad. Sotva že došli až pod hrad, aj, tu uzřeli před sebou černou ovci, která se obrátila před nimi a vedla je k otevřené skále pod hradem. Tam stáli dva černí, vysocí muži v širokých kloboucích a přehrnovali peníze; při nich byl velký černý pes, který pozor dával, a kdykoliv nějaký peníz od hromady odletěl, po něm skočil a jej zase k ostatním přinesl.

Mimo ovci, psa a oba muže ukazovali se jim všelijaké příšerné tvářnosti, děsíce je tak, že je obešla hrůza a oni přes všechnu srdnatost na útěk se dali. I při tom útěku černá ovce běžíc před nimi, z lesa je vyvedla: oba pak ze strachu se roznemohli.

Sám v jedné práci, jež teprve po jeho smrti vyšla,**) vypravuje, kdo mu byl učitelem tohoto směru lidového již v mládí:

»Jako malý student — píše Fr. Wildmann***) — jel jsem na prázdniny na Veveří u Domášova, kde otec můj byl mistrem v tamních železných hutích. Od Velké Byteše k Domášovu jde císařská silnice lesem, skoro tři hodiny dlouhým — tak že jest člověku hrozno, aby od lupičů přepaden nebyl, když nikde v blízku žádného obydlí není a když vidí uprostřed lesa na levé straně silnice podle sebe devět křížů — z nichž prostřední jest nejvyšší, druhé menší a menší, až krajní nejmenší. Na křížích těch jsou zavěšeny věnce z čerstvých květin, které některé

*) Velký Mar. kalendář r. 1892.
**) »Cyrill«, kalendář katol. lidu českoslov. na r. 1902.
***) »Cyrill«, kalendář katol. lidu českoslov. roč. I.

zbožné duše často za léto, když byly první uvadly, novými nahražují.

Mohu říci, že tehdy jako malý student, vida těch devět křížů podle sebe, byl jsem velice dojat — a dychtiv, co se tam nešťastného přihodilo. Pomodlil jsem se u těchto křížů; když jsem přišel domů, první, nač jsem se otce ptal, bylo, proč je tam na silnici u Velké Byteše devět křížů? Ač otec byl milovníkem národních pověstí — sám jich valně uměl, aniž by je byl kde tištěné četl — o této přece nevěděl, protože se teprv nedávno z Ach na Veveří přistěhoval, aby nové železné hutě tam zařídil. Obyčejně v neděli odpoledne, kdy otec měl pokdy, šli jsme na procházku, a otec se otazoval lidí, kteří nás potkali, zdaliž by znali pověsť o devíti křížích. Mnohý vypravuje ji tak, onen jinak, nevěda ničeho důkladně; ale skorem každý z nich odkazoval nás na babičku pod Skalou, ta že umí velmi dobře »vůkolní pověsti vypravovati.«

Neméně zajímavou stránkou Wildmannovou bylo i šíření českých knih. O tom by nejlépe promluviti mohly naše katol. podniky literární. O tom, jak dosud lid náš i v našich osvícených dobách rád čte »Landfrasovy kroniky«, zanechal zprávu Frant. Wildmann ve »Vlasti«.

»Když dne 2. prosince 1888 u nás v Sudoměřicích vysvěcena byla nová školní budova — píše Wildmann*) — sehrály školní dítky divadlo, z něhož čistý výtěžek 5 zl. věnován byl na knihovnu dětskou. Umluvili jsme se s panem řídícím, že za těch 5 zl. koupíme samé Landfrasovy kroniky. Obdrželi jsme jich veliký balík, a ač ve knihovně školní jest dosti jiných novomodních knih, nechtěl přec nikdo jiné knihy čísti, nežli Landfrasovy kroniky, které po celou zimu na naší osadě z ruky do ruky jdou, lid náš si je nad míru chválí a děkuje nám, že jsme je koupili. Nebyly kroniky ty za dob probuzení národa našeho mocným motivem a pakou pro lid ve spánek pohroužený? Z kronik těch se nikdo nezkazil, nýbrž nábožensky, mravně a vlastenecky se poučil.

Ideálním rysem povahy Wildmannovy byla vděčnost k mužům o národ zasloužilým, ale jako hrob zapomenutým. Jim mnohou stať a článek věnoval, aby buď památku jejich oživil, anebo vůbec zapomenutou, ano i neznámou náležitě ocenil a budoucnosti zachoval.

— — — — »kolikráte s bolným srdcem jsem pozoroval — píše**) — jak neznáma jsou jména a zásluhy mnohých buditelů národa našeho a spisovalelů pilných v dějinách literatury české. Nikdo z vlastenců našich nezná jména spisovatelů P. J. Hřebeského, P. J. Nováčka, učitele Jana Kypty, faktora v Landfrasově knihtiskárně V. Žáka, zvláště pak velečinných M. Dr. Josefa Procházky (Devítského), P. Frant. Rulla, P. Jana Švédy, děkana Prachatického, a nejpilnějšího z nich Karla Müllera, dříve faráře Ledenického, nyní Kamennoújezdského,***) kterýžto více

*) »Vlasť« roč. V., str. 860.

*) »Vlasť« roč. V., str. 860.

**) Zemřel v Kamenném Újezdě v únoru roku 1900. Jeho životopis píše pisatel těchto řádků.

nežli padesát knih sepsal a přeložil ku prospěchu a k ušlechtění dítek i dospělých. Všichni tito mužové šlechetní budili v lidu našem cit náboženský i vlastenecký, chovajíce v srdci svém Boha i vlasť.«

K literárním prácem Wildmannovým řadí se také ještě mnohé posudky knih a časopisů.

* * *

Vše, co dosud o Wildmannovi bylo řečeno, potvrzuje poslední vůle jeho, jež jej nejlépe charakterisuje.

»Šetřil jsem — praví — a shromažďoval krejcar ke krejcaru, abych se lidu a církvi katolické užitečným stal. Nepřál jsem si, velice střídmě jsem byl živ, rád jsem cestoval, ale nikdy neutrácel — — —, abych prospěl literatuře katolické.«

Knihovnu svou a památní knihu farní osady Sudoměřické, jím založenou, s inventáři kostelními odkázal faře Sudoměřické, pamatoval na školní dítky, chudé a kostel Sudoměřický, založil fundace a celoroční modlení za sebe, pamatoval většími legaty na příbuzné a vše ostatní věnoval literárním spolkům katolickým: v Praze »Dědictví sv. Jana« (které též jeho práce a životopis jako podíl na příští rok 1902 vydá), »Družstvu Vlasť« a na zakoupení domu pro »Družstvo Vlasť«, »Spolku pro katolické spisovatele, založenému Družstvem Vlasť«, »Dědictví sv. Prokopa« a v Brně »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje« — z čehož hospodyně do své smrti úroky vybírati si bude.*)

Pohřeb chtěl míti katolický a beze všeho světského hluku. Na železném kříži s kamenem, mříží chráněném, tento nápis: »Zde odpočívá František Wildmann, farář Sudoměřický. Narozen dne 28. listopadu 1839 v Kamenici nad Lipou, zemřel dne . . . Horlil po celý život pro literaturu katolickou.«

Celou činnost Wildmannovu shrnujeme v tato slova: Frant. Wildmann byl upřímný Čech a vlastenec, vzorný kněz a pilný spisovatel český, který prosté a jednoduché, lidu srozumitelné a proto lidem hledané a oblíbené povídky psal. Nejvíce vynikl a velmi dobře znal místní historii, jejíž byl pilným pěstitelem a přítelem po celý život. Dobře hospodařil s hřivnou, Bohem mu danou. Všecky práce jeho mají cílem: vzdělávati, k víře a dobrým mravům lid nabádati, v nich ho udržovati a upevňovati.

Budiž mu země lehká a paměť vděčná!

* * *

K tomuto náčrtku životopisnému dovolujeme si připojiti několik slov.

Nejrozšířenější světskou knihou všeho lidu bez výjimky jest zajisté kalendář. Má ho lid prostý a chudý, má ho lid učený a bohatý. Není snad rodiny, která by aspoň jeden kalendář neměla. A přece chceš-li jen kalendář dva roky starý, můžeš si

*) Tak by zajisté měly býti poslední vůle kněží *pro příbuzenstvo* učiněny, aby jim jenom úroky náležely, ale zato kapitál aby zachován byl cirk. účelům. Přicházíť mnohdy vše i nehodným jednotlivcům, kteří za zemřelého kněze pak, nepamatoval-li sám na to, ani na mši sv. nedají.

nohy uběhat a přece kalendáře nedostaneš. Jakmile přijde nový, již se navždy zahazuje starý a s ním i mnohá dobrá, ba velmi dobrá práce spisovatelova.

Sbírajíce prameny k životopisu Fr. Wildmanna, měli jsme věru mnoho pochůzek do cís. král. universitní bibliotheky, do knihovny musea království Českého, řádových knihoven, k jednotlivcům kněžím i laikům, dopisování redaktorovi i nakladateli vimperských kalendářů, a konec konců, že jsme ani v cís. knihovně universitní, kam aspoň jeden výtisk každé knihy přijíti musí, přes opětovné pochůzky »Svatou Rodinu«, kalendář na r. 1900, nedostali, poněvadž jest někde založen!

Každý a zvláště kněží měli by kalendáře aspoň katolické po roce vždy do farní knihovny ukládati, neb aspoň knihovně musea království Českého, kde by ho s povděkem přijali, darovati. Jsme přesvědčeni, že by se tím dobré věci jistě posloužilo. Přinesou tato slova nějaký užitek?

Hlídka národohospodářská.

(Pokračování.)

V Německu nemohou rolníci stále rostoucí obyvatelstvo uživiti. Do Německa se nyní dováží značné spousty cizího obilí. Roku 1900 mělo Německo oseto pšenicí 2, žitem 5.94, ovsem 4·12 a ječmenem 1·67 milionů hektarů, dohromady 13·74 milionů hektarů půdy. To jest ovšem pro 55 milionů čítající národ velmi málo. R. 1900 bylo sklizeno v Německu 38·4 milionů metrických centů pšenice, 85½ žita, 70·9 ovsa a 30 milionů m. c. ječmene. Německo má nyní ku své výživě potřebí ročně nejméně 55 milionů m. c. pšenice, 95 žita, 45 ječmene a 78 milionů ovsa. Co k tomuto množství se nedostává, musí se kupovati z ciziny.

Za r. 1900 bylo do Německa doveženo 50 milionů m. c. obilí. Následující čísla nám objasní, kolik milionů metráků cizího obilí v poslední době Německo kupovalo:

roku	1896	1897	1898	1899	1900
pšenice	16½	11·79	14·77	13·7	12·93
mouky	0·48	0·36	0·28	0·42	0·33
žita	10·3	8·56	9·14	5·61	8·93
ječmene	10·2	10·63	11·53	11·—	7·81
ovsa	4·95	5·47	4·56	2·59	4·62
kukuřice	8·2	12·66	15·8	16·26	13·84

Z číslic těchto viděti, jaké množství obilí jest nuceno Německo kupovati z ciziny. Celkem možno říci, že v Německu jest na 10 milionů obyvatelstva odkázáno na dovoz cizího obilí. R. 1900 vydalo Německo za obilí z ciziny koupené 770 milionů korun našich peněz.

Největším odběratelem cizího obilí jest dnes Anglie. Kdyby americký farmář neprodal do Anglie svou pšenici, tak by za 3 neb 4 měsíce vypukl v Anglii hrozný hlad. Celá spojená Anglie, Skotsko a Irsko dohromady mely r. 1901 oseto pouze 787.500 hektarů pšenicí, 24.700 hektarů žitem, 891·000 hektarů ječmenem a 1,628.000 hektarů ovsem. Na této osevní ploše bylo sklizeno 19½ mil. hektarů pšenice, 680.000 mil. hektarů žita a 19¾ mil. hektarů ječmene a 51 milionů hektarů ovsa. Touto nepatrnou sklizní obilí, kterou letos i jiná léta má Anglie, nemůže se patrně národ 42 milionů hlav čítající uživiti.

Vizme nyní podrobnější statistiku dovozu obilí do Anglie. Bylo sem dovezeno milionů anglických centů:

roku	1896	1897	1898	1899	1900
pšenice	0·70	62·74	65·22	66·63	68·66
mouky	21·32	18·86	21	22·94	21·54
žita	0·98	1	1	1·19	1·22
ječmene	22·47	18·95	24·45	17·18	17·00
ovsa	17·58	16·11	15·57	15·62	20·1
kukuřice	51·77	53·78	57·16	62·74	54·15

Na rok 1901 bude Anglie nucena koupiti 70 milionů hl. pšenice, 1 milion žita, 22 ječmene, 25 ovsa a 40 milionů hl. kukuřice. Anglie bude tedy nucena vydati za cizí obilí letošního roku okrouhle 2000 milionů korun našich peněz. Většinu z toho strží ovšem Severní Amerika.

Zajímavo je dále, jak se Anglie stravuje z ciziny. Ročně kupuje za 160 milionů korun sýra, z něhož přes polovinu dodává Kanada, dále za 380 mil. korun másla, jehož většinu dodává Dánsko a to $1^1/_2$ milionů metráků. Za maso, které se dováží buď zmrzlé nebo čerstvé v lednicích, platí Anglie do ciziny ročně 1000 milionů korun. Většina z toho jde do Sev. Ameriky. Ročně se dováží do Anglie nyní 40 milionů kop vajec, a to ze všech možných zemí, za čež platí Anglie ročně 120 milionů korun. Za ovoce a zeleninu vydá ročně Anglie do ciziny 230 milionů korun. Celkem možno říci, že Anglie platí za potraviny z ciziny odebrané ročně dobře přes 4000 milionů korun našich peněz.

Také Italie, jejíž obyvatelstvo se stále značně množí, čítá nyní přes 35 mil. hlav, nestačí svým vlastním obilím. R. 1900 měla Italie oseto $4^1/_2$ milionů hektarů pšenicí a 2 miliony hl. kukuřicí. Sklizeno bylo 46·4 milionů hl. pšenice, 1·7 žita, $2^1/_2$ ječmene, 5 ovsa a 30 milionů hl. kukuřice.

Do Italie se dováží většinou pšenice z Oděsy. Italie koupila cizí pšenice r. 1898 8,702.350, r. 1899 4,739.490, r. 1900 6,884.160 metráků. Mimo to se dováží značné množství kukuřice, a to ročně okrouhle 2 mil. metráků.

Nizozemsko či Holandsko jest též odkázáno na cizí obilí. Samo sklidilo letošního roku 1901 okrouhle 14 mil. hektol. obilí a k tomu musí přikoupiti ještě 7 až 8 mil. metráků pšenice a žita.

Švýcary sklizejí do roka skrovné množství obilí, dohromady všeho obilí sotva 5 milionů hektolitrů. Švýcarsko kupuje nyní ročně pšenice, mouky a obilí 6 milionů hektolitrů.

Belgie má jen malou osební plochu pro obilí; bylo oseto r. 1896 pšenicí 180.377 hektarů, žitem 283.376, ječmenem 40.244 a ovsem 248·694 hektarů. Půda zde jest velice úrodná, užívá se zde velikého množství umělých hnojiv. Na př. r. 1900 bylo v Belgii sklizeno na jednom hektaru 27 hektol. pšenice, 28 žita, $37^1/_2$ ječmene, 38·8 ovsa; sklizeň u nás je na 1 hektaru o polovinu menší. Poněvadž Belgie celkem sklízí jen 14 mil. metráků všeho obilí, jest nucena kupovati obilí z ciziny. R. 1900 bylo do Belgie doveženo 11 mil. m. c. pšenice, $^1/_2$ mil. m. c. mouky, 2·63 mil. m. c. ječmene a $5^1/_2$ mil. m. c. kukuřice. Některá část tohoto obilí se ovšem zase odveze, jelikož Belgií jde cizí obilí také do Porýnska, hlavně do Mannheimu.

Dánsko mělo r. 1897 oseto 28.852 hektarů pšenicí, 290.340 žitem, 279.359 ečmenem a 438.959 ovsem. Loni sklizeno bylo 12 mil. hektarů obilí. R. 1899 byla sklízeň značná, 25 mil. hektarů. Dánsko kupuje poměrně značné množství cizího obilí, má veliký počet dobytka. Ročně spotřebuje 6 milionů metráků kukuřice.

Švédsko a Norvézsko sklízí ročně hlavně jen oves, a to 30 mil. hektol., žita jen 10 milionů hektolitrů. Pšenice, ječmen a kukuřice se zde kupují z Ameriky a Ruska.

Španělsko mělo letos oseto 3·56 mil. hektarů pšenicí, 0·73 žitem, 1.38 ječmenem, 0·37 ovsem a 0·47 kukuřicí. R. 1900 sklidilo se zde 35 mil. hektarů pšenice, 7·8 žita, 19·6 ječmene, 5·4 ovsa a 89 mil. hl. kukuřice. Letošní sklízeň na r. 1901 se odhaduje na 29·6 mil. m. c. pšenice, $6^1/_2$ žita, $12^1/_4$ ječmene, $2^1/_2$ ovsa a $5^1/_2$ kukuřice. K tomu ještě potřebuje Španělsko ročně přes 2 mil. m. c. cizí pšenice.

Francie měla letos oseto 6,800.576 hektarů pšenicí, 1,440.439 žitem, 776.854 ječmenem a 3,834.404 ovsem. Letošní sklízeň jest slabá; 105 milionů hektarů pšenice, 24·86 žita, 14 ječmene a 70 ovsa. Dle toho, jaká bude sklízeň, jest třeba také nákupu pšenice z ciziny. Tak bylo doveženo do Francie r. 1896 $1^1/_2$, r. 1897 $5^1/_3$, r. 1898 $14^1/_2$, r. 1899 $1^1/_3$, r. 1900 $1^1/_3$ mil. m. c. K tomu ještě bylo r. 1900 doveženo do Francie 275 mil. m. c. ovsa, 131 mil. m. c. ječmene a 270 mil. m. c. kukuřice. Jeden hektar půdy vynáší ve Francii průměrně 15—16 hektolitrů sklizené pšenice.

Tím jsme odbyli ony země, které svojí obilní těžbou k výživě vlastního obyvatelstva nestačí a nuceny jsou kupovati cizí obilí. Země ty jsou tedy samy importující. Přicházíme ke druhé skupině zemí, které ze svého přebytku ročně odprodávají, vlastní obilí tedy vyváží, země exportující. Všimněme si svých nejbližších sousedů, vyjma Uhry, které jsme již odbyli. (Dokončení.)

LITERATURA.

ČESKÁ.

Zrušíme pouta mravnosti? Uvažuje *F. Jan Konečný.* (Časových úvah r. V. čís. 9. a 10. V Hradci Králové, 1901. Stran 88. Předplatné na periodický měsíčník »Časové úvahy« 1 K. Jednotlivá čísla po 8 h.) — — Poněvadž se popříti nedá, že existují mravní pojmy, podle nichž lidské činy se posuzují, vzniká otázka, jak tyto mravní pojmy a zákony povstaly, oč se opírají, kde jest důvod jejich platnosti a závaznosti. Křesťanská ethika praví: mravní ideje mají základ v Bohu; Bůh je dal, *z něho* jsou, Boží jsou. Bůh také bdí nad tím, aby jich šetřeno bylo. Jsou nezměnitelny a svrchovany, poněvadž Bůh jest jejich vzorem, pramenem a základem. Křesťan tedy dí: Jednám mravně, protože toho žádá Bůh; jednám tak, jak chce Bůh. To však nechutná některým, a proto by rádi »mravnost« emancipovali, odpoutali od Boha, od vůle Boží. Odvěké: »nebudu sloužiti!« ozývá se po tu dobu a neumlkne ovšem nikdy. Pan člověk nerad by někoho nad sebou měl, a proto snaží se k svému upokojení také náležitě »odůvodniti,« *proč* Pánu Bohu službu vypovídá. »Mravně jednat« chce, na tom si zakládá, ale *ne proto*, že to Bůh poroučí . . . Proč tedy? Běda! sotva jsme otázku vyřkli, sypou se na nás odpovědi ze všech stran a každá — jiná! »Jednám mravně, poněvadž mi to lahodí a prospívá,« praví jeden (hedonismus, utilitarismus, individualismus . . .) »Jednám mravně, poněvadž miluji sebe a bližního,« dí druhý (socialismus, humanismus, altruismus . . .) »Jednám mravně, protože mi to rozum poroučí,« volá třetí (Kantův kategorický imperativ . . .) Atd., atd. Jako Benjamin mezi těmito proroky hlásí se o slovo pan profesor doktor *Sombart* z Vratislavi. Chce jednati mravně, protože toho žádá — národohospodářský rozkvět, nacionalně oekonomická politika. To jest jeho »sonderideal«, jiných (vyšších) cílů, idealů připustiti nechce. Že ovšem učený profesor své theorie také učeně hájí, o tom pochybovati nelze. Poněvadž pak zdravý rozum snadno prohlédne, že jest takový »základ a cíl« mravnosti zcela nicotný, je to učené dokazování hodně krkolomné. — Aby spisovatel brožury »Zrušíme pouta mravnosti?« náležitě vyvrátil a potřel snahy těch, kdož v mravném jednání odpoutati chtějí se od Boha, dokazuje nejprve, že veliké jednání lidské podrobeno jest řádu mravnímu, že cílem mravního jednání je zdokonalení člověka (Svati buďtež!) a cílem posledním spojení s Bohem a věčná blaženost (kap. I. a II.) A která ethika (mravní předpisy) vede k tomuto cíli? V modě jest právě ethika »evoluční« (vývojová). Spisovatel podrobuje tuto ethiku náležité kritice (str. 31—43) a vhání její vyznavače nemilosrdně do slepých uliček, takže věru nevědí, kudy kam. Smutné postavení má mravouka protestantská (str. 43—65); je to rejdiště pro »široké« svědomí a jen šťastná nedůslednost a sousedství katolicismu chrání národy protestantské před mravní záhubou. Tato kapitola je rázu apologetického a pan spisovatel posvítil si náležitě na protestantské »statistiky mravnosti« a na tak zvaný blahobyt mezi protestanty. Jedině důslednou, cíle svého vědomou jest mravouka katolická (str. 65—86). To svědectví nepokrytě jí vydávají i její protivníci. — Předmět, o němž p. spis. pojednal, jest zajisté nesnadný, ale zajímavý a apologeticky důležitý. Toho pak panu spis. neupře nikdo, že v příslušnou látku dokonale vnikl a všechny protivníky nezvratnými důkazy překonává. Populárním ovšem těžko být, musí-li se člověk zabývati filosofy a universitními profesory. Jednoho bychom si byli přáli: přiměřeného apparátu vědeckého. Jest ve spisku mnoho důležitých a krásných citátů, jimiž se námitky odpůrců vyvracejí a katolické zásady potvrzují, a tu rádi máme, udává-li se při takovém citátu přesně název spisu, stránka a třeba i vydání. — Četbu spisku zvláště intelligenci důtklivě doporučujeme. *L. † 24.*

Apostati. Obraz ze života kněžského i světského od *Petra Kopala.* I. Srdce matky, II. Pryč od Říma. Cena sešitu 80 h. V neděli po večeři při úplném klidu a tichu začal jsem čísti »Apostaty«. Přečetl jsem díl I.: »Srdce matky«. Při čtení háraly v srdci mém divné city: časem se mi zdálo, že autor příliš břitkým nožem rozebírá stinné stránky katolického duchovenstva, ale konec mne velice uspokojil, ba nezapírám, že mi kanuly slzy na knihu, již jsem četl. Celý děj »Apostatů« jest z brusu nový, divný, úchvatný. Autor otevírá rány katolického duchovenstva, ale na konec je hojí, a to zase způsobem novým, zvláštním, neobvyklým.

Tři neomysti vstupují do duchovní správy. Toník se dostane do horské fary ve Sněhově. Fara jest chudá, ale farář i hospodyně zpříjemňují Toníkovi svým šlechetným jednáním život, že jest zde šťasten. Toník nevyniká tělesnou

krásou, ale poetická duše jeho dochází právě na horách a v horách klidu a míru. — Josífek, přítel jeho, přijde za kaplana do Jarošova. Autor měl voliti jiný název, nebo Jarošov jest skutečná fara u Jindř. Hradce, má faráře i kaplana a na blízku evangelíky, tak že by snadno skutečné jméno mohlo býti zaměněno s vymyšleným. Ale budiž, již se stalo.

V Jarošově jest farářem slaboch. Hospodyně vládne celou farou, úlisný kostelník tam nosí klepy, a její neteř Laura (autor napovídá nepřímo, že jest to farářova dcera) dělá faře jen ostudu a mrzutosti. Kaplan, starší faráře, hněvá se na svého představeného, že mu uzmul faru — oba spolu nemluví, sobě se vyhýbají, sobě jsou cizí.

Do této zpustlé fary přijde ideální a krásný Pepíček za kaplana. Brzy po svém příchodu má křesťanské cvičení v Beranově, v hospodě, u starosty, u helveta dle starého obyčeje.

Od toho dne počíná tragedie Pepíčkova. Krásná Mína, dcera hostinského, se do Pepíčka zamiluje, on do ní — a nyní líčí autor úchvatnými rysy zápas mladého kněze se svými kněžskými povinnostmi a se svým srdcem.

Když již Pepíček tone, dostaví se strážný anděl, jeho matka. Navštíví nejprve Mínu v hostinci. Její rozmluva s Mínou jesti nejpoetičtější částí celého děje. Slyšme autora samého: . . . do hostince »zavítala stařenka jakás. Nebyla sice stařenou podle let, ale stařenou dle ustarané tváře, dle upracovaného těla, jež při chůzi ku předu se nachylovala. Měla na zádech loktušku po způsobu venkovanek, a na rukou jí visel růženec. Pod paží si nesla zchátralý deštník, z něhož dva dráty ven čouhaly. Na těle měla obnošenou zimní jupku a na hlavě černý vlněný šátek. »Pochválen buď Ježíš Kristus,« zdravila při vchodu do šenkovny. Mína na neznámou osobu pohlédla, ale na křesťanský pozdrav neodpověděla. »Zde, jak vidím,« pravila stařena, na lavici u dveří zasedajíc, »lidé Pána Ježíše nechválí a« rozhlédnuvši se po stěnách, na nichž oči její hledaly obraz Bohorodičky, »jeho Matičky nectí. Prosím, panenko, přineste mi žejdlík piva.« Stařenka mezi tím sáhla do loktušky a vyndala z ní kousek okoralého chleba. V tom též Mína skleničku s pivem na stůl před ni postavila. Zapadlé oči stařenky zahleděly se do svěží tváře Míny. »Vy, panenko,« zapřádala s ní řeč, močíc zároveň krajíček chleba v pivě, »vy jste, jak vidím, šenkýřova dcera?« — »Ano jsem,« odpovídala Mína. — »A jak vidím, ještě svobodná?« — »Na vdavky mám času ještě dost.« — »Ach kde pak, na takové hezké panenky ženichové berou, já bych myslila, že sem často nějaký nápadník zavítá?« — »Nevěděla bych,« vyhýbala se Mína dalšímu hovoru, ale přece po straně neznámou stařenku blíže si prohlížela. Tahy její tváře podobaly se někomu — — — srdce její při pouhém pomyšlení na něho rychleji tlouklo. »Jak pak vám říkají, panenko?« — »Mína.« — »Mína, Mína, hezké to jméno a patří též hezké panence.« — »Co jen ta stařena má za lubem?« tázala se Mína v duchu. Dohazovačka to není a tolik bedlivě si ji prohlíží. »Prosím vás, panenko, pěkně, přisedněte si ke mně blíže, já bych si s vámi ráda pohovořila.« Zraky stařenky byly na ni tolik prosebně upřeny, a hlas její zněl skoro plačtivě. Prosbě takové Mína odporovati nemohla. I přisedla si ke stolu naproti ní. »Ach, hezká jste, panenko, jak by vás vymaloval. Zrovna tak u nás na obraze vypadá ruská Panna Maria.« Mínka dobrosrdečně se usmála. »Proto se nedivím, že se můj Pepíček do vás tolik zamiloval.« — »Váš syn?« tázala se Mína bezděčně a v tom již domyslila se, že má před sebou matku P. Nováka. Sklopila oči. »Nebojte se mne, panenko, já vám neublížím, kterak bych mohla takovému dítěti ublížit. Ano, já jsem matkou mého Pepíčka, matkou velebného pána.« Mínu polily slzy, a uchopivši ji za zvadlou a studenou ruku, líbala ji. A stařenka obě ruce pozvednuvši, vzala Mínu kolem krku a tiskla k sobě a na čelo ji políbila. »Kterak hodnou maminku má!« lkala Mína. »Ach, proč jest knězem, proč jest knězem! Kterak bych jeho maminku milovala.« — »To jest to, má drahá panenko, že jest knězem. Tak vidíte, sama to nahlížíte.« — Ach, prosím vás, drahá maminko,« lkala Mína, »nehněvejte se na mne. Já vím, proč jste sem přišla. Ach vy jste docela jiná, nežli tam ta matka, co mne proklínala.« — »Ale, ale, kterak bych mohla já proklínati tak hezké dítě.« — »Učiním všecko, co na mně žádati budete.« — »Zaplať vám to Pán Bůh, mé drahé dítě,« a znova Mínu objímala a líbala, »tak vy mi mého Pepíčka vracíte! — vracíte? — vracíte?« — »Ano, vracím, ale milovati ho nepřestanu,« odvětila Mína, »chci se ho odříci, ale srdce mé náleží jemu. Já si nemohu pomoci.« — »Pomůže vám Pán Bůh. Modlete se k Rodičce Boží, ona vašemu srdéčku ulehčí, všecko bude zase dobře. Zaplať vám to Pán Bůh. Nyní půjdu potěšena domů.« — »A já navždy zůstanu zarmoucena,« plakala Mína. »I nebudete, nebudete, modlete se jen k Rodičce Boží, ona vás potěší, uvidíte. A nyní, již o tom nemluvme. Nyní teprv bude mi chutnati.«

Po těch slovech stařenka prsty rozmočený chléb ze sklénky vytáhla a jedla. »Tak, to mne posilní — —« Stařenka byla všecka rozradostněna, její oči zářily a přes tu chvíli na Míně utkvívaly. Po chvilce dala se do smíchu. »No víte, má drahá, mne to skoro jako trochu těší, že se vám můj Pepíček zalíbil. Ach on byl vždy hodný hoch, a holky ho jako studenta měly všecky rády. Jen kdyby nebyl knězem.« — »Ano, proč jest knězem?« opakovala Mína. »Kdybych měla ještě jednoho syna, hned bych vám ho dala.« Mína se dala do smíchu. »A teď půjdu již s lehčím srdcem k mému Pepíčkovi. Tomu ale musím povědět pořádně do duše.« — »Dovolte, maminko, abych vás kousek doprovodila. Řekněte mu, že ho naposled pozdravuji a že mne vícekráte neuvidí.« — »A kam chcete jít?« — »Pryč, daleko odtud — — nechci ho dělat nešťastným.« — »Tak jest to dobře, má děvečko, uvidíte! Pán Bůh vám dá ženicha nejkrásnějšího a nejhodnějšího. Já se za vás chci denně modliti. Dovolte, abych vám udělala křížek.« A Mína nachýlila své čelo ku staré matce, jež ji křížkem na čele, ústech a na prsou znamenala a na konec ještě v čelo políbila. »A nyní s Pánem Bohem.« — »Doprovodím vás, maminko.« — »Vy mi říkáte maminko?« — »Chtěla bych vás míti za maminku.« — »Ovšem, ovšem, ale, má drahá, nejde to. Pán Bůh to nedovolí.« A obě ženské kráčely spolu jako matka a dcera a na poloviční cestě k Jarošovu co nejsrdečněji se rozloučily. A když již se rozešly, ještě několikráte za sebou se ohlížely — matka všecka rozradostněna, a Mína všecka zarmoucená — nad zmařeným snem lásky. ‚Jest to tak lépe,' pravila na konec. ‚Nejsme si souzeni!'

Potom si dojde matka na faru na Pepíčka. Na faře zastihne hroznou vádu hospodyně s Pepíčkem u přítomnosti Laury a faráře. Matka sebere Pepíčka z fary pryč, vede jej k biskupovi a žaluje naň i na faru. Farář musí do pense, a Pepíček jde za kaplana do Zdechlova k muži Božímu, faráři fariseovi, ozdobenému četným vyznamenáním. Muž Boží se novému kaplanu zhnusí tak, že Pepíček jde k generálnímu vikáři a prosí za jiné místo, ale jest odmítnut a tím se řítí do další záhuby. Z fary od »muže Božího« uteče hospodyně a uteče i Pepíček — ke své Míně.

Pepíček jest vyloučen z církve, a pan biskup ze šetrnosti k jeho matce nařídí, aby exkomunikace v té farnosti, v níž ona bydlí, nebyla oznámena. Ale stařena po nemoci jde do jiného chrámu, vyzpovídá se, přijme Tělo Páně, při kázaní si spokojeně zdřímne a po kázaní slyší — že jest její Pepíček vyloučen z církve. Klesne, nebo jí bolem puklo srdce.

Pepíček jest zatím železničním úředníkem v Bohumíně a právě se vrací s Mínou z ciziny, kdež byli oddáni. Svatební jejich noc jest hrozná, nebo došlo od Toníka psaní s podobiznou zemřelé matky, a byla připojena příčina její smrti.

Děj stoupá výše a výše, líče děsný duševní stav Pepíčkův a jeho Míny. Pepíček začíná šílet, chce se vrhnouti na koleje pod kola vlaku, i pošlou pro nového anděla, nejlepšího jeho přítele Toníka. Ten přijede, všecko usmíří, manželé se rozejdou, Pepíček činí veřejné pokání v Jarošovském chrámu Páně a působí jako missionář — Mína stane se katoličkou a věnuje své jmění i celý svůj život chudině.

Třetí kollega našich hrdinů jmenuje se Švihovský. Hrdá mysl s krásným tělem připravuje se k něčemu vyššímu. Švihovský jako kaplan zakládá spolky, působí ve prospěch lidu, však to jsou pouhé prostředky k cíli — k profesuře. Ale nahoře začínají poznávati jeho povahu, a Švihovský profesury nedostal — i stal se ze vzdoru apostatou, šiřitelem starokatolictví.

I tento děj jest velice poutavý a napínavý. V Dubíně působí farář Jesenský na panství lutheránského barona Eisenburga. Oba tito ideální a poctiví muži se spřátelí a pracují pro blaho lidu. Farář si vychová lid ve víře pevný a baron má v uhelnách lid věrný a pracovitý. Když farář žádá barona za peníze pro něco nového, dobrého a při tom se omlouvá, že obtěžuje, odpovídává baron: »Co dám pro lid, to mi lid zase poctivou prací vrací.«

Baron si vzal za ženu krásnou jezdkyni, ta však od něho utekla, čímž děti jeho neměly mateřského vychování. Dcera Elsa byla vychována v berlínském pensionátě a ztratila všecku víru, syn Siegfried byl pruským důstojníkem, přísným lutheránem a zarputilým nepřítelem všeho katolického. Tyto dva mladé lidi provází po Praze Švihovský a Else se velmi zalíbí. Přijede do jejich zámku a mezi ním a Elsou navazuje se nedovolená láska.

Starý baron zemře, nastoupí mladý a začíná prováděti »Los von Rom«. Zde se zaskvělo Kopalovo péro zase neobyčejným leskem. Líčí boj lutheranismu s katolictvím. Zástupcem katolicismu jest farář Jesenský, zástupcem lutheranismu baron. Baron bojuje silou hmotnou, farář silou ducha. Scény zde líčené jsou úchvatné.

Péči, kterou věnoval autor v prvé práci apostatovi Pepíčkovi, věnuje nyní faráři Jesenskému, oproti němuž hraje Švihovský úlohu směšnou. Střetnou se

spolu na schůzi, farář vítězí, Švihovský odchází s fiaskem a tím také klesl v lásce u Elsy a v ceně u barona.

Švihovský působí dále pro ideu starokatolictví, ale když na jedné schůzi proti němu vystoupí lutheránský pastor a když mu místo žádané odměny zašle baron Jidášskou šňůru v pouzdru, vrátí se k církvi a kaplanuje u chorého faráře Jesenského.

Autor vylíčil »Los von Rom« barvami hroznými a v Jesenském ukázal katol. duchovenstvu vzor kněze hájícího neohroženě svoji víru. *Tomáš Škrdle.*

Hostýn. Kalendář kat. lidu československého na r. 1902. Redaktor Jan Halouzka. V Olomouci, nákladem R. Prombergra. — »Hostýn« je mladý bojovník, ale má se jak náleží k světu. V kalendariu má sličné obrázky ze života svatých, ve všech částech textu pak hojně pěkných illustrací. Mimo obvyklé kalendářní rubriky přináší básně, povídky, životopisy, drobnosti, vědecké články. Z povídek pokládáme za nejlepší »Husité v Kokoříně« od V. Špačka. Velmi trefně je tu podán obrázek moderního lžihusitství a obsahuje pěkné a účinné stránky apologetické. Čteme zde životopis Jana Vychodila a V. Špačka z péra red. kalendáře, dva články od nezapomenutelného apologety Dra. Ant. Lenze: »Historické nepravdy o Husovi«. »Budoucí smrt a obnova naší země,« Šrámkovu stať »Co s křesťanským sdružováním«, »Dějiny a popis kostela v Želechovicích u Zlína«, »Obrázky z Hané« a »Paměti starého pana rektora« a mezi drobnostmi s radostí spatřili jsme i otisk zprávy našeho ligisty o pohřbu českého písemnictví na dvoře arcibiskupa Zbyňka a Smilu Flaškovi z Pardubic. Jsme přesvědčení, že »Hostýn« vykoná důležitý kus práce kulturně-katolické na sesterské Moravě a jsme potěšeni, probírajíce katol. kalendáře, nad velkým počtem spisovatelů a vůdců naší tak řečené »klerikální« strany. Tábor ten jest již veliký, vědecká výzbroj jeho znamenitá, jsou v něm mužové nevšedního a vzácného nadání — to vše nás přesvědčuje, že katolické obrození na půdě literární se již ignorovati nedá, a že jest — bohdá — šťastnou předzvěstí obrození katol. života ve všech směrech vůbec i onoho návratu ku praktickému křesťanství, o němž se tolik píše a mluví. — *Josef Flekáček.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Mezinárodní komitét v Bologně koná pilné přípravy ku slavnostem, kdy papež Lev XIII. vstoupí do 25. roku slavného svého pontifikátu. V přední řadě budou pořádány pouti katolíků celého světa do Věčného Města a sv. Otec schválil, že je přijímati bude v březnu, dubnu a květnu. Veškeré italské dráhy sníží jízdní ceny způsobem kromobyčejným, což komitét v čas všude oznámí. Mimo tuto pouť, jíž nebude lze každému podniknouti, bude se konati i *duševní pouť* do Říma, t. j. modlitby (Oremus pro Pontifice nostro Leone) a malá oběť petrského haléře. Diecése všech katolických národů společnou sbírkou obětují sv. Otci tiáru z nejčistšího zlata, mimo to vydá se provolání, aby bylo pamatováno všude oběťmi a milodary na chudé kostely. Sv. Otec znovu dokázal, jak je starostliv o vzdělání kleru. Založil v Římě nový ústav — »Collegio apostolico Leoniano di superiore educazione ecclesiastica« — Apoštolská Lvova kolej pro vyšší vzdělání duchovenstva. Za učitele povoláni katoličtí učenci prvého stupně, kteří téměř celý svůj život ztrávili vyučujíce v seminářích, na školách a universitách. Kolej jest rozsáhlá budova a určena pro sto alumnů; protektorem nové koleje jmenovala Jeho Svatost J. E. kardinála Gennariho. Z posledních slyšení u sv. Otce nejbližší jest nám ovšem audience deputace družstva »Vlasť«, o níž čtenářové naši již v předešlém čísle »Vlasti« podrobně byli zpraveni. Veškeré členy našeho družstva na výsost může potěšiti a blažiti laskavost sv. Otec a J. E. státního sekretáře kardinála Rampolly, jíž ráčili vždy k družstvu tak mile projevovati — sv. Otec Lev XIII. několikráte družstvu udělil apoštolské požehnání, což je nám posilou v našich bojích, útěchou v protivenstvích a zárukou, že tajní i zjevní nepřátelé družstvu neublíží a je nepoškodí. Sv. Otec přijal bavorského prince Ruperta s chotí jeho Marií Gabrielou, provázel je bavorský vyslanec u sv. stolice. Audience byla soukromá a trvala půl hodiny; potom navštívili vznešení manželé J. E. státního sekretáře, jenž jim v paláci Roccagiovane návštěvu oplatil. — Baron Wolfram Rotenhan, pruský vyslanec u sv. Stolice, přijat byl ve zvláštním slyšení u sv. Otce. Bylo mu uloženo císařem Vilémem, aby odevzdal Jeho Svatosti první svazek monumentálního díla o Sixtinské kapli, jež pod auspiciemi německé vlády vydává Dr. E. Steinmann. Mezi touto audiencí přijal sv. Otec i autora spisu samého, dra Steinmanna, s nímž delší dobu rozmlouval a vyslovil své potěšení

nad dílem tak uměleckým a přízní, jakouž mu německá vláda věnuje. Lev XIII. sám si povšiml, jak tendenčně líčí mnohé listy jeho zdravotní stav a vyslovil přání, aby se pátralo, kde vězí původcové těchto falešných zpráv. Objevená prý celá koterie, která tyto lži vyrábí, v první řadě zednářsko-liberální společnost, která, nemohouc dle svého nejvroucnějšího přání zničiti papežství samo, alespoň na vznešenou postavu Lva XIII. slinu svých lží metá. Zdraví sv. Otce zvláště nyní je výborné a tělesný jeho lékař dr. Lapponi vyslovil naději, že papež Lev XIII. dočká sto let věku. »Sv. Otec nezemře,« napsal, »poněvadž těla nemá. Shasne jako lampa — shasne při práci, uprostřed svých myšlének, s pérem v ruce u stolku — nakloněn nad novou encyklikou, již se chystal dáti světu.« S pozdviženým srdcem chystáme se na vzácnou slavnost katolického světa. Přejeme si, aby právě v době, kdy se tak útočí na církev a náboženství, česká pouť do Věčného města byla skvělá a velikolepá. — Oremus pro Pontifice nostro Leone!!

Ze Slovenska. Po radostné zprávě, že Slováci zvítězili ve volbách sněmovních poslanců, nedala na se dlouho čekati druhá neméně krásná zvěst, že Slováci zvítězili také v doplňovacích volbách do stoličních výborů. Stoliční výbory jsou podobnou institucí, jako okresní zastupitelstva v Čechách. Na Moravě obdobné instituce není. Každých šest roků polovice členů výboru vystupuje a za vystouplé volí se noví členové. Letos zvoleni byli slovenští lidé v Turci a Myjavě. Slovákům bylo sice zápasiti s mohutným odporem, ale tím právě se ukázalo, že národní probudilost na Slovensku je již značná. K národně uvědomělé intelligenci přistupuje uvědomělý lid. »Národní Noviny«, vítajíce vítězství svého lidu při stoličních volbách, tvrdí, že jsou si vědomy velikého úkolu: nadále pracovati, aby při příštích volbách Slovan vítězil také tam, kde letos padl. — Uherský krajinský sněm již zasedá. Nyní teprve se ukázalo, že národní ablegáti slovenští utvoří s poslanci ostatních nemaďarských národností samostatný klub, který výhradně bude hájiti národnostní rovnoprávnosti v Uhrách. Proti volbě poslance Valáška za volební okres Vrbovský byl podán protest; mnozí Slováci se skutečně domnívají, že volba ta bude zrušena a národ o jednoho poslance okraden. Se zasednutím sněmu roztrousily vládní »Slovenské Listy«, redigované Szándorfym v Budínpešti, že arcibiskup Ostřehomský, primas krátovství Uherského, kardinál Vaszary, nedá nádašskému faráři-poslanci Martinu Kolárovi substituta na dobu zasedání sněmovního, aby tak poslance Slováka přinutil vzdáti se perně vybojovaného mandátu. Zprávy té si na Slovensku nepovšimli, za to však americký »Slovenský denník« psal o nové persekuci Slováků se strany vysoké hierarchie. Leč zprávy ty se asi ukázaly vylhanými, třeba že jich »Slovenské Listy« neodvolaly. Martin Kollár, jak povědomo, kandidoval nikoli s programem slovanské strany národní, nýbrž s programem strany lidové, katolické; u nás se říká »klerikální« (viz říjnový »Slovanský Přehled«). Ale lidová strana ho do svého klubu nepřijala, protože je uvědomělý Slovák. — V říjnu vyšlo šest vlasteneckých kalendářů slovenských. Podivno, že čistě katolický je jenom jeden (»Pútník svato-Vojtešský«), ač čistě protestantské jsou dva (»Tranoscius« a »Evanjelický kalendár«). A přece dle náboženství jsou dvě třetiny Slováků katolické a jedna třetina evangelická. Ukazuje se tím znova, že slovenští evangelíci jsou uvědomělejší katolíků. — »Naše Doba« vrhla se neurvale na nový román Vajanského »Kotlín«. Hanyplnou kritiku otiskl celou slovenský »Hlas« a úryvek z ní Masarykovsko-Herbenův »Čas«. Také Dr. V. Šrobár v »Hlase« mluví o »Kotlíně«, jakožto dile naveskrz špatném. Za to literární hlídka českých »Národních Listů« chválí dílo. »Národnie Noviny« přinášejí nyní obranu proti výtkám »Naší Doby«. Dokazují Masarykovi, že Slovenska nezná, ačkoli je již patnácte roků navštěvuje. — V neděli dne 10. listopadu byl slovenský večírek v Uh. Brodě — již letos pátý na Moravě; dřívější čtyři byly v Kroměříži, v Prostějově, v Rožnově, ve Val. Kloboucích. V Čechách nebyl dosud žádný. — Na české zemské reálce v Hodoníně na Moravě je letos zapsáno 19 studujících ze Slovenska, hlavně z oněch krajů, které hraničí s Moravou. — Mysli odpůrců národního vedení z Turč-Sv. Martina jsou nemálo roztrpčeny na Martin. Vůdce Martinských Maďarů, tabulární soudce Fekete (kdysi asi Schwarz?), byl přeložen vládou do Báňské Bystřice. Na rozchodnou konal se banket, kterého súčastnilo se také několik Martinských vlastenců, z nichž jeden dokonce pronesl maďarskou zdravici. Tím jsou velice roztrpčeny Salvovy »Slovenské Listy«, Dr. Blahův »Hlas« a Herbenův »Čas«. Mluví se mnoho o národním škandálu. Vyčítá se dokonce, že soudce Fekete býval velmi přátelsky nakloněn redaktorovi Pietrovi. Ale člověk nepředpojatý ví, že právě klidná, přístupná mysl Pietrova martinským vlastencům mnoho prospěla. Přátelské obcování Pietrovo s maďarony Martinskými odvrátilo od slovenského Martina nejednou pohromu. Na štěstí nebyl ani jeden z redaktorův »Národních Novin« onoho banketu účasten. *F. V. Peřinka.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Upomínka. Na konci t. m. jest nám zapraviti velikou splátku staviteli naší knihtiskárny a značné úroky z peněz, jež nám byly buď darovány nebo které jsme si pro knihtiskárnu vypůjčili. Naše knihtiskárna, papírnický závod a družstvo samo mají mezi odběrateli značné pohledávky, takže kdyby jen něco z toho bylo splaceno, bylo by nám spomoženo. I prosíme tedy všecky tyto dlužníky, aby nám do 25. prosince t. r. co mohou splatili. Budeme jim za tuto ochotu díky zavázáni.

Sv. Vojtěch, kalenář družstva Vlasť na rok 1902. Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ct. spolkům a pp. knihařům a knihkupcům k odbírání jej doporoučejíce. Odběrní podmínky: Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K., menšího 4 K 80 h. Při hotovém zaplacení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Kdo objedná a zaplatí 10 tuctů většího nebo menšího kalendáře nebo 10 tuctů obou dohromady, může si zdarma vybrati z našeho skladu kteroukoliv družstvem vydanou knihu nebo kterýkoliv starší ročník našich časopisů: »Vlasti«, »Vychovatele«, »Děl. Novin«, »Našich Listů«, »Sobrníku histor. kroužku« a »Hlasů Svatováclavských«. — Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť, Praha č. 570-II.

Vzdělávací četby katolické mládeže vyšlo redakcí učitele Fr. Jelínka roč. I., číslo 1. s tímto obsahem: *Pokračuj.* Několik dojmů ku vzdělání mládeže uveřejňuje Fr. Jelínek. Strýc si dopisuje se žákem a dává mu dobrá naučení. Sotva jsme číslo rozeslali, obdrželi jsme řadu pochvalných uznání a objednávek ve větším. Tak na př. kaplan píše: Prosím račte mi zaslati »Vzdělávací četbu katolické mládeže«. To první číslo na ukázku zaslané mne opravdu dojalo. Tak průzračný sloh, ten milý a rozhřívající obsah upomíná tak mocně na zažité dětství a srdce při tom pookřeje a poskočí v hrudi. Pomáhej Vám Bůh v šlechetné práci Vaší! Posílám předplatné na 5 exemplářů zatím ze svého. Snad se mi podaří dítky pro to získati, aby si jich odbíralo »Vzděl. četbu« více. Lékárník z venkova objednává 10 ex., učitel 30, katecheta 26, jiný učitel deset a kupuje mimo to první číslo za 2 K. A jiný kaplan sděluje: Pozoruji, že se tato četba hodí velmi dobře pro mládež. Proto chci ji dávati ministrantům, aby si v ní četli a dobrá naučení pro život vybírali .... Zasílejte mi 4 ex.

Pomni, abys den sváteční světil. **»Hlasů Svatováclavských«**, roč. II., č. 1, redakcí faráře Vl. Hálka. Po krásném redakčním úvodu následuje pastýřský list Jeho Em. ndp. kardinála Lva svob. pána Skrbenského, knížete arcib. v Praze. Nejd. Arcipastýř rozebírá toto thema jasně a srozumitelně a vroucím citem obrací se k diecesanům, aby světili den Páně. Praktická tato brožura nechť se rozšiřuje hlavně tam, kde se zanedbává svěcení neděl a svátků. Brožura se bude rozesílati po 15. prosinci. Roční předplatné činí 40 h., jednotlivé číslo jest za 7 h. Na 5 ex. dává se šestý zdarma. Oba podniky — »Vzděl. četba« a »Hlasy« jsou velmi laciné, i potřebuje družstvo mnoho předplatitelů, aby se vydávání krylo. Přátelé družstva se zajisté vynasnaží, aby nám k této finanční rovnováze dopomohli.

»Sborníku historického kroužku«, roč. III., č. 1. vyjde redakcí škol. rady prof. Dr. M. Kováře na konci ledna r. 1902. Předplatné však — 5 K — již nyní přijímáme. První čísla našich časopisů vycházejí: »N. L.« 1. září, »Vlasti« 15. října, »Vzděl. četby« 1. prosince, »Hlasů« 15. prosince, »Vych.« 1. ledna, »Sbornika hist. kr.« 31. ledna. Tímto způsobem v administraci málo silami všecko zpracujeme. Kdyby vyšly všecky listy 1. ledna, musili bychom nabrati do administrace, expedice i do sazárny plno sil a pak bychom je zase musili pouštěti; stroj by musil pracovati ve dne v noci a — pak by stál. Takto rozdělením práce málo silami — opakuji — všecko zmůžeme. Předplatné může ovšem na všecky naše časopisy najednou zasláno býti.

Roráte pro lid, čili radostné zpěvy adventní z časů Karla IV., Otce vlasti (vybrané dle Královéhradeckého rukopisu z r. 1586) a *písně vánoční.* Uspořádal Karel Záruba, duchovní správce v Kralupech nad Vltavou. Cena 20 h. Tiskem knihtiskárny družstva Vlasť. — Na počátku prosince vyšla tato vkusná knížečka s notami a prodává se buď u dp. Karla Záruby nebo v knihkupectví Cyrillo-Methodějském v Praze. Kdoby si přál, i my ji zakoupíme a k zboží u nás objednanému přibalíme. Doufáme, že půjde tato pro čas adventní a vánoční velice vhodná knížečka hojně na odbyt. Později bude k ní přidán průvod na varhany.

Oslava sv. Otce Lva XIII. — Literární sekce družstva Vlasť oslaví roku 1902 25leté papežské jubileum sv. Otce Lva XIII. Slavnostní řeč převzal slovutný řečník dp. Dr. Rud. Horský, farář na Šárce u sv. Matěje. Při tom upozorňujeme

ostatní oslavovatele, že v almanachu družstva Vlasť jest krásný životopis sv. Otce Lva XIII. z péra Dr. Rud. Horského. Almanach stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Angličtí poutníci u sv. Otce. Ze země konvertitů z města Liverpoolu přišli 7. listopadu poutníci poklonit se náměstku Kristovu na zemi. Vedl je arcibiskup Stonor a biskup Whiteside. První představil je sv. Otci v trůnním sále, druhý pronesl nadšenou řeč. Biskup Whiteside býval protestantským kazatelem a nyní stav se konvertitou, je horlivým pastýřem svého stádce. Mezi poutníky byla veliká část konvertitů. Sv. Otec pravil k nim, že ač stár, přece s radostí je vítá sem k hrobům svatých apoštolů. Vzpomíná různých vynikajících katolických Angličanů a vyslovuje přání, aby i v budoucnosti nezapomněli synové Anglie na hroby sv. apoštolů a prvomučedníků. Všichni poutníci potěšeni byli svěžím vzezřením sv. Otce, jemuž mohli všichni políbiti ruku. Jako hodné děti nepřišly ku svému otci s prázdnem. Přinesli mu 2000 lib. sterl. (48.000 K). Ne všude ozývá se: »Los von Rom!«

Papežský okružní list vydán byl 20. listopadu latinským biskupům v Řecku. V listu uznávají se zásluhy Řeků o vzdělanost křesťanskou a poukazuje se na jejich příchylnost ku vlastním tradicím a zvykům, jež u papežů římských jsou u vážnosti. Sv. Otec připomíná pak, jak šířiti katolictví mezi Řeky, s bolestí lituje, že rozkol dělí Řecko od katolické církve. Zapřísahá biskupy, aby se vynasnažili ukázati, že láska k vlasti dá se srovnati s věrou a náboženstvím katolickým. Okružní list končí ujištěním, že Řekům není se čeho báti od spojení s Římem.

Vyznamenání. Sv. Otec Lev XIII. udělil dp. Aloisu Hlavinkovi, konsist. auditoru a faráři v Kučerově, za jeho zásluhy v literatuře a v duchovní správě čestný kříž »Pro Ecclesia et Pontifice«. Blahopřejeme.

Fr. V. Sasinek pro slabý sluch vzdal se obtížného úřadu zpovědníka v Mariecelle a odebral se na odpočinek k Milosrdným Bratrům ve Štýrském Hradci. Rač mu Pán Bůh dobrotivý uděliti síly ducha i těla, aby ještě jako spisovatelský jubilár pracovati mohl pro církev a národ.

Ant. Norb. Vlasák †. Dne 7. t. m. zemřel ve Vlašimi horlivý a neunavný buditel českého lidu P. Ant. Norbert Vlasák, knížecí arcibiskupský notář a známý spisovatel český, ve věku 89 let. Zesnulý narodil se 10. ledna 1813 ve Vlašimi. Na universitě pražské studoval filosofii a bohosloví a byl roku 1836 vysvěcen na kněžství, kteryžto stav si vyvolil, aby mohl býti ve stálém styku s českým lidem, o jehož povznesení získal si na Vlašimsku trvalých a nehynoucích zásluh. Byv ustanoven za kaplana ve svém rodišti Vlašimi v listopadu roku 1836, jal se tam prováděti osvětovou činnost v duchu národním s veškerým nadšením a ideálností svého ducha a nelekaje se nepřízně, překážek a námahy, docílil v několika letech, že se stal miláčkem lidu, jemuž neustával hlásati lásku k rodnému jazyku mateřskému i národu, jenž tehdy počínal stále utěšeněji se rozvíjeti. Probouzeje v lidu i mládeži lásku k české knize, které byl horlivým rozšiřovatelem, založil na Vlašimsku první školní knihovnu a získával přátel Matici České, podnikaje ve prázdných chvílích procházky do okolních obcí. Brzy stal se takřka duší farního okresu, ve kterém působil a vyvíjeje literární činnost, jal se pracovati v české topografii. Prvním jeho dílem bylo popsání okresu vlašimského a po tomto následovaly okresy sedlčanský, votický, vožický a j., jimž se dostalo ve Vlasákovi pečlivého místopisce. Na vybídnutí svého děkana založil i pamětní knihu děkanskou, k čemuž bylo mu dovoleno použiti knížecího Auersperského archivu vlašimského. Prací touto povzbuzen, nepřestal Vlasák pouze na historickém a archaeologickém popsání města a bývalého panství vlašimského, nýbrž počal sbírati plán k církevnímu místopisu Čech. Roku 1844 stal se Vlasák farářem na Hrádku u Vlašimi. Vydal četné monografie místopisné a byl čilým spolupracovníkem »Památek archaeologických a místopisných«, Mikovcova »Lumíra«, »Časopisu katol. duchovenstva«, »Naučného slovníku« a j. Práce jeho jsou trvalé ceny. Zanechal po sobě obsáhlý a velice cenný materiál topografický. Zesnulý byl ryzím, opravdovým Čechem, upřímné a otevřené povahy a svým přátelským jednáním získal si každého, kdo s ním přišel ve styk. Milován lidem i mládeží, vydechl duši svojí uprostřed kraje, který miloval a pro který pracoval do posledních let života.

Vynikající těsnopisec tyrolský, kněz řádu Františkánského, P. Hubert Riedl, tyto dni zemřel. Jeho dílem byl spolek tyrolských těsnopisců r. 1861 založený v Innomostí, on založil knihovnu těsnopisnou a časopis těsnopisců, jehož redaktorem byl po 30 roků. A potom mluví tyrolský liberál dr. Erler ve sněmovně, že prý v klášterních celách nevane moderní duch, liberální ovšem nikoli, ale co dobré a užitečné je, najde vždy i v celách řeholních nadšené zastance a podporovatele.

Biskup Benziger. Syn známého knihkupce a milionáře Benzigra v Einsiedelnách byl jmenován světícím biskupem v Quilonu v Indii. Biskup Benziger je narozen r. 1864, vstoupil r. 1884 ku Karmelitům v Brüge a byv r. 1888 vysvěcen, působil jako misionář v Indii. Jedna jeho sestra je v klášteře Karmelitek.

Konference u sv. Štěpána, tedy ve farnosti, v níž se i náš dům a naše závody nalézají, vydala tištěnou výroční zprávu za rok 1900. Činnost konference a působení její pro chudinu jest utěšené. Domovní sbírka v naší farnosti vynesla 644 K, sbírka v chrámu Páně u Jesuitů vydala 423 K, v kasičku na chléb sv. Antonína v chrámu Páně u sv. Štěpána vloženo bylo 942 K — celkem bylo příjmů 3280 K a vydání 1854 K. Konference podporovala pravidelně 60 chudých a o Vánocích vystrojila jim štědrovečerní nadílku. V nutných případech poskytla konference chudým okamžitou peněžitou podporu. Předsedou konference jest farář u sv. Štěpána, dp. M. Batha, místopředsedou p. Aug. Kučera, pražský měšťan, majitel domu a první kostelník u téhož chrámu Páně. Zdař Bůh další blahodárné činnosti této konference.

Liga katolických žen založena byla právě ve Francii. Stalo se tak hlavně za účelem agitace při příštích volbách. Členky této ligy dělí se na dvě skupiny. Do první skupiny náležejí všecky Francouzsky, které se zavazují. 1. Odvésti nejméně 1 frank (90 h.) do pokladny volební k volbám, jež konati se budou r. 1902; 2. veškerého vlivu svého užíti k tomu cíli, aby zvoleni byli jen takoví kandidáti, kteří odhodláni jsou vlasť, majetek a svobodu hájiti. Do druhé skupiny náležejí ty ženy, které kromě povinnosti žen první skupiny uvolí se ještě získati nejméně 20 nových členek, z nichž několik — pokud možno, 10 — k druhé skupině přistoupí. Čestnou předsedkyní ligy jest choť admirála Cuverville, který rovněž jest horlivým podporovatelem katolické věci. Liga nebude podporovati zednářských kandidátů. — Bylo by ovšem dobře, kdyby vedle žen se starali francouzští katolíci také o to, aby i katoličtí muži se organisovali a k volbám připravovali. Ženy sice mnoho zmohou, ale nesmí se od nich žádati, aby vytrhly to, co nedbalost mužů zavinila.

Zemský sjezd uher. katolíků v Pešti. Dne 5. listopadu zahájen byl u přítomnosti 1400 osob zemský sjezd katolíků. Před schůzí sloužena byla mše sv. Schůzi přítomni byli arcibiskup Czaszka, kardinál biskup Schlauch a několik jiných členův vysokého kleru. Slavnostní řeč promluvil poslanec Jan hrabě Zichy ml. Týž poukazoval na nutnost koncentrace katolíků ve svém smýšlení pevných a pravil, že v církvi a škole musí býti posilněna víra. Uhry, jež dosud v náboženských věcech byly vlažny, musí se státi katolicko-křesťanským státem, neb jen takový jest prý s to, aby uhájil proti kosmopolitismu vlasteneckou pevnost ve víře a mravnosti. Na to promluveno bylo více přednášek.

Pouť do Jerusalema, Říma a Loreta vypravena bude našimi slováckými bratry z horních Uher dne 7. ledna 1902 Pojede se přes Budapešť, Rjeku, Ankonu, Loretto, Alexandrii, (odkud výlet do Kaira a ku pyramidám), Portsaid, Jaffu, Jerusalém, Betlém, Jericho, Jordan, a zpět přes Řím, Neapol, Ankonu a Rjeku. Návrat dne 11. února. Cena s dvacetidenním (20 dnů) úplným zaopatřením v I. třídě 860 korun, ve II. třídě 680 korun, v III. třídě 312 korun, dále v III. třídě jen se stravou a jízdním lístkem 280 korun. Obšírnější zprávu podá z ochoty P. Jan Šimončič, kaplan a duch. vůdce pouti v Trenčíně-Teplá v Uhrách.

Katolická universita v Solnohradě. Veřejným tiskem bylo oznámeno, že všechen rakouský episkopát usnesl se v poslední své konferenci ve Vídni založiti katolickou universitu v Solnohradě. Usnesení to zní: 1. Arcibiskupové a biskupové v Rakousku se usnášejí, aby na oslavu nového století a na poděkování za milost velikého jubilea byla založena svobodná katolická universita a to v Solnohradě. 2. Arcibiskupové a biskupové v Rakousku požádají ihned za schválení Svaté apoštolské Stolice na základě osnovy, schválené od biskupského výboru. 3. Arcibiskupové a biskupové v Rakousku rozešlou po schválení Svaté Stolice jak oběžník k duchovenstvu, tak pastýřský list k věřícím na základě osnovy, schválené od biskupského výboru. 4. Stávajícímu výboru katolického universitního spolku v Solnohradě staví se po bok biskupský universitní výbor, sestávající ze sedmi členů a zvolený od biskupského generálního shromáždění pro dobu až do nejbližšího biskupského generálního shromáždění. Zvoleni byli Eminence: kardinál Gruscha (Vídeň), kardinál Missia (Gorice), kardinál Skrbenský (Praha), arcibiskup lvovský, rit. lat. Josef Bilczewski na místě krakovského kardinála Puzyny, kníže-arcibiskup Jan Katschthaler (Solnohrad), kníže-arcibiskup Theodor Kohn (Olomouc) a arcibiskup Matouš Dvornik (Zadĕr). K založení této university zakoupen byl pro universitní budovy pozemek 2.067 hektarů.

Dvojité vážky má teta Spravedlnost ve Francii: jedny pro katolíky, druhé pro protestanty a židy. Vláda obořila se na katolické kongregace, nechává však

v pokoji majetek protestantských a židovských spolků, ačkoliv jsou též náboženskými spolky, jmenovitě: evangelické společnosti, diakonisky evangelické církve, společnosti evangelické kaple v Paříži, společnost methodistických pastorů, společnost amerikánské církve, anglickou společnost misií, židovskou chrámovou společnost, protestantskou biblickou společnost v Paříži, anglickou biblickou společnost, společnost evangelických misií pro nekřesťanské národy. Komu při takém zacházení s katolíky nepřijdou na mysl slova Ježíše Krista: »Nenávidí-li vás svět, pomyslíte si, že mne před tím nenáviděl.«

Spolek bl. Klementa Hofbaura. V Brně ustavil se německý katolický spolek bl. Klementa Hofbaura, jehož účelem jest pracovati všestranně o náboženské povznesení katolického lidu německého. V sezení výborovém dne 27. října zvolen byl předsedou spolku kan. msgr. Jakub Kapusta, místopředsedou Karel Breit, farář v Tasovicích, zapisovatelem Jan Hommer, katecheta v Brně, pokladníkem Jan Schuster, prof. náboženství v Brně.

Útulna a křesťanská poptavárna služeb zřízena byla v Mor. Ostravě v domě ctih. sester sv. Kříže. Tamtéž přijímány jsou služebné, které hledají službu nebo jsou bez místa. V místnostech poskytnuta jim bude možnost, aby se cvičily v domácích pracích, jako ve vaření, žehlení a šití. Zároveň se jim bezplatně zaopatří místo, a to pouze do křesťanských rodin. Naše lidumilné spolky upozorňujeme na tento nový křesťanský podnik.

Spolek sv. Vincence z Paula pro ošetřování chudých v království Českém slaví v prosinci 25leté jubileum svého založení. Za tou příčinou konány byly pro členy spolku dne 12., 13, a 14. prosince o 7. hod. večerní duchovní cvičení v Zrcadlové kapli v Klementinum, dne 15. pak o půl 8. hod. ranní slavnostní pontifikální mše sv. v chrámu Páně u Křižovníků, kterou sloužil generál-velmistr dr. Horák. Téhož dne o půl 2. hod. odpoledne konána byla ve velikém sále záložny Svatováclavské valná hromada spolku za předsednictví Jeho Excel. c. k. skutečného tajného rady, K. Ervina hraběte Nostitze-Rienecka. Téhož dne večer o 6. hod. konáno bylo ve prospěch spolku slavnostní představení v divadelním sále Národního domu na Král. Vinohradech, při němž sehráno bylo Vrchlického drama »Bratří«. K témuž představení sestavil neunavný kaplan vinohradský Hoffmann živý obraz ze života sv. Vincence. Dne 22. prosince vystrojen bude pro nedostatek místa 150 chudým společný oběd ve Svatováclavské záložně, kteréžto slavnosti Jeho Eminencí ndp. kardinál se súčastní; ostatní chudí podělěni budou v týž den penězi. Večer téhož dne o 6. hodině připraven bude pro členy spolku a jimi uvedené hosty zábavní večer ve velikém sále záložny Svatováclavské s velice bohatým programem. Hlavně však oslaveno bude jubileum velikolepým koncertem v Rudolfinum v měsíci lednu, v němž účinkovati budou přední naše síly umělecké a jejž všechno hudbymilovné obecenstvo pražské s napjetím očekává, zvláště pro jeho pečlivý a vybraný program. Spolek sv. Vincence, ač slaví 25leté jubileum, přece jest a bude vždy spolkem čistě moderním a pro svůj účel získává ve všech zemích hojně přívrženců. Ve spolku působí toho času 727 členů ze všech tříd obyvatelstva (nejvíce řemeslníků, mnoho vyšších i nižších úředníků, duchovních a několik členů pražské šlechty), již rozděleni jsou v konference české i německé, které svorně vedle sebe působí. Tvůrcem spolku v Čechách jest P. Jos. Všetečka Ord. Crucig., nyní c. a k. vojenský kurát v invalidovně karlínské. Zásluhy tohoto na výsost skromného kněze s dostatek ani oceněny býti nemohou. Spolek sv. Vincence jest jediným spolkem čistě dobročinným, jenž podporuje chudé bez rozdílu vyznání a jediným spolkem také, v němž působí svorně národnost česká a německá vedle sebe a zaslouží již pro svůj humánní účel, aby byl hojně veřejností podporován. Na oslavu 25letého jubilea spolku vydán bude o něm jubilejní spis péčí redaktora »Vlasti«.

Z Tiskové ligy. Za členy zakl. přistoupili: Štěpán Dvořák, děkan ve Skutči, a duchovenstvo vikariátu Ledečského, za údy přispívající Boh. Homola, farář v Obřanech u Brna, a Jos. Vokolek, kaplan v Třebotově. — 2 K zaslal Václ. Oplt. — Na čl. vkladech zapravili: Dr. Rud. Horský 30 (100), Št. Dvořák 20, po 10: Tom. Jiroušek (40) a Fr. Dressler (60) a duch. vik. Ledečského. — »Posel z Budče« ze dne 20. listopadu t. r. uveřejňuje opravu p. školnímu radovi Dr. Fr. Nábělkovi, profesoru z Kroměříže. Pan prof. byl upozorněn na útok »Posla z Budče« naší Tiskovou ligou. Časopisy učitelské, hlavně »Český učitel«, »Školský Obzor« a »Posel z Budče« prudce útočí na nás a na naši stranu, i budiž jim věnována patřičná pozornost a každý útok budiž opraven. — »Červánky« ze dne 4. prosince t. r. uveřejňují opravu dp. Boh. Homolovi, faráři v Obřanech u Brna. Radíme všem napadeným, aby utrhače své cti tímto způsobem stíhali. — Vynikající předák naší strany radí, aby každý opravovatel napsal mimo: »není pravda«

ještě »naopak jest pravda«, čímž oprava nabude vyšší ceny. Advokáti že tak všude dělají. — Pozoruhodný soudní výrok o opravách pronesen byl tyto dny v Jičíně. Družstvo Národního domu v Trutnově podalo pro neuveřejnění opravy prostřednictvím dra. Frant. Kloučka v Jičíně na redaktora »Trautenauer Zeitungu« u okresního soudu žalobu. Při líčení byl Lindemayer žaloby sproštěn z důvodu, že oprava neobsahuje vyvrácení skutků, které měly býti opraveny. Družstvo i hostinský Janoušek odvolali se z tohoto rozsudku ke krajskému soudu v Jičíně, jehož appellační senát při líčení dne 22. listopadu redaktora Lindemayera uznal za vinna a odsoudil ho k pokutě 100 korun nebo do vězení na 10 dní. — Liberální tisk přináší často paušální urážky celého stavu duchovního. Myslíme, že každý jednotlivý člen tohoto stavu může dáti tomu kterému urážejícímu listu opravu. Čteme na př.: veškeré duchovenstvo baží po statcích pozemských, je panovačné — opravím: není pravda, že já, člen duchovenstva, bažím po statcích pozemských, není pravda, že jsem panovačný. Zkusíme to a sdělíme výsledek katolické veřejnosti. Národní dělníci a socialní demokrati zahajují proti nám nový, prudký boj — stojíme na stráži a boj, pokud se oprav týká, odrazíme. — Četné opravy jsou v proudu. Z dopisů, jež nám napadení zasílají, poznáváme, že je ve straně socialně-demokratické celá řada lidí, kteří cynickým způsobem napadají čest a činnost katolického duchovenstva, tvrdíce často pravý opak skutečnosti. Je-li oprava řádně sestavena, posoudí každému, kdo se na nás obrátí, naše tisková kancelář. Formality se zásilkou spojené obsahuje a jasně vysvětluje kalendář »Svatý Vojtěch« na str. 123. Kdo chce opravovati, račiž si jej zaopatřiti. Co tam je, nemůžeme každému opisovati a bez znalosti zmíněných formalit zpravidla každý pochybí a redakce mu opravy neuveřejní. Odmítne-li zodpovědný redaktor opravu, má se napadený obrátit na okresní soud, v jehož obvodu přestupek byl spáchán. Soud má tu bez průtahu vydati nález. Uzná-li odpor redaktorův za bezdůvodný, uloží mu peněžitou pokutu od 40—400 korun a rozhodne, že oprava v žádané formě má býti uveřejněna, jakož i že vydávání tiskopisu se až do splnění této povinnosti zastavuje. Odvolání redaktora nemá účinku odkládacího. My bychom radili každému, komu jest oprava odmítnuta, aby ji zaslal buď nám k nahlédnutí, nebo aby se poradil s právním zástupcem a teprve tehdy zadal věc k soudu. Stalo se nedávno, že redakce jednomu spisovateli opravu vrátila a vším právem, adresovalť opravu redakci a ne zodpovědnému redaktoru. Příspěvky členů, dary a vůbec všecky dopisy přijímá: T. Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy, Praha, č. 570-II.

Různé. *Ministr spravedlnosti v Italii* zapověděl konati v chrámích kongresy, konference a vůbec schůzky a nařídil, že se může chrámu užíti jen k bohoslužbám. Cílem toho jest kaziti katolíkům shromáždění. — *Dámy ze Saragossy ve Španělsku* podaly královně-vladařce prosbu s 30.000 podpisy, v níž žádají vládu, aby překazila pronásledování řeholí. — *Katolíci* v Nov. Yorku vydržují 146 katol. škol, v nichž se vyučuje 68.000 dětí. — *Uherský ministr proti kongregaci.* Obecní zastupitelstvo v Pešti poskytlo 100.000 korun kongregaci Lazaristů na zbudování chrámu a kláštera. Ministerstvo vnitra však toto usnesení zrušilo. Kdyby bylo peštské zastupitelstvo poskytlo tento obnos na stavbu domu zednářů, nebo nějakého krematoria, pak by asi věc byla dopadla jinak. Kalvínští ministři však nesmějí vůči katolické kongregaci ukázati se benevolentními. —

Spolkové zprávy.

Z historického kroužku družstva Vlasť. V neděli, dne 10. listopadu zahájil Hist. kroužek družstva Vlasť veřejnou činnost svoji přednáškou p. prof. Jos. Vávry: »Příspěvek k dějinám turecké války r. 1566.« Zvučné jméno p. přednášejícího přivábilo hojně posluchačstva. Mezi jinými přítomni byli: Jeho Magnificence kanovník Dr. Fr. Kryštůfek, prof. Msgr. Dr. Jos. Pachta, školní rada Dr. M. Kovář, faráři: Václ. Honejsek, Dr. K. Lev Řehák a Pohl ze Světce; katecheti Václav Janota a Frant. Žundálek, kaplan Václav Roudnický, učitel Mazanec, dva členové řádu Jesuitského a jiní a jiní. — Přednášející mluvil poutavě o válce císaře Ferdinanda s tureckým sultánem Solimanem. Jednalo se o Uhry a Sedmihrady. Dějiny rodu Zápolského ze Sedmihrad, různé válečné příhody a hlavně účastenství pana Hanuše z Oppersdorfu ve Slezích tvořily předmět dlouhé a zajímavé řeči pana prof. Jos. Vávry. Pan profesor bývá každé léto volán do Slez, k nynějšímu hraběti z Oppersdorfu, studuje tam v rodinném archivu a vynesl odtud na světlo již mnoho cenného materiálu, jenž byl z většiny v Historickém kroužku přednesen a ve Sborníku hist. kroužku uveřejněn. — Přednáška pana profesora přijata byla hojným potleskem.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 19. listopadu t. r. druhou schůzi v XVIII. správním roce. — Předsedající řídící učitel pan Josef Flekáček sdělil pozdrav dp. faráře Dr. Rud. Horského a vítal p. prof. Ant. Drápalíka, který do schůze zavítal. — K návrhu red. dp. Tomáše Škrdle zvoleni byli na XVIII. správní rok: za místopředsedu řídící učitel p. Josef Flekáček a za jednatele dp. katecheta Fr. Žundálek. Oba volbu přijali a za ni děkovali. — Nastaly obvyklé referáty: Dp. Tomáš Škrdle sdělil některé zprávy, red. »Vlasti« se týkající, zejména toto: Mijo Ettinger, kaplan a katecheta v Záhřebě, vyžádal si všecky publikace družstva, chtěje o nich v chorvatských časopisech referovati. Berní adjunkt pan Frant. V. Peřinka bude ve »Vlasti« uveřejňovati měsíční přehledy ze Slovenska. Hudbu ve »Vlasti« pěstovati bude dp. prof. Em. Žák a uveřejní již v prosincovém čísle krásný článek o hudebním mistru Ant. Dvořákovi. Posudky o básních převzal kritik z Moravy, sám básník. Dp. farář Jan Konečný bude si opět bedlivě všímati hnutí Masarykovského. Literární kritikové »Vlasti« dostávají z redakce hojně knih a časopisů a kde jest třeba, knihy a časopisy se jim kupují. Referent rozebíral potom Kopalovy »Apostaty«. »Apostati«, pravil, »jest významná, časová, velice zajímavá a poučná práce psychologická. Rozebírá odpad dvou kněží: onoho obrátí smrt matky — tohoto rozháranost mezi protestanty v akci »Los von Rom« a statečnost katol. faráře. Obě práce dělají autorovi čest a nám katolíkům působí radost. Ve »Vlasti« bude o nich obšírnější referát. — Dp. profesor Václav Müller upozorňuje na literární monografie: Krejčího »Jul. Zeyer« a Tučka »Al. Jiráska«, které nevystihují ve všem všude jejich básnickou individualitu, potom Jeána Aicárda »Duše dítěte«, kteráž kniha staví se nepřátelsky proti vychovávání náboženskému. O knihách bude referováno. — Prof. p. Ant. B. Drápalík z Brna zavítav za svými studijními záležitostmi do Prahy, súčastnil se dnešní schůze a referoval o »Světové knihovně« č. 218—234, z nichž mnohé pro jejich obsah doporučiti nelze. — Pak referoval o brožuře »Fort mit dem Duell für Officiere von einem Officiere« a »Was ist die Wahrheit, oder Luther gegen Luther«, kde spisovatel konvertita Arndt uvádí četné sobě odporující výroky Luthrovy o různých článcích víry a podobné. — Potom referuje o Vaníčkově brožuře »Více citu« v Sokolské hnihovně, z níž namnoze zírá černý klerikalismus. Posléze upozorňuje pány předsedy a členy katol. spolků na »Rakouské právo ústavní« od prof. Pražáka, neboť znalost tohoto práva jest za našich dob velice důležitá a jmenované dílo podává o něm úplné a spolehlivé poučení. — Dp. farář Vlastimil Hálek podal tyto zprávy: Dne 4. listopadu bylo tomu sto let, co se narodil jeden z průkopníků české literatury Jan Jindřich Marek, jehož pseudonym byl Jan z Hvězdy. Napsal různé povídky, řadu písní, ballad a romancí pod názvem »Konvalinky«. Přední jeho práce jsou historické romány »Mastičkář« a »Jarohněv z Hrádku«. Z písní jeho znárodněla »Že peníze světem vládnou«. Ještě dnes najdeme jeho novely a romány ve venkovských knihovnách mezi díly hojně čtenými. Byl synem učitele a vzbudil pozornost jistého šlechtice tím, že již v pěti letech uměl čísti. Zemřel jako farář v Královicích r. 1853, kdež pamětníci vzpomínají posud lidumilného kněze tohoto. Tamtéž má pomník. Spisy jeho vyšly v 10 svazcích v letech 1843 až 1847. Budiž letos obnovena vzpomínka na Marka, a oceněna jeho práce k probuzení ducha českého v literatuře. — Ve »Zvonu« podal Fr. Herites »Vzpomínky« na Jul. Zeyera, kdež mu vzdává svědectví jako muže věřícího, připravujícího se po křesťansku na smrt a věřícího v život věčný. — »Světova knihovna« přinesla Sienkiewiczovu práci »Selim Mirza«, jejíž děj vzat z francouzsko-pruské války. Vyniká více líčením hrůz válečných než tkanivem děje. — F. Gellnera »Po nás ať přijde potopa« lze nazvati poesií anarchie a čirého materialismu. — Jednatel dp. Fr. Žundálek, katecheta, pojednával o pozůstalosti † probošta Václava Štulce, kterou literární sekci zapůjčil kanovník dr. Mik. Karlach. Usneseno uveřejniti některé věci ze zápisků, dopisův a básní; první dvě věci probere referent, poslední pak p. řídící učitel Jos. Flekáček. Dále zpravodaj poukázal na 400letou památku založení chorvatské literatury a památky slavného románopisce Aug. Šenoy. V té věci zaslán byl místopředsedovi slavnostního výboru p. Ljubomiru Babičovi v Záhřebě tento pozdravní telegram: »Literarna sekcija katoličkoga družstva »Vlast« pozdravlja bratski hrvatski narod i želi najbolji uspjeh. Josip Flekáček, viceprezident.« Dále P. Žundálek navrhl k 25letému jubileu J. Sv. papeže Lva XIII. před 20. únorem slavnostní schůzi, kde by vynikající řečník přednesl řeč o literárních zásluhách Jeho Svatosti. Mluví o Herderově konversačním lexikonu, katolické filosofii dějin, brožuře o Slezsku a jiných zjevech literárních. — Red. p. Tomáš Jiroušek předložil program katol. rolnictva ze sjezdu Velehradského, který přijat byl 22.000 rolníky, jejž vřele doporučil přízni celé veřejnosti. Dále doporučil vřele povídku »Soudruzi« od K. Karáska, vydanou v »Hlasech katolického spolku tiskového.« — Místopředseda

referoval o spise »O podivínech a lidech nápadných«, zmínil se však, že halucinací, illusí, hysterií nebo epilepsií nelze vysvětliti vše, co se jeví býti nadpřirozeným, tak zejména o sv. apoštolu Pavlu praví kniha, že trpěl padoucí nemocí (str. 157.) a ač nic jiného více o něm nevykládá, přece by to mnohého mohlo svésti k domnění, že lze obrácení jeho a vidění v Damašku vysvětliti epilepsií. Z Kronbauerových povídek »Síla hroudy« velmi pěkně líčil druhou: »Z cizího na své«, která dýše upřímnou vřelostí, první »V nevolnictví vděčnosti« rozladí a činí nepříjemný dojem. Dále rozebral obsah kalendáře »Hostýn«, jejž doporučil. — Jak z tohoto referátu viděti, probrala literární sekce v této schůzi hojně materiálu, jenž slouží členům k poučení a ku vzdělání. V tom bude zajisté i dále pokračováno!

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 2. prosince t. r. 9. schůzi. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Dp. farář Vl. Hálek podal následující zprávy: Letošní květnový XII. evangelicko-sociální kongres německý měl dvojí zajímavou debatu: o působnosti farních obcí na poli praxe socialní a o účincích zrušení social. zákona něm. V prvém popřena způsobilost nábož. obce k prakci socialní a odkázána obci politické nebo státu. Společenství církevní má prý jen vychovávati řádné lidi křesťansky smýšlející a tím podporuje i světskou praxi socialní. Ani chudinství a péče o nemocné jí nemůže prý zůstati. Proti tomu vystoupeno, an by náboženská obec byla bez činné lásky křesťanské. Shody nedocíleno. V příčině zákona socialist. referováno, že i po zrušení jeho soc. demokracie stojí stále pevně při státu budoucnosti a diktatuře proletariátu. Profesor Delbrück při tom pravil, že čím více pozbývati bude soc. dem. rázu revolučního, tím více bude síliti. Prof. Wagner zakončil, že dělnictvo, pokud se staví proti říši nepřátelsky, nemůže se nadíti ochoty. Dělnictvo musí mluviti nejen o právech, ale i o povinnostech svých, vzdáti se podezřívání panujících tříd ze zlovůle a sprostiti se svého fanatismu. Ale i zaměstnavatel musí činiti více pro dobro obecné, zejména však musí přestat říkati, že dělník jí jeho chléb; to je nesprávné, jí svůj vlastní. (Pozn. red. Ale těsto k chlebu musí připraviti prácedárce.) Zpráva vydaná k VI. valnému sjezdu Dělnické Akademie konstatovala pokračující úpadek osvětového snažení v soc. dem. Její vypořádání se s dnešní společností scvrká se víc a více s výše sporu osvětového a kulturního na otázku brutální přemoci. — V řešení otázky učednické lze vítati nové zařízení ministerstva, dle něhož budou odměňováni mistři, kteří si o výchovu živnostenského dorostu získají zásluhy. Dále probral nové spisy socialní: »O úvěrech zemědělců«, »O působnosti obcí na poli socialním« od dr. Jana Weisse, kdež se podává poučení o komunální socialní politice v cizině. — Dp. Tomáš Škrdle zmínil se o vládní akci, směřující k tomu cíli, aby se zřizovaly jídelny pro nezaměstnané. Má se pro tyto lidi vařiti jídlo a dávati jim zdarma. Referent uvedl, nebude-li tato akce sorganisována po způsobu Vincenciánů, že přinese mnoho zklamání těm, kteří ji podnikají, kteří by ji podporovali i kteří by toto dobrodiní přijímali. Dá-li se jísti každému, kdo přijde, dá se, ovšem nevědomky, jísti i lenochům, osobám práce se štítícím, marnotratníkům. Jinak to ovšem činí Vincencián: ten si osoby vybírá, je zkoumá a nevhodné z podpory vylučuje, u těch pak pomáhaje tělesně, působí i na duši. Aby nezaměstnanost tak strašně mezi lidem nepůsobila, k tomu by napomáhala včasná šetrnost. Když máš práci a při ní slušný výdělek, šetři, a v čase nezaměstnanosti toho použij. Ať zakáže vláda aspoň v čase adventním a postním taneční zábavy, ať zapoví nevěrecký a znemravňující tisk, ať omezí zbytečné spolkaření, a tím vším si lidé mnoho ušetří a ubude bídy a soužení. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek referoval o posledních zjevech v literatuře soc. dem. a soc. protestantů (Horálkovců). Zmínil se zvláště o brožuře »České strany politické«, o brožuře »Pravda« Flajšhansova a o brožuře »Kristus a socialní demokraté«, již socialní demokraté jako vějičku líčí na venkovský lid. Podaří-li se jim něco s touto brožurou uchytiti, není možná říci, ale tolik jest jisto, že chválí-li soc. dem. Pána Ježíše Krista, pak ovšem prohlédne je lid okamžitě jako vlky v rouše beránčím, kteří Pána Ježíše Krista sice chválí, ale dle Něho a slov Jeho se neřídí, ano boří církev Jeho, Petrovi Kristem Pánem svěřenou. V tom se soc. dem. právě prozrazují, že lid je i jejich plány pozná okamžitě. Ostatně, uvedená brožurka jest překlad z protestatského Německa k nám zanesený a tudíž i pro nás v Čechách žádné důležitosti nemá, aby si soc. dem. do jejího rozšíření velikých nadějí ve svých zájmech kladli. — Od poslední schůze přednášeli pp.: Tomáš Jiroušek na Kladně, Ant. Drápalík v Jihlavě, Josef Brož v Rynholci a Jan Maštalíř 5krát v Katolické besedě na Žižkově. — Socialní odbor se těší, že »Serafinské Květy«, orgán Třetího řádu sv. Františka tak zdárně se ujaly a tak utěšeně se rozšiřují. Odbor jim přeje i dalšího zdaru a Božího požehnání.

náboženstvo-mravní výchovy (Ant. Novák). — A ještě jednou nešťastný klerikalismus. — Obsah Katechetské přílohy: Cíl výchovy a cesta k němu (Jan z Hory.) — Exhorty podali: Em. Žák, Jan Týnský a jiní. Číslem 24. končí »Vychovatel« XVI. rok svého putování. Hlavním pořadatelem »Vychovatele jest prof. Em. Žák, »Učitelskou přílohu« řídí K. Skultéty, řídící učitel, »Katechetskou přílohu« Fr. Žundálek, katecheta. Z toho jest zřejmo, že družstvo Vlasť ponechalo redakci »Vychovatele« nejpovolanějším osobám: katolickému učitelstvu a katechetům. I očekáváme, že oba stavy i v budoucím roce budou tento svůj orgán odebírati a všemožně rozšiřovati. Předplatné je 6 K ročně.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 11.—15. s tímto obsahem: Maďarský globus liberálům puká (L. † o.) — Brány pekelné ji nepřemohou (L. † 36.) — Ohlasy z »Hlasů ze Siona« (L. † il.) — Řemeslníci, kdo jsou vašimi přáteli (T. J. J.) — Ze života katolíků v Anglii (L. † 36.) — Socialismus v přítomnosti (T. J. J.) — Z Tiskové ligy. — Los von Rom — Pryč od Říma. — Proti zázrakům marný boj (L. † o.) — Profesor Masaryk — Konfiteor socialní demokracie (L. † 4.) — Věda a víra (Dr. Rud. Horský.) — Po vlčích stopách (L. † 7.) — Události vřesenské (Dr. Raelph Barture.) — Feuilleton: Zlé huby. (Adam Chlumecký.) — Listy: z Belgie, z Bavor, z Černé Hory. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, a předplatné přijímá administrace v Praze, č. 570-II.

☘☘ PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ ☘☘

v Praze, Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se:

1. **Časopisy:** „Vlasť" (číslo 1 K), „Vychovatel" (číslo 20 h), „Naše Listy" (číslo 8 h), Sborník hist. kroužku (ročně 5 K), „Hlasy Svatováclavské" (č. 7 h), „Vzdělávací četba katol. mládeže" (č. 7 h), „Katolické Listy" (číslo 8 h), „Kříž" a „Marie" (číslo 2 h), „Rajská Zahrádka (číslo 16 h), „Český Jinoch" (číslo 10 h), „Poklad věřících" (č. 10 h), „Echo z Afriky" (ročně 1 K), „Časové úvahy" (čís. 8 h).

2. **Různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h.

3. **Katolické kalendáře naše a p. Kotrbovy.**

4. **Školní knihy z c. k. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h). střední za 64 h, (poštou za 74 h), velký za 80 h (poštou za 1 K). Než poštovné za všecky tři najednou stojí pouze 30 h. Též se zde prodávají české a německé Řeči, epištoly a evangelia na všecky neděle a svátky za 70 h (poštou za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (poštou za 1 K 20 h).

5. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy, Horovy, Kotrbovy; zvláště krásné jsou obrázky mnichovské od Müllera a berlínské od firmy Albrecht a Meister. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8 a 10 h, 100 kusů po 60, 72, 90 hal., po 1 K, K 9·60; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, po 30, 40 a 60 h. Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44, 60 a 80 haléřích. **Kancelářský** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h. Konopné obálky 100 kusů po 40 h, 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 k. po 1 koruně. — **Papír dopisní** *a)* 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h, jiný druh 100 archů za 1 K 40 h, 1 K 60 h a 1 K 64 h; *b)* 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h. Osmerkového dopisního papíru „Margareth Mill" 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 30 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 1 K 40 h, hladký za 1 K 20 h a 1 K 50 h, příslušné obálky 100 k. po 1 K 20 h a 1 K 30 h. — Papír ssací (pijavý) arch 2—12 h. Lepenkový papír od 2 h do 30 h. — Papír balicí, 100 archů od 1 K 20 h do 3 K 40 h. — Kreslicí papír, velký, archový, kus 8—20 h. — Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. — Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h výše. — Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 haléřů).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h, menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1—2 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 16, 20 až 40 h. Kalamáře kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra.** Tužky: národní podnik, tucet od 20 do 88 h; tužky barevné, tucet od 30 do 50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8 do 24 h. Skřipce na tužky kus po 10 až 24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2 do 24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6 do 24 h. — Guma k vymazání skvrn, kus 2 až 24 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 70 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2 až 8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visitek** se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám a ohlášení sňatků.

10. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť.-socialní, a kniha pro spolkového bibliotékáře od 10 h do 4 K 40 h.

11. **Alba pro podobizny** a památníky v různých cenách.

12. **Různé jiné věci.** Obraz J. Em. ndp. kardinala Lva svobod. pána Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši svatou u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h. — Na skladě jest veliká zásoba různých pohlednic.

13. **Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu,** čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované). Prodávají se po 4 K.

Poznámky. 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákladní list. — Balení a donášku na poštu koname zdarma. — Kdo objednává zboží za hotové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázku, račiž je i s poštovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy, druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

VÁNOČNÍ.

V papírnickém závodě družstva Vlasť v Praze

prodávají se tyto vánoční věci:

Jesle v arších po 4 a 24 h, jesle hotové od 12 haléřů do 2 K 40 hal.; krásné obrázky: narození Páně 100 po 2·50 až 7 K, Sv. rodina: 100 po 2·16 až 4 K; vánoční pohlednice od 10, 16—24 h; vánoční andělé od 14 až 46 h; papír na jesle: skálový brokátový, arch po 8 h, skálový obyč. po 6 h; skálový pískový po 12 h; vánoční gratulační lístky po 12, 16, 18, 20, 24, 36, 44 a 50 h; ozdoby na vánoční stromek: papírové guirlandy, třísně vánoční, andělské vlasy, tříseň zubová, patentní hvězdy, florentinské perly, zvonky, svítící koule, perly, barevný papír na řetězy, různobarevný hedvábný papír, gratulační lístky na Nový rok 10—90 h, a novoroční dopisnice kus 12 h — vše v hojném výběru.

ALBA na podobizny a PAMÁTNÍKY.

Objednávky vyřizuje **administrace**

DRUŽSTVA VLASŤ

v Praze' 570—II.

ROČNÍK XVIII.

LEDEN. ČÍSLO 4.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* (Dokončení.)	289
PÍSEŇ RYBÁŘKY. Od *Mil. Javorníka*	298
RYTÍŘ JAN CORNELIUS CONNEI. Obrázek z dob Pobělohorských. — Napsal *Frant. Jiří Košťál* (Dokončení.)	299
ZNĚLKY BIBLICKÉ. Báseň *J. Miloty*	311
O MRAVNÍM SEBEVĚDOMÍ LIDSTVA. Píše *Filip Jan Konečný* (Dokončení.)	312
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	321
SAMOSTAN KREŠEVO. Kapitola z dějin bosenských katolíků. — Napsal Jan *Třeštík*	334
V KAPLANCE. Báseň od *Václava Korandy*	339
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček* (Pokračování.)	339
HLADOVÝ KAPITÁL. Napsal *Rudolf Vrba.* (Dokončení.)	345
»CO HATÍ SLOVÁKY?« Píše *F. V. Peřinka*	357
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. Napsal *Em. Žák*	361
Hlídka národohospodářská	364
Literatura	366
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	381
Paběrky z novin a z veřejného života	386
Spolkové zprávy	391

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV., XV., XVI. a XVII. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Josef Brožek v Loučkách; Anna Molhancova v Žižkově; JUC. Josef Šindler, úředník Hypoteční banky v Praze; Ed. Trojánek, účetní v Žižkově, a Frant. Hruška, městský stavitel v Praze. — Na fond katol. spisovatelů složili: Filip Jan Konečný 40 (80); dále Josef Ruml a Petr Valenta. — Mimo to přispěli *a)* na dům družstva: František Hrubeš (5·85), V. Šílený (5), Fr. Hoch (3·20), P. Ad. Wagner, Jak. Pittner, L. Fiala, Fr. Dvořák, Josef Svoboda, Josef Flekáček a Josef Brzek; *b)* na fond socialní: Josef Elitzer. — Družstvo vydalo zvláštní obrázky, vhodné pro ty, již vystupují ze školy. Na jedné straně jest anděl strážný, na druhé vhodné poučení, a to zvláštní pro hochy, zvláštní pro dívky. Na konci jest místo pro podpis katechety. Poučení sestavil zkušený katecheta. Obrázky se prodávají po 6 haléřích. — Po novém roce dávají se do tisku různé výroční zprávy a v masopustě konají se plesy a zábavy, i prosíme své přátele, aby při tom naší knihtiskárny byli pamětlivi. Ze čtyř katolických tiskáren v Praze jedině z naší plyne užitek naší katolické straně, i budiž zvláště z toho důvodu respektována. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v prosinci složili: Fr. Hruška 100; Jos. Mencl 80 (100); Jos. Kuchynka 60 (100); Bedřich Jiříček 42 (78); K. Pokorný 21 (41); po 20: Fr. Macháček (42), Jos. Novotný (80), Fr. Šebor (100), Jos. Šprongl (40) a Jan Křtitel Pecánek (100); po 10: Jos. Staněk (100), St. Bambas (80), L. Čaboun (90), Jan Záruba (60), Jednota katol. učitelstva (80), Josef Leška (74.20) a Fr. Chalupský (80); po 4: Fr. L. Zelinka (35), Jan Záborský (10), Antonín Prokeš (12), Ros. Lacinova (20); P. Sal. Dvořák 3·06 (65.38); Václav Průša 2 (36).

Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h expeduje administrace „Vlasti," Praha 570-II.

ROČNÍK XVIII. LEDEN 1901—02. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

* DOKONČENÍ. *

Ráno jsme byli přijati ve velké patriarchální síni od arcibiskupa, jehož ostatní kněžstvo jsme pak následovali do hlavního chrámu na slavné služby Boží.

Památná svatyně, ve slohu persko-arménském v různých dobách vystavěná, nečiní uvnitř takového dojmu, jakého očekávali jsme od zevnitřní ušlechtilé stavby. Staré freskové malby na stěnách, perské a arabské ornamenty a jiné nádherné výzdoby zmizely; jsou pokryty hustým vápenným nátěrem, jenom oltář září zlatem; má velmi skvostnou, pozlacenou mříž a drahocennou oponu; nicméně zůstává daleko za oltáři jedenácteho věku dle čistého grusinsko-arménského slohu zdělanými. — Obřady při sv. oběti vykonávali četní duchovní důstojně. Vážnost pohybů, vyškolený zpěv až do nejmenších odstínů, a zvláště zbožné chování přítomného lidu dojalo mne v nejhlubší duši. V chrámech křesťanských na západě se zřídka shledáváme s takovou vroucností.

Ať již se vysvětluje způsob modlení na východě jako zbytek bázně otrocké, která poráží k zemi a nedovoluje v tvář prohlédnouti Přehroznému, neskonale Velebnému a Svatému, kdežto západní národové křesťanští, stojíce nebo klečíce, přímo otevřeným okem jako dítky důvěrně hledí ve tvář oteckou, přece bych myslila, že ta bezměrná vroucnost a pokorná odevzdanost v prachu se kořícího Arména má jistější nároky na ospravedlnění, jehož se v domě Božím skroušenému publikánu dostalo, než přílišná naše sebedůvěra. Při pohledu na ten zbožný zástup, jenž po tři hodiny setrval v prachu země, koře se Nejvyššímu, nemohla jsem se ubrániti mocnému rozechvění a v slzách jsem se modlila, zač sv. Otec neustále prosí nebeského pastýře: »O připoj, Božský Slitovniče, i tyto ovečky k veliké svaté rodině své; vždyť jsou nám ze všech bratrů křesťanských nejbližší, neboť oni nejvíce vytrpěli pro jméno Tvé a jsou hodni slitovné Tvé lásky. Osvěť pastýře jejich, aby déle neodpírali svatému spojení

míru a lásky. Dej jim poznati, že není pro stádce Kristovo bezpečnější ochrany nad skálu Petrovu, jíž neodolají ani brány pekelné.«

Po službách Božích byla hostina u arcibiskupa, jíž se súčastnili archimandritové a někteří učitelové vysokých škol klášterních. Hlavním předmětem rozprav byla dnešní církevní slavnost, o jejímž původu vznešený hostitel vypravoval mnoho zajímavého. Škoda, že mluvil pouze arménsky, tak jsme byli odkázáni na překlad profesora Kerka, jenž v plynné francštině pěkné myšlénky svého pána tlumočil.

Následovaly vzletné a s básnickou vřelostí pronesené přípitky, jimiž jsme byli uvedeni do nemalých rozpaků, nevědouce, jak odpověděti. Kde jsme, my chladní myslitelé severu, měli nabrati té horoucnosti, jež vře a proudí v žilách synů té vulkánické země? Po hostině se odebrala celá společnost do granitových sklepení, v nichž se ukládají nejdražší a nejpamátnější klášterní skvosty. Jsou to poklady nesmírné ceny, které za mnoha století od bohatého národa obětovány; jako: posvátné nádoby, předměty bohoslužebné, na příklad zlaté a stříbrné kalichy, monstrance, berle biskupské, infule, roucha mešní, protkaná zlatem se zasazenými drahokamy a podobné; věci ty uhájily se i v nejbouřlivějších dobách proti zuřivým nárazům nesčetných rot loupežných Kurdů a Mongolů.

Druhá koba, jako kaple upravená, chová v drahocenných skříních nejvzácnější relikvie východní církve: pozůstatky těl velkých světců: Jana Zlatoústého, Basilia, Řehoře, sv. Šimona a mučeníků z dob Sasanidů, meče, sekery a jiná mučidla, kopí, jímž byl proklán bok Páně a jiné památky, připomínající Řehoře Osvětitele, který byl prvním zakladatelem kathedrální svatyně. Vědeckých pokladů znamenité knihovny jsme ovšem oceniti nemohli. Byli jsme pouze upozorněni na staré rukopisy sv. otců, několik nádherně vázaných obřadních knih a misálů, na kodexy z desátého století s drobnomalbami byzantických umělců, a nesčetné, dobře zachovalé inkunábule ve skvostných deskách.

Co čilá knihtiskárna během čtyř století vykonala, vidíme seřaděno ve dvou prostorných síních v pěkné úpravě; obrovská práce veleduchů nejstaršího kulturního národa, které zůstanou nevyčerpatelným zdrojem jeho víry, síly a svěžího duchovního života.

Měli jsme také seznati, jak jest postaráno ve vzorném sídle patriarchálním o pozemské potřeby. Ekonomus klášterní nás zavedl do nejbližšího dvora a ukázal nám celé zařízení. Ani jsme nechtěli očím věřiti, spatřice nejnovější hospodářské stroje, pěkný dobytek, zvláště konírnu, jakou se u nás málokterý kníže může honositi. — Vilém si vzpomněl, že jest čas, bychom se postarali o povoz k zítřejší jízdě; tázal se proto pana ekonoma, kdy odjíždí pošta do Erivaně.

»Ani nevím,« dí čtverácký, příjemný, již starší pán, »že by zde bylo nějaké pošty; my v kláštěře, ani naši hosté jí nepotřebujeme, neboť jest zde, jak viděti, dosti ochotných běhounů, kteří se nedají žádným soupeřem poštovním předstihnouti. Ostatně na odjezd nelze ještě mysliti; o tom rozhoduje domácí řád,« doložil,

»jenž tak vzácné hosty snadně nepropouští.« Nastalo diplomatické vyjednávání, jehož výsledek byl, že ještě zítra milého pohostění použijeme, po polednách však klášterním povozem do Erivaně pojedeme. Časně ráno sešli jsme se v klášterních rozkošných sadech, abychom se opět pokochali úchvatným pohledem na posvátný Ararat v purpurové záři vycházejícího slunce. Hodiny dopolední věnovány prohlídce ostatních chrámů a kaplí, jichž jest sedm s příslušným počtem kněžstva ze řádu sv. Basilia, již bydlí v čistě upravených celách kolem kostelů. Svatyně ty, menších rozměrů než kathedrála, jsou vystavěny v témže arménsko-grusinském slohu v podobě kříže s kopulí a věžmi jako hlavní chrám. Provázeni panem archimandritou, vstoupili jsme napřed do kaple sv. Mariny poblíž semináře, před kterou bylo hlučno. Davy poutníků čekaly na svatební průvody, jichž bylo celkem ve chrámu pět. Právě se dokonávaly obřady, když jsme vešli do oratoře, odkud jsme mohli přehlédnouti přední část svatyně. Před oltářem klečeli snoubenci hluboce skloněni, a arcibiskup za assistence mnoha kněží konal nad nimi závěrečné žehnání. Bylo po službách Božích. Shromáždění seřadili se k odchodu. Ženichové, vesměs chovanci duchovní akademie, mladí, štíhlí muži vysoké postavy v dlouhých, černých řízách, a jim po boku krásně rostlé arménské panny ve sněhobílých úborech se závoji pod myrtovým věncem činili dojem přešťastných lidí, plných tiché, svaté radosti. Já sice věděla, že arménští kněží jsou ženatí, ale to mi bylo nápadné, že tak mladí vstupují do stavu manželského. Pan archimandrita mi to vysvětlil, že každý jinoch, který chce být knězem, před vysvěcením si musí vyhledati družku, k čemuž se povoluje lhůta několika měsíců; potom by se již ženiti nesměl. Zemře-li mu choť, jako vdovec druhou manželku pojati nemůže. — »A kdy budou ti mladí mužové posvěceni na kněze?« — »To bude brzy, až jak patriarcha ustanoví. Před svěcením však musí na čtyřicet dní svou manželku opustiti a v některém kláštеře se posty a modlitbami k svému úřadu připravovati. Teprve po první mši svaté, při níž i choti tělo Páně přijímají, nastává jejich manželské obcování, a muž bývá pak slavnostně do svého úřadu veden.« — »Což choť úřaduje s ním?« táži se dále. — »Nikoliv,« poučoval vlídně arcikněz, »co se týká úřadu, jest popajdina z duchovních záležitostí úplně vyloučena, na což bývá upozorněna zvláštním významným obřadem. Hned po první oběti novosvěcence bývá tento i s manželkou uveden do kapitulní síně; popajdina odloží závoj, poklekne a slibuje pod přísahou zachování tajemství do oboru kněžského působení zasahujících; potom jí bývají hustým závojem zastřeny oči, bavlnou ucpány uši a stuhou zavázána ústa, což má znamenati úplné umrtvení těch smyslů vzhledem ku posvátnému tajemství úřadu duchovního.«

Když jsem vyslovila své podivení nad tím ženu ponížujícím obřadem, jako by její slib nedostačoval, usmál se archimandrita a pravil: »Jasná paní, nehoršete se pro naši opatrnost, jsmeť k nedůvěře oprávněni počínáním pramáti Evy, neboť ona byla první, která tajemství stromu poznání samému ďáblu prozradila, a mnoho spanilých dcer jejích činilo podobně; proto pro upevnění slibu jest třeba ještě jiných záruk, a to jsou obřady. Slib

se zapomíná snáze než obřad. Tomu, v době pokušení něco nepovolaným projeviti, celou silou odpírá pocit zavázaných úst a zamyká rty k povinnému mlčení. Ostatně,« doložil, »nemůže býti v tom nic pokořujícího, ježto obřad uzavírati a otevírati ústa koná se, tuším, též v církvi římské při jmenování kardinálů.«

Po obědě jsme opustili s upřímnou vděčností za tolik pocty a lásky velkolepé sídlo patriarchální, provázeni jsouce přívětivým panem archimandritem. Ve společnosti tak milé byla tato zajímavá cesta dvojnásobně poučnou a příjemnou. Výborný náš průvodce, osvědčený znalec dějin, míst a lidu, nedal minouti ani jedinému památnému kameni, aby naň nebyl upozornil. Stoje v tarantasu, ukazoval v pravo i v levo a neustále vzpomínal na druhého arciotce pokolení lidského, Noema. »U vesnice na úpatí hory Nachtischevan sestoupil Noe do údolí, nedaleko Aghury rozbil stan svůj a trvale se tam usadil; podle pravého svahu ona černá mohyla, toť hrob jeho, na němž se modlívají národové, Turci, Tataři, Peršané i Arméni. Před námi uprostřed bujných sadů leží Erivaň, kde nalezl první révu a potomci jeho zakládali vinice. Tisícileté boje zuřily v krajích těch, až do posledního století se rvali nesčetní kmenové o památné to město, jež leží na rozhraní tří velkých říší. Konečně zvítězil bílý car nade všemi, a jeden z chrabrých jeho generálů, jehož rod nese slavné jméno toho města, stekl v pěti dnech mohutnou pevnost; od té doby vlaje ruský prapor na baštách jejích.«

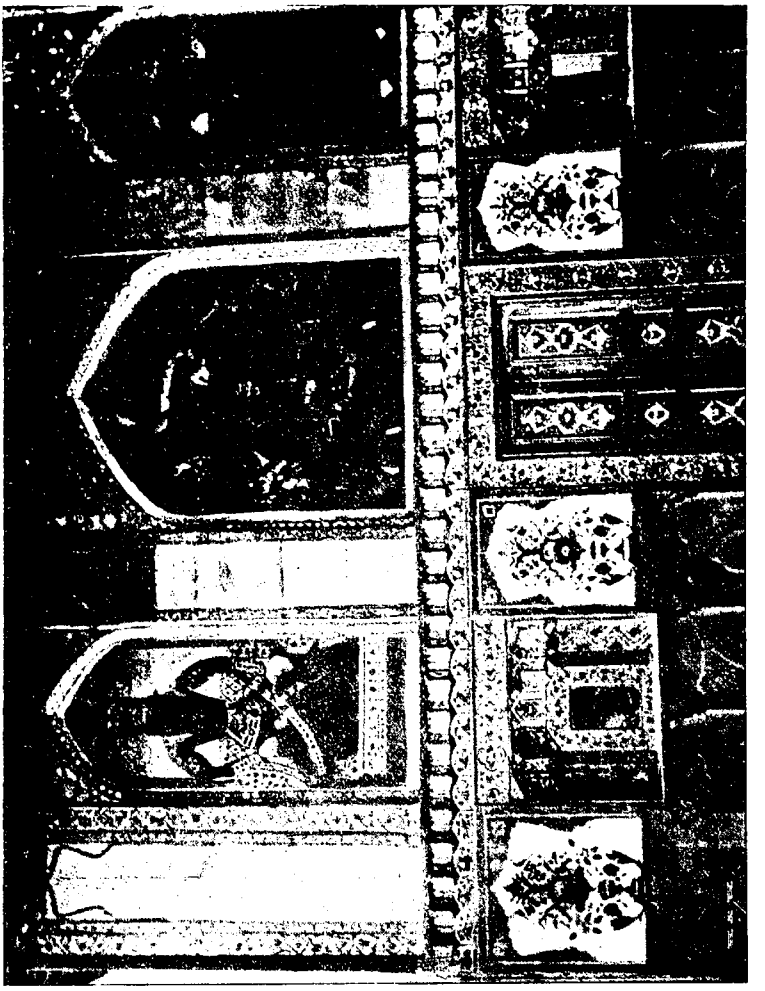
O čtvrté hodině nás vítal majitel slušného hostince na náměstí a uvedl nás do pěkně upravené jizby. Archimandrit doufal, že tam již nalezne své příbuzné s listinami od patriarchy a že půjdou pak společně k místodržiteli pro doporučovací a průvodní listy, ale posud nikdo nepřišel. Dal tedy hostinskému potřebná návěští, kde by ho měli hledati, načež odebral se s námi do památného paláce serdarova. Starobylá ta budova náleží k nejzachovalejším stavbám gubernie. Veliké síně jsou vyzdobeny panovnickou nádherou. Všude převládá zrcadlový třpyt a lesk v překrásných barvách zářících majolikových okras. Na stěnách nás překvapují umělé malby, představující honební scény a podobizny perských chánů a serdarů. Nad královským hradem vypínají se zříceniny bývalé citadely s libým rozhledem na velikolepé panorama jižního horstva.

Když jsme opouštěli palác, rozkřikl se archimandrita, vida dva pány rychlým krokem přicházeti: »Toť moji bratři!« Představoval nám své příbuzné jakožto obchodníky z Kagismanu a doporučil je vřele naší blahovůli. Byl svrchovaný čas, aby své záležitosti na úřadě vyřídili; měli jsme se sejíti všickni v našem hôtelu, kde se i oba pánové ubytovali. S panem archimandritou jsme se musili rozloučiti hned; stalo se tak v pocitu nejvroucnější úcty a vděčnosti, jaké si svou milou obětivostí a péčí o nás v plné míře zasloužil.

Ku paláci serdarovu jest přistavena mešita v čistém slohu arabském s pěkným dvorem vysokými piniemi vroubená. Vilém a strýc Karel se spustili po zdi do dvora, byli však okamžitě hrubým strážcem odtud vypuzeni. Za to však jest volný přístup

do všech křesťanských chrámů, z nichž zvláštní pozornosti zasluhuje z mešity upravená nádherná svatyně Matky Boží a prastarý kostel »Zorovar«, svatyně silných. Sídlo náčelníka jest veliká, z tesaných kamenů vystavěná budova bez všech okras mimo císařský znak nad branou.

Ještě jsme navštívili veliké erivanské tržiště, nejkrásnější část města, kde v hodinách večerních víří čilý život, a kde se vyřizují nejen obchodní ale, jak se zdá, i srdeční záležitosti

Síň paláce Serdárova v Erivani.

Když jsme se pozdě vrátili do hostince, zastali jsme tam již oba pány spokojené, že pomocí bratra dobře pořídili. I tím byli velice potěšeni, když se dověděli, že jsme v kruzích, s nimiž jim bude jednati, dosti obeznalí a ochotni jim, kde bude třeba, radou i skutkem přispěti. Kdo by mohl odepříti soucitu mužům, na jichž tvářích bylo znáti stopy velikého utrpení? Jednomu byla vyrvána bytost, již na světě nejvíce miloval, způsobem hroznějším nežli

smrť; neboť kdyby byla zemřela, věděl by, kde jest, a těšil by se nadějí radostného s ní v nebi shledání; ale tak ho všude pronásleduje děsný obraz do otroctví zavlečené, zneuctěné choti. Starší, již prošedivělý bratr byl samá jizva na hlavě a krku, vlasy a vousy měl vyrvané a oči zanícené od morového vzduchu tureckých žalářů.

K naší žádosti ubohý trpitel o té trudné události vypravoval: »Uplynulo osm dní, co jsem švakrovou k nemocnému otci doprovodil; tu přinesli solaři kulpští zprávu, že ve blízkém vilajetě vitlisském vypuklo vzbouření, a vojsko spojené s lůzou tureckou že tam napořád pálí, drancuje a vraždí, co jest křesťanského. Ráno vtrhly divoké ty roty do Bajazitu a zle tam hospodaří. V největším chvatu sednu na koně a druhého dne jsem byl na místě. Ještě se kouřilo z vypálených krámů a na ulicích a velkém náměstí leželo v kalužích krve množství zohavených mrtvol. Nedaleko zbořeného kostela vytahovali z hluboké studně těla utopených dívek a žen. V domě tchánově byly vypáčeny dvéře, stržena střecha, nábytek rozbitý, skříně vyloupené, a mrtvoly čeledi s roztříštěnými lebkami rozházeny po nádvoří.

Kam se poděla švakrová? Běžím zpět ke studni; mezi utopenými nebyla. Dotazuji se mužů, kteří odváželi povražděné na hřbitov; nikdo o ní nevěděl. Posléze se přece jeden rozpomenul, že včera večer čtyři Kurdové hnali nějaké ženské z města, pak je přivázali ke koňům a pustili se po silnici k Arnisu. Nerozváživ, do jakého nebezpečí se vrhám, pádím v tu stranu, chtěje tlupu dostihnouti ještě před městem a ulovenou kořisť vykoupiti za každou cenu. Skutečně, nedaleko města jsem zahlédl v dáli jezdce s hloučkem žen, které za sebou vlekli. Než však jsem je mohl dohoniti, zmizeli v bráně; já však pro podezřelý svůj chvat jsem byl od redifů zadržán a na strážnici odveden. Tam stálo pět spoutaných mužů, dle obleku ze zámožnější třídy, jichž jména úředník zapisoval do veliké knihy. Spatřiv mne, po jménu se ani netázal, jen prohodil mrzutě: »Armén?« Já pokynul hlavou, že ano. Pak nás strčili do tmavého, vlhkého sklepení, kde jsme po celé dva dni v hladu a nesnesitelném zápachu čekali na výslech.

Společníci moji byli bohatí kupci z Vanu; byli obviněni z účastenství na zamýšleném atentátu na Valiho; chtějíce uniknouti doma žaláři, dali se na útěk, což vzbudilo tím větší podezření, jelikož u nich při zatčení nalezeny průvodní listy s nepravými jmény. Výslech trval osm dní. Ráno odváděli jednoho po druhém do soudní síně a večer je polomrtvé přivlekli nebo přinášeli do vězení. Přišla řada na mne. Mé ohražení, že jsem ruským poddaným, přijato s posměchem; tak prý tvrdí každý Armén, aby ušel trestu. Potom mi dávali otázky týkající se spiknutí, o kterémž jsem neměl nejmenší potuchy. Po předběžném soudním jednání byli jsme odvezeni do krajského vanského žaláře, kde jsem byl po tři měsíce vyšetřován. Průběh nových výslechů jest nevyhladitelným písmem vypálen na tváři a těle mém, jež mi bude jednou svědkem před spravedlivým soudem Božím proti ukrutnosti lidské. Když jsem stále odpovídal totéž, a žádná muka nemohla zvrátiti mé přesvědčení, převzal řízení jiný soudce;

i Vali se dostavil. Bylo mi aspoň dovoleno mluviti, že jsem příslušníkem ruským; ovšem dokázati jsem toho nemohl, nemaje průvodního listu, ale mé odvolání na strýce archimandritu pomohlo tolik, že soudce slíbil tu věc dokonale vyšetřiti. Jelikož jsem se nemohl udržeti na nohách, přenesli mne do vězeňské nemocnice, kde mne po třech nedělích navštívili ruský konsul a vrchní turecký úředník a mně oznámili, že jsem z vazby propuštěn. Peníze, jež mi byly při zatčení odňaty, dostal jsem zpět. S nepořízenou jsem se domů vrátit nechtěl; jsa však příliš sláb dále hledati, uložil jsem na konsulátě dvě stě rublů pro toho, kdo mi dá o švekruši určité zprávy. Desátého dne se přihlásili dva Židé z Arnisu, kteří byli v duchanu arménském svědky smlouvy, kterou se zavázal jejich soukmenovec, že vyplatí sto dukátů oněm čtyřem Kurdům, kteří by mu v Bajazitu zajaté ženy do Urnie dopravili. Slíbená odměna lákala, i vydali se na cestu; pokus se dosti zdařil, tak že pomocí jiných slídičů vypátrali nejen harém, v němž meška, ale byli tak šťastni, že přinesli ústřižek vlasů a kousek látky ze svrchního roucha, které měla na sobě, když z domova odjela. Obrátil jsem se na konsulát. Jednatel byl na prázdninách kdesi na Boržomu, a jeho zástupce pravil, že to bude kus perné práce vyprostiti holubičku z drápů tak pustého dravce, jakým jest ten známý prostopášník v Urnii. Na to jest naše pravomoc slabá, tu třeba přemnohých důkazů, vřelého doporučení a snad i zakročení na místech nejvyšších.«

Pánové se sestoupili k poradě, a já celá vzrušená jsem odešla do svého pokoje. Vypravování to opět vyvolalo v duši krvavé obrazy arménských hrůz. Nejednou jsem povzdychla z hloubi duše své: »Ó, ubohá Arménie, od lotrů přepadená, ubitá, krvácející z těžkých ran! V smrtelných stonech marně se dovoláváš slitování! Mocnosti křesťanské tebe pominuly, a bývalí přátelé tebe opustili. Což není Samaritána, jenž by tě, zbědovanou a oloupenou, pozdvihl, rány tvé obvázal a tobě pokojného útulku připravil v domě slavných předků tvých?«

Záhy ráno za husté mlhy jsme opustili Erivan. Pochmurná nálada má trvala celý den; k ní ještě přispěla jednotvárná, vulkanická a velice smutná krajina. K jedenácté hodině jsme spatřili Sevang, černý klášter na ostrově melancholického, tichého jezera. Všude viděti spousty nahromaděné lávy; kolem jezera se táhne pásmo vyhaslých sopek jako zamlklá stráž na pustém spáleništi. Nicméně jest podnebí na břehu jezera velmi zdravé a vábí za horkých dnů výletníky z Erivaně a Tiflisu ku příjemnému ochlazení ve vodách a stinných hájích ostrova.

Skromný oběd jsme odbývali v polozbořeném, osamělém duchanu; pak to šlo rychlejším tempem po vysočině až do Doležan, kde jsme v obstojném hostinci přenocovali.

Ráno vycházelo slunce v plné kráse, a my, posilněni a osvěženi klidným spánkem, jsme vesele pospíchali k poštovní stanici, kde nás očekávaly dvě těžkopádné telegy s nepěkným spřežením vyhublých koní.

»Ach, zase na to mučidlo,« povzdechla jsem si; ale pomoci žádné, jiných vozů zde nebylo. Chutě tedy na vozy. Vilém a strýc Karel urovnali vaky, ocpali třemi otepěmi sena povoz a přeměnili

trudnou telegu v útulné hnízdo ptačí, z něhož jsme jako holátka vykukovali na tu milou, ač všeho půvabu zbavenou přírodu. Byli jsme opět na rozsáhlé, pusté vysočině, z níž tu a tam ze země čouhaly hnojem pokryté, stohům podobné brlohy Jezidů a Avarů. Vesnice byly jako po vymření, neboť již vytáhli pastýři se skrovnými stády ke svahu hor na letní pastvu, zanechavše doma ženy a děti, aby opatrovaly malá políčka, osetá prosem nebo kukuřicí. Cítili jsme hlad, a náš jenčík měl ještě uraziti patnáct verst k nejbližší stanici. Jednatel se zamračil, pan Ugron svěsil hlavu, strýc Karel bručel: »to nevydržím,« a Vilém se upřímně rozesmál; já pak nemilujíc plané stesky, ohlížela jsem se po nějaké pomoci. Před námi blízko silnice vystupuje kouř z několika podzemních jezidských pelechů. »Patrně vaří oběd,« pomyslila jsem si a upozornila na to pány. »Na kaši z bobu nebo jáhel nemám právě chuti,« pravil strýc Karel. »Podívejte se,« pravil vesele Vilém, ukazuje na mrvou pokryté střechy, »co tam hrabe slepic. Tam musí býti vajec; zkusme to, za drahý peníz nám snad přece nějaká uvaří.«

Jenčík zrazoval, že muži nejsou doma a ženy že jsou tu přepodivné. To pány ještě více lákalo; i já jsem byla žádostiva viděti salon některé té jezidské paničky. Vešli jsme do vsi, nikde živé duše. Směle kráčíme až do středu aulu a hledíme kolem; zase nic, všude ticho. Tu rozkřikl se strýc: »Hola, Jezidové! Máte tu hosty! Pojďte vítat hosty!« To pomohlo. Bylo to však zvláštní uvítání, jakého se nám tam dostalo. Jako když se vyvalí z oulů roje — včel ne — ale těch nejhorších sršánů, tak ze všech chat se to řítilo na nás. Než jsme mohli rozeznat ty obludné postavy vzteklých žen a babizen mezi davem nahých a špinavých, hadry pokrytých dětí, měli jsme hrud a prachu plné obličeje; ač jsme neměli ani času žádati o vejce, naházely nám jich, dobrých i zkažených, s hnojem a jinými nevypravitelnými předměty tolik na záda, že jsme, nevyčkavše desertu, uháněli ke svým vozům, kde nás jenčíkové s potutelným úsměvem vítali.

»Což jsme to pánům neřekli, aby se u té vesnice nestavěli, že jsou zde Jezidky, které s vlastními muži zacházejí jako vzteklice a nabijí jim, kdy jim napadne? Ještě že se nestalo nic horšího,« pravili konejšivě a pomáhali pánům čistiti šat.

I vzpomínali jsme na starého Kovařoviče a jeho zálusk na takovou ženu. Téhož dne jsme měli ještě poznati pokorné a trpělivé manžely těch amazonek.

Po polednách počala cesta stoupati, a my blížili se výběžkům alagözovým, na jejich svahu se prostíraly ještě svěží zelení zdobené šťavnaté pruhy travin dle toho, jak z ledovců prýštícími prameny byly zavlažovány. Daleko rozlezlá stáda se tu volně pásla, a pastýři stojíce ve skupinách u černých filcových stanů, hleděli upřeně k východu. I my se díváme v tu stranu, když pojednou padnou dvě rány jako proti nám, a již vyskočil strýc Karel, aby dal patřičnou odpověď. Tu nad námi vysoko se objevili dva velicí supové; — ještě jeden výstřel zavzněl od stanů, ale ptáci pokojně plují dále, rozrážejíce vzduch mohutnýma křídlama. V tom zdvihne strýc pušku a vypálí rychle dvakrát po sobě ránu; již se řítí oba dravci k zemi přímo k nohám pastýřů.

Udiveně hledí k našim povozům čekajíce, zdali kdo přijde pro kořisť, jež dle práva náleží střelci; když však pozorovali, že nikdo o ptáky nedbá, zdvihnul jeden starší pastýř oba supy a nesl je k nám. Překvapila nás slušnosť, s jakou zastřelenou zvěř strýci odevzdával, jakož i vděčnosť, s kterou ji jako dar od oprávněného lovce přijímal. Ale ta zázračná zbraň, kterou strýc Karel držel v rukou, staříka téměř poblázniła; třásl se na celém těle, když mu ji strýc ku prohlédnutí podával, a jeho zelené oči sršely jiskrami vášnivé žádostivosti po skvostné zadovce. Nejpěknějšího koně, statného, mladého běloušе, nabízel za pušku; snad by byl dal ještě více; byla by to prodej výhodná, avšak zbraní jsme se zbavit nemohli, což konečně i pastýř uznal, pročež jsme se přátelsky rozešli. Muži jsou zajisté rozumnější a přístupnější než jejich zdivočilé polovice.

Dostoupili jsme nejvyššího bodu vysočiny, kde povozy na chvíli stanuly. Nemohla jsem potlačiti vnitřní pohnutí, když pan Ugron připomenul, že stojíme na rozhraní dvou bývalých mocných říší, Arménské a Grussinské. Dokud byly spojené, slynuly báječným bohatstvím a slávou, byly postrachem bojovných horských kmenů, z nichž se nikdo neodvážil na svatou zemi, jak nazývali království zbožných Bagratovců. Po dvě století stály jako nerozlučné bašty proti násilným Savanorům i fanatickým Seldžukům; teprve, když Grussini zradivše víru přijali na místo kříže půlměsíc, ztroskotáno nejslavnější křesťanské království na východě. Ze stepí asijských vyrazili neznámí, polodiví národové, již zahradu Boží přetvořili v tuto děsnou pustinu. Ještě jednou jsem obrátila zarosené zraky své k zubožené Arménii, jejížto truchlivý osud hluboko utkvěl v mysli mé, a k níž chovati chci až do svého skonu nejvřelejší sympathie.

S výše pěti tisíců stop sjíždíme na pevně založených serpentinách k rozkošnému údolí s malebně rozpoloženou osadou Deližanskou. Nehostinná pustina se jedním rázem změnila v nejpříjemnější letní zátiší. Dům poštovní upraven jako švýcarská villa s pohodlnými byty. Domácí lid přívětivý, úslužný, kuchyň dobrá, zvláště pstruzi z horských pramenů výborní; nápadná jest čistota prádla i postelí. Jak se každý dle té chvály může domysliti, jsme opět mezi ruskými sektáři, tentokráte mezi Molokány, kteří mají mnoho společného s Duchoborci, ano mnozí z nich jsou ještě přísnější než tito, nepožívajíce po celý život masitých pokrmů; živí se pouze chlebem, mlékem a sýrem, což, jak jejich zdravé vzezření ukazuje, jim jde velmi dobře k duhu.

Ve čtvrtek dne 19. června nadešel poslední den cesty. Těch deset hodin v otevřeném poštovním voze, taženým čtyřmi rychlými běhouny, již vždy po dvou hodinách byli vystřídáni, uteklo tak příjemně jako naše denní vyjížďky v parku nebo oboře. Země voní ještě jarem a mladou svěžestí. Vše zatopeno jest smavou nádherou plného rozkvětu. Jest zajisté údolí Aksfaost nejkrásnější částí Grusie. Kam jen oko dosahuje, střídá se bujná zeleň niv a lesů s blankytným třpytem pěnící Akslaufy, po jejímž břehu vede v pravdě císařská silnice, která poskytuje s obou stran tak rozmanitých pohledů na svah a skupiny mohutných jilmů, dubů a platanů, jakož i sady obklíčující útulné vesničky, že ani nej-

půvabnější část Švýcarska nemá nic přívětivějšího. Poštovní službu konají zde vesměs Molokáni, nedostižitelní kolonisté; musím říci, že jejich stanice co do pořádku a rychlosti se rovnají nejlepším ruským poštám.

O třetí hodině, jak ujednáno, zarazily povozy naše u nádraží Akstafackého, po deseti minutách pak uháněl s námi rychlovlak k Tiflisu. O šesté hodině jsme opět ve víru velikého obchodního města a vděčně přijímáme pohodlí v hôtelu »Richter«, zcela dle způsobu evropského zařízeném. Po třídenním odpočinku vydáme se na Kavkaz. Necítím sice takové touhy, s jakou jsem práhla po Arménsku, ale jdu přece ráda; nebojím se obtíží, neboť se má síla na poslední cestě osvědčila. Musím jíti z povinné vděčnosti k milovanému choti, jenž z lásky ke mně všeliké svízele s veselou myslí snášel, ač mu ta arménská výprava po chuti nebyla.

Píseň rybářky.

Před chatou sítě pletu
a toužně hledím v dál,
roj racků stíhám v letu,
zda muž je neposlal.

Za svitu ranní zoře
on vyplul se člunem,
ve vlnách bloudí moře
či vstoupil již na zem?

Snad divé mořské ženy
jej strhly v náruč svou,
snad vlny rozbouřeny
o mrtvolu se rvou.

Ó hoře mojí duše,
kdo hloubku Tvoji zná,
o hoře mojí duše,
kdo útěchu mi dá?

Já sítě rozestřela
na suchý, vonný vřes,
však duše rozechvělá
po břehu bloudí kdes.

Na rožni tresku zlatou
jsem uchystala již;
dým valí se nad chatou
a s mlhou padá níž.

Louč rozžehnuta plane
okénkem v širou dál
přes vlny větrem hnané,
přes hřbet pobřežních skal.

A lože z mořské trávy
se tulí v koutek stěn,
kde rusovlasé hlavy
spřádaly sladký sen.

Hvězd vzplály jasné roje
nad výspou zamlklou,
však marně duše moje
tam hledá hvězdu svou.

Teď v rákosí cos šplíchlo,
skříp' řetěz naposled,
mé srdce na mžik ztichlo
a kroky rostou v let — — —

Mil. Javorník.

Rytíř Jan Cornelius Connei.

Obrázek z dob Pobělohorských.

Napsal

FRANT. JIŘÍ KOŠŤÁL.

(dokončení.)

unziata tedy zemřela,« — vydralo se ze stísněných prsou rytíře — a přeneslo se přes rty jeho jako zaúpění. Ten převor tak mírně vše vypravuje, ale pro něho je v tom přec jen tíže — tíže veliké viny minulého jeho života! A Connei zdrcen, schvácen jako bez vlády opřel se rukama o stůl.

»Ano, Nunziata zemřela! Již dvacet pět let odpočívá tam pod piniemi hřbitova u její Ollony, kde kdysi snila tak šťastné dívčí sny!« Tak vypravoval dále otec-převor a chtěje schváceného Conneiho povznésti, povzbuditi, pravil: »Vzhůru hlavu, pane, co ti nyní povím, nebude již tak trapné! Syn její i tvůj zůstal u mne. Mne ovšem touhy mé táhly jinam, ale zbyla mi povinnost, abych všeho ostatního ponechal a staral se o chlapce. Bohužel, že po smrti své matky zase ochuravěl. A choroba a slabost jeho byla vleklá. Ale, Bohu díky, zase ozdravěl a jak podle nynějška jest zjevno, odbyl si své nemoci v útlém mládí, aby za to byl později zdravějším! Než přec choroby jeho mládí zavinily, že opozdil se i v počátcích literního umění. Co jiní šesti- osmiletí pacholíci již umějí, s tím mohlo se u něho započíti teprve po dvanáctém roce věku! A bylo mu již šestnácte let, když jsem ho teprve mohl zavésti na vyšší latinské školy do Coma, aby došel vyššího vzdělání. Potom vynaložil jsem vše, co nám z rodinného jmění zbylo. Nyní teprv jsem mohl pomýšleti na uskutečnění dávné mé touhy. Jsa zcela chud, volil jsem vstoupiti do řádu chudých bratří. I vstoupil jsem do řehole Karmelitánů. Když pak jsem byl poslán do Vídně, měl tvůj syn studia v Como skončená. Zvoliv hájit práva proti bezpráví, vstoupil na vysoké vídeňské učení. Jsa odkázán na mne i na chudý náš stůl, přestoupil ovšem, když jsem do Prahy byl povolán, na staroslavné učení Karlovo. Zde již v brzku dokončí svá studia a dojde i vytouženého cíle. Jene Cornelie z Connei, tvůj syn, Jan Cornelius z Connei, věř, tobě k necti nebude! A nebuď stísněn z toho, co jsem ti vypověděl. Při pomnění, že máš syna, nositele tvého jména, a až na ten mírný Nunziaty pohled tobě tak podobného, a při pomnění, že i on teď v Čechách, dlužno ti uvážiti, že bylo dobře, když jsem ti vše vypověděl a připomenul. Považ, jak by to bylo, kdyby se kde Jan Cornelius z Connei, otec, a Jan Cornelius z Connei, syn, z nenadání setkali? Anebo jak byl bys překvapen, kdyby zvuk jména syna tvého zazněl ti z Prahy anebo ještě více z blízka? Což kdyby druhý Jan Cornelius z Connei ocitl se tu se mnou na Kvasinách? Oh', lépe, že to Bůh tak zařídil a tys přišel ke mně, abych ti mohl bez výčitek, byť i ve vzpomínkách těch bylo mnoho bolestného, vše vysvětliti! A ne-

stalo se to pro nic jiného, než aby bylo mezi námi jasno! Naše rodina vždy, vždyť to znáš, byla tak čestnou! My všechno to, co i tvojí vinou, na nás se přivalilo, vzali na svá bedra. Čestně srovnali jsme vše, aby rodina di Alseri zůstala ve cti, byť i chudičká, a aby manžela Nunziaty, di Alseri, nikdo neproklínal! A my, srovnávajíce vše, nestíhali jsme tebe, nepátrali, kde jsi, nevolali tě k zodpovědnosti! Neklna nikomu, schýlil se ve hrob poslední z rodu, starý můj otec Alberto di Alseri, jáť klášterem jsem z něho už vyloučen! A ze strápených rtů Nunziaty, jak jsem ti naznačil, při posledním žití úsměvu neslo se k tobě z jihu sem na sever její odpuštění! A já — byť i nyní mnich — hlásím se přec k ctihodné rodině své — a jsem si také vědom, že když máš odpuštění mých drahých — jsem ti já jím také povinen! A jsem ti víc ještě jím povinen jako kněz a jako představený řádu, kterýž po milosrdenství volá a je hlásá! — Ano, Jene Corneli z Connei, odpuštění jest mezi námi již dávno — budiž i vyrovnání. Po tom, co dnes jsem byl povinen ti vysvětliti, zařiď si budoucí kroky své jakkoli — vše dle tvé libosti! Buď ujištěn, že pro staré naše vzpomínky nežádám od tebe žádného dostiučinění. Ani syn tvůj nevkročí ti v cestu žití tvého, když bys v tom nějakou pro sebe obtíž spatřoval. Chci jen, abys, znaje vše sám, podle své vůle zařídil vše k snesitelnému sousedskému spolužití! Prosím, povstaň, a na důkaz, že vše nemilé zapomenuto — a že mezi námi nebude mrákot z let předešlých, podej mi ruku!« Než Connei sice povstal, povstal, ale ruky své po ruce otce převora nevztáhl. Byl zachvácen jakousi tajemnou, přímo posvátnou hrůzou před tímto knězem, jenž k vůli jeho bývalým rejům předčasně sešedivěl a tolik přetrpěl — a teď za všechno mu podává ruku! Cítil starý Connei Boží řízení a Boží soudy! On ve svém řádění v rodině di Alseri, zneužívaje lásky Nunziaty a důvěry slabého její otce Alberta, nedbal, nedbal Donata di Alseri, ano i posměchem ho obsypával a zatím v něm jako ve mnichu, na něhož se tak pyšně hrnul, vzrostl mu ten, jenž mu měl připomenouti staré jeho viny, o nichž jakživ se nenadál, že je kdy v těchto končinách uslyší! O ne — netroufal si, strachem přemožen — vztáhnouti ruku svou k té výši, v jaké nad ním stál bývalý Donato di Alseri, nyní převor P. Thaddaeus a Santa Maria. — —

Povstal, vzpřímil se, mávl rukou — trhl sebou a ubíhal ven — ven!

A dole hned se sháněl po »chlapech« a koni. »Chlapům« však nebylo do odchodu! Kněz Sigmund nařídil zatím hospodářskému správci, aby je pohostil, jak přísluší na zbrojnoše pana rytíře ze sousedství. Těm pak to bylo velice vhod. Už nehleděli škaredě ani nevzhlíželi jako výrové, kteří chtěli kvasinský zámek ztroskotat. Ano, při každém mázu piva a příslušném občerstvení málem že tenhle zámek pohledem svým neobjímali. A teď jim pan rytíř do toho tak nemile vjel.

»Urozený pane, my tu tak v teple — a při vláze — a ty?«

»Koně, mého koně sem,« poroučel netrpělivě Connei.

„Tak — tak — tady kůň — tady — a my?«

Eh! Třeba si tu zůstaňte!« zvolal a už odjížděl. Oddechl si teprve, když už byl v Solnici. »Chlapi« pak tu ovšem už dlouho meškati nesměli. Ale libovali si a byvše napomenuti, došli za pánem zcela v pořádku.

Jejich pán by však se po nich nesháněl, i kdyby třeba ani dnes nepřišli. Jak dojel domů, rozběhl se nahoru do svých bytů — a zavřel se. Nejprve zapadl do křesla svého a tak jako přikut seděl zde sehnut a schvácen jako tam na Kvasinách, když ten — oh', kdo by to řekl, že Donato di Alseri, převor, nad ním stál a vše to, co myslil, že jakživ už neuslyší, mu vypravoval. A všecko byla svatá, čistá pravda! A víc, víc ještě mu mohl ten kněz vyčítati! On jen tak z toho všeho něco letmo jen tak napověděl! Ze všeho bylo znáti, že chce škůdce a zhoubce své rodiny ještě ke všemu šetřiti. Oh', on sám nejlépe ví, jakým byl zhoubcem tak čestné rodiny. Všechny jeho zhýralosti, klamy a podvody a zlovůle staví se mu i teď tady v jeho domě před oči a on nemá tolik síly, aby to pásmo černých stínů roztrhl a přerval. Nemá tolik síly, aby vykřikl »já si z tohohle všeho nic nedělal tenkrát, přerval jsem už dávno všechny vzpomínky na minulý život — ne, nechci tu minulost míti na paměti ani — teď.« — Ah, Connei cítí, že teď je jinak! Tak zpupně, troufale vyjel — a takhle se vrátil: Ano, co teď? Connei povstav, nyní zase chvatně rozbíhá se po síni, jakoby hledal nějaké spásonosné vnuknutí.

Zůstane-li tady, bude míti stálou připomínku černých svých činů vždy, kdykoli se jen k zámku kvasinskému zadívá, třebas se nadále vyhýbal otci převorovi. Bude mít tu připomínku v tom vědomí, že kvasinský zámek náleží nyní těm, z nichž jeden, když on sám vše ztroskotal, v troskách hledal záchranu pro ty, jež on zbaběle hanbou obsypán opustil! Ach ano, ten karmelitán mezi tím, co on sám na útěku do nových dobrodružství se vrhal a z novu hýřil a svévole tropil, tak obětavě se staral o jeho ženu a jeho syna! A tato vzpomínka na syna Conneie přímo rozmrazila. Má syna! Syn ten je také v Čechách! Oh, setkati se s ním — co by to bylo? Tam ten mnich jest jeho výčitkou jednou — a syn druhou a ještě těžší! Ne, nemá odvahy setkávati se s otcem převorem a nemá tolik síly, aby setkal se kdy se svým synem. Utekl hrůzám následků svých činů tam dole v rodné zemi — uteče — uteče i vzpomínkám, jež tady tak z nenadání na něho přikvačily!

A takhle Connei uzavíral se často i před svými »chlapy« na hořeních síních a brzy pod tíhou toho všeho, co jej v tak těžké rozpaky strhlo, usedaje, brzy zase sínĕmi se rozbíhaje, přemýšlel, přemýšlel, jak by as nejsnáze z rozpaků těchto vyvázl.

Po čase se konečně rozhodl. Pak počal prostřednictvím poslů i dopisů vyjednávati jak s Otci Karmelitány tak i s vyššími úřady. Výsledek toho jednání byl, že r. 1648 předán byl Conneiův díl panství solnického Otcům Karmelitánům, kteří jej měli prozatím spravovati ve prospěch jeho syna Jana Cornelia, toho času bakaláře práv na vysokém učení pražském a to až do toho času, dokud by on sám statků těch se neujal.

Tak usneseno, všestranně smluveno a podepsáno.

Starý Connei pak ještě téhož roku odstěhoval se ze Solnice. Mnoho vozů odváželo všechen jeho majetek, jenž ještě i teď, kdy solnického dílu se vzdal, byl dosti značným. On sám v pozadí vozů ponuře hleděl v před a k Solnici a ke Kvasinám se ani neohlédl. Ne, nechce míti nic s těmi místy, jež mu před očima obnovila jeho těžká provinění. Ne, nechce míti nic s těmi, kteří byli a jsou příčinou toho obnovení. Takhle odbyt ten převor, odbyt i syn — a dále? Oh, ještě má tolik, aby jinde ve víru života, jak byl zvyklým, utopil, utopil červa výčitek tam z jihu, jenž tady v Solnicích ve stycích s Kvasinami oživěl! A Connei odejel.

Tak aspoň i na bývalém jeho díle přestaly burácet hromy a zněly i tam všude ty milé solnické zvony.

Nadešel rok 1649. Rok po sjednání míru, jímž skončeny boje, které drásaly třicet let a pustošily českou zemi. Z vlasti vytratili se pustí žoldáci, příšery, které po třicet let předky naše děsily. Soudilo by se, že rok 1649 byl rokem oddechu a sebrání sil k nové a úsilovné práci, aby staré rány byly zaceleny, aby nově nabytou svěžestí sil i chutí ke práci a přičinlivostí všech synů a dcer českých zastkvěla se zase jednou vlasť v hávu zveleby, když dřívější háv slávy její byl za ta léta tak pokálen a na kusy roztrhán! Než i rok 1649 zaznamenán v dějinách vlasti černě. Příšery severu, hrůzní Švédové, po tolikerých vpádech do Čech zašli sice již za hranice našeho království, ale nesli si ve svou vlasť zárodky moru, který v Čechách počal se ukazovati již roku 1648 a nákazu jeho až i na sever rozšířili vojáci z Čech se vracející. V severních končinách ovšem nastalou zimou mor již roku 1648 zanikl, ale po Čechách roku 1649 rozpoutal se jarem a letem na novo v celé své hrůze. Válkám, vraždění člověka člověkem jde vždy v zápětí mor. Jde v zápětí i válce ne dlouho trvající, čím děsnější byl po válce, jež třicet let vraždila a vraždila!

Po království Českém ochromení horší let předešlých! Krajem českým kráčela a plížila se na místě dřívějších tolikerých příšer, příšera jenom jedna a kráčela bez lomozu, tiše, avšak každý její kročej byl děsivým pro ty, kteří v Čechách všechny dřívější hrůzy přečkali. Každý její krok, toť zašlápnutí bylinky, jež po slunném slovu »učiněn mír« ze zdupané české půdy vyrážela. A kráčela příšera moru, tentokráte po Čechách kráčel konečně přec jednou někdo rovnoprávně, nešetřil ani chaty chudé aniž zeměpanských nebo panských sídel. Jen že ovšem, když mor vnikal až i tam výše, tu majitelé sídel panských snažili se, pokud možno, z dosahu moru odstraniti. A nejprve na útěku z Čech byli dobrodruzi. Ti za vpádu Sasů a Švédů tolikráte pronásledovaní kněží a klášterníci tu zůstali, aby strádali s lidem a těšili jej v příštěších moru. Jesuita Balbín neštítí se vniknouti v příbytek morem postíženého, zatím co ostatní obyvatelé se tomuto příbytku na daleké hony vyhýbají! — Ale dobrodruzi, kteří dovedli vyssávat zemi a lid — ti se zemí tou, s tím lidem trpěti nedovedou! Jeden za druhým prchá z těch míst, kudy neúprosně kráčí příšerná postava moru.

Prchlo jich z Čech tehdy tolik, ale jeden z nich přec neutekl, ač už také z Čech pospíchal. Náš známý rytíř Jan Cornelius z Connei, dříve seděním na Solnici, teď posledně v Peralci ve kraji chrudimském.

Ano, i jeho schvátil útěk před morem jako sta jiných dobrodruhů. A tak najednou se rozhodl utéci. Zajel si do Chrudimi na pohýření, jakž od té doby, co na Peralci sedí, měl ve zvyku, ale chuť ho přešla hned, jakmile doslechl, že se ukázal mor už také v Chrudimi. I tedy místo hýření o vážných věcech jednati počal. Při soudě v Chrudimi učinil opatření, jak by měl býti jeho peralecký majetek za doby jeho nepřítomnosti spravován. A poněvadž od té doby, co opustil Solnici a tady na Peralci se usadil, kolikráte se přesvědčil, že jeho chlapi jsou tady v tom zákoutí někdy jaksi nevrlí a o bývalém pěkném bydlu na Solnici že se steskem mluví a tady na tu samotu že někdy klejí až o překot, tedy si umínil, že je s sebou vezme na útěk před morem. Proto také si hned v Chrudimi opatřil šafáře na svůj dvůr. A s ním se i domluvil, že převezme v několika dnech správu zemanství. Pak přijel na rychlo přes Skutč a Rychmburk na svůj perálecký dvůr a ihned chlapům nakazoval, ať mu vše připraví na cestu, tady v té zlořečené české zemi že on nechce zemříti a že má zajištěné dobré bydlo při dvorci dobrého známého v Uhřích, kdež po dobu trvání moru pobude. — A oni ať se s ním na tu cestu připraví. Pak při mnohém spěchu vyjel z Peralce k Poličce »na moravskou stranu«, jak se tehdy říkalo. Vyjel, ale nedojel! Když jeho povoz vyjel nad návrší nad Peralcem a »chlapi« chtěli pobídnouti koně do klusu, uslyšeli pojednou v zadu ve voze, kde pán seděl, výkřik úzkostlivý a když se ohlédli, viděli, jak pán se jim ve voze poručil a jak se ze sedadla svého sklidil a svezl bez vlády dolů do vozu. A tak strašidelně očima koulel a i zuby skřípal. — Chlapy prochvěla hrůza a bylo jim do útěku. Po chvíli však se jaksi o něčem smluvili a obrátili povoz a zavezli pána domů — do dvorce. — —

Ano, rytíř Jan Cornelius Connei po tom, co Solnici opustil, usadil se v Peralci. Věru, přepodivná to shoda okolností. Tato neveliká ves »*se dvorem kmetcím*« náležela před smutným stavovským postavením městu Solnici. Jak bohatá byla druhdy ta Solnice! Měla tolik polností, tolik lesů, veliké rybníky — a i celou »ves s kmetcím dvorem«, kam členové opatrné rady dojížděli tak jako na panství své. A po válce třicetileté byla bez rybníků, bez lesů nad poříčím Přičínským, bez mnohých gruntů u Solnice — a bez vsi Peralce s její dvorem. A tam na té vsi Connei Toť jakoby jeho hromy měly buráceti nade vším, co kdysi nějak se Solnicí souviselo! A rytíř Connei také těm svým hromům tady zvůle popřál! Však bez toho v poslední čas na Solnici nemohl se tak vyburáceti, jak dříve byl zvyklým. Trápily ho vzpomínky tak netušeného setkání se na Kvasinách a pak — neměl valně času na co jiného mysliti, jsa zabrán v plány, jak by se těch vzpomínek zbavil a jak by se už nikdy nesetkal se svědky svého těžkého provinění s převorem i se synem.

I bylo mu vhod, že se mohl na Peralci usaditi. Zde od Skutče přes Rychmburk až sem samá údolí, kolem vysoké stráně a vrchy a tolik lesů. A dále k Poličce zase údolí, vrchy a les na lesu. Věru, tady tak vhodné místo, aby se vyhnul stínům z minula a aby žil a žil bez ohledu na celý svět svým choutkám, svému způsobu života, jímž kolem sebe šířil jen hrůzy a úděs!

Šel — šel Connei do sebe tam na Solnici po onom setkání se s bývalým Donato di Alseri, jenž jeho nejčernější čin mu připomenul; snažil se aspoň jaksi poměr svůj k synu urovnati; aspoň jednu křivdu napraviti tím, že své solnické zboží zatím dal Karmelitánům ve správu a je pro syna určil. Tím chtěl se jen jaksi zbaviti té tíže, jež na něho na ráz a z nenadání na Solnici dolehla, a potom zas a zas byl hotov se vrhnouti ve staré, kalné proudy nevázaného života.

Na Peralci zvěděli brzy, kdo se jim tady usadil. Hned první doby hleděl si Connei nahraditi zadržené výbuchy zlovůle. V hýření, nevázanosti a v pustém veselí, jak lid se ho děsí, hledal zapomenutí. A jeho chlapi jsouce, jak řečeno, nevrlí, že je pán jejich sem v takovou pustinu zavlekl, byli konečně i rádi, že mohli si nevrlost svou na nevinných schladiti. Hrůzy Donínovy a Conneiovy tam ze Solnice ožily a rozpoutaly se teď i na Peralci.

A co se na Solnici dříve stávalo, to se teď opakovalo i zde. Lidé před družinou Conneia prchali do skal a lesů. Byl-li Connei rozzuřen pro útěk svých poddaných již po dvakráte na Solnici, teď tady do třetice zuřil ještě víc. Chlapi jeho pořádali přímo hony na ubohý lid. A běda tomu, kdo byl postižen. Connei nechal kolik takových uprchlíků těsně a pevně ke stromu přivázati a pak je opustil. A k nešťastníkům zaznával potom i pustý chechtot chlapů, že prý, když se jim tak v lesích zalíbilo, ať si tam zůstanou. A žádného zastání!

Solničtí po hrůzách Donínových našli úlevu v útěku na Febronie a pak na díl Otců Karmelitánů. Peralečtí však takového útočiště neměli. Zde byl Connei se svými sousedy ve shodě a také často si s nimi jak doma a v sousedství, tak také i na Chrudimi pohýřil.

Než že tak náhle sem v tyto končiny burácení nepokojného rytíře vpadlo, mělo se to skončiti ještě dříve nežli v Solnici. Víme již, jak si Connei do Chrudimi vyjel a s jakou se vrátil a pak jak kvapně před morem prchal a víme také, co ho na útěku stihlo a jak chlapi ho zpět zavezli. A pak?

Ve dvorci peráleckém věru neveselo! Tam v zadní panské jizbě morem schvácený, těžce nemocný pán a kolem něho teskno a před touto jizbou v síni velké, v níž jásot i řev hýřícího rytíře i chlapů jeho a často hostí ze sousedství se ozýval — tu neméně teskno a smutno!

A kolem v celém dvorci — všude tak pusto! — Connei schvácen příšernou nemocí leží v jizbě brzy bez vlády, brzy sebou v křečích zmítá a jest znáti, jak silné tělesné ústrojí jeho vzdoruje i tak těžkému schvácení. A mimo ten život na loži brzy jakoby už ke smrti blízké připravený a brzy zas ještě přec vzdorující, při všem však mrákotami a bezvědomím oslabený už

jakoby v tomhle dvorci, který od nějaké doby byl jevištěm takových rejů, nebylo vůbec žádného jiného života.

Po chlapech a ostatní čeledi nikde ani potuchy a kdo by se odvážil z Peráleckých v sídlo morem postížené! Tenkráte takovým místům se lidé vyhýbali na daleké hony. A kdyby se i kdo chtěl odvážiti, zdaliž takového soucitu a účastenství byl hoden ten, který pro lid zdejší neměl citu, milosrdenství a slitování?

Věru, toť jakoby dobrodružný válečník Connei měl tu dozápasiti sám a sám a ode všech opuštěn.

Ale ne, přec není tak sám sobě zanechán. Přec někdo stane občas u lože těžce zmítaného rytíře. Lože, pokud možno, upravuje, obklady dává a když možno, vlévá i v rozevřena ústa nemocného různé odvary, jichž kořenitá vůně silně jizbou nemocného se rozlévá a rozlévá se i síní velkou tam od těch kamen, kde prostá, jak dle všeho viděti, žena, venkovanka různá koření sváří. Ano, přec není Connei opuštěn! Ošetřuje ho venkovská žena ještě mladistvého vzhledu, však se stopami těžké starosti a utrpení i únavy v líci. Jen časem usedá si k odpočinku u kamen, kde různá koření přebírá a obklady a obvazy upravuje — a již buď k rytíři v jizbu vedlejší vchází a zde ošetřuje, neb odtud se ubírá přes předsíň do čelední jizby. I zde lože těžce nemocného. Z kouta čeledníku vítají ženu tu aspoň taktéž těžké vzdechy, jež ji, jak se zdá, ještě více prochvívají, než tam ony záchvaty rytíře! I tady žena ta obsluhuje pečlivě, i sem odvary přináší a pak často obvazy přikládá. — Mezi panskou jizbou a touto čelední činnost její a obětavost její je jakoby pevně rozdělená. Ač jest viděti, že tam k tomu nemocnému v čeledníku poutá ji něco více nežli obyčejná soustrast, přec i při tom ošetřuje nemocného rytíře tak pečlivě! Bez reptání, tiše, s klidem přechází sem a tam a posilou jí — jen modlitba, již si brzy šeptmo, brzy přidušeně, ať při posluze nemocným, ať při úpravě koření odříkává! A posilou i útěchou je modlitba ta i ta, když ji průběh nemoci obou ošetřovaných znepokojuje.

Její ošetřování takhle beznadějně trvá dlouho, ale konečně přec cosi jako záblesk uspokojivé naděje rozjasnilo její oko a ono nevyspáním tak zapadlé oživělo. Tam ten těžce nemocný z jizby čelední pojednou ze mrákot svých procitl, ji poznal, na ni se usmál, promluvil a pak jej pojal občerstvující spánek. Je mu snáze!

Jen Connei je ještě v tom tak, jakoby již umíral a zas ještě dostavuje se nový křečovitý zápas života se smrtí!

Konečně však, jakoby ta sytá vůně různého koření i hlízu morovou rozehnala, zdá se, že i jemu volněji. Je ještě ve mrákotách, ale dech jeho jest pravidelnější, podlití ve křečích strhaného zraku se pomalu ztrácí občasným, byť i kratičkým spánkem.

A pak i on prohlídl! Rozdíval se kolem sebe jako vyjeven. Ač zdá se mu, že je ve své jizbě na svém loži, přec zdá se mu vše kolem býti tak cizí. Měl tu kdysi všeho dost — a teď tu tak prázdno! Ne — není doma! Ah ovšem, vždyť vzpomíná, že ujel — a co pak? Kde to je? A Connei chce se vzchopiti a přesvědčiti, ale jest sláb, tolik sláb! I klesá malomocně v podušky a jen oči jeho udiveně těkají kolem!

V tom vchází ošetřovatelka.

»Kde to jsem? A kdo jsi ty?« táže se rytíř hlasem zemdleným.

»Ah, Bohu buďte díky,« a žena se nad ním usmívá. »I tys, pane, procitl ze mrákot svých! Však prosím, pane, buď klidný a tichý! Nesmíš se nijak rozčilovati! Buď uspokojen, jsi doma na svém dvorci a pod dobrým ošetřením! Jen mi, pane, důvěřuj a prosím dej si říci a buď klidný! Nemoc byla zlá! Mohly by přijíti znovu záchvaty, kdybys pouze sám se nešetřil! Ah, jak ti budu nyní ráda léky přinášeti! Tys při vědomí! Budeš lépe léky užívati — a pak bude brzy zcela dobře! Jen ticho, ticho, pane!« —

A Connei pod vlivem těchhle prostinkých a přec tak srdečných slov prosté ženy je jako dítě. Trhá sebou sice zdiveně, když se vůkol po jizbě rozhlíží, a všude vše tak prázdné a pusté vidí — ale poslouchá — poslouchá! Proto také vůčihledě se mu ulevuje a čím dále tím více cítí se zdravějším!

Tu ovšem že už bylo možno mu podati vysvětlení, po němž už tak dlouho dychtil. Však také, jak se mu ulevilo a jak jen trochu mohl se na loži vzchopiti, už znovu a znovu se své ošetřovatelky chtivě dotazoval. »A teď rci, rci, jak to, že, jaks mi pravila, jsem doma, ale čím to je, že je to zde takové, jakobych doma nebyl. A kdo jsi ty?«

»Žena jednoho z tvých poddaných,« odvětila ošetřovatelka.

»Žena jednoho z poddaných?« užasl Connei, ale hned se tázal, »ale, jak to, že tys tu a ne — ti — — ti?« a Connei se ohlížel, jakoby své chlapy chtěl pohledem sem přivolati.

»Nikdo z nich tu, pane,« porozuměla žena jeho pátravým pohledům. »Nerozčiluj se tím, víš sám, že rozčilení by ti mohlo uškoditi. Ano, nikoho z nich tu! Přivezli tě zpět do dvorce a pak odtud zas jen spěchali pryč.«

Connei se otřásl! Bylo viděti, jak ho to rozechvělo a zabolelo, že ti chlapi, jimž tolik důvěřoval a vše, vše jim přál, ho opustili. Ale ještě jedno mu nebylo vysvětlitelno.

»A kde — šafář z Chrudimě? Měl po mém odjezdu co nejdříve se sem dostaviti, aby tu vše spravoval.«

»Sem, pane, nikdo nepřišel! Snad se doslechl, že jsi morem stížen, i vrátil se. A co, co by tu měl spravovati a opatrovati? Čeledi k práci by sem ani sliby, ani násilím nedostal. Vše se tvému dvorci vyhýbá na daleké hony. A pak pravím, pane — ti tvoji — ti než odtud prchli, tady, kde co bylo, vše vyplenili a schvátili.«

»Co? Oni že tu plenili, — a vše schvátili?« a Connei opřel se o ruce, vztýčil se na loži a díval se vytřeštěně na ženu. —

»Ano, pane! Lituji, že ti tak smutnou zprávu musím sděliti, ale stalo se tak Tady, kde co bylo, schvátili, na všechny vozy to naložili a se vším ujeli — a —«

Žena nedomluvila! Nemohla proto, jak rytíř vykřikl. Že kde co bylo, schvátili — na vozy naložili — a ujeli? A Connei vzchopil se z lože, na zem se smekl a postavil se na nohy. Byl ještě sláb a závrať div ho k zemi nestrhla, ale on toho nedbal.

»Ženo, prosím tě, ženo,« tentokráte někoho z poddaných jistě poprvé prosil, »podepři mne — a veď mne — tady vedle — hned tam budeme!« A chvěl se slabostí i rozčilením!

Tak došli ku klenutému sklepení! Hned u dveří zavrávoral a div nevykřikl! Byly otevřeny a klíče trčely z velikých zámků. Tak — to bylo tu, jako když sám pod svým dohledem dal vykliditi sklepení a — to, co tu tak pečlivě ukrýval, do vozů naložiti poručil! A chlapi jej přivezli zpět, přivezli i jeho poklady; ty však sem zpět nesložili — ujeli pryč i s nimi? Connei zsesinavěl a studený pot vyrazil mu na čele. Beze slova a vytřeštěně díval se v prázdné sklepení.

Pryč — pryč i ty truhlice z dubového dříví, těžce kované a zámky na kolik západů opatřené! Pryč truhlice, do nichž po tolik let ukládal zlato a vše, co kde drahocenného nakořistil! Pryč to, z čeho mohl po celý život ještě dlouho a dlouho hýřiti! Co mu byly statky — zboží, panství? Ty jen tak proto, aby měl poddané, aby ve svévoli nad nimi měl svou kratochvíli, ty kované truhlice byly jinším, on sám nejlépe věděl, jaké jest jeho bohatství! A byly jeho oporou v tom způsobu života, jehož se zříci nechtěl, ani když ho ty upomínky z vlasti jeho tam na Kvasinách schvátily! Ah znovu a znovu ho potkala taková rána!

Ošetřovatelka musila svého pána přímo odtrhnouti ode dveří sklepení. Týž pak vrhl se na lože a obrátil se ku stěně a trval v tupém a trapném mlčení.

Mohl by nyní, podpírán ošetřovatelkou, občas s lože povstati a pro osvěžení i pomalu jizbou se projíti, ale nepovstával proto, že by znovu viděl ty spousty po těch, z nichž i jen jeden byl mu kdysi nad sto českých lidí! A tahle připomínka ho drtila a drtila. Proto celé hodiny obrácen ke zdi vyležel a i když se mu oči klížily ku spánku, raději usínal ke zdi obrácen, aby až ráno se probudí, nemusil prvním pohledem ani zavaditi o tuto jizbu, již si k největšímu svému pohodlí zařídil, v níž je také tolik stop po drancování. — Ale nebylo to stejně nic platné. Ubránil-li se pohledům na ty spousty, byl za to víc tísněn myšlénkami ponurými a vzpomínkami trapnými. Tato poslední rána přivodila výčitky na všechno, čím se kdy provinil. Connei cítil, že i nad ty, kteří si myslí, že je jim na světě vše dovoleno, dosáhne silnější než je ta lidská ruka — a že přicházejí chvíle odplaty. Ano, všechny výčitky všech provinění jeho ženou se k hlavě peraleckého rytíře! Výčitky o tom, co spáchal ve své domovině, zničiv blaho rodiny tak čestné, výčitky o tom, jak kde vůbec s českým lidem jednal, jak jej děsil a strachu jeho ku svému obohacení zneužíval a jak rval — a dal rváti tomu lidu po Čechách i poslední groš z vychudlé dlaně! — To vše, jakož i vědomí tak velké zrady, jakou jeho vyhýčkanci na něm spáchali, to jakoby se k němu sem na lože přichoulilo, aby neměl pokoje ani ve bdění ani ve spánku. A pro tohle vše byl teď chvílemi tak v sebe zabraný a chvílemi tak tupě zamlklý, jakoby ještě i teď vyšší síle, jež ho schvátila, chtěl vzdorovati i přes to, že hluboce cítil, jak i tady, kde myslel, že na vše už zapomene, všemu unikne, jak i tady byl poražen! Ano, vířil ještě v Conneim starý vzdor, ale to byly už jen poslední

záchvaty a výbuchy dřívějších klamných jeho životních zásad. On sám cítil i pozoroval, že chybil a těžce!

A tak brzy vzdorně do zdi hledě, brzy zase schvácen tím, co ho zase potkalo, a brzy zase uvažuje, co by dále činiti měl, a zase takové úvahy od sebe zaháněje a opět jim se všecek pokleslý podrobuje, poležel Connei na loži svém všecek jako v sebe zatonulý dosti drahný čas.

Zprvu i svou ošetřovatelku nevlídně odbýval. Ať prý nenosí ani ty laňkvary ani co jiného na posilněnou, není prý proč o život státi, kdvž takhle se s ním jednalo. Ale žena ta uměla ho, jak jsme se již přesvědčili, překonávati svou trpělivostí! Když ji odehnal, odešla tiše, a za chvíli stála tu oddaně zas a zas, trpělivě podávajíc občerstvení. — Ne, nemohl ji nadobro odbýti! Ona i popudlivost jeho i výbuchy jeho dovedla snášeti, tak že několikráte se pro ně před ní i zastyděti musil. A s tím ovšem pomalu zaháněl i ty příšery jeho občasného chvilkového vzdoru.

»Prosím tě, kdo jsi,« tázal se jednou mírným zjevem jejím zase překonán a nevzpomenuv toho, že už jednou tak se jí tázal a také k té otázce dostal příslušnou odpověď: »Řekla jsem ti, pane,« odpovídala žena jako dříve klidně, »že jsem ženou jednoho z tvých poddaných!«

»A jsi zdejší?«

»Ach, odkud odjinud? Jsem z nejposlednější chaty v našem Peralci! Stávala až do nedávna právě u lesa. Jsem nejponíženější ze všech ponížených, dcera chudého uhlíře, jemuž obec solnická za časů její blahého tady panování dala kus půdy a stavivo na chatu. A jsem dcerou matky, jež k vůli četné naší rodině pomáhala se živit svému muži, našemu otci, sbíráním léčivých bylin po horách. Vzkřikls jednou na mne, pane, kde že všechny ty laňkvary beru, víš nyní, že to umění mám od matky své. Abych ti vše řekla, jsem, pane, ženou muže, který je tak chud jako já, ale má dvě zdravé ruce — a dobré srdce, o něž bych málem byla připravena.«

Connei si toho nevšiml, jak při posledních slovech se oči ženy zamžely slzami.

»Ah, tak ty jsi zdejší? Ty jsi z tohohle lidu? Ty tedy také víš, zkusilas, jak já s vámi jednal?«

»Pane, kdož by nyní toho vzpomínal?«

»Nech — nech mne!« mávl Connei rukou. »Nech mne, ať vypovím, co mne už dávno tlačí! Tak tedy tys zdejší a zkusila jsi, co jsem prováděl — a ty, ženo, tys měla se mnou milosrdenství? Ty za mou zuřivost jsi se slitovala. Tys slitovala se mezi tím, co jiní — jimž já tolik přál; co oni mne, pána svého, tak nemilosrdně odkopli a ještě okradli a oloupili! Oh, oč tys, ženo, dcera toho lidu, o němž jsem myslel, že jen děsu a ran je hoden, jsi vznešenější!« — Na rytíři bylo znáti, že svými slovy sám je tak nějak blaživě pohnut.

A žena již odpovídala. »Pane, divíš se, že jsem s tebou měla milosrdenství? Což nevšíml jsi sobě, že osada naše seskupená kolem svatyně Páně? Svatyně naše ke cti sv. Jana Křtitele zasvěcená, je už přes tři sta let stará a při ní byla už před třemi sty lety zřízena fara, náležející k biskupství litomyšlskému. Pane,

nám je ta svatyně posvátnou a jako ona, tak nám jsou svatými příkazy víry a církve Kristovy. A kdo upřímně věří, má i upřímnou křesťanskou lásku. Nejsme, pane, bez citu, i my víme, že dle podobenství Kristova máme býti jeden druhému Samaritánem. A pak, pane, vždyť já jsem ani nemohla odtud odejíti, třeba že tvůj dvůr morem byl zachvácen. Pro tebe, pane, byl těžce zraněn tvými pochopy můj muž. A to v tu chvíli, když s několika peraleckými sousedy šel hájit majetku tvého proti nim, proti pochopům a lupičům zároveň!«

»Co že,« žasl Connei, »zdejší lid že — hájil majetku mého? Za vše zlé ještě to mi prokázali?«

»Ano, pane! U nás jako je soucit, tak je také cit pro spravedlnost! K nám tys ovšem nebyl ani laskav ani spravedliv, ale zahrnovals vším dobrým jen ty pochopy! A tu se našim zdálo nespravedlivým, když oni za vše tak proti tobě teď malomocnému jednali. A pak — domnívali jsme se, že ty, pane, třeba nejsi ani tak zlým, že vší zlovůle vinni byli tvoji pochopové, když teď se ukázali býti schopnými i takového činu!

I vzchopili se někteří bránit, co tvého! Zastoupili jim cestu tam přede dvorem. Bohužel, bylo to nadarmo! Tvoji pochopové byli na svůj útěk vypraveni jako do vojny. Můj muž zraněn padl k zemi. A tvoji pochopové ze msty zapálili několik stavení při cestě; shořela i naše chudá chata. Kam s raněným mužem? Zůstala jsem zde — ošetřovala ho — a vidouc tě, pane, opuštěného, měla jsem soucit i s tebou!«

»A kde je tvůj muž?«

»Tam v jizbě čelední, pane, a díky Bohu, již — občas opouští lůžko své. Jest ještě sláb — ale bude již, dá Bůh, dobře!«

»Hned, hned sem s ním — a tam v síni velké ho uložíš — chci vás oba míti blízko sebe,« — pobízel chvatně Connei.

»Ne, pane — tolik my nežádáme.«

»A musí, musí tak býti — slyš — přiveď svého muže sem!« A na rytíři bylo znáti, že pocity dosud nikdy nepoznané jeho nitro rozechvívají.

Dychtivě díval se ku dveřím, kudy měl vejíti ten, jenž málem že za něho, ukrutníka, nepoložil život!

Oh, co byli všichni jeho chlapi proti tomuto člověku! Nízcí padouši — zvěř! — A již uváděla venkovanka svého muže! S úsměvem na rtech vedla ho tak sesláblého — zbledlého, se zřejmými stopami toho, co přetrpěl!

Connei chtěl promluviti cosi na uvítanou — než nemohl. Zajikl se a nachýlil hlavu k prsoum a již všecek poddal se účinu těch druhdy nepoznaných blahých pocitů, jež jsou známkou touhy po smíření a dosažení pokoje duše!

Když po chvíli nadzvedl hlavu, aby přec muže své ošetřovatelky pozdravil, viděli ti dva lidé, že ten druhdy tak drsný a bezcitný pán — plakal!

Ano, lítost, opravdová lítost ozvala se v srdci tom, kde dřív jen vášně háraly. Od té pak už nebylo daleko — k plnému všeho vyrovnání!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Po těžké nemoci své byl peralecký rytíř ovšem dlouho ještě stínem toho, čím býval dříve. Byl všecek přepadlý a také úplně sešedivěl. I ten pronikavý a někdy přímo divoký pohled jeho zmizel. Teď vyzíralo z něho jakési snivé roztoužení po něčem, co jen sám cítil v duši, nechtěje se s tím ani těm dvěma dobrým lidem kolem sebe svěřiti. — Znaven vláčel se po dvorci svém, vše prohlížel, ale všecko jeho počínání jevilo, že nechce se oddati nějakému novému životu tady ve dvorci, ale že jinam se nesou jeho myšlénky! Často zastihli ho mladí manželé, teď oba tu tak šťastní, jak dlouho dumá a dívá se v dáli, tam výše, za ty zdejší vrchy. Ovšem, když přestál takovou nemoc a takové zápasy nitra, jež nebyly bez tísně výčitek a bez příbojů vášní a dřívějšího vzdoru, nebylo možno, aby v krátku mohl se vzchopiti, aby provedl své úmysly. A pak — dle všeho bylo viděti, že i kdyby sebe více síly tělesné se vzpružily, že ten bývalý Connei to už nebude. Než přec, byv po celou zimu a jaro pečlivě ode dvou upřímných duší ošetřován, mladých manželů, vykřesal se tak, že mohl na počátku léta roku 1650 vypraviti se tam, kam ho touhy jeho nesly.

Rozloučil se srdečně s ošetřovateli svými, jimž i správu dvoru svěřil a odejel z Peralce, aby se sem již nevrátil.

V podzim téhož roku, když dokonale s Bohem se smířil, k synu svému, tehdy mistru práv a úředníku při kanceláři místodržících v Praze s lítostí opravdovou a láskou se přivinul a také i své časné záležitosti urovnal, byl rytíř Jan Cornelius z Connei, bývalý pán na menším zboží solnickém a posledně pán na Peralci Otcem Thaddaem a Santa Maria přijat za novice řádu karmelitánského v Praze.

Tak volil dosíci plného míru a pokoje duševního. Connei urovnal své poměry na Peralci, pamatuje na ty, jichž šlechetnost poznal. Zemanství přešlo sice v jiné ruce, ale větší část jeho rozdělena na tak zvané »famílije«, dílce pro rodiny těch, kteří odhodlali se hájiti majetku Conneova proti — jeho chlapům. Největší dílec s jedním panským stavením a s příslušenstvím, jakož i se všemi svršky, dostali mladí manželé, ošetřovatelé a správci všeho zemanství. Podle toho panského stavení říkalo se dlouho u nich »na zemanství« a jejich rodině dostalo se názvu »u Zemanů«.

Co z ostatního Conneiovi na penězích připadlo, věnoval na dobročinné účely. Bývalý rytíř Connei, nyní mnich Karmelitán, zemřel stár jsa šedesát jeden rok l. P. 1655 v klášteře na »Malé Praze« pod Petřínem. Že jeho obrácení bylo opravdové, dokázal i tím, že když noviciát v řádu ku spokojenosti všech odbyl, nevolil býti přijat za řádného bratra laika v řádu. »Pro předešlý život svůj,« tak odůvodňoval rozhodnutí své, »takové milosti nejsem hoden!« Zůstal v klášteře, konaje pilně a obětavě veškeré povinnosti své a přísné řeholi řádu nikterak se nevyhýbaje, jako »*bratr laik oblatus*«! Zemřel klidně a s úsměvem v náručí kněze Thaddaea, bývalého Donata di Alseri, bratra Nunziaty, a provázen láskou syna svého v okamžiku nejposlednějším!

Na prosby téhož pohřben byl mimo společné pohřebiště mnichů Karmelitánů a to proto, aby tělesné pozůstatky jeho směly býti svým časem vykopány.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

K celku nezbývá již mnoho dodati. Bývalý převor Otců Karmelitánů z let 1646—1650, Otec Thaddaeus, přečkal svého švakra Connea o deset roků. Zemřel jako prostý řádový kněz a byl pohřben mezi ostatními mnichy. Otcové Karmelitáni spravovali zboží na »menší Solnici« k rukám syna rytíře z Connei až do roku 1683. — Ukázalo se, že rytíř Connei, předávaje své zboží solnické ve správu Otců Karmelitánů pro syna svého, opomenul vyplatiti některé dluhy na témž dílci již i dříve váznoucí. A jelikož dobrodruzi po Čechách jen hýřili a o zlepšení toho, co kdo kde urval, se valně nestarali, byla tvrz a bylo i všechno zboží na »menší Solnici« dosti zpustlé. Karmelitáni měli hodně práce, aby svým časem aspoň poněkud příznivě srovnali poměry ty pro syna Conneova, jenž postupuje v úřadech a hodnostech jako vynikající právník, nechtěl si k jiným svým úředním povinnostem přibírati starost o urovnání poměrů na svých statcích. Otcové Karmelitáni po mnohých odhadech na panství pro zmíněné zadlužení předsevzatých a při upřímné snaze o dobro toho, jenž jako jejich odchovanec byl jim ke cti a vždy vděčným a oddaným přítelem, dokázali však přec aspoň tolik, že mohl Jan Cornelius rytíř z Connei jako vysoký zeměpanský úředník, byltě dvorským sudím věnných měst království Českého, převzíti dědictví otcovské za podmínek pro něho nejpříznivějších a že mohl je, když Karmelitáni dali k tomu dobrý základ, na dále i zvelebiti! Dvorský sudí věnných měst v království Českém, rytíř Jan Cornelius z Connei, převzal »menší Solnici« ve svou správu r. 1683. Sídlel pak na solnickém zámečku až do r. 1699. Téhož roku jako kmet téměř osmdesátiletý, cítě, že již dlouho zde nepobude, prodal svůj díl Otcům Karmelitánům za 1600 kop. A vyzvednuv v Praze tělesné pozůstatky svého otce, odebral se do vlasti své. Zde i on brzy dokonal záslužnou pouť svého života. — A tak tam, pod modravým nebem italským, ve stínu cypřiší a pinií na hřbitově nad řekou Olloņou aspoň spánkem hrobu sloučeni byli ti, jež viny jednoho z nich tak daleko v životě od sebe byly odloučily!

Znělky biblické.

II.

»Vy ptáte se, kdo zůstane tu s vámi
až v slávu Otce zas se navrátím?
O jděte tam, kde zříte žár a dým,
kde vody vzdmuté hučí krajinami!

Tam pospěšte, kde satan lidi mámí
a vášně podněcuje umem svým,
kde s hladem řádí mor, kde vražedným
se zápasem krev proudí bystřinami!

Kde na poutníka zemdleného supi
se vrhli, v tmách kde volá o pomoc,
na hrobech siroty kde žalně úpí,
tam pospěšte, ať den je nebo noc!
A tam co učiníte bratřím svojim,
Mně činíte, neb já vždy při nich stojím.

J. Milota.

O mravním sebevědomí lidstva.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

Dosavádní námitky byly *povšechné* povahy; nyní přistoupíme k *jednotlivostem*, ne ku všem, ale aspoň k významnějším, aby jasno bylo, že ani zde oprávněná naděje protivníkům nesvítá. Na *faktech* těch nejvíce si protivníci zakládají, volajíce facta loquuntur! Zkoumajíce tato fakta, — o jichž opravdivosti nepochybujeme, — přesvědčili jsme se, že téměř všecka, rozhodně však »nejšťavnatější«, zakládají se na *chybách* necivilisovaných divochů, takže *hříchy proti mravnosti* mají dle této methody zničiti buď platnost (resp. velikost) neb aspoň všeobecnost mravního sebevědomí lidstva. Měli jsme již příležitost v povšechné odpovědi poukázati na nesprávnost takové argumentace a mohli bychom pominouti přetřásaných fakt, poněvadž *argumentační princip*, jemuž nauky pomoci mají, je z gruntu pochybený. Aby však odpůrcové neřekli, že »contra factum non est argumentum«, vezmeme jim i tuto zbraň z rukou, rozebravše jednotlivá fakta po zásluze a ukázavše, že ničeho více nedokazují, než chybujících lidí, o čemž ovšem není sporu, poněvadž se jedná o existenci mravního sebevědomí lidstva a ne o mravní chyby lidstva!

Co ani *Darwin* nechtěl přijati (dokázaným), přijal sir *Lubbock* a tvrdil, »že nejníže stojící raçe pokolení lidského neznají spojení manželského« a žijí mezi sebou pohlavně, jak se komu namane, nešetříce stáří ani pokrevenství ani studu. Odpovídáme: Zneuznávati manželství nebo neznati jeho vůbec, jest zajisté hroznou chybou. Ať však odpůrcové naši se rozpomenou, že jim bylo hledati (!) tyto smutné ukázky mezi nejnižšími (!), zdivočenstvím zkaženými ubožáky, a hned uhádnou, že fakta jejich postrádají *universálnosti*, tedy právě toho ostří, jehož třeba proti »duši« mravního svědomí. Vedle toho vykládají nám

odpůrcové sami, že i mezi těmito ubožáky našli velké tresty, kterými se trestává zpronevěra manželská, a že mnohdy se uznává čistota tělesná za ctnost. Také nás ubezpečují, že odpověď, kterou dal kacik divokého kmene Nandihského — »v slavnostní čas Nangy jsme jako štětináči« — není ojedinělou, jelikož i o jiných divoších jest prokázáno, že ne vždycky jsou pohlavním výstřednostem oddáni, nýbrž jen někdy za zvláštních kmenových slavností, čímž opět ulomuje se ostří námitce, chtějící *vůbec* odčiniti *platnost* mravního sebevědomí. Ctí-li totiž ubohý divoch čistotu, trestá-li manželskou zpronevěru a oddává-li se jen někdy hanebným orgiím, jest patrno, že nepozbyl na něho přirozený zákon mravní úplné působivosti a že zůstává jak tak v platnosti. Také třeba připomenouti, že mnohá fakta byla zvrácena a ukázala se nepravdiva. Divým Areoisům vyčítalo se všeobecně, že mají ženy na spolek. A hle! Badatel *Jiří Forster* dokázal faleš toho nezvratně, prokázav, že ačkoli zpustlíci Areoiští štítili se v manželství vejíti a běhali raději za ženskými, kde je vyslídili, přece, když se oženili, byli velice žárlivými na své vyvolené a svůdníka smrtí potrestali. *Baegert*, jenž obviňuje Indiany Kalifornské z komunismu žen, neupírá jim mravního sebevědomí, jelikož praví, že u nich mladý muž nesmí se ani podivati na matku své ženy nebo na jinou blízkou její příbuznou. — Divochové však přenechávají si na vzájem své ženy, volá náruživý sir Lubbock. Litujeme, ale — i přísný Cato, jehož čistotu mravní všickni vychvalují — »odstoupil« svou ženu Martii příteli Hortensiovi a nebyl snad bez mravního sebevědomí. V dobách Luthrovy reformace byla též přidána Hessenskému Filipovi »eine Zufrau« a mimo to vyhlásil »veliký« Luther, že muž smí si vzíti (ad coitum) děvečku, nechtěla-li by mu býti po vůli žena atd. atd.! Nechme tedy *těchto* důkazů, jsouť náramně jedovaty pro skutečné případy báječné mravní zpustlosti ubohých divochů, možno i dlužno uvesti docela jiné příčiny než neexistenci a neplatnost mravního sebevědomí.[1])

Divoši nemají tušení o přikázání, jež velí lásku k rodičům a k dětem: děti nezřídka zabíjejí rodiče a tito nezřídka pohodí neb zmrzačí dítě! Jak je to možno, existuje-li v člověku působivý mravní zákon přirozený a má-li člověk mravní sebevědomí? Odpověď! *Znáti* zákon dobrý a *dobře prováděti* zákon, nejsou stejné věci: často i nejcivilisovanější Evropan může se o tom sám na sobě přesvědčiti, jak už *sv. Pavel* byl učinil, když si stěžoval, že »lepší« věci poznává, ale »horších« následuje. — *Deteriora sequor!* Zde však sluší speciálně uvážiti, že ubozí divoši tak velice odcizili se přirozenému citu lásky, jejž my křesťané jasně poznaný máme ve čtvrtém přikázání, že páší zmíněné odporné zločiny, ne aby přirozený zákon lásky k rodičům a k dětem zlomyslně rušili, ale aby jej plnili! Ubožáci domnívají se, že tím

[1]) Spisovatelé nám docela nepřející — příkladem slavný Humbold — uvádějí mnohé příčiny na omluvu divochů a na vysvětlenou jich smutného stavu mravního. Po většině bývá toho příčinou děsná chudoba, jež divochu nedovoluje zaříditi si rodinný krb a dohání ho k smilství a cizoložství; jinde opět majetek jest příčinou mnohoženství (na př. u pohlavárů). A což náruživosti, zděděné zlozvyky, opilství atd.

»poslouží« svým milým. Děsný fakt! Prokázáno jest na příklad o divoších Jižní Australie, že své rodiče velice milují: to jim však nevadí, aby neduživého otce se světa nesprovodili. Dle názorů Vitiův je cesta do říše mrtvých náramně daleka, obtížna a nebezpečna. Kde pak by ji vykonal stařičký neduživý otec nebo seslábla matka! Proto třeba je života zbaviti, dokud ještě mají trochu síly — kterou si ovšem na onen svět vezmou ssebou, — aby se mohli brániti. Z té příčiny žádávají tamější rodiče (když sestárli) svých dětí, aby jim prokázali poslední službu a usmrtili je. Missionář *Kunt*, jehož kterýsi mladý divoch pozval k pohřbu své matky, shledal ku svému velikému překvapení, že pohřebnímu průvodu schází mrtvola. Obrátil se proto na truchlícího syna a otázal se, kde má zemřelou matku. Tady, ukazoval mu oslovený na starou ženštinu, kráčející vedle něho. »Ale, vždyť je živa a neumřela,« zděšeně namítá missionář. »Neškodí,« odpovídá truchlící synáček. »Má matka jest už velmi stará a tu vede mne dětinská láska k tomu, abych ji zbavil obtížného stáří jistou smrtí. Až přijdeme k hrobu, zabijeme ji, já a bratr můj a pak ji slavně pochováme.« Všecko domlouvání missionáře bylo marným. Na kraji hrobu stařena si dobrovolně poklekla, se všemi se srdečně rozloučila a pod rukama ji škrtících synů zemřela a — byla pohřbena. Kanakové Novokaledonští nazývají tento strašlivý zlozvyk »slavností starců«. Battasové na Sumatře přinesou staré a choré lidi ku stromu, pověsí je naň a popadnouce je za nohy smýkají jimi, zpívajíce: »Čas už je zde, ovoce dozrálo, ať tedy spadne!« Neumře-li ubožák za této tortury, odvážou ho, dorazí ho a až na kosti snědí, »aby nebyl zneuctěn červy, kteří by se do něho dali.« V Aromě (Nová Guinea) se domnívají, že býti starým, jest totéž, jako býti mrtvým. Staré pořekadlo »senectus ipsa morbus«, zde tedy hodně pokročilo, poněvadž stáří není jen nemocí, ale smrtí (mors). Starý divoch Chepewyauský prosívá svých dětí, aby mu pomohli »změniti klíma«. Jsou mu ovšem ihned po vůli a přinesou buď člun, na němž ho zavezou na nějaký osamělý ostrov, kdež ho vysadí a zemříti hlady nechají, anebo přinesou sekyru a srazí mu hlavu, což považuje se zvláště čestným a koná se následovně: Synové spustí slavnostní zpěv, ve kterém vychvalují otcovu srdnatost a děkují bohům, že mu dal vzácnou myšlénku. Potom přislibují otci, že ho šťastně na onen svět odešlou, kdež nabude mladistvé síly a účasten bude stálých bojův a honů. Nyní se zapálí »posvátná fajfka« a veliký »zpěv léků« končí slovy: »Pán života dává statečné srdce. Je pravda a všickni lidé vědí, že nás Bůh miluje: Jemu odevzdáváme otce svého, aby ho omladil a na hony ssebou bráti ráčil.« Nejstaršímu synu přísluší nyní právo otci sraziti hlavu. Poněkud jinak provádějí to Indiáni Hudsonsbaištĺ, považujíce zabití starého otce průkazem *poslušnosti!* Kandidát smrti sestoupí dobrovolně do připraveného hrobu, hovoří chvíli se svými, pokouří si z podané dýmky, vypije poslední doušek a dá znamení k smrtící ráně, kteráž se mu ihned uděluje škrtivým řemenem, jejž mu zadrhnou na krk jeho synové, smýkajíce jím semotamo, až ho urdousí. — Čtenář vidí, že pobloužení těchto ubožáků jest hrozné, že však přece *předpokládá*

mravní sebevědomí, jemuž ovšem prašpatně vyhovují. Otcovrahy a zhýralce bijící matky nacházíme však i mezi sebou v každé civilisované zemi a naše trestní zákonníky nejlépe mluví, třeba-li i takovému zhýralci uznati přirozený zákon mravní čili nic, ač ho brutálně překročil. Kdyby tomu nebylo tak, nesměl by býti ničema ani potrestán. Ostatně připomínáme, že právě tyto smutné případy mravní zhovadilosti nejlépe potvrzují *velikost* mravního sebevědomí lidského, ukazujíce, že ani takoví ubožáci, jakými jsou jmenovaní divoši, *nemohou na přirozený zákon mravní úplně zapomenouti,* ačkoliv ani toho nevědí, jak by lásku rodičům prokázali. Jasnějším jest tedy člověku přirozený zákon mravní než zákon lásky dítěcí k rodičům.

Buď si, řekne odpůrce, ale dosud nebylo odpověděno námitce, že divoši odkládají své děti a prodávají je. Jak vůči tomu obhájí se existence a velikost mravního sebevědomí? Odpovídáme: podobně jako předešle obhájíme i zde mravní přirozený zákon a vědomí o něm, poněvadž proti tomu nacházíme u všech divochů *pravidelnou* lásku rodičů k dětem; lásku velikou, nerozumnou a skoro až opičí. Badatelé jsou o tom plni chvály a znání. Hlavní příčinou pohození a prodávání dítek bývá opět hrozná chudoba, jež rodičům naprosto tolik neskýtá, aby uživili i dítky; po té způsobuje to nemoc a nedostatek, naprostý nedostatek pomoci ubohému dítěti, jakož i víra (na př. u Buddhistů v Indii), že zničením vejde dítě do *blaženého* stavu nirvany! Nezřídka odkládají pohané své děti, tuše, že se jich někdo ujme a že se pak v jeho domě bude míti dítě *dobře,* což se také často stává, jak na př. víme z činnosti katolických missionářů, kteří takové dítky sbírají, po případě i z rukou zlých kupují, aby se jich otecky ujali, pravé víře (pokřtili) a potřebným řemeslům vyučili, by jednou tito nalezenci lepší život si opatřili. Dobře by také divoch proti našemu odpůrci se ubránil, kdyby mu připomněl, kterak se v Evropě (a vůbec ve vzdělaném světě), mateřské plody ničí, novorozeňátka třebas i do stok a záchodův odhazují a kterak se děvčata do vykřičených domů (v rodné vlasti i v cizině) prodávají, třebas i samotnými rodiči, jak z nedávných dob víme o Lomnicku, Hořicku i Hrádecku, kde tuším i jeden veliký svobodomyslník (snad do konce jmenoval se Rašín!) do věci byl zapleten, jak o tom noviny veřejně psaly! Nestačí tedy ani tento politováníhodný zločin na vyvrácení mravního sebevědomí lidstva, ale spíše je potvrzuje.

Vedle příčin, které jsme právě shora uvedli na objasněnou smutných zjevů mezi divochy, odkládajícími a zabijícími děti, podávají nejlepší znalci ještě jiné důvody, kteréž nezvratně ukazují, že ubozí divoši nejsou ani v této zpustlosti docela bez svědomí a bez vědomí o mravním přirozeném zákoně. *Humbold* vypravuje, že američtí divoši odkládají a zabíjejí novorozeňátka z falešného studu, domnívajíce se, že mnoho dětí míti je věcí hanebnou: porodíti dvojčata, znamená některým kmenům prokázati tělesné obcování s *několika* muži, a nejen to, ale znamená metati děti jako zvířata, která také mívají několik mláďat najednou. Děti zmrzačené a slabé považují se výsledkem působení zlého ducha, jež se na nich v lůně mateřském mstil. Dlužno

však připomenouti, že otec, jenž strašlivou úlohu tuto vykonává (zabíjeti, pohoditi děti atd.), *stydí se a omlouvá*, ač si viny ve svědomí nepřičítá. Říkával: »*Ubohé* dítě nemůže s námi měřiti se ani by kdy mohlo, proto musí jíti do říše duchů. Odkud my jsme přišli, ono nepřišlo, a kde my jsme vyspávali, ono nespalo.« Divocí kmenové na Orinoku zabíjejí nejraději *dívky*, — budou prý aspoň zbylé dcerušky vzácnějšími. Vedle tohoto hrozného poblouznění, v němž však přece kmitá hanba, lepší živobytí, vzácnost, zpronevěra manželská, trest duchů, bázeň aby člověk nebyl jako zvíře (rodící mláďata), jsou však mnohé světlé stránky, které zasluhují plného uznání a ocenění. *Raffanel* vypravuje o černošských matkách: Bohužel jest mně vyznati, že přirovnám divošku Černošku jako matku k civilisované matce Evropské, třeba oné dáti přednost před touto (mnohou) a v mnohých kusech, zvláště však u plnění mateřských povinností. Která černoška dala své dítě kojiti jiné ženě, do konce i služebné a mravně padlé jako se děje v Evropě téměř napořád, ne pro nemoc matčinu, nýbrž pro módu a pohodlí. Naše ženy jsou více *milostpanímí*, než obětavými (pravými) *matkami*. Děsně obvinění — ale těžko proti němu v přečetných případech něco pravdivého namítati,[1]) poněvadž v civilisovaných zemích skutečně facta loquuntur! Cestovatel *Nachtigal* byl u divochů Brodských svědkem, když matka-divoška téměř si zoufala pro smrt svého dítka a přítomnými ženami musila býti násilně držena, aby se života nezbavila. *Cameron* zpozoroval otrokyni, která nosila na zádech vedle těžkého břemene (jejž ji *pán* uvázal), přivázané *své* dítě, jež jí hlady v náručí před tím bylo umřelo. *Soyaux* viděl, kterak černošky v Terra Firmě vzaly od bělochů (!) pohozené děti a jako *své* je vychovávaly. Mnohé divošky dobrovolně s dětmi umírají, nemohouce bez nich žíti. Kdo opováží se ještě i nyní tvrditi, že ubohým divochům schází úplně mravní sebevědomí? Odražen jest tedy i tento útok, jejž odpůrcové proti mravnímu zákonu přirozenému vedli jménem lásky otecko-mateřské a jménem lásky synovské. Tím však také prohráli bitvu, poněvadž prudšího útoku a s horší zbraní v rukou podniknouti na mravní sebevědomí lidstva nemohou. Od tohoto okamžiku jsou odpůrcové na útěku a všecka hrubá střelba, kterou do všeobecného mravního sebevědomí lidstva bouří z jícnu pověry, krutých obětí, posmrtného života, pomstychtivosti, války a krádeží, jak tak zastírá utrpěnou porážku. Pusťme se za nimi a uvidíme, že utíkají a též tyto zbraně kus po kuse zahazují.

Divoši jsou děsně pověrčiví; pověra však jest v přímém rozporu s mravním sebevědomím a lidským svědomím. Kterak tedy lze tyto přednosti dávati divochům?

Docela dobře! Pověra není totiž negací a ignorancí *existence* řádu vyššího (vyšší bytosti), nýbrž jen defektem čili pochybením v úctě a vzývání. Bytosti té, to jest: pověra jest chybou u vě-

[1]) Budiž zde výslovně poznamenáno, že nezazlíváme choré a slabé matce, dá-li s povolením vážného lékaře (a muže) dítě živiti mlékem jiným než svým; jen ty zavrhujeme a nehodnými názvu »matky« považujeme, které z mrzských příčin — snad aby si uchovaly kus kyprého těla! — děti *své* svěřují *jiným* ženám. Mateřské lásky a povinnosti nelze ničím a nikým nahraditi.

ření a dotýká se přede vším *chybujícího člověka*. Kdo v nic vyššího nevěří, pověrčivým není. Hanebnosti a ukrutnosti, kterých si divoch pro pověru dopouští, nejsou znamením jeho úplné necitelnosti a nepříčetnosti, nýbrž velikým zatemněním a pobloužením ducha. Tomu také nelze se diviti, uvážíli se, že ubožák hrozně poklesl a duševně zakrněl. Přese všechnu pověrčivost divochovu *dlužno však i zde spatřovati snahu po sloužení Bohu, po vzývání o pomoc s hůry a uznalost závislosti člověkovy na Tvůrci*, což všecko dokumentuje existenci a působnost přirozeného zákona mravního v duši divochově. I lidé vzdělaní a velicí bývají náramně pověrčiví, jak známo o Marku Aurelovi, Titovi, Napoleonovi a přemnohých moderních vzdělancích, jimž ani zajíc nesmí cestu přeběhnouti, aby ihned zlého znamení v tom neviděli. V pátek něco začíti, přemnoho lidí naprosto nechce, ba někteří nechtějí ani u stolu seděti ve společnosti, není-li tam domnělý počet osob (aby prý neumřeli), anebo je-li tam právě strachovaný počet lidí (tuším třináct!). V Oldenburce byl ještě roku 1888 odsouzen jakýsi muž, poněvadž zavraždil a snědl dvě šesti až sedmiletá děvčátka, domnívaje se, že od té chvíle každého zločinu beztrestně dopustiti se může. Zázračni »doktorové« mastičkáři straší podnes po našem venkově i v rodinách vzdělaných. Naši moderní nevěrci jsou vlastně všickni *pověrečnými*, vzpomínejme jen těchto svých *známých* a rozpomeneme se na mnohé episody. Potkati z rána jeptišku považují mnozí měšťáci (v Praze též) zlým znamením; nositi však u sebe kousek provazu, na němž zločinec byl oběšen, přináší prý štěstí! A pak se divíme ubohým divochům a chceme jim upříti veškeré mravní sebevědomí, ač doma mohli bychom se vlastně (uvážíce všecky okolnosti) diviti více, a nesmíme našim »pověrečníkům« upříti mravního sebevědomí. Pravíme tedy: pověra jest politováním, pobloužením u víře, jest skutkem proti přirozenému zákonu mravnímu, ale u divocha pochopitelna, a jest nejen znamením *proti* víře a mravnímu sebevědomí, nýbrž zároveň i znamením *pro* ně. Děsné oběti krvavé, které páší ubozí divoši na hrobech zemřelých, zdaž nemají za podklad správnou myšlénku mravní — mrtvé třeba v úctě míti a nemá se na ně zapomínati. Myšlénka tato, dávajíc určité svědectví o mravném sebevědomí, jest ovšem v praksi hrozně prováděna, ale proto nepřestává v theorii býti, čím skutečně jest, totiž svědectvím přirozeného zákona mravního v srdci divochově. Podobně hrozná pokání a nemírný smutek, jež se dějí na očistěnou vinníka a na pomoc zemřelému, — aby nebyl dlouho nečistým a v říši podzemní »u veliké ženy«, — prozrazují přese všechnu zhovadilost, kterou jsou pošpiněny, myšlénku mravní a vědomí, že chybu třeba napraviti, neštěstí oplakati atd. Kdo takto pohlíží na tyto věci, najde v nich víc než pouhé hanebnosti, negující existenci mravního sebevědomí a působení jeho, najde v nich *potvrzenou* mravního sebevědomí. Všechny krvavé ukrutnosti a ničemné hanebnosti, které divoch provádí, aby božstvu se zalíbil, aby si duchy trochu usmířil a naklonil, aby se na nepřátelích pomstil za spáchané (třebas i domnělé) bezpráví, jehož se na něm anebo na jeho rodině (kmenu) dopustili, všecko to svědčí i v této podobně pro mravní sebe-

vědomí v duši ubožákově a ukazuje, že vědomí to mocnější jest než světlo rozumové a než přirozené pudy (city) lidské! Zádumčivost, bezměrný smutek, výstřední radost, krutá pomstychtivost a bezohlednost — zdaž vedle nízkosti duševní neukazují také vědomí viny, chyby, povinnosti a očisty? Kdo zde úmyslně věci překrucovati nechce, řekne *ano*, poněvadž všecky zprávy dosvědčují, že tyto a jim podobné představy (pocity) divoch v sobě má, když ruku k dílu přikládá. Neposuzujeme také dle *svých* mravních povznesených a křesťanstvím osvícených zásad mravnělidských ničemnosti divochovy, — v jehož duši světlo rozumové dosud řádně nerozbřesklo, — ale vžijme se v *jeho* postavení a vizme v tom, co *on* zamýšlí a chce, i když docele špatně si při tom vede. O mnohých Kanibalských divoších se dokázalo, že požírali lidi nejen z pouhé žravosti, ale i z náboženskopověrčivých předsudků. Jejich ohavné dílo každý ovšem odsuzuje, ale nikdo rozumný spravedlivě neodřekne netvorům těm při tom myšlénky dobré a v pravdě lidské, totiž myšlénky vyjadřující úctu k božstvu, již divoši v sobě vyciťují, a již také *dosti učiniti chtějí* i když ji fakticky děsně hanobí. »Pamatujme,« praví náš autor (str. 101), »že druhdy (snad v revoluci?) i pařížská lůza pojídala se zvířeckou žravostí kousky masa z osob vznešených, že prolévala potoky krve, zabíjela starce i děti, hanobila svatyně, ničila majetek, zneuctila ženy a dívky, zpustošila hřbitovy, na oltář postavila nevěstky a stáhnuté kůže šlechtické používala na dělání rukaviček a na vazbu knih!« V hrozných pověrčivostech a ukrutnostech divošských třeba nutně spatřovati děsné chyby lidského rozumu i srdce, třeba spatřovati neomluvitelné hanebnosti; zároveň však nutno viděti v nich mnohdy zdeptané *lepší úmysly a pocity lidské, jež úctu k bohům, lásku k rodičům a starost o zemřelé tlumočiti chtěly. Wilson* vypravuje, že kdysi chtěli dva Gabunesové zabíti svou stařičkou matku. Na otázku, čeho se opovažují, odpověděli: »Naše matka bývala nám zde na zemi velmi dobrá: v nebi bude nám ještě lepší a jsouc přítelkyní bohů, bude nám moci více pomáhati.« Missionář *Peureux* přidává k tomu, že dle názorů Gabuneských spočine *obzvláštní* duch na příbuzném, zabivším nebožtíka. Také se myslí, že duch náčelníka nebo vůbec nějakého vynikajícího předáka výše v nebi a spíše bude, když ho příbuzní zabijí. Příbuzní mu chtějí prokázati jeho vraždou dobrodiní a sobě též. Ovládán jsa touto myšlénkou, chtěl jeden mladík Gabunesský zavražditi svého otce, požívajícího v celém kmeni největší pověsti a vážnosti. Oumysl mladíkův však se nezdařil, z čehož ubožák tak se trápil, že rozumu pozbyl. Zarmoucený otec, aby synovi zdraví vyprosil, dal zabíti 30 otroků. Také ve státě Kongu — vypravuje Winwod Reade — zamýšlel syn zavražditi matku, aby měl větší ochranu. Pokrevní *pomsty* nedělá též Indián ani Černoch proto že *chce*, nýbrž proto že *musí*, (dle svých mylných zvyků kmenových). Kdo této *povinnosti* totiž nevyhoví, stává se v celém kmeni nepoctivým a zbabělým a každá bába může se mu vysmáti. Je-li ženat, odejde mu žena; není-li ženat, nesmí se opovážiti požádat o ruku děvčete, jež o zbabělosti (!) jeho ví — byl by na jisto s pohanou zamítnut.

Matka jeho by se pláčem a hořem utrápila a otec opovrhoval by jím jako nejhorším prašivcem. Odpustiti křivdu a utrpěné bezpráví, zdá se ubohému divochu nedostatečným na odčiněnou zla; proto se mstí, zabijí a pálí. Má tedy smysl pro čest i pro spravedlivost, ale smysl jeho jest převrácený, zděděnými zlozvyky poskvrněný. Vyučen byv křesťanské nauce, chápe tyto věci ubohý divoch docela dobře a také i zachovává. Nelze mu tedy pro zmíněné ukrutnosti a prokázané chyby právem upříti mravního sebevědomí. Na slovo vzatí znalci zaznamenávají mnoho ku cti a dobru ubohých divochův, ukazujíce, že jich báječné špatné vlastnosti mívají mnohdy četné spolusestry čili vlastnosti dobré, které však netlačí se tak do popředí a bývají často přehlédnuty neb aspoň ne dosti oceňovány. *Chalmers* praví: Evropané, kteří vystřelili na klidné divochy, nic zlého nemyslící, mnoho jich zabili, zranili a postrašili, zasluhují, aby odpykali, co pak jich následovníci nevinní u divochů zakoušejí, jež nám náramně krutými, nespravedlivými a nelidskými představují, zapomínajíce anebo nevědouce, že tomu vlastně tak v povaze divochově není, ne divoch vzdělanci učinil první zlo, ale vzdělanec divochu (po pravidlu). *Thomson* zastává se rozhodně vykřičených Waswahelův a praví: Slyšíme často o jejich špatných vlastnostech mnoho; o jejich četných dobrých vlastnostech nepíše však nikdo. Baggarové nejsou tak strašliví, jak se vykládá, dí *Pfund*, a přidává: Kdo ví, jak se zde cestovalo a dosud cestuje, jak se pohostinství těchto ubožáků zneužívá, jak se jim vše odnášívá násilně a podvodně; kdo ví, jak se jich ženami a dívkami nectně zacházívá a jak konečně i biti bývají od mnohých civilisujících cestovatelů, snadně pochopí, proč Baggarové našince nenávidí, nepřátelsky proti nim se chovají, a mi uvěří, že jsem se před Baggary styděl býti Evropanem! Toť věru skvostné přiznání! Nezapomínejme však, že právě takoví uvědomělí cestovatelé bývají ve svých zprávách divochům nejnepříznivějšími, zvětšujíce hrozně jich chyby a nic dobrého na nich nevidouce, takže ubozí divoši jsou dle těchto popisů více litou zvěří než lidmi. V takových zprávách ovšem mravního sebevědomí u divochů nenajdeme, ale autorové nesmí nám také zazlíti, když jim řekneme, že též v nich (civilisovaných kriticích!) mravního sebevědomí nenacházíme a před divochy se stydíme za takové rozšiřovatele evropského jména a evropské kultury! Je-li jen z polovice pravdivo, co Dr. Schneider vyhlašuje jistojistým a všeobecně přijatým (str. 108), že totiž běloch získá si vážnosti a důvěry divokého muže svou osobní neúhonností, spravedlnostÍ, noblesou, statečností a rozšafností a čistotou,[1]) jest jisto jistým, že divoch *mravní* sebevědomí má a to značně vyvinuté. Kdo se hrubě, nectně, vypínavě a nelítostně chová, v očích divochových pohrdání hodným a hanebným se stává.

[1]) Dlouholetý missionář Americký, dp. *P. Kočarnik*, nyní fundatista v Kutné Hoře, vypravoval mi, že divocí Indiáni bezbranného missionáře beze všeho proň nebezpečenství (dokud je u nich) mezi sebou mají, dávajíce bedlivý pozor na každičké jeho slovo, posuněk, šat, majetek. Protestantský predikant mluvil mnoho, chvále *své* vyznání; Kacik se od něho k lidu obrátil a pravil: Kdo má mnoho řečí, mívá málo pravdy a uvěřil katolickému knězi, jenž »ani ženy nemá, ani mnoho nemluví.«

Není i to znamením divochova mravního *sebevědomí?* Četné zprávy cestovatelů mezi divochy vypravují, že nejbezpečnějším jest badatel v krajinách, ve kterých před ním nekráčela noha bělochova! *Chalmers* tvrdí: V Nové Guinei jest bezbranný cizinec zcela jistým a daleko bezpečnějším než muž ozbrojený. Totéž potvrzuje *Thomson*, přidávaje, že v zemích *polo*civilisovaných nikdy by se neodvážil beze zbraně cestovati. Také toho třeba připomenouti, že když divoch poprve bělocha spatřil, uctivě se k němu měl a docela přátelsky se choval, jak všecky prvotné zprávy dosvědčují. Pravdivo jest, že tenkráte divoši bělochům prokázali pohostinství, že jim dali, co měli na zlatě a stříbře za skleněné tretky, že jim jako děti ničeho netajili. Běloši však zlým jim toho opláceli, ničíce jejich majetek, prznice ženy, trýzníce muže, pálíce dědiny, posvátné háje a oddávajíce se všem náruživostem i ukrutnostem. Kde běloši přišli, téměř všude se od nich divoši *naučili* mnohým špatnostem, takže později ani *hodným* Evropanům důvěry nepřinesli a od nich nepřátelsky se odvraceli. Nelze se tomu diviti, uváží-li se, *jací* naši lidé z prvu s divochy se stýkali: málo bylo mezi našimi lidí řádných, ale mnoho bylo mezi nimi individuí notoricky darebných, nemravných a zločinců káraných. Jsou badatelé, kteří tvrdí, že kdyby se sepsalo, co učinili divoši bělochům dobrého, byla by z toho hodná kniha a všecky její strany podávaly by překvapující příklady o věrnosti, lásce, oddanosti, pracovitosti, statečnosti, nevinnosti, učelivosti, skromnosti atd., jimiž se divoši odsloužili bělochům, často i těm, kteří je trápili, kazili a nikterak si nezasluhovali, aby se s nimi dobře jednalo. *Gustav Nachtigal* s údivem volá: Jak mnoho může se civilisovaný člověk naučiti od divochů, pozoruje-li jich sebevládu, strádání, pohrdání bolestí a smrtí. Vychytralost a osobní statečnost Indiánská jest všeobecně známa. Znalci tvrdí, že není matky, která by děti víc milovala než matka Černošská. Je tedy srdce divochovo jako jeho rodná země, na níž mnoho vzácných roste růží, více však bodláčí a trní: v srdci divochově taktéž zříti vlastnosti uznání hodné vedle chyb a ukrutných náruživostí, jež však převládají, podobajíce se nebetyčným horám a ohnivým sopkám, jež dávají zvláštní tvářnost celé divochově domovině. Říše přírodní jest zde zobrazením říše duchovní a mravní, tedy právě jako u nás; *Raisův* »Pantáta Bezoušek« projevil v tomto směru znamenitý pozorovací a kritisující talent, když na otázku synovu, jenž mu byl ukázal celou stověžatou Prahu se všemi vzácnostmi jejími, přimhouřiv čelo, řekl: Máte zde pěkně, ale moc kouře a — nebe nevidíte!

* * *

Míním, že jsme existence a platnosti mravního sebevědomí lidského positivně i negativně v této studii obhájili a člověku jeho nitro vzájemnějším učinili. Kéž zkoumá každý v srdci svém, kéž slyší a dbá hlasu svého svědomí, kéž vrátí se k sobě a věří sobě. Neznáme horší výčitky a větší chyby, kterou lze člověka potupiti, než: zpronevěřil se sobě samému a je nesvědomitým.

Co praví Písmo svaté o kráse dcery královské, tvrdíc, že pravá krása jest *uvnitř*, dlužno říci též o kráse mužské a vůbec o kráse veškerého člověčenstva, při čemž nesmí se však zapomenouti, že veliký podíl na kráse lidské pravé má mravní sebevědomí lidstva, v němž srovnávají se všickni, jež znají a uznávají všickni. O tomto všelidském mravním sebevědomí možno říci, co druhdy řekl *sv. Augustin* o jsoucnosti Boží: *Est ubique secreta, est ubique publica.* Ano! Mravní sebevědomí lidské jest všude tajno i zjevno a právě tak tajno jak zjevno. Kdo je do nás ubytoval, táže se *Pavel Reé*, uznávaje, že zakazuje-li svědomí lidské od jakživa totéž anebo přikazuje-li pořád totéž, má na sobě patrnou signaturu nadpřirozeného původu, tak že třeba jest označiti *Boha* za jeho přímého autora. Ano, tak tomu jest. Proto pravíme se *Žalmistou Páně*: *Signatum est super nos lumen vultus Tui, Domine!* .... *A ve světle tváře Tvé kráčíme*, jednajíce podle mravního sebevědomí lidského. V které knize mudrcké najdeme více určitosti, jednoduchosti, spravedlnosti, radosti a spokojenosti, než v knize svého srdce, napsané dle příkazů mravního sebevědomí? Neklamej se tedy a věř jemu!

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

c) Přípitky. Přípitky na slezské svatbě zasluhují před jinými odpovídáními a řečmi zvláštní pozornosti pro svou ustálenější a pečlivější formu a pro satyru a humor z nich vyšlehující a prozrazující prostou, veselou mysl.

Přípitky řídily se dle jistých pravidel, komu bylo připito, ten musil vhodně odpověděti. Posud se ještě připijí v mnohých horských dědinách a na »prajské«, tak že studánka těchto vtipných a žertovných veršování nevyschla, nýbrž jest živa.

Co se týče připíjení o »věnec«, jež konalo se na pobavení a oslavu družiček, podotýkáme, že nejsou všechna původní, nýbrž mnohá naučená z Vavákových »Smluv aneb chvalitebných řečí«, což ostatně na prvý pohled poznati. Synci a děvuchy hned v mládí učili se na pastvě těmto veršováním, některá stařenka až posud všech šesnáctero »Odpovídání panen družiček mládencům neb družbovi, z kterých dle vlastní libosti jedna každá, buď to neb ono sobě vyvoliti může«, jak je Vavák má na str. 73—79 z paměti dovede odříkati, jak jsme se přesvědčili.

Nejprve připíjel první družba přední družičce, po nich ostatní.

Dalo to lámání hlavy před veselím a po veselí pěkně připiti. Kdo znal dobře připíjeti, platil za moudřejšího.

Pominu 53. přípitků, jež uvádím ve své »Slezské svatbě« na str. 56—65, místo nich uvedu několik nově nasbíraných:

1. Připijam jim, velebny paterku, přes varhany,
   že mivaju šumne kazani.«
   (Z Kateřinek.)

2. »Připijam jim, velebny paterku, přes maz,
že se nëstyděli přijiť do nas.«
(Z Utěchovic.)

3. »Připijam vam, pani nëvësto, na zdravi,
abystě šťastně žili až do skonani.«
(Z Kateřinek.)

4. Připijam vam, pane ženichu a nëvësto, přes podušku,
abystě měli do roka děvušku.«
(Z Komárova.)

5. »Připijam vam, pani družičko, přes dvě jabka,
bystě tu nëseděla jako čapka.«
(Z Kyjovic.)

6. Připijam vam, pani družičko, přes modru fijalku,
bystě zustala do rana věrnum panenkum.«
(Z Hlubotce.)

7. »Připijam vam, panny družičky přes dva kolky,
dybych věděl, kde su vaše domky,
šel bych vašim rodičum povědëť, že tady šeditě jako volky.«
(Z Kateřinek.)

8. »Připijam vam stryku, přes joch role,
abystě do rana dostal vole.«
(Z Plesné.)

9. »Připijam vam družičko, přes vrtel žita,
až se každa sveho galana chyta.«
(Z Jaktaře.)

10. »Připijam vam přes zelenu zahradu,
abystě měl zažirky velku hromadu.«
(Z Kateřinek.)

11. Připijam vam přes slaminku hrachu,
bystě něměli o mě strachu.«
(Z Malé Lhoty.)

12. Připijam vam přes lipu vysoku,
bystě se mnum tančil divoku.«
(Z Kateřinek.)

13. Připijam ti nevësto přes zlatu ležku,
bys doma rozbijela kde jaku flašku.«
(Z Vlaštoviček.)

d) Prodávání koně. Po přípitcích pokračovali veselníci v jídlech. Dokud ještě seděli u tabule, našli si družbové šikovného synka a tomu uložili, by pod stolem nevěstě vzal střevík. Podařil-li se synkovi kousek, družbové okrášlený střevíček prodávali jako koně.

Družba obrácený k družičkám řečnil: »Šlechetné panny družičky, vy jste zarmoucené dycky, my víme, proč se tak stalo, divíme se tomu málo, ať váš zlatý dukáteček vyplatí nevěstě střevíček. Vyplaťte si svou nevěstu, včil zarmoucenou všecku, jenom z čerstva a s radostí, každá ať ruku do kapsy zapustí, pak vás všecky propustíme, v tanečku se proskočíme.«

Za dárky kupovali družbové družičkám marcipány, »bumbíky« od »sladké tětky«, kterás takým zbožím do krčmy se dostavila.

V Hlubotci seberou družky ženichovi klobouk, družbům pak jest klobouk vykoupiti.

e) Sbírka pro muzikanty. Starosta, družba, někdy muzikant vezme troubu a troubí podivně. Přítomní ptají se, kdo to tak škaredě hraje. Tu přistoupí muzikant s kloboukem neb čapkou v ruce, naříkaje, »že trouby se jim pokazily, by na správu do čepky co vhodili«. Místy muzikant složí si sám řeč, omlouvá sebe a druhy, »kdyby bylo pochybeno, by jim bylo odpuštěno,« a pak uctivě prosí, »by veselníci k nim se naklonili a peněžitý dar jim udělili.«

Zpěv starostův s nevěstiny strany nebo někoho jiného doprovází hudba. Pro dvacet pár i více jest třeba veršíků:*)

Starosta drže talíř v ruce, zpívá:

»Nemějte mě za zlé všickni páni hosti,
chci vam něco zazpívat k vaší radosti.«

Hudba opakuje dvakrát každý verš, aby starosta nastudoval další sloky.

»Pani muzikanti mě též žádali,
abyste jim na muziku zlatníky chystali.«

1. »Dnes povídal mi pan okresní z Frýdku,
aby nám dal pan ženich na muziku pětku.«

2. »Velebný panoček šumně pohlídaju,
šak oni nám na muziku zlatku chystaju.«

3. »Vy, pane starosto, šikovný člověče,
dejte nám na muzičku, ženka nic neřeče.«

4. »Za našimi okny pěkný stromeček,
že nám též dá na muzičku přední mládeneček.«

5. »Nevěstečka jeho pohlídá na něho,
ráda by dala na muzičku, ale již se bojí jeho.«

6. »Vy, pane Jarošu, vy jste su z Kaňovic,
a mi se všecko zdá, že vy dáte nejvíc.«

7. »Vy, pane Střízu, ze Starého Města,
vy též dáte na muzičku choť se dvě sta.«

8. »Jak jsem šel do města, zapomněl jsem koša,
tož se musím zastavit na pana Jaroša.«

9. »A vy, pane Rada, zaseli jste huny,
jak nedate na muziku, zberu vam ji vruny.«

10. »Včera mi povídal z Blindovic Šopa,
když jste dali za sebe dejte též za chlopa.«

11. »V té naší keglovni**) kulila se kula,
že nám též dá na muzičku paní Mojžíškula.«

*) Ve »Slezské svatbě« na str. 67 jest jich uvedeno ještě 67.
**) Keglovna = kuželna.

12. »Paní Mojžíškulo z velikého gruntu,
dejte nám též na muzičku banknotů pět funtů.«

13. »Dajtě, Kozle, dyť to nic neškodí,
možno, že se vám do roka syneček narodí.«

Vybravše při jednom stolu, děkují, zpívajíce:

»Pán Bůh vám zaplať všickni pospolu,
co jste nám složili u tohoto stolu.
Pán Bůh vám zaplať všickni pospolu,
už dále půjdeme k druhému stolu.«

14. »Slečna Čížkova, když se ráno modlela,
co jak nejdřív muzikantům zaplatit myslela.«

15. »Když jsem slezal s hůry, spadnul jsem do žbera,
za to mi musí zaplatit Kyčerova dcera.«

16. »Paní Fojtíková, dejte též na strunky,
vždyť vy zas to utržíte za baňok smetuňky.«

17. »V té naší kuchyni hučely tam muchy,
vždyť ho též tam požduchněte, bo bez mála je hluchy.«

Když má zpěvák peníze pohromadě, poskočí si a zpívá:

»Když mi peněz naskládali, já se také ožením,
vezmu sobě švarné devče, co handluje kořením.«

f) Sbírka pro kuchařky. Pečlivé Marty v kuchyni také si toho přejí, by veselníci na ně nezapomněli, proto buď samy nebo prostřednictvím družbovým nebo starostovým domáhají se odměny.

Jedna z kuchařek celá zamazaná, s rukama povázanýma naříká, že se popálila, že musí jíti k doktorovi, k tomu však třeba peněz, proto prosí uctivě, by jí cosi vhodili »do polévkové ležky«.

Ve farnosli Borovské, jak se přinese žitná krupice s máslem, kuchařka nastrojí hlíněný hrnek a jde z něho přimasťovat; nešťastná náhoda tomu chce, že hrnek roztluče, a staví se, jakoby se vřelým máslem opařila. Bolestně naříká, a dožaduje se pomoci na doktora.

V Orlové starosta žertovně sbíral pro kuchařky: »Těm našim kuchařkám stala se tam škoda, opařila jednu z nich ale zimná voda (dyť měl bych praviť, že to vřelá voda), druhá zahořela, bo se nevyspala, a třetí z nich žebrať na ně jíť kázala.«

Na Opavsku řečnilo se před sbírkou takto:*) »Paní kuchařka z kuchyně skládá Vám žádosť upřímně, byste se k ní naklonili a jí dárek udělili, by ona svá bílá roucha, zašpiněná od sopoucha, mohla zase vyčistiti, a vám ochotně sloužiti, nejen dnes, ale každý den, komu se bude líbiť jen. Při tom všem vinšuje krátce, aby co z její práce z těchto jídel požívali, stálé zdraví nabývali, abychom dočkali jsme čas, brzy strojiť veselí zas.«

*) Viz »Smlouvy« Vavákovy na str. 43.—44. a »České písně a řík.« Erbenovy str. 309.

Kromě pozvaných, účastňuje se hostiny svatební mnoho nezvaných, míníme děti, které chodí na »*výstřižky*« vystřehujících, aby se jim také z hojnosti jídel něčeho dostalo.

Rozveseleným svatebčanům radost působilo, když některému synkovi mohli dáti horké krupice na ruku, který nemoha horka snésti, překládal ji s pláčem z ruky do ruky.

Veselníci, zvláště mladší pokolení, při »jídlech« bavívali se hádankami a zpěvem.

Za starých dob na slezském veselí hodně se zpívalo, nyní se již přihází u Opavy, že některá svatební hostina odbude se beze zpěvu.

Zpívaly se z většího dílu písně nábožné, oslavující stav manželský, jako: Píseň o svatbě v Káni Galilejské, Přerozkošný stav manželský, Když se mladý Tobiáš, Byl jeden mládenec ctnostný, Vím já jeden stromeček atd., světských méně. Nyní se to se zpěvem má obráceně, slyšeti více světských písní než nábožných. Zhusta zpívaly se a zpívají: V zahradě na sadě, Už sem se dověděl, U suseda dobra voda, Ja sem cerka rychtařova, V kolaji voda atd.

Kdo při veselí špatně zpíval, vyčítali mu, že má notu jako »tvarohová Hana«.

Při svatební hostině má nevěsta strčiti ženichovi věnec do klobouku, by starosť všechna na něj přešla. (Z Domaslovic.)

8. *Večer v krčmě.* Kolem deváté na noc v krčmě bylo veselo, nástroje dechové hrály, veselníci zpívajíce tancovali »taněc« rozličného druhu. Nejoblíbenější tance se jmenovaly: kostušek, zahradník, lubany, kocurek (kot), kolomajka, mlyn (tancovalo osm mužských), žid, švec, opačity, křížovy či křižak (tancovalo 16 pár proti sobě), patalion (v Hlubotci se svinují tancem do koule), lendr, minet, rejdoch, stolkovy, na panske vlačiť, žabsky, vandrovany, sedlak, žilovy, dědeček, tramle, valony, trojan, dvojan, atd. atd.*)

Většina z jmenovaných tanců ustoupila nynějšímu divokému skákání, jak jmenujeme venkovský tanec, sem tam některý se přece ještě udržel na př. zahradník, k němuž jest několik popěvkův.

»Poslal jsem divečku na tu gořalečku [do žida],
ani tej divečky ani gořalečky [od žida].
O počkej ty žide, jak ona nepřijde [divčina]:
Oj bude ti treščeť na tvojím bradisku [škutina.]«**)

V Žimrovicích:

»Šel zahradník do zahrady [s motykum],
vykopal tam švarne děvče [s muzikum]:
Ona pravi po německy [kom zi her],
a ůn pravi po moravsky [ež večer].«

Která děvucha neuměla dobře tancovati, vysmívali se jí popěvkem:

*) Srovnej Slámovo vlastenecké putování po Slezsku str. 810—826.
**) † C. Lelek.

»Děvucho, děvucho, nesvědčí tí taněc:
vlez ty rač za pec, pořikaj ružaněc.«
(Z Jarkovic.)

Staří starostové hořekovali si, že pro stáří k tanci nejsou:

»Za mojich mladých let tancoval sem rad:
a terazky ku starosti, něuněsu svojich kosti,
choť bych bai rad.«

V krčmě pilo se při veselí »do řady«, tak se též platilo. Sčítali se družbové a starostové, a ti rovným dílem s krčmářem se vypořádali.

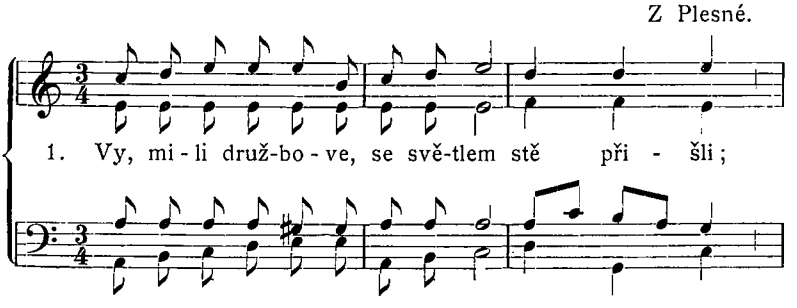
Na trámě v hospodě visel na šnuře »*korblik*« čili »*huvatka*«, do těchto nalil hospodský piva, z nichž pak veselníci točili si do menších nádob. Pacholci neplatili. Pití do řady přestalo v šedesátých letech.

* * *

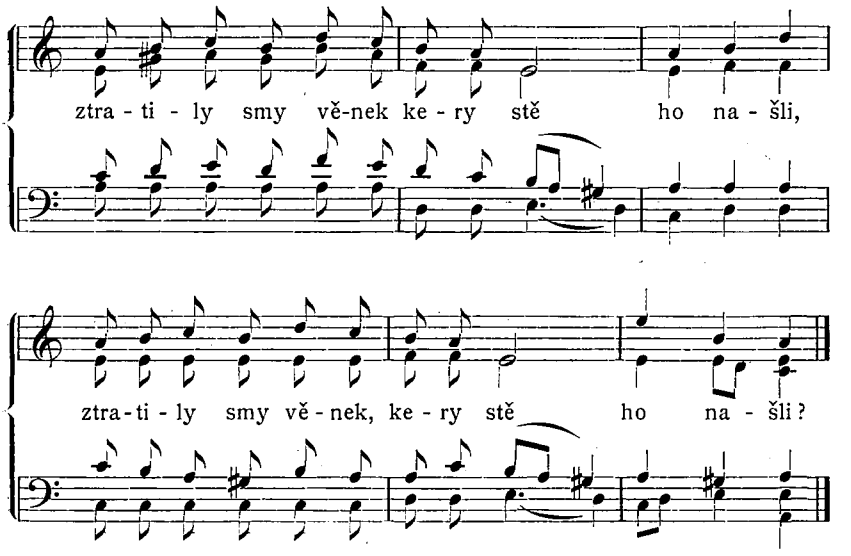
9. *Čepení nevěsty* na Opavsku dálo a někde posud se děje kolem 10—11 hodiny večer po »jídlech« právě jako na Vyzovsku a Vsatsku.*) Protože veselí slezské z pravidla trvalo pouze tři dni, a to první den u nevěsty, druhý u ženicha a třetí den honili »*kurove*«, tož nemohly starosvatky s čepením dlouho odkládati, nýbrž hned po večerní hostině odebraly se do krčmy, by tam provedly tento starobylý obřad. Podle kraje znáti nepatrné odchylky, než podstatě jest čepení všudy stejné.

V Porubě a okolí kolem desáté hodiny odvedly starosvatky nevěstu s přední družbou do jizbečky, kdež nevěstě vínek sdělaly, vlasy rozpletly, pak zapletly jako nosily vydané, po té na hlavu posadily »karkulu« (kaptur). Takto nevěstu připravenou vedly do velké jizby, kde se tancovalo. Dva družbové čekající u dveří, někde dvě družičky, svítili rozžatými svícemi před nevěstou, by ji začepenou všeci viděli. Před muzikou stanuli a starosvatky zanotily píseň:

Z Plesné.

*) Fr. Bartoše »Moravské svatby«, str. 62. Srovnej též Slámovo putování po Slezsku str. 208—210.

2. My smy ho nenašli, ale smy viděli,
[:dyž starosvatečky věnec rozvijaly.:]

3. Věnec rozvijaly, kapturečeк šily
[:a milej nevěstě na hlavu dávaly.:]

4. Do hospody si šla v zelenym věnečku,
[:a z hospody pujdeš v bilym kapturečku.:]

»Ach Bože, můj Bože, co to za proměna!
za věnek zeleny bila karkulena.*)

Po sloce této obvedly nevěstu kolem do kola a pak pokračovaly:

»Včera mělas z růži věnec,
a dneska maš bily čepec;
včera bylas Benešova,
a dneska si Rubešova.«

Ještě jednou s ní šly kolem, a zastavivše se u hudby, zpívaly dále:

»Těžky je, těžky ten kamen mlynsky,
ještě je těžši ten stav manželsky.
Bo kamen mlynsky roztřiskať muže
a stav manželsky rozvišť němuže,

Dokončivše, přivedly nevěstu k ženichovi:
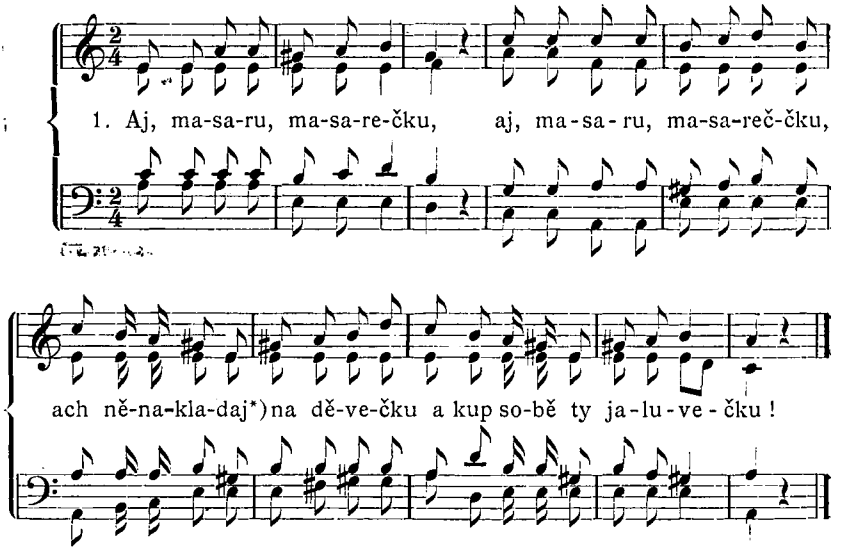
»Co voliš Františku, co voliš?
Voliš vina šklenku
nebo švarnu ženku.

Ženich: Volim švarnu ženku,
nežli vina šklenku
to volim Maryko, to volim.

*) Na Hané »gargulena«, na Slovensku »grgula«.

Když ženich tak se rozhodl, odevzdaly mu starosvatky za sklenku vína nevěstu, s níž tento se protočil a pak ostatní veselníci.

Ve Vřesině starosvatky vysmívaly se ženichovi:

2. [:Z jaluvečky budě krava,
a z tej děvčiny stara baba.:]

3. [:Z jaluvečky budě masa
a z tej děvušky spadně krasa:]

V Šenově na Těšínsku čepení odbývá se hned po hostině, než hosté odejdou do krčmy. Starosvatka strhuje nevěstě věnec. Nevěsta, družičky se brání, ale marný boj, nevěstě místo vínku vrazí na hlavu čepec, vínek pak usiluje starosvatka strčiti do klobouku ženichova, aby všecky starosti v manželství sám na se vzal. Starosvatky předvedou nevěstu ženichovi, žádajíce výkupné. Hudba spustí a starosvatky zpívají:

1. »Milena mloducho, stane se přeměna,
teraz z tě bě budě ladna hospodyňa.

2. Teraz buděš měla kluče v svojej moci,
buděš se musiť starať ve dne v noci.

3. Ale co ti povim, poslyš mojej rady,
nebudě na tobě nikdy žadnej vady.

4. Nejprv miluj věrně manžela svojeho,
i na vlas vykonej dobry rozkaz jeho.

5. Střehni i naučuj upřimně čeladku,
budeš vždy vážena za tu dobru matku.

*) Nenakladaj = nepřemlouvej ji.

6. Skoro se přebudiš rano, rychle vstavej
všeckym domovnikum dobry příklad davej.

7. Jmi sě zaraz z rana s chuti svojej spravy,
i něhotuj na snidani sobě kavy.

8. Bo to nenaleži prostym hospodařum,
ale jenom dvorskym a panskym kuchařum.

9. Nehoduj voďanky z chleba vždy choreho,
čim tě Buh požehna buď spokojena z toho.

10. Neprodavej nikdy podaremně zuby,
jak se chceš vaditi, vlej do huby vody.

11. Nemiluj pochlebnych, buď šetrna všude,
každy z domovniku chvaliť tebe budě.

V Hlubotci při čepení zpívají píseň, již Kulda ve »Svadbě« uvádí na str. 127. a Sušil 441.

»Aj ty ptačku, sokolačku, litaš vysoko,
vidiš co se v udoličku děje hluboko« atd.

a to notou čím dál tím plačtivější!

V Neplachovicích:

»Už sem se vydala, už je marno,
vzala sem si na krk těžke jarmo.«

Na Morávce pějí:

»Jak jsem se oženil, już je marno,
musil vzať na sebe těžke jarmo.

Já ho musim do smrti nositi
[:na svobodu svoju zapomněti:]

Na co su ti ptáčku tvoje křídla,
že's se tak něchal chytať do šidla?

Na co ti je synku tvé srdce?
[:nesmiš milovati panen více.:]«

Nebo:

»Našel jsem oříšek nebylo v něm jodra,
už je ta děvečka [:u černého Vrobla:]

Já jsem ti dávala za klobouk kytičku
[:že já budu tvoju:] upřimnou ženičku.

Ze Slavkova tuto zprávu jsme obdrželi o čepení: O půlnoci v krčmě sejmou starosvatky nevěstě vínek, na hlavu uvážou »tybetku« neb »samitku« též hedvábný šátek, každá drží v ruce rozžatou svíci. Za opentlenou láhev vína nabízejí nevěstu ženichovi, který si ji za ni vykoupí. Přední starosvatka majíc v ruce svíci, započne tanec s nevěstou, potom ostatní.

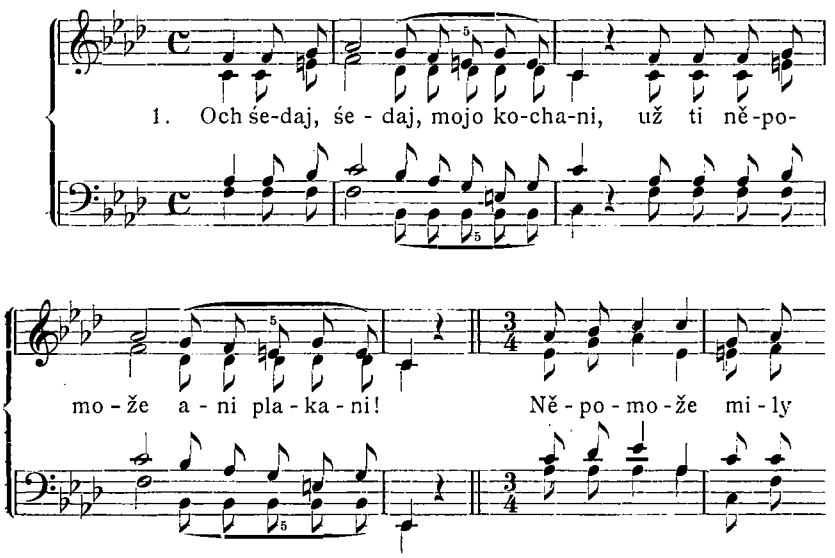
V Oticích nevěstě násilně do jizbečky odvedené dávají na hlavu karkulu, když ne skutečnou, tedy aspoň papírovou. Nevěstu uvádějí do tančírny v jedné ruce třímající hořící svíce, v druhé rozličné dárky jako mouku, krupici, vařečky, švrdlák atd., jež hází nevěstě do bílé zapasnice, jíž opásati se nevěsta donucena. Konec zápasnice drží přední družba a ženich. Nějaký »jucha-chlap« vhodí naposledy do klína cukrové dítě na velikou radost přítomných. Ženich zaplatí za nevěstu vína.
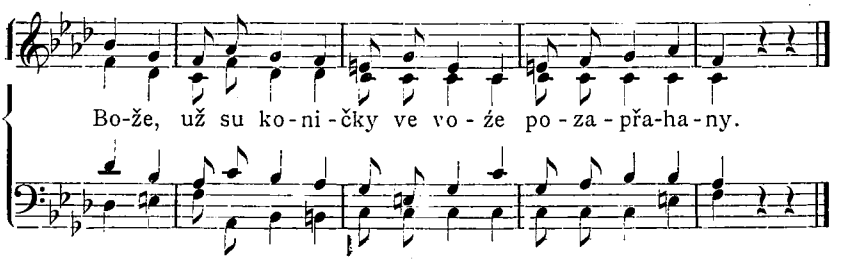
Když ženichovi nevěstu odevzdávají, praví: »Tu máš robu s karkulum«. Začepena nevěsta nesměla choditi s holou hlavou, sice měla plnou hlavu »lapuňa«.

10. Druhý den veselí u ženicha. Ve středu chodívá nevěsta a ženich na mši sv., jež slouženua bývá za zemřelou přízeň.

Týž den po snídani odjížděla nevěsta do nového příbytku. Pravím »odjížděla«, protože i když ženich byl z téže osady, tož přece vezla se na voze (fasuňku), bryčce, nebo kalese. Tak na př. vezli-li nevěstu ze Slatiny do Slatiny, tedy jeli na sousední Vyškovice a pak polní cestou zvanou »mrtvou« vraceli se domů. Obyčejně o jednu dědinu si zajížděli. Po cestě výskali, zpívali, pili kořalku, víno a vyváděli rozličné kousky.

V Malenovicích dobře posnídali: černou, slívkovou máčku, plučka po kyselo, buchy a koláče. Co snídali, stál vůz ženichův na »place«. Družbové jali se okamžitě nakládati na něj výbavu; mohli-li co přibrat, rádi tak pro žert učinili, byť se to pak musilo vrátiti. Již všechno na voze nebo dvou, ještě scházejí peřiny. Hle! Ty právě nese v »břemenu« družba a tíží jich přemožen klesá bezduch k zemi. Kde kdo může jej křísí, až ho ženich uzdraví podav mu peníze na léky; pak obrátiv se k nevěstě volá ji s druhými zpěvem:
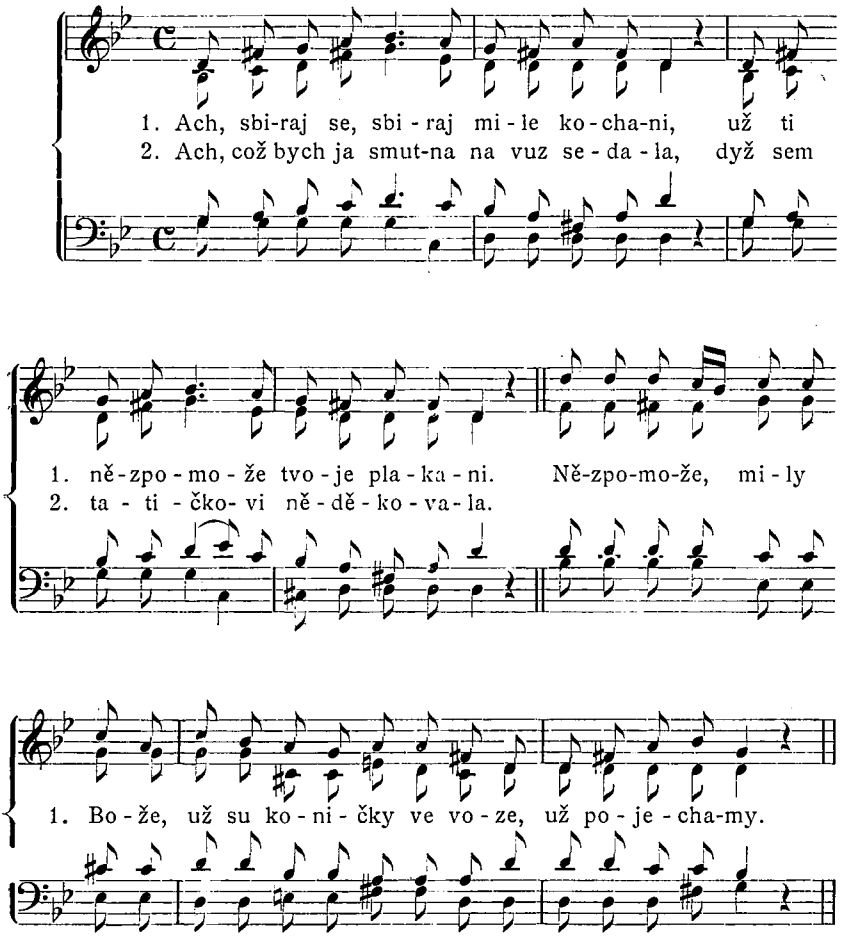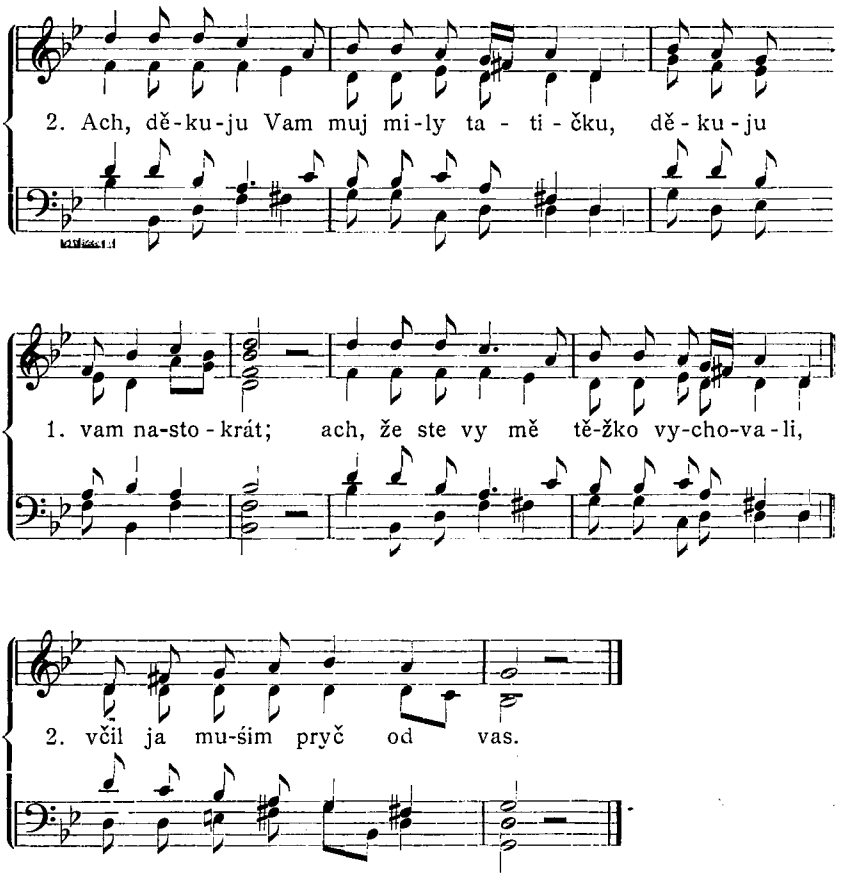

2. Och ja bych rada s vami jechala,
ale sem rodičům něděkovala.
Děkuji vam, mi rodiče,
za to vašo vychovani,
již jedu od vas.

*

Z Plesné.

Jiná:

Śedej na vuz kochani moje,
nezpomože plakani tvoje.
Nezpomože, mily Bože,
už su koničky ve voze, — zapřahnute su.

Ja bych rada na vuz śedala,
ještě sem mamičce něděkovala.
Děkuji vam ma mamičko
za to vaše chovaničko, — co stě mě chovaly.

Vůz čeká na nevěstu . . ., která uplakaná chopí se kolem krku otce svého a děkuje mu za všechnu péči od maličkosti, pak jde k matce a tam teprv zármutek dostupuje vrcholu, tak že někdy násilím je od sebe roztrhují.

Při odchodu ze stavení zanotí známou notou píseň.

1. Lučeni, lučeni,
což je to věc těžka.
Dyž se muśi rozlučiti
s matičkum ceruška.

2. Dyž se cerka lučila,
tu matička plakala,
tu matička k svej cerušce
tato slova mluvila:

3. Ach ceruško, cero ma!
sem všecka zarmucena,
dyž se mi na to zpomeně,
jak se ti s nim povedě?

Za dceru družky odpovídají:

1. Jak by se mi vedlo,
ma draha matičko
dyž sem to už obdržela,
co sem davno miti chtěla,
co žadalo srdečko.

2. Už se s vami lučim,
ma draha matičko,
a za vaše vychovani,
a za vašu věrnu lasku,
Pambu zaplať za všecko.

3. Již se s vami lučim
muj drahy tatičku
(jako v minulém verši.)

4. S vami se lučim,
rozmile družičky
co śte mě vyprovodily
od mojej matičky.

5. S tebum se tež lučim
muj svobodny stave,
ktery's mi byl dycky věrny,
až do dnešniho dne.

6. S tebum se tež lučim
rozmila muzičko,
kera si mi často hrala
od večera až do rana,
zapomněla na všecko.

7. S tebum se tež lučim
zeleny věněčku,
ostatni raz sem tě brala,
a slzami polevala,
na svoju hlavičku.

8. S tebum se tež lučim
rozmily Ježiši,
ale pod Tvoju ochranu
odporučim svu duši!

(POKRAČOVÁNÍ.)

Samostan Kreševo.

Kapitola z dějin bosenských katolíků.

Napsal JAN TŘEŠTÍK.

Když roku 1463 sultan Mehmed Fatih úskočně vtrhl do Bosny, s níž krátce před tím sjednal patnáctiletý mír, a když po násilné smrti posledního krále bosenského Štěpána Tomaševiče rozlily se hordy turecké po celé Bosně, neznala ještě užaslá západní Evropa pravou příčinu pádu této poslední jihoslovanské říše, jež dosud vzdorovala návalu osmanských Turků. Mehmed II., zvaný Dobyvatel, ze zpráv svých důvěrníků při dvoře posledního krále bosenského dobře znal vnitřní rozharanost Tomášovičovy říše a proto, shledav zem k obraně nepřipravenou, lid nižších i vyšších stavů v náboženském rozkolu, těžil plnou měrou z těchto mu vítaných poměrů. Byl to hlavně náboženský rozvrat patarénský, bosenskou šlechtou podporovaný, jenž zajistil osmanským výbojcům tak neočekávaný úspěch, s jakým se až dosud tito fanatičtí šiřitelé Muhamedova náboženství nesetkali ani v jedné ze zabraných zemí balkánského poloostrova.

Náboženská nesjednocenost a rozháranost duchovní správy domorodého křesťanského obyvatelstva v Bosně a sousední Hercegovině od věků byly zřídlem nejen všech společenských nesvárů v zemi, ale také bezprostřední příčinou těžkých politických pohrom, které se železnou neúprosností dolehly na zem i lid. Prvotní stopy křešťanství ujaly se tu slibnými sice květy již v prvých stoletích vznětlivými legendami o vznešeném působení Kristově a jeho apoštolů, šířenými hlavně římskými vojíny a dalmatskými usedlíky. To vše zaniklo však vírem, jaký vyvolán byl stěhováním národů. Pozdější pak morální a hmotný vliv Byzantinců na Jihoslovany uspíšil náboženský rozkol mezi Srby a Chorvaty. Jaký byl v krajinách bosensko-hercegovských poměr mezi katolíky a pravoslavnými v době autonomních banů a pozdějších králů bosenských, lze až dosud odhadnouti.

Náboženská organisace katolického živlu v Bosně a Hercegovině od počátku XIII. století až do dnů okupace podléhala výlučnému vedení mnišského řádu sv. Františka z Assisi. Dějiny také vykazují mnoho mužů z tohoto řádu, kteří, nedbajíce hrozícího nebezpečí, často obětovali osobní svobodu i život pro dobro svých věřících příslušníků. Výsadami papežů Honoria III., Eugena IV. a Lva X. uznáváni byli mniši tito pro zásluhy své jako »nerozborná zeď Božího domu« a »Bosna argentina« tvořila za oněch dob rozsáhlou řádovou provincii.

Pronikavá působnost Minoritů v době patarenské hluboce zasahovala v dějiny Bosny, neboť nejbližší přímou jejich oporou v náboženských snahách byli králové uherští, kteří neopomenuli žádné příležitosti zahráti si na lenní pány bosenských vladařů. Hrdinným zakročením Fojnického opata, Angela Zvizdoviće, docílila náboženská správa katolického živlu snesitelnějšího osudu již na počátku osmanské invase. V době všeobecného zděšení v zemi, kdy veškeré takořka obyvatelstvo, králem a věrolomnými

velmoži opuštěné, vyhledávalo úkrytu v lesích a skalních slujích, objevil se neohrožený opat Zvizdović před sultanem Mehmedem Fatihem v táboře u Milodraže. Jménem řádu žádal za výhody pro spolubratry řádové a pro všechny vyznavače katolického náboženství v zemi. Jakým dojmem působil krok ten na sultana, svědčí ferman, Zvizdovići vydaný, kterým prokazovala se zvláštní milost i přízeň řádu Minoritů a zároveň úplná vladařská ochrana vyznavačům víry katolické.

Od úpadku samostatnosti bosenského království až na naše dny podává organisace katolicismu v Bosně a Hercegovině důkaz nenáhlého sice, ale přec neustálého pokroku. Až do let osmdesátých tohoto století nevymkla se náboženská správa tamějších katolíků z rukou apoštolských vikářů, kteří po celá staletí jmenováni byli většinou ze středu řádu Minoritů. Částečný vliv tento zachován i po úpravě nynějšího stavu, neboť na biskupské stolce v Mostaru a Banjaluce povoláni členové bosensko-hercegovských Františkánů.

Jeden z nejlepších znalců socialně náboženských poměrů Bosny a Hercegoviny v letech šedesátých při líčení zásluh řádu Františkánského o kulturní a národohospodářský rozvoj tamních katolíků vyslovuje se případně, že děje bosensko-hercegovské kustodie řádu Minoritského bezmála po půl tisíciletí splývají úzce s historií obyvatelstva bosensko-hercegovského vůbec.*) Proti tvrzení mnohých nepříznivců řádu, jako by Minorité, zapomínajíce často prospěchu země, více přihlíželi k zájmům západní církve a ku vlastnímu utužení řádu, sluší uvážiti poměry, v jakých byla země za surové a bezohledné poroby osmanských Turků.

V patnáctém století nešířil se po horách a údolích balkánských vítězný účin islamu na perutích oné kultury, s kterou před sedmi sty lety podmaňovali si Omajjovci žírné nivy jižního Španělska. Zde vnikal fanatismus turecký přes trosky křesťanských říší drsným a surovým způsobem do samého středu Evropy. Kdyby se byli bosenští Minorité po turecké invasi postavili na vlastní půdu činnosti, jakožto osamocení činitelé, nikdy by snad bez podpory mocných středověkých papežů pro své chráněnce nevymohli na tureckých sultanech takových výhod, neboť i vítězný barbar osmanský viděl v nich neunavné zákopníky mohutné, úctu a obdiv vzbuzující církve západní.

V té neblahé době sdružili se bosenští katolíci kolem svých duchovních vůdců v okolí staroslavných klášterů Sutjesky, Fojnice a Kreševa. Ve starých archivech těchto samostanů čísti lze mnohé zajímavé zápisky, které odhalují strádání plný život klašterních bratrů a okolních katolíků. Chvilkové blaho celých osad často vykoupilo se na sveřepém uchvatiteli krví duchovních správců neb nejpříznivěji, těžce nastřádaným grošem kláštera.

Vším právem zove vděčný lid Františkány až po dnes »usrečitelji domovine« (dobroději vlasti), neboť dle slov Petra Balana:**) »Bili su to siromašni fratri, koji su donosili mir i na-

*) Baron Gustav Thömmel ve svém díle: »Beschreibung des Vilajet Bosniens«.

**) V jeho díle: »Katolička crkva i Slaveni u Bugarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini.«

obrazbu s vjerom i s ljubavlju.« (Byli to chudí bratři, kteří přinášeli mír a vzdělanost s věrou a láskou.) A ne bez trpkosti píše týž spisovatel osudů Františkánského řádu mezi pobalkánskými Slovany, že »svět, jenž buduje pomníky tyranům a uchvatitelům trůnů, kteří prolitou krví napojili zem, aneb staví sochy přemrštěným mudrcům, jichž učení rozdvojilo lidstvo na celé věky působíc v národech zlo a bědy, ten svět nevzpomíná oněch, kteří putovali zemí, působíce dobro a hlásajíce mír i spasení, přinášejíce se vzdělaností Boha tam, kde dosud byl nepoznán, anebo kde byly již zvěsti o něm uhasly.« Nuže, památce těchto obětivých nositelů víry a těmto buditelům ušlechtilé kultury, jakož i jejich neocenitelným zásluhám o socialní blaho spoluvěrců budiž věnován tento článek v upřímném přání, aby též v širších kruzích české veřejnosti objasnil klamné namnoze názory o Františkánech bosenských, kterým po stránce ku turních zásluh často poměrů neznalá žurnalistika naše bezprávně křivdí.*)

I.

Kdo z turistů navštíví Bosnu a toužil by poznati samostan Kreševo, kde v malebném horském zátiší trávil poslední léta požehnaného svého života »bosenský Homer«, stařičký Fra Grgo Martić,**) ten nejlépe učiní, použije-li ze Sarajeva mostarské dráhy do stanice Blažuje. Odtud doporučuji pěší vycházku až do Kreševa po dobré okresní silnici, vinoucí se horskými průsmyky a stinnými háji, která z povýšených míst skytá rozhledy po překvapujících krajinných zvláštnostech. Podnes vzpomínám s rozkoší oněch chvil, kdy v příjemné jarní náladě ve společnosti dvou soudruhů za příhodných ferií pravoslavného Uskrse (Velkonoc) spěchal jsem do staroslavného samostanu kreševského k návštěvě Fra Grgy, jak všeobecně lid bosenský Martiće zove.

V přijemné náladě turistické opouštěli jsme vagon úzkokolejné dráhy ve stanici Blažuji. Po úzkých kolejích za občasného houkání loučí se s námi železný oř a uhání dále do junácké Hercegoviny. Podle silnice, na niž jsme zabočili, šumí zelená Zujevina, podál modravá ranní mlha jemným průsvitným závojem opřádá sněhobílé obrysy nové pravoslavné crkve, která současně tvoří ladnou hrobku posledního vladyky dabrobosanského, Jiřího Nikolajeviće. Přes zelené lány, na nichž šťavnaté stonky kukuřičné hojnou úrodu slibují, vypíná se v levo lesnaté témě Igmanu.

Před námi v polokruhu mírnými vlnami zvedá se horský terain, místy vesničkami posetý. Prvý hon již přivábil nás k redukci potravních zásob. Malou masitou snídani doplnili jsme vonným mokem kávovým à la Turka upraveným; s veselou myslí nastupujeme pak další pouť. Majestátní Trebević v pozadí zne-

*) Tak v předloňské záhřebské »Prosvjetě« stěžoval si jeden z literárních kritiků chorvatských trpce do ponižujícího způsobu, jakým jeden z paedagogických listů českých psal o »nepatrném prý vzdělání a nevlasteneckých kulturních snahách bosensko-hercegovských Františkánů.«

**) Pozn. redakce: Nyní již zemřelý.

náhla mizel svým táhlým hřbetem, a my vnořili jsme se do nové pahorkatiny, na jejíž svazích v družině suchého ještě dubového podrostu štíhlé břízky se svěže zelenými ratolestmi nedočkavě zvěstují tu rozkošnou, věčně krásnou, opěvovanou a vždy milou báj o příchodu jara.

Po mnohých záhybech serpentinové cesty stanuli jsme na přehybu horském, zvaném »Kobyla glava.« Odtud skvostné panorama krajinné odměnilo nás za předchozí strasti. V pravo v dáli podélnou křivkou rýsuje se do blankytného pozadí Vlasić, planina nad Travníkem. V popředí pne se Bitovnja a k ní v pozadí druží se přes 2100 metrů vysoká Vratnica, až do teplých letních dnů bělostným sněhem pokrytá. V levo ohlašují se také hercegovští velikáni: Breslica, Lisina, Prenj a j. svými rozervanými hřebeny. Když pak zrak sveze se v dolinu, porůznu míhají se rozptýlená stáda bravu, hledající v nízkém podrostu prvé výhonky jarní zeleně. S blízké skalky pak na doplnění jarní idyly nese se čistým vzduchem melodický zvuk čobanovy píšťaly v širou dáli. V mírných úvalech a po svazích svěřují již sedláci sporé zrno obilné hrudám rodné půdy, kterou zkypřili primitivními ještě nástroji.

Slunce rozhořelo se již na poledne, když minuli jsme v levo od cesty na zalesněné výšině malebně ve stromoví ukrytý poutnický kostelík Banbrdo. G. Asbóth ve svém díle »Bosnien und Hercegowina« píše, že v Banbrdu sídlil bosenský ban, proto lid původní osadu, Brdo zvanou, přezval na Banbrdo.

Zdá se, že tu založil hrad pověstný ban Kulin, za jehož vlády Bosna neobyčejně kvetla. Mladý, statný momak selský z blízkého Žezalova, jenž pod svahy Kobyliny glavy se k nám přidružil a o historii Banbrda se rozhovořil, ukázal nám blízký pahorek, kde dle tradice lidové stávalo před věky banovo sídlo.

Brzy potom stihli jsme osadu Hamaljska čuprija (Hamaljský most), kde při turistickém obědě a výborném víně vyčerpány již nadobro naše potravní zásoby. Milou společnost při nezbytné černé kávě prokázal nám majetník místního begluku,*) bývalý to kapetán tureckých zaptijů, statná postava v turecké ještě uniformě, který bez ohledu na svůj cyperský původ nabídnul při okupaci nové vládě své služby. Zajisté pro naprostou neschopnost v administrativní službě dán byl záhy do pense, kteréž zařízení dle vlastního doznání náležitě si pochvaloval.

Vzdálený ještě cíl dnešní pouti naší nutil však k odchodu. Každým krokem poskytovala cesta nových půvabů. Mírná údolí střídala se s malebnými průsmyky; v pravo a v levo se strání jarním vlažnem naběhlé potůčky řítily se dolů ve stříbrostkvoucích kaskádách. Kolem po mírných svazích rozlehlých selských chat vábily oko košaté hrušně a slívy bohatým bělostným květem. V modrém jasu nad hlavami našimi švitorný skřivan skládal svou jarní hymnu na přírodu.

Tak dostihli jsme osady Zvizd, odkud po kávovém občerstvení volnějším již krokem sestupovali jsme do rozlehlého údolí, jehož pečlivě zpracované lány rolí příjemným dojmem působí. Znenáhla zmocňovala se nás únava, a s tou rostla i touha po cíli

*) Letní sídlo mohamedánských majetníků půdy, agů nebo begů.

dnešní pouti. Prvního rolníka, kterého nám osud v cestu vyslal, otázali jsme se:

»Jak daleko ještě do Kreševa?«

»Dva cigara puta,« zněla klidná odpověď Bosňákova, který nám zapomenul vysvětliti, jaký druh cigar dlužno vzíti za základní míru.

Tento způsob určovati délku cesty jest v Bosně obvyklým. »Dva cigara puta« značí totiž takovou délku cesty, kterou přejdete v době, než dva doutníky vykouříte. Při tom ovšem padá velice na váhu různý kuřácký výkon. Tak vyprávěl mi jeden známý, že mu kdysi na výletu jakýs domorodec určil cíl cesty výrokem »za lulu duhana«; ale onen čibuk by byl musil trvati celé tři hodiny.

Cestou potkáváme okolní sedláky, kteří se vracejí z Kreševa koňmo nebo pěšky. Jest sobota, obvyklý »bazarni dan« kreševský.

Údolí se náhle súžuje. Po levici přes mírné peřeje šumí bystrá Kreševčica, na jejíž břehu hromady železných strusek a starý majdan svědčí o zašlém železářství, kvetoucím to kdys průmyslu této krajiny. Dle lidových tradic kutali v okolních horách též staří Byzantinci (Grci), odtud nazývají se až po dnes horníci na planině Lopatské »Grkinje«. V okolních pohořích bohatě uložena ještě výnosná ruda železná, jež očekává svého využitkování moderní cestou těžařskou.

Až do okupační doby vyrábělo se v Bosně železo v jednoduchých hutích, nazvaných »majdany«. Třídenní tavící procedurou v zastaralých převodních pecích nabylo se z 6000—8000 oka (stará turecká váha = 1·28 *kg*) železné rudy přimísením 150 až 160 tovarů (1 tovar = 100 oka) bukového uhlí dle jakosti rudy 15 až 20 tovarů surového železa. S majdanem byla v přímém spojení puchýrna, kde byly v činnosti obyčejně dva měchy, poháněné kolem na spodní vodu. Zařízení majdanu nebylo za tehdejších poměrů laciné a cenilo se na 200—300 dukátů. Proto družilo se obyvatelstvo hornických okresů bosenských již před sty lety v »esafy« (cechy), které pracovaly na společný účet. Společenské zásady starých těchto výrobních družstev zanechaly až po dnes své hospodářské sledy v socialním životě zmíněných krajů. Klášterní definitor a bibliothekář v Kreševu, Th. Dr. Daniel Ban mi pravil, že dle fundačních zápisů čítalo v dřívějších dobách Kreševo tré cechů. Prvý byl cech »majdandžijů«, vlastních výrobců železa, druhý byl cech »kovačů«, kteří vytěženou surovinu upravovali pro obchod, a třetí pak cech »těžaků« či hutních dělníků.

(Pokračování.)

V kaplance.

1.

Malá moje kaplanka,
čtyři bílé stěny — — —
Co jsem se tu namodlil
tich a zamyšlený.

Před obrazem Kristovým —
horko v hlavě svojí —
co jsem se tu naprosil
o přispění v boji.

A když zlobu sklízel jsem
za svou svatou práci,
co jsem se tu naplakal
v tiché resignaci.

Všichni byli veselí,
já měl srdce zryto,
a tu slz těch prolitých
bývalo mi líto.

Ale Kristus těšil mě
na té bílé stěně:
»Oč ty víc slz proliješ,
o to jiní méně.«

II.

Malá moje kaplanka,
sedm kroků zdélí.
Stačí přec, kdo dojít chce
k svému Spasiteli.

Malá moje kaplanka,
čtyři kroky zšíří.
Stačí přec, kdo s chudobou
Kristovou se smíří.

Malá moje kaplanka,
strop se k hlavě níží.
Stačí přec, bych viset moh'
na Kristovu kříži.

Malá moje kaplanka,
všechno je tak chudé!
Ježíši, jak sladce dnes
s Tebou spát se bude.

Václav Koranda.

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

[Pokračování.]

Proměna.

(Chudobná světnička se starou postelí, stůl, dvě židle, truhla — zařízení jako u nejchudšího člověka.)

Výstup prvý.

(*Jeroným, Hermina.* Tato je nápadně oblečena, výstředně à la secess. Stojí u stolku, majíc podepřenou pravou ruku, Jeroným rozcíleně přechází po jevišti.)

Jeroným. Takovou příležitost si nechat ujít — a pro malicherné neshody mezi námi — kdo ví jak staré!

Hermina. A to nazýváš malichernými neshodami, že jsi mně lhal, že jsi svoboden, že si mě vezmeš, ode mne peníze vylákal

a učinil mne spoluvinicí svých různých spádů, zatím co jsi svou zákonitou ženu opustil a již od druhé, nezákonité, utekl? to jsou malicherné neshody?

Jeroným (přikročí k ní a přiloží jí ruku na ústa). Prosím tě, Hermino, (úzkostlivě) prosím tě, alespoň teď mlč, nevzpomínej a nezkaž to, proč jsi sem přijela. Vždyť víš. —

Hermina. Ano, vím, vím mnoho — všecko ovšem ne, neboť toho je asi hodně. Ale jak si přeješ, alespoň v té chvíli ti odpouštím.

Jeroným (otevře dveře a dívá se ven). Prosím tě, oblékni se — pomysli si, že je to pouhý jeden divadelní výstup, pouhá komedie — však ono to také nic jiného není. Bojím se, aby nás ten starý blázen z Polska nepřekvapil. Herminko, převlékni se, přichystej se. Považ, že přece za ten jeden solový výstup, zahrát si na chudou a nešťastnou vdovu, dostaneš víc, nežli jsi dostávala jako tanečnice v orfeu, zpěvačka v šantánu a statistka v cirku. A prosím tě, nezapomeň! Jsi vdova po dělníku, na pokraji zoufalství a smrti! Herminko — (běží zase ke dveřím, otevře a naslouchá) tvůj muž zahynul pod koly stroje v továrně — ne aby jsi to pak nějak spletla, to bys mi dala! A tvůj jediný syn, tva podpora a naděje, dopustil se sebevraždy jako oběť nesmírné dělnické bídy! Jsi nyní sama, opuštěná od celého světa, štvána spáry bídy a děsné beznaděje.

Hermina: (mrzutě). Vždyť já vím, už mi tu písničku hraješ jako kanárkovi na kolovrátek.

Jeroným. Nezapomeň však — hlavní věc! — vychváliti mě, redaktora Jeronýma.

Hermina (rozpustile se směje). Jeronýma! to věru nevím, jestli nezapomenu! Vždyť se jmenuješ tak teprve nedávno!

Jeroným (chytí se za hlavu, rozčileně). Hermino, já vím, že mě zkoupáš, že se podřekneš, že tenhle výstup zkaziš!

Hermina (sedne na židli a směje se).

Jeroným (jde zase ke dveřím, otevře a naslouchá) — nezapomeň mě vychváliti, jak otcovsky a přátelsky se o tebe starám, jak jsem život svůj obětoval heslu »vše pro blaho lidu!«

Hermina. Jak že jsi to řekl? Vše pro blaho lidu? (směje se, ukazuje na Jeronýma a s velikým, ironickým důrazem): Ty — ty pro blaho lidu?

Jeroným (rozkvašen). No, a ne? (zapomene se). Což jsem nedostal věnec od dělnictva za své působení pro blaho lidu? (vzpamatuje se, a jako by chtěl věc zamluviti). Prosím tě, Hermino, nezapomeň, co a jak máš mluviti a oblekej se. Kdyby nás Gróf Dunin-Dembiński překvapil, jsme ztraceni.

Hermina (jako by poslední slova nebyla slyšela s úžasem). Ty že jsi dostal od dělnictva věnec za své působení pro blaho lidu? (směje se). Nejspíš je to ten, který jsem dostala v cirku Rentzově tenkrát od Silberšterna, jak si jej na mně vymámil, ty šlechetný bojovníku pro blaho lidu!

Jeroným (pro sebe). Zpropadená ženská, ta má paměť! To jsem se podřekl! (nahlas). Hermino, považ, že ti tenhle výstup hezky vynese — oblékej se, čas kvapí! (ukáže na dveře do komůrky).

Hermina. Moje proměna bude hotova hned. Počkej tedy, ani mě sám nepoznáš. (vejde do dveří).

* * *

Výstup druhý.

(*Jeroným* sám.)

Jeroným (oddechne si). Jen když už šla (rozhlíží se). Tady je celé okno, to je chyba. Vyhlíží to tady ještě dost pěkně (vystoupí na židli a vyrazí okenní tabulku). Tak, bude to hrozněji vypadat, když se řekne, že sem fičí zima. Pan dobroděj bude více pohnut.

Hermina (pootevře dveře a vystrčí hlavu). Co se to děje? Co to tropíš?

Jeroným. I nic, jen se nedávej vyrušiti a oblekej se! To rozbité okno vynese o pár zlatých víc (sedne ke stolu, vyndá papír a tužku. Zahledí se ke dveřím, za kterými je Hermina). Jen co se téhle zbavím — musím s ní jako milius. Ale nouze láme železo, šikovnější nemám, ta svou úlohu výborně sehraje. Já zatím načrtnu řeč, kterou mi přednesou o mé oslavě. Kus už mám, teď jen tam ještě vpletu kus z naší slavné české minulosti, z naší historie, to vždy táhne (sliní chvíli tužku a pak mluví a píše:) »Zvláště co u tebe ceníme, milovaný bratře a redaktore, je to, že jsi celý život svůj věnoval blahu lidu, že se snažíš, aby náš bodrý, dobrý český lid vyrván byl z drápů klerikalismu, který jej dusí a rdousí (přestane). Jen aby ta holka nezapomněla (vstane a jde ke dveřím). Hermino, nezapomeň! Jsi vdova po dělníku, na pokraji zoufalství a smrti! Tvůj muž zahynul pod koly stroje v továrně!

Hermina (za dveřmi). I dej už s tím pokoj!

Jeroným (zlostně). Kdyby už raději byla pryč! (sedne a čte) »z drápů klerikalismu, který jej dusí a rdousí« (sliní tužku a píše). »Ale ty, bratře a vzácný příteli, otvíráš lidu oči, ty ukazuješ jim velikolepé obrazy z české historie, aby nezapomněli, že již Václav, zvaný svatý, to byl, který jezovity povolal do Čech, že oni to byli, jezovité, kteří obžalovali v Římě apoštoly Cyrilla a Methoděje a že jiný svatý, zvaný Vojtěch, odebral se do dálné země pruské, aby — (vstane a přemýšlí) teď nevím, co tam chtěl! (sedne, sliní tužku). Už to mám; člověk přece jen mnoho ví, jen že si vždycky hned na všecko nevzpomene (píše) aby Prušany pobouřil a přivedl je sem v křižáckém tažení proti Janu Žižkovi (vstane a běží ke dveřím, volá). Hermino! Nezapomeň! Tvůj jediný syn, tvá podpora a naděje, dopustil se sebevraždy jako oběť nesmírné dělnické bídy! Ne, abys to pak řekla obráceně, že tvůj syn zahynul pod koly!

Hermina. Prosím tě přestaň! Už je mi z toho zle!

Jeroným (pro sebe). A mně zase z tebe (sedne a sliní tužku). Ještě několik řádků (píše). Vzácný bratře! Ano, ty stále ukazuješ zrakům lidu obraz hořících mučeníků Jana Husa, Františka Komenského a Jeronýma, jak společně umírají — to bude dobré. Až tohle odbudu, pak to dopíši.

Výstup třetí.

(Předešlý. *Hermina* vyjde ze dveří. Je oblečena jako stará žena, shrbená, všecka proměněna. V rukou má líčidla, jimiž mezi řečí v tomto výstupu se ještě líčí, pohlížejíc do kapesního zrcátka.)

Jeroným (diví se). Věru, nelze tě ani poznati.

Hermina (přetvařovaně, jako stará, neduživá osoba, těžce klesá na židli, hlasem změněným). Jak vám děkuji, pane redaktore, že jste mě v mé opuštěné světničce navštívil a že mně taková dobrodiní prokazujete!

Mně, ubohé vdově po dělníku, který zahynul pod koly stroje v továrně a jejíž syn dopustil se sebevraždy jako oběť nesmírné (potlačuje stěží smích) dělnické bídy! (Směje se hlasitě a vyskočí se židle, tančí po světnici).

Jeroným (vyděšen). Hermino, co tropíš? Ty všecko zkazíš, já to vím!

Hermina. O, ty jsi zábavný človíček, jen co je pravda! To jsem dnes jela s jedním mladším pánem z Prahy, černovlasým, černookým, ten uměl jinak bavit než ty! A krásnou růžičku mi dal, a jak mě krásně bavil! (belhá se k židli a usedne, zase přetvařovaným hlasem jako stará osoba). Pán Bůh vám vše odplať, vy šlechetný pane redaktore, že se mne tak ujímáte! Šťastná je chudina, pro jejíž blaho se tak obětujete, že sám na sebe zapomínáte! (dá se opět do rozpustilého smíchu a líčí se ve tváři.)

Jeroným (úzkostně). Přestaň! Někdo by tě mohl slyšeti! Já, půjdu pro pana dobroděje a přivedu ho sem! Měj už strpení, pak se oba nasmějeme dost a dost.

Hermina. No, nevím. Ale — poslechni! Ošidit se od tebe nedám! Tentokrát ne! To si pamatuj!

Jeroným (má se k odchodu, rychle). Má zlatá, vždyť já myslím, že pan Grof-dobroděj dá peníze tobě a (ironicky) pak tě budu já prosit, abys ty neošidila mě, rozumíš?

Hermina (mávne rukou). Ty jsi tak na to! Tebe ošidit! A ještě k tomu teď, (směje se) co jsi se zasvětil blahu lidu!

Jeroným (mrzutě). Dej pokoj s blahem lidu! (lichotivě). Herminko! Odcházím pro pana Grófa — ne abys zatím utekla! A nezapomeň na svou roli!

Hermina (s výčitkou). Já neuteku, ale jenom ty neutec — zvláště dá-li dobrodějný pan Gróf peníze *tobě*, rozumíš? Ty už utíkat umíš; chceš-li, já ti to připomenu!

Jeroným (přikročí k ní, položí jí ruku na ústu, lichotivě). Ale tak už se nezlob a pomysli, že alespoň teď jsme spojenci — a kdo ví, co se jednou nestane!

Hermina (pohodí povržlivě hlavou).

Jeroným. Tak jen ještě chvíli trpělivosti — už jdu. S Bohem, zlatá! (podává jí ruku).

Hermina (nevšimne si podávané ruky; Jeroným odchází). (Když je ve dveřích poskočí Hermina rozpustile a volá za ním): »Ať žije blaho lidu — vše pro blaho lidu!«

Výstup čtvrtý.

(*Hermina* sama).

Hermina (usedne ke stolu a opře hlavu oběma rukama a zamyslí se; teprve po chvíli). Hnusí se mi celý můj život, vše se mi protiví, nač si vzpomenu, nač si pomyslím. Věru, jestli ještě to může býti, aby taková osoba jako já jsem, mohla se polepšiti, napraviti, pak jest to poslední, poslední kousek, který dnes podnikám. Ale bude to těžké, hrozně těžké, začíti jiný, nový život. (Opatrně, ohlíží se). Nevystála jsem ještě trestu za minulost, a pokud to se nestane, jsem stále v nejistotách. Nejdříve pokání, potom teprve jiný

život (pojednou se dá do smíchu). Jaké myšlénky se mne to zmocňují? Snad tohle přestrojení je ve mně budí. Uvidíme, co se dá dělat. Ale s tímhle (ukáže na dveře, kudy odešel Jeroným) už nechci míti nic; tohle dnes je naposledy.

Výstup pátý.

(Předešlá. Přichází *Jeroným* a *Chytil*. Jeroným všecek rozčílen, plný poklon a přehnané zdvořilosti; Chytil vážně, soucitně, s výborně strojeným pohnutím.)

Jeroným. Prosím vzácný pane hrabě — prosím račte.

Hermina (těžce povstává). Pěkně a poníženě vítám, milostpane (belhá se líbat Chytilovi ruku).

Jeroným. Vzácný pane hrabě, ta je ta vdova, o níž jste četl v mém listu a které vaše šlechetné srdce míní pomoci — ve své neskonalé dobrotivosti.

Hermina. Jsem tuze nešťastná, milostpane. Můj muž, chudý dělník —

Jeroným (rychle, jako v obavě, aby se Hermina nezmátla) zahynul pod koly stroje v továrně, a její jediný syn, šlechetný dobroději —

Chytil. Vím to, vím. Vždyť jsem to četl. Jen si sedněte, matičko, a nemějte přede mnou žádných rozpaků (rozhlíží se). Ubožáku! A ještě k tomu rozbité okno, kterým sem vítr fičí.

Jeroným (rychle). Právě dnes se rozbilo, už jsem řekl sklenáři, aby sem přišel.

Chytil. Matičko, přispěji vám dle své možnosti. Umím chudobu léčit — ale chudých vyhledávat neumím, to tuhle ctěný pan redaktor je v té věci mistr, pravý apoštol, věnující se blahu chudých.

Jeroným (několikrát za sebou se pokloní).

Hermina (plačíc). Jak se budu modlit, milostpane, že mně pán Bůh takového dobrodinečka vzbudil! A pan redaktor Jeroným, to je pravda! Svatá, Boží pravda! ten se o mě stará jako pravý otec, kdež bych byla, já chudák, nebýti jeho; on se pro mě obětuje to — —

Jeroným. Nechvalte mě, matko. Chvála přísluší jedině tomuto šlechetnému pánu (ukáže na Chytila). Však já také (vášnivě) neopomenu ve svém listě nejstkvělejšími barvami, jak jen dovedu vylíčiti velikodušnost dobrotivého syna krásné, nešťastné Polsky a neváhám zlíbati ruku muže tak vzácného (plačtivě) a démantového srdce (chystá se, jako by chtěl Chytilovi líbati ruce).

Chytil (vyzdvihne ruce do výše). Dejte pokoj, pane redaktore. A co se dotýká toho vylíčení ve svém časopise — no, to byste tak mohl! Co vás to jen napadá! Uložím vám trest za takové myšlénky a nápady: nechte mě tady s tou dobrou matičkou o samotě, a přijďte za chvíli pro mě. Co jsem pro ni učinil, nemusíte viděti, když chcete o tom psáti ve svém listu článek. Levice nemá věděti, co pravice činí.

Jeroným (koktá.) Pane hrabě, milostivý pane hrabě, já — já —

Chytil. (dobrácky; klepe mu na rameno). Budete už tak laskav a poradíte mi potom, co bude nejlépe učiniti pro tu ubohou paní. Příslušné peníze dám do ruky vám, vy budete vykonavatelem toho,

na čem se usneseme. (Jeroným jeví radostné překvapení.) Já zatím jen tu dobrou matku potěším a zeptám se jí, kde a jak by si nejlépe přála v klidu a dobrém opatření svůj život tráviti. Upřímně pravím, chci-li vykonati něco dobrého, učiním dobrodiní celé, a ne pouze kousek. Račte za chvíli přijíti, milý příteli.

Jeroným (má se k odchodu a zatím za zády Chytila dává Hermině různá znamení).

Hermina. Zaplať Pán Bůh za všecko, milostpane! Zaplať Pán Bůh, pane redaktore!

Jeroným (za mnohých a neustálých poklon odchází a dává ještě ve dveřích Hermině tajná znamení).

Výstup šestý.

(*Chytil, Hermina.*)

Chytil (nasadí si skřipec a přejde světničku; po chvíli změněným (svým přirozeným) hlasem). No, a co my si teď řekneme, slečno Hermino Jenišťová?

Hermina (vyskočí ze židle a ulekne se, div židli neporazí). Pane hrabě?

Chytil (pokojně). Nechte pana hraběte, slečno Hermino Jenišťová. *Toho času* Hermino Jenišťová, neboť (ironický) račte odpustit, vy jste také Luisa Voldanová, Máša Gvězdičova, Kasiopea, hvězda cirku, Hedvika Bronislavská a Eugenia Finetti. Jak bylo kdy třeba, že ano, slečinko? Ostatními jmény mohl bych posloužit — snad tohle dostačí.

Hermina (vztekle). Ďáblovo osidlo! Do čeho mě to peklo vlákalo! A kdo vy jste, strašlivý člověče? Zapírat nebudu — vidím, že by to bylo marné.

Chytil (usmívá se). Jsem člověk, který mnoho ví. Jiného vám neřeknu zatím nic. Jen mi určitě řekněte, jak se jmenuje pravým jménem pan redaktor Jeroným? Výborně se znáte — vidíte, že mnoho, opravdu mnoho vím.

Hermina. Pane, neznám jeho pravé jméno.

Chytil. Ale jděte! Opravdu ne? Pomohu vaší slabé paměti. Nemáme mnoho kdy, šlechetný výtečník Jeroným brzy přijde. No tak tedy, jmenuje se Josef Smažil.

Hermina (zdrcená klesne na židli). Ano, jmenuje se tak.

Chytil (pro sebe). Tak jsem se nemýlil. Výborně. Jen se, slečno, příliš nerozčilujte, já vám jen něco málo prozradím — ale dovíte se vše. To přece je vám známo, že Josef Smažil je dávno zatýkačem stíhaný prohnanec. Jeho sloh ho prozradil. Dověděl jsem se na základě svých legitimací, na jakou adresu poslal telegram, i poslal jsem hned za ním šifrovanou depeši, aby vy jste byla zjištěna. To ostatní už šlo jako na drátkách. Měla jste, slečno, na cestě zajisté zábavného, roztomilého společníka, že ano?

Hermina (mlčí).

Chytil. No, jen se přiznejte, takového černovlasého a černookého pána, dal vám růžičku.

Hermina. Ach!

Chytil. To je tuze šikovný policejní úředník z Prahy, ten už vás neopustí a bude vás také po cestě do Prahy příjemně baviti. Neboť, slečno, vy též jste dlouho a toužebně hledaná osoba; úřady jsou vám dlužny honorář za román vašeho života

A co se dotýká románu pana redaktora Jeronýma, o tom ještě veřejně promluvím před svedeným lidem, jemuž se tím dostane velmi zajímavého poučení.

Hermina. Můj Bože!

Chytil. Pána Boha jste měla míti na mysli trochu dřív a nebyla byste dospěla k takovým koncům. Leč nechme toho teď. Já jsem Gróf Dunin-Dembiński, vy jste ubohá vdova a teď přijde pan redaktor Jeroným. Peníze vám dám před ním, abychom ho nesplašili, ostatní už je mou starostí. Ten roztomilý pán v Praze vám je zase vezme. Jen hlavu vzhůru, slečno.

Dohrejte svou úlohu, bude vám to jen ku prospěchu. Smažil nezasluhuje pardonu a ohledů.

Výstup sedmý.

(Předešlí. *Jeroným.)*

Jeroným (přichvátá pln poklon). Tady jsem, vzácný pane dobroději, jestli však jste neráčil dokončit svou poradu, tak se odstraním ihned.

Chytil. Prosím, prosím, pane redaktore. My jsme hotovi; ostatní uvážíme už jen my dva spolu. Zde máte (dává Hermině bankovky) na prozatím, jak jsme řekli.

Jeroným. O vzácné srdce! (lakotně se dívá na peníze), Tisícerý dík, šlechetný dobroději!

Hermina. Ruku líbám, milostpane! Zaplať pán Bůh, to se budu modlit!

Chytil. Tak, to bychom byli hotovi (podává Jeronýmovi doutník). Není libo, pane redaktore? (oba si zapalují). Pardon, matičku to snad bude dusit? Odpusťte, dobrá paní! Vaše rámě, pane redaktore — vykonali jsme dobrý skutek.

Jeroným (skočí mu do řeči) pro blaho lidu!

Chytil. Ano, pro blaho lidu, jak vy říkáte, můžeme tedy býti veseli! (Zavěsí se do jeho rámě, oba odcházejí. Jeroným dává znamení ve dveřích, Hermině. Oba kynou a volají s Bohem).

Opona spadne. (POKRAČOVÁNÍ.)

Hladový kapitál.

Napsal R. VRBA.

(DOKONČENÍ.)

Stávka českých uhlokopů a lichva s uhlím.

Jádro celé socialní otázky spočívá patrně v tom, aby lidská společnost byla tak uspořádána, by každý žil z poctivé vlastní práce a ne z mozolu jiného. Právě když si někdo přivlastní práci a pot druhého, v tom se jeví socialní nespravedlnost, na kterou my nyní všude, kam jen zhlídneme, vážně postonáváme. Jak

člověk člověka vykořisťuje, je lhostejno. Vynalezavost lidského sobectví a padoušství jest tak různá a objemná, že by nutno bylo vypočítati tolik způsobů okrádání bližního, kolik zlodějů a prohnaných podvodníků je vůbec na světě.

Když byla v Praze za hroznych mrazů v lednu 1900 veliká nouze o uhlí, viděl jsem jednou, kterak strážník vedl chlapce za ruku, který měl v sáčku trochu nasbíraného uhlí a sem tam si ovšem z nějaké té uhlím naložené fůry kousek přikradl. Tohoto »nebezpečného« rušitele cizího majetku vedla osoba bdící nad veřejným pořádkem za ruku k potrestání. Každý, kdo tento výstup viděl, smál se z plna srdce. A jak by ne! Chudého chlapce ruka spravedlnosti ihned sebere, ale milionáře židy Erlinmanna, Petschka, Blocha, Reimanna, kteříž při uhelných stávkách nadělali si miliony a statisíce, těch se nedotkne žádná ruka spravedlnosti.

Vlastní odrudou společenských lupičů jsou ti, kteří zmocní se jistých výrobků a prodej jejich pro sebe zmonopolisují. Tak jest známo, že na příklad petrolej je v rukou dvou společností, a to Americké Standard vil Compagny a Rotšilda. Americká Standard vil Compagny zaplatila r. 1899 svým akcionářům 45ti procentovou dividendu, 45 milionů dolarů na 100 mil. dolarů akciového kapitálu. Známý John Rockefeller jest majetníkem dobré třetiny akcií této pověstné společnosti, dostal samoten téhož roku 9,300.000 dolarů dividendy. Od roku 1872 zaplatila tato společnost akcionářům 252,500.000 dolarů dividendy. Z toho dostal John Rockefelle 92 milionů dolarů. Zde máme přímo klasický doklad moderního loupežného hospodaření.

Obě skupiny, americká Standard vil Compagny a v Evropě Rotšild zásobují celý svět petrolejem. Poněvadž nikdo s nimi nemůže konkurovati, a stát se jim do obchodu nesmí míchati, dělají si ceny petroleje dle libovůle. Kolik tito lidé do roka vydělají, ukázala nám právě uvedená čísla.

Zde máme onu pověstnou třetí ruku, která se vsune mezi dělníka a konsumenta a oba dva nemilosrdně vydírá.

Hnutí německého rolnictva stavěti obilní špýchary a soustřediti obchod s obilím v rukou rolnictva, není ničím jiným, než zoufalým bojem proti této vyděračné třetí ruce.

Nejkřiklavější však poměry zavládly v obchodu s uhlím. Ne dosti na tom, že uhelné doly jsou v rukou hladových židovských finančních baronů, když uhlí vyjde na světlo, přijde do drápů druhé židovské ruky a tou jsou židovští velkoobchodníci s uhlím. Tito židé zmonopolisovali naprosto pro sebe všecken prodej uhlí obecenstvu a tím jest jim dána možnost na miliony lidí bez nože a bez krve vydírati, jak se jim zlíbí. Dnes žádná soukromá osoba, žádný křesťan nemůže si dopsati na př. do Kladna na Meyraušacht o vagon uhlí, nebo do jiné šachty; správa dolů na takové objednávky vůbec ani neodpoví, dnes se musí sám stát dožebrávat majetníků uhelných dolů o uhlí a musí je draze platit, chce-li, aby státní dráhy, které spotřebují asi 90 milionů metráků uhlí ročně, mohly jezditi a vytápět své stroje.

Jest-li že se vládě zdá, že by bylo příhanou moderního státu prodávat uhlí obecenstvu, zakoupit veškeré doly a učinit těžbu i prodej nebo alespoň prodej uhlí státním monopolem, tu nám se zdá býti ještě větší hanbou státu, jest-li že se obohacuje z kapes ševcovských učedníků a sklepnických piccol, když jim prodává cigarety. Kdyby stát vedl monopol prodeje uhlí, konal by mnohem důležitější sociální úkol, než když tabákovým monopolem se obohacuje z nízké náruživosti lidu.

Dnes dospěly věci již tak daleko, že se obecenstvo před zimou strachy třese, bude-li čím topit čili nic. R. 1865 stál dřívější lehký cent (asi 50 kil) uhlí na místě v dole, a to na dolech patřících hraběti Albertu Nosticovi v Trmicích v Ústí n. L. 8 krejcarů. To bylo nejlepší uhlí. Uhlí kostkové a sypkové se prodávalo: lehký cent za 2 krejcary. Salonní uhlí stál lehký cent 34 krejcarů. Před vypuknutím stávky uhlokopů na podzim 1899 začaly ceny uhlí znenáhla stoupati. Na dolech se platilo za metrák uhlí černého 39 až 62 kr., hnědého 29 kr.

Připočítáme-li k tomu dovozné na drahách, mělo by se v Praze na nádraží prodávat uhlí následovně: Černé uhlí na Kladně stojí cent 39 kr., dovozné do Prahy 20 kr., což by činilo cenu jednoho metráku Kladenského uhlí pro Prahu 60 kr.

Uhelné židovské pražské firmy Reimann, Bloch, Pollak, Ehrlich, Reifen, Abeles a jiné prodávaly na podzim za 1 zl. 10 kr. s donáškou do sklepa. Židovské uhelné firmy pracovaly již tenkráte s užitkem 100 %. Uhlí hnědé přijde i s dovozem v Praze na nádraží za 50 kr. m. ct., prodávalo se však za 70 až 80 kr.

Uhelné ceny ve Vídni byly následující za jeden metrák na severním nádraží:

	r. 1885:	r. 1899:
kusové uhlí	116 kr.	124 kr.
kostkové	113 „	121 „
ořechové	107 „	118 „
drobné uhlí	94 „	90 „
kovářské	116 „	132 „

Vídeň jest zásobovaná uhlím ostravským.

V zasedání německé říšské rady dne 1. února sdělil pruský obchodní ministr Brefeld obvyklé ceny uhlí v Německu.

Platilo se za metrák uhlí ve Slezsku:

r. 1870	51 feniků	r. 1894	57 feniků
r. 1871	59 „	r. 1895	57½ „
r. 1872	76 „	r. 1896	57·6 „
r. 1873	87 „	r. 1897	58·4 „
r. 1874	80 „	r. 1898	68·5 „
		r. 1899	60·4 „

Metrák uhlí ve Westfálsku platil:

r. 1870	58½ feniků	r. 1894	63·7 feniků
r. 1871	50 „	r. 1895	66 „
r. 1872	85·6 „	r. 1896	67 „
r. 1873	100·9 „	r. 1897	70 „
r. 1874	110 „	r. 1898	72 „

Podzim r. 1899 a rok 1900 změnil také v celém Německu značně uhelné ceny. I zde byla taková nouze o uhlí, že velkofirmy uhelné měly báječné výdělky. Dvě židovské velkofirmy Wollheim a Friedheim v Berlíně, které mají zmonopolisovány slezské kamenouhelné doly, získaly v zimě r. 1899—1900 každá přes 15 milionů marek.

Když v polou lednu 1900 začali čeští uhlokopové stávky, byli na tuto stávku přední dva uhelní židé Petschek a Weinmann v Ústí n. L. dávno připraveni. Oba židé skoupili již v září veškeré uhlí ze všech hnědouhelných dolů v Čechách napřed a platili dolům za vagon uhlí 14 až 35 zl. Poněvadž mají pevnou smlouvu se správami dolů, že veškeré uhlí, které se vytěží, ihned převezmou a zaplatí, platí mimo to za každý vagon přirážku 72 kr. až 1 zl. 02 kr. Doly mají vrchní dozor na prodej. Co uhelné firmy získají vyšroubováním cen, o to se pak obě strany dělí.

Na př. žid Petschek měl od mostecké těžařské společnosti a od severo-české akciové společnosti do polou listopadu 1899 uhlí 520.000 vagonů. Čítáme-li jen provisi, kterou žid od společnosti dostane za 1 vagon 80 kr., měl tento žid jen z provise 420.000 zl. zisku. Poněvadž mimo to vydělal žid Petschek následkem zvýšení cen alespoň na m. ct. 3 krejcary, měl jedinký tento žid na uhelném prodeji za rok 1899 čistého užitku 1,245.000 zl.

Tytéž obrovské výdělky měl ročně žid Weinmann. Avšak výdělky ty nestačily obèma židům. Již v září zvýšily obě firmy s dohodnutím dolů cenu uhlí na jednom vagonu o 4 zl. Oba židé vydělali za jeden kvartál tímto zvýšením každý 200.000 zl. Rozumí se samo sebou, že toto lupičství nezůstalo horníků tajno. Počali se srocovati a žádali za zvýšení mzdy. Horníci netušili, že židovské velkofirmy na stávku čekaly. Jen stávku; my si pak již namažeme kapsy. Počátkem stávky se zdálo, že horníci vyhrají. Začátkem ledna 1900 uhodily strašné mrazy, které trvaly neustále asi po 6 neděl. Ani nejstarší lidé nepamatovali tak strašnou zimu. Lid byl nouzí o uhlí hnán až k zoufalství. Na sta rodin v Praze po celé neděle se v bytě svém nemohly ani zahřáti. Když již hrozila katastrofa, že měly přestat jezdit tramvaye, zavírat se měly školy, vodárny, tu když státní moc strojila se zakročit k sekvestraci dolů, tu najednou přicházely na místodržitelství a na pražský magistrát nabídky uhlí ze všech stran. Uhlí to bylo od obou židů Petschka a Weinmanna nahromaděno v obrovském množství, hlavně v Děvíně. Po celý podzimek se pilně vyváželo z Čech a nyní se vozilo nazpět za trojnásobnou cenu. Tím bylo nebezpečí zažehnáno, státní moc ustoupila, a židovští lichváři uhlím měli volnou ruku.

Mezi tím v hornictvu přibývalo zoufalců, kteří šli do práce. Po celou dobu stávky na dolech se pracovalo a správy dolů prodávaly oběma židům, jakož i pražským židovským firmám uhlí jako jindy metrák za 32 krejcarů. Doprava z Duchcova do Prahy za jeden metrák uhlí děje se za 17 krejcarů, měly tedy pražské židovské uhelné firmy metrák hnědého uhlí za 50 kr. a prodávaly ho až za *4 zlaté*. A nikdo se neodvážil učiniti konec

tomu lupičství. Po celých 6 týdnů prodávali velkoobchodníci uhlím v Praze metrák hnědého uhlí za 2 zl. až 2 zl. 40 kr., a chudina zaplatila to uhlí, než prošlo různé ruce, až za 4 zl. Pražští židé Bloch, Berl, Reimann, Ehrlich, Abeles a jiní vydělali na vagonu uhlí při nejmenším 100 zl.! O tento zisk postarala se těmto židům socialní demokracie, která nerozumné horníky neustále štvala do stávky. .

Jedinký žid Petschek měl za jeden měsíc na uhlí ve stávce vytěženém v dolech, kterým vede prodej, alespoň 350.000 zl. většího užitku.

Když toto divadlo horníci viděli, poznali, že vlastně stávkovali pro židy. Co samy jejich ženy a děti zmíraly hlady a třásly se pod třeskutým mrazem, žokovali si uhelní židé své vertheimky a pitomým goimům z plna hrdla se vysmáli.

Horníci ztratili stávkou alespoň 2 miliony zl. mzdy. K tomu ke všemu obchod a výroba všude vázly.

Oba židé, Weinmann a Petschek, rozvinuli po celou stávku činnost přímo obrovskou. V říjnu 1899 koupil Petschek všecko uhlí v okolí teplickém z oněch dolů, kde nemá pevné smlouvy na prodej za 70.000 zl. To všecko se chvatně dováželo do Děvína. Metrák hnědého uhlí v Děvíně stál oba židy 52 krejcarů. Dne 12. února 1900 poslal žid Weinmann 50 vagonů hnědého uhlí z Děvína do Plzně, metrák za 1 zl. 80 kr.

Po celou dobu stávky uhlokopů čtli jsme každý den v pražském židovském »Tagblattu« inseráty následujícího znění:

> Kohle
> zu jeder Menge und Qualität
> oferiert Firma
> Pollak.

Hned vedle byly inseráty Ehrlicha, Reimanna. Tedy tito židé nabízeli obecenstvu uhlí v jakémkoli množství! A toto lupičství se provádělo veřejně.

Ředitel buštěhradských kamenouhelných dolů, pověstný Scherko, prodává uhlí výhradně oběma pražským židům Reimannu a Blochovi. Žid Reimann na příklad těží uhlí z Josefovy šachty. Za metrák uhlí z této šachty platí 22 krejcarů. Prodává to uhlí za 70 až 1 zl. Žid Reimann vydělal prý za dobu uhelné stávky přes 300.000 zl.

Uhelní židé konali po celou dobu uhelné stávky pravidelné obchodní schůze, či uhelnou bursu ve francouzské kavárně na Příkopě.

Nebudeme se zde široce rozepisovati o průběhu stávky uhlokopů, vedlo by nás to příliš daleko. Ukazujeme zde na brožuru dělníka Lukaščika, ve kteréž též mistrně vypisuje průběh uhelné stávky na Ostravsku; za to ho »Právo Lidu« podezřívalo v čísle ze dne 13. srpna 1900, že Lukaščik jest v žoldu majetníků ostravských dolů.

Dne 17. ledna 1900 začal jenerál červené česnekové armády občan Steiner na Kladně u Jágrů stávku uhlokopů velikou řečí ke shromážděným horníkům, kde pravil: Prodělali jste již několik socialistických válečných výprav a nejste žádnými nováčky. Hlavní věcí jest klid a nezlomná důvěra ve vedení (to jest nezlomná důvěra vůdcům, ale kněžím kážou socialní demokraté, nic jim věřit a nic jim nedat! Kdo věří kněžím, kdo věří v Boha a modlitbu, to je blbec, ale kdo na vůdce červené internacionály věří, to je osvícenec.) Dále pravil Steiner: »Situace je velice příznivá, nikde není uhlí (to byla sprostá lež), z ciziny ho nelze objednat. Dnešní stávka jest bojem dobře organisovaného hornictva, my stávkujeme s klidem a rukou v kapse.« Tak ovšem mohl mluvit občan Steiner, který jezdí na kole za několik set zlatých a v landauru. Kdo má sám plné kapsy a plné břicho, tomu se snadno mluví. Konečně řekl: »Na vás jest, abyste zvítězili a tak se také stane, jest-li vytrváte.«

Druhý jenerál, Němec, pravil: »Taková znamenitá příležitost jako nyní se hned nenaskytne. Buďto zvítězíme dnes, nebo nikdy.«

Tak mluvili jenerálové červené česnekové armády dne 17. ledna k ubohému hornickému lidu. Když pak tento svedený a slepý lid marně 10 neděl hlady mřel a poslední košili se sebe prodal, aby dodržel stávku, tu přišlo 9. března z Vídně z jenerálního štábu socialní demokracie rozkaz následujícího obsahu: »Soudruzi, my jsme nuceni stávku skončit, další vytrvání v ní jest nemožné.« Tak hanebně dali vytrubovat na ústup hlavní jenerálové socialní demokracie ve Vídni. To, co dnes 19. března dali do světa, totéž tito vůdcové 17. ledna věděli velmi dobře. Po této hanebné zrádě, spáchané od agitátorů socialní demokracie na ubohém hornictvu, zmocnilo se horníků strašné rozechvění. Horníci byli tak roztrpčeni, že by byli agitátory socialistické strany na místě roztrhali. Mnozí agitátoři také prchli do ciziny.

Stávka horníků naplnila nejen kapsy a vertheimky uhelných židů, nýbrž naplnila také prázdné kasy červené strany. O tom si ještě na konci této stati promluvíme.

Nejen chudý hornický lid utrpěl velikou hmotnou ztrátu jdoucí do milionů, ale i továrníci trpěli stávkou. Nikde nebylo možno dostati uhlí. Větší továrny, které byly uvyklé objednávati uhlí přímo v dolech, nemohly ani na velké prosby dostati uhlí. Dříve platívaly za vagon hnědého uhlí v dolech 15 až 18 zl., nyní musely platit 2krát až 3krát tolik.

Ceny uhlí ve velkém se utvářily za jeden vagon následovně:

kusové uhlí čís. I. a II. roku 1900

	počátkem ledna	koncem března
	84 korun	100 korun
ořechové uhlí č. I.	68 „	88 „
„ II.	53 „	68 „
„ III.	40 „	50 „

Tyto ceny platily pro velké odběratele, tedy továrny, plynárny, elektrárny a podobné podniky. Následkem zdražení uhlí musí továrna vydati do roka o mnoho tisíc zl. za uhlí více než jindy. Proto přesune vydání to na své konsumenty a zdraží své výrobky. Tak zdražily počátkem května 1900 všechny sklárny ceny skleněného zboží. Zdražení to provedeno také i v jiných oborech výroby.

Uvážíme-li všecky tyto případy, tážeme se zde veřejně, zda jednou bude učiněna náprava? Dnes není možno soukromě objednat si v některém dole uhlí. Pak chtěly některé konsumní spolky výrobců ve Vídni a u nás v Čechách — jako v Mnichově Hradišti — objednati si na zimu počátkem srpna 1900 více vagonů uhlí a rozdělit je pak členům. Ale kamkoliv psaly, všude dostaly odpověď, že objednávka se nepřijímá.

Návrh poslance Kaftana podaný na sněmu českém chce, aby prodej uhlí byl prohlášen za zemský monopol. Namítá se ze všech stran, že země by neměla kapitálu, aby mohla doly zkoupit. Proto chce Kaftanův návrh, aby alespoň vytěžené uhlí bylo vyrváno rukoum hladových společenských hyen, které beztrestně vydírají nejchudší lid o poslední groš. Prodej uhlí ve správě zemské by těmto šmejdům učinil konec.

Když 10. dubna 1900 jednáno bylo na sněmu českém o návrhu Kaftanově, namluveno bylo sice dost, ale ku prospěchu lidu neučiněno nic a židé kšeftují dále a smějí se všem parlamentárním bitvám, o kterých na vlas vědí, že jsou to pouhé komedie. Nápadno bylo, že z těchto řečí na sněmu českém pronesených pražský »Tagblatt« nepřinesl ani slůvko a druhý list »Právo Lidu« také ne.

Novinářský žid zarytě mlčí o činech svých souvěrců.

Ku konci této kapitoly dáme krátký přehled uhelné těžby a uvedeme příčiny, proč uhlí bude čím dále tím hledanější a následkem toho také dražší. Dnes již sami Angličané volají po zákonu, aby z Anglie nesmělo se žádné uhlí prodávati do ciziny a k tomu zákonu zde také jistě dojde. R. 1899 bylo na celém světě vytěženo 6630 milionů metráků uhlí. Tato těžba se za 30 let rozmnožila o 252 procent. (R. 1867 bylo totiž vytěženo na celém světě pouze 1880 milionů m. ct. uhlí.)

Největší nouze o uhlí byla v letech 1872—1875, kde rostly všude cukrovary, továrny a pivovary jako houby po dešti. Doly nestačily dodávat uhlí těmto nově vyrůstajícím závodům. Mimo to rozmnožily se v poslední době železárny. Tyto spotřebují do roka asi třetí díl všeho vytěženého uhlí. Na př. Kruppovy železárny v Essenách spotřebují ročně přes 20 milionů metr. uhlí a to je teprve jeden, ovšem největší závod železářský na světě. Nyní musíme přibrati dráhy, které se za posledních 30 let ohromně rozšířily. Světová síť drah má přes 465.000 anglických mil délky (1 angl. míle = 1850 metrů). Železárny, dráhy a parolodi spotřebují mnohem více než polovinu všeho vytěženého uhlí.

Konečně nesmíme zapomenouti, že obyvatelstva neustále přibývá a tím také potřeba topiva se zvyšuje.

Kdyby došlo jednou k tomu, že by jednotlivé státy daly zákaz vyvážeti uhlí, jistě bychom získali.

R. 1899 bylo proudění uhlí od nás a k nám následující: k nám bylo dovezeno 52,973.000 m. ct. uhlí kamenného za 34,632.252 zl.; 5,640.050 m. c. koksu za 6,663.342 zl. Od nás vyvezeno 86,626.577 m. ct. uhlí hnědého z Čech za 31,552.845 zl.; 8,794.565 m. ct. uhlí kamenného za 7,047.453 zl.; 2,529.409 m. ct. koksu za 3,621.034 zl.

Na první pohled se zdá, že nevyvážíme do Německa o mnoho více než ho odtamtud dovážíme. Avšak rozdíl je na naší straně větší; hlavně české hnědé uhlí jde všecko do Sas a v Čechách nemáme nic. Zákaz vývozu uhlí a dříví přijde, ale až bude pozdě.

XIII. Těžba železa.

Nejdůležitějším nerostem mimo uhlí jest železná ruda. Z ní se taví železo. Bez železa nebylo by možno rolníkovi vzdělávati pole, nebylo by ani orby, ani řemesla a průmyslu. Rostoucí průmyslovou výrobou, rozvojem drah a paroplavby se v poslední době spotřeba železa zmnohonásobila. Všimněme si jen drah, kolik spotřebují kolejnic! Nebo si prohlídněme námořního obra, co je v něm železa. V Anglii bylo roku 1898 vystavěno 560 velkých obchodních parníků. Na loděnicích v Německu bylo téhož roku vystavěno 528 parolodí. Co tu ocele a železa třeba, nahlédneme, když zvíme, že ku stavbě nejnovějšího obrovského rychloparníku »Deutschland«, který se stavěl ve Stětíně, bylo potřebí 80 tisíc metráků ocele. Železárny jsou obrovské podniky, které jsou většinou ve vlastnictví finančních baronů, kteří z těchto podniků berou ročně báječné platy a dividendy. Se železárnami úzce spojené strojírny a podobné podniky mají tu ohromnou výhodu pro sebe, že nemají konkurenta. Se železnými a ocelovými rytíři jako Rotšild, Krupp, Škoda, Carnegie nemůže se nikdo na světě měřiti.

Přední země, kde těžba železa jest soustředěna, jsou Anglie, Severní Amerika, Německo a Rusko. Suroviny železné bylo na celém světě vytěženo:

roku	1870	11,900.000 metráků
»	1880	17,950.000 »
»	1897	31,700.000 »

Číslice ty ukazují, že těžba surového železa za 30 let se ztrojnásobila.

Po dlouhá léta byla v železářství přední zemí Anglie. Nyní ustupuje Anglie v tomto průmyslu Německu a Severní Americe. Německo vytěžilo roku 1899 železné suroviny 80,293.050 metráků oproti 74,027.170 metráků r. 1898. Roku 1885 bylo v Německu železářských průmyslových závodů 112.793. Počet ten stoupl roku 1898 na 29.774. V průmyslu tom zaměstnáno bylo 851.000 dělníků, kteří do roka si vydělají přes 820 milionů marek. Králem železa v Evropě jest bez odporu Krupp v Essenách. Předčí ho pouze Američan Carnegie v Pittsburgu. Dle zprávy obchodní

komory v Essenách má Krupp ve svém závodě 42 tisíc dělníků a 3200 úředníků. Kruppovy závody jsou: železárna v Essenách, ocelárna v Annen ve Westfálsku, grusonka u Děvína, vysoké tavírny v Duisburgu, Naiwildu, Engrsu a Rheinhausenách, přes 500 dolů na těžení železné rudy, pak uhelné doly, mimo to jest podílníkem loděnice »Vulkanu« ve Stětíně. Krupp má v Neppinách střílnu pro děla délky 25 kilometrů. V železárně Kruppově bylo ulito přes 40 tisíc dělových rour. Nejtěžší kladivo v železárně essenské dopadá váhou 50 tisíc metráků.

Rusko vytěžilo roku 1897 200,430.000 metráků železné suróviny. Francie 120, Rakousko-Uhersko 12 milionů.

Severní Amerika vytěžila r. 1899 surového železa 136,207.003 metráků oproti 117,739.340 metráků r. 1898. Koncem r. 1899 bylo v Severní Americe v činnosti 289 vysokých železných tavíren oproti 200 r. 1898. Číslo to ukazuje, že v Sev. Americe železářský průmysl rychle vzrůstá — po americku. Železářský průmysl Anglie zračí se v následujících číslech: Anglie prodala do ciziny surového, tedy nezpracovaného železa:

roku	1896	1,060.165 tůn (= 10 *q*)
»	1897	1,201.104 »
»	1898	1,042.296 »

Roku 1898 prodalo se z Anglie 6,102.130 metráků kolejnic, 2,517.690 q bílého plechu, 13,430.900 q výrobků ocelových a železných. Mimo vlastní železnou rudu dovezeno do Anglie 54,683.950 metráků, a to ze Španělska 46,843.330 metráků železné rudy. Za vyvezené železo, ocel a zboží za rok 1898 stržila Anglie 2,264.092 liber šterlinků (asi 270 mil. zl.). Anglie prodala do ciziny r. 1898 parostrojů pro dráhy v ceně 1,482.759 liber šter., lokomobil pro zemědělství za 685.819, jiné zemědělské stroje 849.643, strojů do textilních továren za 6,601.876, celkem tedy za 18,380.076 liber šterlinků strojů (asi za 220 mil. zl.).

XIV. Hutnické společnosti.

Hutnické a zelezářské podniky u nás v Rakousku jsou ponejvíce ve vlastnictví finančních židovských baronů. Kdo porovná jména správních radů bankovních závodů, najde tatáž jména ve správních radách akciových hutnických společnosti.

Hladový kapitál se se zálibou vrhá na vytěžení přírodních pokladů.

Hutnicko-těžařské společnosti u nás jsou následující:

1. Rakouská alpínská montání společnost. Správní rada: hrabě Montecucoli, Schuchart, Dr. Luggin, baron Bourgoing, Max Burger, hrabě Dubsky, Endres, rytíř Hahn, hrabě Hardegg, Guido Hell, rytíř Kerpely (asi dříve Karpeles), Kupelwieser, Morawitz, Palmer, Rauscher, Moric Scheiner, hrabě Trautmannsdorf, Otto Wolfrum. Zvláštní to společnost. Stará historická šlechta a výkvět finančních baronů sedí tu pohromadě. Akciový kapitál jest 30 milionů zl., v akciích po 100 zl. nominální ceny. Dividendy od r. 1891 do 1898 byly tyto: 2, 0, 0, 0, 2, 3, 5, 8. R. 1887 mohla

se jedna alpínka na vídeňské burse koupiti za 9 zl. 75 kr. R. 1898 byl nejvyšší kurs alpínek 202 zl. 40 kr. za jeden kus. Dne 17. dubna 1900 platila jedna alpínka 558 korun. Zde vidíme, že akcie hutnických podniků značně stoupají. Alpínskou společnost založil r. 1881 francouzský odvážlivý špekulant Bontoux. Společnost ta zkoupila dnes veškeré drobné hamry po celém Štýrsku, ve kterých se dříve vyráběly světoznámé štýrské kosy a štýrská železná řemeslná náčiní Dnes drobné tyto dílny a hamry zmizely z povrchu země. Tot všude výsledek »blahodárné« činnosti hladového kapitálu. R. 1882 vytěžila 6,235.000 metráků uhlí, 5,845.000 *q* surového železa. R. 1899 měla čistého výtěžku 3,474.337 zl. Dividenda byla určena na 10 procent. Hrubý zisk hutí byl 7.193.220 zl.; koncem r. 1899 měla alpínská báňská společnost 11.678 hektarů pozemkového majetku. Toho roku bylo vytěženo 8,900.858 metráků uhlí a 10,112.800 rudy. Z toho vytěženo 3,028.107 *q* surového železa, 1,889.175 *q* ingotu, 681.015 *q* pudlového železa.

Polovýrobků ze železa molano 834.259 *q* a plechu 1,701.279 *q*. V železárnach a dolech společnosti bylo r. 1899 zaměstnáno 17170 dělníků.

2. Česká montání společnost. Správní rada: Isidor Weinberger, Vilém Kestranek, Max Feilchenfeld, Karel Kupelwieser, Benj. Popper, Dr. Schwarz, baron Seiller, Dr. Stradal, rytíř Wesely, Karel Wolfrum. Akciový kapitál jest 4,600.000 zl. v akciích po 200 zl. nominální ceny. Od r. 1881 do r. 1898 byly rozděleny divideny: 0, 0, 0, 2, $2^1/_2$, $2^3/_5$, $2^3/_5$, $2^3/_5$, 4, 5, 6, 7, 10, 18, 18, 18, 18, 18 procent. R. 1896 platila jedna akcie na vídeňské burse 607 zl., r. 1898 byl nejvyšší kurs 657 zl. Dne 15. dubna 1900 byla jedna akcie za 1668 korun! Toť opravdu divoký rej s akciemi montáních podniků. Za tři roky vzrostla cena jedné akcie české montání společnosti o 227 zl.!

R. 1888 vytěženo bylo v podnicích společnosti 2,888.550 metráků železné rudy, 1,119.790 *q* vápna, 2,529.000 *q* suché rudy, 1,267.000 *q* surového železa, $1^1/_2$ milionu *q* litiny, 2,219.300 *q* plechu a válcovin. Zisk byl 2,111.514 zl. R. 1899 vyzískáno 1,270.224 zl. Dividenda se vyplácela po 20 procentech.

3. Hutnická železářská společnost sv. Jiljí. Správní rada: Fr. Böhler, Eug. Friedländer, Karel Leobner, Gust. Figdur, Ed. Theimer, J. Juránek.

Akciový kapitál jest 2 miliony zl. v akciích po 100 zl. nominální ceny. Dne 15. dubna 1900 platila jedna akcie 196 korun.

4. Hutnický majetek dráhy Ferdinandovy. Majetek ten z uhelných dolů v Krušné ve výměře 1677 hektarů. Doly ty mají vlečných drah 14.374 kilometrů délky. Patří vídeňskému židu Rotšildovi. R. 1898 byl čistý výtěžek těchto dolů 1,293.000 zl.

5. Poldova huť. Správní rada: Max Feilchenfeld, Dr. Kupelwieser, Josef Chauer, Hoffmann, Lenk, Kestranek, Popper, Isidor Weinberger, rytíř Wesely, Wolfrum. Akciový kapitál 3 mil. zlatých, v akciích po 200 zl. nominální ceny. Od r. 1895 vyplácí se 13 procentová dividenda. V Poldově huti se vyrábí nejvíce puškové hlavně, které se odvádějí do továren na zbraně. Jedna akcie platila v polou dubnu 1900 na vídeňské burse 524 korun.

6. Pražská železářská společnost. Správní rada: Fr. Wanieck, Dr. Karel Kuppelwieser, rytíř Škoda, Max Feilchenfeld, Kestránek, Pavel Kuppelwieser, Lenk, Lieben, Löbbeke, Schneefuss, Isidor Weinberger, rytíř Wesely, Karel Wolfrum. Centrální ředitel je Vilém Kestránek, Akciový kapitál čítá 8,250.000 zl. v akciích po 200 zl. nominální ceny. Od r. 1887 do r. 1889 byly rozděleny v procentech následující dividendy: 5, $6^1/_2$, 10, 14, 14, 14, 14, 15, 16, 16, $17^1/_2$, 19, 30! Roku 1887 obdržel akcionář na jednu akcii dividendy 10 zl., r. 1899 pak 60 zl. Roku 1875 bylo možno na vídeňské burse koupiti jednu akcii za 51 zl., v polou dubna 1900 stála táž akcie 2328 korun!

Společnost má doly na železnou rudu v Nučicích délky 15 kilometrů. Doly uhelné jsou Mayraušachta a Maxovka na Kladensku. Na těchto dolech vyplácely se hornictvu nejbídnější mzdy. Zde také povstala stávka. Zde se také s hornictvem nejhůře nakládalo a v době stávky nejzpupněji jednalo či vůbec ani nejednalo. Ředitel dolů Scherks prodává uhlí výhradně jen pražským židům. Společnost má železárnu na Kladně, Heřmanovu huť u Plzně a válcovnu v Teplicích. Roku 1898 bylo vytěženo 7,656.220 metráků kamenného uhlí, 3,107.327 q rudy, 1,131.650 q surového železa, 1,393.776 q vápence. Hrubý zisk 4,949.621 zl. Čistý zisk 3,303.456 zl. Časem nahromadil se v pokladnách společnosti tak ohromný reservní fond, že by byla měla část státi se majetkem státu. Vtipný centrální ředitel Kestránek však navrhnul rozdávati zvláštní dividendy. O této společnosti sama velká židovka »Neue Fr. Presse« napsala, že se ve vlastním tuku dusí. A přece právě tato společnost nejbídněji s horníky nakládá.

Kdo si pročetl pozorně jména všech správních radů zde uvedených hutnických železářských společností, vidí, že tato větev výroby je v rukou několika málo nejvíce židovských finančních baronů. Máme ve skutečnosti soukromý železářský monopol.

XV. Ceny železa.

Poněvadž velkokapitalisté mají v rukou tavírny, železárny, doly na železnou rudu a nemají žádné konkurence, nemůže jim nikdo brániti, aby každé chvíle zvýšili ceny surového a polozpracovaného železa.

Ceny železa za 10 metráků utvářily se následovně:

	r. 1897	r. 1899
v Severní Americe:		
litina	12 dollarů	25 doll. 50 c.
kolejnice	18 »	35 »
v Anglii:		
litina	40 sch. 9 p.	63 sch. 2 p.
pruty	5 lib. 5 »	9 lib. 10 »
kolejnice	4 » 16 »	6 » 15 »
ve Francii:		
litina	160 franků	220 franků
traversy	170 »	280 »

	r. 1897	r. 1899
v Porýnsku:		
litina	66 marek	97 marek
pruty	132 »	190 »
kolejnice	116 »	145 »
v Rakousku:		
štýr. surové železo	45 zl.	47 zl.
pruty	112 »	120 »
traversy	111 »	111 »

V poslední době následkem povolení stavby válečných křižáků v Německu a rozmnožování válečného loďstva v Rusku, Francii a Anglii cena železa opět značně stoupla.

Následující suroviny na trhu v Londýně poskočily na ceně:

	železo	kolejnice	uhlí
počátkem r. 1898	2·6 l. st.	4·1 l. st.	14 sch.
» r. 1900	4·2 »	7·10 »	20 »

Během 3 posledních let cena jmenovaných surovin se skorem zdvojnásobila. Anglický válečný erár koupil začátkem měsíce srpna 1900 v Kardiffu pro válečné loďstvo uhlí a platil za 1 tunu 18 sch., cena to, kterou dosud nikdy anglický erár neplatil, z čehož povstala na anglickém uhelném trhu pravá revoluce.

Začátkem dubna zvýšily rakouské železárny tunu železných prutů na 117 zl., německé železárny na 215 marek. Tímto neustálým šroubováním cen surovin do výše jsou poškozeni v přední řadě řemeslníci, kteří suroviny ty sdělávají, a pak obecenstvo. Lidská společnost jest organismem a tlačí-li se někde na jeden úd, jde tento tlak znenáhla po celém společenském tělesu. Zdražování hromadných surovin jako je železo, je tam možné, kde je málo výrobců, těžařů, kteří se snadno smluví, utvoříce mezi sebou kartel. Skutečně máme kartel železářský pro celé Rakousko, jehož duší jest pověstný Kestránek. Železářští baroni by obecenstvo ještě více vydírali, kdyby jim nehrozila soutěž z Ameriky. Americké soutěže se v přední řadě bojí Anglie. V obou zemích bylo vytěženo železné suroviny:

	v Anglii	v Sev. Americe
r. 1884	78,117.270 q	40,978.690 q
r. 1898	86,097.190 q	117,739.340 q

Z toho vidno, že dnes Sev. Amerika jest předním výrobcem železné suroviny.

Závěr.

Mohli bychom ještě své pojednání doplniti o těžbě mědi a rtuti. Zvláště měď bude hledanou a velice drahou, poněvadž elektrotechnika se rozvíjí úžasnou měrou. Těžba mědi jest na ten čas po celém světě výhradným monopolem finanční dynastie Rotšildů. Hlavní doly na těžení mědi jsou v Mexiku. Tyto jsou majetkem Rotšildů.

Nejsilnějším v člověku jest snaha zachování sebe. Sahněme někomu na žaludek, ohrožujme někoho na jeho výživě a příjmech, učiníme si jej zuřivým nepřítelem. Proto lidé chválí, co jim prospívá a přináší zisk, kdyby to byla věc sebe špatnější a nemravnější. Touha po sebezachování jest úzce spojena se sobectvím. Sobec chce všecko pohltiti sám a jinému nechce dopřáti nic. Se sobectvím těsně souvisí požívavost. Sobec chce užívati často a mnoho. Jestli tyto tři vlastnosti bezuzdně v člověku vládnou, máme zde činiti s člověkem-bestií, dravcem. Člověk-bestie jest mnohem nebezpečnější než bestie zvířecí. O tom podávají nesčetné stránky krvavých dějin lidstva nepřehledné doklady. Vzpomeňme si na vyhubení rudého plemene v Americe, co tu spácháno do nebe volajících zločinů. Jděme dnes do Indie, kde zuří po 2 roky děsný hladomor, kterému na miliony lidí padlo již za oběť. Z této nebohé země odnesli Angličané vybíráním daně pozemkové za posledních 30 let přes 400 milionů rupií!

Tak se obohacují angličtí lordové z indického národa

Jděme do jižní Afriky, kde pro zlatý mamon vyhuben národ boerský násilím přímo zvířeckým. Všude, kamkoliv se za našich dnů ohlédneme, vidíme, že lidské pokolení drze šlape po zákonu Božím. A pak se křesťanská Evropa diví, když »žluté plemeno« se brání a sahá k jednoduchému prostředku k vraždění. Dokud lidstvo neobrátí se opět ke Kristu, dokud ti velcí nebudou dbáti zákona Božího, pak se nikdy nedočkají, že i ti malí dbáti budou 10 Božích přikázání. Ať si mluví a píší finanční ministři a universitní profesoři sebe učenější národohospodářská díla, společnost lidskou nikdy nepolepší, socialní otázku nikdy neurovnají, dokud budou zahazovati do bláta malou knížku »katolický katechism« Socialní otázka jest v jádru svém otázkou náboženskou, jejíž hlavní cíl jest: zničte v člověku sobectví, zničte v něm bestii.

Co hatí Slováky?

Malá, úhledná, červená knížečka pod tímto titulem vyšla tiskem Chrastinovým v Hodoníně. Spisovatel není udán, skrylť se za pseudonymem »Meakulpínský«. Za spisovatele pokládá se Kálal nebo Salva. Kalál ji měl jistě v rukou, neboť sám ve »Slovanském přehledě« doznal, že rukopis opravoval. Kalál tvrdí, že knížečka psána jest na Slovensku, »Národnie Noviny« však tvrdí, že brožurka jest pokračováním palič-ských článků v lonské »Naší době«, že byla pracována v duševní dílně Kalál-Salvově. Nasvědčuje tomu také okolnost, že knihkupectví Salvovo v Růžomberku vzalo brožurku do komise. V Čechách vědělo se o knížečce dávno před vydáním. Se svého stanoviska bych tvrdil, že Kálal měl na ní větší účastenství než pouhou korrekturu, velmi však bych pochyboval, že celá knížečka pošla z jeho péra.

Důvody pro i proti vyslovím jindy, až místněji budu se zabývati ve »Vlasti« brožurkou »Co hatí Slováky?« Dnes bez zřetele na tu brožurku chci sám dle vlastního poznání a vlastního úsudku ukázati,

co Slováky hatí. Název tohoto odstavce vzal jsem pouze z brožurky zmíněné, více nic.

Co hatí Slováky? Předně *vláda*. Jest sice v Uhrách zákon, že všecky uherské národnosti jsou si před právem rovnocenny a rovny, ale zákon ten je pravým paskvilem uherské spravedlnosti, protože ani vláda, ani žádný uherský politik zákona tohoto nezachovává. »Tót nem ember« čili »Slovák není člověk« platí za pravidlo pešťanským státníkům a pešťanské ven a ven maďarské, zbankrotělé vládě. — Každoroční srpnové národní slavnosti svatomartinské zakázala vláda r. 1893, protože vlastenci z Martina chtěli s nimi spojiti jubileum narozenin Kollárových, který byl v očích maďaronských šovénů *panslávem*. Kollár byl panslávem a proto by slavnost stých narozenin jeho v Martině byla neodpustitelnou vlastizrádou.

Slovenští vlastenci uvítali z vězení vracejícího se redaktora Ambrože Pietora — a byl to skutek vlastizrádný! Našel se paragraf a trest na schvalování zločinů, a Martinští vlastenci bolestně odpykali uvítání peněžitými pokutami i dlouhým vězením! Slováci na vlastní groš zřídili si střední školy, na nichž rodným, mateřským jazykem se vzdělávala mládež — a vláda po roce 1875 nejen že zrušila školy, nýbrž zabrala také školní reality i mobilie! Slováci s nemalým nákladem a nemalou pílí zbudovali si »Slovenskou Matici«, ústav podobný naší »České Matici«, tedy ústav kulturní, vzdělávací, humanitní — ale maďarská vláda uznala, že by humanitas lidu slovenského, vzdělání jeho, vyspělá kultura, jeho literatura a jeho umění mohlo býti na škodu a újmu říši, že by to vedlo ke skutkům vlastizrádným a proto zrušila Matici, skonfiskovala její dům, sebrala její sbírky, ukradla zločinnou rukou 95.000 zl hotových peněz. Maďarská vláda nechce míti vzdělaných poddaných. Maďarská vláda chce míti maďaronské a maďarisované analfabety. — Slováci mají dnes jedinou útěchu, že na bývalý matiční dům po opravě r. 1900 dán byl latinský nápis: »Renovatum anno MDCCCC«, ač mohl dán býti také nápis maďarský. Z peněz Matice vydává nyní vláda slovenské časopisy pro lid, kterými mají býti Slováci nakloněni alespoň k maďarisování svých jmen.

«Živěna«, spolek slovenských žen, usilovala zříditi slovenské odborné školy — ale Pešť hrozí se i jen myšlénky o slovenském školství! — Maďarčině musí se vyučovat na všech obecných školách v Uhrách i na konfesijních, které jsou obyčejně národnostní. Školy měšťanské, »polgárky« kazí mládež. Nevzdělávají, ale zabíjejí ducha, a protože nikde není možno zdravé tělo bez zdravého ducha — zabíjejí také tělo. »Mens sana in corpore sano« dá se také obrátiti »Sine mente sana non corpus sanum«. Myslíte snad, že konfesijní školy prospívají? Také nemnoho; obce jsou povinny samy si vydržovati své školy náboženské — ale chudé obce, které nemají dostatečně prostředků, aby učitelům poskytly náležitého a zaslouženého důchodu, mají obyčejně školy mizerné. — Učitelé jsou bez jakékoliv kvalifikace. V zimě vyučují, ale od března do října mívají prázdniny a obdělávají svá pole, sázejí brambory, chodí do lesa na dříví, pasou dobytek. Vina toho spadá na vládu. Jednání takové jest nemravné — ale pro Bůh, co mravného chcete od té vlády, která zrušila církevní sňatek a zavedla civilní?

Slováci usilují o to, aby jim dovoleno bylo za vlastní groš zříditi si samostatné slovenské gymnasium v Horních Uhrách — ale vláda za

nic na světě nedá k tomu svého placetum! Slováci, když už nemohou domoci se gymnasia, nasazují všecky páky, aby aspoň slovenčině bylo vyučováno na hornouherských gymnasiích, ba spokojili by se — slovenská povaha je vůbec náramně skromná — kdyby aspoň byla slovenčina na oněch školách nepovinným předmětem. Leč vláda by povolením něčeho podobného sebe sama podkopala — a to přece nejde.

Vláda pronásleduje a přísně trestá ony slovenské studenty, kteří v ústraní, aby o nich nikdo nevěděl, ex privata diligentia učí se slovensky číst a psát, dohánějíce tak, co na nich škola zanedbala. Jest svrchovanou povinností vlády, aby studium ono nejen podporovala, nýbrž exemplárně odměňovala, toho si však naprosto není vědoma.

Nepřátelský nátlak vlády nejlépe jeví se každého roku o srpnových slavnostech. Po oba dny, kdy slavnosti se konají, obcházejí »dom« tři četníci s nasazenými bodáky, jako by do »domu« byli se sešli největší taškáři, zloději a gauneři z Peště a z Vídně. Každý příchozí, jenž není uherským státním občanem, musí býti ohlášen ve stoličním domě nejdéle do dvou hodin od té minuty, kdy se ubytoval, jinak pokutuje se hostitel 50 K a host 25 K. Bylo v minulých letech dokonce nařízeno, aby i uherští mimomartinští příchozí se ohlašovali v určené lhůtě pod určenými vysokými pokutami.

Také „Museálná slovenská společnost" trpí mnoho příkoří. Každou chvíli dostane nový ferman, kterým se jí ukládají buď různé těžké povinnosti a závazky, nebo kterými se chikanuje. Nejnovější téměř směšný výnos zní, že všecky museální sbírky musí býti opatřeny také maďarskými nápisy. Bylo by to k smíchu, kdyby to nebylo k pláči.

Podobně nejedná se svými poddanými a poplatníky ani jeden kulturní stát, vyjímaje jedinou říši bázně Boží a dobrých mravů, která tlačí ke zdi poznaňské Poláky.

Co hatí Slováky? Za druhé *církev*, a to bez rozdílu, jak katolická, tak evangelická. Církev katolická jest naprosto maďarisovaná. Kdyby uherští biskupové nebyli maďarisovaní, kdyby nebyli šovény, byl by ani za zlaté doby australské neprošel v uherské sněmovně návrh zákona o civilních sňatcích. V celých horních Uhrách není jednoho biskupa, který by si byl vědom, jaké účty bude skládat ze svého vysokého úřadu před soudnou stolicí Boží. Ani pro jednoho z oněch biskupů neplatí slova Kristova: „učte *všecky* národy". Biskupové oni nejsou apoštoly slova Kristova, nýbrž apoštoly maďarisace. Citovaná slova Písma zní pro ně takto: „Jdouce do celého světa, maďarisujte všecky národy!" Eljen!!

Slovenští mladíci nesmějí se vzdělávati ve slovenčině ani tehdy, když vstoupili do kněžských semenišť, ve kterých připraviti se mají za dobré pastýře svého lidu. Mnozí mladíci, kteří z maďarských gymnasií vstupují do seminářů, jsou již tak maďarisováni, že považují za hřích učiti se slovensky, že jsou dokonce schopni denuncovati své lepší soudruhy u představených z toho, že se učí slovensky čísti a psáti.

Slovenský kněz, jenž vyjde z hornouherského semináře, nemá-liž uměti dobře slovensky? Zajisté, že ano. A to ne snad proto, aby učil milovati lid, pozemskou vlast a mateřský jazyk, nýbrž aby byl schopen vštípiti lidu lásku k nebeské vlasti, k mravnosti, dobru, živé víře a lásce Boží. To požadují od kněze kanony — a z toho také sama sebou vyplývá láska k pozemské vlasti a k rodné mluvě. — Zákazů biskupů se hrubě nedbá. — Dověděli jsme se o loňském sjezdě na Velehradě,

že v Ostřehomě je 24 bohoslovců, kteří jsou vřelými Slováky a kteří dobře pochopili své poslání. Ale arcibiskup ostřehomský o tom věděti nesmí — sice by byli na hodinu všickni propuštěni, vyhnáni, byť měli v náboženských naukách i mravech samé *eminenter*, nebo samé *Primae classes* s velkým *P.* — Takových však je málo. Bohoslovci obyčejní — i když si do semináře přinesli trochu národního vědomí — poddávají se nátlaku a maďarisují se, neboť vždy a bove majore discit arare minor.

Neomysté vycházejí ze seminarií buďto uvědomělí neb maďarisovaní, buď dobrých srdcí a dobré vůle nebo embéři. Lidé dobré vůle, chápající své poslání, byť i neuměli slovensky, učí se ve svých kaplankách, aby dohonili, co na nich zvrácená výchova zanedbala. Kaplani, kteří vyšli uvědomělí z bohosloví, jakož i oni, kteří se teprve uvědomili a na vlastní nohy postavili, nesmějí veřejně říci: „Vari, Maďar, já jsem Slovák!“ — Ani do nejdelší smrti nestal by se farářem, neustále by byl chikanován farářem, děkanem, biskupem. Stařičký F. V. Sasinek byl v Marie Celli zpovědníkem jenom proto, že by byl doma nedostal fary z trestu za své vlastenecké působení. Poměrně mladý Andrej Hlinka stal se farářem, že patronát tří obcí Sliačí patří obci Sliači a nikoliv biskupovi, že biskup tedy faráře nejmenuje, než obcí zvoleného pouze potvrzuje. A obce tři Sliače mermo chtěly míti farářem Hlinku. Štěpán Mišík sedí na čtyřstovkové faře ve Spiši již 27 let jako administrator jen proto, že horlí pro věc národní, slovenskou. Faráři Osvaldovi se na jeho nepatrné farce v Teplé v Hontě také hrubě nedaří a je tu již 21 rok administrátorem, marně čekaje potvrzení jako farář. — Horlivý kaplan Medvedský, upřímný Slovák, jest přesazován jako kaplan z fary na faru, sotva že se kde ohřál.

Bývalo zvykem, že při biskupských visitacích býval biskup při svém vjezdu do farní obce vítán farářem v řeči lidu. Najednou však vydali biskupové uherští rozkaz, že biskup smí býti vítán jen buď v řeči státu, t. j. maďarsky, neb v řeči církve, t. j. latinsky. — Faráři však na konferencích se usnesli, že nebudou biskupů vůbec vítati, není-li jim dovoleno vítati je v řeči farníkův.

Mezi slovenským kněžstvem jest slyšeti mnoho stížnosti do biskupů. Věrní kněží obávají se, že slovenský lid bude dnes neb zítra houfně přestupovati k pravosla\v{}í a volají k Bohu „vysvoboď nás, Pane!“ „ab omni malo libera nos, Domine!“ Lid nemá zajisté v maďarských a maďarisovaných kněžích pastýřů svých duší, nýbrž nejen vrahy svého jazyka, ale také vrahy svého svědomí, své mravnosti, své víry! Co by vzdělaný slovenský kněz mohl vykonati pro blaho svých svěřených! Ale také pro tělesné a hmotné blaho.

Uvažme jen, že v mnohých slovenských stolicích rozšířeno jest záhubné korhelství (pijanství lihovin). Jaké jest tu obšírné pole blahodárné činnosti pro kněze. A slovenský lid je dobrý, dal by si říci, dal by se napraviti, práce nápravná nebyla by slovenskému knězi nesnadnou — ale není dělníků — a proto vinice leží ladem. A co jsou dělníci, těm lid nerozumí, těch lid nechápe, od těch se odvrací — a proto vinice zarůsta pýrem a plevelem. Anebo neustále se volá na Slovensku po knize, po dobré knize! Jaký by tu mohl slovenský kněz vykonati obrovský kus mravní a duchovní práce, kdyby jen směl, kdyby se nebál! Ale kdo pracuje? Nepatrná hrstka!

Církev vždy podporovala národnostní snahy, právě tak jako stát obyčejně potíral snahy všech poddaných, nevládnoucích národností. Ale v Uhrách je tomu právě naopak. A těch kněží, kteří by si šli stěžovat k vyšším církevním úřadům, na př. do Říma, jest jen hrstka a té hrstce by se snad ještě řeklo, že jest rebelantská, neboť stížnosti docházejí sluchu jenom tehdy, když vycházejí ze rtů davů. Stížnosti u nuncia ve Vídni nepomohou, neboť nunciem bývá ustanoven muž, který je po chuti vládě. — A proto, slovenský kněže, trp a služ dále Bohu, církvi a vlasti. (DOKONČENÍ.)

Z domácího světa hudebního.

Pro rozvoj umění hudebního byl uplynulý rok velice úrodný. Po několika letech suchých nadešel opět rok bohaté žně, hlavně co se jakosti prací týče. Dal nám *Dvořákovu* operu *Rusálku, Kovařovicovu Na starém bělidle* a *Weisovu* operu *Polský žid*. I tuto operu, byť do té chvíle byla hrána jen na jevištích německých, ba i na text německý byla komponována, čítám přec mezi naše práce domácí. Vždyť nejen autor její jest rozhodný, uvědomělý Čech, rodilý Pražan, ale i v práci jeho český ton silně hlásí se o slovo.

V umění reproduktivním pak vynořila se v popředí našich hudebních těles, chápajíc se směle a rychle prvenství, *Česká Filharmonie*. A do světa rozjela se hned celá čtveřice mladých umělců: *Jan Kubelík, Friml, Karel Ondříček* a *Kocián*. A připojíme-li ještě k tomu *České pěvecké kvarteto*, jež hodlá nyní o palmu salonního zpěvu sborového děliti se s *Kytarou*, myslím, že můžeme s radostí pohlížeti na hudební kampaň uplynulého roku.

O Dvořákově opeře *Rusálce*, jeho nejlepším, protože nejvlastnějším díle na poli hudby operní, nechci šíře uvažovati. V článku o mistru Dvořákovi a jeho významu pro českou hudbu stala se o ní zmínka. A přednosti její listy denní i odborné tak všestranně osvětlily, že bychom byli snad podobni těm, kteří sovy do Athén nosí, kdybychom podrobněji o ní se ještě nyní rozepisovali.

Proto přejdeme hned k nové opeře *Kovařovicově* »*Na starém bělidle*«. — Když po velikém úspěchu »*Psohlavců*« Kovařovic novou správou byl povolán za chefa opery Národního divadla, měli jsme to za povážlivou ztrátu pro naši původní operní práci. V Psohlavcích totiž talent tvůrčí Kovařovicův tak důrazně se uplatnil, že všichni znalci a svědkové našeho hudebního vývoje spatřovali v něm Smetanova a Dvořákova dědice v operní tvorbě domácí. A *Kovařovic-kapelník* — pro který úřad se svým výstavním orchestrem blahé paměti výborně kvalifikoval — přece pro nás platí méně než *Kovařovic-skladatel*. K tomu sluší též míti na paměti, že kapelnický pult pro skladatele méně silné tvůrčí individuality a silně apercepčního ducha skrývá v sobě též mnohé nebezpečí. Zvuky cizích skladeb, jich motivy a ráz jsou jako vlny, jež z křehčí skály vlastní individuality pomalu, ale bezpečně vše to specificky vlastní a charakteristické omývají. Skladatel studiem věcí cizích přichází mnohdy o svůj vlastní fond. A jen rázovití geniové, jakým byl na př. mistr Smetana, dovedou cele odolati cizímu ovzduší a uchovají špýchary duše své plny vlastních plodů, bez příměsu cizího zrna.

Kovařovic, byť novým svým povoláním v hudební produkci své byl zdržen, nebyl přec jím udolán ani zbaven vlastního rázu. Měkký ton české lyriky, k němuž se již v »Psohlavcích« dopracoval, ozývá se již v novém jeho díle tím důrazněji. Pokud výrazu jejího se týče, v jemnosti a pestrém předivu orchestrálním, kritikové rádi ukazují na Kovařovice jako na odchovance francouzské školy hudební. Myslím však, že se tu přehání na úkor svéráznosti a vlastního hudebního fondu skladatelova. Je tu jen zevnější forma, oblíbený, lahodný kroj, jejž si více méně všichni mužové své doby osvojují, pod nímž však vlastní duch může zcela neporušený býti zachován. Vždyť Čech ve fraku a cilindru zůstane přec Čechem, byť ho nebylo na zevnějšek od Francouze rozeznati.

K pronikajícímu českému rázu opery »*Na starém bělidle*« ovšem bylo též žulovým základem výborné libretto *Karla Šipka*. Šípek (vlastním jménem Josef Peška,

učitel škol pražských) již v Psohlavcích výborně zachytil pravý, lidový český ton. Ve »Starém bělidle«, jež sděláno jest na překrásném, rázovitém, idyllickém obraze Boženy Němcové »*Babička*«, zcela přirozeně byl ještě více tento český charakter akcentován. Svědčí to zajisté o důkladném p. Peškově studiu české národní písně jak po stránce slovesné, tak po stránce rythmické. A což podivuhodno jest, pan Peška není básník ex professo. Drobné jeho humoristické črty v prose v »Švandu Dudákovi« jsou sice pěknými ukázkami jeho pozorovacího talentu a samorostlého vtipu, ale od nich k básníku je celkem ještě dosti daleko. Proto tím pozoruhodnější jest librettistická činnost p. Peškova, jež svědčí jak o bystrém oku, jež výborně rozpozná, co jest divadelně vhodné a vděčné, tak o básnickém jeho důvtipu, jenž jako by byl odchováván na samých pramenech lidové písně a zvyků českých, jak nám je hlavně Erben, Bartoš a j. ve svých dílech zachovali.

Šípek z pestrého obsahu »Babičky« vybral celkem čtyři obrazy, jemnou lyrikou, veselého i chmurného rázu, vroucně a samorostle česky dýšící. Prvý obraz líčí *svátek Prošků v rodině*, v den sv. Jana Křtitele. Děti jeho, roztomilá vnoučátka Babičky, přejí otci k svátku; přichází i Kristla se svým milencem Mílou, mlynář, vlastně »pan otec ze mlýna« s panímámou; vyznamenává svojí návštěvou hodovníky i paní kněžna s komtessou Hortensií. Vše dýše sváteční náladou venkova v slově i tonech. Roztomilým trojzpěvem dětí za scénou obraz počíná. Autor-librettista tu opět rázem uvádí posluchače v náladu děje, jak s prospěchem již učinil i v Psohlavcích, kde Hanči, žena Kozinova, ve statku pěje ponurou, zádumčivostí prosycenou píseň šumavského lidu. A po výborných scénách milostné Kristly a Míly, po hodokvasu venkovanů, rozmluvě knížecích hostí nálada pomalu utuchá. Slunce kloní se k západu. Nadchází soumrak. Babička v rozmluvě s Kristlou vzpomínají tajemné včerejší noci. Kouzla noci svatojánské, tajemné plody lidové fantasie, slavila svou moc. Sladké city dívčí lásky Kristly hledaly vypátrati budoucnost. Babička, pozorujíc to hárání mladých srdcí, vzpomíná též svého mládí. Postava nebožtíka muže vynořuje se v její vzpomínkách a upírajíc zrak k nebesům, s rukama sepjatýma, v roztoužení se ptá: »Jiříku můj, kdy sejdeme se my?«

Druhý obraz: »*Hoši jdou na vojnu*« výborně kontrastuje od idyllického obrazu prvního svým bujným, byť jen vynuceným veselím loučících se rekrutů. Jak tu opět dovede libretista vážit ze studní poesie lidové, stůjž zde aspoň malá ukázka.

Mezi jiným si hoši popěvují takto:

»Už mi koně sedlají,
vesele si řehce,
bude plakat, naříkat,
ve dne v noci vzpomínat
černooké děvče.

Však ty slzy usuší
do roka a do dne,
jen ty oči matčiny
do poslední hodiny
plakat budou pro mne.«

I pro Kristlu a Mílu nadešlo loučení. Mílovi chystán též vojenský kabát. Ale »hořký rozchod — sladké shledání«, těší Míla plačící dívku. Babička jménem matky osiřelého Míly poznamenává jej trojím křížem a pak — hajdy za ostatními na vojnu — do Hradce.

Třetí obraz je nadepsán: »*U babičky v zimě*«. Jsou přástky. Děvčata ze vsi dopřádají. Balladistické ovzduší sneslo se v světničku, dračkami osvětlenou. Proroctví Sibylly o smutném konci země české s vlasteneckou pointou, jež září z naučení Babiččina vnoučátkům, aby se jednou příčiňovala, by smutná slova tajemné prorokyně se nevyplnila, jest tu velice účinně vloženo. V příšeří domácí přinese jasný paprsek světla pan otec ze mlýna. Nese psaní z města. Jedno od Prokše, který s panstvem odejel do Italie. Sděluje, že komtessa Hortensie se těžce roznemohla. Druhé — z Hradce. »Na bubnu v kasárnách psáno — hubičkami posypáno.« Přástevnice na konec předení si zatančí a pak vracejí se každá domů. Babička posílá vnoučátka spat. A pak, když se sama přichystala na lůžku, kleká k modlitbě a upozorňuje Barunku, že ještě přidají »otčenášek za nemocnou komtessu«. Náladový závěr, plný vroucí zbožnosti starosvětské, poctivé duše české je tu zase — jako v prvém obraze — harmonicky a účinně sdělán.

Poslední obraz proměnou je jaksi ve dví rozdělen. Nejprv scéna: »*U paní kněžny*«. Pozdravivší se komtessa Hortensie maluje babičku v její svatebním šatě. Prošek zvěstuje, že na přímluvu paní kněžny jest Míla z vojny propuštěn. Hortensie přiznává se babičce ku své tajné lásce k vlašskému malíři. A babička — jako samorostlý diplomat, či lépe snad anděl strážný milujících — jako podnět dala k propuštění Mílovu na přímluvu paní kněžny, tak nyní i vtipným obratem ukáže paní kněžně, kde nemoc komtessy Hortensie má své kořínky. Kněžna i tu

slibuje pomoci. Druhý *výjev obžínkový*, v němž paní kněžna odměňuje Kristlu, nic dosud netušící, za blahopřání vrácením Míly, ukončuje ladný, poetický obrázek.

Ještě několik slov o hudbě Kovařovicově. Pro lidový ráz libretta nalezl skladatel opět onen vlastní ton písně národní, jaký již v Psohlavcích, hlavně v národním tanci »Voračkách« tak pronikavě rozehřával posluchače. České slovo všude tam, kde v librettu důrazně se jeví, je též připoutáno k českému zpěvu. Vzpomínám jen milostného duettina Kristly a Míly v prvém jednání; pak znamenité písně mlynářovy: »Kvetou u potoka kvítka spanilá«. Píseň tato, se svým humoristickým, nevinným hrotem na konci, jest věru tak krásné číslo opery, jako známá, ovšem na vyšším konthurnu stylovém založená píseň Rusálky: »Měsíčku na nebi hlubokém« v stejnojmenné opeře Dvořákově, Rusalka. Též živý výjev loučících se rekrutů jest prosycen vší rázovitostí této scény na vsi. A lidové scény v obrazu třetím a čtvrtém jsou rovněž napsány perem, jež dovedlo se pohroužiti v tekoucí melodie českého venkova.

Kde však vystupuje druhý svět, šlechta: paní kněžna s komtessou, tu ovšem české slovo zpěvné ustupuje mezinárodní hudební konversaci, jemnému tonu francouzského salonu. A jako tyto dva světy společenské se tu stýkají, nikterak se však neprostupujíce, k sobě se neassimilující, tak i hudba Kovařovicova, řekl bych skoro dvojího slohu, dle proměny scény a jednajících osob, se tu uplatňuje a střídá. Plyne tak přirozeně z různého rázu duševních obzorů jednajících.

V operách Smetanových a Dvořákových není tomu tak. Tam i Braniboři, kníže cizozemské, princ z pohádky zpívají českou notou. Jednotnost stylu je tu důsledně provedena. U Kovařovice jinak pěje lid, jinak panstvo ze zámku. Čemu dáti přednost? Máte-li na zřeteli celou operu, jako jediné a jednolité dílo, pak ovšem dáte přednost jednotě slohové i v hudbě. Po stránce psychologické duše panstva a duše lidu ovšem různí se celým životem a nazíráním. Proto ve smyslu hudebního verismu i tento dvojí element hudební v opeře je oprávněn a zdůvodněn.

Pokud o zevnějším effektu opery Kovařovicovy sluší se zmínit, potřebí upozorniti na jeden závažný moment. Před operou Kovařovicovou napsal mladistvý *J. Horák* zpěvohru »*Babičku*«. Libretto pracoval mu nyní již v zapomenutí své rychlé práce zapadlý librettista Wenig. Hleděl-li tento k dramatu se klonící momenty díla Němcové uplatniti (na př. bláznivou Viktorku) a v ostřejší světlo postaviti, p. Šípek proti tomu snažil se zachovati ráz venkovské idylly. Proto ze slunného obrázku venkovského života nic tu rušivě nevyniká, žádná disharmonie do tichých krbů a niv vesských se neozývá. Ovšem po měřítku uměleckém nesnese též Wenigovo libretto s poetickou prací Šípkovou žádného srovnání. Ale pro široké obecenstvo byla Kovařovicova práce proti Horákově opeře přec jen ve značné *nevýhodě*. Ovzduší této idylly s typickou babičkou, mlynářem, dvojicí venkovských i panských milovníků, paní kněžnou s komonstvem, *již zde jednou bylo*. Proto zájem novoty po stránce obsahové při opeře Kovařovicově již scházel. Hudebně ovšem i Kovařovicova práce jest hodně vysoko nad prací začátečníka p. Horáka; ale v nové opeře již novostí chtivý dav bezděky vždy též bude volati po nějakém novém, aneb aspoň jiném obsahu. My jen bychom si přáli, aby Kovařovicova opera byla často opakována. Je v ní plno krásných čísel, vzácných českých granátů, jichž půvab teprve častějším naslouchánim jak náleží lze oceniti.

Že v době silných otřesů nervových, jichž mnozí v divadle hledají, leckde slyšíte nářek na nedostatek dramatičnosti v opeře Kovařovicově, nic nás nezmate. V čem vidí oni nedostatek, v tom spatřujeme my zásluhu a přednost. Hudba sama vyvřela z tichých, nerozbouřených nálad duše a v nich bude vždy její nejvlastnější půda. Kéž jí jen vždy zůstane věrna!

A tak se stává i lékem rozvířených citů. Po takové opeře vracíte se osvěženi, spokojeni domů. Nesete si v duši kus míru a uspokojení aspoň na chvíli, než zas ten boj a vřavy všedního života hladinu duše vaší znovu rozvíří.

Zmínili jsme se o *Weisově* opeře »*Polský žid*«. Chceme o ní zde jen stručně něco připojiti. Je sdělána dle německé povídky Eckmann-Chatriana z kraje švábského. Zbohatlý starosta a hostinský Matys chystá své dceři svatbu. V tom vejde obchodující polský žid a prosí za nocleh. Jeho příchodem starosta se poleká. Svědomí se v něm probudilo — hrůzou podlehl záchvatu mdloby. I odnesou ho na lože. Ve snu vidí se státi před porotou. Jeť souzen, že před dvaceti lety polského žida, který u něho noclehu hledal, oloupil, zabil a ve vápenné peci, aby všechnu stopu svého zločinu vyhladil, spálil. Vlastní jeho zeť stal se jeho žalobcem. — Když ráno domácí chtějí zbuditi Matyse, naleznou jej — mrtvého. Polský žid, který svým zjevem zavražděného vinníku tak silně připomněl, jde kol lože, na němž odpočívá mrtvý Matys, jenž odsoudil tak sebe samého.

Dramatický děj, pěknou hudbou Weissovou provázený, má v nynějším hnutí antisemitském pro všechny filosemity ovšem mnoho přitažlivosti. Nevraždí prý jen žid křesťana, někdy se to může státi — jak opera ukazuje — také naopak. Zajisté že ano. Skladatel na tento socialní, třídní motiv, jak bezpečně víme, ani z daleka nepomyslil. Ale právě tak bezpečně jsme o tom přesvědčeni, že kdyby byl operu obsahem obrátil a polský žid byl krčmářem a vrahem křesťana Matyse, všechna žurnalistika rukou semitskou ovládaná by se co nejhorlivěji o to postarala, aby opera Weissova tak vítězně — jako se nyní děje — nešla s jednoho jeviště na druhé.

»Polský žid« byl poprvé dáván loni v měsíci lednu v pražském divadle — *německém*. Reknete snad v prvém návalu vlasteneckých citů: »Proboůh, jak je to možno, že dílo skladatele — Čecha ocitlo se jako německá opera na německém jevišti?« Vysvětlíme fakt bez poznámek. Weiss nabídl svoji operu dosud nehotovou našemu Národnímu divadlu. Hledal tam zálohy finanční. Patřiť do onoho velkého kruhu našich komponistů, kteří se prací ducha svého těžko, velmi těžko životem probíjí. Dostalo se mu odpovědi: Až práce bude skončena, přineste ji. Pak budeme s vámi mluviti. Weissovi se nevyšlo vstříc. I dokončil práci a zadal ji divadlu — německému. Velká firma nakladatelská z Lipska zakoupila hned po premiéře as za 9.000 marek klavírní výtah opery a nakladatelské právo a nyní z německého pražského jeviště rozletla se opera as po 80 divadlech německých. Weiss, dosud bez stálých existenčních prostředků žijící, zabezpečil si pevný finanční podklad, na jaký sotva as — jak všechny příklady ostatních našich skladatelů operních svědčí — mohl počítati, kdyby byl dal operu provozovati nejprve na jevišti našeho Národního divadla. Šel — jako dělává — svou cestou, zvláštní, ojedinělou, neslýchanou. Ale snad zapřel svůj původ, zradil vlasť jako Radames v Aidě? I toto. Všecek hudební svět německý ví, že je to opera českého skladatele. Ba když Weiss ve své horkokrevnosti — nechápaje smyslu kritiky se omlouval — že je za svůj čin bit od Čechů i Němců, bylo mu odpověděno, že původ jeho český je mu v cizině za dob, kdy česká hudba je na vrcholu obliby, jen ku cti a chvále. Faktum však mluví: Weiss německými penězi si bezpečně založil svoji existenci a svůj útulný český krb rodinný. Kdo z rozumných si dovolí proto hoditi po něm kamenem?*)

Tolik zatím o operních našich pracích z poslední doby. O jiných zjevech z našeho světa hudebního, o nichž na počátku tohoto článku jsme se zmínili, promluvíme příště. *Em. Žák.*

Hlídka národohospodářská.

(Dokončení.)

Nejprve je tu Rusko. Obrovská tato říše má pod pluhem, připočítá-li se k tomu Kavkaz a Sibiř, nyní jistě přes 150 milionů katastrálních jiter polností osetých obilím. Počátkem r. 1901 bylo v celém Rusku obděláno 19·6 milionů desjatin pšenicí, 27.65 žitem, 7·7 ječmenem, $16^1/_2$ ovsem a 1·3 milionů kukuřicí. (1 desjatina = 1·09 hektaru, neúplné 2 katastrální jitra). Celkem bylo v evropském Rusku obilím zaseto 72,750.000 desjatin půdy. Ale výsledek sklizně byl loni přímo žalostný. Celé gubernie trpí hladomorem, který z Ruska nikdy ani nezmizí. Pak vydala loňská sklizeň v Rusku na jedné desjatině jen $7^1/_2$ hl. pšenice, 9·2 hl. žita, 8·8 hl. ječmene, 14 hl. ovsa a 11 hl. kukuřice.

Rolníci v Belgii na příklad sklidí na jednom hektaru 5krát tolik obilí, jako ruský mužík na téže rozloze. Roku 1901 lze na Rusku odhadnouti veškeru sklizeň sotva na 147 milionů hl. pšenice, 255 mil. hl. žita, 68 ječmene, 223 ovsa a 14 mil. hl. kukuřice. Tato sklizeň nikterak nestačí na výživu ohromného ruského národa, čítajícího nyní 130 milionů hlav. Rusko má od roku 1896 skorem každého roku neúrodu. Tak bylo sklizeno všeho obilí v Rusku roku 1898: 760, roku 1899: 882 a roku 1900: 825 milionů hektolitrů.

Orná půda v Rusku jen pomalu se množí. Roku 1896 bylo oseto pšenicí 16,989.005 desjatin, r. 1901 pak 19·6 milionů desjatin. Chudý ruský mužík nemůže

*) Pozn. redakce. Redakce jest odpovědna za směr listu. Toho jsme si dobře vědomi. Panu spisovateli jsme ponechali úplnou volnost slova, ale sami jsme jiného názoru. Po Hilsnerovi, jenž byl třemi instancemi odsouzen, psáti »Polského žida« tak, jak učinil p. Weiss, není ani včasné ani spravedlivé.

ani počítati na odprodej obilí, on by sám rád ještě přikoupil, kdyby jen měl peníze. Obilí, které se vyváží z Ruska, jest sklizeno na statcích šlechticů, kteří ho prodávají za babku židům-vývozcům v Oděse. Tak se věci mají a doma zmírají hlady celé vesnice.

Nejvíce obilí vyvezlo Rusko v letech 1895 a 1896, a to milionů pudů:

	pšenice	žita	ječmene	ovsa
r. 1894	156·2	32	111	57
r. 1895	204·7	81	153	94
r. 1896	237	91	109	66
r. 1897	219½	79	81	67½
r. 1898	213	73	89	43½
r. 1899	177	67	106	25
r. 1900	117	60	74½	28

Za hrozného hladomoru r. 1893 bylo vyvezeno z Ruska 81 milionů pudů pšenice, 12 žita, 43 ječmene, 20 ovsa a 21 pšenice (1 pud 16 kilogramů).

Rumunsko mělo loňského roku 1901 oseto 1,637.500 ha. pšenicí, 211.430 žitem, 502,830 ječmenem, 265.600 ovsem a 2,133.690 hektarů kukuřicí. Rumunsko mělo velmi dobrou sklizeň, a to 27 milionů hl. pšenice, 3.25 žita, 10½ ječmene, 8 ovsa a 60 milionů hektolitrů kukuřice.

Rumunsko prodalo do ciziny milionů metráků

	r. 1896	1897	1898	1899	1900
pšenice	12·24	4·33	5·8	1·81	7·21
žita	2·33	1·42	1·17	0·35	0.78
ječmene	3·96	3·33	3·63	0·66	1·41
ovsa	0·58	0·54	0·94	0·24	0·16
kukuřice	4·43	7·81	11·19	5·95	4·34

Osevní plocha na pšenici se v Rumunsku rozmnožila od roku 1896 ze 1,505.210 hektarů na 1,635.560 hektarů r. 1900.

Bulharsko prodává do ciziny nyní nepatrné množství obilin; patrně i zde množí se obyvatelstvo a tím také vzniká spotřeba obilí doma. Roku 1896 prodalo Bulharsko 6 milionů metráků pšenice za hranice, loni sotva 2 miliony. Bulharsko mělo oseto pšenicí 825, žitem 147, ječmenem 213, ovsem 136 a kukuřicí 447 tisíc ha. a sklidilo 25 milionů hektolitrů obilí.

Srbsko mělo obděláno roku 1900 pšenicí 310, žitem 35, ječmenem 74, ovsem 85, kukuřicí 463 tisíc hektarů a sklidilo jen 7½ milionů q obilí. Srbsko prodalo pšenice r. 1896: 1 milion q, r. 1897: 308, r. 1898: 617, r. 1899: 775 a r. 1900: 988 tisíc metrických centů.

A nyní stavíme se u zemí zámořských.

Východní Indie počala v letech 90tých vyvážeti značné množství pšenice, hlavně do Francie a Anglie. Tak roku 1898 bylo vyvezeno z Indie 9·76 milionů q pšenice. Vývoz ten ovšem se hrozně vymstil v letech hladomoru, který na ubohou tuto zem uhodil od roku 1890 po třikráte, v němž zahynulo přes 7 milionů lidí hladem.

Hlavní zasobovatel obilím je Severní Amerika. Roku 1900 bylo v Americe oseto 45·73 mil. akrů pšenicí, 1·51 žitem, 2·86 ječmenem, 26·32 ovsem a 82·92 mil. akrů kukuřicí (1 aker = 40½ arů, asi jeden český korec). Loni se očekávala sklizeň 690 bušlů pšenice, 25 žita, 68 ječmene, 6700 ovsa a 1425 milionů bušlů pšenice.

Poslední žně Severní Ameriky vydaly milionů bušlů

	r. 1899	1900
pšenice	547	522
žita	24	24
ovsa	73	59
kukuřice	2078	2105

Ze Severní Ameriky bylo prodáno milionů bušlů:

pšenice	145	217	222	186	206
kukuřice	178	212	177	213	181

Pro rok 1901 odhaduje se vývoz Severní Ameriky na 225 milionů bušlů pšenice a 130 kukuřice.

V posledním letech utvořila se těžba pšenice v Sev. Americe následovně:

	oseto půdy hektarů milionů	sklizeno milionů hektolitrů	prodáno za hranice milionů hektolitrů
r. 1896	14	150	51
r. 1897	15·98	186	76.73
r. 1898	17·84	237	70·53
r. 1899	18	192½	65½
r. 1900	17·21	183·8	57
r. 1901	14·48	230	78

V posledním 6letí měla tedy Severní Amerika největší sklizeň r. 1898.

Nyní následuje soupeř Severní Ameriky, a to soused Kanada. Země tato jest ovšem jen na jihu jedna třetina celé rozlohy země způsobilá pěstovati obilí, ostatní země jest již v oblasti sněhové. Kanada jest teprv v počátcích zemědělské výroby. V loňském roce oznamovala se pohádková sklizeň, a to 90 milionů bušlů pšenice, 4 žita, 36 ječmene, 180 ovsa a 26 milionů bušlů kukuřice (1 bušl = 33 litrů). Kanada může letos prodati 30 milionů hektolitrů obilí.

Nyní následují země jihoamerické. Hlavní úlohu zde hraje Argentina. Loni bylo zde oseto pšenicí 8,375.000 akrů, sklizeno 21·75 milionů metráků pšenice.

Argentina prodala milionů metráků

	r. 1897	1898	1899	1900
pšenice	0·94	6·88	17·91	20·42
kukuřice	3·75	7·58	11·22	7·5

Hlavním odběratelem Argentiny jest Německo. Máme tu před sebou přímo obrovský rychlý rozvoj zemědělské těžby a prodeje obilí, jaký nemá ani Severní Amerika. Státy Čile a Uraguay mají jen nepatrnou sklizeň pšeniční a proto také nepatrný vývoz.

Australie má pod pluhem nyní 2,283.067 hektarů pšeničné půdy.

Tím jsme podali přehled světové těžby obilí dle zprávy uherského ministerstva orby.

Ku konci podáváme zde celková čísla. Odhaduje se, že bylo sklizeno na celém světě

	r. 1900	r. 1901
	milionů hektolitrů	
pšenice	890	957
žita	490	493
ječmene	320	313
ovsa	1100	970
kukuřice	902	734

Z uvedených zde čísel jde na jevo, že loňská sklizeň jest asi o 200 mil. hl. chudší, než roku předloňského. Na světový trh přijde jen pšenice, kukuřice a ječmen, žito a oves jen v malém množství. *Rudolf Vrba.*

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Emilio Cotarelo y Mori: **Cancionero de Antón de Montoro (El Ropero de Córdoba)**, poeta del siglo XV., reunido, ordenado y anotado. — Madrid, 1900; svazek v 8erce, str. 358; 4 pes. — Znenáhla mizí mlhavá nevědomost, která nám zahalovala známost literatury za doby Jana II. a Jindřicha IV., kdy vedle předáků, jako byl D. Jñigo López de Mendoza a vlasteneckých, slavných

básníků, jako Juan de Mena, hýbal se i zástup chudičkých básníků, mezi nimiž byli Montoro a Jan z Walladolidu, vedle »Las Trescientas« (od Meny) a »El Dezir á las siete virtudes« (od Gomeza Manriquea) blýskaly se rýmovačky »Mingo Revulgo« a hrubé, nestoudné verše v »Provincialu«. Doba ta zajímala jak Španěly tak jinozemce. Puymaigre věnoval jí celou knihu, Wolf vážné bádání, Amador de los Ríos důležité články ve své literatuře, Menéndez y Pelayo četné stkvělé, učené promluvy v »Antología de poetas líricos castellanos«, kde uveřejnil mnoho dosud nevydaného. Důležitou vždy věcí pro dějepisce i kritika je píti ze zdroje vyčištěného; v té příčině mnoho se vykonalo v druhé polovici předešlého věku. Vydání díla »Cancionero general«, »Obras de burlas provocantes á risa« (Usoz); »Cancionero inédito« ze stol. XV. (Gómez Nieva); vydání neuveřejněných posud básní markýza ze Santillany a jiných veršovců XV. věku (Ochoa); objemný svazek věnovaný D. Jňigu Lópezovi de Mendoza (Amador de los Ríos); práce »bibliofilů«, zvláště D. Antonia Paz y Melie; »Cancionero de Baena« (Markýz de Pidal) — to vše svědčí o učenosti a studiích španělských, jimiž nelze tak zhola povrhnouti. — Jeden z nejživějších epigrammatických veršotepců té pestré tlupy objevil se dnes skoro úplně; za to děkovati sluší Emiliu Cotarelovi, jenž vydal skladby cordobského krejčíře a doprovodil je předmluvou, ve které probrán je ráz poesie Montorovy, životopis básníka, jenž schován jsa skoro neustále ve svém krámku v Cordobě neskytá žádné historické důležitosti, jako na př. Mosén Diego de Valera nebo příhody Juana Rodrígueza del Padrón, Juana z Walladolidu nebo Fernándeza z Gerony a pak několik stručných sice, ale šťavnatých odstavců bibliografických o dílech Montorových, z nichž viděti píli a pátrání Cotarelovo. Počet až dosud vydaných básní Montorových obnášel 47, nevydaných 109, takže tato sbírka čítá 156 básní kromě přídavků, jimiž svazek obohacen, jako jsou básně Juana de Agraz, Juana de Marmolejo a některé nevydané od Meny, jehož skladby dosud nejsou shrnuty v dokonalý celek, ač básník sluje »španělským Enniem«. Uvedeny jsou zde transskripce textů, historické poznámky jako na př. velezajímavé o komthurech cordobských, o rodu Aguilarově, životopisné údaje o Juanovi de Mena, Juanovi z Walladollidu a Rodrigu Cotovi. Rovněž příhodným je zde »Glosario« slov nyní málo užívaných. Důležitým příspěvkem pro životopis Montorův je jeho závěť, která však uveřejněna je v »Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos« od Rafaela Ramíreza de Arellano.

Francisco R. de Uhagón: **Un cancionero del siglo XV.**, con varias poesías inéditas. — Madrid, 1900. — Ve foliu, str. 56, bez udání ceny. — Dílo toto vyšlo prvé v »Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos«, nyní pak zvlášť s věnováním Menéndez y Pelayovi a s úvodem. Ve věnování praví vydavatel, že neodvážil se poslati tento příspěvek do »El Homenaje«, domnívaje se, že pamětní ten spis je vyhrazen jen těm, kteří se mohou honositi tím, že jsou žáky Menendezovými; úvod praví: »Ku poctě Marcelina Menendez y Pelaya dal tisknouti toto dílko D. Francisco de Uhagón v Madridě« atd. Máme tedy novou práci, která má se připojiti ku pracím Ruana Prieta, Ontalvilly a Ponsa a tvořiti třetí díl zmíněného »Homenaje«. Tuto publikaci bychom mohli směle nazvati doplňkem předešlého »Cancionero de Antón de Montoro«. Originál náležel dříve knihkupectví Oňateovu, nyní patří hraběnce de Castaňeda; je psán veskrze písmem XV. století, bez okras, nadpisy jsou barvy černé; je zachovalý až do str. 385, odtud do str. 422 je papír rozežrán inkoustem, takže z některých listů zbyly jen kusy; konec je opět v dobrém stavu; celkem je číslovaných listů 437, scházejí však listy 238—250. Uhagón soudí dle všech příznaků, že kodex ten lze asi přičísti autorovi díla »Genealogías y semblanzas«. Ukazatel nám udává transskripci četných veršů, jež napsali: Hernán Pérez de Guzmán, Iňigo López de Mendoza, Juan de Mena, Juan Alvares Gato, Gómez Manrique, fray Ambrosio Montesino, fray Iňigo Mendoza, Diego de san Pedro, Pedro Guillén ze Segovie, Antón de Montoro, Jorge Manrique, Pedro Descavias, Pedro de Guzmán a infant D. Enrique. Z markýza ze Santillany obsahuje tento kodex několik básní, kterých nelze nalézti v jiných známých nám sbírkách; Menovi a markýzi připisují se »Pregunta« (= otázka) a »Respuesta« (= odpověď), které ve sbírce »Cancionero pe Castillo« přičítají se Sanchovi de Rojas a jednomu Aragonci. Co se týče Antóna de Montoro, bývalo by lépe, kdyby zde uvedené nevydané jeho básně byly obohatily předešlou sbírku Cotarelovu. Z pedra Escavias uvádí Uhagón osmnácte skladeb, velmi cenných a co do počtu nikde dosud nevydaných, jež samy o sobě činí publikaci Uhagonovu velmi důležitou. Přidána je také fototypie jedné stránky »Cancionera«. (Dokončení.)

Jakub Hurecký.

FRANCOUZSKÁ.

L'oraison Dominical. Tome troisième. Imprimerie dé l'oevre de Saint Paul. 1901. Stran 530. Par Msgr. Amédée Curé. — Učený msgr. Curé vydal již třetí svazek výkladu modlitby Páně způsobem nad jiné významným. Je tu sneseno písmo sv. příslušných míst, učení sv. Otců, příklady ze života svatých i nauka obyčejných událostí, tak že poskytuje dobrou příruční knížku katechetům i meditatorům. Biskup verdunský doporučil vroucně tuto knihu katolíkům i kněžím, jak toho také plnou měrou zasluhuje.

Le mois de Marie au foyer. Par Mme la comtesse D'Esterno, née de Saint-Aulaire. — Hraběnka D'Esterno náleží nejen sama ku praktickým katoličkám, nýbrž snaží se také jiné přivésti do lůna P. Marie. Proto vydala 31 rozjímání dle zásad víry katolické. Kardinál Perrand vydal k této sbírce předmluvu, v níž schvaluje spisek a chválí jeho nadšenost i život, jakož i horlivost po křesťanské charitě. Vydán byl pak spisek v Autunu u Déjussiena.

Les vertus et les dons dans la vie chrétienne par J. Ribet, chauvine honoraire. Paris, V. Lecoffre. 1901. Cena 5 fr. — Abbé Ribert působí již 20 let jako profesor velkého semináře a vydal více zdařilých děl, jako »La Parole Sainte« (Svaté slovo), »Ascétique«, »Mystique divine« a jiné. Toto nové dílo »Ctnosti a dary v životě křesťanském«, druží se ku předešlým velmi čestně. Bylo také schváleno biskupem digneským. Hodí se výborně jako pomůcka profesorům náboženství, jakož i laikům, kteří touží po křesťanské dokonalosti. Duch a logika sv. Tomáše září z tohoto spisku.

L' Epopée de César, par Henri Guerlin, illustrations de Marcelle Pille. Tours 1901. Nákladem A. Mamea a synů. 3 fr. — Velké osobnosti dějepisné nalezly vždy hojně oslavovatelů, zvláště ty, které skončily tragickou smrtí. Caesar hodí se básníku výborně ku zpracování, poněvadž se tu pojí udatnost, ráznost, podnikavost i tragický skon. V přítomné epopei neomezuje se autor pouze na historicky správné údaje, nýbrž vybírá také legendy, život i země cizí a dodává tak celému ději vážnosti. Zobrazuje tu celou dobu jeho, která v hlavních obrysech představuje se před zrakem čtenářovým. Jsou tu také filosofické úvahy, které čtenáře nutí přemýšleti. Kritika chválí toto dílo jako dokonalé.

Le juif sectaire. Vydáno 1901 závodem La bonne Presse. 3·5 fr. — Mezi židy jest více různorodých sekt, které mají vždy něco zvláštního, svérázného. Přítomný spis »Sektářský žid« vystihuje mistrně tuto zvláštnost. François Coppée, katolický člen pařížské akademie, napsal o tomto díle, že je to mohutné kopí proti nepříteli. A skutečně! Jest dobrou zbraní a loyalním bojem proti zlotřilosti a zchátralosti kmene roztrouseného po celém světě k utiskování poctivých lidí. Je to výpis závadné činnosti židovské. Odhaluje záhady talmudu jako veřejného kodexu židovského, jakož i kahalu, tajného tribunálu, který dovoluje věci státními zákony zakázané. Tato kniha měla by býti přeložena také do našeho jazyka a dostati se do rukou každého vzdělance i obecného lidu, aby se mu otevřely oči, jak vyhlíží jeho domnělý přítel. »Civiltà cattolica« přeje si, aby toto dílo dočkalo se správného překladu italského a stalo všeobecným majetkem, i zbraní proti židovskému zednářstvu, kterému tu věnováno hojně pozornosti.

Le navire église-hôspital, par abbé Giquello. 200 stran s četnými obrazy. Alfred Mame v Toursu 1901. Cena 5 franků. — »Loď kostelem — nemocnicí — zajisté podivný, ale pravdivý název této knihy. Assumptionisté, tento těžce zkoušený a pronásledovaný řád, má dvě lodi, určené k duchovní správě i ochraně nemocných námořníků, kteří počtem 15—20.000 celých šest měsíců jsou vzdáleni pevniny, od pobřeží francouzského území až k Islandu, hledajíce výživy pro sebe i rodiny. Tento v pravdě katolický podnik nazývá se mořským dílem — »Oevres de Mer«. P. Giquello byl jeho tajemníkem a následoval námořníky dvakráte až na Island. Založil též 3. prosince r. 1894 časopis »Journal du bord«, lodní list, aby upozornil vzdělaný svět na ubohé oběti svého povolání. Bůh žehnal tomuto dílu, tak že z příspěvků možno bylo založiti dvě lodi »Sv. Petr« a »Sv. Pavel« k ochraně a povzbuzení námořníků.

Le clergé et les oevres. Duchovenstvo a (jeho) díla — toť název měsíční revue, která vychází v Besançonu redakcí abbé Pievrea a přináší stavovské záležitosti, kterých jest zvláště ve Francii zajisté hojně. Tyto rozhledy nezaměstnávají se různými thesemi, theoriemi, ideami, nýbrž pracují cestou praktickou, v čemž záleží právě jejich trvalá cena pro klerus v duchovní správě. Jsou pouze za 3 fr. ročně. Kardinál Rampolla poctil tento spis zvláštním listem, sv. Otec pak jeho snahám udělil apoštolské požehnání.

Michel de L'Hospital avant son élévation au poste de chancelier de France, par E. Dupré-Lasale. 200 str. Paříž, Fontemoing 1901. — Tento spis, poctěný francouzskou akademií, odhaluje život velkého státníka Michela před nastoupením úřadu kancléřského v letech 1555—1560. První svazek uveřejnil spisovatel před 20 lety, po kteréž době prostudovav důkladně prameny, přikročil k dílu druhému. Michel de L'Hospital byl velikým »aktérem« 16. století za náboženských válek. S katolického stanoviska vede si dosti nestranně. Ovšem nelze zapomenouti, že šestnácté století ve Francii nenalezlo dosud povolaného historika. —

Fr. H. Žundálek.

BULHARSKÁ.

Ivan Vazov: **Pod našeto nebo.** Stihotvorenija. Izdava redakcijata na spisanieto »Naděžda«. St. Zagora. Ceny 1 lev. — Takový jest název poslední sbírky básní, kterou vydal známý národní bulharský básník J. Vazov. Také v této sbírce, jako v »Skitniški pěsni« vystupuje Vazova Múza s novými motivy v bulharské poesii, důstojnými mladého národa, stojícího před velikými historickými úkoly. Velikomyslnost, pravda, pokrok, odvaha, láska k práci a povinnosti, víra v dobro — toť obsah sbírky »Pod naším nebem«. Není tu bezplodná satyra, beznadějný pessimismus nebo milostné vodnaté fráze současných bulharských básníků, nýbrž mravní obrození a víra v sama sebe. I. Vazov otvírá touto sbírkou novou cestu v bulharské poesii. Věří v lásku a též ji hlásá, neboť Bulharům třeba jen lásky mezi jednotlivými stavy a nikoliv vlažnosti, kterou jsou již takořka otráveni. Touto Tolstojovskou věrou jest proniknuta většina básní:

Umrazata — tja plni dnes světa
Nam trěbuva ljubav — tja samo može
Svetijat krst da zeme na Hrista.

Hlavní cit, kterým jest nadchnuta Vazova lyra v této sbírce, jest cit osvěžující, povzbuzující; týž probleskuje i v těch málo básních, jejichž motiv jest výhradně rozhořčenost a trpkost. *Fr. Štingl.*

RUSKÁ.

Istorija rússkej cérkvi. E. E. Golubinskago. Period kijevskij ili de mongolskij. Tom I. Moskva 1901. Cena 5 rublů. — Tato čelní práce profesora moskevské duchovní akademie E. Golubinského obsahuje první polovici I. dílu »Dějin ruské církve«, jichž první vydání z r. 1880 je nyní bibliografickou vzácností. Přes to, že setkalo se s ostrou, ano nepřátelskou kritikou, zůstal názor autora na různé vážné otázky i v tomto druhém vydání nezměněný. Kniha, obsahující málem 1000 stránek, rozdělena na čtyři hlavy. První pojednává o křesťanství na Rusi do Vladimíra, druhá obsahuje děje pokřestěné veškeré Rusi sv. Vladimírem a utvrzení i šíření křesťanství při jeho nástupcích, třetí obírá se církevní zprávou, čtvrtá pak líčí stav osvěty na Rusi v předmongolském období. Velmi zajímavé jsou úsudky autora o některých specielních otázkách, jakou jest na př. »Podání o návštěvě Ruska sv. apoštolem Ondřejem« (jenž prý na svých apoštolských cestách zavítal až do Kijova), což prof. Golubinský vyhlašuje za výtvor pozdějších spisovatelů. Důkladně zpracována kapitola o církevní správě, zejména o rozsahu eparchialních (diecesalních) soudů, o církevních ustanovenich a zákonech (církevní ústava Vladimíra a Jaroslava, Nomokánony atd.). Autor vykazuje neobyčejnou erudici a důraz kritického taktu: ani jediného kritického fakta nepřijímá na zdař Bůh, bez přísné, všestranné kritiky. Ve zvláštní příloze podán seznam a kritický rozbor všech spisů, zahrnutých v jeho historických bádáních. V úvodu vyjádřuje spisovatel svůj širší názor o dějích církve, jichž hodnota závisí od jakosti pramenů užitých při jejich zpracování. Celé dílo svědčí o nevšedním nadání a hluboké učenosti autora, jehož »Dějiny ruské církve« tvoří nezbytnou rukověť pro všechny, kdo se zabývá dějinami ruské kultury. *Karel Jindřich.*

Priuralskij kraj. Sestavil N. A. Djačkóv. Moskva 1901. Práce ta náleží k řadě prostonárodně-poučných knih, vydávaných redakcí »Russkaja mysl«. Popisuje Uralský kraj, jedno z nejzajímavějších, avšak dosavade málo známých území evropského Ruska. Také ruská literatura věnovala dosud málo pozornosti bytopisu Urálu, a jen proslulý folklorista Mámin-Sibirjak podal několik opravdu překrásných črt a povídek z řečeného kraje. A přec tvoří Uralský kraj se svými pustinnými, přímo do nepřehledných planin severní tundry zabíhajícími ostrohy, se svým divým, pralesem porostlým horstvem a skrytými v něm nevyčerpatelnými poklady,

se svým pestrým obyvatelstvem, začínajíc plemeny polodivých lovců a sobařů nejzazšího severu a končíc baškirskými horaly a polousedlými neb kočovnými plemeny jihu — jednu z nejsvéráznějších oblastí ruské veleříše. Kolonisace Urálu nastala na začátku XVIII. století a trvá podnes. Na celé jeho obrovské čáře jde čilá, ač velmi obtížná práce: dobývání z jeho skalnatého nitra užitečných a drahocenných kovů a kamenů. — První část knihy páně Djačkóva věnována popisu přírody a způsobu života různorodého obyvatelstva kraje: Samojedů, Zyrjonů, Voťaků, Baškirů a j. Druhá polovice pojednává o dolování v báních státních i soukromých, o rýžování zlatého písku, dobývání drahých kamenů a hlazeného křišťálu, o brusířském umění v Rusku, začínajíc prvními pokusy v polovici XVIII. stol. až do nynějších časů. Stručný dějepisný nástin seznamuje nás s počátky uralského hornictví v XV. věku až do jeho úplného rozvoje pod správou Štraganovců a Demídovců. Následuje zajímavý popis dobývání železné a měděné rudy a zpracování jí v Tagilských tavírnách, života tamních rudokopů a horníků, dolování kamenného uhlí ve mnoha četných uralských ložiskách a vyrábění z něho koksu. Knížka končí zajímavým vylíčením nebezpečné dopravy hotového železa, mědi, ocele a j. na bárkách po řece Čúsové, plné hrozivých úskalí, mělčin a vírů. *Karel Jindřich.*

LUŽICKO-SRBSKÁ.

Krėw a kraj. Ballady *Jak. Ćišinského.* Z nakladom basnikovym. Budyšin 1900. 6. zběrka. Str. VIII+92 v 8°. — Broš 2 hr. — V poslední době skoro každý rok vydává nejlepší básník lužických Srbů novou sbírku básní. Tentokráte vydal knihu ballad, k nimž vzal látku z »krv a krajů« lužicko-srbské vlasti, kterou Ćišinski tak vroucně miluje. Některé ballady v této sbírce jsou zcela nové, mnohé jsou čtenářům »Lužice« již známy. Nejdelší balladou jest »Záhuba Čoliny«. Verše Ćišinského jsou plynné, zvonící, čtu-li je, vždy si při tom vzpomenu na podobné něžné verše slovinského básníka Š. Gregorčiče, který nyní úplně umlkl. Poněvadž obsah ballad vzat jest z lidu, bylo by si přáti, aby zase do lidu vnikly, neboť jak »Lužica« píše »wosebje tuta kniha Ćišinskeho so hodži, jeho poesiju ludej přiblížić, kotryž trochu toho basnickeho dycha trjeba, zo by so pozběhnył a pozběhovat z prosaiskich wšědnych sferow k wyššim a wyššim wyšinam čisteho ideala.« — *Fr. Štingl.*

NĚMECKÁ.

Die Geschichte der katholischen Kirche in ausgearbeiteten Dispositionen zu Vorträgen für Vereine, Schule und Kirche, von Anton Ender. Benzinger, Einsiedeln. — Máme v rukou objemnou knihu o 1008 stránkách velkého oktávu. Obsahuje dějiny katolické církve od počátku až do panování papeže Pia IX. Zvláštní jest účel této knihy a dle toho také zvláštní způsob vypravování.

Autor spisu Ant. Ender, profesor náboženství ve Feldkirchu, měl v úmyslu v knize té uspořádati dějiny katolické církve tak, aby mohla býti pomůckou k přednáškám z oboru dějin církve ve spolcích katolických, na kazatelny i k poučení soukromému. Vypravování děje se proto formou lidovou a ne vědeckou.

Zda-li se obrovská tato práce skutečně osvědčí, poznají ovšem ti, kteří knihy té upotřebí. Zdá se nám, že by bylo bývalo lépe, důkladněji propracovati nejhlavnější převraty v církvi a vynechati vedlejší méně známé věci, jako byly staré sekty za dob církevních otců.

Zajímavo je, jak pohlíží autor na český církevní rozkol, způsobený Janem Husem. Pojednání to na straně 453. jest poměrně velmi krátké, čerpáno na základě dějin Rakouska od Hubera. Tušíme, že by autor byl lépe a důkladněji mohl pojednati o Husovi na základě prací Höflerových. Ender praví, že Hus byl knězem bezúhonným, planoucím jen horlivostí pro opravy církevní, upírá mu však pravé a hluboké nadání duševní, znamenaje Husa jen za ducha prostředního. Za to mu vytýká, jako Palacký, neústupnost, nepoddajnost, hrdost a duševní pýchu.

Také Ender si uvykl v celém díle, kde o národu českém přijde řeč, psáti »Die Tschechen«. To hlavně mezi německým duchovenstvem zavinil pověstný P. Opitz svým orgánem »Warnsdorfer Zeitung«, který nyní vychází pode jménem »Oester. Volkszeitung« a pak pověstná vídeňská »Reichspost«, která patří též P. Opitzovi.

Kniha Enderova má také tu dobrou vlastnost, že nezamlčuje vad a chyb, kterých se dopouštěli mnozí církevní hodnostáři církve v dobách církevního úpadku. Z dějin máme se učiti a čerpati pravidel pro naše chování pro budoucí časy. Ender

na příklad pojal velmi dobře Josefinskou dobu, a to ve smyslu bádání proslulého Seb. Brunnera.

Nyní máme podobné divadlo ve Francii. Zde dosáhli zednáři všeho, co chtěli dosíci ku zničení řeholí, a strážcové na Sionu spali. Naříkati a bědovati jest nyní pozdě. Co po staletí námahou a obětivostí několika pokolení jest zbudováno, to se zbortí a zničí nedbalostí a hříšnou netečností jen jednoho pokolení. Nesmíme však zoufati. Církev jest dílo od Boha; kdyby bylo od lidí, dávno již by bylo zahynulo a to právě přičiněním těch, kteří ve špatném pochopení svých povinností v církvi hledali jen sebe a ne Boha. Byly zde doby hrozného úpadku církevního života, přišly rány na církev, z kterých těžce krvácela, a opět potom dostavily se doby rozkvětu. Potřebovali bychom také pro český lid prostonárodních dějin českého národa i katolické církve. Úkol takový vyčerpá ovšem životní síly jednoho člověka nadobro a proto není tak snadný. Tušíme, že naše dědictví potřebu tu nepustí ze zřetele svého.

Máme ten dojem, že dvacáté století pro katolickou církev začíná smutně, kamkoliv se jen ohlédneme. Všude jásot nepřítele, všude vítězství nevěrců a na druhé straně zbabělost a ospalost v řadách katolíků až na malé výjimky nadšených jednotlivců. Snad i to jest Božím dopuštěním. — *Rudolf Vrba.*

ČESKÁ.

»Secunda post naufragium tabula.« Druhý cyklus kázaní postních, která roku 1901 měl *Dr. Rob. Neuschl.* — Naše česká literatura bohoslovecká jest sice na homiletické práce velmi bohatá, na práce však, které by měly cenu všeobecnou a trvalou, jest přece poměrně dosti chudá. A proto vítaným jest každý nový příspěvek, o němž lze předpokládati, že ani po letech nebude práchnivěti někde v zákoutí, nýbrž že bude s touhou vyhledáván a s dobrým výsledkem vždy používán. A tu mohu s dobrým svědomím říci, že svrchu jmenovaná homiletická práce pana prof. dra Neuschla mezi tyto vzácné příspěvky zařaděna býti zaslouží a také jistě zařaděna bude. Jest to práce mistrovská, která má zcela jiný ráz, než obyčejné tuctové řeči, o jejichž autorech říkával Bossuet, že se podobají pavoukům, jen a jen ze sebe předoucím a proto, byť sebe uměleji a v lesklých frázích sestavené řeči jejich že jsou jen slabými pavučinami. Z řečí páně Neuschlových však jest viděti, že autor jejich dříve pilně studoval a důkladně přemýšlel, než vzal péro do ruky.

Předmětem řečí těchto jest vylíčení vykoupení člověčenstva a člověka. V prvních třech řečích vypráví autor, kterak Kristus Pán veškeré lidstvo vykoupil. Tyto tři řeči samy pro sebe stačí na celou dobu svatopostní, ano, kdo by chtěl se vzácnými perlami pravd v nich uložených ještě více šetřiti, může první řeč dobře si rozděliti na čtyři exhorty adventní, poněvadž řeč tato jedná o nutnosti vykoupení samého a pěkně přiléhá i k době adventní. Druhá a třetí řeč vyličuje utrpení Páně samo a to tak úchvatně a tak jasně, že člověk celý ten tragický děj vidí před sebou a mnohokráte mocně dojat se při čtení zastaví, v útrobách se zachvěje a chtěj nechtěj zaslzí. V řeči samé vhodně vpleteny jsou časové poznámky a odpovědi na běžné nyní námitky, jež nevěrci, protestanté a liberálové činí, jako na př. na str. 29 rázně odbyta jest výtka »o špatných kněžích«, na str. 55 dobře, ač trochu ostře charakterisováni jsou svůdcové k odpadlictví i jich oběti.

Vykoupení však samo o sobě by lidstvu neprospělo, kdyby nebylo od jednotlivců applikováno, kterážto applikace děje se u dospělých pokáním. A právě svátosti pokání věnovány jsou další tři řeči, které samy o sobě by také na celý svatopostní cyklus vystačily. Autor v nich vykládá všech pět hlavních částek svátosti pokání, jejichž naprostou nutnost historicky i psychologicky dokazuje a vysvětluje. A kdykoliv v některé části tak učinil, jako souhrn svých vývodů cituje doslovné znění katechismu o tom. Zvláště znamenitou jest apologie sv. zpovědi samé, kterážto apologie by měla hlásána býti se všech kazatelen, zvláště v době naší, kdy tolik výtek proti sv. zpovědi nepřátelé její činí.

Jest starým pravidlem, že cena knihy dle toho se hlavně řídí, kolik jich této knihy užiti může a kolikrát se bez únavy a s obnovenou chutí přečte. Kniha páně profesorova hodí se bez rozdílu každému myslícímu a po pravdě toužícímu člověku a zajisté nikdo ji neodloží, aby nebyl poučen, potěšen a povzbuzen a aby opět a opět po ní nesáhl. Kazatel v ní nalezne studnici hojné látky k řečem duchovním, socialní apologeta nalezne v ní množství rázně vyvrácených časových, běžných a lživých frází, věřící katolík utvrzení v pravdách svaté víry své a nevěrec a jinověrec vážný podnět ku přemýšlení o svém stavu duševním. Proto

neváhám knihu tu všem svým spolubratřím co nejvřeleji doporučiti, v plném přesvědčení, že přečetše ji, potvrdí jen to, co jsem výše o ní napsal.

Některé příliš ostré výrazy zajisté budou v druhém vydání změněny a improvisace o konci Jidášově v druhé řeči vynechána. A aby vzácná kniha tato brzy byla rozebrána, v nastávající době postní hojně užívána a pan autor aby musil přikročiti k upravení druhého a dalších vydání, to mu ze srdce přejeme.

Dr. Rud. Horský.

»Seraflnské Květy«. Časopis terciářů československých. Red. a vydavatel Eduard Jílek. Redakce v Zábřeze, administrace v Olomouci. Vychází 1. každého měsíce. Předplatné ročně 2 K. — Aby vyhověno bylo četným přáním bratří a sester III. řádu sv. Františka, jenž po vlasti naší československé utěšeně zkvétá, přikročeno bylo s nejlepšími úmysly k vydávání tohoto nového listu, jehož potřeba uznána na posledních sjezdech terciářů. Prohlédajíce první čísla, seznáváme hned na první pohled pečlivou ruku v redakci p. prof. Ant. Drápalíka, jenž jmenován byl výkonným výborem letošního sjezdu jeho zástupcem u vedení listu, horlivého pracovníka z Literární sekce »Vlasti.« V pravdě nemohla býti nalezena nadanější a obětavější síla nad něho. Setkáváme se tu s básněmi P. Flor. Březiny, s nímž souhlasně voláme »Vítejte nám »Serafinské Květy«, s články P. Ig. Janáka »Sv. František«, »Sv. Otec Lev XIII. a Třetí řád sv. Františka«, »Sv. Alžběta Durynská«, P. A. Laznického »Jak se stará Třetí řád sv. Františka o své zemřelé členy«, J. Hlavicy »Dobrý příklad terciářů v životě soukromém i veřejném«. Jest tu též příjemná povídka »Cestou kříže« z péra P. Bon. Vilhelma O. S. Fr. a »List sv. Otce Lva XIII k terciářům«. Chvály zasluhuje, že byla též zavedena část »Naše svaté pole« s literárním přehledem katolických knih a dále »Dopisy« illustrující život terciářů v jednotlivých osadách. Slibujeme si od »Serafinských Květů«, jež si umínily zvláště v lidu mužně bojovati pro čest Boží, k spáse duší a na oslavu sv. Františka, hojnost úspěchů za posvátnou věc katolickou, a přejeme jim zdárný rozkvět.

Vlastimil Hálek.

Quo vadis? Veliká výpravná hra z dob pronásledování křesťanů v 5 dějstvích (10 obrazech). Dle romanu *Henryka Sienkiewicze* napsal Ant. Hoffmann, kooperator na Král. Vinohradech. — V útulném divadélku Pištěkově bylo poslední dobou živo. Hlediště jak by nabil, divák na diváku, hlava na hlavě, a lístky od rána rozprodány. Zjev to velice potěšitelný, velice pozoruhodný. Čistá hra, dýšící ovzduším prvního křesťanství, vábila, táhla, k slzám dojímala. Psáti divadlo dle obsáhlého románu není, jak známo, věcí ani příliš snadnou, ani příliš vděčnou: obratný a osvědčený v tom oboru spisovatel P. Ant. Hoffmann zhostil se však svého úkolu znamenitě. Co podal v několika jednáních a obrazech, vyčerpává takměř dokonale obsah slavného díla Sienkieviczova a charakteristika jednajících, osob neztrácí své markantnosti, ostrosti, své příchuti. A jako se právem tvrdí o Shakespearově Hamletu, že každá i nejmenší scéna jeho mohla by se malovati a je hodna štětce slavného malíře, tak můžeme říci o scénách a obrazech »Quo vadis«. Všecky scény uchvacují, nejvíce scéna v cirku, kdež poměrně malé jeviště vinohradského divadla činí co může a kde bylo viděti — jako ostatně všude — zvláště šťastnou ruku režie. Hrálo se s velikou chutí, výpravě i kostýmům věnována největší péče, a co by si bylo jedině přáti, jest větší jeviště, aby tu mnohé scény mohly býti přivedeny ku zvýšené platnosti (k. př. požár Říma). Obecenstvo bylo vděčné a s pohnutím sledovalo děj i osoby jednající; při objevení se Krista Pána apoštolu Petrovi diváci slzeli, a vůbec byla nálada v hledišti hluboce rozrušena a dojata krásou a vznešeností děje, lahodou mluvy, věrností hry, nádherou kostýmů a výpravy. Šestkráte bylo divadlo plno — zajisté slušný to výtěžek pro Útulek sv. Josefa, v jehož prospěch hra byla dávána. Po Novém roce (řádky tyto píšeme před svátky) bude se hra opakovati. Gratulujeme nadanému spisovateli P. Ant. Hoffmannovi k pěkné myšlénce té i k jejímu velezdařilému provedení.

L. † 14.

F. J. Čečetka: Českým dětem k Vánocům. Tiskem a nákladem V. Hoblíka v Poděbradech. 1902. Cena 1 K 20 h. Se 30 obrázky. — Známý horlivý pracovník v národopisu českém F. J. Čečetka, který před nedávnem vydal knihu »Od kolébky až do hrobu« (V. Kotrba), uchystal naší mládeži k letošním Vánocům velmi pěkný a cenný dárek. Na 153 stránkách sebráno tu 50 poučných a zábavných článků, pohádek, básní a říkadel, které většinou vzaty jsou z lidového podání a upraveny pro mládež. Přidány i kratší dvě povídky ze života lidu. Vše srovnáno tak, že poučné střídá se se zábavným a shledáváme se tu se vším, co dítko pobaví — prostá hádanka, pěkný cestopis (n. p.: »Do rodného kraje«, »Otec národa« neb »Cestování o prázdninách«), krátká pohádka (z českých pohádek o Kristu Pánu) i životopis. Tu zvlášť líbí se nám životopis Matěje Röslera,

děkana v Jaroměři, známého pěstitele ovocného stromoví ve článku »Rájem chtěl míti českou vlast«. Všecky článečky jsou velice pěkné a tak podány, že nerozpakujeme se knížečku tu doporučiti jako velmi vhodný vánoční dárek pro mládež.

K. š. K.

„Výhodné pojištění proti nešťastné smrti“ a „O mši sv.“ jsou nadpisy 3. a 4. svazečku malé ascetické knihovničky, vydávané dvakrát do roka nejmenovaným spisovatelem a nakladatelem, na jejíž prvé dva sešitky jsme v lednovém (4.) čísle minulého ročníku „Vlasti“ upozornili a jež jsme rádi doporučili přízni pp. katechetů a katolíků vůbec. — Knížečka prvá, zpracovaná dle sv. Alfonsa, dělí se ve tři části. V části prvé, vyloživ spisovatel pojem smrti, již definuje jako „přejití z tohoto světa na věčnost buď nevýslovně šťastnou neb nevýslovně nešťastnou“, ukazuje na známou pravdu, že „smrt je jistá, hodina její však nejistá, ale brzká“, a líčí, „jak vypadá smrt z blízka“; v druhé části pak udává, jak máme připravovati se po celý život k šťastné smrti, a ve třetí, jak chovati se máme v hodince smrti.“ — Účelem druhého spisku jest „ukázati, jak přehojným pramenem duchovního bohatství jest mše sv., aby každý tím horlivěji a ochotněji z toho pramene čerpal všeliké milosti pro časný i věčný život“, při čemž počíná si pan spisovatel takto: Nejprve dokazuje, že „obcovati zbožně mši sv. jest pobožností P. Bohu nesmírně milou a od Církve sv. vřele doporučovanou“, potom vysvětluje, že „obcovati mši sv. jest nám nevýslovně užitečno a spasitelno“, poněvadž mší sv. 1. uctíváme Boha, 2. Jemu děkujeme, 3. Jej odprošujeme, 4. Jej o milosti prosíme, a to a) pro sebe, b) pro nebohé duše v očistci a konečně vykládá, že „mši sv. nutno obcovati pozorně a zbožně“. — Svazečkům dostalo se schválení nejd. k. a. konsistoře pražské. Pročetše oba spisky, můžeme je upřímně doporučiti jak již pro jejich láci (1 výtisk o 32 str. hustého tisku za 4 h, 60 výt. v Růžencové výrobně za 1 K 80 h) a úhlednou úpravu zevnější, tak zvláště pro cenný jejich obsah. Kéž dostane se jim přístupu a přijetí v každé katolické domácnosti české: vždyť krásné myšlénky jejich procítěné v hloubi srdce a podané prostým slohem, oživeným četnými a vhodnými příklady dějepisnými, otevrou zajisté i srdce čtoucích a nebudou bez blahodárného vlivu i na jejich vnější život!

Václav S. Klatovský.

O podivínech a lidech nápadných. *Od doc. dra Ant. Heverocha. Bibl. lék. spisů populárních VII. V Praze, Hejda a Tuček. K 1·80.* Kniha by mohla dobře býti nadepsána: o lidech nemocných neurasthenií, nervositou. Ono podivínství a nápadnost, o nichž autor mluví, zakládá se většinou na poruchách čiv. Praví-li se, že i nejpopulárněji psané lékařské knihy dělají z lidí hypochondry, a že není radno lékařskou vědu popularisovati, pak směle můžeme říci, že o této knize toho říci nelze a jsme přesvědčeni, že způsobí mnoho dobrého. Málo kdo je normální, každý je v jistém smyslu, po některé stránce podivín a byl by na nejlepší cestě ke skutečné choromyslnosti, kdyby se domníval, že jen on sám je takový. Čte-li tuto knihu, pomyslí si: „vždyť i jiní lidé myslí tohle a takhle — nejsem sám, a jiní jsou na tom ještě hůře.“ To je kus nepopíratelné útěchy. Spis rozbírá illuse, halucinace, různé druhy vůle, podivíny abnormních nálad, vetřelé strachy — a těmi trpících je nesmírné množství — jedná o individuech s abnormními vněmy, o paměti, vnuceném jednání, o žárlivcích, závistnících, sebevrazích, abnormních geniech a pod. a vše dokládá zajímavými příklady z historie, současného života neb své lékařské praxe, což spisu ovšem dodává veliké ceny. Co píše autor o pěstování paměti ve školách (str. 75), je úplně správné: „Vůbec zdá se mi, že v poslední době paměť až nápadně se ve školách zanedbává. Naši otcové uměli víc a líp počítat z paměti než naše mládež. Básničky a říkanky umějí také jen děti v prvé třídě, dokud neumějí číst a psát. V druhé už se jich málo přiučí. Staří páni doktoři uměli také odříkávat latinské sentence, větší kusy klasiků nežli my. Myslím, že jest to chyba školy, že se cvičení paměti tak úplně pouští se zřetele.“ *Náboženství* neb *náboženského* stanoviska se kniha přímo nikde nedotýká, jsme však toho mínění, že halucinací, illusí, hysterií neb dokonce epilepsií nelze vysvětliti vše, co se zjeví být nadpřirozeným; zkrátka: vedle *přirozenosti* existuje i *nadpřirozenost*. Belsarovo Mene tekel v Babyloně, zjevy pouze vznětlivým osobám nelze vysvětliti halucinací. O sv. apoštolu Pavlu praví spis (str. 157), že trpěl padoucí nemocí, a nic dále se o něm nezmiňuje. Mnohého by to však mohlo svésti k domnění, že lze obrácení jeho a vidění v Damašku vysvětliti epilepsií. Kdyby se vše vykládalo tak, tuť by pro vše, i nejvíce nadpřirozené, našel se pathologický důvod, ať již tělesný, či duševní, a byli bychom na cestě čirého materialismu. Kniha je psána pěkně a zajímavě a rovněž tak se čte. — *k.*

Antonín Klose: **Z tohoto světa.** Básně. Nakladatelství F. Šimáček v Praze. Cena 1 K. Básník dosti nám sympatický, nejdoucí cestou „modernistů“ — „mé

touhy ani vlohy nesídlí s polobohy“ — vydal po dlouhém odmlčení úhlednou sbírečku veršů, jevící malou produktivnost. Celá sbírka má 64 stran a z těch je 13 věnováno titulu a rozdělení a na 12. jsou otisknuty 1—2 sloky. Většina básní je ohlasem štěstí, jaké nalezl básník v životě rodinném, po boku milované bytosti, prosté vší hlubší reflexe. K hlubším reflexím jakoby básník nestačil, jak viděti v básni „Duše“. Básník má rád jen to, „co páže může obejmout, co žhaví v srdci krve proud, ale duši, „to Nic svým bytím smělé, nechť z hrobů jen se opijí (str. 17) a proto nemá rád duši samu, ale „k smrti rád ji mám v Tvém těle“. Tuto naivní smělost, jíž se dopustil z lásky k své ženě, rádi mu odpouštíme, vždyť tomu básník sám nevěří, neboť v následující básni vážně medituje, když praví: „vše utopil v alkohole, tělo, duši, cár i zraky!“ (20) tedy přec je duše! Některá čísla jsou velmi pěkná, jako „Matičko má“ (49), ve které však poslední sloha ruší jednotu myšlénkovou. Zašlé neděle (30), Zápalem mládi (42), Po denní práci (51). Pěkně se čte, ale zní frázovitě: „blesk zapálil květ nových spánků“ (40). Celkem viděti dobrou vůli, ale proti třem již vyšlým sbírkám básníkovým nejeví se větší rozmach ani formy, ani myšlénky, *H. O. Lešovský.*

L † z. **České pohádky o sv. Petrovi.** Představa naše o sv. apoštolu Petru jest naskrze velebná — ať již získali jsme ji vyučováním a líčením ve škole neb vlastním čtením písma svatého. Jest věru s podivením, že české národní pohádky činí ze sv. apoštola Petra mlsouna, lháře, člověka, který rád tancoval až mu v hospodě nabili a vyhodili ho atd. Měl-li býti ve svatém Petru líčen nějaký „český člověk“, člověk „českého vtipu a humoru“, pak nebylo věru třeba sahati k osobě sv. apoštola Petra, aby toho „českého člověka“ s jeho „vtipem a humorem“ representoval, k tomu věru dostačí několik kop těch Honzů, jimiž se české národní pohádky hemží. Něco podobného nenajdeme v literatuře žádného národa. Jestliže dítě tyto pohádky pozná dříve než se seznámí s postavou sv. Petra, jak ji líčí bible a dějiny, marné jsou výklady katechetovy; bude dlouho a dlouho viděti sv. Petra tak, jak jej líčí pohádky. Netřeba proto zvláště připomínati, že se tyto pohádky nehodí dětem katolických rodičů, jimž na náboženské výchově záleží.

Sv. Augustina Kniha o vyučování katechumenův. Přeložil Dr. Ferd. Jokl. (Ježkova knihovna katechetská, čís. 9., Praha 1901. Stran 82. Cena 75 hal. Nákladem Cyrillometh. knihkupectví.) — — „Jáhen karthaginský Deogracias požádal sv. Augustina o pokyny, kterak si vésti při vyučování těch, kdož vstupují do církve. V odpověď napsal sv. biskup spisek: De catechizandis rudibus.“ (Úvod.) Především hledí dodati katechetovi důvěry, ježto si jáhen stěžuje, že nedovede živě a radostně sv. pravd vykládati. Pojednává dále o účelu, obsahu a methodě katechese. Katecheta má mluviti srdečně, má býti mysli veselé a radostivé; tím dokáže, že ho posluchači budou poslouchat pozorně. Obšírněji (strana 52—70) vykládá sv. Augustin děje království Božího (St. i N. Z.) jako příklad katechese. Mnohé pokyny, myšlénky a pravdy nelze ani případněji vysloviti (na př. o tajemstvích, o výkladu a smyslu Písem...) Jsme panu překladateli za jeho práci vděčni a třeba zároveň vyznati, že je to překlad dokonalý, podaný řečí lahodnou, výraznou a správnou. Tak ovšem lze překládati jen tomu, kdo umí dokonale řeč originálu a zná ducha své mateřštiny. Četbu každému upřímně doporučujeme. *L. † st.*

Ideály humanitní. Napsal *T. G. Masaryk.* (Knihovnička Času, č. 18. Praha, 1901. Stran 62. Cena 40 h.) Slovo *„humanita“*, dosud obvyklé ve významu „lidskost, lidumilnost, přívětivost, laskavost“ (Ottův Sl. N.), užívá se zhusta (od dob Herderových) ve smysle původnějším: „člověčství, člověčenství, čistá lidskost, člověk...“ Dlouho nechtělo se atheistům (?) s barvou ven, psalo se, mluvilo se o „humanitě tak tajemně a nesměle, že pravý smysl slova humanita jen nejasně pronikal a snad jen zasvěcenci byl pochopován. Konečně dodali si pánové mysli a řekli otevřeně: člověčství (humanita) to je cíl našich tužeb, to je naše náboženství, to je naše všecko; pro nás není Boha mimo člověka, *člověk*, toť náš ideál přirozený, to jediný pevný a zdravý základ: pro tento ideál pracujeme, tomuto ideálu sloužíme, tento ideál zbožňujeme. Křesťanské pojmy o Bohu a povinnostech k němu (náboženství: víra a služba Boží) mizí a ztrácejí smysl... Jinými také slovy: Bůh pravý a osobní, Stvořitel a cíl všeho stvoření, docela bez hluku, klidně a nepozorovaně odstraněn a lidstvu ukázána kouzelná modla — humanita. Slušnější „humanisté“ (Masaryk sám) pravého Boha přímo nepopírají, neútočí naň, ale také se o něj nestarají, kráčejíce za svým ideálem — humanitou. To bylo třeba předeslati, aby se vědělo, oč se jedná.

Teprve ve spisku „Ideály humanitní“ mluví prof. Masaryk poněkud určitěji, ač dosud nesměle a ne zcela srozumitelně. Snad prý časem promluví ještě určitěji. (Čas, 327.) Jeho „Ideály humanitní“ obsahují především poučení a historický přehled o některých snahách „humanitních“. Aby se neřeklo, že humanita najednou

„s nebe spadla", snaží se prof. Masaryk naznačiti vývoj humanitní myšlénky; vystupuje prý tento „nový ethický a socialní ideál" *vedle křesťanství* od dob renaissance a reformace, mocně hlásí se k životu ve stol. XVIII. (revoluce — spíše zednářství) stělesňuje pak se v novodobém životě společenském. „Náš český humanismus je (prý) přirozeným pokračováním našeho českého Bratrství". (Str. 5.)

Spisek „Humanitní ideály" vyplněn jest vypsáním a oceňováním některých snah a hnutí humanitních (str. 7—53). Mezi význačnější projevy myšlénky humanitní počítá prof. Masaryk: socialism (str. 7—19), individualism (19—31), utilitarianism (31—36), pessimism (37—42), evolucionism (42—48), positivism (94), nietzscheism (49—53). — Třeba vyznati, že v této části obsahují „Ideály humanitní" hojné a přehledné poučení o jmenovaných směrech a zjevech. Tu pracuje spisovatel fakty, klidně, logicky, s dokonalou znalostí. Zvlášť jsme mu povděčni za místa, kde jednotlivé theorie posuzuje a na jejich slabé stránky, nepodstatnost neb nedodržitelnost ukazuje. Tak odmítá na př. třídní morálku (13), marxism (15), krajní individualism (23), pessimism (39) atd. Po této stránce přáli bychom si mluvy ještě určitější, poněvadž denní četba (zvláště časopisy stran socialistických) se podobnými hesly a theoriemi jen hemží, málokterý čtenář jim rozumí, ač by jinak na jejich správnost přisahal.

Nač jsme se však nejvíce „těšili", berouce „Ideály humanitní" do ruky, v tom nás pan spisovatel zklamal. Domnívali jsme se, že nám jasně a zřetelně vyloží, v čem vlastně ta „nová, řekli bychom moderní mravnost" záleží, že nám oznámí a náležitě odůvodní *svůj* program humanitní. Bylo by k tomu i těch zbývajících 9 stránek (53—62) dostačilo. Než nestalo se tak a pan profesor mluví v poslední (IX.) kapitole („Hlavní zásady ethiky humanitní") o věcech dost všeobecných, k předmětu skoro nenáležejících. Před tím (str. 1—53.) bylo nám v knížce všechno jasno, přístupno a pochopitelno, ale v poslední kapitole nemohli jsme se jaksi vyznat.

Prof. M. praví: Chci mít mravnost na náboženském základě, ale na náboženství jiném než tom, které se offieiálně podává. *Jaké, do toho se nelze zde pouštět*" (54). Avšak *to právě* jest pro nás nejdůležitější: základ, základ chceme znáti. Pan prof. náleží k církvi (helv. reform.), k tomu přece musí míti nějaký důvod. Církev reformovaná přece není tolerantní ke každému přesvědčení; pak by její útoky na katolickou církev ukazovaly nepříčetnost. Církev reformov. je církví křesťanskou, „humanita" však je „ideál protikřesťanský a nadkřesťanský" (str. 3); prof. Masaryk však humanitu hlásá, kterak tedy obstojí církev křesťanská? Nechť se „Čas (327) nediví, že nám to není jasno.

Prof. M. praví: Mezi náboženstvím a mravností je rozdíl věcný. Mravnost není náboženstvím a náboženství není mravností. Může býti člověk nábožensky věřící, oddaný své církvi, svým dogmatům, svým předpisům a nebude mravný, ba bude třeba nemravný. Mysliti, jakoby ten, kdo má náboženství, proto už měl mravnost, je omyl." Tu p. prof. M. bojuje proti přeludům. Kdo pak kdy z katolíků řekl, že je to v pořádku: věřiti a nebýti mravným?! Přece „víra, nemá-li skutků, mrtva je sama v sobě. Co prospěje, praví-li kdo o sobě, že má víru, nemá-li skutků? (Není-li mravný.) Zdaliž jej bude moci víra spasiti?" (Jakub 2, 14, 17.) Či obrací se pan prof. proti učení protestantskému: sola fides justificat? Proti tomu nic nenamítáme, ale on má mluviti určitě a jasně. Omyl je rozhodně, myslí-li kdo, že by měl už mravnost, má-li náboženství. Sám zajisté p. M. cituje z epištoly Jakubovy slova: „Zdá-li se komu, že jest nábožný, ale nepojímá v uzdu jazyka svého, ale svádí srdce své, toho *marné* jest náboženství. *Náboženství čisté a neposkvrněné* (— a takového žádá církev! —) u Boha a Otce toto jest: navštěvovati sirotky a vdovy v soužení jejich a neposkvrněného sebe ostříhati od tohoto světa." (Jakub 1, 26. 27.) Komu tedy vyčítá p. prof.: náboženství není ještě mravností?... (Nechceme při této příležitosti znepokojovati pana profesora otázkou, může-li jako protestant dovolávati se epištoly sv. Jakuba.) V tom chybuje prof. M., že někomu přičítá nesprávný náhled a tomu náhledu pak odporuje. Mluví-li sv. Jakub (prof. Masarykem citovaný) o dobrých skutcích, není tím řečeno nebo dokázáno, že by zavrhoval víru, články víry, na nichž mravnost spočívá, jež ku mravnosti vedou. Nemůže přece apoštol odporovati jinému výroku Ducha svatého: „Bez víry nemožno jest Bohu se líbiti. (K Židům 11, 6.) Nebo kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že Bůh jest a že těm, kteří ho hledají, odplatitelem jest." Chce-li tedy prof. M. *nám* (katolíkům) odporovat, třeba mu znáti *naši* definici náboženství, jež třeba takto může zníti: „Náboženství jest mravní, na rozumu a Zjevení založený poměr člověka k Bohu, k sobě samému i k tvorům ostatním." Ten poměr je však takový, jak jej vytvořila víra; víra pak je přesvědčení nebo souhlas rozumu s tím, co Bohem zjeveno neb oznámeno. Jaká tedy je víra toho,

kdo není mravný? Nemáme pro to slova případnějšího nad apoštolovo: toho víra je *mrtvá*. A přece ví prof. M. tím že nejsou vinna ani dogmata, ani církev, nýbrž jednotlivec sám; kdyby církev mohla, dala by živou víru i p. profesorovi. Jinak může mu jen pravdu oznamovati, jej volati, za něj se modliti. O ostatní musí se přičiniti sám. Víru mrtvou církev odsuzuje. — Nepraví tedy prof. M. dost přesně, co jest náboženství, když píše: Náboženství vzniká z poměru člověka k celému světu, zvláště k Bohu." V čem záleží ten poměr? Jaký je ten poměr? Jiný být nemůže než mravní. Jiný poměr nemá smyslu ani významu. Proto správně dí zase profesor Masaryk.: „v náboženství mravnost je obsažena". (Viz naši definici svrchu.)

Méně přesně zase zní věta: „Mravnost, to je poměr člověka k člověku." Je-li „mravnost v náboženství obsažena", jest tedy tento poměr náboženstvím stanoven (povinnosti naše k bližnímu a viceversa). „Méně přesně," pravili jsme, poněvadž posuzujeme (jako mravné nebo nemravné) i takové skutky, jež se našeho poměru k bližnímu netýkají. Robinson na pustém ostrově nemohl by býti ani mravný, ani nemravný. (Mohl by přece býti zbožný, pracovitý, statečný, neb opět zlostný, rouhač, lenoch, tryznitel zvířat atd.) A jaký konečně pro to důvod, nebo jaký v tom praktický význam, omezovat mravnost pouze na poměr člověka k člověku? Však podobných nesnází vzniká z násilného odtrhování od náboženství více.

Pro vznik a základ mravních ideí má prof. M. výklad tento: „Myslím, že soulad citu s rozumem a do jisté míry převládání citu nám bude základem mravnosti (str. 55). Spojuje tedy prof. Masaryk a na světlo vynáší některé starší již theorie. (Připomínáme jména: Hume, Hutcheson, Shaftesbury, Smith, Kant...) Známé tedy věci také známým již způsobem můžeme vyvraceti. Cit a rozum byly by pro mravnost zakladem zcela nedostatečným. Nemají zajisté takové síly, aby někoho k mravnosti přidržovaly. Prof. M. sám se tím netají, když praví: „Citů je mnoho: pěkných i nepěkných, šlechetných, nešlechetných, hrubých, surových. Citová ethika se nesmí ztrácet v citech" (55). Však i jinak jsou city rozdílné. Co někomu bol působí, jinému je k smíchu. Tomu tedy hledí prof. Mas. odpomoci rozumem. „Cit je slepý," praví, „musíme citu svítit rozumem." (60) Je však rozum zákonodárce neomylný a nestranný? Neříkáme-liž: kolik hlav, tolik smyslů? Doufá prof. M., že tomu bude někdy jinak? Nejsou-liž bludy filosofů pohanských odstrašující? A i dnes, chybí-li učený, chybí hodně. (Momsen.)

Než prof. Mas. hledí této výčitce uniknouti požadavkem vzdělání. „Hledejme vzdělání," praví, „vzdělání hledejme praktické, ale také všeobecné a filosofické. Dnes zejména také třeba vzdělání historického a politického. Chceme-li vzdělání, buďme pozorni, učme se myslit, ale nebuďme všetečni. Být moudrý, o to běží. Mnohovědnost nás nespasí." K těmto slovům musil by ovšem prof. Mas. napsat, pořádný kommentář, jak se vzdělávat, aby se z nás nestali Momseni, Bismarkové, Chamberlainové, Crispiové . . . Ostatně „Čas" vodí podobné „vzdělance" na popraviště každé chvíle. A vodí tam i takové, kteří mají všecky vlastnosti prof. Masarykem požadované a kteří u ostatních lidí (také vzdělaných) za špatné se nepovažují... Kdo na světě bude pak mravným? Ale prof. Masaryk má odpověď na všechno; i na tuto námitku odpovídá: „Veliké zlo je, že žijeme v myšlénce, co řekne o mně soused." To by nás uspokojovalo, jen kdyby se byl nedávno pan prof. na „souseda" Riegra tak zle nepohněval. To pan prof. neupře, že ho to mrzí, když ho soused pohaní. A poněvadž je nám každému náš rozum „základem mravnosti", budeme se patrně každý dle svého řídit, hádat a život si „zpříjemňovat" dále. Je patrno, že rozum není ani pramenem a základem, ani normou mravnosti, poněvadž jest velmi chybující i mezi „vzdělanci", o „průměrném" člověku ani nemluvě. Zásady, ideje a zákony mravnosti stojí *nad* rozumem, a kdyby se všichni „rozumové" proti nim spikli, nezmění se na nich ničeho a také jich neudolají. Obránci práva a pravdy budou snad (často i ve jménu rozumu a vzdělanosti) pronásledováni, ano i potřeni, ale právo a pravda se světa smeteny nebudou. Veritas vincet.

Praví-li apoštol: „pohané, kteříž nemají (zjeveného) Zákona, od přirozenosti činí to, co jest zákona" (Řím. 2, 14), nelze tento výrok bráti tak, jakoby „přirozenost" *sama* byla zdrojem mravních zásad a idejí, ježto sv. Pavel Tvůrce předpokládá a tedy „přirozenost" tak je opatřena, jak Stvořitel určil, a také jisto jest, že apoštol vůbec člověku autonomii nepřipisuje.

Kde je tedy pramen, základ, vzor, ideal a norma mravnosti? „Cit je slepý", „musí se mu svítit rozumem", (praví prof. M.), ale také: kolik hlav (rozumů), tolik smyslů (mínění)... Tu tedy nevidíme ani bezpečného základu, ani bezpečného měřítka. Poznali jsme i nemravné učence a vyznáváme: video meliora,

deteriora sequor . . . Kterak tedy lze spatřovati pramen a základ *mravnosti* (= usilování o dokonalost) v živlech (citů a rozumu), jichž vlastnostmi jsou slabost, klamnost, vrtkavost, různost, převrácenost, zvrhlost. Již tento chatrný základ „humanitě" špatnou věští budoucnost a důvěry k ní získati nemůže.

Právě různé theorie o vzniku, o vývoji a ideích mravnosti dokazují, že o jejich existenci všichni myslící lidé jsou přesvědčeni. Jsou, existují zajisté tyto ideje, my však (náš cit nebo rozum nebo vzájemný mezi námi poměr) nejsme jejich tvůrci (existovaly by i bez nás, jako existují ideje pravdy nebo krásna), my jsme jim podrobeni, jsou nad námi. Tímto poznáním kácí se modla humanity před námi. Avšak musíme domysliti; nesmíme spokojiti se jen konstatováním této skutečnosti, musíme hledati pramene jiného. Nehledati a dále nejíti ze strachu před „metafysikou" znamenalo by umíněnost neb zoufalství. Pravda, dobro a krása jsou právě jako „ukázky" z jiného světa, před nímž tu a tam tolik hrůzy. Nedají se ovšem řezat, chemicky rozkládat, drobnohledem zkoumat, bývají skryty, nepochopeny nebo špatně pochopeny mnohými, ale jejich objektivní, na našem pochopování nezávislou jsoucnost popírati, bylo by přece bláznovstvím. Aby nás Stvořitel účastny učinil ideálů pravdy, krásna a dobra, dal nám schopnosti, jimiž bychom si tyto ideály do jisté míry osvojili a jich účastni byli. — A o této stránce činnnosti duševní jedná pak filosofie způsobem známým.

A ještě poznámku. Přirozená mravnost a zásady ethiky humanitní nemají pevného základu; jimi by člověk k žádoucí výši a dokonalosti nikdy nedospěl. (Vzpomeňme jen pohanských bludů!) Avšak i stavba sama musí na tomto základě být jen ledabylá a bezhlavá. Proč by si stavitel také práci dával? *Utilitarianismus* jako neušlechtilý a v důsledcích škodlivý se „humanisty" odmítá a — slávy se člověk nenají, jak praví trivialní úsloví. Ctnost jest obtížná (vzpomeň na známou větu řeckého autora), a nelze-li očekávat zasloužené odměny, stává se skoro sportem, z dlouhé chvíle, ze zvyku, nebo z „všelijakých" (i špatných) pohnutek provozovaným, neúčelným a nezdolným usilováním o ideal dobra. (Závěr v I. epištole ke Kor. 3, 11.) *L.* † *24.*

Advokátovo svědomí. Napsal Frédéric *Masson-Forestier*. Z francštiny přeložil Alois Tuček. (Naše knihy. Sv. V. Nakl. Hejda a Tuček. Praha, 1901. Stran 228. Cena 2 K.) — Mravouka dí: Jedná-li se o čin trestný, může obhajce (advokát) obžalovaného hájiti, pokud právo a pravda dovolují; nesmí se totiž při obhajování dopouštěti lži a klamu. Advokát p. André Desmauves praví sice (str. 104.), že je horlivý katolík, ale nedbal uvedeného pravidla morálky, odhodlav se hájiti vraha, o jehož vině byl přesvědčen. Chybil ze slabosti (která ovšem neomlouvá), přijav obhajování na domluvy presidenta soudu, na výčitky marnivé ženy a kousavé tchýně. Ješitnost zvítězila. Skoro — jen drápkem uváz' a ztracen byl celý. Vraha »vysekal«, dosáhl při přelíčení velikého úspěchu, všude se o něm mluvilo jako o velmi obratném advokátu, ale — svědomí neúprosně soudilo a káralo. Bohužel, náš »horlivý katolík« netáže se po tom, co praví o jeho skutku předpisy křesťanské mravouky, na Zjevení Božím založené, nýbrž hledá »hadačů a kouzelníků«, aby mu poradili a ho upokojili. Pan profesor Michel Delzons napsal mu sice krásné »kázání«, plné omluv a zdvořilostí, ale v základní myšlénce pochybené. »Můj úsudek je, (praví), že v dnešní době vyspívají lidé nejvýše sebeláskou« (str. 109.). To by ovšem vedlo k podivným koncům. »Sebeláska» tedy Desmavesovi kázala, aby se zřekl povolání, v němž nemůže (?!) jednati jak muž čestný. Zdá se, že spisovatel k těmto důsledkům hrdinu vedl, rozmrzen jsa demoralisací, pokleslostí (francouzského?) soudnictví, když obžalobu zastupuje úředník naprosto neschopný, a když v porotě zasedají »lidé bez charakteru, kteří myslí jenom na sebe, kteří skrývají svou chabost a slabost (nevědomost vlastní a mravní porušenost) pod záminkou citlivosti a kteří osvobozují pro potlesk obecenstva, — sympatizujíce tajně s násilníky« (str. 118.). »A tak tomu bude, dokud nebudou porotci nuceni své výroky motivovat, udat u nich příčinu, — neboť spravedlnost, která nemusí být logickou, je spravedlnost nejhorší« (str. 118.). Dojde k tomu? — Thema této práce je dosti nevšední, ovšem zase ne tak sensační a originelní, jak se v nadšeném úvodě líčí. Spisovatel hledí jasné znění zákazu: »hříchu hájiti« a »hříchu netrestati« hlouběji objasniti a podepříti, a v tom s ním naprosto souhlasíme; chybuje však, že se nepostavil na stanovisko důsledně náboženské. — Mimo »Advokátovo svědomí« čteme ve sbírce ještě následující novelky: »*Úzkosti soudcovy*« (zklamání vyšetřujícího soudce, když se dověděl, že člověk, jejž z mnohých důvodů za nevinného považoval, skutečně zločin spáchal). »*Přísahám*« (zločinné děvče, před soudem osvobozené, výčitkami svědomí dohnáno k sebevraždě). — »*Tarradův inventář*« (závěť podivínova,

poctivost úředníkova, hamižnost dědiců.) — »*Do krajnosti*« (necitelný a vyděračný advokát dohnal pro nepatrný dluh poctivého umělce k sebevraždě). »*Románek pana Jarriesona*« (trochu krutá idylka mladého Angličana, jenž chtěl se báviti na útraty chudobných). — — Spisovatel píše zajímavě i duchaplně, ale především jedná se mu o věc, aby vybídl čtenáře k přemýšlení o některých zjevech z mravního života veřejného. Míst zvlášť závadných jsme nenašli. *L. † n.*

Sézam a Lilie. Tři přednášky. Napsal *John Ruskin*. Z angličtiny přeložil a úvodní slovo napsal F. X. Šalda. (Světová knihovna. Č. 228—230. Stran 226. Praha 1901. Nákl. J. Otty.) — — Název trochu podivný. Sézam — semena rostliny Sesamum orientale jsou olejnatá a sladká a připravují se jako pokrm a jako olej. Lukian praví: Každý z vás má mít koláč sézamu — a deset liber. Ruskin míní — knihy, sbírku knih vybraných (cenných, zřetelně tištěných, na nejlepším papíře a pevně vázaných). To je nejpotřebnější kus nábytku, to jsou „královské pokladny“, společnost nejlepších a nejmoudřejších mužů. Výkladem jedné básně Miltonovy ukazuje Ruskin, *jak se čísti má*. Je radost poslouchati, jak šlechetný a nadšený muž chválí knihy; a nelze mu odporovati. — V druhé přednášce (Lilie) mluví Ruskin o „zahradách královniných“. Velebí ctnosti ženské: trpělivost, věrnost, obětovnost, moudrost, něžnost, cudnost, smysl pro důstojnost a spravedlnost. Řekla mu sice moudrá anglická paní, když tu chválu přečetla, že psal o něčem, čemu naprosto nerozumí, a sám doznává: viděl jsem ženy ve stavech sklesloslosti a mstivosti, ale přece neváhal „Lilie“ znova beze změny vydati. „Má víra ve vzácnost povah, jež jsou tak neblahé ve svých bludech, je posud neotřesena.“ Ač je tedy rozprava jednostranná, je přec dobře oprávněna, povzbuzujíc a vedouc k ideálu. — Třetí přednášku: „Tajemství života a jeho umění“ je ovšem nejdůležitější a nejzajímavější. K ní napsal také p. překladatel pěkný úvod, aby čtenář mohl pozorněji a s porozuměním myšlénky spisovatelovy sledovati. (Několik odstavců na jiném místě otiskujeme.) Nelze neuznati s vděčností učencovu poctivost a přímost, s jakou pronáší myšlénky rozumem nebojácným promyšlené, vroucně procítěné, nezdolnou touhou po pravdě a láskou k bližnímu vytvořené. S bolestí jsme si při tom vzpomínali na drzost, lehkomyslnost a nesvědomitost, s jakou o věcech svatých a vzácných píší mnozí literarní nádenníci a pustí vandalové. — Shledali jsme některé menší omyly, jež však rádi omlouváme, vidouce tak patrně poctivé úmysly a snahy spisovatelovy. Ruskin vidí na př. u milosrdné sestry „chorobnou vášeň soucitu“, že nenosí kroj přívětivý. Víme zajisté, že se vlídná veselost, obětivost a horlivost milosrdné sestry ani černým šatem setříti nebo zastříti nedá. Ve druhé přednašce pohřešíme zmínku o úctě k Marii Panně, kterážto úcta zajisté mnoho působí na mravní povahu i postavení žen. Kultem marianským udržuje se náboženstvím posvěcená představa o ženské důstojnosti a představuje se neustále vzor ženských ctností. Pokud se žena v naší době těší vážnosti, čerpá se tato úcta ještě z fondu nastřádaného dobou minulou. Úpadek křesťanství jest a bude neštěstím ženy. — — Četbu knihy Ruskinovy rádi doporučujeme. (O Ruskinovi napsal pěknou úvahu pan Skultéty ve „Vychovateli r. XVI. str. 75 a násl.) *L. † q.*

Svědomí vrahovo. Napsal *Guy de Maupassant*. Z francčtiny přeložil Pavel Projsa. Nakl. J. R. Vilímek. Praha, 1899. Stran 252. Cena 2 K 40 h. — — »Bezbožní (hříšníci) jsou jako moře vroucí, kteréž se nemůže upokojiti . . . Není pokoje bezbožným, praví Pán Bůh.« (Isai, 57, 20, 21.) A variací na toto thema máme ve všech literaturách bez počtu. I spisovatelé jména světového často vracejí se k této smutné pravdě, usilujíce jednak duševní stav zločinného člověka vystihnouti a vylíčiti a také snad hledíce na »vkus« čtoucího obecenstva, aby podali něco nevšedního a napínavého. Ovšem zřídka asi podaří se spisovateli jaksi proniknouti do hlubin duše zločinné; hádá jen, kombinuje, domýšlí se, — ale vše jest jen zevnější, povrchní, obyčejně i klamné, třeba vtipně a duchaplně bylo pověděno, skutečný stav v jednotlivých případech zůstane zastřen a nepoznán. A Guy de Maupassant zůstává na povrchu více než mnohý jiný. Za to však situace kreslí mistrně; v tom je pestrost, bohatost i originalnost jeho prací. Nadpis »Svědomí vrahovo« se pro tuto sbírku do češtiny přeložených novel Maupassantových hodí méně. Ze 16 čísel souhlasí s nadpisem obsah povídky první: »*Svědomí vrahovo*« (zlým svědomím štvaný vrah nevinného dítěte, jež k ukojení své chlípnosti dříve zneužil, hledá zatvrzele svého bezživotí v sebevraždě. Kain a Jidáš v novém vydání.) Dále: »*Život za heslo*« (pruský důstojník dal za války prusko-francouzské zcela klidně, bez dlouhého vyšetřování zastřelit dva dobré lidi, kteří si vyšli na lov ryb; prohlásil je za vyzvědače a válka »posvětila« tu vraždu; svědomí — klidno . . .) »*Ruka*« (tajemný zločin ta-

jemně pomstěný). Více čísel (mimo jmenované) dálo by se směstnati pod nadpis »Svědomí zločincovo nebo hříšníkovo.« Tak na př. »*Po desíti letech*« (nesvědomitý člověk svedenou dívku opustil a když se vdala, touží svůdce — po desíti letech dítě své aspoň jednou políbiti). »*Ďábel*« (lakotná a surová opatrovnice přestrojí se za ďábla a vyděsí nemocnou pověrčivou stařenu, čímž smrt její urychlí). »*Soudek*« (hrabivý hostinský dává výměnkářce kořalku s tím úmyslem, aby v opilosti neštěstím zahynula). »*Neznámého původu*« (»vznešenější« cizoložník zatouží spatřiti svého syna; shledání jej velmi nepříjemně zklamalo). V ostatních číslech je obsah různý: žertovný, vážný i smutný. Jsou to novelky: Koňmo. Na prodej. Pro krásné oči. Kníry. Štěstí. Návrat. Sebevrah. Hajný. Vdovec. — Že Maupassant pro náboženství smyslu neměl a »klerikálům« málo přál, je známo; celkem však lze říci, že výběr novelek v této sbírce (až na povídku »Ďábel« a několik ojedinělých narážek) je dost slušný. Za četbu pro lid se ovšem nehodí. *L. † n.*

Ze vzpomínek na vojenskou výpravu do Bosny z roku 1878. Podává *A. V.* V Brně, 1901. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 66. Cena 40 h. — Po mnoho let, a to od roku 1870 do roku 1896 vydávala rajhradská knihtiskárna v Brně sbírku zábavných spisů, kterou P. Placidus Mathon, rajhradský benediktin, založil, a v níž v celku asi 150 krásných a hlavně pro lidové knihovny velmi vhodných spisů vyšlo; sbírka nazývána »Zábavnou bibliotékou«. Roku 1897 změněn název i úprava »Zábavné bibliotéky« v »Knihovnu našeho lidu«, kteráž ročně v několika svazcích vychází a nejméně 60 tiskových archů má; roční předplatné jest 4 K. Letošní ročník »Knihovny našeho lidu« je pátým; doposud vyšlo v knihovně více pěkných, nejen zábavných, ale i poučných spisů. Třetím číslem letošního ročníku jest námi oznámený spisek, který má za předmět látku jistě pro všechny čtenáře velmi zajímavou. Pan A. V. líčí, podav několika slovy všeobecný úvod o Bosně, výpravu osmého brněnského pěšího pluku a jeho osudy v Bosně v čas okupace; pan pisatel, dle všeho tehdy c. k. profesor, nyní c. k. ředitel Antonín V. v Brně, prožil výpravu jako poddůstojník téhož pluku. Bojů se sice nesúčastnil, bitvu u Doboje popisuje jen z doslechu, ale proto spisek zajímavosti neztratil. Dne 14. srpna 1878 mobilisován osmý pěší pluk v Brně; dne 23. srpna odjel z Brna do Vídně, kam se jelo čtrnáct hodin. Odtud jeli do Vídeňského Nového Města, kdež přesedli na uherskou státní dráhu a jeli přes Velkou Kaniži a Pětikostelí do Osjeku, hlavního města slovanského království, kde tehdy končila železnice. Odtud se šlo již pěšky, od 27. srpna po čtyři dny do Brodu; na cestě uviděl Đakovár, sídlo biskupa vlastence Strossmayera. Otlačiv si nohy, zůstal v Brodu v nemocnici a 4. září odešel jako stráž vozů s potřebami vojenskými ku svému pluku, který u Doboje dohonil právě když bylo po bitvě; jen u osmého pluku padlo a raněno bylo na čtyři sta mužů. U Doboje byla též polní mše svatá, při níž všichni byli velice dojati a z plna srdce se každý modlil za ochranu v době válečné. Pan spisovatel onemocněl zimnicí, která ho po celou výpravu neopustila; ale přes to šel přece se svým plukem do Dolní Tuzly, z níž 8. září vyrazili zároveň s 45. plukem přes Kladanj, Olovo, v němž po 8 dní trávili a již i nedostatkem potravin trpěti počali, do Sarajeva, kam 8. října došli. V Sarajevě pobyli tři dny a táhli pak do Konjice, kde nic nedělali, jen opravovali špatnou silnici; odtud 26. října šli zpět do Sarajeva, kdež na Vše Svaté oznámeno, že část reservistů, mezi nimi i pan spisovatel, domů propuštěni budou. Hned pak odešli po silnici do Brodu, do něhož 15. listopadu došli. Odtud jeli 5 dní po Sávě do Sisku a pak po dráze až do Brna, kdež 21. listopadu odpoledne měli slavnostní vjezd. Uvítání, na něž se posud všichni Brňané dobře pamatujeme, bylo stkvělé a nadšené; vojáci byli pohostěni v Turnhalle a dostal každý na památku stříbrný zlatník. Přijda domů, ležel p. V. po útrapách pochodů a hladu po čtyři neděle a po více let cítil následky těchto námah. Spisek je psán pěkným, lehkým, zábavným slohem a hodí se výborně do lidových knihoven. Doporučujeme jak spisek, tak i »Knihovnu našeho lidu«. *Ignát Zháněl.*

Božena Viková-Kunětická. **Vzpoura.** Nákladem F. Šimáčka. 1901. Cena 4 K. Mnoho již mluveno a napsáno o emancipaci ženy a kniha jmenovaná chce býti též kamenem k této nedostavěné budově, avšak nikoliv kamenem úhelným, ale neužitečnou cihlou. Spisovatelka praví v předmluvě, že »kniha její je knihou sebepoznání a mateřství«, ale neprovedla, co si vytkla za úkol. Již representanti nesoucí tak vznešené ideje, jsou špatně voleni. Meliš, uprchlý bohoslovec, jest moderní socialista, jehož zásadou je nic nedělati, zachovávati síly své pro sebe, nevěřiti, zničiti zákony, lidstvu dáti se vyvíjeti svobodně beze všeho dohledu a v tom smyslu »obroditi« společnost lidskou. A tento nedokonalý přemrštěnec

napájí svými nezralými názory mladou šičku Milču, která opouští svou matku v největší bídě, prchá se svým milencem a žije ve venkovském zátiší. Meliš vykládá jí »o splynutí duší« bez manželství a když toto splynutí má následky, opouští ji, dav jí dříve návod, jak se dítěte zbaviti. Volba osob je tedy úplně nevhodná. Oba jsou lidé bez pevného názoru na svět a Meliš při tom jedná nelidsky s dívkou, jež mu obětovala vše. A tento děj roztažený na 378 stran, jest plný nesrovnalostí, nabubřelých frází, filosofických floskulí, odkoukaných Tolstému a někde i Nietschemu, plný frivolních narážek na všeliké positivní náboženství, že čtenář ani nevěří, že by knihu psala žena a chtěla jí povznésti mateřství. Kniha rozdělena na tři díly: I. Jitření. II. Nové obzory. III. Žena. Druhá část je nejdelší a také nejhorší. V ní dostalo se mateřství takového poličku od ženy jako nikdy jindy. Třeba mluví tato slova Meliš, vycítí každý vřelou sympatii spisovatelčinu a třetí část (přidána později ke knižnímu vydání; původně ve »Světozoru« vyšly části dvě), jež by měla býti refutací všeho, je až příliš slabá a nepřirozenou. Poznati zjevně, že přidána později, jelikož knihu tak vydati, jak původně vycházela, zdálo se spisovatelce příliš opovážlivým. Vedle mateřství sníženo tu i manželství a zneuznána výchova dítek v domě oteckém, ale za to doporučeny nalezince. Docílila tedy spisovatelka pravého opaku co zamýšlela, a chtějíc povznésti mateřství — zneuctila je. Úkolem ženy po zákonu Božím a přirozeném je mateřství, avšak slovům těm dlužno rozuměti nejen ve smyslu fysiologickém, ale i morálním. S mateřstvím spojena nutně i mravní výchova dětí a v té záleží nejvyšší důstojnost a povolání ženy. »Chceme-li tedy ženu osvoboditi či emancipovati, jest nám odstraniti všechny poměry a okolnosti, jež jí dosažení a plnění důstojnosti mateřské a práv mateřských stěžují nebo znemožňují (P. Aug. Rössler.) A podmínek těchto může jedině býti dosaženo řádným manželstvím svátostným. Mateřství mimo manželství nemůže býti nikdy povoláním ženy, ale skvrnou jeho. Manželstvím pak svátostným svoboda ženy nikterak se neobmezuje, nýbrž upevňuje, neboť církev sv. toliko matky svobodně ve stav manželský vstupující (nikoliv z přinucení) posvěcuje. A hle, proti tomuto základu jednala spisovatelka a zdá se, že zúmyslně. Zdá se člověku, když knihu tuto přečetl, jako by byl četl nějaký román zbrklého socialisty. O dětech mluví se na str. 256. »Semeno vítr zanesl a ono se uchytilo. Kde je jaká zodpovědnost, kde povinnosti, kde práva? Snad příroda, snad Bůh tvoří. Člověk jen stojí bezbranný, napaden a lhostejný, pokud se nežádá na něm přímé účastenství. Boha nazývá »Bohem starých legend« (str. 234.). »A tak počal žíti na těch místech, z kterých vzešla legenda starého zákona, jež potácivě dostala se do evangelií a nabubřela vodnatelností v dusném vězení.« Jsou to sice »vodnaté fráze«, ale od ženy málo kdo by je čekal. »Vzpoura« Kunětické je skutečně vzpourou proti všemu pořádku a mravnosti, je knihou zavržení hodnou. *H. O. Lešovský.*

R. J. Kronbauer: **Síla hroudy.** Č. 190. Ottovy laciné knihovny národní. V Praze, 1901. Kniha obsahuje dvě povídky: »V nevolnictví vděčnosti« a »Z cizího na své«. Jsou velmi nestejné ceny; prvá vás rozladí, druhá uchvátí svou upřímnou vřelostí. Slyšme stručný obsah povídky prvé. Oráč Kolos, když mu bylo 20 let, nasadil při požáru za dobytek v panském dvoře život, byl poraněn a od té doby byl slabomyslným. Dostal od pána peněžitou odměnu, stříbrné hodinky a chován do smrti jako živý fundus instructus ve dvoře. Tam zapomene se s jakýmsi chasníkem dělnice Nanka Dragounova a když odchází »nahoru«, dá jí slabomyslný Kolos památné hodinky, aby je prodala a nešla tak bez krejcaru. Však za to dosti výsměchu zkusí od nezbedné chasy; dobírají si ho, že on je otcem Nančina dítěte. Správce udeří ho ve zlosti holí do hlavy — a od té doby jako by Kolos duševně přicházel k sobě a probíral se ze své slabomyslnosti. Nanka se vrátila s dceruškou Theklou, ale za krátko zemřela. Kolos se sirotka ujal, ale když děvče povyrostlo, poznával, co je smyslnost, budila se v něm, nedopustil žádné známosti s někým — vysvětlil jí, že není jejím otcem, nechtěl, aby mu již říkala »tatínku« — chtěl ji míti sám a ona — nejspíše se poddala a žila s ním — »v nevolnictví vděčnosti«. Zde povídka končí, nerozvádějíc dále, co čtenář dobře tuší a dokonale vycítí. Povídku přečtete a učiní na vás skličující dojem — pomýšlení o zvířeti v člověku ozve se ve vás. Mnohem lepší je povídka druhá: »Z cizího na své.« Je to vroucí vzpomínka autorova na rodiče, hodného katechetu a kaplana a na dny svého mládí, k jehož poklesům upřímně se přiznává. Otec byl hospodářský správce u hrabivého a bezohledného soukromníka, tři synové mu tehdy studovali — i najal si sám dvůr, kde se plahočil a s matkou do úpadu pracoval, jen aby jeho studenti nemusili nechat studií. To ovšem málo chápal světa se chytající hoch, který by byl rád ledačehos si dopřál a naříkal, že »pořád civí doma se svou hloupou babičkou« — hned však

v závorce dokládá: »odpusť mně to poblouznění, ty zlatá předobrá stařenko, kterou bych dnes špendlíčkem hrabal ze hrobu.« Doznává, jak chodili jako studenti ke »Sladkým« na pivo, jak protrhl sukno na kulečníku a neměl 2 zl., i psal kaplanovi, aby mu půjčil 11 zl. 66 kr., že ztratil spolužákovi hodinky. Kaplan mu peníze daroval a list, který mu psal, dýše vroucí srdečností. »Tuším, že jste nebyl docela upřímný — ale pomohl jsem Vám, protože jsem se bál, abyste nezabředl do nějaké nástrahy. Peníze mi vrátit nemusíte, ale slibte mně v duchu, že se neodkloníte z dráhy počestnosti a svědomitosti — k sobě, ke svým drahým i k lidem cizím. Myslím, že mnoho a mnoho nepokoje jste svým dopisem zavál do mé skromné kaplanky. Pamatujte na své rodiče, na ty dva vzácné, úctyhodné a obětavé poctivce, na které můžete býti hrd. Budu na Vás pamatovati v modlitbách; budete-li se modliti sám, dozajista mně už nebude tak smutno a žalno, až přistoupím k oknu a uvidím po dvoře spěchati sehnutou a ustaranou postavu Vašeho pana otce.« Dojemně líčí se přesídlení starých rodičů do Prahy a odchod otcův do nemocnice, kdež zemřel. Povídka naplněná ovzduším polí, hajů, luk, hospodářského a rolnického života, studentských vzpomínek a krásnou lícní ustaraných, hodných rodičů i rádi ji doporučujeme. *Josef Flekáček.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Katolické missie. Na konci minulého století utrpěly katolické missie nemálo potlačením a pronásledováním řádů. Avšak ve stol. 19. nastal opět rozkvět řeholí, neboť již počátkem téhož věku bylo 450 mužských a ženských řeholních společností. A právě uplynulý věk se může honositi rozkvětem řeholního života a zároveň katolických missií, které možno právem nazvati apoštolskou armádou. Za nynější doby působí na tomto poli 60 různých kněžských a bratrských společností s 20.000 muži a 120 ženských kongregací, které se věnovaly obtížnému úřadu missionářskému. Zvláště ve Francii a Německu se pociťuje rozvoj této myšlénky, která již dávno přešla ve slibný skutek. Ač nové společnosti dávají na jevo příkladnou činnost, nelze mysliti, že by starší řehole, které dosud v pohanských zemích pracovaly, zůstaly pozadu. Mezi jinými utěšeně pracuje řád sv. Františka, který má 16.458 členů, totiž 10.433 kněží, 2150 scholastikův i novicův a 3875 bratří. Je tedy nejčetnější řeholí vůbec a může zahraničním missiím přenechati hojně členů, kteří vynikají prostotou, upřímnou láskou k apoštolské chudobě a lidu. Jejich horlivost nebyla různými ohledy zmenšena. Středem řádu jest kolej sv. Antonína v Římě s universitou františkánskou a missijním sekretariátem. Generální prokura je v Paříži. Z četných zemí, kde rozvinuli svoji působnost, zajímají nás nejvíce slovanské státy balkánské, kde mezi Turky a pravoslavnými stali se předními nositeli křesťanské vzdělanosti. Nejstaršími missiemi jsou bosensko-hercegovské; byly založeny r. 1327. Od počátku byli a zůstali bosenští Františkáni přáteli, otci a učiteli chudého, prostého obyvatelstva, s nímž úzce srostli. Jejich zásluhou zachována byla katolická víra v zemi tak pronásledované a ohrožené. Lev XIII. sám chválí jejich činnost r. 1885 ve zřízovací bulle nové bosenské hierarchie, an praví: »Ctnost a vytrvalost františkánů zářila zde skvostně.« Ministr Kallay prohlásil téhož roku: »Františkáni získali si o Bosnu takové zásluhy, že mohou míti nárok na striktní právo pomoci a podpory.« Nyní přidružili se k nim též trapisté, jesuité a také světští kněží. Podle domácího zvyku nosí tam kníry, což jim dodává mnohdy martiálního vzezření. Za panství tureckého v Srbsku nebylo tam skoro katolického živlu. Od té doby, co se stalo samostatným, vzrostla tam katolická osada na 8000 duší, které spravují dva františkáni. V knížectví černohorském čítá se 7000 katolíků mezi 300.000 pravoslavných a 12.000 mohamedánů. Msgr. Milinović, barský biskup, kterému Černá Hora jest podřízena, náleží sám řádu sv. Františka a rovněž jeho duchovenstvo kromě dvou světských kněží. V Cetyni jest projektován katolický kostel. Světlým bodem jejich činnosti jest působnost jejich v Palestině, neboť jsou zváni strážci sv. země. Sv. František s 11 soudruhy sám nabyl práva na tuto zemi r. 1219 a zanechal ji svým nástupcům, kteří tam utěšeně pracují již po 700 let. Pomocí Evropanů dobyli mnoho posvátných míst z rukou tureckých. Na 4000 františkánů prolilo tu svoji krev a mnoho jich padlo za oběť moru. Představený nazývá se »quardianem (strážcem) hory Sion a sv. hrobu« a bývá řeholním generálem každých šest let nově jme-

nován a propagandou potvrzen. Kustos jest ode dávna vlašské národnosti. K němu se druží jeho náměstek, vždy Francouz, prokurátor, vždy národnosti španělské, a 4 rádcové, z nichž jeden jest Ital, druhý Francouz, třetí Španěl, čtvrtý Němec. Sídlem kustodovým není hora Sion, nýbrž sv. Salvator, bývalý řehořský klášter. V rozsáhlých místnostech jest pokračovací a průmyslová škola, chlapecký sirotčinec, písmolijectví, knihtiskárna, knihvazačství a četné jiné dílny. Členové této řehole ve dne v noci jsou na stráži sv. hrobu a konají tu Služby Boží. Klášter jest nezdravý, ale přece bývá každý vyznamenán, může-li se dostati za strážce sv. hrobu. Kustodie měla r. 1899 celkem 51 klášter s 472 členy, kteří náleželi 22 různým národům. Obstarává 35 svatyní, z nichž 23 jsou v Jerusalemě, 12 v Betlémě, 3 ve Sv. Janu v horách, 9 v Nazaretě, 1 v Kafarnaum, 2 v Káně a j. Ochrana svatyní žádá stálé přítomnosti kněží buď k obřadům nebo k obhájení práv řádu proti lstivým schismatikům. Na posvátných místech povstávají časté potyčky, tím jsou vinny nepříznivé místní poměry a řevnivost příslušníků ostatních vyznání. Řehole spravuje 46 farností s 56.700 katolíky latinského a 2550 ostatních obřadů, zásobuje 34 kaple kněžími, a vydržuje několik sirotčinců s 505 dětmi, 54 škol s 4224 hochy a dívkami, 1 kolej v Aleppu se 140 chovanci, 10 škol s dílnami, 6 lékáren pro chudé a krásnou missijní tiskárnu. Ku pohostění poutníků vydržuje stráž 9 hospiců pro cizince, v nichž ročně asi 8000 poutníků zdarma nalézá přístřeší a zaopatření. Podporuje 3000 rodin s 15.000 členy a v každém případě možno se tam s důvěrou obrátiti. Poněvadž dobrovolné příspěvky poutníků zapravují pouze třetinu výloh a tyto jsou značné, neboť před 6 lety činily přes 620.000 franků, věnoval jim papež sbírky na velký pátek; také komisariáty v různých zemích se starají o podporu této stráže. V poslední době usadily se tam i jiné církevní společnosti, které rovněž blahodárně působí, avšak neznalostí poměrů vytýkaly některé, že se františkáni málo starají o rozmnožení katolického živlu a že zanedbávají své vlastní vzdělání. Tyto výtky nemožno ospravedlniti, poněvadž františkáni jsou v přední radě povinni věnovati veškeré svoje síly ochraně Božího hrobu a četných svatyní ve sv. zemi, tak že jim není snadno pracovati houževnatěji k rozsahu katolické osady. Setník z Himmelu, který uspořádal již mnoho výprav do Palestiny, tvrdí jako dobrý znatel tamních poměrů právem: »Nikdo nemůže odepříti mimořádným zásluhám řádu (františkánského) svého úplného uznání, a každý katolík může si jen přáti, aby otcům františkánům byla ponechána péče o sv. místa na všecky časy.« *Fr. Zundálek.*

Z velmi vážené strany sděluje se nám ze Sušice následující zpráva, již milerádi ve »Vlasti« popřáváme místa. Souhlasíť názory v ní pronesené úplně se stanoviskem naším, jež družstvo, odbory i listy jeho věrně hájí po řadu let. Umění, které podkopává základy sv. víry a náboženství, není hodno zváti se uměním. Není políbením genia, jak rádo se tvrdí, ale triumfem ďábla. Slyšme, co praví zpráva ze Sušice: »Veřejná čítárna a knihovna v Sušici se studenstvem Sušickým pořádala ve dnech 1. až 14. září m. r. uměleckou výstavu obrazů, která jsouc majetkem uměleckého nakladatelství p. Bedřicha Kočího v Praze, konala loni první pouť po Čechách, a pořádána byla dosud v Mladé Boleslavi, v Poděbradech, na Kladně a v Klatovech. První serii výstavy tvoří kresby perem Emila Horálka nadepsané: »Reflexe z katechismu«. Touto řadou obrazů dílem zlehčovány, dílem v posměch uváděny jsou nejpřednější pravdy svaté víry kalolické, obět mše svaté, skutkové milosrdenství, a církev nazývána »nepřítelkyní a pošlapatelkou čisté lidskosti«. Tak uvádíme jen některé příklady z výstavního katalogu, v němž jednotlivé obrazy popsány jsou takto: II. Titulní list. Kněz oblaky kadidla zahaluje Krista, aby z dola ho ani nebylo vidět, vedle něho postavil se opřen o meč voják, podpora církve. Ti dva zatarasili přístup k oltáři, bráníce přístup robu, jenž vysílen padl pod těžkým jhem přílišné práce. Zmučená duše jeho prahne přiblížiti se tomu, který otvírá své srdce všem obtíženým, lačným a nízkým — marně! 3. Titulní list k řadě I., »Hlavní hříchy«. Bída, stařena v cárech a s mošnou žebráckou, na pranýři odhaluje nahotu chudoby. 5. Lakomství (jest nezřízené bažení po statku pozemském). Dva polonazí uhlokopové hluboko v šachtě dřou se, kopou a odvážejí uhlí, za něž nasazujou vlastní život. Tito dva lidé nezřízeně baží po statku pozemském — pro jiné. A ti jiní sedí klidně doma na žocích peněz. 10. Titulní list k řadě II., »Hlavní ctnosti«. Ctnost, prodejná nahá kurtisána, nabízí svůj věneček pochybného panenství a lilie své čistoty s otazníkem starému zhýralci s tváří Římana z doby úpadku, jenž prodejné ctnosti té k nohám klade důstojenství, vědu, umění i právo. 11. Pokora (jest ctnost, kterouž křesťan své křehkosti stále na paměti má a protož toliko Bohu připisuje, co dobrého má a koná). Vizte toho zástupce pokory, vysokého knížete hierarchie! Ústy vyznává spasitelnost chudoby, mluvívá o Kristu, který neměl, kam by hlavy své položil,

sám však jede v nádherném povoze, taženém koňmi s čabrakami, lokajové napřed, lokajové v zadu a lid kleká uctivě, hlavy kloní, oči zbožně zdvihá — neboť jede On, zástupce toho, který neměl, kde by hlavy své složil. 14. Mírnost (jest ctnost, kterouž křesťan nespravedlivý hněv v sobě krotí a nižádné pomstě vzniknouti nedává). Kacíř odsouzený k smrti ohněm za své odchylné smýšlení ve věcech náboženských stojí na hranici, maje oči upřené k nebi ve vroucí modlitbě za ty, kdož nevědí co činí. Ale ten hodnostář mocné církve stojící vedle něho ví, dobře ví co činí. Vizte jeho prudkou nedočkavost, aby už mu vsadil na mrzkou hlavu pomalovanou kacířskou čepici, jak z celého zjevu jeho srší nesmířitelná nenávist proti vší hlíze kacířské. Hle, pravý kníže církve bojující! 19. Lačné krmiti — v hladomorně. Jeptiška zazděná z trestu s dítětem za porušený celibát. 20. Žíznivé napájeti — v kořalně, neboť industrie lihovarnická musí vynášeti. 23. Věžně vysvobozovati z tohoto na mučidlech svaté inkvisice. (Hříchy cizí): 44. Poznané křesťanské pravdě odpírati. Selská rebellie vybuchla, staré selské zbraně vyhledány, před svatým obrazem přísahají si vzbouřenci, že věrně budou státi k sobě při díle konečného účtování s milostivou vrchností. Vichr pomstychtivosti jako plevy odnesl to, co jim církev po staletí vtoukala do plebejských lebek, že všechna vrchnost od Boha pochází. Tolik desetiletí a století vštěpována jim ta křesťanská pravda a teď najednou opovažují se jí odpírati. 50. Titulní kresba na desky. Člověk skrývající se za maskou tváři Kristovy, toť dnešní lžikřesťanská společnost, proti jejíž zlobě umělec namířil své střely. Obrazů takového a podobného obsahu jest ve výstavě 70 kusů. Pořádatelé této výstavy byli studující *středních škol* a výstava uspořádána byla v místnostech *měšťanské školy*. To obé je velmi charakteristické. Tendence proti víře a církvi katolické směřující je zde nepopíratelná. Upozorňujeme naši katolickou veřejnost a povolané činitele i kruhy rozhodující, aby nedopustili, by veřejně takto katolicismus byl urážen.«

K tomu dodáváme: Tolik snad lze zameziti, aby studující *středních* škol, podléhající disciplinárnímu řádu, nečinili podobné protikatolické provokace a aby se výstavy takové nepořádaly ve *školních budovách*, odkud dosud *katolické náboženství* vypuzeno *není* a kde katecheti něčemu docela jinému učí, než text výst. katalogu povídá. Snad jsou v našich katolických Čechách ještě předsedové místních a okresních školních rad, kteří budovu školní k takovým profanacím nepropůjčí. Snad jsou tak prozíraví mužové v naší vlasti, kteří poznají, že úpad katolicismu v Čechách znamenal by jen vítězství oné sousední moci, která si už, a není tomu tak dávno, na »Provinz Neupreussen« dělala bezpečné laskominy. Ono staré »videant Consules« má své veliké právo a jest velikým zvoláním a apelem k těm, kteří *mnoho činiti mohou a mají*, dnes ještě více než tehdy, kdy bylo poprvé proneseno v republice starořímské.

Slovinské zprávy. »Slovenska Matica« náleží k učeným společnostem, které pečují o vydání hlavně vědeckých spisů, které by jinak soukromí nakladatelé s těží mohli vydávati. Všech členů má 3152. Politický rozkol nemálo ublížil také této literární korporaci, která se politikou nikterak neobírá, avšak členové žádali jiných důvěrníků, již by náleželi jejich straně, což ovšem nesměřuje ku prospěchu družstva. Sběratelů je nyní 159. Ministerstvo povolilo 1000 K roční podpory na tři léta, poněvadž uznává blahodárnou činnost Matice, což se stalo zásluhou prof. dra. Jagiće. Na správní rok 1900 vydaných teprve uplynulého roku určeno těchto šestero knih: »Zbornik«, »Letopis«, »Knezova knjižnica«, »Zabavna knjižnica«, »Zbirka narodnih pesni« od dra. Štrekelja, Orožnův »Opis Kranjske«, přírodopisný statistický i kulturní a konečně překlad z polštiny. Družstvo jest ve spojení se 45 literarními spolky a dostalo také 487 knih. Na podzim konány byly veřejné vědecké přednášky. Za uplynulý správní rok 1900 bylo vydání 32.982 K, vydání 33.376 K, z celkového jmění 112.432 K uloženo 11.587 K, národní nadace měla 68.398 K. Předběžný rozpočet uvádí 21.144 K příjmů a 20.780 K vydání. Matice radila se důkladně o užším spojení »Matice Hrvatské« i »Slovenské« a usneseno, aby výborům obou ponechán byl způsob, kterak toto spojení by mohlo býti provedeno; členové pak byli vyzváni, aby hojně přistupovali k »Matici Hrvatské«. Předsedou je Fran Levec, ve výboru zasedají stoupenci obou národních stran v Kraňsku. — Slovinské listy trpce si stěžují, že »slovensko gledališče« (divadlo) je brez (bez) »slovenskih igralcev« (herců). Jen tu okolnost dlužno uznati, že za peníze slovinského rolníka byla vystavěna modernější budova, jinak kulturní poměry tohoto národního ústavu se nezlepšily. Většinou byly engažovány až na tři slovinské herce Čechové, s čímž listy se nechtějí spokojiti. Tvrdí, že třeba postarati se o domácí herecký dorost. Mnohý slovinský herec by se spokojil s menším platem a vycvičil by se, kdyby mu byla dána k tomu příležitost. Německému divadlu země připlácí 12.000 K, což se děje na základě nešťastného kompromisu

mezi slovinskými liberály a Němci, kteří se tak dělí o nadvládu, aby katolíci nepřišli k veslu. — V Mariboru založen byl katolický 14denník »Naš Dom«, který má čeliti štvanicím němčourského »Štajerce«, kterým liberálové chtěli slovinský lid získati ve svá tenata. — Gymnasijní profesor Novak vydal druhý díl »Slovenské Stenografije«, který obsahuje debatové písmo. V prvním díle, který byl před nedávnem vydán, jedná se o slovinské korespondenci. Slovinská soustava vyniká logičností a důsledným provedením, čímž zaujímá místo mezi předními těsnopisnými systémy. S potěchou pozorujeme, že autografii pořídil náš krajan J. Mach, gymnasijní profesor v Král. Hradci, litografii pak český ústav J. Farského v Praze. — Kníže-biskup dr. Ant. Jeglič v Lublani si přeje, aby ordinariátní list dostávali do rukou pravidelně též kaplani, a proto snížena byla jeho cena na 3 koruny. — V Gorici pořízeno bylo vydání »Ruské antologie« z pozůstalosti děkana Ivana Vesela s úpravou Ant. Aškerce. Jsou v ní zastoupeni všichni lepší ruští básníci. Od téhož spisovatele v pozůstalosti nalézeno více spisů, jmenovitě původní drama »Droh«, které bylo považováno za ztracené. — »Katoliško tiskovno društvo v Mariboru« začalo vydávati »Slovenskou knjižnici«, (knihovnu), jejíž první svazek obsahuje »Črtice iz slovenske zgodovine« (črty ze slovenských dějin), které napsal Dobrogoj Velčki, který pojednává o dřevních Slovanech. — Martin Jurković vydal »Šmarnice«, pěknou modlitební knihu pro měsíc květen, nákladem tiskárny sv. Cyrilla v Mariboru. *Fr. Žundálek.*

Památka 400letého trvání chorvatského písemnictví. Dne 12.—14. listopadu konala se »u bijelom Zagrebu«, v politickém a literárním středisku národa chorvatského, 400letá památka založení pravého písemnictví. R. 1501 básník chorvatský Marek *Marulić* dokončil svou zdařilou báseň »Judita«, která byla prvním dílem poetickým v jazyce chorvatském, stojícím na výši uměleckých požadavků. A proto právem možno tvrditi, že tato báseň uvedla Chorvaty mezi vzdělané národy evropské. Tato událost zajisté má veliký význam osvětový v dějinách celého Slovanstva, a proto není divu, že nalezla nadšený ohlas nejen v zemích chorvatských, nýbrž všude, kde ozývá se řeč slovanská. Záhřebskou oslavu uspořádalo »Društvo hrvatskih književnika« (spisovatelů) dorozuměvši se s Jihoslovanskou akademií a »Chorvatským paedagogicko-spisovatelským sborem«. Dne 12. listopadu konalo se slavnostní představení v král. zemském divadle, k němuž vybrán byl národní kus Vatroslava Lisinského »Pozin«, potom se pořádala schůze v místnostech »Kola«. Následujícího dne sloužil prelát dr. Feliks Suk v katedrálním chrámu Páně slavnou mši se staroslovanskou epištolou a evangeliem, při níž choristé přednesli Skuherského mši. V 11 hod. pak byla slavnostní schůze ve dvoraně »Hrvatskog Sokola«, v níž předseda Ivan vitez (rytíř) Trnski pozdravil přítomné a místopředseda spolku chorvatských spisovatelů Ljubomir Babić-Gjalski měl řeč o významu oslavy a pozdrav rodného města Marulićova přinesl starosta splitský V. Milić. Ředitel zem. divadla Andrej Fijan přednesl pak několik ukázek z Judity a prof. Ivan Milčetić projednával o Marulićovi a charakteristice chorvatského básnictví před Marulićem a po něm. Pěvácký spolek »Kolo« zazpíval píseň Marka Marulice »Divici (Panně) Mariji«, kterou v hudbu uvedl A. Kukla. Odpoledne byl oslavenec uctěn na hřbitově u hrobu rodičů jeho, kde hovořil dr. Nikcla Andrić. Večer opět následovalo představení v divadle. 14. listopadu konala se pak mimořádná valná hromada spolku spisovatelů, v níž Milan Grlović hovořil o potřebě spořitelny a pomocné zádruhy chorvatských spisovatelů, Josip Kirin o lidových knihovnách, dr. Velimir Deželić o veřejných přednáškách a zvláště o kursech pro analfabety a dr. Milivoj Dežman o nakladatelských poměrech chorvatských spisovatelů. Večer pak v divadle bylo dáváno »Zlatarovo zlato« (Zlatníkův zlatoušek), kteryžto kus upravil Ivanov podle stejnojmené povídky Augusta Šenoy. Byl by ovšem nemalý omyl, kdybychom soudili, že před Marulićem nebylo chorvatské literatury a zvláště poesie, avšak Marulić byl první, který složil báseň *uměleckou*, která obstála před forem veškeré intelligence světové. O velikém významu tohoto prvního chorvatského básníka přineseme v nejbližší době rozpravu, jak toho tento pěvec v největší míře zasluhuje. *Fr. Žundálek.*

Sarajevská repraesentační slavnost 400letého jubilea chorvatské umělé poesie a jejího zákopníka Marka Maruliće. Den 15. prosince r. 1901 nezůstane jen zaznamenán v annálech chorvatského zpěváckého velespolku Herceg-Bosny »Trebeviće«, ale bude vždy dnem hlubokých, nezapomenutelných dojmů, živých podnětů k sílení národního a slovanského sebevědomí každého, kdo byl účastníkem sarajevské slavnosti Marulićovy, ano bude takovýmto dnem i oněm nepřítomným, kterým od hluboce dojatých účastníků o něm bude vyprávěno. Veliká dvorana sarajevského spolkového domu jak v přízemí tak na balkonech, jakož i její pobočni místnosti přeplněny byly, jak již nebyly od slavnostního roz-

vinutí Trebevićova praporu. Slavnostní program, jakým by se mohla vším právem chlubiti umělecká veleměsta, a rostoucí a sebevědomí chorvatské přilákaly, ač byla deštivá a blátivá plýskavice, celé massy domácího obecenstva a zástupce všech venkovských spolků chorvatských Herceg-Bosny. Viděli a slyšeli, jak originelní literarní a pěvecká akademie tak i slavnostní komers po celou dobu slavnosti nepřestávaly vzpružovati a nadšením sytiti ducha i srdce divákovo. *Zajcova* ouvertura z opery »*Ban Leget*« byla důstojnou ouverturou Marulićovy slavnosti. Vzletnou ódou vlasteneckého básníka chorvatského *Jos. Milakoviće* »*Marku Maruliću*« promluvila k srdci bodrá Chorvatka slč. Jurašinovićova. *Pientova* nádherná kantáta »*Harnost potomaka*« (Vděčnost potomstva) složena na příležitostná slova Kuzmy Noviće, byla pravým holdem vděčné památce Marulićově a vhodnou introdukcí ke »*Slavnostnímu slovu*« chorvatského arcibásníka *S. S. Kranjčeviće*, který stručně sice, ale jadrně a od srdce k srdci vysvětlil význam prvního básníka-Chorváta. Četný tamburášský odbor »Trebevićův«, jehož již zjev junáků v chorvatsko-sokolském kroji o modrých košilích úchvatně imponoval, mistrovsky recitoval na svoji národní tamburicu balet *S. Albina* »*Na plitvička jezera*«. Ledva že si oddechl skladatel a sbormistr »Trebeviće« p. Karel Pienta, po namáhavém dirigování své veliké kantáty, již v nejmohutnějších chorálech se svým smíšeným sborem recituje veliký hudební obraz *Zajcův* »*Dolazak Hrvata*« (Příchod Chorvatů,) jejž sám k slavnosti této spestřil svým individuálně-uměleckým koloritem. Po vážném tomto sboru následovala *M. Držićova* dubrovnická historická veselohra »Stanac«, kterou představil divadelní odbor »Trebevićův. »*Směs chorvatských národních písní*«, přednesená úplným vojenským orchestrem, byla jaksi úvodem k poslednímu číslu akademického programu, živému obrazu, který znamenitě představoval *apotheosu básníka Marka Maruliće* dle náčrtu a inscenace akad. malíře p. Vergila Meneghella-Dinčiće. — Po akademii uspořádán byl slavnostní komers, při němž se střídala koncertní čísla o nejlepších komposicích slovanských (Smetana, Fibich, Dvořák, Zajc a j. a j.) s nadšenými zdravicemi řečníků, jakožto representantů různých společenských korporací a stavů (předseda p. J. Spahić za »Trebević«, pp. Dr. Tugomír Alampović, Štěpán Ilijić a L. Dvornikoviće jménem sarajevského literárního družstva, Dr. Frýda, Dr. Pilar a red. H. Tausk za chorvatskou žurnalistiku, Rudolf Em. Zahradník jako delegát liter. družstva »Vlasť«). — S politováním bylo konstatovati, že nebyly ostatní slovansko-nechorvatské národnosti tou měrou a v takovém množství zastoupeny, jak se od těchto *mass* a při tak slovansky významné slavnosti očekávalo. — S radostí však lze znamenati, že byli tělem i duší slavnosti této přítomni nejčelnější begové a zasloužilí mužové musulmanští: básník Bašagić, spisovatel Hadšić, Hrasnica, Čengić a jiní, kteří tu nepokrytě vzdávajíce hold velikému Chorvatu, s nadšením velikým akcentovali své ryzí chorvatské vlastenectví.

Spolek sv. Vincence. *Valencia 1900.* Kratičký obsah obšírné výroční zprávy zní: 2040 Vincenciánů tvoří 1 ústřední radu ve Valencii, 8 správních rad a 79 konferencí. (R. 1899 bylo 76 konf. a 1934 Vinc.) Z 90.328·49 peset příjmů bylo vydáno 71.431·72 pes. dílem na hotovosti, větším dílem však na živobytí, oděv, vyučování. Toto *vyučování dítek i odrostlých* je zajisté bytelnější a vzácnější podpora chudiny, nežli ta velká suma 51.593·64 pes. na potraviny. Ve valencijské »Škole sv. Jana« bylo cvičeno 70 dětí a 140 dospělejších. Správní rada v Castellóně pečovala o školy pro velké, a denně se tam učilo přes 200 osob náboženství a jiným vědomostem. Správ. rada v Onteniente měla *večerní školu* pro 63 hochy a pro 98 dospělejších. Správ. rada v Torrente měla také školu pro velké. Kromě toho staraly se o vyučování tyto konf.: Panny Marie růžencové (Valencia) 123 hochy, Pinedo 159, Alcira, Manises a jiné. Celkem byly vyučovány 1973 osoby. Konf. v Segorbě měla *nedělní školy*, řízené tamními františkány. Správ. rada ve Valencii se postarala o 9denní duchovní cvičby, uctívání velebné svátosti v masopustě, denní návštěvy kostela a 40hodinné pobožnosti. Spr. rada v Alcoy si pořídila *šatnu* a tak mohla rozdati chudině 727 kousků šatstva. To jí stálo 1.824·50 peset, nepočítajíc darův. Pečovala o náboženské vyučování *uvězněných* a připravila je zejména na velikonoční sv. přijímání. V lednu provedla 14denní *misie*; konalo je 6 jesuitů ve 3 kostelích současně. *O duchovní cvičení* postaraly se také spr. rady v Alicante, Castellóně, Orihuele a Torrente. I některé konference konaly mimořádné skutky zbožnosti. Chudé rodiny, kterých bylo 1747, dostávaly poukázky na chléb, rýži, maso, čokoládu*) a mléko. Konf. sv. Josefa v Alcoy vydala za pramalý peníz pro chudé *nástěnný kalendář*, kde byly vyznačeny křesťanské povinnosti — Divokých manželství spořádáno 52, a legitimováno 25 dětí. — Nejvíce

*) Ve Španělsku je čokoláda oblíbena asi tak, jako u nás káva.

členů měla konf. ve Villavieja: 87. Konf. v Burrianě pečovala o 61 rodinu. Nejvíce osob vyučovala konf. v Segorbě: 284. — Na konec jmenuje zpráva všecky zesnulé členy činné, čestné i dobrodince; jest jich 57. — Zvláštní a krásnou vlastností španělských Vincenciánův je *návštěva žalářů*. Hlavní takové návštěvy klade letošní jejich kalendář na den 3. dubna, 25. června, 7. září a 24. prosince. — Tato krátká zpráva ukazuje, kterak se činí spolek sv. Vincence v bývalém království valencijském. Vydatné podpory těla i duše kráčejí tam ruku v ruce. *F. T.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Zůstaňte věrni „Vychovateli". — Řídící učitel p. Václav Špaček začal vydávati na konci roku 1901 v knihtiskárně Cyrillo-Methodějské nový paedagogický časopis: „Křesťanskou školu." Poukazujeme na projevy, které v této otázce učinily: Jednota katol. učitelstva v království Českém a výbor družstva Vlasť. Oba projevy jsou v tomto listě uveřejněny. S důrazem oznamujeme, že družstvo Vlasť odevzdalo řízení „Vychovatele" povolaným činitelům, vyhradivši si pouze, aby „Vychovatel" kráčel přísným katolickým směrem družstva. Hlavní list „Vychovatele" řídí gymn. katecheta a předseda spolku katechetů dp. Em. Žák a přílohy redigují: katecheta a jednatel Katechetského spolku dp. Fr. Žundálek a řídící učitel a předseda Jednoty katol. učitelstva v král. Českém, p. Karel Skultéty. Tento vystudoval gymnasium a universitu, dp. Fr. Žundálek zná všecky slovanské a různé jiné jazyky; byl kaplanem a nyní katechetou a dp. Em. Žák vyučoval 15 let na školách obecných a měšťanských a vykonal při generální visitaci s dětmi měšťanské školy v Bubnech tak brilantní zkoušku, že mu zvěčnělý Arcipastýř kardinál Schönborn odkázal první místo na gymnasiu Pražském, které bude po této zkoušce uprázdněno. A místo to dostal. Těmi slovy chceme říci, že jest „Vychovatel" výtečnými silami obsazen. Hlavního redaktora volí výbor družstva, pomocné redaktory volí si zcela svobodně obě zmíněné Jednoty. Ani výbor ani žádný člen jeho do činnosti jejich nezasahuje, ponechávaje jim v řízení „Vychovatele" naprostou volnost a svobodu. Voláme tedy s důrazem: Zůstaňte při „Vychovateli". Dva stejné časopisy naše strana neudrží: buď jeden klesne nebo budou živořiti oba.

Odebírejte »Vychovatele«. Redakce »Vychovatele« uveřejnila toto provolání. »Na konci XVI. ročníku »Vychovatele« projevujeme nejprve vřelý dík všem pp. předplatitelům, kteří svojí podporou vydávání listu zabezpečují. Doufáme, že i při dalších ročnících zůstanou nám věrni a z celé duše snažně za to prosíme. Neméně vděčni jsme i všem, kdo literárními pracemi list náš podporují. Rozhlédneme-li se po listech učitelských a vychovatelských, každého upřímného našince zarazí zajisté pohled, že všechny české listy učitelské, v království našem vycházející, jsou ve službách našich nepřátel. Jsou »protiklerikální«, jak modní heslo nepřátel zní a za nímž chvatně každý, kdo chce ujíti podezření ze »zpátečnictví«, se žene. Přemnohé z nich daleko více stran svého tisku věnují útokům na klerikály, než-li všem ostatním záležitostem dohromady. Mužové katoličtí mnohdy jen pro své osvědčení víry jsou tu pranéřováni, vše co je katolické, průvody, veřejné pobožnosti, je tu vystavováno na posměch. A útoky rostou. Čím dál tím více s nepokrytou tváří se tu ukazuje cíl »liberálů«: školu zbaviti všeho vlivu Církve, školu odkřesťaniti. Bylo by hříchem toho času největším, kdybychom, ustupujíce a k útokům mlčíce, pole školské cele zůstavili tlumočníkům těchto zásad. Jest svatou povinností naší brániti se a zápasiti pro školu křesťanskou, hájiti onu historickou půdu, na níž všechno školství mělo svůj počátek. A tomuto úkolu chce »Vychovatel« i na dále věren zůstati. Shlédněte jen náš list, a prvý pohled každého nestranného čtenáře přesvědčí, že činíme tak, seč síly naše stačí. Kdežto jiné listy všechen svůj program shrnují v boj proti nám, »Vychovatel« přináší za rok tolik článků poučných, jako žádný z ostatních listů učitelských. Všem přátelům křesťanského školství je »Vychovatel« hojnou studnou poučení. Jest orgánem »Katechetského spolku« i »Jednoty katolického učitelstva v království Českém«. V přílohách, jež k tomu zvlášť určeny jsou, přináší nejen zprávy spolkové, ale i stručný přehled stavu katolického školství v jiných zemích. Katechetům, jako dosud, přinášeti bude promluvy nedělní a sváteční z péra osvědčených spisovatelů

dosavadních i nových v pečlivém výběru. Proto voláme snažně: Spojme se ve »Vychovateli« v jeden šik! Nebudiž katolického učitele neb katechety českého, jenž by nebyl odběratelem našeho listu! Kdo této povinnosti své: podporovati katolický tisk, v dnešních dobách neplní, nedostává všem povinnostem, jež naše doba ukládá. Vznášíme tudíž na všechny své dosavadní čtenáře snažnou žádost: Podporujte i na dále náš list: »Vychovatel«! Hleďte mu získati nových odběratelů! Kde učitelské sbory společně listy předplácejí, starejte se o to, aby dle hesla: »Audiatur et altera pars« i »Vychovatel« byl odbírán. Jenom tak zájmy a práva křesťanské školy můžeme účinně hájiti v časech nynějších. — Redakce. N. B.: Račte nám udati adresy těch, o kterých lze doufati, že se stanou novými odběrateli našeho listu.

* * *

Abych předešel všem pochybnostem a domněnkám o nějaké snad roztržce a nesvornosti mezi katechety, členy Katechetského spolku a spolkem katolických učitelů, k nimž by snad vydávání nového paedagogického, katolického listu: »*Křesťanská škola*« příčinu dáti mohlo, sděluji aspoň tolik: Paedagogický list: »*Vychovatel*« *jest stále orgánem Katechetského spolku i spolku katolických učitelů* v království Českém. A jako mezi členy katechetského spolku panuje vzácná svornost, rovně i poměr mezi tímto spolkem a katol. učitelstvem jest veskrze přátelský a upřímný. »*Křesťanskou školu*« *vydává pan řídící Václav Špaček na svůj vrub.* Musím též loyálně přiznati, že již před několika nedělemi soukromě mi sdělili jak pan Václav Kotrba, majitel knihtiskárny, tak pan řídící Špaček, že za redakce a na náklad p. Špačkův má od nového roku vycházeti nový list katolicko-paedagogický. Žádal jsem snažně vícekráte oba řečené pány, aby na ten čas od vydávání listu, jenž má býti za nynějších těžkých existenčních poměrů katolického tisku konkurentem »*Vychovatele*« — jsa na týž kruh odběratelstva odkázán — v lásce a shodě upustili. Nepodařilo se mi však toho dosíci. Já, pro svoji osobu přál bych si a se mnou zajisté mnozí, aby vedle sebe oba katolické školské listy mohly prospívati. Ale na kolik poměry znám, na ten čas *jest to více než pochybno.* Tolik již nyní měl jsem za svou povinnost s naší katolickou veřejností sděliti.*) *V Táboře,* dne 29. prosince 1901. *Em. Žák,* gymn. katecheta, t. č. předseda Katechetského spolku a redaktor »Vychovatele«.

Jednota katolického učitelstva v království Českém konala 27. prosince r. 1901 v záložně sv. Václavské v Praze občasnou schůzi za předsednictví řídícího učitele pana Karla Skultétyho. — Předseda zahájil schůzi křesťanským pozdravem, načež bylo rokováno o návrhu pana učitele Fr. Jelínka. Navrhovatel si přeje, aby Jednota vydávala v knihtiskárně družstva Vlasť paedagogické letáky. Návrh byl zásadně přijat a odkázán výboru k provedení. — Redakcí řídícího učitele pana Václava Špačka má vycházeti v knihtiskárně Cyrillo-Methodějské (p. Václava Kotrby) nový paedagogický list: »*Křesťanská škola*«. Jednota pozvedla svého hlasu proti novému časopisu a zplnomocnila pana předsedu, aby zaslal varovné dopisy i p. Václavu Kotrbovi i p. Václavu Špačkovi. Vedle »Vychovatele« vydávají katoličtí učitelé na Moravě svůj zvláštní časopis. Již tyto dva časopisy s těží obstojí. Jak tomu bude, když povstane třetí? »Vychovatel« měl, když jej družstvo od pana † Václava Kotrby koupilo, 600 ab.; u družstva stoupl počet na 2500 ab., ale počet ten rok od roku rapičně — klesal, takže má nyní »Vychovatel« sotva 1400 ab. Ubere-li mu moravský list — dejme tomu — 200 ab. a nový konkurenční podnik 300 ab., jak bude »Vychovatel« existovati? A jak budou ty druhé vedle něho živořiti? A k čemu toho třeba? Z »Vychovatele« nikdo není vyloučen i k čemu zřizovati nový podnik? Tak bylo mluveno ve schůzi Jednoty katol. učitelstva, i byl pan předseda zplnomocněn, aby proti tomuto nevčasnému, nepotřebnému a zlomyslnému tříštění sil podal protest. — Po vyřízení různých soukromých záležitostí byla porada skončena.

† **Vincenc Brandl.** Zemský archivář Vincenc Brandl zesnul 27. prosince 1901 v poledne po delší chorobě zaopatřen sv. svátostmi a úplně odevzdán do

*) Říd. učitel p. V. Špaček odpovídá na toto zasláno, jež bylo v »Katol. Listech« ze dne 31. prosince uveřejněno, v 3. č. »Katol Listů« ze dne 3. ledna 1902 a tam praví: Kdo zná veškeré liberální a pokrokářské listy, věnované školským otázkám, ten uzná, hledě k jejich obsahu, že na odražení útoků jejich, proti církvi a náboženství činěných, nestačí jediný list katolický. To mne, praví dále, přimělo k založení »Křesť. školy«. Konstantujeme, když vedle »Vychovatele« vycházely »Katechetské Listy«, že byl p. říd. učitel docela opáčného názoru. To, co nyní hájí, tehdy odsuzoval.

vůle Boží. Celou noc před smrtí hlasitě stále se modlil. Umřel, jak žil, zbožně, příkladně. Na štědrý den při plném vědomí přijal sv. svátosti z rukou upřímného přítele a ctitele svého P. Augustina Krátkého, podpřevora řádu sv. Augustina na St. Brně. Umřel jako spravedlivý a v pokoji bude památka jeho! S archivářem Brandlem odchází Moravě jeden z nejlepších jejich synů. Archivář Brandl byl české Moravě živým představitelem velikých tradic minulosti, v jeho osobě soustřeďovala se téměř minulost s budoucností. V mladistvém ještě věku měl na St. Brně vzácnou příležitost osobně poznati a důvěrným přítelem se státi velikých našich mužů Fr. Palackého, Pavla Šafaříka, J. V. Tomka, dra Fr. Lad. Riegra a j., kteří vesměs hosty bývali kláštera starobrněnského, dále pak Fr. Sušila, Mat. Procházky, hr. Sylva-Taroucy a j. Jejich snahy, nadšení i myšlénky přenášel V. Brandl na pokolení mladší. Byl po dlouhá léta osou, kolem níž otáčel se všecek národní a vlastenecký život v Brně, vážnost i věhlas jeho uznával se všeobecně. Archivář Brandl vinikal nadc všecko okolí svoje jako upřímný, obětavý vlastenec, velenadaný učenec i jako muž dobré, ušlechtilé povahy, jenž kde mohl dobře činil. Věrně vždycky hlásil se k víře a náboženství svému, byl dokonalého konservativního smýšlení. Nazýván byl sice za to od nepřátel »papežem moravských klerikalů«, ale úcty a vážnosti ani odpůrci nemohli Brandlovi odepříti. Za to však v řadách věrných katolíků, mezi veškerým duchovenstvem těšil se V. Brandl neobmezené úctě a lásce. Při prvním katolickém sjezdu v Brně r. 1894, když všickni dávali se zastrašiti, archivář Brandl věrně vytrval a přijal místo v předsednictvu sjezdu. Rád přispíval do katolických časopisů za mladších let a zvláště »Hlas« povinen jest zesnulému vřelým díkem za četné články i úvodní a politické z let sedmdesátých a když i nepsal sám, z bohatých zkušeností svých vždy ochotně přispíval vzácnou svojí radou. Jako vlastenec stál archivář Brandl vždy v prvních řadách, byl zakladatelem a spoluzakladatelem všech vlasteneckých spolků brněnských, sloupem vlasteneckého ruchu v Brně a předním representantem české společnosti brněnské. Jako učenec vynikal zesnulý jak povšechnými tak odbornými vědomostmi. Bohatou jeho činnost literarní i život jeho popsal stručně, ale obsažně v Ottově slovníku přítel a ctitel zesnulého řed. Fr. Bílý. Jako člověk vynikal archivář Brandl neobyčejnou dobrotou srdce, skromností, prostým způsobem života, společenským mravem, obětavostí a ochotou. Chudým vždy rád a ochotně pomáhal, u něho nevěděla levice co činí pravice, mnozí chudí studenti vzpomenou si zajisté vděčně na podpory pana archiváře. Na doklad, jak dobrého srdce byl zesnulý, uvádíme jako příklad, že sám kupovával a nosil cukr a kávu do kláštera sester Voršilek a celé půldne věnoval stařičkému a neduživému spirutualovi jejich, aby poněkud ho rozebral. Přátelům a ctitelům svým bude V. Brandl navždy nezapomenutelný. Neopomenul žádné příležitosti blahopřát, povzbudit a potěšit svých známých. Klášteru starobrněnskému, kdež se narodil, věren zůstal do smrti. Ještě v sobotu se staral, jak se dostane na St. Brno na štědrý den, před smrtí stále jen mluvil o svém milém kláštěře, kdež tak rád prodléval v přátelském kruhu. Neříkali mu na St. Brně jinak než otče a byl jim všem opravdu otcovským přítelem. »Žije, protože věřila,« dal zesnulý vrýti na kámen náhrobní zesnulé choti své. Žíti bude na věky ve slávě nebeské i V. Brandl, protože věřil, doufal, miloval. Brandl Vincenc, zemský archivář moravsko-slezský, nar. 4. dub. 1833 na St. Brně, pocházel z rodičů jsoucích ve službách kláštera augustiniánského a přiveden byl augustiniánem Frant. Matoušem Klácelem k národnímu uvědomění.

Vyznamenaní chovanci papežské české kolleje v Římě. Dle seznamu, právě došlého, odnesli chovanci české kolleje i letos palmu vítězství, súčastnivše se před prázdninami literárních — v pravém slova smyslu mezinárodních — závodů v oboru filosofie a theologie. Práce jich vyznamenány byly následujícími cenami: V Písmě Svatém (I. a II.), v dogmatice (I. a II.), ve fundamentálce (I. a II.), v morálce (II.), v dějinách církevních (I. a II.), v církevním právu (II.), v liturgii posvátné (II.), v posvátné archeologii (I. a II.), v psychologii (I. a II.), v ethice (I. a II.), v logice a metafisice (I. a II.), v arabštině (I.) a v sýrštině (I.). Radujeme se s milými krajany, kteří v metropoli křesťanstva, přede tváří celého světa netoliko působí čest jménu českému, ale i pilností svou na jevo dávají vděčnost české kolleji, v níž dopřáno jim připravovati se ke vznešenému, byť obtížnému úřadu kněžskému.

Druhý sjezd katolíků würtenberských konal se velmi okázale v Ulmu. Přes 30.000 účastníků se dostavilo, tak že rozsáhlé místnosti nemohly všecky ani pojati. Předsedal hrabě Waldburg-Wolfegg. Všech schůzí konáno celkem 15 a řečnili mezi jinými: osvědčený bojovník posl. Gröber, dr. Stiegele, redaktor

Eckhard a j. Sv. Otec zaslal sjezdu požehnání. Za velikého nadšení přijaty resoluce, v nichž se žádá: 1. Náboženská škola zůstaniž nedotknuta; katolickým mužským řeholím budiž povolen přístup do Würtemberska a působnosti ženských řeholí nebuďtež kladeny překážky v jejich působnosti. 2. Státní zákonodárství pečujž o provádění socialní spravedlnosti, kteráž se jeví v ochraně pracujících tříd. 3. Katolickým řeholím ženským, které obstarávají službu u nemocných, budiž přiznáno stejné právo jako podobným společnostem protestantským. 4. Sjezd protestuje proti útokům, proti církvi a duchovenstvu podnikaným a prohlašuje, že při hlavě církve, sv. Otci a biskupech věrně vytrvá. Dále doporučuje sjezd katolíkům šíření katolického tisku, horlivou účast v zakládání společenstev rolnických a řemeslnických, zakládání katol. dělnických spolků, jednot katol. tovaryšů i učňů, jakož i křesť. odborových spolků. Také katolíků rakouských vzpomenuto v následující resoluci: »Katoličtí občané německé říše v Ulmu shromáždění volají ku svým německým souvěrcům v Rakousku: Odmítněte s rozhodností pokusy, jimiž Vás ve víře otců Vašich zviklati usilují. Vytrvejte věrně při jedné, svaté, římskokatolické církvi, která všem národům povrchu zemského evangelium přinesla a všecky se stejnou mateřskou láskou objímá. Ve vnuceném Vám boji budiž praporem Vaším kříž a heslem Vaším: Pevni a věrni Římu!«

Katoličtí učitelé ve Würtenbersku konali současně se všeobecným katol. sjezdem své porady. Přes 300 členů katolického spolku učitelského usneslo se, podati episkopátu adresu oddanosti. Projev tento jest tím důležitější, ježto i ve Würtembersku snaží se liberální učitelé všemožně náboženský ráz školy setříti. Katoličtí učitelé ještě v čas opřeli se těmto plánům, všem nevěrcům společným a proti nim se ohradili, což u obyvatelstva se zadostučiněním bylo přijato. Také u nás bylo by žádoucno, aby snahy katol. učitelstva nalezly v obyvatelstvu více porozumění a ocenění.

Oslava 25letého jubilea spolku sv. Vincence z Paula. Oslavy 25letého jubilea spolku sv. Vincence z Paula súčastnil se Jeho Eminence ndp. kardinál kníže-arcibiskup pražský Lev svob. pán Skrbenský ze Hříště, generální velmistr řádu křižovníků dr. V. Horák, kanovníci Jos. Kuchynka a Fr. Scharwort, sekretář Marat, rector magnificus prof. dr. Sýkora, prof. dr. Sedláček, Vojt. hrabě Schönborn, kníž.-arcib. notář Všetečka, M. Pícha, četní členové řádů, profesoři, úředníci a j. v. Také valná část dam se k pamětihodné této schůzi, již zahájil o půl 2. hod. odpolední ve veliké dvoraně Svatováclavské záložny K. Erv. hrabě Nostitz-Rienek, dostavila. Předsedající uvítal vřele a uctivě J. Em. pana kardinála i přítomné vzácné hosty, načež přesvědčivě promluvil o památné této oslavě 25letého jubilea spolku, jehož účelem jest dobrovolné ošetřování chudých v král. Českém. Když se zmínil o zakladateli jeho, vojenském kurátovi P. Jos. Všetečkovi z Karlína, který právě vyznamenán byl J. Eminencí obdržev titul kníž.-arcib. notáře a když byla přítomnými P. Jos. Všetečkovi třikráte nadšeně provolána Sláva, naznačil předsedající hr. Nostitz-Rieneck těžkou práci a námahu spolku, jemuž odměnou je uspokojené svědomí z podařené charitativní činnosti. Řečník vzdal dík dp. Ostrčilíkovi za exercitie, dp. Tom. Škrdlovi za napsání pamětního spisu na oslavu tohoto jubilea a dále dp. quardianu dr. Škrdovi za jeho úspěšnou činnost. Když sdělena zpráva pokladní a p. učitel Němeček byl přečetl loňskou zprávu výroční, vzdal hr. Nostitz-Rieneck, president spolku, dík a uznání všem, kdož mají zásluhy o jubileum. — Řečník vzdal přípravnému komitétu za jeho úspěšnou práci díky. Slavnostní řeč proslovil dp. Jemelka T. J. Bouřlivý potlesk byl odměnou řečníku, jemuž vzdal předseda dík. A když provedena kollekta, ujal se slova J. Em. ndp. kardinál kníže-arcibiskup Skrbenský, ktery uvedl, že raduje se srdečně z toho, že popřáno mu bylo účasti na památném tomto dnu. Vždy, pohlédneme-li na nějaké období života, máme příčinu Bohu všemohoucímu a dobrotivému děkovati za prokázaná dobrodiní. I členové tohoto spolku mohou dnes děkovati Bohu za to, že popřál jim tolik dobrého konati ke cti a slávě Jeho a k dobru bližního. Buďtež ujištěni — uvádí arcipastýř — že Bůh dobrotivý a milosrdný bedlivě sčítal slzy, jež jste sušili a pečlivě poznamenával v knize života každý dobrý skutek. Bůh slyší a vyslyší modlitby, jež se z úst svěřenců k němu nesou .... A blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou. Jeho Eminence vzdává Bohu díkůčinění a přeje, aby milý Bůh žehnal tomuto šlechetnému spolku pro budoucnost, aby se rozšiřoval víc a více po milené naší vlasti. V závěrku děkuje předsednictvu, přeje, aby Bůh byl všem hojným odplatitelem. Totéž přání projevuje i německy. A již již ozývá se souhlas se slovy milovaného arcipastýře, jemuž opět president děkuje jménem všech přítomných, kteří řeč vyslechli stojíce. Na to udělil Jeho Eminence účastníkům své arcipastýřské požehnání, památná slavnost pak zakončena slovy presidenta: Zaplať Pán Bůh! Večer téhož dne se-

hráno bylo v Národním domě na Král. Vinohradech k poctě jubilea divadlo: Sv. Václav. Přítomno bylo hojně Vincenciánů a jiného obecenstva. Týden na to pohostil spolek v záložně Sv.-Václavské 150 chudých.

Spolek sv. Vincence z Paula pro diecési brněnskou konal valnou hromadu pro členy národnosti německé v aule vyšší dívčí školy v Brně za četného účastenství a přítomnosti protektora spolku Jeho Excel. nejdp. biskupa Dra. Františka Sal. Bauera a J. M. ndp. opata Fr. Sal. Bařiny ze St. Brna, vdpp. kan. msgra Jak. Kapusty, msgr. Dr. Jos. Pospíšila, městského děkana a faráře vdp. Cyr. Riedla. Schůzi předsedal a řídil předseda ústř. rady spolku p. Dr. Ludvík hr. Belcredi. Slavnostním řečníkem byl. dp. P. Klement Janeček, farář na St. Brně, jenž mluvil o křesťanské charitě a ukázal, kterak utrpěla mrazem protestantismu. Ku konci schůze J. Ex. ndp. biskup překrásnou řečí účastníky povzbudil, jak ku věrnosti k církvi a víře katolické, tak k milosrdenství k bližním, jimž dle slov sv. Pavla dlužni jsme lásku.

Valná hromada Křesťanské akademie v Praze konala se 16. prosince m. r. ve dvoraně Svatováclavské záložny za předsednictví ndp. světícího biskupa mons. dr. Fr. Krásla a přítomnosti světícího biskupa mons. dr. V. Frinda a jiných členů téhož spolku. Pan starosta při zahájení schůze poukázal k činnosti spolkové za minulý rok, jež byla velmi slušná. Od čtení zprávy jednatelské a účetní bylo upuštěno a k návrhu pánů revisorů dáno ředitelství absolutorium. Z XV. výroční zprávy vyjímáme: Sklonkem roku čítá akademie 16 členů čestných, 44 členů zakládajících, 52 činných a 351 členů přispívajících. Při akademii jest odbor vědecký, obecná Jednota Cyrillská a odbor pro výtvarné umění a archeologii. Mezi tím, co dělo se scrutinium, přednášel mons. Ferd. Lehner o tom, jak dospěl k pouznání zvláštní české školy malířské z XI. století, počav od kodexu vyšehradského, jenž jest korunovačním krále Vratislava, poukázal k jinému kodexu chovanému v archivu metropolitní kapitoly, pak ke kodexu krakovskému a hnězdenskému, o nichž dokazoval, že jsou práce české z XI. století. Podotknul dále, že kodex korunovační co nejdříve bude vydán s podporou sborů samosprávných a založen. Mons. prof. J. Drozd vyložil pak potřebu, by Křesť. akad. pořádala přednášky vědecké, a to se stane letošním rokem v měsících lednu, únoru a březnu a předmětem jich bude význam vědy a víry. Na slovo vzatí pánové slíbili své spolupůsobení. Když byl ještě zpěvecký sbor zapěl mohutnou kantátu řízením ředitele choru Emiliana Pauknera, ukončil pan starosta schůzi ohlásiv nově zvolené členy ředitelstva a učiniv vzpomínku na zemřelé členy Křesť. akad. r. 1091. Do ředitelstva byli zvoleni svorně p. světící biskup mons. dr. V. Frind, p. dr. V. Horák, generál a velmistr, p. mons. J. Doubrava, kanovník, p. J. Cainer, ředitel kůru, za revisora p. E. Hercig, pokladník Svatováclavské záložny.

Agrární banka v Záhřebě. Za přítomnosti zástupců arcibiskupa Posiloviče a biskupa Strossmayera a asi jednoho sta akcionářů konala se dne 31. pros. v Záhřebě ustavující valná hromada záhřebské agrární banky. Akciový kapitál obnáší 4 mil. korun. K tomu upsali biskup Strossmayer 100.000 K, arcibiskup Posilovič 50.000 K a záhřebská kapitula 100.000 K. Stanovy, které vypracoval bývalý odborný přednosta Derenčin, byly schváleny a výbor zvolen. Banka v čase nejbližším započne svou činnost a bude se hlavně zabývati zřizováním Raiffeisenek na podporu rolnictva.

Z knihy charity. Biskup dr. Schmitz v Kolíně nad Rýnem založil tamže Jednotu paní, která si obrala za pole působnosti činnost socialně-charitativní. V nedlouhé době své požehnané působnosti pořídila Jednota dům pro ženské obhodní příručí, jichž celkem 400 v témže přebývá. Dále založily dívky katolické spolek sv. Martina pro ošacení chudých dítek. — Po ovoci jejich poznáte je. Kolik hladových nasitili, kolik opuštěných, churavých a nešťastných ujali se již na př. socialní demokraté?

Z Tiskové ligy. — Za členy přispívající přistoupili: Jos. Flekáček, řídící učitel v Žižkově, a Fr. Kubánek, kaplan v Rychnově n. Kn. Dary zaslali: Fr. Hoch, kons. rada v Jaroměřicích, Jan Holub kaplan v Bernardicích, Fr. Matějíček, farář v Olší, Jan Otto, děkan v Senicích a Fr. Pech, farář v Předslavě. — R. 1901 přibylo Tiskové lize: 22 dobrodinců, 25 přispívajících a 12 zakládajících údů. Kéž i r. 1902 jest tak požehnaný! Opravy uveřejnily: »Právo Lidu« p. Františku Matoušovi, lesnímu z Hvězdy; »Červánky« dvakrát dp. Boh. Homolovi, faráři v Olšanech a mimo to dp. Al. Hlavinkovi, faráři v Kučerově a dp. Jos. Vavruovi, faráři ve Vyskytné. »Česká Demokracie« dp. Ant. Matějíčkovi, faráři v Olší; redaktoru tohoto listu: »Zář« dvakrát a »Posel z Budče« jednou. — Četné jiné opravy jsou v proudu. Duchovenstvo se probouzí a nedá si líbiti systenatické urážky tisku liberálního a hlavně socialně-demokratického. Vyzýváme každého

našince, kdo jest v novinách napaden, aby si opravu napsal a nám ji k nahlédnutí zaslal. »Červánky« připisují pod každou opravu posměšné poznámky, i radíme, aby jim i v těchto poznámkách každé lživé slovo bylo opraveno. »Červánky« ze dne 18. prosince praví, že přijímají zprávy velmi opatrně a jen od osob věrohodných. Důkazem »věrohodnosti« jejich dopisovatelů jsou četné a obsáhlé opravy, jež musí uveřejňovati. »Červánky« dodávají: »při každé opravě nutno si pomysliti: Psal to velebníček; jistě byla předcházející zpráva pravdou a oprava jest od počátku až do konce vylhaná věc.« Ale, ale, když to vědí, proč opravy uveřejňují, proč to nenechají dojíti k soudu? Proto ne, poněvadž kdyby opravovatel věc svou u soudu dokázal, daly by »Červánky« pokutu a list by se jim zastavil na tak dlouho, až by opravu uveřejnily. — Také psaly »Červánky« o prošlé lhůtě k opravě. Sdělujeme, že lhůta k opravám není nikdy prošlá, — opraviti se může třeba až za rok. Příspěvky členů, dary a vůbec všecky dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy, Praha, čís. 570—II.

Různé. *Ve Švýcarsku* za presidenta spolkových zemí zvolen byl v Berně katolík Zemp, spolkový rádce z Luzerny. — *Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje* v Brně slavilo r. 1901 50letou ročnici svého trvání. — *Andrej Kmeť*, předseda Musealné společnosti ve Sv. Martině na Slovensku a farář v Prenčově, dovršil 19. listopadu m. r. 60 roku svého požehnaného věku. — *Značný dar.* Profesor církevního dějepisu, dvorní rada dr. Frant. Xaver Kraus, katolický kněz, daroval všechny své umělecké sbírky svému rodnému městu Trevíru. Sbírky se cení na 200.000 m.; město Trevír jmenovalo ho za to čestným občanem. — *Škola pro služky.* Ústav pro výchovu a vycvičení služek otevřeli v Budapešti. Za měsíční příspěvek 20 haléřů mohou služky každou neděli odpoledne v ústavě pobýti a súčastniti se vyučování. — *Statistika řádů.* Baumgarten uveřejnil v »Hist. Polit. Blätter« statistiku řádů v celém světě: Řád Františkánů čítá 16.458 členů, řád Jesuitů 15.073, Kapucíni 9464, Benediktíni 4565, Trapisti 4538, Dominikáni 4350, Lazaristi 3304, Otcové sv. Ducha 2149, Karmeliti 2000, Augustiáni 1858. Všech řeholních mužských osob bylo roku 1901 na celém světě 71.053. Mimo to bylo jmenovaného roku činných školských bratrů 20.417, kterým patří 1964 škol a do kterých chodí 322.700 žáků. — *Bratři Maristé* založili ve Vídni novou národní a občanskou školu s pensionátem. Nyní mají ve všech dílech světa 160 ústavů a 2000 bratří. Založil je misionář Vilém Josef Chaminade v Bordeaux r. 1817. Do Rakouska přišli r. 1850 do Štýrského Hradce; později do Lanzenkirchen, Währingu a Freistadtu. — *Chorál.* Ve Fryburgu byla při tamější katol. universitě zřízena stolice pro chorál. Profesorem jmenován dr. Wagner. Přednášky a praktické pokusy trvají vždy půl roku a vyučuje se zadarmo. — *Dr. Karel Lueger čestným měšťanem vídeňským.* Ve slavnostním sezení obecní rady dne 4. listopadu odevzdán dru Luegrovi diplom čestného měšťanství. Pěkná gratulace ku jmeninám. — Los von Romský apoštol Lenzer, který vydával v Mnichově časopis »Odiu« a v něm kydal hanu na katolickou církev, odsouzen byl pro padělání listin k pokutě 50.000 m. a pro zpronevěření k pokutě 1000 m. — Dobrý lék. Kdo v Číně rozšiřuje nebo prodává nemravné knihy, dostane 100 ran. Úředník, který to trpí, zbavuje se úřadu. Jak pozadu jsme my za Čínou! — Nový arcibiskup Dr. Matouš Dvornik v Zádru vyhrál proti ministerstvu kultu spor. Jednalo se o klášter sv. Demetra, jehož správu převzala vláda, chtíc jej proměniti ve vychovávací ústav pro dítky. Biskup hájil katolický ráz ústavu a při proti vládě vyhrál. — Z Italie odešlo na zahraničné misie 80 Salesiánů a 12 Salesiánek.

Spolkové zprávy.

Z Historického kroužku. V neděli dne 15. prosince m. r. sešel se Histor. kroužek družstva Vlasť a jeho přátelé k druhé přednášce, kterou konal pan F. J. Čečetka, odborný učitel z Poděbrad. Dostavili se: Jejich Magnificence: rektor university, kanovník Dr. Jan Sýkora a kanovník Dr. Fr. Kryštůfek, školní rada prof. Dr. M. Kovář, profesor Josef Vávra, učitel Mazanec, red. Tomáš Jiroušek, kaplan V. Roudnický, katecheta Fr. Žundálek a jiní pánové a dámy. — Pan učitel F. J. Čečetka probíral: »Kouřímské a Kolínské cechovní paměti z konce 16. věku.« — Mluvil nejprv o společenstvech a řemeslnících vůbec a na to přešel k jednotlivým cechům, líče jejich zařízení, vespolný poměr a jejich poměr k městu. Čechové žárlivě střežili svá práva, bránili je proti cizincům a přísně trestali ty, kdož je

přestupovali. V cešich panovala zámožnost a cechy ovládala zbožnost. Řečník má příjemný, milý hlas, i bylo radost jej poslouchati. — Přednášející v soukromé rozmluvě s povděkem konstatoval, že právě u družstva Vlasť nalezl se svými folkloristickými a kulturně-historickými studiemi vroucího přijetí, o něž jinde marně se pokoušel. Ujišťujeme jej, že právě tento obor nejen v Historickém kroužku, ale i v redakci »Vlasti« nalezne vždy milého přijetí a umístění. — Upozorňujíce tuto na blahodárnou činnost Historického kroužku, prosíme, aby také časopis, jejž Histor. kroužek vydává, hojně byl podporován. . První číslo III. ročníku tohoto časopisu vyjde koncem ledna t. r. Časopis ten vychází čtyřikrát do roka a předplácí se naň ročně 5 K v administraci: Praha, 570-II.

Výbor družstva Vlasť konal 27. prosince 1901 osmou schůzi za předsednictví faráře dp. Dr. Rud. Horského a hojného počtu členů. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Knihovně českých bohoslovců ve Vidnavě v Rak. Slezsku věnovány byly všecky knihy a starší časopisy družstva. — Návrh z venkova podaný, aby se tiskl ročník »Vlasti« ve 2 dílech, jako Vlčkova »Osvěta«, byl zamítnut. — Za darované knihy děkují: Bedřich Karpíšek, správce školy v Biskupicích na Moravě, a spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku. — S poděkováním bylo vzato na vědomí, že p. R. M. Zahradník, spisovatel, zastupoval družstvo při Marulićově slavnosti v Sarajevě. — Katolické besedě v Žižkově věnoval výbor všecky knihy a časopisy a pro první rok její činnosti daruje jí také běžné listy družstva. — Farář z Moravy daroval družstvu r. 1900 1000 K. Peníze měl uloženy jako členský podíl v Českém úvěrním spolku v Praze, a měly býti splaceny 31. prosince r. 1901. Výbor tohoto spolku však oznamuje, že pro různé ztráty zaplatí členům jen polovici podílu, i dostane družstvo o 500 K méně. — Delší debata rozvinula se o »Rozvoji« a »Rozkvětu«. Výbor byl v této otázce jedné mysli a dal redakci direktivu k další akci. K jaké — ukáže se brzy. — Knihtiskárna družstva těší se hojné přízni obecenstva. Ředitel knihtiskárny vyjmenoval všecky osoby, firmy a spolky, jež tu své potřeby obstarávají. Zpráva byla vzata s povděkem na vědomí. — Z Bosny došla nabídka, aby družstvo převzalo tisk chorvatského časopisu. Ale výbor nabídku tu pro obtíže s tím spojené zamítl. Výbor musí zvláště nyní opatrně jíti ku předu, nebo udělal-li by několik chybných kroků, velice by poškodil družstvo. — Určen byl čas a program valné hromady, navrhnuti byli budoucí výboři a zvoleni byli revisoři účtů. — Místopředseda, p. školní rada Dr. M. Kovář sdělil k dotazu, jak vyřídila redakční komise stížnost družstva na »Katolické listy«, že tam bylo usneseno, aby zprávy z družstva v »Katolických Listech« byly zase jako dříve uveřejňovány. Zprávy z družstva budou do »Katolických listů« zasílány lednem 1902 počínaje, po odchodu Dr. Sojky, který právě byl příčinou zmíněné stížnosti. — Výbor jednal o novém pacdagogickém časopisu: »Křesťanská škola«, jež míní vydávati a u p. V. Kotrby tisknouti řídící učitel p. Václav Špaček. Výbor v tom spatřuje konkurenci »Vychovatele«, a diví se, že právě firma p. Kotrbova, od níž byl »Vychovatel« zakoupen a tím před úpadkem zachráněn, béře do tisku nový list, jenž bude »Vychovatele« hmotně poškozovati. Celá akce byla výborem co nejostřeji odsouzena a jednateli bylo uloženo, aby p. V. Kotrbovi dopsal a jej požádal, aby »Křesťanskou školu« do tisku nebral. Schůzi výboru byl přítomen také jeho člen, řídící učitel p. Karel Skultéty, předseda Jednoty katol. učitelstva, jenž rovněž nový podnik zcela a nepokrytě odsuzoval.*)

*) Již v tom týdnu, co byla schůze výboru konána, hlásily některé pražské učitelky, že přestávají »Vychovatele« odebírati. Patrně byly pro nový podnik zagitovány. V sobotu, dne 28. prosince, dána byla »Křesťanská škola« na poštu, aby předešla »Vychovatele«, jehož 1. číslo roč. XVII. vyšlo až 1. ledna. A v neděli, dne 29. prosince, byla již Špačkova »Křesťanská škola« v »Katolických Listech« ohlášena a doporučena. Ptáme se: co vykonal řídící učitel p. Václav Špaček pro »Katolické listy«, že mu tak ochotně proti družstvu Vlasť pomáhají (stalo se ještě za vlády Dr. Sojky) a ptáme se: jak se vůbec může takováto zásadní dalekosáhlá věc, vedoucí ke sporům a rozbrojům, v »Katolických listech« bez vědomí redakční komise, v níž zasedají předseda a místopředseda družstva Vlasť, pp.: Dr. Rud. Horský a dr. M. Kovář, ohlašovati! Když družstvo Vlasť zakládalo knihtiskárnu, pohrozil p. V. Kotrba, majetník Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, p. Dr. Rudolfu Horskému, že postaví proti každému listu družstva nový časopis — a dostál slovu: proti »Vlasti« postavil »Obr. Revui«, proti »Našim Listům« — »Lidové Listy« a nyní proti »Vychovateli« tiskne »Křesťanskou Školu.«

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE«, časopisu věnovaného zájmům křesťanského školství, orgánu Katechetského spolku v Praze a orgánu Jednoty českého katolického učitelstva v král. Českém, majetkem a vydáním družstva Vlasť a redakcí Dr. Rud. Horského, vyšlo dne 1. ledna t. r. číslo 1. ročníku XVII. s následujícím obsahem: Altruismus a egoismus. Napsal Vojtěch Koláč. — O reformě středních škol. Píše duchovní profesor František Horáček. — Genese zákonů o učitelských platech a zemské finance. Podává Frant. Žundálek. — O štěstí. Píše profesor Jos. Šauer z Augenburgu. — Směs. — Literatura. — K témuž číslu »Vychovatele« přiložena jest »Katechetská příloha« ročník V. č. 1. s následujícím obsahem: K naší organisaci. — Znalost katechismu. — Promluva na neděli po Novém roce. Napsal Fr. Kundratický. — Promluva na I. neděli po Zjevení Páně. Upravil Fr. Žundálek. — Promluva na den nejsvětějšího jména Ježíš. Napsal Em. Žák. — Promluva na neděli Devítník. Napsal ***. — Různé zprávy. — »Učitelské přílohy« ročníku V. přiložena k témuž číslu »Vychovatele« prvá část s tímto obsahem: O nás pro nás. V rozhovor uvedl o valné hromadě 19. srpna 1901 Frant. Jelínek. — Zdravotnictví ve škole. Načrtl K. Skultéty. — Různé zprávy. — Na »Vychovatele« s »Katechetskou přílohou« i s »Učitelskou přílohou« předplácí se poštou i v administraci družstva Vlasť v Praze čp. 570-II. v Žitné ulici na celý rok 6 korun a na půl roku 3 koruny.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 16.—19. s tímto obsahem: Churavý parlament. (Dr. Raelph Barture.) — Na obranu. (Starý ligista.) — Rozdělení diecésí. (Dr. Rud. Horský.) — Naše postavení ve veřejném životě. (L. † o.) — K otázce žen. (L. † 36.) — Neleňme. (T. J. J.) — Z bojů belgických katolíků s liberály a socialními demokraty. (L. † 36.) — Dělnictvo a klerikalismus. (L. † 5.) — Ohlas z »Hlasů ze Siona«. (L. † il.) — 1885—1901. Po šestnácti letech. — Kdo páchal zlodějství a ukrutnosti v Číně. (L. † 36.) — Jak umírají protiklerikálové. (T. N.) — Ze socialního hnutí v Belgii. (L. † 36.) — Feuilleton: Přísaha. (Zdeněk Souhrada.) — Setkaly se. (L. Grossmannová-Brodská.) — Petr II., vladyka a básník. (L. † 60.)

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena 70 hal., se zlatou ořízkou 80 h.

Tři idylly a několik ód v rouše antickém. Napsal Dr. *M. Kovář*. — Čistý výtěžek věnuje spisovatel na stavbu kaple ve Žďáře, svém rodišti. Cena 1·20 K.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček*. — Cena 1 K 20 h.

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Konečný*. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, bývalý redaktor „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 60 h, hotově v administraci „Vlasti“ objednaná stojí pouze 20 h.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka*. (Otisk z „Vlasti“.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —

Světlo andělů. Napsal *V. Ž.* Cena 1 K.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české od roku 1840—1900. Napsal *T. J. Jiroušek*. Díl I. od r. 1840—1855. Cena 1 K.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz*. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba*. Cena 12 h.

Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka.* Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L. † 45.* Cena 10 h.

Nový pláč koruny České, aneb zráda socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní" dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

„Návod ku vzdělání člověka" a „Práce jest zákon života a vychování." Napsal *Václav Žižka.* Cena 12 h, poštou 16 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *Václav Honejsek.* Díl I. Cena 1 K 20 h. Díl II. Cena 80 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí česko-slovanském. Cena 20 h.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků česko-slov. Sestavil *T. J. Jiroušek.* Cena 50 h.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský.* III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský.* Cena 12 h.

Liguriánská morálka. Napsal Dr. *V. Kyjovský.* Cena 4 h.

O křesťanském základě otázky socialní. Od *V. Žižky.* Cena 10 h.

Sv. Jan Nepomucký a „pravda" jeho odpůrců. Od *I. J. Jirouška.* Cena 3 h.

Modlitba matky při úvodu s obrázkem. Cena 3 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám. Sestavil *Karel Vrátný.* 3. vydání. Cena 6 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti. Od *Albána Stolze.* Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil *Fr. Halbich,* katecheta. Cena 2 h.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta *Fr. Halbich.* Cena 2 h.

Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Šťastného složil *J. C. Sychra.* Cena 4 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda.* Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Sborník historického kroužku družstva Vlasť. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa a VIIIb po 1 K 60 h.

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

ROČNÍK XVIII.

ÚNOR. ČÍSLO 5.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* (Pokračování dílu druhého)	393
SMRT JANA KUBATY. Selská dumka jihočeská. Napsal P. *Jan Dvořák Zbudovský*, kaplan v Unhošti	397
NA RATHOUSE KOLÍNSKÉM. Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety Napsal *F. J. Čečetka*	402
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová*	408
ÚRYVKY Z CESTY NA RUS. Píše docent MUDr. *Vladislav Mladějovský*	420
POLIBEK SATANA. Báseň od *Václava Korandy*	426
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček* (Pokračování.)	428
SAMOSTAN KREŠEVO. Kapitola z dějin bosenských katolíků. — Napsal *J. Třeštík*	435
HORSKÉ OBRÁZKY. Napsal *Josef Brožek* (I.)	439
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal*. (Pokračování dílu II.)	444
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha*	452
»CO HATÍ SLOVÁKY?« Píše *F. V. Peřinka*	457
K ODPADLICTVÍ PROF. MASARYKA. Píše *Filip Jan Konečný*	461
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. Napsal *Em. Žák*	466
Literatura	470
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	477
Paběrky z novin a z veřejného života	482
Spolkové zprávy	487

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna redakce. Nehodí se nám básně: Obětuj se, Panně Marii, Víra, Lásky moc, Motiv loučení, Prolog knihy: Ave Maria, Ave, Královně. — Dostáváme takové zásoby lit. posudků, že nám je nelze než postupně, jedny po druhých uveřejniti. Každý je chce míti ve »Vlasti« hned, ale není místa a proto prosíme za poshovění. Vše cenné se uveřejní, ale ne hned.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Tom. Veverka, farář v Praskolesích; Josef Brožek v Loučkách a Anna Molhancova v Žižkově. — J. J. panující kníže Jan Liechtenstein zaslal družstvu obvyklou roční podporu 40 K. — Všecky fondy družstva obdaroval obnosem 40 K Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři. — Na fond katol. spisovatelů složili: duchovenstvo vikariátu Votického 22 (155); K. princ Schwarzenberg 20 (140); R. Vrba 12 (100); Em. Žák 10 (30); J. Šmejkal 6 (18) a Jos. Turek (2·56). — Mimo to přispěli: *a)* na dům družstva: Msgr. Boh. Hakl (16), Ant. Přemyslovský (6·60), V. Šílený (5), Fr. Hoch, Dr. Jos. Kašpar, Josef Slavík, Frant. Nožka, Tomáš Veverka, Em. Žák, Václ. Kočárník, K. Skultéty, J. Růžek, Frant. Motys, Fr. Jiří Košťál, R. Vrba, Jos. Navrátil, Fr. Vacek a Fr. Rufert; *b)* na fond socialní: Josef Elitzer, Em. Žák a duchovenstvo vikariátu Píseckého (4); *c)* Historickému kroužku: Jeho Excell. ndp. Dr. Th. Kohn, kníže-arcibiskup 100 K; J. M. ndpp. biskupové: Ed. Jan Nep. Brynych 20, Msgr. Ferd. Kalous 10 K a Jeho Excell. Dr. Fr. Sal. Bauer 5 K. — Kalendář sv. Vojtěch prodáváme za polovici těm, kteří si jej přímo u nás objednají. Poštovné si platí objednatel. — Valná hromada, která byla určena na únor, bude až po svátcích velikonočních, poněvadž jsme nemohli v lednu pro únorovou schůzi ohromné účty družstva zmoci a připraviti. — Ze Slovenska píše děkan v Skalici, Dr. Ludevit Okánik, předseda Katolického kruhu, že valné shromáždění s povděkem přijímá knihy, které mu družstvo Vlasť darovalo. Družstvo poděluje knihami stejnou láskou bratry nejen v Čechách, ale i na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v lednu složili: Jan Švestka 70 (90); Josef Šmath 40 (100); Fr. Jiří Košťál 34 (90·40); po 20: Vojt. hr. Schoenborn (100), Ed. Šittler (80), Josef Popp (80), Tom. Veverka; Josef Lašťovička 16·60 (100); Dr. Josef Kašpar 14 (100); Dr. Rudolf Zháněl 12 (82); po 10: Teresie Urbanyi (32), Em. Červený (70), Václ. Rychlý (70), Fr. Cepník (50), Alb. Trčka (20), Jos. Kratochvílova (50), Helena bar. z Helversenů (50), Ant. Tůma (60); po 8: Jednoty v Želivě (26), v Heřmanově Městci (24) a v Rouchovanech (20); Jednota v Proseči 7·20 (11·20); Jos. Váňa 5 (41); po 4: K. Skultéty (48), Jos. Brožek, Anna Mohlhancova, Ed. Trojánek, JUC. Josef Šindler a Jednoty: v Čermné (20) a v Červeném Kostelci (35); Ant. Helebrant 2 (18).

ROČNÍK XVIII. ÚNOR 1901—02. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

Oddíl II.

Na Černém moři, 5. července.

Drahá sestřenko! Dva tisíce metrů nad hlubinou mořskou sedím v tiché lodní kajutě a pořádám pro Tebe zápisky své kavkazské cesty. Strýc a Vilém radili, bych si dříve přečetla poučný a důkladný spis *Abichův*, v němž líčí klimatické a geologické poměry kavkazského pohoří, a tím doplnila zkušenosti a pozorování svá. — »Účelem naší cesty,« odvětila jsem, »nebylo vědecké bádání, pročež nerada bych mísila dojmy své s názory cizími.« — »Rozumím,« podotkl strýc, »ale Abich píše zbožně a ušlechtile a vidí ve spoustách lávových, ba v každé sopečné hroudě moc a moudrost Tvůrcovu.« — »Já však ji poznala ne v pochmurných útvarech podzemních, ale ve vznešené kráse, kterou Stvořitel ohromná svá díla přiodil, a jež naše duše k sobě jako k zdroji nejvyšší krásy mocně táhne. Nechci, aby jiné dojmy setřely pel z nejsladších pocitů, jakých jsem zažila na této výpravě.« — »Jsem žádostiv na cestopis,« prohodil Vilém, »jejž pouze srdce diktuje a jemuž bezuzdná obraznost napovídá.« — »Píši pro sebe a své přítelkyně, jež mají srdce jímavé; my si rozumíme. Zatím můžete, pánové, když se stále vědeckými výzkumy zabýváte, mi zjistiti, jsou-li udání výšky následujících hor pravými: Ararat dosahuje prý 5400 m., Kazbek 5044 m., Tetnuld 4853 m., Elbrus 5630 m., průsmyk Mamissonský nalézá se prý ve výši 2862 m. Já se měřením vrchů nezabývala nikdy a přec bych ráda udala svým čtenářkám přibližnou výši těch velikánů.« — Ostatně jsem volna podrobiti práci svou nejpřísnější kritice obou pánů spolucestovatelů, bych se sebe svalila podezření, jakobych na úkor pravdy přílišně hověla obraznosti. Lituji, že popřán mi tak krátký čas k těmto črtám. Promiň tedy, najdeš-li tu a tam něco nejasného, nesrozumitelného; na podzim, až přijdu do Čech, vše Ti vysvětlím a živým slovem doplním.

Cesta na Kavkaz.

Několik dnů našeho pobytu v hlavním městě grussinském uplynulo rychle a příjemně. Tiflis se nezamlouvá ani polohou, neboť jest tísněn holými, nepěknými skalami, po obou stranách kurské úžlabiny a nemá mimo dva chrámy a trosky t. zv. Davidova hradu, strmícího nad městem, žádných památek bývalé své slávy. Nicméně náleží svou výstavností k předním městům carské říše.

Když počátkem devatenáctého století grussinský král Herachius nemohl se ubrániti Peršanům a své území postoupil Rusům, nalezli noví pánové město v sutinách. Znamenitější stavby tiflisské, jako palác velkoknížecí, divadlo, školní budovy, kavkazské museum a nádherná kathedrála, jsou dílem ruské vlády, která během jednoho století povznesla město k netušenému rozkvětu. V průvodu pana profesora prohlédli jsme všecky památnosti, navštívili některé vynikající rodiny šlechtické a vyšší zemské úřady, kde se nám dostalo vřelého přijetí. Pak jsme zašli do asijské čtvrti města, kde soustředěn obchod přední Asie; oko se nemůže nasytiti té pestré vřavy, stlačené v uličkách úzkých, chráněných zástěnami před slunečním úpalem. — Tam se opět shledáváme s různými asijskými plemeny v malebných jejich krojích. Všude vyniká Armén, pán kavkazského obchodu, k němu se druží rudovousý Tatar a osmahlý Peršan, oba s vysokými beranicemi, mezi nimi se blíská vínem rozjařená tvář Grussina, neschází kolonista německý ani vzdálenější Osetinec a příchozí Evropané. Davy se kupí kolem dílen, kde se hledané zboží hotoví a hned také prodává. Tu třeba veliké obezřetnosti, aby nezkušený kupec nebyl od úlisného prodavače obelstěn. Zde jsme nakoupili množství k výpravě potřebných věcí, jako jehly, nítě, řeménky, kaučukové knoflíky, polní postele, jídelní náčiní, množství maličkostí za dary se hodících, dalekohledy, kompasy, kapesní nože a vůbec vše, co náš nastávající vůdce za dobré uznal. — Večer před odjezdem jsme se dobře bavili v malé, ale vybrané společnosti učenců a úředníků, z nichž dva byli před lety při stavbách vojenských silnic na Kavkaze zaměstnáni. Ti nám ochotně pomáhali sestaviti program nastávající cesty. Oba pánové navrhovali z pochopitelných ohledů na spolucestující dámu pásmo Kazbecké s převalem Křížovým a s tak zvanou branou Alcínskou, což by se bylo asi rovnalo výstupu na Velký Gothard v pohodlném povozu. Takovému podceňování svých sil jsem se opřela rozhodně a vyžádala si, aby mi byly naznačeny přechody přes střední hřebeny, třeba neobtížnější, aby tak okázale započatá výprava se nestala malicherně směšnou.

Vilém mi děkoval vděčným pohledem, chvály a obdivu nebylo konce. — »Nuže,« zvolal pan profesor jako u vytržení, »s tak statečnou dámou se odvažuji nejsmělejšího projektu.«

»Dobře tedy, jak navrženo, průsmykem Křížovým do Vladikavkazu, ale zpět přes oba nejvyšší body průsmyku Mamisonského a Lasparského na Kutais; pak jsme vykonali, co vůbec smrtelníkům možno.« Při tom zůstalo.

Dne 22. června jsme vyjížděli po druhé z Tiflisu, tentokráte ve dvou elegantních povozech, směrem k ledovým velikánům severu. — Vojensko-grusinská trať, po níž jedeme, teprve v r. 1861 dostavená, náleží k nejpřednějším silnicím na Kavkazu. Všude na stanicích jest vzorný pořádek, nikde nebylo čekání ani zdržování, takže jsme hned prvního dne urazili 140 verst. Pustá

Mechet, první stanice za Tiflisem.

a vypráhlá vysočina Tiflisská, táhnoucí se až k předhoří Duchetskému, nemá půvabu ani zajímavosti mimo jednu utěšenou dědinku, která nás svou polohou překvapila. Ve vzdálenosti asi 20ti verst od Tiflisu zabočí silnice v ostrém úhlu ku skalnatému výběžku, pod nímž se řeka Kura a Araqua spojují, a tu se vynoří pojednou z kamenité planiny svěží chlum a na svahu jeho nepatrná vesnička s chudými chatami rybářskými. Ale nad ní se

vypínají dvě velikolepé svatyně, ohrazené vysokým zdivem a baštami po způsobu pevností. Jsou to pozůstatky nejstarší kathedrály Grussie, Mechetu, bývalého sídla jejich nejslavnějších panovníků.

Vzácná byla hodina, kterou jsme tam prodleli. Kolem bídných chatrčí pospícháme do velechrámu Divotvorného sloupu zvaného, jak nás pan profesor poučoval. Počátkem čtvrtého století stál tam dřevěný kostel, a to na místě, kde pod košatým cedrem byl nalezen židy zakopaný plášť Spasitelů. Cedr ten prý vydával libou vůni, a z větví jeho kanul léčivý balsám. Později byl zde od patriarchů grussinských zbudován nádherný chrám, jenž kolikráte od Peršanů pobořen, vždy však opět vystaven, ještě nyní jest chloubou a radostí pravoslavných Grussinů. V té svatyni odpočívají první křesťanští králové, a hroby jejich bývají navštěvovány prvního října poutníky až z nejodlehlejších krajů kavkazských. Po slavných službách Božích rozloží se lid na rozsáhlém nádvoří a slavnost počíná. Zavzní pronikavá hudba klarinetů, harf a malých bubnů, pak za jemnějšího průvodu zpívají vycvičení starší zpěváci hrdinné písně, co zatím předkládají bohatší hospodáři svým chudým soukmenovcům zásoby chleba, skopoviny a kachetinského vína. Vším právem se nazývá tato slavnost poutí bratrskou.

Když jsme vycházeli z chrámu, upozornil nás pan průvodčí na opuštěný starý kostel, zvaný Sakdari, t. j. kostel sv. kříže, strmící na vysoké skále. Tam poprve sv. Nina zarazila kříž ve skalní štěrbinu, v šestém století pak na témž místě vystavěn klášter kajícníků, již odděleni od celého světa žili v nejtužší kázni. Pochmurné jejich sídlo bylo spojeno s kathedrálou úzkou řetězovou lávkou, po které o velikých slavnostech do velechrámu kráčeli, by se nemusili dotknouti poskvrněné země. O něco výše na Saguránském pohoří jsou rozvaliny nejstaršího grussinského kláštera, založeného apoštolem Kavkazu sv. Schiem, jehož učeníci se ůzavírali ve skalních doupatech aneb dokonce, jak to ještě viděti na Kazbeku, v ledových jeskyních na temeni té hory.

»Jak vysvětlíte podivný ten zjev,« obrátila jsem se na profesora, »mně se zdá přec jen přemrštěností to nepřirozené zuření proti sobě samému.«

Starý pán odpověděl, až nás to všecky zarazilo. »Jenom hluboké přesvědčení,« pravil, »a živá víra v Boží neskonalou svatost a spravedlnost, spojená s horoucí touhou po usmíření, zplodila ty reky nejvyššího sebezapření. Přemnozí považují takový život za dokonalé bláznovství, já však té nesmírné mravní síle obdivu svého odepříti nemohu. Zakládá-li se podstata statečnosti hlavně na vytrvalosti, pak náleží palma hrdinům, kteří v ledových slujích nebo jako syrští Stilité na vysokých sloupech třicet i více let v bouři, dešti a žáru slunečním setrvali až do skonání života.«

Neočekávaný ten projev muže tak učeného nás velice překvapil a mou úctu a důvěru k němu značně zvýšil. Vedl nás ještě do blízkých chatrčí, v nichž lze spatřiti doposud stopy důkladných podzemních staveb a sklepení druhdy tam stojících

domů a paláců. Dle zřícenin vůkol rozmetaných a rozsáhlého starého hřbitova lze souditi, že město mělo více než sedm verst objemu a v době rozkvětu na sto tisíc obyvatelů. S bolestným pocitem nad pomíjejícností všeho pozemského rozžehnali jsme se s těmi svědky prchající lidské slávy, bychom zřeli nehynoucí moc a slávu Boží tam, kde svou nepřístupností jen pro Něho se zdá býti stvořena.

O polednách jsme již byli na Duchetském předhoří, odkud jsme se ještě jednou rozhlédli po neladné tiflisské vysočině, lemované pásmem hor, táhnoucích se podél kurských břehů.

Město, do něhož jsme vjížděli, má ráz asijský, domy útulné s pavlány a verandami, z nichž ženy a děti na nás zvědavě pohlížely; muži pak stojíce na náměstí nás přívětivě zdravili a někteří do blízkého hostince následovali; byli to denní hosté veselého Virtemberáka, který je i nás zpěvem a hrou na citeru mile pobavil. — Kuchyň řídila zajisté zkušená ruka, neb jídla byla chutná a domácí chléb z pece švábské pravou vzácností.

(Pokračování.)

❁ ❁ ❁

Smrt Jana Kubaty.

Selská dumka jihočeská.

Napsal P. JAN DVOŘÁK ZBUDOVSKÝ, kaplan v Unhošti.

Kubato, Kubato, Zbudovský sedláče,
když na tě vzpomenem, srdce nám zapláče.

Srdce nám zapláče a duše zabolí
nad tou vrchnostenskou zlostí a svévolí.

Ach, kdož by nevěděl, že rychtář Kubata
před časy dávnými hlavu dal za Blata?

Na Zbudovská Blata pěkná podívaná,
ta jsou vesničkami jako opásaná.

Kolem Blat usedly jako stráž převěrná*)
a zdáli žehná jim Šumava nádherná.

Opodál zvedá se sličný hrad Hluboká,
na skromné vesničky pohlíží s vysoka.

Ta kráska marnivá ráda se zadívá
v hladiny rybníků — zrcadla zářivá.

Půvabná, čarovná, jak mocná královna
nad krajem vévodí: kdo se jí vyrovná?

*) Jména vesnic: Zbudov, Mydlovary, Hlavatce, Pašice, Sedlec, Novosedla, Pištín, Plástovice.

Na skále vysoké ty pyšná Hluboká,
co's nám slz krvavých vehnala do oka!

Vládla's nám urputně po celá století! —
co k nebi zalétlo nářkův a prokletí!

Byly doby kdysi, — blahé vzpomínání —
kdy tam Růže**) vládla, ušlechtilá paní.

Ach, škoda jí, škoda! Žalostná nehoda,
že ta Růže uschla na úkor národa.

Ale než uvadla, v srdce se zapsala,
a zbudovské obci Blata darovala.

Zvadla Růže zvadla! Přišla vrchnost nová —
ta k lidem poddaným macešsky se chová!

Ach, ta zvůle panská nelítostně rvala,
co nám dobrá Růže druhdy darovala.

Násilím a zlatem vše prý se podaří:
hrozí a slibují našemu rychtáři!

A ty's odpověděl, Zbudovský Kubato:
»Hrozeb se nelekám, nestojím o zlato!«

»Nežli bych vám zadal ta práva přesvatá,
raději položím hlavu svou za Blata.«

»Práva selská hájím a půjdu k Císaři,
když se mi před vámi prorazit nezdaří! . . .«

Ach, Jene rychtáři, co pak nevíš ani,
nad vladaře nyní mocnější že páni?

Daleko že Císař, vysoko že nebe —
na smrt pan purkrabí odsoudil nám tebe!

»Ach, pane purkrabí, ach, pane Albrechte,
rychtáře nevinně usmrtit nenechte!«

Prosili sedláci a ruce spínali:
ale srdce panské — z kovu a ze skály.

Nadarmo prosili a slzy ronili —
na jeho popravu patřiti musili. — — —

**) Páni z Rožmberka.

Na Blatech se sjeli, páni, krásné paní,
věru na krvavé přišli podivání!

Toužebně čekali, jak je budeš prosit,
aby kat nemusil tvou hlavičku kosit.

Čekali, že budeš Blata jim zadávat,
by's hlavu nemusil katovi podávat.

Však ty jsi neprosil před tím panstvem tvrdým
šel jsi na smrt s čelem bohatýrsky hrdým.

Nadarmo čekali, ty's promluvil sice,
ale pánům hněvem poblednuly líce:

»Započni dílo své krvavý katane,
Kubata obce své krví se zastane.«

»Vy na nás pášete bezpráví prokleté,
a nám naše práva násilím berete!«

»Však vaši svévoli lid jednou rozdrtí —
pomstu Boží na vás volám zde při smrti! . . .«

Bubnu zvuk slova tvá, Kubato, přehluší,
modlitbu selský lid šeptá za tvou duši. —

A znamení dali, by rychtáře sťali,
a tu selské oči hořce zaplakaly.

Při smrti sedláci žalostně plakali,
a nad svým vítězstvím páni se usmáli.

Ale smích za krátko prchá jim se tváře . . .
Slyště, co se stalo, když sťali rychtáře!

Skoulela se hlava zbavená života,
ale divná slova bledý ret šepotá.

A slyší sedláci, a slyší hrabata:
»Rychtář Jan Kubata hlavu dal za Blata« . . .

Co, že z čista jasna do deště se dalo?
A to pro Kubatu nebe zaplakalo. —

Co, že z čista jasna tak se zamračilo?
To smutečným rouchem nebe se zakrylo. —

Co, že z čista jasna hromu houkla rána?
A to za Kubatu Pán Bůh zvoní hrana!

Pán Bůh zvoní hrana, hrana neslýchaná,
jaká nezvonili za Císaře Pána.

Zahučelo nebe, zachvěly se stromy:
Pán Bůh zvoní hrana strašlivými hromy . . .

Oj, páni a dámy, proč takové chvaty,
vždyť si pocucháte drahocenné šaty!

Ó, jen utíkejte, když sám Pán Bůh hrozí,
pozor, ať Vám hromy nerozbijí vozy!

Nejste chůzi zvyklí, milí kamarádi,
a my bychom dneska nevezli vás rádi.

Radši bychom ruce přeražené měli,
než bychom dnes s Vámi na Hlubokou jeli.

Nebe plné blesků, oči plny blesků —
neviděli bychom na cestu a stezku.

Jeďte raděj' sami, vzácní páni, dámy,
dneska lépe pro vás — nejedem-li s vámi . . .

Za návštěvu vaši děkujeme hezky,
na cestu Vám svítí — Pán Bůh svými blesky.

Strašiti vás bude tato bouře děsná,
často sfatá hlava zburcuje vás ze sna . . .

Děkujem vám ještě, páni, za návštěvu
na cestu vám hraje — hrom Božího hněvu! . . .

Vstoupí-li noha tvá na tichounká Blata,
tráva ti zašumí: »Zde byl sfat Kubata!«

A půda na Blatech slunéčkem prohřátá
zavzdychne: »Krví svou skropil mne Kubata!«

Když vánek přes Blata vane rozechvělý —
»Zde leží Kubata«, bolně zaševelí . . .

A když mrak nad Blaty hrozivě vyvstane:
u hrobu Kubaty — v slzách se roztane.

A když to obilí klasy své nachylí:
»Zde zemřel Kubata« dojemně zakvílí.

Když jaro po kraji kouzlo své vybájí:
Marie Panny tam slzičky zkvétají.

Zda víš, co znamená slzička červená?
Krev, kterou prolila hlavička sražená.

V tom »Soudném Potoku« hle, vlnky v poskoku
lkají pro Kubatu, šumí po sta roků:

»Když hlavu Kubaty kat setnul proklatý,
my jsme tu jeho krev v dál nesly dojaty«

Skřivánek hláskem svým jakoby ze zlata,
slyš, pěje na Blatech: »Zde padnul Kubata.«

Tenkrát když Kubatu páni zde stínali,
skřivánci úchvatnou píseň mu zpívali.

Červánků záplava když večer vyvstává,
nad Blaty zahoří jak záře krvavá:

Má duše dojatá v červáncích ze zlata
čte psáno krvavě: »Zde byl stat Kubata.«

V dědinách od věků hlaholí slova ta:
»Kubata, Kubata, hlavu dal za Blata« . . .

* * *

Tři sta let, Kubato, bude brzy tomu,
co tě páni sťali za blesku a hromu.

A celá století toho nedovedla,
by památka tvoje v našich srdcích zbledla.

Dávno, co tvá hlava tam na Blatech padla,
ale v naší duši vděčnost nevychladla.

Ba, v tom lidu selském, lidu jihočeském
vzpomínka na tebe plane novým leskem.

Tobě v paměť selská zmozolená ruka
na Blatech postaví velká Boží muka:

To, že český sedlák cestou kříže kráčel,
drahou půdu rodnou potem, krví smáčel.

A na Muka tobě věnec z trnů složí,
že tu selskou hlavu bodalo vždy hloží.

Svědčit budou Muka, svědčit budou Trny,
že ten selský život byl vždy strastiplný.

U těch Muk slza nám vytryskne bohatá,
a vděčně zpomenem: »Za nás pad Kubata!«

Na rathouse kolínském.

Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety.

Napsal F. J. ČEČETKA.

I.

Na utváření rázovitého života našich předků před vojnou třicetiletou působila ve městech hlavně dokonalá obecní samospráva. Divíme se dnes moudrým a opatrným otcům města, jak svědomitě a rozšafně vedli obtížnou správu města, jak pečovali o řád a blaho sousedův. A to vše konali ochotně, bez náhrady, jen z povinnosti občanské. Neměli však již tenkráte při veškeré péči na růžích ustláno a zakusili více strastí nežli slastí. Zprávy z jediného archivu k tomuto obrazu snesené podávají důkaz nejlepší.*)

Musíme začíti ovšem v rathouze, kde bylo srdce města, středisko veškeré činnosti sousedů povolaných říditi obec a povšímneme si nejprve, jak byli ve svůj důležitý úřad dosazováni. Písař radní města Kolína Nového nad Labem zapsal podrobně každé slavné obnovení nové rady, ale kdyby i toho nebylo, účty o vydání na pohostění pana podkomořího nebo hofrychtéře J. M. C. při volbě rady byly by nám též zachovaly památku po dnešní den. Když přišlo psaní o příjezdu pana podkomořího nebo jeho zástupce k obnovení povinností konšelských, zvolila obec některé sousedy za správce a hospodáře k této slavné návštěvě. Také o darech vzácnému hosti se snášela, jako r. 1620, aby se mu dalo »vostružnýho« hřebec nebo hřebice.

Bylo to L. P. 1604 dne 14. máje, kdy přijel jako jiná léta do Kolína urozený a statečný rytíř pan Mates Prekl z Proksdorfu, J. M. C. rada nad počty a hofrychtéř království Českého, aby opět místo pana podkomořího osadil purkmistra a novou radu města. Před shromážděnou obcí jmenoval rychtářem JMC. Mistra Jana Pacheusa z Rájova, primasem či »panem otcem« Šimona Šilhánka z Choustníka, pak jedenácte sousedů spoluradními, čtyři obecní starší a městského rychtáře. Když je obec přijala, vykonali zvolení hned přísahu.

Primas připovídal, »že v bázni Boží, která počátek moudrosti jest, věrně, spravedlivě a upřímně se chovati, ve všech vypadnouti moci roztržitostech chovati se chce dle spravedlnosti a svědomí dobrého, jednoho každého, jak bohatého, tak chudého souditi, jemu všechnu náhradu a satisfacti dle práva a rozsouzení učiniti, pravdu netajiti a všechno obecní zvelebovati. Naproti tomu zlé, nespravedlivé, neb bližnímu škodné přetrhovati, v potřebných věcech mlčelivý býti, nad vdovami a sirotky ochrannou ruku držeti, jich podle práva a bohumilé spravedlnosti hájiti, všecky v obci vzniklé neřády a proti dobrému řádu čelící — sami příkladně a svorně živi jsouce — přetrhovati a vyobco-

*) Prameny vypsal pan *G. Svoboda*, ředitel měšť. školy v Kolíně, z protokolů E 5, E 6, E 15, E 18, E 24, E 25, a z kopiářů roku 1584, 1619 v archivu kolínském.

vati; tajnost rady, byť pak z těch povinností propuštěni byli, při sobě zachovati chceme a se zavazujeme.«

Jaké povinnosti brali na se obecní starší, poznáváme též z jejich přísahy: ». . . obecní důchody věrně vyhledávati, fortele se vystříhati chceme, na váhu obecní, též řezníky a pekaře pozor dáti, aby beze všeho fortele se vážilo. Pekařům pak bedlivě přihlížeti, aby dle od kanceláře dané instrukcí chleby a žemličky pekli, řezníci aby lid nepřetahovali, taxu vysaditi a panu primasovi — kterou on pokaždé na kancelář odvésti má — odevzdati. Posledně každej měsíc jednou všecky komíny v každém domě náležitě visitírovati povinni budem . . .«

Dobře byl vzácný host na útraty obce pohostěn a jeho slušná outrata hned při prvém sezení přijata a vyřízena. Za úřadování pana primasa zvolila nová rada ve čtvrtek, v den slavný Vstoupení Krista Pána na nebe 27. máje 1604 »inspektores scholae«, dvanácte starších z obce do velké rady a starší nad řemeslem řeznickým, mlynářským, pekařským, sladovnickým, krejčovským, kožešnickým, tkalcovským, kovářským, ševcovským spolu s hrnčířským, bednářským s kolářským, truhlářským a zámečnickým, rybářským, pivovárníky a šenkýři. Jmenovala ve čtyřech čtvrtích města i na třech předměstích po dvou hejtmanech čtvrtních k ruce pana rychtáře, ku vybírání berní, zachování řádu při jarmarce, přehlédání podruhů, aby dříví z olšin, obilí nebrali a nechovali. Posléze byli zvoleni dva starší na dozor k cestám, dva k navštívení vězňů.

Jak se při obnovení rady na rozličná znamení pověrčivě hledělo, vidíme při roce 1620. »Když 31. Junii na zvon rathousní k obnovení rady znamení se dalo, sotva třikrát srdce uhodilo, zvon spadl a v drobné kusy se roztloukl. Na zejtří pak Jan Krištof Berounský, písař radní mladší, téměř nenadálou smrtí jsa zachvácen, ve třech hodinách s žádným nemluvě, život svůj dokonal.« V Septembru však pro nový zvonec, kterým páni do rady se svolávají, přece jen důkladnější hranička z krovů rathausu se vyzdvihla.

Nově zvoleným pánům starším přednášel pan primas důkladné »admonitio«. Tak v zachovalém napomenutí z 18. máje 1618 kladl pánům starším na srdce, »aby sobě v povinnosti konšelské věrně napomáhali a ve svornosti, lásce zůstávali, exekuce práva a rozkazy vykonávali, zvláště sousedy v poslušnosti zdržovali, sami na sobě jiným příklad dobrý dávali, kudrlinků, šprýmování některých neobyčejných se všichni varovali, jedni druhým darův větších (!) nezáviděli, se neposmívali a nějakou šlechetnost zachovali — summou těch, kteří ve *školách* bývali, neštráfovali a se nedotýkali.«

Napomenutí páně primasova dle okolností a potřeby bývala rozličná. V bouřlivém roce 1620 napomínal spoluradní a pány starší obecní »ku pobožnosti, k společnému vyhledávání svých povinností, k lásce, svornosti a zachování jedni k druhým záští. Nad nařízením J. M. krále ruka ochranlivá má se držeti a všechny rozepře zastaviti. *Při skleničkách* aby hospodářství obecní se neprovozovalo, než kdo má nedostatek jaký, aby v radě se zejval, Při veselí žádné muziky nemá býti dopuštíno. Rychtáři městskému

o židech, aby ve dni postní a nedělní masa neprodávali, má býti poručíno, aby to zastavil.«

Poděkováno panu primatorovi z napomenutí — připsáno pod každé admonitio.

Zálabské předměstí mělo vlastního rychtáře, čtyři konšely a dva obecní starší. Městská rada každoročně je obnovovala při zvláštním slavném shromáždění, jak čteme při r. 1621. »Dne 1. Junii rychtář a konšelé Zálabští a všechna obec Zálabská po učiněném vinši připomenuli pánům starobylý obyčej v příčině obnovování při tomto čase konšelských povinností a žádali za propuštění, ohlašujíce se, kteřížkoliv na jich místa zvoleni budou, že jim v poslušnosti státi chtějí.«

Dotázka: Zdali jsou *počty* vyřídili? Oznámili, že nemohli pro veliké překážky od lidu vojenského k tomu stačiti, ale že se chtějí o to postarati, aby co nejdříve to opatřili.

Dotázka na obci: Mají-li co do rychtáře a konšelů stěžovati? Ohlásili se, že nic, nýbrž, že jim žádají všeho dobrého.

Byli z úřadu propuštěni a zase nařízeni. Po přísaze dáno napomenutí celé obci, aby konopí ve světnicích nesušili, škod na lukách a na osení nečinili, dříví v hranicích nevybírali, co mají mezi sebou od záduší, v tom také upřímně se k sobě chovali a co jest dědičného, aneb obecního a zádušního, v tom rozdělení požívali.«

Došla-li na úřad nějaká stížnost, však neopomněl při obnovení pan primas Zálabským provinění jejich důrazně vytknouti. R. 1612 11. Junii »napomenutí jim učinil, že mají zlý obyčej, když který manžel zemře, hned po jeho smrti manželce louky odnímají a jiným prodávají a v tom mnohých se neřádů dopouštějí, též že dříví ze zádušních lesů, jak se jim líbí, bez vědomí pánů prodávají — aby se v tom na budoucí časy bez obtížení potřebných sousedů chovali lépeji a kradení dříví na hranicích, skladu dělání v lukách zamezili.«

Nebylo radostí v bouřlivých těch dobách svědomité konání povinností. I purkmistra krutě ztrestala nekáraná chasa vojenská. Vypravuje o tom v radě 17. Decembris 1620 primator Cyprián Volyňský, »že jest na slzavou a velkou žádost a prosbu pana Matouše Matuly, vidouc jeho téměř na polo mrtvého a od lidu vojenského z domu vytlačeného, úřad purkmistrovský přijal, jej po tyto dny, v nichž lid vojenský zde zůstával a skrze město u velkém počtu táhl, s velikou svou obtížností a prací vydržel, a i v tom od mnohých, jako by se snad do toho vetřel, vykládán byl. Protož že toto ohlášení činí a panu Matoušovi zase *pečeť* postupuje.

Pan Matouš děkování učinil panu primasovi, že jest za něho tu práci konal, a poněvadž až dosavad jak nemocí těžkou, tak ublížením lidu vojenského, ano i smrtí manželky své jest velmi zbědovaný a nedostatečný, až sám neví, kde jest, protož se žádá, aby pan primator až do dne zejtřejšího tu práci dodržal. — Přijal to k sobě pan primator.«

O *zbožnosti*, hlavním to rysu povahy našich otců, v radě i celém městě hojných nachází zpráv. Chodili konšelé pilně do chrámu, svoje schůze začínali modlitbou, klení, hromování trestali

pokutami největšími. Dne 31. Martii 1611 J. M. C. pan rychtář, pan purkmistr, páni spoluradní, starší obecní, rychtář městský a služebníci úřadní, společně shromáždění, ohlásili společně, že jedni druhým svá provinění, bez kterýchž mezi lidmi býti nemůže, odpouštějí a na potvrzení víry své společně dne zejtřejšího k přijmutí večeře Páně se hotoviti chtějí. — L. 1619 obec byla svolána a napomenuta ku pobožnému obcování a životu. Po roce strany pokání a postu i skrze pana děkana důrazné ohlášení z katedry v kostele učiněno.

Stávalo se, že páni radní nedbali zvonění na radnici a dostavovali se k sezení nepravidelně, pozdě po modlitbě. Vydána proto několikráte nařízení, z nich r. 1611 dne 11. Decembris datované praví: »Ráčili se páni s panem rychtářem J. M. K. pro pilnější a časné do rady docházení a u větším počtu obecních věcí řízení snésti, aby jedenkaždý, kdož by koliv po modlení do rady přišel, 5 grošů míš., a jestli by celou radu bez opovědi zameškal a přijíti nedbal, 5 grošů českých při odstupování ouřadu purkmistrovského skládati povinen bude.«

Nezapomínali již starší otcové, že jsou jen lidé, a proto na rathouse i zhusta rozepře a nesváry svoje vyrovnávali, proti nářku cti se bránili. Pozornost vzbudilo 15. Martij 1619 psaní pohrůžlivé a odpovědné od nějakých pod jménem »druhého stavu« proti radě napsané a na veřejích pana Jakuba Večana přilepené. Pan purkmistr je přednesl, rokovalo se, ale vinníka nenalezli. A to je počátek trvalých sporů na rathouse. Po třech měsících přednáší pan purkmistr v radě *nevolnost* pánů spoluradních, když k nějakým prácem obecním voleni bývají, že to k sobě přijímati nechtějí, ale se mlčívají. Velice si stěžují zase páni starší obecní 29. Aprilis 1620, ohlašujíce, »že do rady pro vyřízení a připamatování obecních věcí se scházejí a na ně že nikde, mělo-li by co se přednášeti, se nepodává. Protož aby toho nezbývalo, jináč že v radě jako *špalkové* seděti nemohou.

Oznámeno jim, poněvadž tyto rady nebyly radní, než »extraordinaria«, pro tu příčinu že také nic se nepsalo. Kdo by na odpor se stavěti, nebo proto povinnosti své vykonávati nechtěl, aby se ohlásil, pakli nic v cestě žádnému není, aby svých povinností pilnější byli a již některého vysokého o sobě smejšlení v tomto navštívení veřejném zanechali.«

Nevíme, zda plnou měrou zasloužil zahanbení v radě pan Jan Mládek, jehož pan purkmistr veřejně napomenul, aby víceji se toho nedopouštěl do rady *opilej* přicházeti jako dnes, že téměř promluviti nemůže slova, aby tudy pohoršení sobě na něm nebrali. Mládek se omlouval, že se toho nikda nedopouští, aby se čím nad míru přeplňoval, a sem opilý přicházeti měl, než pan Mistr (stěžoval naň) o něho, jakož i o pány jiné se otírá. — Činili snad tedy panu spoluradnímu křivdu?

Také za nové rady nebylo v rathause ještě vše v pořádku mezi pány. Před celou obcí 20. Decembris 1620 stíženo spolusousedům, že v žádné poslušnosti úřadu purkmistrovskému státi nechtějí, obnovení J. M. C. pana rychtáře i primatora skrze pana komisaře stále divně vykládají, ztenčují a zlehčují. — Protož, jestli by v tom kdo jaký nedostatek měl a ouřad vystavený za

špatný sobě pokládal, aby ohlásil, tak aby, kdež náleží, mohlo se přednésti.

A obec se ozvala — že v tom žádného nedostatku nedoznává; zalekla se. Tak to bývalo od nepaměti: postranními řečmi se věc zveličila, a když přišla na řadu do rady, nikdo o ničem nevěděl. »Páni starší obecní dne 30. Junii 1621 se ohlásili, že dne pominulého pátečního, když jsou některé věci podle povinnosti přednášeli, že jsou v tom od pana purkmistra zakřikováni byli, v příčině napomenutí čtvrtních hejtmanů a odvozování sbírek podružských, když jsou se ku panu purkmistru utíkali, že jsou ničemně odbejváni. Protož se v tom ohlašují, pokudž by dále tak s nimi zacházeno bylo, že víceji žádných věcí obecních netoliko přednášeti, ale ani do rady přicházeti nechtějí.« Pan purkmistr se ohlásil, že o tom ani věděti, ani rozuměti tomu nemůže, co se tuto do osoby jeho vznáší, a toho ničeho od něho ku potupě pánů starších obecních se nestalo.

Nejtěžší práce spočívala na bedrách obecních starších; páni nařizovali, usnášeli se a starším bylo úkol provésti. Volívali se proto k tomuto úřadu mladší sousedé, kteří se měli v samosprávě trochu ostříleti, aby i důležitější úřady mohli zastávati po čase. Nařízení bylo bez počtu; uvádíme některá, jak jsme je shledali: stávek nad struhou spraviti, aby ryby z rybníka nešly; dohlížeti, aby se psi na řetěze chovali, stavení obecní v pořádku udržovala a dříví pod klenutím neštípalo; strž u mlejna spraviti; mezníky v poli přehlížeti; trouby vodní shlédnouti, do parkánu sjíti a ovoce na štěpích prodati; o lovu rybníka džber po 1 kopě 40 groších vystaviti, a komu na sečkanou do středopostní neděle, džber štik za 2 kopy 30 grošů; některých sousedů komíny, ohnivá místa, žlaby přehlédnouti; zabrániti, aby sena pod krovy ven nevyhlédala; rybníčku mají pod plat postoupiti atd.

Svízele jim působili někteří nečistotní sousedé; stěžují si do nich r. 1611, že před domy svými v městě *hnoje* a jiné nepořády skládají, což proti starodávnému zařízení jest. Sneseno v radě, aby pod pokutou do dvou neděl (!) je vypravili. A opět 30. Martij 1612 pro vyvážení hnoje před domy někteří páni sousedé mají k středě na rozkaz povoláni býti. Na šenkýře si roku 1619 stěžovali, že jich nemohou k ruce dostati na dílo obecní, a po čase se dočítáme, že je k pile svolali, aby dříví k obecním potřebám navalili.

Nebylo-li v obecné tísni odkud peněz vzíti, jakož r. 1620 na opravu mostu, vyupomínáno za ryby, ale ani to na náklad správy nestačilo. Přednesli proto páni starší, »měla-li by k tomu účelu *registra důchodní* napsána a dobývána býti. Z povážení oznámeno, poněvadž jest to vědomé, jaká nyní neúrodná léta, jak veliké sbírky zemské uloženy jsou, jaká naříkání pro tu příčinu chudých lidí, kteří k tomu nemohou stačiti, z těch příčin nemohla se nikterakž registra upomínati, nýbrž z outrpnosti a lítosti nad sousedy musila se pasírovati a poněvadž ještě i tento rok z obilí a jiných prodajů nemalé sbírky svoleny jsou a není možné stačiti, aby ještě tento rok též registra pasírována byla. Již odněkud se pomýšlí na peníze.« — Vypůjčili si.

Někdy ani nařízení z nejvyšších míst nebylo lze vyhověti, nebylo dáti z čeho. Dne 11. Martii 1620 přišlo poručení z komory české ryby a zvěř k budoucímu sjezdu vyslaných od Jich Milosti králů, knížat a kurfirstů. — Poněvadž se toho zde nic nenachází, bude moci mlčením pominuto hýti.« Za to vždy nalezli prostředky k pohostění svého krále, kdykoli dlel ve zdech kolínských, nebo i o některé věci žádal: 27. Januarii 1621 J. M. královská se dvorem do Kolína přijeti měla, proto se obroky a profianty hospodáři dobře zásobili; ku příjezdu J. M. krále 30. Juni 1621 do Kolína nařízeno, aby se všelikými viktualiemi sousedé dostatečně zásobili; k tomu v neděli po obědě obec zvláště svolána. Ano ani po válce, po nejtěžších pohromách, když 18. máje 1648 strany zaopatření všeliké drůbeže, též ryb pro sňatek svatební J. M. Cís. byla obec žádána, zaslala drůbeže a ryb, co nejvíce bylo lze získati.

Za to se zámeckými rádi se neměli. R. 1611 přednesli starší obecní, že pan hejtman do záležitostí obecních se plete a práva k tomu nemá. Jindy opět stěžováno, že zámečtí dvorští velice hrubě se vkládají do obce; kdež se obecní dobytkové pasou, mezníky vyházeli a struhu se splávku spustili, výtržnosti v noci po městě tropili. Těžko však s pány se souditi — některou záležitost mírně s hejtmanem vyjednala, jinou raději odložila na věčné časy. Nejvíce útrap a posměšků zakusili měšťané kolínští od zpupné šlechty. Byli malomocni proti svým urozeným sousedům a sebe říznější suppliky k úřadům zemským, v největší tísni podávané, neměli výsledku.

O třech urozených pánech se nejvíce a neuvěřitelných věcí dočítáme při r. 1600. Již roku 1591 a opět 1593 vznášejí otcové města poníženou supliku k soudu komornímu, stěžujíce si, jaké kousky Jaroslav Myška ze Žlunic a na Voděradech, jsa truňkem obtížený, po městě prováděl, lid na životě, majetku i cti ohrožoval. Marně čekali na odpověď. Píší proto po čase opět: »...Na suplikaci žádné jisté odpovědi nemáme a pro touž věc v nemalém nebezpečenství, ano i v posměchu při jiných stavu rytířského osobách zůstáváme. Neboť téměř jim za ňáké *divadlo* jsme a to tak, když se nějaká zmínka o něm panu Jaroslavovi Myškovi u nás kdekoliv činí, jiného od nich téměř nic se neuslyší než slova tato: »Že na Kolínské více potřebí není než pan Jaroslav Myška.« Kterážto slova nemohou než nám býti k posměchu a jemu k posilnění, jako bychom proti té jeho protimyslnosti nic říkati ani ji přetrhnouti nemohli... O milostivé ochránění prosíme, abychom my pokojně živi býti a živnůstky naše ovšem dosti chatrné a skrovné bezpečně provozovati mohli...«

Druhou stížnost podali měšťané císaři Rudolfovi II. r. 1594 na urozeného pana Hynka staršího Haugwitze z Biskupic, že obilí skupuje a »na draho chová« pro překážku živností městských.

Dlouhá jest i žaloba na pana Jaroslava Hlaváče z Vojenic r. 1598, jak pohaněl radu města, rychtáře; dobře zachovalého souseda a přísežného Buriana Čulíka, když na pole s čeládkou rozsévat jel, přepadl a ztýral; poctivé lidi na cestách plundruje a proklíná, v domě radním, když tam co činiti má, srčí a fouká, a nebozí sousedé, platíce nyní dle sněmovního snešení daně proti

nepříteli Turku, v trpkých nynějších časech na soudy s ním náklad vésti nemohou. On pak obtížnými daněmi nejsa ztížen a na bohatství své spoléhaje, v plundrování nevinných snadno se vydává.

Kázala tak již asi velmi nutná potřeba, že r. 1619 byl pan Matyáš Mazánek volen do Prahy k přednesení stížnosti obce, že pan mincmistr mocně obecního rybníčku Sekmann se ujal a že židé na velikou záhubu obce, obzvláště řezníků jsou. — Zračí se v těchto případech již před třemi sty lety dobře kus naší národní povahy: Na sebe v obci přísní až do krajnosti, k nepříteli shovívaví, trpěliví, pokud se jen snésti dalo. Snad by jinde s urozeným panem Myškou byli kratčeji hotovi. (Pokračování.)

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVA.

I.

Po zaprášené, kamenité silnici ode Žďáru do vrchu ku Sklennému kráčela žena, nesoucí na zádech v nůši z vrbového proutí spletené a režnou plachtou zakryté břímě dosti objemné, ale dle všeho lehké. Vykračovala si statně a pohyby její jevily netrpělivý spěch.

Chýlilo se k večeru, a soumrak táhnul od lesů, vrhaje hlubší a hlubší stíny přes zoraná tu a tam pole jaří již se zelenající, přes lučiny prostírající se úžlabinami směrem dle toku řeky.

Žena došla k ohybu cesty, kde na křižovatce vypínal se prostý kamenný kříž se zrezovatělým plechovým Kristem. Zvláštní zvuky nesly se od kříže. Rez prožral plech kolem hřebů a uvolnil obraz Kristův tak, že silnější zde na výšině vítr pohyboval tím kusem plechu a nárazy jeho o kříž vyvolávaly smutné zvuky, jakoby ode vzdáli nesly se lkavé nářky, zmírající ve větru a šeru.

Žena se zastavila a poklekla na plochý kámen před křížem zde do drnu zatlačený a za klekátko sloužící. Bělal se ve sporém ještě pažitu, kde teprve později v letě rozkládala mateřídouška drobné své lístky a skromné květy. Žena poznamenala se křížem, sepjala upracované mozolné ruce na prsou a modlila se. V polohlasném šeptu modlidby uklouzly jí z prsou smutné vzdechy, až jí vyloudily slzy do očí.

»Dej Pán Bůh dobrý kvíčerek,« ozval se tu mužský, poněkud chraptivý hlas. Stoupal tu z úvozu na pravo k polím se stáčejícího silný statný muž v zeleném kabátě a klobouce, s puškou přes rameno a sukovitou holí v ruce.

»Dej to Pán Bůh, pantáto hajnej,« děkovala žena a zvedala se od modlitby.

»Ze Žďáru, tetko Havlico?« tázal se hajný.

»Ano pantáto, je potřeba kousek ty stravy, tak jsem sebrala pár škatul, vařejček a hraček a šla jsem prodávat,« pravila žena.

»No a dobře jste prodala,« tázal se hajný, kráčeje již podle ženy odbočnou vozovou cestou od kříže do vrchu k dědině.

»Ani to za řeč nestojí, pantáto,« vzdychla žena. »Byla ta zima letos dlouhá, lidi nadělali hraček a škatul a vařejček a toho kuchyňskýho nádobí co dost. Všady mě odbejvali, že prej si škatuláři a vařejčkáři zrovna dveře podávají. Prosila jsem, nutila, prodala jsem trochu vařejček a kvedlaček na krámkách hokynářkám, a tak po domech jsem vyprosila za hračky po kusu chleba a trošce mouky. Koupila jsem půl libry soli a kousek loja aspoň na vomastek na to zelí, táta huž je jako lazar. Je to bída.«

»Ba, milá brachu, je to bída,« opáčil povzdech hajný. »Trhlo to na vás, trhlo.«

»Trhlo, pantáto,« svědčila žena. »Nebylo hu nás nikdá nazbyt, ale dokud táta drvařil, šlo to přece. Já jsem huž z toho lesa víc snesla a mohla prodat kousky a šišky ve Žďáře, šla jsem po práci a tu kozu jsem přece lepší vobstarala nežlivá děti. Ale co tátu v loni to drvo pošramotilo a včil jenom že tak to dřevěný zboží vyrobí, je hu nás zle. Děti by jedly od rána do večera a může tomu dát člověk jenom ten holej brambor a jalovou polívku. Kdyby to aspoň huž ke službě dorostlo.«

»Je mi vás líto, Havlico,« pravil hajný. »Viděl jsem vás jít odpoledne ku Žďáru a co bych to neřekil, schválně tu na vás čekám. Chcu vám něco říct.«

»Měl byste pro mě ňákou prácu, pantáto?« tázala se Havlica.

»Ani to ne. Ale víte, jak je hu nás. Jsme sami dva se ženou. Ta dcera se nám vloni vdala a nemůžeme ňáko zvyknout. Tuhle člověk jde do toho lesa, ale přijdu dom' a všudy jako prázdno. A žena huplakaná. Naříká, že prej se někdy v ty samotě až bojí. Ta zima byla k nepřečkání. A včil z jara nastanou kultury, noční hlídání, dojdu dom' se zrovna jenom najest a vyspat. Tak žena chce mět ňáky děvčisko do hájovny. K práci potřeba není, to si ona zastane, a ty huse se potoulajou okolo hájovny samy. Krávy napaseme taky na blízku, jdu někdy já, někdy žena, tak po těch pasekách, to bych ani děcko nepustil tam pást, aby nebylo škody ve vysázení. Tak víte co, Havlico, dejte k nám vaše nejstarší děvče. Vám hubyde jedlík a hu nás bude veselejác,« vykládal hajný.

»I pozdrav vás Pán Bůh, pantáto,« zvolala Havlica, a slzy jí vyhrkly. »Jak bych nedala! Hu vás mu hublížíno nebude. Jen že moc nezastane, je to slaby, prosím vás, z ty bídy! Dyť se to sotva nají a dělat taky musí. Chodilo se mnou i k lesu a doma aspoň to drápelí rozseká, vody nanese, zamete a ty menší pochová. Bude mně scházet, ale jen když mu bude u vás lepší.«

»Scházelo-li by vám, vezmeme si to mladší. Jak jsem řekil, o tu prácu, co by zastalo, hu nás nejde; až bude silnější, sama si ho žena obrychtuje podlevá svýho. Jen chceme mět někoho

kolem sebe. Ale víte, ne přes leto, nebo na rok, to huž na dýlejc a bude-li děcko k nám, budeme my k němu a může se dočkat, že ho vydáme,« řekl hajný.

»Pantáto, vy jste můj dobrodinec,« Havlica uchopila hajného za ruku a chtěla mu ji políbit, což však on nedovolil.

»No, no, to teprvá huvidíme,« řekl. »Až jak to půjde s děvčetem. To vaše nejstarší se mi dycky líbilo, je to děvče jako z panskýho. Ty vlasy do zrzava mu tak sluší a běloučky je jako v mlíce koupaný. A takový černý oči má jako ta naša dcera. Kolik je let tomu mladšímu?«

Havlice se zarděla a řekla: »Kačce je teprvá vosum let, Hondovi sedum, Cyrilovi pět a Pepkovi tři. Ale to nejstarší, Jindra, tomu je huž na dvanáctej. Víte pantáto — já jsem měla Jindru dřivejc než jsem si Havlíka vzala, s tímhle tátou mám ty čtyry.«

»To jsem ani nevěděl anebo snad zapomněl,« svědčil hajný. »No co škodí. Dítě za to nemůže, není ani první ani poslední, Pán Bůh je nad ním jako nad náma. Kolikrát jsem si myslel, že ta Jindra je jako panský dítě; i to jméno jste mu pansky dala.« —

»To má po tátovi,« řekla Havlica trpce. »Jenom to jméno a podobu. Však beztoho o něm do smrti nehuslyší. A pantáto, třeba že je mi doma Jindra víc k ruce a k potřebě nežlivá Kačka, přece ju dám k vám. Tak to nedělá huž včil někdy s tátou dobrotu a pozdějác i když by děvče na službě bylo, by to třebas teprvá nedělalo. Takhle bude dobře pro děvče i pro nás. Pán Bůh vám to odplať vším dobrým zde i po smrti.«

»Dobře, tedy nám děvče přiveďte hned zejtra. Ale poslouchat musí,« vymiňoval si hajný.

»To bude. A nepromiňte mu. Trestejte, kárejte, a ať si chleba zaslouží, přidržujte ho k práci,« řekla Havlica. »To mi Pán Bůh odejmul velkou tíhu ze srdca s tím děvčetem. Dycky jsem se bála, že mu budou lidi vyčítat, až přijde mezi ně. To tak jak lidi jsou: někdo že je bez táty, někdo tu panskou podobu a jméno, a někdo i ty zrzavý vlasy.«

»Hu nás se mu vyčítat nebude. Tak ho jenom přiveďte. Má-li ňákej klůcek, nechte si to pro ty mladší, žena si ho huž vobleče, má schovány ty hábky po Cilině. Myslili jsme dycky, že asi o jednom děcku nezůstaneme, a máma si tu jednu dceru pěkně strojila,« řekl hajný.

»A že jste ju vdali tak mladou a tak daleko,« divila se Havlica.

»Ejnu, tak to přišlo divně. Nechala nám dopsat má sestra, že stůně; ať ji někdo navštívíme. Byla dlouho na ty Hané vdána, nepřišlo se dohromady, v letě člověk nemůže pro tu prácu, v zimě pro ten sníh. A tak jsme tam Cilinu poslali. To snad nevíte, že sestra podědila po mužovi pěknej grunt a neměla dětí. No, zalíbila si Cilinu a že jí dá grunt, jestli jí k smrti dosloužíí. Měla schovanca z mužovy přízně a moc na něj dbala. Tak ať prej se vezmou. To byla ta nemoc, je ještě dost statná, ale chcela mět v domě mladý hospodáře. Ten Karel tam se Cilině líbil; přijeli sem, no a tak jsme svolili. To víte, člověk myslí

jenom na lepší těm dětom. A včil je nám smutno.« Hajný se zastavil u pěšiny odbočující k lesu, kde stála hájovna.

Havlica mu znovu děkovala a rozloučivši se s ním, spěchala k dědině.

Minula prvá, v kamenitém úvoze roztroušená stavení, překročivši potok, zašla k několika jako vystrčeným chaloupkám, přiléhajícím ku skalnaté stráni. Byly to chaloupky tak chudičce slátané, podpírané a skrčené jako v pohádce Bídě, která když na svět přišla, si takovou chaloupku zbudovala.

Říkalo se zde také »na Bídě«, a věru že ne nadarmo. Bydlely zde nejchudší rodiny, jedna u druhé v podruží a říkaly si samy mezi sebou, že mají-li kde větší světnici, mají tam zase více bídy.

Bývalý drvař Havlík seděl u okénka chaloupky slátané z dřevěných kulánů, kamení, cihel a hlíny, se střechou krytou došky urobenými ze sítiny a vřesoví, roštím a starým šindelem i kusy drnu, s komínem z proutí upleteným a omazaným hlinou.

Vyhlížel ženu. Seděl u stolku, kde povalovalo se náčiní k řezání hraček, hrnečky s barvami a pod nímž byly složeny tenké luby k vyrábění krabic.

Na jediné posteli spali dva nejmladší hoši, u kamen hrál si s odřezky dřeva třetí. Kačenka seděla na pekelci a choulila se, jaksi ustrašena pohlížejíc střídavě na otce a zase na dveře.

»Máma jde, běžte jí naprotivá,« řekl Havlík k dětem. Vyběhly jako střely. »Maminko, mami,« volaly jí vstříc.

Matka se zastavila a ptala se: »No, co děláte?«

»Tatinek vás vyhlíželi, Pepek a Cyrda spí, a Jindra bylo bito,« pravila Kačenka.

»A huteklo,« dodal Honda.

»Co zasejc?« zarazila se matka.

»Tatinek si posílali Jindru pro kořalku, Jindra nechcelo jít, že prej bez peněz k židovejm nepůjde, tak bylo bito. Pak huteklo, a já jsem šla pro kořalku. Panimáma židová povídaly, ať přej huž přijdete zaplatit, že nám huž nebudou počkávat,« sdělovala Kačenka.

»Tak, tak,« řekla Havlica mrzutě a vešla do chudé jizby.

»Pochválen buď Pán Ježíš Kristus,« pozdravila.

»Na věky amen, vitám tě,« řekl muž. »Prodala's?«

»Málo,« odvětila žena. »Kde je Jindra?«

»Ta neplechota! Zlobilo mě, dostalo a včil někde zasejc vykládá, jak to hono humí,« zabručel Havlík.

»No, šak ho huž nebudeš votloukat, dám ho mezi lidi,« řekla žena, odloživsi zatím nůši a svlékajíc se ze sukně.

»To kde vydrží! Neposlucha!« mračil se Havlík.

»Chcou je hodny lidi. Hajnej mi říkal, ať je tam dám, ne jako do služby, že si je nechajou, je jim tam na samotě smutno, zejtra je tam mám dovést,« pravila Havlica, podávajíc dětem po kousku chleba.

»Šak je brzo asi vyženou, neposluchu,« oschápnul se Havlík.

»Sotva. Poslouchá dost i tebe, třeba mu dobrýho slova nedáš,« odsekla žena. A obrátivši se k dětem řekla: »Běžte

se podívat, kde je Jindra, ať jde dom', že nebude bito, že já ho nenechám.«

Děti odběhly a Havlica mračila se a vykládala z nůše, co byla přinesla. Muž hleděl mračně před sebe. Po chvilce řekl: »Měl jsem zasejc takovy loupání v těch zádech, bylo mi až mdlo a tak jsem chcel trochu ty šedy a — «.

»Vím huž,« odsekla žena. »Šak to bylo naposled. Židovka nechce dávat na dluh, vycuchala a sepsula Jindru kolikrát. A proto's je bít nemusel.«

»Šak su tata a živím je,« namítl muž.

»S tím co vyděláš, nehuživil bys ani sebe, kdybych já nedřela až jazyk vyplazuju,« mrzutě odsekávala žena.

»No huž nehubač, byl jsem mrzutej a dozlobilo mě,« Havlík mírněji se ozval. »A jak ten hajnej?«

»No nešť. Včil bude lepší. Hubyde jedlík a pokušení bude bejvat míň. A hajnej snad mi dopřeje trochu ty píce a stlaní pro kozu i trochu víc toho drápelí, dyž tam to děvče bude.« Havlica hleděla také vlídněji a podávala muži kus chleba.

Vzal ho a krájel. Hltavě pojídal ta sousta, jakých dosti dlouho nepožil. Po chvilce pravil k ženě: »A jářku když hubyde Jindra, mohli bysme vzít někoho do podruží. Víš, tak ňákou ženskou, aby vobhlídala ty děti, když ty půjdeš se zbožím. Tamhle chromá Kadlina z pastoušky by se ráda dala někam na sednicu, v pastoušce ji mužsky prej hubližijou, starej serbus když se vopije ju až kolikrát vyhodil, když mu nechcela na kořalku přidat. Víš, ona jde po dědině i přes pole, snese dost halmužny, a za to bejvání na sednici a za teplo a huvaření když v nečase nevýjde huž by ledacos přidala. Dostane, lidi ji přejou, chodí taky s vyřízenou sem a tam a na pouty. Má svou postel a truhlu, třeba by nám to po ní zvostalo. Mluvil jsem s ňou huž kolikrát o tem, ale nechcel jsem se ti zmínit.« — Havlík se odmlčel.

»Nechcel's, aby kdo přišel do domu a viděl, jak někdy Jindru sužuješ,« řekla žena zatápějíc v kamnech a přistavujíc na polévku. »Ta Kadlina by mně tu nebyla v cestě. Snad by to s ňou šlo. Když nemůže ven, huž by mi i tebe vobsloužila a já bych si mohla vodejít i na celej den. Dojdu k ní třeba ještě večír, anebo jdi ty.«

»Jdi raději sama,« mínil Havlík. »Jestli se domluvíte, můžeš ju zrovna večír vodstěhovat. Bylo by to nejlepší.«

»Tak ano,« svolila Havlica.

V tom otevřely se dveře a za dvěma mladšími dětmi šourala se nejstarší dcerka Havlíkové, Jindra. Bylo to děvče na svůj věk dosti vyrostlé, ale hubené. Bídu, tu žalnou bídu, která nepodává mladému tělu dostatečné potravy, bylo znáti v celém zevnějšku dívčiny. Práce, kterou konala, na slabé tělo její dosti namáhavá, ohnula poněkud záda dívčiny a lopatky vysedaly pod hubenými, špičatými rameny. V běloučkém obličeji, ač měla rudé vlasy, přece pih prostém, zářily černé oči až nedětským ohněm. Byl to v nich dnes vzdor nad otcovým týráním.

»Mami, dejte nám chleba,« volaly obě menší děti.

»Tu máte, tu máš Jindro,« pravila matka a dodala: »Dostanete chlebovou polívku k večeři, vzbuďte ty maly. Jindro pojď sem, ty jseš maminčina, povím ti něco. Chcou tě hu hajnejch, víš hu Zlámalů, budeš hu nich bejvat hajny k ruce. Je jim smutno po dceři, budeš tam víc za schovanku nežlivá za pastvicu. Jen buď hodná a poslouchej.«

»Mami,« žasla Jindra.

»No ano. A doma bude pokoj. Buď rádo, já jsu taky ráda.« Havlíková hovořila tak bez obalu s děvčetem, byly't křiky s otcem na denním pořádku a bída je přiostřovala.

»Jen tam lepší poslouchej nežlivá doma,« řekl Havlík k děvčeti.

Jindra pohodila hlavou a přitočíc se k matce šeptem se jí vyptávala co a jak.

Spokojenost rozestřela se po bledé tváři děvčete a černé oči veseleji zasvítily. Pohladilo Kačenku po tváři a řeklo: »Tak já budu hu hajnejch.«

»Hajnejch Jindra,« řekl Honda.

»Bude z tebe lesačka,« zasmál se tatík, lokaje do sebe příjemnou vůni chlebové, na plotně se vařící polévky.

»Nešť,« řeklo děvče. »Lepší mezi stromy, nežlivá mezi lidma.«

»Kdo ti tohle řekl?« žasla Havlica.

»No tatínek, (děvče vyslovilo to slovo trochu trpce), tatínek říkajou vždycky, že je můj táta někde na lesích, že se ztratil mezi stromy. Tak ho tam snad najdu.« Jindra se pisklavě zasmála.

»Bezbožná holka, ty máš řeči. No šak za to nemůžeš,« řekla Havlica a rozdávala dětem polévku. Vzbudivši se zatím hochy usadila též, Pepka s Hondou k malé misce k lavici a Cyrdu vzala na klín. Usedla k muži ku stolku a jedla s ním i s Kačenkou a Jindrou z jedné mísy. Děvčata stála, zasahujíce plechovými lžicemi do mísy hltavým chvatem. Matka podávala střídavě jednou polévku malému Cyrdovi a zase jedla sama.

Po večeři uložila hocha a vzavši sebou Jindru, šla s ní do pastoušky.

Chromá Kadlina seděla na prahu majíc podle sebe položeny berly.

»Aha, mluvila jste s mužem, tetičko?« volala na Havlicu.

»Ano a jdu si vás odstěhovat,« řekla Havlica.

Více se nedomlouvali. Rozuměli si. Chudí lidé na dědině vědí jeden o druhém, kdy jedí a kdy nejedí, jak se jim vede a co komu schází. Kadlina vešla do pastoušky, oznámila ostatním obyvatelům, že se stěhuje: »Na sednicu k Havlikom na Bídě,« svázala staré peřiny do uzlu, kterýž Havlica uvázala Jindře na záda. Potom s pastuchovou pomocí rozdělala Havlica postel, vzala rozložené kusy pod paží a odřenou truhlu za jedno ucho, za druhé chopila Jindra a tak pomalu stěhovaly Kadlinu do nového obydlí.

Patřila ta rozdrchaná chaloupka Havlíkovi po rodičích a mívali zprvu ve světnici podruha. Než co přibývaly děti, nedělalo

společné bývání dobrotu a tak zůstali již od úrazu Havlíkova v lese sami. Nyní byli rádi, že se to s Kadlinou hodilo.

Cestou vyprávěla Havlica Kadlině, že jim Jindra ubude a Kadlina kývala pochvalně hlavou.

Večer dala Kadlina několik krejcarů na kořalku a přijala od Havlice trochu schované polévky.

Děti okukovaly »tetičku« a řekly vděčně »Zaplať Pán Bůh,« obdrževše od ní po krejcaru.

Havlica sestavila postel, přišoupla ji ku kamnům a vyjednavši ještě s Kadlinou, že s ní bude Kačenka spávat, aby měli hoši na peci více místa, ulehla s mužem a Cyrdou na postel.

Brzy usnuli všichni, jen Jindra na lavici za postelí rodičů bděla. V mladinké té duši probíhaly myšlénky nedětské a tušení něčeho lepšího než posud měla, ozařovalo je jasem, děcku od otce postrkovanému neznámým . . . . .

II.

Hájovna, kde Zlámal bydlel, stála v lese na mýtině a od ní přímo táhl se kus pole velikosti šesti měr, kteréž hajný jako deputát užíval. Bývaly tu svízele se zvěří, a tudíž vrchnost dovolila obehnat celé pole tyčkovým plotem. Zasahalo až ku stavení, slušné chalupě o jedné velké světnici a komoře. Chlév a kůlna stály naproti přes dvorek, tesovým plotem ohražený. Na podzim postavil hajný vždy ode dveří síně jakousi chodbu ke chlévu, aby se přešlo k dobytku i do kůlny suchou nohou. Chodba sestavena tak, jak se vůbec v horách stavení na zimu zakládají; mezi tyče napěchováno chmouru a roští, a střecha pořízena z roští, tak že se chodba dosti dobře před zavátím uchránila. Voda se nosila z potoka kousek přes palouček od hájovny, a voda k pití a vaření brala se ze studánky, prýštící v nedaleké skalině, kde hajný tuto vroubením tesovým opatřil a stříškou ze šindele poukryl, tak že ani v nejtužší zimě zúplna nezamrzla.

Bylo pěkné jitro, když se chudobná Havlica brala s Jindrou k hájovně. Jak byl hajný řekl, nechala si všecky šatky děvčete — bylo jich ovšem málo a chatrných, doma pro mladší děti. Styděla se však přece vydat Jindru tak otrhanou do nového její domova i dala jí ze skromné vlastní zásoby červenou kartounovou sukni, která děvčeti až k zemi šla a žlutý šátek na hlavu.

Jindře to neslušelo a vzdorovitý výraz na něžném obličeji a očích také jí neslušel.

Odcházela ráda z domova, kde neslyšela často po kolik dnů dobrého slova. Matka zastala se jí sice proti otčímovi a pohádali se spolu často k vůli ní, než byla sama mrzuta nad děvčetem a nedovedla mu dát seznat, že žije v její nitru proň mateřská láska, hřející a objímající je plným, pravým citem.

Slova, planá slova, kterými se Havlica zastávala Jindry proti otčímovi, nedostačila děvčeti, a nelnulo ani k matce. Ani mladší děti nemělo rádo, vždyť byly tatínkovy a věděly, že smí

nejstarší sestru i uhodit, osopit se na ni, že nebudou za to kárány.

Hovořila cestou s matkou živě i vesele. Těšila se na bývání v lese.

»A nebude se ti stejskat?« tázala se Havlica.

»Když jsem já šla na službu, bylo mi taky dvanáct let jako včil tobě, a mohla jsem si oči vyplakat, třeba jsem v místě, kam jsem se dostala, měla vic jídla, nežlivá doma s maminkou a tatínkem dohromady. A k tomu každej den chleba.«

»Proč by se mi stýskalo?« zasmála se Jindra. »Snad po tatínkovým hubačení a ranách? Nebo po tahání se s dětma? Hu hajnech budu aspoň sama, nebudu muset poslouchat Pepka a Cyrdu bučet a nebudu muset asi taky tolik dělat jako doma, a najím se asi každej den.«

»To je pravda,« vzdychla matka. »Jenom poslouchej a hleď se chápat práce. Hleď po drůbeži, budeš ju asi krmit a psa taky.«

»Psa budu mět moc ráda, má hajnej pěknýho. Možná, že majou taky kočku, to bych byla ráda,« usmála se Jindra.

»Ba majou, a asi taky ptáky,« řekla matka. »Vidíš děvče, ani by to člověku nenapadlo, co může bejt taky pro radost. No, Pán Bůh na tebe vzpomněl, může ti bejt na štěstí, že se k hajnejm dostaneš. Aspoň v dobrym bydle vyrosteš.«

Šly již lesem, vozovou, drnem zarostlou cestou, kterou lemovaly vysoké smrky, tak krásně urostlé, že zdálo se modravé nebe býti nad nimi tak tuze, tuze vysoko. V příkopě u cesty plazilo se ostružinčí a rozhrnovalo jahodí svoje svěží lístečky. Vzduch voněl jarní lahodou, silná pryskyřičná vůně převládala.

»To je tu hezky,« řekla Jindra. Matka jenom vzdychla. Ona neměla nikdy času pomýšleti, jak je v lese hezky, jí byl les pramenem obživy, pokud tam muž pracovati mohl a nyní ana sama musela hledět přičiněním a vynaložením síly urvati tomu velkému majetku vrchnosti ten kousek otopu pro svou rodinu, neměla nikdy věru ani času rozhlížeti se v lese po jiném než po suchých větvích a úlomcích, po sitině a stlaní pro kozu, pro trochu lepší trávy na píci. A vždy bylo se jí v strachu ohlížeti, aby ji nikdo z panských zřízenců nezastihnul při páchání škody, která neobnášela sice mnoho peněz ceny, než dle zákazu vyvarována býti musila.

»Mami, bude chromá Kadlina včil chovat místo mne?« tázala se pojednou Jindra.

»Co tě vede? Jak by mohla, vždyť se má co na těch berlách hudržet. Jen tak že ty děti vobhlídá. Mohla bejt hu nás dávno, bude nám na lepší, ale s tátou a s tebou nebylo pořízení. No, Pán Bůh to dobře zařídil,« řekla Havlica.

»Hm, to se musí Cyrda válet po zemi.« řekla Jindra.

»Co na tem. Tebe taky žáden nechoval. Sotva jsem tě mohla položit na maminčinou posteł a jít po práci. A nebožka matka, Pán Bůh jim tam vodpust, ležely tři léta před smrtí jako ten lazar, nemohly se hnout, byly šlakem potrefeny, jen tak halouzku že držely v ruce a vohánělv ti i sobě mouchy. Někdy

jste plakaly obě, když jsem doběhla; ty hladem, a maminka lítostí,« vzdychla Havlica.

Vyšly právě na postranní stezku a hájovna tu stála před nimi v plném slunečním svitu.

Na poli zelenala se jařice a blíže chalupy gagotaly na paloučku husy, dvě staré a patnácte žlutoučkých housátek. Na dvorku vykračovala si kvočna se zástupem kuřátek a na hnojisku hrabaly slepice s velikým a červeným kohoutem.

Na hřebeně střechy usedli holubi, bílí a šediví, to byla hajného radost. Měli budniky pod okapem a pod těmi blíže vchodu byly zavěšeny klece, dvě velké a několik menších. V menších byli: špaček, drozd, křepelka a černohlávek, ve velké v podobě domečku s vížkou upravené cukrovaly hrdličky a v druhé s otáčecím bubínkem hopkovala veverka.

»Mami, mami, koukejte,« zvolala Jindra překvapena a rozradostněna.

»Ejnu, budeš to zde mít hezky,« řekla Havlica a slzy vstoupily jí do očí.

»Vítám vás, huž jsem vás vyhlížela,« ozval se jasný hlas a ze dveří hájovny vystoupila hajná Zlámalová, statná žena, málo přes čtyřicet, plná, zdravá, čistě oblečená. Naškrobená kanafaska na ní jen jen šustěla a červený šátek na hlavě pěkně jí slušel.

»Honem polib ruku,« pošeptala Havlica Jindře, a děvče rozběhnuvši se, uchopilo hajnou za pravici a líbajíc ji, řeklo: »Já se k Vám těším.«

»To jsi hodná,« usmála se hajná na děvče a zvala Havlicu, poníženě pozdravující a děkující, dále.

V prostranné světnici lesklo se všecko čistotou, až milo se podívat.

»Tetičko, vy zde máte hezky,« zvolala Jindra, rozhlížejíc se.

»Musíš říkat panímámo,« opravovala Havlica.

»I jenom říkej jak chceš,« usmála se hajná. »Budeš aspoň víc jako hu svejch.«

Otočila se ku kamnům, vyndala z trouby objemný hrnek kávy a odlila do dvou menších hrnků.

»Musím vám dát trochu snídaní,« řekla a ukrojila dva velké krajíce chleba.

»I nedělejte si škody,« bránila Havlica, ale jedla ihned. Kávy neokusila již dávno.

Jindra si pochutnala, ani nedojedla veliký svůj krajíc a podala zbytek matce, řkouc: »Nate mami, vemte to dětem.«

»No, jseš dobrýho srdce, přejicná,« řekla hajná, pohladíc děvče a pravila: »Včil jdi naprotivá hajnýmu, touhle cestou podlevá potoka, potkáš ho jistě. Mý si s mámou něco povíme.«

Děvče odběhlo a hajná, přilivši Havlici do polo vyprázdněného hrnku kávu, usedla jí naproti u stolu a řekla: »Tak mi ale, Havlico, povězte, čí je přece to děvče. Neslyšela jsem o tom ničeho, člověk z toho lesa ani nevyjde.«

»Ba, milá panimámo, buďte ráda, že jste na lesích. Mezi lidma bejvá zle. Já jsu zdejší a mí rodiče byli od jakživa chudáci. Tatík tkalčil, humřel dost mladej a matka nás měla šest.

Rozstrkala nás po službách, sotva jsme dovedly prut na huse v ruce hudržet. Pásly jsme všecky, a ob čas přišlo některý děcko matce dom', do podruží, však se držela po moc let na sednici hu Havlíkovejch rodičů na ty Bídě, jak se tam právem říká. Přišlo si to ktery děcko zastonat a humřit. Jen tak že tomu matka k smrti dosloužila. V pár letech humřelo těch pět a matka říkala, že má v prsou místo toho srdce huž zrovna kámen, sic že by ty lítosti nevydržela. Jen já jsem zbyla, jak říkala matka, jí na radost. Ale vobrátilo se to, a já jí zbyla na žalost,« rozpovídala se Havlica.

»Ba, tak to bejvá,« kývala hajná hlavou.

»No ano. Tak jsem sloužila tu a tam po dědině, pak mi vlezlo do hlavy, že bych šla do města,« vyprávěla Havlica dále. »Zmrzela se mně nějak ta polní práca, víte panímámo, byla jsem pořádem v moc velky dřině, co pak — sirotek, tomu žáden nehulehčí. Matka bránila, že bude jí zle, až zvostane v dědině sama, to víte přece jsem jí donesla tu a tam kus chleba, o svátcích tu koláčovou vejslužku a jak jsem měla k službě sázeny jabka, tak jsem si polovic prodala a polovic jí dala. I Havlíkom jsem přidávala každej rok pytel jablek za to matčino bejvání (bydlení). Ale já si postavila hlavu, bylo mi dvacet let a to si taková holka myslí, že se na ňu ve světě čeká. A tak jsem šla zprvu sloužit do Žďára. Matka za mnou chodila skoro každou nedělu, byla-li jen trochu cesta, napomínala mě, prosila paničku, kde jsem sloužila, ať mě nepouští k muzikám a večír ven. Až mě to domrzovalo. Pak jsem se jednou dovolila na pouť do Obyčtova, zůstala jsem tam hu muziky do druhýho dne do rána a panička mně vyhubovaly. Když došla matka, žalovaly na mě a matka mi vybila. To mě tak dopálilo, že jsem dala vejpověď, ani jsem vánoc nedočkala a vodrazila jsem do Brna.«

»No, to hudělá vic holek,« usmála se hajná.

»Já toho hudělala k svýmu neštěstí,« vzdychla Havlica. »V Brně jsem dostala dobrou službu, hu hodnejch pánů, byl to kupec. Měli kolik dětí a práce bylo dost. Ta panička neměla moc dobrýho, byly tu dětí po první pánovy ženě, huž velky a neposlouchaly ju. Pak jí zasejc vyčítaly, že má ty svý vlastní radějác nežlivá je. To víte, panímámo, jak to bejvá — macocha, kdyby se na kousky rozkrájela a cugrem posypala, přece se nezachová. Já jsem držela k paničce věrně, a ona mi za to přála. Nejhodnější k ní byl ještě nejstarší syn, pan Jindřich, byl to šohaj jako kvítek. Ale panička mu nevěřily, říkaly že bude přece falešnej, že má ty zrzavy vlasy. Ale slušely mu k těm černejm očím. Byl jak malovanej. A tak — no jaky dlouhy řeči — my jsme se s tím mladým pánem do sebe zakoukali a konec konců byl jak bejvá: že jsem šla s pláčem ze služby a s Jindrou v náručí dom! Doma jsem našla matku na posteli, byla nemocná, potrefená šlakem a hu Havlíků že ju tak na ty světnici trpěli. Platit nemohla jim ničeho, nemohla si ani vyžebrat, posílaly ji selky popořídkou jídlo. A o to se dělila s Havlikovejma.«

»To bylo smutny přijíti,« prohodila hajná.

»Ba smutny. A mně nezbylo nežlivá se chopit práce. Šla jsem do díla, kde se co sk, tlo. Včil mně neměla polní práca

mrzet. To dítě leželo hu matky bez pochování, bez vobsluhy, a já jsem si jen a jenom přála, aby si ho Pán Bůh vzal. Když jsem přišla z práce, musela jsem popravit v chalupě, byli Havlíkovi mužsky jenom sami, kdybych nebyla došla, byli by dali matku do pastoušky a vzali si nějakou ženskou, aby jim ten poklid a prádlo vobstarala. A tak jsem dřela hůř, nežlivá kdy ve službě. Na kozu jsem musela vobstarat, třeba po nocích a nakradlovat, dali mi za to kápku toho kozího mlíka pro Jindru.« Havlica si utírala slzy.

»I že jsem vás tenkrát neznala, to bych se vás byla hujala,« řekla hajná.

»Pozdrav vás Pán Bůh za dobrou vůlu, panímámo,« pravila Havlica. Bylo mi tenkrát zle. Až když Pán Bůh mamince hulehčil a k sobě ji vzal, to šlo Jindře na třetí rok, jsem si voddechla. A to jsme s Havlíkem začli spolu jako do vopravdy mluvit, viděl, že jsu k živobytí a práce se nebojím, a tak že by si mě jako vzal. No, jářku, nebude-li mi to dítě vyčítat. A že prej ne. Ale to víte — mužskej — nevyčítá-li mně, vyčte děcku, to jde do rozumu, nedá se, a vostudy v chalupě bejvajou kolikrát za sebou. A čím dálejc bylo by hůř. To si Pán Bůh na mě a na to dítě vzpomněl, že se ho vy s vašim pántátou chcete hujmout. Kdyby šlo jenom do služby, nebylo by to přece tak.«

»»No, dá Pán Bůh že budeme mět radost z Jindry vy i já,« řekla hajná pohnuta.

Havlica zvedala se k odchodu, míníc, že bude lépe, nebude-li se s Jindrou loučit.

Hajná šla do komory a donesla chudé ženě trochu mouky a krupek, které Havlica s mnohým děkováním do uzlíku si svázala.

»A jářku,« tázala se ještě hajná, »což ten pán, ten mladej se po vás víckrát nesháněl?«

»Ni pomýšlení, panímámo,« vzdychla Havlica. »Šla jsem pryč s mrzutostí, dala mi panička trochu starejch věcí na plinky pro děcko a víc nic. Před ním zavírali kde co bylo, aby mi nemohl nic dát. Dal mi přece desítku, ale řekl hned, že víc dát nemůže a nemusí, žalovat že ho nemůžu, že nemá ještě plny svý leta. Kdepak takováhle ženská a žalovat! Na pána pánům! To by bylo tak pořízení.«

»Ba právě,« svědčila hajná.

»Když se mi to děvče v porodnici narodilo,« vyprávěla Havlica, »a já viděla, že má oči a vlasy po tatíkovi, tak mi to bylo líto, že nemůžu povědit, že bude po mně mít jenom příjmění. A tu se ptám, smím-li mu dát říkat jak chcu. Že prej ano. Jářku, že bych ráda, možná-li je to po tatíkovi, že se ten volá Jindřich. Nevěděla jsem, jestli se podlevá toho svatýho může taky na ženský jmeno křtít. Tak mi vokřtili tu Jindřišku.«

»Věřte, že jsem to jmeno ještě neslyšela,« řekla hajná.

»Ba, však mně to pozdějác dost mrzelo,« přiznala se Havlica. »Šklíbili se mi lidi s tím a hned začli říkat Jindra. A nejvíc Havlík. No Pánu Bohu poručeno. Snad i s tím divným jmenem se světem protluče.«

V tom bylo slyšet Jindru zvenčí. Hovořila s hajným, kteréhož záhy potkala. Byli již dobrými kamarády.

Hajný přivítal Havlicu a vida, že se chystá k odchodu, řekl: »Přijďte si, tetka, zejtra na paseku do Bohuslávek, dostanete trochu suchejch haluzí, jsou tam od posledních vejvratů. Budu vám přát. A tohle děvče, to bude moje veverka, viď?« A hladil dívčinu po vlasech bronzové barvy, s nichž byl šátek smekl.

»Budu, strejčku,« usmívala se Jindra.

»Tak jenom poslouchej. Vopatruj tě tu Bůh Otec, Syn i Duch svatý,« pravila Havlica, dělajíc děvčeti křížek. A hlasem v slzách tlumeným dodala: »A handěl Strážce tě vochraňuj před hourazem.«

Jindra nezaplakala. Hleděla sice za matkou, kterou hajná vyprovázela, než záhy pohodila hlavou a oddechla si. Lehce, lehce vzdalo se to dítě svého domova, kde nebylo pro něho té zahřívající lásky, která činí i sebe chudší koutek pravým domovem, lnulo ihned k těm dobrým lidem, již se ho ujímali.

Bylo Jindry u hajných hnedle plná chalupa, jak se říkává, a v málo dnech zdomácněla úplně.

Hajná jí vyhledala šatky po dceři, šila a upravovala je na děvče, učila je také šít, pokud s jehlou v ruce vydržela posedět a vodila je po hospodářství. Jindra byla jako ze rtuti, vše hned pochopila a při všem švitořila.

Hajných byli záhy rozveseleni tím dětským povídáním a svitem dětských očí.

»Děvče,« volala si Jindru hajná. Volávala tak i na svoji dceru a bylo v tom slově více něžnosti než sama tušila.

»Veverko,« říkal Jindře hajný a Jindra se sama usmála, že asi pro její vlasy, stejné barvy s tou veveruškou v kleci přede dveřmi.

Jindra byla již vychodila školu, chodiloť se tehdy ještě do dvanáctého roku a chodila jenom v neděli na opakovací hodiny.

Šla dosti ráda, mohla se pochlubit v dědině svými, nyní pěknými šaty, strejčkem a tetičkou, o nichž vyprávěla, jak ji mají rádi. U rodičů se vždy zastavila, obyčejně nějaký malý dárek od hajné jim donášejíc, který byl vždy vděčně přijat, byť to byl třeba jenom krajíc chleba, který v hájovně pekli bělejší než u mnohého sedláka. Ale dlouho se nezdržela, již se jí nelíbilo v té chudičké světnici, kde bylo tříštěk od otcovy práce tu i tam poházeno, kde zapáchaly v uražených hrnéčkách a miskách barvy na hravky a kde od postele staré Kadliny se šířil zápach kafru, kterýmž si chromé nohy mazávala.

Havlica patřila na Jindru vždy celá šťastna. Mínila, že dostane se jejímu dítěti zajisté ve světě jednou toho štěstí, kterého ona byla marně hledala. Jaké by to štěstí mělo býti, ovšem nebyla by mohla prostá ta matka říci; v její mysli bylo již štěstím pro dítě, že bude nyní vyrůstati bez otčímova lání a jeho nepřízně.

Chromá Kadlina, která dlouhá léta »ve světě« sloužívala, či se potloukala tak dlouho a tak daleko, že až v rodné dědině ve Zďárských horách na ni zapomněli, až se jako chromná žebračka vrátila, říkávala Havlici, že to děvče nebude asi darmo

těmi vlasy znamenané, že takoví lidé bývají šťastni. Vůbec že šťastnými jsou holky, které nesou otcovu podobu.

»Jen ať je Jindra chytrou,« končívala tu často opakovanou řeč stará Kadlina a s trpkým povzdechem připojovala: »Já jsem měla štěstí dost, ale chytrou jsem nebyla, a to byla chyba.«

Kadlina snesla dosti almužen, lidé jí přáli, uměla mnoho vypravovat a došla-li kam, všudy ji vyzvali, ať posedí a povídá.

Byla ve velkých městech, znala Brno a Olomouc, Prahu a Vídeň, ba i Pešť a Štýrský Hradec. Jak se tam dostala, nikdy do podrobna nesdělila, rovněž jako neřekla, jak se stalo, že ochromla. Říkávala: »Jeli jsme tam a tam; — byli jsme zde; — když se mi stalo to neštěstí.«

U Havlíků byla ráda a věru že nelitovali, že ji vzali k sobě. Havlík se před ní někdy přece styděl a nelateřil ani na ženu, ani na tu bídu, která byla nyní po jaru přece snesitelnější. Honda pásl u sedláka husy a najedl se tam i měli naději, že na podzim tam dostane krom vyjednaných tří zlatých mzdy ještě kus plátna na košili a na kalhoty. Tak ubyli dva jedlíci a co Kadlina snesla, to stačilo za více než snědla. Neschovávala si ničeho, dala »hospodyni«, jak Havlici polo žertem říkala, vše co snesla. Snědla-li nějaké lepší sousto mezi lidmi, nejedla pak večer než nějakou polévku. To držela na »sklínkovou«, totiž bramborovou s krupkami, kouskem mastnoty a vajíčkem. Také jí ji Havlica vždy uvařila. Nedonesla-li Kadlina sama almužnou vajec, koupila si je, říkajíc, že starého člověka nejvíce sílí. Nevyšla-li pro nepohodu po almužně, vařila si kávu. Na tu se všecky děti těšily, a aby se jim dostalo od »tetičky« většího podílu, nabádaly matku, ať dá tetičce na kávu hodně kozího mléka.

Kačenka pásla kozu, Pepek s Cyrdou si hráli, jak to šlo a Havlica odcházejíc se »zbožím« — škatulemi a hračkami přes pole, nespěchávala již domů se strachem, zda se dětem něčeho nestalo, nebo zda nebyla »vostuda« — jak bývalo, potýral-li Havlík Jindru. Děti Kadlina obhlídala a Havlík, byl-li i churavější, od Kadliny si nechal ve všem říci.

»To dítě, ta Jindra, jakoby nám bylo moc zlýho sebou do těch lesů vodneslo,« říkávala Havlica s vděčným k nebesům pohledem. (Pokračování.)

Úryvky z cesty na Rus.

Píše docent MUDr. VLADISLAV MLADĚJOVSKÝ.

Slovo úvodní.

Nemíním podávati ve vzpomínkách svých, které píši pro »Vlasť«, popis dlouhé cesty, kterou jsem konal za příčinou poznání medicínského světa ruského. Byla by to jen variace na různé průvodce po Rusku, v nichž čtenář se může více podrobností dočísti, než mohlo by

mu poskytnouti mé slabé péro. Než chci sděliti s laskavým čtenářem celou řadu subjektivních dojmů, které vnikly hluboko v mysl mou a pevněji v paměti tkví, než měnivá směsice obrázků lidí a krajin, jichž vystřídají se v našem zraku tisíce.

I. Berlín.

Město to do Ruska sice nepatří, než díky našemu hroznému spojení s hranicí ruskou, stává se Berlín průchodní stanicí pro všechny ty, kteří od západu do Ruska odjíždějí nebo z Ruska odjíždějí. Pohlédnete-li na mapu, uvidíte, že by z Prahy byla nejkratší cesta břes Granicu do Varšavy. Na cestě té jest i železniční spojení. Ale aby nebyl přiveden mocný proud cestujících, který stále mezi Ruskem a západem koluje, do naší české Prahy, postaráno o tolik překážek a tak špatné spojení, že je lépe jeti přes Vídeň nebo Berlín. Zvolil jsem Berlín ne z lásky, než protože chtěl jsem vidět, jak změnila se německá metropol za 15 let, od kteréž doby jsem ji neviděl.

Jsou nadšení obdivovatelé Berlína, ale mně není méně sympatičtějšího města než toto. Připadá mi jako ohromné kasárny, plno nadutých důstojníků, samá vojenská paráda, vojenské pomníky, vojenská musea, veřejné budovy s tak zv. komisním rázem, všude zdá se vám, že dýcháte kasárnický vzduch. Obchodních domů je plno, ale vkusu zde není. Kdyby naše Příkopy s jejich výklady přeložil do Berlína, tu by jistě staly se nejelegantnější Berlínskou třídou. A jako vkusných výkladů je po řídku, tak po skrovnu uzříte vkusně oděných pánů a dam. Zdá se, že všude trčí ta kasárnická rohatost.

Procházel jsem se odpůldne pod lipami a nezdálo se mi, že jsem v milionovém městě. Ten samý málo velkoměstský ruch, jako na okružní třídě vídeňské, jdete-li po ní mimo hodiny promenádní. Nevím, zda se nemýlím, ale zdálo se mi zde před lety mnohem, mnohem živěji. Vzal jsem si »lokametra« a jel do zoologické zahrady — tu dobu ještě zavřené (bylo to v zimě). Projel jsem i tak zv. »Siegesallee«, která mne jen utvrdila v onom kasárnickém dojmu Berlína. Dlouhá nekonečná alej, na konci jejím vítězný sloup. V pravo v levo z bílého mramoru skupení vždy ze třech soch: v prostřed některý ten braniborský vládce v nadživotní velikosti, v pravo a v levo poprsí dvou slavných mužů jeho doby. Tak tu stojí ti vládcové s předepsanou dvojicí slavných mužů v pravo a v levo, jako na execírce; vkus čistě prušácký. Kočí mne upozornil jen na jednoho vládce, jemuž studenti v noci z rozpustilosti urazili dlouhý jeho nos. Nos byl úředně přilepen a kamenní vládcové postaveni od té doby pod přísný policejní dozor. Krom této episody nezdálo se mého bodrého Berliňáka z kamenné minulosti německého národa ničeho zajímati.

Projel a prošel jsem celou řadu ulic, prohlédl arsenál, jenž se pokládá za první znamenitost Berlína a který vzbudil svým množstvím rafinovaných vražedných přístrojů ve mně jen pocit

ošklivosti a zavdal příčinu k málo veselým úvahám, prošel jsem národní museum s mnohými pěknými obrazy a sochami v málo elegantní budově nahromaděnými a byl jsem rád, že jest už večer. —

Večer byl jsem s jedním kolegou, Polákem, žijícím v Berlíně, v divadle, po divadle v ohromné vinárně, zvané tuším »Kaiserkeller«. A tu všude jsem viděl, že Berliňáci žijí v noci, než život ten nemůže vésti ku prospěchu německého lidu. Na ulici ještě o 2 hod. v noci bylo plno lidu, více než za dne. Mimo slušné měšťanské rodiny, vracející se z divadel a pod., dlouho do noci zde trvajících, plno zhýralých tváří, velkoměstských lumpů a dam polosvěta. Mohu říci, že v té věci patří Berlínu as primát na pevnině.

V Paříži neviděl jsem daleko tolik zpustlosti, jako zde. A krom toho v Paříži dbají aspoň povrchní slušnosti a vkus i elegance zmírní mnohý drsný ton; než zde nemravnost a sprostota vystupují s onou známou již kasárnickou neomaleností.

Abych pravdu řekl, měl jsem Berlína více než po krk a těšil jsem se, že z rána odjedu. Pevným mým úmyslem jest, povede-li mne cesta přes Berlín, projedu jej, ale ani se zde již nezastavím.

A přece jeden lepší obrázek; zahlédl jsem ho na nádraží při odjezdu. Velké, nápadné plakáty, v nichž se upozorňují děvčata z venku, která přijíždějí do Berlína hledat služby, že na nádraží jest vždy pověřená osoba ze spolku pro blaho služebných, která službu do místa dopraví, případně nocleh, stravu i práci prozatím ve spolku opatří. Na 1. a 15. každého měsíce stojí celá řada takových důvěrnic, opatřených páskou s červeným křížem, které nezkušených děvčat se ujímají. Tento šlechetný ústav a zařízení zabílil v duši mé tak mnohý černý pojem o Berlíně a tanulo mi na mysli, zda nebylo by radno něco podobného i u nás!

II. Ruská hranice — Alexandrovo.

Bylo po půl noci, když náš vlak ocítil se v Alexandrovu, na ruské hranici. Do vozů nahrnuli se vousatí »nosilščíci« s placatými čepicemi a bílými zástěrami a vrhli se na naše zavazadla, hlásíce svá čísla. Konduktéři oznámili, že vystupovati se nesmí. Čekali jsme chvíli, a tu objeví se seržant v plášti z hrubé hnědé látky, podobné našim koňským houním, s huňatou čapkou a křivou šavlí zavěšenou na řemeni přes prsa a vybírá od jednoho cestujícího po druhém »pášporty« (pasy). Potom dovoleno vystoupiti a vše se hrne do velkého sálu, kde rozložena naše zavazadla: celní přehlídka. Celní úřadník s rovnodušnou tváří kráčí od zavazadla ku zavazadlu, pomocníci jeho v nich se přehrabávají. Největší nebezpečí hrozí knihám. Vidím, jak mému sousedu odbírají celou náruč románů a trnu o několik svých lékařských knih, které jsem si vzal k ukrácení dlouhé

chvíle za nekonečné jízdy. Už je vyrval strážník a podává je úředníku. Ten dlouho se na ně dívá, pak ptá se mne, odkud a kam jedu. Na jeho ruskou otázku odpovídám rusky. On se vlídně usměje, vytrhne strážníku knihy a káže mně zas vše srovnat a spořádat; trapná prohlídka odbyta a spěchám k pokladně. Na cestě vidím, jak malá dvě děcka úpěnlivě naříkají, sedíce na lavici v celním sále. Matka jejich musí státi u zavazadel, až na ni přijde řada. Chudinky, musely také vystoupit z vozu do třeskuté zimy, rozespalé, opuštěné. Bylo mi jich líto a zašel jsem k nim trochu je ukonejšit. Mluvily polsky a zazářila jim očka, když jsem k nim několik konejšivých slov promluvil — chudinky.

Pokladna byla zavřena. Klepáme, tlučeme, »stórož« (vrátný) bouchá na dveře — »ničevó«! Konečně přijde přednosta a bouchání se zdvojnásobí; vše marno. Dovíme se konečně, že slečna pokladnice či pan pokladník ráčili zapomenout, že mají službu. Posláno pro náhradníka a konečně jsme dostali lístky, které mne překvapily svou lácí, z Alexandróva přes Varšavu do Petrohradu stála druhá třída 16 rublů. Cesta ta trvá přes 30 hodin rychlíkem. Opět jedna starost byla odbyta. Vyšel jsem na perron hlídaný strážníky a zahlédl právě, jak konána byla prohlídka zamčených a prázdných vozů, aby neprovezl se nikdo potají přes hranici. Třeskutá zima mne záhy zahnala do restaurace na sklenici čaje; nemusím snad ani připomínati, že v Rusku se čaj pije bez přídavků problematického »rumu«, pouze oslazený. Čaj dobře připravený jest zlatožlutý, vonný, lahodný nápoj a cestujícímu zpříjemňuje mnohý okamžik — však zmíním se o něm jinde.

V restauraci přisedl vedle mne pán, jenž jel v témže vagoně se mnou s jiným cestujícím, Rusem. Napadlo mi z různých příčin několikráte, že by to mohl býti krajan — a byl to! Pan B., dávno již v Moskvě usedlý Čech, jel z Nizzy domů. Bavili jsme se nedlouho spolu, až zavzněl »vtoroj zvanok«, (druhé zvonění) který nás volal do coupé.

Opět dostavil se týž seržant, nesa ve velkých deskách pasy a tázaje se jednoho každého na jméno, rozdával je. Tak se šťastně pro nás skončilo překročení hranice. Na stanici ostala jen jedna dáma, Polka z Poznaňska, které scházelo v »poš portě« jakési visum německého úřadu. Plačky vykládala, že sama byla na úřadě a že jí řekli, že má vše v pořádku. Neznajíc dobře německy a spoléhajíc na svědomitost onoho pana úředníka, sklamala se, ubožák: scházela jí jakási klausule, nutná k překročení ruské hranice; možno, že úředník Němec s úmyslem »zapomenul«. Než nám bylo »dělať něčevó« (nedalo se nic dělat). Ozval se »tretij zvanok« a vjeli jsme na půdu říše ruské! — —

III. Varšava.

Několik příjemně prožitých hodin ve městě, které mne tak v mnohém upomínalo na mou rodnou máti Prahu! Před nádražím hemžilo se množství malinkých saněk o jednom koníku,

z nichž jedny mne zavezly bleskurychle do hotelu. Ve vytopeném pokojíku smyl jsem se sebe prach a nepříjemnosti cesty a s lehkým srdcem vydal jsem se na pouť po městě. Jak jsem již pravil, tak v mnohém se mi podobala Varšava ku Praze, než to mne zde těšilo nejvíce, že po dlouhé, dlouhé době nezazníval ve sluch můj onen židovsko-německý žargon, jenž v Praze na místech nám nejsvětějších tak často nás ze snění drsně vyruší. Vše ozývalo se jen slovanským hlaholem, skorem výhradně polským, jen tu i tam zřídka zavzněla francouzská fráze. Firmy obchodů jsou vesměs ruské a polské. Obchody na hlavních třídách elegantní, úhledné. Ruch na ulicích, vlivem nesčetných malých i větších povozů, mnohem živější, než u nás.

Jsem milovníkem starých památek a zaměřil jsem ku starému městu. Ohromné čtyřhranné náměstí plné krámků a kotců — jako býval náš Uhelný trh a Rytířská ulice. Než u nás jest čistěji a není u nás těch nesčetných židáčků v kaftanech, kteří tu na tebe ze všech stran své nosy a pejzy vystrkují. Staré domy, nejvíce o jednom poschodí, jsou v souladu s tímto ruchem.

Kostelů — rozuměj katolických — jest zde rovněž tak mnoho, jako u nás v Praze. Není zde ulice, aby v ní nebylo kostela. A viděl jsem všude plno zbožného lidu. Ač byl všední den, přece stále chodily važné matrony s modlitebními knihami do kostelů. V chrámech jsem viděl státi řady zbožných před zpovědnicemi: nebyli zde vzácni ani gymnasialní i universitní studenti, ba viděl jsem i důstojníky. . . .

Ruských chrámů jest ve Varšavě málo. Na hlavní třídě viděl jsem, jak staví krásný »sobor«, v předměstí Praze rovněž stojí malý pravoslavný chrám a pak blíže kasáren chrám garnisonní.

Odpůldne jsem byl v »Lazienkách«. V rozlehlých sadech podobných Stromovce stojí letohrádek bývalých polských králů. Vše bylo pokryto hlubokým sněhem a kráčel jsem po kluzské steztičce pod korunami starých stromů ku stavením skrytým v houštinách parku.

Všude bylo mrtvé, zadumčivé ticho a zasmušile hleděly na mne budovy postavené v bezstarostné, rozkošzické době vlády rokoka. Nad zamrzlou hladinou rybníka zvedala se krásná sousoší, pokryta sněhem. Z bílích křovin hleděli na mne fauni a amoři: zdálo se mi, že chvějí se tesknotou a zimou.

Ba bylo zde všude cítiti chlad a mráz, jenž sežal pýchu a mor velikého národa. Než na troskách staré, zdeptané slávy vzrůstá nová generace, očistěná ohněm utrpení a žijící pro nové, zdravé snahy a cíle. Bůh, v něhož důvěřují, neopustí bratry Poláky. — — —

Zamyšlen a pln žíravých vzpomínek na náš podobný osud i život, vyšel jsem ze sadů na silnici, ku městu vedoucí. Pestrý život, pln nádhery a elegance přivedl mne na jiné myšlénky. Projížděli se zde vznešení Varšavané. Skvostné trojky, spřežení zakryté sítí rozestřenou až k saním, by sníh do saní nezalétal, bleskem se míhaly kolem mne a z kožešin vyhlédaly mrazem

a jízdou zruměné tváře sličných Polek. Někdy mihly se saně se pěti v jedné řadě zapřaženými koňmi. Tu zas jelo jen půl trojky: jeden kůň pod duhou jede klusem, druhý, zapřažený na bok, s hlavou vně ohnutou, jede tryskem. Občas mihl se »lichač«, elegantní saně s dlouhonohým, nad míru rychlým hřebcem. Dlouho jsem stál, hledě na pestré, nám nezvyklé divadlo.

Před městem jsou kasárny. Bylo k večeru, zapadalo slunce. A u vojenského vchodu tísnily se davy vojáků, čekajíce, až jim bránu otevrou — šli na večerní pobožnost bez kommanda . . . Člověku tak ledacos při tom napadne!

Večer jsem ztrávil v »meždunarodnoj gastinici«, (mezinárodní hostinec) velkolepém to hotelu, jemuž u nás rovných není. V elegantním sále, plném vzduchu, kde skupiny květin shlížely v hladině basinu, jehož vodu obnovoval vodotrysk, seděl jsem v družné společnosti a bavil se srdečně. V koutě sálu hrála cigánská hudba ohnivé polské tance. U stolů seděla vesměs elegantní společnost, dámy ve vkusných úborech, všude uhlazený, dvorný mrav a tichá veselost. Čtenář si pomyslí — však tam as bylo draho! Platil jsem za skvostný oběd z 6 či 7 mis celý — rubl! (Zde se již obědvá po ruském mravu večer.) Pivo bylo drahé, malá sklenička 25 kopejek. Než záhy stála přede mnou číše šampaňského a pili jsme na nenadálé shledání — seděl jsem ve výborné společnosti svých známých, kteří mne náhodou dopadli. Při sladké přívětivosti polských spolustolovníků rychle ubíhaly hodiny: bylo již pozdě, velmi pozdě, když lehal jsem na lůžko. A z rána čekala mne dlouhá pouť v Petrohrad . . .

IV. Poláci a Rusové.

O poměrech těchto dvou bratrských národů máme u nás dosti nejistá mínění. Měl jsem příležitost již dříve častěji debatovati s ruskými Poláky a hlavně za pobytu Varšavského a na dlouhé cestě z Varšavy do Petrohradu, kterou mi oslazovala příjemná společnost rozmilého Varšavana, zvěděl jsem všeliké podrobnosti z polského života na Rusi. Hlavní rys tohoto života jest, že vede se jim dnes materielně dobře. Obchod i průmysl — znenáhla zkvétající — jest skorem výhradně v polských rukou. V polských rukou jsou i ústavy peněžní, vládou podporované, které zde vykonávají ušlechtilý úkol: zadlužené velkostatky nekupují jako u nás židé, ale banky, které pak statek na malé díly rozparcelují a chudým vesničanům, žádné půdy nemajícím, za velice výhodných podmínek na dlouholeté splátky prodají. Podobní lidé dostanou i potřebný dobytek a nářadí, postaví jim i obydlí a teprv po několika letech nastane splácení. Tak vzniká v Polsce dosud scházející prostředně zámožná třída lidu a zamezuje se rozmáhání vlády židovské.

Jak řečeno, co se hmotných poměrů týče, tu jsou ruští Poláci spokojeni. Než politiku nacionalní — polskou propagandu — dělati jim zapovídají. Než totéž platí i pro Rus samou. Samovláda potlačuje energicky všecky radikální politické směry. Pokud se poměru k Rusům týče, tak, řekl bych, vládne příměří. Poláci

o ruskou společnost absolutně se nestarají a podobně i Rusové. Než nějakého zřejmého záští dnes není: to ustoupilo lhostejnosti. Žijí podle sebe, aniž by jeden druhému překážel. Dá se čekati, bude-li vláda ruská opatrna a Poláci rozumni, že dojde časem k poměru přátelskému.

Úřady jsou vesměs ruské a úředníci Rusové. Pravda není, jak se u nás soudívá, že Polákům se zamezuje přístup k ruským úřadům. Než oni sami z nechuti k ruštině a ruskému vládnímu systému málo se věnují úřednické karriéře. Snad též proto, že vláda se zálibou posílá ruské úředníky do polských krajin a naopak. Za to u vojska jest velmi mnoho polských důstojníků.

Na universitě varšavské je většina polských profesorů; jen několik málo ruských profesorů vede zde ne zrovna závidění hodný život. Styk jejich se studenty je čistě úřední a krom university jsou odkázáni jen na společnost ruskou, výhradně skorem úřednickou.

Pokud náboženství katolického se týče, tu, nejsouc náboženstvím státním, vládou podporováno není; a byly časy, kdy docela bylo pronásledováno. Než i zde nastaly mírné poměry. Není sice podporováno, než není také pronásledováno. V celém království Polském slaví se, též úředně, svátky katolické. V Rusku samém zas slaví katolíci své svátky zároveň s pravoslavnými: vytvořil se jakýs modus vivendi.

Duchovenstvu, pokud nezasahuje do choulostivé v Rusku politiky, nekladou úřadové překážek. Ovšem sny o znovuvzkříšení staré Polsky odnese ubohý snílek persekucí a vypovězením... Ostatně pozoroval jsem, že vládne dnes mezi Poláky duch — řekl bych (ne v *našem* slova smyslu) realistický: znamenajíce, že vzkříšení staré Polsky skoro jest nemožné, hledí zabezpečiti si svou existenci národní v té zemi, k níž právě patří.

Co se polštiny ve školách týče, učí se jí téměř zprvu tak jako ruštině: počet hodin ruských bývá o 1 hodinu týdně větší než polských. Mládež naučí se důkladně svemu mateřskému jazyku, než při tom naučí se i rusky. Ovšem však v životě veřejném Polák, ač umí, když právě nemusí, rusky nepromluví.

Tak by měl býti náš poměr k němčině. Měli bychom umět všichni německy, ale nemluvit, když nemusíme.

[Pokračování.]

Polibek satana.

Proč vichor dnes tak úpí divým žalem,
až v bolesti se chvějí olivy?
Proč ze spánku se děsí Jerusalem?
Proč z mnohých domů pláč zní tesklivý?
Pláč z neznáma to celý vesmír drtí,
že Život sám teď odsouzen byl k smrti.

Je pusto kol. Leč slyš! Kdos od Gabatty
jak šílený se řítí ulicí.
Zrak plá mu horečkou, rve ruka šaty,
vlas zrzavý mu tluče do lící.
Kdo z Gabatty to prchá v Gethsemana?
Ty, Jidáši? Ty, zrádce svého Pána?

»Ach, já — má hlava topí se mi v hoři,
a duši rve mi bolest proklatá.
Což nevidíte snad, že hoří — hoří —
mi pod nohami celá Gabatta?
A mozek můj, jak pad' by do plamene
vře zoufalstvím a dál a dál mě žene.

Těch třicet stříbrných mi pálí dlaně,
jak peněz pekla byla by to část.
Což nevidíte? — Krev já prodal za ně —
a z rukou svých teď nemohu je střást.
Jak pálí to! Nuž v hrůze své a stonu
jdu ruce své si umýt do Kidronu.

A ústa má — toť zážeh samých pekel,
že Mistra proradně jsem políbil.
Což nevidíte ono »mene-tekel«,
jež plamenem mi anděl na rty vryl?
Ach! celý Jordán po veškery časy
ten zážeh pekelný už neuhasí.

Kdos za mnou jde a se mnou nocí pádí.
Je temný tak — leč dobrým zdá se být.
Což nevidíte, že mi dobře radí,
kde najdu pokoj, štěstí, mír a klid?
Nuž, Temný, raď: kde jsou ta klidu zřídla?
Tak? . . . dobrá — hlavu dám si do osidla«.

Již v temné dálavě se město ztrácí,
a v nebi neplá hvězda jediná.
Za městem Jidáš v horečné teď práci
ku stromu osidlo si připíná.
Vše hotovo — je čas — už v horách svítá —
a v křeči smrtelné se tělo zmítá.

A duše vyšla v hrůze neobsáhlé!
Ó kletbo! Satan k ní se povznáší . . .
Za zrádu zradou odplácí jí náhle —
vtisk polibek jí: »Zdráv buď, Jidáši!«
A krajinou, když slunce vycházelo,
to ještě dlouho ostrým smíchem znělo.

Václav Koranda.

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Třetí jednání.

(Týž pokoj jako v dějství prvním.)

Výstup prvý.

(*Martin Běhal* klečí na zemi a natahuje koberec.)

Běhal. Tuhle je díra (ukazuje) a tuhle taky. Kam pak bych to tak natáhl, aby to nebylo vidět? (sliní si prsty a zamazává to.) Kdyby byla jedna, tak bych se na ni při té slávě postavil, a tak bych to zakryl. Tu chvíli to však vydrží a až odejdou, tak to zase sloupnu (vstane). No, pan redaktor už sám sebe oslavuje od rána (protahuje se). Nebude to dlouho trvat, a deputace přijde. *Jemu* kápne, jenom jestli zbude také něco pro mě (zadívá se na truhličku, »pokladnu«. Jde k ní, vezme ji do rukou a třese s ní). Hm, ticho jako v hrobě (klepe truhličkou a položí na ni ucho). Kdyby tam bylo zlato, stříbro, měď nebo bronz, to by byl nějaký rámus (potutelně se usmívá). Kdyby tam byly dva krejcary a klíček alespoň od hodinek, už by to chrastilo jako v pokladně (opět položí ucho na truhličku). Musím to udělat jako pan doktor (posunuje ucho na různé strany, jako když lékař vyšetřuje nemocného.) Ticho. Zkusíme to poklepem (klepá na truhličku ohnutým ukazováčkem; vážně se tváří). To je náramně povážlivý případ. (Mluví jako lékař k nemocnému). Příteli, zní to dutě. Prázdné sudy znějí, to říkají už žáčkové ve škole. Snad se pamatujete? Povinnost mi káže, abych vám řekl pravdu. Máte souchotiny v nejvyšším stupni (klepá opět na truhličku). To přece poznáte sám. (Dá zase truhlici na místo a položí si prst na čelo). Tohle jsem už dávno věděl a nejsem žádný doktor. Na tohle nemusil vynalézt Roentgen své paprsky. Náš pan redaktor se tam i bez nich dostane (ironický). Nebo aby tam snad byly papíry? Losy? Obligace, úpisy tu — a cizozemské směnky a tak dále? Martine, to je nápad! Tak tomu nejspíš je. Ano, miliony jsou tady, a ty všecky náš pan redaktor rozdá pro blaho lidu (vezme zase truhličku a proti světlu dívá se do ní dírkou u zámečku). V tom vejde Jeroným.

Výstup druhý.

(Předešlý, *Jeroným.*)

Jeroným (má v ruce velikou kytici, papírem přikrytou a různé balíčky. Pozoruje Běhala a volá zlostně). Co to tropíš? Tady máš plné ruce práce a ty si hraješ! Co děláš!

Běhal (klidně a posměšně). Právě jsem uvažoval, neměl-li bych koupit pro tohohle pacienta balíček Davidova thé. Nějak tuze to potřebuje (zaklepe truhličkou a směje se). Nenesete je snad, pane redaktore?

Jeroným (vytrhne mu truhličku z ruky). To z toho člověk má, když je takový dobrák! Jiný by to měl pod desaterým zámkem, a peněz by tam nebylo ani třetina — co povídám, třetina! Ani desítina.

Běhal (ironicky). Jéjej. to jsme bohatí!

Jeroným (vrhne naň zuřivý pohled). Netlachej! Škoda času — a deputace tady bude hned. Muzikanti a lid už se scházejí. (Rozestavuje kytici a různé dárky na stůl, vše zabalené).

Běhal Co jste si to všechno hezkého koupil, pane redaktore?

Jeroným. Koupil! *Já* si to koupil? *Oni* mi to koupili a poslali, já to jen od nich dole přijal. Moji ctitelé a příznivci, rozumíš?

Běhal. A tak! Vy jste si to jako — protože sám sobě nejvíc přejete a sám sebe nejvíc ctíte — dal sám, že ano! A já vám tak věrně sloužím a nic? (Zlostně, dá si klobouk na hlavu a strčí ruce do kapes). Seknu s tím se vším před celou slávou, nedostanu-li svou službu. Zadarmo sloužit nebudu. To je zpropadené blaho lidu, když si člověk ani večeři nevysloužíš. Takhle dlouho by nečekal ani ten nejtrpělivější žid.

Jeroným. Je to s tou služebnou čeládkou soužení, co si taková holota všecko dovolí! (Sáhne do kapsy a dává mu). Tu máš zatím a nezdržuj mě. Po oslavě dostaneš všechno.

Běhal (dívá se, co dostal). Dvě koruny. Hm, to jste se nepředal. Mě neopálíte, vím na trojník, co mám dostat.

Jeroným. Jdi se podivat, jestli už nejdou. Honem! A přijď mi říci, jak to tam vyhlíží! Muzikanti tam už šli. Přichystal jsi mi všecko?

Běhal (mrzutě hodí hlavou). Je to tuhle.

Jeroným. Rukavice? Vázanka? Náprsenka?

Běhal. Už letím (zapaluje si zbytek doutníku). Už jdu.

Jeroným. Ne abys tam ostal!

Běhal. Však oni mi tam nic nedají. (Ve dveřích). A neměl bych koupit to Davidovo thé?

Jeroným. Táhni, protivo! (Běhal odejde).

Výstup třetí.

(*Jeroným* sám).

Jeroným (jenž má černé spodky, prohlíží přes židli hozený černý kabát a vestu). I, bude to dobré na tu chvíli (svlékne kabát a vestu, bere si náprsenku a límec a bílou vázanku). Vše by bylo dobré, jen ta prožluklá Hermína mně dělá starosti. Od té doby, co zde byla, jako by do země zapadla; píši sem a tam, poptávám se — všecko nadarmo. Jisto jest jen tolik, že se do svého bytu nevrátila (dívá se do zrcadla, česá si vlasy a vousy maže pomádou). To děvče by mně mohlo všecko zbryndat, všecko pokazit. Těch pár zlatých je dobrých — což je o to! Na peníze já držím! Ale když to člověk vezme kolem a kolem, ven a ven, (obléká si vestu a černý kabát, prohlíží se) přece jen čert sem byl dlužen toho polského dobroděje. Nebýt toho, nebyl bych si na Hermínu ani vzpomněl (ohlédne se). Ostatně už mne tady také pálí vše pod nohama. Jsem už více pryč, nežli zde (vyhlédne oknem). Půjdou-li pak už? (Natahuje bílé plesové rukavice). Jen aby to přece něco vyneslo. Člověk se musí před těmi hlupáky stále jen a jen zahazovat. Už aby tomu byl konec (přechází rozčileně po světnici). Hermína, ta mě trápí (mávne rukou). Ale což ona! Kdo ví, kam ulétla a kde zase provádí své umění. Nebudu si tím tak příliš lámat hlavu (upravuje

si vázanku, čistí šaty, natahuje prsty u rukavic a vyhlíží oknem). Tak pojďte, ať je to — ať už mám peníze v kapse. S nikým se nebudu dělit, to bych byl blázen!

Výstup čtvrtý.

(Předešlý. *Votýpka* vstrčí hlavu do dveří.)

Votýpka (vkráčí). Jsi doma? Už jdeme! Připrav se! (chce odejít.)

Jeroným (chytí ho za kabát). Počkej! Kolik jste vybrali? Kolik máš?

Votýpka. Nemůžeš se dočkat? Polovici já, polovici ty. Jak jsme ujednali. Však to uslyšíš hned! (chce odkvapit).

Jeroným (drží ho). Umíš řeč? Naučil jsi se tomu?

Votýpka (sahá do kapes). I, tuhle to někde mám. Hrome, já to nechal doma! Teď ale mě nezdržuj, musím pro řeč! (utíká a srazí se ve dveřích s Běhalem).

Výstup pátý.

(Jeroným, Běhal.)

Běhal. Ztřeštěný člověk! Žaludek mi mohl vyrazit! Pane redaktore, už se to hýbe, už jdou!

Jeroným (chytí se rukou židle a staví se do slavnostní pósy). A je jich hodně?

Běhal (jako by byl otázce špatně porozuměl). Toť se ví, že pili hodně. Už od včerejška a dnes na novo od rána. Když jsem tam přišel, byli samé víno a už z daleka ozývalo se volání: »Vše pro blaho lidu!«

Jeroným (mrzutě, roztržitě). Jestli jich jde hodně, se ptám!

Běhal (jedovatě). Kluků je tam, ani se člověk jimi nemůže protlačit. Čekají na muziku. Takhle je tam celý výbor spolku a několik dělníků.

(Ozve se hudba, křiklavý pochod.)

Běhal. Už to jde! (běží k oknu a vyloží se s okna).

Jeroným (táhne ho do světnice). Jen se opovaž! Co to tropíš? Dělej, jako bychom o ničem nevěděli! Blázne, jaký jsi — ještě ty mi všecko pokaž!

(Za scénou ozve se hlas: »Sláva tomu, kdo pracuje pro blaho lidu!« Několik hlasů opakuje »sláva« nejvíce však je slyšeti hlasy dětské, které vše přehlušují. Do toho tluče zuřivě buben a duní bombardon, který ostatní hudbu přehlušuje.)

Jeroným (postaví se do slavnostní pósy. Běhal za něho).

Výstup šestý.

(Karel Pálený, Šalba, Kovář. Výboři, dělníci, za nimi několik zevlujících kluků.)

Pálený. Občane redaktore, přicházíme k tobě jménem našeho spolku »Blaho lidu« a stejně smýšlejícího dělnictva, přicházíme k tobě ve významný den výročí tvé činností pro blaho lidu.

Přítomní ve světnici volají »Sláva«. Na ulici ozve se volání to docela slabě.

Šalba (přikročí k oknu a křičí:) Křičte víc! Není vás slyšet!

(Většinou dětské hlasy volají: »Na zdar!« »Sláva!« protahujíce obě slova.)

Pálený. Naše přání, naše vroucí city bude za nás tlumočiti *Votýpka*, náš milý bratr a soudruh. (ohlíží se po něm). Kde je?

Šalba. Co pak nešel s námi? Vždyť jsem ho viděl.

Pálený (zticha). Já věděl, že bude nějaká ostuda. On má u sebe peníze, aby tak byl s nimi utekl!

Běhal (dívá se oknem). Tamhle letí (k Jeronýmovi). Už jde!

Jeroným (s grandezzou). Drazí bratři a soudruzi! Slavnostní okamžik, který jste mi připravili, zůstane nezapomenutelným v mém —

Přítomní křičí několikráte za sebou »Sláva!« protahujíce poslední slabiku. Zatím přiběhne, co takto volají, Votýpka všecek udýchaný, a za ním nepozorovaně a tiše vkročí *Chytil* a stoupne si mezi dveře.

Pálený. Kde lítáš? (rýpne ho). Tak začni, už čekáme!

Votýpka. Čert mi to navichřil, ale já jí zahraju, ať počká!

Šalba. Máš řeč? Ukaž, budu ti napovídat!

Votýpka (utírá si spocené čelo). Řeč! Řeč! To je právě to neštěstí. Nechal jsem to doma a stará mi to spálila! Ale já jí zahraju!

Kovář. Tys nám to vyvedl! Ale snad něco umíš? Trochu to snad dovedeš? Začni!

Votýpka (v rozpacích hodně hlasitě). »Sláva!«

Všichni. »Sláva!«

Votýpka. Přál bych si (odkašlává) tento, ano hm — jak pak je to dál — no ano! Přál bych si, abych měl dnes takovou výmluvnost a uměl tak mluviti jako — jako — (ohlíží se a kašle) no ano! jako slavný francouzský vůdce lidu a pedagog Moltke nebo jako římský — ten jak oral a byl povolán na trůn — proto tak nazvaný orátor Křapágoras a latinský sofálista Kdemoh — Kdemoh — (koktá a vázne).

Jeroným (s nuceným úsměvem) snad Demohtones?

Votýpka. Ano, Kdemoh — nebo jak jsi to řekl, náš oslavenče, jsem tak pohnut, že pro pohnutí mi řeč vázne; nebo alespoň jako řecký slavný mluvka — éh! mluvčí Ci — Cicvárek, nebo ne! Cicvera, co měl tu vzornou ženu a světlo všech manželek, Santipsu (odmlčí se a rozhlédne se po všech). A víte, přátelé, proč bych si přál míti jazyk všech těch slavných kacapit a motadorů? abych jím mohl jen maličko naznačit zásluhy a působení našeho oslavence Václava Jeronýma (volá se výborně, sláva!)

Ano, sláva! Tenhle věnec (ukazuje na věnec) mluví sám, už před mnoha a mnoha lety — ano, (kašle a zajíká se) před mnoha lety.

Pálený (napovídá). Zkraťto!

Votýpka. Ano, zkraťto! (Vzpamatuje se). Nemaťte mi koncesi (patheticky). Co bych mluvil dále — náš slavný redaktor bojuje proti krelikalismu a dost! Už za to zaslouží odměnu a čest. On tuze zkusil, že bojuje pro blaho lidu. Ano, on náš bodrý lid vysvobozuje z drápů krelikalismu, on ukazuje na slavné naše ctěné mužové české, na Jana Husa, Aloisa Komenského a na jiné mužové, které dokonali společně život v plamenech, v hostinci, eh, v hostinci, na hřbitově (zavzní »sláva!«)

Bratře! Zlatý soudruhu! Zde (ukazuje na stůl, kde jsou dárky, jež si Jeroným sám přinesl) přijmi některé věci na památku od svých soudruhů a ctitelů, a zde (vyjme pouzdro s penězi, »čestným« darem) slabý projev uznání našeho spolku a těch, kteří s námi stejně smýšlejí.

Jeroným (dychtivě vezme pouzdro a lakotně prohlíží obsah).

Šalba (přikročí k oknu a dá šátkem znamení. Dole spustí hudba křiklavý tuš.)

Přítomní ve světnici volají »Sláva!«

Pálený (přistoupí k oknu a volá dolů). Křičte také, nestůjte jako dřeva!

(Zdola ozve se většinou volání chlapeckých hlasů »sláva!«)

Jeroným (utírá si oči, přetvařuje pohnutí). Bratří! Přátelé! Soudruzi: Spolubojovníci! (jde od jednoho ke druhému a podává mu ruku). Jak vám děkovati! Jak projeviti svou vděčnost za vaši dojemnou lásku, za vaše vzácné přátelství! (vzlyká, jako by plakal). Dar váš přijímám — ale ne pro sebe, toho nežádám — užiji ho pro blaho lidu, ve prospěch trpících bratří a soudruhů. Víte dobře, že heslem celého mého života je »vše pro blaho lidu!«

Přítomní provolávají: výborně, sláva!

Jeroným. A slibuji vám, že zásadě té po celý život zůstanu věren. Do poslední chvíle budu bojovníkem proti klerikalismu a poslední můj vzdech bude platiti — blahu lidu! (pokrytecky pláče).

Přítomní podávají mu po řadě ruce.

Votýpka (padne mu do náruče, objímá ho a volá). Dnes mám radost, bratře, dnes mám radost (šeptá), potom mi dáš slíbenou polovici, nezapomeň!

Z pozadí vystoupí *Chytil.*

Chytil (za obecné pozornosti počíná mluviti)

Jeroným, (když jej spatří, sebou překvapením trhne a zvolá:) Aj, pan hrabě?

Chytil (učiní rukou posunek, aby nechal mluvení.)

Chytil (obrátí se ku shromážděným). Dovolte, prosím, pánové, abych i já směl svým vystoupením ve vašem středu a několika slovy přispěti ku zdaru a lesku dnešní slavnosti. Za řeči své dovolím si Vám se představiti — prosím jen o malou chvíli trpělivosti.

Pánové! Dnes poctili jste opravdu vzácného muže, tak vzácného, že si toho ani sami vědomi nejste.

Přítomní. Výborně! Sláva!

Jeroným (učiní posuněk, jako by chtěl děkovati, ale Chytil učiní odmítavé znamení rukou).

Chytil. Dovolte, abych vás poněkud zasvětil se záslužnou činností tohoto pána. (Jenoným stává se netrpělivým a rozčileným). Je to starý, velmi zkušený bojovník pro blaho lidu.

Přítomní opět volají »výborně«, »sláva!«

Chytil. A nejen zde v Čechách, ale i v jiných zemích pro blaho lidu působil. Tak na př. v Chorvatsku vydával list »Na Pomoc« a byl pokladníkem tří dělnických jednot. —

Jeroným (u velikém rozčilení) prosím vzácný pane hra —

Chytil. Jen žádnou skromnost, pane redaktore, ta by dnes nebyla věru na svém místě. Aby pak se učinil spíše bratrem Chorvatů, jmenoval se tam Plamenovič. Odchod jeho z Chorvatska byl tak rychlý, že mu bratří Chorvaté nemóhli ani za jeho zásluhy poděkovati. Objevil se v Uhrách, kde vydával list »Muka chudých« a byl předsedou dělnické záložny, tehdy jmenoval se

Szorgalmasz Jstvan. Toho pána dosud v Uhrách hledají (ostře a přísně), aby jim vysvětlil, kam poděly se peníze záložny chudých dělníků.

Jeroným. Pane — nemluvte v hádankách a řekněte, co to má znamenat (velmi rozčílen přechází po světnici).

Pálený (k Chytilovi). Legitimujte se, kdo jste, pane.

Chytil. Hned tak učiním. Mám své papíry v pořádku. Ale ne tak tento pán zde (ukáže na Jeronýma).

Šalba. Prosím — dokažte své tvrzení.

Pálený. Legitimujte se!

Votýpka. Kdo jste?

Chytil. Chtěl jsem se představiti mezi svou řečí, ale když si toho tak přejete, tedy prosím (podává s úklonou Pálenému své papíry.) Policejní úředník Robert Chytil z Prahy.

Jeroným (pro sebe). Jsem ztracen!

Pálený (prohlíží legitimace). Vše v pořádku (dává je prohlédnouti Šalbovi, Votýpkovi a Kováři.) A co vás sem přivádí, pane?

Chytil. Úřední povinnost — nerozčilujte se, pánové. O mou osobní bezpečnost je velmi dobře postaráno. Budiž zjednán průchod zákonu. Přicházím chránit i zájmy vaše.

Pálený. Vysvětlete nám to dále.

Chytil. Už by se bylo stalo, kdybych nebyl býval vyrušen. Tento muž (ukazuje na Jeronýma) jmenuje se pravým jménem *Josef Smažil* a je zatýkačem dávno stíhaný podvodník. Působil v Chorvatsku, Uhrách, Německu, Švýcařích, ruském Polsku a nyní zde — a všude defraudoval dělnické peníze, všude dával si jiná jména a dopustil se nesčíslných podskoků a podvodů.

Jeroným (klesá na židli a podepře si hlavu.)

Chytil. Vidíte, takhle vyhlíží vinník. Dopustil se dvojženství, vylákal z lehkověrných ženštin slibováním manželství peníze, sbíral na chudé a opuštěné vdovy a sirotky — a peníze si nechával pro sebe.

Běhal. A koukejme se, pane redaktor! Tohle jsou pěkné věci!

Kovář. To je hanba!

Pálený. Hanba!

Přítomní. Hanba!

Dole se ozve volání »Sláva«.

Běhal (přistoupí k oknu) Křičte hanba! (Jest slyšeti volání »hanba«.)

Běhal. Nejspíš myslí, že to platí klerikálům. Jim je to jedno.

Chytil. Nebudu vám líčiti celý jeho život; zatýkací rozkaz mám v kapse. Všude ve svých listech sbíral na vdovy a tak činil i zde. Navštívil jsem ho, vydávaje se za polského hraběte Dunina-Denbińského a chtěl jsem viděti vdovu, pro niž sbíral milodary. Hned po mém odchodu zaslal telegram jisté, rovněž zatýkačem stíhané ženštině do Prahy. Ta přijela a oba sehráli se mnou hanebnou komedii, jíž jsem však dobře rozuměl. Pane Smažile, znám Herminu Jeništovu rovněž tak dobře jako vás.

Jeroným. Ukončete to už. Nebudu odpírati.

Chytil. To také nemůžete (obrácen k přítomným). Všude si hrál na radikála a chvástal se, že bojuje proti klerikálům, to mu u nemyslících lidí získalo přízeň. Zatím co zuřiví nepřátelé kleri-

kálů nevěřili, jak praví, klerikálním pověrám a báchorkám, věřili jemu (slovo to pronáší s důrazem a ukazuje na Jeronýma) a pochodili při tom velmi dobře. Co vše bývalý váš redaktor provedl a jak, o tom dovíte se z přelíčení. Jako činovníci spolku, který vydržoval list a redaktora Jeronýma, budete voláni za svědky. Nyní nezbývá mi než pronésti slova (obrácen k Jeronýmovi a dávaje mu ruku na rameno): Ve jménu zákona vás zatýkám. Pojďte se mnou. A vy, pane předsedo spolku, vezměte zatím, než byt bude zapečetěn, vše do opatrování.

Běhal. Vzácný pane rado, pan redaktor je mi dlužen celou službu. Tohle tak nemohu nechat; to by byla pěkná spravedlnost. Ať mi zaplatí.

Pálený (rychle): Cože? Vždyť si nechal platit napřed pro vás, že jste to chtěl, že jste žádal zálohy!

Běhal. Já že žádal napřed? Já? (rozežene se na Jeronýma) To bych se musil do té země propadnout! Já byl rád, když jsem dostal pozadu!

Kovář. A tohle je pěkný pořádek!

Chytil (drží za ruku Jeronýma a postaví se mezi něho a ostatní). To je vaše soukromá věc, pánové. To si vyjednejte sami — pořadem práva soukromého. Poroučím se vám. Smažile, jděte! Odevzdám vás četníkovi. Jest jich dole několik.

(Odcházejí, *Jeroným* napřed, *Chytil* za ním. Následují je kluci, kteří se vedrali do světnice, s ohlušujícím lomozem, pískáním a hvízdáním. Hluk ten rozburácí se i dole a je slyšeti výkřiky »Hanba!« a »Mažte ho!« *Pálený*, *Šalba*, *Kovář* a *Votýpka* si zacpávají uši a běhají rozčíleně po jizbě. *Běhal* se dívá oknem a hrozí pěstí. Po chvíli odstoupí od okna, zahrozí a zvolá do okna:

Ty lumpe!

Výstup sedmý.

(Předešlí bez *Chytila*, *Jeronýma* a statistů.)

Pálený. Tohle je nadělení. Ale náš list budeme vydávati dál.

Šalba. Budeme si ho redigovat sami. Třeba si vezmu redakci já a učiním to laciněji, než ten darebák.

Votýpka. Oho! Já se k tomu lépe hodím a udělám to ještě levnější.

Kovář. Ty! Ty chceš být redaktorem?

Votýpka. No, a proč ne? Co pak jsem dneska krásně nemluvil?

Běhal. Pánové, svěřte tu redachci mně. Já nekradu, tak se k tomu nejlíp hodím.

Pálený (s vysoka). O tom rozhodne výbor. Zatím máme jiné starosti. Zde (ukáže na pouzdro s »čestným« darem) jsou sebrané peníze.

Votýpka (skočí jako tygr a zmocní se pouzdra). Polovička náleží mně, já vybíral, já to řídil — a Jeroným mně to slíbil. Tak jsem měl s ním vyjednáno.

Pálený (křičí). Peníze sem! (chytí Votýpku za prsa) Já jsem předseda! Mně to patří! Já budu rozhodovat —

Kovář (skočí mezi ně). Bratří a soudruzi — na čtyři díly! Jsme zde čtyři —

Běhal. Oho! Já nejsem nic? Pět je nás! To bych se na to podíval!

Šalba. Běhal je sluha, my jsme výboři. Rozděl to, bratře a soudruhu, na čtyři díly.

Kovář. Tak jest! Výborně! Já byl vždycky pro dělení!

Pálený. Od čeho bych byl předseda? Polovici mně.

Votýpka. A to ne! Polovici mně!

Běhal (položí před ně truhlici). To už také vezměte do toho kasu. Ale je zavřená.

Pálený. Dej sem klíč!

Běhal. Nemám. To je však jedno, bez toho tam nic není.

Pálený (násilím otevře truhlici s překvapením:) »Je prázdná!

Běhal. Měl jsem přec jen koupit to Davidovo thé.

Šalba. Tys nám dal, darebáku!

Votýpka. Tak se rozdělme! O ten dar, který jsem mu odevzdal. Polovička je má.

(*Pálený* chytí *Votýpku* za krk a vezme mu pouzdro. *Votýpka* se brání, *Šalba*, *Kovář*, *Běhal*, *Pálený* a *Votýpka* se tahají o peníze, rozdávají si štulce a dají se do pranice. Rozbijí židle a chytí nohy a válejí se po zemi. *Běhal* vstane a křičí: »Vše pro blaho lidu!« Ve vřavě hádky a pranice přijde *Marková*, dělnice, s velikou škatulí.

Marková. (Spráskne ruce mezi dveřma a pustí škatuli). I ty má umučená hodino! Co se to tu děje? Přišla jsem prosit pana ledachtora, aby mi zas napsal atres! Co se to děje? To je soudný den!

Běhal. Co pak nevidíte? Slavíme jubileum pana redaktora!

Marková (zatím co se ostatní perou, sebere škatuli, křižuje se a utíká).

Opona padá. (DOKONČENÍ.)

Samostan Kreševo.

Kapitola z dějin bosenských katolíků.

Napsal JAN TŘEŠTÍK.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Poloha Kreševa jest opravdu turisticky zajímavou. Již takořka byste rukou dosáhli ty horské svahy, znenáhla se svírající, a o městečku dosud ani potuchy. Pojednou vstoupíte na mírnou vyvýšeninu a před vámi skupina domů s klášterní crkvou v pozadí. — V úzkém horském koutu napříkrém návrší pne se samostan do zelených boků Mehoršije a vévodí Kreševské varošici, malebně pod ním rozložené.

Slunce již růžově opřádalo vrcholky okolních hor a příjemné šero, provázené chladem, smýkalo se po zalesněných svazích v dolinu, když stanuli jsme před »konakem«, místní politickou expositurou, která umístěna jest v jednopatrové budově, stojící ve

středu podélné čaršie. Pro pokročilou již dobu odložili jsme návštěvu samostanu*) na příští den, po prohlídce městečka obrátili jsme kroky své k útulné Rajićově gostioně, kde laskavostí pana Kozlera, správce politické expositury, rodem Pražana, o naše pohodlí bylo důstatek postaráno.

Celkový dojem Kreševa svou pouliční čistotou je rozhodně příznivý. Místo čítá 297 obydelných stavení. Úhledné domky, v přízemí zděné a do výše jednopatrové zbudované z hrazděných stěn, tvoří středem širokou tržní třídu. Městys dělí se na dvě mahaly, katolickou a mohamedánskou, »Muslemin« zvanou, které odděleny jsou bystrou Kreševčicí. Katolíků je převážná většina, t. j. 1251 duší, kdežto mohamedánů napočteno zde v roce 1895 208. Na pokraji mohamedánské čtvrti, při břehu řeky, kolkolem hřbitovem obehnaná, stojí jednoduchá džamie se zeleně natřeným dřevěným minaretem. V hlavní ulici byly ještě tu a tam pouliční dučany**) otevřeny a jejich nitro vábilo kupce různými běžnými potřebami, mezi nimiž vynikaly rázovitou formou hrnčířské výrobky, lidovými ornamenty úhledně vyzdobené. Katolická čtvrt nápadným úklidem ulice i domků připomínala naše venkovská městečka, kde též sobotní podvečer věnován přípravě na příští den Páně.

Lid Kreševský a z celého okolí nadán jest ladně vyvinutým tělem. Vzrůst jeho jest souměrný, vlas většinou temný a výraz tváře upřímný. Zdejší kroj jest až na malé úchylky totožný s oným, jak se nosí po celé střední Bosně. Guslarů a dovedných zpěváků najdete mezi Kreševljaky velice mnoho. Od rána do noci rozléhá se z podkroví čistých chat, po nivách aneb z nitra lesin melodická národní píseň táhlým svým refrainem. Mezi charakterními ctnostmi lidu tohoto zvlášť chváliti sluší oddanost vůči duchovním vůdcům — místním Františkánům. Staleté osudy Kreševa a jeho obyvatelstva přimknuty jsou těsně k osudům samostanu a jeho klášterních bratří, neboť dle slov Äsbóthových »po celé věky dovedli si Františkáni svým blahodárným jednáním zachovati neochvějnou vážnost a důvěru mezi tamními katolíky.

Procházíme-li »širokou ulicí« kreševské čaršie za plného dne, tu vyniká v otevřených dučanech různá činnost zdejších živnostníků. Tu cipelar (obuvník), tam krojač (krejčí), podál pilný bravar (zámečník), onde dovedný kujundžija (zlatník a stříbrník) poutá vaši pozornost Od dávných dob však po celé Bosně, do dalekého až sandžaku Novopazarského a přes Sávu do nížin chorvatských pověstni byli kreševští kovači tak, že chce-li ještě dnes podkovář v okupačním území zvláště někoho dobře obsloužiti, řekne mu: »E, podkovat ću ti konja kreševskom pločom!«

Obyvatelstvo kreševské od dávných dob lišilo se svou životní činností od ostatních domorodých venkovanů. Vezmeme-li statistické údaje, vidíme, že z 1457 zdejších obyvatelů je pouze 516 odkázáno na rolnictví a z těch pak okrouhle 80 rodin jsou »slobodni zemljodjelci«, t. j. majetníci volných usedlostí. Mnohem větší část obyvatelstva, zvláště katolíci, věnují se průmyslové

*) Katolíci bosensko-hercegovští pro označení kláštera užívají důsledně názvu »samostan«, jenž je totožný s »monastýrem« u pravoslavných Srbů.

**) Živnostenské krámky, v nichž se zboží zároveň vyrábí před očima obecenstva.

činnosti, obchodu a pod. V Kreševu samém vyrábějí se na 30 erárních stavech bosenské bézy*) a burundžuky.**) Mimo to pletou se zde též pestré čiliny (koberce) pro vládní ateliery v Sarajevu, kteráž činnost místním dívkám do roka hezký groš výdělku přináší.

Z osvěžujícího spánku v arkýřové světničce Rajićovy gostiony byl jsem již ranního šera probuzen tlumeným rozhovorem chodců, kteří po sokaku (ulici) vzhůru ke klášteru se ubírali. To jsou nejrannější návštěvníci chrámu Páně, kde se dnes slouží první mše sv. již o 5. hodině ranní.

Brzy zaléhly také prvé paprsky sluneční nesměle do malých oken mé ložnice. Hluk na ulici se tak rozmnozil, že dal jsem výhost již všemu spánku. Otevru okno a svěží ranní vzduch, jenž odpoutal se od zelenavých úbočí okolních hor, proudí do pokojíku a za ním v zápětí line se sluneční zář.

Nevyčkali jsme ani předepsané návštěvní doby předpolední a záhy po 8. hodině vypravili jsme se do samostanu. Kolem nás v pestrých skupinách béře se okolní obyvatelstvo stejným směrem po strmé stezce k crkvi klášterní. Vše v čistém, namnoze bezvadném svátečním úboru, muži i ženy, zvlášť mládež s prvými květy, za pásem nebo za pokrývkou hlavy zatknutými.

Jak milý pohled skýtají nezvyklému oku seveřana ladné ty postavy, v malebný národní kroj oděné!

Tato příchylnost Bosňáka i Hercegovce ku národnímu úboru jest opravdu vynikající známkou povahy tohoto horského lidu. Tu poutají vaše oko pestré tozluky (kamaše), zdobené ladně vpleteným ornamentem, tam vyniká na širokých plecích momaka bohatě prošívaný »džemadan«, jenž kazajce podoben, kryje mu prsa od krku až k pasu, onde jímá vás cetkami se třpytící »gječerma«, vesta z lehčí látky, přes niž se vine bezrukávný »fermen«, zlatem a stříbrem na okraji krumplovaný. Také kroj žen poutá zde rázovitostí a hlavně převahou sněhobílých částí úboru, kteráž vlastnost je zvlášť vynikajícím znakem kroje katolických žen bosensko-hercegovských.

Však ještě jinou národopisnou zvláštností poutaly nás mnohé z osob, které se braly ku chrámu. Z bělostkvoucích záhybů čisté nedělní košile na opálených předloktích objevily se oku našemu jak u mužů tak u žen zvláštní tetovací obrazce. Toto zdobení kůže vyskytuje se dle pátrání ethnologů***) skoro výhradně mezi přívrženci katolického vyznání v Bosně a v Hercegovině. Katolíci pokládají totiž tento zvyk za výlučný znak své víry, kterým v dřívějších letech hledělo se zabrániti odpadlictví, ač podnes žije po zemi mnoho tetovaných žen mohamedánských, které před 20 a více lety, následujíce hlasu srdce, odešly za jinochy do domácností mohamedánských.

Tetovací tvary, namnoze překvapující romantiky, vyplňují obyčejně ruce a prsa, jak jsme u mnohých mužů a žen pod mírně rozevřenou košilí spatřili. U žen převládaly tvary bohatší

*) Jemné celohedvábné tkaniny.

**) Jemné, pavučinové polobavlněné tkaniny.

***) Dr. Čiro Truhelka »Tetoviranje katolika u Bosni i Hecegovini« v musejním »Glasniku« sarajevském.

než u mužů, kteří dle Dra. Truhelky spokojují se nejčastěji jedním ornamentem na pravém rameni a křížem na ukazováku. Tu neb onde objevil se i jednoduchý motiv na čele. U žen byla celá ruka kolkolem od ramene až k prstům bohatě ornamenty zdobená, na prsou pak soustřeďovalo se tetování kol hrudní kosti.

Nedaleko chrámu, v pravo od dlážděného chodníku, stojí čtyřboká kamenná budova o jednom poschodí. Jest to stará škola, v níž Františkáni dlouhá léta mládež vyučovali. Dle nápisu nad dveřmi byla roku 1873 naposled opravena. Již tehdy prý nestačila pro místní, vzdělání chtivou drobotinu. Dnes, Bohudíky, není jí již více potřebí; nahrazena je novou, prostornou budovou školní v dolní čaršii. A též i tato nová škola, přes to, že až dosud návštěva školy je v Bosně a Hercegovině nepovinnou, dle ujištění pana správce politické expositury, pomalu bude těsnou. Tak ujalo se osvětové sémě, zaseté zde a v okolí do vděčné půdy starostlivými otci Františkány.

S opravdovým dojmem pohlížím k tomuto dávnému semeništi různých nauk a mřížemi opatřená okénka prázdného teď stavení probouzejí divné vzpomínky z minulosti. Zde dojista nabyla celá starší generace místních katolíků svého vzdělání, které s ohledem na dřívější bosenské poměry byly svou kvantitou pro venkovský lid věru až pozoruhodné. Mimo základní vědomosti ve psaní, čtení a počítání utvrzoval se tu lid přičiněním otců Františkánů hlavně v národním uvědomění.

S podivením vyslechl jsem prostou naši hostinskou, Jelku Rajićovu, jež při ranní kávě vyprávěla mi s nehledanou sdílností upřímné venkovanky, že mimo sarajevský »Glasnik« jihoslovanských Františkanů dosud čítává záhřebský »Obzor«, »Vienac« a jiné časopisy. V přístěnku hostinského pokojíku postihnul jsem mnoho novějších zábavných knih chorvatských, ušlechtilého ovšem směru. Toho bychom věru v prosté kuči bosenského venkovana nehledali!

Když jsme dostupovali po strmém chodníku malého plateau před kostelem, obrátil pan Kozler naši pozornost na malou, nízkým plotem ohrazenou zahrádku pod stráni. Nakypřené záhonky její svědčily o dobrém hospodáři. To jest osobní majetek Frà Grgy Martiće. Ve středu zahrádky stojí útulná besídka, kde prý Grgo se zálibou sedává. V zádech besídky šplouchají vlny Krešovčice a v levo, na stráni v popředí dumají ruiny turecké hlásné věže. Vhodná to krajinná dekorace pro básnické tvoření šedého bosenského epika!

Zatím dospěli jsme již ku klášternímu chrámu. Stará, jednoduchá to budova, obrácená čelem proti údolí. K podélnému chrámu tulí se zvonice, postavená snad teprve po vydání guylhanského hatišerifu. Bílý nátěr obou budov intensivně se odráží v plném slunci od zelených svahů okolních hor. Samostan sám z této strany ukryt jest za kostelem, ku kterému těsně přiléhá. Jest to jednoduchá, ale dosti rozsáhlá budova, jejíž podélné průčelí shlíží s příkré stráně do malebné rokle, Kreševčicí omývané. V nynější podobě přestavěn byl kreševský samostan teprve po okupaci.

Vešli jsme do kostela. Vnitřní úprava jeho je velice prostá a také architektonicky jednoduchá. Dělí se na úzkou hlavní loď, k níž přiléhají s obou stran pobočná podloubí, spočívající na širokých sloupích z tmavého červeného mramoru. Nad hlavním oltářem čteme na klenbovém oblouku nápis: »Gospodine, omiljila mi ljepota kuče Tvoje;«*)

Stále a stále plní se prostora chrámová věřícími. Muži vcházejí zvláštními dveřmi a ženy taktéž, nikdo neprohřeší se proti ustálenému pravidlu. Ve vzorném pořádku obcují tu davy službám Božím. V popředí stojí školní mládež s bílými voskovicemi v rukou; jest dnes slavnost prvního sv. přijímání. Za mládeží v řadách klečí věřící, vzpínajíce v dojemném nadšení ruce k oltáři. Kdo poučiti se chce o pravé, vroucí pobožnosti lidové a vzorném pořádku při službách Božích, tomu doporučuji návštěvu venkovského katolického chrámu v Bosně.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Horské obrázky.

Napsal JOSEF BROŽEK.

Zažehnávač.

Šámalů měli smutek. Jediný, dvouletý Šámalův chlapec Jeník přestával běhat. Sotva mu byl rok, běhal k radosti rodičů a podivu sousedů a běhal po celý rok, i v zimě ještě šmatlal, a ač ho matka chtěla stále chovati, dlouho na klíně nevydržel. Ale čím blíže k jaru, tím chodil volněji, nohy se mu ohýbaly nad kotníky a kolem nich dělaly se mu masité pruhy, které počaly tvrdnouti. Otec i matka se nad tím trápili, chlapce choval brzy jeden brzy druhý, ale nic naplat. Čím více se choval, tím méně a obtížněji chodil. Šámalová dělala chlapci všemožné, pařila mu nohy, zatáčela do teplých šátků, mazala uvařeným řepíčkem a nepomohlo nic. Celá zoufalá šla na radu k tetě Samkové, o níž bylo známo, že »něčemu rozumí.« Zažehnávala mze, housenky, sháněla oustřele a »vytahovala« spadená temena. Ta snad bude vědět, jakou má chlapec nemoc a možná že pomůže, nebo alespoň poradí.

Přišla k Samkové, starší to ženě, a hned se jí se svým zármutkem svěřila.

Samková vyslechla klidně Šámalovou, načež se moudře otázala: »A nemá váš hoch nálevky?«

»Nálevky? To já nevím. My jsme víc dětí posud neměli a co nálevky jsou, tomu nerozumím,« odpovídala Šámalová.

»Ale jiného to nebude. Přineste hocha sem a uvidíme.«

Šámalová odešla a za chvíli byla zde s chlapcem. Odtočila hadry z jeho nohou a Samková znaleckým okem a zkušenou rukou prohlížela dítěti nohy.

*) Pane, zalíbila se mi krása domu Tvého!

»Já jsem si to myslela. Má hoch nálevky, má. Pěkně se seberte a tu sobotu před novou*) nedělí s chlapcem jděte do Púlečnýho.«

»A co tam?«

»Dáte to zažehnat.«

»A vy byste to, teto, nezažehnala?«

»Nálevky ne. To neumím.«

»A kdo to v Púlečným zažehnává?«

»Nějaký muž. Však oni vám to povědí. Tam ho zná každý. Chodí k němu lidí na sta, neboť umí zažehnávat různé nemoci. Od nás tam máme dvě hodiny cesty. Poprve jděte dříve, abyste tam došla za světla, ač on to dělá o půl noci.«

»A to tam musím víckrát?« »Ovšem. Třikrát.« »A pomůže to?« »To pomohlo, kdo tam šel, každému. Tuhle sousedka Mrázková tam byla s hochem jen jednou a druhý den kluk běhal jak posedlý. Každému to však na jednou nepřestane.«

»A mnoho-li mu musím od toho dát?«

»On si neřekne, jako žádný zažehnavač. Co mu dáte, to vezme. Obyčejně mu dávají 40 až 60 krejcarů, ale to pokaždé.«

»Jen jest-li to tam najdu. V Púlečným**) jsou Němci a já německy neznám ani slovo.«

»Tam znají česky dost. Skoro tolik jako německého. Jen jděte. Dnes je pátek. Počkejte, jest-li není nový měsíc. Mohla byste jít zítra. Podivám se do kalendáře.«

Samková vzala kalendář a hledala, kdy nastává měsíc. »Není,« povídala. »Ve středu nastává. Tak jděte od zítra za týden. Ale nazapomeňte! Aby to nezastaralo.«

Šámalová poděkovala babici za radu, slíbila, že do Púlečnýho půjde a s chlapcem odcházela. Doma muži vykládala radu Samkové. Dlouho tomu nechtěl uvěřiti.

»Takový kus cesty jít a ještě tolik zaplatit. Vezměme hocha a pojďme se zeptat lékaře. Do Brodu nebo do Turnova. Je to blíž, a o mnoho víc to nebude stát,« namítal Šámal.

»A takovým věcem doktor prý nerozumí,« odporovala žena.

»Kdo povídal?« »Samková.« »Hm, to je divné,« kroutil muž povážlivě hlavou, než naposledy dal ženě za pravdu.

Bylo to brzo po Velikonocích a ve vsi každý sázel brambory. I Šámalovi chtěli ten týden míti brambory nasázené a nemohouce nikoho k chlapci zjednati, byli jej nuceni vzíti ssebou na pole. Zde prostřela Šámalová na trávník kukli a synka na ni posadila. Klučina tam však dlouho nevydržel. Křičel na rodiče a hleděl se k nim dostati. Zvedal se, postavil se těžce a houpavě šmatlal. Upadl však hned, což mu nevadilo, aby pokus svůj neopakoval. Šámalovi nechali chlapce býti a byli rádi, když hoch udělal několik kroků.

Po celý týden Šámalová mohla velmi málo chlapce chovati, neboť rolník, který jim pole obdělával, ustanovil, že jim vše jedním týdnem zaorá. Měli tudíž dosti práce. A malý Jeník valně

*) Když nastává nový měsíc.

**) Púlečný u Jablonce n. N., kdež žije onen zažehnávač.

nenaléhal, aby byl chován. Byl venku na čerstvém vzduchu a líbilo se mu. Počínal nějak lépe choditi. Šámal to pozoroval a řekl ženě: »Poslouchej, nechoď do Púlečnýho, možná, že to hochovi vyjde. Zdá se mi, že už nějak lépe počíná běhati.«

»To se ti jen zdá! Samková zle přikazovala, abych to nenechala zastarat. V sobotu půjdeme.«

Muž už ničeho nenamítal a skutečně šel v sobotu se ženou a dítětem do Púlečnýho. Žena sama nésti by nevydržela chlapce takový kus cesty. »Na třech filkách«*) se ptali, kde zůstává ten co zažehnává. Ukázali jim. Měl dům hned na kraji vesnice. Jest to dosti bohatý sedlák. Blížilo se už hodně k večeru, když Šámalovi do zmíněného domu vešli. Tam seděla jedna žena s hrbatým chlapcem a jedna s děvčetem, jemuž rostlo vole. Selka nové příchozí uvítala a vykázala jim místo k sednutí. Sedlák nebyl doma. Šámalová hned se dala do řeči se ženami. Jedna jí odpovídala, druhá nemohla — byla Němka. Za chvíli se otevřely dvéře a vešel nový příchozí, muž s chlapcem as devítiletým. Šámalovi se zaradovali. Nového hosta znali. Byl to dělník Sejk ze sousední vesnice. Pozdravil se hned se Šámalovými a patrně potěšen usedl vedle nich. Hned dali se do řeči.

»A co vy zde budete dělat?« zvídala Šámalová.

»Jdu s Bohumilem. Podrostá mu jazyk.«

»Ale jděte!« zavznělo skoro ze všech úst vyjma Němkyně, která zde byla s hrbatým chlapcem a jež řeči nerozuměla.

»Bohumile, ukaž jim to,« řekl Sejk.

Hoch otevřel ústa a zvedl jazyk. Pod ním měl skoro ještě jeden jazyk a silnější ještě než pravý, přirozený.

»Pro Pána Boha!« divili se přítomní, ani domácí selku nevyjímaje. I Němkyně se šla podívat a zvolala: »Liebe Gott!«

»A co se mu stalo?« tázala se domácí paní.

»Samo od sebe. Nejdříve tam měl malou bouličku a roste to pořád. Špatně mluví, čím dál tím hůř a nemůže ani nic tuhého jísti. Samková od nás,« otočil se k Šámalovům, »mě sem poslala. Co říkáte paní, sejde to zažehnáním?«

»To sejde,« jistila žena zažehnávače.

»To se nám nebude cestou stýskati,« pronesl Šámal. »Nebude —«

Tak se »bavili« asi do jedenácti hodin večer. Tu přišel domů toužebně čekaný zažehnávač a jak na první pohled bylo znáti — z hospody. Byl u veselé nálady a přivítav hosty, jal se žertovati.

Svlékl kabát a chystal se k zažehnávání.

Nejprve odbýti chtěl naše známé, Sejka a Šámalovy, že byli z daleka. Sejk šel s hochem první do síně. Tam rozsvítil zázračný muž svíčku, vzal jakýsi hedvábný provázek, namočil a vyždímal jej ve vodě, ve větším hrnci zde uchystané, a třikrát udělav z provázku oko, provlékl je přes chlapce. Odbyto ...

Šli Šámalovi... Opakoval se tentýž úkon, jenom že Šámalová musela synka, který notně plakal, svléknouti ze šatů.

*) Samota u Púlečnýho, sestává ze 4 čísel.

Každý dal od »zažehnání« korunu a dali se na zpáteční cestu k domovu.

»Tohle bych dovedl taky...« povídal Šámal cestou. »Sotva,« odporoval Sejk, on beztoho u toho nějaké řeči vede.«

»Nebylo znát nic. Ani rty se mu nepohnuly. Půjdete, Sejku, za měsíc zase?« ptala se Šámalová.

»Jestli se to Bohumilovi neztratí — půjdu.«

»Tak půjdeme najednou. A večer. Abychom tam tak dlouho nemuseli čekat. Viďte,« ptal se Šámal. »To jistě. Budete se moci u nás zastaviti.« »Zastavíme...«

Měsíc uběhl rychle. Při jarní práci nemohla Šámalová tak chlapce chovati a hoch, nechtěje stále seděti, počal nejprve pomalu a čím dál tím lépe choditi. Šámal vida potěšitelný ten úkaz, radoval se a rozhodl, že už do Púlečnýho nepůjdou, což řekl ženě.

»Jen aby hoch zas nepřestal choditi,« strachovala se.

»Neboj se, nesmí mnoho sedět ani se chovat. Vychodí se ze všeho,« těšil ji muž.

»No, jak chceš. Přece jen to ten strýc v Púlečným zná.«

»Zná,« usmál se Šámal, »nechám tě při tom.«

»Sejkovi však musíme vzkázat, že nepůjdeme.«

»Dojdu tam zítra sám,« řekl Šámal a také šel. Dlouho tam nebyl, a přišed domů, rozdurděně povídal: »Ten Sejk nemá rozum.«

»Proč,« ptala se žena.

»Proto. Chlapec už má ten podrostlý jazyk větší než přirozený a půjde s ním zas do Púlečnýho. Proč nejde k lékaři?«

»Najednou mu to nepřejde jako našemu.«

»To je něco jiného. Nálevky a dva jazyky. Ještě prý půjde jednou, a nebude-li se to chlapci ztrácet, teprve půjde k lékaři. Radil jsem mu, ať jde hned. Bojí se, že by to chlapce bolelo, a vymlouval se na našeho Jeníka, že mu to taky přešlo.«

»Neměl jsi ho zrážet.«

»Však on neposlechl,« odpovídal Šámal.

Sejk tedy šel do Púlečnýho sám. Chlapci skutečně rostlo kus masa pod jazykem více, takže již ani nemluvil a jen pil mléko. Než ani po druhém zažehnání se to nemenšilo. Sejk čekal ještě týden a chlapce mu to počínalo dusiti. Nevida jiné pomoci, sebral se, vzal chlapce a spěchal do Turnova k lékaři.

Lékař dr. L. pohlédnuv chlapci do úst, svraštil obočí a přísně podíval se na Sejka: »Člověče, co jste to dělali?«

»Pane doktore, to samo.« »To vím. Ale proč jste mu od toho nepomáhali, proč jste nepřišli dřív?«

»Oni říkali, abychom to dali zažehnat.« »Kdo »oni«? nějaká bába, viďte?«

»Nikoliv, my byli v Púlečným.« »Co tam?«

»On tam nějaký sedlák zažehnává. Šámalovu chlapci taky nálevky zažehnal,« vypravoval dobromyslný dělník. Lékař měl zlost, ale, že ho to zajímalo, zvídal dále.

»Jaké nálevky?« Sejk povídal. »Chlapec chodil dříve a v zimě přestal, ač ho stále chovali, nohy se mu ohnuly a na kotníkách rostly pruhy.« »A ten v Púlečným mu pomohl?«

»Pomohl. Už začíná chodit.«

»Bláhoví lidé. Přestane-li malé dítě na vsi v Krkonošských horách v zimě běhati, není nic divného. Nastýdne snadno a potom, když rodiče ho, nemajíce co dělat, stále chovají, nožičky seslábnou a tělo sílí. A teď na jaře počíná běhati. Rozumíte tomu?« »Ne?«

»Matka nechá dítě běhat, hledí si práce a je to.« »Ale říkají, že v Púlečným pomohou,« namítal Sejk.

»A proč vašemu chlapci nepomohl?« rozkřikl se lékař. »Jste už starší muž, ale zasloužil byste pětadvacet i s tím zažehnávačem. Chlapce necháte trápit, a buď by se zadusil, anebo by z něho byl mrzák. A běžíte to dát »zažehnat«. Co myslíte, že Pán Bůh lecjakému ztřeštěnému sedláku dal moc činiti zázraky? Jaký je to člověk tam? Jak to dělá?«

Sejk pověděl a nezamlčel ani, že muž ten přišel z hospody.

»No vidíte. A věru, kdybych nelitoval chlapce, jednoduše bych vás vyhnal,« huboval lékař, připravuje se pomalu k operaci.

»Pojď sem, hochu,« pokynul a Sejk musel chlapci vyrostlý jazyk držeti. Chlapec se cukal, ale křičeti nemohl. Než lékař jej dlouho netrápil. .

»Vidíte, kdybyste byl přišel, když to chlapci počínalo růsti, mohlo to býti najednou pryč.«

»A zahojíte to, pane doktore?« ptal se Sejk úzkostlivě.

»Vyléčím jej; ale každý den odpoledne sem musíte s chlapcem choditi, rozumíte?«

Sejk přisvědčil. »A co budu dlužen?« ptal se. »Korunu.«

Sejk s radostí zaplatil a odcházel. A po celý týden, den jako den s chlapcem chodil do Turnova. Vyrostlé maso kousek po kousku se dělalo menší.

Poslední honorář, jednu korunu, dal lékař chlapci, řka: »Tu máš, za to si kup, co chceš, a děkuj Pánu Bohu, že to tak dopadlo.«

Chlapec si poskočil a lékaři pěkně poděkoval. Vždyť tu byl jako znovu narozen. Vesele vyběhl ven; zatím dával lékař jeho otci naučení, aby podruhé nevěřil, sedne-li na někoho z jeho rodiny nemoc, zažehnávači, nýbrž poradil se se zkušeným lékařem.

A Sejk slíbil lékaři vše. Uplynula od té doby celá čtyři léta, Sejků Bohumil má vyřidilku jako když namaže, a nemá k tomu potřebí ani dvou jazyků. Už na to zapomíná. Jeho otec však nikoliv. Jakmile se před ním někdo zmíní, že půjde do Púlečnýho, zlobí se a říká: »Jděte, až vás připraví o dítě, potom bude pozdě. Mně by se tak bylo stalo. Jest to takový šejdíř.«

Než marno vše mluvení. Lid věří příliš tak lehkému odstranění různých nemocí a stále hojně odnáší peníze do Púlečnýho. Chytrý strejc se za ně dobře poměje.*)

(Pokračování.)

*) Pan spisovatel, literární samouk, zaslal nám více prací, jež jsme si pro »Vlasť«, »Naše Listy« a kalendář rozdělili. Zde uvádíme jednu z těchto jeho literárních prací.
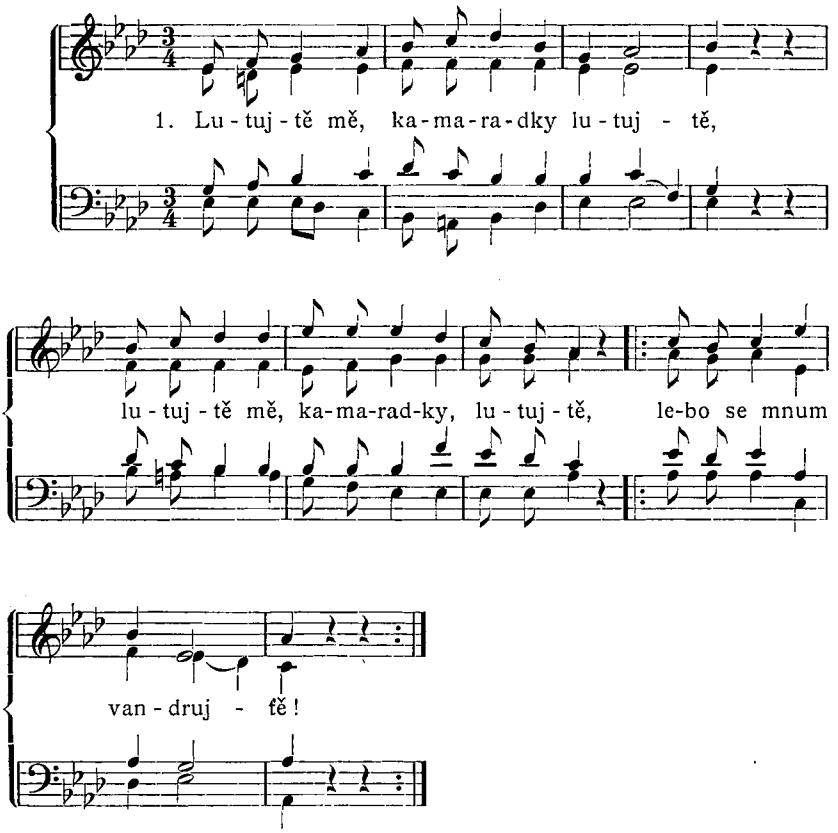
Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Nevěsta sedíc již na voze, vybízí přítelkyně, aby s ní jely, ale ty nechtějí:

Z Plesné.

2. [: Volimy tě, kamaradko lutovať, :]
[: než-li s tebum vandrovať. :]

Na prvém povoze seděla nevěsta, kolem ní starosvatky a družičky kolik jich vlezlo, jež v rukou svíraly motovidla, neb přadly. Na druhém voze usadili se ženich s družby, na zadních výbava.

Porubská nevěsta odvážela si peřin na dvě postele, několik stolků, do chléva stoličky, díži, hrotky, kolovrat, lnu 20 klobů atd.

Ve Vyškovicích zámožnější nevěsta dostala truhlu malovanou, v ní špenzry, kamlotky, leknice, fortuchy, šátky, prádlo, 100 loket plátna, 100 klobů lnu a 6 kusů dobytka. Selská dcera měla věnem 100 rýnských šajnů, někdy jen 50.

Po cestě nevěsta, mající lesem jeti, se bránila, by jí nevezli přes ten les, nýbrž hájíčkem.

1. Aj*) něveztě mne přes ten les
budě na mne ščekať každý pes

2. Veztě mne přes hajíček,
kaj zpiva ptaček slaviček

3. Aj zpivaj, ptačku slavičku,
na mojem veseličku.

4. »Tveho veseli je na male,
dokud maš věneček na hlavě.

5. Jak věnka z hlavy pozbudeš,
teprem ty plakati budeš.«

Nedaleko obydlí ženichova koně se zastaví, jako by měli učarováno a nehnou se z místa. Co to? Co se stalo? Pacholek bič ztratil. Aby dlouho nehledal, dá mu ženich na nový.

Před statkem družba otočiv kloboukem zpíval:

Matičko ma zlata!
Otevřte nam vrata,
abych ja se nepolamal
za klobučkem zlata.

Matičko, mateři,
otevřtě sve ceři,
abych ja se nepolamal
za klobučkem peři!

(Z Hrabyně).

Když přijeli k obydlí ženichovu, přistavili k vozu »stolek« (židli) a dávali dozor, zda-li nevěsta na něj vstoupne; stalo-li se tak, tož prý si dá mnoho sloužiti.

Jak vkráčela do domu, vhodili metlu před ní, aby ji zkusili, jaká z ní bude hospodyně. Zdvihne-li koště, bude pečliva, necha-li ležeti, nehospodárna.

Na prahu v síni klekli ženich a nevěsta, držící v ruce kříž, rodiče je kropili svěcenou vodou.

Matka ženichova děkovala rodičům nevěstiným za jejich dceru, »keru stě nam dali a pro nas vychovali.«

Novomanželé děkovali za požehnání, nevěsta políbila ruku matce ženichově s prosbou, by ji přijala za vlastní dceru, potom namočila prsty do svěcené vody a kropila dvéře, by »zlý« neměl v tom domě moci.

S vozů věci snášeti pomáhaly družičky horlivě.

Svatební lože stlaly samy, podařilo-li se družbům při stlaní nějaký předmět vzíti, bylo jej družičkám vyplatiti.

Družky a starosvatky v Malenovicích zpívají:

»Porachuj**) má milá, porachuj ty sobě,
kolik jsem chodníčkův udělal ku tobě?

*) U Sušila na str. 461.
**) Porachuj = spočítej.

Než bych já měla chodníčky rachovat,
volila bych jsem sobě husařička chovat.

Ne tak husařička jako písařička,
co by mi on spisoval falešné slovečka.

Cestečku kamením a chodníčky trním
nechoď sem synečku, neráda tě vidím.

Čemu's mi má milá, proč's nepověděla,
před rokem, před dvěma, že nebudeš moja?

Jach ti to pravila na prvním začátku,
abysi ke mně nechodil, že nemám statku.

Děvečko, děvečko v tym hlupým rozumě,
když jsi ty chodila do maštale ku mně.

Já jsem tam chodila telátku na seno,
a tobě se synečku devčátko zlíbilo.

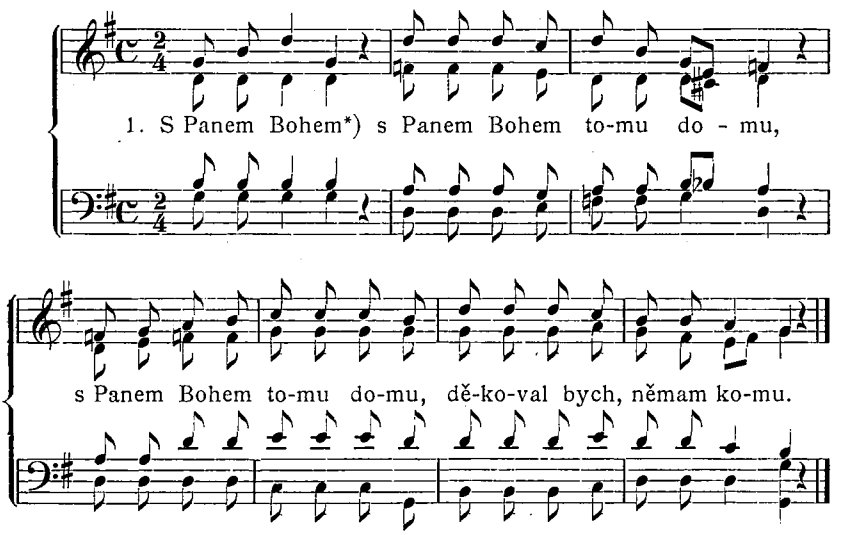
Lepší jest na poli pod lípkou zelenou,
než v pěkné jizbečce se škaredou ženou.

Pod lípkou na poli, škovránci zpívají,
a se škaredou ženou všechny blechy pchají.

Po hostině odebrali se veselníci do krčmy, kdež se zůstalo do 10.—11. hodin; někde druhého dne v hospodě teprve nevěstu starosvatky čepily.

Když odchazel ženich z domu na cizí statek, zpívala se tato žertovna »veselňa« písnička:

Z Vřesiny.

2. Děkoval bych, děkoval bych svemu otci,
děkoval bych, svemu otci, un mi pravi: »Di mi z oči!«

*) Srovnej v Bartošových písních str. 232.

3. Děkoval bych, děkoval bych, sve matičce,
děkoval bych sve matičce, ona pravi: »Di, ošklivče!«

4. Děkoval bych, děkoval bych němam komu,
děkoval bych němam komu, jen Panu Bohu samému.

11. Úbor svatební. Netřeba dlouho vykládati, že úboru svatebnímu Slezáci zvláštní pozornost věnovali, vždyť všude jinde berou se na svatbu nejsvátečnější šaty. V hedvábném Jaktaři u Opavy seděl ženichovi na hlavě dvourohý klobouk nebo nízký cylindr, světlý kabát, pestrý, obyčejně červený bruslek (vesta) přikrývaly hruď, ani úzké ani široké »galaty«, zastrčené do svícatých holinek, připínaly se k tělu koženým vyšívaným »pásem« (páskem). Plátěná košile, mající na zádech rozporek, zavazovala se šňurkami vzadu. Bylo-li drsné počasí neb deštivé, šel ženich v plášti k »slubu«. Odznak ženichův byl »rozmaryjan« se zelenou stuhou, připnutý na levé straně kabátu na prsou.

V Kateřinkách u kalhot převládala barva světlá (modrá).

Ženich z Vlašťoviček byl oblečen do botů »snažně« vyleštěných, nohavic tmavých, černého špenzru, grytky téže barvy, kabát jeho byl černý neb světlý, ale dlouhý až po paty, vzadu měl řadu knoflíků. Rozmaryjan na nízkém cylindru visel mu z levé strany.

V Šenově na Těšínsku ženich obouval se do botů s holinkami, oblékal se do nohavic s »vratky«, »župky« s krátkými skládanými »šosty«, na nichž na každém leskly se tři kovové knoflíky. Límec župky byl »prostý«,*) zšíří 4 palců. V zimě přibíral ženich ještě plášť s řásným límcem. V stroji převládala barva světlomodrá. Klobouk plstěný byl jako uříznutý a na vrchu poněkud zúžený.

V Jaktaři nevěsta připínala ženichovi sama rozmaryjan; v Porubě odevzdával jej starosta nevěstin, ženich nevěstě za tento dárek kladl vyšívanou šatku na talíř.

V Neplachovicích jedna větevka rozmaryjanova a tři v Bobuloskách zastrčeny byly do »citrony«, z rozmaryjanu vlála stuha zelená, asi loket dlouhá, svázaná do »kyče«. Rozmaryjan tento připínal se ženichovi na levou stranu kabátu.

Družbové a starosvati se poznávali po »voničkách«, po voňačkách, stojačkách (v Březové a Vyškovicích) umístěných napředu neb vzadu dvourohých klobouků.

Voničky na Opavsku rozdávala přední družka družbům a kupovala je v městě. Do citronu nebo jablka nastrkalo se umělých květin, mezi nimi na drátkách čněly mandle a hrozinky — a vonička byla hotova. Z voniček družbů visely červené stuhy, z voniček starosvatů — bílé stuhy.

V Pusté Polomi přední družba nevěstin měl voničku na levém rukávě a v ruce »španihelku«, ostatní družbové cylindr.

Voničky na Těšínsku byly vysoké, udělané obyčejně z růží a čtyř klasův, ozdobené skleněnými baňkami nebo zrcadélky.

S voniček splývaly pentle až půltřetího metru dlouhé, ve čtyři »mašky« svázané, u ženicha a starosvatů zelené, u družbů červené.

*) Prostý = rovný, stojací.

Voničky na Těšínsku kupovala nevěsta ženichovi a veselníkům, družičky družbům, takové voničky byly až za 7 zl.

Bývali dva přední družbové, a to se strany nevěstiny jeden a ženichovy druhý, aby je bylo rozeznati nevěstina družbu ozdobovali dvěma voničkama na přední a zadní části klobouku; za to ženichův družba při svatební hostině seděl u ženicha, nevěstin nosil na stoly.

Ještě nyní v Pruském Slezsku a někde i v Rakouském přední družba nevěstin jako hodnější »dostává dvě kvítka« na př. v Kyjovicích, z nichž jedno připevní mu na pravém rukávě, druhé na kabátě na pravé straně prsou.

V Jaktaři jest dnes obyčejem, že družba za voničku obdaruje družičku kyticí.

»Oblečky« družbův a starostů podobaly se kroji ženichovu, totiž měly také svícaté boty, při otvoru holinek poněkud vykrojené, by bylo viděti bílé punčochy, nohavice sukené, kožené, manžestrové, prostřední šířky, tmavé barvy. Bruslek družbův, ušitý z jednoho kusu barvy bílé, červeně piketové, zapínal se knoflíky kovovými. Kabát až po pás dlouhý, zvaný »grytka« brali na veselí jen lidé chudší, bohatší oblékali se do kabátcův až po paty sáhajících, někde černých, jinde světlých na př. v Kateřinkách, Hošticích. Za nepříznivého počasí, kdo měl plášť s dlouhým límcem, odíval se jím.

Na Opavsku starosvaty, t. j. všecky ženaté muže-veselníky bylo poznati podle ověnčených kyjů; na východ a jih Opavy starosvati měli tlustší hole.

V Pusté Polmi družbové také opírali se o kyje, v Kateřinkách družba měl tenší kyj než starosta.

Družbové po kostele kabáty odložili.

b) Kroj nevěstin, družek a starosvatek.

Když mužové na svatebním úboru tolik dali si záležeti, tím více vyšňořily se dcery Eviny, od přírody k marnivosti a zdobení těla nakloněnější.

V Jaktaři, Milostovicích oděla se nevěsta do černé »kamlotky«, černého »brusleku« a »grytky«, bílého fortuchu, modrého pláště, s límcem zlatou obrubou opatřeným; na hlavu posadila zelený vínek rozmaryjanový se zelenými stuhami; na hrdle zřídka kdy leskl se stříbrný řetěz a po slubě na ruce stříbrný prsten, jen dcery mlynářské vždy takovou nádheru si dovolovaly. Na nohy obouvaly »střeiky« bílé nebo lakýrované.

Nevěsta Vlašťovská brala na sebe kamlotku brunatnou, bílý nebo zelený fortuch hodně vysoko vyšitý, pukaté černé špenzry, plášť do modrava s »bortum«, na hlavu vínek rozmaryjanový, opentlený zelenými stuhami.

Neplachovská nevěsta šatila se podobně, jen kamlotku oblékala zelenou jako v Pusté Polomi.

Na Kateřinské nevěstě bylo pozorovati kamlotku ohnivou, bruslek také takový, hedvábný špenzr pukatý, ve vlasích stříbrné jehlice a rozmaryjanový vínek.

Špenzry pukaté nosily také nevěsty v Hrabyni, P. Polomi, Vejhovicích, Jakubovicích, barvy obyčejně zelené neb žluté.

Na prajské nevěsty chodily »na slub« po černo. V Kobeřicích, Chřenovicích spletly nevěstu na »obalku«, t. j. zavinuly vlasy do kruhu, prázdný prostředek zakryla veliká kyčka, kolem níž byly tři zelené věnce. Věnce pletly se z myrty, některé byly papírové. Pak se nevěsty oděly do brunaté kamlotky, na níž byl bílý fortuch; do špenzru pukatého a na krk a prsa položily bilou vyšívanou šatku Fortuchy byly holé.

V Branici a Boboluskách, která šla za nevěstu, obula na bílé punčochy zelené střevíčky, opásala zelenou plátenici (sukni z hedvábí) a bílý fortuch, oblekla zelený špenzr s bílými květy. Na hlavu si vsadila »věnoc zelony z mertynu« (z myrty), v němž zapletena bílá kvítka.

Senovská nevěsta na Těšínsku chodívala k slubu ve »špenceru« a v květovaném »lajbiku«, který na »klembách« klobaskami opatřen byl (válečky, sečkou naplněnými), aby sukně dobře držely a seděly. Barva oděvu byla pestrá. Na hlavě upevněn byl »rozsochatý« věnec.

Na Morávce nevěsta se strojí do jakle, šatů (sukně), fěrtuchu, obyčejně bílé, žluté neb zelenavé barvy; *žermanská* bere na sebe lajbíček, vyšívanou košulku, šaty po kostky sahající a bandlu modrou.

V Janovicích má obyčejně nevěsta modré neb bílé »štofové« šaty, věnec zelený se koupí. Nevěsta zastrčí si za »lajb« rozmaryjan.

Úbor družiček a starosvatek nelišil se mnoho od nevěstina, obyčejně jen barvou, úpravou hlavy. Družičky a starosvatky nechodily v pláštích. Barva šatstva u družiček byla ohnivá, cukrová, dýmová, hnidová; u starosvatek převládaly tmavé šaty. Grytky a bruslek šily se z jedné látky.

V Pusté Polomi družičky sukené špenzry oblékaly. Na špenzru byl límec shrnovaný, vyšívaný z »grunšpicu« neb plátna, okrajem prostrkovala se růžová pentlička; límec tento za nejstarších dob sáhal až k »dolinku«. Místo, kde byl připjat, okrášlovalo se »kyčkou« růžovou. Rukávce košil byly vyšívané. S kamlotkami spojen byl živůtek (»lajb«), jehož místo později zastávaly brusleky z červeného sukna. Na hrdle nosívaly se »okolary« (koralové ozdoby). Po oddavkách špenzry se svlékaly.

Věnečky družiček na Opavsku byly kovové »z flingrlí« velikosti jablka, na Těšínsku »rozsochaté« z umělého kvítí.

Ve Vlaštovičkách prostředek věnečku vyplňovala červená »maša«, z níž 5—6 šňůr splývalo na záda, ve Zlatnikách červené stuhy objímaly věneček a vzadu visely na bedra. Věnečky v některých osadách byly hodně vysoké a vybíhaly v »korunku«, v Kateřinkách »chocholouš« zvanou.

Starosvatky v zimě na Opavsku pokrývaly hlavy »čapkami zimními« (futrmicemi«, »kapišony«) zlatem a stříbrem vyšívanými, jež někdy až za 40—60 zl kupovaly; chudobné měly sukené, sametové. V letě starosvatky braly na hlavu bílé karkule, někdy kaptury zvané.

Měly-li starosvatky pěkné vlasy, nechaly je dolů viseti spletené v jeden vrkoč. Zvláště dvě první starosvatky, totiž nevěstina a ženichova, snažily se přistrojiti co nejšumněji. Kromě šátkův užívaly na Opavsku také tybetek, crkasek, tureckých šátků, purpurek, šlerkových šátků, halatých šavulek, o nichž později psáno bude.

12. Kurové, popravky, spasený oves. Svatba počínala pravidelně v úterý u nevěsty a ve středu se dokonala u ženicha, ale družbové pořídili si ještě ve čtvrtek hostinu »kurovým«. Přivázavše kuru na senné vidly, obcházeli jako s praporem dům od domu sbírat kury, z nichž strojili si hostinu.

Příští neděli odpoledne scházeli se a scházejí se ještě do dneška nejbližší příbuzní, by se popravili po tolikerém namahání svatebním, čili aby slavili »*popravky*«, někde na př. v P. Polomi zvané »*spasený oves*«.[1])

B. Narození, křest, úvod.*)

Slezské matky všímají se doby, kdy dítě přichází na svět; jestliže jest úplněk, novorozeňátko vyspěvši, bude požehnáno dětmi. Jeli prázdný den, čili není-li ani nového ani starého měsíčka, tož bude bezdětno. Dítěti v březnu narozenému praví »březnový kokot«, též »marčok« (Janovice).

Zvědavým dětem, doptávajícím se, kdo přináší bratříčky a sestřičky, odpovídají, že bocan, bočan (čáp), anebo že plynou po vodě a křičí »do Chalupy« do Stromského atd.

Žena ulehala do lože »s nebesy, podnebím;« teď zřídka tak se děje. Z lože totiž vyčnívaly čtyři sloupky, dosahující »povalu« (stropu); na tyto sloupky přibila se deska, nebo dvě ozdobně pomalované. Na prostředku prken bylo čísti z postele písmeny I. H. S., nebo pozorovati anděla. Kolem písmen neb anděla vyvedla ruka malířova rozličné ornamenty, geometrických jsem nikdy neviděl. Bez ornamentů neobešly se ani pobočné desky. Lože natřeno bylo zelenavou nebo oblakovou barvou. Ze tří stran zastřeno bylo závojem, čtvrtou stranu zastávala stěna. Ženy nedělky jmenují se ve Slezsku »položnice« a leží v »polohu«. U chudých jak vypravovaly »hebamky« (porodní báby) zůstávají v posteli 2—5 dní, u bohatších 7—9 dní.

Hebamka je první zpravodajkou, jaké dítě. Obyčejně chválí, že je hrubě »šumné«; dále oznamuje, jaké bude míti vlásky a oči. Vlasy bývají černé, bílé, červené, blondé, prstenkovité; oči pak jsou barvy modré, černé, sivé a kočičí.

Na zoubky též bába dává pozor, zpozoruje-li, že dítě-děvucha přišlo na svět s dvěma zoubky, vyláme mu je, by se z něho nestala čarodějnice. Úlohu svou koná tajně, aby dítěti nemohl nikdo nic vyčítati.

---

[1]) Na Těšínském Slezsku „popravkám" praví „*psi nos*"; týž den na př. v Šenově nevěsta teprve uváděna byla do obydlí ženichova.

*) Český lid 1897 str. 38 »Ze života slezských dětí« od J. Vyhlídala. K této části přispěl mi hojně vp. Fr. Myslivec.

Na Klimkovsku a Velko-Polomsku v den narozenin zavdává otec přišedším známým. Se křtem dříve neotáleli; narodil-li se »děť, děťo« v noci, — ráno již byla hebamka s »křesníčkem a křesníčkou«, na Frýdecku s »putkem a putkou« v kostele. V nejbližším okolí Opavy i nádennické děti se vozí ke křtu sv.

Za kmotry bývali a bývají obyčejně příbuzní, a to s otcovy strany jeden a s matčiny druhý.

Prvorozenec dědívá jméno křestné velmi zhusta po otci neb matce, další dítky dostávají jméno buď po kmotrech, nebo nějakém vynikajícím členu v příbuzenstvu, na př. knězi, lékaři atd. Též oblíbení světcové a světice, kolem jejichž výročních dní dítě se narodí, mají veliký účin na křestné jméno. Jen »zavitky« (nezachovalé) nesměly určiti dětem jmen, nýbrž byly vázány starým zvykem pojmenovati »neslubné« dítě jménem toho svatého nebo světice, na něž se narodily, na př. Spiridion, Pantaleon, Emerich, Pudenciana, Germana, Dysmas, Priska atd., takže neslubné dítky podle křestných jmen se mohly poznati. Manželské děti slují »slubné«, protože rodiče v kostele vzali »slub«; nemanželské: zavitčané, neslubné, kurevské.

Než se dítě odnáší ke křtu, kropí je rodiče svěcenou vodou. V kostele pokřtí novorozeně velebný paterek, »panoček«; po obřadech křestních jdou s ním kmotrové a bába na oři kolem hlavního oltáře. Za oltářem vkládají pod hlavičku na Opavsku »uzelek«, na Klimkovsku »vázané«, na Frýdecku do »vinše« vázané.

Vinš kupuje se u knihaře a obsahuje kromě peněz (2—3 zl.) též obrázek křtěncova patrona. Bohatší dávali 2—10 rynščáků. Dar svázal se do uzelku, a k němu se přisypalo »otrušinek«. Když strká babka za oltářem uzelek pod hlavičku nebo za povijan dí: »Přijimaj dar maly, svojo drž a na čijo (něčí) nečihni«. Darované peníze a chléb vyznamenávají, aby dítě mělo dosť chleba a peněz a netřelo nouze.

Po křtu sv. na Bílovsku, na př. ve Výškovicích chodí kmotři a jiní známí na počastnou do krčmy; na Opavsku tento špatný obyčej není znám. Cestou z kostela rozdávali kmotři vystřehujícím dětem perníkové »podešvy«. Po příchodu z chrámu Páně, bába přistoupivši k posteli, praví: »Matičko, za pohana (pohanku) máte křesťana (křesťanku). Po těch slovích matka políbí dítě; pak přichází křesníčka a jiní příbuzní a líbají dítě, by bylo šumné. Jestliže je pocelují na jedno »líco«, bude míti »dolek«; pak-li na obě, bude okrášleno dvěma.

Hostina zvaná »křtiny« slaví se hned po křtu, málo kdy se odkládá, až matka sesílí. U chudých nebývá skvělá: skládá se z chleba, másla, homulek, piva nebo kořalky, nebo toliko z kávy, rohlíkův a kořalky (Morávka).

Ve Slavkově u Opavy kresníčka posílá ku snídaní bělky a vařenou čokoládu. U sedláků jest křestní hostina tučnější, u mnohých na Opavsku nezadá hostině svatební. Na Morávce na Frýdecku na př. bývá: 1. Teja (čaj.) 2. Polévka nudlová. 3. Maso s močkou. 4. Pivo, kořalka. Všetečné děti, by něco z jídel ulovily, dostavují se do stavení na »homolu«, očekávajíce dáreček z »úvodin«.

Některý den po křtinách, kmotrové, někde též příbuzní a známí, posílají položnici »obid«; v okolí Studénky — »snídaní«.

Nejsou-li z jednoho domu kmotrové, tož každý ráz; jinak jednou. Nosívá se obyčejně hovězí nebo kuří polévka, maso, koláče, cukrovinky, víno.

Co položnice leží, postel se nestele. Dítě má za povijanem vždy růženec. U lože na stolku (židlí) stává nádobka se svěcenou vodou, jíž matka, kolikrát opouští postel, dítě a sebe kropí. Nádobku viděti po šest neděl u postele. Na 12.—15. den chodívá se na úvod. V nejbližším okolí Opavy na úvod se vypraví jen matka a porodní bába, kdežto na Bílovsku křesníčka jde též jako »úvodnice«. Pokud ještě starý kroj se nosil, oblékla se matka do kamlotky, grytky, fortucha, na hlavu posadivši v létě kaptur, v zimě čapku, a zahalivši sebe a dítě do bílého »obrusu«, někdy v rozích a na okrajích skrovně vyšívaného, ubírala se do chrámu Páně. Úvodového ubrusu užívalo se pak jako prostěradla, když kněz přijel do stavení s Pánem Bohem.

Dítě po narození koupe se každý den ve vaně; do první koupele vlévá se trochu »spuščaného«* mléka, aby dítě bylo bílé. Nábožné Slezanky přidávají do první koupele také svěcené vody, by nevzalo dítě úrazu. Při převinování kropení svěcenou vodou také vídati. (Pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostíp řírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

Není divu, že darwinismus, ač nedostatečně odůvodněn, s mnohých stran s živou radostí byl pozdravován. Holdovalať nauka tato ve vysokém stupni panujícímu proudu časovému. Jistota, s jakou obsah nového učení byl přednášen, vzbudila pochopitelné vzrušení a podiv a způsobila mnohonásobné zdání, jakoby se jednalo o positivní údaje, kterými nejtěžší problemy oboru lidského vědění jedním rázem vysvětleny, tajemství organického života odhaleno a apriori-stické předpokládání induktivním zkoumáním zjištěno bylo. Rozumí se, že princip nového učení byl využitkován také ihned v jiném směru, přenesen byv na pole nejvyšších lidských záležitostí. A to jest nejhlavnější příčina, proč se stalo jméno Darwinovo tak neočekávaně populárním a slavným, a proč nauka jeho v tak poměrně krátkém čase tolik přívrženců získala netoliko mezi přírodozpytci, nýbrž i v kruzích a vrstvách, jež jinak o pokrok přírodních věd se nezajímají, ač přemnozí z přívržencu, kruhům a vrstvám těmto náležejících, sotva mají zdání o důvodech, na nichž Darwin snahu svou založil, tím méně pak mají potřebné vědomosti, aby mohli posouditi jistotu těch důvodů.

*) Nádoby na mléko mají u dna ve stěně otvor, aby mléko se mohlo spustiti Odtud název »spuščané« mléko.

Darwinismus není od svých přívrženců pokládán za to, čím skutečně jest, totiž za hypothesu, nýbrž podáván jest jako hotová, na nezvratných, evidentních praemissách záležející nauka, jejíž závěrky prý na nejširším podkladě empirickém činěny jsou, a při tom se církvi katolické vytýká, že jsouc nepřístupna hlubším názorům, přirozené, nepopíratelné pravdy vědecké, jako jest nauka Darwinova, nesnese, ačkoli prý věkům méně osvíceným bylo snášeti mnohem důtklivější pravdy (Koperník). Pěstujíc mělkou, nepravou (affektovanou) osvětu, hledí prý autoritou svého učení nepředpojaté nauky přírodozpytu mimo obor vědecký zapuditi a u veřejnosti vědy potlačiti.

Není naším úkolem zde bezdůvodnost takového obviňování a podezřívání církve katolické vzhledem k vědeckým pravdám dokazovati. To do našeho pojednání nepatří. Za to však chceme si blíže prohlédnouti »nepředpojatou nauku přírodozpytu« — darwinismus — jakožto vědeckou pravdu, jíž církev katolická nesnese.

Jsme odpůrci darwinismu, nikoli však snad z obavy, že by náboženské principie jím mohly býti poškozeny, nýbrž z toho důvodu, že nauka ta jest v rozporu se zákony přírodní filosofie, učíc, že živočištvo a rostlinstvo bez vlivu vyšší moci, jediné působením pouhých fysikálních a chemických sil bylo vytvořeno.

Jaká to vědecká jistota darwinismu jest a pokud závěry »na nejširším podkladě empirickém« činěny jsou, poznati možno již předem z toho, že nejnadšenější stoupenec darwinismu, A. Haeckel, svojí Anthropogenií po 14leté pause na mnohých místech zcela přepracoval; toho dokladem jsou nám sami přívrženci descendenční hypothesy, kteří se často pouze o uznávání transmutace jako skutečného zjevu snášejí, jinak však vespolek jsou v rozporu.

Co přítomně myslící svět ovládá — jest věda empirického bádání. Ta propůjčuje všeobecným představám a veřejnému mínění ráz. V tom by ovšem žádné neštěstí nezáleželo, jen kdyby věc, jíž se týče, také si ponechala příslušné své místo a se nepřeháněla. Vždyť všecko naše vědecké poznání opírá se netoliko o pravdy rozumové, nýbrž též o fakta zkušenosti. Avšak velké mezery naší vědomosti nedostatečně odůvodněnými a pravdě nepodobnými hypothesami vyplňovati, není známkou pravé vědy a mívá povážlivé nebezpečí pro vědu.

Označujeme-li darwinismus slovem hypothesa, tedy tím není nijak řečeno, jako by darwinismus již proto, že hypothesou jest, na nepravdě se zakládal. I hypothesa má svou oprávněnost. Každá věda má své hypothesy. Bez hypothesy není u vědě možný pokrok. Avšak mezi hypothesami jest veliký rozdíl. Ne každá jest způsobilá, aby hověla podmínkám na ni kladeným, útokům protivníky na ni podnikaným vítězně odolala.

Požadavek, který se zvláště v novější době na hypothesu klade, jest, aby plodna byla, t. j. nabádala ku spekulaci a spolu též k takovým pokusům podnět dávala, které vhodné jsou cenu její zkoušeti, tak aby pravděpodobnost její více a více vysvítala a se utvrzovala.

Pravděpodobnost pak hypothesy se osvědčuje a utvrzuje, když hypothesa v nejbližším okolí oněch zjevů, pro něž sestrojena byla, ne snad jen tu a tam některé objasnění podává, nýbrž tyto příslušné zjevy uspokojivým způsobem vysvětluje.

Špatná, pravděnepodobná hypothesa značí se tím, že téměř pro každý nový skutečný zjev, aneb pro každé nové skupení skutečných zjevů nové pomocné hypothesy vyžaduje — a takovou hypothesou jest též darwinismus. Že darwinismus do této kategorie hypothes náleží, vysvitne průběhem pojednání.

Ale kdyby náležel i pravděpodobným hypothesám, tedy i tu dedukce činěné zůstanou vždy jen problematickými a nemohou míti cenu vědecké jistoty, poněvadž nemůžeme nabýti přesvědčení, že zjištěné skutečnosti odpovídají, neboť jak Dr. C. Claus, (střízlivější přívrženec darwinismu) dí, podrobíme-li darwinismus kritice, tedy brzy se objeví, »dass eine directe Beweisführung zur Zeit und wohl überhaupt für die Forschung unmöglich ist, da sich die Lehre auf Voraussetzungen stützt, welche sich der Controle der directen Beobachtung entziehen.«*)

Nelze upříti, že darwinismus nepřímo velice prospěl výzkumu a známosti přírody, neboť dav podnět k veliké polemice, dal spolu i podnět k nejhorlivějším bádáním ve všech oborech vědy přírodní. Avšak z toho, že k poznání přírody mocně přispěl, že zpytování skrze něj velmi účinně oživeno bylo, nenásleduje pranic pro jeho pravdivost. Též alchymisté, hledajíce kámen moudrosti, prospěli nemálo chemii, vynalezše kyselinu sírovou, líh, připravování porcelánu a objevivše fosfor. Z té okolnosti však nenásleduje, že by princip alchymie byl pravdivý.

Darwinově nauce přikládá se též zhusta heuristický význam a staví se do parallely s atomovou theorií, kteráž v příčině vysvětlení známých a objevení neznámých zjevů přírodních zvláštní služby prokázala. Že by se byl též darwinismus v té věci zvlášť osvědčil, nemožno tvrditi: všichni zpytatelé, kteří se jím vésti dali, zbloudili a v nadějích svých sklamáni byli.

Mnohému z čtenářů bude se snad pojednání toto zdáti nemístným, méně časovým, poněvadž u toho neb onoho katolického spisovatele četl, že darwinismus jest dnes překonaným stanoviskem. Než toto překonání darwinismu sluší pojímati s náležitou reservou.

Jest pravda, že darwinismus v kruzích přírodovědeckých zvláště zoologických, z dřívějšího stadia svého vstoupil ve stadium vědecké kontroverse, že zejména v kruzích anthropologických mnoho půdy pozbyl, takže to slepé nadšení pro něho, které asi před 30 roky v kruzích odborně-přírodo-vědeckých bylo modou, znenáhla pominulo, a darwinismus mezi moderními theoriemi již jen takměř chleba z milosti požívá. Jinak tomu však v kruzích opodál vědecké kontroverse. Zde darwinismus vegetuje dále, a aby ve svěžesti dále vegetoval, o to se nečetní přírodovědečtí přívrženci jeho, kteří mu ještě věrni zůstali, všemožně přičiňují, předkládajíce jej při každé příležitosti slovem i tiskem širokým vrstvám neodborníků jménem vědy jako zajištěnou vědeckou pravdu, snažíce se

*) Claus, Lehrbuch der Zoologie, 4. Aufl., pag. 136.

způsobem tímto udržeti nadšení pro něho dále a pro svůj monistický názor světa ve jménu vědy propagandu dělati. Rozumí se, že nachází snaha jejich u jisté části denních listů vřele sympatický ohlas.

Nesmíme očekávati příliš optimistický rychlý obrat. Vždyť ještě r. 1898 A. Haeckel byv vyzván, aby na IV. mezinárodním sjezdu zoologů v Cambridge-u měl přednášku a požádán byv, aby některou z velkých a všeobecných otázek, jež přítomně naší moderní, v tak velikolepém rozkvětu se nacházející zoologii hýbají a ji s ostatními vzdálenějšími vědami v blízký vztah přivádějí, za předmět své přednášky si obral, zvolil otázku o původu člověka.*) Že otázku tu upotřebením darwinismu na člověka řešil, netřeba zvlášť podotýkati. — A nedosti na tom. Na sjezdu německých přírodozpytců v Cáchách, 17. září 1900 konaném, pravil — dle referátu »Živy« — Oskar Hertwig, podávaje obraz vývoje biologie v 19. století, že »Darwinovo učení o vývoji, spočívající na faktech, jest trvalou vymožeností posledního století.«**) — Ano ještě nejnověji v r. 1900 podnikl L. Plate pokus, ukázati, že Darwinova nauka v podstatě jest pravdiva.***) Smíme pak se diviti, že následkem toho i u samých vzdělanců, kteří povšechně přírodovědeckými theoriemi se neobírají, u vědeckém světě však přece jistého ohlasu požívati chtějí, jest darwinismus ještě dnes stále neomylným dogmatem, jemuž nesluší odporovati? A to platí zejména o nás Češích.

Bylo se mnou sděleno, že naši profesoři přírodopisu na středních školách plnou měrou hoví darwinismu bez nejmenší pochybnosti o jeho pravdivosti, jako by se prý samo sebou rozumělo, že darwinismus se na pravdě zakládá. Lze se nadíti, že přesvědčením svým před žáky se netají, nýbrž za vhodné příležitosti žáky pro názor svůj získati a darwinismus mezi nimi propagovati dovedou. Jaký pak div, že dorost tak zvané intelligentní třídy u nás téměř výhradně hoví darwinistickému názoru.

Ale kdyby na tom bylo dosti! Ne menší, ano možno říci, nepoměrně větší propagandu darwinismu u nás činí Ottův Slovník naučný (jenž určen jest pro vrstvy nejširší) svými přírodovědeckými články, zejména článkem »Darwinova nauka«. Mohl by se snad někdo domnívati, že od té doby, kdy psán byl článek »Darwinova nauka«, nadšení pro darwinismus u nás se již uklidnilo, zvláště když v Německu z velké části v té příčině nastalo vystřízlivění a obrat v neprospěch darwinismu nadchází. Než mýlil by se. Ačkoli J. Reinte (vynikající botanik německý) ve slavnostní řeči své »O vývoji přírodních věd, zvláště biologie v 19. století«†) Darwinův selekční princip za stroskotaný vyhlásil, ačkoli r. 1894 tajný rada R. Virchow na II. společném sjezdu německé a vídeňské anthropologické společnosti v Inšpruku pravil, že nejdůležitější převrat v anthropologickém bádání od 25 let záleží v tom, že

*) Über unsere gegenwärtige Kenntniss vom Ursprung des Menschen. Bonn 1898. (Vide Nat. und Offbrg. 1899., p. 349.

**) »Živa« 1901, p. 26.

***) L. Plate: Über Bedeutung und Tragweite des Darwinischen Selectionsprincip«, Leipzig, 1900.

†) Rede zur Feier des Jahrhundertwechsels 1900.

darwinismus není již uznáván za skutečný zjev, nýbrž za to, čím jest, totiž vědeckou hypothesou,*) tedy přes to přece čteme v »Ottově Slovníku naučném« ještě r. 1897 v článku »Hypothesa« (3 *H* ve vědách) v posledním odstavci (pg. 1059): »Je-li *h.* tak vypracována, že dostačuje k souvislému, přehlednému a podrobnému vysvětlení celé řady zjevů stejnorodých, nazývá se theorií. Takovou jest theorie všeobecné gravitace, theorie evoluční na základě *h*-sy Darwinovy. Nedivme se pak, že duševní atmosféra u nás jest až posud darwinismem tolik prosycena. Ano, tomu se tím méně diviti smíme, uvážíme-li, že i mezi samými našimi universitními profesory přírodních věd najde se profesor (dr. B. Němec), jenž ještě nejnověji (r. 1901) o »boji o život« ve smyslu darwinském jako o skutečném zjevu mluví a jenž povstání účelnosti v rostlinstvu by náhodě připisovati chtěl. V »Živě« 1901 v článku »Morfesthesie rostlin« (p. 10) ukazuje totiž k tomu, že ve vytváření se a postavení rostlinných údů, zejména kořenů, jež prý vedle vnějších příčin též příčinami vnitřními řízeno jest, jeví se účelnost čili biologický význam a končí článek svůj slovy: »Kdo nám za to ručí, že všecka ta účelnost nevznikla »náhodou« a dlouhý boj o život mechanicky že ji vtiskl rostlinám.«

Nemylme se a neklamejme sami sebe. Frází, že »darwinismus jest překonaným stanoviskem« v názoru kruhů mimovědeckých v příčině darwinismu ničeho nezměníme, poněvadž frází tou nikoho o neplatnosti darwinismu nepřesvědčíme. Zde nutno přímo vystoupiti, a — poněvadž přívrženci darwinismu hlásají, že pravdivost darwinismu dovozena jest indukcí, »na základě pozorování a pokusů přírodovědeckých« — rovněž indukcí, na základě přesných poznatků a výsledků empirického bádání, hlavně novějšího, věc objasniti tak, aby čtenář sám sobě samostatný, objektivní úsudek o »věcné platnosti« darwinismu učiniti a o skutečném stavu jeho a descendenční theorie vůbec patřičný názor zjednati si mohl. Němci nám v tom mohou býti vzorem. Ačkoli mají již četné samostatné spisy proti darwinismu a výstřednostem descendenční theorie, jsou posud v té příčině neustále činní. U nás, bohužel, v té věci až na některá sporadická, s odborně-přírodovědeckého stanoviska nedosti prohloubeně spracovaná pojednání téměř ničeho se nedělo a neděje. Pak ovšem se nesmíme diviti, že u nás až posud v nynějším sociálním hnutí jména Darwinova v bombastických frázích začasté se zneužívá, a že darwinismus propaguje se lidmi, kterým podstata Darwinovy nauky španělskou vesnicí jest a kteří jinak v přírodních vědách jsou pravými analfabety.

Aby tudíž se strany naší aspoň poněkud čeleno bylo propagování darwinismu a výstřednostem descendenční theorie dilettanty, jichžto přírodovědecké vědomosti nejsou na témže stupni jako odvážlivost jejich tvrzení, a aby aspoň částečně odčiněno a napraveno bylo, co s naší strany díti se mělo avšak se nedělo, odhodlal jsem se toto pojednání napsati, to přání chovaje, aby aspoň částečně k vyjasnění duševní atmosféry u nás tolik darwinismem zakalené a prosycené přispělo. (Pokračování.)

* * *

*) Nat. und Offenbarung. 1895, pag. 104.

Co hatí Slováky?

(Dokončení.)

A duchovenstvo řeholní? Jesuité v Trnavě pracují a pracovali by, ale jsou po většině Němci, jsou tlačeni vládou a poddávají se biskupům. Jeusita Danbner, redaktor »Posla božského srdce Ježíšova« v Trnavě, je původem Němec, který ani hrubě slovensky nezná, který »Posla« vydává původně německy a německé vydání do slovenčiny pouze překládá, a to překládá chybně — jak syntakticky tak orthograficky. Jenom vezměte některé číslo do ruky a spláčete nad tou zkomolenou slovenčinou!

Ostatní regulární klerus je horší saekulárního. Příklad: kterýsi praemonstrát z Csorny nebo Jasova vydal obratně psané dějiny Uher. Ono dílo přemítal a listoval jsem na své návštěvě u p. faráře Žáka v Perneku. Jména spisovatelova nemohu si okamžitě vzpomenouti. — Jak píše onen praemonstrát o ďakovském biskupu J. J. Strossmayerovi? Nad oněmi kalumniemi, kterými jest zahrnován stařičký pracovník slovanský jenom proto, že je zaujat pro svůj národ a opírá se všemožně maďarisaci, vstávají Vám vlasy na hlavě. Domníváte se snad, že kdyby dnes nebo zítra — Pán Bůh nedej — stařičký biskup zavřel oči, bude dosazen hodný nástupce svého velikého předchůdce? Či dosadila pešťská vláda po smrti slavného Štěpána Moysesa na stolec biskupství Baňsko-Bystřického druhého Moysesa? Nikoliv! A podobně jako píše a smýšlí onen řeholník-praemonstrát o biskupovi Ďakovském, smýšlí veškerý řeholní klerus uherský o farářích Slovácích, Srbech, Rumunech, Rusínech; ale také o Němcích, neboť Němci nepožívají v Uhrách dnes privilegií, jako kdysi. Němec je Maďarovi *huncút (Mégis huncút a német.)*

Protestantský klerus není o nic lepší; kněží — pastoři a kaplani — jsou poměrně mnohem uvědomělejší než nižší kněžstvo katolické. Živel protestantský byl na Slovensku vždy ve věcech národnostních v popředí. Považme Šafaříka a Kollára; probuzení Palackého, vizme Štura a Hurbana, Donera, Dobšínského, Škultétyho, bratry Chalúpky, Tomáška!

Ještě nyní jest v národním ohledu živěji na straně luteránské. Proto také konfesijní školy lutheránské na Slovensku nemaďarisují tolik a tak, jako školy katolické: lutherské školy se vůbec co nejúporněji brání maďarisaci. Ale na klerus protestantský děje se právě takový nátlak se strany superintendentů jako na kněžstvo katolické. — V Prešově na evangelickém semináři dalo se lonského roku fotografovati dvanácte theologů — 11 Slováků a 1 Němec — aniž přibrali si své maďarské kollegy. A hrůza! Tito mladíci dovolili si podepsat se pod svoje podobizny po slovensku! Jaká to do nebe volající vlastizrada! To je vskutku nový Világoš! Představení semináře vyloučili z ústavu sedm, a mírnějším trestem pokutovali pět mladíkův. Spravedlnosti maďarské propadlí mladíci chovali se při vyšetřování vzdorně, neboť nevěděli, čím zhřešili a nechtěli uznati své viny. Ale — všech 7 vyloučených přijali do semináře v Požúně! Tolik jenom k illustraci poměrů. —

Protestanté v Uhrách těší se větší volnosti, protože mají církevní autonomii, samosprávu, jaké katolíci nemají. — A protože jsou volnější, mohou také pro slovenskou věc národní více vykonati — ale nekonají. Januškovy »Církevní Listy« přinášejí také vlastenecké články, ale to je vše. — »Stráž na Sioně« redigovaná pastorem Zochem má leda tu vlasteneckou stránku, že je psána slovensky. Čí to je také zásluha?

Slováky hatí také *různost náboženského vyznání.* Ale konec konců, ony překážky slovenského pokroku, které z této různosti vyplývají, jsou tak nepatrné a jen tak jemně se jevící, že bych se o nich ani zmiňovati neměl. — Ale činím tak přece: Martin, kde jest dosud a do budoucna také na dlouho zůstane ústředí slovenského národního života, jest po většině protestanský. — Protestanty jsou také martinští vlastenci až na nepatrné výjimky: Pietra, Bielka, Gregora, Čajdy, Hurban, Škultéty, Sokolík, Socháň, Gašparík, Bulla, Mudroň, Lichard. Paicliny, Halaša, vesměs všichni oni slovenští předáci, kteří žijí v Martině. Katoličtí předáci Osvald, Mišík, Kollár, Hlinka, Andrej Kmeť, Donoval, Porubský, Medvedský, dr. Blaho, Jankola, Furděk, dr. Štefan Kmeť, Sasinek, Bohúň a jiní a jiní jsou roztroušeni po krajině, mnozí jsou v Báčce, v Římě, v Mariacelli, v Americe. — To zavdává velmi zhusta nám Čechům, národu téměř výhradně katolickému, příčinu k domněnce, že vedení slovenské a slovenský národní život jest výhradně, abych tak děl, v rukou protestantů a to také mnohého z nás od Slovákův odvrací. — Odvrací nás to od nich tím více, že málo jest mezi námi těch, kteří poměry slovenské znají, ba dokonce pramálo také těch, kteří by měli upřímnou a poctivou vůli Slováky poznati. Platí u nás a o nás smutné rčení »*slovenica non leguntur*« — a odtud také tolik neznalosti a nevědomosti, neupřímnosti, zdrželivosti, ba dokonce nepřízně.

Kdyby všichni naši znali, kolik slovenských pracovníků augšpurského vyznání jest rozptýleno po hornouherských farkách a školách protestantských, bylo by nepřízně ještě více. — A vice versa — domníváte se snad, že naši čeští protestanté pomáhají svým protestantským bratřím uherským, proto že vedení národní je protestanské? Nikoli. V Čechách a na Moravě je nedostatek kněží i augšpurské i helvetské konfese. Zhusta bývají pastoři voláni ze Slovenska. — A myslíte, že tito k nám přesazení Slováci podporují své uherské bratry? Nikoli. Ale tvrdil-li bych, že různost slovenského lidu co do vyznání hatí vzájemnost slovensko-českou, respective česko-slovenskou ve všeobecnosti, nemýlil bych se. Jsou přece u nás dnes lidé a zhusta vzdělaní a učení lidé, kteří sprostivše se své otcovské víry, také katolické Slováky by rádi přivedli k apostasii. To by snad napomáhalo vzájemnosti protestantů slovenských s českými. Nenapomáhá ovšem, ale tím více hatí vzájemnost ve všeobecnosti tím, že katoličtí Slováci pozbývají důvěry k Čechům — hlavně k Čechům z království. Ba prozíraví protestanté sami ztrácejí také důvěru v upřímnost vzájemnostních snah několika našinců — nechci jmenovati právě profesora Masaryka, ale ipse-vtip se.

Ale tyto poměry — dosud nikdo u nás na to neukázal — zasévají čertovo seménko sváru a kontroversí mezi Slováky samými. Slováci jsou katolíci (asi dva miliony), augšpurští (asi 70.000) a málo kalvínů. Konfese augšpurská stojí vůbec bojovně proti kalvínům a také naopak kalvíni proti luteránům. Ale až dosud žila vedle sebe v míru náboženství katolické s luteránským. A bylo to k nemalému prospěchu národa Slovenského, neboť obě větve klidně vedle sebe nejen žily, ale také pracovaly pro zvelebení vlasti, pro uvědomění lidu, pro pokrok a osvětu — pro opravdivý pokrok a skutečnou osvětu. — Jsme pevně přesvědčeni, že, máli slovenský národ pokračovati na své kulturní dráze tak jako dosud, jest i nadále zachování tohoto klidu a míru nejen věcí žádoucí, ale věcí přímo nutnou. Ale dnes již počíná mír tento se bortit, hatit. Farář Osvald má polemiku se seniorem Januškou ze

Sv. Mikuláše. Polemika ta jest dosti neomalená. Obě sporné strany rády mi dosvědčí, že pérová půtka ona vznikla jen pro malicherné nedorozumění. Slováci se obávají, že takové spory se budou množiti. A spory tyto — dojde-li k nim — stanou se Slovákům olověnými podešvy na jich pouti k dosažení vytknuté kulturní mety. Jest tu přímo železná nutnost, aby ke sporům takovým nedocházelo, aby se jim zabraňovalo. Principiis obsta! To heslo měl by míti každý Slovák na paměti, dříve než dá se do polemik ukrádajících čas, působících nepřátelství, bránících ve společné, svorné práci. Když se ruka k ruce vine, pak se dílo podaří! Každé království proti sobě rozdělené zpustne a dům na dům padne.

O nedorozumění Osvaldově s Januškou mluvil jsem s kněžími Mišíkem a Hlinkou — a oběma bylo velice nevhod a oba ujišťovali mne, že líto jim je podobných třenic, jelikož k ničemu nevedou a národní práci jen v pokroku zdržují. Ale vina není v konkretním případě na straně faráře Osvalda, který sám roztržku nerad vidí.

Tvrdím znovu, že různice podobné hatí Slováky a kdyby se rozmohly, mohly by Slováky ještě více odváděti od vytknuté kulturní mety.

Podobně hatí Slováky různost politických názorů a zbytečné nedorozumění mladé generace s generací starší a hrozí konflikt obou generací nejen propráním všelijakého špinavého prádla na obou stranách, nýbrž také — což jest mnohem horší — naprostou a zhola zbytečnou roztržkou slovenského národa na dvé nepřátelských táborů.

Kdybych věděl, že mi co pomůže, volal, hřímal bych Slovákům a jich hlavním činovníkům dnem nocí do uší: Svorně viňte ruku k ruce! Zatracujte onu pověstnou slovanskou nesvornost, zbavte se jí! Hleďte sprostiti se onoho ďáblova daru, který dostal první Slovan od Belzebuba a který sluje — zášť k samu sobě. Kde není míru a pokoje, není ani Boha a kde Boha není, marně lidé hledají štěstí. Kde Boha není, kde Bůh nestaví domu, marně namáhají se ti, kteří budují — a proto: to tam záští, které protiví se nebi, ale na které se usmívá brána, nad níž nápis: Lasciate ogni speranza. — Budete-li svorni, vlastenečtí muži, nikdy nebudete platiti nápis onen Vám a Vašemu národu a nikdy a nikdo nezapěje nad vaším velikým národním rovem »de profundis!«

Platí tato slova jak protestantům tak katolíkům, jak mladým tak starým. —

Slováky za *čtvrté* hatíme my *Čechové*. Ale o tom jenom několik slov. Proč vystavujeme před celým světem na odiv skutečné i smýšlené chyby slovenského vedení? Ale o tom slovo pronesu až na konec své úvahy. První a hlavní otázka moje zní: Kolik z nás zná slovenské poměry náležitě? A když jich neznáme, proč nesnažíme se, abychom je poznali? Chci illustrovati onu českou nevědomost. »Národní Listy« nemají ani pojmu o tom, co je *komitát*, co je stolice. Martin je jim kdesi na Popradě a Kálal je slovenským spisovatelem. Nedivte se. Vždyť tytéž »Národní Listy« nemají ani o Moravě jasných pojmů, a kdyby v redakci nezasedal poslanec Hořica, nevěděla by redakce o Slovensku pranic. Neznají-li nás samých, jak mají znát naše zalitavské bratry? Až uslyšíte zpívat v Čechách píseň »Tam pod Kriváňom« ptejte se jen, co a kde je Kriváň. Snad se Vám vysmějí, ale odpovědi neuslyšíte. — Nejlépe ještě — aspoň dle jména — jsou známy u nás Teplice, Píšťany a drátenická stolice Trenčanská. — O Nitře mi vypravoval učitel

z Jindřichova Hradce, že je v Šoproňské stolici. Slov ky známe u nás jen podle dráteníků — a chvala Pánu Bohu, že drotar je člověk obyčejně spořivý a že národu svému hanby nezpůsobí. Nu — některý se také zapomene při kalíšku páleného.

Kdo a jak z nás cestuje po Slovensku? Kromě našich nadějných, a častokráte nenadějných studentů málo kdo. Chcete-li se o tom přesvědčiti, uveřejněte ve všech českých listech, že za každý ze Slovenska zaslaný list s pohledem pošlete deset z Čech — ale mnoho za pohledy na revanž nevydáte.

Kdo u nás umí slovensky? Psát nikdo a čísti málokdo. Slovenské časopisy se u nás hrubě neodbírají. Dopsal jsem před půl rokem již Sokolíkovi, sekretáři Museální slovenské společnosti, aby mi v Martině laskavě vyzvěděl, kolik Čechů odebírá slovenské v Martině vydávané listy. Zprávy týkají se roku 1900. Publikací Museální slovenské společnosti odebíralo se v Čechách 14 a na Moravě 7, kromě toho společnost zasílala k nám asi 14 výtisků redakčních na výměnu. Skultéty váhal udati p. Sokolíkovi počet českých odběratelů »Slovanských Pohľadů«, »z čoho dá sa zatvárať, že musí ich byť asi veľmi málo«. »L'udové Noviny« mají na Moravě asi 40, v Čechách okolo 20 předplatitelů, »Cernokňažník« na Moravě i v Čechách asi 40 předplatitelův. Slovensko je malé, nepatrné. Čechy s Moravou nejsou území veliké, přece však větší, než aby se do roka odebralo jen za 26 zl. slovenských knih. Jediný slovenský knihkupec Gašparík v Martině odprodal r. 1900 za 300 zl. českých knih — ba tvrdili mi na Slovensku, že jediný uvědomělý Slovák odebere do roka více českých knih, než celé Čechy slovenských. Tomu se říká vzájemnost?

Český advokát, — či co byl — přijel do Martina. Byl v divadle a spatřil oponu, kterou darovala Pražská Umělecká Beseda (maloval V. Mašek). A když kterýsi z jeho průvodčích podotkl, že Čechy neplní vůči Slovensku nikterak své vlastenecké povinnosti, odvětil vyčítavě: »a což nedali jsme Vám opony pro vaše divadlo?« Byl by kata věděl, odkud opona je, kdyby byl na ní nečetl »Bratřím Slovákům Umělecká Beseda«. A to chudák také nevěděl, co proseb stálo Hurbana-Vajanského, než oponu dostal. A přece ještě tvrdil mi Vajanský, že Beseda vyšla mu dosti ochotně vstříc.

Tvrdili mi, že Slováci navštěvují houfněji a častěji země koruny svatováclavské, než Čechové Slovensko. A nevede se jim na potulkách našimi krajinami valně, zvláště když od každého druhého Čecha slyší vyčítavou otázku: »Proč jste se vlastně odtrhli?« Roku 1891 jela výprava slovenská na Vídeň z výstavy pražské. Ve Vídni ubytovala se ve Favoritech v českém hôtelu. Vraceli se z české výstavy, vyplnivše návštěvou svou v Praze povinnost vzájemnostní, ale v hostinci jen sršely na ně dotazy: »a proč jste se vlastně odtrhli?« Otázky tyto by se nedávaly nikdy, kdybychom dobře znali vývoj slovenského probuzení — kdybychom znali Slovensko a Slováky tak, jak bychom je znát měli.

A což je nejhorší — při této své báječné přímo neznalosti slovenských věcí a poměrů, aniž kdy napadlo nám i jen ve snu trpké poměry slovenské ulehčiti, osobujeme si hlas a slovo do věcí slovenských, haníme a nadáváme všemu slovenskému. Místo, abychom nejdříve sebe samy poučili a potom teprve se snažili poučiti bratry své, kteří méně příležitosti mají obírati se Slovenskem a Slováky — házíme blátem

a kalem po těch mužích slovenských, kteří mnoho pro svůj národ vykonali, sami ani pro svůj národ český ničeho nevykonavše à la pisatel článků v »Naší době« a pisatel brožury »Co hatí Slováky.« — Vyčítáme jim obžerství — v opici, neboť střízlivý člověk nemohl napsat ani »Úvah a kritik« ani brožurky.

Příště pokračovati budu v úvahách svých »Co hatí Slováky? — Pro dnešek psal jsem jen o příčinách vnějších. O vlastních chybách slovenských až někdy jindy.*) *Frant. Vácsl. Peřinka.*

K odpadlictví prof. Masaryka.

Pan profesor sdělil před nedávnem veřejně, kdy a proč zviklán byl ve zděděné víře katolické. Bylo to záhy, velmi záhy a v čase, kdy nynější učený pan doctor filosofie byl ještě takořka chlapcem studujícím v páté nebo v šesté gymnasijní třídě. Duch jeho byl tedy ještě nezralým a jak ve vědění náboženském, tak i ve vzdělání povšechném nedosti obeznalým. O otázkách pravověří a nepravověří, jakož i o výkladech vědy a umění nemohou zajisté kvintáni a sextáni platně souditi, aspoň ne tak, aby to na údiv světu předkládali a *v tom podklad* svého pozdějšího vývoje *mužného* spatřovali, po případě, aby vzdělanému světu své *nynější* smýšlení náboženské, respective odpadlictví »analysovali« a vysvětlovali. U profesora Masaryka zaráží však vyznání to ještě více, poněvadž ze všech nynějších laiků českých nezabýval se veřejně, literárně a politicky žádný tou měrou otázkou náboženskou jako právě pan prof. Masaryk, jenž ještě před nedávnem, tedy po mnohých bojích a studijích svatosvatě prohlásil: »Znám vůbec jen otázku náboženskou, vždy byla a bude.« »Naše Doba«, IV. 28. Všecky pak jeho spisy učené a přemnohé pracné studie vždycky nejvíce práce měly, když toto skalisko nebezpečné objížděly. Je-li tedy otázka náboženská *takové* váhy, že ji pan Masaryk ještě ani nyní, dospěv v rozvážného muže a prostudovav ve třicetiletech literatury světové, nemůže se zhostiti a *definitivně* na ni ani *sobě* docela uspokojivé odpovědi dáti, kterak mohl ji platně řešiti, jsa nezralým chlapcem. Snad řekne, že v letech sedmdesátých dostačovaly jeho mladistvému duchu důkazy, které právě tenkráte měl po ruce, připouštíme, ale na nezralé chlapectví při tom ukazujeme a tomu se divíme, proč pan doktor, když nám své mladistvé odpadlictví sděloval, neuznal potřebným, pověděti, jak *nyní* po třiceti letech a více na dalekosáhlý skutek ten pohlíží? Či chtěl jen jako plnokrevný realista konstatovati factum? Kde však potom zůstal *filosof* Masaryk, jenž na jiných, co kde vidí a slyší po dnes ve svých řečech a listech kritisuje? Kdyby tak některý odpůrce Masarykův napsal, že jsa ještě chlapcem, rozpoznal omyl realismu a odpadl od něho nenalezna

*) Poznámka. Otevřte ročníky »Vlasti« a uvidíte tam hojně důkladných článků o Slovensku a hojně literárních posudků o slovenské literatuře. Redaktor t. l. již jako gymn. studující odebíral slovenský belletristický list »Orel« a osobně procestoval Slovensko, aby je seznal a s katolickými literáty tamními přátelské svazky navázal. V této akci se pokračuje. Na nás tedy vina nepadá. — »Vlasť« koná oproti Slovensku svou povinnost. — Slovensko je krásné, i doporučujeme je sami k cestování.

uspokojující odpovědi na obtíže, které důvěrně sdělil profesoru realistickému, co by tomu řekl pan dr. Masaryk a jakými potupami zasypával by takového odvážlivce služebně mravokárný »Čas«. A *my* máme se tedy tomuto *chlapeckému* kousku podivovati a propter hoc v Masaryku cosi vyššího spatřovati?

Boj víry s nevěrou bojovali jsme v *mladých* letech téměř všickni, kteří se dnes k intelligenci (i proti zákazu realistickému) počítáme; bojovali jsme obtížně zvláště ti, kteří dnes víru máme (málo jednotlivců vyjímaje); v tom tedy nic zvláštního není, že se »krise« *záhy* dostavila. Pan Machar, přítel Masarykův, bojoval ten boj ještě dříve než pan doktor; bojoval ho hned kdesi v sekundě a tercii, toulaje se v noci po hospodách a chodě při tom po muzikách, dle vlastního veřejného doznání. Nebožtík *Jul. Zeyer* napsal o podobných věcech pěknou knížku »Jan Maria Plojhar« a francouzský spisovatel *Bourget* vydal též zvláštní román — do češtiny pod názvem »Žák« přeložený — kdež též i *příčiny*, které studenta k nevěře svedly, poctivě přiznává. Než se o tom rozepíšeme, tážeme se po *příčině*, pro kterou Masaryk-studentík odpadl od víry?

Dle sdělení páně profesorova byla toho příčinou — papežská neomylnost. Rádi a upřímně věříme. Nepokojný a do té doby nábožný hoch-Masaryk šel s obtížemi svými ke gymnasijnímu katechetovi. Nic lepšího a rozumnějšího nad tento krok. Zde se hoch-Masaryk zachoval velmi rozumně a chvályhodně! Chuďas neměl štěstí. Pan katecheta byl prý pohodlným, nemaje náležité vroucnosti a snad ani vědecké kvalifikace ke své učitelské způsobilosti, a dal nespokojenému žáku, hledajícímu u něho pomoci, odpověď, která zničila snad na vždy v duši jinochově kmitající jiskru víry, ukazujíc k věcem posvátným nevšímavost a nehotovost právě tam, odkud se jí mělo dostati posily, aby vzplápolala v jasný plamen nadšeného přesvědčení. Student-Masaryk měl toho dne opravdu veliké neštěstí a zasluhuje pro *tento* fakt, o jehož objektivní správnosti nechceme pochybovati, i když se nám prapodivným zdá, že co zde vypozoroval na svém učiteli sklíčený žák, nevypozorovala ani Brněnská konsistoř ani komise zkušební ani gymnasiální představení katechetovi, nechávajíce člověka nezpůsobilého vědecky a *paedagogicky* působiti na účelišti bez závady. Ale my panu Masarykovi *chceme* věřiti; my bereme za pravdu, že pan Masaryk tak tedy vinou nejvíce katechetovou víry pozbyl a že jiných činitelů respective ničitelů víry v době té u něho nebylo, jako bývá u přemnohých jiných velmi často, ba téměř bez výjimky. V té příčině jeví se nám pan Masaryk skutečně jako cosi jiného, vyššího — kuriosnějšího a my proto tím více ztráty víry jeho želíme, poněvadž se stala jinochu sdílnému, přemýšlejícímu a hodnému, jenž již za svou důvěru ke katechetovi takměř zasluhoval svou víru upevniti. Pan Machar pro ztrátu své víry, jak jsme shora slyšeli, uvádí jiné důvody, než přemýšlení, důvěru a přísnost: pan Machar vyznává v prvé sbírce svých básní (vyšly v letech osmdesátých), že »ukradl švarné zahradníci nejkrásnější květ, sotva jí bylo patnáct let.« Považíme-li, že pan Machar není dnes po jedenadvacetiletech »*starým*« mládencem ani starým pánem, nýbrž ještě poměrně mladým mužem, vypočítáme snadně, že nebyl tehdy příliš starším než jím okradená zahradnice a přece byla víra již dávno (hned v sekundě?) ta tam.

Chtěli jsme vypsati z *Bourgetova* »Žáku«, jak tam mladý student ztratil víru; poněvadž však nešťastný hoch podobá se při tom nejen na vlas panu Masarykovi — katecheta Bourgetův je podobný katechetu Masarykovu a nese na ztrátě víry ubohého studentíka rovněž hlavní vinu — ale poněvadž se podobá i panu Macharovi při jeho ve verších doznané krádeži, upouštíme od toho, aby snad pan dr. Masaryk nemyslil, že ho do podobného rámu dáti chceme a že také tak jeho ztrátu víry si vysvětlujeme. Nikoli! My v panu Masarykovi jen to v oné nešťastné chvíli vidíme, co on v sobě tehdy viděl a cítil, co on a jak on o sobě z té doby svědčil.

Něco však na vysvětlenou záhadné věci sdělíme, a tím snad i na omluvu pravidelně obviňovaných katechetů řekneme: Pamatujeme se, že když my a naši spolužáci byli jsme v podobných letech a studiích jako Masaryk hledající ochrany zděděné víry u svého gymnasijního katechety, měli jsme učitelem náboženství příkladně horlivého a svědomitého kněze, profesora P. *Jakuba Eliáše.* Jako nezkušení mladíci byli jsme často až příliš divocí a rozpustilí zvláště; pan P. Eliáš býval často terčem našich vtipův a kouskův, ač jsme snad všickni úctu k němu cítili: jeho zevnějšek a celé chování bylo vždy důstojné — já aspoň neviděl jsem nikdy jiného P. Eliáše ve škole a jiného na ulici nebo ve společnosti, byl vždy stejně odměřeným a takměř až úzkostlivě na sebe přísným, jsa k jiným vlídným, ale nic více než vlídným. Míval vždy všecky přednášky pečlivě nastudovány, přednášívaje plynně a z paměti i když měl vše napsáno. V hodinách svých prozrazoval plno horlivosti pro katolickou věc, přinášíval knihy a rozšiřoval dobré časopisy, zvláště brněnský »Obzor« a přece neuchránil nás mnohých, mne také ne, pochybností a bojů víry s nevěrou; velmi mnozí — nepravím, že všickni, — byli jsme v praxi náboženské hodně nedbalými. Táži se tedy: Jak se stalo a státi mohlo, že my, kteří jsme v domě oteckém vychováni byli zbožně a plní víry, kteří jsme vzorně zbožného katechetu měli, že jsme přece a právě za jeho horlivého působení pro víru, ve víře obtíže a pochybnosti měli? Ano, já se domnívám, že jsou-li kteří z mých bývalých spolužáků nevěrci *dnes*, že jich nevěra sahá do těch dob. Jak to vysvětliti? Kde je vina? Má ji náš horlivý pro víru nebožtík vzorný katecheta P. Eliáš? Patrně tedy přemnoho *jiných* jest příčin, které zhoubně působí u vývoj víry studujícího jinocha, a katecheta (i horlivý) na mnoze bez výsledku jim čelí, protože jiní (povolání i nepovolání) činitelé snahy jeho maří.

Nikdo by o tom z našich laiků nemohl snad tak správnou dáti odpověď jako pan doktor Masaryk, jenž na př. po mnoholeté neunavné snaze rozšířiti realismus, vidí, že se ideál jeho dostatečně *neujímá* ani tam, kde by se ujati mohl a měl; nemluvě o tom, že pan profesor po všech studiích a snaženích náboženských nenabyl též sám pro sebe uspokojivé a jemu především úplně vyhovující víry ani v tom ne, co si konečně oblíbil, — o protestantsko-českobratrské humanitě?

Tím však přicházíme k novému a nejzajímavějšímu odstavci celé stati. Jak se stává, že jeden — mnohdy i nevhodný — víru má, a druhý, snad daleko hodnější (pokud o jeho osobě a mravní kvalifikaci mluvíme), že víry nemá, marně ji hledá a snad záštím a bolestí proti ní naplněn jest? Kdož *positivně* věříme, odpověď na předloženou otázku v tom máme, že ve víře zvláštní, nezasloužený dar Boží spatřujeme; dar Boží, jenž není tak podmíněn osobními vlastnostmi dobrými a špat-

nými jakož ani ne studiem, nybrž hlavně milostí Boží, kterou Duch Boží zanáší kamkoli *chce: Spiritus Dei ubi vult spirat*, praví Písmo. Pokud pak o odpadlíky jde, řekli bychom zarmouceně: *Mnoho povolaných, ale málo vyvolených!* K jich útěše přidali bychom však slova církevní modlitby:... »Ad Te nostras etiam **rebelles** compelle voluntates«, jakož i známé edagium theologické: »Facienti, quod in se est, gratia Dei non deest »což bychom nesčetnými příklady ze života obrácenců a kajicníků mohli dotvrditi. Více o těch věcech raději ani nezkoumati; historie různých škol katolických — Thomisté, Skotisté, Molinisté, Augustiniani, — více než třeba smutně toho dosvědčuje.

Hledíce však k osobě pana prof. Masaryka a k jeho snaze, kterouž od let v otázkách náboženských projevuje, myslíme, že bychom k nynějšímu stadiu jeho náboženského snažení toto na vysvětlenou dáti mohli? Pan Masaryk studuje jak ve filosofických tak v náboženských otázkách *hlavně* takové auktory, kteří jsou principielně vší positivní víře protivní: zablýskne-li se kde mezi četnými auktory Masarykovými také jméno katolického auktora, bývá ho jen sporádicky a nemívá na úsudek páně profesorův valného účinku. »Čím však kdo zachází, tím i schází«, říkává náš lid; z nevěreckých pramenů chtíti se dodělati víry, je — za obyčejných podmínek nemožno — nemáme-li připustiti vliv vyšší mocnosti, takměř *zázračný*, (v nějž však realismus nevěří) a tím jest z veliké části vysvětleno, proč i *nynější* pan Masaryk, jenž tolik *studuje* a studoval o otázkách náboženských, nemůže se dostudovati po otcích zděděné a v mládí ztracené víry a to i tam nemůže, kde výslovně, jaksi sám sebe opravuje a o katolicismu uznale mluví, jakož se stalo příkladem v otázce o *neomylnosti papežské*, pro niž *student* Masaryk ztratil víru a pro niž *universitní docent* Masaryk dal prohlášení (v Selbstnordě r. 1881), že neomylnost papežská z katolicismu docela logicky plyne a v praxi také vždy se uznávala.

Comte, Hume, Renan, Strauss, Bauer, Schleiermacher, Pfleiderer, Kaftan etc., z nichž pan Masaryk svůj náboženský názor buduje, jistě nejsou s to, aby mu pomohli nalézti nadpřirozenou víru; vidí to po tolika letech a studiích na sobě podnes!

Ale tuto velikou chybu spatřujeme nejen v náboženských studiích Masarykových, nýbrž ještě jinou a jinde shledáváme *závažnější:* víra je totiž zvlaštní *dar* Boží, které si člověk, pokud o její nadpřirozený charakter jde — svým pouze přirozeným přičiněním, zkoumáním a čtěním, dáti nemůže; za tento zvláštní dar třeba Boha, původce víry, pokorně *prositi;* zde tedy dlužno spojovati studium s modlitbou, jinak se nenabude víry. »Pyšným se Bůh protiví,« i kdyby učenými byli, a »pokorným svou milost dává.«

Ne tak v pravdách čili učeních náboženských jako v *sobě samých* mívají nevěřečtí učenci největší obtíže a těžkosti s věrou. Všichni velcí konvertité studiem *a* modlitbou poznali víru: Manning, Wissemann, Krogh-Tonning, hr. Stolberg, Schaezler, Maassen, tedy pastoři, šlechtici, vojáci, právníci atd. Když se kdosi slavného Pastcura tázal, kterak si při tolikeré učenosti jako lékař a přírodozpytec otcovskou víru v srdci zachoval, odpověděl Pasteur: »Protože jsem se modlíval, když jsem studoval«. A slavný lékař-učenec prof. dr. *Albert*, náš rodák, kdysi ve společnosti vyznal: »Já se modlívám« — ,tak mi před nedávnem svědčil jeden z těch, kteří při tom byli a Albertův výrok slyšeli. P. *Alb. Weiss* ve svém Mudrosloví (do češtiny též přeloženém) vý-

znamně praví: »Boha snáze poznáš srdcem než rozumem . . . Boha dobře pozná, kdo se Mu podobá . . . Nikdo nemůže říci, že již viděl Boha; nikdo však také nesmí říci, že Ho ještě nikdy nevycítil . . . Kdo s Bohem pracuje, šťastně pracuje« . . .

Konečně třeba uvážiti, co v nejnovější době bylo panu profesoru ostrým tónem vytknuto »zdá se, že osobně nenávidí katolického Boha a katolický klérus« třeba to uvážiti, aby se pochopilo, proč pan Masaryk nikterak se nemůže dopracovati ve snaze své ničeho náboženský lepšího a proč očividně zabíhá proti ztracené víře katolické nepřátelsky dál a dál, strhuje takořka za sebou všecky mosty, bez nichž není ani pomýšlení na návrat, v nějž mnozí, panu profesoru v *jeho* kruzích blízcí — máme v té příčině z Prahy významný dopis, — až po dnes doufají, jehož však mnozí takměř se *obávají*, (ač dle *našeho* přesvědčení dosti zbytečně i doufají i se bojí!) Víme, že pan Doktor ohradil se proti výtce učiněné jeho *osobnímu* nepřátelství proti katolickému Bohu a kléru, ale hned též poukazujeme k tomu, že dr. Gruber, Krejčí a Horáček před nedávnem z realistické strany vystoupili, ohlašujíce, že »katolicismus se v ní *bezohledně* kritisuje«, kdežto judaism a protestantism nechávají se tam hezky na pokoji, jakoby ničeho nebylo, co by se jim právem vytýkalo! Nepřátelství páně Masarykovo proti katolicismu je skutečně náruživé, trvalé, tak důsledně a bez ohledně ve všech směrech propagované, jak jen panu profesoru je možným. Od dob reformačních nepovstal v Čechách proti katolicismu ani jediný odpůrce tak zarytý a zuřivý jako jest Dr. Masaryk, který *programově* vytknul si potírati katolicism čili klerikalism, jak se pan profesor ve svých knížkách o »České otázce« byl veřejně pochlubil. Vzpomene-li i způsobu či recte nezpůsobu, jakým se to od let dálo a dosud děje v orgánech realistických, kdež mnohdy i *surově* útočeno na všecky *osoby* nepohodlné, pochopíme též, proč děje se panu Masarykovi výčitka »osobního« nepřátelství proti katolickému Bohu a kléru; pochopíme to i když rozumíme, co pan Doktor chtěl říci, když se proti tomu veřejně ohražoval. Jsou fakta, která lze seslabiti a vyložiti; jsou však též fakta, kterých nelze odčiniti a ospravedlniti, ale kterých třeba litovati, a takovými fakty považujeme bez ohledně příkrý boj, jejž pan Masaryk proti nám po léta vede. Doznáváme, že i ze strany panu profesoru protivné nevybíráno galantních slov: to však na věci ničeho nemění, i když ji pochopitelnu činí.

Podražděná domýšlivost, slavomam a programové šťourání do všeho ne realistického, přivedly dr. Masaryka tam, kde nyní jest, a zavedou ho ještě dále.

Jest a může býti dle své dosavadní vědecké činnosti dr. Masaryk skutečně *protestantem věřícím a z přesvědčení?* Suďte z tohoto: Pád prvních lidí a dědičný hřích jest panu profesoru bajkou; v protestantismu orthodoxním, — jich učení o *úplné* zkaženosti přirozenosti lidské — je však to nejhlavnějším článkem víry. Zjevení Boží nadpřirozené je panu profesoru mythem; v protestantismu je však totéž učení *jediným* pramenem víry! Mluvě o auktoritě Písma svatého, posmívá se pan profesor »papírovému papeži«; v protestantismu je však Bible *vším*, — bez ní nemůže protestantism existovati ani minuty. Mimo to vytýká pan Masaryk protestantismu nehotovost, polovičatost a nedůslednost. Na otázku: *Kterou* formu protestantismu měl by si voliti za své náboženství moderní intelligent, odpovídá pan profesor, že prý »*kteroukoli*«. Atd.!

Z těchto ukázek jest trvalé a vášnivé odpadlictví páně Masarykovo dosti dobře pochopitelno. V knihách Masarykových najdete, že odsoudil katolicism, protestantism, pravosloví, husitism a že teď horuje pro jakýsi »českobratrský humanitism«, ač ani z daleka nepověděl, co tím rozuměti sluší, nepověděl i když byl přátely a odpůrci o výklad veřejně žádán. Či nestojí mu za práci tato novotina a odsoudil ji už také?

Abych nezapomněl! Jaké pak má náboženství onen intelligent, jenž posuzuje básně Macharovy v prvém sešitě letošní páně Masarykovy »Naší Doby», nazývá »nádherným« obrazem Macharovu blasfemii, dle níž prý umíral požehnaný Syn Boží ve společnosti ďábla, jenž mu velikýma křídloma zastíral svit slunce (zatmění slunce při smrti Páně!?) Podle *které* protestantské sekty a podle kterého humanismu proletěla toto bezpříkladná urážka »Naší Dobou« pod rukama Masarykovýma? Jsou to písmáci tihle protestanté v »Naší Době«. Ale dobře dělají! Takhle ukazuje se aspoň v pravém světle jejich »nádhera« náboženskovědecké i jich osvětářské působení (zuření) proti katolické církvi.

Filip Jan Konečný.

❁ ❁ ❁

Z domácího světa hudebního.

II.

Pokračujeme ve své kronice o našem umění hudebním. Nejprve o umělcích reproduktivních. V jich čelo, máme-li na zřeteli početní velikost uměleckého tělesa, rázem vstoupila: »*Česká Filharmonie.*«

Ono Götheovo okřídlené slovo o ďáblu Faustově, jenž stále zlo chce a přece dobré tvoří, platí i o vzniku České Filharmonie. Démon — stávka, jenž tak rušivě loni vkradl se do orchestru Národního divadla, jehož řízení se ujala nová společnost, řádil tu krutě. Většina stávkujících při své neústupnosti nebyla do nového orchestru přijata. S uměním orchestrální souhry, jež rovněž k umění náleží, z podstřeší zlatého domu ocitla se — na ulici. Bez pevného existenčního podkladu. Společné nebezpečí je tím pevněji sdružilo, stisklo v pevný umělecký kruh. V Praze vyskytl se rovněž tou dobou energický a intelligentní kapelník orchestru, který pro neshody s divadlem Lvovským místo své opustil, v osobě pana Čelanského. Orchestr bez kapelníka a kapelník bez orchestru podali si ruce. Sbor doplněn novou řadou mladých hudebníků a již, jako ze země vyrostlý, stál tu filharmonický náš orchestr.

Byl uvítán nelíčenými sympatiemi všeho hudby milovného obecenstva. Koncerty jeho v Praze a ve všech větších městech českých vzedmuly vysoko vlny pozornosti. Dobyl si rázem mravní vítězství na celé čáře. A pan O. Nedbal, jenž v lesku svého dobrého jména uvedl jej i na půdu vídeňskou, získal si o Českou Filharmonii značnou zásluhu. Nyní rozjela se i dále do ciziny. Po Moravě došlo i na slovanskou Lublaň, Záhřeb a pak i do Pešti.

Jak mu jde k duhu po stránce umělecké? Vytříbená hra, vzácný soulad budí všude nelíčenou chválu a nadšení. Vzácné skladby orchestrální a symfonie, — ony královny v oboru hudby absolutní — jsou po většině zastoupeny v jeho programech. Nádherná díla Fibichova, Dvořákova, Čajkovského, vedle starých klassiků: Haydena a Beethovena, nalezla opět v České Filharmonii o jednoho povolaného tlumočníka více. — Nelze upříti, že symfonie jest daleko v nepříznivém poměru a nevýhodě vůči opeře. Po stránce kasovní vzhledem k jich autoru, i po stránce jejího rozšíření mezi široké davy posluchačstva. Na operu jde, kde kdo. I hluchý! Symfonie jsou jen svátečním pokrmem, lahůdkou vyvolenců. Banální opera proletí světem a stane se zlatým dolem pro skladatele. Nejkrásnější, »divina symphonia« leží v pultě a autor její, kdyby měl čekati úroků z oněch duševních pokladů, která v ní uložil, — zemřel by hlady.

Proto nelze, než s největším díkem a radostí uvítati každé, na výši umění pevně stojící orchestrální těleso, které pěstuje symfonie. A my, kteří dosavad

orchestru symfonického, samostatného jsme neměli, vítáme Českou Filharmonii jako prvorozence.

Zmohli jsme se konečně na veliké hudební těleso, jež má stále na programu naši, již objemnou, symfonickou literaturu. Roznese jí, jakož doufáme, i daleko přes hranice. A u těch skladatelů, v nichž talent symfonický dříme, bude »Česká Filharmonie« zajisté též vzpruhou, aby na tomto poli dále pracovali. *Reproduktivní činnost Filharmonie vzbudí zajisté i silnou produkci skladatelskou.*

A jak se daří Filharmonii po stránce finanční? K zabezpečení své existence potřebuje prý ročně 120.000 korun. Na nás jest to již slušný bagatýlek! A měl bych věru strach o dlouhé její trvání, kdybych nechoval pevnou naději, že pronikne vítězně i v cizině.

Nemá dosud maecenáše, který by aspoň polovinu finančních její starostí převzal na svá bedra. A malá, česká městečka — kolikrát do roka mohou si dovoliti ten luxus, aby si pozvala Českou filharmonii? A při tom, jak tu či tam naše obecenstvo jest ještě nezvyklo symfonii poslouchati, těžko lze očekávati, že se mu symfonický orchestr *ve svém pravém poslání* záhy stane hledaným hostem! Jest věru bolno na to se dívati, když těleso tak eminentní kvalifikace má hráti před obecenstvem, jež při symfonii hoví svým žaludkovým potřebám. Symfonie Beethovenova — za zvuku sklenic, cinkotu vidliček a talířů! To jest věru více než hrůzno si mysliti. Skladba, jež náleží pod kopuli vysokého stánku umění, — v atmosféře dýmu z doutníků! A přec i s těmito poměry Česká Filharmonie má počítati.

Proto jediné v uměleckém, pravidelném turneé spatřujeme pevný existenční základ této vzácné umělecké společnosti. — —

Prodleme nyní u houslových virtuosů, jež poslední doba nám dala. Máme tu: *Jana Kubelíka, Jaroslava Kociána, Emanuela Ondříčka* a nejstaršího mezi nimi, bratra posledně jmenovaného: *Františka Ondříčka.*

Palmu velkého umění, vnitřního, hlubokého, vysoko a pevně ovšem tu třímá: »*Mistr Ondříček*«. Po Laubovi nejvniternější náš virtuos houslového umění. »Hudba v říši zvířat neděkuje nejvíce slavíku, ale ovci,« pravil kterýsi hudební aesthetik. Kolik tonu v těch ovčích strunách dříme, to dovede chápati jen ten, kdo slyšel oduševněnou, citem prohřátou hudbu *Františka Ondříčka.* A jest v tom zase kus naší tradiční křivdy, již páší široké kruhy posluchačstva na tomto velikém umělci. Všude jen: *Kubelík* — *Kocián.* Ondříček jako by upadl v zapomenutí.

Proto velikým dostiučiněním bylo pro tohoto krále houslistů, když jeho koncert, který v Rudolfině v neděli dne 12. m. ledna pořádal, prostorná dvorana byla v pravém slova smyslu nabita naší hudební elitou. Ondříček v koncertě Beethovenově ukázal opět, kam pravé ono umění, ono veliké dědictví mús, tíhne. Nikoli k zevnějším technickým bravurám, jež strhují v obdiv jen ucho, ale duši posluchače zůstavují chladnou. V Ondříčkově hře otevírají se ony závratné hloubky hudební na rozdíl od oněch oslňujících tyrád vnější houslové techniky.

Jan Kubelík a *Jaroslav Kocián* jsou mladí virtuosové z hudební školy prof. Ševčíka na pražské konservatoři. Kterýsi vtipný kritik mluvil tu o dvojitém monogramu umělců: J. K., žáků téhož výborného učitele. A jest to věru vzácná událost pro učitele, když z jeho síně vyjdou rychle za sebou dva tak velké hudební talenty, jako jsou: Kubelík a Kocián.

Kubelík, vynikající závratnou technikou hry, oslnil již téměř celý evropský hudební svět. V jeho zevnějším úspěchu má ovšem i výborně strojená reklama jeho impressaria p. Skřivana svůj lví podíl. Ale na to nelze nikterak zapomenouti, že i program Kubelíkův, vždycky šikovně volený i pro nehudebníky, sestávající ze skladeb více lahodných, nežli hlubokých, snadno pochopitelných, padá tu jako centy na váhu soudu. Kubelík volí si program, který »táhne«, ba strhuje duši davů.

Bylo by však nespravedlivo, — jako vskutku se též stalo — i tuto čistě zevnější techniku Kubelíkovy hry podceňovati; a my neztrácíme naděje, že Kubelík svým časem, až duch jeho těmito sladkostmi se nasytí, sám též sáhne po hlubokých pracech klassických.

I duše umělcova se prohlubuje. Kubelík volí to, co mu v mladém věku jeho nejlépe svědčí. A když jednou své umělecké turnee prvé periody ukončí a vrátí se se slávou i zlatem, jež v cizině tak bohatě sbírá, do své vlasti, pak jistě sáhne ku skladbám, jimž až dosud se vyhýbal. —

J. Kociána bych nejraději umístil uprostřed mezi Ondříčka a Kubelíka. Aspoň volba programu, jež jest vždy nejlepším měřítkem duševních fondů umělcových — ovšem předpokládajíc, že umělcovy síly s něho též jsou — tomu do

jisté míry nasvědčuje. Kocián tíhne na ten čas k skladbám méně bravurním svojí neobyčejně složitou technikou než Kubelík, ač zas ovšem oné uzralosti a síly duševní jako Ondříček nemá. Jest to též zcela přirozeno. Snad ani ne dvacetiletý virtuos nemůže přec duši svojí chápati hloubky hudby Beethovenovy. Ale tolik jest jisto, že Kocián jest rovněž neobyčejný talent, který smělým letem nastoupil svoji pouť za uměleckou slávou.

V necelých třech letech z naší konservatoře vycházejí tak dva umělci, jež mají silnou naději, dobýti si světového jména. To věru již něco znamená. A bezděky napadá nás myšlénka: Kolik je as v houslové škole pražské konservatoře žáků, kteří slákáni vábným příkladem dvou mladistvých umělců, sní o slávě Kubelíkově? Jaké to as zápolení a neunavný cvik na nástroji, jenž přináší vavříny? — Ale i umění má svůj kurs jako na burse. Čím větší nabídka, tím více klesá. A kdyby jednou — což nebe nedopusť — stála ve světě celá legie českých houslistů, umění, strženo se svých vrcholů, těžce dostupných, stalo by se buď jen lepším řemeslem, aneb požadavky, na umělce činěné by byly tak vysoky, že by většina zápasníků o vysoké palmy vítězství v boji ustala. Umění může existovati jen potud, pokud ponese na čele známku rarity. Zlatou plombu tam, kde jiné výkony nesou plombu z olova. — —

A nyní ještě k poslední naší novince v oboru hudebním. Proslulý violista Českého kvarteta *Oskar Nedbal* složil baletní pantomimu o 5 obrazech: »*Pohádku o Honzovi*«. Nedbal, jenž svůj dirigentský talent osvědčil v Moskvě, Paříži, Londýně, Berlíně a j., vstoupil tu do řady skladatelů širokého slohu divadelního. Bodrý virtuos, známý až dosavad drobnými, elegantně psanými skladbami pro solový klavír neb housle s průvodem klavíru, stanul v širokých proudech skladby orchestrální. A podivno: ne na poli hudby operní, v níž zpěv a hudba se vzájemně víže, ale na poli *pantomimy*, jež vyhýbajíc se slovu, mimikou za průvodu hudby děj zobrazuje.

O umělecké oprávněnosti pantomimy máme své zvláštní názory. Mimika platí valnou většinou za umění, jež doprovází slovo, ať mluvené, či zpívané. V činohře a opeře stala se nezbytnou její součástí. Pantomima klesla jen v obor hrubé komiky, odkázána jsouc na závěrečná čísla cirkusů. Má též sama do sebe mnoho nepřirozenosti. Patřiti na lidi, kteří jako hluchoněmí drastickými posuňky se srozumívají, působí na nás dosti tísnivě. Zmocňuje se vás týž nelibý pocit, jako když v dioramatu patříte na vzrušující výjevy bitevní — za hrobového ticha vůkol, aneb když stojíte před voskovou figurou, jež do nejmenších podrobností věrně spodobujíc nějakou historickou osobu, i jemný inkarnát její, s otevřenýma očima, němě, nehybně na vás zevluje. Je to nepřirozené.

Ovšem lze i tomuto divadlu uvyknouti. Ale na světě jsou již návyky, které přirozenosti staví se na odpor. A má-li umění kotviti vždy v tom, což je přirozeno, pak pantomima s tím axiomatem se nesrovnává.

Ale nadhodíte snad: Což balet? Pak i ten není umělecky přípustný? Balet — o jehož umělecké hodnotě lze vésti spor — má svůj základ *v tanci*. A při tanci zpravidla se nemluví. Balet tudíž požadavku přirozenosti tak se nevymyká jako pantomima.

Jediné u národa neobyčejně čilého naturelu, silně gestikulujícího, jakým jsou na př. Vlachové, jest pantomima, obzvláště v burleskních, rozpustilých kusech oblíbeným druhem zábavy. Nám a chladným severanům dlouho asi zůstane tento druh umění cizím, nezvyklým. A myslím, že se též nikdy neujme.

Leč to vše stranou. Nedbal pantomimu napsal, a ta se s úspěchem dávala. Že raději nesáhl k opeře, lze z jeho dosavadní činnosti si vysvětliti. Tomu, kdo se zdržuje stále v prostředí hudby absolutní, — ať již kvartetta či orchestru, — jest vždy tento způsob hudby popisné bližší, než zpívané slovo. —

Motiv k pantomimě dle české pohádky »o hloupém Honzovi« zpracoval K. Hejda. Naznačíme jej jen několika slovy. Honza, pecival, jest stálým předmětem úšklebků veselé bujaré chasy i bratří svých Vaška a Jirky, kteří již byli »ve světě«, mnoho viděli a zkusili. I rodiče Honzovy počíná jeho nehybnost mrzeti. Proto Honza, dopálen i rozlítostněn, pustí se také do světa. Bratří dají se za ním. (Obraz první.)

I přijdou do lesa. (Obraz druhý.) Tam zjeví se jim stařeček a prosí za kousek chleba. Ale Vašek i Jirka ho odbudou. Jen Honza se nad ním slituje, a o poslední kousek buchty, jež v uzlíček mu dala matička, se s ním dobromyslně rozdělí. Ze starce však se vyklube král lesní říše a její duchů, a ten za odměnu dá mu kouzelný prsten. Honza na svém vandru (obraz třetí) přijde do černého města. Vše je tam ve smutku. Obrovský drak, jenž ohrožuje krajinu,

žádá za oběť princeznu. Vše naříká a pláče. Marně hledají, kdo by draka zabil a princeznu vysvobodil. Konečně Vašek prohlašuje, dojat krásou nevinné oběti, že postoupí s obludou boj. Vše chystá se k dračí sluji. Jen Honza, okouzlen rovněž zjevem princezny, tu stojí jako zařezán. I vzpomene si na tajemného starce, otočí prstenem a král duchů stojí před ním. Oznamuje mu, že draka přemůže, ale jedině pod tou podmínkou, když nezištně vše vykoná.

Čtvrtý obraz se odehrává u dračí sluje. Princezna jako holubička se třese před ohavným netvorem, jehož příchod očekává. Jen Vašek s Jirkou, držíce ohromné meče se tu bázlivě okazují. V tom je slyšet bouři, podzemní rachot, — dračí potvora vylézá. Vašek a Jirka utečou. Ale objeví se Honza jako Wagnerův Siegfried a obludu zabije. Za odměnu nežádá ničeho. Jen její šátek vezme si na památku. Ale lstivý Vašek s Jirkou vyběhnou a vynutí na princezně přísahu, že jej za svého osvoboditele prohlásí. Král s průvodem vrací se pro dceru a chce ji dáti za choť Vaškovi; ale ta, vědouc, že to není »ten pravý,« chce jen tehda za manžele si Vaška vzíti, když v turnaji před vším lidem svoji statečnost znovu dokáže.

Pátým obrazem pohádka končí. Vašek v rytířském brnění poráží jako lev své soupeře. Ale třetí rytíř mocným rozmachem ruky jej srazí k zemi. Z rytířevítěze vyklube se Honza; šátkem, jejž sobě vzal na památku, dokáže svoji authentiku a v odměnu dostává za choť princeznu a s ní půl království.

Pohádka má v sobě jeden živel, specificky český. V Honzovi dřímá vedle tajené obrovské síly též dobrosrdečnost a nezištnost. — A tou Honza-dobrák se liší od dobývavého německého Siegfrieda. A právě v této charakteristice venkovského reka jest zachycen typ venkovského českého člověka.

Nedbalova hudba, jež vyhýbajíc se slovu, všechen děj sama nám chce tlumočiti, k pohádce dosti těsně přilehá. A založena jsouc na příznačných motivech, jimiž skladatel každou z vystupujících osob provází, má tak mnoho zajímavého. — Ovšem motivy tyto, — vzácné dědictví umění Wagnerova — nemají onu rázovitost, aby se vám hned na poprvé svojí vyznačností do ucha vryly. V tom německého mistra dovedli u nás jen následovati Fibich, pak Dvořák a Kovařovic.

Vzpomínám jen na nyjící motiv Dvořákovy Rusalky, neb vodníka v téže mistrově opeře. Ty se vám vtisknou hned na ponejprv tak mocně do duše, že jich po celou operu nezapomenete. V pohádce o Honzovi té síly nemají.

Baletní scéna, venkovská polka v prvém jednání, rej motýlů, much, včel a podobných okřídlenců na lesní mýtině v druhém obraze a polonéza s menuettem a sousedskou v obraze posledním jsou po našem soudu nejlepšími čísly této práce.

Skladatelské péro Nedbalovo v těchto křepčivých rhytmech má rozhodně více štěstí než v lícni dramatické. Odpovídá to též cele jovialní povaze skladatelově. I mohutná unisona orchestru, jež tu častěji, než jinde, se ozývají, svědčí o výrazné jeho energii. Orchestr Nedbalův zní sytě a zvučně.

V předehře jest případně umístěn prolog, v němž lahodným veršem p. Dostálovým personifikovaná venkovská musa celý děj vypráví. Opatření toto též cele schvalujeme. Mimikou tváře a gestem lze zajisté jen vyjádřiti dojmy, stavy duše, emoce vnitřní. Zkrátka jen to, co i v životě obecném gestem beze slova jest srozumitelno. Vypravování dějů však mimikou — vyjma ovšem »řeč hluchoněmých« — sdělovati jest velice obtížno. Jen malý příklad. V prvém jednání Vašek vypráví, kterak plavil se po moři, loď se ztroskotala a on plováním se zachránivˇ upadl do rukou divochů, kteří nad ním svůj divoký rej prováděli. Pan Innemann, tlumočník této úlohy, všechny síly napíná, aby nám gesty děj vyjádřil. A co venkoncem chápete? Že plaval, a pak ten kankan, znázorněný divokými, rhytmickými skoky.

Nedbalova: »Pohádka o Honzovi« na divadle měla veliký úspěch. Svědomitá, nákladná výprava její vedle jména autorova k němu velice přičinily. Nedbal jako virtuos a dirigent bral zde též podíl na zásluze Nedbala-skladatele. Mnohé denní listy, rozepisujíce se o Nedbalově novince dospěly až k dohadům, že Nedbal svojí pohádkou pantomimickou hledal a šťastně též nalezl pro dramatickou hudbu divadelní nové cesty! Tedy nějaký nový útvar opery. S tím však nikterak nesouhlasíme. Na kolik Nedbala známe, hledat nových cest pro hudební drama ani zdaleka mu nenapadlo. Byla by to též cesta venkoncem falešná.

Em. Žák.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Baunard Msgr. recteur de l'université catholique de Lille: **Un siècle de l' Eglise de France. 1800—1900.** Paris, Poussielgue, 1901. Stran 514.

Sto let historie církve ve Francii! Jaká to zajímavá a rozsáhlá látka, již ve knize zpracoval Msgr. Baunard, rektor katolické university v Lille. A vskutku: kniha čte i studuje se tak, že ji nelze odložiti než po mnoha a mnoha hodinách. Začíná nákresem dvou typických postav prvých let minulého století: Pia VII. (1800—1823) a Napoleona I.; líčí, jak na základě konkordatu oba nejprve svorně pracovali pro blaho církve a jak potom nespravedlivé a přílišné požadavky Napoleonovy způsobily mezi nimi rozkol, z něhož posléze Pius VII., velikodušný obhajce církve, vyšel jako vítěz.

Pak objeví se Lev XII. († 1829), potíratel tajných společností, král-liberál Ludvík XVIII. (1814—1824), Karel X. (1824—1830), malomocný reformator, spiknutí králů proti papežství, Řehoř XVI. (1831—1846), předchůdce velikého Pia IX. a jeho boj proti ruské autokracii a kosmopolitické lži-demokracii.

Druhá část je věnována církvi gallikánské; rozebírá totiž onu periodu od konkordatu do r. 1830, kdy francouzský episkopát nosil dvojí okovy: gallikanismu Ludvíka XIV. a cesarismu Napoleona I. Uprostřed těchto zmatků vynikají dvě vznešené osoby: generál superior od sv. Sulpice Emery a arcibiskup bordeauxský Msgr. d' Aviau; povstává hrabě de Maistre, spisovatel laik, jenž svou knihou o papeži dokazuje naprostou nutnost nového spojenectví Francie s Římem.

Zatím mladý klerus, s nímž kráčí jednosvorně družina nadaných jinochů, zakládá »katolickou stranu svobody,« v níž září jména Lamennais, Montalembert, Lacordaire; vychází časopis »L' Avvenire«, zmítaje se v různých fásích pravdy a bludu, slávy a ponížení, až dochází ke konfliktu s apoštolskou stolicí a zákazu. Vše je ve spise důkladně prostudováno a uvažováno: katolická literatura všech odvětví, vyučování, působení duchovenstva vůbec, episkopát v různých dobách, křesťanská věda a umění, práce charitativní, tisk, misie, vynikající katolíci, působení Pia IX. a Lva XIII., stejně slavných i velikých. Pro nás vzhledem k nynějšímu našemu stavu zvláště zajímavy jsou dva odstavce: *antikristianismus* a *antiklerikalismus*; prvý vypravuje o šíření se beznáboženskosti za druhého císařství, druhý líčí boj, jejž církvi vypověděla třetí republika; boj, který dosud trvá a jenž byl hlavním — ne-li dokonce jediným — dílem jejím.

Nynější protiklerikalismus, dí zcela správně spisovatel, jest pouhým důsledkem a praktickou aplikací antikristianismu. Protikřesťanství počalo na universitních stolicích positivistickou filosofií, neodvislou morálkou, odstraněním Boha z nauk a věd, a odtud obecné porušení. Že je tomu tak, dokládá spisovatel statistickými daty, jichž liberálové a zednáři tak rádi se dovolávají. Nemanželských dětí přibylo ve Francii úžasným způsobem: v r. 1801 bylo z 918.073 narozených 42.702 nemanželských, tedy 4·6%; r. 1876 z 956.929 však 66.969 čili skoro 7% a r. 1892 71.086 z 855.847, tedy 8·3%. Číslice mluví. Dalším dokladem nemravnosti je nápadné ubývání obyvatelstva ve Francii; každým rokem znamenati jest značně menší počet narozených. R. 1896 měla Francie toliko 38,517.975 obyvatelů, v pěti letech jevil se přírůstek pouhých 175.027, kdežto v sousedním Německu za tutéž dobu byl 2,851.721 a Německo mělo téhož roku 52,279.901 obyvatelů. Třetí důsledek bezbožectví a nemravnosti jsou manželské rozvody. R. 1894 bylo jich 6419; v samotné Paříži 1501. S bezbožectvím a nemravností — přirozená věc, rozmnožují se krčmy, noční doupata. R. 1880 bylo jich 360.000 — dnes je jich 440.000 ve dne v noci otevřených a přístupných. Alkoholismus je metlou Francie. Ročně vypije se 1,170.000 hektolitrů. Pařížské blázince jsou plny alkoholiků — ročně jich přibývá o 20%, číslo přímo závratné. Nauka a filosofie o sebevraždě přináší též utěšené ovoce. V samotné Paříži bylo r. 1889 891 sebevražd a od té doby počet ten stále stoupá. Statistika zločinců vykazovala r. 1839 číslo 237 z každých 100.000 obyvatelů, r. 1888 však již 551, a nebýti shovívavých porot a čím dále tím mírnějších rozsudků, byla by ta číslice přes 2000.

To přineslo Francii protikřesťanství a protiklerikalismus.

Ve příčině materielního pokroku, vynálezů, průmyslu atd. vykonalo se mnoho, to autor loyálně doznává. Ale ve příčině mravní je tomu zcela jinak. Když proti církvi nepomáhalo hrubé násilí, začali s jinou taktikou. Podkopali a podvrátili vše, na čem církev ve Francii byla zbudována: její moc, majetek,

politická a kanonická práva, její nedotknutelnost, ba i její hrobky a hroby. Nechali jí pouze Boha — a hle, přece ji nezničili. Co vidíme za sto let po prohlášení rovnosti, volnosti a bratrství? Třídu potlačovatelů a utlačovaných; nejintelligentnější část obyvatelstva docela vyloučena ze zákona (řehole a řády), třídní boj na všech stranách, stávky, války a podvody, že se zdá, jako by důvěra a poctivost na dobro měly vymizeti.

Zatím, co se Francie rozdrobila v četné strany, stalo se v katolické církvi v téže zemi sjednocení, vedoucí k vnitřní síle, již nikdo popříti nemůže. Církev pracovala k mezinárodnímu míru a pokoji. Pius VII. nesvoluje Napoleonovi, aby vyhlásil Anglii válku a zavřel jí své přístavy; Pius IX. zakročuje u Německa ve prospěch klesající Francie; Lev XIII. pracuje pro universální mír. Co činil zatím svět? Napoleonovy války sklátily do hrobu miliony lidí, krimská válka zahladila 95.000 Francouzů, Italie 45.000, výpravy do Mexika a Kočinčíny 65.000, válka francouzsko-německá zničila 600.000 lidských životů, v Tonkinu zahynulo r. 1892 50.000 synů Francie. Kolik milionů peněz se vyházelo, jest nad pomýšlení ohromné. A co činila zatím katolická Francie? Hlásala celému světu evangelium, vykupovala otroky, zakládala nemocnice a školy, útulny a jídelny chudých, skropila ve službě lásky Kristovy všechny končiny zeměkoule krví svých mučeníků.

Minulé století bylo v pravdě stoletím veliké emancipace. Církev vypuzena ze školy, nemocnic, vojska, odevšad. Emancipovala se myšlénka, věda, morálka, žena, divadlo, tisk, umění. Ale bylo to též století veliké zvrhlosti: dítěte, ženy, tisku, vědy, umění, chudých i bohatých; století velikého poblouzení rozumu, který potáceje se od negace k negaci, dospěl až k skepticismu, noci to intelligence.

Církev, vyhnána ze školy, zakládala náboženské školy své a shromažďovala dítky pod ochranná křídla; v nejhorších dobách pronásledování založila sta kolejí a pensionátů, ba i universitu. Stavěla kaple, kláštery a chrámy, budovala oltáře a sta a sta zařízení lásky a milosrdenství.

O přítomném stavu soudí autor nepříznivě; vidí dvojí nebezpečí: vnější a vnitřní. Vnější jest protiklerikalismus, ono zuřivé pronásledování, které štve stát a celou veřejnost proti církvi a duchovenstvu; vnitřní vězí v liberálních stranách, které vznikají v samotném mladším duchovenstvu, jakož i v seslabení a otupení charakteru mnohých věřících, unavených neustálým pranýřováním a bojem; z toho vznikne pak nenáhlé navykání lhostejnosti a přijímání bludů.

Mnohé věci, jež uvádí autor ve statích protikřesťanství a protiklerikalismu, hodí se zcela dobře na naše poměry. Podobný spis, vyličující historii minulého století církve katolické u nás v Čechách, byl by svrchovaně zajímavý a poučný.

Josef Flekáček.

RUSÍNSKÁ.

Nad Prutom. Zbirnik poezij. (Danila Mlaki.) Izidora Vorobkeviča. V Lvovi 1901. Storin 125. — Před několika měsíci vydána ve Lvově sbírka básní J. Vorobkeviče — první to sbírka básníka, který již od r. 1863 je znám svými básněmi. S jedné strany není to chvályhodným, že již dříve nevydáno těchto básní — mladé pokolení, jaké bylo, nemohlo Izidora Vorobkeviče náležitě oceniti — s druhé strany jest vlastně zase tato sbírka nyní vítanou, poněvadž najde v Bukovině a Haliči mnohem více vzdělaných Rusínů, milovníků literatury, kteří se snad z ní více potěší, nežli by se to bylo stalo dříve. — Vorobkevič (dřívější pseudonym Mlaka) jest lyrikem-hudebníkem, jak tomu bylo u starých národů, nebo ještě do nedávna na Ukrajině; básník skládal sám slova i melodii. A Vorobkevič je básník i hudebník, proto při posuzování jeho lyrických básní musíme míti k tomu zřetel. Dále třeba míti zřetel i k tomu, že Vorobkevič je spíše hudebníkem než básníkem. Chce-li tedy čtenář spravedlivě jeho básně posouditi, musí je nejen čísti, ale též i poslechnouti zároveň s melodií; jinak by byl posudek nepříznivým. Na příklad báseň »Nad Prutom u luzi hatčina stojit« jest velmi pěkná idylla; nezná-li však čtenář nápěvu, nemá žádné ceny. — Na našeho básníka měly účin sbírky básní Václava z Oleska a pak německé »Kosakenlieder von F. Prinzhausen«. Mimo to působila na Vorobkeviče jeho rodinná tradice. Praděd Vorobkeviče byl Litvínem a nazýval se Skuljskij Mlaka de Orobko; jeden blízký příbuzný byl Ukrajincem, který vypravoval mladému ještě básníkovi o kozácích a hajdamácích. Babička básníkova uměla bez počtu národních písní, zkazek a pověstí; — není tedy divu, že vše to zůstavilo stopy v duši básníkově. Cosi starosvětského vane duší čtenářovou, čte-li na př. »Murašku« neb jiné básnické plody Vorobkeviče z kozáckých časů. Větší část sbírky jsou lyrické básně, složené v duchu národních písní.

Všechny nejsou nové, některé bylo možno čísti již před 30 lety v různých časopisech. Tyto básně jsou většinou milostné a také v nich lze spozorovati příbuznost s národními písněmi, jak je tomu u dávných rusínských básníků. Tu se střídá radost se smutkem, právě tak jako v národních písních; láska šťastná a nešťastná, loučení a shledání atd. Část básní jest věnována Bukovině. »Nema nad Bukovinu, nema nad sinij Prut,« zpívá básník. — Ku sbírce napsal spisovatel dr. J. Franko předmluvu, kde nazývá básníka »jedním z prvých buditelů nové vesny rusínského národního obrození«. — Sbírka jest ozdobena básníkovou podobiznou a stojí 80 krejcarů.

Theodot Halip: **Dumki ta pisni.** Vidavnictvo akad. tovaristvo »Moloda Ukrajina« v Černivcjach, čís. 4. Stran 36. Cena 20 sot. Nevelká sbírka básní — všeho všudy 23 básně, napsané od r. 1893—1899. Svědčí o skutečném básníkovi, nikoliv o ledajakém veršetepci-diletantu. V prvé řadě třeba podotknouti, že Halip vládne mistrně maloruským jazykem a formou svých básní dokazuje, že porozuměl, jaká básnická síla vězí v samé formě. V Bukovině, kde také chtějí z Rusínů násilím učiniti Němce, slouží dobrou znalost maloruštiny vytknouti na důkaz, že se možno naučiti dobře rusínsky také bez škol, má-li kdo jen dobrou vůli. Verše se pěkně čtou a hned na začátku pozoruje čtenář, že básník není již »čeljadnikom u viršovanju«, nýbrž mistrem, jenž jest si vědom, co činí verš poesií. To, co Halip ve sbírce podává, je dosti rozmanitého obsahu; jest tu vlastenecká píseň, slyšeti možno i píseň válečnou, zvoucí do boje pro pravdu a spravedlnost, jsou tu písně erotické a nadšení pro přírodní krásy, jest tu »světobol« a idyllické obrázky z venkova — zkrátka, motivů je tu dosti. Chvályhodnou vlastností všech Halipových básní jest, že dovedou ve čtenáři vzbuditi náladu. Básník se dotkne jen několika strun své lyry a čtenář si složí již sám celou píseň.

Osip Makovej: **Naši znakomi.** (Načerki.) Lviv. Nakladom A. Chojnackoho. 1901. — »Naši znakomi« — naši známí — napsal Makovej nejnovější knihu svých črt a to vším právem. Všechny ty figurky, s kterými se v knize setkáváme, jsou dobří známí. Politický agitator-demagog, referent na schůzi hospodářského spolku, haličsko-bukovinští moskalofilé, kteří hlásají veliké idey všeslovanského sjednocení jen proto, aby se dobře poměli, rusínský žurnalista, neuvědomělý mužík, ba i ten básník, který při spatření mamuta cítí najednou v sobě básnickou žílu a píše báseň za báseň, aby zvěčnil mamutův zub — všichni jsou »naši dobří známí«. Nejlepší novelka v této knize jest věnována ženské emancipaci. Všechny črty Makoveje vyznamenávají se lehkou ironií. — Nedávno se mluvilo a psalo v rusínských časopisech, že prý se Makovej již vypsal; tato nová sbírka obsahuje, že to není pravda. Tuto sbírku možno docela pokládati za začátek nové práce, nového literárního směru u O. Makoveje.

Literatura ukrainskaho folklora. 1777—1900. Opyt biblografičeskaho ukazatelja. Sestavil B. D. Hrinčenko. 1901. Str. 318. 8°. Cína 1·20 rub. — Ukrajinský folklor náleží k nejstarším, aspoň mezi slovanskými. Rok od roku vzrůstá, zvláště od té doby, kdy Naukovo Tovaristvo imeni Ševčenka ustanovilo proň dvě serie knih. Míti přehled celého folkloru před očima — to jest zajisté přání každého ethnografa. Dosud nebylo v maloruské literatuře takového přehledu. Bude tudíž každý ethnograf panu Hrinčenkovi vděčným, že se podjal s mravenčí pílí práce, sestaviti prvou bibliografii ukrajinského folkloru. Byť kniha nebyla bez chyb, přec jest lepší než podobná kniha polská. *Fr. Stingl.*

SLOVINSKÁ.

Svetilnik. Orgán slovinských dělníků. Ročník I., 1901. Vychází dvakrát měsíčně v Terstě, cena 3 K ročně. Minulého roku založil Ante Stemberger nový illustrovaný poučný list pro katolické slovinské dělnictvo v Terstě, kterému podává vybrané věci. Heslem jeho jest: »Vse za vero in domovino« — vše za víru i vlast. Odpovědným redaktorem jest Ivan Turk. Snahy vydavatelovy byly uznány a existence listu tak důležitého zabezpečena. Z příspěvků uvádíme některé pouze jménem, abychom naznačili socialní směr listu: »Římané a jich císařství, čili kterou cestou přijdeme k vítězství«, »Dva starci« od Tolstého, »Zdali potřebuje člověk mnoho země«, »Pod jednou střechou«, »Němečtí otroci«, »Kdy jsme přišli pod cizí vládu«, »Na Velikonoce«, »K čemu se připravují Němci« a jiné. Slovinského dělnictva v Terstu je veliké množství, proto vykonal »Svetilnik« (maják) svůj účel, totiž že rozsvítil světlo viry v srdcích dělnictva.

Moja deca. »Moje dítky« nazývá se sbírka básní Ivana M. Resmana, která vyšla r. 1901 v Celji nákladem tiskárny dra Hribara. První píseň jest posvěcena

Slovenii, ostatní mají na mysli v dítkách vzbuditi vlastenecké city, které později mají přejíti v účinnou národní práci. Verše jsou zdařilé, myšlénky nadšené, proto tato sbírka byla slovinské mládeži vroucně doporučena. Také úprava knížky jest slušná. Čistý výnos určen byl na zbudování pomníku Prešernovu. Cena 2 K.

Fr. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Napoleon I. am Schlusse seines Lebens. Von *Lord Rosebery*. Übertragen von Oskar Marschall von Liebenstein. Leipzig 1901. Mohutná postava císaře Napoleona vyniká v dějinách lidstva vedle nejslavnějších představitelů jeho. Z té příčiny psalo se o Napoleonovi a bude se psáti a čísti mnoho: na takových lidech lze něco viděti a namnoze lze také i mnohému se přiučiti — i člověku malému. V *tom* světle dívali jsme se na zajímavé stránky této objemné publikace z péra anglického bývalého ministrapresidenta a neváháme ji doporučiti, upozorňujíce zvláště na výroky a názory Napoleonovy, jež po celé knize o přerozmanitých věcech jsou rozhozeny, dávajíce nám takořka nahlédnouti do duše nebožtíkovy.

Z jednotlivostí uvádíme: v knize jest přes devadesát obrazů, představujících Napoleona a rozličné předměty, jemu zvláště milé, vše z posledních dnů jeho na ostrově sv. Heleny.

Ač kniha psána jest zajímavě, třeba při její četbě dosti trpělivosti, zvláště z počátku, kde auktor způsobem v pravdě anglickým široce rozebírá charakteristiku rozličných pramenů, zůstávaje při vší této *nudné* práci k omrzení klidným. Vedle pramenů popisuje auktor *osoby* Napoleonu sloužící a pak i nadřízené [Cockburn, Lowe, Bathurst] - zde už je kniha živější, zvláště když uvádí *rozpravy* súčastněných anebo když podává ukázky z jich deníků a dopisů. Vedle osob vykládá se nám též o místech a věcech, jež Napoleon kolem sebe na sv. Heleně nejraději měl. Celá jeho domácnost, způsob života, vyražení, práce, společnost a kruté střežení vyličuje se s uznání hodnou upřímností. Auktor, ač Angličan a vynikající muž vlády, bezohledně odkrývá a kritizuje všecky chyby, jichž se národ jeho na zajatci svatohelenském dopouštěl.

V mnohých kusech vystupuje lord Rosebery rozhodně na obranu Napoleona i proti evropským mocnostem, jež nedostály danému slovu. Útěk Napoleonův z ostrova Elby líčí Rosebery jako *následek* tehdejších poměrů. Zde v této partii je kniha nejzajímavější, ukazujíc zároveň Napoleona ve světle docela *novém*: vyhnanství ho duševně i tělesně přeměnilo tak velice (ani ne za rok!), že si nebyl ani z daleka podoben. Jen tím lze si vyložiti jeho katastrofu u Waterloa a pak v Paříži, kdež byl docela otupělým, ke všemu apathickým, do románové četby zabraným, ač ztráta každé minuty časové znamenala pro něho ztrátu všeho. Ani na sv. Heleně nebyl mnohdy Napoleon lepším: jen tu a tam probleskovala v něm dávná energie a duchovní síla. Na útěk se sv. Heleny nemyslil Napoleon nikdy, a když mu kteréhosi dne učiněna byla podobná nabídka, odmítl ji rozhodně, praviv: »Ani půl roku bych [v Americe] nepřežil: zavraždili by mne úkladně, jak mně to již chtěli udělati na Elbě. Vytrpím si zde mučenictví, abych pojistil trůn svému synu.« Vyhnanství své nesl velmi těžce a nevpravil se do něho nikdy. Velmi často býval velice popudlivým, umíněným, podivínským a malicherným. Z myšlének nejvážnějších padal ihned v myšlénky směšné a nedůstojné. O své minulosti snil neustále, často kritizuje rozličné příhody, osoby a věci. Taktéž tvrdošíjně trval na své císařské důstojnosti a žádal s velikou pedanterií, aby s ním jeho věrní dle toho jednali, ať dělal co dělal. Náruživě čítával, spával a v horských lázních se koupával, užívaje v šatech barvy, kroje i látky zvláštní, aby se ihned od ostatních rozpoznával. Francii miloval vášnivě až do smrti.

Podivuhodno jest, že Napoleon, syn revoluce, nepřál revoluci, ač pomocí její byl by se mohl i po nešťastné bitvě u Waterloa snad udržeti. Když mu to bylo na sv. Heleně vytýkáno, zamyslil se a pak »myslil na hlas«. praviv: »Mohl jsem to učiniti, ale bylo by to stálo mnoho krve.«

Nejvíce na sv. Heleně litoval, že Pruska docela nezničil a že táhl do Ruska. Také si stěžoval, že neměl vedle sebe schopných lidí a že ti, kteří schopnými byli, jako nevděčníci a zrádcové ho opustili . . . Vítězství svých nenabyl lehko: celé noci bdíval, nejedl a nepil, když bojiště a plán bitevní studoval. Po bitvě u Marenga spal 36 hodin. Když ho probudili a se ptali, proč tak dlouho spí, odvětil, že pět dní a nocí oka nezamhouřil, s koně téměř neslezl a bot s nohou nevyzul! . . . V mladých letech neznal únavy: pracovalť ve všech oborech, překvapoval všecky ministry a po celodenní práci shromáždil večer rady své až i ku

desítihodinnému zasedání, jež úplně ovládal a bystře řídil. — S poměry vědě účtovati vždycky a znal své protivníky a jich chyby velmi dobře. Býval velmi prudkým, ale dovedl se též opanovati a odpustiti, jak svědčí příklad jeho s Talleyrandem, Fouchém a Neyem. — Velmi rád, zvláště ve vyhnanství, zabýval se náboženskými otázkami. Lord Rosebery líčí ho v této knize docela jinak, než jsme jinde uvykli čísti. Dle Roseberyho »měl« Napoleon náboženství, ale při tom pronášel názory číšící nevěrou a pověrou. Sebe považoval i knězem a myslil, že by mohl »kajícného rozhřešiti«. O duši lidské mluvil docela materialisticky a o existenci Krista Pána pochyboval; jindy zase tvrdil, že Kristus Pán musil býti »božským«, poněvadž si podmanil lidská srdce, čehož on [Napoleon] nedovedl... Lidu chtěl zachovati víru i mravnost — potřeboval toho pro *svou* politiku. Svých neobyčejných vědomostí byl si docela vědom a jednal také dle toho, neohlížeje se často mimo sebe na nikoho, což přivodilo jeho zkázu, *zničil sám sebe, jak byl povznesl sám sebe.* *Filip Jan Konečný.*

Ein Buch für jeden Brünner. Verfasst von dr. Wilhelm Schram, kaiserl. Rath, Bibliothekar der mähr. Landesbibliothek. Brünn 1901. Verlag des Verfassers. Stran VIII a 194. Cena 3 K. — Název knihy jest mnohoslibný, ale podává také, co slibuje. Dříve než si blíže prohlédneme obsah knihy, chceme původ její poznati. Pravíť znamenitá spisovatelka Rahel: chce-li někdo knize porozuměti, potřebí, aby věděl, jak se z útrobí spisovatele jako z tvůrčího pramene vytvořila, aby duševním okem postřehl střední bod, kol něhož celý spis se otáčí. Pan autor námi oznámené knihy pochází totiž z vážené brněnské rodiny; narodil se sice v Opavě, kdež jeho otec byl státním úředníkem; v nejútlejším věku však přestěhovali se rodiče jeho do Brna, kde žijí podnes. Jsa r. 1875 suplentem na něm. gymnasiu brněnském, vstoupil r. 1884 do služeb Františkova musea brněnského, v němž setrval, i když nedávno v zemský ústav bylo proměněno. Věnoval se, následuje neunavného rytíře d'Elverta, jemuž byl při jeho dějepisných pracech nápomocen, hlavně dějinám svého druhého rodiště Brna. Od r. 1876, kdy počal svou literární činnost, vydal již pěknou řadu větších i menších spisů, v nichž hlavně dějinami a osobnostmi brněnskými se obírá. Témuž předmětu věnován jest i jeho nejnovější spis: kniha pro každého Brňana. Spis skládá se ze 67 delších i kratších článků, které se obírají hlavně kulturou a dějinami města Brna. Z bohatého obsahu vyjímáme některé zajímavější stati: staré brněnské právo (kniha zákonů z r. 1353, doporučí, by ji někdo z latiny přeložil) str. 5; z r. 1352 podává p. spis. nařízení obce, jaké maso řezníci prodávati mají, ceny určovala městská rada, str. 5; seznam ulic ze 14. a 15. století, str. 7; od r. 1440 jsou zápisy v knize »testamentů« české; zajímavá jest zpráva o českém rodopisci Paprovském Bartolomějovi, který, žádaje obec o podporu, 1 zl. dostal, str. 30; r. 1671 dala městská rada studujícím u Jesuitů 200 zl odměny za pěkné provedení »Komédie« ze života sv. Františka Borgiáše, str. 31; r. 1690 dostal »dišgrecí« P. Jan Viregg 36 zl za zázračný obraz Panny Marie Vranovské, jejž magistrátu daroval, str. 31; r. 1694 zaplatila obec za nový oltář v kapli radnice 30 zl., str. 33; zajímavé jest vypočítávání darů, které obec některým osobnostem dávala, na př. do kuchyně pana generála maršálka Souches, kapoun a 4 kuřata — stálo 36 kr. v letech 1646—49, str. 41; v moru r. 1558 zemřelo 4000 osob, r. 1571 3000, r. 1582-85 4000, str. 45; pěkná pojednání jsou o Zděradově sloupu, o brněnském draku, hodinách, hrobkách kostelních, příjmech a vydáních obce kol r. 1700, o pivě a hospodách v 18. století; nejdelší pojednání jsou výtahy z protokolů městské rady r. 1667—1685, strana 81—101 a Brno za časů Marie Terezie, str. 118—132; jiné zajímavé stati jednají o lékárnách, Františkových sadech, o Lužánkách, Brno v r. 1800, Francouzi r. 1805 v Brně, brněnský »Landsturm« r. 1848, dějiny Starého Brna. Spisu přidána věrná podobizna páně spisovatelova a čtyři vyobrazení Brna z r. 1820.

Kéž pilný pan autor i dále se řídí slovem Pliniovým: »quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testamur« Epistolae III. c. 7. Spis doporučujeme. Že velké přízni se těší, důkazem: ač vyšel v tisíc výtiscích, jest skoro úplně rozebrán. *Ignát Zháněl.*

ČESKÁ.

Xaver Dvořák: **Improperie.** Básně. (Básnické obzory katolické č. 6.) 1 K. Nejsilnější básník t. z. »katolické moderny« vydál novou sbírku. Očekávali jsme, že po »Sursum corda«, kde básník vyzpíval své stesky, usmířil svou duši a napojil ji světlem shůry — překvapí nás něčím již zralým, nebolavým, písní mužnou

a silnou, ale on přichází s výčitkami, nářky, jež si obyčejně básníci odbývají prvním debutem. Na celé úhledné a »moderně« tenké knížečce jeho básní jakoby visel těžký mrak, plný bouře a ledu, který nedovoluje proniknouti jasnému paprsku ani příjemnému teplu. Či snad ta dedikace: »Památce zlatého srdce« má býti omluvou té hořkosti, jíž naplněno srdce básníka i jeho písně?

Jeho duše je »zoufale smutná« (15), »jeho hořkost« bude vstoupat, až udeří jeho dvanáctá« (16), jeho vzpomínky »smísí víno v kalich se žlučí« (19), jeho »duše je unavena žitím a svržena s trónu zlatých snů« (27) atd. v různých variacích. Někde mluví k vám čirý materialismus na př. v básni »Stromy v podjeseni« (23) uveřejněná svého času ve Zl. Praze:

Tak vyžít oheň mládí
a rozjiskřených vášní žeh,
se spíti rozkošemi,
jež urychlují dech.

Pak zemi čekající
to tělo hodit, vyschlý brak (!)
a ztratit se jak mlha
zvednutá sluncem nad oblak.

Podobná myšlénka v básni: »S vámi« (27). Bylo by těžko uvěřiti, že básník je knězem, kdybychom to nevěděli. Tak zpíval kdysi Vrchlický! Podivná je i myšlénka v konečné strofě: »Zemi« (37), »když popel můj přijmeš, o vem mě a nenuť k životu znovu vstáti.« Neznáme básníka osobně, ale podle těchto básní musili bychom si jej představovati jako velikého trpitele, nebo neduživce. Některé obrazy jsou až odporné: »Rozžrané tělo vášněmi chtíčů, . . . pod nímž se svíjí v ropuším těle každý nerv žití, rozchechtaný hřích a jiné.

Viděti též, že básník chce býti za každou cenu moderní a proto užívá často: zahrad, obzorů, dálek (10krát), tajemný, zář sluncí a pod. Kde však zpívá jak mu srdce káže, tvoří delikátní písně: »Má svátek moje sladká Paní«, »Vzkříšení«, »Ukolébavka« a »Touha«, kterouž básní chtěl básník disharmonické zvuky nitra a celé sbírky uvésti v soulad. *H. O. Lešovský.*

Pozdní květ. Román od *Bohumila Brodského.* Libuše. č. 5, z r. 1891. V Praze. F. Šimáček. — Poslední číslo XXXI. ročníku »Libuše« přináší román z ovzduší rodinného života důstojnického. Ten pak přenáší se v obyčejné poměry žití na venkovském zámečku. Dva přátelé, rytmistři, poznají při návštěvě Klotildu, dceru venkovského malo-aristokrata. Ruku její získá ohnivější, ale lehkomyslnější rytmistr Richter. Pro druhého chladnějšího Vintra, jehož charakter jest ryzí, zůstane Klotildě úcta. Po nedlouhém, ne vždy šťastném manželství zmírá Richter, zanecha v ji tři dítky, jichž poručníkem učiní přítele Vintra. Ten opustiv vojenskou službu, uchýlil se zatím na své panství. Přijav tam po smrti přítele celou jeho rodinu, chce ji zaopatřiti. Při tom počíná v dceři své bývalé milenky spatřovati obraz i povahu její matky. Druhá Klotilda počne též jeviti náklonnost k němu, načež podají si ruce k manželství. Plní se slova umírajícího přítele jeho Richtra, jenž jaksi tvoří podklad k ději: Jednu Klotildu jsem ti odloudil, vychoval však druhou, vezmi si ji. Autor pojal děj realisticky a věrně kopíroval život důstojníka v době, kdy počíná pomýšleti na sňatek a život rodinný. Vyznačil i zvláštní život jeho v manželství, jak se liší od života jiných. Neméně věrně pojal život venkovské aristokracie na malém zámečku. Hlavní osobou jest rytmistr Vinter, jehož povaha je dobrou a ryzí. Nenémě zajímavou jest Klotilda-matka, která po svém rozhodnutí se pro Richtra, byť spatřovala mnoho jeho chyb a měla příležitost hledati náhradu ve Vintrovi, zůstává věrnou chotí a dobrou matkou. Tragika děje vsunuta byvši v začátek románu ztrátou Klotildy pro Vintra, stává se zauzlením nových dějů, které však spějí již jen k příznivému zakončení. Markantně podány jsou tu slabosti a stínné stránky různých stavů, tak jak se ve světě jeví. Čtenář čeká na některých místech aspoň malý dotyk aneb projev citů náboženských nechť příznivý aneb protichůdný. Tak na př. před smrtí rytmistra Richtra, kdy pamatováno na všecka poslední pořízení, vítána by byla křesťanskému čtenářstvu malá zmínka o jeho zaopatření. I při jiných příležitostech, kdy hnutí mysli propuká a rány osudu doléhají, byť při nejpřísnějším realismu, objeví se i za naší doby v životě všech stavů jakýsi výron duše, jenž nerozlučně jest spojen s náboženským cítěním. A ten dle skutečného života se, byť sebe méně, jevící aby nebyl vynechán, alebrž realisován, přeje si zájem samotného čtenáře. Autor jinak s uměleckou sobě vrozenou vervou provedl nejen celé tkanivo děje, ale i také důsledně veškeré povahopisy, přičiniv lepou a při tom stručnou líčeň krajinou. Uznání čtenářů »Libuše«, která si dovedla získati za přispívatele rázovité péro Brodského, bude spisovateli milou odměnou za jeho literární práci. *L. † 4.*

Květy. V časopise tomto, jenž považován vždy za vážný, nemohou se již po delší dobu zdržeti narážek na sv. víru nebo kněze a obřady. V básních činívá to p. Mužík, v próze bratří Mrštíkové, již tu uveřejňují: »Rok na vsi.« Již častěji

chtěli jsme upozorniti na různé narážky, ale měli jsme to vždy spíše za nedopatření než za zlý úmysl. V posledních však číslech poznati zjevný úmysl. Péro bezpochyby jim pomalu vysychá a proto píší »z habrůvské romantiky« věci, které začasto s životem na vsi ani nesouvisí. Tak v prosincovém čísle píše pod nápisem »Květen« V. Mrštík takovou slátaninu, že by se za ni žádné socialistické noviny nestyděly. Který plátek nenapsal podobnou historku o klášternicích? Sestra Amata uteče z kláštera a vezme si starého Kunce a když to všechno velebníček slyšel, rozplakal se jako děcko. Dala mu něčeho pít, či co? A tomu se dá nápis »Květen«; věru, příliš duchaplné! Spisovatel rád popisuje církevní obřady, ale špatně — má při tom neštěstí. Prozrazuje svou nevědomost. Při křížových dnech zpívá se litanie ke všem svatým a v té není sv. Cyrill a Methoděj, sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Prokop ani sv. Jan Nepomucký a proto nemohou býti ani vzýváni. I ti chlapci, o nichž se tu praví v uvozovacích znaménkách, že šli jak »svatí beránci« vědí, že když kněz zpívá evangelium neklečí, nýbrž stojí jakož i lid ostatní, ale pan spisovatel to neví. Lidu prý se také »nechtělo ze slunných přívalů nebes sílivých do chladného šera chrámu.«

V lednovém čísle, aby ponížil třetí řád sv. Františka, vypravuje, kterak »Vrbčena«, kterou vylíčil v předešlém jako ženu zvrhlou a již sám nazývá Messalinou, stává se členkou řádu toho a doprovází to vtipem (!) »Co čerta? Snáď nechce polechtat haji Kunza? — štípnul jeden. A co be ne? Rebář huž je jak podškubané hóser a Kunz peří má ešče dost a dost.«

Sv. Janu Nep. říká »Jeníček« a dokládá, »že se církvi *podařilo* vznésti jej na stupeň snad nejvroucnější milovaného světce!« Víme nač naráží, vždyť to prozrazuje, že když dorostl, duše jeho »divokými houštinami prodírat se musela a spletené, znavené, zmatené, bídné, nezbylo na konec než pochodeň vznítit a pochodeň hodit v mrzácké to bylí přepjatých názorů a nedonešených pravd...

Tak jak popsáno tu první sv. přijímání, zajisté nikoho o posvátnosti a vznešenosti tohoto okamžiku nepřesvědčí. Čtenář mezi řádky vycítí něco, co se nemile dotýká jeho duše. Třebas děti vše nechápaly, vždyť i dospělý to pochopit nemůže rozumem, ale věrou, (quod non capis, quod non vides animosa firmat fides — praeter rerum ordinem. Hymnus,) přece vědí co se děje. Nač tedy slova: »Nechápaly, nechápaly ty mozečky všechnu tu odtažitost velebníčkových slov.« »Fókalů Mikša tak se nadul pýchou, otvíral ústa a cítě jemné jakési mrazení po celém těle, přemítal, jaká to asi blaženost bude — — Tušil ji netušil, cítil ji necítil, ale pevně stál jak habr a sotva dýchal.« O frkání, do něhož přítomné »velebníček« strhl, nemusel se spisovatel tak posměšně zmiňovati — vždyť mnozí velcí muži, když si vzpomněli na okamžik prvního sv. přijímání, měli vážné myšlénky. »Velebníček tak se rozmluvil, že celá Habrůvka začala sebou vrtět jak na jehlách,« tato slova asi nebudou místná, ale vhodnější by bylo říci, aby se mnozí páni spisovatelé »nerozepisovali a nerozmluvili« o věcech, kterým nerozumějí. Podobnými pracemi »Květy« mnoho ztrácejí na ceně a páni spisovatelé na své cti. *H. O. Lešovský.*

Selim Mirza od H. Sienkiewicze. Světová knihovna č. 231. Překladem J. Langnera. 20 h. V Praze. Nakladatelství J. Otto. — »Světová knihovna«, s jejímž výborem prací se stanoviska katolického nemůžeme vždy projeviti souhlas, přináší menší práci slavného polského spisovatele Sienkiewicze v českém překladu. Předmětem děje jest válka francouzsko-pruská a dobrovolník Selim Mirza, dobrodruh, jenž obestřen přednostmi v udatnosti, kráse těla i odvážnosti intrik, chce pokořiti svého soka v lásce Rochenoira, sám však tragicky padá. Přednost této práce spočívá v líčních hrůzy války, jež nemálo napínají a čtenáře uchvacují. Pokud se týče povahopisu jednotlivých osob, proveden jest důsledně. Nicméně poněkud pravdě zdá se odporovati rys povahy krutého vůdce Rochenoira, jenž nešetřil lidí a neměl milosrdenství s vojáky — byl prý vychován u jesuitů, a toto vychování dalo prý nejen celé jeho postavě, ale i vášním jisté klidné, urovnané, ztuhlé formy, jimiž však vášně tím strašněji se objevovaly. Souhlasíme sice s tím, že výchova u jesuitů »urovnala« a hleděla »uklidniti« nekrocené výbuchy vášní, ale nikdy jistě nesnažila se je vtěsnati do »ztuhlých forem«, poněvadž, jak známo, jesuité dovedou prakticky vychovávati s obsáhlým rozhledem povah lidských a nikterak úzkoprse. Proto i dříve i nyní předními paedagogy uznána přednost umění výchovy jesuitů, jakožto prohloubené, praktické a při tom i servatis servandis dosti liberální. — Překlad jest plynný; cena knížky levná. — *Vlastimil Hálek.*

Obzor. List pro poučení a zábavu. Redaktor *Vladimír Šťastný.* XXIV. ročník. 1901. Tiskem papežské knihtiskárny Benediktinů rajhradských v Brně.

Stran 356. Předplatné ročně 4 K. — Věren úkolu svému, podávati četbu poučnou i zábavnou, dokončil brněnský »Obzor« dvacátý čtvrtý ročník a chystá se ku zjevu v katolické literatuře řídkému, ku jubilejnímu dvacátému pátému ročníku. Každé číslo »Obzoru«, který dvakráte v měsíci o jednom archu vychází, obsahuje poučnou úvahu nebo pojednání, pak následují básně, povídka, beseda a literární obzor. Do ročníku 1901 přispěli poučnými články: Bartoš Fr. Mžikové vzpomínky z cesty do Paříže, Grossmanová-Brodská L. za J. T. Turnovským, Janovský Fr. má pět kratších pěkných pojednání, Hrudička Alois paběrky z jihu, Konečný Filip Jan Středověká církev prý zanedbává vědu národohospodářskou, Sahula Jiří přispěl obsáhlým článkem Zánik husitství, Simonides Bohumil podal jako známý odborník dva články o uherských Slovácích, Šťastný Vladimír napsal jako vždy krásným a básnickým slohem tři články, Vomočil Josef z Říma do Neapole, Vychodil Jan mistr Jan Hus neb ss. Cyrill a Methoděj, Zháněl Ignát Helgoland a výlet do Emaus, Dr. Zháněl Rudolf o medvědu a na Ovčí horu v Solné Komoře. Básně vesměs zdařilé podali: Bouška Sigismund, Dr. Dvořák Al., Chrám Frant., Knotek Al., Koranda Václav, Kotrouš Karel, Nečas Jan, Pavelčík Ant., Rozsypalová Aug., Staněk Karel, Stupavský R., Šťastný Vladimír a Vránek-Pohořský Jan. Původní povídky napsali pro »Obzor«: Dostál Alois, Doufalík, Hájek Tomáš, Kramoliš Čeněk, Šimek Josef, Šťastný Vladimír, T. F., Váňa Jos., Vojenský Jan, z nichž poslední ponejprv na veřejnost vystoupil překrásnými povídkami a črty z vojenského života, které hned veliké obliby došly. Překlady podali: Danzer-Bečvan, Gréville H., Kümmel Konrad, Novák Vjenc, Koudelka Alois, Čorović Svet. — Jak viděti, jest obsah »Obzoru« pestrý, zajímavý a časový.

Jako bohužel mnohé katolické podniky, tak i »Obzor« nemá tolik odběratelů, kolik by jich pro výbornost svou zasloužil; neboť píše sám p. redaktor v doslovu: uzavíráme tímto číslem ročník 24. »Obzoru« a byli jsme skutečně na váhách, nemáme-li zároveň oznámiti svému čtenářstvu, že uzavíráme i poslední ročník tohoto časopisu, jenž patří k nejstarším na Moravě a příštím rokem slaviti má své pětadvacetiletí. A věru jen okolnost tato, v našich poměrech dosti řídká, a pak i domluva přátel »Obzoru«, s nimiž jsme se radili, přiměla nás, že přece ještě o tento jubilejní ročník se pokusíme. Nebude-li posledním, záležeti bude hlavně na přijetí, jehož se mu dostane se strany všech, kteří o důležitosti a potřebě katolických časopisů nejen mluviti dovedou, ale také hotovi jsou k udržení a rozšíření jich napomáhati. »Obzor« chce býti na stráži našeho duševního literárního života národního, a pokud síla stačí, zastupovati a hájiti zásady křesťanské osvěty a zvedenosti. Zajisté tendence ušlechtilá a všem přátelům dobré četby vítaná; proto, kdo souhlasíš, pomáhej a podporuj »Obzor« jak předplacením, doporučováním tak i literárními příspěvky. *Ignát Zháněl.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

80té výročí narozenin Frà Grgy Martiće. — Dne 22. ledna konali vděční Chorvaté památku 80tých narozenin znamenitého básníka Frà Grgy Martiče, který se narodil 22. ledna 1822 v Postoji v Hercegovině z rolnických rodičů. Na křtu dostal jméno Mato (Matěj), které mu později proměněno bylo v klášterní jméno Grga. Po smrti otcově odvedl jej bratr jeho do kláštera Františkánského v Kreševu r. 1834, kde absolvoval pět gymnasialních tříd a byl přijat do řehole. Šestou třídu pak studoval v Požeze, filosofii 1839—1840 v Záhřebě, kde se poznal s předními chorvatskými buditeli Gajem, Rakovcem, Babukićem, Šulekem a Trnským. Záhřeb byl tehdy v pravdě střediskem národního života, tam také nabyl Martić národního vědomí a začal tam pracovati literárně i umínil si, že bude pracovati ve prospěch svého národa i církve. Odtud byl poslán do Stoličného Bělehradu, aby dovršil filosofická studia. Tam sepsal první svou báseň, která byla uveřejněna r. 1840 v »Danici« a vyjadřovala poděkování bosenských Františkánů maršálu Lavalu Nugentovi, který jim nabídl svůj zámek Dubovac u Karlovců, kde by umístili svůj seminář. Dne 14. ledna 1845 byl vysvěcen a stal se kaplanem v Zepči, r. 1850 pak farářem v Sarajevu, kde prožil podle »Obzoru«, odkud tyto zprávy vyjímáme, bouřlivou dobu vlády vezíra Omera paše, který pronásledoval Františkány a nepřál literární práci jejich. Po jeho odchodu r. 1852 bylo Sarajevo vypáleno a Martići vyhořel nejen byt, nýbrž také jeho knihy a spisy byly zničeny.

Roku 1854 byl poslán za faráře do Bosiljeva, avšak následujícího roku opět povolán do Sarajeva; potom provázel provinciála Pašaliče po Valašsku a Bulharsku. Tuto cestu popsal v »Katolickém Listě«. Po té stal se profesorem v Kreševu, kde počal psáti svou znamenitou báseň »Osvetnici«. R. 1860 stal se farářem v Ponijevu, pak opět povolán do Sarajeva, kde vytrval do r. 1878. Té doby pilně pečoval o národní školství a vzdělání lidu svého. R. 1887 padl v nemilost Osmana paše, kterého vylíčil v básni »Osmanida«, kterou považuje za svůj nejlepší plod. Toto dílo bylo ukryto před prohlídkou, ale ztratilo se. Po r. 1878 žil Martić jako apoštolský visitator bosenských Františkánů v Cařihradě, v kterémžto úřadě si získal mnoho zásluh o svůj řád. Nyní tráví svoje stáří v »samostanu« Kreševu. Oslavenec je vysoce vzdělán. Mluví mimo svou mateřtinu též latinsky, francouzsky, italsky, maďarsky, rusky, turecky i německy. Zná zvláště dobře klassiky a francouzské básníky. Z chorvatských spisovatelů nejraději čítá Mažuraniće, Vraze, Trnského, Kukuljeviće a Račkého. Ve svém životě mnoho cestoval. Zvláště dobře znal balkánské země, třikráte procestoval celou Italii, prohlédl ostrov Krk a cestoval po mocnářství rakousko-uherském. Učinil mnoho dobrého, většinou tajně, řídě se heslem: »Cokoli činí pravice, ať neví levice. Na takové dobrodiní ovšem lidé rádi zapomínají, avšak takové skutky mají tím větší zásluhu u Boha. — Jeho literární činnost jest podivuhodná. Jeho největším dílem jsou »Osvětnici« (mstitelé), jichž látku vybral si z domácích dějin. Těchto básní jest sedm svazků. Martić se postavil tímto dílem mezi nejznamenitější básníky chorvatské a činí tak s Kačićem a Mazuranićem trojici národních básníků: jest přechodem od Kačice k Mazuranićovi. Kačić se přidržuje pouze národního básnictví, Mazuranić pak svým Čengićem vytvořil umělecké básnictví které nebylo určeno pro lid, nýbrž pro vzdělance. Martićovy zpěvy jsou však národní, avšak provedeny vkusem uměleckého básníka. První knihy »Osvetniků« náleží k nejlepším, neboť jsou vylíčeny útrapy křesťanské ráje od sveřepých Turků. V »Obrenovu« líčí junáka této ráje, kterého Turci vyplenili, snachu zneuctili a syna Draga zajali a jeho samého odvedli do žaláře. Odtud utekl a zosnoval odboj proti nepřátelům. V tomto díle shledáváme překrásná líčení přírody. Podobnými příhodami zabývá se též druhý díl »Luka Vukalović«, v němž mnohé upomíná na Čengiće-agu«. Další svazky jsou menší ceny, což částečně lze přičítati látce vážené z novější doby, kde básníku bylo ponecháno málo volnosti.« Na radu Armina Pavića složil národní písně o Kosově poli. S Jukićem sebral dvě sbírky národních písní, jichž r. 1858 vyšel první svazek, kdežto druhý se ztratil. Podle Lva Tolstého sepsal báseň ve 13 hlavách »Krštenici«. Přeložil také Racinovu »Ifigenii«, ve verších Chateaubriandova »Renéa«, Virgilovu »Eneidu« a jiné klassické moderní plody. *Fr. Žumdálek.*

Ze slovanského světa. — Belletristický srbský list »Bosanska Vila«, vycházející v Sarajevě, v 15. a 16. čísle si stěžuje, jak se mu špatně daří. Z 1300 předplatitelů zaplatilo za půl roku jen 700 osob, 600 jich jest ještě dlužno celé předplatné. Od vydání 13. do 14. čísla přijal list poštou jen 22 K předplatného a ostal dlužen tiskárně 900 K. K tomu »Srbobran« poznamenává, že podobně daří se všem srbským belletristickým listům. nejšpatněji však listům politickým. — V literárním odboru »Matice Srbské« se usnesli, aby se vydal úplný přehled všech srbských literárních, odborových i politických listů a současných spisů, rozličných sborníků a kalendářů, vydaných ve všech dobách do r. 1900. Tento přehled bude spracován tak, že v něm budou názvy a obsah všech literárních prací roztroušených po různých listech, sbornících a kalendářích. Tím se zachrání mnohá důležitá literární práce a každý Srb bude míti před očima úplný obraz srbského písemnictví. Přehled má býti sestaven za 3—4 léta. — Slovinci ztratili na počátku listopadu m. r. vzorného kněze a spisovatele, Josefa Benkoviče. (Narozen 25. února 1869 v Kamniku.) Již na gymnasiu sbíral Benkovič látku ku slovinským literárním a kulturním dějinám. Jako žák 6. gymn. třídy psal do listu pro mládež »Vrtca«. Nějaký čas redigoval »Dolenjske Novice«. Psal do »Slovenca« politické články plné satyry a humoru. Benkovič byl též spolupracovníkem theologických listů »Venec« a »Voditelj«. Pro poslední svazek Glaserjokých literárních slovinských dějin sepsal oddíl o filosofii a bohosloví. Do belletristického listu »Dom in Svet« napsal několik povídek a životopisů. — Jak slovinské listy oznamují, připravil básník Šimon Gregorčič, který již dlouho žádné sbírky básní nevydal, III. svazek svých básní k tisku. Slovinci se již nyní těší na jeho nové básně, kde jako v zrcadle viděti jest celou ustaranou a utlačovanou duši slovinského národa. — 8. prosince odhalili Poláci ve Lvově pomník básníku Kornelu Ujejskému (1823—1897). Těžké rány, které Poláky stihly v 50tých letech 19. století, našly v Ujejském svého Jeremiáše. Ujejski byl synem toho pokolení, které se narodilo v době největšího rozkvětu polské poesie a proto bylo nuceno vzíti

do rukou lyru, opuštěnou od mistra Adama Mieckiewicze. Celá ta generace vůči tomuto mistru musila se státi menší, ne-li úplně nepatrnou, neboť již od narození nesla na čele známku epigonů. Také Ujejski byl epigonem, avšak jedním z nejlepších, neboť romantické poesie polské nebyl blikajícím, nýbrž jasným světlem. Ujejski byl jako mnoho jiných současných básníků především lyrikem, a to nejen zevně formou veršů, nýbrž vnitrně celou svou povahou. Nejvíce kritikové u Ujejského chválí plastiku jeho básní. Možno říci, že v plastičnosti Ujejski, tvůrce »Skarg Jeremiego« a »Maratonu«, nemá v polském písemnictví sobě rovného. Mimo to nic tu není nuceného, vyumělkovaného. — Polský americký kněz v Milwaukee, Wacław Kruszka, pracuje o historii a statistice polských vystěhovalců v Americe a sbírá pilně látku k tomuto důležitému dílu. Celkový obraz českých vystěhovalců v Americe byl by důležitým také pro nás Čechy. — Katol. polský deník »Przedświt« v jednom čísle pod nadpisem »Sienkiewicz v Niemczech« píše: »Berliner Tagblatt«, který od jistého času přistoupil ke spolku hakatistů, začal uveřejňovati překlad »Listů z Afriky« od H. Sienkiewicze. Dopisovatel »Kuryera Poznańského« upozornil jednoho berlínského žurnalistu na nedůslednost časopisu, jenž nazývá Poláky národem inferiorním a zároveň v téže době seznamuje své čtenáře s arcidíly tohoto »inferiorního národa«. Žurnalista byl náhodou upřímným mužem a proto odpověděl: »Tato nedůslednost se dá snadno vysvětliti. Před několika lety navrhoval jeden vynikající německý publicista dovoz několika tisíc pěkných Italek do Němec, aby se Němečtí mužové mohli s nimi oženiti a tak zlepšiti neaesthetickou německou raču. Právě se vracím z Florencie a chodě po ulicích berlínských, musím zavírati oči při pohledu na německé barbarské fysiognomie. Leč Italky do Němec nepřišly a nepřijdou, a tak naše raça zůstane fysicky takovou, jakou jest dosud, to jest jednou z nejohyzdnějších. Co však není možno v hmotném oboru, to jest možno v duševním. Dnešní německá literatura nestojí na výši veliké politické síly německého národa. Předstihli nás Francouzové, Rusové, Italové a v posledních letech i Poláci. Proto importujeme do Němec dobrý vkus literární z ciziny. »Listy z Afriky«, slohově nejpěknější práce Sienkiewiczova, velmi může v Německu zvelebiti cit krásy, jenž tak brzy vymizel z národa, který kdysi světu dal Goethe-a a dnes imponuje pouze prvými cenami na světových výstavách za výzbroj.« — V Kijevu zamýšleli vydati mnoho spisů ukrajinských spisovatelů pod společným názvem: »Ukrajinská biblioteka«. V prvých svazcích měly býti vydány práce Rudanského, Svidnického, Ševčenka, Marka Vovčka a j. Avšak ruská censura nedovolila názvu »Ukrajinská bibliothéka«, zdáloť se jí to býti něčím strašným, separatistickým. Vydavatelé nazvali ji tedy »Naša bibl.«, avšak ani tento název nebyl dovolen. Ivan Levickij prosil ruské ministerstvo za dovolení, vydávati v Kijevě maloruským jazykem časopis »Promiń«, ale také mu toho nedovolili. — V rusínském řecko-katolickém kněžském semináři ve Lvově bylo minulého roku 230 chovanců. »Ukrajinců« bylo 160, ostatní se přihlásili za Rusy. »Ukrajinci« mají v semináři tyto spolky: Čtenářský, literárně-vědecký, dramatický, hudební a gymnastický spolek. Čtenářský spolek předplácí časopisy denní a periodické (ukrajinské, polské, německé, české a ruské — kolem 40), vedle toho knihovnu, která má již kolem 1400 svazků. Literárně-vědecký spolek má tyto kroužky: 1. Kroužek theologický, 2. socialně-hospodářský, 3. literárně-poučný, 4. ovocnářský, 5. slovanský a 6. překladatelský. Prvé 3 kroužky mají schůze každý týden, přednáší se v nich, disputuje atd. Slovanský kroužek udržuje vzájemnost se všemi slovinskými katolickými semináři. V kroužku překladatelském čtou se překlady spisů (zhotovené členy kroužku) nejlepších světových spisovatelů. Aby se bohoslovci dokonale připravili na národní práci v socialně-hospodářském oboru, pořádá socialně-hospodářský kroužek praktické přednášky o správě založen a bohoslovci chodí každý týden na praktické cvičení do založenského spolku »Sojuz« ve Lvově, kde jim dává instrukce p. Pankivskij. — Za příčinou studentských nepokojů v Rusku bylo mnoho liberálních profesorů ruských propuštěno ze služby. Tito profesoři zamýšlí nyní pomocí různých zámožných lidí založiti v Paříži svobodnou ruskou universitu pro ony studující, kteří studují za hranicemi ruskými. Mezi profesory mají býti: historik Karjejév, biolog Měčnikov, sociolog Kovalevskij, kulturní historik Miljukov, oekonomista Tygan-Baranovskij a j. *Fr. Stingl.*

Z Lužice. Neunavný pracovník na poli lužicko-srbského písemnictví dr. Ernst Muka, gymnasijní profesor ve Freiberku v Sasku, byl jmenován komturem řádu sv. Sávy. Již dříve udělil mu král čestného titulu profesora; na gymnasiích učící osoby nazývají se v Německu gymnasijní učitelé, po případě vyšší učitelé. Za tou příčinou bylo dru. Mukovi, redaktoru »Časopisu Maćicy Serbskej«, upřímně blahopřáno, poněvadž tohoto vyznamenání si plně zasloužil. Z toho také vidno,

že královská rodina si váží dobrých pracovníků i vlastenců lužicko-srbských a že se nikterak nestaví proti jejich národním snahám. — Sbírky na »Maćičny dom« v Budyšíně stále se konají bez ochabnutí nadšené práce v této věci. Matice srbská již 55. rok působí velmi blahodárně v kulturní příčině, vydala hojně vědeckých i zábavných spisů, kterými byl buzen národní cit i zachovávány starobylé dějepisné, církevní i kulturní památky. Vše, co bylo lužicko-srbsky vydáno, tiskne se skoro výhradně v matičním domě, pro nějž nebožtík Jan Smoleř zakoupil útulnou místnost, věda dobře, že jen tak národní a literární hnutí může prospívati. Ale původní dům nestačil, proto pomýšleno na novou stavbu. Teprve roku 1896 bylo možno za okázalé slavnosti přikročiti k položení základního kamene, načež za nedlouho byla polovice domu vystavěna. Avšak pro nedostatek peněz nelze v brzce dokončiti druhé polovice. Přátelé našich chudých, ale zbožných pobratimů vykonají velmi záslužný vlastenecký skutek, když přispějí svou hřivnou na dostavbu matičního domu v Budyšíně. Příspěvky přijímá redakce »Katholského Posla« v Budyšíně (Bautzen). —*lek.*

Vzorné katolické sdružení. Co zmůže horlivost, pevná vůle a neochvějné uvědomění katolické, dokazuje jasně »Kroužek sv. Petra« v Římě. Katolický tento spolek vymohl svým energickým zakročením u ministerstva, že právě vydány přísné výnosy proti znemravňujícím pohledovým lístkům, jichž veřejné vystavování ve výkladech naprosto bylo zakázáno. Ze zařízení a ústavů »Kroužku sv. Petra« uvádíme: 1. Šest chudinských kuchyní v Římě, do nichž chodí veliký počet chudiny a dělníků — rozdílejí přes 250.000 porcí jídla ročně; 2. »Šatnu chudých«, kdež dostává se opuštěné, u veliké bídě se nalézající chudině potřebného oděvu, aby mohla mezi lidi opatřovati si práci atd., 3. »Útulnu poskytující nocleh«; zde je 250 úpravných loží v čistých, prostorných místnostech s vlídnou posluhou; 4. »Lidový sekretariát«, odbor pro právní poradu, zastupování a zastání různého lidu; zde působí mnoho zkušených advokátů a úředníků úplně zdarma a nezištně; 5. »Dobrý tisk«, kterážto sekce »kroužku« vydává týdně 35.000 letáků náboženskomravního obsahu; 6. »Odbor pro náboženskomravní život« působí asi v tom směru, jako Vincenciáni a konference sv. Františka Regis; 7. »Odbor sv.-petrského halíře« sbírá dobrovolnou daň pro sv. Otce a má každého roku utěšené výsledky; 8. »Odbor pro dobro poutníků« stará se o ubytování chudých poutníků, o jich stravování — zkrátka, ujímá se každého katolického poutníka, který do Říma přichází a ke kroužku o pomoc a přispění se utíká. Každoročně ubytuje a stravuje odbor tento zdarma sta a sta chudých poutníků. Tolik dobrého vykonává *jediné* katolické sdružení a to tiše, beze všeho hluku a okázalosti. Porovnejme s tím ničivou, podvratnou práci socínů — a jak naše katolické podniky jsou málo podporovány, ani ne tak z nedostatku náboženského přesvědčení a uvědomění nebo protiklerikalismu, jako spíše proto, že u nás všechnu energii a snažení vyčerpává úmorný denní zápas politický, stranický a jazykový. *L. † z.*

Poctivá slova. V předmluvě k překladu Ch. M. Sheldonova spisu »V Jeho šlépějích« napsal Jan Vaňa několik pravdivých slov, jakých v této, nábožensky mrtvé době, z úst intelligentních mužů jen zřídka slýcháme. Praví: »Učení křesťanskému přibývá úkolů, s které moderní vzdělanost sama není a která je činí takřka více spletitými a těžšími. Volat ztracené a pomáhat hynoucím, slabým, nezdá se heslem hrdinným v běžném slova smyslu a mnozí učení tohoto světa se obávají, že provádění takového hesla učinilo by ze světa chorobinec. Skutečnost ale učí, že Evropa a křesťanský svět tímto heslem sesílily, kdežto nekřesťanská plemena ochabla a zmalátněla. — Ovzduší Evropy po patnáct století prosycovalo se křesťanskými zásadami a církev Kristova, zůstávajíc v šlépějích svého Zakladatele a Tvůrce, je nejen největší, ale jediná Universita Mravnosti světa. Každá ctnost, která vznikla vedle ní, jest závislá na ní. Této církvi mnozí vytýkají, že vždy nemívala zdar jako učitelka ctnosti. Občanské společnosti povinností je hájiti bezpečnosti života majetku, ale přes to mnozí lidé bývají otupováni, vražděni a žijí v nouzi a i zotročilosti, ale to není dostatečnou příčinou, aby se rozpadla v kočovná plemena. Vzdor občanské ochablosti podstata křesťanského učení projevuje se opět svou nadšenou lidumilností, svou snahou zachránit, co je ztracené.« — (Tyto myšlenky daly by se zpracovati v důležité apologetické pojednání; jsou zajisté až v přílišné stručnosti napsány po vážném studiu a bedlivé úvaze. *L. † a.*

Protestant o papežství. Vynikající profesor protestantské theologie Dr. *Philipp Schaff* (Pennsylvanie) napsal ve své knize »Geschichte der apostolischen Kirche« (2. Aufl., Leipzig, S. 380) následující pozoruhodná slova o papežství: »Ultraprotestantský směr tvrdí, že papežství ani Písmem sv., ani právem božským nikterak odůvodněno není, a prohlašuje tudíž papežství za kolossální a nejnestoudnější lež, jaká se kdy v dějinách objevila. Tohoto výstředního názoru nemůžeme

naprosto připustiti, poněvadž se jím dějiny církve před reformací proměňují nejen v nekonečné bludiště, nýbrž také ono vzácné zaslíbení Páně o stálé přítomnosti jeho a vládě v církvi za lež prohlašuje, čímž se pak důsledně skepticismu, neomezené pochybovačnosti i nevěře do kořán dveře otvírají. Nikoli, pororujeme-li 18 století dějin papežstva, čteme-li u církevních otců jasná svědectví ve prospěch papežství napsaná, vidíme-li neoblomnost a důslednost, s jakou papežství ode vždycky základní pravdy křesťanské chránilo a hlásalo, uvažujeme-li jeho zásluhy o rozšíření křesťanství a civilisace — shrneme-li v úvahu všecka tato fakta, jež i nestranní dějepisci protestantští uznávají, pak nemůžeme nikterak popírati, že tento neobyčejný zjev (gewaltige Erscheinung) k základům prvotního křesťanství v jeho dějinném vývoji (?!) podstatně náleží a že tudíž v apoštolské církvi nějakou oporu a počátek (Ausgangspunkt) míti musí.« (Correspondenz 1901, str. 133.) — Naši protestanté vidí v papeži dodnes jen antikrista, právě tak jako středověcí blouznivci. Kdo při četbě Písma sv. trochu přemýšlí, zajisté shledá odůvodnění a božské ustanovení papežství ve vynikajícím postavení apoštola Petra, kdyby ani velikolepé historie papežství nebylo. *L. † h.*

O Juliu Zeyerovi píše ve »Zvonu« č. 22. ve »Vzpomínkách« Fr. Herites: »Zeyer byl člověk věřící, hluboce věřící v nesmrtelnost duše, v posmrtný život věčný věřil, ovšem tak, jak sobě ty krásy a veleby středl v bujné své fantasii. »Až umřeme, budeme překvapeni,« řekl jednou. »To, co uvidíme, veškerými smysly lidskými nedovedeme chápat.« — »Náhle bych umřít nechtěl,« říkával Zeyer opětovně, když jsme tím směrem hovořili. »Na smrt má člověk býti připraven.« Toho mu u hojné míře bylo popřáno. Vplné míře užil té přípravy pro nový život. Přáli bychom si podobné náboženské smýšlení i u ostatních vynikajících literátů našich.

Museum. Časopis bohoslovců moravských. Ročník XXXV. Pořadatel *Josef Janíček.* Nákladem »Růže Sušilovy« v Brně. 1901. Tisk papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských v Brně. Stran 252. — Dorost kněžstva českomoravského zdatně v písemnictví pracuje; právě dokončený ročník časopisu bohoslovců českomorav. to dosvědčuje. Sneseno v něm mnoho pilné a svědomité práce, svědčí o pilnosti a sečtělosti pánů přispěvatelů. »Museum« podává 19 v celku zdařilých básní od 9 básníků, 25 článků od pánů bohoslovců z Brna, Olomouce a Českých Budějovic; 18 kratších zpráv v rozmanitostech jest většinou podáno z Brna; zprávy z jednot, a to z Brna, z Celovce, z Českých Budějovic, z Gorice, z Hradce Králové, z Lublaně, z Mariboru, z Olomouce a z Prahy svědčí o pěkné kollegialnosti pánů theologů těchto ústavův. — Co se prací prosou psaných týče, lze o všech tvrditi, že páni spisovatelé pilně pracovali, svědomitě látku sbírali, věcně logicky a jasně výsledek studií svých podali. Z nejdelších prací jsou: Endl Karel z Brna »Pud, intelligence a svoboda v živočišstvu«; thema velmi duchaplně a jasně probráno; p. Kratochvil Josef z Brna obšírně pojednává o otázce: inspirace Písma sv.; lze jen schvalovati, že všímá si bedlivě všech vyznání náboženských a že jejich názory vysvětluje a případně vyvrací; práce tato jest tak obšírná, že byla v tomto ročníku ukončena jen pomocí několika nejmenovaných příznivců »Musea«, kteří výlohy za půldruhého tiskového archu zapravili. Delší práci podal ještě pan Gryc Eduard z Brna pod názvem: Duše lidská podstatně od těla se liší a jest bytostí duchovou, kterážto práce cenou 40 K poctěna byla. — Bedlivě všímáno si též časových otázek, čehož důkazem pěkná pojednání, na př.: Berda Frant. z Olomouce: Milujte Krista, studie o Zeyrovi; Svoboda Ant. z Česk. Budějovic: † Julius Zeyer; Deml Jakub z Brna: Bílek Fr. jako umělec; Hruda Frt. z Brna: Henryk Sienkiewicz; od téhož »Novokantismus«; Janiček Josef z Brna »za XX. stoletím«; Koubek Emanuel z Brna věnuje nadšený článek, kterým ročník počíná, oslavě padesátiletého biskupského jubilea Josefa Jiří Strossmayera, též zmíněno 25letého kněžského jubilea Dra. Ant. Cyr. Stojana.

Kéž všichni páni, kteří do ročníku tohoto přispěli, na dráze tak zdárně započaté pokračují a hřivnou jim svěřenou dále pracují na národa roli dědičné, jak dobře podotýká na str. 198 p. Janíček ve článku za XIX. stoletím: »je potřebí mnoho napínavé práce a dobré vůle nejlepších a všech lidí, aby v nynějším duševním hnutí přivoděn byl žádoucí obrat k lepšímu!« *Ign. Zhánělˇ.*

Nová díla (Liter. oznamovatel): *Zpět k nímu!* čili: Za Matkou a pro Matku. Obrazy ze života slavných konvertitův a rekovných sluhů Božích. Napsali Fr. Janovský, Jos. Weiss a P. Pavelka. (Podíl »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na rok 1901.) — *Sv. Hostýn.* Román. Napsal Kristian Novák. (Knih. našeho lidu r. V. č. 2. Stran 376. Cena 2 K. Brno, 1901. Benedikt. kniht.) — *Ze vzpomínek* na vojenskou výpravu do Bosny r. 1878. Podává A. V. (Knih. naš. lidu. R. V. č. 3. Str. 66. Cena 40 h.) — *Kázání* na všecky neděle . . . Sepsal Kl. Markrab. (Seš. 1. Brno, 1901.) — K. Antoniewicze: *Missijní kázání.* Z polštiny přel. V. M. Skalský.

(Homiletické knihovny dílo I. (Cyrillometh. kniht. Praha, 1901.) — *Inkvisice* ve světle pravdy. Napsal Václav Oliva. (Lidové knihovny dílo II., seš. 1.—4. Nakl. týž.) — *Bajky o Jesuitech.* Vzděl. knih. katol., svazek XX., seš. 12.—13. Nakl. týž.) — *Apostati.* Obrazy ze života kněžského i světského. I. díl: Srdce matky. (80 h.) II. díl: Pryč od Říma! (90 h.) III. díl: Pryč od Boha. (70 h.) Nakl. týž. — *Svatá Země.* (Obrázková pouť z Betléma na Golgotu. Sešitem 25. dokončeno. Sešit po 30 kr. Nakl. týž.) — *Ondřej Černyšev.* Spisů Julia Zeyera seš. 1. (Vycházeti budou v sešitech o 32 str. po 40 h. Nákladem »České grafické společnosti Unie«.) — *J. V. Myslbek.* (Výbor jeho prací s úvodem od K. B. Mádla Cena 60 K. Nákladem »Unie«.) — *Josef Mánes,* jeho život a dílo. Napsal a vydal K. B. Mádl. Seš. 1. (Celé dílo obsahovati bude 125 kartonů mimo illustrace v textu. Nakl. F. Topič. Subskribční cena za celé dílo 125 K i ve lhůtách splatná.) — *Ošetřování nemocných.* Ku potřebě ošetřovatelek z povolání i širších kruhů. Napsali dr. Jar. Šťastný a dr. Duchosl. Panýrek. Se 116 vyobr. Nakl. F. Šimáček. Cena 2 K. — *Slovník český.* Rukověť českého pravopisu, mluvnice a fraseologie. Naps. Dr. V. Flajšhans. (Illustr. katechismů, sv. III. Str. 188. Cena 3 K. Nakl. Hejda k Tuček.) — *Písemnictví české* slovem i obrazem. Napsal Dr. V. Flajšhans. Seš. 23. Nakl. Svoboda a Grosman. — *Válka prusko-rakouská r. 1866.* Napsal Edm. Chaura. Nakl. A. Píša. Brno. Cena 1 K. — *Běsové.* Román. Napsal F. M. Dostojevský. Z ruštiny přel. Jan Wagner. (Přítele Domoviny r. 17., sv. 1.—9. Nakl. Ed. Beaufort. Str. 1036.) — *Slovanské starožitnosti.* Dr. L. Niederle. Dílu I. část 1., seš. 1. Nakl. Bursík a Kohout. (Cena seš. 60 h.) — *Ottův Atlas zeměpisný.* Pomocí řady odborníků vydává Česká společnost zeměvědná. Rediguje prof. dr. Metelka. Seš. 1. a 2. (Celkem bude 22 seš., sešit za 2 K.) — *Zemědělské zákony* i jiné předpisy týkající se zemědělství v království Českém. Soustavně uspořádal a výkladem opatřil JUDr. Frant. Fiedler. (Sv. I., str. 364, za 4 K 20 h. Nakl. J. Otto.) — *Zemědělská politika.* Soustavně vykládá JUDr. Fr. Fiedler. (Sv. I. 326 str., za 5·60 K. Sv. II. Právo dědické v zemědělství. 242 str., za 4·40 K. Nakl. J. Otto.) — *Slovník staročeský.* Napsal Jan Gebauer. Vydávají Česká Akademie a Unie. Praha, 1901. Vychází v sešitech po 4 K. — *Velký česko-německý slovník.* Za pomoci četných odborníků sestavuje prof. dr. J. Herzer. Bude vycházeti u Otty v sešitech po 80 h. — *Sebrané spisy* Jos. Ehrenbergra. (Seš. 1.—26. po 32 h. Nakl. Cyrillometh. knihkupectví G. Francla.) — *Kristus-světlo.* Cyklus řečí adventních. Naps. Jindř. Š. Baar. (Homilet. knihovny sv. II. Cena 50 h. Nakl. Cyrillometh. knihtisk.) — *Cestou křížovou.* Postní kázání dra Is. Zahradníka. (Nakl. R. Promberger v Olomouci. Cena 2 K.) — *Inkvisice.* O jejím náboženském, politickém a společenském úkolu. Napsal G. Romain, přel. Fr. Vaňous. Cena 40 h. (5. číslo »Hlasů katol.« sp. tisk.) *L. † et.*

Spolek sv. Vincence v Brasilii. (V Jižní Americe). Převeliká tato říše je skoro 160krát tak veliká jako Čechy, obyvatelstva však nemá snad ani 3kráte tolik. Dle výroční zprávy za rok 1900 ustavila se první konference v Brasilii 4. srpna 1872 ve hlavním městě Rio de Janeiro; měla 3 členy. Za našich časů je v Brasilii 1 rada nejvyšší v Riu de Janeiro, 3 rady ústřední (Bahia, Ceará. Olinda), 35 rad správních. Ve výroční zprávě jsem napočítal 257 konferencí a 4.202 činné členy. Mnohé konference však nevykázaly žádných zpráv; i páčí se činných členův ne 6.000. Jsoutě pak konference rozděleny dle diecésí takto: diecése *Rio de Janeiro* má 14 konferencí, diecése *Ceará* 71 konferencí, diecése *Bahia* 49 konf., diecése *Marianna* 39 konf., *Olinda* 32, *Sao Paulo* 20, *S. Pedro do Sul* 8, *Parahyba* 7, *Pará* 4. Diecése *Curityba, Maranhao* a *Petropolis* mají po 3 konf., diecése *Amazonas. Cuyabá, Diamantina* a *Goyaz* mají po 1 konf. Spolek vydal 205 : 639 sch. 520 a podporoval 2.590 rodin. (Brasilský peníz 1 milreïs platí 1000 reïs = asi 1·20 zl. Milreïs = sch.

Paběrky z novin a veřejného života.

K jubileu sv. Otce. — Dne 20. února konána bude památka 25letého papežství sv. Otce Lva XIII. Oremus hac die pro glorioso pontifice nostro Leone XIII.! Za příčinou papežského jubilea budou i letos konány jubilejní pouti k stolci Petrově do Říma. Pokud jsme z novin zachytili, přijdou k sv. Otci 18. února poutníci z Lombardie, vedeni kard. Ferrarim, po nich přijdou poutníci z Turina, vedeni kardinálem Richelmim. Také z Uher vypraví se do Říma poutníci a budou míti za vůdce tři kněze: Maďara, Němce a Slováka. Z Čech hodlají poutníci jeti k sv. Otci v době, ve které bude dleti v Římě náš ndp. kardinál.

»Rozvoj« zakázán. — *Episkopát církevní provincie Pražské milovanému velebnému duchovenstvu svých diecésí světskému i řeholnímu!* Křesťanskou puzeni láskou a spoléhajíce na kněžskou mysl velebného duchovenstva, biskupové pražské provincie nemohou opominouti, aby duchovenstvu nepřipomenuli věci, které s čistým svědomím nelze zamlčeti.

Dlouhou řadu let pozorujeme, že proti církvi Kristově, jejím sluhům a zařízením pohanami mnohých časopisů se štve a útočí.

Ba v novější době i někteří z těch, kteří jsou vyvolení synové církve a k jejím službám zasvěceni, poskytují nejvýše smutné divadlo, usilovně tříštíce a podvracejíce autoritu, Bohem v církvi ustanovenou.

V čele boje tohoto způsobu stojí především časopis »Rozvoj«, který, ač neuvádí pro veřejnost redaktorem kněze, přece předstírá, že jest časopisem duchovenstva, a zabývaje se nejvíce církevními a kněžskými záležitostmi, udává, že při sepisování zvrhlých článků má za soudruhy kněze.

Z tohoto způsobu jednání a psaní, jehož želí všichni věřící, nutně bolest cítiti musí kněží, poněvadž proti věcem, které jim jsou drahé a svaté, v oněch článcích se útočí, ustanovení sv. matky církve hanebně se posuzují, a ti, které Kristus — nejvyšší pastýř — ustanovil za pastýře Církve, potupami se pohazují v té nicotné a neméně odsouzení hodné snaze, aby se zdálo, že vůle církevní vrchnosti se zvrhla od vůle Kristovy.

Kam asi směřuje způsob tohoto jednání? Zda v čem bude ku prospěchu Církve, ke spáse věřících? Či zda spíše bude k potěšení nepřátel Krista, Církve, rozsévaje různice a ošklivost k úřadu, k němuž jsme posvěceni.

Vůbec ti, kteří toho konají, chlubíce se, že opravují poklesky, jsou-li nějaké vady, slovy svými je zhoršují a zveličují, mysli rozjitřujíce a rozrušujíce, na církev škodu svalují, přemnohé urážejí, z čehož dobří lidé pociťují bolest a pohoršení, špatně smýšlející mají radost.

Těchto věcí i my biskupové Pražské Provincie z duše želíce, pokládali jsme za povinnost úřadu svého proti vylíčenému způsobu jednání toho pozdvihnouti hlasu svého.

I řídíce se tudíž vůlí Boží a sv. Stolice výslovným předpisem (Constit. »Officiorum ac munerum« VIII. Kal. Febr. 1896, Tit. I., Cap. VIII., 21. 22., Tit. II., Cap. V. 49.)*) pro Ježíše Krista, který nás bude souditi, *veškeré i jednotlivé kněze i kleriky diecésí našich napomínáme, zapřisahámе a ve svědomí jejich je zavazujeme, aby »Rozvoj« anebo jinaký časopis, který by se změnou jména jeho směrem snad nastoupil, nečetli, nekupovali a nižádným jiným způsobem nepodporovali.*

My, kteří vždy se snažíme, abychom velebné duchovenstvo objímali otcovskou láskou a péčí, a kteří vždy usilujeme, aby potrval takový krásný svazek otců se syny, posíláme toto své napomenutí, plni jsouce Božské naděje, že velebné duchovenstvo, pamětlivo jsouc závazků, které na sebe ze svobodné vůle vzalo při sv. svěcení vůči Bohu, svaté Církvi a představeným svým, naše napomenutí poslušně vyslechne s tou láskou, s jakou my starostlivě napomínáme a v Bohu zapřisahámе.

Lev kard. **Skrbenský,** arcibiskup Pražský. **Emanuel Jan,** biskup Litoměřický. **Martin Josef,** biskup Budějovický. **Eduard Jan,** biskup Kr.-Hradecký.

K tomu podotýkáme, že byly »Rozvoj« i »Rozkvět« již r. 1901 zakázány v arcidiecési Olomoucké ndp. arcibiskupem. Čtenáře »Vlasti« upozorňujeme, že »Naše Listy«, zvláště čísla 21. a 23., přinesly o »Rozvoji« důkladné články, hlavně z péra Dr. Rudolfa Horského. Je tam mimo jiné uveřejněno, jak potupně píše »Rozvoj« o biskupech, o kanovnicích, o coelibátu a jak »Rozkvět« a »Mane«, nový list katol. moderny, zneuctily arcibiskupa olomouckého. »Rozvoj« ve své zhoubné činnosti i po zákaze biskupském pokračuje, ale vyšlo pouze jedno číslo, po němž přestal vycházeti. »Naše Listy« vynikají vůbec krásným obsahem, i doporučujeme je přízni čtenářů »Vlasti«. Stojí ročně v naší administraci 4 K.

*) Constitutio Apost. »Officiorum ac munerum«. Cap. VIII. 21. Denníky, listy a spisy periodické, které úsilovně útoči na náboženství a dobré mravy, budtež zavrženy nejen dle přirozeného, ale i dle církevního práva. I mějž tedy vrchnost církevní péči, kde by bylo třeba, aby vhodně napomenula věřící o nebezpečí a škodě takové četby. 22. Nikdo z katolíků, zvláště z osob duchovních, nechť ničeho neuveřejňuje v takových denních, listech nebo spisech periodických, leč ze spravedlivé a rozumné příčiny. Tit. II. C. V. 49. Kdo by vůbec překročil nařízení tohoto obecného dekretu, dle různé závažnosti obvinění přísně od biskupa budiž napomenut; bude-li se zdáti příhodno, budiž i tresty kanonickými stížen.

Kalendář »Sv. Vojtěch«. — Zbylo nám něco kalendářů »Sv. Vojtěch«, malý i velký. Nabízíme velký za 50 haléřů místo za 1 K a malý za 30 haléřů místo za 60 haléřů, tedy o celou polovici laciněji. *Objednati lze jakýkoliv počet, třeba 1, ale poštovné si zaplatí objednatel. K objednávce přiložíme chek.*

„Moravsko-slezská Beseda v Praze" uspořádala přednášku o významu a působení Msgr. Vladimíra Šťastného, red. »Obzoru«. Schůze byla svrchovaně zdařilá, jak hojností účastníků, tak průběhem. Zahájil ji předseda Besedy, docent pan Dr. Honl, jenž sdělil list, kterýmž Besedě P. Vladimír Šťastný odpověděl na její oznámení oslavy své činnosti. List byl všeobecně aklamován, a po jeho přečtení ujal se slova P. Žundálek a v přednášce, přes hodinu trvající, vylíčil nejprve kněžské působení oslavencovo, dále hojnou a plodnou činnost jeho básnickou a činnost redaktorskou, spojenou s vydáváním »Obzoru« a kalendáře »Moravana«. Dotkl se dále zásluh mnohých, jichž si P. Šťastný získal o »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje«, přešel k vylíčení blahodárného učitelského působení a přeušlechtilé povahy oslavencovy, jenž jistě největší má právo na nejčestnější pro smrtelníky přívlastek »anima candida«. Srovnav jej s vůdcem lužických Srbů, Michalem Hórnikem, vylíčil přátelské styky jeho s Vincencem Brandlem, Václavem Kosmákem a Františkem Bartošem a ukončil přednášku svou těmito slovy: »Vladimír Šťastný měl velký cíl před sebou a dopracoval se ho svou vlastní pílí a vytrvalostí nezlomnou. Odměnou mu byla láska všech, kteří ho znali a s ním se stýkali. Jeho padesátileté jubileum, r. 1901 slavené, dalo na jevo nezměrnou úctu jeho ctitelův a přátelův po celé Moravě. V jeho celém životě vládl mír, proto právem se nazývал Vladimírem, ve svém jednání i životě byl šťastným, odtud jeho jméno: »Vladimír Šťastný«. O něm právem možno užiti slov Sušilových: »Dvé krásek spanilých duše mé ovládalo stánek — zemská jedna, druhá z výšiny pošla nebes. Církev a vlasť ty v mojich milují sestersky se ňadrech; každá půl, každá má moje srdce celé.« Přednáška pana Žundálka přijata byla shromážděním s upřímnou pochvalou. Po té rozvinula se o působení P. Šťastného zajímavá debata, jíž súčastnili se zejména pp. dr. Honl a ředitel reálky Frant. Bílý, oba bývalí žáci brněnského gymnasia, načež schůze ukončena odesláním nadšeného pozdravu oslavenci, v němž veleben jest jako vzor kněze a učitele.

Památce † Dra. Innocence Frencla. — Dne 25. února t. r. bude tomu právě čtyřicet let, co dokonal svůj zbožný život šlechetný kněz a neunavný spisovatel církevní Dr. Innocenc Antonín Frencl, jehož »Postilla« i jiné spisy náležejí dosud ku nejcennějším pracím církevní literatury české. Chtějíce při té příležitosti oceniti zásluhy zvěčnělého kněze-spisovatele, vybízíme uctivě všecky katol. korporace, aby ve středu, dne 26. února 1902, súčastnily se tiché slavnosti v kostele košířském, kde o osmé hodině ranní mší sv., promluvou o životě zvěčnělého a posvěcením znovu zřízeného pomníku památka Dr. Innocence Ant. Frencla bude uctěna.

Ježto však — co nevidět — hřbitov košířský bude zrušen docela, jest třeba již dnes pomýšleti na převezení ostatků zesnulého na místo důstojnější, kde by slušný pomník mu mohl býti zbudován. Z té příčiny prosíme uctivě všecky přátele naší katol. literatury o milodary, které kvitovati budeme v našich listech s povděkem, a to tím více, ježto hrob tohoto zasloužilého českého literáta až do dnes byl opuštěn. — Příspěvky zasílány buďtež na adresu profesora Julia Košnáře (Praha, čís. 158.-IV.). — † Dru. Innocenci Frenclovi vděčná buď paměť! — V Praze, dne 23. února 1902. — Z komitétu pro oslavu památky Frenclovy: Jan Nep. Sedlák, kanovník v. v. kapitoly u sv. Víta a ředitel »Dědictví Svatojanského«. Monsgr. profesor Jan Drozd. Josef Havránek, c. k. profesor Akadem. gymnasia. Thdr. Jos. Tumpach. prof. na theolog. fakultě. Xaver Dvořák, prof. na vyšší dívčí škole. Thdr. Josef Podlaha, c. k. profesor. J. Košnář, c. k. profesor.

Provolání. — Dávno již obíraly se naše kruhy vlastenecké a umělecké myšlénkou, poctiti památku našeho proslulého skladatele P. Pavla Křížkovského přiměřeným pomníkem, nejlépe poblíže hlavního působiště jeho, kláštera i chrámu Páně na Starém Brně. O významu a zásluhách Křížkovského šíře tuto jednati pokládáme za zbytečno. Jsouť veliké jak v oboru hudby národní, tak církevní. Není asi nikoho, kdož by nebyl uchvácen býval některým z jeho sborů, jež tak mohutně a zase tak lahodně přímo k srdci hlaholí poněvadž také vyřinuly z duše i srdce národního. Křížkovský zajisté z prvních odkryl ty prameny, z nichžto nyní veletok české hudby slavně světem se rozlévá. Proto odhodlali se ctitelé Křížkovského sestoupiti v komitét, jenž by si vzal na starost zříditi důstojný pomník zvěčnělému spoluzakladateli nár. hudby české. Nejslavnější její representant, člen panské sněmovny, Dr. Antonín Dvořák, který veliké zásluhy Křížkovského nejednou veřejně uznal a ocenil, převzal ochotně protektorát podniku našeho. Tím, jakož i všeobecným souhlasem, s jakým už nyní záměr náš se potkává, doufáme, že jest i zdar jeho zabezpečen. Náležíť

Křížkovský rodem Slezsku, působením Moravě, ale vlivem i významem svým i království Českému a hudební slávě jeho. Pomník má býti důstojným památky Křížkovského a proto vyzýváme nejen naše společnosti a kruhy hudební, nýbrž i nejširší vlastenecké obecenstvo české, aby nám hojnou účastí pomáhalo provésti dílo, zvláště pro Moravu i Brno významné: první to veřejný pomník českému výtečníku. Laskavé příspěvky přijímá pokladník komitétu Dr. Pavel Vychodil, ředitel tiskárny benediktinské v Brně. V Brně, v lednu 1902. (Následují četné podpisy.)

Lidová pout do Svaté země bude uspořádána letos z Mnichova od 9. září do 8. října. Kdo z Rakouska přidati se chce, učiní tak v Brixenu. Dle všeho bude cesta státi z Brixenu a zpět v I. třídě 480 K, v II. tř. 360 K, do mezipalubí se poutníci nepřijmou. Cesta na moři by trvala z Terstu do Kaify 5 dní, odtud navštívil by se Nazareth a Tábor. Pak by se jelo lodí do Jafty a odtud do Jerusalema, kde by byl 9 dní pobyt. Dotazy lze zaslati na msgr. Herm. Geigera v Mnichově II., Kaulbachstrasse 31. Počet účastníků je omezen na čtyři sta osob.

Z Tiskové ligy. — Jeho Eminence ndp. kardinál Leo sv. pán Skrbenský, kníže arcibiskup pražský, bude dávati Tiskové lize ročně 100 K podpory. — K témuž účelu zaslali: J. M. ndp. Ed. Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Král. 20 K; J. M. ndp. Msgr. Ferdinand Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi 10 K; vysoce důst. bisk. konsistoř v Brně 100 K; dále: Dr. Al. Jirák, inful. probošt v Jindř. Hradci 5 K, duchovenstvo vikariátu Piseckého 4·20, Václ. Kadlec, farář v Křinci 4 K, P. Bohumtl Hendl, probošt na sv. Kopečku u Olomouce a Jan Kuliš, farář v Kniževsi, po 2 K. — Na čl. vkladech složili: Vojtěch hrabě Schoenborn 50 (100) a R. Vrba 10 (50 K). — Opravy uveřejnily: »*Osvěta Lidu*« v Pardubicích dne 22. ledna: faráři A. Novákovi a říd. učiteli K. Pícovi; »*Samostatnost*« ze dne 1. února faráři Fr. Dohnálkovi; »*Červánky*« ze dne 30. ledna faráři J. Kutišovi. Mnoho oprav, které naší Tiskovou ligou prošly, nebylo uveřejněno, i prosíme, aby nám byly zaslány k nahlédnutí, nestala-li se při nich formální chyba. Kdo chce redakci, která opravy neuveřejnila, žalovati, nečiň to bez právního zástupce. — Kterýkoliv farář jest tiskem uražen při vykonávání svého úřadu, (na faře, v kostele, na hřbitově, při sezení místní nebo okresní školní rady) podej úřední opravu. Napiš v záhlaví: Úřední oprava a dole dej: Z farního úřadu v X., podepiš se jménem, přidej tam: farář a dej tam farní razítko. K takovéto úřední opravě nesmí redakce přidati poznámky. Kdo jest uražen při svém úřadování osobně, musí se obrátiti žalobou k okresnímu soudu. — »Rozvoj« v čís. 2., roč. III., otírá se o Tiskovou ligu a praví, že členové výboru, na př. T. J. Jiroušek, P. Vrba a antverpský ligista, tedy ti velevěrní, dostanou měsíční aktivní přídavky. Odpovídáme: v Tiskové lize má sekretář měs. za svoji práci 20 K, jiný stálý ligista měsíčně 10 K, ostatní však konají svoji práci zdarma. Ani jeden kněz — tedy ani dp. Rud. Vrba — není v Tiskové lize placen. A co se antverpského ligisty dotýče, patří mezi nejobětavější katolické spisovatele; dosud nikdy honoráře nežádal a nedostal ani z Vlasti ani z Tiskové ligy — vše koná zdarma. Na tuto odpověď táže se »Rozvoj« v čís. 3., str. 47: »V Tiskové lize Tomšově pracuje všecko zdarma. Jářku, k čemu těch sbírek na ni? Odpovídáme: na obranu napadeného a potupeného duchovenstva, s nímž vede liga čilou korespondenci, dále na tisk, jejž ligisti pročítají a vůbec na účely, jež stanovy »T. l.« předpisují.

Co jsou Škrdlovi ligisti? Před několika roky zřídili jsme k návrhu pana faráře Fr. Vaněčka Tiskovou ligu, první v Rakousku. Chtěli jsme pomocí Tiskové ligy hájiti víru, stav duchovenský, katolické laiky a chtěli jsme tím povznésti katolickou žurnalistiku a katolický tisk vůbec. Za tou příčinou hledali jsme v Evropě pomocníky a našli jsme jich hojně. Ligistů bylo přes 60 — hotových k boji. Ale zlí lidé dusili Tiskovou ligu v »Katol. Listech« tak, že se musila skoro výhradně omeziti jen na časopisy družstva Vlasť. R. 1901 a letos liga jakoby znovu oživla a začala zase energicky prováděti svůj úkol. Katolíci s potěšením tento obrat vítají, s důvěrou se k nám obracejí a Tiskovou ligu hojně podporují. Ale v Tiskové lize pracuje Tomáš šedivec a proto nenalezla v »Rozvoji« milosti. Kněžský »Rozvoj« nazval ligisty — bandity. Ligisti píší zdarma, konají katolické straně dobrou službu — za to jsou bandity! Pěkná to odměna od katolických reformátorů. Vy páni reformátoři katolický život pěkně zreformujete!

Výbor Tiskové ligy konal dne 3. února 6. schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Za nepřítomného jednatele četl protokol dp. farář Vl. Hálek; protokol byl probrán a schválen. — Předsedající uvedl, že měla liga r. 1901 zakládajících údů 45, přispívajících 25, dobrodinců 22. Četní duchovní v novinách napadení obracejí se na kancelář ligy o radu a všem rádi a ochotně posloužíme.

Každému napadenému to oznámíme a výstřižek z novin zasíláme. — Z arcidiecése olomoucké žádají nás četní duchovní za stanovy naší tiskové ligy, z čehož soudíme, že se tam připravuje zvláštní obranná ligistická akce. Z toho se srdečně radujeme. Místodržitelství král. Českého vyzvalo náš spolek, aby podal zprávu o akci důvěrníků při Tiskové lize, a když se tak stalo, nařídilo nám, že musí býti toto zařízení dáno do stanov. Za tou příčinou usnáší se výbor, aby valná hromada, jež se koná 26. února t. r. ve 2 hod. odpol., změnila stanovy. Předsedající konečně děkoval zvláště dp. faráři Vl. Hálkovi, který svou energií, neobyčejnou čilostí a vytrvalostí vlil nového života do naší ligy. — Potom byl zaveden rozhovor o lize socialních demokratů. Socialní demokrati utvořili totiž »antiklerikální ligu«, která však vrhla se na dravou offensivu a nic si nezadá s dřívějšími útoky červených listů. Za značku si dali zednářský trojúhelník. — Poctivost tisku socínského ukazuje se nejlépe tím, že týž doprovází opravy napadených posměchem, aby jich význam seslabil. Nicméně nezastraší toto parodování oprav našince, kteří i na dále hájiti budou svoji čest. — Liga poskytla během poslední doby mnoho rad a pokynů jednotlivcům proti hanopisům v listech a v největším počtu případů docíleno bylo opravou příznivých výsledků. — V brzké době vydáno bude tiskem snadno srozumitelné poučení, jak si každý má vésti při úpravě a zasílání oprav, jakož i při dalším soudním stíhání. — Jak nepoctivě si tisk liberální vede, ukázaly posledně lživé zprávy »Nár. L.« a »Času« atd. o ztýrání chlapce jeptiškami v Jihlavě, dále zprávy ze statkův ndp. arcibiskupa Olomouckého. — Poslední přelíčení porotní s žurnalisty à la Navrátil, Krupka et comp., ukázalo jasně, jací lidé často hanobí svým tiskem poctivé a zasloužilé osoby. Přední naše listy sice odsoudily činy těchto pseudožurnalistů, nicméně však přečasto mnohé z nich, které mají vlajku liberální, nepočínají si o nic lépe, jedná-li se o duchovenstvo a katolickou církev. — Ignorance, či snad zlomyslnost, objevila se při otisknutí feuilletonu, ve velmi rozšířeném denním listu Pražském, kdež líčen mnich, stojící u katafalku milce královny španělské, an vyzrazuje zpovědní tajemství plnými ústy, aby zachránil královnu od sebevraždy. Není nám znám v nejmenším nějaký příklad historický, a proto nebylo důstojno lež realisovati. — V 6 hodin večer dostavili se do schůze z pozvaných hostů dpp.: Emil Stárka, Jos. Nápravník, Ant. Postřihač, Ant. Suchoradský, Matěj Krejčí, Fr. Žundálek a očekávali s výborem Tiskové ligy příchod p. JUDr. Jul. rytíře Nejedlého, zemského advokáta v Praze. — Předsedající p. doktora srdečně uvítal, načež on milým a poutavým způsobem pojednával o urážkách a ublíženích na cti ve smyslu platných ustanovení zákonných a opravách tiskových. Zajímavý výklad zkušeného právníka a vynikajícího obhájce trval až do 8 hodin večer. Přítomní se urozeného řečníka na mnohé věci dotazovali a on jim k spokojenosti dotazy zodpovídal. Když p. JUDr. Jul. rytíř Nejedlý své vývody zakončil, povstal místopředseda ligy a děkoval mu za tuto neobyčejnou lásku a obětavost, kterou nám urozený řečník dal na jevo. Oslovený odpověděl, bude-li si Tisková liga přáti, že zase do jejího středu zavítá a ochotně sdělí, nač bude tázán, načež se s přítomnými co nejlaskavěji rozloučil.

Různé. — *Trojí jubileum sv. Otce Lva XIII.*, dá-li Pán Bůh, slaviti se bude r. 1903. Stříbrné jubileum papežské, diamantové jubileum arcibiskupské a zlaté jubileum kardinálské. — *Černý král z Nsoubi* na Dolním Nigru přijal křest s 8000 poddanými. — *Oratorium »Svatý František«*, které složil Františkán P. Hartmann, bude ve Vídni provozováno dne 17., 19. a 24. února t. r. vždy o půl 8. hodině večer. Skladbu říditi bude sám skladatel; čistý výnos věnován bude dobročinnému účelu. Sbor zpěváků bude míti 400 osob. — *Mrtvá ruka.* V Moravské Třebové zemřel nedávno gymnasialní profesor na výslužbě, piarista P. Jan Stich, který ze svých úspor založil nadace pro chudé studenty a věnoval k tomu 40.000 K. — Hraběnka *Zemialkovská,* vdova po ministrovi, věnovala 40.000 K na zakoupení domu pro polskou školu a knihovnu ve Vídni. *Aloisie* hraběnka *Černinová* hodlá vlastním nákladem vystavěti kostel v Pommendorfě, vikariátě Vrchlabském. — Dne 17. května bude *Španělský králevič Alfons XIII.* prohlášen za plnoletého. — *Spolek proti kleni* ustanovil se ve Švýcarsku. Předsedou jeho jest JUDr. G. de Benoit v Bernu. Spolek dává tisknouti korespondenční lístky, které posílá lidem známým všeobecně svým klením. Na lístcích jsou citáty z písma sv.: »Nevezmeš jména Božího nadarmo,« »Nepřísahejte ani při nebi ani při zemi!« Několik slov vážného napomenutí doprovází tyto výroky ze sv. Písma. Podobných lístků rozeslal spolek až doposud 328.464, z nichž 116.903 kusů ve Švýcarsku samém.

Spolkové zprávy.

Z Historického kroužku. V neděli dne 19. ledna přednášel za přítomnosti hojného obecestva p. prof. J. Vávra: O arciknížeti Karlu, biskupu vratislavském, bratru císaře Ferdinanda II. Řečník rozvinul obraz tehdejší rozhárané doby vůbec a ve Slezích zvláště a líčil působení mladého arcibiskupa z císařského rodu, jenž sídlel v Nisse. Byl to pán i k jinověrcům přívětivý, luteránskou šlechtu zval ku svému dvoru na slavnosti a na zábavy, ale ve víře byl pevný a horlivý a od zásad víry v ničem nepopustil. K reformaci katolické používal hlavně Jesuitů, jež štědře podporoval. — Řeči p. prof. J. Vávry jsou vždy jadrné, velice poučné, z přednášek p. prof. vane duch živé víry, i není divu, že mívají přednášky jeho hojné a vděčné posluchačstvo. Kéž by nám vzácné péro p. profes. vydalo hojně článků a děl z oboru historického! — Po přednášce konána volba nového výboru na r. 1901—1902. Zvoleni byli: za místopředsedu Jeho Magnificence kanovník a prof. Dr. Fr. Kryštůfek, za jednatele školní rada prof. Dr. M. Kovář, za pokladníka Václav Roudnický, za knihovníka Dr. Ant. Podlaha. Do výboru pp.: Frant. Ekert, Dr. Frant. Doubrava, Václav Honejsek, Tischer, Černovský, Dr. Al. Soldát, Dr. K. Lev Řehák, Jos. Vávra a Kroess S. J. — K návrhu dp. V. Roudnického vzdalo shromáždění povstáním uctivé díky Jeho Magnificenci veledůst. p. Dr. Frt. Kryštůfkovi za obezřetné a obětavé řízení kroužku.

Literární sekce družstva Vlast konala 22. ledna 1902 třetí schůzi v XVIII. správním roce. Jednatel dp. Fr. Žundálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Literární pozůstalost † probošta V. Štulce chová v sobě mnohé vzácné práce, i bude jednatelem a místopředsedou prohlédnuta a v XIX. ročníku Vlasti uveřejněna. — Čten byl dopis p. Rud. Zahradníka, jenž popisuje Sarajevskou oslavu Marulićovu, při níž on družstvo Vlast zastupoval. — Oslava sv. Otce bude 16. února. Program a pozvánky jsou již tištěny a budou rozdány neb rozeslány. Řídící učitel p. Josef Flekáček, jenž jest dokonale mocen jazyka vlašského, sdělí kardinálu Rampollovi, že chystáme v Praze sv. Otci velikou oslavu, a po slavnosti samé popíše mu její průběh. — Oslava Msgr. Boh. Hakla bude dne 23. února v 6 hodin večer. Řečniti bude školní rada profesor dr. M. Kovář. — Pan Tom. Suchánek navrhuje, aby se ve »Vlasti« probírala vánoční belletrie různých časopisů. Návrh se přijímá a budoucího roku bude proveden. — Redaktor »Vlasti« ukázal přítomným nové liter. práce »Vlasti« zaslané a uvedl šest osob, kterým se družstvem skytá podpora, aby si mohly knihy zakoupiti a časopisy předplatiti. Mimo to rozdává referent mnohým spolupracovníkům časopisy a knihy redakci zaslané, aby je pročítali a o nich ve »Vlasti« referovali. Předložil 4. číslo Masarykovy »Naší Doby«, v níž jest zmínka o »Vychovateli« a kdež začíná článek o »Katolické moderně«. — Dp. farář Vl. Hálek podal posudek o knize »Nový ráj srdce a bludiště světa od J. Váňy. Spisovatel podává tu v jednotlivých kapitolách své názory o životě lidí, náboženství, lásce, bohatství, manželství a j. v duchu svobodomyslném. Obsah dosti zajímavý připomíná vzory anglické. Zásadám a názorům katol. náboženství mělo věnováno býti více pozornosti. Dále upozornil na dobrý román v 1. čísle letošní »Libuše« »Otrokář« od V. Beneše Šumavského, kdež nikterak se nestírá náboženská stránka lidu našeho, ano, jest mu posilou v boji za národnost. V rozboru spisků drobných uvedl knížečku »Prvotní víra katolická«, jež jest agitačním letákem svob. evang. ref. církve, »České strany politické«, kdež spisovatel podává subjektivní názor o poměrech v Čechách. Kämpeův spisek »Kristus a socialni demokracie«, jímž vlastně se dokazuje opak toho, co mělo býti docíleno. Čtenář odnese si vědomí, že učení Kristovo tvoří základ, na němž veškeré reformy socialní mají býti zbudovány. — Pan Jan Kř. Maštalíř rozebíral »Katechismus rakouského práva obchodního a směnečného« od JUDr. Joklíka a »Směnečný řád všeobecný«, sestavený od Dra. Nevšímala. Dvě tyto publikace jsou velmi cenné, zvláště pro laiky, neboť srozumitelně a přehledně s vysvětlivkami jsou výše jmenovaná thema sepsána. Dále referoval o velmi pěkné letošní vánoční novince »Zeyer: Myšlénky«, jež sestavila M. Kalašová. Publikace tato je snůškou nádherných myšlének Zeyerových, ač neúplnou, přidána jest k ní podobizna dle pérokresby Švabinského. »Časové Úvahy« č. 12., roč. V. přinesly velmi časové myšlénky »o moderní chorobě a protiléku jejím«. Chorobou myslí se nábož. lhostejnost. Knížka tato zasluhuje nejvíce rozšíření, neboť jest velmi pěknou agitační brožurou. Číslo 1. roč. VI. přineslo vyznání starého hřísníka, čímž míněn jest »liberalismus« z péra p. Dr. Fr. Reyla. »Časové Úvahy« patří mezi nejlepší naše časové brožury, jež mohou býti snadno rozšiřovány, vždyť stojí ročník pouze

1 K. Dále zmínil se referent o zábavném a poučném spisku Jana Vyhlídala »Z hanáckých dědin a měst«, jejž doporučuje co nejvřeleji. — Jednatel dp. Frant. Žundálek podával zprávu o 80letých narozeninách Ant. Maleckého, býv. profesora klasické filologie ve Lvově, o jubileu fra. Grgy Martiće, pak o některých spisech katolických, francouzských a italských, zvláště o publikaci »Bessarione«, který horlí pro spojení církve východní se západní, o moderní četbě italské. K jeho návrhu odesláno bude Fr. Grgovi Martići k jeho jubileu písemné blahopřání. — Tím byla schůze skončena. Po oslavách, jež chystáme, bude lit. sekce v klidné svojí práci dále pokračovati.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 3. února 10. schůzi za předsednictví pana Václava Žižky. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Nové křesťansko-socialní spolky založeny byly v Libštátu, ženský v Hradci Králové, v Kostelci nad Orlicí, ve Skorenicích a ve Skutči. — Přednášeli: kaplan Fr. Teplý ve Šlapánově a redaktor Tom. Jiroušek v Jihlavě, v Žižkově a v Novém Strašecí; dr. Rud. Horský bude v posledních dnech masopustu konati 6 řečí na Hradecku. — Všemi účastníky probírána byla činnost rozvojismu v novinách a ve spolcích a odbor usnesl se na akci, která asi ve třech nedělích bude provedena. Referenti odevzdali k tomu účelu své elaboráty na příslušné místo. — Pan Jan Maštalíř mluvil o reformě chudinství veřejného, ukázav na nedostatečnosti nového zákona domovského práva z r. 1896, hlavně kde jedná se o zaopatřování chudých, chorých a o sirotky a p. a přál by si lepší organisaci ve správě chudinské, ulehčení břemene chudinského obcím přetíženým a stejnoměrné rozdělení. Dále referoval o orgánu Dra. Al. Rašína a o »Věstníku katol. duchovenstva«. Ku konci probral různé katol. i nekatol. časopisy všech českých stran. — Místopředseda p. V. Žižka nabádal, abychom bojovali pro Boha, abychom hájili jeho vládu a dokazovali, že ona jest nejlepší proto, že vychází z největší lásky a řídí se tou největší moudrostí, která svými zákony ustanovuje nejlepší pořádek na světě. Plněním těchto zákonů že lidstvu jen požehnání s hůry přichází a je pokojem a blažeností naplňuje. Zákony tyto jsou zákony života, dle nichž se každý život říditi musí, má-li své trvání míti a cíle svého se dodělati. Tuto pravdu hlásá a zákonům těm vyučuje církev sv. dle svého poslání stále a stále, aby lidem dobře bylo na zemi. Za to však pronásledována, tupena a všelijak podezřívána bývá. Církev za to nemůže, že lidé zákonů těch neposlouchají a o hodnotě jich se nepřesvědčují, ona nemůže nikomu poslušnost k zákonům božským dáti, k té se musí každý sám svobodně hlásiti. Když budeme takto autoritu a vládu božskou hájit a dokazovat, že hoden jest Bůh, aby vládl, a že pod vládou Jeho lidu nejlépe se daří, nalezneme i my i církev a služebníci její nejlepší ochrany a zastání pod vládou touto. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o agrárně politickém spise »Výminek« od dra. C. Horáčka. Pokud bylo více v platnosti čtvrté přikázání Boží, nebylo nutno vědecky tuto instituci probírati. Vylíčiv vznik výminku, posuzuje ho s hlediska hospodářského, socialního a ethického, se stránkami světlými i stinnými. Dobře praví autor, že při rozmachu radikalismu není každý návrat k osvědčeným útvarům minulosti socialní reakcí, ani každá novota socialním pokrokem. Slovy těmi rozumí čtoucí katolík, že něco dobrého i v dřívějších dobách náboženského života bylo, co nyní schází a marně se hledá, jakož i těžko dá se nahraditi studenými paragrafy zákona. K závěru není podána určitá odpověď, buď aby výminek byl odstraněn a nahražen něčím lepším, aneb výminek aby byl ponechán, ale podroben opravě. V ohledu socialním zasluhují zmínky akce okresního hejtmanství v Kraslici a Žamberku. Prvnější obrací se zvláštním nařízením proti konkubinátům, jichž hojení uznává za velenutné pro řád společenský. Druhé obrací se na přední činitele v obcích, by podali návrhy, jak by zakládány býti měly jednoduché útulny pro mládež, které do škol nechodí. Oboje snahy zasluhují uznání a podpory.

Katolíci, kdož zavítáte do Prahy, kupte své potřeby v papírnickém závodě družstva Vlasť dle hesla: „Svůj k svému.“

Adresa: Žitná ulice (roh Žitné a Tůnní) č. 570-II., 26 n.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE«, vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského, ročník XVII. č. 2. a 3. s tímto obsahem: Altruismus a egoismus (Vojtěch Koláč). — O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Genese zákonů o učitelských platech a zemské finance (Fr. Žundálek). — O štěstí (Josef Šauer z Augenburgu). — Vigilemus. — Nová dobropísemnost česká (Fr. Žundálek). — Obsah »Učitelské přílohy«: Zdravotnictví ve škole (K. Skultéty). — O nás pro nás (Fr. Jelínek). — Obsah »Katechetské přílohy«: Znalost katechismu. — Exhorty dodali: Václ. Müller, Em. Žák, Jan Šmejkal a Fr. Žundálek.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 20.—24. s tímto obsahem: List sv. Otce k episkopatu českému (Dr. Rud. Horský). — Slovo o křes. demokratismu (Václ. Žižka). — Demokratismus v socialismu (T. J. J.) — Rozdělení diecésí v Čechách. — Na adresu Rozvoje et Comp. (Dr. Rud. Horský). — Na obranu. — Jak píše »Rozvoj« o ndp. biskupech. — Jak psal »Rozkvět« o Jeho Excell. ndp. knížeti-arcibiskupovi Dr. Th. Kohnovi. — Jak píše »Rozvoj« o kanovnících. — Z »Rozvoje« — paběrky. — Na obranu proti »Rozvoji« (Tomáš Škrdle). — Otevřený list »Rozvoji« (Tom. J. Jiroušek). — Žurnalisté naší doby (T. J. J.) — Naše obrana (Dr. Rud. Horský). — Prostředky proti nezaměstnanosti (Dr. Raelph Barture.) — List nejd. Episkopátu českého, jímž se zakazuje »Rozvoj«. — Rozvoj« zakázán (Dr. R. Horský). — Nejnovější reformator — »Mane.« — K pronásledování katolíků v Číně (L. † 36.) — Společnost a zlo in (Dr. Rud. Horský). — Illustrace morálky křesťanské a beznáboženské (L. † o.) — Ohlasy z »Hlasů ze Siona« (L. † il). — Feuilleton: Divní lidé (Adam Chlumecký). — »Naše Listy« podstoupily tuhý boj s Rozvojismem a právě čísla tuto uvedená obsahují hojnost zhoubného materiálu, který »Rozvoj« přinášel. Prosíme: 1. aby každé číslo »N. L.«, jež o Rozvojismu jedná, bylo co nejvíce rozšířeno a 2. aby »N. L.« právě pro tuto příčinu — jak se již stalo — došly co největšího rozšíření. Stojí ročně pouze 4 K a vycházejí každý týden. Administrace: Praha, čp. 570-II.

Sborníku historického kroužku vyšlo redakcí Dr. M. Kováře roč. III. číslo 1. s tímto obsahem: Dr. Fr. Krásl: Některé zprávy o Zbiroze a okolí. — Frant. Václav Peřinka: Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku. — Dr. Ant. Kubíček: Dva staré breviáře Olomucké — Dr. Ant. Podlaha: Z dějin katol. reformace v letech 1668—1703. — Fr. Štědrý: Farář Opočenský Ondřej Věžský vymáhá před soudem lounským neodvedený sobě desátek ze vsi Zbrašína. — Dr. Fr. X. Kryštůfek: Sesazení Václava IV. s království římského a papež Bonifacius IX. — Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického. — Fr. J. Čečetka: Kolínské a kouřímské paměti cechovní z konce XVI. a počátkem XVII. stol. — Mikšovicova kronika lounská. — Drobné zprávy a posudky. — »Sborník« stojí ročně 5 K a peníze přijímá administrace v Praze, čp. 570-II.

Světélka a světla od Aug. Rozsypalové. »Vzdělávací četby katolické mládeže« roč. I. č. 2.

Arnošt Renan. Socialním demokratům na poníženou. Sděluje L. † 24. »Hlasů Svatováclavských« roč. II. čís. 2. Každý z těchto brožurkozých časopisů stojí ročně pouze 40 h. Na každých 5 ex. dává se šestý zdarma. Administrace: Praha čp. 570-II. Všecky tyto naše časopisy doporučujeme hojné přízni čtenářstva.

Tiskopisy pro farní úřady

vydalo a má na skladě družstvo Vlasť. — Zhotoveny jsou na pevném a hladkém papíře s jasným tiskem:

1.	*Listy křestní 1 kus	2 h
2.	* „ oddací » »	2 h
3.	* „ úmrtní » »	2 h
4.	* „ prohlášní 1 kus	2 h
5.	*Opověď k prohláškám	2 h
6.	*Seznam nemanželských dítek pro c. k. soud 1 kus	2 h
7.	*Výkaz zemřelých osob » » » » »	2 h
8.	*Výtah (rodinný arch) z matriky narozených, zemřelých a oddaných k vojenským reklamacím 1 kus	2 h
9.	*Malé výtahy z matriky narozených 100 kusů	80 h
10.	*Kvitance na úroky ze státních dluhopisů 1 kus	2 h
11.	*Zkušební protokoly pro snoubence s otázkami a odpověďmi 1 kus	6 h
12.	*Kniha narozených arch	6 h
13.	* „ oddaných arch	6 h
14.	* „ zemřelých arch	6 h
15.	*Oznámení soudu o legitimaci nemanželských dětí 2 ex.	3 h

16. *Seznamy narozených k očkování, archové . . . . . 4 h
17. * „ „ „ půlarchové . . . . . 2 h
18. Index k matrikám . . . . . 6 h
19. Abeceda k indexu . . . . . 2 h
20. Biřmovací lístky (české, německé i latinské) 3 za . . . . . 2 h
21. †Consignatio functionum spiritualium . . . . . 6 h
22. Separační protokol (pro Čechy i Moravu) . . . . . 6 h
23. *Kniha biřmovanců (na knihu) arch . . . . . 6 h
24. †Liber intentionum (na knihu) list . . . . . 3 h
25. *Kniha nalezenců (na knihu) arch . . . . . 5 h
26. *Jednací protokol (na knihu) arch . . . . . 5 h
27. Nadací listina (návrh) . . . . . 6 h

(Dokončení příště.)

*** označené jsou též v německé, † pouze v latinské, § pouze v německé řeči vydány.**

Tiskopisy na knihy určené dáme dle přání v libovolném počtu archů svázati. Naše tiskopisy lze odebrati v každém množství; důst. farním úřadům doporučujeme je s ubezpečením, že zásilky budou rychle a k úplné spokojenosti vyřízeny.

V nynější době množství farního kancelářského psaní dá se praktickými našimi tiskopisy mnoho času a práce uspořiti.

Vdpp. vikáře žádáme za laskavé doporučení našich tiskopisů. — V náhradu porta připojíme darem knihu neb některý časopis družstva. — K účtu se připojí chek. Objednávky vyřizuje

administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k I. svatému přijímání:

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. **štýrsko-hradecké** od firmy „Styria“: šest druhů po 18 h (100 za 18 K) a jeden po 6 h (100 za 6 K); 3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 Korun), tři druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); lonský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: po 6 h [100 za 6 K], po 8 h [100 za 8 K], po 12 h [100 za 11 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

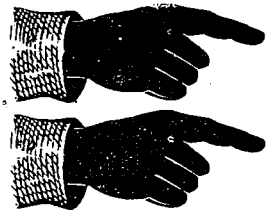
b) obrázky k I. svaté zpovědi:

1. **Berlínské**: — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h [100 za K 2·50], po 8 h dva druhy [100 za 8 K], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h [100 za 16 K]; 2. **mnichovské** po 18 h [100 = 18 K] a po 20 h [100 = 20 K].

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu.

Objednávky vyřizuje:

papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

K OSLAVÁM SV. OTCE LVA XIII. — Řečníkům při jubilejních slavnostech svatého Otce Lva XIII. doporučujeme náš almanach, kdež jest životopis svatého Otce Lva XIII. z péra Dr. R. Horského. Stojí 3 K.; pro členy družstva 2 K. (Praha čp. 570-II.)

ROČNÍK XVIII.

BŘEZEN. ČÍSLO 6.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *Bedřich Kamarýt* (Pokračování dílu druhého) 489
PAN OTEC. Báseň. Napsal *Miloslav Javorník* 502
NA RATHOUSE KOLÍNSKÉM. Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety. Dle výpisů *G. Svobody* napsal *F. J. Čečetka* 504
ÚRYVKY Z CESTY NA RUS. Píše docent MUDr. *Vladislav Mladějovský*. (Pokr.) 510
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová*. (Pokračování) 515
MOJE CREDO. Báseň od *Neznámé* 529
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha*. (Pokrač.) 531
SAMOSTAN KREŠEVO. Kapitola z dějin bosenských katolíků. — Napsal *Jan Třeštík*. (Pokračování) 537
PRO BLAHO LIDU. Obraz ze současného života ve třech jednáních. — Napsal *Josef Flekáček*. (Dokončení) 542
POKUŠENÍ PÁNĚ. Báseň od *R. Stupavského* 544
OSLAVA 25LETÉHO PONTIFIKÁTU SV. OTCE LVA XIII. V PRAZE 547
OSLAVA MSGRA. BOH. HAKLA 550
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal*. (Pokračování dílu II.) 553
VALNÁ HROMADA TISKOVÉ LIGY 568
PROJEV TISKOVÉ LIGY O SITUACI 570
TREVÍRSKÝ BISKUP KORUM PROTI T. ZV. KATOLICKÉ MODERNĚ. Napsal *Rudolf Vrba* 573
O NÁBOŽENSTVÍ SHAKESPEAROVĚ *L. † 91.* 576
Literatura 578
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 585
Paběrky z novin a z veřejného života 588
Spolkové zprávy 592

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna administrace. — Do Ameriky: *Rev. C. A. Bleha:* Obdrželi jsme 34 K 34 h. Z toho jsme dali: 3·15 na zboží, 7 K jako doplatek na XVI. a 10 K na XVII. ročník »Vl.«, 8 K na XV. roč. »Vychovatele« a zbytek per 6.19 připsali jsme na XVIII. ročník »Vlasti«. I dáte ještě 3 K 79 h na XVIII. roč. »Vlasti« a 16 K na XVI. a XVII. roč. »Vychovatele«. — *Rev. Chas. Beneš.* Obdrželi jsme 49 K, z toho jsme zapravili doplatek na XVI. ročník »Vychovatele« = 4·68, na XVII. roč. »Vychovatele« = 8 K, na XVIII roč. »Vlasti« = 10 K, na I. a II. roč. »Hlasů Svatováclavských« 1·20, na »Vzděl. četbu katol. mládeže« roč. I. = 60 h. K dobru Vám zbývá 24·52. — *Rev. Vojtěch Cipín* — 12 K na »Vlasť«, 8 na »Vychovatele« a 2 K jako dar na spolkový dům jsme s díky obdrželi.

Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Tomáš Harant, kaplan v Mouřenci; Matěj Jičínský, farář v Hnátnici; Václ. Kalibán, truhlář v Desné, a Jáchym Kouřil, tovární dělník a chalupník v Hořejším Hamře. — Všecky fondy družstva obdarovali — každý obnosem 40 K — Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři, a Jan Urban, děkan v Čelakovicích. — Mimo to přispěli: a) na fond pro katol. spisovatele: α) starší členové: Karel princ Schwarzenberg 20 (140), R. Vrba 12 (100), Em. Žák 10 (30), Jan Šmejkal 6 (18); β) dobrodinci: J. M. Dr. Frant. Kryštůfek 7 K a Josef Turek 4 K. Přispívajícím členem tohoto fondu stal se: Jan Lang, redaktor »Míru« v Kroměříži; b) na fond socialní: Vincenc Němeček a Ant. Kaška (20); Historickému kroužku: Št. Dvořák 2 K; d) na dům družstva: Vojt. Cipín, K. Jindřich (10·30), E. Ot. Rybák, Jan Dvořák, Št. Dvořák a Dr. Václav Hlavatý. — Kalendář »sv. Vojtěch« prodáváme za polovici těm, kdož si jej přímo u nás objednají. Poštovné si platí objednatel. — Městská rada v Mnichově Hradišti oznamuje našemu družstvu, že mu vyplatí odkaz † děkana Javůrka v obnosu 1000 K, odkázaný fondu katol. spisovatelů. — Někteří páni zasílají za objednané zboží kolky. Prosíme, aby nám byly zasílány poštovní známky, kterých dobře upotřebíme, ale nikoliv kolky. — Křesťansko-socialně vzdělavací spolek »Svornost« v Neveklově dal si zhotoviti v naší knihtiskárně různé tiskopisy a píše: »Jsme velice spokojeni jak s úpravou — papírem — tak i s lácí stanov, Vámi tisknutých. Díky za laskavou ochotu. Přízeň Vám zachováme.« Prosíme, aby i jiné spolky, obce, korporace a osobnosti své tiskové potřeby nám svěřovaly — vyřídíme je rychle a správně. — Máme na skladě biřmovací lístky s textem českým, německým nebo latinským. Prodáváme 3 za 2 hal., na lepším papíře kus za 2 hal. — Máme také na prodej velikonoční zpovědní lístky s krásnými obrázky, vždy ve stu 10 druhů, s příslušným tiskem, 100 po 70 h. Kdo by si přál míti přitištěno jméno

ROČNÍK XVIII. BŘEZEN 1901—02. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování dílu II.)

Po krátké a příjemné zastávce musili jsme dále; nastávalať nám obtížnější část cesty. Sjeli jsme pozvolna do široké kotliny; tam opět bílou Aragnu jsme spatřili. Řeka ta jest zde mnohem prudší než u Mechetu, kde tak mohutným tokem do líné Kury vráží, že ač v ní zmírá, přec úsilovně ji svým řečištěm k jihu zahání. Na tomto místě však se valí s velkým šumotem širokou úžlabinou se závratné výše ledovců a přijímá nesčetné prameny bystřin a potoků, vyvírajících ze sněhových plání. Zvolna stoupá silnice po příkrém břehu a neopouští dravých proudů až u jejich zřídla.

Celá scenerie nám živě připomíná naše horské krajiny ve Štýrsku a Tyrolsku.

I zde jako tam jest předhoří pokryto hustým listnatým stromovím, výše pak jedeme bujným šťavnatým trávníkem; v dálce pak vidíme pod skalou jako nalepená hnízda vlaštovčí, roztroušené to chalupy s plochými střechami, obloženými velikými kameny proti vichřicím a bouřím. Pestrá jarní květena již uvadla, jenom vonné azaläee vyrážejí ze skalních štěrbin.

Po třetí hodině přijíždíme do Ananury, jehož starobylé pevnostní zdi, obklopující pěkné dva chrámy, poskytují ze stanice malebného pohledu.

Bez odkladu vydáváme se na cestu, neb toho dne musíme ještě ujeti několik stanic. Po velikých oklikách dorazili jsme před večerem do Pasanauru. Zde se nám náhodou dostalo neobyčejné cti, neboť u poštovní stanice nás očekávalo pět statečných jezdců na pěkných koních, v brnění rytířském, zdravících nás po způsobu vojenském. Ocelovými přilbami na hlavách, pancéřem řetízkovým, dlouhými černými plášti s červenými kříži, ozbrojeni kopími a štítem pamatují nás na hrdiny středověku při taženích křižáckých. Bylo to poselstvo Chevsurské z Tioneti, které zde zvalo příbuzné z aulů grussinských na výroční pohřební slavnosti. Na

poštovní stanici, kde byl příchod náš na šestou hodinu večerní oznámen, se dověděli, že tudy pojede pan profesor, jenž byl loňského roku čtrnácte dní u nich v Tioneti hostem. Bylo to zajisté pro našeho průvodčího milým překvapením. Z daleka jim kynul a po srdečném pozdravu nám je představoval jako staré známé a přátele. I nám se zalíbili ti statní jezdci v leskle zbroji a málo scházelo, že bychom i my na jejich snažnou prosbu pozvání k smutné slavnosti přijali. Musili jsme se však rozloučiti, neboť koně byli zapřaženi a vozkové netrpělivě dávali práskáním znamení k odjezdu. Jeden z Chevsurův pozorovav, že se upřeně dívám na podivný šperk pravé jeho ruky, sňal s palce zabijácký prsten, vlastně hřmotný, železný kruh, jehož užívá jako zbraně, a podal jej s úklonou na památku mému choti. Za to dostal jiný dar, totiž pěkný, perletí vykládaný nožík.

Sotva jsme se usadili do povozů, byl pan profesor zahrnut dotazy: »Kdo jsou ti Chevsurové? Odkud přicházejí? Co znamenají ty přišité kříže na jejich pláštích? Jsou křesťané?«

»Všecko povím, co o nich vím,« sliboval horlivý starý pán, »vždyť jsem všecky jejich auly prolezl a tak jejich důvěru sobě získal, že mi svá srdce dokořán otevřeli. Jak svého kroje nabyli, nebylo mi možno vypátrati; sami toho nevědí. — Nosí jej od nepamětných dob. Domněnka mnohých, i také má, že jsou Chevsurové potomci do hor zabloudilých křižáků, jest mylnou, neboť ani jejich zvláštní nářečí, ani jejich nejstarší paměti nejeví stopy nějaké spřízněnosti s kmeny evropskými. Křesťany jsou ovšem a několikráte prolévali svou krev v tuhých bojích s mohamedány, ale jejich víra je bludnými domněnkami a pověrami celá zpitvořená. Slýchával jsem, jak povždy jen vzývají Morigi, t. j. nebeské mocnosti. Věří sice v Boha nejvyššího, který vše učinil a jest pánem živých; po stvoření však se odebral do sedmého nebe, tam odpočívá, ponechav vládu nebeským mocnostem, které řídí svět pomocí t. zv. Chati a Esaulů, to jest dobrých a zlých andělů. Každá obec má za ochránce takového Chati, mocnější všech jest Chati z Gudany. Jest zasvěcen sv. Jiří a nazývá se vůdcem válečných zástupů. Ku praporu gudanského Chati jest připoutáno jisté vítězství o krvavé seči, před ním prchají nepřátelé, zloději, ano i dravá zvířata. — Při rozvinuté posvátné korouhvi konají se modlitby za uzdravení chorých lidí i zvířat, za déšť, úrodu zemskou a plodnost stád. Nejvíce se hrozí Chevsurové krupobití, jež považují jako trest za všeliké proviny proti velikému svému svatému, který sedí na vysoké hoře s tváří zářící jako slunce a pozoruje svět. Hřeší-li jeho svěřenci, zdvihne se a kráčí rozhorlen k moři, naplní koše ledovými ořechy a odevzdá Esaulům, aby zničili vinníkům osení. Aby sobě zachovali milost svého ochranitele, nekonají od počátku června až do žní v pondělí, v pátek a v sobotu polních prací a shromažďují se k modlitbám a obětem v Gudany.

Rytířský kmen těchto horalů věří i v život posmrtný. Přechod z vezdejšího života na onen svět děje se po vlasovém mostě, na jehož konci spravedlivý soudce očekává duši zemřelého. Břemenem hříchů obtížený nepřekročí závratnou propast, nýbrž padá do thezové řeky, nemající břehů. Lháři a pomlouvači zde kvílejí ve

vařících proudech, matkám, jež opustily své dítky, přiloženi jsou k prsoum jedovatí hadové, kdo porušil mezník, ten uštván ďábly musí celé vrchy odnášeti do pekla.

Ráj si představují smyslně jako velikánský palác, úplně prosycený světlem, kde se hraje, tančí a zpívá a pije z křišťálových nádob nejčistší voda. V neděli jest nebeská hostina z jídel nejvácnějších, jichžto pouhým pohledem bývají duše nasyceny. Proto také Chevsurové nikdy nepořádají památných výročních hodů za zemřelé v neděli. Posmrtné kvasy náležejí k podstatným pohřebním obřadům, které jsou dosti jednoduché. Když nastal smrtelný zápas, vynášejí umírajícího ven i v dešti a sněhu, jinak by byl dům poskvrněn. Když vypustil ducha, přijdou Narevebi, čtyři svobodní muži, myjí tělo, oholí hlavu, oblekou mrtvolu do bílé košile, vtáhnou na ni modrou bluzu a přikryjí vrchní část těla čerkeskou z červeného sukna. Potom svolají celou ves a každý spěchá prokázati zemřelému poslední úctu. — V jižních krajinách konají se pohřby v den úmrtí. — Čtyři Narevebi vezmou rakev na ramena a odnášejí ji tiše a vážně na hřbitov ; tam ji spustí do hrobu a nahrnou na ni země, nepromluvivše ani jediného slova. Za nimi kráčí truchlící zástup, jenž zůstává před hřbitovní branou tak dlouho, až jest mrtvý pochován. Pak se vracejí do domu zemřelého všichni, aby projevili nejbližším příbuzným soustrast. Narevebi zatím vykropili místnost, složili zbraně a šaty zesnulého do koutečka v jizbě a postavili před ně hořící svíci. — Ženy usednou v kole na podlahu a v žalostném nářku připomínají ctnosti zemřelého. Činí to střídavě ; dvě starší a výmluvnější začnou, ostatní ve sboru stesky jejich opakují. — Potom se usadí všichni za stůl a počne hostina, při níž jest dobře postaráno o hojnost chleba, masa a piva, neboť pevně věří, že co se předkládá, jde za nebožtíkem na onen svět. Po roce sejde se příbuzenstvo opět ku slavnosti rozdělení šatů. Doba smuteční uplynula, všichni se smějí, zpívají a hody trvají po celou noc až do rána, pozůstalost bývá rozdělena a příbuzní se rozcházejí s tím větším uspokojením, čím hojnějšího podílu se komu dostalo.

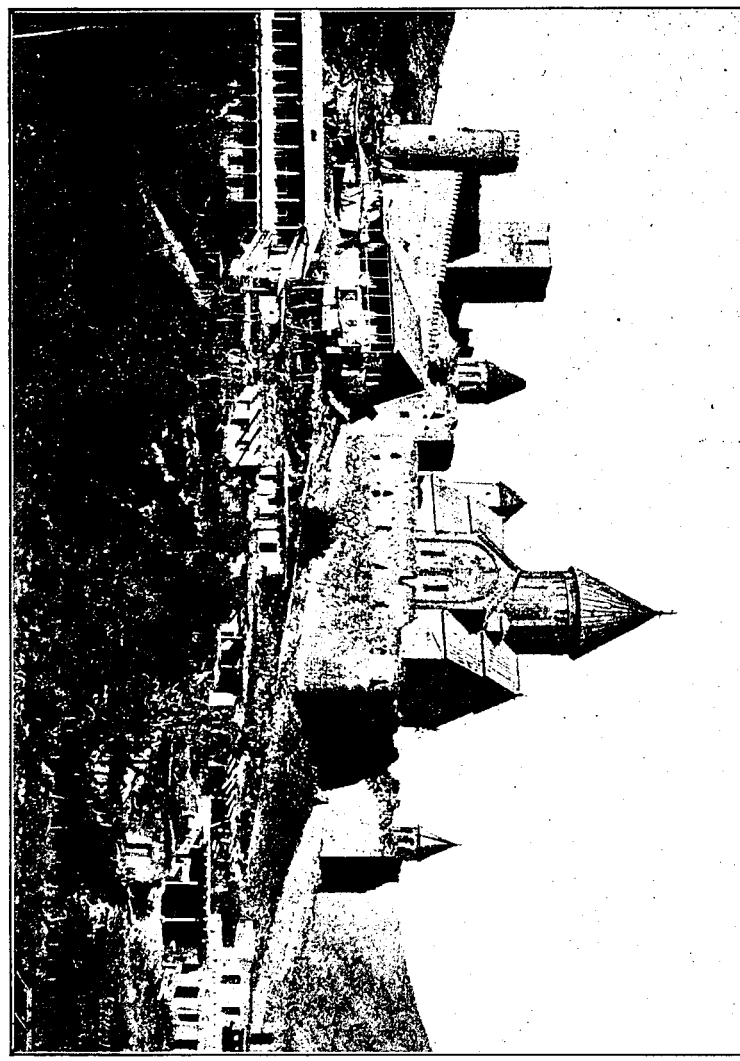
Starý pán ještě mnoho vyprávěl o různých obyčejích, hrách, zápasech a veřejném životě svých miláčků ; já však bych byla ráda zvěděla, jak to v domácnosti těch rytířů vypadá, jaká mají sídla a jak se daří hradním jejich paním.

Odpověď byla upřímná : Pan profesor líčil auly chevsurské jako nedobytné tvrze : »Domy dvou- až třípatrové z velkých kamenů spojených jsou podobny hradům s cimbuřím. Vstoupíme-li však dovnitř, pojednou mizí romantické kouzlo a v prvním okamžiku se nám zdá, že jsme v obyčejném chlévě, neboť valná část přízemí jest obsazena bravem a kozami ; ale brzy se přesvědčíme, že jsme v budoaru hradní paní, která zde se zámeckou čeledí vaří, tká, vyšívá a nejkrásnější tovary hotoví. Avšak ty dovedné ruce, jež tak čisté a umělé práce hotoví, vyhazují také mrvu bez vidlí a lopat. Kalem slepené prsty sahají po tabatěrce, by se v tom miasmy přesyceném vzduchu osvěžily. Pravdou jest, že vody a mýdla umělkyně ty nemilují.

Když jsem se myl a poprvé i ruce čistil, vzbudilo to v celém domě náramnou veselost. Když již toho nezbytná potřeba žádá,

myjí se Chevsurky také, ale kravskou močí, což prý chrání před hmyzem a jemní pleť. Já však nikde nějakých příznivých výsledků té toaletní vody nepozoroval, ač jsem dosti bedlivě pátral, bych jen trochu obstojný ženský obličej spatřil.

Za takovou poklonu ať se krásky chevsurské svému bývalému hostu samy poděkují; mně to nebylo již možno, poněvadž

Ananur.

jsme právě vjížděli do rozsáhlé stanice matinské. Před poštovním domem se mihala světla a správce pošty nás již netrpělivě očekával. Nalezli jsme vše připraveno tak, jak bylo předem posly objednáno. Měli jsme vysoké, vzdušné pokoje se stkvostným nábytkem, neboť zde obyčejně přenocuje velkokníže a vyšší státní úředníci. Postele byly čisty. Po dobré večeři, jsouce znaveni,

uložili jsme se ku krátkému odpočinku, neboť již po 4. hodině ranní jsme musili vytrhnouti, chtěli-li jsme před večerem spatřiti Vladikavkaz.

23. června. Vstala jsem záhy, probuzena blahým pocitem, jejž mnohoslibný program dnešní výpravy v duši vyvolal. V několika hodinách jsme měli dostoupiti nejvyššího bodu východního pásma, tak zvaného křížového převalu, pozdraviti zasněžené skráně obra kazbetského a jeho družiny hor Sedmibratrů a ledové věže Gudanské a odtud spoustami sněhu, bystřin a roztříštěných skal proniknouti hrůzokrásnou úžlabinou Darielskou do úrodných iránských stepí. Avšak můj zápal byl valně ochlazen sychravým dechem blízkých sněhových plání a mé blouznění o rozkošných rozhledech seslabeno hustou mrákotou, do níž jsme vjížděli. —

Spád Tereka k Darielské úžině.

Přibrali jsme teplejší oděv; tiše, pozvolna jako podsvětští stínové vlekly se naše povozy po srázné, v ohromných balvanech vydlabané silnici k osamělé stanici Gudanské. Odtud pořád stoupá vojenská dráha po příkrých skalních stěnách nad zející propastí do závratné výše 4421 metrů ku kamennému kříži, jenž jest nedaleko cesty postaven. Celý široký hřbet průsmyku byl zasypán as 10 m. vysokou lavinou, na které již 14 dní pracovalo 200 dělníků, aby uvolnili cestu. My zabočili do dlouhého, dřevěného tunelu, kterým se jezdí, sřítí-li se na silnici sněhové závěje; ostatně jsou na rozličných místech v pravo i v levo ochranné zdi a náspy, jež zadržují padající laviny, by se nesvalily na dráhu. Mlhy se zvedají a my již můžeme rozeznávati předměty v blízkém

okolí; ale jest to neutěšená pláň, posetá oblázky a drobným kamením, vroubená holými, šedými skalami; ani keř, ani stromy neoživují jednotvárné té pustiny. Tam vyvírají z ledovců menší prameny a spojují se s divokým Terekem, který od křížového rozvodí bajdorským korytem dolů se valí, přibíraje množství horských bystřin a který v četných vodopádech se řítí s náramným hukotem do Darielského úžlabí. Po osmihodinné prudké jízdě stavíme se před ohromným otvorem a strnule hlédíme do závratné hlubiny, v níž Terek jako mohutný proud rve a trhá na žulových skalách úžlabiny, jakoby se chtěl prorývati až do pekelných propastí. — Jest právě poledne. Mlhy se srazily v mraky a táhnou k západu, poskytujíce vlády slunci, které v plném jasu září nad hlavami našimi. — Branou Alemskou vjíždíme do přepodivné těsniny, kterou cestovatelé nazývají hrůzokrásnou. Hrůzy jsme sice nepocítili, ale tím více žasli jsme nad čarovnou krásou, k čemuž zajisté nemálo přispělo nápadné osvětlení.

Nevím, vyskytuje-li se podobný úchvatný zjev v celém pohoří: Dvě příkré, jako z pestrých balvanů slité stěny, délky jedné versty a výše dvou tisíců stop s plamennou klenbou posledního slunce, z něhož proudy světla pronikaly ohromnou prostoru až do závratných propastí a v těch dravý Terek jako var taveného zlata syčel a hlomozil. Nemenšího obdivu zasluhuje, co zde vykonala ruka lidská. Dlátem a prachem vyrvala tvrdému kameni širokou a pohodlnou dráhu na místech, kde druhdy odvážliví lezci s nasazením života na žebřících, spletených z proutí, po úzounkých lávkách přes vyčnívající skaliska pracně se prodírali nahromaděným kamením, vlekouce zboží a tovary severu touto jedinou branou do požehnaného Grusinského území. Kdo se stal pánem této brány, ten z ní kořistil co možno nejvíce. Šťastnými pokládali se, když vymohli sobě průchod za veliké clo a nebyli-li vyloupeni branným lidem knížat osetinských. Z pevných doupat těchto násilníků strmí ještě na příkré skále starobylá věž Larského hradu jako zřícenina, ostatní tvrze jsou rozmetány při stavbě této znamenité silnice. — Údolí se počíná šířiti a před námi se rozprostírá step povodněná horskými potoky, se všemi odstíny barvy zelené a žluté, kdežto hladiny vodní jsou zbarveny sytou modří; v dálce pak na obzoru vystupuje hrdá panovnice Kavkazu, město Vladikavkaz, s bílými domy a pestrými střechami, ověnčená bujnou zelení rozsáhlých zahrad a lesnatých pahrbků. Město samé, příliš mladé a po obou březích Tereku rozložené, nemá ničeho, co by odpovídalo hrdému jeho názvu, kromě vysokého mostu s nejnádhernější snad panoramou na světě. Celý ohromný val, táhnoucí se od moře k moři, s nebetyčnými vrcholy v plné kráse svých temnozelených úpatí, rudošedých těl a běloskvoucích temen, ozářený zapadajícím sluncem, ve vzdušné dálce vznáší se před užaslými zraky našimi a jako u vytržení hledíme dlouho na čarovné to divadlo. Živě mi tane na mysli okamžik, kdy jsem jako opojená pohledem na rajský Cařihrad, jeho zlatoskvoucí báně, štíhlé minarety a cypřišové háje, zvolala: »Může-li býti ještě něco krásnějšího na zemi?« — hle, zde mám odpověď. Ovšem zde stavěla ruka Všemohoucího. Ty hradby nedozírné na rozhraní dvou dílů světa se svými do oblak strmícími baštami,

kopulemi a pyramidami, obestřenými fialovým nádechem svitu nebeského, tento odlesk svrchované krásy a slávy: toť dílem Jeho. Zachvácena nevýslovnou touhou, vztáhla jsem rámě své k těm výším planoucím s horoucím přáním: »Tam k tomu třpytnému bodu bych chtěla letěti, kol něhož to jasem víří a třepetá jako ohnivá křídla Serafa.«

Pan profesor pozoruje zkoumavě polohu, dí radostně: »Adai Noch s průsmykem Mamisorským, dá-li Pán Bůh, za čtyři dny tam budeme. Ale zatím jest ještě něco krásnějšího.«

»Byť i nebylo,« doložil Vilém, »tento jediný pohled vyváží všecky svízele daleké cesty na Kavkaz.«

Slunce klesalo za hory a nad stepí a jezery se rozestírala lehká mlha; obrátili jsme se k městu, bychom činili přípravy k poslední a nejobtížnější části naší výpravy. Vsetinská silnice jest jen podél předhoří pro povozy upravena, poštovní stanice chatrně zařízené, hostinců na celém pohoří skorem žádných, vesnic jest poskrovnu a celé území Vsetínské jest neobyčejně chudé a opuštěné. V blízkém bazaru jsme si pořídili teplý svrchní šat, jednu černou a bílou burku, flanelové střevíce, nakoupili potravin na čtrnáct dní, konservy, šunky, salámy, sýr, vejce, chléb cukr a čaj; v hostinci pak k tomu přidali ještě dva měchy kachetinského vína. Po večeři nastalo vyjednávání s povozníky a najato hned koňstvo pro celou výpravu na 10 dní. Tak opatřeni, opouštěli jsme s východem slunce Vladikavkaz: svěřivše sebe i zboží kasanským Tatarům, táhli jsme do území národa, jenž se posud netěšil chvalné pověsti mezi kavkazskými kmeny.

Známy jsou choutky Osetinců na cizí jmění již za starých dob a ještě nyní pozoruje bystré oko kozákovo z okénka své stanice podezřelou sběř, sbíhající s pustého pohoří do úrodné planiny, aby žala a sklízela, kde nikdy nesela. Ostatně již velká část toho polodivého kmene se vpravila v nový pořádek a pokojně zdělává úrodnější lány na svahu hor a stepí, táhnoucích se ku západu; jejich dobře upravené dvory svědčí o blahobytu, jehož dříve neznali. V některých vesnicích pěstuje se zelenářství a obyvatelé tamní zásobují město mlékem a zelinami.

O původu jejich vyprávěl pan profesor, že pocházejí z arijské čeledi; život mají bídný, stravu prostou a oděv jejich je chatrný. Ve všem se řídí podle zděděných zvyků, rodinné zřízení je patriarchální a ženy nejsou u nich tak příliš týrány jako u druhých. Třetinou jsou mohamedáné a dvěma třetinami křesťané, ale náboženství u nich nikdy v pravdě nepronikło v plné síle, neboť staré, pohanské obyčeje zapustily příliš hluboké kořeny a ovládají celý veřejný život.

Posud jsme nepřišli s nimi do styku, ač jsme neustále předmětem pozorování mužů i žen, pracujících na polích. Vedro jest nesnesitelné, koně i lidé znaveni, nedivíme se, že vozkové, nevyčkavše našich rozkazů, míří zrovna do otevřených vrat prostorného dvora, koně vypřáhají a vedou do stájí. Octli jsme se v hlavní kozácké stanici a velitel, ruský důstojník, jemuž pan profesor, též v uniformě, předložil naše doporučující listiny, přivítal nás vlídně a uctivě. Na pohostění jsme nečinili nároků;

domácí pán byl u oběda, pozůstávajícího ze studené kuchyně, naším hostem.

Po jídle nám ukázal velitel celé zařízení stanice, konírnu, chlévy, dobytek i psy a mezi nimi také mladého, sotva čtyři týdny starého medvěda. — »Nejde to malému huňáči k duhu,« omlouval pán schátralé zvířátko, »lovci mu zabili matku a tatík někde mručí po horách.« — Nahodilé objevení dravce vzbudilo ve společnosti naší nemalé vzrušení. Jen několik slov a mladí páni, oba náruživí lovci, poznali v kozáckem veliteli mistra toho převzácného umění. Již jsme se chystali k odchodu a rozloučili se s milým hostitelem, když nás strýc Karel zadržel, prose o malé strpení, že by se rád něco dověděl o zdejších honbách. Z toho se rozpředl hovor, trvající skorem dvě hodiny. Dověděli jsme se o každém koutě a pelechu všeho druhu zvěře na celé čáře podél osetinského pohoří, o všech stezkách, průchodech, stopách jejich v Ardonském údolí, tomto eldorádu všech lovců, kde každý domorodec jest rozený myslivec a celé auly honbou se živí. Pan velitel předložil záznamy loňských honeb a lovů, číslice to do tisíce zajíců, turů, koroptví, supů a jiných čtvernohých i pernatých dravců. I rozvrhy ku větším honbám a štvanicím měl pohotově a tak naše mladé pány okouzlil, že jsem, trnouc, čekala, kdy Vilém prohlásí, že se tam několik týdnů zdržíme, bychom zevrubně poznali všecko živočišstvo toho zajímavého pásma, a že i pana profesora přemluví pod záminkou nových výzkumů k nějakým dobrodružným vycházkám. A skutečně počal Vilém s panem velitelem vyjednávati, než pohlédnuv na mne tázavě, zarazil se a čekal na můj souhlas; já však dosti těžce ze sebe vypravila: »Milý Viléme, nezapomínej, že v našem programu pro podobné návrhy není místa, a že tak velikých obětí zvláště od pana prosora žádati nemůžeme.«

Vilém, porozuměv mému pokynu, odvětil: »Vždyť nebude tak zle; doufám, že k žádosti naší nám pánové nějaké malé odchylky prominou.«

»Nebude ani dispense třeba,« mínil pan profesor, »neboť v pohoří kol sv. Mikuláše jest takové množství zvěře, že jeden nebo dva dny úplně dostačí k uklidnění nejvášnivějšího lovce.«

Jeli jsme dále poněkud ukojeni. Nicméně bylo pozorovati, že nešťastný medvěd naši společnost, která byla posud jedné mysli, trochu rozladil. Také jsme se déle na stanici pozdrželi, i bylo se obávati, že za dne nedorazíme do Alagiru. Jeli jsme velmi rychle. Pojednou vozka zastaví a ukazuje na pobočnú cestu, která vedla v pravo k mělkému brodu Tereku, a vysvětluje, že tudy všecky lehčí povozy jedou, kdežto po silnici se k mostu jen velikou oklikou přichází, čím se cesta o deset verst prodlužuje. Všichni jsme souhlasili, aby se jelo brodem. Byl sice široký, ale velmi mělký, takže čistou vodou kmitaly se drobné oblázkové kaménky v bělounkém písku. Od kraje to šlo dobře; ale když jsme se přiblížili k protějšímu břehu, počaly se koně bořiti a nemohli z místa; i vozy se klonily a voda se drala do vnitř. Usilovnými pokusy izvozčíků dostati koně na tvrdší půdu, zhoršila se situace. Pod námi na louce stála dvokolová kára se zeleninou a majetník její se koupal v řece. Byl to pravý athléta, dle rudých

vlasů a vousů Osetin. Na pokřik náš se ohlédl a dal se do hlasitého smíchu. My kynuli, aby nám šel pomoci; on však nehýbal se z místa a smál se neustále. Tu vzal Vilém mezi prsty veliký stříbrný dvacetirubl a ukazoval mu jej. Tomu porozuměl a několika skoky byl u nás. Přehlédnuv vše, zamávl rukou, vylezl z řeky a pádil ku své káře. Shodil náklad a zapřáhnuv se, táhl ji k našemu povozu. Bez všelikých okolků popadnul mne svalovitýma rukama, přenesl na svou káru a mžikem jsem byla na suchu. Týmž způsobem přepravil i pány, pak stáhl vyšňořeného Tatara s kozlíku do vody, postavil ho po pravé straně povozu, sám pak zachytil druhou stranu, pobídl koně, vytrhl přední kola ze spousty kamení a převedl vše na břeh. Následujícímu pak izvozčíku, jenž stál uprostřed řeky, ukázal několik kroků níže ji pevný brod; když pak svou práci řádně vykonal, přijal slíbenou odměnu, naházel zeleninu na káru a spokojeně se podél proudu ubíral dále.

Tato malá nehoda skončila vesele nehorázným smíchem všech pánů; i já jsem se nemohla udržeti, pohlednouc na našeho promočeného kočího. Hranatý Tatar hlasitě škytal, ukazuje na nově natřené, žluté spodky, z nichž valem barva kamašemi unikala. Dávno jsem nespatřila tak nešťastnou tvář, jakou jevil tento zdrcený člověk při nepatrné škodě několika kopejek za žlutou hlinku.

Když jsme přijeli do Alagiru, byly oči i kamaše izvozčíkovy suchy; mrak přelétl a široké čelo tatarské se vyjasnilo; za to však se náhle zakabonily tváře našich pánů, když sluha, skládající zavazadla, zděšeně oznamoval, že větší měch vzácného vína kachetinského se buď cestou ztratil aneb v káře Osetina uvázl.

Strýc Karel, jehož se zpráva ta dotkla nejbolestněji, jako když vojevůdce při nastoupení polní výpravy ztrácí svého intendanta, pohlížel v němé, trapné muce k nám a pak ze sebe vyrazil: »Musíme se vrátit, takhle cestovati nemožno!« Sklepník, jenž při odnášení věcí pomáhal, rychle odběhnul a přinesl láhev výborného muchranského vína, s kterým ani vyhlášené kachetinské závoditi nemůže. »Máme ve sklepích značnou zásobu a milerádi jím posloužíme,« potěšil ho sklepník.

Tak pěkně zařízeného hostince jsme v Alagiru neočekávali; ještě více jsme se podivili vnitřní úpravě, jídelně se skvostným náčiním, seznamem pokrmů a kulečníkem; i ložnice byly čisté a vzdušné jako v lepších velkoměstských hotelích. Hostinec jest majetkem jedné alpínské společnosti a těší se hojné návštěvě turistů a lovců, přicházejících na honby do údolí Ardonského. I obsluha byla dobrá; proto nás také ráno nepřekvapil na francouzské vignetě sepsaný účet, jenž se vyrovnal účtům prvních hotelů vídeňských.

Nápadný byl dnešní neobyčejný spěch jak pánů tak vozků. Musili však dlouho na mne čekati, neboť jsem neuznávala, proč takový spěch, když pro dnešek ustanoven nejkratší denní pochod, protože ku sv. Mikuláši, kde chceme přenocovat, nečítá více než čtyřicet verst. Byli jsme také již o třetí hodině na místě. Zastavili jsme se před velkou, dřevěnou budovou, vystavěnou ruskými inženýry při vyměřování osetinské silnice. Z blízkých stájí vy-

běhl zavalitý mužík, patrně hlídač, pokynul izvozčíkům, aby dali koně do stájí, otevřel nám dvéře a ukazoval do prvního patra, pak odešel, více se o nás nestaraje. Nalezli jsme tři prostorné jizby, ale zcela prázdné, mimo ozdobný krb. Jeden pokoj postoupili mně, v druhých se ubytovali páni. Rozestavili jsme své polní postele, které zatím sloužily za sedadla, pak rozdělal sluha oheň pod samovar, uvařil čaj, přinesl chléb, konservy a víno, což jsme vesele požili, a bylo po obědě.

Strýc nevyčkal konce jídla a nepozorovaně se vytratil. Když se dlouho nevracel, počali se pánové po něm shánětí. Sluhové vypravovali, že ho viděli státi s mužíkem před stájemi, pak že se oba ubírali chvatem do Cejla, větší to vesnice na protějším břehu. Netušila jsem nic dobrého, i Vilém počal býti netrpělivým; chvatně přecházel od okna k oknu, vyzíraje ven do soumraku; ale nikdo se neukazoval. Konečně se pustil sám směrem k vesnici. Když po hodině nebylo lze nikoho spatřiti, prosila jsem pana profesora, aby poslal sluhy a izvozčíky hledat zmizelých. I pan Ugron se chystal jíti s nimi. Ale po chvíli se objevili Nimrodové, a strýc Karel jal se s potutelným úsměvem zváti veškerou kavkazskou výpravu k veliké léči na tury a lesní dravce, uspořádanou obyvatelstvem cejlským ku poctě lovců zemí zapadních. »Honci ve dvou vsích jsou najati,« oznamoval, »a myslivci též připověděli a přijali závdavek. O třetí hodině ranní vyrazíme přes Ardon, prolezeme celou širokou úžlabinu a večer pak oslavíme ušlechtilé umění lovecké řádnou hostinou.« — Starší pánové, považujíce dlouhé, obřadné pozvání za pouhý žert, zdvořile se poděkovali, litujíce, že ze dvou závažných důvodů se tak vzácné zábavy účastniti nemohou ani jako střelci, jelikož se zbraní zacházeti neumějí, ani jako honci, protože se jim k tomu nedostává potřebné kvalifikace. Za to však že užijí volnosti zítřejšího dne k etnografickým studiím neb k návštěvě znamenitého poutnického místa Rokoma pod cejlským ledovcem. Přidala jsem se k pánům vědátorům a rozkol naší společnosti byl dokonán k obapolné spokojenosti. Každá strana činila přípravy, jak toho zájmy její vyžadovaly. Lovci cídili zbraně, připravovali náboje, učenci prohlíželi mapy a chystali fotografické aparáty.

Noc byla teplá a jasná. Po druhé hodině půlnoční bylo slyšeti ve vedlejším pokoji šumot. Lovci vstavali a odcházeli tichounce jako po špičkách. Nemohouc se zdržeti, vzkřikla jsem za nimi myslivcům tak protivný pozdrav: »Mnoho štěstí!« Strýc něco zabručel a Vilém se hlasitě rozesmál, ale nikdo z nich neděkoval, by si jen nepokazil lovu.

My odložili vycházku až na odpůldne. Ráno jsem doplňovala své zápisky ze včerejšího dne a pak nám četl pan profesor zajímavé pojednání o sousedních Digorech, mezi nimiž před třemi roky pobyl celé dva měsíce. Naši dnešní pouť začal historickým výkladem o původu a vzniku staropamátného Rekomu, kde se od nepamětných věků jedenkráte v roce schází všecko obyvatelstvo osetinského a digorského pohoří bez rozdílu vyznání; každý, ať křesťan, moslem neb pohan spěchá k společné jarní slavnosti.

Očekávala jsem, že zde spatřím druhý Ečmiadzim. Ale jaké to zklamání, když z lesa vystoupivším ukazoval nadšený chvalořečník chatrnou, ze starých, načernalých prken sbitou kapličku, před níž se bělala hromada sluncem vybílených, vysušených kostí různých zvířat. Dříve se nesměl prý nikdo pod pokutou smrti přiblížiti svatyni na sto kroků, nyní však jest přístup volný. Vhodili jsme do pokladnice stříbrný peníz a malý, vyhublý

Kazbek, vesnice Osetínská.

strážce nás tam pustil. Málo jsme toho viděli: několik otepí šípů, hranice tuřích parohů, lebek divokých ovec a kozorožců, oběti ardonských lovců a pastýřů. V prkenném průčelí byly zavěšeny dva zvonky a kulatou dřevěnou střechu zdobil železný kříž. Kolem kaple jest několik z narovnaných kamenů zdělaných a korou lipovou pokrytých kůlen, v nichž za deště poutníci hledají ochrany. Když jsme scházeli po úpatí, zastavila jsem pana pro-

fesora a tázala se ho nedůvěřivě: »Nemýlíte se, pane, jest to skutečně ten pověstný Rokom?« Odvětil: »Může-li pak býti příhodnějšího místa k úctě Nejvyšší Bytosti pro ryzí syny přírody, než tato velikolepá lesní samota? Na té výšině, obklopené tisíciletými duby a lipami mezi gigantskými skalami, od nichž se dnem i nocí odráží hukot padajících bystřin se závratných ledovců, musí se skláněti před strašlivou mocí Neskonalého každý rozumný tvor, ať si Jej již představuje jakkoli.« Tím mi chtěl poněkud vysvětliti společné účastenství rozdílných kavkazských sekt na jarní slavnosti.

Mně se však zdá, že ubozí horalé jsou vesměs ještě pohané, ač časem z různých příčin přijali některé, a to jen zmatené pojmy o křesťanství. V tom bědném duševním stavu je udržuje veliká liknavost ruských popů, kteří se o vzdělání lidu málo starají a svým účastenstvím při takových slavnostech schvalují staré pohanské pověry.

Když jsme se vraceli, zaslechli jsme od jihu prudkou palbu. V domnění, že jsou to naši lovci, pustili jsme se v tu stranu, odkud vycházely rány. Přiblíživše se k vesnici, spatřili jsme hlouček výrostků, běhajících kolem osamělého dvora za střelby a náramného lomozu, jakoby někoho honili. Pan profesor vzkřikl: »Tam jistě někdo umírá; ti hoši jsou najati, by zaháněli Esaula. »Esaulové,« vysvětloval pan profesor, »jsou u Osetinců úlisní dravci, již duši z těla lákají, aby ji pak zavlekli do temné říše své. Střelba ty zlé duchy zaplašuje, považujíť ji za hrozný rozkaz Chatiho, aby táhli jinam.«

V celjském aulu bylo klidno. Mužové byli na honu, ženy seděly v skupinách před domy a hrály s dětmi. Před námi popoháněl jakýsi stařec stádo koz a zahlédnuv nás, pozdvihl svůj široký klobouk na pozdrav a kynul přívětivě, bychom ho následovali do dvora. Zavřel kozy do chléva a představil se nám jako starosta aulu. »Ženy vaří pivo k večernímu kvasu,« prohodil, ukazuje na kotouče dýmu, valící se z komína. »Bohatí cizí pánové byli včera zde a najímali lid k honbě. Rozhazovali plnýma rukama ruble, myslivcům po třech, honcům po půl druhém denně; to je peněz za jediný lov!«

Vylezli jsme po žebříku do prvního patra, kde byla prostorná síň s dvěma stoly, postelí a věšákem na šaty. Stěny byly okrášleny parohy a v oknech stálo několik vycpaných lesních ptáků.

»Práce mého syna,« chlubil se stařík, »tomu se žádný lovec nevyrovná. Až do Tiflisu jdou jeho práce a mají je tam v národním domě ve skleněných skříních vystavené.«

Pan profesor se usmál té patrné lži; vždyť byl sám vrchním dozorcem musea a pod jeho dohledem pracovali pouze dva od něho vycvičení umělci na sbírkách vzácného horského ptactva.

V malé předsíni se tlačily ženy a dívaly se polootevřenými dveřmi na nás a na ty vycpané ptáky. Nevešly však dříve, dokud představený nedal znamení; pak teprve byly připuštěny k obvyklému Osetinců uvítání. Ostýchavě se sklopenýma očima předstupovaly v řadě jako husím pochodem a kladly malé, medem pomazané koláče před nás na stůl; pak se mlčky uklonily a vzdálily. Potom dal starosta přinésti osetinský sýr a teplé, právě

uvařené pivo, jehož jsme musili okusiti. Napovídal toho mnoho, my však mimo živým posunkům nerozuměli ničeho. Když jsme se pozdvihli k odchodu, provodil nás starosta a ženy až za ves, kde se s námi v hlubokých úklonách rozloučili.

Přišedše k lesu, viděli jsme vyhrnouti se proti nám veliké stádo ovec, které popohánělí čtyři roztomilí pastevci. Byli to pěkně rostlí, asi čtrnáctiletí hoši, kteří, ač v hadrech s rozbitými klobouky, mohli sloužiti Murilovi za model. Takový mladý Osetinec jest vychován po spartánsku. Mimo nechutný kukuřicový chléb, kozí mléko a malý syreček jiné krmě po celý rok nedostane, leda o jarní slavnosti nějaký ohryzek skopového hnátu. Domácí kázeň jest krutá. Každé, i nejmenší provinění trestá se citelně, zvláště neposlušnost a neuctivost ku starším. Se ženami zacházejí šetrněji než Chevsurové, ale za to musí přec konati nejtěžší práce jako všude na Kavkazu.

Byli jsme již jen asi tři sta kroků od své stanice vzdáleni, když k nám dorážely jásavé výkřiky a popěvky z honu se vracejících lovců. Před vilou to vypadalo jako při podzimních našich honbách. Nescházeli ani trubači. Zabitá zvěř byla rozložena na pažitu. Strýc Karel salutoval před Vilémem a představil ho jako nejslavnějšího střelce dnešního lovu, ukazuje na nejvzácnější kořist, černého medvěda neobyčejné velikosti. Ani bych nebyla Viléma poznala, kdyby mi nebyl, záře veselím, podával ruce, zároveň vyřizuje mi žertovný pozdrav lovecký z Mechika, tak byl proměněn. Na hlavě měl starý, vypůjčený osetinský širák, na jedné noze roztrhané kamaše se zbytky střevíce, druhá noha byla bosa, z burky visely cáry a ruce měl podrápané a zkrvácené; pravý to Mexikán. Kořisť byla značná: devět turů, šest zajíců a dvacet koroptví a množství rozličných lesních ptáků.

Profesor uzřev krásného medvěda, tleskal rukama jako dítě, opakuje neustále: »To je zase jednou zvíře! Hrůzo, to je hlava! To bude něco pro kavkazské museum, tak pěkného exempláře ještě nemáme!«

Vilém se zamyslil, pak pravil: Co tomu říkáte, pane profesore? Nebylo by slušno, abychom toho chlapíka poslali do Čech? Bude zajisté vzácnou ozdobou mé přírodopisné sbírky v zámku L—ském.«

»Inu,« přisvědčil starý pán, »právo k tomu máte, ale to si vyžádám, bych ho směl vypraviti na cestu. Nebo, má-li dělati v Evropě ozdobu, musí se ukázat ve slavnostním úboru jako důstojný representant kavkazské zvířeny. Proto si jej sám beru na starost, neboť nikdo na světě nedovede tak slušně naše lesní pány vypraviti jako moji tiflisští umělci.« Nabídnutí to ovšem přijato s největší vděčností. Pan profesor se ihned pustil do práce. Zavolal dva lovce, kteří dle návodu jeho opatrně svlékli medvěda z kožichu, což trvalo pozdě do noci; ano zdá se mi, že starý pán ani nespal: napadlť jsme ho ještě ráno v dolní jizbě, kde nám pln radosti oznamoval, že se vše výborně podařilo. Kůže, zavinutá v plátěný ubrus, byla ještě toho dne zaslána do Tiflisu. Ostatní zvěřina byla ponechána Osetincům až na koroptve a jednoho tura, jenž nám byl jako čerstvá pečeně vítanou lahůdkou.

Lovci, tak štědře obdarovaní, nabízeli své služby opět na zítřek; prozatím však byly honby odročeny na neurčitou dobu za příčinou rozedraných šatů a kolen našich pánů. I strýc byl nemálo pošramocen, ale tajil se tím; vůbec se nikdo toho večera o svých příhodách, vlastně nehodách nezmínil, a opět zavládlo oblažující uspokojení, tak že co jedním medvědem rozdvojeno, druhým zase bylo usmířeno. (Dokončení.)

Pan otec.

Napsal MILOSLAV JAVORNÍK.

Když na kraj rozehřátý první šero padne
a mlhám táhnou v patách noční stíny chladné,
když první úder zvonů nivou zahlaholí
a stříbrný proud zvuků zavzní po okolí,
kos břinkot utichne a veselý zpěv ptáků
jak udušený tíží našedalých mraků,
jež nebem rozlily se v kupy horských pásem
a měsíc jejich vrchy stříbří modrým jasem
po úzké pěšince, jež tulí se ke splavu
nad mlýnem v ořeší já vídal bílou hlavu
se kmitat v zelení pod strání u vesnice.
Za letních večerů pod křovím někde dlíce
u ohně sedaly jsme stuleny my děti,
zář rudá šlehala vždy výš ze suchých snětí
jak draci z pohádky, my ani nedýchaly.
Tu říši čárných kouzel dětský rozum malý
tak lehce doved chápat v krásy její věře.
A vůně rybníka i tichý šepot keře
vše duši mámilo sny blížících se stínů,
až zraky zamlklé přes křoví létly k mlýnu,
kde bílá čepice se mihla v šeru stromů.
My s hrůzou prchaly od ohně tryskem domů,
vždyť pan otec již k vísce na besedu spěchá,
kde věnec zelený a rudá kyne střecha.
V dým hustý zahalen jak Olymp rozhněvaný
v před cupal statečně, pátravě na vše strany
se rozhlíželeje cestou, jak se rolím daří;
kdy obilíčko zralé skosí hospodáři
či zrno dosud měkké v zelených je klasech,
prach snětivý snad v slupce místo mouky zasech'?
A zvědavě klas žitný na dlani již drolí,
zda zrno vyzrálé je k pokosení polí
tak hezky moučnaté, že v prstech zlomit dá se?
Nu, Pán Bůh požehnal, žeň hojná bude zase,
ač šťáva vyschla již přec zrno jako broky,
zas trochu zbude nám na neúrodné roky.

Tak spokojeně mluví sivou hlavou kyna
však z deště hojného ukápne i do mlýna
nejedná krůpěj bohatá z té štědré ruky Páně
na kola, hřídel, krajánky i na rostoucí daně.
A chlebíček, ten peče z prachu na zanášce,
co tu a tam jen smete z koutů po výražce,
jeť měřičné tak malé, škoda o tom řeči!
Však žahavkovým žertem často šlehnou mleči:
Což panu otci zle je, lubem stále třepá,
mlýn všude kapes pln den celý »ber, ber!« klepá.
Eh, rozum hledejte, kde kůlem zatlučený
a hráchem házejte na nepodajné stěny.
A pan otec jen v chůzi mávl zlostně rukou,
jej žerty planými tak snadno neutlukou,
zná běhoun rozehnat jim zrovna do kolejí
a řádně zakřesat, až oči přecházejí.
Již stojí u cíle. — Do síně chutě vkročí
a k stolu známému v kruh přátel již se točí.
Však na něj čekali. On pěkně tak vykládá,
co sněm zas upekl, co chystá nová vláda,
zda válka nehrozí, kam car má namířeno,
jeť všechno ve světě tak před ním otevřeno
jak stará kronika, již denně čitáváme,
kde každá stránka nám a každé místo známé.
A sousedé za řeči přikyvují tiše,
zná z duše promluvit pan otec, jak když píše.
Ten přijíti na sněm tak trochu rozehřátý
a k slovu dostati se s pány advokáty,
ten hrál by jim do not, že ustali by v řečích
a rychle s partesy by vzali do zaječích.
Těm věru lehko je nám šroubovati daně,
když v teplém hnízdě sedí, sedlák dře se na ně.
A panu otci v hněvu slova jen se řinou
a čas tak ubíhá hodina za hodinou,
až všichni domů zas se tiše rozcházejí,
však slova pravdivá jim dlouho v uších znějí.
Noc tichá, hluboká hvězdami orosena,
v tajemné mlčení tak snivě ponořena
roj mírní myšlének a chmůry stírá dlaní;
pan otec k domovu pospíchá v zadumání,
jen chvilkou broukne si a v dýmu zas se ztrácí,
však musí pospíšit, by časně vstal ku práci.
A měsíc závějí hvězd výš a výš putuje
a tůně v rákosí tak zlehka oddychuje,
u splavu olše dřímou, v paprscích proud stříká
a vůně puškvorce se táhne od rybníka — — —

Na rathouse kolínském.

Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety.

Dle výpisů G. SVOBODY spracoval F. J. ČEČETKA.

II.

V obci prvé místo náleželo sousedům, kteří jedině byli voleni ku správě obce, po nich byli teprve nájemníci a na místě posledním podruzi.

Chtěl-li kdo státi se sousedem, musil mimo nemovitosti míti také dobré a ctné jméno, přistěhovalec předkládal radě také list zachovací a poddaný i list o vejhost. — V zachovacím listě, který sami Kolínští začínali slovy: Věc hodná, pověst dobrá, cnost spanilá jest překrásná,« bylo žadateli dle svědectví lidí starožitných stvrzeno řádné na svět splození, chvalitebné a šlechetné mezi lidmi obcování. Listem vejhostním byl člověk poddaný od pána svého z člověčenství a poddanosti propouštěn. Listů těch bylo však i třeba, chtěl-li kdo živnost provozovati aneb ve sňatek vstoupiti.

Když r. 1588 J. M. C. pan rychtář na místo pana Skály Vodňanského žádal, aby za souseda do společnosti pánů přijíti jej ráčili, znělo diktum: »Připoví-li JMC. poddanost, pánům poslušnost a obci věrnost, a přijmutého 4 kopy míš. složí, že žádosti jeho páni povoliti chtějí.« R. 1619 Adam Vojáček »Markestander« předložil list zachovací a byl přijat do obce; odvedl 5 kop grošů českých k záduší a 5 kop příjemného pánům. Mikuláš Hertík r. 1620 již levněji platil své přijetí — odvedl o sv. Bartoloměji podle obyčeje příjemného jen 2 kopy 30 grošů.

Z nářku cti bylo se každému sousedu před pány obhájiti a dobré jméno si zachovati. R. 1620 odpravení »zlé paměti« před popravou zločinné vyznání na souseda Jana Valcháře učinili; napomenut v radě, aby vyznání se sebe svedl, chce-li mezi sousedy poctivými i při pořádku trpěn býti.

Ač nájemníkům a podruhům mnoho práv se upíralo, přece s placením se na ně nezapomínalo. Nájemníci, byli to zvláště šenkýři, posíláni na dílo obecní, a při r. 1621 poznamenáno, že nájemníkům v obecních domích a chalupách nájmové mají zvýšeni býti a kontribucí zvláštní pro zpomožení důchodů obecních jim uložiti se má.

Podruhům vedlo se ještě hůře. Když r. 1620 páni starší přednesli, že nespráva děje se od hejtmanů čtvrtních u vybírání *sbírky podružské*, nařízeno podruhům, aby sbírky za termín středopostní a druhý, jak se dne zejtřejšího znamení na zvonec rathusní dá, odvedli, škod na zahradách, lukách a osení samém nečinili. Při shromáždění jim předneseno, »jakých dobrodiní při této obci ze strany slova Božího, svátostí, pohřbů a jiných duchovních potřeb, též jiných všelikých pohodlí podle toho požívají. Napomenuti zatím, aby všichni při městě ve žních zůstali a jinam do vesnic neodcházeli pod jistým ztrestáním. Také kdo by trav brali z luk a zahrad, mají skrze hejtmany čtvrtní ztre-

stáni býti.« Rychtáři pak v plné radě poručeno. »Poněvadž jest nejednou sneseno, aby se všelijací prodajové v ovoci a páleného přespolního i jiné živnosti městské podruhům zastavili a pobrali, aby opravdovou exekuci vykonal a krom trhových dnů dokonce toho nedopouštěl, nýbrž všechno beze všeho přehlídání pobral a na ublížení sousedův potřebných toho netrpěl.« Také měl přetrhnouti, aby podruhyně s ohni náležitě se chovaly a v komorách sobě netopily, chtějí-li se při městě udržeti. Když při schůzi v radě 17. Decembris r. 1620 přednešení rejstříkové, co podruzi dobytka koňského při městě buď od soldátů skoupili, nebo jinde pobrali, zavříno, aby podruhům všechno bylo pobráno, poněvadž oni to vše na škodu sousedských obroků chovají. Přišli lacino ve vojně podruzi ke koním, ale starý zákaz, aby dobytka nechovali, zase obnoven; pozbyli vše.

Sousedů nezapomínal pan berník kraje kouřimského a psal často o berni k zalíbení JMC. i aby restantové se vyupomínali. Z usnesení pánů starších ku pomoci obce sbírka ze sousedů po 2 groších, z předměstí po $1^1/_2$ gr. měla se r. 1620 odváděti. Čím blíže vojně, tím hustěji nalézáme upomínky odváděti sbírky. Hejtmané, komisaři krajští upomínají městskou radu a ta opět vybízí úředníky k horlivosti, sousedy k povinnosti. R. 1610 starší Židé napomenuti, aby berně zadržalé od l. 1607 odvozovali. Spolu čtvrtní hejtmané napomenuti, aby berní za sebou nezadržovali, osobám, které ve městě domy mají, psaní učinili o záplatu zadržalých sbírek »pod zvodem«.

Dne 6. Juni 1620 přečteny v obci J M. kníž. dva patenty, kterýmiž se nařizují téhodní a měsíční sbírky a kontribucí na vychování a placení lidu vojenského, též o odvozování zadržalých sbírek, sněmem l. 1615 a 1620 svolených. Sneseno, aby na těch 300 rejnských sbírka téhodní po 10 gr. napřed šla, z nájemníkův po 2 gr., z podruhů po $3^1/_2$ kr.

K bouři obecné došlo r. 1621, kdy pan purkmistr 15. Julii přednáší, že sousedé se v tom pronášejí, že žádným způsobem *kontribuce* nařízené *nechtějí dávati* a naprosto že nebudou, tak že se jest obávati i nějakého vzbouření.

Starší obecní povoláni a stíženo, že jeden z nich docela dne onehdejšího se ohlásil proti té kontribuci, která jménem J. M. knížete jest oznámena v obci, aby se toho spravili. Oznámili, že kteří jsou možnější, již sbírku odvedli, kteří pak nemohou s ní býti, ti že jsou na rathouse, a protož aby to s nimi rozmluviti mohli, žádají.

Přece však stíženo jim jejich předsevzetí bouřlivé a přečtena jim přísaha, kterou jsou k povinností své učinili. Ohlásili se starší ob., že oni nic o své újmě nečiní, než že celá obec se ozejvala; protož, že jsou oni povinni obce ochraňovati, a protož že sousedé, kteří mají statky za 50 kop, 400 kop, nemohou se rovnati těm, kteří mají za 2000 kop a 3000 kop, a že v jiných městech podle velikosti a malosti aneb možnosti se chovají a tak že má se k potřebnosti prohlédati. —

Starší obecní se obhájili, ale výběrčí ku kontribuci a sousedé, kteří neodvedli, povoláni a stížena jim jejich všetečnost

a drzost v příčině neodvozování kontribucí, některých nenáležitých žehrání a naříkání a sumou proti pánům se puntování i J. M. knížecí.

Předneseno jim, co jest na tisíce obec se vydlužiti musila, aby sousedé pokoj před půjčkami, kteréž se rozdílně konaly, měli; jaké škody ve dvořích obecních a statcích se staly a odkud není z obecního měšce dokládati. Napomenuti, aby co jest tak spravedlivě uloženo, jeden každý do neděle odvedl, více se nevymlouval, nežehral a nenaříkal, aby se budoucně něčeho zlého mu nepřitrefilo. —

Ostře píše 21. Juli 1621 hejtman Joachym starší Hlaváč radě, poroučuje, aby sbírky nařízené do kraje dříve odvedeny byly pod uvarováním se veliké škody a nebezpečenství. Omlouvají se páni, že za první měsíc je již odvedeno a za tento ještě není sebráno, aniž také termín dle uložení nepřišel, aby Pán neráčil za zlé míti.

Předzvěstí neveselých dob bylo dne 6. Martii 1619 od pánů ob. starších vydané prohlášení: »Poněvadž o nebezpečenství království tohoto netoliko se slyší, ale i skutkem někteří k žhářství a pálení najatí lidé a osoby již zjímáni jsou, potřeba jest, aby se varty v branách ve dne v noci držely a žádní neznámí do města bez dotázky pouštěni nebyli.« Hned zvoleni k dohlídání do čtyř bran: horské, pražské, kouřimské a zálabské spolehliví páni spoluradní, sousedé vartu v branách drželi a skrze osoby německého jazyka povědomé »pascetle« osob přespolních prohlíželi. Procházela tenkrát všelijaká čeládka nedobrá.

»Poněvadž mnoho o vojenských věcech se proslýchá a vojáci leckdes se ložírují, proto aby jeden každý soused při nejmenším 1 věřtelem a možnější 1 korcem ovsa se zásobili, a byli-li by kteří ložírováni, ti fedruňk nésti mohli a nebylo vždy na pány naléháno.«

Z té příčiny sneseno, aby *ovsem* obecním hejbáno nebylo, poněvadž se neví, jaká jeho v nynějších nebezpečenstvích potřeba bude. Také »důchodem vinným aby se nehejbalo a od p. Šimona Šílhánka vypůjčilo se 300 kop grošů. Uvolil se pan Šimon, aby však jemu jistota na *1000 kop* (!) napsána byla. — Dobrodinec obce . . .

Ještě jiná nařízení před vojnou vycházela z rathouzu: »Dne 22. Septembris 1619 ráčili se páni jednomyslně snésti, poněvadž ještě se neví, kdy ku pokoji česká země přivedena bude, protož aby toho břemena všichni pomohli sobě nésti, ještě po dvou nedělích aby ouřad purkmistrovský držán byl. A poněvadž na ouroky mnoho sumy peněžité potřebovati se bude k sv. Havlu, ráčili se také na tom snésti, aby dne pondělního páni ouředníci dvorští poručili omastky do domu radního snésti.« Panu rychtáři s písařem poručeno, aby v čas zvonění na modlení do ulic a na rynk vycházeli, lid k modlení napomínali a nočního času povyky i jiné neřády přetrhovali.

Židům starším, na rozkaz 29. Januarii 1620 povolaným, oznámeno z uvážení pánův, aby oni nápadně vedle patentu J. M. královské o postu držení a pokání činění se tak hleděli chovati, když se zvonem třikrát za den na pokání znamení dává,

aby z nich žádný dokona tehdáž v ulicích a na rynku z obojího pohlaví i věku spatřován nebyl. Ve dny nedělní, střední a páteční tolikéž nic neprodávali; dokud kázaní slova Božího se děje, nikde ze své ulice nevycházeli a sumou žádného pohoršení křesťanům i sobě ublížení a škody nedobývali pod pokutou do vězení jednoho každého vzetí a 5 grošů českých složení.«

Vojna se valila a těžké doby od r. 1619 přišly na obec. Nejen sbírka stíhala sbírku, jako po Jakubské, Bartolomějské šacuňk, pak od čeládky a podruhů, ale i péče o mustruňk vojáků dolehla na obec. L. 1619 dne 3. Aprilis svolána obec a předneseno jí, v jakém nebezpečenství skrze nepřátely a zvláště smrt J. M. C. toto království pozůstává. Po příkladů pánů a měst přikročeno k verbování vojáků. Sukno koupeno z Hory Kutné, na 14 sukniček 56 loket, pak 14 loket sukna na 14 párů punćoch, bílýho po 3 čtvrtích na premování, $6^1/_2$ lokte modrého rejtharovi na sukni. Také zbraně soldátům rozdali: mušket, toulec a kord soldátovi každému, rejtharovi plech šturmhaub, 2 pistole, ručnici s řemenom, toulec a kord. Dříve než se odebrali soldáti do Kouřimě k mustruňku, skládali přísahu:

»Přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, jakož jsem slovutné a vzácné poctivosti panu purkmistrovi a radě, pánům starším obecním i vší obci města Nového Kolína nad Labem připověděl, že vedle veřejnosti od J. Mtí. všech tří pánův stavův království tohoto nařízené proti nepřátelům království tohoto podle jiných z království tohoto vyslaných až do města Kouřima k mustruňku táhnouti, a od této obce za jednoho kriegsmanna, tu kdež dáleji od mustruňku ukázáno bude, se postaviti chci; v tom pak ve všem upřímně, náležitě, věrně, jakž na poctivého kriegsmanna náleží se chovati připovídám. Toho mi dopomáhej Bůh na věky požehnaný. Amen.«

A již 8. Máje pan hejtman nad lidem kraje Kouřimského upomíná obec, aby peníze soldátům na druhý měsíc, též olovo a prach odvedeno bylo.

Teď bedlivě pozorují Kolínští, kde císařští se položili, vysílají vyzvědače, doptávají se v okolních městech. Dle snesení rady nařizují pak, aby sousedé zbraně dobrovolně ukázali, po ručnici i boční zbrani k obci odvedli v nynějším zdvižení země. K pobožnosti a postu napomínají sousedy a také, aby vody před domy, pod krovy pro nebezpečenství ohně, žebříky a háky vystavěli. Kdo se dá za soldáta potřebovati k ochraně města, má se mu 10 kr. zavdati. Židům starším předneseno, aby 10 kop grošů č. obstarali a 2 kameny olova, též nití k šití sukniček opatřili pod pokutou, že jim bude škola zapečetěna. V branách vartu měli konati 2 sousedé, 2 podruzi a 1 žid denně.

Přihlášeno jest za soldáty 26 mužů, kteří pod 2 desátníky postaveni jsou. Otcové města je vystrojili, ale doma pro ně práce nebylo a z kraje rozkazu nedostávali. Usneseno opět, poněvadž doma zahálejí a do téhodne přes 14 kop gr. č. přijímají, aby byli propuštěni. Také z ležení se jim vojáci otrhaní domů vrátili.

Dne 30. Augusti 1619 došla posléz z Prahy relací a obci přečtena, že J. M. kurfirst falckrabě při Rejně Fridrich za krále

českého byl zvolen a vyhlášen. A bylo za nového krále desetkráte hůře, než bez něho! Kdyby byli jen tušili, co jim tato volba přinese, nebyli by se z jeho volby radovali, snad by mu i cestu k Rejnu byli ukázali . . .

Verbování ve městě bylo na denním pořádku, až 2. Septembris 1620 soldáti noví najatí naříkají, aby jim plat, sukničky a zbraň odvedeny byly, že nemají nač živi býti. Dočekali se »liberaje, braně i kostgeldu« a vypraveni jsou ku psaní pánů direktorů do hlavního ležení. Na cestu jim dáno napomenutí; 1. aby, mají-li co mezi sebou kyselýho, ihned s sebe složili, ne potom aby na cestě na zlý příklad mezi sebou se svářili; 2. aby zanechali na cestě škod a střílení slepic, aby do nich stížnosti nešly; 3. k modlitbám svatým se vespolek měli; 4. zbrani všechněch ku potřebě a ne zbytečně užívali, obec v tom litovali; 5. co se jim od sukniček a zbraní svěřuje, to aby hleděli chrániti, tak aby měli co navrátiti, budou-li chtíti žoldu svého zouplna požívati.

Nezbývalo obci, a ve spoustě nařízení nebylo lze vyhověti ani poručení královskému »strany vypravení jednoho vozu se čtyřma koňmi do města hory Tábor, poněvadž pro mnohé semtam oficírů J. M. K. vyvežení, soldátům forování a jiné náklady peněz na opatření není.« Jaký div, že se v té době bouřila i krev v nejtrpělivějších sousedech a mnohý si tak ulevil, že i před radu volán býval, aby se zodpověděl!

Vojtěchovi Kopřivovi stíženo, že neslušně o králi Bedřichovi mluvil: »Nyní nás uberou; bylo by nejlépe, aby císař Ferdinand přijel do Prahy a dosedl na království.« Když ho napomínali, aby toho nemluvil, nýbrž aby J. M. Kr. Pán Bůh vítězství dal, on řekl: »Hrom po tom! Co jest mi po něm!«

Před úřadem svedl to na šprým a věc k dalšímu vyhledávání odložena . . . Necítila ani rada s Fridrichem.

Kvartýrmistr měl klíče od bran městských, ale že byly hůře střeženy, než dokud sami sousedé vartu obstarávali, svědčí stížnost 4. Januarii 1621 podaná na syna kvartýrmistrova, že sobě nenáležitě proti sousedům počíná, bez příčiny brány dobývati, sekati chce. Klíče za šenkýřem zanechal, lecjakýms klukům dává nočně brány otvírati, sousedé pak, anebo přespolní vyšších stavů lidé z města ani do města v čas zvláštní potřeby nemohou.«

I o výtržnosti mezi vojáky a lidem ve městě usedlým nebylo nouze. Až také k mordu došlo několikráte. Pro výstrahu jiným byl těžký ortel vynesen nad Janem Kuželem 29. Januarii 1621 v příčině zamordování jednoho soldáta:

»J. M. C. pan rychtář, pan purkmistr, páni radní města Nového Kolína nad Labem uváživše těchto svědkův v příčině zamordování jednoho soldáta od Jana Kužele, krejčího, v domě Jana Mládka, souseda v témž městě Kolíně, takto o tom vedle práva a zřízení zemského království Českého vypovídají: Poněvadž se to patrně z těchto svědkův srovnalých vyhledává a nachází, že on Jan Kužel, krejčí, začavši v domě Jana Mládka nejprve s bratrem svým svádu, v tom beze vší slušné příčiny sekerou, kteréž jemu užívati nenáleželo ani neslušelo, téhož soldáta ne-

vážně zamordoval; protož vedle práva a zřízení zemského král. Českého má on Jan Kužel, krejčí, mečem ztrestán býti podle práva.« —

Pokuta za Bílou Horu stíhala Kolínské skoro po celý rok 1621. Vojska spojenců císařových se netrhla, přijížděli komisaři a vymáhali půjčky od obce a cechů proti rebellům i na žold vojsku. Živnosti upadaly, bída tlačila se se všech stran. Dne 7. Oktobris 1621 přijeli opět tři komisaři od J. M. Kr. vyslaní a ve shromáždění na rathouse dali čísti patent: 1. Aby jeden-každý předně z konšelů, potom z sousedů zbraně všechny, ručnice, muškety, píky, halapartny a voštípy složili a v tom se pokojně zachovali. Ty takové zbraně aby popsány, v inventář uvedeny a na hrad pražský dodány byly. —

Na to od obce předneseno, že při obci a v domě radním žádné naprosto munici se nenachází mimo některý hák na sochoru, kterého snad jakživi předkové neužívali a posavad se neužívá, o čemž již předešle J. M. oznámeno jest. Za sousedy pak nemnoho se toho může najíti, poněvadž když jsou jaké vejtahy do pole byly, k tomu se nutili. A potom když armáda po vzetí Prahy zde za 17 dní zůstávala, cokoliveˇk kde mohli všechno na rathouse i sousedům pobrali. A jestli dále něco zase některý soused koupil, jakkoliv se o tom neví, nicméně poněvadž od J. M. varta města tohoto pp. jest svěřena, toho městu na hlavní silnici, aby některou zbraní pro strach škodlivých lidí zásobeni byli, jest zapotřebí. Požádáno, aby to zanecháno bylo, zvláště že to na zprotivení žádné nemá býti.

2. Aby peněz k nevyhnutelným potřebám, zvláště, kteří prve nic toho neučinili, podle nejnižší možnosti půjčovali.

Obec odpovídá strany půjčky, že není odkud, poněvadž netoliko po vyplundrování obecních a sousedských důchodů nemohl se lid vojenský vychovati, ale ještě pojištění na sebe museli jsme učiniti, k tomu každodenní »durzugové« a nákladové velicí se dějí, aby z toho také sjíti mohlo.

3. Aby obilí se shromažďovalo, opatrovalo i dodávalo pro fedruňk lidu vojenského.

Opět dlouhou omluvu obec přednáší, že nelze ani toho splniti pro obecný nedostatek.

4. Přísahu kteří nevykonali, aby se nyní vykonala k ruce J. M. C. —

Marný byl stesk obce. »Co za zprávu s mnohými prosbami dáváno, nemohlo nic postačiti, nastupovali na jeden každý artikul k vyřízení a k vykonání.«

Není naším úkolem sledovati osudy obce na další trnité cestě za vojny třicetileté, v době, kdy každý list plný steskův a žalob na těžké doby válečné. Teprve při roce 1660 dne 22. Juli čteme poznámku, kterou z upřímné radosti napsal radní písař:

»Slavné »Te deum laudamus« konáno za učiněný vinšovaný pokoj.«

(Dokončení.)

Úryvky z cesty na Rus.

Píše docent MUDr. VLADISLAV MLADĚJOVSKÝ.

(POKRAČOVÁNÍ.)

V. Petrohrad.

Po unavující pouti spal jsem v útulném pokojíku Grand Hotelu dlouho do rána. Mohlo býti již kolem 9té hodiny, když probudily mne údery ve zvony — ruské vyzvánění. Pravoslavní nevyzvání jako my: tlukou toliko srdcem do zvonu, čímž povstávají zvuky podobné bití hodin. Oblékl jsem se pomalu, a ježto byla neděle, šel jsem v »cierkov Spasitěla«, která byla blíže mé »residence«.

Veliký, krásný chrám byl plný lidí, kteří zde v hustém zástupu stáli — v pravoslavných chrámech se nesedí. V pološeru presbytáře třpytilo se zlato a z temna vystupoval průsvitný obraz Spasitele. Občas zavzněl zpěv duchovních a jemu odpovídal sbor pěvců; bez hudby, bez varhan — a přec zdá se Ti, jako by ty krásné basové tony předčily nejkrásnější zvuk kovové píšťaly a mísí se v úchvatné harmonii s druhými hlasy ve zvláštní, starobylý chorál.

Věřící stáli podle mne v pestré směsici: elegantní dámy, důstojníci v uniformách podle zarostlých mužíků v beraních kožiších. Vzduch v chrámě byl teplý, vlhký a nebylo mi zrovna příjemno státi zde v teplém kabátě. Mířil jsem zrovna, kudy bych nejsnáze se dostal ven, když mi kdosi zaťuká na rameno a strká před nos voskovou svíčičku — mně nepatřila a nevěděl jsem, co s ní, tak jsem ji nevzal. Znamenal jsem v okolí jakési podivení a kdosi jiný svíčku vzal, strčil před ním stojícímu přes rameno a tak putovala svíčka k oltáři Teprv teď jsem viděl, že to byla svíčka obětní a že si zde obecenstvo uspoří samo naše »svíčkové báby.«

Za to před chrámem na schodišti celá řada bab, mužíků a jakýchsi jeptišek s dřevěnými talířky plnými měděných a stříbrných mincí. Sbírají na vyhořelé chrámy, vesnice, mrzáky — Bůh suď nač všechno. A lid dává štědře; i takový mužíček hledá dlouho v hlubokých svých kapsách, až vynoří se maličká mince, kterou s věrou klade v dřevěný talířek.

Bloudím po ulicích. Na »Něvském« tisíce více méně elegantních saní jede ve dvou proudech, přísně oddělených jízdními strážníky. U chodníku jedou pomalé, dále ku středu ulice rychlejší saně. Tu jako blesk letí elegantní licháč, dlouhému koni z nozder vystupují celé oblaky par a zpod kopyt daleko lítá zmrzlý sníh; v saňkách v kožešinách krčí se »baryňa« a před ní stojí jako sloup vozka v ohromném kožichu s ohavným, nízkým cylindrem na hlavě.

Díváš-li se na ten rej, až zrak přechází.

Než na chodnících také živo. Před velkoobchody kupí se zvědavé obecenstvo. A vskutku, zde jsou krásné výklady. Všude viděti vybraný vkus a pařížský ráz promíšený s orientálně

ruským duchem. Mezi pařížským zbožím zahlédneš produkty čistě ruské práce a ruského vkusu. Bloudil jsem v ohromných »trhových domech« na Něvském po celé hodiny. Jsou to elegantní výklady pod loubím, takže i za špatného počasí možno zde se procházeti.

Viděl jsem zde spoustu předmětů, které mne svou originalitou lákaly — na mnoze ne drahých — než tobolka má nebyla v nijakém poměru s koupěchtivostí. Šlo se dále.

Našel jsem i jiné obchody, které znenáhla si mne docela získaly a v nichž stal jsem se odběratelem velmi vděčným. Byly to velkolepé obchody s potravinami. Za skříní »plavaly« krásné, zlatohnědé uzené ryby různých tvarů a velikostí, na pultech červenalo se maso »songy« (na způsob lososa), v pyramidách se kupily steré sýry a z beden vonělo ovoce od zlatých ananasů až do růžových jablek a houbovitých mandorinů. V sudech a krabicích skvěla se ikra (kaviar) »svěžoja« s kousky ledu (ještě teď se mi slévají sliny!) pajusnoja (lisované s olejem) »solonnaja« ta nám známá, ale jaká krásná, šedavá průsvitná zrna.

Do těchto eldorad často jsem zavítal pod večer, koupil si lahodného »síka« (znamenitá uzená ryba), trochu ikry, kus sýra, pomeranč, vedle u »buločníka« (pekaře) »bulky« (housky) a v zatopeném pokojíčku u kypícího samovaru se jídalo božsky — a ne draho.

Druhdy byly dny, kdy zakoušel jsem pod večer se známými kolegy radosti petrohradského večera.

Pamatuji se jako dnes na »první vystoupení«. Doporučili mi »akvarium«, něco podobného jako »Variété« — tam večer jsme se měli sejít. Vzav do rukou noviny, viděl jsem, že je počátek představení o $^1/_2$ 9. Sednu na izvoščíka a jedu kraj světa, přes nábřeží, mosty, parky — dlouho. Konečně. Jasně osvícený vchod, plno premovaných »švýcorů« — vstupné žádné. V ohromném jasně osvětleném sále úplně prázdno, ač již $^1/_2$ 9. odbilo. Jen spousta sklepníků žertuje a u buffetu nějaký mladý důstojník baví se s prodavačkou.

Na jevišti koncertuje četná rumunská hudba v kroji.

Tu přijde zas někdo. Starý důstojník s neméně starou chotí a v průvodu mladého, sličného druha. Pijí mnoho čaje, mladý z karafinky vodku.

Je $^1/_4$ 10. Zas přišlo několik společností. Vedle mne sedí několik pánů a dam pokročilejšího věku než — jak vidím — úžas vzbuzujícího apetitu. Jí se stále, co chvíli předvolán kuchař a jedná se s ním o zvláštních lahůdkách. Pije se víno různých mark, vodka, plzeňské, černé pivo, petrohradské — Bůh suď!

Zase sousedi! Tři naprosto spití, mladičtí důstojníci. Poroučejí si šampaňské a ovoce. Jednomu, dříve než se napil, klesá hlava na stůl a poráží láhev s šampaňským, které se rozlije po ubrusu. Sklepníci hbitě vymění ubrus, hoši objednávají jeden přes druhého »šampus«, řvou na herce a herečky, tleskají jako posedlí, tropí výtržnost.

Konečně se obecenstvo začíná obracet na výtržníky. Ten nejméně opilý cosi potichu jim domlouvá, zaplatí bez ptaní hrstí

zlaťáků a bratří z mokré čtvrtě vedouce se pod paží konečně jdou, aby patrně zajeli zas někam jinam.

Zatím na jevišti začala se produkce — číslo sleduje za číslem jako u nás v podobných divadlech — nic zvláště zajímavého, ani nového, až na tlupu maloruských tanečníků a pěvců, kteří po zapění vskutku krásných písní tančí divoký »kazačok«, strhujíce vášnivou melodií i tancem obecenstvo v enthusiasmus.

Bylo již na 12tou, když se začalo divadlo plnit a když o $^1/_2$ 2 jsme se ubírali domů, byly zábava i představení v nejlepším proudu. Na širokých třídách litaly saňky, na chodnících plno ještě chodců — jako ve dne.

Abych nezapomněl: ona »žravá« společnost, když jsme odcházeli, ještě jedla! Nevím, jaké to mají ti lidé žaludky!

V Rusku se vůbec mnoho jí a velmi dobře jí. Oběd v hostinci obvyklý jest pro nás tuze — mnoho; není možno vše sníst. Rus ovšem spolyká hračkou všechno!

Proto snad tam tolik lidí stůně. Celý můj čas byl věnován prohlídkám nemocnic a žasnul jsem nad množstvím, rozsáhlostí i znamenitým zařízením různých těch »bolnic« . . .

S bolestí vzpomínal jsem na domov, na Prahu — jaký veliký tu rozdíl mezi »moderním« městem naším a metropolí »barbarského« Ruska!

Viděl jsem idealně čisté, krásné, vzdušné nemocnice, namnoze z privátních peněz pořízené, neb klášterům patřící, než i ta nejstarodávnější, přeplněná »Obuckovskoja« nemocnice městská předčí naši všeobecnou nemocnici . . . .

O nemocné i lékaře je jinak postaráno, než u nás. Kdežto u nás mladí lékaři poukázáni jsou na jedinkou nemocnici a tam *po léta* čekati musí, až dostanou honorář rovnající se onomu diurnisty (kdo nemá tolik peněz, aby to čekání vydržel, ten se od hlubšího vzdělání vylučuje — čili jen zámožným možno se odborně vzdělati!!!!) rozděleni jsou tam lékaři i medikové na celou řadu nemocnic.

Primárních lékařů v našem smyslu tam není. Představeným jednotlivých oddělení jest »hlavní lékař« a ten má k ruce několik jiných lékařů, více méně placených.

Řádní profesoři jsou představenými pouze na klinikách. V městských řádových a nadačních nemocnicích zaujímají postavení »hlavních lékařů« mimořádní profesoři, docenti a praktičtí lékaři, jimž všem jest takto umožněno stále se vzdělávati.

Takových míst jest mnoho a rovněž mnoho jest i podřízených lékařů, takže medik po doktorátě najde místo ihned, skrovné sice, ale přece byt, stravu a svých 50 rublů měsíčně a může po léta se zdokonalovati ve svém oboru, třebas byl — chudým. Medikové rovněž jsou na mnoho nemocnic rozděleni, všude se jim dostane praxe, nemusí se rvát o material a obtěžovat nemocné.

U nás v Praze soukromé a řádové nemocnice se zavírají a nejsou ani z daleka tím, čím by býti měly. Co se pak platu týče, tu již od mnohých let jest zakořeněno mínění, že jest sice třeba peněz pro mnohé a mnohé věci — nikdy ale pro lékaře.

Néž nechme těch málo radostných úvah!

Též já jsem se občas vyrušil z pozorování a srovnávání návštěvami různých památností petrohradských. Nejvíce mi utkvěly v paměti skvostné sály Eremitáží, bývalého to paláce císařovny Kateřiny II.

Vstup bývá volným pro všechny. Vedle elegantního pána stoupá po skvostném schodišti nesmělý mužík neb chudý dělník.

Kdo mohl by několika slovy popsati to ohromné bohatství umělecké, jež nakupeno je zde ve skvělých síních bývalé císařské residence! Obrazy všech věků a národů; sochy antické, antica, o nichž čítáme, stojí zde před námi.

Vedle trosek zašlé slávy řeckého a římského mythu stojí zde skvělá díla, jež vytepala ruka modernějších a moderních umělců z balvanu mramoru.

Dva ohromné sály jsou plny mincí a pečetí.

V jiných hromadí se převzácné památky národa asyrského a jinde můžeš sledovati rozvoj i úpadek velikých dějin egyptského národa.

Zadumán se zastavíš nad skříněmi, které obsahují památky z hrobů oněch národů na břehu Černého Moře, jichž existence zahalená v poetické zkazky Řeků a Římanů zde zřejmě k Tobě mluví.

Kdo as kryl svá prsa tím krásně tepaným, zlatým krunýřem, čí hlavu krášlil zlatý ten šišák . .? Neznáme ani jich jména, ba ani jména jejich národů . . . .

Kdo má dosti času, ten po měsíce může vždy s novým zájmem blouditi v sálech Eremitáže.

Vystrojení sbírek jest vskutku císařské. Mnohý předmět bývalého zařízení svědčí o přepychu bývalé vládkyně těchto síní — císařovny Kateřiny. Krom jiného vzácného nábytku poutaly pozornost tvou skvostné, ohromné i malé stoly, jichž deska byla z jediného kusu polodrahokamu, v němž pravými drahokamy různých barev vyloženy byly různé arabesky —; je-li možno mysleti si větší přepych, než takový stůl, jenž má sám o sobě ohromnou cenu?

Dnes ovšem zimní palác císařský, ač nádherný a elegantní, nezdá se svědčiti tomu, že by nynější dvůr sledoval šlépěje nádhery a přepychu milovné Kateřiny, kterouž kdosi nazval ruskou Semiramidou.

V neděli odpůldne jsem rád bloudíval po nábřeží před tímto palácem. Za jasného slunka a mrazu procházely se tu davy obecenstva, jízdní dráha plnila se saněmi, jež lítaly zde s větrem o závod.

Dole přes zamrzlou Něvu jezdila elektrická dráha a podle ní množství saněk a všude se valily zástupy lidí.

Za řekou trčely bašty pevnosti, nad nimiž ve slunci se třpytila zlatá kopule na štíhlé věži Petro-Pavlovské kathedraly, v níž odpočívají kosti carské rodiny.

Také jsem se díval na hroby zašlých mocnářů, na něž kladou něžné ruce ruských velkokněžen kytice a věnce vzácných květin a mění pošmurný ráz chrámu v zahradu.

Ještě na jeden obraz vzpomínám, na dojemnou ukázku východního ritu.

Bylo to v Něvsko-pavlovské Lavře, (klášteře) skvělé to skupině chrámů i obytných stavení na konci nekonečného Něvského prospektu. Tento klášter jest posledním útulkem mnohé, v světě nespokojené duše a mnohá ta hlava, kterou kryje dnes černá mitra monacha, zdobívala se jenerálským kloboukem neb zlatou korunkou — — —

V chrámě, slabě osvětleným šeřícím se dnem, bylo ticho. Před oltářem v prostřed chrámu klečel na klekátku mnich a hlasitě modlil se žalmy. Občas z boku odpověděl mu chor pěvců. V pozadí na lávkách mezi okny tu a tam seděl nějaký monach. Pojednou se rozlétly dvéře a vážně vstupoval monach za monachem v chrám. Mnohá ta zarostlá, zadumaná tvář svědčila o vysoké inteligenci — a přestálých bojích. S hlavou sklopenou se postavili v polokruh kolem onoho klekátka.

Rázem se všichni sklonili a dotkli čelem zemi. A zas bylo ticho, stáli jako sochy zahalené v černý háv a jen hlas bratra odříkávajícího žalmy rozléhal se pod klenbou.

Pojednou nastalo ticho a za chvíli ozval se z hrdel mnichů zpěv — ale jaký zpěv! Ani se mi nezdálo, že může to být zpěv z lidských prsou a hrdel. Velebně rozrážely se zvuky chorálu o klenby chrámové ; temno v chrámu stávalo se hustší a jen tu a tam zářila lampa neb svíce.

Jako sochy stáli mniši s rukami přes prsa skříženými před oltářem a vždy v jiných, úchvatných modulacích linulo se z úst jejich: Gospodi pomiluj . . .

Mimovolně vlhlo oko a zvláštní pocit vnikal ku srdci. Tu vždy více tichne zpěv a jen jako vzdálené zvuky varhan znělo to chrámem, až nastalo ticho. Opět hluboká poklona, dotknutí se zemi čelem a jako duchové ztratili se z chrámu.

Zůstal jsem ještě chvíli stát. Přišel starší kněz dlouhých vlasů i vousů (pravoslavní kněží se zálibou napodobují tvář, kterou nám umělci naznačují Spasitele a vskutku mnohý podobá se onomu idealnímu obrazu), v chrámě před oltářem postranním navlékl na sebe obřadní řízu a jal se pěti jakousi pobožnost. Jemu odpovídali dva kandidáti, mladíci to as 20tiletí, rovněž znamenití pěvci. Než jak se mne nešetrně dotklo, když jsem viděl, že v pauzách mezi jednotlivými vskutku velebnými zpěvy se šťouchali, smáli a po chrámu zevlovali — — —

Týž den jsem seděl ještě na rozloučenou v útulné restauraci »Melyj Jaroslavec« v Melyj morskoj. Přijde-li kdo do Petrohradu, tu mohu mu nejlépe doporučit. Je to čistě ruská restaurace, kam cizinci nechodí, ale znamenitá, a ne drahá.

(pokračování.)

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVA.

[Pokračování.]

III.

Jindra v málo nedělích svého pobytu v hájovně rozkvetla jako kvítek. Oči její byly stále jasnější, líčka se růměnila a rtíky hořely jako korály.

Lesní vzduch a dobrá strava, vlídné zacházení a veselost činily na děvčeti pravé divy a hajných měli den ode větší radost ze schovanky.

Došel-li hajný domů, povídala mu žena jen a jen o Jindře, a on se nemohl se svojí »veverkou« ani dosyta namazliti.

Přišel-li dopis od hajných provdané dcery, tu ho Jindra přečetla a Jindra psala odpověď. Učila se ve škole dobře a pěkně psala.

Hajných dcera zvěděvši, že si vzali rodiče schovanku, schvalovala jim to a nabádala matku, aby až děvče k domácnosti vycvičí, potom ji na Hané na delší dobu navštívila, aby se potěšila na pěkném jejím gruntě.

Ale s vycvičením Jindry v domácnosti nešlo to tak rychle. Dělala si Jindra pouze co sama chtěla, chtěla-li krmit drůbež, uklízet, dělala to, nechtělo-li se jí, odbíhala do lesů, skotačila do vůle a nejmilejším jí bylo s hajným procházet les a i pásti s ním krávy.

To stávalo se velice časně, hnedle před úsvitem, a tu byla Jidra v lese tak ráda jako v nějaké pohádkové říši. Nebála se tmy, nebála se skřeku nočního ptactva, neděsil ji dupot jelenův, razících si houštím cestu, nevěřila ve strašidla a bludičky na bahništích poskakující byly jí jenom k smíchu.

Hajná trochu hubovala, že dělá muž z děvčete lesačku, ale přála Jindře posud nepoznané svobody tím více, ana sama, kde se jenom dalo, pomýšlela děvčeti činiti radost.

Než přešlo léto, znala Jindra les křížem krážem, znala všecko ptactvo po zpěvu, dovedla rozpoznat stáří stromů, lesní půdu, stopy zvěře, jakoby byla ze zelené krve, jak hajný říkal.

Když obkládali hajných hájovnu na zimu a stavěli chodbu k chlévu, tu jim, jak si řekli, již ani nepřipadalo, že by nebyla Jindra jejich a Jindře to také nenapadlo, že by měla míti svoji vlastní matku více ráda, než tetičku hajnou. Hajnému zvykla říkati »strejčku«, třeba ji byl nabádal, ať mu říká: tatínku.

Nechtěla, že prý k ní nebyl ani její vlastní, ani nevlastní tatínek hodný.

Byla to zvláštní slova tak mladého děvčete a hajných až nad nimi zaplakali.

Ani v zimě se Jindře v lese nezastesklo; nelekala se, když praskaly za tuhého mrazu šindele na střeše, až se to ozývalo jako výstřely, při čemž se hajná vždy křižovala; nelekala se větrných bouří, vztekajících se přívaly sněhu a burácejících lesem,

tak že hajný s nesmírnou jenom námahou se vydával zakládati krmimo srnčí zvěři.

Tu si Jindra obouvala jeho boty, obalila si nohy do hadrů a slámy a stupala se strejčkem statečně sněhem k boudám, kde bývalo srnčí v hloučkách již opodál, čekajíc na sporé to sousto, které mu lidé poskytli.

»Ta veverka se měla narodit klukem, z ty by byl myslivec, liboval si hajný vždy navrátiv se domů a rozhřívaje zmrzlé vousy u kamen.

»To tak, abych já neměla svoje děvče,« odpírala hajná, chystajíc svým »lesákům« rychle pro zahřátí trochu teplé kávy neb bezového a lipového odvaru, kterýž smíšený s rumem si hajný velice liboval. Jindra pila a jedla všecko co dostala, neopomenouc vždy pochvalovati, jak jest to dobré.

A hajná se s ní za to hodně mazlila.

Zima utekla v panské hájovně letos tak vesele, že nevěděli ani jak.

Hajná předla a Jindra také někdy usedla u přeslíce, ale netěšilo ji poháněti kolečko, raději se zakoukala okénkem do polou mechem zarovnaným do lesa lesknoucího se v sněhové bělí a v mladé její hlavě spřádaly se podivné pohádky.

Byla by chtěla zažíti tak něco zvláštního v tom lese, potkati se s divým zvířetem, s opravdovými loupežníky, rváti se s nimi a zvítěziti. Litovala, že není mužským, že nemůže býti myslivcem, vojákem a slibovala si, že až bude velkou, že bude chodit v mužských šatech se strejčem do lesa, stopovat pytláky.

Hajná vyprávěla Jindře mnoho o své dceři, vzpomínajíc na ni srdečně. Chválila však Jindru, že se jí v lesní samotě nestýská, jako se jejich Cilině stýskávalo.

»Nikde na světě není pěknějác, nežlivá v lese,« říkávala Jindra a hajný jí přisvědčoval.

»V lese je pěkně v zimě i v letě, ve dne i v noci, v dešti i když je pěkně,« dokládala Jindra, a tu se hajná smávala, že Jindra má v tom lese celý svět.

Měla ho v něm, v tom zeleném lese, rozuměla jeho šumění, svistu větru ve větvích, v tom květovém prášku, kterýž střásal vítr na zem viděla Jindra zlato, skutečné zlato, a zlato viděla v pryskyřici, prýštící na kmenech. V krůpějích rosy viděla perly, šípky a brusinky byly jí korály, každý strom, každý keř měly pro ni svoje pohádky.

Pohádky hledala v mechu rostoucím na zemi i na balvanech po lese. Ty balvany, ty téměř byly oživeny v její mysli, snad o každém dovedla si něco smysliti a v mysli její podivně se mísily pohádky a dobrodružství, o nichž od ženy hajného a hajného slýchala.

Trápívala hajného, aby ji naučil střílet, že chce uměti vše, co má uměti myslivec.

Hajná se toho lekávala, říkajíc, že Jindra v tom lese zvlčí, že její Cilině nikdy nic takového nenapadlo, pobádala Jindru, ať hledí si raději šití a prádla, zahrádky a drůbeže.

Jindra poslechla, ale v lese byl přec a přec jenom její ráj a kromě pohádek nacházela tam také ještě písně. Zpívala jako

ti ptáci a naučila se i hvízdáním i výronem ohlasu beze slov ptačí písně napodobit, až hajná nad tím mnohdy ruce spráskla.

»Co ti to děvče napadá, co pak chceš být ptáčníkem,« tázala se Jindry.

»To ne, tetičko, ale ptákem bych chcela bejt, chcela bych lítat po stromech a po skalách, letět daleko a letět vysoko, zaletěla bych se podíval tam, kde je vaša Cilinka a daleko, daleko do světa. Chcela bych vidět jiny dědiny, města a taky lesy,« řekla Jindra.

»I jdi blázinku, co bys z toho měla. Já bych se nechcela světem plouhat; tuhle se těším, že až tatík doslouží do pense, vodstěhujeme se pak k Cilince a pobudeme u ní až do smrti. Tam aspoň budeme mezi lidmi v dědině a budeme míti blízko ten Boží kostelíček,« pravila hajná.

»A co bude se mnou,« otázala se Jindra.

»Co by bylo? Půjdeš s námi, zůstaneš hu nás, až dorosteš, třeba se vdáš, a ne-li, zůstaneš s námi hu Cilinky. V takovým domě je vždycky děvčete potřeba. Dočkáme se toho, dočkáme,« hajná se usmála.

»Hm, mně by se všady po lese stýskalo,« řekla Jindra. A vyběhla ven a hvízdala jako kos. Zaběhla do lesa a za nedlouho našla si hajného. Zůstala při něm až do večera. Pověděla mu, o čem si s hajnou povídaly a hajný se smál.

»Ba nevím, jak bych sám kde zvykl bez toho lesa. I hu Cilinky by mi bylo po tom zelení teskno,« řekl a doložil! »A bez tebe Jindro, ty moje veverko, bych také těžka zvykl ať kdekoliv.«

»Však já od vás stejčku nikdá nepůjdu,“ slibovalo děvče.

»Nebude se ti chtít taky časem do světa,« tázal se hajný.

»Do světa? Ba ne, strejčku. Moje maminka byla ve světě a chromá Kadlina taky a sobě tam nenašly ani štěstí ani čeho dobrýho,« rozumovala Jindra.

»No zatím jseš naša,« řekl hajný a hvízdal za chvíli s Jindrou o závod.

A tak Jindra vyrůstala, vzdálena lidí, v tom úzoučkém názoru, jakýž měli o světě její pěstouni, žijíc den ke dni, rok k roku ráda tomu, že jest denně syta, že nepoznává více bídy, necítí ran, neslyší nadávek a zapomínala stále více, že má matku, vlastní matku, že má sourozence. Rodina stávala se jí cizí, lnula k svému okolí, ale i tu počínala jaksi více rozuměti lesu a přírodě kolem sebe než lidem.

Znala to tak dávno jako nazpamět, co kdy hajná neb hajný při některé příležitosti řeknou, jak chopí se práce, kdy vzpomenou na vzdálenou dceru s touhou, kdy vesele, jak představují si vnoučata, jak si polibují v pohodlí, pomrzí na nepěkné počasí, zahubují na tuhou zimu. To nacházela v lese přece stále něco nového a co našla známého ve změně ročních dob, to bylo jí vždy znova a znova milým.

Hajných nepostřehli, že na té samotě stává se Jindra vlastně divokou, že nedbá, hodí-li se její skotačení, lezení po stromech a balvanech, skákání přes rokle, plování v lesních tůních pro její pohlaví a věk. Nepočítali, že Jindra těkající po lesích a hví-

zdající s ptáky o závod, jest již sedmnáctiletou, viděli v ní stále to hladové, ubohé děcko, jehož se byli ujali, tu veselou »veverku«, svého domácího šotka. Jen dle šatů měřila hajná, jak děvče roste a sílí.

Tu došlo psaní od Cilinky, aby matka posléze ji přece navštívila na delší čas. Měla Cilinka čtyry drobné děti a ráda by byla viděla, aby je babička požehnala, pochovala, polaskala. Psala tudíž, že snad schovanka matku již doma zastane, ať tedy přijede, ona sama že od dětí a velkého hospodářství nemůže.

Hajná radila se s mužem a Jindrou.

»Jen ať jede,« pravili oba, že nezanedbají ničeho v hospodářství, že dají pozor na všecko. Bylo kolem svaté Anny a hajná se rozpakovala, má-li odejíti přede žněmi.

»I jenom jeď, aspoň tam Cilince víc pomůžeš,« rozhodl hajný.

»Ale Jindra tu přece nemůže zůstat sama, když ty odejdeš do lesa,« povážlivě řekla hajná.

»Vždyť jste tu tetičko taky bývala sama, a já přece taky, když jste šli do kostela nebo do města,« smála se Jindra. »Snad si nemyslíte, že bych se tu bála?«

»To ne, ale tolik vím, že když ti napadne, hutečeš do lesa a chalupu necháš chalupou. Může tě někdo vyčíhat a pořádně nás vokrást,« mínila hajná.

»To je pravda,« přisvědčil hajný.

»No, do lesa musím přece taky na trávu,« řekla Jindra. »Ostatně tu zůstane Pozor.«

»Pozor, nedáš-lí ho na řetěz, huteče za tebou, známe ho,« hajná mnula si čelo. Pojednou zvolala: »Již vím, musíte si sem někoho vzít. A to od Havlíků. S dětma ničeho není, ale chromá Kadlina by zde mohla bejt, nežlivá se vrátím.«

»Ta by tu byla málo platna,« ohrnula Jindra pysky.

»Není o prácu, tu zastanete s tátou, ale o to, aby tu nezůstalo prázdno. Kadlina se z chalupy nehne, a kdyby se něco stalo, zatroubit dovede, aby tátu přivolala,« řekla hajná.

»To je pravda, to je jeden dobrej nápad,« přisvědčil hajný. »A Jindře nebude smutno, když budu v lese.«

»Mně není nikdá smutno,« jistila Jindra.

»Ani po mně ti nebude smutno?« tázala se hajná.

»Stejskat se mi po vás bude, tetičko zlatá, ale smutno mi nebude; já nevím, jak by mohlo bejt někomu v naší hájovně a v lese smutno. Ale když chcete, aby tu Kadlina byla, tak je dobře. Ona humí hodně povídat a bude nám povídat. Aspoň huslyšíme něco o světě, viďte stejčku?« Jindra se přitočila k hajnému.

»A ba, sám se na její povídání těším. Ta ženská zná pěknej kus světa,« řekl hajný a obrátiv se k ženě, řekl: »Víš co, matko, dojdi si do dědiny, tam na tu Bídu k Havlíkovejm a doveď tu Kadlinu. Havlíkovi si huž bez ní taky pomůžou.«

»A Kadlina se nebude zlobit, když si tu pobude a nebude se musit nějaky ty tři, čtyři neděle přes pole plahočit. Kařatýho a kaše si tu můžete navařit co dost a buchet napect, to víš Jindro, že si můžete dopřát. Já ani moc vzpomínat na to naše

hospodaření nebudu, vím, že mi tu žádnou stovku neprohospodaříte, protože vám ju nesvěřím a vymastíte-li o ňákou trochu mastnýho víc, tak proto neschudnem. A o ňákou rozbitou misku nebo hrnec taky nebudu plakat,« pravila hajná vesele, a již se strojila k jití do dědiny.

Asi za hodinu se vrátila provázena chromou Kadlinou.

Ta s ní šla ráda, těšíc se, že si opravdu trochu odpočine. Havlica neviděla však příliš ráda, že Kadlina jí odchází, byloť jí opět jedno malé přibylo a Kadlina byla dobrou a věrnou opatrovnicí. Než k vůli hajným byla by učinila vše možné, jsouc opravdu v duši upokojena a šťastna nad osudem milé své Jindry.

Hajná odjela a Jindra jala se hospodařiti. Šlo jí vše dobře od ruky, hajný obstarával dobytek nejvíce sám a drůbež měla Jindra pro radost. Poklízení nedalo také mnoho práce, byla navykla Jindra od příchodu do hájovny vše uklízet, tak že nebylo by jí bývalo možným nechat světnici nezametenu, nádobí neumyto a k týdnímu úklidu v sobotu nebylo jí mrzuto o hodinu si přivstati neb dále bdíti.

V sednici byla prkenná podlaha vydrhnuta vždy jako stůl, na nábytku nebylo prášku, okna, zrcadlo, obrázky a skleněné nádobí na skříni leskly se vždy jako nové. Pro okrasu nanosila Jindra z lesa jeleního skoku, z pasek rozrazilu a travin, uvinula do věnečků a ověšola jimi obrázky. Zrcadlo měla vždy ovinuto věncem z vřesu, který měla velice ráda.

A těch modřínových větvic s droboučkými šištičkami, tmavého jehličí borovic a zeleně smrčí nastrkala Jindra vždy nejen za obrázky, ale i za trámoví a měla radost, vonělo-li to ve světnici jako v lese.

Hajný s Jindrou odbývali žně na deputátním políčku jako hračkou. Jindra uměla zacházeti s kosou lépe než mnohý mladík stejného s ní věku, vázání a nakládání bylo jí hračkou, jen si při všem zpívala, až se les rozléhal.

Stará Kadlina sedávala na mezi a přihlížela jak Jindra pracuje. Kadlina měla ve zvyku sama k sobě mluviti, rychlým, polohlasným šepotem. Při tom kývala nebo vrtěla hlavou, rozkládala rukama a leckdy pohrozila berlou neb uhodila jí do země.

Pro tento návyk se jí lidé smávali a i Jindra neopomenula ji někdy poškádliti.

»Nevíš, čeho se na sobě dočkáš,« řekla jí jednou Kadlina.

»Já si radějác zazpívám nebo zahvízdám, jsúli sama,« odpověděla Jindra.

»Taky tě to přejde,« mínila Kadlina.

»Asi nikdá,« smála se Jindra.

Vázali ječmen na poli za hájovnou a hajný vesele promnul ob chvíli rukou hrst těžkých klasů bohatého zrna, těše se již v duchu na oblíbenou svoji kaši z krupek a krupičky i na ječné dolky.

Kadlina seděla na mezi hledíc na cestu k hájovně, zda tamtudy nikdo nepřichází a tlukouc ob čas berlou do země, mumlala: »A je to přece škoda, jářku je to škoda.«

»Čeho je škoda, tetičko?« tázala se Jindra, přiblížíc se k ní při práci.

»Tebe holka, tebe, do ty selsky dřiny,« řekla Kadlina. »Jářku, tohle tělo, tyhle oči, tyhle vlasy, je to škoda pro ty lesy!«

Jindra se rozesmála, až se starý Pozor na mezi dřímající uleknul a zvednuv hlavu, zkrátka zaštěkal.

»Slyšíte, i Pozor jakoby se tomu smál,« chechtala se Jindra. »Mne má bejt škoda do lesa! Mne! Taková holka jako já, která je ráda, že je na světě a která se těší z každýho kvítečka a kamení, která má v tom lese celej svět, ty má bejt škoda!«

»Celej svět! Kdybys věděla, co jest svět, mluvila bys jináč. Já vím, co je svět,« zabručela Kadlina.

»A přece jste se ráda ze světa do hor vrátila a přinesla jste si leda chromy hnáty,« prohodila Jindra, již se od meze vzdalujíc.

Kadlina zabručela ještě něco mezi několik zbylých zubů, pozvednouc se na svých berlích a pracně se šourala k hájovně. Byla patrně mrzuta a šla mrzutost spláchnout nějakou trochou kávy, která v hájovně doposud vždy v troubě v hrnku nachystána stála.

Za těch pět let, co pobývala Kadlina u Havlíků, byla jaksi zdravější a méně sešlá, nežli za pobytu v pastoušce. Hleděliť jí u Havlíků vyhovět a na lepším soustě jí nescházelo. Ale za to bývala mrzutější a mnohdy naříkávala na svoje mrzáctví, na nešťastný svůj osud, na to, že bývala, jak říkala, hloupá.

Kadlina zůstala ve světnici až do večera, až se hajný s Jindrou s pole vrátili. Hajný protahoval si údy a sděloval Jindře, že má chuť na dobrou nějakou večeři.

Jindra se smála, roztopila v síni na ohnisku a za chvíli přinesla mísu bramborů, postavila tuto na stůl, díc: »Zatím loupejte, hned tu bude ještě něco.« A donesla na velkém kastrole vejce na kyselo, v smetanové omáčce zaklechtaná.

»To je něco,« liboval si hajný.

Jedli, přidavše si do omáčky bramborů. Zbylé pak brambory pomazávali rozmíchaným tvarohem. Chutnalo všem.

»Lidi, vy se máte dobře,« polibovala si Kadlina.

»No, však vy jste tetka asi ve světě taky dobrejch kousků pojedla,« pravil hajný, zapaluje si dýmku.

Jindra sklízela nádobí a se smíchem řekla: »Ale vařit se tetka nenaučila, ničeho si neví naporučit, leda to kafaty a sklínkovou polívku.«

»Taky jsem nevařila. Ale co je pravda, pojedla jsem dobrýho a vzácnýho jídla dost, ani bych toho pojmenovat včil nedovedla, jaky mlsnoty jsem pojedla,« Kadlina se ušklíbla a protahujíc se, pravila dále: »Jo, jo, měla jsem se v tom světě, měla, jenom jsem neměla bějt tak hloupá a to neštěstí se mi nemělo přitrefit.«

»Kde a jak se vám to vlastně stalo?« otázal se hajný.

»A nerada o tem vykládám, pantáto, stalo se stalo. Tenkrát jsem myslila že — Bože mně ten přetěžký hřích odpusť, — snad huž neni Bůh nad náma, dyž jsem viděla, jak mně v neštěstí vopustili ti lidé, k vůli kterejm jsem do neštěstí přišla. Dožebrala

jsem se domů, aby mě šupem neposlali, věděla jsem, že zde nenajdu nežlivá žebrotu a bídu a přece jsem sem dolezla. Aspoň na ty svy rodiče si tu člověk vzpomene, na matku, že mě zde modlit nahučila. Ale přece ráda vzpomínám na to, jak mi bejvalo ne dobře, ale krásně ve světě.« Kadlině zářily zapadlé oči.

»A přece jste nám, tetka, ještě do opravdy nevypověděla, jak jste se dostala do světa a pěkně po pořádku, kudy a jak jste se stěhovala,« prohodila Jindra.

»No, někdy ti to povím, třeba že mi to přijde dost za těžko. Člověk vypoví v malý chvíli, co bolelo nebo těšilo dlouho a tak ňáko to vypověděný trápení bolí znova, ale ta radost huž netěší. Povídej o sluníčku co chceš, co je platno, když tě víckrát nevohřeje. Počkej, taky se toho dočkáš, ty lesačko jedna,« řekla Kadlina.

»Naša Jindra má ten les nejradějác na světě jako já,« usmál se hajný.

»A budu mět do smrti,« zvolala Jindra.

»Dokud nepoznáš svět. Anebo třeba až ho poznáš, zasejc,« zasejkla Kadlina v smíchu, takovém divném a řezavém, až sebou Jindra trhla.

Uložili se hajný i Kadlina již ku spánku, než Jindra bděla dlouho do noci. Otevřela si v komoře kde spala okno, posadila se na ně a hleděla k lesu, šumícímu jak lehký vítr větvemi pohýbal. Ob chvíli zavzněl z lesa zkřek nočního ptáka. Jindra se nebála nikdy ničeho, než dnes se jí zdálo, jakoby ji ten hlas volal — ne do lesa — ale tam pryč, do toho světa, o kterém Kadlina vypravovala a přec do podrobna nevypověděla.

Jindra si umiňovala, že musí na Kadlině vymoci, aby jí vypověděla, co a jak se s ní dělo.

Temněji a temněji jevil se les, temnota jakoby se valila k Jindře do malého okénka. Něco šustlo kolem děvčete; byla to sova, vylétnuvši si na lup. Oči její ohnivě ve tmě zazářily. Pod okapem hájovny zatíkly vlašťovky v hnízdečku za trámem urobeném; snad cítily zlého škůdce. Ale Jindra se nelekla. Myslila tam na ten svět, a myšlénky ty ovívaly ji jako šumot křídel nočního dravce. Napadlo jí, zda by se snad v tom světě za lesy setkala — se svým otcem. Lekla se té myšlénky, zavřela okno a ulehla.

IV.

Za několik dnů přišlo do hájovny psaní od dcery Cecilky. Psala, že matka dobře dojela a že se s ní všichni těší. Ať prý si tatínek nemyslí, že maminka tak hned mu přijede, musí prý zůstati u nich až do podzimu, až po odbytém vinobraní že doveze ji někdo domů. Tatínek ať si hospodaří zatím s Jindrou a Kadlinou. Následovalo stero pozdravů, příkazů, ať dobře hospodaří a Jindra, přečetši dopis, div se nerozplakala, že tetičce se domů nechce.

»Však ona se nedá dlouho pozdržeti,« mínil hajný.

»Kde pak by tam vydržela — bez lesa,« napadlo Jindře a již se smála.

»Ty bys nevydržela, ty moje veverko,« usmál se na ni hajný.

»Aspoň všecko poděláme než tetička dojede,« rozhovořila se Jindra. »Sklidíme jabka i zelí, nahrabeme chmorouc, vobložíme stavení, i s mlácením můžeme začíti. Přijednáte-li strejčku někoho, můžeme dost práce odbejt.«

»Půjdou ženský rády hrabat chmour a svolám je, dokud je sucho,« řekl hajný. »Taky k mlácení jsem hodlal letos tak jako tak přijednat. Víš, vloni si matka naříkala, že ju všecko bolí, byla celá zateklá. Řeknu dvoum ženskejm, připomůžeme a můžeme mít vymlácíno než matka dojede. To vinobraní je v říjnu, to ona matka by teda asi dojela tak k císařskýmu posvícení. To budeme mět huž semleto a napečeno chleba z novýho.«

»Ale to nezbyde žádná práca na zimu,« mínila Jindra.

»Budete vodrhovat peří, však je letos těch kejhánů i kačen dost. A taky přádla bude, donesou ženský za vyžinování v pasekách jak panu fořtovi, tak nám trochu toho lenu. Budou letos hezky trochy, hodně si navyžinovaly i chalupnice i familijantky, dopřejou zasejc nám. Však bude beztoho, co se sedere a sepřade, pro tebe, Jindro. Matka ňáko pospíchá s tou tvou vejbavou, snad cejtí svatbu, jářku, Jindro, co tomu říkáš?« Hajný se smál.

»E,« utrhla se Jindra.

»Napřed zkus svět a pak mysli na svatbu. Co za tebou do lesů dojde, z toho si kale nevybereš,« ozvala se Kadlina.

»To bych chcela,« řekla Jindra a zamyslila se.

»Pošleme tě k Cecilce naší, až se matka navrátí. Ale ne hned, až leda pozdějác. Beztak bys se nám tam vdala jako Cecilka u tetky. Trochu svět poznat musíš, mohla bys nám jednou vyčíst, že jsme tě nechali vyrůst jako ta drva v lese,« pravil hajný.

»Bez lesa bych nechcela bejt, strejčku, ale svět bych chcela zkusit a pak se zasejc k vám do lesa vrátit,« odpověděla Jindra a přitulila se hlavou hajnému na rameno. Hajný hladil jí vlasy.

»Vždycky a vždycky máš hu nás domov,« řekl měkce.

Kadlina počala vyprávěti, jak viděla tu a onde vinobraní, jaké bývají při tom slavnosti, Jindra četla tiše ještě jednou psaní od Cecilky a zamyslila se nad tím, jak si mohou lidé na takovém kousku papíru povědít, co a jak je s nimi. A v duchu viděla strýce hajného, jak by četl psaní od ní, od svojí veverky. Natáhnul by ruku s psaním hezky daleko od očí, pomlaskoval by si a slova dopisu pološeptem by pronášel. Zajisté by říkal k ženě: »Ejnu, ta holka, to děvče, ta veverka naša.«

Odkud asi a co by psávala — prozatím Jindře nenapadlo.

Šlo se po práci a čas zase ubíhal. Již přestalo poletovati babí léto po strništích a keře listnaté na pasekách stály tu holy, ranní přímrazky byly tužší a tužší, že sotva k polednímu roztály pod paprsky slunka, v hájovně popilovalo se s prací, bylo skoro již vymláceno, přijednané z dědiny ženské pomohly ještě při vybílení světnice a hajný vozil z lesa chmour a roští na obložení stavení.

Chtěli míti vše hotovo než přijede hajná; Jindra cpala také již dvě husy šiškami, těšila se zásobě převařeného másla a uschovaných vajec, mníc, že ji tetička pochválí, jak hospodařila.

Hajný byl již dvakráte zajel do mlýna a měli již zásobu chlebové mouky i vejražky, ječných krupek a krupičky, ječné mouky na šišky husám, ovesné tluče pro bagouna. Takových zásob mívali ovšem u hajných každoročně, leč těšili se jimi letos, že navrátivší se pečlivou hospodyni překvapí, jak na vše pamatovali.

Jindra měla radosti i z hojnosti sušených hub, borůvkových a malinových povidel, ovoce i oříšků, které na pasece natrhala. Stále a stále jenom povídala, jak bude od tetičky chválena.

Psali hajné, aby hleděla přijeti hned po posvícení, aby ji měli aspoň o mladém posvícení doma.

Jindra cpala husu, že se, jak se říká, sádlem již potila a těšila se, že nebude moci tetička říci, že snad u Cecilky bylo všecko lepší, nežli mají doma.

Tu pojednou na dva dny před posvícením přišlo opět od Cecilky psaní.

»To jistě píšou, že tetička přijedou, jak mi chceme,« zajásala Jindra, berouc psaní od poslice.

Neotevřela psaní dokud nebyl hajný doma, nečinila tak nikdy. Než plna radosti navázala poslici uzlík mouky a ukrojila kavalec chleba.

Zpívala radostí, že jest již psaní zde.

»Kdo ví, co píšou, třeba hajná přece ještě nepřijede. Zdálo se mi v noci o bílejch květech a to je jako zklamaná naděje,« řekla Kadlina a v těch slovech tajila se jaksi naděje, že opravdu hajná nepřijde a že ona sama Kadlina pobude déle v útulné hájovně, kde jak náleží se jí líbilo. Došedší tu a tam Havlica ovšem Kadlině připomínala, že se jim, hlavně dětem, po ní stýská a že by ji již rádi mezi sebou viděli. Stýskalo se jim vlastně po almužnách, zásobách, které Kadlina donášela, Havlica také měla věru více práce v domácnosti, ana se Kadlina mnoho s dětmi zabývala, tak že Havlica i více roští z lesa si nanesla.

Kadlina pojednou však viděla, že nemá u Havlíků toho pohodlí, kterého by míti mohla, že vlastně se na ní dosti žádá a že by se jí za to, co poskytuje, mohlo více vyhověť.

V hájovně by se jí bylo i pro dále více líbilo a naděje, že by snad mohla déle zůstati, zjasnila jí vráscitý obličej.

»Já bych se zbláznila, kdyby tetička nepřijela, rozběhla bych se tam snad za ňou,« pravila Jindra.

»Ty lesačko divoká,« ušklíbla se Kadlina.

Jindra nemohla se hajného dočkati i vybíhala stále na pěšinku až k lesu, zda se vrací. Konečně objevila se jeho statná postava mezi stromy.

Jindra vložila prsty do úst a zahvizdla po myslivecku, pronikavě, známý signál k pospíšení si.

Hajný zaslechnuv, odvětil rovněž písknutím a vykročil rychleji.

»Strejčku, psaní!« volala mu Jindra vstříc.

»To je dobře,« usmál se.

Rychle došel, odložil pušku, odhodil čepici a kabát a usednuv ke stolu rozřízl nožem obálku listu od Jindřina prohlížení notně ušpiněnou. Vyňal list a četl.

»Tak co píšou?« tázala se Kadlina.

»Kdo přijede s tetičkou?« zvídala Jindra.

»Ježíši Kriste!« vykřikl hajný a ruka s psaním mu klesla. Sesinal — —

»Co se stalo?« volaly ženské.

»Pro Krista hukřižovanýho, snad spím, snad se mi to zdá, Jindro, Kadlino, čtíte vy, děvče čti — —,« hajný podával psaní Jindře.

Jindra chopila list. Byl psán pevným písmem trochu těžkou rukou Cecilčina muže a zněl:

»Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Náš nejmilejší tatínku, my vás na stokrát pozdravujeme a líbáme a douťáme, že Vás při zdraví vynatrefíme. Ale to psaní, co posíláme Vám, donáší moc smutnou zprávu, že ve dne v noci pláčeme a se sužujeme, že naše draze milovaná maminka nás opustila a co to psaní dostanete a číst budete, snad už bude zahrabaná. To proto, že to psaní nedojde v čas i kdyby jsme je jak jsme chtěli po schválním poslu poslali. Tak naše drahá maminka se pořádem už chystala na tu cestu domů a já, její upřímný zeť, chtěl jsem ji doprovoditi. Ale Pán Bůh jináč usoudil a doprovodíme ji zejtra na hřbitov do hrobu tmavýho. Včera ráno maminka vstala, hrála si s dětma, opatrovala tu drůbež, chodila a nic neříkala. Po obědě řekla, že se jí chce ňáko dřímat, že v noci špatně spala, že ji ňáko na prsou dusilo a u srdce svíralo. Dali jsme jí hned zavdat trochu vína a ona, že prý jde na ni spaní. Šla si lehnout do přístěnku, jen tak, ani se nerozstrojila. A Cilinka asi za hodinu se jde podivat, co naše nejmilejší maminka dělá a našla ji studenou, mrtvou. Hned jsem zapříhl a jel pro doktora, div jsem koně nestrhal, ale platno nebylo, byla to mrtvice. A tak chystáme na zejtra funus. To bude pátek, to snad to psaní jakorát dostanete, o čtvrté hodině odpoledne ji budeme klást do hrobu na svaté políčko u Božího kostelíčka u svaté panny Barbory. Náš nejmilejší tatínku, přijeďte sem, abychom vám to všecko vypovědili, pro litost to ani vypsat nemůžeme a ty vnoučátka aby svého nejmilejšího dědouška poznali. Tak vás a tu vaši Jindru, o které nebožka nejdražší maminka tak moc nám povídala, na stokrát pozdravujeme a líbáme a vám, nejmilejší tatínku, ruce a nohy líbáme a zůstáváme vaše upřímné, zarmoucené děti

Karel a Cecilie.

S Pánem Bohem!

Jindra dočetla, v čtení jsouc vlastním pláčem i vzlykotem hajného a povzdechy Kadliny přerušována.

»V pátek, o čtvrté hodině odpoledne, to je asi za půl hodiny,« pronesl hajný pohledna na staré hodiny, na nichž před delší chvílí byla kukačka odkukala třetí hodinu.

A rozplakal se hlasitě a Jindra s ním.

Kadlina cítila, že musí něco říci i řekla: »To je neštěstí, to je divny, no hajnej potěš vás Pán Bůh!«

»Strejčku, potěš vás Pán Bůh,« volala Jindra a vinula se hajnému do náruče.

»Dítě, dítě, tak nás vopustila, ta má hupřímná žena. Ani se s náma nerozloučila, ani jsme jí neposloužili, ani křížek nehudělali, ani ty tři hrstky země jsme za ňou do hrobu nehodili. Bože, Bože můj, za ktery hříchy jsi mě timhle potrestal,« lomil hajný rukama a prsa se mu otřásala prudkým vzlykotem. Plakal jako lidé pláči nezvyklí, pláč jeho zrovna hučel, stiskaje zuby, skřípal jimi a slzy valily se mu s očí veliké jako hráchy.

Jindra tiskla hlavu k jeho mohutné hrudi.

»A tebe taky vopustila, to svy děvče, tak tě ráda měla, ani jí nepřipadlo, že ani z naší krve a přizně nejseš, všecko ti chystala jako své viastní dceři. Vidíš, vidíš Jindro, to nás stihlo neštěstí, Pán Bůh na nás dopustil!« Hajný hladil Jindru po vlasech.

»Strejčku, strejčku, co budeme dělat?« plakala Jindra.

»Napřed se pomodlíme za nebožku,« ozvala se Kadlina. »Však asi v ty chvíli se kněz nad ňou modlí. Jindro vyndej a rozžehni hromničku, to se tak patří, nemůžouli bejt přátelé na funusu. A budeme se modlit.«

Jindra vyndala z truhly hromničku, vzala z almary skleněný svícen, postavila ji v tomto na stůl.

Rozžehla hromničku, poklekla, rovněž i hajný a stará Kadlina počala se modliti bolestný růženec. S pláčem a vzlykotem odpovídali jí manžel a schovanka zesnulé ženy, kteráž v tu chvíli kladena v hrob v dědině, která se stala její dceři domovem.

Již se úplně venku sešeřilo a hromnička vrhala plaché stíny po trámovém stropě a bílých stěnách.

Jindře připadalo, že ty stíny vnikají do světnice z venčí, že temno vevalí se blíž a blíž, že s tou tmou vchází do světnice stesk a žal, kterýž pociťovala v duši.

Tedy jí již neuvidí, tu dobrou »tetičku« hajnou, která k ní bývala tak neskonale laskavou, u které poznala, co jest to domov, která naučila ji pracovat. Viděla se děckem, přišlým do hájovny a těšícím se, že zbude se ústrků a nadávek, ran a zlých slov od otčíma, že nebude trpěti nadále hladem a zimou. — —

Vyrostla zde v takovém teplém, milém ovzduší, učíc se hrou pracovati a vidouc, že svojí prací, svojí veselostí působí radost těm, již jí prokazovali dobrodiní. Necítila toho dobrodiní, cítila jenom tu lásku. A žila tak v tom svém lese bezstarostně mezi svými pohádkami, s těmi divnými neurčitými touhami a obavami, nevědouc co je bol. — Až tu se dostavil. A přišel z dáli, ze světa, z toho světa, jehož se Jindra bála a kterýž by byla chtěla přece poznat, ze světa, o němž vyprávěla Kadlina a který její, Jindřině matce, způsobil tolik trápení. Jindře připadalo, že ten svět vzal jí tu dobrou duši, tu laskavou pěstounku a byla by se chtěla s někým porvat, pohádat, vyčísti toho někomu, že zemřela její dobroditelka, tak daleko, tak sama. A mrzela,

hněvala se na dceru pěstounčinu, že k vůli ní, na její přání odjela nebožka »tetička« a zdržela se tam, kde na ni číhala, čekala smrt.

Nebožka tetička! Doposud Jindra neužila nikdy toho slova o někom ze svých přináležejících a nyní věděla, že vysloví je zajisté stokrát denně, že bude je slýchati od strýce, od Kadliny, od svých rodičů, ode všech lidí, s nimiž bude o hajné mluviti. Nebožka! Jak to říkají lidé o nebožtících?

»Pán Bůh jim odpusť,« se říká a Jindra zkoumala, zda bude se tak říkati i — o tetičce. Co má Bůh nebožce odpustit? Vždyť byla tak dobrá, ani mužovi, ani jí schovance nedala nikdy špatného slova, ba ani o nikom cizím špatně nepromluvila Ano, zastávala se lidí, huboval-li hajný na lesní škůdce, tvrdíc vždy, že z bídy jenom činí škodu na drvech i pytláci na zvěři. A o té dobré duši bude se nyní říkati: »Nebožka, odpusť jí Pán Bůh.«

Jindra již se chvíli nemodlila s hajným a Kadlinou, a hlasité jejich pronášení slov modlitby znělo jí kolem uší jako vzdálený hukot větru v lese.

»Odpočinutí lehké dej jí o Pane a světlo věčné ať jí svítí,« modlila se Kadlina již sama, an hajný na novo počal vzlykati.

»Potěš vás Pán Bůh,« s těmi slovy Kadlina si jaksi oddechla a pravila: »Co platno, nářkem ju nevzkřísíme; Jindro, je čas popravovat.«

Jindra vstala, rozžehla lampu i lucernu a ukládajíc zhasnutou hromničku opětně do truhly, tázala se hajného: »Pojedete tam, strejčku?«

»Pojedu, hned zejtra, řeknu panu revírníkovi o dovolenou, vždyť z toho psaní člověk skoro ničeho neví. A přece se musím na jejím hrobě pomodlit,« hajný se znovu rozplakal.

»To se ví, jak pak jináč,« chlácholila Kadlina a znovu posílala Jindru: »Jdi, holka, poklízet, jdi! Protože my máme lítost, nesmí zvostat dobytky hladem a chalupa v nepořádku. Jestli se snad bojíš, půjde strejček s tebou.«

»Bojím? Čeho bych se bála? Nebála bych se nebožky, kdyby zde v sednici byla, chcela bych ju vidět třeba na krchově a třeba o půlnoci!« vybuchla Jindra.

»Ta se nebojí ničeho,« svědčil hajný. »Ale Kadlina má pravdu, jdi, holka, jdi!«

Jindra odešla a hajný usednul k oknu. Bylo mu, jakoby byl dostal ránu do hlavy. Nemohl se vzpamatovat, bylo mu jakoby okolo něho hučely vody nebo větry a jakoby to hučení měl překřičet, přehlušit svým nářkem.

»Že jsem já ju, mou Františku hupřímnou, pouštěl z domu,« pravil po chvíli.

»Vždyť jste ju pustil k dítěti, k vlastní dceři, kdo pak se nadál tyhle věci. A pak vidíte hajnej, říká se pravda: zem Páně že je všudéž, ale je to vopravdu lepší, že leží tam, kde aspoň je dcera a zvostanou vnoučata. Tuhle vy v ty pansky službě mužete se dostat ešče Bůh ví kam, a třeba byste vícekrát na její hrob nepřišel. A takhle se můžete jednou, na tu pensi vodstěhovat k dceři a připravit si místo vedle nebožky, kde vás budou dycky vnoučata navštivovat,« rozkládala Kadlina.

»Kadlino, vy jste jedna rozumná ženská,« vzdychl hajný.

To chtěla Kadlina slyšet. Byla již při modlitbě pojala myšlénku, že bude hledět v hájovně na dobro zůstat a hodlala se hajnému dobře do přízně vemluvit. A mluvit Kadlina uměla, nepobyla darmo ve světě.

»Kdy byste to jel, pantáto?« tímto oslovením Kadlina jaksi hajnému chtěla připomenouti, že se čítá k domácím. Říkala někdy: »hajnej«, jindy: »strejčku", to: »pantáto« mělo býti jaksi důvěrnější.

Až promluvím s panem revírníkem; víte, chystajou se velky hony, taky tam nebudu moct pobejt, ale jářku, jet tam musím, aspoň na ty hlíně, co ju kreje, si musím požalovat, tu postel musím huvidět, na ktery na smrt husnula, ten zhlavec zlíbat, kde její hlavička drahá ležela,« hajný nacházel slova, jakými nikdy nemluvil.

»No, tam se nejlíp potěšíte a vylitostíte. Lítost musí člověk vyplakat, sic by srdce puklo. My to zde huž s tou Jindrou ňáko zpravíme,« řekla Kadlina.

»Bože, Bože, vždyť já ani na nic nemůžu myslet, co a jak. Co pak taky, však hájovna nespadne, toho se nebojím, že byste mi zde nadělaly škody — a kdyby, co je mi všecko platno, když mám pryč to, co mi bylo na světě nejmilejšího. Jak já tu jenom vobstojím,« hajný tloukl se do prsou.

»No, vynařikejte se pantáto, třeba vyplačte, ať vám hulehčí. Až pujdete do lesa, tak z vás tam ta lítost spadne a bude vám lehčejác,« mínila Kadlina.

»Anebo hůř, milá vy Kadlino,« vzdych hajný. »Za každým stromem ju budu vidět, a když si pomyslím, že na mě nečeká doma — tak — Kadlino já nevím, jestli někdy nechytnu flintu a nestřelím se!«

»Pán Bůh chraň a opatruj i jenom takovy myšlénky, co pak jste první a poslední na světě, kterýmu smrt ženu vzala? Pravda, každej ví, jak ho vlastní bolest bolí, ale netřeba hned hřích volat, to by bylo rouhání, na to pantáto nemyslete,« křižovala se Kadlina. »To byste i takovou řečí nebožce v ty hlíně přitížil.«

»Ne, toho nechci,« řekl hajný. »Jen se vším dobrým budu tu mou ženu hupřímnou vzpomínat. Člověk litosťou ani neví, co mluví«

»Tak jenom abyste se co nejdřívějác tam k dceři vypravil, abyste se lepši hupokojil. No, a to víte, jsme lidi, budete mět asi všelijakejch voštár, jako víme skrzevá dědictví,« prohodila Kadlina.

»Pro dědictví?« hajný se podivil.

»No, arci. Přece humřela nebožka bez testamentu a bude se projednávat pozůstalost. Budete dědit vy a bude dědit dcera, snad já, stará, hloupá holka nebudu vás, kterej přece mezi lidi i pány jdete, poučovat,« skoro se ušklíbla Kadlina.

»Jaká pozůstalost? Pole jsou přece pansky, co máme těch pár stovek mezi lidma půjčovanejch, to přece je snad jedno, dostane-li dcera z toho polovičku včil anebo po my smrti všecko. A ty peřiny, šaty a nádobí, trochu toho vinutí, to přece snad se

nebude hu soudu hudávat. Šak to je beztoho všecko pro Jindru,« mínil hajný.

»Hm, Jindra není dědičkou, to by jí to byla musela nebožka vodkázat. No, o tem nebudeme mluvit, to se huvidí. Jo, jo, ta Jindra,« kývala Kadlina hlavou.

V tom veběhla Jindra do světnice, nesouc dojačku a cedník v ruce.

»To mi bylo v tom chlívě smutno, pořádem jsem se vohlížela, jestli tetička nejdou za mnou, jakoby měla stát každou chviličku mezi dveřma, zavolat na mě. A přišlo mně, že se straka i ploska i to vodstávče mendlička taky vohližijou,« pravila Jindra.

»Bude nám scházet nebožka všudy a všudy. Ve všech koutech ju budeme vidět,« vzdychl hajný.

K nutkání Kadlinině připravila Jindra večeři, na které však pouze Kadlina sama si pochutnávala, hajný ani Jindra se jídla nedotekli.

Byla to smutná noc v hájovně, a Jindra procitnuvši k ránu z krátkého spánku, zaplakala při prvním pomyšlení, že dobrou tetičku již neuvidí.

Hajný nespal a sestárnul za tu noc o několik let.

Oči měl zapadlé, tváře plny vrásek, čelo žalem rozryté a vstávaje ze zástolí, kde byl noc proseděl, potácel se jako zpitý.

K Jindřině naléhání posnídal hajný a obléknuv se do svátečních šatů, došel k revírníkovi vyprositi si dovolenou.

Dostalo se mu jí ihned a odpoledne vypravil se již na cestu. Hodlal dojíti ku stanici dráhy, kam asi tři hodiny cesty bylo, pěšky, aby ráno příštího dne byl asi na místě.

»Strejčku, musíte vzít něco těm vnoučátkům tam sebou,« napadlo Jindře. »Navážu vám do huzlíku sušenejch jablek a liskovejch voříšků.«

»To hudělej,« schválil hajný.

»A Cilince byste taky měl něco donést. Abych zařezala tu husu. Co jsem se natěšila, jak dojdu s ňou od tetičky pochvaly, tak ju vemte sebou,« navrhovala Jindra.

»No mám ještě hodinu čas k vyjití. Budeš hotova?« tázal se hajný.

»Ale, kdepák by se pantáto s husou táhli!« Kadlina zrovna vykřikla. »To je nápad! Husa je tak tlustá, že ju musíme po pírčičku šklubat, aby se celá kůža nepotrhala. A pak vypaření dá taky prácu, taková tlustá husa se nesmí přepařit. Kuchat ju teplou nemůžeš a nevykuchanou ju pantáta nepoveze, jak by nebyla vystydlá, zkazila by se. A na gruntě hu Cecilky, jako hu mlady panimámy není asi o krmenou husu tak pobída, aby o ňu stáli. Ještě by se divili, nač jsme myslit mohli při tom přece zármutku.«

Kadlině šlo o to, aby jí husa neušla.

»To je pravda,« řekl hajný. »Dost na tom, dovezu-li něco těm dětem.«

»Ale husa huž zrovna sípe, je třetí týden cpaná, ta druhá byla menší a tolik nevyžívala, ale ta větší nevydrží, jakorát by to bylo bývalo jak měla tetička přijet,« pravila Jindra.

»Jen ju zařízní a hupečte si ju s Kadlinou. Však já zejtra taky asi hu Cecilky bez pečeně nebudu. Co pak je po všem na světě, když jsem tak tu ženu ztratil, jako když pták vodletí,« zasmušil se hajný.

Po chvíli se vypravil. Jindra šla jej daleko vyprovodit. Hodlala se zastavit u rodičů v dědině a povědit jim smutnou novinu.

Stará Kadlina zatím škubala husu, přinutila Jindru, aby ji zařezala, bojíc se, že dívka v nepřítomnosti hajného by přece se zdráhala tak učiniti, a Kadlina se již všecka třásla na to dobré sousto.

Těšila se, jak se budou několik dní mít dobře, že bude co obírati.

Škubajíc husu a dávajíc do jednoho hrnce peří, do druhého prach, pomlaskovala si a spřádala v hlavě myšlénky, jak to zařídí, aby v hájovně na dobro zůstala. (Pokračování.)

Moje Credo.

Vždy byl's a budeš, Pane! Jakkoli
ať v čas i prostor vyzní tato píseň
byť neslyšena v zemském údolí,
přec jako blesk, jenž mraky třepí v tříseň,
tak jistě všude dojde Tvého sluchu
a zakotví se ve Tvém věčném duchu,
jenž dříve tvořil sám, než z rudé slávy
se první vznesl den nad kosmos kolísavý.

Vždy byl's a budeš, Pane! Dí to zem,
kde všecko s klidem na Tvé dlani leží,
i rudý koral v moři hlubokém,
i hvězdy bílé, které s nebe sněží,
i leknín, který stříbrem z tůně plane,
i nebetyčné habry rozhoupané,
i tanec jepic, lehčích nežli pára,
i topasový žeh ve zraku jaguara.

Vždy byl's a budeš! Dí to lidský duch,
neb »tvoře jej, jsi vložil spolu v něho
též ideu svou neobsáhlou — Bůh —
by znakem Tvůrce byla v díle jeho.«
I plála idea ta od počátku
vždy v nitru lidském v sterých představ zmatku
a ohasne leda v posledním snad mozku,
až světy klesnou v rum a v svou ho pohřbí trosku.

Vždy byl's a budeš! Není národa,
by dle své kultury Tvou nešel stopou!
Vždy rostli v lidech Bůh a Svoboda,
jak dvojklaná kdys plavuň před potopou.
I zřeli Neznámého v soše, v stromu,
ba ve všem od kosmu až do atomu,
i v bouři, řvoucí hromem z mořských hlubin,
i v slunci, hasnoucím jak gigantický rubín.

Vždy byl's a budeš! Bozi, shluklí v tlum,
jak z lidstva dějin postupně se tyčí,
ač spurným podobni snad rebellům,
přec hymnus Tobě pějí, štkají, hřičí.
Vždyť vzdor jich nestvořil ni záští mračné,
leč duše mroucí v tmách a touhou lačné;
že nepoznaly slunce v božské záři,
tož ctily bludičky a sochy na oltáři.

Vždy byl's a budeš! Střed jsi všechněch věr,
vždyť Amon — Ra i Melkart Tvé jsou stíny,
i Brahma, Ormuzd, Zeus, Jupiter,
ba vše, co lidem svato, prosto viny,
i Odiu na svém oři ve oblaku,
i Triglav s žehnáním i kletbou v zraku,
a nade všemi, ve prophetův chóru
Ty sám jsi — Jahve — Bůh — a Hospodin všech sborů.

Vždy byl's a budeš! Apoštolův zjev,
kdy po všem světě Tebe zvěstovali,
i nesčíslných mučenníkův krev,
toť svědci Tvoji, pevní jako skály.
Hle, cirkus, zpit kde Řím se zvrhl celý
i kříže, zástup v chrámech uhořelý,
ať dítky, panny, muži nebo kmeti,
ti staví Tobě chrám a oltáře Ti světí.

Vždy byl's a budeš! Koby v klášterech,
kde jenom Tobě žili muž i žena,
i chýše eremitův, skryté v mech,
zda nejsou plesnou glossou Tvého jména?
Ba, celý středověk Ti jásá slávu,
tu v rudém kříži na templářském hávu,
tu v dílech, psaných nesmrtnými duchy.
Což vše to vyznít mohlo v prostor hluchý? . . .

Vždy byl's a budeš! Člověk, vzpourou jat,
ať upřel pyšně jsoucnost Tvou i vládu,
přec věčně musil Tebe vzpomínat
a podal v zoufalství a pochyb vádu,
ba s Tebou ztratil lidskost, ctnost i sebe.
Ač Rozum vznesl na trůn místo Tebe,
spíš v šelmu zvrhlý žil — až v kal'a zmatky
zřel »l' êrte suprême« vzplát — jak spásný můstek zpátky.

Vždy byl's a budeš! Nechať znovu zas
vždy Voltaire, Diderot i Holbach vstanou,
nechť ve znak pyšně přijal dnešní čas,
že zhrdá věrou předky odkázanou,
nechť z péra učenců i stkvělých řečí
i vtip, i důkaz atheismu svědčí,
přec netknut směsí sekt i theorií
dál stojíš Ty a výš, než proudy světa bijí.

Vždy byl's a budeš — změny nepoznav —
ni vráska nepohne se na Tvé tváři,
ať v bezdnu pod Tebou se bouří dav
a tančí kolem modly na oltáři:
I na ten blud se klidně díváš z dumy,
vždyť lid je děcko, jež si nerozumí,
a mlčíš — shovíváš — a čekáš, Pane,
až z bludu vybředne a v slunci opět stane.

Neznámá.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Obyčejně se mezi neodborníky slovem »darwinismus« zahrnuje pojem nauky descendenční. Avšak pojem darwinismu a pojem nauky descendenční čili transformismu se úplně nekryjí.

Descendenční naukou rozumíme hypothesu, jež učí, že všecky vyšší organismy z jednoduchých základních tvarů organických nenáhle, po stupních malých se vyvinuly, tak že následkem toho veškeré organické bytosti geneticky či pokrevně souvisí a tudíž pokrevně příbuzny jsou. Dle hypothesy této dál se vývoj organismů nenáhlými variacemi či proměnami dle analogie těch proměn, kterými povstávají variety (odrůdy) a raçe (plemena), a dál se během dlouhých věků z nejjednodušších začátků krokem pozvolným, ale zákonitě vyměřeným až k tomu stupni, na němž nynější organické formy nalézáme.

Darwinismus značí speciální, hlavně Darwinem zastoupený druh descendence, ku jejímuž odůvodnění Darwin t. zv. selekční hypothesu sestrojil, a dle níž vývoj druhů dál se principem vnějším, přírodním výběrem (natural selection).

Z toho patrno, že, kdo jest přívržencem descendenční nauky, nemusí býti zároveň již také stoupencem darwinismu t. j. selekční

hypothesy Darwinovy. Tak na př. věhlasný náš rostlinozpytec prof. Dr. L. Čelakovský (st.) jest sice stoupencem descendenční nauky, avšak odpůrcem selekční nauky Darwinovy, jak o tom svědčí článek jeho v »Osvětě« 1877: »Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii«.

Učení o transformaci druhů jest již staré, — Darwin není jeho původcem. V starověku byl to Anaxagoras, jenž učil, že všecky vyšší organismy i pozemská zvířata z prvotních živoků rybám podobných, ve vodě žijících a praplozením povstalých pocházejí. — Empedokles učil, že dokonalé bytosti z jednotlivých znenáhla generatione aequivoca povstalých údů a monster se vytvořily. Člověk vyvinul se nenáhle z nižších tvarů. — Lucretius učil, že lidé a zvířata nebyli od bohů stvořeni, nýbrž povstali z atomů, jež se v nekonečném prostoru pohybují. Ano, on mluví již zřetelně a určitě o boji životním, jenž, mýtě méně zdatné tvary, zvířata a lidi až k nynější dokonalosti vypěstoval. Jako přednost poskytující činitele vypočítává pro zvířectvo: Chytrosť (liška), sílu (lev), rychlosť (jelen), ošetřování člověkem (skot).*)

Jako Darwinovi předchůdci novější doby uvádějí se: Lamarck, († 1826.), slavný francouzský přírodovědec a Geoffroy Saint Hilaire († 1844.), proslulý franc. zoolog. Lamarck založil svoji nauku o nenáhlé proměnlivosti a vývoji organismů na přizpůsobování se zevnějším okolnostem a poměrům. Příčinu nenáhlé proměny a vývoje druhů shledává hlavně v měnících se zevnějších podmínkách životních, zvláště však v užívání a neužívání organů. Nejnižší organismy povstaly praplozením. Vnější poměry mění potřeby organických tvorů, potřeby mění návyk a užívání (organů), užívání mění organy, dědičností nenáhle nastřádaná změna organů mění zvíře. Častým užíváním sesiluje se a mohutní organ, neužíváním seslabuje se, zakrňuje a po případě i zcela vymizí. Plovací ptáci mají mezi prsty plovací blánu, poněvadž užívali svých nohou k pohybu ve vodě, do níž potřebou potravy puzeni byli. Ptákům a ssavcům, kteří z hlubokých štěrbin a děr vybírali potravu, prodloužil se častým užíváním jazyk. Krtkům a jiným temnostním zvířatům zakrněly oči, hadům nohy neužíváním.

Téměř současně s Lamarckem vyslovil Geoffroy St. Hilaire vůči Cuvierovi, jenž stálosti organických druhů učil, přesvědčení, že organické druhy neexistovaly od počátku v nezměněné podobě, nýbrž že se měnily. Vlastní činnosti organismu v příčině odrozování celkem v souhlasu s naukou Lamarckovou menší vliv připisuje, jsa toho mínění, že se přeměny přímým působením změn světa zevnějšího vysvětliti mohou. Vyslovil zásadu o rovnováze organů: že každé zveličení jednoho organu spojeno jest se zmenšením druhého organu. Zásady té užito k vědeckému odůvodnění teratologie.

Také po Lamarckovi a Geoffroyovi nenedostávalo se badatelů, kteří myšlenku o vzájemné souvislosti organismů vespolek v té neb oné formě hájili, avšak žádnému nevidělo se býti záhodno, názory své blíže vysvětlovati a u veřejnosti k platnosti přiváděti.

*) Prof. Dr. J. Schwertschlager, Die Entwicklung der Descendenzlehre, besonders in den letzten zehn Jahren (Nat. a. Offb. 1889., p. 144.).

»Jen Nägeli více let před Darwinem ve svých akademických přednáškách č. II.: »Über die Individualität in der Natur 1856.« descendenční nauku se vší určitostí a obšírněji než Darwin přednášel.«*)

Jak patrno, není Darwin původcem nauky o descendenci či transformaci organických druhů, — existovala již před ním. On vyslovil pouze hypothesu o prostředcích, jimiž se přeměna organismů v přírodě dála, jinak nauku svoji založil v úzkém připojení na názory Lamarcka a Geoffroye. Za zásluhu se mu počítá, že byl první, jenž descendenční theorii v určité formě po bedlivých studiích na podkladě četných pozorování vyslovil a tak, pozornost přírodozpytců na se obrátiv, velikého vlivu na současnou vědu se dodělal a k novým bádáním a názorům příčinu zavdal.

Základem nauky Darwinovy jest nauka o přírodním výběru (selekční theorie). Myšlénka přírodního výběru pochází od filosofa Herberta Spencera. Nauku o přírodním výběru vyvinul současně s Darwinem ve vší tichosti též anglický přírodovědec A. R. Wallace, které však jen proto zvlášť neuveřejnil, poněvadž jej Darwin svojí knihou: »Původ druhů« předešel.

Nauka o přírodním výběru opírá se jednak o vzájemné působení dědičnosti a variability (resp. přizpůsobení), jednak o boj životní, jenž dle Darwina všudy v přírodě dokázati se dá.

Ve své základní myšlénce jest nauka o přírodním výběru applikací Malthusova zákona o vzrůstu obyvatelstva na říši živočišnou a rostlinnou, neboť Darwin přiveden byl k myšlénce o »boji životním« naukou Malthusovou o zákonu vzrůstu obyvatelstva.

Slabé stránky své selekční hypothesy hleděl Darwin zakrýti dalšími hypothesami: hypothesou o pohlavním výběru a hypothesou o změně organů užíváním a neužíváním.

Jak zřejmo, sluší při nauce Darwinově rozeznávati: 1. nauku o přírodním výběru čili t. zv. selekční theorii a 2. nauku o descendenci organismů. Projděme nyní nauky ty kritickým zřetelem a vezměme v úvahu důvody, na nichž se zakládají.

I. Přírodní výběr.

Hlavní vlastnosti organismů, na nichž vývoj druhů záleží, jsou dle Darwina: variabilita (měnivost) a dědičnost. Vlastnosti tyto byly sice již před Darwinem známy, avšak Darwinovi podařilo se ukázati, jak příroda těchto vlastností organismů ku svým účelům t. j. k výchově vhodných exemplářů užívá. Darwinova zásluha dle Haeckla zakládá se právě v tom, že on objevil činitele, jehož příroda při své výchově užívá, a činitel ten jest boj o život, jenž výběr v přírodě působí.

K myšlénce o nenáhlém vývoji veškerého organického tvorstva přiveden byl Darwin na cestě své kolem světa v letech 1832—1837 pozorováním četných a rozmanitých zjevů, přemýšlením o nich a srovnáním jich s jinými příbuznými úkazy.

*) Prof. Dr. Stölzle: »A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre« (Nat. u Offb. 1901. p. 10.2).

K myšlénce pak o přírodním výběru dospěl pozorováním chovu domácích zvířat a pěstění kulturních rostlin. Pozoroval zjevy, které se před jeho očima dály. Viděl, že umělou výchovou a pěstěním dá se docíliti nových variet a raçí, jak toho příklady máme při skotu, koních, ovcích, psích, holubech, — jablkách, hruškách atd. Výsledky umělého chovu a pěstění jevily se ve změně vlastností a v konstituci těla.

Jak možno docíliti umělou výchovou takových výsledků? Darwin pátral po příčině toho a výsledek jeho bádání byl, že dospěl k přesvědčení, že 1. potomci svým rodičům nikdy úplně, naprosto podobni (shodni) nejsou, nýbrž že se vždy od nich více méně liší, 2. že potomci mají schopnost netoliko vlastnosti po svých rodičích zděděné, nýbrž i své individuální vlastnosti, jichž během života svého sami nabyli, na své vlastní potomky dědičností přenášeti. Z toho vyvodil, že vlastnosti organismů, jichž pěstitel ku svým účelům užívá, dají se uvésti na 2 fysiologické základní, všem zvířatům a rostlinám společné vlastnosti: měnlivost (variabilitu) a dědičnost.

Pěstitel užívá variability ku svým účelům tak, že jen ony jednotníky k plemenění volí, jichžto individuální znaky a zvláštnosti jeho intencím hoví (umělý výběr). Umělý chov nezáleží tedy v ničem jiném než toliko v důmyslné volbě, v umělém výběru ploditelů. Aby však pěstitel tímto umělým výběrem nabyl takových jednotníků, jakých si přeje, musí druhý z fundamentálních zjevů životních, dědičnost, přispěti ku pomoci.

Pozoruje, že úmyslným čili umělým výběrem ploditelů výhodné znaky a zvláštnosti individuální se děděním na potomky přenášejí a že často opětovaným výběrem v témže směru se sesilují a stupňují, dospěl Darwin k přesvědčení, že v proměnlivosti organických forem dlužno spatřovati snahu, odštěpiti se od původní formy a utvořiti nový druh. Neboť rozdíly rozmanitých variet (odrůd), jež pěstitel umělým výběrem z jedné a téže původní formy odvodil, jevily se mu býti mnohem značnějšími (na př. jezevčík a chrt) než rozdíly druhů v přírodě. — I dospěl k přesvědčení, že varieta a druh nejsou, jak se až posud myslilo, (Cuvier), absolutně, naprosto od sebe rozdílny, že mezi nimi není přesných, pevných hranic, nýbrž že, jsouce nepřetržitými stupni ve spolek spojeny, liší se od sebe pouze velikostí rozdílu v morfologických a fysiologických znacích, tudíž pouze relativně a nikoli podstatně. Z toho vyvozuje, že varieta jest nastávající nový druh, a že variety a raçe nabudou významu druhu, když se byly od původního druhu značně odchýlily.

Co děje se při chovu domácích zvířat a pěstění kulturních rostlin uměle, vědomě, to děje se v přírodě nevědomě, přirozeným pochodem. Tíž faktorové, jichž člověk k vypěstění a vytvoření nových odrůd a plemen užívá, působí i v přírodě a vytvořili zde nejen variety a raçe, nýbrž všechny ty nejrozličnější druhy, rody, třídy netoliko žijících, nýbrž i vymřelých zvířat a rostlin. Neboť i u přírodních forem organických nacházíme variabilitu a dědičnost. Schází zde jen důmysl pěstitele, jenž by umělým a v témže směru opětovaným výběrem ploditelů toho docílil, aby individuální znaky a zvláštnosti na odrůdách do té

míry se sesilovaly a stupňovaly, až by povstal nový druh. Avšak tento důmysl pěstitele nahrazen jest v přírodě činitelem, jejž Darwin označil jménem »boj o život«.

Bojem o život na podkladě vzájemného působení dědičnosti a variability dosahuje se v přírodě podobných výsledků jako výběrem pěstitele, neboť bojem o život nastává výběr, jenž na rozdíl od umělého výběru nazývá se výběrem přírodním (natural selection). Umělý výběr děje se vědomě, přírodní nevědomě.

V přírodě všude boj. Zvířata i rostliny činí si vzájemnou konkurrenci. Individua i druhy zápasí vespolek i se zevnějšími podmínkami pokud se týče potravy, místa (bydliště), světla atd. Každý organismus od počátku své existence bojuje s množstvím nepřátelských vlivů: se zvířaty, jež jím se živí (rostliny a býložravci), s dravci (masožravci živí se většinou býložravci) a cizopasníky, bojuje s anorganickými vlivy druhu nejrozličnějšího, s temperaturou, povětrností atd.

Tomuto označení »boj o život« musíme dobře rozuměti. Nejedná se tu pouze o nejjednodušší a nejhrubší formy tohoto boje, o zatlačení a vymýtění konkurrentů, nýbrž i o mnohonásobnou spletitou směsici nejrozmanitějších činitelů a příčinností. Za spletitých podmínek životních a vzájemných vztahů zápasí často nejvzdálenější členové o bytí.

Darwin znázorňuje to žertovným příkladem. Můžeme, praví, velmi dobře nedostatečné daření se lučního jetele (Trifolium pratense) v okolí některého města v Anglicku uvésti na okolnost, že v tom městě žije velmi mnoho nevdaných ženštin. Luční (červený) jetel rozmnožuje se tím způsobem, že létající včelovití hmyzové, zvláště čmeláci, přenášejí pyl z mužských květů na ženské květy. Kdyby počet čmeláků pyl roznášejících byl ztenčen, zmenšeno by bylo i zúrodňování jetele a následek toho by byl úbytek semene jetelového, — dorost by nestačil. Hlavními hubiteli čmeláků jsou polní myši. Kde je tedy mnoho myší, tam je málo čmeláků, tam se nemůže jeteli dařiti. Ničiteli myší jsou však kočky, jež se v polích toulají. Množství koček však závisí na množství nezaměstnaných nevdaných dam, jež pro nedostatek zábavy a práce chovem koček a zábavou s nimi čas sobě ukrátiti hledí. Takž tedy závisí větší neb menší hojnost jetele v Anglicku nepřímo na množství koček, resp. nevdaných ženštin.

Známo, že organismy mají snahu ve velkém poměru se rozmnožovati. Každý organismus zanechává mnohem více potomků, než jich může obstáti. Rozmnožování dělo by se řadou geometrickou, — krajina nemohla by jich uživiti, kdyby této velké nadprodukci neodpovídala při každém druhu jistá míra záhuby. Ta děje se bojem o život.

Nejprudší boj zuří mezi organismy sobě nejpodobnějšími, stejnorodými, tedy mezi jednotníky a varietami téhož druhu, poněvadž vyhledávají stejnou potravu, majíce stejné potřeby a podmínky životní a jsouce stejným nebezpečím vydáni.

Poněvadž však všechna individua nejsou stejnými silami a schopnostmi obdařena, a životní podmínky pro organický život na rozličných místech povrchu zemského jsou rozličné a rozličně působí, bude také tento boj rozličný, bude se pro jednotlivá

individua podle rozdílnosti jich sil a schopností rozdílně utvářeti.

Jedinec, jenž v nejmenší míře nějakou předností se vyznačuje, má vyhlídku přetrvati jedince ostatní. Největší vyhlídku na vítězství a přežití v boji o život budou míti jedinci, kteří se nejvýhodnějšími přednostmi a nejpříznivějšími vlastnostmi vyznačují, tedy jedinci, kteří podmínkám životním tělesnou organisací lépe uzpůsobeni jsou, kteří snáze si opatří potravu, snáze se ubrání neb uniknou nepřátelům, snáze dovedou vzdorovati klimatickým poměrům. Jedinci k účelům životním méně způsobilí, slaboši, podlehnou v boji s nepřátely a nepřátelskými vlivy a nezanechají potomků. Poněvadž boj mezi jedinci sobě nejbližšími tím prudší býti musí, čím více se sobě rovnají, budou nejvíce se různící (divergující) největší vyhlídku míti na vítězství a zvítězivše, budou se rozmnožovati. Zaniknutí středních forem mezi nejvíce se různícími jest přirozený následek.

Stane-li se tedy, že se u některého jedince vyskytne nový znak, jenž mu v boji o život jest na prospěch, zachová a udrží se jedinec ten snáze než jedinci ostatní, přežije je a bude se převahou neb výhradně rozmnožovati. Zplozená od něho nejbližší generace bude se lišiti od předešlé. Jedinci její, byť ne všickni, tedy přec aspoň z části zdědí přednost, výhodný znak, jímž rodiče jejich nad soupeři svými zvítězili. Mezi těmito jedinci objeví se opět u některého výhodný znak ve stupni ještě vyšším; tento jedinec se opět snáze zachová, zanechá potomky, mezi nimiž výhodný znak opět u některého stupňován bude. Tento stupňovaný výsledek při každé generaci děje se důležitým zákonem dědičnosti, dle něhož dědí-li se takový výhodný znak neb přednost po sobě následujícími generacemi, dědí se nikoli jednoduše, v původní podobě s pokolení na pokolení, nýbrž ustavičně se hromadí a sesiluje, až konečně v jedné poslední generaci tak se sesílí, že se tato generace velmi značně od původní mateřské formy liší a nový druh povstane. Takovým způsobem přírodní výběr vypěstuje z nahodilých variac výhodné znaky k náležité dokonalosti.

K tomu přistupuje pak ještě zákon korrelace. Jednotlivé orgány a jich zvláštnosti nacházejí se totiž ve vzájemné závislosti; osobní zvláštnosti v zařízení organů mají vztah k ostatním částem celého organismu. Následkem toho nemůže se jednotlivá část výběrem změniti, aby zároveň nepřivodila nutné změny v jiných částech. — Proměnlivostí vytvoří se nějaká výhodná změna, přírodním výběrem se zachová. Avšak následkem zákona korrelace způsobí tato částečná, jednoduchá změna též změnu v jiné části organismu a zvýší tak rozdíl mezi pozdější generací a svou původní mateřskou formou. Tímto pochodem vyvinuly se znaky, jejichž prospěšnost zjevna není.

Avšak Darwin brzy seznal, že těmito prostředky nevystačí. Proto hleděl slabé stránky své hypothesy zakrýti další pomocnou hypothesí, hypothesí pohlavního výběru. V pohlavním výběru vidí další prostředek přírody, aby umělý výběr byl nahrazen.

Ve zvířectvu jest pravidlem, že samci velikostí, nápadným zbarvením neb jinými znaky nad samice vynikají.

Samci ucházejí se v době páření o přízeň samiček, rozvíjejíce své vnady tanci, vábnými hlasy a zpěvem. Samice

věnují svou přízeň krásnějšímu, statečnějšímu aneb jinakou přednostní se honosícímu samci.

Rovněž známo, že samci vedou navzájem mnohdy krutý zápas o samice (jeleni). Který z nich vyznačuje se větší silou, obratností, dokonalejším znakem útočným (neb i obranným), zvítězí. Potomci tohoto, jakož i onoho, jemuž samice věnovala svoji přízeň, zdědí výhodný znak, jehož se týče, a jako při výběru přírodním, při dalších generacích jej stupňují a sesilují.

Podobně jako Lamarck, připisuje také Darwin způsobu života, potřebám a návykům vliv na změnu organů. Cvikem, užíváním se organy sesilují a zveličují. Takovým způsobem vytvořil se na př. u narvala (jednorožce) dlouhý, šroubovitě točený zub, poněvadž zvířeti výborné služby prokazuje. — Naopak necvičením, neužíváním organů — a to se stává, změní-li se existenční podmínky — orgány se znenáhla seslabují, zakrňují a na rudimentární části klesnou aneb docela vymizejí. Na doklad toho uvádí Darwin mezi jiným mořské ptáky na ostrovech od pevniny velmi vzdálených, kteří jen pahýly křídel mají. Toho dokladem jsou také křídla pštrosa.

To jsou základní rysy a pilíře Darwinovy selekční nauky.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Samostan Kreševo.

Kapitola z dějin bosenských katolíků.

Napsal JAN TŘEŠTÍK.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Staří letopisci bosenští uvádějí ve svých zápiskách, že od dávných dob až do osudného roku 1463 na rozlehlé rovině před dnešní osadou rozkládalo se »celebre oppidum« Kreševo.*) Těmto zprávám neklamného dokladu podávají hojné mramorové náhrobky po okolí rozeseté a na povrchu ozdobené různými symbolickými tvary, jako sluncem, půlměsícem, mečem, hvězdou a též obrazy zvířat. Mnohé z těchto památníků zazděny jsou v průčelní zdi klášterního chrámu. Většina pomníků těchto náleží původem v období patarenské či bogomilské, neboť chybí na nich naprosto znak kříže a ostatní sluší klásti v dobu byzantinskou. Znak půlměsíce s připojenou hvězdou nesmí se přičítati osmanskému původu, neboť právě Turci přejali okrasu tuto po pádu Cařihradu od Byzantinců za áb ožen-ský svůj symbol a s oblibou jej rozšiřovali po získaných zemích.

Probíráme-li se dějepisnými vzpomínkami do nejstarších časů, dovídáme se ze zachovalých sporých zpráv,**) že krajinu

*) »Pověstnicke crtice Kreševa i franjevačkog samostana.« Napisao Fra Ignacij Strukić. Sarajevo 1899.

**) Klaić, »Povjest Bosne«.

kolem Kreševa obývalo illyrské plémě Ceraunių, kteří zde dobývali rudu a k výrobě železa vystavěli hojné majdany. Z Dalmacie, jež v prvém století po Kristu byla pod římským panstvím a z temnoty pohanské probuzena byla záhy k osvěžujícímu životu křesťanskému působením sv. apoštolů Pavla, Jakuba, dále Ondřeje a Lukáše, jakož i neméně jejich neunavnými učeníky Klimentem, Apolinářem, Titem, Andronikem a j., šířil se jas nového náboženství lásky i do Bosny a Hercegoviny. O tom výslovně rozepisuje se osvědčený starožitník a kustod zemského musea sarajevského, Dr. Čiro Truhelka, ve svém důkladném díle »Die christlichen Denkmäler Bosnien und Hercegovina.«

Návalem Gothů koncem IV. století potlačena v těchto krajinách římská kultura a s ní zanikly na čas i prvotní sledy křesťanství. Po krvavém a dlouholetém odporu gothského krále Theodoricha proti císaři Justinianu a po surovém vpádu avarském nastala Bosně a Hercegovině opět doba částečného míru a vniterního rozkvětu. V sedmém století zaujalo totiž žírné bosenské nivy plémě slovanské, kterému záhy popudem splitského biskupa a patriarchy dalmatského, Ivana Ravenjanina, s úspěchem hlásáno bylo učení Kristovo. Avšak až do XI. věku není bližších zpráv o náboženských poměrech v těchto krajích. Teprve XII. století dovoluje něco jasných paprsků do šerých listů kulturní historie bosensko-hercegovské.

Středověký historik Farlati píše, že v čele katolické církve bosenské v století XII. stáli čtyři biskupové, kteří vesměs sídleli »v rozsáhlém, bohatém a velice lidnatém městě Kreševu.« Prvý z nich, okolo roku 1141, byl biskup Vladislav, jenž došel hodnosti té z přízně uherského krále Bely II. Druhým byl Milovan, který odtrhnuv diecési svoji od dubrovnického arcibiskupa, dal se v ochranu splitskému arcibiskupu Quidonovi a činem tím vyvolal krvavé zápletky mezi bosenským banem Boricem a republikou dubrovnickou. Však neblahý výsledek bojů těchto ve smírné konečně smlouvě přivedl opětně Bosnu do vrchní náboženské odvislosti dubrovnických arcibiskupů.

Za třetího biskupa kreševského Radigosta (v l. 1171—1197) počala povážlivou měrou v okolí Kreševa bujeti nauka patarenská a poslední z biskupů, Daniel, dle zápisů Farlatiho, propadl sám vlivu bogomilstva tak, že dle slov domácích letopisců byl »na sramotu biskupskoga svoga dostojanstva«*) (k hanbě biskupské své důstojnosti) Jakmile o tom došla zvěst papeže Inocence III., rozkázal splitskému arcibiskupu Bernardu r. 1200, aby prohlášeno bylo všemu lidu, »že Daniel nesmí v dny sváteční v kathedrálním chrámu kreševském konati služby Boží.«

Přes probuzený protitlak a úsilí se strany římských papežů nabyli záhy vyznavači bogomilství v okolí Kreševa takových rozměrů, že v témž roce ještě udeřili na biskupský dvůr v Kreševu, kathedrální chrám rozbořili, biskupa i s kanovníky pobili. Mezi místní i okolní katolíky vrhli pak takovou hrůzu, že dle slov Jukićových, Farlatiho a Fabianicha**) mnoho jich bylo pobito,

*) Jukić »Pověst Bosne«. Záhřeb 1851.
**) Fabianich »Storia dei Frati minori.«

ostatní strachem se rozprchli do okolních lesů a na horské planiny, Kreševo i s okolím stalo se pak dlouhá léta opravdovým střediskem bosenských Bogomilů, a bylo též počátkem XIII. století sídlem jejich věrského starešiny či »djeda«. Proto uznávám za vhodné, abych zde stručně vylíčil zvláštnosti této bludné nauky, jež zaujala myl bosenského lidu do té až míry, že nazvána byla vůbec jeho »národní věrou«.

Kolébkou nauky bogomilské bylo Bulharko, kde v desátém století za panování cara Petra Simeonoviće počal ji šířiti pop Jeremiáš, zvaný Bogomil. V oné době žily ještě v národu bulharském vzpomínky na nedávné pohanství, a proto Bulhaři přilnuli k nauce Jeremiášově tím spíše, ana v mnohém hověla zvláštnostem rodinného staroslovanského života. Hlavními články učení toho byla zásada *dvojbožství*, z nichž jeden byl vladařem dobra a druhý zástupcem zla. Dobrý Bůh stvořil svět duchovní a vše, co je dokonalé, zlý pak věci viditelné a mravně pokažené. Poněvadž zlý bůh svedl duši, sídlí s ní na zemi. Ježíš a Duch Svatý byli Bogomilům pouhými anděly. Dle jejich zásad dopouští se hříchu ten, kdo má majetek, kdo táhne do boje, kdo se přidrží jinověrců, kdo požívá masa a kdo se žení. Názory jejich různily se též v pojmu o vzkříšení, o duši a svátostech, které vůbec zavrhovali, o přísaze, kterou vzpěčovali se skládati a pod.*) Bohoslužby jejich byly velmi jednoduché a mohly se konati na kterémkoli místě. Při společných schůzích četli bibli a modlili se pouze »Otčenáš«. Věrští jejich náčelníci nazývali se postupně »djed«, »gost«, »starac« a všickni hromadně byli zváni »strojníci«.

Rozvoj Patarenstva v Bosně podporovala hlavně ta okolnost, že mezi vyznavači nové nauky byly osoby vážené, které vedly spořádaný život a přísně zachovávaly bogomilská pravidla. Tito předáci vynikali mezi ostatními přívrženci jistou úctyhodnou opravdovostí a tak mocně působili na okolní lid. Mimo tyto vnější zajímavosti spočívala v Patarenstvu ještě jiná přítažlivost; Bogomilové zavrhli totiž každou světskou i duchovní nadvládu. Právě tato jejich socialní životní zásada, totožná s patrialchálným staroslovanským demokratismem, zalíbila se bosenskému lidu do té míry, že nové učení toto počátkem patnáctého století vším právem se mohlo zváti »národní církví bosenskou«. Klaić ve svém díle »Zemljopis Bosne« a Frano Jukić v uvedné již knize »Zemljopis i povjesnica Bosne« uvádějí, že původní sídlo »djeda« bosenských Bogomilů bylo na pevně zbudovaném Gradu za Kreševem a odtud teprve v polovici třináctého století přeneseno bylo do Janjiče na řece Bosně.

Následek zprvu uvedeného násilí patarenského proti katolíkům ve starém Kreševu byl, že po 33 roky byla katolická církev v Bosně bez vrchního svého pastýře. Návrat k lepším poměrům nastal teprve za panování bana Ninoslava, jenž působením mocného chorvatského vojvody Kolomana založil r. 1233

*) Novodobé vydání tohoto učení poskytují dnešní Nazareni, jejichž přívrženci šíří se nejvíce mezi pravoslavnými Srby.

v místě Brdo*) zvaném nové biskupství i s kapitulou, obdařiv obé hojnými statky.

Dějepisné zprávy z počátku XV. století připomínají, že v městě Kreševu, které slynulo ještě slavnou pověstí, sídleli biskupové řeckého vyznání. Tak zápis, jenž sdělán byl při církevním sněmu roku 1446 v městě Konjici, podle velmožů z celé Bosny vzpomíná mezi účastníky »častne u Isusu otce Franjevce«, k nimž přidružil se »sam poštovani u Isukrstu otac, gospodin Vladimir Vladmirović, kreševski biskup i neretvanske crkve grčkoga obreda.« Z tohoto případu, jenž svědčí o družnosti mezi tehdejšími bosenskými Františkány a výslovně jmenovaným biskupem řeckého vyznání, soudí Fra Ignacij Strukić ve svém spise »Povjestničke crtice Kreševa«, že rozkol mezi katolickým a pravoslavným živlem v Bosně nebyl ještě v XV. století tak příkrý, jako za dnešního dne.

II.

Založení samostanu Kreševského stalo se ještě v době samostatnosti Bosny. Dle jedněch zpráv vystavěla původní klášter i s kaplí ku cti své patronky královna Kateřina, manželka posledního bosenského vladaře Štěpána Tomaševiće. Dle Klaiče**) byl zakladatelem zdejšího samostanu a kostela Radivoj Krstić, bratr jmenovaného posledního krále bosenského, jenž působením zbožné ženy své Kateřiny hodlal takto smýti vlastizrádnou vinu svou za to, že před lety úkladně uvedl do Bosny turecké hordy, které loupežením mnohé zlo v zemi způsobily.

Kronikář Fermendžin však, jenž v polovici osmnáctého století konal důkladná pátrání po Bosně, uvádí ověřeným dokladem, že samostan Kreševský i s chrámem sv. Kateřiny založen byl koncem čtrnáctého století, koncem roku 1398, vrchním dozorcem rudokopů bosenských a správcem královské komory, Ivanem Knezovićem, tehdy velikým vojvodou bosenským a velitelem hradu Bobovce. V ten čas těšili se již Františkáni u velmožů a bosenského lidu znamenitému věhlasu, jak mnohé jiné zápisy neomylně potvrzují.

Bratřím Minoritům nebylo však dopřáno, aby delší čas v klidu užívali udělených jim nadac a pozemských statků. Od pádu Bosny roku 1463 až do roku 1878 zapisovali kronikáři kreševského samostanu takřka napořád smutné zprávy do pamětní knihy klášterní. Tak dle zápisů Fra Filipa Oćevce r. 1523 z malicherné příčiny zajali Turci bosenského provinciála Fra Stipu Kačiće a vedli ho ještě s deseti bratry klášterními v železech k sarajevskému pašovi. Cestou však poštěstilo se provinciálovi uniknouti z rukou katanů. To rozzuřilo sarajevského pašu, Chosrev bega, zetě panujícího sultána Sulejmana II. tak, že obvinil

*) Jménem Brdo sluší dle Klaićova »Atlasu za hrvatsku povjest« rozuměti celé okolí dnešní osady Banbrdo — o které učiněna zmínka v předu tohoto článku.

**) »Povjest Bosne« str. 290.

u carského dvoru bosenské Františkány jako říši nebezpečný živel a vyžádal si z Cařihradu ferman, který ho opravňoval zrušiti a rozbořiti františkánské kláštery v Bosně. Příkaz tento vyplněn tak správně, že dle slov letopisce ze samostanů ve Fojnici, Sutjesce, Visoku, Konjici a Kreševu »nije ostav kamen na kamenu.«

Neúmorní Františkáni nesložili však ruce v klín a po mnohých marných pokusech za ohromný v té době bachšiš, 900 benátských dukátů, docílili konečně od Porty dovolení zbudovati nový klášter a kostel v Kreševu. Stavbu tu pak šťastně provedli pomocí místních a okolních katolíků, ač nebyli ušetřeni ještě mnohých pokut a poplatků, kterých lakotné stvůry vezírovy dovedly pro sebe vymoci.

Mimo hmotné ztráty bylo však řádu souzeno položiti v oběť svých šlechetných snah též mnohý drahocenný život. V r. 1520 navrátil se z Říma dosavadní provinciál Fra Blažo Kovačić, jemuž jako smederevskému biskupu svěřena byla též správa bosenské diecése. Sotva že byl Kovačić v Kreševu od okolních katolíků slavnostně uvítán, již počaly se mezi okolními Turky roztrušovati lživé zprávy, že Blažo přinesl z Říma vojenské prapory, kterými v případu vzpoury proti Osmanům má katolické obyvatelstvo v Bosně býti poděleno. Kteréhos dne potom oznámeno biskupovi, že od Visoka blíží se k samostanu rota ozbrojených Turků, aby ho zajala a do Sarajeva odvedla. Povzbuzen klášterními mnichy vskočil Kovačić na kůň a houštinami přes Konjici, podél Neretvy, prchal před svými pronásledovníky. Tito však zvěděvše směr jeho cesty, sledovali ho v divém honu po dva dny až k břehům řeky Driny, poblíž Višegradu. Zde, nevida jiného zbytí, vrhnul se nešťastný biskup i s koněm do řeky v naději, že snad Drinu přeplave. Ale ve středu, stržen dravým proudem, zahynul ve vlnách před zraky fanatických pronásledovníků.

Ziskuchtivost tureckých hodnostářů ostatně nalezla vždy hojnost prostředků, aby své měšce naplnili. V nejjednodušším případu zajali několik klášterních bratrů pro malichernou příčinu a propustili pouze za značné výkupné. R. 1654 uděloval v Kreševu biskup Marian Moravić svátost biřmování. Mnozí z místních Turků, spatřivše na biskupově hlavě mitru, hlásali, že je to koruna benátského dožete a za toto právo vyžadovali zaplacení pokuty. Poněvadž též život biskupův byl touto štvanicí v nemalém nebezpečí, zaplatil klášter zbojníkům 50 skudů (kolem 200 K), aby slavnost biřmování se mohla dokonati.

Nic nebyly platny různé ochranné listy a fermany, které dovedli si občas Františkáni od shovívavějších sultánů získati. Vše to obcházeli nenasytní vezírové bosenští a jejich nehodní sluhové. Roku 1673 za vezírování Kara-Mehmeda paši uvalena byla na bosenské Františkány nová daň »džulus«. Tento se musil každoročně odváděti bosenskému valimu, náměstku sultánovu za to, že Minorité směli v klášterních chrámech konati služby Boží. Džulusem tímto musili býti poděleni v poměrném obnosu od vezíra počínaje všichni pašovi úředníci a písaři, nevyjímaje konečně ani zaptije, kteří v konaku vezírově konali stráž.

(Dokončení.)

Pro blaho lidu.

Obraz ze současného života ve třech jednáních. Napsal **Josef Flekáček.**

(Dokončení.)

(Proměna.)

(Náměstí s farou. Vše osvětleno až na farní budovu. Na jevišti plno lidu: dělníci, hasiči, vysloužilci, hudebníci, školní mládež — pokud a jak to dovoluje jeviště.) (Při vyzdvihnutí opony spustí hudebníci vážný slavnostní sbor a zpěvácký spolek počne kantátu. Při jejím dozpívání volají přítomní na jevišti »sláva«.)

Z farní budovy vychází: farář *Bernard Prokop, Poctiva, Strnad, Metelka, Dětínský, Vojáček* (nové volání).

Prokop (kyne rukou, že míní mluviti. Shromáždění se utiší.) Připravili jste mi den, na nějž nezapomenu nikdy. Nežádal jsem si toho, nepřál jsem si toho — to ví ten, který nahlíží do srdcí lidských a jemuž nic tajného není. Nemohu však přece říci, že by mě to, drahé děti mé, netěšilo. Vždyť třicet let jsem mezi vámi — vaše radosti jsou mé radosti, vaše strasti jsou i strasti moje (pohnut). Nedali jste se svésti hlasy, které bohužel už dlouho tu zaznívají, a nejen proti mně bojují, ale i proti tomu, jemuž sloužím, proti každému nástupci mému zde, proti každému, kdo nosí oděv katolického kněze. Konali jste dobro bez ohledu, dostane-li se vám za odměnu kámen nebo příkré, uštěpačné slovo. Nedali jste se odstrašiti — přihlásili jste se ke svému pastýři a příteli — nejen vy, mužové katolického spolku, ale i pan starosta, slavné zastupitelstvo města, učitelstvo, dělníci — velectěné spolky — slova, která jste ke mně mluvili před chvílí na faře, dostačí, aby mne po celý život blažila a plnila nejčistší radostí.

(Volání souhlasu, slávy a »nechť žije« v obecenstvu.)

(Po chvíli pokračuje):

Prokop. Založením poledního útulku pro chudou školní mládež nejlépe jste, drahé děti moje, osvědčily své dobré srdce a dokázaly jste, co znamená opravdová práce *pro blaho lidu.* Vy jste založili též fond pro dělnické dítě, uby mohlo vystudovati; členové spolku našeho pak ujali se opuštěných sirotků Svobodových — z lásky k Bohu a bližnímu, jakož i, jak řekli — aby uctili památku mého kněžského jubilea a třicetiletého pobytu mezi vámi. Nalezla se šlechetná duše, která, jak ona biblická vdova, veškeré úspory své — 300 zlatých — věnovala ušlechtilé myšlénce podporovati chudé, nevinné dítky. Kéž to Bůh Všemohoucí připíše k nejkrásnějším ctnostem jejím! (podává všem okolo ruce) díky vám! Zaplať Pán Bůh všem! Všem!

(Jásot a volání; když se utiší, ujme se slova):

Tomáš Poctiva. Velectění přátelé! Skromnost je zajisté perla všech ctností, ale není vždy na svém místě. Dovolte, abych i já několik slov promluvil. Náš důstojný oslavenec, náš milovaný pastýř zmiňoval se o tom, co jsme vykonali my, ale ze skromnosti se nezmínil o ničem, co vykonal sám!

(Volání souhlasu. Ano, tak jest! Výborně! A toho je mnoho!)

Poctiva. Ovšem, že je toho mnoho. A věru, že nechybím, vzpomenu-li slov písma svatého, že by kamení musilo mluviti, kdyby lidé mlčeli. Slyšte tedy: náš pan farář u vědomí a pln

zkušeností, že v našem městě je veskrze chudý dělnický lid, jehož děti odkázány jsou celý takřka den samy na sebe, postaral se pro všechny časy o ty nejnuznější z lidu.

(Volání a jásot).

Poctiva (pokračuje). Na památku dnešního dne zakoupil domek v Hradecké ulici se zahradou, a zařídí tam opatrovnu pro děti u věku školou nepovinném, aby zde zkušenými pěstounkami byly ošetřovány v době, kdy rodiče jejich v práci tráví.

(Volání a hlasy: »To je přece skutek pro blaho lidu!«)

Poctiva (pohnut utírá si oči a šepta Strnadovi, aby za něho dále mluvil.)

Prokop (činí posunek, aby o věci té nemluvili). Prosím, nemluvte o tom! Já konám tím jen — —

Strnad. Dovolte, vzácný naš dobrodinče a příteli! (obrácen k lidu). Všecko zařízení hradí náš pan farář sám. Aby pak pojistil trvání opatrovny, tedy veškeré úspory, vše co mu zbylo, věnoval na plat pěstounkám v opatrovně tak, že uložil sumu tu do spořitelny, a roční úrok bude právě vynášeti roční služné pro obě pěstounky. Aby pak i v tom ukázal svou lásku k lidu, ustanovil, že pěstounkami těmi, které jmenovati bude výbor katolického spolku se starostou města, mají býti vždy katolické dívky z dělnických chudých rodin vzešlé (volání a pochvala).

Prokop (chce několik slov promluvit).

Metelka. Co nám zbývá říci, přátelé?

Děčínský (volá důrazně): Tak jedná ten, kdo je opravdovým přítelem lidu!

Vojáček. Můžeme býti na to hrdi, že máme ve svém středu apoštola.

(Jednotlivci obklopují *Prokopa*, podávají a tisknou mu ruce. Volá se »sláva«.)

Prokop. Děkuji vám, přátelé, z pohnutého srdce všem. A prosím vás — zůstaňte vždy dobrými křesťany a katolíky; v tom jest již záruka, že budete též vždy věrnými a pravými přátely chudých, opuštěných, nešťastných.

(Kyne rukou a volá: »S Bohem, děkuji vám!«)

Poctiva (protlačí sé zástupem, nesa telegramy). Došlo nás množství pozdravných dopisů a telegramů; dovolím si zde veřejně sděliti jeden: (čte)

»Biskup kralohradecký béře na slavnosti vaší nejsrdečnější podíl a zavítá do vašeho středu sám, aby osobně vyslovil zasloužilému jubilantovi své blahopřání a udělil vám, milí přátelé, vrchnopastýřské požehnání!«

(Po slovech těch nastane volání: »Sláva našemu vrchnímu pastýři! Sláva biskupu Královradeckému!« Obecenstvo ubírá se s farářem k faře za ustavičného jásotu a volání. Za zvuků hudby a vážného zpěvu pěvecké jednoty.)

Opona padá.

Pokušení Páně.

»Ježíš veden jest od Ducha, aby pokoušen byl od ďábla.«
Mat. 1. 4.

V poušť odlehlou; kde věčné mlčení
a teskná samota jen mluví k duši,
kam Jordánu jen padá šumění
a vítr horkým retem zemi suší,
kde déšť jen mluví s rozpukanou skálou —
jde Ježíš s láskou v srdci neskonalou.
Jde zvolna jako cedru dlouhý stín,
když slunce v moře zlaté skráně noří,
jen vzdech se časem dere ze hlubin
a oko touhou věčných snů Mu hoří,
těch snů, jež svlaží rosou odříkání,
by lidstvu svitla spásy zoře ranní.

A míjí den a bledne noci stín,
Pán modlitbou jen duši svoji sytí,
jak z velikých by kál se hříchů vin,
bez těla pokrmu tu tráví žití,
však duši z věčných studnic sílí zdroje,
by kdysi snesla veliké ty boje. —
Dnů právě pohasnulo čtyřicet
a tolikrát už nebe hvězdou zplálo,
když postem posvětil Pán svatý ret
a oko v kraj se dalný upíralo,
v ten kraj, kde nezorané spaly lány,
jež Jím kdys budou obdělány . . .

Však, hle, tu obzor náhle zkalil mrak
a dlouhé stíny padly v poušť tu hluchou,
jak smutek zakalil by Krista zrak
a hruď se naplnila divnou tuchou.
Hle, stopy zanechává písek drobný,
když před Pánem se zjevil satan zlobný.
Ten černý stín, jenž zkalil šťastný ráj
jak znovu by se na zem hrůzně kladl,
jak pro lidstvo by neměl zkvésti máj
a člověk byl tu, aby věčně vadl.
Však naposled to zkusil pekel kníže,
zda pánem on, či zhasne mocí kříže . . .

»Jsi pánem, tobě slouží nebe, zem,
nuž, vyslov slovo zázračné ať vidím,
že chlebem je, co v poušti kamenem,
pak odejdu a honbu velkou sklidím . . .«
Tak Satan děl a chvěl se šklebným smíchem,
když Krista hlas se nesl pouště tichem:

»Co poušti kámen — tělu bývá chléb,
však chlebem nenasytil nikdo duši,
je tělo každé z hlíny bídný střep,
však duše věčného cos v sobě tuší,
v ní odlesk Boha stvořitele dřímá,
a proto Bůh ji jenom láskou jímá . . .«

»To důkaz pro mne malý, Satan děl,
zda Bůh jsi, zkusím duši tvoji samu.«
A hle, již s Pánem v mraky povzletěl
a stanul na hřebenu střechy chrámu,
jenž jako olbřím týčil svoje témě
nad ostatních tu domů drobné plémě.

»Hle dům, v němž oslavován otec tvůj,
jenž v mraky obětních se vůní halí,
skoč dolů, Bůh tě střež a opatruj
a bílých andělů voj neskonalý . . .

Pán zachvěl se a smutně zašeptal:
»Jsi bídný přec jen v odvěkém svém záští,
tu škrabošku jsi vždycky na se vzal
i do ráje jsi přišel v tomto plášti;
dnes vzácná tak ti lidská moje noha,
však ve mně nechtěj pokoušeti Boha!
Že Otcem mým je Bůh, jsi právě děl,
proč nevěříš těm slovům vlastní duše,
či na víru jsi v sebe zanevřel
své mrzké vlády blízký konec tuše?
Ty chceš bych hříchem zapřel v sobě Boha?
Ne moje, ale tvá ti vzácná noha . . .«
— — — — — — — — — — — — —

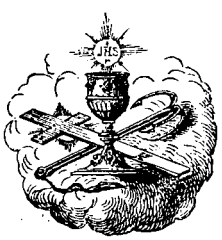
A naposled se Satan s Kristem vznes'
a lstí mu novou zazářily zraky,
v tom boji vítězem chce zůstat dnes,
než slunce lehne za hor temné mraky.
Již stanul na vrcholu strmé hory,
zkad v dálku zřít a ve měst bílé sbory.

»Je přece krásný stvořený ten svět,
jenž vábnou rozkoší a štěstím hoří,
jak šťastným, za květem kdo trhá květ
a v rozkoší těch kalich rety noří,
ten věru pochopil jen život celý,
kdo se mnou o rozkoš se světa dělí. —
Tys nepoznal, co štěstí sladká zář,
tvůj los byl tvrdý, plný odříkání,
je pobledlá a smutná tvoje tvář,
nuž, vzdej se, uchop štěstí svojí dlaní,
dám vše ti, čím jen země líchy voní,
když přede mnou se koleno tvé skloní . . .«

A zmlkl strachem na Krista když zřel,
jenž zachmuřil své bělostkvoucí čelo,
by naposledy ústa otevřel
a zjevil, čím Mu srdce burácelo:
»To poslední je tedy tvojí zbraní,
jež duši lidskou nejsnadněji raní?
Nuž, proč tak bloudíš jako vyvrhel
a tvář tvá od zlosti je zryta,
když tolik štěstí máš a vždy jsi měl?
Proč závist, zloba duší tvojí zmítá,
proč rozdáváš co tobě navždy draho,
proč starostí se chvíš tak o mé blaho?
Či rozkoší tou zhořkl tobě ret
a jedem otrávit chceš moji duši?
Nic nerozdávej, není tvým ten svět,
tvým hřích jest jenom, jenž ho bídně kruší,
však duše moje s Bohem na vždy spjata,
v ní touha nehoří tvé slávy, zlata!
A nyni, kliď se, svůdce odvěký,
v říš svoji prokletou, v níž není klidu,
vždyť není okamžik ten daleký,
kdy světu odhalím tvou velkou bídu,
až s kříže zazní velké: »Dokonáno«
a duším zrazeným až svitne ráno!«
Stín černý zmizel kdesi za obzor,
a bílých andělů se zjevil sbor.
— — — — — — — — — — — — —

A věky minuly jak ptáků let,
jak závoj mlh, jež slunce pohasíná,
a Satan znova svádí bídný svět
jak Božího kdys v pouští zkoušel Syna;
však snadný boj, tu slibů není třeba,
svět Krista zradí za kousek jen chleba.
A duší chléb, jejž skýtá nebes Pán,
tak často nechutná již lidstva davu
jak mana, jížto skvěl se pouště lán,
že Mojžíš k nebi zvedl šedou hlavu
a duší zatoužil už nad oblohu,
když lid ten nevděčný se rouhal Bohu . . .

R. Stupavský.

Oslava 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII. v Praze.

d prvního literárního sjezdu družstva Vlasť v roce 1896 nebyla velká dvorana sv.-Václavské záložny i s přilehajícími místnostmi a hudební galerií tak naplněna a schůze za tak velikého nadšení konána, jako byla pětadvacitiletá oslava pontifikátu Jeho Svatosti papeže Lva XIII. uspořádána v neděli, dne 16. února t. r. Literární sekcí družstva Vlasť. Pohled na velkolepé shromáždění pražských a předměstských katolíků byl unášející a nesčetné zástupy musily se ještě vrátiti; všecka místa byla přeplněna.

Rázem půl 6. hod. dostavil se Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, provázen řiditelem konsistorní kanceláře msgr. Ant. Wünschem, sekretářem Mořicem Píchou a ceremonářem Fr. Hrubíkem. Jeho Eminencí byl uvítán u vchodu p. škol. radou dr. Mat. Kovářem a jednatelem sekce dp. Fr. Žundálkem. Pokud možno bylo pozorovati, súčastnili se této nadšené slavnosti J. M. světící biskup dr. Frant. Krásl, vsdpp. kanovníci vždy věrné metropolitní kapitoly sv.-Vítské dr. Jos. Doubrava, dr. J. Křt. Marek, dr. Jan N. Sedlák, čest. kanovník a voj. farář dr. Václav Cába, J. Magnif. univ. rektor dr. Jan Sýkora, univ. profesoři msgr. dr. Jos. Pachta, děkan dr. Jar. Sedláček, dále msgr. prof. Jan Drozd, faráři Mat. Bařha, Václav Honejsek, Jan Christ, Klem. Kuffner, Ant. Nepil, dr. Lev Kehák, dr. Ant. Víšek, Josef Nápravník, Vlastimil Hálek, duchov. správce Emil Stárka, převor Pavlík, býv. rektor rak. hospice v Jerusalémě dr. Maleček, P. Jos. Šimon, red. Tom. Škrdle, zástupcové řádu sv. Augustina, sv. Benedikta, sv. Dominika, sv. Františka, Tov. Ježíšova, Křižovníků, Praemonstrátů, Redemptoristův i jiných řeholí, advokát JUDr. Jul. rytíř Nejedlý z Vysoké, c. k. okresní hejtman Smutný ze Žižkova, městský rada Jos. Hudl, obecní starší Mat. Novák s chotí, pí. Bílá, choť řiditele c. k. žižkovské reálky s dcerou, profesoři Ant. Drápalík z Brna, Kosina, Pánek a Jos. Šauer z Augenburgu, revident Jos. Soszanski rytíř z Luty s chotí, c. k. revident Jos. Vokoun, c. k. účetní rada Vaněk s chotí, c. k. dvorní lesní Matouš z Hvězdy s rodinou, hlavní c. k. pošt. pokladník a rytíř Božího Hrobu K. Ullrich, revident Beneš s chotí, majitel Cyrillo-Methodějské knihtiskárny Václav Kotrba, velkoobchodník Stránský s chotí, red. JUC. Vlk, Wurm, JUDři bratří František, Jan a Norbert Zavadilové, pí. Marie Eberlová, říd. učitel Jos. Kavka, učitel Fr. Jelínek z Malotic a někteří předměstští učitelé, JUC. Jos. Šindler, továrník Baumgartl z Karlína s chotí, Václav Žižka a personál redakcí, administrace, expedice, strojovny, sazárny a papírnického závodu družstva Vlasť, hojně katechetův i kaplanův i zástupců katolických spolkův i všech společenských tříd z Prahy i okolí.

U předsednického stolu, za jehož pozadím vynikala socha sv. Otce Lva XIII., zaujali místa: předseda družstva Vlasť dr. *Rudolf Horský,* místopředseda Literární sekce družstva Vlasť

řídící učitel *Josef Flekáček* a jednatel sekce katecheta *Frant. Zundálek.*

Přítomní uvítali nejd. arcipastýře povstáním a Cyrillská jednota křižovnická zapěla řízením dp. P. Em. Pauknera slavnostní kantátu. Místopředseda sekce *Josef Flekáček* uvítál srdečným způsobem Jeho Eminencí, ndp. světícího biskupa dra. Krásla i všecky přítomné a promluvil vzletné úvodní slovo. Poukázal mimo jiné na ustavičné trvání papežství vhodným příkladem a dovozoval božský původ papežské Stolice jako vládkyně celé církve: proto nebude otřesena žádnými bouřemi a podvratnými živly. Zvláště v nynější době pohlížíme s úctou k nejvyšší hlavě křesťanství, kdy poblouzení slaví svoje triumfy. Velká část lidu holduje zásadám Nietschovým: »Nichts ist wahr, alles ist erlaubt.« Nerozeznává dobré od zlého, šereda jest mu krásou a krása šeredou, pravda jest mu pokrytectvím a lež pravdou. Tak tomu bylo vždy, když lidstvo opustilo víru.

Část lidu volá: »Pryč od Říma«; my však budeme věrně státi k Římu. Tyto boje nejsou nic nového, neboť vznikly hlavně již v 15. a 17. století. Je-li pravda, že historie je »vitae magistra« a že se historie opakuje, pak můžeme právě z dějin těchto století se naučiti, k jak neblahým následkům vedlo praktické provádění tohoto štváčského hesla. Býti katolíkem, znamená mezi jiným uznávati hlavu církve, poslouchati hlasu biskupův a věrně se hlásiti ke své víře. Již Dante žádal, abychom nebyli křesťané jako třtiny; máme nový zákon a nejvyššího pastýře, který nás vede a to nechť dostačí k našemu spasení. (Pochvala.)

Po té vstoupil na řečiště dp. dr. *Rud. Horský,* osvědčený bojovník katolický, a byl uvítán nadšeným potleskem celého shromáždění. Omluviv se, jest-li tentokráte neuspokojí obsahem řeči a hlasem, aby mu bylo prominuto; v tomto týdnu jest to již jedenácté shromáždění (byl' dp. dr. Horský po několik dní na cestách a schůzích po Kostelecku nad Orlicí), na němž jest mu mluviti. Jeho řeč hluboce promýšlená, dobře rozdělená a mnohým vtipem a příkladem opepřená, byla vyslechnuta s napjetím i pozorností a často pochvalou přerušována.

Když byl řečník vylíčil život sv. Otce, (jak jej načrtl v Almanahu družstva Vlasť) poukázal na působnost sv. Otce ve směru socialním, z něhož dělnická Encyklika »Rerum novarum« vynikajícím způsobem dává hnutí křesť.-socialnímu určitý ráz a poukázal i na lásku sv. Otce k Slovanům a nám Čechům zvlášť. Svoji, hodinu trvající řeč ukončil přáním, aby nám Bůh Lva XIII. ještě dlouho zachoval.

Neutuchající potlesk a pochvala byly řečníku a obětavému vůdci dru Rud. Horskému odměnou.

Místopředseda Lit. sekce Jos. Flekáček poděkoval řečníku vroucími slovy a vyzval jednatele sekce dp. Frant. Žundálka, aby přečetl čelnější pozdravné a omluvné dopisy.

J. M. vsdp. dr. F. Hrádek, děkan vždy věrné kapitoly metropolitní, poslal tento telegram: »Bohužel, nemohu se dnešní schůze účastniti. Přeji mnoho zdaru a žádoucích výsledků.«

»Jednota českého katolického učitelstva«: »Ku dnešní slavnosti 25tiletého výročního dne panování svatého Otce Lva XIII. vyslovuje »Jednota českého katolického učitelstva pro království České«, trvajíc v nezlomné věrnosti k svaté Stolici římské, svůj uctivý pozdrav. Hospodine, rač zachovati a oblažiti svatého Otce Lva XIII. a nevydávati ho v ruce nepřátel jeho.« Karel Skultéty, řídící učitel, předseda.

»Katechetský spolek«: »Literární sekci družstva Vlasť! Oslavujíce v duchu s Vámi významnou ročnici 25. pontifikátu Jeho Svatosti papeže Lva XIII., přejeme slavnosti radostného průběhu a hojného zdaru. Připojujeme též z upřímného srdce i k Vám své přání: Bůh zachovej a žehnej našeho vznešeného arcipastýře, vzácného jubilára, svatého Otce Lva XIII. ještě na dlouhá, dlouhá léta! Na Smíchově, dne 15. února. Za výbor »Katechetského spolku« Emanuel Žák, t. č. předseda.«

J. O. hr. Vojtěch Schönborn děkuje za pozvání k slavnosti a lituje upřímně, že se nemůže účastniti. Kromě toho omluvil se J. M. světící biskup dr. Václav Frind.

Za všeobecného ticha vystoupil na řečniště Jeho Eminencí ndp. *Leo* kardinál *Skrbenský* a promluvil takto: »Velectěné shromáždění! Dovolte mi, abych promluvil k vám několik slov a vyjádřil svou velikou radost nad tím, že slavné družstvo »Vlasť« tak krásným příkladem předcházelo a první ze všech spolků katolických zde v Praze tak krásnou slavnost na oslavu papežského jubilea zařídilo. Tato slavnost slouží slavnému družstvu »Vlasť« zajisté ke cti, neboť »Vlasť« dala význačným způsobem na jevo své **čestné a ryze katolické a církevní smýšlení.** Děkuji tedy z upřímného arcipastýřského srdce za tuto krásnou katolickou slavnost celé »Vlasti«, pak zvláště také slovutným řečníkům a především p. dru Horskému za krásnou a úchvatnou řeč, dále za milý zpěv a vám všem drahým katolíkům za velice hojné vaše účastenství. Tímto účastenstvím — *věru imposantním*, dali jste na jevo, *že se věrně a rozhodně hlásíte a vždycky hlásiti budete ke své víře katolické a k sv. Otci našemu.*«

Upřímná a hluboce cítěná vděčnost zračila se na tváři všech účastníků, když viděli, jak arcipastýř váží si pevného přesvědčení náboženského, sám předchází nejlepším příkladem, a jak upřímnými slovy dal projev své spokojenosti nad zdařilým průběhem slavnosti. Jeho Eminencí na důkaz své arcipastýřské lásky a vděčnosti udělil shromážděným vrchnopastýřské požehnání. Předsedající tlumočil tuto vděčnost přítomných vroucími slovy, děkuje pohnutě za krásná povzbuzující slova i požehnání, jakož i za laskavou přítomnost Jeho Eminencí, který takto přispěl význačně k průběhu dnešní manifestace. Shromáždění potom provolali Jeho Svatosti třikráte »Sláva!«, načež Cyrillská jednota křižovnická zapěla papežskou hymnu, čímž tato velezdařilá oslava byla ukončena, zanechavši mohutný ohlas v srdcích všech účastníků.

Literární sekce družstva Vlasť měla ve schůzi této svůj čestný den, který bude míti trvalou památku v annálech jejích.

Oslava Msgra. Boh. Hakla.

neděli, dne 23. února t. r. o 6. hod. večerní, pořádala Literární sekce družstva Vlasť v sále Katolické Besedy oslavu vdp. msgra. Boh. Hakla, která byla četně navštívena vybraným obecenstvem. Mimo jiné přítomni byli vdpp.: kanovník metropol. kapitoly Jan Kř. Marek, Jos. Ruml, duch správce, dr. Rud. Horský, farář v Šárce, Jos. Nápravník, farář, redaktor Tom. Škrdle, Ant. Postřihač, duchovní správce na Karlově, Jaroslav Půst, kaplan u sv. Štěpána, J. Šimon, kaplan u sv. Petra, c. a k. voj. kaplani Fr. Knap a Karel Kolísek, Václav Železný, katecheta, pí. Eberlová, majitelka spediterského závodu, pí. doktorová Levitová, Jan Rosický, vrchní inženýr státní dráhy, říd. uč. Josef Flekáček, prof. Kosina, Václav Kotrba, majitel Cyrillo-methodějské knihtiskárny, JUC. Jos. Šindler, úředník Hypoteční banky, profesor Jos. Šauer z Augenburku, JUC. Fr. Cyrill Vlk, red. »Rozhledů po lidumilství« a jiní.

Za místopředsedu Jos. Flekáčka, který silně ochraptěl, zahájil schůzi jednatel Literární sekce dp. Fr. Žundálek, který uvítal četné obecenstvo a poukázal na účel Literární sekce, záležející mimo jiné v oslavě mužů zasloužilých o národ český i o církev. V první řadě všímá si těch, kteří nám byli oderváni smrtí, jež kosí netoliko v pokročilých letech, ale i v mužném věku. Avšak byli bychom nevděčným národem, kdybychom stavěli vynikajícím pracovníkům pomníky teprve po smrti a za živa házeli po nich jako nevděčníci kamením. Proto jest povinností naší, abychom oslavovali při vhodných příležitostech také muže žijící, a to ze dvou důvodů, abychom totiž alespoň částečně ocenili jejich práci a působili tak mohutným příkladem na široké vrstvy lidu dle přísloví: »Slova pohybují, příklady táhnou.« A k takovým zasloužilým mužům náleží též vdp. msgr. B. Hakl, děkan hořický. Po té vyzval škol. radu pana dra. Mat. Kováře, který se uvolil přednášeti o našem oslavenci, aby se ujal slova.

Školní rada p. dr. *Mat. Kovář* vylíčil život a působení oslavencovo v zevrubné přednášce, kteráž bude ještě v tomto ročníku »Vlasti« celá uveřejněna.

Přednáška byla nadšeně a poutavě přednesena, tak že byla odměněna hojným potleskem.

Jednatel *Fr. Žundálek* vyslovil jménem sekce přednášejícímu povinné díky za přednesený životopis, který byl velmi pečlivě a mravenčí pílí sestaven, poněvadž doposud nebylo většího životopisu Haklova. Poukázal na okolnost v přednášce vyslovenou, že vldp. Msgr. Hakl, jakož i většina našich vynikajících mužů vzešla z chudých českých chaloupek, které proto podle slova básníkova jsou právem požehnány. Poznali jsme také, že katoličtí kněží nejsou takovými tmáři, za jaké je nepřátelé vyhlašují, poněvadž jsou vzděláni nejen ve vědách bohoslovných, nýbrž také i v jiných oborech; mohou se tedy právem postaviti na roveň jiným zástupcům vědy. Poznáváme také z četných darův oslavencových na církevní, národní i dobročinné účely, že »mrtvá ruka«, jak

nepřátelé kněžstvo nazývají, mnoho působí ke zmírnění bídy a ku prospěchu bližního.

Po té přihlásil se k slovu katecheta dp. *Václav Železný*, který pronesl pozdrav jménem Jednoty katolického učitelstva českého. Dovozoval právem, že Jednota vítá tuto oslavu, poněvadž se týká muže, na roli školské zasloužilého. Působení kněžské ve škole je spojeno s velikými obtížemi, ale proto je tím záslužnější, poněvadž směřuje k výchově mládeže jako nadějného dorostu národního.

Tento hluboce procítěný pozdrav našel u přítomných posluchačů nemalý ohlas, kterému dal výraz předsedající. Týž děkoval zástupci Jednoty a žádal, aby tlumočil ve výboru tuto vděčnost Literární sekce, která spojenými silami s katolickými učiteli chce pracovati k obnově náboženského vědomí mezi naším lidem.

Po té jednatel přečetl došlé telegramy a dopisy, které byly k této oslavě zaslány:

Z Hradce Králové: Starému pracovníku na roli Církve a vlasti dnes Vámi slavenému dík a požehnání.

Eduard Jan Nep.,
biskup Královéhradecký.

Z Dymokur: Slovutnému spisovateli, vlastenci monsignoru Haklovi: »Mnogaja ljeta!«

Klein, arcikněz.

Ze Slibovic: Nechť mladý dorost duchovenský následuje oslavence v Jeho lásce k církvi a ku vlasti.

Krátký, děkan.

Z Ostroměře: Vznešeným zásluhám kmeta Jubilanta o Církev a vlast uznání, vděk a slávu provolává

Kašťák, farář.

Z Dobřenic: Pilnému pracovníku chvála a čest.

Novák, farář.

Z Rovné: Připojuji se k nadšeným ctitelům dnešního oslavence, horlivého kněze, obětavého vlastence, plodného spisovatele msgra Hakla. Bůh zachovej nám ho ještě dlouhá léta k radosti nás všech.

Jirásko, kaplan.

Dopisy došly:

Z Hněvčevsi: Jeho Praelatské Milosti, Vys. důst. pánu p. Msgru Bohumilu Haklovi, apošt. protonotáři, slovutnému spisovateli, milovanému našemu vikáři, k oslavě literární a vlastenecké jeho činnosti:

Nechť zlatožár oslavy,
již dnes s plesem vine
»Vlasť« kol tvé jasné hlavy —
blaží Tvé dny klidné
sluncem vždy poledním!

Václav Kalaš, b. vik. tajemník.

Z Meránu v Tyrolsku: Projevuji zvláštní radost nad zprávou, že ctěné družstvo Vlasť oslavuje blahodárné působení mého přítele a kol. Msgra Boh. Hakla. Blahopřeji!

Msgr. Dominik Filip,
Dom. praelat Jeho Sv. papeže Lva XIII., ap. protonotáře atd.

Z Kostomlat: Pokládám za svou povinnost vysloviti slovutné Literární sekci družstva Vlasť upřímné díky za obmyšlenou oslavu všestranné a blahodárné činnosti vys. důst. ctihod. pana Msgr. B. Hakla. I jsem přesvědčen, že tento zasloužený projev nejen oslavence, ale všechny četné ctitele jeho velice potěší. Znamenám se s přáním všeho zdaru

Dr. Jos. Rydvan, děkan.

Z Hradce Král.: Nemohu býti přítomen, aspoň písemně účastním se vzácné slavnosti. Oslavovatelům úplný souhlas i vřelý dík vyslovuje, přeji P. T. panu oslavenci mnoha blahých let a celé slavnosti skvělého zdaru.

Prof. dr. Jan Nep. Jindra.

Z Prahy: Upřímně toho lituji, že není mi možno pro jiné nutné zaměstnání súčastniti se osobně dnešní významné oslavy vldp. Msgra Boh. Hakla, svého dlouholetého katechety a vzácného otcovského přítele! Jiskra oka jeho, která do dnešní chvíle vzdor šedinám Jeho zdobí významnou tu tvář, vnikla již od útlého mládí do srdce mého a zažehnuvši světlo pravé víry, září u vděčném nitru mém co skvoucí drahokam ceny neskonalé ve svorném sdružení s upomínkou na předrahou mi vždy bytost Jeho. On naučil mne věřiti, zač jsem mu do posledního vzdechu svého vděčným. Šlechetný kmet a učitel náš nechť dlouhá léta tráví mezi námi. Sl. literární sekci družstva Vlasť za pozornost uspořádáním této oslavy vyslovuje svůj vroucí dík.

Bohuslav O. Rozvoda,
úředník musea království Českého.

Z Vel. Uhřínova: K vzácné oslavě vsdp. praelata Msgra Boh. Hakla, horlivého kněze dle Božského Srdce Páně, spisovatele a vlastence na slovo vzatého, volám z hloubi srdce: »Ad multos annos!«

Josef Rössler, kaplan.

Na konec pak čten telegram zaslaný Literární sekci od oslavence samého. Zněl takto:

Z Hořic: Sl. Literární sekci družstva Vlasť! Za prokázanou čest a oslavu vzdávám tímto své nejupřímnější díky! Slibuji, že věrně vytrvám při praporu Kristovu, při sv. Stolici římské a proto volám: Ať žije sv. Otec Lev XIII.! Ať žije sv. Církev katolická! Ať žije česká vlast a český národ!

Hakl.

Ke konci blahopřál redaktor dp. Tom. Škrdle p. dru. Kovářovi k jeho jmeninám, jež následujícího dne připadají, což bylo přítomnými nadšeně opětováno.

O čtvrt na 8. pak jednatel skončil tuto srdečnou slavnost, vyzývaje posluchače, aby následovali oslavence v jeho dobrých vlastnostech, hlavně v jeho obětavosti, národním i náboženském smýšlení; zároveň jich žádal, aby i do dalších schůzí Literární sekce družstva Vlasť pilně docházeli.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

C) Pohřeb.

Mrtví »chovají se na krchově«. Na pohřeb chodí se prosit nejprve svojinu, pak ostatní. Na příklad prosí se: »Vzkázali vás pozdraviť, abystě se něstěžovali a pomohli doprovodiť našeho Františa na posvěcene misto.« V Janovicích, když vynášejí mrtvého z domu, dotýkají se rakví třikrát domovního prahu, při čemž zpěvák intonuje: »S Pánem Bohem . . .« Mládence nesou čtyři až šest družbů, jimž přes rameno k boku sáhají bílé »šlejry«. Mládenci jdou po černo. V některých osadách. na př. ve Vávrovicích přivazují sobě družbové na hlavu malé věnečky, jinde zase mají kytičky na ruce neb na prsou. Při pohřbích svobodných děvuch málo u Opavy viděti družičky; v horách více. Ve Slavkově jdou družičky po bílo, majíce na hlavě zelené »korunky«; opásány jsou zelenými šnurami a v rukou drží svíce rozmaryjanem ovité. V Kyjovicích strojí se po bílo a oblékají černou »kacabajku«; na Morávce mají bílé šaty a černý sametový lajbík, ve vlasích modré šnurky a voničky na levé ruce.

Dříve o pohřbích nosívaly ženy a děvuchy z blízkého příbuzenstva bílé »obrusy«. Ubrus nepokrýval ženám toliko záda, nýbrž i hlavu. Někdy měly ubrusy »střapce«, dva až tři červené neb modré pruhy při okraji, ale zřídka kdy se vyšívaly. Zhotovovány byly z hrubé lněné látky. Smuteční tyto ubrusy nosily se ještě do r. 1861 v P. Polomi všeobecně.

V Pustějově na znamení smutku po pohřebě po šest neděl odívaly se ubrusy a vdané ještě k tomu odložily karkule. Nošení bílých ubrusů na Opavsku jest shodným s podobným zvykem u Slováků-Kopaničářů, v jihovýchodní Moravě kolem uherských hranic bydlících a v Kněždubě u Strážnice. Podobný obyčej zachovává se v Horní Lužici kolem Slepa.

Na rakvi osob z bratrstva sv. růžence kromě kříže stává místy soška P. Marie.

Do hrobu od »kopidola« vykopaného spouštějí svobodného — mládenci, ženáče — muži.

Po obřadech děkují příbuzní účastníkům: »Pambu vam na sto razu zaplať, ludkove, že stě moju matičku na toto svate polo odprovodili neb pomohli chovať.«

V některých kostelích příští neděli žádá kněz s kazatelny jménem zemřelého za odpuštění, kdyby se něčím provinil, čemuž se říká »odpros«. Před slavným pohřbem někde se vyzvánějí tři »vrše«, t. j. zvoni se po třech přestávkách (Jaktař.) Pohřeby na Opavsku jsou: pokropek či zažehnávka, pohřeb s půl konduktem (s půl officiem) neb konduktem (s celým officiem).

Po pohřebě scházívají se účastníci k hostině, jež u Opavy jest hojná; jinde předkládá se máslo, homulky, káva s koláči, pivo a někdy maso.

IV. Písně a taneční popěvky.*)

Celkový ráz slezských písní, popěvkův a tanců jest jako povaha lidu slezského, kde ještě není moderními proudy příliš dotčena, naivní, idyllický, srdečný, tu a tam humorem i vtipem dýšící, prost však vší vášně a náruživosti.

Úkolem těchto řádků jest pojednati o těchto písních, po stránce krásna melodického, rhytmického, dynamického, modulačního, formálního a náladového upozorněním na zjevy nejvýznačnější.

Jak přirozeno, může začíti melodie kterýmkoliv stupněm té či oné tóniny. Nejpřirozenější ovšem jest nástup tónikou, řídčeji dominantou; vzácnější již jest začátek třetím stupněm a výjimkou stupni ostatními. To platí zejména o zpěvech lidových. A všimneme-li si zpěvův, o nichž právě jednáme, vidíme, že dobrá polovice začíná stupněm prvním, z druhé pak poloviny tři čtvrti stupněm pátým, zbytek pak připadá na ostatní stupně. Šestým stupněm (jako česká »Ach není tu, není«) a sedmým (jako Beethovenova »Liebesklage«) nezačíná žádný zpěv.

V průběhu skladby jeví se krásno melodické jistě nejlépe střídáním stupnic s rozloženými akordy, zejména *tónickým kvintakordem a dominantním septakordem*. Tito dva činitelé jsou také hlavním a můžeme říci snad jediným materialem zpěvů našich. Pohleďme blíže na př. na písně »Šli dva ševci« (na obě), »Proč krušinko«, »Co to za kavalir«, »Pojčej mi, ma mila«, »Ejhle, muj svobodny stave« nebo na kteroukoliv jinou! Jiných prostředků k docílení kontrastu a tudíž zajímavosti v melodii poesie slezská velmi málo zná. Míníme tím totiž střídání intervallů zpěvných s nezpěvnými (jako kroky zvětšené sekundy, zmenšené kvarty, kvinty nahoru nebo zvětšené kvinty, zmenšené tercie a septimy dolů atd.) a postupy chromatické. A proč? Zajisté asi z té příčiny, že, any zpěvy takové vytrysknou z pravidla z duše romantickými, pochmurnými nebo fantastickými představami naplněné nebo z duše rozbouřené, vášní zmítané, všem dojmům náhle a vší sílou podléhající, duch klidného a střízlivého, veselého lidu slezského podobným momentům se nepoddává, aspoň ne tou měrou, by tak ohnivé nebo na druhé straně bizarní city se v něm vzbudily. Než přece-li se tak někdy stane, jiných prostředků, jak později seznáme, k vyjádření nálady užije. Ona bujností kypící nebo hořem sténající hudba krásně svědčí vznětlivému Slováku, jak toho s dostatek příkladů po ruce máme.

Když tedy s chromatikou a nezpěvností si Slezan rád nezahrává, chápe se konečně, by větší sympathie svým plodům získal, posledního prostředku melodického, alterace; zřídka sice, ale přece někdy zvyšuje III. stupeň v moll a IV. stupeň v dur, nebo snižuje VII. stupeň v moll a — což k velkým vzácnostem

*) Toto ocenění písní slezských po stránce hudební pochází z péra pana *Vilibalda Scheibera*, který po dvě léta o prázdninách po Slezsku se mnou cestoval. Několik písní harmonisoval p. Hrazdira, ostatní všecky p. Scheiber. Škoda, že pro churavost a jiné překážky nebylo možno dále sbírati, možná že bychom byli druhou stovku písní od zapomenutí zachránili!

patří — nejčastěji VII. stupeň v dur (v písních »Vydala matička«, »Ach, Bože muj« a »S Panem Bohem«).

Končiti zpěvy snaží se pěvci k úplnému uspokojení se stanoviska melodického; v ohledu *rhytmickém* počínají si zcela nahodile, neboť rhytmicky úplných a rhytmicky seslabených závěrů jest zhruba vzato stejně mnoho, kdežto na závěry melodicky úplné připadá šest a jen jedna sedmina na melodicky seslabené a poloviční; těchto jest velmi poskrovnu.

Konečně třeba zmíniti se o výsadě citlivého tónu, jíž básník lidový nedbaje, nakládá s ním libovolně; v případech poměrně dosti četných vede jej dolů.

V příčině rhytmické neoslepí zpěvy slezské žádného posluchače; rhytmus jejich jest velmi střízlivý. Často celá píseň pohybuje se veskrze v notách stejného trvání nebo jen na koncích úryvků jest pohyb přerušen notou delší; jindy několikráte po sobě opakuje motiv nějaký v téže výši, jindy progressivně nebo tvoří z něho nové útvary melodické, ba někdy opakuje celé úryvky (píseň »O, tato, tatičku« jest dokonce šesteronásobným opakováním dvoutaktového úryvku), což někdy nepostrádá živého zájmu (píseň »Co mi doš, mo mila« opakuje úryvek taktu celého ve dvou taktech tříčtvrtních a celé takto utvářené předvětí v závětí).

Celkem jest rhytmus písní slezských pravidelný; nepravidelnosti rhytmické jsou vzácné. Z těch nejčastěji setkáváme se se *synkopou*, velmi zřídka *s triolou*; v jednom případě objevuje se i *kvintola*.

Nezpěvnost melodie, výraznost rhytmu a tempo, což vše opírá se o podklad básnický, podmiňují zajisté i dynamiku hudební, jež tím více samoděk v popředí vystupuje, čím rozmanitější jsou živlové, shora uvedení. O ceně prvních dvou faktorů jsme promluvili; třeba ještě zmíniti se *o tempu*.

Nejčastěji kráčejí zpěvy slezské *pohybem rychlým až i živým*, málokdy poměrně *mírným* a ještě řídčeji *volným*. *Krajních mezí — tempa táhlého a divokého — Slezan téměř nezná, onoho zvláště ne.* A právě v těchto případech nejnápadněji staví dynamika moc svou na odiv, tu jemně šveholíc a hned potom pádnými údery posluchače u vytržení přivádějíc, onde klidnou s počátku hladinu písně širokým rozmachem v nebetyčné vlny rozčeřujíc.

Tímto kouzlem hrají ze zpěvů česko-slovanských, jak známo, hlavně slovácké. Jak hlubokým dojmem působí vedle mnoha jiných na př. »Už sa mně můj milý« a jak naproti tomu bodáním z klidu přivádějí pichlavé akcenty v rozpustilé »Dybych já věděla«! Nejlépe osvědčují se v poesii slezské sforzata na lehké doby taktové na př. v citoslovcích nebo ohlasu zpěvu ptačího.

Z modulací melodických vedle obvyklých do tónin dominantní, subdominantní, parallelní a jiných nejzajímavější jest pro nezvyklé porušení tonality v písni »U súseda dobra voda«, jež začínajíc v tónině h-moll (aiolské), moduluje do D-dur, na to A-dur a končí v a-moll.

Modulace rhytmická vykazuje dvě obměny, buď že dva druhy taktu střídají se pravidelně nebo že melodie začínajíc v jistém taktu, průběhem odívá se v roucho taktu jiného. K prvnímu

druhu patří na př. zpěvy: »Co mi doš, ma mila«, »Udělala naša hospodynka« (jen v první sloce), »Ej rośnie mi, rośnie«, »S Panem Bohem«, »Šli dva ševci do setnice«, k druhému pak »Co to za kavalir«, »Moja mila na kirchově leží«, »Och šedaj, šedaj«, »Ma mila herličko«, »Hoja, hojo, malunko«, »Dyž bysym byla věděla«, »Co se ten zajunček provinil«.

Formou písně jest, jak známo, perioda a základním tvarem její věta osmitaktová s dělením veskrze podvojným, takže dva dvoutaktové úryvky činí předvětí a dva závětí, tato pak dohromady periodu. Ač mnoho zpěvů sbírky naší jest dle této šablony konstruováno, přece jsou v menšině proti všem ostatním, jež tvoří v nestejném počtu periody 2-, 3-, 4-, 5-, 6-, 9-, 10-, 11-, 12-, 14- a 16taktové s nejrůzněji upraveným článkováním.

Vedlo by nás příliš daleko, kdybychom všecky zajímavé případy formální měli uváděti, i odkazujeme laskavé čtenáře, již se o věc interessují, by sekce provedli sami, a zmíníme ze zde pouze o architektonické identitě dvou zjevů a písní »Tajila jsem, tajila«, zajímající nejen symetrií formální a rhytmickou, ale i založením modulačním, ba i melodií. Šestitaktová perioda tato, jejíž třítaktové předvětí, složené ze dvou úryvků, jedno- a dvoutaktového, shodno jest jak ve formě tak i rhytmu se závětím, začíná v tónině fis-moll, avšak již na konci prvního taktu obrací se k dominantě tóniny A-dur, v níž pohybuje se, zvyšujíc v 2. taktu IV. stupeň (dis[1]), až na konec, kdež tvoří závěr harmoniemi IV., V. a I. stupně tóniny hlavní.

V písni »Zpivaj, slavičku« jest závětí dvakráte před předvětím uvedeno a jest poprve ukončeno druhým úryvkem předvětí, podruhé pak uvedeno jako na konci. Docela tak konstruována jest též píseň »Vrť se, mile vřetenko«.

Period, v nichž závětí jest opakováno, a jiných, v nichž závětí předchází předvětí — po případě i dvakráte — nalezneme s dostatek. Vedle těchto jednodílných písní setkáváme se i s řídkými dvoudílnými.

Co do *tónorodu jsou veškery zpěvy komponovány v tónorodech moderních* — našem dur a moll — až na jediný popěvek »Vrana leti«, složeném v tónorodu lýdském; začíná V. stupněm a založen jest na dvou chudých, nerhytmických motivech a dvou harmoniích kvintakordových (I. a II. stupně).

Jinou výjimku — totiž beztaktnosti — činí píseň »Vydala matička«, jež nepoutajíc se důsledně rýmem a zákony deklamace, neváže se ani taktem; jesti to čistá deklamace hudební, ač jakési stopy taktu jsou v ní přece patrny, anať celá píseň až na poslední úryvek, dvě sloky váže se rhytmem sloky prvé.

Náladou, přimknutím to hudby k obsahu textu, vynikají, jak přirozeno, veškery zpěvy; báseň i píseň zrodily se v témž momentu v duši jednoho tvůrce, jenž vyslovil je v okamžicích, z obsahu jich zřejmých. Může-liž skladatel na báseň jiného autora vytvořiti případnější hudbu nežli na výplod svůj a naopak básník přičiniti k dílu komponisty karakterističtější text nebo program nežli tento sám? Zajisté že nikoliv!

Vidíme to jasně na programních sonátách Beethovenových v tomto případě, v onom pak na dramatech Wagnerových. Co

tuto v rozměrech velikých a v umění, u písní našich, v malých a v naturalismu. Zapějme si jen některou melodii pasáckou — ovšem beze slov — a zajisté vznikne u nás představa idylly pastýřské, nebo komickou a úsměv zradí šelmovinu, neb vanoční a obsah koledy nejaké vynoří se nám v mysli, ale nesnadným bylo by pro nás úkolem vytvořiti text, jenž by obsahu již složeného věrně odpovídal. Naopak, pokusíme-li se o složení nápěvu na tu či onu báseň, shledáme, nehledě ani k různosti karakteru komposice umělé a skladby národní, přirovnáme-li jej k originálu, že daleko onoho nedostihuje.

Ač těžiště písně slezské v humoru, vtipu, idylle — jak již praveno — spočívá, přece k těm nejkrásnějším patří ony zádumčivou náladou dýšící. Vzpomeňme jenom těchto: »Co mi doš, mo mila«. Již z prvních slov a melodie vyzírá spokojenost — obsah poslední sloky — sklamání, »Vydala matička« jak žaluplně zní, úryvek se sníženým VII. stupněm, »Ach, zbiraj se«, »Věnečku zeleny«, »Och šedaj«, »Chystajtě, matičko« — ohlasy to smutného loučení, »Ach, Bože muj« — výraz ztraceného štěstí atd.

Zvláštní »písní« jest »O tato, tatičku«. Monotonní meditace ze sedmi dvoutaktových, rhytmicky naprosto shodných úryvků složená, budící v posluchači dojem stále se střídajících harmonií dominantní *s tónickou**) *a unisonem* na dominantě začínající i končící. Není-liž to skvostná illustrace trapné situace, v níž se tři *mladí lidé octli?*

Staří lidé naříkají, že mladí jeví malou náklonnost zpívati. U samé Opavy národní zpěv skoro vyhynul; poslední chvíle teprve v nově založených spolcích mládež učí se zpívati »Kde domov můj« a jiné národní písně. Odcizená škola pramálo přispívá k obrodu zpěvu. Na Klimkovsku a Polomsku tam zpěv ještě dosti se rozléhá; též v horách Bezkydských a osadách, jež nejsou v nejbližším styku s továrnami a doly uhelnými.

»Za stara to byla útěcha poslouchat, když ludé šumně zpívali,« sdělovala se mnou babička, »ráno zanotili píseň „Jak překrásné slunéčko vychází a temná noc od nás pryč odchází“ nebo „Svatá Trojice-Bože, jenž mi ráčil's dáti, že jsem s svého lože zdráv mohl povstati“ a když se stmívalo, zpívali jsme „Pod večer Tvá čeládka, co slepice kuřátka, k ochraně Tvé hledíme, laskavý Hospodine“.«

Ještě v kostelích s chutí a s radostí se zpívá, avšak i tomuto zpěvu hrozí na Opavsku úpadek zavedením nového dioecesního kancionálu r. 1888.

Proč? Vyložíme dále.

Ačkoli nový kancionál v arcidioecesi olomucké zaveden jest již na třináct let, přec ještě ve Slezsku našem, o Pr. Slezsku ani nemluvím, zaveden není.

Hlavní vinu nese *škola*. To neblahé nařízení zem. školní rady slezské ze dne 16. ledna 1873 jako můra leží na lidu českém ve Slezsku. Nařizuje onen výnos: »*Vyučování přijímejž postupně*

*) Abychom tuto jednotvárnost v úpravě harmonické odstranili, obrátili jsme zřetel k melodickému vypracování doprovázejících hlasů.

vždy více charakter utrakvistický a ve školách vícetřídních budiž užíváno němčiny převážně jako jazyka vyučovacího.

Ba jest podle dalších podrobných předpisů zem. škol. rady dovoleno, by ve vyšších třídách výlučně německy se vyučovalo; jen v 1. a 2. třídě utrakvisticky. Někteří horlivci hned druhou třídu proměňují v úplně německou. Od takových lidí pak těžko vymoci, aby učili českému zpěvu kostelnímu; oni dobře vědí, že když budou odporovati, že za nimi bude státi celý aparát školní.

Kromě těchto utrakvistických škol jsou ve Slezsku *školy německé s dorozumívající řečí českou*, ovšem že jsou založeny na odnárodnění českých dětí v českých obcích. Takové školy teprv nechtějí přijati ve svou osnovu cvičení českého kostelního zpěvu, vždyť by poskvrnily svůj charakter!

Na některých školách zase jsou učitelé, kteří se nevyznají v hudbě. Rádi by cvičili, ale nejde to. Konečně několik je učitelů, kteří s nechutí podjímají se úkolu učiti děti z kancionálku zpívati.

Nejposléze třeba uvésti odpor části starých lidí a . . ., kteří nepřejí novému kancionálu. V některých farnostech již úplně byl zaveden nový kancionál, přišla nová správa, která, aby vyhověla několika nespokojencům, zase vrátila se aspoň z polovice anebo částečně ku starému zpěvníku. Rozmrzelý p. rektor kůru uhodil vším a zůstalo při starém. V některých kostelích zpívá se při ranní ze starého kancionálu a na hrubých službách z nového.

Nejhorší při tomto rozdělení jest, že *mládež nemajíc starých kancionálů, vydána jest nebezpečí zevlovati, šeptati atd.*

Při odpoledních službách zase někde jest takový zmatek: jedenkrát se modlí z nového, po druhé ze starého. Konec konců — reptání a odpor proti novému kancionálu.

Nejlepší prostředek byl by: kdyby byli bývali hned na počátku *ve všech farnostech za jednou* zavedli nový kancionál. Někde se k tomu neměli, lidé vidouce to, ukazovali: však to v N... nemají atd. Z toho vznikaly nepokoje.

Při dobré vůli a snaze do všech chrámů nový zpěv mohl býti uveden. Když se škola bránila, mohl se zpěv cvičiti v kostele odpoledne, rektor kůru přece žádosti nemohl by nevyhověti. A kdyby! Našel by se nový prostředek.

Nemá-li vzíti zkázy český zpěv kostelní na Opavsku a s ním náboženství, nutno zavésti bezpodmínečně do všech chrámů českých nový kancionál, neboť podle našeho mínění všechny omluvy a výmluvy jsou plany a lichy.

Na Těšínsku jsou jiné poměry.

Jak povědomo, katolíci v knížectví Těšínském patří pod pravomoc biskupa vratislavského, jenž v Těšíně má svůj generální vikariát. Protože Těšínsko sluší k jiné dioecesi, má jiné kostelní zpěvníky.

Již jednou poznamenáno, že *v polských protestantských sborech* zpívalo se až do roku 1865 z českého kancionálu Třanovského.

V katolických chrámích užívali kostelního zpěvníku Onderkova. Nápis kancionálu jest: »*Zpěvník a modlitební kniha*« 1873. V Těšíně. Vydaná od Jos. Onderky. Dle něho sestaven je menší »Katolický kancionálek«.

Farář ratimovský Antonín *Poledník* vydal roku 1880 nový zpěvník pod názvem »*Sbírka církevních písní a modliteb*«, která vyšla i v druhém opraveném vydání.

Konečně r. 1893 vyšla »*Sbírka církevních písní a modliteb pro katolické křesťany*« nákladem děkanství Frýdeckého a r. 1894 od *Frant. Havlasa* »*Bohoslužba zpěvem a modlitbou*«.

Z výčtu těchto publikací pozorovati, že v kostelích na Těšínsku není jednoty, co se týká kancionálů.

Cestuje Těšínskem za příčinou národopisného studia, měl jsem příležitost častěji poslouchati zpěv lidový ve chrámech: věřící zpívají s neobyčejným vroucím citem, že příchozí povzbuzen a potěšen odchází. Jeden missionář chválil zvláště zbožnost a zpěv mužský na Těšínsku, jemuž přednost dával před ženským. Měkká výslovnost řeči lidu na Těšínsku má zásluhu při této chvále.

V některých kostelích přijde cizinec na zvláštnosti. Na př. v kostelíčku v *Prostřední Suché* na evangelní straně na lavicích pro věřící určené viděti kancionály po celý den; věřící neberou si jich domů, nýbrž nechávají jich ve chrámu. Nebojí se, že jim je někdo vezme; však vyhrožují tomu, kdo by tak učinil, nápisem na čistém listu uvnitř: *Kdo tu knížku ukradne, tomu ruka upadne, a kdo ji navrátí, tomu Pán Bůh zaplatí.*» N. N. z Dolní Suché N. 40.

V Jablunkově, kde nyní v kostele vládne polština a v obci němčina, nahlédl jsem na kůře do knih a četl jsem na desce: »*Spiewnik kościelny*«. Prohlížeje obsah, shledal jsem, že je český. Hned počátek mne potěšil: Písně adventní. Vesele zpívejme, Boha Otce chvalme, že nám Syna svého atd.

Ve zpěvníku napsáno latinsky: »Istum librum reparare dedit Ferdinandus Zednik, regens chori, pro memoria chori Jablukavensi die 3. Martii anno 1887. Si abiero, memento mei!« (Knihu tuto opraviti dal Ferdinand Zednik, ředitel kůru, na památku pro kůr jablunkovský dne 3. března r. 1887. Až odejdu, buď mě pamětliv!).

Myslím, že ředitel kůru nedal zpěvník opraviti toliko na památku, nýbrž že jej potřebuje při svých funkcích. Zpěvník má 843 stran.

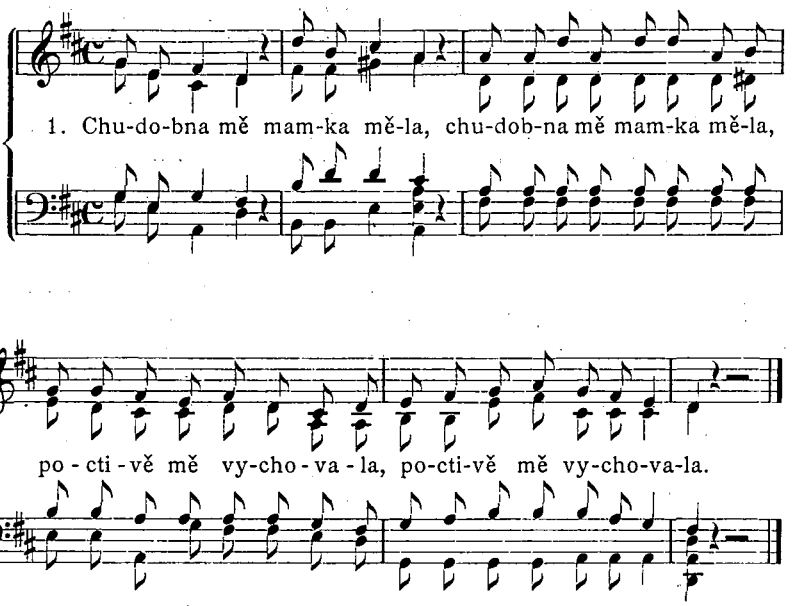
Sluší ještě podotknouti, že lid své písně přizpůsobuje spisovné řeči, proto nemohly býti psány úplně nářečím domácím; jak jsem slyšel slova, tak jsem je poznamenal.

Několik písniček připojuji bez nápěvů, o něž jsem bez vlastní viny přišel; pak uvedu seznam více méně jarmarečních písní, jež ve Slezsku se zpívají.

* *
*

1. Milostné písně.

Chudobna mě mamka měla ... Z Malenovic.

2. [:Ve dně šila, v noci přadla,:]
[:a šak na mě nenakradla.:]

3. [:Ve dně šila košilenku,:]
[:v noci přadla kudělenku.!]

4. [:Něchoď, Janku, přes polanku,*):]
[:zabiju tě pro galanku.:]

5. [:Nězabiju, něbojim se,:]
[:mom šablenku, obronim se.:]
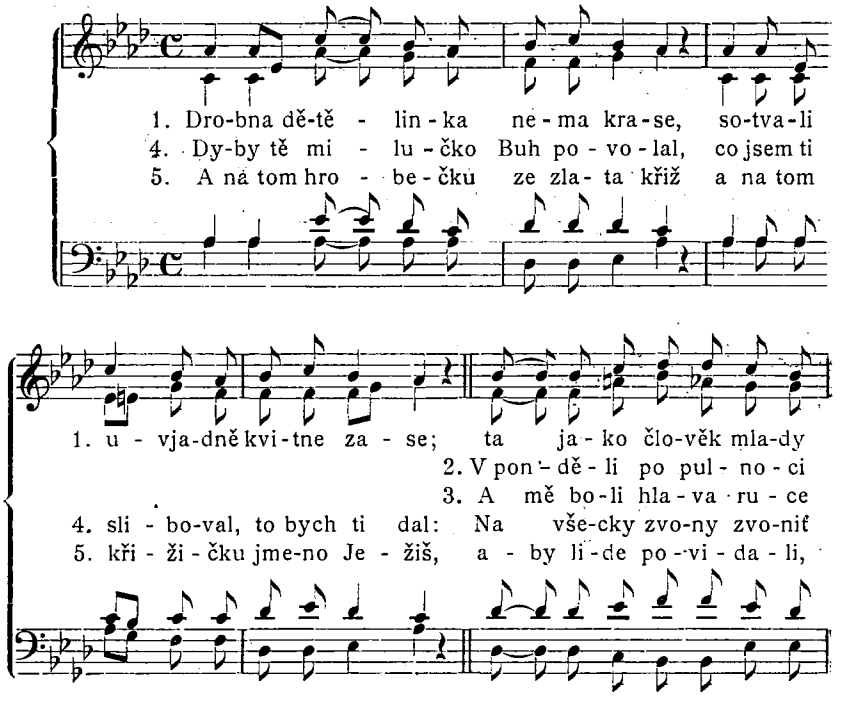
6. [:Něchoď, Janku, přes Javornik,:]
[:lude pravju, že si zbujnik.:]

7. [:A jo ještě maly zbujnik,:]
[:němom peniz — jenom trojnik.:]
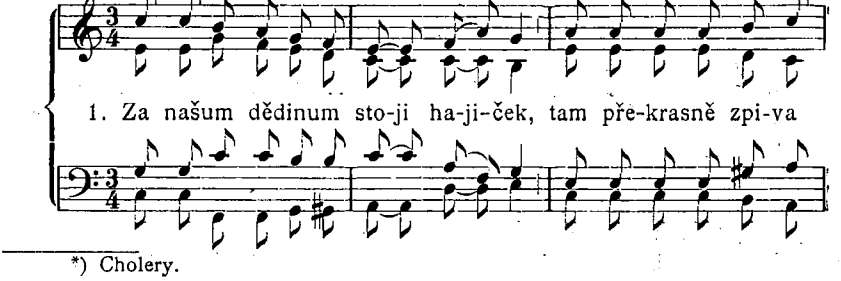
8. [:A to mi ho mila dala,:]
[:jak na pole kravy hnala.:]

*) Polan, polanka = pole v lese, planina.
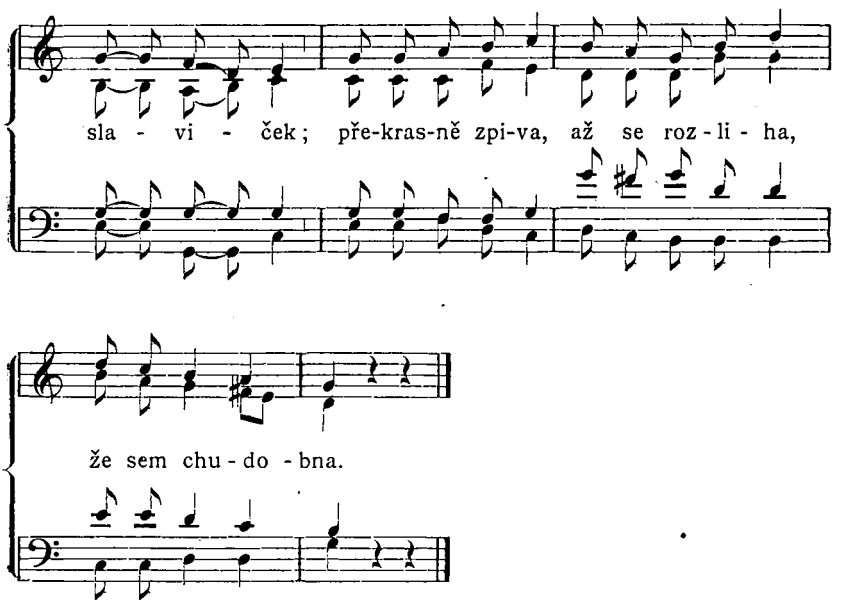
Drobna dětělinka . . . Z okolí St. Hamer.

Za našum dědinum stoji hajiček . . . Z Vřesiny.

*) Cholery.
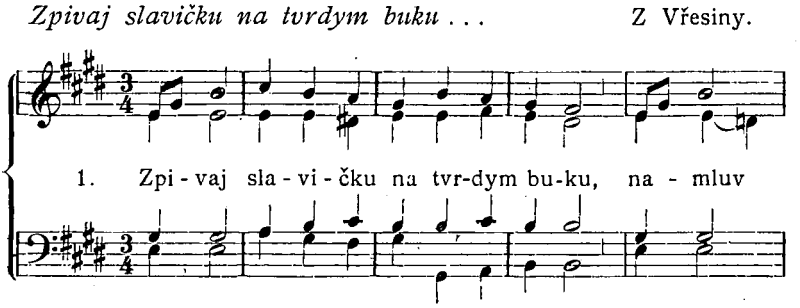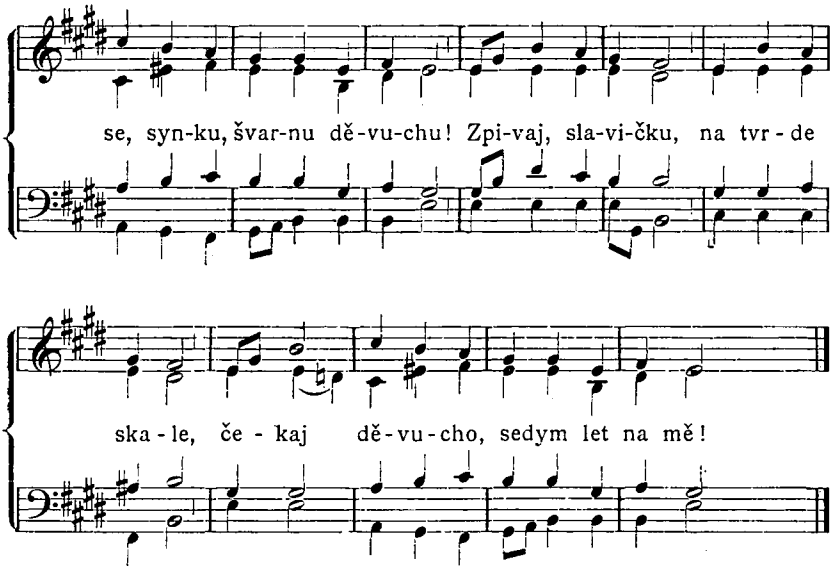

2. Choť sem ja chudobna pro Boha
ne jeden chasniček nic něma;
o šak mě zas tež, o šak mě zas tež
Pambu požehna.

3. Esli mě miluješ, stale lasky buď,
taky tě požehna svrchovany Buh;
Pambu statky ma, ůn nam jeden da,
ty budeš moja.

4. Choť by ti branili rodiče,
ja tě něopustim, me srdce;
rodiče laju, a ja ti přeju,
přece tě vezmu.
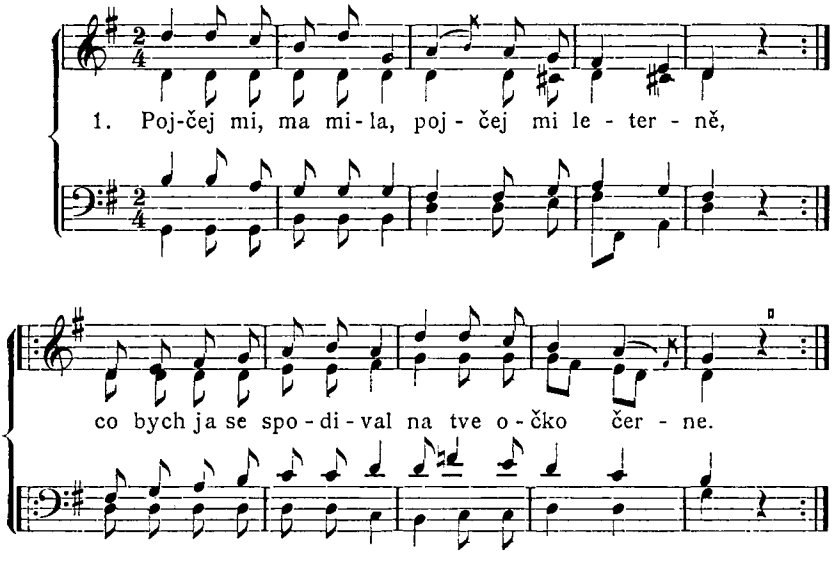
Zpivaj slavičku na tvrdym buku . . . Z Vřesiny.
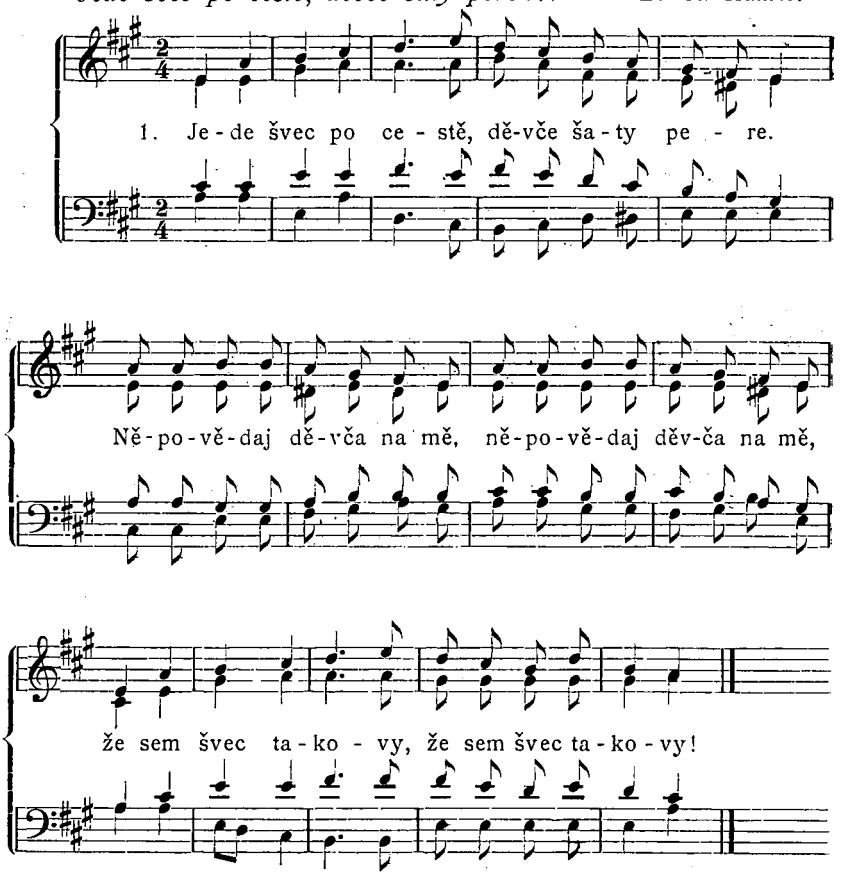

2. Dyby ja měla sedym let čekat,
volila by sem: syna uchovať,
syna uchovať, na vojnu ho dať
tam se nauči eksecirovať.

Pojčej mi, ma mila, pojčej mi leterně... Od Bílého Kříže.

2. Ja ti ji něpojčim, ani ti ji nědam,
[: bo by si ty rad věděl, jake ja ličko mam. :]

Jede švec po cestě, děvče šaty pere... Ze St. Hamer.
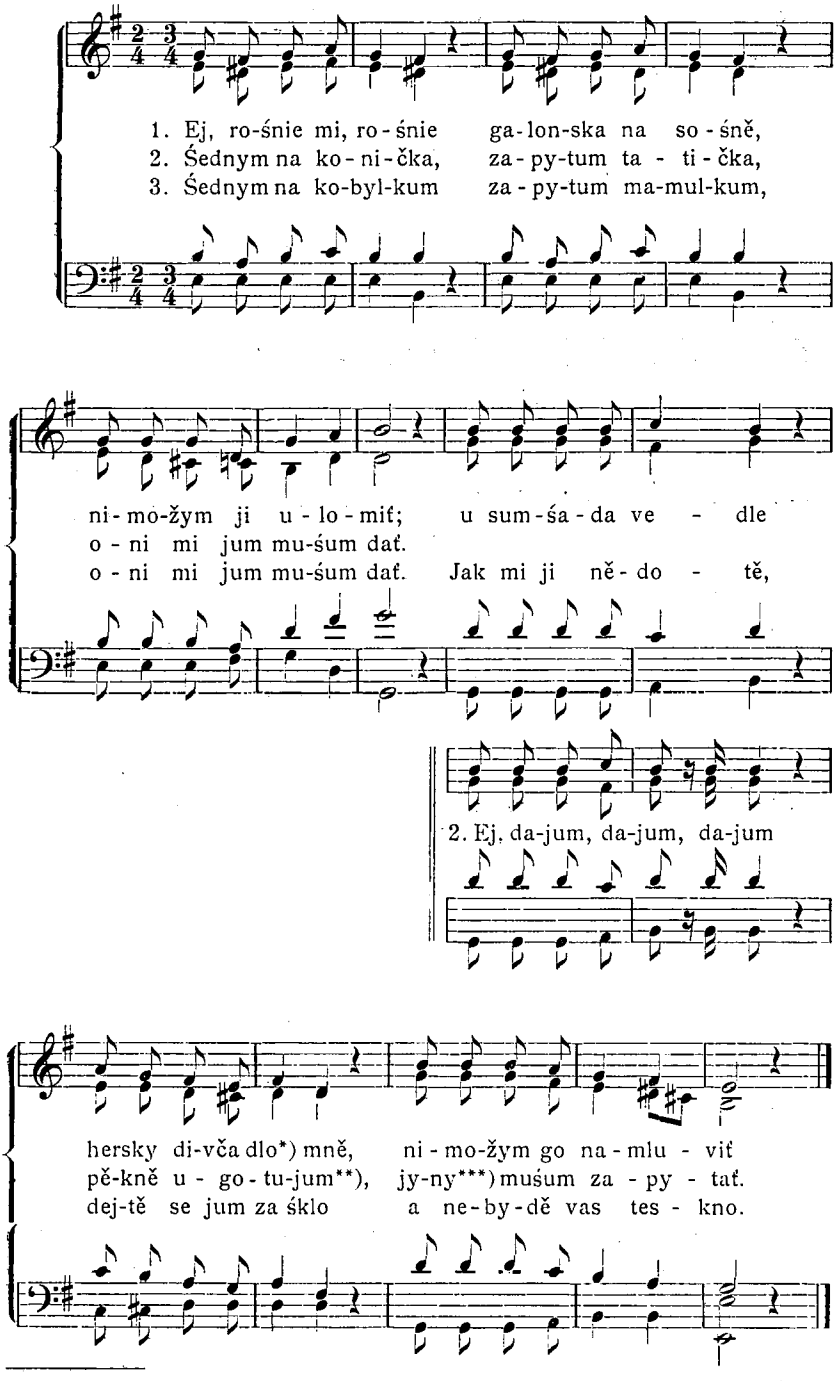

2. Kupim ti střejice
za čtyry tisice,
[:abys měla v čim chodivať:]
[:v neděli k muzice:]

3. Kupim ti ja šatek
za jeden dukatek,
[:abys měla v čim chodivať:]
[:v neděli ve svatek.:]

4. Kupim ti ja pirstěn
za tu tvoji postel,
[:abys měla v čim chodivať:]
[:v neděli přes kostel.:]
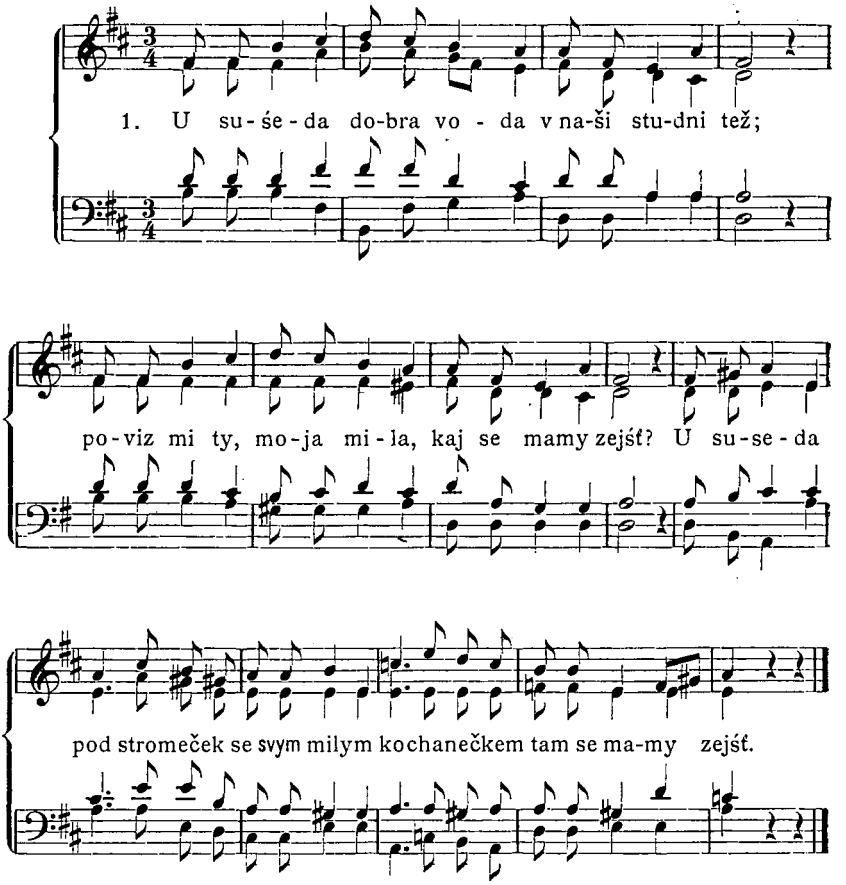
5. Kupim ti ja pentlu
za tvoji huběnku,
[:abys měla v čim chodivať:]
[:v neděli do šenku.:]

Ej, rośnie mi, rośnie, galonska na sośně... Z Orlové.
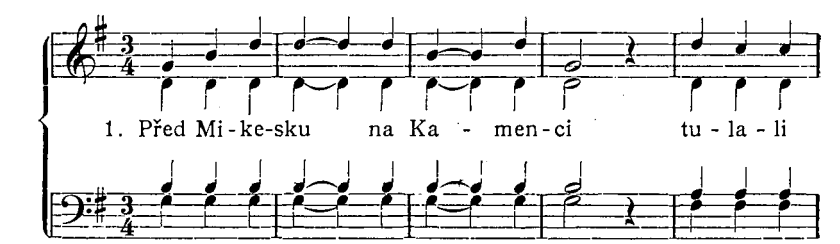

*) Dlo mně = pro mne.
**) Ugotujum = vystrojí.
***) Jyny, yne = jen, jenom.

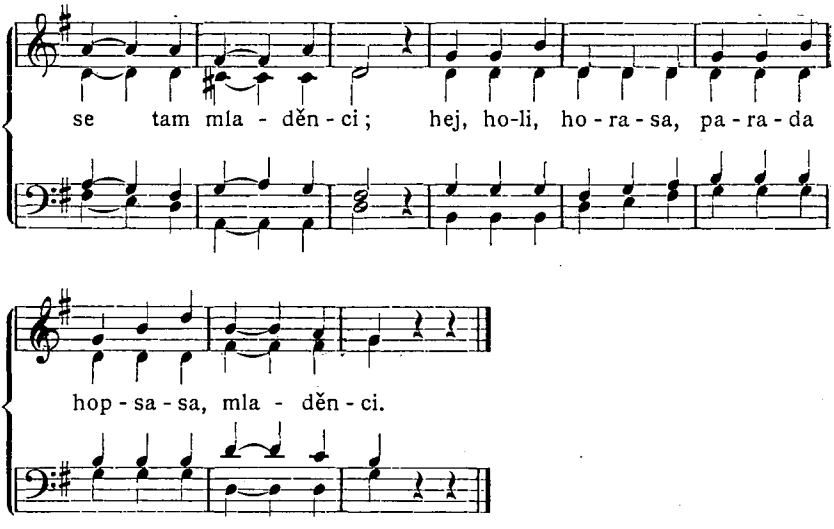
U suśeda dobra voda . . . Z Borovské farnosti.

2. Dyž sme se tak spolu sešli, seśedli smy se;
   včil ty, moje nejmilejší, rozlučimy se.
   Lepši to naše zendzeni nižto naše rozlučeni,
   seśedli smy se.

Před Mikesku na Kamenci . . . Z Plesné.

2. Tak dluho se tam tulali,
   až se do Mikesky dostali:
   hej holi horasa, parada hopsasa - dostali.

3. Mikeščena vita: »Mladěnci
   posaďtě se na naši stolici;
   hej holi horasa, parada hopsasa - stolici.

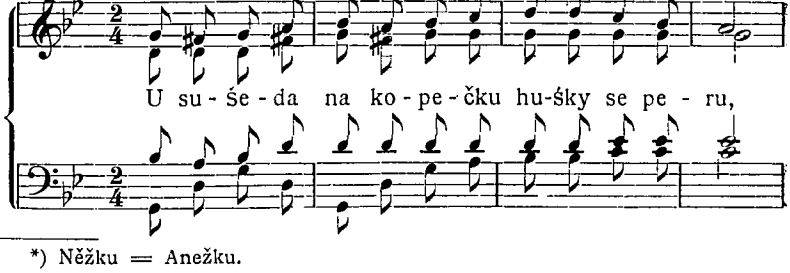
4. My se u vás něsedněmy,
   vemem Nežku*) a pujděmy,
   hej holi horasa, parada hopsasa - pujděmy.

5. Nepujdem - jenom přes cestu,
   a to k Jančovi s nevěstu;
   hej holi horasa, parada hopsasa - s nevěstu.
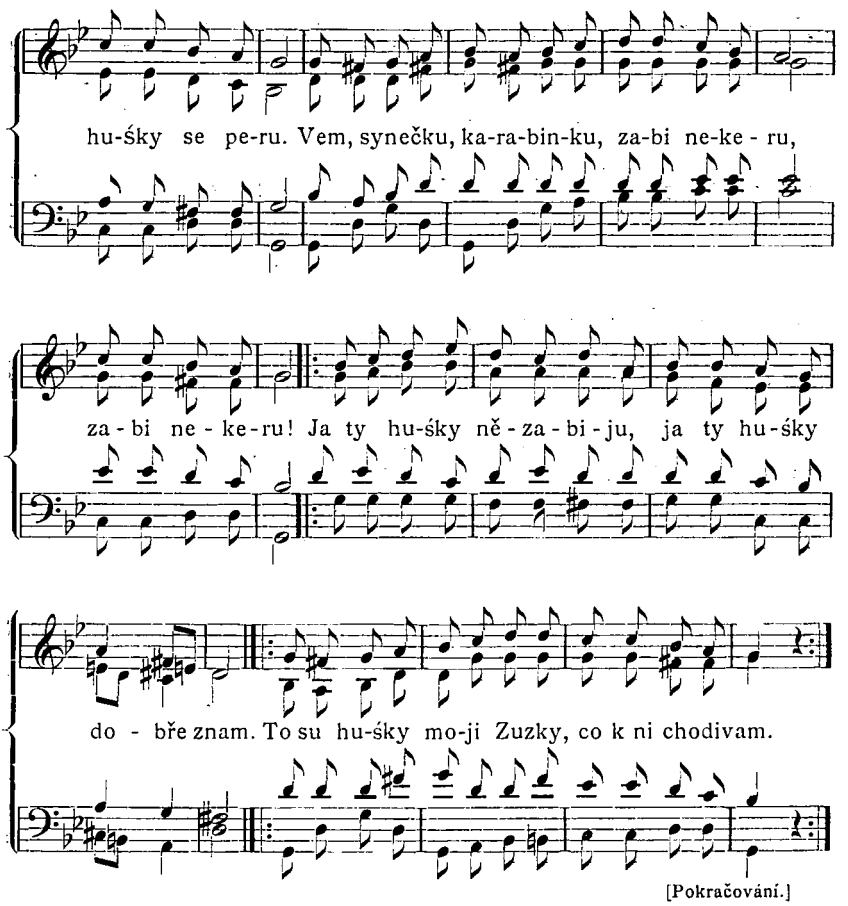
6. Jančula z okna křiči, tě-tě-tě:
   »Co mi to za kluka vedětě?«
   hej holi horasa, parada hopsasa - vedětě.

7. Ja vam ji tu dluho nevystanu,
   dveře a okna s ňum vytřaskanu;
   hej holi horasa, parada hopsasa - vytřaskanu.

U suśeda na kopečku . . . Z Lubna.

*) Nežku = Anežku.

[Pokračování.]

❀ ❀ ❀

Valná hromada Tiskové ligy

konána byla dne 26. února t. r. ve 3 hodiny odpoledne v domě družstva Vlasť za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Předsedající oslovil shromáždění těmito slovy:

Důstojní a ctění pánové!

Zahajuji dnešní valnou hromadu v tom radostném pocitu, že jsme r. 1901 vykonali kus poctivé práce v tom směru, který nám stanovy naznačují. Tisk liberální a hlavně socialně-demokratický podezřívá a ničí ty nejšlechetnější práce katolíků a zvláště katolické duchovenstvo vede jednoho po druhém jakoby na jatky, hanobě čest jeho a niče působení jeho ve farní osadě. Majíce po ruce ten nejhorší tisk liberalistický a hlavně socialně-demokratický, zasíláme každému napadenému výstřižek z novin, nabádajíce jej, aby se hájil a nabízejíce mu v tom svoji podporu. Napadení zasílají nám dopisy plné díků a vroucí vděčnosti

a z toho, co nám jako upřímní přátelé píší, seznáváme, že se rozšiřují o katolickém duchovenstvu nejhorší lži a nejpohoršlivější zprávy. A kde jest na věci něco pravdivého, skoro vždy to bývá přeháněno. Uvedu jen drastický případ. »Červánky« psaly o jednom poutnickém místě, že tam duchovní správce připravuje pro duchovenstvo, jež se tam sjíždí v kočárech, bohaté hody, že tam přijíždějí i farské hospodyně a že se tam pak tropí pohoršlivé orgie. Zpráva nám podaná však zní: že si kněží koupí po cirk. obřadech skromný oběd z hostince a po jeho požití že se rozcházejí domů. Hostina, kterou pořádal pro duchovní patron poutnického chrámu Páně, že se již třetí rok nekoná, a to k přání kněžstva, které tam vypomáhá, a domácí duchovní, sám chudý, že žádné hostiny nestrojí.

Proti podobným lžím stojí tu Tisková liga hotova k obraně a k pomoci komukoliv. Předáci Tiskové ligy jsou za to ve zmíněném tisku často a prudce napadáni a v posměch uváděni — podobně se zachovali i Rozvojisti — ale ať vezmou »Červánky« a jiné jim podobné listy na vědomí, že si z nich děláme tolik jako z loňského sněhu. My se nebojíme, naprosto nebojíme, my jsme v zápasech vycvičeni a utuženi a my jdeme a půjdeme vší lži, pomluvě a na cti utrhání svému i svých přátel pevným krokem, odvážným čelem v před a kde je třeba, útok perem odrazíme. Šest časopisů družstva Vlasť — hlavně »Naše Listy« — stojí nám v tomto zápase k disposici. Práci naší požehnej všemohoucí Bůh!

Jednatel Tiskové ligy četl protokol předešlé valné hromady, jenž byl schválen. Potom podával výroční zprávu za rok 1901. Promluvil v tato slova:

»Již šestý rok spolkové činnosti Tiskové ligy uplynul a může býti posuzován dosti příznivě. Čilejší především a vydatnější byla literární činnost členů, jak domácích tak zahraničních. Víře a církvi nepřátelským časopisům věnována zvláštní pozornost a téměř žádná jejich zpráva nezůstala bez odvety nebo odpovědi. Polemická obratnost, opírající se o hojné zásoby vědomostí z různých oborů lidského vědění, vynutila si nejednou zaslouženou pochvalu nebo aspoň uznání. Čest Tiskové ligy napadena byla jednou, a to listem moderně a radikálně kněžským; útok byl dokonale odražen. — Také po stránce hmotné dařilo se spolku lépe, přistoupili noví členové a dobrodinci. Bylo pak v roce 1901 zakládajících členů 45, přispívajících 25 a dobrodinců 22. — Výbor sešel se v uplynulém roce čtyřikrát a pojednával obvyklým způsobem o otázkách týkajících se náboženství katolického a vybízel členy k horlivé činnosti. Organisaci okrskových důvěrníků bylo třeba na čas zastaviti, ježto se strany úřadů poukazováno na to, že není tato organisace ve stanovách obsažena. Proto stanovy, odstavec za odstavcem o důvěrnících budou doplněny. — Přednáška konána ve spolku jedna; přednášel vys. uroz. p. dr. Jul. rytíř Nejedlý »O opravách a urážkách na cti dle platných zákonů.« — Celkem lze říci, že byla činnost ligy našim silám a prostředkům přiměřena. Mnoho oprav prostřednictvím Tiskové ligy bylo zvláště duchovenstvu, jak v Čechách tak i na Moravě, pro tisk je urážející vypraveno a vymo-

ženo. Pracovalo se tedy nejen články, zprávami, ale i účinnými prostředky danými tiskovým zákonem do rukou všem, kdož nepravdivě a nesprávně byli protikatolickým tiskem napadeni — a v tom spočívá hlavní význam naší ligy, že naučila napadené brániti se a nedati se. Končím nadějí, že co nepodařilo se nám z našich snah dosáhnouti roku minulého, Bůh dá, že dosáhneme v roce příštím. Zdař Bůh!« Řeč jednatelova byla provázena pochvalou všech přítomných.

Pokladník, dp. Tomáš Škrdle, podával účetní zprávu za rok 1901. Příjmů bylo 3186 K 86 h, vydání 436 K 12 h, i zbývá na hotovosti 2750 K 74 h. Pokladník objasnil finanční situaci Tiskové ligy, načež bylo mu uděleno absolutorium.

Valná hromada změnila stanovy Tiskové ligy, pojavši v ně sbor důvěrníků.

Za předsedu Tiskové ligy zvolen byl dp. farář Dr. Rud. Horský, za místopředsedu dp. Tomáš Škrdle, do výboru pp.: Vl. Hálek, Karel Štella a Frant. Vaněček, za náhradníky pp.: Tomáš Jiroušek a František Žundálek.

Při volných návrzích valná hromada projevila jednomyslně u příležitosti 25tiletého pontifikátu sv. Otce Lva XIII. svoji nezměrnou oddanost a úctu k nejvyšší hlavě křesťanstva, oceňujíc vděčně neskonalé zásluhy sv Otce o obranu církve a katolický tisk. — Vzata na vědomí přednáška p. JUDr Jul. rytíře Nejedlého »O urážkách na cti a jak si při nich počínati,« kterou liga pro své pracovníky uspořádala. Zároveň schváleno vydati později tiskem poučení, jak si má napadený počínati při útocích tiskem. Konečně probrala valná hromada projev Tiskové ligy o situaci, jenž je zvlášť otištěn, a předplatila si pro své členy nové protikatolické knihy a časopisy.

Projev Tiskové ligy o situaci.

Tisková liga, sledujíc dle svých sil vytknuté stanovy, které mají za základ obranu katolického náboženství a osobní čest jednotlivců, kněží i laiků, jakož i šíření známostí o kulturní činnosti katol. církve, učinila ve své letošní valné hromadě dne 26. února 1902 jednomyslně tento projev:

Minulý rok byl jako léta dřívější dobou účinné práce katolického tisku, který dle sil snažil se vyhověti svému úkolu a pohyboval se hlavně v obraně katolických zásad, nevyhledávaje offensivy.

V první řadě bylo třeba hájiti a vyhledávati *vnitřního spojení mezi duchovenstvem a biskupy*, které snažil se pochybný směr tak zvaného »reformního« hnutí porušiti. Objevila se tu zhoubná taktika všech nespokojených opravců, která povždy usilovala rozdvojiti biskupy s kněžstvem a tak seslabiti církev k radosti i zisku nepřátel. Než, to nebylo vše. Daleko zhoubněji zraňovala taktika a její zbraně se strany nových reformátorů

celý organismus společnosti katolické — život katolický. Svedení užívajíce taktiky zavedené reformity, uchopili se i jejich zbraní a nastalo hnutí u nás dosud nevídané, mladší duchovenstvo nejen že se postavilo proti duchovenstvu staršímu, ale počalo kloniti se k směrům liberálním, klamně doufajíc, že přikloněním se k liberálnímu stanovisku získá snad některé z protikatolických duchů.

Avšak, zkušenost ukázala, že ukvapenci nejen že nikoho nezískali, ale ve mnohém nemístným horlením a »reformováním« poškodili jen dobrou pověst institucí církevních ke škodě duchovenstva i laiků.

Tisková liga, prohlédajíc pak ke vlivům tisku na jednotlivé vrstvy společenské, jest opět nucena želeti toho, že lid stále jest zaplavován socialistickým a liberálním tiskem, který naň zhoubně, zvláště v náboženském smýšlení působí; intelligence pak náboženství pouze dle mělkých a pohodlných názorů liberálního tisku posuzuje, náboženských povinností neplníc, významu jeho nepoznává a jemu se vždy více odcizuje.

Dále. Jelikož značná část učitelstva zachvácena jest proudy liberalismu a z některých stolic vysokého učení neprávem rozpory mezi vědou a věrou se předstírají, není divu, že dorost mládeže lidové i intelligentní nese do života náboženské smýšlení buď indiferentní nebo zcela žádné, na mnoze i katolicismu nepřátelské.

Přehlédajíce pak *nivy českého písemnictví*, setkáváme se tu stále v poesii i próse s nezdravými názory, které kotví v materialismu, feminismu a nepoutavého racionalismu. V předvádění chyb skutečného života hoví se drsnému realismu a umlčují se veškeré projevy náboženských citů, ačkoli bohudík přece ještě dobré jiskry jich v lidu se nalézají. Litovati jest, že v poslední době zvláště překlady prací z francouzské literatury, které jsou takměř napořád plny nevěry nemanželské, přechází nákaza v čistou kdysi půdu písemnictví českého. Dlužno proto obraceti v příčině překladů pozornost k literaturám cizím, zachovalých mravů a směru a těmi obohacovati líchu našeho tisku v poesii a próse.

Vzhledem *k divadlu* protestujeme stejně proti předvádění kusů, jimiž se budí despekt k náboženskému cítění a snižuje se mravnost a hoví se smyslnosti. Jsme tedy tím více radostí přesvědčeni, že jeviště spolků katolických, nechť předvádí církevní hry ze života Páně a Svatých a nebo mravně ušlechťující kusy divadelní, čím dále tím více jest lidem vyhledáváno a navštěvováno.

Majíce zřetel *k denní žurnalistice*, protestujeme zvláště proti zlomyslným výpadům, lživým zprávám a strannickým kritikám tisku hlavně socialně-demokratického a realistického a s ním ruku v ruce jdoucího tisku protestantského i tak zvaného starokatolického a národně socialního.

Tak na př. upadá socialně-demokratický tisk čím dále tím více ve lživé a nízké hanobení katol. náboženství a duchovenstva, tu opět »šňoří« se realistický tisk v lesklé filosofické theorie všech nemožných pomyslů a nechtěje uznati kulturních zásluh církve, prohlašuje se za reformátora katolicismu, aby ho zlehčil a tím půdu mu podkopal. K tomuto tisku připíná se tisk protestantský, který těží z jeho theorií, realismem pak kryje si své snahy,

jež jedině směřují k odtržení českého lidu od církve katolické. S realisticko-protestantskými snahami postupují též sektářské směry tak zvaného starokatolictví (Iškovství) a svobodné evangelické reformace (jejíž orgánem je »Betanie«) v boji proti katolicismu.

Pokud se týče *vědeckých revuí*, v nichž se shledáváme namnoze s protichůdnými názory a theoriemi, nemůžeme než projeviti přání, aby se strany předních katolických duchů vědy věnována jim byla celá pozornost a podávány o nich kritické rozbory.

V obrázkovém tisku dlužno odsouditi všechny práce stud urážející a ničící a poukazovati na slušnost a mravnost, která jedině vzdělává. S potěšením lze konstatovati, že *kalendářní tisk katolický* u lidu nalézá obliby a rozšíření.

Prohlédajíce pak *k umění v malbě a sochařství*, poukazujeme na to, jakož jsme i v jednotlivých případech hájili, že ve všech jeho oborech náboženství a mravnost musí býti jeho nejvyšším zákonem, jsouc podkladem jediného a pravého krásna.

Jelikož minulého roku zahájený boj ve Francii i jinde proti řádům a kongregacím nalezl ohlasu i u nás nejen na říšské radě ale i v různých shromážděních (zvláště socialních demokratů a národních socialistů), pokládáme za svoji povinnost poukázati na to, že jsou tyto církevní organisace nejdůležitějšími *ohnisky kultury* (na př. vydržují v Rakousku 13 gymnasií) *socialní a hlavně charitativní činnosti*. Pravíme tak, opírajíce se o slova Windthorstem (18. dubna 1890) v pruském sněmu pronesená: »Řády katolické církve jsou květy katolického ducha a života; během staletí vyrostly a vypěstily se a přinesly nesčetné požehnání veškerému katolickému obyvatelstvu celého světa.«

Prohlédnuvše radostné zjevy v katolickém životě našem a uváživše též chorobné úkazy této doby, pokládáme za svou povinnost úsilovně žádati naši katolickou veřejnost, aby podala nám ruce k plodné práci positivní v katolickém písemnictví, by mohutnělo a ve všech oborech zkvétalo. Neméně vyzýváme v kritické době naší o spolupomoc *v dile očisty* tisku a veškerého veřejného i vnitřního života ode všech proudů protikřesťanských.

Již jsme daleko ve vnitřním našem postupu pokročili, vnikli jsme v lid, obrátili jsme na sebe pozornost svými pracemi v katolických časopisech (zvláště v »Našich Listech«), pokud nám byly přístupny a došli jsme častého souhlasu v našem podnikání. Než, na tom, co jsme vykonali, nesmíme se zastaviti, musíme dále, musíme ku předu. Zájmy katolické stále jsou ohroženy a proto potřebují zápasníků.

Tisková liga mileráda přijme do svého středu pracovníky a věrna jsouc svému poslání s novými silami půjde za vytknutým cílem; veřejnost katolická, doznávajíc důležitost Tiskové ligy pro organisaci — kéž jí i na dále neodepře své morální i hmotné podpory.

V Praze, 26. února 1902.

Z usnesení valné hromady Tiskové ligy:

T. J. Jiroušek,
t. č. tajemník.

Tomáš Škrdle,
t. č. místopředseda.

Trevírský biskup Korum proti tak zvané katolické moderně.

Katolická církev měla, má a bude míti nepřátele, jak sám již božský zakladatel výslovně předpověděl. Nepřátelé církve jsou různého druhu. Jedni nechtějí uznávati církev jako učitelku pravdy z pýchy; jsou to nevěrci všeho druhu a všech odstínů; druzí nechtějí nic slyšeti o mravních příkazech církve, jsou to vyznavači materialismu všeho druhu, jsou to ti, o kterých praví sv. Apoštol, že bůh jejich jest břicho. Církev Kristovu potírali panovníci, státníci, profesoři, anarchisté a socialisté všech možných směrů, nic nového pod sluncem, vše se zde na zemi opakuje. Ale nejtěžší rány zasadili církvi odpadlí a spurní kněží; ani Napoleon ani Bismark církvi tak neuškodili, jako odpadlý, zkažený kněz.

Vizme jen tyto příklady: Photius způsobil odtržku východní církve, Luther hrozný církevní rozkol v Německu a celé západní Evropě atd. Odtud máme také pořekadlo: »omne malum ex clero.« Co jen zlého natropili za Josefínské vlády zkažení kněží! Státní byrokracie nikdy by nebyla zkonfiskovala tolik klášterů, kdyby nebylo bývalo několik odpadlých kněží (praelat Rautenstrauch a jiní), kteří byrokracii za tyto vandalské činy přímo chválili.

Dnes pozorujeme jiné divadlo. Jako za doby josefínské vydáno heslo: »Pryč s kláštery« a následek toho byl, že pozemky klášterů přišly do rukou cizáků a všecko zlato a stříbro do židovských čtvrtí, odkud pak dalo základ nynější obrovské a příšerné moci židů nad námi, tak i nyní se ozývá heslo: »Pryč se starým směrem, církev musí se zmodernisovati, plovati proudem, jinak zahyne.« Moderní věda církev zardousí.

A toto heslo jest proto nebezpečné, že je volají sami někteří kněží, působíce tím v řadách kléru považlivé trhliny. Páni vědátoři na universitách se za kulisami této nesvornosti v církvi škodolibě a radostně chechtají.

Moderní tyto proudy velmi bystře postřehl papež Pius IX. a vydal známý »Syllabus«, který bohužel tak zvaným katolickým modernistům jest »terra incognita.« Tento »Syllabus« byl zesnulým proboštem Dr. Ant. Lenzem znamenitě zpracován a přáli bychom si, aby naši modernisté toto znamenité dílo důkladně si pročtli.

Než v tom spočívá velikost nebezpečí bludu, čím více vábí na venek lesklou frází. Bohudíky jsou zde však mužové na stráži Sionu, kteří takové plitké fráze o zmodernisování církve dovedou na prach rozdrtiti. A takovým bdělým strážcem na Sionu jest biskup Dr. Michal Felix Korum v Trevíru. Týž vydal svým kněžím pastýřský list, jehož obsah (dle Vaterlandu) jest následující:

»Ze všech stran ukazují se snahy, kterými se předstírá nový život církvi, ale ve skutečnosti jsou toho rázu, že spíše mohou víru oslabiti a poslušnost k církvi valně poškoditi. Nové tyto směry tvrdí, že mezi církví a moderní vědou a proudy nynějšího světa jest rozpor, který se bude stále šířiti a růsti, kdyby toho církev zanedbala a záhy se nepostarala o smír s tak zvanými moderními ideami. Církev prý přinášela v dobách dřívějších národům kulturu, ale moderní duch, který kráčí svou cestou, církev již dávno předhonil. Nechce-li církev svůj

účin na duchy úplně ztratiti, musí zrušiti zastaralé řády a s novými ideami žíti v míru.

Tážeme se 1) jaké stanovisko zaujme a zaujati musí církev oproti těmto heslům, za 2) jaké povinnosti mají katolíci v této záležitosti ku své církvi.

Moderní názory potlačují víru katolickou a zřízení katolické církve ve jménu rozumu, pokroku a vědy. Takové nájezdy na církev mají za účel, aby církev byla zbavena nadpřirozeného karakteru. Pravdám víry a mravů katolického náboženství přiznali jen tolik platnosti, jako obyčejným naukám lidským, které se mění, padají a ve víru dějin znovu se oživují. Na takovém podkladu církev s moderní vědou nikdy se nesmíří. Katolická víra nemá základ v lidských vymoženostech, není ovocem pokračující kultury, ale spočívá na slovu Božím, byla nám Synem Božím z nebes přinesena, zjevena. Kdyby církev opustila skálopevný základ víry, upadla by do víru lidských bludů, které se každého dne mění. Jedná se o pravdy, které Bůh lidstvu zjevil, které nikdy od lidí nemohou býti opravovány a zdokonalovány, jedná se o předpisy životní, kterými máme dosíci věčného spasení, tyto předpisy mravní nemohou býti změněny. Kdybychom byli na pravé cestě, není nám třeba více světla, (to jest ve smyslu objektivním), ale více pokory a dobré vůle.

Jestliže církev jest naší matkou, jestli se jí dostalo od Krista poslání veškeré lidstvo vésti k poznání věčných pravd, pak jest naší povinností, církev za svou matku také uznávati a ji ctíti jako svědkyni na cestě ke spáse. Věrný katolík ochotně se podrobuje, co církev ve věcech víry a mravů za pravé prohlásí a rozhodne. Pravý katolík přijímá nejen věroučné pravdy, neplní jen svědomitě přikázání, která vážou pod těžkým hříchem, nýbrž ctí také veškeré řády a nařízení církve, jak byly časem církví za prospěšné vydány.

Nikdo neupírá a nepodcení zásluhy katolického tisku, ale někdy si některá část toho tisku osvojuje právo pronášeti názory, ku kterým oprávněn není. Ať jen ukáži na spor, aby bohoslovci studovali na universitě a ne v semináři. Co bylo tím natropeno zla! A přece náleží v této věci jedině rozhodovati papeži a biskupům!

Dále nejsou katoličtí učenci v právu autoritativně vynášeti svoje názory o učení a řádech církve. Také někteří katoličtí dějepisci nepojímají správně svůj úkol. Kdo by si pomyslil, že slavná osoba papeže mučeníka Pia IX. z péra kněze dějepisce bude pokálena a zohavena, za to však jeho bezohledný protivník Cavour jako vzor poctivého státníka veleben!

Kde jest dějepisná pravda, kde smysl pro práva, když na papeži spáchaná loupež stále se omlouvá, ba jako veliký čin vychvaluje? Jest politování hodno, že někteří katolíci drsně kárají církevní hodnostáře, že vynášejí národnost přes míru a zanášejí svár ten i do církve.

My nesmíme modernímu světovému duchu činiti žádné ústupky. Církev v pravý čas se ozvala a vydala již před 40 lety »Syllabus« proti takovým bludům a neztratila tím nic na své síle.

Svět se honosí vynálezy a pokrokem, ale zanedbává poctivost a ctnost, bez nichž všecken pokrok jest jen lesklý nátěr bez jádra.«

Tolik přinesl »Vaterland«. Podám k tomu několik poznámek. Biskup Korum veřejně tu vystoupil proti zemřelému knězi Krausovi a jeho dílu »Cavour«, vydanému u Kirchheima v Mohuči. Na tomto spisu

pochutnávala si také vídeňská »Neue Fr. Presse« a praviła, že v něm nic není podle Jansena.

Ptal jsem se na Krause dr. Rohlinga. Sdělil mi, že Kraus byl důvěrníkem vlády v Bádensku, asi jako je praelát Schokke ve Vídni v ministerstvu kultu. Když biskup Dr. Thoma Nörber nastoupil svůj úřad, bylo mu z ministerstva bádenského oznámeno, že je Dr. Kraus důvěrníkem vlády a má-li biskup něco s vládou, nechť se obrátí na Krause. Kdo by se však chtěl poučit o tom, jak se chová vláda v Badensku k církvi katolické, nechť si přečte životopis biskupa Kettelera od Pfülfa.

O úmrtí Krause přinesl »Nový Život« na str. 65. tuto zprávu: »Veliký katolický modernista, profesor církevních dějin na universitě strassburké, rodák trevírský, Fr. Xav. Kraus, umřel v S. Remu a naše vděčná vzpomínka odnáší se za ním, za geniálním, dalekozírným dějepiscem církve, za velikým archaeologem, nevyrovnaným dantistou, jemným znalcem umění, velikánem katolické církve, štvaným a pronásledovaným vůdcem do zaslíbené země katolicismu čistého, nesvětského. Předním jeho ideálem byl katolicism náboženský, protiva katolicismu světáckého, panovačného, politického ultramontanismu, klerikalismu atd.«

Prosíme čtenáře, aby tyto fráze porovnali se slovy biskupa Koruma. Bude-li u nás tak zvaná katol. moderna pracovati takovými frázemi, zprotiví se brzy sama vlastním stoupencům, alespoň těm, kteří mají smysl pro pravdu a neběhají za frázemi.

Celý ten zjev v Německu jako postava Krause a jeho dílo Cavour a postava Spahna a jeho dílo »Der grosse Churfürst« má politicko-prušácké pozadí. kterému bychom mohli věnovati celý článek.

Také u nás se vrhli tak zvaní katoličtí modernisté či rozvojisté na moderní ideje a plovali moderním proudem v »Rozvoji« způsobem až bědným. Bedlivý strážce na Sionu, biskup Ed. Jan Nep. Brynych, rázně posvítil si na tento směr v pastýřském listu, který byl uveřejněn v »Hlasu», v »Míru« a »Katol. Listech«. Lepšího vyvrácení těch »moderních« nemohlo ani býti. *Rudolf Vrba.*

O náboženství Shakespeareově.

Novinami (ve »směsi«!) mihla se právě zpráva, že prý nalezen byl testament Shakespearův, který počíná slovy: »Ve jménu Otce, Syna, a Ducha sv. prohlašuji já, W. Sh., nehodný úd svaté, apoštolské a římské církve atd.« Otázka, jakého byl Sh. náboženství, je více zajímava než důležita, a bylo již mnoho o ní psáno. Před 3 lety uveřejnili jsme v »Katol. L.« stručný obsah ze stručného pojednání P. Alex. Baumgartnera ze St. aus M. L. (1897), a poněvadž thema zajímavosti asi nikdy nepozbude, sdělujeme i v těchto listech některé myšlénky z uvedené rozpravy.

Duch vanoucí z nesmrtelných plodů Shakespearových vnucuje sám otázku, jaké bylo náboženské přesvědčení slavného Stratforďana.

Sami *protestanté* musili přiznati, že duch dramat Sh. je katolický. Tak na př. přísný puritán Th. *Carlyle* praví: Lze říci, že slavná doba Alžbětina a hlavně Sh. jako nejkrásnější květ té doby katolickému

středověku přičtena býti musí. Víra, která Danteovi dala látku ke zpěvu, jevila se též v praktickém životě, jehož opěvatelem opět Sh. se stal. Náboženství bylo tenkráte duší praktického života. (Heroes III.) — *Macaulay* vyznává: Dramatikové doby Alžbětiny měli v úctě obřady a učení římské. Jak uctivě mluví o panictví! Skoro každý člen řádu duchovního jest u nich svatý a ctihodný. Sh. sám mnichům straní. V »Hamletu« naříká si duch, že bez posledního pomazání svět opustil, ač 22. článek angl. církve za pošetilost prohlašuje učení o očistci a odpustcích. V »Hamletu« (I., 5) zřejmě učení o očistci proniká; to nemůže býti psáno ani od horlivého protestanta, ani pro horlivé protestanty. (Macaulay, Burleigh and his times.) — J. *Heine*, který nejméně o náboženství dbal a tudíž vyslechnut býti může jako nestranný v této věci svědek, praví: »Lidová víra středověku, katolicismus, byl (za doby Sh.) pouze v theorii zničen, žil však plným kouzlem v duši lidu a udržoval se v mravech a zvycích a názorech jeho. Teprv později podařilo se Puritanům staré náboženství květ po květu zničiti a pak nad celou zemí jako mlhavou pokrývku svou truchlivou zasmušilost rozestříti. (Heine, Shakespeares Mädchen u. Frauen.) — H. *Ulrici* namáhal se Sh—a protestantismu zachovati; přece však musil prohlásiti: »Zda a jak upřímně Sh. s 39 články angl. církve souhlasil, jest otázka, která se vůbec rozluštit nedá.« (H. Ulrici, Sh's dram. Kunst I.) — »Důkazy« protestantů, kteří z Sh. »dobrého« protestanta míti chtějí, jsou nanejvýš nepřirozené a násilné.

Z katolické strany hlavně F. Rio, A. Reichensperger, K. Zell, H. Thurston a G. M. Raich velice důkladně o náboženství Sh. psali a v hlavních a důležitých věcech vůbec vyvráceni nebyli.

O čem svědčí *historie?* Důvody (jak se ukáže, zdánlivé), že Sh. byl protestant, jsou: 1. Byl v protest. kostele v Stratfordě pokřtěn; 2. Dostal dovolení k svatbě od anglikanského biskupa Worcesterského po jediném jen ohlášení; 3. v kostele Stratfordském byl pohřben; 4. v poslední vůli odkázal největší část svého jmění svým dvěma protestantským dcerám, a svědky poslední vůle byli jen protestanté až na T. Russella, jenž byl katolík; 5. jeho miláček dcera Susanna v náhrobním nápise pro svou zbožnost »v protestantském smyslu« je chválena.

Než jinak jeví se nám tyto důvody, posoudíme-li je podle tehdejších poměrů. Protestanští úřadové tak pečlivě pátrali tenkráte po katolických dětech, že ani nejhorlivějším a nejopatrnějším katolíkům nebylo možno protestantskému křtu svých dítek se vyhnouti. Z téhož důvodu byl také Sh. nucen od protest. biskupa žádati, aby manželství jeho bylo dovoleno, ač po katolicku byl oddán; že by byl oddán po protestantsku, pro to důkazu není. Co se týče pohřebního místa, jsou případy z té doby, že i Jesuité v protest. kostelích bývali pohřbíváni. Že dcery Sh. byly protestantky, z toho nenásleduje, že Sh. nemohl zůstati katolíkem; ostatně jejich přestupu nesnadno bylo mu zabrániti, poněvadž byl stále z domova vzdálen a protestantismus všeobecně se šířil, a když i za protestanty provdány byly, nelze žádati, aby otec k jejich hmotnému postavení nepřispíval. Není tedy *zřejmého a přímého* důkazu, že by Sh. býval protestantem.

Za to však jistý je důkaz, že Sh. zemřel jako katolík. Protestantský duchovní V. Fulman (zemř. 1688, tedy 72 let po smrti Sh.) daroval svému příteli R. Daviesovi sbírku životopisných dat a poznámek, již Davies opatřil různými doplňky; Fulman své poznámky o Sh. končí

slovy: »Zemřel 23. dubna 1616, v 53 letech, nejspíše v Stratfordě, kde je též pochován a kde i náhrobek má«, — »na němž (pokračuje Davies) hrozí kletbou hroznou každému, kdo by kosti jeho odstranil. *Zemřel jako papeženec.*« (He dyed a papist.)

Katolictví Sh. potvrzovati mohou i jiná udání. — 1. Děd Sh. (zemř. 8 let před narozením básníkovým) byl dle svého testamentu katolíkem. 2. Otec a matka Sh. byli r. 1557 po katolicku oddáni. Že by byli odpadli, pro to svědectví není; lze tedy rozumně souditi, že byli katolíky, když se William narodil a dorůstal. 3. Rodina matčina (Mary Arden) byla při pronásledování katolíků r. 1580 krutě postižena. Téhož roku, kdy Sh. se oženil, (1583) byl blízký příbuzný jeho manželky, Edward Arden, se svou ženou a zetěm Sommervillem a téhož sestrou a jistým knězem do žaláře uvržen, kdež Sommerville byl zardousen, Arden pak pověšen a rozčtvrcen. 4. Nevysvětlitelno, proč otec Sh. r. 1578 s úřadu staršího byl sesazen a do vazby odveden a jmění své zastaviti musil; zdá se, že proto, že z »papismu« byl podezřelý a pokuty platiti musil. 5. Byl též r. 1592 s osmi jinými jako »recusant«, poněvadž státem předepsanou návštěvu služeb Božích obmeškal, pohnán před komisi, jejíž úkolem bylo »pátrati po kněžích, Jesuitech a rekusantech.« Této komisi předsedal Th. Lucy, z něhož si Sh. ve Veselých ženách Windsorských posměch tropí. 6. Při opravě rodného domku Sh—ova (r. 1770) nalezena závět Johna Shakespeara, v níž John. Sh. katolické vyznání víry činí; original této listiny se ztratil, ale Malone, znamenitý vykladatel Shakespeara, jemuž listina byla dána, potvrzuje, že byla pravá. — To-li vše uvážíme, poznáváme, že básník W. Sh. byl synem statečného katolického rekusanta a z rodiny, která pro víru mnoho trpěla, a že jest tudíž i z těchto důvodů pravdě podobno, že i Sh. katolíkem zůstal a jako katolík zemřel.

I ze spisů Sh—ových dají se vážné důvody uvésti, že katolíkem byl. 1. Nikde neprojevuje, že by protestantem byl, a nikde státní církev a její »panenskou« hlavu (Alžbětu) nevelebí, jak to tehdejší básníci činili. 2. Ve Falstaffovi nemilosrdně persifluje Aldcastla, jednoho z nejvíce velebených předchůdců protestantismu; protestantské duchovní jako komické figury líčí a puritánství neunavně směšným činí. 3. Katolickou hierarchii a řeholní duchovenstvo bez výjimky se zvláštní úctou a láskou předvádí, ba zřejmě idealisuje. 4. Kde Sh. zmiňuje se o ospravedlnění a milosti, o svobodě vůle a dobrých skutcích, o bibli a ústním podání, očistci, o úctě svatých, o modlitbě, pokání, o slibech řeholních, vše zcela shoduje se s učením katolickým; co nejvíce však odporuje učení Kalvinovu, Lutherovu a učení vysoké církve. 5. Ve svých »historických« dramatech nadšeně velebí doby katolické Anglie, což tehdejšímu smýšlení protestantskému v Anglii zajisté zcela odporuje. 6. Kde fantasie jeho pracovala, nejraději zaletá do krajin a měst katolických. 7. V »Králi Janu«, jejž básnil podle předlohy katolíkům nepřátelské, vynechal vše, co by mohlo katolický cit uraziti. 8. V »Jindřichu VIII.« vylíčil původce roztržky náboženské jako člověka svévolného, vilného a ukrutného, královnu Kateřinu však jako mučenici; tím vynesl bezohledný soud nad vznikem anglik. vysoké církve. (Páté jednání tohoto kusu není od Sh.) 9. Klid a harmonie jeho ducha svědčí, že nebyl zmítán nejistotou názorů náboženských, a že prost byl zasmušilého puritanismu a ukrutného fanatismu státní církve.

Ač tyto i jiné důvody nás oprávňují považovati Sh. za katolíka, přece připouštíme, že otázka o náboženství Sh. bezpečně a určitě rozluštěna není. Připouštíme, že i škola mohla působiti nepříznivě na jeho náboženský cit, že v mladších letech mladická lehkomyslnost a nevázanost, jak o tom i starší jeho práce svědčí, katolické vychování valně oslabila a změnila. Tolik však musí každý uznati, že je ku podivu, jak katolické názory v dílech Sh. vynikají, ač psal v době, kdy vše katolické bylo v Anglii tak nenáviděno a pronásledováno.

Je-li však pravdiva zpráva, že msgr. Rougemont nalezl authentickou závět Shakespearovu, v níž se výslovně údem katolické Církve prohlašuje, byla by otázka o náboženství Sh. nadobro rozluštěna.

L. † 91.

LITERATURA.

ITALSKA.

La storia del popolo innoto. *Samuel Giomil* vydal syrsko-chaldejský text dosud nevydaný, jednající o málo známém dosud národě, Jesidech. Toto dílo není vydáno pro širší veřejnost, nýbrž pouze pro odborníky, hlavně profesory archeologie a církevních dějin, jakož i dějin vůbec. Učený katolický kněz Giomil, rodem Syrochaldejec, pojednává tu dle pramenů o Jesidech, jejich řeči, zvycích, krojích, náboženství, čímž nemálo se liší od Arabů, Peršanů, Turků, jakož i křesťanů, kteří v tamních krajích žijí. Francouzský assyriolog E. Ménant psal již r. 1852 o tomto zajímavém národě. Jesidové mají dvě vrchní hlavy, a to náboženskou, kterou jest šejk-Naser a politickou, kterou jest Miza-bej. Oba suverenové bydlí v Beïth-Edre blíže Mosulu. Spis obsahuje 148 stran, cena 15 lir a vydán byl r. 1901 nákladem Hermana Loeschera a spol. v Římě.

Bessarione. Pubblicazione periodica di studii orientali. Redaktor mons. Niccolò Marini. Řím 1901, roč. VI. Bessarion jako kardinál východní církve náležel mezi nejpřednější pracovníky ke sjednocení východu s Římem, čehož pro nepříznivé poměry neprovedl; avšak jeho jméno je v dějinách tohoto ruchu nesmazatelným písmem napsáno. Uplynulý ročník časopisu po tomto vynikajícím muži nazvaném, přináší cenné příspěvky k poznání závad spojení Řeků s latinskou církví, jakož i řeší tyto překážky, chtěje postaviti most, spojující obě rozvaděné sestry. Z četných prací uvádíme studii o vzniku Ducha sv., v čemž lišíme se od východních křesťanů; ti tvrdí, že Duch sv. vychází pouze od Boha Syna, kdežto my dodáváme, že vychází též od Boha Otce. Ve článku o exegesi a všeobecných koncilech dovídáme se authentického znění různých nálezů, jakož i jejich výklad. Jiný článek předvádí blahosl. kardinála Řehoře Barbarigo, biskupa padovského, a snahy jeho po spojení obou církví. »Sv. Stolice a národ arménský« uvažuje poměr obou ve věcech náboženských, jiná studie nám líčí vztahy papežské kurie k Chaldejcům. *Bylo by záhodno, aby též u nás věnoval se náležitý zřetel otázce spojení s východními církvemi.* Sv. Otec Lev XIII. vyhlédl Chorvaty za spojovací prostředek s východními Slovany, které chce uvésti do lůna církve katolické, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř. Rozdílů věroučných mezi oběma církvemi téměř není, poněvadž se dají sporné články dobře srovnati. Zajímavý výrok pronesl učený rumunský spisovatel a theolog v Bukovině, s nímž jsme jednali o překážkách spojení a který prohlásil: »Katolická církev učinila závěry dosavadního učení, kdežto východní církev se ostýchala tyto důsledky provésti. Kdyby tyto důslednosti provedla, byla by na témž stanovisku jako římská církev.«

La carità e l'orfanella. V Neapoli vydává *P. Lodovico da Casoria* již 38. ročník lidumilného časopisu jako měsíčník, který se obírá všemi otázkami křesťanské charity. Dovozuje právem, že tato je tak stará jako církev, poněvadž církev nejen měla vždy chudé, ale také se o ně starala, následujíc tak příkladu Kristova. Víra ta nadchla mnoho již křesťanů, aby konali lidumilné skutky, jak se v časopise dočítáme.

Letture moderne scelte e ordinate per le Scuole Secondarie. Tři svazky o 350, 450 a 550 stranách. Vydala firma Giacomo Agnelli v Miláně 1901. Cena dohromady 6 lir. — Profesor Levnida Mappeli vybral moderní četbu pro studující

gymnasijní, technické a žáky škol normalních. Jsou tu zastoupeny všecky obory a všichni spisovatelé, počínajíc od Gozziho až k Fogazzaru, při čemž krátce podána jejich charakteristika. Sestavovatel měl v přední řadě na mysli moment vychovávací a nejen že neuráží náboženství, nýbrž hledí povznésti lásku k Bohu, rodině, vlasti i společnosti. Pro toho, kdo by chtěl stručně se poučiti o směrech moderních italských spisovatelů, našel by hojně látky ke studiu.

I prodigi del Divin farmaco. (Zázraky božského lékaře.) Verše, jež složil *P. Donato Bianchini* 1901. Cena 2 liry. — Příběhy zbožného Tobiáše dojímají nemalou měrou mládež. To se děje tím více, jsou-li tyto příběhy obetkány básnickým rouchem. Tohoto vděčného úkolu se podjal P. Bianchini, který provází všecky příběhy Tobiášovy zdařilým veršem, předváděje nám znamenité příklady víry, zbožnosti, andělského ducha, trpělivosti, spravedlnosti, poctivosti, které by bylo záhodno studovati a jich — následovati. Zázračným lékařem jest tu archanděl Rafael, který má lví podíl v celých dějinách ctnostného Tobiáše.

Fr. H. Žundálek.

CHORVATSKÁ.

I. K. Ostojić: **Suze i osmjesi.** Cena 1 K. Chorvatská kritika se mnoho nezabývala těmito básněmi. Nevím proč; přece tato sbírka básní zasluhuje, aby se četla a vnikla do chorvatského obecenstva. Básníci, jako Ostojić, zasluhují obecné pozornosti. Sbírka »Suze i osmjesi« uspokojí zajisté nestranného čtenáře i přísného kritika. Básně »Skrušenje,« »Majčina utjeha« v čtenáři vzbuzují veliké a nadšené myšlénky. Ostojić zpívá, aby poučoval; jeho básně mohou býti vůdcem na životní cestě. Nejlepším u Ostojićových básní jsou krásné popisy. — M. Car v II. svazku (str. 50) »Svojih sympatija« poznamenává: »Pjesnik biti, znači nadasve imati ljubavi. — — Pjesnik biti, znači živo poimati čovjeka i vaseljenu, tajinstveni um i život prirode a povrh svega stradati.« A takovým básníkem jest Ivan K. Ostojić, na kterém se uskutečnila také poslední slova Carova, že básníkem býti, znamená . . . strádati.

Fr. Stingl.

SLOVINSKÁ.

Milan Andrić: **Slike iz moga albuma.** Knjiga prva. — Povídkář Milan Andrić je dobrým pozorovatelem, ale nedostatek hlubších básnických citů nedovoluje mu, aby hlouběji vnikl do záhybů lidského srdce, a proto lze u něho pozorovati, že črty, které nejsou osnovány na osobní zkušenosti, jsou chatrné a povrchní. Vypravuje-li však něco, co sám vskutku prožil, tu jest zajímavým a výborným vypravovatelem. Jeho »načalnik«, »majstor Djira«, »Zovan za Švabom« a t. d. v »Upravnoj službi« jsou zcela věrně kresleni dle přírody, poněvadž se spisovatel s nimi stýkal, měl je před očima a jeho kriticko-pozorovatelské nadání nám je zevrubně popsalo. Týž případ jest také v črtě »Od Dunava do Suljoša«. Zcela něco jiného jest na př. s povídkou »Jelčino devovanje«. V této povídce vypravuje spisovatel o dívce, a ježto se s jedné strany spisovateli nedostává potřebného básnického nadání a na druhé straně neměl po ruce živého modelu, jest povídka nepřirozená a povrchní. Úsudek o tomto svazku Andrićových povídek lze tudíž shrnouti v tato slova: Andrić jest dobrý pozorovatel, a proto črty, které sepsal na základě vlastního pozorování, jsou pěkné, původní, přirozené. Črty, které spisovatel napsal na základě svých myšlének a citů, čerpaje látku k nim ze sebe sama, jsou rozvláčné a nepřirozené. Pěkné jsou »Upravna služba« a »Od Dunava do Suljoša«. Na některých místech probleskuje čistý, národně-srbský humor; frivolností a různých pikantností tu není.

Deset priča. *Branislava Nušića.* Beograd 1901. Sujety těchto Nušićevých »Deseti povídek« jsou drobné zjevy v dnešním a nedávném srbském životě, jako: přehnanost srbských státních kancelářů, zvyky a obyčeje úředníků. Vystupují tu praktikanti, písaři, berní, telegrafisti — to jsou obyčejné figurky. O vyšších úřednících spisovatel mnoho nepíše. Z politického života vybírá Nušić pouze »nižší šarže« tak zvané hospodské politiky. Mimo to setkáváme se tu s obchodníky, popy, sluhy a ženskými, které obyčejně mnoho mluví. Malé starosti a zármutky tohoto malého světa nám Nušić popisuje. Že tu neschází satyra, rozumí se samo sebou. Nušićova satyra však není břitkou; jest lehkou a příjemně se čte. Co se týče této satyrické lehkosti, jest Nušić dnes na prvém místě mezi srbskými spisovateli, kteří též v tomto oboru zkouší své síly.

Djul-Marikina Prikažnja. Pripovelka. Napisala *Jelena Jov. Dimitrijevića.* U Beogradu 1901. — Život srbských obyvatelů Niše před osvobozením od Turků popisuje dnes v srbské literatuře vynikající spisovatel Stev. Sremac a spisovatelka Jelena Dimitrijevića. — V povídce »Djul-Marikina Prikažnja« popisuje pí. Dimitri-

jevićová rodinný život Srbů v Niši za dob tureckých. Djul-Marika, dcera adži Kostadina, vypravuje tu o svých rodičích, o svém dětství a svém štěstí v rodinném domě; dále o svém zasnoubení, sňatku a lásce k Dimitriju. Spisovatelka vypravuje plynně, přirozeně a tak věrně, že si čtenář může utvořiti zevrubný pojem o životě nišských Srbů: jak chodí do kostela, jaký jich šat, jak žijí v domě, jak se baví, hovoří, zasnubují a žení. Kniha jest napsána nišským dialektem, kterému se snadno rozumí. Nišský dialekt se vyznamenává svou zvláštní krásou za příčinou měkkých souhlásek ve slovech, velikého bohatství diminutiv, substantivních attributů (jako adži-Kostadin, Kir-Todorca atd.) a národních rčení.

Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Der hl. Norbert, Herr von Gennep. Stifter des Prämonstratenserordens und Erzbischof von Magdeburg. Ein Lebensbild von F. Alphons Žák, reg. Praem. etc. Wien 1900. — Napsati *dobrý* životopis svatých, není snadno: vedle důkladného studia pramenů a vedle znalosti církevní i světské historie oněch časů, ve kterých světec působil, je třeba i osobní dobré kvalifikace k takové práci: bystrého totiž úsudku, vytrvalé pilnosti a klidné objektivnosti. Časy, ve kterých dostačovalo, předvésti čtenářům světce *vznášejícího se v mlžinách závratných* a přestávajícího býti vlastně *člověkem*, časy ty minuly: dnešní životopis Světcův musí býti kusem poctivé historické pravdy, nabádající čtenáře k následování ne tak slovy jako prokázanou vzneseností a náboženskomravní velikostí oslavencovy. Majíce takový názor o životopisech svatých, sáhli jsme po knize páně Žákově, v níž popisuje se život sv. Norberta, jenž jako zemský patron jest blízek všem katol. Čechům. Pomalu a bedlivě četli jsme stranu za stranou, hlavu za hlavou a na konec, když jsme se nad knihou zamyslili a o dojmu, který v nás způsobila, klidně uvažovali, rádi jsme uznali, že auktor podal zde práci *cennou*. Sv. Norbert popisuje se, jak skutečně byl i jako člověk i jako řeholník i jako velekněz i jako státník. Práce a útrapy světcovy jsou podivuhodné: vnitřní jeho život probleskuje ve všech přečetných pracích všude a naplňuje vás úctou k muži Božímu, jenž uprostřed zlého světa svatě žil a působil. Péče Norbertova o život řeholní, kněžský, státní a církevní byla neobyčejná. Řád jím založený zkvétal vůčihledě a členové jeho vyznamenávali se všemi ctnostmi, které v nich sv. zakladatel viděti chtěl. Na sv. Norbertu nejlépe viděti, kterak přísný život řeholní lze srovnati s mnohotvárným životem veřejným. Práce, utrpení a neochvějná vroucnost k Bohu jsou nejvýznačnějšími vlastnostmi světcovými. Panu autoru náleží zásluha, že to jasně v knize své ukázal a sv. Norberta vedle nejzasloužilejších mužů o církev a lidstvo spravedlivě postavil. Aby obraz životopisný podával *celek*, přidal mu auktor i krátký přehled historický řádu sv. Norberta, a udělal velmi dobře: z této knihy lze poznati praemonstráty a nabýti úcty k posvátnému řádu Norbertovu. Kéž vydá dp. auktor také český životopis »bílého světce«, aby náš lid i klerus z dobrého pramene poznal dílo Norbertovo. *Filip Jan Konečný.*

ČESKÁ.

Zpět k Římu! čili za Matku a pro Matku. Obrazy ze života slavných konvertitů a rekovných sluhů Božích. Napsali Fr. Janovský, Josef Weiss a Pavel Pavelka. Nákladem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na rok 1901. V Brně 1901, stran 466. Cena 2 K. — Čím více se hlásá, podporuje a rozšiřuje od protivníků naší svaté víry a církve heslo »Pryč od Říma,« tím více potřebí, abychom všichni proti němu bojovali slovem, skutkem a hlavně tiskem. Proto s největší radostí pozdravujeme nový podíl členů Dědictví Cyrillo-Methodějského, který vyšel koncem roku 1901 pod uvedeným názvem. »Nešťastné hnutí „Pryč od Říma“« mohlo se do konce uplynulého století úplně chladnokrevně pozorovati, neboť až do té doby bylo prostředkem, anebo i záminkou politických záměrův. Jako náboženský zjev mělo jen ten význam, že mnozí, kdož dávno životem a smýšlením od církve odpadli, nyní tak mohli učiniti zjevně a mnohdy i s oslavou svého jména. Avšak znenáhla nabývá ono hnutí jiného významu; neboť přispěním cizozemska je nyní výhradně namířeno proti církvi katolické v Rakousku jako ve století šestnáctém.« P. Albert Weiss ve theol. prakt. Quartalschrift 1902, str. 1. A jaké hrozné ovoce nese hnutí »Pryč od Říma«! Tak na př. v Teplicích odpadlo roku 1901 od církve katolické 630 osob, v Brně 89 (roku 1899: 66). Dle Evangelische Kirchenzeitung odpadlo v Rakousku od počátku tohoto hnutí z církve katolické na devatenáct tisíc osob, z nichž připadlo starokatolíkům osm tisíc; r. 1901 zřízeno v Rakousku 36 nových kazatelských míst, a to 22 v Čechách, 1 na Moravě, 7 ve Štýrsku, 2 v Dolních Rakousích, 2 v Korutanech, 2 v Tyrolsku, 2 v Haliči a mimo to

zřízeny čtyři samostatné farní evangelické obce v Leobenu, Cilli, svatém Hipolitě a Stanislavě. Dle Reichhspost č. 8 ze dne 11. ledna 1902. Německý pruský evangelický spolek »Gustava Adolfa« věnoval r. 1901 do Rakouska ku podpoře hnutí »Pryč od Říma«. 1,499.402 marek, o 138.479 marek více než r. 1900; pro první půlročí roku 1902 byl již povolen milion marek. Proto kéž každý z našinců přispívá k heslu »Zpět k Římu«; totéž provésti chce podíl Dědictví sv. Gyrilla a Methoda, řídě se příslovím starých, které až dosud nepozbylo platnosti: longumiter per praecepta, breve et efficax per exempla.

Kniha počíná dvěma básněmi; první vyňata ze spisů Františka Sušila a má nápis: Církvi Páně! Ač před lety napsána, jsou bohužel až doposud pravdiva slova: »Církvi svatá, matko moje drahá... jaké vedou na tě žaloby... přemnohý syn na tě mečem sahá... kydá na tě slepé hanoby, proti matce zuří hněvem vraha...« ale jak krásně končí báseň slovy: »a ty (církvi) mstíš se nad vrahovou hrozbou požehnáním, láskou, slzou, prosbou.« Druhou báseň napsal Vladimír Šťastný a má nápis: »Církvi svatá, budiž zdráva!« Uvádím z ní překrásná slova: v míru, v boji při tobě chcem státi, — veď nás, až kde věčnost počíná; — byť, jak musí, zloch tě nenáviděl, — byť se slaboch za svou matku styděl, — ty jsi naše láska, naše sláva, — církvi, drahá máti, budiž zdráva!« Pak následuje na desíti stranách úvod, který má za motto slova svatého Augustina: »Církev! Její královnou jest pravda, zákonem láska, měrou věčnost.« Probírají a vyvracejí se některé běžné fráze, jako: každé náboženství je dobré; na víře nezáleží, jen když člověk dobře žije; ctný člověk nemění náboženství. Pak je několik životopisů, jichž řadu otvírá přepilný František Janovský, který sedmnáct zdařilých spisů již vydal a jako starostlivý duchovní otec, profert de thesauro suo nova et vetera, neunavně pracuje o spáse duší a pomáhá ku vzpružení našeho náboženského života. Na místě prvním je životopis konvertity, bývalého protestanta hraběte Bedřicha Leopolda Stolberga, na str. 13 až 82; jako vždy tak i zde podává vše pan spisovatel jasným a úhledným slohem. Druhý obrázek napsal Josef Weiss a podává zajímavé události ze života židovského konvertity Františka Marie Liebermanna na str. 83 až 142. Dále je opět od Frant. Janovského životopis kardinála Jindřicha Edvarda Manninga na str. 143 až 223; časový a pro nás Slovany velmi poučný je následující článek Pavla Pavelky: Dva ruští konvertité, t. j. kníže Jan Gagarin z Tovaryšstva Ježíšova a hrabě Řehoř Šuvalov a jich snahy o sjednocení s Římem, str. 225 až 304; na straně 305 až 329 je kratší článek Janovského: Mučenníci z kongregace nejsvětějších Srdcí Ježíšova a Mariina v Paříži r. 1871, pěkně nakreslený obraz, jak kommuna Pařížská r. 1871 zuřila a bojovala proti katolickému náboženství a katolickým kněžím. Dle spisu Dra Rohlinga podává Janovský v další stati životopis apoštola Paříže Otce Millerista na str. 331 až 377. Ku konci následují ještě dvě kratší črty Janovského: U pomníku Hofrova na hoře Iselu, str. 379 až 425 a Daniel O' Conell, osvoboditel Irska, str. 427 až 445.

Roku 1900 mělo Dědictví příjmů na úpisech 176.600 K a na hotovosti 14.652 K 88 h; vydání bylo na úpisech, které prodány byly 4500 K a na hotovosti 14.638 K 95 h — v to počten honorář 600 K za loňský podíl: Bartoš, domácí čítanka, o němž jsme referovali ve »Vlasti« XVII., 586, tak že koncem r. 1900 zbylo na úpisech 172.000 K a na hotovosti 13 K 93 h; pokladníkem je Antonín Adamec, assessor konsistoře a ředitel alumnátu v Brně. Letošní podíl je čtyřicátýosmý a vyšel v 9500 výtiscích, tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně. Koncem roku 1900 mělo Dědictví údů 16.147, z nichž bylo rodů a údů věčných 3071, kněží 2497; roku 1900 přistoupilo 86 nových členů; roku 1899: 181, roku 1898: 172, roku 1897: 73. Vklad do dědictví je jednou na vždy 20 K a přijímá jej pokladník. *Ign. Zhánělˇ.*

Katolická filosofie dějin. Napsal *Louis Leroy.* Podle V. vydání franc. přeložil V. Kameš. Vzděl. knihovny katolické č. XXII. Pořádají dr. J. Tumpach a dr. J. Podlaha. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby. V Praze 1901. Cena 80 h. Stran 71. — Tento spisek náleží k nejčasovějším publikacím letošního roku; hledí rozřešiti a dokázati heslo Pia IX.: »Omnia ad Christum referantur.« To má zvláště platnost v dějinách, které podle všeobecného dosavadního způsobu líčení nás katolíků nikterak neuspokojují, poněvadž jednají pouze o událostech, vyjednáváních, životě i smrti panovníků, střídání vlád a dynastií, nezmiňují se však o jednotlivcích, ideách, citech, náklonnostech a mravech. Dějepisec nevede nás v útroby národa, ani nepohlíží na celé lidstvo v postupu událostí a nevysvětluje nám temných fakt, které odhalují příčiny nejznamenitějších událostí. Tak zeje z dějin prázdnota, filosofuje se v nich, ale zřídka na pravém místě a ne podle katolických názorů. A přece potřebí nutně uznati vládu Prozřetelnosti Božské, neboť říše jsou založeny, aby připravovaly a šířily zde na zemi království

Ježíše Krista a jeho církve. Nepravosti přivozují úpadek a zkázu říší. Spisovatel líčí vliv moderní filosofie na dějepis, důležitost katolické filosofie dějin, ukazuje, že ctnost povyšuje národy, poslání říší pro Krista a církev a zkázu říší. Vzdělavací knihovna tímto spiskem vyplnila dosavadní nedostatek podobného díla v naší literatuře a není pochyby, že názory v něm propagované dojdou mezi katolíky všeobecného rozšíření. *Fr. Žundálek.*

Alkoholismus. Krátký přehled časových otázek. Sestavil *Dr. Jan Šimsa*, řídící lékař sanatoria pro nemoci nervové a duševní. II. **Alkoholismus a škola.** Napsal *Dr. Duchoslav Panýrek.* (Lidové rozpravy lékařské, r. II., č. 8.—9. Stran 60. Cena 1 K 20 h. Praha 1901. Nakl. J. Otto. — Mezinárodní sjezd proti alkoholismu, konaný ve Vídni (9.—14. dubna 1901), dal podnět k sepsání četných vědeckých i populárních spisů, jimiž se známost o škodlivosti alkoholu ve všech vrstvách lidské společnosti má rozšiřovati. Jak vede si spisovatel naší brožury, seznáme dobře z nadpisů jednotlivých kapitol: Co jest alkoholismus? Působení alkoholu na tělesné a duševní zdraví člověka; na mozek, nervy a svaly. Jaká jest léčebná cena lihovin. O alkoholických chorobách duševních. Alkoholismus a dědičnost duševních chorob. Poměr alkoholismu k mravnosti a zločinnosti. Socialní význam otázky alkoholismu. Obrana proti alkoholismu. — Poslední kapitole věnováno právem nejvíce místa. Co v té příčině p. spisovatel praví, s tím zcela lze souhlasiti. Prostředků jest mnoho, ale téměř všechny jsou více méně nedostatečné. Nejlépe působilo by zavésti líhový monopol a nejvíc omeziti výrobu. Poučováním a horlením jen dost málo se zmůže. Proto myslím, že ani nejlepší spisy proti alkoholu nápravy nezjednají. Radikálního léčení nepřipustí nenasytnost státních pokladen a požívavost bohatších tříd. Verba movent, exempla trahunt; není-li příkladů, marno mluviti. Na zdatnosti a štěstí lidu má nejprve záležeti moci státní, vládě. — Pan spisovatel mluví upřímně a důsledně, také látku dostatečně vyčerpává, pokud třeba ve spisku populárním. Spisek hodí se dobře všem, kdož by chtěli o tom thematě přednášeti; také ve spolcích by mohl býti předčítán. *L. † mn.*

Paní pokladníková. Napsal *Bohumil Brodský.* »Ludmily« roč. IV. číslo 2. V Praze 1901 u V. Kotrby. — Maloměstská rodina poskytla zde plodnému spisovateli B. Brodskému opětně vhodnou látku k sepsání povídky, jež se velmi pěkně a poutavě čte; osobám šlechetným jsou zde ponechány úlohy vedlejší a nehodným osobám úlohy hlavní. — Dobrácký syn venkova českého, doktor práv, dal se zaslepiti krásou maloměstské dívky a pojal ji nerozvážně za ženu, náležitě nepoznav ani jí ani její rodičův. Brzy však pykal hořce svého činu, pykal až do smrti, která ho skutečně vysvobodila ze zoufanlivého života, jejž mu dělaly nemilující hýřivá žena a zuřivá tchýně. — Scény, které se v těchto trapných dobách u »knihovních« odehrávaly, líčí autor mistrně a pro nešťastníka tak příznivě, že mu všecku slabost skutečně odpouštíte a »lepšího« života ze srdce přejete, zvláště když vidíte, že umírá v náruči svého stařičkého otce, smířen jsa s Bohem a odpustiv lidem, kteří ho za živa tolik soužili. Proti osobám nehodným, tedy proti mladé necitelné paní a proti její intrikánské matce cítíte odpor od začátku až do konce. Obě jsou zde kresleny tak živě, že se vám zdá, jako byste je před sebou měli a takořka již předem věděli, co tyto dvě Xantipy na novo strojí, jak se přetvařují a jaké plány do budoucna mají. S dychtivostí očekáváte, brzo-li přikvačí na ně předpověděný trest (profesorem Josefem, bratrem Jiřinným) a téměř netrpělivě obracíte stránku za stránkou, hledajíce, *jaký* trest na obě přišel, a když se o něm konečně dovídáte, přejete jim ho a málo cítíte s jejich neštěstím. Mnohá místa této knížky jsou tak plasticky vypsána, že všecky jednající osoby jsou kolem nás v bezprostřední blízkosti a vy téměř máte chuť je okřiknouti. V tom jest Brodský vůbec mistrem a tomu snad nejvíce děkuje, že se stal *oblíbeným* povídkářem a romanopiscem našeho lidu.

Přihlížejíce ke konstrukci druhého dílu, nebyli jsme se vším spokojeni, očekávajíce *(označený)* trest *jiný* než auktor volil; ale v tom jest snad vyhlášená »licentia poetica« a umělecká individualita auktorova, tedy jakési »noli me tangere«. Přes to přese všechno nesouhlasíme s auktorem vykládajícím, že rodina knihovních, která vědomě a přímě žádné viny neměla v podvodech nového manžela Jiřinina, musila pykati *jeho*, tedy vlastně ne *svých zasloužených chyb* ztrátou dobrého jména a celého poctivého majetku. Náš právní a mravní cit příčí se proti *tomu* nezaslouženému trestu, i když očekával, že trestáni budou a býti musí pro *své* hříchy, na nešťastném doktoru spáchané. Auktor hledal snad právě v tomto nespravedlivém trestu vhodnou metlu na knihovních rodinu a pak ovšem našel metlu velmi zlou . . .

Od čtyř do sedmi četl jsem knížku tuto nepřetržitě a tak pozorně, že mi ani tiskové chybičky (na str. 64. a 95.) neušly. Když jsem byl hotov, vyprávěl jsem obsah její své osmdesátileté matce a ona nejen napjatě poslouchala, často

hlavou přikyvovala nebo těm »přísterným ženským« hrozila, ale i chtěla, abych jí předčítal slovo za slovem, jak to v knížce je. *Filip Jan Konečný.*

Poznámka: Z jiné strany se nám o této povídce píše: K pochvale, jež byla povídce vzdána, dodává autor: Zdá se nám, že spisovatel při některých povahách příliš mnoho stínu nanáší, což ostatně kritika i při jiných jeho povídkách již vytknula. Také by měl povahy jednajících osob po stránce psychologické jaksi hlouběji a všestranněji líčiti. A konečně i moment náboženský měl by více pronikati. V naší povídce na př. mohla aspoň jedna osoba (třeba onen profesor) z náboženského přesvědčení postaviti se proti slabosti a špatnosti druhých, před hříchem varovati a zlo kárati. Víme, že jest ovzduší osob, jež p. spisovatel volí, nábožensky indiferentní, ale tendenční práce toho dbáti nemusí. Ostatně jest ta náboženská lhostejnost více nucená a strojená a strhne-li se jí škraboška, zjeví se nám buď zuřivá nenávist proti Bohu a náboženství nebo nikodemství, za našich časů ovšem zavržení hodné. Dnes v otázky náboženské zahloubávají se i spisovatelé světští, tím více tedy a s lepším porozuměním mohli by tak činiti spisovatelé katoličtí. To ovšem pouhé naše přání, při této příležitosti vyslovené, neboť jsme řekli, že tendence povídky jest velmi ušlechtilá a že četba knihy velmi dobře bude působiti. Doporučujeme tedy i toto číslo »Ludmily« co nejlépe. *L. † mn.*

Z choré duše. Verše *F. A. Soukupa.* V Praze 1901. Knihtiskárna Karla Pittera. — Již titul prozrazuje obsah. Je to jeden z mladých básníků, jimž se život znechutil, že jim neskýtá všeho, čeho si ve svých »chorých« snech žádají. »Zdá se mi, že každou ranou osudu vyteklo mi z cév trochu té chuti k životu, přibylo mi slabosti v zápase s ním a přibylo mi skepse. A proto působí na mne každá taková rána jako choroba nezhojitelná, která se vleče dlouho a dlouho a jež náhle vyhnisá v choré duši, když se jí nejméně nadějeme.« Tak sám vyznává básník v předmluvě a určuje svou chorobu a její příčiny, ač je-li pravdomluvný. Ovšem léku pro ni nemá, poněvadž ho nehledá tam, kde se dá najiti. Je tak hodně přibarveným »socialistou« v tom hrubém slova smyslu, nespokojencem totiž se vším, bez víry, naděje a pravé lásky v dobro. »Věřím, že zde ve království božím i ta víra obchodním je zbožím, za zlato že dojdu odpuštění« (15). On přeje si jako pravý socialista míti svět, »kde není pán a sluha, není vládce, není poddaného, kde každý je druhem vedle druha« (16). A svět »nezná pravé lásky vznětu, zlatu jen dá polibení vřelé« (17). A proto také dává svému osudu za vše svoje pohrdání (20). Nějakých hlubších rozporů nebo bojů v celé knize není a proto i ta choroba je trochu směšnou. Tu a tam je pěkná myšlénka, ač málo kdy původní (V jarní večer, Šašek, Vezeň). Básník má asi rád katolické kněze, poněvadž se o nich pěkně zmiňuje. Tak praví, že svět je jako mnicha tichá kobka, orgie v níž slavívá (36) a boháče prý »celý zástup kněží v hrobě složí skvělém« (43). Nemiluje žádného, ani sebe a doufá, že svět »své žaly bude léčit dál olovem a trochou cyankali (40). Toť asi hlavní myšlénky choré a nezdravé knihy. Básník prozradil, že má trochu skladatelské routiny, ale mnohé verše nevynikají nad obyčejné studentské rýmovačky. Druhou knihu už sotva asi vydá, protože tato ani ty jeho »druhy« nezahřeje a básník odloží brzy péro, až ho přísný a vážný život z podobných »chorob« vyléčí. — *H. O. Lešovský.*

Pět listů z Obořiště. Napsal P. František Schroller C. SS. R. V Praze 1901. Nákladem Redemptoristů. Tiskem družstva Vlasť. — Požehnanou a záslužnou činnost vyvíjí od příchodu svého do Čech kongregace nejsv. Vykupitele. Nesčíslné misie, konference, exercicie, slyšení sv. zpovědi, neunavná činnost v chrámech u sv. Kajetána v Praze, na Sv. Hoře, v Budějovicích jsou jejím svědectvím. Důležitou pak událostí pro dějiny kongregace synů sv. Alfonsa jest utvoření před rokem provincie Pražské, která samostatně nyní jest vedena a může více pozornosti věnovati svým zájmům v naší vlasti České. Velikou zásluhu o toto realisování provincie české, jemuž v cestě stálo dosti obtíží, má nynější vldp. provinciál P. Fr. Němec v Praze. Bylo však třeba místa pro výchovu dorostu kongregace, a tím se státi má zpustlý klášter a kostel v Obořišti u Dobříše, 2 a půl hodiny od Svaté Hory, založený světícím biskupem Pražským Tomášem Pešinou z Čechorodu. Autor spisu »Pět listů z Obořiště« předvádí nám lahodným pérem dějiny kostela a kláštera tohoto, řeholní družiny a nynější vztah kongregace nejsv. Vykupitele k Obořišti, »která tu chce vychovávati svůj dorost v jazyku českém, aby dílo sv. misií ke spáse nesmrtelných duší a ke cti i slávě Boží v krajinách českých konali kněží řeči české dokonale mocní, vyzbrojení.« Čtenář bera do ruky tuto knížku, neustane, dokud ji nepřečetl až do konce, a s radostí přidá obol na znovuzřízení Obořiště. Tak jako pečlivě sestaven jest obsah dílka se směrem čistě idealním po stránce náboženské i národní, jest i typografická úprava z tiskárny »Vlasti«, zvláště pokud se týče obrázků, jemná a mile se zamlouvá. Nechť získá

Obořišti hojně dobrodinců, aby v brzké době ocitlo se v nové úpravě a v novém působení. *Vlastimil Hálek.*

»**Dědictví Maličkých**« v Hradci Králové. Č. 45. I. *Za chlebíčkem.* Povídka od Vlasty Pittnerovy. II. *Vašíčkova pokuta.* Vypravuje H. F. Kolísko, učitel. Tiskem biskupské knihtiskárny v Hradci Král. 1901. — Podíl tento ozdoben jest podobiznou zakladatele Dědictví Maličkých, praeláta a kanovníka Josefa A. Šrůtka, jemuž věnována posmrtná vzpomínka se životopisem, ve kterém oceněny jeho zásluhy o četbu pro mládež, a tato vyzvána, by naň modlitbou pamatovala. První povídka z osvědčeného péra pí. Vlasty Pittnerové »Za chlebíčkem« jest prostomilým obrázkem cesty, myšlének a dobrých zásad hochů ze školy vyšlých, kteří si šli hledat životní zaměstnání. Mile se dotýká genre dětské mluvy s pozvolným stupňováním rostoucího věku, jejž pí. autorka dovedla přirozeně vystihnouti. Stať jako na str. 64. »Zvuk zvonů slavnostního vyzvánění nesl se stichlou krajinou, a srdce mladých těch horáků tloukla ve zbožném souzvuku s kovovými srdci zvonů. Zbožná modlitba hochů dolétala před trůn Boží, a s ní zajisté pojila se zbožná modlitba a vzpomínka jejich matiček tam doma pod chudičkými krovy té malé dědinky v horách . . .« jsou dojista tklivé a poučující mocně útlá srdce čtoucí mládeže. — Druhá povídka »Vašíčkova pokuta«, který za rozpustilost a neposlušnost svoji se dostal mezi cikány, z jichž zajetí po jisté době byl vysvobozen a rodičům vrácen, jest neméně zajímavá, ano pro mládež napínavá. Z přehledu nových údů Dědictví Maličkých za minulý rok vidno, že není velký přírůstek, jak by měl býti vzhledem k ušlechtilé tendenci jeho. Vinu ovšem nese agitace ve školách se spisy indifferentního obsahu, která různá nakladatelství šíří. Kéž Dědictví Maličkých nalézá nové a nové údy po vlastech českých, přejeme mu toho z plna srdce. *Vlastimil Hálek.*

»**Hlasy Sv.-Václavské**«, sbírka časových brožur, redakcí Vl. Hálka, přináší v čísle 2. a 3. vysoce zajímavou práci o »Arnoštu Renanovi, z péra L. † 24., kterou jsme až posud v katol. literatuře v rouše prostonárodním postrádali. Známo jest, jak zimničně šíří socialní demokracie mezi lidem spisy Renanovy. A až dosud neměli jsme po ruce důkladného spisku, jenž by proti lžím Renanovým čeliti mohl. Z přítomného pojednání sezná čtenář, že Renan sám učení soc. demokratů nenáviděl, lidu chudobnému a trpícímu nakloněn nebyl, jeho pak učení že zvláště boháčům a vyssavatelům chudého lidu bylo velice vhod. Jaká to tedy ironie, když soc. demokraté vnucují lidu spisy jeho. Vždyť Renan soc. demokracii nevěřil, sám si stěžoval: »Mně snesitelna jest jen taková společnost, kde se patřičná úcta zachovává, kde každý je podle stavu vážen a zdraven, kde se člověku dostane místa podle jeho hodnosti a šatu, a nemusí se o to místo teprve s jinými rváti. Mně jest volno jen v Institutu a v College de France, kde našinci jako dobře vychovaní lidé náležitou k sobě úctu chovají. Proto líbil se mi velice východní zvyk, kde chodí kavas (t. j. průvodce se šavlí a s bičem) před vznešenou osobou; takovým odznakem moci se právě skromnost té osoby jeví . . . Přál bych si míti otroky jen proto, že bych s nimi co nejmírněji zacházel a od nich poklony přijímal.« Když nastalo hrůzyplné obléhání Paříže, byl Renan mezi čtrnácti »veselými kumpány«, kteří se bezstarostně bavili v restaurantu Pavla Brebanta a dali raziti si medailli pamětní z jemného zlata, kdy 2 miliony Pařížanů trpělo hlad. Spisek obsahuje 7 dílů: 1. Povaha Renanova, 2. Jeho vědomosti, 3. Renan a intelligence, 4. Renan nebyl přesvědčen o tom, co napsal a byl trápen pochybnostmi, 5. Renan a soc. demokracie, 6. Renanovi byla demokratická hesla »rovnost«, »volnost«, »bratrství« protivna, 7. Renan s trpícím lidem soucitu neměl. Vzhledem k důležitosti měl by hojně býti rozšířen. Cena 14 h jest přiměřená. Objednati lze ve »Vlasti«, Praha 570-II.

Obrana knížete Václava svatého proti smyšlenkám a křivým úsudkům o jeho povaze. Sepsal *Dr. Josef Kalousek.* (Vydání II., rozmnožené.) Nakladatelé Bursík a Kohout, knihkupci české university. Praha 1901. Stran 144 s titulním obrazem a s 28 vyobrazeními v textu. — Dlouho a mnohými způsoby křivděno dědici země české. Na jedné straně snaží se němečtí dějepisci vylíčiti knížete jako zvláštního milovníka a přítele Němců a přece zase z nenávisti k národu českému ode dávna ukazuje se mezi Němci nechuť i zášť proti patronu zemskému. Na druhé straně, a to zjev daleko smutnější, bývá sv. Václav i mezi Čechy z neznalosti neb i zlomyslnosti vyhlašován za slabocha a zbabělce a proto výčitkami a posměchem zasypáván. Konečně děje se křivda našemu patronu i tím, že na základě zkomolených zpráv historických pramenů bývá povaha jeho nesprávně líčena a tak většinou ne pravý obraz, nýbrž karikatura tohoto knížete se nám podává.

Proti křivdám těmto položil profesor Kalousek na váhu kritickou nezvratnou pravdu historickou a i také svou autoritu vědeckou. Hlasu tak vážného nedbati nemůže nikdo. To třeba s vděčností vyznati a uznati. Klidně, ale nepřekonatelně

probírá a oceňuje prameny a zrnka pravdy z nich vybraná jako drahokamy v krásný obraz mosaikový skládá. Příjemný sloh Kalouskův dávno již a právem za klasický se uznává.

Pro nás ovšem nemalé váhy a zajímavosti jest otázka, je-li historický Václav povahou světcem, je-li pro svou smrt křesťanským mučeníkem. V té příčině prof. K. sám o svém spise mínění projevuje, když píše (strana 138): »Konečně snad třetí strana těžce ponese, že dokazováním mým stává se světec člověkem světským a jakoby vyloučením náboženských pohnutek ze zavraždění jeho odnímala se svatému Václavu koruna svědka víry.« K tomu můžeme poznamenati, že citu náboženského spis neuráží; pravda vůbec nemůže nikomu ubližovati. Toho si ani nežádáme, aby historik nadpřirozenou stránku některého zjevu dějinného nějak vytýkal; není jeho povinností, jako zase nemá práva náboženskou povahu, osoby nebo události historické popírati. K tomu prostě není uschopněn ani oprávněn. Referent vždy ctil sv. Václava jako ochrance víry a jako mučeníka; četbou knihy v úctě té byl jen utvrzen a posílněn. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Spontanní úcta českého lidu k svatému Václavu jest zajisté odměnou, již Prozřetelnost Boží věrnému služebníku Kristovu připravila. Kdo čte životy svatých, pozná hned, že k svatosti netřeba, aby byl někdo knězem, mnichem neb sakristanem. Svatým je každý, kdo plní vůli Boží věrně, vroucně, upřímně, prostě. Pokud se jedná o pohnutky smrti sv. Václava, můžeme jíti dále než prof. Kalousek a zajisté historické pravdě ukřivděno nebude. Vedla-li Boleslava k bratrovraždě žádost panování, není tím ještě vyloučeno, že mohl vrah býti podněcován a štván a ve své touze jen podporován lidmi, kterým skutečně víra a kázeň křesťanská se protivila. Vždyť ještě za doby sv. Vojtěcha bylo dost protivníků učení Kristova v Čechách. Tvrditi nelze, že by se byl Boleslav k skutku svému také odhodlal, kdyby mu jiní nebyli k strašnému činu dodávali odvahy. O legendě Gumpoldově praví pan spis., že je sice darmomluvná, nepravdomluvná, spíše nesprávná, nepravdivá, ježto Gumpold vědomě nepravdy mluviti nechtěl, ale že přec není bez ceny... Byla-li tedy již asi 40 let po smrti sv. Václava napsána, nelze odmítati mínění, že v tom zpravodaj Gumpoldův mohl pravdu míti, že v zavraždění Václavově viděli (a třeba i znali) v Čechách také pohnutky náboženské. Těchto důsledků oprávněných a logických činiti ovšem p. spisovatel povinen nebyl. — Spis Kalouskův neměl by scházeti v žádné kněžské knihovně. O sv. Václavu také kážeme; a jsme *povinni* kázati *pravdu*. *L. † st.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Za ony dva měsíce, co jsem se o Slovensku odmlčel, nasbíralo se hojně věcí, jež musím se čtenáři »Vlasti« sděliti. — Jest všeobecně známo, že maďarská vláda, zrušivši Matici Slovenskou, ustanovila, aby se kapitálu této vědecké vlastenecké společnosti užilo k vydávání vládních slovenských novin, kterými by se Slováci maďarisovali. Je však méně známo, že maďarisační vládní systém pronásleduje Slováky až do Ameriky. Píše o tom Furdekova »Viera« v prosincovém čísle r. 1901: Dle zaručených zpráv, které jsme z Uherska listovně dostali, věnovala maďarská vláda 50.000 K na podporu oněch lidí, kteří se vystěhovali do Ameriky. Povídá se na oko, že peněz těch má se užíti pro krajany, kteří by se chtěli vrátiti do staré vlasti, ale nemají dost peněz na cestu. Kdo však poměry v Uhersku trochu zná, přesvědčí se snadno, že uherská vláda zamýšl touto sumou docíliti něco zcela jiného. Slováci se v Americe probouzejí národně, což se vládě nepáčí. A proto povíme bez obalu a veřejně, že starokrajská vláda vynaloží tyto peníze k tomu, aby národní probuzení Slováků amerických hatila. Z peněz těch budou se podporovati časopisy, které národní a vlastenecké snahy slovenské podrývají. Vláda pošle do Ameriky také hazafi (vlastence) kněze, kteří budou varovati lid před panslávy. I do spolků slovenských budou se dráti lidé slovenskému jazyku nepřátelští. Proto je třeba opatrnosti. My Slováci nechceme, aby se rodilí Maďaři odnárodnili, ale nesmíme také sami se dáti.« Radí proto »Viera«, aby Slováci v Americe nečetli listů maďaronských, aby do spolků svých nepouštěli svých národních nepřátel, aby i kněžím ukazovali, že milují jen kněze vlastenecké, slovenské. Ejhle maďarisaci za mořem. Píše se mi také z jiných stran z Ameriky, že vláda pešťanská skutečně podporuje maďaronské časopisy v Americe. — Stěhování Slováků z Uher do Ameriky nabývá čím dále tím větších rozměrů. R. 1901 v jediném měsíci říjnu vystěhovalo se 1772 Slováků, kteří nesli

s sebou 22.585 K. Všickni vystoupili v přístavě Now-Yorském. Kolik jich vystoupilo v jiných přístavištích? »Ludové Noviny« táží se: »Ako se jim vede? Kol'kí přišli o svoje peniaze, o svoju budúcnosť a kol'kí by sa radi navrátili do svojej otčiny? — Na Slovensku v poslední době zakládají se četné úvěrní a potravní spolky, jichž správa je v rukou slovenských. Je to značný pokrok a nemýlíme se, tvrdíce, že budou míti spolky tyto nejen účin na národní uvědomění lidu, ale že také razí dráhu k novým vítězstvím při příštích sněmovních volbách, které budou ovšem až za šest (vlastně již jen za pět) let. — Dne 4. listopadu 1901 slavil své osmdesáté narozeniny bývalý profesor české university pražské, Slovák Martin Hattala. K jeho narozeninám přinesla »Naše Doba« (roč. IX., str. 231—236) článek z péra dra. Jana Jakubce, v němž se po Hattalovi, stařečku nad hrobem, háže kalem a bahnem. Na článek odpověděl Josef Škultéty ve »Slovenských Pohl'adech«. Došlo ještě k replice a duplice. Nám se zdá, že se dru. Jakubcovi a »Naší Době« nejedná ani tak o Hattalu jako slovenčinu. Uznali čeští realisté, že by se zase jednou mohlo ukázati Slovákům, jaký hřích spáchali, založivše si samostatnou literaturu. Martin Hattala totiž svými gramatikami slovenského jazyka, slovenskou a latinskou, dal nynější spisovné mluvě slovenské vědecké základy. Bylo také třeba znovu hoditi po rukopisech, jichž obhajcem byl Hattala. — »Čas« v čís. 3. ze dne 1. února t. r. udává, kolik podpor dostalo se v Čechách slovenským studujícím na českých školách spolky »Radhoštěm«, Husovým fondem«, a »Československou Jednotou«. Ze zprávy té se dovídame, že r. 1901 poskytnuty byly peněžité podpory 23 studujícím úhrnem 3500 K. Jako bychom četli mezi řádky této novinářské lokálky výčitku: »Ejhle, nevděčné Slovensko, jaké ohromné sumy ti dává český národ!« Za to však nevysvítá z »Času«, kolik těch podporovaných slovenských studujících vrátí se do své slovenské vlasti a kolik jich uvázne u nás, kolik se jich vrátí domů s čistým srdcem a ideálním zápalem a kolik se jich u nás poherbenovští, pomasarykovští a požidovští! A »Čas« vykládá na konec o významu učení se maďarštině, místo aby zahřímal do prohnilých českých duší, aby podporovaly finančně či pekunierně československou vzájemnost! Ale myslíme také, že by podpory mohly se udíleti tak, aby nevěděla pravice, co činí levice. — Skalický »Hlas« a po něm také Olomúcký »Mane« (nástupce »Rozvojův«) přinesly z péra mladého slovenského pracovníka Margina článek »Stanovisko najmladšieho kat. kňažského dorostu k smeru »Hlasu«. Článek, jak byl napsán, jest celkem přijatelný. Až na pojem klerikalismu jsou v něm vysloveny tytéž zásady, které vodily a až dosud také vedou starší generaci kněžskou u nás i na Slovensku. Přece však dovolujeme se p. pisatele otázati, kde vlastě končí katolicismus a počíná klerikalismus? — Po čtyři léta připravovaná belletristická příloha skalického »Hlasu« konečně spatřila světlo světa. Prvé »opus« (27 stran malé 16⁰) jest přeloženo z českých »Besed Času«, kam »Putování pravdy«, původně dánské, kdosi přeložil z němčiny. Slovenský lid se musí zušlechťovati! — Jediný slovenský list, určený školní mládeži, v Senici vydávané »Noviny Malých«, byly již blízky svému zaniknutí, ale nakladatel Bežo odvážil se nových obětí a vydává časopis dále. Lístek tento je velmi dobrý. Slovenská mládež učí se milovati vlasť, jazyk a národ. Jelikož mládeži náleží budoucnost, jest vlastenecká mládež zárukou vlasteneckého příštího pokolení. — Dne 3. února t. r. mluvil v říšském sněmě uherském slovenský poslanec Frt. Veselovský. Poprvé tlumočeny byly v uherském parlamentě tužby národů nemaďarských. Veselovský pravil mezi jiným: Pro vzdělání a vývoj nemaďarských národností Uherska žádáme, aby jazyk lidu v těch okresích, kde v kompaktních masách bývá, ve škole, a to ve všech školách od obecné až po universitu, v církvi, obecních, městských i poličních úřadech, u soudův i municipií užíván byl tak, jak to zákon předpisuje. Poslanec vysvětlil také, jakých jazykových svobod požívají Slováci v amerických republikách. Mimo to mluvil ovšem také o věcech, které tíží i Maďary. Z výkřiků, kterými byla krásná řeč jeho přerušována, nejvíce bolí nás výčitky, jako by slovenská intelligence páchala zradu na uherském království. — Nejradostnější zprávu ponechal jsem si až na konec. Banka »Tatra« hodlá založiti v Turčanském sv. Martině akciovou továrnu na cellulosu (papírovou dřevolátku). Vyspělý průmysl bude zajisté Slovákům k nemalému národnímu prospěchu. Průmysl dřevařský může na Slovensku zdárně se vyvíjeti, protože dřeva je ve mnohých lesnatých policích veliké množství. »Národnie Noviny« (čís. 19. de dato 15. února) udávají, že stolice Oravská má 73.317 katastrálních jiter lesa, Těkovská 76.196, Liptovská 41.530, Trenčanská 187.794, Zvolenská 56.443 a Turčanská 49.541, dohromady 484.921 jiter jehličnatých lesů. Také kyzu, potřebného pro výrobu cellulosy, jest v těchto stolicích veliké množství. Vápenec jest v bezprostřední blízkosti sv. Martina. Dělníci jsou na Slovensku také velmi laciní. Průmyslovým podnikům pro výrobu cellulosy musí se dobře dařiti, protože spotřeba

i cena papírové dřevolátky neustále stoupá, clo pro vývoz do ciziny je nepatrné, daně se továrnám na cellulosu neukládají. Vodní síly jest v Martině s dostatek. Akciový kapitál má býti 1,000.000 K. Podnik tento velmi sympathicky ocenil a přízni českých kapitalistických i průmyslných kruhů doporučil také český tisk, nejlépe »Hlas Národa« (čís. 43. ze dne 13. února). — Příště více. — Ve Val. Klobúcích dne 20. února r. 1902. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Viktor Hugo. Dne 26. února připomínala se stoletá památka narození franc. básníka Viktora Huga. Ve Francii konány mnohé slavnosti, k nimž vysláno mnoho cizích deputací. Také české literární a umělecké sbory byly zvláštní deputací zastoupeny, jež ve Francii s neobyčejnou pozorností byla uvítána. — O literárním významu Viktora Huga nejsou úsudky ustáleny. Ottův Slovník naučný věnuje Hugovi jedenáct sloupců (z péra Šaldova), odkudž aspoň toto vyjímáme: »Hugo byl temný, chaotický mystik materialistický se zabarvením neurčitého deismu; byl básník grandiósní, ale beztvarý, často i hrubých linií a prudkých barev, ale neschopný vystihnouti odstínů hmotných ani duševních. Pod spoustou obrazů, jež jsou vždycky skoro variací na jeden velmi prostý pomysl, zdusil často citové a duševní teplo; jeho básně jsou v jádře chladné a akademické. Za to znamenitě suggeroval hmotné dojmy, pocity temné, hrozné, děs, strach a úzkost. Tato strana jeho díla vymáhá dosud celý obdiv . . .« »Dnes je kritikou nade vší pochybu zjištěno, že Hugo nebyl vynálezcem, nýbrž pouze zmnožitelem a rozšiřitelem nových ideí. V politice a umění sledoval vždy jen popud daný a vyznával vždycky víru majority, víru dneška, a ne zítřka; ale ideje, jež jiní tušili a šeptali, dovedl on vysloviti hlasitě, skvěle, v nesčíslných variacích, dovedl jim zjednati pozornost a pochopení obecenstva, takže jemu On zdál se jejich vynálezcem a tvůrcem . . .« — Ostře, ale případně charakterisuje »Čas« (26. února): »Také u nás dělá se s Hugem mnoho hluku, snad mnohem více než jinde, . . . jako by dílo Hugovo mělo nebo mělo mít Bůh ví jaký smysl pro náš národní život. Jsou zřetele, ve jménu jichž musíme každý náběh ke kultu Hugovskému u nás rozhodně potírat. Hugo, toť representant vzduté básnické fráze. Hugo, toť silácké nadšení, nicotně vyplýtvané do prázdna. Hugo, toť herecké pozérství ohromných, přepjatých gest, s nimiž se obsah ani z daleka nekryje. Hugo není básníkem duší jemných, není básníkem duší pravdivých a není básníkem duší hlubokých. Kolikrát jej vyslovíte, tolikrát řeknete opak a protivu toho, čeho je nám potřebí. Můžete se mu obdivovat, ale vštěpovat, šířit jej znamenalo by šířit myšlénkovou krátkozrakost a ledabylost, nabubřelou, nevěcnou a často absurdní mnohomluvnost, nakypělou, samoúčelnou fantastiku a hluše velikášskou osobivost . . .« *L. † gt.*

Výroční zpráva Johannea, útulny a průmyslové pokračovací školy pro katol. učeníky v Praze na r. 1901. Tiskem Družstva Vlasť v Praze. — Tiše, však vydatně působí Johanneum ku blahu řemeslnického dorostu našeho. Jestiť ústavem svého druhu jediným v Praze, který nám kruhy řemeslnické jiných politických odstínů závidí a až dosud marně se radí o napodobení Johannea. Obraz činnosti tohoto blahodárného ústavu seznáváme z výroční zprávy, kdež čteme, že má 53 zakládající členy s příspěvkem 200 K a 121 přispívajících se 4 K. Do útulny Johannea přijímají se mravní a pilní hoši, kteří byli již ze školy propuštěni, za měsíční poplatek 24 K. Za dobu svého trvání bylo chovanců přes 700, z nichž se 325 stali tovaryši.

Domácí řád v ústavě jest následující: Všichni chovanci vstávají ráno o 5. hodině. Když se byli umyli, oblékli a svá lože ustlali, jdou ku společné modlitbě do kaple ústavní, kdež mši sv. jsou přítomni. O 6. hod. mají společnou snídani a když byli jestě nějaký zákusek (v domě pečený chléb) obdrželi, odcházejí ke svým mistrům do města. Ve $^1/_4$1. hod. v poledne vracejí se ke společnému obědu, obdrževše pak chléb k svačině, jdou opět do dílen. V $^1/_2$9. hodině jest společná večeře a po té odebírají se chovanci do kaple k společné večerní modlitbě a pak ke spánku. Každý chovanec má svou postel a svoji skříň, ve které si svůj šat a své prádlo chová. V letě, kdy není vyučování v pokrač. škole, vedou se chovanci společně v neděli a ve svátek na procházku a baví se večer hrou a četbou knih, jim z knihovny ústavní propůjčených.

Z toho přesvědčí se každý, že jsou chovanci Johannea dobře vedeni po stránce náboženské i mravní. Že i v ohledu dovednosti vynikají, dosvědčuje čestný diplom, udělený Johanneu roku 1895 na Národopisné výstavě a roku 1896 na II. lékárnické výstavě. Chovanci navštěvují svoji domácí průmyslovou školu, dále odborné školy v Praze a opakovací školu pro hluchoněmé. — Johanneum jest v Salmovské ulici č. 8, kamž možno se o bližší informace obrátiti. Zdárné socialní činnosti Johannea k zušlechtění dorostu řemeslnického kéž dostane se všestranné podpory! *Vlastimil Hálek.*

Zbožné vzdechy katol. křesťana ve sv.-postní době před Nejsvětější Svátostí u Božího hrobu. Upravil Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy. Se schválením nejdůst. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze. Cena 8 hal., 50 kusů za 3 K. Objednati lze u autora. Tiskem družstva Vlasť v Praze. K době sv.-postní doporučujeme jako vhodný dárek mládeži i dospělým tuto knížečku, ve které spisovatel vzletným slohem podává výrony úcty a lásky k trpícímu Spasiteli. Tyto jsou přimknuty jako rozjímání k bolestnému růženci. Nadšenými myšlénkami předkládá se tu srdci křesťanskému hojnost projevů zbožných citů, aby z nich těžilo k svému blahu a prospěchu před Nejsv. Svátostí. Z důvodu toho doporučujeme toto dílko jako nový příspěvek v asketickém tisku, k hojnému rozšíření mezi katolickým českým lidem.

Spolek sv. Vincence. Španělsko. Valná hromada spolku byla v Madridě 21. července 1901 v arcibiskupském paláci a tu byla přečtena obšírná zpráva za r. 1900. Zde výňatek: Péče o dělníky, učně, studenty, vězně, různá zřízení, jako: rodina Páně, pokladny, chléb sv. Antonína, přijímání svátostí, obcování službám Božím, šíření dobré četby a j. ukazují, jak jest práce spolku ve Španělsku rozvětvena. Zejména vynikají mnohostrannou činností Madrid, Barcelona, Valencia. Ale i četná jiná místa se tuží v práci o tělesné i duševní blaho lidu. Na příklad Bilbao. Tam zřídila správní rada *večerní i denní školy*. V těchto vyučovány děti ošetřovaných rodin i děti jiných chuďasů darmo; v oněch pečováno *o vzdělání učňův i dělníkův*. Ve večerních školách učilo se počátkům věd 600 osob, počtářství (účetnictví) 230, krasopisu 100, jazyku anglickému a francouzskému 60, kreslení 180, hudbě 50, v celku 1.220 osob. Vyučovali tam vedle školních bratří také světští učitelé a členové spolku. Mimo jmenovaná města měla i jiná místa *školy* tu *nedělní*, tam *denní i večerní*, a chodili do nich *malí i velcí*; tak zejména: Granada, Ecija, Córdoba, Jaén, Mahón, San Sebestián, Málaga, Pamplona, Manresa, Santander, Toledo, Santiago, Sevilla, Tudela, Chiva, Aguilar, Almería, Guadalajara, Pozoblanco, Olot, Alfaro, Tarrasa, Almoharín, Zamora a j.

V této zemi světla a květů má spolek sv. Vincence jednu vrchní či nejvyšší radu v Madridě, 2 ústřední rady (Barcelona a Valencia), 45 rad správních. Tyto rady řídí 504 konferencí. Činných členů napočítáno 9.343; ti pečovali o 11.498 rodin. Zvláště význačno jest, že *spolek uvedl do pořádku 1.121 manželství* a legitimoval 521 dětí a že *vyučoval 4.627 dětí, 4.446 dospělých a ochraňoval 585 učňů*. Ústřední rada v Barceloně vydává od r. 1891. *kalendářík*. Prvního ročníku bylo vydáno 3.800 výtisků, na letošek vytištěno 12.250 kalendářů. Obsah jest zábavný a poučný. Dle něho jest letošní rok od smrti sv. Vincence 242., od zřízení první konference ve Španělsku 53. Má také mapku, jež znázorňuje konference v Katalonii. Nejvyšší rada v Madridě vydává měsíčník »*Boletín*«. — Působnost španělských Vincenciánův jest příkladna a výtečnější obranou sv. církve nežli mnohé obrany v novinách, napsané jedovatým pérem.

Republika Quatemala. (1900.) Tato americká republika jest asi dvakrát tak velká jako Čechy a k tomu ještě Dolní Rakousy; obyvatelstva však nemá ani tolik jako Morava. Hlavní město slove také Quatemala a má přes 70.000 obyvatelů. Osm konferencí pracovalo o zlepšení hmotného a duševního stavu chudých, Pečovaly a pokrm, oděv, četbu, vyučování. Některá konference připravovala dítky na první sv. přijímání. Rozdáno přes 12 tisíc drobných spisků a čísel časopisů. Navštěvováni nemocní, opatřován jim lékař a léky. Pečováno o pochování zesnulých ošetřovanců a provázeni ke hrobu. Předseda Jesús Fernández praví ve stručné výroční zprávě, která jest vytištěna na dvou listech, že nezapomněla žádná konference dáti na mši sv. za zemřelého chuďasa, anať láska naše jde i za hrob. — Činných členů napočítáno 70, podobně i navštěvovaných rodin. Vydáno bylo přes 2.400 pesů. (1 peso = asi 2·40 zl.) *F. T.*

Paběrky z novin a veřejného života.

K oslavě 25letého jubilea Jeho Svatosti papeže Lva XIII. Literární sekcí družstva Vlasť. Literární sekce podala státnímu sekretáři J. E. kardinálu Rampollovi zprávu o průběhu oslavy jubilea Sv. Otce. Dne 8. března došel místopředsedy sekce od J. E. kard. Rampolly vlašský dopis z Říma, jejž tuto v doslovném překladu uvádíme: »*Č. 68612. Slovutný pane! Se živým zajmem četl jsem zaslanou mi zprávu o slavnostním*

shromáždění, konaném k oslavě sv. Otce, pořádaném Literární sekcí katolického družstva Vlasť. Neměškal jsem o tom dáti vědomost Jeho Svatosti a jest mi velmi příjemnou povinností vysloviti nejvyšší uspokojení, s jakýmž vznešený velekněz vzal na vědomí krásné projevy výborných katolíků města Prahy. Ve jménu Jeho Svatosti vzdávám díky a sv. Otec uděluje družstvu Vlasť a všem účastníkům oslavy papežského jubilea apoštolské požehnání. S výrazem úcty atd. M. Card. Rampolla. V Římě, 5. března 1902.

Vzácného vyznamenání dostalo se našemu milému I. místopředsedovi p. Karlu Ulrichovi, c. k. poštovnímu pokladníku. Jako poutník Jerusalemský obdržel právě od kustoda Sv. Země Fr. Frigdiana Giannini-ho zlatý kříž s tímto na pergamenu napsaným přípisem, který u volném překladu podáváme: »*Panu Karlu Ulrichovi, milému nám v Kristu synu, ozdobenému rytířským řádem Božího Hrobu a křížem: Pro ecclesia et Pontifice. Když nám Apoštolskou mocí bylo dáno právo, udělovati věřícím památný kříž za zbožnou pouť na Svatá Místa, ustanovili jsme se na tom, vyznamenali zlatým křížem Tvůj zbožný úmysl, který Tě sem vedl uctít svaté památky našeho vykoupení — a udělili jsme to proto, aby v duši Tvé se oživil užitek z této pouti a zůstala Ti v blahé paměti památní cesta sem vykonaná.*«

Uctivé poděkování zasílá vsdp. prelát Msgr. Boh. Hakl, bisk. vikář a děkan v Hořicích, všem, kdož si ho při oslavě jeho literární a kněžské působnosti vzpomněli ať dopisem ať telegramem. Z Literární sekce družstva našeho, která tuto oslavu pořádala, děkuje vsdp. prelát zvláště pp.: Dr. Rud. Horskému, škol. radovi Dr. M. Kovářovi, řídícímu učiteli Jos. Flekáčkovi, redaktoru JUC. Cyrillu Vlkovi a katechetovi Fr. Žundálkovi. — Vznešený kmet již těžko píše, i zrak mu vypovídá službu, prosí tudíž, aby všickni jeho ctitelé a oslavovatelé spokojili se tímto projevem.

Valná hromada družstva Vlasť koná se ve středu, dne 2. dubna o ½1. hod. odpoledne. Nesejde-li se o ½1. hod. dostatečný počet, konají v hodinu na to schůzi přítomní. Členům družstva vložena jest do tohoto čísla výroční účetní zpráva s programem valné hromady. Kdo by ji omylem neobdržel, račiž ji reklamovati a bude mu zvlášť zaslána.

Finance družstva Vlasť. Finance družstva a starosti naše rostou rok od roku tou měrou, že jsme letos musili posunouti valnou hromadu až na den 2. dubna. Členové družstva mají s tímto číslem »Vlasti« v rukou účty za XVII. správní rok, i budiž mi dovoleno, abych k nim přičinil některé poznámky. Kdož by se z pp. členů mínil ve valné hromadě na to a ono poptati, rač mi to dříve sděliti, abych mohl vzíti s sebou účetní knihy a účetní doklady.

Především podotýkám, že příjem z kalendáře nemohl býti do této zprávy pojat, poněvadž jsme jej počali teprve v říjnu prodávati a ještě není vyprodán. Tím se jaksi porušila rovnováha v účtech, ale jen letos; za rok bude již vyrovnána. Dále podotýkám, že všech časopisů družstva dáváme tisknouti více. Tím se vydaj za časopisy o něco zdražuje, ale vydaj tento nám nahražují každoroční noví členové, kteří tyto zbylé časopisy dostávají darem a právě pro tyto veliké dary za členy přistupují; některým se tyto časopisy také darem zasílají (hlavně do knihoven) a oni zase navzájem ve větším rozšiřují kalendář neb si abonují některý časopis neb brožury a různé zboží od nás odkupují.

Začali jsme vydávati dva brožurkové časopisy. Oba mají hojně abonentů, ale dosud ne tolik, aby se příjem a vydání kryly. »Vlasť« jest za 10 K a tyto brožurkové časopisy jen po 40 h ročně; ale psaní adres pro oba ty časopisky dá tolik práce jako při »Vlasti«. Tím je »Vlasť« ve veliké výhodě. »Vychovatel« jest za 6 K, »Naše Listy« 4 K a novinářských marek musíme dáti na tyto brožurkové časopisy právě tolik jako na »Vych.« i »Naše Listy«. Tím se zase vydání těchto brožurkových časopisů zdražuje, neb na každé číslo těchto časopisů dává se dvouhaléřová marka. Zkrátka: vydání na časopisy brožurové jest veliké, příjem malý. Než, to jsme předvídali a tu chceme v družstvu Vlasť přinésti oběť ve prospěch dobré věci. A také na jiné straně z toho můžeme míti hmotný prospěch a již skutečně máme. Známost o družstvu se tím šíří mezi lid a mládež a mnohý, který tyto brožurkové časopisy odebírá, objedná si jiné naše brožury, kalendář neb některý náš větší časopis nebo zboží z papírnického závodu.

Toto proudění našeho tisku po vlastech československých jest zárukou zdárné budoucnosti družstva. Co nám ubude na mladších kněžích, rozvojismem svedených, to nám přibude na lidu. Vizme dva případy. Listonoš nese zpět exemplář

»Našich Listů«, an se kaplan odstěhoval, a staví se u truhláře. Ten si prohlíží »Naše Listy«, kterých dosud neviděl, objedná si kalendář, na to zboží z papírnického závodu, zatouží býti členem družstva, složí 4 K a když dostane knihy a pozná »Vlasť« a »Naše Listy« zevrubněji, předplatí si oba tyto časopisy, koupí si naše brožury a hodlá si objednati pro svůj závod účetní blankety.

A učitel z Moravy žádá darem naše časopisy a knihy pro obecní knihovnu. Píšeme mu, že mu vyhovíme, ale aby i obec přinesla nějakou oběť. Obec dostane naše časopisy a knihy a předplácí si »Vlasť«; pan učitel v odměnu za náš dar objednává 40 našich kalendářů a píše, že si za rok »Vlasť« bude také odebírati.

Podobných potěšitelných případů máme každý rok mnoho a v tomto proudění spočívá zdar družstva v budoucnosti.

Hledíc ke knihtiskárně, máme zase tuto výhodu: pro dům potřebujeme různé řemeslníky, papír. závod béře zboží od četných obchodníků a hlavně knihtiskárna podporuje obchody a maloživnostníky, vesměs křesťany; kde béřeme delší čas zboží, žádáme protiobchod. Dáváme vydělati vám, dejte Vy zase nám a tak získáme pro knihtiskárnu mnoho drobné práce. Na pap. závod mnozí hubovali, proti němu i ve valné hromadě mluvili, a hle, firma Slavík a Loebl, která nám pap. obchod zařídila a od níž jsme od té doby mnoho zboží zakoupili, odměňuje se nyní tím, že objednává v naší knihtiskárně hojně drobných tiskopisů.

Při účtech na knihtiskárnu pamatuj každý, že koncese její byla až do 9. července r. 1901 omezena. Dostávali jsme k tisku výroční zprávy a jiné práce a nesměli jsme je přijímati. Strojmistr a sluha při knihtiskárně dostávali denně 8 K mzdy a nebylo tu často pro ně, právě proto, že tiskárna měla koncesi omezenou, několik dní v měsíci práce.

Nyní k jednotlivostem. Kdo má starší výroční zprávy a porovná je s letošní, seznává, že jsou u nás všecky časopisy lacinější než u p. V. Kotrby. Než to je pouze zdánlivé. Pan Kotrba počítal v jednom sazbu, tisk i falcování, my počítáme sazbu a tisk zvlášť a falcování také zvlášť pod jménem práce expediční. Celkem vzato, vydá to stejně.

V prvním období knihtiskárny dali jsme tisknouti mnoho brožur a něco knih — vydaj udáváme celý, ale celý příjem za ně a užitek z nich dostaví se až později, až se vyprodají.

A jak zasahuje jedna práce do druhé? Krámská pomáhá falcovati »Naše Listy«, účetní korriguje, když je třeba, píše neb reviduje adresy; sluha z knihtiskárny pomáhá v administraci, obstarává obchod pro pap. závod. Marek z jedné kasy používáme pro tiskárnu, družstvo v užším smyslu, pro všecky brožury a celou expedici. Podobně je to s obálkami, papíry na psaní, s motouzy, svíčkami, sirkami, s uhlím a jinými věcmi. Kdybychom to chtěli vésti puntičkářsky, musili bychom stále počítati, vážiti, co kam patří, co kam padlo, musili bychom míti množství škatulek — aby byl pro to skoro zvláštní člověk — my však to neděláme: béřeme marky na jednu knížku, motouzy na jeden účet, uhlí a svíčky také na zvláštní účet a celkový účet za každý tento předmět dáme pak tam, kde bylo nejvíce toho objektu třeba, hlavně mezi VI. — společná vydání. Je tedy někde více vydání než má býti, jinde méně, ale celek tím nikterak netrpí, nebo všecko to jest společným majetkem družstva.

Připomínám, že každý týden oba sluhové roznášejí po Praze noviny, čímž ušetříme dvě poslice. Oba dva sluhové byli r. 1901 po 4 nedělích u vojska na cvičení a plat jsme jim ponechali. Také pan faktor nám scházel, když k vojenskému cvičení narukoval.

Z úroků, které dáváme dárcům, ubude nám úmrtím far. Lžičara úrok ze 4000 K. Za to přibyly úroky z nových půjček na knihtiskárnu, které si musí tento závod vydělati a pomalu s úroky i kapitál spláceti.

Také tento rok, ač byly finance dosti bídné, nezapomínali jsme kulturních účelů. Spolku sv. Methoděje zaslali jsme 200 K podpory, spolek na zakl. knihoven ve Slezsku dostal 20 K a 50 knih, z fondu spisovatelů dostali podporu dva, mnoho knihoven a dobročinných spolků jsme jednak knihami, jednak penězi obdařili a též chudých jsme nezapomínali. Tím jsem tak naznačil něco — další, budu-li tázán, objasním ve valné hromadě. Tam také v důvěrné poradě sdělí pan faktor, jaký čistý zisk máme při jednotlivých časopisech, knihách a brožurách. Kéž nás všemohoucí Bůh sílí k další práci, kéž se nám tato práce daří a zdaří!

Tomáš Škrdle.

»Vzdělávací četba katol. mládeže«. R. I. č. 2. *Světla a světélka.* Napsala Aug. Rozsypalová. Poučný článek. Dívka miluje světlo a to ji přivádí ku poznání

světla světel Boha, poznává ho ze slunce, z hvězd, z jitřenky, duhy. Velmi pěkně a něžně jest vše vypravováno a slouženi bude mládeži zajisté ku vzdělání. »Vzděl. četba« vychází nákladem družstva Vlasť, péči Jednoty čes. katol. učitelstva. Red. Fr. Jelínek. Vychází šestkrát do roka za 40 h. Co nejvřeleji doporučujeme. Hodí se k odměnám žactva. Tak píší »Kat. Listy« ze dne 5. března 1902. Děkujeme.

Kalendář »Sv. Vojtěch«. — Zbylo nám něco kalendářů »Sv. Vojtěch«, malý i velký. Nabízíme velký za 50 h místo za 1 K a malý za 30 h místo za 60 h, tedy o celou polovici laciněji. Objednati lze jakýkoliv počet, třeba 1, ale poštovné si platí objednatel. K objednávce přiložíme chek.

Prohloubení oslav Husových. V minulých dnech konala se zvláštní presidialní komise na radnici Staroměstské. Radila se o podání české obce sokolské, pokud jde o důstojné a soustavné prohloubení oslavy Husovy po celém království Českém. Oslavy tyto mají se konati vždy ve dnech 5. a 6. července a mají býti přípravou k 500letým oslavám roku 1909 (vydání ediktu kutnohorského), a roku 1915 (upálení mistra Jana Husa). Komisi předsedal úřadující náměstek starostův dr. Frič a súčastnili se jí tito pp.: dr. Kühn, dr. Městecký, F. A. Urbánek, dr. Černohorský, Fr. Sokol a dr. Podlipný. Návrhu na soustavné a nepřetržité pořádání určitých oslav Husových ujímal se dr. Podlipný, prohlásiv, že původně sice to nebyl jeho návrh, neboť týž zrodil prý se v jiné hlavě, že však na něm trvá a že nemá práva zpět jej brati. V návrhu žádá se následující: 1. V uvedené dny nechť pražské obecní zastupitelstvo koná manifestační shromáždění, nechť promluví se důstojná i věcná řeč, nechť provede se illuminace, na vůkolních návrších nechť vzplanou ohně a mezi široké vrstvy lidu nechť rozdává se srozumitelná brožura, oceňující náležitým způsobem význam, zásluhy a působení Husovo. II. Nechť zřídí se dostatečné stipendium pro systematické studium dosud neprozkoumané husitské doby. I doufá se, že příkladu Prahy po celičké vlasti bude s nadšením následováno. — O návrhu rozpředla se velmi čilá debata, jíž súčastnili se všichni přítomní. Průběhem rozhovoru proneseny byly střízlivé a vážné důvody, tlumočící odůvodněné obavy, aby ročním opakováním slavnosti nedospělo se ku pravému opaku zamýšlené věci — ke sevšednění samé mohutné oslavy let 1909 a 1915. Poukázáno též k té skutečnosti, že pražská obec jest nejméně vhodnou korporací k propagování dobré jinak myšlénky, naopak že by spíše věci uchopiti se mohla buď sama česká obec sokolská, nebo česká akademie pro vědy, umění a slovesnost, a pak teprve že by se doporučovala vydatná podpora i účast se strany obce. Varováno též před pořizováním agitačních brožur a kladen naproti tomu důraz na vydání důstojného spisu, ve kterém by Jan Hus náležitě byl ve všech směrech oceněn. Dr. Podlipný byl toho přesvědčení, že dosavadní oslavy nejsou důstojny Husovy památky, že v čelo chystaného hnutí dle stanov svých obec sokolská nemůže se postaviti, a že propagandy této ujati se má stálá korporace — pražská obec, aby oceněn byl, jak náleží, politický a všenárodní Husův význam, jenž v cizině dochází většího porozumění, nežli doma. Jde o to, aby den Husův stal se národním svátkem, který by byl svěcen všude po království Českém. Když se strany všech přítomných projeven byl úsudek o podání české obce sokolské, přijaty byly následující návrhy: 1. Nechť již letos ujme se pražská obec pořádání Husových oslav, vyslechnouc hlas porady, ve které by měli účastenství zástupci různých pražských a mimopražských korporací. 2. Nechť do rozpočtu obecního na rok 1903 zařadí se částka 4000 korun k založení stipendia pro soustavné bádání o celé době husitské. 3. Nechť otázána jest česká akademie pro vědy, umění a slovesnost, chtěla-li by se úkolu tohoto ujati.

Otázka tato přišla 7. března t. r. před forum městské rady, kdež bylo věnováno 2000 K na fond k doplnění studií o době Husově, ale návrh Dr. Jana Podlipného, aby pražská obec oslavovala M. Jana Husa, byl 11 hlasy proti 10 zamítnut. Dr. Jan Podlipný podal na to odvolání k obecnímu zastupitelstvu.

Další porady o husitských oslavách budeme ve »Vlasti« bedlivě stopovati a přičiníme se, abychom také my katolíci měli muže, kteří by dobu Husovu důkladně znali a útoky na církev a na nás odráželi. Zde jen poznamenáváme: a to je ten dr. Podlipný, pro kterého bývalo v redakční komisi »Katol. Listů« tolik nedorozumění a jenž i v našich řadách míval mocné obhájce! — Díky Bohu, my jsme k jeho ctitelům nikdy nepatřili.

»Matice Opavská« oslavila v Opavě 25leté jubileum své činnosti, kterou zahájila po četných překážkách se strany slezské vlády jí činěných ustavující valnou hromadu 12. února 1877. Úkolem »Matice Opavské« bylo hlavně pracovati ku povznesení zuboženého českého školství ve Slezsku. Obtížné poměry zavinily, že výsledky její činnosti nemohly býti takové, jak si čeští pracovníci ve Slezsku

přáli, avšak kdyby »Matice Opavská« nebyla vykonala nic jiného, než že dala podnět k založení českého gymnasia v Opavě, vykonala tím skutek nejvýše významný a záslužný. Další plodné činnosti spolku národně tak důležitého lze přáti nejlepšího zdaru!

Jednota katol. učitelstva v král. Českém konala dne 16. února t. r. výborovou schůzi v domě družstva Vlasť. — Předseda, říd. učitel Karel Skultéty, zahájil schůzi křesťanským pozdravem. —. Výbor obnovil své usnesení, že »Vychovatel« byl od začátku a jest do dnes orgánem Jednoty katolického učitelstva. Usnesení stalo se jednomyslně. — Výbor rozdělil svým členům různé časopisy učitelské, aby je pročítali a ve »Vychovateli« posuzovali. — Jednota bude vydáváti vychovatelské letáky. První leták sepíše člen výboru sl. Aug. Rozsypalová a bude vydán v 50.000 ex. tiskem družstva Vlasť. Redakci pro tyto letáky tvoří: slečna Aug. Rozsypalová a pánové: Karel Skultéty a František Jelínek. — K návrhu p. učitele Frant. Jelínka vydá Jednota překlad knihy »Křesťanský učitel«. Překlad obstará předseda K. Skultéty. — K oslavě sv. Otce, již pořádá Literární sekce družstva Vlasť, zasílá Jednota pozdravný přípis a při oslavě Msgr. Boh. Hakla zastupovati bude Jednotu člen výboru, katecheta dp. Václav Železný. — Který člen Jednoty upadl by do nezaviněné bídy, může se u výboru (Karel Skultéty, Šestovice, p. V. Jesenice) hlásiti o podporu. — Ve vší svornosti a lásce byla schůze skončena. Členové výboru předplatili celkem 50 exempl. nového časopisu »Vzdělávací četba katolické mládeže.« — Jednotu katol. učitelstva doporučujeme znovu největší přízni katolického duchovenstva a všech dobrých našinců.

Z Tiskové ligy Za členy přispívající přistoupili: Josef Flekáček, říd. učitel v Žižkově; Vl. Hálek, farář v Liboci, Fr. Žundálek, katecheta v Bubnech, a Jan Arnošt, farář v Libšicích nad Vltavou. Dary zaslali: Karel Jindřich, faktor knihtiskárny v ruské Moskvě; Josef Hovorka, farář v Kaňku; Josef Hamerle, farář v Chlumíně; Fr. Kondelík, arciděkan, a Fr. Pecina, kaplan ve Mšeně; Augustin Franěk, farář ve Starči; Heřman Dobrý, farář v Dobřanech; Alois Novák, farář ve Křešeticích a 18 děkanů, farářů a kaplanů vikariatu Bystřického. Vldp. Josef Meloun, kníž. arcib. vikář tohoto traktu, zaslal nám jména dárců, jejich dar 36 K a připojil k tomu dopis, plný vroucí lásky k Tiskové lize. — Opravu uveřejnily »Červánky« ze dne 27. února dp. V. Vodičkovi, faráři na Horách Ratibořských, ze dne 20. února dp. Fr. Moravci, faráři v Borové, a 6. března dp. J. Hovorkovi, faráři na Kaňku. »Šk. Obzor« ze dne 4. března uveřejnil opravu dp. Fr. Dohnálkovi, faráři v Libštátě.

Různé. — *Dolnorakouský katolický sjezd* koná se 20. a 21. dubna t. r. — Vláda meklenbursko-švérinská udělila katolíkům v Meklenburku úplnou svobodu náboženskou a stejná práva s luterány. — V belgické sněmovně podal ministr Woeste návrh na zostření proti nemravným řečem a spisům, který většinou sněmovní sekce byl schválen.

Spolkové zprávy.

Výbor Historického kroužku konal dne 12. února t. r. za předsednictví Jeho Magnificence vldp. prof. Dr. Fr. Kryštůfka svoji další schůzi. — Jednatel školní rada p. profesor Dr. M. Kovář četl protokoly předešlých schůzí, jež byly schváleny. — Pokladník dp. Václav Roudnický sdělil finanční stav Historického kroužku; zbytek peněz se uloží, aby nesl úroky. — Za delegáta k valné hromadě družstva Vlasť zvolen byl pan školní rada Dr. M. Kovář. — Určeny byly v hlavních obrysech přednášky pro rok 1902—1903 a zároveň bylo usneseno, aby letos na podzim uspořádal Historický kroužek slavnostní večer. Program slavnostního večera sestaví pp. Jeho Magnificence a školní rada.

Katolíci, kdož zavítáte do Prahy, kupte své potřeby v papírnickém závodě družstva Vlasť dle hesla: „Svůj k svému.“

Adresa: Žitná ulice (roh Žitné a Tůnní) č. 570-II., 26 n.

místního kostela, připlatí za tisk při 100 exemplářích = 80 haléřů, při 500 = 1·40, při 1000 = 2·40. Text jest dle přání buď český buď německý. Tytéž lístky beze všeho textu mohou býti dávány jako odměna školním dítkám. Velikonoční zpovědní naše lístky se všeobecně líbí. — K Velikonocům jsme objednali hojně krásných dopisnic a prodáváme je kus po 10 h, hedvábné kus po 16 h. Mimo ně jsme zakoupili krásné gratulační lístky: 1 kus po 12, 24 a 30 h, dvojité za 24 a 30 h, hedvábné za 30, 40 až 50 h. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II., Žitná ulice.

Hlas biskupa pro družstvo Vlasť. — Jeho Excellence ndp. Dr. Martin Říha, biskup v Českých Budějovicích, zaslal redaktoru »Vlasti« 50 korun a píše: »Zasílám uvedený obnos a zůstavuji Vaší Veledůstojnosti na vůli, naložiti s ním, jak se líbiti bude. Bůh zachovej a posiluj Vaší Veledůstojnost. V dokonalé úctě upřímně oddaný . . .« — Redaktor »Vlasti« Jeho Excellenci srdečně děkuje a sděluje, že dá tento obnos na fondy družstva.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v únoru složili: E. Ot. Rybák 34; Dominikánský konvent v Olomouci 30 (300): Marie Šádkova 20 (60); po 10: Jednota v Byšicích (30), Frant. Vaněček (100), Jan Wild (38), Tomáš Harant a Th. Graca (20); Katol. hosp. besídka v Myslibořicích 8 (20); Jan Hlavica 6 (10); Jan Kukla 5·20 (62.20); po 4: Václ. Křížek (16), Mat. Jičínský, Jáchym Kouřil, Josef Moudrý (32), Václav Kalibán a Jednoty: v Jilemnici (20), v Písnici (24), v Cuclavi (16) a v Černilově (16).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 4. a 5. s tímto obsahem: Několik slov o mravně zpustlé a zkažené mládeži (Jos. Flekáček). — O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Altruismus a egoismus (Vojt. Koláč). — O štěstí (Josef Šauer z Augenburgu). — K jubileu pontifikátu Jeho Sv. papeže Lva XIII. — Motivy biblické (Fr. Pilbauer). — Obsah »Učitelské přílohy«: O nás pro nás (Fr. Jelínek). — Zdravotnictví ve škole. — Výroční zpráva c. k. zemské šk. rady pro Čechy ve školním roce 1899—1900 o stavu národního školství. — Obsah »Katechetské přílohy«: K oslavě 25letého pontifikátu Lva XIII. (Fr. Žundálek). — Exhorty dodali: Jan Horák, Václav Železný, Em. Žák, Boh. Jiráček a Jan Šmejkal. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K (Praha, č. 570-II.)

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 25.—27. s tímto obsahem: Rozdělení diecésí v Čechách (Dr. Rud. Horský). — Společnost a zločin (Dr. Rud. Horský). — Illustrace morálky křesťanské a beznáboženské (L. † o.) — Oslava 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII. v Praze. — Něco k naší obraně (V. Žižka). — Oslava Msgr. Boh. Hakla. — Sv. Otec Lev XIII (řeč Dr. Rud. Horského). Feuilletony: Divní lidé (Adam Chlumecký). — Socialní atheista (Jos. Brožek). — Dopisy zaslány: z Belgie, z Krajiny a z Černé Hory. — »Naše Listy« podstoupily tuhý boj proti Rozvojismu, nejdpp. biskupy českými zavrženému. Tím si uvalily na sebe veliký hněv mladých kněží-Rozvojistů, kteří sami »Naše Listy« vracejí a kde mají vliv, horlivě se starají, aby vráceny byly. Ale na druhé straně přibylo jim zase tolik nových abonentů, takže dosud, co tyto řádky píšeme, převaha jest na naší straně. Významno jest, že nám dosud nevrátil »Naše Listy« ani jediný laik. V Praze samé na př. ubyl jeden kaplan a přibyli: jeden metrop. kanovník, jeden universitní profesor — laik — jeden farář, jeden faktor a jeden úředník. Zápas půjde zajisté dále, i prosíme, aby našinci bedlivě stáli na stráži a kde mohou, »Našim Listům« nové abonenty získávali. — Z projevů, jež nás došly, uvádíme aspoň tyto:

Dr. Ant. Brychta, sídelní kanovník v Hradci Král., předplácí si »Naše Listy«, kterých dosud nebral, a píše. . . »zasílám předplatné na ct. list jako statečného obhajce pravdy a práva, jemuž největšího zdaru a rozkvětu přeji. Bůh síliž a dej hojného požehnání.

Jos. Meloun, kníž arcib. vikář: »Naše Listy« se drží; není nad výborného Dr. Horského, jenž výtečně proklepává kožichy komukolivěk.

Z Ruska, z Moskvy píše K. Jindřich: Síliž Vás Bůh, důstojní otcové, v tom těžkém boji . . . Račte osvědčiti moji nejhlubší úctu ctěnému starostovi družstva. Jeho články jsou pravými perlami. — Množství souhlasných dopisů dostal přímo Dr. Rud. Horský, jenž napsal proti Rozvojistům dva vzácné články. My jsme si řekli ve vážné chvíli: než bychom opustili zásady přesně katolické, raději ať zhynou »Naše Listy« a třeba i celé naše družstvo. »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K a možno je kdykoliv předplatiti v Praze, v Žitné ul. č. 570-II., 26 n. Jednotlivá čísla stojí 8 h a možno je koupiti v Praze v Cyrillo-Methodějském knihkupectví nebo v našem papírnickém závodě, z venkova v naší admnistraci.

K OSLAVÁM SV. OTCE LVA XIII. — Řečníkům při jubilejních slavnostech sv. Otce doporučujeme náš almanah, kdež jest životopis sv. Otce Lva XIII. z péra Dr. Rud. Horského. Stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

☘☘ KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ. ☘☘

Pro blaho lidu: — Obraz ze současného života ve 3 jednáních — Napsal *Josef Flekáček*.. — Otisk z „Vlasti." — Cena 50 h. — Tento krásný divadelní kus ve „Vlasti" uveřejňovaný vyšel ve zvláštním vydání a hodí se pro malé i velké jeviště. — Objednávky vyřizuje administrace Vlasti v Praze, čp. 570-II.

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena 70 hal., se zlatou ořízkou 80 h.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček.* — Cena 1 K 20 h.

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Konečný.* Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba.* Cena 12 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků česko-slov. Sestavil *T. J. Jiroušek.* Cena 50 h.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české od roku 1840—1900. Napsal *T. J. Jiroušek.* Díl I. od r. 1840—1885. Cena 1 K.

Želatinové lístky z pilnosti pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) obrázky k prvnímu svatému přijímání:

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. štýrsko-hradecké od firmy „Styria": šest druhů po 18 h (100 za 18 K) a jeden po 6 h (100 za 6 K); 3. mnichovské od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 Korun), tři druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); lonský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. berlínské — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: po 6 h [100 za 6 K], po 8 h [100 za 8 K], po 12 h [100 za 11 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

b) obrázky k první svaté zpovědi:

1. Berlínské: — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h [100 za K 2·50], po 8 h dva druhy [100 za 8 K], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h [100 za 16 K]; 2. mnichovské po 18 h [100 = 18 K] a po 20 h [100 = 20 K].

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

DŮSTOJNÝM PÁNŮM KATECHETŮM! Tištěné pozvánky ve formě korespondenčních lístků k výpomoci při svaté zpovědi, jež stačí pouze několika slovy vyplniti, má na skladě Papírnický závod družstva Vlasť, Praha 570-II. Prodávají se po 2 h. Objednatelé na venek platí si poštovné.

ROČNÍK XVIII.

DUBEN. ČÍSLO 7.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
SVATEBNÍ CESTA ČESKÉ PRINCEZNY. Upravil *B. Kamarýt.* (Dokončení dílu II.)	593
MATKA. Báseň. Napsal *Václav Koranda*	604
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Pokračování)	605
ÚRYVKY Z CESTY NA RUS. Píše docent MUDr. *Vladislav Mladějovský.* (Dok.)	619
NA RATHOUSE KOLÍNSKÉM. Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety. Dle výpisů *G. Svobody* zpracoval *F. J. Čečetka* (Dokončení.)	626
SAMOSTAN KREŠEVO. Kapitola z dějin bosenských katolíků. — Napsal *Jan Třeštík.* (Dokončení)	631
LEVOHRADECKÁ DUMA. Báseň od *Václava P. Dvorského*	639
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Pokračování.)	641
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	649
NA OSLAVU 25LETÉHO PONTIFIKÁTU J. SV. PAPEŽE LVA XIII. Báseň od Dr. *M. Kováře*	658
VALNÁ HROMADA DRUŽSTVA VLASŤ	660
REALISTICKÁ NOBLESSA A PRAVDYMILOVNOST. Napsal *Filip Jan Konečný*	679
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. III. Píše *Em. Žák*	683
Paběrky z novin a z veřejného života	685
Spolkové zprávy	688

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupil za člena zakládajícího: Fr. Fila, soukromý úředník v Žižkově. — K fondu pro katolické spisovatele přistoupili za členy přispívající: Jos. Bouchal, farář v Třebenici, a Fr. Jiří Košťál, farář ve Skuhrově. K témuž účelu složil K 32·60 (200) Fr. Blažko. — Přispěli na dům družstva: V. Reissner, Tom. Houška, Jos. Mařík (9·30), Jos. Rut, Ferd. Malý, Jul. Slivka, Frant. Jelínek a Jar. Bušek. — Městská rada v Mnichově Hradišti zaslala z odkazu † děkana Jos. Javůrka pro fond katolických spisovatelů 892 K, sraziviši si poplatek z odkazu (1000 K) a poštovné. — Modliba matky při úvodu jest rozebrána a vydali jsme ji v novém vydání (10.000 ex.). Prodává se po 3 h. — Štýrské obrázky k I. sv. přijímání po 6 h jsou již rozebrány a tiskárna Styria nám píše, že budou až v příštím roce k dostání, nebuďtež tedy objednávány. Za to jsme obdrželi nové obrázky k I. sv. přijímání z Berlína v jazyku českém a německém a prodáváme je: 6 různých druhů po 8 h, jeden druh po 4 h a tři druhy — vždy dva obrázky — po 5 h, čili 100 za K 2·50. — Obrázky berlínské jsou nejkrásnější ze všech, které máme na skladě, i doufáme, že půjdou hojně na odbyt. — Flekáčkova divadelní hra »Pro blaho lidu« (otisk z »Vlasti«) prodává se po 50 h. — Praktickou ministranci bez lepenky prodáváme za 9 h, poštou za 12 h, na lepence za 24 h, poštou 28 h. — Vydali jsme: Prosbu před sv. přijímáním a prosbu po sv. přijímání. — Obě tyto modlitbičky prodávají se po 3 h. — Máme na skladě biřmovací lístky s textem českým, německým nebo latinským. Prodáváme 3 za 2 h, na lepším papíře kus za 2 h. Máme také na prodej velikonoční zpovědní lístky, vždy ve 100 deset kusů, s příslušným tiskem, 100 po 70 h. Kdo by si přál míti přitištěno jméno místního kostela, připlatí na tisk při 100 ex. — 80 h, při 500=1·40, při 1000=2·40. Text jest dle přání buď český, buď německý. Tytéž lístky beze všeho textu mohou býti dávány jako odměna školním dítkám. — Velikonoční zpovědní lístky naše se všeobecně líbí a prodali jsme jich hojně. — Na konci března začali jsme upomínati dlužníky našich časopisů. Upomínky jdou dle abecedy osob, i prosíme, aby nás pp. abonenti předešli, sami buď vše nebo aspoň něco zapravili a tím nám práci naši usnadnili. Upomínky zasílají se v zavřených dopisech. Máme platy pololetní, čtvrtletní, měsíční a týdenní, tyto jdou každého téhodne do výše 250 K. Mimo tyto určité platy jest nám zapravovati běžná tiskárenská, domovní (různé daně), spolková výdání, četné honoráře a j. — i potřebujeme stále čerstvých peněz. Dříve jsme čekali, každému vyhověli, nyní však prosíme, aby zase vyhověno bylo nám a dluhy, předplatné, členské vklady, objednávky z pap. závodu a z knihtiskárny aby byly řádně a rychle spláceny. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, Žitná ul., čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v březnu složili: Vojt. Bumba 31 (70); Jos. Sirůček 25 (35); po 20: Jos. Boch, Fr. Fila, Al. Sládeček (50) a Jos. Bartoň (55·60); Jan Hýl 16 (88); Jul. Slivka 15 (100); Fr. Pálenský 12·80 (92·80); po 10: Jos. Mezera (30), Václ. Zach (50), Alb. Trčka (30); Jos. Burget 7·20 (17·20); Fr. Krbec 6; Dr. Jan Zítek 5 (15); po 4: Fr. Jelínek (74), Edv. Faster (20), Jan šl. Sagner (8), Ant. Jakoubek (32), Jan Maštalíř (8), Jos. Fidrhel (16) a Jednota v Dolní Dobrouči (20).

ROČNÍK XVIII. DUBEN 1901—02. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Svatební cesta české princezny.

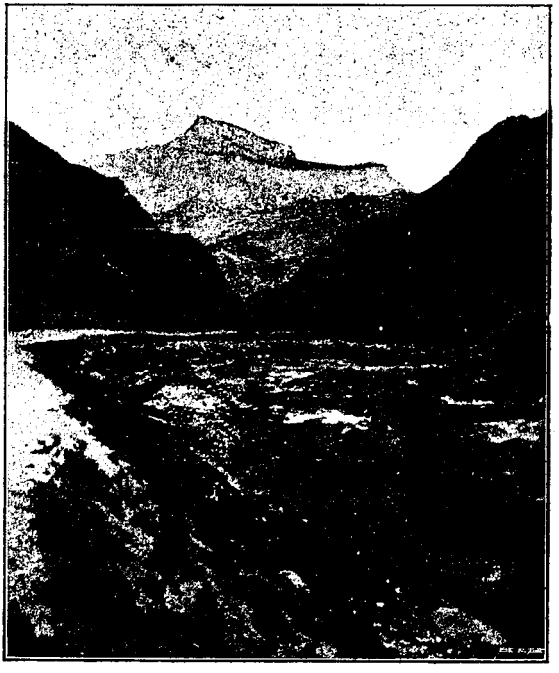
Upravil BEDŘICH KAMARÝT.

(Dokončení dílu II.)

Následující den byl jedním z těch, jež nazývali staří Římané »Dies nefasti,« to jest takový, ve kterém člověk mnoho zkusí, a přece o něm nedovede něco kloudného napsati. Až ke stanici sv. mikulášské jest osetinská vojenská silnice zařízena pro povozy; odtud zabočuje pouze jako jízdní stezka do kotliny ardonské, proslulé divokou krásou svých lesních bystřin a ledovců. My však z té krásy nespatřili nic, ale v plné míře pocítili její divokost. Počasí bylo nepříjemné. Od rána jsme stoupali po ostrých, hrbolatých stezkách, brodíce se roztajeným sněhem cejského ledovce. Celý den jsme bloudili v hustých mlhách, až jsme se večer promoklí a znavení octli před opuštěnou hutí, kde jsme nalezli přístřeší. Rozdělali jsme oheň, uvařili čaj, kuchař upekl na tyči naraženou tuří kytu, a večeře byla hotova. Dávno jsem tak dobře nespala, jako po té únavě. A ráno jaké to překvapení! Před námi tu strmí do závratné výše, obrněn lesklými štíty ledovými, hrozivý Mamison s nejznamenitějším průsmykem středního Kavkazu.

Dle mého zdání musili jsme býti blízcí onomu bodu, jenž mne svým třpytem na mostě vladikavkazském tak okouzlil, a který pan profesor naznačil jako zjev svrchované krásy. — K jedenácté hodině dostoupili jsme po tříhodinné jízdě závějemi a ledovými poli Mamisonského průsmyku. Na temeni jest tvrdý a kluzký sníh. Chvíli odpočíváme a rozhlížíme se vůkol. Hora strmí nad horou, všecky vrcholy jsou ostré a příkré, rozhled do údolí jest uzavřen temným jehličím a zakalen vystupujícími parami z nížin. Musíme sestoupiti s koní a vésti je za uzdy; tak srázný a krkolomný jest sestup. — Překročili jsme hlavní vodní předěl mezi Ardonem a Rionem, opouštíme Osetinsko, a po hodině otvírá se před námi jako kouzlem kotlina, překypující bujným stromovím teplejšího podnebí, podrostlým hustými keři jasmínu, vavřínu a lískovin; vzduch je nasycen silnou vůní pěkných normanských jedlí, jež daleko rozestírají své stinné větve. Cvalem sjíždíme po

dobře založených serpentinách k první imertinské vesnici, Gole. Koně úvázáni ku stromu a my jsme se usadili před jedním z větších dvorů na návsi. — Nejdříve nás zpozorovaly děti hrající si před domy; spatříce nás, zdvihly a rozběhly se k nám; pak zvolna a ostýchavě přiblížily se, udiveně na nás hledíce; nemohou pochopiti, kde jsme se tu najednou vzali. Jsou zdravé, hezounké, a některé z nich čistě oblečené. Vyňala jsem z vaku album, bych si načrtla aspoň jednoho z těch andílků. Sotva že poznalo proti mně stojící děvčátko, že na ně upírám zraky, tichounce, nesměle se šoulalo blíž a blíž, až stanulo přede mnou. To byl pohled! Veliké, temné oči dívenky sálaly nad rozpálenými tvářemi, chce

Tok Ardona.

něco říci, ale nemůže, usmívá se a rozpřahuje ke mně své malé ručinky. Nemohu vysloviti, jak mi bylo v tu chvíli nebesky blaze; já vyskočila, popadla dítě v náruč a zlíbala je celé. Radostný pokřik ostatních přivolal i matky. Přicházely jedna po druhé, jako na besedu, přívětivě zdravily způsobem východním, a usadivše se na drn, chopily se práce. Některé přinesly s sebou malé přesličky, jiné natahovaly tkanivo na rámy, a starší ženy pletly punčochy. Vyrážely se zcela nenuceně, avšak očí z nás nespustily. Přišly i dívky, ale shlédnuvše nás, hned se vrátily domů; po chvíli však se dostavily pěkně ustrojeny, nesouce teplé koláče, vejce, sýr a džbány kyselky z blízkých minerálních pramenů.

Podávaly nám to s takovou gracií jako dámy z vyšších kruhů, že jsem se tomu podivila. Pan profesor potajmo mi sděloval, že Imertinky jsou nejkrásnějšími ženami Kavkazu. »To vidím,« odvětila jsem, »snad i na celé zemi.« Vskutku na dívkách těch bylo všecko krásné, vlasy, pleť, oči, ústa, vše bylo s lepou postavou v souladu, slovem, celý zjev byl obrazem vtělené spanilosti, jejich pohyby a ušlechtilé způsoby byly výronem téže vyšší krásy a lahody. — Pojedli jsme jen trochu vajec a koláčů; za to však jsme vyprázdnili s chutí oba džbány výborné kyselky, která perlila a šuměla jako šampaňské. Mužů jsme nikde neviděli; jen několik hochů obskakovalo koně a přinášelo jim spíži.

»Hospodáři jsou dnes v Oni,« vyprávěla jedna žena, »za příčinou dávného sporu o pastviny se sousedními auly. Co pamatuji, vždy z jara se obce o trávníky dělí, každá svou část ohraničí, ale než nastane seč, jsou mezníky rozmetány, a kdo spíš přijde, urve sobě co možno nejvíce. Dnes jsou obesláni všickni mužové k smírnému soudu, jemuž poprve předsedá nový krajský náčelník. Již to všude vypořádal. Tam dole na Rionu nebylo nikdy pokoje, na polích neustálé štvanice, křiky a vády, a nyní je tam ticho jako v hrobě; k našim se vyjádřil, že déle podobných neplech ve svém okresu trpěti nebude.«

»Dle toho jest váš nový pan krajský náramně přísný; toho bych v něm nebyl hledal,« pravil pan profesor usmívaje se.

Chytrá Imertinka brzy vycítila, že ten starý pán jest asi nějaký náčelníkův přítel, pročež hned obrátila a mžikem přeměnila líbeznou výmluvností svou tvrdého a bezohledného pana soudce v přívětivého, laskavého, ode všech milovaného a zbožňovaného pána. Vůči nám pan profesor se vyslovil o svém bývalém žáku, knížeti Dadiškylianovi, nynějším náčelníku v Oni, že jest dobrý jako dítě, bohatý a štědrý; jen o té proslulé ráznosti velice pochyboval, neboť se nedá srovnati s jeho neobyčejně veselou a šťastnou povahou. »S úsudkem svým o šlechetném knížeti posečkáme,« pravil, »až jej po několika hodinách spatříme tváří v tvář.«

Koně stáli osedláni, a pánové se chystali k odjezdu; mně se však od těch dobrých Imertinů nechtělo. Čas kvapil, a já konečně musela přece na sedlo. Ujeli jsme několik verst; hory se potahují šedými mraky, a je znáti, že na výšinách padá sníh. Hledíme vzhůru, ale již také nad námi chumelí; hrom zarachotil, jednou, dvakrát pronikne blesk mrákotu, a všecka ta sněžná spousta s děsivým hukotem se převalila údolím. Ale již po několika minutách trhá slunce tísnící závoj s plamenné své tváře a horkým dechem svým okamžitě proměňuje zasněženou pláň v jásotnou zionskou zahradu. Kam oko pohlédne, samý lesk a svit z kanoucích krůpějí keřů a zelin, miliardy skvoucích perel, rozházených po širých lánech zlaté pšeničky a révou posázených pahorkách. Bylo mi tak příjemno v tom čistém, vonném vzduchu, že jsem schválně s Vilémem zůstávala pozadu, bychom toho tichého, rozkošného údolí hodně užili. Strýc a profesor opustili as hodinu před městem naši loudavou karavanu a cvalem uháněli rovinou. Domyslila jsem se, proč pan profesor pospíchá, zajisté chce oznámiti svému příteli náš příchod; dověděla jsem se teprve

v Oni, že však to byly roztrhané boty, jichž správa stala se nutností, které strýce k takovému chvatu přiměly. Očekával nás tam ve vypůjčených trepkách před hostincem.

Netrvalo dlouho a kníže Dadiškylian, provázen panem profesorem, vstoupil do jizby. Byl to stastný muž vysoké postavy, jenž i přes svou ruskou uniformu nemohl zapříti svého kavkazského původu. Uvítal nás s velikou srdečností, když se nám představoval, zavzněl jeho hluboký bas jako dunění zvonu a takovým ovšem musil vzbuditi postrach, když celou silou spustil na rozvaděné Imertiny. Pojednou však změnil hlas a zval nás s takovou něhou a lahodně přitlumeným dolce, že jsem v něm hned poznala dobře vyškoleného zpěváka, k čemuž se také ochotně přiznal.

Byla jsem velice žádostiva viděti, jak to v domácnosti imertinského knížete vypadá. Sídlo knížecí, do něhož nás uváděl, nelišilo se mnoho od úpravných měšťanských domů; bylo pouze málo vyšší a prostornější ostatních. Budova byla dřevěná s balkonem a špičatou střechou. Jednoduché schodiště vedlo do prvního patra, kde jsme vstoupili do vkusně upravené dvorany. V tom z vedlejší komnaty vyšla dáma v pěkném hedvábném úboru pařížského střihu. Měla blusu tmavohnědé barvy, což jemné pleti a překrásným očím téže barvy neobyčejně dobře slušelo. Dva pacholíci se vyhrnuli za ní, jeden as desetiletý, druhý o něco mladší. Byla to kněžna s dětmi svými; i ona nás rovněž tak milou přívětivostí vítala do domu svého jako její manžel.

Večer dnešní náleží k nejpříjemnějším celé cesty. Nepamatuji, bych byla k někomu na první okamžik s takovou důvěrou s přátelstvím přilnula jako k té roztomilé paní. Byla skutečně nevšedním zjevem. Již ta skvostná, na rychlo upravená hostina pro tolik osob, řádná obsluha a vzorné řízení domácnosti vzbudily můj obdiv. S přednostmi zkušené hospodyně spojovala vznešená kněžna všestrannou vzdělanost a neobyčejnou bystrost ducha, kterou dovedla příjemně baviti všecky; u každého vystihla, co by ho nejvíce zajímalo a těšilo. O humoristickou část postaral se domácí pán. Líčil svatební obyčeje Suanetského pohoří, kam před nedávnem sestru svou provdal, tak neodolatelnou komikou, že by se byli všickni pánové zalkli smíchy, kdyby kněžna nebyla něžným polibkem uzavřela rozmarná ústa rozjařeného chotě. Za ten neslýchaný atentát na svou úřední osobu nařídil pan náčelník nejvyšší pokutu, již jako soudce své choti mohl uložiti, že musí bez prodlení zazpívati převzácným hostům staré, hrdinské písně svých imertinských předků. Odvolání z rozsudku prý není. Kněžna svému přísnému choti pohrozila, pak se pokorně uklonila, dala přinésti mandolinu, přejela lehounce struny a po několika zvučných akordoch počala svou píseň. Byl to zvláštní, přepodivný zpěv, jako zvuky z jiných světů. Celá poesie dříve neodvislých kmenů kavkazských s jejich divokým loupežnickým životem vystupovala před námi z dávné minulosti. Z prsou to zaznívalo bolně a tklivě, pak zase úchvatně a bouřlivě, že se mi zdálo, jakobych nějakou příšernou mocí byla stržena do víru rozpoutaných vášní, z něhož mne opět mocnější ruka za vítězného jásotu vyprostila.

Bouřlivý potlesk byl zaslouženou odměnou za zdařilý výkon. Vřele jsem objala umělkyni, vděčíc jí za slastnou tu chvíli. Čeho jsem se však obávala, stalo se; kněžna se obrací na mne a žádá, abych i já zapěla nějakou píseň své otčiny. Marné byly mé omluvy i výmluvy, celá společnost dorážela na mne, kněžna se nabídla, že zpěv doprovodí, a já se musila podrobiti. Jsou mi známé některé arie našeho nesmrtelného Smetany, a z nich jsem volila jednu z Prodané nevěsty. Jak jsem zpívala, nevím, ale to jsem cítila, že z počátku se mi třásl hlas, a že jsem nadmíru rozčilená; když pak jsem za hlubokého ticha dokončila, spatřuji u svých nohou pana náčelníka, děkujícího a vzdávajícího mi po způsobu ruském nejvyšší hold v přepjatém nadšení. Považujíc vše za žert, odpověděla jsem mu případnými slovy ku všeobecné veselosti, a s grandezzou jsem se odvrátila od něho, nemohouc se zdržeti smíchu.

»Jasná paní,« dí kníže vážně, »můj nejuctivější dík není žertem, ale vychází z hloubi srdce, a vy ho odmítnouti nemůžete, an ten výraz nejčestnějšího uznání platí spolu i vznešenému českému umění hudebnímu.«

Došlo na přípitky, v nichž sobě domácí pán zvláště liboval; s nimi opět oživl jeho neúmorný, vším otřásající vtip a humor. Přineseny velké, stříbrem kované rohy, naplněny ohnivým imertinským vínem, zavoláni oba hošíci, a za hlaholu slavnostního »Brava Schania« vyprázněny mohutné nádoby do poslední kapky.

Když všecky pokusy našich upřímných přátel, nás ještě nějaký den v Oni zadržeti, se ukázaly marnými, nedal sobě dobrý kníže brániti a provodil nás až na hranice svého okresu. Za námi pak ještě připádil jezdec s měchem vína od kněžny; tklivé obřady loučení s tisícerými: »Brava Schamia« s bezčetnými pozdravy trvaly až do poledne, když již poštovní telegy a tarantasy na nás netrpělivě čekaly. Jak to již za pozemského putování jinak býti nemůže, než že se jas a tma, slast a hořkost stále střídají, tak se vedlo i nám.

Včerejší zářivá idyla se zvrhla v tuhou pochmurnou argonautskou výpravu. Sotva jsme svěřili své údy děsným telegám, spustil se silný liják, jemuž sice naše kaučukové pláště odolaly, nikoliv však cesty, které se proměnily v blátivé propasti, jimiž uštvaní koně tak dlouho brodili, až u Alpima nemohli z místa. Na pokřik izvozčíků přiběhl přístav s deseti silnými Imertiány, kteří nedopustivše nám ani slézti, s velikým namáháním z bláta vozy šťastně vytáhli a až do Tubeli nám pomohli. Tam jsme dostali čerstvé koně a bez těžkosti jsme k večeru dorazili do malé dědinky zagerské na pomezí Suanetském. Nad psí řekou vypíná se letní sídlo knížete Dadiškyliana, kam jsme byli doporučeni.

Přednosta pohraničního okrsku nás laskavě přijal a dle své možnosti dosti dobře opatřil. Byv sám teprv před dvěma měsíci dosazen a svoboden, měl pouze dva sluhy, jednoho úředního, druhého svého, kteří s našimi lidmi připravili obstojnou večeři.

Mladý náčelník si stěžoval na těžké úřadování u tak nepodajných soukmenců svých; když jsme chválili Imertiany, jak nám ochotně přispěli v dnešní nesnázi a jak byli přívětiví a pohostinní v Gole, Oni a vůbec na celé cestě, přisvědčil nám a pravil,

že jak v údolí rionském, tak i na západě jsou jeho krajané dobří a povolní, ale zde že jsou od polodivých Suanetů zcela pokažení.

Zle se rozhorlil na odbojné sousedy a byl přesvědčen, že vláda s nimi nesvede ničeho, leč by je do posledního vytloukla. »Jsou přivtěleni k Rusku,« pravil, »mají carského náčelníka i také nějakou tu státní školu, ale to jen tak pro jméno. Jest jich všech všudy asi 14.000, ale poroučet si nedají od nikoho. Každý je svým pánem, ať je svobodník, nebo kníže, a vede svou jako před sto lety. Nikdo nevšímá si úřadů a neposlouchá.

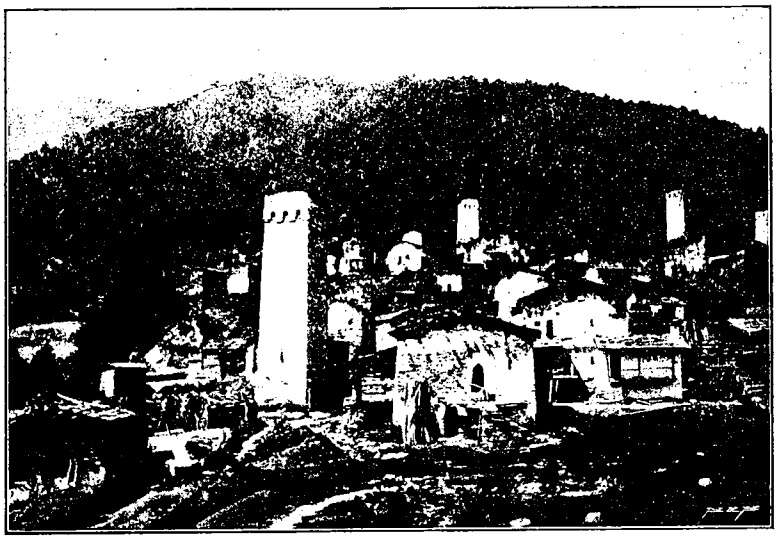
Před nedávnem dal náčelník svým přiručím obeslati knížete Gardubchada k smírnému soudu. Ubohý posel byl by zaplatil tu opovážlivost životem, kdyby nebyl utekl. Uražený kníže chtěl ho zastřelit. »A prošlo mu to?« — tázali jsme se udiveně. »Náčelník toho ani na vyšším místě neohlásil, znáť dobře ty vznětlivé horaly; na některého z nich sáhnout, hned jest celý kmen vzhůru, a pak ani dva armádní sbory nestačí k jejich zkrocení. Posud do svých nepřístupných hor nepustili žádného ozbrojence. Území Suanetinské jest obrovská pevnost, do které vedou pouze dvě brány, jež po devět měsíců jsou zataraseny ledem a závějemi, zde naproti ta úžlabina a druhá na straně jižní. Kdož by o takové panství stál?«

Líčení to sice nelákalo k návštěvě nehostinné Suanetie, ale pan profesor stále tvrdil, že právě ta část Kavkazu jest nejkrásnější a zajímavější všech ostatních a prohlásil, že nemůže dopustiti, aby naše výprava skončila nečestným ústupem před branou Suanetskou. Časně ráno jsme stanuli před těsnou úžlabinou, kterou Psí řeka své kalné vlny s nejdivočejších strání pohání do klidného údolí. Jen po uzounké stezce kol strmých skal možno se prodrati k temným pralesům, rozloženým na úpatí hor, a tu již se potkáváme na rozsáhlé mýtině s první kulturní prací každého národa. Množství dělníků kácí staleté buky a habry, válí je k hlubokému skalnímu korytu, kde dravý proud je uchvacuje a střelhbitě s nimi k Rionu uhání; odtud pak svázané vory plavci do Kutais a mnohdy až do Poti dopravují. Ty od pravěku nedotknuté lesní poklady jsou majetkem Mingrelského knížete, který je za ročních deset tisíc rublů pronajal nějakému panu Serebriakovi s neobmezeným právem k porážení dle libosti, čehož také, jak viděti, v nejhojnější míře využitkoval. Nicméně podnikem svým prospěla bohatá firma samé Suanetii. Lid, jenž před dvaceti roky chodil ve špíně a hadrech a vzezřením vzbuzoval hnus a hrůzu, jest pěkně oblečen, bydlí v útulných domcích, ztrativ mnoho své divokosti.

As dvacet verst od brány Suanetské zdaleka kmitá se mezi stromovím hlavní kancelář dřevní společnosti, objemná a vkusně ozdobená to budova, ve které jsme as hodinu prodleli, přijavše od správce s vděčností nám poskytnuté občerstvení. Odtud až k dolnímu Tsaluru se nalezáme jako v pohádkovém kraji. Nelze vypsati, ba ani nejdovednější malíř nevystihne štětcem nevypravitelný půvab rozmanitých odstínů krásy, jež se staví před užaslým naším okem. Tam jakoby byl domov mých miláčků narcisům podobná anemonka, žlutá primulla, místem i gentian a nádherné orchideje vysoké mezi azaliemi a daphnemi se hlásí ke mně

jemnou svou vůní. Každý záhyb cesty skytá nový luzný obraz. Vždy jiné, a jak se zdá vzácnější skupiny skalin, stromů a květin se stříbrným třpytem bystřin, vodopádů a duhových kštic, rozrážejících se o křemenné balvany. Zde skutečně přichází to nejlepší naposled, a přece vše to mělo býti zastíněno neskonale vyšším, co nás ještě očekávalo.

Po polednách jsme se zastavili před jedním dvorem nedaleko cesty, bychom najali čerstvé koně. Vešli jsme do domu malým otvorem a octli jsme se v prostorné síni bez stropu. Nezbytný kotel byl čtyřmi železy upevněn na krovových trámech. U těch želez, jež jsou Suanetovi svaty, se přísahá. Slavnostní tato síň šlechtice, neboť jím domácí pán byl, podobá se spíše udírně, neboť shůry od střechy visely černé kusy masa různých domácích zvířat i lesní zvěře, kolem začazených stěn byly připevněny stolice s loží celé rodiny. Tam jsme zastali rytíře po-

Suanetinská ves.

hříženého v hluboký spánek. Byl takřka v plné zbroji, sekerku lesklou vedle sebe a na bitém mosazném opasku zavěšenou dýku. Na sobě měl kožený, vydělaný kabátec, jenž těsně k tělu přiléhal, dlouhé boty s ostruhami a hlavu ovinutou bazlíkem. Po chvíli se probudil, mnul si oči, a shlédnuv nás, chopil se sekerky. Pan profesor mu kynul, aby jen toho nechal a šel nám ukázat koně, že jestě dnes musíme býti v Tšaluru. Muž rychle vyskočil, svolal čeleď, vlastně své tři bratry; ti vyvedli koně, které jsme na tři dny za velmi mírnou cenu smluvili. Trvalo to as hodinu, než byli koně připraveni a osedláni.

Zatím nás šlechtic častoval ve věži studenou skopovou kýtou a číškou doma pálené vodky, přinesl i sýr a kyselé mléko, a sám nás obsluhoval. Z žen jsem zahlédla dvě, jež mužům na dvoře

pomáhaly; byly štíhlé a pěkně rostlé; lící jejich jsem neviděla, jak nás zpozorovaly, daly se na útěk a již se neukázaly.

Nová naše eskorta se dobře osvědčila, šlechtic byl milým a spolehlivým průvodčím. Ještě stálo slunce vysoko, když jsme jedouce hustým lesem, zaslechli psí štěkot a potom střelnou ránu. »Jsme v knížecím revíru, zde to houká po celý rok. Takového lovce nebude na světě, jako je náš pohlavár v Tšaluru. Pořád střílí, a jakoby čaroval, všude zvěře dost a dost«, svědčil náš průvodčí.

Se strýcem to již zase trhalo. »Máme ještě daleko do Tšaluru?« Je to tady hned za lesem,« odvětil šlechtic a pobídl koně. My učinili totéž a cválali za naším vůdcem otevřeným údolím do úhledné vesnice, ležící na úpatí hory Lasparské.

Ubytovali jsme se ve škole. Učitel Grussin nám postoupil dva prázdné pokoje, kde jsme hned své polní postele postavili. Pak jsme šli prohlédnut místo. Za školou byla kovárna, v níž se též robily a spravovaly zbraně. — Strýc tam vešel, byl však hned zpět se zprávou: »Samý starý brak; pušky s kaménky ještě z předešlého století.« As dvacet minut ode vsi v předhoří bylo sídlo pověstných knížat Gardachadských, šest domů k vysoké dřevěné věži těsně přiléhajících. Tam bydleli bratři a knížecí příbuzní, jak učitel sděloval, všickni výborní střelci.

To stačilo, a strýc Karel již uháněl ku knížecímu dvoru, aby vyzvěděl, zdali by se nedal uspořádati na zejtří třeba jen menší lov na kamzíky, tury nebo na škodnou zvěř. Vrátil se pozdě všecek vzrušen a unesen laskavostí knížecí: »Pravý to kavalír od hlavy až k patě,« vypravoval nadšeně. »Sotva jsem vstoupil, volal mi vstříc: »Vím, proč přicházíte. Jste lovcem, vidím Vám to na očích. Koukáte, kde se tu vzaly ty tři krásky na stěně?« ukazuje při tom na pěkné tři zadovky novější soustavy. Ty již poválely turů, jelenů a kamzíků! Kolik pánů s Vámi přijelo? Viděl jsem Vás vyjížděti z lesa, také jedna paní jest s Vámi!« Odvětil jsem, že střelci jsme pouze dva, ostatní že jsou učenci. Ihned zosnoval honební plán. »Ráno vás budu očekávati o třetí hodině zde u zámku; prohledáme údolí nigurské, kam zřídka přicházím a tamější kamzíky jen pro hosty šetřím. Je to honba rozkošná. Obuv však musíte míti jinou; tu moji bratři Vám opatří. A což ta dáma s učenými pány? Takového panstva jsem zde ještě neviděl. Bezpochyby budou chtíti k průsmyku. Ať tam vylezou; stojí to za podivání. My můžeme dorazit k třetí hodině k duchanu pod převalem, tam společně něco požijeme a půjdeme pak s nimi. Večer budou všichni mými hosty.«

Vilém spokojeně přisvědčoval a obrátiv se ke mně, pravil: »Myslím, že tak bude dobře.«

Vyslechla jsem vše, nečiníc námitek, ač jsem byla náramně rozčilena. Zítřejší den má býti dle určení pana profesora odměnou za tak mnohé svízele daleké cesty. Očekávala jsem vším právem něco neobyčejného a velikého. Proto jsem si přála, bychom tu nejvýznačnější část naší svatební cesty, jak ji Vilém nazývá, konali společně v blahé upomínce na den svého spojení před Bohem. Vilém neměl nejmenšího tušení o tom, co mě tak velice tísnilo, a odešel časně ráno s veselým pozdravem: »Na shledanou

na temeni Lasparském!« Z hor vál chladný vítr, a ráno tam sněžilo. Náš podkoní věštil pěkný den; bývá prý tak vždy po severním větru. O deváté hodině jsme se po dlouhém váhání vypravili k průsmyku s úmyslem, že se o polednách vrátíme, neustoupí-li šedý oblak, jenž spočíval na horách. Urazili jsme tři hodiny cesty; vítr se sice utišil, ale mrak se nehnul, šedá barva jeho se proměnila v černou a věstila bouři s lijákem. K návratu nebylo chuti; nezbylo než napjati síly, bychom se před deštěm dostali k duchanu. Podařilo se to. K naší radosti se oblak zdvihl a pozvolna se šinul k východu. Vedle duchanu, kam zavedli sluhové koně, stála velká dřevěná kůlna, skladiště soli a obilí, jež bývá z ingurského údolí přes průsmyk sem na ramenou přenášeno a odtud pak soumary dopraveno do nížin Suanetských. Jelikož se na západě nebe jasnilo, zůstali jsme před hostincem a čekali s obědem na naše knížecí pány lovce. Blížilo se ku čtvrté hodině, a nikdo nepřicházel; pojedli jsme konservy s vejci, a já vybídla pana profesora, aby mě doprovodil k průsmyku, ostatní pánové že mohou za námi. Stoupali jsme zvolna bez velkých obtíží; stezka byla sice příkrá, ale drsná, že nohy neklouzaly; ale jak jsme přišli na sněžná a ledová pole, bylo třeba již úsilí, bychom se dostali ku předu. Pan profesor vzpomínal, jak před deseti lety svižně, jako útokem se hnal na horu, ale nyní zůstával neustále pozadu; konečně mne žádal, bych se pro něho nezdržovala, neboť škoda každé vteřiny toho nebeského požitku, o nějž bych se tím připravila. Zblouditi prý nemohu, an se jedná jen o slezení krátkého, horského nánosu, čímž poslední překážka bude překonána a velkolepý cíl dosažen. Zrychlila jsem kroky; několikrát jsem klopýtla a zapadla do závějí; strhla jsem s uřícené hlavy bažlík; pot se mi valil z čela, když jsem o šesté hodině udýchána, ztrmácena, s mocně bušícím srdcem stanula na převalu. V prvním okamžiku jsem neviděla ničeho než samý běl a v něm vyskakující červené pruhy. Zastřela jsem oči, až se krev uspokojila, pak jsem se rozhlížela vůkol. Stála jsem na okraji rozsáhlé planiny kolkolem uzavřené ledovými pyramidami mohutných hor, které, ač odděleny hlubokými propastmi, přec se zdály tak blízké, jakobych vrchole jejich rukou mohla dosáhnouti. Pohlížím vzhůru, a nad obrovskými útvary v sněžných hávech vleče se jako příšerná obluda temnošedý mrak, poháněný chladným dechem severu. Pojala mne náramná úzkost. Bála jsem se sama sebe, bála jsem se i dýchati. Vše bylo tak velikolepé a hrozné. Chtěla jsem zpět, ale nohy mi vypověděly službu. Hledím strnule před sebe. Tu jakoby přes hlavu přeletěl kmit; byl to první paprsek z rozervaných mraků, a hned za ním se valily proudy světla otevřeným prostorem od západu, a zasněžená pláň se zastkvěla nejčistším bělem miliard diamantů. Jasu přibývá a s ním i krásy, až pojednou všecko se mění ve velikolepý chrám, jehož lesklé ledové stěny nádherným třpytem se nití a temena hor ve vzdušných výších podobná oltářům se pozdvihují k nebesům. »Zde místo důstojné, neskonalé velebnosti, kde by je oslavovati mohli i andělé,« volám rozníceně. A vskutku služba andělská již počíná. Blesky slunečními se rozžíhají krystalové vrcholy gigantických oltářů a sálají v duchovém svitu

do azuru nebes. O Bože, jak přepodivné jest jméno Tvé na zemi! V takové nádheře Tebe oslavují hory v tichých svých opuštěných samotach. Ty mi dáváš poznati neskonalou svou krásu a velebu! Já, dítě prachu, smím Tebe nazývati, k Tobě volati, jako nikdo z těchto tvorů vůkol. Otče, jenž Jsi na nebi, posvěť se jméno Tvé! Dej mi jedenkráte zříti vyšší ještě slávu Tvou v jasné říši Tvé. Překonána citem nevýslovné touhy, klesla jsem na kolena a slzy nejčistší radosti polily tvář mou. Tak mne nalezl Vilém; spatřiv slzy v očích a blažený úsměv můj, ptal se udiveně, co se se mnou děje. Já jsem mlčky ukázala na tu nádheru před sebou. On však mne uchopil za rámě a jemně pošinul k západu, kam úžasle pohlíželi všickni. Bože můj, jaké to divadlo! Celé nedozírné pásmo se stem hřebenů, vrcholů a ledových štítů v jednom plameni! Na nejzazším konci, jako karbunkul, září v propastné výši kníže horstva, Elbrus. Profesor jako u vytržení volá: »Hle! tam v té výhni ti staří obři Detmold a Adišech, vedle mnohohlavá Schkara s nesčetnými kumpány, za nimi širokánská Ušba s dvěma rohy, vícevěžný Uskul, tu Muschna a Laspary, všickni v purpuru a svěžím mladistvém zápalu. »Ach, usťaňte,« volám, »nač zde ještě jmen, když každá krůpěj ledová jest divem a odleskem nevystižitelné moci a lásky Boží.« V tom však postřehnu, jak se zapadajícím sluncem z nižších ledovců nachové blesky kvapně mizí; chtějíc tento zářný obraz nevylíčitelné krásy navždy v plné síle uzavříti v nitru svém, zakrývám oči a stojím dlouho v tom hasnoucím přízraku, až mne Vilém ze slastného snění vyrušil: »Pojď, již se tmí, a začíná býti chladno.«

Tím ukončena svatební cesta a má pouť na Kavkaz. Nazývám ji poutí, nebo jsem se nikde necítila tak blízkou Bohu, jako na těch vzdušných, nebetyčných výšinách. Dva dny ještě trvala naše cesta malebným údolím rionským. Jindy by byly věžovité domy na strmých březích mohutného proudu, citronové, ořechové a cypřišové háje, pahorky révové a bohatá květena s velkolepým pozadím Suanetských hor zajisté poutaly celou mysl mou, ale duše má byla přeplněna tak hlubokými dojmy minulých dnů, že žádný půvab jich více vyvážiti a oslabiti nemohl.

V Kutais se naše společnost rozešla. Loučení s milými přáteli bylo dojemné; když jsem, nemohouc utajiti hlubokého pohnutí, panu profesorovi děkovala za veliké oběti a neocenitelné služby jeho, dí tento s bodrou svou upřímností: »Neděkujte, jasná paní; nemáte tušení, jak bohatě jsem odměněn, že se mi dostalo toho štěstí, uvésti nevídaného hosta, první paní evropskou, na ledové témě obrů kavkazských. Nikdy nezapomenu okamžiku, když jsem Vás spatřil na kolenou v nejčistším zanícení a pokoře v slzách na kupě Lasparské; žehnal jsem Vám jako vyvolené, která pochopila veliké skutky moci a lásky Boží. Nejhoroucnější přání mého života došlo Vámi svého splnění.«

Co odpolední vlak odvážel naše šlechetné společníky k východu do blízké otčiny, uháněl s námi druhý ku břehu Černého moře, jehož bouřlivým vlnám jsme měli svěřiti životy své.

Vilém a strýc stáli u okna vágonu a rozmlouvali o nastávající plavbě. Ale já pohroužena ve své zářné sny, vyvolávala

jsem jeden jasný obraz po druhém, až mysl má utkvěla na poslední leskuplné vidině Lasparské. Mé srdce přetékalo nevýslovnou slastí, nebo jsem tam živě pocítila, jak čisté radosti kynou nám z krás přírody, když na ně hledíme okem víry, která hlásá, že vše to vytvořila ruka toho nejlaskavějšího Otce k potěšení dítek svých.

Rychle míjela cesta, a pánové domnívajíce se, že spím, dali se do čtení; pak se bavili tlumeně, aby mne nevyrušili; když pak jsme opouštěli dráhu a ubírali se k přístavu, a já ani na lodi jsem se nemohla vyprostiti z kouzla svých upomínek, tu Vilém, pozoruje nápadnou mou zamlklost, uchopil mne za ruku a tázal se starostlivě: »Prosím Tě, Žofie, co se Ti přihodilo? O čem neustále přemítáš?« — »O čem jiném než o naší svatební cestě?« — »Což nejsi spokojena s jejím výsledkem?« »O nejvýše, a proto sbírám úzkostně všecky myšlénky a city své, proto pořádám vše, co jsem prožila v těchto dnech, abych to pevně upoutala v mysli své a jako nejblaženější upomínku zachovala sobě i přátelům svým.«

»Milá Žofie,« pravil Vilém, »takovým přemítáním dojmů a pocitů svých před zapomenutím neuchráníš. Každé sebe mocnější hnutí duše časem slábne a ztrácí se, až konečně vymizí z mysli docela, zanechavši sotva znatelné stopy bývalého vzrušení.«

»Proč trapné starosti?« vmísil se strýc do řeči; »když to nechceš nositi v hlavě, pěkně si zasedni do kajuty a sepiš všecko, co jsme na té cestě prováděli; co ještě nevíš, jako o té honbě v Cejcké kotlině, to Ti povím, jenom prosím Tě nezapomeň na ty medvědy. Pak nám to budeš předčítat.«

Toť byl ovšem nejlepší prostředek proti zapomenutí, i poslechla jsem. Ale ku čtení mých zápisků nedošlo. Posledního dne plavby k večeru blízko u přístavu nás zastihla prudká bouře. Setmělo se, a já rozžehla lampu, neboť jsem chtěla ještě poslední věty dopsati. V tom zaburácí hrom, a loď vzteklým vichrem zachvácena, počíná se zmítati; do kajuty vrazil strýc a volal, bych utekla do jídelny, ta že je lépe chráněna. »Hned,« dím, »jak dopíši.« »I nech toho; bude to vše na pospas žralokům.« Chci přeběhnouti do jídelny, ale již se cítím divou mocí pozdvižena a přiražena k železnému zábradlí. Vzpamatovala jsem se, když proudy slané vody se mi vychrlily v tvář a bouře se rozzuřila v celé své děsné velebnosti.

Klenba nebes plápolá a za třesku hromu a náramného hukotu rozkacených vln rozvírají se závratné propasti, hrozící vše pohltiti v bezedném jícnu svém. Necítila jsem strachu, ale spíše jakási přepodivná rozkoš plnila duši mou, když pojednou rychlostí blesku se převalila spousta rozpěněných příšer přes palubu, strhla mne sebou a zanesla až k dřevěným stěnám jídelny. Odtud mne skoro bezduchou odnesl Vilém do mé kajuty. Otevřevši oči, spatřila jsem chotě svého v náramném rozčílení. »Milý Viléme,« »tak ustrašeného jsem Tě neviděla; zdaž možno, aby Tě bouře tak polekala?« — »Což nevíš, co se mohlo státi? A Ty bys se nehrozila tak tragického zakončení naší svatební cesty?« »Nehrozila,« odvětvím, »spíše bych pokládala takové zakončení za to nejšťastnější; neboť věř, že pevnou naději mám, že Ten, jenž ve své

neskonalé lásce nás spojil a dal nám zříti nejvyšší krásy pozemské, dal by nám zajisté spatřiti Sebe, jenž jest zdrojem všeho krásná na nebi i na zemi.«

Ta blažená hodina nám však ještě nenadešla. Bouře se utišila, a loď klidně a bezpečně odpočívá nyní v přístavu varnenském, a já připravuji zápisky své rakouské poště, bych splnila přípověď svou, a má drahá sestřenka první obdržela zprávy o svatební cestě — své věrné Žofie.

Matka.

Zář měsíce, tak modravá a snivá,
do tiché noci tajuplně splývá,
a jak se dívá lidem do oken,
zří všude klid a všude tichý sen.

Jen v jedné jizbě v luny mléčném jase,
dvé smutných očí v slzách zachvívá se.
Ach, bolestí když z duše prchl klid
je těžko spát a ještě tížej' bdít.

Jak neplakal by? Večer přišla zpráva,
by domů jel, že matka dokonává.
A nemohl! Jak byl by býval rád,
jen kdyby moh' si u ní poplakat.

Teď v jizbě své, mdlou září zatopené,
sta myšlének se prudce hlavou žene:
»Kdo při ní je? Kdo z bratrů ve pláči
ty drahé oči její zatlačí?«

Ó šťastní bratři! Snad jsou nyní doma,
a máť jim žehná tuhnoucíma rtoma —
jen on je sám v té jizbě vzdálené . . .
Zda na něho si matka vzpomene?

Však hle! Co to? Teď v jizbě zjasňuje se.
Je kdosi zde. Ó proč se chví a třese?
Je kdosi zde — víc září luny svit —
a musí — musí oči otevřít.

Ó Bože jediný! V té mléčné záři
zří matku svou, s tak průsvitavou tváří —
a její světlý stín jde k němu tich,
tak neslyšně, jak z dálek tajemných.

Chce plesat radostí a křičet v chvění —
než nemůže — je blízek sešílení —
jas luny plá a v tváři zjasnělé
chlad prstů matky cítí na čele:

»Ó dítě mé! Máť tvá se k tobě sklání!
Ty přijmi poslední mé požehnání.
Teď umírám — leč ani při smrti
tu lásku mateřskou nic nezdrtí.«

Zář měsíce tak modravá a snivá
do tiché noci tajuplně splývá.
Je kolem klid. Hle jizba — a tam v ní
pláč křečovitý tichou nocí zní.

V. Koranda.

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

V.

Havlíkovi se podivili, když k nim Jindra pojednou přišla a vstoupivši do světnice, ihned se rozplakala. Slyšíce proč pláče, byli celí ustrnuti a nemohli se ani vzpamatovati.

Dlouho trvalo, než po všelikých řečích konečně se Havlík zmohl na souvislou myšlénku a obrátil se k Jindře s otázkou: »A co včil s tebou?«

»Se mnou? Včil?« opačila Jindra.

»No ano. Tohle divně dopadlo. Hajnej se asi brzy vožení, bez ženy přece tak na těch lesích nezvostane a druhá žena nevím bude-li chcet v domě takovouhle schovanku, která je huž skoro na vdávání. Budeš muset asi do světa, do služby, k nám domů přece nemůžeš, co my s tebou? Abys vzala krosňu a šla do lesa nebo přes pole ty škatule roznášela, na to bys asi nebyla, a my bysme pro tebe neměli těch dobrejch kousků, na jaký jsis v hájovně zvykla. E, to se špatně vydařilo,« Havlík si odplivnul.

»Jak to?« otázala se Havlína jaksi ulekaně.

»No jak to? Mohla Jindra huž pár let sloužit, mohlo mět třeba něco zašetříno a nám taky vypomoct, aspoň těma jabkama a ňákým tim krajícem. Z hájovny jsme neměli skoro nic, trochu toho drápelí, stlaní a trávu pro kozu — no taky by se to bylo sneslo, děvče se tam naučilo dělat jenom podlévá svýho pohodlí, natáhnout, jak se ve službách musí, nehumí, má rozmlsanou a rozjeděnou hubu a poslouchat taky moc nehumí, vždyť tam bylo

samo. Včil půjde a co ve světě zkusí a nám že každou chvílu na krk přileze, to je z toho,« hubačil Havlík.

»Však on mě strejček hajnej nevyžene!« vzkřikla Jindra. »A dělat humím všecko i poslouchat. Právě že mně žáden s hubačením a s nadáváním k práci nehonil, humím hudělat všecko a dobře. Vy se, tatí, o mne nemusíte starat, bez vás já vždycky můžu bejt a jestli vám nepřidám, tak od vás ničehož nic nechcu, ani do sednice vám přijít nemusím. Taky to není pravda, že jste od hajnejch nehužili, hužili jste co dost, nejen z lesa ale i z domácnosti, vim co jsem sama donesla a —« Jindře došel rozhorlením dech.

»Ale, ale, co pak se musíte hned hádat?« chlácholila Havlica. »Je to pravda, co tatík povídá, jisty to není, že včil v hájovně zvostaneš, ale musíš bejt chytrá a dbát na sebe i na nás. Hleď, aby ti dal hajnej šaty a věci po nebožce, nežlivá se vožení, nebo nežlivá si ňákou hospodyni vezme, takhle nemůže zvostat a s tebou jenom hospodařit taky ne. Ba má táta skoro pravdu, že se to špatně vydařilo.«

»Na to nemyslím, já mám jenom lítost o tetičku, o tu hodnou tetičku,« rozplakala se Jindra

»No pomodli se za ni, zasloužila to, Pán Bůh jí odpusť, byla to hodná ženská, ale je to s tebou, milá ty Jindro, vopravdu na pováženou, co včil. No huvidíme. Ale jdi huž dom, je tam skoro tma, ať se nebojíš lesem. Já tě vyprovodím,« pravila Havlica.

»I jenom zůstaňte doma, mami, já se nebojím. Ale zejtra vodpoledne přijďte na besedu, ať tam nejsme s Kadlinou tak samy; chudák Kadlina, musim raději běžet, aby se tam nebála; a je čas k poprávce«, rozpomenula se Jindra, dala krátce »s Bohem« a rychle odcházela.

Havlíkovi dlouho do noci, ještě než ulehli, rokovali, co a jak nyní s Jindrou. Odrostla jim s očí, a věru že nenapadlo jim nikdy, aby starali se o to, zda ji hajných budou hledět provdat či u sebe nadále podržet, až by šli do pense. Tak jaksi se jim nezdálo být vhodným, aby zůstala u hajného, když bude vdovcem, a měl-li by se oženit, tu si řekli, že druhá žena nedovolila by Jindře, aby mohla jim, rodičům přát, jak se to doposud dělo.

»Nejlepší by bylo, kdyby si hajnej vzal Jindru,« vyslovil posléze Havlík.

»Co tě vede? To nejde! Je to mladý a nemohlo by to nijak dělat dobrotu. Hajnej bude potřebovat hospodyňu a ne děvčisko. To by byla špatná hajná, která se pere ještě se všema klukama a ktery říká celá dědina: ty. Přece se říkalo nebožce hajny a říká každy jiny: panímámo a tak nebudou říkat takovymu děvčeti ze žebroty a k tomu — no radějc to neřeknu,« zajikla se Havlica.

Havlík si odkašlal. »Nešlo by to, nešlo. Ale jářku, ňáko musíme hlídat, aby tam ta Jindra přece dýl zvostalo, ať z toho něco máme«, řekl táhle. »A ta Kadlina —«

»Ty se, panečku, nechce k nám zpátky; má se v hájovně dobře«, vzdychla Havlica. »To ona se bude hajnýmu šmajchlovat, aby tam mohla ještě pobejt. A vidíš táto, nebylo by to zly, kdyby je tam obě hajnej nechal. Prácu Jindra zastane, však on hajnej pomáhá i přijedná a Kadlina by byla jako pro poradu. A já bych

docházela dohlídnout, připomoct, řeklo by se, že je Jindře smutno a dalo by se tam dycky na pár dní některý děcko, hubyl by nám jedlík a tak by to děcko huž tak ledacos vic přeneslo. Aby nám Jindra přála, to je má starost. No musíme ňáko chytře na to, na Kadlinu. Ta má fiňáry, ta nám to huž zavonačí, aby hajnej neviděl, kdyby něco nebylo dobře a nezpytoval, kam co přišlo.«

»No vidiš, mámo, ty máš přece trochu chytrou hlavu. Ňáko to půjde, jen aby ta hajnýho dcera třeba sama sem nedala tatíkovi ňákou hospodyňu. Divně to tak přišlo, divně. No ale včil spěme,« Havlík zíval.

Jindra šla smutně domů. Bylo šero, ba tmavo, a ten les, ku kterému se Jindra blížila, zdál se jí býti tak smutným. Maně vzpomínala, jak tudy kráčela jako dítě, když ji matka k hajným vedla.

To jí bylo tak blaze, to tušila nevědomky, že činí krok ze smutného svého dětství k lepší budoucnosti. Nevěděla ovšem, že čeká ji v hájovně něco lepšího, než že se dosyta nají, že nebude choditi v hadrech, že jí nebude láno a že nebude bývat bita, nebyla by tehdy ani porozuměla, že ta láska a dobrota, která ji tam očekává, jest více než almužnou. Nyní, kdy ztratila svoji dobrotitelku, cítila podivný bol v duši. Připadalo jí, že se té dobré tetičce dostatečně neodsloužila, napadalo jí, že jí vlastně ani nikdy dobře nepoděkovala za všecko dobrodiní a trápila se vzpomínáním, kdy a jak hajnou asi rozzlobila. Měla takových dětinských hříšků na svědomí kolik a se žalem vzpomínala, jak někdy i hajný ženu okřikl, plísnila-li ji, Jindru, pro nějakou neposlušnost neb dovádku.

Bylo jí toho nyní líto. Vcházela již do lesa i řekla si, že si musí pospíšiti, aby se Kadlina sama nebala. Báti se! To bylo Jindře k smíchu, ale nyní poznala, že jest ještě něco jiného, co súžuje prsa a hlavu činí těžkou, že jest to žal a ze žalu vyplývající stesk.

Ano, toho stesku se bála. Již věděla, že se jí stýská, a že jest to jiný stesk, než když byla hajná odjela a když se její návrat odkládal a prodlužoval. Ano ten stesk, kterýž jí vzpomínkou představoval dobrou pěstounku v každém místě stavení, při každé práci, ten bolel, tížil.

Již kmitalo se mezi stromy světlo z oken hájovny. Kadlina byla asi rozsvítila a čekala již na ni netrpělivě. Řekla si, že musí Kadlině schystat dobrou večeři za to čekání. Usmaží tu husí krev. Jindra vzlykla, vzpomenouc, jak prvně ve svém životě jedla u hajných husí krev i husu, která jídla znala více z doslechu než i jen z ochutnání. Jak dívala se tedy a divila, jak se krev ze zařezané husy sesedla do červeného, hlaďoučkého jako zrcadlo lesklého kolečka a jak pak se na kutchánku na škvířící se cibulce měnila v černé drobečky tak chutně již vonící. A vzpomínala, jak točila se okolo hajné, pekoucí husu, jak měla z toho radost, že oni tři sami: strejček, tetička a ona Jindra, strejčkova veverka, mají tu husu k snědění.

Tak jí bylo líto, že nedočkala se, aby ji hajná pochválila, že dobře na poprve sama tu husu vykrmila a upravila. A hnedle si řekla, to že jsou všecko hlouposti a malichernosti, horší, smut-

nější že jest, že nedovede se vpravit do té myšlénky, že hajná již se nevrátí a že cítí se pojednou cizí v útulném domku, kde našla domov. Ano, to bylo to, co Jindru dusilo. Cizí, cizí se cítila v hájovně, tak jako se pocítila cizí dnes na návštěvě u vlastních rodičů, cizí se cítila pojednou i v tom lese — — — — »Co budu dělat? Co budu dělat?« zavzlykala Jindra a spěchala k hájovně.

Kadlina byla již hotova s oškubáním husy a očekávala Jindru skoro netrpělivě. Chtělo se jí večeřeti a věru, že se těšila na teplé jídlo. Byla již zatopila, mrzíc se, jak se při tom musela namáhati.

Jindra vešla a dávajíc dle zvyku pozdravení, ohlédla se kolem sebe. Zdálo se jí, že se její hlas nějak podivně rozléhá. Stalo se přece bezpočtukráte, že přišla odněkud domů a že zastihla jen hajnou samotnu, ale dnes jí to přišlo tak podivným.

»Tak jsme tu spolu,« řekla Kadlině.

»No, co na tom. Však nás tu žádny strašidlo a žádnej hejkal nehukradnou,« smála se Kadlina. »Dělej ať popravíš, a abysme večeřely. Husmažíš tu huší krev a přistav vodu na vypaření toho kejhána. To si, pane, vomastíme žaloudky, z toho bude sádla, to měl hajnej jeden dobrej nápad, abysme si ho snědly.«

Jindře se ta řeč protivěla, mlčky se odstrojila a zula a šla do chléva. Vrátila se, zavřela domovní dveře a chystala večeři. Kadlina chtivě lokala vůni smažící se krve a bez ustání cosi žvástala, bylo to jen o jídle, a Jindře nechtělo se odpovídati.

Po večeři rozžehly opět hromničku a modlily se za hajnou. Pak ulehly v komoře, ale Jindra nespala ještě dlouho po tom, ana Kadlina již dávno chrápala. Jindra posléze usnula a potýkala se s divokými sny. Běhala jako v bouři po lese a před ní unikala postava hajné. Chtěla jí doběhnouti, než vždy kdykoliv byla jí na blízku, sjel jí v cestu blesk, posléz se jí zdálo, že sama nebožka jí ty blesky v cestu metá. Jindra plakala, vzlykala, slyšela, že někdo ji volá: »Jindro, Jindro!«

Byla to Kadlina, kterou dívčin pláč probudil. Volala dívku několikráte po sobě, až ji vzbudila.

Jindra procitla všecka schvácena a spocena. Nemohla ani hned ustáti v pláči a vzlykala ještě chvilku, sedíc již na lavici, kde si stlala, co Kadlina v domě byla a na její posteli líhala.

»No, hustanov se, hustanov,« plísnila Kadlina.

»Bože, Bože, tetičko zlatá!« vzlykala Jindra.

»Zdálo se ti asi o nebožce a bojíš se, viď?« dosti laskavě domlouvala děvčeti Kadlina. »Hudělej kříž a řekni si: Sen je sen, Pán Bůh řídí noc i den. Vždyť jseš celá vyděšená. Co pak se ti zdálo?«

Jindra to vyprávěla.

»Ejnu, šla's lesem a tak se ti přibralo do snu. Nesmíš tolik teskliti, venkoncem vzito byla ti ta hajná přece jenom cizí osobou —«

»To nebyla!« vyjela Jindra. »Starala se o mně víc nežlivá vlastní matka a měla mě taky radějác nežlivá vlastní matka. Tady jsem teprva poznala, co je to bejt doma, co je to bejt ráda na světě, jaky je to mět lidí kolem sebe ráda. Kdyby mi byla matka humřela, taky bych o ňu moc a moc asi plakala, ale to přece víte Kadlino sama, jaky to hu nás bylo a je. Já mám

srdce těžky a jako v kleštách, jakživa bych se nebyla nadála, že může bejt člověku tak divně a smutno, jak jsem se toho včil dočkala.«

»Milá ty brachu, dočkáš se ještě na světě jinšího,« povzdechla i trochu se zasmála Kadlina. »Včil ale hleď husnout, ať jsi zejtra k práci, ty můj Bože; je ono to posvícení, a my ani koláčů nepekly.«

»Kdož měl na to mysel. Však jsme chcely držet posvícení až na to mlady, až tetička přijedou,« odpověděla Jindra.

»No ráno musíš ale přece zadělat. Dojde Havlica s dětma, jak pak bysme jim o posvícení ani tu placku nepodali. Já sama ráno dojdu do dědiny pro kvasnice,« nabízela se Kadlina.

»Já jsu jak zmámená. A tu husu bych radějác nepekla. Beztoho bude tuhá,« mínila Jindra.

»I nebude, vždyť je mladá a dobře krmená. Jen když ju budeš pomalounky pict, bude dobrá. Však nám ju hajnej přeje. A mámě taky bude kousek na voblíznutí vhod. Zadělej taky na knedlíky a k tomu kaldounu, nudle do polívky a do vomáčky, to se na posvícení patří. Jářku, ty krásny husičce nesmíme tu hanbu hudělat, abysme ju si dobře nepovažovaly,« Kadlina se smála.

»Vy myslíte jenom na jídlo,« broukla Jindra.

»A nač jinýho, má panenko? To je to, co nejlepší člověk hužije. Šaty se roztrhajou, nábytek a nádobí potluče, o mladost, o pěknost a o zdraví připraví člověka čas, muziky, besedy, písničky přestanou těšit, i to spaní k stáru tak neslouží, ale kousek toho pojedění — to těší vždycky. I když si ho člověk jako tuhle já musí mezi dobrejma lidma vyprosit. Celou pečenou husu jsem huž dlouho neviděla, — no sic viděla, ale nemohla jsem si vybrat ten a ten kousek, jako to zejtra bude, to se těším huž na tu pečeňu. Jen počkej, až přijdeš do světa, tak poznáš, jak se člověk musí někdy jenom koukat, když jiní jedí a pijou.« Kadlina se ušklíbala.

Jindra již neodpověděla, po chvíli se ztišila a usnula. I Kadlina sedřimnula, ráno však budila sama Jindru, aby se vše obstaralo. Vydala se do dědiny pro kvasnice a jiné potřeby. Belhala se na svých berlích dosti rychle. Chtěla přezvědět, co lidé v dědině říkají náhlému úmrtí hajné. Byť se hajný včera zastavil u zvoníka a dnes při ranním klekání zavzněl umíráček za duši zemřelé.

Vrátila se dosti záhy. Slyšela všudy to, čeho slyšeti chtěla, soudili lidé, že hajný vdovcem setrvati nemůže a že jenom s Jindrou těžko by se v hospodářství obešel.

Jindra měla opětně do krve uplakané oči a uvítala Kadlinu smutně. »Je zde tak prázdno, mám takovou houzkost, jestli se tam strejčkovi něco nestane,« pravila odebírajíc Kadlině uzlíček.

»To tak bejvá, jedna starost druhou vodí,« prohodila Kadlina.

Zadělaly na koláče, než Jindře na rty nevešel jako druhdy veselý popěvek, vzpomenuvši na loňské posvícení, kdy notovala si od rána: »To je zlaté posvícení, to je zlatá neděle,« neubránila se slzám. Ostatně udělala vše, jak si Kadlina přála a věru,

že se konečně usmála, vidouc, jak si Kadlina libuje všecky ty posvícenské dobroty.

Záhy odpoledne došla Havlica se všemi dětmi a tu nastaly teprve pravé hody. Děti se vrhly na koláče jako vlci, Jindra navařila kávy a matce podala schovánku od oběda tak vydatnou, že tato schovávajíc kousek pečené husy i uvařený krček pro Havlíka, byla úplně syta.

Děti poslány ven, aby si zaskotačily a Havlica s Kadlinou měly nyní poradu. Vyzněla tak jako porada manželů Havlíkových, aby se Kadlina s Jindrou co možno nejdéle u hajného udržely. Jindře se svíralo srdce, to co slyšela, znělo tak jináče proti tomu, co byla zvykla cítiti, že je zde totiž doma, doma, že ti dva stárnoucí lidé nevidí v ní služku, ale dítě, ku kterému přilnuli celým srdcem, které měli rádi tak, jak vlastní matka v hlodavých svých starostech a zápase s bídou je nikdy ani ráda neměla. A Jindra, seznavši otčinovu nelásku, nesváry a bídou vzrůstající někdy lhostejnost matčinu, přilnula celým srdcem k těm dobrým lidem. Nyní pak slyšela, že jedná se rodičům jejím jen o ten zisk, kterýž plynul jim z jejího u hajných zaopatření. Ne, ne, nemohla Jindra pochopiti, proč by měla od strýce odejíti. Že by dcera jeho a zeť tomu nepřáli, aby ji měl hajný u sebe, bylo jí při všem žalu skoro k smíchu, vždyť ji nechávali v každém psaní tak pěkně pozdravovat a vždy psali, že jsou rádi, že nezůstali rodiče tak samotni. A proč by dávala Cecilka otci hospodyni, jak se matka obávala? — Vždyť ona, Jindra zastane dosti a ničeho nezmaří. Bylo to Jindře vše dohromady divné, a trapná tušení nutila ji znovu a znovu k slzám.

Vyběhla si do lesa. Zde bylo velice chladno a zimavo, chmour déšti promočený studil do nohou, nestačilať půda vsáknouti mnohé ty silné lijáky a denně hustnoucí mlhy, které mívala Jindra tak ráda, říkávajíc, jak ji těší, vidí-li, jak lidé kolem hájovny do lesa a z lesa jdoucí a jedoucí se z mlhy vynořují a zase v ní ztrácejí. Tak často zabíhávala do té mlhy, tak daleko, až neviděla hájovny, hrajíc si v mysli rozmarnou myšlénkou, že je daleko, daleko od domova. Ráda si také zaholíkala do té mlhy a běžela pak ve stranu, odkud jí ozvěna odpovídala, holikajíc tam znovu. Přiběhla po této hře domů někdy se šaty a vlasy vlhkem mlhy prosáklými, téměř mokrými, než nedělala si z toho nic, ano i chladno, které jí zachvívalo, bylo jí příjemným, byl to ten pocit, že doběhla si domů, k teplému ohníčku domácího krbu, kde zahříval ji zároveň vlídný úsměv pěstounky. Dnes byla mlha; záhy z rána se pozvedla a den byl takový, jak u nás v horách říkáme: »uplakaný«, bylo vlhko, aniž by pršelo a mlha halila oblohu, tak že ani paprsek slunce, ani zákmit modra nezveselil obzor. Jindra zachvěla se chladem a ovanul ji zápach hniloby. Byly tu naváty celé kupky bukového a březového lupení, jak stály tyto stromy mezi smrčinami a jedlovím, pyšníce se v letě hedbávným, svěžím svým listem. Jindra pomyslila si na hřbitov, kde tetička odpočívá, jak je tam asi vlhko a chladno, jak asi v té úzké rakvi tetiččino tělo zahnívá tak jako zde to listí. — — — Tak ji viděla před sebou tu tetičku, s tím hladce přičesaným hnědým, málo šedinami promíseným vlasem, který jí ona,

Jindra, za nedělních odpolední česávala, s tím lalouškem pod bradou, červeni na lících, s tím dobrotivým úsměvem na trochu zapadlých ústech i v jasných očích. A ty oči zavřely se na vždy — — — Jindra zavřela oči a ve tmě, jak se nyní octla, bylo jí pojednou tak nevolno, že s výkřikem oči vytřeštila, obrátila se a spěchala zpět.

Matka chystala se již k odchodu. Nejmenší děcko bylo již usnulo a Havlica balila je do šátku, kterýž byla vzala z truhly.

»To je šátek tetiččin,« řekla Jindra. Byl to hnědý, silný vlňák, zánovní, kterýž hajná nosila na cestu do dědiny i do města.

»No vím a ty taky víš, ale jinýmu toho povídat nemusíme, tuhle Kadlina to taky neřekne. Hajnej houbec ví, co nebožka měla nebo neměla, co sebou na tu Hanu vzala nebo nevzala. Snad bys nečekala, že ho donesu zpátky? A jářku Jindro, koukej, tuhle ty všední háby nebožčiny jak tu na komoře visijou, mě dej zrovna sebou, tobě je to beztak velky, nemusijou lidi ani nic vidět, visí tam taková tištěná modračka, jedna režnica a jedna purilka.*) já to na sebe vobleču. A tu soukennou jupku i tu kanafasovou převlíknu přes ten můj životek. Ňákej šátek a fěrtoch přidej, ani kohout po tom nezakokrhá.« Havlica byla vešla do komory a než užaslá Jindra mohla čeho namítati, oblékala již šaty na sebe, berouc je na rychlo z řimsy.

»Ale mami, to nemůže bejt,« zvolala Jindra. »Počkejte až se strejček vrátí, sama ho poprosím, a jistě vám něco dá. Ale vzít to nesmíme.«

»I mlč a přej matce. Kdo ví, není-li to ponejprv a naposled, co ji dopřát můžeš,« chlácholila Kadlina. »Pantáta se nebude po ni em shánět a zeptá-li se, řekne se, že si to vzala nebožka sebou. Tam beztoho všecky její věci bez ptaní dceři ponechá.«

»Kadlino, mějte rozum,« Jindra stála jako zkamenělá, vidouc, že matka dole v jarmaře vyšukala zánovní botky a obšité punčochy po hajné a tyto obouvá, svoje záplatované punčochy a spravované pantofle do šátku, který rovněž z jarmary vzala, balíc.

»Měj ty rozum a když ho nemáš, musíme ho mět za tebe my. Víš, že ti říkám, že má bejt člověk chytrým, jináče že se ve světě ztratí. Ty chytrosti člověku napadnou, až je pozdě. A tuhle si matka navázala trochu mouky a kroupek, hajnej ani nepozná, že mu ze špižírny hubylo, sama jsem vyndala takovy stary šátky na to, jsou zvypírány, ty se zpátky nedonesou, jenom mlč,« ušklíbala se Kadlina.

»Ale to se nepatří, to je krádež!« rozkřikla se Jindra.

»Chceš, abych ti dala po hubě?« rozhněvala se matka. »Však's mi ještě nevodrostlo, jsu tvá máma a můžu si poručit. Ať jednou mámu nehledáš.« Havlica skrývala rozpaky hněvem

Jindra svěsila hlavu a potácela se z komory.

Havlica svolala děti a odcházela. Malé děcko nesla Kačenka, a Havlica hodila přes hlavu sukni a skryla pod touto uzlíky s moukou a krupkami a hodný hrnek, z něhož vonělo převářené máslo. Když Jindra v lese meškala, hospodařila zatím Havlica

*) Hrubá polovlněná sukně.

s přispěním Kadliny v domácnosti hajného pro sebe. To za tu chvíli!

Havlica dala s Bohem, řekla, že přijde se zejtra opět podívati, co dělají. Jak šla přes dvorek, vyběhl z boudy starý Pozor a očichával ji. Poznal asi šaty hajné. Zavrčel temně a skokem se octnul u Jindry. Zacasnoval děvče za šaty a toto se uleklo, jakoby dopadeno, vzalo psa za obojek a táhlo ho do světnice. Tam schoulila se na stoličku u kamen, přitiskla k sobě chundelatou psovu hlavu a celá se třesouc, pohlížela do tmavých oken.

VI.

Kadlina se vrátila po chvíli do světnice a šoulala se na pekelec, tlukouc berlemi do podlahy. To bývalo u ní známkou špatného rozmaru. Usedla a pohlížela na dívku. Po chvíli teprve ujala se slova. »Tak, tak,« pravila nevrle. »Naša Jindra se tu chytá Pozora a vyvádí s nim, jakoby se ji děla ňáká křivda a to hovado ju mělo potěšit. Jsi ty ňáko potřeštěná; místo aby se rozmejšlela, co a jak pro její dobry, hulakomila by se nad vlastní mámou.«

»Mně se křivda neděje, ale strejčkovi,« odpověděla Jindra.

»No, no, no,« zašpulila Kadlina rty. »Jenom nebuď sama proti sobě. Huvidíš, že zde v hájovně asi na druhou zimu nebudeš bejvat, — mě nebudeš hučit znát lidí, a kam potom? — Do světa, to se ví, domů přece nepůjdeš. A když se ti ve světě něco stane, kam pak můžeš jíti? Potáhneš se do rodny dědiny, jako tuhle já a dokavád máš tu mámu, tak k mámě. Proto si hleď mámu předejít, tak měla pro tebe samou svízel, ať pak někdy ti neřekne, že jsi k ní neměla kusa srdce. Co ji včil dáš, třeba si hu ní jako schováš, nevíš, holka, nevíš, co tě potrefí.«

»Ale, však on mne strejček nedá pryč, to vím,« rozkřikla se Jindra.

»To jsme huž slyšely. Ale jářku, slyšely jsme jinejch věcí ve světě,« řekla Kadlina, mluvíc, jakoby zde byla posud ještě matka Jindřina. »To, milá brachu, bejvá ve světě tak, že vlastní otec vodstrčí dětí, přijde-li mu na mysel se podruhy voženit, natož aby nevodstrčil vdovec cizí schovanku. A ty vlastně jsi za schovanku přijata nebyla, jen tak za pastvicu, za děvečku, která se může každou chvilu pustit. Ale včil o tem nebudeme mluvit. Dej sem ještě kousek ty husiny a slej trochu toho kafatýho, ať tu nesedíme tak na sucho a já ti tak trochu vypovím tu svou kronyku, abys věděla, jak může bejt ve světě člověku dobře a zle, a jak si nejvíc sám všecko pokazí, není-li dosti chytrý.«

»To ano, to budu ráda poslouchati,« přisvědčila Jindra; přitáhla malý stolek ku kamnům, postavila tam kutchan s rozkrájenou husou, menší kutchánek se zelím a knedlíky, mísku s koláči a připravovala ještě kávu.

»Dávno kde kdo chcel na mně ať vykládám, jak jsem přišla k tomu neštěstí,« počala Kadlina. »A snad bych to byla vzala ssebou do hrobu, ale vidím, že ti to musím povědit, abys viděla, že cizí lidi jsou a zůstanou cizí, kdyby člověk Bůh ví co pro ně hudělal a nasadil, toho nehuznajou a neodplatijou. A nemysli, že snad bych taky nebyla mínila, že se můžu spolehnout, jako na toho tvýho, jak říkáš strejčka.«

Kadlina klidně okusovala kost a plechovou lžicí nabírala si zelí a rozkrájených knedlíků.

V Jindře všecko bouřilo. Takové divné city na ni dotíraly, a ta stará žena tak klidně si tu pojídala, pochutnávajíc si na dobrém jídle. Než těšila se na její vyprávění, dávno želané a očekávané.

Kadlina olizovala rty i prsty, pomlaskávala si a vyrušila se jenom připomínajíc Jindře, aby slila kávu do nějakého »moudřejšího« hrnka.

»To víte,« odpověděla Jindra, a postavila před stařenu téměř čtyřžejdlíkový hrnek kávy, ovšem trochu příliš bledé, na níž však ploval tučný škraloup.

Sama netkla se jídla, a uklízejíc zbytky masa, zavřela ihned zvenčí hájovnu a pak přisedla ke stolku proti Kadlině a nutkala ji slovy i pohledy, aby již vyprávěla.

Kadlina zajedla mastnou husinu nějakým koláčem a popíjejíc malými doušky kávu, počala vyprávěti.

»Bejvala jsem děvče jako malena, třeba jsem vyrostla v bídě. Tatík tkalcoval a máma chodila na prácu a k lesu. Bylo nás pět dětí, sám Pán Bůh ví, kde kdo z nich kosti složil, vickrát jsem nikoho z nich neviděla, jak jsme se rozešli. Já jsem od malička dřela, po domě huklidit a tatíkovi civky nasoukat, to muselo bejt, to jsem ani nevěděla, že by to máma mohla taky dělat. Co je to proběhnout se a podovádět mezi dětma, jsem ani neznala, nepřišla jsem ven bez děcka na rukou. O ty škole jsem málo zvěděla, přišla jsem tam teprve až Manča, po mně mladší sestra, trochu dovedla pochovat. A taky jsem tam nebyla moc platná, jak jsem bez práce husedla, hned jsem spala, pan hučitel mně pořádem ťukal rákoskou. Radějác jsem chodila s mámou k lesu. Dovedla jsem ve dvanácti letech si navalit krůšňu, že mnohá šestnáctiletá toho nepobere.«

»Ale jak jste přišla do světa?« otázala se Jindra netrpělivě.

»No, bárci, to věřím, že tohle všecko znáš a nedbáš slyšet, taky jsem vydržela doma jenom do čtrnácti let. Pak jsem nutkala, ať mně dajou na službu, naše nechceli, však jsem snesla dom roštího, brambor z překopávky, z lesa houb, ve žnách klásků, že měli ze mně hužitek a máma si šla na prácu, najedla se hu sedláků a na ty děcka nemusela ani vyprat, já jsem všecko zavonačila. A tatíkovi cívek nasoukala, při přitáčení pomáhala, vosnovu našterkovala i zukat jsem dovedla. Pak mě přece máma od Vánoc na službu zjednala. Vzali mě na velkým gruntě za mladšinku. To mi bylo ale perno, neznala jsem vlastně, jak se má pracovat, starší děvečka jenom na mě hubačila, že nehumím ani prej prácu, jaká patří na pastvicu, a že se dám za mladšinku. Panimáma zasejc po mně koukala, nezanáším-li něco dom, a

když za mnou máma došla, jenom na mě žalovala, co že se se mnou nazlobí, i řezaňku jsem řezala a všem v domě byla jenom k poručení. A nač jsem se nejvíc těšila, že se jak se patří najím, toho se mi nedostalo. Máma si humluvila s panimámou, ať mi nedává chleba na krajíce, ať mi dá tejdně bochník a pro ten si přicházela a já koukala na druhy, jak si chlebem dojídali a mně jenom voněl. Často jsem zvihla, co děti pohodily, třeba vocumlanou kůrku, tak jsem byla na ten chleba lačná.« Kadlina se trpce usmála a zakousla se do koláče.

»Já si to huž ani nepředstavím, co je to bejt bez chleba,« usmála se trochu Jindra.

»Věřím. Já jsem měla vařeny stravy dost, ale máma pořádem za mnou donášela hrnky a musela jsem hlídat, aby mi zbylo. Panimáma mi vodděłovala a já jsem kolikrát ty porce voplakala, protože druhá čeládka na to hubovala. Z jara mi zasel pantáta mirku semena (lněného) a zasázel soudek bramborů. Ani jsem se netěšila, veděla jsem, že si to naše vezmou.« Kadlina vzdychla.

»Však náš tatík vyčítal, že kdybych byla ve službě, že by měl ten hužitek ze mně,« podotkla Jindra.

»Taky mi to tak dopadlo. Dvanáct renskejch, co jsem měla na penězích, vybrala si máma od hospodáře hned po jaru, co jsem dostala plátno a kanafas, musela jsem mámě dát polovic a tak jsem se ani neoblékla. A přece se mi taky, ne-li ty parády, aspoň trochu slušnýho šatstva chcelo, vždyť mi šlo do let a viděla jsem, co majou holky ze služby zjednáno. Vydržela jsem to ještě rok, ale pak se mně rozbřesklo v mozku a dala jsem se na službu do Žďáru. Tam nemohla máma tak za mnou chodit a dostala jsem se k hodnejm lidem. Panička nám děvečkám přála, měla svou pokladnicu a uchovávala si peníze za mléko, drůbež, vejce a máslo. Tak přišetřovala na stravě, vařila ty černy polívky, řepu, hrách, ale přídavků bylo dost. Šátky, na šaty, fěrtochy, to koupila o každym jarmarku a k vůli těm hadrům jsem se tam držela, třeba byl chleba černej a jídlo dost špatny. Pět let jsem tam vydržela, ale pak jsem zdivočela. Řeknu to o sobě, jako o zvířeti, ale vopravdu, že na mně přišel jako ňákej střeček — e,« Kadlina zapila mrzutou vzpomínku.

»Já bych nedovedla hublížit čeládce na stravě,« řekla Jindra.

»No, a mámě bys nepřála trochu něčeho, o čem žáden nezví,« odsekla Kadlina. »Vidíš!«

»Radějác povídejte,« vybízela Jindra, jíž byl tento počátek vyprávění poněkud nudným.

»Tak jsem teda byla v tym Žďáře na pátej rok a tu jsem si humiňovala, že tam nebudu a nebudu. Měla jsem hocha, sloužil jako já, a toho mi vodvedli na vojnu. Tenkrát byla horší ta vojančina nežlivá včil, celejch vosum let museli mužsky vojákovat a skoro z každýho starýho vojáka byl buďto starej lenoch nebo starej žebrák. A tu jsem se zdivočela a že půjdu za ním, kam bude narukovat. Vymlouval mně to sám, vymlouvali hodny lidi — ale já měla, jak jsem, řekla, střečka v hlavě. Myslila jsem si, že ho přece budu vídat, s ním mluvit, podlevá písničky že mu budu košile právat a nedala jsem si říct. Ten

milej Honzík narukoval do Jihlavy a mně byl ten čas, než přišly vánoce a já za ním mohla, hrozně dlouhej; nestála jsem za nic. Museli mě k práci volat a pobízet, a vadění jsem dostala víc za těch pár měsíců než dřivejc za všecky ty leta. Máma s tatíkem došli za mnou, mluvili do mne, hubačili, tatík mi natloukl, nebylo platno; já jenom pryč a pryč. Tak jsem za tím hochem rázovala do ty Jihlavy a tam jsem brzy viděla, co je to cizina. Mluvili tam tenkrát moc málo moravsky, a ta němčina mi zněla tuze tvrdě, u dohazovačky jsem se sic domluvila, ale všade jinde jsem byla jako prodaná. Dostala jsem se k ňákejm pánům, byli ale židi, měli devět dětí, takovejch žíďat hufrněnejch, husoplenejch, kňaščelo a rvalo se to celej den. Ten žid byl košerákem, bylo hu nás pořádem plno lidu, co mytí a prádla, to se nedá vypovědit. A to jsme neměly na prádlo valchy a na drhnutí kartáče jako včil, mejvala jsem ruce od louhu a písku stále v živym mase. Jídla bylo málo a všecko lojem maštěny, vomáčky samej česnek, ale za to křiku a vády co dost. Ta židovka znala trochu moravsky a ten její »phán«, jak mu říkala, huměl moravsky nadávat,« Kadlina se usmála a Jindra se mimovolně rozesmála též.

Kadlina pokračovala: »Toho hocha svýho jsem skoro půl leta ani neviděla, však nebylo času k vyjití. Když se šlo nakupovat, šla židovka se mnou, šla-li jsem pro vodu nebo pro něco voblíž, táhly se se mnou tři, čtyry žíďata, ani do kostela jsem nepřišla. Jen dělat a jen dělat do strhání. Než jsem z toho Žďára vodrazila, chlubila jsem se, že se ve městě na službě nebudu muset kravám vokolo vocasů vomětat. Včil bych byla ráda dobytky vobsluhovala, pobyla v teplým chlívě, tady jsem spala v kuchyni, kde bylo studeno jako v lednici. A pak ani tu nedělu jsem neměla pro sebe; židovka řekla: Ny, co je nám po tvým svátku, náš svátek to není; a já musela třeba dříví štípat. V sobotu pak zase se řeklo: Ny, jenom ty dělej, to je náš šábes, ty svátek nemáš. Jak jsem začala trochu německy rozumět, bylo mi lepší, nemohli mně tolik nadávat a dovedla jsem leccos sama nakoupit. Pak jsem jednou v neděli přece se vodpravila a vyptala se lidí, kde že jsou ty kasárna. Tam jsem se doptala na Honzíka, povědila jsem mu, co a jak, a ten se mnou došel večír k těm židom. Huměl dost německy, vynadal jim, a já si zatím svázala huzel. Taky mi museli pár zlatejch dát, ale proklela mě ta židovina na horoucí skálu. Ale židovsky zaklínání na křesťana neplatí.«

»No, a kam jste šla?« netrpělivě tázala se Jindra.

»Ten můj hoch dovedl mě k ňákejm svejm známejm, byl to švec, měli hromadu dětí. Tam jsem zvostala asi tři neděle, zašila jsem si, kde jsem co měla, pomohla jsem ševcovce vyprat a na děti zašít, na stravu jsem málo platila, aspoň jsem se pořádně najedla, sprosty, ale dobry stravy. Pak jsem nastoupla službu. Ten Honzík mi ju vopatřil skrzevá svýho pana vochmajstra, nebo jak se ten menší vojanskej pán jmenoval, a to hu vzácnýho vojenskýho pána. Byli jenom pán, paní a slečna, na službě ještě kuchařka a ten prefátýn, jak říkají hu takovejch pánů vojákovi, co je k vobsluze. Pět pokojů bylo, krásně tam

jako v nebi, jako v ňákým zakleným zámku v pohádce. Tam jsem se nenadřela, jídla dost a dobry, paní se do kuchyně ani nepodívala, my s kuchařkou jsme mejvaly kolikrát napečenejch buchet, kafaty nám z hrnků nevyšlo, tomu prefátýnovi kuchařka dala, aby na nás nepověděl. Taky Honzík, když za mnou přišel, dostal najest. Včil jsem ale na něm huž tak nevisela a viděla jsem, že bych mu i doma byla vodvykla. Ale byla jsem ráda, že jsu ve světě a hužila jsem i muziky a brzy jsem dala Honzíkovi kvinde a namluvila jsem si toho prefátýna, co hu nás sloužil.« Kadlina zapila tuto vzpomínku novým douškem kávy, kterou si byla na kobku postavila, aby zcela nevychladla.

»No ale jak jste přišla dál, tak daleko do světa?« zvídala Jindra.

»Dozvíš se, dozvíš,« usmála se Kadlina dívčině netrpělivosti. »No tak, s tím prefátýnem jsme se měli rádi, Honzík se zlostí vopil, vynadal mi, přišel až do trestu a víckrát jsem o něm neslyšela. Ten prefátýn měl dosloužíno, šel z vojny dom a taky nevím, jestli si víckrát vzpomenul, jsem-li na světě. Bučela jsem o něj a ta kuchařka se mi vysmála, že mužu bejt ráda, že nemám po něm živou památku. A zatím se náš pán měl dostat pryč z Jihlavy, ptala se nás paní, půjdeme-li s nimi. Sly jsme obě, kuchařka i já. A to až do Vídně. Já jsem se zatím nahučila hezky vařit a těšila jsem se, až se naše slečna vdá, že k ní půjdu za kuchařku. Ale přišlo to jináč. No byla jsem hloupá. Ta slečna se pak vdala za ňákýho barona, měl panství a já mohla bejt do smrti hu ní v dobrým bydle nebo se na panství vdát za ňákýho houředníka. Ale v ty Vídni — to si, milá ty Jindro, jakživa nepředstavíš, co je to za město, větší snad než tehle les. A toho lidstva! A co je všechno vidět! Ta voda, ten Dunaj teče městem, no ale co za povídání, to se musí vidět! Tak jsem v ty Vídni nebyla dlouho, když jsme jednou vyšly na zvláštní podivanou. Slyšela's, Jindro, někdy, co je to cirkus?«

»Cirkus?« opáčila Jindra. »Ne!«

»To je, jak pak bych ti to vysvětlila?« rozmýšlela se Kadlina. »To je teda jako komedija, ale víš moc vzácná komedija, to se dělá s koňma a ty lidi, co ju dělajou, jsou moc dobře placeny. Ale je to v takovy veliky boudě, v prostřed je jako na velikánským mlatě nasypáno písku a kolem sedadla jako v divadle. Je ti těžko povídat, když jsi to nikdá neviděla. Tak do toho milýho cirkusu jsme šly jednou v neděli s kuchařkou. Já jsem votvírala oči, jako jak se říká to tele na novy vrata, když jsem viděla, jak ti divně a jináč nastrojeni páni a paničky na těch koních komediu provozujou. —«

»Paničky taky? I že jim haňba není,« divila se Jindra.

»Ba holka, to bys koukala. Některá má vystřiženej životek, krk a ruce nahy, sukničku pod kolena, koňovi na hřbetě stojí, ten s ňou uhání a ona skrze obruče skáče i s koňa dol a nahoru, jakoby si s pejskem hrála. A k tomu muzika hraje a to panstvo do ruk plácá, volá a těm vzácnejm komediantům kvítí hází, kytky a věnce s pantlema —, to je podivaná. A tak jsme v tom milym cirkusu byly a když jsme šly dom, šel s náma jeden ten z těch sluhů od těch koňů, jmenujou je: štolba, pa-

matuj si to. Tomu jsem se zalíbila, a co bych to na dlouhy lokte povídala, namluvil si mě. Brzy se to dověděla paní a napomenula mne, ať toho nechám. Slečna taky, byla huž nevěstou, ať prý se nevdávám, ať jdu s ňou. Ale já byla do svýho štolby jako zapálena, až mi konečně paní řekla, ať se rozmyslím, buď ať toho nechám, anebo jdu ze služby. A já jsem šla, tak hloupá jsem byla. Ten štolba, volal se Kliment, to je divny jméno, viď, ale v kalendářu je, mě vodstěhoval k sobě a že dostanu prácu v tom cirkusu. Chodila jsem tam posluhovat těm jezdkyním, měly mne rády a měla jsem se dobře. Jen že si mne Kliment nechcel vzít.« Kadlina se zamyslila, vzdychla a dopila kávu.

Jindra vstala a podala jí z trouby menší hrnéček, do kterého byla pro sebe kávu slila, jen aby dále povídala.

»Zprvu jsem hartusila,« vyprávěla Kadlina dále, »aby si mě vzal, ale poukazoval, že mezi tím lidem od cirkusu to jináč nebejvá, ta první jezdkyně, krásná to byla paní, taky žila nevoddaná se svým pánem a jiní a jiní. Tak jsem na to přistoupila a žili jsme tak. Já jsem chodila do toho cirkusu ve dne poklízet a bejvala jsem na zkouškách. Jedenkrát tam ještě ředitel nebyl, já tak ze špásu vyhoupnu se na jednoho toho koňa a že pojedu. Všichni se smáli, nechali hrát muziku, kůň začal chodit podlevá taktu a já se smála. Seděla jsem na koňovi bez všeho strachu, ano klekla jsem si mu na hřbet, zvedala jsem ruce do výšky, posílala jsem pusy, jak jsem to viděla dělat ty paničky. V tom někdo zatleská a zavolá: »Bravo!« — Byl to ředitel, vešel a zůstal koukat. Já honem s koňa dol, nebála jsem se skočit a skočila jsem tak lehce, že ředitel znova: »Bravo« zavolal.«

»A nevoslejchala jste se?« tázala se Jindra.

»Bárci, jenom jsem hořela. Všichni koukali jako zjevení, ten ředitel bejval moc přísnej a jen tak hned nepochválil. A tu ale mě vzal za ruku a ptá se, chci-li se hučit jezdit. Myslila jsem, že to povídá jenom tak na potvoru, ale nic, musila jsem říct, jestli ano nebo ne. A tak jsem se nahučila jezdit. Milá ty holka, to bys byla koukala, co se se mnou dělo. Učila jsem se nejen jezdit, ale cely tělo jsem cvičila na rozličnejch šraňkách a bidlech. Za pár neděl byla jsem vohybká jako bičiště a s koňma jsem dovedla zacházet, že mě poslechli na zamlasknutí a na zalusknutí prstem.«

»A co ten váš, ten jistej Kliment?« ptala se Jindra.

»No, ten měl zprvu radost, že můžu víc vydělat, ale pak když viděl, že si mne všimajou víc páni a nejvíc sám ředitel, tu dostával zlost a najednou, že si mě vezme, ať píšu dom o ty ňáky papíry a že zadá o svatbu. Ale já jsem huž nechcela, koukala jsem vejš. Vodstěhovala jsem se od něj, najal mi byt sám ředitel a že Kliment nadával, špehoval mne a roztrušoval, že jsem byla jeho milou, tedy ho ředitel ze služby pustil. — Hlupák byl! — Mohli jsme se jináč mět dobře oba. — No, nesmím s tím povídáním na dlouhy lokte. Tedy jsem dostala krásny šatstvo, pro cirkus i pro ven a jezdila do Prátru — to je taková veliká zahrada, na koni na špacír. Jmenovali mě: Karola a jezdili se mnou velcí páni: hrabata, baroni, posílali mi kytky a drahy věci. A já jsem byla hloupá. Nechytla jsem žádnýho v čas,

myslela jsem, že musím řediteli držet věrnost. Ten si ale, myslím, namlouval kde kterou tu komediantku, a já jsem mu byla dobrá, že jsem se moc líbila, chlubil se, že si mě vycvičil. Já byla jako drak, svy divy jsem na těch koních dělala. A vidíš, Jindro, ani jsem si nevzpomněla dom, na ty naše hory, na tu našu dědinu, na ty svy lidi. V penězích jsem se hrabala a těm svejm lidem jsem ničehož nic neposlala. Pak mi toho bylo líto.« Kadlina zakryla si rukou obličej a Jindra svraštila čelo a dychtivě naslouchala dalšímu vyprávění.

»Tak jsme jezdili z jednoho velkýho města do druhýho a já jsem byla pořádem chválená. Někdy mi řekly ty druhy jezdkyně, abych se hleděla něco nahučit, ale já nedbala. Německy jsem se nahučila mluvit, ale psát a číst jsem neznala, co jsem znala číst a psat moravsky, to jsem zapomněla, jen co jsem si na modlitbách pořikala, a to jsem se dycky zavřela aby mě žáden neviděl. Mejvala jsem dycky tak chytrou komornou ve službě, že mně to přečtla, co mi ti páni psali. Všecky myslili, že jsu z ňáky cizí země a že nehumím v jiný řečí psát. A ten ředitel mně jak mi pozdě na mysl přišlo, nechával schváleně tak hloupou, aby si mě připoutal, abych od něj nešla k jinýmu. Lehko mi zadržel psaní, nabízeli-li mi odjinud třeba víc platu, a já nevzpomínala, že mi léta hutíkajou, že sestárnu, nebudu víc hezkou a že se mi nebude to tělo víc tak vohybat. Naučila jsem se tváře si malovat, vlasy točít a pálít a tu krásu si zachovávat. To koukáš, milá holka, viď? Ale hloupá jsem byla, nešetřila jsem, vyhazovala jsem peníze zrovna oknem, nedbala jsem, abych se něco naučila a abych získala přátele. Arciť na lidsky přátelstvo se nemůže počítat, každej je falešnej a hledí jenom sebe, ale chytrej, kdo rozumí jak to má provádět. — Jářku, Jindro, budeš tam mět někde trochu ty višňovky, dones ju, na to co včil budu povídat, musím se ňáko zvlášť posilnit,« Kadlina se chtěla usmát, však se jenom jaksi divně ušklíbla.

Jindra, poutána vyprávěním, učinila stařeně po vůli a postavila láhev višňovky na stůl. Kadlina nalila do sklenky, podržela ji proti světlu a mlaskla si spokojeně, prvé než drobným douškem doma vyrobené kořalky usrkla.

»Povídejte,« vybízela Jindra.

»Zavdej si také,« podávala Kadlina dívce skleničku.

»Nebudu, nedbám o to, jen píte vy a povídejte,« odvětila Jindra.

»Ba, milá holka, to co včil budu povídat, se na krátko a lehko vypoví, ale dlouho to trvalo, než se přestálo a přetrpělo. Byli jsme v Štyrským Hradci s cirkusem, to je veliky a krásny město a vedlo se nám tam moc a moc dobře. Denně bylo v cirkusu plno a my jezdkyně jsme dostávaly kytek, věnců a dobrejch darů jedna víc než druhá. Tu jednou večír jezdím a tam mi přišlo kouknout až nahoru do poslední řady, kde byly nejlacinější místa. A tu vidím, že se na mě upírajou dvě oči, jen jen že svítijou. Hned jsem poznala Klimenta, a zrovna jsem se vstřásla. Po všecky leta jsem o něm neslyšela, ale jak jsem ho spatřila a poznala, hned jsem věděla, že je zle, že se přišel mstít a že se mi pomstí. Honem jsem ukončila svou jízdu a jak jsem vod-

jela, byla jsem od ředitele vyhubována, co že dělám, zpozoroval, že jsem se zarazila. Povídám mu, že je zde Kliment. Ten se tomu zasmál. Druhej ani třetí den jsem Klimenta nespatřila a huž jsem myslila, že jsem se snad mejlila, až tu ho vidím stát s našími štolby. Hned jsem to řekla ředitelovi. Ten ho nechal volat, ale huž byl pryč. Vyhubačil ředitel těm štolbům, proč pouštijou cizího do maštalí, ale ti řekli, že hlásil, že bejval hu nás ve službě a že jak promluvil na koně, skorem všechny že ho poznávali. Takovej jezdeckej kůň má ku podivu dobrou pamět. A ba!« Kadlina se napila višňovky.

»A stalo se něco?« tázala se Jindra dychtivě.

»Ba stalo. Představení začalo, všecko šlo dobře až přišlo moje číslo. Byla jsem nastrojená jako za motejlka, měla jsem křidýlka z gázu a ty šatičky samy zlato. Přivedli čtyry koně a jak ředitel práskal, tak ti uháněli a já z jednoho na druhýho skákala. Měli ty sedla hudělány jakoby veliky růže, každý jiny barvy a já skákala z květu do květu. Tu najednou se jeden ten kůň, šiml, jmenoval se Merkur, to má každý kůň svý jmeno, vzepne, shodí mně a já tu ležela s polámanýma nohama,« Kadlina zavzlykala.

»To bylo to vaše neštěstí! A jak se to stalo?« tázala se Jindra všecka pobledlá.

»Přišlo se na to, jak se stalo. Merkur byl hned zasejc ticho. Ředitel nechal ho odvést zvlášť a sám ho prohlídnul. Měl pod sedlem třešnovou pecku. Jak jsem skočila náhodou na to místo, vzepjal se kůň, byl chudák lechtivej a shodil mne. To mohl znát jenom někdo od cirkusu, a hned se hádalo na Klimenta. Byla po něm sháňka, ale zmizel jako když se zem po něm slehne. Mě dovezli dom, doktorů bylo dost po ruce, ale nohy mně žáden víckrát nespravil.« Kadlina rozplakala se hlasitě.

Zvenčí zalehnul silný vítr do oken hájovny a bylo slyšeti, že prší. Svišt větru zalehal sem od lesa, bylo slyšeti, jak se větve stromů zmítají.

Bylo to jak zvěst z toho světa, o kterém Kadlina vyprávěla, ze světa, kde vládne zlovůle a pomsta, faleš a hřích. Jindra se chvěla a nahnula se přes stůl ku Kadlině, hladila jí tváře a stírala slzy. Bylo jí stařeny tak tuze líto. (Pokračování.)

Úryvky z cesty na Rus.

Píše docent MUDr. VLADISLAV MLADĚJOVSKÝ.

(Dokončení.)

VI. Moskva.

Nikdy neviděl jsem něco podobného, zvláštnějšího a úchvatnějšího, než pohled na Moskvu z Kremlu.

Kreml, starý hrad ruských carů, sám o sobě jest úctyhodným pamětníkem vzniku ruské kultury: směs východní, tatarsko-řecká se slovanským rázem a duchem.

Ty staré hradby kolkolem, nad jichž zubaté cimbuří trčí věže podivného tvaru, s šišatými, poněkud na čínské věže upomínajícími střechami ze zeleného kaolinu, uvnitř zdí množství chrámů a kaplí se známými kopulemi východních chrámů, zlacenými, neo po slovanském způsobu, pestrotu barev milujícím, na modro, zeleno neb červeno natřenými. Mezi tyto rázovité stavby tísní se jako cizí vetřelec tu a tam budova našeho »chvalně známého« západního, kasárnického slohu. Kreml sám jest na nepatrné výšině a město samo spočívá na rovině i skýtá se odtud krásný a zvláštní pohled.

Nedivím se nikterak, že Napoleon se kdys úžasem zachvěl, když spatřil toto město, jež nemá as ve světě rovného.

Za říčkou Moskvou, kam dohlédneš, jest moře domů se zelenými a červenými střechami. Nad mořem tím lesknou se jako slunce nesčetné zlaté kopule chrámů, jejichž zadumané, omšelé stěny viděly celý rozkvět i žal ruského národa. Daleko v pozadí zdvihají se »Vrabčí hory«, jediný to vyvýšený bod na obzoru, jenž je pokryt mizícím v dáli mořem domů.

Rozloha Moskvy jest totiž ohromná. Není to město v našem smyslu, jako spíše veliká vesnice. V nekonečných ulicích vidíš domky jednoposchoďové i přízemní ve středu domů a zahrad, na každém domu číslo i jméno majetníka, což má býti dle starého, ale hrozně nešikovného zvyku k orientaci.

Tak na př. dostaneš adresu »Koňušnaja, dom Lebeděva«. Ulice je dejme tomu přes půl bodiny dlouhá a není-li v ulici zrovna »garadovoj« (strážník), jenž domy z paměti zná, nýbrž jen »stórož« (výpomocný strážník), můžeš hledat 2 hodiny a ještě někdy nedojdeš! Jest to zařízení přímo »velkolepé« a možné jen v Moskvě, kde lidé s pravou ruskou povahou neznají spěchu a podobných západních bláznovství.

Ale vraťme se ku Kremlu. O obrovském zvonu, pod nímž by dobře mohly bydleti četné rodiny a o »caru pušce« dělu, které metalo koule půl metru v průměru — o těch mluvit nebudu, poněvadž věci ty jsou i u nás hojně známy. Ale zmíním se o »arsenálu«, budově, kde je skryto tolik bohatství, že by jím možno bylo vykoupit všechny ruské chudáky z okovů bídy. Není možno představiti si něco nádhernějšího, než skvělé ty zbraně, oděvy a trůny, zářící v nesčetných brilliantech, pestrých drahokamech a zlatě. Zde vybírala východní fantasie plnou hrstí z hromady klenotů a básnila dílo tisíci a jedné noci . . . . . Přecházel mi zrak a tísnil se dech v této nádheře, která se kupila po boku válečných trofeí ze zašlé polské slávy, rozstřílených a zbrocených krví vylitou za svobodu národa. Od stropu vlály korouhve a prapory francouzské armády, která si přišla s drzým úsměvem uloupit srdce ruské země, prapory, které kdys vypadly z mrznoucí ruky a pokryly rozšklebenou tvář, zjizvenou bídou, mrazem a děsem. Se stěn hleděly na mne tváře polských králů, jichž podobizny jsou přeneseny sem z Varšavy. Zde jsou odsouzeni hleděti na nádheru a slávu nenáviděných »Moskalů«. Tkví mi ze vší té nádhery živě v paměti dvojí koňská postroj nádhery milovné císařovny Kateřiny II.: jedna stříbrná, posetá hustými řadami perel a brilliantů, z nichž mnohé dosahovaly ve-

likosti nevídané, druhá zlatá, lesknoucí se opojnou hrou tisíců brilliantů, rubínů, safírů, smaragdů . . .

Neměl jsem mnoho času: hodiny zde utíkají jako minuty a dny jsem prohlídce věnovati nemohl. Se zvláštním pocitem kráčel jsem pak po kostrbaté dlažbě Kremlu, podél nesčetných starých i novějších děl »branou svatou«, kudy vyjíždí car po korunovaci a kde každý smrtelník musí dáti klobouk dolů — inu, východ.

Před Kremlem jest ohromné prostranství, veliké náměstí, na němž se odehrála leckterá kapitola ruských dějin. Na náměstí to hledí starobylá církev Ivana Hrozného. Z venčí jest plno východních okras, na zvětšelých, černých stěnách míhají se ještě stopy zlata a pestrého malování, uvnitř jsou pravé katakomby temných chodeb a kaplí, jichž světci prohlédají z malovaných sklenných obrazů na stropu.

Vedle této staré Moskvy dere se na náměstí moderní Moskva obchodní, podnikavá, obohacená krom svého původního, rázovitého jmění i ziskem západu: ohromné trhové domy, palác rozsahu nezvyklého, v němž ve 3 poschodích nad sebou spojených pavlačemi, mosty a podzemními chodbami nakupeno jest v elegantních obchodech zboží západu i východu.

Nesčetné, široké a zasklené chodby — podobné našemu pražskému bazaru, ale neskonale větší a elegantnější — jsou korsem moskevského obyvatelstva.

A podle tohoto moderního paláce, jakého nemá žádné evropské město, vidíš zase ty staré, kostrbaté uličky matičky Moskvy, bohaté kupce v dlouhých, vycpaných modrých kabátech, vysokých botách a ošklivých čepicích, zarostlé mužíky a dělníky, tu i tam vyskytne se elegantní pán nebo dáma — ale těch je málo. Všude jest plno chrámů, kaplí, svatých obrázků. Stále vidíš lid se klanící a křižující — nejen prostý, ale i elegantní. Jsouť Moskvané velice pobožní a nadšení vyznavači východního ritu.

Blízko hlavního náměstí jest zázračný obraz Bohorodičky, podle něho strážnice, se zvláštní, jemu zasvěcenou stráží a nedaleko kočár, stále pohotově obraz odvésti. V kapli tlačí se lid, obětuje svíčky, kolemjdoucí s velikou úctou se křižují a kloní. Jest totiž o tomto obrazu mínění, že těžce nemocní, kteří se k němu modlí, buď docela se uzdraví, neb aspoň trápení jejich se utiší. Proto stojí stále pohotově povoz. Těžce nemocný si dá obraz přivézti do bytu a tak bývá po celé hodiny kaplička prázdna.

Na onu velikou »ploščoď« (náměstí) před Kremlem čelí též zadní fronta moskevské radnice, ohromné, krásné budovy, vystavené ve slohu ruském — onom slohu, o jehož zvláštním rázu jsem se již zmínil.

Na této zadní frontě byla plakatována secessionistická výstava. Nejsem sice milovníkem secesse, ale chtěl jsem vidět, jak vypadá ruská secesse, a tak jsem tam zabočil. Vešel jsem tam s jedním kolegou a výstava působila na nás neočekávaně: vzbudila v nás bouři nevázaného humoru a vycházeli jsme s očima, plnýma slz — od smíchu! Mazanice podobná špatně obílené stěně s 2mi či 3mi šedými kaňkami představovala — polární

krajiny, hrnec urobený neumělou rukou 2letého děcka a mající formu plivátka, byl — secessionistickou vázou a nesčetných podobných plodů »umění« šklebilo se na nás se všech stran.

Po smíchu bývá člověk při chuti a tak jsme se odebrali ku Těstovu, jedné z prvních restaurací Moskevských. Ruské restaurace se naprosto liší od našich hostinců. Především je všude u elegantního vchodu garderoba, kde se odkládá vrchní šat. Potom se vchází do sálu — bývá z pravidla podle sebe více menších a větších místností, z nichž největší je buffet, a to přímo u vchodu. Tu jest nachystáno různých lahůdek i hotových krmí, láhve s vodou a polévky. Jest zvykem, že každý host se zde zastaví, sní malý zákusek a vypije jeden či více pohárků vodky, prve než k jídlu zasedne. Zvyk ten jest dobrý, ježto vskutku se jím podráždí žaludek k práci — dostaneme řádný hlad — a toho je třeba ku strávení kompaktní ruské stravy.

Mimo buffet bývá všude ohromný orchestrion, jehož cena namnoze převyšuje tisíce rublů a veliké aquarium v háji květin s šumícím vodotryskem uprostřed, v němž neplavou rybičky, nýbrž ryby k snědku, znamenití chlapíci chutných, u nás neznámých rodů.

Ruský číšník nebývá v zamazaném fraku, jako u nás, nýbrž v bílém oděvu národního střihu, obsluhuje tiše a zdvořile, bez oné sklepnické otrocké pokory, která se často mžikem mění v hrubství. Též není host obtěžován celou gallerií sklepníků, z nichž každý koná jinou funkci. Každý sklepník má své 2—3 stoly, které jídlem i nápojem úplně obslouží.

U buffetu sedí pán či dáma, kteří věci sklepníkem objednané zanášejí ihned na určité kopírovací lístky. Chcete-li účet, nemusíte sklepníkovi vykládat, co jste jedli a pili: za malou chvilku praesentuje vám na talíři účet správný a odvede ihned peníze na témž talířku u buffetu. Tak se odbude celá ta věc hladce.

U Těstova schází se bohatá společnost ruská — ovšem jen nahodile, ne jako u nás. Rusové nežijí po hostincích, jsou doma. Pouze nahodile zavítají do hostince, ale pak se ohýbá stůl jídlem a pitím a kutálí se zlaťáčky z tobolky.

Tak zv. restaurant v Rusku bývá hostinec prvního řádu, Gostinica druhého a traktýr třetího řádu. V traktýrách schází se ruský lid i mužíci, malí řemeslníci, izvosčíci a j. Často vidíš okny seděti je v parném vzduchu nadité do kožichů a namačkané jako slanečky.

Z ruské kuchyně — která mi ostatně vesměs znamenitě chutnala — nejlépe se mi zamlouvala jídla kavkazská, známá pod jménem šošlíků různých tvarů a druhů: na rožeň se napíchají střídavě kousky masa a slaniny a vše se upeče na otevřeném ohni. Kavkazan smetne ti pak na talíř horké, prskající kousky vonícího masa přímo z rožně a jí se k tomu rozsekaný cibulový list. Kavkazané a Tataři platí vůbec za znamenité kuchaře.

Ale abych se vrátil z této kuchyňské odbočky k Moskvě. Jak jest pohled na Moskvu nezapomenutelný a úchvatný, tak jest vnitřek její méně půvabný a posílal jsem často pány a vladaře toho města do země, kde pepř roste. Dlažba zdá se zde býti věcí neznámou, zbytečnou. Pokud sníh půdu kryje, tak se to

i na špatných moskevských izvosčících, kteří vynikají naprostou mizerií svých kobylek, dobře jezdí. Ale běda, když sníh roztaje. Rybníčky a močály se půvabně střídají s bezedným bahnem. Jedete-li na izvosčíku, tak za malou chvíli pokryt jest nejen váš šat, ale i obličej, ruce, uši škraloupem pravého moskevského bláta. Řeka Moskva podobá se otevřenému kanálu a upomíná na zvětšený Botič, u nás tak proslavený.

Jezdil jsem každý den, mnohdy několikráte za den, na Děvičije polje, kde je celé město nemocnic a klinik, a byl jsem mnohdy z »příjemností« nekonečné jízdy již celý nešťastný.

Proč potřebuje bohatý Moskovan dlažbu?! V zimě je sníh a na jaře, na bláto, pojede si jednoduše někam za hranici, do Nizzy, St. Rema a pod., v letě eo ipso doma není a v zimě je v Moskvě hezky. — Ta chudší část ať si polyká prach, šlape bláto a dýchá nezdravé výpary!

Domy jsou v Moskvě většinou dřevěné, ježto podobný dům spíše jest sušší a teplejší a více odpovídá klimatu, než dům kamenný.

Kliniky a nemocnice jsou opět velikolepě zařízeny, a to hlavně z nadačních peněz získaných přičiněním pravoslavného kleru. K radě svých duchovních rádců odkazují bohatí kupci a »kopčíchy« miliony na zařízení útulků nemocným, kteří se stávají zoroveň stánkem lékařské vědy.

Duchovní inspirium toto zanechává ve všech těchto budovách své sledy, všude nalezneme krásné ikony a domácí, skvostně zařízené kaple, v nichž denně se slaví bohoslužba za spoluúčinkování dovedných pěvců.

Krajanů našich žije v Moskvě mnoho, ale nevyhledával jsem jich v obavě, že by můj krátce vyměřený a k specielnímu účelu určený čas byl zkrácen na újmu věci samé. Až poslední večer zašel jsem k »alpské růži« do restaurace, kam prý, jak mi bylo řečeno, chodí krajané. Měl jsem jediného toho večera dost: hostinec ten je německý a netoužil jsem zrovna po setkání se s německými krajany, jichž užiji co rok více než s dostatek. Jsme to vskutku ubohý národ mezi Slovany; místo bychom k nim přilnuli, vyhledáváme ty, s kterými se doma pereme. Jak se mi zdá, jest požitkem v cizině pivo — za tu čočovici prodáme snadno svou malinkou národní hrdost.

Kyjev.

Krásné město rozložené na mnoha pahorcích, jež protéká široký proud Dněpru. Ani nevím, ale zdálo se mi, jakobych již nebyl v Rusku — snad tomu bylo tak po Moskevských dojmech. Na širokých, dobře dlážděných ulicích řady vybraného obecenstva, v kamenných činžácích elegantní obchody, tramwaye (v Moskvě jezdí »elektrická« — jen na periferii města, dovnitř nesmí!) — zdálo se mi, že jsem již »u nás«, kdyby mne Malorusi a malorusky v krojích a izvosčíci nepamatovali na Rusko.

Kdybych si měl v Rusku voliti sídlo, tak bych rozhodně byl pro Kyjev. Jsou zde soustředěny příjemnosti ruského i západního života, poloha velice zdravá, všude s dostatek pěkných sadů.

Nad Dněprem na příkrém pahrbku stojí veliká socha sv. Vladimíra, na místě, kde prý kdysi byl ctěn Svantovít, který zde byl svržen do hlubin Dněpru. Dnes tu jsou pěkné sady s rozkošnou vyhlídkou na město. Dole pod horou vine se široký proud Dněpru, širší než kilometr, na němž projíždějí parníky a lodice všeho druhu. Protější břeh Dněpru jest plochý a byl tou dobou, kdy jsem v Kyjevě meškal, proměněn v nedozírné jezero.

Jest mi totiž připomenouti, že v Kyjevě jest podnebí již dosti teplé, tak asi, jako v jižních krajích Rakouska. Kdežto v Moskvě jsem ještě chodil v kožichu, zde mi i v lehkém svrchníku bylo hezky teplo. Proto i Dněpr byl rozvodněn. Město samo je rozděleno na dvě části horou, na níž stával Svantovít a kde dnes vypíná se k nebesům les věžiček pravoslavných chrámů; menší, kupecká čtvrť s přístavišti a sklady zboží jmenuje se »Podol« — tak jako náš pražský Podol pod Vyšehradem.

Kyjev jest pro pravoslavného člověka tím, čím pro Turka Mekka. V Kyjevské Lavře (klášteru) nahromaděny jsou historické památky týkající se ruských panovníků, a v podzemních chodbách odpočívá celá řada světců, k nimž putují sta tisíce Rusů.

Lavra jest poutnické místo v nejdokonalejším slova smyslu. Klášterní budovy, chrám a kaple, jídelny pro mnichy a poutníky — to vše tvoří celé město. Před tímto městem jest dlouhá ulice krámků s různým poutnickým zbožím.

Chrám sám jest prastará budova plná starodávných, vysoce zajímavých freskových maleb. V poslední době odkryty nad oltářem vzácné mosaikové obrazy svatých, zhotovené na zlatém základě. Mosaika ta pochází z prvních dob křesťanství na Rusku a jest dokladem, že první kultura přicházela k nám Slovanům od východu a ne jak naši »dobrodinci« tvrdí od západu a dále že i vzdálené větve slovanské těšily se vyvinuté kultuře již tehdy, kdy ještě mnohý německý kmen kolísal v barbarství.

Chrám se svým pološerem, jímž probleskují zlacené ikony a mdlé plamének věčných lamp, působí na nás zvláštním dojmem. Vidíte-li klaněti se tu před ikonou, jejíž zčernalou tvář ovanul již dech mnoha zašlých staletí, mužíka z krojů zadněperských v primitivní lýkové obuvi, uzkých rukavicích z hrubého tkaniva domácí práce, primitivním ovčím kožichu, s vlasem spadajícím na šíji a vinoucím se v copech kolem uší — vmyslíte se v doby sv. Vladimíra.

Venku ozval se mocný hlas zvonů — zvonice stojí v samotě. Vyšed ven, uzřel jsem zástup mnichů čítající jistě více 200 ubírati se za chorálového zpěvu k tabuli. Jídelna jejich jest zasklenná a možno patřiti, jak dle stáří ubírají se na místa a možno jim patřiti přímo — do úst, co jedí. Podle jejich jídelny jest ohromná jídelna poutnická, kde obdrží poutník za nepatrný peníz nebo i zdarma pohostění.

Specialitou Kyjevské Lavry jsou »pečery«, svrchu již zmíněné podzemní chodby s ostatky svatých. Se svícemi v rukou ubírají se věřící úzkými chodbami v skále vytesanými ku hrobům světců, které jsou předmětem nadšeného kultu. Vzduch v těchto chodbách jest hrozný a nedoporučoval bych tuto návštěvu někomu, kdo má slabší nervy a plíce.

Vedle tohoto starodávného kláštera má Kyjev celou řadu moderních klášterů, starších, novějších i nových chrámů, mezi posledními docela jeden chrám, jejž možno zváti modernisováním církevního ruského slohu. Velký, světlý chrám, jehož oltáře upomínají spíše na naše. Nad hlavním oltářem je krásný obraz Bohorodičky, malovaný na zlaceném základě na klenbě svatyně. Večer, když nastalo temno, rozsvítí se elektrické lampy ukryté na zadní straně oltáře a obraz zastkví se v nevídaném lesku, z něhož zdá se vystupovati postava Bohorodičky a tvář plná soucitu a milosrdenství zdá se nabývati života. Dojem obrazu toho v temnotách chrámu jest ohromný a musí silou velikou působiti na ducha člověka, jemuž neznámy jsou vymoženosti moderního umění a vědy, užité ve službách chrámových.

Mimo pravoslavné chrámy jest v Kyjevě krásný chrám katolický a druhý katolický chrám se staví. Bohoslužby a kázaní dějí se v tomto kostele jazykem polským. Naši krajané a krajanky, kteří zde v četném počtu žijí ve velmi dobrých poměrech, mimovolně přivykají si jazyku tomu a rozumějí velice dobře kázaním, ač se jim zdá býti polština — hlavně našim krajankám — tuze mazlivou a směšnou. Ostatně mnozí z našich krajanů mluví krom obligátní ruštiny docela dobře i polsky — je zde totiž četná polská kolonie a příležitosti naučiti se polsky více než s dostatek.

Poláci vůbec zde zaujímali do let 63 vynikající postavení, což mimochodem řečeno jest svědectvím pro měkkost a dobrotu ruské povahy, neboť město samo bylo a jest od dávnosti ruskou metropolí. Ale toho roku, ježto v rukou zdejších Poláků byly otěže polské revoluce, svrženi byli se svých čelných míst a nastala naprostá roztržka mezi nimi a ruským obyvatelstvem. Čas ovšem mnoho zahojil a tak i dnes žijí zde oba kmeny ne sice v lásce, ale v pokoji. Každý Rus zde umí aspoň trochu polsky, Polákům ovšem rusky znát nutno.

Podobně i Češi, kteří mají v okolí Kyjeva mnoho osad a kteří i v Kyjově samém tvoří značnější procento, mluví vesměs plynně rusky. K jejich cti musím podotknouti, že děti jejich mluví přes to, že se tam narodily, dobře česky a mají živé národní vědomí. Podobně zůstali až na malé výjimky — věrni své rodné katolické víře.

Zdejší české rodiny, z nichž mnohé jsou velice zámožné, zásobovány jsou namnoze výrobky vesměs českých rukou a služky jejich jsou dcery zdejších českých kolonistů. V Kyjevě více než kde jinde vnikl jsem do života zdejších krajanů, maje k tomu více příležitosti a času. Zdejší kliniky totiž jsou sice rovněž vzorné, ale velice malinké a nemocnice zdejší může se čestně postaviti na bok naší »všeobecné« — — —; ba, možno-li, v ledačems je i horší.

Na rozloučenou vzpomínám posledního večera stráveného na pevné půdě ruské — ve voze ruském strávil jsem pak ještě jednu noc. Bylo to za městem u pohostinské rodiny. Večer byl teplý a krásný, seděli jsme na verandě. Za silnicí byly »lazery« (ležení) vojenské. Ruský voják stráví totiž od časného jara až pozdě na podzim celý čas pod širým nebem — kasárna jsou prázdna. V hlučný život tábora, ve sborové zpěvy a hudbu za-

vznělo čepobití a potom zanotovaly hudby vojenské vážnou melodii ruské hymny. Ztichl poslední ton a tu k velikému překvapení mně, moderního západana, ozvala se z tisíců hrdel jedna modlitba, jediný mocný hlas nesl se k nebesům z tisíců rtů, které modlily se — »Otče náš« — Dojem toho jest vskutku úchvatný a nezapomenutelný. Vojsko postaví se totiž před spaním do řad a důstojníci i s mužstvem před spaním obracejí mysl svou k Bohu. Pak nastane hluboké, ničím nerušené ticho. Důstojnictvo bydlí s mužstvem po celé léto v ležení a udržuje tam rovněž tak přísný způsob života, jako mužstvo. Mysl má jest velice daleka všeho vojáčkování; ale leckterý ten náš vojenský pán mohl by se nad tím zamyslit a učinit si závěrek z pozorovaní »u nás a jinde« —.

Na rathouse kolínském.

Obraz obecní samosprávy před třemi sty lety.

Dle výpisů GABR. SVOBODY spracoval F. J. ČEČETKA.

(Dokončení.)

III.

Hlavní zásluha o zachování dobrého řádu ve městě příslušela městské policii, jíž stál v čele *městský rychtář.* V jeho rukou bylo právo a na bedrách ještě více povinností. Zde při jeho úřadě v rozmanitých stížnostech, žalobách, výslechu i trestu sbíhají se nitky celého městského života, vylíčením jeho působnosti mnoho získáváme k úplnosti obrazu. Za rychtáře voleni sousedé zachovalí i statní, kteří by nejen žílou, ale i svým vystoupením úctu úřadu a právu získali dle tehdejšího přísloví: »Lepší stádo jelenů pode lvem udatným, než houf lvů pod jelenem bázlivým.«

Ale ani všichni zvolení rychtáři svým povinnostem nedostáli jako strážci mravnosti, bezpečnosti a spravedlnosti. Proto byli voleni, zvláště v těžkých dobách, rychtáři dva i více. L. 1619 Krištof Veletovský volen ku pomoci panu rychtáři městskému, aby lidi po ulicích, když se zvonem znamení dává, napomínal a spurné trestal; znamení toho *»regiment«* se mu svěřuje.

Ku pomoci měli rychtáři pány hejtmany čtvrtní, ve službách pak písaře, biřiče, dráby i kata. Ač při svém nastoupení učinil rychtář přísahu a zavazoval se k četným povinnostem svého čestného úřadu, přece nařízení mimořádná z rady jen se mu sypala. Uvedeme z nich některá. L. 1620 mu nařízeno o službách Božích dohlížeti, aby vařeno, pečeno, šenkováno nebylo, hospody přehlížeti, šenk piva, vína a páleného o službách Božích zapovídati, jinak ať šenkýř zaplatí 10 kop míš. ku chrámu Páně. Se

zlou se často potázal při svém výkonu. Činí záhy stížnost do některých osob (jména), že dne nedělního, když napomínali, aby lidé k službám Božím šli a pití nechali, že jsou od nich neslušně odbyti.

Nejvíce v té věci měli na svědomí šenkýři, kterým již r. 1611 stíženo, jakých se oni neřádův, zvláště ve dni nedělní a sváteční, dopouštějí. Čemuž aby v cestu časně vkročeno bylo, protož pp. to nařizují, aby v čas *nešporní* žádnému domácímu sousedu, ani obyvateli na řád pivo dáváno nebylo pod propadnutím 15 grošů, kolikrát by toho koli který se dopustil, tolikrát aby povinen byl groše dáti. Dále usneseno pro neřády a mnohá pohoršení, která v neděli času nešporního, když se slovo Boží káže, v šenkovních domích se dějí, má podle pana rychtáře 1 spoluradní a druhý starší obecní domy navštěvovati a hry, pití, lání zastavovati, do chrámu Páně sousedy, zvláště pak podruhy, kteří na podloubích a ulicích toliko v soudech a klevetách stávají, posílati.

Rychtáři Zálabskému poručeno, aby kteří za Labem bělidla zarazili, od nich upustili, nechtějí-li, aby jim plátna pobrána byla; Marjánce v Drobilově chalupě aby nařídil, že nemá židům prádla práti.

Nebezpečí ohně často ve městě nastalo, a proto moudří otcové bděli zvláště nad tím, aby lny a konopí netřely se ve městě a oheň se nevznítil, dřevěné stavby nesežehl. Nařízeno rychtáři 1611, aby opatroval, aby se len za branami třel a bude-li u kterého podruha co v komoře nalezeno (také chmel), má býti takový podruh ztrestán a to všecko vyhozeno.

O trhu prohlížel rychtář, zda všichni prodávající prodaje si vyžádali a z místa zaplalili; jinak prodej jim hned zastavil. Regina, dcera Abrahama Pacovského žida, žaluje na to v plné radě r. 1620. Pp. svolují, aby o trhových dnech prodávala, má však odvésti 5 kop gr. č. příjemného a z místa do register spravovati. Žádala milosrdenství, poněvadž má krámeček skromný. O přetrhování různic o jarmarce je zpráv bez počtu.

Ještě nejvděčnější službou byl rychtáři »košt vína«, není-li víno falšováno. A také dříve než komu bylo sazeno, podával o něm zprávu. Když r. 1619 Eliška Payerka žádala o sazení vína po 2 gr. 4 kr., tvrdila pánům, že ještě ani žejdlíka ho žádnému nedala, leč koštovati — panu rychtáři. Dovedli si šenkýři i šenkéřky pana rychtáře předcházeti; neboť nejčastěji s ním ve styk přicházeli, když hospody visitíroval, nádoby prohlížel, křik, svádu zamezoval a mohl je u pp. i o živnost připraviti.

Nočních výtržností ovšem nescházelo. Příkladem ostatním byla zámecká chasa, jež si z rychtáře pranic nedělala. Tak píše rada k oznámení rychtářovu panu hejtmanovi Zabartickému na zámek, že dvořenínové nočních časů začasté po městě s muzikou chodí, veliké povyky tropí, pod podloubím stoly a stolice převracejí, což se jim v pravdě chváliti nemůže . . . Prosí tedy, než-li by se co jiného potomně chase přitrefiti mohlo (výprask?), aby ji J. Milost napomenouti ráčil.

Na hudce stěžuje r. 1611 rychtář, že hrozné povyky a bouřky nočního času činí, štoky, stoly, co před domy, převracejí

a jinak se chovají. Dictum: Mají z města vypověděni býti do západu slunce. — Šenkýř Vavřinec Milčinský různice v domě dopouštěl, svádu trpěl a když rychtář nějakou osobu ženskou do vězení bral, zle se na něho utrhal. Rychtář žádal za ochránění rady. Šenkýř, byv předvolán, odpovídal k obvinění, že to rychtář učinil *ze záští*, k němu jako k pacholku se choval a potom mu nadal hudlařů, šelem, visalců a zrádců ... Nic naplat, pro paměť u vězení šatlavní sám se postaviti musel. — Také v domě Lorenzově bitvy po šesté hodině noční se dějí dne nedělního, až rychtář stačiti nemůže. Usneseno, aby držitelé grunt prodali, jinak páni sami se ho ujmou, prošacují jej a prodají. — S lehkovážnou chasou byl krátký soud: Dne 1. Martii 1619 někteří hejskové, kteří u vězení pro své nevážné, zvláště nočního času chování zůstávali, byli propuštěni a hned měli od města vandrovati »bez újmy poctivosti«.

Vězení bylo trojí: »lehké šatlavní«, při němž bývala i mučírna, v radním domě »dusík« a posléze ve sklepích »dolivka«. Dozor nad věznì měl rychtář, jsa spolu účasten všech městských soudů. Zpráva z r. 1619 uvádí, že na židy se ukládá, aby 15 kop míš. na vyzdvižení světnice dolejšího vězení sebrali a odvedli. Tesařům pak oznámeno, aby se na dílo vyzdvižení světnice nové v šatlavě postavili.

O trestné případy není nouze; rozsudky ukazují, jak staří měřili rozličná provinění. L. 1590 Ludmila Rychnovská, obviněná z nářku poctivosti šenkéřky Doroty, byla z moci práva pro jistou příčinu prohlášena za poctivou, ale páni ji za tři dny celé a také noci u své trestání bráti ráčí. — Pro neuctivé chování a pohrůžky panu rychtáři dostal se r. 1608 Jan Jelínek, řemesla krejčovského, do vězení šatlavního a v něm za mnohonásobné dny zůstával. Ale na přímluvu pánů odpustil po čase rychtář od soudů a prohlásil, že tovaryše vandrovního a potřebného za dobrého a poctivého člověka drží a z vězení ho propouští. — R. 1610 Šimon Šilhánek v šenku nevážně se choval, hromoval, lál, šelmoval, mordy a jinými hroznými skutky hrozil. Má ho pan rychtář do vězení šatlavního vzíti, *kládou a štičkami* opatřiti; mimo to má se o něj Apellací naučení vzíti. — L. 1611 jakási Mariana do vězení těžšího sevřena do dvou nedělí, že falešné klíče a něco kradeného »troštu« u ní nalezeno bylo.

Krátké byly soudy se zloději. Na zločinné vyznání Jiříka Sadila r. 1611, stran mnohých a velikých krádeží jeho, odsuzují ho purkmistr a páni, že provazem na hrdle ztrestán býti má podle práva. Byl však asi k naší radosti zachráněn; neboť, v osobě-li se nemýlíme, 27. Martii 1620 před radou předneseno o Jiříku Sadilovi, že ve Volšanech u Tejnice kozla ukradl a při horkém skutku postižen byl. Pro vyhledání dalších jeho nešlechetností páni z uvážení svého bedlivého naň právo outrpné pouštěti ráčí podle práva. Vyklouzl-li podruhé panu rychtáři z rukou, staré archy nepraví. Byli staří spravedliví, ale i milosrdní.

Lehkovážný trojlístek tovaryšů krejčovských: Mejzl, Polívka a Straka dostal se r. 1611 před pány. Stěžovali na ně starší krejčí, že jsou jim poručili se provandrovati, ale tovaryši po domích se toulají, díla přijímají, hejskovsky hodují. Z uvážení pánů

rozhodnuto, aby je rychtář *za kládu* do vězení šatlavního vsadil a tu se podržeti mají, leč sobě mistra oblíbí. — Ještě ostřeji přikročeno r. 1618 na Ondřeje Kyšperu, který v bujném rozmaru na potupu pánů a pro zábavu mnoha zvědavců před svým domem radu sadil, sebe za purkmistra, Jana Kužela za J. M. C. pana rychtáře, Petra Zvonka za primasa, Jana Kohouta za rychtáře a Václava Hrnčíře za biřiče vyhlašoval. Draze se mu žert vyplatil. Pro vejtržnost a v cizí povinnost se vtírání, potom také pro zlolaječné, hanebné a nevážné mluvení má býti *dusíkem* nejprv, a když povykřehne (bylo to v únoru), *šatlavou a kládou* ztrestán býti na týden. — Šrotýř obecní pro lehkovážné chování a povinností nevykonávání na noc v sobotu 11. Septembris 1620 má býti kládou a štikami opatřen, dále má jiného šrotýře postaviti a nepřinese-li do 4 neděl vejhostu, z obce se vyprodati. Také Václavovi Nekolovi, jenž pro výrok: »V tomto městě spravedlnost někde pod lavicí a v koutě,« vězením potrestán byl, pohrozeno, že při novém přestupku od města musí.

Krištof, tesař r. 1619 stížnost činí, že jemu Melichar, zámečník a Vavřinec Milčinský vytejkají, že jest na onen čas na šibenici dělal, tak že nemůže nikde dosednouti, aby jemu tím nevytejkali. Melichar, zámečník, uvádí, že toho neříkal a také jemu, když u Hory zámek k šibenici udělal, nemůže to ke zlému býti. Potrestáni však *vězením rathousním* a tesař šatlavou.

Věznice Anna pro položení ohně na Pašiněvsi r. 1611 u vězení šatlavním zůstávala, an jiní vězňové ukováni byli, ona prosta byla, začasté ven vycházela i vcházela, a tu spatřena byla na místě, kde oheň v šatlavním domě vypukl. Avšak že ty potahové, aby vedle nich *na hrdle* ztrestána býti měla, nedostatečny se nacházejí, protož po vyjití právního času z vězení propuštěna býti má podle práva. — Žena, skrze kterouž pro neopatrnost oheň na předměstí Kouřimském vyšel, po dvě neděle u vězení zůstávala a pak od města vypovězena byla.

Jak byli přísni páni na domácí obyvatele, tak zase neradi pro dlouhé průtahy a vyjednávání brali v trestání cizí poddané. Jan Hanuš ze Štětího byl r. 1620 u práva z nejhorších věcí, ano i z mordu obviněn, usneseno v radě, poněvadž člověk přespolní a cizí, k tomu právu nepřináležející, neráčí ho páni v trestání bráti, se sebe to skládají a chce-li ho kdo viniti, ať před právem, kam náleží, učiní. — Dryáčníka, o kterém se vyprávělo, že ženu s děťátkem zamordoval, byl od pana rychtáře — z města vypuzen. — Vězeň, který se krádeže dopustil, nejsa domácí, byl biřičem z města vyprovozen.

Přečiny proti mravnosti, hanění a nařčení nepravé neodpustili páni nikomu. Pavel Kurka, který se ženou jakous žil, nebyv oddán, byl r. 1589 ztrestán dusíkem, žena jeho šatlavou u špalku za dvě neděle pořád sběhlé. — R. 1606 snesli se páni, že Krištof Sokol, z meze povolání svého křesťanského vystoupiti a Jana Kutlera na poctivosti jazykem svým, nemaje slušné příčiny, haněti a znaříkati směl, z té příčiny u vězení šatlavním v noci za kládou za obě dvě nohy, ve dne pak v dusíku za čtyři neděle pořád sběhlé, však bez újmy poctivosti, zůstávati má.

Mnoho exekucí uloženo 29. Maji 1619 panu rychtáři městskému: Běžná žena má býti metlami a cejchem ztrestána, jiné tři mají obdržeti po pardusu a z města býti vyvedeny. — Anna, šenkéřka, která chodila za pannu a nebyla pannou, byla r. 1620 vězením ztrestána, v pranýř postavena a od města vypovězena. — Anna, mordýřka dítěte svého, ortelována r. 1619 k mučení kolem a zahrabání za živa. Ale i paní její, protože ji, když na ni čas přišel, od sebe vyhnala a takměř příčinou toho zamordování byla, má do vězení dusíku na pouta vzata a tam do dalšího uvážení držena býti. — Ustáváme na této zprávě z kapitoly nejsmutnější; nebývaly tyto tresty řídkými.

Rychtář, který měl býti vzorem jiným, také někdy chyboval, a proto i na něho žalob neschází. Byly-li oprávněny, či nikoli, rozsoudí laskavý čtenář z dalších řádků.

Jakub branný byl 16. Februarii 1590 z dusíku propuštěn a bičicovi 2 groše č., jak náleží, dáti měl. Ale tu se zle na rychtáře osopil: »Zvyjebenej troupe, raději na verštat jdi, nechaje rychtářství!« Proto pan rychtář pečeť i žílu klade, úřadu se vzdává. Páni po výslechu obviněného i svědků zjednávají mu dostiučinění, třeba obviněn byl, že vězně tupil, a odsuzují vinníka, který se tak nad služebníkem purkmistrovým potřásal, služebníka rychtářského ukracoval, do vězení rathouzního do světnice dolejší.

Zajímavý byl spor pana rychtáře s panem bakalářem, jenž se jeho právu nechtěl r. 1590 pokloniti. Přednáší pan rychtář, »že mimo řád a právo proti němu nic nebral: než když on jemu na závazek jíti nechtěl, tudy poslušnosti nezachoval ku právu jakožto městský člověk, ježto to stav panský i rytířský podniknouti musí.« Odporoval mu pan bakalář, »že vrchnost svou má a poslušnosti žádné panu rychtáři *nikda* nesliboval, nýbrž se na svou vrchnost odvolával, čehož užíti nemohl. A ačkoliv jest člověk městský, však že užívá těch svobod, kterýchž stav panský a rytířský neužívá (!), a to těch, jimiž Akademie je obdařena.« Nevěděli si páni okamžité rady, odložili vše do pátku.

Přiskočila-li bystřeji žíla rychtářova na záda spurných, míval z toho i nemalé opletačky s radou. Stížili mu r. 1611 konšelé, že člověka cizího a zachovalého od Hory Kutny beze vší příčiny a nenáležito zbil a vězením obtížil, aby raději tiše hleděl to spokojiti k uchránění další mrzutosti.

Horší ještě obvinění vzneseno na rychtáře 8. máje L. P. 1621, že v době válečné s tovaryšem kovářským lidi a sousedy pomáhal šacovati a vojáky na ně přivozoval. S pláčem oznámil, že se Pána Boha dokládá, aby jeho Pán Bůh pokutoval ihned, že tím vinen není, než že jsou ho vojáci za městem vzali, s sebou vodili, jemu 6 kop vzali a na konec ho zbili . . . Vystoupili svědkové a opakovali své obvinění, ale páni zamhouřili obě oči, z lásky to rychtáři pasírovali, napomenuvše ho, aby od města jinam vandroval, nebo pokojně se choval.

Nemělo v té době město na rychtáře štěstí; neboť jiného zase konšelé napomínají, aby při zvonění na modlení svou povinnost bedlivěji vykonával, než-li až dosaváde, aby lidi k modlitbám napomínal, když se zvoněním znáti dává. Ku pomoci druhý rychtář se mu dává, aby neřády přetrhoval a lidi k po-

božnosti napomínal. Oznámil, že není proti druhému rychtáři a že mu překážky činiti nebude a žíly úřadu rychtářského propůjčí jen pro příčiny hodné.

Neuplynulo mnoho neděl a stíženo rychtářům oběma, že velice nedbanlivě svou povinnost vykonávají, na závazek nepamatují, muziky přehlídají, odkudž mnohá nebezpečenství obci povstávají. Omlouvali se, že povinnost svou konají, ale že soldatům nemohou rozkazovati. — Pohanu způsobili někteří neznámí lidé 8. Januarii 1620 panu rychtáři městskému, ozdobivše dům jeho v noci *chvoštištěm*. Stěžoval si pánům na tu pohrůžku, ale nepochodil, vyložili mu, že sám příčinou obecné nespokojenosti. »A to, že mimo obyčej a všelikerý starý způsob práva rychtářského jak čeládku, tak sousedy i jiné lidi pokutami tresce, svého služebníka k tomu, aby on nočně na lidi, když by z hospod šli, vycházel, a je do vězení bral, z nich pokutu, téměř podobnou tèm, kterou škůdcové povinni bývají, bere. Když hospodář čeládku svou vězením tresce, tolikéž nemírně pokutu přijímá, v tom žádné mírnosti a prozřetelnosti neužívá. Protož aby na sebe pozor dal, v tom rozšafnosti hleděl, zatím nočně vartu před domem držel a panu děkanovi to přednesl.« Na omluvu uváděl, co příkoří zkouší, jak mu »šelem, zrádců« nadávají, a Pána Boha se dokládá, že se mu to nevinně přičítá. Nicméně bude ta věc od něho podle možnosti budoucně opatrována.

Tak vypadal úřad rychtářský na líc i na rub.

* * *

Z rozptýlených zpráv sestavili jsme náš obraz obecní samosprávy městské za necelou kopu let, pozorovali jsme činnost měšťanů, povolaných ku správě města před třemi sty lety. Byli lidé jako my, měli své malichernosti, slabosti, milovali se, bili se, ale něčím vynikali, čím nás k sobě vábí, a jak pohádka z minulosti se čte — byl to *rázovitý*, *český život*. Ten život, jímž staří Čechové vynikali a úctu i vážnost ciziny budili, krášlilo pravé *vlastenectví*, *mravnost*, *zbožnost* a *spravedlnost*.

Samostan Kreševo.

Kapitola z dějin bosenských katolíků.

Napsal JAN TŘEŠTÍK.

(DOKONČENÍ.)

Pevně určený poplatek ten odváděly dle předpisu vždy najednou všechny tři kláštery: fojnický, sutjeský a kreševský (ostatní se ze ssutin již nepozvedly k novému životu). Kvardiáné těchto samostanů musili se v ustanovený čas osobně objeviti před pašou v dlouhé kláštení říze a nálevkovité kožené pokrývce na hlavě. Prvým byl fojnický kvardián, jenž držel v ruce pověstný Zvizdovićův »atmané« z roku 1463. Za ním vstoupil kreševský s ostat-

ními ochrannými fermany a třetí byl sutjeský kvardián s třemi voskovými svícemi. Nejtlustší z nich podala se pašovi, druhá jeho čehaji (zástupci) a nejtenčí vezírovu tajemníku. Sluhové klášterní nesli za nimi staženého tučného berana i s rohy, velikou homoli cukru, dvanáct pečených chlebů a dvanáct kusů mýdla na ozdobné místce.

Odevzdavše džulus a ostatní dary v ruce pašovy i podřízených jeho stvůr, musili zástupci klášterů odevzdati týž poplatek na hotovosti a uvedené předměty in natura v neztenčené míře též každého roku sarajevskému mullahu, t. j. nejvyššímu mohamedánskému soudci v zemi záležitostech náboženských. Džulus tento trval až do roku 1849, kdy zrušen byl za vezírování Mehmeda Tahira pašy, jak se zdá, vlivem rakouské diplomacie. Dle zápisů klášterních zaplaceno bylo od jmenovaných tří samostanů za 177 roků na hotovosti 108.540 dukátů, jménem džulusu. Počítá-li se průměrná cena rakouského dukátu v oněch krajinách, mírně vzato v 12 K (ač mnohdy dostoupil i dnešních 20 K), činí to 1,302.480 K, které odváděti musili Františkáni i v době největších běd a nedostatků.

Ostatně ani tato suma neodpovídá oné, která ve skutečnosti byla zaplacena, neboť mnohdy nenasytný vezír a mullah žádali v témž roce splacení džulusu dva — i třikráte. Časté pak změny v hodnosti vezírské mezi rokem přinesly vždy nové platy zubožením klášterům, což vysvítá z té okolnosti, že od r. 1673 do 1840 vystřídalo se v Bosně jen 108 vezírů. Není tudíž divu, že při těchto poměrech tonul dle zápisů kronikářů samostan Kreševský v citelném nedostatku a často zabřednul i do nemalých dluhů.

Koncem XVII. století, po veliké porážce Turků před Vídní, rozpoutala se v Bosně zběsilost osmanských tyranů nejhroznější snad měrou proti tamnímu křesťanskému obyvatelstvu. Tak vypráví Fra Rafael Barišić v musejním »Glasniku« sarajevském z oněch časů dojemné episody, které zaznamenány jsou v kronice kláštera sutjeského. Pronásledováním a bídou nuceni, opustili katolíci, počtem přes 20.000 duší, vedením Františkánů rodnou zemi a usadili se za Sávou, na území chorvatském. Dříve slavný klášter, stižen jsa neustálými poplatky a hrozícím výpalným, zchudnul tak, že kostelní roucha i posvátné nádoby byly zastaveny, kování a zámky od dveří strhány a prodány. Zbytek mnichů pak konečně opustil klášter, uchýlil se mezi venkovský lid, jemuž v přestrojení v lesních úkrytech poskytoval útěchy náboženské.

»V těch letech,« — jak mezi jiným doslovně uvádí pamětník a pisatel řádové kroniky, učený Fra Bono Benić, — »dosáhla mezi bosenskými katolíky bída takového stupně, že mnoho jich hladem pomřelo, lid pak i kněži živili se travou a rozemletou kůrou stromů a prodávali poslední cár z těla za kus chleba.« Též Fra Mijo Vjenceslav Batinić ve svém trojsvazkovém díle »Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini«*) vypráví: »v té

*) Působení Františkánů v B. a H.«, Záhřeb, tiskem akciové tiskárny v l. 1881—1887.

době zuřil hlad i v Sarajevu mezi křesťanskými usedlíky tak, že v jedné rodině ubily děti vlastní matku a živily se jejím masem.« Podobné zoufalé ohlasy vyznívají též z archivů samostanu fojnického i kreševského, neboť obvody jejich působnosti byly v přímém sousedství.

Posledním biskupem bosenským se sídlem v Kreševu vzpomíná se Fra Nikola Ogramić, muž energický, učeností a zbožným životem vynikající, jenž úřad svůj od roku 1669 do roku 1701 zastával. Plodná pastýřská činnost jeho oživena je mnohými trpkými obětmi, jež přinesl pro blaho svých věřících. Tak v roce 1677 na cestě své chorvatskem zajat byl v městě Požeze tureckým pašou, kterému pak po delší dobu jako otrok musil sloužiti, až ho bosenští katolíci z tohoto jařma tureckého velikým výkupným vysvobodili. Věda, že pro neúmornou činnost svou jest od fanatických Turků nejvýš nenáviděn, vystavěl si v lesních houštinách »na Ograšku«, as 3 kilometry od Kreševa lesní chatu, v níž bydlil i úřadoval a odkud za noční doby biskupskou svou povinnost mezi okolními katolíky vykonával.

Dojat konečně nezměrnými bědami podřízených souvěrců, oblékl na se roucho prostého sedláka a s kusem otrubnatého chleba v torbě a s holí v ruce vydal se roku 1684 na pouť k císaři Leopoldu do Lince nad Dunají. Výmluvnými slovy přesvědčil císaře, že pro obhájení strádajících katolíků bosenských počal válku s Turky, která rozpředla se po krajích Slavonských. Ogramić, provázeje osobně císařské vojsko, prokázal v těchto krajinách svými zkušenostmi rakouským generálům neocenitelné služby. Zatím dověděli se však Turci v Kreševu o lesním zátiší biskupově »na Ograšku«, i nelenili je zbořiti, vynutivše ještě na klášteru pokutu 200 tolarů za toto neoprávněné zbudování »biskupské residence«.

Po válce, jsa v čas varován, nevrátil se již Ogramić do Kreševa, ale usadil se v Djakovu ve Slavonii (dnešní residenci biskupa Strossmayera). Zde dokončil obětí a strádání plný život svůj násilnou smrtí. V nejistých tehdejších dobách, kdy lupičství bujelo po celé Slavonii, vrazila v noci mezi 14. a 15. srpnem r. 1701 rota loupežníků do biskupského dvorce v Djakovu. Násilníci pátrali po penězích, které dle jejich domnění měl biskup u sebe pro obmyšlenou stavbu kathedrálního chrámu a zranivše těžce Ogramiće, usekli mu hlavu, vyloupili celý dům a zmizeli beze stopy.

Samostan Kreševo a hlavně jeho Františkáni stáli počátkem XVIII. století na výši své chvalné pověsti. To vysvítá z inspekčních dat Fra Ivana de Vietriho, generálního komisaře pro bosenskou kustodii, jež podal do Říma o své cestě v roce 1708 konané po Bosně. Mezi jiným praví: »Samostan sv. Kateřiny v Kreševu má 15 mnichů, kteří s mládeží, připravující se pro bratrské řádové povolání, představují pravý ráj svatosti na zemi, chválíce dnem i nocí Boha s největší pobožností.« Ze zprávy té se dovídáme, že i sami Turci, dojati vzorným životem klášterníků, dali onomu samostanu zvláštní právo, že smí se tu každého svátku zvoniti, nejsvětější svátost oltářní veřejně k umírajícímu

katolíku nésti, pak procesí a různé průvody konati, jako se to děje v ostatním křesťanském světě.

Jak již uvedeno, byl posledním vlastním biskupem bosenským nešťastný Ogramić, jenž v roce 1701 násilnou smrtí sešel v Djakovu. Od těch dnů až do r. 1881 přidělena byla správa nad bosenskými katolíky djakovskému biskupu, jemuž příslušel též titul biskupa bosenského. Posledním nositelem této hodnosti jest slavený chorvatský mecén Jiří Strossmayer.

Bosanci projevovali ovšem stálé přání, aby ze středu jejich jmenován byl zástupce hodnosti biskupské. Tomu bylo vyhověno papežem Klimentem XII. roku 1735, kdy ustanoven Fra Mato Delivić, rodem z Kreševa, bolinským biskupem a spolu apoštolským vikářem pro Bosnu a Hercegovinu. Nový tento apoštolský vikář, dle slov dějepisců, vynikal nejen řídkou učeností, opravdovostí, dobrotou srdce a vroucí zbožností, ale on byl též prozíravého, politického ducha. Delivić přímlouval se v Římě vroucně za to, aby kustodie bosenská spojila se s dalmatskou, dokládaje, že svazek »sa hladnim i udaljenim Magjarima«*) nepřináší řádu ani zemi žádného prospěchu. Na škodu věci slovanské nezdařily se však plány Delivićovy, hlavně vlivem diplomatických námitek císaře Karla VI.

Ve výkonu pastýřských svých povinností zažil biskup Delivić mnohou nepříjemnou episodu. R. 1737 dlel v obci Viesu, blíže Posušje v západní Hercegovině, kde uděloval svátost biřmování. Po skončeném výkonu usadil se v přírodě pod rozložitý dub, aby odpočinul. V tom voláno na něho od katolíků podál stojících: »Bježi gospodine, bježi, eto Turaka!« (Uteč pane, uteč, tamo se blíží Turci). Zaslechnuv varovný hlas, vzchopil se biskup a odběhl do blízké chaty, kterou uzavřel. Turci však vyvalili vrátka a počali tlouci do Deliviće tak sběsile, že přítomní katolíci jen s největším namáháním ho uchránili hrozící smrti. Při tomto násilí byl mu ukraden též biskupský prsten.

Jindy — z návodu pravoslavného vladyky — pohnán byl tureckými zaptiji před kadiho v Sarajevu. Od nesnází a potupného žaláře osvobozen byl pouze dětinnou příchylností tamních katolíků, kteří šli za něho hromadně do žaláře jako rukojmí a zaplatili velikou pokutu mohamedánskému mullahu, jako nejvyššímu soudci v náboženských záležitostech. Biskup Delivić zemřel v Kreševu roku 1740 v sedmdesátém čtvrtém roce věku a pohřben je v klášterním chrámu před oltářem Matky Boží. Podnes chová se v klášterní bibliothece zdařilá jeho podobizna jako nejvzácnější památka.

Osudy kreševských Františkánů a jim podřízených katolických osadníků po celá staletí odvislými byly od blahovůle neb ziskuchtivosti a často též od náboženské fanatičnosti bosenského vezíra a jeho stvůr. Plynula jim tudíž léta v stálém strádání, nepřestávajících pokutách a žalářování až do roku 1765, kdy kalich věrských útrap zdál se již plniti se do kraje.

Bylo to na Velkonoční Hod Boží, dne 7. dubna roku uvedeného, kdy krásný jarní den shromáždil kolem církve klášterní

*) »schladnými (roz. národně i politicky) a vzdálenými Maďary.« Zápisy samost. kreševského.

davy okolních věřících, aby tu obcovali službám Božím. V těch letech zuřil v Bosně mor a Františkáni, pamětlivi zdravotních opatření, vykázali osobám z rodin morem navštívených klášterní zahradu po jedné straně chrámové; lid zdravý kupil se na prostranství po druhé straně chrámu. Dvéře a okna crkve byly otevřeny na obě strany a uvnitř chrámové lodi, prozpěvujíce při službách Božích, shromáždili se všickni klášterní bratří. V tom při »Kredo« zahalil se celý klášter hustým dýmem a nad dřevěnou střechou chrámovou objevily se hltavé plameny ničivého živlu.

Vše spěchalo hasiti, však marně. Ve dvou hodinách padl celý klášter i s chrámem za oběť plamenům, jichž původ nedovedl si nikdo vysvětliti. Oheň sžehnul bohatou klášterní knihovnu se vzácnými památkami, zničena též řádová pokladna, v níž schován mnohý těžce ustřádaný groš okolní katolické ráje. Hrozný živel strávil kalichy i mešní roucha a s největším nebezpečím zachráněn z hořícího již oltáře obraz patronky chrámové sv. Kateřiny.

Po tomto neštěstí uchýlili se Františkáni do rozvalin starého »Gradu«, as půl hodiny za Kreševem ležících, kde v bídně zařízených chatách bezmála tři léta trávili, plníce obětovně své pastýřské povinnosti. Opatrným jednáním tehdejšího řádového kustoda, Fra Marijana Bogdanoviće, získáni místní Turci, aby nečinili překážky obmýšlené stavbě nového samostanu. Sultanský hattišerif,*) kterým uděleno bylo povolení ke stavbě, získán po mnohých útrapách a po splacení značného bachšiše teprve po třech letech od požáru kláštera.

S jakými obtížemi prováděla se tehdy stavba katolických chrámů, dokazuje zápis klášterní, dle něhož za pouhé vyměření základů kostelních musil se zaplatiti mullahu sarajevskému poplatek 570 benátských dukátů. Za to náleží uznání naše neobyčejné obětivosti místního a okolního katolického obyvatelstva, uvážíme-li, že v těch krušných dobách vyžadovala stavba nákladu hotových 4560 dukátů, z nichž ovšem větší polovinu pohltily různé bachšiše a zlomyslně vydírané pokuty od mohamedánských hodnostářů. Mimo to nečítány tisíce dnů lidské práce a dobrovolné potahy, kteréž oběti katolíci pro zdar nové crkve a samostanu s nadšením přinášeli.

Různými nemilými překvapeními a záštiplnými útoky se strany turecké byli Františkáné v novém samostanu rovněž tak bohati a šťastni, jako v dobách minulých. R. 1768 jmenován byl papežem Klementem XIII. neúmorný kustod, Fra Marijan Bogdanović, ekinským biskupem a apoštolským vikářem pro Bosnu a Hercegovinu. Sotva se po svém vysvěcení navrátil do Kreševa, navštívila samostan rota sarajevských Osmanlijů za doby noční a odehnala bratrům 20 kusů hovězího dobytka, mimo to odnesla biskupský plášť a dva soudky vína, které krátce před tím daroval Bogdanovićovi zámožný jeden katolík ze Sarajeva.

Zdánlivě šťastný průběh tehdejší výpravy proti Černohorcům, kteří pod Štěpánem Malým opřeli se tureckým nájezdům, roznítil

*) »hatti-šerif« značí čestné písmo či vlastnoruční list sultanův.

fanatismus Osmanlijů proti křesťanskému živlu po celé Bosně. Smutné ohlasy toho zjitření vyznívají ze všech snad klášterních kronik. Také letopisec kreševský zaznamenal několik krvavých episod, které vyvolány byly zpupnými a loupežívými janičary. V měsíci listopadu roku 1769 přepadla tlupa těchto zběsilců svatební veselí v jedné katolické rodině v Kreševu a způsobila tu pravé krveprolití, jehož obětí bylo několik svatebčanů.

Brzy potom ubit byl Fra Ante Tomić, jenž proti násilí tureckých úřadů hájil neporušitelnost svátosti manželství. Z téže příčiny zabit o čtyři léta později Fra Mijo Momčinović, rodák Kreševský a župník Ljubušský. R. 1774 střelil jakýs Nuhan, nově najatý janičar turecký, v klášterní zahradě pracujícího Fra Luku Mikuliće ze zvířecí svévůle ranou z pušky tak těžce, že kule projela nešťastnému bratru prsoma. S nasazením posledních sil doplazil se raněný až do nádvoří klášterního, kde mu udělil biskup Bogdanović rozhřešení a poslední pomazání. Vrahu se ovšem ničeho nestalo; naopak, klášter musil ještě soudní komisi zaplatiti 35 dukátů za dovolení, aby mrtvé tělo nešťastného bratra směło býti pohřbeno.

Smrt sultana Mustafy III., zarytého osmanského fanatika a nepřítele křesťanů, povzbudila bosenské Františkány, že u nástupce jeho r. 1777 domáhali se prostřednictvím zvláštního zástupce v Cařihradě potvrzení svých výsad a vydatnější ochrany proti nepřestávajícím nátiskům bosenských místodržitelů. V kroku tomto ujal se řádu sv. Otec, jenž diplomatickou cestou u vídeňského dvora upozornil tehdejšího všemocného kancléře, hraběte Kaunice, na prosby Minoritů bosenských. Prostřednictvím rakouského vyslance u Porty, barona Thuguta, dostalo se sice bratrům nového ochranného fermanu, ale bohůžel opětně jen na papíře. Pokut a nesnází neubývalo nejen mezi bratry v samostanu, ale i mezi jednotlivými katolickými osadníky, kteří po staletí již vše dobré i zle s Minority obětivě snášeli.

Tehdy jmenoval papež Pius VI. odchovance kreševského samostanu, Fra Augustina Botoš-Okiće, trapezuntským biskupem a apoštolským vikářem pro Bosnu a Hercegovinu. Nový vikář těšil se zvláštní přízni císaře Josefa II. a užil této okolnosti k mnohým výsadám na prospěch svého řádu. Působnost jeho pro dobro svěřených katolíků byla účinnou v dobách politických a socialních převratů, které koncem XVIII. století zachvívaly celou Evropou. Biskup Okić zemřel r. 1799 a pohřben jest v kreševském kostele, což podnes připomíná kamenný náhrobek před oltářem sv. Josefa.

Náhlý úpad turecké moci koncem osmnáctého století přiostřil ještě více nenávist osmanských vládních stvůr v Bosně vůči křesťanské ráji. K její vině přicítány nejnevinnější příčiny různých událostí a když nebylo krvavých obětí, vymáhány hrozné pokuty na obyvatelstvu nebo samostanu. K tomu často přidružily se těžké přírodní pohromy, neúroda, hlad a z toho nakažlivé nemoci.

V letech 1814—1817 řádil v Bosně hrozný mor, že dle zápisů klášterních z 114.391 katolíků, kteří ještě r. 1806 v Bosně

žili, zbylo dle farních záznamů po roce 1817 pouze 50.928 duší. Nedivíme se tudíž, že neustálým strádáním vysílen a bolem schvácen napsal tehdejší řádový letopisec kreševský do kroniky klášterní tato slova: »Dokle ćeš, Bože, gledati ovo progonstvo u Bosni, nesretnoj zemlji po krstjane! Mi smo već ufanje izgubili dočekati boljih vremena, jev više u ovakom stanju živjeti ne moremo: ja l' smrt, ja l' bolji život!«*)

Pravý obraz trudného socialního stavu bosenských katolíků v letech čtyřicátých tohoto století odhalují nám dvě zprávy, které z těch dob se zachovaly. Prvá pochází od lékaře Nikoly Marchocchia a zaslána byla dalmatské zemské vládě v Zadru; druhá vyšla z péra biskupa Rafy Barišiće, člena bosenských Minoritů, a předložena byla císaři Ferdinandu V. Obě listiny líčí dojemnými detaily osudy katolického živlu v zemi, neboť dle slov Barišićových ceněn byl tehdy mezi mohamedány život katolíka méně než snad život kuřete neb psa. Dle zvůle kteréhokoliv Turčína vrženi byli zcela nevinní křesťané do žalářů, mučeni a ubíjeni, aniž by vinník byl proto hnán k zodpovědnosti. Ženy nikdy nebyly jisty před násilím osmanských zběsilců; dívky rvány z náruče matek a týráním nuceny býti po vůli svým katanům. V celé zemi bylo v té době pouze 5 katolických kostelů, ač jich před tureckou invasií čítala Bosna více než sto. Kreševský samotan byl v tak šeslém stavu, že spíše podobal se zpustlé hospodářské kolně, než příbytku bratří Minoritů, kteří obývali malé cely přímo v podkroví, a ty byly ještě bez stropu a bez kamen. Mše svatá čtla se zástupům věřících často pod širým nebem nebo ve stínu dubů v lesním ústraní, aby nebudila zášť fanatických Osmanů. Zvonění bylo přísně zakázáno a za veliké poplatky dovoleno pouze, aby věřící směli se ke službám Božím svolávati troubením na volské rohy.

Krátká doba vezírování pověstného Omera paši, — poturčeného hraničarského šikovatele Latasa — který krvavým způsobem zkrotil v letech padesátých poslední povstání bosenských begů proti cařihradským reformám, vnesla v polovici tohoto století trochu světla do dosavadních útrap bosenských katolíků. Františkáni, uživše příznivějších poměru, obrátili ihned úsilovnější zřetel k povznesení osvětových snah mezi svými věrskými svěřenci. Také kreševští Minorité pamatovali zakládati školy a šířiti populární spisy mezi lidem. Od mnohých let bylo již po zemi jedenáct katolických národních škol, které řízeny byly obyčejně místními faráři; mezi těmi ústavy vynikaly ovšem školy, které založeny byly již před rokem 1840 při jednotlivých klášterech Františkánských.

V prvých dobách po osmanské invasi neodvažoval se ovšem nikdo, aby působil na osvětový prospěch křesťanské ráje zřizováním učilišť, tím více, aby dojmy a myšlénky své papíru svěřil a mezi lidem rozšiřoval. Teprve později učinili tak jednotliví členové řádu Minoritů, jejichž zásluha o kulturní povznesení Bosny

*) Jak dlouho budeš, Bože, patřiti ještě na toto pronásledování v Bosně, nešťastné to křesťanské zemi. Ztratili jsme již naděje dočkati se lepších časů a déle v tomto stavu nelze nám žíti, kdy smrt lepší jest takového života!

sahá až do šerých dob hmotného i duševního jařma tureckého. Literární plody františkánských spisovatelů z této starší periody jsou ovšem obsahu náboženského, vliv jejich obmezoval se pouze na okruh katolického obyvatelstva v zemi, ale tedy kulturní ztrnulosti byly prolomeny, a tak připravena volnější dráha slibnější budoucnosti osvětových snah.

Vlastní obrození bosenské literatury v moderním smyslu nastalo teprve illyrským hnutím, jež v prvé polovici tohoto století vyvolal známý Dr. Ljudevit Gaj. Politický účel hnutí tohoto, jež zaujalo veškeru mysl mladistvých nadšenců srbsko-chorvatských, osvítil novou epochu literární po celém slovanském Jihu. Nejvřelejšími přívrzenci Illyrismu za Sávou na bosenské půdě byli Františkáni, mezi nimiž v té době vynikli spisovatelé-vlastenci: Ivan Jukić, Martin Nedić, Petar Bakula, Marijan Šunjić a nade všechny Fra Grgo Martić, slavný epický básník, dosud v samostanu Kreševském žijící. Ku jménu Martićovu druží se nepřehledná řada osvětových výkonů, jich se buď osobně aneb jako řádový hodnostář kreševského samostanu podjal.*)

V roce 1853 osmělili se kreševští Františkáni podati žádost k tehdejšímu valimu (místodržiteli) bosenskému, Kuršidu paši, aby jim bylo dovoleno zařídíti si vlastní tiskárnu. Krok ten působením tehdejšího francouzského konsula v Sarajevu, Eduarda Wietta, poněkud se zdařil. Druhá snaha Minoritů nesla se po zakládání národních škol a v tom směru slíbila rakouská vláda dávati k rukám františkánského provinciála roční podporu 1500 zl. Archliv kreševského samostanu chová důkladný program o zařízení škol národních v té době, který objasňuje zároveň šlechetné úsilí bosenských Františkánů o kulturní povznesení křesťanského obyvatelstva v důležitějších místech po celé zemi. Tak počátkem let šedesátých povstala též veřejná národní škola v Sarajevu, hlavně přičiněním tehdejšího faráře Fra Grgy Martiće.

V očekávání šťastnějších obratů v dějinách Bosny dočkalo se Kreševo též vzrušující doby posledního povstání křesťanské ráje proti Turecku v letech 1875 do 1878. R. 1876 sestaven v samostanu Kreševském pamětní list k císaři rakouskému, v němž ho katolíci bosenští prosí za ochranu. Podobný list poslán z Kreševa též zástupcům velmocí, které súčastnili se kongresu berlínského r. 1878. Výsledky politických obratů, které následovaly usnesení berlínského kongresu, průběh okupace a její kulturní i národohospodářské účiny pro Bosnu a Hercegovinu náleží již v obor nejmladších dějin naší říše.

Vliv obrozujících událostí těchto s nadšením tlumočí letopisec kreševský slovy: »zlatna slobodico, divna usrećiteljico Bosne ponosne!« (Zlaté svobodo, skvostná obšťastnitelko hrdé Bosny!) Samostan Kreševský již na prahu nového období z neúhledné a polorozpadlé své prvější podoby přestavěn byl počátkem let osmdesátých v prostrannou budovu, dnešní důstojné sídlo snaživých bratru Minoritů. Nejmladší kronikář klášterní, konče »Povjestničke crtice Kreševa«, přeje si v poslední kapitole svého spisu:

*) Životopis Martićův a ocenění literární činnosti jeho napsal jsem pro »Vlast« již v roce 1895, sešit březnový.

»da novi dom bude još bujnijim razsadnikem liepe kulture, ognjištem krščanskih i redovničkih krieposti, kao i svega onoga, što vodi k vremenitoj i k vječnoj sreći i blagostanju dragoga naroda!«**) Slova tato, jež vyprýštila z upřímného vlasteneckého srdce, nejlépe dokazují vřelost oněch šlechetných vztahů, které poutaly po staletí bratry Minority s ujařmenými katolíky bosensko-hercegovskými.

Levohradecká duma.

Ve slávě vyšlo slunce nad lesy,
a Levý Hradec v lesku bělostném
se zastkvěl dnes, zazářil hostům vstříc.
Až z dálné Moravy na prosbu knížete
sám vetchý přišel Slávů apoštol,
by první stánek Boží posvětil
a vzrůstající sémě požehnal.
Od Vltavy po stezkách vzhůru všech
a Turskou planinou až z Poohří
se hrnou valné lidu zástupy,
by toho zřely, který jazykem
jich rodným přines zvěsti o Bohu,
jenž z lásky k lidem Syna v oběť dal . . .

A dávno obřad svatý dokonán,
zpěv dozněl, zanik' v skalách za řekou —
lid klečel dosud v tichém úžasu
po nádvořích i valech rozlehlých,
a duší zněl mu ještě mnichů zpěv,
a slova, která mluvil apoštol,
jak hudba tajemná jej dosud jímala.

Noc plna klidu, vůně vtáhla v kraj,
hvězd roje tiše nebem rozsila.
Kol stály lesy v mračném mlčení,
nad hlavou jejich lehký závoj par,
jen Vltava v to ticho šuměla
nocí a skalami k severu spěchajíc.

Tu Methoděj, jak rád tak činíval,
si vyšel na valy, a za ním dvůr
se knížecí i s hosty vzácnými
ven vyhrnul do noci hvězdnaté . . .

**) »aby nový dům byl ještě bujnějším semeništěm krásné kultury, ohništěm křesťanských a řádových ctností, jakož i všeho, co vede k doćasnému i věčnému štěstí a k blahobytu drahého národa!«

Tam na východě z klína lesů vznes'
se velký měsíc, brzy zatřpytil
se pod stráněmi dole řeky pás,
na západě pak širá rovina
až v dáli, k Tursku, jasem vzplanula
a na ní dědin, sadů, mohyl tlum.

Na valu vysokém stál Methoděj,
ve svitu měsíčním mu vlas i vous
jak bílé stříbro volně splývaly.
A stařec náhle vztýčil šiji svou,
již tolik útrap, bojů schýlilo,
nad krajem v svitu luny tonoucím
svou vzhůru vztáhl chvějnou pravici,
a jako duchem svatým nadchnutý
zněl do noci hlas jeho velebně:
»Buď požehnána, země spanilá,
a požehnán buď národ, jemuž Bůh
dal tebe v úděl ve své moudrosti.
Přes všechny bouře, bědy, pohromy
lid tvůj milostí Boží zachová
své dědictví až v konec věků všech.
Ó, lide můj, co hrozí duši tvé,
je horší než-li příboj nepřátel,
jenž bezmocně se skácí vždycky zpět,
své víry štít-li ryzým zachováš!
Ó, lide můj, nedávej srdcí svých
na pospas bludným větrům severním,
jež z mlžin svých jed zanesou v tvůj ráj . . .«
Tu apoštol se náhle zamlčel —
bol trpký sevřel mocně jeho hruď,
a slze smývaly mu ustaranou líc.
Lid sklíčen jakous tuchou neznámou
stál němě kolem — slyš, tu u nohou
se Methoděje ozval tichý pláč.
Před apoštolem kněžna Ludmila,
hle, v bílé říze v svitu měsíčním
na kolenou a hořem shroucena . . .
»Má dcero,« pravil zvolna apoštol
na hlavu její ruce položiv,
»jsouť cesty Páně tajuplné nám —
On Svojí moudrostí vše k dobru stanoví.
Však nezoufej, věz, neopustí Bůh
víc tvého lidu, uvede jej zas
do stádce Petrova, a církev mu
se stane Kristova oporou nebeskou!
A ty, má dcero, za tu lásku svou
ke Kříži svatému, za slzę své
té dojdeš odměny, jíž Hospodin
jen vyvolené svoje obmýšlí.
Pro Něho nejsladčeji se nám umírá,
a věnec z ruky Jeho nejkrasší

je korunou, jež čelo knížecí
kdy zdobit můž' — ta tobě údělem . . .«

Již dávno život v tvrzi utichl,
jen stráže bděly kolem na valech.
A měsíc stoupal stále výš a výš —
kraj celý zářil jako odleskem
té záře božské, jež dnes rozlila
se v srdcích lidu. Bílý kostelík
jak perla stkvěl se nocí měsíčnou.

Václav P. Dvorský.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců zanynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(pokračování.)

Může-li přírodní výběr býti proporcionalní příčinou Darwinem stanovených účinků?

Jak jsme seznali, konstruoval Darwin selekční svou nauku ze dvou biologických zjevů: variability a dědičnosti, a z hypothesy o boji životním, jímžto přírodní výběr nastává. Výsledek přírodního výběru jest přizpůsobení organismů změněným vnějším poměrům a povstání nových druhů.

Prohledněme si nyní blíže faktory, na nichž Darwinova selekční hypothesa jest sdělána, abychom seznali, zda-li přírodní výběr srovnává se se skutečností, a zda-li Darwinem jako výsledek přírodního výběru dovozovaná transmutace (přeměna) organických druhů také skutečně výsledkem přírodního výběru jest.

a) Variabilita.

Darwin pokládaje variabilitu v součinu s dědičností za motiv k vytváření a povstávání nových druhů, vychází ze zásady, že každý organický druh jest proměnlivý, a to proměnlivý neobmezeně, v libovolných směrech beze všeho zákona, jenž by variace reguloval. Proměnlivostí vytvořily prý se dle analogie umělého vytváření variet a raçí druhy v přírodě.

Nelze upříti, že organický druh se mění, — že není absolutně neproměnlivý. Toho důkazem jsou nám výsledky umělého chovu a pěstění, při němž umělým výběrem podaří se člověku vypěstovati nové raçe. Avšak jak zkušenost učí, není měnivost

tato bezmezná, nýbrž pohybuje se v kruhu druhu, vytvořujíc jediné a pouze variety a raçe, jak to vidíme na psích a holubech. Abychom cestou umělou vytvořili nové druhy, tak daleko to nikdy nepřivedeme, jsme malomocni, — neboť měnivost nad meze tohoto kruhu nejde.

U nás v Čechách v červenci a srpnu hojně poletuje krásný motýl, přástevník medvědí (Arctia Caja). Přední křídla má světleji neb temněji kávově hnědá s bílými splývajícími pruhy a skvrnami, zadní jako rumělka červená se skvrnami černými, modře lesklými. Vyskytuje se velmi často v rozličných odrudách i co do barvy i co do nákresů. Housenka jeho jest všežravá. Krmíme-li ji listy ořechu vlašského, vyvine se motýl se žlutavými neb tmavými zadními křídly. Stejně docílíme tmavých variet, krmíme-li housenku po více generací listy rostliny zimolezovité, v sadech pěstovaného druhu Symphoricarpus racemosus. Podobných změn dosáhneme, jestliže rostlinu ke krmení určenou dříve do slané vody vložíme. Při takovýchto varietách zmizejí často bílé pruhy na předních křídlech a modročerné skvrny na zadních křídlech splynou v sebe. — Avšak, ačkoli přástevník tento vyznamenává se nadmíru neobyčejnou měnivostí, přes to přec i za použití všech umělých prostředků nepodařilo se ještě nikdy nový, jiný druh z něho vypěstovati.*) Podobně jest tomu při druhu Smerinthus tiliæ.

Byly činěny též bezčetné pokusy s vajíčky motýlů, s housenkami a pupami tím způsobem, že vajíčka, housenky a pupy buď vydány byly neobyčejnému teplu aneb vystaveny byly neobyčejnému stupni zimy na ledě. Avšak pokusy ty nebyly s to, aby pevný okruh pravého druhu prolomily; nanejvýš docíleno bylo změn podřízeného způsobu v barvě, kresbě neb velkosti, podobně asi jako při raçích koňů a psů a pří druzích květin a ovoce. Podařilo se sice způsobem jmenovaným při druzích rodu Vanessa (babočka) a jiných motýlích denních takových forem docíliti, které se buď jižním neb severním přirozeným varietám příslušných druhů přibližovaly (při druhu Vanessa io [paví oko denní] docíleno chladem změny, že druh ten přibližoval se druhu Vanessa urticae [babočka kopřivová]), avšak modifikace tyto nikterak nepřekročily přirozených hranic druhu.**) Nikdy ještě nepodařilo se u zvířat a rostlin docíliti z nějakého druhu nového druhu. Všechny výsledky až posud zakládaly se na klamu. Ještě nikdy nebyla pozorována přeměna jednoho typu v jiný, aniž podařilo se kdy odrudu nějakou v skutečně jinou, novou a stabilní formu přeměniti, tak že by oprávněno bylo o povstání nového druhu mluviti. Nad to pak uměle vypěstované variety jsou neplodností ohroženy a nejsou s to, aby podržely zvláštnosti domestikací získané, do stavu přírodního přeneseny byvše. »Kdyby kultura — praví J. Lindley, botanik anglický — jen na několik let své technické péče se vzdala, tedy by roční variety našich zahrad zmizely a několika divokými formami nahrazeny byly.«***)

*) B. Tümler, Die geographische Verbreitung der Arctiiden etc. v »Nat. u. Offb.« 1893. p. 610.

**) Natur und Offenbarung, 1898, pag. 621.

***) Citov. v »Das exacte Wissen der Naturforscher« v. D. v. Schütz, 1878.

Také v přírodě není druh absolutně neproměnlivý. Individua jednomu a témuž druhu náležející nejsou úplně ve všech vlastnostech a znacích vespolek shodna, nýbrž ukazují povšechně větší menší odchylky. Nalézáme tudíž též v přírodě variety a raçe, ano rozdíl ten vede mnohdy až k polymorfismu. Tak mezi nejnižšími organismy jsou to bakterie (poltivky), jež velikou měnlivostí se vyznamenávají, tak že se do jisté míry u nich může mluviti o polymorfismu. Mnohé bakterie berou na se podle ústředí, v němž žijí, nejrozličnější tvary. A jako u bakterií, rovněž tak u jiných, zvláště mikroskopických kryptogamických rostlinných organismů nalézáme polymorfismus, a to mnohdy tak značný, že se až celý druh úplně změní, tak že bývá od botaniků jako zvláštní druh uváděn a pojmenován, a jen důkladným studiem, biologickým pozorováním se rozluští, že jest to jeden a týž druh, jen že polymorfní. Takovýto polymorfismus nalézáme častěji u nižších řasových hub (Phycomycetes) a rovněž u řas (Algae) vidíme mnohotvarné druhy. Mezi řasami jest zejména druh Scytonema Hofmanni (Thuret) v té příčině zajímavý. Mnohotvarností sotva který druh nad něj vyniká, byť ve tvarech nejrozličnějšího druhu (kolem 50) popsán. — Polymorfismus objevuje se začasté i u jevnosnubných rostlin (Phanerogamae). Tak na př. veliký polymorfismus objevuje se u Orchideí, ačkoli Orchideæ do nedávna se pokládaly za pevné a ustálené druhy. Netřeba podotýkati, že též v říši živočišné jest polymorfismus. Tak na př. o jantarce (Succinea), rodu to pozemských plžů plicnatých, čteme v »Ottově Sl. N.« pod stejnojmenným heslem: »Systematika této skupiny (s americkým rodem Omalonyx) je pro neobyčejný polymorfismus druhů sem spadajících nad míru obtížná a dosud úplně nekritická; je popsáno několik podrodů s asi 200 speciemi (ve střední Evropě 5 druhů s četnými odrudami).«

Také pohlaví u živočichů bývají často velmi značně odlišná a sobě nepodobná. Tak na př. u včel z vajíček jedné a téže samičky líhnou se 3 formy, u termitů 4—8 forem. U mravenců mimo pohlavní jedince (normální samečky a normální samičky) nacházíme mnohdy dělnice ve 2—3 tvarech, ano neschází příkladů, že mnohdy (Formica sanguinea) vyskytají se v jedné kolonii všechny možné přechody mezi normálními dělnicemi a normálními samičkami.

U mnohých organických druhů vyskytuje se též tak zvaná heterogenie (různorodost), záležející v tom, že průběh života provázen jest střídáním se generace různopohlavé s generací obojetnou u téhož tvaru a rodozměna (metagenese), při níž průběh života u téhož tvaru provázen jest střídáním se generace pohlavní s jednou neb více generacemi nepohlavně se rozmnožujícími. Heterogenii (různorodost) nacházíme u některých háďátek (Anguillulidae), na př. u druhů rodu Rhabditis (R. nigrovenosa, R. stercoralis). Rodozměna vyskytuje se na př. u velké většiny medus polypovitých (Scyphomedusae), u mnohých slimýšovitých (Hydrozoa), u pravých motolic (Digenea), namnoze též u tasemnic, u mšic (zvláště složita jest rodozměna u korovnice smrkové [Chermes abietis]), u révokazu (Philoxera vastatrix) a t. d. Mezi

rostlinami nalézáme přísnou rodozměnu u t. zv. Archegoniat (mechy a tajnosnubné cevnaté [Pteridophyta]).

Ano, jsou příklady, že jedni a titíž jedinci živočišní periodicky mění buď celý habitus (zevnějšek) aneb jednotlivou část těla svého dle toho, jak se životní poměry jejich periodicky mění. Tak kury sněžné (Lagopus), jež obývají severní krajiny, mají v letě tmavé peří, na zimu však změní tento letní tmavý šat v zimní sněhobílý; také rohovitou pokrývku zobáku a drápů v kusech najednou odvrhují.*) — U sojky (Garrulus glandarius) nalézáme exempláře, které mají rovný zobák, ale také exempláře, které mají zobák dolů ohnutý a hákovitý. Dříve se myslilo, že rozdíl ten podmíněn jest místními raçemi. Avšak O. Kleinschmidt dokázal, že zobák se zahnutou špičkou vyskytuje se u sojky pouze na podzim a v zimě, kdy se sojka živí žaludy, kdežto na jaře a v letě, kdy na zemi potravu hledati si nucena jest, má zobák rovný. Jest tedy měnivost zobáku u sojky podmíněna různou potravou v různých ročních dobách.**)

Jak viděti, jsou také v přírodě druhové organičtí měnliví. Avšak všecky změny, jež se na organismech jeví, dějí se pouze v mezích téhož druhu, pohybujíce a opakujíce se v konstantním tvarovém kruhu, takže na druh pohlížeti sluší jako na více méně stálé východisko pro odchylky, které se kolem charakteru druhu jako kolem centra v kruhu předem určeném pohybují. Jeden tvar téhož druhu může se za daných podmínek v jiný změniti. Pleomorfie náleží ku charakteru druhu, ona doceluje znaky jeho.

Tak pokusy s bakteriemi se ukázalo, že některé bakterie jsou co do tvaru konstantní, jednotvarné (monomorfní), jiné však mnohotvarné (pleomorfní), ale že tvar jejich jest jen v určitých mezích měnlivý, že jsou určité kruhy, v nichž měnlivost tvaru se pohybuje. Tím se ukázalo, že měnlivosti bakterií jakožto příkladu přeměny druhu ku podpoře nauky Darwinovy upotřebiti nelze.

Co pak se týče t. zv. »funkcionálních variet«, v té příčině dí P. Martin Gander O. S. B.: »Etwas anders verhält es sich mit den „funktionellen Varietäten". Dem abgeschwächten Diphteriebacillus, z. B. einer funktionellen Varietät des pathogenen Diphteriebacillus kann man seine Virulenz nicht mehr wiedergeben, er ist also zu einer konstanten neuen Form geworden. Ist es aber eine neue Art? Keineswegs. Auch im unschuldigsten Zustande behält er noch einen ihm ganz eigenthümlichen Rest seiner früheren pathogenen Eigenschaft, nämmlich Tiere gegen virulentere Varietäten derselben Art widerstandsfähiger zu machen, zu immunisieren. Den meisten funktionellen Varietäten lassen sich ihre früheren Eigenschaften sogar ganz wiedergeben, zum Beweis, dass sie ihre specifische Eigenthümlichkeit noch immer bewahrt hatten. Die grosse Variabilität der Bakterien ist also nicht ein wirkliches Beispiel einer Transformation, einer Umzüchtung einer Art in die andere zu betrachten.***).

*) »Ott. Sl. N.«, XV., pag. 557.

**) Nat. u. Offb., 1895., pag. 433.

***) P. M. Gander O. S. B., Was sind die Bakterien? (Nat. und Offb. 1899, pag. 297.).

Darwin učí, že každý organický druh jest neobmezeně proměnlivý, v libovolných směrech. Oproti tomu však Eimer pomocí velikého počtu přírodovědeckých fakt dokazuje, že organismy libovolně ve všech možných směrech nevariirují, nýbrž že velké oddíly v určitém, od počátku neznačeném směru variirují (n. př. barvy motýlů, kresby dravců atd.), že tudíž existují zákony vývoje, jež jsou založeny v samých organismech. — Totéž dokazuje Grampe v příčině zákonů ohledně dědění barvy u myší a potkanů. Zde jevil se zcela určitý počet (17) variet, jenž překročen býti nemohl. Grampe praví: »Nemáme prostředku, abychom hranice změny rozšířili, avšak my můžeme tyto hranice zúžiti, proměnlivost vázati a stálost způsobiti.«*) Také prof. Dr. L. Čelakovský nesnáší se s názorem Darwinovým v příčině neobmezené měnivosti organických druhů. »Co se nynějších odrud dotýče, — dí — není nikoli počet jejich neobmezený, nýbrž směry, ve kterýchž každý druh variiruje, jsou určité, třebas v některých velmi proměnlivých rodech (růže, kamelie) velmi četné, jindy ale opět na málo tvarů se obmezující. Též odrozování vývoje soustavného dělo se zajisté v určitých, od výběru a vnějších sil nezávislých směrech, pouze dle vnitřní zákonitosti.«**)

A. Kölliker zamítá vůbec variace jako základ darwinismu, jelikož prý variace tyto v základě zůstávají nevysvětlitelny, ano prý o původu, příčinách a zákonech variace ničeho známo není. »Ja selbst bei der Darwinschen Descendenzlehre, bei der ja das Variieren der Ausgangspunkt für alles Weitere ist und durch immer neues Auftreten die Entwicklungsreihe beherrscht, ist, wie ich seit langem betont habe, dieses Variieren eine ganz unbekannte, nicht gesetzmässig erfasste Grösse und somit die ganze Phylogenie eine ungelöste Rechnung mit vielen Unbekannten.«***)

Darwin ukazuje na těžkosti, jakéž se v praxi při určování druhu naskytají a přesnou hranici mezi druhem a varietou stanoviti nedovolují. Pojem druhu a variety jest prý nedostatečný, neboť pojmu druhu a variety nedají prý se všecky zjevy v organické přírodě podřaditi. Tak při umělém chovu mohou prý býti variety od jednoho druhu pocházející vespolek velmi nápadně rozdílny a mohou prý se různiti v znacích důležitějších než rozličné druhy ve volné přírodě. Za příklad uvádí odrudy domácích holubů, již všickni pocházejí od skalního holuba (Columba livia), jenž hnízdí kolem Středozemního moře, zvláště v Krasu. Rozdíly těchto odrud jsou prý tak velké, že by je ornithologové, kdyby původu jejich neznali, za pravé druhy pokládali a v rozličné rody rozdělili.

Též v přírodě prý nalézáme začasté variety, jež dle znaků jejich od druhů nelze rozeznati. Následek toho prý jest, že při určování druhu a variety nerozhoduje objektivní kriterium, nýbrž subjektivní nazírání a takt pozorovatele, a tak se stává, že mínění rozličných badatelů velmi se rozcházejí. Na doklad toho uvádí

*) Prof. Dr. J. Schwertschlager, Die Entwicklung der Descendenzlehre, besonders in den letzten zehn Jahren (Nat. u. Offb. 1889, p. 156.)

**) »Uvahy přírodovědecké o Darwinově theorii« v »Osvětě« 1877. p. 731.

***) Entwicklungsgeschichte des Menschen und der höheren Tiere 1879. p. 394. (Nat. u. Offb. 901. p. 107.).

v Německu rostoucí jestřábníky (Hieracium). Nägeli prý uvádí 300 druhů, Fries 106, Koch 52, jiní pak sotva více než 20 jich uznávají. Nägeli prý docela tvrdí: »Není žádného rodu, který obsahuje více než 4 druhy, v příčině jehož druhů by všickni botanikové byli svorni, a bylo by lze uvésti mnoho případů, že od času Linné-a tytéž druhy opětně rozloučeny a sloučeny byly.«*)

Z této okolnosti dovozuje Darwin, že ve skutečnosti není ostrých hranic mezi varietami a samostatnými druhy navzájem, nýbrž že varieta a druh jsou souvislými mezistupni spojeny, a že varieta jest nastávající druh, »jemuž pro odštěpení neschází, než aby se dosti značně od původního druhu odrůznil.«

Než důvody, jež Darwin na dotvrzení správnosti svého přesvědčení, že není podstatného rozdílu mezi varietou a druhem, nýbrž že varieta jest nastávající druh, uvádí, nám neimponují. My tvrdíme i dále, že mezi varietou a druhem jest podstatný rozdíl.

Jest ovšem pravda, že v praxi naskytají se mnohdy obtíže při určování druhů. Avšak z toho nijak nenásleduje, že by nebylo ostrých hranic mezi druhem a varietou. Faktum jest, že mnohé domnělé druhy jsou pravými varietami a naopak zase mnohé domnělé variety jsou pravými druhy. Tak na př. ze všech vřetenušek (Zygænidae) jeví druh Zygæna Ephialtes největší množství variet a aberací, následkem čehož byl druh tento dříve pod rozličnými jmény popsán a ještě do nejnovější doby uváděny byly dva samostatné druhy: Z. Ephialtes a Z. Peucedani. Nyní však se poznalo, že všechny ty rozličné formy jsou lokální variety a aberace jednoho a téhož rodného druhu: Z. Ephialtes a že i druh Z. Peucedani není nic jiného, než lokální varieta druhu Z. Ephialtes.**) — Podobně, ovšem dříve, se ukázalo (výchovou housenek), že motýlové Vanessa levana a Vanessa prorsa dříve za dva rozdílné druhy pokládaní, jsou jen dvě rozličné formy (podzimní a letní) jednoho a téhož druhu (saisonní dimorfismus). Patrně má zde roční doba účin na vajíčka, housenku a pupu. — Rovněž při motýlích Lycaena Amyntas a L. Polysperchon dokázáno, že to nejsou dva rozdílné druhy, nýbrž pouze dva rozličné tvary jednoho a téhož druhu. Tato schopnost, ve dvou tvarech se jeviti, dokázána od té doby též u jiných druhů. V přírodě lze pozorovati změnu barvy červené v žlutou u druhů motýlů: Arctia Caja, A. purpurea, A. Hebe, Callimorpha Dominula, Euchelia Jacobaeae.***)

To jsou příklady, kde variety pokládány byly za skutečné druhy. Že naopak opět pravé druhy pokládány bývají za variety, toho příkladem jest nám druh jmelí, Viscum austriacum Wiesb. Tento druh jmelí, jenž na borovicích a též na jedlích (variet. latifolium — širokolisté) roste, pokládáno bylo až do nedávna nejmnožšími botaniky za odrudu jmelí obecného (Viscum album), jež roste na stromech listnatých, ano mnozí i hodnotu jeho jako

*) Claus, Lehrbuch d. Zoologie, 4. Aufl. p. 126.

**) Vide B. Tümler, Die geographische Verbreitung der europäischen Zygaenides etc. (Nat. u. Offb. 1901. p. 30.).

***) Nat. u. Offb. 1901. p. 31.

odrudy popírali*) (menší listy jeho než u Viscum album vysvětlovány jako následek špatné, nedostatečné potravy), avšak J Wiesbaur S. J. dokázal, že Viscum austriacum oproti Viscum album pravým druhem jest.**)

Stává se též, že skutečný druh mnohdy bývá pokládán i za míšence (bastard) a naopak mnohý míšenec za samostatný druh. Tak na př. rostlinný druh rodu Petasites na jižním předhoří Krkonoš kolem Vrchlabí rostoucí byl v Praze r. 1851. prof. Tauschem jako nový druh určen, popsán a Petasites Kablikianus pojmenován. Avšak rostlina ta činí dojem, jako by to byl střední tvar mezi Petasites albus a P. officinalis. Z té příčiny ji sám prof. Tausch později za míšence P. albus × officinalis pokládal a připojil z opatrnosti znamení otázky (?)***) Pojmenování P. Kablikianus přijímalo se do floristických děl a připojováno k němu: »pravděpodobně bastard«.

Aby rostlinu tu osobně spatřili, přicházelo každého roku zvláště z Německa mnoho přírodozpytců do severních Čech hledat rostliny té, ale žádný z nich jí nenalezl, ačkoli se tam místy v ohromném množství nachází. A proč? Jednoduše proto, že ji sice viděli, ale že ji mylně za P. officinalis resp. varietu jeho (variet. falax Uechtritz) pokládali, — kdežto oni namáhali se nalézti míšence Petasites albus × officinalis. Rostlina ta roste sice též v Pruském Slezsku, ale zde, jako jinde, platila za druh Petasites officinalis. Prof. L. Čelakovský, aby v té věci konečně vyjasnění nastalo, hledal sám u Vrchlabí Petasites Kablikianus a vyhlásil jej r. 1891. v »Ö. B. Z.« za samostatný druh, a to za sudetický parallelní druh alpského Petasites niveus. K tomu vedlo jej netoliko hromadné objevování se této rostliny, nýbrž hlavně ta okolnost, že zde odkryl míšence Petasites albus × Kablikianus.

Aby otázka, čím vlastně P. Kablikianus jest, konečně platného rozřešení došla, chopil se posléze věci P. Krása, O. S. B. Jak on dí, činí P. Kablikianus, pouze zevně morfologicky uvažován, skutečně dojem, jako by to byl míšenec P. albus × officinalis. Avšak anatomické vyšetřování podává jiný výsledek. Neboť, kdežto anatomická stavba hybridních rostlin (míšenců rostlinných) jeví zvláštnosti anatomické stavby rodných druhů (typických druhů) smíšeny, ukazuje P. Kablikianus na průřezech rozličných částí svých tvar od ostatních druhů (P. niveus, P. albus a P. officinalis) rozdílný, tak že na první pohled zjevno jest, že nemožno, aby P. Kablikianus sloučení druhů P. albus × officinalis odpovídal. Patrno tudíž, že P. Kablikianus není hybridou P. albus × officinalis aneb druhem z nějaké takové hybridy (míšence) pošlým, nýbrž že jest to druh samostatný, alpskému druhu P. niveus parallelní.†)

*) Dr. L. Čelakovský v »Analytické květeně Čech, Moravy a rak. Slezska« 1887 uvádí pouze druh Viscum album a dí, že roste »na stromech zvláště jehličnatých, též na jabloních, lípách a j.« Neuznává tedy V. austriacum ani za zvláštní druh ani za varietu, ač V. austriacum též v Čechách hojně roste.

**) J. Wiesbaur S. J., Die Stellung der Kiefermistel (Viscum austriacum), ein Beitrag zur Biologie der Mistel (Nat. u. Offb. 1889., p. 193.).

***) Také v Čelakovského Prodromu Florae Bohem. 1867 nacházíme otazník.

†) P. J. Wiesbaur S. J.: Was ist Petasites Kablikianus? (N. u. Offb. 1897. p. 689.).

Příklad, kde naopak zase míšenec pokládán byl (a od mnohých botaniků dosud pokládán jest) za samostatný druh, podává nám Asplenium germanicum Weis (slezinník německý). Míšenec tento uváděn byl a v Čelakovského »Analytické květeně česko-moravské« 2. vyd. jakož i v Ottově Sl. N. pod heslem »Asplenium« uvádí se posud jako pravý druh, ačkoli jest to hybrida Asplenium septentrionale × Trichomanes, která se více druhu Aspl. septen. trionale přibližuje a protož Aspl. super-septentrionale představuje, kdežto druhá hybrida Aspl. septentrionale × Trichomanes, která Aspl. Heufleri Richard pojmenována jest, naopak opět více k druhu Aspl. Trichomanes se kloní a z té příčiny Aspl. super-Trichomanes představuje. Střední tvar mezi Aspl. septentrionale a Aspl. Trichomanes tvoří nedávno objevený míšenec Aspl. Baumgartneri Dörfl. Že Aspl. germanicum není pravým druhem, dokazuje i ta okolnost, že nikdy plodů nenese, rozmnožuje se nepohlavně adventivními pupeny a pomocí oddělených rhizomů.*) Sluší podotknouti, že Dr. L. Čelakovský ve své »Analytické květeně Česko-moravské« uvádí při »A. trichomanes« jako míšence: »Aspl. trichomanes × germanicum (A. Heufleri Reich.).« — Podobný příklad nám poskytuje tetřev Tetrao medius. Tetřev tento byl po dlouhou dobu i od samých přírodozpytců za zvláštní, samostatný druh pokládán, avšak důkladnějším bádáním se zjistilo, že jest to bastard tetřeva kohouta druhu Tetrao Urogallus a tetřívka slepice druhu Tetrao tetrix.**)

Také Hieracia, jichž se Darwin dovolává, ničeho nedokazují, že by druh organický nebyl ostře ohraničen. Že systematikové v příčině počtu druhů nejsou shodni, to ničeho nedokazuje ve prospěch mínění Darwinova. Jsou organičtí druhové, kteří se v rozličných tvarech objevují. Takovéto objevování se jednoho a téhož druhu v rozličných tvarech již mnoho omylů v systematice způsobilo, neboť mělo za následek, že tyto rozličné tvary za zvláštní druhy neb i rody, ano i za vyšší soustavné skupiny považovány byly. Tak na př. mladá individua rodu Nereis (rod mořských červů štětinatých) liší se znaky tvarovými od dospělých jedinců tak, že jako zvláštní rody popsána byla. Jiný červ štětinatý Ophryotrocha puerilis jeví takovou mnohotvárnost, že dříve z něho rozličné druhy ano i rody dělali.***) — Mezi obratlovci tvoří na př. axolotl mexický a Amblystoma mexicanum (vodní mlok příčnozubý) jeden a týž druh. Amblystoma mexicanum jest dokonalé zvíře, axolotl jeho larvou. Ale není tomu příliš tak dlouho, co se to poznalo. Axolotl byl dříve pokládán za samostatný druh a nazýván Siredon pisciformis, poněvadž ve vlasti své (Sever. Americe) zůstává po celý svůj život larvou a jako larva snáší též vajíčka, ačkoli jiné druhy téhož rodu (Amblystoma) jsou rozmnožování schopny jen v dospělém stavu. Teprv v Evropě se objevilo, že axolotlové jsou pouhými larvami druhu Amblystoma mexicanum a nikoli dokonalými mloky. Přivezeni byvše totiž r. 1863 od Francouzů z válečné výpravy z Mexika do

*) Nat. u. Oftb. 1896. p. 249. (»Asplenium Baumgartneri« ref. J. Wiesbaur 5. 7.).

**) Nat. u. Offb. 1901. p. 28.

***) Nat. u. Offb. 1895., p. 245.

Evropy, proměnili se (v pařížské aklimatiční zahradě r. 1865 šest axolotlů se proměnilo) v dokonalé mloky.*) Později také slečně Marii z Chauvinů ve Freiburgu v Breisgau podařilo se, že se larvy Amblystomami zplozené v Amblystomy proměnily. Vaillant docílil dle libosti metamorfosy. — Leptocephalidae považovány byly až do nejnovější doby za ryby s úhoři (Murenidae) příbuzné. Nyní však jest zjištěno, že ryby ty nejsou nic jiného než larvy úhořů a že na př. druh Leptocephalus brevirostris jest larvou našeho úhoře obecného (Anguilla vulgaris).**) — Že též rodozměna a pohlavní dimorfismus mnohých živočichů uvedly v systematiku rozličné omyly, nemusíme téměř ani podotýkati. Tak na př. jednotníci pohlavní generace mořského červa Autolytus prolifer zvaného, kteří dvojí tvar jeví a jako sameční a samičky poznáni byli, pokládáni byli dříve za druhy zvláštních rodů; sameček pojmenován Polybostrichus Mülleri, samička Sacconereis helgolandica.

(POKRAČOVÁNÍ.)
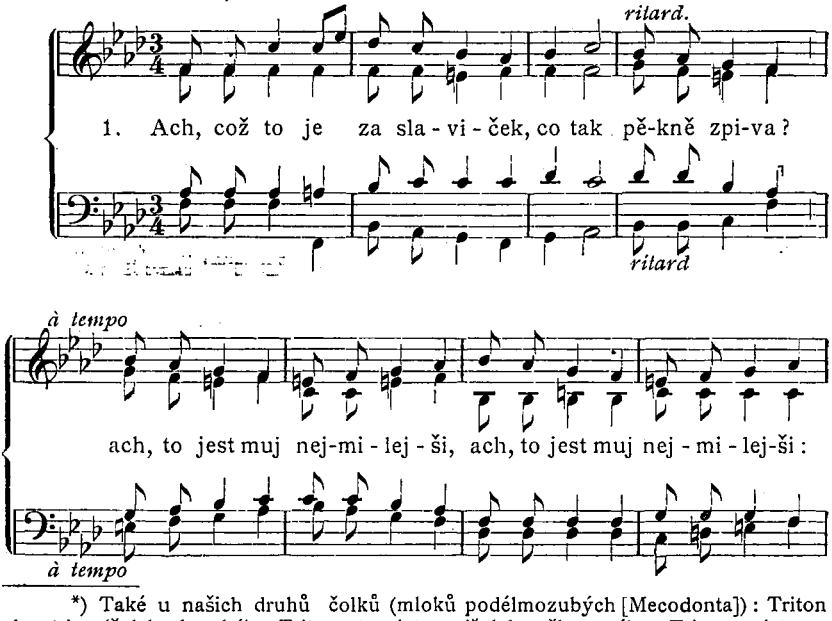
Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

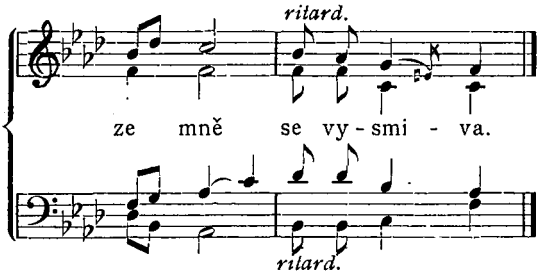
2. Nešťastná láska.

Ach, což to je za slaviček . . . Z Plesné.

*) Také u našich druhů čolků (mloků podélmozubých [Mecodonta]): Triton alpestris (čolek horský), Triton taeniatus (čolek tečkovaný) a Triton cristatus (čolek veliký) pozorovány případy (ovšem řídké), že čolkové tito v larvovém stadiu pohlavně dospělí jako úplně vyvinutí samečci a samičky byli.

**) »Živa« 1898., p. 237.

2. Něvysmivaj se ty ze mně, z chudobnej děvečky!
Něnosim ja střibra, zlata ani drahe šaty.
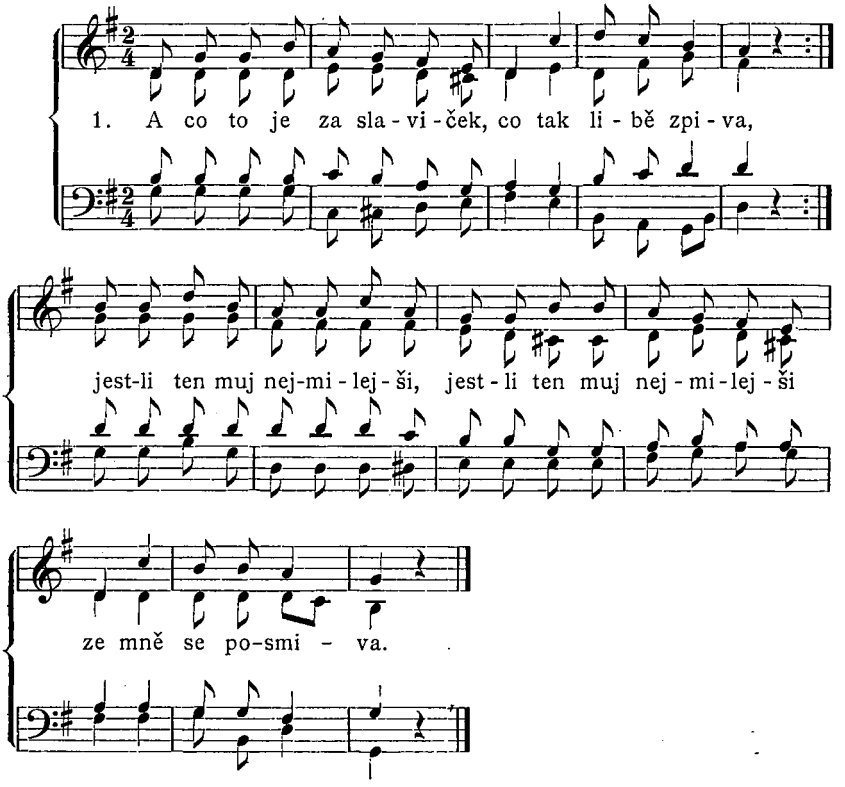
3. Ene jest me cele měni — ten věnek zeleny
a ta jedna sukenička, co ji vidiš na mně.

4. Po prvni raz sem tě viděl, dyž si kravy hnala;
hned si se mi zalubila, že's pěkně zpivala.

5. Po druhekrat sem tě viděl v kostele klečeti;
němuh sem se k Bohu modliť, jen na tě hleděti.

6. Dybych se byl k Bohu modlil, byl bych svatym zostal;
ach, což to jest za těžka věc, do nebe se dostať!
Tři leta za milu chodiť, ešče ju nědostať!

A co je to za slaviček . . . Z Prostřední Suché.

2. Neposmivej se, synečku, z chodobnej děuchy,
[:bo ty nimoš střibra złota,:]
ani šumne šaty.

3. Po pierši raz sem tě spatřil, kieś kravičky pasla;
[:hned eś se mi zalibila,:]
boś pěkně zpivala.

4. Po drugy raz sem tě spatřil, kieś šateček šila;
[:jo tě prośil o šateček,:]
ty's mi go nědala.

5. Po třeti raz sem tě spatřil, kieś ruže trhala;
[:jo tě prośil o ružičku,:]
ty's mi ji nědala.
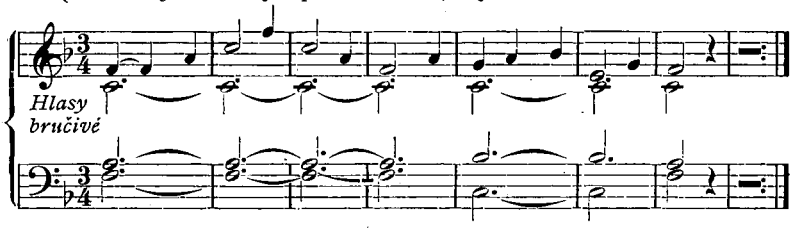
6. Po čtvrty raz sem tě spatřil, kieś vjoneček vila;
[:jo tě prośil o vjoneček,:]
ty's mi go nědala.

7. Po pjonty raz sem tě spatřil na kostele klečet;
[:nimugech se k Bogu modlić,:]
jen na těbě hleděť.
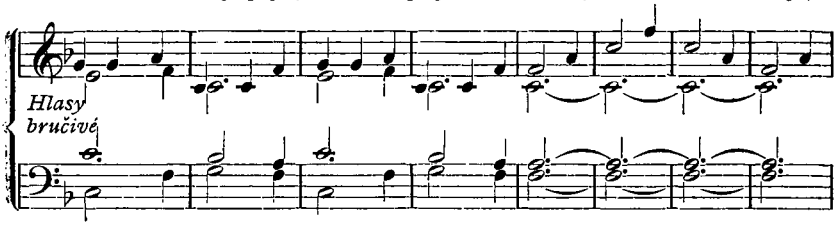
8. Dybych był tak v Boga věřil jak v těbě děucho,
[:davno byl by śvientem zustol,:]
do něba se dostal.
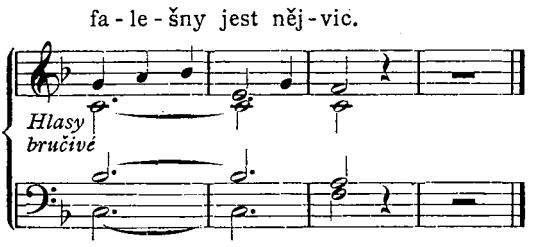
Nočko, nočko, nočko ćmava . . . Z Vřesiny.

1. { No - čko, nočko, nočko ćmava, kaj si se po - dě - la?
Za - ji - stě bys po-vě - dě - la, kajs nas staŕ vi - dě - la.

Ćmava noc ta je pryč, ta už nepřijdě vic a ten, kdo v noci mi-lu-je,
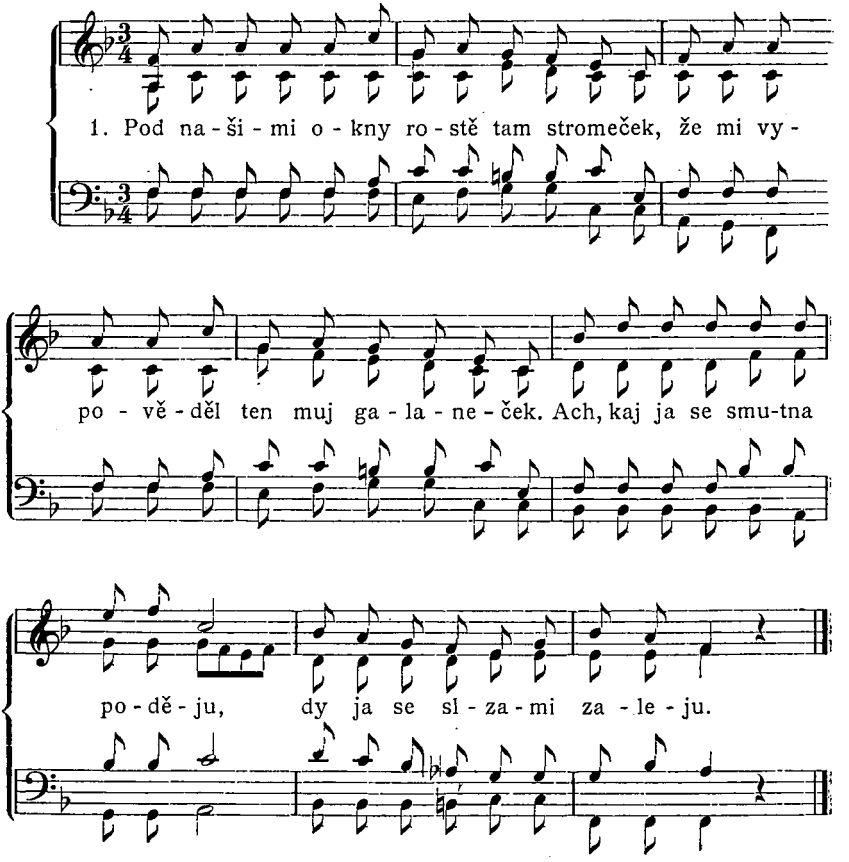

2. Mam ja tu neco pěkneho to od meho lasky;
mam ja tu zlaty prsteneček na věčne pamatky,
ten ůn mi daroval a z lasky věnoval,
ale na to přec zapomněl, že ůn mě rad mival.

3. Slaviček ptaček malučky pod stromečkem skače.
Dyž se ja na něho zpomenu, serce v těle plače.
Mluvils mi jak s medem, to bylo s podvodem;
ošidil si mnoho panen a mě samu jeden.

Pod našimi okny . . . Z Plesné.
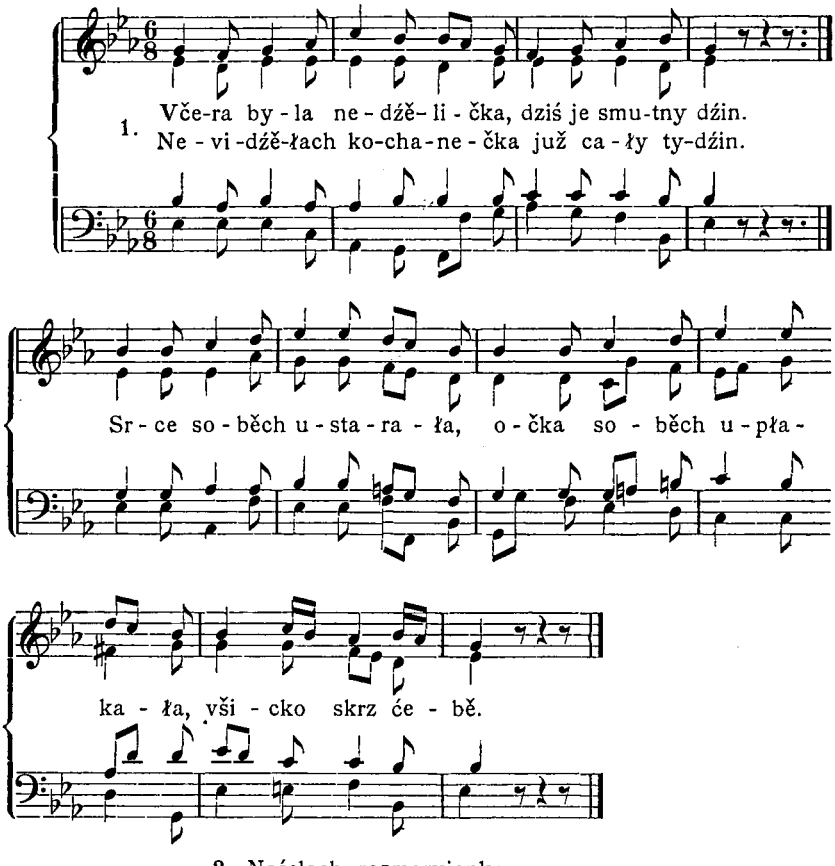

2. Přijdu do hospody, stanu vedle kola,
muj mily tancuje, něboji se Boha;
ešče se kole mě otira, me smutne serdečko zažira.

3. Přijdu ja z hospody, lehnu na lužečko,
aby mi odpočlo to moje serdečko;
a ůn přijdě a ešče buři: »Staňže, ma milučko, otevř mi!«
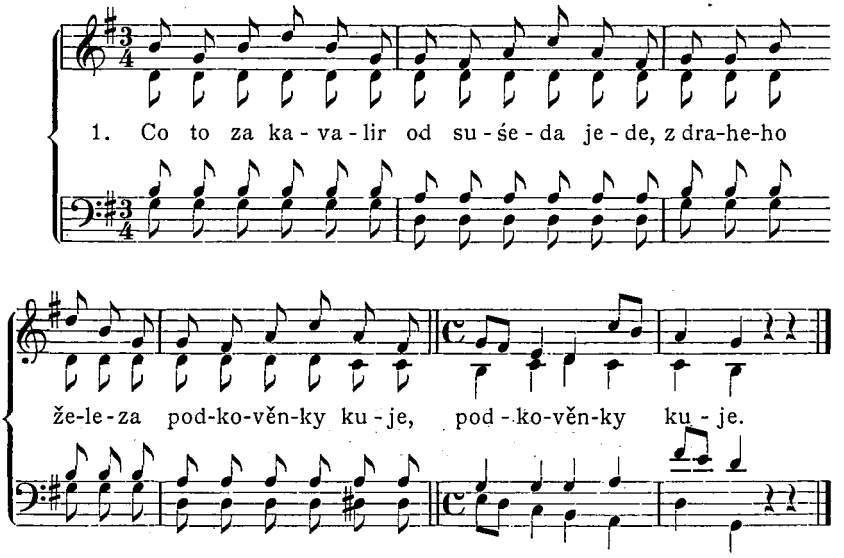
4. Ešče sem ja toho pisma něčitala,
že bych ja ti dveři otevirať měla.
Dybys ty byl, jak si byvaval, muh si chodivat, jak's chodival;
ale že si je ty oselkař, mojeho srdečka velky lhař!

Včera byla nedžělička . . . Od Bavorova.

2. Naśelach rozmaryjanka,
ůn mi nezašel.
Poslałach ja[u] do kochanka,
ůn mi nepřišel
Dyž nepřijdźě, nech nechodźi,
rozmarijan pěkně schodźi,
pěkně zeleny.

Co to za kavalir . . . Z Malenovic.

2. Na koničku sedi pěkně šněrovanym,
a pyta se mě on [: o tisicach mojich. :]

3. Co se ty mne pytaš o tisicach mojich,
dyť ty ani nimoš [: pěnt pjontočku svojich. :]
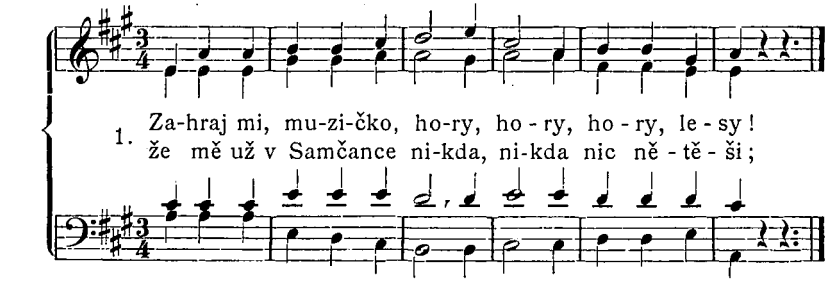
4. A jo mom chalupku z tisoveho dřeva,
ně takeho mi tu [: kavalira třeba. :]

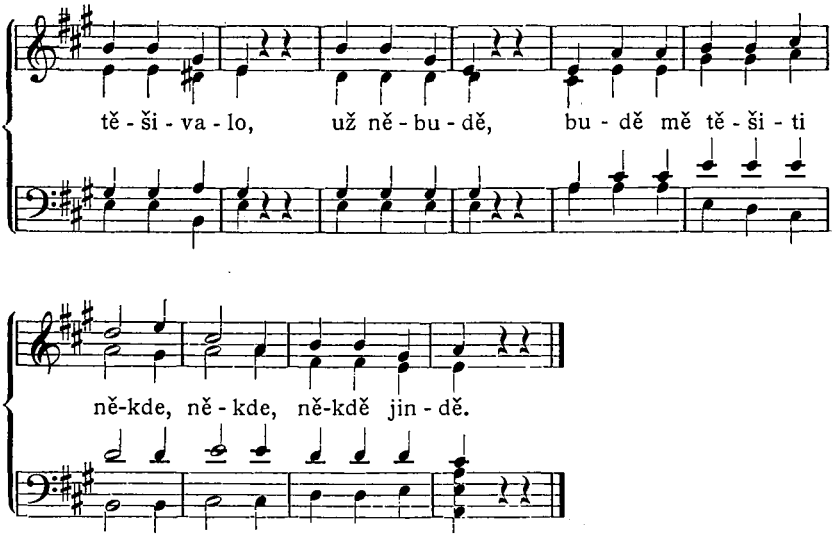
5. A jo mom sukničku kolem lemovanu,
a ty moš košile [: tři roky něprane. :]

6. Co se mně vysmivoš, že košilka břidno,
pod našim okenkem [: jest vodička trudno. :]

7. Ve studni ji něni, na řiku daleko,
možeš mi ju vyprat, [: moja galanečko ! :]

Zahraj mi, muzičko . . . Z okolí St. Hamer.

2. Ve Frydku truběli, až se, až se rozlihalo,
ma mila plakala, až ji srdce pronikalo;
truběli marš, odvedli nas.
Něplač ty, ma mila, přindu, přindu, přindu ja zas.

3. Už mi ten chodniček zaru-, zaru-, zarustava,
že už mě muj mily zaně-, zaně-, zaněchava;
dyž mě něcha, něch zaněcha,
šak ja nic néstojim o takeho falešnika.

Ej narodě, narodě! Z Domaslovic.

(Zpívá se nápěvem: »Čtyři koně ve dvoře.«)

Ej narodě, narodě
v Domaslovské zahradě!
Štípoval tam švarný synek
[: vysadit jabloně. :]

A kdy ůn tam štípoval
na svou milou zavolal:
»Poď hef ku mně má milá
budu se tě namluvat.«
»Nepujdu ja ku tobě,
nedaju mě za tobě.«

»Dyž tě za mě nedaju,
nech tě za sklo posadiu.«
»Mamička mě ubila,
že jsem ku tě chodila.«
»Tak vinc k tobě nepůjdu,
a na vojnu zaberu.«

Aj, ty ptačku, — krahulačku . . . Z Chvalikovic a Hlubotce.

(Nápěv podobný jako u Sušila.)

Aj, ty ptačku — krahulačku
vysoko litaš.
Poviz mi ty novinečku,
jaku tam slychaš?

A slychaš tam novinečku,
to velmi smutnu,
že už tvoju najmilejši
ku slubu vedu.

Dva ju vedu, dva ji hraju,
patemu jest žal,
a ten šesty srdce kraje,
že ju nědostal.

A tem sedmy v okenečku
utira oči,
a tem osmy po rynečku
šatečkem toči.

Pošla mi, pošla mi . . . Z Borovské farnosti.

Pošla mi, pošla, ta černá mrákava,
pověz mi, děvečko, o co jsi plakala?

Plakala, plakala, Janíčku o tebe,
stál jsi pod okenkem, přišel dešt na tebe.

Pršely, pršely hrubě velké krapě,
nemožu zapomnět Janíčku já na tě.

V tom Štáblovském černém lese, adije. Ze Štáblovic.

V tom Štáblovském černém lese, adije,
má milá tam travu seče, adije.

Jak nažala, navázala, adije,
po háji se ohlídala, adije.

Přišel ku ní mysliveček, adije,
a žádal ji o věneček, adije.

A já ti věnečku nedám, adije,
raděj tři rázy zavolám, adije.

Volej třikrát neb čtyrykrát, adije,
neuslyší tě ani pták, adije.

Když první ráz zavolala, adije,
Morava se rozléhala, adije.

Mladší bratr to uslyšel, adije,
staršímu to oznámit šel, adije.

Hned koníčka osedlali, adije,
do hájíčka pospíchali, adie.

Co's to zrobil, myslivečku, adije?
že máš krvavou flintečku, adije?

Zastřelil jsem holubičku, adije,
na Prdovém okenečku, adije,

To nebyla holubička, adije,
byla to moje sestřička, adije.

Smutná píseň o Matýskovi a Majdalence. Z Podvihova.

V Opavě v ulici na Dolním rynku,
miloval Matýsek mynářovu dcerku.

Přišel ku ní zrovna pod okenko:
»Pojď mě vyprovodit moje Majdalenko!«

A když přišli až ku Boží muce,
přistupil jí hlavu, vytrhnul jí ruce.

Nezabíjej mě Matýsku, nezabíjej ještě,
»až se vyzpovídám z svojich hříchů ještě.«

Už máš Majdalenko té zpovědi dosti,
když ti z tvé hlavičky vylezají kosti.

A když přišel do dom sednul si za stolem,
utírá si oči zeleným hedbávem:

»Má drahá matičko, co jsem já to zrobil
že jsem mynářovu Majdalenku zabil?«

Dobře jsi synáčku, dobře jsi to zrobil,
že jsi nedobrou ze světa zprovodil.

Mynářovu dcerku již do domu vezou,
a pana Matýska svázaného vedou.

Mynářové dcerce šumnou truhlu vezou,
a pana Matýska k šibenici vedou.

Mynářovu dcerku do hrobu spušťají,
panu Matýskovi hlavu utínají.

Zasviť mi měsíčku na rohu kostela. Z Domaslovic.

(Zpívá se podobně jako »Na hoře Táboře.«)

Zasviť mi měsíčku, na rohu kostela
poviz mi ma mila, jestli budeš moja.

Poviz ma mila, jestli budeš moja,
ať ja tu nechodzim, koničky nebrodzim podarma.

Bo moji koničky velmi moc koštuju,
z drogygo železa podkovinky psuju.

Z drogygo železa ze same oceli,
nebudeš ty ligať na moji posteli;
bo moje postelka je pěkně ustlana,
a tvoje košulka tři roky neprana.

U moji matičky jest tam vodička prudna,
mužeš si ji vybrat, a ji vybiglovat,
galanečko moja.

(pokračování.)

Na oslavu 25letého pontifikátu J. Sv. papeže Lva XIII.

1. Do Říma.

K tobě, město měst, ty věkovitý Říme,
ke tvé skále pevné, k nížto s úctou zříme,
k níž my s důvěrou a láskou pohlížíme,
k tobě vzácné město, křesťanů všech stkvoste,
jehož moc a sláva giganticky roste,
k němuž kníže lne i dělník z chaty prosté:
k tobě, kde kdo katolík je věrný, spěchá,
neboť tys mu ideál a tys mu těcha.

K tobě, chloubo, touho, metropole slavná,
k nížto našich předků příchylnost se dávná
jako perla leskla, jako démant stkvěla,
kam vždy zraky planou, kam se ňadra chvěla,
kde se svatostánek Petrův k nebi klene
vedle Vatikánu síně velebené,
Laterán kde plní tebe živým vděkem,
Andělský kde hrad tě jímá šedým věkem,
kde se katakomby, hroby světců, tají:
k tobě, posvátný a posvěcený kraji,
český muž i žena, jun i děva spěchá,
neboť tys náš ideál i naše těcha.

K tobě, sídlo Svatých Otců, Říme milý,
k tobě duch náš letí, k tobě kroky pílí,
k tobě v družné pouti, an jde k Otci svému
velpastýř náš drahý poklonit se Jemu,
k této české pouti, kdo jen může chvátá
na ta místa, kde se hájí víra svatá,

odkud lásky proud se veletokem řine;
k tobě katolík se tísní, tulí, vine
vždy a nyní zvláště v posvátné té chvíli,
kdy tam jubileum slaví Otec milý.

Za Něj modlitba se ke blankytu nese,
Bůh že Petrových let dal Mu dočkat v plese.
V milosti své svaté zachovej Ho, Pane,
ať Mu láska Tvoje dlouhá léta plane!
Zdráv buď, Lve náš, zdráv buď, vzore sluhy Páně!
Věnec slávy věčné ozdobuj Tvé skráně!
Čest a chválu okrsek Ti světa vzdává.
Zní Ti všech nás sláva, trojnásobná sláva!

2. V Římě.

Zřít velebnou Tvou tvář, Ty Otče Svatý,
kdo tupě stál by, mrazným citem jatý?
Zřít oko Tvé, jež takým hledí zrakem
vší temnotou, vším rykem, bouří, mrakem,
zřít čelo Tvé, jež škůdcům odpor kladlo,
jež v neustálých bojích nesechřadlo,
zřít stříbrošedý vlas, tu známku věku,
i ustaralou hlavu, plnou vděku,
zřít Tvoje rty, jež tolik pravd nám děly,
Tvou pravici, z níž mocné ducha střely
se písmem po oblastech rozlehaly,
že nepřátel i úctu vyvolaly,
zřít péro to, jež verše libozvučné
ku poctě Boží psalo v době hlučné,
a slyšet promluvit Tě slova drahá,
jež obdivem a láskou ňadra blahá
v té teplé síni Vatikánské plní,
kde víra, láska, naděje se vlní,
co poutníkům rceš milým, k Tobě lnoucím,
to všecko slyšet, vidět zrakem žhoucím:
kdo před trůnem by neklek s díkem vroucím,
že zachoval Tě v přízni, náklonnosti
Tvým synům, dcerám k blahu, ku radosti
sám Bůh, Tvým věrným, k Tobě zraky pnoucím,
již k Tobě s toužeností putujíce,
chtí zřít Tvé z bojů vrásky kmetské líce,
chtí slyšet Tvojí lásky vřelá slova,
jež ke Slovanům srdce Tvoje chová,
chtí čerpat z Tebe nové, čerstvé síly,
Ty duchem obre, Svatý Otče milý!

3. Ze Říma — k Římu.

S jasnou chvátáme tváří, s čilým míříme zrakem
nazpět do vlasti drahé sednout ke krbům rodným,
s touhou do zlaté Prahy letět zrychleným vlakem,
duch nás unáší k nivám, k hájům, ku rolím plodným,

touže zvěstovat milým, co jsme všecko tam zřeli,
co jsme slyšeli v Římě, dlíce u Otce svého:

»Zdráv je, čilého ducha, o Nějž mysli se chvěly
otců, synů i dcer. Ó těšte se z Něho!
Encykliky své skládá, (jak z nich myšlénka svítá!)
verše vzletné si spřádá, v nichžto zbožnost je skryta,
v náruč národy svírá, cizí poutníky vítá,
Jehož sílí je víra, zbožně mši svatou čítá,
žehná věrným všem Jeho ruka k žehnání hbitá.
Kéž Bůh prodlouží věk Mu, kéž Mu svěžesti skýtá
řídit kormidlo církve, sobců zmítané vzteky.
Tam jsme uzřeli víry velké, nezištné reky.
Skála Petrova pevna, církve základy z žuly,
Boží rámě ji chrání, mocna přetrvá věky.
K ní se katolík vine, Čech se věrně k ní tulí
přes vše bouře a boje, přes vše nepřátel jeky.« —

Ve vlast spěcháme z Říma, k Římu zíráme z vlasti,
k Římu stojíme a ničím se nedáme másti.
Marně volají: Pryč! Pryč! V Římě víry je símě,
tam lpí kořeny její, tam k ní duchové spějí,
jimžto křesťanské žití není obtížné břímě,
jimžto Kristus se třpytí, jehož paprsky hřejí.

Dr. M. Kovář.

Valná hromada družstva Vlasť.

Valná hromada družstva Vlasť konána byla dne 2. dubna r. 1902 o půl druhé hodině s poledne v Katolické besedě v Praze. Přítomni byli: 1. Marie Škrdlova; 2. pánové: a) nekněží: Jos. Fidrhel, Jos. Flekáček, Tomáš Jiroušek, Jan Havelka, Dr. Matěj Kovář, Jos. Kratochvíl, Jan Křt. Maštalíř, Václ. Průša, Boh. Šubrt, Karel Ulrich, Jan Žák, Václav Žižka a za spolek křesťansko-socialní na Kladně: Josef Brož; b) z duchovenstva: Jos. Bouchal, P. Ervín Forejt, Vlast. Hálek, Dr. Rud. Horský, Ant. Postřihač, Emil Stárka, Ant. Suchoradský, Tomáš Škrdle, Karel Štella, Fr. Stědrý, Em. Žák a Fr. Žundálek — celkem 26.

U předsednického stolu zaujali místo: předseda Dr. Rud. Horský a jednatel Tomáš Jiroušek.

PROGRAM.

1. Proslov předsedy dp. Dr. Rud. Horského.

Přesně o půl 2. hodině odpolední začal valnou hromadu předseda dp. Dr. Rud. Horský následujícím proslovením:

»Velectěné shromáždění! Po osmnácté scházíme se společně, abychom přehlédli svou činnost, a zrak náš hledí zpět do uplynulých 17 let, let plných práce, mnohého neklidu a zápasu. Také letos povolal k sobě Pán života i smrti několik věrných členů našich — obětoval jsem za ně (jmenuje je) i za všecky živé Nejsvětější oběť. Dej Bůh, aby se vyplnilo na nich, co praví slova dnešního Introitu ku mši sv., aby se stali členy vlasti nebeské. Řady naše tím neprořídly; získali jsme 31 členů nových — více členů, Bohu díky, nám přibývá nežli ubývá; v takovém poměru ovšem ne, jako tomu bylo v prvých letech trvání našeho družstva, ale to nikterak neznamená ztrátu síly naší, pozbývání našeho významu. Lze dobře, velectěné shromáždění, družstvo naše přirovnati ke stromu, jenž hojné ovoce nese. Nejprve zajisté jest první péčí, aby strom kořeny v zemi se zachytil, upevnil; potom zvolna roste, vyhání větve, a posléze nese ovoce; větví již nevyhání. Také družstvo naše se zachytilo, zakotvilo v katolické půdě české, členové četní a odbory důležité, to jsou letorosty a větve jeho, a ovoce, které vydává, je zajisté utěšené, plod práce a píle dlouholeté (souhlas a pochvala). Vmysleme se jen v ty doby, kdy jsme se tísnili v malém pokojíčku na Žižkově, projděme v duchu celý náš postup od oné doby do dneška, a nikdo z nás nemůže popříti, že bychom nebyli pokročili, nebyli rozkvetli. Tenkráte měli jsme jeden časopis, teď jich máme několik; podniky naše podobají se semenům, z nichž stále nové plody vyrůstají, Přibylo nám na všem a ve všem, přibylo nám i nepřátel, a hojně — tajných i zjevných, ať už chodí v čamaře, cylindru nebo ve fraku, a třeba — musím to říci — ať si nosí i kleriku. V době obecného hnutí protikatolického musí i družstvo tak eminentně katolické, jako je naše, míti hodně nepřátel; ale my se jich nebojíme. Katolické družstvo jsme a katolickým zůstaneme, a to prorokuji: buď zůstane katolickým, jakým je, nebo se rozpadne (živý souhlas), liberalismem načichlé nebo snad dokonce prosycené nebude nikdy. To raději padneme všichni (pochvala a souhlas). Máme nejen nepřátele, ale i závistníky. Nejsme vynikající lidé, jsme lidé docela prostí a domohli jsme se velikých úspěchů. Již Herodot pravil: »Hrom bije do všeho, co do výšin vzrůstá.« Jakýž div, že blesk závisti i do našeho družstva udeří! To nás nezmate nikdy. My jsme šli svou cestou, a jak ukazuje náš rozkvět a výsledky našeho konání, cestou správnou (souhlas). Nescházelo také dosti Siren na té naší pouti, které volaly: »uhni na levo — přimkni se více na pravo, obrať« — ale my se nedali zlákati, a tak i dále učiníme, půjdeme svou osvědčenou cestou. Nechci předbíhati zprávy, které podají činovníci o jednotlivých odborech; končím přáním, aby Bůh dal družstvu požehnání, stálý vzrůst, aby další práce byla nám k zásluze (pochvala).

2. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady.

Jednatel p. *Tomáš Jiroušek* četl protokol poslední řádné valné hromady.

Předseda se táže, namítá-li kdo co proti jeho znění. Námitek nebylo a protokol tudíž schválen.

Potom vyzval předsedu jednatele p. Tomáše Jirouška, aby přečetl jednatelskou zprávu za XVII. správní rok.

3. Jednatelská zpráva.

Slavné shromáždění!

Od poslední řádné valně hromady, před rokem konané, můžeme opět s uspokojením vydati účet o naší celoroční činnosti, k níž jste nás ze svého středu byli vyvolili.

Nastupujíce ve své funkce po valné hromadě zabočili jsme opět ve staré koleje, po nichž družstvo Vlasť od svého založení se zdarem jde ku předu. A že jsme nechybili a dobře cestu volili, poznáte z celé naší celoroční činnosti, až uslyšíte nejen jednatelskou zprávu, ale i zprávy odborů: historického, socialního a literárního.

Zásady družstva Vlasť jsou známy nejen u nás v zemích koruny České, ale i za hranicemi naší říše a jsou známy i v samém Římě.

Ano i v Římě, v samém sídle nástupce sv. Petra, ve Vatikánu ví se předobře o družstvu Vlasť v Praze, o jeho katolických snahách a cílech, zná je předobře i sv. Otec sám, a na tom, věřte, nemálo si zakládáme. Zakládáme si nemálo na našich snahách a cílech ne snad jen proto, že je předobře zná i sv. Otec Lev XIII., ale proto si na nich zakládáme, že sv. Otec Lev XIII. je i schvaluje. Osvědčil to sv. Otec již několikrát a nejnověji opět dne 20. října m. r., kdy u Jeho Svatosti meškala deputace družstva Vlasť, skládající se z váženého našeho p. místopředsedy Karla Ulricha, a veledůst. pana Josefa Kebrle, kníž. arcib. vikáře a zakládajícího člena našeho družstva.

Když byly sv. Otci Lvu XIII. deputací podány ve dvou skvostně vázaných svazcích »Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České« družstvem Vlasť vydané, sv. Otec prohlédnuv si je, udělil na žádost pana místopředsedy družstvu Vlasť Své apoštolské požehnání a přívětivě k deputaci připojil přání, *abychom jen zůstali vytrvalými, jelikož dobrého tisku jest nyní potřebí.* (Viz »Naše Listy« č. 9. r. XI.)

Podobně i Jeho Eminencí ndp. kardinál a státní sekretář Rampolla vyjádřil se k deputaci, že Jej těší, že se družstvo Vlasť rozšiřuje a svým tiskem blahodárně působí. A dodal: Družstvu Vlasť že velice přeje, ať se i dále rozšiřuje a v této truchlivé době ať zdárně působí.

Mimo to neméně závažný projev o našem ryze katolickém smýšlení slyšeli jsme, při oslavě 25letého pontifikátu sv. Otce, již pořádalo družstvo Vlasť za hlavního působení Literární sekce, i z úst Jeho Eminencí ndp. kardinála, knížete-arcibiskupa pražského Leona ze Skrbenských, který toto ryze katolické smýšlení družstvu Vlasť veřejně na schůzi doznal.

A opětně za 14 dní po uvedené oslavné schůzi došel družstva Vlasť dne 8. března t. r. k rukám místopředsedy Literární sekce p. Jos. Flekáčka významný přípis Jeho Eminence ndp. kardinála Rampolly z Říma, v němž Jeho Eminence sděluje, že s živým zájmem četl zprávu o slavnostním shromáždění, konaném

k oslavě sv. Otce a že nemeškal uvědomiti o tom Jeho Svatost papeže Lva XIII.

Jeho Eminencí sděluje dále, že vznešený velekněz vzal s uspokojením tento projev k Jeho oslavě na vědomí a uložil Jeho Eminencí družstvu Vlasť sděliti, že družstvu Vlasť a všem účastníkům vzdává Své díky a uděluje Své apoštolské pažehnání.

Uvedené zjevy ve veřejném životě posilují veškeré členstvo družstva Vlasť a zvláště jeho výbor, tak že ani v nejmenším nedotkne se nás našimi závistníky předhozená přezdívka »družstvo Masť«. Na těch, kteří družstvo Vlasť takovýmto názviskem snižovati chtějí mezi českými katolíky, na těch a jejich zlomyslnosti nám nejméně záleží. Nám záleží jen na tom, co skutečně jsme a co skutečně děláme a děláme-li to dobře čili nic, o tom pronesly dobrý soud osobnosti zcela opravněnější a významnější nežli ti, kteří jen masti by nám chtěli připravovati, ačkoliv sami socialně churavějíce, sami by nejvíce masti potřebovali.

Pokud se týče veřejného vystupování, byli jsme si tedy vždy pamětlivi toho, že jsme nejen Čechy a vlastenci, nýbrž že jsme i katolíky bez koncesí a bez přetvářky. A tím dosáhli jsme také mnoho: strhli jsme za sebou všecky klerikály a získali jsme si jejich lásku i přízeň. Více nežádáme, to nám pro společenský život dostačí. A nyní k věci.

Správní výbor družstva Vlasť od poslední řádné valné hromady, konané dne 28. února m. r., sešel se dohromady po 9kráte, aby porokoval o vnitřních záležitostech spolku a zařídil, čeho bylo třeba.

Na veřejnost representoval výbor družstva Vlasť v některých slavnostech a příležitostních okamžicích jako: při uvítání Jeho Apoštolského Veličenství císaře a krále Františka Josefa I. v Praze, v měsíci červnu m. r., při oslavě 25letého hněžství našeho milovaného předsedy dp. dra. Rudolfa Horského a při pohřbu věrného přítele družstva Vlasť Jeho Milosti vys. důst. pana preláta dra. Antonína Lenze.

Výbor družstva Vlasť nezapomínal dále svých družstvu vždy nakloněných přátel, když některý z nich slavil ať jakékoliv jubileum svého stáří neb své činnosti. Za podobnými účely bylo výborem gratulováno během roku: Jeho Milosti ndp. biskupu Eduardu Janu Nep. Brynychovi, vldp. prof. Frant. Horáčkovi v Novém Městě u Vídně, J. M. vsdp. dru. Ant. Lenzovi, veledůst. kapitole Litoměřické, vsdp. kapitol. děkanu dru. Frant. Hrádkovi, vld. msgr. Boh. Haklovi, vldp. kanovníku dru. Janu Sedlákovi, vldp. vikáři a děkanu Pelhřimu Novákovi v Novém Městě nad Metují, vldp. děkanu a faráři Fr. Vondráškovi v Batelově na Moravě a vysoce urozeným pánům Morici knížeti z Lobkovic, Adolfu knížeti ze Schwarzenbergů a Karlu Ervínu hraběti Nosticovi v Praze. A konečně, při oslavě básníka Maruliče v Sarajevě zastupoval družstvo Vlasť p. Rudolf Zahradník, spisovatel ze Sarajeva.

Další činnost výboru družstva Vlasť soustředila se během minulého roku ve vnitřním vedení závodů družstva. Učiněny všecky možné kroky k povolení veřejné a obecné knihtiskárny, které vedly k cíli, že konečně všeobecná koncese knihtiskárny

nám byla povolena přípisem veleslav. c. k. místodržitelství v Praze ze dne 9. července 1901 pod číslem exhibity 13.107, a my dnes můžeme obsloužiti tiskem nejen sebe, nejen naše členy, ale vůbec každého, kdo něco tisknouti chce a tisknout potřebuje. Tím dosažen náš hlavní ideál, náš hlavní cíl. I jest tedy na všech katolících, aby se přimkli k nám a dle hesla »Svoji k svým« při všech tiskařských potřebách na knihtiskárnu družstva Vlasť se obraceli a význam našich práv, jichž jsme dosáhli, i ocenili. Nechť nikdo se nedomnívá, že mu nebude dobře posloužено. Závody družstva Vlasť a knihtiskárna zvláště mohou se postaviti po bok kterémukoliv závodu toho druhu, neboť síly závodu našeho jsou dosti značné a prostředky po ruce naší době, jak z ohledu typografického vyrábění tak i technického provedení úplně jsou vyhovující.

Při knihtiskárně družstva Vlasť, v níž družstvo tiskne svých 6 časopisů a 2 kalendáře, stojí 10 stálých redaktorů, 1 faktor, 1 korrektor, 6 stálých sazečů, 2 učňové, 1 strojmistr, 1 obsluhovatel stroje a 1 nakládačka. V expedici knihtiskárny pracují 2 síly a 1 knihař. V administraci zaměstnány jsou dvě síly a jeden sluha. Závod papírnický vede jedna síla. Družstvo Vlasť zaměstnává tedy celkem ve svých podnicích 30 lidí, čímž zajisté družstvo jako závod knihtiskařský vedle druhých pražských závodů, ač v začátcích, neřeknu přímo rovně, což by bylo zcela správné, ale řeknu: slušně a pěkně se representuje.

Nuže, v pracích tohoto závodu, který má skvělou budoucnost, soustřeďovala se hlavní činnost výboru během roku.

Vlastním nákladem vydalo družstvo Vlasť »Prostomilou knížku« od dra. L. K. Řeháka ve 4000 exemplářích. Z brožur mimo »Hlasy Svatováclavské« vydalo družstvo Vlasť vlastním nákladem otisky z »Našich Listů«: »Kněz odpadlík dr. Augustin Smetana«, »Liguriánská morálka« od dra. Václava Kyjovského, »Sv. Jan Nepomucký a »pravda« jeho odpůrců« a »Pro blaho lidu«, divadelní hru od Josefa Flekáčka, otisky z »Vlasti«.

Mimo tyto tiskopisy pořídilo družstvo Vlasť ve svém nákladu 54 formulářů, listin a tiskopisů pro veledůst. farní a děkanské úřady v tisících a tisících exemplářích, kteréž dány jsou do obchodu závodu papírnického k prodeji.

Velkého a malého kalendáře »Sv. Vojtěch« uspořádáním Jos. Flekáčka vydáno na rok 1902 (velkého 5000 a malého 3000 ex.), celkem 8000 exemplářů.

Pro úplné zabezpečení domu i skladiště knih na půdě domu proti dešti a j. nepohodám, přeložena a z valné části novými taškami pokrytá cela střecha domu, vyměněn odkapní žlab a prkno běhací u komínů — nákladem 1288 korun.

Za účelem bezpečnostním, z nařízení magistrátní komise, postavena v expedici ohnivzdorná zeď, oddělující strojovnu a expedici od sazárny v I. patře při otvoru vytahovadla pro spouštění sazby určeného.

K podporování knihoven farních pro lid, k podporování knihoven spolkových a k zařizování nových knihoven lidových, přispělo družstvo Vlasť svými časopisy a knihami ve slušném počtu svazků na 13 místech. I byly knihy zaslány:

Konferenci spolku sv. Vincence z Paula v Turnově, Katol. spolku jinochů a mužů v Zubří na Moravě, Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě, dp. Fr. Danečkovi, kaplanu v Krumsíni na Moravě pro farní lidovou knihovnu, p. J. Nejezchlebovi, rolníku v Malenovicích na Moravě pro knihovnu lidovou, dp. dru. Ludvíku Okanikovi, děkanu v Uherské Skalici na Slovensku pro farní knihovnu lidovou, Čítárně národní jednoty v Olomouci, dp. P. Karlu Juráskovi, duchovnímu správci Čechů v Linci pro knihovnu lidovou, dp. Methoději Špačkovi, faráři v Studnicích na Moravě pro lidovou knihovnu farní, dp. Frant. Klímovi, faráři v Prosetíně na Moravě pro lidovou knihovnu farní, Sv.-Josefské Jednotě katol. mužů a jinochů v Novém Městě u Jihlavy na Moravě a dp. Ant. Štencovi, kaplanu v Divišově pro lidovou knihovnu farní.

Hlavními dobrodinci a příznivci družstva Vlasť byli dle zprávy pokladní, již nám pokladník dp. Tom. Škrdle předložil: J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové, Jeho Excell. ndp. dr. Theodor Kohn, kníže-arcibiskup v Olomouci, Jeho Excell. ndp. dr. Fr. Sal. Bauer, biskup v Brně, Světící biskupové J. M. nd. msgre Ferdinand Kalous, J. M. ndp. dr. Fr. Krásl, vld. msgre Adolf Rodler, kanovník strážce v Čes. Budějovicích, vldp. Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři, v Pánu zesnulý vys. uroz. pán Lev rytíř z Tannheimu, veledůst. biskupská konsistoř v Čes. Budějovicích, veledůst. duchovenstvo vikariátu Píseckého a Mělnického, dp. dr. Rudolf Horský, farář v Šárce (dal na spol. dům 200 K), v Pánu zesnulý veledůst. msgre dr. Jan Řehák, kapitolní děkan v Litoměřicích, vldp. Štěpán Dvořák, děkan ve Skutči, dp. Jan Vyhlídal, kaplan v Hulíně, vldp. dr. Jaroslav Sedláček, děkan české bohoslovecké fakulty v Praze, vld. msgre Bohumil Hakl, papežský prelát a děkan v Hořicích, dp. P. Gerlak Dvořák, farář v Kmetňovsi, dp. Adolf Wagner, farář v Ouhonicích, a Rew. John M. Sklenář ve Spojených státech v Sev. Americe.

Všem těmto dobrodincům a podporovatelům našich odborů: socialního, historického, literárního, jakož i fondu pro katolické spisovatele, fondu pro zakládání katolických knihoven a fondu spolkového domu, vzdává správní výbor družstva Vlasť své nejvřelejší díky a zaplať Pán Bůh!

O finančním stavu družstva Vlasť podává slavnému shromáždění zevrubnou zprávu zvláštní, tištěný výkaz pokladniční a proto zmiňovati se o něm nemusím.

Nových zakládajících členů přistoupilo v minulém roce ke družstvu Vlasť celkem 31 a k fondu katolických spisovatelů 1 a zemřelých zakládajících členů družstva Vlasť napočítali jsme během roku 17.

Končím. Z uvedené zprávy celoroční, jak jsem ji přednesl, vysvítá jasně, že družstvo Vlasť vzdor všem a mnohým nepřízním našich odpůrců v nižádném svém základu nebylo otřeseno, naopak, ze zprávy vychází na jevo, že stará láska, zvláště duchovenstva československého, při družstvu se upevňuje a družstvo Vlasť že že se utěšeně rozvijí a zkvétá.

Nuže, dejž Bůh, aby i na dále všecka dosavádní přízeň a láska družstvu byla věnována, družstvo aby všemožným způsobem bylo podporováno. Bude-li tomu tak, zcela jistě stane se družstvo Vlasť nerozbornou hradbou katolické obrany v literatuře české a spolkovém životě českém a stkvělým pomníkem svépomocného hesla »Katolíci sobě!«

Zpráva jednatelská odměněna byla zaslouženým potleskem. Pan Tomáš Jiroušek jest čtvrtým jednatelem družstva, ale pečlivé referáty jeho jsou nejlepší ze všech, jež byly na valných hromadách podávány.

Předseda dr. Rudolf Horský: Jednatelská zpráva byla podána s takovou akuratesou a zevrubností, že nevím, co bych k ní přičinil. Jen k něčemu si dovolím ukázati. Jsme pouze lidé, a jako každé dílo lidské tak i naše je leckdy nedokonalé; a proto, když budete posuzovati naši činnost v uplynulém roce, posuzujte ji tak jako činnost lidí, kteří i při nejlepší vůli se mohli mýlit a mohli něco učinit lépe nebo dokonaleji, kdyby byli jinak bývali informováni. Kritisovati jest velmi snadná věc, ale nic není tak nespravedlivého, jako kritisovati povrchně; tuto jednatelskou zprávu, prosím, kritisujte přísně, upozorněte nás, domluvte nám — ale vždy kritisujte spravedlivě. (Souhlas.)

K dotazu, přeje-li si kdo učiniti poznámku k jednatelské zprávě, nikdo se nehlásí, i přechází se k projednání účtů a zprávě pokladní.

4. Zpráva účetní za XVII. správní rok.

Pokladník družstva, Tomáš Škrdle, uveřejnil v březnové »Vlasti« t. r. poznámky jednak k financím družstva, jednak k vydané účetní zprávě; ve valné hromadě rozdav účastníkům tištěnou účetní zprávu, žádal je, aby se tázali, co jest jim nejasným, a oslovil je těmito slovy:

Velectěné shromáždění! — Vysvětlivky k účtům podal jsem v březnové »Vlasti«, i nemám, co bych Vám nového řekl; čekám tedy na dotazy, jež, pokud paměť sahá, hodlám zde zodpověděti.

Zde chci poukázati k tomu, kterak bychom se mohli zbaviti brzy a jistě svých dluhů.

Každý literární a tiskařský závod jest šťasten, má-li objekt, jenž jde v hojnosti na odbyt a který přináší stále čerstvý peníz a nese hojný užitek. U p. V. Kotrby jest to na př. »Kříž« a »Marie«, u »Národní Politiky« její inseráty.

Něco podobného my nemáme, ale v menší míře i my se můžeme radovati, že brožury Dra. Vrátného (»Upřímné slovo křesť. dívkám« a »Průvodní list křesťanů«), Dra. K. Řeháka »Prostomilá knížka«, jakož »Želatinové lístky«, »Spolkový rádce« a »Modlitba matky při úvodu« velice čile jdou na odbyt a užitku nám přinášejí. Za to při jiných brožurách musíme čekati 10—15 let, než-li dostaneme zpět kapitál, který jsme do nich vložili, a při některých knihách vůbec celý do nich vložený kapitál zpět nedostaneme.

Obracím tedy pozornost Vaši na tři předměty, které, kdyby dostatečně byly podporovány, velmi by nám posloužily.

Jsou to předně: farní tiskopisy. Prodali jsme jich hojně a některé z nich vyšly již ve druhém, ba ve třetím vydání, ale kdyby se odbyt jejich zdvoj- a ztrojnásobil, mohli bychom míti hojný užitek. Prosím, aby to přátelé naši uvážili a dle toho se zachovali.

Druhým předmětem, jenž by nám mohl přinášeti žádoucí peněžitou pomoc, jest náš papírnický závod. Papír, obálky, inkoust, péra, tužky má každý náš příznivec doma — prodává se to i na vsích — ale my máme dvoje vzácné věci od četných a různých firem, které na venku nejsou, a to: obrázky svatých a obrázky k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi. Těchto obojích obrázků máme veliký výběr a jsou to vesměs obrázky cenné — nebo nějaký šmejd nekupujeme. — Obrázků k první sv. zpovědi a k prvnímu sv. přijímání prodáváme hojně každý rok, ale kdybychom mohli každý rok vyprodati celý sklad, odvedli bychom družstvu na krytí dluhů vždycky o několik set korun více, než dosud činíme. I zde prosíme své přátele, aby věc uvážili a hojně nás podporovali.

Třetím, a to nejbohatším pramenem našich příjmů může býti naše knihtiskárna. Nemůžeme si, Bohu díky, stěžovati na nedostatek práce, ale s pravdou ven: není jí dosud tolik, co by jí zmohl velký stroj a malá šlapačka. Velký stroj by potřeboval ještě jeden časopis jako je »Vlasť«, čas od času nějakou knihu neb výroční zprávu a k tomu by zpracoval ještě každý týden několik větších akcidenčních prací, jako na př. velkých plakátů — malý stroj by vedle toho mohl obsloužit každý den 4—5 osob visitkami, pozvánkami ke schůzím, nátiskem na obálky, na koresp. lístky a p. Až toho docílíme, pak bude dobře. Výroční zprávy, knihy a brožury, které vydávají autoři svým nákladem, otisky prací z našich časopisů, různé potřeby spolkové, jako stanovy, pozvánky k valným hromadám, ke koncertům, k zábavám, plakáty, úmrtní lístky a pohrobní modlitbičky, profesní pozvánky (s obrázkem) a modlitbičky osob Třetích řádů, visitky, nátisk na papír a na obálky, účty řemeslníků, živnostníků a obchodníků a p. — tyto akcidenční práce přinášejí stálý, čerstvý peníz, kterého jako soli potřebujeme. Abonent zaplatí za rok, za dvě, pět, třeba až za deset let, ale onen odběratel platí buď hned (jako u nás na př. Redemptoristé a Vincenciáni) nebo aspoň nejdéle během roku a tím nám umožňuje, že i my můžeme dostáti svým povinnostem. Přátelé, každý máte své tiskové potřeby a každý máte řadu známých osob nebo máte vliv ve spolcích, v obcích, záložnách, i může každý z Vás značnou měrou přispěti k účelu, který jsem Vám naznačil. Věžte, že my musíme dle ceníku platit sazečům a ve strojovně i v expedici právě tak jako »Unie« a jiné veliké závody, ale tyto závody dostanou leckdy bohaté práce, při nichž mají až 80 procent užitku — toho u nás není, i musíme zase, pokud možno, stále oba stroje zaměstnávati, abychom aspoň slušného užitku docílili. Zdař Bůh!

Red. *Tom. Škrdle* praví: Podáme podrobnou zprávu, jak se vede jednotlivým časopisům a knihtiskárně; žádáme však, aby věc ta přijata byla naprosto důvěrně, neboť je známo, že žádný závod neprozrazuje své interní různé záležitosti.

Hlasy. Věříme Vám, netřeba referovati o jednotlivých časopisech a o tiskárně.

Jiné hlasy. To je věc závodu a ne valné hromady. To je ryze interní.

Předseda; Prosím, aby někdo učinil tedy určitý návrh v té věci.

Pan *Jan Maštalíř* navrhuje, aby se od podrobného referátu upustilo. (Hlučný souhlas a hlasy: vždyť máme účetní zprávu.)

Pan rada Dr. *M. Kovář:* Máme v rukách účetní zprávu, ale někdo by přece mohl mysliti, že pracujeme se schodky a tomu není tak. Prosím, aby tato zpráva byla příště vedena tak, a aby i nemovité věci: jako dům, nábytek, stroje atd. pojaty byly v účty.

Red. *Tom. Škrdle*: Já v účtech rozeznávám kapitál movitý a nemovitý. Movitý účtuji a nemovitý, ten nepatrný buď pomijím nebo na něj — na ten větší — poukazuji v poznámkách, jak je tomu na př. při knihtiskárně a při domě.

Kdybych Vám chtěl vyšperkovati účty a ukázati Vám je ve světle růžovém, mohl bych počítati mezi příjmy seslíky a stoly, regály a skříně v administraci, v expedici, celý nábytek v pap. závodě, zařízení půdy, sklad knih. — Kdybych tohle vše počítal, vzrostly by příjmy ohromně a ztrácelo by se při tom vydání, ale bylo by to všecko děláno, jak Pražané říkají, jen na forek, bylo by to sice hezké na papíře, ale tím by se deficit ani o halíř nezmenšil.

Já to vše vynechávám a uvádím jen to, co se za staré knihy a brožury každý rok stržilo, a tím se stávají účty naše reelnější.

Dům by se ovšem mohl dáti do příjmů, ale stíží by to šlo s investovaným kapitálem v sazárně a strojovně. Stroje, písmo atd. rok od roku pozbývají na ceně a jak to určiti? Mohly by se určiti každý rok jistá % jako ztráta, ale již by to nebyly účty tak pevné a jasné jako nyní. Nyní povídám určitě: to jsme přijali, to jsme vydali, potom bych musil říkati: asi tolik činí příjmy, asi tolik vydání.

Pan rada Dr. *M. Kovář:* Vše je majetek, co má cenu. Také amortisační kvotu je třeba dáti do zprávy. Kde mají dům, vše počítají do jmění. V tiskárně by se každý rok odpočítala z inventáře jistá procenta.

Předseda: Nechť zdělá se řádný a podrobný inventář nemovitostí, které družstvu patří, ať již v obchodě, expedici, tiskárně, atd. a v příštích účtech ať se vše uvede. O tom jsme, pánové, všichni přesvědčeni, že jsou účty sestaveny s největší poctivostí (souhlas), ale každý sem nemůže přijeti až od Šumavy nebo od Krušných Hor, aby slyšel naše vysvětlení — to nechť vysvitá přesně z účetní zprávy samé.

Dp. farář *Jos. Bouchal:* Ku konci účtů nechať je sumarium veškerých příjmů a vydání, tam ať se pro přehled uvede cena inventárního jmění.*) Přehlednost je hlavní věc — hned ať každý ví, jak se podivá, jak se věci mají. (Souhlas.)

---

*) *Pozn.* Co tuto řečeno bylo, dlužno považovati za přání jednotlivých účastníků valné hromady, nebo nikdo z nich výboru v zákonité lhůtě určitého návrhu nepodal. Ve schůzi výborové budou uvedeny dva pádné důvody pro to, aby se inventář, dům a investovaný kapitál do příjmů nedávaly, ale aby toliko

Potom zmiňuje se dp. farář J. Bouchal o Pakostově pomníku a žádá, aby se věc definitivně upravila, by konečně položka ta z našich účtů přišla. »Pakosta byl veliký příznivec »Vlasti«, dokládá řečník, deset let již tomu, co zesnul, ale peněz, jak patrno, na pomník nikterak nepřibývá.

Red. *Tom. Škrdle*: Pakosta již pomník má, a to od svých někdejších žákyň. I mne tato malá položka v našich účtech mrzí a dal jsem již jednou návrh, aby za tento obnos slouženy byly mše sv. za spásu jeho duše, ale tehdy můj návrh nebyl přijat.

Dp. farář *Jos. Bouchal:* Snad tedy by se sebrané peníze mohly věnovati na udržování onoho pomníku. Stále rubriku tu v účtech míti nemůžeme; mnohý by myslil, že špatně ctíme své lidi, že jsme nevděčníci. Nechať valná hromada ustanoví, k čemu určiti ty peníze.

Red. *Tom. Škrdle:* To jest pak volný návrh, který dle stanov měl býti dříve ohlášen.

Red. *Tom. Jiroušek*: Prosím, aby se uložilo výboru, zeptati se na Vyšehradě, jak je to s udržováním pomníku. Po odpovědi v té věci předloží výbor budoucí valné hromadě přiměřený návrh. (Souhlas).

Ježto se ke slovu o položce účtovní již nikdo nehlásí, uděluje k návrhu předsedově valná hromada za souhlasu a pochvaly pokladníkovi Tom. Škrdlovi absolutorium.

5. Zprávy odborů.

a) Zpráva Historického kroužku.

Zprávu podával jednatel, prof. a školní rada Dr. *M. Kovář.* Zní takto:

Maje podati valné hromadě družstva Vlasť zprávu o odboru jejím Historickém kroužku, založeném nezapomenutelným P. Jos. Svobodou, vynasnažím se, by se tak stalo v co možné stručnosti. Práce tohoto odboru nyní téměř výhradně soustřeďuje se v pořádání přednášek a v publikacích Sborníku Historického kroužku.

Přednášky uspořádal kroužek tyto:

Dne 21. října 1900 přednášel jednatel Dr. *M. Kovář* »O vpádu Francouzů a Bavorů do Čech r. 1742« (dle Lothovy německé kroniky). Dne 25. listopadu promluvil p. prof. Dr. Ant. *Podlaha* »O katolické reformaci v Čechách v letech 1668—1703«. Dne 16. prosince měl přednášku p. prof. Jos. *Vávra* »O Jiřím z Oppersdorfu«, k níž mnoho látky historické nasbíral za svého delšího pobytu v archivě hraběte z Oppersdorfu v Horním Hlohově.

Ku přednášce v lednu 1901, již slíbil dp. V. Roudnický, nedošlo pro nedostatek místa ve Sv.-Václavské záložně. Rovněž nebylo možno v únoru přednášeti dp. archiváři Fr. Tischerovi, tak že místo něho dne 24. února přejal ochotně přednášku pan prof. Jos. *Vávra,* jenž dokončil zprávy »O Jiřím z Oppersdorfu«.

---

v poznámkách a v sumárním přehledu dle přání dp. Jos. Bouchala byly uváděny. Dle rozhodnutí výboru, jenž přání valné hromady bedlivě uváží, budou budoucí účty sestaveny.

Na březen ustanovená přednáška se nekonala; za to měl člen výboru dp. V. Roudnický v dubnu míti přednášku v Červ. Pečkách »O reformaci před bitvou bělohorskou« a po ní, ale pro nahodilé překážky bylo mu ji odložiti.

Dne 10. listopadu 1901 přednášel p. prof. Jos. *Vávra* »O turecké válce r. 1566,« k níž mnohé zprávy vyňal z archivu hornohlohovského«. Dne 15. prosince promluvil odborný učitel z Poděbrad, p. Fr. *Čečetka*, »O cechovních pamětech kouřímských a kolínských z konce XVI. a ze začátku XVII. stol. na základě archivních pramenů«. Dne 19. ledna 1902 přednášel zase p. prof. Jos. *Vávra* a pojednal »O životě arcikníže te Karla, biskupa vratislavského (1608—1624)«, a dne 16. února promluvil p. prof. Dr. Ant. *Podlaha* »O Soběhrdovi Mnišovském ze Sebuzína (1580—1644)«.

Druhý ročník našeho čtvrtletníku »Sborníku Historického kroužku« obsahuje tyto práce: dokončení »Soustavy učení Petra Chelčického na základě pramenů«. Napsal Dr. Ant. *Lenz*. — »Z dějin katolické reformace v Čechách v letech 1668—1703.« Píše Dr. Ant. *Podlaha*. — »Zlatá Koruna. Dodatky k místopisu † Fr. Wildmanna (s mapkou).« Píše Fr. *Teplý*. — »Příspěvek k charakteristice Šebestiana Freytáka z Čepiroh.« Podává Fr. V. *Peřinka*. — »Mikšovicova kronika Lounská.« Podává Dr. M. *Kovář*. — »O školách lounských«. Podává Fr. *Štědrý*. — »Počátky probošství křižovníků s červenou hvězdou na Hradišti u Znojma. Kapitola z moravské monasteriologie«. Píše Fr. V. *Peřinka*. — »Předslavice«. Píše Fr. *Teplý*. — »Památný rok 1620. Příspěvek k dějinám obecným podle archivu soběslavského a třeboňského« podává Jos. *Lintner*. — »Některé doplňky k listáři Zlatokorunskému.« Podává *Hynek Gross*. — »Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku. Příspěvek k náboženským dějinám moravským«. Podává Fr. V. *Peřinka*. — »Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického«. Podává Dr. Ant. *Podlaha*. — Dva staré breviáře Olomucké«. Píše Dr. Ant. *Kubíček*. — Několik písemných památek o bývalém poustevnickém klášteře na Výtoni (Heuraff. I). Sděluje Hynek *Gross*. — Probošt Dr. Antonín Lenz. Nekrolog. Napsal Dr. M. *Kovář*.

Mimo tyto práce obsahuje Sborník hojně drobných zpráv a posudků (od Dra. Ant. Podlahy, H. Grossa, Dra. M. Kováře, Fr. V. Peřinky a Fr. Teplého).

Dvě těžké ztráty utrpěl Historický kroužek, a to úmrtím Mons. Dra. Jana *Řeháka*, kapitolního děkana v Litoměřicích, jenž kroužek náš každoročně podporoval peněžitými dary, a úmrtím Mons. Dra. Ant. *Lenze*, probošta kapitoly Vyšehradské, jenž mimo dary peněžité přispíval do Sborníku pracemi svými literárními, za něž nežádal honoráře. Budiž jim čest a pamět nehynoucí!

Zvěčnělý Dr. Jan Řehák děkuje za blahopřání, jež mu kroužek zaslal k 40letému jubileu kanovnickému, přeje Božího požehnání kroužku, drahé upomínce na přítele Svobodu a končí, jakoby v předtuše: »Finem perfectum concedat mihi Dominus.«

Za funkcionáře Hist. kroužku při valné schůzi dne 24. února zvoleni jednomyslně titíž, jako v letech minulých: místopředsedou J. Magn. univ. profesor ThDr. Fr. X. Kryštůfek, kanovník u Všech svatých, jednatelem školní rada Dr. Matěj Kovář, pokladníkem

dp. Václ. Roudnický, knihovníkem dp. prof. Dr. Ant. Podlaha; do výboru a do rady zvoleni: vdpp. faráři Fr. Ekert a Václav Honejsek, kons. radové, dp. farář Dr. Kar. L. Řehák, dp. Dr. Ant. Soldát, vicerektor kn. arcibisk. semináře, pan prof. Jos. Vávra, dp. P. Alois Krőss S. J., dp. Dr. Frant. Doubrava, katecheta, dp. P. Ferdinand Černovský O. S. Aug., dp. Fr. Tischer, kn. a arcib. archivář. Jako delegát družstva Vlasť ve výboru zasedá dp. red. Tom. Škrdle.

Přehlížiteli účtů zvoleni: p. prof. Karel Pánek a dp. Václ. Váchal O. Praem.

Na darech dostalo se Historickému kroužku: od nejdp. knížete-arcibiskupa olomouckého Jeho Excell. Dra. Theodora Kohna 100 K, od nejdp. biskupa královéhradeckého Eduarda J. N. Brynycha 40 K, od nejdp. biskupa brněnského Dra. Fr. S. Bauera 15 K, od nejdp. světícího biskupa Msgr. Ferd. Kalouse 10 K, od vsdp. kap. děkana Dra. Jana Řeháka 20 K, od vdp. Št. Dvořáka, děkana ve Skutči 2 K. Všem dobrodincům vděčné »Zaplať Pán Bůh«!

V přípise od vsdp. gener. vikáře Weinlicha při zaslání daru 100 kor. od nejdp. knížete-arcibiskupa Dra. Th. Kohna podotčeno, že nejdůst. velepastýř Historickému kroužku z plna srdce přeje.

Jmění Historického kroužku není veliké. Máme na hotovosti asi 300 korun i s letošními dary. Doplatili jsme za tisk a honoráře 8. sešitu Sborníku z r. 1899 v celku 636 kor. 70 hal.; jiné různé vydání (za přednášky, za sál, poštovné) činilo 162 kor. 70 hal., i jsme nyní tížícího dluhu prosti.

Za ochotné uveřejňování zpráv povinné díky skládáme slavným redakcím »Hlasu Národa«, »Katol Listům, »Národní Politice«, »Našim Listům« a »Vlasti«.

Bylo by třeba zmíniti se o Sborníku. To by však mně, jako jeho redaktoru neslušelo. Tolik však smím říci, že chová redakce několik dopisů, v nichž se nejedna vyslovuje chvála o pečlivých korrekturách a o pěkných článcích, že se obecně líbí. — Kéž by jen hojných nových přistupovalo odběratelův!

Předseda: Historický kroužek je perlou našeho družstva a s radostí vyslechli jsme zprávu o jeho činnosti. Vzdávám díky všem, kteří tam pracují a prosím, aby i valná hromada tak učinila (děje se); prosím, aby slovutný pan jednatel tlumočil dík ten Jeho Magnificenci a všem členům kroužku v příští výborové schůzi. (Potlesk.)

Dp. farář *Fr. Štědrý*: Máme-li pracovati, musíme míti materiál k práci. Již jsem jednou v té věci ve valné hromadě mluvil. Materiál ten si opatřovati je velmi nesnadné, a přece, máme-li účinně působiti, musíme mladým pracovníkům zjednávati možnost, získati si historické pomůcky a prameny. Dnes ročně věnovati 400—600 K nestačilo by ani na pouze české pomůcky. Bylo by si velice přáti, aby postupně každého roku věnovány byly některé sumy na pořízení pramenů těch. Má historický kroužek nějakou příruční knihovnu a jakou? Hlavní zásluha Hist. kroužku byla by, vychovati nadějné síly, kterým by pomůckami těmi dával se do ruky meč. Řekne-li se však: »to je věc každého jednotlivce«

— to pak nejde. Zde musí tedy pomáhati musejní a císařská knihovna, soukromé archivy a jiné.

Pan rada Dr. *M. Kovář:* Odpověď je velmi nesnadná i snadná. Nesnadná proto, že k věci té, o níž se dp. farář zmiňuje, potřeba je peněz, peněz a zas peněz. A my jsme v posledních letech měli, jak známo, veliké úkoly a důležité věci na starosti, a proto řekli jsme, aby si zatím každý pomohl, jak může. Prosím *zatím*, neboť není pochybnosti, že za dvě, tři leta tak se zotavíme, že bude lze na to vše pomýšleti. Něco máme; ale mnoho toho není; ledacos bylo nám nabízeno, ale pro provádění jiných, důležitých, již déle zamýšlených plánů nebylo dosti peněz, abychom to byli mohli koupiti. Historický kroužek platil stále dluhy, a to ještě z r. 1899, nebylo mu tedy možno pouštěti se do velikých vydání druhu mimořádného. Ostatně i při všem tom rozeslal pomocné knihy těm, kdož za to žádali, a výlohy při tom byly značné — jen za pouhé porto. Tak jistý pán si přál celého Pubičku; je to, pánové, deset svazků, platili jsme za porto přes 6 K.

Dp. farář *Josef Bouchal* podotýká, že univers. knihovna zásilky své vyřizuje porta prosté, a dp. *Fr. Štědrý*, že si porto rád sám nahradí, kdo se knihy dluží. Znalci vnitřní Prahy vědí však o mnohých šlechtických archivech, kde jsou pravé poklady; přístup není tak nesnadný, jen věděti, jak a kdy.

Red. *Tom. Škrdle* vysvětluje, že Hist. kroužek těšil se vždy zvláštní péči družstva a dokládá, co vše se pro vývoj jeho podniklo, nejen pro časté a důkladné přednášky, které pořádal, ale zvláště pro »Hist. Sborník«. Nyní však že pro nedostatek peněz nemůže družstvo již činiti tolik, co dříve. Kroužek se vydržuje sám a družstvo mu vydává na svůj náklad historický časopis.

b) Zpráva socialního odboru.

Přednesl zapisovatel odboru p. *T. J. Jiroušek.*

Velectěné shromáždění!

Jedenáctá vyroční zpráva socialního odboru družstva Vlasť může nás opět jako každoročně naplniti uspokojením, neboť jest z ní viděti, že odbor skutečně něco dělal, že nezahálel, že pracoval, seč bylo jeho členům možno.

Socialní odbor družstva Vlasť, hlavní buditel křesťansko-socialního hnutí v Čechách i na Moravě, stále jest tím starým, neochvějným středem křesťanských socialů, jejichž duchem stále a stále oživován jest socialismus křesťanský, čistý katolický socialismus, dle Encykliky sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce, celému světu doporučení hodný. A jako jarého ducha jsou členové socialního odboru, tak i čilé práce a stálého tříbení názorů o katolickém socialismu jsou v socialním odboru všecky síly jednosvornými přátely, které žádná, byť i sebe lžiliberálnější zásada v jejich starém a dobrém přesvědčení nikdy nezviklá.

Členy socialního odboru v minulém roce byli pt. pp.: předseda Dr. Rudolf Horský, farář v Šárce u Prahy, místopředseda Václav Žižka, stříbrník v Praze, pokladník Tomáš Škrdle, redaktor v Praze, Rudolf Vrba, redaktor na Smíchově, Václav Průša,

obuvník v Praze, Antonín B. Drápalík, prof. v Žižkově, Vlastimil Hálek, farář v Liboci, Jan Kř. Maštalíř, studující v Žižkově, a T. J. Jiroušek, redaktor na Král. Vinohradech.

Během roku konal socialní odbor 8 schůzí, v nichž byly probírány pro poučení členů odboru i veřejnosti pomocí novin různé socialní a hospodářské otázky, což činí tento odbor tak zajímavým v jeho schůzích, že se mnohému účastníku zdá, že není účasten pouze schůzi socialního odboru družstva Vlasť, nýbrž že je účasten schůze nějaké socialní akademie pro řešení otázek socialních a pro poučení ve všech zjevech společenského života, zvláště života lidu dělnického a řemeslnického. Do dnes, můžeme směle říci, že není u nás lepšího křesťansko-socialního střediště, které by nad socialní odbor svojí činností a prací vynikalo. Socialní odbor skutečně nahražuje nám dělnickou a socialní akademii slovem i činem — již přes 11 let.

Jednoho jest nám však dnes želeti, že na podzim minulého roku opustil náš socialní odbor velice snaživý, duchaplný a věrný přítel náš, muž srdce dobrého, p. profesor Antonín Bonaventura Drápalík, jehož povolání upoutalo jej na družnou Moravu do hlavního města Brna. Děkujeme mu vřele za všecku jeho práci a dosavadní přízeň a těšíme se z toho, že p. profesor Drápalík zůstal s námi i dále ve spojení, byv zvolen za dopisujícího člena socialního odboru.

V uvedených 8 schůzích socialního odboru *projednáno bylo 39 referátů*, jeden zajímavější druhého. Duševní osvěženi z těchto rozprav brali jsme všichni, kdož jsme si na tvrdé roli křesťanského socialismu zvolili pracovati, a když referáty tyto uvedeny byly v časopisech, těšily se pozornosti veškerého čtenářstva a nejeden souhlas v mnohých a mnohých otázkách byl s námi i písemně projeven.

Referáty tyto, pečlivě vypracované a promyšlené podávali:

Redaktor důst. p. *Rudolf Vrba:* O termínových obchodech a bursách, o Encyklice, vydané ku křesťanským demokratům, o národohospodářských názorech prof. Wagnera, o vodních stavbách a průplavech v Čechách.

Farář dp. *Vlastimil Hálek:* O vládních předlohách na záchranu průmyslu, o pracovní době horníků, o instituci živnostenských instruktorů, o sjezdu proti alkoholu ve Vídni roku 1901, o prvním máji socialních demokratů, o noclehárnách v dílnách řemeslnických i továrnách, o pojišťování dělnictva pro stáří v Německu, o sjezdu protestantských socialistů a jejich socialním kursu v Německu roku 1901, o úvěrech zemědělců a o sjezdu dělnické Akademie v Praze r. 1901.

Pan *Václav Žižka:* O křesťanském demokratismu dle poslední Encykliky a dle názoru křesťanských socialů a o bojích nepřátel proti zřízením i učení katolické církve.

Redaktor dp. *Tomáš Škrdle:* O zakládání záložen Raiffeisenových kněžstvem moravským, o pořádání přednášek ducha katolického v době oslav Husa, o atheismu mezi agrárníky strany Alfonse Šťastného, o nedělním a svátečním klidu, o svépomoci směru opravdu křesťanského, o akci proti nezaměstnanosti, jak jí

rozumí země a obce, o dělnických zábavách a o posledních socialních zjevech v katolickém životě u nás.

Pan prof. *Ant. B. Drápalík:* O dotazníku pražských mediků r. 1901, o socialní literatuře cizojazyčné, zvláště francouzské, o spolcích šetrnosti v Tyrolsku a j., o rolnickém domácím hospodářství a o opatřování míst učňům zvláště ve Vídni.

Pan *Jan Kř. Maštalíř:* O útulnách, o paedagogické literatuře, zvláště časopisech, o světovém obchodu, o tisku realistů, radikalistů, národních i socialních demokratů, o chudinství a novém domovském právu, o socialní akci obcí a měst a o literatuře moderně dekadentské.

Redaktor *T. J. Jiroušek:* O studiích křesťan. socialismu v semináři brněnském, o reformách pro lid hornický, o dělnických bytech a koloniích, o volbách konaných do zem. sněmu r. 1901, o českých nár. stranách v posledním desítiletí, o protestantských brožurách českých a o křesťanském demokratismu ve spolkovém životě.

Pokud se týče vysílání řečníků na venek, do katolických shromáždění, do katolických spolků a podobných schůzí, byli socialním odborem vysláni a řečnili: *na 57 schůzích a místech* následující pánové:

Předseda dp. Dr. *Rudolf Horský:* na Kladně, ve Svidnici u Kostelce nan Orlicí, v Pardubicích, Hradci Králové, v Sušici, v Kroměříži (na katolickém sjezdu), v Praze (v Lidovém spolku), v Kostelci nad Orl., v Praze (v Literární sekci na osl. sv. Otce).

Pan prof. *Ant. B. Drápalík:* v Sopotech (4krát), v Rovném (3krát), v Cuclavi, v Horním Studenci, ve Stružinci u Sopot, v Oudavech, v Novém Strašecí, na Velehradě (2krát, na sjezdu kat. akademiků a na sjezdu Terciářů), ve Vídni na XX. okresu, v Přibyslavi, v Kostelci nad Orlicí, v Jihlavě, v Králově Poli (3krát), v Tuřanech a Zabrdovicích u Brna (zde 2krát) a v Novém Studenci a na diecesním sjezdu v Kroměříži.

Red. dp. *Rudolf Vrba:* v Praze (v Jednotě kat. tov.) a v Dol. Dobrouči.

Pan řídící učitel *Josef Flekáček:* na Král. Vinohradech a v Jindř. Hradci.

Studující p. *Jan Kř. Maštalíř*: v Karlíně (2krát), v Žižkově (5krát) a v Netolicích.

Pan *Josef Brož,* horník z Kladna: v Nov. Strašecí, v Rynholci a v Unhošti.

Redaktor *T. J. Jiroušek:* v Sušici (na krajinském sjezdu katol. spolků s dp. Dr. Rud. Horským), v Kroměříži (na katol. sjezdu), na Kladně, v Jihlavě, v Žižkově a v N. Strašecí.

Dp. *Fran. Teplý,* kaplan v Milčíně, přednášel o soustavě záložen Raiffeisenových ve Šlapánově u Vlašimi.

Celkem, za dobu svého jedenáctiletého působení vyslal socialní odbor družstva Vlasť řečníky své do *460 schůzí a spolků.* Doufám, že na tak malou skupinu mužů, kteří tvoří socialní odbor, jest toho dosti, co až do dnes bylo jimi podniknuto. — Ovšem, musím přiznati, že i při jejich nadšení nebylo by se jim to tak dařilo, kdyby neměli velice dobrého a k jejich záměrům vždy přeochotného pokladníka, který, když sám do schůzí jezditi

nemůže, krejcar ku krejcarú pilně shání, socialní kasu opatruje a hlídá nejen pro dnes ale i pro budoucnost. Ovšem musí za to také trpět, naši protivníci posílají mu často na pohledových lístcích »Kasičku s pesety«, aby jej pozlobili, ale on se tomu směje: mají-li »kasičku s pesety« sami prázdnou, aby ji nerozdávali.

Vydání s 57 uvedenými schůzemi v min. roce dle zprávy účetní bylo pouze 169 K 34 h. Na hotovosti zbývá socialnímu odboru 4987 K 37 h.

Vzácnými podporovateli socialního odboru a jeho fondu byli v minul. roce: J. M. ndp. msgr. Dr. Frant. Krásl, světící biskup v Praze, J. M. ndp. msgr. Ferdinand Kalous, světící biskup ve St. Boleslavi, zemřelý vys. ur. pan Lev rytíř z Tannheimu, vldp. msgr. kanovník strážce Adolf Rodler v Čes. Budějovicích, veledůst. duchovenstvo vikariátu Mělnického, Píseckého a jiní dobrodinci.

Děkuji na konec všem, kdož nás během roku jakýmkoliv způsobem podporovali, na nás pamatovali a při nás stáli. Zaplať jim za vše Bůh! Budeme se vynasnažovati, abychom i na dále nikoho, kdo v křesťansko-socialní činnosti naděje v nás skládá, nesklamali a svému poslání věrni byli. Zdař Bůh!

Zpráva byla přijata s jednomyslným souhlasem a pochvalou, když pak k vyzvání předsedově nikdo se nehlásil k poznámce, podal katecheta dp. Fr. Žundálek

c) zprávu o činnosti Literární sekce.

V době našeho probuzení byla valná část spisovatelů z řad kněžských a literatura v kruzích duchovenských nalézala největší podporu a rozšíření, To byla panenská doba našeho písemnictví. Než doba ta minula. Když hospodář spal, přišel člověk-nepřítel a nasil do pšenice koukolu. Katolíci nedbali ryzosti a neporušenosti své literatury, a tu rozšířeno po úrodných luzích vlasti českomoravské hojně bejlí, které bujelo a bují doposud, přerůstajíc ostatní obilí, které nemůže se dobře vyvíjeti. A mnozí nepozoruji, že toto bejlí škodí nemálo českým rodinám, ano že přináší zhoubu jednotlivým jejím údům; a tím upadá celý národ náš. A proto potřebí jest míti dobrý pozor a varovati od tohoto bejlí, když není možno, abychom je vypleli. A jest také svrchovaný čas, abychom pozdvihli varovného hlasu a postavili se na stráž v této době, kdy se tak nemístným, ano neurvalým bojem brojí proti víře a jejím zásadám. A k této obnově a očistě přispívá mezi jinými též Literární sekce družstva Vlasť měrou nemalou. Místopředsedou byl říd. uč. pan Jos. Flekáček, jednatelem dp. Karel Burian, a když odešel z Prahy, Fr. Žundálek.

Za uplynulý správní XVII. rok svého trvání pořádala sekce 9 schůzí, na kterých probírala domácí literaturu, jejíž značná část byla posouzena podle nejlepšího vědomí a svědomí se zřetele zásad katolických a uměleckých požadavků. Také cizímu písemnictví, zejména katolickému, byla věnována náležitá pozornost. V tomto správním roce byli získáni noví členové sekce jak z našich zemí tak za hranicemi, proto bylo možno tím úsilovněji a zdárněji pracovati. Jeden z nich, p. prof. A. Drápalík, na konci

předešlého školního roku odešel za svým povoláním do Brna, i byl zvolen za dopisujícího člen . Zvláštní pozornost byla věnována protestantskému proudu, který se u nás považlivě rozšiřuje. To se děje hlavně v belletrii, která béře látku z historických dob, dosud nedokonale prozkoumaných a osvětlených, tak že různé výmysly bývají odívány rouchem povídek i románů, které na vývoj náboženského smýšlení našeho lidu mají smutný účin Takovými spisy jsou na př. Herlešovy, které byly k nám znova překladem uvedeny k nemalé naší škodě. Proto byl požádán znalec, aby posoudil důkladně jejich účinek na český lid a vývoj historické české belletrie. Také byla přetřásána důležitost katolických misií zahraničních, ukázáno na četné německé časopisy, které se věnují tomuto oboru, a zavedeno uveřejňovati časem ve »Vlasti« popis nejdůležitějších událostí z činnosti obětavých misionářů. Literární sekce pečuje také o to, aby památka katolických spisovatelů byla zachována věkům budoucím; proto sbírá rukopisy čelnějších pracovníků, dosud asi sto, a doufá, že přátelé její budou jí v tomto díle nápomocni, jak se to stalo při pořádání výstavy katolického tisku. Sekce rozdělovala také došlé knihy, aby tak práce byla rozdělena a zároveň organisována. Nepřátelé jsou seřaděni v pevných šicích, kdežto naše řady se dosud tak nesemkly, jak by toho dobrá věc vyžadovala. Literární sekce starala se také o to, aby obnovila památku vynikajících spisovatelů, pořádajíc k jich poctě oslavy. Tak dne 6. ledna 1901 na svátek tří králů, kdy se konala oslava Karla Vinařického. Přednášku o jeho činnosti měl P. Karel Burian O. Cr. Druhý večer věnovala sekce památce Josefa Ehrenbergra, člena kapitoly vyšehradské, jež byla pořádána 10. března téhož roku. Život a působení jeho vylíčil říd. uč. a místopředseda sekce J. Flekáček. Literární sekce všímala si však také jiných památných dnů katolických kněží, zasloužilých, o nichž jednala ve svých pravidelných schůzích. Tak oslavila abrahamoviny dra Cyr. Stojana, stoleté narozeniny dra Smetany, faráře Poimona, kanovníka Skaly v Budyšíně, i j. Literární sekce obnovila na návrh dp. red. Tom. Škrdle knihovní komisi, ke kterémužto cíli byl zvolen zvláštní referent. Ten vybírá knihy doporučení hodné a bezvadné, ukazuje na nepřátelský směr jiných spisův. V brzké době bude uveřejněna taková sbírka doporučení hodných knih, což zajisté má nemalý význam pro katolické spolky i jednotlivce. Naše sekce vzala si důležitý úkol uspořádati literární pozůstalost probošta Štulce, která bude částečně uveřejněna v příštím ročníku »Vlasti«. Tím bude památka nezapomenutelného kněze-vlastence důstojně uctěna. Tak klidně, ale vytrvale pracovala Literární sekce ku prospěchu katolické literatury a pevně doufá, že její snahy a práce budou se těšiti též podpoře našich stoupenců, jak toho právem zasluhuje.

Předseda: Pronáším přání, aby páni členové sekce pracovali dále tak vytrvale, a aby zase přistupovali jiní a noví, kteří by jim v práci pomáhali.

6. Dotace družstva Vlasť.

Předseda vyznačil několika slovy význam spolku sv. Methoděje ve Vídni, i bylo mu uděleno jednohlasně 200 K podpory.

7. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

Před volbou přihlásil se k slovu magistrátní úředník p. Jos. Kratochvíl a ocenil činnost odstupujícího výboru těmito slovy:

Na počátku své řeči zmínil se náš milovaný předseda, že družstvo naše stále pokračuje ve svém rozkvětu, ve své práci. Jestliže dříve než »Vlasť« povstala, byly též katolické spolky v Praze, byly ušlechtilé a braly se naskrze za šlechetným cílem: během let však stalo se družstvo Vlasť krystalisačním centrem, kolem kterého se katolický život soustřeďuje a vyvinuje a stalo se ústředím, kde vedle kněze pracuje i laik. Děkujme za to Pánu Bohu, ale uznejme, že je to též zásluhou těch mužů, kteří Vlasť vedou, náš milovaný předseda Dr. Horský a dp. redaktor Škrdle. Vzdávám jim dík a přeji, aby jim dal Bůh zdraví a k další práci požehnání. (Hlučná pochvala.)

Volby výboru vykonány byly zcela svorně a jednohlasně. Předseda otevřel zavřené volební listiny a přiloživ je k otevřeným, zvolil za skrutátory dpp.: Vl. Hálka a Emila Stárku, kteří volební listiny prohlédli, sečtli a prohlásili, že všecky hlasy — počtem 80 — souhlasí s kandidátní listinou výboru družstva Vlast. — Podobně bylo i ústně voleno.

Celkový výsledek voleb. Byli zvoleni: za předsedu *Dr. Rud. Horský,* farář na Šárce u Sv. Matěje; za členy výboru: *Vlastimil Hálek,* farář v Liboci; *Tom. Jiroušek,* redaktor »Našich Listů« v Praze; Dr. *Mat. Kovář,* školni rada a gymn. profesor v Praze; *Emil Stárka,* duchovní správce trestnice na Pankráci; *Karel Skultéty,* řídící učitel v Šestovicích; *Frt. Stejskal,* kooperator na Královských Vinohradech; *Karel Ulrich,* c. k. poštovní pokladník v Praze. — Za náhradníky: *Václav Žižka,* stříbrník v Praze; *Ant. Suchoradský,* katecheta v Praze; MUDr. *Vl. Mladějovský* na Král. Vinohradech a *Em. Žák,* gymn. katecheta na Smíchově.

Předseda se táže, zdali zvolení volbu přijímají. Všickni odpovídají, že ano, jedině p. školní rada Dr. M. Kovář prohlašuje, že bude, jsa na odpočinku, bydleti z pravidla $^3/_4$ roku na venkově a že mu tedy nebude možno v tuto dobu výborových schůzí se súčastňovati.

Předseda odpovídá, že se povolá do schůze náhradník a žádá jej, aby jen volbu přijal, což celé shromáždění schvalovalo, načež i p. školní rada pod touto podmínkou volbu výboru přijal.

Předseda pokračuje: »Pomýšlel jsem, že by byl čas, abych vypřáhl, aby zase mě vystřídal někdo jiný. Ale akce nepřátel je úsilovnější, intensivnější; řeklo by se: »je zle, Horský jim z toho utíká.« Horský neuteče, a bude pracovati truc na truc tajným i zjevným nepřátelům.« (Veselost a potlesk.)

8. Volné návrhy.

Redaktor »Vlasti« Tomáš Škrdle zaslal předsedovi družstva v zákonité lhůtě tento návrh:

»Valná hromada dává výboru právo a ukládá mu za povinnost vydávati publikace, knihy a brožury a různé tiskopisy buď

vlastním nákladem neb nákladem cizím v takovém množství, aby oba stroje, pokud možno, stále byly zaměstnány.«

Předseda přečetl podaný návrh a udělil slovo navrhovateli, jenž dokazoval, že jest nutno, aby družstvo zásobilo oba stroje tak velikým množstvím tisku, by oba stroje stále pracovaly.

Dp. P. Ervin Forejt z řádu Praemonstrátského míní, že by družstvo mohlo vydávati belletristickou knihovnu, poněvadž právě belletrie jde nejvíce na odbyt.

Dp. farář Jos. Bouchal praví, že různé katolické časopisy tisknou se u firem buď protikatolických nebo lhostejných, i hleděž výbor tyto práce do své tiskárny dostati.

Navrhovatel odpovídá, že se o to výbor pokusí.

Návrh red. Tomáše Škrdle byl na to jednohlasně schválen.

Pan rada Dr. M. Kovář žádal za opatření německých liter pro knihtiskárnu a stroje pro otisky kartáčové, aby byly korektury důkladnější, jakož i za koupi různých ornamentů. Pan faktor Boh. Šubrt k dotazu referentově odpovídá, že tyto věci lze zaopatřiti asi za 220 K.

Red. Tom. Jiroušek: Stroj pro otisky kartáčové dle mé zkušenosti se neosvědčuje, mně se lépe zamlouvají kartáčové otisky bez stroje než se strojem.

Red. Tom. Škrdle: Vše co nám chybí, nekoupil jsem pro nedostatek peněz, nebo nechci dluhy hromaditi. Písmo německé míním koupiti na podzim, do které doby snad již bude upraven německý pravopis, v němž prý některé staré písmeny odpadnou.

Předseda Dr. *Rud. Horský*: Vyčerpali jsme program a přikročíme k ukončení valné hromady. Jako vždy, tak i dnes zvláště vzpomínáme našeho milovaného sv. Otce Lva XIII. (shromáždění povstává), jehož vstup do XXV. roku požehnaného pontifikátu oslavili jsme zvláštní velezdařilou slavností dne 16. února. Bůh dej Nejvyššímu pastýři, aby přečkal léta Petrova a zachovej Ho dlouhá, dlouhá léta! Náš sv. Otec Lev XIII. ať žije! Sláva! (shromáždění volá třikráte »sláva«.) Se stejnou vroucí láskou a neochvějnou oddaností pohlížíme k posvátné osobě našeho vznešeného císaře a krále; žádám sl. shromáždění, aby provolalo našemu milovanému panovníku třikráte »sláva!« (nadšené provolávání trojího »sláva«.) K nejdůstojnějšímu episkopátu se vždy hlásíme jako věrně oddaní synové a vždy v mezích kanonické poslušnosti. (Souhlas.) Nepřátelé o nás tvrdí, že jsme otroci hierarchie. Nikoliv, pánové, nejsme otroci a nikdy jsme jimi nebyli. Opakuji, že lneme k našim nejdůstojnějším biskupům jako věrní synové a vždy v mezích kanonické poslušnosti. To nevylučuje, abychom řekli svým vrchním pastýřům a vůdcům *pravdu*, když toho potřeba žádá, a když je to *naší povinností*. Učinil jsem tak nejednou já sám i redaktor »Vlasti«, ale učinili jsme to a učiníme to vždy tak, aby tím autorita našich vrchních pastýřů před veřejností netrpěla. (Souhlas.) Přejeme si, aby nám byli vždy statečnými vůdci, a právě nyní musíme k nim lnouti s větší než druhdy láskou a příchylností, aby se nevyplnil děsný význam slov: »Bíti

budou pastýře a rozprchnou se ovce.« (Souhlas.) Žádám vás, abyste na důkaz lásky a oddannosti provolali nejd. česko-moravskému episkopátu třikráte »sláva.« (Hlučné trojí »sláva«.)

Valná hromada byla ukončena. Dokázalo se opět, že Vlasť má svůj veliký význam v katolické naší veřejnosti a družstvo bude postupovati k dalším úspěchům s neúmornou pílí a vytrvalostí.

❁ ❁ ❁

Realistická noblessa a pravdymilovnost.

Ve všech čtyřech sešitech IX. ročníku »Naší Doby« všímají si realisté bedlivě všech svých protivníků, nejvíce však nás klerikálů. Podívejte se jen do *Rozhledů* »N. D.« a čtěte jich stati politické, socialní, školské, nebo literární a umělecké; všude nějaký antiklerikální štulec a mnohdy i několik notných štulců najednou! Ani *vědecké* články »N. D.« nejsou prosty antiklerikalismu, tak že se zdá, že *boj* proti klerikalismu stal se programovou *manií* »Naší Doby«. Stane-li se tu a tam, že nás klerikály na chvilku pustí v »N. D.« z dostřelby, chytnou ihned za vlasy jiného, takže *bojují* stále: aby někdo v »N. D.« »dostal«, postačí, že je antirealistou neb aspoň že není realistou. A kdyby v tom byli páni realisté brali na své odpůrce aspoň *čistou* lískovku, oni však ji dvakráte v kale namočí než jednou seknou a při tom dělají tváře jako miliusové, jež blaží vědomí, že vykonali kus *poctivé* práce pro vědu, mravnost, svobodu, umění a dokonce i pro humanitu a pro náboženství. Zde podáváme k tomu doklady:

Ve 4. čísle »Naší Doby«, ročník IX., jest článek *o katolické Moderně*. Každý, literárních poměrů znalý ví, že »Vlasť« neměla a nemá spojení s katolickou Modernou a že poměr obou stran nebyl (a není) právě *přátelským*. To však nevadí pisateli »Naší Doby«, aby při zprávě o katolické Moderně nevyjel si na »Vlasť« způsobem tak *surovým*, že v celé dosavadní antiklerikální polemice české neznáme ani jediného případu podobné veřejné korrupce mravnosti literární. Jen slyšte: »Je-li žižkovská »Vlasť« zuřivým a štěkavým dominikánem (domini canes = psi páně, nazývali se sami ve středověku), jenž by své odpůrce vlekl nejraději na soudy inkvisiční a hranice, vyhadil se »Nový Život« i se svým redaktorem na mazaného diplomatického jesuitu a macchiavellistického žurnalistu — jinak jest duše obou listů zapsanou každým dechem starému černému Římu.«

Aby čtenářové této »silné vědecké« práci »Naší Doby« rozuměli, třeba některé věci vyložiti.

Především třeba vyložiti, jak »žižkovská „Vlasť“« avanžovala v realistickém štábu *na zuřivého a štěkavého dominikána*. Domníváme se, že stalo se tak následkem zprávy, kterou kolem vánoc uveřejnil ve »Vlasti« dp. Tom. Škrdle, oznamuje, že F. J. Konečný bude si letos bedlivě všímati realistů a že bude o tom ve »Vlasti« referovati. Pater Konečný a dominikáni nejsou od sebe příliš daleko, poněvadž P. Konečný nejen u Dominikánů vychován byl, ale i podnes — následkem svých slavných řeholních slibů — ač z dovolení Apoštolské Stolice jako kněz ve světě (tedy mimo klášter) žije, vlastně řádu Dominikánskému náleží, (jsa „vi voti“ místo představeným řeholním podroben v náležité posluš-

nosti svému diecésnímu biskupu), nebyv osvobozen od řeholních slibů. To všecko v »N. D.« vědí, proto, slyšíce, že P. Konečný o realistech ve »Vlasti« referovati bude, a majíce v dobré paměti výprask, který několikrát od P. Konečného ve »Vlasti« dostali, ihned časopis »Vlasť« štěkavým a zuřivým dominikánem učinili. Tolik o původu tohoto nejnovějšího názvu »Vlasti« a mého.

A nyní na slovíčko, slavná »Naše Dobo«! 1. V referátu o katolické Moderně píšete, že se Vám dne 20. února 1896 líbil »širší program« její a že Vás »v něm zaráží« jen jediné úsloví, totiž *»buldocký* výraz České Moderny«, patrně »památka na onu žižkovskou „Vlasť“«, od níž *se úplně odtrhli lepší lidé*, seskupení kolem »Nového Života«. Hned však po této výtce o výrazu *buldockém* neváháte (o sedm řadek níže) psáti *o psech* páně a »o zuřivém štěkavém dominikánu«. Prosím, jaký jest »humanisticko-česko-bratrsko-vědecký rozdíl *nadávkový* mezi buldokem a zuřivě štěkavým psem? To Vás nezaráží? Ó *neslušní* farizeové realističtí!

Také žádáme, abyste ukázali, že katolická Moderna buldočí výraz odnesla si jako »patrnou památku« ze žižkovské »Vlasti«. Kde v celé »Vlasti« za všecka léta jejího trvání přichází »buldocký« výraz? A když nepřichází, jak si ho tedy odnesla z »Vlasti« katolická Moderna, kteráž ostatně ve »Vlasti« ani nikdy nebyla? Kde v celé »Vlasti« po všecka léta jejího trvání byl který odpůrce — především realista — přirovnán ku zvířatům, zvláště však ke psům zuřivým a štěkavým? Jmenujte ročník, jmenujte stránku »Vlasti« — ne »Naší Doby«, tam takové výrazy přicházejí — a očistěte se před veškerým slušným literárním českým světem! Kdo je tedy zuřivým atd...?

2. Ani věru nevíme, třeba-li více podivovati se »vědecké« etymologii či filologii »Naší Doby«, když jméno ‚Dominikán‘ odvozuje od latinského ‚domini canis‘, překládajíc s patrným gustem a důrazem, *pes* páně a dodávajíc, že se tak »sami ve středověku nazývali«. Pan doktor Masaryk byl by jako chef-redaktor »Naší Doby« dobře udělal, kdyby nevzdělanému pisálkovi této zprávy byl redakční dveře ukázal, upozorniv ho, že jako zobecnělý název »Franciscani« čili Františkáni jest utvořen od latinského »Franciscus«, tak že jméno »dominicani« bylo utvořeno od latinského »Dominicus, jenž řeholi dominikánskou založil. Pravíme, že pan dr. Masaryk *měl* pisálkovi této »etymologie« ukázati redakční dveře a že neměl jeho surové nadávky připustiti v »N. D.«, poněvadž mu mohlo napadnouti: Což aby někdo z těch »zuřivých« podobnou etymologií chtěl i mé slavné jméno vykládati a jal se v žižkovské »Vlasti« dokazovati, že slovo Masaryk pochází od novodobé *mouchy* masařky, lišíc se od něho jen mužským rodem atd.! Pan dr. Masaryk však toho neučil, předvídaje snad, že žižkovská »Vlasť« bude míti více slušnosti než »Naše Doba« a — neklamal se: my jeho rodného jména persiflovati nebudeme.

Aby se však nezdálo, že »středověký« doklad »Naší Doby« jest správný, připomínáme na základě konstitucí řádu dominikánského (vydaných z nařízení generála *P. Jandela* a církevně schválených) a na základě Bulláře dominikánského, že pravý titul dominikánů *nikdy* nezněl a odvozován nebyl od psů a že *v řádě samém pod trestem zakázáno jest* dávati členům jiný název než církevně schválený, totiž: *Bratři řádu kazatelského*, místo něhož v obecné mluvě ujalo se slovo dominikáni, jako ujaly se též i o jiných řeholích podobně utvořené významy,

na př.: Františkáni, Augustiniáni, Karthusiáni atd., o čemž každý prostřední žák nižšího gymnasia s dostatek vykládati dovede, nemá-li z češtiny a dějepisu *nedostatečně.*

3. Ale ještě po jiné stránce jest zajímavým ‚středověký' doklad »Naší Doby« — usvědčujeť své matadory *z podstrkované nepoctivosti a z hrubé nevědomosti!* Jako totiž biblickým slovem »canis mutus« označuje se nedbalost v povinnosti, zvláště nedbalost v povinnosti kněžské, tak označuje a označovala se horlivost v konání povinností, zvláště horlivost ve hlásání slova Božího a v zastávání pravdy e contrario slovem »canis fidelis«, »canis domini«. Ve středověku libovali si v podobných obratech a jim podobných hříčkách slovních, užívajíce jich ve smysle právě vyloženém. Poněvadž pak středověcí dominikáni *vyznamenávali se neobyčejnou horlivostí a dovedností ve hlásání slova Božího,* proto pojmenováni snad byli od toho neb onoho církevního spisovatele tímto *čestným* názvem. Nepřátelé církve, zvláště pozdější humanisté a protestanté, překroutili však uvedené jméno v jeho jednostranný *špatný* smysl a nadávali jím dominikánům. *Že by však dominikáni byli ve středověku sami sebe hanobili a jménu svému ošklivý význam přikládali, jest úplně nepravdivo a již dle stanov řeholních a priori nemožno.* Kdo chceš zvěděti, jak drze »Naše Doba« falšovala »středověký« výklad »dominicani«, přečti si o tom spis *Steilův* »Lustgarten des Prediger-Ordens«, a zvláště výklad o sv. Dominiku. Kdo by také hanobiti chtěl své rodové jméno, není-li skutečně na mysli pomateným, neb jak »N. D.« píše, není-li »zuřivým«; zuřivými však štěkajícími psy dominikáni ani nejsou ani nebyli, i když jim tak »Naše Doba« nadává.

4. V nadávání jest vůbec letošní »Naše Doba« ‚*admirabilis*,' z čehož by »středověký« filolog snad dovedl odvoditi i *miserabilis.* Vedle uvedených nadávek, v nichž hemží se vedle zuřivého štěkavého dominikána i názvy »vyhadil se, mazaný jesuita, starý *černý* Řím machiavellistický žurnalista, nemají mříže in eroticis (totiž evangeličtí pastoři); přicházejí též tyto nadávky: bezvýznamní ve své původní produkci (totiž Doucha, *Sušil!*); římský člověk, nejbojovnější kohout (Štulc), (jemuž prý ne učení Kristovo, ale Řím papežský, ne apoštolové, ale koncily, bully a církevní otcové jsou vším) *také* Čechem (ale pokud se jeho vlastenectví dá srovnat, postavit ve služby Říma) . . . *Páter* Štulc (byl proboštem, pane dr. M.!) má pro všecko jeden recept: Řím. Pán Ježíš sám je mu jen jakýmsi ornamentem Říma. Panna Maria domácí paní v Římě a dělá tam dobrým duším honneury. Svatí a světice jsou dvořeníny a dvorními dámami« atd. . . . Prosíme laskavého čtenáře, co této květomluvě říká, a vidí-li v ní projev listu, jenž na obálce prvého sešitu hlásá: »Obsah »Naší Doby« je trvale cenný«. »Šlechetní duchové«, seskupení v Katolické Moderně, kolem »Nového Života«, nesmějte se, když slavná »Naše Doba« vynadavši Vám způsobem shora zde uvedeným, dušuje se: Dnes odvoláváme. *Slavně a čestně* odvoláváme.« A vy »živlové«, seskupení kolem žižkovské »Vlasti«, netažte se, co jest odvolávati *neslavně a nečestně,* když zde v »N. D.« máte tak »vzácný« formulář, dle něhož »slušný list, pochybil-li, rád se k tomu přizná a při nejbližší příležitosti čestně chybu napraví.«

5. Počestná »Naše Doba« také nikdy nelže: na jejím štítě blýskají se: poctivý, poctivá, poctivé; vědecký, vědecká, vědecké; pravdivý,

pravdivá, pravdivé. A při tom nezměněně zůstane, i když »Naše Doba« v jediné studii (o Jablonci n. J.) dvakrát nepravdu napíše a opravu tamního faráře dp. J. Pauera ve dvou číslech přinésti musí, dosvědčujíc, že (IX. 3, 32) zmíněný duchovní »jako katolický kněz jest k oběma národnostem spravedliv« a (IX. 4, 320) že v Jablonci n. J. žádných německých kázaní není a nebylo — jak »N. D.« v čísle listopadovém str. 90 lživě tvrdila — a že tedy není pravda, že farář Josef Pauer kázaní německá zavedl..«

K těmto dvěma opraveným nepravdám přistoupilo by jich několik, kdyby »nejbojovnější kohout« páter Štulc byl dosud na živu, a kdyby slyšel, co o něm a o jeho vlastenectví, češství a katolictví přinesla »N. D.«, IX., 4, 307—8, jak jsme shora uvedli, opsavše posměšky, které si ze Štulcových dám a dvořenínů římských tropí pisatel, tvrdě, že i Kristus Pán byl Štulcovi jen »ornamentem Říma« a že se mu nejednalo tak velice o učení Kristovo a apoštoly, jako o Řím a jeho bully. Nic lepšího než »páter« Štulc není dle »Naší Doby« (IX., 4, 308) také nynější královéhradecký biskup Eduard Jan »Páter« Brynych — doslovně dí »N. D.« — se mi zdá býti vůbec Štulc Nro. 2. P. T. pan biskup královéhradecký dostal již sice mnoho nepěkných titulů od svých novinářských protivníků, ale na pouhé »Numero 2« nezmohl se snad dosud pisálek žádný: zde patří prvenství a právo originality slavné »Naší Době«, jež o Numeře 2 slibuje *pokračování.*

Abych nezapomněl! Pane dre Masaryku, nezdá se, že víte *o lži*, kterou v »N. D.« uveřejnil pisatel článku *Rozhledy Školské*, když (IX. 3, 223) doslovně takto psal: »Klerikální »Jahrbücher des Werkes der heiligen Kindheit Jesu in Oest.-Ung.« na str. 100., 4. číslo, vybízejí mládež přímo k udavačství. Čteme tam: »Může se státi, že uslyšíte beznáboženské řeči. Jste povinni oznámiti podobné řeči na příslušném místě, nechcete-li se státi spoluvinníky toho hříchu na své duši. Uslyšíte-li takové řeči ve škole od učitele, tedy jste to povinni oznámiti svému katechetovi. Tak to chce Bůh a proto nemáte nic zatajovati.« Pisatel přidává: »Nejsou-li tato slova nejpádnějším dokladem klerikální výchovy, kterou přicházejí do zemí našich šířit odjinud vypovězené řády?« Jako náhodou přišla »Nová Doba« zároveň i se zmíněným časopisem — jejž v mé farnosti německé děti čítávají. Vzal jsem jej tedy nevrle do ruky*) a hledal jsem inkrimované místo. Než k mému překvapení vidím, že číslo 4. (1901) má jen 32 stránek; pisatel však cituje stránku 100.! Hledím ještě jednou na nápis časopisu dětského a na udaj »Naší Doby«, ale všecko se shoduje. Snad je mýlka *v nulle*, kterou sazeč »N. D.« přidal, udělav ze stránky 10. stránku 100. Obrátím tedy časopis na stránku desátou a hledám v *závorkách* uvedené místo, ale kde nic tu nic, poněvadž je tam řeč o čínských misiích, o muzice, o vojácích atd., o škole však a bezbožeckých řečech ani slovíčka. Nelenil jsem tedy a vyhledal si ročník 1900 a 1899, vždy číslo 4. a všude totéž jako v ročníku 1901: vždy sešitek o 32 stránkách, citovaná strana 100. nikde, citát též nikde (na stránce desáté nebo prvé, jež jsem zvláště

*) Ne snad z té příčiny, že bych zásadu popíral, dle níž dítě má udati řeči beznáboženské; udati, pravím, na patřičném místě, i když je slyší od učitele ve škole (to zvláště ano), poněvadž škola má vychovávat nábožensko-mravně a ne rozšiřovat »řeči bezbožecké«. Kdo před dětmi šíří nevěru, je trestuhodným: činí-li tak učitel, jest tím trestuhodnější: školské zákony liberální pravdu toho výslovně uznávají a každý rozumný člověk musí ji uznati též. Jak udání učiniti, o tom zde nemluvím.

prohledával) a tak mi na konec nezbývá než poznání, že pisatel Školských Rozhledů slavnou redakci »N. D.« *obelhal*. Přeje-li si pan Dr. Masaryk, zašlu mu tři jmenované sešitky *ad vidi*, aby se přesvědčil, že je pravdivo, co zde píši. A aby pan profesor měl ze Školských Rozhledů v »N. D.« ještě větší radost, upozorňuji ho, že v ní (č. 4., str. 298) je poznámka o »Vychovateli«, jež též zavdala příčinu *k veřejnému* odmítnutí, protože pisatel ukázal velikou neznalost »Vychovatele«, když ničeho neví o tom, že dr. Horský jest sice odpovědným redaktorem, nikterak však se nemíchá do práce a vedení listu redaktorům, P. T. prof. Em. Žákovi, říd. učiteli K. Skultétymu a katechetovi Fr. Žundálkovi, kteří *na obálce* »Vychovatele« výslovně uvedeni jsou jako *odborní* pořadatelé atd.! Konečně nacházíme v »Naší Době« IX. 4, 301 passus, který nejlépe vyložiti by mohl buď dp. farář v Kozlech u Prahy nebo dotyčný c. k. školní úřad a my žádáme, aby »Liga« pana faráře na tento passus »N. D.« upozornila: Píšeť se tam na úkor cti jmenovaného duchovního: »Klerikalismus vyžádal si opět jedné oběti z učitelstva. Fr. Bakule v Kozlech u Prahy, *učitel velmi snaživý a charakterní*, byl na udání místního faráře přeložen na Semilsko. Rekurs jeho k ministerstvu vyučování byl zamítnut. Ze by snaživost a charakternost zmíněného učitele byly mu pomohly od Prahy k Semilům a ne *něco jiného*, až u ministerstva vyučování známého, tomu nebude věřiti nikdo, i kdyby »N. D.« desetkrát se proto dušovala. Tedy opět malheur a velice nešikovný, podobný malheuru, za nějž sice dr. Masaryk zodpovědným není, který však i tak »N. D.« ku cti není. Pan pastor Žilka píše totiž IX. 3, 191.: »Církev pak křesťanská ve své pozdější podobě a ve svém význačném rázu jako světová a všelidská jeho zevnější organisace *nebyla založena* ani Ježíšem přímo, ani nikým jiným z jeho bezprostředních učenníků«, k čemuž jsme si poznamenali: Což neřekl Pán Ježíš: »Et ego aedificabo Ecclesiam meam«: Já si svou Církev založím? A neřekl, aby se kázalo *všemu* stvoření a křtilo *po celém světě* atd.? Kdo tedy zde má pravdu? Ten, jenž řekl: »Já si svou církev založím«, anebo ten, jenž napsal: »Ježíš si církve nezaložil«, dodávaje, že aspoň ne v její »pozdější všesvětové« podobě, ač *Ježíš naporučil, aby apoštolové do celého světa šli kázat a křtít* etc.?

Ze článku »Naší Doby«: »Brnych při práci« mohli bychom též vyvoditi malheur, ale míním, že pro dnes těch malherů má »Naše Doba« dost a že bude míti nesnadnou práci, aby se z nich »vyhadila«.

Příště podáme z »Naší Doby« další rozklady o realistické »*noblesse*«, nebudeme-li nuceni dáti svému článku jiné, vhodnější jméno.

Filip Jan Konečný.

Z domácího světa hudebního.

III.

Jsou to city a dojmy velice různé, jež se zmocňují toho, kdo byl svědkem *stříbrné* neb dokonce *zlaté svatby* manželů. Radost pod šedinami září přec docela jinak než tam, kde výtryskuje z mladých očí a srdcí. A těm staroušků-novomaželům i ta blahopřání někdy provází slza radosti a pohnutí vnitřního zároveň.

Něčeho podobného jako zlatá svatba slavili jsme v Praze v měsíci únoru. Pražský pěvecký spolek »*Hlahol*« slavil paměť svého čtyřicetiletého trvání. Ovšem ty tváře pěvců nesvědčily o tak dlouhém příslušenství a spojení s músou Polymnií.

Spolek, v němž zavčas pamatuje se na dorost, jako u Hlaholu, nestárne svojí fysiognomií, ale dějiny jeho svědčí o délce jeho trvání. Ale ti jeho vůdcové v ten den — *starosvati* — to byli praví a záslužní jubilárové spolku.

Hlahol byl založen r. 1861 z iniciativy zasloužilého a dosud bodrého ředitele a majitele operní školy *J. Lukese*. Účelem jeho bylo »pěstovati mužský slovanský zpěv, zejména *český, a to světský i církevní*, pořádati koncerty, pěvecké zábavy a podporovati všechny snahy umělecké.«. Že této úloze vezdy dostál, dosvědčí každý přítel zpěvu českého, ať Pražan či venkovan. Vždyť Hlahol pražský dal podnět k zakládání četných jednot pěveckých po celé oblasti české. A kde se hned nehlaholilo, tam se aspoň besedovalo.

Všechen pěvecký svět český všiml si — aspoň skrovným projevem gratulačním — významného jubilejního koncertu Hlaholu. Měl opravdu v mnohém ráz zlaté svatby. Slavnostní proslov, jejž složil školní rada p. *Jiljí Jahn* před 40 lety, recitoval opět první jeho tlumočník p. *Šimanovský*, zasloužilý umělec Národního divadla, nyní ve výslužbě. A bývalí sbormistři spolku: p. *J. Lukes* a p. *F. Heller* řídili tytéž skladby, jež Hlahol při prvém svém vystoupení přednesl. Tklivá dojemnost! Vzácná vzpomínka na prvé doby vlasteneckého zpěvu a vzácné obětivosti našich umělců.

Bezděky vzpomínáme na úvahy, jež za posledních tenorových krisí v Praze se tak pilně přetřásaly. Nezapomenutelný umělec, barytonista J. Lev měl kdysi skvělou, přímo neslýchanou nabídku na engagement do Paříže. Zlato tam, kde ho prozatímní divadlo jen několika desítkami honorovalo. A Lev? Nepřijal. Láska k domácímu umění přemáhala všecko. Dnes o podobných idealních aspiracích ani vidu, ani slechu. —

Leč to jen mimochodem. Vraťme se k dnešku. Roste či upadá za našich poměrů láska ku zpěvu a hudbě? *Jest* v nepřímém opáčném poměru se všemi novodobými sporty. Kolo, foot-ball, lavn-tenis mají naši dávnou zpěvumilovnost hodně na svědomí. Kde tyto zábavy ovládly půdu, tam zpěv a hudba živoří. Po ušlechtilých zábavách čistě esthetického, vniterného rázu ani potuchy. Rekkord v cyklistických zápasech strhne na se daleko větší zájem, než pečlivá produkce zpěvu a hudby. A jest to zase jen nenepatrný doklad, jak obratnost fysická zatlačuje ušlechtilost duševní, smutná známka všeho nynějšího materialismu. Náš průměrný občan — pivnička — ještě tak popřeje si nějaké to číslo zpěvu a hudby při plné sklenici, doutníku a večeři, ale aby šel na koncert pěvecký, a tam tiše vyseděl dvě hodinky — to ho ani nenapadne. Tomu »nerozumí«, a rozumět tomu, nechce se již učit. Ale pouhým čichem rozeznati: plzeňáka od smíchovského, pražského, vinohradského, neb bránického — to by byl pěkný občan, aby toho nedovedl! —

A bylo by věru záslužným skutkem, aby naše četné katolické jednoty a křesťansko-socialní spolky i v tomto směru, kde jen poněkud možno, chopily se reformujiciho díla. Divadla hrát žádá mnoho času a mnoho výloh. Pěstovat slušný zpěv sborový nevyžaduje při nynější láci hudebnin téměř žádného nákladu. Stačí jen hrstka mladých, nadšených lidí a trochu dobré vůle. A onen ušlechtující vliv na mysl lidskou jest zpěvem daleko více a účinněji dosažen, než nějakou nemotornou fraškou neb veselohrou.

A k tomu ještě jedna vzpomínka mě napadá, proč by měly naše spolky více pěstovati zpěv, než dosavad. Jest všeobecně známo, jakému rozkvětu a jaké cti se těšily u nás za dřívějších časů *literátské spolky*. Zesnulý prof. Konrád, hudebník na slovo vzatý, o tom velmi důkladně pojednává v II. díle svých »*Dějin posvátného zpěvu*«. Dnes na úpadek lidového zpěvu v chrámě na mnoze hořce si stěžují. *Nemohly by tu i čilé a nadějné spolky křesťansko-socialní přiložiti rukou k dílu a dopomoci opět — aspoň částečně — církevnímu zpěvu k oné slávě a výši, jaké se druhdy těšil?* —

Jen mimochodem dnes též malý výlet mimo domácí náš hudební svět. V Italii roste mladému skladateli duchovních oratorií, *abbé Perosimu* vrstevník. Spíše snad bratr, společník, nežli rival a soupeř. Jest to P. *Hartmann*, člen řádu Františkánského; vroucí opěvovatel svého duchovního otce a básníka světce Serafinského. Ku cti svého patrona napsal oratorium: »*Sv. František*« P. Hartmann je rodem z jižního Tyrolska, domovem v kterémsi klášteře italském. Kritika jednomyslně uznávala výbornost díla. Talent mladého komponisty byl všeobecně uznáván. Veliký hudební sál vídeňský byl potřikráte při provozování Hartmannova oratoria do posledního místečka vyprodán. Nejvznešenější společnost, vídeňská elita se tu sešla, aby poslechla dílo prostého řeholního kněze. I hierarchie vídeňská, kruhy šlechtické a členové panujícího rodu dali si zde své dostaveníčko. Sám J. Veličenstvo

císař a král náš poctil svojí návštěvou provozování oratoria. Čistý zisk představení byl věnován dobročinným účelům vídeňským.

Oratorium Hartmannovo bylo jednomyslně uznáno za velezdařilé dílo moderního stylu duchovních skladeb. Práce prostá každého banalního effektu, zevnější duté strojenosti; bezprostředně působící svojí čistou, vniternou hodnotou. Duch chudého prostého řeholníka, talentu živeného pokorou a modlitbou se dle svědectví časopisů zrcadlí v tomto díle »Působilo prý na přítomné svojí posvátností, jako nebeské zvuky harmonií chrámových.«

Ukázala se tu zase jednou Církev v celém lesku svého »nepřátelství k vědám a uměním.«

Em. Žák.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Lev XIII. Slavnosti jubilejní počaly v Římě dne 20. února a dostoupily vrchole dne 3. března, ve výročí korunovace sv. Otce Lva XIII. Ve velechrámu přesahoval počet věřících, Římanů a cizinců, daleko 40.000. Když byl o 11. hod. dopolední papež ozdoben tiarou, nesen do chrámu sv. Petra, vypukli shromáždění v nekonečný bouřlivý jásot, zazněly zvuky stříbrných trub s výšin kupole a zahlaholil mohutný sbor slavný hymnus »Tu es Petrus«, okamžik velebný a nezapomenutelný. J. E. kardinál Vanutelli sloužil mši sv. a na kůře zpívali Palestrinovy skladby s novým motettem od ředitele sixtinského sboru Mustafy »Haec dies quam fecit Dominus exultemus et laetemur in ea« a »Oremus pro Pontifice«. Na tribunách byli někteří členové německých panujících rodů a vyslancové francouzský, bavorský, rakouský, belgický, anglický, ruský, brasilský, portugalský, německý, černohorský, holandský a výkvět římské šlechty. Sv. Otec udílel požehnání sám za neobyčejného pohnutí všech přítomných a když jej odnášeli, byl bouřlivě pozdravován, takže se dvakráte vztýčil a s úsměvem znovu žehnal. — Rozchod a odjíždění nesčíslných soukromých i najatých povozů trval skoro do tří hodin odpoledne. Od 20. února do 2. března přibylo do Říma 300.000 cizinců. Co říká »Tribuna«, co říkají ti naši židovsko-zednářští a socialističtí šmokové této závratné číslici? Nic jim neprospívá pusté jejich štvaní. Skála Petrova všecky a všecko přetrvá. V té době desíti to dnů — došlo do Vatikánu přes 10.000 blahopřejných projevů poštou a telegrafem. Dne 20. února bylo v basilice vatikánské slouženo slavné »Te Deum«. Celý den hrnuly se přívaly lidu do chrámu. Požehnání udělil věřícím arcikněz vatikánské kapitoly, J. Em. kardinál Rampolla. Po dokončených obřadech proudily davy lidu na veliké náměstí. Sv. Otec stál u třetího okna svého pokoje a díval se s úsměvem na své věrné; když to nesčíslné obecenstvo pozorovalo, vypuklo v nadšený jásot, ale sv. Otec hned potom od okna odstoupil Do pozdního večera valily se ohromné zástupy lidu do okolí velechrámu sv. Petra a Vatikánu — porušení pořádku ani v nejmenším se nestalo. Z poutních výprav ohlášeni jsou nejdříve poutníci italští, po nich veliká výprava Belgičanů, pak zase italské pouti, po nich Švýcaři, Francouzové, Bavoři, Uhři, Italiáni, druhá pouť z Belgie, druhá výprava francouzská, Holanďané, třetí pouť francouzská — výhradně z Paříže — a hned za ni čtvrtá — dělnická — výprava z Francie. Kéž bychom též my, Čechové, v imposantním počtu dostavili se do věčného města, abychom se sv. Otci představili jako národ církvi věrný, upřímně katolický! — Římská šlechta vyslovila papeži novoroční blahopřání dne 16. ledna v sále konsistorním. Sv. Otec odpověděl ku přání v tomto smyslu: „Přítomnost nejvyšší aristokracie Říma je papeži velmi milá; znamená, že se neumenšila věrnost a oddanost ku sv. Stolici; každý z římských šlechtických rodů má v historii své slavné tradice, úzce se pojící k dějinám papežů a papežství. Je třeba, aby též mladá generace šlechtická, na niž činí se nátlak, kráčela ve šlépějích svých předků. — V den 24. výročí smrti papeže Pia IX. byla ve vatikánské kapli smuteční mše sv. ve přítomnosti sv. Otce; celebroval ji kardinál Agliardi. Obřady po mši sv. vykonal sv. Otec Lev XIII. sám. Dle starodávného zvyku shromáždili se před postní dobou všichni římští faráři a kazatelé ve Vatikáně, aby přijali od sv. Otce požehnání, než počnou své duchovní postní práce: kázaní, sv. zpovědi atd. — Sv. Otec povzbudil je vlídnou a laskavou řečí k nastávajícímu namáhání a s jednotlivci déle rozmlouval.

Testament sv. Otce Lva XIII. Římský list »Osservatore Romano« přináší vlašský text okružního listu sv. Otce Lva XIII. za příčinou 25. výročí volby papežské vydaný, jejž sv. Otec sám nazývá *svým testamentem*. Vzpomíná v něm své volby, vzdává díky Bohu i za projevy oddanosti biskupům. Vzpomíná těžkosti

a nepřízně doby, útisků církve nynějších i minulých, společenského rozvratu, zneužívání svobody. Ve druhé části mluví okružní list sv. Otce o úkolech církve v dobách zlých.

Dr. Arnošt Lieber, jenž po smrti Windhorsta byl vůdcem katolíků Německa, v pondělí velikonoční v Kamberku zemřel. Narodil se tam dne 16. listopadu 1838, byl od r. 1870 poslancem na pruském sněmě a od r. 1871 říšským poslancem. Rovněž výtečným řečníkem byl v parlamentě, kdež mnohé zákony podle jeho návrhů ujednány byly, i při velkých shromážděních katolíků. Velmi zbožný tento muž také dlouho nemocemi byl trápen. Pohřeb jeho dne 3. dubna konal biskup Limburský. Bůh dejž bojovníku svému korunu vítězství!

Jmenován byl dr. Alois Musil mimořádným profesorem biblického studia St. Zákona při c. k. bohosl. fakultě v Olomouci. Dr. Al. Musil znám jest svými cestami po Palestýně a Arabii, svými vzácnými objevy i vědeckými spisy. Právě jmenovaný profesor jest nyní na cestě do Vevey ve Švýcarech. Byl tam vyslán od vídeňské cís. akademie s povolením nejdůst. ordinariátu olomuckého. Ve Vevey bude totiž u věhlasného orientalisty dra Brünnova sjezd arabistů.

Útulek sv. Josefa pro zpustlé a opuštěné dítky na Král. Vinohradech jevil i loni jako v předchozích dvou letech velikou, obsáhlou humanní činnost, v pravdě činnost požehnanou, neboť staral se úsilně o záchranu dítek pustnoucích. Útulek, který čítá celkem 739 dobrodinců a přispívajících členů a který má jmění 28.736 K 71 h, odchoval a zachránil řadu dětí zpustlých a opuštěných; zamýšlel původně dítky ty vychovávati sám, leč dětí přihlášeno tolik, že Útulku nebylo možno při jeho skrovných peněžitých poměrech — žijeť jen z milodarů — všechny tyto dítky umístiti, živiti a šatiti v místnostech vlastních. O dítky ty staralo se taktéž obecenstvo, našlo se, Bohu chvála, dosti křesťanské lásky a soucitu, dosti pěstounů šlechetných a obětavých, zvlášť bezdětných manželů, kteří ochotně některých dětí se ujali. Mimo to Útulek hleděl pomáhati i tím, že pomocí kompetentních úřadů liknavé a nedbalé poručníky sirotků nahražoval lepšími, obětavějšími; nehodné otce zbavoval oteckých práv a mnohým pronásledovaným ženám zjednával ochrany úřední. V tomto oboru činnosti stkvělý příklad dává pokladník Útulku pan Alois Kettner, který jest sám poručníkem 74 sirotků. — Velkým dobrodincem Útulku jest místopředseda dp. Ant. Hoffmann, starší kaplan Vinohradský, jenž věnoval Útulku na 3000 K. Mimo výkonný výbor, v němž zasedali pp.: majitel domu V. Engel, kaplan A. Hoffmann, zlatník A. Kettner, učitel A. Balcar, Dr. A. Pangratz, dp. B. Helebrant, účetní J. Fidrhel a dp. B. Jiráček působilo i dámské komité, které Útulek vydatně podporovalo. Snahy a prosby Útulku nesou se k tomu, aby Pán Bůh nejen staré dobrodince Útulku sv. Josefa zachoval a nové vzbudil, ale aby i řady ty rozmnožil novými spolupracovníky, kteří by svorně a horlivě pracovali o díle vytčeném, o včasné záchraně dítek. — Proto prosí se všechny duše ušlechtilé, aby, pamětlivy jsouce slov Spasitelových: »Cožkoli učiníte jednomu z mých bratří nejmenších, mně jste učinili,« snažily se myšlénku záchrany ubohých dítek opuštěných a pustnoucích všude šířiti a jí nové členy a dobrodince získávati.

Valná hromada »Patronátu mládeže« konala se ve vlastním asylu na Malé Straně. Přítomni byli: kněžna Anna Lobkovicová, princezna Auerspergová, hraběnka Zdeňka Schönbornová, Vojtěch hr. Schönborn s chotí a dítkami, hrabě Buquoi s chotí, baronka Ringhoffrová, Karel Max hrabě Zedwitz s chotí, Vojtěch Brechler z Troskovic, majitel pivovaru rytíř Laner, městský rada Rus, dr. Kozák, ředitel škol Fiala, redaktor JUC. Vlk a jiní. — Chovanci patronátu zapěli nejdříve rakouskou hymnu, načež hr. Karel Max Zedwitz zahájil schůzi, uvítav srdečně přítomné; podal pak stručnými rysy význam uplynulého správního roku, který byl velevýznamným od doby založení. Bylať pořádána slavnost v zahradě hr. Chotka a zřízen byl nový asyl umělecky provedený k účelům spolkovým. Moderator spolku, p. P. hrabě Zikmund Ledóchowski, dal za celou dobu trvání spolku na jevo nemalou horlivost, záznost i činnost, a proto je potřebí, aby mu byla zachována volnost, která jest nevyhnutelna ke zdárnému vedení spolku. Jeho Eminence kardinál kníže-arcibiskup pražský schválil navrženou změnu stanov, kterou řečník doporučuje shromážděným, aby ji vzali k vědomosti. Letošní slavnostní rok jest spolku nemalou posilou pro lidumilnou činnost spolkovou. — Pan JUDr. Václav Popel pak podával obšírnou účetní zprávu, která byla velmi potěšitelna. Přijmuť spolek za rok 1901 celkem 24.651 K, vydal pak 21.887 K, takže zbývá pokladní hotovost 2764 K. Po té pojednával o změně stanov, kterou důkladně vysvětlil. — Závěrečnou řeč konal p. hr. Ledóchowski, který s uspokojením pohlíží na 4letou činnost spolku, která očividně vzkvétala ochranou Prozřetelností Boží, dále hlavně podporou cís. rady a dvor. fotografa pana Eckerta; tohoto nazývá v pravém smyslu slova zakladatelem a otcem »Patronátu mládeže«. Děkuje též hr. Emerichu Chotkovi za přízeň, jakož i všem příznivcům a dobrodincům »Patronátu«. Vděčně

vzpomíná Jeho Eminence kardinála knížete arcibiskupa Leona Skrbenského, protektora spolku, dlícího za svým povoláním ve Vídni. Vroucími slovy pak se dotýká církevní slavnosti 25letého pontifikátu Lva XIII., k němuž v těchto dnech jsou obráceny zraky celého katolického světa. Je to událost neobyčejného rázu a svědčí o mocné ochraně, kterou Bůh sv. Otce provází v celém jeho životě dosavadním. Nadšený řečník a horlivý lidumil vyzval přítomné, aby k poctě sv. Otce ze svých sedadel povstali, čemuž ochotně bylo vyhověno. Po té zahráli a zazpívali chovanci »Patronátu« papežskou hymnu, načež hr. Zedwitz po třech čtvrtích na 4. hodinu zakončil schůzi. — »Patronát mládeže« za krátkou dobu svého trvání vykonal již mnoho dobrého ve prospěch chudých dítek, které této pomoci také potřebují. — V neděli odpoledne shromažďují se školní dítky k zábavě a poučení, mladíci školou odrostlí se vzdělávají přednáškami, pořádají divadelní představení, bývají posíláni do učení neb na konservatoř dle svých schopností. Spolek zařídil umělé zahradnictví, které zdárně působí. — Z »Patronátu mládeže« má se státi ústav, z něhož by vycházeli řemeslníci a živnostníci umělecky vzdělaní. Obezřetnému a horlivému řízení p. P. Ledóchowského se zajisté podaří, aby šlechetného cíle spolek došel.

Z Tiskové ligy. Dary zaslali: Jeho Eminence ndp. kardinál Leo Skrbenský, kníže-arcibiskup, roční subvenci 100 K; — dále: Jeho Excellence ndp. Dr. Em. Schoebel, biskup v Litoměřicích, 20 K; Frt. Moravec, farář v Borové; Em. Veselý, farář v Mlečicích, a Frant. Preclík, děkan v Církvici. — Od 1. ledna do konce března — tedy za čtvrt roku — projednala Liga 75 případů oprav napadených kněží, poskytnuvši jim jednak informaci, radu, jednak právní zastoupení. Z toho je vidno, že Liga snaží se plně svému úkolu dostáti. — Opravu uveřejnily: »Hlasy ze Siona« ze dne 27. března dp. Ant. Matějíčkovi, faráři v Olší; »Právo Lidu« ze dne 5. dubna dp. Norb. Horáčkovi, faráři na Andělce u Prahy; »Červánky« ze dne 27. března: dp. Aug. Skoumalovi, faráři v Unanově, a dp. Cyrillu Bařinkovi, faráři v Kopřivnici. Obě tyto opravy jsou úřední, a posměvačné »Červánky« bojíce se k nim dáti poznámky, uveřejnily potupnou, všeobecnou poznámku zvlášť. — Úřední opravy píší se takto (viz kalendář »Sv. Vojtěch« str. 123):

Úřední oprava:

P. T. redakci »Červánků« (viz kalendář). — Dále:

Podepsaný farní úřad jakožto duchovní správa žádá na základě § 19. zákona o tisku odstavec 2. a příslušné novelly a na základě § 22. odstavec 2. za uveřejnění následující úřední opravy.

Není pravda . . . . .

Z farního (děkanského) úřadu ve . . . . .

dne . . . . . r. . . .

Razítko. Podpis.

Takovouto úřední opravu může dáti i kaplan, je-li tiskem uražen při vykonávání svých úředních povinností. — K úředním opravám nesmí se přidávati posměšné poznámky — jeden časopis to učinil, i podal napadený stížnost k státnímu návladnictví. O výsledku čtenáře »Vlasti« zpravíme. — Nové členy, vklady, dary a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy v Praze, Žitná ulice čp. 570-II.

Různé. Kardinál vratislavský *Dr. Kopp* daroval universitě v Göttinkách 15.000 marek k vydávání papežských listin. Universita jmenovala ho čestným členem akademie tamější. Z toho vzal si záminku göttinský profesor *Lehmann* a z akademie vystoupil, odůvodňuje, že s mužem, který jest censorem římského indexu, nemůže on jako badatel, kterému vše otevřeno býti musí, v jednom sboru zasedati. — Jeho Excellence ndp. *Dr. Theodor Kohn*, kníže-arcibiskup v Olomouci, daroval r. 1898 na oslavu panovnického jubilea císaře pána podporovacímu spolku sv. Theodora pro kněze 200.000 K a letos na oslavu papežského jubilea daroval 360.000 K, a to 200.000 K jako zákl. kapitál na zřízení sirotčince ve svém rodišti; 100.000 K daroval na dotaci pro spolky dělníků při arcibiskupství, kteří nároků na pensi nemají, a 60.000 na nadaci pro knížecí arcibiskupské úředníky. — *Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě na Slovensku* zakoupil si vlastní dům a přestěhuje do něho své závody. Kéž by si tam zřídili i knihtiskárnu, aby se katolické časopisy v Trnavě nemusily tisknouti u žida. — *Švýcarsko* má milion katolíků a tito si vydržují 44 katolických časopisů, mezi nimi 8 politických denníků. — *Perosi* složil nové oratorium, »Mojžíš« nazvané. Dne 15. tm. bylo ponejprv provozováno v Turině s neobyčejným úspěchem. Bude čtyřikráte opakováno. — *Ženská universita v Moskvě.* Na zřízení ženské university v Moskvě daroval milionář *Astrachov* 3 miliony rublů. Ruský ministr vyučování dal svolení, aby nadání toto bylo přijato. Zatímzřízeny budou fakulty: lékařská, mathematická a přírodovědecká.

Spolkové zprávy.

Z historického kroužku. Dne 16. února přednášel důst. p. prof. Dr. Ant. *Podlaha* v menší dvoraně svato-Václavské záložny *o Rafaelu Mnišovském ze Sebuzína* (1580—1644). Vynikající muž tento narodil se v Horšově Týně, kdež i jiní slavní vlastenci, probošti: J. Skribonius a V. Brosius, jesuité V. Šturm a Jiří Plachý spatřili světlo světa. Mnišovský, dokončiv studia humanitní v Praze, seznámil se s Bartolomějem Paprockým z Hlohol a Paprocké vůle. Přehlížel a opravoval mu známé veliké dílo »Diadochus«, do něhož Paprocký pojal i některé latinské verše, složené Mnišovským na obhájce Sigeta hraběte Zrinského a na arcibiskupa Zbyňka Berku. Potom odebral se do Říma, procestoval značnou část Francie a přes Německo vrátil se jako doktor práv do vlasti, kde došel povšimnutí u dvora císaře Rudolfa II. Byl přidělen ministru-presidentu kard. Kleslovi, od něhož mu svěřována důležitá politická poslání. Ferdinand II. jmenoval ho vládním radou štýrským a svěřil mu vyučování syna svého, potomního císaře Ferdinanda III. Mnišovský sepsal pro svého vznešeného chovance praktickou českou mluvnici. Ferdinand III. záhy se přiučil jazyku českému tak, že otce svého, jenž kollej navštívil, uvítal po česku. Známo, jak rád Ferdinand III. mluvíval česky a za pobytu svého v Praze v dómě sv.-Vítském zpívával píseň: »Svatý Václave, vévodo České země.« Na zadní straně obrazu svatého Václava ve staré Boleslavi napsal r. 1655: »Svatý Václave, králi český, pros za mne. Ferdinand.« To bylo zásluhou Mnišovského, jenž do útlého srdce chovance svého vštípil lásku k svému jazyku mateřskému i k patronu českému. V pohnutých dobách 1618—1620, prokázav mnohé služby Ferdinandu II., byl povýšen 1621 do stavu rytířského s přídomkem ze Sebuzína a Heršteinu a 1628 za nové služby dostal statek Bulíkov na Moravě: mělť i domy v Praze, vinici na Letních a Zvonařku, svob. dvůr ve Vršovicích a statek Lochkov. I v úřadech postupoval; stal se sekretářem při nejvyšší dvorské kanceláři, pak král. prokurátorem a místokomorníkem desk zemských. Překládal veškeré vládní dekrety a nařízení správnou češtinou. V rodinném životě byl šťasten a při vší zámožnosti pohlížel na veškeren blahobyt okem věřícího křesťana, maje smrt stále na mysli. Již ve svých »Peregrinatoriích« a »Uxoriích« uložil mnoho epigramů; na sklonku života složil 540 pohřebních, o nichž v závěti nařídil, aby byly po smrti jeho tiskem vydány. »Poslední slovo mé budiž Ježíš, budiž Maria,« přál si i zemřel 21. listopadu 1644. Přednáška byla hojně navštívena a zvláště personál družstva Vlasť byl četně zastoupen.

Výbor družstva Vlasť konal 11. března devátou schůzi za předsednictví pana Karla Ulricha. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Za darované knihy děkují: Fr. Pitrocha, katecheta v Novém Městě na Moravě; Katolická Beseda v Žižkově; Ant. Štenc, kaplan v Divišově; Fr. Klíma, farář v Prosetíně u Olešnice, a Methoděj Špaček, farář v Studnicích. — Výbor určil náklad II. ročn. kalendáře »Sv. Vojtěch« a ustanovil vše potřebné k jeho vypravení. — Zakládající členové družstva: Adolf kníže Schwarzenberg a Karel Ervín hrabě Nostic slaví letos jubilea, i zašle jim výbor blahopřání. — Výbor byl vyzván, aby družstvo uspořádalo výstavu katolického tisku při krajinské výstavě ve Výškově na Moravě. Ale práce ta je obrovská a vyžaduje velikého nákladu, usnesl se tedy výbor, že by se vlastními časopisy a knihami výstavy súčastnil, kdyby ji někdo jiný pořádal, ale družstvo pro vzdálenost místa a pro jiné obtíže tuto uvedené samo výstavu pořádati nemůže. — Výbor sděluje veřejnosti, jíž se to týče, že ani ředitel knihtiskárny, ani faktor, ani jiný z družstva nepřijímá žádných darů od firem, které jsou s námi v obchodním spojení a které nám hlavně papír dodávají. Těmto firmám sdělí se to písemně a řekne se jim, že chceme míti všude čisté ruce a že chceme býti neodvislí na vše strany. — Spolek faktorů děkuje družstvu, že mu k zábavnému večírku v masopustě knihtiskárna naše vkusné programy zdarma zhotovila. — Výbor projednal ještě různé vnitřní záležitosti, načež předsedající schůzi uzavřel.

Výbor družstva Vlasť konal ve středu, dne 2. dubna hned po valné hromadě ustavující schůzi a zvolil: za 1. místopředsedu p. Karla Ulricha, c. k. pošt. pokladníka v Praze; za II. místopředsedu dp. Vl. Hálka, faráře v Liboci, a za jednatele redaktora p. Tomáše Jirouška. Výbor si určil za týden druhou schůzi, aby v ní provedl usnesení valné hromady.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 6. a 7. s tímto obsahem: Viktor Hugo a výchova mládeže. — Proč se nám ve škole nedaří (Aug. Rozsypalova). — O reformě středních škol (Fr. Horaček). — Toma ze Štítného (Ad. Fux). — Nová mapa Palestiny (Fr. Žundálek). — O všeobecnosti vědy a víry (Em. Žák). — Obsah »Učitelské přílohy«: Výroční zpráva c. k. zemské školní rady pro Čechy ve školním roce 1899—1900 o stavu národního školství. — Praktické ukázky náboženskomravní výchovy (Ant. Novák). — Obsah »Katechetské přílohy«: Myšlénky kněze-vychovatele při pohledu na dítě (Jan Šmejkal). — Exhorty podali: Jan Prieher, Fr. Kundratický, Dr. Ign. Steinochr, Jan Šmejkal a Em. Žák. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K. (Praha 570-II.)

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 28.—32. s tímto obsahem: Sv. Otec Lev XIII. (Dr. Rud. Horský.) — Z bojů s Rozvojisty. — Valná hromada Tiskové ligy. — Projev Tiskové ligy o situaci. — Rozdělení diecésí v Čechách. (Dr. Rud. Horský.) — Smutné zjevy. (L. † o.) — Krise v průmyslu. (Václav Žižka.) — Nová dělnická strana na obzoru. (T. J. J.) — Spojenci proti katolické vládě v Belgii. (L. † 36.) — Katolická církev a její strasti ve Spojených státech. — Něco o modernisování katolicismu. (Václ. Žižka.) — Knězí zpátečníci-tmáři. — Zpráva socialního odboru družstva Vlasť za XVII. správní rok. (T. J. Jirošek.) — Referát pokladníka družstva Vlasť Tomáše Škrdle na valné hromadě ze dne 2. dubna 1902. — Listy z Krajiny. — Feuilleton: Povahy. (V. Koranda.) — Z lidového kukátka. (Růžena Šípkova.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K a předplatné přijímá administrace, Praha 570-II.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr obrázků k prvnímu sv. přijímání a k první sv. zpovědi a prodává je v ceně:

a) **obrázky k prvnímu svatému přijímání:**

1. Domácí po 2 h (100 = 1·50), po 4 h (100 = 2·70), tři druhy po 14 h (100 = 12 K); 2. **štýrsko-hradecké** od firmy „Styria“: osm druhů po 18 h (100 za 18 K) 3. **mnichovské** od firmy Müllerovy: po 18 haléřích (100 za 18 K), tři druhy po 22 haléřích (100 za korun 21·60); lonský a letošní obraz k I. sv. přijímání od této firmy nemáme; 4. **berlínské** — zvláště krásné — od firmy Albrecht a Meister: dva druhy po $2^1/_2$ hal., (100 za 2·50), jeden druh po 4 hal. (100 za 4 K), po 6 h [100 za 6 K], šest různých druhů po 8 h [100 za 8 K], po 12 h [100 za 11 K], po 16 h 4 druhy [100 za 16 K], po 40 h [100 za 40 K], a po 60 h — těch máme na skladě jen něco málo.

b) **obrázky k první svaté zpovědi:**

1. **Berlínské**: — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h [100 za K 2·50], po 8 h dva druhy [100 za 8 K], po 12 h [100 za 12 K], po 16 h [100 za 16 K]; 2. **mnichovské** po 18 h [100 = 18 K] a po 20 h [100 = 20 K]; 3. **štýrské** jeden druh za 8 h; 4. **domácí** po 2 h [100 = 1·50] a po 4 h [100 = 2·70].

Poznámky: 1. Příchozím do Prahy radíme, aby si tyto obrázky osobně prohlédli a podle vůle ty ony si vybrali. — 2. Všecky obrázky tuto uvedené mají české nápisy, avšak objednali jsme většinu těchto druhů i s německými nápisy, tak že i Čechům mezi Němci působícím můžeme posloužiti. — 3. Do těchto obrázků vložili jsme veliký kapitál, i nemůžeme vzorky těchto obrázků zdarma rozesílati. Kdo si přeje vzorky, tomu je účtujeme. Objednatel obrázků platí poštovné nebo dopravu po dráze, my navzájem hradíme balení a dopravu na poštu nebo na dráhu. — Objednávky vyřizuje:

Papírnický závod družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, bývalý redaktor „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 60 h, hotově v administraci „Vlasti“ objednaná stojí pouze 20 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda.* Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka.* (Otisk z „Vlasti“.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —
Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz.* Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.
Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K, poštou za 1 K 6 h expeduje administrace „Vlasti,“ Praha 570-II.
Nový pláč koruny České, aneb zráda socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.
Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní“ dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.
„Návod ku vzdělání člověka“ a „Práce jest zákon života a vychování.“ Napsal *Václav Žižka.* Cena 12 h, poštou 16 h.
Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *Václav Honejsek.* Díl I. Cena 1 K 20 h. Díl II. Cena 80 h.
Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.
Světlo andělů. Napsal *V. Ž.* Cena 1 K.
Tři idylly a několik ód v rouše antickém. Napsal Dr. *M. Kovář.* — Čistý výtěžek věnuje spisovatel na stavbu kaple ve Žďáře, svém rodišti. Cena 1·20 K.
Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.
Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský.* III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.
Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L. † 45.* Cena 10 h.
Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí česko-slovanském. Cena 20 h.
Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vančíčka.* Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.
Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.
Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil *Fr. Halbich,* katecheta. Cena 2 h.
Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta *Fr. Halbich.* Cena 2 h.
Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Šťastného složil *J. C. Sychra.* Cena 4 h.
Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. — Ukazuje *Fr. Halbich,* katecheta. Cena 2 h.
Želatinové lístky z pilnosti pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.
Sborník historického kroužku družstva Vlasť. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa a VIIIb po 1 K 60 h.

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

ROČNÍK XVIII.

KVĚTEN. ČÍSLO 8.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
MONSIGNORE BOHUMIL HAKL. Píše Dr. *M. Kovář*	689
KLÁŠTERNÍ LEGENDA. Volně z *A. Procter* přeložil *Jan Vrátek Pohořský*	696
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Pokračování)	706
VÝLET DO BAVOR, INNOMOSTÍ, SOLNOHRAD A DO LINCE. Píše *Tomáš Škrdle*	720
O HUMANISMU. Napsal *Vinc. Drbohlav*	728
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.)	734
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	743
POZNÁNÍ HNUTÍ HUSITSKÉHO (*L. † en.*)	758
HLÍDKA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ. Napsal *Rudolf Vrba*	755
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. IV. Píše *Em. Žák*	756
Literatura	753
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	769
Paběrky z novin a z veřejného života	776
Spolkové zprávy	780
Prohlášení výboru družstva Vlasť o smíru	783

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům slevuje se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 K. Ročníky XIII., XIV., XV., XVI. a XVII. po 10 K. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna administrace. — Do Ameriky: **Rev. Jordán Stulz:** Z 5 dollarů zapravili jsme 18. a 19. (budoucí) ročník »Vlasti« a zbyteček dali jsme na dům. — **Rev. L. P. Netardus:** 10 korun dali jsme na 16. roč. »Vlasti«, i dáte ještě 2 koruny na roč. 16. a 24 korun na roč. 17. a 18.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Fr. Tomandl, pekař v Zídenicích u Brna, a Katolický lidový spolek pro Netolice a okolí. — K fondu pro katolické spisovatele přistoupil za člena přispívajícího: K. Skultéty, říd. učitel v Sestovicích. K témuž účelu složili: Dr. M. Kovář 20 (68) a Em. Žák 10 (40). — Všecky fondy družstva obdarovali: Ant. Keppert, em. farář v Tuchlovicích, Dr. Ant. Kubíček, auditor kníž. arcib. konsistoře a katecheta paedagogia v Opavě. — Mimo to přispěli na dům družstva Vlasť: V. Cimbulka, Dr. Rud. Horský, V. Brzek, Vl. Hornov, Jan Třeštík, V. Čečetka, MUDr. Vl. Mladějovský, Ant. Polanský, Fr. Smola, Rev. V. Kozelka, Rev. J. Stutz a Jos. Mejsnar. — Z jihu Čech píše nám farář, že po smrti jeho dostane družstvo pojistku na život v obnosu 4000 K, z níž bude vypláceti úrok do smrti tomu, jehož jméno nám sděluje. Srdečně děkujeme. Takovými odkazy zajišťuje se budoucnost družstva, na níž nám mnoho záleží. — Již několika pp. farářům obstarali jsme nátisk na obrázky k installaci, k rozdání lidu a dětem, i prosíme za další objednávky. — Praktickou ministranci bez lepenky vydali jsme právě ve II. vydání a prodáváme ji za 9 h., poštou 12 h.; onu s lepenkou za 24 h., poštou za 28 h. — Pp. vikářům můžeme posloužiti k vik. visitacím různými lacinými nebo dražšími obrázky Svatých. — Máme na skladě biřmovací lístky s textem českým, německým nebo latinským. Prodáváme 3 za 2 h., na lepším papíře kus za 2 h. — Flekáčkova divadelní hra »Pro blaho lidu« (otisk z Vlasti) prodává se po 50 hal. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: adm. družstva Vlasť, Praha, Žitná ul., čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů: Z členů zakládajících v dubnu složili: MUDr. Vl. Mladějovský 29 (49); Fr. Čihař 12 (86); Vl. Hornov 11 (49); po 10: Fr. Kamený (40), Jan Možný (30), Jan Janáček (30·40), Jos. Šťastný, Ant. Polanský (34) a Jos. Dyrhon (30), Václ. Petřík 8 (80); po 6: Jos. Klubrt (51) a Fr. Teplý (75·04); po 4: Jan Pelikán (12) a Kat. lidový spolek pro Netolice a okolí.

ROČNÍK XVIII. KVĚTEN 1901—02. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Monsignore Bohumil Hakl.*)

Píše Dr. M. KOVÁŘ.

Kdo z horlivých katolíkův a pilných čtenářů katolických spisův a časopisů neznal by jména vikáře Msgr. Bohumila Františka Hakla? Mnohý snad spatřil jej i osobně. Sám se přiznávám, že jsem jeho milé tváře neznal, dlouho neznal, až nás šťastná náhoda svedla o sjezdě katolíků v Hradci Králové, pořádaném r. 1897, kde byli jsme si navzájem představeni. Nevím, kdo z nás měl větší radost, že dva staří neznámí známí se uviděli tváří v tvář. Soudě dle jeho usměvavé líce a jiskrného oka a z těch několika vroucích, přátelských slov, jež jsme mohli jen tak na kvap vyměniti, spěchajíce do plenární schůze, domnívám se, že měl z osobního shledání našeho radost nemalou. Že moje byla stejná, ne-li větší, nepotřebuji dokládati. Neboť již dávno před tím dle literární činnosti i jiné působnosti znal jsem zvučné jméno Boh. Hakla, našeho oslavence.

Ale vždy to přidá vřelosti a radosti, příchylnosti a lásky, když osobně seznáme spisovatele, jehož duševní práce a publikace četli jsme v různých dobách a v rozličných časopisech. Vždy sáhnu s chutí větší po díle nebo pojednání spisovatele známého, nežli spisovatele nováčka. Vystoupí-li nový, neznámý spisovatel na kolbiště, hned se poptáváme, kdo je, kde je, jaký je, a jsme povděčni a potěšeni, dovíme-li se něčeho i o jeho osobních vlastnostech. A slyšíme-li, že je tento muž nad jiné přívětivý, laskavý, ochotný, sdílný, že je srdce citlivého a šlechetného, ruky dobročinné, duše ideální: přilneme k němu úže, ctíme a vážíme si ho již pro tyto vynikající vlastnosti, a zříme-li pak v jeho spisech odraz ušlechtilé jeho duše jako v lesklém zrcadle, vzplaneme k němu čistou láskou a náklonností.

A tyto krásné vlastnosti vidíme u Hakla plnou měrou, i není divu, že jej máme všichni rádi. On je náš a my jsme jeho.

*) Řeč, již na oslavu jeho přednesl Dr. M. Kovář v Literární sekci družstva Vlasť v místnostech Katolické besedy 23. února 1902.

Blaze dědině, kde působí horlivý kněz katolický! Je to v každé osadě znáti, kde duchovní pastýř vyniká zbožností, životem neúhonným, svědomitým konáním svých povinností k Bohu, církvi, vlasti. Příklady táhnou. Tu pak pilně a svědomitě vykonávají i katoličtí osadníci své povinnosti vůbec a křesťanské zvlášť, četně a rádi chodí do chrámu a ke stolu Páně, kdežto hned vedle v sousední osadě, kde je kněz vlažný, málo dbalý a horlivý, »navštěvují« chrám Páně, t. j. jen při zvláštních příležitostech, o sňatku a pohřbu, jako vzácnou návštěvou ukáží se v kostele, o jiných svých povinnostech, zvlášť o velikonoční zpovědi, ani nevědouce.

Jest sice i na osadách kněží řádných také něco takových katolíků, kteří spokojí se tím, že jsou křtěni i děti své dávají křtíti, ale dále nic anebo pramálo víc. A přece si troufám tvrditi: Jaký pastýř, takové stádo. A při tom dovoluji si otázku: Kdo nejvíce uškodil a škodí dosud katolické církvi? Snad zjevný nepřítel? Pohan, žid, protestant, zednář, atheista? Nikoliv! dávám odpověď. Jsou to vlastní příslušníci církve, v nitru odpadlí a zvláště pak kněží nehodní. Neboť je málo lidí těch, kteří by rozlišovali církev a učení její od služebníků církve, kteří mohou býti vlastnosti nekalých, ale učení Páně stkví se leskem nepomíjejícím, trvalým, bez poskvrny. Nehodnost sluhů Páně nesmí nitro pravého přívržence Kristova odpuditi, odvrátiti (byť i mezi 12 apoštoly zrádce Jidáš), ta může nás jenom boleti, rmoutiti, trápiti, ale nikoli zatvrzovati a popouzeti k tomu, abychom vady a nedostatky kněží přenášeli na samý základ víry, na učení církve, jež ona chová neporušené.

Kacíři od vzniku církve katolické až po naši dobu převalnou většinou byli kněží odpadlí, z nichž, pomíjeje Aria a všechny až po Caerularia, připomínám toliko ty, již se dotýkají blíže nás, jako byl Viklif, Hus, Luther, Melanchton, Zwingli a j. Nebýti těch, nebylo by došlo k velikému rozkolu v církvi západní v XVI. stol. A nynější pak hnutí »Pryč od Říma« je hlavně původu politického, a původcem jeho je ten, jemuž z desatera přikázání není po chuti žádné, nejméně 6.

Než, promiňte laskavě, velectění shromáždění, že jsem se zdánlivě poněkud odchýlil od věci. Ale tím, že jsem nakreslil pozadí temné, vynikne prostý obraz toho, jehožto život a působení mám nakresliti.

Literární odbor družstva Vlasť pořádal oslavu již několika výtečných mužů katolických v této dvoraně, i přistupujíce dnes k oslavě Bohumila Hakla, nemíníme tím, že jest titán, obr, velikán v každém ohledě. My vážíme si a s pochvalou uznáváme a uctíváme i činnost menší, tichou, neokázalou, ale vytrvalou a úspěšnou pro zdar církve a prospěch vlasti a národa, i vzdáváme jí svůj hold. —

Monsignore Bohumil Hakl, narozen dne 10. září 1827, dosáhne brzo 75. roku věku svého, ale je dosud ducha čilého; jen zrak počíná mu vaditi. Jeho milá, přívětivá, dobrácká tvář nakloní si každého, kdož jest dobré vůle. Jestiť Hakl zajisté z kněží v duchovní správě působících z nejznámějších, nejhorlivějších a nejobětivějších.

Rodiště jeho jest ves Hoření Branná, stará farní osada na samém rozhraní národnostním mezi Jilemnicí a Vrchlabím, v krajině podkrkonošské, kde, dle Jungmanna, mluvilo se nejryzeji česky. Rodným jeho domem byl panský dvůr, majetek hraběte Arnošta, nyní Jana Harracha, obětivého vlastence českého, kteryžto dvůr dosud slove »židovna«, že tam asi býval žid a nejspíš i vinopalna a obchod. S Hoření Brannou souvisí Branná Dolení (Hennersdorf), obec již německá, dříve filiálka, nyní samostatná fara německá. V sousední vsi Valteřicích (Waltersdorf) je mnoho evangelíků. S Dolní Brannou souvisí ves Kunčice (Pelsdorf), stanice železniční.

Ve zmíněné »židovně«, budově dosti veliké a prostranné, o třech světnicích, p. hrabě Arnošt Harrach umístil tkalce, jež povolal ze Švýcar, aby tu zavedl výrobu plátna jemného, batistů, véb, šátků a p. Otec Haklův Josef, obratný mistr tkalcovský v H. Branné, jenž měl as 15 tovaryšů, později až 80, byl u hraběte oblíben, tak že brzo ustanoven byl od něho prvním mistrem (čili werkmistrem) při hraběcí továrně na tkaní jemného plátna a na bělidle v Hrabačově blíže Jilemnice, i přestěhoval se r. 1833 do této osady, kdež si koupil domek čp. 80, jejž později pohltila železnice.

Ve Branné byl tehdáž farářem znamenitý, vzdělaný, velice zasloužilý muž a vlastenec na slovo vzatý, spisovatel Josef Mirovít Král, syn mlynáře z Černčice u Opočna, jenž hlásil se k rodu Králů z Dobré vody. Tento měl otce Haklova ve veliké lásce, že rád čítal knihy a vlastenčení se chápal, a proto mu ochotně půjčoval noviny, knihy a časopisy, v nichž otec, nemiluje hospod, po celodenní klopotné práci čítal večer uprostřed své rodiny. Proto Bohumil znal již z domova všecky tehdejší časopisy, v letech dvacátých a třicátých vycházející, Květy, Českou včelu, Jindy a nyní, Řemeslnické listy, Pražské noviny a j. Když v neděli po požehnání sešli se u Haklů strýčkové a tety, kmotři a kmotřičky na pobyt, (tak si navzájem říkají tam sousedé a sousedky), tu otec předčítal něco pro poučenou nebo pro obveselenou. Jakou radost měli z Rubešových deklamovánek, okolo r. 1840, nelze ani vylíčiti. Rubeš byl dosud málo oceněn, čím byl tehdejší době. Nebylo besedy — bez Rubeše; kde zábava, tam deklamovánka od Rubeše.

Bohumil z Hrabačova chodil do dvoutřídní české školy farní v Jilemnici, kdež byla i třetí třída, ale německá kterou tam zřídil děkan jilemnický Leopold Bien. Hakl dochodiv dvoutřídní školu českou, kdež mu byli učiteli Fr. Poličanský, J. Devátý a Ambrož Procházka, přestoupil do této třetí třídy německé, v níž vyučoval p. Fr. Vyskočil, učitel velice prchlivý a zlostný, jenž neskrblil ranami; proto, že jednou Bohumilovi bez příčiny nemilosrdně vymrskal, otec dal synka do hlavní školy soukromé v Mrklově, vsi příslušné k farnosti v Hořeních Štěpanicích za Jilemnicí, kterou si tam zřídil Jan Klein, bývalý oboista vojenský, jemuž propůjčeno právo soukromě vyučovati předmětům hlavní školy i hudbě, ovšem že vše po německu. U něho zdárně Bohumil pokračoval i ve hře na housle, flétnu a piano.

Hudbě se učil již od 7. roku. Otec dbal toho proto, že se jí sám obživoval jako chlapec za válek Napoleonských, kdy bylo 50zlatové draho, t. j. korec žita byl za 50 zl. šajnů, nynějších

42 K. Když nouze u dědečka Haklova při četné rodině dostoupila nejvyššího stupně, řekl týž jednoho dne: »Děti, je zle, nemůžeme vás uživiti. Jděte mezi dobré lidi! Ty, Josefe, vezmi housle, a ty, Františku, harfu a pusťte se do kraje k Jičínu; tam mají co jísti, i dají vám almužnu.« Šli a obživili se, a proto otec Josef dal všecky děti učiti muzice. Bohumil zpíval s p. kantorem o funusích i na kůře.

Z Hrabačova do Mrklova měl malý Hakl značný kus cesty. Chodil tam od jara do sv. Václava. Již za svítání, kdy zvonili klekání, kráčel k Mrklovu, maje pod paždím učení, housle a flétnu i noty a v uzlíčku kousek chleba na poledne. Vyučování literní tam trvalo od 8—12 hod.; od 12—2 hod. každý si opakoval učení literní nebo cvičení v hudbě; od 2—6 hod. byla hudba, od 2—4 hod. každý odehrával zvlášť, od 4—6 hod. hráli společně. Po 6. hod. teprv ubíral se zase domů, kdež něco teplého pojedl.

V září r. 1839 podrobil se 12letý Hakl jako privatista zkoušce z hlavní školy, potřebné tehdáž ku přijetí do gymnasia nebo na učitelský ústav, v Jičíně jazykem německým, ale nevěděl, jak s ním otec naloží, zdali jej dá na učitelství nebo na řemeslo.

Schylovalo se k sv. Václavu, ke konci prázdnin tehdejších. Hakl chodil pořád ještě do Mrklova. Před sv. Václavem pravil pan učitel Klein: »Hoši, zítra po obědě přijďte sem, půjdeme někam hrát, vezměte si nástroje a noty!« Učitel vedl je do Branné, kam přišel i otec Haklův s matkou. Chodíval tam rád ke svým starým známým, kamarádům. A koho shlédli rodiče ve sboru asi 30 chlapců-hudebníků? Svého synka Bohumila, tak že matinka radosti až zaplakala. Pod večer, když mladí muzikanti přestali již hráti, šel tatínek s maminkou k p. kmotříčkovi Bohumilovu, rychtáři Štočkovi, k němuž se scházívala lepší společnost z Branné, duchovenstvo, hraběcí úřednictvo, starý p. učitel, obchodníci, bohatší mistři pláteničtí, mezi něž, staré své známé, rád zavítával také werkmistr Hakl. Mezi hovorem zmínil se kdos i o malých hudebnících a došla řeč i na Bohumila. Švarný hoch se hostům líbil, i domlouvali otci, zvláště duchovní, aby jej dal do Jičína na studie.

»Ale,« praví otec, »já jich mám mnoho.« Myslil tím dětí.

Měltě dítek 11, 6 synů a 5 dcer, (tou dobou bylo jich na živě as 8), i nebylo při tak četné rodině prostředkův, aby jim mohl dáti vyššího vzdělání. »I to nic nedělá,« pravili přítomní; »však on není z rozkoší, a bude se dobře učiti, viď, že?«

A tak se stalo, že den po sv. Václavě putoval Bohumil s otcem do Jičína, kdež vstoupil do gymnasia.

Na studia gymnasijní, jako převalná většina všech odchovanců těchto škol, vzpomíná Mons. Hakl s radostí a touhou: kéž by se vrátila tato krásná léta!

Na gymnasii jičínském byl tehdy praefektem čili, jak nyní slove, ředitelem, světský kněz Jan Kudrna, který přísnou rukou dbal kázně školské. Katechetou byl mu Jan Sidon, později pověstný říšský poslanec z l. 1848 a 1849; professorem (tou dobou pro všecky předměty kromě náboženství) měl v nižším gymnasii, jak se říkalo in grammaticalibus, v parvě, principii, grammatice, syntaxi, známého a rovněž pověstného Karla Bayera, jemuž Hu-

moristické Listy přezdívaly professor Cop, muž přímo hrozný, pedant nesmírný a hrubý. Vyučovalo se tenkrát od 8—10 hod. dopol. a odpol. od 2—4; každodenně o $^1/_2$8 byla mše sv. Týdenních hodin vyučovacích bylo 18; v pondělí, ve středu, v pátek a v sobotu po 4, v úterý 2; týž den odpol. a ve čtvrtek celý den bylo prázdno. Exhorta v neděli byla německá; zpěvník byl trojjazyčný, latinsko-česko-německý.

Jak uměli páni professoři tehdáž »prosejvati« čili »sesekati«, patrno z toho, že ze 63 žáků do primy přijatých po 1. semestru musilo jich pro špatný prospěch odejíti 19, tak že jich zbylo jen 44, a z těch dostalo se do třídy 6. jen 13.

Když byli v syntaxi, náhle byl professor Bayer přesazen do Hradce Králové, a na jeho místo přišel z Prahy supplent Václav Svoboda, pravý opak Bayerův, potomní zemský inspektor školní; mladí studenti byli jako v nebi, učili se s chutí a uměli, což nejlépe bylo viděti na klassifikaci v 2. běhu. Tou dobou vydávaly se tištěné »klassencetle« a tu měl quartán Hakl: Em., Em., I., ad E., ad E., ad E.

V 5. a 6. třídě gymnasijní, in humanioribus čili v poesii a rhetorice, nebo-li ve třídách humanitních byl mu professorem vlastenec a spisovatel Šimon Karel Macháček, básník lyrický a dramatický, jehož veselohra »Ženichové« jest nejznámější, muž vysoce vzdělaný, výborný aesthetik a kritik; žel, že byl tenkrát již churav zjevnými souchotěmi. Ale i přes to byl učitel výborný a studenti měli k němu úctu velikou. Auktory latinské a řecké uměl z paměti, literaturu evropskou znal téměř všechnu a citovával z ní, co která v tom neb onom oboru má výtečného. I z češtiny, ač to nebylo dovoleno, uváděl, kde co bylo, začež mu žáci byli vděčni.

Hakl pilně činil si poznámky, jichž v dobách pozdějších mohl dobře užiti a nejednou později zvolal: Ó jak rád bych tě nyní poslouchal, jak bych si toho vážil! Macháček za dvě léta naučil je mnohému, vzdělal, osvítil, vybrousil, vytříbil jejich rozum. Pak učil ještě rok a churav odešel do Prahy, aby ve svém rodišti dokonal pouť pozemskou.

»O, duchu veliký, slavný a vznešený, Bůh ti odplať hojně a nahraď slávou nebeskou!« volá za ním dosud vděčný žák Hakl.

Platu měli professoři humanitní 600 zl. a každých 10 let o 100 zl. více. Nezírala-li z toho nouze a bída?

Nemohu opominouti, abych nezmínil se tu o některých drobných příhodách Haklových. V poesii Hakl proti zákazu vyšel si na led pojezdit si na »želízkách« čili bruslit. Kde se vzal, tu se vzal — byl tu prefekt Kudrna. »Weisst du nicht, was ich am Sonntag nach der Exhorte gesagt habe? Jetzt wirst du mir alle, die da sind, aufschreiben und morgen bringen, wenn nicht, so wirst du 4 Stunden im Carcer bei Wasser und Brod eingesperrt brummen!«

Hakl napsal některé hochy ze 4. třídy hlavní školy, ostatních neznaje. Následek toho byl, že poeta Hakl měl sníženou známku z mravů ad E. Dím poeta, že byl v poesii, ale pak se z něho vyvinul opravdový poeta.

To byla nemilá příhoda, ale zavinilá pro neposlušnost. Větší však rána stihla Bohumila v téže třídě V. Zemřel mu otec dne 30. dubna 1844. Bratranec jeho Josef Forbelský přinesl mu smutnou zprávu, že otec těžce stůně. Bohumil šel ihned se dovolit od p. professora, jenž jej pustil bez obtíží, ale p. praefekt nechtěl tomu věřiti, až když bratránec to dotvrdil, a tím opozdil se Bohumil i přišel do Hrabačova asi hodinu po smrti otcově.

Umíraje, otec ptal se po synu a matce přísně přikazoval, aby Bohumila nebrala ze studií, což věrně zachovala, ač se měla co ohánětí. Sirotků zbylo 6; provdána byla, ač méně šťastně, jen nejstarší dcera Anna, matka potomního professora náboženství Frant. Vinkláře; ostatní děti Antonie, Bohumil, Helena, Alois, Jan a Josef byli nezaopatřeni. Matku ovdovělou, neumějící ani čísti ani psáti, četní dlužníci otcovi ošidili, (mělť tenkrát asi 80 tovaryšů po vesnicích), ale přece se chudáček držela nad vodou, že i domek zachovala, ač s ní méně synovsky nakládal též i zeť její Vinkář.

Úmrtí otcovo mělo zřejmý vliv i na studenta Bohumila, zvláště v rhetorice; zapomínal se, zanedbával studium, tak že jej prof. Macháček při zkoušce vyhnal od tabule, řka: »Gehen Sie, Sie sind fertig.« Ale dvojky (známky nedostatečné) mu přece nedal; měl samé prvničky a jeden ad E.

Na podzim r. 1845 Hakl, dokončiv tehdejší 6třídné gymnasium, přestoupil do filosofie u otců piaristů v Litomyšli, jednak že tam již studovalo několik jeho krajanů, jako Ant. Hrubý, potomní vikář jičínský a farář u Pecky, P. Ed. Kohl, Jan Veit a j., jednak proto, že v Praze bylo draho a příležitost k lenošení.

Haklovi bylo tehdáž 18 let i počal uvažovati: »Jsi dost starý, abys měl rozum. Až dosud jsi nezačal upřímně se učiti. Co z tebe bude? Jsi student a ničím jiným už nebudeš. Tedy začni již upřímně studovati.« I jal se opravdu úsilovně chápati učení.

Třída nynější VII. a VIII. byla filosofie, jež slula logika a fysika. A těmto filosofům říkalo se již německy Herr, když byli ve škole voláni; totéž slůvko měli tištěno i na vysvědčení (jako jest nyní na universitě). Posluchačů bylo v logice asi půldruhého sta, ve fysice ke stu. Professoři byli tam veskrze výborní, ba někteří výteční. Náboženství přednášel P. Dionys Niewelt, filosofii P. Stanislav Hanke, mathematiku P. Ambrož Khom, filologii a historii P. German Praesident, fysiku P. Oktavian Teuffl. Rektorem byl P. Florus Stašek.

Filosofové litomyšlští jsouce i v semestru zkoušeni, museli se učiti. Kdo byl pilen, nadlehčil si k pololetní zkoušce tehdáž obvyklé a nutné, a tomu nedali tak snadno propadnouti.

Kdo se neučil v běhu, s tím bylo hůře; dostal jen 3 otázky. Uměl-li všecky tři výborně, měl sehr gut, erste Classe mit Vorzug; neuměl-li jich velmi dobře, dostal sehr fleissig, erste Classe (velké E, což bylo jako ad E na gymnasii); znal-li jen 2 otázky, měl erste Classe, uměl-li jen jednu, obdržel zweite Classe, nezodpovídal-li žádné správně, bez milosrdenství ulovil si dritte Classe, i bylo mu buď opakovati, buď zanechati studií. Hakl měl ve třídě VII.: Em., 1, I., ad Em., ad Em., v druhém semestru: I., Em.,

I., Em., Em., ve třídě VIII. veskrz Em., v druhém semestru: I., Em., I., Em., Em.

Ve filosofii studující měli úplnou volnost a svobodu, ale professoři dobře si jich všímali. V tom ohledě bylo lépe než v Praze. Zde se o studující filosofie nestarali, ba všímati si jich ve městě tak velikém ani nemohli, a to tím méně, že počet studujících býval tu ohromný, v logice 500—600. Zde v Praze professoři za semestru nezkoušeli nikoho a proto studující také nic nedělali, zvláště když tu byla hojná příležitost k zábavám a kratochvílím. Semestr brzo uplynul, nastaly zkoušky pololetní a »páni« studující padali jako hnilice; více než polovice jich neprospívala. Postrachem byl professor mathematiky Ladislav Jandera. Litomyšlští filosofové uměli víc než pražští, což se jevilo pak v theologii.

Po dokončení studií filosofických r. 1847 Hakl byl přijat do biskupského semináře v Hradci Králové. Nastala brzo bouřlivá doba r. 1848, která rozbouřené vlny vrhala i do tichého jindy semináře, jenž podobal se hospodě: samé písně české i jinoslovanské, samé noviny, zvlášť Havlíčkovy Národní, žádná klausura, žádné učení, samá politika.

Hakl však v tom víru a hluku přece pilně studoval nejen obory bohoslovecké, ale zvlášť horlivě se obíral v 1. a 2. roce pěstováním mateřského jazyka u prof. Dra Jos. Gabriela, začež odměnou se mu dostalo fundace, založené tamtéž kanovníkem Teichlem; dostalť Hakl jako praemifer vklad do Dědictví Svatojanského, a byl bibliothekářem české knihovny. Též horlivě ve 3. a 4. ročníku bohosloví zabýval se studiem jazyka polského, k čemuž knihy mu půjčoval jeho bývalý professor z Jičína, Václav Svoboda, jenž byl přesazen do Hradce. Z mravovědy pilně si zaznamenával vědecké názvosloví české dle prof. Dra Jana Stárka, jež se mu později jako katechetovi na gymnasii v septimě hodilo výborně. Již jako bohoslovec psal básničky a drobné články. Po 4 letech vysvěcen byl na kněžství od biskupa Karla Bor. Hanla na den sv. apoštola Jakuba 25. července 1851.

Jako neomysta čili novosvěcenec byl Hakl ustanoven vikaristou při biskupském chrámě v Hradci Králové, kde pobyl půldruhého léta, po čemž půl léta jako supplent zastával místo katechety na tamní nově zřízené realce nižší (o 2 ročnících) a zároveň na hlavní škole i na ústavě učitelském, rovněž nově založeném o 2 ročnících, vše s vyučovacím jazykem českým. Roku 1853, odbyv si konkurs, stal se na týchž ústavech skutečným učitelem náboženství, ale zůstal v úřadě tom jen do konce roku 1854. — Podotknouti dlužno, že na ústavě učitelském mimo náboženství vyučoval též českému a rakouskému dějepisu. A za to měl ročního platu celých 400 zl., z čehož musel dáti 100 zl., tedy čtvrtinu služného, na nucenou národní půjčku. Je věru div, že při té tučné gáži neztučněl. (Dokončení.)

Klášterní legenda.

Volně z A. PROCTER přeložil JAN VRÁNEK POHOŘSKÝ.

Bez lampy rámě o krb opírám,
hled stápím v přítmí dusné sklíčeně,
tlum stínů kol mne uzavírá kruh,
že úzkost teskná svírá srdce mé.
Vše temno, šero, občas v krbu jen
zář vyšlehne, jak jazyk ohnivý,
a starodávný obraz osvětlí,
jenž v rámě zašlém visí nad krbem.
Snad noc, neb úzkost moje spozdilá,
neb ohně v krbu záblesk míhavý
dech života v ten chmurný obraz vdych' —
byl obraz podobiznou jeptišky,
mně připomínal štětec Rembrandtův.
V té tváři útlé, trpělivé zřím
bol vtesaný, i v rukou hubených
a skřížených na ňadrech oddaně.
Stín halí ostatní část obrazu . . .
Sním, dumám, hrabu v žhavém popele,
až stará pověsť v duši oživla
z dob pradávných, již kdos mi vyprávěl,
a moje rozvířená obraznost
jí přibájila úzkou souvislost
s tím tajemným a chmurným obrazem
na stěně zasmušilé komnaty.

Mne kdysi hostil slunný, krásný jih
pod nebem francouzským, kde révy spleť
jest obalena hroznů chumáči,
kde prvně zněly zpěvy rytířské
o dobrodružných kolbách, turnajích.
V kraj dýchal června teplý milý dech,
nad hlavou plál mi blankyt oblohy,
ni mráček modrojasu nekalil,
ni vánek nechvěl vzduchem horoucím.
Klid, mír a ticho, spalo v ovzduší,
zněl pouze lkavý spěch vln zčeřených,
jež tříštily se o břeh ve stříbro,
kde Středozemní moře třpytivé
si padá v náruč s ladným pobřežím.
Mír, pokoj všude. Jen zvon klášterní
o polednách to ticho přeruší,
na chvíli jen a brzo umlká,
ve hlubším tichu rozchvěn usíná.
Zvon klášterní mou vzbudil zvědavost,
na klášter bílý v stromův úkrytu
mne upozornil, zrak naň upoutal.
A jedna bytost, která bydlela
po drahně let v zdech jeho posvátných,

jež znala děje slují, pahorků
a tichých útulných míst v okolí,
mně vyprávěla pověst klášterní
z dob pradávných, již tuto podávám:

Háj kvetoucí v dnech dávno minulých
kryl hustěji zdi sněžné kláštera,
jenž zasvěcen byl »Matce Bolestné«.
Na křídlech vonných vánků tentýž zvon
zvuk stříbrný po kraji rozléval,
kraj probouzel, zval z práce k obědu
a večer zvonil k zbožné modlitbě,
lid volal na mši svatou ve svátek,
lkal žalostně a kvílel při pohřbech.
Před oltářem ve chrámě klášterním
klek mnohý hrdý rytíř nábožně,
by ochranu si v boji vyprosil.
Spor, hádku mnohou v chatách, dědině
po výslechu a krátké modlitbě
vždy abatyše mírně rovnala.
Jak anděla, jenž skytne útěchy,
ji opouštěla srdce mladistvá,
jež láska nebo křivda zranila.
Mdlým poutníkům a nuzným žebrákům
byl pohostinně klášter otevřen,
všem jídla, přístřeší se dostalo.
Krom toho znaly také jeptišky
též dokonale vědy lékařské,
lid v dál a šíř měl víru nezlomnou
v moc jejich léků, bylin, kořínků.
Tak svár i láska, bol i blaženost
se utíkaly k bráně klášterní
o pomoc, soucit, účast, podporu,
a každý našel, čeho hledal tu.
A z jeptišek ni jedna neměla
tak roztomilou, jarou povahu,
tak zářný zrak ve brvách ukrytý,
tak lehký krok, tak pružný, motýlí,
tak výrazný a něžný obličej,
tak zvonivý, tak jasný, zpěvný hlas,
tak útlocitné srdce, vnímavé
pro cizí bol, jejž mohla tušit jen,
tak nezviklanou víru dětinnou —
jak sestra Anděla, již nazvaly
vším právem sestry »Dítkem kláštera«,
neb nepoznala lásky, domova,
ni matky, sester, bratří, příbuzných,
ji klášter vychoval a jeptišky.
Jsouc sirotkem, jim byla svěřena,
k nim přinesena jako nemluvně,
ji sestry vychovaly, učily,
s ní hrály si, o ni se staraly,

až dospěla pro závoj klášterní
a Kristovou se stala nevěstou.
A od těch dob si vzala na starost
vždy opatrovat lampu oltářní,
jež bez přestání lila růžný svit
na svatostánek, kde dlí Spasitel.
Cvik, vytrvalost, um i obratnost
z ní vytvořily pravou mistryni
ve vyšívání vzorků nejtěžších,
tkát krajky nejvzácnější dovedla.

Však za přední si úkol obrala
den každý uvit věnec na oltář
pro sochu Svaté Bohorodičky;
úkol ten vždycky věrně plnila.
Je štědrou příroda v té krajině
tak půvabné, že připomíná ráj,
tam ani zima není bez květů.
Sled svátků v roce znala Anděla
dle různých květů různých ročních dob,
jež pro svatyni kvetly v zahradě
a jimiž zdobívala oltáře.
Směs růží skvostných v pyšné nádheře
všech barev rozmanitých odstínů
se vystřídala v pestrém výběru,
až ustoupily nové královně,
až lilie, znak panen bělostný,
jich místo nastoupila vítězně.
Přec usoudila v duchu Anděla,
že svaté Matce Sedmibolestné
květ hlohový jest asi nejdražším,
neb ostny, trny značí bolesti.
Když kvetl hloh, jí bylo pravidlem
květ hlohový na oltář natrhat.
Hloh když svou vůni rozlil svatyní,
před oltář zbožně klekla Anděla,
duch její čistý k nebi vznášel se
na křídlech rozjímavé modlitby,
u vytržení dlela nehybně,
až venku stíny v obry vyspěly,
až černý plášť, jak příkrov na máry,
noc chmurná rozestřela nad zemí,
až jako hvězdy svíce za svící
plát na oltáři zářně počaly,
až sestry, jak stín tichý za stínem,
se shromáždily zpívat nešpory.
Tím náhle probuzena z vidin svých
šla se sestrami zpívat ve sbory,
hlas její býval vůdcem hlasů všech,
jak stříbro zněl a klenbou pronikal,
když »Zdrávas, hvězdo mořská!« zpívaly . . .

Je lehko snít, je snadno dobrým být,
než pokušení duši ohrozí.
je lehký koráb dosti bezpečným,
než přijde bouř a vlny vzedmou se.
Ctnost musí projít ohněm zkušebným,
a velkost, síla jen se ukáže,
v dnech neštěstí a boji, v zápasech.

Zlá válka vypukla a šířila
dech morový tím krajem rozkošným,
vše pustošila, města, dědiny,
v rum. popel lehly domky útulné,
dým, požár krví barvil oblohu,
krev padlých pila země žíznivá,
žeň zpustošena byla bitvami.
Do kláštera se lidé hrnuli
o přístřeší a pomoc prosíce,
pláč slzami jim rosil obličej,
ret vyprávěl o hrůzách přestálých.
Dne jednoho po bitvě krvavé,
vůz zastavil před branou klášterní
pln umírajících a raněných,
a prosbou, hrozbou sestrám veleno
se ujati všech druhů raněných,
a sestry, hrůzou, bázní chvěly se,
když rány zřely, smrt a krev a krev!
Vůz odejel, jim nechal raněné.
Hned vzpamatovaly se jeptišky
ze zmatku, strachu, z hrůzy, zděšení,
a soucit, činná láska k bližnímu
všem vykázala úkol lékařek,
mast, obvazy a léky chystaly,
všem ošetřily rány pečlivě,
vždy představená k tomu hleděla,
by ošetřovatelky obratné
se věnovaly těžce raněným,
ač také nezkušeným novickám
díl v ošetřování byl vyměřen.
Že Anděla víc měla ochoty,
víc útrpnosti, nežli zručnosti,
byl péči její rytíř přidělen,
jenž rány měl sic velmi bolestné,
leč nebezpečí bylo pramalé.
Den po dni dlela při něm u lože,
dni první v tiché mdlobě prospával,
vzdech jeho horečný jen rušil klid,
neb její sladký, cituplný hlas,
když modlila se vřele, horoucně.
Po krátké době přestál horečku
a ponenáhlu hovor rozpřádal.
O čem s ním měla mluvit Anděla?
By útěchy mu skytla v bolesti,

by konejšila jeho nářky mdlé,
tak vyprávěla svaté legendy
a líčila mu muka nadlidská,
jež mučeníkům bylo podstoupit,
jak Bůh je sílil, jak je odměnil
za utrpení věčnou oslavou.
Jí zdálo se, že svaté rozmluvy
ve srdci jeho došly ohlasu,
neb méně naříkal, byl trpěliv.
Pak popsala mu skvostnou nádheru,
jíž zářil chrám o Božím vzkříšení
na Bílou sobotu a Boží hod,
co praporův a pestrých korouhví
při průvodu se vzduchem vlnilo,
co svíček při slavnosti zářilo,
jak krásná byla roucha obřadná;
zas jindy sdílela s ním zevrubně,
jak na Vánoce oltář vypadal,
jak upraveny měly jesličky:
tři králové i chudí pastýři
před chlévem v trávě s dary klečeli,
nad chlévem zářil hvězdy drahokam,
a vznášeli se bílí andělé.
Pak líčila mu slovem výmluvným,
jak Matku Bolestnou i příroda
ctí jak svou milovanou královnu,
neb když jí k poctě průvod konán byl
před nedávnem zahradou klášterní,
lid zbožně klekal s hlavou skloněnou,
a sestry modlily se růženec,
ve vzduchu vlály pyšně korouhve —
jak zavadily o hloh korouhve,
hloh bohatý déšť květů setřásal,
před sochou Matky Sedmibolestné
na stezky, kudy byla nesena.
Ji neúnavně rytíř poslouchal,
až konečně jí počal vyprávět
o dobrodružstvích, slávě minulé,
o cestách, turnajích, hrách rytířských,
o sličných paních, s nimiž setkal se.
Jí znělo vše, jak báj a pohádka,
že nevěřila sluchu vlastnímu.
Je tedy svět pln lásky, rozkoší?
Kde tedy hrozné kouzlo ukryto,
jež lítost, bídu, žal, zlo přináší?
A Anděla se křížem žehnala,
přes to však stále znova ptala se,
a znova poslouchala napjatě,
když rytíř líčil řečí vybranou
slast, zábavy, jež poskytuje svět,
o lásce mluvil řečí ohnivou,
ji stavě nad veškeru blaženost.

Ó, svatý, světlý, strážný anděle,
chraň ochrannou svou mocnou perutí
těch svůdných klamů ducha Anděly,
štít proti pokušením sešli jí!
Vše darmo, marno! Padla v nástrahy!
Dni míjely, vše bylo při starém,
zvon jako vždy zval zbožné jeptišky
na jitřní, k nešporám a ku práci,
a žádná ze sester si nevšimla,
jak kolem Anděly, jich miláčka,
se zadrhují těsná tenata
čím dál, tím víc, den ze dne úžeji,
neb Anděla na oko konala
své povinnosti stejně horlivě.
Že stejně horlivě? Ó, nikoliv!
A když se chtěla modlit pobožně,
duch její bloudil světem roztržit,
sen o světě jí srdce unášel.
Dni míjely, až jednou za noci
se otevřely dvéře klášterní — —
Kdo pozdě tak se opovážil ven?
Hle, travou ozářenou měsícem,
dvě postavy ve pláště schoulené
v dál pokradmu a plaše prchají.
Vše spalo tiše, kromě mořských vln,
jež lkaly hlasitě, a vánku vzlyk
chvěl vonným květem hlohů kvetoucích . . .

Nač šířit se, že krátce trvá sen
o nezkaleném štěstí v životě,
ten luzný sen, jejž ničí klam a bol?
Nač šířit se, že blaha svit a jas
v dým rozplyne se, než se nadějem,
stín nepokoje, stesku jako mrak,
jenž po nebi se šíří pomalu,
nám duši zastře černým zoufalstvím,
slast hořkne v žluč, a květ nám nechá trn?
Ni zlato, přepych, hlučné zábavy
v nás nepřehluší hlodu výčitek,
nám neosuší slzy lítosti,
v nás neutlumí pocit zklamání,
plod stromu poznání má trpkou chuť,
v něm pod slupkou skryt popel marnosti!
To poznala i zřejmě Anděla.
Když probuzena byla z blouznění,
sny její zaplašila skutečnost,
jak jestřáb zpěvná, plachá ptáčata,
a srdce nedalo se uspati.
Čím dál, tím víc se hnusil jí ten muž,
pro něhož zahodila srdce své,
jenž vylákal ji — bídák! — z kláštera.
Duch její prožil trpký vnitřní boj,

žel, pozdě k svému žalu poznala,
jak křehka je ta láska pozemská,
jak bublina, již vítr odfoukne,
a často činila si výčitky,
že tomu mlhavému přeludu
za oběť dala vše, i spásu svou,
ó, často horké slzy ronila,
že za tu chladnou, chmurnou, pustou zem
své nebe lehkovážně prodala!
Než málo naplat! Vše je ztraceno
kde měla najít duši soucitnou,
jíž mohla by si v žalu postesknout,
kde měla hledat ruky pomocné,
jež by ji padlou! — znova pozvedla?
K ní nikdo by se ani nesnížil,
jef vyvrhelem bídným, ubohým!

Rok co rok hloub a hloub vždy klesala,
až každý se jí štítil s pohrdou,
když na ulici objevila se,
tu hrdé paní s opovržením
na dálku se jí s cesty vyhnuly,
by na ně nepad ani její stín.
Vše ztraceno! Jen touha jediná
tak žhavá, silná, mocná, nezdolná
se zmocnila jí, duší vířila:
by ještě jednou, aspoň jednou jen
to drahé místo znova spatřila,
kde strávila své mladé, blahé dni,
kde dlela čista, zbožna, nevinna,
by vrátila se v dalný, slunný jih
ve přístav svojich šťastných, dětských let,
v svůj milý domov, v klášter útulný,
by přáno bylo jí pod krovem tím —
jejž opustila — aspoň umříti!
Ta touha velká, mocnější než smrt
jí dodávala síly nadlidské,
s tou touhou vydala se na cestu.
Šla utrápená, sešlá, umdlená,
za družky měla trpké výčitky,
šla, o chléb žebrala dům od domu,
šla, vetché síly opouštěly ji,
šla, v před se vlekla matně den a noc,
ji neúkojná touha hnala v před,
až konečně za jitra jednoho,
kdy slunce první světlo rozlévá,
před sebou zřela vlny modravé,
a v spleti stromů, hlohů kvetoucích
se bělal klášter »Matky Bolestné.«
Zda kdo ji pozná? Bázeň zbytečná!
Tvář její není tváří Anděly,
jak dávno, dávno sestry znaly ji!

Ta tam je krása, mládí, líbeznost,
ta tam je čistota a nevinnost,
ta tam je bezstarostná veselost,
ten tam je vroucí pobožnosti pel —
ach, z Anděly ni trosky nezbyly!
Nuž, zazvonila. Známý zvonu hlas
se v její srdce zaryl, ranil ji.
Jak omráčena klesla na prahu,
proud horkých slz jí kanul po tváři,
stud, úzkost, lítost dusily jí dech
a zastavily srdce v tlukotu.
Můj Bože! snad se blíží smrt!
Skráň opřela o bránu železnou,
rty chvěly se jí vroucí modlitbou,
tak schoulena před fortnou ležela.
V tom kroky blížily se, stanuly,
klíč zarachotil v zámku ve mříži,
a z mříže otevřené, vyhlédla
tvář vrátné, na níž soucit zračil se,
když spatřila mdlou, chorou žebračku.
»Mne dovnitř uveď, sestro Moniko,«
ji zajíkavě prosí Anděla.
»ať po bolestech, bídě, bloudění
ve vašem středu zemru v pokoji!«
Jí vrátná konejšivě pravila,
že dojde pro klíč, bránu otevře
a prosbě její ráda vyhoví.
Když žebračka jí chtěla děkovat.
krok vrátné v chodbě tiše zaléhal.

Slyš! — jaký hlas to zazněl líbezný
tak blízko ní, jenž povědom jí byl
a v srdci jejím vzbudil nepokoj?
Skráň pozvedla a zřela v úžasu
tak známou postavu z dob pradávných,
jež měla — její vlastní podobu,
ne podobu však mladé novicky,
jež v květu mládí prchla z kláštera,
leč ctihodnou tvář ženy letité
s tak vlídným, ušlechtilým pohledem,
jež měla vlasy sněhem prokvetlé.
V tom nešťastné se v hlavě rozbřesklo,
že ona mohla být tou postavou,
svět kdyby jí byl nevylákal pryč!
Než vzpamatovala se ze zmatku,
zář jasná rozlila se kolkolem,
vše naplnila světlem nebeským.
V tom oslnivém lesku nadzemském
se proměnila sestra domnělá
ve krásnou sličnou, skvělou postavu,
kol jejíž hlavy plála svatozář,
jak na malbách kol hlavy Marie,

tvář měla něžnou, plnou dobroty
a milosrdenství a soucitu.
Svou náruč po ní vztáhla Anděla
a zoufale k ní lkala o pomoc:
»O, Maria, ty, matko milosti,
měj slitování s dcerou zbloudilou!«
A Maria jí děla laskavě:
»Buď vítána, má dcero zbloudilá
v svém domově po strastech minulých,
jež naplnily hruď tvou lítostí.
Já zastávala místo tvoje zde,
o útěku tvém nikdo nezvěděl,
já konala jsem povinnosti tvé,
já oltáře za tebe zdobila,
jak tobě bylo zvykem, zálibou,
já trhala jsem tvoje květiny,
za tebe konala jsem modlitby,
za tebe zpívala jsem ve sboru —
ty neměla jsi ani tušení,
že tvoje místo tady zastávám?
Tvou lítostí a tvými slzami
jsou smazány tvé viny, poklesky,
jsou v světě duše dobrosrdečné,
však jejich shovívavost meze má,
Bůh pouze neskonale odpouští,
když člověk přestupků svých lituje!
Byť opravdově člověk odpustil,
přec nesmaže svůj účet docela,
přec na křivdy si někdy vzpomene.
Jen láska Boží nevzpomíná vin,
když odpouští, vše zcela odpustí.
Bůh na milost tě přijal, Andělo,
jdi, zaujmi své místo v klášteře!«

Zjev zmizel. Přišla sestra Monika —
kam poděla se bídná žebračka?
Po ní se marně vůkol sháněla,
po její tváři mroucí, ubledlé —
je pryč a pryč — beze stop zmizela!
U brány stála sestra Anděla
a květů měla plné náručí,
jež natrhala v sadě kvetoucím.
Své váhavosti vrátná želela,
že pozdě přišla bránu otevřít,
a modlila se za tu žebračku
tak zoufalou, tak bídnou, nešťastnou,
by Bůh se nad ní v lásce smiloval,
by odpustil jí, chránil záhuby!
K té prosbě »Amen!« šeptla Anděla.
Co dělo se ať v duši Anděly
v tom okamžiku, nikdo nepoví.
Od chvíle té všem sestrám zdálo se,

že Anděly tvář zastřel jemný stín —
proč? — nikdo nedovedl uhodnout.

Zas léta přešla. Jeden chmurný den
se smutek po klášteře rozhostil,
a všechny sestry v bolu klečely
u smrtelného lůžka Anděly,
když zdálo se, že neodvratná smrt
už vítězí nad tělem chorobným,
tu náhle její tvář se zjasnila,
jí líce polil živý růměnec,
dlaň průsvitná se maně pozvedla,
ret siný namáhavě promluvil.
Sbor sester v bolu tiše poslouchal,
ni vzdech jí v řeči její nerušil,
a sestry klečely kol nehybně,
ba ani knot se v lampě nezachvěl,
když Anděla jim vyprávěla vše:
jak utekla, jak opustila je,
jak hřešila, jak byla zklamána,
jak vytrpěla muka zoufalá,
jak litovala svojich přestupků,
jak prolévala slzy krvavé,
jak vracela se v klášter žebrotou,
jak Matka Boží zastávala ji,
jak nastoupila znova místo své,
a na konec je snažně prosila,
by pěly žalm: »Tě, Bože, chválíme!«
Žalm k nebesům zněl písní nadšenou,
při jeho zvuku tiše skonala,
na její tváři úsměv zkameněl,
tak umřela za zpěvu v pokoji.
A sestry mrtvou s pláčem pohřbily,
hrob ozdobily hlohem kvetoucím.

Tak pověst končí, pověst podivná.
Je pravda skryta v jejím tajemství,
i kromě slitování Božího,
jež předstihuje naše představy,
jež převyšuje víru, modlitbu.
Jest Anděla té duše obrazem,
jež od Boha se zrádně vzdálila,
jež oddala se světa požitkům,
jež roucho víry odhodila pryč,
jež opustila Kristův ovčinec
a klesala a klesla hluboko,
až po trpkém a hrozném sklamání,
když svět ji odkop' a ji pohrdal,
se navrátila ztezkou pokání
jak umořená, bídná žebračka,
zpět na místo, jež Bůh jí vykázal —
a Bůh ji přijal znova na milost

a místo původní jí vyhradil
pro proudy slz, pro lítost palčivou,
pro dobro, které dříve konala,
pro touhu po nebeském domově,
pro zásluhy a pro smrt Kristovu!
A pak zdaž nemá každý v životě
a v jeho všedních, marných starostech
též vznešenou a jasnou vidinu,
jež duši jeho sílí, povznáší,
o které sní, že snad jí dostihne.
Zdaž třepot jejích křídel neslyší
kol hlavy své tak blízko, na dosah?
Ó, ano, ano! I když prchne mu
ve shonu, sporu denních zápolů,
a když mu zbude po ní touha, stesk,
přec jeho místo vyhrazeno jest,
až zaujme je dřív neb později.
Ne, žádná hvězda navždy nezhasne,
již viděl zářit zrak náš blouznivý,
my jednou tím se státi můžeme,
čím být jsme chtěli ve svých vidinách.
Má dobro život, duši, sílu, dech,
smrt nezničí ho, zlo ho nezhubí.
Zlo samo sobě nese záhubu.
Náš život všední, který žijeme,
snad pouze snem je, který pomine,
a vábné naděje a lákavé,
jež tratí se nám v dáli nestihlé,
jsou skutečným a pravým životem!

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

VII.

Po chvíli utišila se teprve Kadlina, setřela si slzy, uhodila pěstí na stůl a řekla: »A jsu já jedno stary nemehlo, tady bučím a nic tím nespravím. Radějać ti dopovím, však je to asi naposled, co o tom povídám, nechám si to huž do hrobu. Ale nalej mi ještě, však hajnej ničeho neřekne, a třeba jsme mu celou butelu višňovky vypily.«

Ochotně naplnila Jindra stařeně sklenku a vybízela dychtivým, soucitným pohledem k dalšímu vyprávění.

»Včil, milá holka,« počala Kadlina vyprávěti, »jsem začala poznávat, co je zle. Ležela jsem jako ten lazar, nohy ve fáčích,

doktoři se mnou divný štráchy dělali, trpěla jsem, Bože mi vodpusť, je-li to přirovnání hříchem, jako Kristus na kříži a dlouho to trvalo, než jsem si jenom rozmyslet mohla, co budu dělat. Že víckrát na koňa nevsednu, to jsem arci cejtila a doktoři mi netajili, že budu-li chodit, budu chodit po berlách. Ty první dny po tom neštěstí se vzkazovali páni ptát, jak mi je, posílali mi kytky, ovoce a mlsy, ale za pár dnů se na to zapomnělo a všecko se běhalo dívat do cirkusu na novou jezdkyni, o kterou ředitel honem do Vídně psal. A líbila se prý lépe nežlivá já, přečtla mi to ta moje komorná v novinách, byla prý také mladší a hezčí, viděla jsem ju pozdějác, jezdil s ní ředitel na koních i v kočáře, byla po mně taky i jeho milou. Tak to jde ve světě, milá Jindro. Mě ředitel párkrát navštívil, litoval mě, proklínal Klimenta, hukazoval mi tu nešťastnou pecku. Dal si na ňu hupravit zlatej vobrouček a nosil ju zavěšenou na řeťázku u hodinek. Dost prej se tím nachlubil, co se v jeho cirkusu stalo. I z toho mýho neštěstí měl skoro slávu a hužitek, Bůh ví jakou kroniku si o tom ještě vymyslil. Jak jsem tak huž čtyry neděle ležela, tu mi poslal ředitel psaní, v něm měsíční plat a voznámení, že mě jako ze služby propouští.«

»Bože!« lekla se Jindra.

»Ba, volala jsem Pána Boha stokrát a tisíckrát, na to jsem doposud nevzdechla, z čeho budu živa. A tu mi komorná povídá, že jsou tu houčty od švadlen, kupců, řemeslníků, lidé na mně chtěli peníze, doktoři a vošetřovatelky taky se hlásili o plat, a já musela prodat svoje zlaty řeťázky, náramky, hodinky, náhušnice, prsteny i jiny drahy věci. Ale bylo to prodávání! Hnout jsem se nemohla a ta komorná mě při tom vošidila jak chcela. A pak mi řekla, že musí mi dát prej vejpověď, že nebudu ji moct tolik platit, a že nebudu asi komornou ani víc potřebovat. Šla do služby k té jezdkyni, co přišla místo mne a mě ta faleš moc bolela. Taky z bytu jsem musela a byla jsem ráda, že mě vzali do špitálu. Tam mě nechali až jsem mohla vstát a naučila se po těch berlách chodit. To byly chvíle, milá Jindro! Ty schromly nohy bolely, ba bolelo mě cely tělo. Bála jsem se zprvku na těch berlách, myslila jsem, že se zhroutim a ještě i ruce polámu, že se mi ty berly smeknou, zvrtnou, mžitky se mi dělaly před očima a bála jsem se, že toho nijak nedokážu. No, a včil se doploužím po čtyřech až kam.« Kadlina se trpce zasmála.

»A jak jste se dostala sem?« tázala se Jindra a trochu rozpačitě podotkla: »Co vás pamatuju, vypadáte staře a přece jste tenkrát, když vás to neštěstí potkalo, nemusela bejt ještě stará.«

»Pravda, že jsem stará nebyla, ale pak jsem rychle sestárla. Mám tak leta tvoji mámy, třeba že vypadám starší. Ale to trápení a pak bída, to mi dodalo. Byla jsem zvyklá na moc dobry jídlo a pití, na všecko pohodlí, na líhání na měkkoučky, houpavy posteli, na sedání po vycpanejch divanech a lenůškách, na chození po měkkoučkejch kobercích. Byla jsem zvyklá často se koupat, po koupání zaobalit se do pláště a lehnout do postele, to všecko arciť huž pro mne na světě nebylo. Mejvala jsem pro radost pejska, kočičku, ptáky, krotkou vopičku, co to zvířectvo snědlo, smlsalo a rozcuchalo, to by za to bylo kolik chudejch lidi živo. A to

bylo včil všecko pryč, ani nevím, kam se co podělo, asi si to ta komorná prodala. Co jsem jindy dala za cugrovo, to ty ani neznáš, jaky jsou mlsnoty v těhle věcech, včil bych byla potřebovala každej grejcar. Měla jsem málo peněz, trochu drahýho šatstva, co mně zbylo, na velky prošení koupily ode mne jezdkyně, tak ty podřizenější — arciť ani za čtvrtej díl mi za to nedaly, co mě to stálo. Ten oblek, říká se tomu kostym, co jsem v něm k tomu neštěstí přišla, jsem si schovávala na památku, ale pak mi přece jenom napadlo, že to není nežlivá kus hadru a prodala jsem to za pár grejcarů ňáky švadleně na maškaru. Dala jsem se na kvartýr k jednomu sluhovi z toho hotelu, to je jako hospoda, co jsem dřív bejvala, měla jsem malou komůrku, málo vobsluhy, žádny pohodlí a musela jsem dost platit,« Kadlina znovu zavzlykala.

»To vám muselo bejt zle,« litovala ji Jindra.

»Ba bylo. A brzy bylo ještě hůř. Dokud jsem co měla ku prodání, tak se mnou ještě ti lidi dost dobře zacházeli, ale jak viděli, že mi peníze docházijou, tak mi dávali hned vejpověď. Když nebylo nic huž k prodání, vobcházela jsem svy známy, ale málo kdo mi co dal, říkali mi jenom, že jsem měla dost příjmů, že jsem mohla pamatovat na špatny časy. A vyčtli mi i ten lepší šat, co jsem měla posud na sobě. Ten náš cirkus byl z města pryč, po čase tam přišel jinej a já šla tam prosit o podporu. Dali mi něco a dopřáli mi, že jsem směla si tam hu nich husednout a prodávat pomoranče. Z houtrpnosti lidi ode mně kupovali, ale když cirkus odjel, byla jsem v bídě zas. Po hulicích jsem sedat a prodávat nesměla, byla jsem cízí a pohrozilo se mi, že kdybych byla při tom postižena, nebo dokonce při žebrání, že mě pošlou šupem.«

»To byla bída!« Jindra slzela.

»Ba bída! Kolikrát jsem nejedla než jednou za den, hleděla jsem přece něco dělat ty žensky, co jsem tam byla, jak jsem stačila, ale za moc to nestálo. Vždyť jsem ty ruce vlastně potřebovala k chůzi a bolívaly mě, jako posavádem bolívajou od toho tahání a točení s těma berlama. A pak jsem za celej ten čas, co mi dobře šlo, nevzala do ruky ani jehlu, ani co jinýho. V tom hotelu mně po čase svěřil podomek pucovat boty, když se jemu nechcelo a pár grejcarů mi za to dával. Ale v ty svy komoře jsem to nemohla mět, musela jsem sedat na dvoře, nastydla jsem a dostala do celýho těla suchou dřínu (hostec). Zasejc jsem přišla do nemocnice, tam ale se se mnou vadili, že co prej vobtěžuju město, af jdu, kam patřím. Vyhojili mne trochu, a když jsem vyšla z nemocnice, nechceli mě ty lidi v tom hotelu huž k sobě vzít. Tak jsem huprosila tam podomka, abych směla aspoň v maštali spávat až do jara, až se budu moct vydat na cestu dom. A ve dne jsem někdy žebrala, s velikým strachem, aby mě nechytli policajti. Přece mě někdy viděli, a byla jsem pak na strážnici zavřena. Aspoň mi tam nebylo zima, i najest mi tam dali. A dycky jsem huprosila, aby mě neposlali šupem.«

»A proč jste se toho tak bála?« tázala se Jindra.

»Bála jsem se, že by po cestě se mnou špatně zacházeli, že bych spala v šatlavách a pak zde doma že by žáden nehuvěřil, že jsem snad nekradla, když by mne šupem dovezli. Taky

jsem věděla, že by za to musela vobec platit, pak že by mně to vyčítali a nechcela jsem, aby zde lidi zvěděli, čím jsem vlastně byla. Byl by mně to asi každej jenom přál, že jsem přišla k neštěstí, když jsem místo práce a služby se stala komedijantkou a těma skokama na koních Pána Boha pokoušela. Co pak zde lidí vijou a znajou, co je svět. A já jsem došla s lidma takovejch zkušeností, že jsem se jich bála. Tak jsem dočkala jara a tu tam přijel zasejc ten cirkus, při kterým jsem bejvala. Těšila jsem se, že dostanu od nich ňákou podporu, hned jsem se žejbrovala na těch berlách tam a chcu taky prosit ředitela, abych tam směla prodávat kytičky a pomoranče. O Jindro, to's měla slyšet, jak mě přijal!« Kadlině zasvítily oči a svadlá tvář zahořela růměnem.

»Daroval vám něco přece, vždyť vás musel politovat,« mínila Jindra.

»Vyhnal mě jako psa a sešvihal mne bičem,« se slzami vypráměla Kadlina. »A přece ten člověk tolik peněz se mnou vydělal a pak — bejvala jsem taky jeho milou! A pohrozil mně, že mě nechá poslat šupem. Tak jsem šla sama. Šla jsem druhej den hned, radějác hned. Měla jsem pár hadýrků, ty jsem lehko svázala a ty komedijanti z cirkusu sebrali mezi sebou pár zlatejch a poslali mi je. A tak jsem se dala na tu dalekou cestu. Bylo to jako v pohádce: mha za mnou, mha přede mnou. Na jezdkyni Karolu lidi pro jiny zapomněli, a tam kam jsem šla, asi na mě taky lidi zapomněli. Tak jsem šla na těch berlách, žebrala jsem, jako žebrám včil, když pršelo, nechali mne leckde na dědině v pastoušce třeba pár dní, ve městech jsem spávala i po šatlavách, někdy v polích, jako ta zvěř. Jak jsem tak pomalu šla, moc jsem nehušla a došla jsem sem do hor až na podzim. Ve větších městech, kde byly cirkusy, jsem se stavěla, setkala jsem se se známejma a teprvá jsem se dovídala, kde by mne byl kterej ředitel chcel. Mohla jsem moc vydělat a třeba k neštěstí nepřijit. Všady mi něco dali, sebrali mezi sebou a i pár dnů mě přeživili. Ale včil jsem schovávala peníze, nehutratila jsem ani krejcara, věděla jsem, že až dojdu dom', musím si koupit ňákou duchnu a něco na sebe. Dostala jsem taky něco od těch jezdkyň, ale to jsem hned prodala, nemohla jsem tím zbídačeným tělem táhnout huzel. Jen peníze v pytlíčku za ňádry jsem schovávala, kolikrát denně počítala. Nic jsem si nekoupila, však jsem ty žebrotě huž huvykla.«

»Jak jste mohla jen tak sama tu cestu vydržet,« divila se Jindra.

»Sama se tomu do dnes divím. Ale vždyť mi ničeho jinýho nezbejvalo,« vzdychla Kadlina. »Někdy jsem v ňáky dědině třeba tejden zvostala hu ňákejch chudejch lidi, radějác jsem jim pár grejcarů dala, abych si vodpočla. Ale ještě jedno veliky zarmoucení na mě čekalo. Dožebrala jsem se až do ty Vídně. Tam jsem chcela vobejít všecky cirkusy a sehnat trochu peněz. A tu hned v prvním cirkusu setkala jsem se s tím Klimentem. Jako divoká jsem si ho zastavila a vyčtla mu svoje zmrzačení. Vysmál se mně a chcel mne nechat zavřít, prej pro pomluvu. Přece se mně ale podařila pomsta. Ředitel toho cirkusu o mně slejchal, vodvážlivou Karolu znali všade z vobrázků, promluvil se mnou, a že mu hned

začaly jeho jezdkyně říkat, že se Klimenta bojí, propustil ho. Aby mi nehublížil ten zlej člověk, chcela jsem hned vodejít, ten ředitel mi dal na cestu na tu železnicu, ale nechala jsem si radějác peníze a šla jsem pěšky dál. Bylo mi to ale tuze a tuze líto s tím Klimentem, však on mně vlastně zkazil celej svět. Mohla jsem sloužit třeba do dnes hu těch vzácnejch pánů, nebo se vdát — no, co o tem mluvit. Pak jsem se na podzim dostala dom'. Moje lidi byly všechny mrtvy, žáden mne zde nepoznal. Nechali mne od vobce na pastoušce a tak huž deset let se plahočim po ty žebrotě. A to proto, že jsem byla hloupá, že jsem nedovedla vyhužitkovat lidi, a nechala jsem se vyhužitkovat sama. Proto ti to povídám, nevěř žádnýmu cizímu, ať je kdo je, buď jako všecky lidi, hleď od každého hužit a nemysli, že je k tobě kdo hupřímnej. Buď chytrá a tak přijdeš k něčemu víc ve světě — ale včil nebudu ti víc kázat, však on tě svět brzo vyhučí. A pojďme spát.«

Kadlina povstala, šoulala se k odpočinku a odmítala všecky další otázky Jindřiny.

Jindra dlouho neusnula. Dnešních dojmů bylo příliš mnoho do mladé její duše. Usnuvši pak, octnula se v divokých snech, zdálo se jí, že sama jezdí a provádí cvičení na koních, viděla se jezdkyní, viděla, jak padá s koně a probudila se celá zpocená. Svítalo již, a šero podzimního dne pomalu ustupovalo noci.

Jindra vstala, rozžehla lucernu a šla po práci. Bylo dost co dělat, drůbež nemohouc ve zmrzlé půdě hrabati, hlásila se o potravu a Jindře bylo přistaviti veliké hrnce bramborů. Chodila jako ve snách, nechápala, jak Kadlina mluví opětně a chová se, jako by nebyla jí ničeho vyprávěla, že shání se po jídle a drobné nějaké práci jako kdy jindy.

Zmínila se o včerejším večeru. Leč Kadlina svraštila čelo a řekla: »Poslouchej, ty Jindro, já nechcu, abys o tem, co jsem ti pověděla, s někým mluvila, jak jsem ti řekla, chcela jsem toho vzít s sebou do hrobu. Jen tobě k vůli jsem to vypovídala a nechcu ani s tebou o ničem mluvit. Tys znala a znáš chromou Kadlinu, vobecní žebračku a žádnýho víc. Že jsem huměla někdy něco jinyho než dělat a žebrat, nemusí žáden vědět. Žáden neznal Karolu, tady půjde do hrobu jenom Kadlina.«

Jindra zmlkla více před podivným Kadlininým pohledem, než před těmito slovy. Zamyšleně pracovala dále a pohlížela na Kadlinu skorem s bázní.

Tak jí bylo s podivem, že tato tak již obstarožní ženština, s tím tělem jako pokrouceným, s vpadlou hrudí, s vyčnívající dolní čelistí, s šedými vlasy, s bradou ojíněnou, tvrdými chloupky porostlou, s očima zapadlýma, mohla býti něčím, jak o sobě vyprávěla. Musila Jindra zamhouřit oči, aby si Kadlinu představila mladou a sličnou, v oděvu, jak jí ho popisovala. Až k smíchu to bylo Jindře, a zase se téměř otřásla, pomníc, že i ona se kdysi tak změní.

Odpoledne, po obědě, při kterém si Kadlina na zbytcích husy od včerejška pochutnala, vyběhla si Jindra do lesa. Oblékla na sebe jupku po nebožce hajné a vzala si její tmavý vlňák na hlavu. Bylo jí to tak milým, jakoby byla milé pěstounce blíže.

Jupka byla jí notně veliká a Jindra, překládajíc ji na prsou, měla pocit, jakoby se vinula k té dobrotivě tetičce.

Pozor vyběhnul do lesa za Jindrou. Tomu zvířeti to bylo jaksi divné, že Jindra dnes kráčí zamlkle a nečtveračí s ním. Vyskočil několikráte pozadu na dívku, zaštěkal hlasitě a rozběhnul se v před.

»Aha, Pozore,« řekla Jindra. Pohladila psa a pojednou jí bylo jaksi veseleji. Luskla prsty a Pozor vyskočil do výše. Tu napadla Jindře podivná hra. Rozběhla se, a pes běžel za ní, pojednou se v běhu zarazila, padla na zem a nutila psa, aby přes ni skočil. Pak zase vyskočila a prohánëla se s huňatým svým soudruhem jako divá. A v mysli spřádala si pohádku. Nebyl to pes, Pozor, byl to kůň, a ona, Jindra, byla jezdkyní, jezdila na koni, hrála s ním. Umínila si, že Kadliny se přece vyptá na všecky věci, jaké se v cirku provozují, a že si bude sama vymýšlet o tom pohádky.

Představovala si, jak by to bylo krásné, kdyby zde v lese mohla jezditi na koni. Byla jista, že záhy by se jízdě naučila. Jak by tu stála také na koni, zachycovala se větví, pohlížela na hnízda a v nich se tulící mladé ptáky! Jak vyplašila by veverky z úkrytů na pni stromů! Nesiyšně by pádil její kůň v měkkém mechu, štíhlým krkem skláněl by před svislými větvemi pěknou hlavu, přes paseku přeběhnul by mocnými skoky jako jelen.

Jelen! A Jindra již se viděla, jak jede na jelenu, sedíc na jeho hřbetě a držíc se rukou parohů jeho, které byla ověnčila lesním břečťanem.

Jindra viděla několikráte jelena při svých po lese potulkách, viděla jej popásati se klidně na pasekách, státi na rozcestí větřícího i uháněti divým úprkem s parohy na zad skloněnými. Nebála se krásného toho zvířete, nelekala se jeho zjevu, a již si snula zase pohádku novou.

Tu se pojednou vytrhla ze svých snů, uhodila se do prsou, hněvajíc se sama na sebe, že myslí na takové hlupoty, když má přece takovou žalost, že jest tetička mrtva. A ty starosti, jak bude nyní, jak mohla jenom na vše tak zapomenout.

Obrátila se na cestu k domovu. Viděla teprve nyní, jak daleko se ve svojí hře s Pozorem vzdálila od hájovny.

Šla rychle zpět, hvízdnouc na Pozora. Šli spolu těmi lesními stezkami, na které podzimní vítr byl naházel uvadlého listí buků, bříz a olší. Tu a onde zelenaly se v mechu snítky mladinkého kapradí, opozděné výhonky sotva rozvité již zmírající, vlekly se proutky lesního břečtanu pokryté jako plísní, jak napadal na ně mour ze stromů, drobotina mechová, větry odvanutá.

Temná, smutná zeleň trsů bruslinčí a borůvčí lemovala nepravidelně stezky a tu a onde pozůstalé namrzlé ovoce brusinek, takové oslízlé, vypadalo jako stuhlé kapky krve, jako krvavé slzy. Hniloba, porušení vanuly celým lesem a Jindra vzpomínala, jak tlíti bude tělo tetiččino v tom chladném, vlhkém hrobě a chvěla se.

Vykročila na širokou vozní cestu, vedoucí již přímo k hájovně. Tu počal Pozor větřiti, zaštěkal jaksi z vesela a rozběhl se do hájovny velikými skoky. Jindra rozběhla se za ním.

Na dvorku stál košinový vozík, bryčka pěkně na zeleno obarvená, a z chléva zaléhalo sem řehtání koně.

Než Jindra neobvyklý tento v hájovně zjev srovnala v mysli otázkou, kdo že k nim asi přijeti mohl, ozval se ze síňky hlas hajného.

»Jindro!« zavolal.

»Strejčku! Strejčku, vy jste přijel, vy jste zde!« zvolala Jindra a skokem pádila do síňky, kde hajnému se do náruče vrhla.

Hajný vedl ji do světnice. Držela se ho kolem krku a Pozor skákal na oba.

»Podivej se,« pravil hajný k Jindře a ukázal rukou ku stolu. Tam seděla mladá, statná žena, plného obličeje a silného těla, tak podobná nebožce hajné, že se Jindra až zarazila. Ale ihned se vzpamatovala a zvolala: »O, to je jistě Cilinka! Ona přijela s vámi! To jste hodná, Cilinko, pěkně vás vítám!« A pokročivši ku stolu, objala Cilinku kolem krku a chtěla ji políbiti.

Tato však odsunula děvče rukou, rovnala si černý šátek na hlavě a řekla ostře: »Mně se zdá, ty děvče, že jsem já s tebou huse nepásla, abych byla hu tebe jakorát jenom Cilinkou.«

Jindra se zarazila.

»Ale Cilinko,« nadhodil hajný.

»Přivítej přece pěkně panímámu, Jindro, polib ruku,« šeptala polohlasem Kadlina sedící na pekelci.

Jindře klesly ruce a hlava se sklonila na prsa. V tom postavil hajný rozžehnutou lampu na stůl a Jindra pozvedla opětně hlavu, aby se podívala znovu na hajného dceru.

Ano, byla Cecilka matce podobna, ale neměla toho měkkého výrazu v obličeji, toho vlídného pohledu, který jímal srdce.

»Tak, tak, prohlídni si mě,« řekla jaksi ousměšně mladá panímáma. »Já si tě taky prohlídnu. A vidíte, tatínku, co jsem vám povídala, má na sobě zrovna maminčinou župku a šátek, ta brzo podědila. Vzala si, třeba ji žáden nedal a nedovolil.«

Jindra strhla rychle vlňák s hlavy a jupku s těla, zalilo ji pojednou horko.

»Já jsem nosila vždycky tetiččiny šátky a dnes jsem tohle oblékla, aby mi nebylo tak smutno,« řekla volně.

»A ta humí vodmlouvat!« pronesla Cecilka s úkosým pohledem na otce.

»Ale vždyť ti neodmlouvá,« pronesl hajný.

»Ejnu, je to váš mazel, tatínku. Nebožka maminka co dost o ní napovídaly, ale to jsem si nepomyslila, že vám to cizí děvče tak k srdci přirostlo. Bejvala jsem sama ráda, že vám je s ňou veselejác, jak jste psávali, ale kdybych byla věděla, že je to tak, jak se hukázalo, dávno bych sem byla přijela a hudělala pořádek.« Cecilka pohlížela tvrdě na Jindru, která tu stála všecka zmámená.

»Ale Cecilko,« vzdychl hajný.

»No, panímámo, vždyť se tu nic nestalo a neděje, co nebylo by v pořádku,« vmísila se Kadlina do řeči. »Nebožka panímáma spolehla se na Jindru ve všem a přála jí, vždyť ona přála každýmu a tuhle pantáta ju měl jako svou.«

»Ano, až na to sama zapomněla, že tu je jenom na milosti a dělala by víc, nežlivá dceru,« pronesla Cilinka tvrdě.

»Panímámo, pro Boha, co jsem vám hudělala?« vykřikla Jindra, nabudouc řeči.

»No, ještě nic, ale postarám se, abys nehudělala víc, než bylo by potřeba,« pronesla Cilinka ostře. »Kde pak máš všecky klíče od všeho, co ti tatínek zde nechali? Kdo to jakživ viděl, nechat cizímu děvčeti všecky klíče.«

»Klíče? Strejčku, kam jste je dali? Já jsem je neviděla,« pronesla Jindra udiveně. Nezamykali'ť u hajných ani komoru, ani sýpku, ani sklep, byli vždy jenom svoji lidé v domě a cizích zlodějů se neobávali. Na ty byla puška a pes. Na zamknutí truhly a almary již dokonce nikdo nepomýšlel a klíče klidně rezavěly v zámcích, nebo někde v zásuvce.

»Povídal jsem to hned, že jakživy nezavíráme, když ju napadlo ptát se na klíče. Proto jsme tu tak brzo, sotva jsem se na nebožčinym hrobě potěšil a proto jedeme s příležitostí,« pravil hajný k Jindře a Kadlině stísněným hlasem.

V tom vešel do světnice mladý hoch, kterýž byl sebou přijel. Řídil koně na dlouhé cestě, ku které mladá panímáma nutkala, aby se ihned do domova vypravili. Tak se jí pojednou rozleželo v hlavě, že mohla by býti k vůli schovance otcem o něco zkrácena, i hodlala si pospíšit, aby nemohla Jindra, než otec se vrátí, věci po matce a touto naschráněné »zašantročit«, jak se vyjádřila.

Hajnému bylo toho líto, hájil Jindru, než dcera i zeť pojednou dávali oproti přijetí děvčete do domu takovou nelibost na jevo, že byl přemožen a podrobil se tedy rychlému odjezdu. Nehodlalať se Cilinka, jak řekla, dlouho v hájovně zdržet, jen co by tam učinila otci pořádek. A hajný se v duchu těšil, že sezná Jindru a uzná, že jí křivdila.

Onen mladý čeledín byl vzdálený příbuzný Cilinčina muže a jsa sirotek, již po několik roků dlel na gruntě, jsa tetě-hospodyni z té duše oddán.

Cecilka vzhlédla na chasníka a tázala se: »Vopatřil's koňa?«

»Kdyby mi tuhle strejček chceli dát vobrok,« odvětil chasník. »Sena bylo v chlívě dost, ale dejte mi vovsa.«

»Jdi, Jindro,« vybídl hajný děvče.

A Jindra ráda, že se může vzdáliti, vyběhla do síne, rozžehla lucernu a spěchala na sýpku, kde nabrala ovsa na malou opálku a donesla chasníkovi. Šla s ním do chléva, hodlajíc také popravovat. Založila kravám a podavši jim pití, přisedla k dojení; chasník napájel koně.

»Tak ty jseš ta Jindra«, řekl k děvčeti.

»Tak mně volajóu,« odvětila Jindra.

»Naša panímáma myslely, že bude s tebou lehky pořízení a povídaly, že tě třeba vezmou ssebou k nám,« pravil hoch.

»Až bych já šla!« vybuchla Jindra.

Ne, k té ženě, která se zesnulé její pěstounce podobala pouze zevnějškem, nikoliv ale citem, k té by nebyla šla. A pak, kdo měl vlastně práva odsud ji chtít odvésti?

Tyto myšlénky prolétly Jindře rychle hlavou a odbývajíc svoji práci, ani neposlouchala, jak jí mladý hanák vypravoval, jaká jest panímáma hodná, že on, Method, si ji považuje jako vlastní matku.

Jindře hučelo v hlavě, jako by se vichřice kolem ní vztekala. Chvatně odbyla všechnu poprávku, uložila mléko, vešla opět do světnice.

»No tak hospodyňko, dostaneme-li pak večeřu?« otázala se mladá panímáma a Jindra chvatně přitočila se ku kamnům, kde Kadlina zatím přikládala. Jindra uvařila kávu, donesla chleba, Kadlina všoulajíc se do komory, šeptala jí, ať nepodává mladé panímámě od včera zbylé koláče. Jindra poslechla a všecka se třesouc hleděla panímámu obsloužiti.

VIII.

Mladá panímáma pojedla, drobíc si chleba do kávy. Nevraživé její pohledy střetly Jindru několikráte. Vkládajíc lžíci do prázdného hrnku, smetla po stole odrobínky chleba, hodila je taktéž do hrnku, povzdychla si a řekla volně, hledíc upřeně na Jindru, která se již pod tímto pohledem až po vlasy začervenala: »A to je pravda, dobrý kafaty humíš huvařit, holka, takovy se hu nás nevaří, leda přijde-li někdo z kmotrovstva na besedu, a to ještě leda o svátcích. Jestli dycky takovy vaříš, to by vás, tatínku, pěkně šatila. Já vím, že tě nebožka maminka hučila tak vařit kafaty jako mě, že se ranní mlíko večír sebralo a ráno se teprva z něj vařilo kafaty a byl škrábek tak pro chuť. Ale tohle bylo kafaty zrovna husty, to nevidělo mlíko sbíračku. Potom nevím, jak to vypadalo s vrcením.«

Mladá panímáma hleděla při té řeči tak přísně, jako by se jednalo o Bůh ví co. Hajný byl rozpačit a odpověděl: »Ejnu, ona tě chcela Jindra huctít.«

»Mně se zdá, že Jindra huctívá sama sebe a to každej den,« řekla panímáma a oči její zrovna bodaly.

»A dyť jí bylo přáno,« prohodila Kadlina a panímáma se po ní ohlédla.

»Taky nejsu nepřejicná,« řekla klidně, »ale hu nás se pro děti, a jsou to přece naše vlastní, dycky sprostějác vaří, je to škoda všecko sněst, lepši dělat foroty a odprodat.«

»Panímámo, jen se můžete podivat do komory, že mám hodnej hrnek másla nalitej,« ozvala se Jindra.

»Ptala jsem se tě?« otázala se panímáma tak ostře, že Jindře bylo, jako když ji bičem šlehne.

Neutěšeně uplynul zbytek večera. Jindra ulehla, zaplakala si od srdce a ve snu pletly se jí divné obrazy. Viděla se jezdkyní, stála oblečena v lesklých šatech, jako ze samého zlata, s křídélky na ramenou na bílém koni a letem ujížděla na něm tím svým drahým lesem. Na stromech byla zavěšena světla, jako hvězdy a v jich záři třepotalo se množství krásných motýlů. — A v tom se všecko změnilo a Jindra běžela lesem, bosa, v roztrhaných šatech, slyšela Pozora štěkat, volala na něho a nemohla se ho dovolat, pak cítila, že ji někdo šlehá bičem, věděla, že je to mladá panimáma, a zase, že je to Havlica, její matka, která chce z hájovny odnést i peřiny a odvést i krávu. Zpocena procitla Jindra a tu slyšela nějaký hovor.

Ve světnici nespali; panímáma hovořila s otcem. Jindra zaslechla svoje jméno a uklidnivši se, porozuměla i slovům. Panímáma ostře vytýkala otci, jak Jindru rozmazlil, jak jí svěřil vše do rukou, že považuje vše v hájovně za své, že udělali z děvčete schovanku a ne služku.

Jindře bylo jako když ji mrazem oblévá, usedla na posteli a slyšela zřejmě, jak hajný praví: »Poslouchej ty, Cilinko, když půjde Jindra z domu, budu jako vopuštěnej, a co by z holky ve světě bylo? Je zvyklá na ty lesy jako já a dělal bych si z toho svědomí, kdybych ju tak beze všeho rozmejšlení do světa pustil. Dom' k rodičům jít nemůže, tam počítají brambory do hrnku a do huby. Do služby jít nemůže, není zvyklá mezi lidma.«

»A co by vás, tatínku, nevedlo?« ostře ozvala se panímáma. »Co byste byli vopuštěnej? Škoda, že jste tak starej a nenapadne vám, že zde s tou Jindrou nemůžete sám bejvat. dlouho-li by lidi neřekli, že si ju nenamlouváte? A ti její rodiče by vás beztoho přemlouvali, abyste si ju vzali. To by jste mamince v hrobě přec nehudělali, abyste se tak brzo ženili a k tomu s takovou —«

»Nerozzlob mne!« rozkřikl se hajný na dceru.

»Co na mě křičíte? Co pak vám chcu hublížit? I kdyby byly zvostaly maminka na živu, byla bych na to tlačila, ať dáte tu Jindru pryč, dobře jsem poznala ze všech řečí maminčinejch, jaky si zde dělá to děvčisko práva. To nejde, tatínku, já se k vůli takovýmu cizímu děcku zkrátit nedám. Že vy asi vdovcem nezůstanete, to jsme si s mým pantátou povidali ještě nežlivá jste dojel, ale to my vám sami ženskou vybereme, jaká se pro vás šikne. A nechcete-li mamince to hudělat, abyste jednou před Pánaboha předstoupili po každý ruce s jednou ženou, tak vám sem dám pořádnou hospodyni. Přece mi nenamluvíte, že můžete hospodařit s tou holkou a s tou chromajzlou, z kterej kouká všecko, jenom co dobrýho ne.«

»Pro Boha, holka, jak jsi's to na mě vymyslila a husmyslila,« lekal se hajný.

»Jak je potřeba. Hned nebožce mamince jsem to řekla, že se to musí změnit. Byla bych přijela s ňou a tady bych to byla spravila. Máme tam v mužově přízni jednu ženskou, je na vejměnku na chalupě, vdala se za vdovca na vejměnek, ten jí humřel, a je hu jeho dětí jako cizá hu cizejch. Tu si sem za hospodyni vemete a kdybyste si ju chce-li vzít, nebudeme proti tomu, žena muža nejlepší vobslouží. Ta má svý, vejměnek by jí nevlastní syn rád splácel a přibylo by vám. Takhle hubejvá pořádem a hubejvalo by víc a víc. Abyste neřekli, že jsem se jako nad tím děvčetem zatvrdila, vezmu je s sebou a vycvičím je hu nás na gruntě, že z ni může bejt pořádná děvčica. Vyrostlo kolik děcek ze přízně a z kmotrovstva hu nás a jako ten Metod a dost jsme si s nima dali práce. Má člověk přece: Zaplať Pán Bůh,« mladá panímáma mluvila určitěji a hlas její zněl klidně.

»Jindra by hu vás nezvykla,« řekl hajný jaksi smutně.

»To by bylo. Poslouchat jste ju přece nahučili, a kdo poslouchá, ten hu nás vobstojí. Nemyslete si, tatínku, že se vám o tu zrzavou Jindru deru. Takovejch děvčic můžu mět deset za jednu, ktery mi budou denně ruce líbat za to, že můžou u mne jenom

pobejvat. Ale právě k vůli lidem musím to děvče k nám vzít, sic by se myslilo Bůh ví co a jak jste s ňou měli, že ju nechcete dát. A to bejt musí, děvče musí z domu, musí k nám, nezvykne-li, ať si jde, kam chce, na takovou holku čeká beztak jenom služba. Já jí nehublížím, ale tady hu vás ju mět nechcu.«

Jindra dávno neležela již na posteli, na kterou s ní byla Kadlina ulehla, vstala a plížila se ku dveřím, naslouchajíc se zatajeným dechem. Obléval-li ji prve mráz, rozpalovalo ji nyní horko, hlava se jí točila, slzy proudily jí s očí. Chtěla vběhnout do světnice, promluvit k hajnému, mladé panímámě, nemohla pozvédnouti nohy, chtělo se jí udeřit oběma rukama i hlavou do dveří, zašramotit klikou, ale nemohla pozvédnouti rukou, byla jako strnulá.

Ve světnici hovořeno dále, než Jindře hučelo v uších, jako by se kolem ní valily spousty vod a nerozuměla více ani slovu.

Ponenáhlu hučení ustávalo, měnilo se jako v šumění stromů, pak jako v šelest hlasů, jakoby Jindra šla mezi dozrávajícím obilím po mezi a děvče se pomalu svezlo na kolena, k zemi a opět usnulo.

Probudilo se po chvíli, naslouchalo, ve světnici hovor umlknul a odměřený dech věštil, že opětně otec s dcerou usnuli.

Jindra chvíli naslouchala. Bylo vše ticho. Ze dvora zavznívaly sem jakési údery. Byl to koník, který v nezvyklé stáji byl nepokojný a Jindra uvědomila si jeho přítomnost.

Povstala. Tělo ji bolelo od spánku na zemi v nepřirozené poloze, narovnávala údy a vydechla z hluboka.

Kukačka na hodinách ve světnici počala kukati a Jindra napočítala šest, i ulekla se, že skorem by byla zaspala čas ku poprávce, i rychle se oblékala, načež zažehnuvši lucernu, ubírala se ven.

Prosmýkla se světnicí jako stín, jakoby se bála, že ji panímáma osloví. Šla po práci. Vstoupila do chléva a div se nerozplakala, pomníc, že nebude zde více bývat, že bude muset odtud pryč. Založila krávě, která se po ní jaksi udiveně obracela, jsouc zvyklá, že Jindra k ní vždycky hovořívala a chystala se k dojení.

Třásly se jí ruce. Umiňovala si, sbírajíc myšlénky, že s tou Cilinkou nepůjde, že nebude-li smět zůstati zde u strýčka, půjde raději daleko do světa, daleko jako kdysi Kadlina. Však že ji asi také někdy štěstí potká, myslila si, odůvodňujíc tuto myšlénku tím, že bylo pro ni štěstím, když si ji hajných vzali, tak že ušla bídě doma a nevlídnosti otčimově.

Ale jak to řekne strejčkovi, že nepůjde s mladou panímámou? Bude mrzutost. Bála se již předem těch zlých slov, která od panímámy uslyší.

Co řeknou doma? Ach, to si mohla pomyslit, že matka bude srozuměna, že nebude chtít jednat proti vůli Cilinčině, jen aby mohla nadále docházeti do hájovny a neušla jí hajného dobrodiní. Vždyť byl Havlíkovým v té bídě každý kousek roští a trávy z lesa dobrý a vzácný.

Otčim beztoho matku sužuje, vytýkaje, že kdyby byla Jindra sloužila někde za mzdu, byla by jim přispívala aspoň těmi brambory a chlebem; to Jindra si připomenula tak trpce,

jako někdy trpce pohlížívala na mrazy, ničící jarní květy kolem hájovny.

Ba, byl to mráz osudu, ničící květy důvěry k lidem v mladé její duši. Jindra se zachvívala takovým podivným strachem, že bude jí trapno při rozhodování se, že zarmoutí dobrého strýce, že způsobí matce zle od otčima. Co dělat, co dělat? A myslí táhla Jindře Kadlinina slova, že nemá být člověk hloupým, když ho štěstí potká. A doplňovala si myšlénku, že nemá člověk ani na něj spoléhat, že vysmekne se mu z rukou a zastaví žal —

Jindra odložila dojačku a chopila se za hlavu. Tak divně kolotaly myšlénky v té mladé hlavě pod lesklými bronzovými kučerami, že až v čele se ozvala palčivá bolest.

Jindra nikdy nestonala, nějaký ten kašel a rýmu, ulovené na potulkách v lesích nepočítajíc, i bylo jí divno, co že se to s ní děje. Rychle dokončila práci v chlévě, zanesla mléko do sklípku a šla zatopit do světnice.

Hajný nespal. »Poklízela's, Jindro?« tázal se.

»Ano, strejčku. Dej vám Pán Bůh štastný dobrýtro,« řekla Jindra.

Hajný posadil se na posteli a pohlížel v matné záři lucerny, kterou Jindra na pekelec postavila, na děvče. Viděl, že je změněno, uplakáno.

Ranní šero linulo se okny do světnice, matná světlost jako by těkala od malých okenních tabulek, jakoby se jí nechtělo, osvětliti celou světnici, jakoby se ukrývala raději tam venku do té podzimní mlhy, táhnoucí se od lesa jako šerý závoj královny Jeseně.

Hajný neměl dnes pro Jindru jaksi slov, co by děvčeti řekl. Vstal tedy, oblékl a vyšel ven umýt se u pumpy, jak činíval v zimě, v letě.

Cilinka taktéž sebou hnula na posteli, než obrátila se znovu ke stěně, a dech její věštil, že spí.

Jindra vklouzla do komory ke Kadlině a byla ráda, že našla stařenu již bdící a modlící se na růženci.

»Můj ty Bože, vždyť já se dnes ještě nemodlila a proto je mi snad tak divně v hlavě,« řeklo si děvče a poklekla u okna a modlila se.

Modlitbou neupokojily se Jindře trudné myšlénky, ale stesk její rozplynul se ve slzách. Setřevši je, povstala a přiblížíc se ku Kadlině, radila se s ní, jakou má uchystati snídani.

»Hm,« zabručela Kadlina. »Mladá panímáma nám asi do každé snídaně přidá jazykem peluňky, ale ňáko to hudeláme, aby nebyla hned z rána vostuda. Tamhle na vokříně je eště pár těch koláčů, ty ani před panímámou nehukazuj, nestálo by to za ty řeči. Já se pak vyberu do dědiny a vezmu to k Havlinom, děti se ponadijou a bude pokoj.«

»Zasejc,« vysykla Jindra mezi rty.

»No ticho a měj rozum,« chlácholila Kadlina. »Však je to třeba naposled. A s tou snídaňou, víš, huvař pro paňtátu a pro mladou panímámu kafaty, ale ne moc dobry, a pro nás — pro tebe, pro mně a pro toho Metoda — ňákou polívku, ať je všady dobře.«

»Tak ano,« oddychla si Jindra a šla zpět do světnice.

Vařila snídani a Cilinka procitla, snad vzbuzena šramotem kávového mlýnku.

Zívajíc, usadila se na posteli a zavolala na Jindru. »Vaříš huž snídaňu?« tázala se.

»Ano, panímámo, mám popravíno,« odpovídala Jindra. Shasla lucernu a donesla na hnědé kamenné místce trochu vlahé vody na umytí, stavíc to na lavici. Podala mýdlo, ručník a hřeben.

Cilinka nechala si posloužiti nepromluvíc.

Po chvíli vešel hajný do světnice a pozdravil se s dcerou.

Jindra postavila na stůl dva hrnky s kávou, položila chléb a vylévala mléčnou polévku na mísu. Šla zavolat Metoda i Kadlinu. Usedli k snídani. Hajný pohlédnul na dceru, myslil, že ona tento pořádek poručila, i vzdychnul.

Sousto zhořeklo mu v ústech. Odložil lžíci a odsunul polovyprázdněný hrnek. Z krajíce chleba, z něhož si drobil, podával kousky Pozorovi.

Metod vyprávěl, jak byl koník v noci nepokojný, že věděl, že je v cizině. »A snad se bál toho lesa,« řekl šohaj. »Já bych tady nezvyknul. To byl divnej nápad takhle v lese hájovnu postavět.«

»No, já jsem zde vyrostla,« řekla mladá panímáma. »Ale včil by mi tu taky bylo teskno. Tatínku, vy přece snad nejlepší huděláte, když půjdete do pense a vodstěhujete se k nám.«

»Já myslím, že si jako přeješ, aby radějác ještě sloužil, hospodařil a spořil, abys měla jednou víc,« řekl hajný trpce.

Cilinka sklopila oči a Jindra šla ven. Vyšla až na záprseň a zahleděla se k lesu.

Ten se halil do mlhy a Jindru ta mlha dusila jaksi na prsou.

Měla chuť se do ní rozběhnout a nevrátit se víc — ale bylo jí, jakoby věděla, že tamtudy nepronikne, že ji ta mlha zaklopí,

»Co pak ještě spím?« řekla si, divíc se těmto myšlénkám. Vrátila se do světnice, aby sklídila po snídani a umyla nádobí. Kadlina byla již sklídila se stolu, mísu se zbytkem polévky podala Pozorovi a sama dojídala nedojeděnou hajným kávu.

Cilinka stlala postel.

Jindra opláchla nádobí, netroufajíc si ani promluviti.

Metod vyšel také ven a hvízdal si, chodě po dvoře a prohlížeje obložení chalupy.

Kadlina dojedši, ustrojila se v komoře a přišla do světnice dáti s Bohem.

»Zůstaňte,« řekl hajný. »Je vás zde včil dost, pantáto hajný,« řekla Kadlina. »Podivám se zasejc k našejm, taky se mi stejská po ty drobotě. Však já zasejc dojdu, a když budete chcet pobeseduju jako za nebožky panímámy, Pán Bůh ju voslav, tu dobrotu dobrotivou, ta se za chudýho mrzáka nestyděla a neštítila se mejch chromejch ,hnátů. No, zatím zaplať Pán Bůh za všecko, co jsem zde hužila, aby nehubylo a nebylo třebas počítáno a vyčítáno.«

Podivala se Kadlina ostře na Cilinku, v rohu lavice usednuvší.

Ale Cilinka naučila se mezi lidmi světu rozumět. Sáhlá do kapsy a podávajíc Kadlině desetník, řekla: »Tu máte, bábo, a pomodlíte se za nebožku maminku.«

»I zaplať Pán Bůh,« řekla překvapená Kadlina. Podivala se Cilince z plna do očí a postřehla, že ji zkoumavě prohlíží.

»Aha,« řekla si v duchu a nahlas povídala: »Abych vám sem, panímamínko, poslala snad našu Havlicu, jako Jindřinou mámu, beztoho se ňáko domluvíte skrzevá Jindru.«

»Pošlíte,« řekl hajný sám. Jaksi mu ulehčilo tím nápadem a trochu si oddychl.

Zdálo se mu, že bude nejlíp, vyjedná-li si dcera s Jindřinou matkou, že chce děvče vzít s sebou. Vyšel ven. Jindra vyprovázela Kadlinu, která se belhala do té mlhy. Vrátíc se, postavila se k hajnému, který nerozhodně hleděl k lesu.

»Strejčku,« řekla, chápajíc ho za ruku a tisknouc ji k prsoum.

»Co pak, moje veverko,« tázal se hajný vřele.

»Strejčku, já jsem slyšela, co jste mluvili s Cilinkou — jako s panímámou, vím, že chce, abych šla s ňou tam na tu Hanu, strejčku, co nám tam tetička humřely,« pravila Jindra tak dětinsky, že hajného polily slzy.

»Já tě nepustím,« řekl hajný.

»Ba pustíte, sám mne pošlete, já to vím. Já půjdu, strejčku, půjdu proto, že kdybych nešla tam, musela bych přece pryč, a když půjdu tam, budu smět zasejc přijít někdy k vám zpátky, i kdybyste se voženili.« Jindra nehovořila více dětinsky než určitě a hlas její zněl tak smutně, až se hajnému chvělo srdce.

»Nebudu se ženit,« řekl. »To nebožce nehudělám. Ale nedám si sem dát taky hospodyňu jako dcera chce. Nechcu žádnýho odtamtud z ty Hany, tam majou lidi víc statku, ale málo srdce. Hu mně musí bejt někdo, kdo zná les a s lesem si rozumí.«

»Jako já, viďte strejčku?« Jindra se usmála.

»Ano, jako ty. A víš, Jindro, co ti řeknu, vždycky a všady si pamatuj, že máš hu mně doma, a kdyby ti bylo zle, tak víš, kam máš přijít. Já se tu ňáko vobejdu. Nesmím si tě tu vopravdu nechat, mohla bys třeba přijít o štěstí, ktery na tě ve světě třeba čeká,« hajný hladil Jindře hlavu, s které se byl sesmeknul šátek a kadeře kroužily se kolem čela, vymykajíce se z copů, dnes ještě nepřečesaných.

»Strejčku, my štěstí je asi spíš v lese než ve světě,« řekla Jindra.

V tom volala Cilinka na otce, aby šel do světnice. Šel, veda Jindru za ruku.

Cilinka oznámila otci, že si vezme věci po matce s sebou, on, otec, že by třeba o ně přišel. Zlý pohled spočinul při tom na Jindře. Hajný neodporoval.

A již otvírala mladá panímáma truhly a jarmary, skládala šaty a vázala je do uzlů, truhlu s vinutím a přízí vynesla s Metodem sama na vozík, lepší nádobí srovnala do druhé truhly, peřiny ponechala hajnému na jedné posteli a pak nějakou pelešinku a pápěrku, na kterých Jindra spávala.

»To prozatím, než se přistěhuje hospodyň, abyste zde mohli někoho mět, a pak třeba pro pastvicu,« řekla k otci Cilinka tak

studeně, že tento přehodiv pušku přes rameno, pravil: »Víš co, vem si, co chceš, když nechceš na mou smrt čekat, a já toho nechcu ani vidět. Dělej, ať to složíš a naložíš, nežlivá se vrátím, ať to radějác nevidím.« A hvízdnuv na Pozora, šel do lesa.

Cilinka pak skládala a na vozík nakládala tak, že bylo záhy v hájovně jako vydrancováno.

Jindra patřila na to ustrnule a neodvážila se ani promluvit, ač viděla, že Cilinka béře i věci ku stálé potřebě.

[Pokračování.]

Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a do Lince.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Domažlice.

Z českých měst dosud jsem neviděl Domažlice; proto zajel jsem si na cestě do Bavor nejprve do Domažlic. Bydlil jsem na děkanství u mladého p. děkana Ant. Maerze. Na cesty vydal jsem se 21. července 1901, v neděli v 10 hodin dopoledne. Až do Plzně jel jsem velice pohodlně; paní s dospělým synem seděli se mnou v jednom voze a chovali se ke mně velmi přívětivě. Tuto cestu jsem již jednou konal, ale krajina od Plzně k Domažlicům byla pro mne novinkou, i pozoroval jsem Nýřany, Chotětov, Holišov, Stankovy a jiná místa, kudy dráha probíhala. V Plzni vstoupili do vlaku četní výletníci a hustý deštík osvěžil teplou atmosféru.

Domažlice učinily na mne svou starožitností zvláštní dojem. Zarazila mne primitivní dlažba a množství prachu, ale stavební ráz města živě poutal moji mysl. Největší dojem činí věž děkanského chrámu, 56 *m* vysoká. Chrám při ní pochází z r. 1110. Zajímavý jest hlavní oltář, v podobě tří pyramid zlaceným plechem pobitých.

Pan děkan vyslal se mnou po městě mladého kaplana Jos. Kubaštu, jenž mne zavedl nejprve do kláštera Augustianů. P. převor Methoděj Mühlštein, bratr † spisovatelky Berty Mühlšteinové, mně již z Prahy známý, provedl nás klášterem, zahradou a naposledy uvedl nás do prostranní síně, kterou propůjčil tamnímu křesť.-socialnímu spolku, jehož jest předsedou. Spolek má 250 členů, z nichž 156 bydlí v Domažlicích; mezi členy jsou státní a samosprávní úředníci, ale učitel ani jeden. V knihovně jsou uloženy knihy dle obsahu: zábavné zvlášť, náboženské a vůbec vzdělavatelné také zvlášť. Spolek koná četné přednášky a zábavy. Zprávy ty mne valně potěšily i přeji p. předsedovi a celému spolku všeho zdaru.

Klášter domažlických Augustianů založen jest králem Václavem II. a manželkou jeho Jitkou r. 1287 a klášter sám býval sídlem

latinských škol domažlických, již za dob císaře Karla IV. slavných.

Nárožní dům na náměstí v průčelí kláštera býval v letech 1845—1847 obydlím Boženy Němcové. Zde jest jí zasazena pamětní deska. Sluší připomenouti, že zdejší městský špitál jest založen r. 1331 biskupem Pražským Arnoštem z Pardubic.

Když jsme se ubírali z kláštera, vraceli se z procházky dva mladí členové řádu, P. Jos. Veit a P. Řehoř Vaněk. Onen zastává při děkanství druhého městského kaplana, tento jest katechetou měšťanské chlapecké školy. Přátelsky se pozdravivše, šli jsme všickni mimo pana převora dále do města. Já jsem od nich trochu odbočil, abych učinil poklonu gymn. prof. a kons. radovi Jakubovi Jandovi, ale nebyl doma, i nechal jsem mu tam srdečný pozdrav. Pan rada Jakub Janda jest 64 roků stár, je pln svěží síly a odchoval celou generaci kněží, mezi jinými i nynějšího svého p. děkana v Domažlicích. V městě a mezi profesory těší se nemalé vážnosti.

Domažlice mají krásné krajinské museum a P. Řehoř Vaněk O. Aug. jest jeho kustodem, i uvedl nás do něho. Museum jest umístěno v nové radnici, ale místnosti jeho jsou poněkud malé a proto i věci uložené jsou tu příliš stísněné. Nová radnice Domažlická, vystavěná nákladem spořitelny, zdobená jest v atriu medaillonem znamenitého † Karla Hájka. Viděli jsme tu chodské kroje, staré popelnice, různé dopisy Jana Žižky a českých králův a krásně napsané regule cechovní, o nichž spisovatel Al. Dostál v XVII. ročníku »Vlasti« tak krásně a poutavě pojednával a j. v. Byl jsem potěšen, že v čelo tohoto ústavu byl postaven katolický kněz.

Bylo veliké vedro, i zašli jsme si do stinné hostinské zahrady, abychom dobrým domažlickým ležákem shladili vypráhlá hrdla.

Na cestě do děkanství prohlédl jsem si pomník děkana Ant. Příhody, postavený v upravených sadech Příhodovských. Žil v letech 1668—1749 a zanechal pro město 11 studentských nadací — studujícím na gymnasiu po 200 K a na universitě 300 K — a proto jej vděčné občanstvo tímto způsobem uctilo. Sousoší jest dílo mistra Myslbeka. Týž děkan rovněž velikým nákladem pořídil zlatý oltář děkanského chrámu. Rodný dům jeho zdobí pamětní deska. Děkan Ant. Příhoda jest pohřben v kostele sv. Antonína.

Při večeři na děkanství poznal jsem kaplana seniora Jana Šindeláře. Jest starší děkana a dlouho zde působil, ale děkanství nedostal, neboť městské zastupitelstvo uděluje toto beneficium pouze svým rodákům. A chvála Pánu Bohu — má na vybranou; jeť z Domažlic hodně kněží.

Když jsme byli v nejlepším hovoru, oplatil mi návštěvu p. rada Jakub Janda; usedl s námi ke stolu a zábava naše se mile rozproudila.

Ulehaje na lože pochvaloval jsem si: no s prvním dnem cesty jsem spokojen, jak to bude dále . . . .

Pondělí, dne 22. července.

Dle úmluvy s p. P. Řehořem Vaňkem vydali jsme se v pondělí ráno vlakem do Kout; p. P. Řehoř Vaněk vzal s sebou stu-

dujícího, sládkova syna z Domažlic, a k vycházce připojil se také gymn. katecheta z Třeboně P. Jos. Rybička, jenž tu bydlí u rodičů a byl tu dříve na měšťanských školách katechetou. Zašli jsme do Nové Kdyně na občerstvení a objednavše si zde oběd, vydali jsme se k sv. Anně na Tanaberku. Žně byly v plném proudu a celá příroda úrodou přímo kypěla. Údolí střídá se s vyvýšeninami a pahorky porostlými bujnými lesy. Slunce pěkně svítilo a vzduch byl čistý, že se to mile dýchalo. Svlékli jsme si kabáty, odepjali koláry a volně jsme se ubírali k sv. Anně, ležící na kopečku.

Aj, stojíme u nejmenší snad farní osady celého světa. Celá farní osada čítá 7 duší — 6 duší čítá rodina kostelníkova a sedmý je farář, jenž bydlí v Koutech a jenž sem každé úterý dojíždí. Boží Hody, Boží Tělo, vůbec všecky církevní slavnosti konají se u sv. Anny v úterý.

Jsou zde pouze tři budovy: prostranný kostel, vystavěný vlašským slohem, tvoří zdařilou rotundu; uprostřed chrámu jest hrobka říšských hrabat ze Stadionů; je tu veliká, opuštěná fara, na níž hlodá již zub času (až do r. 1865 tu faráři bydlívali a byla zde i škola), a hostinec, v němž bydlí kostelník p. Čeněk Buršík. Vše to leží 512 *m* nad mořem. Povídali jsme si: kdyby se fara zřídila a nábytkem opatřila, že by sem přilákala letní obyvatele a nesla by faráři užitku, jak tomu jest na př. tu a tam v Alpách.

Již na cestě objevil se nám Všerubský průsmyk, široká kotlina, kudy vpadali nepřátelé do Čech a kdež byli několikráte poraženi. Hledíc k Bavorům stojí jako na stráži v pravo kostelík sv. Václava, v levo chrám sv. Anny. Oba chramy tyto tvoří přívětivé protějšky, mezi nimiž se táhne lesnatá a lučinatá úžlabina do sousedních Bavor. Pozadí těchto chrámu tvoří Všeruby, poslední město české, již skoro na hranicích bavorských. A hned za Všeruby zříti v Bavořích na vršku chrám s bílou štíhlou věží v obci Osí (Eschelkamm). Pohled z fary na toto velebné panoráma byl ještě úchvatnější. Mohutný průsmyk hraničen jest v pravo velebným Čerchovem, v levo stojí na stráži Ostrý a jakoby vrata do průsmyků tvoří již v Bavořích ležící táhlý Hoher-Bogen, na jehož úpatí leží Brod Lesní a známé poutní místo Nové Kostely (Neu-Kirchen).

Sotva jsme si v lese u sv. Anny usedli, blížil se k nám kostelník a hostinský, p. Čeněk Buršík. Nejprve se nám uctivě uklonil a když si nás obhlédl a seznal, že rádi něco žertovného poslechneme, bavil nás až do konce. Pan Čeněk Buršík vyniká bodrou povahou a neutuchajícím vtipem. Sebe nazývá posledním Čechem a místodržícím u sv. Anny. Prodává pivo, sýr, máslo, chléb a pohlednice. Jeho kostelní domek patří turistickému klubu v Domažlicích a možno zde přenocovati, ba i déle pobýti.

Dlužno se zmíniti ještě o protější kapli sv. Václava. Bylo to r. 1140 15. srpna, kdy zde Břetislav I., český Achiles, dobyl slavného vítězství nad Jindřichem III., králem německým. Na paměť vystavěna zde poměrně malá kaple k úctě sv. Václava. Při ní byla zřízena i fundace, která časem zmizela, takže kostelíček úplně zpustl. Teprve v nejnovější době péčí několika dobrodinců kostelík byl obnoven a nutnými paramenty opatřen.

Odtud jsme šli přes Prapořiště do Nové Kdyně na oběd. V Prapořišti, jedné z Chodských vesnic, jest veřejná německá a matiční česká škola. Do hostince doslavil se místní kaplan Václav Zahradník, chlapík urostlý jak jedle, s nímž za velikého parna vydali jsme se na Ryzmberk, hrad ze 13. století. Ryzmberk byl svědkem různých válečných bouří v Čechách, byl často ztroskotán a zase vystavěn, až nyní tu leží jen trosky bývalé jeho slávy. Tam bylo hojně výletníků. Pili jsme pivo a jedli chléb a máslo. S věže hradu, jenž jest v rozvalinách, viděli jsme široké údolí Domažlické a Všerubské.

Touristické pravidlo jest: první dva tři dny na cestách málo jez a málo pij; nebo již sám venkovský vzduch Pražana přímo opijí, a přibude-li k tomu ještě hojně jídla a pití, je touristovi zle. Tento den jsem touristické pravidlo trochu překročil, i byl bych si rád někde v koutku zdříml, ale pohodlného místa zde nebylo, i musil jsem se přemoci. Vzduch se trochu k večeru ochladil a tím nám usnadnil cestu k vlaku.

Na děkanství jsme se večer mile pobavili; zvlášť p. kaplan senior byl v růžové náladě, nebo sousední farář povýšil, a panu seniorovi kynula naděje na jeho faru, kterouž také dnes již má.

V úterý, dne 23. července.

Rozloučiv se v úterý se všemi a p. děkanovi za milé pohostinství poděkovav, vsedl jsem s p. katechetou Jos. Rybičkou do fiakru a jeli jsme k Čerchovu, kdež jsem se měl sejíti s panem farářem Jos. Vondrákem ze Seebarn v Bavořích, rodilým Čechem. Nebylo příliš horko, i jelo se to Chodskou krajinou znamenitě. Pan katecheta mne na vše důležité upozorňoval, řka, že každá chodská vesnice leží pod kopcem, aby byla skryta nepříteli. Památné jsou vesnice chodské tím, že ve většině z nich dosud kroj bulácký jest nošen, hlavně u ženskych, mužští již ho odkládají. Lid chodský pravou zbožností vynikající podržel až dosud své známé »bulácké« nářečí. Škoda, že i zde již národ vyvolený místo dobrých starých »šerk« a suken nabízí lidu laciné, ale i netrvanlivé hadry.

Jeli jsme cestou k Havlovicům. V levo jest roztomilý vršeček, zvaný Veselá hora, na němž mezi mohutnými lipami stojí pěkný kostelíček sv. Vavřince. Chodové pějí o něm:

»Hoj ty sv. Vavřinečku
stojíš na pěkném vršečku...«

V pravo viděli jsme vesnici Újezd, rodiště Kozinovo, a za ní vrch Hrádek, na němž se vypíná Kozinův pomník, zbudovaný r. 1895 na dvěstěletou památku smrti Jan Sladkého-Koziny.

Najednou otevřelo se nám krásné údolí, v němž jsme projeli Trhanovem a jeli jsme »na Hamrech«, kde potřeni byli Psohlavci. V Klenčí prohlédli jsme si chrám, ve kterém odpočívá pověstný Lamingen; duchovní doma nebyli, bylať právě vikariátní porada v Domažlicích, i nemohli jsme jich navštíviti. V hostinci

u Heindlů vypili jsme sklínku vína a zaslali jsme odtud telegrafické blahopřání Lambertu Ludvíku, bisk. vikáři traktu Domažlického, jenž téhož dnes slavil 25leté kněžské jubileum.

V Klenčí, nejzápadnějším městě českém, bydlí o prázdninách 20—30 učitelek z Prahy a stravují se právě v hostinci, kdež jsme se zastavili.

Říšskými silnicemi, které jdou jedna z Prahy přes Horšův Týn a druhá z Budějovic přes Klatovy a Domažlice do Klenčí stoupajíce, dále přes hranice zemské do bavorského Lesního Mnichova, udržováno bylo čilé obchodní spojení s říší německou, které mělo nemalý účin i na rozkvět Klenčí. Ale r. 1860 zbudovaná česká západní dráha z Domažlic do bavorského Brodu učinila čilé dopravě tudy konec a spojení Bavor s Čechy přes Klenčí nahradila, což však Klenčí ve velké míře pocítilo.

Cesta z Klenčí vedla nás stále výše a výše a pomalu začalo poprchávati a zdálo se, že déšť neustane. Jeli jsme na památné »Výhledy«, zvané tak již z dob Psohlavců. Z »Výhledů« přehlednouti lze celé Chodsko a věru není utěšenějšího panorama nad toto. Mohutný a šumný Čerchov s rozhlednou chrání Čechy proti Bavorům, žírné lány táhnou se daleko do Čech a průsmyk Domažlický v celé šíři se před námi rozprostírá a milý sv. Vavřineček láká a zve k sobě a za ním mohutný »Ostrý« (Prsa matky Boží zde zvaný), dále Javor k nebi temena svá zvedající víc okouzlují. A oko-li dále pohlédne, Jezerní Stěnu, Špičák, Poledník jasně rozpozná. Opravdu utěšené místečko tyhle Výhledy. Pod námi leží Trhanov, vedle hned Chodov, vidíme Dražinov, Luženice, Kleneč, Postřekov.

Když jsme dojeli k místu, odkud se musí na vrch Čerchov pěšky, prohlásil p. katecheta, že se za těchto okolností domů vrátí. I poděkoval jsem mu za jeho ochotu a laskavé vyprovození a zaplativ povoz, ubíral jsem se na vrch Čerchov sám. Cesta je na stromech dobře znamenaná, vede samými lesy, ale trvá $^5/_4$ hodin stále výše a výše. Šel jsem, tašku na sobě a kufřík v ruce, sám a sám, a bylo mi smutno. V takovém okamžiku bují v mysli touristy živá fantasie: přijít lupič, nebo zloděj, a mé tři stovky v kufru pečlivě uschované jsou fuč; vrátím se pak domů a je po cestování. Ale zloději a lupiči byli moudřejší než má fantasie a rovněž i divoká zvěř se neukázala. Na cestě potkal jsem muže a dvě ženy; šli po práci, a konečně potkal mne strážce zákona — četník, jenž si mne přísně prohlédl, ale vida můj kolár a potem zbrocenou a únavou ztrápenou tvář — šel dále, ani mne neosloviv.

Ejhle, Pasovského chýše, cíl mé cesty!

Celý spocen vstoupil jsem do ní a pozdravil jsem četné touristy v ní meškající. Jedna dceruška si mne prohlíží, šeptá něco tatínkovi, ten jí nechce věřiti, a ona: že ano, že ano. Je z Buben, chodí do měšť. školy a zná mne, neboť tam vyučuji v téže budově na obecné škole.

Témě Čerchova jest 1039 *m* vysoké. Domažlický odbor Klubu českých turistů zbudoval zde r. 1894 20 *m* vysokou rozhlednu, s níž se poskytuje za krásného počasí pozorovateli nádherné panorama. Chýše Pasovského jest dřevěné stavení, jehož přízemí jest upraveno za hostinskou jizbu a obydlí pro hospo-

dáře; v podstřeší zřízeny jsou dva pokoje k přenocování. Možno zde tedy se občerstviti i přenocovati.

Asi za půl hodiny otevrou se dvéře a vstoupí statný velebníček, farář Jos. Vondrák ze Seebarn z Bavor. Doprovázel ho jeho osadník mlynář. Příchod jeho zavdal novou látku k hovoru, neboť se přítomní divili, že je Čech farářem v Bavořích.

Slunce rozsvítilo a mile hřálo, i vyšli jsme na rozhlednu a viděli jsme aspoň něco, nebo hory a okolí po dešti mlhou byly zahaleny.

Asi ve tři hodiny vydali jsme se do Bavor. Šli jsme přes 2 hodiny nejvíce lesem hr. Stadiona. Vzduch byl čistý a vše dýchalo jeho vůní. Přišli jsme k bavorskému mezníku, ale mimo ten mezník nebylo na hranici rozdílu: les jako les, cesta jako cesta.

Znaveni dostali jsme se do Lesního Mnichova (Waldmünchen) a zašli jsme do hotelu na poště, kdež měli moji průvodčí povoz. Tam jsem ponejprv pil černé bavorské pivo, ale valně mi nechutnalo. Z Lesního Mnichova je do Seebarn 5 hodin cesty, ale mlynářův kůň ji urazil za dvě hodiny. Projeli jsme farní ves Ašl, městečko Roetz, Schönthal a několik jiných vsí. Všude se žalo nebo seklo žito. Lid nás uctivě pozdravoval. Bylo chladno, ale nepršelo. V Lesním Mnichově a v Roetzu viděl jsem sochu sv. Jana Nep., tam na náměstí, zde na mostě a p. farář dodal, že jsou sochy jeho v celé Horní Falci.

V Seebarn nás sestra p. faráře laskavě přijala a při milém, přátelském hovoru utekl nám večer. V noci prý pršelo jen se lilo, já však spal tak tvrdě, že jsem o tom nic nevěděl.

Ve středu, dne 24. července.

Ve středu v $^1/_2$7. hod. sloužili jsme mši sv. Zde na venkově obstarávají ještě pp. učitelé kostelnickou službu. Starší oblékal p. faráře, mladší v cvikru mne. Aby to byl viděl p. Lud. Strahl, red. »Posla z Budče«! V neděli zastupuje p. učitele vícekostelník, aby mohl volně hráti varhany.

Učitel má za kostelní službu slušný plat, a to dvojího druhu: od kostela a od školní obce. Co se nedostává, doplňuje stát. Mimo to mají všichni učitelové definitivní starobní přídavky rovněž od státu. V Seebarn má na př. 16 korců polí a luk, celou štolu, od občanů dostává chléb a snopy obilí za zvonění (Läutgarben). I vynáší mu to ročně: štola 400 marek, kůr 200 m., snopy 70 m. a pole 150 m. = 800 m., k tomu školní plat 600 a starobní přídavky 500, z čehož platí svému podučiteli 291 mk. na stravu. Od státu má definitivní učitel na místě bez kostelní služby 910 m. a kvinkvenálky. Každý venkovský učitel má ve škole též byt. Vícekostelník jest placen od kostela.

Po mši sv. šli jsme do školy. V katalogu je napsán na prvním místě farář jako královský místní školní dozorce a pod ním učitel, jenž ve třídě vyučuje. Zde jest tedy každý farář ředitelem školy, ale úřad svůj vykonává zdarma. Může jíti do školy konati dozor kdy chce, posuzuje methodu učitelovu a jeho chování ve škole i mimo školu. Na faře má zvláštní školní archiv.

Této hodnosti se farář vzdáti nemůže, a je-li příliš stár, zastupuje ho kooperator nebo sousední farář. Je zároveň předsedou místní školní rady, sestávající ze 6 občanů a definitivních učitelů, z nichž však pouze nejstarší má hlasovací právo.

Okresním inspektorem jest rovněž farář. Jmenuje ho vláda a vybírá k tomu účelu kněze ad hoc dobře kvalifikované. Okresní inspektor koná svůj úřad zdarma, jedině jede-li na zkoušky ven, má denně asi 10 marek cestovného. Zkouší-li však jako okres. insp. doma, nedostane nic. Právě, když jsme byli v Lesním Mnichově, byl tam okresní školní inspektor na zkoušce, ale bylo již skoro 6 hodin, zkouška se skončila a tak jsme tam nešli. Jinak bychom se byli jistě do školy podívali. Při takové zkoušce zasedají jako odborní znalci dva okolní učitelové, kteří pak s inspektorem zkoušející učitele posuzují.

Vyšší školní instancí jest krajský inspektor — laik — a nejvyšší ministr vyučování. Bavorsko nemá ani okresní, ani zemské školní rady, ale okresnímu hejtmanu jsou jako u nás vyhrazena určitá práva na školu.

Děti zde chodí do školy od 6—12 let, t. j. do skončení 12 roku, tedy 6 let. Od 12—15 roku chodí mládež do sváteční školy, která trvá po kostele 2 hodiny. Nejprve je $^1/_2$ hod. v kostele křesťanské cvičení a pak jdou děti do školy; jsou-li aspoň dva učitelé, učí starší dívky, mladší chlapce. Účelem tohoto vyučování jest: prohloubiti a rozšířiti nabyté školní vědomosti pro život, poznati občanská zařízení a všeobecné praktické vědomosti. Zanedbávati tuto školu přísně se trestce.

Velké školní prázdniny trvají 8 neděl, ale místní školní rada může si je dáti na kterou dobu chce, ba ona je může dle potřeby rolníků ve dví rozděliti.

Ale kam jsem to odbočil, chtěje popsati návštěvu ve škole.

V Seebarn jsou dvě školní budovy: stará a nová. Nová jest nízká budova s prostrannou světnicí. Mimo kříž a podobiznu prince vladaře nemají stěny školní žádných ozdob. Stará jest bývalý panský zámek. V každé vyučuje se přes 100 dětí.

Bylo ještě dosti času k vyučování, i prohlížel jsem si v nové školní budově, kde se vyučují děti od 9—12 let t. zv. vyšší oddělení školní knihy a sešity. Pan farář chvíli zkoušel a pak vykládal 5 přikázání Boží. Děti společně kousek přečtou a pak následuje výklad. Pan farář vykládá jadrně a jasně a tvrzení dokládá různými příklady, i seznal jsem, že je výborný katecheta. Této věci trochu rozumím a proto takový soud pronáším. K mému přání děti zazpívaly, ale ve zpěvu jsou slabé.

Pan farář si mi stěžoval, že děti z Čech sem přistěhovalé — Němci — jsou v náboženství velmi zanedbané — a vskutku jedna taková nevěděla, jak zní 5. přikázaní Boží. Podobně mluví američtí kněží o českých přistěhovalcích. Kde vězí příčina, že nás cizina tak posuzuje?

»Kölnische Volkszeitung« (viz »Kat. Listy« 23./8. 1901) odpovídá takto: Co v Rakousku schází, jest především *vydatné vyučování náboženské*.... Mládež škole odrostlá — nemluvíme ovšem o všech dílech Rakouska — neví o katolické víře často nic více

než několik podřízených zevnějších úkonů. Tak na př. shledal pisatel těchto řádků v Berlíně mezi asi 20 mladými Rakušany mnoho těch, kteří ani nevěděli o povinnosti nedělní návštěvy chrámu Páně; žádnému z nich nebylo známo, že přítomnost při mši sv. jest nutna. Kölnische Volkszeitung rozebírá věc tu dále a na konci praví: To způsobila zejména nová škola.

Odtud jsme se podívali k menším dětem ve druhé budově (staré škole), jež vyučuje podučitel, potom vrátili jsme se na faru.

Bydlil jsem tam v I. poschodí v krásném, vzdušném pokoji, kdež jsem si po třídenním lopocení dostatečně odpočinul. Přečetl jsem si zde »Katolické Listy« a napsal jsem blahopřejný dopis k jubileu kanovníka Pelhřima Nováka, děkana v Novém Městě nad Metují.

Po důkladném obědě, jejž jsme zalívali černým bavorským, pochutnal jsem si na rakouském portoričku, jichž jsem si na Čerchově zásobu koupil. V Bavorsku není totiž na cigary státní monopol, a stát tudiž nevykonává v této příčině tak přísné kontroly, jako při dovozu cizích cigár k nám. Z té příčiny, že si může dělati cigary, kde kdo, nejsou té jakosti jako naše.

Odpoledne jsem si zapisoval vše, co jsem tu zvláštního a podivuhodného slyšel. Poslyšte něco:

Faráři mají v Bavořích základní služné 1800—2000 m., dle toho má-li farnost méně nebo více než 400 duší. Co se jim z kostelního jmění nedostává, doplatí stát. Katolické centrum má sice v bavorském sněmu většinu, ale vláda je většinou protestantská, i jest tu stálý boj. Vláda by ráda protest. farářům zvýšila příjmy, ale centrum praví, když se má zvýšiti příjmy pastorům, ať se zvýší také katol. farářům. To vláda učiniti nechce, a proto je tu boj. Než se zřídí nová katolická fara, to dá veliké námahy a práce, za to nová evangelická fara povolí se hned.

Při generální visitaci, která se koná každý třetí rok, a to jen v městech a městečkách, nepozve-li farář biskupa na faru, sestoupí biskup v hostinci, kdež ho domácí kněžstvo dle předpisů očekává v taláru, a tam je taky po vykonaných funkcích oběd, jejž si platí každý účastník sám. Některý farář biskupa pozve, jiný nikoliv, a je-li farář u biskupa neoblíben, odmítne biskup jeho pozvání a zajede do hostince.

V Bavorsku je každý farář předsedou chudinské rady; v radě té zasedá 6 členů. Každá politická obec má svou chudinskou radu, takže jest někdy farář předsedou až šesti i více chudinských rad. V Seebarn jsou čtyři chudinské rady. Vede se zvláštní chudinská kasa — co se nedostane, doplatí obec.

Farář bývá také volen za sirotčího radu. Obec si volí koho chce, ale jest přáním vlády a ordinariátů, aby byl volen místní farář. Údělem jeho jest péče o sirotky, zdržující se v obvodu politické obce.

Farář jest předsedou kostelní správy. Pro každý kostel jest určen zvláštní rozpočet; potřebuje-li se více, obrací se kostelní správa k okresnímu hejtmanství nebo ke krajské vládě o svolení, by směla překročiti rozpočet.

Občanstvo jest dosti zámožné, ale na venkově na příbytky nedbá. Není tu hrubě šlechty, ale za to hojně bohatých sedláků, pravých statkářů.

Každý národ má své zvláštní chyby; Bavoráci vynikají sice mnohými krásnými vlastnostmi, o nichž se ještě zmíním, ale mají i své chyby: mnoho pijí. V Bavorsku má pivovar král, řezenský biskup a nejen města, ale i vesnice. Malá vesnice Seerban má také svůj vlastní pivovar. Všude silně se pije a z pití bývají rvačky a soudy. V Mnichově vypije průměrně každá osoba denně 3—4 mázy piva, v jednom městě na venku docela až 6 mázů. V Horních a Dolních Bavořích velcí sedláci jezdí do chrámu v neděli v ozdobných bryčkách a když se vracejí, berou si domů několik soudků piva a doma pak celý týden popíjejí.

Ale jinak je tu lid pracovitý, zbožný a četně přijímá sv svátosti. V Bavorsku jest zavedeno ustavičné klanění se Nejsvětější Svátosti oltářní. V malých kostelích jest výstava velebné svátosti půldne, ve větších celý den, v klášteřích v noci.

V roce 1803 byly v Bavorsku všecky kláštery zrušeny, ale později byly mnohé z nich zase povoleny. Nejvíce tu vznikli Kapucíni, obstarávajíce misie v celé zemi. Jsou živi od lidu, stát jim nedá ničeho.

Ve středu odpoledne vyšli jsme si s p. farářem na procházku; střídaji se pole, luka, lesy a krajina je vůbec pahorkovita. Bavorská vláda kupuje od soukromníků lesy, zachovává a množí je a tak ku kráse a užitku země nemálo přispívá. Lidé žali žito, někde stálo již žito v mandlíkách, leč žel, nebylo příznivé počasí.

(pokračování.)

O humanismu.

Napsal VINC. DRBOHLAV.

Předehru k velké církevní revoluci 16. století tvoří tak zvaná renessaince čili znovuzrození. Míní se tím oživení klasického ducha starověku v umění, vědě a politice v Italii a Německu v 14. a 15. století. Ale v podstatě je to nový směr duševní, který se opíral o důkladnější znalost antiky. Osvěta z této atmosféry vyšlá sluje humanismus.

A tento humanismus, který odtud jméno má, že snažil se pěstiti jenom lidství odvázané od křesťanství, tedy člověka bez jeho tužeb a vyhlídek na onen svět, jest původcem individualní svobody v myšlení, je morálním původcem velkého církevního odporu a jest otcem všech potomních duševních revolucí. O elementy podvratného ducha nikdy nebylo ve středověku nouze. Církev, jako objektivní autorita ve věcech víry, neustále musila odsuzovati a potírati subjektivní názory zvláště těch, kteří hávem a povoláním ji měli podporovati. Pokud měla Církev moc světovládné autority, pokud byl mezi vladařem a papežstvím intimní.

poměr vzájemnosti, potud se reakci ducha nepodařilo učiniti průlom do velikolepé budovy křesťanského světového názoru, který scholastika byla dobudovala. Ale od 13. století nastával obrat. Hnutí tohoto obratu hodláme v stručnosti vylíčiti.

Středověk byl dobou papežství. Okolo něho točí se vše ostatní. Náměstek Kristův dosáhl nad křesťanským světem politické suverenity. Církev triumfovala. Ukázala, co může vyvésti, jsouc volná a mocná. Třinácté století bez odporu patří k nejšťastnější chvíli lidských dějin. Ale tu již byli dnové středověku sečtěni. Duch jeho nebyl věčný. Ukazovaly se příznaky nového života a nových poměrů.

Přišel okamžik, kdy se měl papež zhostiti světské svrchovanosti nad křesťanskými národy, kterou mu prostě postulát času na čas do rukou vtisknul. Neboť v oněch neurovnaných politických a socialních dobách byl papež poslední instancí, poslední autoritou, k níž bylo odvolání, neměl-li by nastati věčný boj, násilí, neb odpad k barbarství. V té věci všickni nestranní historikové oceňují papežství. Ale jak zřízení stavovské se vypěstilo, jak ústava zemská se ustálila, jako protiváha naproti panovníku, tu bylo jasné, že není již prostředníka mezi vladařem a národem potřeba, nebo že jest nevítaným.

Papežství mělo zaujati postavení, které vlastnímu primatu odpovídalo, jehož autorita nésti se měla k věcem víry a mravů. Avšak řešení této pro budoucnost nad míru důležité otázky bylo vzato nešťastně, jak od papežů samých, tak od vládců a bohoslovců.

Po dvě stě let neměla papežská stolice muže, který by měl tu bystrost ducha, aby novému proudu porozuměl. Proto dopustil Bůh na Církev rány. Ona musila projíti plamennou očistou, aby z ní potom vyšla svěží — renovata, reformata.

Po století 13. vidíme, jak papežův vliv hyne. Avignonští papežové připravili se ve vleku bídácké politiky francouzských králů o důvěru křesťanských vládců. V následujícím rozkolu a ve sporech s koncily pozbývali autority morální a potom v obhajování svého světského panství, považlivě otřeseného, neměli kdy míti na zřeteli zájmy světového svého postavení v křesťanství. A pak — i kdyby chtěli, nebylo možno. Proud času, jemuž nebylo lze odolati, hnal je ssebou.

Italie byla jiná. Italie šuměla antickými zpěvy, v ní nebylo pro církevní zájmy, pro křesťanství místa ani porozumění. Tak velice klesla církevní autorita, tak uhaslo nadšení pro Krista, že hlas papežů byl hlasem volajícího na poušti — proto Asiat-Turek pohodlně, na hanbu Evropy, usadil se v ní trvale na nejkrásnějším místě a mnohá století ji ještě znepokojoval.

Za těchto pro křesťanství trudných okolností rodil se pod smavým nebem italským nový, moderní člověk — uomo singulare, individuelní adamita — humanista. Do arény života uvedla ho klasická studia.

Klasická studia pěstovala se ve všech dobách středověku. V klášteřích, na biskupských školách učilo se a vykládalo podle římských autorů. Ale klasikové nebyli předmětem studia, nýbrž byli pomůckou k všeobecnému vzdělání. Dbáno toho, aby se

dobře, elegantně latinsky mluvilo a psalo; poznati život a dějiny Řeků a Římanů bylo předním úkolem. Ano, že se pohanství pokládalo za mrtvé, kterého se křesťanství báti nemuselo, platil mnohý autor ve světských věcech i za směrodatného. Známo jest, že filosofie Platonova a Aristotelova pomohla vypěstiti scholastiku. Mnozí středověcí učenci i jeptišky prozrazují sečtělost klasiků a v básních ukazují, že lahoda jejich formy i na ně nebyla bez účinu. Ale křesťanská tradice byla mocnější než antická; křesťanské vyškolení překonávalo nebezpečí, které přinášelo výlučné studium klasiků.

Jinak však bylo nyní, když počali učenci věnovati antickému studiu celý svůj život. Tři rodáci z Florencie vtáhli starověk do života: Dante, Petrarka a Bocaccio. Sami jím uchváceni, nadchnuli své posluchače a žáky, aby je následovali. A tito byli ještě energičtější, opojeni kouzlem, které klasické spisy ve formě a v myšlénce měly, vhroužili se do tohoto studia beze všeho zřetele na křesťanství.

A jest hodno zmínky, za jakých okolností šířilo se toto všeobecné nadšení.

Italie byla politicky rozkouskována. Na severu měla svobodná města s republikánským zřízením, nebo pod vládou podestů, kteří byli tyrani. V srdci jejím byl papežský stát a pod ním království neapolské.

Milán, Benátky, Florencie, Řím a Neapol byly ve stálých politických třenicích. V jednotlivých státech stála obyčejně strana proti straně, a toto rozdvojení šlo až do jednotlivých městeček i rodů. Demokracie s aristokracií stále se svářily. Ale při tom všem byla Italie bohatá, byla středem světového obchodu a průmyslu, byla úvěrním ústavem evropských mocnářů.

Nuže, z tohoto vření vášní a potírání zájmů, za těchto malých a velkých revolucí, vyvíjelo se dosti rychle pěstování antiky a zachvacovalo vyšší vrstvy společenské.

Přední místo náleží Florencii, kde nejbohatší evropský rod kupčíků medicejských stál v čele republiky. Florencie stala se eldoradem všem, kteří v klasicismu hledali kámen moudrosti. Pod protektorátem a mecenášstvím Medicejců a Kosima, později Vavřince, byla Florencie mraveništěm učenců, filosofů, básníků a umělců. Zde nalezli řečtí učenci, utečenci z Cařihradu před Turky, vřelého přijetí a štědré podpory. S nimi přineseno mnoho dosud méně známých řeckých auktorů. Kosimovi agenti ze všech končin Evropy snášeli po klášteřích rozseté klasiky. Bylo tu hotové skladiště antických literárních a uměleckých pokladů. Překládalo se, latinisovalo se, urovnávalo se, studovalo, kritisovalo, napodobovalo takřka horečně. Zde se sváděly učené potyčky pro Aristotela nebo Platona. Založeny školy, akademie, kde u nohou mistrů seděli: nadšená mládež, kupci, šlechtici. Ve štědrosti honili se boháči. Pravým aristokratem byl, kdo se napil z kastalského pramene, jenž prýštil z Akropole, nebo Kapitola.

Po Florencii byl to Řím. Papež Mikuláš V. byl horlivý pěstitel, nejštědřejší podporovatel humanismu. Tady byla továrna na překlady, tady byl dvůr »nesmrtelných« básníků. Tisíce vydal tento duchovní Mecenáš za překlady a za díla. Měl plán, učiniti

Řím ohniskem věd celého světa. Jemu děkuje vznik vatikánská knihovna. V té příčině ho i jeho nástupcové následovali.

Neapol, Benátky, Milán, Ferara, Urbino a j. m. nechtěly zůstat po zadu. Stalo se časovou nutností, aby, kde který vladař, všude kolem něho byl dvůr literátů. Akademie, školy, university zanášely se jen studiem klasiků.

A jako vlny oceánu rozlévala se tato literární záplava přes hranice Italie a dotýkala se i nejvzdálenějších mezí Evropy. Všude způsobila velké duševní hnutí.

V Italii se tento duševní rozruch zvláště charakterisoval. Umění působením jeho se zesvětačilo. V církevním neměli tvůrcové jeho porozumění pro křesťanské ctnosti, nadšení z víry, nadpřirozenou lásku a lítost. Vše bylo vypočteno na effekt a smyslné hnutí srdce. Věda se odloučila od umění a víry a s ní člověk od náboženského přesvědčení mravnosti.

Charaktery, které z toho vznikaly, zasluhují povšímnutí. Politický charakter neznal jiného mravního kodexu než účelnosti. Proto byla středověká politika s náboženstvím nerozlučitelně spojená převrácena. V 15. století se odloučila od náboženství a stala se vědou, jak se má vítěziti, nebo panovati násilím nebo lstí. Stát byl pojat jako umělý útvar se starořímskou tendencí.

Italie byla konglomerát států většinou s uchvatiteli v čele. Tito, aby se udrželi v moci, museli vyvíjet blahobyt a dodávati si lesku kruhem umělců a básníků. Že neměli pocitu důvěry u lidu a tradicionální autority, tonuli v stálé nejistotě a proto osvojovali si lesť, ouskočnost, schopnost těžiti ze situací. Tyran musel býti bezohledné, vyškolené individium. Musel imponovat chladnokrevností, chytristickou politikou, politikou utility svého já bez ohledu na božské a lidské zákony. Na jedné straně odpravoval dýkou a jedem, na druhé straně podplácel, aby se udržel.

Nikdo neuhodil italským tyranům trefně do strun, jako Macchiaveli, který z učení a dějin starověku vytřásal rady pro svoji dobu.

»Jsou dva druhy vlády,« — napsal — »buď se vládne dle zákonů, nebo násilně. První druh hodí se spíše pro lidi, druhý pro zvířata. Ale že se v těchto časech s prvním nevyjde, je potřebí lsti a násilí. Kníže musí býti chytrý jako liška a dravý jako vlk; jako liška úkladům protivníků se vyhne a jako vlk bude děsit lvy. V této době nesmíme jednati se špatnými jako se šlechetnými a křesťanská učení tu neplatí, abychom nepřátelům dobro činili a zlé odplacovali dobrým.«

Nu a politika z tohoto století, tento Macchiavelismus, stal se miláčkem panovníků na evropských trůnech.

Většina italských humanistů vssála z pohanských klasiků i jejich ducha a tak porušila mravy ve vyšším společenském životě.

Jejich životní cíl byla sláva. Kult genia hnali do krajnosti. Nejprve přemrštěně uctívali poety a filosofy starověku. Ve Ficínově komnatě ve Florencii hořela před obrazem Platona věčná lampa. Oslavoval se den jeho narození a úmrtí. I kazatelny k tomu se zneužívalo. Odtud přešlo se ku přítomným. Tak jeden se od-

vážil vzíti z oltáře světlo a dáti je na hrob básníkův s blasfemií: »Vezmi to, jsi toho hodnější, než onen, než Ukřižovaný.« Potom obrátili se na sebe. Jeden druhého chtěl předstihnouti, každý žádal uznání svého velikášství a kdo byl jiného mínění, pak byl jim každý prostředek vítaným, ne protivníka přemoci, ale zničiti. To pocítili Nicolo a Traversari ve Florencii od Filelfa. Mnozí, že nebyli s to, aby činili dobro, páchali zlo, aby se proslavili. A Macchiaveli tuto hanebnost schvaloval.

Humanisté byli prodajní jako nevěstka. Za peníze rozdávali slávu nebo potupu, ale rafinovanou, vybroušenou, tím působivější. Tak Filelfo, Valla, Beccadeli, Aretino a j.

S kultem genia šířil se kult krásy nebo nahoty a kult rozkoše, nebo Baccha a Venuše. Na dvorech vladařských a u boháčů rozhostilo se nenasytné rozkošnictví. V rukou vzdělanců a mládeže kolovalo množství oplzlých básní a pojednání, proti nimž Ovidovo »de arte amandi« bylo modlící knížkou. Obrazy nahoty a sochy svým seskupením a rafinovaností předstihovaly pohanské. Básně se nečetly pro ideál, pro krásu, ale pro vzbuzení chlípnosti. Proto Catul, Tibull, Ovid byli více v modě, než Homér a Cicero. Nevěstky byly malířům za modely k oltářním obrazům. Někteří humanisté psali nepokrytě své nevěstné theorie, hlásali emancipaci těla. Do toho sboru sluší jmenovati: Poggia, Vallu, Beccadeliho, Pomponia. Valla na př. cynicky prohlašoval, že je svaté, co přirozené, že má člověk právo užívati bez omezování darů přírodních. »Omnino nihil interest, utrum cum marito coëat mulier, aut cum merito. Omnis voluptas bona.« Beccadeli obhajoval i nepřirozené neřesti. Korunovaný básník Filelfo měl tři ženy a ještě souložnice. Tak byl pohanský starověk docela vykořistěn ve službě smyslnosti. Jeden měl odvahu do této korrupce zahřímati — Savonarola. Ale padl pletichami těch, proti nimž kázal.

Kterak mohlo se dařiti křesťanství v takovém ovzduší? V tom pro ně místa nebylo. Vyšší kruhy tonuly v theismu. Uctívala se hymnami pouze nejvyšší bytost přistřihnuta dle façony Platonovy. Někteří v tyglíku rozumu slívali pohanství s křesťanstvím a tvořili (Plethon) pantheismus, v němž si Zoroaster, Pythagoras, Platon s Kristem podávali ruce.

Picus Mirandola konstruoval náboženskou soustavu, v níž měly veškeré filosofické systémy, vědy, dějiny tvořiti harmonický celek. Valla vykládal, že je křesťanství produkt zdravého rozumu, upíral autoritu symbola a napadal papežství v příčině světského panství. A Pomponius a Platina na římské akademii upírali existenci Boha a nesmrtelnost duše. Kristus, Mahomed, Mojžíš byli jim podvodníky. Pomponatius neostýchal se veřejně dlouho již tlumený blud pronášeti o dvojí pravdě, filosofické a theologické. Vyvozoval z Aristotelovy filosofie důkaz, že duše není nesmrtelná. A to prý bylo v Italii všeobecně rozšířeno.

Co takoví theoreticky ubíjeli křesťanství, jiní prováděli nevěrou prakticky. To byli filosofové masa a zločinci, kteří tak myšlénky na odplatu se hleděli zbýti. Poslyšme, jaké měl kredo slavený Pulci. »Já nevěřím,« pravil, »v černou ani modrou barvu, ale spíše v kapouny; v něco, co je ukuchtěného, upečeného;

někdy v máslo, také v pivo a jest-li ho nemám, v mošt, ale spíše trpký než sladký, zvláště však v dobré vínko . . . Věřím dortům, koláčům, jeden je otec, druhý matka, ale pravý paternoster jsou smažená játra a ta mohou, jeden, druhý, třetí, jedno býti . . . Jistí lidé očekávají na onom světě sluky, své víno, svou postel a dávají se sváděti, že mnichy následují. Co se nás týče, tak půjdeme do tmavého údolí, kde není slyšet zpěvu alleluja.« — V nesmrtelnost duše nevěřil. Jemu seděla duše v těle, jako hrozinka na koláči.

V této všeobecné skepsi a nevěře padla víra v Boží Prozřetelnost a místo ní důsledně nastoupilo fatum starých; nebo ze židovsko-maurské filosofie fatalismus. A že pohané bez orakulí býti nemohli, i tu nastoupeno do jejich šlépějí. Pozoroval se let ptáků a pohyby zvířat. Levharti, lvi, medvědi se chovali k tomu účelu. Astrologie a magie byla ve floru, že si boháči vydržovali astrology nebo alchymisty tak jako dříve kaplany. Vedle toho bujela pověra, hádání a víra v čarodějnice. Jak se proti tomuto řádění ozvala Církev, tu se celá smečka na ni vrhnula. Literatura, již tiskem rozšiřovaná, chrlila celé proudy paškvilů proti Církvi, prelátům, mnichům. Církev byla malátná.

Líčení naše není přehnané. Protestant Gregorovius pronáší o této době následující úsudek: »Kdybychom nějakého člověka, jak ho naše civilisace vychovala, postavili do prostřed oné renesance, tak by každodenní barbarství, které bez dojmu na toho, kdo v této době žil, přecházelo, jeho nervovou soustavu zničilo, a snad ducha jeho pomátlo.«

Prof. dr. Nerrlich dí: »Nikdy od úpadku pohanství nevystupovala tak mravně zchátralá, pustá individua, jako orgány ducha času. Nejnadšenější Mecenáši — a jsou jen sporé výjimky — jsou bídáky. A přece se v Italii církevní převrat neudál. Příčiny toho byly následující.

Řádění humanistů bylo omezeno jen na vyšší kruhy a na určitá ohniska. Psalo se pro určité stavy, a to v řeči, jíž prostý lid nerozuměl. Dále nenesl se ten celý bezbožecký směr k tomu, aby se Církev zničila. Vzdělanci byli toho názoru, že jen pro ně věda dostačí, ale lidu že se musí ponechati náboženství. Konečně celý charakter Italův nebyl církevní revoluce schopen. Italie jest nerozlučně spojena s katolictvím.

Šestnácté století bylo humanisty unaveno. Učinilo s nimi docela formalní proces. Obžaloba zněla (J. Buckhart) hlavně na vášnivost, pošetilost, zarytost, přeceňování, na nemravný život, nemravnost všeho druhu, na kacířství a theismus — potom na lichocení bez přesvědčení, na zhoubný vliv v kabinetech, pedanterii v řeči, na nevděk proti učitelům, na plazivé lichocení ku knížatům, která nejprvé literáta navnadila a potom ho nechala hladověti.

Byli smeteni. Když v Německu Luther třímal prapor vzpoury, tu Italie byla prosta těchto parasitův. Střízlivé názory o životě si razily cestu do vyšších kruhů. Opojení přešlo. Italie vrátila se k Církvi.

(Pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců zanynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Jak viděti, bylo (a zajisté ještě jest) až posud mnoho omylů v systematice. Teprve, když důkladnějším pozorováním přišlo se na omyly ty, zmenšil se počet druhů a rodů a systematika se zjednodušila, jak to již na př. častěji se stalo a dosud se děje u nižších hub, řas atd. Tak prof. Dr. A. Hansgirg, jenž se systematikou a morfologií řas zabývá, uvádí v »Prodromu českých řas sladkovodních« (1886) 1029 českých druhů řas, avšak ve spise svém »Physiologische und algologische Studien« (1887) redukuje skutečný počet jich již na 813 druhů.

Ale i jevnosnubné rostliny objevují se často pravidelně a současně v rozličných formách, jak to vidíme na př. při t. zv. heterostylii, kdy některé rostlinné druhy dvojí tvar květů jeví. Čnělky a tyčinky u rozličných jednotníků jednoho a téhož druhu mívají totiž rozličný vzájemný poměr délky ve květu, při čemž tvar koruny dle toho bývá změněn. Tyto rozličné formy heterostylie již mnohého botanika svedly, že je za zvláštní druhy pokládal a jako druhy přiměřeně pojmenoval. Teprve důkladnějším pozorováním odkryl se omyl. Tak na př. se objevilo, že Primula brevistyla DC. jest krátkočnělečný tvar druhu Primula variabilis goupil; aneb že u plicníku druhy Pulmonaria azurea Besser a Pulmonaria media Host jsou jen podobné formy druhu Pulmonaria angustifolia L. Takovou heterostylii shledáváme též u rodu Mentha (máta), Thymus (douška), Salvia (šalvěj) atd.*)

Jestliže tedy již heterostylie uvedla mnohé botaniky v omyl, smíme se pak diviti, že nacházíme neshodu v příčině počtu uváděných druhů při rodech, jejichž druhy jeví polymorfismus? A to platí po přednosti o Hieraciích. U nich právě nacházíme mnohé druhy polymorfní. Tak na př. uváděny bývají jako samostatné druhy: Hieracium styriacum Kerner, H. racemosum W. K., H. barbatum Tausch, H. tenuifolium Host.**) Avšak E. Preissmann, jenž měl příležitost činiti pozorování na původním stanovisku***) druhu H. styriacum a též jinde, dospěl k tomu velice zajímavému výsledku, jejž v »Mitheilungen des naturwissenschaftlichen Vereins für Steiermark« (1894) sděluje, že všecka tato uvedená Hieracia jsou jen rozličné formy vzrostu a rozvoje (Wachstums- und Entwickelungsformen) jednoho a téhož velice polymorfního druhu Hieracium racemosum W. K. Totéž pozoroval již o 15 let dříve prof. P. J. Wiesbaur S. J. kol Kalksburgu ve Vídeňském lese.

*) Nat. u. Offb. 1888 p. 779.

**) Dr. L. Čelakovský v »Analytické květeně Česko-moravské« (2. vyd.) uvádí H. barbatum, pod tímto druhem v poznámce H. tenuifolium, dále H. racemosum (H. styriacum) jako zvláštní druhy.

***) Mariagrün u Štýrského Hradce.

»Kulturen, — píše J. Wiesbaur po uveřejnění Preissmannových pozorování — die ich sowohl in Kalksburg mit Formen aus dem Wiener Walde als auch in Mariaschein mit Hieracium barbatum vom Originalstandorte Tausch (Adamsthal in Mähren) angestellt habe, bestätigen durchaus Preissmanns Ansichten. Auf gleichem Boden kultiviert werden alle gleich und zwar fast immer H. racemosum Wk. oder, wenn recht üppig, H. styriacum Kerner. Nie haben sich die schönen Standortsformen: H. barbatum, H. sessiliflorum*), H. tenuifolium erhalten, sondern arteten in H. racemosum aus oder vielleicht (richtiger gesagt) kehrten zurück zur Stammform.«**)

Jak patrno, nemůže býti neshoda v systematice Hieracií v příčině počtu druhů naprosto žádným důkazem, že by mezi druhem a varietou nebylo podstatného rozdílu a že by varieta byla počínající nový druh. Rostlina má schopnost vytvořiti často nejodchylnější tvary. Tak na př. u rdestu (Potamogeton) vyskytují se tak rozličné formy (velmi mnoho variet a mnohdy zcela rozličného tvaru a poměrně mnoho míšenců), že bychom je, neznajíce jich, za rozličné druhy považovali. Rozličné útvary jednoho a téhož druhu jsou si často tak málo podobny, že, neohlížíme-li se na jejich stanovišti po přechodech, aneb nedostaneme-li spolu mezitvarů tušených, sotva nabudeme přesvědčení, že všecky tyto formy k jednomu a témuž druhu náležejí.«***)

U mnohých Orchideí (vstavačovité) »v tomže květenství vyskytují se tak různě vytvářené květy, že vlastně dva daleko zrůzněné rody představují,«†) a přec nikdo nebude tvrditi, že by to byly nové rody aneb počátky nových rodů.

Než mnohému horlivému stoupenci darwinismu nebude snad dosti imponovati, co jsme tuto v příčině Hieracií atd. uvedli, a on, aby v platnosti udržel náhled Darwinův, že není druh ostře ohraničen, odvolá se snad na známé druhy korýšů lupenonohých: Artemia salina a Artemia Milhausenii, neboť dle jeho domnění jsou druhové tito markantnějším dokladem, že náhled Darwinův s pravdou se snáší, než Hieracia.

Leč ani tyto druhy korýšů ničeho nedokazují, s nimi se to má podobně jako s Hieraciemi. Přičina, proč korýšové tito stali se předmětem pozornosti, jest následující: V letech sedmdesátých dokázal totiž ruský přírodozpytec W. Šmankěvič pokusy, že se Artemia salina může proměniti v druh Artemia Milhausenii, ano že se může docela, stává-li se slaná voda rozředěnější (nenáhle sladkou) po četných generacích i v sladkovodní formu, v žabronožce (Branchipus), tedy v jiný rod, proměniti. Rozumí se, že objev ten způsobil nemalý rozruch. V Ottově Sl. N. pod heslem »Artemia« čteme o obou druzích: »Oba druhy liší se od sebe velikostí a konečným článkem ocasním. Jest totiž A. salina 8—10 mm. dlouhá, majíc poslední článek ocasní násadcový a 5—8

*) Forma druhu H. barbatum, s přisedlými neb skoro přisedlými úbory.

**) Kritische Hieratien, in Nat. u. Offb. 1896, p. 168.

***) Mertens u. Koch, Deutschlands Flora p. 835. (Nat. u. Ofib. 1901., p. 264.).

†) Dr. J. Velenovský, »O polymorfismu a hybridaci vstavačovitých« (»Živa« 1899, p. 315.).

štětinami opatřený, kdežto A. Milhausenii má tělo toliko 6—8 mm. dlouhé a poslední článek ocasní zkrácený, nahý a bez štětin. A. salina žije ve vodách mírně slaných (s 10—15% soli), kdežto A. Milhausenii, zvláště na Krymu hojně se vyskytující, vyhledává vody mnohem slanější. Ruský přírodozpytec Šmankěvič, jenž vyšetřoval biologické poměry druhu A. salina, shledal, že druh A. salina pozorovaný ve vodě slanější nabyl úplně všech znaků druhu A. Milhausenii a naopak že druh A. Milhausenii, jakmile voda stala se méně slanou, vzal na se znaky druhu A. salina. Stává-li se voda, v níž žije A. salina, méně slanou, prodlužuje se zadek o jeden článek a zvíře nabývá tak tím i jinými ještě znaky podoby rodu Branchipus.«

Avšak nedávno jiný ruský přírodozpytec, V. P. Anikin, označil výsledky Šmankěvičovy za nesprávné. Dle Anikina jsou změny, jež se s Artemií dějí, stane-li se voda méně slanou, znetvořeninami (Krüppelbildungen),*) jež se též dostavují, stává-li se slaná voda koncentrovanější. Zvláště k tomu zřetel obrací, že Artemia, mění-li se solný obsah vody, velice proměnliva jest, že v silných roztocích jeví náchylnost k prodloužení, v slabších ke skrácení postabdomenu, že však vždy některé rodové známky nezměněny zůstávají, tak že o nějaké proměně v jiný rod nemůže býti řeči.**)

Ale jako na jedné straně nacházíme velikou měnlivost organických druhů, tak že Darwin v této měnlivosti spatřuje důvod pro správnost své selekční nauky, tak opět na druhé straně shledáváme pravý opak toho, totiž typické ustálené druhy, které nižádnou měnlivostí se nevyznačují a následkem toho žádných odrůd a plemen netvoří. Tak v Evropě zastoupeny jsou topoly 4 pevnými, neměnlivými druhy. Rovněž neměnlivými typickými druhy vyznačují se u nás rody: Osmunda, Pteris, Calluna, Monotropa, Asarum, Ledum atd. Ano mnohé evropské rostlinné rody vyznačují se netoliko neměnlivostí svých druhů, nýbrž i nápadnou chudostí na druhy své, tak že mnohé z nich pouze po jednom druhu mají, jako: Calla, Majanthemum, Menyanthes, Paris, Myosurus, Parnassia, Atropa, Comarum, Prenanthes atd. Svědčí tento zjev též pro descendenci organických druhů ve smyslu Darwinově?

Avšak připusťme, že názor Darwinův je správný, že mezi varietou a druhem není podstatného rozdílu, nýbrž rozdíl pouze stupňový, tak že varieta jest skutečně počínající nový druh, — ale pak musí pravdivost tohoto tvrzení též všecky důsledky z toho plynoucí snésti.

Ze zkušenosti známo, že variety téhož druhu a pošlí z nich kříženci***) jsou plodní a že tím větší náklonnost k vzájemnému páření a plodnost se jeví, čím více variety téhož druhu od sebe se

*) Dle Köllikera také význačně charakteristické rassy psů, jako mopslíci, jezevčíci, vlkodavi pathologické stavy představují. Totéž prý platí též o holubech. Jako prý mopslík není specií (druhem), nýbrž psím kretinem, tak prý asi též holubi s krátkým zobákem a j. v obor pathologického zjevu náležejí. Prof. Dr. Stölzle, »A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre« (Nat. u. Offb. 1901, p. 155.).

**) Prof. Dr. L. Kathariner, Zoologische Rundschau (Nat. u. Offb. 1900.. p. 110.).

***) Kříženec = potomek dvou rozličných plemen neb odrůd.

liší, a že kříženci nejplodnější jsou, pocházejí-li od variet nejvíce se odlišujících.

Dle tohoto zákona museli by tudíž druhové, jelikož původem svým vlastně varietami jsou, největší náklonnost k vzájemnému páření jeviti a největší plodností se vyznačovati, — ale, ku podivu, skutečnost nás o pravém opaku poučuje. Neplodnost bývá neodvrátitelným následkem.

Při bastardování dvou pravých druhů (pravidlem bastardují se druhy jen v nejbližším příbuzenstvu systematickém) docílí se totiž míšenců,*) kteří navzájem buď vůbec neplodni jsou, aneb jsou-li plodni, stávají se brzy neplodnými, tak že rodokmen jejich brzo zanikne. Energie pohlavní plodnosti ubývá ne-li již v první, tedy v druhé a třetí generaci tak rapidně, že trvalé splynutí není možno. Mezek neb mul, bastardi to osla s koněm,**) zůstávají vždy neplodnými a není známo, že by z páření klisny mulí s mulem aneb klisny mezčí s mezkem potomek nějaký byl vzešel. U reptilií neznám ani jediný bastard. U obojživelníků na nejvýš zřídka podaří se bastardování dvou druhů. — »Jest všeobecně známé faktum, — píše Dr. C. Claus — že též formy živočišné, jež rozličným druhům náležejí, navzájem se páří a potomky, bastardy zvané, plodí, na př. kůň a osel, vlk a pes, liška a pes. I vzdálenější druhy, jež k rozličným rodům se řadí, mísí se příležitostně, jako kozel a ovce, koza a kozorožec, a potomky plodí. Avšak bastardi jeví se z pravidla neplodnými, tvoří mezistupně systemu generačního, avšak bez vyhlídky na další trvání, a i v případě schopnosti plození, jež častěji na ženských bastardech pozorována bývá, zvrhají se zplozenci v otcovský neb mateřský druh.«.***) — »Křižujeme-li potomky dvou rozličných druhů — dí slavný anatom Huxley — a obdržíme-li i potomky při prvním křížení a pokusíme-li se pak z produktů tohoto křížení, bastardů, opět odchov učiniti, spáříce spolu mužského a ženského bastarda, bude výsledek ten, že v 99 případech ze sto žádných mláďat neobdržíme.«†)

Toto faktum o neplodnosti bastardů F. Faivre a A. de Quatrefages tak hojnými příklady a experimenty dotvrdili, že veškerá pochybnost v té příčině vyloučena jest.

Huxley, ač jinak přívrženec Darwinův, spatřuje právě v té okolnosti, že mezi bastardy neobmezené plodnosti není, nýbrž brzy sterilita nastupuje, kdežto mezi varietami a raçemi rodného druhu této přehrady nestává, považlivost pro Darwinovu theorii.

Bastardace mezi pravými druhy má tedy za následek neplodnost. Avšak křižujeme-li pravý druh s nějakou varietou neb raçí jeho, docílíme daleko jdoucích variet, které plodnými jsou. Variety tyto však kruhu svého druhu nikdy nepřekročí a nižádného pravého druhu nevytvoří, což by se dle Darwinovy nauky jistě státi muselo, jelikož varieta dle Darwina nastávající nový druh jest.

*) Míšenec (bastard) = potomek dvou rozličných druhů živočišných; míšenec rostlinný nazývá se hybrida.

**) Mezek = míšenec koně hřebce a oslice; mul = míšenec osla a kobyly.

***) Claus, Lehrbuch der Zoologie, 4. Aufl. p. 126.

†) D. von Schütz: Das exacte Wissen der Naturforscher pg. 121.

Mohl by snad někdo namítnouti, že variety a jich kříženci jen potud plodnými jsou, pokud variace jistého stupně nepřekročí, jakmile však variace tento stupeň přestoupí a nový druh se fixovati počne, že ustane plodnost. Avšak je-li varieta nastávající nový druh, pak muselo by se výchovou docíliti též takových variet, které se jako ostře oddělené formy živočišné více plodně nepáří. Avšak zkušenost ukazuje, že variety páří se vždy plodně. Neznáme žádných variet, které by se jako druhy trvale neplodně pářily.

Podobně jest tomu u rostlin. Také zde variety téhož druhu, jež nejvíce differují, jsou vespolek nejplodnější, kdežto mísením dvou pravých druhů vzniklí míšenci bývají buď vůbec neplodni aneb rodokmen jejich brzy zanikne. »Míšenci rostlinní (hybridy) — píše Dr. L. Čelakovský v Ottově N. Sl. (XVII., p. 432.) — bývají z pravidla neplodní, nevyzrávají semen a nemívají potomstva, o některých však víme, že semeny rozplozovati se mohou, ač bývá semen méně a plodnost tudíž seslabena, a i těm, když čistě se plemení, v dalších generacích plodnosti ubývá.«

Srovnává se tedy Darwinovo přesvědčení, že varieta jest nastávající druh, s pravdou? A dále, možno bastardaci při vytvořování nových druhů nějakou účast připisovati, jako to činí němečtí botanikové A. Kerner*) a W. Focke, kteří při tvoření nových druhů hlavní účast bastardaci přičítají? — Názor takový i sám Dr. L. Čelakovský (ač jinak descendenční theoretik) pokládá za pravdě nepodobný řka: »Někteří botanikové vyslovili domněnku, že mohou a mohly bastardováním vzniknouti nové druhy, totiž že jisté střední druhy vyvinuly se z původních míšenců. Avšak náhled ten jest málo pravděpodobný, uvážíme-li, že v míšencích znaky rodičů se pouze slučují a vyrovnávají, ale skutečně zcela nové morfologické znaky dle zkušeností posavádních nepovstávají. Tím méně možno souhlasiti s theorií Kernerovou, dle které měl vývoj rostlinstva z dob geologických do nynějška spočívati v pokročilejší hybridisaci.«**)

Ze všeho, co jsme uvedli, nechť učiní si úsudek čtenář sám, zakládá-li se na pravdě tvrzení Darwinovo, že mezi varietou a druhem není podstatného rozdílu, a že varieta jest nastávající druh, a nechť rozhodne, může-li variabilita motivem transmutace organických druhů býti.

b) Dědičnost.

Dědičnost jest druhým základním pilířem nauky Darwinovy. Že různé podstatné rysy a rodové i druhové vlastnosti se dědí, o tom nelze pochybovati. Jiná jest však otázka, zda-li též individuální, za života jednotlivce získané vlastnosti jsou dědičny. O to jest právě vědecký spor. Velmi mnozí a mezi nimi horliví přívrženci descendenční hypothesy sami to popírají. Dr. Mareš

*) Kerner zavedl v němčině způsob psaní: »Bastart« = schlechte Art místo »Bastard.«

**) Ott. Sl. N. XVII. p. 432.

(descendenční theoretik) dí, že dědění vlastností za života jednotlivce nabytých není dokázáno.*)

Ze zkušenosti víme, že na př. hluchoněmota není dědična. V Drážďanech na př. ze 24 rodin hluchoněmých pošlo 52 dětí a z těch bylo pouze jedno hluchoněmé.**) Že se zmrzačení neb useknuté údy (ocas, ucho atd.) nedědí, je též známo.

Ostatně ani nevíme, v čem dědičnost záleží. Jak se dědí jeden typus na druhý, jak přechází znak jedné třídy, jednoho řádu na jiné? Jak povstává odchylka od rodičů? V jakém tvaru v drobnohledných buňkách pohlavních obsaženy jsou znaky rodičů, jež se na individuu od nich pocházejícím v dospělém stavu jeví? Prof. dr. Mareš dí, že otázka, v čem záleží dědičnost, jest z nejtěžších biologických problemů.***) — Weismann sestrojil zvláštní theorii dědičnosti. Dle něho záleží dědičnost v kontinuitě zárodečního prostoplasmatu. Z plasmatu tohoto zbude prý vždy minimum nezměněno v záloze, když se ostatní massa zárodku v soma, organismus, vyvíjí, a ten zbytek tvoří prý podklad zárodečních buněk pro nové plození. Při rozmnožování přechází prý tudíž část protoplasmatu rodičů na zplozence a z tohoto opět část na jeho potomky atd. (nesmrtelnost protoplasmatu zárodečního). — Z toho však následuje, že jen ty vlastnosti jsou dědičny, které jsou v plasmatu zárodečním obsaženy (vlastnosti rodové a druhové), nikoli tedy vlastnosti individuální za života jednotlivce nabyté.

Vědeckou kontroversí v příčině dědičnosti individuálních vlastností za života nabytých otřesen jest základní pilíř darwinismu. Neboť, není-li dědičnosti této, pak nemožný jest nenáhlý vývojný postup k větší a větší soustavné dokonalosti. — Ostatně sluší vždy opatrně hleděti na věrohodnost jednotlivých případů, jež přívrženci darwinismu jako doklady dědičnosti individuálních vlastností uvádějí. Tak v madridském učeném časopise »La Giudad de Dios« 1897, p. 14 lze se dočísti: »Haeckel dává se fantasií a systematickým záštím vésti, tak že i bajky vynalézá. Za takovou pokládáme totiž příklad o španělské rodině. V této byli, jak udává, všichni šestiprstí kromě jednoho syna, k němuž se otec, rovněž šestiprstý, hlásiti nechtěl, poněvadž onou anomalií stížen nebyl. Nevíme, kde Haeckel tuto zprávu sebral; ale ona bývá přesně opakována od jeho překladatelů a od Duvala. Nikdo jí nepopírá, ačkoli tak málo průkaznosti má. Očekáváme s dychtivostí důkaz.†)

c) Boj o život.

Jelikož rozličné organické druhy bez přestání variirují a variace tato ve všech libovolných směrech bez ohledu na prospěšnost se děje, musil by nastati chaos variet. Tomuto předejde se přírodním výběrem, jenž nastává bojem o život. Variace mohou býti prospěšné, obojetné neb neprospěšné. V boji o život mají vyhlídku

*) Všeob. fysiologie p. 122.
**) Ott. Sl. N. XI., p. 378.
***) Všeob. fysiologie p. 121.
†) Dr. P. Remaclus Förster, O. S. B.: »Eine naturwissenschaftliche Fabel bezw. eine spanische Frage an Haeckel (Nat. u. Offb. 1898, p. 244).

na přežití pouze variace prospěšné, ostatní hynou. V nejmenší míře nějaká přednost životní má vyhlídku přetrvati ostatní formy. Nejuiputnější jest boj mezi jednotníky, kteří mají stejné životní potřeby.

Avšak boj o život jakožto východisko pro přírodní výběr nemá na poli zkušenosti žádné opory. K. Snell připouští sice v přírodě boj o život, ale přisuzuje mu jiný úkol než darwinisté. Dle něho účelem boje o život jest, co možná dokonalé zachování druhů. Boj o život jest prý k tomu, aby zabráněno bylo zhoršení raçí a degenerování druhů, jež by nedostatečnou výživou, nemocemi a jejich dědičnými následky, zrůdnostmi atd. velmi snadno přivoděno býti mohlo. Boj o život působí prý, že druhové po vymýtění méně zdatných zůstávají svěží, silní a normální. Ale i vytrvalost snášeti hlad a žízeň, horko a zimu, mokro a sucho, jakož i síla, obratnost a rychlost mají prý velký význam pro přežití těch druhů, které jimi nadány jsou.*)

Jestliže v boji o život zvítězí jednotníci vždy dokonalejší, čím to jest — můžeme se tázati — že ještě tolik nevyvinutých organických forem žije uprostřed mezi vyvinutějšími a vyvinutými formami organickými? Proč tolik slaběji a chatrněji organisovaných živočichů v boji o život nebylo potlačeno a vymýtěno? V jedné vodě žijí často nejrůznější druhy nejrozmanitější soustavné dokonalosti. Jak to možno, že zcela stejné rody a druhy zvířat a rostlin všude na zemi za nejrůznějších zevnějších poměrů a životních podmínek žijí? Na př. rod brouků Nebria (z čeledí střevlíkovitých) rozšířen jest v nížinách (při potocích, na hrázích rybníků) a vystupuje až k hranici věčného sněhu (v Alpách žije ve výši přes 3000 *m.* na pokraji ledovců a sněžných plání). Z řádu želvušek (Tardigrada) vodní druh Macrobyotus macronyx žije ve vodách nížin i v jezerech sněžných oblastí v Alpách. Podobně ploštěnka Planaria alpina. U mnohých živočišných druhů jsou vůbec hranice temperatury velmi široké. — Mník (Lotta vulgaris) žije v sladkých vodách střední Evropy a střední a jižní Asie, ale bývá též v moři polapen. Dešťovka jest světoobčanka, žijící ve všech dílech světa i na osamocených ostrovech. Z motýlů jako kosmopolitické druhy jmenujeme: Venessa cardui (babočka bodláková), Vanessa Atalanta (admirál), Sphinx convolvuli (lyšaj svlačcový), Plusia gamma (kovolesklec konopný), Colias edusa (žluťásek čilimníkový), Agrotis suffusa (osenice tříčarná), Polyomatus Phloeas (ohnivásek černokřídlý) atd. Z nižších živočichů celkem jsou kosmopolitickými druhy hlavně prvoci (Protozoa), vířníci (Rotatoria) a mnozí nižší korýšové — tedy slaběji a chatrněji organisovaní živočichové. — Také mnohé rostlinné druhy jsou kosmopolity. Tak na př. Najas major (řečanka větší) je po celé zemi rozšířena. Rovněž rozšířeny jsou po celé zemi u nás známé druhy lišejníků: Usnea barbata (provazovka obecná), Cladonia rangiferina (dutohlavka sobí), Lecanora subfusca (misnička nahnědlá) atd. Z kapradin rozšířen po celé zemi druh Pteris aquilina (hasivka obecná). Z jevnosnubných jsou ubikvisty neb i kosmopolity: Convalaria majalis (konvalinka

*) Prof. dr. C. Gutberlet, Stammt der Mensch vom Tiere ab, oder das Tier vom Menschen? (Nat. u. Offb. 1889, p. 39.)

vonná), Alisma plantago (žabník jitrocelový), Adoxa moschatellina, Hippurisvulgaris (truskavec) atd.

Čím to jest, že širé moře nehostí téměř úplně žádného hmyzu, kdežto sladké vody, jak známo, hojnost rozličného hmyzu chovají? Vždyť moře jinak oproti sladkým vodám i oproti souši jest zvířenou nepoměrně bohatší.*) A tomu musíme se diviti tím více, uvážíme-li, že hmyz jest nejčetnějším obyvatelem země, páčíť se počet druhů jeho na dva miliony. Proč z tak ohromného množství druhů aspoň některý druh se nepřizpůsobil vodnímu životu mořskému? Vždyť hmyz jinak přizpůsoben jest nejrůznějším životním podmínkám?! Nalézáme jej na vysokých horách na sněhu a ledovcích, na dalekém severu, kde země téměř věčně pokryta jest sněhem a ledem, v rovníkových krajinách ve žhavém písku a na stepích žárem slunečním vyprahlých, v důlních šachtách, v podzemních vodách, v teplých vřídlech, na břehu mořském v písku, pod kameny a na půdě solí prosáklé, — jen širé moře jest životu hmyzu téměř úplně uzavřeno. Jest sice jeden druh hmyzu obyvatelem moře, ale ani ten nežije ve vodě, nýbrž pouze na vodním povrchu, jest to rod Halobates z čeledi vodoměrek (Hydrometridæ), jenž po způsobu našich vodoměrek na povrchu vodním na mořích tropických žije. Rod tento o několika málo druzích znám teprve od r. 1822.

»Na první pohled zdá se« — dí K. E. v. Bär (Studien aus dem Gebiete der Naturwissenschaften) — že boj o život podává velmi přirozené a dostatečné vysvětlení pro nynější formy. Avšak ve světovém moři vidíme tisíce rozdílných druhů ryb pospolu. Skoro všecky nacházejí tutéž potravu, v mládí embryony rozličných zvířat, později rybí plod a znenáhla povyrostlejší ryby. Zde jest ustavičný a čilý boj o život, poněvadž potrava pro velmi mnoho druhů stejná jest. Kdyby byl boj o život tak rozhodujícím, jak se obyčejně za to má, tedy bychom museli očekávati jen málo druhů jakožto vítězů z tohoto boje. Místo jednoho druhu ryb, jak bychom očekávati mohli, nachází se jich v jednotlivých zátokách jižních moří nezřídka sta a více.**)

Ano, my jakoby na posměch boji o život, nalézáme příklady, že mnohá, jiným živočichům nebezpečná zvířata s některými druhy zvířat v nejlepší shodě pospolu žijí a se snášejí. Tak ryby druhu Naucrates ductor (pilot pruhovaný) provázejí koráby ve společnosti žraloků a mimo rybami také odpadky potravy z lodi se živí. A ku podivu, žraloci jim nijak neublíží. — V amerických preriích žijí pospolu svorně v jedné noře psouni stepní = syslové štěkaví (Cynomys Ludovicianus), chřestýši a sovy. Tygr ve volné přírodě žije svorně s divokým pávem, lev s karakalem (Lynx caracal), termiti s larvami některých brouků. Ve hnízdech různých mravenců žije veliké množství (přes 300 druhů) rozličných živočichů, a to nejvíce brouci buď jako larvy (na příkl. Zlatohlávek [Cetonia]), nebo jako dospělý hmyz (na př. Atemeles, Claviger, Lomechusa). Druh Lasius fuliginosus (mravenec černolesklý) přechovává asi 150 druhů hostů, Formica rufa na 100 druhů.

*) Ze 150 řádů živočišstva zastoupeno jest v moři 107 řádů, ve sladkých vodách 67 a na souši 75.

**) D. von Schütz: Das exacte Wissen der Naturforscher, p. 158.

Darwin při vytváření variet klade velikou váhu na konkturrující oživené okolí a klimatické vlivy. Poněvadž však na počátku jen jeden nebo málo druhů jednoduchých, jednobuněčných, z prostoplasmatu se skládajících organismů existovalo a zevnější podmínky na celém povrchu zemském stejnoměrny byly, nemohla nastati soutěž o existenční podmínky. Jak mohl přírodní výběr míti platnost, když vůbec boje o život nebylo? — Sám Dr. C. Claus, jakkoli přívrženec darwinismu, doznává, že tato námitka jest většího významu, a že jen velmi nedostatečná odpověď v té příčině dána býti může.*)

Jestliže silnější v boji o život vždy zvítězili a svou sílu a velikost na potomky přenesli, jak se to stalo, že mnohé recentní druhy co do velikosti zůstávají daleko za svými předky pozadu? Na př. nynější pasovci jsou daleko za svými vymřelými obrovskými předky: Glyptodontem (v třeti- a čtvrtohorách amerických v Mexiku a Texasu) a Chlamydotheriem (ve čtvrtohorách Brasilských a Floridských), kteří se vyznačovali velikostí nosorožce. — Tento zjev shledáváme i u jednobuněčných mikroskopických organických tvorů. Fossilní Diotomaceæ (rozsivky) objevují se nám v mocnějších a silnějších tvarech než nynější naše tvary. To přec nesvědčí pro nenáhlý vývoj, nýbrž naopak pro degeneraci, zpětný chod.

Aby boj o život působil ustavičný pokrok u vývoji, musely by, jak prof. Dr. C. Gutberlet podotýká,**) existenční podmínky ustavičně býti ztěžovány. Tak na příkl., aby prodlužování krku žirafy přírodním výběrem pěstováno bylo, muselo by listí po každém prodloužení krku vždy býti výše od země, aby jedině individua s prodlouženým krkem listím se živiti mohla, a ostatní individua, nemajíce dostatečně dlouhého krku, aby nedostatkem potravy zahynouti musela. Zevnější podmínky musely by stejnoměrně kráčeti se změnami tělesnými. Že by ve skutečnosti bylo se tak dálo, není nikterak pravděpodobno. Aby se bylo tak pouhou náhodou dálo, jest nemožno, považíme-li, že bychom zcela podobné okolnosti vždy současně pro dvě individua rozličného pohlaví přijati museli.

Jestliže boj o život na síle a zbraních závisel, proč zbyli netoliko dravci, nýbrž i bezbranní tvorové, a to oproti dravcům v nesmírné většině? Jestliže větší a silnější zvířata posléze vždy zvítězila, pak neměla, jakožto konečni vítězové, více příčiny se měniti. Přes to však to činila dále: lvi, hyeny a medvědi na př. stali se menšími, jak to kosti jeskynní dokazují.

Boj o život předpokládá relativně nedokonalé přizpůsobení organických tvorů na všech stupních vývoje a snaha jeho nese se k tomu, aby zjednáno bylo co možná dokonalé přizpůsobení mezi organismy a jejich životními podmínkami; z té příčiny mýtí méně dokonale přizpůsobené jednotníky. Z toho následuje, že také nižší organičtí tvorové jsou nedokonale přizpůsobeni. Nemohli tudíž na onom nízkém stupni zůstati, nýbrž musili, jako jejich příbuzní, ve vývoji dále pokračovati, a to tím spíše, poněvadž se od pradoby ustavičně zevnější poměry (klimatické, tellurické a j.) zne-

*) Claus, Lehrbuch der Zoologie, 4. Aufl., p. 185.
**) Naturphilosophie, 2. Aufl., p. 298.

náhla měnily, a takž bylo třeba, aby tímže postupem, jak se zevnější poměry měnily, stále novým změněným poměrům ve smyslu vyšších organismů přizpůsobovali. Než oni přes to přec na svém nízkém stupni ustavičně dále trvají. Nynější pokročilé organické formy nebyly zajisté v pradobě špatněji zevnějším poměrům přizpůsobeny než recentní, nízce organisovaní tvorové; poněvadž však tito přes to stále na svém nízkém stupni trvají, tedy zřejmo, že nemohl to býti přírodní výběr, který prostřednictvím boje o život vyšší organické formy vypěstoval.*)

Dle Darwina vyvinuli se organičtí tvorové znenáhla k nynějšímu stupni dokonalosti, přeměna dála se po stupních velice malých. Avšak první počáteční stupně změny nemohly ještě žádného prospěchu přinésti. Neboť jednotlivé orgány a vhodná zařízení mohou prospěšnost v boji o život teprve tehdy osvědčiti, když se byly vyvinuly k náležitému stupni dokonalosti.

(POKRAČOVÁNÍ.)
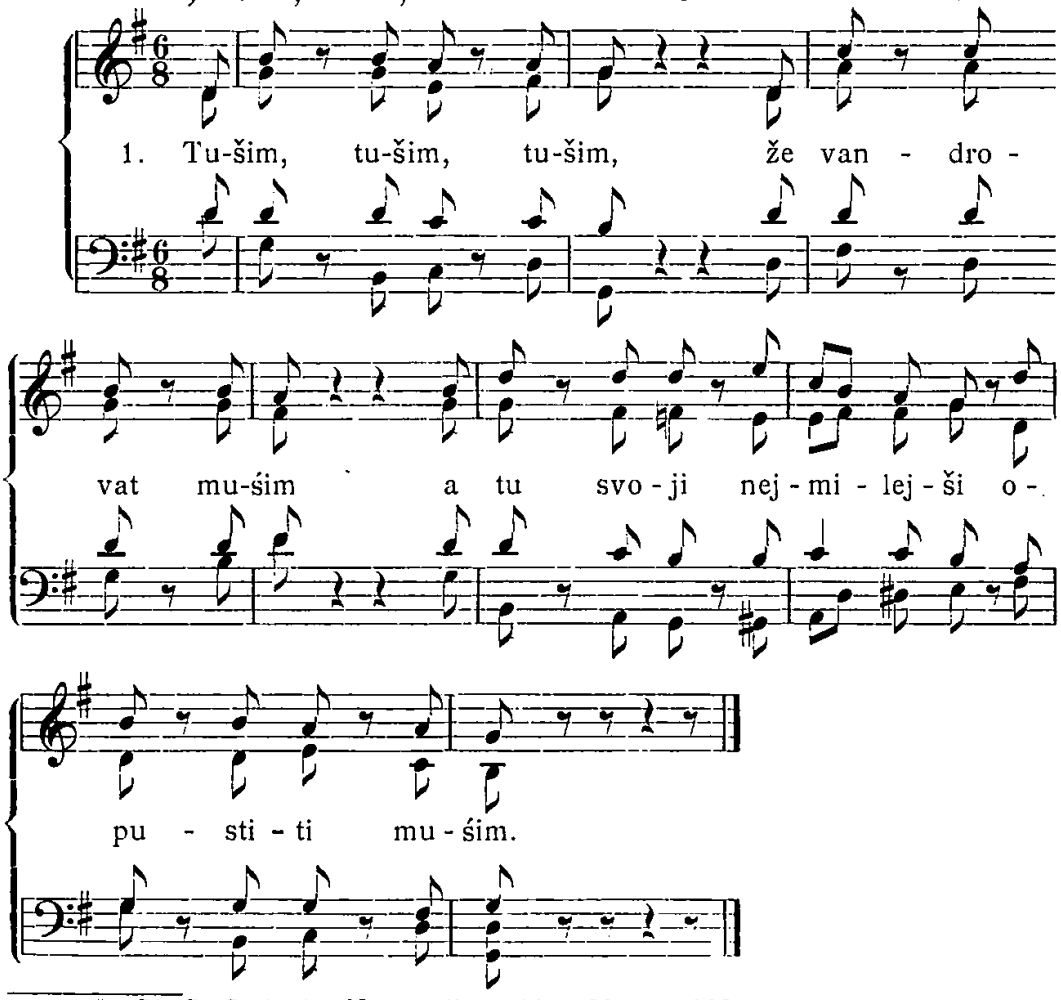
Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

3. Zármutek milenců.

Tušim, tušim, tušim, že vandrovat musím ... Z Malenovic.
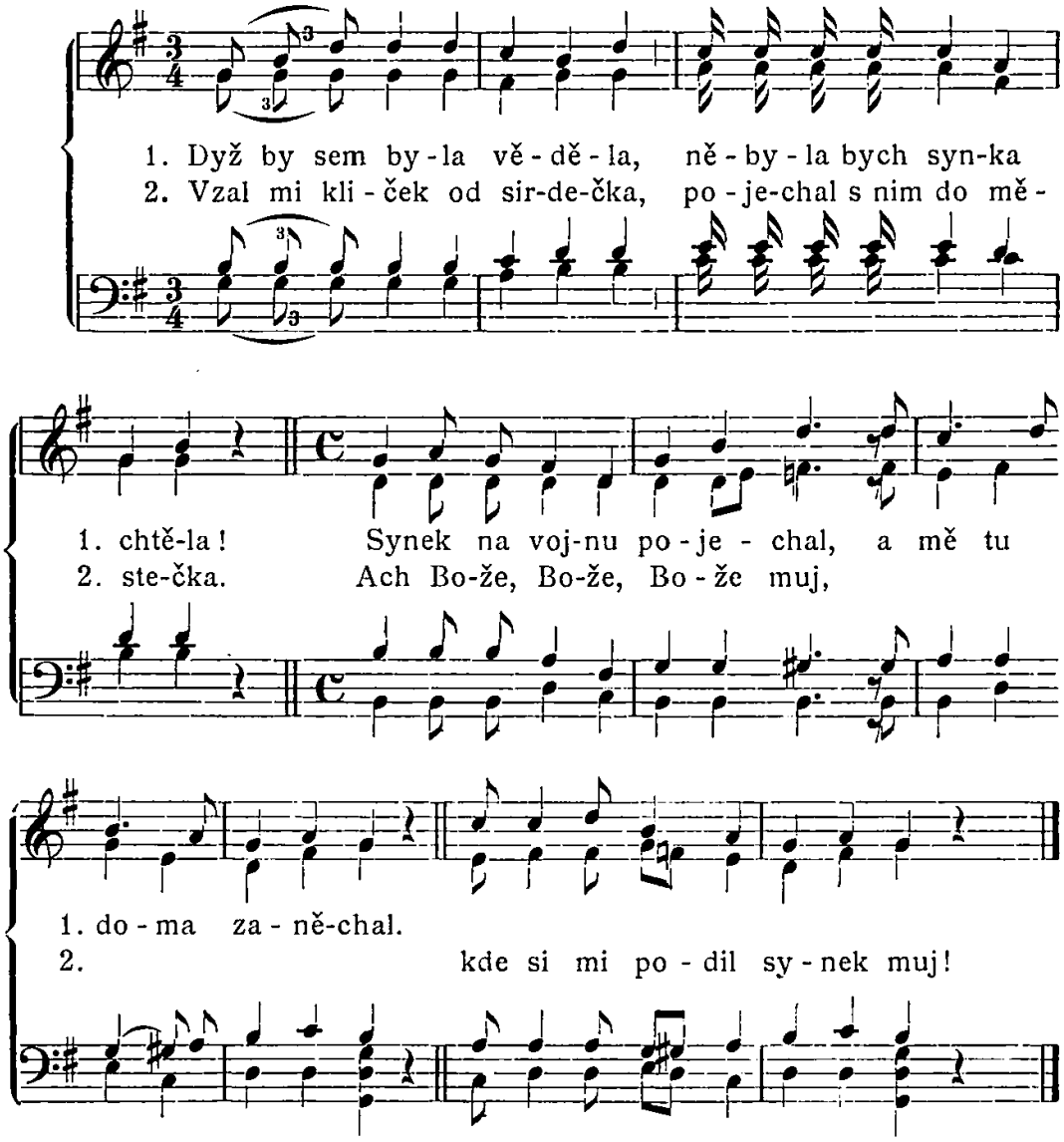

*) Cf. C. Gutberlet, Naturphilosophie 1894, p. 299.

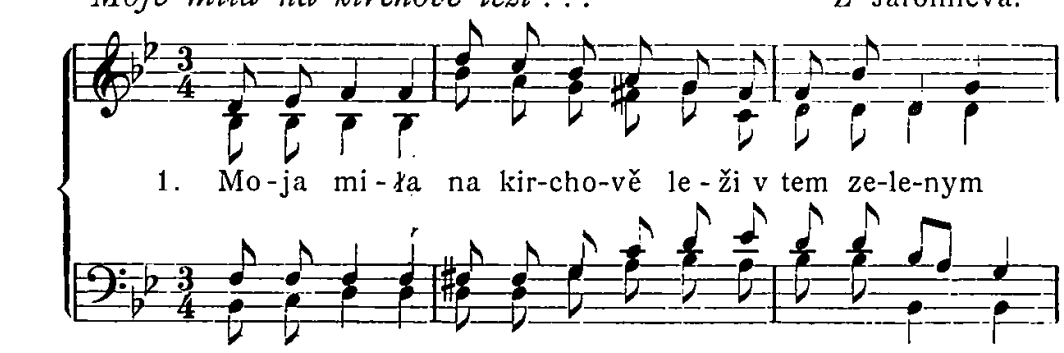
2. Již sem opuštěny jak ta hruška v poli;
dyž s ni hrušky otrhaji, ona smutna stóji.
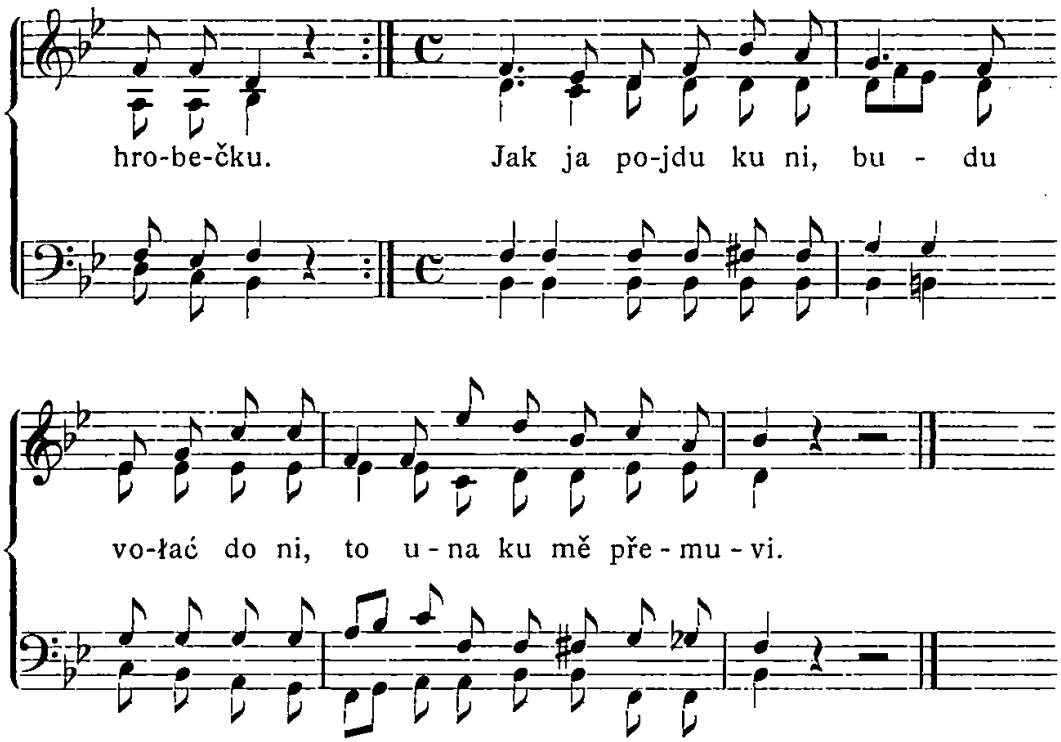
3. Již sem opuštěny jak ta holubička,
kera ve dne, v noci leta, hleda si samečka.

Dyž bysym byla věděla . . . Zpod Lysé Hory.

Moje miła na kirchově leži . . . Z Jarohněva.
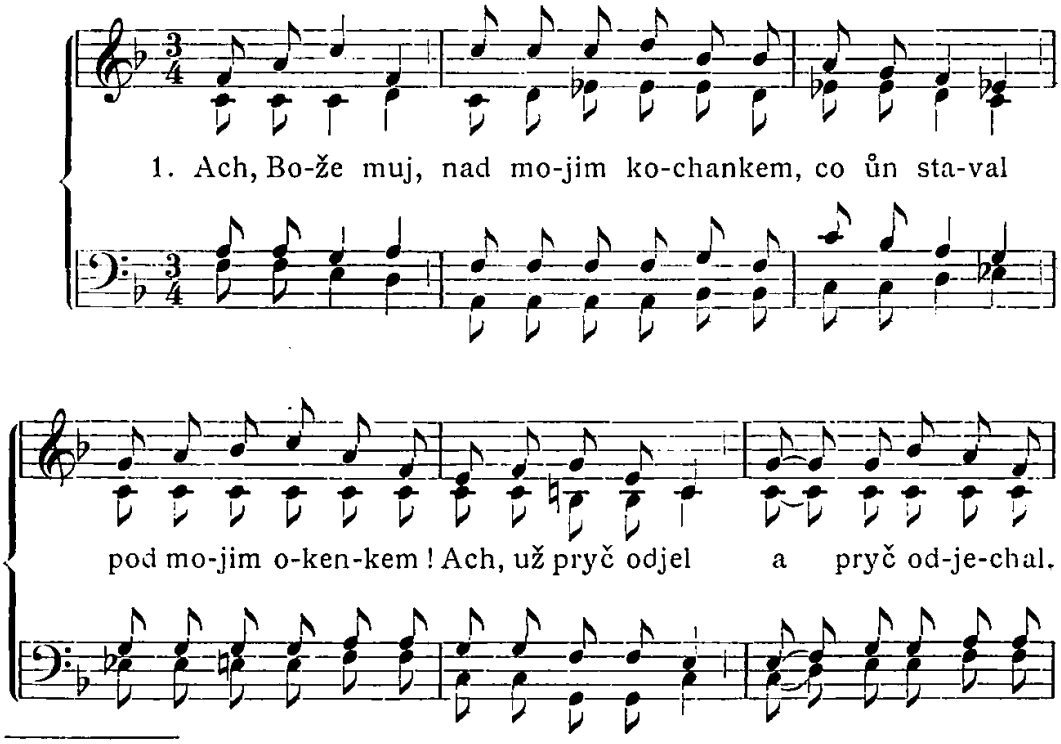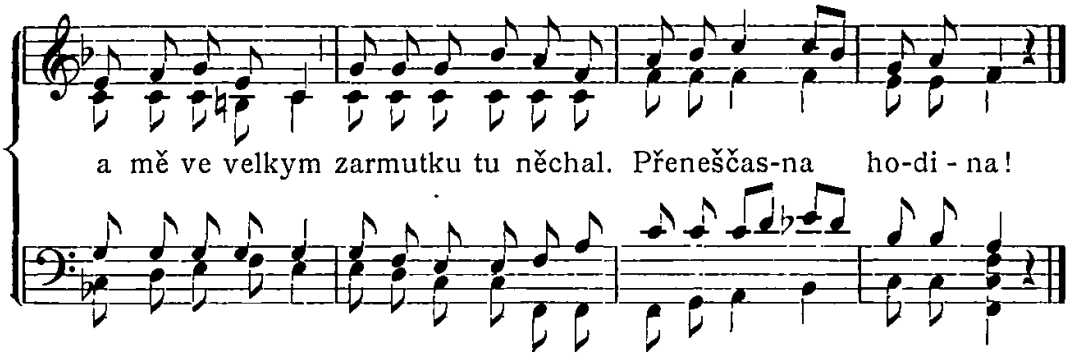

2. Jakožbych ja[u]*) k tobě přemluviła, dy ja[u] już tu tvrdo spim.
Jazyk něchce ga[u]dać a s tebum rozma[u]vać, moje srdečko stra[u]tniale.**)

3. Choćbyś chodil i tři sta let ku mně, już mě nikdy neujřiš,
aže na sud Boži, jak všisci staněme, jak svaty Michol zatrubi.

Ach, Bože můj, nad mojim hochankem . . . Z Plesné.

*) České »já« vyslovuje se v okolí Bavorova jako »ja[u].«
**) Strautnialý = strudnělý, zarmoucený.
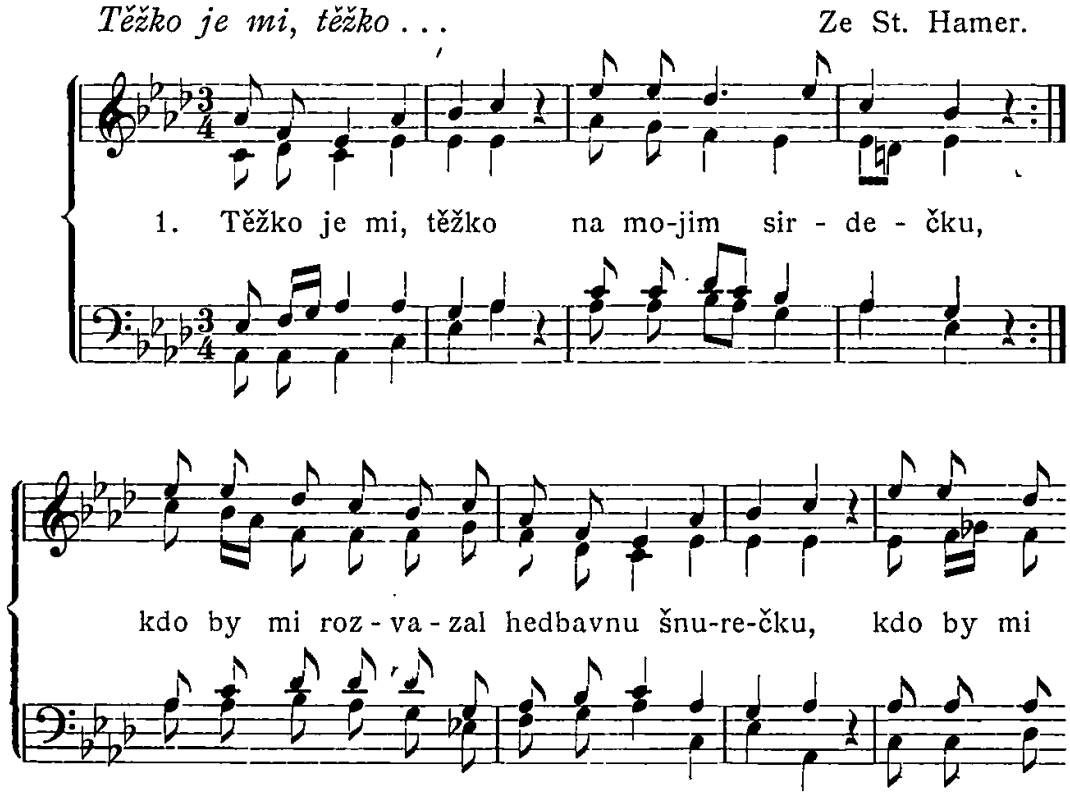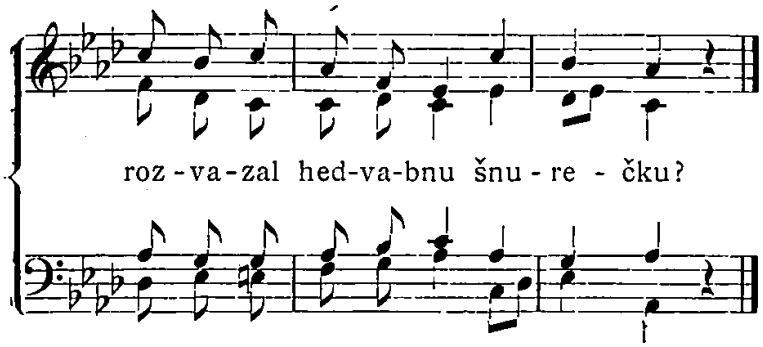

2. Ach což si ty s nim za znamosť měla,
že si ho ty tak oplakovala?
Či nějaky pan, či nějaky pisař,
či nějaky dochtur byl?

3. Dybych měla sokolove oči,
viděla bych, kaj se mily toči;
oj dybych měla křidla jako husy,
uletělaf bych za milym do Ruśi,
do tureckej krajiny!

4. Kerak němam smutna nařikati,
dyž se zpomnim, muśim zaplakati;
o dy si zpomnim, pomyslim na jinšy,
každa panna ma to svoje nejmilši,
a ja němam žadneho!

Těžko je mi, těžko . . . Ze St. Hamer.
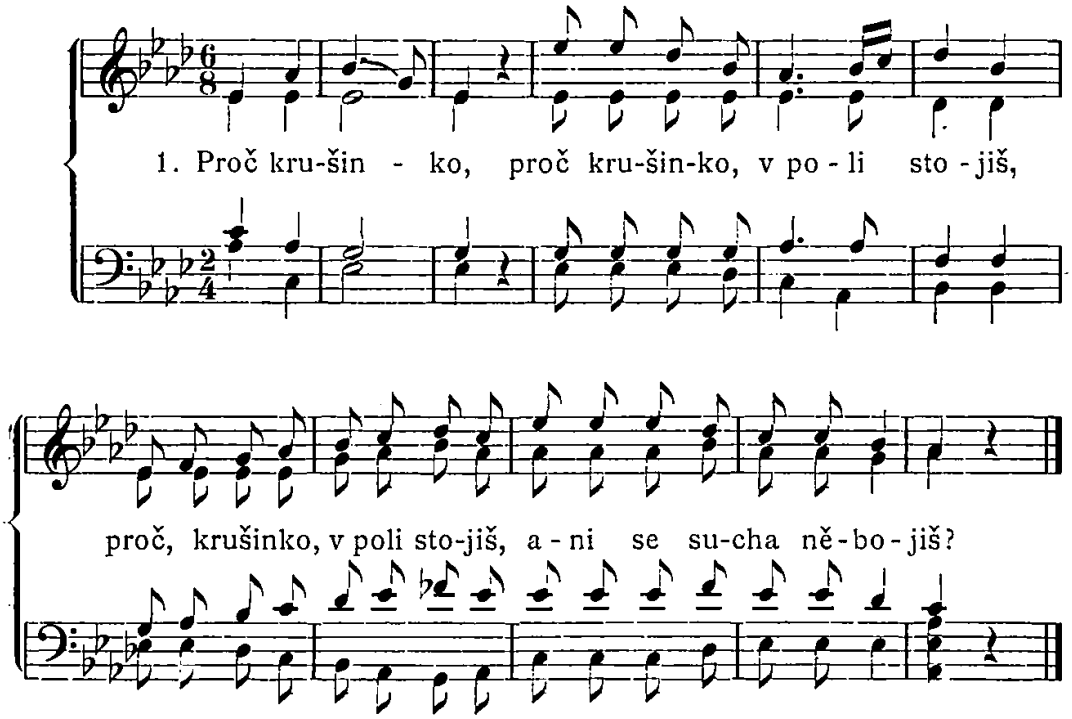

2. Hedvabna šnurečka ona je těnučka
[:ona se mi vřeza do meho srdečka.:]

3. Hedvabne šnurečky rozvazať němožu
[:na tebe, synečku, zapoměť němožu.:]

Proč krušinko . . . Ze Skalice.

2. Což by sem se,
[:což by sem se sucha bala,:]
dyž sem v poli vyrostnula!

3. Vyrostla sem,
[:vyrostla sem na dolině,:]
v te fojtove dětěline.

4. Vyrostla sem,
[:vyrostla sem na kopečku,:]
to pro tebe muj synečku.

5. Proč krušinko,
[:proč krušinko něprokvetaš,.]
a ovoce něvydavaš?
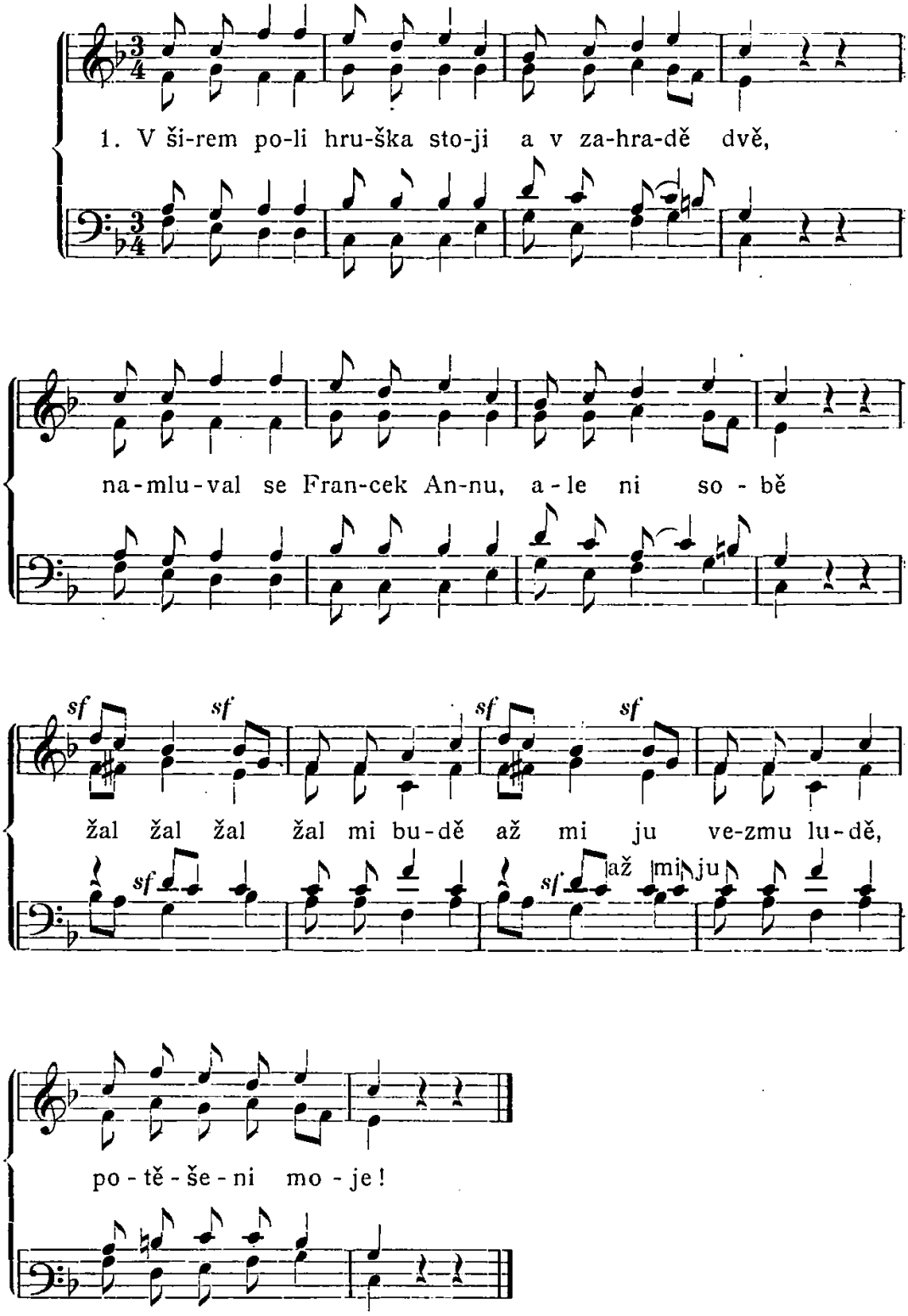
6. Již sem dosti,
[:již sem dosti prokvětala:]
červenyma jahodama.

7. Zvrchu ptačci,
[:zvrchu ptačci oďabali,:]
z boku pany oblamaly.

8. Oblamaly,
[:oblamaly na voničky,:]
mladenečkum za klobučky,

9. Oblamala,
[:oblamala každa svemu,:]
a ja smutna němam komu.

V širem poli hruška stoji . . .)* Z Bruzovic.
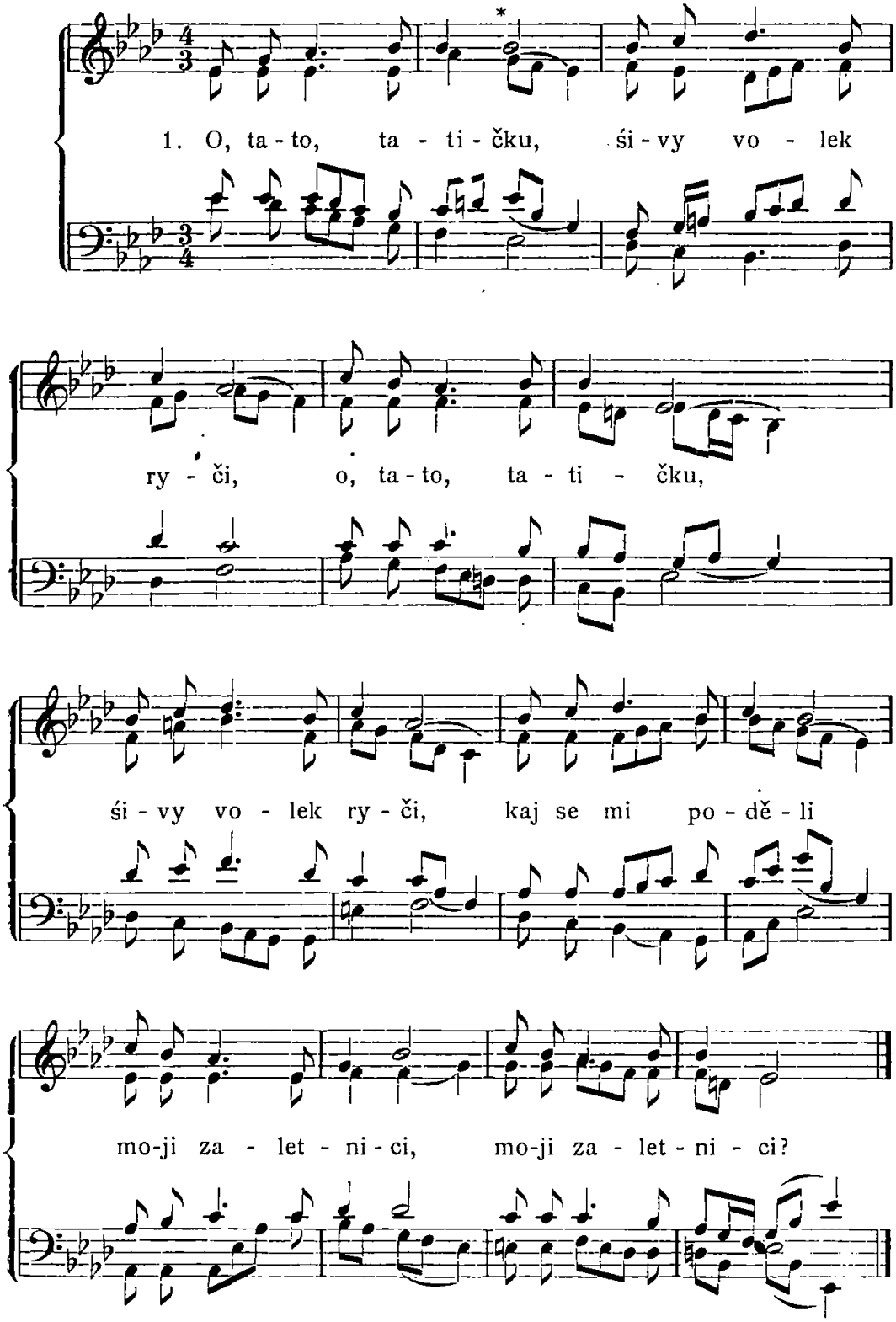

2. Ona idě do kostela jako leluja,
všeci ludě se divaju jako je šumna,
žal, žal, žal, atd.

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira.

4. Tíseň pokleslých milenců.

O, tato, tatičku . . . Z Malenovic.

2. [:Jeden šel na ryby, druhy na zajice,:]
třeti pase koně na zelenej luce,
na zelenej luce.
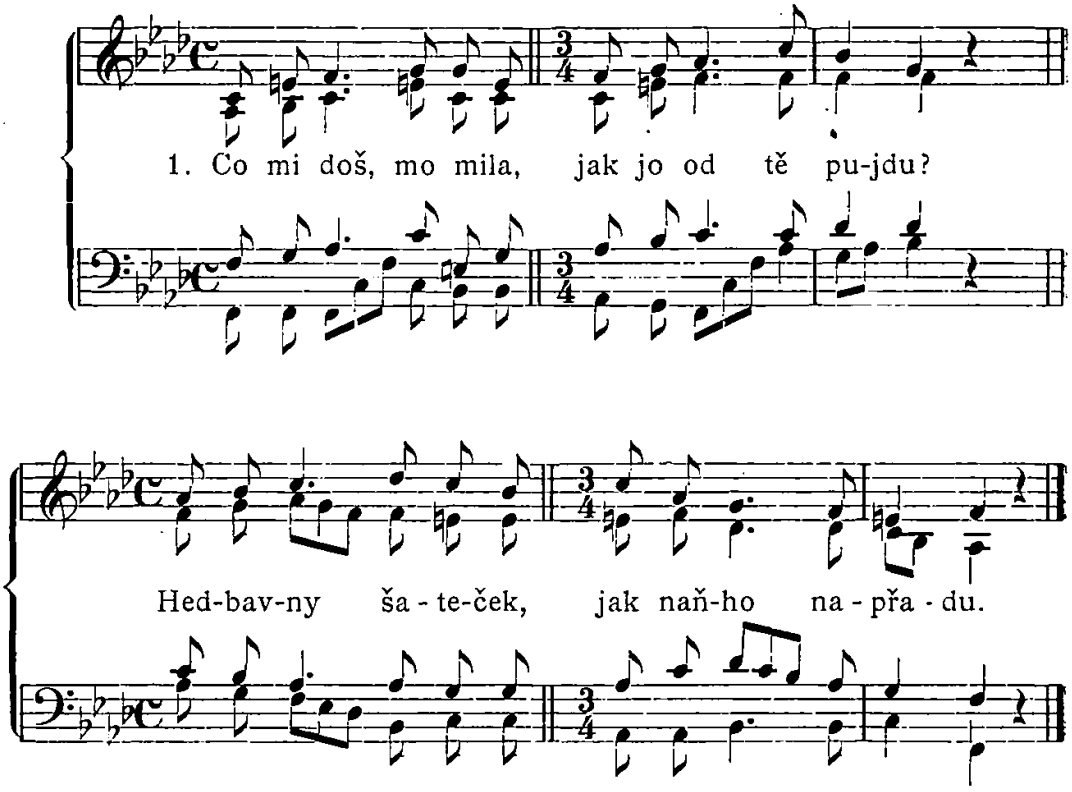
*) Tohoto *b* dovolili jsme si užiti místo původního *es*[1].

3. [:Pase ich tam, pase, v zelenym damase,:]
jeho nejmilejší pachola mu něse,
pachola mu něse.

4. [:Něse mu ho, něse, v černem faculičku:*):]
»Kde ti ho položit v maštali na lužku,
v maštali na lužku?«

5. [:»Dlo Jana svateho nedělej mi teho,:]
nedělej mi teho, ukaž na jineho,
ukaž na jineho!«

Co mi doš, mo mila, jak jo od tě pujdu. Z pod Lysé Hory.

2. Už sem jo napřadla aji namotala,
už sem ho, synečku, i do barvy dala.

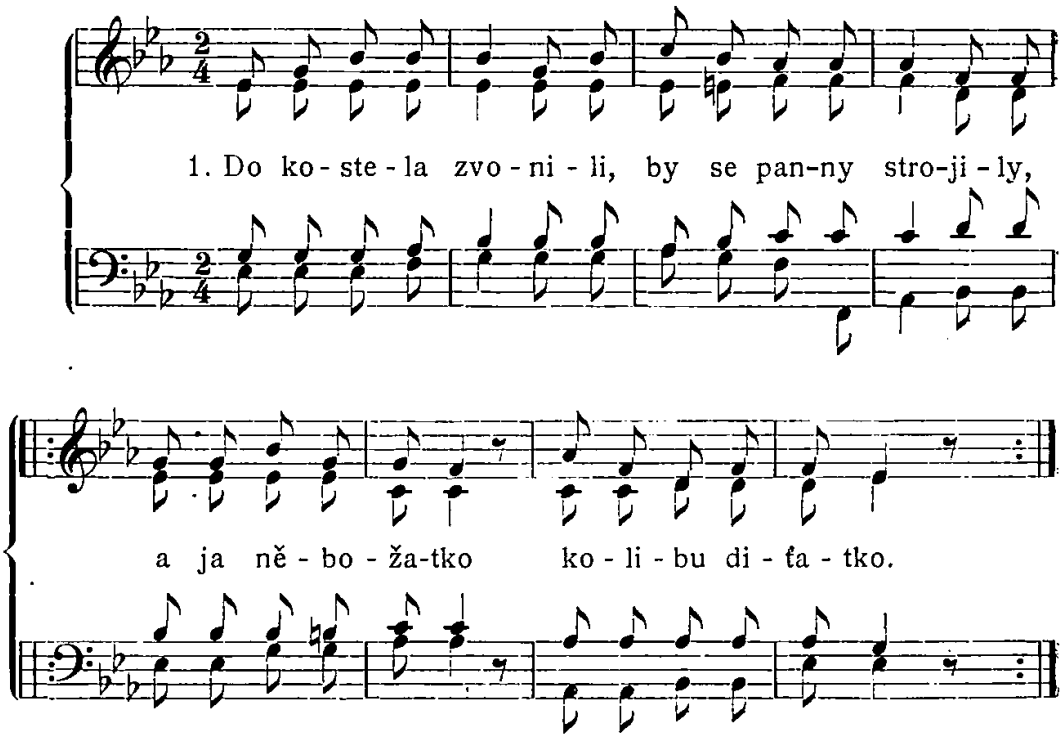
3. Dala sem ho barvit sedmerake barvy,
jo sem si myslela, že si synek švarny.

4. A ty si svidraty na obě dvě oči,
div se mi srdečko žalem něrozkoči.

5. Žalu muj, žalu muj, žalu něskonaly,
s mojiho věnečka listky opadaly.

*) Faculíček = šátek.
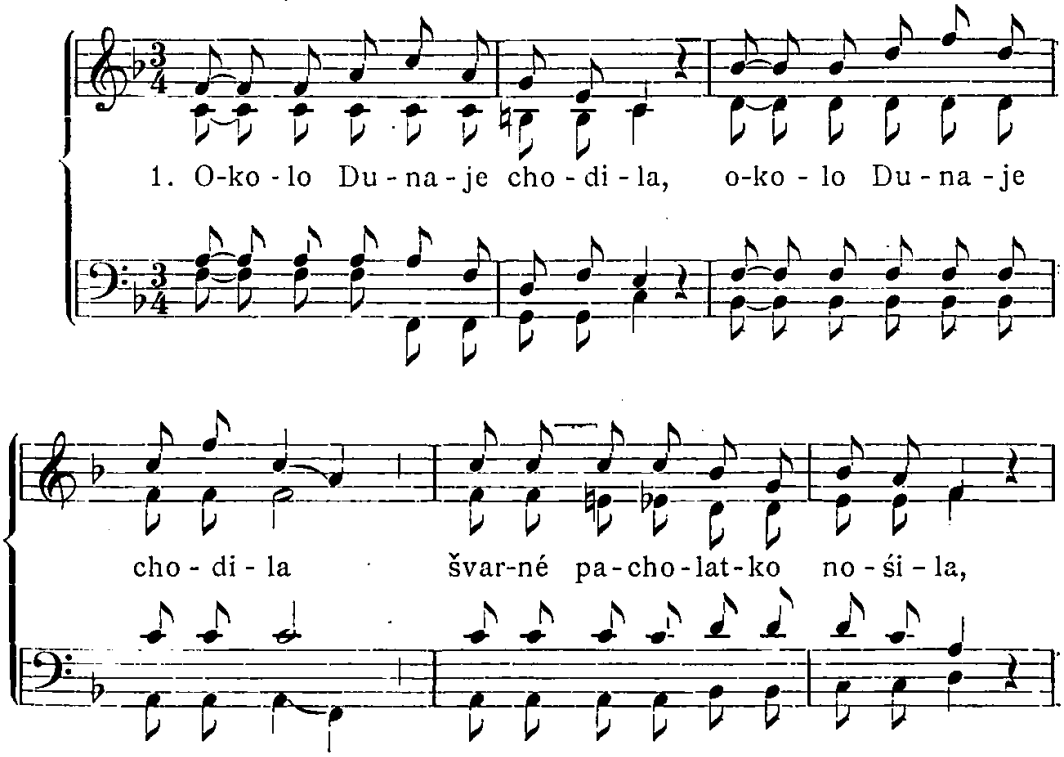
Do kostela zvonili . . . Z Vřesiny.
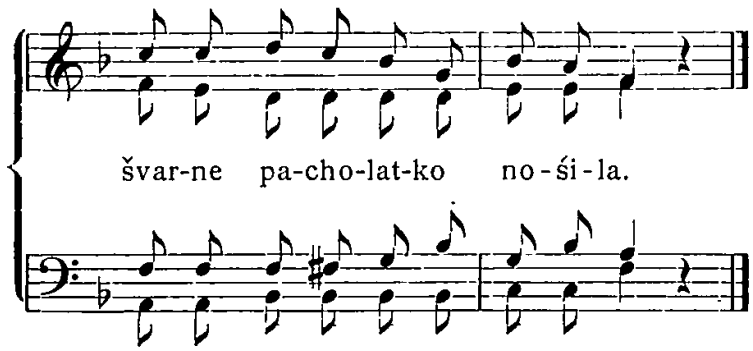

2. Ty nejmladči sestřičko, zakolebni maličko,
zakolebni malo, by mi ditě spalo.

3. Ja kolebať němbudu, ale zpivať pomožu.
Kolib sobě sama, dyť si jeho mama!

Okolo Dunaje chodila . . . Z Plesné.

2. [:Do Dunaje ho hodila,:]
[:tak jakoby matka nebyla.:]
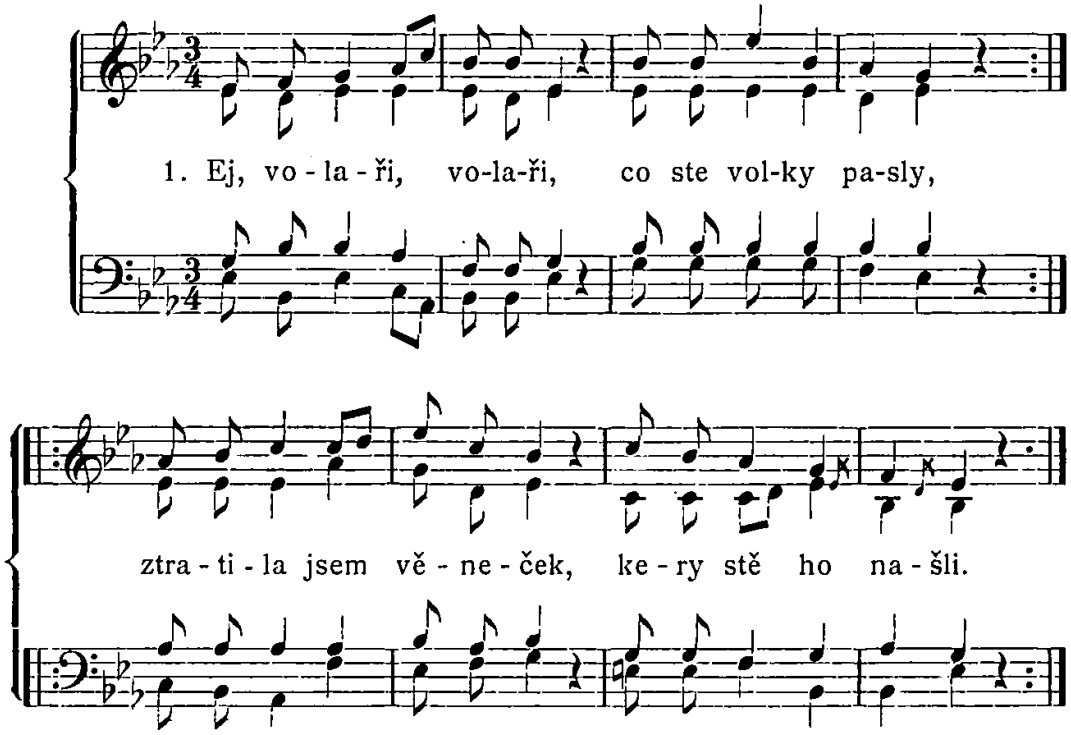
3. [:Rybaře tam ryby lovili,:]
[:to dívatko tami chytili.:]

4. [:Pravěli jeden druhemu::]
[:»Vemmy to dívatko do domu!«:]

5. [:Hned na ratuze zvonili,:]
[:by se všecky panny schazely.:]

6. [:Všecky panenky ve věnečku,:]
[:lne rychtařova v kapturku.:]

Ej, volaři, volaři, co ste volky pasli . . . Od Bílého Kříže.

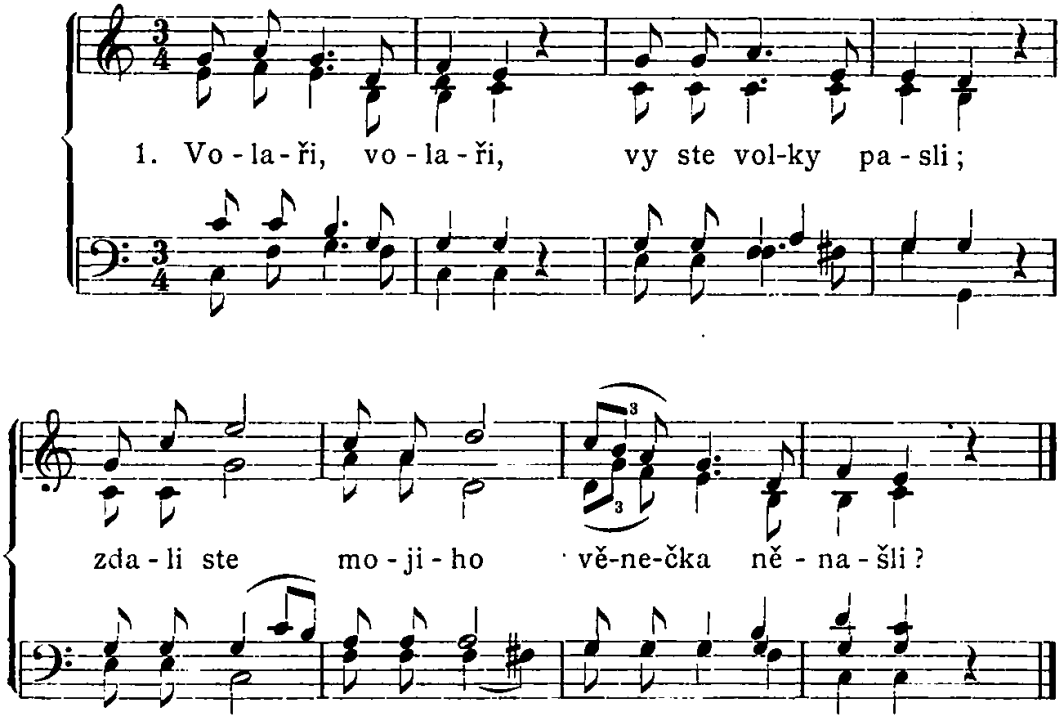

2. A my sme ho nenašli, ale sme viděli,
jak zelene pentličky po vodě pływaly.

3. Ach, šifaři, šifaři, na šify sedajte
a mojeho věnečka na vodach hledejte!

4. Choť by sme my zapřahli tři sta koni vranych,
už tvojeho věnečka žaden nedohoni.

Volaři, volaři, vy ste volky pasli . . . Z Malenovic.

2. My sme ho něnašli, ale sme viděli:
zelene pentličky po vodě plovaly.

3. Volaři, volaři, na šify sedejte,
mojiho věnečka po vodě hledejte!

4. Choť bysme zapřahli čtyradvacet koni,
tvojiho věnečka žadny nědohoni.

Kdo ponese snídaní? Z V. Polomě.

Stratila se kravarečka v lese
[:a kdo jí tam ranní,:]
snídaní ponese?

Ponese ji přešvarny syneček,
[:který ji připravil:]
o její věneček.

(Pokračování.)

Poznání hnutí husitského

má býti doplněno a zdokonaleno studiem otázek theologických. Tento zcela správný požadavek vyslovuje poslední dobou často i důrazně historická škola Gollova. V posudku knihy »Prameny k synodám strany Pražské a Táborské (vznik husitské konfesse) v letech 1441—1447« (vydal Zd. Nejedlý) píše prof. Goll: »S potěšením lze přijmouti knihu celou. Podobných prací bude třeba, máme-li dospěti jednou k úplným

dějinám husitství, t. j. také jeho stránky theologické a dogmatické. Zde ovšem bude třeba zbaviti se jakési nechuti k těmto věcem, která poněkud vadila samému Palackému. A budiž dovoleno při té příležitosti vysloviti přání, aby se pokračovalo ve sbírání a vydávání pramenů.« (Český časopis historický. VII. 468). V témže sešitě »Č. Č. h.« (str. 415) píše Lad. Hoffmann ve článku »Husité a koncilium Basilejské v l. 1431 a 1432 takto: »Vypsati vlastní dějiny jednání Husitů s koncilem od r. 1443 jest úkol budoucnosti a kdož ví? — snad budoucnosti ne nejbližší. Otázka, o kterou půjde, je v podstatě *otázka theologická*. Pokud lze se omezit jen na vnější průběh událostí, máme tu konečně klassické dílo Tomkovo, ale chceme-li studovat plnou historii jednání v jejím obsahu, nezbývá než historika spojit s theologem. A proto nám chybí na mnoze i práce průpravné.« (V poznámce dí p. L. Hoffmann: Tím ovšem jasněji vyniká zásluha těch, kdo i tu razili již dráhu; jsou to po Palackém zejména prof. J. Goll a na zvláštních ovšem cestách A. Lenz; kromě toho L. Klicman, J. Truhlář a z nejmladších K. Krofta a Zd. Nejedlý. — Doufáme, že pánové ty »zvláštní cesty« Lenzovy jednou také pochopí a nestranně ocení.) »Quousque tandem?« (píše dále p. L. H.) Je nutno již odložit onu liberalistickou nechuť k traktátové literatuře, kterou jsme zdědili po Palackém; bylo-li husitství svou podstatou hnutím náboženským, jak je možno nestudovat je nábožensky a tedy i theologicky?! Rozumí se, že nejde snad o theologii pro theologii samu, o studium výlučně a pedantsky scholastické; ale theologickou formou vyjadřovalo se tehdy vlastní smýšlení a cítění národa, a tážeme-li se, co bylo vnitřním obsahem, co bylo smyslem českých dějin té doby, dají nám jen ty postilly a traktáty odpověď. V nich se vyslovila česká duše 15. století. V tom směru nastává našim badatelům mnoho tvrdé práce, ale práce jistě vděčné; nejen padne pravé světlo na jednotlivé myšlénky, skupiny a osoby, ale vůbec my teprv potom plně pochopíme, jaký byl ideový základ, z něhož rostla a vyvíjela se česká reformace. Co bychom nazvali vlastními »filosofickými« dějinami husitství, lze čekat pouze potom a pouze z té strany. Potom teprv i o jednání s koncilem možno pronésti soud konečný.« — — K těmto slovům bylo by možno připojit několik úvah, přičiníme však jen tuto poznámku: Zesnulý probošt Lenz chápal velmi dobře význam studia otázek theologických pro poznání doby husitské a také pracoval účelně k určitému cíli. Prof. Goll v nekrologu zvlášť připomíná: »Pracovitost Lenzova se s pokračujícím věkem a chorobou neseslabovala«. Bohužel vidíme, že místo Lenzovo zůstává nevyplněno a že nikdo se snad nestará, aby vůbec vyplněno bylo. Videant consules. Když laikové s takovým důrazem theologickou stránku husitského hnutí vytýkají a po pracovnících volají, mělo by nám to volání otevříti oči, měli bychom jim v poctivých snahách nabídnouti svých sil a vědomostí. Nejlépe bylo by, aby představení duchovní určili a prostředky opatřili dobré theology, kteří jeví skutečné nadání pro studium historické, aby se ex professo českou historií obírali. Jednotlivé doby neb otázky by si tito pracovníci rozdělili. Mělo by se již poznati, jak mnoho nám prospěly práce Lenzovy a Svobodovy. *L. † eu.*

Hlídka národohospodářská.

Dne 15. ledna 1902 zahynulo náhlým zatopením v šachtě Jupiter u Duchcova 44 horníků, většinou Čechů. V posledních letech lze zaznamenati, že pouze r. 1897 a 1898 nebylo v důlních podnicích v Rakousku hromadných katastrof. Od r. 1891 do r. 1899 bylo 13 velikých katastrof v dolech, největších z nich v Příbrami dne 31. května 1892, kde zahynulo 319 horníků a 14. června 1894 v Karvíně, kde zhynulo 235 horníků. Od r. 1891 do r. 1899 bylo v hromadných katastrofách usmrceno 805 horníků, kteří zanechali 558 vdov a 1263 sirotků. Hromadné katastrofy jsou takové, při které zhyne nejméně 5 horníků. Tím si nikdo nemysli, že by maření lidských životů v dolech bylo vyčerpáno. Podáme zde dva doklady. Dle výkazu úrazoven v Rakousku zhynulo r. 1897 smrtí v dolech a lomech 127 lidí, na vždy zmrzačeno 524 osob. Roku 1898 zhynulo smrtí v dolech a lomech v celém Rakousku 129 osob, zmrzačeno pak 568 osob. V obou těchto letech nebylo žádného hromadného neštěstí. Můžeme směle tvrditi, že v dolech našlo v posledních 10ti letech násilnou smrt as 2000 horníků a dělníků! Netřeba ani podotknouti, že horníci jsou většinou z české krve. Takové »dividendy« berou čeští horníci za svou nebezpečnou práci. Za živobytí život, to platí v plném slova smyslu o hornících. Z poslední důlní statistiky za rok 1899 uvádíme následující podrobnosti. V důlních deskách v Rakousku bylo zanešeno 1366 majitelů dolů, a to v Čechách 979, na Moravě 36 a ve Slezsku 19. Podivno jest, jak rychle ubývá majitelů dolů každého roku. Akciové bohaté společnosti skupují, kde jaký důl, aby mohly celou uhelnou a hornickou těžbu zmonopolisovati. R. 1895 bylo v Rakousku 1426 soukromých majitelů dolů, r. 1899 zmenšil se jich počet na 1366. Těžebná uhelná pole měla r. 1899 výměry v Čechách 90.570 hektarů, na Moravě 6130, ve Slezsku 677 hektarů. Horníků a dělníků bylo zaměstnáno téhož roku v dolech kamenouhelných v celém Rakousku 55255 pak 3268 žen a 4420 dítek. V dolech kamenouhelných v Čechách pracovalo 17884, na Moravě 9634 a ve Slezsku 24116 horníků. V dolech hnědouhelných bylo zaměstnáno v celém Rakousku 47375 mužů, 2286 žen a 1129 dítek. V dolech hnědouhelných v Čechách pracovalo 30116, na Moravě 563 a ve Slezsku 4. Od roku 1897 do r. 1899 přibylo 8050 horníků. Lví podíl těžby uhelné připadá ovšem na země české. Tak bylo v Rakousku r. 1899 vytěženo 114,551.387 *q* kamenného uhlí, z čehož připadá na Čechy 40·7, na Moravu 16·13 a na Slezsko 48 milionů metráků. Uhlí hnědého bylo téhož roku v Rakousku vytěženo 217·51 milionů *q* a to v Čechách $179^1/_2$, na Moravě $1^1/_2$, ve Štýrsku $26^1/_4$ a v Krajinsku 2 miliony metr. centů. Cena vytěženého uhlí kamenného za r. 1899 se odhaduje na $89^1/_2$ a cena uhlí hnědého na 95 milionů korun. Jeden metrický cent kamenného uhlí na Kladně na dole je za 74 halířů a uhlí hnědého kolem Mostu na 39 halířů. Dle toho můžeme roční čistý zisk uhelných těžařů na 60 milionů korun odhadnouti. Výdělky ale oněch velikých obchodníků židů, kteří veškeré zásoby uhlí z dolů zkupují a obecenstvu je rozprodávají, budou mnohem větší 80 až 100 milionů korun. A pak se u nás velmi naivní lidé smějí návrhu, aby byl zaveden na prodej uhlí zemský monopol. Nic moudřejšího by nebylo. Zde pánové je páka, kterou by jste mohli trvale zlepšiti zemské finance, ale jen chtít. Že se toho nedočkáme, můžeme býti jisti, vždyť uhelné doly patří většinou židovským finančním baronům, a ti si dovedou svůj majetek lépe uchránit než na př. dovedou chránit křesťané svoje kláštery a kostely, svoje obchody, svoje domy a hospodářské statky. Hornictvo za svou nebezpečnou práci dostane ročně sotva 12 nejvýš 15 milionů korun mzdy. Tvrdí se, že horníci vydělají slušné sumy, ale nemají ničeho, žádného majetku. Proč to? Inu, poněvadž to, co se vydělá za týden, v neděli a v pondělí se utrácí. Český dělník to již jinak nedovede. Duševní bída horníků jest mnohem horší než hmotná. Když přijde kněz do hornických osad, tu se naň pokřikuje a zpustlý lid si z něho tropí posměchy. Zde je skorem všecka náprava u tohoto ubohého lidu naprosto nemožna, zde by se musel státi zázrak. A proto mají v řadách hornictva vůdcové socialní demokracie úplnou vládu a moc. Zráda soc. demokracie spáchaná r. 1900 v uhelné stávce na hornictvu od socialní demokracie jest již dávno v řadách hornictva zapomenuta.

Dne 4. února bylo na říšské radě debatováno o neštěstí na dole Jupiterově. Všichni řečníci bez rozdílu tam prudce útočili na vládu a byrokracii, že se zde na ochranu lidských životů a lidského majetku neděje ničeho. Uhlobaroni si v dolech dělají prostě, co chtějí, nestarají se o žádné zákony ani o úřady a všem se prostě posmívají. Jestliže se věci mají tak, jako poslanci Strnad, Šrámek, Pernerstorfer a Cinger vylíčili, pak nežijeme vůbec v žádném právním státu, pak jsme na tom

snad hůře než v Číně a jiných státech, kde jest despocie a otroctví. V debatě této vyšlo také na jevo, co všecko si dovolují oba velmožové Rotšild a Gutmann na Vítkovicku. Ve Vítkovicích pracuje v železárnách a u Koksových výhních asi 16000 dělníků. Těmto dělníkům se mzda nevyplácí v penězích, nýbrž dává se jim poukaz na zboží v obnosu 10 neb 20 korun. Jsou to v pravém slova smyslu Rotšildovy bankovky. Tyto úvěrní poukázky jsou tištěny právě tak jako bankovky státní neb rak.-uherské banky.

S poukázkami těmi musí dělníci jíti si nakoupit všecky potřeby do ohromné tržnice, kterou oba velmožové Rotšild a Gutmann ve Vítkovicích zřídili. Výdělky této tržnice, do které musí chodit tolik tisíc dělníků pro své rodiny nakupovati zboží, jsou do roka ohromné. Všichni obchodníci a kramáři byli také donuceni ve Vítkovicích zavříti své obchody a krámy, poněvadž dělnictvo k nim nemůže chodit k nákupu. Tak se dovoluje finančním židům vydírati dělnictvo až na nejnižší stupeň otroctví, k tomu mlčí židovské noviny, mlčí socialní demokracie, mlčí úřady, krátce vláda kapitálu v Rakousku jest naprostá a neobmezená. Kdežto bohaté a mocné státy, jako Anglie a Německo bedlivě ztřeží svoje přírodní poklady hlavně uhlí, provádí se u nás hlavně v českých zemích hanebné loupežné hospodářství. Zajímavé jsou odhady různých horních techniků o zásobách uhlí. Na příklad báňský technik Hull odhadoval r. 1859 zásoby uhlí v Anglii na 79843 milionů tun a pravil, že při těžbě ročních 1000 milionů *q* uhlí stačí Anglie na 800 let. Tomu odporoval tehdáž Stanley Jevous, který dokazoval, že uhlí nelze vůbec do větší hloubky než 1200 metrů těžiti, a to z důvodů technických, poněvadž se nedají šachty do hloubky tak pevně stavěti, aby odolaly obrovskému tlaku a za druhé že je v této hloubce při horku 44 stupňů práce vůbec nemožnou. Inženýr Sydney Luplon r. 1883 odhadnul, že Anglie bude za 100 let s kamenným uhlím u konce. Eduard Hull tvrdil r. 1897, že Anglie stačí uhlím na 400 let, báňský inženýr Longden tvrdí, že Anglie bude za 50 let s uhlím v koncích. Pak nastane nutnost, mají-li továrny v Anglii pracovati, dováželi pro ně uhlí z Ameriky. Technik Loye odhaduje uhlí Anglie na 23409 milionů tun, zásoba ta bude r. 1950 úplně vyčerpána. Proto někteří tvrdí, že Anglie urputně bojuje o Transvaal ne pro zlato a zlaté doly, ale pro uhlí, jehož Transvaal má míti ohromná ložiska dosud nikým netknutá.

(DOKONČENÍ.)

Z domácího světa hudebního.

IV.

V záplavě koncertů, jež letos v dubnu více než jindy naplnila hudební náš svět, strhly na se *dva koncerty*, pod eminentně *katolickou vlajkou pořádané*, pozornost všech hudebních přátel veliké Prahy. Dobročinnost uměním dovolávala se tu podpory. A což nejvíce upozorňovalo, byla ta okolnost, že křesťanská charita vystoupila zde *na nejširší veřejnost*.

Katolické spolky jen zřídka kdy volily ke svým produkcím místnosti rozlehlé jako rozměry Rudolfina. Skrývaly se často, jako popelky, ve svých spolkových domech; a aby to mnoho »nestálo«, hledaly ochotné dilettanty prostřední nebo méně než prostřední umělecké způsobilosti, kteří laskavě vyplnili program — dosti nechutný.

Nechci ani z daleka podceňovati jich dobrou vůli a snahu. Ale výsledek byl vždy týž. Ti nejbližší přišli; ale širší veřejnost o *»veliké akademii«*, *»velikém koncertu«* ani nezvěděla. To, co velikým se zdálo v úzkém kroužku příslušníků, na velké ploše veřejnosti bylo neskonale malounkým, bezvýznamným.

Tentokrát bylo jinak. *Ústřední spolek sv. Vincence z Pauly* slavil paměť 25letého svého trvání. Byla to šťastná myšlénka, jež ho vedla k tomu, aby veřejně, důrazně upozornil na svoji existenci. Pořádal ve středu, dne 16. dubna velký koncert v Rudolfinu.

Patronát mládeže, čilé sdružení katolických lidumilů, založené nyní saecularisovaným členem řádu Tovaryšstva Ježíšova *hrabětem Ledóchowskym*, chtěl rovněž obrátiti zájem zvědavosti na svoje cíle. Obsadil tedy také na jeden večer dne 21. dubna rozsáhlý koncertní sál Rudolfinský. —

»Jaký to je vlastně spolek?« tázal se mnohý, jemuž jména spolků-pořadatelů byla až dosavad neznáma. Zajímal se o jeho cíle. A doufám, že mnohému se vy-

jasnilo. Zvěděl o nových spolcích křesťanské humanity. Tím řečené spolky i na své mravní existenci a síle získaly. A to jest též jich úspěch. — —

Než nyní již ke koncertům samým. Program jich byl v každém ohledu poutavý. Oba získaly za dirigenta neunavného člena Českého kvarteta a skladatele p. *Oskara Nedbala.* Mravní úspěch byl již tímto šťastným tahem zajištěn. A dík p. *Nedbalovi,* který s příkladnou vytrvalostí a ochotou vyšel pořadatelstvu vstříc s úmysly nejlepšími. Hledaje program, který by poutal, vybral ke koncertu spolku sv. Vincence: *Berliozovu Symfonii phantastique* opus 14., Dr. *Ant. Dvořáka Koncert pro violoncello s průvodem orchestru* a *Webrovu ouverturu k Oberonu.* Skladby sehrála *Česká Filharmonie.*

Zlatým hřebem koncertu byla tu ovšem pro hudební znalce a přátele specialit *Berliozova Fantastická symfonie.* Pravda, v dějinách programní hudby zaujímá tato práce své význačné místo. Stojí tu jako milník, do oka padající směloslí svého sujjetu a — hudební bizzarností. Jen několika slovy její slovní podklad: Mladý hudebník chce se v návalu šílené lásky opiem otrávit. Ale vezme jedu jen malou dávku, jež přivodí pouze spánek. V něm má podivné sny. Zjeví se mu jeho milenka — fixní idea — a láska jeho se v něm probouzí se všemi průvodními city, od žárlivé zuřivosti až k tiché resignaci v motivech náboženských. (Obraz první.) Pak se mu zdá, že je s ní na plese (obraz druhý), a na to prožívá s ní venkovskou idyllu za zvuku pastýřských šalmajů, v stínu stromoví, při západu slunce (obraz třetí). Na to svírá ho sen, že milenku svoji zavraždil a že je veden na popraviště, kde pod ostří guillotiny dokonává (obraz čtvrtý). I vidí se mezi záhrobními příšerami a čarodějkami, jež provozují své divoké reje. »Dies irae« se střídá a míší s jich bizzarními tanci (obraz pátý). —

Tak vypadala programová hudba, když razila si cestu a dala se v soutěž s přesnými formami klassické symfonie. Tolik bizzarnosti a hastrošivých nápadů na se oblékla! Z těchto důvodů jako význačná specialita má Berliozova symfonie své místo v dějinách hudby. A jedině snahou, podati obecenstvu něco opravdu zvláštního, lze vysvětliti, že se ocitla na programu koncertu spolku sv. Vincence. Jinak zajisté její program k programu spolku má se jako pěst na oko.

Že ve své symfonii výstřední skladatel, »velký virtuos na orchestr«, má mnohou vzácnou barvu a myšlénku, jest nesporno; že však svojí bizzarností, svými nadměrnými požadavky orchestru a počtem nástrojů (na př.: čtvery kotle, pozaunové unisono v Dies irae spojené s rejem čarodějnic) přestupuje i nejzasší hranice hudebního krásna, o tom se hudebníci-professionalisté stále ještě hádají. A jeden nezvratný důvod mluví tu *proti.* Proč nikdo po Berliozovi neklade takové požadavky na orchestr? Či nikdo po něm by toho nedovedl? —

Dnes programní hudba již zvážila svoje síly. Zná své hranice. A proto hříchů svého mládí se již hledí vystříhati. A k těm po mém soudě rozhodně náleží i fantastická symfonie Berliozova. Proto přes všechnu mohutnost effektů, jež drtila ctitele této skladby, nás zůstavila vniterně celkem chladny.

Tím vítanější po této exotičnosti byly nám skladby dalšího pořadu. *Dvořákův koncert pro violoncello* s průvodem orchestru přednesl professor konservatoře pražské p. *J. Burian.* Sladký lyrismus Dvořákův, tomuto mistru tonů tak význačný, krásně se ozýval ve hře p. Burianově; jako Webrova ouvertura k opeře *Oberon* vynikala v jemném, delikatně vypracovaném přednesu pod taktovkou Nedbalovou všemi půvaby svého hudebního stylu romantického. — —

Koncert *Patronátu mládeže* shromáždil v Rudolfinu všechnu elitu aristokratických i občanských našich kruhů. A to bez rozdílu národnosti. České i německé posluchačstvo tvořilo tu tak pěknou, kompaktní jednotu, že stále věru vkrádala se myšlénka: proč nelze i na poli politickém nalézti klíč ke shodě a svornosti národní? I program byl pečlivě vybrán pod heslem národního utraquismu. České i německé skladby, umělci české, polské, německé a ruské národnosti.

Nejzajímavějším zjevem bylo však bez odporu to, že tu dirigent náš *Oskar Nedbal* třímal taktovku *nad orchestrem německého divadla pražského.* A výborného našeho dirigenta práce těšila. Wagner a Smetana, koryfeové hudební skladby národní, družili se k sobě na programu. Wagner byl tu zastoupen předehrou k svému *Parcifálu;* Smetana svojí význačnou symfonickou básní: »*Z českých luhů a hájů*«.

Jen pro nehudebníky připomínáme, že hudební drama Wagnerovo *Parcifál* jest vyňato z cyklu legend o rytířích sv. Grálu. Svou tendencí jest to vlastně apotheosa Nejsvětější svátosti oltářní. Wagner se tu na sklonku svého umění skladatelského cele pohroužil v tůně katolické mystiky a oslavil zde jeho eminentní, nejvznešenější dogma. Zajisté jest též čtenářům známo, kolik to vyneslo Wagnerovi hněvu a nepřátelství od protivníků katolicismu. Nietzsche — největší nepřítel křesťanství — dříve největší obdivovatel Wagnerův, uslyšev Parcifála,

s hrůzou odvrátil se od Wagnera a napsal známý svůj spis: *Pád Wagnerův.* Smetl Wagnera s piedestalu svého obdivu, když Wagner, jako zapadající slunce hudebního romantismu skláněl se v tajemství víry katolické.

Ouvertura, plná vážných, mohutných themat, svojí délkou a stejnoměrností rythmu, nepůsobí však sama o sobě oním hlubokým dojmem, jaký zůstavuje v mysli posluchačů celé hudební drama, jež je až dosavad výhradním majetkem Wagnerova divadla v Beyreutě a nikde jinde provozováno býti nesmí. Pokud obsahu skladby se týče, nemohlo ovšem zas pro *Patronát mládeže* a k jeho koncertu voleno býti za úvod číslo vhodnější a význačnější, nad předehru k Parcifálu.

A že zas ze Smetanova cyklu symfonických skladeb byla volena báseň: »*Z českých luhů a hájů*«, znázorňující hudebně všechen rušný život na venkově i to svědčí o uměleckém vkusu a důmyslu pořadatelově. Dirigent p. O. Nedbal spatřoval v tom veliký svůj úspěch, že orchestr německého divadla sklonil se tu před geniálním hudebním umělcem naším Smetanou. A naši skladbu provedl též s pěkným úspěchem. Dáváme dirigentovi — při nynějších nezdravě napjetých poměrech — zcela za pravdu. Ale není nám možno, abychom svůj vděk nevyslovili i dirigentu samému. S orchestrem do té chvíle sobě cizím, po jediné zkoušce vystoupil p. Nedbal na veřejnost. A to před vybraným posluchačstvem, jaké jen zřídka pospolu v síni koncertní se schází. Nedbal je zvyklý vždy vystupovati s prací do nejmenších nuancí vzorně vypracovanou. Vždyť právě tato propracovanost do všech podrobností jest svědectvím jeho dirigentského talentu a intellektu. Tentokrát ze svých požadavků a přání musil pro nedostatek času ke zkouškám leccos sleviti. A v tom, že slevil, přinesl svému uměleckému renomé velikou oběť, řekl bych skoro sacrificio dell' intellecto — a spolu osvědčil tak vzácnou ochotu a míru sebezapření, kterou jen hudebník dovede pochopiti a náležitě oceniti. Konstatujeme to proto, že v kritikách denních listů, vyjma tuším »*Katolické listy*«, nebylo tak s důrazem poznamenáno.

Z dalších čísel programu sluší se zmíniti o koncertních ariích, jež s nevšední elegancí přednesly: sl. *Iréna Bohusova de Behérfalva*, člen opery Varšavské, která právě ten čas byla hostem na prknech Národního divadla, a sl. *Gertruda Foerstelova*, člen zdejšího německého divadla, kolloraturní pěvkyně vzácné umělecké kvality. Prvá zapěla arii *Neddy* z Leoncavallovy opery: *Komedianti*, druhá věčně krásnou koncertní arii královny noci z Mozartovy opery; *Kouzelná flétna*. P. *Jaroslav Kocian*, rychle vyrůstající vedle *Kubelíka*, ve světového umělce, přednesl *Joachimův koncert pro housle v uherském slohu*. Skladba tato vedle *Riessova: Motto perpetuo*, jež umělec přidal, ukázala opět všechny přednosti Kocianova umění: hloubku pochopení a vniterného propracování skladby i neobyčejnou vyspělost a vytrvalost houslové techniky.

Nevděčný úkol uzavříti koncert připadl na ten čas u nás neznámému pěvci vídeňskému p. *Maxu Ulanowskému*. P. Ulanowský jest dle doslechu miláčkem všeho dámského posluchačstva divadelního. Jeho bass-baryton nezní sice nějakým zvláštním, neobyčejným leskem, ale pěvec umí s ním velice dovedně zacházeti. Má velice vytříbený smysl pro přednes a pravidelné, důmyslné střídání tonu otevřeného a krytého přivádí do zpěvu mnoho plastické výraznosti.

Mravní úspěch obou dobročinných koncertů byl veliký. Myslíme, že i finanční jemu odpovídal. A těšíme se, že katolické naše spolky, které letos tak šťastně na širokou veřejnost svými koncerty se obrálily, neučinily tak poprvé a též naposled. Dnešní svět ve svém hluku a shonu žádá občasného a důtklivého na sebe upozorňování. A přispěti na šlechetný účel za vzájemný požitek umělecký — tato forma almužny je mnohému nejsnazší a nejpříjemnější. *Em. Žák.*

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Eugenio Hartzenbusch: **Bibliografia de Hartzenbusch (Excmo Sr. D. Juan Eugenio.)** — Madrid, 1900. — 500 výtisků vydáno. Svazek o 452 str. velikého 4^0 — bez udání ceny. — Syn spisovatelův uvádí více nebo méně úplná vydání spisů svého otce, po nich díla dramatická, básně v abecedním pořádku dle prvního verše: tu a tam vyskytují se i dosud neuveřejněné práce Hartzenbuschovy, jako

verše z památníku a básně rodinné, mimo jiné větší důležitosti. Škoda, že nejsou uvedena úplná dramata autora »Milenců teruelských«; je zde vždy jen první jednání a začátek a konec ostatních. Dílo zdobí fototypografické obrazy; podobizna D. Juana Eugenia Hartzenbusche, jeho obou manželek D. Marie Morgeuovy a D. Salvadory Hiriartovy, pohledy na rodný dům spisovatelův (v ulici del Barco), úmrtní dům (v ulici de Leganitos) a náhrobek na hřbitově sv. Anežky a sv. Ludvíka, kde spisovatel leží pohřben. Kdyby byl syn spisovatelův zištný, mohl utvořiti několik svazků z nevydaných děl otcových a skliditi slušný výtěžek. Bílá vrána.

Marcelino Menéndez y Pelayo: **Antologia de poetas líricos castellanos.** — Suplemento a la »Primavera y flor de romances«, de Wolf, tomo III. — Madrid 1900. svazec 10.; 3 pes. — Tento svazek třetí, jak jsme se nedávno zmínili, obsahuje národní romance, čerpané z ústního podání. Nesmíme si ovšem mysliti, že Marcelino Menéndez chodil při tom po dolech i po horách s tužkou a papírem v ruce a z toho že povstala tato sbírka. Taková práce není pro jeho ducha, ani bychom z toho nic prazvláštního nezískali. Jsa bibliofilem a učencem, hleděl si pramenů, které mu podávala kniha a listina; vše sebral a spořádal v tomto svazku. Sám praví: »Vyznávám, že nejsem folkloristou z povolání a že lidová poesie mě zajímá hlavně tím, co chová v sobě poetického; právě tak hledím na poesii uměleckou a učenou; neberu na váhu cenu její socialní a dějinou, nýbrž cenu esthetickou. Jest-li to chybou nebo nedostatkem vědeckého kriteria, ihned se k tomu přiznávám, a upřímnost nechť mě spasí.« Dle toho ovšem tento svazek oplývá pravou hodnotou spíše než řídkostí a hledaností, a při tom přece najdeme v něm části velmi cenné a učené poznámky. Svazek dělí se v šest oddílů. V prvním jsou probrány tradiční romance asturské; jedním z hlavních pramenů, kterých použil Menéndez y Pelayo, je důležité dílo D. Juana Menéndeza Pidala, jež jedná o této látce. Je tu 66 romancí, z nichž kolikráte dvě, tři, čtyři i pět jsou varianty téhož thematu. Poznámky při každé skupině ukazují na původ, vztahy a reminiscence romance, o níž se jedná, vzhledem ke všeobecné literatuře a stanoví zvláště dobu nebo osobnost romance. — Druhý oddíl obsahuje 32 tradiční romance andalusijské a extremadurské; třetí tradiční romance různých provincií; čtvrtý romance portugalské kastillského původu; pátý tradiční romance kastillské v Katalonii; šestý tradiční romance kastillské mezi židy na Východě. Použito zde bylo sbírek romancí portugalských, které vydali Almeida Garret, Teofilo Braga, Estacio da Veiga, V. E. Hardung, Rodríguez Acevedo, Silvio Romero a j.: katalanských (Milá y Fontanals, Pelayo Briz, Mariano Aguiló); andalusijských (Estébanez Calderon, Fernán Caballero, Machado y Alvarez, Rodríguez Marín, Montoto, de la Torre y Salvador); gallicijských (Salinas, Antonio a Francisco de la Iglesia, Pérez Ballesteros, Juan Carcía, Ortíz de la Torre) a jiných, jakož i sbírky Danonovy tradičních romancí kastillských mezi židy na Východě, ovšem s vynecháním omylů a s různými přídavky. Každý oddíl předchází předmluva.

Joaquín Buitrago Hernandez: **Las órdenes religiosas y los religiosos.** — Madrid Sv. ve kvartu, str. 489: 5 pes. — Tato kniha podává nám znamenitou právnickou studii o zákonité existenci řeholních ústavů ve Španělích a o jejich občanské oprávněnosti. Ozbrojen množstvím důkazů nepopěrných i závažných kráčí spisovatel-právník bez překážek v před, až dokáže, že všecky řády řeholní mají zákonitou existenci a občanské právo v říši. Autor potvrzuje a vysvětluje zevrubně, že 29. a 30. článek konkordátu jednají ne o svobodě nebo zákonitém uznání řeholních řádů, ale »o kompromissu, který učinil stát, že činně a na své útraty se zasadí o zavedení některých«; a podotýká, že »kdo neuznali této pravdy, nečetli úplného textu řečených článků, ba ani článku 35. téhož konkordátu a čl. konkordátu z r. 1859—1860, které jsou jejich doplňkem, ani královských dekretů a patentů, které byly vynesceny proto, aby byly provedeny«. Kniha tato je velmi vhodná pro dnešní dobu a zajímavá svou látkou, je psána velice jasně a učeně. *Jakub Hurecký.*

SLOVENSKÁ.

»Viera«. Časopis pro křesťanský l'ud, vychází jednou za měsíc v Clevelandě, Ohio v Americe redakcí Štěpána Furdeka. Na obranu katolického náboženství proti neurvalým útokům nevěrcův Amerických založil farář české osady Panny Marie Lurdské v Clevelandě ve státě Ohio dva časopisy: »Vieru« a »Šíp«. »Viera« vychází měsíčně na krásném papíře s krásnými obrázky. Slovenští katolíci ve staré vlasti nemají tak pěkně vypraveného náboženského časopisu. Na barevné obálce Kristus tulící k sobě klečícího mladého mnicha. Tím je již určen směr časopisu: přiváděti věřící do náruče Spasitelovy. Několika slovy zmíníme se o obsahu

časopisu tohoto. Rozumnými slovy navádějí se slovanští robotníci američtí, aby nestrojili svým zemřelým knížecích pohřbů, jak je v Americe zvykem; věřící se navádějí, aby co nejvíce varovali se smíšených manželstev; důrazně klade se čtenářstvu na srdce, aby se nesoudilo, ale vyhnulo všem soudním přím; slovenským děvčatům dávají se rady, kam mají jíti do služby (do katolických rodin) a jak mají se vystříhati, aby ve službách nevzaly úhony jejich mravnost a zbožnost; ukazuje se na následky pití opojných nápojů (hlavně páleného); nezlořeč, ale odpouštěj, praví se; vykládá se o liberalismu (liberalismus je peknejšie meno pre výraz nevery); zrazuje se lid od rozpustilých bitek a pitek při křtinách; ukazují se chyby časopisů a denního tisku; vysvětluje se náboženský význam dobrých skutků; varuje se před tanečnými zábavami v čas zakázaný; v masopustě má se katolík s ošklivostí odvrátiti od rozpustilých zábav; nevěra je příčinou samovražd. Lidu vysvětluje se náboženský a liturgický význam znamenitých slavností a dob církevních: všech svatých, dušiček, jesliček, vánoc, postu; dokazuje se jsoucnost Boží; poučuje se o misiích, bratrské lásce, církevním státě atd. Z časopisu poznáváme mnohé vady a chyby slovenského lidu v Americe usedlého. List jest věnován výhradně lidu a proto také psán je krásným a poutavým slohem, vše dokazuje se příklady ze života svatých. V Trnavě v Uhrách vycházející »Posol božského srdca Ježíšového« je dobrý list, ale tomuto americkému nevyrovná se ani obsahem ani úpravou. Z každé stránky poznáváme znamenitého ducha faráře Štěpána Furdeka, chovance kdysi pražského semináře. Nynější pan biskup brněnský Dr. Bauer, své doby ředitel pražského semináře, přičinil se, aby Furdek odešel do Ameriky. Furdek je původem Slovák, na Slovensku absolvoval gymnasium, jakožto bohoslovec čtvrtého ročníku přijel v březnu r. 1882 do Clevelandu, kde byl téhož roku v červenci vysvěcen na kněze. Založil v Americe veliký slovenský týdenník »Jednotu«, měsíčník »Vieru«, humoristický týdenník »Šíp« a kalendář »Jednotu«. Časopisy jeho mají do Uher zakázanou poštovní dopravu, ačkoli by i na Slovensku nemálo prospívaly. Za to však v Americe plní čestně svůj úkol. Mezi hlavní spolupracovníky týdeníku »Jednoty« náleží ze starého kraje stařičký Sasinek, do kalendáře »Jednoty« přispívají všickni katoličtí spisovatelé slovenští i z Uher i z Ameriky.

Fraut. Václ. Peřinka.

NĚMECKÁ.

Die philosophischen und sociologischen Grundlagen des Marxismus. Studien zur socialen Frage. Von Th. G. Masaryk, Prof. an der Böhmischen Universität in Prag. (Wien, C. Konegen, 1899, XV., 600 S. M. 12.) — Prof. Masaryk vydal svůj spis: »Otázka socialní« (základy marxismu sociologické a filosofické) také po německu. Práci tuto oceňuje známý sociolog P. Heinrich Pesch, S. J. v časopise »Stimmen aus Maria Laach« (1900, str. 351—9), kdež mimo jiné praví: »Prof. Masaryk má rozsáhlou a podrobnou znalost příslušné literatury. Jeho rozbor soustavy Marxovy je zevrubný, obsažný, důkladný, kritika často přesvědčivá i obratná. Avšak způsob, jakým to podává, nezamlouvá se; je tu mnoho zbytečného vysvětlování, ujišťování a opakování, zhusta nespořádané a nepotřebné hromadění roztodivných náhledů a mínění. Rozvrh látky, o níž se pojednává, nevysvítá vždy zřejmě. Mnohá věc je nejasně pojata i nejasně vyjádřena, mnohé tvrzení buď zcela nic nebo nedostatečně důkazem podepřeno. Prof. Masaryk nemá patrně pevného, nezvratného, filosoficky zdůvodněného názoru světového a nemá tudíž bezpečného stanoviska pro svou kritiku. Než i přes to jest bohatý obsah jeho díla velepotřebný pro každého, kdo se vážně obírá studiem moderního socialismu.« Potom uvádí P. Pesch z knihy Masarykovy některá místa, s nimiž buď úplně souhlasí, nebo jinak je doplňuje, a praví dále: »Mnoho jest sice dobrého v tom, co prof. Masaryk při výkladě soustavy socialistické a při jejím kritickém oceňování podává, nicméně však shledáváme tam i mnoho nejasného, jen z pola správného i nesprávného. (Dokazuje se na jednom příkladě.) Pokud se náboženské otázky týče, tu pohybuje se prof. M. (na str. 455. a násl. svého spisu) v oboru, pro nějž nemá pražádného porozumění. Uznáváme rádi přednosti jeho spisu, jsme však četbou jeho spokojeni méně, než-li jsme čekali a sobě přáli. Spis je ovocem mnohé práce, bohužel ne ovocem náležitě vyzrálým.« *L. † g.*

Nové spisy: *Lehrbuch der Philosophie.* Von Alfons Lehmen, S. J. I. Band. (Logig, Kritig, Ontologie. 444 S. M. 5.) II. Band. I. Abth. (Kosmologie und Psychologie. 526 S.) 2. Abth. (Theodicee S. 527—778, M. 11.) Freiburg im Br. B. Herder. — *Theologische Zeitfragen.* Von Christian Pesch, S. J. (II. Folge. S. 138, M. 1.80), Freiburg im Br. 1901. (Herder.) — *Herders Konversations-*

lexikon. III. Auflage. (Od října 1901 vycházejí 2 až 3 sešity měsíčně. Celkem 160 sešitů po 60 h. Obstará každé knihkupectví.) — *Der hge. Alfons von Liguori.* Von der theol. Fakultät der Universität in Würzburg approbirte Preisschrift von Dr. Franz Meffert (280 S. M. 7.70.) — *Praktisches Geschäftsbuch* für den Curatclerus Oesterreichs. Von P. Wolfgang Dannerbauer. II. Auflage (Gross-Octav. 1536 S. K 24. K. Frome, Wien.) *Die kirchlichen Rechtsbestimmungen* für die Frauencongregationen von Augustin Arndt, S. J. (S. 360, M. 5). Kirchheim. Mainz. — *Betrachtender Commentar* zur Nachfolge Christi des gottsel. Thomas von Kempen. Von A. Schmittdiel. (1284 S. M. 6.) Paderborn. Bonifacius-Druckerei. — *Geschichte der kath. Kirche* im XIX. Jahrhundert von Dr. Heinrich Brück, Bischof von Mainz. (2. opr. vydání bude vycházeti v sešitech. Celkem 5 svazků asi za 35 M.) Fr. Kirchheim in Mainz. — *Religion und Offenbarung.* (Apologie des Christenthums I.) Von Dr. H. Schell. (Mit kirchl. Druckerlaubniss. 492 S. M. 6.40.) — *Apologetische Vorträge* über die Gottheit Jesu von Dr. Fr. Endler. Prag. 2 K 50 h. — *Geschichte der k. u. k. Militär-Seelsorge* und des Apostolischen Feld-Vikariates von Emerich Bielik. Wien. S. 373. — *Der Idealismus* der indischen Religionsphilosophie im Zeitalter der Opfermystik. Von Jos. Dahlmann, S. J. Freiburg im Br. 1901. Herder. 1 M. 80 pf. — *Deutsche Jesuitenmissionäre* des 17. u. 18. Jahrhunderts. Von Anton Huonder, S. J. (230 str. 3 M. 20 pf.) Herder. — *Der Ritualmord* vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit. Von Dr. Franz Frank. (S. 328, M. 2.) Regensburg. — *Die altchristliche Literatur* und ihre Erforschung von 1884 bis 1900 von Albert Ehrhard. (I. Abth. Die vornicänische Literatur.) Freiburg, 1900. S. 644. M. 15. — *Flavius Josephus' Jüdischer Krieg.* Aus dem Griech. übersetzt von Dr. Fil. Kohout. (Qu. Haslingers Verlag in Linz. 1901. Str. 815. Cena 10 K. — *Handbuch der Pastoralmedicin.* Von Dr. A. Stöhr. 4. vydání. Herder. (538 str. Cena 7 K 20 h.) — *Das Testament des Geistlichen* nach kirchlichem u. bürgerlichem Recht. Von Dr. Jos. Hollweck. Mainz, 1900. Kirchheim. (Str. 118. Cena 3 K.) — *Häckelismus und Darwinismus.* Eine Antwort auf Häckels »Welträthsel« von Dr. Anton Michelitsch. Graz, Styria. 1900. (140 S. K 1·70.) — *Katholicismus und Protestantismus.* Von L. v. Hammerstein, S. J. Trier. Paulinus-Buchdruckerei. 1901. (460 S. M. 3·50.)

L. † dt.

ČESKÁ.

Moje divadelní toulky. Vypravuje *Fr. Ad. Šubert.* Svazek I. »*K vzpomínkám*« svým na styky s předními umělci dramatickými, o nichž bylo již tuto referováno, připojuje býv. ředitel Národního divadla: »*Divadelní toulky*«. Líčí tu cesty své do Italie, své návštěvy k otevření divadel: v Lublani, v Záhřebě, v Krakově a ve Lvově a jiné četné a zajímavé vzpomínky, jež zůstaly bystrému pozorovateli památkou z cest, jež za obohacení repertoiru českého divadla, nebo za povznesení umění českého a jeho slávy byl vykonal. Pro přátele divadla jest to četba velice zajímavá. Poutavý způsob causerií Šubertových činí lekturu tím příjemnější.

Pro nás jest zajímavo, kterak p. spisovatel důrazně se vyslovuje o náboženském rázu Poláků, kteří otevírajíce divadlo, počínají tento akt svěcením církevním. Ve Lvově arcibiskup slouží před svěcením mši sv. na úmysl zdaru umění v nové budově divadelní.« Před vysvěcením řeční a svolává »Pokoj na dům tento«. Pan ředitel Šubert dobře tu vzpomíná, že divadlo jest jedna z oněch budov, jež pokoje nejvíce potřebují. —

Jen tak namátkou zastavujeme se při těchto slovech p. spisovatelových: »Pražští knížata-arcibiskupové neuznali za vhodno ani při nejslavnějších příležitostech vstoupiti do Národního divadla — a ve Lvově počíná se divadlo Bohem a jeho církví, sám arcibiskup přichází posvětit nový dům tak, jak byl církevně posvěcen již i první základní kámen jeho.« Spojitosť myšlénková mohla by zde zajisté zníti též v tom smyslu: Poláci počínají slavnostní otevření divadla obřady církevními; — u nás Čechů slavnostní akt otevření divadla začíti tímto »polským způsobem« nikomu snad ani nenapadlo. A tichý stesk p. Šubrtův na nepřítomnost knížete-arcibiskupa v divadle i při nejslavnějších příležitostech měl by se ozývati v oněch kruzích duchovních, jež nepozvání k aktu, jenž byl zajisté pro český národ katolický nad jiné významný, zajisté též dosti těžce, byť skrytě byly nesly. Když už v samém počátku vůdčí sbory jinak si vedly než Poláci, pak nelze jako schvalné přehlédání vykládati si onu zdrželivost hierarchie proti našemu divadlu. Ale našim budovatelům N. d. zdálo se snad trochu zpátečnické, co předním kruhům polským vidělo se důstojné a přirozené. Tolik jen mimochodem.*)

*) *Poznámka redakce.* »Zdrželivost hierarchie«, jak tu vážený náš spolupracovník píše, má své kořeny i jinde, totiž v repertoiru, jaký svého času téměř

Objemný svazek causerií p. Šubrtových jest opět vypraven s krom obyčejnou nádherou. Obrazy několika předních skladatelů vlašských a slovanských předáků divadla vedle rukopisných jich snímků zdobí publikaci. Není o tom pochyby, že knize dostane se téhož vlídného přijetí mezi četnými přáteli divadla a ctiteli p. spisovatelovými, s jakým uvítán byl již první díl této zajímavé práce.

Em. Žák.

»**Praha a Řím.**« Historický román ze XVI. věku od Josefa Svátka. V Praze, nakladatel Dr. Frant. Bačkovský. — Starší generace čtenářů asi dobře se pamatuje na tento román i mnoho jiných, pokud vycházely jako zábavná příloha někdejšího »Pražského Denníka«. Horliví čtenáři dali si knihy svázati, a tak zde onde ještě se shledáš s původním vydáním, mnoho výtisků by se však ani nenašlo! Všecky romány Svátkovy jednají o bouřlivých a zajímavých dobách českých dějin, vypravování je svěží, bystré, velmi živé, znalost Prahy do detajlů zevrubná — jakýž div, že svého času měly romány Svátkovy nesmírně mnoho čtenářů, a proto že byly některé z nich v posledních letech znova vydány jednotlivými nakladateli též illustrované a ve formě ovšem mnohem sličnější, nežli jim mohl dáti někdejší »Pražský Denník.« Právě před nedávnem četli jsme inseráty doporučující a nabízející román »Praha a Řím«. Zmíníme se o něm stručně a kompaktně a podotýkáme předem — docela objektivně — to dostačí, aby si mohl každý o něm učiniti úsudek. Látka románu ovšem je rozsáhlá a provedení její přímo svádí k podrobnějšímu rozboru, do kteréhož se však »Vlasť« jako měsíčník, přehlížející současné písemnictví cizí i slovanské, na úkor těchto důležitých svých úkolů pouštěti nemůže.

Děj celého vypravování otáčí se kolem romantické osoby Jakuba Olympidara Palaeologa, potomka posledních císařů řeckých, provinciála jesuitské koleje v Praze, Canisia, pražských soudobých Jesuitů, Matouše Collina z Chotěřiny, známého humanisty, Martina Kuthena ze Šprimsberku a jiných osob; koná se v Římě, v Řecku a z největší části v Praze; líčí boj mocně se zmahající strany nekatolické proti Římu, Jesuitům a katolicismu vůbec. Začátek uvádí nás do Říma na náměstí před chrámem Santa Maria alla Minerva, »kde hranice inkvisice ani neuhasínaly, neboť Pavel IV. povznesl pokleslou autoritu inkvisice; to »vedlo k terrorismu, pronásledování všech volnějších duchů.« »Prostému Římanu slula ona papežská vláda nejlepší, která se nejpřísnějším pronásledováním a pálením kacířů zaměstnávala« — jinde však čteme v románu, že »*terrorismu nebyl v Italii nikdo zvyklý.*« Pavel IV. (1555—1559) byl vůbec veliký reformátor církve, a to také chtěli i samotní liberálové, ať již v politice či jiných oborech; jestli však některý z papežů zaváděl v církvi, duchovenstvu atd., opravy byť i prospěšné, neušel přece jejich nemilosti. Dovídáme se, že Jakub Palaeolog je novicem dominikánského řádu, nemá však žádné chuti státi se mnichem, ač by to bratr jeho Jeroným, opat, rád byl viděl. Opat Jeroným dal odsouditi na hranici žida Melecha, který byl obecně znám pro své bohatství, které nyní v majetek církve připadlo. To činí podivný dojem na čtenáře, který se *jiného důvodu odsouzení Melechova nedočítá.* Jakub »neměl chuť, aby se stal jedním z nástrojů tribunálu, který pod jménem inkvisičního soudu každý volnější pohyb ducha a všecko samostatné bádání a zkoumání u věcech víry neúprosně stíhal.« Slova »volnější pohyb ducha« mají ovšem smysl velice elastický a »samostatné« bádání a zkoumání mělo by býti nahrazeno vhodnějším významem »učení církve se příčící a je podkopávající,« neboť stkvěle nadaní mužové skutečně samostatně bádali a zkoumali, aniž by se strany církve byli doznali pronásledování. Dominikánský klášter nazývá Palaeolog »městištěm ukrutenství, pýchy a násilenství, které postavilo budovu lži na místě chrámu Nejvyššího,« bratří jsou mu »bídnými otroky«. Sám sv. Ignác chtěl ho získati pro svůj řád a odebral se za ním do nejhlubšího (klášterního) žaláře, kde byl přikován — pro svou neposlušnost, vzdor a odpor. Na str. 67. čteme: »Za nové členy řádu přijímali nejraději mladíky čilé, milého zevnějšku, uhlazených mravů, méně dbáno rodu a bohatství. O způsobilosti a pokroku jednotlivých vedla se přísná kontrola a uznati se musí, že při vyloučení každé protekce uznávaly se a odměňovaly zásluhy pravé. Za heslo obrali si známé »Omnia ad majorem Dei gloriam«. Úsudek ten zajisté je příznivý a spravedlivý, zvláště považíme-li, že zde není ani zmínky o nemravné zásadě »Účel světí prostředek«, Jesuitům připisované. Netrvá to však dlouho, a nacházíme to tvrzení i zde — s celou jistotou. Jakub Olympidar Palaeolog mluví se sv. Ignácem z Loyoly jako pathetický herec na jevišti,

napořád byl pěstován. Kde francouzská cizoložná fraška se střídala s velikými celovečerními balety, a kdy baletní mistr byl nejhlavnější osobou, tam by vyhlíželo církevní posvěcení jako pravá ironie. Jest známo slovo † kard. Schwarzenberga, že divadlo moderní přestalo dávno býti ušlechtilou školou lidu.

jako by byl četl nějaký úvodník dnešního zednářsko-liberálního časopisu. »Že jste vy to byli (Jesuité) praví, »kteří jste zvrhli pravou víru Kristovu v otrokyni světských žádostí svých, že jste ujařmili ducha lidského k největší potupě jeho .... nikdy nestanu se pomocníkem tohoto poutání ducha, v jakéž má působením vašim *celý svět* býti uvržen. Naopak, družím se k osvíceným mužům oněm, kteří smělou rukou vrhají pochodeň osvěty a *pravé víry v úmornou onu tmu*, jakouž jste po celý středověk z Říma byli nad Evropou udržovali! Proto jsem a zůstanu vám kacířem!« Otroctví, pravá víra, osvěta, tma — vše tu v jedné frázivé směsici, effekt je tady, a neschází než »bouřlivý souhlas« nebo »ohlušující potlesk.« Ignác z Loyoly mluvil o *síti* kolejí a missionářů, jimiž jsou Italie, Španělsko a Portugaly obklopeny a zmínil se o středu kacířstva, Praze, působišti »kletého Husa«. Marně chtěl Palaeologa získati; odešel s nepořízenou. Považíme-li, že sv. Ignác z Loyoly již r. 1556 zemřel, tedy za 16 roků po potvrzení řádu Tovaryšstva Ježíšova Pavlem III. (1534—1549) snadně uznáme, že »*síť*« těch kolejí v zemích evropských nebyla ani tak hustá, tím méně tak hrozná. Palaeolog si pevně umínil, že bude bojovati proti Jesuitům. Pomocí svého sluhy uprchl římskými katakombami, uchýlil se na loď Řeka Mainotise, způsobil povstání na Chiosu, jež skončilo úplným nezdarem. Opat Spiridion vypravil pak Palaeologa do Prahy, aby pracoval na sloučení s církví řeckou, jak již činil horlivě »*arcibiskup*« Rokycana.

Tehdy pořádali pražští Jesuité česká divadelní představení, k nimž lid návalem se hrnul a velmi si v nich liboval. Si duo faciunt idem, non est idem. To hnětlo mistra Matouše Collina z Chotěřiny, neboť »vždy více nabýval přesvědčení o *nebezpeči* tohoto podnikání jezovitského, které tak velice je s to, aby smyslům lidu a nepřemýšlivých Pražanů lichotil a Jesuity jim v *přižnivějším* světle vystavoval.« Proto i Collinus si umyslil pořádati divadlo — chtěl *vypleňovati, co od Jesuitů v mladistvá srdce chovanců bylo vštěpováno*, a k tomu se hodila výborně andělská zahrada, majetek Collinův — tak nazvaná po Angelovi de Florencia, dvorním lékárníku Karla IV., který zde založil první botanickou zahradu — na těch místech, kde nyní stojí budova poštovního ředitelství. Zde mělo býti divadlo hráno a v kuse ovšem »nesměla scházeti postava potměšilého Jezovity, jen aby také katolické rodiny andělskou zahradu navštívily a působení Jesuitů s působením utrakvisty Collina porovnaly«; a tu měl namířeno hlavně na Jiřího z Lobkowic, chovance Jezovitů, aby ten úlohu potměšilého Jezovity« hrál. Canisiovi neupírá román »veliké nadání duševní«, hned však vkládá se do úst Canisiovi samému (str. 354) »Že účel světí prostředek, je přísnou zásadou svatého řádu našeho« — a praví se mu, že Palaeolog přibyl do Prahy: „Zná prostředky naše, hodlá týmiž zbraněmi proti nám bojovati.« Nic jinak nemyslí čtenář, nežli že se zásadou »účel světí prostředek« se řád Tovaryšstva Ježíšova už narodil, že to byl základní kámen, na němž sv. Ignác z Loyoly řád zbudoval. Víme dobře, jak se soudí o knězi, který není mocen jazyka lidu, jehož je pastýřem. O tom není sporu. Jakýž div, že se i Jesuité snažili dokonale ovládati jazyk český, když jim bylo v Čechách působiti. Snaha ta je přirozená a chvalitebná. Román však jest jiného názoru, neboť zde čteme, že je to »zcela jesuitské jednání, aby si lid mohli získati.« Canisius líčen je jako mistr všech intrik. Uměl se znamenitě přestrojovati, i hlas měniti, že ho nebylo lze poznati, i osoby, které ho dobře znaly, ho nepoznaly. Ani Václav Sturm, mladý Jesuita, ho nepoznal. »Spatřil v andělské zahradě za sebou státi kavalíra v bohatém černém obleku, jejž by byl každý za jednoho z předních přítomných velmožů českých považoval. Jeho držení těla i každý pohyb svědčil o plné eleganci a známosti způsobu vznešeného světa, lehká vousiska valonská dodávala mu mladistvého vzezření. Sturmovi byl kavalír ten zcela cizím. Byl to provinciál *Canisius*, měl změněný hlas, mluvil se Sturmem dlouho — ale nepoznal ho.« (!!) (Dokončení.)

A. Sova: **Ivův román.** Praha. Nakladatelství Hejda a Tuček. Cena 4 K 20 h. Není to román, ale kousavá satyra na všechny naše poměry, ač dlužno předem říci: satyra jednostranná. — Ivo, syn dozorce na dráze, který z počátku byl snílkem »a projezdil mnoho času ve snách«, protlouká, prožívá všechny stupnice života, politická a myšlénková víření, literární bouře, vědecká vření a prociťuje všecky krise« — dostuduje konečně v Praze a stává se doktorem práv. Sestra jeho Hana, provdaná za venkovského statkáře Dvořáka, pozve Ivu k sobě na venkov. Ivo seznámí se zde s různými osobami, trávícími zde prázdniny, pozná zde Štěpánku, dceru starého virtuosa, zamiluje se do ní a tráví život v samé lásce, kteráž pro něho špatně skončí. Štěpánka totiž zmizí s bývalým žákem svého otce, nyní též virtuosem Richardem. Ivo vystřízliví a dokončuje svou rozepsanou práci: O hlavních úkolech české obchodní a živnostenské politiky. A aby nebyl přece sám, dal mu spisovatel za druha psíka, chrtíka, kterého jiní dávají starým pannám.

Toť je děj románu, natažený na 318 stránek. — Do děje vpleteny tu delší, tu kratší úvahy o všem možném: o politice, umění, literatuře, malířství, hudbě, internacionalitě, Husovi, Akademii, katolické moderně (která prý si založila časopis: Touha po domácím krbu — † Rozvoj) atd.

Ivo je úplným čistokrevným »Časistou«, který na vše hledí »z vysoka«, vše odsuzuje, vše je mu »směšným«, co vykonali »staří«, ale sám nic nedělá, myslí jenom na svou lásku a vyznává o své milence: ve tvých malých rukou nacházím klíč ke všem tajemstvím života (221). Jediný Masaryk dochází milosti a nazýván tu »universálním čmuchálkem v oboru věd«. Některé narážky jsou zrna příliš hrubého, tak na př. »živočišný talent Dvořákův jevící tu a tam stopy triviálnosti«, »starý pán« napsal po dvojměsíčních prázdninách velkou knihu o Bosenské floře a dostal cenu od Akademie. Celá práce však jeví veliký kvap, odtud možno vysvětliti také tolik nesrovnalostí. Na př. slíva má ještě zelené ovoce (47), ale za to květe modrý bez, ovšem proto, aby Ivo mohl ho natrhati, Sviták osobil si právo dirrigovat děti v applausech (112) a Ivo uvedl Štěpánku na počátku hry (113), byl neurčitého věku (114), ač předem řekl, že má více než 50 roků (48). I správnosti mluvy nešetřeno a německého »on« a »ona« hojně užito: Slova: he, ha se spisovateli tak líbí, že jimi celou knihu prosytil, jakoby tu vystupovali samí blázni. Je-li správno: »Je na ni zříti zlá únava« (247), na »vrcholi« (278), »vyštěkl« (o člověkovi řečeno 204), »převlečník«, otrocký to německý překlad — pochybujeme. Bezpochyby chce býti i v tomto směru spisovatel internacionalním. Praha je město »katolické nádhery« (toho asi věže trkají!), při tom však »řádní« (211, 279). Spisovatel objevil nové zpátečnictví, a to »Klerikální spiritualistické zpátečnictví« (242). Vtipu ani dost málo není ve slovech: »jakoby šel líbat lem šatů Panny Marie« (114.)

Sloh jest květnatý, a aby byl moderním, prosycuje »širokými obzory«. »světelnými dálkami«, »mysteriemi osamocení« a jinými.

»Ivův román« je nahozením prvků, které však nedovedl spisovatel zceliti a jimž nedal jisté dějové výslednice. Spíše by mohl býti prvním dílem k delšímu románu, v němž by se Ivo očistil positivní prací. Ale takových Ivů, jakého nám nakreslil spisovatel, má český národ až nazbyt. Je nám třeba Ivů práce a nikoliv posměváčkův. Nechceme však posudkem tímto knihu docela odsouditi aniž říci, že se nenajdou kritici, kteří román Ivův do nebe vychválí, »vždy moderní lidé dovedou všecko« (105). My v něm nevidíme ničeho obdivuhodného, a to, čím kniha vyniká, je vkusná úprava a přehnaná cena. *H. O. Lešovský.*

Otrokář. Román od Václava Beneše Šumavského. Libuše č. 1. r. 1902. V Praze. F. Šimáček. S radostí béřeme do ruky 1. číslo letošního ročníku Libuše, přinášející prvý díl nového, dosud nikde neotisknutého románu Václava Beneše Šumavského, jenž hluboko zasahuje do socialního života našich českých menšin na horké půdě »uzavíraného území.« Předvádí se tu při vzrušujících a napínavých scénách zoufalý boj české práce a ideálních křesťanských snah s dobývačným prušáckým velkokapitálem, jenž má za účel jen nízké »usilování o země české« a dělníka — Čecha pokládá za otroka. Vzor křesťanského zaměstnavatele, jenž maje na zřeteli hmotné i duševní blaho a povznesení dělnictva, působí takořka v duchu čistě křesťansko-socialním, ocituje se tu v rozporu s vyděračskými snahami cizích vetřelců, kteří s momsenovskými úmysly jdou do Čech se zakotvit. Čisté city národní, vědomí práva o bytí českého člověka, jeho nadání a schopnosti k práci zápasí tu s urputnými zbraněmi ciziny, jimiž se má potlačovati a odnárodňovati. Tragický konec, jímž vítězí cizáctví nad ušlechtilými snahami, zotročení nad povznesením českého dělníka, a otcovská hrouda propadá hamižnému cizinci — zarmoutí sice českého čtenáře, ale za to nadchne jej k nové plodné práci za právo a blaho českého lidu. Nemalou předností této práce, kterou s radostí spisovateli ke cti uvádíme, jest, že se ukazuje spravedlivým k náboženské stránce katolického lidu českého. Jest to zjev nyní dosti řídký, neboť nejvíce se hoví v literatuře soudobé náboženskému indifferentismu, nepostupuje-li se vůbec protichůdně. Autor přiznává dále poctivě vlastenectví českého kněžstva v menšinovém území, které tu stojí mezi předními hájiteli českého lidu. Líčí důstojně faráře Brázdu i v jeho výkonech, na příklad při sv. zpovědi a zaopatřování. Kdekoli toho žádá přirozený výron poctivého českého srdce, nechává mu jeho náboženství, které ho činilo spokojeným ve všech trudných dobách. Na s r. 129 čteme: »České slovo v kostele pronešené a česká národnost byly v prosté mysli zbožné ženy sloučeny v představu tak posvátnou, v pojem tak vznešený, v něco tak mocného, čeho se nemůže nikdo zříci, co nemůže zapírati, jako nemůže zapříti Boha.« Jinde (str. 4. a 5.) shledáváme se s rázovitými slovy venkovské ženy, která pronáší k dělníku chtějícímu se utopit: »Bojte se Boha, člověče! Máte velkou zodpovědnost před ním i před lidmi... Dnes, když někomu něco přeletí přes nos, když se mu

chvíli vede zle, už se spustí Boha, už se chce zbavit života, místo aby trpělivě snášel rány osudy a vyčkal... Jděte raději pracovat, Bůh vám pomůže, v toho doutejte!« Neméně naplňuje duši čtenáře zvláštním příjemným teplem krásným — takořka rodinný — poměr továrníka a jeho choti k dělnictvu. Tak mnohým k poučení a následování by mohl sloužiti. Taková kniha, jako letošní první podíl Libuše, v pravdě zušlechťuje i baví, a proto přáli bychom si, aby vnikla do českých kruhů, zvláště v ohroženém území, kdež nám půda pod nohami se ztrácí. Pro menšinové krajiny jakoby úmyslně byla psána. Kéž posilní tam všecka srdce česká, jimž berou tam národnost i víru. *Vlastimil Hálek.*

Stochov. Legendární rodiště sv. Václava. Napsal Karel Procházka. Cena 50 hal. S 58 obrázky. Domnělým rodištěm sv. Václava jest Stochov. Ježto pak r. 1903 má se slaviti tisící výročí narození sv. Václava, vydal spisovatel a pečlivý duchovní správce Stochova jeho dějiny, pokud se mu podařilo v původních pramenech nalézti zprávy o tomto památném místě. Praktický spisek tento má seznámiti nejen obyvatelstvo Stochova a jeho okolí, s dějinami této farní osady, ale má poučiti i všecky příchozí k památnému dubu sv. Václavskému na Stochově. Při tom věnuje se čistý výtěžek knížečky na výzdobu chrámu Páně na Stochově. Monografii o Stochově i se stanoviska kulturně-historického lze uvítati jako cenný dějepisný materiál. *Vlastimil Hálek.*

Náš Domov. Redaktor a vydavatel *Josef Vévoda.* Tisk družstva knihtiskárny v Zábřeze. 1901. Ročník X., stran 560. — Všechny dosavadní ročníky »N. D.« podaly svědectví o pilnosti a svědomité práci obětavého redaktora, Josefa Vévody, prof. v Zábřeze na Moravě; nashromáždil za 10 let svého redaktorství kol sebe již hezký hlouček přispěvatelů, kteří časopis obohatili cennými a vzácnými příspěvky. Časopis psán pro lid, obrazy jsou lidové, české aneb aspoň slovanské. Jsem odběratelem a čtenářem »N. D.« od jeho založení a mohu proto posouditi, jakých obětí přinesl, jakou práci provedl pan redaktor a jak časopis svůj co do textu i co do obrazů rok po roku stále zdokonaloval. První ročník vyšel r. 1892 v Olomouci, kdež tehdy pan redaktor a vydavatel »N. D.« v duchovní správě působil. První ročník měl 384 strany, vycházel dvakrát měsíčně o jednom archu čili o 16 stranách a stál ročně 2 zl. 40 kr.; přinášel v každém čísle podobiznu a životopis některého našeho velikána; velmi významně otevřel řadu tuto jako první náš nezapomenutelný kukátkář Václav Kosmák, který až do své smrti pilně do »N. D.« psal. »N. D.« došel velké obliby a proto již ročník třetí — 1897 rozšířen a každé číslo mělo místo dosavadních 16 nyní již 20 stran, což potrvalo až do ukončení 5. ročníku; počínaje šestým ročníkem — 1897 — mělo každé číslo již půldruhého archu čili 24 stran; též i vyobrazení byla zdokonalena a uveřejňováno mnoho původních obrázkových příspěvků; tak jest na př. M. Aleš již po několik let stálým skoro illustrátorem »N. D.« V témže objemu vycházel »N. D.« až do konce ročníku nahoře námi oznámeného. Bohužel, že loni — 1901, obětavost a horlivost odběratelstva poněkud ochabla, neboť na straně 560 oznamuje pan redaktor, že bude »N. D.« vycházeti příště jen měsíčně a dvou arších, a proto předplatné na 4 K ročně sníženo. Mnozí ze čtenářů ovšem se změnou touto nejsou spokojeni; redakce učinila tak po dlouhých úvahách, hlavně proto, že si toho přála značná část odběratelstva, naříkajíc, že články jsou příliš rozkouskovány; pak přinutila k tomu redakci i ona část odběratelstva, která nepředplácí, ani nedoplácí, která — vůbec neplatí. — Desátý — 1901 — ročník »N. D.« přinesl sedmnáct životopisů proslulých Čechů a Slovanů; básně uveřejněny od 14 básníků, z nichž nejpilnějšími byli: Kalus Josef, Nečas Jan Ev. a Stupavský Rud. Poučných prací, které vesměs zajímavě psány ve slohu lidovém, podáno od sedmnácti spisovatelů a jsou z oboru dějepisu, cestopisu, místopisu, přírodopisu, národopisu a p. Povídek až na jednu vesměs původních uveřejnil tento ročník deset; nejdelší jsou od Křena K.: »Rozmysli si, Mařenko, rozmysli« a od Al. Chytila »Kasteláni na Lukově«. Mimo to byla v každém čísle ještě kronika čili stručný přehled běžných událostí, směs, kratičké zajímavé zprávy, domácnost a hospodářství, ženská besídka, zrnka pravdy, žerty a vtipy. Největší však ozdobou »N. D.« jsou vždy zdařilé, skoro vždy umělecky provedené obrazy, jichž desátý ročník má 117 — asi třetina jest pořízena dle původních obrazů. Starší ročníky »N. D.« jsou dosud všechny na skladě a doporoučíme je co nejvřeleji, hlavně do knihoven našich katolických spolků; první ročník prodává se i poštou za 2 K, druhý za 3 K, ostatní za původní cenu 4 K 80 h; administrace je v Olomouci, Laudonova ulice č. 13.

»Náš Domov« pojistil si na Moravě čestné místo a přejeme redakci, by i na dále tak svědomitě a pilně pokračovala na zdárně započaté dráze, a aby časopis dále prospíval a větší obliby rozšířenosti i docházel. *Ignát Zháněl.*

Jan Opolský: »**Jedy a léky**«. Verše navečerní. Cena 1 Kor. — Z moderních básníků byl nám dosud Opolský nejvíce sympatickým a básníkem, který nepovažoval poesii za hříčku, ale jenž akcentoval opravdovou snahu a umění. V poslední době však nastoupil jiný směr. Byl asi málo effektním, nevynikal něčím čistě »moderním« a tu, aby nezapadl, zapomněl na umění a uchopil se frivolnosti, která z jeho poesie setřela onen pel, jímž dosud vynikala nad ostatní své vrstevníky. Ona jasná hvězda, která svými paprsky vyzařovala z dřívějších jeho básní — uhasla, jeho soucitné dosud nitro otráveno materialismem, nevěrou a proto jsou jeho básně plny jedu, proti němuž básník nenašel léku, ač sbírku pojmenoval: »Jedy a léky«. Ovšem diviti se nesmíme, neboť básník, který zná jediný refrein: »Fuj, vše je pryč, má milostslečno mladá, mé srdečko, jen vyždímané oči do krvava« (62) nezazpívá píseň nadšeného obrodu, ale píseň skepsí a rouháním otrávenou. Básník rád si vybírá motivy z bible, nebo náuky dotýkající se naší víry, ale upravuje vše pro svou píseň tak, že člověka naplní odporem nad svou drzostí. Něco sprostějšího než persiflář na modlitbu: Anděl Páně v básni: Večer (str. 42.) jsme dosud nečetli. Podobně zpracovány motivy: Chléb náš vezdejší motiv přímo oplzlý (41.) Malá reminiscence biblická (49.) Ante portam coeli (27.), Klášterská (37.), kterážto píseň básníku velké cti nedělá svým plytkým vtipem. Než, co můžeme čekati od poety, který se bratří s opicemi (str. 17.), ač i to není už moderní. Modernější by zajisté bylo, kdyby byl básník v onom: »Pralese« uviděl opa, který po obědě pije černou kávu, kouří papirosy a baví se čtením »veršů navečerních!« Bude-li se básník bráti tímto směrem, zapadne jako mnozí jiní před ním i po něm. Kniha ozdobena kresbou Jana Preislera, která po přečtení celé knihy zůstává záhadnou sfingou. Ještě jest však možno, že se básník očistí a zazpívá píseň pravou, vždyť sám doznává v poesii: »Mé srdce dosud připraveno není dost nábožně, a tys, ach, čistá panna!« *H. O. Lešovský.*

»**Růže Velehradská**«. Mojmíra Hanara. Nakladatel A. Píša, knihkupec v Brně. Cena 2 Kor. 50 h. — Mezi moderně tenkými knížečkami veršů působí podivným dojmem objemná tato kniha básnická snivé dívky s mužským poseudonymem, čítající 300 stran většího formátu, kde každá stránka do posledního místa vyplněna verši. Kdyby měla básnířka více autokritiky, bylo by to mnohem lepší pro ni samu i pro knihkupce, který asi bude míti s touto knihou dosti velkou potíž. Knize dala titul první rozvláčná, bezmyšlénkovitá báseň, plná často nepochopitelných frází. A touto nemocí churaví všechna čísla knihy, která je rozdělena na díly: kořen, kmen, trny, listy, květ, vůně, ač toto rozdělení je záhadným, jelikož obsahem jsou všechny díly stejné. Nalézáme zde náměty náboženské, vlastenecké, erotické a více méně historické. Vedle básniček jsou tu básně delší jako: Cesta na Olymp, Z předehry opery »Ancikrist« (jak asi vypadá celá ona »opera«, když kousek předmluvy čítá 28 stran), Planeta (48 stran) a jiné. Básnířka je velmi povídavá a myslí, že básnění záleží v rýmování a kde není rým po ruce, utvoří si jej novým slovem jako: směv, mršina, tmáň, Tvorce, rdíně a jiné. V rýmování je výtečnicí, že by se na ni hodila slova Vrchlického, jenž praví o rýmu: jak jongleur s hady s tebou pohrávám. Na příklad báseň: Meditace v máji. Slunce žíhá, v srdce líhá jasní vnadě v mladém sadě, usměv rána. — Krásná brána, hudba v lesích — nivy v plesích, lahod kroje táhnou voje atd. na dvou stranách, o myšlénce ani potuchy. Tam, kde básnířka nedbá bombastu, daří se jí dosti pěkné verše, jak tomu nasvědčuje báseň: Zkazka (str. 247.), krásná myšlénkou i zpracováním. Ale tak stává se čtení její veršů unavujícím a je k tomu třeba mnoho sebezapření, aby se čtenář brodil mořem rýmů, dusících tu a tam zákmit pěkné myšlénky. Místo dalšího rozboru podáváme tuto báseň: Poesie, která je výrazným dokladem jejího tvoření pokud se týče formy i obsahu:

Má nevěsto, ty růže věčně svěží!
tvých krás lesk v tmě mne halí — ducha v zlato,
štít za tvůj spěchám, světli metá blaho,
mous v boji — v říše nadhvězd jdoucí věží.
Tvých na vyšinách duch můj v tísních těží
mých křížů pole požárem-li vzňato,
zášť hrot-li kydá na vše, co mi svato,
šíp nevděk — tam vše v pohledu tvém něží (!)
atd.

Dobrá vůle a trochu rýmu nestačí ještě na dobrou báseň.
H. O. Lešovský.

Jurka. Napsala *M. Gebaurová.* Praha 1901. Nákladem Jana Laichtera. Stran 140. — Kniha podává více nežli název tušiti dává a lze s jistotou říci, že

z naší literatury psychologicko-paedagogické nevymizí. Spisovatelka zachytila a příhodným slovem zobrazila mnohý zajímavý projev duše dětské, stále se probouzející a vyvinující a spojila svá pozorování v dosti pěkný a poutavý celek, že prostý i vzdělaný čtenář s nemalým zalíbením její práci čísti bude. Zvláštní ovšem význam může kniha míti pro vychovatele mládeže, vyučujíc takřka nepozorovaně lásce k dětem i také rozumnému vychovávání dětí. Dojemně vylíčen jest obraz dobré matky-vychovatelky, jakož i bolest a ztráta v rodině, jíž pečlivá matka předčasnou smrtí byla vyrvána. Rovněž pěkně vylíčena jest povaha nejstarší dcery, šlechetné a rozvážné Marty. Zcela přesvědčující jest motiv, proč Marta se neprovdala. Za to upřímný šelma Jurka komikou svých »nápadů« čtenáře často k smíchu naladí. — Ušlechtilou tuto četbu rádi doporučujeme. *L. † r.*

Duch sv. Františka. Modlitební knížka pro údy III. řádu sv. Františka. (Duchovní knihovna. R. XXI., č. 3. Stran 446. Cena 3 K. Brno 1901. Tiskem a nákladem benedikt. knihtiskárny.) — Že jediný východ z nynějších zmatků společenských jest návrat k životu v pravdě křesťanskému, o tom jest mezi námi přesvědčení souhlasné. K tomuto obnovení a znovuzrození lidské společnosti velmi přispívati mohl by III. řád sv. Františka, kdyby všeobecněji se rozšířil. Exempla trahunt. Rodina terciářská jako sůl dobré, jako kvas zdravý šířila by kolem sebe požehnání hlavních ctností křesťanských: spravedlnosti, pokory, lásky k chudobě, pravé zbožnosti i lásky k bližnímu, cudnosti, střídmosti i očistné kajícnosti. S potěšením tedy sledujeme hnutí terciářské v zemích československých, doufajíce, že nebude plané, nýbrž blahodárné. V krátké době podnikli čilí terciáři mnoho. Připomínáme loňský sjezd, založení dokonalejšího časopisu (»Serafinských květů«) a konečně s potěšením zaznamenáváme vydání důkladné modlitební a příruční knihy pro členy III. řádu, již tuto oznamujeme. Naznačíme aspoň obsah, aby význam knihy poněkud byl poznán. V úvodě čteme stručný životopis světce Františka a pojednání o významu III. řádu. Díl I. obsahuje pravidla členů III. ř. (str. 20—40) a seznam odpustků a výsad (41—77). V díle II. je rukojeť serafínských pobožností (78—262) a v díle III. různé modlitby — ranní, večerní, mešní (troje — velmi pěkné) a případná poučení. Přídavek obsahuje modlitby při obřadech III. řádu. — Doufáme, že touto knihou se známost o III. ř. nemálo rozšíří. Proto ji ochotně doporučujeme. Úprava velmi pěkná, cena přiměřená. *L. † tg.*

Volba stavu ve světle víry a rozumu. Aforismy, úvahy a rady mládeži. Sepsal *Adolf Doss.* Přeložil Alfons Žák. (Duchovní knihovna. R. XXII., čís. 1.) Tiskem a nákladem benedikt. knihtiskárny. Brno 1902. Stran 112. Cena 60 h. — Nářek na pochybenou volbu stavu jest častější, nežli by si někdo mohl mysliti. Obyčejně není rádce a není rozvahy při této volbě; a proto není nikterak zbytečno psáti pro dospívající mládež poučení o volbě stavu. Nejčastější však vadou takových spisků bývá suchopárnost, tón a sloh příliš kazatelský, ba i nevěcnost a obsahová prázdnota. Můžeme říci, že podobných vad právě vydaný spisek nemá. Spisovatel hledí poučovati zajímavě a duchaplně, aby pro své rady mysl upoutal a získal. Proto bychom si přáli, aby i o překladě mohlo se v krátké době říci, že jako výtečný dárek pro mládež, ve vzdělanosti již pokročilejší, hojně je rozšířen.
L. † tg.

Babička. Obrazy venkovského života. Od *Boženy Němcové.* S předmluvou od Al. Jiráska. (Svět. knihovna, č. 238—241. Nákladem J. Otty. Praha 1901. Cena 40 kr.) — Upozorňujeme na nové, laciné a úhledné vydání »Babičky« pouze s tím úmyslem, aby vzácná kniha opatřena byla do knihoven ať soukromých, ať veřejných všude tam, kde jí dosud nebylo. Kniha, jež asi patnácti vydání se dočkala, nemusí zvlášť býti doporučována, ale neradi bychom, aby pro některou rodinu neb snad i osadu zůstala pokladem skrytým. V době, kdy nejširší vrstvy jsou takřka zdivočeny dryačnickou literaturou krvavou a novinářskou, musí ušlechtilá četba s největším úsilím býti našemu lidu opatřována. A zase ne každá dobrá kniha může srdce české takou měrou ušlechťovati a idealnímu smýšlení získávati jako »Babička«. O významu »Babičky« se stanoviska náboženského a mravního ve zvláštní studii uvažovati bylo by zajisté záslužno i zajímavo. Snad by některý z našich literátů se o to pokusiti mohl. *L. † sz.*

Knížka o Růžence a Bobešovi. Napsal *V. Říha.* Kreslil Artuš Scheiner, vydal J. Laichter v Praze. 1901. Stran 40. Cena 2 K 50 h, vázené 4 K 50 h. — Pohádky uměle psáti není ani snadno ani vděčno. Uměle vyrobená pohádka jest nebo aspoň zdá se býti vždy jen napodobením pohádky pravé. Dobře se připomíná na počátku: »Pohádky jsou jako démanty: uměle vyrobené jsou falešné a pravé teprve broušením nabývají ceny.« V tom právě my Čechové velmi jsme zmlsaní,

majíce takové množství pohádek pravých, národních, lidových. Z toho však nelze usuzovati, že by nemohl neb neměl spisovatel vzdělaný pohádek vymýšleti a umělé psáti. Pan spis. uznává se za dobrého pohádkáře a uznání toho právem zasluhuje. Pohádky o Růžence a Bobešovi psány jsou patrně pro mládež městskou, pro mládež naší doby, ježto v nich čteme slova venkovským neb chudším dětem méně známá a obvyklá (dělný lid, dámy, křesla, čalouny broušená slka...), také pojmy jsou hojnější a konečně i dražší a nádhernější úprava ukazuje k tomu, že knížka určena pro děti rodin zámožnějších. Toho nevytýkáme, nýbrž spíše schvalujeme, že čistá a ušlechťující poesie hojněji vniká tam, kam dosud snad jen náhodou někdy zabloudila. V tom tedy vidíme důležitý význam umělých neb přiměřeně upravených pohádek. Originelní obrázky jsou dle našeho soudu dětskému představování blízké a přiměřené. *L. † r.*

O klášterní výchově rozšiřuje a ujímá se poslední dobou mnohé křivé mínění. V tom zajisté mýlil se šlechetný a vlastenecký kanovník hr. Pötting, domnívaje se, jako by řeholní sestry neměly náležitého porozumění pro výchovu dívek, nejsouce účastny života rodinného a praktického. Tento omyl mění se již ve fable convenue, jak seznáváme z testamentu paní Bohumily Korábové, jež odkázala své jmění (asi 120.000 K) na zřízení hospodyňské školy ve Vysokém Mýtě. »Čas« (343) nazývá myšlénky jejího testamentu velikým kulturním činem a hlavní věci z něho otiskuje. »Výchovu ženy (praví se tam) pro rodinu možno docíliti pouze jejím odborným vzděláním, aby byla dobrou hospodyní, pečlivou matkou a věrnou chotí; k tomuto cíli mohou naši mládež vésti pouze české ženy prakticky a odborně vzdělané v ústavech k tomu účelu zřízených — s vyloučením vší zastaralé klášternické výchovy, dosud, bohužel, v modě jsoucí, při níž se přihlíželo pouze na zevnější nátěr (?) a lesklé pozlátko (?), než na vnitřní cenu.« 1. Škola mnou založená ponese jméno: Hospodyňská škola ve V. Mýtě, založená Bohumilou Korábovou. 2. Vyučovací řeč budiž výhradně jen česká. 3. Ředitelem této školy budiž výhradně jen ženská síla učitelská, odborně vzdělaná. 4. Ostatní síly učitelské buďtež voleny na prvém místě z řad našich národních učitelek s vyloučením všech sil řeholních a nesvětských vůbec; s vyloučením nesvětských sil učitelských. Nemám na mysli však žádnou nechuť k ženám stavu řeholního, jedinou pohnutkou mou při tom jest jen mé osobní přesvědčení, že jeptišky a p., nejsouce účastny života rodinného a praktického, nemají také posouzení pro výchovu žen pro rodinu. Odborných sil mužských použito budiž jen tehdy, pokud by nebylo odborných sil ženských.« »Čas« ještě dokládá: »Co tedy vyslovil vzácný kněz kanovník hr. Pötting-Persing, potvrdila i myslící žena, že pro život může vychovávat jen ten, kdo život zná. To zaručuje, že se poznaly správné základy výchovy více a že na nich bude horlivěji stavěno, z čehož vzejde jen blaho lidu a národu.« — — Toto osobní přesvědčení hraběte Pöttinga i paní Korábové považujeme za omyl. Mýlili se ovšem bona fide a proto jejich šlechetnosti to neumenšuje. Nesnadno předce tvrditi, že by řeholnice rodinného a praktického života neznaly. Vždyť byly samy v rodinách vychovány a že pečlivě, svědomitě a zbožně, to asi je vedlo, aby život svůj obětovaly blahu lidstva. Do řehole vstupují ve věku, kdy z praktického života rodinného dosti mohly poznati. Velice však pochybujeme, že by pouhé pobývání v rodině (kterékoli) uzpůsobovalo již zastávati vychovatelské povinnosti. V dokonalém vychovateli je také mnoho, co se »v apatyce« koupiti nedá. A to právě, myslím, že při řádné řeholnici se shledává ve větší nebo menší míře: ideální a usilovná snaha jen a jedině sobě svěřeným prospěti. V řeholi, kde je sil na výběr, volí se dále pro výchovu mládeže osoby, které zvláštní náklonností a vrozeným taktem jsou nad jiné k tomu způsobilé. Je také postaráno o to, aby theoreticky i prakticky byly pro svůj úřad vzdělány. — Křivé posuzování klášterního vychování povstalo asi tím, že se za vychovanky klášterní považují dívky, které dány byly »do kláštera,« aby se tam »pocvičily,« to jest, aby se za rok naučily »německy«, »šít«, »na klavír«, atd. To ne. — *L. † k.*

Česká hudba v Antverpách v Belgii. — Kapelník »královské zoologické společnosti v Antverpách« (**Société royale de zoologie d'Anvers — Koninklijke, maatschappij van dierenkunde in Antwerpen**) pan **Edward Keurvels** (čti »Kérvls«) nepřestává zdejší obecenstvo seznamovati s *českým* uměním. Zřídka kdy lze pisateli těchto řádků súčastniti se symfonických koncertův »královské společnosti živočišstva« ve zdejší (antverpské) zoologické zahradě pod řiditelstvím páně Keurvelsovým pořádaných, leč překvapení bývá vždy nevyslovitelné. Posledně tam byl na symfonickém koncertě, a co se tam dávalo? Celý večer od 8. hodiny až skoro do půlnoci samá *česká* hudba. První číslo bylo: »Prodaná nevěsta« (ouver-

tura), druhé »Vyšehrad«, třetí »Vltava«, čtvrté »Šárka«, páté »Z českých niv a hájů«, šesté »Tábor« a sedmé »Blaník«, tedy celý cyklus Smetanův »Má Vlast«. Aby obecenstvo *české* hudbě této lépe rozumělo, vysvětlil pan Keurvels každou tuto Smetanovu skladbu vždy v obou zemských jazycích (francouzsky a flámsky). Koncerty ty jsou velmi oblíbeny a mají značný úspěch. *L. † 37.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Hned na počátku slavností jubilejních dostavovali se vyslanci jednotlivých velmocí do Vatikánu, aby přednesli papeži blahopřání. První byl zvláštní vyslanec francouzské republiky Armand Nisard, který odevzdal sv. Otci své pověřující listiny a dva překrásné gobeliny, dar presidenta republiky. Představují povolání blahoslavené Panny Orleánské a výpravu její k Loiře. Maloval je proslulý francouzský umělec Pavel Lorence, v letech 1896—1899; na světové výstavě pařížské těšily se obecné pozornosti. — Německý vyslanec odevzdal sv. Otci vlastnoruční list císaře Viléma a drahocenné porcelánové hodiny, zvláštní umělecký výrobek císařské továrny v Potsdamu. Jsou ve slohu Ludvíka XVI.; dále fotografii vnitřku císařského paláce v Berlíně a podobizny císařovu, jako odplatu za podobizny komnat Vatikánských a obraz sv. Otce, který Lev XIII. před nedávnem německému císaři daroval. Po něm přednesl blahopřání bavorský vyslanec kníže Oettingen. Přinesl papeži darem křišťálový krucifix ozdobený zlatem a drahokamy: tělo Spasitelovo na něm je stříbrné. Na kříži čte se nápis: »Luitpoldus Bavariae Princeps-Bavariae Regnum regens — dedicavit ad lustra quinque summi Sacerdotii gloriosissime peracta« — a viděti jest znak domu bavorského. Krucifix vystaven byl svého času na výstavě v Chicagu. Potom přijal sv. Otec zvláštního vyslance Rakousko-Uherska s vlastnoručním listem cís. Františka Josefa I.; vyslance: španělského, portugalského, belgického, anglického, saského, ruského, černohorského, většinou s vlastnoručními blahopřejnými projevy svých panovníků; saský vyslanec odevzdal stkvělý dar: umučení Krista Pána, uměleckou práci z drahocenného porcelánu v pěti velikých skupinách. Potom přijati byli jak po sobě do věčného města zavítali: vyslanec republiky brasilské, Costariky, Peru, Argentiny. — Pařížský arcibiskup, kardinál Richard, přivedl před tvář sv. Otce 400 francouzských poutníků. J. E. četl vroucí adressu, odevzdal krásnou sochu Notre Dame de Paris a značný petrský haléř. Sv. Otec odpověděl upřímnými slovy, děkoval Francouzům za jejich věrnost a příchylnost ke sv. Stolici, tolikráte osvědčenou. Po nich přišlo přes 500 Italů z Piemontu a Ligurie. — Belgičané měli slyšení v konsistorním sále. Bylo jich 600 a vedl je kardinál Goossens, PP. Thiery a Delonche a někteří šlechticové belgičtí. Opět jim vyprávěl sv. Otec některé své upomínky z let 1843, kdy byl nunciem při dvoře belgickém; připomínal, jak mu jistý farář zachránil život, když s ním splašení koně uháněli k příkré propasti. Druhého dne po nich přijal Lev XIII. 200 poutníků z Uher, jichž vůdcem byl profesor budapeštské university, Margalič. Týž četl vzletnou latinskou adressu. Mezi poutníky byli i četní uherští žurnalisté; sv. Otec rozprávěl s nimi latinsky. — Posledního března byli v sixtinské kapli přijati studující z Uher se svými mnohými profesory. Bylo jich 400 — jednak posluchači university a jednak žáci čtyřicíti různých gymnasií. Většina jich byli v národních krojích, které po Římě budily značnou pozornost. Odevzdali sv. otci umělecké, drahocenné album o více než 30.000 podpisy studentů uherských. Rozhovor děl se v jazyku latinském. Věru, nesnadno tu ubrániti se porovnání, jak je tomu u nás. Jak pustá štvanice nastala by, kdyby naši studující chtěli se odebrati do Říma k sv. otci! Uherská pouť byla imposantní, a přece zajisté nenapadne nikomu, aby tvrdil, že Uhři jsou zpátečníci a tmáři. Dne 8. dubna byli přijati ve Vatikáně opět poutníci francouzští a belgičtí jakož i Američané z Mexika. V neděli dne 6. dubna k polednímu přijal sv. Otec ve své soukromé bibliothece sv. sbor kardinálů, který přišel mu vyslovit blahopřání k vzácnému jubileu. Obyčejně děl se tento projev každoročně dne 2. března, ale letos byl odložen na dobu povelikonoční, aby stařičký papež nebyl příliš unavován. Děkan sv. sboru, J. E. kardinál Oreglia, byl řečníkem za všecky. Slyšení trvalo asi hodinu; sv. Otec živě a srdečně se všemi rozmlouval. — Imposantní byla pouť Italů, které sv. Otec přijal dne 10. dubna v Aule delle Beatificazioni. Bylo to asi 4000 osob, k nimž přidalo se 800 poutníků různých národností a 150

osob z východních Uher a Sedmihrad. Dne 17. dubna v basilice vatikánské shromáždilo se přes 15.000 osob, poutníci to z Italie a různých končin světa, kteří uvítali příchod sv. Otce hlučným jásotem. Řím za dob slavného panování Lva XIII., osvíceného knížete míru a moudrosti, poskytuje stkvělý obraz nesmírného významu a účinu církve a papežství na celý svět. Stručně a případně charakterisoval to jistý anglický publicista, který delší dobu v Římě meška a celý vnější i vnitřní život věčného města pozoruje: »Vatikán jest to, který vábí a poutá k sobě zraky světa; on čarovnou, stále novou a novou silou, nevýslovným kouzlem shromažďuje různé kmeny a národy pod neochvějnou skálu Petrovou. Vatikán a jeho velekněz, bilý kmet Lev XIII., zosobnělá moudrost, lumen de coelo — to je Řím, a vezměte Římu Vatikán a papeže, není ničím; je městem staropohanských tradic, městem, jakých na světě dosti, vezměte Římu Vatikán a papeže — a noha cizincova Řím neoživí, ostanou síně jeho pusté. — Dle souhlasných zpráv těší se sv. Otec pevnému zdraví, za které se každý upřímný katolík k Bohu modlí.

Maksim Gorkij. V nynější době jest Maksim Gorkij vedle Lva N. Tolstého nejčtenějším ruským spisovatelem. Sepsal dosud jen několik povídek a črt, ale ty mu zajistily světovou slávu, takže všude se o něm mluví a píše jako o spisovateli velice nadaném a originelním. Gorkého čtou všechny stavy společnosti lidské; jeho knihy, ať původní, ať přeložené jdou na dračku. Gorkij začal r. 1898 literárně pracovati a dnes jest již populárním. — Poněvadž se sebrané spisy M. Gorkého začaly vydávati (tuším u knihkupce Hovorky v Praze) i v českém překladě, podávám tu čtenářům »Vlasti« několik instruktivních dat o M. Gorkém. — Život Gorkého, byť jen v hlavních rysech, jest velice zajímavý, ba romantický. Jest to život potulného člověka, ruského proletáře, jenž nenadále dosáhl vrcholu slávy. Narodil se 14. března (dle st. kal.) r. 1868 v Nižním Novgorodě z rodičů řemeslnických; jeho otec Maxim Pěškov byl čalouníkem. Gorkij dostal při křtu jméno Alexij, nynější jeho jméno jest pseudonym. Gorkij stal se záhy sirotkem; když mu bylo 5 let, zemřel mu otec; matku ztratil, když byl 9 let stár. Děd dal tedy hocha na řemeslo obuvnické a staral se o jeho vzdělání. Za nedlouho však hoch od obuvníka prchl a učil se u jakéhosi malíře, ale také tu nebyl dlouho; vstoupil do dílny hotovitele ikon, pak byl pomocníkem kuchaře na lodi a později zahradnickým učněm. Vším tím byl do 15. roku; v té době četl mnoho knih od neznámých autorů, laciná to vydání pro lid. Když byl na lodi, nutil ho kuchař čísti »Život svatých«. Mimo to však Gorkij četl též Gogola, Uspenského, Dumas-a a j. Po 15. roce zmocnila se ho touha po vzdělání a proto odešel do Kazaně, mysle, že se tam bezplatně vyučují ti, kteří po vzdělání touží, ale zklamal se. Vstoupil tedy na krátký čas do služby k jednomu pekaři za 3 ruble měsíčně. Jak píše ve své autobiografii, musil konati nejtěžší práce. Řezal dříví, vláčel vory po řece; není tedy divu, že následkem toho omrzel ho život a on chtěl svůj mladý život skončiti samovraždou (r. 1888), avšak projektil ho pouze ranil. Když ozdravěl, byl prodavačem jablek, ale nedlouho; neboť odešel do Caracinu, kde byl železničním hlídačem. Za nějaký čas odešel (1889) do rodného města Niž. Novgorodu a stal se jakousi náhodou písařem u vynikajícího advokáta A. J. Lanina, jenž se ujal s otcovskou láskou nebohého Gorkého. U Lanina prožil Gorkij několik šťastných bezstarostných měsíců, avšak jeho nepokojný duch nemohl dlouho zůstati v mezích pokojného, spořádaného života; uchvátila ho zas tulácká vášeň. Opustiv své místo, šel, kam ho nohy nesly — na Kavkaz, do Bessarabie, na Krym, do Rumunska. Cestoval bez krejcaru v kapse, živě se těžkou prací; cestoval bez jakéhokoliv cíle, chtěje pouze ukojiti svou tuláckou vášeň. — Mnoho sice viděl, ale též mnoho vytrpěl. Toto cestování mu později poskytlo mnoho bohaté látky k literárním pracím »Čudra«, »Můj spolucestující«, »Pro sokola« atd. — Dle nejnovějších zpráv byl Gorkij pro sympathie s ruskými studentskými demonstracemi internován do Niž. Novgorodu. Protože však tamější podnebí jeho zdraví nesvědčilo, tak že těžce onemocněl, ujali se ho přátelé a vymohli mu u ministerstva dovolení, aby směl přesídliti na Krym; jest tedy nyní pod dozorem policie Krymské. — Gorkij začal sice záhy literárně působiti, avšak prvé jeho práce byly jen nahodilé. Teprve od r. 1896 objevuje se pravidelně jeho jméno v nejlepších ruských časopisech. Gorkij by jistě nebyl dnes tím, čím jest, kdyby se nebyl na štěstí v r. 1893—94 seznámil se spisovatelem V. G. Korolenkem. Korolenko dovedl oceniti způsobilost mladého spisovatele, upozorňoval Gorkého na jeho dobré a špatné spisovatelské vlastnosti, zkrátka byl jeho učitelem. K radě Korolenkově uveřejnil Gorkij v listu »Russkoe Bogatstvo« větší práci »Čelkaš«, která najednou mu dobyla spisovatelské slávy. »Čelkaš« byla bomba, vržená nenadále mezi ruské literární kruhy, která rozhodla osud spisovatelův. Črty a povídky Gorkého vyznamenávají se popisy

přírody a lidí, zvláště přírody, ku které Gorkij nejčastěji obrací čtenářovu pozornost. Jeho hrdinové a hrdinky jsou vzati z nejnižší třídy lidstva; Gorkij umí v nich dotknouti se jemných strun nynějšího národně-ruského života, jehož jiní ruští spisovatelé neznali. Jeho slova jsou slova lidu, kterými kreslí s neuvěřitelnou zevrubností poměry nejnižších tříd. Hned v prvých črtách spisovatelových se objevilo něco svěžího, originelního, upřímného, dojemného; mimo to všechny práce vyznamenávají se prostotou. Nic tu není vymýšleného a strojeného. Gorkij umí nalézti takové stránky ruského života, kterých si dosud ruští spisovatelé nevšímali. Jeho pravé a věrné obrázky ze života »bývalých lidí«, jak je Gorkij nazývá, jasně osvětlují duševní a mravní atmosferu, ve které žijí a bývají tito »vyvrhelové« člověčenstva. Tyto obrázky jsou proniknuty starostlivostí a bratrským soucitem ku člověku na nejnižším stupni člověčenstva. Táž naivní prostota jeví se v poměru spisovatele ku přírodě; jeho líčeň přírody dojímá srdce čtenářovo jako jakýsi smutný nápěv národní písně.

Jak již řečeno, Gorkij ve svých spisech píše o nejnižší třídě lidu, o zlodějích, tulácích, padlých ženštinách atd.; on svých hrdin neidealisuje, představuje je svým čtenářům právě tak, jak jsou, jak se s nimi čtenář každodenně setkává. A život těchto lidí popisuje náš spisovatel zevrubně ne proto, že o něm slyšel, aneb o něm četl, nýbrž proto, že ho poznal — a sám na sobě zkusil. V tom spočívá originelnost Gorkého. M. Gorkij má již ustálený svůj světový názor: Pravda — to jest jeho heslo. O pokrok kultury a civilisace se Gorkij nestará. Naproti inteligenci ukazuje své otevřené pohrdání a se zálibou ukazuje na její duchovní úpadek, na její banální a tupou zamilovanost v sebe samu.

Uprostřed všeobecné a bezpodmínečné chvály, kterou se zasypává talent M. Gorkého, slyší se v poslední době i jeden závažný hlas, který méně nadšeně se vyjadřuje o spisech Gorkého. Jest to úsudek jednoho z dnešních největších přátel ruského písemnictví a zároveň z nejznámějších kritiků francouzských, který takořka Francii odkryl ruskou literaturu; jest to hlas akademika a vynikajícího znalce ruské literatury, Evg. Melchiora de Vogüé. De Vogüé uznává sice, co jest ve spisech Gorkého dobrého a originelního, ale mnoho též vytýká. (Viz list: »Ežeměsjačnyja Sočinenja« U. Jasinskago; svazek za měsíc září r. 1901.) Romantismus Gorkého nazývá de Vogüé zpátečnickým romantismem. Vůbec francouzský akademik pokládá Gorkého za nenapravitelného romantika přes všechny jeho realistické a naturalistické nadsázky. O románu »Foma Gordjejev« praví, že ze začátku více slibuje než ku konci poskytuje. Hrdina románu zdá se kritiku býti nad míru naivním a zastaralým.

Román prý svědčí o nadání Gorkého, ale lze pochybovati, že se bude cizincům líbiti. De Vorgüé nalézá dále v tomto románě jakýsi deklamátorský element a tytéž logické protivy, které jsou ve všech ostatních literárních pracích. Důležito jest, že se spisy Gorkého francouzskému kritiku zdají býti hlasitým protestem proti nynějšímu socialnímu řádu v Rusku. Úspěch Gorkého jest jen — publicistickým úspěchem. Gorkij se snaží, aby svými obrazy vzbudil strach před stávajícím zlem. On jest nihilista ne v politickém, nýbrž ve filosofickém smyslu. Úspěch Gorkého vysvětluje de Vogüé tím, že Gorkij vše, co zná, ví ze sebe a že pochází z nejnižší třídy ruské společnosti — a též tím, že jako dítě dotýká se otázek, které zajímají ruskou společnost, avšak kterých on není schopen řešiti. Ještě jedna zajímavá črta dle slov Vogüéových jest v talentu Gorkého. V jeho povídkách není ani jediné stránky, která by svědčila o jakési buď náboženské buď morální náklonnosti anebo o jakémkoliv zájmu o dnešní stav idejí. M. de Vogüé-u jest nápadným, že ještě do nedávna každá ruská kniha byla proniknuta věrou. Nepokojné duše ruské vždy byly proniknuty náboženským citem. Nejnegativnější stránky Dostojevského probuzují v srdci jen dobré instinkty. Avšak Gorkij nás přenáší do zcela jiného Ruska — do Ruska suchého, individualistického, jen k zemské hroudě lpícího (»toute ramassé sur la terre«). U Gorkého nejednají lidé plni soucitu a milosti jako u Dostojevského, nýbrž jakási zvířata s hrubými srdci, divokými vášněmi, která odhodila všechny společenské ohledy a která své potřeby zběsilého individualismu ukájejí materielními rozkošemi, marnou touhou po něčem velikém. Gorkij líčí společnost černými barvami, žádaje její nápravu, ale nikde nepraví, dle jakého plánu by se měla napraviti. Ku konci své stati přirovnává de Vogüé Gorkého k Gab. d'Anunziovi a Kiplingu v tom smyslu, že společným otcem všech tří jest Nietsche; všichni jsou proniknuti romantismem, všechny k sobě vábí exotičnost a neobyčejnost. Hrdinové této trojice jsou naplněni životní touhou, aby si osvojili svět; vůbec oni jsou jakýmisi imperialisty, kteří se nedají ničím nasytiti, kteří neustále baží po vítězství individualnosti, násilí, vášně a nemravnosti (»amoralité«). *Fr. Štingl.*

Ze Slovenska. Některé časopisy, jako »Národnie Noviny«, »Nový Život«, »Slovenské národní listy« všimly si našeho článku »Co hatí Slováky?« Každý ovšem po svém způsobu. Bylo by škoda mařiti času i místo neprospěšnou polemikou. Těm pánům však, kteří mi poslali anonymní korespondenční lístky, připomínám, že nebylo jim potřebí styděti se za své jméno, já za svoje jsem se též nestyděl a pod článkem je v plném znění podepsal. — Dne 26. února r. 1902 mluvil na sněmě uherském slovenský poslanec Martin Kollár, farář v Nádaši u Trnavy, redaktor, vydavatel a nakladatel »Katolických Listů«. Mluvil o bědách, které tísní slovenský lid. Lid z nouze opouští vlasť a stěhuje se do ciziny (Ameriky), pro slovenskou mládež není slovenských škol, národnostní zákon se nezachovává. Že byl poslanec v řeči vyrušován vyčitkami z panslavismu, že ruské ruble a na českých školách studující mládež byla vytýkána slovenské intelligenci, je na bíledni. — V hornouherských stolicích zakládá se »*všeobecný hornouherský učitelský spolek*«, v němž mají býti sdruženy úřední učitelské spolky stolic nitranské, požúnské, trenčanské, turčanské, liptovské, zemplínské, zvolenské, oravské, gemerské, spišské a těkovské. Spolek je namířen proti slovenským učitelům a školám, neboť hlavním jeho úkolem je maďarisace hornouherských obecných škol. — Dne 10. března zkonfiskoval hlavní služný v Turčanském Sv. Martině celý náklad 1. svazku II. ročníku »Zábavných a poučných knížek«, které pro slovenský lid vydává Miloš Pietor. V knížce jsou básně »Zvon svobody« od. J. M. Hurbana a »Hor sa, Slovák, čuj otčinu« od Jana Botta, obě složené již r. 1848 a od té doby nesčetněkráte v různých slovenských knihách, časopisích a kalendářích tištěné. Inkriminován byl také článek dra Jana Mudroně: »Zastaňme si za svoju řeč, svoju národnost«. Je již předem jisto, že vydavatele Pietra a advokáta dra Mudroně neminou citelné tresty. — Ve Vídni domohli se evangeličtí protestanti již slovenských bohoslužeb, za to ve vlasti vyhání se slovenčina jak z katolických tak evangelických kostelů a škol. — Že má vláda maďarská velikou péči, aby slovenští školáci se neposlovenštili, vidno z nařízení, kterým uherský ministr vyučování zakázal »*Slabikář a prvú čítanku*«, protože je v této učebnici deklamovánka A. K. Skultétyho. — »Katolické noviny« (čís. 8.) udávají počet Slováků, kteří se vystěhovali do Ameriky, na 350.000. Jaká je to pro Slovensko škoda, uznej každý sám. Nehynou však Slováci jenom v Americe. Že v Americe se také odnárodňují a hynou tělesně i duševně, třeba že jsou znamenitě sorganisovaní, o tom není pochyby. Ale v Berlíně hynuli až dosud daleko více a hůře, protože nebylo organisace a nebylo přátel. Nesvědomití agenti dováželi do Berlína každého roku mnoho slovenských hochů, hlavně drotariků, do učení. Ubozí slovenští chlapci byli na ulicích Berlínských každodenním zjevem. Četl jsem kdysi, že město všecky drotariky vykázalo, vypovědělo, nyní však referují »Katolické noviny« (čís. 8.), že Slováčkův ujal se pruský poslanec katolického středu, kněz Dasbach, jenž vymohl nebohým hochům ochranu rakouskou-uherského konsulátu a pruské vlády. Konsulát chce také zameziti dovážení drotariků do Berlína, kde hoši hynuli tělesně, mravně i národně. — Ve vlasti hornouherské Slováci neustále trpí. Evangelický farář Engler kdesi u Rimavskej Soboty byl zbaven fary, protože nedovolil, aby se v kostele zpívala maďarska světská, politická píseň. Farář odešel do Ameriky a s ním celý veliký zástup lidu. — Učitel Jan Kordoš a kaplan Ferdinanda Krafta ve Vel'kej Revúci byli denuncováni, že v hodinách, věnovaných vyučování zpěvu a náboženství, učí slovenskému pravopisu a slovenské mluvnici. Administrativní výbor gemerské stolice vyslal do Revúce na inkvisici státního školního inspektora a jiné velkomožné »hazafi« (vlastence). Kázali zavřít a zapečetit revúckou knihovnu, patřící evangelické církvi a nikoli státu, v níž učitel Kordoš již 35 let byl knihovníkem. Vyšetřováním však se zjistilo, že ani učitel, ani ev. kaplan slovenčině nevyučovali. Zjistilo se také, že slovenské děti z Vel'kej Revúce slovensky ani psáti ani čísti neumějí, že slovenské knihy půjčovaly se jen dospělým. Kaplan Krafta hájil se tím, že náboženství musi se dle uherských zákonů vyučovati v mateřské řeči školních dětí. Vyšetřování toto nebude asi míti pro denuncované trestné následky, ale důležito je nemálo, poněvadž zřejmě ukazuje, kterak maďarisace čelí nejprve proti slovenské knize a kterak nejprve chce vyhnati slovenčinu i z těch škol, kde se mimo náboženství žádnému jinému předmětu slovensky nevyučuje. — »Budapesti Hirlap« přinesl zprávu, že nitránský školní inspektor dal v celé stolici nitránské posbírat slovenské knihy a knížky, jež dal v Nitře spálit. Stalo se ve dvacátém století. — V Americe vydávají Slováci několik velikých časopisů. Nejlepší z nich jest »Jednota« (vydává farář St Furdek), největší jsou »Amerikánsko-Slovenské Noviny« (vydává bankéř Rovnianek). Skoro do všech amerických novin píší spisovatelé hornouherští, ačkoli vláda odebrala všem americkým slovenským listům poštovní dopravu. Redaktoři Antonín Bielek (vydává »L'udové Noviny«) a

Svetozár Hurban Vajanský byli pohnáni před soud, aby se zodpovídali z hrozného zločinu — že psali do Rovniankových »Amer. Slov. Novin«. Proces byl však již zastaven. — Zase něco radostného. V Novém Městě nad Váhem (Vágujhély) založil Igor Hrušovský politický měsíčník, »Považské noviny«, které chtějí pracovat pro povznesení slovenského lidu. U nás nemá krajový lístek významu, ale na Slovensku má význam převeliký a předůležitý. Jedno město již tedy svůj lístek má — vivat sequens! Ještě něco radostného. Je známo, ze Slováci zvolili si při minulých volbách čtyři národní slovenské poslance. Proti volbě Jana Valáška za okres Vrbovský podal dr. Hosenberg (kdysi, jako universitní posluchač ve Vídni veliký Slovák) protest, dovozuje, že Valášek na schůzi v Krakovanech hrubě urazil celý maďarský národ. Věc se po dlouhou dobu vyšetřovala, konečně však Valáškova nevina se dokázala a slovenský národ nebyl o svého poslance oloupen. — Dne 25. března r. 1902 skonal Pavel Križko, neunavný, spravedlivý a jediný slovenský historik. Narodil se r. 1841, byl tedy necelých 61 let stár. Sešel jsem se s ním loni v Martině. Měl ještě mnoho chuti do práce a mnoho krásných myšlének. Kdo ho nahradí? Jako městský archivář křemnický měl příležitost studovati kulturně historické poměry slovenských měst. Na českých vzorech učil se pracovati. Dr. Zigmund Winter byl mu vzácným vzorem. Články kulturně historické, které Križko napsal do »Slovenshých Pohl'adů«, do »Rodiny a školy«, do »Sborníku museálnej slovenskej spoločnosti«, jsou vesměs tak znamenité a dokonalé práce, že by také nejlepší literatuře byly na ozdobu. — Dne 31. března byla ustavující valná hromada Martinské továrny na cellulosu. Akciová společnost se zřídila (ustavila) akcie jsou upsány, volby do výboru a ředitelstva vykonány — kéž by továrna již co nejdříve pracovala! Lid bude míti výdělek a Slovenská národohospodářská brázda se zkypří. — V pátek dne 17. dubna uspořádal »Slovanský klub« pražský Kollárův večer, k němuž byl Hurban Vajanský pozván, aby mluvil o významu Kollárově. »Těžiště řečníkovy přednášky spočívalo v líčení Kollára jako prvního iniciatora, propagatora a pěvce slovanské vzájemnosti« (»Hlas Národa« čís. 106). Vajanský uveřejnil část své řeči v »Národních Novinách« (čís. 45.) — Dne 17. dubna mluvil v uherské sněmovně slovenský ablegat Jan Ružiak, mluvil o nutnosti slovenských středních škol. Ministr vyučování Vlassics tvrdil proti řeči Ružiakově, že Slovaci jsou smýšlení panslavistického, protimaďarského, nevlasteneckého a protože jim škol dáti nemožno. Řeči Ružiakova i Vlassicsova jsou nemálo zajímavy, škoda jen, že nemáme více místa.

Ze slovanského světa. *Památku stoletých narozenin Bohdana Zaleského*, básníka, nadšeného pěvce Ukrajiny, »slavíka« — jak ho nazval Ad. Mickiewicz — oslavilo dne 14. února město Lvov slavnou záduší mší svatou. »Requiem« bylo v kathedralním chrámu a měl je prelat Lenkiewicz. Slavnosti se súčastnili vysocí hodnostáři světští i duchovní, spisovatelé a umělci. Po mši svaté vystoupil na kazatelnu prelat Gnatowski a výmluvnými slovy vylíčil přítomným povahu básníka Zaleského, jenž hlásal lásku k jedné víře, jedné vlasti a jedné naději. — Zaleski byl ze všech polských básníků nejpobožnější. Jako básník jest Zaleski nebohatým v motivech a náladě. Byl pouze lyrikem; v epice mu štěstí nekvetlo. Zkoušel sice také zde své síly, ale všude jeví se nedostatek plastiky a individuální charakteristiky povah. Ba ani jako lyrik nebyl právě bohat na motivy. Motiv jest skoro všude týž: stesk za Ukrajinou. Ten proniká všechny lyrické básně Zaleského, jest též v básních erotických a náboženských. — Letos je tomu 25 let, co vystoupila poprvé na literární pole nejnadanější básnířka polská *Marija Konopnicka*. Konopnicka je v prvé řadě oněch básníků, kteří se objevili po trojici klasických hvězd: Mickiewiči, Slovackim a Krasińskim. Její práce jest na stejném stupni s pracemi Ujejského a Asnyka. Některé její básně, zvláště kterým vděčí za svou velikou populárnost, mají více pěkných myšlének než hlubokých citů. Paleta Konopnické vyznamenává se neobyčejným bohatstvím. Vládne nade všemi formami poesie, od naivní písně lidové až k umělé ódě. — Polské katolické listy uveřejňují nyní protesty proti knížce »*Legendy*«, kterou napsal O. Niemojewski a vydalo knihkupectví Altenberga ve Lvově. Ve spise učinil spisovatel neurvalý útok na Syna Božího a jeho svatou Matku. — Pod názvem »Krucyata przeciw Sienkiewiczovi« píše »Przedświt«: »V Paříži se objevuje mezi umělci a literáty dosti silný proud proti cizím tvorům ducha. Ten proud obrací se také proti Sienkievičovi, jenž jest dnes nejčtenějším spisovatelem ve Francii. Již svého času Brunetière nemohl pochopiti, proč Francouzové jsou pro něho tak nadšeni. Nyní znovu ve čtrnáctidenníku »Le Correspondent« pan H. Bordeaux uveřejnil obšírný článek o témže předmětě. Stěžuje si do šíření se cizích spisovatelů ve Francii, na Ibsena, Kipflinga, Gorkého, Čerchova a především na Sienkievicze, jenž tak »nezaslouženě« bývá od čtoucího obecenstva chválen. Autor vidí v tom horečkový paroxismus.

Potom upírá plodům tohoto polského spisovatele uměleckou a morální cenu. Zajímava jest také veliká domýšlivost Francouzů, kteří všechny cizí spisovatele pokládají za napodobitele francouzských arciděl. Lemaitre se svého času vyjádřil o Ibsenovi, že je to pouze na skandinavský vzorek přepracovaný G. Sand, a dnes pan Bordeaux tvrdí, že Sienkievicz jest obyčejným následovníkem Dumasa-otce, G. Sanda a Balzaca.« — *Jan Radyserb-Wjela*, nestor lužicko-srbských spisovatelů, slavil nedávno 80. narozeniny. Wjela se nenazývá nadarmo »Radyserb«, ač se mu v dřívějších časích nabízela výnosná místa, přece zůstal mezi svými Srby, spokojiv se jako učitel malou služebičkou. Radyserbova literární činnost jest veliká a obšírná. Není oboru v literatuře, kde by nebyl nejpilnější a nejvytrvalejší spisovatel. Lužicko-srbské listy »Časopis«, »Lužica«, »Serbské Noviny«, »Katholski Posol«, »Pomhaj Bòh« mají ve svých ročnících veliké množství příspěvků z jeho péra. Mnoho literárních jeho prací jest již vytištěno, mnoho jest ještě v rukopisu. Tak na př. kniha »Serby a Serbya« v otázkách a odpovědích. Všechny jeho práce mají jediný účel »serbćkemu ludej k duchownemu wužitkej jako też k česći před Němcsmi służií«. — 9. prosince (dle st. k.) zemřel v Torusku velmi populární kdysi v Rusku spisovatel *Mikola Ivanovič Naumov*. Narodil se 16. dubna 1828 v Tobolsku, jako spisovatel vystoupil r. 1848 a brzy obrátil na sebe všeobecnou pozornost svými povídkami z národního a vojenského života. Dobrá znalost národního života poskytla mu hojně látky k duševním plodům, které byly v 60. a 70. letech uveřejňovány ve všech ruských listech. Nejlepší jeho práce jsou: »Sila solomu lomit«, »V tihom omutě«, »V zabytom kraju«. Ku konci 80. let Naumov těžce onemocněl a od té doby již ničeho nepsal a neuveřejňoval. — Literární *spolek sv. Mohora* v Celovci vydá letos za 2 K ročního příspěvku těchto 6 knih: 1. Z godba sv. Pisma. IX. sešit. Tímto sešitem se I. díl sv. Písma (Starý zákon) ukončí; místo zemřelého dra. Lampeta převzal výklad dr. E. Křek. 2. Druhou knihou jest modlitebni kniha »Siava Gospodu.« 3. »Poljedelstvo.« Napsal V. Rohrman. II. díl. To bude kniha, pojednávající o zemědělství se zvláštním zřetelem ku slovinským zemím. 4. »Zimski večeri«. Napsal J. Stritar. Jest to sbírka hádanek, bájek, básní a dramatických her. 5. »Veliki trgovec« jest delší povídka z péra učitele E. Gangla. Látka povídky jest vzata ze života obyvatelů slovinských malých měst. 6. kniha bude kalendář s nejrozmanitějším obsahem. *Fr. Štingl.*

Spolek sv. Vincence. *Bogotá*, hlavní město Colombie v Jižní Americe. *Republika Colombia* jest asi 23krát tak veliká jako Čechy, obyvatelstva však má méně. — Ve slavnostním shromáždění 21. července 1901 přečetl předseda spolku krásnou zprávu, vzpomenuv dříve zesnulých členův. Ze řady těch výborných nebožtíkův uvádím některé zejména a k tomu i jejich jakousi podobiznu, jak ji zdárně provedl několika mistrnými tahy předseda Manuel V. Umanna. — Gabriel Castanneda, výtečný profesor, jenž uměl spojiti znamenité vědomosti s nevyčerpatelnou láskou. Teodoberto Valero, pokorný sluha chudých a správný plnitel svých povinností. Jesús Casas Castanneda, povaha vznešená, energická a vážná. Prospero Pinzón, jehož vzácné ctnosti ozařují jeho památku, ode všech ctěnou. Rodolfo D. Bernal, zakladatel knihovny sv. Vincenc, ředitel odboru katechetů, nadšený vychovatel mládeže. Ve svém profesorském povolání vykonal mnoho znamenitého svými vzácnými schopnostmi a ctnostmi, jež uměl žákům vštěpovati příkladem a vyučováním. — Činných členův je 408. Jejich velkolepé výkony vzbuzují úžas, úctu a radost; toť jako by to všecko podnikal sám sv. Vincenc. Zřídili *Útočiště starců* t. j. útulnu pro opuštěné starce pod správou »chudých sester«. Ta kongregace se zrodila v Bretani 1840 a rozešla se do mnoha zemí. Za těch 60 let, co trvá, umřelo v jejich mateřských rukách pokojně přes 170.000 stařečkův a na 40.000 jich si pěkně odpočívá ve 275 útulnách, požívajíc tělesného pohodlí a duševní útěchy. V Bogotě jich je přes 50. — *Odbor pro nemocné.* Chudé nemocné navštěvovali v domácnostech dva lékaři k tomu ustanovení. V »dispensariu« psali 2 lékaři recepty ráno a v poledne. Zřízena služba antidifteritická, kterou konal za malou odměnu jeden medik, ošetřuje nemocné a chráně od nákazy. Zdravotní stav města byl před časem bídný. Tento odbor se vynasnažil o jeho zvelebení. V bytech bylo vykonáno 1.769 lékařských visit u nemocných, a napsáno 1220 receptů. V »dispensariu« sv. Jana z Boha byly na poradě 3.694 osoby, u lékařů mimo to 5.327, celkem tedy 9.021 porada. Do nemocnice dopraven značný počet nemocných, diétní strava poskytována 134 osobám, provedeno 10 chirurgických operací. Lékárnu spravovaly darmo »sestry lásky«; dodáno tam 7887 receptů, jež obsahovaly 10.131 formuli. Tento odbor vydal 5.447·65 pesů (1 peso nac. = asi 5 K). — *Odbor almužnický* studuje svědomitě žádosti, které předkládají chudí, a udílí pomoc občasnou i trvalou. Ze zvláštního fondu pomáhá se chudým zaplatiti nájem.

Trvalou měsíční pomoc dostávaly 283 rodiny; to stálo 15.926·20 pesů. Po jistou dobu podporováno 199 osob částkou 3.922·40 pesů. Malé almužny obnášely 93·50 pesů; všeho všudy vydáno 19.942·10 pesů. Mimo to nakoupeno 117 rodinám látek na šaty asi za 2.168 pesů. — *Odbor katechetů.* Válka byla příčinou, že činnost tohoto důležitého oddílu byla na čas velmi zkrácena; nemohlo se vyučovati katechismu, jako obyčejně, v panóptiku, v žalářích a čtvrtích města. Teď však (v červenci 1901) příznivější časy zase dovolují práci, a náboženská nauka se přednáší v nemocnici sv. Jana z Boha, v nemocnici vojenské o v noclehárně sv. Vincence. V říjnu vykonána duchovní cvičení se řemeslníky; přišlo jich 120. Odbor spolupůsobil také na duchovních cvičbách ve vojenské nemocnici; u sv. přijímání bylo 510 osob, a v asylu Prozřetelnosti 100 žebráků. Knihovna sv. Vincence jest rozšířena a spořádána; má 870 svazků vybrané četby a potřebný nábytek na pohodlí čtenářův. Výloh bylo 976·30 pesů. — Cílem *Odboru ochranného* jest vzdělávati srdce dětí výkladem Božího evangelia, a ochrana počestné a prospěšné práce, která odvrací od nich veliké pohromy mravní a fysické, jež provázejí bídu jako nezbytná družina. — *Šicí dílna.* Tento závod, nejúplnější ze všech, skýtá práci chudým děvám. 88 chovanek tu šijou uniformy pro národní vojsko. Za 14 dní se dělnice vyplácejí a odnášejí si mzdu do svých skrovných příbytečků. Za rok se tam ušilo 31.926 kusův oděvu, a strženo se za ně 43.050·85 pesů; dělnice z toho dostaly 34.938·95 pesů. Ze zbytku opravena budova, pořízeny nové stroje a správky starých, koupeno různé nádobí, vyplacena »sestrám lásky« maličká odměna, z níž ony trávi, a zapravena jiná malá vydání. Pořádek a čistota jsou tam domovem. Dívky jsou předmětem mateřské péče sester, které se starají o praktický výcvik jejich a prací jim zušlechťují srdce a povznášejí ducha. — *Útulna sv. Vincence.* Vyučuje se základním naukám školním, řemeslu, hudbě a zpěvu. Bydlí tu 16 sirotkův a 20 jich sem dochází. Mimo to, když bylo více práce, najato 25 dělníkův, otců chudých rodin. Za dozoru schopných mistrů robeny řemeny pro národní vojáky a předměty truhlářské. Materiál, oblek a výživa dětí, mzda dělníkům a j. pohltily sumu 57.610·40 pesů. — *Sirotčinec Pána Ježíše, Panny Marie a sv. Josefa* pro dívky sirotky a opuštěné hostí 71 děvčat z peněz vlastních, na 17 děvčat platí národ a město. Je tam tedy 88 chovanek, jež se učí náboženství, čtení, psaní, mluvnici, počtům, zeměpisu, domácím pracím, tkaní, knihařství a j. Každý obor má svou dílnu. Tkaním získáno 14.998.20 pesů, knihařstvím 3.909·60 pesů, výrobou žíněnek 2.018·60 pesů. Všecka práce vynesla úhrnem 23.616·10 pesů. Výdaje za živobytí, šaty, suroviny, opravy domu a j. byly větší, totiž 35.448·30 pesů. Dohled zůstaven dominikánským terciářkám; ty nahrazují opuštěným svěřenkám radost a teplo rodného krbu. — *Noclehárna sv. Vincence* byla zřízena s tím úmyslem, aby v ní spávali tací hoši, kteří nocují na ulicích, kdež nemají přikrývky jiné krom svých bídných hadříků. Přese všechen pozor a přání Vincenciánů nebylo dosud možno potříti onen zlozvyk; mnozí ještě spávají pod širým nebem. Noclehárna má 60 postelí, lázně, dvůr ke hraní, tělocvičné nářadí a místnosti pro 100 osob. Večer a druhého rána dostanou noclehníci jísti, a než ulehnou, súčastní se vyučování, kteréž udílí ředitel, anebo se chystají ke sv. zpovědi a sv. přijímání, a to s nimi koná některý Vincencián. V červnu se jich našlo 40, kteří přijali tyto svátosti ponejprv. Výlohy tohoto ústavu byly 4.530 pesů. — *Škola průmyslová* (řemeslnická) je v počátcích. — *Škola praktická* (cvičebná) má týž učebný plán a tíž pravidla jako sirotčinec. Netrvá ještě dlouho a čítá 45 dívek pod správou terciářek. — Vedle jmenovaných zřízení ještě jmenuji odbor, který opatřuje chudým matkám *šicí stroje*; rozdal jich už 227. — Spolek má obětivé dobrodince; mezi ně patří různé banky. Odkazů testamentních bylo 5.462·10 pesů. Jedna paní darovala zlaté hodinky, jistý pán krásné piano. — Vydání těch závodův a podnikův, jako: činže, plat učitelům a úředníkům nečlenům, živobytí, obleky a j. potřeby pro děti v útulnách; vlna, len, niti, kůže a j. suroviny pro dílny; mzda cizím dělníkům a pracovníkům v těch závodech, peněžité dárky dětem na pobídku a a jiné výdaje dle předložených účtů = 206.785·50 pesů. — Díky dobrodincům vzdává předseda takto: »Ve jménu nevědomých duší, osvěcovaných výchovou a vyučováním; ve jménu nemocných, vytržených z bolesti neb i ze smrti; ve jménu sirotkův a opuštěncův, jimž poskytnuto radostí nového domova za domov ztracený; ve jménu rodin, pohřížených ve tmu bídy, a jimž vedle kusa chleba na ukrocení hladu podařilo se podati jasný paprsek naděje: jevím našim dobrodincům o této slavnostní příležitosti důkaz vděčnosti a prosím Pána Boha z celého srdce, aby štědré jeho požehnání sestoupilo na ně i na jejich rodiny . . . A jestli život našeho spolku rodí se a roste ve stínu našich zbožných nauk, je potřebí chrániti víry v našich duších láskou synův, bdíti nad ní ostražitostí lakomcův a zasaditi ji do našich srdcí tak hluboko, aby ji nemohla vytrhnouti žádná moc.« *F. T.*

Paběrky z novin a veřejného života.

501leté doktorské jubileum. V Litoměřicích slavil J. Exc. ndp. biskup dr. Em. Schöbl své padesátileté doktorské jubileum. Za tou příčinou dostalo se mu přečetných ústních i písemních blahopřání, kteréž jsou výmluvným toho dokladem, že církevní tento kníže těší se veliké úctě všech kruhů společenských a všeobecné vážnosti i lásce. S radostí zmíniti se jest o neporušeném zdraví, jehož Pán Bůh oslavenci dopřává. Deputace vyslaly: Kapitola litoměřická, Kollegium profesorské s přednostou kněžského semináře litoměřického, c. k. okr. hejtmanství, okr. škol. rada za vedení místodržitelského rady p. dra. Czernyho, c. k. finanční ředitelství litoměřické s vrchním finančním radou Fritschem v čele, profesorský sbor c. k. státních středních škol a různé spolky. Telegraficky blahopřáli oslavenci: ministr vyučování dr. rytíř Hartel, místodržitel český Karel hr. Coudenhove, generál velmistr řádu křižovníků dr. Horák jménem řádu, arciděkan Bergmann s duchovenstvem z Liberce, vikariátní klérus a děkan z Ml. Boleslavi, vikariátní klérus chomutovský a ústecký atd. Písemně blahopřáli pak: profesorský sbor české a německé bohoslovecké fakulty, collegium theol. doctorum pragense, vikariátní duchovenstvo z Doks, okresní hejtman z Friedlandu, pomocný spolek paní, personál »Austrie« v Litoměřicích a j. v.

Novým biskupem v Terstu jest jmenován od Jeho Vel. císaře msgr. dr. Nagl, rektor v ústavě del' Anima. Vláda chtěla obejíti národní třenice a jmenovala biskupem příslušníka národnosti třetí, která v novém působišti msgra. Nagla má nejmenší procento (7100 Němců) mezi 160.000 obyvately. Terst trpí nedostatkem kostelů, jako málo které město, čítaf toliko 5 kostelů, a to dosti nepatrných. Čtvrť nová, přístavní, jest bez kostelů a jeví se v ní proudy velice nepříznivé. Většina obyvatelstva v okolí jest slovanská a bude míti biskup i po této stránce práci nemalou.

Bavorský episkopát proti časopisu »Wartburg«. Arcibiskupský ordinariat v Bamberku rozeslal farnímu duchovenstvu nařízení arcibiskupa, aby duchovenstvo vším úsilím hledělo zameziti čtení, odebírání a šíření časopisu »Wartburg«, vydávaného známým pastorem Meyerem ve Zvikově. Ordinariat bamberský dále vyzývá své duchovenstvo, aby veškeré nepravdivé a tendenčně lživé zprávy tohoto časopisu vyvrátilo, a po případě proti listu i soudně zakročovalo.

Abrahamoviny J. M. prof. dra. J. L. Sýkory. Th. Dr. Jan Lad. Sýkora, rektor vysokého učení pražského, dovršil 16. dubna padesátý rok věku svého. Té příležitosti užili jeho bývalý žáci na c. k. ústavě ku vzdělání učitelů v Praze z r. 1892, aby mu vděčnost projevili. V předvečer slavného toho dne sešli se někteří a v bytě mu blahopřáli. Na den druhý překvapil jej o tiché mši sv. v 7 hod. pan Bedřich Sequens, říd. hud. úst. v Karlíně, provedením části Wittovy »Exultet«, k čemuž svolení dal p. K. Douša, říd. kůru u sv. Jakuba. V týž den posluchači fakulty theologické připravili milému svému profesoru srdečné ovace v posluchárně II., které J. M. dra. Sýkoru velice překvapily. Nejprve zapěl kroužek: »Haec dies« atd. Po zpěvu jeden pan alumnus blahopřál a prosil Jeho Magn., aby zůstal stálým přítelem svých žáků. Dojat děkoval J. M. pan rektor svým posluchačům. Zmíniv se o dnešním dnu, který Bůh mu dopřáti dal a o bouřlivých dobách, ve kterých nepřátelé útočí na církev, vyzýval pp. posluchače, aby vždy spojovali vzdělanost s mravností. Nejen řečí, ale i skutkem čelme svým nepřátelům. Po zapění případného sboru a doslovu vdp. děkana dra. Jar. Sedláčka upřímná tato slavnost skončena.

Hrdina křesťanského milosrdenství. V Paříži zemřel Otec Gaetan, superior bratří sv. Jana z Boha. Celý jeho život byl zasvěcen chudým a trpícím. Jeho hlavním dílem je útulna pro neduživé chlapce v ulici Lecourbe v Paříži. Založil jej před r. 1870 a měl hned na počátku 40 chovanců. Za řádění kommuny byly zdi asylů rozbořeny projektily anarchistů. To ho však nezastrašilo. Započal znovu. Nyní léčil a vyživoval přes 400 chorých chlapců a dívek vesměs bezplatně. — Zdaž kdy zednáři, socialní demokrati, anarchisti něco podobného vytvořili? Oni umějí jen bořit, co křesťanské milosrdenství zbudovalo.

Charakter. Teprve nyní po smrti vůdce katolického centra německého dra. Liebra přetřásá se živě v německém tisku všech odstínů událost, která v nejlepší světlo staví tohoto vynikajícího katolického státníka, neboť ukazuje k tomu, že dr. Lieber, stoje na výši své slávy, nedal se svésti leskem hodností a poct, nýbrž vždycky zůstal tím, čím byl, poctivcem od kosti. Tato jeho poctivost prodělala svou zkoušku po přijetí námořní předlohy ve sněmovně německé, při níž dr. Lieber byl referentem. Za odměnu jednání jeho nabízela mu vláda německá jednu z největších hodností úředních, kterou však on se vší zdvořilostí odmítl. Dr. Lieber tím

ukázal, že hlasování katolického centra pro námořní předlohu nestalo se z nějaké snahy po dosažení přízně vlády, nýbrž pouze proto, že ono považováno bylo centrem za věc prospěšnou ani ne tak vládě, jako hospodářským zájmům lidu, jež centrum v každém případě zastávalo. Proto také odmítl dr. Lieber místo jemu nabízené, maje dosti na tom blahém vědomí, že konal svou povinnost. Mimoděk vzpomínáme tu charakteru Palackého, který dvakrát po sobě odmítl křeslo ministerské, poněvadž mu blaho národa dražším bylo než lesk zlata a důstojnost. Šťastný národ, který hojně takových synů má ve svém středu.

Dobročinnosti Viktora Huga v »Revue Blanche« nevydává švakr jeho, Paul Chenay, příliš skvělého svědectví. — Půjčil prý kdysi nešťastnému politickému psanci Henettovi de Keslere jednu guineu s velikomyslným pokynem: »Můj drahý Keslere, nikdy se o tom, prosím, nezmiňujte!« A když ubohý Kesler v nedostatku zemřel, měl u jeho hrobu velikolepou řeč. — Když Auguste de Chatillon prosil ho úpěnlivě za podporu, básník mu odepsal: »Na tom světě každý se musí na svou vlastní Golgotu vyškrábati sám.«

»Husovy slavnosti«. Městská rada svolala nedávno zástupce 36 korporací, aby porokovali o návrhu Sokola pražského na »prohloubení slavností Husových«. Dostavili se: dr. Podlipný, dr. Groš, prof. Městecký, dr. Vlček, Dr. Černohorský a Sokol, dr. Edv. Grégr, zástupcové obcí Smíchova, Vršovic, Nuslí a Košíř, dr. J. S. Novák, prof. Vávra, sochař Procházka, dr. Baštýř za Jednotu občanů pražských, Náhlovský za Občanský klub na Starém Městě, dr. Fuhrich za Měšťanskou Besedu, dr. Matys, dr. Novotný a Plesinger. Předsedal dr. Frič. Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění přípisem odřekla své účastenství na těchto poradách, poněvadž prý se to příčí jejím stanovám. Podporu slíbila jen při vydávání publikací. Rozpravu záhajil pan Šubert, který se vyslovil proti patrolováni různých slavnostních průvodů a doporučoval, aby se každoročně uspořádaly památné schůze, doporučoval kritické vydání spisů Husových a opatření překladů jejich do jazyka anglického, francouzského, ruského a německého. Pan dr. Edv. Grégr se přimlouval za provedení oslav památky Mistra Jana Husi, poukazoval však k tomu, že je nutno, aby se těchto oslav súčastnil celý národ, zejména nejširší jeho vrstvy a aby oslavy nebyly omezeny pouze na učené kruhy. Dr. Grégr žádal, aby nechalo se při slavnostech všechno stranou, co by mělo v sobě jakoukoliv provokaci proticírkevní. Dr. Podilpný ohražoval se proti domnění, že chtěl prováděti nějaké průvody po ulicích. Dr. Matys (zástupce klubu svobodomyslného) se přimlouval, aby slavnosti měly ráz populárnější. Dr. Baštýř chce, aby se slavnosti prováděly opportunisticky, vzhledem k panujícím poměrům v národě a letos aby vůbec odpadly. Prof. Městecký posuzoval tyto otázky se stanoviska finančního a obával se, že se k tomu cílí potřebné obnosy neopatří. Dr. Novotný kladl důraz na součinnost všech stran bez rušivých dissonancí. Pan Plesinger žádal populární všestranně objektivní spis o Husovi. Přijaty na konec návrhy Fr. A. Šuberta, aby v Praze: 1. děla se každoročně na radnici staroměstské ve veliké zasedací síni dne 6. července památní schůze spojená s odbornou přednáškou: 2. aby společným nákladem Prahy a jiných korporací postaráno bylo o úplné a kritické vydání spisů Husových českých i latinských; 3. aby výbor nejdůležitějších spisů Husových vydán byl v jazycích ruském, německém, anglickém a francouzském a 4. aby postaráno bylo na konec o vědecký spis o Husovi, jenž by obsahoval i životopis M. Jana Husi, i vědecké ocenění veškeré jeho činnosti i jejich účinků dějinných.

»Katolické Listy,« z nichž tuto zprávu čerpáme, přidaly k ní tato případná a umírněná slova: Zařadili jsme věcně a klidně vše, co bylo podstatného praveno a dodáváme následující: Umírněnost, která byla tolikrát patrna, zejména opakovaný požadavek, aby slavnostem vzat byl každý proticírkevní ráz, s povděkem musíme vítat, však nemáme důvěry, po tolika zkušenostech nabytých, že by tomu tak skutečně bylo a proto bojíme se Sokolů ústupky nesoucích a mimo toho připomínáme, že nelze Husa děliti, jak s důrazem z nejvážnější strany bylo řečeno (pastýřský list). Hus byl vždy u nás jen heslem bouřlivým a nelze po zkušenosti očekávati, že by byl heslem míru. O vydání spisů nechceme se rozepisovati, ale ukazujeme opět ku zkušenosti nabyté ze spisů Komenského, jichž prodáno dohromady 112 výtisků. Co má býti s vydáním anglickým, francouzským, atd., ponecháváme klidné úvaze. Slavnosti Husovy odbyly v prodeji několik spisků o tomto předmětu a to právě spisků, o nichž nelze říci, že byly věcné. Vážné spisy zůstaly netknuty. O tom zajisté budou s námi souhlasiti i kruhy, které naprosto protivný názor zastávají. Z této skutečnosti jde poučení, že věcné spisy netáhnou a nevěcnými trpíme. Příliš růžově si představovali účastníci oslavu, snad sami ani nemyslí, že by jen tak tiše slavnosti minuly. Bude míti z nich prospěch lid a národ?

Necháváme odpověď klidné úvaze; kruhy, které se raditi měly, samy vycítily odpověď, která jest patrna z jich dodatků, jež jsme proložili a zříkáme se širších výkladů.

Německý katolický spolek učitelský na Moravě založen byl loni v Olomouci. Ustavující schůze konala se za předsednictví Jos. Mosra, předsedy svazu rak.-něm. katol. spolkův učitelských. Předsedou nového spolku, který má 50 členů, zvolen byl nadučitel Schwammel z Nové ul. Ve svazu sdruženo jest již 10 něm. učitelských spolků katolických, které mají dohromady 4200 členů.

Školští Bratří v Bubenči a valná hromada »Přátel katol. českých škol bratrských«. Ve středu dne 30. dubna konána ve Svatováclavské záložně valná hromada spolku »Přátel katolických českých škol bratrských«. Zahájiv schůzi vzpomenul předseda prof. dr. Fr. Kryštůfek význačného účelu spolku: Rozšiřovati totiž nyní již státně asi nedosažitelnou náboženskou školu a příbuzných ústavů cestou svépomoci a založením katolického paedagogia postarati se o svérázné katolické učitelstvo. Vylíčil těžké boje, překážky a neúmorné práce, jichž bylo podstoupiti, než docíleno založení prvého ústavu v Bubenči. Přeutěšené však jeho prospívání a obliba, které si získal, jsou náhradou za všecky obtíže — také však pramenem nových a vážných starostí. Nával chovanců do ústavu je veliký, nelze jich však přijati pro nedostatek místa. Rozšíření ústavu jest naléhavou nezbytností. — Po schválení protokolu minulé valné hromady vylíčil tajemník spolku zevrubně poměry ústavu dokládaje, že by zvětšením počtu chovancův umožněno bylo též brzké samostatné vydržování ústavu, čímž by se spolek značně přiblížil k uskutečnění nejdůležitějšího svého účelu — pořízení katolického paedagogia. Se stavbou nelze tedy odkládati. — Stavební útraty rozpočteny jsou při nejmenším na 26.000 K a k tomu 4000 K ku vnitřní úpravě — tedy celkem 30.000 K. Prostředky spolkové jsou však vyčerpány a ježto ústav splácí již značnou částku, nemůžeme jej, nemá-li uveden býti v trapnou nesnáz, ba nemožnost — obtížiti větším dluhem. Na spolku je tedy, opatřiti ku stavbě ústavu při nejmenším 20.000 korun. Povinnosti této nemůže spolek jinak dostáti, leč sbírkami mezi členy, dobrodinci a příznivci. Nutné k tomu doporučení církevní obstaral spolku J. b. M. dr. Fr. Krásl, jest uveřejněno v »Ordinariatním listě«. Počet chovanců vzrostl v roce 1902 o 17 nových, celkem je chovanců 40 a žáků přes 100. Chovanci jsou z Čech, z Moravy a Slezska; pro příští rok jsou přihlášeni i z Rakous. Všichni jsou národnosti české. — Konec školního roku a o Vánocích pořádáno bylo divadelní představení v Malostranské besedě dle skladby Školských Bratří z Bubenče. O Vánocích zavítal též k představení J. Em. ndp. kardinál, protektor spolku a vyjádřil se o dojemném a zdařilém provedení zvláště pochvalně J. b. M. dru. Františku Královi. Z dřívějších chovanců přes 25 studují na školách středních v Praze a hr. Strakově Akademii. Dobrá polovice z nich prospívá s vyznamenáním neb aspoň skoro s vyznamenáním. Po jednatelské zprávě provedena byla volba výboru a dámského komitétu. Nově zvoleni: Dr. Jan Nep. Sedlák, metropolitní kanovník, František Žundálek, katecheta, Mathilda Blížencová, choť c. k. místodržitelského rady. Ostatní členové výboru a komitétu volbou byli obnoveni. Mezi jednotlivými čísly programu zpíval vícehlasý sbor chovanců z Bubenče. — N. B. Prosíme, aby milostivé dary na stavbu posílány byly na adresu: »Správy spolku« neb na »Školské Bratry« do Bubenče.

První všeobecný sjezd rakouských učitelů hluchoněmých konal se ve Vídni v budově ústavu pro hluchoněmé. Na sjezdě poukázáno bylo na nedostatek vychovávacích ústavů pro hluchoněmé, jakož i na nesjednocené dosud poměry v oboru vychování hluchoněmých v Rakousku. Učitelů hluchoněmých dostavilo se na 70. Všech ústavů v Předlitavsku jest 25; z těch jsou 2 státní, 8 zemských, 3 městské, 5 biskupských a 7 soukromých se 180 učiteli a 1740 chovanci ve 22 internatech a 3 externatech. České ústavy jsou 2 (v Ivančicích a Lipníku) a česko-německé 3 (v Praze, Českých Budějovicích a Hradci Králové). A všecky ty ústavy nestačí, neboť celkem jest na 2000 hluchoněmých, školou povinných dětí. Na sjezdě jednalo se o nynějším stavu výchovy hluchoněmých v Rakousku, o povinné návštěvě školní hluchoněmých a j. v.

Schůze českého odboru Katolického spolku tiskového konala dne 30. dubna za předsednictví Jeho Milosti ndp. světícího biskupa dra. Fr. Krásla. Na schůzi té schválena obnovena smlouva s p. G. Franclem o vydávání »Hlasů Katol. spolku tiskového« pro rok 1902—1904 a věnováno »Katol. Listům« 100 korun. Dle sdělení pokladníka dra. Ant. Víška je stav kasovní spolku příznivý. Jednatel dr. Josef Tumpach oznamuje, že r. 1901 vydáno bylo ve »Hlasech« pět spisů, totiž: Ježkova povídka »Socialní demokrat«, Drbohlavovo pojednání »Kláštery a

jich význam v dějinách lidské vzdělanosti«, Joach. Pecciho »Církev a vzdělanost« v překladě V. Kameše, Karáskova povídka »Soudruzi« a Romainův spisek »Inkvisice« v překladě Vaňousově. Letos vyšly doposud spisy dva: Dra. Sedláčka »Pouť do posvátných míst Svaté země a Egypta« a professora Šaura z Augenburgu »Josef Allemand, zakladatel katol. spolků jinochů ve Francii«. Na základě konkursu vypsaného v dubnu r. 1901 do konce prosince m. r. přihlásili se o cenu 100 korun dva autoři: první spisem »Kdo je otrokem?« s heslem »Kristus, spása otroků«, druhý spisem: »Pokrok v době Karla IV. a v době husitství« s heslem »Prohlédnouti potřebí«. Oba rukopisy dány ke čtení a posouzení, načež v nejbližší schůzi o ceně bude rozhodnuto. Pro příští ročník slíbil práci »O chrámu a pokladu sv.-Vítském« farář Ed. Sittler, což vzato s povděkem na vědomí. Zapisovatelem zvolen podpřevor Frá Jos. Hamršmíd.

Výbor Tiskové ligy konal dne 23. dubna r. 1902 druhou schůzi za hojné přítomnosti pp. výborů. — Schůzi řídil místopředseda dp. Tom. Škrdle, jenž uvedl, že naše liga slouží všem kněžím a vůbec všem katolíkům bez ohledu, ať jsou příznivi družstvu Vlasť čili nic. Liga přispěla napadeným na soudní útraty, poskytla jim zdarma právní pomoc a vykonala za 6 let svého trvání značný kus své programové práce. Liga předplácí na 25 časopisů a množství jiných časopisů čtou výboři ligy soukromně, takže můžeme říci, že se zde obrana církve, kněží a katolíků vůbec, provádí ve velkém a dle určitého plánu . . . Bylo by si ještě přáti, aby každý našinec, jenž čte výpady na katolické osoby, a to snad v časopisech, jež my do ruky nedostaneme, nám to sdělil a dotyčná čísla nám zaslal. Tím by nám neušlo nic a nepřátelé by poznali sílu naši. — Jednatel četl protokol předešlé řádné valné hromady a poslední výborové schůze. Oba protokoly byly probrány a poslední byl schválen. — Na to podávali přítomní své referáty, o nichž bylo hojně debatováno. Podáváme je zde povšechně: — Od 1. dubna do 22. projednala Liga 30 záležitostí oprav. Jakkoli mnozí napadení duchovní neuznají za vhodné zaslati opravu, nicméně jsou vděčni Lize, že jim zprávu podá a je informuje. — Žádost o změnu stanov s přibráním důvěrníků byla již zadána. — Probrána obrana kultu Svatojanského a poměr náš k oslavám Husovým; v obojím směru bude úsilovně pracováno. — Žádají se všickni, kdož zasílají opravy časopisům, by o tom vždy podali krátkou zprávu Lize s udáním dne, kdy tuto odeslali, by se mohla prováděti evidence, zda oprava vskutku byla otisknuta a v případě neotisknutí, by se mohly činiti další donucovací kroky. — Liga věnuje pozornost spisu W. E. H. Lecky-ho »Dějiny racionalismu v Evropě«, Pelclem v »Knihovně rozhledů« vydávaném a uznává za nutné, by byl kriticky některým vynikajícím katol. dogmatistou a historikem probrán, poněvadž tendenčně choroby a nedostatky doby celé přenáší jedině na církev katolickou, a ji za ně činí zodpovědnou, což příčí se historické pravdě. — Májový letošní list soc.-dem. dělnictva jest nad obyčej chudého a mělkého obsahu. Snad mu měla dodati říznosti blasfemie Macharova o jazyku sv. Jana, jež se interpelací dostala po konfiskaci veřejnosti. Fráze v úvodní básni: »Já dělník, proletář . . přes bully papežů« poráží se sama. Kdyby bully papežů, zvláště sv. Otce Lva XIII. se plnily, jistě by se otázka socialní dříve rozřešila na prospěch dělnictva, — než když se věří zlozásadám Adlerovým. — Jak horečně protikatolický arsenál tiskem pracuje a nás k úsilovné práci vybízí, ukazuje prospekt vídeňského knihkupectví: »Tajnosti inkvisice«. Bohatě illustrováno. Více jak 40.000 výtisků již rozprodáno. »Z pamětí bývalé jeptišky«, »Barbora Ubrykova, aneb klášterní trýzeň«, otiskují právě »Červánky«, »Zář« pilně inseruje spisy: »Jesuité«, »Kristus a socialní demokracie«. Jak velice vítána by byla podpora některého z katol. mecenášů, aby věnoval značnější obnos na koupi katol. brožur, jež by se mezi lid rozhodily. — Tisková liga bude konati každý měsíc schůzi. — Výbor vítá v »Třebízské Stráži« na Moravě činnost ligistů, kolem tohoto časopisu seskupených, a přeje jim všeho zdaru. — Tisková liga rozvine zvláště nyní v novém výborovém složení, obsáhlou činnost a chce na této čilé dráze vytrvati, i budiž hojně podporována. Jeden dárce řekl: dávám dar na existenci ligy nyní, nebo nevím, kdy budu napaden, a pokládal bych si to za hanbu, abych dával dar až tehdy, až budu napaden a ligou podpořen. — Kancelář ligy jest v domě družstva Vlasť, v Praze, čp. 570-II.

Odsouzení šiřitelé oplzlé literatury. Před okresním soudem libereckým odsouzeni byli agenti Karel Feuerstein, Jakub Weiss, Leo Finkelmann, Osiáš Nagler, Oskar Lazar, Zigmund Scherz, Zikmund Becher a Max Nussbaum — tedy vesměs židi — kteří bez úředního povolení na Liberecku, Jalonecku a j. rozšiřovali oplzlé, hanebné romány; židi tito odsouzeni na základě § 23. tr. zákona k pokutám od 20—70 K, eventuelně do vězení 2—6denního. Podobně mělo by se zakročiti i proti jiným šiřitelům pornografie, která se dnes úžasně vzmáhá.

Slované ve Spojených Státech. Čechů jest v Severní Americe skorem půl milionu. Jen v Chicagu žije jich 100.000. Čecha lze tam nalézti při každém zaměstnání. Číselně předčí Čechy Poláci, kterých se počítá 1 a půl milionu. Slováků jest 350 tisíc. Rusů a Malorusů počítá se přes 300 tisíc. Chorvatů jest v Severní Americe 200.000 duší, Slovinců přes 100.000, většinou dělnického stavu Srbů je pouze 8000, jsou to po většině plavci a dělníci. Bulhaři jsou v Americe zastoupeni nejslaběji. Čítají kol 4000 duší a nemají dosud organisace. Rozumí se, že vystěhovalectví do Ameriky není Slovanům na prospěch.

Oznámení. P. T. Převzal jsem pro syna svého, nastávajícího universitána, knihovnu po † vsdp. proboštu Dr. A. Lenzovi. Z knihovny té prodám levně buď v celku nebo jednotlivě knihy a časopisy theologické, po případě vyměním je za české spisy historické a jazykozpytné. Knihovnu lze prohlédnouti denně (neděle vyjímaje) od 10—12 hod. dopol. a od 4—6 hod. odp. ve II. ob. škole dívčí na Smíchově, v Komenského třídě č. 252. Podrobný soupis se sestavuje, povšechný odešle na požádání *Ferd. Drůbek*, ředitelel obecné školy dívčí na Smíchově.

Z Tiskové ligy. Za člena zakl. přistoupilo duchovenstvo vikariátu Poličského a složilo 10 K. Dary zaslali: Dr. Ant. Vřešťál, univ. profesor a kanovník v Praze 6 K; P. Norbert Horáček, farář na Andělce 5 K; po 4 K: Jos. Lužný, farář v Prusinovicích, a Jan Sedláček, farář ve Špičkách na Moravě; po 2 K: Václav Hák, kaplan v Potěhách, a Tom. Prusík, zám. kaplan v Dolních Břežanech; 1 K nejmenovaný pensista. — Pomocnými knihami obdaroval Tiskovou ligu Fr. Blažko, kníž arcib. vikář v Noutonicích. — Kdož z jakýchkoliv příčin neníní opravovati, může svoji obranu zaslati do »Našich Listů«, dotčené číslo může si ve větším počtu objednati a koupiti a ve své osadě rozšířiti. Redakce »Našich Listů« jest ochotna napadeným i tímto způsobem napomáhati. — Nové členy, vklady, dary a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník a místopředseda Tiskové ligy v Praze, Žitná ulice čp. 570-II.

Různé. — *Nový biskup v Terstu*, Dr. Nagel, poněvadž nezná slovinsky, dostane koadjutora, znalého slovinského jazyka. — *Natalie*, bývalá královna srbská, přestoupila na víru katolickou. — *Eduard VII.*, král anglický, vynechal při korunovačních slavnostech všecko, co by uráželoby katolíky. — Nejbohatší Černoch amerikánský, *John Mac Kee* z Filadelfie, který nedávno zemřel, zanechal 8,000.000 dollarů a odkázal je na stavbu katolického chrámu, fary a kláštera v New-Jersey a na vychovávací ústav bílých a černých chlapců ve Filadelfii. — *Vymírající slovanský kmen.* Na březích Baltického moře dokonává slovanský kmen, který sám se nazýval Slovinci a patřil k polabským Slovanům. Před 12 roky bylo jich ještě 721 osob, znajících rodný jazyk. Poslední Slovinci vyžadují si na smrtelné posteli od svých, aby jim do rakve položili modlitby v jejich rodném jazyku. Dojemný ten obyčej svědčí, jak svůj jazyk milovali.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 9. dubna první schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví pana Václava Zižky. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Socialní odbor usnesl se k návrhu dp. Tom. Škrdle na tom, pořádati v Praze koncem června socialní konferenci, na níž by se jednalo o záležitostech odborových. Konference bude zakončena slavnostním večerem, na němž konány budou přednášky některých našich předních řečníků. — Následovaly referáty:

Pan Jan Maštalíř nejprve rozebíral spisky: »Zájmová společenstva rolnická« od Dra. Š. Koláříka a »Podpory živnostenské« od E. Srba. Při prvém zmínil se též o brožuře Dra. Poláka »Jednoty zájmových společenstev rolnických«, jež není tak věcná jako prvá, neboť Dr. Kolářík prostě a snadno pochopitelně rozebírá zákon o zájmových společenstev rolnických a tím knížka nabývá větší ceny před druhou. Spisky jak Dra. Koláříka, tak E. Srba doporučuje. Potom referuje o osnově zákona o budovách s byty dělnickými, kterážto osnova oproti zákonu z r. 1892 jest mnohem příznivější pro dělníky. Referent krátce probírá jednatelskou zprávu rakouské komise spolků dělnických za rok 1901 a ku konci zmiňuje se o přednášce ředitele olomouckého Pöttingea, p. J. Kahlíga, ze dne 3. února konané v Praze o thematě: »Moderní dívčí výchova« a vytýká jí na jedné straně přílišnou detailnost, kdežto s druhé strany nápadnou neúplnost. Což náboženství a mravnost s ním těsně související nezasluhovalo ani zmínky, když na důležitost mody nebylo zapomenuto? A přidává k tomu referent výrok, hlásaný s kathedry university ber-

línské profesorem lékařství Drem. Eulenburgem: »Jest nutno věnovat co možno největší péči náboženské mravnostní výchově dívek.«

Dp. farář Vlastimil Hálek promluvil: »O cvičných kursech účetnických a národohospodářských pro maloživnostníky.« Uvedl, že tyto vědomosti jsou právě nejslabší stránkou odborného vzdělání jeho. Řádná znalost jich posílila by značně hospodářský rozhled maloživnostníků při nakupování surovin a naučila by je po řadné kalkulaci ceny výrobné i prodejné čeliti konkurenčnímu zápasu. Konaly by se po Čechách ve větších městech bezplatně, jako roku 1900 v Jaroměři. Objasněny pojmy koupě a prodeje a) za hotové, b) na úvěr, cenník, hrubá a čistá váha, stanovení vývažku, provise, o clu, sazby dopravy, zvyky obchodní, kalkulace ceny výrobné o prodejné, způsob placení v obchodech, převody valut, jednoduché účetnictví, inventura atd. — Dále podával zprávu, jak mohou politické úřady působiti po stránce národohospodářské, a to z oběžníku okresního hejtmanství v Žamberku vydaného, hlavně v zájmu humanity k obcím a školám. Týká se zabíjení a trápení zvířat, ochrany ptactva, doplňování školních knihoven odbornou literaturou. — Upozornil na nový spis kanovníka Vinc. hr. Stelluti Scala, jenž »o ženě« obsahuje náboženské a socialní konference, hledě k novým časovým poměrům.

Pan Václav Žižka pravil: »V našem čase snaží se někteří zakládati tak zv. odborové sdružení, domnívajíce se nápodobiti bývalé řemeslnické spolky, jež mívaly ráz křesťanský, a jež druhdy nutnost obhájení zájmu práce v život vyvolala. Tato sdružení však, ač se liší od socialních demokratů, přece nicméně napodobují jejich organisaci, jenže v mírnějším způsobu. Děje se to však jak se zdá jen proto, aby se něco dělo, a aby spolkový život v dělnictvu nějakým novým směrem se bral, ale výsledků pro trvalé zlepšení poměru práce neočekávám žádných. Jest to boj práce proti kapitálu, při němž silnější kapitál, protože tlačeny poměry panující strojové výroby, přece konečně zvítězí a práce v boji tom se zakrvácí. Lépe by bylo, aby hnutí odborové přičinilo se o takové věci, jež výrobu co možná obmezují a to jest svěcení neděle a svátků, odstranění práce přes čas a práce úkolové čili od kusu. To by aspoň poněkud cenu práce dělníka zvýšilo. Čeho v našem čase jest třeba, to jest, aby se se strany dělnictva na vládu peticemi naléhalo, aby příslušnými celními tarify domácí výrobu před cizí konkurencí chránila, aby dělník i prácedárce obstáti mohl.

Jednatel p. Tom. Jiroušek přednášel o socialní činnosti † dp. Tom. Haranta, prvního harcovníka z kruhů duchovenstva mezi českými horníky v letech 1869—1872 v uhelné pánvi kladensko-buštěhradské. Tato velice zajímavá přednáška trvala bez mála hodinu a líbila se všem účastníkům. Byla to tichá, ale významná vzpomínka pro křesťanské socialy v socialním odboru družstva Vlasť, v níž vylíčena záslužná činnost jednoho z prvních našich předchůdců. V příští schůzi socialního odboru slíbil přednášeti o jiných i žijících katolických socialních buditelích.

Na konci přijat byl návrh dp. Tomáše Škrdle, kterým se přátelé naši vyzývají, aby konali hojné přednášky o Raiffeisenovkách a o rolnické otázce. Odbor jest ochoten těmto řečníkům z našich řad platit cestovné — i buďtež nám navrženi.

Výbor družstva Vlasť konal dne 9. dubna t. r. druhou schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví faráře dp. Dra. Rudolfa Horského. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel red. p. Tomáš Jiroušek četl protokol poslední výborové schůze, jenž byl schválen. Mimo to četl protokol poslední řádné valné hromady ze dne 2. dubna t. r. a výbor se radil o tom, co mu bylo valnou hromadou uloženo, provésti. Výbor se usnesl, aby se účty družstva Vlasť sestavovaly i na dále tak jako dosud a mimo to aby odděleně podávána byla jednou do roka soukromá zpráva o inventárním jmění a) výboru a b) valné hromadě. Inventář movitého i nemovitého jmění budiž toto léto ve vhodné době sestaven a budiž stále doplňován nebo opravován buď dle koupi nových potřeb, nebo dle sešlosti a zkázy jejich — Vyšehradské kapitole se dopíše, zda by převzala od nás sbírky na pomník † Vojtěcha Pakosty, jež by pak obráceny byly na udržování nebo opravu jeho pomníku, od vděčných žákyň jemu již postaveného. — Adolf kníže Schwarzenberg, vévoda Krumlovský, děkuje za zaslané blahopřání. — Mariánskému spolku křesťanských dcer v Praze, jehož předsedou jest dp. farář Dr. Ant. Víšek, daroval výbor všecky starší časopisy a knihy družstva. — V hospodářské záložně zachránilo si družstvo celé jmění, v obnosu 26.000 K, ale bude mu přece zapraviti značný palmární účet právnímu zástupci † Dru. Janu Buchalovi, resp. nynějšímu jeho nástupci Dru. Silv. Brázovi. Palmární účet družstvo nepřijalo, jelikož se mu zdál býti veliký, i musí si jej Dr. Silv. Bráza dávati adjustovati k ob-

chodnímu soudu v Praze. Celá ta záležitost bude asi za rok skoncována a bude pak v účtech družstva uvedena. — Každá skupina, jednotlivec, záložna nebo spolek, která si pospíšila a před prohlášením konkursu v Hospodářské záložně podala na záložnu žalobu, že jí vypovězené vklady v čas, dle stanov záložny, vyplaceny nebyly, zabavila si po soudním výnosu v záložně skvosty nebo směnky a každá tato skupina tvořila pak po prohlášení konkursu zvláštní masu oproti společné mase celé záložny. Každá tato zvláštní masa měla svého právního zástupce, jenž vydobýval zabavené jmění a tím všeobecné mase mnoho práce i vydání ušetřil. Z té příčiny všeobecná masa nahražuje zvláštním masám část výloh. O těchto výlohách — hledíc k družstvu Vlasť — bylo jednáno na valné schůzi věřitelstva padlé Hospodářské záložny ve druhé polovici března r. 1902 za předsednictví rady zemského soudu, pana Dra. Prádla, i bylo usneseno, že společná masa z palmárního účtu, družstvu Vlasť předloženého, sama zapraví † Dru. Janu Buchalovi, resp. Dru. Silv. Brázovi 1280 K 76 h palmare a 943 K 86 h hotových výloh, celkem 2224 K 62 h, kteryžto obnos jest tedy sňat s beder družstva. Správu tu vzal výbor s potěšením na vědomí. — Velice dlouho trvala debata o tom, jaké kroky výbor podnikne, aby se zvýšil příjem prací, hlavně akcidečních, pro knihtiskárnu. — Tím byla schůze skončena.

Výbor družstva Vlasť konal dne 7. května t. r. třetí schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví p. Karla Ulricha, I. místopředsedy a c. k. poštov. pokladníka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel p. T. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Čteny byly přípisy dvou vynikajících bisk. vikářů diecése Hradecké, kteří akci »Našich Listů« proti Rozvojismu úplně schvalují; jeden z nich končí: »prosím jménem mnohých: buďte na stráži.« — J. Excell. Karel Ervín hr. Nostic děkuje družstvu za blahopřání. — Všem odborům spolku sv. Methoděje ve Vídni uděluje výbor naše starší časopisy a knihy, aby tím jejich kulturní činnost na poli katolickém byla podporována. — Družstvo vydá důkladný, kritický životopis sv. Jana Nepomuckého. Redakci převezme dp. Fr. Štědrý, farář ve Slavětíně, a spojí se k té práci s některými katol. historiky. Potřebné knihy k tomu účelu zakoupí družstvo z fondu pro katol. spisovatele. Práce ta jest vyměřena na delší dobu. — Husitskou dobu studují za pomoci družstva tři vynikající katol. literáti. Jejich úkolem jest důkladně poznati učení mistra Jana Husa, obeznámiti se s celou husitskou literaturou pro et contra a v husitském boji, namířeném proti nám, státi na stráži. Čtvrtou sílu pro tento obor subvencuje jiný spolek. — Pan školní rada Dr. M. Kovář napsal veršem vánoční hru se zpěvy »Uvítání Ježíška.« Družstvo ji vydá svým nákladem a tato hra bude tvořiti 1. číslo Katolické bibliotéky divadelní, jejíž redakce svěřena byla odbornému znalci, říd. učiteli p. Josefu Flekáčkovi. Hudební část prozkoumal, posoudil a doporučil dp. prof. Em. Žák. — Románová knihovna, druhý podnik družstva, bude přinášeti původní a přeložené romány a povídky. Družstvu se jedná při tom, aby příjmy kryly vydání s tím spojenné — co zbude, to se do knihoven rozdá. — Titulní obraz pro II. ročník kalendáře »Sv. Vojtěch« zadán byl litograf. uměl. ústavu p. Jar. Klucha v Praze. — Provolání o smíru bylo důkladně probráno a upraveno; text jest uveřejněn v tomto čísle »Vlasti.« Výbor probral ještě jiné různé a důležité záležitosti, načež předsedající schůzi uzavřel.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 7. května druhou schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví říd. učitele p. Jos. Flekáčka. — Jednatel dp. Fr. Žundálek, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen, a podával zprávu o jubileu 40leté literární činnosti povídkáře, dramatika i kritika Adama Bełcikowského v Krakově, která se konala 5. května. Ruský spisovatel Al. Garuzin vydal v Živé Starině ethnografický spis o Slovincích v Kraňsku s názvem: »Krestjanin Austrijskoj Krajni i jego postrojki.« Spis vydán též o sobě. Dále referoval jednatel o některých nových plodech literatury ruské, polské, rusínské, poukázal na důležitost spisu dra. Kreka »Socijalizm.« K jeho návrhu předplatí lit. sekce rusínský časopis: »Literaturno naukovie Viestnik.« — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o románu Hladíkově »Vášeň a síla« a praví o něm, že líčení boje mezi vášní a silou v člověku v přítomném románu provedené podává věrný a skutečný obraz společnosti, jíž vše jest jen požitek, jež Boha nezná a ctnosti odříkání se a sebezapírání se směje. Skutečnost — ale skutečnost hrozná. Dále zmiňuje o povídkách Jeřábkových »Bodří maloměšťáci« vyšlých v moravské bibliothece ve Val. Meziříčí. Konečně referoval o Sentimentalitě mládí od H. Jelínka, kterouž nemůže doporučiti pro obsah, jenž místy jest profanací kultu Mariánského. Předložil nový časopis »Moderní Život« zvaný, na Král. Vinohradech vycházející. — Redaktor »Vlasti« dp. Tom. Škrdle vybízí členy sekce a vůbec lit. pracovníky »Vlasti«, aby mu v čas, do 15. července t. r. sdělili, které práce do budoucího ročníku chystají. Předložil

důležité redakční dopisy od poslední schůze sekce došlé, chválil »Kat. Listy« ze dne 6. května t. r., že rázně proti »Zlaté Praze« vystoupily, ale podotkl, kterak se to srovnává se ctí těch literárních kritiků katolických, kteří obsah »Zlaté Prahy« tak horlivě a již dlouho uveřejňují. Referent četl ze Vzděl. knihovny katolické »Několik katol. vynikajících povah XIX. století.« Je to vzácná kniha: poučná i povzbuzující; čtenář jest nadšen těmito vzácnými povahami a potěšen i k další práci povzbuzen. — Dp. farář V. Hálek uvedl, že by mělo býti více překládáno z anglické literatury do jazyka našeho než z frivolní literatury francouzské, z níž se nyní nejvíce čerpají překlady. Angličan ukazuje se praktickým i ve svém písemnictví, neboť může svoji knihu dáti čísti dítkám i dospělejší mládeži bez obavy, že by mravy jich vzaly úhony. Ovšem předpokládá se, že by musil český čtenář znáti odchylné stanovisko anglického vyznání od katolicismu. — »Besedy Lidu« dotkly se tendenčním způsobem věci K. Vrátného, což se od belletr. listu nelibě dotklo katol. čtenářstva. »O vlastní národ se otřít, jej znesvětit zná každý padouch, ale zkusit to tak a zavadit ve škole nebo jinde ve veřejnosti o jistou kastu lidí — to byste letěli« (rozuměj kněze). V »Matici Lidu« vyšel právě historický román Marka Twaina v překladu z angličiny »Panna Orleanská.« Mimo některé menší reflexe nedá se obsahu větších výtek činiti. Nicméně by se doporučovalo vydati v českém jazyku katol. kritickou práci dle spisů Görresa, dra. Strasse, Eysella a Hase o Panně Orleánské, kterou sice Angličané r. 1431 jako čarodějnici upálili, ale papež Kalixt III. dav po žádosti Karla VII. její kanonický proces přehlédnouti, opět ospravedlnil. — Redaktor p. Tom. Jiroušek referoval o velice pěkné knížce »Patero ctností řádného řemeslníka a dělníka základem blahobytu,« již napsal c. k. školní rada a profesor p. Fr. Tůma v Česk. Budějovicích. Je to knížka, která může se dáti do rukou všem řemeslníkům, aby se z ní poučili a vzdělali. Dále četl celou kapitolu ze »Vzděl. katol. knihovny« svazku 20. čísla 37., kde je zřejmý důkaz, že »Řeč generala Jesuitů«, již socialní demokraté nestydí se dosud balamutit lid, je podvržený pamflet Emanuela Arnolda. Důkaz tento podán byl již r. 1898 ve »Květech,« ale to social. demokratům nikterak nevadí, aby podvod s uvedenou »Řečí generála Jesuitů« neprováděli dále. Na konec podal úsudek o spisku posl. Jos. Hybeše »Radikální taktika«, z něhož může vzíti si každý poučení, že heslo předhazované Jesuitům »Účel světí prostředky,« je vlastně heslem socialních demokratů. Občan Hybeš svojí brožurou trefil skutečně do noty všem, kdož o socialních demokratech říkají, že na prostředcích k dosažení snah jim nezáleží. — Místopředseda řid. učitel p. Jos. Flekáček rozebíral některé divadelní hry poslední doby a dokládal případné úsudky o jejich mravní a literární ceně. V nastalé divadelní debatě bylo usneseno, aby ve »Vlasti« proměněna bylo rubrika »Z národního divadla« v rubriku »Divadelní obzor«, kdež podáván bude stručný kritický přehled a rozbor her nejen v nár. divadle, ale i v divadlech na Smíchově a Vinohradech, na »Volném jevišti« a na venkově. Co se hraje a masám lidu předvádí, je velice důležité a má veliký účin na vzdělání neb surovění lidu, a proto třeba divadlu věnovati náležitou pozornost. — Na desku Frenclovu zasláno bude k návrhu dp. faráře Vl. Hálka farnímu úřadu na Stříbrných Horách 10 K. — Tím byla schůze skončena.

Prohlášení výboru družstva Vlasť o smíru

mezi katolickým duchovenstvem a katol. spolky.

Některé vikariáty a spolky projevují ve veřejném tisku přání, aby svolala se konference duchovenstva, na níž jednalo by se o smír a jednotu v katolickém duchovenstvu a katolických spolcích.

Upřímně vítáme tyto hlasy a zároveň prohlašujeme: Stoupenci směru družstvem Vlasť hlásaného a hájeného, přejí si smíru, svornosti a společného postupu a spolupůsobení všech, kdož o uplatnění katolických zásad a o rozkvět katolického života upřímně usilují a pracují.

Naši přátelé jsou přesvědčeni, že vždy dle nejlepšího vědomí a svědomí pro pravdu Kristovu a pro blaho lidu pracovali. Neomylnosti

si neosobují, ale mají za to, že vždy stáli a dosud stojí na stanovisku přesně církevním a že pracují dle programů sjezdů katolických. Nic jim v té příčině nebylo vytýkáno. Nuže, tímto stanoviskem jsou dle našeho přesvědčení zároveň dány podmínky smíru a společné práce: Půjdeme s každým a společně pracovati budeme s každým, kdo prohlásí, že nic neobmýšlí a nic nepodniká, co by víru a křesťanskou kázeň mezi kněžstvem a věřícím lidem podrývalo.

Ježto však mohou vzniknouti názory sporné, mínění s důvody pro i contra, žádáme, aby k zachování jednoty, k uvarování osobních sporů a umožnění společného postupu v takových případech dbáno bylo hlasu a rozhodnutí biskupů.

Jelikož se volání po svornosti ozývá také z tábora »katolické moderny« a na nás se appelluje, abychom ke smíru pracovali, nemůžeme zatajiti výčitky, proč nevolalo se po jednotě a smíru, když na družstvo Vlasť útoky činěny byly, jako by naše obrana míru překážela. Ke smíru napomíná se útočník, a ne ten, kdo se brání.

Bude-li konference svolána, jsme připraveni obhájiti před jejím soudem svou dosavadní činnost i taktiku, ale nechť také nestranný a spravedlivý soud vynese nad činností směrů tak zvaných moderních, ať určitě a nepokrytě vysloví se o zásadách od stoupenců »rozvojismu« tiskem i ve spolcích hlásaných a rozšiřovaných.

Aby zcela jasno bylo, ještě jednou připomínáme, že není při nás ani pomyšlení na smír s někým, kdo by chtěl pod rouškou svornosti zásady a smýšlení proticírkevní hlásati a rozšiřovati. To by byl smír zbabělý, mír shnilý, záhuba pravdy. Žádáme, aby se mluvilo a jednalo zřejmě, jasně, poctivě, aby ani kněžstvo, ani intelligence, ani lid nebyli klamáni nebo ve zmatek uváděni. Na stráži budeme.

Tolik o věci. Pokud se osob týče, prohlašujeme: Stoupenci Vlasti, s předsedou družstva v čele, nemohou strpěti, aby ze všech posic veřejné — hlavně tedy spolkové a literární — činnosti byli zatlačováni a odsuzováni. Jak podivně se té svornosti na straně »rozvojistů« rozumí, ukázaly právě volby v »Zemské jednotě katolického duchovenstva v král. Českém«. Odvolávajíce se tedy na dosavadní úmornou, ale také úspěšnou činnost, očekáváme, že nám bude v rozhodujících sborech náležitého zastoupení dopřáno.

Žádný smír nebyl by tedy možný, kdyby horliví stranníci »rozvojismu« chtěli zásady tohoto směru pod praporem »jednoty« dále šířiti a ve skutek uváděti. Také nemohli bychom připustiti, aby potřebné změny a opravy v životě církevním a socialním takovým způsobem a takovou formou se projednávaly, jako se dálo v »Rozvoji«. Nechť se pro blaho církve a lidu pracuje způsobem důstojným, poctivým a laskavým, aby se k nám důvěra všech přiklonila. O rozkvět víry a o zlepšení poměrů socialních pracovali lidé šlechetní za všech dob, o to usilovali stoupenci družstva Vlasť od počátku, a proto bychom konečně nemohli připustiti, aby činnost Vlasti posměchem, kaceřováním a podezříváním byla snižována a zlehčována jako se dosud dálo. Družstvo Vlasť chce se dále ubírati směrem vytknutým, stojíc věrně na stanovisku církevním, nechtějíc nikomu překážeti, ale také nehodlá trpěti, aby jeho činnost byla rušena nebo podkopávána. Nežádáme si nadvlády, ale také nechceme býti hříčkou cizích rozmarů.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 8. a 9. s tímto obsahem: Naše platy a veřejnost. — Toma ze Štítného. (Ad. Fux.) — O reformě středních škol. (Fr. Horáček.) — Několik slov o katolické universitě. — Feuilleton: O všeobecnosti vědy a víry. (Em. Žák.) — Obsah »Učitelské přílohy«: Praktické ukázky nábožensko-mravní výchovy. (Ant. Novák.) — Spořitelny školní. — Pocestný, meth. výklad čl. 46. III. čít. trojd. (Fr. Pilbauer.) — Obsah »Katechetské přílohy«: Slovo o zpytování svědomí. (Jan Ptáček.) — Exhorty podali: Jan Thír, Jan Šmejkal, Em. Žák, Fr. Žundálek a J. Krakovec. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 33.—36. s tímto obsahem: Předvolební situace ve Francii. (T. J. J.) — Valná hromada družstva Vlasť. — Rozdělení diecésí v Čechách. (Dr. Rudolf Horský.) — K občanské vzpouře v Belgii. (T. J. J.) — Ještě jednou o křesťanském demokratismu. (Václ. Žižka.) — První máj. (L. † 50.) — Ještě slovo k zmodernisování katolicismu. (L. † o.) — Katolické hradby ohroženy. — Hlasy Rozvojistů po zákazu »Rozvoje«. — Rozvojismus na postupu. — »Rozvoj« redivivus. — Po hlavní volební srážce ve Francii. (T. J. J.) — Příčiny ústupu socialních demokratů belgických v posledním vzbouření lidu. (T. J. J.) — Může-li a smí-li papež jmenovati svého nástupce. (L. † 36.) — Feuilleton: Povedený májista. (T. J. J.) — Povahy. (V. Koranda.) — Kapolín flašinctář. (Jan Nep. Mokráček.) — Učarovala. (Josef Brožek.) — Listy z Belgie a Černé Hory.

»**Sborníku Historického kroužku** vyšlo redakcí Dr. M. Kováře ročník III. číslo 2. s tímto obsahem: Dr. Fr. Krásl: Některé zprávy o Zbiroze a okolí. — Josef Vávra: Arcikníže Karel Josef, kníže-biskup vratislavský. — Dr. Ant. Podlaha: Z dějin katol. reformace v Čechách v letech 1668—1703. — Dr. Ant. Kubíček: Dva staré breviáře Olomucké. — Fr. J. Čečetka: Kouřimské a kolínské paměti cechovní z konce XVI. a z počátku XVII. století. — Fr. Štědrý: Farář opočenský Ondřej Věžský vymáhá před soudem lounským neodvedený sobě desátek ze vsi Zbrašína. — Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického. — Dr. Ant. Lenz: Svatý Tomáš Aquinas a Mistr Jan Viklif o řeholích. — Fr. Teplý: Krátké poznamenání hodnověrných pamětních věcí král. věnného města Mělníka. — Fr. Zeman: Šlechtická jména ve farních matrikách švihovských. — Mikšovicova kronika lounská. — Drobné zprávy a posudky. — Předplatné na »Sborník Historického kroužku«, ročník III. obnáší 5 K, pololetně 2 K 50 h. — Redakce je v Praze, Ferdinandova třída č. 6.

»**Vzdělávací četba katolické mládeže**« vyšlo redakcí Frant. Jelínka, učitele, roč. I. č. 3. Obsah: Blahoslavený Ivan, poustevník. Napsal Fr. Jelínek. »Vzdělávací četba« stojí ročně 40 h. Redakce: Malotice u Kouřimi.

Administrace všech našich časopisů jest: Praha, čp. 570-II., Žitná ulice.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr

obrázků k první sv. zpovědi:

1. **Berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h [100 za K 2·50], po 8 haléřích [100 za 8 K], po 12 hal. [100 za 12 K], po 16 h [100 za 16 K]; 2. **mnichovské** po 18 h [100 = 18 K] a po 20 h [100 = 20 K]; 3. **štýrské** jeden druh za 8 h; 4. **domácí** po 2 h [100 = 1·50] a po 4 h [100 = 2·70].

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE,

Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se:

1. **Časopisy:** „Vlasť" (číslo 1 K), „Vychovatel" (číslo 20 h), „Naše Listy" (číslo 8 h), Sborník hist. kroužku (ročně 5 K), „Hlasy Svatováclavské" (č. 7 h), „Vzdělávací četba katol. mládeže" (č. 7 h), „Katolické Listy" (číslo 8 h), „Kříž" a „Marie" (číslo 2 h), „Rajská Zahrádka (číslo 16 h), „Český Jinoch" (číslo 10 h), „Poklad věřících" (č. 10 h), „Echo z Afriky" (ročně 1 K), „Časové úvahy" (čís. 8 h).

2. **Různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h.

3. **Katolické kalendáře naše a p. Kotrbovy.**

4. **Školní knihy z c. k. knihoskladu a různé denníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h). střední za 64 h, (poštou za 74 h), velký za 80 h (poštou za 1 K). Než poštovné za všecky tři najednou stojí pouze 30 h. Též se zde prodávají české a německé Řeči, epištoly a evangelia na všecky neděle a svátky za 70 h (poštou za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (poštou za 1 K 20 h).

5. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy, Kotrbovy; zvláště krásné jsou obrázky mnichovské od Müllera a berlínské od firmy Albrecht a Meister. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8, 10, 30, 40 a 60 h, 100 kusů po 72, 90 hal., po 1 K, K 9·60; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h, Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44 a 60 haléřích. — **Kancelářský** 100 archů po 60, 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h. — Konopné obálky 100 kusů za 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h. s udáním místa 100 k. po 1 koruně. — **Papír dopisní** *a)* 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h, jiný druh 100 archů za 1 K 40 h, 1 K 60 h a 1 K 64 h; *b)* 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h. Osmerkového dopisního papíru „Margareth Mill" 100 aršíků I. po 1 K 80 h, II. po 1 K 40 h, III. po 1 K 30 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. Osmerkový papír korunní 100 archů za 1 K 40 h, hladký za 1 K 20 h a 1 K 50 h, příslušné obálky 100 k. po 1 K 20 h a 1 K 30 h. — Papír ssací (pijavý) arch 2—12 h. Lepenkový papír od 2 h do 30 h. — Papír balicí, 100 archů od 1 K 20 h do 3 K 40 h. — Kreslicí papír, velký, archový, kus 8—20 h. — Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. — Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h výše. — Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 haléřů).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karmínový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h, menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1—2 K, prostřední za 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 16, 20 až 40 h. Kalamáře kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra.** Tužky: národní podnik, tucet od 20 do 88 h; tužky barevné, tucet od 30 do 50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8 do 24 h. Skřipce na tužky kus po 10 až 24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2 do 24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6 do 24 h. — Guma k vymazání skvrn, kus 2 až 24 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 90 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2 až 8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visitek** se zlatou ořízkou i bez ořízky, s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám a ohlášení sňatků.

10. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť.-socialní, a kniha pro spolkového bibliotékáře od 10 h do 4 K 40 h.

11. **Alba pro podobizny** a památníky v různých cenách.

12. **Různé jiné věci.** Obraz J. Em. ndp. kardinala Lva svobod. pána Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h, menší obrázek (upomínka na první jeho mši svatou u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h. — Na skladě jest veliká zásoba různých pohlednic.

13. **Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu,** čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované). Prodávají se po 4 K.

Poznámky. 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákladní list. — Balení a donášku na poštu konáme zdarma. — Kdo objednává zboží za hotové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázku, račiž je i s poštovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy, druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

ROČNÍK XVIII.

ČERVEN. ČÍSLO 9.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

	Str.
MONSIGNORE BOHUMIL HAKL. Píše Dr. *M. Kovář*	689
NA BŘEHU RYBNÍKA. Báseň od *Mil. Javornika*	791
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Pokračování)	706
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.)	734
Z »RŮŽÍ MYSTICKÝCH«. Báseň od *J. Miloty*	821
VÝLET DO BAVOR, INNOMOSTÍ, SOLNOHRAD A DO LINCE. Píše *Tomáš Škrdle*	720
VE SVĚTLE A TEPLE CHARITY. Píše *Fr. C. Vlk* (I.)	829
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.)	834
O HUMANISMU. Napsal *Vinc. Drbohlav*	846
BŮH HRABĚTE TOLSTÉHO	850
HLÍDKA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ. Napsal *Rudolf Vrba*	854
HLÍDKA KOSMICKÁ. Píše *B. Jiříček*	856
Literatura	858
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	868
Paběrky z novin a z veřejného života	872
Spolkové zprávy	877
Zasláno výboru Tiskové ligy	879

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna redakce. Kismarton — Uhry. Žádná z obou povídek: »Z garnisony« a »Ve škole« se nám nehodí. Udejte nám úplnější adresu, chcete-li, abychom Vám rukopis vrátili.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupil za člena zakládajícího: Fr. Mendlík, farář v Krnsku. — Všecky fondy družstva obdaroval: J. M. Dr. Jan Sýkora, kanovník, prof. české boh. fakulty a rektor české university. — Mimo to přispěli: *a)* na dům družstva: Fr. Mendlík (20), Nejm. pensista, Jan Novotný, Em. Žák, Fr. Janák, Rev. Jos. Vránek, K. Jindřich, Vl. Hálek, Dr. M. Kovář a Msgr. Jan Klein; *b)* na fond socialní: Václ. Slavík; *c)* na fond kat. spisovatelů: Jos. Duda 30 (103·40) a Vl. Hálek 10 (48). — Farář z jihu Čech složil již u nás pojistku na 4000 K, která nám bude po jeho smrti vyplacena. Listiny přijímací a darovací byly podepsány dne 2. června t. r. — Msgr. Jan Drozd vydal u nás krásnou knihu: *O věde a víře,* kterou v literární části tohoto čísla rozebíráme a doporučujeme. Msgr. Jan Drozd zakoupil sám této knihy 300 ex., venkovský děkan 100 ex., alumni v Praze 30 ex. Kniha stojí 1 K 20 h, ale členové družstva, kdož si ji přímo u nás objednají, platí pouze 90 h; k objednávkám přikládáme chek. — Proti tendenčním oslavám Husovým vydala redakce »Hlasů Svatováclavských« loni a letos dva spisky: »Oslava Husova« (cena 7 h) a »Čtyři historické nepravdy o Husovi.« Ze spisů † Dr. Ant. Lenze (cena 14 h). Doporučujeme je k hojnému rozšíření. — Vydali jsme a prodáváme: píseň »Nesmrtelnost« (pro pobožnost májové slavnosti) po 2 h; modlitbu za zachování sv. víry od bl. Klementa Maria Hofbauera — česky a německy — po 1 h, a brožuru: Sklenička kořalky od Albána Štolce; prodává se po 14 h a na pět ex. dává se šestý zdarma. — V jistém listě stálo, že jsou poměry našeho družstva čím dále tím žalostnější. Tím bylo vysloveno pouhé přání, jež vychází z jisté strany. Kdyby měl každý tak spasení své zajištěno, jako my máme zajištěno, že pomalu své dluhy uplatíme, mohl by žíti zcela klidně a spokojeně. Přátelé, mějte v nás důvěru: družstvo naše je ve stálém vývoji a ne v úpadku. Výbor družstva jest svorný jak litina a podpírá družstvo silnými pažemi. My účty a stav družstva ze zvláštního úmyslu a zásadně nešperkujeme a proto ta klamná, škodolibá radost nad naším zdánlivým klesáním. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, Žitná ul., čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů: Z členů zakládajících v květnu složili: Marie Hoffmannova 90 (100); Jindř. Turek 50; Vinc. Němeček 27·64 (45·64); po 20: Frant. Mendlík, Dr. G. Domabyl (100), Jos. Čížek (100), Jos. Janský (30); po 10: Congregatio akademicorum (70) a Jos. Myška (30); Jos. Brhovský 8 (76); Václ. Příbek 7 (57); po 4: Jan Šesták (31), Václ. Žižka (20), Jednota v Kardašově Řečici (24); František Honců 1·55 (60·55).

ROČNÍK XVIII. ČERVEN 1901—02. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Monsignore Bohumil Hakl.

Píše Dr. M. KOVÁŘ.

(Dokončení.)

V prosinci r. 1854, když se tou dobou v rozsáhlé míře zakládaly vzdělávací ústavy vojenské, katecheta Hakl zažádal k vojsku a obdržel místo na nižším vychovávacím ústavě vojenském v Belluně v království Lombardsko-Benátském, jež tenkrát ještě náleželo k Rakousku. Hlásil se o to místo proto, aby seznal Italii a dotvrdil se v jazyce vlaském, jejž pěstoval a uměl již v Hradci Králové jako vikarista a katecheta, když tam na začátku let padesátých leželi vojáci Vlaši. V Belluně zdokonalil se ve vlaštině tou měrou, že vrátiv se po 7 letech z Italie, podrobil se zkoušce z jazyka toho na universitě pražské u professora Francesconi a vyučoval pak vlaštině na gymnasii králové-hradeckém po 6 let.

Mimo vlaštinu Hakl v Italii pěstoval i jiné moderní jazyky, a to francouzštinu, jejíž počátkům se učil již ve 3. a 4. třídě gymnasijní u prof. Dra Ant. Fähnricha v Jičíně, pak též angličinu; a že v Belluně bylo hojně vojínů Chorvátů, kteříž i do ústavu vojenského přicházeli, také chorvatštinu. Na ústavě učil náboženství a zeměpisu; vyučoval též privátně, aby si něco přivydělal ke služnému na podporu stařičké matky.

Hned prvního roku svého pobytu v Belluně přestál Hakl šťastně choleru, která strašně řádila v městě i v tamním ústavě.

Z Belluna pilně dopisoval zvláště v letech 1855 a 1856 i později do »Pražských Novin« za redakce Šestákovy, jediného českého listu politického, který vycházel v době absolutismu (1853 až 1859), kde též ve feuilletoně vylíčil svou cestu do Italie. Té doby psal též do »Cyrilla a Methoda« na Slovensku za redakce Jiřího Slotty, do »Školníka« v Hradci Králové, časopisu to paedagogického, založeného vldp. kanovníkem Jos. Šrůtkem, zakladatelem »Dědictví Maličkých.« Ve »Školníku« již v prvém ročníku r. 1852 uveřejnil svůj první literární plod »O trápení zvířat.« Pilně též překládal z vlaského časopisu »Civiltà cattolica«.

R. 1856 vykonal Hakl okružní cestu z Belluna po Lombardii, Benátsku a jižním Tyrolsku. Nejprve vyjel do staroslavného města vlaských Benátek, pak do Padovy ke hrobu sv. Antonína, do Vicenzy, Verony, Brescie, odtud do proslulého Milána, Pavie a do znamenité Certosy, odkudž pak zajel do Monzy, korunovačního města králů lombardských, kteří korunovávali se známou korunou »železnou«, tak zvanou proto, že zvláštní její okrasou byl hřeb z kříže Kristova. Z Monzy pustil se do Coma, plavil se po Comském jezeře až do Bellagia (tre laghi), nejkrásnější části světoznámého jezera. Odtud zamířil k jezeru Gardskému do Desenzana, na poloostrov Sermione, kde spatřiti lze zříceniny villy Lukullovy. Dále plul parníkem k severu do Rivy, pak do Rovereda a Tridenta v Tyrolsku, načež ubíral se pěšky krásným údolím Suganským (Val Sugana) na Levico Borgo, Primolano, Feltre, odkudž jel zpět do Belluna. Rád by se byl podíval též na jih do Italie za řeku Pád, ale nebylo tam dovoleno cestovati pro hrozící nebezpečí války, která vypukla pak r. 1859. Zmiňuji se o této cestě obšírněji proto, že Mons. Haklovi zůstala v péře. Škoda! Jiné své cesty svěžím slohem vylíčil, jak ještě připomenu. —

Když vojenské ústavy okolo r. 1860 počaly se rušiti, poněvadž náklad na ně byl příliš veliký, přijal Hakl r. 1861 nabídnuté mu místo katechety na vyšším gymnasii v Hradci Králové, které se právě uprázdnilo odchodem jeho spolužáka Dra Vincence Krausa, (jenž stal se farářem ve Zlaté Olešnici), ač se mu valně nechtělo. Váhal, cítě, že se mu ukřivdilo dříve. Byl již 10 let knězem; jsa bohoslovcem, byl praefektem, ve studiích v semináři předčil téměř všechny, byl druhým ve prospěchu, a jiní méně schopní dostávali přednost. Ale uváživ, že je jako haluz od kmene ulomená a pohozená v cizině, a když ho i stařičká matka jeho, již vřele miloval, neustala prositi, zatoužil po milé vlasti, u vojska dal výpověd, v dubnu se vrátil do Čech a 1. května počal vyučovati na gymnasii králové-hradeckém. Byl tu z počátku supplentem se skrovňoučkým služným 35 zl. měsíčně. V srpnu odbyl konkurs a v říjnu téhož roku byl jmenován skutečným učitelem náboženství se služným 700, pak 800 zl. a působil tam téměř 10 let. Týdenních hodin povinných měl 19, exhorty na vyšším gymnasii a mimo to po 6 let vykládal vlaštinu jakožto volný předmět.

Vím ze zkušenosti, co to jest, býti professorem, ač leckdo se domnívá, že jest to úřad snadný, bezstarostný; býti professorem náboženství je však ještě obtížnější. Jaká to zodpovědnost, opatrnost, jaká námaha zvláště na ústavě tak četně navštěvovaném, jako bylo gymnasium královéhradecké, které čítalo stále nad 600 žáků, ba někdy až 700 ve 13 třídách. K obecným obtížím a svízelům, jež jsou všude až dosud, přistoupilo tenkrát i to, že měl Hakl náboženství vykládati česky a žáci na vyšším gymnasii měli knihy německé, tehdáž učebnice náboženství Dra Martina Konrada.

I jal se hned příštího školního roku (1862) učebnice německé převáděti na jazyk český, překlad svůj půjčoval žákům, kteří si jej opisovali, a tak za jeden rok upravil a zpracoval učebné knihy náboženství katolického pro 5., 6. a 7. třídu gymnasijní, které

knihkupectví a nakladatelství Kobrovo v Praze vydalo tiskem, kteréžto školní knihy pak po delší dobu zůstávaly učebnicemi na gymnasiích a jiných ústavech středních a dožily se několika vydání.

Mimo to, tou dobou, kdy byl učitelem náboženství na gymnasii, přispíval různými články do rozličných časopisů, hlavně do »Časopisu katolického duchovenstva«, do »Blahověsta«, založeného proboštem V. Stulcem, který přestal vycházeti před 6 lety za redakce Dra Karla Vondrušky, do »Posvátné kazatelny«, do »Slovanských kazatelů«, časopisů nyní též již zaniklých, a j. v.

R. 1870 uprázdnila se fara v Hořicích. Professor Hakl zažádal před tím do Vys. Mýta a nic neobdržev, neměl již v úmyslu někam žádati. Tu jednoho dne jde mimo biskupskou residenci, i volá naň kanovník Kukla: »Jak pak, nechtěl byste do Hořic?« Hakl na to: »Mangari, třebas,« a na základě toho slova vzat byl mezi kandidáty na 3. místo i byl na faru hořickou praesentován Jeho Eminencí kardinálem arcibiskupem pražským knížetem Bedřichem ze Schwarzenberga.

Hakl praesentaci nosil dvě neděle v kapse, nevěda, co činiti. Až teprve po matčiných a neteřiných domluvách odhodlal se faru přijmouti.

Dne 13. prosince byl u přísahy a 17. se stěhovali do Hořic. Když z Hradce odcházel na své nové působiště, četní studující daleko za město doprovázeli svého milovaného učitele. Jaké lásce se těšil u svých vychovanců i později, zřejmo z toho, že mu nejeden farář, jeho bývalý žák, líbal ruku, jak jsme měli sami příležitost viděti o výstavě v Praze.

Na faru hořickou byl instalován kapitulním děkanem Janem Nep. Raisem na konci roku 1870, a od té doby, tedy již na 32. rok v Hořicích blahodárně působí, nejprv jako farář a od r. 1882 jako děkan, kdy fara hořická po biskupské visitaci na vždy povýšena na děkanství hlavně jeho zásluhou. Roku příštího (1883) jmenován byl biskupským vikariátním tajemníkem, roku následujícího (1884) biskupským vikářem, jímž je dosud. Od roku 1886 stále zasedá v c. k. okresní školní radě v Hradci Králové jakožto zástupce církve katolické. Více než 30 let je též členem městského zastupitelstva v Hořicích, jež jej loni při jeho sekundici zvolilo čestným měšťanem. Také byl dlouholetým místopředsedou Politického družstva sv. Jana Nep., které jej loni jmenovalo též čestným členem.

Přičiněním jeho v Hořicích zřízena sochařsko-kamenická škola, na níž náboženství vyučoval sám mnoho let a o níž důkladný článek napsal do Vlasti. Kameníkům a sochařům hořickým se z počátku škola nelíbila; myslili, že jim bude bráti chléb. Ale když viděli, že škola *učí* a nevydělává, a že i oni od ní se *učí* a naučili, jak se má pracovati, a když škola přinesla zakázky a peníze, tu umlkly odporné hlasy, které chtěly prve míti gymnasium nebo reálku, ne-li vyšší, aspoň nižší. Sochařsko-kamenická odborná škola v Hořicích je jediné toho druhu učiliště v Rakousku a prospívá velice zdárně.

Působil tam též až do loňského roku architekt Ant. Cechner, jenž vypracoval plány k opravě kostela sv. Barbory, architektonicky i historicky nejvzácnější části kláštera bl. Anežky Přemy-

slovny, který se péčí Jednoty pro obnovu téhož kláštera zevně již opravil a obnovil.

Děkanství hořické není z nejvýnosnějších, a přece p. vikář Hakl, jsa spořivý a střídmě žije, tak že sám sobě utrhuje, nejednou větší hřivnou přispěl k podnikům dobročinným, církevním, národním i vlasteneckým.

Zřídil ť nadání několik: dvě nadání při odborné škole v Hořicích, svém dlouholétém působišti, jedno k podpoře pilného žáka nemajetného a druhé na odměnu studenta vynikajícího. Jedno nadání též založil při ústavě hluchoněmých v Hradci Králové na vydržování jednoho chovance hluchoněmého, pak zřídil dvě studentská stipendia pro studující gymnasijní, a to jedno při gymnasii v Hradci Králové, kde jako učitel náboženství působil téměř 10 let, a jedno při gymnasii v Jičíně, kde po 6 let studoval. Jedno nadání na ošacení chudých dítek zřídil v Hořicích. — Mimo to položil základ, složiv za tím účelem 800 K, na zakoupení domu pro městské museum v Hořicích. Jeho podnětem a přičiněním založen v Hořicích též sirotčinec r. 1898 na památku 50letého panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., k čemuž přispěl 4000 K. Nyní má sirotčinec již na 40.000 K základního jmění, i zakoupen proň dům se zahradou. Předloni přispěl na vnitřní úpravu děkanského chrámu v Hořicích 4000 K a na vymalování chrámu hřbitovního 1200 K. Jistému podniku katolickému na koupi domu daroval 4000 K. O menších, drobnějších příspěvcích k účelům církevním a dobročinným, jakož i o hojných darech svým chudým příbuzným a k účelům národním a vlasteneckým se tuto nezmiňuji, podotýkaje toliko, že byl mezi prvními příznivci družstva Vlasť i fondu pro katolické spisovatele, jichž je členem zakládajícím a jež i jinak štědře podporuje. Je *prvním čestným členem družstva* Vlasť a v Hořicích je členem všech tamních spolků.

Horlivé, blahodárné a úspěšné působení Haklovo na poli vědeckém a v okruhu křesťanské charity bylo uznáno a oceněno i vrchností církevní i světskou.

R. 1890 byl jmenován biskupským notářem, r. 1892 čestným konsistorním radou, r. 1894 byl vyznamenán od Jeho Veličenstva zlatým záslužným křížem s korunou, a téhož roku byl Jeho Svatostí slavně panujícím papežem Lvem XIII. jmenován tajným komořím, apoštolským protonotářem a rytířem Božího hrobu. Že byl několik let činným též na vojenském vychovávacím ústavě v Belluně i v době válečné, má právo nositi válečnou medailli z r. 1859.

Na poli literárním byl Msgr. Hakl neunavně činný. Je mnoho spisů, které vydal o sobě, a ještě větší počet statí, článků, pojednání, řečí duchovních a básní, uveřejněných po různu v časopisech. Díla o sobě vydaná roztříditi lze 1. na homiletická, 2. školní, 3. poučná, náboženská i světská a 4. plody básnické.

Spisy homiletické, velice oblíbené, jsou:

1. *Pobožnost jinocha studujícího.* V Praze 1863.

2. *Osnovy, výklady a řeči duchovní* na všechny neděle a svátky roku církevního, 3 sv., v Praze 1878 a 1879, nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

3. *Kázaní postní.* V Praze 1878. (J. Zeman.)

4. *Řeči postní: o křížové cestě a o svátosti pokání.* V Praze 1878, nákladem téže knihtiskárny.

5. *Mučenické nástroje* Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista ve Svaté zemi. Sedm řečí postních. V Praze 1881. Nakladatel týž.

6. *Řeči duchovní ku mládeži studující.* Řada prvá. V Praze 1881, nákladem B. Stýbla; řada 2. zůstala v rukopise.

7. *Exercicie* čili duchovní cvičení kněžská. V Praze 1881. Tiskem téže knihtiskárny, nákladem vlastním.

8. *Výklady a řeči duchovní* na všecky neděle a svátky roku církevního, i některé řeči příležitostné. Tři díly. V Praze 1885. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl).

9. *Místa utrpení* Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Sedmero postních řečí. Tamtéž 1884.

10. *Řeči postní o sedmi bolestech P. Marie.* Tamtéž.

11. *Řeči liturgické* o slavnostech a svátcích roku církevního s výkladem připadajících obřadův, 2 svazky, v Praze 1885.

12. *Krátké řeči při oddavkách a pohřbech.* (Při oddavkách 49, o pohřbech 28.) V Praze 1889, nákladem týmž.

13. *Řeči postní* o 7 slovích Krista Pána na kříži. V Praze 1890 nákladem týmž.

Mimo to uveřejnil velice mnoho řečí po různu: v »Blahověstě« (od r. 1864-1895), v »Posvátné kazatelně« vydávané B. M. Kuldou, v »Pastýři« i »Rádci duchovním«, v »Kazateli« a jinde.

Školní jeho učebnice jsou:

1. *Učebná kniha katolického náboženství* pro vyšší ústavy, zvláště pro vyšší gymnasia a realky. Druhé vydání v Praze 1876 nákladem knihkupectví I. L. Kober.

2. *Katolická věrouka* pro vyšší střední školy dle Dra. Konr. Martina. Třetí vydání v Praze nákladem téhož.

3. *Katolická mravouka* pro vyšší školy střední. Vydání třetí v Praze 1893 nákladem Alex. Storcha syna.

Různé články paedagogické ukládal do »Školníka«, do »Vychovatele«, do »Učitelského věstníku«, do »Komenského«.

Poučné spisy Haklovy, náboženské i světské, jsou tyto:

1. *Křesťanské myšlénky na každý den v měsíci* (dle Bouhoursa). V Praze 1869.

2. *Život sv. Cyrilla i Methoděje.* V »Dědictví Maličkých« r. 1870. V Hradci Králové u J. H. Pospíšila; tamtéž vyšla i povídka »Anděl Strážce«.

3. *Dětské hry.* Vychovatelské pojednání se sbírkou příkladů. V Praze 1872 nákladem I. L. Kobra.

4. *Stručná nauka o těle lidském.* V Praze 1874 nákladem Fr. A. Urbánka.

5. Divadelní hry pro mládež, a to *Mlsný Jaroš* a *Ptačí hnízdo.* V Praze 1876.

6. Povídka »*Chudé dítě*« v »Nové knihovně pro mládež«. (Řada I. sv. 20.)

7. *Cesta do Říma a dále do Neapole a Pompeje.* V Brně 1881 nákladem »Dědictví Cyrillo-Methodějského«.

8. *Liturgika* o posvátných dobách sv. katolické církve čili slavnostní kruh v roce církevním. V Praze 1895 nákladem »Dědictví Sv.-Janského«.

9. *Májová pobožnost* k uctění nejbl. Panny a Matky Boží Marie. V Praze 1895 nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl).

Z veršovaných plodů jeho o sobě vyšly:

1. *Klidné chvíle.* Sbírka drobných básní. V Praze 1876. Tiskem Cyrillo-Methodějské kniktiskárny, nákladem vlastním.

2. *Hrobní kvítí.* Sbírka nápisů náhrobních. V Praze 1878 nákladem Fr. A. Urbánka.

3. *Z jesení mého života.* Sbírka menších básní. Tiskem Th. Böhma v Novém Městě n. M., nákladem spisovatelovým (1883).

4. *Slzy bolu útěchy a naděje.* Sbírka nápisův náhrobních. V Praze 1886 nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví (Zeman a spol.).

Mimo to nacházíme hojně básní (i z nejnovější doby) roztroušených po různých časopisech, ve »Vlasti«, v »Kříži a Marii«, ve »Světozoru«, v »Andělu Strážném«, v »Růži dominikánské«. — Se řádem sv. Dominika žije vůbec v důvěrném přátelství.

Budiž mi dovoleno, přečísti některou z nich. Druh tohoto písemnictví, bohužel, se od mnohých zneuznává. Jedněm je rýmovanou prósou báseň lehčí, prostá a srozumitelná, a je-li vzletnější, říkají o ní zase druzí, že jí nerozumějí a proto ji nečtou. Některé plody moderních básníků jsou věru takového druhu, že té frazovitosti, frivolnosti, těm názorům jejich životním a filosofickým nesnadno rozuměti, ba lépe nerozuměti a nečísti jich, aby si mladý čtenář nepokazil srdce i rozum.

Na konec nemohu pominouti, abych se nezmínil o Haklových cestách. Necestuje, jako mnozí jiní, aby shlédl cizí kraje pro sebe a svou zábavu, aby pak tím při setkání nebo ve společnosti mohl pobaviti, chlubě se, kde byla upravenější tabule, vybranější společnost, říznější nápoje, pohodlnější lože, ochotnější obsluha a p. Nikoliv! On dříve prostuduje zvláštnosti a znamenitosti krajin a měst, která hodlá navštíviti, a zkušenosti a dojmy své líčí svěžím pérem těm, jimž nebylo dopřáno zajeti si do míst těch.

Kromě již uvedené cesty do Italie, vylíčené v »Praž. Nov.« a okružní cesty po severní Italii, jež zůstala v rukopise, jakož i cesty do Říma, Neapole a Pompej, samostatně vydané, uvádím tyto jeho »výlety«, jež vylíčil ve »Vlasti« (roč. VIII. 1892, roč. IX. a X. 1893 a 1894, roč. XII. 1896 a roč. XV. 1899): Výlet do Berlína a do Drážďan; výlet do Bavor, Tyrol, k moři Quarnerskému a zpět do Solnohradska; cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy; cesta na Rýn.

Jako duchovní otec jest od svých osadníků vážen, ctěn a milován všeobecně a nemenší úctě, vážnosti a lásce těší se u všech, kteří ho osobně neb z jeho spisů poznali, vyjímajíc ty, kteří svým programem proticírkevním, protikatolickým i protidynastickým usilují podvrátiti platný dosud pořádek. Těm není ovšem nic a nikdo vhod, ani muž v pravdě šlechetný, muž dle vůle Páně, jakým jest Mons. Bohumil Hakl.

Tu obecnou lásku k němu nejlépe bylo viděti dne 25. července r. 1891, když vikář Hakl slavil své 40leté a r. 1901, když oslaveno jeho 50leté jubileum kněžské. Duchovenstvo z vikariátu, úřednictvo z velkostatku, státní úředníci, zastupitelstvo města, spolky, zvlášť spolek dam červeného kříže i zástupci obce israelské projevili oslavenci svá blahopřání.

I my přejeme mu dnes z plného srdce, aby ke chvále Boží, ke zdaru církve, vlasti a národa ve svěží síle ducha i těla ještě dlouhá, dlouhá léta působil. Takových mužů, takových kněží kéž dal by vlasti naší Bůh na sta, na tisíce! (Hlučný, dlouho trvající potlesk.)

K závěru uložil mi oslavenec náš, přečísti jeho projev, pozdrav a dík, jejž mi zaslal:

»Nejsrdečnější pozdrav všem v Kristu shromážděným!

Veškerému velectěnému shromáždění díky čině co nejupřímnější za všecku čest a slávu, jíž se mně dostalo dnešního dne, slibuji, že co živ budu, až do posledního dechnutí věren zůstanu svaté církvi katolické, její nejvyšší hlavě, svatému Římu, vlasti a národu svému, a proto volám: Ať žije sv. církev katolická, její nejvyšší hlava Svatý Otec v Římě, ať žije vlast a národ český!

Všemohoucí Bůh Otec, Syn i Duch sv. žehnej národu českému a zůstávej s ním na věky! Amen.« (Opětný silný potlesk Mons. Haklovi.)

Na břehu rybníka.

Napsal MILOSLAV JAVORNÍK.

Pláň stříbrná se blýská v dáli
z té kypré zeleně luk rodné mojí vísky
a v lůno vod stín hází borovic háj blízký,
my děti se s ním dobře znaly;
cíl bujných našich toulek s lákajícím chladem
tak snadno uvázl v blouznivém srdci mladém
jak ptáče v tenatech.

Mně zapadl ten kout do duše
tak hluboko, že rád i za pozdních dnů léta
na jaro vzpomínám ve všední vřavě světa,
kde cizinec já bloudím hluše,
na snivé údolí, kde první píseň slétla
mně v duši jásavá a první paprs'k světla
chmur strhl pavučinu.

Vln tichý vzlykot dosud slyším
jak táhne z rákosí a v korunách vrb tichne
a sotva že tak vánek do hladiny dýchne,
již usíná zas v chvění tišším;

žřím bílých leknínů hrst na vlnách se houpat
a jejich tmavé listy, dýchám vůni poupat
jak ve snu dřímajících.

Uprostřed ostrov smaragdový
ze žhoucí vodní pláně v náruč svou mi kyne,
že vonná tráva tam a klenby olší stinné
jsou uchystány básníkovi,
však těžko slabé páži vlny brázdit vesly
my s přítelem raději na břehu jsme klesli
do hnízda kopretin.

A provlhlými stíny stromů
jsme v bujných rysech slunce, život, promítali
a na paprsku nit snů perly navlíkali
tak mihotavé v pestrém lomu,
ty štětcem nádherným jsi kouzlil v barvy plátna,
co marně vylíčiti chtěla slova matná
a chudá píseň má.

O čem jsi snil, dnes je mi jasné,
když před malbami tvými s obdivem krok stavím,
vln hudbě naslouchám s tím jejich svitem hravým,
nad jemností jich duch můj žasne;
tak průzračné ty vlny, zeleň jejich snivá,
tys život břehům vdech' a básníkovi zbývá
jen ve stínu tvém dumat.

Hřmí potlesk davu i kritika,
již stoupá vonný dým, slov lichotivých příval,
zpit jásáš vítězstvím, o němž jsi druhdy sníval
v tom tichém koutku u rybníka.
Jen jedna myšlénka mne bodá časem v hlavě,
zda šťasten jsi jak tehdy, při vší hlučné slávě,
když blouznili jsme spolu?

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

IX.

Hajný přišel domů k polednímu. V lese jako by vše na něho padalo, nemohl snésti ani hovoru s drvaři, mohlo mu povídání o ženině smrti srdce rozdrásat. Jen promluvil s myslivcem, přijal jeho rozkazy a spěchal k domovu. Dojda domů, zastal tam Havlicu. Přišla s nejmladším děckem v náručí, oblečena snad v nejhorší hadry, kterých doma shledala.

Byla k Cilince samá poníženost, ano ruku jí políbila. Řekla, že byla by se tak jako tak přišla zeptat, co se stane s Jindrou, jestli si ji pantáta hajný ponechá, či zda musí jinam do služby.

Slyšíc Havlica, že chce Cilinka vzíti děvče s sebou (ač jí to Kadlina byla již sdělila), jevila velkou radost, s pláčem děkovala mladé panímámě za tu prý milost, kterou jejímu dítěti prokáže. To že bude teprve dobrodiní pro Jindru, teprve prý se naučí pracovat, přijdouc mezi lidi a zvyknouc si mezi nimi. Svěřovala panímámě, že měla věru strach o to děvče, že z něho zde na samotě bude jenom lesačka, taková mužatka, která bude lidem jenom pro smích. Jistila, že nebožka panímáma bývala prý na Jindru příliš dobrou, příliš slabou, ona, Havlica že prosívala, ať děvčeti ničeho nepromíjejí, ať je trestají, ať se s ním tak nemazlí, že co bude s ním někdy ve světě. A že je ráda, že mladá panímáma bude jistě přísnější.

»No, uvidíme,« řekla Cilinka zalichocena. »Ale poslouchat Jindra musí,« vymiňovala si.

»I to ona bude,« slibovala Havlica a volala Jindru, ať jde panímámě políbit ruku a poděkovat za to, že se jí ujímá.

Jindra v kolníčce řezala řezanku a nehnula se. Nešla. Tušila, co a jak asi matka s Cilinkou mluví, a nechtěla toho ani slyšeti. Věděla, že odtud musí, a nechtěla darmo o tom mluviti. A pak se jí protivilo poslouchati matčiny přehnané nářky na tu bídu.

K polednímu vešla otázat se, co má vařit k obědu.

»Jako jindá,« řekla Cilinka.

A Jindra uvařila houbovou polévku a knedlíky se zelím, pro hajného a Cilinku z bělejší mouky, pro sebe a Metoda z vejražky.

Hajnému děkovala Havlica za všecko, co dosud byl Jindře prokázal, i za to, že nyní se její nejstarší ujímá jeho dcera.

»Myslí Cilinka, že to bude tak dobře, já bych tu byl jináč s Jindrou a třeba s tou Kadlinou hospodařil, tak jako jsme to vedli, když nebožka žena odjela,« řekl hajný.

»Bože chraň, pantáto; to by nebylo nic. Vždyť je to přece děcko, jaký pak to má rozum. Přišel byste o všecko, ani byste nevěděl, jak, a to děvče by taky viny nemělo, vždyť je to nezkušeny, dovede hudělat, když se mu poručí. A Kadlina je mrzák, je stará. Já od dětí a od toho žebráka (mrzáka) táty taky nemůžu vodcházet, abych vypomohla. A až sem přijde hospodyň, nebo kdyby se měla stát změna,« Havlica se úlisně usmívala, hajný pochopil, že naráží na jeho možnou ženitbu, a zamračil se. Havlica rychle dokládala: »To by nebylo s Jindrou dočista nic. Nebožka panímáma byla na ňu až moc dobrá a děvče patří pod vostřejší komendu. Tuhle panímáma s ní zatočí, zaplať Pán Bůh huž napřed za všecko.«

Hajný již více nepromluvil, odpověděl dceři jen pokynutím hlavy, ona mu oznamovala, co že si po matce béře.

Havlica také dostala ještě nějaké klocy, za které až přepjatě děkovala.

Když Cilinka vylezla s Metodem ještě na půdu a sýpku, pokynula matka Jindře, aby šla ven na slovíčko.

»Musím ju napomenout,« řekla před hajným, který seděl s hlavou v ruce opřenou. Venku řekla Jindře: »Poslouchej, holka, aby panímáma nekoukala na tebe kysele, huděláš dobře, nevezmeš-li si všecko šatstvo s sebou. Říkala by, že ti nebožka moc kupovala, a darmo by ju v hrobě zdvihala. Dej si něco ke mně schovat, to lepší, víš, však se ti to neztratí.«

»To vím, vy to budete nebo dáte dětem nosit,« řekla Jindra tvrdě. »Pro mě a za mě vemte si, co chcete, třeba všecko; když musím odtud pryč, je mi všecko jedno.«

Ani se nešla podívat, co matka z jejích věcí s sebou béře, a pranic se nedivila, vidouc, ze svázaný uzlík jejích prve složených věcí je tak skrovný; nebylo jí již o nic líto.

Havlica odcházela a Jindra musela jíti s ní do dědiny, aby se rozloučiia s otcem a se sourozenci.

Šla volně, ač věděla, že ráno odjedou, bylo jí to již jedno, od okamžiku, kdy sama vyřkla, že odtud půjde, cítila se již jako vyvrženou, osaměiou, ubohou.

Matka nadělala cestou mnoho řečí, radila Jindře, jak se má k panímámě lichotit, jak si má počínat.

»Jen se tak nekaboň,« pravila. »Mračením si nepomůžeš. Jináč to nejde. Kdybys tu zvostala, nestálo by za řeči. Lidi by mluvili, myslili by, že chceš hajnýho chytnout, ale ten by tak hned na to nemyslel, to spíš, když mu na čas s očí sejdeš. A myslelo by se, že já chcu hájovnu odnést, kdybych častějác došla. A to víš, táta huž je jednou takovej, co donesu, je mu pořáde málo. Aspoň tě nemusím moc napomínat, abys dala na sebe pozor. Vidíš to tuhle podlevá mne a podlevá sebe; jak má pak taková ženská a takovy děcko zle.«

»E prosím vás, mami, nemluvte, dejte vy mi aspoň pokoj,« vybuchla Jindra nevrle.

»Tak, tak, sápej se na mě. Jen abych ti nebyla ještě dobrá! Buď ráda, že máš aspoň mě, mámu, tuhle vidíš, jak's dopadla s cizíma lidma. Hajnej nechá dceru dělat, co sama chce, ale to asi proto, že si bude sám taky dělat, co chce. Ten se asi brzy vožení. A třeba je rád, že tě dcera s sebou bere, abys mu ňáko nebyla na překážku, až —«

»Mami, tohle neříkejte!« vyjela Jindra. »Strejček jsou ke mně nejhodnější ze všech lidí na světě. Prosím vás, ani huž nic nepovídejte, tak mám strach, že se mi dá do hlavy, pálí mne jako nikdá a točí se mi chvílema, tak že si musím vzpomenout, kde jsu.«

»Pomoz Pán Bůh, dej se do stonání, když jdeš na službu! To bys to vyvedla, toho nech. Snad tě ta Cilka huřkla, kouká po tobě jako zloboha, no, nejseš s ňou kopulírovaná, když tě tam budou trápit, půjdeš si jinam, však budeš mět svět votevřený. Kadlina beztoho vždycky říká, že je tě do ty selsky dřiny škoda, že mužeš hudělat ve světě štěstí.« Havlica si oddychla, že konečně mohla pronést slovo proti Cilince, na kterou v duši vřela.

»Anebo si půjdu na tu Hanu pro smrt jako nebožka tetička,« řekla Jindra pojednou smutně.

»No, no, k smrti je s tebou ještě daleko. To holt tys ponejprv tak blíž slyšela o smrti a funuse, tak je ti toho líto. Ejnu, musíš zvyknout, ale přece máš lepší začátek, nežlivá jsem měla já. I trochu toho šatstva máš, i botky — kdypak já jsem si na ně vysloužila! A nejseš z bídy, šlo ti tolik let u hajnejch dobře. A tam u ty Cilky budeš mít taky najedění dost a přijdeš mezi víc chasy, bude ti veselo. Ale jen pamatuj taky na nás, na rodiče a pošli ňákou renskovku, víš, huž k vůli tátovi. Jindro, slyšíš? Kam pak koukáš? Nač myslíš? Holka, snad se ti dává vopravdu do hlavy?« Havlica zatřásla Jindrou, která šla s hlavou pozdviženou, hledíc v koruny stromů, jakoby tam viděla Bůh ví co — —

»I vždyť vás slyším. Prosím vás, nechte mě, ať si můžu ještě naposled rozpomenout, jak mi zde bejvalo dobře,« řekla Jindra s tak podivným pohledem, že Havlica umlkla.

Došly do dědiny. A v malém tom baráčku »na Bídě« zaplakala si Jindra od srdce. Neloučila se ani tak s otčímem a dětmi jako spíše s těmi kouty chudobné světničky, kde se stiskávala před otčímovými ranami, kde plakávala ubita a vyplísněna, kde hleděla někdy zapomenout na hlad a zapudit stesk po nepřítomné matce, která ji přece chránívala a aspoň vlídnými slovy těšila.

O, cítila Jindra dobře, že to, co zveme domovem, máme vlastně v duši, že není domovem místo, kde jsme vyrostli, ale to, co nás k němu poutá!

A to dítě otcem před narozením již opuštěné, narozené matce k žalu, cítilo, že našlo domov u cizích lidí a že se mu stal domovem ten chrám přírody, širý les, že lnulo duší k těm lidem, již mu skytli dobrodiní, více než k vlastní matce, kterou seznalo v posledních dnech ve světle sobectví. Jindra ještě neznala, že sobectví vyklíčí z bídy, která chápe se každého prostředku k úlevě. Chvěla se pomněním, jak odnášela matka z hájovny věci, které jí Jindra nemohla odníti a přece musila zatajiti, že se něco ztratilo. Chvěla se při vzpomínce na pátravé Cilinčiny pohledy, ana tato skládala věci po matce.

Napolo a netečně poslouchala Jindra řeči otčímovy, který znovu vyčítal, že v řádné službě byli by s Jindrou lépe pochodili a pošklíbal se, že »schovanku« by nikdo v dědině a okolí nevzal asi do služby, protože taková »mazlenka« neumí ani řádně pracovati.

Jindra loučila se kvapně, políbila děti bez prudšího, laskavějšího záchvěvu v duši, políbila otčímovi ruku a přijala lhostejně jeho polibek i poznamenání křížem.

Nezaplakala při loučení s matkou a vracela ji, když ji chtěla vyprovázet.

»Nezdržujte se,« řekla chladně a sháněla se po Kadlině.

Stará Kadlina nebyla doma a přece věděla, že se Jindra asi dojde rozloučit.

Jindře napadlo, že se Kadlina asi mrzí, že jí vypověděla tu svou »kronyku« i že nechce, aby Jindra se o tom zmínila. Odešla tedy, vzkázavši jí pozdrav.

Setmívalo se již, a Jindra spěchala. Obávala se, aby ji někdo z dědiny nezastavil, a pošklebným slovem nebodnul. Dojdouc k lesu, zaslechla volati své jméno.

Byla to Kadlina, která ji volala. Byla se šoulala dědinou a čekala zde na děvče.

»Čekám zde na tebe,« řekla tlumeně, ač kolem nikoho nebylo. »Chcu ti dát zde s Pánembohem. Měj se dobře a slyšíš, pamatuj, co jsem ti vypověděla, abys přišla k štěstí! A až k němu přijdeš, pak ho drž a dbej jenom na sebe, vzpomeň si vždycky na mě, jak se tu ploužím na berlách a žebrám, a jak jsem mohla bejt třeba bohatou paní.«

»To moje štěstí zůstane zde na lesích,« řekla Jindra.

»Hloupá!« drsně zasmála se Kadlina. »To největší štěstí je chytrost, a tu má člověk v sobě, jenom na ňu musí dbát. A tvy štěstí je taky v tvým mládí, v tom pěkným, zdravým těle, v tom, že vypadáš jako pansky dítě. To si vzácny paničky barvijou vlasy do ty barvy jako ty máš a nakupujou si moc vodiček a mastiček, aby měly tak bílou a hladkou tvář jako ty. Tak si toho važ a dbej na sebe.«

»Tak s Pánem Bohem,« řekla Jindra, které se tato řeč protivěla, aniž určitě věděla proč.

»S Pánembohem,« políbila Kadlina děvče, opřevši se jednou rukou na obě berly, pohladila je studenou, vlhkou rukou po tváři a řekla zase tak tlumeně, jakoby někdo naslouchal: »Měj se dobře a hleď od ty lakomy Cilky brzo odrazit, jdi do světa — za štěstím.«

Poslední dvě slova pronesla Kadlina hlasitě, téměř vykřiknouc, a již měla zase berly upraveny v rukou a belhala se ku dědině.

Jindra šla volným krokem k hájovně. Mlhy zhoustly a bylo cítiti štiplavý vzduch, předzvěst přímrazku. Z lesa fičelo, jakoby se linul mráz mezi stromy. Jindra halila se do plachetky, bylo jí chladno, ale přece nespěchala, bála se zlého pohledu Cilinčina, sesmutnělých očí hajného a všech koutů v hájovně, s nimiž se jí bylo loučiti. Co platno však uvolniti kroky, když člověk ví, že přece dojde, že dojíti musí, byť tam, kam mu dojíti jest, čekalo na něho něco sebe trapnějšího!

Jindra docházela a viděla již v hájovně světlo. Linulo se do temného večera, do mlhy jako bludička.

Z hájovny hnal se jí naproti Pozor; obskakoval děvče, hlasitě štěkaje.

Jindra ho hladila a poplakávala; bylo jí pojednou jaksi volněji.

Docházela k hájovně. Na prahu stál Metod. Chasníkovi byla zde již dlouhá chvíle, bylo mu mrzuto a těšil se, že se zítra odjede. »Již jdeš?« zavolal na Jindru. »Bude čas k poprávce,« řekl, ano děvče neodpovědělo.

»Vím,« odvětila Jindra a vešla do stavení. Hajný s dcerou seděli ve světnici u stolu.

»Již jsi se rozloučila?« tázal se hajný děvčete, líbajícího mu ruku.

»Ano strejčku,« odvětila Jindra, odložila svrchní šaty a šla po práci do chléva.

Hajný měl s dcerou nemilý rozhovor. Odřekl a odmítnul zůplna přijati hospodyni, kterou mu Cilinka nabízela. Řekl dceři, že když jí po vůli pouští Jindru z domu, když dává jí, čeho se

jí jenom zachtělo, že si také ponechá vůli svoji, a bude si hospodařit jak bude chtít.

»A budete-li mi tam Jindru trápit, tak vám ju tam nenechám,« řekl, ano děvče již vcházelo do dveří. Cilinka odpovídala jenom mračením.

Jindra poklidila v chlévě, schystala večeři a donesla si svůj uzlík na vozík ve stodole připravený.

Matka jí málo ponechala z lepších věcí a Jindře hnedle napadlo, že Cilinka asi uhodne, kam se vše podělo.

Smutně uplynul zase večer. Jindra se tázala hajného, kdo že mu bude zítra obstarávat domácnost a hajný odpověděl, že Mrázková, vdova po drvaři, které, odpoledne potkav ji při krátké obchůzce v lese, říkal.

»Ta bude ráda,« mínila Jindra. Věděla, že je Mrázková v podruží a s malým, skoro slepým chlapcem dosti těžce se živí.

»Ano, přistěhuje se sem zejtra. Nějak tu zimu spolu přebudeme a z jara zasejc nějak Pán Bůh dá. Do pense nepůjdu, nevydržel bych bez lesa,« řekl hajný.

»Mrázková je hodná, její Pepek je chudák, budete mět strejčku Zaplať Pán Bůh od vdovy a sirotka,« pravila Jindra.

»Slyšme, ty mluvíš jako moudrá, jakobys chcela kázat,« pošklibla se Cilinka, a Metod se dal do smíchu.

Jindra zavolala na Pozora a šla s ním ven. Usedla na práh a hleděla k lesu, držíc psa okolo krku. Ten les nebylo v mlze ani vidět a Jindra si pojednou pomyslila, kde asi bude a jak se jí asi povede, až se budou zdejší lesy jiskřit v jinovatce, až se les v zimě promění v takovou skvostnou pohádku, kdy bude celý z krystalů a démantů. V zimě až budou srny a zajíci přicházeti až ke stavení hajného, kdy se bude pod boudami z chvoji zasýpati zrní koroptvím, kde asi bude ona, Jindra, a nebude-li někde strádati jako ta lesní zvěř — ne-li o potravu, tedy o dobré slovo?

Tak jí to vstoupilo na mysl a v chundelatou srsť Pozorovu vpíjely se její slzy.

Cilinka ji volala ať jde spat, že ráno brzy vyjedou, že mají skoro celý den cesty před sebou.

Jindra šla volně do stavení, klopíc hlavu, aby nebylo vidět, jak je uplakaná. Ulehla v komoře, kde bylo jako vydrancováno. Cilinka sebrala kde co mohla a Jindře bylo divno, jak tak zámožná selka může státi i o věci dosti opotřebované, a neponechat otci vše, což bylo přece vlastně jeho.

Jindra měla poslední noc pod střechou hájovny smutnou. Podivné sny mísily se v jejím spánku, s výkřiky probudila se několikráte, a ráda dočkala se rána.

Jdouc poklízet do chléva, zalekla se zabušení na vrátka. Šla otevřít. Byla to vdova Mrázková, která přicházela hajnému hospodařit. Nesla na zadech uzel šatstva a nějakou peřinku, v náručí svého mrzáčka synka. Vešla s Jindrou do chléva, uložila děcko, sotva tříleté, na otep slámy, a jala se popravovat, dotazujíc se Jindry na to a ono.

»Jen buďte, Mrázková, k strejčkovi hupřimná,« prosila Jindra.

»To budu, však jsem beztak nevěděla, jak tu zimu přebudu. Jsu dlužna nájem, musela jsem nechat postel a truhlu v zástavě. No, vyplácet to asi nebudu, ať si to nechajou, však to za moc nestojí. Každej den bude mět hajnej od mně stokrát zaplať Pán Bůh, huž k vůli tomu dítěti, ktery všade postrkujou, chuděrka,« řekla Mrázková.

»Zde budete mět dobře, jenom nebude-li vám zde smutno,« prohodila Jindra.

»I jdi, bláhová, smutno je člověku, když má bídu a sem bída nesmí, zde je všeho dost. To vím a za to najedění i ňákym tím povídáním se pantátovi vodsloužím. A kdyby mi přece ňáko smutno přišlo, no tak se pomodlím,« řekla Mrázková tak upřímně, že se Jindra vděčně na ni usmála.

Cilinka nutkala k odjezdu. Metod zapřáhnul.

Jindra se rozplakala a vinula se k hajnému. Nemohla souvisle promluviti. Jenom: »Zaplať Pán Bůh — strejčku — zlatej strejčku — zaplať Pán Bůh,« dralo se jí chvějícími rty. Hajný slzel též.

»Pamatuj, že máš hu mne vždycky doma,« přišeptával děvčeti. »A neztraf se mi ve světě. Ženu mi tam vzala smrt, tož ať mi tebe tam nevezme život — —« —

Ani sám nevěděl, jak mu tato slova přišla na mysl, proč je vyslovuje, jenom to dítě, které mu na očích v pannu vyrostlo, vinul k srdci. Bylo mu bližším a dražším v tom okamžiku než vlastní dcera, která se mu osvědčila tak sobeckou, kterou mu odcizil život — — — —

Usedli na vozík mezi narovnané truhlice, koše a uzly. Sotva se směstnala Jindra podle Cilinky v zimních šatech nabalené na zadní sedadlo a tiskla se do koutka tak úzkostlivě jako ptáče, bouří zanesené do doupěte dravého ptáka.

Poslední: »S Pánem Bohem!« — Koník vyjel, jeli do té ranní mlhy, po cestě, na které skřípěly smrazky pod koly jako drtící se sklo.

Jindra vykřikla a Pozor, s kterým se byla prve loučila, ponechavši ho na řetěze uvázaného, aby za ní neběžel, odpověděl temným zavytím.

»To je jako funus,« řekla Mrázková, a hajný odpověděl vzlyknutím, rozvlnivším mu mohutná prsa. Přehodil pušku a šel do lesa, opáčným směrem, než kterým se vzdaloval vozík, odvážející Jindru z mileného zátiší do neznámého světa — — — —

X.

Cesta byla Jindře zdlouhavá. Nebylo pro mlhu viděti ani dědinu, a sotvy postřehli cestu. Metod hovořil s Cilinkou, kterou nazýzal panímámou, kmotřičkou i tetičkou a Jindra poslouchala netečně.

Nepromluvila. Uvědomovala si, kudy jedou, vzpomínala, jak tudy chodívala s nebožkou hajnou i sama, a bylo jí velice smutno. Bylo jí tak, jak jí bývalo, stloukl-li ji někdy otčím a ona i jako dítě tušila, že pouze ze záští, neoprávněného a neodůvodněného

ničím, než právě jenom tím, že je to dítě cizí, které mu říká: »tatínku«, a že má toto dítě nárok na dobré slovo, na vlídný pohled, na sousto jídla, o kteréž se jeho matka zároveň přičiňuje. Tak se jaksi nemohla zbavit myšlénky, že Cilinka s ní tak smýšlí jako otčím — — — —

Tak jeli kolik hodin. K polednímu se drobet rozsvětlilo a podzimní slunce jaksi zdráhavě rozlévalo svoje paprsky po olověně šedé obloze. Zastavili v jakési větší dědině, kde na hospodě obědvali.

Jindra seděla netečně a ana Cilinka se po obědě dala v rozvláčný hovor s hospodskou, vyšla raději na prostranný dvůr, kde se stiskala pod kolnami ospalá a líná drůbež, jak bývá v tento podzimní čas.

Metod stál před maštalí. Jindra zašla k němu a podívala se na něho tak smutně, že jí bylo jinochu líto.

»Nebuď tak smutná,« řekl. »Vždyť nejedeš se světa, ale k hodnejm lidem.«

»Kdybys byl na mým místě, taky bys byl smuten,« pravila Jindra.

»Ejnu, věřím, že se ti bude stejskat, ale to ináč nejde, já tuhle taky nemám na světě nic, než co si vysloužím, ale že jsem přece hu přízně, není mi to tak líto, jako hu cizejch lidí, a pak si člověk zvykne, že mám o hospodářovo starost jako o svy a radost jako nad svým. Počkej, až huvidíš hu našejch ty krásné krávy, jen se na nich groše dělajou a lalochy se jim třasou, to budeš koukat! A toho mlíka! Plná studeň krajáčů a kozáků pořádom, mléko husty jako smetana a smetanu by možná bylo zrovna na chleba mazat. A ty píce! Žádny šetření, žádny vod měřování, pantáta a panímáma jenom pořádem: A přejte chasotomu statku (dobytku)! A přeje se i hušipancům a drůbeži. A přeje se taky nám. Kmotřička navařijou všeho až zbejvá, mastijou až mastny na mise stojí, napečou buchet, že vydržijou od pečení do pečení, kolikrát koňům dáváme a holky vodstávčatům, co nepřejíme. A kmotříček, když jdou do lochu pro víno, častomě vezmou sebou a zavdajou mi,« pochvaloval hoch.

»Je moc čeládky, viď?« tázala se Jindra.

»No ke koňom jsu já a Matys, Jura a Vojta k volům, děvky jsou dvě a pastvica a stará pazderačka tak k ty drůbeži. Tobě bude asi vykázaná práce víc po domě, panímáma má s dětma co dělat, pořádem se ji to věší na ruce a na sukně. Když tam byla ta babička, to s tím byl pokoj. Snad budeš vic prát a huklizet nežlivá při jiný práci. No, co na tem, Pánu Bohu den hukrádat nebudeš, to se ví. Ale mezi náma ti bude veselo, večír se sejdeme chasa a zpíváme a když v zimě děvčata přadou, tak dojdeme na přástky a je veselo. A každou nedělu muzika, to je veselo od odpoledne do rána. Stárci a stárky zavádijou tance a zpěvu je co dost. Bude se ti to líbit.« Metod se usmíval veselou vzpomínkou.

»Nebudu chodit k muzikám, mám smutek za tetičku, no a pak jsem ještě ani hu nás doma k muzikám nechodila,« řekla Jindra.

»I prosím tě a kolik je ti let?« tázal se hoch.

»No, sedmnáct,« odvětilo děvče.

»A to's nebyla ještě hu muziky? To snad neměla's ještě svýho hocha, milýho?« skoro se smíchem ptal se Metod.

»Ne,« řekla Jindra jaksi zaraženě.

»O jé! Jérum! Tohle jsem ještě neslyšel,« Metod se smál.

V tom vyšla Cilinka a volala na něho, ať zapřahá.

Jindra šla si do světnice pro plachetku, a Cilinka jí řekla mrzutě: »Vida, huž se dovedeš s chasníkem kamarádit.«

»Povídal mi, co je hu vás statku, že je všeho habaděj a jaká práca,« řekla Jindra, nečekajíc na Cilinčinu odpověď vešla do hostinské světnice a brala si plachytku.

Hospodská, již starší žena, pohlédla na děvče jaksi útrpně. Bylať jí Cilinka vyložila, kdo Jindra jest.

»Nebudeš mět holka asi hu té panímámy mnoho dobrýho,« pravila hospodská.

Jindra překvapeně na ni pohledla. Bylo jí to něco nového, že někdo má s ní účast, že ji někdo lituje.

»Pro sirotka nebejvá na světě moc dobrýho,« řekla volně, říkávala'ť tato slova její matka, jakoby se někdy omlouvajíc, býval-li Havlík na Jindru příliš zlým. A právě proto se Jindra považovala vždy za sirotka a nyní po úmrtí hajné považovala se za sirotka znova.

»Chuděro,« politovala ji hospodská.

»Ale, vždyť vlastně lžu, vždyť nejsem sirotkem, vždyť mám matku a otčíma,« řekla si Jindra v duchu a pocitem jakéhosi studu za tuto lež se zarděla. Sedajíc do vozíku uhýbala se pohledu Cilinčině.

Cilinka se napila při obědě a po obědě vína i byla hovornější.

Oslovovala Jindru, vyprávěla o muži, o dětech, o dobytku, drůbeži, o příbuzných a známých v dědině. Tak se snesl rychle večer a v menší dědině mělo se přenocovati. »Na dlouhej den by se dojelo, kdyby se jelo od čtyrech ráno do dvou do noci,« prohodila Cilinka. »Je to dálka.«

»Ale ne s jedním koněm a s takovým nákladem, panímámo,« namítnul Metod.

»Pravda,« usmála se Cilinka jaksi kysele. »Vždyť vezeme dědictví. To bude můj pantáta koukat, že jsme podědili trochu hadrů, trochu střepů a děvčinu.«

Jindru bodlo až k srdci. O již viděla, že nebude jí asi dobře u dcery dobrotivé pěstounky, že zdědila Cilinka jenom podobu, ale nikoliv dobré srdce a milý způsob své matky.

Přenocovali. Jindra spala s Cilinkou na jedné posteli, unavena jízdou a pláčem usnula tvrdě a spala beze všech snů.

Ráno pršelo. Déšť byl studený, jako pomíšený s mrazivými jehličkami a koník smutně kráčel rozbředlým blátem. Krajina byla zde tak docela jinou, než kde byla Jindra vyrostla. V dálku tratily se rozlehlé lány polí, jen tu a tam malá skupení stromů stála tak jaksi osaměle, uboze, lesíky tratily se na stráních jenom málo ráz krajiny měnících. Jindře přišlo úzko v té šíré prostoře. Napadlo jí, kdyby zde před někým prchala, utíkala, že bylo by ji viděti, že nemohla by se skrýti.

Byla to dětinská myšlénka, ale Jindru trápila. Ty dědiny roztroušené v té rozlehlé rovině připadaly jí tak nevlídné, tak jako vypínající se svojí rozlehlostí, takové honosivé, chlubné. A ty pásy lučin, na kterých tu a tam ještě popásal se dobytek, takové smutné. Doma v horách spražily již mrazy všecku trávu, ale Jindře přišlo v mysli, že právě tak to má být, a že to zde není tak milé jako doma.

Jako ozvěnou její myšlének, pravil v tom Metod, ukazuje bičem na rozlehlou dědinu: »Koukej Jindro, tamhle huž budeme doma.«

Byla to nízká, rozlehlá stavení, zahrádkami od sebe oddělená tak jaksi od vzhledu již neútulná, nevlídná, aspoň se to tak Jindře zdálo.

»Tamhle je náš grunt,« ukázala Cilinka.

Bylo to veliké stavení, ale nízké. Bylo čistě obíleno, se žundrem vystupujícím v náves, s dvěma zahrádkami u vchodu a s velikým na kus zdi na kus tesovým plotem ohraženým dvorem. V prostřed dvoru stála kůlna na vozy, vyšší než stavení obytné, beze stěn, jen o mohutných čtyřech zděných pilířích. A teprve v pozadí nízká a dlouhá stodola uzavírající dvůr, tak že se na zad a ze zadu musilo vyjížděti stodolou.

Vjížděje do dědiny, pobídnul Metod koníka do běhu, nedbaje, že je v cestě plno louží a výmolů. A při tom práskal bičem jako když střílí.

Lidé vybíhali ze stavení a volali pozdravy. Cilinka děkovala a Jindra stísněně vnímala jiný přízvuk řeči, cítila, čila cizinu nejen zrakem, ale i sluchem.

Před gruntem, na který byla Cilinka prve ukázala, stanul již mladý, statný pantáta, maje dítě v náručí. Byl bez čepice, oděn v hanácký kroj, podle něho stály tři děti, dva hoši a děvčátko.

»Tu jsme! Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!« volala Cilinka s vozíku, kterýž Metod jediným trhnutím opratě zastavil.

A již skočil s kozlíku a líbal ruku pantátovi, objímal se s dětmi a podával vyběhnuvším děvečkám a čeledínům ruce.

Cilinka také slezla a se všemi se vítala.

Jindra slézala váhavě, držíc svůj uzlík v ruce.

Nenapadlo jí, že by měla Cilinčinu mužovi, který se jí zdál býti velmi mladým, políbiti ruku, nenapadlo jí, že měla by jej oslovit, že by se měla obrátit k dětem, stála zde jako zmámena a hlava se jí točila.

»No tak pojď dál,« řekla jí Cilinka, any byly zatím děvečky s vozíku složily přivežené věci a odnášely je do světnice.

Jindra šla jako bez ducha.

Světnice byla velká, nízká, s trámovým stropem. Byla čistě vybílena a kolem zdi byla »podrovnávka« zelená s modrým okolkem. Nábytek byl natřen červeně, skorem krvavě, vysoko vystlané lože bylo pod nebesy, a menší lůžko dětí bylo pokryto červenou plachtou. Veliký stůl s trnoží stál v rohu světnice a lavice obíhaly kolem něho ze dvou stran u stěn, po volných místech stálo několik legátů s vyřezávanými lenochy a široce roztaženými nohami. Mohutná kamna s pecinou zaujímala téměř čtvrtinu sednice, a kolem nich byla podlaha vydlážděná dosti hrbolatě. I v pro-

tějším rohu, kde stály almary a truhly byly dlážky, a jen ve středu světnice prkenná podlaha.

»No, nestůj zde jako malovaná,« obrátila se Cilinka k Jindře.

»Co mám dělat?« tázalo se děvče.

»Jdi s holkama na půdu a hulož si tam věci, budeš tam s nima spávat,« řekla Cilinka, a Jindra šla za pastvicou.

Na půdě bylo na zemi rozloženo několik slamníků a na nich nějaké pelešinky.

»Zde spáváme,« řekla pastvica, mladé, silné děvče. »Nemáš-li truhlicu, pověs si šaty přes trámy, máš toho ňáko pomálu,« dodala, pohlížejíc na Jindřin skrovný uzlík.

»Ba málo,« odvětila Jindra, s trpkostí vzpomenouc na matku, že jí odebrala šatstvo.

Uložila uzlík, vyňavši z něho všední kanafasku, do které se oblekla i všední župku a šátek na hlavu i fěrtoch, také si zula botky a obula obšívané punčochy.

Sešedši dolů, zastala Cilinku již při stole, děvečky měly uvařenou kávu a pantáta donesl plucar vína.

»Tak co včil s tebou?« řekl pantáta k Jindře.

»No, dokud bude k práci, bude hu nás, to jsem jí řekla hned,« odvětila Cilinka místo děvčete.

»Hm, nezdá se mi do velky a z velky práce. Nebožka panímatka, Pán Bůh jim vodpust, měly ju tak pro hračku, vopravdu aby jim nebylo smutno. Taky nevypadá to děvčisko ani jako ze selskýho, natož z takovy žebroty, že to dala máma za stravu z domu. To jsou ňáky tváře a oči, člověk by tomu řekil: panno slečenko, kdyby to neznal a nevědil, co je to zač. A pejcha tomu kouká z každýho hnutí,« podivoval se pantáta.

»Nač by to bylo pyšny, snad na ty zrzky,« zasmála se Cilinka drsně. »Jdi s holkama do chlíva,« poručila Jindře.

A Jindra šla beze slova, jako zmámena. Překvapeně pohlížela na velký počet dobytka, krásného a dobře hleděného. Ano, zde bylo co dělat, a Jindra chápala se ráda práce. Děvečky pohlížely na ni úkosem, vycítily panímáminu nepřízeň k dívce, a jen tak na půl úst jí povídaly, co a jak je ku práci.

K jídlu volal pantáta sám čeládku a při společném stole mezi děvčaty i mužskou chasou byla Jindra plna rozpaků. Bála se téměř dáti lžíci k ústům, a bylo jí nemožno promluviti.

Teskně uplynul den až do večera a Jindře zdálo se býti krátké odpoledne velmi dlouhým. Šla po práci, bylo jí však všude v rozlehlém dvoře i chlévech teskno, choulila se otřásajíc se chladem, ač druhé děvečky běhaly v krátkých rukávcích a bosy. Zkusila hráti s dětmi, mluvila s nimi o babičce, a to jí trochu potěšilo.

Večer se vylupovala kukuřice, Jindra přiučila se hnedle hravé této práci.

Došli na besedu lidé ze sousedstva, vítali Cilinku z cesty a prohlíželi si Jindru.

Cilinka každému vypravovala, čí Jindra jest, jak přišla k její rodičům a jak musila ji od otce odvésti. »To víte,« prohodila, »takovy děvče by dovedlo tak hospodařit od desíti k pěti a ta máma by dovedla vodnášet třeba ve fěrtochu.«

Jindra klopila oči, stud zaplavoval jí líce růměnem a v duši bouřil žal; žal nad osudem nezaviněným; což mohla za to, že neměla otce? Měla za hřích matky stále trpěti? A což ta chudoba byla takovou kletbou, že nehledal nikdo při ní poctivosti a neměl v ni?

Jindra byla ráda, když se odebrala spat. Tázala se děvčat, není-li jim na půdě zima. Smály se. Jindra dlouho, dlouho se modlila, a usnuvši, octla se ve snu v milé své hájovně a potěšila se aspoň šálebnými obrazy, vidouc milou dobrotitelku pobíhati po stavení, hovořic se strýcem a Kadlinou. Než byl to jen sen, a Jindře bylo záhy vstávati ku práci.

Cilinka povolala si ji k ruce k vaření.

Jindře, ve stavení neznámé padalo pod nevrlým pohledem Cilinčiným vše z rukou, nedovedla se zachovat, nedovedla ničeho upravit, vylila mléka, rozsypala mouku, převrhla hrneček s máslem a počínala si, jakoby vařila poprvé.

Cilinka se z prvu smála, pak hubovala a na konec nevrle vyplísnila děvče, že asi to vše dělá naschvál, jen aby se zbavila práce. A při obědě vypravovala čeládce, jak je Jindra jako bezruká, že má obě ruce levé, že by dovedla vařit leda pro hušipance, a čeládka vidouc, že se hospodyni zachová, smála se plným hrdlem.

Pantátovi bylo děvčete jaksi líto, i prohodil, že v nové službě je každý jako slepý, a že se musí míti shovění.

Jindra vděčně na něho pohledla. Sousta jí rostla v ústech, a ráda se podvolila vzíti na klín malou Maryšku, a krmiti ji, ano si toho dítě žádalo.

»Myslím, že bude k dětem,« řekl pantáta.

»I je to mračna,« zabroukla Cilinka.

»Nevaď se s ní pořádem, nehubač na ňu, a nebude mračit,« namítnul pantáta, nacpávaje si po obědě dýmku a odebíraje se do »mlsníku« (spižírny) pro plucárek s vínem, aby spláknul nějakým hltem oběd.

»Vida, ty jsi jako náš tatínek, hned se jí zastáváš a já se s ní můžu zlobit. Vy mužští jste všichni stejní, ať je holka třeba nečamour, jen když je mladá, nedáte na ňu dopustit,« zahubačila Cilinka.

Pantáta se zasmál a Jindra všecka sklíčena šla po práci,

A tak se jí vlekly neutěšeně dny a večery. Panímámě se nezachovala nijak a v ničem, nedovedla se brzy ani dobře otočit, byla poháněna od práce ku práci, tak že při nejlepší vůli nedovedla se vpravit do některé, ana téměř ničeho nedodělala.

Čeládka neměla ji v lásce, věděli všichni, že se panímámě zavděčí, obdivujíce její bezměrnou prý dobrotu, že vzala do domu děvče, které ničeho neumí a které by byla mohla prostě poslati od otce do světa, ať se živí, když se mělo tolik let pro nic a za nic v cizém dobře.

Takové řeči slyšela Jindra stále, opakovala jí je hospodyně, opakovala je čeládka a povídány před besedníky. Jindra byla jako ptáče bouří uštvané, které se potácí, hledajíc úkrytu a všade naráží umdlenou hlavičkou.

Chtěla-li si někomu z čeládky postěžovat, každý to na ni panímámě pověděl a do dědiny nevyšla. Roznášela by prý klevety, říkala Cilinka a Jindra vycházela jenom do kostela, kde se po ní vše ohlíželo, že se lišila krojem a že vždy při modlitbě plakávala.

»Vždyť tu nemusím bejt,« říkávala si Jindra, nedodala si však odvahy, aby to vyslovila.

Až jednou, ana pro malé nedopatření byla vyplísněna Cilinkou tak, že jí tato i darmojedek spílala, vyčítajíc, že neudělá za tolik, co sní, tu řekla Jindra: »Tedy mě panímámo pusťte, a já si půjdu vydělat a zasloužit chleba jinam.«

Tu bylo zle; Cilinka spílala děvčeti nejhorších jmen, vyčítala, že Jindra využitkovala, okrádala její rodiče a tak se podala hněvu, že děvče i uhodila.

Jindra zalezla do chléva a nepřišla ani k večeři. Plakala a jen plakala. »Jak se odtud dostanu?« říkala si, bylať jí rozezlená hospodyně řekla, že dříve nesmí od nich, dokud jí sama nevyžene. A ať jen prý zkusí jít někam, nemajíc ani služební knížky, však že ji ještě pošlou odněkud šupem na obec.

A tak seděla Jindra plačíc v temném chlévě.

Bylo již zima, a šero sněhu vnikalo málo do chléva.

Jindra sklíčena ustávala chvílemi plakat a zase po chvíli vypukala v křečovitý vzlykot.

Posléz počala dřímati z únavy pláčem.

Tu položil ji někdo ruku na rameno.

»Jindro, chudáčku, Jindro!« zašeptal měkký hlas.

XI.

Byl to Metod. Jindra vyjela překvapeně z dřímoty. »Kdo je to?« tázala se.

»Já, Metod. Je mi tě líto, Jindro. Nevím věru, co kmotřička pořádem proti tobě majou. Přece jsou jindá hučiněná dobrá hodina, ale to je snad ten stesk, co majou po svy mamince, nebo je jim líto, že tě měli jejich rodiče tak moc a moc rádi, já vidím sám, že nemajou k tobě ani jiskřičku dobroty. Ale to se může všecko podat, jen kdybys ty, Jindro, byla jinčí. Ale to se ti kouká z očí takovej vzdor, že se nedivím, že se panímáma zlobijou.« Metod držel dívčinu ruku ve svojí a hladil ji.

»Nevzdoruju, ale nevydržím zde, slyšíš Metode, já radějác huteču,« vyrazila Jindra ze sebe.

»Kam pak? Tam do hájovny žalovat otci na dceru a způsobit mezi nima hněv? To by byl hřích, Jindro.«

»To by byl hřích,« opakovalo děvče.

»Ano a kam jinam? Domů? K těm svejm lidem, ktery nemajou sami co jest? A půjdeš zasejc jenom do služby a nevíš kam přijdeš, k jakejm lidem. A pak nemáš tu služební knížku, víš.«

»Tu já si vopatřím. Dojdu si zde k pantátovi přednostovi a ten mi o ňu dopíšou. Jednou jsem to slyšela tak hu nás povídat. Tak já to hudělám.«

»Vidíš, to jsem sám nevěděl, že se tak může hudělat. Ale naše se budou třeba zlobit.«

»Ať se zlobijou. Sami na to měli pamatovat, to má bejt. A jdu tam včil hned.« Jindra se sebrala a rovnala si šaty.

Včil nechoď. Jsou tam lidi beztoho na besedě, nemusí to každej slyšet. Zaskoč si tam zejtra ráno. Ale slyšíš, Jindro, odpros panímámu, ať se na tebe nezlobijou,« vybízel hoch.

»Já jsem panímámě ničím nehublížila, nač bych ju vodprošovala. Jestli se nezachovám, není moje vina. Žáden mi neřekne: tak a tak to a to dělej, ale dělám-li po svým teprvá slyším, že to nebylo dobře. A vysmějou se mojí práci, a přece mě všemu matka naší hospodyně vyučila. To je nespravedlnost.« Jindra již neplakala, ale nevýslovná hořkost zněla z jejího hlasu.

»Jindro, já nejsu tak chytrej jako ty, ale vidíš, ty bys mohla bejt jiná. To panímámu zlobí, že chodíš jako živej stín, nezasměješ se, nezazpíváš, nedbáš o jídlo, nikdá neprosíš jako druhy holky: panímámo, vařte to a to, nepochválíš ani v neděli lukšovou polívku, ani máčku, ani buchty, je ti jedno, jíš-li smažinky nebo brambory, to hospodyň taky mrzí, děláš vopravdu, jako bys byla z něčeho panskýho,« vytýkal Metod.

»A to bych nesvedla. Vidíš, Metod, kdybys věděl, jakej já mám stesk v duši, tak bys se nedivil, že nemyslím na takovy hlouposti. Mně není do řeči, rozprávím v duchu s nebožkou tetičkou, s mým zlatým, hodným strejčkem, s tetkou Kadlinou a nepřijde mi ani promluvit, co nemusí bejt. A zazpívat se mi zde by ani nelíbilo, já jsu zvyklá zpívat v lesi, kde se to jináč rozlehne, kde mi do písničky zpívali ptáci a já jim. A kde jsem mejvala radost, když mi vítr slova písničky zanášel a vracel, že se to poslouchalo jakoby zde ještě někdo zpíval, někdo, koho nebylo vidět. A to jídlo — věř mi, Metod, mně je to jedno, co jím, a když vidím, jak se zde s jídlem někdy cuchá a cuchní, a vzpomenu si, co pomějou hu nás v horách lidi bídy, že si třeba celej rok nevomastijou a nevidijou chleba a tady se maštěná strava pohazuje drůbeži a hušipancům, tu je mi to líto a sním jenom co musím, abych neměla hladu.« Jindře se třásl hlas.

»Ty jsi ale divná,« řekl Metod.

»Snad. Holečku, já jsu dítě vyrostly v bídě a potom zasejc v lásce. Byli jsme hu hajnejch jako zrnka v klásku, tak jsme se měli rádi. Jen co kdo druhejm mohl pro radost hudělat a povědít. Nikdá jsem tam neplakala. A kdo přišel do stavení, i přišel i vodcházel dycky s dobrou, a o žádným se nemluvilo zle. A tady slyším víc vošklivejch slov za tejden, než doma do roka. Ani ty děti nemajou tu pravou veselost. Jsou rozmazleny, trucujou, hádajou a perou se, žalujou na sebe, čuchnijou jídlem, lžou — o já tu nejsu ráda.« Jindra znovu se rozplakala.

»To proto, že nemáš žádnýho ráda, Jindro. Vidíš, já se na tebe koukávám jako na vobrázek, a ty vodvracíš hlavu i oči. Jindro, ty nemáš pro mne dobrýho slova, ani na ně nevodpovíš, co taky protivá mně máš?« Metod šeptal, ale šepot jeho zněl vášnivě.

»Ničeho, Metode; však řekni sám, jestli mluvím s jiným? Nepostojím se žádným, nenadělám řečí, a přijdou-li besedníci,

jen co musím, odpovím. A na žádnýho sama nepromluvím. A jak s chasníky, tak s holkama. Nedbám o ně. Já vím, kdybych s nima panímámu pomlouvala, že by mne měly rády, postěžuju-li si jenom, tedy jí to vodvedou a já mám zle. Mám všady zle. Nemůžu za to, že nedovedu si pamatovat všecky ty klepy o druhejch lidech z dědiny, jak si to děvečky mezi sebou o panímámě povidajou — já jsu holt lesačka a patřím do lesa mezi stromy, a ne mezi lidi.« Jindra se zasmála, než ten smích byl trpčí než pláč.

»Tak nech lidi lidma, a nemůžeš-li mět všecky ráda, měj ráda jednoho, a ten ti za všecky nahradí. Měj ráda mne, Jindro. Teprvá budeš vědět, jak je to hezky, těší-li se člověk na hovidění, na potkání, na promluvení s tím, o kom ví, že ho má rád a koho sám rád má. Já tě mám rád, Jindro, viď, že mě budeš mět taky ráda? Jenom chtěj a ono ti to přijde samo, huvidíš. No, Jindro!« Metod šeptal dívce tato slova do ucha tlumeně, ač tu byli sami a přivinul ji k sobě.

»Nech mě, Metod,« řeklo děvče. »Já proti tobě nic nemám, ale to víš, tak jak ty chceš, to musí přijít samo, já nedovedu lhát — to musí přijít tak, jako když člověku přijde z nenaděja si zazpívat, zaplakat ano i pomodlit. Já bych to nedovedla se vdát tak jenom pro ten majetek, jak to slýchám vyprávět, nedovedla bych se přetvařovat. Tak ani v milování. Ty jsi mi milej, Metod, ale ráda tě nemám. Nenuť mě.«

A Jindra povstala, odstrkujíc chasníka, který ji chtěl k sobě přivinouti.

Metod zaskřipěl zuby. »Tohle by mi nehudělala ani sedlákova dcera, mohl bych jít všudy v dědině a zaklepat, a žádná by mě takhle nevodbyla,« řekl temně.

»Přála bych ti, abys našel děvče, ktery by tě mělo hupřímně rádo, Metod, ale se mnou neměj ničeho; já tě ráda mět nemůžu a nebudu, ani tebe ani jinčiho, na mně nedbej a nech mne, já mám v hlavě jiny myšlínky, nežlivá na chasníka a včil mě nech, pusť — nebo se budem spolom pasovat.« A Jindra hleděla se vymknouti Metodovi, kterýž rozčilen chtěl ji strhnouti k sobě.

V tom ozvaly se kroky a hlasy po dvoře. Hospodář byl vytknul ženě, že dnes příliš zle byla s Jindrou zacházela, a ano děvče ani k večeři nepřišlo, vyslovil domněnku, zda si něco nehudělalo.

Poděsil ženu a tato sama vybídla ho, aby rozžehnul svítilnu, že se podívají po stavení.

Neřekla, že k vůli Jindře, chodívalit někdy tak u večer stavení obhlížet, je-li všady vše dobře opatřeno.

Hospodář byl hned srozuměn, nechtěl ženu před chasou zahanbit i šli tedy, neříkajíce ani jeden druhému, že jdou vlastně hledat Jindru.

Vyšedše na dvůr, zaslechli z chléva šramot. Zamířili tam a otevřevše dvéře, spatřili tam Jindru s Metodem.

»I pfuj!« vykřikla Cilinka. »Tohle je pěknej pořádek! Ta pyšná princezka se tady schovává s chasníkem po tmě! A to je přece hanba!«

»Panímámo! Kmotřičko!« vykřikli Jindra a Metod.

»No, no, je to mlady,« chlácholil hospodář. »Ale do tebe, Jindro, bych si nebyl pomyslel, že se budeš s chasníkem koutkovat. Na to jsi mi byla moc smutnou. No, tichá voda bere břehy.« Sedlák si hvizdnul.

Jindře valila se krev k srdci a k hlavě. Takové podezření! »Pantáto!« vykřikla a chytla sedláka za ruku.

»No, no! Jen se neplaš! Ale začínáš moc brzy. A ty Metod. taky bys měl času dost,« zabroukl sedlák, ač se usmíval. Trochu lásky mezi svobodnou chasou nebeře se na dědině příliš na váhu, a starší vědí, že rocení a hubování přilévalo by spíše oleje do ohně.

»Ještě se chytej pantáty!« osopila se selka na Jindru.

»Panímámo!« zaúpěla Jindra, jakoby ji někdo bodnul.

»No, no, zrzavá princezko. Nejsi darmo znamenaná,« vyjela Cilinka.

»Nechme toho. Jdi do sednice, Jindro. Najez se, a ať nejsou žádny truce a hlouposti,« řekl sedlák, prohlížeje, zda kravám dobře drží vazáky.

Metod se již odplížil. »Aha, chasník hutekl. To věřím, nechce se mu s tím na buben, že si vybral takovou holku, kterou mu asi žáden nepřebere,« ušklíbla se selka.

»Pojďme,« vybízel pantáta. Přišli společně do světnice.

Selka podala Jindře z trouby hrnek polévky, než Jindra málo pojedla. Sedla k přeslici, a věru že nevěděla, co a jak pracuje. Večer uplynul neutěšeně, a Jindra ulehnuvši dlouho do noci plakala.

Ráno vynašla si hospodáře na dvoře a svěřila mu, že hodlá si opatřiti knížku.

»Máš dobře, mělo se na to pamatovat. Ale k přednostovi nechoď, vobstarám ti to sám. Víš, měly ženský mezi sebou ňákej slepičí kvoč, a panímáma přednostová by z tebe vytahovala, co a jak je hu nás. Ví se to, že je naše panímáma na tebe trochu vostrá, no víš, ona je i na mne někdy vostrá. Člověk tuhle mlčí, nebyl jsem tu na gruntě sám od sebe pánem, podědili jsme to spolu, no — ale lepší nemluvit.« Sedlák povzdychnul a Jindra údivem nemohla ani promluvit.

Tak to tedy je mezi lidmi. Vždy a ve všem hrají peníze, majetek hlavní úlohu i mezi manžely.

Tak to táhlo Jindře hlavou, jak i ti dobří lidé, manželé hajných dali dítě, dceru jedinačku k příbuzné pro dědictví, jak provdali ji za člověka, o kterém nevěděli, než že si rovněž podílu na dědictví přeje, a který byl náhodou snad jenom tak dobrým, že Cilinka zůstávala při něm paní v domě. A táže bohatá selka sháněla doma v hájovně každý kousek, který mohla upotřebit a nedopřála jí, Jindře, ani ten kousek bydla pod otcovou střechou, jen aby k vůli ní nedošla nejmenšího domnělého zkrácení.

»Co stojíš jako pitomá?« zavolala na Jindru starší děvečka. »Bojíš se o Metoda, že se ti vodškloudne?«

Bylať selka z rána děvečkám sdělila, že napadla Jindru s Metodem ve chlévě. Jindra se zarděla a šla po práci.

Po poledni hospodář ji pokývnul a řekl v soukromí, že byl u představeného a že jí služební knížku opatří.

U večer došel Metod za děvčaty do chléva.

Hned počaly si děvečky Jindru dobírati. Ta mlčela zarytě ku všem vtipům a odvracela se od Metoda. Pospíšila si s prací a nehnula se potom celý večer od přeslice.

Asi v týdnu zavolal ji hospodář, aby s ním šla k přednostovi, kde podepsala služební knížku, která ji byla došla.

Vřele děkovala Jindra přednostovi i svému hospodáři.

Knížku skryla za ňádra a byla jí tak ráda, jakoby měla jistotu, že jí už žádný ublížiti nemůže.

Odcházející děvče zastavila v žundru panímáma přednostová. Byla to starší již selka, tělnatá, jak se říká, širší než delší, které okruží kolem krku a červený šátek pěkně slušely.

»Slyšíš, holka,« pravila k Jindře. »Kdyby tě měla ta vaša panímáma trápit, nezdrž se tam. Taková holka může pobejt všady, však není na tebe slovo slyšet, já tě vezmu každou chvílu. Známe ju, tu vašu, je ona od slova a to od zlýho. A naschválem bych tě vzala, ať se jeduje.«

»Zaplať Pán Bůh za dobrou vůlu, panímámo,« děkovala Jindra. »Ale já musím vydržet k vůli panímámině otci a nepůjdu, dokud mě nevyženou. Ale pak půjdu pryč, daleko, kde mi nebude žáden vyčítat — —«

»Asi že neznalas tatíka. Vím to, chuděro, dost se s tím vaša selka natropila, že ti takovou milost hudělala, že tě má na gruntě, jakobys byla sama jediná, co má tuten osud. No, máš skoro dobře, jdi radějác do města, tam můžeš přijít ku štěstí,« panímáma dobromyslně pohladila Jindru a sáhnuvši do kapsy, vtiskla jí do ruky čtyřkrejcar.

Jindra překvapena poděkovala a běžela k domovu. Knížku si uschovala, neopomenouc ji Cilince ukázat.

Tato nevrle vyplísnila manžela, po chvíli došedšího, proč že se o toho zrzka, jak nejčastěji Jindře nyní říkávala, tak stará. Na vysvětlení mužovo, že jest to jejich povinností jako zaměstnavatelů se starati, aby čeládka měla knížky v pořádku, pohodila Cilinka jen nedbale hlavou.

Nyní se měla Jindra ještě hůře. Nic neudělala vhod, v ničem se nezachovala, pomalu nedovedla již ničeho do ruky dobře vzít.

Děti od ní Cilinka věru odháněla, z čeládky kdo s Jindrou pohovořil, již byl peskován, co že má s tou »znamenanou« za spolky a Jindra kráčívala jako po žhavém uhlí.

Metodovi vyhýbala se Jindra jak nejvíce mohla.

Hoch býval smuten. Nedokázal toho ani, aby šla Jindra o masopustě k muzice, říkala, že má smutek po tetičce hajné, a že nestojí o muziky, již také proto, že liší se krojem od domácích děvčat.

A tak uplynul masopust, aniž by Jindra byla vyšla mezi chasu. Blížilo se jaro.

Jindra vzpomínala, že v horách leží ještě asi sněhy, že hájovna posud asi jest obložena chmourem a roštím, že v lese pracují drvaři a strýc že posud asi chodí zakládati srnčímu.

V dědině chystali se k setí. — »Dnes půjdu přeměřit jařicu,« řekl jednoho dne hospodář. »Hodím ji taky trochu, třeba žita pěkně stojí, mám ju radějác skoro než voves, koňům dobře slouží, a sláma vzroste jako ta režná.«

»Jak myslíš,« řekla Cilinka. Hospodář zavolal na Jindru, ať vezme pytle a jde s ním na sýpku.

Děvče bylo dnes opět pro nějakou maličkost velice vyplísněno, a sedláku ho bylo líto. Chtěl, aby přišlo s očí nahněvané selce.

Měřili spolu obilí a pantáta pochválil Jindru, jak jest opatrnou, že nerozhází se ani zrnka.

»Aspoň něco dovedu,« řeklo děvče trpce.

»No mlč, mlč, však bude lepší. Včil s jarem půjdeš víc ven do polí, bude i tobě veselejác a panímáma trochu humírní,« chlácholil hospodář děvče.

»Pantáto, prosím vás, pošlite mě pryč,« žádala Jindra. Tak pojednou, bez přípravy vyslovila tu prosbu. Sepjala ruce před sedlákem a prosebně patřila mu do očí.

»Chuděro,« řekl sedlák. »No, víš co, promluvím s panímámou. Chcel bych, abys odešla v dobrotě, držet tě nebudu, však jsi se hu nás víc naplakala nežlivá najedla. Já nevím, co ta panímáma protivá tobě má, snad to nemůže přemoct, že tě měli ti její rodiče tak rádi.«

»Jen mě brzo pusťte, pantáto, já se za vás budu vždycky modlit,« pravila Jindra.

»Ba, modli se, aby mi dával Pánbůh svatou trpělivost, však ju někdy moc potřebuju,« vzdychl sedlák a podepřel se o lopatu.

»Snad bude lepší, až já budu pryč,« řekla Jindra. »Můžete taky panímámě říct, ať se nebojí, že nepůjdu zpátky k strejčkovi, když mě tam nechce mět, třeba že by mne strejček přivítal s otevřenou náručí. Vy jste dobrák, pantáto, a já bych vám přála, aby se panímáma zjinačila, abyste —«

Sedlák hladil Jindře při té řeči tváře, připadlo mu, kdyby to tak jeho dítě bylo u lidí, kde by je pronásledovala ničím neodůvodněná zášť a mimoděk přivinul hlavu děvčete na prsa.

»Že do vás hrom neuhodí!« ozval se na prahu sýpky výkřik. Cilinka byla šla za mužem, šla potichu, v obšitých punčochách a nebylo slyšeti kroky.

»Panímámo!« zvolal sedlák. Jindra zakryla si oči.

Než tu se jala Cilinka spílati Jindře, že střáhne jí po muži. Vyčítala jí otce, matku — že z takových dětí jiného býti ani nemůže, než zase poběhlice. Na muže neodvážila se drsným slovem, bylať vyslechla asi celou rozmluvu a jenom děvčeti chtěla dokázat svůj hněv, svoje podezření.

Marně ji sedlák chlácholil.

»Půjdeš z domu ještě dnes!« kázala Jindře selka.

»Ráda,« řeklo děvče a přistoupivši k sedlákovi řeklo: »Zaplať Pán Bůh za všecko, pantáto, já na vás nikdá nezapomenu.«

A již odcházela Jindra ze sýpky a šla si svázati svoje klůcky. Vejdouc po chvíli do světnice, postřehla ihned, že selka jest již pokojnou a že asi hněv svůj spíše jenom líčila. Jindra poznala, že ji chtěla Cilinka propustit z domu v nevůli, zahanbenu, aby si nemohla troufati jít zpět k hajnému.

Sedlák podal Jindře několik zlatých.

»Snad jsem je nezasloužila, pantáto, vždyť jsem se nikdá nezachovala,« řeklo děvče a položíc uzlík na lavici pravilo k selce: »Prosím vás, panímámo, prohlídnite si to, abyste se přesvědčily, že nic nevodnáším.«

»Jenom huž jdi s Pánem Bohem a vickrát se nevracej,« řekla Cilinka nevrle.

»S Pánem Bohem,« řekla Jindra a uschovavši peníze, s pláčem překročila práh domu, kde zakusila bez viny jenom zlo.

(pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(pokračování.)

První počátky, rudimenty, nemohly žádného prospěchu a výhody v boji o život poskytnouti, naopak mnohdy ještě býti na škodu. Mějme na př. zření k nenáhlé přeměně předních nohou v křídla. Dle Darwinistů vyvinuli se ptáci z ještěrů. Fossilní Archæopteryx »jest — prý — pojidlem mezi ptáky a ještěry.«*) Jakou výhodu v boji o život mohla poskytnouti ještěru počáteční přeměna předních nohou v křídla? Jakou výhodu v boji o život mohla mu poskytnouti přeměna v oné přechodní době, kdy přední okončiny byly jestě polovic starými nohami ještěřími a polovic již křídly? Jak se mělo takové zvíře před nepřátely chrániti a jim unikati, když polovic ještě starýma nohama nemohlo již běhati a utíkati a polovic novýma křídloma nemohlo ještě létati a unikati. Pouze »po dvou« pak utíkati nemohlo, nejsouc k chůzi »po dvou« ještě tělem svým uzpůsobeno, jelikož těžiště těla následkem tíže hlavy, massivního krku a vnitřností, jejichž umístění k pánvi nesměřovalo, posunuto bylo daleko ku předu a nohy nebyly s to, aby samy unesly tíhu těla, jehož váha nebyla ještě pneumaticitou dostatečně zlehčena?

Při přeměně ještěra v ptáka jest však více třeba než pouhé přeměny předních nohou v křídla, jest totiž též nutná změna kostí a zlehčení váhy celého těla v poměru k jeho objemu. Kostra trupu ptáka ukazuje částečné splynutí obratlův a trup má jistou podobnost s lodí. Zmenšení váhy těla dosaženo pneumaticitou. Kosti jinak náramně pevné a tvrdé (zvlástě kosti okončin) obsahují dutiny vzduchem naplněné. Vzduch vniká do dutin těch ze vzdušních vaků, jež s otvory dotčených dutin jsou spojeny. Plíce nejsou velké a vyplňují jen malou dorsální část dutiny hrudní; nevisí v dutině hrudní volně jak u ssavců, nýbrž jsou

*) Vide Ott. Sl. N., »Darwinova nauka« p. 64.

svrchní plochou do mezer žeberních těsně přirostlé a na ventrální ploše více velkými otvory s 5 páry vzdušních vaků spojeny. Hlavní průduška a několik větších větví přecházejí nerozvětveny do vzdušních vaků. Za to jsou vzdušní vaky neobyčejně rozšířeny. Vnikají na všecky strany mezi útroby a tělní stěny, vsouvají se do všech volných prostorů, do všech skulin a výdutí a vyplňují tak celou dutinu tělní. Z této vystupujíce, rozšiřují se mezi svaly končetin, u některých ptáků i mezi škárou a svalstvem a jsou posléze prostřednictvím mezisvalových výběžků s dutinami kostí vzduchem naplněnými ve volné kommunikaci. Vzdušné vaky tvoří takto v těle ptáka síť vzdušních cest.

Při zevnější anatomické přeměně musely by se přední nohy znenáhla přeměňovati v křídla. Kloub nadloketní při křídle jest mnohem volnější než u nohy. Křídla mohou se pohybovati nejen nahoru a dolů, nýbrž i značně se otočiti kolem osy. Konstrukce ptačího křídla jest zvláštní, předloktí i nadloktí mnohem delší než u jiných obratlovců.

Z toho patrno, jak zevrubné, dalekosáhlé přeměny bylo by třeba, aby se z ještěra mohl státi pták. Avšak ani na tom není jestě dosti. Aby se mohl ještěr proměniti v ptáka, bylo by nutno též přetvořiti krevní soustavu, neboť ještěři jsou studenokrevní (teplota krve jejich řídí se teplotou prostředí, v němž žijí), kdežto ptáci jsou teplokrevní — teplota krve jejich jest 35° R. Při nenáhlé přeměně musely by nutně jako mezistupně též existovati formy vlažnokrevne. Viděl však někdy někdo vlažnokrevná zvířata nebo slyšel o takových zvířatech? A jakou výhodu v boji o život měla pro zvíře nenáhle stoupající teplota krve? Byla přírodním výběrem též vypěstována?

Jak viděti, aby se byl z ještěra státi mohl pták, bylo by bývalo třeba vedle mnohonásobného zevnějšího též mnohonásobného vnitřního anatomického přetvoření, a tu byla by musela s přeměnou zevnější současně přeměna vnitřní počíti a to u dvou individuí, samce a samice, zároveň. Nehledíce k tomu, že taková přeměna přírodním výběrem díti se nemohla, poněvadž první začátky přeměny, jak jsme ukázali, nemohly zvířeti v boji o život býti ku prospěchu, nýbrž spíše přinésti škodu, musíme se tázati: Jest možno takovou současnou kombinaci náhod pokládati za pravděpodobnou? Náhodou vyskytne se varieta, která jeví na zevnějšku svém první rudimenty přeměny v ptáka, avšak náhodou počne se varieta ta současně i vnitřně-anatomicky měniti v ptáka a náhodou počnou se změny oboje současně jeviti na dvou individuích, samci a samici. Bude někdo v tak šťastné současné náhody věřiti?

Jak známo, opouštějí stěhovaví ptáci rok jako rok svá sídla, aby nezahynuli zimou a nedostatkem potravy, a uchylují se do teplejších kontinentů, kde nalézají s dostatek potravy. K stěhování takovému potřebí dokonalejšího zařízení křídel. Dokonalejšího zařízení křídel mimo značně vyvinuté svalstvo docíleno u ptáků stěhovavých tím, že předloktí křídel je značně delší než hořejší část. Na předloktí zapuštěny velké letky a rozumí se, že takových per může býti tím více, čím delší jest předloktí. Avšak jak mohli původně ptáci stěhovaví první tah podniknouti, jestliže hned

z počátku neměli dostatečně zařízených křídel k vytrvalému letu? Známo, že mnozí ze stěhovavých ptáků (na příkl. slípka vodní) v rodišti svém po celé léto téměř ani křídel svých neužívají. Jakmile však nastane doba stěhování, tu najednou stávají se znamenitými letouny. Neboť vzlétnuvše, v ohromných výškách s rychlostí proti obyčejnému letu značně stupňovanou na jih se ubírají, celé noci v jednom tahu při tom vytrvávajíce. Odkud vzalo se původně u ptáků těch, když první tah počínali, najednou značně vyvinuté, k vytrvalému letu potřebné svalstvo, zvláště pak na prsní kosti vyvinutý hřeben (kýl), na němž u dobrých letounů se nasazují mocné svaly, když tito ptáci jinak křídel ani neužívají, a tudíž hřeben na kosti prsní a potřebné svalstvo nenáhle vyvinouti se nemohly?

Samice ssavců vačnatých (Marsupalia) mají na břiše kožnatý vak (záhyb) dvěma na kostře k tomu účelu vyvinutými kostmi (osa marsupalia) nesený, do něhož po porodu mláďata, jež velmi nevyvinuta a nedokonalá*) jsou, vkládají, kdež mláďata, zavěsivše se na bradavky žláz mléčných, ve vývoji dále pokračují.

Jaký význam v boji o život mohl míti první rudiment tohoto vaku a kostí dotčených? Rudiment takový byl by ničeho neprospěl, poněvadž by bývala mláďata nebyla mohla do něho vložena býti a byla by bývala musela zahynouti. — Mohl by snad někdo se domnívati, že samice, než se jim vak do té míry vyvinul, aby mláďata pojati mohl, nerodily bezpochyby živá mláďata, nýbrž po způsobu vejcorodých ssavců (Monotremata) snášely vejce. Dobře! Kde však zůstává pak účinek přírodního výběru? Pak se vak ten nevyvinul přírodním výběrem.

Něco podobného nalézáme u ryb chvostožábrých (Lophobranchii) z čeledi Sygnathidæ, k nimž náleží i známý mořský koníček (Hippocampus brevirostris) — než zde, ku podivu, nejsou to samice, nýbrž samci, kteří jsou podobným břišním vakem opatřeni. Do vaku toho vsouvají samci vytřelé jikry a nosí je, jakož i z nich vylíhlé zárodky. Zde musíme se nejenom ptáti, jakou přednost v boji o život první rudimenty těchto vaků poskytnouti mohly, nýbrž i, proč děděním přenášela a stupňovala se tato zvláštnost pouze na samce a nikoliv na samice, které též z téže původní mateřské formy pocházejí a u nichž by tato zvláštnost byla přirozenější?**) A když vak ten se vyvinul v potřebné míře, — kdo pověděl či poradil samcům, k čemu by se s výhodou upotřebiti dal?***)

Samičky dřevních vos (pilořítek [Uroceridæ]) mají kladélko s dvěma pohyblivými dutými pilkami, jež jsou tak tvrdé, jakoby z ocele byly. Kladélkem takto ustrojeným navrtávají i nejtvrdší

*) Klokan velký na př. rodí mláďata zvící vlašského ořechu (asi 3 cm. dl.)

**) Na př. samička štírka (Chelifer) a samičky pavouků nosívají samy snesená vajíčka s sebou.

***) Také u nohatek (Pycnogonidæ), členovců to s roztoči příbuzných nosí samci vajíčka a embryony z nich se vylíhlé ve vacích na akcessorním, pouze k tomu účelu sloužícím páru nožek na prsou. Samička nožek těch nemá. — Také jedna, našim zeleným rosičkám (Hylidæ) příbuzná, v Mexiku žijící žába: Notodelphys ovifera nazvaná, opatřena jest váčkem, v němž vajíčka nosí a v němž též mláďata se vyvíjejí. Váček ten však nenosí na břiše, nýbrž na hřbetě. Ba i jedna mořská hvězda, Pteraster militaris, má podobnou schránku na vajíčka. Atd.

suchá dřeva a zapouštějí do nich vajíčka. — Jakou výhodu v boji o život mohly poskytnouti první rudimenty takového kladélka, any k vrtání nebyly ještě způsobilé? Neboť, jak morfologie učí, povstaly jednotlivé části tohoto vrtacího přístroje z bradavkových, původně od sebe oddělených vychlípenin kůže předposledního a předpředposledního segmentu těla. Jak mohly tedy samičky zapouštěti vajíčka do dřeva, pokud vrtací apparat nebyl vrtání schopen?

Láčkovci (Cœlenterata, Cnidaria) opatřeni jsou žahavými ústroji, zvláště u Syphonophor (trubejši) a medus (Acalepha) nacházíme na chápadlech, najmě postranních, celé batterie žahavých ústrojů. To má ovšem velice důležitý význam v boji o život, zvláště u medus, kteréž jsou podstaty tak měkce rosolovité, že se na suchu brzy rozplývají. Jaký však význam v boji o život mohly míti první počátky těchto ústrojů, kdy žahavá vlákna (cnidocil) a s nimi souvislá žahavá pouzdra nebyla ještě výboje schopna?

Jakou výhodu v boji o život mohly přinésti pavoukům první rudimenty snovacích žláz a bradavek, kdy z nich vlákna snovati nebylo ještě možno? Mladí pavouci na př. nejsou ještě s to, aby vlákna snovali, až teprve po několikerém svlečení kůže, poněvadž snovací ústroj nedospěl ještě zralosti.

Jakou výhodu v boji o život měli štítonoši (Echeneis — rod ryb z čeledi makrel), z toho, když prvá hřbetní ploutev, jež nyní proměněna jest ve velkou, až přes hlavu jdoucí přissavnou desku, pomocí jíž se na spodek lodí, na žraloky atd. zavěšují, první počátky této přeměny jeviti počala?

U jistých ryb (Triglia hirundo) proměněna jest část prsní ploutve v jakési prsty, pomocí jichž mohou ryby ty lézti ano i šplhati, takže mohou se stěhovati z jedné vody do jiné. To má ovšem svou výhodu v boji o život, protože se tímto způsobem snadno konkurrenci v jedné vodě předejíti může. Jak ale možno bylo konkurrenci se vyhnouti, pokud nebyly prsty ty tolik vyvinuty, aby byly k lezení způsobilé? — Podobně má se věc v příčině lezounů (Labyrinthici), kteří též z jedněch vod do jiných se stěhují (některé prý — Anabas scandens — i na stromy vylézají), opírajíce se o trny víčka žaberního a ostnité paprsky ploutví.*)

Jak mohla ploštěnka čtyřoká**) (Tetrastemma obscurum) dostati se do vnitř těla své oběti, jestliže rypák její nebyl k nabodnutí dostatečným ostnem opatřen?

Co pomohly jihoamerickému ptáku Parra jacana***) zvanému první nepatrné prodlouženiny prstů?

Jakou výhodu v boji o život mohly poskytnouti prsní ploutve rybám létacím, kdy ještě nebyly tolik vyvinuty, aby jimi s místa na místo přelétati a nepřátelům unikati mohly?

*) Že mohou delší dobu (až i týden) bez vody na suchu vydržeti, příčinou toho jsou labyrinthové dutinky, utvořené listovitě zprohýbanými kostmi požerákovými, v nichž voda k navlažování žaber se drží.

**) Červ mořský z podřadí Hoplonemertini rodící živá mláďata. Rypák jeho má neobyčejně jemně zašpičatělý, krátké, 3 ostří mající dýce podobný osten, jejž vymršťuje jako harpunu a jenž k napíchnutí slouží. Jakmile napíchl kůži, vtáhne se pak celý červ do vnitř své oběti.

***) Z čeledi vodních slípek (Rallidæ). Má silně prodloužené prsty u nohou jakož i drápy, což mu umožňuje po listech vodní hladinu kryjících jako po vorech choditi.

Kampodka (Campodea), nejnižší to zástupce šupinušek (Thysanura),*) která, jak se myslí, zachovala nejlépe původní hmyzový charakter, považuje se za formu praformě hmyzu nejvíce se přibližující. Jest, jako všecky šupinušky, bez proměny a larva její zevnějškem se neliší od dospělého hmyzu. Na segmentech zadečku má rudimenty nožiček a zvláštní váčky. Poněvadž jest bezkřídlá, třeba se domnívati, že také praforma hmyzu neměla křídel. Jakou výhodu v boji o život mohly přinésti první pahýly křídel varietám prahmyzu, u nichž se prvně objevily? Zajisté takovou, jakou mají mláďata kobylek, sarančí nebo motýlic (Libellulidæ) z prvních pahýlů křídel, t. j. zcela žádnou.

Darwinisté uvádějí ve prospěch selekční hypothesy jako velmi výhodnou vlastnost v boji o život snášení hladu po delší dobu. Kteří jednotníci za jistých nepříznivých poměrů dovedli déle hlad snášeti, ušli záhubě, a přežili ostatní. — My shledáváme, že skutečně mnohá zvířata velmi dlouho hlad snášeti dovedou. Tak se praví, že štír může snášeti hlad 9 měsíců, chřestýš 20 měsíců, macarat (Proteus sanguineus) docela až 5 let. Mnozí obojživelníci mohou neobyčejně dlouho snášeti hlad. Vlastnost tato jest ovšem neobyčejně vydatnou zbraní v boji o život u nyní žijících zvířat, jimžto se rysem jich přirozenosti stala, — o tom není pochybnosti. Avšak u individuí, která nenavykla ještě dlouho hlad snášeti, má delší snášení hladu smutné pozadí,**) má totiž za následek zmenšení schopnosti plození neb úplné zaniknutí její. U nezmara (Hydra) na př. pupeny povstalé na těle, z nichž vypučeti a vyvinouti se měli noví jednotníci, zakrní a zmizejí docela, jakmile nastoupí nedostatek potravy. Medusy nedostatkem potravy stávají se nepohlavními, sklesnou na generaci »kojných« (Ammen).***) Naopak vidíme, že hojnější potravou plodnost se zvyšuje. Pracovnice včel vychovají královnu tak, že larvu dělnice hojněji krmí.

Jakž tedy dlouhé snášení hladu u prvotních individuí, jimžto se dědičností ustáleným znakem jich přirozenosti ještě nestalo, mohlo býti výhodou v boji o zachování jich existence? Individua ta sice z boje životního vyšla jako vítěz a přetrvala ostatní méně zdatná individua, avšak jaká byla vyhlídka na zachování potomků, ana schopnost ploditi byla redukována, nebo docela zničena?

Z uvedených tuto příkladů, jichž počet by se snadno rozmnožiti mohl na sta, jde na jevo, že rozličné užitečné orgány, mnohá účelná zařízení a prospěšné vlastnosti, byť i sebe větší důležitost v boji životním měly, nemohly přírodním výběrem po-

*) K nim náleží známá stříbrolesklá rybenka obecná (Lepisma saccharina), která se v starých papírech (vlhkých archivech) a spižírnách zdržuje.

**) Známo, že obyčejná zvířata, odejme-li se jim úplně veškerá potrava i nápoj, za 8—10 dní hynou.

***) Od té okolnosti, že mnohá zvířata dlouho hlad snášeti mohou, sluší dobře rozeznávati zimní spánek mnohých ssavců, kdy tito ze svého nastřádaného tuku tráví. Známo, že také v čas páření a obstarávání plodu mnohá zvířata následkem zvláštních, katarrhálnímu zánětu podobných změn v zažívacích ústrojích potravy nepřijímají. Losos na př., jakmile z moře do řek vystoupí, aby se třel, po celou dobu tření nepřijímá potravy a to trvá mnohdy až i 400 dní. Teprv ku konci tření lapá larvy hmyzu, ano i svůj vlastní plod (strdlice). Po dobu tření tráví netoliko ze svého tuku ale i ze hmoty, kterou slepá střívka při žaludku jeho naplněna jsou.

vstati, poněvadž první začátky nenáhlého jich povstávání nemohly míti významu v boji o život.

Že nenáhlá přeměna jednoho ústroje v jiný, od něho anatomicky velmi značně odlišný, nemohla by zůstati bez škodlivých následků pro individuum, ano že by i k záhubě vedla, toho doklad vidíme při hmyzech s dokonalou proměnou v postembryonálním životě. Proč příroda vsouvá do postembryonálního vývoje hmyzu, jehož se týče, stadium pupy? To má svou příčinu. Stadium pupy není, jak by se povrchnímu hledění zdálo, přerušení ve vývoji, nýbrž vývoj pokračuje pomalu dále.

Stadium pupy pochopíme, uvážíme-li, které orgány se přetvořují, resp. přetvořiti mají. Tak na př. při housence mají se přetvořiti ústní kusadlové ústroje v ssavý ústroj motýle. Kdyby přechod bez stadia pupy díti se měl, kdyby v tom poměru, jak přibývá housence velikosti, též kusadla v ssavý ústroj přetvořovati se měla, musela by nutně nastati doba, kde by larva nebyla ani housenkou ani motýlem, ale byla by to zároveň doba, kde by ústrojů ústních při své výživě více upotřebiti nemohla. Tím ovšem by nemalou škodu vzala, ba snad by i zahynula. Toto přetvoření tedy se může díti tehdy, když larva pro zevnější svět zdánlivě odumře, t. j. když v klidném stavu pupy, potravy přijímati nepotřebujíc, z přebytku hojnější výživou ve stadiu larvovém nastřádaného tráví. — Proč naopak při postembryonálním životě hmyzu s nedokonalou proměnou (kobylky, švábi, vši atd.) schází stadium pupy? Poněvadž mláďata dospělému hmyzu se podobají. Šupinušky pak, (Thysanura) jsou zcela bez proměny. Proč? Poněvadž larva tvarem svým nerozezná se takřka od hmyzu dospělého.

Než při přírodním výběru nesmíme jednu důležitou věc pustiti se zřetele. Jestliže totiž změnění jednotníci, samci a samice, se neisolují, pak jest další tvoření a upevnění individuálních znaků nemožno, poněvadž nevyhnutelně nastane křížení a smíšení jednotníků nové formy s daleko četnějšími jednotníky formy starší, a to tím spíše, poněvadž pohlavní konjugace mezi jednotníky pokrevně nejblíže příbuznými v přírodě co možná vyloučena jest, ani konjugací takovou povstávají jednotníci horší a zrůdnější, neboť, jak prof. Dr. Mareš podotýká, »pohlavní affinita, podmiňující úspěšnou konjugaci, jeví se velmi obmezena mezi jednotlivci příbuznými, patřícími k jednomu generačnímu kruhu; avšak též mezi jednotlivci příliš různými; nejsilnější jest mezi jednotlivci něco málo různými.«*) A toto křížení a míšení v dřívějších geologických dobách bylo mnohem více nasnadě, poněvadž podle našich geografických zkušeností rozšíření organismů mořských i pozemských bylo mnohem stejnoměrnější než nyní.

Ale nejenom jest nemožno další tvoření a upevnění individuálních znaků a vlastností za života získaných, neisolují-li se změnění jednotníci od nezměněných, nýbrž znaky a vlastnosti tyto musely by i zaniknouti a zmizeti a základní tvar musel by se objeviti, poněvadž volné křížení má účinek kompensující, t. j. působí zpětnost, takže individuální odchylky od původní formy

*) Všeob. fysiologie p. 123.

(staré) navzájem se vyrovnají a opět zmizejí. Právě zpětnost jest to, která při umělém křížení plemeniteli nesčetné překážky klade. V té příčině píše prof. Dr. Mareš: » . . . konjugací ustáluje se průměr druhový, an jednotlivec konjugací dvou různých rodičů povstalý stojí svými vlastnostmi mezi oběma, takže zvláštnosti obou mohou býti v něm obapolně utlumeny. Možno se domnívati, že konjugací vyhlazujou se jednostranné odchylky, tak že se upevňuje stejnorodost druhu. K vytvoření odrudy druhové jest právě třeba, aby se jedna odchylná vlastnost upevnila, což se stane konjugací jednotlivců, právě tuto vlastnost majících, stejných.«*)

Podobný zjev spatřujeme při míšení bastardů s některým z obou druhů, od nichž bastardi pocházejí. Míšenci (bastardi), jak již na příslušném místě podotknuto, jsou navzájem buď vůbec neplodni nebo stávají se brzy neplodnými. Jinak jest tomu však, smísíme-li míšence s jedním z obou druhů, z nichž povstal. »Jestliže míšenec nějaký — píše Dr. L. Čelakovský — smísi se s některým z obou druhů dle vzorce $(A \times B) \times A$ neb $(A \times A) \times B$, mí enec druhotný z toho povstalý jest pak více podoben tomuto rodnému druhu, a opětuje-li se táž procedura, převádí se tvar míšence posléze ve tvar druhu rodného, jehož užito ku opětovanému směšování.«**)

Umělý pěstitel musí s velikou pečlivostí k tomu zřeni míti, aby křížení a smíšení zušlechtěných raçí s ostatními jednotníky nenastalo. Aby toho docílil, nucen jest zušlechtěné raçe isolovati. Isolací zamezuje křížení a smíšení zušlechtěných raçí s nezměněnými jednotníky a tím předejde zvrhnutí se jich v prvotní formu.

Jako při umělém pěstění, tak i ve volné přírodě isolace změněných jednotníků jeví se býti nutnou. Neboť upevnění a další tvoření individuálních znaků jen pod tou podmínkou připustiti lze, přijme-li se, že změnění jednotníci od nezměněných vždy se prostorně odloučí. Neboť vyskytne-li se v přírodě nějaká, existenčním podmínkám lépe přizpůsobená odrůda, tedy nezatlačí najednou všecky méně přizpůsobené jednotníky, nýbrž zatlačení to státi by se mohlo jen nenáhle, posloupně v mnohých generacích přizpůsobené formy. Zatím však, než by k úplnému zatlačení došlo, smísili by se méně četní jednotníci nové formy s daleko četnějšími jednotníky formy staré, pakli by v čas páření a oplodňování nebyli isolováni.

Jak může se však v přírodě taková isolace díti? To nemohlo ani střízlivým přívržencům darwinismu ujíti. Aby tuto povážlivou trhlinu v nauce Darwinově překlenul, sestrojil Moric Wagner tak zvanou migrační hypothesu, nahlédnuv, že přírodní výběr nestačí, aby se povstání rozmanitých druhů a rodů vysvětlilo. Dle této hypothesy děje se isolace v přírodě tím, že se jednotníci nové odrůdy vystěhují na jiné místo mimo okres formy starší, jež isolováno jest pohořím, pouští, mořem neb i širokou řekou (veletokem) od bydliště formy starší, a zde novou kolonii založí. Tímto geografickým isolováním jednotníků nové odrůdy uniknou

*) L. c. p. 122.
**) Ott. Sl. N. XVII. p. 432—433.

prý potomci jejich onomu kompensujícímu, stejnotvárnost působícímu účinku volného páření.

Avšak ptáme se: Proč právě jen změnění jednotníci mají se vystěhovati, proč jich nenásledují též nezměnění? A pak, při jednom vystěhování to nemůže zůstati. Neboť, má-li se nová odrůda dále zdokonalovati v témže směru pokračující variací, musí se znova vystěhovati atd. Jeť to nutno, mají-li se individuální odchylky hromaděním zveličovati a upevňovati, jak toho Darwinova hypothesa žádá.

Že by změnění jednotníci proto opouštěli stará bydliště, že nenacházejí zde více potřebných podmínek životních, toto nelze tvrditi, spíše sluší pravý opak toto tvrditi. Vždyť odchylkami stávají se právě změnění jednotníci svému okolí lépe přizpůsobeni, jsou tudíž staré podmínky životní změněným jednotníkům přiměřenější než nezměněným. Museli by tudíž vlastně nezměnění jednotníci se vystěhovati. Oni to však dříve nikdy nečinili, proč by to tedy měli činiti nyní?

Avšak Wagnerova migrační hypothesa má ještě jiný důsledek. Připustíme-li totiž, že pokaždé jen změnění jednotníci se vystěhují, pak nemá přírodní výběr v nauce Darwinově místa. Jeť nemožný, jelikož nemůže nastati boj o život mezi jednotníky změněnými a mezi jednotníky staré formy, — vždyť přírodní výběr nastává právě bojem o život. Tím však padá jeden z nejdůležitějších sloupů Darwinovy nauky.

Přírodním výběrem nemohly znaky systematické vypěstovány býti.

Dle Darwina z chaosu nahodilých variet jen ty variety v boji o život zvítězí, které se výhodnými vlastnostmi a znaky vyznačují. Vlastnostem a znakům, jež v boji o život rozhodnými býti mohou, přikládá Darwin systematickou hodnotu. Přednosti v boji o život jsou zároveň přednostmi systematickými. Opakování a hromadění malých výhodných změn vede k utváření systematického či soustavného znaku. Jednotníci, kteří takovými výhodnými změnami se vyznamenávají, jsou nejenom vzhledem k boji o život, nýbrž i co do soustavného postavení dokonalejší.

Avšak pomysl ten postrádá na poli zkušenosti vší opory a důkaznosti. Neboť jest otázka, zdali vyšší dokonalost organická platnost má v boji o život, a naopak, zdali nějaká přednost v boji o život má hodnotu systematickou t. j. přivodí-li vyšší dokonalost organickou.

Zkušenost ukazuje, že v životní soutěži jsou většinou takové vlastnosti rozhodujícími, které nižádné soustavné hodnoty nemají, t. j. nemají takové hodnoty, aby jednotník z té příčiny v soustavě výše zařaděn byl, a zase naopak, znaky, jimiž druhy, rody, čeledě od sebe se liší, postrádají zpravidla veškerého významu v boji o život. Tak na př. v boji o život rozhodně předností a výhodou jest větší rychlost, kterou zvířata pronásledovatelům unikají, opatrnost a ostražitost, kterou se chrání před napadením, větší síla, obratnost a chytrost, která jim vítězství nad protivníky

propůjčuje, ochranné zbarvení, kterým se dravci i zvířata pronásledovaná nezřetelnými stávají, hustější srst, která zvířata před zimou a proti drsnějšímu podnebí chrání, otužilost a schopnost, snášeti zimu a horko,*) schopnost, snášeti dlouho hlad, tuhost a houževnatost životní činnosti,**) immunita proti jedům a pathogenním mikroorganismům,***) schopnost, živiti se co možná nejrozličnějšího druhu potravou (omnivora),†) vylučování z těla od-

*) Na př. Zimule bezkřídlá (Boreus hiemalis — druh hmyzu síťokřídlého) vyskytuje se od října do března na sněhu a na ledovcích. Blecha ledovcová (Desoria glacialis), náležející k podřádu Thysanura, žije ve skulinách a štěrbinách nikdy netajícího ledu. Z hmyzu dvojkřídlého vyskytují se na sněhu: Trichocera hiemalis (vyskytuje se uprostřed zimy za slunečna), Chionea araneoides (bez křídel, běhává v zimě po sněhu), Phora hiemalis. Z pavouků: Trochosa insignita, Xysticus glacialis, Licosa nigra a L. pyrenaea žijí ve výši věčného ledu. Rovněž alpští motýlové: Melitaea Cynthia, Pieris Callidice, Parnassius Delius, Argynnis Pales, Erebia Laponna, Zygaena exulans žijí ve výši věčného ledu — Že též přemnoho rostlin roste ve výši věčného sněhu, netřeba připomínati; na to nás u mnohých již pouhé pojmenování (Artemisia glacialis, Androsace glacialis, Ranunculus glacialis) upozorňuje. Břečťan (Hedera) jest vlastně rostlinou tropickou, čehož důkazem jest, že rozmnožuje se u nás pouze vegetativně, avšak přes to přec vytrvá u nás i za nejkrutějších mrazů na skalách a starých kmenech lesních stromů, a listy jeho zůstávají zelenými i za třeskutých mrazů; rozšířen jest až do severního Ruska. — Naopak máme zase příklady, že mnozí organičtí tvorové snesou vysoký stupeň tepla. Tak na rovníku ve žhavém písku tropické Ameriky číhá na kořist blecha písečná (Pulex penetrans). Vířníci snesou až 153° C tepla, želvušky (Tardigrada) 98° C, žáby až 56° C. Z nižších rostlin na př. bakterie vzdorují nejen mrazu, nýbrž i var po několik minut snesou. Oscillaria snese 98° C tepla, Protococcus a Nostoc 90° C.

**) Na př. Diatomaceí (rozsívky) v letě vyschnutí vody neb močálu neusmrtí. Také zmrznutí vody neuvede život jich v nebezpečí. Proto mohou jak v mírném tak polárním pásmu žíti. Nálevníci, vířníci (Rotatoria) mohou úplně vyschnouti a v tomto asfyktickém stavu více let vydrženi. Smočením vodou opět k aktivnímu životu se probudí. Doyère vířníky rozehřál na 135° C, ve vakuu nad kyselinou sírovou sušil a je 4 neděle dlouho v něm nechal, avšak přes to přece přišli opět k životu pouhým navlažením. (Vide Dr. E. L. Fischer »Über das Princip der Organisation und die Pflanzenseele«, 1883, p. 83.) — Podobnou reviviscenci vyznamenávají se též háďátka druhu Tylenchus scandens (háďátkc pšeničné), která též léta vyschnutí snésti mohou. — Velkou resistencí života vyznačují se také mechy. Tak dle H. Schrödera ležel druh Ciniclidotus fontinaloides (roste též v Čechách na Krkonoších a na Šumavě) dvě léta v herbáři a přec po navlhčení byl zase života schopen. Druh Funaria hygrometrica (skrutek obecný) vydán byl po 19 týdnů sušení vzduchem a po 6 týdnů sušení pomocí kyseliny sírové a přec schopnosti života nepozbyl. Barbula unguiculata (vousatka nehetnatá) vydržela 20 neděl sušení vzduchem a 12 neděl pomocí kyseliny sírové a přec schopnosti života neztratila, atd. (Prof. Dr. J. Pohle· »Neue Untersuchungen über die Vielheit bewohnter Welten etc.« v »Nat. w. Offb. 1888, p. 142—143.) Pylová zrnka na př. kukuřice a konopí podržují i přes rok funkcionální schopnost. Vajíčka lupenorožců (Branchiopoda) po vyschnutí vody vydrží po léta zaschlá, aniž ztratí schopnost vývoje.

***) Červotoč chlebový (Anobium paniceum), jenž též v herbářích škodívá, požírá beze škody s plnou pochoutkou i nejkrutěji jedovaté rostliny; Plzák lesní (Arion empiricorum) a slimák Malacolimax ožírají často jedovaté houby, aniž účinku jedu pocítí. Bacillus sněti slezinné, jenž i člověku u vysokém stupni nebezpečným jest, psu a vepři neškodí.

†) V tropické Africe· žije had Dasypeltis scabra, jenž zcela zvláštní organisací svou uzpůsoben jest živiti se výhradně ptačími vejci. Darwinisté každou zvláštnost organisace vysvětlují jako výhodný znak v boji o život. Jest však otázka, zdali toto přizpůsobení na specifickou potravu může mu býti výhodou v konkurrenci životní s ostatními druhy, kteří všelikerými zvířaty jakož i vejci ptačími se živí, kdežto jemu tímto přizpůsobením odňata jest schopnost jiného druhu potravou se živiti. Nenalezne-li vajec, musí hladem zahynouti. (Prof. Dr. L. Kathariner, Zoologische Rundschau«, viz »Nat. u. Offb.« 1898 p. 756.)

porně chutnajících šťáv a smrdutých zápachů,*) jedové žlázy ve spojení s kusadly, jimiž se jed smrtonosný do rány vypouští,**) schopnost, žíti ve vodě slané i sladké,***) schopnost regenerační,†) schopnost, u velkém počtu se rozmnožovati,††) delší kořeny, kterými rostliny suchu lépe vzdorují, atd. — avšak to nejsou žádné systematické znaky.

Naopak jest tomu se znaky systematickými. Jakou výhodu či nevýhodu má na př. rostlina s okvětními kruhy 4 četnými oproti rostlině, jejíž okvětí skládá se z kruhů 5—6 četných? Jakou výhodu či nevýhodu má rostlina, v jejíchž květech jsou tyčinky s cípy korunními střídavé, oproti rostlině, v jejíchž květech tyčinky před korunními cípy se nacházejí. Jakou výhodu či nevýhodu má rostlina s listy vroubkovanými oproti rostlině s listy pilovitými; rostlina s listy jednoduše pilovitými neb zubatými oproti rostlině s listy dvakráte pilovitými neb dvakráte zubatými; rostlina s listy vejčitými oproti rostlině s listy elliptičnými neb srdčitými? Jaký prospěch či neprospěch má rostlina, v jejíchž květech se tyčinky nahoře rozstupují (Thymus), oproti rostlině, v jejíchž květech tyčinky nahoře obloukem k sobě skloněny jsou (Calamintha), neb rostlina, v jejíchž květech všecky tyčinky po vypylení neskrouceny jsou (Ballota), oproti rostlině, v jejichž květech dolejší tyčinky po vypylení šroubovitě skrouceny a z koruny ven vyhrnuty jsou (Stachys)? Aneb jakou výhodu mají dvojděložné rostliny, jichžto kel v semeni má 2 dělohy, oproti jednoděložným, jichžto kel v semeni jednou dělohou opatřen jest? Vždyť obě semena stejně dobře se ujímají a rostliny z nich stejně dobře se

*) Zygeny (vřetenušky), uchopeny byvše, vypouštějí (z kloubů) protivné, olejově žluté kapky, tak že žádný pták se jich nedotkne. Podobně slunečka (Coccinella) dotkneme-li se jich, vypouštějí z ohybů holení žlutavou, odporně páchnoucí a chutnající tekutinu. Rovněž známo to o majce (Melöe). Vlastnost tuto shledáváme u velikého množství hmyzu. Mimo hmyz vyznačují se takovou vlastností na př. mnohonožky (Chilognata), které rovněž vylučují olejovitou, ostrou a odporně páchnoucí tekutinu. — Jiní živočichové chrání se před nepřátely, vylučujíce odporný zápach, jako na př. přemnozí motýlové, z brouků nejčastěji drapčíci (Staphylinidæ). Mezi brouky nejodpornější zápach vydávají prskavci (Brachinus [z čeledi střevlíkovitých]), kteří pronásledováni jsouce, vyprskují ze zadečku obláček modravého, ostře páchnoucího dýmu na nepřítele. — Z obratlovců viz na př. smraďochy (Mephitis), tchoře (Putorius), jezevce smrdutého (Mydaus meliceps) atd.

**) Na př. u pavouků, vlastních stonožek (Chilopoda), hadů.

***) Losos (Salmo salar) n. př., jenž jest mořskou rybou, ale nemnoží se v moři, nýbrž v čas tření do řek plove a teprve v horských vodách ukládá jikry, z nichž vylíhlí losůsci teprve, když přes 20 cm dorostli, do moře se stěhují, dovede zcela dobře žíti v sladkých vodách, zamezíme-li mu návrat do moře. — Opak toho vidíme u úhořů, kteří pokud mohou, podnikají pouť z vod vnitrozemských do moře, aby se tu třeli.

†) Tak na př. známa jest veliká regenerační schopnost sladkovodních polypů slimýšovitých. Části rozkrájených zvířat vyrostou v celá individua. — Také u červů nacházíme velkou regenerační schopnost. Rozdělíme-li na př. Planarie (ploštěnky) na kusy, tedy kusy ty žijí samostatně a docelí se v nové jednotníky.

††) Známo jest úžasné rozmnožování mnohého škodlivého hmyzu, na př. z háďátek (Anguillu lidae) druh Heterodera Schachtii (hlístek řepní) může se z nepatrných začátků nad míru rozmnožiti. — Diatomaceae (rozsívky) rozmnožují se v tak úžasně velkém počtu, že až i barvu moře způsobují, ač nesčetným živočichům za potravu slouží. Tak v mořských sladkovodních zátokách při ústí řek sever. Německa zbarvuje druh Limnochlide flos aquae vodu zeleně, v Rudém moři druh Trichodesmium erythraeum vodu až krvavě. (Viz Ottův Sl. N. XVII., p. 725.)

daří! Aneb jakou výhodu mají rostliny jevnosnubné (Phanerogamae), jež se semeny rozplozují proti rostlinám tajnosnubným (Cryptogamae), jež se výtrusy množí? Vždyť rostliny tajnosnubné snáze se rozmnožují a jsou též rozšířenější než rostliny jevnosnubné, ačkoli rostliny jevnosnubné systematicky jsou mnohem dokonalejší než tajnosnubné?! Všecky tyto zde uvedené diagnostické znaky jsou znaky systematickými.

Stejně se to má se systematickými znaky živočichů. Jakou výhodu v boji o život mají na př. platejsi (Pleuronectidae) z toho, že mají oči k jedné straně pošinuty a že plovou po boku? V Ott. Sl. N. (IV. p. 51.) vysvětluje se zjev tento jako následek kladení se na jednu stranu. Jaký prospěch však vedl platejsy k tomu, že oproti zvyku ostatních ryb kladli se na jednu stranu? Odkud ten pud, že vždy jen na tutéž stranu? Neboť kdyby se toto pokládání nebylo vždy jen na tutéž stranu systematicky dělo, nýbrž někdy na pravou jindy zase na levou stranu, nebyla by se mohla jednostrannost vytvořiti. — Než nechceme čtenáře uváděním příkladů unavovati. Podotýkáme, že také nižší živočišstvo existenčním podmínkám lépe vyhovuje než vyšší.

Jestliže však uvedené systematické znaky nemají významu v boji o život, jak mohly systematicky vyšší a dokonalejší formy organické z nižších organických forem přírodním výběrem vypěstovány býti, když znaky systematické přírodním výběrem povstati nemohly, nehledě ani k tomu, že nižší organické formy existence schopnější jsou než vyšší?

Že přírodním výběrem systematická dokonalost organických tvorů vypěstována býti nemohla, neušlo též Dr. L. Čelakovskému. Píšeť v článku svém »Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii« (»Osvěta« 1877, p. 728.): »Přední vada této nauky v tom spočívá, že v ní slova: dokonalost dle potřeby ve dvojím velice rozdílném smyslu se užívá. Neboť větší dokonalost, jakáž v boji o život může poskytnouti nějaké výhody, jest toliko dokonalejší přizpůsobení k různým podmínkám života a může zvlášť v následujících kusech se zakládati: 1. že živočich neb rostlina lépe dovede opatřiti sobě neb přizpůsobiti si potravu, 2. že se lépe rozšiřovati a tudíž místa méně přebydlená využitkovati může, 3. že lépe vyhovuje podnebí, jistým poměrům světlových paprsků, tepla a podobných fysikálních agencií; 4. že nepřátelům lépe ujíti neb ubrániti se dovede, 5. že si opatřuje větší počet potomstva, a vůbec nějaké výhody v plození dosáhne, k čemuž u zvířat také náleží přednost v očích druhého pohlaví.

Druhý způsob větší dokonalosti vychází na jevo z porovnání jedné bytosti s druhou, záležíť ve větším zrůznění údův, v pokročilejší přeměně jejich. Na zdokonalování toho druhu zakládá se postup soustav organických. Aby závěrky Darwinovy theorie z této stránky za pravdivé uznány býti mohly, musilo by se ukázati, že oboje zdokonalování jest v podstatě jedno aneb že jedno k druhému přivodí, že konečný výsledek lepšího přizpůsobení v boji o život jest během času také lepší, či jak říkáme, vyšší tvarozpytné a soustavné postavení ústrojné bytosti. To však nejenom není možné, nýbrž i opak toho dá se dokázati.«

(pokračování.)

Z „Růží mystických“.

I.

Kdo pochopil a pochopí kdy z lidí,
že Bůh se vtělil a stal člověkem,
že nadsmyslnost změnil smyslů jhem
a nesmrtelnost tělem, jež' smrt klidí?

My nechápeme, co zrak jasně vidí —
tak souzeno je v řádu odvěkém!
Ó Pane, osvěť nás, ať s povděkem
se duše naše Božskou věrou řídí!

Kdo žití zachovat chce, v zmar je stopí,
kdo Tobě život dal, jej zachoval,
kdo rozumět chce, nikdy nepochopí.

O mysterie! mudrců jste děsem —
však ten, kdo v pravdě Boha miloval,
do vašich vln se hrouží s Božským plesem!

II.

Kam Jsi nás postavil, o Bože milý,
vždyť zmítáme se v moři vzbouřeném:
dnes loďka naše na vln zčeřeném
se hřbetě chvěje, zítra v propast pílí.

Ten zoufá, zuří, onen pláče, kvílí,
ten klidně sedí v domě zbořeném —
ach, divně jde to v světě stvořeném,
vše hyne — veslo chopit, kdo má síly?!

Nad zmatek zmatek — různá hesla víří,
ten jásá v troskách, onen v poutech hýří,
a vše dál nese divý času proud
v záhubu jistou . . .
Vzpomene si sotva
zoufalý mudrc, že zde víry kotva,
již v srdce spustit třeba — pak dál plout!

III.

Nikodém.

»O Kriste, kdo dnes pohostí Tě vínem
či vodou jen, se odpadlíkem zve,«
děl Nikodém, »a kdo Tě v lásce své
nazývá bratrem, ten je pekla synem;

kdo ruku Tobě podá, vlídným kynem,
Tě zdravě v žáru duše mladistvé,
jest ráchou! — — To jsou plody práce Tvé!
A proto dím, že v hříchu všichni zhynem,

a proto dím: zde není pro Tě půdy!
O Pane, prosím, všecko nařiď mi,
jen veřejně mne straň se vždy a všudy!« —
»»O Nikodéme, jak mi líto Tebe!««
Pán vece »»Kdo mne zapře před lidmi,
věz, toho jednou zapře také nebe!««

IV.

Magdaléna.

Před Pánem stála, bledla a se rděla,
před Pánem v hořkém bolu klesla v prach;
jí srdce plnil děs a lítost, strach,
hloub černé propasti, kam klesla, na ni zela!

A náhle síň se hořkým pláčem chvěla,
— to hřích se tavil proudu ve slzách — —
Vše ztichlo kol . . . Že přestoupila práh,
jsouc žena hříšná, za zlé se jí mělo!

»Nechte ji plakat, hříšníci nechť pláčí,
na mnoho hříchů jedna slza stačí!«
Pán děl a soucitem Mu vzplála líc,
»Vstaň, dcero, smyti hříchové jsou tvojí
a láska k Bohu rány tvé zas zhojí —
jdi v pokoji a nehřeš nikdy víc!«

J. Milota.

Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a do Linee.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

[Pokračování.]

Čtvrtek, dne 25. července.

Ráno po mši sv. vložil jsem každému p. učiteli šetrně do ruky marku, oni se na mne usmáli a tím jsme se rozloučili. Pan farář svlékl po mši sv. ornát, modlil se v albě a udělil: »Wettersegen.«

Starostlivě díval jsem se na oblohu, maje jíti ke dráze a dále k Řeznu. Ale nebe se vyjasnilo, i vydali jsme se s p. farářem do Neunbergu ke dráze. Na cestě potkali jsme listonoše a pan farář daroval mi »Katol. Listy«, abych měl

na cestě co čísti. Prohlédnuvše si kostel, vešli jsme do fary. Pan farář Jindřich Hellberg byl před tím v Karlových Varech a seznámil se tam s žižkovským p. farářem Eduardem Šittlerem, jejž tímto upřímně pozdravuje. Kooperator Jindř. Schmidl ukázal nám u nádraží obilní rolnické skladiště, a pravil, že jest pro rolníky velkým dobrodiním. Je to první skladiště, které jsem viděl. Takových skladišť má Bavorsko nejvíce ze všech německých států, sedmdesát. Loni při špatné sklizni žita spojily se veškeré rolnické sýpky Německa k tomu účelu, aby na podzim zásobily veškeré rolníky nutným zrnem na zasetí žita.

V Neunbergu vstupuji ponejprv na bavorskou dráhu; je to lokálka, kondukteur dává lístky až ve vlaku, ale tak dlouhé, že jsou na nich postupně vyznačeny všecky stanice, jimiž dráha probíhá. V Bodenwöhr vzal jsem si nový jízdní lístek a jel jsem státní dráhou do Řezna, přestoupiv ve Schwandorfu na rychlík. Vše je mi nové, cizí, i těším se na Řezno, abych si tam mohl odpočinouti.

V Řezně bydlel jsem v biskupském pivovaře — v Bischofshof. Ve světnici je kropenka a kříž. Zde jsem vyhledal pivovarního adjunkta kněze Brandla, jenž mi naznačil osoby, které bych měl navštíviti. Trochu se upraviv a černým pivem občerstviv, vešel jsem do ohromné Řezenské kathedraly. Rozloha dómu uvnitř podobá prý se velechrámu Strassburskému. Když jsem se dómem procházel, nadešel mi mladý kostelník a uvedl mne hned do chrámové pokladnice, plné drahocenných rouch a zlatých a stříbrných kostelních nádob. Je tu kříž, darovaný králem Otakarem II. a mešní roucho sv. Wolfganga z 10. století; bylo[f] zde již v 8. století založeno biskupství sv. Bonifácem, apoštolem Němců. Prováděje mne dómem, ukázal mi kostelník oltář, při němž prý Luther sloužil mši sv., a na straně v dómě studni 60 *m* hlubokou. Studně ve velechrámě, z níž se může čerpati voda, toť jest zajisté něco nevídaného! Uprostřed lodi vypíná se veliký sarkofag s podobou prince Filipa Viléma, kardinála a biskupa Řezenského. Z velechrámu vedl nás kostelník do starého dómu, plného náhrobních kamenů, kdež v malé kapli, bývalém dómě, sloužíval sv. Wolfang mši sv.. Pravím »nás«, neboť dvě dívky a mladistvého alumna se sestrou, jež k výkladům ve velechrámu naslouchali, vzal jsem s sebou. Kostelníkovi dal jsem slušné zpropitné a on mi potom se vší úslužností »dovolil« sloužiti denně v kathedrále mši sv. řka, že dokumentů vůbec přinésti nemusím.

Byl den sv. Jakoba, i spěchali jsme: alumnus se sestrou a já do chrámu sv. Jakuba, abychom byli přítomni večerní pobožnosti. Alumnus jest vlastně studující katolického konviktu někde v Elsasku, nosí již kolárek, a že se dobře učil a pěkné vysvědčení přinesl, vypravovala mi po cestě jeho sestra, dívajíc se mile na bratříčka, dovolili mu rodiče cestovat a ona ho na cestě doprovází. Chrám sv. Jakuba jest seminářský kostel; alumni seděli v lavicích v presbytáři a jiní — zpěváci — pěli na choru litanie. Kostel byl lidem přeplněn. Sestra mého mladého alumníčka klekla, sklonila hlavu a vroucně se modlila, i seznal jsem, že jsou to děti zbožné.

V diecési Řezenské zakazuje se kněžím choditi do hostinců a v Řezně smí se scházeti toliko v Bischofshofu ve zvláštní

světnici, kterou pro kněze zakoupil jistý kanovník; jmenuje se »Abonirtes Zimmer.« Zašel jsem tam k večeři a zastihl jsem tam 4 německé kněze. Jeden z nich tvrdil, že není v Praze pro Němce bezpečno, čemuž jsem odporoval. Když jsem jim vypravoval o katolickém hnutí v Čechách a o našem družstvu, uvedl druhý: »je škoda, že vydáváte vědecké knihy česky, nikdo jim nerozumí a odtrhujete se od všeobecné kultury.« Hájil jsem se a řekl, že každý národ hájí své, svůj národ a řeč i kulturu. Poukázal jsem jim, že jsme měli své krále a císaře, svůj stát a minulost. Přešla řeč na Husa a tu ten nejintelligentnější z nich podíval se na mne se strany, změřil si mne a pravil: »Hochwürden, sagen sie mir aufrichtig, aber bitte aufrichtig, was denken sie vom Hus.« Tahle podezřívavá otázka mne věru urazila. Já doma bojuji tolik let proti Husovi a zde mne podezřívají! Přemohl jsem se, odpověděl jsem, jak kněz o Husovi mluviti má, ale když odešli, dal jsem si ve zlosti ještě holbu piva a pravil jsem si: »sednu si mezi lid, sem však mezi německé kněze nevkročím; chci na cestě míti pokoj.«

Pátek, dne 26. července.

Z milosti p. kostelníka sloužil jsem v kathedrale mši sv. Lidu tam bylo hodně a choval se zbožně. Po mši sv. šel jsem hned vedle do starého památného, ale již zrušeného chrámu sv. Oldřicha. Jest z něho museum a jsou zde věci nejstarší, sbírky historického spolku; proto sluje praehistorické a římské museum. Z doby římské jsou zde mnohé sarkofagy, meče, nádoby a ženské ozdoby. Byloť Řezno stará římská kolonie, »Castra regina« též Ratisbona zvaná. Je známo, že Římané rozšířili svou vládu až po Dunaj; tu měli pevnosti a v nich posádky proti barbarům. Stavební zbytky z této doby vykopávají se do dnes a zde se ukládají. Stará žena činí v museu výklad a jazyk jí jede jako meč.

Jdu zpět okolo kathedrály do hotelu, lid se někam hrne, hned vedle dómu — co je to — vejdu tam — je to chrám sv. Jana plný lidu, nebo začíná velká mše sv. ku cti sv. Anny. Slavnost sv. Anny zažil jsem v Uhrách, v Prešpurku, v Haliči a nyní zde v Řezně, a všude byla duše moje úctou lidu k matce Boží potěšena.

Po snídaní prohlížel jsem si chrámy: sv. Jakuba, Dominikánský (103 kroky dlouhý), chrám sv. Emerana*) a jiné a jiné. Byly tu druhdy slavné kláštery Benediktinů Skotských či Irů (Hibernia, v Praze Hiberňáci), Dominikánů a jiných, i musil tu býti bohatý církevní život a je dosud, nebo je tu 30 chrámů s třemi farami v městě se 40.000 obyvateli. Mezi těmi chrámy jsou dva nově vystavěné. Všecky ty kostely jsou celý den otevřeny — lid přichází

*) Když byl zvolen Bedřich Falcký za českého krále, postarala se kapitola u sv. Víta v Praze o to, aby nejvzácnější klenoty i sv. ostatky kostelní zavčas do kláštera sv. Emerana v Řezně byly odvezeny, a péče tato se osvědčila, nebo královští komisaři zimního krále vskutku v kostele sv. Vítském po klenotech pátrali a kdyby je byli nalezli, byli by je uchvátili. (Fr. Ekert: Posvátná místa král. hl. města Prahy, svazek I., str. 30.)

a odchází a prohlížíš-li si chrám, žádný z přítomných očí po tobě nepozdvihne, tiše a vroucně se modlí. Často jsem i malé dívky viděl v chrámě ve zbožne modlitbě pohřížené, a když vcházejí nebo odcházejí, mají ruce sepjaté.

Ve velkolepém chrámě sv. Emerana odpočívaly ve zvláštní hrobce ostatky sv. Wolfganga. Před několika roky byly tyto ostatky ve slavném průvodu přeneseny do kathedrály. Do Řezna sešli se všichni biskupové Bavorska, papežský nuncius z Mnichova a průvod vedl zvěčnělý náš kardinál Fr. de Paula hr. Schoenborn. Vysoká majestátní jeho postava zanechala zde nesmazatelný dojem. Jako pontifikant šel poslední v průvodu a celé Řezno lpělo na jeho postavě. V kathedrále měl dvě pontifikálky. Měl prý s sebou dva ceremonáře a dva sluhy a tak prý se mu zde líbilo, že tu svůj pobyt o dva dny prodloužil.

Tyto věci mi vypravoval v Bischofshofu, když jsem si tam sedl mezi lid, bývalý lokaj biskupa řezenského, nyní písař v konsistoři a o našem † kardinálu mluvil s největším nadšení. Když p. kardinál zemřel, přinesly řezenské listy jeho podobiznu a lid ho srdečně želel.

Z chrámu odebral jsem se k předsedovi spolku sv. Vincence z Paula, kanovníku Fr. S. Blenningerovi. Je kanovníkem u Staré kaple, jejíž vnitřní výzdoba vyniká orientálním přepychem. Přijal mne velice vlídně a pravil, že tu spolek sv. Vincence působí již od r. 1848. Mužská konference má 12 činných členů, dámská 28; předsedou obou je p. kanovník. Spolek má 140.000 m. kapitálu.

Z úroků, z měsíčních sbírek a ze sbírek ve chrámech, jakož i z legatů uděluje družstvo sv. Vincence chudým dříví, šaty, dává jim poukázky na oběd, na chléb, mouku, maso a j.; v nemoci a na činži uděluje hotové peníze. Ve stálém ošetřování bývá na 300 chudých. Spolek vydržuje 7 sester sv. Vincence a platí pro každou z nich 380 m Tyto sestry ošetřují pak spolkové nemocné.

Pan kanovník předložil mi zápisní, protokolní a účetní knihy, jež jsou přesně, čistě vedeny. Předsedou spolku jest od r. 1868. Pro věc žije celým srdcem a spolek řídí pevnou rukou.

Ze stanov, jež mi p. kanovník předložil, vyjímám tyto zásadní věty: spolek nechce podporovati mnoho lidí, kterým by se dostalo málo; spíše hledí podporovati méně lidí a dávati jim větší podpory, při čemž se působí na mravní a náboženské povznesení ošetřovanců. Z té příčiny činní členové povzbuzují ošetřovance k nábožnému životu, půjčují jim katolické knihy, zjednávají jim místa v katolických rodinách nebo ústavech. Spolek má hlavní zřetel ke stařenám a ke starcům, k mrzákům a vůbec k nemocným! Spolek jest ve spojení s ostatními dobročinnými družstvy, aby měl spolehlivé zprávy o žadatelích a věděl, kdo jest od kterého spolku podporován. Velmi důležitý jest § 14. stanov, dle něhož každý buď činný nebo přispívající člen má právo upozorniti výbor, kdyby shledal, že jest podporován někdo nehodný.

Některým dámám zdál se býti spolek sv. Vincence trochu přísný, i založily spolek sv. Alžběty. Podporují chudé, ale nemají tak přísných závazků ani pro sebe ani pro ošetřovance jako spolek sv. Vincence. Předsedou je Zikmund sv. pán Ow., jenž zatím byl ustanoven světícím biskupem řezenské diecése. Členů bývá na

500. Mezi řečí sdělil mi p. kanovník, že spolek sv. Leonharda vydržuje dětské zahrádky.

Zdejší kněží založili r. 1851: ústav dětství Ježíšova pro výchovu opuštěných dívek a ústav biskupa Wittmanna, pro výchovu opuštěných a zpustlých chlapců. Kathedrální kapitola pak zřídila: katolickou nemocnici pro nemocné dělníky a služebné a katolický sirotčinec pro dívky i pro chlapce. A v obvodu fary velechrámové jest spolek sv. Martina pro ošacení chudých školních dítek.

Marianská kongregace z Řezna a z okolí má přes 8000 členů, jinochů a mužů a řídí ji světský kněz, P. Jos. B. Mehler. Bydlí v biskupském pivovaře, chtěl jsem ho tam navštíviti, ale dlel venku mimo Řezno. I nechal jsem mu tam dopis, aby mi zaslal výroční zprávy těch spolků, jež řídí. Zprávy ty mne došly 24. srpna m. r., a z nich mnoho osobních sdělení doplňují.

P. Jos. B. Mehler zaslal mi členskou knížku své Marianské kongregace, kdež jsou vypsány i její úkol, povinnosti sodálů a duchovní milosti, jichž se jim dostává. V knížce se dočítám, že tato kongregace byla založena již r. 1592 a že jest tu vedle mužské také zřízena Marianská kongregace pro dívky.

Každý člen kongregace dostane k Novému roku Xenium, knížku, kdež se uvádějí hlavní kongregační události z celého světa a kdež se členové poučují o náboženských pravdách zvlášť důležitých. R. 1706 povstal při Marianské kongregaci mešní spolek 300, jak je tomu u nás pouze pro kněze. Umře-li kněz sodál, je za jeho duši slouženo 300 mší sv. Na venku v diecési jsou ještě Marianské kongregace v Ambergu a v Straubing.

Předsedou spolku katolických tovaryšů a vedle P. Jos. B. Mehlera duší katolického spolkového života v Řezně jest kanovník Jan Nep. Mühlbauer; jeho synovec má v Řezně proslulou vinárnu, kamž strýc jeho k 11 hodině dopoledne denně dochází. I spěchal jsem do vinárny; čilý 70letý stařec bavil se tam s přátely, a když jsem se mu představil, posedl se mnou k prázdnému stolu a vypravoval:

»Spolek katolických tovaryšů v Řezně má vlastní dům — Erhardihaus — v ceně 300.000 m. Činných členů jest 150, mistrů při tom 200. V domě jest hospic pro domácí i příchozí a kaple a knihovna. Z domácích členů bydlí tam 110 osob. Doma se čepuje pivo i víno a k zábavě jest pěkný kuželník. Je tam 6 sálů, které se propůjčují i jiným spolkům. V neděli jsem si dům ten osobně prohlížel: má velikou zahradu a v ní krytý pavilon, veliký sál s třemi galeriemi a vedle jsou dva pobočné sály k zábavě. Všecky sály jsou opatřeny pěknými stoly a židlemi, stěny jsou ozdobeny obrazy a sochami a v čele sochou sv. Volfganga. Příchozí cestující mají pro sebe zvláštní sál. Mimo to jest v diecési Řezenské ještě přes 30 spolků katolických tovaryšů, z nichž některé mají své vlastní domy.

Pan kanovník pokračoval:

Pod mým vedením má v Erhardihaus své místnosti spolek katolických učňů. Shromažďují se každou neděli. V diecési jsou ještě tři podobné spolky. Vedle Jednoty katolických tovaryšů jsou v Řezně dva katolické dělnické spolky se 700 členy. Před-

sedou jest Zikmund sv. p. Ow. Tyto spolky mají různé pokladny: podpůrní kasu, nemocenskou pokladnu, pokladnu úmrtní pro vdovy a sirotky. Třetí dělnický spolek katolický má ráz úsporný. V čele jest Bedřich Pustet. Vklady se ukládají každou první sobotu v měsíci. Jmění spolku obnášelo již r. 1894 — 67.000 m. Protektorkou spolku katolických dělnic jest kněžna Thurn-Taxisova. Členky se shromažďují v neděli a ve svátek od 2—6 hod., mají zvláštní spořitelnu a vyučují se ručním pracím.

Katolický Marianský spolek — u nás v Praze vykonávají úkol ten Sestry Marianské — stará se ve vlastním domě o služebné a skytá jim v nemoci, nebo v čas, když nemají služby, značných výhod.

Spolek katolických mužů — kasino — naše Katolická beseda — má 600 členů a zabývá se politickými a náboženskými záležitostmi. Jeho knihovna má přes 12.000 svazků. Na venku v diecési jest podobných spolků 12.

Jak jest s Raiffeisenovkami a se spolkem selským (Bauernbund), nemohl se jsem dověděti, za to o činnosti Volksvereinu — této mohutné katolické bašty Německa — zaslal mi P. Jos. B. Mehler pěkné a nejnovější zprávy. Je to tištěná výroční zpráva za r. 1893—1900. Řezenská sekce má 1500 členů, z nichž čítá Řezno 650. Spolek pořádal 33 velkých a 44 důvěrných shromáždění. Rozšířil 80.000 spisů. Podporoval různé katolické ústavy, hlavně spolek učňů v Řezně. Spolek pořádá socialní kursy; tak r. 1894 v Bambergu. Téhož roku byl Volskverein ve 104 místech diecése zaveden. Účelem jeho jest potírati bludy a podvratné snahy na poli socialním. Diecésním zástupcem spolku jest P. Jos. B. Mehler.

V Bavorsku působí také Katolický tiskový spolek, který má v různých diecésích odbory. Diecésním předsedou Řezenské sekce jest opět P. Josef Mehler. Ale zaslal mi pouhé stanovy bez výroční zprávy, i nemohu více říci, než že jest jeho úkolem podporovati katolický tisk.

Byl čas k obědu; pan kanovník se poroučel, a já mu za jeho zprávy uctivě poděkoval, zůstav ve vinárně na oběd. Všickni — a bylo nás tam hojně — jedli jsme postní stravu. Jídelní lístek má hojnost postních jídel, ale výhradně jen postních. Po obědě pročetl jsem různé časopisy, prohlédl jsem si některé chrámy a seminář, a odtud odebral jsem se do Pustetových závodů. Starý Pustet slavil právě den před tím 70té narozeniny a veškerý domácí tisk velebil jeho vzácné vlastnosti. Mně řekl představený semináře, že největšími dobrodinci Řezna jsou kníže Thurn-Taxis a Pustet. Kníže je bohatší, však Pustet že činí pro Řezno a hlavně pro katolický život více.

Pustetovy závody zaujímají celou jednu stranu ulice. Pustet má pro svůj světový závod zvláštní továrnu na papír. Za průvodce dali mi podfaktora sazárny. Ten mne vodil po celém závodě a v každém oddělení převzal vysvětlování přednosta toho oddělení. Výrobu missalů a breviřů viděl jsem od začátku až do konce. Vše je krásné, velkolepé, nikdy jsem dosud nic takového neviděl. Časopis »Hausschatz«, který se zde tiskne, má 20—30 tisíc odběratelů. Marianský kalendář má náklad 450.000, dříve míval až 700.000 nákladu. 50 osob — skladaček a knihařů —

pracovalo jen o tomto kalendáři. V závodě se to hemží jako v mraveništi: hoši, dívky, muži, přednostové. Mezi vynikajícími pracovníky mají mnoho Rakušanů, hlavně z Vídně. Dole v přízemí jsou veliká prodejní skladiště a rozsáhlé kanceláře. Starý pán, milionář, již do závodu nedochází; zastává ho tam jeho syn s četnými úředníky. Závod Pustetův má také zvláštní úspornou záložnu, kamž si dělníci úspory ukládají a odkud si v čas potřeby vypůjčují peníze.

Byl jsem po všem, co jsem viděl, zvědav na výrobu obrazů a chtěl jsem něco ojednati pro náš závod. Obrazy veliké, drahé, má Pustet krásné, ale obrázky Svatých, malé, jsou velmi primitivní. Nemohouce za těch okolností s jinými firmami konkurovati, vyprodali zásoby v snížené ceně a nechali toho.

V Řezně vydává pan Habbel veliký katolický politický časopis, jenž sluje v ranním vydání: »Morgenblatt«, v odpoledním: »Regensburger Anzeiger«. I vydal jsem se tam od Pusteta, abych si prohlédl redakci a tiskárnu Habbelovu. Vykladačem mně byl sám pan Habbel. V redakci má zaměstnané jen dvě síly. Ostatní, lokálkáře, platí zvlášť. »Anzeiger« má 19.000 abonentů, »Morgenblatt« 5000. Pan Habbel má v městě pro svůj list 20 filiálek a velkou zásobu čísel prodá doma, což jsem na vlastní oči viděl. V strojovně má 4 obyčejné tiskací stroje a dvě rotačky. Rotačkami vytiskne za hodinu 12.000 ex. časopisu. V celém závodě má pan Habbel zaměstnány 54 osoby.

Věru, hodně znaven vracel jsem se do biskupského pivovaru. Pivovar má veliký dvůr a několik světnic a celý den je tu plno lidu. Divil jsem se, kde naberou ti lidé peněz a času k pití? Z výnosu pivovaru vydržuje biskup klerikální seminář a ještě dva katolické ústavy.

Také zde prodává se v pátek jedině a výhradně postní strava. Nájemce pivovaru dal mi z města přinésti rakouská portorika, kteréž jsem si spokojeně pokuřoval. Nájemce mne upozornil na »Abonirtes Zimmer«, ale odpověděl jsem, že zůstanu zde, mezi lidem. A věru, nechtělo se mi do hovoru po tom, co jsem v pátek zažil.

Povečeřev, vydal jsem se po mostě z 12. století na druhou stranu Dunaje, kteráž sluje: »Stadt am Hof«. Vešel jsem do krásného chrámu, v němž r. 1891 slavil farář Jos. Vondrák svou primici, tu se modlilo — bylo již půl 9. večer — 12 osob. Před chrámem stojí socha sv. Jana Nepomuckého.

Večer zalétal můj duch do naší české vlasti. Činil jsem porovnání. Řezno jest město s 40.000 obyvateli a má zde biskupa, kapitolu, tři fary, mužské a ženské řády a 30 kostelů. Řezno má, jak jsem uvedl, hojně katolických ústavů, spolků, má svůj katolický tisk, své velkolepé dobrodince (Pusteta, knížete Thurn-Taxise a jiné). A v duchu svém zalétl jsem na Žižkov: je tam fara o dvou duchovních a dvě chudé konference sv. Vincence; v dětské zahrádce působí Milosrdné sestry. V Olšanech jsou tři duchovní a jedna chudá konference sv. Vincence; k tomu působí v Žižkově nová katolická beseda — a to vše je pro 60.000 duší. Vedle Žižkova jsou Král. Vinohrady: mají jeden kostel, jednu faru se čtyřmi duchovními, mají tam konferenci sv.

Vincence a jeden katolický křesť.-socialní spolek. Jděme do Vršovic, jděme do Nuslí, do Pankráce a Michle, jděme do Libně, jděme do Buben a do Holešovic — zde pražská obec staví již pátý školní palác, ale při tom o kostel se nestará. Pro celý ohromný ten komplex je tu malý kostelík s dvěma duchovními, a vedle něho působí zde pro katol. život chudá konference sv. Vincence a chudý křesť.-socialní spolek. Kdyby duchovní zde působící pracovali sebe horlivěji, nadšeněji a obětavěji, zůstávají jejich farní osady oproti Řeznu pravou pouští. A podobně, jako v Řezně, jest tomu v Innomostí, v Solnohradech a v Linci, jako to ještě v tomto cestopisu později ukáži. Odtud si snadno vysvětlujeme duševní náboženskou prázdnotu našeho lidu, jeho lhostejnost k Bohu a jeho nenávist k nám kněžím. (Pokračování.)

Ve světle a teple charity.

Píše FRANTIŠEK CYRILL VLK.

I. Dílo sv. Filipa Neri.

Charita, křesťanská láska k bližnímu, působí vždy s plným výsledkem a zdarem, nevyhýbajíc se nikdy měnícím se potřebám doby, nýbrž jsouc vždy a všude stejně citlivá i pružná, jako účinná i odhodlaná. Nikoho neoslyší a každému, kdo klepá, otevře. Svěžesti a síly dodává jí živá víra. Tím také podstatně liší se od novodobého lidumilství chladné, byť i štědré ruky, které nevede srdce, a která ubožáka z pravidla nepovznáší. A přece svrchovaně nezbytný a nutný jest soulad srdce a ruky při opravdovém milosrdenství. Vychovatelská stránka jest charitě vlastní. A toto zdravé a ryzí jádro křesťanské lásky k bližnímu jest stejné i v prvních dobách křesťanství, i v nynějším dvacátém věku; metamorfos ve příčině podstaty u ní neshledáváme.

O životnosti charity svědčí výborně i výmluvně dílo sv. Filipa Neri, vyvolané a vytvořené společenskými poměry vrtkavého přítomna, které při divokém honu za výdělkem a za požitkem nedbá ctnosti, přehlíží nesmírnou cenu duše a v bahno hanby vrhá bezcitně ženu, která — velmi často na úkor ženské důstojnosti, svého blaha i prospěchu národa — vstupuje, ba namnoze hnána jest do nových a nových oborův a povolání. K smutné této skutečnosti přistupuje rostoucí lhostejnost náboženská, klesající mravnost, bezuzdné požitkářství a uvolněnost svazku rodinného. Při tom však bystrému pozorovateli nemůže nikterak ujíti, že účinu ženy na vzdělání lidu přibývá a že se tak alespoň státi může tam, kde dosud tak není. Žena v tomto směru má nesmírnou moc! To postřehli také všichni upřímní přátelé pravého pokroku a vzdělanosti v posledních desítiletích, počínajíce všímati si zvláště takových paní a dívek, jež jsou nuceny z domu otcovského za chlebem jíti do širého a klamavého světa. Soustavným a spořá-

daným způsobem věnována péče — osamoceným paním a dívkám vůbec a zvláště ve velikých městech, kde tolik sestí, léček a nástrah rozprostřeno a nastaveno nesvědomitými lidmi v hlomozu, ryku a chvatu denního i nočního života, kde slabá bytost ženská snadno zapadne bludičkou do hlubokých bažin velkoměstských, odkud pravidelně již nebývá východu a vysvobození.

Dílo sv. Filipa Neri vytklo si právě za úkol chrániti paní a dívek mravně a vésti je rozumně k praktickému životu; je to tudíž dílo v každé příčině *charitativně socialní.*

Dílo sv. Filipa Neri vyklíčilo na sjezdech. Bylo to r. 1877 na prvém mravnostním sjezdu v Ženevě, kdy hlasitě vyslovena byla zásada, »že účelu v uvedené příčině může býti dosaženo jediné a pouze ochranou individua, jednotlivých osob, paní a dívek, *a to panimi*, ačkoliv plnou měrou se uznává, že na státě jest, aby plnil své povinnosti«. Brzy pak dostavil se již výsledek. Povstal spolek »přítelkyň mladých dívek«, který založili z největší části protestanti, který však nebyl náboženského rázu. Do Německa pronikl teprve roku 1884. Spočívá na zásadě: »Každá dívka, jež opouští otcovský dům a jde do ciziny za výživou, budiž chráněna; ochrana tato vykonávána buď osobně a v lásce pro Pána.« Uplynula kratičká jen doba a čtyři tisíce dam v Německu vstoupilo do vděčných služeb vzpomenuté právě zásady; patrné a zřejmé bylo záhy působení tohoto zdravého a časového hnutí, které v přední řadě věnovalo se dívkám na venkově, přemlouvajíc je, aby neuchylovaly se do města s otráveným a otravujícím vzduchem.

Teprve v roce 1895 na sjezdě v Mnichově přistoupili katolíci ke zřízení náboženského spolku »Marianské ochrany«, který jest — jak ze jména již patrno — spolkem povahy náboženské. A o dvě léta později, roku 1897 přikročeno k rozšíření se zdarem počaté stavby, nebo na sjezdu ve Frýburku (i. B.) sorganisována »mezinárodní ochrana dívčí«, vztahující se na všechny služebné, tovární dělnice, prodavačky, vychovatelky a učitelky. Dobrým ovocem práce této byly jednak sjezd, konaný r. 1899 v Londýně a jednak na světové výstavě v Paříži r. 1900 prakticky osvědčená a obecně také uznaná dívčí ochrana.

I v Rakousku přišly zdatné lidumilky do záslužné práce na tomto záhoně charity, přišly s nadšením a láskou, a proto daří se také počaté bohumilé dílo, podnikané na prospěch mladých dívek a známé pode jménem »Dílo sv. Filipa Neri«. Počátky jeho dlužno hledati ve Vídni, odkud rozšířilo se již i do jiných zemí korunních, ano i za hranice Rakouska.

Zakladatelkou jeho jest hraběnka *Melanie Zichyová*, rozená princezna Metternichová, dcera známého státníka knížete Klementa Metternicha, která již v r. 1894 počala v kroužku stejně smýšlejících dam, mezi nimiž zvláště čile si vedla slč. Noëlová, všímati si osamocených dělnic, shromažďujíc je vždy v neděli odpoledne. Zželelo se jí totiž oněch dívek, které vstupují do stavu manželského namnoze beze všech vědomostí, nezbytných pro praktické řízení a obstarávání domácnosti, nehledě ani k tomu, že v divých vírech velkoměstského ovzduší mnoho a mnoho dívek marně hyne již v mladých letech, a to jen proto, že odpoledne v neděli a ve svátek nejsou upoutány k rodinnému životu, jsou zůstaveny jen

sobě samým. Takovým způsobem vyvinula se prvá *patronage* (patronáž), t. j. poměr podobný otcovské ochraně, lásce a péči, který povstává přirozeně mezi osamocenými dělnicemi a služebnými dívkami a mezi dámami lepších stavů při společných schůzkách za účelem poučení, vzdělání a vzájemné zábavy. Dámy ochrankyně věnují dívkám čas, vědění a snahu, vnikajíce při tom do jednoduchého, ale zajímavého života lidu a docházejíce vnitřního uspokojení a ponejvíce i vděčnosti. Sestupujíce s vysokého často postavení společenského k prostým dívkám, povznášejí je v denním žití k sobě. Obapolná tato páska utkána jest z jemné vnitřní příchylnosti a lásky, nebo dámy chovají se k dívkám jako pravé matky ku svým dětem, a něžný tento poměr je tak pevný, že trvá ještě i tenkráte, když dívka dávno již z patronáže vystoupila, projevuje se upřímnou a sdílnou korespondencí. Hraběnka Zichyová, šlechtična ušlechtilé povahy, na podnět prvého sjezdu dolnorakouských katolíků postavila lidumilné své zařízení pod ochranu velikého přítele mládeže sv. Filipa Neri.

V roce 1898 dne 20. března otevřena byla ve školní budově (Schrenkstrasse) v Mnichově prvá patronage péčí pro vše krásné nadšené kněžny *Oettingen-Spielbergové*, ku kteréž přibyly co nevidět čtyři další v předměstích hlavního města bavorského (Au, Sendling, Schwabing a Haidhausen); v roce 1900 bylo 60 činných dam, 207 přispívajích a 620 zapsaných chráněnek. Od počátku bylo celkem 466 schůzí, na nichž mělo účast 34.027 chráněnek. Z Mnichova rozšířila se dne 1. dubna 1900 patronage také do Augšburka, kde ve třech patronagích působí 20 činných dam ve prospěch 252 chráněnek při 230 přispívajících členkách. Rychlý rozkvět díla v Bavorsku vysvětluje se mimo jiné i tím, že protektorát nad spolkem převzala Její královská Výsost princezna Alphonsa. Hraběnka Zichyová stojí včele díla sv. Filipa Neri, které dle stanov, schválených ministerstvem vnitra, objímá celé Rakousko, majíc sídlo své ve Vídni, kde konají se i výroční valná shromáždění. Tento ústřední spolek spravuje a řídí generální předsedkyně, jíž jest sama zakladatelka, majíc po boku generálního ředitele, kterého jmenuje z řady duchovenstva arcibiskup vídeňský (nyní generál. ředitelem jest msgre. A. Schöpfleuthner). V jednotlivých královstvích a zemích na říšské radě zastoupených mohou působiti zemské spolky jako spolky pobočné, které spravuje předsedkyně a zemský ředitel, ustanovený biskupem. V odborech patronage působí ještě rádcové a katecheti. Jinak však se o spolek starají samy dámy, z nichž ty, jež přímo spolkovým účelům se věnují, zovou se »činnými patrones« (ochrankyněmi). Tím docíleno jest žádoucí jednotnosti, ačkoliv přísně šetří se autonomie a individuality jednotlivých zemí. Spolek sám jest v nepřetržitých a čilých stycích se spolky, které rozvinují činnost podobnou nebo příbuznou, neomezuje se při tom pouze na spolky a sdružení tuzemská. Zkušenosti na tom neb onom místě získané jsou ihned majetkem celého spolku, který časem koná přednášky pro ony dámy, jež do spolku vstupujíce, chtějí v duchu Kristova učení mezi ženami působiti a pracovati na prospěch svých sester, vydaných nebezpečí, jež hltavě i nedočkavě na ně čeká na všech stranách, ano i tam, kde se toho člověk nejméně naděje.

Vídeňská patronage má čtyři odbory: I. Odbor pro dívky různého povolání a zaměstnání, jimž se podává v neděli a ve svátek odpoledne od 2 do 6 hodin střídavě i zajímavým způsobem vzdělání a poučení vedle zábavy a zdokonalování v ženských ručních pracích. Asi 1000 dívek navštěvuje 14 patrontagí. II. Jiný odbor věnuje se výhradně jen krámským a obchodním pomocnicím, poskytuje jim náležitého výcviku a návodu v účetnictví, obchodní korespondenci a v cizích řečech, při čemž ovšem nezapomíná se na přiměřené pokračovací běhy, jakož i na svědomité sprostředkování míst a práce. III. Pro služebná děvčata stará se ve všech směrech zvláštní odbor, který pokládáme za velmi důležitý, ne-li nejdůležitější, hledíce na neutěšené poměry, ve kterých služby nyní se pohybují. Odbor IV. má na zřeteli děti ve dvou volných půldnech každého téhodne; náklad na tuto sekci, chránící chudou, školou povinnou mládež od nevlídné drsnosti ulice, hradí se z »chleba sv. Antonína«.

Vídeňská centrála má ve středu města vlastní čtyřpatrový dům (Himmelpfortgasse 19), kdež umístěna jest i jídelna pro paní a dívky a kdež bydlí i generální předsedkyně i činné patrones, tyto ve společné domácnosti. Vydání s řízením a vydržováním domu hradí z největší části sama generální předsedkyně.

Spolek upřímně věnuje se dívkám. To zřejmě dokazují mimo jiné ještě následující dvě okolnosti. Každého léta 60 nemocných dívek těší se z několikanedělního pobytu na čerstvém vzduchu venkovském pod pečlivým dohledem činných patrones, kteréž v pravidelném chodu též udržují nádražní misie. Toto zařízení dlužno vřele vítati, a to tím spíše, ano přirozeně s dílem sv. Filipa Neri souvisí. Předstižným krokům také na poli charitativně-socialním sluší přednost vždycky dávati před prostředky potlačovacími, které bývají obyčejně jednak obtížnější, jednak i nákladnější

V čem medle záleží nádražní misie? Celé zařízení jest nad míru jednoduché a při tom přece velmi prospěšné a užitečné. Do velikých měst se všech stran přijíždějí z venkova dívky. Nezdravý poměr tento lze sice zmírniti, ale s těží asi změniti. Venkov trpí a strádá nedostatkem čeledi i mužské i ženské, nebo vše se hrne do měst, kde jsou vábivá střediska obchodu a průmyslu, kde je plno zábavy, kde se pohodlněji žije. Ukazovati na přebytek pracovních sil nemá účinku. Lidská vypočítavost rozestírá i tu své opatrné sítě, kteréž jsou nebezpečny zvláště pro děvčata, neznalá poměrů velkoměstských. Hned na nádraží může se děvče ocitnouti na pokraji záhuby, dostane-li se do rukou nesvědomitých, a o ty ovšem tu není nikdy zle; nebo ziskuchtivé ženy odvádějí nezkušené dívky do svých bytů buď samy, buď prostřednictvím jiných placených služebných a dělnic bez místa, kde z pravidla vyženou dívkám z kapsy poslední groš, připravujíce je pomalu, ale jistě, do dusivé atmosfery velkoměstského bahna. A tomuto právě zlu čelí organisovaná misie nádražní, která k přijíždějícím vlakům vysílá zvláštním odznakem opatřené paní, aby v bezpečnou svou ochranu převzaly venkovská děvčata, doprovázejíce je do útulen a nezištně i svědomitě ohlížejíce se pro ně po službě nebo práci. Krásné opravdu to zařízení. Charita, starající se i o duši i o tělo,

v krásný a ladný řetěz spojuje a víže rozmanité ústavy a opatření, jen aby tím jistěji došla krásného cíle. Nádražní misie se osvědčily všude, kde bedlivými paními pro ženský svět byly zavedeny. A existují již také na přečetných místech; značný jich mravní význam uznal i sám kardinál kníže-arcibiskup vratislavský Kopp, upozorniv na ně své duchovenstvo zvláštním oběžníkem ze dne 19. května 1900.

Z Vídně šíří se patronage i do jiných průmyslových měst a míst.

Dílo sv. Filipa Neri má v Rakousku také mimo Dolní Rakousy své zemské spolky, a to: Ve Štýrsku a v Horních Rakousích. Ve Štýrsku zásluha o věc patří hraběnce *Doře Kottulinské*, v H. Rakousích zase věnuje se jí kněžna *Fanny Starhembergová*. Zvláště čile vede si patronage ve Štýrském Hradci, která kromě pěti oddělení dle povolání vydržuje zvláštní školu pro služby a útulek pro krámské, pořádá hojně navštěvované obchodní běhy a doplňuje vlastní knihovnu, kterou zamýšlí přeměniti buď v lidovou, buď v rodinnou knihovnu.

Dílo sv. Filipa Neri jest v Rakousku v nepopíratelném rozkvětu, šíříc se pomalu, ale za to jistě i do ostatních korunních zemí — do Solnohradska, Tyrol, (Innomostí, Bozen) a Korutan (Celovec). V království Českem pak a na sesterské Moravě jsou přípravné práce již ve slibných počátcích.

V patronagích střídá se vážné s žertovným, zábava s prací, poučování s občerstvením. Modlitbou se počíná a modlitbou se končí. Obyčejně některý kněz má krátkou promluvu náboženskou. I hrám a zpěvu věnuje se přiměřený čas. V letě zahrada nebo i vycházka do okolí poskytne osvěžení. Zákusku dostává se chráněnkám zdarma. Nezanedbává se knihovna s ušlechtilou četbou, a podporuje se při dívkách šetrnost a spořivost, pro příští manželky a matky tak důležitá, zvláštními spořitelnami (v Mnichově). Horlivost v nepřetržité a nepřerušené návštěvě jest odměňována slavnostním způsobem — udělováním pěkných, vkusných medailí. Na všech místech nabyli potěšující zkušenosti v tom směru, že z nepatrných počátků dílo se znamenitě ujímá a že jest se značným užitkem i pro dívky i pro samé dámy.

Těžká nynější doba vyžaduje bdělosti a opatrnosti, a to tím více, poněvadž nepřátelé církve plnou parou pracují o tom, by dobyli všestranného úspěchu a vítězství nad snahami církve, jsouce zimničně činni obzvláště mezi širokými vrstvami lidu, kde dosud jest zdravé jádro, kam však třeba neustále sestupovati, aby neujalo se cizí símě. Vedle řeholí a duchovní správy i řádní laikové mnoho dobrého mohou vykonati, jak právě vidíme u krásného díla sv. Filipa Neri, kteréž opravdu zasluhuje podpory a rozšíření ve všech místech průmyslových, nebo jím oživuje i upevňuje se pravý duch křesťanský a povznáší se mravná, náboženská, socialní a hospodářská úroveň chudých žen a dívek — v pravdě vznešená to misijní činnost mezi ženským světem, socialně níže stojícím, v duchu hesla sv. Filipa Neri: »Omnia in charitate« — »Všecko v lásce«.

* * *

Proč vlastně řadu svých úvah započínám upozorněním na dílo sv. Filipa Neri? Vedly mne k tomu důvody tři. Především jiným veliký a důležitý význam díla po stránce charitativně sociální vůbec a ve vlasti naší zvláště, nebo nemůžeme klidně přihlížeti ke smutné zkušenosti, připravující národ o celé řady řádných žen a dívek, mravně klesajících a národu urvaných a odcizených. Kromě toho zasluhuje věc povšimnutí též proto, že v Praze socialní komise obecní činí návrhy na částečnou reorganisaci sprostředkování služby a práce se strany obce a obrací pozornost povolaných kruhů na žádoucí zamezení zpustlosti mládeže. Posléze pak pokusy, které v poslední době v této příčině se služebnými dívkami činí několik dám, soustředěných okolo paní Náprstkové v Praze. K čemu mařiti drahý čas zkouškami, když je tu osvědčené dílo sv. Filipa Neri, kde možno nabýti nezbytného návodu a poučení, kteréž celý plán a záměr nemálo usnadní!

Zdá se mi však, že jenom tenkráte bude výsledek poslednějších chvalitebných snah zabezpečen, když v Praze ladně a svorně pracovati budou následující instituce: Dívčí útulna, dle cizích vzorů zařízená a domácím poměrům přiměřeně přizpůsobená, nádražní misie, pěstující přátelské styky s venkovem, a pečlivě i vzorně upravené ústavy pro sprostředkování ženské služby a práce, a to v intencích a duchu velikolepého díla sv. Filipa. Kéž toto v král. hlavním městě Praze záhy požehnanou činnost svou započne a rozvine!
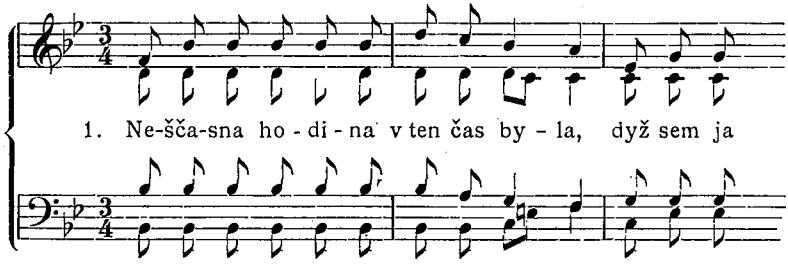
Naše Slezsko.
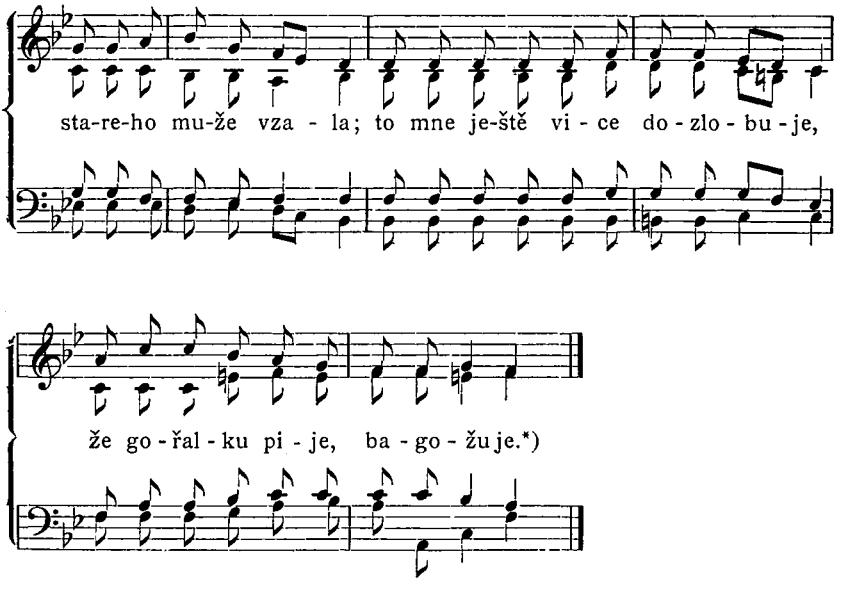
Napsal J. VYHLÍDAL.

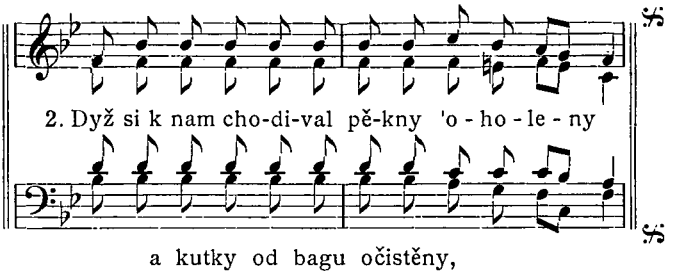
(POKRAČOVÁNÍ.)

5. Nářek vdaných.

Neščasna hodina . . . Od Bílého Kříže.

a kutky od bagu očistěny,
pahnoztu**) nebylo ani znati,
včile možeš nimi koně drati.
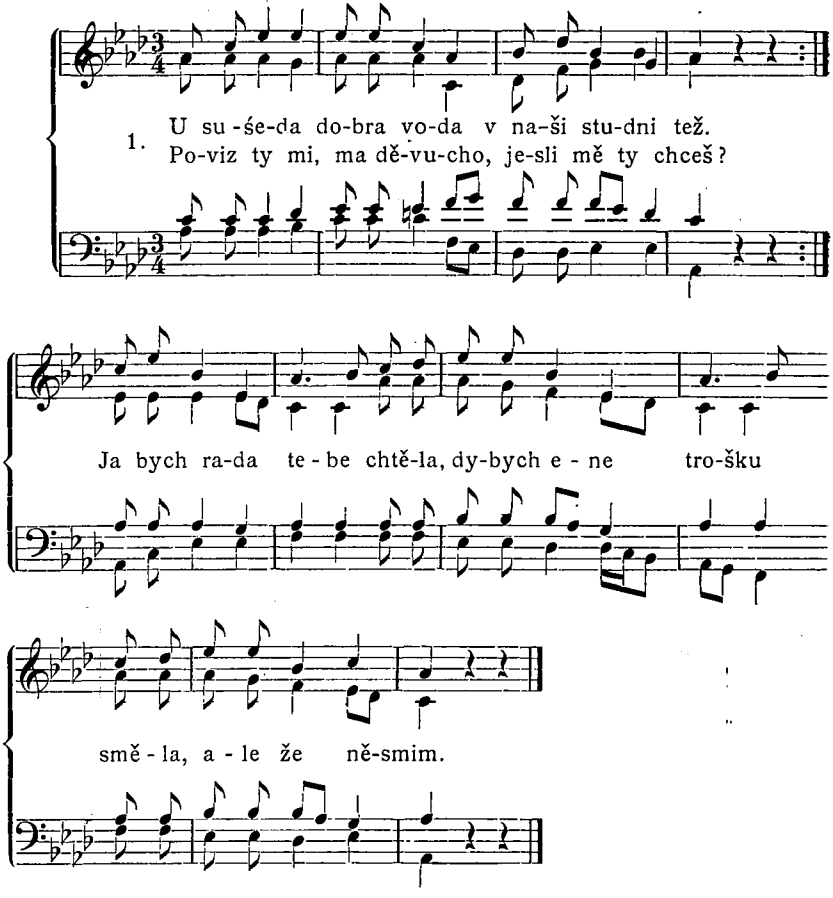
3. Kolebku přinĕsl po veseli,
mě nad jeho žertem hlava boli;
to mě ješče vice dozlobuje,
že gořalku pije, bagožuje.

4. Na svoje rodiče vinu skladam,
a všecko přičitam jejich radam,
neb oni mě k tomu přinutili,
neb se jim penize zalibily.

5. Raděj budu s mladym dřivi ščipat
jak s takym bajarem kavu pijat,
za vino budu rač vodu piti,
měla bych spokojne živobyti.

*) Bagožuje = tabák si dává za skráň a žvyká.
**) Pahnozty = nehty.

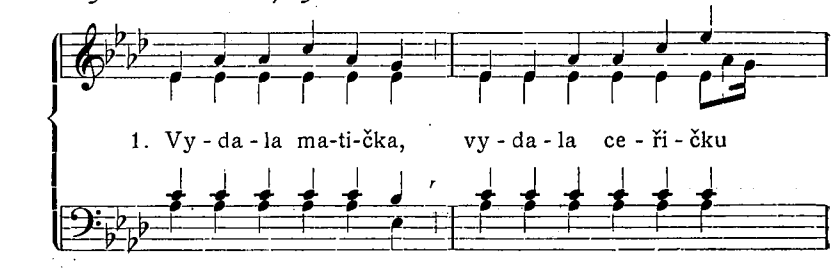
U suśeda dobra voda . . . Z Plesné

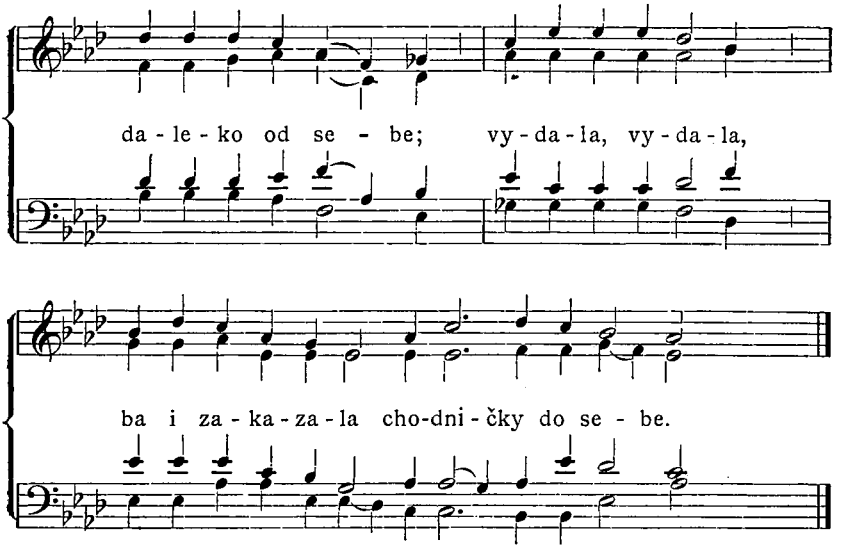

2. Na co stě mě, ma matičko, skoro vydaly,
dydyž stě vy mě hospodařit něnaučily?
Daly stě mě takovemu, co nězozumi ničemu,
ach Bože, Bože!
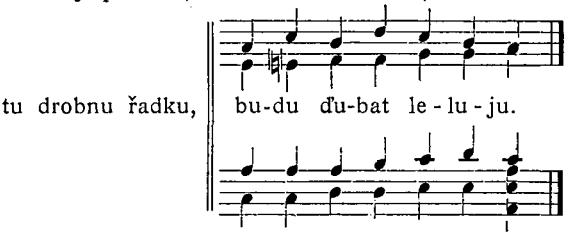
3. Dydyž vy ku nam přijeděte, matičko moje,
to ůn mi tak pěkně prai »ženičko moje«!
Jak vy od nas odjedětě, to mi litaju po hřbetě —
kyje březové!

Vydala matička, vydala ceřičku . . . Z Plesné.

2. Udělam se ptačkem, ptačkem jařabačkem,
do matičky poletim; šednu na zahradku,
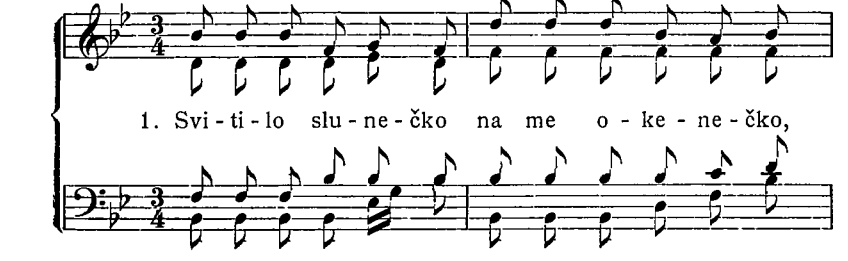

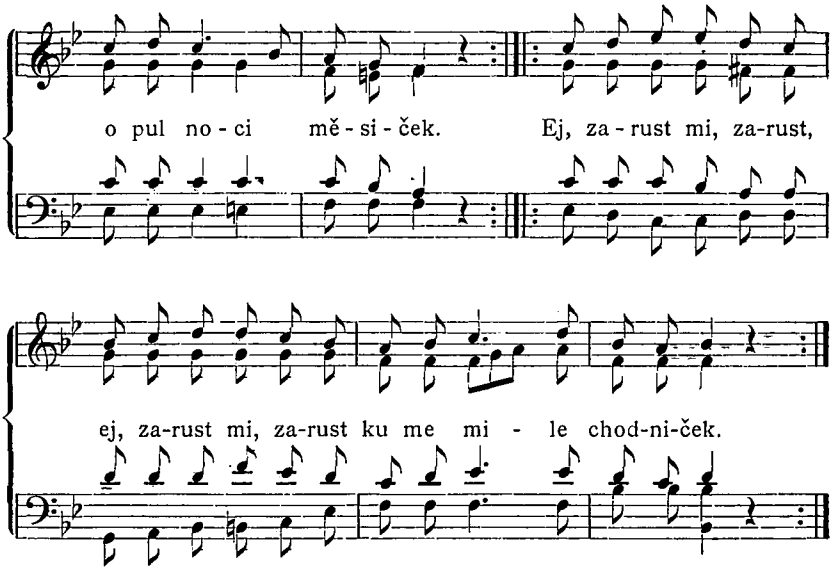
3. O ty ptačku, ptačku, ptačku jařabačku,
něďubaj leluje, bo ona uvjadně
a potem upadně, co mi budě po ni.

4. Och dobře ti, dobře, nejmladča sestřičko,
u matičky bujať, ale mi nědobře,
mocny, mily Bože, po světě se tulať.

5. Matička mě vola: »Staň, ceřičko moja,
kravičky futrovať!« A hospodyň vola:
»Staň, mrcho leniva! Ležiš do poledňa!«

Svitilo slunečko na me okenečko . . . Z Morávky.

2. Ej zarust mi, zarust zelenym horasem,
přešlapat ho němožu.
[:Šlapej, synku, šlapej,:]
ja ti take pomožu!

3. Vydali tatiček, nejstarší cerušku
daleko pryč od sebe.
Jak ji vydavali, hned ji přikazali,
by k nim nepřišla vice.

4. Udělam se ptačkem, malym jařabačkem,
poletim k tatičkovi,
sednu k okenečku na tu zahradečku
na ty bile leluje,

[:bo jak mi ji zlameš:]
už vic mi rusť nebude!«

5. Nejmladši sestrička u okna seděla,
na ptačečka šokala:
»Ej, šo, šo, ty ptačku, maly jařabačku,
nězlamej mi leluje.

6. Dobře je ti, dobře, ma mladši sestřičko,
u okenka sedavať,
ale mně je horši, Bože nejmilejši,
po tem světě se tulať.
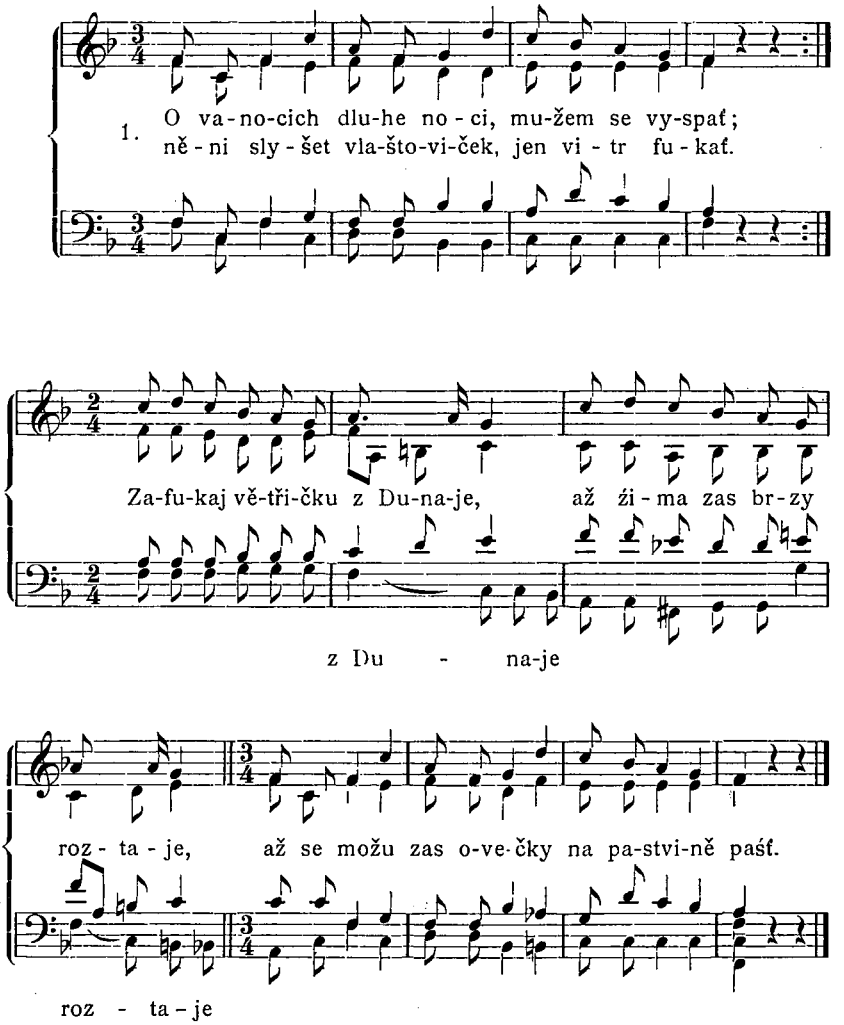
Povzdech. Z Morávky.

Ach sestřičko moje,
není nad zití tvoje.
Když tě máti budí
po hlavě tě hladí:
Stávej dcerko rozmilá.
A když mě muž budí,
z lužka mě vyhodí:
stávej mrcho lenivá.
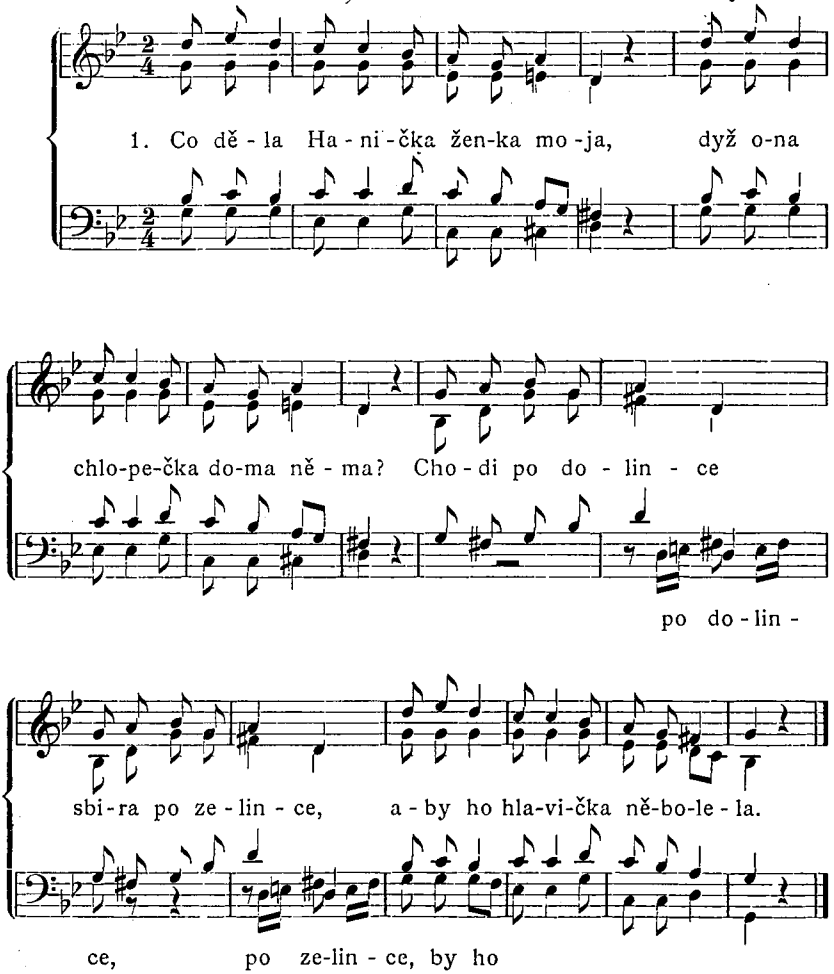
---

6. Různé písně.
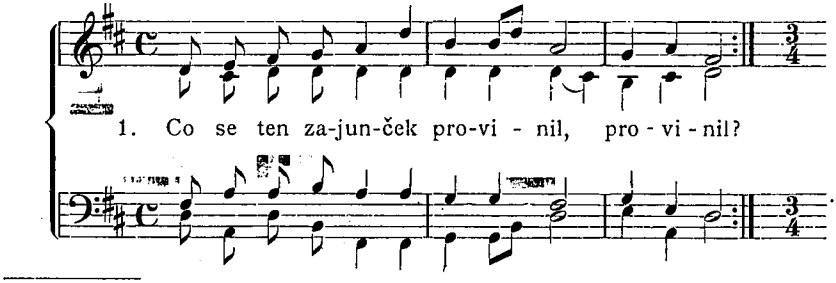
O vanocich dluhe noci . . . Z Hradce.
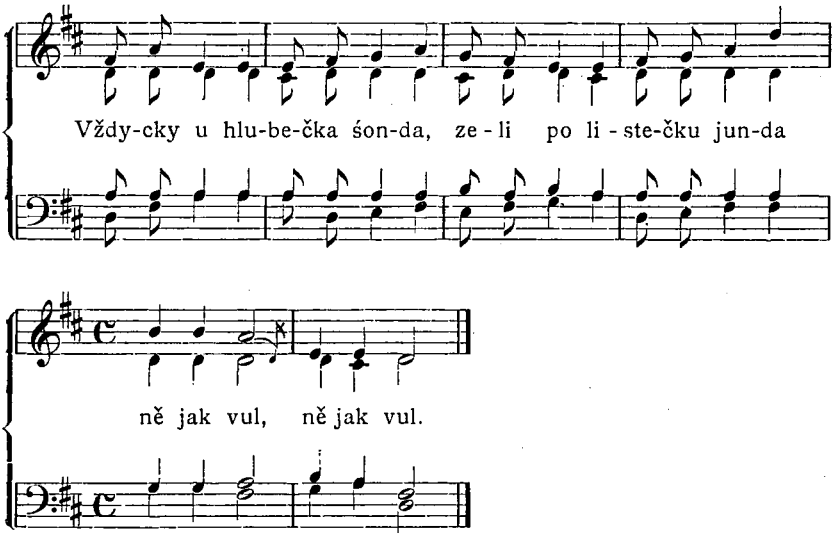

Co děla Hanička . . .)* Z Čabysova.

*Co se ten zajunček . . .**)* Z Plesné.
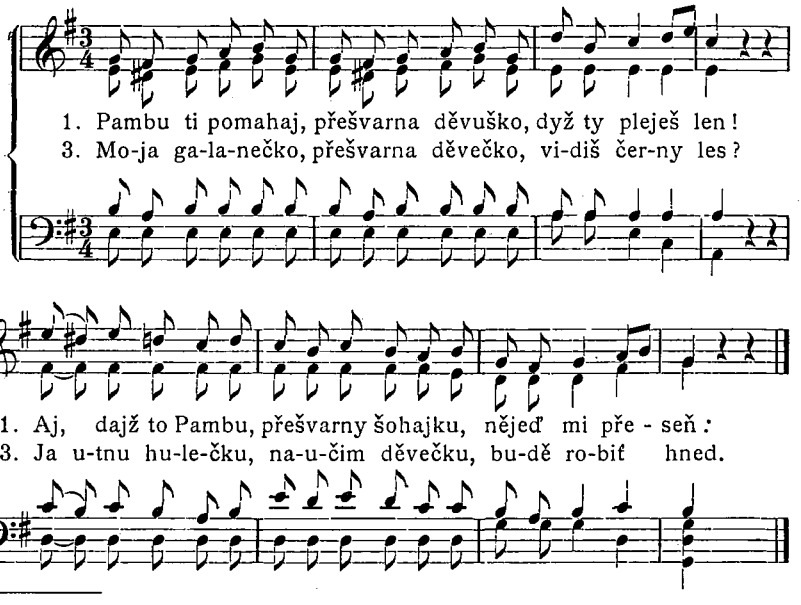

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira. **) V písni této jest několik polských slov.
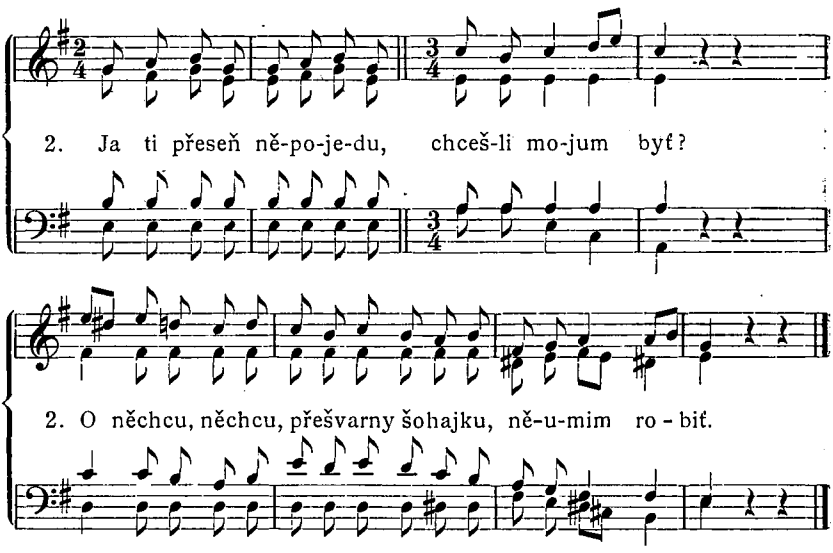

2. A to všecko lundska vjuzdani, vjuzdani,
viděli zajunčka na spani, na spani.
Viděli ho včera v žitě,
un utěkal k łasu.*) skrytě,
hoptasu — jak k lasu.
A vy pani i myslivci,
calujte mě všeci v ř . . .!
Ja su pan, v lese sam.
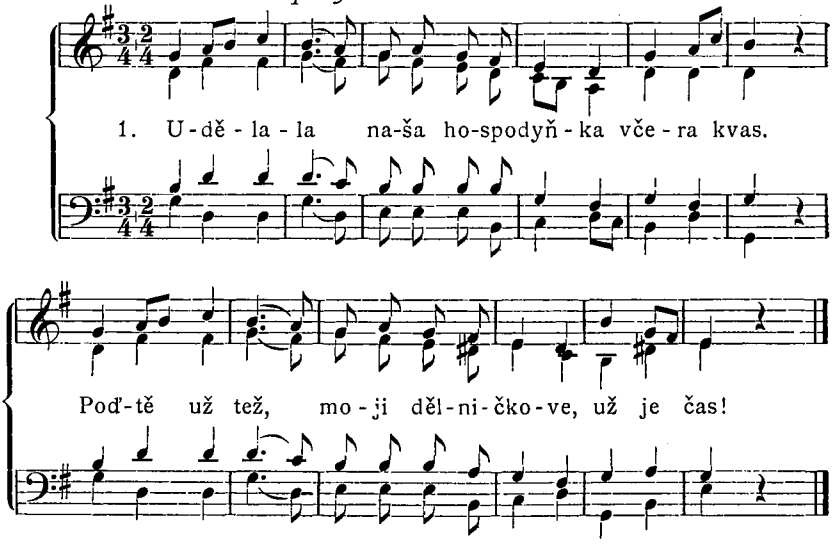
Pambu ti pomahaj . . . Z Jaktaře.
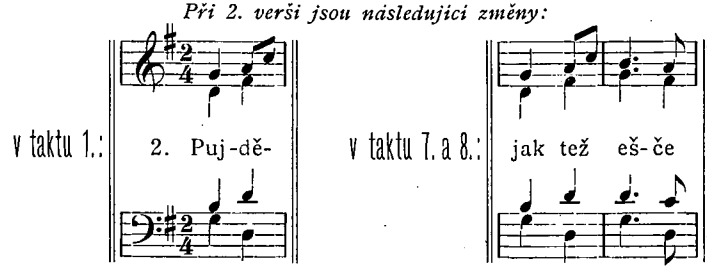

*) K lesu.

Udělala naša hospodyňka včera kvas. Ze Skalice.
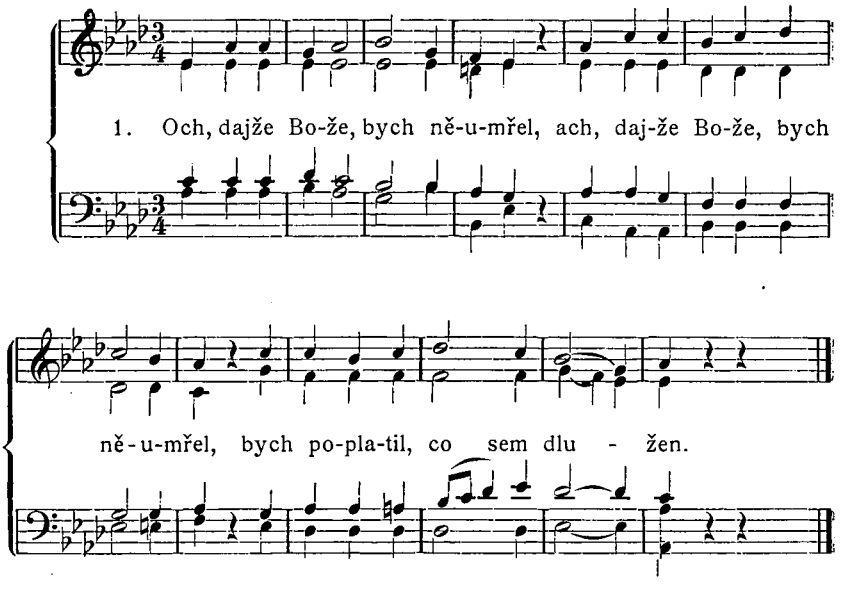

Při 2. verši jsou následující změny:

2. Pujděme, naše hospodýňko, pujděme
jaktež ešče po jednym snopečku užněme.

Och, dajže Bože, bych neumřel . . . Z Dobroslavic.

2. [:Bo dy se člověk rozněmuže,
to mu žaden něspomuže.

3. [:Sbiraju se k němu přatele:]
och, jak se sejdu zas rozejdu!

4. [:Och měl sem dluhu na tisice:]
a Panu Bohu ešče vice.

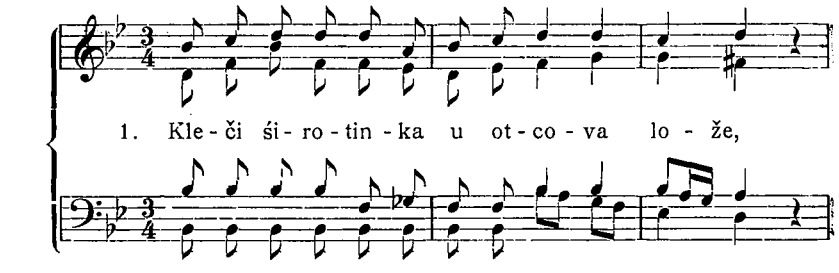
5. [:Och měl sem peniz na tolary,:]
a včilejky mam černe mary.

6. [:Och z jednej strany za kostelem:]
vadila se tam duša s tělem.

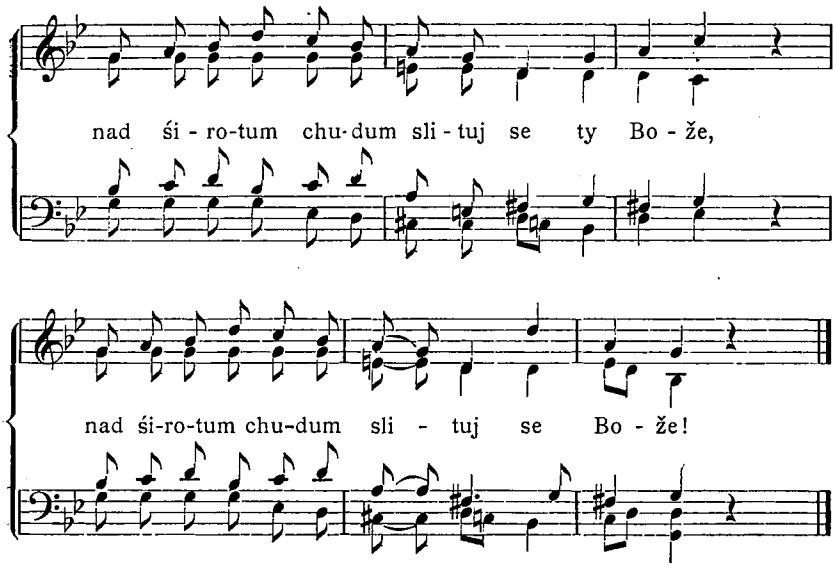
7. [:Och tělo, tělo, coś dělalo,:]
že si na duši zapomnělo?

8. [:Chodilo si v střibře a zlatě:]
včilej ležiš v hlině, blatě.

*Kleči širotinka . . .**) Z Plesné.

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira.

2. Ach, tatičku dobry
vy se chcetě brati,
[:kaj se debrala
moja dobra mati,?:]

3. Kam se odtuď octně
vaše ditě chude,
[:kdo mu nyni otcem
kdo mu matkum budě?

O kořalce. Z Pražmy.

1. Smutný čas nynější,
rozvaž o člověče!
Nech toho ožralství,
a naprav se přece;
pohleď na kabát na galaty,
že jich už más samé laty.

2. Vejdi do komory
ničeho tam není,
pomacej po kapsách,
ani krejcar není.
Není loja ani soli,
a od hladu až břuch bolí,
třeba poslat pro ni.

3. Jidu a uhlídám
hospodu při cestě,
snad tam má hospodský
»patronku« ve sklence.
Jen tam pospěš nestarej se,
však to jaksi bude přece,
tak mi cosi šepce.

4. Vejdu do hospody,
hostinský se směje,
poručím kvaretku,
a on mi naleje.
Až mu starý dluh zaplatím,
potom ať se zas poručím,
o jak mi šmakuje!

5. Ja ho jenom prosím,
ať se jen smiluje,
by nalil kvaretku,
že mě v břuchu žere.
Jestli mu zanechám kabát,
že bude zase dávat,
ať mě přestane žrát.

6. S jakou ochotností
kabát sem sevlíkal,
a tu kořalenku
zdaleka polykal.
Tak sem se za to navalil,
až sem se pod lavu svalil,
do galat navalil.

7. Hospodský mě tahne
za nohy na pole,
že jsem mu ocedil
pod lavou kobzole.
Za hlavu mě ven vysmyčil,
paru mi tam ještě strčil.
Taková čest pro mě!

8. A já bez kabátu,
aji bez čepice,
přismyčil se domu
jak zmoklá slepice.
Ženka mě hned přivítala,
při tom ale obdržela
několik na plece.

9. Od velkého strachu
vlezla do komína,
a já od své zlosti
zeřnul*) svého syna.
Tu mě oba opustili,
a mě samého nechali
dělat komediji.

10. A když jsem se ráno
ze spánku probudil,
jaký tu pořádek
po domě uvidil?
Všecky hrnce potřískané
a ruce mám skrvácené
v galatách nabuřené.

11. Ještě horší žeňa,
která ráda pije,
běda tomu muži
který to dopadne!
Vše do žida a do šynku,
zanese za paprykuvku
čistou špagátuvku!

Čemu se možno naučiti. Z Podvihova.

Jak se naučíš buty pucovať,
to se naučíš kobzole škrobať.

Jak se naučíš kobzole škrobať,
to se naučíš dívky milovať.

Jak se naučíš dívky milovať,
to se naučíš děťo kolebať.

Povzdech. Z Chvalikovic.

A já hříšník ten největší,
co sobě počíti mám?
Na ř . . . lata
jako lopata,
a ř . . . čapatá.

Co jest lepší? Z Podvihova.

Lepší lsou ty císarské dvacetníky,
než-li ty panenky u muziky.

Lepší je žitečko než oves,
lepší je mládeněc než vdovec.

Lepší jest pivečko než voda,
lepší jest panenka než vdova.

*) Vyřezal svému synu.

(Pokračování.)

O humanismu.

Napsal VINC. DRBOHLAV.

(Pokračování.)

Kdežto v Italii pěstovala se humanistická studia pouze ve vyšších společnostech, měla nátěr aristokratický, v Německu vnikla do občanského stavu a měla ducha demokratického. Tady počal humanismus samostatně vyrážeti kořeny. Šířil se i z Nizozemska na jih. Prvními pěstiteli jeho byli »bratří společného života«. Náboženská tato společnost založena od Alexandra Hegia v Deventeru (Nizozem.) učinila si úkolem učiti, vydávati a tisknouti dobré knihy a tak šířiti křesťanskou osvětu.

Hegius založil slavnou školu v Deventeru, Dringenberg ve Schlettstadtu (v Elsasku). Žáci odtud stali se učiteli pro klasickou vzdělanost na jiných pro ten účel zřízených školách, z nichž nejznámější jsou v Münsteru, Herfordu, Mindenu, Düsseldorfu, Goslavu, Lüneburgu, Osnabrücku, Dortmündu, Harlemu, Lübecku a Emmerichu.

I university činily svou povinnost. V 15. století vznikly university: ve Würzburku, Lipsku, Roztokách, Lováni, Trevíru, Greifswaldu, Frýburku, Basileji, Ingoldstadtu, Tybinkách a v Mohuči; k nim se později připojily ve Wittenbergu, Frankfurtu, Marburgu a Strassburgu.

Mimo to byly založeny i literární společnosti: rýnská, dunajská (od Celta) a strassburská (od Wimpfelinga). I tady nalezl humanismus v knížatech své štědré podporovatele, jako v císaři Maximilianovi I., ve Fridrichu Moudrém, kurfiřtu saském, Eberhardu z Wirtenbergu, Jáchymu, kurfiřtu brandeburském. V Norimberku byl hlavou humanistů Pirkheimer a v Augsburku Peutinger. Taktéž v klášteřích: kongregace bursfeldské, augustiniánských, kartusiánských, františkánských a dominikánských, se neopomíjelo pěstovati klasiku.

Pokud do této ušlechtilé, vědecké práce nevnikl zhoubný duch italských humanistů, byla mezi vědou a církví krásná shoda. Ale tu se počali duchové lišiti. Humanisté v Německu rozstoupili se ve dva tábory; jedni drželi se církve: humanisté starší; druzí mladší živili revoluční plány.

Starší humanisté při veškeré lásce, jakou v nich klasická díla vzbudila, zachovali si své katolické přesvědčení. Jim bylo klasické vzdělání pramenem k obohacení ducha a ku prohloubení životního názoru. Byli také dobrými vlastenci. V politickém přesvědčení byli papežští a císařští, jak je středověk vypěstil. Zachovali si křesťanskou spořádanost života a mravů. Mezi nimi byli velikáni ducha a mužové evropské pověsti. Z těch uvedeme jen nejznámější: Huysmann (Agricola), Heynlin, Wimpfeling, Trithemius, Bertram z Heidelsberku, Rolevink, Dionys Leevis a jiní.

Naproti nim rostla strana humanistův, kteří nechtěli míti s křesťanstvím nic společného a jako italští chtěli žíti jen dle přírody, bez dogmat a náboženské morálky. Jejich plánem bylo

odstraniti křesťanský názor světový a získati svobodu. Odtud ona nesmrtelná zášť ke scholastikům.

Tito humanisté vtírali se do universit, do škol, do svobodných měst, ke dvorům vládců a všude demoralisovali. Zmíněný prof. Nerrlich píše o nich toto: »I ku charakteristice německého humanismu patří schátralost, nepořádnost, povrchnost, přeceňování; táž svárlivost budí i zde náš odpor, táž frivolnost v pohlavních věcech, totéž nízké pojetí manželství, k tomu ještě u jednotlivých kult Bacchův. Z nedostatku vkusu znovu probuditi domnělý zlatý věk starověku aspoň přenesením antických označení na moderní poměry, tou snahou předstihli Němci ještě své vzory, neboť Italie stála v jiném spojení s antickým světem než Německo; oni pohrdali vším nacionálním tak příliš, že se i za své jméno styděli.

K těmto humanistům sluší jmenovati zvláště Eobana Hessa, velikého ochlastu; Rubiana Crota, zhejralce, Mutiana Rufa, duši jejich, který tupil manželství a náboženství, Celta pro jeho oplzlé básně, Bebla pro jeho frivolní povídky. Tři hlavní budou následovati.

A právě takoví humanisté stávali se miláčky knížat, obecenstva a studentstva. Pro starší ztrácelo se porozumění. Knížata si je předcházela, protože jejich zásady přiváděly je k pojmům a představám, které znanáhla přetrhávaly veškeré pásky, které poutaly národy k velikým středověkým představám o papežství a císařství. V servilnosti k nim se humanisté předstihovali a na úkor národních práv a svobod pomáhali jim uvésti v život dusivý byrokratismus. Co jedni v knížatech viděli Augusty, v jejich kancléřích Mecény a v sobě devotní Horáce, nebo Ovidy, druzí s Huttenem v čele kuli plány tato territorialní knížata (od Fridricha II. k sesílení císařství utvořená) odstraniti politickou revolucí a založiti na rytířstvu a humanistech nové císařství.

Skutečně došlo později k revolučnímu pokusu, ale Sickingen, který s Huttenem úkol ten do ruky vzal, byl od knížat poražen. (1523.)

V Německu měla knížata z humanismu ten prospěch, že se obohatila církevními statky, sesílila své postavení a zlomila moc císařskou.

Na všech universitách, kde měli tito humanisté stolice, vznikl znemravnělý život, neboť studentstvo následovalo prostě své učitele. Za to bylo hotovo pro všecky možné excese. Nejvíce v tom vynikal Erfurt. Tu působili Eoban Hessus, Crotus Rubian a Mutian Ruf z blízké Gothy.

Německým humanistům se jednalo o to, ubíti katolickou Církev. Neboť — a to je právě charakteristické — ve všech svých útočných spisech, které v tupení církevních dogmat, hierarchie a mnišství předstihují pamflety italských, nikde není znamenati pokyny, projekty, jakby se domnělá porušenost víry a kleslá kázeň duchovenstva mohla napraviti.

Počítají se hlavně tři mužové za duševní původce Lutherem vzbuzené církevní revoluce: Erasmus Roterdamský, Jan Reuchlin a Oldřich Hutten. První dva sice nemysleli na odboj, ale poskytli k němu hojně zápalu; Hutten však byl vtělená revoluce.

Erasmus Roterdamský patřil k nejvzdělanějším humanistům svého času. Byl knězem, ale mši sv. nikdy nesloužil — byl knězem světáckým. Mnichy měl v nenávisti. Svými spisy (Stultitiae laus, Colloquia familiaria) tepal zlořády v církevním životě, ale tak jízlivě, že dojem z nich došel až k podstatě samé věci. »Nikdo nedovedl« — píše o něm Döllinger — »jako on, pověrečné výstřelky, církevní zlozvyky pronásledovati zbraněmi výsměchu, že sama věc, na níž zlozvyk byl přilepen, byla tím zasažena; při tom byla jeho povrchní, hladce přes předměty se přesmykující pochybnost a podezřívání na vše strany trousící manýra, kterou církevní a theologické látky probíral, právě tak schopna stupňovati stav nevole, která tu byla následkem četných, křiklavých přehmatů a neřestí v kněžstvu, až k formální, ba docela na soubor zděděných pravd se táhnoucí nedůvěře, a mysle pro velké otřesení Církve připraviti a pro nové učení je uschopniti.«

Erasmus byl dalek potírati katolictví; domníval se toliko, že kaceřováním nešvarů církevních dostaví se náprava. Mnoho čekal také od rostoucího vzdělání. Jak později spory Lutherovy na se braly povážlivou tvářnost, uchýlil se z bitevní čáry. Huttena ve Spongiích morálně pořádně vypráskal. Naproti Lutherovi ve sporu o svobodě vůle zaujal katolické stanovisko. Slyšel od katolíků mnoho výčitek, že nasel do vzpoury dračího semene a to, jakož i vzrůst reformace zkalily mu poslední dny života. Zemřel r. 1536.

Druhý předák humanistů byl Jan Reuchlin (Capnio) filosof, jurista, filolog a znamenitý znatel hebrejštiny. Byl nepřítelem scholastiky, za to hlasatelem platonsko-židovské filosofie, se kterou se v Italii seznámil u Pica Mirandoly. Ve svém dobrozdání, zdali židovské spisy neobsahují nic proti křesťanství, podal stranický úsudek o talmudu a Kabbale. Z toho vznikl mu prudký literární boj s kolínskými dominikány, k nimž se přidružila universita pařížská, lovaňská, mohučská a erfurtská. Na obou stranách nebylo šetřeno mírnosti. Boj ten utvářil se tak, že se stal bojem mezi scholastikou a vědou.

K Reuchlinovi přistoupili všichni humanisté a dělali mu hroznou reklamu. Přátelé se sešli, podali si ruce a spustili kanonádu. Největší účinek způsobily epištoly »obscurorum virorum« (1515) vydané v Erfurtu od Rubiana, Pickenika, Huttena a jiných spolupracovníků. V těch byli s bezúzdnou zlomyslností mistrovsky vylíčeni scholastikové jako největší blbci, pokrytci a břichopáskové. Tedy se nebojovalo pravdou, ale tupením. Do lidu házeny, dodělaly se trvalého nepříznivého mínění o Církvi a naladily jej k oposici. Tím si připravili humanisté půdu.

Reuchlin se toho zalekl, ale Hutten ho těšil: buď zmužilý, požár, který v pravý čas má vypuknouti, byl dlouho připravován. Reuchlin má tu smutnou zásluhu, že na místo scholastické filosofie počala se ujímati na universitách platonsko-kabbalistická se svým naturalistickým názorem o světě. I on nepodal ruce k revoluci. Přál si sice opravy vně Církve, ale odloučení od ní zavrhoval. Vyslovil se proti Lutherovi a svého pravnuka Melanchtona, pravou ruku Lutherovu, za to neměl již v lásce. Od Huttena dostalo se mu pro jeho passivitu příkoří. Zemřel r. 1522 v Heidelberku.

Za to byl pravým demonem *Oldřich Hutten* (n. r. 1488), neunavný revoluční agitátor, který věnoval péro i tělesné síly na zničení katolictví. Povahou byl dobrodruh, žebravý student, milovník vína a žen (trpěl na malum Franciae). Jako básník byl od císaře Maximiliana I. korunován a dostal právo, učiti na všech universitách v Německu. Od r. 1515 s 20 jinými soudruhy počal s dobře promyšleným plánem svou podkopnickou práci. Vše se dařilo. Smýšlení lidu bylo proti duchovenstvu připraveno. Jen scházel k zjevnému odporu signál. K němu však nikdo se tak nehodil, jako mnich. Ten by byl přece nejvýmluvnějším svědkem, že římská Církev jest naprosto zkažená. A ten mnich se objevil — v Lutherovi.

Luther (n. r. 1483) studoval na universitě v Erfurtu a tam se duševně spříznil se všemi humanisty, kteří obmýšleli novotu. R. 1505 stal se magistrem a vstoupil proti své povaze, proti vůli otce i přátel do kláštera augustinianův v Erfurtu. Byl odpůrcem scholastiky jako ostatní humanisté, s nimiž sdílel Reuchlinovy názory filosofie. Tato filosofie právě to byla, že ze zásady její: omnia ex necessitate eveniunt, vyvinulo se učení o nesvobodě vůle a praedestinaci.

Filosofie tato pomátla Luthera i ve vnitru, neboť pokušení zaměňoval se hříchem a neužíval proti němu prostředků, které Kristus nám udal ve svém pokušení jako formu, že oddělil pokušení od svolení vůle a obrátil je spíše v příležitost k záslužným skutkům. Luther potíral pokušení jako hříchy samé, ovšem je nezahladil, a že nevěděl z katechismu, že pokušení stane se tehdy hříchem, když se mu vůle nakloní, bloudil jako zoufalec po klášteře. Tu ho zpovědník upozornil na místo sv. písma (Řím. 3. 28), že je člověk ospravedlněn věrou bez skutků.

Text ovšem má v souvislosti jiný význam. Znamená, že víra ospravedlňuje bez skutků takových, které ospravedlnění předcházejí (ale ne po ospravedlnění). Luther v tomto místě nalezl útěchu a studium sv. Augustina (subjektivně pojaté) ho v tom utvrdilo. Na tom buduje, zavrhl brzy askési a potom veškeré dobré skutky. Jediným motivem k spasení byla mu víra. Tuto theorii nazval evangeliem, pravdou od Boha mu vnuknutou. Člověk dle něho je dědičným hříchem úplně zkažen a nemá již svobodné vůle. Spravedlivým sám sebou se státi nemůže. Dobrý skutek je před soudem Božím vlastně smrtelný hřích. Jen to vysvobodí člověka, co Kristus proň učinil a trpěl. Věrou v něho stáváme se spravedlivými. Postačí věřiti, třebas bychom milionkrát denně smilnili, to nás nevylučuje.

R. 1508 byl povolán za professora dialektiky a ethiky do Wittenberku. Tato universita založená r. 1502 přičiněním Martina Pollicha, humanisty z Lipska, od kurfiřta saského Fridricha a jeho kancléře, humanisty Spalatina, nemohla se sousedními universitami v Lipsku a Erfurtu vědecky závoditi. I hledány prostředky upoutati na ni pozornost. Nic lepšího se k tomu nehodilo, než strojit hádky a malé revolty proti duchovenstvu. Tady se scholastice neučilo. Mělká filosofie humanistů měla za následek, že tu byla úplná svoboda ducha, která se jak od professorů tak od poslu-

chačů, kteří mimo to neměli konviktů, prakticky prováděla v bezuzdném životě.

Luther pro svůj úřad, jak sám doznal, neměl potřebné kvalifikace, ani vlohy, ani náklonnosti.

R. 1512 stal se doktorem theologie, vykládal biblické studium a sv. Augustina. Tu již hotov s Církví ve svém vnitru, potíral sv. Tomáše Akv. a Bonaventuru pro jejich učení o dobrých skutcích. Tím popudil proti sobě dominikány. Též Erasmus, Pirkheimer, netuše z toho nic dobrého, počali se ho vzdalovati.

A snad by tyto bludy, jako jiných, byly usnuly, kdyby ho na jeviště světa nevyhodily odpustky. R. 1514 byly vypsány od papeže Lva X. pro stavbu sv. Petra v Římě odpustky. Komisařem pro Německo byl r. 1516 ustanoven mohučský arcibiskup Albrecht z Brandeburku. Týž určil kazatelem jich výtečného a osvědčeného misionáře, dominikána Jana Telzla.

Co se týče odpustků, podotýkáme toto: Tenkráte, jako nyní, nebyly zavedeny subskribce pro veřejné účely. Byla pro to volna jiná cesta. Dobrovolné dary dávaly se z vyšších motivů; dávaly se dary, které účelem svým dotýkaly se věčnosti. Odpustky měly intenci: dobrovolně dáti, učiniti oběť, a z toho daru dostati na onom světě cum contritione et confessione, lítostí a zpovědí, odměnu.

A tento druh křesťanské svobody, toto svobodné určení vůle: užitím pozemského na získání nebeského, tento tedy duch svobody byl Lutherem a jeho spojenci převrácen. Oni místo Prozřetelnosti Boží měli fatum ze své filosofie, totiž, že vše nutně se děje — pak se ovšem člověk musel státi strojem ve věcech věčných a vůči Bohu, a neměl již moci, svobodně pro dobro se rozhodnouti. (Dokončení.)

Bůh hraběte Tolstého.

Spisovatel *Vladimír Čumikov* obstarává Němcům z Paříže »literaturu Tolstojovskou«, překládaje nejen veliká díla ale i malá pojednání ruského mistra, hezky za čerstva, a chvále se, že i *výtahy*, jež z Tolstého spisů činí, dějí se s vědomím a *schválením* druhdy geniálního hraběte, jenž i privátní korespondenci i denníky ponechává svému stoupenci k volné disposici a ničeho proti tomu nemá, aby se k tisku použilo i rozmluvy, kterou spolu o rozličných názorech měli. Tak stalo se zvláště v pojednání Čumíkově nadepsaném »Myšlénky o Bohu« a připsaném téměř jako *originál* hraběti Tolstému s významným připomenutím, že tímto způsobem se učení mistrovo jaksi nejen přehlednějším činí, nýbrž i *doplňuje*. Zkusme tedy tuto »plnost« ducha hraběcího a proberme jeho názory o Bohu, abychom poznali, *čím* se nasycuje m derní množstvo odpadlých od idejí křesťanských intelligentův; šest tisíc výtisků studie Čumíkovy bylo třeba nakladateli vydati za jediný rok minulý, — patrný to důkaz, že Tolstojismus dosud kvete, ač dů-

razně bylo vytknuto, že gloriola hr. Tolstého posledními publikacemi valně utrpěla, přinesši auktoru nepěknou výčitku, že z něho mluví »pomatený staroch.«

Základními rysy theorie Tolstého o Bohu možno označiti tyto tři myšlénky: Co jest Bůh? Jak poznáváme Boha? Jaký je poměr člověka k Bohu a Boha k člověku?

O otázce prvé rozumuje Tolstoj asi takto:

1) Bůh jest mi tím, po čem toužím, za čím se pachtím, ale tak, že *v tom* vlastně celý *můj* život jest. Jen k vůli tomu a *proto* také Bůh existuje. Pochopiti Boha nemohu ani Ho vysloviti; kdybych Boha pochopil a dosáhl, přestal by existovati, poněvadž touha a snaha má neměla by již žádného cíle a já přestal bych ihned žíti. Přes to přese všechno, že Boha nemohu pochopiti, přece Ho znám — a není v tom kontradikce — poněvadž znám *směr* svůj k Němu. Poznání toto je ze všech mých poznání dokonce »nejjistějším.« Chtíti Boha poznati *lépe*, než teď Ho znám, není mně nyní docela nikterak třeba. Každý pokus lépe Boha poznati, odděluje mne vlastně od Něho. Mluvím-li o Bohu, nemám nikdy říkati »On«, poněvadž to ve *mně* rušivě působí. Tak o tom smýšlím, vlastně *cítím*.

Jak laskavý čtenář hned z prvých vět vypozoroval, buduje hrabě Tolstoj názor svůj o Bohu na egoistickém sentimentalismu pantheistickém, dělaje *sebe* takořka podkladem a skutečnou částkou Boha tvořivou, při čemž *cit* takovou úlohu má, že všecko *rozumové* poznání znemožňuje a nahrazuje. To docela odpovídá známým starším názorům hraběte, vrcholícím v přiznání, že víra jakkoli nerozumná a »stošitedlná«, jest vzdělanci přijatelna, dává-li mu »možnost života« . . . . Je známo, že citlivůstkářskou theorii náboženskou zplodil protestantismus a že nejvýznačnějším »theologem« theorie sentimentální byl pověstný *Schleiermacher* tak jako *Hegel* zdá se býti vlastním učitelem hraběcí filosofie. Na *takových* základech ovšem ani Tolstoj nic kloudného v náboženství zbudovati nedovedl.

Až po časy Kristovy, tak pokračuje Tolstoj, postačovala stará definice Boha, že je totiž bytostí věčnou, nekonečnou, mimo nás jsoucí, nás vedoucí a nás zákonem vážící. Kristus však názor tento poopravil, přidav mu *lásku*, to jest »onen pocit dobra, pohnutí a radosti na životě, které vlastně jest člověku vlastním, šťastným a pravým životem, jenž nezná smrti.« — Že Kristus Pán starého zákona nezrušil, ale jej doplnil a zdokonalil, rádi přijímáme; ale že by Kristova »láska« *tak* vyhlížela, jak ji zde Tolstoj popsal, nepřipouštíme, protože výklad hraběcí obsahuje hodně slov, ale málo smyslu a že spíše zatemňuje věc než objasňuje, zdaje se i toho domýšleti, že Boha-*lásky vůbec* před Kristem neznali, což jest nepravdivo. Mimo to jest Tolstojovská »láska« velice podezřelou, poněvadž jednou se o ní tvrdí (str. 99.), že Bůh je «reální bytost, láska samá«; podruhé však se dí (tamtéž), že všecko, cokoli pochopuji a čehokoli se dotýkám »formou lásky«, jest onou zmíněnou »reální bytostí láskou samou«; tedy týž egoistický pantheismus jako dříve! Totéž opakuje se (str. 100) slovy: »Ale láska je Bůh, t. j. když *my* milujeme, jsme ne bohové, ale *bůh*«. Ze slov těchto patrno, že Tolstoj silně zneužil biblických slov »Bůh je láska«, vtáhmo Boha do nás a učiniv Boha láskou naší, jen *naší*, takže předstíraný Bůh-láska jest vlastně *člověkem* a nic více! Tento názor hodí se však také do krámu egoisticko-sentimentální theorie hraběcí, jež pro samé

city a pocity více a výše nemůže; tento názor byl snad ne poslední příčinou, že spekulace Tolstého mezi moderní intelligencí, *osobnímu* a nad námi vládnoucímu Bohu na mnoze odcizenou, tolik obliby a shovívavosti došly, ač každého přemýšlejícího zpříma ke kritice vyzývaly.

Je-li tato »poopravená« definice Boha zmatená, jsou další dodatky a vysvětlivky její ještě zmatenějšími, vnášejíce do sentimentálně pantheistické nauky Tolstého moment *materialistický*. »Počátek počátku nazývám Bohem«, dí auktor na stránce 71. Slova jeho zní sice po křesťansku, ale křesťanského smyslu nemají, jak sám hrabě prozrazuje, když dí, abys proto na něho se nehoršil, že užívá »slova« Bůh. *Jaksi* ty věci přece označiti musím, omlouvá se, přidávaje, (str. 75), že tím nikterak nemyslí si Boha biblického, »jenž prstem psal zákon, v hořícím keři se zjevil, Syna poslal atd. »Počátek počátku« je auktoru *materiální* původ věcí; původ, z něhož i nejnižší organismy pocházejí (str. 76.). Bůh-*stvořitel* křesťanský je fantomem: auktor popírá takového Boha rozhodně na stránce 78. a tvrdí, že Boha-stvořitele zplodila pověra. Rovněž »metafysickým« propleteninám pověrčivým na vrub dlužno prý přičísti »osobního« Boha (lidem).

Podobně smýšleti nemáme prý žádného důvodu; Číňané a Indové takového pojmu nemají, upozorňuje auktor v závorce a dodává, že Bůh *křesťanský* s Bohem-*stvořitelem* je nesrovnatelný. Nu budiž, ale auktor — byl by lépe udělal, kdyby aspoň dějepisného *fakta* byl dbal; fakta, jež křesťanského Boha-*stvořitele* zná a Tolstovský výklad jako blud zamítá? Křesťanství bez Boha-*stvořitele* a bez Boha *osobního* je tak *makavým* výmyslem *novotářským*, že se divíme, kterak se mohl opovážiti hrabě Tolstoj něco podobného tvrditi.

Sedlaným koníčkem auktorovým jest egoisticko-sentimentální pantheismus, respective atheismus, proto vrací se k němu opět a opět. Popřev, že existuje Bůh *osobní* a stvořitel, tvrdí (str. 79): »existuje však *já*, jež poznává . . . svět a vniterně Boha-*Otce*«. A tento Bůh-*Otec?* Není nikterak naší křesťanskou osobou nejsv. Trojice, nýbrž »počátkem *mého* já«. Jako zavrhuje zde Tolstoj křesťanského Boha-Otce, tak zavrhuje i Boha Syna a Ducha Svatého způsobem jízlivým, jak viděti z odpovědi, kterou dal na vyobcovací dekret posv. synodu, jenž mu oznamoval, že je z pravoslavné církve hlavně pro tato poblouzení vyobcován. Píšeť v odpovědi té doslovně: »Že popírám nikomu nepochopitelnou Trojici, nesmyslnou bajku o pádu lidstva skrze prvotný hřích, čarodějnické povídání o Bohu, jenž se z Panny narodil a svět vykoupil, je úplně pravdivo.« Ale za to »uznávám« Boha-*Ducha*. *Jak*, možno vycítiti z tohoto: Pověz mi — dí auktor, — co je život, a já ti povím, co je Bůh! Životem rozumí zde pan hrabě život *lidský;* je tedy náš život *Bohem-Duchem*. Doslovně vyjadřuje to slovy (str. 76.) »vědomí *mého* života, vědomí svobody je Bohem; ale není to *celý* Bůh«. Co mu schází na celosť? Lidský rozum atd. pg. 77. Ke všem všudy, *co* je tedy Bůh-Duch? »Bůh jest ono *neobmezené* všecko, které já v sobě poznávám jakožto *obmezené*.« Já jsem tělo obmezené, Bůh je *tělesno* neobmezené . . . Já jsem dílem (částí), On jest celkem. Nemohu jinak *o sobě* smýšleti, než *že jsem částkou Jeho*.« Zde jest člověk tak povýšen a Bůh tak ponížen, že toho nelze ani nejegoističtějšímu sentimentalismu pantheistickému učiniti lépe. To jest tedy Bůh hraběte Tolstého!

2. Jak *poznává* hr. Tolstoj svého Boha? Poznává ho ne rozumem, ne zjevením, ne zkušeností, ale *citem:* věda i dějiny lidstva neplatí zde docela ničeho; vše rozhoduje cit — beze všeho objektivního kriteria! Poznání toto je prý ze *všeho* lidského poznání *nejjistějším* a nejlepším. Hrabě libuje si v něm tak velice, že rozum zpříma proti němu zavrhuje a že varuje, aby se ani netoužilo více a lépe poznati Boha (str. 70.), než se poznává citem. Cit tak silně zpřítomňuje auktorovi Boha, že již i pouhé slovíčko »On« (místo *já?*) velice auktora *ruší* a zmenšuje v něm Boha — snad ne proto, že mezi nimi dělá jaký rozdíl a nestotožňuje jich?

Tážete se, *v čem* vlastně »čarodějnický« *cit* záleží? Auktor Vám odpovídá (str. 72.): »Boha nepoznáváme tak dobře rozumem a srdcem jako pocitem úplné *závislosti* na Něm.« Zobraziti možno prý to asi takto: Jako kojenec, sedě na klíně matčině, *neví, kdo* ho drží, ohřívá a živí, ač ví, že tento kdosi jest, a nejen to ví, ale i miluje; tak i člověk oproti Bohu, neví, *co* Bůh jest, ale vyciťuje, *že* Bůh *jest* a miluje Ho. Na jiném místě (pg. 73) přirovnává auktor v té příčině člověka k bublině, která na vodě vyskakuje, praská a schází, nevědouc, proč a jak. Jest ovšem pravdivo, že člověk je tvor slabý a nedokonalý; není však pravdivo (nýbrž přehnáno), že člověk jest *tak velice* slabým, jak ho činí hrabě Tolstoj. Člověk má rozum, jímž poznává velmi mnoho a dobře: poznává i Boha i sebe a lépe než »kojenec nebo bublina«. Proč snižuje hrabě tuto vychvalovanou přednost člověka? Jen proto, aby *své* nepřirozené a nepravdivé theorie dokázal, že totiž o Bohu docela ničeho z rozumu nevíme, ale vše jen nerozumně *vyciťujeme;* jen proto, aby na základě toho mohl bouchati do víry, zjevení, církve a theologie, ani nevida (u přílišné horlivosti), že by do slepé uličky byl vehnán, kdyby se vědě a víře podobně zalíbilo, oháněti se tvrzením, že *vyciťují*, čemu učí. Což má k citu právo jen hrabě Tolstoj? Ó nikoli, On přijal by i tebe rád do cechu, ale za následující cenu: Předně musil bys věřiti (str. 75.), že se nadobro třeba *zříci* rozumu, jímž poznáváme. Po té musil bys věřiti, že »rozum lidský nemůže poznati ani co člověk ani co život jeho jest«, že tedy nedovede poznati, co je Bůh živý, soustrasť mající, milující, rozhněvaný atd. »Kdo chce poznati Boha, ať se beze všeho namahání přenechá svému citu« (str. 80.). To a nic více nežádá od tebe Tolstoj pro *svou* víru: zahoď tedy rozum a nenamahej se a přenechej se citu, jenž vše »pozná« a jistěji pozná než rozum! *Toto* poznání Boha zdá se hraběti tak velikolepým, že neváhá tvrditi: »Vše, co vím, jen proto vím, že Bůh jest a že ho poznávám . . . A není to mystickým, ale opačný názor je pravým mysticismem« (str. 97.). Brzo však, jako by se vzpamatoval, žádá auktor pro *svou* víru i od tebe více než pouhé »nenamáhání rozumu«; žádá (str. 80.), abys to dělal jako Duchoborci, kteří každého člověka na ten způsob pozdravují, že před ním na kolena padají, pamětlivi jsouce, že *v něm* Bůh jest. Nemůže-li se tak díti tělem, ať se to děje aspoň »v duchu«, uvolňuje ti příkaz tento shovívavý auktor, přidávaje na vysvětlenou, že »svědomí a cítění Boha, který ve mně jest a skrze mne působí, nemůže *vždy* pociťováno býti«. Tolik o *poznávání* Boha dle theorie Tolstého.

3. Poměr člověka k Bohu charakterisoval nám auktor, přirovnávaje člověka k nemluvněti a k bublině, jež nepoznávají ani odkud jsou, ani proč tu jsou, ani co jsou. Poměr Boha k člověku charakterisoval auktor, když tvrdil, že jsme Jeho částkou, že jsme jeho životem, že od

Něho jen proto nedostáváme útěchy, poněvadž Mu připisujeme tělo (na př. smrt přítele). Modliti k Bohu se také nemáme proto, že Bůh »osobním« jest, nýbrž že *my* osobními jsme (str. 82.): jaké jsou *naše* zájmy, takovými jsou i naše *modlitby:* tedy zkrátka: Nemodlíme se k vůli *Bohu* nad nás povýšenému, ale k vůli *sobě!* Radostný pocit, který plyne z poznání Boha citem, je velice milým a blaživým. Tážeme-li se po příčině radosti té, odpovídá se (str. 38.): »protože *je* Pán Bůh, netřeba mně ani se starati ani se strachovati, nýbrž jen se radovati.« Hned po té však se v opak toho tvrdí, »ale obávám se, že tento pocit přejde a se oslabí, jakkoli *nyní* velmi působivým a radostným jest«. I kdybychom mnoho trpěli tělesně a duševně — nemocí, zármutkem, že nám umřel na př. otec — hned to vše pomine, jakmile si vzpomeneme, že Bůh je. Někdy prý se však dostavují také pochybnosti o existenci Boží, ale nebývají na škodu, jelikož vedou »k vyššímu poznání Boha«. Boha vůbec nemáme hledati s úmyslem, že Jemu sloužiti budeme a ďábla se zřekneme, nýbrž na opak: Kdo chce k Bohu přijíti, musí nejdříve k ďáblu jíti. Pan hrabě volal prý by každému z nás tuto pravdu »plným hrdlem« do uší, poněvadž »lépe jest jednou ďáblem napálenu býti, než na křížové cestě státi a k Bohu úlistně se plaziti«. . . . Jak snadno lze k Bohu se »doplaziti« a příjemný z toho pocit míti, vypravuje auktor na str. 101. asi takto: Jednoho dne jel jsem z Tuly a přemýšlel jsem, že jsem částkou Boha . . . . On však že je vším, že je Otcem. A hned popadla mne *láska* k Němu a způsobila příjemný cit.

Toť asi hlavní rysy tolstojovského systému o Bohu. Tolik naivní umíněnosti a osobivé domýšlivosti jako zde, nalézti lze sotva kde. Jediná zdravá myšlénka celého rozumování hraběcího v tom jest, *že idea o Bohu je člověku do duše vštípena* a že z ní úplně nemůže býti vyhlazena? Všecko ostatní jest pošetilým povídáním, prozrazující chorobně sentimentálního ducha ve věcech náboženských. O zdravém přemýšlení neb o vědě nemůže být ani řeči. Tolstoj se zdá vůbec nábožensky nepříčetným a pomateným. »Senilen Blödsinn« řekli v Němcích hraběcímu auktoru, a chybili sotva. *Filip Jan Konečný.*

Hlídka národohospodářská.

(Dokončení.)

Německo má dle odhadu inženýra Nasse 160.000 milionů tun uhlí v zásobě; to prý stačí na 600 let. Zásoby uhlí na Teplicko-Duchcovsku se odhadují na 3500 milionů tun, to stačí na 350 let. Rakousko je vůbec zásobeno uhlím prý na 500 let. Severní Amerika má prý 684.000 milionů tun uhlí v zásobě, co stačí na 700 let, a uhelná ložiska Číny, dosud nikým nedotknutá, chovají prý 1,200.000 milionů tun. Zajímava jsou sdělení inženýra Fischera o uhelných dolech a nebezpečích, které v nich hrozí. Znatel tento praví, že když dosáhnou nevyčerpatelné uhelné doly jistého rozměru, jest na utvořené v nich dutiny tlak vůkolního horstva tak obrovský, že všechno se v šachtách pod tímto obrovským tlakem povaluje, veškeré klenby a pažby šachet, pak pilíře se pod tím tlakem zdrtí. Celé vrstvy uhlí, sloupy, chodby a všecko, co v šachtě jest, najednou bez předchozích známek zmizí. Sebe silnější trámy v chodbách šachet praskají, povolí a vše jest zasypáno, zničeno, každá šachta musí míti ochranné pilíře, to jest, uhlí se nesmí kopati napořád, nýbrž se musí z ložiska ponechati tak zvané ochranné sloupy, které nesou tíhu svrchní země. A zde právě jest hladovost uhelných těžařů veliká, takže chtějí přímo všechno vykuchat a následkem toho povstávají hrozné katastrofy v dolech.

Až bude míti na př. Anglie uhlí vyčerpané, pak bude po její slávě a moci jakožto státu průmyslového a námořnického. — Dnes ještě může kupovat potraviny odjinud, ale pak nebude míti prostředků k nákupu potravin. R. 1901 koupila Anglie potravin za 220·33 milionů liber šterlinků, to jest okrouhle za 5290 milionů korun naší měny, suma to přímo neuvěřitelná.

Německo dostalo od turecké vlády koncesi na 99 let pro stavbu dráhy ze Smyrny do Bagdadu. S dráhou tou bude Německo dále splnomocněno spravovati tratě dráhy anatolské. Stavba má býti provedena za 8 let. Dráha povede z Bagdadu do Bassary a odtud do Koreiku na Perském zálivu. Význam této dráhy v ohledu obchodním a hospodářském nedá se ještě ani odhadnouti. Dráha tato bude protínati celou Malou Asii, která má výměru 1,230.000 čtverečních kilometrů, tedy více než 2krát větší než celé Rakousko-Uhersko i s Bosnou. Dráha tato oživí obrovské úrodné roviny Mesopotamie, které jsou skorem tak veliké jako Rakousko a Uhersko dohromady. A to vše bude vydáno v moc Německu. Již dnes se třese německý kapitál hladem po zisku v dálné Mesopotamii. Považme jen, že v okolí Tigrisu jako kolem Bassary lze do roka dvakráte sklízet pšenici! Však již dnes mluví ruské noviny plny úzkosti, že dráha hazuardská znamená konec Turecka a počátek světové moci Německa.

Ačkoliv prodělalo Německo loňského roku tak ohromné otřesy finanční, bylo nicméně zřízeno r. 1901 v Německu nových 158 akciových společností se závodním kapitálem v obnosu 158·26 milionů marek. Kursovní ztráty na akciích průmyslových a bankovních činily v Německu loňského roku 1990 milionů marek.

Finanční ministr Ruska, známý všemohoucí pán de Witte, vydal říšský rozpočet Ruska na r. 1902 v následujících číslicích: řádné příjmy jsou odhadnuty na 1.801,784.482 rublů, vydaje pak na 1.946,571.976 rublů. Největší položky vydaje jsou úroky na státní dluh 286,459.713 rublů. Z této ohromné sumy pohlti největší část finanční židovští velmožové: Rotšild, Warschauer, Bleichröder, Lippmann, Rosenthal a Mendelssohn. Svatý synod potřebuje 27,954.151 rublů, armáda ruská 322,638.537 rublů, válečné ruské loďstvo 98,318.984 rublů, školství 36,624.831, ruské dráhy 435,547.758 rublů. Příjmy ruského finančního ministra jsou přímé daně 130,493.826, nepřímé daně 387,127.600, státní monopoly 521,724.000, výtěžek z ruských drah 508,414.998 rublů. Čísla tato skytají nám mnoho zajímavosti. Rusko učinilo znamenitý hospodářský lov zabráním Mandžurska. Země tato má rozlohu 942.000 čtverečních kilometrů, jest tedy $1^1/_2$ větší nežli celé Rakousko-Uhersko. Mandžursko oplývá bohatstvím přírody a nad to opravdu požehnaný kout země. Obchodní obrat Mandžurska odhaduje se ročně na 500 milionů korun naší měny. Většina úrodné půdy dosud jest ladem. V Mandžursku se daří pšenice, luštěniny, konopí, indigo a podobné kulturní rostliny. Na toku Amuru a Arguna délky 1200 kilometrů jest hojnost zlatého náplavu. Z toho jest patrno, že Rusko učinilo tu znamenitý lov.

Finanční ministr Uher baron Lukasc vydal rozpočet uherský na r. 1902. Dle něho mají Uhry státních vydajů na r. 1902 v obnosu 1.086,749.083 korun a příjmů 1.087,053.013 korun. Zajímavá jest zpráva finančního odboru uherského sněmu. Maďarský stát měl dle toho následující finanční zdroje:

	r. 1900	r. 1902
přímé daně	225,851.858 K	213,109.000 K
potravní daně . . .	176,937.182 »	166,840.000 »
kolky	32,885.161 »	33,214.510 »
právní taxy	48,345.540 »	48,520.000 »
z prodeje tabáku .	107,046.006 »	106,546.500 »
loterie	2,428.537 »	2,424.700 »
prodej soli	32,269.236 »	33,236.460 »
státní železárny . .	40,534.952 »	36,821.778 »
pošta a telegrafy .	47,103.224 »	54,200.000 »
státní dráhy . . .	215,807.384 »	218,200.000 »
státní lesy	17,831.375 »	18,497.712 »

Číslice tyto jsou velmi zajímavé. Vidíme z nich, že finanční zpráva v Uhrách přímé i nepřímé daně ztenčuje v předběžném rozpočtu a že spoří, kdežto u nás v Rakousku děje se pravý opak; zde finanční ministr napíná struny poplatní síly občanstva až k prasknutí. Náruživost kouření v Uhrách jest trochu mírnější než v Rakousku. Za rok 1900 bylo v Uhrách vykouřeno 5,736.700 kusů regalit, 20,650.800 trabuk, 25,053.500 britanik, 87,957.100 kuba, 60,202.400 portorik, 17,022.600 viržinek, 3,495.300 brasil. viržinek, 224,245.800 smíšených a 43,235.594 kusů krátkých. Cigaret bylo prodáno 1.023,554.413 kusů.

V Uhrách snaží se vláda zameziti nastalý proud vystěhovalecký zakládáním rolnických osad na státních pozemcích. Akci tuto provádí ministr orby Dr. Daranyin, původem žid, několik již roků. Pomocí státních peněz vystaví se rolníku menší obytné stavení, pak hospodářské stavení k tomu patřící a rozparceluje se státní pozemek. Každému osadníku se vyměří kus pole dle toho, jakou má finanční sílu. Za 50 let po správném placení splátek stane se hospodářství takové, státem založené, soukromým majetkem státního nájemníka. Také někteří velkostatkáři, jako hrabě Schoenborn, počínají ve svých velkostatcích v Uhrách usazovati menší rolnické osadníky, ovšem s dědičným nájmem. Nedávno daroval poslanec Koukoly velkostatek O'-Gyatla s výměrou 1560 katastralních jiter za tím účelem, aby stát převzal velkostatek ve státní správu a učinil z něho rolnickou osadu. Jak se časy mění! Dříve činily se církvi odkazy, aby je ve prospěch chudých spravovala, dnes se to svěřuje do rukou advokátů a židů. Kdo z takových nadání má bene, leží na bíledni; křesťanský lid to není! — Ten upadá všude hloub a hloub do bídy. Přímo klassickým dokladem toho jsou Uhry, kde židovstvo domohlo se všude neomezené moci. V Uhrách bylo exekučně dražbou prodáno rolnických realit následovně:

	Počet exekucí:
roku 1891	14.978
» 1892	15.090
» 1893	15.363
» 1894	14.922
» 1895	15.057
» 1896	15.012
» 1897	18.857
» 1898	18.070
» 1899	19.930

K těmto příšerným číslicím není potřebí zvláštních výkladů.

Za veškeré tyto exekučně prodané chalupy a rolnické reality strženo bylo 264·6 milionů K; co při tom ubozí dřívější majitelé ztratili, nelze ovšem říci. Na těchto číslicích vidíme řádění židovských lichvářů v Uhrách; ani Turek by se neodvážil křesťanský lid tak odírati, jako činí příchozí z Tarnopolu. U nás nejsou poměry o mnoho lepší. Dokud náš lid sám bude vyhledávat u žida pomoc a půjčky, dotud budou padati chalupy a selské grunty. Kdo chce kam — pomozme mu tam. *Rudolf Vrba.*

Hlídka kosmická.

Ještě jedna planeta. Zdá se, že celou rodinu sluneční ještě neznáme. Forbes myslí, že má důkaz pro to, že za Neptunem je ještě jedna planeta a dokazuje to takto: Planeta nebo oběžnice má ve prostoru tu moc, že dráhu komety může změniti, totiž způsobu nebo formu její dráhy, že kometa, která se pohybovala drahou parabolovitou, se účinkem přítažlivosti oběžnice začne pohybovati drahou ellipsovitou okolo slunce, a to tenkráte, když bod přísluní (afel) je v místě, kde se stala proměna dráhy. Forbes nyní při mnohých kometách tento přísluní bod pozoroval; je to asi 100kráte delší vzdálenost než je naše země od slunce; a důkladné výzkumy o vlasatici z roku 1556, která roku 1848 zase měla přijíti, ale nepřišla, tuší jsoucnost oběžnice, která musila změniti dráhu komety, a podle množství komet na bludné cesty uvedených musí býti větší než Jupiter. Je-li pravda, že kometa objevivší se r. 1844 je totožnou s kometou, která se měla ukázati roku 1848, pak by se výpočtem tato nová oběžnice, třeba neviditelná, dala blíže popsati. Měli bychom tuto vědu »nevidomých těles«. —

Rozklad kyseliny uhličité v uhlík a kyslík. — Francouzský fysiolog rostlinstva Jan Friedel nedávno ukázal, že rozklad kyseliny uhličité v uhlík a kyslík děje se v přírodě i mimo rostoucí rostlinstvo. Živočišstvo a rostlinstvo se liší tím, že tuto kyselinu uhličitou rozkládajíc, takto své těleso buduje, staví čili roste, kdežto živočišstvo při dýchání kyselinu uhličitou vyrábí, takže tyto dvě třídy ústrojného světa se doplňují, zvířena rostlinstvu kyselinu uhličitou dodává a toto zase oné vzduch čistí. Právě jako u lidí, kde jedni pracují, druzí ovoce práce požívají; rozdíl jediný je ten, že u lidí hledí sociologové tento zjev dle zdání lidského nesrovnalý odstraniti, kdežto v přírodě této vzájemné úsluze se těšíme s povděkem.

I rostliny dýchají, to jest požívají uhlíku, vyrábějí kyselinu uhličitou, při kteréžto práci, kde se uhlík s kyslíkem spojuje na kyselinu uhličitou, vyvodí se teplo, kteréž je u zvířat zdrojem tělesné teploty. Toto teplo však u rostlin se ihned mění v tajnou sílu dřímající a usazující se ve sladu a rostlinném škrobu. Utajená tato síla však ukáže svůj účin zřejmě, když z rostlin vyrobí se alkohol. Co je z něho ohně ve hlavách opilých lidí! Než v celku rostliny vyrábějí přece jen něco málo kyseliny uhličité. Hlavně z kyseliny uhličité si dobývají uhlík. Výron kyslíku z kyseliny uhličité lze pohodlně pozorovati, když na př. dáme zelené listy do sklenice vodou naplněné a obrácenou nálevkou (trychtýřem) skleněnou přiklopíme. Ve světle vidíme z vody vyskakovati plynné bublinky, a když konec nálevky pod vodou se zacpe korkem, usazuje se plyn u korku. Když se pak odělá korek, voda vytlačuje plyn, kterýž prozradí svou kyslíkovou povahu tím, že nastrčené doutnající dřívko rozžehne.

Je známo, že toto rozkládání kyseliny uhličité je vázáno u rostlin na barvu zelenou, tedy na zeliny. Nezelené rostliny, jako houby a jiné cizopásky nemohou žíti z kyseliny uhličité, nýbrž jako rentiéři bérou svou stravu z jiných, buď žijících aneb hnijících (jak při dědicích) rostlin. Zelenou látku rostlinnou, tak zvaný chlorofyl, možno uměle (bursovně), pomocí vhodných tekutin na př. lihem neb etherem vyždímati a na ní optický zjev fluorescence pozorovati. Je ve světle průhledném zelenou, při světle na ni padajícím krvavě červenou.

Jan Friedel počínal si takto: Rozpustil látky, jež v zelených listech se nalézají, v glycerinu, a po důkladném čistění dostal jasnou žlutou tekutinu. Dále vydobyl isolovaná chlorofylová zrnka tím, že usušil listy asi při 100° C. vysoké teplotě. Tím dostal zelený prášek, kterýž obsahoval nerozloženou látku chlorofylovitou, kteráž byla prosta všech živých rostlinných živlů, proto že každý život při 100° C. umírá. Mezi látkami v glycerinu rozpuštěnými jsou také enzymy, t. j. dusičnaté látky, rozpustitelné a ústrojné, jež povstávají v živých organismech a při vhodné temperatuře jsou s to, aby jisté látky měnily, aniž by se samy ztrávily. Sem náleží: diastase, látka tvořící se klíčením zrn obilních, tedy asi slad, ptyalin ve slinách, emulsin, (látka z uhlíku, vodiku kyslíku a dusíku složená) v hořkých mandlích, pepsin ve šťávě a řasách žaludečních.

Když nyní Friedel svůj chlorofylový prášek smísil s glycerinem, obsahujícím enzymy a tuto směs dal na světlo a přivodil k tomu kyselinu uhličitou, udál se výron kyslíku, jenž týž objem měl, jako spotřebovaná kyselina uhličitá. Že tato činnost vycházela od enzymů, jde z toho, že rozklad přestal, když glycerin se uvařil, tedy když enzymy odumřely.

Než rostlinu samu žádný učenec nevyrobí.

Starověká zatmění. Herodot vypravuje, že v šestý rok války vedené mezi Lydskými a Medskými nastalo zatmění slunce, a to za bitvy; a dokládá dále: »Tuto změnu dne Mileský Thales Jonům předpověl, ustanoviv zároveň týž rok, na nějž zatmění prorokoval, za mezník neboli termín časový. Dle výkladů astronomů: Airy-a a Hansena se myslilo, že toto Herodotovo zatmění je totožno se zatměním astronomicky vypočteným na 28. květen 585 před Kristem, neboť toto zatmění musilo běžeti ve svém jádru čili nejtemnějším pásmu Malou Asii, a dotýkalo se domnělého bojiště u řeky Halysu. Dostavilo se tam pozdě odpoledne. Totožnost téhož zatmění se zatměním Thaiesovým popíraji Newcomb a Stockwell. Dějepisci taktéž se rozcházejí ve dvoje mínění. Jedni stotožňují toto Thalesovo zatmění se zatměním theoreticky vypočteným na den 10 září 610 před Kristem. Mezi jinými učenci je domněnka, že to asi přece bude zatmění z r. 585 a soudí takto: Thales, jak známo, byl ve svém mládí na cviku v mathematice v Egyptě u tamějších kněží. Jemu zajisté byla známa babylonská perioda »saros« zvaná, totiž cyklus 18 let a 11 dnů, v němž se vracejí nebo dostavují na vlas táže zatmění. Mohlť ze zatmění ze dne 18. května 603 před Kristem snadně předpověděti, že 28. května r. 585 nastane zatmění. Jiní zase dovozují, že Thalesovo zatmění spíše bude ono ze dne 30. září r. 610 před Kristem, a to proto, že toto bylo ráno, kdy účinek jeho na mysl lidskou a tehdejších vojáků zvláště působil stísněně a strašně, kdežto zatmění z roku 585 nastavší až pozdě odpoledně nemělo již na sobě nic děsného, zvláště když mnozí historikové mají dosti dějepisných opor, aby dobu bitvy u Halysu položili do r. 610 před Kristem.

O jiném zatmění vypravuje Diodorus. Praví ve své 20. knize, že Agathokles, tyrann ze Syrakus, chtěje ujíti útoku karthaginských válečných lodí, podjal se Karthagiňany napadnouti v jejich území. Když za tím úmyslem s loďstvem se pomoří rozběhl, stalo se, že za jasného dne zatmělo se slunce a všudy bylo viděti hvězdy na nebi. Toto zatmění připadající v období archonta Hieromnemona dle výpočtů astronomických stalo se 15. srpna 310 před Kristem. Toto zatmění má

ten význam, že se dá ukázati, kde Agathokles se v tu dobu nalézal na moři a že se dá zjistiti a kontrolovati historický děj. Zjev kosmický a výpočet o něm, kdy se stal, se astronomicky dá vypočísti tak, že o jeho skutečnosti nemůžeme pochybovati. Objevuje taktéž, zda zpravodaj historický se zmýlil čili nic, což ukáže následující podotknutí. Zmínka o témže zatmění se nejnověji nalezla v tak zvané »mramorové kronice«, kterou nalezl lord Arundel na ostrově Paros a tuto dal dopraviti do Anglie r. 1626. Nyní jest v museu v Oxfordu. Skládá se tato kronika z více kamenných desek, na nichž jsou zaznamenány starověké události. Dle jejího znění má obsahovati všecky důležité události řecké až do roku 264 před Kristem. Tím je jedním z nejdůležitějších dokumentů pro řeckou historii. Kdy která světová událost se přihodila, naznačuje úřední rok toho kterého archonta athenského. Do nedávna nalezené desky naznačovaly však děje pouze do r. 355 před Kristem. Jelikož se vědělo, že kronika psala děje až do r. 264, musilo se souditi, že je ještě kdesi zbytek této kroniky. Roku 1897 nalezl jistý statkář na ostrově Paros u městečka Parikie rozlomenou kamennou desku, již pak archeologové poznali jako pokračování kroniky mramorové. Obsahuje zápis dějů od roku 336 až do r. 299 před Kristem. Z toho vidno, že jest ještě naděje naleznouti ostatek. Na této desce na 20. řádku jsou krátce naznačeny tyto děje: zatmění za archonta Polemona, vítězství Ptolemea u Gazy nad Demetriem a výprava Selenka do Babylona. Úřední rok Polemonův je 312—311 před Kristem. Bitva u Gazy padá v jaro r. 312. V roce 312 neb 311 mělo býti značné zatmění slunce. Astronomický výpočet zatmění slunečního pro tehdejší dobu ukazuje, že od roku 317 až do r. 310 před Kristem nebylo žádného značnějšího zatmění, které by se bylo doteklo Řecka a sousedních ostrovů kromě zatmění Agathoklova, které se stalo r. 310 dne 15. srpna. Toto zatmění dle výpočtu Ginrela svým centrálním pásmem doteklo se netoliko Sicilie, kde Agathokla potkalo, nýbrž i Řecka, tedy i Athen. Tehdy ostrov Paros nebyl v úplném stínu, ale přece byl dosti zatemněn. Zpravodaj čerpal svou zprávu buď z ústního podání lidu bydlícího na ostrově Paros, anebo zpráva tato se přenesla z Athen s jinými dějepisnými údaji do kroniky parské. Tato klade zatmění toto do úředního roku archonta Polemona (312—311), kdežto vlastně náleží do roku úředního Hieromnemona (310 před Kristem). Taženi Agathoklovo však klade do roku Hieromnemona, tak že nemůže býti žádné pochybnosti, že spisovatel kroniky mramorové pravý rok zatmění dobře neznal a proto je zde historická chyba kolísající mezi 1—2 roky. Kdežto dříve lidstvo mělo pro historické zatmění Agathoklovo jen papírový doklad (Diodor a Jusin), má nyní pro týž zjev kosmický i doklad mramorový.

Teplota na měsíci. Jsou jen domněnky o tom, jaká je teplota na měsíci. Dle nejnovějších zkumných method obnáší průměrná teplota měsíční $+76^0$ C. Ač se dlouho dokazovalo, že nedostatek ovzduší na měsíci každou větší teplotu vylučuje přes to přese všechno, že tam 14 dní bez ustání sluněčko praží, míní přece učenec Very, že po dlouhém dnu, jenž tam trvá našich 14 dní, musí teplota se zvyšovati až do bodu varu, kterážto teplota by teprv stoupla, kdyby se k ní přidružila na měsíci nějaká atmosféra. Ovšem po velkém horku následující ochladek za noci měsíční musí velmi schladiti měsícový povrch, dříve tak zahřívaný. Jistě jej schladí až ku kosmickému bodu zimnímu asi -270^0 C. I tím, kdyby tam vůbec atmosféra byla, byl by život organický nemožným. *B. Jiříček.*

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Adolphe Baudon (1819—1888). Životopisná studie, napsal abbé Schall, čestný kanovník. 2. vydání. 745 stran s podobiznou. Paříž 1901. — Adolphe Baudon náležel ku kněžím, kteří pochopili ducha času, věnovali se apoštolátu chudých a tím dali působnosti duchovenstva nový směr. Byl dlouholetým generálním předsedou spolku sv. Vincence z Pauly. Spisovatel popisuje křesťanská díla charity, jakož i katolické hnutí uplynulého století, čímž dodává knize kulturního významu. Četba této knihy povzbudí duchovenstvo k úsilovné činnosti ve prospěch těch, o které se nikdo nestará. Spis poctila francouzská akademie cenou, čímž dala na jevo, že je to práce vážného rázu.

Demain. La Dépopulation de la France, par *D.-M. Conturier.* 150 str., cena 50 cent. Paříž 1901. — Známý statistik Conturier popisuje velice nepříznivě budoucnost Francie. Vinu toho nese nynější francouzský veřejný i soukromý život, který hrozí Francii depopulací, úplným vyhynutím. V celé zemi kromě departementu sequanského přibylo za poslední desítiletí pouze as 40.000 lidí, v seinském departementě pak 200.000 lidí; avšak přírůstek lze připočísti na vrub výstavy, která přilákala do hlavního města mnoho cizinců, hledajících tam obživy. Proto není divu, že povolaní činitelé se bojí o existenci své vlasti, nad níž visí Damoklův meč. Snad v nedlouhé době vyplní se ono hrozné »mene, tekel, fares«. Odtud název knihy »Demain« — »zítra«! Neplodnost francouzských rodin stala se národním zlem. Hřích mstí se krutě na národě.

Římané nebyli přemoženi tak mečem, jako mravní zvrhlostí. Autor dovolává se zákonů proti tomuto zlu, socialních oprav, upěvnění povahy, závaznosti manželského sňatku. Ukazuje na úžasný vzrůst obyvatelstva, na populaci (surpopulation) v sousedních zemích zvláště v Německu, kde přibylo 4 miliony lidí za touž dobu 10 let.

Vláda vyhnala ze škol náboženství a ponechala mu nepatrnou moc v kostele; nyní vyhání řehole ze země — a země sama sténá pod zpustlostí a nevázaností vlastních synův i dcer. Dokud nebude dáno náboženství vynikající místo ve veřejném životě, Francie nadarmo bude volati po nápravě, neboť její hlas bude hlasem volajícího na poušti. *Fr. H. Žumdálek.*

FINSKÁ.

Čím byl pro nás Karel Jaromír Erben, tím byl pro Fíny **Lönrott.** Jeho kytice, zvláště epos **Kalevala,** vydá se v novém rouše a car dal již povolení po staviti pomník **Lönrottovi v Helsingforsu.** Kdy dojde asi v Čechách k novému vydání Erbenovy slovanské čítanky v nářečích původních?

Jos. Šeřík Vitínský.

SRBSKÁ.

Pedagogija, jižto podává **»učenicama viših djevoj. škola i mladim materama« Mileva Simić.** Spis tento má obšírnější pole a ač jest určen žákyním vyšších dívčích škol a mladým matkám, přečtou jej rádi i vychovatelé. Je pouze za 1 korunu. — **»O chrišćanskom vaspitanju« Grgurević** posloužil dobře svým srbským rodákům. Spis čte se pěkně; (snadný a ladný sloh) cena pouze 50 hal.

Josef Šeřík Vitínský.

CHORVATSKÁ.

Miriama. Pripoviest iz dobe razora Jerusalema. Preveo s českoga Tr. Šic. Šicův chorvatský překlad Štulcovy Miriamy jest skutečně mistrný, a bylo by žádoucno, aby takových bylo více, bychom se vzájemně poznávali. V příčině chorvatských i srbských spisů dopište na **»Knjižara Dionička tiskare, ugao Gundulicеve i Marovske ulice, Zagreb.«** (Překlad chorv. Miriamy je za 50 hal.)

Josef Šeřík Vitínský.

FLÁMSKÁ.

»Het leven . . . van den heiligen Franciscus van Assisië.« P. Jesualdus, kapucín, vydal zde studie z nejlepších pramenů a kdo spis tento přečte, nabude rozhodně veliké úcty k velikému světci-reformátorovi, o němž sv. Otec Lev XIII. tak krásně mluví ve své encyklice **»Auspicato«.** Spis tento s četnými vyobrazeními je za 2 franky 55 centimů. Adresa **»J. v H. Adriaenssens, Lange Sint Annastraat 19, Antwerpen.«** *Josef Šeřík Vitínský.*

RUSKÁ.

V serdcě Aziji. Pamir. Tibet. Vostóčnyj Turkestan. Putěšéstvije † dra. *Sveena Hedina* r. 1893—1897. Svazek II., se 140 rytinami a 1 mapou. Vydání A. Devriena. Petrohrad 1899. Cena obou svazků 5 R 50 kop. — Tímto druhým svazkem (o prvním viz úsudek v XV. roč. »Vlasti« na str. 1110) ukončen velezajímavý cestopis švédského učence Sveena Hedina, jehožto dílo důstojně se řadí ke spisům Humboldta, Livingstona, Převalského, Nansena a t. pod. odvážných badatelů krajin dosud málo nebo docela neznámých. Výsledky jeho výzkumných cest do končin, považovaných za »kolébku lidstva«, které trvaly více $3^1/_2$ leta, jsou

nad míru bohaté a cenné. Bohužel trpí dílo poněkud suchým, přísně vědeckým líčením a nedostatkem živosti a malebnosti při popisu procestovaných krajin, blížíc se někdy formou prostému cestovnímu zápisníku. Krásy divoké, svérázné přírody Tibetu patrně málo interesovaly švédského učence, nejímajíce ho svými vysoce poetickými obrazy. Též popisy honby a jiných různých hrozivých příhod podány dosti suše, jevíce v autoru spíše cestovatele-zoologa než nadaného mistra péra. Velmi stručné jsou též jeho řídké etnografické poznámky, na př. legenda o původu divokých velbloudů (str. 123), charakteristika mongolských plemen, Tungutů, Číňanů. Mnohem více všímá si Hedin svých archaeologických nálezů: podrobně popisuje hliněné a bronzové sošky, vyobrazení model, drobné výrobky a dřevní rukopisy, nalezené blíže Burazanu, zříceniny dávného města v poušti Takla-Makau, burhany čili posvátné předměty ze Lha-ssy a z lamajského velekláštera Ganbumu atp. — V druhém svazku popisuje Hedin svou cestu z Kašgaru, přesmykem Uluči-Art a starobylým Chotanem, ležícím v pánvi Tarymu, do území dřevního jezera Lob-Nóru (jež první z Evropanů prozkoumal a popsal znamenitý ruský cestovatel Převalský) a po té dále až do severního Tibetu, kdež celé tři měsíce prodlel na jeho 5000 m vysokém pohoří, a mimo jiné nalezl zde nové solné jezero, které pro jeho zevnější podobu a hojnou prosycenost solí nazval »druhým Mrtvým mořem«. Odtud vypravil se konečně přes město Si-nin-fu a obrovskou písčinu hor Alašanských do Pekinku. — Četné pérokresby, provedené samým autorem dle přírody, představující většinou pohledy procestovaných krajin a typy kočovných plemen, jsou velmi zdařilé; méně uspokojují větší autotypická vyobrazení jiných umělců. Barvotisková mapa znázorňje cestu Hedinem vykonanou. Úprava celého díla jest vůbec velice stkvostná. *Karel Jindřich.*

NĚMECKÁ.

Carl Landsteiner: »**die Geister des Sturmes.**« Ein socialer Roman-Regensburg 1902. Verlagsanstalt vormals G. J. Manz. Stran 420. Cena 3 marky. Socialní otázka! Není jistě za našich dob žádné otázky, která by byla tak důležita, jako tato; není předmětu, který by zasluhoval větší pozornosti, většího studia než otázka dělnická. Kolik jednotvárných, zdlouhavých a nezáživných románů a povídek již bylo napsáno, v nichž se tato otázka z rozmanitých hledisk probírá. V dřívějších letech byl to z katolických známějších německých spisovatelů hlavně Filip Laicus, který více socialních románů napsal, též Konrad Bolanden předmětem tímto se obíral. V románu námi oznámeném líčí mikulovský probošt a moravský zemský prelát Karel Landsteiner látku o sobě suchopárnou nanejvýš poutavě, vzletně; spis jeho zařaditi můžeme směle k nejzdařilejším, které v zábavné formě pojednávají o socialní otázce. Prakticky řeší socialní otázku v románu doktor práv Guntram z Redenů, syn továrníkův, naprostý idealista. Jeho otec přičinlivostí svou zbohatl a měl obrovskou továrnu na měděné zboží ve Weinheimu, někde blízko Vídně; přijal za vlastní dceru dítě socialisty Richtra, Lóri, kterou se svými dětmi Guntramem, Helenou a Frizi dává vychovávati. Guntram, ač to rodiče neradi vidí, dospěv v muže, oblíbí si Lóri, tato však splácí dobrodincům nevděkem, potajmu vyhledává soudruhy socialisty svého zemřelého otce, jejich učení přijímá jako balsám, Guntramovi se vysmívá a konečně, když Guntram z domu odejde, uteče a nikdo neví kam. Guntram byl v Berlíně tajně přítomen shromáždění anarchistů a uviděl ke svému překvapení mezi nimi i Lóri; našel ji v hotelu a varoval před policií. Uteče do Ameriky a nyní teprve poznává Guntram, že jest jeho lásky nehodna, že ani nezaslouží, aby na ni myslil. Chce na ni zapomenouti a dlouho bojuje, až konečně po přání všech známých bere si Malvinu za manželku, která je rovněž taková idealistka jako on.

Dělníci zapálili ve Weinheimu továrnu, otec Guntramův leknutím a bolestí, že jeho vlastní dělníci nechtěli jeho dobré vůli a šlechetným záměrům porozuměti, zemře. Guntram vystaví vše znovu a zavede nový tovární řád, dle něhož dělníci mají v továrně i spoludozor, a ač ho kde kdo, hlavně ředitel továrny Morgenbener od jeho záměrů zrazuje: »i kdyby anděl s nebe sestoupil, nikdy nevyhoví dělníkům« — str. 331, přece jako otec o ně pečuje, sám raději s menším výdělkem se spokojí a kde může svým lidem přilepšuje; všechny plány své líčí na straně 296 až 301.

Při nových volbách je zvolen do sněmu a později stane se ministrem veřejných prací; jednou jde do sněmovny a u vchodu vidí, že jdou k němu dvě dámy; pozná svou ženu a druhá je Lóri; v ďábelském záští a z pomsty po něm střelí z revolveru a jeho žena, která se mezi ně vrhla, Guntrama zachrání, ale sama lehce je poraněna na ruce; Lóri se zastřelí.

Vedle tohoto hlavního děje seskupeno jest více vedlejších osob, které do osudu Guntramova zasahují. Pan spisovatel líčí vše zajímavě, každý přečte knihu s největším zájmem; čtenář sezná nauku socialistů, anarchistů, učení Tolstého (str. 199), Nietschovo (248), poučí se i o křesťanských socialech, které zastupuje prelát hrabě Pettendorf. Jak dramaticky líčen je na př. požár továrny ve Weinheimu, smrt jejího majetníka, jak skvostně líčeny jsou karaktery některých osob!

Sestra Guntramava Frizzi má řízný vtip, často všechny obveseluje, ač mnoho někdy mluví, vždy je pravdomluvná a upřímná.

Zajímavé figurky jsou též strýc Guntramův, dvorní rada na odpočinku Kazimír z Hochhausenu, jeho dcera Johanna a sluha Florian. Všech zajímavých a až do podrobností psychologicky a důsledně jednajících osob nelze uvésti.

Děj vzat je z přítomností a vpleteny do něho i rakouské zvláštnosti jako boj a obstrukce ve sněmovně; ženich Frizzin, nadporučík Otto z Rausenbrucku, chce jako pravý idealista jíti na pomoc Burům a horuje pro křížovou válku všech národů proti Angličanům. Děj odehrává se skoro výhradně v Rakousku blízko Vídně, jen mimochodem popisují se Mnichov a Berlín, kdež Guntram dlel na cestách.

Román »die Geister des Sturmes« patří k nejlepším pracím, které prelát Landsteiner dosud napsal. *Ignát Zháněl.*

ČESKÁ.

Pomněnka z českých krajů. Práce Fr. Wildmanna, býv. faráře v Sudoměřicích. S životopisem a podobiznou téhož. Upravil Th. Dr. Jan Fr. Zítek. Podíl údů Dědictví Svatojanského č. 89. na r. 1902 za ředitelství dra. Jana Nep. Sedláka, kanovníka v. v. metrop. kapitoly u sv. Víta v Praze. — Členové Dědictví Svatojanského byli letošního roku mile překvapeni podílem »Pomněnky z českých krajů«, jež jsou projevem vděčnosti k zemřelému kněži-spisovateli Fr. Wildmannovi. Zasloužilý o církev a vlast Fr. Wildmann psal řadu let pro lid pěkné povídky a různé poučné články byly roztroušeny v kalendářích a časopisech, hlavně ve »Vlasti« a oblíbených Rodlerových kalendářích. V závěti své odkázal Dědictví Svatojanskému značný dar a žádal, aby literární jeho práce po jeho smrti byly souborně vydány, což ředitelství milerádo učinilo touto knihou. Ke spisům Wildmannovým připojilo jeho životopis s podobiznou.

»Pomněnkami z českých luhů« jsou nejvíce obrázky marianského kultu v Čechách, v nichž autor podává populárním slohem a v zajímavém líčení dějiny jednotlivých památných obrazů Panny Marie nejvíce v jižních Čechách, a to v Bechyni, Loučími, Nov. Ettinku, Jindř. Hradci, Klokotech, Mláce, Zelené Hoře, Křesicích u Litoměřic, Drahově, Římově, u sv. Kamene, Sepekově a Kájově. K těmto připojeno jest několik historických povídek, jako na př.: Poslední český bratr, Křemešník, O kostele sv. Jana v Nepomuku, Zlatá Koruna, Dějepisné památky o sv. Vojtěchu a Wolfgangu, Jakub Krčín z Jelčan, Kláštteříček v Jindř. Hradci, Chodové domažličtí atd. Zvláštní ozdobou této knihy jest 12 jemně provedených obrázků Panny Marie z těchto poutních míst, jichž reprodukce zasluhuje všeho uznání. Ku konci podílové knihy jest ladně spracovaný životopis Fr. Wildmanna z péro dra. Jana Zítka, z něhož lze seznati činný a zásluhplný jeho život. Nejlépe ho charakterisují slovo poslední vůle jeho: »Šetřil jsem — praví — a shromažďoval krejcar ke krejcaru, abych se lidu i církvi katol. užitečný stal. Nepřál jsem si, velice střídmě jsem byl živ — abych prospěl literatuře katolické.« Redaktor »Vlasti«, žák jeho, sdělil o něm: »Jako malý chlapec pamatuji se na nového kaplana našeho Fr. Wildmanna. Byl malý, živý, a když kázával, mohutný hlas jeho rozléhal se chrámem. »Ten Kristus«, ta slova ozývají se mi do dnes v duši, když si vzpomínám na jeho kázaní. Podotknouti sluší, že Dědictví sv. Jana, zkvétající řízením svého ředitele vdp. dra. Jana Sedláka, neopomenulo oslaviti 26. února 1902 40leté výročí úmrtí katol. spisovatele dra. Innocence Frencla, II. ředitele svého, a 50leté výročí smrti Jos. Šmidingra, jenž si taktéž o ně získal nemalých zásluh. Oběma věnována právem vdp. ředitelem vděčná vzpomínka v letošním podílu. Celé knize této, dýšící láskou k Bohu, Matce Páně a vlasti přejeme jednomyslně slovy předmluvy: »Nechť vedle ušlechtilé zábavy šíří i úctu a důvěru k nejblahoslavenější Panně Marii; nechť povzbuzuje obsahem svým k lásce k zděděné víře katolické i rodné vlasti české! *Vlastimil Hálek.*

»O vědě a víře.« *Deset řečí konaných ve slavnostním sále Sv.-Václavské záložny v Praze. K tisku upravil msgr. Jan Drozd, c. k. profesor. V Praze. Tiskem a nákladem družstva Vlast 1902.* »Víra odporuje vědě.« To není nikterak nějaké *nové* tvrzení, jenže v nynějších dobách, náboženství a katolické církvi tak

nepřátelských, ozývá se hlučněji, drzeji, troufaleji, a to i z úst lidí, kteří ani nevědí, co je *věda* a mimo slabikář snad jiné knihy nepoznali. Je to stará, zajímavá zkušenost, že křik »*víra odporuje vědě*« namířen je hlavně jenom tam, kde se jedná o *katolickou* víru, o *katolické* náboženství; vždyť v té příčině se vyznání mosaickému, reformaci atd. nejen nečiní žádné výtky, ale přímo obé se vynáší; jen ten prožluklý katolicismus, jeho representanti a přívrženci — to je ten »nepřítel a odpůrce vědy«, a musí jím býti, neboť — tak vyvolává liberalismus — víra a věda se nesnesou, to je oheň a voda, led a plamen.

Křesťanská akademie podjala se věci velmi záslužné: pořádati instruktivní přednášky, označující vzájemný poměr vědy a víry, a dle našeho mínění hlavní a ještě větší zasluhu získala si tím, že nedala slovům těm zníti a hned v zápětí zase hynouti ve slavnostním sále, ale že je *vydala tiskem*, a tak se postarala o jejich *trvání* a o to, aby vydaly užitek *stonásobný*. Kniha přijde do rukou tisíců, kteří pomalu, rozvážně čtou, studují a memorují co psáno a užijí toho, kdykoliv se jim příležitost naskytne; slovo slavnostního řečníka však před několika posluchači, abychom mluvili s Karlem Hynkem Máchou, »zní a hyne — zní — hyne — zní a hyne zas.«

»*O poměru vědy a víry*« promluvil dne 7. ledna 1902 profesor Dr. Josef Tumpach. Charakterisuje, jak se řádí jménem vědy proti víře. »Věda a víra se vzájemně nestrpí! Věda a náboženství se nesnesou! Jménem vědy pryč s věrou, pryč s náboženstvím! Věda ho nepotřebuje! Toť názory naší doby, která víru *vůbec* zamítá. Pěkně líčí postup liberalismu: reformace s Lutherem zavrhly církev a podržely bibli; angličtí deisté zavrhli bibli a spokojili se s Bohem, francouzští encyklopedisté zavrhli Boha a omezili se na uznání jsoucnosti hmoty. Dokazuje se, kterak víra vědě a věda víře koná výtečné služby, jak věda empirická, metafysika a víra trojaté světlo v jeden jas slučuje. Důmyslně rozebírá autor-řečník, že jako oproti poučce a pravdě, evidentně vědou prokázané, nesmí se stavěti pouhé *mínění* některých učitelů církevních, theologů nebo špatně pochopený věroučný názor, rovněž i proti článkům víry na jisto postaveným nesmí se stavěti pouhé theorie, hypothesy, domněnky, pouhé nápady učenců. Víry a vědy nesmí se zneužívati. — Druhé thema: »Zda věda či víra jest důležitější pro život lidský,« rozebral prof. Dr. Ant. Vřešťál. Hájí důrazně a šťastně theologii jako vědu, víra a věda jsou důležity, ale každé z nich má svůj obor, ve kterém samostatně vládne. Není pravda, že bez víry může člověk žíti, bez vědy však nikoliv. V lidském životě vyskytují se doby, kde člověku nepomůže ani věda, ani průmysl, nýbrž jedině *víra*. Týž duchaplný řečník a bystrý logik pojednal o tom: »Možno-li očekávati jakýchkoliv prospěchů pro lidstvo, zajímá-li věda a víra stanovisko odporné.« Vykládá, co se vyrozumívá nevěrou, jaký rozdíl je mezi nevěrcem a jinověrcem, o vědě nevěrecké, o příčinách nevěry. Pravá věda vede a vedla vždy k víře. Bez víry je mravnost pouhým fantomem; nevěrec, ať již nevěra jeho halí se v roucho vědy či nevěry, ničí své blaho, nevěra podkopává blaho rodin i státu. Z nevěry a důsledně tedy z nevěrecké vědy nelze pro lidstvo očekávati žádných prospěchů. — Katecheta František Žundálek má ve spise pojednání: »Čeho právem žádati od zástupců vědy a víry.« Aby svoji vědu znali. Každý považuje za nezvratnou pravdu, co hlásá, a jiný ho přesvědčuje, že pravdu nemá. Zástupcové víry musí znáti dobře nejen svou víru, ale i vědu. Naopak vědcové měli by znáti také dobře i *víru*, neboť jen tehdy mohou posouditi a rozsouditi, zda víra vědě odporuje. U našich »vzdělanců« toho není. Ti ukazují při různých příležitostech velikou nevědomost ve věcech katolických. Žádáme od nich nestrannost a nepředpojatost. Velmi šťastně dokazuje spisovatel, že rozpor mezi vědou i věrou bylo by možno jen tehdy nalézti, kdyby víra znamenala jen věřiti a nic nevěděti, věda pak věděti a nic nevěřiti. — Pátým odstavcem je »Sv. Pavel, jeden z prvních obhajců křesťanské vědy a víry« od prof. Jos. Havránka. V krásném článku osvětluje se vzdělání a taktický postup sv. Pavla v úřadě misionářském a jasně dokázáno, že sv. Pavel náleží k největším mužům světa, že byl skutečným apoštolem vědy a víry. — Prof. Msgr. Jan Drozd pojednal pěkně o tom, že »láska k vědě nemusí nikdy býti na ujmu lásky k víře a naopak.« Věda i víra pocházejí od Boha. Láska k víře neumenšuje a neseslabuje lásku k vědě. Nemůžeme označiti jediné doby v životě křesťanství a církve, kde by nebyla církev bývala velikou oporou jak vědy, tak umění. Snad nechtěla církev někdy hned za své přijati názory vědecké nedosti odůvodněné a opodstatněné. Směr vědecký víře nepřátelský přišel z Německa k naší zkáze. — Prof. Václav Müller přesvědčivě promluvil a velice četnými historickými příklady dokládá, »Jakou láskou k víře vyznamenal se národ český.« Jevila se v životě soukromém, rodině, jejím životě i zařízení i v životě veřejném, v úřadu, církvi i státu, a při tom všem dobře se vědě dařilo; doplňkem

a rozšířením úvahy této je řeč prof. Dra. Ant. Podlahy: »Jakou láskou k vědě věrou posvěcené vyznamenal se národ český.« Dokazuje stkvěle, že křesťanství budilo v národě našem lásku k vědě, a to k vědě věrou posvěcené. — »O všeobecnosti vědy a víry« řečnil prof. Em. Žák. Pravá věda není výhradním majetkem národa ani jednotlivých tříd. Katolicismus pěstoval a hájil všecky vědy v nejrozsáhlejším smyslu. — Dr. Václ. Řezníček přednesl: »Památky historické, svědčící o lásce k vědě i víře, shledáváme jak u všech národů, tak i u nás.« Osvěta národů, její ráz, pokrok a rozvoj závisí největším dílem od smýšlení náboženského nebo od vlivu, jež na ně měla nebo má víra národů a států sousedních. Křesťanství budovalo českému lidu nejen chrámy, ale i školy. Karel IV. spatřoval přední požehnání a zabezpečení národa i státu českého v tom, že víru lidu svého hleděl zvýšiti, zvelebiti pěstováním věd v křesťanském duchu. Článek hájí šťastně a výtečně kláštery a jejich význam pro vědu a vzdělání lidu, co hájí, hned příklady dokazuje; uvádí sta a sta studijních nadací, jejichž základní kapitály representují ohromná bohatství; ty založili katoličtí duchovní — k podpoře pěstování a rozšiřování vědy! Uvádí truchlivá fakta, jak osvěta a věda bez lásky k víře a proti víře českému národu »pomohly« a opět stkvělá fakta, jak duchovenstvo české na základě víry nejenom novou českou literaturu psalo, ale odkupováním a rozšiřováním mezi lid přivádělo k platnosti. Řeč jest plna neobyčejné vroucnosti a opravdového vlastenectví. — Dodatek tvoří řeč Msgra prof. Jana Drozda »o významu nejnověji zamýšlené pouti římské a doslov, dotýkající se poměru denního tisku ke dvojici *»věda a víra,«* psaný s vervou a nadšením.

Souhrnem: kniha »O vědě a víře« obsahuje velecenný apologetický a filosoficko-historický materiál, který poslouží každému vzdělanci. V naší době je to *pomůcka nezbytná*, neboť křik: *»víra odporuje vědě«* se neumenší, nýbrž bude stále *většim*, právě jako roste počet nepřátel. Knihu za cenu K 1·20, pro členy družstva za 90 h, měl by si opatřiti *každý*. Typografická její úprava — bez pochlebování — dělá tiskárně družstva Vlasti všecku čest! *Dr. J. K.*

Život a Řehole svatého Otce Benedikta. Se 70 illustracemi, mezi nimi 30 na celé stránce, dle komposic beuronské školy umělecké. Stran 194 velké 8⁰ v nejskvostnější úpravě. Cena výtisku v původní vazbě plátěné se zlatým tiskem, v ochranné obálce obnáší 5 korun.

Všecky ctitele sv. Benedikta a jeho řádu, jakož všecky přátele náboženského umění upozorňujeme na toto nádherné dílo, vydané Benediktinským opatstvím Emauským v Praze.

Dvě nevelké knížky učinily jméno a dílo sv. Benedikta téměř po celém světě známými a slavnými; již přes třináct set let zjednávají jim žáky, ctitele a obdivovatele, a v pravdě je zvěčnily. Jsou to: »Řehole sepsaná od sv. Benedikta«, a »Život sv. Benedikta, sepsaný od papeže sv. Řehoře Velikého.« — První Benediktin na vznešeném stolci Petrově, papež Řehoř I. (590—604), vylíčil »Život sv. Otce Benedikta« s láskou a nadšením v druhé knize svých Dialogů. Obcoval ještě s bezprostředními žáky Patriarchy mnichů Západu, jichž se dovolává jako svědků svého vypravování. Proto líčení jeho jest tak velice cenné, tak poutavé, živé, až roztomilé; jest to věnec slávy, uvitý z podivuhodných skutků sv. Benedikta. »Nicméně zázračné události nejsou hlavní věcí v Řehořově životopisu sv. Zákonodárce řeholníků. Daleko více vynikající jádro tvoří Jeho charakter. Vidíme tu sv. Benedikta v jeho celé osobnosti (individualitě); pozorujeme na něm podivuhodný vzlet a mimořádné nadšení pro svatost; ohnivou horlivost, kterou však umí v obcování s jinými krotiti moudrostí a umírněností, aby je k sobě přitáhl; vidíme přísného ducha zákonodárce, při tom však všude prokmitá láska a veškera srdečnost otce, Tento nástin charakteru Světce jest tak opravdový a doplňuje tak vhodně němé stránky jeho řehole, že nemohl toho Řehoř libovolně vymysliti.« (P. Hartmann Grisar S. J.) Jedné věci v této biografii skoro nenalézáme, totiž nějakých neobyčejných přísností a mrtvení předního přece sv. učitele křesťanské ascese, ale v té příčině dobře poukazuje sv. Řehoř na řeholi sv. Benediktem sepsanou těmito významnými slovy: »Muž Boží mezi tolikerými zazraky, jimiž se stkvěl na světě, také slovem naučení nevšedně zářil; neboť napsal pro mnichy řeholi, vynikající moudrou umírněností a jasnou mluvou. Chce-li tedy někdo jeho mravy a život zevrubněji seznati, může právě v zařízení této řehole nalézti všecky skutky tohoto mistra, neboť svatý Muž nemohl nikterak jinak učiti, než jak žil.«

Právě uvedený výrok obsahuje již zároveň vzácnou chválu »Řehole sv. Benedikta«, kteréž jí žádným způsobem neschází. Za příkladem věhlasného, učeného a svatého papeže Řehoře Velikého zahrnuli chválou »Zákon sv. Benedikta« i jiní nejvyšší biskupové, církevní sněmové a učitelové, osoby duchovní i světské;

chválu »Řehole sv. Benedikta« hlásá obzvláště požehnané ovoce, které již téměř po čtrnácte set let světu a nebi přinesla a ještě dále schopna jest vydávati.

Tolik o oněch dvou knížkách, které učinily jméno a dílo sv. Benedikta známými, slavnými, věčnými. Tyto drahocenné spisy vydali letos Benediktini Emauští v jediném díle: »Život a Řehole sv. Benedikta,« chtějíce přispěti k rozšíření úcty sv. svého Zákonodárce, v nádherné a umělecké výpravě.

Četné, výborně reprodukované illustrace podávají skoro výhradně kartony originálů, podle kterých beuronští umělci vytvořili na Monte Kassině, v Beuroně a v Emausích v Praze rozsáhlý cyklus nástěnných maleb, líčící události ze života sv. Benedikta a z dějin řádu benidiktinského. Sotva v kterém jiném díle umělecké školy beuronské vynikají uznané její přednosti, jako právě v těchto obrazech, pocházejících z její mládí, totiž: ideální duch v koncepci, architektonická jasnost v komposici, jednoduchost v představení, čistota, jistota a dokonalost v provedení. Nemůže ovšem reprodukce všeobecně vystihnouti Svého originálu, obzvláště při značném zmenšení, ale v našem díle poskytují illustrace jistě esthetického požitku, a každý znalec snadno vyzkoumá, že monumentální jednoduchý text »Života a Řehole sv. Benedikta« a jeho představení v obrazech jsou v čistém a mile působícím souladu. — Přidáme-li k tomu ke všemu, že překladatel (P. Methoděj Vojáček) hleděl podati latinské originály v důstojném a lepém českém rouše, obraceje zřetel k předchozím českým vydáním »Života a Řehole čili Zákona sv. Otce Benedikta« od probošta Bonaventury Pytry (r. 1760) a P. Sark. Navrátila (r. 1880, 1884), a že cena díla tak stkvostného jest věru nepatrná, můžeme zajisté očekávati, že nové Emauské vydání »Života a Řehole sv. Patriarchy Benedikta« bude všude laskavě přijato, ano radostně pozdraveno, čehož mu ze srdce přejeme. Objednávky vyřizuje administrace časopisu »St. Benedicts-Stimmen« v Praze II., 320.

Praha a Řím. *Román ze XVI. století od Jos. Svátka. Nakladatel Dr. Frt. Bačkovský v Praze, 1895.* (Dokončení.) — V Kanisiovi vzbudilo to velikou nelibost, že ho Sturm nepoznal: jako *Jesuita* měl býti pronikavější, prozíravější a měl ho poznati i přes nejrafinovanější přestrojení. V andělské zahradě byl též přestrojený novicmistr z koleje a mnich dominikánský Gordián, jemuž v románu přidělena nemalá úloha. Měl přijíti Paleolog, Kanisius to věděl »a jako lačný tygr, jenž se chystá ke skoku na pokojně odpočívající gazelu«, strojil se na něho; vůbec: provinciál T. J. nejednou bývá v románu porovnáván s tygrem; jinde na př. čteme: »Oči Kanisiovy svítily se jako krví podlité zraky tygrovy.« Chystali ohňostroj a »ve chvíli nejnapínavějšího výjevu, v němž také Lobkovic pravou povahu úlohy jesuitské v nahotě své odhaloval«, vzňaly se za jevištěm rakety (a v tom měli své prsty pražští jezovité), povstal oheň, panika, všeobecný zmatek — dostavil se Paleolog a vynesl z plamenů dceru Kuthenovu Anežku, která se do dobrodružného cizince hned od toho okamžiku zamilovala. Lobkovic k vůli ní střetl se s ním, vyzvali se na souboj a Lobkovic byl těžce poraněn. Na to čekali dychtivě jesuité; byli na špitálském poli při souboji, a když Lobkovic padl, odnesli ho do své koleje, nad lože mu zavěsili obraz sv. Ignáce, když jako poraněný rytíř mezi životem a smrtí se zmítal — a tak, jak mínili, měli ho pro sebe na vždy zajištěna.

Aby věděli, co se bude díti v Kolinově domě, museli získati Kolinova famula. Zlato tu nebylo všecko. Kanisius věděl jak, a zvolal: »Zásada sv. řádu našeho, že *účel světí prostředek*, dovoluje mi téhož (rozuměj prostředku) použíti.« Byl to *zločin*. Toho se jesuita Pater Wolfgang nezděsil, »neboť přihlížel také pouze k účelu«. Kolínův famulus měl soka v lásce. Kanisus ho spil, naložil do bedny a poručil odvézti do Ameriky, kde už bratr provinciál bude věděti, co a jak s ním. Aby pak se po něm mečíř nesháněl, postaral se již Kanisius o to: řekli mečířovi, že chasník a ženich jeho dcery utekl z Prahy, poněvadž věděl o podvodech, které mečíř dlouhou dobu prováděl při dodávání zbraní městské stráži. Tím získali mečíře, který jim ze strachu slíbil, že dá svou dceru Kolínovu famulovi, jen když budou mlčet. Kanisius scházel se přestrojen v krčmě s famulem, a ten uvedl ho do komnaty v Kolinově domě, kde všecko slyšel, co se mluví a o čem se jedná. Také mnich Gordián byl ve shromáždění. Hlavní slovo vedl Řek Paleolog. »Jesuitský řád,« tvrdil, »bude zničen zase řádem, který na těchže základech spočívá a toutéž zbraní jako on sám bojuje. Bude to řád nových templářů. Celá východní Evropa, protestanské Německo, Hugenoti ve Francii, svobodní duchové v Anglii budou nám státi po boku v tomto boji, který z Prahy počne proti Římu.« Škoda, že přívalem frází řečnící dobrodruh řecký se nedočkal pozdější doby a neviděl tu »pomoc«, kterou ta východní Evropa, protestantské Německo, Hugenoti a Angličané Čechům přinesli, když se chystalo k velikému

rozhodování mezi Ferdinandem II. a Fridrichem Falcským, škoda, že tu tehdy již nebyl! Byl by si ovšem věděl asi rady: co nejrychleji se poraditi s Vaňkem a nechati hynouti český lid jedovatými plody onoho semene, které svým štvaním v Čechách tak hojně byl rozesel.

Jak se o jesuitech v románu mluví, o tom podány již ukázky a podají se i dále. Vedle bídáckého intrikánství a páchání zločinů připisují se jim všude stkvělé vlastnosti duševní. Tak na př. o Šturmovi praví Kuthen, že »je muž ducha velmi probudilého a vzdělaného,« a Paleolog odpovídá: »Bylo lze očekávati, že jen takový mladík do řádu jesuitského bude přijat.« Přece však tvrdí týž Řek dále, že »*jen klamem, lži a podvodem* docílil řád jesuitský svých dosavadních úspěchů« a mluví fráze, jako by se byl naučil některým článkům z bývalé Barákovy »Svobody« z paměti!

Vývoj věcí pospíchá nyní rychle. Aby cizí dobrodruh nemohl býti z Prahy vyhostěn, vezme si dceru Kuthenovu, Anežku. Ale provinciál jesuitské koleje už má hotový plán. »Učiním, že Praha ustrne nad nevděčností Paleologovou,« praví Šturmovi s jizlivým názvukem. »Vaše pomoc pak mi k tomu valně přispěje. Postarám se totiž o to, aby se v českých kruzích rozšířila pověst, že Paleolog je původcem nehody, která by mohla dříve nebo později magistra Kolina potkati.« »Nehody?« tázal se Šturm. »Jedná se o záležitosti řádu *a tu účel světí každý prostředek*,« odvětil úsečně Kanisius. »Před touto *hlavní zásadou* řádu Tovaryšstva Ježíšova musil ovšem všechen hlas svědomí mladého Jesuity umlknouti.« »Ano, účel světí prostředek!« zvolal provinciál, hledě na podobiznu Ignáce z Loyoly. »*A byť byl sebe hroznější, jest posvěcen, jakmile účel jeho posvátný jest!*« Potom sešel se opět Kanisius s famulem a sdělil mu, že ho může o jeho štěstí připraviti, ač-li mu službu nevykoná. Dal mu do ruky lahvičku s jedem . . . a řekl mu, co a jak . . . děsný byl výraz famulův . . . oba opustili krčmu, provinciál s výrazem pomstychtivosti a škodolibosti, famulus s hlavou sklopenou, jako by se vlastního stínu bál. O sňatku Paleologově pronášel Kolinus přípitek novomanželům; famulus podal mu pohár — klesl mrtev k zemi, otráven; tělesný lékař císařův, Tadeáš Hájek z Hájku, neznaje podstatu a rychlé působení vlašského jedu, konstatoval mrtvici . . . Kanisius čekal v zahradě a po zprávě oné »*s divokou radostí*« ze zahrady spěchal. Sešel se s famulem a dal mu padělanou závěť, aby ji vstrčil mezi Kolinovy papíry. Když to učinil, zavedl ho do sklepa, aby tam počkal, že mu přinese všecky potřebné listiny ku sňatku . . . Famulus čekal a čekal, ale provinciál nepřicházel . . . Konečně vrhli se na něho dva zakuklenci, vrazili ho do bedny, bednu zatloukli — a do Ameriky s ním, za Maraňon, tam ať se oba sokové v lásce setkají, důstojný otec provinciál už s nimi nějak zatočí.

Když famulus zmizel, říkalo se po Praze veřejně, že otrávil svého pána, že byl nástrojem jezovitské koleje; Paleolog však měl býti pokládán za vraha, jen co se rozšíří známost o Kolinově závěti. Že závěť byla falešná, brzy se zjistilo. Byla datována dne 11. prosince 1565, kdežto vodová známka vtištěná do papíru hlásala, že je to výrobek papírníka Záruby *v dubnu r. 1566*. Paleolog vyjednával s lékařem Campanem, který už v Paříži jako žák prvního anatoma Vesala tělo lidské pitval, aby anatomií prokázal otrávení Kolinovo, pak »*že přímo jako žalobce proti Klementinské koleji vystoupí*«. Tehdy se považovalo za hrubou profanaci pitvati tělo člověka; proto provedli oba věc tajně v noci, vyňavše z hrobky Kolinovo tělo, a *Campanus* seznal otrávení »vlašským jedem, který nenechává v těle stopy«. Rozumí se samo sebou, že při počínání svém byli špehováni jesuity, kteří oba prozradili a proti nim bouři v pražském obyvatelstva způsobili.

Zatím prozrazeny byly spády Gordiánovy, který docela odpadl a přidal se k »novým templářům«, byl však v klášteře svaté Anežky, tehdy Dominikánům patřícím, uvězněn. Paleolog ho vysvobodil a ukryl v Praze v jistém domě. Jesuité však brzy jeho úkryt vypátrali. Kuthen byl svržen z kancléřství a úřadu správce policie, Paleolog zatčen, Gordiánovi však podařilo se utéci. Dobrodružný Řek seděl v Bílé věži. Gordián nasadil všecky páky, aby ho vysvobodil. Vydal, přestrojen za venkovana, Paleologovu choť Anežku za svou neteř a dal ji do služby k žalářníkovi. Brzy seznali poměry v Bílé věži, využitkovali náklonnosti žalářníkovy k pití a pod záminkou, že pan Jiří z Lobkovic, nejvyšší sudí, chce vězně v noci vyslýchati, vyvedli Paleologa z Bílé věže a Prahy ven. Ale stráž je dohonila, v zápase byla manželka Paleologova zastřelena a Gordián i odvážlivý Řek zatčeni, spoutáni a římské inkvisici vydáni, kdež — po některých nezdařených pokusech vysvoboditi se — byli oba na hranici upáleni. Tak »Řím zvítězil nad Prahou.«

Podali jsme ctěným čtenářům náčrtek obsahu románu při veškeré možné stručnosti přece tak, že si jasně představí, oč v knize jde a jak to provedeno,

že si snadně pomyslí, jaký účin má podobná četba na vrstvy lidu obecného, jimž svého času »Pražský denník« byl oblíbeným a jediným časopisem. Podrobnějšího rozboru není naprosto třeba. Považíme-li, jak tu hleděno na zásadu »účel světí prostředek«, jak vylíčen Kanisius atd., pak věc mluví markantněji a ostřeji sama mnohem více než rozebírání třeba až do atomů. A »Praha a Řím« není *jediným* románem svého druhu. Časem ukážeme k jiným a nabudeme přesvědčení, že katolické věci neuškodila a neuškodí nikdy tak vědecká, na pramenech a faktech spočívající historie, tedy *věda*, jako vymyšlený, fantasií básnickou inspirovaný tak řečený — »historický román«. *Pavel Skřivan.*

»Moje divadelní toulky«. Napsal *Fr. Šubrt.* Díl II. Zasloužilý býv. ředitel Národního divadla ve svých memoirech rychle pokračuje. Zájem čtenářstva z jednoho dílu svěží a čerstvý rychle přechází k druhému. Obíral-li se duchaplný causerista v prvé knize svých potulek s poměry scen vlašských a slovanských, obrací tentokrát pozornost čtenářstva k velikým divadlům pařížským a pak k historii, pro naše dramatické a operní umění památné, k výpravě ensemblu Národního divadla do Vídně r. 1892. Líčí tu známým svým poutavým způsobem všechno vyjednávání družstva Národního divadla s výstavním komitétem ve Vídni, obtíže domácí, překážky vídeňské a všechny vlivy, jež byly buď na prospěch nebo na závadu odvážné této cestě našeho umění v nám, na ten čas nepřející metropoli na Dunaji. Pozoruhodno, jaké okolnosti — na oko snad nepatrné — měly tu nad jiné důležitou úlohu. I na jediném nápisu všech těch plátěných hradů a síní: »*Impregnováno*« závisel osud pouti!

Z portretů shledáváme se v knize s Delibesem, Massenetem, A. Dumasem ml., Jaunerem, V. Jahnem, O. Teuberem a B. Smetanou. Ze snímků rukopisných spatřujeme tu listy žurnalisty Teubera, Jaunera a — což pro nás je nejzajímavější — dva dopisy Smetanovy.

Nad těmito listy cele se zamyslíte. Nepostrádajíť tyto snímky dopisů genialního tvůrce národní naší opery tklivé dojemnosti. Duch Smetanův, skromný, tragický ve svém osudu, z nich vane vám vstříc. A autor dovede vám znamenitě vyvolati náladu, s jakou sledujete všechen ten postup umělecké Anabase naší na scénu nám dříve uzavřenou a nepřístupnou. Tu a tam malá feuilletonisticky načrtnuta lekce o tajech umění dramatického přichází čtenáři zajisté též zcela do chuti. Rozmarné intermezzo, kde p. ředitel setkává se kdesi ve Francii s kollegou-krajanem, ředitelem potulné scény umění provazolezeckého, je příjemným dessertem poutavé této lektury.

Jest to zkrátka kniha pro ty, kdož zajímají se o historii našeho prvního ústavu dramatického umění, velice zajímavá. Četba, od níž se tak snadno, když jste jednou ji v prázdné chvilce otevřeli, neodtrhnete. *Em. Žák.*

J. M. Kadlčák. Bez lásky a víry. Láska bez víry. V Praze 1902. Nákladem V. Kotrby. — Čtvrtý ročník »Ludmily« přináší v *pátém* čísle dvě tyto práce známého a nám sympathického moravského »klerikálního učitele«. Obě vypravování mají takměř stejný motiv, — nápisem označený — a mohou v tom směru také dobře působiti. Propracovanější jest črta prvá, v níž pěkně líčena jest rodina poctivého učitele, jež se na všecky strany zamlouvá. Méně však zdařilým jsou kresby jiných, *hlavních* osob, zvláště počínání dr. Seitze, odrodilce a odpadlíka, postrádá všeho psychologického vysvětlení, takže od počátku až do konce nevíme, jak tomu bylo, nemluvě o tom, že děj, jenž odehrává se v nejbližší přítomnosti, zdá se právě proto pravdě nepodobným: o dvacet nebo třicet let měl auktor zachytnouti do minulosti, — pak *ano!* Na straně 57. a 58. tvrdí se církevně-právnická nemožnost: snoubenci dávají se oddati na úřadě politickém, neprohlásivše se dříve ani bezkonfesijními (jsou rození katolíci!), ani také nebyvše *vůbec* na farním úřadě, a tvrdí se, že »v rodinách panských — jako je naše, — dávno již vyšlo z módy, volat kněze k obřadu manželskému.« Věc, nejsouc v dalším vyvrácena, může v lidu snadno vzbuditi *mylný* názor, jenž se příčí pravdě. Ve sbírce, pořádané dp. *Paulym*, jenž vydává *právnickou* publikaci pro praktickou potřebu duchovenstva, tento lapsus zprvna zaráží a jen nedopatřením přetíženého redaktora dá se vysvětliti. — Vedle toho udělali jsme si otazník a výkřičník na str. 50. dole a 51. na hoře, čtouce, kterak »se zasnoubil« dr. Seitz na balkoně před shromážděným lidem s vyvolenou svého srdce. Oproti tomu líbila se zvláště strana 41. a 68.

Črta druhá, ač menší a jednotvárnější, jest zauzleněji i, celkem snad i působivější. Chyby tiskové jsou na str. 5., 6., 7., 8., 34., 38, 49., 64., respective čteme tam nejen Čechům ale i Moravanům nesrozumitelná (na mnoze) slova, na př.: »župičař, hrnčisko šupáků, byli oba sami na rodě (byli *jedno*rozenými!) Jugenbund (Jugen*d*bund) atd. Pan auktor není také v tom důsledným, že někdy dává prostým

lidem mluviti správnou mluvou spisovnou, dávaje ji v uvozovací znaménka (na př. str. 5.), někdy zase nářečím (na př. 57.) valašským: proč nezůstal při jednom? Čisté nářečí lidové bylo by *zde* jistě *všude* na místě bývalo a četbě *zvláštnosti* dodalo, hlavně u nás v Čechách. Nemohl by pan Kadlčák v příští práci splniti toto naše přání? *Filip Jan Konečný.*

Z knih a novin. Bedlivějšímu čtenáři dnešní literární produkce zajisté neujde, že u mnohých spisovatelů jeví se buď úžasná neznalost neobyčejnějších náboženských pravd, buď veliká zlomyslnost ve věcech jiným posvátných, aneb i opravdová tendence ponenáhlu vštípiti lidu neúctu a nevážnost k náboženství a Bohu. Že jest tomu tak zvláště v denní četbě mezi lidem nejrozšířenější, různých zábavných přílohách a feuilletonech, netřeba snad připomínati. Nehodlám snad podati rozbor článků a povídek z jednoho listu, z jedné zábavné přílohy některého českého denníku, ač by byla velice zajímavá práce pozorovati, jak ten neb onen veliký list »vzdělává a baví národ«; ale chci podati dle zápisků svých jen některá tu a tam utržená marnivá kvítka, některé věty, které mou pozornost zvlášť upoutaly. Myslím, že soudnému čtenáři postačí, aby si sám utvořil úsudek a přisvědčil tomu, co svrchu napsáno bylo.

V posledním ročníku zaniklého velkého týdenníku »Světozor« uveřejňovala Božena Viková-Kunětická román »*Vzpoura*«. (Vyšlo jako samostatná kniha u Fr. Šimáčka.) Malá ukázka z něho na naše thema: »Staré tradice rodinné, společenské, národní i náboženské zapáchaly jako zapomenutá veteš« . . . »Náboženství, to všecko bylo pro ni takovou lapalií, že byla skoro uražena, bylo-li na ní žádáno, aby o nich něco věděla.« (To se píše o dívce školu navštěvující.)

Jakub Arbes: *Až umru.*

Až přec umru — kéž to brzo není!
nedávejte zvonit, na modlení,
nekropte mne vodou, ani octem;
shnijuť bez zvonění, bez kropení . . . .
Také o pátery, ministranty,
věnce, fábory a muzikanty —
vůbec o pompu se nestarejte.

(Čeští herci své Jednotě r 1900.)

Jan Havlasa: *Zázrak* »Či není odporné, stále jen se modlit, chodit do kostela a na procesí, žmoulat v rukou růženec, věřit na všelijaké pověry — eh, čert aby to spral — což se také může lidský rozum pomást jen tak beze všeho? Beztoho všechno to dělá jen proto, aby dosáhla blaženosti nebeské, kterou si představuje jako nějakou hostinu. A zatím — kdo ví, co bude po smrti . . . . .« Takové líčí spisovatel myšlénky umírajícího starce; a na proti němu sedící ženě se zdá, že jí řekl panáček na cestě na Hostýn: »Kdo v boha doufá, toho bůh vyslyší! Jděte jen v pokoji zase domů, poněvadž by vám cesta nahoru k hostýnské panence Marii uškodila.« A konec? Stařec umírá a stará žena jeho? »A hlavou jí prolétlo, že se mu ulehčilo i bez zázraku.« Modlilať se, aby Bůh osvítil ho a na pravou cestu uvedl a uzdravil. Poznámek dalších tu netřeba.

J. S. Machar: *Konfese literata.* »Dokazoval jsem mu, že Kristus byl pouhým člověkem, že církev jest dílo lidské, katolicismus věrou v mythologii.« »A když jsem mu řekl, že český člověk nemůže být zároveň římským člověkem, ukázal mi na naše buditele-kněze, kteří prý byli obojím. A když jsem replikoval, že ty buditele-kněze by měl raději vzít čert, než aby byli ještě dnes argumentem a vzorem pro mrzačení duší n. p. Schönborn, bez nich že by se by se byl národ také vzpamatoval, dopálil se a odešel.« (Čas č. 227.) Tak píše spisovatel o sobě, když byl v sextě.

Lad. Stroupežnický: *Žádost mistra Trnky.* Spisovatel mluví o soše sv. Jana Nepomuckého: »na toho národního fetiše, o němž někteří historikové tvrdí, že se vůbec ani nenarodil, zadíval se Trnka snivě . . . Tu jeho stříbrnou rakev tam nahoře (tím myslil Hradčany), takhle rozlít . . . co by tím chudého lidu podělili . . . A ty stříbrné anděly taky . . . . roztahuje to křídla jako vyplašené husy,« (Z Prahy a z venkova.)

Karel Bárta: *Na rozcestí.* »I toto, pořádný pán, který si může svoje hříchy zaplatit. Teď, prosím, je za peníze všechno. Tak, tak, příteli! My to za ně odtlučeme na prsa a odkřičíme: my hříšníci, my hříšníci.« (Kalendář Koleda 1902.)

Rud. Jar. Kronbauer: *Ukradené dítě.* »Já zničil mnoho dívčích srdcí a svědomí moje zůstalo klidno a nikdy mně nic nevyčítalo,« praví rek povídky, komik cirku i a později, když mu svědomí dělá výčitky, vyznává: »Dnes se tomu nedivím

(jak někdo může spáchati sebevraždu), dnes chápu, že smrt jedině může poskytnouti úlevu a osvobození.« (Kalendář Národ na r. 1902.)

Otakar Theer: *Karla.* »Cítila němou zlost na rozveselené vojáky, vztek proti nespravedlivému Bohu, který nechává růst jedny rovné a druhé přihrblé. (Srdce roč. I. seš. 1.)

Na konec uvedena buďtež slova spisovatele V. Otomara v časopisu »*Srdce*« roč. I. č. 1. v článku. Naše poslání: »Postavení lepšího spisovatele je pak opravdu pokořujícím: a věru, že to mrzuté proň, když dům umění, dům jeho Pána a Boha, stává se takto stánkem kramářským.« Není věčné radosti ani bolesti, jen život je věčný, se svou náplní citů, zvoucí nás pít a pak zemřít. Smrt i láska, rozkoš i bolest jsou jedno a totéž. Jediné zůstává vždy: rozmar srdce. To, co dnes je pravdou, zítra padá, protože omrzí. Kristus vítězil uprostřed pohanů a Nietsche láká zas ty, jež unavila církev. Ale jedno i druhé vítězí jen jako protiklad, protože je člověk nestálý a moda stala se jeho paní.« Tolik V Otomar, jménem spisovatelů kolem časopisu »Srdce« seskupených. Nezdá se toto vyznání nevěry vysvětlovati tak mnohý z těch zde uvedených úryvků? *Kšk.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 22. dubna přijal sv: Otec v kapli Sixtinské ke 3000 poutníků byli to: Italiáni, Francouzi a Belgičané. Druhého dne shromáždilo se přes 10.000 italských poutníků v basilice Vatikánské s biskupem Ankonským, kardinálem Manarou, v čele. Papež měl tu před sebou své někdejší diecesany z Perugie a jejich děti a vnuky. S pohnutím je oslovil. Děkoval Prozřetelnosti Božské, že Mu dopřála, kmetstvím a břemenem let stíženému, té radosti, viděti tolik poutníků, že Prozřetelnost Boží nedopustila, aby se nepřátelé dočkali cíle svých tužeb a snah, odvrátiti všemi prostředky katolíky od sv. Stolice a zničiti jejich příchylnost a věrnost k římskému papeži. Lev XIII. přijal své milé někdejší diecesány a jejich potomky ve zvláštní ještě audienci ve Vatikáně. Mluvil s jednotlivci, s úsměvem vyptával se jich na různé věci a poměry z diecese a objevil při tom obdivuhodnou paměť. — Dne 27. dubna přijel J. E. kard. Morana, arcibiskup ze Sydneye a padesát poutníků z Australie. Po těch měla slyšení princezna Anna Hessensko-Pruská, která se nedávno vrátila do luna církve katolické. V trůnním sále přijal pak téhož dne sv. Otec předsedu ústředního svazu katolických spolků a jednot v Německu, knížete Loewensteina, který se dostavil se zástupci jednotlivých těch spolků. Na počátku května přijal sv. Otec v beatifikačním sále 1300 Italů a 900 Poláků, potom poutníky z Bavor a Severní Ameriky, které vedl Msgr Karel Mac Donel, biskup z Brooklinu. Zajímavá byla audience Španělů, počtem přes 200; vraceli se ze Svaté země. Papež se s nimi dlouho bavil s neunavnou živostí. — Dle přání sv. Otce pořádají italští katolíci pouť do svaté země. Vůdcem výpravy bude J. E. kard. Ferrari, arcibiskup milánský. Přihlášky přijímají se do 30. června. Účastníků jedné skupiny nesmí býti méně než 150 a ne více než 200; třetina všech musí si opatřiti lístky I. třídy ostatní II. a III. třídy. Před odjezdem budou míti všichni slyšení ve Vatikáně, kdež přijmou apoštolské požehnání. — Jak známo, otevřel sv. Otec Lev XIII. vatikánské archivy, znovu urovnané a upravené, učencům a badatelům celého světa. Deputace historiků všech národů dostavila se do Říma, aby složila papeži poklonu, vyslovila mu blahopřání k jubileu a dík za Jeho velikodušnost. Slyšení dělo se v trůnním sále. Zastoupeni byli členové učených společností z Uher, Francie, Rakouska, Německa, Belgie, Anglie, Švédska, Polska, Španělska; z Čech zaznamenávají vlašské listy Dra Nováčka. Adresu četl ředitel historického spolku uherského *Fraknoi.* Kladl váhu na důležitost pramenů vatikánských a že sv. Otec stal se, aby tak se vyslovil, tvůrcem zahraničných historických spolků a ústavů, které by bez studií v přebohatých zřídlech vatikánských archivů nemohly vůbec pracovati. Pohostinství, jehož členové těchto spolků do Vatikánu vyslaní od sv. Otce po léta požívají, je v pravdě otcovské a takové, že se cítí pohnutými, vyslati při slavné příležitosti papežského jubilea své, zástupce před trůn Jeho Svatosti, aby mu vysloviti vděčnost a blahopřáli k jubileu, jehož se mu dal Bůh dočkati. — Papež vyslechl slova ta se živým zájmem a odpověděl s vřelostí, že ho těší značný počet účastníků tohoto poselství a tak upřímného

projevu; kladl důraz na důležitost vážných, vědeckých historických studií, rozmlouval s jednotlivými členy deputací, udělil všem apoštolské požehnání a propustil je nejmilostivěji.

Řím poskytuje v našich dnech a za slavného pontifikátu Lva XIII. vůbec zvláštní divadlo. Pravý kontrast lživého tvrzení liberálů a zednářů, že katolická církev v naší době klesá. Nebylo by ovšem divu, máme-li na mysli zuřivé útoky liberalismu a zdivočilého tisku. Kdo však pozoruje život v Římě srdci katolického světa, vidí pravý opak. Papež a církev je v Římě všecko. Bez nich by nebyl Řím Římem a dnes, jak poměry v Italii jsou, sklesl by na pouhé krajské město — beze všeho významu.

Z Ruska. V Petrohradě zemřel m. r. znamenitý filolog a humanista, akademik *Michael Ivanovič Suchomlinov*. Byl první, jenž zavedl přesnou vědeckou methodu při zpracování dřevních památek ruské slovesnosti, čehož se před ním tak úsilovně domáhal slovutný archeolog a slavista J. J. Srezněvský. Suchomlinov narodil se r. 1828 v Charkově, kdež po ukončení gymnasia vystudoval universitu a r. 1850 napsal dissertaci »O historickém vývoji ruského dramatu«, kteráž mu zjednala stupeň magistra ruské slovesnosti. Vynikající schopnosti razily mu cestu do Petrohradu, kdež stal se adjunktem a později profesorem na tamní universitě, nabyv před tím hodnosti doktorské za skvělou dissertaci pod záhlavím: »Dřevní ruští letopisové jako pomníky literární.« Sestavená pod vlivem idejí Srezněvského, toho času profesora Charkovské university, práce ta ještě důkladněji a prohloubeněji pojednává o tehdáž na Rusi ještě nové otázce archeologické. Avšak nestačilo pouze vytknouti způsob, methodu zpracování letopisů, bylo nutno uvésti ji v život, což bylo úkolem celé řady nových prací Suchomlinova. R. 1858 poslán ministrem osvěty na další studie do ciziny, kdež seznámil se s nejvýtečnějšími toho času filology jako s Pavlem Šafaříkem, Schleicherem, bratry Grimmy a j. i vrátil se do vlasti — jak sám doznává — již nikoli jako badatel, pátrající po nových druhách jazykozpytu, nýbrž jako zkušený učenec, jenž je nalezl. Z jeho četných prací vyniká dvousvazkové dílo »Ruské písemnictví za Petra Vel.«, »Dějiny ruské akademie«, »Spisy M. V. Lomonosova« s vysvětlivkami, důkladná pojednání o ruské literatuře a osvětě (zejména material k dějinám vzdělanosti za Alexandra I. a k dějinám ruské censury), o Vassianu rostovském, ruském spisovateli a duchovním řečníku XV. stol., o sbornících známých pod názvem »Včela«, o A. N. Radiščevu, Boltinu, sv. Kyrillu Turovském a mn. j. M. J. Suchomlinov vychoval četných učeníků, sledujících dráhu svého mistra. —

Bible v ukrajinském nářečí. Zemřelý ukrajinský spisovatel P. A. Kuliš (1819—1897), jeden z nejplodnějších a nejnadanějších maloruských spisovatelů, tvůrce maloruského pravopisu, autor četných poematů, románů, povídek a kreseb z maloruského života, etnografických črt a historických spisů o Malé Rusi, kritických článků a různé četby lidové, — zůstavil nedokončený překlad Písma svatého do ukrajinského nářečí, kteroužto práci ukončil a náležitými poznámkami opatřil druhý znalec ukrajinského jazyka, p. J. Levický. Zajímavo při tom jest, že oba dotčení spisovatelé překládali bibli ze starohebrejštiny a že odstavce, podané v originálu slohem vázaným, přeloženy jimi rovněž veršem. Jelikož se takové práce netěší valné přízni ruské vlády a nebylo naděje, že se najde na Rusi mecenáš-nakladatel, zaslala vdova, paní Kulišová, londýnskému biblickému spolku dotaz, zdaž by nebyl ochoten získati překlad a vydati ho svým nákladem. Společnost ihned vyjádřila ochotu koupiti rukopis, nabídnuvši zaň pět tisíc rublů a ukrajinská literatura bude tudíž snad v brzce obohacena pěkným vydáním Písma svatého, jehož dosud postrádala. — *Karel Jindřich.*

Ze Slovenska. Výstavka slovenského umění v Hodoníně dokázala, že Slovensko není zemí bez umělcův. Milé Slovensko, kraj plný motivů pro štětec malířský, bývalo až dosud občas navštěvováno českými neb polskými malíři, hledajícími svěžích námětů pro svoje umění; samo však nezrodilo ani jediného umělce, jenž by ukázal, jak vidí krásy slovenského kraje rodilý Slovák. Letos v květnu konečně představuje se nám v Hodoníně slovenské umění. Vystavovali umělci z moravského i uherského Slovenska. Z Uher byli zastoupeni Jaroslav Augusta, Karol Lehotský, Josef Hanula, Tomáš Andráškovič, Milan Mitrovský. Kritik »Národních Novin« (č. 56.) praví: »Výstavka hodonínska slúži vystavovatelóm — umelcom ku cti, ňou povzniesli oni i česť mena slovenského, ňou učiněný je zase jeden víťazný krok — slavianskej kultúry.« Kéž se shledáme se slovenským uměním brzy zase! — Dne 26. dubna r. 1902 mluvil na uherském sněmě slovenský poslanec Franko Veselovský pro jazyk slovenský při hornouherských soudech. Podepíšeme každé slovo neohrožené řeči Veselovského. Proti slovenskému

národnímu poslanci mluvil maďarský poslanec Krasznay Férencz (dle jména již Maďar). Sněmovna království Uherského považuje za vlastizradu každou zmínku o národnostech! — »Prager Tagblatt« přinesl zprávu z kruhů vládě uherské blízkých, že uherský regima pilně sleduje česko-slovenskou vzájemnostní akci a že bude nucen nejdříve příkře vystoupiti proti ní. Vládě maďarské nelíbí se hlavně, že slovenská mládež posílá se do Čech a na Moravu buď do učení nebo na vzdělání. — Nové založené »Považské Noviny« přinesly v dubnovém čísle lokálku, že v Považském Novém Městě (Vágujhély) ze 26 domů na náměstí je 20 v rukou židovských! Potom má býti Slovákům dobře! —

Franc. Vácsl. Peřinka.

Spolek sv. Vincence ve Štýrsku má 13 konferencí, a to 10 v Hradci, 2 v Marburku, 1 v Lubnu. Ústřední a správní rada sídlí v Hradci. 8. pros. 1900 byla ráno o 6. hod. mše svatá v kostele sv. Pavla a sv. přijímání společně s Mariánskou Družinou. Odpoledne o 3. hod. konalo se slavnostní shromáždění, do něhož zavítal i kníže biskup Leopold Schuster, ochránce spolku. Rektor P. Jiří Freund měl slavnostní řeč »Sociální otázka a spolek sv. Vincence.« Předseda Rudolf von Kuepach, c. k. major na odpočinku, přednesl podrobnou zprávu za dobu od 11. listopadu 1899 do 31. října 1900, z níž je čerpán tento výňatek. Potom děkoval farnímu duchovenstvu, obětavým sestrám sv. Vincence a všem dobrodincům; vzpomenuto i zesnulých členův a dobrodincův. Posléze promluvil i pan biskup na povzbuzenou a požehnal všem. Každá konf. hradecká dostala od něho 120 K, a jest jich 10. Nejstarší je konf. sv. Jana, založená 1871. Hradecké konf. čítají 122 členy činné, kteří podporovali 238 rodin a vdov, které měly 761 dítě a mimo to 33 jednotlivé chuďasy; spořádali 9 konkubinátů. Podporou byl chléb, mouka, maso, mléko, omastek, cukr, káva, palivo, oblek, domácí nářadí, pohřební útraty, biřmovací dárky, dobré spisy, kříže, obrazy, nástroje, peníze na činži a na výplatu zástav. Také obstarávány služby. Knihovna byla jedna. V celém Štýrsku bylo 210 činných členů, 307 podporovaných rodin, 136 jednotlivých chudých, srovnáno 12 manželství, legitimováno 8 dětí, v útulnách opatrováno 491 dítě. Veškery výlohy činily K 113.270·02; z toho připadlo *na výchovu a ošetřování mládeže K 98.304·30.* Ústavy pro hochy měl spolek tyto: Vincentinum s kolonií v Eibisvaldě, Josefinum, Aloisianum a Marianum. *Vincentinum* má tyto oddíly: A) Útulek pro chudé školáky, jichž rodiče musí přes den do práce. Hoši tu prodlévají po vyučování, dostanou darmo oběd, mnozí i školní věci a šaty. Bylo jich 78. B) Chlapecký konvikt pro školáky, jichž bylo 75. Ti bydlí v ústavě a dostanou vše za malý peníz. C) Studentský konvikt pro chudé, nadané studenty. K Vincentinu náleží také *kolonie v Eibisvaldě,* která má sirotčinec a vychovávací ústav pro hochy. Bylo tam 78 chlapců, a skoro všichni chodili do školy. Vedle toho je tam oddělení pro mladíky vystouplé ze školy, kteří se chtějí oddati na hospodářství; těch bylo šest. Kolonie má les a zahradu, měla 28 kusů skotu, 4 koně a 40 prasat. — *Josefinum* zaujímá: A) Útulnu pro chlapce; bylo jich 47, a pobývali tam mimo školu od 7. hod. ráno do 6. večer a dostávali po celý rok darmo oběd a svačinu. B) Sirotčinec s 30 chovanci. C) Konvikt pro studenty, jenž hostil 12 kandidátův učitelství. Ošetřování a výchovu měly na starosti sestry sv. Vincence. — *Aloisianum* má: A) Útulnu pro hochy (38), zřízenou podobně jako Josefinum. V neděli a ve svátek chodily děti společně na služby Boží. B) Konvikt chlapecký a studentský, v němž bylo 25 chovanců. I zde pečovala o chovance kongregace sester sv. Vincence, jakož i v *Marianum* o 65 hochů. — Každý ten ústav má svého ředitele, domácího lékaře, učitele hudby a zpěvu. Vincentinum vydalo K 40.171, jeho kolonie v Eibisvaldě K 21.602·14, Josefinum K 13.483·44, Aloisianum 6.019 K, Marianum K 15.220·08. *F. T.*

»Společnost pro spalování mrtvol« konala dne 27. května t. r. v místnostech Umělecké Besedy v Praze řádnou valnou hromadu s přednáškou Dr. Jos. Scheinera, advokáta v Praze, »o pohřbívání ohněm se stanoviska ethického«. Při této příležitosti dovolíme si podati vedle výňatku z výroční zprávy, několik vět objasňujících naše katolické stanovisko vzhledem ku spalování mrtvol.

Pražská společnost trvá dva roky a má 4 zakládající členy (město Praha, dvě ženy a jeden muž; 24 čl. činné (m. Bubenč, hanácká župa lékař. v Kojetíně, 19 mužů a 3 ženy); 121 čl. přispívajících (Vršovice, Vysočany, Úpice, 27 žen a z nich jsou 4 učitelky a 91 muž. Dohromady jest 150 členů, ale při valné hromadě zela prázdnota ze židlí, neboť bylo asi 25 účastníků (počítaje v to i hosti). Schůzi zahájil Dr. Záhoř, pražský fysik, a s bolem konstatoval malou účast, podal posluchačstvu světový přehled činnosti společenstev pro spal. mrtvol; dle slov Dr. Záhoře jest 70 krematorií na celém světě: Německo má 9, Švýcary 2,

Italie 27, Francie 3, Anglie 5, Švédsko 2, Spojené Státy 20; mimo tyto země jest spal. mrtvol zákonem dovoleno ještě v Dánsku a Norvéžsku, ale země tyto nemají vlastních krematorií. V Hollandsku a v Rakousko-Uhersku není zákonem dovoleno spalovati mrtvoly, jsou však společnosti za tímto účelem sestoupené trpěny, mezi které patří i pražská. Z král. Českého dosud se dali upáliti Aug. Braunerová 1890 v Paříži (Père Lachaise); V. Náprstek 1894 v Gothě; Schreiner, muž pí. Maturové, v Gothě 1896.; L. Brumlík v 1900 v Gothě a Veverková, člen Nár. divadla, v Gothě (upálení i s převežením stojí okrouhle 500 K). Pražská společnost pečuje, aby dovolené pálení mrtvol vedle pohřbívání do země bylo uzákoněno a za tou příčinou vypravena deputace k různým ministrům a k česk. poslan. klubu mladočeskému, jenž tuto záležitost přidělil posl. Sehnalovi. Rada městská v Praze přislíbila pozemek pro pec. Mimo to společnost dopsala všem čelnějším městům slovanským s výzvou, aby se staly členy společnosti a tím i mravně i hmotně účel tento podporovaly. *Ze 190 vyzvaných měst, přihlásily se dosud čtyři,* což je slabý výsledek. K výroční zprávě jest přidán formulář pro ty, kdož by se dali upáliti po smrti!

Tato otázka byla z katolické strany již často a důkladně probírána a vyvrácena a proto zde pouze opakujeme, že rozhodnutím římské kongregace ze dne 4. května 1886 kremace t. j. upálení, jest zakázána a všichni přestupníci dotýčného předpisu apoštolské Stolice propadají exkominikaci »lata sententia«. Nařízení toto dobře znají odpůrci »Skály Petrovy« — vždyť kdo se dá upáliti, nesmí býti po křesťansku pohřben. *L. † babt*

Zpráva o čtyřletém působení »Ústavu sv. Josefa« ve Vítkovicích a v Zašové. R. 1898 založen byl »Ústav sv. Josefa«, jenž si obral za úkol pečovati a vychovávati dívky osiřelé, zmrzačené, opuštěné a zpustlé. Uloha to zajisté přetěžká, avšak s pomocí Boží a za blahovůle a přispění arcipastýře Theodora ústav zkvétá a blahodárně působí ku zmírnění bídy opuštěných a osiřelých dívek. Ústav tento zřízen byl ve Vítkovicích, v místě to v ohledu socialním velmi důležitém, kdež i skoro po celé čtyři roky zdárně působil, začež i správě ústavu dostalo se od c. k. okr. hejtmanství v Mor. Ostravě pochvalného uznání. Poněvadž však chovanek přibývalo a místností příhodných se nedostávalo, byl zakoupen ve zdravé krajině býv. klášter v Zašové u Val. Meziříčí, kamž i ústav se svolením Jeho nejdůst. kníže-arcibiskupské Milosti přeložen byl. Prostranné místnosti, jakož i velká zahrada hodí se velmi dobře pro ústav tento. — Chovanek bylo r. 1898 9, 1899 22, 1900 34, 1901 44. Příjem za 4 roky obnášel 28.058 K 02 h a vydání 28.324 K 67 h. Chovanky školou povinné navštěvovaly školu, starší pak zaměstnány byly všelikou ruční prací, jako: děláním růženců, šitím a vyšíváním; byly však i s veškerou domácí i polní prací obeznamovány; obzvláště ve vyšívání praporů a kostelních rouch se velmi zdokonalily. Velmi mnoho praporů a kostelních rouch vyšito a ku všeobecné spokojenosti dodáno bylo. — Čistý výtěžek z prodaných předmětů obnášel 7615 K 18 h. — Chovanky byly každého dne do kostela na mši sv. vedeny a častěji do roka ke stolu Páně přistupovaly. K práci schopné zůstávají do 17. roku, zmrzačené a neduživé mohou zůstati v ústavě až do smrti. — Lidumilný ústav tento nalezl velmi mnoho příznivců mezi duchovenstvem, které záhy poznalo jeho důležitost v ohledu socialním a jej buď značnými dary neb kupováním předmětů v ústavě zhotovených podporovalo. Správa ústavu díky a srdečné »Zaplať Pán Bůh« vzdává všem důstojným farním úřadům, sl. představenstvům měst a obcí, jakož i všem těm, kteří k tomu přispěli, že lidumilný ústav tento v tak krátké době se vyvinul a tolik dobrého vykonati mohl. Ve Vítkovicích, dne 2. února 1902. Správa »Ústavu sv. Josefa«.

Výtah ze stanov: § 2. Účel. Spolek zakládá, vydržuje a spravuje útulny, v nichž výrobou růženců, šitím kostelního prádla a paramentů, umělým květinářstvím, pletením a jinou prací zdraví a schopnostem dítek přiměřenou, zaměstnávají se dívky opuštěné, zmrzačené, zanedbané a zpustlé, které by jinak upadly do bídy a mravní zkázy. Přijímány jsou i siroty od 3. roku počínaje. Nepřijímají se však dívky, které nakažlivým neduhem neb takovou vadou tělesnou a duševní (blbostí) stiženy jsou, že náležejí do odborných ústavů. — § 6. O členech a sídle spolku. Členové spolku jsou *a*) čestní, jež volí na návrh výboru valná schůze pro zvláštní zásluhy, kterých si o spolek získali, a to bez debaty; *b*) činní, kteří platí ročně 4 K; *c*) zakládající, kteří platí jednou pro vždy 50 K, splatných nejdéle v 5 letech. Příspěvkem 50 K může se státi členem zakládajícím celý rod; hlasovati má však právo jen jeden člen téhož rodu. Za členy se přijímají osoby obojího pohlaví, náboženství katolického. Sídlem spolku jsou Vítkovice na Moravě. — § 7. Práva a povinnosti členů. Každý člen má právo rokovati a hlasovati ve

valných schůzích, činiti dotazy, voliti výbor a volenu býti. Všichni členové mají podíl na modlitbách denně v ústavě konaných. Za všechny členy spolku, živé i mrtvé, a za všechny dobrodince slouží se každého měsíce mše sv. Povinnosti členů jsou: *a*) stanov a jiných ustanovení valné schůze a výboru šetřiti, *b*) starati se o rozkvět a rozšíření útulen »Ústavu sv. Josefa« a zjednávati jim dobrodince.

Paběrky z novin a veřejného života.

Hlasů Svatováclavských vyšlo redakcí faráře Vl. Hálka roč. II. č. 4—6. s tímto obsahem: č. 4: *Kterak působí řády a kongregace.* Řeč preláta dvorního rady Dr. Heřm. Zschokke, pronesená v Rakouské panské sněmovně dne 20. prosince 1901. Řeč tato jest namířena proti útokům některých Všeněmců proti řeholím v Rakousku. Prelát Dr. Zschokke dokazuje číselně, že má Rakousko mezi všemi zeměmi na celém světě, ba i v Evropě, nejmenší počet, ano ani ne polovici průměrné číslice v Evropě řádových osob. Dále líčí číselně, ve kterých oborech mužské a ženské řády pracují, co tím ušetří stát, co tím získá společnost, a jací a kteří vynikající mužové vyšli z řeholních gymnasií. Čtení této knížky naplní horlivého katolíka hrdostí, i budiž pro cenný a časový obsah co nejvíce rozšířena. — Č. 5. a 6.: *Čtyři historické nepravdy o Husovi.* Ze spisů † Dr. Ant. Lenze. Rovněž i tato brožura jest výtečná, jsouc psána ohnivě na obhájení věci katolické. Spisovatel dokazuje, že jest nepravda historická, že by bývalo duchovenstvo katolické za dob Husových zkaženo; nepravda historická jest, že byly za dob Jana Husi dvě strany, jedna reformní, strana Husova, druhá katolická, která prý byla proti vší nápravě; nepravda jest, že byla domnělá zkaženost duchovenstva hlavní příčinou náboženské revoluce za dnů Husových; konečně jest nepravda, že byl Hus na sněmu Kostnickém nespravedlivě odsouzen. Všecka tvrzení našich protivníků se v této brožuře pádně vyvracejí, i zaslouží také ona největšího rozšíření. — Těmito brožurami jest zároveň ukončen II. roč. Hlasů Svatováclavských, stojících ročně 40 hal. Zveme k předplacení na roč. III. (Praha čp. 570-II.), očekávajíce, že i ten bude opatřen časovými brožurami.

Zemský výkonný výbor křesťansko-socialní strany českého lidu sešel se dne 2. června v 15. své schůzi v plném počtu svých členů. Schůzi předsedal dp. dr. Rudolf Horský. Jednáno bylo hlavně o povšechné politicko-socialní situaci. V rozhovoru měli účast hlavně předseda dp. dr. Rud. Horský, p. red. T. J. Jiroušek, red. dp. Tomáš Škrdle, pan Jos. Brož, horník z Kladna, p. Václav Žižka a dp farář Vlast. Hálek.

Situace řečí referenta p. red. Jirouška a předsedy dp. dra. Horského byla celá objasněna, přítomnými náležitě a důkladně uvážena, probrána a usneseno vydati stručné prohlášení ke všem členům a stoupencům křesťansko-socialní strany českého lidu, v němž by se oznámila direktiva zásadní a příprava k sjezdu.

Prohlášení přijato jednohlasně a zní takto:

1. Zemský výbor »křesťansko-socialní strany českého lidu« vyzývá veškeré stoupence naší strany, aby pevně stáli při praporu našem a pevně drželi se programů, vyslovených na sjezdu v Litomyšli a třech zemských sjezdech pražských, kteréž jsou výsledkem naší práce. Nechať nedají se másti od strany, která sice dává si jméno »křesťansko-soc.-lidová« a na naše programy se odvolává, v pravdě však jest stranou »křesťan.-demokratickou«, jak i někteří z její řečníků a dopisovatelů na jejich posledním sjezdu prohlásili; kdežto přece tak zvaný »křesťanský demokratismus« od »křesťan. socialismu« rozhodně se liší.

2. Litujeme, že rozkol v katolickém lidu českém ku vlastní škodě jeho ještě dále se šíří a litujeme toho tím více, poněvadž jsme přesvědčeni, že rozkol povstal nejen z rozporu o zásady, ale také ze sobectví a jiných osobních choutek a pohnutek těch lidí, kteří rozkol vyvolali a jej i na dále z týchž příčin udržují a šíří.

3. Výbor činí přípravy ke svolání čtvrtého zemského sjezdu strany naší, který bude svolán, jakmile přípravy budou skončeny.

4. Návrhy ohledně sjezdu i strany se týkající zasílají se rekomandované na dp. dra. Rudolfa Horského a nerekomandované na adresu: Sekretariát křesťansko-soc. strany českého lidu v Praze-II., Žitná ulice, čís. 26. n., I. posch. dvéře 9.

Dále usneseno pro příští schůze oznamovati vždy členům výkonného výboru program jednání, a to nejméně tři dni před schůzí.

Když bylo ještě zvoleno tříčlenné komité ke svolání a uspořádání IV. zemského sjezdu křesť.-soc. strany českého lidu, uzavřel předseda, dp. dr. Rudolf Horský schůzi s křesťanským pozdravem: »Zdař Bůh!«

Diamantové jubileum doktorské biskupa Strossmayera. Veliký Slovan Dr. Jiří Strossmayer povýšen byl 5. srpna 1842 na doktora bohosloví na universitě vídeňské. Je zvykem při 50letém jubileu vynikajícím mužům obnovit diplom doktorský. Při Dr. Strossmayerovi však se tak před 10 lety nestalo. Za to nyní učinila theologická fakulta návrh a senát akademický se usnesl obnovit doktorský diplom biskupu Strossmayerovi při diamantovém jubileu doktorském 5. srpna 1902.

Novým knížetem-arcibiskupem v Gorici jmenován byl na místě zesnulého kardinála Missiy tamní probošt a nynější kapitolní vikář Ondřej Jordan. Msgr. Jordan byl po dvě zasedání také členem vídeňské sněmovny poslanecké. Zastupoval v ní jako nástupce nynějšího knížete-biskupa Valussiho v Tridentu venkovský okres Cormons Gradivea a byl nejinak nežli Valussi členem pravého středu. K pozdějšímu klubu konservativců formálně arciť nepřistoupil, hlasovával však pravidelně s »klerikálními« Němci a ostatními konservativci. Měl na zřeteli vždycky, aby nestal se v boji politickým stranníkem, nýbrž pamatoval, že zastupuje Slovince i Vlachy, následkem čehož také staral se o to, aby vládl mezi oběma mír a pokoj. R. 1897 msgr. Jordan již nekandidoval.

Novým kanovníkem metropolitní kapitoly v Praze zvolen byl vdp. dr. Josef Tumpach, profesor církevního práva na universitě pražské. Jméno nového člena vždy věrné kapitoly metropolitní požívá již dávno znamenitého zvuku v naší veřejnosti. Vynikaje jako na slovo vzatý odborník v právu církevním, jest dr. Jos. Tumpach mimo to s nevšedním úspěchem činným na poli bohoslovecké literatury naší vůbec. Učitelské jeho působení na theologické fakultě jest úspěšné; žáci jeho chválí nejen důkladné a jasné jeho výklady, nýbrž i přívětivost a laskavost, kterými sobě dobývá srdcí jejich. Dr. Jos. Tumpach jmenován byl již před několika lety radou církevního soudu. Napsal celou řadu důkladných monografií a článků právnických, kteréž uveřejnil v »Časopise katol. duchovenstva«, jehož jest spoluredaktorem, jakož i v Ottově Slovníku Naučném. Vedle církevního práva pracuje Dr. Jos. Tumpach horlivě i v oboru sociologie, o níž na fakultě theologické také přednáší. Vydal české zpracování několika nejlepších sociologických spisů německých. Zabývá se také studiem archaeologie starokřesťanské, jakož o tom svědčí původní jeho spis »Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských«, jakož i české vydání Bilczewského »Archaeologie křesťanské«. Mimo to jest dr. Jos. Tumpach spoluredaktorem »Vzdělavací knihovny katolické«, která přinesla bohatý výbor cenných spisů původních i přeložených. Dr. Josef Tumpach jest také výborným znalcem literatur slovanských, z nichž podal několik zdařilých překladů. Do polského časopisu »Przeglad Powszechny« psával zprávy o české literatuře. Instruktivní přehledy literární napsal dr. Jos. Tumpach také pro díla: Národopisná výstava československá«, »Jubilejní památník České akademie věd« a pro německou monografii o arcidiecési pražské, kterouž vydá Lvova společnost vídeňská. V mladších letech napsal Tumpach řadu zdařilých básní, jakož i několik povídek. — Dr. Josef Tumpach narodil se dne 20. prosince r. 1862 v Oseku u Rokycan. Gymnasijní studia konal v Rokycanech a v Plzni. Bohosloví studoval v Praze. Vysvěcen byv r. 1887. na kněze, ustanoven byl téhož roku za kaplana do Stříbra, kdež působil až do r. 1889, kdy poslán byl do vídeňského »Frintanea« k vyšším studiím bohoslovným. Složiv přísné zkoušky, povýšen byl ve Vídni na doktora bohosloví a vrátil se do Prahy, kdež stal se adjunktem bohoslovecké fakulty a za nedlouho profesorem církevního práva.

František Ekert †. — Dne 20. května zemřel František Ekert, farář u Panny Marie Sněžné po delší trapné nemoci. František Ekert narodil se v Královicích dne 30. října 1845 a dokončil studia svá r. 1871, kdy byl vysvěcen na kněze. Pobyv krátkou dobu v duchovní správě na venku, povolán byl do Prahy, kdež působil až do své smrti. Poukazujeme k jeho spisovatelské činnosti historické, v kterémž oboru zanechal za sebou díla, která mu zjednala úctu a jméno v kruzích odborníků. Jeho spis, vydaný ve Svatojanském dědictví: »Posvátná místa král. hlav. města Prahy« (ve dvou dílech) zjednala mu jméno topografa pražského, pro nějž měli i historiograf královské Prahy rytíř Vl. Tomek, Dr. Kalousek, Emler a Lehner slova nejlichotivějšího uznání. Také polské »Klosy« zmínily se o díle tom (1883, č. 945., z péra Edv. Jelínka). Povolaní mužové vyslovili přání, aby pracoval dále tímto směrem v popisování celých vikariátův, aby časem povstal historicko-statistický popis veškerých Čech. K tomu nedostávalo se mu však bohužel času. Menší práce jeho podobného druhu jsou: Farní osada Kojetická

(v Praze 1881; nákladem vlastním), ku kterémužto spisku průpravou byl článek Farní kostel sv. Víta v Kojeticích v »Methodu« 1881, čís. 1.; Hlavní chrám sv. Víta v Praze (roku 1870 a podruhé 1886).

Farář Ekert zamiloval si královskou Prahu jako vlastenecký Čech, a psal o ní se zápalem podobným jako Říman o Římu, Řek o Athenách a Israel o Jerusalému. Druhým největším spisem jeho jest pětisvazkové dílo: »Církev vítězná«, kteréž napsal k výzvě ředitelství Dědictví svatojanského. »Životopisy svatých« z péra Ekertova vynikají dvojí předností: historickou věrností a přesnou kritičností. V životech svatých zasloužile dlouze prodlel při biografiích našich sv. patronů, jichž úctu po Čechách výmluvně šířil. Uvedli jsme toliko dvě veliká díla zesnulého, která mají cenu literární a vědeckou trvalou, tím však není vyčerpána spisovatelská činnost jeho, která zásobovala přečetné listy katolické a konservativní velice cennými články z oboru dějin a archaeologie české. Po této stránce bude zajisté potřeba také oceniti jeho plody, vynikající sličností slohu ryze českého, jejž si osvojil studiem našich pramenů dějinných. — Zvěčnělý farář Ekert měl čilý podíl též v životě obecním. Byl po několikráte členem obecního zastupitelstva pražského, kdež platné služby prokázal druhému domovu svému. Jako řečník slynul výmluvností nemalou a byl v kruzích svých přátel a známých vítaným společníkem, jenž byl snášelivým k názoru odchylnému, nejednalo-li se o zásadu. Za spisy dostalo se mu uznání papežského, a to propůjčením řádu »pro Ecclesia et Pontifice« a od J. Eminence kardinála Schönborna dáno mu čestné konsistorní radovství. S Ekertem odešel jeden z výtečných kněží pražských, jenž byl chloubou duchovenstva. Farář Ekert byl znatelem skoro všech jazyků slovanských a nemálo pracoval o vzájemnosti Slovinců s námi.

Občasné zápasy katolické ukázaly Ekerta vždy v řadách vážných bojovníků. Když poprve se vyskytla myšlénka odstraniti Marianský sloup na Staroměstském náměstí, vydal Ekert spisek, aby připomenul Pražanům jeho památnost: sloup zůstal zachován. Stavba velechrámu sv. Víta, úcta sv. Cyrilla a Methoděje, naše dědictví, měly v něm horlivého příznivce. R. i. p.

Fr. Pojmon, děkan v Polné, zemřel 1. června t. r. v požehnaném věku 85 let. Jméno Pojmonovo mladší generaci jest už méně známo, ale zásluhy jeho o katolický tisk a nadšení jeho pro církev a vlast dobyly mu na vždy čestného místa v řadě nezapomenutelných našich buditelů. Byl Pojmon členem družiny Sušilovy, a byl 8 let redaktorem brněnského »Hlasu«. Od počátku horlivě se súčastnil katolického i národního ruchu na Moravě. Když stal se kaplanem u sv. Tomáše v Brně, vstoupil v nejdůvěrnější styky s družinou Sušilovou. Také »Hlas jednoty katolické« za redakce M. Procházky měl Pojmona mezi spolupracovníky, a ten také místo M. Procházky stal se pak jeho redaktorem. Pojmon byl literárně činným, přispíval do různých listů a sepsal na 30 vzdělávacích a poučných knížek. R. i. p.

Cestovatel a jeho moudrý nápověda. — Odpolední »Národní Listy« ze dne 27. května t. r. mají feuilleton: Ze vzpomínek na Zakopané. Cestovatel líčí cestu do hor a mezi jiným praví: Dole pod strání spatřím as pět nebo šest podivných bytostí. Šedohnědé, dlouhé hábity kryly jejich těla, přiléhavé čepice téže barvy bez štítku na hlavách krátce ostříhaných, nohy v dřevěných sandálech. Hrubý provaz ovíjel hábity a uzlovaté konce jeho rozvívaly se při práci těchto podivných lidí. Káceli dole pod námi kmeny. S hůry zdáli se jako roj lesních duchův. Pracovali mlčky a úsilovně.

»Kdo jsou ti podivní lidé?« ptám se, vzpamatovav se po chvíli ze svého úžasu.

»Mniši Albertini,« vysvětloval mi pan Felicyan. »Lidé, které společnost lidská zavrhla, lidé znamenaní znakem hanby, kteří opustili snad nedávno po dlouhých letech žalářní zdi. Sbírá je a v tuhou kázeň života uvádí bratr Albert, povoláním dříve slovutný malíř. V Krakově mají svůj klášter a až sem, na ňadra matky přírody, zavedli je, aby smířeni s Bohem a zapomenuvše světa vezdejšího, připravili se pro život budoucí.«

Nedaleko odtud mají dřevěný kostelík a obydlí. Dlouho mi tanuly na mysli postavy ty s tvářemi zasmušilými, mihající se mezi odvěkými smrky a jedlemi.

Tolik p. cestovatel a jeho nápověda p. Felicyan. Ale věci se mají ve skutečnosti docela jinak: Mniši, Albertini, kteří mají v Krakově hlavní dům, jsou docela poctiví muži a starají se o lumpy. V jejich domě může přespati každý lump nebo každá zvrhlá žena, churaví lumpi dostanou stravu a kdo chce pracovati, dá se mu práce. Je to kongregace starající se o lidi zcela opuštěné s úmyslem, napraviti je. Večer vejde mezi ně člen kongregace a pomodlí se s nimi, mimo to

žádá se od nich velikonoční sv. zpověď a nic více. Žádný se jich neptá, odkud jsou, co vyvedli a kam směřují. *L. † 20.*

Katolický spolek tiskový konal dne 22. května t. r. výborovou schůzi, v níž rozhodnuto bylo o ceně 100 korun minulého roku vypsané. Cena po souhlasném návrhu referentův udělena práci »Pokrok v době Karla IV. a v době husitské«, zadané pod heslem »Prohlédnouti potřebí«. Po otevření obálky bylo shledáno, že autorem práce té je p. Jiří V. Sahula, prefekt učitelského konviktu v Hradci Králové. Druhá práce: »Kdo jest otrokem« uznána za časovou, záslužnou a hojného rozšíření hodnou. Proto bude též v »Hlasech katol. spolku tiskového«, podobně jako práce Sahulova, uveřejněna.

Vypsání ceny. Katolický spolek tiskový v Praze vypisuje z usnesení schůze ze dne 22. května 1902 dvě ceny po 50 kor. na dvě povídky pro lid. Práce cenou poctěné vyjdou v »Hlasech katol. spolku tiskového« a budou mimo to ještě honorovány. Termín pro zaslání prací o cenu se ucházejících končí dnem 31. prosince 1902. Práce opatřené heslem, jež také na obálce, v níž jméno autorovo bude uzavřeno, se napíše, buďtež zaslány buď nejdp. místopředsedovi, J. b. M. dru. Frant. Královi (Hradčany), nebo jednateli, dru. J. Tumpachovi, metrop. kanovníku.

»Svatobor« konal 27. května za četné účasti svou valnou hromadu v museu král. českého. Schůzi zahájil dr. F. L. baron Rieger, jenž uvítal přítomné, i zmínil se o tom, že »Svatoboru« docházejí četné žádosti za různé podpory, ač spolek ve veřejnosti nedochází toho porozumění, jak by záhodno i záslužno bylo. Když byly schváleny zprávy funkcionářů, z nichž vyšlo na jevo, že »Svatobor« slaví letos 40leté jubileum, provedeny volby, i zvoleni pp.: za pokladníka dr. T. Černý, za účetního M. A. Šimáček, dále řid. B. Frida, K. V. Rais, dvorní rada prof. dr. Stupecký, řid. A. Truhlář, vrchní řid. dr. Mattuš a prof. Kruis. Řiditelství konalo loni 10 schůzí, a povolilo k podpoře spisovatelů, stižených nedostatkem, chorobou, nebo stářím, dohromady 5820 kor., ku podpoře nemajetných a potřebných rodin po spisovatelích 2140 kor. Na podpory ke studijním cestám a literárním pracím povoleno 2500 kor. Literární ceny ze základu kněze Filipa Čermáka v obnosu 2000 kor. připadly Svatopluku Čechovi a Al. Mrštíkovi. Cena 500 kor. z nadání R. Šetky připadla dr. J. Vlčkovi, literární odměna ze základu Václava Beneše-Třebízského 400 korun přisouzena Al. Jiráskovi, cena F. Náprstka 600 korun nebyla udělena. Z fondu J. Pokorného poskytnuto 200 kor. učiteli J. Stočesovi v Libušíně, podobně rozdělen fond Bol. Jablonského a G. Pflegra-Moravského. Z dárců »Svatoboru« jmenovati sluší J. Zeyera, msgra. J. Drozda, faráře dra. J. Beránka, Svatováclavskou záložnu a j. v. Příjmy činily loni 60.703 kor. 90 hal. v hotovosti, 162.233 kor. 28 hal. v úpisech; vydání 19.676 kor. 99 hal. v hotovosti a 8000 kor. v úpisech; v pokladně zbývá 41.026 kor. 91 hal. v hotovosti a 154.233 kor. 28 hal. v úpisech. Fondy: Palackého, na pomník Palackého, Náprstkův, Pokorného, Čermákův, Šetkův, Jablonského, Beneše-Třebízského, Havlíčkův, Turkův a j. v., celkem 18, činí 110.353 kor. 85 hal. v hotovosti, a 443.953 kor. 28 hal. v úpisech. »Svatobor« má 1 čestného člena, a sice J. Ex. Jos. J. Strossmayera, biskupa ďakovského, 38 členů zakládajících, 35 činných, 36 přispívajících, 113 skutečných — celkem 223 členy.

Konfesionelní učitelské semináře v Sasku. V sousedním protestantském království Saském navštěvuje 3750 kandidátů učitelství protestantské konfesionelní učitelské ústavy, 2986 žáků bydlí a stravuje se úplně v těchto učitelských seminářích. Tak se starají protestanté o učitelský dorost v přísném konfesionelním směru, a když se to u nás žádá pro katoliky, tak je se všech stran zle naříkáno, že se roztahuje zpátečnictví a klerikalism.

Františkánská společnost, která vydati míní všechny spisy, vztahující se na tento řád, seznam všech františkánských rukopisů v evropských knihovnách a podobné, zařízena byla v Assisi a jmenuje se Société internacionale d' etudes Franciscaines. Členové platí ročně příspěvku 10 franků a lze se v Assisi v Umbrii přihlásiti.

Překlad Písma sv. do čínské řeči chce obstarati společnost misionářů, jíž předsedá anglický biskup Burdon. Písmo sv. má býti přeloženo ve vzorné řeči literární, v lehkém slohu knihovém a v nářečí mandarinském. Pro každý tento překlad ustanovila se zvláštní komise, nejprve chtějí vydati překlad v řeči knihové. Připravní práce jsou již také skončeny a první exemplář na zkoušku již vytištěn. Nejprve překládá se Nový Zákon.

Při odhalení pomníku 8. června t. r. ve Veleslavíně u Prahy Danieli Adamu z Veleslavína, arciknihtlačiteli, spisovateli a nakladateli zlaté doby Rudolfovy písemnictví českého, zastoupeno bylo družstvo Vlasť svými místopředsedy pp. K. Ulrichem, c. k. pošt. pokladníkem, a Vlastimilem Hálkem, farářem.

Výbor Tiskové ligy konal dne 27. května r. 1902 třetí schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. Předsedající oslovil výbor těmito slovy: Slavný výbore! Naše Tisková liga zasahuje čím dále tím účinněji do života katolického kněžstva, a mohu říci, že naše snaha jest s povděkem uznávána; dnes pokročíme o krok dále a začneme působiti tiskem; přál bych si, abychom šli ještě dále a abychom prováděli celý druhý § stanov, jenž jedná o prostředcích, kterými cíle svého dosahujeme. Nově stvrzené stanovy a místodržitelský výklad k nim nám dovolují, že si můžeme přibírati do výborových schůzí 5 důvěrníků; to učiníme, do vší své práce je zasvětíme a část práce své na ně přeneseme. Tímto způsobem o tolik sil rozmnoženi, vykonáme, doufám, celé dílo, jež nám stanovy předpisují. Byl zde u mne tyto dny vynikající kněz z diecése Olomoucké a ten mi sdělil, že jejich nová Tisková liga vejde již brzy v činnost, což s radostí vítáme. — Jednatel ligy četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Tisková liga bude vydávati dva brožurkové časopisy, a to: »Obranu víry«, příspěvky k praktické apologetice a »Husitství ve světle pravdy«, sbírku poučných rozprav. Každý časopisek bude vycházeti 6krát do roka redakcí Dra. Rudolfa Horského. Předběžné oznámení a celý program obou publikací jest již vypracován a bude uveřejněn v »Našich Listech« a ve »Vlasti«. Tím jest splněno dávné přání ligy, aby otázka husitská i z naší strany stále byla objasňována. Tisk, administraci a expedici obou publikací odevzdal výbor družstvu Vlasť. — Nejsprostější útoky proti Bohu a katol. náboženství bude Tisková liga oznamovati říšským katol. poslancům: Dru. Ant. Stojanovi a Dru. M. Hrubanovi a na sněmu českém klubu velkostatkářskému a přiloží k tomu zároveň číslo časopisu, v němž byly oznámeny. — Katolické duchovenstvo působilo a pracuje stále v nesčetných organisacích národních, ve spolcích vzdělávacích, v místních sdruženích, jež mají za účel povznesení blaha lidu, rozkvět obcí, měst a okresů. Působnost katol. kněžstva jest ve všech těchto odvětvích veleobsáhlá. A přece stále dějí se mu liberálním tiskem výtky, jakoby na poli národním a na poli veřejné činnosti pro blaho lidu ničeho nečinilo. Z důvodu toho předsevezme liga práci, sbírati material o činnosti duchovenstva ve spolcích národních, humanitních, při správě obcí, okresů, ve školství, v oboru vzdělávacím, hlavně v přednáškách o národohospodářství, ve všech odvětvích kulturních i socialních snah vůbec. K tomu účelu žádáme veškeré duchovenstvo československé — hlavně své důvěrníky — by nám zprávy o svém a jiných působení sdělovalo dle dotazníku, jehož obsah svým časem bude sdělen. — Doplněk stanov o důvěrnících byl místodržitelstvím schválen. Liga může míti nyní po venkově důvěrníky a s nimi státi ve spojení. Zvolení pp. důvěrníci z dřívější doby zůstávají ve svém úřadě; račtež pak se říditi dle instrukcí zaslaných. Liga obrátí se v obvodech, kde posud nemá důvěrníků, na některé své příznivce s žádostí, aby úkol důvěrnický na se přijali, a prosí předem, aby v zájmu věci žádost její nebyla odmítnuta. Z pražských a okolních ligistů vybéře si výbor ligy pět důvěrníků, jež bude volati do schůzí, a kteří mu budou napomáhati, aby celý program stanov, jak místopředseda v úvodní řeči napověděl, mohl býti prováděn. — Jak červený tisk perfidně a bez oddechu pracuje, dokazuje oznámení »Červánků«, že nyní po ukončení lživého románu o Ubrykové budou vycházeti »Tajemství americké jeptišky«. — Jednatel podal povšechnou zprávu o situaci tisku jednotlivých stran ke katolické věci, která byla vzata na vědomí. — V příčině zřízení slovanské tiskové kanceláře, na niž i katolické kruhy své příspěvky zasílají, projevuje liga přání, aby táž jako v ohledu národním, tak i ve věcech katolických nestranně a spravedlivě své zprávy vydávala. — Bibliografie česká, t. j. soubor všech vydaných knih, časopisů, brožur a vůbec tisku, vyjde v pokračování za r. 1898—1901. Vydavatelstvo žádá všecky literáty, aby Lize zaslali názvy a data svých spisů v těchto letech vydaných. Jest třeba, aby katol. spisovatelé zaslali též žádané zprávy, by katol. literatura objevila se tu ve svém rozsahu. Zasláno budiž na adresu: A. Šíp, Praha II., Lazarská ulice, neb na Tiskovou ligu, Praha 570-II. — Tím byl program vyčerpán a předsedající schůzi uzavřel. Budoucí schůze bude v červnu. — Uveřejňujíce tuto zprávu, obracíme tím pozornost na naši Tiskovou ligu, žádajíce katolíky a hlavně katolické duchovenstvo, aby zájmy její, morální i hmotné, všemožným způsobem podporovali.

Z Tiskové ligy. Za člena přispívajícího přistoupili: Z České Třebové: Jan Matějka, farář, Václ. Sokol a Alex. Štancl, kaplani; dále: Dr. Jos. Mrštík, arci-

děkan v Chrudimi, a Jan Maštalíř, studující v Žižkově. — Dary zaslali: Josef Mejsnar, farář na Klecanech; Ant. Nevrkla, kooperator v Jinošově, a Jan Žáček, farář v Derfli. — Opravu uveřejnily »Červánky« ze dne 15. května dp. Janu Sedláčkovi, faráři ve Špičkách, a ze dne 5. června dp. Boh. Homolovi, faráři v Obřanech. — Od 15. dubna do 15. května zaslala liga 64 napadeným duchovním vyňatky z časopisů a poskytla radu v jednotlivých těchto případech. — Nové členy, dary a čl. příspěvky přijímá: Tom. Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy, Praha čp. 570-II.

Různé. — *Nový opat ve Vyšším Brodě.* Opatem v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě zvolen byl vdp. P. Bruno Pammer, dosud převor. — *V Pekingu* mají Milosrdné sestry sv. Vincence ústav a požívají tam veliké vážnosti; léčí bolesti zubů tak dokonale, že se k nim utíkají Číňané bez ohledu na jejich a své náboženství. — Na začátku května byl ve Vídni *Frant. Lesné,* arcibiskup z Philippopli, z řádu Lazaristů, konaje cestu do Říma, aby přednesl sv. Otci blahopřání katolíků Persie k jeho 25letému jubileu. — Dne 14. dubna přibylo do Jerusalema 226 poutníků, mezi nimiž byli 2 biskupové a 75 kněží. Když přišli před chrám Božího hrobu, vrhli se na kolena, což domácí obyvatelstvo velmi dojalo. Pro křižovou cestu, kterou tam konali, přinesli s sebou dva kříže; jeden zanechali v Jerusalemě, druhý odnesli zpět do Španěl na památku. — Novou sektu pod jménem: »*Církev tohoto světa*« zakládají ve Spojených Státech v Americe. Jejím cílem bude šířiti nevěru. — *Katolická církev* má ve Spojených Státech Severoamerických již skoro jedenáct milionů věřících. Katolických universit je ve Spojených Státech osm, kněžských seminářů 76 s 3395 chovanci. V katolických školních ústavech je 1,055.631 dětí. — *50.000 dolarů* zaplatil za Rubensův obraz »Svatá Rodina« new-yorkský milionář J. H. Smith a daroval jej metropolitannímu museu uměleckému v New-Yorku. — *Duch katolický oživuje ve Francii hlavně útoky zednářů.* Zvláště ženy rozhodně se ujímají víry. K volbám vydaly nadšené provolání ve prospěch křesťanů a teď opět zmužily se k činu rozhodnému. Zakládají Ligu pokání, kteráž bude bojovati proti nevěře potíráním přepychu a vůbec všude uplatňovati náboženské zásady křesťanské. Veškeré potřeby budou kupovati u domácích a vše zaplatí hotovými. — *Dr. Harnack* byl vyznamenán od císaře Viléma rytířským řádem »pour la merite«. Kterak se toto vyznamenání upírače apoštolského vyznání srovnává s projevy positivní víry Vilémovy? — Jest to zásluhou v očích Vilémových? Častěji bylo poukazováno na hrozný rozpor, v jakém jest Harnack se základními články, teď dostal řád za zásluhy. Jindy bude dánozase heslo: Zachovejte víru! V řečech duchovních, které konal císař Vilém před vojskem, vždy vyznívává positivní křesťanská víra, která Harnackem v jeho spisech jest podrývána, proto jest vyznamenání jeho hádankou, jednou z mnohých. — *Tak to jistě nebylo.* »Právo Lidu« ze dne 7. června t. r. přináší zprávu o mladíku, který se na smrtelné posteli přiznal, že před čtyřmi roky jistou dívku zavraždil. »Právo Lidu« líčí věc tak, jak se zajisté nepřihodila. Píše totiž: »Byl mu povolán kněz z českých Budějovic. Ten požádal dva občany, aby při zpovědi byli na blízku a mohli slyšeti. Mladík se vyzpovídal a za krátko zemřel. — Věc líčí se v této zprávě tudíž tak, jakoby kněz sám vše k tomu cíli zařídil, aby vyznání ve zpovědi učiněné slyšeli mimo něho ještě také oni jmenovaní občané. To však rozhodně pravdou není a žádný kněz tak jednati by nesměl a nejednal tak tudíž ani onen kněz budějovický. To je každému katolíku dobře známo a mohlo by to snad známo býti také aspoň některým členům redakce zmíněného listu. My se aspoň nechceme domnívati, že by způsob, jakým zmíněná zpráva líčena, byl úmyslný, nýbrž máme za to, že jen z neznalosti věci samé vznikl.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 23. května t. r. II. schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví pana Václava Žižky. — Jednatel p. red. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Hledě k změněné situaci, odložil výbor oslavu jubilea socialního odboru na neurčitou dobu; nebudou tedy 30. června konány žádné konference a večer žádná slavnostní schůze, ale jinak socialní činnost odboru bude ve smyslu usnesení

zemského výboru strany křesťansko-socialní i dále vyvíjena. — Dp. farář Vlastimil Hálek podal zprávu *o postupu akce proti alkoholismu.* Zemská školní rada česká vydala právě nařízení školám, aby působily proti němu u mládeže všemi prostředky, hlavně případnou četbou. Ve Vídni založen spolek žen, který volá do boje ženy, jež alkoholismem nejvíce trpí, neboť zbavuje nesčetné rodiny živitele a vydává ženy surovostem mužů-alkoholiků. V Curychu zřízen ženami veliký lidový dům, v němž se neprodávají lihové nápoje. Na moravském Slovácku a Valašsku počne se působiti brožurkami, jaké mají toho druhu v Německu proti kořalečnímu moru, jenž lid duševně, hmotně a mravně hubí. »Vlasť« právě vydala podobnou brožuru Albána Štolce, úpravou kons. rady Fr. Perútky. — Dvě ankety, vyšetřující *poměry dělníků* byly právě skončeny ve Vídni. První o poměrech obuvnictví v Rakousku vyslovila se pro odstranění štukverku, druhá o poměrech tkalců v Šumavě, kdež vydělají za hodinu $1^3/_4$ krejcaru, skončila slibem vlády, že poskytne tkalcovskému průmyslu tamnímu podporu dříve, než následkem bídy vyhyne v tomto horském koutě celá generace. V živnosti povoznické pozdvihují se hlasy, aby se dodržoval *nedělní klid,* jejž ruší hlavně velkozávody uhlířské a pivovarské. Pivo rozvážeti nedělního času nejeví se nutná příčina, nebo v nejpříznivějším případě může se čepovati až za 3 neděle. Společenstvo smíchovské u věci té vyslalo deputaci k místodržitelství. — V příčině domovského práva dle nového zákona stěžují některé obce dělnictvu přijetí ve svazek obecní. Politické úřady vybízejí právě oběžníkem starosty obcí, aby bez zbytečných průtahů řídili se daným novým zákonem. — Upozornil na to, že křesťansko-socialní spolky mohou se obraceti na český odbor zemědělské rady, jenž ochoten jest poučné hospodářské běhy pro samostatné hospodáře na různých místech pořádati. Bližší sdělí socialní odbor »Vlasti«. Pan Jan Křitel Maštalíř referoval o emancipačním hnutí ženském v Indii na základě článku v »Zeit« uveřejněném. Mluvil o příčinách průběhu a konci generální stávky belgické v minulém měsíci podniknuté za příčinou revise státní ústavy na základě všeobecného rovného práva hlasovacího, kteryžto návrh byl podán parlamentu od strany socialně-demokratické za spolupůsobení jiných stran demokratických, a ku konci zmínil se o slovech sv. Otce Lva XIII., jež pronesl k belgickým žurnalistům, a jimiž sv. Otec pochválil zničení zárodku revolučního v tomto případě. Dále referoval mimo jiné drobné a vnitřní zprávy o schválených stanovách svazu organisovaného spolku k odškodnění průmyslníků v případě nezaviněné stávky a podával zprávu o činnosti odborového sdružení česko-slovanského, o rakouské odborové komisi a o generální komisi odborových organisací za rok 1901. — Pan red. Tomáš Jiroušek podal k poznání dělnických poměrů v Rakousku obšírnou statistiku o onemocnění, o úrazech a úmrtích dělnictva. Poukázal, že jak onemocnění, tak úrazy i úmrtí dělnictva úrazy zaviněné, v posledním desítiletí se zdvojnásobily. Strojní výroba zanechává za sebou oběti v tak značném počtu, jako malá válka. Dále kritisoval snahu veřejného tisku, jakož i pořadatelů, aby zamýšlené »Besídky pro učně v čas sváteční a nedělní« dle instrukcí odborníků byly tak vedeny, aby náboženské stanovisko vůbec z nich bylo odstraněno. Na konec slibuje referent o obou referátech napsati zvláštní články v »Našich Listech«. — Předsedající pan Václav Žižka pronesl se v tato slova: V poslední době prohlásila liberální liga v Anglii svůj program, ve kterémž mezi jiným učinila projev, jejž doporučuji k povšímnutí dělnictvu všelikerého smýšlení, aby uvážilo, v jakých poměrech je práce, tento nejhlavnější zájem dělnictva, a jak o tom soudí národ, jenž chová ve své ruce světový obchod. Praví se tam: »Národové trčí ve zbrani a obchod jejich vyhledáván jen ostřím meče.« Zda-li tu není na místě učiniti si otázku: jakou as při tom velmi podřízenou roli bude hráti práce, to jest dělnictvo, když prácedárce jeho jen s mečem v ruce nebo pomocí jeho bude nucen sobě odbyt svých výrobků vyhledávati? Jaké to smutné vyhlídky ukazují se dělnictvu do budoucnosti, kdež i s prácedárcem svým jen na milosti obchodníka záviseti a ten opět jen pomocí meče své zboží odbýti bude moci! Zde ho žádná revoluce nevysvobodí, ale jen ještě krutější pouta mu připraví. A pak chtějí socialisté dělnictvu na světě připraviti ráj, a to na základě technických a vědeckých pokroků, s vyloučením náboženství? Jaký to sebeklam, jaká to slepota, která před sebou zející propast nevidí! Dělnictvu nekyne jiné spásy, leč když práce jako pramen výživy jeho na základech křesťanských postavená se vyvíjeti a v mezích zákonů božských se konati bude.

(Zasláno.)

Obrana víry. — Husitství ve světle pravdy.

Vydává Tisková liga.

Předběžné oznámení.

Tisková Liga, pochopujíc dobře nebezpečnou povahu přítomné doby, snaží se podle sil přispívati k zachování a osvěžení života i smýšlení křesťanského v národě českém. Tou snahou vedena, pojala úmysl vydávati sbírku drobných spisů, obsahu apologetického. Sdělujíc s veřejností úmysl tento, žádá Tisková liga, aby v kruzích katolických tomuto důležitému podniku pozornost i přízeň byla věnována. Tisková liga hodlá vydávati *dvě sbírky* apologetických prací: jednu rázu všeobecnějšího, v níž povšechné útoky na církev a nauku katolickou budou odmítány, druhou rázu specialního, věnovanou náležitému poznání a nestrannému i klidnému posouzení doby husitské. Jak spolkové stanovy dosvědčují, jest vydávání apologetických spisů v programu Tiskové ligy, ale posud pro různé obtíže nebylo možno k tomu přikročiti; činí-li tak Tisková liga nyní, očekává, že setká se s přízní katolického čtenářstva, jehož důvěru si dosavadní činností hleděla získati. Aby se poznalo, že Tisková liga nevystupuje na veřejnost s podnikem snad zbytečným, uvedeme některá hesla, jež ve sbírkách spracována budou.

I. sbírka s názvem: Obrana víry. Příspěvky k praktické apologetice. Jest Bůh! (Důkazy jsoucnosti Boží.) — Kdo jest Kristus? (Důkazy jeho božství.) — O pravé Církvi. (Vlastnosti a stručné dějiny Církve.) — Blahobyt národů a katol. církev. (Důkazy z dějin.) — Smutné konce Darwinismu. (Nejnovější soud o této theorii.) — O nesmrtelnosti duše. (Svědectví velikých myslitelů.) — Co jest zázrak? (Jeho možnost, potřeba a historické pověření.) — Z mrtvých vstání Páně. (Událost historicky dokázaná.) — Ve tmách pohanstva. (Kulturní listy.) — Vykupitel. (Obnova lidstva dílem Kristovým.) — Bible a objevy archeologické. — Písmo sv. a vědy přírodní. — Zprávy z katolických misií. — O pravé humanitě. (Důstojnost člověka a o lásce k bližnímu.) — Katolíci a věda, (Zásluhy některých o pokrok věd.) — Křesťanství základem osvěty. — O náboženské nevědomosti. (Ukázky.) — Křesťanská rodina. (Základ štěstí.) — Z dějin bludařstva. (Škody kacířstvím způsobené.) — Svobodní zednáři. (Jejich zásady a dílo.) — Primát a neomylnost. (Dle písma a rozumu.) — O zpovědi. (Vyvrácení námitek.) — Církev a umění. — Manželství — svátost. (Výstraha zákonodárcům.) — Liberalismus. (Škody jím způsobené.) — Význam klášterů. (Hlavně po stránce socialní.) — Evagelické rady. — O odpustcích. (Vysvětlení a obrana.) — Pravda o inkvisici. — Lurdy. (Úcta Marianská a pravá církev.) — Z dějin veliké revoluce. (Dílo nevěry a vášní.) — Pravý a nepravý socialismus. — Škola. (Náboženská výchova.) — Karel IV. (Obraz křesťanského vladaře.) — Z dějin řemesel. (Jejich ochrana a práva.) — Spalování mrtvol. (Proč Církev neschvaluje.) — Katakomby. (Důkazy pravosti učení katolického.) — Práva národnosti. (Odsouzení liberálního nacionalismu.) — Kněží a literatura česká. (Jako spisovatelé a mecenáši.) — Lev XIII. (Jeho hlas a vážnost v dobách bouřných.) — Ze života »reformatorů«. (Luther, Kalvín, Zwingli . . .) — O snášelivosti náboženské. (Hlavně v zemích protestantských.) — Paběrky z protestantských časopisů. (Jejich zbraně.) — Maria Stuartová. (Protestantismus a svoboda svědomí.) — Základní bludy protestantismu. (Proti písmu i rozumu.) — Ze života vynikajících konvertitů. (Důvody jejich návratu k církvi.) — Jak žijí a umírají nepřátelé církve. — Čeští Bratři. (Proti katolíkům a mezi sebou.) — Bílá hora. (Kdo zavinil.) — Katolická reformace v Čechách. — Socialní demokracie a náboženství. — Rodina a stát podle zásad socialní demokracie. — Hanebný boj social.-demokratického tisku proti kněžstvu. — Jak rozumějí socialní demokraté dějinám katol. církve. — Žena ve společnosti socialně-demokratické. — Je mravnost bez náboženství možna? — Základ a podmínky pravé spokojenosti. — Almužna a mzda. — Kapitál a práce. — Úkoly národo-hospodářské politiky. — Alexandr Volta, katolík-učenec. — Nynější intelligence a náboženství. — Bedřich V. Nietzsche, filosof naší doby. — Století XIX. (Kulturní obraz.) — Biskup Rudigier a jeho doba. — Z dějin kulturního boje v Německu. — Náboženství a svoboda svědomí. — Kristus a protestantská theologie. — Sv. Petr Klaver. — Rozvoj katol. církve v stol. XIX. — Seznam vhodných spisů pro vzornou knihovnu. — Ze života křesťanských lidumilů. — Pomníky křesťanské lásky k bližnímu. — Spolek sv. Vincence z Paula. — Ze

života vynikajících lidí (učenců, státníků . . .) — Co jest hierarchie. (Její význam.) — Program katolické Církve pro nejbližší budoucnost. — Boj proti josefinismu v Rakousku. — Čím řídilo se náboženské přesvědčení české intelligence ve stol. XIX. — Dějiny a kritika racionalismu. — Které jsou naše vady a nedostatky? — Kdo oprávněn žalovati, souditi a reformovati? — Kdo jsou naši soudcové nepovolaní? — Autorita a osobní svoboda. — V jakém směru možno a třeba v naší době reformovati? — Jak velice škodí reformátor neschopný. — Kritika reformních snah přítomné doby. — S kterými překážkami potkávají se potřebné reformy? — Rady a výstrahy z dějin snah reformních. — V šlépějích Kristových.

Již z naznačených themat poznati lze směr a potřebu sbírky. Pány spisovatele upozorňujeme ještě, aby při spracování jednotlivých themat řídili se heslem »obrana víry«, aby totiž z každé práce jasně vysvítalo, že náboženství křesťansko-katolické je pevný základ, a že kdo od něho odstupuje, upadá v škodu i záhubu duchovní a zhusta i časnou. — Práce uveřejňovány budou ve lhůtách volných, a ne v tom pořádku, jak vyjmenovány jsou, nýbrž jak redakci a do tisku dodány budou. Také nejsou literáti obmezováni látkou naznačenou, nybrž mohou voliti si předmět dle své chuti, jen když bude obsah přiléhati k programu sbírky. Podepsány mohou býti pravým jménem, pseudonymem nebo značkou ligy. Mnohá themata byla již spracována a uveřejněna, a páni literáti se žádají, aby své práce (jinde již uveřejněné) pro naši sbírku přiměřeně upravili a zadali.

II. sbírka pod názvem: Husitství ve světle pravdy. Sbírka poučných rozprav. — Čechům věrným na uváženou vydává Tisková liga v Praze. — M. Jan Hus. (Osudy vnější; život a působení.) — Povaha Husova. (Vlastnosti světlé i stinné.) — Hus a reforma. (Snahy a způsob jeho činnosti.) — Hus a svoboda svědomí. (Zda vědomě o to usiloval.) — Učení Husovo po stránce theologické. — Učení Husovo se stanoviska socialního. — Vybrané části ze spisu Husových. — Spisovatelská činnost Husova. — Literatura o Husovi a její ocenění. — Hus a národ český. (Jeho postavení v dějinách.) — (Předchůdci.) Arcibiskup Arnošt z Pardubic. — Tomáš Štítný. — Milič z Kroměříže. (Život a činnost.) — Snahy arcibiskupů pražských o reformu. — Král Václav IV. (Jeho povaha a skutky.) — Universita pražská za doby Husovy. — Wiklif a jeho učení. — Náboženské cítění českého lidu před Husem a za jeho doby. — Mravní stav kněžstva v Čechách za doby Husovy. — Myšlénková povaha věku Husova. — Úcta Husova v Čechách do stol. XIX. — Úcta Husova v stol. 19. (do roku 1890). — Oslavování J. Husa po roce 1890. — Kritika nynějších oslav Husových. — Výstražné hlasy proti oslavám Husovým. — Zneužívání Husa k agitaci proti církvi. — Nynější ctitelé Husovi. (Charakteristika.) — Hus a protestanté. — Hus a »starokatolíci«. — Hus a naše doba. — Obrazy z dějin Církve katolické. — Obrazy z dějin církví odštěpených. — Cesty Prozřetelnosti Boží v dějinách. — Hus a církev. (Proč ne za Kristem?) — Postavení české národnosti před Husem. — Hnutí husitské a česká národnost. — Hus a budoucnost národa. (Česká politika.) — Hus a socialní demokracie. — Vede-li učení Husovo k nápravě nynější společnosti? — Hlasy o Husovi nestranné. — Odpůrci a soudcové Husovi. — Husův »ochranný list«. — Jeroným pražský. — Smrt Husova (Zda v pravdě mučenická?) — Obrazy z válek husitských. — Lipany. — Jiří z Poděbrad. — Hus a Chelčický. — Čeští bratři. — Konec samostatnosti české. A pod.

Kromě toho vydávána budou v této sbírce polemická pojednání proti nesprávnému a tendenčnímu líčení doby Husovy, jakož i drobnější dějepisné prameny, týkající se hnutí husitského, s příslušným kommentářem. Je patrno, že jednotlivá themata (k nimž ovšem ještě nová přibudou) nebudou vyčerpána obsahem jedné brožury, že bude třeba později k nim se vraceti, je doplňovati, nebo i opravovati.

Brožury tyto budou vycházeti redakcí Dr. Rudolfa Horského na způsob »Hlasů Svato-Václavských« a »Vzdělávací četby katolické mládeže«, každé oddělení šestkrát do roka, vyjde tedy každý měsíc jedna. Až vyjde 1. číslo, ihned je oznámíme.

Z výboru Tiskové ligy.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 10. a 11. s tímto obsahem: Několik slov o katol. universitě. — Toma ze Štítného. (Ad. Fux.) — O reformě středních škol. (Fr. Horáček.) — Nevědomost či zlomyslnost. — Schůze katechetského odboru na sjezdu professorů středních škol českých. — Směs. — Obsah »Učitelské přílohy«: Pamětní spis o nutnosti definitivního ustanovení okresních školních inspektorů v království Českém. — Jak jsem docílil při psaní snadno u žáků první třídy správné polohy sešitu a ruky. — Feuilleton. — Obsah »Katechetské přílohy«: Slovo o zpytování svědomí. (Jan Ptáček.) — Exhorty podali: Em. Žák, Jan Horák, Václ. Müller a Jan Šmejkal. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 37.—40. s tímto obsahem: Křesť.-socialní program. — Co s Katolickými Listy? — Svědectví odpůrců o katolické církvi a sv. Otci Lvu XIII. — Ohlasy z »Hlasů ze Siona«. — Prohlášení výboru družstva Vlasť o smíru mezi katol. duchovenstvem a katolickými spolky. — Opět šílenec? — Jubileum Čtenářské besedy »Palacký« ve Pleších u Kard. Řečice. — Slavné vítězství katolíků v Belgii. (T. J. J.) — »Katolické Listy« a Tisková liga. (Tom. Škrdle.) — Fonteyne, vůdce zelené partaje v Belgii. (L. † 36.) — Feuilleton: Lakomec. (L. † 0.) — Povahy: Inženýr Mařan. (V. Koranda.) — Kdo byl šťastnějším? (L. † o.) — Kapolín chytrák. (Jan Mokráček.) — Dopisy zaslali ligisti: z Krajiny a z Bavor. »Naše Listy« stojí ročně 4 K a předplatné na »Vychovatele« a na »Naše Listy« přijímá: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

Želatinové lístky z pilnosti

pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv., vydalo naše družstvo po třetí ve 120.000 ex. s textem českým a 50.000 ex. s textem německým. Želatinové lístky prodávají se jen za hotové, a to 100 za 80 haléřů. — Objednávky na dluh se nevyřizují. Pánům knihkupcům dáváme 15 procent provise.

Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Tiskopisy pro farní úřady

vydalo a má na skladě družstvo Vlasť. — Zhotoveny jsou na pevném a hladkém papíře s jasným tiskem:

1.	*Listy křestní 1 kus	2 h
2.	* „ oddací „ „	2 h
3.	* „ úmrtní „ „	2 h
4.	* „ prohlášní 1 kus	2 h
5.	*Opověď k prohláškám	2 h
6.	*Seznam nemanželských dítek pro c. k. soud 1 kus	2 h
7.	*Výkaz zemřelých osob „ „ „ „ „	2 h
8.	*Výtah (rodinný arch) z matriky narozených, zemřelých a oddaných k vojenským reklamacím 1 kus	2 h
9.	*Malé výtahy z matriky narozených 100 kusů	80 h
10.	*Kvitance na úroky ze státních dluhopisů 1 kus	2 h
11.	*Zkušební protokoly pro snoubence s otázkami a odpověďmi 1 kus	6 h
12.	*Kniha narozených arch	6 h
13.	* „ oddaných arch	6 h
14.	* „ zemřelých arch	6 h
15.	*Oznámení soudu o legitimaci nemanželských dětí 2 ex.	3 h
16.	*Seznamy narozených k očkování, archové	4 h
17.	* „ „ „ půlarchové	2 h
18.	Index k matrikám	6 h
19.	Abeceda k indexu	2 h
20.	Biřmovací lístky (české, německé i latinské) 3 za	2 h

jsou též českoněmecké

21. †Consignatio functionum spiritualium . . . . . 6 h
22. Separační protokol (pro Čechy i Moravu) . . . . . 6 h
23. *Kniha biřmovanců (na knihu) arch . . . . . 6 h
24. †Liber intentionum (na knihu) list . . . . . 3 h
25. *Kniha nalezenců (na knihu) arch . . . . . 5 h
26. *Jednací protokol (na knihu) arch . . . . . 5 h
27. Nadací listina (návrh) . . . . . 6 h
28. †Ordo divinorum (na knihu) . . . . . 6 h
29. *Farní předloha ku kanonické visitaci . . . . . 14 h
30. *Výkaz o škole ke kan. visitaci . . . . . 4 h
31. Výkaz o škole (pro Prahu česko-něm.) . . . . . 4 h
32. *Výkaz o změnách v náboženství . . . . . 2 h
33. *Vložky o legitimaci do duplikátů matrik . . . . . 4 h
34. *Ex offo-Křestní list 50 kusů . . . . . 80 h
35. * „ Úmrtní list „ „ . . . . . 80 h
36. * „ Oddací list „ „ . . . . . 80 h
37. *Všeobecné kvitance na služné duchovenstva . . . . . 2 h
38. Kvitance pražských výpomocných katechetů . . . . . 2 h
39. †Kniha příjmů štolových (na knihu) půlarch . . . . . 2 h
40. †Kniha zaopatřených sv. svátostmi umírajících list . . . . . 3 h
41. *Inventář kostelní a farní (titulní list a vložky) arch . . . . . 6 h
42. *Pozvání úřadům k bohoslužbám a slavnostem církevním . . . . . 2 h
43. *Přípis k c. k. soudu při čtvrtletním zasílání výkazu zemř. osob a narození nemanželských dítek 50 kusů . . . . . 80 h
44. *Oznámení úmrtí nemanželských dítek c. k. soudu 50 kusů . . . . 80 h
45. *Vysvědčení k obdržení nalezence 50 kusů . . . . . 80 h
46. *Přípisy obecním úřadům při zasílání výkazu z matrik branců a domobranců, očkovacích atd. 50 kusů . . . . . 80 h
47. *Přípis c.k. okr. hejtm. při zasílání čtvrtletn. populačních archů 50 výt. 80 h
48. §Osobní výkaz pro res. voj. kaplany k hl. raportu (Personal-Nachweis) 6 h
49. *Kvitance na doplněk kongruy (k bernímu úřadu) 50 výtisků . . . . . 80 h
50. * „ „ remuneraci z nábož. fondu (vacante cooperatore) 50 výt. 80 h
51. Kompetenční tabulka s daty pro žadatele k žádosti o faru 1 výtisk 4 h
52. †Orationes ad induenda paramenta k vyvěšení v sakristii . . . . . 8 h
53. *Fasse pro faráře 1 výtisk . . . . . 5 h
54. *Fasse pro kaplana 1 výtisk . . . . . 5 h
55. Seznam setby, sklizně a výmlatků po . . . . . 6 h

Novinka. Korespondenční lístky ex-offo s tisknutým textem k farním úřadům:

a) *Žádosť o nationale manželů k zápisu křtu . . . . . 1 h
b) *Žádosť o nationale matky k zápisu nemanželského dítka . 1 h
c) *oznámení úmrtí hochů k poznamenání v křestní matrice . 1 h
d) *Žádosť o nationale dat narození a oddavek zemř. osoby 1 h

*** označené jsou též v německé, † pouze v latinské, § pouze v německé řeči vydány.**

Tiskopisy na knihy určené dáme dle přání v libovolném počtu archů svázati. Naše tiskopisy lze odebrati v každém množství; důst. farním úřadům doporučujeme je s ubezpečením, že zásilky budou rychle a k úplné spokojenosti vyřízeny.

V nynější době množství farního kancelářského psaní dá se praktickými našimi tiskopisy mnoho času a práce uspořiti.

Vdpp. vikáře žádáme za laskavé doporučení našich tiskopisů. — V náhradu porta připojíme darem knihu neb některý časopis družstva. — K účtu se připojí chek. Objednávky vyřizuje

administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Papírnický závod družstva Vlasť má hojný výběr

obrázků k první svaté zpovědi:

1. **Berlínské:** — velmi vkusné a umělecky provedené — po 4 h (100 za K 2·50), po 8 haléřích (100 za 8 K), po 12 haléřích (100 za 12 K), po 16 h (100 za 16 K). 2. **Mnichovské:** po 18 h (100 = 18 K) a po 20 h (100 za 20 K). 3. **Štýrské:** jeden druh za 8 h. 4. **Domácí:** po 2 h (100 za K 1·50) a po 4 h (100 za K 2·70).

ROČNÍK XVIII.

ČERVENEC. ČÍSLO 10.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

VÝLET DO BAVOR, INNOMOSTÍ, SOLNOHRAD A DO LINCE. Píše *Tomáš Škrdle* (Pokračování.) 881
NA VINICI. Báseň od *Mil. Javornika* 892
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Pokračování) 894
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDANA BÝTI? Píše *Tom. Picha.* (Pokračování.) 912
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 928
O HUMANISMU. Napsal *Vinc. Drbohlav* (Dokončení.) 941
PROMENÁDY. Báseň od *R. Stupavského* 944
O NĚKTERÝCH ZÁKLADECH KŘESŤANSKÉHO SOCIALISMU. Píše *Rud. Vrba* 945
K FLAJŠHANSOVU VYDÁNÍ HUSOVY POSTILLY 957
SPOLEK SV. MARIE ANEŽKY PRO DOBROVOLNOU PÉČI O CHUDÉ V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM. Napsal *Tom. Škrdle* 962
Z DOMÁCÍHO SVĚTA HUDEBNÍHO. (V.) Píše *Em. Žák* 964
Literatura 966
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 967
Paběrky z novin a z veřejného života 971
Spolkové zprávy 975

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna redakce. Kismarton — Uhry. Žádná z obou povídek: »Z garnisony« a »Ve škole« se nám nehodí. Udejte nám úplnější adresu, chcete-li, abychom Vám rukopis vrátili.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu Vlasť přistoupil za člena zakládajícího: Ferd. Jiřičný, koop. ve Staré Bělé u Paskova. — Zvěčnělý Ad. Schlogel, děkan v Bohdanči, odkázal našemu fondu pro katol. spisovatele 50 K. Odkaz tento byl nám v měsíci červnu vyplacen. — Při pohřbu J. U. Dr. Karla Vavřince prince Schwarzenberga v Třeboni zastupoval družstvo Vlasť p. Fr. Fila, člen našeho družstva a soukromý úředník v Žižkově. Kníže Adolf Schwarzenberg děkuje družstvu za toto účastenství a praví, že projevená náklonost zůstane mu v blahé paměti. — Přispěli na dům družstva: Václ. Suchánek, Jos. Tajovský, Nejmenovaný děkan a Karel Skultéty. — Modlitbu matky při úvodu vydali jsme také v jazyku německém a prodáváme ji po 3 h. — V brožurách Vzdělávací četby, řada I., vyšla: »Sv. Ludmila.« Knížka jest rozebrána, i nebudiž objednávána. — Hlasy Svatováclavské dokončily roč. II. Předplatné na III. ročník — 40 h. ročně — již nyní přijímáme. — Máme na skladě krásné smuteční obrázky, jež možno při úmrtí vhodným textem opatřiti. — Při stěhování farářů a kaplanů můžeme posloužiti různými obrázky s vhodným textem na rozloučenou. — V červnu pořídili jsme tiskopisy spořitelnímu spolku, i žádáme všecky duchovní pány, kteří pracují v záložnách, spořitelnách, nebo v Raiffeisenovkách, aby na nás při objednávce potřebných kancelářských tiskopisů pamatovali. — Horlivý koop. z Moravy, který od nás zakoupil již 60 ex. Prostomilé knížky, objednává nových 60 ex. a píše: »Pracujeme na jedné myšlénce, stejným směrem, jeden cíl máme, utvrzení víry, zjednání jí práva v srdcích lidu i ve veřejnosti . . . . chci býti s družstvem solidární, v intencích jeho pracovati, knihy jeho šířiti. Učiňte nabídku a já upřímně odpovím. O správnosti a upřímnosti mého stanoviska se ovšem až dle výsledků přesvědčíte.« Odpověděli a poděkovali jsme a přítel z Moravy objednal znovu brožur za 20 K. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, Žitná ul., čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v červnu složili: Rev. Matuš Jankola 52 (100); po 20: Jednota čes. katol. učitelstva (100) a Fr. Effler (100); Jos. Bedrna 11·10 (41·10); po 10: G. Steidl (30), Malvina bar. Helversenova (100) a Ferd. Jiřičný; Fr. Jelínek 7 (81); Jár. Pust 6 (24); Jednota v Polné 5 (14); po 4: K. Skultéty (52) a Al. Edelmann (31).

Vyzvání. *Kdož nám chystají pro XIX. ročník »Vlasti« lit. práce, račtež nám to v čas oznámiti, abychom je v doslovu v čísle zářijovém mohli uvésti.*

ROČNÍK XVIII. ČERVENEC 1901—02. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a do Lince.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

[Pokračování.]

V sobotu, dne 27. července.

Po mši sv. a po snídaní prohlédl jsem si »Portam praetoriam«, bránu z dob římských, na konci biskupského pivovaru, a na jednom domě al fresko vypodobněný boj Davida s obrem Goliášem; je to rodný dům znamenité rodiny Thundorfferů. V katedrále byl právě v sakristii jeden kanovník a když zvěděl, odkud jsem, pravil: »Máte to v Čechách smutné časy!« Tak mluví v celém Bavorsku, narážejíce na »Los von Rom.« Činnost a chrabrost ndp. biskupa Ed. Jana Brynycha dobře znají a patřičně oceňují. Já ovšem všude jsem jeho působení dostatečně objasnil a také k tomu poukázal, že kněžstvo české statečně s ním kráčí na obranu víry. O tom oni zde ovšem známosti nemají, nebo jediný orgán z Čech jim přístupný je »Politik« a ta o naší akci nepíše. Potěšilo mne tu rázné slovo Riegrovo proti »Los von Rom«, což všecky katolické noviny bavorské s potěšením čtenářstvu svému oznamovaly.

Walhala.

V sobotu jsem učinil vycházku do Walhaly, a to po parníku. Parník vyjíždí z části města, zvané »der untere Wöhrd.« V přístavišti tom bylo hojně obchodních lodí, dovážejících sem různé obchodní tovary, jedna až z Uher. Den byl chladný, ale slunce přece časem zasvitlo.

»Walhala, ein Tempel der deutschen Ehren,« jest ohromná budova na návrší, na levém břehu Dunaje, 98 m. zvýší. Za ní jest dubový les. Založil ji král Ludvík I. 18. října 1830 a 18. října 1842 byla dokonána. Nahoru vede 254 žulových schodů. Veškerá stavba jest pravidelný obdélník po způsobu klasických řeckých chrámův. Podobáť se Pantheonu v Athenách. Walhalu nebudu

popisovati, jen tolik připomínám, že kolem do kola po stěnách jsou v řadách podobizny rozličných znamenitých osob, mužů a žen; jsou tu státníci, filosofové, panovníci, umělci, skladatelé, spisovatelé, básníci. Je tu i náš Radecký a císařovna Marie Terezie. Uvnitř v síni v průčelí sám král Ludvík I. sedí na trůně; pod ním jest nápis: »Das dankbare Volk.«

Ve Walhale bylo nás asi 20 touristů a pomalu jsme se seznamovali. Já jim dle popisu Haklova, ve »Vlasti« uveřejněného, vykládal všecky znamenitosti Walhaly, i měli mě za kněze ze Řecka, když slyšeli, že přirovnávám Walhalu k řeckému Pantheonu. Když jsme se zpět ubírali, slunce mile hřálo, i usedli jsme v parníku k společnému stolu a dali jsme si »posnídávku«, jak naši sazeči říkají

Jdi kam chceš a kudy chceš, touristi všude statně popíjejí a skvostně jedí; sotva vylezou na kousek hory, nebo sejdou kousek města, už se v restauraci posilňují. Tak se zdá, že se to v cizině veseleji utrácí — žádný známý člověka nevidí, neposuzuje a do cizích je jednomu fuk. Byl s námi také učitel z Kissingen, kde trávíval Bismark léto, a ten si chtěl odpoledne vyjíti do Befreiungshalle, i nabídl jsem se mu za společníka. Třetí společník, obchodník z Mnichova, jenž den před tím přivezl do Řezna na lodi dříví, zavedl nás do hostince, kde se nejlépe vaří, odkudž plni vděku odebrali jsme se na nádraží.

Výlet do Befreiungshalle trval celé sobotní odpoledne. Befreiungshalle, druhá to Walhala, stála 5,130.000 marek a byla stavěna 20 let. Král Ludvík I. vykoupil asi 6 usedlostí, celé návrší dal posázeti stromovím a na vrchu vystavěl ohromnou budovu, v níž 18 ohromných germanských panen drží tabule všech germánských kmenů. Befreiungshalle jest ještě velkolepější než Walhala. Vystoupili jsme na nejvyšší body stavby a zde nám vykládal strážce domu tohoto celé romantické okolí, jež protéká mocný Dunaj. Dole se rozkládá útulné městečko Kehlheim s chrámem jako katedrála. I popisem Befreiungshalle nechci čtenáře unavovati — řeknu jen tolik, že vycházky do Walhaly a sem pokládám k nejkrásnějším partiím, jež jsem vůbec kdy viděl. Čtenáři, jdi a viz sám! Pan učitel z Kissingen, krásný mladý muž, byl samá úklona a ochota. Zašli jsme pod vrchem do hostince, kdež mají ve stroji celou vojenskou kapelu; pustíš dolů desítifenik a slyšíš vojenskou hudbu s přísným kapelníkem, jenž točí očima na pravo, na levo a přísně se dívá na své bezduché hudebníky. V Kehlheimu jsme se chtěli dáti oholiti, ale všude bylo u holičů plno čekatelů, i prohlédli jsme si chrám a sochy krále Ludvíka I. a syna jeho Maxmiliana II. a ubírali jsme se k nádraží.

Již jsem prošel kus světa, ale nikde jsem nebyl tak zdraven, jako zde v Kehlheimu: starci, muži, paní, slečny, dělníci jdoucí z práce, všecko, nikoho nevyjímaje, uctivě mě pozdravovalo a děti, jak v Bavořích zvykem, ruku mi podávaly. V Řezně jsem se s p. učitelem srdečně rozloučil, ale když jsem mu děkoval, odmítal, řka, že on je mi díky povinován. Však při vší dvornosti jsem nepoznal, je-li katolík či evangelík.

* * *

Neděle, dne 28. července.

V 6 hod. sloužil jsem mši sv. V 7 hod modlí se kanovníci — denně — vážně hodinky. Před nimi i po nich slouží se mše sv. jedna po druhé. Sedl jsem si do lavice mezi lid a na lavici našel jsem cedulku: »Jinoch, jenž se přesvědčil o síle pokorné modlitby, prosí za Otče náš a Zdrávas Marie.« Vyšel jsem z chrámu: krámy jsou zavřeny, zelenářský trh, jenž bývá ve všední den u katedrály, dnes tu není, ženy a dívky s růženci nebo modlitebními knížkami v ruce jdou do chrámu.

Posnídav, obešel jsem několik kostelů, abych viděl lid při službách Božích. Kostely byly plny a lid v nich zbožný. Niedermünsterský chrám má velikou předsíň; bylo tam plno mužů, matky s nemluvňaty, lid přichází stále, stále, kde se všechen béře? Ale v chrámu je hrobové ticho, nikdo se s druhým nebaví, nikdo nemluví. Lid jest si vědom dne Páně a ceny mše svaté. Vrátil jsem se do katedrály. Ohromná trojdílná loď byla s třetiny naplněna lidem a ohnivý řečník — kanovník — hlásal lidu slovo Boží. Lavice presbytáře naplňovali pomalu alumnové v bílých rochetách, za nimi usedali kanovníci. Po kázaní bylo Asperges a pak začala velká mše sv. Ke dveřím chrámovým vstoupili dva alumnové, a majíce talíře v rukou, vybírali oběru. Odešel jsem zpět do biskupského pivovaru a tu jsem viděl zas jiný líceň života bavorského. Plný dvůr lidu, ba nové stoly byly přidány; pijí muži, pijí ženy a četní z nich pojídali »Sonntagswürstel«, malé jitrničky. Celým pivovarem to šumělo a hučelo, nebo Bavoráci jsou při pivě velice hovorní a veselí. Dal jsem si pivo, zapálil portoričko a četl jsem noviny. »Kat. Regensburger Anzeiger« měl $2^1/_2$ strany insertů a $^1/_2$ strany velmi chudého obsahu; něco podobného by u nás nemohlo přijíti na světlo. Ale je to list laciný, určený hlavně pro obchodníky a lidi, kteří mají málo času ke čtení Za dvojí denní vydání platí se v Řezně čtvrtletně 60 feniků, na venek je za M 1.25. Obědval jsem špatně. Byt jsem měl laciný — 1 M denně, i pivo bylo dobré, ale kuchyně je tu špatná.

Loučím se s městem, kdež r. 1434 měli Čechové vyjednávání s císařem Sigmundem a s posly sboru Basilejského;*) loučím se s památným Řeznem, se starožitnou radnicí, v níž se konávaly sněmy říšské (říšský sál posud jest zachován v původním stavu.)

Ale nežli začnu popisovati jiná města a závody, zmíním se ještě o katol. selském spolku, o němž jsem v poslední době obdržel tyto zprávy:

V Řezně má sídlo katolický selský spolek: Der oberpfaelzische Bauernverein (rozdílný od liberálního Bauernbundu). Založen byl r. 1895 dne 12. března. Dne 5. října r. 1898 povstal všeobecný bavorský selský spolek »der allgemeine bayerische Bauernverein«, jenž soustřeďuje v sobě všecky katol. selské spolky Bavor. A dne 24. listopadu roku 1900 spojily se všecky zemské hospodářské spolky Německa v celek, badenský, bavorský, elsaský, hessenský, nassavský, porýnský, slezský, trevírský a vestfálský, čítající 230.000 členů, aby tak důrazně hájily rolnické zájmy.

*) Palacký, Dějiny nár. č., III. č. 2., str. 306.

Také všeobecný selský spolek bavorský má své sídlo v Řezně. P. Mehler jest sekretářem tohoto sdružení a zaslal mi jeho stanovy, návod pro předsedy a členy a čtyři výroční zprávy z r. 3., 4., 5. a 6. (r. 1900). Ze zpráv těch seznávám bohatou činnost. Spolek je přesně katolický a spoléhá na pomoc Boží a svoji energii. V Řezně jest hlavní úřadovna, jež obstarává koupi a prodej obilí, chmele, semen, brambor k sázení, kupuje členům stroje, obstarává peněžní půjčky, pojišťuje rolníky proti ohni a krupobití, redukuje úroky a udílí právní poradu. Správa si chválí, že řezenský bisk. pivovar odebírá ječmen a chmel jen od členů spolku. Spolek jest v přátelském spojení se spolky včelařskými, rybářskými a s Raiffeisenovkami, vůbec se všemi, kdož mají účin na vývoj a rozkvět hospodářství. Co krajský spolek provádí pro Horní Falci, o tom pracuje všeobecný spolek pro všecky rolníky Bavorska. Vliv spolku zasahuje i do politiky a zákonodárství zemského a říšského.

Donauwörth.

Za krásného počasí odjel jsem odpoledne do Donauwörthu. Z Řezna do Mnichova není daleko, ale udělal jsem na Donauwörth velikou okliku, abych seznal Auerovo Cassianeum. Jel jsem s pravým Bavorákem z Augsburgu. Kde je Donauwörth, nevěděl; nečte prý novin, leda nějaké »gschichty« o vojně. Na Prušáky láteřil zle; jde-li o plat, musí prý klopit Bavorák, ale mají-li se dělit, nechá prý si to Prušák; dokud prý byli pod Rakouskem, byli svými pány a jen v čas války musili prý postaviti 40.000 vojska, nyní — ale zamlčel se — »slyšet mne četník,« dodal tiše, »udá mne, a je se mnou zle.« Boerův se zastával, Angličany odsuzoval. A ten anglický král — mávnul rukou — »dos is a so einer . . .«

Můj milý Bavorák vracel se z rodiště, kdež navštívil přítele. Již u něho nebyl asi 20 let a po dráze také již dlouho nejel. Konduktery si chválil, že jsou zdvořilí a všecko povědí. »Ale,« — dodal jako pro sebe — »musí tak být, sic by lid jezdil mylně sem a tam. Když jel k rodišti, psal si stanice a nyní to bral na zpět a shodovalo se mu to dobře.

Projeli jsme dosti úrodnou krajinou. Někde jsme viděli ohromné chmelnice, jako veliké háje a lesů jsme viděli vůbec velice mnoho. V půl sedmé začalo v Rätzi pršeti, hřmělo a blýskalo se, vzduch se ochladil, i jelo se to příjemně až do Donauwörthu. Jelikož omnibus čekal ještě na jeden vlak a venku se jen lilo, usedl jsem do restaurace druhé třídy, dal si pivo, zapálil si portoričko a díval jsem se klidně na svět. Bydlel jsem v nejbližším hotelu, i dal jsem si tam vepřovou pečeni, ale po vepřovině ani čichu a vidu. V poledne jsem měl v Řezně ve vodě, jež slula polévka, knedlík a mimo to trochu krvavou husu, zde ohyzdnou vepřovou — i aby do vás, vy bavorské kuchařky! Když v Praze tak leckdy některá kuchařka něco připálí, je to o sto procent chutnější, než zde v hotelu krásná pečeně. Musil jsem vykouřiti o jedno portoričko více a píti více piva, abych po takovém jídle nevrhl. »Gute Nocht,

Herr Pforrer!« »Gute Nacht,« odpovídám. Na chodbě mi povídá pokojská, že tu byla celý týden misie a dodala: »Dos war eine schoene Woch'.« To se mi zalíbilo, i zeptal jsem se, kdy se skončí? Že zítra ráno o půl sedmé. Tam půjdu, abych viděl bavorský lid v chrámu.

V pondělí, dne 29. července.

Ráno v 6 hodin s povolením p. faráře, jenž se v sakristii modlil brevíř, sloužil jsem mši sv. V $^1/_2$7 vystoupil na kazatelnu kapucín a měl závěreční řeč, jež lid pohnula k slzám. Po kázaní sloužil p. farář requiem a pak konal modlitby za zemřelé. Pro kněze na cestách nejlepší duchovní pastvou jest, viděti slavnosti zbožného lidu. Toho jsem zde zažil v plné míře, i odcházel jsem do hotelu k snídaní spokojen.

A nyní jsem se ubíral k vzácnému muži, bývalému učiteli, abych seznal jeho obrovský tiskový závod. Stál jsem před ním tváří v tvář a byl jsem šťasten. Pozval mne k obědu, i seděl jsem uprostřed jeho rodiny, mezi ním a zetěm jeho, místním gymnasijním profesorem. Paní Auerova a dcera, choť profesora, seděly naproti.

Cassianeum popíši ve zvláštním článku, zde se zmíním pouze o jiných katolických ústavech města, o nichž mne p. Auer poučoval. Spolek sv. Vincence z Paula v Donauwörthu má 10 činných členů, pánů a dam, a 300 přispívajících. Chudí dostávají maso, dříví, prádlo a poukázky na potraviny.

Pan Auer dobře postihl význam tohoto spolku, řka: »Budí se tím smysl pro chudé a porozumění pro organisovanou podporu chudých. Popudem spolku sv. Vincence zřídí se v Donauwörthu chudinský ústav, maje již 3000 m. sebraných peněz. Spolek katolických mužů — kasino, má 300 členů. Předsedou jeho jest ředitel Auer. Je tu také spolek katolických matek. Nedaleko závodů Auerových bydlí beneficiat Kaspar Hauser, předseda spolku katolických tovaryšů a jinochů. Učinil jsem mu poklonu, i pravil, že jeho spolek zde působí již 9 let a že má 50 členů činných a 160 přispívajících. Každý činný člen odebírá nový, v Kolíně nad Rýnem vycházející časopis: »Kolpingsblatt.«

Vraceje se k p. Auerovi k obědu, viděl jsem zástup jeho pracovníků vycházeti z jeho dílen. Věru, toť veliká továrna. Byl jsem svátečně naladěn a při obědě bavil jsem všecky, divě se, kde se ta němčina ve mně vzala. Panu Auerovi jsem řekl, že bych musil žíti 100 let, kdybych měl tolik vykonati, co on.

Donauwörth má mnoho starobilých staveb, 5 katolických chrámu, 1 protestantský a na severním konci města bývalý benediktinský klášter, potom majetek knížete Oettingen-Wallersteina, nyní majetek p. učitele Auera, kdež má své Cassianeum. Pan učitel Auer dal bývalý chrám benediktinský opraviti nakladem 100.000 M. a vydržuje při něm na svůj náklad kněze. Donauwörth má z celého Bavorska největší trhy na dobytek, s ročním obratem 2 mil. marek. Roku 1805 poraženo tu na blízku rakouské vojsko od Francouzů a zahnáno za Dunaj.

Mnichov.

Odpoledne jel jsem do Mnichova, jenž byl cílem mé cesty. Ale zde se mé plány většinou zhatily. Pán, jenž mne po městě provázel, Jos. Müller, zdejší katolický život nezná a ostatní předáci katolického hnutí v Mnichově nebyli doma, i vím toho málo. Ale co vím, to věrně povím.

Do Mnichova jsem přijel v $^1/_2$7 večer. Hotel »U tří havranů«, jenž mi byl doporučen, byl plný, i šel jsem kousek dál a ubytoval jsem se v hotelu: »Nieder-Pfaelzer Hof.« Za byt jsem platil M 1.50, lepší byt stál 2 M. Po večeři vyšel jsem si na procházku a došel jsem k ohromnému chrámu sv. Pavla. Kostelník, jenž seděl vedle, »dovolil« mi zde ráno sloužiti mši sv., pravě, že nepotřebuji dokumentův. Chrám ten stál již přes $1^1/_2$ mil. marek a dosud se dostavuje. Hlavní oltář dosud schází, ale již prý je naň sebráno 70.000 marek. V chrámu jsou posud jen dva provisorní oltáře. Byla tu zřízena nová fara a působí zde farář se 2 kooperatory. K mé otázce, kdo to vše platí, odpověděl kostelník, že byl kapitál ten pořízen sbírkami. A v městě že se staví ještě dva jiné nové chrámy. Již tato okolnost dala mi nahlédnouti do mnichovských poměrů.

V úterý, dne 30. července.

Vstávám v 5 hod. a před 6 sloužím mši sv. Celebret, jež jsem tu nechal pro p. faráře, dal mi kostelník velkomyslně zpět, řka, toho že není třeba. Blízký holič, u něhož jsem se dal »opěknit«, mluvil s nadšením o novém chrámu. V hotelu, v němž jsem bydlel, četl jsem všude rozšířené liberální »Münchener-Neueste Nachrichten« a katolický »Bayerischer Courier«. Vyšed odtud, pozoroval jsem velkoměstský mnichovský život, mající přes půl milionu obyvatelů. Drožky, omnibusy, fiakry a tramwaye proletují město a cizinci se to tu zrovna hemží. Jel jsem do Nymphenburgerstrasse k p. Josefu Müllerovi, jenž má světoznámý umělecký závod s obrazy a obrázky svatých, abych závod jeho seznal. Ale zde mne čekalo první zklamání: p. Jos. Müller má závod na venku a zde jest pouze jeho kancelář. V technickém závodě na venku má 40 pracovníků, v kanceláři v Mnichově 20 a mimo to pracuje pro něho 12 umělců. Z ohledů finančních přeložili závod z Innomostí do Mnichova a z téže příčiny pro daně z Mnichova na venek.

Pan Jos. Müller nabídl se mi za průvodce městem, což mne velmi těšilo. Prohlíželi jsme hlavně chrámy*) a umělecké sochy na náměstích. Zde mi byl p. Jos. Müller dobrým ciceronem, nebo jako umělecký odborník všemu uměleckému dobře rozumí, ale o katolickém tisku nebo katolickém spolkovém životě neví skoro nic, a to bylo pro mne druhé sklamání. Co si počnu, kdo mne poučí? Těšil mne, že přijde domů katecheta vojenské školy a ten

*) Věž kostela katedrálního »Frauenmünster« v Mnichově je 110 m. vysoká. Ciferník hodin má $5^1/_2$ metru v průměru, každá číslice jeho je metr dlouhá, rafička minutová má 3 m, rafička hodinová 2·80 m. délky. Ciferník je z měděného plechu a váží 10 centů, každá rafička váží půl centu.

že mne poučí, ale nepřišel, a tak jsou zprávy mé o Mnichově velmi kusé.

V 10 hodin zavedl mne můj laskavý průvodce do radničního sklepa. Šli jsme dolů, a tu se nám objevil veliký černý sál, krásně osvětlený, plný lidu. Dali jsme si posnídávku, můj průvodce pil dobré víno a já špatné pivo. Měliť tam na láhvi napsáno: »plzeňské«, dal jsem si je, ale byl to bavorský padělek s příchutí černého piva. V $^1/_2$1 zaváděla bavorská vojenská hudba u radnice novou stráž a zahrála tam několik skladeb, což jsme s radostí vyslechli. Obědval jsem ve »svém« hotelu, ale nevalně. Majitel obchází jako hrozivý medvěd a peskuje dva mladé sklepníčky, z nichž jeden, pravý to klučík, vybírá peníze. Pivo mají v lahvích — a špatné.

Nedaleko »mého« hotelu, v Schommerstrasse, jest ústřední spolek katolických tovaryšů s krásným vlastním domem. Tam jsem se odpoledne odebral. Předsedou jest beneficiat Jan Mayer. Spolek má přes 1000 členů, z nichž zde v poledne 150 stoluje, večer však jich zde večeří až 300. Oběd je za 40 feniků. Domácnost obstarává 5 františkánek s potřebnými služkami. Bydlí zde přes 100 členů a platí týdně v I. poschodí M 1.40, ve druhém M 1.20. V domě jest veliký sál pro shromáždění, přednášky a divadlo; na galeriích sálu jsou stoly pro hosty. V domě je čítárna, knihovna, velká kuchyně, 23 postelí pro cestující, kteří tu dostanou zdarma tři dny byt a dva dny pohostění. Předseda bydlí nahoře a má zdarma byt, světlo a palivo; dole bdí a úřaduje domovník. Dům koupil lékař Dr. Maerz a daroval jej katolíkům. V Mnichově jest podobných spolků pět, čtyři z nich mají vlastní domy. Celé zařízení činilo na mne velkolepý dojem.

Domovník — neboť preses odcestoval, dal mi tištěnou výroční zprávu a tištěný »Bericht über die Unterrichtskurse im Kath. Central Gesellen-Vereine, München«, a ta čísla »Neue bayerische Zeitung«, v nichž jest popsána loňská oslava 50letého jubilea tohoto tovaryšstva. I doplňuji ústní sdělení takto:

V domě jsou lázně, jichž mohou katoličtí tovaryši v sobotu používati. V domácí spořitelně jest čilý život: vklady se přijímají a vyplácejí; úroky jsou 3·3%. Tovaryšům doporučuje se střídmost — Bavoráci totiž strašně pijí — a 150 z nich odebírá »Volksfreund,« »Organ der Mässigkeits,« und »Trinkerrettungs-Vereine.« Z příchozích, kteří zde hledali r. 1900 přístřeší, bylo 1410 z Německa (Bavorska, Pruska, Württemberska, Badenska, Saska a Hessenska), Rakušanů bylo 450, Švýcarů 36, Dánů 18, Holanďané 2 a po 1 ze Srbska, Španělska a Švédska. V lůně spolku je pro ně a pro domácí rekonvalescenty zvláštní fond, zvaný Gebrathský. Není-li pro příchozí ve spolku místa, zaplatí jim spolek nocleh v hostinci. Jednota katolických tovaryšů v Mnichově měla roku 1890 příjmů M 22.288·44 a vydání M 21.680·76.

Katoličtí tovaryši v Mnichově vzdělávají se ve 14 kursech: vzdělávají se v němčině, učí se francouzsky a anglicky, počtům, účetnictví, krasopisu, stenografii, kreslení a různým odborným věcem dle potřeby řemesel. Doma je pěvecký odbor a domácí orchestr. Veškeré vyučování děje se zdarma. Za pilnou návštěvu a jako zvláštní vyznamenání dostalo r. 1900 58 tovaryšů odměny z nadání bývalého centrálního předsedy Jiřího Mayera. Škoda, že

nebyl preses doma, byl by mi živým slovem všecko krásněji objasnil.

R. 1901 slavil tento spolek své 50leté trvání. Sešlo se 186 spolků, mezi nimi i zástupcové z Vídně a Londýna. Kázaní před sl. mší sv. měl centrální předseda vídeňský, P. Václav Michele, a v sále řečnil mezi jinými také P. Abel S. J. z Vídně a nuncius Sambucetti. Pontifikální mši sv. sloužil sám arcibiskup Frant. Jos. Stein. Princ vladař vzkázal jubilantům blahopřání a k slavnostní schůzi dostavil se první starosta Mnichova, von Borscht. Obě obecní kollegia že ho zmocnila k blahopřání. Starosta velebil činnost Jednoty katol. tovaryšů, přečetl blahopřání veleobce a odevzdal je písemně v krásném koženém pouzdru presidentu spolku. Veleobec Mnichov velebí činnost této Jednoty, vypočítává její zásluhy a přeje jí zdar a Boží požehnání.

Dne 19. března r. 1902 shromáždilo se v domě katolických tovaryšů v Mnichově 5000 dělníků, aby oslavili jubileum dělnického papeže Lva XIII. Slavnosti přítomni byli: arcibiskup, nuncius, členové královského dvoru a jiné vznešené osoby.*)

Znám blahodárnou činnost Jednot katol. tovaryšů v Čechách a na Moravě, poznal jsem toto dílo velkolepě zorganisované ve Vídni a nyní vidím něco podobného v Mnichově — i zdá se mi, že právě na díle sv. Vincence z Paula a na díle Kolpingově spočinulo největší zalíbení Boží pro lidstvo nynějšího věku.

Ze spolku katolických tovaryšů ubíral jsem se k p. dvornímu radovi A. Freytagovi, advokátu v Mnichově, aby mi podal zprávu o spolku sv. Vincence. Na cestě stavěl jsem se v basilice Benediktinů, která mne svou nebeskou krásou a velkolepostí oslnila.

Pan dvorní rada Freitag, statná to postava, přijal mne velmi laskavě a v rozhovoru uvedl, že dříve vysocí hodnostáři a šlechta byli v čele katolických spolků, a bohatí občané že si pokládali za čest, býti jejich členy; nyní však že to vše mizí, a členy katolických spolků že zůstali ponejvíce jen nižší úředníci. Já jsem si v duchu povzdechl, mysle si, že u nás nejsou členy katol. spolků ani ti nižší. — Rakousko miluje, ale rozháraných jeho poměrů srdečně želí.

Přešla řeč na spolek sv. Vincence. Pan rada jakoby oživl, vstal, vyhledal mi výroční zprávy spolku sv. Vincence a uvedl, že zde spolek sv. Vincence z Paula působí již 56 let. Co mi o spolku povídal, v tom nezdálo se mi býti nic zvláštního, ale když jsem doma otevřel výroční zprávu za r. 1900 a když jsem ji pročítal, žasl jsem čím dále tím více.

Roku 1901 vydal tento spolek tiskem základní pravidla pro činnost Vincencianů a jednací řád pro konference. Je tu shrnuta nabytá zkušenost Vincencianů v krásný duševní a myšlénkový soulad, hledíc k Bohu, k Vincencianům a chudým.

Spolek, který tak vážně, moudře a řekl bych tak svatě hledí na cíl své práce, může se dodělati skvělých výsledků a v Mnichově se jich dodělal. Slyšme, ať čísla mluví!

Ze zprávy Ústřední rady se dovídám, že počet členů byl 1941, a počet podporovaných od 17 konferencí 3982. Jako v Řezně,

*) Slovenské »Katol. Noviny« ze dne 5. dubna 1902.

tak i zde mají pravidlem, podporovati raději méně chudých, ale dávati jim více

Ústřední rada spravuje:

1. Všeobecný fond, mající M 456.804·94 kapitálu; 2. fond, z něhož se uděluje chudým dříví, s kapitálem M 64.600; 3. fond činžovní má jmění M 20.500; 4. fond pro výchovu dítek vládne M 35.300 jmění; 5. fond chrámový a pro hrobky: M 6.000; 6. fond mešní: M 15.700; 7. fond Vincentina: M 173.681·14; 8. Nadace Josefa a Uršuly Haid: M 10.000; 9. fond Dr. Trettenbachera: M 69.000; 10. nadace R'scheova (R'sche-Stiftung): M 20.000; 11. nadace sv. pána Hoffmüllna: přes M 70.000.

Všecky tyto fondy mají na zřeteli lásku k chudým, opuštěným. Mimo to pracuje pod dozorem Ústřední rady 17 konferencí; mají jako u nás členy činné a přispívající a dobrodince. Nejméně činných členů jest 12, nejvíce 92. Konferenci s 92 činnými členy nedovedeme si u nás v Čechách ani představiti. Konference dávají chudým potraviny, dříví, maso, oděv, prádlo. Vánoční podělování uvádí jen jedna, za to skoro všecky oblékají chudé dítky k 1. sv. přijímání, zvláštnost, již jsem dosud nikde neviděl. Každá konference má své jmění $1^1/_2$, 5, 9, 10, 12, 13, 17, 19, 22 až 51 tisíc marek.

Vizme činnost jedné konference v číslicích. Konference Mariahilf (Au) má 92 činných členů, 98 přispívajících, 25 dobrodinců. Podporovala 302 chudé a vydala: za chléb M 4204, za maso a polévku M 506, za brambory a jiné potraviny M 1651·85, za šaty, prádlo M 3·90, za dříví M 824·25; oblekla 42 dítek, které šly ku I. svatému přijímání, a vydala M 437·88, na dítky v ústavech platila M 380.— a na činži dala M 240·50. — Příjmy činily: M 35.944·58, vydání M 28·383·06. — Stav jmění jest M 51.000. Konference zakoupila pozemek ke stavbě ústavu a vydala k tomu účelu ze svého jmění M 19.000.

Některé konference vydržují jeptišky, aby nemocné chudé ošetřovaly.

Aj, toť jest krásný výkvět křesťanského milosrdenství. Katolíci jsou špiněni a haněni, ale zdaž mohou nepřátelé ukázati něco podobného, jak tuto bylo líčeno.

Pan rada Freytag dal mi také výroční zprávu spolku svaté Alžběty k podpoře chudých nemocných a opuštěných dítek. Zpráva děkuje princi regentu a celému četnému královskému domu za vydatnou podporu. Správa vydržuje 6 chudinských kuchyň pro nemocné a pěstuje ambulantní ošetřování onemocnělých, myslím, že je to jako u nás. Na konci r. 1898, kdy spolek slavil 56leté trvání, měl v kase na hotovosti M 105.544·76, a v státních papírech M 245.329·15; vydání činilo přes M 130.000. Mimo ústřední vedení působí ve spolku v Mnichově a na venku 13 oddělení či konferencí. Je to jinými slovy dámský spolek sv. Vincence s mírnějšími pravidly.

Na zpáteční cestě zašel jsem si ještě jednou do velebné basiliky Benediktinů, jejíž krásou nemohl jsem se nasititi. Odtud zašel jsem do paláce stálé výstavy umělecké, již jsem si důkladně prohlédl. Kamkoliv v Mnichově vstoupíš, všude vidíš plno návštěvníků, neboť se Mnichov o prázdninách cizinci zrovna hemží.

V Mnichově jest také zvláštní spolek sv. Vincence pro podporu universitních studujících, je tu spolek sv. Josefa pro výchovu chudých dítek, je tu spolek pro výchovu zpustlých dítek a jiné a jiné a zajisté velkolepé, jako jsme na těchto dvou uvedených příkladech seznali.

A »Katolické Listy« ze dne 10. listopadu r. 1901 píší, že se v Mnichově utvořil k podpoře katolických studujících nový spolek, jehož předsedou jest profesor sv. pán Hertling,*) známý katolický učenec. Když se přikročilo k ustavující valné hromadě, bylo přihlášeno již 400 členů.

V hotelu, kamž jsem se k večeru vrátil, slyšel jsem český hovor dvou jinochů — Sokolů. Jeden z nich byl předsedou českého Sokola v Mnichově, druhý Sokol je z Ameriky a cestoval po Evropě. Ten z Ameriky povídal: »Víš, kdo není Sokolem, ten není vlastencem.« Přisedl jsem k nim, a když jsme byli v nejlepším, přišel p. Jos. Müller se svou paní a uvedl mne na večeři do dvorního pivovaru.

V Bavorsku jsou pivovary ve vsích, v městečkách, pivovar má sám král — Hofbräuhaus, kamž jsme šli, patří právě králi. A král může míti ze svých poddaných radost: pijí až do němoty. Ráno se začne, v 10 hodin je plno a tak to jde až pozdě do noci. V Mnichově vypije průměrně každá osoba denně 3—4 mázy piva a na venku prý jest městečko, kde vypije každý denně 6 mázů piva.

Večer je v pivovaře podívaná: na ohromných chodbách sedí za stolem plno lidu a ti, kteří nemají místa, stojí uprostřed dvoru u sudů a na nich mají své mázy. První poschodí — ohromný sál je plný lidu — v druhém poschodí je tomu právě tak. Tu jsme usedli, dali jsme si večeři a pivo, ale nenalezli jsme valné chuti ani v tom, ani v onom. Celým domem hučí hovor, sklepnice běhají na pravo, na levo, lidé přicházejí, odcházejí, vidličky a nože cinkají a kapsy sklepnic se plní. Zde se nechá denně báječně peněz i opakuji: král může míti ze svých poddaných radost: jeho mok jim znamitě chutná. Ale ať jsem byl kdekoliv, kněze jsem nikde v pivovarech a v restauracích neviděl, vyjímaje kněze touristy.

Středa, dne 31. července.

Ráno mne doprovodil p. Jos. Müller do městského musea. Museum popisovati nebudu, jen to podotknu, že na konci spatří divák ohromné množství jeslí velice umělecké ceny. Jemné figurky

*) Když prof. Mommsen vystoupil na konec minulého roku proti konfesionalitě universitních profesorů, zaslalo mu 88 profesorů mnichovské university souhlas. Ale prof. dr. Hertling ozval se proti projevu Mommsena a v dopise svém k prof. Brentanovi diví se, jak mohl prof. Mommsen vystoupiti proti konfesionalitě universitních profesorů, když již téměř sto let jsou při universitách v Bonně a Vratislavi ustanovení, že profesorem dějepisu a filosofie může býti jen muž katolického vyznání. Projev Dr. Hertlinga byl klidný ale důrazný.

* Při tom poznamenáváme, že má Bavorsko tři university: v Mnichově, Würzburku a Erlangenu. Na těchto třech universitách vyučuje 220 řádných a mimořádných profesorů. Z toho počtu jest 85 katolíků a 135 nekatolíků. (124 protestantův, 3 starokatolíci a 8 židů.) Že tento poměr nezůstává bez všelikého vlivu na výchovu a tudíž i smýšlení příští inteligence, spočítá si každý snadno na prstech. I ministerstvo jest z většiny protestantské, ač je v Bavorsku $^2/_3$ katolíků.

jakoby mluvily. V Bavorsku byly r. 1803 zrušeny všecky kláštery, a právě z těchto zrušených klášterů jsou mnohé umělecké věci v tomto a jiných museích. Ještě to řeknu, že právě tato musea jsou důkladným svědectvím křesťanské kultury.

Na oběd mne zavedl p. Jos. Müller do jednoho z největších restaurantů k Pschorrovi, jehož pivo i v Praze v lahvích vidívám. Je tam přes 50 čistě oblečených sklepnic a všecky jsou v letu. Objednáš-li si co, máš to v minutě. Dívky se chovají slušně, s nikým nekoketují a každý jim dává titul: slečno. A nyní poslyšte: v restaurantu první třídy jedli jsme polívku, dvoje maso, kousek sýra za — 1 marku, opakuji za 1 marku či za 58 kr. býv. r. č. Ale bylo mi řečeno, že na jídle nic nemají, spokojíce se výdělkem za pivo.

Odpoledne prohlížel jsem si starou a novou pinakotheku. Stará pinakotheka chová as půldruhého tisíce obrazův, dle škol a času spořádaných, ve 12 sálech a 23 kabinetech. Obrazy opatřeny jsou jmény mistrů. Tu jsou zastoupeny školy dolnorýnská, staronizozemská, hornoněmecká a holandská, flámská a italská, též španělští a francouzští mistři tu jsou a posléze i Němci, hlavně ze 17. stol. Za starou pinakothekou jest hned nová. Když nestačila stará, bylo třeba vystavěti ještě druhou. Postavena byla r. 1846—1853; má 14 sálů a 14 kabinetů a obsahuje vesměs díla novějších mistrů.

Odtud šel jsem do světoznámé Mnichovské glyptotheky, čili sbírky starých klasických prací sochařských. Obsahuje staré práce sochařské v originálech, jež od r. 1805—1816 sbíral král Ludvík I., tehdy ještě jako korunní princ.

Prelat Msgr. Boh. Hakl, jenž r. 1893 Mnichov navštívil, veškeré tyto sbírky dosti podrobně a pěkně v IX. roč. »Vlasti« popisuje. Jeho cestopis po Mnichově měl jsem s sebou a byl mi všude dobrou pomůckou.

Z těchto uměleckých sbírek jel jsem po tramwayi k soše Bavarii. V Mnichově dostaneš se za 10 feniků čili 5 kr. všude a můžeš projeti třeba trať 3 hodiny dalekou. Z té příčiny používá tramwaye mnoho dělníků i vojaků. Šel jsem okolo veliké louky, Theresienwiese, k soše Bavarii. Bavaria jest ohromná socha, z kovu litá, představující Bavorsko; krásná, souměrná, mladistvá ženština, s ohromným lvem po pravici a krátkým mečem za pasem, jejž pravicí třímá. Levici má vysoko vztýčenou a v ní drží vzhůru vavřínový věnec. Je zřejmo, že i tato socha jest dílem krále Ludvíka I.

Bylo o ní pracováno 10 let. Socha sama jest 16 m. vysoká, ale až ku vrcholku vyzdviženého věnce 19 m. Po 66 stupních vstupuje se ohromným, mohutným podstavcem až ku figuře a v této opět po 60 úzkých, železných stupních točitých schodů až do hlavy, kde může pět osob dosti dobře seděti. Malými otvory, jež jsou oči a uši, jest při jasném počasí krásný rozhled do okolí.

Maje popis p. Haklův při ruce, dělal jsem přítomným Sasíkům cicerona a vedl jsem je nahoru do vnitř sochy. Za Bavarií jest veliké klasické stavení po způsobu antických chrámů. Jest to otevřená síň a v ní na stěně v řadě jest as 80 poprsí znamenitých mužů všech odborů.

Bylo příjemné teplo, Sasíci prahli žízní a koukali, kde by do které »Bräuerei« zapadli, i rozloučil jsem se s nimi a šel jsem dle popisu p. preláta Hakla přes louku do Mozartovy ulice a v Sendlinger Strasse vstoupil jsem do chrámu sv. Jana Nep., našeho sv. patrona. Za mříží na straně zřel jsem obraz sv. Jana; na mříží pak visely tabulky s různými nápisy, projevy vděčnosti, jak jest v Mnichově obyčejem. Bylo po páté, lid vcházel do chrámu, jeden za druhým, přišel i p. dvorní rada a advokát Freytag, usedl do lavice. V půl 6. zazvonil zvonek, vyšel mladý kněz s kostelníkem a modlil se s lidem růženec. To je zde každý den — ke cti sv. Jana Nep. Vedle chrámu jest sv. Janský špitál.

Radostí naplněn vyšel jsem po růženci z chrámu, ve Weinstrasse zásobil jsem se rakouskými portoriky — je tu obchod, v němž se prodávají výhradně jen rakouské doutníky, a v Hartmanns-Strasse zapadl jsem do pivnice, kdež se čepuje pravé plzeňské. Zde jsem povečeřel, zapálil si portoričko a klidně jsem si pokuřoval; žilť jsem ten den v cizině jako Čech a Rakušan. Ale zde jsem pozoroval jiný život: host přijde, povečeří, vypije dvě, tři a odchází. Nebylo nás tam v týž čas mnoho, ale dle počtu sklepnic — tří — jde tu asi obchod dobře.

V 8 hodin ubíral jsem se domů. Aj, jaká to změna: ulice prázdné, tramwaye prázdné, jen tu a tam mihne se chodec — vše je v hostincích a pivovarech. Zašel jsem do chrámu; klečely zde tři ženy a jedna dívka. Poklekl jsem za nimi a vroucně jsem děkoval Bohu za vše, co jsem toho dne viděl.

Na cestě k domovu zašel jsem si ke katolickým tovaryšům pro slíbené výroční zprávy. V domě jest čilý ruch a domovník úřaduje jako státní rada. (Pokračování.)

Na vinici.

Napsal MILOSLAV JAVORNÍK.

Ples hlasů radostných již zní po celém kraji
a tóny zvonů v dál se hlučně rozléhají
až k horám modravým, jež líbá ranní zář
a všechny zve na hod, jenž ve chrámu se chystá,
vždyť duše nadšená, jež zvolila si Krista
dnes první zápal vonný klade na oltář.

Tak tiše složila to břímě světské slávy
— lesk její mámivý jen prosté klame davy —
však duše s hrůzou zřela dlouhou cestu v ráj,
jak trním věnčena pod rosou krve rudne,
zda s břemenem by ona po té cestě bludné
výš dotrmácela se v nebeský až kraj?

Pryč s hodnostmi a sliby, klamným leskem světa
či Kristus táže se, když po žití již veta,
zda duše s sebou nese třpytný světa prach?
Stín světla nerodí, jen ve stopách se plazí
i svět nevede k Světlu, spíš duši s výšin srazí,
dar jeho těžký je v těch věčných prostorách.

Pryč s okovy té slávy, lichotných slov tíží,
mé srdce k samému již prameni se blíží
jak jelen žízní prahnu po studnicích vod.
A slibných ctností květ ten zápal duše mladé
tuch rajských slastí plný na oltář již klade
a srdce láskou velké první slaví hod.

Již z rukou zdvižených lilie sněžná vzkvetla
sám Beránek náš tichý, za nímž stopa světlá
se šerem hříchů vine v nadpozemskou říš.
Již rosa rajská s nebe v kalich spásy padá
květ růže mystické, jež nikdy neuvadá —
v prach skloňte čela hloub, v prach skloňte čela níž!

A první svatá chvíle slovům lásky učí,
jež Miláčka kdys Kristu tiskla do náručí,
ó, zůstaň Pane se mnou, již se šeří kol.
A novokněz tich prosí za zdar svého díla,
žeň hojná čekala a vinice již snila
o hroznech šťavnatých, jež nachem vzplanou v dol.

Již naposled se zdvihá ruka k požehnání
a rozvlněné moře hlav se k zemi sklání,
by svlažil sprahlé rty déšť hojných milostí.
Třpyt zářných svící zhasl, oněměl chrám v tichu
a sluha Páně vyšel kypřit tvrdou líchu,
svým potem zalévat. Šel k práci s radostí.

Na role vyšel pusté, nepodajné lány,
sil v úhor ulehlý, však ruce rozedrány
od trní nevděku přec žehnaly jen dál.
A později, když paže berlou podporoval,
sám novým bratřím aspoň cestu ukazoval,
kde hrozny rdousí sněť, sám v čele zase stál.

Tak celý život pěstí révu na vinici
a vedle v parnu léta věrní pracovníci
brázd řadu skrápějí svým potem krvavým
a mnohý z nich již klesl v rozorané líše,
jak pokosený klas když zralý padne tiše
na záhon rodné půdy k věrným druhům svým.

Však stařičký kněz dobrý dál své stádce pase
po žírných nivách víry, která v nové kráse
má zářiti na cestu k věčným končinám.
V hrud moře studené dýchají jeho rety,
on v zemskou zahradu vštěpuje rajské květy,
by vypučely zde, pro nebe zrály nám.

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(pokračování.)

XII.

Jindra zaměřila na dvoře ke stodole, aby vyšla z gruntu zadem, nechtěla jíti po dědině. Čeládka byla roztroušena po dvoře. Jindra zavolala na ně: »S Pánem Bohem«, než ruky nešla nikomu podat.

»Tak's huž dosloužila,« zavolala na ni starší děvečka.

Jindra neodpověděla a brala se ze vrat. Bylo blátivo, a tu a tam ve škarpách pod můstky ležely kusy špinavého a rozbředlého sněhu, voda stála v kalužích, bylo nevlídno, a sychravý vzduch pronikal Jindře do těla.

Zavírajíc vrata, rozhlédla se Jindra po dvoře. Tady, ano tady chodívala dobrotivá její pěstounka, tady se těšila s vnoučaty, těšila se z dceřina blahobytu, zde doufala odpočinouti si kdysi ve stáří a zde ji zastihla smrt. Ještě k ní, své dobroditelce, k jejímu hrobu chtěla Jindra zajít, rozloučit se s tímto místem na vždy. Šla po humnech, rychle přecházejíc stavení, odkud by ji mohl někdo zpozorovati, a stahujíc si plachetku víc a více do očí. Uzlík, dosti objemný, nesla v ruce, teprve později hodlala si ho dáti na záda, až půjde v širém poli.

Došla ke hřbitovu. Kostel byl arci zavřen, ale vrátka hřbitovní byla široce rozevřena. Jindře připadlo, že tetička ji téměř k sobě zve. Vešla a spěchala ke hrobu hajné. Ležela tam podle své švagrové, nemajíc posud kříže na hrobě. Hroby byly na výsluní a bylo tam dosti sucho. Jindra poklekla u hrobu a v návalu žalu položila na hrob hlavu. Plakala, vzlykala, a div že hlasitě nevzkřikla. Hledala slova modlitby, leč mysl její byla jaksi otupělá, nemohla se upomenouti na nic, než na tu neslýchanou křivdu, která se jí děla, křivdu, která zaháněla ji od pěstouna, která jí ztrpčila zde pobyt, kde přece byla by ráda za trochu jen vlídnosti pracovala, kde byla by chtěla přilnouti, zvyknouti si, setrvati. Chvíli tak setrvala a rozbouřená mysl ponenáhlu se tišila. »Jindro!« zavoláno. Pozvedla hlavu. Byl to Metod. »Pantáta mě poslal za tebou,« pravil hoch. »Myslí, že's asi stavila se na hřbitově. Mám tě prej vyprovodit. Pantátovi je toho líto, že tak vodcházíš, ale je rád, že je tomu konec. S panímámou dočista nic není, má jenom strachy, že bys ju byla připravila prej o dědictví a že je zkrácená huž tím, že tě její rodiče měli těch pár let hu sebe.«

»Pantáta je hodnej,« řekla Jindra. Povstala a smeknuvši plachetku s hlavy, ovázala si ji křížem přes prsa, aby si mohla uvázati uzlík na záda.

»Já ti to vezmu,« nabízel se Metod.

»Proč? Se mnou přece nepůjdeš.«

»Pantáta řekl, ať tě jdu vyprovodit; já tedy jdu. Vždyť ti musím přece hukázat cestu, kam se chceš pustiti.«

»Pro Boha! To skoro sama nevím,« Jindra zbledla. »Kam bych šla? Musím mezi lidi, do služby. A včil z jara těžko najít službu. Která čeládka je plechá, ta se nehne z místa, kde byla přes zimu. Na dědině se nikde neuchytím, musím do města. Půjdu do Brna. Pověz mi, kudy a kdy tam přijdu.«

»Myslil jsem si to, a pantáta to také míní. Do Brna můžeš dojít někde zejtra po poledni, když dnes někde přenocuješ. Cestou nezbloudíš. Jde se pořádem po silnici, lidi jdou a jedou, povijou ti. Ale v Brně —«

»No, v Brně si najdu službu. Maminka tam taky sloužila. A já jsem se tam narodila.«

»Bože, Bože, Jindro, já se o tebe bojím,« Metod pohlížel na Jindru soustrastně.

»A co je ti pořádem po mně? Starám já se o tebe? Pro mne bys mohl jíti kraj světa a já bych se nezeptala, kam jdeš,« Jindra sklonila se nad hrobem, vyrývajíc do hlíny prstem tři křížky.

»Ale, Jindro! Vždyť to s tebou dobře myslím, třeba mě nechceš mět ráda. Nebuď taková! Já bych ti rád něco po vůli hudělal, aspoň bych ti poradil, aspoň bych tě potěšil. Co pak huž ani o to dobry slovo nestojíš?«

»Nezlob se, Metod, já jsu jako stlučená. Nediv se, že huž ani žádnýmu nevěřím, že by to se mnou dobře myslil. No, snad najdu přece v tom městě dobry lidi, vždyť humím dělat a ráda dělám. Slyšela jsem arci od maminky a od chromy Kadliny moc smutnyho a měla bych se bát jít do světa. Já jsem ale takový divny stvořeni. Někdy bych chcela ten svět poznat a někdy bych zasejc chcela do smrti bejvat v lese. Vždyť jde se mnou anděl strážce.«

»To jde, Jindro. Však jsi skoro jako sirotek.«

»Ba, jsem v tom hůře nežlivá sirotek. Mám matku a jako bych ju neměla. Mám dobrýho strejčka a nesmím k němu — ale včil musím myslet na cestu. Jdeš teda kousek se mnou?«

»Jdu, Jindro, já se můžu vrátit až třeba v noci. Pantáta se po mně shánět nebude, však mne sám poslal. Pojď, holka, pojď a již neplač.«

Metod vzal Jindru za ruku a vedl ji jako malé dítě ze hřbitova. Vyšli a zatočili se kolem hřbitovní zdi, scházejíce kamenitým úvozem na silnici, táhnoucí se do dáli.

»Tudy teda půjdu,« vydechla Jindra.

»Jen pojď. A ten huzlík bych ti vzal. Sundej to; ponesu ti to.«

»Však se nepronesu, nevysloužila jsem si tolika toho, čeho jsem hu hajných dostala, mě vlastní matka vodebrala. Mám já to osud, milej ty Metod.«

»Pán Bůh ti pomůže, Jindro. A jářku, mysli na to Brno. Víš, já kdybych ti mohl radit, radil bych ti, abys nechodila do služby. Ve městě je jiná práca nežlivá na dědině, nedokážeš ju, naděláš škody a pak to budeš muset platit, nezbyde ti ze služby nic. Vykládaly tak holky, co zkusily v Brně služby. Radějác bys mohla jít dělat do fabriky.«

»Nemůžu říct ani tak ani tak, milej ty Metod, až huvidím a seznám.«

»Ani nevíš, co a jak. Musíš zajít do takovy kanceláře, co služby vopatřujou, zůstaneš tam třeba pár nocí někde na kvartýru, budeš do ty kanceláře chodit, až si tě ňáká ta panička vybere.«

»Co platno, však nejsu a nebudu první ani poslední, na kterou to čeká. A hůř nežlivá zde se nebudu mět nikde, tak jako se nebudu mět nikdá lepší nežlivá v hájovně.«

Jindra se zamyslila, neodpovídala více k Metodovým řečím, ba skorem jej ani neposlouchala. Šla po silnici, vyhýbajíc se pokud možno blátu, nastupujíc na pruhy štěrku, vynikající středem silnice, uhýbajíc ku příkopům, kde loňská tráva, vybledlá a svadlá, činila přechod aspoň čistším.

A pohlédla chvílemi před sebe, do dáli. Vždy na ni působila rozsáhlá rovina takovým dojmem, připadalo jí, že se tu ztrácí, že možno se všech stran na ni nějak útočiti, bála se zde a vzpomínala na ochrannou hradbu lesů. Šli asi hodinu a přicházeli k dědině.

»Nevrátíš se?« tázala se Jindra Metoda.

»Půjdu ještě dále! Zde ještě nepřenocuj, dojdeš za světla do jiny dědiny, tam tě zavedu do známy hospody, kde stavijou formani, a ráno se do Brna třeba svezeš,« řekl Metod.

Jindra pokynula hlavou, bylo jí přece milo, že šel Metod s ní. Cítila se přece jaksi bezpečnější.

»Ani nemluvíš,« vytýkal Metod.

»Je mi smutno. Co asi dělajou strejček?« zatoužilo děvče. »Snad jsou v lesi s Pozorem a snad jim tam ta Mrázková dobře hospodaří. Je to hodná ženská, aspoň strejčka ráda a dobře vobslouží. A to dítě má skoro slepy, snad mu tam bude v ty samotě lepší sloužit. O je jim tam všem dobře, lepší nežlivá mně.«

»Je to asi tři dni, co panímámě ten její tatínek psali. Nezmínila se ti?« tázal se Metod.

»Nikdá se mi nezmínila, že by strejček byli psali. A já vím, že mě nechali jistě vždycky na stokrát pozdravovat a že mě do ochrany Boží vodporoučeli. Ty nevíš, co psali?« Jindra dychtivě na hocha pohlížela.

»Jenom něco jsem zaslechnul, že prej je spokojenej, a že jinou hospodyni nechce. Tak mu tam snad naše chceli přece tu tetku poslat, jak byla o tom tenkrát řeč. A hubovaly panímáma, že prej jako strejček nechcou slyšet o pensi.«

»Věřím. Tady by mohli strejčka dobře potřebovat. To by byl jeden šafář. A ze zahrady by za pár let taky něco bylo,« pousmála se Jindra.

Metod se nyní jaksi zamyslil. Po chvíli pravil: »Slyšíš ty, Jindro, já jsu hu našejch rád, hujmuli se mne, jsou ke mně vždycky dobry, ale nejsu přece zavázenej, bych hu nich do smrti zůstal. A tak se třeba po čase za tebou podivám, však bych v tom Brně taky našel službu nebo prácu.«

»Metod, kdybys to chcel hudělat jenom k vůli mně, tak toho nedělej, víš, já jsu ti dobrá, ale to ti řeknu upřímně, pro

mě bys nemusel bejt na světě,« Jindra se hleděla pousmát, ale nedovedla toho.

Metod sebou trhnul, jako když jej bodne. Bodla ho Jindřina slova.

Neodpověděl. Až po chvíli vzdychna, řekl: »Jen abys, Jindro, nikdá na tuhle chvílu nevzpomněla, aby ti nebylo někdy líto, že nemusíš bejt pro někoho na světě.«

Jindra sklopila hlavu.

Šli nyní mlčky. Bylo chladno a počínal padati drobný deštík. Takový vlažný deštík, jaký ráda v sebe přijímá ta země v předjaru, takový, který vsákna v její hloubi, rozpouští i poslední mrazem ztuhlé hroudy a zemi kypří, jakoby ode zdola nahoru, jakoby se vlastním výdechem pozvedala.

»Promokneme,« prohodil Metod.

»Vrať se,« odtušila Jindra.

»Ty o mne nestojíš,« vzdychl hoch znova.

Jindra neodpovídala, jen kráčela ku předu.

Setmívalo se, když došli do druhé dědiny. Tu zavedl Metod Jindru do hospody, kde ho znali, a slyšíce, že ta holka je »z panímáminy přízně« a jde do Brna na službu, uvítali Jindru vlídně. Měla spáti v kuchyni s domácí služkou a usadila se tam v koutku, nevšímajíc si hluku ve vedlejší šenkovně, kde hlučeli hosté, kde se ozývala harfa a zpěv potulné harfenistky, do něhož vpadali hosté jednotlivě i sborem.

Hospodská donesla Jindře uzenky, chléb a pivo. Děvče řeklo, že taková večeře pro něho není.

»Jen jez, je zaplaceno, a kdyby nebylo — i na hospodě se může něco hudělat za zaplať Pán Bůh,« usmála se hospodská.

Metod taktéž povečeřel v šenkovně a pak zašel do kuchyně rozloučit se s Jindrou.

Děvečka a chůva stály mezi dveřmi, nakukujíce do šenkovny, kde bylo veselo.

Metod vzal děvče za ruku a řekl stísněně se slzami v očích: »Tak s Pánem Bohem, Jindro, asi se víckrát nehuvidíme. Já si na tebe budu vždycky vzpomínat. A slyšíš, myslím to hupřímně, já vím, že ti dal pantáta peníze, ale ty budeš potřebovat, a tak ti taky něco přidám.«

»Co tě napadá,« odpíralo děvče.

»Jenom na památku, Jindro. To víš, že nemejvám peníze. Pantáta mi koupijou, co potřebuju, a málo dobírám. Tak že se můžu jenom při muzice ukázat. Ale, co ti dávám, je můj křestní tolar, ten jsem dostal do vínku, ten si vezmi Jindro, je s Panenkou Marijí, ten ti přinese štěstí.« Metod tiskl Jindře do ruky peníz, zabalený v kousku modrého hedvábného papíru.

»Já to nevezmu, Metod. Jen si to nech. Já ti nemůžu dát ničehož nic na památku,« řekla Jindra dojatě.

»Mám na tebe památku v duši, že jsem tě měl dost rád, a byl bych tě měl na vždycky rád, jen kdybys byla chcela,« pravil hoch. »Tak si vem, Jindro, aspoň si na mne vzpomeneš, když se na ten peníz podíváš a tu Panenku Maria na něm políbíš. A budeš-li někdy ve velky potřebě a ten tolar rozměníš, tak mi řekneš v duchu: Zaplať Pán Bůh. Já bych ho třeba taky

někdy proměnil. Vždycky jsem si myslil, až budu mět svou milou, že jí dám hudělat k němu houško, aby ho nosila na korálech na krku — no — tak rád nebudu mít žádny děvče, jako jsem měl tebe.«

Jindra slzela. »Tak ti to, Metod, zaplať Pán Bůh. A ten tolar neproměním, nechám si ho teda na památku a třeba ho budu taky někdy na krku nosit. A zaplať ti Pán Bůh všecku tvou dobrotu. S Pánem Bohem. Tiskla jinochu ruku a druhou stírala si slzy.

Metod se sklonil nad dívkou a políbiv ji v čelo i pokřižovav ji, odcházel, maje taktéž plné oči slzí. Ještě ve dveřích se obrátil.

Jindra neusnula té noci. Hluk v šenkovně nedal jí spáti a pak ji rušilo chrápání děvečky, s kterou spala. Mdlá vstávala ráno a bolely ji po včerejší chůzi nohy.

Hospodská podala jí k snídaní kávu a housku a zvěstovala jí, že se bude moci svézti s formanem, kterýž jede přímo do Brna.

Jindra vděčně se za to pousmála. Dala se s hospodskou, taktéž snídající, do řeči a tázala se, jak se má doptati na kancelář, kde se služby zaopatřují, či zda by měla jít raději do továrny.

»Do fabriky nechoď, holka,« odraďovala hospodská. »To by tě bylo škoda. Tam se skoro každá holka zkazí i na zdraví i na duši. Najdeš jistě službu. Ty bys se šikla pěkně za sklepnici, vypadáš tak nějak pansky, ale neznáš asi po německu.«

»To ne,« řekla. »A já bych se do hospody styděla.«

»No, zvykla bys jako jiné zvyknou,« řekla hospodská. »Pantáta Zelený, s kterým pojedeš, ti snad poradí, on má v Brně moc známostí. Můžeš ho poslechnout, je to hodný člověk, má také děti a slouží mu dcery v Brně, ten ti poradí upřímně.«

Jindra poděkovala za všecko a šla ven, kde forman Zelený, starší již muž s prokvětalými vlasy a tváří do ruda od slunce a větru opálenou, do vozu pokrytého plachtou zapřáhal.

Jindra ho pozdravila a nesměle prosila, aby ji tedy vzal s sebou.

Prohlédnul si ji zkoumavě a vykázal místo ve voze. Za chvíli vyjeli. Šlo to po rovné silnici a Zelený záhy přisednul ku Jindře. Dal se s ní do řeči a děvče mu vypovědělo, co se s ním dělo od mládí.

»Chuděro,« řekl. »Takové děcko bývá vždy postrkováno, a já svým dcerám jenom kážu, ať si dají pozor na panenský věnec. Pak zkazí taková osoba svět sobě a tomu dítěti také. Vidíš, děvče, tohle se dobře hodí. Já jedu pro dceru, bude se vdávat, tam k nám domů na chaloupku, přijde arci z práce do práce, ale je čas pro ni k vlastnímu krajíci nežli ustará. Nemají-li místo ní již jinou, třeba tě vezmou do služby. Je to u kupce, od kterého k nám na dědinu vozím zboží, je kolik dětí, práce dost, ale dobré zacházení, dcera tam je na pátý rok.«

»I to bych byla ráda, kdybych se nemusela moc vyptávat a potloukat,« řekla Jindra.

»Dobře, dobře. Ale slyšíš, holka, je to velký dům, je tam ten obchod, pak je tam v tom domě hospoda a taková zábavní místnost, jak se říká, jsou tam zpěváci, to ty nepochopíš, co to

je, tak musíš dát na sebe pozor a vyhnout všemu. Proto měli ti páni mou dceru rádi, že nedbala na nic kolem sebe, jenom na svou práci. Neradi ji pouštějí, byli na ni zvyklí, ona Fanda naše hleděla jenom práce, žádné klevety, žádné řeči nemívala s nikým, ani lidi v domě neznala.«

»O, to já si dám pozor,« slibovala Jindra.

Cesty ubíhalo, a ještě před polednem dorazili do Brna. Jindra byla všecka zmámena množstvím domů, povozů, lidí a šeptala úzkostlivě modlitbičky. Stanuli v postranní ulici před velikým domem, kde byl v přízemí kupecký obchod, dále uzenářský krám, cukrářství a veliký hostinec. Na dvoře upravena byla zahrada pro návštěvníky hostince a v ní jeviště, na které Jindra udiveně pohlížela.

Zelený odvedl koně do jiné zájezdní hospody, na vůz měl naložiti zboží. Řekl Jindře, ať počká zatím zde a Jindra vzala svůj uzlík a usadila se na jakous bednu blíže skladiště. Bylo okolo ní čilo a hlučno.

Pobíhali okolo skladníci a mnohý se pousmál na hezké děvče, držící úzkostlivě svůj uzlík.

Jindře bylo zima, a bylo jí jaksi do pláče. Bála se, dostane-li zde službu, jak ji bude hledati v tom velikém městě.

Po dlouhé chvíli, téměř po hodině, přišel Zelený. Donesl Jindře kousek uzeného masa a housku a vybídl, ať pojí, že bude asi hladová.

Poděkovala vděčně a tázala se, zda mluvil již s dcerou.

»Ještě ne, prve musím opatřit koně, pak objednat zboží, a pak teprve zajdu nahoru,« odvětil. A již se odebral do skladu.

Opětně asi po hodině přišla k Jindře již celé sklíčené silná, starší již dívka, slušně oblečená a pravila: »Já jsem Fanda Zelených a jdu pro tebe. Budeš-li se milostpaní líbit, budeš zde moci zůstat. Přála bych ti to, je zde dobré místo. Tak pojď.«

Šly po schodech do třetího patra a vstoupily do čisté, jasné kuchyně, kde seděl Zelený u stolu, pojídaje kávu z bílého hrnku. Před ním stála silná, starší paní a dvě slečny, podobné sobě i matce. Tři hošíci stáli opodál a hleděli zvědavě na formana.

»Tak, to je to děvče,« řekl Zelený, když Jindra s jeho dcerou vešla.

Jindra, ponaučena cestou od své průvodkyně, přiblížila se k paní a políbila jí ruku.

Paní laskavě pozvedla její hlavu a podivala se děvčeti do očí.

»Zkusíme to s tebou, chceš-li zůstat u nás, snad to půjde, budeš-li poslouchat,« pravila paní.

»Budu poslouchat a dám si pozor, abych se naučila, co neumím,« slibovala Jindra. Spadla s ní náhle všecka stísněnost, okřála při pohledu vlídné paní.

»Tak ti Fanda dnes ukáže, jaká je u nás na večer práce, odjede s otcem až zítra ráno; ostatní ti poví kuchařka,« pravila paní.

Fanda kývla Jindře a uvedla ji do malého pokojíčka za kuchyní, kde stála skříně, na zdech bylo několik řims, na nichž navěšeny byly šaty. Na almaře byly všeliké lahve se zavařeninou,

okurkami, velké hrnce, na jakési polici byly krabice, nádobí, knihy. Stály zde dva kufry a stará pohovka, na které byla složená houně.

»Zde budeš spávat,« řekla Fanda. »Kuchařka spí v kuchyni, vezmeš si večer vždy sem jenom polštář. Na šaty ti vyprázdním tuhle bednu, mám v ní všelijaké věci, které si svážu do uzlu. Mívala jsem v ní také šaty, než jsem se zmohla na kufr. Kuchařce musíš vyhovět, má ji milostpaní od té doby, co se vdala. Ostatně je Máry hodná, a naučí tě i vařit, jako mne.«

Jindra si vybalila uzlík, vzala si horší kanafasku a fěrtoch, a šla s Fandou, která ji zavedla na půdu a do sklepa. S půdy snesly prádlo k mandlování, ze sklepa donesly uhlí.

Kuchařka Máry, která teprve za chvíli odněkud došla, prohlížela si pátravě Jindru. Pak promluvila v pokoji s paní a pohladila vlídně děvče a řekla: »Nic se neboj, holka, buď hodná a bude s tebou dobře.«

Fanda ukázala Jindře, jak se strojí na stůl, jak se na noc upravují postele, a Jindra byla ráda, že mohla nanositi vody do umývadel, těšila se z vodovodu a obdivovala pěkným pokojům.

K večeři přišel pán s dospělým synem. Kupec Langer měl dobrý obchod a spořádanou domácnost. Byl to vlídný, stále trochu zamyšlený pán. Slyše o Jindře, pokynul jí přívětivě hlavou.

Jindra klidně spala tu noc pod novou střechou a vzbudila se posílena a plna důvěry v život, který jí nastával. Již byla přesvědčena, že Bůh ji neopustí, an dovedl ji po kruté zkoušce opětně k dobrým lidem.

XIII.

Za nedlouho vpravila se Jindra ve všechnu doposud jí neznámou práci. Připadalo jí to zprvu podivným, jak mnoho času se ztráví uklízením, co dá práce kartáčování nábytku a prášení koberců, otírání rozličných drobnůstek a ozdob. Bylo jí divno, že jsou v pokojích zavěseny ještě jiné obrazy, než pouze náboženské, a z prvu se lekala jednoho obrazu, z něhož cenil na ni zuby a vyvaloval oči lev. Nechala si od slečny povědět, že jest opravdu takové zvíře na světě, a představila si, že by je potkala ve svém milovaném lese doma.

Kuchařka Máry musela míti s Jindrou dosti trpělivosti, než ji přiučila lepšímu zacházení s prádlem, hlavně žehlení, ale Jindra měla dobrou vůli a ráda se učila.

Služky měly hojnou a dobrou stravu. Jindra si peníze za večeři schovávala, ano jí vždy něco od oběda zbylo.

Jindra vycházela málo z domu, byloť stále co dělat. Na koupi chodila s kuchařkou paní nebo některá slečna, druhá dohlížela i pomáhala při úklidu pěti pokojů, mělť Langerovi mimo salon a jídelnu tři ložnice, jednu pán s paní, druhou slečny a třetí mladý pán s třemi bratříčky. Paní Langerová se smávala, že jest u nich postelí jako v kasárnách.

Jindra šla v neděli vždy jenom do kostela.

Odpoledne odmítala jíti na procházku, netěšilo ji to choditi ulicemi, bála se stále, že ji některý povoz zajede.

»Počkej, až v letě tě vezmu do Lužánek,« slibovala jí Máry.

Z hostince dole v domě bývalo slyšeti hudbu a zpěv. »V letě zde bude veselo, to hrají na jevišti v zahradě. To slyšíme při otevřeném okně všecko do kuchyně, a je tam i vidět, kdyby bylo času se dívat,« řekla jednou Máry.

Jindra, chodíc dolů do výčepu pro pivo, zahlédla leckdy kmitnouti se vystrojené zpěvačky, zahalené v řasnaté pláště křiklavých barev, s podivnými, fantastickými klobouky na hlavách. Neomeškávala se však nikdy, jen co dostala pivo, spěchala hnedle nahoru.

Máry říkala o těch zpěvačkách, že jsou to takové opice, a že pořádná holka by se mezi ně nedala.

Jindra vzpomínala na vypravování chromé Kadliny, jak bývala tato jezdkyní v cirku a tázala se Máry jednou, zda již viděla cirkus.

»I, to je taky co pěkného,« řekla Máry. »Je to takové pokoušení Pána Boha, když lidé dělají komedii na provazech a s koňmi i s dravými zvířaty. Koně jsou člověku pro užitek a ne pro komedii, a ty ženský na koních, vždyť je to hanba, ženská jezdit na koni! To je jenom pro vrchnosti, pro hraběnky, tak na jejich panskou parádu, ale dělat to lidem pro podivanou — to je hanba. Ani si to vidět nepřej, jsou ty cirkusačky a komediantky takové opice, jako ty zpěvačky tam dole.«

Jindra se již neptala, ale co nastalým úplně jarem bývala okna otevřena, tu vnikal veselý hlahol hudby často i do jejího pokojíčku a Jindra naslouchala mu tak ráda, jako druhdy šumu lesa i někdy bouřlivé jeho písni.

Slečny hrávaly na piano i jeden z hošíků, mladý pán pak na housle. Jindra naslouchala kde mohla, neslýchalať druhdy takové hudby. Jsouc při uklízení někdy sama v pokojích, otevřela si piano a hleděla najíti melodie, které jí zvučívaly v mysli. Podařilo se jí to. Pamatovalať si snadně slýchané nápěvy a dovedla každou slyšenou píseň zazpívati.

Ach, tam u Cilinky byla zpěvu skoro docela odvykla, tam zazpívala si jenom v kostele. Zde v Brně pak ostýchala si zazpívati, krom když nebyli páni doma.

Jedenkráte za nedělního odpoledne vyjeli si páni se všemi dětmi a měli se vrátiti až pozdě v noci. Také Máry si vyšla a vyzývala Jindru, ať jde s ní; Jindra odepřela.

Již dlouho se chystala, že bude psáti hajnému, než měla opravdu mnoho práce a nikdy téměř delší volné chvíle. Papír a péro měla již dlouho uchystány, i vyňala je ze své bedny, donesla si z pokoje kalamář a psala hajnému.

Psala mu, že ač neví, co Cilinka o jejím odchodu psala, přece je jista, že on, dobrý její strýček, ničeho špatného na ni nevěří, a že je jistě přesvědčen, že ona, Jindra, zůstane všady hodnou. Psala, jaké hodné pány nalezla, jen že se jí stýská ve velkém městě, že nejde než do kostela a jiné že ji netěší, než hudba a zpěv, které denně zde v domě slyší. Zpěv že jest německý, a ona že mu nerozumí, vždycky ale že vzpomíná na Kadlinu, jak jí o těch všelijakých věcech vypravovala, pozdravovala

Kadlinu, svou matku i Mrázkovou, a prosila hajného, aby jí také někdy psal.

Skončivši, donesla psaní do poštovní skříňky. Vracejíc se, maně se zastavila na dvoře. V zahradním hostinci bylo živo. Bylo odpolední chantantové představení a Jindra si vzpomněla, že může z okénka svého pokojíčku přímo viděti na jevistě. Náhle se ji zmocnila zvědavost, i běžela rychle nahoru, a již byla v okně. Ano, bylo viděti na jeviště.

Tam stála právě zpěvačka v kratinkých šatičkách, v hluboce vystřiženém živůtku, s velikým kloboukem na načechraných vlasech, nalíčená, s vějířem v rukou. Zpívala jakousi německou píseň rozmarného nápěvu, ukláněla při tom tělo v před a v zad, točila se, roztřásala sukénky, usmívala se, a hlas její splýval s doprovodem piana.

Jindra se vyhýbala z okna, sedla si na ně a držela se křečovitě římsy. Z té výše třetího patra vypadala zpěvačka dosti malá a velice sličná.

Jindra viděla jakživa jedenkráte loutkové divadélko, a ta zpěvačka tam dole upomenula ji na princeznu z toho divadélka, o kteréž se jí tenkráte dlouho zdálo.

Vzpomněla na chromou Kadlinu — takovou krásnou princeznou bývala tedy asi také ona.

Z dola ozval se potlesk, zpěvačka se děkovala poklonami, a jeden pán podal jí kytici růží. Potom se obecenstvo rozcházelo, byloť dnešní odpolední představení u konce.

Jindra se mrzela, že dříve se nedívala a umiňovala si, že si to večer a vůbec častěji vynahradí. Usedla na pohovku, kde spávala a podivné myšlénky táhly tou mladou hlavou. Vypravování Kadlinino vstoupilo jí znovu na mysl, a v duchu se na vše rozpomínala.

Co by asi řekla Kadlina, kdyby viděla tu krásnou zpěvačku? A Jindře vrátily se staré sny, které snívala, prohánějíc se po lese. Viděla se zase jezdkyní, představovala si ten svůj zvláštní pohádkový svět a byla jako u vytržení. Zapomenula na svačinu, nedbala, že chtěla jíti do kostela na růžencovou pobožnost, jen vyhlížela z okna, zda již začíná dole v zahradě představení.

Byl dlouhý letní den, a teprve k osmé hodině počali dole v zahradě rozsvěcovati lampy. Jindra byla hnedle v okně. Trvalo to dlouho, než se sešlo několik hostů. Hudebníci hráli již několik kusů. Piano se ozývalo s doprovodem dvojích houslí, údery na buben a cinkot činel zaznával k Jindře nahoru sesíleně, a děvče hledělo s utajeným dechem, kdy rozhrne se opona. Konečně se dočkala.

Než nevystoupila ta krásná princezna, jak zpěvačku v duchu nazývala, vystoupili dva páni a něco přednášeli. Obecenstvo se smálo, tleskalo, páni házeli hercům na jeviště doutníky a posílali jim po číšnících pivo. Pak vystoupilo jakés malé děvčátko, oděno v trikot a přilehající šatičky, s nějakým pánem a provozovalo gymnastické kousky. Prolézalo mezi židlemi, zkrucovalo tělo, chodilo po rukou, na dvou na sebe postavených stolech se vztyčovalo na lahvi se držíc pouze jedinou rukou, při tom mělo v ústech

růži a ukončivši produkci, vesele se usmívalo. Jindra byla jako okouzlena.

A zase hrála hudba, opětně vystoupil nějaký pán v křiklavém jakémsi oděvu, točil se a přednášel něco, zase zpíval, obecenstvo se smálo, Jindra se mrzela, že nerozumí, co se povídá, ovšem i kdyby byla rozuměla slovům, nerozuměla by smyslu. Litovala, že neumí německy a přála si to uměti.

Konečně, konečně vystoupila její »princezna«. V tomže obleku jako dříve. Zpívala, a Jindra hltala aspoň nápěv písně. Byla to táž, jako prvé, a Jindra již pobzukovala nápěv sebou. Po této zpěvačce vystoupila jiná, velká a hřmotnější, měla sukynky přehnaně zdobené, klobouk jako kolo u vozu, péra až směšně dlouhá, množství mašlí a kytek viselo jí až na ramena, na krku měla kolik šnůr perel.

Zpívala jako posměšně, točila se a skákala, odhazujíc sukénky. Jindra nevěděla, že to byl muž-imitátor, zpívající fistulovým hlasem, a nezdála se jí tato zpěvačka méně pěknější předešlé.

Bylo se již docela setmělo a kuchařka Máry vrátila se domů. Byla na návštěvě u známých, na procházce a v kostele. Těšila se na klidnou večerní chvíli. Zaklepala na dveře kuchyně, Jindra byla však zavřela dveře do pokojíčku a jsouc celým tělem vyložena z okna, neslyšela klepati.

Máry se rozmrzela, že snad Jindra někam odešla, i sešla dolů, zda nenechala jí klíč nebo vzkaz u domovnice. Sešla na dvůr, pohlédla nahoru a poznala Jindru v okně. Mrzutě se vracela, hubujíc, že znovu jest jí stoupati na schody do třetího patra.

Rázně zaklepala, a ana právě hudba nehrála, zaslechla tentokráte Jindra klepání a spěchala otevřít.

Máry ji notně vyplísnila, že musela se znovu plahočiti po schodech a ještě více za to, že se kouká »na ty komedie tam dole.«

Jindra chlácholila starou kuchařku, pomáhala jí při svlékání, rychle podala kávu z trouby a schovánku od oběda. Ale Máry se vadila dále, že si Jindra raději nevyšla na vzduch, než hleděla na ty opice tam dole.

»Žádný pořádný člověk se k tomu nedá,« bručela. »Jen takoví lehkomyslní lidé, kteří nechtějí pracovat a pak vždycky slejchám, že z toho mnoho nemají. Vydělají peníze, ale jak nabudou, tak pozbudou, a v stáří jsou všichni žebráky.«

»Ale jest to pěkná podivaná,« namítala Jindra.

»To se ti má co líbit! Hanba je to, ty holky v krátkých sukynkách, ani mluvit o tom nechci, jak jsem stará, styděla bych se jít na to dívat. Ať mi nechodíš již k oknu,« nařizovala Máry.

Nepustila také Jindru již toho večera s očí. Upravily pokoje na noc a pak seděly v kuchyni, až přijeli páni. Bylo již k půlnoci, a Jindra odebírajíc se na lože, vyslala toužebný pohled oknem. V zahradě bylo ještě živo, a bylo slyšeti hudbu i zpěv. Jindra se naklonila oknem.

Na jevišti stály dvě zpěvačky a hlasy jejich zněly v libém souzvuku. Co doposud nebyla Jindra nikdy učinila, to učinila dnes; přikradla se ke dveřím a zastrčila závorku, aby ji Máry nepřekvapila. A pak se vyložila zase z okna a naslouchala zpěvu.

Ještě zpívána sborová píseň od šesti pánů, a pak ukončen program hudbou.

A nyní vyšly zpěvačky do zahrady, majíce přehozeny pláště a hlavy ovinuty krajkovými závoji. Páni v zahradě pozůstavší volali je ke svým stolům, sklepníci nosili jídla, pivo, víno v láhvích, skleněné stojany s cukrovinkami a ovocem. Jen málo světel zůstalo neshasnuto, a Jindra musela napínati zrak, aby rozeznala, co se u stolů děje. Bylo tam veselo, smích a veselý, hlučný hovor zalehaly až k Jindře, že byla by mohla i porozuměti slovům, kdyby nebyla pronášena v cizí řeči.

Jindře nechtělo se na lože. Byla jako okouzlena a staré její pohádky táhly jí hlavou.

Ah, tak se moci postaviti na to lešení tam (Jindra nevěděla, že jmenuje se to jeviště) oblečena jako princezna, jako z pohádky a moci zpívati, zpívati pro radost všem poslouchajícím i sobě samé! V duchu, potichmo opakovala si nápěvy, prve slyšené Byla jista, že by dovedla vše zazpívati.

Posléz ulehla, ano se již skorem šeřilo. Nepokojný spánek snesl se jí na umdlená víčka, a ráno vyjela zděšeně ze spaní, když ji Máry zavolala. Rychle se oblékla, a vycházejíc, zarazila se sama nad tím, že byly dveře zastrčeny.

Jak byla by se asi stará Máry zlobila, kdyby byla náhodou chtěla otevříti dveře a shledala je zastrčeny!

Jindra dávala kuchařce nejistým hlasem dobré jitro a měla se rychle ku práci. Nebylo na spěch a páni po vyjížďce déle spali a snídaně čekala uvařena. Jindra neodolala a pořádajíc svoje lože, vyhlédla ven do zahrady.

Vypadalo to tam nepěkně. Stoly byly polity pivem, tu a tam ještě shrnuté, špinavé ubrusy, leckde stály i sklenice a nádobí, po zemi sem tam rozbitá láhev od vína, pohozené kosti, jak je obecenstvo házelo psům, papíry od bonbonů, šlupky a stopky ovoce, i ten písek byl rozkopán, rozhrabán, vše v podivném neladu.

Hostinský huboval sklepníky a služky, jeho hlas ostře zaznával nahoru, sklepníci pobíhali sem a tam, služky otíraly stoly a domovník rovnal hráběmi písek. Stoly posunovány na místa, prostírány ubrusy, stavěny na stoly sirníky, popelníčky, slánky, karafinky s octem a olejem. Lampy cíděny a všichni ti lidé tam dole pracovali jako o překot.

Jindra si vzdechla, jak střízlivě a smutně jí připadala ta včera tak skvělá v osvětlení místnost! I to jeviště zdálo se býti v ranním světle jaksi ošumělé a Jindra zřetelně viděla v postranních kulisách díry.

Vzdychla a šla po práci. Po snídani uklízela ložnice a ana Máry vyšla do trhu, uchýlila se na pavlač, aby vycídila obuv. Bylo jí mnoho, osm párů, a Jindře pojednou to přišlo tak divným, proč právě ona musí jen a jen pracovat, jen obsluhovat jiné.

Boty hošíků byly ubláceny, jak se asi venku prohánělí. Jindra vzpomenula na tu dívku, na »princeznu«, jak stála včera na jevišti v střevíčkách růžových, zlatem vyšívaných jako z Popelčina ořišku.

»Ach, u takové princezny by chtěla sloužit! Takové krásné věci pořádat, míti v rukou jako včera měla ona na sobě. Myslila si Jindra, že by se neudržela, že byla musela zlíbat každý kousek oděvu i načechranou sukničku, i zlatem vyšívaný živůtek i ty malounké střevíčky a jemňoučké punčošky.

Vzpomínala na Kadlinu a divila se, jak mohla vydržet na světě, když takové věci kdysi mívala a o ně přišla.

Až se jí hlava zatočila a pojednou zase si představila samu sebe v takové nádheře — — — »To je snad pokušení,« řekla si a udělala kříž. Za chvilku pracovala již vesele a kartáč se jenom smýkal po kůži bot a střevíců.

Maně si počala zpívati jeden z nápěvů včera slyšených. Nepovšimla si, že otevřela okno na pavlač. Nevěděla ani, kdo tam bydlí. A nevšímala si, že se vyložil do okna starší již tělnatý pán, vlasů a knírů jako uhel černých, naslouchaje jejímu zpěvu.

Byla hotova a sbírajíc obuv, maně pohlédla na toho pána. Potkávala ho někdy na schodech a na pavlači a vždy zdvořile pozdravila.

Byl to právě majetník chantantu, který zde již po kolik roků bydlel.

»Poslouchala!« zavolal na Jindru.

Jindra se zastavila.

»Kde pak slyšela tu písničku, tu notu, kterou si zpívala?« Tak se tázal pán poněkud podivným názvukem, patrně s namáháním mluvil česky.

»Tam dole v zahradě ji včera zpívala —« Jindra se zarazila, byla by málem řekla: »ta princezna«.

»Ano, zpívala, a to včera ponejprv, a co se mě nazlobila, než se jí naučila, a ona to zde slyší jednou a dovede, a jak! To je hlásek — to je zvonek, stříbrný zvonek. Kde pak se učila zpívat?« tázal se pán.

Jindra se rozesmála. »Zpívat umím od jakživa,« řekla.

Pán si kroutil kníry a pozoroval děvče, které se pod zkoumavým jeho pohledem zardělo.

»Kolik je jí let?« ptal se.

»Osmnáct,« odvětila Jindra.

»Ona zde slouží u Langrů?« tázal se znova.

»Ano.« Jindra odcházela s obuví, jaksi se ostýchajíc. Mrzelo jí, že ji ten cizí člověk slyšel zpívat. Ale vždyť ji chválil, ačkoliv se snad mohl zlobit, že zpívá po jeho zpěvačce. Jindra byla roztržita a byla několikrát od Máry plísněna.

Slečny přišly do kuchyně, vyprávěly o včerejší vyjížďce a tázaly se, co dělala Máry a Jindra.

Máry řekla, že byla v kostele a pak na návštěvě a na procházce; Jindra sdělovala, že psala strýčkovi a pak že poslouchala, jak dole v zahradě hráli a zpívali.

»To není pro tebe,« řekla slečna Karla. »No, však tomu nerozumíš.«

»Proč se nejdou oni, slečno, nikdy tam podívat?« tázala se Jindra, vykládajíc si slečnina slova tak, že taková zábava jest jenom pro pány a ne pro ni, pro služku.

»To by se pro nás nehodilo,« pravila slečna Anna.

»Bratr Eman tam chodívá,« usmála se Karla. »A tatínek také někdy, když se tam sejde se známými pány.«

»Bylo to krásny,« řekla Jindra. »Já slyším ráda hudbu a zpěv. A ty slečny tam byly nastrojeny jako princezny.«

Slečny se smály, Máry hubovala Jindru, že je všetečná, že by byla lépe udělala, kdyby byla šla do kostela.

Jindra se mrzela. Vše jí dnes nějak z rukou padalo a těšila se, že večer bude zase naslouchat zpěvu a hledět na jeviště.

Leč, dalo se k večeru do deště a dnešní představení v zahradě bylo zmařeno.

Jindra ulehla a stále si vzpomínala na včerejšek a melodie písní zvučely jí v duši. Netušila, že jsou to vlastně nedobré předzvěsti nedobra a vymýšlela si pohádky o těch krásných princeznách.

Zdálo se jí o nich a o lese. Ty princezny vykukovaly tam na ni ukryty za stromy, houpaly se na větvích, běhaly po květoucím vřesu tak lehounce, že ani smítek se neohnul, usmívaly se a zpívaly tak sladce, že Jindra se až radostí chvěla.

A z takových snů procitla pak k obyčejné denní práci, do deštivějšího a mračnějšího jitra než včerejší večer.

XIV.

Pršelo po několik dní a Jindře zmizela její čarovná pohádka z dohledu. Bývala roztržita a jdouc po pavlači, pohlížela úkradmo do okna, kde byl tehdy naslouchal jejímu zpěvu pan ředitel, jak v domě majiteli chantantového podniku říkali.

Neviděla ho od té doby. Jednoho večera, jdouc dolů do výčepu pro pivo, zahlédla ho, rozmlouvajícího v hostinské místnosti s jednou ze zpěvaček. Hovořil k ní jaksi prudce a dívka skorem plakala.

Jindra nemohla zaslechnouti, co k ní mluví, ale poznala jaksi z posuňku a výrazu tváře, že jí domlouvá, a bylo jí toho líto. Jak jen mohl plísniti takovou sličnou princeznu!

Jindra vracela se přes dvůr s pivem, majíc je v několika sklenicích v drátěném košíku postaveno. U zahrady se zastavila a hleděla toužebně k jevišti.

Bylo tam temno a dešť šelestil v korunách řídkých akátů, jak zde v tom uzavřeném, kouřem nasyceném vzduchu se rozvinouti mohly. U vchodu zahrady v malé skupině květin byla nádržka na vodu, kde crčel slabounký vodotrysk. Tak jaksi smutně zněl zvuk vody, mísící se se sršením deště.

Jindra se zamyslila a stála zde, v duchu vidouc zahradu a jeviště osvětleny, v duchu slyšíc zpěv a hudbu. Až po chvíli vzpomenula, že na ni čekají, i spěchala nahoru.

Pivo ve sklenicích pod dřevěnými víčky pozbylo již pěny, a Jindra byla od Máry notně vyplísněna, že se tak dlouho zdržela.

Také pan Langer se mrzel na špatné pivo a odešel dolů do hostince na čerstvé. Vrátil se dosti pozdě.

Ráno zavolala si paní Langrová Jindru do pokoje a tázala se jí, kdy mluvila s ředitelem zpěvní síně.

Jindra udivena se přiznala.

Paní Langrová kroutila hlavou. Řekla: »Ten ředitel vyprávěl včera mému muži, že tě slyšel zpívat, že máš krásný hlas a že by tě chtěl cvičit. Máme prý tě k němu dnes poslat, že chce s tebou mluvit. My ti nemůžeme arci v ničem bránit, nejsi naše, ale varuji tě upřímně, abys neposlechla toho lákání. Věř mi, děvče, přišla bys ku zkáze a bylo by tě škoda. Jdi k němu, ale odřekni mu, nedej se zlákat, tam, kde zní ten rozpustilý zpěv, tam pláče anděl strážce.«

Jindra hleděla na paní s vytřeštěnýma očima. Hlava se jí točila a jako ze vzdáli slyšela znít hudbu a tony sladkých písní. Jakoby to hučel les, její milovaný les a do něho ji zvaly ty krásné princezny.

Máry vidouc Jindru vracející se z pokoje všecku vyjevenu, myslila, že snad byla hubována, že něco poškodila a hleděla na ni udiveně.

Na přímý dotaz pověděla Jindra, co jí paní sdělila.

Máry spráskla rukama nad hlavou.

»I to tě sám pokušitel!« zvolala. »Ani na krok nepůjdeš, já sama tomu nedopustím,« dodala po chvíli. »Já sama dojdu k tomu čistému pánu a povím mu do duše, aby nelákal chudé děvče k hříchu.«

»Ale, Máry, to nesmíte hudělat, vždyť mi pan ředitel nechce hublížit. Náhodou mě slyšel zpívat a jistě kdyby se mu můj zpěv nebyl líbil, by se nebyl o mně našemu milostpánovi zmínil. Vždyť milostpaní sama řekla, ať tam jdu. Nemusí to bejt přece takovým hříchem zpívat jiným pro radost, když to chodívá náš milostpán i náš mladej pán poslechnout,« hájila se Jindra.

»Snad bys nechtěla být také takovou opicí, co zpívají a skáčou při tom v těch krátkých sukničkách,« lekala se Máry.

»Nikdo neví, kde na něj štěstí čeká. A proč by chudy děvče nemohlo přijít ku štěstí? Však i ten můj hlas ke zpěvu je darem od Pána Boha,« řekla Jindra. Bylo jí, jakoby jí ta slova někdo našeptával a zdálo se jí, jako by to byl Kadlinin hlas.

Slečna Karla vešla do kuchyně.

»Víš, Jindro,« pravila k děvčeti, »to je věru zvláštní, že si tě ten ředitel všimnul. On prý je velmi přísným učitelem a mívá jenom velmi dobré síly. Já jsem tě snad ani neslyšela zpívat, co jsi u nás.«

»I vždyť bych já jí to ječení ani netrpěla,« vyjela Máry. »Což o ni, ona by poslouchala ty tam dole a sama by po nich zpívala. I na to jejich piano, slečno, si dovolila sáhnout a říká, že by i hrát dovedla.«

»Máš asi výtečný hudební sluch,« pravila slečna. »Pojď se mnou do pokoje, já zahraju a ty něco zazpíváš.«

»Ale k čemu by to bylo?« zlobila se Máry. »Taková holka patří k dřezu a ne k pianu, to já nedovolím.«

»Milá Mary, my bychom nemohli Jindře bránit, kdyby se mohla stát zpěvačkou. Nebyla by první, která by ze služky se stala takovou obdivovanou pěvkyní, stává se to často, že mívají herci a zpěváci zprvu jiné povolání, než se stanou umělci,« poučovala slečna Karla.

»Slečno, ať milostpaní Jindru k tomu řediteii ani nedovolí,« žádala Máry.

»Nemůžeme jí to zakázat,« řekla slečna. »Víš co, Jindro, jdi tam hned, ať víš, na čem jsi.«

»Já se voslejchám,« šeptala Jindra.

Slečna Karla se usmála.

»Jak pak až bys měla zpívat na jevišti?«

»To je asi jiny, to se slyší jenom hudba, to se myslí na zpěv, to se nemůže ani na co jinýho myslet,« řekla Jindra.

A nyní to trvalo několik hodin, než se Jindra odhodlala jíti k řediteli těch několik kroků přes pavlač. Několik hodin, za kterých ji Máry stále plísnila, varovala, netkla se Jindra téměř oběda a jen a jen myslila na chromou Kadlinu, která se také stala ze služky umělkyní! Umělkyní! Ubohá Jindra nevěděla, co jest to umění, vždyť věděla o světě tak málo. Nevěděla, že to, co viděla a slyšela na jevišti zahradním, není uměním, že má to na sobě pečeť prodejnosti, že zabředne se při tom do kalu, do bahna.

A odpoledne vybídnuta samým panem Langrem, šla k řediteli. Zazvonila a otřásla se při zvuku zvonku. Bylo jí otevřeno. Starší již dáma jí otvírala. Byla skvostně oděna v plyšový červený župan s vlečkou, zdobený nažloutlými krajkami a množstvím stužek. Prošedivělé vlasy byly nakadeřeny a vkusně upraveny, v uších zářily velké naušnice a na rukou chřestily náramky.

»A to je asi ta zpěvačka,« řekla vlídně.

Jindra věděla, že jest to paní ředitelová a políbila jí ruku.

Paní vedla ji do pokoje, kde manžel její seděl u piana, přehrávaje nějakou píseň.

»Aha, již ji zde máme,« usmál se na Jindru.

Jindra se ohlížela po pokoji. Byl pěkně zařízen, skvostněji a nápadněji než u Langra. Rozličné sošky, květiny, akvaria byly rozestaveny tu a onde, na zdích visely uschlé věnce a kytice s barevnými stuhami. Mnoho podobizen bylo rozvěšeno po zdích, rozestaveno na ozdobných podstavcích, byly to nejvíce podobizny chansonetek ve vyzývavých posách, v nápadných oblekách.

»Tak šla, holčičko, a zazpívá nám. Co pak hezkého umí?« ptal se ředitel.

»Já neumím skoro nic,« řekla Jindra.

Pán i paní se smáli.

»Počkala, já jí zahraju tu píseň, kterou si onehdy zazpívala,« řekl pán, vybral na ozdobném, vedle piana postaveném stojanu noty, zahrál několik taktů a pokynul své paní.

Ta přistoupila k němu a zapěla píseň, která byla Jindře utkvěla v paměti. Hlas panin byl již zlomen, zpívala s namáháním, ale Jindře zdálo se to býti pěkným.

Nyní měla zpívati ona. Nerozuměla německým slovům i zpívala pouze nápěv čistým svým hlasem, trilkovala, jak byla slyšela onu zpěvačku, tu svoji »princeznu« a hlas její zněl jako zvonek.

»Koloratura,« řekla paní ředitelová.

»Perla, hvězda,« dodal ředitel. A žádal Jindru, aby mu pověděla, kdy zpívávala, zvěděl od pana Langra, odkud je, a chtěl, ať děvče poví, zpívá-li rádo.

Paní ředitelová usadila Jindru na pohovku, donesla jí sladkého vína a cukroví, podávala a děvče skorem lačné a dojmy dnešního dopoledne skorem uštváno, vyprávělo o svém mládí, o lese a také o staré Kadlině.

Manželé naslouchali překvapeně a Jindra musela zpívat své dětinské písničky, hvízdala, napodobila hlasy ptačí. Pan ředitel přisednul k pianu, hrál slyšené nápěvy a Jindra s průvodem hudby zpívala plněji, zvučněji.

Nořila se vzpomínky, cítila kolem sebe šumění lesa, svišť větru, hukot bouře a zpívala do těchto zvuků svoje prosté písně. Jakoby uchvácena nedbala více slov, jen zvuky jímala ve svoji duši a tyto klokotaly jí hrdlem a rety jako písně ptačí.

Po dlouhé chvíli ustal ředitel ve hře a paní jeho zvolala: »To by bylo hříchem na umění, kdybyste se nestala zpěvačkou.«

»Hříchem? A Máry říká, že bylo by hříchem, kdybych se jí stala,« řekla Jindra a vyprávěla, jak jí Máry plísnila.

Manželé se smáli. Paní přívinula Jindru k sobě, smekla jí sáteček z hlavy a mžikem rozpustila jí vlasy.

Jaká to nádhera! Jaká to barva!« zvolala a urovnávala dívčiny kadeře. Pospíšila ke skříni, vyňala veliký klobouk divně prohnuté střechy, zhotovený z růžového gázu, jako z červánkových obláčků s bílou květinou, takovým leknínem, jaké vídala Jindra kvésti na lesních tůních, a posadila ho Jindře na hlavu. Poprsí ovinula jí rychle hedvábnou bílou šálou, měkkou a jemnou jako sněhové vločky. A nyni postavila dívku před zrcadlo.

Jindra se téměř ulekla toho obrazu, který se jí jevil v jasné hladině zrcadla.

»Princezna,« byla by asi řekla, kdyby to nebyla bývala ona sama.

»A nyní si zazpívala. Zůstala před zrcadlem, aby viděla, jak jí to sluší,« řekl pan ředitel a Jindra zpívala takovou jednu písničku, jaká se jí v lese vždy hezky rozléhala.

Pan ředitel zatleskal nadšeně a paní Jindru zlíbala.

»Ani ji již k Langrovům nepustíme, musí zůstat u nás,« řekl ředitel. »To tak, pucovat těm kramářům boty a poslouchat kuchařčino hubování.«

Obrátil se k paní a mluvil k ní něco německy. Paní odpovídala, usmívala se, krčila rameny, pak jala se převlékati.

Svléknouc župan, stanula zde v hedvábné spodničce a šněrovačce, v košili, zdobené krajkami, že Jindra obdivovala tento spodní oblek tak jako vrchní.

Paní ředitelová oblékla se do černých hedvábných šatů s bohatou krajkovou ozdobou, na hlavu připjala malý klobouček, oblékla rukavičky a řekla: »Tak já jdu k těm Langrovým a řeknu, že slečinka již nepřijde, že zůstane u nás. Věci se jí sem přinesou.«

»Ale pro Boha, milostpaní, to snad nemůže bejt,« zvolala Jindra.

»No, nemohou vám bránit, abyste šla k nám, zvláště když jest to k vašemu štěstí,« odvětila paní ředitelová a vyšustila ze dveří na chodbu.

Štěstí! Štěstí! To slovo kouzelného zvuku, kolikráte přeletělo Jindře kolem uší, zazvučelo její myslí, zaťukalo na její srdéčko jako duhové ptáče s lesklýma démantovýma očkama, slibující něco nevídaného, něco nebývalého, něco krásného.

A Jindra počínala věřiti, že se štěstí k ní blíží, to štěstí, o jakém se v pohádkách povídá, takové štěstí, jaké měla Popelka — — —

Odložila klobouk a šálu a hleděla spořádati svoje vlasy.

»Nechala toho, musí si nyní zvykat chodit jináče ustrojena a učesána,« řekl ředitel.

»A budu u vás sloužit, milostpane?« tázala se Jindra.

»Ne, sloužit ne, bude jako naše. Než se vycvičí, může pomáhat trochu v domácnosti, tak uklízet, ale bude mít málo času. Musí se mnoho a mnoho učit,« řekl ředitel. Sňal se stěny housle a předehrával Jindře škálu, uče ji bráti jednotlivé tony.

Zněly čistě jako zvuk stříbrného zvonu a Jindra se divila, jak dovedla stoupati a sestupovati hlasem, jak zvučel ton označený jenom vydechnutým písmenem, a bylo jí, jakoby jí před očima měnily se tony v barevné květy, větší a menší, a tyto svíjely se v nádherné věnceví. A tony houslí připadaly jí jako zeleň, měkká zeleň listoví a kovově lesklá zeleň jehličí.

Jako spita naslouchala Jindra vlastnímu hlasu a nepozorovala, že chvíle míjí a paní ředitelová posud se nevrací.

Po dlouhé hodině posléz zazvoněno a ředitel šel otevřít.

Paní všustila do pokoje a jako nejvýše upachtěna vrhla se do lenošky.

»To bylo kus práce,« zvolala mrzutě. »Ti lidé mají mozky jako kuřata. Jejich obzor jest zabedněn prkny. Činí, jakobychom děvče chtěli zničit, nemají pojmu, co je umění. Ale je to jenom závist, bledá závist, závidí nám umělcům svobodný život, závidí nám přízeň davu a chtěli by nás označiti za neznabohy, protože lidi obveselujeme. To bylo řečí, než jsem jim dokázala, že na toho slavíčka zde nemají práva, že by jedině její rodiče jí mohli bránit v tom kroku, který ji zcela jistě povede ku štěstí.«

»Ale pustili mne přec?« tázala se Jindra dychtivě.

»Ovšem. Neodešla jsem, až mi vydali její knížku. Zavolala si ta stará kupcovka svého kupce, a chtěli mi činit morální kázaní. No — odbyla jsem je! Zde posílají Jindře, tak našeho zpěváčka jmenují, několik zlatých služného a pro šaty si má přijít prý sama.«

Paní ředitelová mrštila služební knížkou, kterou posud v ruce držela, na stůl. Knížka se rozevřela, byla v ní vložena papírová desítka.

»A za ten pakatel tam musela dřít! Mejt podlahu, nádobí, prát tu jejich kupeckou špínu, poslouchat na slovo! Co tam dostala za několik měsíců, vydělá si u nás, až bude vycvičena, za jeden večer,« usmál se ředitel.

Jindra cítila pojednou, že byla u Langrů na ni páchána nějaká křivda a podivila se v duchu, že dříve jí to nenapadlo. Ano, zajisté, ti lidé jenom chtěli, aby na ně a za ně pracovala za nepatrnou odměnu a ještě se tvářili, jakoby jí prokazovali dobrodiní za to, že smí u nich vůbec být. To bylo skoro horší než

u Cilinky, která se aspoň netajila, že záviděla Jindře lásku svých rodičů.

A již počala Jindra pomlouvati Langrovy, vypravujíc, co se tam napracovala, jak musela vyhovovat dětem, poslouchat kuchařku, jak si sotva vyšla a jak jí ani nepověděli, mnoho-li jí určili služby.

»To my jí povíme hned,« řekl ředitel. »Tedy pokud se bude učit zpívat, bude bydlet u nás na celé zaopatření. To budeme účtovat měsíčně třicet zlatých za byt a stravu, třicet za cvičení ve zpěvu a hudbě, na hodiny v němčině, které musí brát a na šaty jí půjčíme — — —«

»Můj Bože, to přece hu vás nemohu být, vždyť já nemám nežlivá tu desítku zde a pár zlatejch z Haný,« žalostně se rozplakala Jindra.

»Ale, ale, bloudečku,« chlácholil ředitel. »To přece se tak nebere. My jí budeme všecko účtovat, a až vystoupí na jeviště a bude brát honorář — ví, to je jako služné, pak se bude srážet. Moje paní to bude všecko zapisovat, a ona si to může zapisovat také. Pak nám může splácet, totiž nechat si strhovat z gáže, jak bude chtít. Zprvu, dokud se bude učit, dostane za vystoupení zlatku, pak dvě, pak tři za večer, později i za číslo a i více, podle toho, jak bude oblíbena. A když bude mít benefici, to jest svůj příjem, to si zaplatí ten večer osvětlení, hudbu, místnost, honoráře, spoluúčinkujícím a co zbude, to bude polovina naše. Ale to dostane z obecenstva více peněz, přeplatky i dary — no to bude její věcí, jak bude oblíbenou. Tak je spokojena?«

»A jak dlouho se budu hučit?« tázala se Jindra dychtivě. Pochopilať ku podivu bystře tuto »smlouvu« a zdála se jí býti velice výhodnou.

»No — to bude záviset na její píli! Arci to není jako na divadle; v chantantu se hledí také víc na krásu zjevu, než na školu. Řekněme tedy, protože se nám líbí, a že má dobrý talent, že jí budeme účtovat rok za cvičení a když v tom roce již vystoupí, tedy dostane za vystoupení zlatku a po půl letě první benefici. Tak výhodnou smlouvu neměla u mne posud žádná zpěvačka a vycvičil jsem jich již přece mnoho a mnohé se staly hvězdami v uměleckém světě. Tedy chce?« Ředitel i jeho paní podávali Jindře ruce.

»O vy jste moji dobrodincové! Vy mi přejete štěstí! Zaplať vám to Pán Bůh,« volala Jindra a políbila oběma ruce.

»Tedy si půjde k Langrovům pro šaty a zůstane dnes již u nás. Bude spávat v kabinetu za kuchyní, v kuchyni spí naše stará garderobierka, ta je u nás již dvacet let, pomáhá také v domácnosti, držím jí arci též posluhovačku a prádlo dáváme z domu. Ale jak pak jí budeme říkat? Víš, milý muži, jméno aby jí již zůstalo pro jeviště,« obrátila se paní ředitelová k choti.

»Jindra — to jest Henriette, Henry, Harry — tak nějak,« rozmýšlel se ředitel.

»Harry zní nejlépe,« ustanovila paní.

»Ach, říkejte mi Jindra, jsem tomu zvyklá,« prosilo děvče.

»To zní divně, to nejde,« odvětil ředitel. »Však si brzy zvykne. Aspoň vidí, že s ní bude ve všem všudy jináč. No, doufám, že

bude vděčná, a že si bude vzpomínávat na mne, který jsem objevil její talent.«

»A že dlouho u nás zůstane,« dodala paní a Jindra jí znovu políbila ruku.

Potom si šla k Langrovům pro šaty.

Paní ředitelová trvala na tom, aby si nechala rozpuštěné vlasy, které jí ozdobila červenou stuhou, v týlu svázanou ve velkou mašli.

»Af ti kramáři vidí, že je již něco jiného,« řekla paní, vyprovázejíc Jindru na pavlač. (Pokračování.)

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(pokračování.)

Principem přírodního výběru nedají se vysvětliti mnohé zvláštnosti, jež se při organických tvorech jeví a jež netoliko hodnoty systematické postrádají, nýbrž i v boji o život bezvýznamny jsou, ba i škodlivy býti mohou.

V říši organické setkáváme se též s takovými zjevy, jež veškerého významu i v ohledu systematickém i v boji o život postrádají, ano mnohdy v boji životním i škodlivy jsou. Jakž tedy lze povstání jich principem přírodního výběru vysvětliti?! Jakou výhodu na př. přináší chřestýši chřestidlo na konci ocasu v boji o život? Není mu naopak na škodu, an jím přítomnost svou prozrazuje a způsobem tím jiným zvířatům takřka výstrahu dává?

Ulity plžů (Gastropoda) bývají z pravidla na pravo točené, avšak u rodů Physa, Physopsis, Clausilia, Aplecta, Camptoceras, Isidora a u druhu Pupa pusilla bývají pravidlem na levo točené. Jaký význam či přednost v boji o život má útvar ulity na levo točené oproti ulitě na pravo točené? Byla tato zvláštnost též přírodním výběrem vypěstována? — Jaká výhoda v boji o život záleží v tom, že jisté druhy mlžů z čeledi Myidae, na př. druhy rodu Caspidaria, bezžabré jsou, tak že jest až posud nejasno, jakým způsobem dýchají? Žábry jejich jsou totiž přetvořeny v muskulosní přehrádku, která dutinu plášťovou ve 2 polovice rozděluje. Byli by snad mlžové tito zahynouti museli, kdyby jim byly žábry zůstaly? — Jaká výhoda v boji o život záleží v tom, že saranče mají sluchový ústroj na předním kroužku zadku, kdežto příbuzní jich cvrčci mají sluchový ústroj, jak se za to má, na předních holeních,*) vosy pak, babky a čmeláci na basi

*) Též kobylky (Locustodea) mají sluchový ústroj na předních holeních.

tykadel (u kořene 2. článku)? Aneb že rak obecný (Astacus) má sluchový ústroj na basálním článku vnitřních anten (tykadel), kdežto strašek (Squilla) (z řádu vidlonohých korýšů) má sluchový ústroj na ploutvi ocasní? — Jakou výhodu v boji o život mají jinořitky (Heteropygii [čeleď ryb měkkoploutvých]) z toho, že oproti jiným rybám mají říť před prsními ploutvemi? Aneb jaký prospěch mají vířníci a hvězdovci z čeledi Sipunculidae před ostatními živočichy, že říť na hřbetě umístěnu mají? — Jaká výhoda v boji o život záleží v tom, že dospělým druhům rodu Beluga (Běluha [ozubená velryba z čeledi pliskavic]) kuželovité zuby vypadávají? Museli snad původní jednotníci, jimžto zuby v dospělosti zůstaly, z té příčiny v boji o život podlehnouti?

Darwin snaží se sice v té příčině nalézti cestu z bludiště, ale vysvětlení jeho není pravděpodobné. Aby povstání celé řady znaků, jejichž užitečnost a výhodnost není v boji o život patrna, ano naopak mnohdy i škodliva, vysvětlil, utíká se k pomocnému principu, k t. zv. zákonu korrelace vzrostu a sympathických změn, avšak E. v. Hartmann nazývá ironicky zákon tento pomocníkem vždy po ruce jsoucím, jenž všecky nedodělané věci, které kollegium k tomu zřízených radů nevyřízeny zanechalo, musí dopracovati. Zákon korrelace vzrostu a sympathických změn stanoví, že všecky orgány téhož organismu jsou v jisté vzájemnosti fysiologického vývoje životního, tak že, má-li se druh v jiný proměniti, musí prý se též zákonně sdružený soujem vlastností měniti, poněvadž oekonomie fysiologického vývoje životního prý se na škodu všech orgánů ruší, jestliže jednotlivý orgán ve vývoji zůstane pozadu aneb nad ostatní vzbují. Změna pak pouze jednoho znaku přivodila by prý monstrositu.

Avšak u domestikovaných zvířat jeví se často některá část nápadně změněna, a přece nepozorujeme na jiných částech znatelné změny; ano při zvlášť pečlivé a opatrné výchově může se změněná část při potomcích až v částečnou monstrositu vyvinouti, ale změny celého organismu není při tom znamenati. Ještě nikdy nebylo pozorováno, že by proměnou byť i nejdůležitějšího znaku celý organismus tak se přetvořil, že by změnou tou nový druh v prvním počátku svém založen byl. Vedle toho pak sluší též míti zření k tomu, že druhy s takovou částečnou monstrositou (zrůdností), umělou výchovou docílenou, nejen malou plodností se vyznačují, nýbrž že jsou i k boji o život nezpůsobilé, nedovedouce se změněným podmínkám životním přizpůsobiti.*) Také dr. L. Čelakovskému nevyhovuje vysvětlování Darwinovo principem zákona korrelace. »Darwin sice snaží se — píše — znaky takové, jejichž užitečnost není vůbec patrná, vysvětlovati zákonem korrelace, dle kteréhož změní-li se výběrem jeden znak neb třeba vnitřní přizpůsobilost, změní se nutnou souvislostí také znaky jiné, kteréž jsou zcela obojetné. Tu však přestává patrná souvislost výběru s přeměnou tvaru, a výklad přechází do mlhavosti a zcela subjektivní představy«.**)

*) Cf. Prof. Dr. C. Gutberlet, Stammt d. Mensch vom Tiere ab od. d. Tier vom Menschen? (Nat. u. Offb. 1889., 6. 43.).

**) Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii v »Osvětě« 1887., p. 730.

Avšak my nacházíme v organické přírodě též takové zjevy, ku jichž vysvětlení nedá se ani principu zákona korrelace a sympathických změn ani principu pohlavního výběru užíti. Jak tedy povstaly? Zde darwinisté nuceni jsou odpověděti: Tedy povstaly přírodním výběrem. Ale což když zjevy ty v boji o život jsou bez významu, aneb vůbec mimo všechen vztah k boji o život stojí? — Jakou výhodu v boji o život má na př. lišejník Evernia vulpina z toho, že se jím otravují vlci a psi a lišejník Cetraria pinastri z toho, že se jím otravují lišky?*) Vždyť vlci, psi a lišky lišejníky se neživí?

Každý zajisté pokládá stav volnosti v boji životním za prospěšný, jednak v příčině obrany a unikání nepřátelům, jednak v příčině zaopatřování si potravy. I musí nás naplniti podivením, že mnozí jednotníci, jichžto mladší formy volný život vedou, později se usazují na rozličné předměty a přirůstají! — Tak Crinoidea (mořské lilijice), Cirripedia (svijonožci), Ascidie (sumky), Bryozoa (mechovky), Brachiopoda (ramenonožci) atd. jsou v dospělém stavu stvolem na rozličné pevné předměty, nejvíce ku skalám, přirostlé, kdežto v stadiu larvovém volně plují. I mnozí mlžové mořští jsou z počátku volni, později však vedou život usedlý, jsouce buď miskou neb byssem (hedvábí podobnými vlákny) k rozličným předmětům připevněni neb přirostlí. Jakou výhodu v boji o život máme v tom spatřovati?

Mohl by snad někdo namítnouti, že v takovém usedlém stavu jest snad přec něco výhodného v boji o život, že však výhoda ta nám jest neznáma. Budiž! Je-li však tomu tak, proč u mnohých živočichů nalézáme pravý opak? Je-li to na př. lilijici antillské (Pentacrinus caput Medusae) výhodou, že ve velikých hloubkách mořských při ostrovech antillských pomocí stvolu ke dnu mořskému jest přirostlá, ačkoli v stadiu larvovém volná jest, proč u dvou jiných rodů lilijic: Comatula a Actinometra mladé formy mají stonek a jsou přirostlé, kdežto dospělí jednotníci jsou beze stonku a volni? Proč na př. u mořských mlžů shledáváme i u jednoho a téhož rodu některé druhy volné, jiné přirostlé? Tak na př. u rodu Lima jsou někteří druhové byssem přirostlí, jiní naopak vedou život volný a při tom velmi čilý, neboť hbitě skákajíce, velmi rychle se pohybují.

Motolice (Distomidæ) jsou obojetného pohlaví (cvikéři). To má ovšem při jejich entoparasitickém životě důležitý význam v boji o život. Avšak hlístové oblí (Nemathelmintes) jsou většinou rovněž cizopasníci a přec nejsou hermafrodity (obojetníci), nýbrž, až na jisté výminky, pohlaví odděleného. — Ploštěnky (Turbellaria) jsou obojetníci. Avšak čeleď Microstomidæ jest odděleného pohlaví a v čeledi Planariadæ jest opět druh Planaria dioica odděleného pohlaví. Jak nám darwinisté vysvětlí tento zjev?

Ascidie (sumky) jsou hermafrodity. Avšak hermafroditismus ten neobjevuje se u všech hned na počátku. V rodě Botryllus jeví se jednotníci z počátku jako samice, později teprve vyvine se ústroj samčí a oni stávají se cvikéři. Též salpy v době naro-

*) Ott. Sl. N. pod heslem: »Lišejníky«, p. 140.

zení jeví se jako samičky, teprve později také ústroj samčí se u nich vyvine. Zjev tento nazýváme proterogynický hermafroditismus. Jaká výhoda zakládá se v zjevu tom v příčině boje o život? Zakládá-li se nějaká — nám snad neznámá, — proč u rodu Perephora vidíme pravý opak toho t. j. hermafroditismus protandrický? V rodě tom objevují se totiž jednotníci nejprve jako samci a pak teprve stávají se hermafrodity.

Ještě zajímavější poměry pohlavní shledáváme u slimáků (Limacidæ). Též u nich nalézáme hermafroditismus proterogynický a protandrický, avšak při hermafroditismu tom to nezůstane, nýbrž hermafroditičtí jednotníci stávají se posléze (na podzim) opět jednopohlavní a sice zakončí — to jest to zvláštní — pohlavní metamorfosu pohlavím jiným než jakým počali. Tak u druhů: Agriolimax levis, Malacolimax tenullus a Limax maximus jsou mladí jednotníci pohlaví ženského, později v letě hermafrodity, na podzim pak pohlaví mužského. — U jiných druhů: Limax arborum, Agriolimax melanocephalus a Arion empiricorum (plzák lesní) jest tomu naopak. Mladí jednotníci počínají pohlavím mužským. — U korýšů stejnonohých z čeledi Cymothoidæ nacházíme protandrický hermafroditismus: počíná pohlavím mužským a končí ženským. — U svijonožců (Cirripedia), již jsou s několika jen málo výminkami hermafrodity, nalézáme (na př. v rodech Ibla, Scalpellum) vedle velkých obojetníků ještě také malinké samečky, kteří po způsobu parasitů na těle obojetníků žijí.

Jak nám darwinisté principem přírodního výběru vysvětlí, proč u některých živočichů jest protandrický hermafroditismus, u jiných proterogynický, a proč hermafroditičtí jednotníci, jichž se týče, posléze jsou opět jednopohlavní a sice pohlaví jiného než kterým pohlavní metamorfosu počali? Jak nám vysvětlí dotčené pohlavní poměry u svijonožců? Aneb jak vysvětlí, proč u stejnonohých korýšů (Isopoda) u druhu Tanais dubius vyskytují se dvojí samečkové?

Denní motýl babočka síťková (Vanessa prorsa [levana]), vyskytuje se, jak jsme již dříve podotkli, ve dvou pohlavních, různě barevnými křídly od sebe se lišících generacích, v generaci letní a podzimní. Generace tyto byly známy, ale považovaly se až do nedávna za 2 rozličné druhy. Letní generace slula Vanessa prorsa, podzimní V. levana.*) Letní generace má tmavočerná křídla s širokou bílou páskou, podzimní hnědožlutá s temně modrými skvrnami mezi žilkami. Toto pravidelné střídání se 2 od sebe se lišících pohlavních generací v rozličných dobách ročních nazváno »saisonní dimorfismus.« Zjev ten vyskytá se též u jiných motýlů denních na př. Otokárka (Papilio Ajax), ohniváska černokřídlého (Polyommatus phloeas).

Jak nám tento zjev přívrženci selekční theorie vysvětlí? Jaký význam může míti rozlična barvitosť křídel v rozličném období ročním v boji o život? Jestliže se při heterogenii (různorodosti) různost generací přizpůsobením se různým podmínkám životním vysvětluje, ana jedna generace vede volný, druhá však

*) J. Klika ve spisu svém: »Motýlové« p. 45. uvádí »Vanessa levana« jako odrudu druhu »Vanessa prorsa.«

parasitický život, o jakém přizpůsobení se podmínkám životním může býti řeč při saisonním dimorfismu v příčině různého zbarvení křídel? Roční doba nemůže zde býti příčinou zjevu, jehož se týče, nýbrž pouze podmínkou (vlivem).*) Neboť jaký jest zde nexus causalis mezi zbarvením křídel a roční dobou? Příčina určitého zjevu a vyskytování se určitého zjevu za jisté podmínky není přec jedno a totéž. Jisto jest, že roční doba působí zde jakožto podmínka nikoli ve smyslu astronomickém (vzájemného postavení země ke slunci), nýbrž ve smyslu thermickém. To dokázáno pokusy. Ukázaloť se, že též v letě, sníží-li se temperatura (v lednici), povstává generace podzimní. Také pokusy na jiných denních motýlích konanými (Dorfmeister, Weismann, E. Fischer a j.) ukázalo se, že, chovají-li se pupy v uměle zvýšené neb snížené temperatuře, docílí se rozličné modifikace zbarvení a kreseb na křídlech motýla, avšak spolu se též ukázalo, že temperatura není vlasní příčinou určitého zbarvení, nýbrž že toto závislé jest na vnitřních zákonech vývoje příslušného druhu, neboť nezřídka za účinu téže temperatury docíleno u blízce příbuzných druhů opačné změny v zbarvení. Tak na př. u druhu Vanessa urticæ (babočka kopřivová) v teple povstávají variety tmavší, u druhu Vanessa polychloros (babočka jilmová) však světlejší atd.**) — Možno jest tedy, aby určité zbarvení křídel mělo význam v boji o život v tom smyslu, že by přizpůsobení se motýla určité temperatuře působilo?

Že určité zbarvení křídel nemá významu v boji o život toho důkazem, že působení vyšší či nižší temperatury na vývoj zbarvení nemá všeobecné platnosti, zůstávajíc u jiných druhů bez účinku. Neboť že vyšší neb nižší temperatura nemá vždy účinu na vývoj zbarvení, toho dokladem jsou nám kosmopolitické druhy motýlů, z nichž někteří nádherným zbarvením vynikají,***) jiní opět méně úhledně, pochmurně, mdle šedě zbarveni jsou.†) Všickni tito motýlové, náležejíce druhům polytropickým, po celém světě rozšířeni jsou a mají na severu i na jihu stejné zbarvení.††) — Mohl tedy saisonní dimorfismus motýlů přírodním výběrem vypěstován býti?

Proč při parthenogenesi (samobřeznosti) v jednom případě rodí se z neoplodněných vajíček výhradně samí samci (u Hymenopter společenských a některých druhů červců [Coccidæ]), v jiném výhradně samé samice po mnoho po sobě následujících generacích? (Na př. u Toulic [Orthezines — skupina červců], samečkové vůbec neznámi jsou, u červce mannového [Gos-

*) V Ott. Sl. N. (VII., p. 552.) pod heslem »Dimorfismus« zaměňuje Dr. Vejdovský podmínku za příčinu, řka, že »doba roční jest příčinou dvojtvárnosti.«

**) Vide E. Wassmann, S. J., »Eimers Orthogenesis der Schmetterlinge« (Nat. u. Offb. 1898., p. 621.).

*) Na př. babočka bodláková (Vanessa cardui), admirál (Vanessa Atalanta), žluťásek čilimníkový (Colias edusa), ohnivásek černokřídlý (Polyommatus Phloeas), lyšaj révový (Deilephila Celerio), přástevník otočníkový (Euchelia [Euprepia] pulchra).

†) Na př. lyšaj svlačcový (Sphinx convolvuli), osenice tříčarná (Agrotis suffusa), kovolesklec konopný (Plusia gamma), černoskvrnka černobýlová (Heliotis peltigera) etc.

††) B. Tümler, Das Prachtkleid der Tiere (Nat. u. Offb. 1899., p. 551..)

syparia manniparus] rovněž sameček neznám, u duběnčíkových vos rodu Neuroterus samečkové též neznámi jsou, u lupenonožky obecné [Apus cancriformis] jsou samečkové velikou vzácností, a lze je jen na jednotlivých místech a to zřídka kdy nalézti.*) U motýla vakonoše hlemýžďového [Psyche helix] trvalo to velmi dlouho, nežli byl sameček objeven.) — Proč u Dicyemid**) vyskytují se samičky ve 2 tvarech, z nichž jedny rodí jen samečky, druhé jen samičky?

Jak lze zjevy tyto principem přírodního výběru vysvětliti?

Jest to mnohdy velmi záhadné s tím přírodním výběrem. Dle přívrženců selekční theorie každý jednotník vede zápas o svou vlastní existenci, a ti jednotníci, kteří nemají těch znaků a vlastností, jimiž konkurrenti jejich nad ně vynikají, hynou v boji o život. Avšak ku podivu, příživní čmeláci (Psithyrus, Apathus) na př. nemají schopnosti po způsobu svých příbuzných, pravých čmeláků se živiti, poněvadž jim scházejí ústroje sběrací, a přec nezahynou. A proč? Protože oni se uhnízďují v hnízdech pravých čmeláků, tráví ze zásob jejich a vajíčka jim podkládají, ač tím rozmnožování potomků pravých čmeláků velmi obmezeno bývá. Proč trpí praví čmeláci tyto příživné čmeláky v hnízdě svém?

Proč trpí včely, mravenci, pavouci atd. cizopasníky ve svých příbytcích? Jest to ku podivu, že mnohá zvířata ku jiným strádajícím druhům ano i ku svým vlastním příbuzným žádné sympathie a útrpnosti nejeví a proti nim nepřátelsky vystupují, kdežto na druhé straně škůdce a cizopasníky ve hnízdech svých trpí, kteří ze zásob jejich tráví, mláďata jejich hubí a vajíčka ničí? Včely na př. nedají ani trubcům, jakmile tito úlohu svou vykonali, darmo tráviti ze zásob svých, nýbrž vyženou a ukouší je, ačkoli trubci jsou jejich »fratres uterini«, ale na druhé straně trpí v úli na př. housenky mole včelového (Galleria mellonella), které, neodstraní-li je včelař v čas, často celý úl pokazí. — V hnízdech mravenců řádí často zle jistý roztoč a působí ohromné spousty, tak že mnohdy celé mraveniště vyhubeno bývá. Kde jest zde znamenati nějaký boj o život, vždyť přec dle selekční hypothesy organičtí druhové též s cizopasníky bojují?

Darwinisté snad nám odpoví, že toto trpění cizopasníků neděje se se strany živočichů, jichž se týče, dobrovolně, nýbrž příčinou toho že jest instinkt, jenž hostitele ovládá a nutí, aby cizopasníky v hnízdech svých trpěli. Jakou výhodou jest pak jim takový instinkt v boj o život? Není jim na škodu a na záhubu? Proč tedy přírodní výběr vypěstoval takový škodlivý a záhubný instinkt?

Jako v tomto případě, tak i v mnohých jiných, zdá se, že přírodní výběr jedná proti sobě.

Kdežto vodní mloci čili čolkové (Tritonidæ) snášejí vajíčka, z nichž líhnou se larvy, které delší proměnu prodělávají, rodí mloci zemští (Salamandrinæ) živá mláďata, a to mlok obecný (Salamandra maculosa) 30—40 mláďat, mlok černý (Salamandra

*) Siebold na jednom náležišti po 5 let pozoroval lupenonožku obecnou v 8 po sobě následujících generacích a přece žádného samečka nenalezl.

**) Mikroskopičtí cizopasníci v ledvinách hlavonožců.

atra) však pouze jedno neb dvě. Proč? To má příčinu v tom, že mláďata mloka černého, která v těle mateřském proměnu prodělávají, straví ostatní do uteru přicházející vajíčka. Proč přírodní výběr nezařídil to u mloka černého tak, jako u mloka obecného neb u mloků vodních?

Skoljuška mořská (Gasterosteus spinachia), žijící ve východním moři, staví, jako všecky ostatní školjušky, hnízdo pro jikry a to staví hnízdo to samec, který pak pečuje o jikry a plod, hlídaje u vchodu do hnízda, aby nepřítel nějaký tam nevnikl, a hlídá tak dlouho, až mladé rybky schopny jsou, samostatně potravu si hledati, — aby pak sám na ně honbu činil a je požíral. Jakou výhodu v boji o život resp. o zachování potomstva možno spatřovati v tomto ostříhání jiker a plodu se strany samce, když samec sám později hledí zničiti to, čeho s velikou vytrvalostí ostříhal?

Ba mnohdy se zdá, jako by přírodní výběr takřka v ironii uvésti chtěl obvyklý názor o boji životním, zvláště o přizpůsobování se podmínkám životním. — Že živočichové ve vodě žijící dýchají žábrami, to má ovšem svou výhodu a přednost v boji o život, neboť v tom jeví se přizpůsobení se podmínkám životním (životu ve vodě). Jakou však výhodu v boji o život, jaké přizpůsobení se životu vodnímu máme spatřovati v tom, že vodní plži plícnatí (Pulmonata) podobně jako plícnatí plži zemští dýchají plícemi a musejí z té příčiny, chtějíce dýchati, vždy na hladinu vodní se vynořiti a dutinu plášťovou, v níž jest vak plicní, na povrchu vodním proti vzduchu otvírati? Nebylo by pro ně výhodnější, kdyby dýchali žábrami? A přec darwinisté tvrdí, že plžové tito vyvinuli se z předků žabratých? Proč nepodrželi žábr, jimiž by lépe byli životu vodnímu přizpůsobeni? — A zase naopak, plži z čeledi Cyclostomidae (kruhoústky) žijí na suchu a dýchají vzduch jako plži plícnatí přímo z atmosféry, ale nikoli plícemi, nýbrž žábrami, mající žábry k dýchání atmosférického vzduchu přizpůsobeny. Proč raději u těchto plžů nevyvinulo se dýchání plícemi a proč u vodních plžů plícnatých původní dýchání žábrami se nezachovalo? — Proč mloci pulcovití (Ichthyodea), kteří v mládí pouze žábrami dýchají, v dospělosti nejen žábrami nýbrž i plícemi dýchají, ačkoli jsou výhradně mloky vodními? — Červoři (Anguinea=Gymnophiona), řád to obojživelníků, dospělí dýchají plícemi. Larvy z počátku dýchají žábrami (vnějšími), avšak »když byly dorostly velikosti asi 7 cm., stěhují se ze země do vody, ztrácejí však vnější žábry (otvor žaberní jim zůstane) a ve vodě počnou dýchati jen plícemi . . .«*) — Mořští hadi (Hydrophidæ) jsou výhradně mořskými zvířaty (z vody na souš nikdy nevylézají) a neloví-li kořisti, na dně, mnohdy i ve značných hlubinách, odpočívají.**) Nebylo by pro červory i hady mořské výhodnější, kdyby žábrami dýchali? — Viděti, že příroda nedá si lidským duchem meze klásti.

* * *

*) Ott. Sl. N. VI. p. 658.
**) L. c. XI., p. 1012.

Principem přírodního výběru nelze vysvětliti povstání mimikry, ačkoli mimikry velice důležitou vlastností v boji o život jest.

Mimikry jest zjev v organické přírodě záležející v tom, že mnozí živočichové a mnohdy i rostliny srovnávají se barvou zevnějška svého s barvou okolí, aneb že zbarvením, držením a tvarem těla napodobují jiné živočichy neb věci neživé aneb jejich části, čímž stávají se nezřetelnými. Mimikry jest zastancům Darwinovy selekční hypothesy jednou z nejpevnějších podpor této hypothesy. Může-li mimikry býti podporou selekční hypothesy, uvidíme.

Mimikry jest skutečně velmi důležitou výhodnou vlastností v boji o život, a to jak zvířatům bezbranným tak dravcům. — Jedním z nejobyčejnějších případů mimikry jest shoda barvy některých zvířat s barvou okolí, s barvou rostlin neb jich částí. Zjev tento jest i všednímu životu znám. Šedý skřívan a šedá koroptev stávají se neviditelnými v šedé polní brázdě. Zajíce nevidíme, až když vyskočí z lože, byv námi vyplašen. Slyšíme rosničku zelenou (Hyla arborea), ana ozývá se kdes na stromě, ale přes všecko napínání zraku nemůžeme jí v zeleném listí postřehnouti, — zůstává nám neviditelnou. Zeleň listů co nejúplněji shoduje se se zelenou barvou její.

Každý sběratel hmyzu z vlastní skušenosti ví, jak nesnadno jest postřehnouti na šeříku neb ptačím zobu velikou zelenou housenku lyšaje šeříkového (Sphinx ligustri), neb na vrbách, topolech a trnkách housenku lyšaje pavího (Smerinthus ocellatus.) Motýl ostruháček ostružníkový (Thecla rubi), jenž jest na líci hnědý, na rubu však krásně zelený, stává se neviditelným na zelených listech, na nichž sedává. Rovněž tak píďalka březová (Geometra papilionaria) odpočívá zcela bezstarostně na zeleném listě, a my ji spatřiti nemůžeme. Kobylku zelenou (Locusta viridissîma) těžko lze v trávě nalézti. Svižník polní (Cicindela campestris), jenž jest nahoře světle zelený, jsa pronásledován, utíká se na zelená, travnatá místa a tam snadno zrakům pronásledovatele zmizí. — Mnozí motýlové denní jako na př. babočky (Vanessa) v klidu sedíce, barvou křídel svých souhlasí s barvou stromové kůry. Křídla okáčů (Hipparchia) barvitostí tak se shodují s místem (šedé plaňky, sloupy, ohrady, koly, staré zdi atd.) na němž v klidu odpočívají, že pro necvičené oko stávají se úplné neviditelnými. — Německý přírodovědec Herm. Müller r. 1878 upozornil, že živě červení motýlové v Alpách (četné druhy perleťovců [Argynnis], hnědásků [Melitæa], ohnivásků [Polyommatus), baboček [Vanessa]) se zvláštní zálibou navštěvují živě červeně zbarvené květy. Květy lilie cibulonosné (Lilium bulbiferum) dle něho navštěvovány bývají výhradně ohnivě červenými druhy Argynnis Aglaja, Polyommatus virgaureæ a Polyommatus hippothoë var. eurybia. Mnohdy jich sedí více na tomže květu. Jejich stejnobarevnost s květy činí je neviditelnými. Tytéž druhy jsou na oranžově zbarvených kompositách: Crepis aurea, Hieracium aurentianum a Senecio abrotanifolius.*) Ano, mezi hmyzem jsou příklady mimikry co do

*) Dr. Rob. Stäger, Gleichfärbigkeit von Blumen und Schmetterlingen (Nat. u. Offb. 1901. p. 36.)

shody barvy s barvou okolí tak četné, že nelze ani z daleka všech případů se dotknouti.

Že zbarvení kůže hadů s barvou půdy se shoduje, aneb že barva ještěrek splývá s barvou trávy neb skály, kde žijí, jest každému známo. Jak snadno je člověk přehlédne, jsou-li v klidu. Zelené ještěrky (Lacerta viridis) na př., a jich variety, jež mají barvu trávy neb listí stromového, nalézáme v zelené trávě neb v křovinách, šedohnědé (Lacerta agilis [ještěrka obecná]) na hnědobarevných místech písčitých, vřesovitých. Na suchoparech jsou jednobarevně šedohnědé a zelené; na květnatých lukách lesních veskrz pestrobarevné.

Velmi mnozí hmyzové uzpůsobují se vedle zbarvení i tvarem těla svému okolí. Tak mnohé můry mají v klidu vzezření lišejníků na skalách, kamenech a zdech rostoucích. Patří k tomu cvičené oko, aby je postřehlo. Paví oko bukové (Aglia [Saturnia] tau) na př., odpočívajíc na větvích buku, držením těla, tvarem a barvou co nejvěrněji napodobuje uschlý bukový list. Můra Calpe libatrix (lalokřídlec vrbový) napodobuje spadlý, polorozežraný list. Hmyz síťokřídlý na kůře topolů a vrb napodobuje k nerozeznání kůru těchto stromů. Saranče Oedipoda (Acridium) coerulescens má krovky hnědošedé se třemi temnými proužky příčnými. Sedíc v klidu, má úplné vzezření malých úlomků dřeva.

Ano, mnozí hmyzové napodobují i exkrementy ptačí. Tak srpokřídlec trnkový (Cilix [Platypterix] spinula) a obaleč třešňový (Penthina prunaria) mají svrchní křídla šedá s tmavou skvrnou na dolejšku. V klidu sbalí křídla kolem těla a jsou v tomto stavu úplně podobni trusu vrabčímu — na jednom konci černaví, na druhém bělaví. Také housenky píďalek (Phalenidæ [Geometridæ]) a přástevníků (Bombycina) zdají se býti kopií exkrementů ptáků neb plžů. Samičky puklice*) (Lecanium [rod červců]) upřádají na dubových a jilmových větvích v rozličných směrech bílá lepkavá vlákna, uprostřed jichž vypuklým svým tělem tvoří obal vajíček a mláďat. V takovémto stavu podobají se rozstříknutému vrabčímu trusu. — Také někteří pavouci rakovití (Laterigradæ),**) kteří na listech na hmyz číhají, napodobují trus ptačí a chytají tak hmyz, jenž sedá na výkalech. Na listu upředou bílý, na okraji vykrajovaný terč, na němž se přikrčí a takto podobají se ptačímu trusu.***)

Podobné poměry v příčině ochranných podobností nalézáme též u živočichů vodních. Ryby se shora jsou namodralé, šedozelené a tmavé, — jak se nám jeví voda podle hloubky, v níž žijí. Avšak na spodní, břišní straně jsou bílé, tak že se spodu proti světlu dennímu méně patrny jsou. Naopak štítonoš (Echeneis), jehož první ploutev hřbetní — jak již výše podotčeno — proměněna jest v přissavnou desku, kterou se na spodek lodí a větších ryb, zvláště žraloků, zavěšuje, jest na břišní straně temný, neboť kdyby byl bílý, snadno by, zavěšen jsa na temném spodku lodí neb těle žraloka, se spodu svými nepřátely byl spozorován.

*) Samičky jsou bez křídlé, samci však okřídlené.
**) Na př. Phrynarachne decipiens.
***) Ott. Sl. N. XV., p. 691.

Z korýšů vidlonožců z rodu Mysis jsou druhové průhlední a téhož lomu jako voda, takže, nepohybují-li se, nelze jich postřehnouti. Rovněž průhlední jsou mnozí velmi hbitě plovoucí garnáti (Caridida); někdy bývají rozličně tečkovaní, kteréžto pigment činí je písku úplně podobnými. Také oliheň (Sepiola) může býti s pískem dna mořského zaměněna.

Sepie, jako hlavonožci vůbec, má schopnost pomocí kontraktilních chromatoforů*) v kůži inervovaných dle libosti barvu svoji měniti, jak toho potřeba žádá. Pomocí svalových vláken, jimiž jsou chromatofory opatřeny, mění zvíře podobu jejich a tím mění barvitost na povrchu těla. Na světlé půdě stáhne chromatofory, tak že se jeví jako miznoucí nepatrné tečky, a povrch těla stává se bledým jako půda. Na tmavé půdě je rozšíří a povrch těla stane se tmavým jako půda. — Chobotnice (Octopus) může měniti barvy od úplně bílé až do tmavě hnědé s fialovým nádechem.

Avšak my nalézáme u živočichů též takové zbarvení, jež má za účel poskytovati zvířeti výhodu za doby noční a v šeru při svitu měsíce a třpytu hvězd. Tak dle A. E. Verilla černé a tmavošedé příční pruhy ryb, jež mezi mořskými chaluhami a mořskými kopřivami v noci odpočívají, činí obrysy ryb těch nezřetelnými, podobajíť se stínům trav. Také pruhy tygrů, skvrny pardálů, levhartů a jaguarů přicházejí k platnosti více za soumraku a při světle měsíčním nežli za dne.**)

Verill sděluje též, že celá řada ryb při spánku jeví zbarvení, jež onomu zbarvení, jaké za dne pozorujeme, zcela nepodobno jest. Tak na př. pstruh zlatý (Stenotomus chrysops) má za dne obyčejně jasně světlou stříbrnou barvu s odstíny, jež duhovými barvami zahrávají. V noci však, dle pozorování Verilla, jeví při spaní tmavou bronzovou základní barvu a asi 6 černých příčních pruhů. Byl-li náhlým povytažením světla plynového probuzen, jevil ihned stříbrnou barvu jako za dne. Poněvadž tato ryba obyčejně mezi mořským chaluhami odpočívá, jest ochrana jejího nočního zbarvení zřejma.***)

Jiní živočichové mají opět ochranu v tom, že se pokrývají rozličnými předměty. Tak krabi z čeledi Oxyrhyncha (hrotočelní) a Notopoda (hřbetonozí) přikrývají se pomocí klepítkových noh rozličnými živými předměty (jako houbami, mechovkami, láčkovci atd.) i neživými. — Housenky vakonošů (Psychidæ) a molů (Tineidæ) kryjí se na povrchu svého trubicovitého povlaku, v němž žijí, rozličnými částicemi rostlin a různými úlomky. — Larvy hmyzu šikmokřídlého (Trichoptera), jež ve vodě žijí, dělají si z rozličných minerálních i rostlinných drobných úlomků slepená pouzdra. Známy jsou v té příčině pouzdra chrostíků (Phryganea). Rovněž larvy druhů z rodu Limnophilus mají rourkovitá pouzdra z rozmanitých látek (písku, dřívek, lasturek, kamínků, kousků listových) zhotovena. Zvláštním však ochranným spodobením vyznamenávají se pouzdra druhu Limnophilus stigma, jež se úplně podobají olšovým jehnědám na dně vod, jichž břehy olšemi porostlé jsou.

*) Buňky s barvivem.

**) Dr. Rob. Stäger, Schutzfarben der Tiere bei Nacht. (Nat. u. Offb. 1898 p. 552.)

***) L. c. p. 554.

Kousky listů jsou totiž kolem rourky spirálně svými plochami (jako u jehněd olšových) tak k sobě přiloženy, že pouzdro má úplně vzezření jehnědy olšové.

Opět jiní živočichové zbarvením a tvarem těla, ano i pohybem, napodobují vzezření zvířat nebezpečných Známo, že na př. lyšaj nesytka včelová (Sesia apiformis [crabriformis]) napodobuje vzezření*) srsně obecného (Vespa crabro). Také mnohý dvojkřídlý hmyz napodobuje žahadlový hmyz blanokřídlý. Z pestřenek na př. rod Volucella má vzezření čmeláků. — Velká housenka lyšaje Deilephila Nicæa v údolí veletoku Amozonského má vzezření mladého hada. Anglický cestovatel a přírodozpytec H. W. Bates našed housenku tu v jmenovaném údolí, jí se ulekl, neboť ji z počátku považoval zcela opravdově za malého jedovatého hada, — tak veliká byla podobnost její co do barvy i chování se (předkem těla jako rozlícený had kolem sebe mrskala a hadovitě se svíjela) se skutečným hadem.**)

Opět jiní živočichové napodobují vzezření takových zvířat, jichž se jiná zvířata, poněvadž jich pro odporný zápach a chuť požívati nelze, štítí a je bez povšimnutí nechávají. Tak mnozí motýlové, kteří nepožívatelností před zvířaty hmyzožravými nejsou chráněni, napodobují motýle, jichž se živočichové hmyzožraví pro jich nepříjemný zápach a odpornou chuť štítí a jimi povrhují.

Jindy napodobují mnozí hmyzové barvou a tvarem těla jiný hmyz, jímž se živí. Při březích Amozonky žijí termitům podobné kudlanky, které termity se živí.

A nyní vraťme se k otázce: Jak se vyvinulo mimikry? Bylo vypěstováno přírodním výběrem? Darwinisté ovšem tak tvrdí a tvrditi musí. — F. Plateau, jenž r. 1892 před král. belgickou akademií věd o ochranné podobnosti přednášel, tvrdí, že zjev ochranné podobnosti jest všeobecným zákonem. Není prý formy živočišné, jež by aspoň v jistých fasích své existence k napodobování útočiště nebrala.***) Vznikl tento všeobecný zákon náhodou?

Jestliže to všeobecným zákonem, že klamavá podobnost zvířata chrání, tedy se to nemohlo státi náhodou. Jak pravděpodobný příznivý případ by to býti musel, aby hmyz svou barvu, svůj tvar atd. tak náhodnou přeměnou uzpůsobil, aby se v klidu úplně nějakému ptačímu trusu podobal, černý na jednom a bílý na druhém konci.

Dejme tomu, že se přizpůsobení (klamavá podobnost) samo sebou vytvořilo, — zbývá vysvětliti, čím to jest, že zvířata svých klamavých podobností účelně užívají, aby život svůj uhájila.

Aby ochranná podobnost byla zvířeti ku prospěchu a užitku, musí zvíře vždy náležité místo odpočinku voliti, místo takové, jež barvou svojí s barvou těla jeho se shoduje. Co by prospělo ochranné zbarvení na př. okáči zednímu (Hipparchia [Pararge] Megæra), jenž na starých šedých zdích sedává, kdyby se na stěnu bíle natřenou usadil, aneb kobylce zelené (Locusta viridissima), kdyby za místo odpočinku půdu písčitou neb suché, načervenalé vřesoviště volila, jako to činí na př. hnědošedá saranče Oedipoda

*) I křídla jsou sklovitá bez šupin.
**) B. Tümler, Die Trutzfarben in der Tierwelt (Nat. u. Offb. 1898, p. 420.)
***) Prof. Dr. C. Gutberlet, Über Mimikrie (Nat. u. Offb. 1893. p. 584.)

coerulescens?! Co by prospělo ochranné zbarvení zelené housence, kdyby na kůře a housence hnědé, kdyby odpočívala na zelených listech?!

Jest známo, že zvířata voli s naprostou jistotou přílušné místo odpočinku, jež s barvou těla jejich se shoduje. Jest však otázka, děje-li se tak vědomě? Děje-li se tak vědomou vůlí, pak se musíme tázati, jak jest to možno u těch zvířat, která barvy svého zevnějšku viděti nemohou? Na př. brouci a motýlové barvy svého zevnějšku viděti nemohou a přec užívají ochranné podobnosti účelně a to hned od prvního mládí. Jak patrno, nemá činnost rozumová zde místa. Darwinisté nám ovšem odvětí: Místo činnosti rozumové vládne zde instinkt; vše co zvířata konají, aby napohlednou podobností zrakům našim neviditelnými se stala, konají instinktivně. To jest ovšem pravda. Neboť, že činnost rozumová zde nemá místa, a že zvířata v příčině, jíž se týče, jediné instinktem se řídí, o tom se můžeme pokusem přesvědčiti. Jestliže na př. krabům z čeledi Oxyrhyncha a Notopoda, kteří, aby se stali neviditelnými, kryjí se různými předměty, zbavivše je těchto předmětů, dáme k disposici pouze kousky stebel, ústřižky papíru atd., chopí se i těchto předmětů, aby se jimi kryli, ačkoli se tak stávají tím viditelnějšími. Bílá koroptev přikrčí se v nebezpečí na zoraném poli k zemi stejně jako ostatní koroptve, jichž barva s barvou půdy se shoduje.*)

Ale kterak vznikl ochranný instinkt? Dle darwinistů povstal instinkt zmechanisováním úkonů úmyslných, čili jinými slovy: úkony, jež nyní u zvířat instinktivně se dějí, byly původně vědomou vůlí provázeny a děly se na podkladě zkušenosti, avšak častým opakováním staly se zvykem, a tento zvyk pak, jsa ještě vědomou vůlí provázen, počal se děditi, až se za dlouhou dobu ustálil ve zvyk nevědomý a stal se zvířatům rysem jich přirozenosti. Ale jak mohl se ochranný instinkt zvířat, která barvu svého zevnějšku viděti nemohou, tímto způsobem, na podkladě zkušenosti, vyvinouti? Ve východoindických lesích žije motýl Kalima paralecta zvaný, jenž v klidu podobá se svadlému listu, a netoliko zbarvením, nýbrž i kresbou, jež žebra listu imituje. Ale tato kresba skládá se ze dvou částí, z nichž svrchní na předním křídle, spodní na zadním křídle se nachází. Obě křídla musí tedy motýl v klidu tak držeti aby obě části kresby přesně k sobě se hodily, jinak by kresba motýli neprospěla. A skutečně drží motýl křídla tak, jak to nutno jest, ač není si toho vědom, co činí.**) Avšak co toho příčinou, že motýl křídla tak přesně drží, že se kresba neruší, ačkoli zevnějšku křídel svých nevidí? Darwinisté ovšem řeknou, že tak činí instinktivně. Jak ale mohl se instinkt na podkladě zkušenosti vyvinouti, an motýl zevnějšku křídel svých nevidí? Zde nezbývá darwinistům jiného, leč přijati, že také ochranný instinkt vypěstován byl přírodním výběrem za pomoci náhody. Tím však přicházejí v rozpor se svým učením o povstání instinktu.

Aby však ochranná podobnost zvířeti přinesla prospěch, musely se v nejjednoduším případě současně kombinovati dvě ná-

*) Cf. l. c. pg. 581.
**) Vide Nat. u. Offb. 1887, p. 114.

hody. Náhodou stalo se, že na př. na rubu křídel motýlů z rodu Erebia (okáči), kteří skály obývají, počalo se vytvořovati hnědomramorové zbarvení, jež konečně po nesčetných generacích s barvou skal shodným se stalo, a náhoda tomu chtěla, že motýlové ti stejnou dobou, když ono zbarvení v prvních počátcích jeviti se počalo, skály za bydliště své voliti počali, tak že tato nahodilá záliba, na skalách bydleti, po nesčetných generacích se jim instinktem a rysem jich přirozenosti stala. — Náhodou počal dudek obecný (Upupa epops) nabývati barvy rezavě rudé, na ocase černé se širokým bílým pruhem, na křídlech počaly se objevovati černé a žluté příčné pruhy a na hlavě chochol o dvouřadých pérkách na konci černých. Avšak toto zbarvení samo o sobě nebylo by dostatečné ochrany před dravými ptáky poskytlo. Ale náhodou současně, když se zbarvení to počalo tvořiti, počal si dudek navykati ve strachu před nepřátely přitiskovati se k zemi, křídla a ocas rozestírati a při tom zobák do výše vztyčovati, tak že počal se podobati znenáhla barevnému hadru, až konečně po nesčetných generacích takto úplného vzezření barevného hadru nabyl.

Jindy bylo nutno, aby se současně tři náhody spojily. Lelkové, jsouce nočními ptáky, zbarvením svým přizpůsobeni jsou místu, kde za dne odpočívají. Lelek kozodoj (Caprimulgus europæus) za dne odpočívá na lišejníkovitě hnědých větvích dubu a buku a to (proti obyčeji jiných ptáků) v horizontální poloze podél kmenu nebo větve, maje břicho, prsa ano i zobák plocho na šedou kůru přitisknuty, takže se takto nějakému lišejníkovitě šedému výrostku na kmenu stromovém úplně podobným stává, a my ani ve vzdálenosti tří kroků ho nerozeznáme.*)

Jak vysvětlí darwinisté povstání tohoto mimikry? Zde nutno tři současné náhody přijati. Náhodou vyskytla se původně varieta, jež počala první stopy barvy kůry buku neb dubu jeviti. Ale to by jí bylo málo prospělo, kdyby nebyla současně volila patřičné místo. Ale náhodou stalo se, že varieta ta počala zároveň voliti za místo odpočinku kmeny a větve jmenovaných stromů. Ale ani to by jí nebylo mnoho prospělo. Avšak ona současně náhodou počala znenáhla navykati si dotčenému držení těla při odpočinku. Jen tak mohla varieta ta ostatní méně uzpůsobené jednotníky přežíti. — Bude však někdo tak pošetilým, aby věřil v takovou kombinaci šťastných náhod k vytvoření účelna směřující? A takových případů současných příznivých náhod museli bychom přijati velice mnoho. Neboť bezpočetný hmyz na př. napodobuje svojí barvou a zvláštním držením těla malé úlomky dřeva, uschlé ploché neb svinuté listy, suché plody atd. Nepociťuje každý absurdnosti, takové kombinace náhod a priori přijímati?

Nesmíme také zapomenouti, nač jsme dříve při boji životním ukázali, že totiž první počátky (rudimenty) nějaké výhodné vlastnosti v boji o život nemohou žádného prospěchu přinésti, naopak spíše ještě na škodu býti, a že teprve tehdy může se vlastnost nějaká v boji o život prospěšnou osvědčiti, když se k náležitému stupni dokonalosti vyvinula. A to platí též o mimikry. Neboť jakou ochranu může mimikry zvířeti poskytnouti, nevyskytne-li

*) Nat. u. Offb. 1897, p. 421.

se hned při prvním objevení se v patřičném stupni aspoň jakési hrubé podobnosti buď s nějakým zvířetem chráněným neb nebezpečným, aneb s okolím, aneb s jinými předměty?

Mnozí přírodozpytci snaží se v novější době mimikry z příčin psychických jako účinek dojmů zrakových t. j. jako účinek jakéhosi »shlídnutí« (»Versehen«) vysvětliti. — Každému zajisté známa jsou tak zv. »znamení« (»Muttermal«) t. j. červené, nahnědlé, někdy i delšími chloupky porostlé kožní skvrny na některém místě těla, jež někdy i nad povrch kůže vynikají. Jak se strany matek se ujišťuje, vznikají tato »znamení« (smahy [naevus]) následkem »shlídnutí« těhotné matky. Matka na př. spatřivši neočekávaně myš běžeti, mimovolně chytne se rukou na straně těla, — a na místě příslušném má pak dítě velikou šedou skvrnu.

Na těhotnou matku působí prý lidé, kteří se v okolí jejím nacházejí a již jsou jí buď sympatičtí neb antipatičtí, a tím prý se stává, že mnohdy i rozličné vady na dítě se přenášejí, má-li matka ustavičně vady tyto před očima. Avšak netoliko živí lidé, nýbrž i neživé věci, jako obrazy a sochy prý na fantasii těhotné matky působí, a z té příčiny prý se v městech více krásných lidí nachází než na venkově. — »Vznik smah — čteme v Ott. Sl. N. pod heslem »Naevus« — vysvětluje si lid t. zv. shlídnutím. Nervový vliv matky na utváření se plodu je nepopíratelný. Jak vysvítá z některých nových prací, není toto vysvětlení nepravděpodobno. (Choť lékaře, těhotná, uzřela náhle manžela právě, když si ránu, již si utržil při koupání v řece, čistil, aby si ji obvázal. Dečko, jež se potom narodilo, mělo smahu cevnatou na témže místě, kde se otec poranil. Takových případů zaznamenáno je hojnost.)«

V podobném jakémsi »shlídnutí« má prý též mimikry zvířat svůj původ. Ustavičné patření v okolí vzbudí prý působením v nervy na povrchu těla reflektoricky barvu okolí. Však odkud ta schopnost organismu, účinem dojmů zrakových přizpůsobiti barvu těla svého barvě okolí?

Nelze upříti, že smyslové dojmy působí na organismus, že tak zvaná »chromatická funkce« povrchu těla dojmy zrakovými podmíněna jest. Dojem zrakový působí na nervy, které mezi pigmentovými buňkami kůže rozvětveny jsou, a reflektoricky vzbudí změnu barvy dle okolí, v němž zvíře dlí, jak toho příklad vidíme na sepii, která barvu mění dle toho, jaké barvy jest okolí, v němž právě se nachází.

Něco podobného pozorujeme též u některých studenokrevných obratlovců, zvláště u ryb a žab. Dáme-li na př. mníka (Lota vulgaris) neb lososa do bílé porculánové nádoby, počne nabývati světlé barvy, jakmile však na nádobu příklop položíme, zatemní se opět barva kůže. — Jak platejsové barvu mění, o tom se přesvědčiti můžeme, dáme-li do aquaria zprvu bílý, na to pak tmavý písek neb štěrk.*) Nejznačnější změny barev jeví rybka Gobius Ruthensparri (z řádu tvrdoploutvých.)

Že změna barvy dojmy zrakovými podmíněna jest, dokázal již r. 1838 Lister pokusem na žabách. Přetáhl žábě přes hlavu

*) B. Tümler, Wechselfarben in der Tierwelt. (Nat. u. Offb. 1898, p. 742.)

a oči čepičku, a barva kůže se změnila. Když však nervy zrakové zničil, přestala ihned schopnost kůže barvu měniti a barvě okolí se přizpůsobovati.*)

Avšak i když připustíme, že dojmy zrakové působí mimovolně změnu barvy povrchu těla ve smyslu barvy okolí, tedy tím není vše vysvětleno. Zbývá otázka, jak povstala odlišná barva na spodu těla na př. ryb? Barva ta jest, jak jsme seznali, též barvou ochrannou. Povstala též »shlídnutím«?

Nikoli, »shlídnutí«, dojmy zrakové nejsou nijak s to, aby uspokojivě vysvětlily povstání mimikry. Jestliže v mnohých, poměrně velmi řídkých případech podávají nám jakési vysvětlení ohledně shody barvy zvířete s barvou okolí, jest na druhé straně nesčetně mnoho způsobů mimikry, jež »shlídnutím« vysvětliti nelze. Proč na př. u motýlů vždy jen jedna strana křídel, buď spodní neb svrchní, jeví ochranné zbarvení? Povstalo-li »shlídnutím«, musely přec dojmy zrakové na obě strany křídel stejně působiti!

Ochranným zbarvením vyznačují se též vejce přemnohých ptáků. Vejce ptáků na půdě písčité, na suchopárech a vřesovištích hnízdících, jeví ochrannou barvitost shodující se s barvou okolí hnízda. Také vejce ostatních ptáků, kteří nehnízdí v děrách a v temnu vůbec, mají většinou ochranné zbarvení s barvou okolí shodné. Nad to pak i vylíhlá mláďata barvou chmýří přizpůsobena jsou okolí. Jak mohlo toto ochranné zbarvení vajec povstati »shlídnutím?« Snad asi tak, — řekne někdo — jako povstává »shlídnutím« matky tak zvané »znamení« na dítěti. Dobře, ale proč ptáci, kteří v děrách hnízdí a jichžto vejce tudíž ochranného zbarvení nepotřebují, a velcí ptáci, kteří jsou sto, aby vejce sami před nepřátely chránili, mají bílá, bezbarvá vejce? Vlhy (Meropidæ) na př., které v dutinách svislých strání hnízdí, mají leskle bílá vejce. Naproti tomu čáp na př., ačkoli v dutinách nehnízdí, má též bílá vejce, poněvadž vejce ochranného zbarvení nepotřebují, an sám s to jest, aby je chránil. Proč u ptáků v temnu hnízdících zůstávají zrakové dojmy bez účinků na zbarvení skořápky vajec?**) Že vejce snášejí v temnu, nemůže býti důvodem bezbarevnosti vajec, poněvadž vaječná skořápka vyvinuta jest již před snesením vajec, kdy samice ještě žije ve volné přírodě. A což u ptáků velkých a vůbec takových, kteří jsou s to, aby svá vejce sami chránili, proč dojmy zrakové na skořápku vajec nepůsobí? Vždyť ptáci ti v dutinách nehnízdí?!

Samičky vos bylinných z rodu Lyda (ploskohřbetka) upevňují vajíčka svá na listy. Vajíčka ta podobají se kmínovým nažkám.***) Odkud tato podobnost, vždyť ani dospělý hmyz ani larvy nežijí na kmínu?!

Proč u zvířat s výstražným zbarvením zůstávají dojmy zrakové bez účinku? Zvířata tato nejenom že nemají barvy okolí, nýbrž naopak vyznamenávají se zbarvením, jež velice nápadně se liší od barvy okolí; barvy jejich jsou syté a pronikavě intensivní (obyčejně

*) L. c.

**) Třeba že samičky vyznamenávaly se skvostným a nádherným peřím jako na př. samičky papoušků, vejce jejich jsou přec bílá.

***) Ott. Sl. N. XVI. p. 505.

sytě červené, žluté a černé.) Na př. přástevníka kopřivového (Euprepia Caja), jenž vyznačuje se červenými zadními křídly (na nich černé, do modra měňavé skvrny), červeným, černě skvrnitým břichem a červeným na krku límcem, nalézáme buď na hlávkovém salátu, nati bramborové neb šťovíku.

Než mimikry vztahuje se dále než na pouhé zbarvení, ono se týká i tvaru a držení těla. Vzniklo v tomto způsobu také dojmy zrakovými, »shlídnutím?« Vzniklo to též »shlídnutím«, že mnohý hmyz má v klidu podobu úlomků dřeva, aneb že podobá se barvou i tvarem zevnějšku svého uschlému nějakému listu? Vzniklo též »shlídnutím« svrchu dotčené držení těla lelka kozodoje, když za dne odpočívá? Aneb má původ svůj též v dojmech zrakových, že mnozí hmyzové nejen vzezřením svým, nýbrž i tvarem těla a letem napodobují hmyz, jenž vyznačuje se výstražným zbarvením?

Avšak my nalézáme mimikry i v říši rostlinné, a tu přec neodváží se nikdo tvrditi, že tato ochranná podobnost vznikla dojmy zrakovými, »shlídnutím«. Známo, že na př. hluchavka (Lamium album) vzezřením svým napodobuje kopřivu. Rovněž jest známo, kterak houby přizpůsobují se barvě půdy a okolí. Hřib jedlý (Boletus edulis) na př., roste-li v lese, jenž buky jest promísen, podobá se mnohdy uschlému listu bukovému. Kuřátkám podobný lošák (jelenice) koralovitý (Hydnum coralloides), jenž z počátku jest bílý, později však šedě nažloutlý, napodobuje dužnaté květenství karfiolu. Masojed obecný (Fistulina [Boletus] hepatica), na starých listnatých (zvláště dubových) kmenech rostoucí, podobá se nejprve tvarem a barvou krvavě skvrnitou jazyku zvířecímu, později má podobu zvířecích jater. Z hub sliznatých (sliznatek [Myxomycetes]) druh Fuligo varians (Aethalium septicum), jenž z mládí žlutý jest, později pak zbledne, podobá se exkrementům zvířecím. Scleroderma vulgare podobá se koňskému lejnu.*) Na Javě roste hojně orchidea Renanthera moschifera, jejíž květy před rozvitím (poupata) mají tak neobyčejnou podobnost s hadími hlavami, že se zdá, jako bychom viděli vyčnívati hlavy hadí z listí křovin a popínavých rostlin, mezi nimiž orchidea tato roste.**) — Dle zprávy Coletta roste na Himalaji jistý druh aronu (Arum), jenž v době květu tak neobyčejně jedovatému brejlovci indickému (Cobra) podoben jest, že žádné zvíře se ho nedotekne.***) — U naší masožravé rostliny bublinatky (Utricularia), v rašelinných vodách a vodních příkopech rostoucí, nalézáme některé listy (mnohdy zakrnělé a bez zelených uštů), jež nesou takové měchýřky, v nichž vedle slizu obsažena jest hojnost pepsinu. Měchýřky tyto opatřeny jsou vchodem, a zvíře, jež do nich vnikne, nemůže více zpět, neboť vchod se uzavře a zvíře bývá ztraceno. Jak německý botanik Kerner v. Marilaun († 1898 ve Vídni) upozornil, mají měchýřky ty podobnost s jistými skořepatci (Ostracoda), zvláště pak s druhy rodu Daphnia (perloočka). »Diese Blase selbst — dí — zeigt Grösse und Form des von den Schalen bedeckten Körpers und

*) »Živa« 1896., p. 273.
**) Nat. u. Offb. 1899. p. 181.
***) Dr. Rob. Stäger, Mimikry im Pflanzenreiche. (Nat. u. Offb. 1899. p. 276.)

die Borsten (am Eingang) gleichen den Antenen und Schwimmfüssen dieser Krebse«.*) Vznikla veškerá tato klamavá podobnost »shlídnutím« rostlin, jichž se týče?

Avšak nesmíme se domnívati, jako by klamavé podobnosti byly nějakou věrnou kopií skutečnosti i se všemi nepravidelnostmi a nesouměrnostmi, jakéž se ve skutečnosti jeví. Naopak, my při klamavých podobnostech shledáváme nejpřísnější pravidelnost a ni v nejmenším neznamenáme nikde překročení a porušení zákona symmetrie, — a to jest právě jedním z nejlepších důkazů, že klamavé podobnosti nepovstaly dojmy zrakovými, že nebyly za pomoci náhody vypěstovány přírodním výběrem. Neboť jaký význam by měla míti pravidelnost v boji o život? — Motýlové, kteří volí za místo odpočinku kůru stromů, šedé plaňky, staré prkenné ohrady, staré šedivé zdi, mají, v klidu sedíce, zbarvení, jež úplně s barvou místa, jehož se týče, splývá. Avšak všimneme-li si zbarvení jejich blíže, přesvědčíme se, že není to věrná kopie místa odpočinku jejich s jeho nepravidelnostmi, — neboť jinak bychom museli nacházeti velikou nepravidelnost (anomaiil) v kresbě a na každém křídle jiný obraz (kresbu). Ve skutečnosti však spatřujeme obraz nejdokonalejší pravidelnosti, barvitost křídel jejich nevykazuje žádné asymmetrie kreseb co do skvrn neb proužků, jež motýl napodobuje, nýbrž naopak, my zříme co do umístění skvrn, teček, čárek atd. největší symmetrii na obou křídlech; všecky kresby na jednom křídle shodují se do nejmenších podrobností s kresbami na druhém křídle. — A jak tomu v tomto případě jest, tak tomu všude, kde klamavé podobnosti nacházíme. Tato nejdokonalejší pravidelnost jest spolu též pádným důkazem, že klamavé zbarvení nepovstalo »fotografickým účinem světla«, jak někteří (Th. Eimer) se domnívají; kdyby tomu tak bylo, pak bychom se museli též tázati, proč fotografický účinek světla nejeví se také na př. na křídlech motýlů s výstražným zbarvením?

Ano, tato nejdokonalejší pravidelnost, tento zákon symmetrie, jenž mimikry ovládá, jest nejlepším důkazem, že v přírodě působí příčiny vnitřní, že příroda pracuje pod vrchním řízením a pořádáním vyšší Intelligence. (POKRAČOVÁNÍ.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

Seznam více méně jarmarečních písní, jež ve Slezsku se zpívají.

Láska kupovaná není ještě stálá. (Podvihov.) — Brno jest překrásné město, Brno jest překrásná zem. (P. Polom.) — Aj

*) L. c. p. 283.

vím já jednu lučičku, na ní zelenu travičku. (Podvihov.) — Jestli ti možno poslechnut to moje zpívání. — (Podvihov.) — Pochval každý jazyk Boha za tak dobrodiní mnohá. (Píseň o zemácích. Hrabyň.) — Jen jsem jednou líbě usnul. (Jaktař.) — Byl jednou jeden starý mládenec. (Jaktař.) — Ach já zarmucená. (Jaktař.) — Všichni lidé doma spějí. (Poruba.) —*) Jen dále se mnou pojď. (Svinov.) — Každé děvče rádo hocha švarného. (Poruba.) — Děvčátko krásné šlo na pouť. (Podvihov.) — Chodil jsem mnoho let. (Poruba.) — Jen dost malé zvědění. (Poruba.) —V borovém na skále v háji. (P. Polom.) — Poslyšte panny. (Poruba.) — Pro tebe slze roním. (Poruba.) — Okolo měsíce kola se dělají. (Svinov.) — Vy hodinky Loretanské. (Svinov.) — Mesiáš přišel na svět pravdivý. (Kylešovice.) — Pozdraven buď svatý kříži. (Svinov.) — Poslyšte křesťané, poslyšte málo. (Poruba.) — Považiž sobě každý z nás. (Svinov.) — Na Sionské hoře kvítek kvete. (Poruba.) — Na šklanej hoře, sedláček oře. (Podvihov.) — Krásná pastyrka ovečky pásla. (Slavkov.) — Horo, horo vysoká jsi, spadnul kocour do podmáslí. (Slavkov.) — U Chalupů na kopečku. (Kyjovice.) — Byla vojna vydaná. (V. Polom.) — Čtyry koně ve dvoře. (Všude známá.) — V zahradě na sadě. (Skoro všude známá.) — Ach přeběda strápenému kuřáku. (Jaktař.) — Nyníčko na paradu mnohý ukládá. (Jaktař.) — Jak voda do moře běží. (Plesná.) — Zdálo se mi této noci, že jsem byl pochován. (Podvihov.) — Z Olomouce do Těšína, je tam cesta utlučena. (Orlová.) — V kolaji voda. — Včera v tu půl osmou hodinu. — Když jsem já šel od muzičky. — Ach Bože můj, Bože, co jsou to za časy. — Ku Praze je cesta šlapaná. — V poledne ve dvě hodiny. — Vím já lučinu širokou. — Už bije tři čtvrti na sedmou. — O lásko fortelná, ty mě trápíš. — Za našima humnama. — Vy Kyjovští pacholci. — Teče voda s Javora. — Vánoce, vánoce, brzo-li budete. — Odbila hodina, odbila již druhá. — Nevezte vy mně přes tu ves. — Ach Bože, můj Bože s vysokého nebe. — Jede mladík na svém koni. — Ciganka seděla pod keříčkem. — Boděj tě děvucho, bodej tě děvucho strom zabil. — Pomalo koníčku přes vodu. — Když jsem já šel jednou k okenečku. — Co pláčeš, naříkáš. — A choť jsem já malušinka, drobná. — Stávej má milá snídani vařit. — Když jsem šel z Polomě z požehnání. — Slunečko v poledni, ještě si pohledni. — Běží voda Javorová, kole fojtového dvora. — Ach, což jest těžká věc. — Ach, co je to za slavíček. — Na tym Ratiborským mostě. — Za našima humny pole se zelená. — Polomský pan farář pěkně káže. (Vesměs z Pusto-Polomska.) — Proto jsem k vám muzikanti, proto jsem k vám přistoupil. — Mladosť moja mladosť, jakožtě ožalím? (Orlová.) — Kedy sym přes dědinym veselo kroky. (Orlová.) — Kěryndy půjdem cestičky. (Orlová.) — Rostu, rostu konopě za cestu. — Letěla holuběnka z jalovca; volila bych mladenečka až vdovca. (Chvalikovice.) — Na hranicích města německého. (Benkovice.) — Ženilo se motovidlo. (Benkovice,) — Když já půjdu, povandruju přes tento zelený háj. (Štáblovice.) — Nech udělám, co udělám,

*) Od 9—24 jsou tištěné ve Skalici, v Těšíně a jinde.

konec milování. (Benkovice.) — Panímámo, kde je má Aninka. (Benkovice.) — Ach, Bože nebeský, jak sym je hezky. (Malenovice.) — Atd., atd.*)

7. Muziky. Popěvky taneční.

Muziky nebývají v četných dědinách časty; na př. v Jaktaři, Vávrovicích, Držkovicích, Jarkovicích, Vlašťovičkách, Milostovicích, Zlatníkách a jinde dvakrát neb třikrát do roka kromě svatebních hudeb. Na Těšínsku v obvodu uhelných dolů hustěji mládež tančí, tak že zemská vláda zvláštními předpisy byla nucena zábavy tyto omeziti. Jsou však i farnosti na Frýdecku, kde muziky *jen ve všední dny* se povolují na př. ve farnosti Borovské, a to velmi zřídka. Na jisto hudba hraje při větším veselí a v krmaš.

O muzice slezské vyzvěděl jsem toto: Starší muzikanti slezští znali dvě *harmonie: plechovou* a *štrajchovou*. Při plechové harmonii byly tyto nástroje: 1. Basfliglhorna. 2. Dvě malé trumpety. 3. Malá fliglhorna. 4. Dvě lesní horny na doprovázení. 5. Dvě klarnety. 6. Štrajchbas. 7. Bumbardon. Štrajchová harmonie byla obsazena takto: 1. Dvě primhusle. 2. Huslesekund. 3. Viola. 4. Čelo. 5. Violon. Místo čela a violonu někdy troubilo se na dvě trumpety a dvě horny. Plechová harmonie mohla býti také následovně sestavena: 1. Dvě horny 2. Dvě *holé* trumpety (pozouny). 3. Dva klarnety. 4. Bas.

Na Frýdecku, na př. na Morávce hrálo se na husle, basu, cymbol, pišcolku (klarnetu). Cymbalová hudba byla více rozšířena na Těšínsku a pr. Slezsku. V nejnovější době při malém veselí tancují při harmonice.

Staří muzikanti nehráli z *nut*, nýbrž z paměti; hráli zvolna, aby tanečníci při tanci mohli zpívati. Stařenka z Frýdku mi pravila, že za jejich mladých let »každo pora byla na jednym mistě, a tak se dycky jednako tučili, lebo proskakovali, choť baj nikej zahrali nabožnu nutu, jako: O Ježíši, moje lasko«; až na konec teprv spustili hudebníci nějakou skočnou, třeba i uherský čardáš. Bez zpěvu staří netancovali, teprve nynější mladší pokolení spokojí se toliko hudbou.

I o tanec žádala chasa písní:

»A vy pani muzikanti ja vas idu dožirať,
umim ja pěsničku novu, vy mi ju muśíte hrať.
Podle meho jazyku
štemujte si muziku,
vy stě su sami cigoni,
jo vom pisně něřeknu.«
(Z Malenovic.)

Tanec a píseň byly druhdy dva pojmy, které se nedaly od sebe rozloučiti. Posud ještě staří zpěváci zpívají »tance«; u muziky též nyní se dí: »zahrejte mi taněc ten a ten, při tom notí se píseň.«

*) Buditel Čechů v Pr. Slezsku kněz *Cyprian Lelek*, před lety padesátými minulého století, sbíral písně a nasbíral jich přes 600. Z těchto písní 175 chová se v museu »Matice Opavské« v Opavě; Fr. Sušil vybral z nich 20 pro svou sbírku. Možno mysliti, že písně nebyly známy toliko na »prajské«, nýbrž i v našem Rakouském Slezsku.

Na Frýdecku platili chasníci při muzice od kousku 2 groše; stryk Kubelok pravili: »ja sym za dva vrše pět grajcaru starych peniz platival,« nyní se dává za kousek 10 kr. U samé Opavy platil se starý desetník (25 kr. šajnů; v Pr. Slezsku 4. české šajnů (asi 5 kr.). Kdo zaplatil, kývl na vyvolenou, řka: »Tuž, Maryku, hef. Pst! — No puď!« Kdo byl hodně vesel, zašel k muzikantům a poručil, aby mu zahráli »kusek, co mu nebudě rady.« Muzikanti spustili jakous směs z rozličných tancův, a kousek ten slul »nějmu rady.«

Při svatebních muzikách dovoleno jest jen tančiti svatebníkům a těm kteří pozváni. V Malenovicích toliko dvě hodiny smějí neveselníci tančiti. Výrostci nepustí se dříve do kola, pokud nezaplatí »*příjemné*«, sestávající obyčejně z několika litrů piva nebo kořalky; až se tak stane, přivedou jim tanečnice a tím dostanou právo s jinými tancovati. Zvyk tento neplatí již všady.

Za dřívějších muzik tančili chudobní i bohatí společně; teprve kolem roku 1860 na Opavsku začali se sedláci od menšího lidu oddělovati; nyní obyčejně ti »hodnější« mají zábavu zvlášť, a ti malí též. Chasa si toto stranictví pochvaluje: »aspoň nas něchaju chvilku za pokojem a něporuču jako doma.«

Ve farnosti Staro-Hamerské i dítky-nemluvňata berou účasť při muzice. Roby zavěsí je do kolembačů někde u kamen a tančí, pijí kořalku a kouří »živo«, vypravovali mi tetky.

Má-li býti v okolí Opavy muzika, na př. v Milostovicích, vyvolí ze sebe pacholci dva nebo tři, a ti starají se o všechno. Jdou »do burmistra či fojta« pro cedulu, objednají »bandu«, rozpočítají, kolik každý účastník má vysázeti vstupného; po většině platí pacholek 60 kr. až 1 zl., dívka 20 kr. Někdy neplatí děvečky nic. Taková muzika nazývá se »veřejna pro chasnikuv.« Povinností pořadatelů jest »kasu« opatrovati; zůstane-li jaký výtěžek, uschová se na budoucí zlé časy.

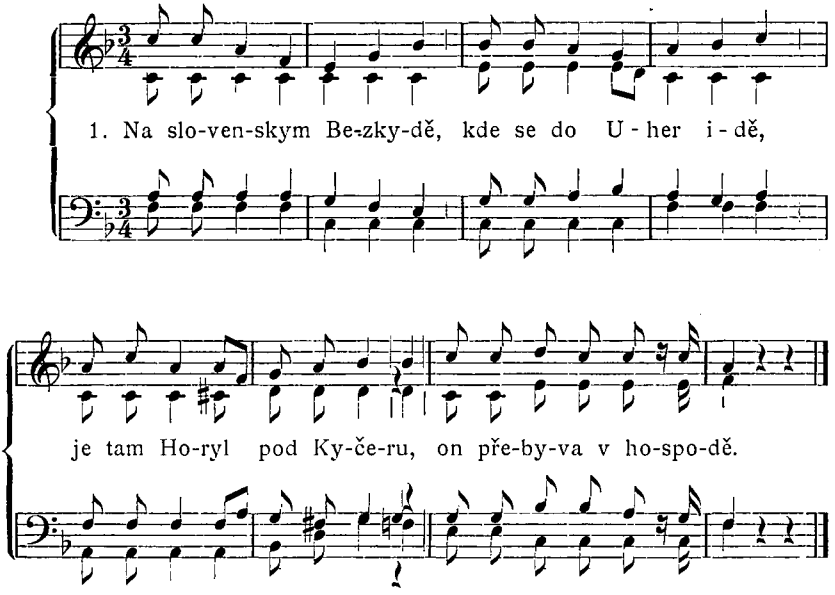
Ze starých tanců, tuším, že se udržel toliko *Kyjovy* a *zahradník*. Názvy bývalých tanců jsou tyto*): taněc, kostušek, lubany, kocurek, kot, kolomajka, mlyn, žid, ševec, opačity, rejdoch, stolkovy, na panskej vlačiť, žabsky, vandrovany, sedlak, žilovy, děděček, abeceda, kopyść, hanysek, křižovy či křižak, kozera, balger, šatkovy, školak, funty, dvojan, zeman, maďar, pleskany, požehnany, tkač, koval, švajstryk, tělenci, pohančok, kozok, kača, třeti šust, kacabajka, strašok, šel chłop z roboty, polonez, kuň, husička, myksik atd.

Několik tanečních popěvkův a nápěvův k nim podařilo se nám zaslechnouti, jež dále uvádím. Tance tyto pocházejí z většího dílu z Těšínska.

* * *

*) V Č. L., VII. na str. 33—39; IX. str. 113—116; X. 158—160; XI. 103—104 popisuje J. Vluka některé tance z Těšínska. Ve »Vl. Sl.« I., str. 96—102 uvedeny 52 taneční popěvky. Též ve »Vlast. putování« dr. p. Slámy příležitostně dějí se zmínky o tanci.

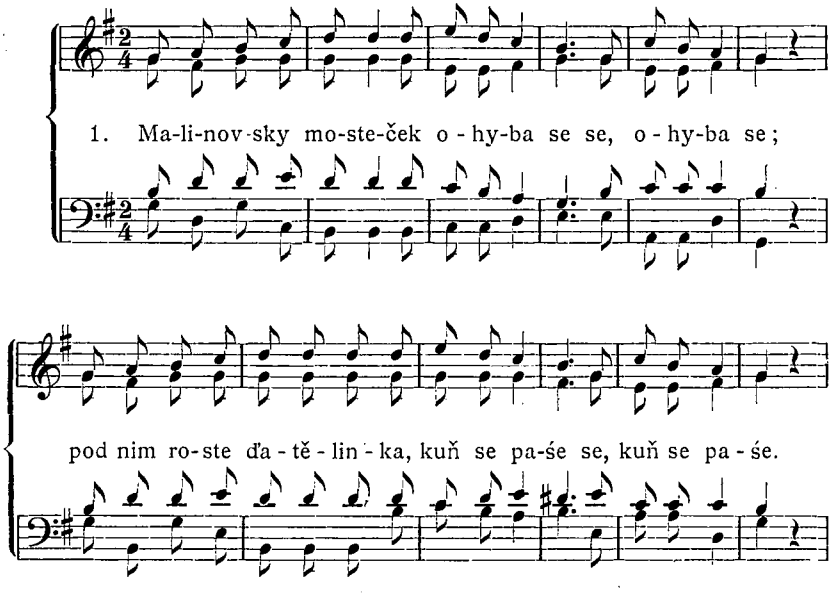
Na slovenskym Bezkydě . . . Z Pražmy.
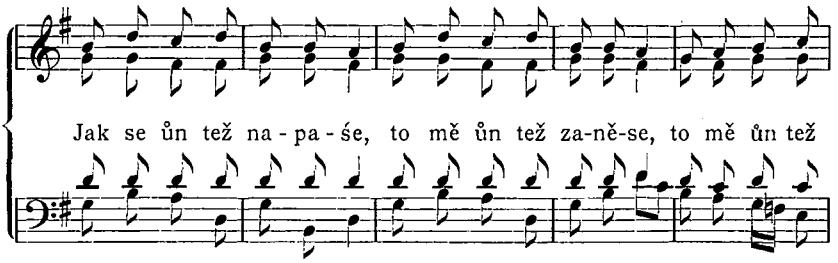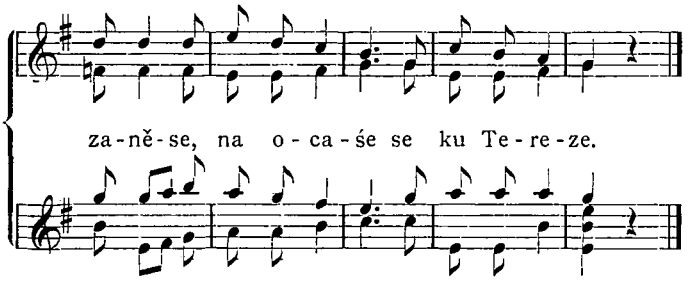

2. Ta baba Horylova něrada doma byva;
jen ji voni gořalečka, u žida služívala.

3. Ona u žida plesa a muž chodi do lesa;
musi těžko dělati, dřevo rubať knížeti.
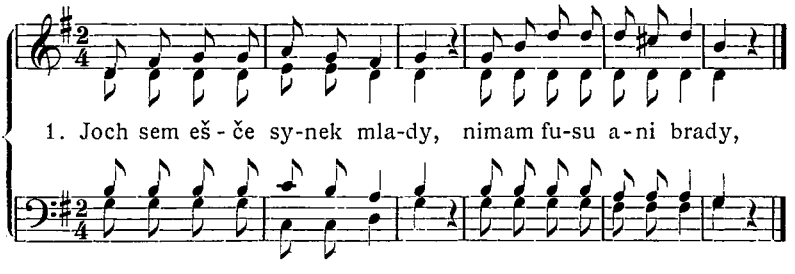
Malinovsky mosteček. Z Malenovic.
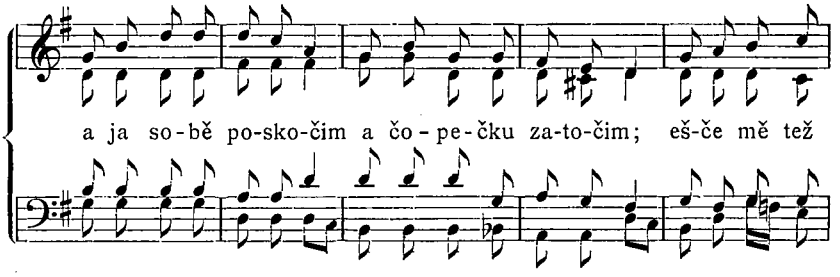

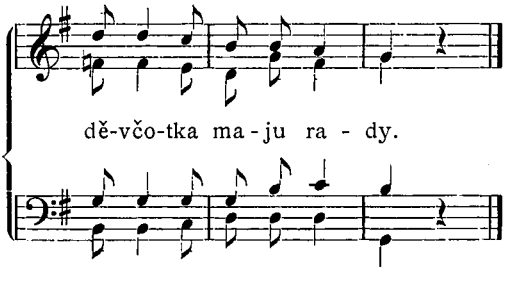

Joch sem ešče synek mlady . . . Z Pražmy.
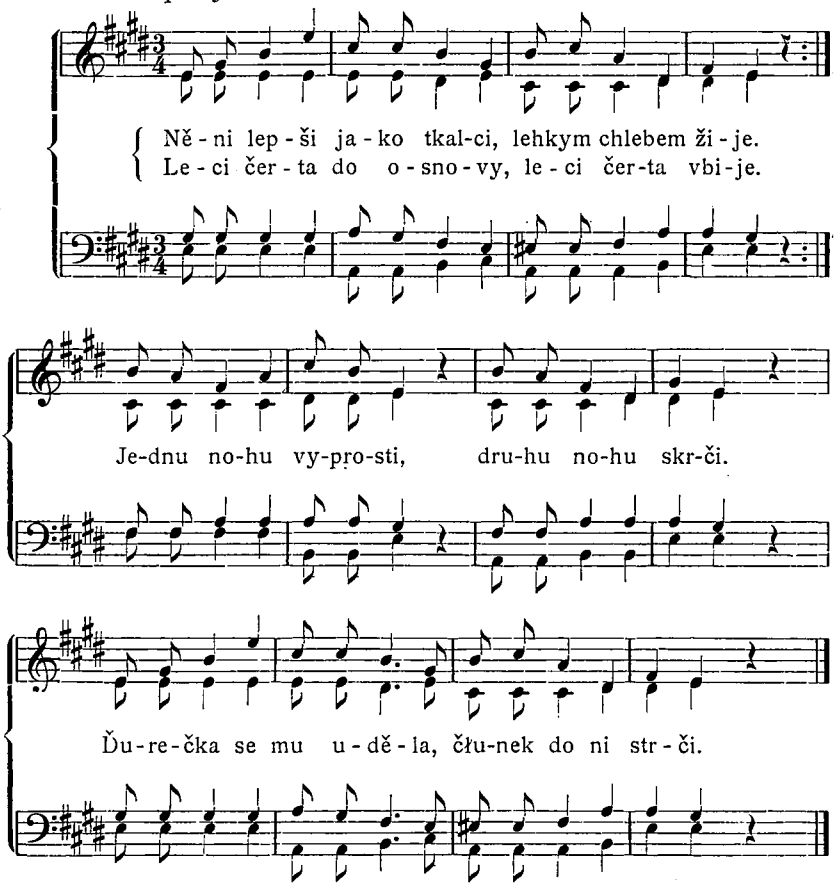

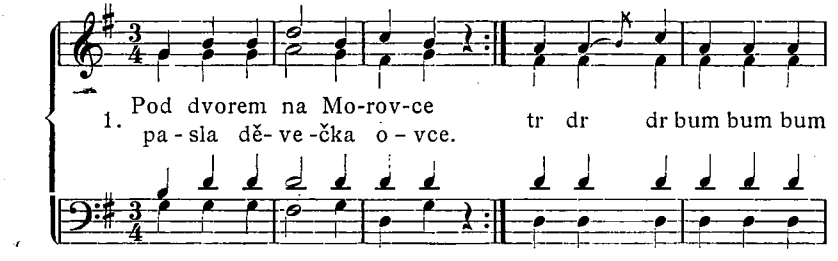

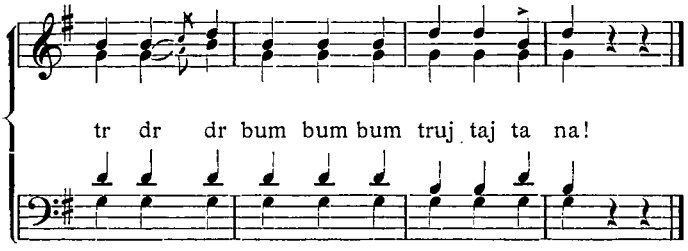
2. Ja sem svobodne chlopisko,
ja mam černe košulisko,
a ja sobě poskočim
a čopečku zatočim;
ešče mi tež zohraješ muzičisko.

Něni lepši jako tkalci . . . Z Borovské farnosti.
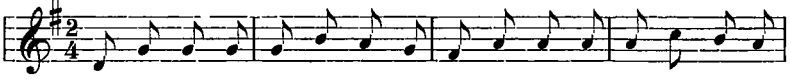

Pod dvorem na Morovce . . . Z Morávky.
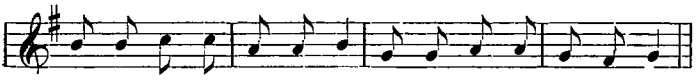

A to dřevo . . . Z Morávky.

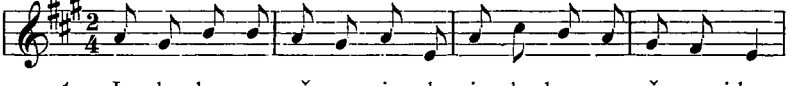
1. A to dře-vo v le-se by-lo, co tam na něm ko-hut zpivo;
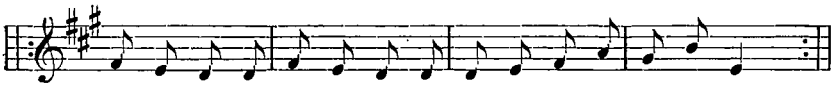

tu su hu-sle, tu je bas, tu je cym-bal, tu je zas.

2. A to kolo je vodne,
a to druhe to je rovne;
tu je kolo, tu je pul,
tu je socha, tu je kul.

Ja do lesa nĕpojedu . . . Z Dobroslavic.
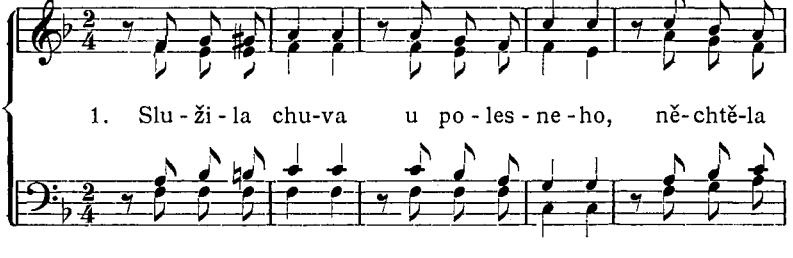

1. Ja do le-sa ně-po-je-du, ja do le-sa ně-pu-jdu;
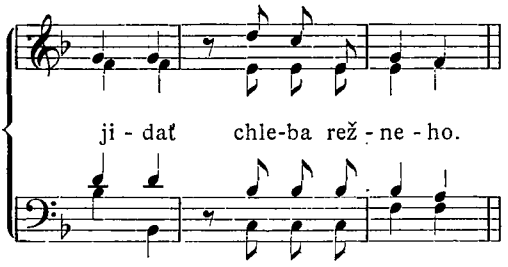

jak by mě tam haj-ny po-pad, to by mi vzal se-ky-ru.

2. Sekyrenka za dva zlate, topořisko za tolar;
jak by mě tam hajny popad, to by mi to všecko vzal.

Služila chuva u polesneho . . . Z Chvalikovic.

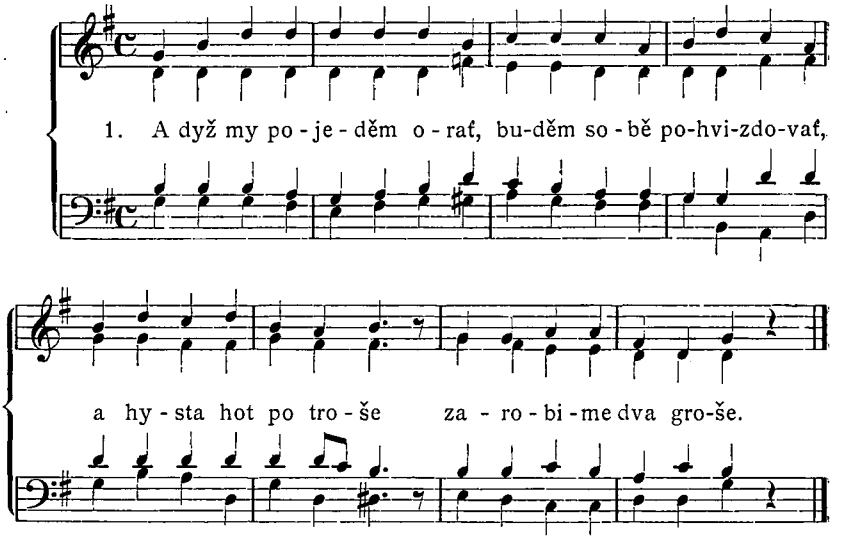
1. Slu-ži-la chu-va u po-les-ne-ho, ně-chtě-la

2. Vylezla na pec, nadmula hubu:
»Pane polesny, ja tu něbudu.«
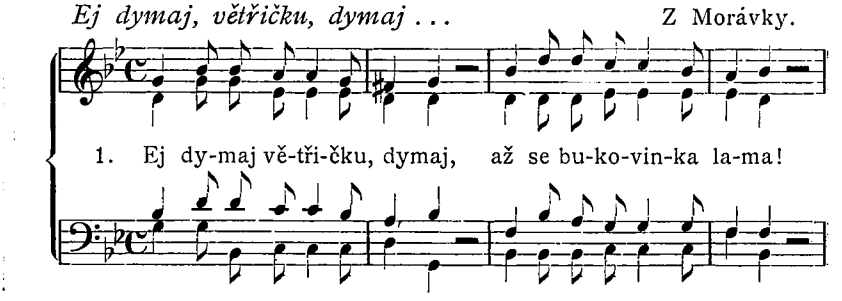
3. A slezla s peca, nadmula pysky;
sežrala všecky kobzole s misky.
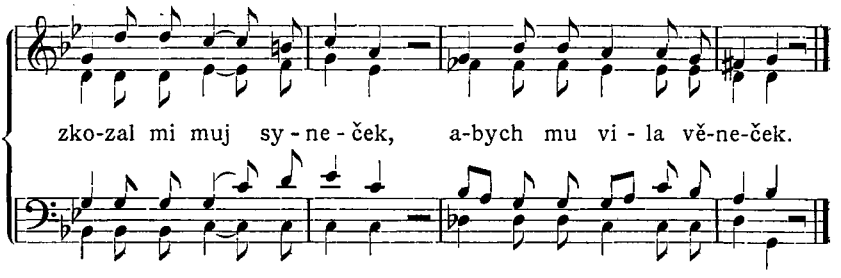
A dyž my pojeděm orať . . . Z Janovic.

2. My dva groše zarobime,
čtyry groše propijeme;
my sme taci sedlaci,
my sme hodni junaci.
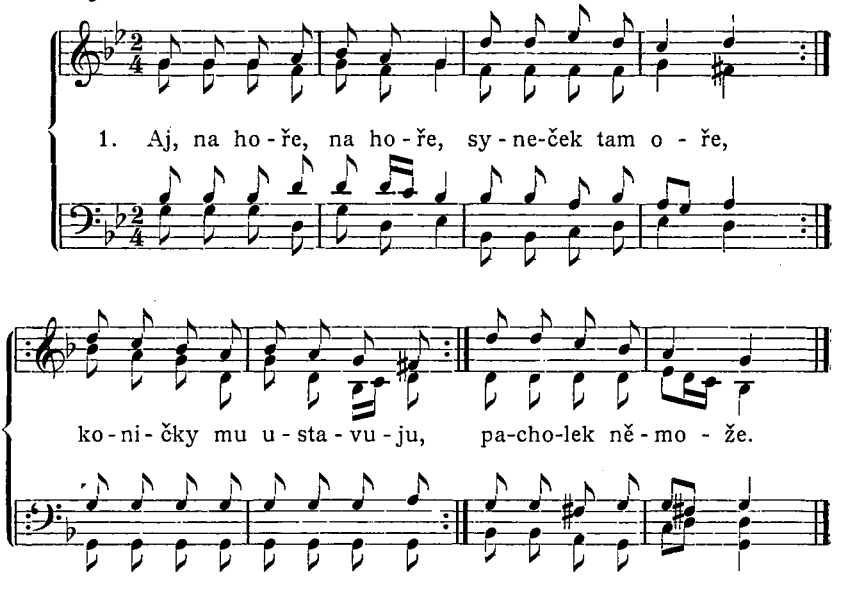
Ej dymaj, větřičku, dymaj . . . Z Morávky.
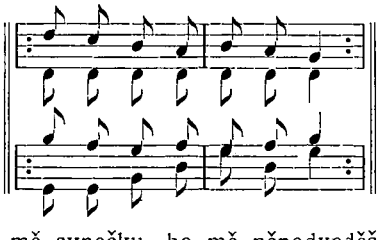

2. [:Ja ho uviju z večera,:]
[:aby sem byla tva mila.:]

Aj, na hoře . . . Ze St. Hamer.

Při dalších verších jsou změny

v taktu 5. a 6.:
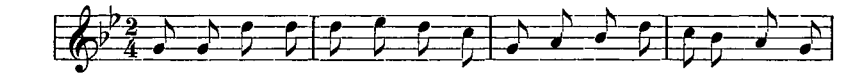

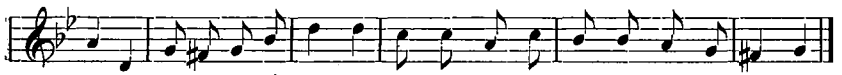
2. Něpodvoď mě synečku, bo mě něpodveděš,
šak sem ja je chudobna šak ty mě nězvemeš.

3. Choť sem ja je chudobna, muzikanti hrajtě,
a vy švarne, bohate, se na mě divajtě!

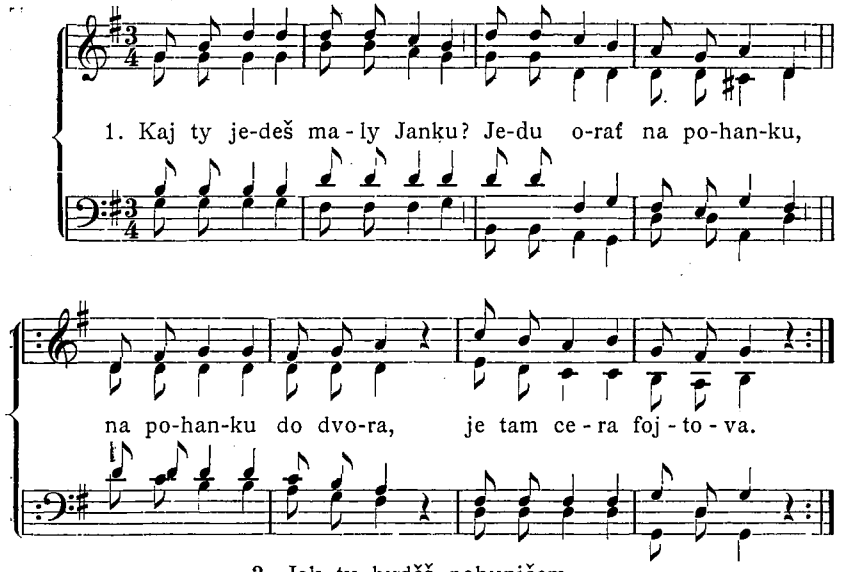
4. A my peněz němame, ene dva krejcary,
a jak my jich propijem, pujděm pod husary.

K této písni připojují následující popěvek, jenž s ní však v žádné souvislosti není:

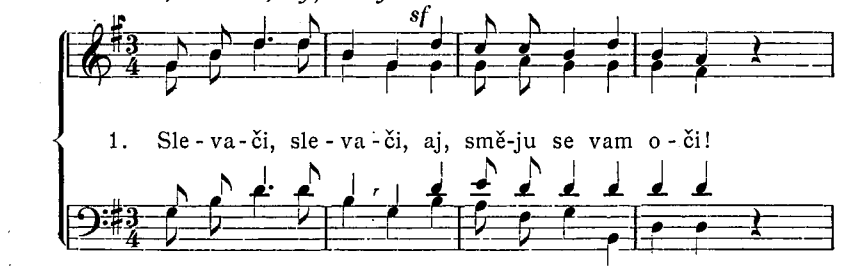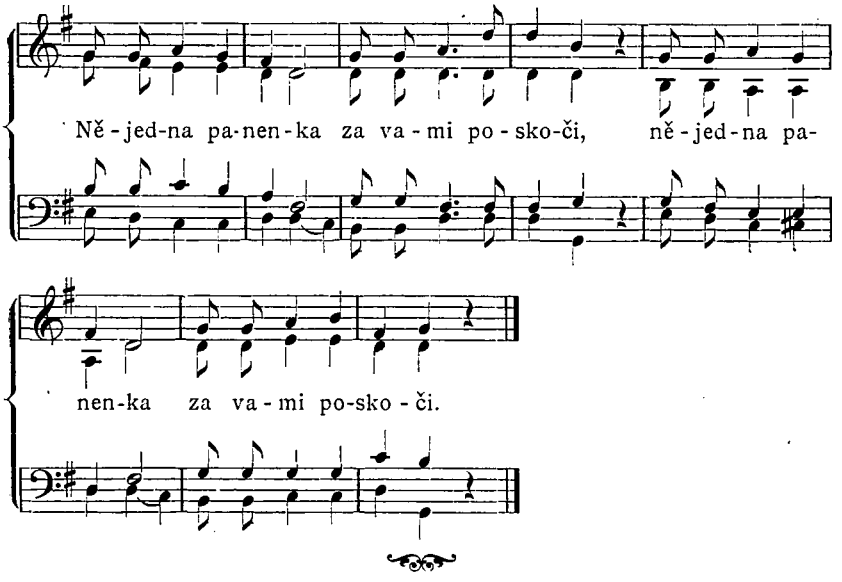

Kaj ty jedeš, maly Janku? Z Morávky.
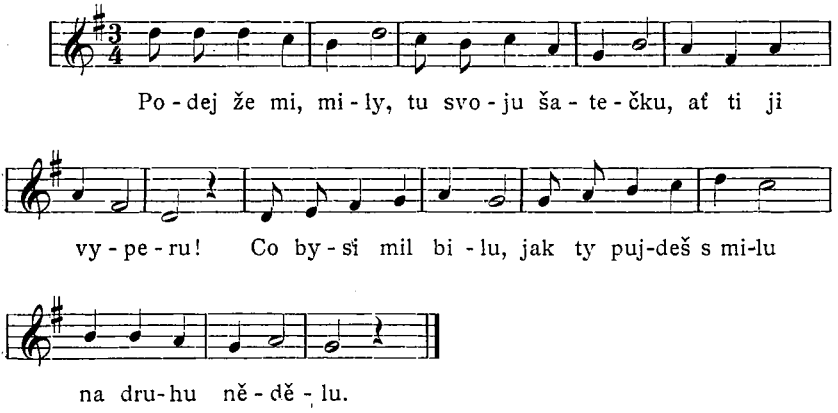

2. Jak ty buděš pohuničem,
střeliš se je v placu bičem;
[:koničky se splochaly,
až do pola skokaly.:]

Slevaci, slevači, aj, směju se vam oči! Z Borovské farnosti.

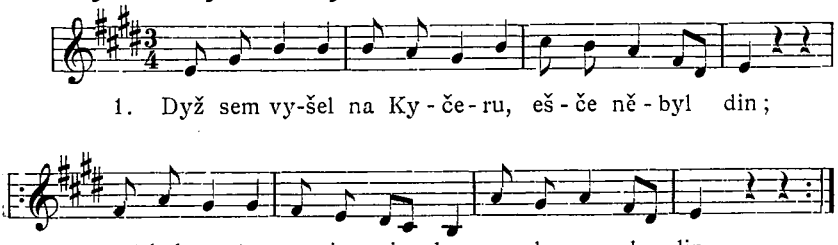

Podej že mi, mily . . .

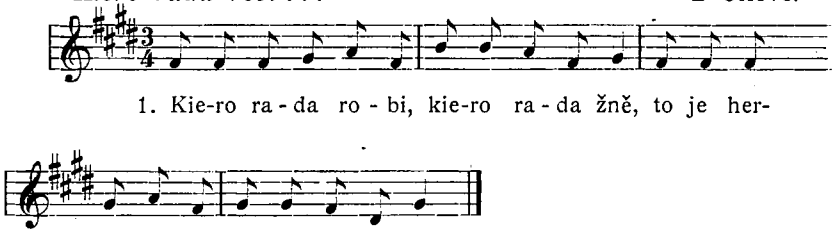

Dyž sem vyšel na Kyčeru . . . Z Morávky.

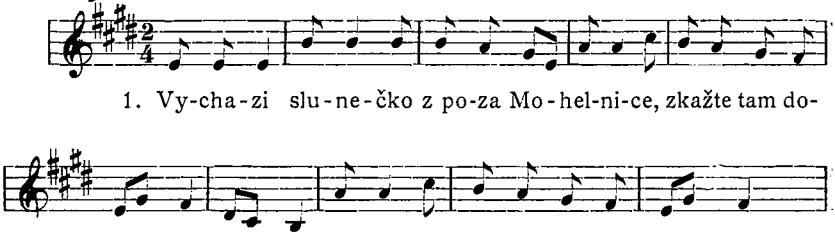
2. Pytom se tě, ma panenko: Hodny je tyn lin?
Co se pyčeš, dyž ho vidiš, že jest do kolin.

Kiero rada robi . . . Z Orlové.

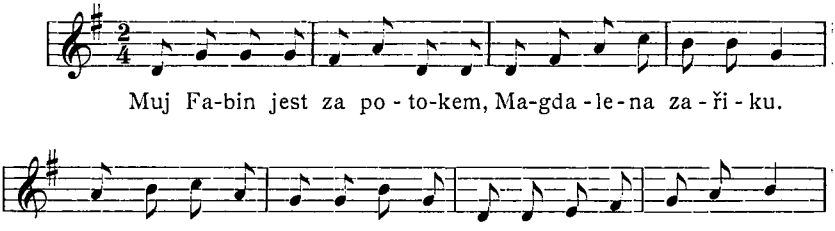

2. Kiero něchce robiť, kiero něchce žunć,**)
takum dać do droča,***) dat ji skurem sjunć.†)

Vychazi slunečko . . . Od Bílého Kříže.

Muj Fabin. Z Ražkovic.

*) Dlo mně = pro mne.
**) Žunc = žati.
***) Droč = ras.
†) Skurem sjunć = kuži sníti

(POKRAČOVÁNÍ.)

O humanismu.

Napsal VINCENC DRBOHLAV.

(Dokončení.)

Luther důsledně dle svých zásad vystoupil proti odpustkům a proti Tetzlovi. Proti Tetzlovi z osobní zášti že byl dominikán a že jako inkvisitor před jeho heretickým učením varoval.

Řád augustinianský těžce totiž nesl, že záležitost s odpustky se nedostala jemu do rukou. Luther napadl Tetzla a s ním dominikány, když kázal v blízkém Wurzenu. Chtěl do bubnu, jak pravil, udělati díru. Dne 31. října 1517 přibil na kostelní dvéře ve Wittenberku 96 thesí, v nichž veřejně se svými zásadami o víře a dobrých skutcích vystoupil a pozval k disputaci. K té se nikdo nedostavil. Ale these, že odpovídaly proti papežskému směru doby, ve 14 dnech rozlétly se po celém Německu.

Raketa tedy vyprskla. Na toto znamení vyřítilo se vše, co hořelo proti katolictví. O vlivu, jaký měly these na lid, píše Gröne (Tetzel u. Luther. Soest 1850, 122—126) takto: Knížatům, která hleděla závistivě na peníze, jež z jejich zemí četně do Říma plynuly, Luther činil papeže bohatším Kroesa. Kláštery a kapitoly, které následkem tohoto odpustků a svých privilejí odpustkových pozbyly, získal tím, že jich privilej označil právě za tak působivý, jako nový. Lid, se kterým šlechta, v jichž rukou na venkově zvláště byl veškerý majetek a bohatství, krutě nakládala a který nezřídka tonul v největší bídě, musil s krvácejícím srdcem zříti, jak oni ve zločinné nevědomosti, nebo náboženské pomatenosti si s velikými sumami odpustky v tom smyslu kupovali, jakoby byly průvodními listy na nové útisky a násilnosti — získal pro sebe tvrzením, že praví pokladové Církve jsou chudí, že chudému pomoci je lépe, než si koupiti odpustek. Konečně byly výčitky, kterými zahrnul komisary odpustkové, potom rationalistické námitky, které proti odpustkům pozvedl, jenom nejvhodnějšími prostředky, pro sebe a svou věc získati celý sbor humanistů a vášnivých posměváčků, jako byli Erasmus a Hutten.

A nyní to šlo ráz na ráz. Dvakráte hrozilo nebezpečí Lutherovi pro jeho kroky, ale byl to Erasmus, který ho vytrhl. Celý úspěch Lutherův záležel na přízni jeho zeměpána Fridricha Saského. Dvakráte tázal se Fridrich Erasma o radu, co má činiti. Poprvé po nechvalné disputaci Lutherově v Lipsku (1519), po druhé, když došla vyobcovací bulla (1520). Erasmus poradil, aby jen Luthra nechal, že jeho chyba je ta, že se dotekl koruny papeže a břicha mnichův. A kurfiřt nechal Luthera řádit dál.

Smělost jeho neznala již mezí. Trhal z Církve jednu instituci za druhou.

Od r. 1520 vstoupil s ním ve spojení Hutten. Psal mu toto: »Praví se, že jsi v klatbě. Jak veliký jsi, o Luthere, jak veliký jsi, je-li to pravda. Neboť vždy ve všem, čemu jsem rozuměl, s tebou jsem souhlasil, ač mezi námi styku dosud nebylo. Buď pevný a silný, nekolísej se! Bojujeme pro obecnou svobodu, osvoboďme ujařmenou vlast.«

Na hradě Ebenburku zařídil si Hutten knihtiskárnu a tu pršely letáky největšího kalibru do lidu. — »Již je sekera — hřímal — u kořenů stromů nasazena a každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyťat, vinice Páně bude vyčistěna. To nemáte pouze doufati, ale očekávati. Mějte zatím důvěru, němečtí mužové a ženy, posilujte se vzájemně. Nemáte nezkušeného a slabého vůdce k svobodě. Buďte pevni a odhodláni a neklesejte v boji. Neboť prolomeno, prolomeno musí býti, zvláště při takových silách, při takovém dobrém svědomí, při takové příležitosti, při takové dobré věci, nyní, kdy tyranie dostoupila nejvyššího vrcholu — A dále: Přetněme pouta a jho oněch bezectných lidí, svrhněme, kteří nemají víry a věrnosti, kteří nás do otroctví vésti chtějí, nás kteří jsme svobodni a ne otroci! —«

R. 1520 v prosinci spálil Luther papežskou bullu a tím i všecky mosty za sebou. R. 1521 stihla ho ve Wormsu říšská klatba.

Tato však neměla již účinku. Veřejné mínění bylo pro Luthera. Revoluce se stávala populární.

Do služby propagandy Lutherovy vstoupilo i dřevorytectví. Na dveřích kostelů lepeny plakáty s obrazy Lutherovými s gloriolou světce kolem čela a karrikatury římských. I na hracích kartách byly ohyzdné obrazy katolíkův. Od r. 1523 i poesie pomáhala lámati své oštěpy pro »čisté« evangelium. V Německu nebylo místa, kde by Luther neměl přívržencův.

Lutherovi přátelé, humanisté, kteří mají největší podíl na jeho odpadu, nechali ho na holičkách, když »do bubnu díru udělal«. Erasmus zůstal katolíkem a pykal hryzením svědomí za svou obojetnost. Crotus Rubianus vrátil se do služeb mohučského arcibiskupa. Luther o něm napsal, že je dr. Cröte olizovač arcibiskupských talířův. Mutian vystřízlivěl a nabyl toho názoru, že kněz nemá čísti pohanské spisy. Pirkheimer odtrhl se od Luthera, jak přišla bulla. Za to mu Luther potupil jeho sestru, abatyši Charitu. Huttena r. 1523 stihla ruka Boží. Zemřel v největší bídě na gallskou nemoc.

* * *

V Německu tedy humanismus dodělal se toho, co chtěl. Rázovité figurky jeho sice z veřejného a politického života zmizely, a nová generace na čas jevila se v cílech skromnější, také musela, neboť jak protestanté, tak katolíci způsobili nadšení pro náboženství, když se časy jen trochu uklidnily — ale reformace vyhověla humanismu tím, že odpoutala lidského ducha od autority katolické Církve a dala mu svobodu, volně bádati. Ano, duch lidský dostal právo, malovati si nebe jak chtěl, hloubat v písmě jak chtěl a o čem chtěl, beze strachu, že bude vytrhován ve své práci živou Božskou autoritou.

Humanismus dal se do své práce. Podnikl výpravu přes Holand do Anglie, odtud do Francie a zase zpět do svého milého Německa, aby tu, co mu ještě zbylo nepohodlného, zžíravou lučavkou rozumu dodělal. Úbor svůj si ponechal, ale pracoval pouze s jinými hesly. Jeho velké dílo jest, sekularisovaní myšlení a cítění.

Fr. Paulsen vyličuje toto sesvětačení těmito barvami: »Reformací byla prolomena forma středověkého života, Církev. Nové církevní útvary staly se zřízeními politickými. Duchovní nové církve tvoří úřednictvo, jehož počet redukován je na míru potřeby. Ve středověku tvořil klerus stav, jehož první úlohou nebylo konati funkce, ale rozmnožovati čest Boží svým životem a přítomností, jinak by nemohlo býti tolik oltářů a kostelů. V celém životním zjevu vystupuje tato změna v postavení církve. Středověkému městu dávaly ráz kostely. Lidské domy kupí se kolem chrámů, jako okolo svého středu; ráz starorýnských měst, nebo měst na Harcu, u Východního moře, Hildesheimu, Halberstadtu, Wismaru, Roztoků, jest dosud určen kostelními stavbami. V moderním městě, jako v Berlíně, Altoně, panuje vládní budova: zámek, dům vlády, soud, pošta, kasárny, trestnice a k tomu továrny a nádraží; kostel uzříme zřídka a těch je málo; které jsou, stojí zaraženě, stísněně uprostřed vysokých budov, jimiž jsou převyšovány; nebo jenom na velkých prázdných místech mohou vévoditi.

Nelze upříti, že v zápětí za sekularisováním celého stavebního zjevu v našich městech jde zároveň souhlasné sekularisování obrazu moderního člověka a života. Asketický život mnichův s kláštery zašel, svátostní úkony, tisíce zbožných obyčejů a ceremonií, jimiž byl celý život provanut, až na nepatrné zbytky, takřka radimenty, zanikly. Četné svátky jsou proměněny v pracovní dny, každodenní bohoslužba přestala, jen v jednom dnu »je kostel«, v jiných je zavřen a opustěn. Vše to zdá se mluviti: my žijeme na zemi a chceme žíti pro zem. Tam ukazovalo vše na onen svět, teď vše na tento.

A musíme dále uznati, že následkem reformace nejen zevnějšek domů a měst, lidí a života změny nabyl, ale bylo sekularisováno také myšlení a cítění. Vše, co vlastně je pro novověk charakteristickým, vše, o čem se v dějinách moderního státu, moderní společnosti, moderní kultury, moderní filosofie, moderního umění a literatuře mluvívá, patří světskému směru. Co je křesťanství vlastní, to je mluvčím moderního času cizím, že ani nejsou s to, aby tomu rozuměli, jak někdo může tak žíti a cítiti; zdá se jim to blouzněním a enthusiasmem, chorobným zjevem, který má jen pathologický zájem. (Srv. Gutbelert, Ethik u. Religion. Münster 1892. Předmluva.)

Druhou prací humanismu je, kterou s reformací podnikl, že falšoval dějinné stanovisko. Až do 15. stol. hleděno na pohanství a židovství jako na předsíň křesťanství, jako na přípravu pro křesťanství; předkřesťanská doba byla uznána jako pozvolné klesání v nejhlubší znemravnělost; sami pohanští spisovatelé o zkaženosti mravů své doby načrtali děsný obraz. Ale od všeobecného rozšíření humanismu vytvořilo se, jak Wolfgang Menzel podotýká, převrácené mínění, že veškeré světlo lidstva ode dávna vyzařovalo jen z klasického vzdělání Řekův a Římanův, a že lidstvo v pohanském starověku bylo na pravé cestě, aby vždy k vyššímu vypěstění ducha, k zdokonalení státu a k praktickému požívání pozemských věcí dospělo.

Tu že přišlo zlověstné křesťanství, zahalilo svět do tmy, na místo bohatého a krásného vědění v pohanství, zavedlo jen pi-

tomou a krutou pověru a lid o jejich přirozené právo na požitky pozemských statků oloupilo a t. d. V této neblahé tmě muselo lidstvo dřepěti patnácte set let, až konečně pozdějším potomkům Řekův a Římanův zase se podařilo probuditi vzpomínku na zapadlé světlo.

Kulturní historikové tohoto směru vyplnili listy středověku špatnostmi, které vložili na účet Církve. Přiřknuli na př. přísnost justice, procesy čarodějnic, hrůzu inkvisice, které se teprve s římským právem objevily a v době renessainční rozšířily do uplynulých století, aby tak v něm očernili působení Církve.

Právě humanismus to byl, který dosadil na místo křesťanského milosrdenství a lásky římský tvrdý egoismus, římskou necitelnost, římské pohrdání s lidmi a na místo tupené askése římské požitkářství.*)

Promenády.

Ruch divý šumí města ulicemi,
kde v pestré směsici se vlní davy,
jak příboj vln, když bije v břehů lemy
a v pěny sešlehá je vítr dravý.

To promenád zas večerních je chvíle,
kdy šumí šaty, parfum vzduchem line,
kdy sálá ze svítilen světlo bílé
a jasem polévá ty domy stinné.

Tu v různých maskách ctnost i hřích se pojí
a mnohá padnou jedovatá slova,
tu mnohá duše tone v nepokoji,
zda zvítězit, či hříchu sloužit znova.

To jak by štěstí neskonalá záře
své paprsky sem posílala všecky,
stín bolu nekryje tu žádné tváře —
smích rozpustilý šumí tu a dětský.

Své srdce každý dobře ztajil v hrudi,
by nezjevil co bouří v něm a kvílí,
ó, jak jsou mnozí bídní tu a chudí,
ač smějí se jak o štěstí by snili.

A ruch ten neruší ni tklivé: Ave!
jež s věží kostelních sem tesknĕ padá,
ač mnohý ztajil slzy usedavé,
jež duše zítra vypláče tak ráda!

R. Stupavský.

*) Srov. Dr. Nikel Algm. Kulturgeschichte. Paderborn 1895. Str. 431 a t. d.

O některých základech křesťanského socialismu.

Napsal RUDOLF VRBA.

Úvod.

Jedním z největších mužů, jakým se katolická církev může honositi, jest mohučský biskup, svobodný pán Vilém z Kettelerů, vlastní to zakladatel křesťanského socialismu v katolické straně v Německu. Jeho důkladný životopis vydal učený Jesuita Otto Pfülf v Mohuči u Fr. Kirchheima. Ketteler nezanechal velikých socialních děl, neboť jako biskup působil hlavně svou mohutnou osobou, kázaním, řečmi a opravdu apoštolským životem. Poněvadž jest nutno, abychom i my v Čechách znali základy, na jakých socialism křesťanský spočívati má, to jest, jak náboženství Kristovo má pronikati všecken život člověka, tedy i výrobu a všechen ruch hospodářský, nebude od místa, poznáme-li názory slavného toho církevního knížete, který první, kdy liberalism a industrialism u nás byl teprv v počátcích (r. 1848), jasným zrakem poznal nebezpečí kapitalismu pro společnost lidskou.

I. O důležitosti, předmětu a obsahu dělnické otázky.

Dělnická otázka jest ve své podstatě *otázkou vyživování dělnictva*. Jest tedy *předně* právě tak důležitá, jako vyživování, t. j. opatření nejnutnějších potřeb životních, potravy, oděvu a obydlí. Za *druhé* jest tak důležitá, jako sám počet dělníků v poměru ku všem ostatním stavům.[1]) Předmětem této otázky jsou tedy nejnutnější potřeby člověka: týká se převážné většiny lidstva.

Otázka dělnická má zcela jiný význam, než tak zvané politické otázky. Kdo čte denní listy, myslil by, že politické otázky mají pro člověka největší důležitost, že se týkají nejdůležitějších a nejpodstatnějších zájmů lidstva. Takový názor jest však mylný. Politické otázky mají často pravý význam jen pro malou část lidu, pro pracovníky pérem, pro ty, kteří nejvíce mluví a píší a proto také panují na řečništi a v tisku. Mezi nimi jest to zase jen jedna určitá strana, která se snaží otázku tu využitkovati ke svému výlučně strannickému zájmu. Tato strana ovládá oba obory a uplatňuje v nich své myšlénky tak, jakoby nic jiného nezasloužilo býti na světě, než jejich myšlénky a jejich jednání ke spáse lidstva. Proto mluví oběma svými nástroji totéž. Naše časopisy jsou psaná jednání sněmovní a naše sněmovní jednání jsou citování novinářských článků. Ale vše, o čem se v těchto sněmovních jednáních a časopiseckých zprávách s nekonečnou rozvláčností pojednává, vše to stěží týká se života vlastního

[1]) Dělníky zde vyrozumíváme nejen dělníky ve vlastním slova smyslu a nádenníky, nýbrž i takové, kteří sice živnost provozují, ale s tak malým kapitálem, že poměry jejich jsou podobné poměrům dělníků za mzdu, na př. malého řemeslníka, živnostníka atd., také chalupníka a malého rolníka, kteří žijí hlavně z denní mzdy.

stavu dělnického, jenž musí v potu tváře vydělávati svůj chléb. V žádné téměř otázce politické neděje se zmínky o tom, co tyto masy lidu, tito dělníci a jejich rodiny od rána do večera myslí, mluví, cítí, co se skutečně jejich života týká, co jejich postavení a jejich podstatné životní poměry zlepšuje nebo zhoršuje.

Výminka nastane jen, jestliže politické strany použijí v politickém hnutí dělníků jako prostředku pro své účely. Ale tu neslouží tito svým vlastním zájmům, nýbrž cizím, jež jen mylně mají za své. Jsou nástroji oné strany a dosáhne-li strana svého účelu, nechá dělníky zase jíti svou cestou a jejich poměry zůstanou nezměněny. Tak se dálo již po staletí. Strany se vždy tvářily, jakoby všecky pravé zájmy lidu souvisely v jejich činnosti a v rozhodném čase volaly pod touto záminkou lid k činu. Lid musel vždy svou krví pomoci straně k vítězství a vždy, když bylo vítězství dosaženo, zůstalo postavení lidu totéž. Všechny tak zvané velké vymoženosti byly zjevným důkazem, že nemají nic společného s žitím lidu a jeho potřebami. Lid jest politickými stranami, zvláště panující stranou liberálů v pravdě podváděn. Tvrdí se vždy, že pohnutkou všech těchto politických hádek jest pouze láska k lidu, v pravdě však poškozují ty hádky skutečné zájmy lidu. Není nic těžkého býti v tomto smyslu přítelem lidu. Stačí k tomu několik planých řečí ve sněmovně a několik vhodných článků v novinách. Pravý přítel lidu řekl: »Dle jejich činů poznáte je.« Nyní jest tomu jinak. Pravým přítelem lidu jest dnes, kdo se dovede hodně oháněti frázemi. Pomocí vlády ve sněmovně a v novinách snaží se vštípiti lidu klamné mínění, že v politických otázkách spočívají pravé zájmy lidu a nekonečným jich vykořisťováním vzbuzují zdání, jakoby v tomto psaní a řečnění spočívalo pravé přátelství lidu. Mnozí vychvalovaní liberálové děkují svou celou slávu pouze tomuto zdání; pro pravé blaho lidu neučinili nic.

Zcela jinak jest tomu s dělnickou otázkou. Ta má v pravdě nejvyšší a nejdalekosáhlejší důležitost. Jejím předmětem jsou nejdůležitější záležitosti dělníka, které mu denně působí starosti. Jeho a rodiny vyživování, opatření potravy, oděvu a obydlí pro sebe, ženu a děti, to jsou věci, na které dělník myslí od rána do večera. Dělnická otázka jest otázkou vyživování dělníků, tedy největšího dílu lidstva. Kdo k jejímu rozluštění může přispěti dobrou radou, ten jest v pravdě dobrodincem dělnictva.

II. Dělníci k práci neschopní.

Mezi dělníky jest vždy velmi mnoho k práci neschopných. Poněvadž dělník jest odkázán jen na mzdu za svou denní práci, nemůže se starati o nejnutnější potřeby svoje a své rodiny, a nemůže si nic ustřádati. Tito všickni tedy nemohou si sami pomoci, nýbrž jsou odkázáni na pomoc bližních. Tato nouze jest v úzkém spojení s křesťanskou láskou. Někteří majetníci velkých závodů a některé společnosti poskytli sice dělníkům k práci neschopným nějakou pomoc, ale nikoliv z křesťanské lásky, nýbrž z humánních zásad. Tato nepatrná pomoc se však v poměru ke

skutečné potřebě ztratí jako kapka vody v moři. Skoro všichni chudí světa jsou k práci neschopní dělníci. Křesťanská láska dala podnět k oněm nesčetným chudobincům, nemocnicím, chorobincům pro staré a neduživé lidi. Těchto křesťanských kapitálů a křesťanských ústavů užívá naše století; zapomenulo však, jakého jsou původu, a odňalo jejich správu církvi a dalo ji do rukou církvi a křesťanství často nepřátelských. Panující liberální strana má v tom zálibu, že veliké peněžní prostředky, jež věnovala církev v Evropě chudinství, čím dále tím více od ní odděluje a stírá každou upomínku na jejich původ. Pouze síla, která je k životu povolala, dokazuje jejich nerozlučné spojení s církví a křesťanstvím. Předkřesťanské pohanství neznalo ústavů pro dělníky k práci neschopné, ti museli bídně zahynouti. Kde však moderní pohanství takové ústavy zřídilo, vzalo k tomu podnět z křesťanství. Jeho vlastní duch mohl s křesťanstvím poněkud, jen za zvláštních poměrů, v jednotlivých případech konkurovati. Tak tomu bude i v budoucnosti. Pravá péče o dělníky k práci neschopné bude vycházeti jen od církve a od těch, kteří v církvi přijali od Krista dar pravé lásky k bližnímu. Běda dělníku k práci neschopnému, kdyby bylo možno zničiti vliv křesťanství a církve! Brzy by byl v témž ubohém stavu, v jakém byl před křesťanstvím v celém pohanském světě.

Křesťanství však pečuje o dělníky k práci neschopné nejen založením chudobinců všeho druhu, ale zvláště i tím, že silou své nadpřirozené lásky pohne lidi k tomu, aby sebe sama, svůj život, všechny své síly věnovali službě ubohých dělníků v oněch ústavech. Mnohem důležitější než přijetí zubožených dělníků do ústavů jest péče, které se jim tam dostává. Dva účely mohou sledovati ti, kteří převezmou ošetřování v nemocnicích, chudobincích a invalidovnách. Jedni považují získání takového místa za získávání výdělku a živobytí. Nižší služby obstarávají v tom případě služební lidé, kteří jako u jiných pánů vykonávají ty služby za mzdu. Poněvadž však práce v těchto ústavech jest často velmi namahavá, ba odporná, jest jen přirozeno, že nejlepší sluhové dávají přednost službě v dobrých a zámožných rodinách, takže ty ústavy jsou často odkázány jen na nejhorší a nejnezpůsobilejší sluhy a služky. Následky toho snáší ubohý dělník. Druzí však nevěnují se službě této pro mzdu, nýbrž z křesťanské lásky. Tito náleží z většího dílu stavu, v němž nemají potřebí vykonávati namáhavé práce služebníků; oni však volí dobrovolně tuto práci, a to práci, jíž se ostatní služebníci vzdalují, z nejvyššího popudu, z lásky křesťanské, jež poznává a miluje i v nejzuboženějším dělníku bratra Ježíše Krista. Jest na jevě, jaký účin má takové smýšlení na zacházení s ubožáky v porovnání s ošetřováním pouhými služebníky za mzdu. Takovou péči o chudého dělníka najdeme však jen v křesťanství, a to jen v pravém křesťanství, které čerpá svou božskou sílu z víry v Syna Božího.

Humanismus napodobí poněkud křesťanskou lásku k bližnímu almužnami a zakládáním chudobinců, ale nedostížně vysoko nad ním jest láska k bližnímu, jež pohne člověka, aby se svým životem nabídl ubohému dělníkovi za sluhu, aby se stal sám

otrokem ubohého nemocného otroka. Církev má každého času a také za našich dnů nesčetné údy ve všech dílech světa, kteří, pocházejíce z vyšších stavů, dobrovolně stali se služebníky dělnického stavu a po celý život ve dne v noci věnují se tomuto těžkému povolání. Církev může uvésti tisíce takových, kdežto všechny humanitní snahy světa nedovedly vyvolati tak silnou lásku, nemohou ukázat ani jediného milosrdného bratra, ani jedinou milosrdnou sestru. Co mohou dělníkovi poskytnouti, to jsou jen dělníci za mzdu.

Statky církevní, jež byly církvi saekularisací odňaty, mají velikou cenu. Nyní náleží většinou fisku, výtěžek jejich plyne do státní pokladny a ulehčuje tak těm, kdo jsou daněmi povinni. Saekularisace byla násilnou loupeží, jež mohla býti provedena jen popřením všech zásad, na nichž spočívá majetek. Církev se vzdala již pro všechny časy nároků na tento svůj dřívější majetek. V druhé řadě mají však na majetek církve právo chudí; dle kanonického práva a dle účelu věnování jest církevní majetek majetkem chudých. Proto by bylo jakýmsi pokáním, kdyby stát užil saekularisovaných církevních statků jako fondu pro chudé. Tím zároveň získalo by se velikých pomůcek pro důležité podniky a k umírnění nouze. Třeba že tato myšlénka neshoduje se s duchem času, přece budiž zde o ní mluveno pro její vnitřní pravdu.

Upusťme nyní od úvah o dělníku k práci neschopnému, jenž jest přímo odkázán na křesťanskou almužnu a zabývejme se vlastní dělnickou otázkou.

III. Postavení dělnictva.

Abychom mohli prozkoumati prostředky, které jsou navrhovány k povznesení dělnictva, musíme si zjednati jasný názor o stavu, na nějž jest dělník svým výdělkem a výživou svou poukázán a na příčiny tohoto stavu dělnictva. Čím jasnějšího názoru nabudeme o tomto stavu a jeho příčinách, tím určitější bude náš úsudek o ceně navrhovaných prostředků. Poněvadž pak tak mnohým tento názor schází, jest v tomto oboru tak mnoho nejasnosti a klamu.

Vyložíme-li však v následujícím postavení dělnictva, nechceme tvrditi, že to, co vylíčíme, již všude a ve všech třídách dělníků se dostavilo. Moderní národohospodářské zásady nejsou ještě ve všech zemích stejně provedeny; také ještě nepronikly všemi poměry dělnictva a nezjevily všechny své důsledky. Co však povíme o výživě dělnictva, jest bohužel již ve mnohých třídách dělníků a ve mnohých krajinách úplnou pravdou, a jest zároveň hmotným podkladem veškerého dělnictva, a proto nutně vyvolá znenáhla všude tytéž zjevy.

Hmotná existence dělnictva, opatření všech nutných životních potřeb pro dělníka a jeho rodinu, spočívá totiž, až na málo výminek, že jimi pravidlo není dotknuto, na mzdě dělníka, a mzda dělníka určuje se *za naší doby* dle životní potřeby v nejpřísnějším smyslu, t. j. dle toho, co potřebuje člověk na potravě, oděvu a

přístřeší tak nutně, že bez toho fysicky nemůže existovati. Pravda této věty jest známými rozepřemi mezi *Lassallem* a jeho odpůrci tak zjevnou, že ji mohou popírati jen ti, kdo zamýšlí lid klamati. V ní spočívá, jak se právem tvrdí, celá dělnická otázka.

Tento stav věcí jest tehdy nejzjevnější, uvážíme-li, že se práce stala zbožím, a proto také je podrobena všem zákonům zboží. Jako se určuje cena zboží nabídkou a poptávkou, tak jest tomu i při mzdě práce. Dále mají na cenu zboží účin nutné výdaje při výrobě zboží. Avšak konkurence má za následek, že každý, kdo zboží vyrábí, usiluje vyráběti co možná levně, aby je mohl nabídnouti levněji. Nabídne-li levněji, zatlačí znenáhla z trhu všechny, kdo jen za vyšší ceny mohou nabídnouti zboží téže jakosti. Tu a tam se může také státi, že se zboží prodá pod náklady výrobními, čímž si obchody, jimž se dobře nedaří, uhájí po nějakou dobu svou existenci.

Na konec jest ovšem zkáza. Vše to platí i o práci a mzdě za práci. Jako se stanoví cena zboží dle výrobních nákladů, tak se stanoví cena práce dle nejnutnějších životních potřeb člověka, dle výživy, šatstva, obydlí. Jako se dále snaží výrobce náklady výrobní co možná snížiti, aby mohl vítězně čeliti konkurenci, tak také, je-li přebytek pracovních sil, jsou dělníci ochotni, jen aby živobytí uhájili, snížiti nabídku, jež se jen na nejnutnější obmezuje, ještě na nižší stupeň. Zaměstnavatelé táží se na světovém trhu: Kdo chce pracovati za *nejnižší* mzdu? A dělníci, jež nouze pudí, předhánějí se ve snižování svých požadavků. Proto také vyskytne se tu a tam hrozný onen stav, že toto lidské zboží poskytuje se pod výrobní cenou, t. j. že dělník z nouze sníží svůj požadavek mzdy pod míru nejnutnějších životních potřeb pro sebe a svou rodinu. Následek toho jest, že dělník a jeho rodina musí postrádati i nejnutnější potravu, oděv a obydlí, což vše si musí opatřiti ze mzdy, a byť i to jen na málo dní bylo, svědčí to přece o veliké bídě. To jest stav našeho dělnictva.

Dělnictvo jest odkázáno pouze na mzdu; tato jest však zbožím, jehož cena se denně stanoví nabídkou a poptávkou. Je-li poptávka větší než nabídka, stoupá jeho cena, je-li nabídka větší, než poptávka, klesá cena. Jako při každém zboží, jeví se i zde snaha po levné výrobě, jež však v tomto případě znamená omezení životních potřeb. Tu může zcela snadno nastati případ, že i nejnutnější potřeby nemohou býti opatřeny z ceny práce a že se znenáhla dostaví vyhladovění celých dělnických tříd a dělnických rodin. Jaký to stav! I když tyto následky se ještě všude v plné míře nedostavily, nedají na se dlouho čekati a dosvědčí, jak zaslepená byla láska k lidu oněch, kteří stav ten svými theoriemi vyvolali. *Není již pochyby o tom, že celá hmotná existence skoro celého stavu dělnického, tedy největšího dílu lidstva v moderních státech, existence jejich rodin, denní otázka nutného chleba pro muže, ženu a děti, podrobena jest nestálostem trhu a ceny zboží.* Neznám nic politováníhodnějšího než tuto skutečnost. Jaké pocity musí to vzbuditi u těch ubohých lidí, kteří se vším, co nutně potřebují a co milují, jsou odkázáni na náhody trhové ceny! To jest moderní trh na otroky, zřízený dle vzoru našeho humanního, osvíceného, protikřesťanského liberalismu a svobodného zednářství.

IV. Dva důvody tohoto stavu.

Tak tomu vždy nebylo. Tyto poměry dělnictva se teprve v moderních státech všeobecně utvářely. Tím nepronášíme snad úsudek, ale uvádíme jen pouhou skutečnost, že toto kolísání životních podmínek celého dělnictva, jež jest celou svou existencí odkázáno na denní mzdu, jež se stala zbožím, jehož cena se stanoví denně nabídkou a poptávkou a kryje právě jen nejnutnější životní potřeby, často však ani na ně nestačí, vše to že nebylo minulosti známo, nýbrž vyvinulo se za nových státních poměrů po revoluci.

Jest tudíž záhodno, poznati moderní národohospodářské zásady, jež stav ten způsobily. K jejich seznání si jen připomeňme a tažme se, *co učinilo práci zbožím a co snižuje její cenu na nejnižší stupeň životní potřeby.*

Cena zboží stanoví se dle nabídky a poptávky; nabídka a poptávka se řídí dle konkurence. Konkurenci však otevřena v nejvyšším stupni volná dráha odstraněním všech přirozených a umělých překážek, zvláště však odstraněním všeho, co zabraňuje obchodu. Všeobecná svoboda obchodu jest tedy zároveň otevřením největší konkurence a nejvyšší konkurence snižuje cenu zboží k nejkrajnějším hranicím nejnutnějších výrobních výloh. Může-li na trh přijíti zboží ze všech dílů světa, zvítězí nejlacinější zboží téže jakosti a zatlačí všechny ostatní výrobce, nebo je přinutí, prodávati za tutéž cenu. Čím všeobecnější je svoboda obchodu, tím všeobecnější i tato věta, tím spíše při snadnosti dopravy a možnosti sdělení ceny zboží z jednoho dílu světa na druhý. Jen výdaje za dopravu zboží činí malou změnu a jsou přirozenou hranicí tohoto zákona svobodného obchodu. Avšak nesmírná lehkost dopravy zboží odstraňuje i tuto překážku téměř zcela.

Uvedeme-li vše to na práci, která se stala zbožím, nalezneme pravý důvod tohoto stavu dělnictva.

Mzda dělníků stanoví se nabídkou a poptávkou. Nabídka a poptávka řídí se, jako u zboží, konkurencí. Nejvyšší stupeň konkurence při nabídce musí stlačiti mzdu dělníka až na nejkrajnější mez. To nastane, když se práce nechrání. Co je odstranění všech celních hranic obchodu pro zboží, to jest odstranění všech živnostenských mezí pro dělnictvo. Bezpodmínečná a všeobecná svoboda živnostenská musí nutně vyvolati mezi dělníky všeobecnou konkurenci. Nejvyšší stupeň všeobecné konkurence musí však s touže jistotou stlačiti mzdu dělníků na nejnižší stupeň.

Tím jsme označili jednu příčinu tohoto stavu dělnictva v moderních státech, jest to *všeobecná živnostenská svoboda.* Tuto skutečnost nemožno popříti. Práce jest zboží, obé kupuje se za nejnižší cenu za všeobecné konkurence od toho, kdo nejméně žádá. Jest nutno to častěji připomenouti, neboť zamlčují to právě strany, které se lidu vtírají, jak *veliká strana liberální*, většinou ze svobodných zednářů složená, velkokapitalistů, profesorů, literátů, tak i *strana radikální.* Obě souhlasí v tom, že *bezpodmínečná* svoboda živnostenská jest prvým a nejdůležitějším požadavkem. Nechceme zde ještě posuzovati, je-li to pravda, nýbrž tvrdíme, i kdyby byla živnostenská svoboda nutnou, že nesmí se lidu zamlčeti, že

tato svoboda bude míti za bezprostřední následek onen stav veškerého dělnictva. Ony strany podobají se zdánlivému příteli, jenž svého přítele svrhl do vody a nyní stoje na břehu, uvažuje všemožně, jak by mohl býti topící se muž zachráněn a aniž by si toho vzpomněl, že jest jeho stavem sám vinen, již za toto přemýšlení připisuje si humanní smýšlení a vřelé přátelství.

Tím ostatně neberu v ochranu staré cechy, právě jako nezavrhuji všechny snahy, jež žádají větší svobodu živnostenskou. Abychom toto zdání zapudili, věnujeme předmětu tomu větší pozornost. Autorita a svoboda mají obě společné, že pocházejí od Boha, ale poněvadž obé závisí na lidech, jsou také obě poškozovány lidskými slabostmi a náruživostmi a proto máme neustále spor mezi autoritou, vrchností a mezi svobodou, která brojí, je-li špatně pochopována, proti autoritě. Boj ten mezi oběma jest od počátku světa a bude trvati, dokud lidé nezřeknou se svého sobectví a mrzkých chtíčů. Vezměme jen staré cechy a s nimi spojené omezení živnosti. Jaký účel sledovaly cechy? Patrně ten, aby kdo se dá na řemeslo, nebyl nucen, když se jemu vyučí, jíti syčet, nýbrž aby měl zajištěný chléb.

Staré cechy byly tedy omezením výroby, a to na záchranu učňů, tovaryšů a mistrů samých, byly ochranou proti bezmezné konkurenci, kterou bývají všichni slabí ubíjeni. Řemeslník, který jiným vyrábí životní potřeby, má právo žádati na společnosti lidské tolik ochrany, aby jeho existence nebyla každého okamžiku konkurencí ohrožována.

Každý stav požívá jisté ochrany. Proč by jí nemělo míti dělnictvo? Proč má dělník jíti do práce každého dne ráno, naplněn obavou, zda tuto práci bude míti ještě zítra? Možno, že zítra přijdou ještě chudší a hladovější než on, a nabídnou svou pracovní sílu laciněji. Kapitalista má dostatečnou ochranu ve vlastním bohatství.

Tím nechceme tvrditi, že by staré cechy byly bez chyb. Nic na světě není tak posvátného, nebo tak dobrého, aby nebylo od zlomyslných a sobeckých lidí zneužíváno. Mnozí mistři cechovní zneužívali cechovních práv na vykořisťování obecenstva, zdražovali nestoudně zboží, dávali špatné výrobky. Proto se staly cechy nenáviděnými a všude byla svoboda živností uvítána s jásotem. Svoboda živností přivodila ohromnou výrobu zboží, zlaciněla ceny tovarů a výrobků, umožnila i chudým lidem, že si mohou koupiti věci, kterých si dříve koupiti nemohli. Ale právě tato svoboda živností jest příčinou existenční záhuby mnoha milionů lidí. Touto svobodou výroby jest dělník snížen na obyčejné zboží, práce lidská neplatí za nic, a dělnický lid upadá hromadně v bídu.

Kapitál má dvojí zhoubnou moc. Předně ubíjí soustavně malé existence, menší závody a zničí tím miliony samostatných výrobců, za druhé snižuje takto o vlastní podnik připravené lidi do řad odvislého nemajetného proletariátu. Ať uvedeme jen několik případů. V Německu bylo založeno od r. 1871 do r. 1899 úhrnem 4646 akciových společností se závodním kapitálem 8018 milionů marek! Takové obrovské akciové podniky vládnoucí velikými kapitály rozdrtí každého soupeře, proti nim nemůže přece malý mistr

vystupovati, to by znamenalo, jakoby hlemýžď chtěl závoditi s rychlovlakem.

Jiný úkaz, jak kapitalism jako obr vzrůstá, podává bursa. Od r. 1888 do roku 1899, tedy za jedenáct let, bylo na burse v Berlíně vydáno cenných papírů za 19215 milionů marek. Z toho jest veliká část průmyslových akcií a dopravních podniků, patřících velmožům kapitalistickým. Na tyto obrovské kapitály musí všechen lid pracovati a platiti na ně úroky.

U nás v Rakousku bylo dle výkazu finančního ministerstva továrníků první třídy, kteří tedy platí ročně více než 100 K daně z výdělku, úhrnem 4683, menších pak živnostníků, kteří platí 10 K výdělkové daně, 106.541. Hrstka velkotovárníků zaplatila onoho roku 20 a 20krát tak velký počet menších živnostníků zaplatili také tolik, 20 milionů K výdělkové daně. Považíme-li, jak poměrně málo jsou velkotovárníci zdaněni, můžeme dle toho odhadnouti, jak obrovská výroba zboží připadá na 5 tisíc továrníků oproti výrobě zboží, kterou má do roka 106.000 menších živnostníků, když obě skupiny odvádějí stejnou sumu daně výdělkové. R. 1899 platilo v Rakousku úhrnem 788951 osob živnostenskou daň a z toho jest 104.000 velikých a menších továrníků, ostatní jsou živnosti obchodnické, hostinské a řemeslnické.

Jak kapitalism vše požírá a ničí, o tom podávají důkaz akc. společnosti v Severní Americe.

Zde vládnou nad veškerou výrobou američtí milionáři Morgan, Rockefeller, Carnegie a jiní. Výdělky takových akciových společností jsou značné. Uvedeme příklad. V Norimberce jest akc. továrna na obuv, jejíž hlavním akcionářem je žid Bernau. Roku 1900 měla továrna ta 495.357 marek čistého výtěžku. Akciový kapitál jest $2^1/_2$ milionu marek. V Berlíně jest akciová továrna na obuv, jejíž hlavní akcionáři jsou žid Pflaum a Brenstedt. Továrna ta vyrobila za r. 1900 za 6 milionů marek obuví a rozdělila akcionářům 12 procent čistého výtěžku. Co by tu sta, ba tisíců samostatných obuvníků mistrů se uživilo na místě takových továren, ve kterých za bídný groš pracuje na tisíce chasníků-otroků, kteří jsou na do smrti odsouzeni k tomu, za bídný groš pracovati akcionářům-židům.

V Rakousku bylo akciových společností r. 1898 úhrnem 486, z nichž čítá se na Čechy 138, Moravu 68 a Slezsko 17. Akciový kapitál těchto podniků obnášel 7.258,540.000 K. Ze jmenovaných akciových společností jest 45 bank, 11 stavebních společností, 27 dolů, 55 pivovarů, 15 plynáren, 25 továren na železné a smaltované zboží, 9 papíren, 26 přádelen, 77 cukrovarů. Roku 1898 měly veškeré tyto akciové podniky 150,565.000 K čistého zisku.

Tak pracuje kapitalism! On má ke svým účelům po ruce obrovské peněžité prostředky, které chudším řemeslníkům a dělníkům vůbec ani nejsou přístupny. Tak půjčila r. 1900 banka rakousko-uherská podnikatelům na 1,545.363 kusů směnek 2868 milionů korun peněz. Říšská banka německá půjčila na 4,416.417 kusů směnek 10.065 milionů K naší měny peněz a banka francouzská půjčila na 1,678.493 kusů směnek 11.734 milionů korun peněz naší měny. Právě tento obrovský úvěr, kterého kapitalisté

požívají ve světových bankách, umožňuje jim všecko podnikati a všecku výrobu na sebe strhnouti.

Uvádíme jiný případ kapitalistické výroby. Žid Bergmann v Novém Bydžově přeměnil svoji továrnu na vydělávání kůží na akciový podnik.

Za první rok 1900 prodala továrna za 1,473.628 K zboží, z čehož dostali akcionáři 112.756 K čistého výtěžku. Takové továrny zahubily drobné mistry koželuhy, kterých bylo dříve na sta a tisíce a kteří nyní všichni zmizeli z povrchu země. Místo nich pracují nyní veliké akciové koželuhny patřící více židům.

Akciové společnosti rostou u nás jako houby po dešti. Tak bylo napočteno v Rakousku:

	počet podniků	závodní kapitál
r. 1889	385	4.757,462.000 K
1898	486	7.258,540.000 K

Za 10 let se tedy síla kapitálu akciových společností skorem zdvojnásobila. R. 1898 bylo v akciových závodech v Čechách investováno $565^1/_2$, na Moravě 144 a ve Slezsku $35^1/_2$ milionů K kapitálu.

Tak pokračuje kapitalism, že ovládá vždy větším rozměrem výrobu a ničí menší existence, a tím rozmnožuje neustále počet odvislých dělníků.

Druhý osudný účin kapitalismu jest, že prostřednictvím strojní výroby jest mu možno snižovati cenu tovarů, takže při určování této ceny nerozhoduje mzda dělníka a jeho životní potřeby, nýbrž kupní cena strojů a cena uhlí. Ať uvedeme jen malý případ. Dříve si tkadlec a soukeník, kteří pracovali na ručním stavu, vydělali slušný chléb. Od zavedení mechanické tkací stolice klesla mzda tkalce asi na 3 zl. týdně. Všimněme si, na jak nízký stupeň stlačil šicí stroj mzdu krejčí a švadlen.

Nastane opět doba, kdy bezmezné konkurenci a naprosté svobodě živností bude učiněn konec.

Státníci a rozhodující kruhy musí poznati, že při bezuzdné svobodě všichni hyneme až na ty, kteří opanují svými obrovskými kapitály celý svět.

V. Jak pojímal biskup Ketteler socialní demokracii.

Hlavní snahou tohoto neohroženého pastýře bylo, že všude, kde mluvil anebo psal, dokazoval, že bez víry a mravnosti není žádného hmotného blahobytu. V pastýřském listu z r. 1877 praví mezi jiným: nejhroznějším bludem nynější doby jest, že všude se vzmahá přímo šílená domněnka, že člověka lze bez náboženství křesťanského učiniti šťastným. Jsou pravdy, které tak těsně spolu souvisí, jako články řetězu, poněvadž je spojil Bůh. Pravdy takové jsou: není opravdové mravnosti bez Boha, není poznání Boha bez Krista, není pravého Krista bez církve. Kde nepůsobí církev, tam se pravé poznání Krista ztratí. Kde chybí Kristus, tam brzy vymizí všecko poznání Boha. Kde není pravého

poznáni Boha, tam bývá zničena všecka mravnost v zápasu s hříchem, sobeckostí a smyslností. Kde však není mravnosti, tam marně se namaháme o nějaký podklad k hmotnému blahobytu. Tu panují nad lidmi mrzké chtíče, tu ovládají lakota a požívavost všecken lid a zotročují ho sobě. Tu ve službách nízkých těchto náruživostí utlačují mocní boháči každého chuďasa, dokud nepozvedne se všeobecná vzpoura chudiny proti nim, a když strana proletářská zvítězí, činí opět totéž, co činili dříve jich utlačovatelé. Tu nevymizí nikdy smrtelný zápas mezi boháči a chudinou, tu jest mír a klid na zemi mezi lidmi naprosto nemožný. Tak úzce souvisí náboženství, víra a mravnost s hmotným blahobytem lidu.

Pravdu tu, která svou váhou každému přímo bije do očí, zarputile zapírají liberálové, pokrokáři, socialní demokraté, všichni nevěrci a nepřátelé kněžstva a náboženství vůbec.

Všimněme si jen důkazů všedního života. Okresní tajemník a účetní hospodářské záložny na Mělnice, Winkler, těšil se neomezené důvěře chudých lidí, na ulici líbali mu ruku a jen mělnický farář v čas a před lety před ním varoval a byl by za to málem přišel do kriminálu. A hle, skutečnost dala za pravdu knězi! Winkler, zuřivý nepřítel kněží, víry a náboženství, okradl celý mělnický kraj o 1 milion zlatých, zničil na sta rolníků a jejich rodiny a sám bídně se světa sešel.

Za posledních let života biskupa Kettelera byla socialní demokracie teprve v počátcích a již tu biskup Ketteler bystrým zrakem prohlédl snahy zhoubné této strany a napsal článek (r. 1877): »Může katolický dělník býti členem strany socialně-demokratické?«

Otázku tu rozvádí Ketteler následovně: Socialní demokracie se úžasně mezi dělnictvem šíří. Každý katolický dělník musí si nyní býti vědom toho, zda smí a může býti členem strany soc.-demokratické. K tomu účelu jest především třeba míti jasný pojem o tom, co tato strana chce. Ketteler praví, že socialisté mají požadavky, které dlužno uznávati 1. za oprávněné, 2. za polou oprávněné. 3. za zhoubné. Oprávněné požadavky dělnictva jsou: a) účelná organisace dělnictva, b) podpora dělnických družstev státem, c) ochrana lidské práce proti jakémukoliv nespravedlivému vykořisťování.

Jaký má míti účel organisace dělnictva? Dělník sám na sebe odkázán jest všecek bezbranný proti přehmatům se strany kapitálu, jestliže však dělníci všickni jsou spojeni na základě rozumné a poctivé organisace, pak mohou své zájmy účelně hájiti. V tom spočívá jádro rozluštění dělnické otázky, jakož spočívá rozčlenění výrobních stavů a dle toho jich poměrné spravedlivé zastoupení ve sborech zákonodárných rozluštění politické otázky. Žádný stav neutrpěl tolik pohrom rozpuštěním cechů a zničením všech společenských pořadků, jako dělnický, a proto jest mu potřebí onoho spolčení všech pracujících, které každému členu zaručuje ochranu a pomoc. Jenom tenkráte mají také uplatniti váhu své osoby.

Člověk sám na sebe odkázaný a ze všech stran opuštěný není celým člověkem. U tříd majetných a bohatých se mají věci

jinak. Bohatství dopřává majiteli veliký účin a vynikající postavení v lidské společnosti. Kdo má kapitál, ten má pouze ochrany a pomoci v tomto kapitálu v hojné míře. Ale člověk chudý, jen z práce se živící, ten musí hledati oporu u svých soudruhů, kteří s ním sdílí stejný životní úděl. Stát sám nemůže dělnictvu a pracujícím třídám tolikeré ochrany zabezpečiti, poněvadž mu chybí k tomu síly a prostředků.

To jasně se ukázalo ve stávce českých uhlokopů v lednu, únoru a březnu, r. 1900 trvající. Státní radové a vysocí byrokrati veřejně byli nuceni prohlásiti se, že jsou oproti majitelům dolů bezmocni.

Zrušením všech pracovních řádů a prohlášením svobody výroby učiněna práce lidská obyčejným zbožím, z toho následuje naprostá nejistota výživy dělnických tříd; ustavičné stěhování pracujících lidí z místa na místo, chladný poměr mezi prácedárcem a dělníkem, z toho pak hrozná bída v době nezaměstnanosti a jiných nehod, hlavně v nemoci. Revoluce minulých století zničily pracovní řády a nyní jest to přetěžký úkol, na zbořeninách těch stavěti společenské řády znova. To jest úkol tak obrovský, že jej sotva rozluští nynější i budoucí pokolení. Zde se musí stavěti zvolna a důkladně.

Bourati jest snadno, ale stavěti jest úkol velice obtížný. S toho stanoviska myslím, že organisace dělnictva bude míti jen tenkráte úspěchu, jestli organisace ty vzejdou samy od sebe z přirozených potřeb dělnictva. Tak alespoň rozvinuly se staré cechy, povstaly samy z přirozené potřeby. Poněvadž povstaly v době, kdy jestě římské právo nebylo v Evropě oživeno, proto měly také právnické základy od církve. To všecko jest nyní zničeno a nová doba nedovedla na místo těchto zbořenišť něco podobného postaviti,

Za druhé musí dělnické organisace míti účel pouze hospodářský a nikoliv politický.

Za třetí musí tyto hospodářské cíle dělnických organisací býti úzce a nerozlučně spojeny s mravními předpisy křesťanské víry, aby dělnictvo vedeno bylo k tomu, by všude zachovávalo poctivost, mravnost, čest stavu a bylo ve svědomí svém vázáno konati povinnosti svého stavu. Poněvadž byly stálé pracovní organisace rozbity, stala se lidská práce dnes obyčejným zbožím a na druhé straně ztratil dělný lid všecky pojmy o cti a povinnosti práce. Kdežto dříve považováno za hanbu celého cechu, jest-li kdo v řemesle a obchodu podvodně odíral zákazníky, odváděl fušerskou práci, vedl nemravný život, nevšímá si nikdo dnes podobných neřestí a tím hyne celá společnost.

Za čtvrté musí dělnické organisace pojati do svého kruhu bezvýminečně veškeré členy, jinak by se minuly úspěchu.

Za páté jest třeba, aby měly vlastní svou vnitřní samosprávu.

To jsou jediné správné podmínky, kterými dělnictvo a pracující stavy vůbec se mohly zreorganisovati. Jest-li budou od sebe zarputile zaháněti náboženství a jeho mravní zásady, jest-li urputně se budou uzavírati účinu církve, pak ovšem nebude nikdy naděje na lepší časy.

Od státu žádá Ketteler pro dělnictvo, aby pracovní lid byl chráněn všeho vykořisťování, tyranie, podvodného okrádání o mzdu. Požadavky ty ovšem nikdy se strany státu splněny nebudou a tu leží vina hlavně na byrokracii, která jsouc vychována na universitách nevěreckou vědou, nemá ani srdce ani pochopení pro spravedlivou věc pracujícího lidu.

Uvedeme jen jeden případ. V Zábřehu na Moravě bylo koncem července 1901 vysvěceno české gymnasium slavným způsobem. Tamější Prušák a protestant, továrník Brass, vydal zákaz, že žádný dělník nesmí se této slavnosti súčastniti. Čeští katoličtí dělníci spoléhajíce na zaručenou státními zákony svobodu osobní, súčastnili se slavnosti a byli za to ihned z práce propuštěni, a to předseda katolického českého dělnictva spolku »Methoděj«, pan Ilgner, a ještě 40 dělníků většinou členů tohoto spolku. Dělníci Brassa u soudu zažalovali, soud však uznal, že Brass musí zaplatit ještě za 14 dní mzdu a jiného nic. Zde máme doklad, že továrník smí beztrestně nejen žádat tělesné otroctví, ale i duševní, a pak slyšíme z úst socialních demokratů, Herbenovců, Masarykovců a jiných jim podobných, že jen kněží chtějí zotročit lid a o takovýchto případech do nebe volajících tito lidé zarputile mlčí.

Ketteler žádá dále od státu, aby nepřipustil v továrnách práci vdaných žen z toho důvodu, aby muž měl ženu a dítě aby mělo matku. Moderní stát i tento požadavek nikdy neuskuteční, poněvadž jest příliš sláb oproti kapitalistům, od nichž sám v mnohých věcech jest odvislý. V jediném Německu pracuje dnes přes 300.009 vdaných žen v továrnách a průmyslových závodech vůbec. Zápověď práce dítek v továrnách, naprostý nedělní a sváteční klid a odstranění všeho vykořisťování, to jsou požadavky dělnictva a pracujících tříd naprosto oprávněné.

Druhou skupinu požadavků socialní demokracie označuje Ketteler onu, která má požadavky částečně oprávněné a částečně neoprávněné. Socialní demokracie hlásá, že chce uplatnit právo práce. Chce docíliti toho, aby práce nebyla zbožím, za které se dává dle nabídky. Práci dostane ten, kdo chce nejmenší mzdu. Aby tomuto stavu byla učiněna přítrž, chce socialní demokracie rozdělit na stejný díl všem všecken pozemský majetek. To však jest naprosto klamný předsudek a spočívá ve špatném pojetí, co jest podstata práce člověka.

Socialní demokracie neuznává mravní obsah práce, jak Kristus slovy vyjádřil: Kdo nepracuje, ať nejí. Kristus tedy pravil, že jen ten, kdo si správně a spravedlivě zasloužil majetku, smí z něho také žíti.

Konečně má socialní demokracie společnost lidskou ohrožující a nebezpečné cíle a zásady. Předně mluví vůdcové socialní demokracie k dělnictvu o takových požadavcích, které by se daly provésti jen všeobecným krveprolitím. Pohlédněme blíže na takové požadavky. Veškeré vlastnictví člověka vztahuje se na předměty okamžitého nebo delšího požitku, nebo jsou to předměty, kterými se teprv k požitkům dopracujeme. Požitkové předměty jsou všecky pokrmy, šatstvo, byt a podobné. Všecky tyto potřeby opatřujeme si na základě onoho vlastnictví předmětu ceny trvalé, jako jsou:

půda, kapitál, stroje, náčiní, dopravní prostředky. Předměty prvního druhu jsou tedy prostředky požitkové a druhé skupiny prostředky výrobní. Jenom prací dobýváme obou předmětů, a proto jest práce jediným právním a pravým zdrojem a původem vlastnictví!

Socialisté však hlásají: předměty požitkové mají patřiti do práva soukromého vlastnictví, ostatní však výrobní prostředky buďtež prohlášeny za majetek státní. Jakým způsobem toto státní vlastnictví se pojímati a prováděti má, o tom nejsou názory předních učenců socialní demokracie ustáleny, ani náležitě jasny. Dle toho by stát byl jediným výrobcem všech životních potřeb. Výkon práce jednotlivce dává měřítko, mnoho-li jednomu každému se rozdělovati má. Nikdo by neobdržel mzdy, nýbrž svůj podíl z výnosu práce. Jakost práce, zdaž to práce tělesná neb duševní, zde nerozhoduje.

Kam by tento plán vedl? Předně by se museli všichni rolníci zřeknouti svého soukromého vlastnictví a pozemků od otců zděděných, neb jinak právně nabytých a dostali by pouze poukázky na stravu a jiné životní potřeby. Ale i kdyby tento sen se dal uskutečnit a všickni v pracovním státě do syta se najísti mohli, raději bych zemáky jedl jsa vlastním pánem nad sebou, než abych jako otrok socialistického státu měl každého dne na stole plný egyptský hrnec. Socialisté naprosto neuznávají zlo v člověku a přece jen ten může prospěti člověčenstvu, kdo zlo potírá v sobě i mimo sebe.

Tak psal biskup Ketteler o názorech socialistického státu již roku 1877. Od té doby se ve straně socialistické množí případy, že strana ta jest neschopna prokázati dělnému lidu něco dobrého. Všimněme si těch defraudantů-socialistů, kteří okradli nemocenské pokladny, nebo si přivlastnili peníze podpůrných spolků, těchto defraudantů jest na sta a tisíce. Mohli bychom uveřejnit celou řadu socialistických defraudantů, ale jest naprosto zbytečno, důkazy ty přinášeti. (Pokračování.)

K Flajšhansovu vydání Husovy Postilly.

Přede dvěma lety vydal prof. Dr. Flajšhans nákladem páně Vilímkovým v Praze »Husovu Postillu« v novém nádherném, tu a tam illustrovaném spise *novou* češtinou za K 7.80. Poněvadž si prací páně profesorových vážíme a mimo to i v Králové Hradecké »Obnově« (č. 23. tohoto roku) i jakousi výzvu čteme, abychom si opatřili obšírný životopis Husův, jenž týmž učencem zpracován a panu Vilímkovi odevzdán byl, neváhali jsme zakoupiti si tuto drahou knihu, doufajíce, že v ní najdeme »nových sdělení« neb aspoň z péra laického věcného ocenění Husova učení a působení, jak se právě v Postille jeví. Než sklamali jsme se!

1. Pan prof. Dr. Flajšhans napsal k Postille úvod, v němž přicházejí fráze »o plamenech kostnických, o zanícených křesťanech (ovšem husitských!) o katanech, o hranici, o dušení, o nesmrtelných myšlenkách,

o mýlících se shromážděných otcích (církevních, Husa odsoudivších), o hranici Savonarolově, o útiscích věrného lidu v Čechách a na Moravě, o nedostatku výkladu Písma ba i slova Kristova, o zkáze církevní, o papeži-násilníku, o faráři-lakomci, o vysoké hierarchii (jež nezná než zlato a ženy), o neřestném kněžstvu, o čistém učení Kristovu, o svatých exemplářích této popálené knihy« atd., tedy samé vybledlé pentle, jimiž kdysi své romány ověšoval pověstný Herloš a jimiž po dnes proplétali své výklady slavnostní »řečníci« a všelijací národní i nenárodní žurnalisté, kdykoli jim o nešťastném M. Janu Husovi jednati bylo, — až se to konečně posluchačům omrzelo, takže dnes veřejně se žádá »důstojných« oslav Husových a *prohlubování* jich! Tento frázovitý fakt v úvodě dr. Flajšhanse nás skutečně zarazil a my neslevíme z pokárání jeho ničeho, i kdyby pan profesor chtěl se proti němu obhajovati výmluvou, že jen všeobecně a dle skutečného obsahu Postilly v úvodě psal. Povinností literáta významu Flajšhansova zajisté bylo více, než opakovati a registrovati nepěkné novinářské a řečnické fráze.

2. Jak úvod páně profesorův psán jest s patrnou proticírkevní i. e. protikatolickou tendencí (vyjímaje pojednání *o původu* Postilly!), tak protikatolickou tendenci prozrazují knize přidané obrazy čili illustrace *Lad. Nováka*.

Není jich ovšem mnoho, ale za to jsou pichlavé a makavé, prozrazujíce dvojí myšlenku základní: Husa a jeho dílo na výsost vyšňořiti, církev však ponížiti! Hned podobizna Husova předvádí nám toho nepopíratelný doklad: nešťastný mistr vymalován jako světec se zlatou gloriolou kolem hlavy, jež nad to lemována i rudým okrajím: pod poprsím Husovým jest rudý kalich, z něhož vykukuje cosi *rudého* (hostie?) vysílajíc k lem sebe zlaté paprsky!

Že je to husitský znak? Budiž, ale přiostří, o němž jsme shora psali, není tím nikterak vzato, ba, jak se zdá, zúmyslně bylo právě na *toto* místo knihy dáno. (Největší radost z tohoto husitského kalichu budou asi míti čeští *helvité*, poněvadž *pravý* Husův kalich je jim *modlářskou pověrou*!) Ještě pěknějším obrazem jest představení, na němž Husovi *svatému* v průvodě andělů žehná Pán Ježíš v okamžiku, kdy Mistr z plamenů podává Mu »postillu.« Na stránce 17. vyobrazen jest papež, žehnající pochlebníkům, kteří k němu »lezou«. Nadutost a zhýralost kouká papeži při tom z pootevřených vyžilých úst a z očí, ba i z nohy, jež mu celuje hezká ženština. Strana 45. podává illustraci ke slovům »Jdi a ukaž se knězi.« Ve zpovědnici sedí čepičatý velebník, maje cosi na uších přivázaného (snad aby mu nebylo zima!) a přidržuje si podbradek dobře živený: vedle něho, po obou stranách zpovědnice jsou mladé ženštiny, nesouce dary za odpuštění hříchův, a před ním stojí jakýsi chlap, drže (či přinášeje?) pytlík s penězi a koš s masem! Pikantnějším byl by tento obraz, kdyby bylo viděti, kterak zmíněný kněz líbal se s ženštinou neb aspoň šelmovsky na ni pohlížel. Možná, že páni napraví chybu v novém vydání, dojde-li kdy k němu. Ale nevyzývejme dobrých lidí — vždyť ihned dvěma nebo třemi illustracemi jsou nám k službám, znázorňujíce cizoložství a smilství, lakotu a obžerství, pýchu a lenost atd., vždy v přítomnosti nějakého církevníka, jenž ovšem dostává při tom lví podíl; takový podíl, že vymalovaný tam pes je nám sympathičtějším než kněz, biskup nebo papež. (Viz stranu 161. a zvláště stranu 225., kdež nad hlavou vypaseného nemravravného kněze sedí

ošklivý luciper, rovněž hanebný jest obraz na straně 382., kdež ve společnosti hráčů a žráčů, *slova* ta jsou dle nápisu postilly a illustrace, — z veliké nádoby chlastá tučný, bíle oděný mnich.

3. Mimo to nacházíme ve frázovitém úvodě rozličné nesprávnosti. Uvádíme na ukázku aspoň tyto: Hned v prvním odstavci tvrdí se, že již r. »1412 naprosto a docela oddělil (boj o myšlénky Wikleffovy) mladého mistra Husa od tehdejší církve úřední.« Proti tomuto možno poukázati na Husův spis »Dcerka«, psaný roku 1412, jenž jest ještě úplně *katolický* až na jediné místo (o členech církve), jež však *možno* též orthodoxně katolicky vyložiti — a Hus činil *tak* i na Sněmě! Mimo to třeba upozorniti, že identity *tehdejšího* smýšlení Husa s Wikleffem nebylo by lze v roce 1412 dokázati ani v těch dvou kusích, které zvláště uvádí pan Dr. Flajšhans (ibidem), totiž *v nesmiřitelném* odporu proti papežství a mnišství, poněvadž mistr Jan Hus *psal* ještě tehdy poučné listy mnichům a jeptiškám českým (Dcerka) ano i zpovídal se před smrtí kterémusi mnichu, jehož laskavost a zbožnost i učenost chválí: papeže pak považoval ještě *tehdy* nešťastný Mistr oprávněným soudcem víry, jak jsem ukázal v pojednání o »Listech Husových« na straně 38 a násl. Teprve r. 1413 odpor Husův proti papeži je zjevným, ač ne úplný a »nesmiřitelný«, poněvadž ještě i toho roku považoval Hus papeže *náměstkem* Kristovým, plnil-li ovšem papež zákon Kristův atd. (Viz mé uvedené pojednání str. 78.)

Kterak osvědčoval Hus synovskou poslušnost papeži Janu XXIII. ještě r. 1410 způsobem slavnostním (až téměř servilním), nazývaje ho »nejsvětějším v Kristu otcem a z hodné Boha prozřetelnosti papežem« a kterak ještě r. 1411 v měsíci *září*, tedy bezprostředně před r. 1412, psal mistr Jan kardinálům »v oddanost pokornou se vší úctou k rozkazům Vašim,« dávaje se při tom »pokorně v ochranu otců v Kristu nejctihodnějších, kteří ráz apoštolů mají« atd., je z *Listů* jeho všeobecně známo (a bylo již svého času v mé jich charakteristice v tomto časopise obšírně vyloženo). Kterak tedy mohl *takový* charakter, jakým Husa u nás pořád vyhlašují, kterak mohl *hned* na to, to jest již roku 1412 »naprosto a docela« odděliti se od »tehdejší úřední církve«? Za *tři měsíce* stala se s ním tato nesmírná změna? Či máme snad věřiti v jakési psychologické »Deux ex machina«? Proč také vůbec M. Jan na sněm církevní šel, tedy **po** roce 1412, když s »církví úřední« docela a na dobro již dvě léta před tím byl se rozešel? Ale to jsou právě záhady, jichž naši laici pro svou proticírkevní předpojatost nemohou a nemohou pochopiti, i když jim to stále před oči klademe a důrazně na to upozorňujeme. Po té ovšem nelze se diviti, že i muž takového vzdělání, jako je dr. Flajšhans, když byl prostudoval celou Postillu nejednou ale mnohokrát (v různých vydáních a rukopisech, dávaje pozor na každé odchylné slovíčko) a když byl nucen napsati (IV. dole), že »místo učeného a moralisujícího výkladu evangelia« stává se dílo Husovo »*plamennou obžalobou* doby současné« a když byl nucen zmíniti se (V. shora) i »o narážkách,« jež se ve spise hemží a jimiž se *všichni* odpůrcové Husovi bezohledně a veřejně potupují, ač zákon Kristův, jejž chce Hus vyložiti, i nepřátely káže milovati! — po té ovšem nelze se diviti, že i takový muž nemá ani jediného kárného slovíčka pro nešťastného Mistra, a že deklamuje »o neúhonné a čisté postavě mučeníka Kostnického,« neuváživ, že by se mu pramálo líbila neúhonnost a čistota Husova, kdyby se *tak* proti němu obrátila a *tak* s ním nakládala, jak

se obrátila a jak nakládala *veřejně* se všemi osobními a zásadními odpůrci svými!

Na stránce druhé připomíná dr. Flajšhans vedle hranice Husovy také hranice Savonarolovy; ovšem nedosti případně, poněvadž P. Savonarola umřel s církví jsa smířen a ne jako kacíř. Také spisy Savonarolovy, zvláště *církevně*-obranný a asceticko-dogmatický spis »Triumphus Crucis«, jsou docela jinak psány než »nárážky« Husovy, nehledě ani k tomu, že Savonarolovci veřejně se k Církvi Páně hlásili jako kající věrní synové, kdežto Husité od církve odpadli a proti ní veřejně mečem, ohněm, drancováním a potupováním vystupovali. To jsou věci známé, ale pro řečnický effekt přitáhnou se třeba za vlasy, a církvi věrný Fr. Hieronymus Savonarola ocitne se u hranice Husovy, nebo u pomníku Lutherova, Giordana Bruna atd., ač ani s kacíři ani s nemravy ani s atheisty nic společného nemá.

Mezi auktory, jimiž Hus »prosycoval« své postillní výklady, uvádí dr. Flajšhans i některé *divné Svaté*. Čtemeť v úvodě jeho (Str. III.) vedle svatého Augustina, Ambrože, Řehoře atd. také o *svatém* Bedovi, ba dokonce i o *svatém* Origenovi, ač Origenes *nikdy* svatým jmenován (kanonisován) nebyl a ač Beda téměř 500 let i po smrti Husově *všeobecně* znám byl pode jménem »Venerabilis-Ctihodný«, dostav titul »Svatý« teprve právě teď, letos! Pan dr. Flajšhans zasáhl tedy do pravomoci »úřední církve« a nakanonisoval si Svatých dle chuti a *kdy* chtěl. Chybu podobnou možno ovšem laikovi snadno odpustiti, ale jen tehdy, nemluví-li příliš učeně a sebevědomě; v našem případě těšilo by nás, kdyby pan profesor ráčil z Postilly ukázati, že M. Jan Hus mluvil v ní o **sv.** Origenovi a třeba také o **sv.** Hugovi, (Víme ovšem, že v Církvi Páně existuje **sv.** Hugo, ale to není ten, jehož Hus uvádí a také ho proto svatým nejmenuje!) poněvadž, ač jsme v ní zúmyslně po tom pátrali, nemohli jsme těchto Svatých najíti, jelikož Hus jmenoval je *bez* tohoto přívlastku (viz str. 29, 67, 68, 94, 115 atd.). Bedu nazývá sice Postilla svatým, ale i také **ne** (na př. str. 94).

Jak řečeno, tyto kudrlinky jsou zde jen jako kuriosum, na důkaz, že pan vydavatel Postilly Husovy psal v ní tu a tam nepostillisticky a nehusitsky.

Na str. V. tvrdí se v úvodě, že prý Postilla Husova stala se českému národu »knihou nejmilejší, jediným jeho evangeliem.« Tážeme se: Kdy se tak stalo? Nevěří-li pan Flajšhans nám, ať se otáže českých evangelíků kteréhokoli vyznání, aby mu pověděli, co soudí o Postille Husově a stala-li se aspoň jim jediným evangeliem? Faktem *literárním* jest — a dr. Flajšhans zabývá se hlavně literaturou! — že Postilla Husova dodělala se teprve *pátého* vydání teď, tedy téměř po 500 letech od svého původu. Z tohoto patera vydání byla **2** poslední učiněna ve století minulém (r. 1866 a 1900); taková byla po Postille mezi lidem sháňka! Připomenouti sluší, že když vyšlo Erbenovo vydání v roce 1866, nebylo přece veliké, a z toho snad nejvíce koupili katoličtí kněží: vzdělaní laici (o *lidu* nemluvím) čestí jsou věru nečetnými majiteli Husovy Postilly. Nebylo by také záhodno věděti, je-li vůbec celý Erbenův náklad rozebrán, a jak *čile* šlo jeho vydání na odbyt? Kolik exemplářů Postilly Husovy leží zaprášeno a takměř ladem i v profesorských knihovnách? V soukromých knihovnách naší intelligence hledal, bys tuto »nejmilejší knihu« ohromnou většinou marně, a kde snad jest, stojí opuštěna a více pro effekt než pro praktickou potřebu.

To jsou opět známé věci; i nejkřiklavější novohusité mají po většině své husitské znalosti z požidovštěle liberalistických a jim podobných novin, nebo na nejvýše z nějaké anthologie pro střední školy. Nejvíce asi čtenářů našla Postilla Husova mezi profesory-*češtináři*, kteří však četli ji hlavně pro její význam *jazykový* nikoli však náboženský, takže ani jim nestala se »jediným evangeliem.«

Laiky české, kteří by byli Husovy spisy četli pro poučení náboženské, jsouce ochotni spravovati jimi praktický život *svůj*, spočítal bys na prstech u rukou: tak velice byly spisy tyto oblíbeny! Tím také na pravou míru přivedeno tvrzení páně Flajšhansovo, že prý Postilla stala se »jediným evangeliem« českého lidu: pravdou jest, že ohromná většina našeho lidu o Postille téměř ještě ani dnes neví.

Že pan dr. Flajšhans převedl Postillu *v novou* češtinu, bylo zcela správným, a my nechceme mu ani nejmenší zásluhu, které si tím opravdu v očích učenců snad získal, odpírati; toho však nikterak potlačiti v sobě nemůžeme, že se nám nelíbí v převedení tom dvojí věc: Předně prozrazuje pan profesor (str. VI.), že pro snadnější porozumění mluvě Husově vypustil tu a tam nesrozumitelná slova staré doby husitské, nahradiv je srozumitelnějšími, z Husa odjinud vybranými. Dobře! Proč však nikde toho na pravém místě nepřipomenuto, jak bývá v podobných spisech a případech v učeném světě literárním vůbec? *Kde* a *co* vynecháno? *Čím* a *odkud* nahrazeno? Ve spise populárním možno snad vynechati podobné doklady, nikoli však ve spise, jehož zevnější úprava *monumentální* svědčí, že nikterak populárním nemůže býti považován. — Rovněž pokládáme chybou následující přiznání (ibidem): »Místo staročeského textu evangelia přijat text bible Králické; je to překlad dnes ze všech nejznámější, a proto mohly býti vynechány poznámky, jimiž Hus čtenáři zastaralé vazby textu staročeskeho vykládal.« Namítáme proti tomu: 1. Máme tedy *zkomolenou* Husovu postillu: 2. Proč nevysvětlil dr. Flajšhans ony zastaralé vazby podobně, jako učinil dříve, totiž slovy *Husovými* odjinud vzatými, a proč místo nich přibral Bibli Králickou, které Hus ani neznal? 3. Od které doby je bible Králická ze všech překladův u nás »nejznámější«? Snad mezi učenci a evangelíky (pokud tyto nedrží se *své* konfesní bible) jsou to lidé, kteří Bibli Králickou znají (dobře znají), ale mezi lidem a tak zv. intelligencí není o Bibli Králické mnoho známosti: náš lid má své bible z rozličných Dědictví a katolických firem, má biblickou dějepravu a evangelia ve škole i v kostele dle *katolického* vydání a ne dle královského, jež na mnoze odhazuje, i když je od propagatérů protestantských *zadarmo* dostává; náš lid zavrhuje bible ty právě proto, že jsou královské a ne katolické — každý kněz má o tom zkušenosti. Ano, já na konec neváhám proti panu Dr. Flajšhansovi tvrditi, že katolická postilla Frenclova a Goffineova jsou v národě našem mnohem známějšími, oblíbenějšími i rozšířenějšími než Postilla Husova i bible královská dohromady. Zůstane-li náš lid jakým je, přesvědčí se o tom i na svém skvostném vydání Husovy Postilly pan Dr. Flajšhans i pan Jos. R. Vilímek, jeho nakladel, poněvadž naše intelligence přísahá na Husa, »do těch hrdel a statků«, ale kapsu má při tom zavřenu na knoflík.

Tolik vidělo se nám napsati o tomto novém vydání Husovy Postilly dle uspořádaní Flajšhansova. Očekáváme, že katolická intelligence a zvláště duchovenstvo bude míti otevřené oči (a zavřenou kapsu),

i kdyby skutečně vyšlo rukopisné dílo Flajšhansovo o životě a působení M. Jana Husi, poněvadž pan Dr. Flajšhans jako o Husovi přestřeloval, dokud ještě psával v realistické »Naší Době« (5. č. r. 1894), — tak přestřeluje i zde, v úvodě u Postilly, z čehož uzavírati lze, že též přestřelovati bude i v Husově životopise. *Filip Jan Konečný.*

Spolek sv. Marie Anežky

pro dobrovolnou péči o chudé v král. Českém za r. 1901.

Chodím do Tůmovy kavárny a tam se probírám hlavně listy církvi nepřátelskými. Všecky tyto listy líčí církev a nás jako zhoubce národa a pokroku a namlouvají lidu, aby vymýtil z českého národa klerikalismus. Zvláštní pochoutku v tomto oboru způsobil mi v »Katol. L.« dopis z Českého Jihu (dne 23. června 1902), kde předáci národního dělnictva p. E. Špatný a Majer vylili žluč hněvu na nás klerikály a kde žádali přítomného vládního komisaře, aby vláda »Petrův asyl« v Č. Budějovicích zavřela.

Po tomto dopisu otevřel jsem výroční zprávu spolku sv. Marie Anežky. Pročítal jsem ji stránku za stránkou a pravil jsem si: katolíci mezi tím, co Husité, demokrati, národní dělníci a Hilsneriáni církev a katolíky hanobí, tiše v duchu Kristově pracují a rány, jež zlý svět církvi zasazuje, něžnými kvítky křesťanské charity ovinují a hojí. »Čtvrtstoletí uplynulo,« praví zmíněná výroční zpráva, »kdy náš spolek v král. Českém v život vstoupil. Spolek vzdává pokorný dík Bohu a vroucí »Zaplať Bůh« všem dobrodincům. Spolek děkuje sv. Otci Lvu XIII. za jeho otcovské požehnání, které mu k jubilejní slavnosti zaslal. Popisuje se jubilejní valná hromada, na níž řečnil P. Denifle z řádu sv. Dominika, podarchivář sv. Stolice v Římě. Zpráva praví, že spolek konal 16., 17. a 18. července 1901 duchovní cvičení pro chudé i členy spolku, a to u Křižovníků v jazyce českém, v Emauzích v jazyce německém. Pět dam, čtyři slečny a jedna paní, které již na počátku ve spolku působily a s nimi i P. Josef Všetečka O. Cr. jmenováni byli čestnými členy spolku. Na oslavu jubilea obdržel každý pražský i předměstský ošetřovanec 2 K a venkovským konferencím či odborům zasláno bylo jako zvláštní dar pro chudé po 50 K. P. Denifle mluvil pak o původu a rozkvětu křesťanské charity v dějinách od dob Kristových až na naše časy, začež mu ředitel spolku, kanovník Josef Kuchynka, srdečný dík vyslovil a sám mimo to o významu jubilejní oslavy promluvil.

Na druhý svátek svatodušní roku 1901 podnikli členové spolku výlet do Asylu pro nezhojitelné, za Strahovskou branou ležícího Vincentina, kdež se shledali s mnohou bývalou chráněnkou, nalézajíce ji ve výtečném a láskyplném ošetřování. Při valných hromadách řečnili znamenití řečníci a při konferenčních schůzích pěstovaly členky bedlivě nábožné čtení a vyslechly často přednášku svého duchovního rádce.

Na konci roku 1901 čítalo 9 pražských konferencí 86 činných členův. Z venkovských čítaly: Manetín 12, České Budějovice 12, Litoměřice 16, Smečno 9, Křimice 7, Planá 8, Příbram 12. Počet podporovaných osob byl 419. Čestných členů bylo 7, přispívajících 1056, dobrodinců 744. Ředitelem spolku jest kanovník Josef Kuchynka, předsedkyní Anna hraběnka Waldšteinová. Ústřední rada

shromažďuje kapitály a rozděluje je mezi jednotlivé konference a řídí vůbec záležitosti celé družiny. Ústřední rada měla na konci roku 1901 čistého jmění K 13.200, chudinskou nadaci na 1000 K, státní los a vkladní knížky pro 4 sirotky s obnosy K 58, 58, 259 a 150.

Obracíme a pročítáme další listy výroční zprávy a činíme si tyto poznámky: Konference udělují chudým poukázky na potraviny; mimo to jim dávají vánočky, mazance, chléb, polévkové konservy, ovoce, kávu, cukr, maso, perník, sušené švestky, hrušky, čokoládu, cukroví, mléko, víno, čaj a jiné více. Chudí dostávají uhlí, dříví, nábytek, knihy a časopisy, svaté obrázky a hojné zásoby prádla a oděvu, v čemž konference dámské nad mužské vynikají. Péče o sirotky jeví se téměř u všech dámských konferencí, které, abych jen něco uvedl, platí na př. na chlapce sirotka v učení, na děvče v obchodní škole a mnoho sirotků dostaly do ústavů, asylů, do jeslí, kdež na ně připlácejí. V Českých Budějovicích rozdala dámská konference 1670 obědů, kteréž zvláštní služka chudým roznášela. Všecky konference pořádají pro chudé vánoční stromek, kdež se ošetřovanci štědře obdarují. Při této oslavě šlechta otevírá své šlechetné srdce, aby v chudých oslavila Ježíška. Konference v Č. Budějovicích, v Plané, v Křimicích a na Smečně mluví o svých knihovnách, jiné o nich mlčí — patrně jich nemají, a to je škoda. Naše doba vyžaduje, aby se hlavně tiskem pracovalo pro Boha a pro víru Kristovu.

Tklivým způsobem loučí se členové s ošetřovanci a hlavně s členkami, které se odebírají na věčnost. Dávají za ně sloužiti mše svaté, konají za ně modlitby a členkám zemřelým věnují ve výročních zprávách bolestné vzpomínky. A jak krásně uctívají zemřelé! V Č. Budějovicích na př. zemřela místopředsedkyně konference, konference místo vadnoucího věnce na rakev udělila každému ošetřovanci po 1 K a dala za ni sloužit mši sv., ku které se všichni členové shromáždili. U sv. Anny v Praze zemřela dlouholetá ředitelka pí. Josefa hrab. Waldšteinová, roz. hrab. Rumerskirchová. Její choť Arnošt hr. Waldštein věnoval konferenci pro chudé 1000 K.

A ještě něco, než ukončím, musím zde zaznamenati. Na Smíchově slavili stařičtí chudí manželé Ryssovi zlatou svatbu. Byli opuštěni, v největší nouzi postaveni, i ujala se jich tamní dámská konference, která přičiněním presidentky spolku, Anny hr. Waldšteinové, vystrojila jim skvělou zlatou svatbu. Pro stařičké manžely vykonána byla sbírka a 135 K bylo jim uloženo do záložny. Zlaté snubní prsteny věnovala jim pí. presidentka; stařičká jubilejní nevěsta měla přes šátek na hlavě zlatý myrtový věnec, který jí vlastní rukou připevnila pí. presidentka. V chrámu Páně oslovil jubilanty kanovník Msgr. Vinc. Švehla a sloužil za přítomnosti četného obecenstva mši sv. Po mši sv. byli jubilanti v kočáře domů dopraveni. Napřed kráčela mladá hrabata Alfred a Karel Neippergové, nesoucí berly květinami ozdobené a podle nich malé družičky Frida Jahodova a Albina Strnadova. K slzám dojati a s mnohým »Zaplať Bůh!« přijali navrátivší se stařečkové v chudobném příbytku svém blahopřání a dary přítomných členů spolku sv. Marie Anežky a mnohých vznešených dam.

O mohutném mužském spolku sv. Vincence vydal jsem slavnostní spis jubilejní, a proto zde činnost jeho zvlášť rozebírati nebudu. Podotýkám toliko, že mu přibyly dva nové odbory: ve Dvoře Králové nad L. a ve Chřípské. Má již 66 odborů čili konferencí. Oba spolky doporučuji všeobecné přízni a přeji jim hojného rozšíření. *Tom. Škrdle.*

Z domácího světa hudebního.*)

V.

Nejprv registrujeme několik drobnějších, ale přece pozoruhodných zpráv z doby poslední. *Českou Filharmonii vzal do svých služeb od května do července t. r. mistr J. Kubelík.* Zachránil toto veliké těleso, jež bylo v nebezpečí rozkladu. Kubelík vykonal tím čin v dějinách virtuosů ojedinělý. Engažoval orchestr, aby s ním v době anglických festiválů korunovačních podnikl umělecký tournee po Anglii. A úlohu dirigenta přejal náš výborný umělec p. Oskar Nedbal. Sešlo se tak dohromady sdružení vzácných talentů. Česká Filharmonie dostala též při této proměně jiné jméno. »*Orchestr Kubelíkův*«. Stalo se tak zajisté proto, že jméno Kubelík má dnes již světový a mohutný svůj zvuk a bude proto šťastným znamením do vínku nového tohoto tělesa. Osobní zájem, jak víme, nebyl tu u Kubelíka pražádný. A tak tato velká loď na moři umění, majíc výborné mužstvo, kapitánem Nedbala a majitelem virtuosa Kubelíka, přes úzké hranice naší vlasti vydá se na plavbu ku břehům Temže. — A co po této cestě? Bude snad tento čin jen prodloužením života naší výborné filharmonie? Jen umělá transpirace, aby po ní tím tragičtěji nadešla chvíle smrti? Neoddáváme se těmto chmurným myšlénkám. Doufáme, že cestou touto otevrou se též nové vyhlídky filharmonii do cizích zemí. Získá i na zvuku mimo dům a zjedná si pilíře své další existence. A když snad — mimo naše očekávání ani to se nestane — pak zajisté naše veřejnost vítězně se vracející »*Českou Filharmonii*« přijme s vřelejší láskou zpět a postará se zcela organicky o její další, zabezpečené trvání. Vždyť kolik již máme toho dokladů, že Čech musil nejprv v cizině najíti si uznání, aby došel pozornosti doma! —

Hlahol pražský pořádal *v den sv. Jana* koncert *ve prospěch postavení pomníku Pavlu Křížkovskému v Brně.* Nezapomenutelný kněz-skladatel, jehož vokální skladby vyplnily skoro celý program koncertu, stál tu opět před námi svými pracemi v celé své velikosti. U nás bývalý ředitel rakovnické reálky *Pavel Martinovský*, kněz řádu praemonstratského, harmonisuje sebrané písně sbírky Erbenovy, první uvedl českou píseň v průvodu piana na podium koncertní. Na družné Moravě *druhý* Pavel, Křížkovský živel zpěvu národního uvedl ve zpěv *sborový*. Músu lidu přivádí v umělý zpěv mnohohlasý. Jeho: *Utonulá, Odvedeného prosba, Odpadlý od srdca, Dar za lásku, Cyrill a Method* jsou sbory, jež takořka vytryskly z duše pějícího lidu. Křížkovského »*Utonulá*« jest až do dnes nejlepší sborová skladba v národním tonu napsaná. Kdybyste prošli celou literaturu zpěvu sborového, marně byste hledali sbor, který by se mohl jí cele postaviti po bok. Když před nedávnem některé zpěvácké jednoty, toužíce po skladbách v duchu národním napsaných, vypsaly ceny na skladby sborové, připojily významná slova, že skladba má býti dle vzoru Křížkovského Utonulé. — Proto vítali jsme z duše tento akt piety k nezapomenutelnému knězi-hudebníku. Nadšení, s jakým Hlahol vděčné tyto skladby přednesl, svědčilo zřejmě o jejich neutuchající kráse, jež vítězně překonává celou pozdější literaturu. Škoda jen, že zájem posluchačů měl tu býti náhradou jich počtu. Koncert nedošel takové pozornosti v kruzích pražských a hostí z venkova, jaké zasloužil. Účast mohla býti větší a finanční výsledek zajisté skvělejší. — — —

Týž »*Hlahol*« jako v ukončení svého jubilea 40letého trvání provedl *v neděli*, o svátek Nejsvětější Trojice, dne 25. května v chrámu Páně u sv. Jakuba mši: »*In honorem sancti Venceslai*«, komposici nynějšího sbormistra svého p. *K. Dousy*. Práce tato byla poctěna cenou naší akademie věd a umění. P. Douša, výborný varhaník a ředitel kůru, ukázal se ve své skladbě jako intelligentní hudebník a skladatel. Mše jeho, bohatá polyfonií, nikde nepřestupuje meze hudebního krásna, jež diktuje obsah zpívaného bohoslužebného slova a posvátnost místa. Názvuky svými — hlavně závěrem Kyrie — upomínajíc na zavěrečný motiv chorálu Svatováclavského — jest daleka vší banálnosti a lacinych, zevnějších effektů. Na význačnějších místech sbor ustupuje solovému čtverozpěvu a jej pak podchycuje. Vůbec musíme doznati, že o skladbě učinili jsme si soud velice příznivý. Na podrobnější ocenění však se zde nepouštíme, ježto bylo by potřebí důkladnějšího vniknutí do skladby samé, jež jediné poslechnutí způsobiti nemůže. Sbor *Hlaholu* zněl mohutně a sytě. Byloť patrno, že Hlahol zpíval s chutí ve své úloze chrámového sboru. A nemohl též důstojnějším způsobem své jubileum ukončiti. —

Mistr Dvořák po svém jubileu píše čile na nové opeře. Úspěch *Rusálky* zdvojnásobil jeho touhy za novou zpěvohrou. Libretto k nové opeře napsal mu

*) Pro nedostatek místa odloženo z předešlého čísla.

Dr. Jaroslav Vrchlický. Jest nové zpracování *Armidy*, již Torquato Tasso ve své velebásni: »*Gerusalemme liberata*« do literatury uvedl. Nepředbíhajíce osnově děje, podotýkáme jen, že Armida, tato středověká Kirké křesťanských básníků, skytala již látku ke třem operám. Složiti operu toho jména Lulli (r. 1686), pak Gluck (r. 1777) a Rossini (r. 1817). Nepochybujeme o tom, že lyrická múza Dvořákova v této romanticko-fantastické látce nalezne opětně svůj vlastní živel, jako bylo v Rusálce. Aspoň píle a chuť mistra Dvořáka, s jakou se do práce dal, nejlépe o tom svědčí.

I chef opery Národního divadla, p. *K. Kovařovic*, jak se proslýchá, se svým výborným librettistou p. *K. Peškou* pilně pracují o novém díle. A to zase z domácích našich dějin. A tak v dohledném čase máme zase na obzoru 2 domácí opery osvědčených, předních našich skladatelů.

Za to p. *K. Weiss*, který svým »*Polským židem*« v Německu pronikl, jest nyní nucen pracovati pro cizinu dále. První opera jeho: »*Viola*«, která těšila se svého času všestrannému úspěchu v Národním divadle, leží klidně v archivu dále. A byť bychom neměli již na zřeteli osobní neshody, mezi rozhodujícími osobami panující, chápeme, že by uvedení její opětné na scénu Národního divadla rozbouřilo vysoko vlny veřejnosti a vzbudilo boje. A tak Weiss: »Čech v Berlíně usedlý«, jak o něm německé listy píší, mezi tím, co Weiss, plnokrevný Pražák, po Praze stále chodí a zde pracuje, chystá svoji *Violu* v novém zpracování, pod názvem: »Zwillinge« (Blíženci) pro divadlo Darmstadtské, které si práci již zamluvilo.

V polovině května (17.) uvedena jest na scénu *Národního divadla* jako novinka *Lalova opera: Pověst o Isu* (dle roi d' Is). Zajímavo, že francouzský skladatel *Eduard Lalo*, jenž zemřel v Paříži r. 1892, opíraje se, aspoň v theorii, sladkému a měkkému lyrismu francouzskému, jenž v Gounodově Faustu došel vrcholu, prvý heslo hudebního Wagnerianismu vnesl na půdu francouzské hudby. Počal ve jménu reformy. Ale *neprovedl ji ni ve svých pracech.* Duševní individualita Francouze nedala se potlačiti. Byl tu styl a talent příliš domácí a pevný, než by s prospěchem bylo možno je přeliti a přetvářeti po vzoru Wagnerově.

K opeře Lalově dala látku *náboženská legenda.* Zajímavo je zajisté, na kolik náboženská poesie opět tu podává ruku umění hudebnímu. A v naší době divokého materialismu jest to zajisté význačno, že hudba se zálibou spěchá v mystické háje náboženských zkazek a zde z praménků probleskující víry čerpá svůj vzlet a nadšení. — Půdou děje jest tu *Bretoňsko*, kde skalnaté vrchy střídají se s písčitými vřesovišti, kraj, jehož lid svérázný, plný náboženské víry a fantasie zároveň, silný a svobody milovný, tak divnou píseň melanchonickou si zpívá, jako ty tony vln mořských, jež o útesy skal se rozbíjí. V tom kraji vládne král Isu, jenž po vražedném boji s nepřítelem princem *Karnakem* hodlá sjednati mír. Zasnoubení prince s *Margared*, dcerou krále ysského, má býti zárukou smíru. Leč v okamžiku, kdy má podati Margared ruku k zásnubám, dovídá se od něžné sestry své *Rozenny*, že *Mylio*, jenž v boj odplul, a kterého Margared tajně miluje, z boje zdráv se vrátil. Margared slyšíc o Myliovi, zdráhá se svoliti k sňatku s Karnakem. Karnak uražen, znovu opovídá boj a objevující se Mylio, přijímaje válečné vyzvání, jest pozdraven lidem ysským za vůdce vojska. —

Mylio, ač je Margaredou milován, lásku jí nesplácí. Miluje její sestru, dobromyslnou Rozennu. A když Mylio nad Karnakem zvítězí, Karnak s Margaredou osnují pomstu. »Silnou rukou otevřít železná vrata v mořské hrázi, město chránící, a vlny moře se rozlijí a zaplaví zkázou celý daleký kraj.« »A ty, jenž od lidu jsi ctěn a tady spíš — *tvůj zázrak ať ho chrání*« — uráží s rouhavou ironií Margared světce sv. Korrentina, obracejíc slova ta k soše Bretaňského patrona.

Na zámku v Isu zavířilo svatební veselí. Mylio a Rozenna slaví svatbu. Margared, Karnakem podporována, otevřela železná vrata, zkáza se blíží. Leč tu Margared, kajícností puzena, přikvačí, vyznává svoji vinu a vrhá se jako obět v rozbouřené proudy. A vlny se zastaví. Světec Korrentin, jenž na nebi se zjevuje, kázal proudům stichnouti; kraj jest zachráněn. A lid, ohromen zázrakem, vděčně pěje: »Sláva Bohu v nebesích, jenž věrně chrání věrných svých.«

Libretto zajisté má do sebe mnohou vděčnou scénu, zvoucí k hudebnímu spracování. Ovšem též leckterý detail bezděky vyvolává četné reminiscence. Karnak s Margared jest tu opáčením motivu Wagnerova Telramunda s Ortrudou v Lohengrinu. Zjevení světce Korrentina v soše jest pendantem zjevení Mefistofela před chrámem v Gounodově Faustu a j. A podobně i hudba Lalova vyvolává v paměť tu sladké melodie Gounodovy, tu banální, hřmotné hudební effekty Meyerbeerovy. Jen Wagnerismu, jehož prapor Lalo chtěl ve Francii vztýčiti, ušlechtilého Wagnerismu jest tu nejmenší procento. Ale dvěmi přednostmi práce Lalova přece vyniká nad bezvýznamnost zisku pro tvorbu operní. Jest to šťastné

užití *národních motivů bretoňských písní* v umění operním a francouzsky jemná a živá instrumentace díla. Lalo ve sborech a písních svatebních mluví písní lidu. A právě tento hudební folklor jest vzácnou předností díla. Vůně kraje, nám ovšem poněkud cizí, jest tu působivě na scénu přenesena. Lid ve své vlastní svéráznosti tu vystupuje. A to právě jest též jeden z význačných požadavků operní tvorby.

Legenda z Issu, ač byla velmi pečlivě na scénu připravena, neupoutala tolik, kolik solidností své práce zasloužila. Nemá nových effektů scenických, ni strhující hudby. Připadla též v dobu novinkám nejméně příznivou. V čas, kdy uzavřené prostory divadla nelákají, když volná příroda se svou živou dekorací květů a sbory ptactva vám vesele hudou vůkol. To jest ovšem ta nejkrásnější opera Boží. Ale proto přece práce Lalova není bezvýznamná a neměla přejíti jeviště bez většího zájmu širšího obecenstva. *Em. Žák.*

LITERATURA.

ČESKÁ.

Dvojí život. Román od Jos. Císlera. Libuše č. 3. V Praze 1902. Nákladem F. Šimáčka. — Vůdčí myšlénkou autora tohoto spisu bylo, zobraziti požívavý život některých mladých aristokratů, kteří okusivše v mládí z poháru rozkoše, těžko se v mužném věku rozepnou k idealnímu nějakému působení, a počnou-li, předčasně zmírají z následků svého života dřívějšího. Mladý baron vrátiv se z opojného velkoměstského života na venkovské sídlo svého otce, má v úmyslu začíti nový život. Poznav socialní bídy a nedostatky pracujícího lidu na svém panství, jež převzal po smrti otce, chce rázem vše zreformovati. Béře radu s místním farářem, jenž se těší z úmyslů baronových, ale při tom radí k rozumné reformě počínající od kořene, pravě: »Dejte lidem náhle dostatek všeho, a bude tomu právě tak, jako když dáte dítěti ostrý nástroj — samo se jím pořeže. Z pracovitého stane se lenoch, z nepijáka pijan, a peníze shrábne žid. Náprava musí se tu státi ponenáhlu, ne od mužů, ale od dětí. Děti nedospělé ať se neženou do práce, ať chodí povinná léta do školy, ať ozbrojí se pro život dříve vývojem tělesným i duševním, jinak třeba se báti zklamání.« (Str. 92.) V činnosti na reformě hmotného i duševního stavu lidu nalezl baron ve faráři nejobětavějšího spolupracovníka. Farář založil knihovnu pro lid a národní spolek; jako horlivý štěpař a včelař pořádal přednášky hospodářské i vlastenecké. Vedle barona vystupuje v románu sestřenice jeho Hermina, zbožná dívka, vynikající všemi dobrými vlastnostmi. Stává se předmětem jeho lásky, která však leknouc se její dědičné choroby se ukáže jako dědictví rozmařilého života v mládí, že není schopna žádných obětí. Baron upadá pomalu do svého dřívějšího života, moloch zhýralosti jej opět schvátí, a všecky dobré úmysly, které, nedbaje na radu farářovu, stavěl na pískových základech, se obracejí v nivec. Hermina pozdravivši se z těžké dědičné své nemoci ztrácí ji na vždy; počne působiti pro pozvolnou obrodu socialních poměrů pracujícího lidu se zdárným výsledkem. Baron, jehož život ubit a zničen hýřením, bídně zmírá, vzpomínaje, že mohl býti šťastnějším po boku ctnostné Herminy. Ta pak podává ruku sousednímu statkáři zachovalého života, aby v dědictví po baronovi uskutečňovala s ním dobré reformní myšlénky ku blahu lidu, jsouc při tom ve šťastném manželství.

Tuto práci literární lze doporučiti pro opravdově líčený život lidský, ve kterém vítězí dobro v boji se zlem, pravda nade lží a ctnost nad hříchem. Jelikož pak jest nyní řídkým zjevem, aby osoba katolického kněze objektivně byla v ději uvedena, a jeho působení spravedlivě vylíčeno, uvádíme z románu některá místa, kdež vystupuje farář vedle toho, co již o něm bylo uvedeno. Na př. kázaní jeho na poslední den v roce (str. 117.): »Mluvil vesničanům z duše i do duše. Vše, co minulého roku zažili, ať radost, ať zármutek, vše přicházelo z ruky Boží, vše řízeno bylo božskou prozřetelností a moudrostí. A v konejšivém významu těchto slov mnohému padala se srdce tíže, která je dosud svírala, oko vlhlo, a vytrysknuvší slza ulevovala stísněnému nitru, jež plnilo se silou a důvěrou v Boha a v jeho neskonalou dobrotu a lásku. Když pak kněz prosil Boha o požehnání na budoucí rok, když nabádal věřící k důvěře v Boha, k lásce k sobě samému a bližnímu, když nabádal je v odevzdání se v milosrdenství Boží v hodinách těžkých a pak skončil, všichni cítili se volnějšími, posilněni, všem zas blaživá nálada rozlévala se v nitru.« Farář líčen (na str. 31.) jako »muž velice vzdělaný. Tvář jeho byla nad míru intelligentní, dobrácká, svědčící o prostotě a odvaze. Spokojil se,

nepřijav nabízeného mu obývání v zámku, malou světničkou u kostela, neměl nijakých zvláštních potřeb, byl velice skromný a poctivec. Zalíbila se mu krajina šumavská, plná stínu a lid chudý, upracovaný. Našel zde mezi ním své poslání. Baron seznal, že jedná se vzdělancem, knězem; v hovoru s ním bylo cosi teplého, milého a opravdového. V každém slově duchovního cítil zdravý jeho názor, proložený zkušeností, mínění jeho bylo samostatné, bez oněch ohledů, s jakými vede se hovor před vrchností.« Neméně dobře působí vzdechnutí barona (str. 69.): »Jak jsi byl šťasten, kdy's ještě modlíval se před usnutím, nyní už bys se ani nedovedl modlit — vyčetl si -- a cosi ho nutilo, aby si opakoval v duchu modlitbičku, kterou se jako dítě modlíval. Neuměl ji — a v té chvíli divné teskno rozlilo se mu u srdce.«

Mile působí též líčení (na str. 47.) neděle před venkovským kostelem a služeb Božích, k nimž lidé do kaple vstupují »kropíce se při vstupu svěcenou vodou, aby tam, kde mní se být Bohu blíže, duši denní lopotou uhnětenou posilnili a občerstvili.« Zmínky též zasluhuje povahopis čisté a zbožné Herminy. V pokoji jejím »s tajemným pološerem zápasilo kmitavé světélko pod obrazem Bohorodičky. A v melancholickém tom tichu jakoby se vznášelo cosi vzneseného, éthericky jemného a tak čistého, před čím i otrlý ustrne. Čistá panenskost, jež naplňovala komnatu, zaplavila i celou duši baronovu, jakoby ji očisťovala v tom tichu před tváří svaté Panny.« V těžkých zkouškách života tu Hermina klesala na klekátko před obrazem Bohorodičky, sepjala ruce a tiskla rozpálenou tvář na polštář.« Veškeré tyto dotyky náboženského života působí poučně na čtenáře a dodávají románu něžného pelu. Proto lze knihu tuto doporučiti a autoru projeviti vděčné uznání.

Vlastimil Hálek.

❁ ❁ ❁

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Fara katolická a protestantská. Napsal P. Ondřej Hamerle C. SS. R. Přeložil Jan Šimberský. Časových úvah roč. VI. č. 7. Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl. — Čtenář sáhne dychtivě po této brožuře, mysle, že tu bude líčen život na faře katolické a protestantské nebo půtky mezi nimi, ale nic tak — spisovatel obral si za hlavní předmět coelibat katol. duchovenstva a dokazuje, že coelibat jest chloubou církve, jest ochranou kněžstva, jest požehnáním lidstva. Vývody p. autora jsou všude případné a duchaplné. Časové úvahy přinášejí vůbec vybraný material a proto je čtenářům »Vlasti« z plna srdce doporučujeme. Stojí ročně 1 K, číslo 8 h. Předplatné přijímá administrace v Hradci Králové, Adalbertinum.

Vyznamenání. Jeho Svatosť Lev XIII. udělil dru. Juliu rytíři Nejedlému z Vysoké komthurský řád sv. Řehoře, jemuž dodán byl zároveň s papežským breve od Jeho Eminencí nejdůst. pana kardinála ze Skrbenských. Jelikož dr. Jul. rytíř Nejedlý jest upřímným přítelem všech katolických snah, raduje se družstvo Vlasť z tohoto jeho vyznamenání a projevilo mu usnesením výboru z 2. července t. r. své nejoddanější blahopřání. Dr. rytíř Nejedlý narodil se v Brandýse nad Labem dne 12. dubna 1847. Literárně byl činným od r. 1866 v belletrii veršem i prosou. Redigoval dva ročníky almanachu »Ruchu« a náležel k literárnímu sdružení z konce let šedesátých se Svatoplukem Čechem, Josefem Sládkem, Jaromírem Čelakovským a j. Dr. rytíř Nejedlý byl opětně a opětně zvolen za předsedu literárního odboru »Umělecké Besedy«, zaujav čestný úřad ten po Hálkovi, Dvorském atd. Činnost právnická jej později zapudila z belletristické činnosti, avšak literatuře zůstal věren jako spisovatel právnický. Vydalť r. 1880 zejména známý a všeobecně uznaný komentář »Zákona proti lichvě«, pak mnoho právnických článků a prací, zvláště komentář »Stavebního řádu pro království České« v obou jazycích a několikerém vydání. Týž jest dlouho členem vrchního řiditelství »Průmyslové jednoty pro království České« a dozorcem pokračovacích škol průmyslových v Praze. Císařského vyznamenání dostalo se mu tím, že mu s prominutím tax přiznán byl staročeský stav rytířský s přízvem: »z Vysoké.« Věnoval pak během času mnohé cenné dary různým chrámům, z nichž zmínky zasluhuje zvláště jubilejní oltář r. 1898 věnovaný chrámu v letním sídle dra. ryt. Nejedlého v Liboci v ceně 2500 korun. Vedle lidumilného působení svého, na něž obětoval dr. rytíř Nejedlý v ústranní veliké sumy peněz k účelům spolkovým a humanitním, získal si nevšední zásluhy jako obhajce cti napadených kněží před soudem, kdež se téměř ve všech případech podařilo jeho právnickému talentu a řečnické bystrosti rehabilitovati česť katolických kněží a katol. korporací vůbec. I voláme mu k jeho vyznamenání ze srdce: »Mnogaja ljeta!«

Z Ruska. (Dokončení.) *Rusin Vergun,* redaktor ve Vídni vycházejícího časopisu »Slavjanskij Věk«, konal v různých ruských městech přednášky »O stavu a poměrech zahraniční Rusi« t. j. Haliči. V Kijevě mluvil při schůzi »Slovanského spolku« ve velké universitní síni. Hned na začátku přednášky byl pro své stranické názory uvítán většinou posluchačů sykotem a když jal se dále mimo jiné dovozovati, že termin »Rusín« vymyslili Poláci pro rozštěpení ruského národa, rozlehl se síní energický odpor, provázený hlučným hvizdem a sykotem, a když přednášku ukončil provázen stejnou nepříznivou demonstrací. V Moskvě řečnil v polytechnickém museu o témž předmětu a se stejným neúspěchem. Ruské časopisy rozhodně odsuzovaly nepřátelskou tendenci jeho přednášek, slušně vytýkajíce, že Vergun přijel do Ruska patrně s účelem buditi nechuť a zášť k Polákům, jakou sám k nim v srdci chová a tím ovšem k utvrzení slovanské vzájemnosti a žádoucího smíru mezi rodnými kmeny nepřispívá a mezi uvědomělými Rusy sympatií svým nekalým záměrům nezíská. Účel jeho agitační poutě po Rusku sluší přiznati za úplně pochybený a nezdařený. — *Padesátiletá památka* smrti dvou z nejpřednějších ruských spisovatelů, básníka Vasilije Andrejeviče Žukovského († $^{12}/_{25}$ dubna) a Nikolaje Vasiljeviče Gógola († 23. dubna [6. května]) slavena byla v Rusku v průběhu dvou měsíců celou řadou pannichid a slavnostních přednášek o životě a působení zemřelých. V Moskvě památka Žukovského zakončena důstojně 23. dubna, 6. května společnou slavnostní schůzí moskevské university a Společnosti přátel ruské slovesnosti, jichž čestným členem byl Žukovský. Veliká síň byla přeplněna vybraným obecenstvem, místo čestné zaujali: protektor moskevského učebného okruhu Někrásov, rektor a profesoři university a deputace tulské a bělevské šlechty, k níž oslavenec náležel. Schůzi zahájil rektor university Tichomirov, jenž ve vzletné, obsáhlé řeči vytkl, kterak za šťastna se může pokládati národ, jemuž v jednom roce popřáno uctíti památku dvou takých výtečníků, jakými byli Žukovský a Gógol, a jenž před třemi lety slavil stoletou památku narozenin svého genialního Puškina. S nejhlubší pietou vzpomíná universita takových svých čestných členů. Pouhých těchto tří jmen: Žukovského, Puškina a Gógola stačí, aby ruská literatura zaujala vynikající místo v literatuře světové. Nikdy před tím aniž potom nepovzneslo se ruské básnické tvůrcovství do takové výše jako za doby těchto tří duševních velikánů. Co do ducha, jímž provanuta poesie Žukovského, uvedl řečník větu samého básníka, že *»poesie má býti zemskou sestrou, náboženství nebes.«* Stejný byl názor Puškina a Gógola. Vnikajíce v hlubší smysl útvorů Žukovského, musíme seznati jeho snahu poučiti člověka, že jako radosti tak i hoře na této zemi mají proň vyšší význam, že vždy má býti hotov nésti svůj kříž, *»buď si to kříž utrpení anebo štěstí kříž«*, a že *»naše svoboda sestává v úplném podrobení se vůli Boží — vždy, ve všem, všude a ničemu jinému!«* I povrchní čtenář musí vyčísti, že hlavní črtou poesie Žukovského jest bezmezná láska básníka k lidem. Nelze milovati lidi více, než jak je miloval on, přes mnohá příkoří, jichž mu bylo od nich zažíti. Pro všecky své protivníky měl Žukovský jediné přání: »vysvoboditi je od samých sebe« a prostředek k tomu viděl *»v pokání!«* — Druhým řečnil prof. A. Veselovský na thema, byl-li Žukovský romantikem, za jakého sám sebe považoval a nazýval, — i dospěl ve svých vývodech k zápornému závěru. — Po něm mluvil prof. Gruzinský o společenských názorech Žukovského a jeho působení a významu jako vychovatele nástupce trůnu (Alexandra II.). Vychovanec byl pamětliv závětí svého učitele a v jeho velikém reformačním díle (zrušení nevolnictví, oprava soudních zřízení, porota, samospráva měst) obraží se blahodějný účin jeho šlechetného pěstitele. Takým stal se Žukovský, byť i nepřímo, velevážným činitelem v historických osudech své vlasti. — Prof. Kirpičnikov podal stručný nástin posledních dnů básníka, plných těžkých ztrát a bolestného utrpení. Dojemná slavnost zakončena kantatou, složenou ke cti Žukovského p. Ippolitem-Ivanovem na slova p. Veinberga, již zapěl ruský zpěvácký spolek řízením ředitele konservatoře V. Safónova. *Karel Jindřich.*

Ze Slovenska. Dne 31. máje oslavili v Turč. Sv. Martině 80. narozeniny nestora slovenských spisovatelů, Jana Franciscího. Francisci narodil se 1. června r. 1822. V bouřlivém roce 1848 byl zvolen za kapitána nově utvořené slovenské gardy. Když odepřel spolu s Daxnerem a Bakulinim poslati slovenské dobrovolníky proti Chorvatům a Srbům, byl s oběma řečenými muži odsouzen k ztrátě hrdla. Po porážce u Švechat byl Košut přinucen změniti tresty všech tří kapitánů na tři roky žaláře, z něhož je vysvobodil Windischgrätz obsazením Budapeště. Po roce 1848 vstoupil na dráhu úřednickou, na níž postupoval, až byl r. 1864 jmenován hlavním županem stolice Liptovské. Ale tu zrodil se osudný dualismus, »osvobození« Maďaři jali se otročiti národnosti, na Slováky svalila se běda a utlačení. Francisci vzdal se své úřední dráhy. Ale svého národa nezapomněl — pracoval

pérem i grošem k jeho zdaru. Francisci má velikou lásku na Slovensku a proto také oslava jeho 80. narozenin byla tak stkvělá. — Maďaři počínají již cítiti škody vzniklé stěhováním obyvatelstva do Ameriky. Dne 31. května sešel se v Miškovci kongres proti stěhování. Na kongrese odhadovalo se, kolik pracovních sil a kolik milionů ztratilo již Uhersko vystěhovalci. Kongres usnesl se na prostředcích proti emigraci. Mají prý se zříditi hospodářské školy, mají se zlacinět hypothekární půjčky, má se uspořádat úvěr, neúrodné a neplodné pozemky zalesniti, pěstování vína podporovati a padělatele vín má zákon trestati. Jaké nedůslednosti dopustil se kongres usnesením, že omeziti se musí výčep lihovin, ale pálenice mají se podporovati! Zrevidovati se má zákon o kommasacích (scelování pozemků, myšlénka moravského Hanáka Skopalíka) a o exekucích. »Nár. Nov.« poznamenávají k tomu ještě, že jest nutno, dáti lidu výdělek a postarati se o odborné hospodářské a průmyslné vzdělání. — Zmínili jsme se nedávno, že ablegat Ružiak mluvil v uherském parlamentě o nutnosti slovenských škol. Ve »Slovanském Přehledu« (čís. 9) podává F. H. (Fedor Houdek) přehled nynějších škol v Uhrách. Slováci potřebují dle jeho zpráv asi 10 gymnasií, 4 realky, 2—3 paedagogia, 100 škol odborných. Na Slovensku však je jen něco málo slovenských obecných škol. Maďarské školství ve stolicích slovenských je dosti četné, totiž 43 škol středních s 10.916 žáky, odborných škol 147 s 15.189 žáky, učitelských ústavů 17 s 1397 kandidáty, bohosloveckých ústavův a právnických akademií 17 s 1016 posluchači. V obecných školách na Slovensku bylo 308.017 dětí slovenských *napočítáno* (ve skutečnosti asi mnohem více!) Ve středních školách přiznalo se 1853 žáků ke slovenské mateřštině, na odborných školách 6591, na paedagogiích 247 a na vysokých školách (právnických a bohosloveckých) 235. Slovenských opatroven r. 1900 byio 26, obecných škol 531 (maďarských 1224). Ve středních školách, ústavech učitelských a na vysokých školách nejen že se slovenčině nevyučuje, nýbrž ona se houževnatě pronásleduje (předloňský případ Prešovský). — V Pešti vznikl *protiklerikální* slovenský list »Hlas l'udu«. Maďarskému tisku se list nelíbí — nemohu však říci dosud, jak byl přivítán katolickou slovenskou intelligencí. — Nový slovenský list pro Liptovskou stolicí zakládá se v Lipt. Ružomberku. — V administračním výboru Liptovské stolice předneslo několik slovenských výborníků žádost, aby směli mluviti a jednati ve své mateřštině. Pro slovenštinu mluvil i Sliačský farář P. Andrej Hlinka, ale když se hlasovalo o návrhu, vzdal se hlasu a nebyl ani pro ani contra. Když loni útočili na pana faráře pro jeho volební manipulace (byl proti slovenské národní straně), nemohl jsem si jeho jednání vysvětliti, ale letos již vím, že uražená ješitnost tohoto druhdy velehorlivého Slováka přetvořila nadobro. Jednání takové nedá se omluviti u kněze, kterého právě pro jeho hrdé vlastenecké smýšlení obec Sliačská postulovala za faráře i proti vůli biskupově.*) — Proti korbelství (alkoholismu) píší znova »L'udové Noviny« a »Katolické Noviny.« Na vlastní oči jsem se nejednou přesvědčil, že pijanství v západních stolicích slovenských se nemenší. A to jest příčinou dluhův a bídy slovenského lidu. — Maďarské ministerstvo kultu a vyučování vypracovalo »Nový pořádek obecných škol« — nové učební a disciplinární osnovy, a rozeslalo jej po všech zprávách škol, aby podali své dobré zdání. Novými osnovami má býti docíleno účelnějšího maďarisačního programmu. Jako na Moravě heslem německé zvůle je »Die Schule«, tak také na Slovensku »iskola«. Nový pořádek ustanovuje, že členem školního stoličního výboru (školské stolice) nemůže býti, kdo neumí maďarsky čísti nebo psáti. Každá škola má míti maďarský národní prapor, maďarskou knihovnu, musí s úřady dopisovati maďarsky, učebnic může užívati jen maďarských. Učitelem nemůže býti, kdo nestudoval v maďarském paedagogiu. — Olomúcké »Slovenské národní listy« napsaly, že na Slovensku jest strana, která si přeje spojení s Čechy. K tomu odpověděl skalický »Hlas«, že takové strany není. Pan F. Přecechtěl začal anketu o tomto předmětě. Došlo ho několik dopisů, jež všecky souhlasí v tom, že na Slovensku nikdo si nepřeje sloučení s Čechy. Politickou jednotu na ten čas zavrhují všickni. Literární, jazykovou jednotu by někteří uznali a přijali, ale všici vesměs cítí se národem samostatným, od Čechův různým. — Proti »Slovenským národním listům« a jejich panslavismu vystoupil Karel Kálal ve »Slovanském Přehledu« (čís. 9) a dr. Jan Herben v »Čase« (čís. 163). Oba tvrdí totéž, co i my dříve již ve »Vlasti« jsme tvrdili, že totiž nesmí se Slovensku bráti osobitný jazyk a samostatná literatura. Také dr. Vavřinec Šrobár ve skalickém »Hlasu« postavil se proti jednotě s Čechy a Čechami. Ovšem že při tom také dostávají vůdcové Martinští, jak ani

*) Pozn. redakce. Zpráva tato jest téměř neuvěřitelná; viděli jsme p. faráře osobně na slavnostech Sv.-Martinských a byl nám líčen jako ohnivý národovec. Prosíme ho samého za vysvětlení.

jinak mysliti se nedá při Kálalovi a konsortech. Konečně se přece názory o československé vzájemnosti jasní a tříbí. Taková diskusse, jako byla zmíněná anketa, nemůže uškoditi. — Učitelé prešpurské stolice konali dne 27. a 28. května ve stoličním domě v Požůně (v Prešpurku) konferenci, při níž Jan Zikmundík, učitel v Pezinku, upřímný Slovák, mluvil německy, protože neumí dobře maďarsky a slovenčinou nechtěl urážeti. Hned po prvních jeho německých slovech strhl se hrozný rámus, učitel byl by již již býval vyhozen. Přítomný školdozorce slíbil, že postará se o to, aby zločinný skutek Zikmundíkův byl náležitě potrestán. Bylo prý již proti němu zavedeno disciplinární vyšetřování, neboť školním úřadům byl učitel-vlastenec, upřímný Slovák, dávno nepohodlný. — Stavba Martinské továrny na cellulosu rychle pokračuje. Ale v maďarských kruzích potkává se projekt s nepřízní. Dne 15. září bude stavba skončena, ale účelu svému odevzdána ještě nebude. Vládní orgány, totiž průmyslový inspektor a vrchní zemský inspektor rybářský podali proti továrně námitky. Průmyslový inspektorát požaduje změny v zájmu bezpečnosti stavby a dělnictva, rybářský inspektorát pak poukazuje na nebezpečí, které by vzniklo odváděním vod odpadkových továrny na sulfit-cellulosu do řeky Turce, neboť škodlivé látky zničily by úplně rybářství nejen Turce, nýbrž i dosti blízkého Váhu. Na základě těchto námitek odepřel vrchní stoliční soudce povoliti tento průmyslový závod; dovolil však, aby se ve stavbě továrny pokračovalo na zodpovědnost podniku samého. Zprávy tyto má »Čas« (čís. 167) z »Budapesti Hirlapu«. — Podávám tedy zase skoro výhradně jen zprávy o nových a nových útrapách našich bratří pod Tatrami. Ve Val. Klobúcích, dne 22. června 1902. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Národně-socialní straně uspořádal V. J. Klofáč program a zásady, v němž vedle otázky školské a ženské projednává se též poměr strany národně-socialní ke stranám jiným. (Jest to resoluce navržená posl. J. Klofáčem a přijatá na II. sjezdu nár. soc. strany.) A tu čteme na str. 38 an: *»nevidíme hlavního nepřítele v socialní demokracii*, od níž přece v tak mnohém se lišíme — — — — O straně staročeské a mladočeské »budeme tyto strany vždy podporovati, kdykoli upřímně zahájí boj za práva české země« — — — — Se stranou státoprávní, pokrokovou, realistickou, s theoretickými anarchisty a soc. demokracií jest možný často postup společný a mnoho se líbí národním dělníkům z těchto stran. Avšak o straně křesťansko-socialní stojí psáno: »V klerikální (?) a křesťansko-socialní straně národně-socialní strana vidí též jediný politický útvar, který jen z taktických důvodů vystupuje ve dvojí masce. Nepohrdáme skutečným a opravdovým náboženským cítěním, jež Husa a Komenského vedlo k nejušlechtilejším činům, jež i Havlíčkova prsa plnilo, (?) a jež po našem přesvědčení je vždy i upřímnou vzpruhou socialismu. *Klerikální strany všude a bez kompromisu potíráme, protože v nich vidíme ubíjení skutečného ducha křesťanského a pomocníka feudalismu a policejního byrokratismu.*« Ejhle národní dělníci se všemi možnými zásadami a stranami se dají srovnat jen s »Věřím Boha« ne. Než věřte nám »národní« (Bez Boha není pravého vlastence) socínkové, nás to nemrzí: neboť s námi Bůh a s vámi — pýcha, sobectví, tyranie, za vámi pak rozklad a demoralisace. *L. † bpl.*

Omladina a pokrokové hnutí od A. P. Veselého. — Objemná, dosti drahá kniha (4 K.) obsahuje zajímavé doklady pro historii pokrokového hnutí, hlavně mezi studentstvem, mluví o tak zv. »Omladině«, již popírá, líčí nám kriminální život omladinářů, aniž by vynechala i jiné vnitřní i zevnitřní příčiny pokrokového hnutí, jež, jak sám spisovatel praví, zahynulo vnitřním rozkladem: »jedny pohltil jícen hrobu, druzí oddali se požitkářství, a třetí pracují dále; vítr zanesl je do všech koutů.« Pokrokové hnutí se rozpadlo na státoprávní radikály, na radikální pokrokáře, agrárníky a národní dělníky, anarchisty, realisty a někteří se přidali k socialní demokracii a mladočechům (str. 462.) Zamysliti se musí čtenář nad záštím, jež vládlo v tomto zhoubném hnutí proti našemu českému světci sv. Janu Nepomuckému, neboť neskončila žádná demonstrace, aniž by zástupy střeštěné neobracely se proti soše sv. Jana Nep. na Karlově mostě. Čteme ku př. na str. 177. »Oslava sv. Jana zavdala podnět k velkolepé demonstraci. Při ohňostroji dne 15. května 1893 zpívány protiklerikální písně. Řev byl uši rozrývající . . . . Část demonstrantů táhla na Karlův most v úmyslu *shodit sochu sv. Jana.* Skutek tento smluven (!) byl některými hochy (!) 11. května 1892. Cíle svého demonstranti nedosáhli. Vytloukli pouze sv. Janu trochu hvězdiček, rozbili i lucerničku . . . .« Na str. 188. čteme: (Při demonstraci dne 6. července 1893.) Někteří došli až na Karlův most k soše Jana Nep., kde vytloukli tři svítilny« atd.

Na str. 176. jest vylíčen uličnický kousek demonstrantů ze dne 2. února 1893, když vytloukli páni »hoši« pod vedením Rašína, Sokola, Škáby atd. red. P. T. Škrdlovi nejspíše jako »důkaz« vděčnosti za ošetřování a namahavé pečování o chudý a nemocný lid v Žižkově, okna. Hrdinský to kousek co?

Zajímavo je čísti na str. 197 tato slova (píše je o sobě samém A. P. Veselý, když »seděl« v kriminálu) » . . . . nemohl jsem usnouti, setrvaje v polosnu a v polobdění, jako *člověk, jehož něco tíží.* Snad *zlé svědomí,* neboť vzpomínky na domov nedaly mi pokoje!« Tedy nebylo všecko předcházející počínání jako výron spravedlivého a pravdy milovného ducha, vždyť po skutku dobrém zlé svědomí se neozývá, naopak blaženost v duši člověka byť i strádajícího a nevině trpícího se rozlévá a uhosťuje.

Podivením je čtenář uchvácen, když na str. 351. čte: »Co je život? Vlna, která se zvedne a v mžiku zmizí. *Za mnou trochu špíny, vegetování zanedbaného hocha uprostřed nádhery velkoměsta, zbývá pár let a potom — shasne svíčka a opona spadne.* Celý svět je jedna porodnice, blázinec a pohřebiště.«

Takové a podobné myšlénky zde čteme a tážeme se, proč tedy ty všecky zápasy, ta hesla, když vše zmizí!? Či to je prací záští jednotlivců nad klidným a spokojeným životem druhých? Pěkný to pokrok! Jaký tento pokrok by měl býti, nejlépe vysvítá ze slov na str. 392.: »Na cestě rozumu dospějeme k tomu výsledku: není nadpřirozené mravnosti a nemravnosti, všeliké dobro a zlo mravní redukuje se na pojem prospěšnosti a škodlivosti . . . . Slova tato vyplynula prý »z duše široké a hloubavé.« Inu když se hloubá a vrtá, může po případě se hodně hluboko zavrtat do — bahna! či ne?

Nám může býti uspokojením, že co jest bez Boha, jest bez užitku!

L. † babt.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sjezd katolíků československých koná se v Hradci Králové ve dnech 24. a 25. srpna b. r. — Program: V neděli dne 24. srpna dopoledne manifestační průvod katolických jednot ku svěcení obnovených věží kathedralních. Odpoledne valná schůze diecésního hradeckého sdružení katolických jednot a valná schůze delegátek ženských spolků z celého království Českého. O půl 4. hodině zahájení sjezdu a pak řeči poslance Dra. Hrubana a redaktora Myslivce. V pondělí dne 25. srpna dopoledne řeči red. Šamalíka a ndp. biskupa Edv. Jana Nep. Brynycha. Odpoledne řeči sl. učitelky Rozsypalové a Dra. Horského. Po sjezdě porada delegátů o ustavení společné generální rady pro katolíky v království Českém. Vstup do všech schůzí bezplatný a nocleh nemajetným bude zaopatřen bezplatně. Sjezdu přejeme plného zdaru a žádáme, aby byl hojně obeslán.

Papež Lev XIII. a katolická universita v Solnohradě. V souhlase s usnesením loňské listopadové konference obrátili se arcibiskupové a biskupové rakouští k apoštolské Stolici s prosbou o schválení svého předsevzetí, zříditi katolickou universitu v Solnohradě. V odpovědi na tuto prosbu vydal sv. Otec dne 30. dubna t. r. rakouským arcibiskupům a biskupům breve, v němž vyslovuje svou nejvyšší spokojenost a největší radost nad tím, že dojde jednou k zřízení katolického ústavu, ale lituje, že na zřízení tohoto ústavu užitečného a blahodárného déle bude nutno čekati než by býti mělo, i dokládá: »S Vaším usnesením, jež samo sebou se doporučuje, souhlasíme a ceníme je, i dáváme Vám veřejně a jasně věděti, že máme z Vašeho sdělení velikou radost a že My vždy velice se potěšíme, že všude vznešené a svaté stánky studiím se staví a rozšiřují. Tato radost a smýšlení srdce našeho dáváme také za tm úmyslem na jevo, aby věřící, jak je to spravedlivo, byli přiměni k tomu, tak důležité a blahodárné dílo čilou ochotou urychliti a svou pomocí přivésti k ukončení. V ostatním spoléháme, jako povždy, na Vaši péči a nepochybujeme o štědrosti a souhlasu těch, pro jichž užitek dožadovaná universita bude zřízena.« Na konec ujišťuje J. Svatost biskupy svou milostí a doporučuje jim prositi za nebeské požehnání, aby dílo počaté se zdařilo, i uděluje jim požehnání své apoštolské. A aby vzbudil i zájem ostatních věřících a roznítil jich štědrost, věnoval svatý Otec na zřízení katolické university v Solnohradě 2000 lir.

Vyznamenání J. M. světícího biskupa msgra. Ferd. Kalouse. J. Svatost papež Lev XIII. jmenoval Jeho Milost p. světícího biskupa msgra. Ferd. Kalouse v uznání jeho oddanosti ke sv. Stolici, v pravdě církevního smýšlení a biskupské horlivosti svým trůnním asistentem a římským hrabětem.

Sedmdesátileté narozeniny kap. děkana Jana Roškota. K jubileu velezasloužilého děkana karlštejnského, jež slavil 21. června t. r., přinášíme obšírnější zprávu životopisnou a vyslovujeme jemu své upřímné a uctivé blahopřání jako

občtavému a účinlivému podporovateli katolického tisku. Jan Křtitel Roškot, kap. děkan Karlštejnský, dne 15. října r. 1901 ve sboru velkostatkářů, svazkem fideikomisním nezavázaných, za poslance sněmu království Českého zvolený, narodil se 21. června 1832 v Dobrošovicích na panství druhdy pržickém v kraji berounském, nyní okres sedlecký, hejtmanství sedlčanské v kraji táborském. Gymnasialní studia konal a maturitu odbyl na staroměstském gymnasiu akademickém v Praze. Bohoslovecká studia konal jako chovanec kn. a. semináře na theologické fakultě v Praze a dne 29. července 1858 byl vysvěcen na kněze kardinálem arcibiskupem Bedř. knížetem Schwarzenbergem. Byl dvě léta kooperátorem na Kladně, po 4 měsíce administrátorem fary v Dublovicích, 2 léta a 2 měsíce kaplanem v Jesenici, devět let kaplanem v Sedlčanech, půl druhého roku farářem v Krásné Hoře, čtrnáct let farářem v Nechvalicích a jedenáct let šest měsíců farářem v Počepicích a kn. arc. vikářem sedlčanským a po tři léta kapitolním děkanem karlštejnským. Byl též 13 let členem okresního zastupitelstva a výboru sedlčanského a náměstkem okr. starosty. Je zástupcem zem. výboru ve výboru pokračovací školy v Sedlčanech. Je též literárně činným. Jan Roškot, ctihodný kmet, ani ve vysokém věku nepřestává pracovati na poli novinářském zdařilými články, dávaje tak krásný, následování hodný příklad mladším. Přejeme mnoho let panu jubilantovi.

Druhý sjezd rakouského duchovenstva. Ve Sv. Hipolitě utvořil se výbor, který sestává z duchovních všech korunních zemí rakouských, a v jehož čele stojí prelát přísedící zemského výboru dr. Scheilcher a kanovník Himmelbauer a usnesl se, aby 18. července t. r. konán byl ve Vídni druhý sjezd rakouského duchovenstva. Účelem spolku jest m. j. založiti spolek pro právní ochranu nižšího duchovenstva.

Výbor Jednoty českého katol. učitelstva v král. Českém konal svoji další schůzi dne 6. července 1902 v domě družstva Vlasť za předsednictví místopředsedy p. učitele Fr. Jelínka. — Valná hromada Jednoty koná se dne 19. srpna v 1. hodinu odpoledne v domě družstva Vlasť. — Jednota vydá v 10.000 exem. vychovatelský leták: »Matka a dítě« od sl. Aug. Rozsypalové a svěřila jeho tisk, administraci a expedici knihtiskárně družstva Vlasť. Leták bude státi 2 h. a na 10 ex. dá se 11tý zdarma. — V nejbližší době vydá Jednota 4. a 5. číslo Vzdělávací četby katolické mládeže s obsahem: *Překvapení*, povídka od sl. Aug. Rozsypalové. — Společně s družstvem Vlasť bude Jednota pořádati na venku ve větších městech cyklus přednášek. Mezi více řečníky z družstva bude vždy jeden, pokud to půjde, z řad Jednoty. — Knihovna Jednoty učiní se na podzim přístupnou spolkovému členstvu a výbor bude hleděti k tomu, aby vydal knihu: »Křesťanský učitel.« — Jednota podá k zemské školní radě žádost, aby učitelé-vojíni nemusili každý rok žádati za přiznání trvání výhody dle §. 32. branného zákona. — Od poslední schůze přednášeli: předseda říd. učitel Karel Skultéty v Kostelci n. Orlicí a místopředseda učitel p. Fr. Jelínek ve Skorenicích. — Na konec schůze byla podána zpráva o rozšíření Vzdělávací četby katol. mládeže a uvedeni byli všichni, kdož ve větším počtu to které číslo Vzdělávací četby zakoupili. — Tím byla schůze skončena. Jednotu kat- učitelstva znovu a znovu katolíkům k podpoře doporučujeme.

Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě na Slovensku konal 17. června 1902 výborovou schůzi, jejíž průběh nás velice potěšil. Spolek má vlastní dům a za podíl členům vydá lidový katechismus, díl III., Včelaře a kalendář. Správce spolku oznamuje, že od počátku spolkového roku do konce května přibylo 435 nových členů. Dne 27. července oslaví spolek 50leté kněžské jubileum Pavla Nováka, probošta v Prešpurku, který jest po Radlickým takořka druhým zakladatelem spolku sv. Vojtěcha. Spolku sv. Vojtěcha v Trnavě přejeme co největšího rozkvětu; je to silné a jediné literární středisko katolické na Slovensku. Kéž si, když už má vlastní dům, zřídí svou vlastní knihtiskárnu, aby své knihy nemusili tisknouti u žida!

Půlstoleté jubileum spolku katolických tovaryšů ve Vídni. Průběh slavnosti této byl skvělý. Ze všech téměř čelnějších měst Evropy dostavily se deputace bratrských spolků, aby na slavnosti měly podílu. J. Em. kardinál Gruscha proslovil srdečnou řeč, v níž vzpomenul zesnulého Adolfa Kolpinga, otce a zakladatele tovaryšských Jednot, jejž Prozřetelnost Boží od řemesla obuvnického odvedla k oltáři, aby působením svým mnoho dobrého ku prospěchu řemesla založením katolických Jednot vykonal. Třicet devět mladých tovaryšů přihlásilo se r. 1852 po řeči Kolpingově k Jednotě vídeňské. Rukou dáním slíbil tehdy nynější kardinál Gruscha Kolpingovi, že úřad předsedy na se vezme a slibu tomuto po 50 let také dostál. Za 6 let na to založen byl vedle spolku tovaryšského spolek katolických mistrů a r. 1871 otevřeli si tovaryši svůj spolkový dům. Již sv. Otec Pius IX. a po něm stejně Lev XIII. pochválili snahy Kolpingovy. Spolek vídeňský našel vzneseného protektora také v J. V. císaři Františku Josefovi, jenž navštíviv roku 1863 spolek

tovaryšů, napsal do pamětní knihy slova: »Spolek katolických tovaryšů jest velikým dobrodiním pro řemeslo.« Spolek našel četné šlechetné dobrodince, mezi nimiž sluší vzpomenouti zejména oné chudé služky, která ze svých úspor zakoupila stříbrnou lampu pro domácí kapli nového domu. S láskou nevšední lnula ke spolku zejména zesnulá císařovna Karolina Augusta. Tímto zlatým jubileem ovšem nekončí se činnost spolku, nýbrž bude se i dále rozvíjeti ku blahu řemesla. Na to udělil stařičký vznešený arcipastýř všem přítomným sv. požehnání. — Generální předseda Jednot tovaryšských rektor Schweitzer z Kolína n. R. vzpomenul zásluh zesnulého svého předchůdce msgra Schäffra a děkoval pak kardinálu Gruschovi za všecku přízeň a péči Jednotám tovaryšským věnovanou. — Na to vřele uvítán ujal se slova vídeňský purkmistr dr. Lueger, který jménem zastupitelstva sídelního města účastníky pozdravil. »Nevím — pravil — proč bych neměl přítomen býti slavnosti, platící spolku, který má to krásné heslo: Bůh žehnej počestnému řemeslu! Vy neříkáte: Bůh žehnej křesťanskému řemeslu, také ne katolickému řemeslu, nýbrž řemeslu počestnému a vy nepotřebujete k tomu vysvětlení. Vy víte, co to znamená řemeslo počestné. Proč bych dále neměl přítomen býti slavnosti katolického spolku, který takřka celé Rakousko jako hosty vítá. Všichni zde přítomní jsou dobrými katolíky, tudíž také dobrými Rakušany. Vidím zde také prapory barev uherských a srdečně Uhry vítám. Jen to přání vyslovuji, aby katolický křesťanský duch opět oživl v této zemi, která přece Marii Panně zasvěcena jest. Vidím zde dále prapory ze Ženevy (Hlasy: Londýn, Paříž, Brussel, Štockholm). Tedy také z Londýna, Paříže, Brusselu a Štockholmu. Vítám je srdečně. Nechť se jen zde u nás poohlédnou, jak to zde vyhlíží a doma o tom podají zprávu, kterak ti »tmáři« ve Vídni a v Rakousku světlo rozšiřují. My nejsme žádní tmáři, neboť bojujeme za světlo a pravdu na celém světě. Rýpalové sice říkají, že jsme internacionální. Jsme jimi potud, poněvadž jsme věrni víře katolické, bez ohledu na to, odkud jsme a kde žijeme. Ale katolíci jsou také národními v pravém toho slova smyslu a všude kde žijí, jsou věrnými syny své vlasti. Jako purkmistr vídeňský, mohu říci, že ti, kteří u nás katolicky smýšlejí, jsou také dobrými Rakušany. Protož zdravím vás jako věrné a statečné bojovníky pro Boha, císaře a vlast.« (Papežský nuncius a kardinál Gruscha řečníku blahopřáli.) — Druhý den konala se v arcibiskupském paláci schůze 57 předsedů, na níž mezi jinými jednohlasně přijata byla resoluce: »Katolické tovaryšské spolky jsou ryze humanitní, tudíž jako až dosud i v budoucnosti vší politiky se budou vzdalovati.« — Po konferenci súčastnili se předsedové hostiny v arcibiskupském paláci. — Počátkem září konati se bude konference předsedů v Mohuči.

Marianský kongres, který konati se bude ve Frýburku (Švýcary), slibuje dle všeho býti velikolepou manifestací ctitelů marianských všech zemí. Sv. Otec udělil všem, kdož jakýmkoliv způsobem o zdar sjezdu se přičiní, své apoštolské požehnání. Celá řada biskupů z Rakouska, Německa a Švýcarska zaslala již zprávy o stavu uctívání P. Marie ve svých diecésích. Nejobšírnější z nich jsou zprávy diecése pražské a svatohavelské (Švýcary). Nejpřednějším učencům katolickým rozděleny these, o nichž na kongresu bude pojednáváno. Jsou to mezi jiným P. Lehmkuhl S. J., P. Rösler C. Ss. R., Dr. Beck, universitní profesor ve Frýburce, Dr. Scheiwiller atd. Program sjezdu rozdělen bude v 5 sekcí: 1. Otázky dogmatické. 2. Úcta nejblahoslavenější Panny. 3. Nejblahoslavenější Panna ve světle dějin. 4. Apoštolát kongregací a bratrstev marianských. 5. Vliv úcty marianské na mravnost a socialní otázku. Nepochybujeme ani v nejmenším, že národ československý nebude posledním mezi všemi národy země, neboť s dětinskou důvěrou a úctou k Marii Panně potkáváme se, kamkoliv obrátíme kroky své ve vlastech našich. Pařížská revue jesuitská »Les Etudes« navrhuje, aby na kongresu stanoveno bylo příštím sídlem sjezdu Řím a aby sjezd tento konal se roku 1904 jakožto padesátý jubilejní rok prohlášení definice neposkvrněného Početí P. Marie.

Výbor tiskové ligy konal dne 18. června čtvrtou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle, hojného členstva výboru a obou náhradníků. — Předsedající zahájil schůzi, řka, aby nám důvěrníci zasílali návrhy na obranu víry a aby ve vikariatních poradách podávali zprávu o své činnosti. Kdo podniká soudní akci proti těm listům, jež ho napadly, ať nám sdělí průběh a výsledek své akce. Radujeme se z toho, dodal referent, když čteme v novinách opravy, k nimž jsme přispěli a jimiž byla vrácena čest napadeným spolubratřím. — Čten byl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Red. p. Tom. Jiroušek referoval o novém tiskovém zákoně, hledíc k opravám a všímal si hlavně toho, co jest v zákoně o tomto předmětě zhoršeno. Tříčlenná komise Tiskové ligy prostuduje odstavce, jednající o opravách a sdělí říšským katol. poslancům naše tužby a přání. — Urážky Boha, Ježíše Krista, Panny Marie a Svatých, urážky církve a katol. náboženství budou co nejdříve sestaveny a budou ještě v tomto sněmovním zasedání

klubu velkostatkářskému na sněmu českém předloženy, a to zároveň s knihami, v nichž jsou uveřejněny. Později budou také říšským poslancům podobné zprávy zasílány. — Z dalšího rokování uveřejňujeme: Liga přijme s ochotou nové pracovníky z venkova k činné práci. Račiž se každý, když chceš k obrannému tisku svým pérem přispěti, příhlásiti v Praze, čp. 570-II. Liga vypravila od 24. května do 15. června 40 dopisů napadeným kněžím s projednáním tiskových těchto urážek a čtyřem opravy vypracovala. — Mnohé vikariaty byvše roku loňského vyzvány, jmenovaly pro Ligu své důvěrníky; některé však majíce po svých konferencích, odložily jmenování na letošní rok. Žádáme je tudíž zdvořile, aby neopomenuly v zájmu dobré věci důvěrníky při letošních poradách zvoliti a jména zvolených pánů nám oznámiti. — Prosíme dále vdpp. vikáře, by nám při letošních poradách, kde duchovenstvo přistoupilo za zakládajícího člena ligy, příspěvky na roční splátku tohoto členského vkladů sebrali a na adresu: Tisková liga, Praha, čp. 570-II. laskavě zaslali, začež jim předem uctivé díky vzdáváme. — Spis »O urážkách na cti« s výkladem o přípustnosti důkazu pravdy od Mojmíra Lepaře, soudního adjunkta, nákladem J. Pospíšila v Praze, v ceně 80 kr., doporučuje se k objednání, kdož by si podobný spisek přál. — »Zbrojnice křesťansko-socialní«, sbírka to trefných a stručně podaných odpovědí na nejčastější námitky proti katol. náboženství, vydaná katol. spolkem v Jindř. Hradci, doporučuje se co nejlépe. Objednati lze u katol. lidového spolku v Jindř. Hradci. — Radou ligy projednává se případ úřední opravy, zaslané farním úřadem, kterou redakce neotiskla, načež obrátil se farní úřad k státnímu zastupitelství, aby jej — jako úřad veřejný, vzalo v ochranu. Státní zastupitelstvo se věci ujalo a žaluje redakci pro neuveřejnění opravy, zastupujíc zároveň farní úřad při líčení. Postup a výsledek celé záležitosti po ukončení sdělíme na poučenou. — Učitelské časopisy pranýřují opět letos učitele, kteří chodí při visitacích na farské hostiny, an prý to je pro učitele pokořující a nedůstojné a udržuje to jen problematickou shodu. »Školskému Obzoru« chce pomáhati v tomto pranýři též socialně-demokratická »Zář«. V této věci jest naše stanovisko jasné, že podobná pozvání jako památka bývalé pásky mezi duchovenstvem a učitelstvem jsou v nynější době obyčejným taktem společenským, který s politickou štvanicí nic nemají co dělati. Každý, kdož zve, ví, že pozvaný má doma též co jísti, a nechce ho tím snížiti aniž uraziti, a pozvaný dle taktu společenského podobného nic v pozvání nehledá. Dnes každý dělník pozve si k obědu společnému o svatbě, o pouti, o posvícení koho chce, a nikdo mu toho nevytýká; proto jest slušno, aby učitelský a socínský tisk dal duchovenstvu v těchto zcela obyčejných formách společenských pokoj a neblamoval se. — Některé časopisy oznamují tvoření se učitelské protiklerikální ligy. K tomu podotýká se, že katolický tisk offensivně nikdy proti učitelstvu nevystoupil, ale až teprve na obranu promluvil, když napadena byla katol. věc liberálním učitelským tiskem. Výbojné ligy stojí tudíž na nespravedlivém podkladě proti ligám obranným. — K oslavám Husovým zasílají nakladatelé na venek na ukázku hojně náboženských spisů Husových, jako na př. Postillu, hlavně spolkům sokolským, národně-socialním a soc.-demokratickým. Dostávají však je houfně zpět, neb oslavovatelům Husovým náboženská četba nechutná, spíše tak radikální brožurky s hanobením kněžstva u příležitosti oslav Husa. Zdá se, že nakladatelé náboženských spisů Husových spláčou nad výdělkem. — V poslední době přinášejí časopisy zprávy, jak se vyznal ten který člověk na smrtelné posteli »ve zpovědi« z některého zločinu a neuvádějí, že tak učinil snad po zpovědi veřejně před svědky a ze své vůle dobrovolně bez dotyku sv. zpovědi. Bylo by dobře, aby duchovenstvo jednak poučováním, jednak zasláním opravy časopisu stav věci na pravou míru přivedlo. — Ve příčině »zjevení« u Hluboše, kterými hledí »Čas« zlehčiti kult marianský, dlužno dle bezpečných pramenů prohlásiti, že veškeré zprávy o tom vyplývají ze spiritistických rejdů, jež se v této krajině vyskytují, neméně i z planých lidských řečí, které nesvědomité osoby rozdmychují a šíří. Církevní a státní úřady proti šíření nějakých klamů již v této věci zakročily. — Tím byl program schůze vyčerpán.

Z Tiskové ligy. — Dary zaslali: po 10 K: duch. vikariatu Poličského a duchov. vik. Kopidlenského (20); dále Nejmenovaný děkan; Vinc. Němeček, farář v Kněžicích; Jan Letošník, děkan v Poličce; Václ. Vačkář, admin. děkanství v Ledči; Jan Odstrčil, farář v Drnovicích, a duch. vikariatu Píseckého (5 K.). Vldp. Fr. Pech, kanovník, bisk. vikář a děkan v Písku, při zásilce peněz píše: zasílám od duchovenstva vikariatu Píseckého pro Tiskovou ligu 5 K s úplným a radostným souhlasem Vašeho obezřetného a nezištného a na výsost důležitého jednání .... Račte jenom ve spravedlivém a nezištném působení svém ve prospěch církve sv. a vlasti naší milené neohroženě pokračovati dále, za Vámi stojí starší voj duchovní,

jenž Vám z plna srdce přeje hojného zdaru a skvělého vítězství. »Našim Listům« a »Vlasti« přejeme valného rozšíření. — Děkujeme, projev tento velmi nás těší a v další práci posiluje. — Opravy uveřejnily »Červánky«: ze dne 12. června vdp. Janu Daňkovi, viceděkanu a faráři v Hovězí u Vsetína; ze dne 26. června dp. V. Vačkáři, admin. děkanství v Ledči, a dp. Al. Licmanovi, faráři v Popovicích; ze dne 3. července dp. Al. Iv. Vladovi, koop. v Čučicích. Mimo to uveřejňují »Červánky« ze dne 26. června t. r. zprávu, že na ně viceděkan z Hovězí, vldp. Jan Daněk, podal žalobu pro urážku na cti. »Červánky« čest jeho hluboce ranily a nyní když se nevinný brání, píší, že pomsta patří Bohu. Prosíme vldp. viceděkana, aby nám o průběhu líčení, dojde-li k němu, podal podrobnou zprávu. — »Školský Obzor« přinesl v č. 24. opravu dp. J. Uhlíři v Žebnici. — Za druhou polovici června vypraveno bylo 40 dopisů napadeným kněžím z Ligy. — S politováním vzato na vědomí, že na velké části oslav Husových místo oslavy Husa dělo se řečníky hanobení a tupení duchovenstva nynějšího. Zkušenosti nabyté z oslav Husových svědčí, jak velice jest třeba naší obrany, kterou skytá liga ve všech směrech.

Různé. *Nešťastníkům na ostrově Martinique darovali:* Jeho Veličenstvo císař Fr. Josef I. 25.000 a papež 20.000 lir. — *Dar.* J. E. ndp. kardinál Leo Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, věnoval pro spolek sv. Josefa v Praze ku podpoře kněží deficientů 2000 K. — R. S. *Meausures,* pohlavár továrny na stroje v Eartbourne, stal se katolíkem a vystavěl katolické chrámy v Streathanne a Walworthe. Jeho syn jest katolickým farářem ve Walworthe. — Firma bratří *Rieger* v Krnově v Rak. Slezsku darovala skvostné varhany P. Hardmanovi, výtečnému Františkánskému hudebnímu skladateli v Římě. Zkouška a posvěcení jejich dělo se nedávno v římském chrámu Aracoeli u přítomnosti biskupů, prelátů a četného zástupu lidu. — *H. Melter,* luteránský pastor z Port Angeles v Americe, stal se katolíkem. Podobně učinili v Americe S. Keyer, redaktor velkého časopisu ve Wilforde a jeho syn, anglikánský biskup a s tím dva jiní anglikánští kněží. Otec zbavil jednoho z těchto dědictví, které obnáší na 3 miliony. — *Sienkiewiczovy romány* přeložil do slovinštiny prostý sedlák — samouk Petr Myklavec. Překlady jeho vynikají neobyčejnou přesností. — *Katolici v Anglii.* Nyní je v Anglii 16 diecési, 3018 kněží, 1572 kostelů a kaplí. Škotsko má 6 diecési, 482 kněží a 352 kostelů a kaplí. V celé Velké Britanii je 3500 kněží, z nichž je 1107 řeholníků a 2393 světských kněží. Počet katolíků je asi 2 miliony ze 36 mil. obyvatelů. — *Jak se brání Jesuité v Anglii.* Protestantský štváčský list londýnský »Rok« napsal, že Jesuité jsou lidé bez vlasti, že postrádají všeho vlasteneckého smýšlení ke králi. Jesuita P. Vaughan podal na list žalobu a soud odsoudil redaktora listu k zaplacení pokuty v obnosu 3004 lib. št. — *Hospodářská akademie z Tábora* vyžádala si od knížete-arcibiskupa Dr. Th. Kohna dovolení, aby směla si prohlédnout hospodářství na arcibiskupských statcích panství hukvaldského. Profesoři i posluchači byli na Hukvaldech hostmi J. M. ndp. knížete-arcibiskupa od 18. do 22. června. Podobně r. 1900 profesoři a posluchači vysoké zemědělské školy vídeňské vyžádali si dovolení prohlédnout lesní hospodářství a shledali je vzorným. — *Poláci v Prusku se brání.* Za příčinou nastávající návštěvy německého císaře v Poznani zasazují se polské časopisy a spolky za to, aby zamezeny byly hlučné demonstrace po čas návštěvy císařovy. Polské obyvatelstvo se vyzývá, aby v dotyčných dnech zachovalo klid a všelikých demonstrací se zdrželo. Polskému fondu, jenž má čeliti snahám hakatistů, poskytly, jak se vypravuje, polské banky v Haliči poznovu 10 mil., polské banky ve Varšavě 16 milionů. Tím prý dosáhl již polský fond výši skoro 100 mil., tak že by brzo mohl býti protiváhou pruského fondu určeného na vypuzování Poláků z otcovské půdy. — *Eisenkolbova řeč v Německu konfiskována.* Nařízením král. saského státního návladnictví zabavena byla v Lipsku brožura »Los von Rom!« obsahující řeč posl. dra. Eisenkolba, kterou týž proslovil na všeněmeckém sjezdě v Aši. Již před tím zabavena byla brožura s touže řečí také v Rakousku a sice na rozkaz státního návl. v Chebu. Zabavení v Lipsku stalo se na základě § 166. (hanění některé křesťanské církve a rouhání se Bohu).

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlast konal dne 2. července 1902 čtvrtou schůzi za předsednictví pana Karla Ulricha, c. k. pošt. pokladníka a I. místopředsedy družstva. Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel red. p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Jednota katolických tovaryšů

v Praze zasílá družstvu Vlasť pozvání k jubilejní slavnosti. Výbor družstva zašle Jednotě katolických tovaryšů k jejímu jubileu písemné blahopřání. — Farář z německé krajiny Čech píše: »Naše Listy« velmi se mi líbí a ačkoliv jsem v Němcích, budu je stále odebírati. — Patronátu mládeže Sigm. hr. Ledochowského uděluje výbor všecky knihy a vyšlé časopisy; mimo to se posílají darem Patronátu mládeže všecky běžné časopisy družstva. — Pan školní rada dr. Mat. Kovář napsal veršem: »Vonný dech vánoc«, zpěvohru o 4 obrazích. Hudbu k tomu složil Jan E. Zelinka. Družstvo Vlasť převezme náklad této publikace a vydá text bez not a text se zpěvy; zhotovení partitury svěří se firmě pana Václava Kotrby v Praze. Celá otázka tato byla důkladně a se všech stran uvážena, nežli bylo vydání zpěvohry pana školního rady Dr. Mat. Kováře schváleno. — Ředitel knihtiskárny podával zevrubnou zprávu o stavu celého závodu, uvedl práce, které v něm byly v poslední době provedeny, udal firmy i osoby, které naší knihtiskárnu podporují, i byl referát jeho s uspokojením vzat na vědomí. — Čteny a vyřízeny byly různé žádosti, a vyřízeno vůbec hojně předmětů, které se vymykají veřejnosti. — Na konci schůze navrhl dp. Tom. Škrdle resoluci o smíru, kteráž po některých změnách byla přijata. Zní takto: »K přání některých našich přátel a puzeni touhou po klidu, zastavujeme nyní boj proti Rozvojismu a katol. moderně. Dva roky jsme byly napadáni a dva roky jsme mlčeli, ale davše se do boje, ukázali jsme, že dovedeme obhájiti své stanovisko a že se nikoho báti nemusíme. Nyní v zájmu strany a pokoje v katolické straně odkládáme zbraň, ponechávajíce té které redakci našich časopisů, aby v čas nejnutnější a nejnalehavější potřeby zájmy naše sama obhájila.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 11. června třetí schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví říd. učitele pana Josefa Flekáčka. — Jednatel dp. Fr. Žundálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Místopředseda oslovil přítomné takto: »Scházíme se před prázdninami asi posledně, a až, dá-li Bůh, se příště sejdeme, budeme opět v plném proudu prací svého povolání. Těším se, že i vysilující často námahy jeho popřejí nám přece jen času, abychom se věnovali účelům, které sleduje *literární sekce naše*. Výbor družstva sám na počátku trvání družstva, jak jest všem známo, zastupoval jaksi všecky nynější odbory; on radil se o otázkách literárních, historických, socialních, paedagogických atd., ale když družstvo mohutnělo, když počalo prováděti své rozsáhlé plány, sledovati důsledně své cíle — tu jest docela přirozené, že administrační a četné jiné práce zabraly činnost výboru tou měrou, že vznikal jeden odbor po druhém, aby se mohl jen svými specielními cíly zabývati. Literární sekce jest jeden z odborů posledně založených, a dotknu se krátce dosavadní jeho činnosti. Nesla se dvojím hlavně směrem: vnitřním a vnějším. Do vnitřní činnosti počítám rokování v sezeních sekčních, referáty literární a jiné, které předcházela příprava a studování se strany členů. Z činnosti té vyrůstá též poměr sekce k časopisu »Vlasť«, některé referáty ve schůzi pronášené uveřejněny bývají v liter. rubrikách a přehledech měsíčníku »Vlasť«. Činnost vnější jevila se hlavně v pořádání přednášek pro nečleny i širší obecenstvo, v pořádání večerů na upomínku a počest katol. mužů, spisovatelů a buditelů, jakož i v pořádání výstavy katol. literatury, která se tak vydařila. Nechci se chlubiti, že sekce vykonala mnoho; rozhodně však můžeme polemisovati s každým, kdo by tvrdil, že vykonala málo; nejspravedlivěji učiníme, řekneme-li, že sekce na své poměry vykonala a koná více než dost. Uvážiti sluší jednu důležitou věc. Členové sekce *nejsou placení žurnalisté*, kteří by svůj volný čas nejen *mohli*, ale *museli* věnovati otázkám, které sekce sleduje. Členové sekce jsou většinou lidé velmi zaměstnaní svým úředním povoláním. A i přes to v každé schůzi přednáší se mnoho referátů, které vyžadovaly mnoho práce a času. To vše věnují členové účelům sekce zdarma a bez odměny, pracují tedy nezištně. Uvážiti sluší dále, že asi čtvrtina všech posudků zde podávaných uveřejňuje se ve »Vlasti« a honorář, který za to členové dostávají, dostali by i *nejsouce členy literární sekce*, kdyby i neváželi cest do sezení a netrávili zde svůj čas, vždy drahocenný. Za referáty neuveřejněné, za přednášky atd. nemají členové žádné odměny. V té příčině jsou členové redakcí výhodněji postaveni, ti zpravidla nenapíší jediného řádku zdarma. Jak vlastní povolání zabírá mnoho času a jak je čas každému drahocenným, vidíme i z toho, že když jsme zvali mnohé pány, aby nám v slavnostních večerech promluvili, přednášeli, skoro všichni *odřekli*, omlouvajíce se přílišným návalem vlastních prací — ale skoro vždy uznávali záslužnou činnost sekce v té příčině. Snad ze všech pozvaných řečníků, pokud se pamatuji, vyhověl nám o Kosmákově večeru jediný dp. Petr Kopal, a to zajisté nejen že Kosmák byl mu sympatickým, ale že též uznával práce literární sekce za *záslužné*.

(Dokončení.)

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 12. a 13. s tímto obsahem: Protiklerikální liga v učitelstvu (Jan Hejný.) — Tóma ze Štítného (Ad. Fux.) — O reformě středních škol (Fr. Horáček.) — Slovo o vyučování mluvnice a jak užívati čítanek při učení mluvnici (Josef Flekáček.) — Výstava prací pokračovacích škol průmyslových z Prahy, předměstí a okolí, spojená s výstavkou učednických prací dílenských. — Feuilleton: Paběrky (L. Grossmannová-Brodská.) — Umění ve výchově (ež) — Obsah Učitelské přílohy: Čtvrtá zemská porada. — Obsah Katechetské přílohy: Stručný dějepis biblický (J. Kobosil.) — Význam biblické dějepravy ve vyučování pravdám náboženským (Jan Šmejkal.) — Exhorty podali: Fr. Kundratický, Jos. Thír a Em. Žák. —

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 41.—45. s tímto obsahem: Stávkující v ulicích (T. J. J.) — Jaký vliv má čtení novin na mravy mládeže (L. † 0.) — Schůze křesť. socialů na Kladně (—ž.) — Nová vláda ve Francii bez socialistů (T. J. J.) — Stanovisko katol. církve v socialním ruchu naší doby. (L. † 5.) — Co s »Katolickými Listy«? — »Katolické Listy« a »Naše Listy«. Na odvetu a odraz. — K předloze nového zákona o tisku (T. J. J.) — Katolický rolník v národě. — Malí mučenníci ve Francii (L. † 5.) — Ukázky shody »Hlasů ze Siona« s realistickým »Časem.« — Listy z Černé Hory. — Imponují nám? K poměrům na českém jihu (L. † 41.) — Slovo k poslednímu odpočinku člověka. — »Moderní« socialismus internacionalů (T. N.) — Americké uhelné trusty a uhlukopové. — Obecní zastupitelstva a oslava Husova. (T. J. J.) — Liberalismus a socialismus se stanoviska katolického (Dr. Rud. Horský.) — Husova hranice (T. J. J.) — Listy z Krajiny. — Feuilleton: Kapolín — chytrák (Jan Mokráček.) — »Vlastenecké« vzpomínky (Boh. Čenský.) — Vzpomínka z cesty (V. Koranda.) — »Naše Listy« stojí ročně 4 K a předplatné na »Vychovatele« (6 K) a na »Naše Listy« přijímá: administrace družstva Vlasť, Praha čp. 570-II.

O VĚDĚ A VÍŘE.

Deset řečí konaných ve slavnostním sále Svato-Václavské záložny v Praze.

K tisku upravil Msgr. JAN DROZD, c. k. professor.

Tiskem i nákladem družstva Vlasť.

CENA 1 K 20 h, pro členy družstva Vlasť, kteří si ji přímo v naší administraci objednají, stojí 90 h. — OBJEDNÁVKY vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

SKLENIČKA KOŘALKY.

Dle Aldâna Stolze volně přeložil a upravil kněz

Fr. V. Perútka.

Vyšla nákladem družstva Vlasť.

PRODÁVÁ SE za 14 haléřů, na pět exemplářů dává se jeden zdarma — OBJEDNÁVKY vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze-II., Žitná ulice čp. 26n.

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz.* Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.

Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Konečný.* Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček.* — Cena 1 K 20 h.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *Václav Honejsek.* Díl I. Cena 1 K 20 h. Díl II. Cena 80 h.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Ctihodného kněze Martina z Kochemu **Prostomilá knížka** čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Na milý jazyk český volně přeložil Dr. *Karel Lev Řehák*, rytíř Božího hrobu v Jerusalemě a farář u sv. Ducha v Praze. Cena 70 hal., se zlatou ořízkou 80 h.

Tři idylly a několik ód v rouše antickém. Napsal Dr. *M. Kovář.* — Čistý výtěžek věnuje spisovatel na stavbu kaple ve Žďáře, svém rodišti. Cena 1·20 K.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka.* (Otisk z „Vlasti“.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —

Světlo andělů. Napsal *V. Ž.* Cena 1 K.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české od roku 1840—1900. Napsal *T. J. Jiroušek.* Díl I. od r. 1840—1885. Cena 1 K.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství konaný v Praze dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči.) Kriticky probírá *Fr. Pohunek*, bývalý redaktor „Vychovatele“. (Otisk z „Vychovatele“.) Cena 60 h, hotově v administraci „Vlasti“ objednaná stojí pouze 20 h.

Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka.* Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 10 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L.†45.* Cena 10 h.

Nový pláč koruny České, aneb zráda socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní“ dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Španělská inkvisice a její hrůzy. Napsal *T. J. Jiroušek.* Cena 10 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí česko-slovanském. Cena 20 h.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba.* Cena 12 h.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba.* Cena 12 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků česko-slov. Sestavil *T. J. Jiroušek.* Cena 50 h.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček.* Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero socialní demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský.* III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský.* Cena 12 h.

Liguriánská morálka. Napsal Dr. *V. Kyjovský.* Cena 4 h.

Sv. Jan Nepomucký a „pravda“ jeho odpůrců. Od *T. J. Jirouška.* Cena 3 h.

Modlitba matky při úvodu s obrázkem. Cena 3 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám. Sestavil *Karel Vrátný.* 3. vydání. Cena 6 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti. Od *Albána Stolze.* Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. Sestavil *Fr. Halbich*, katecheta. Cena 2 h.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. — Ukazuje *Fr. Halbich*, katecheta. Cena 2 h. (Dokončení.)

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

ROČNÍK XVIII.

SRPEN. ČÍSLO 11.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlast.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

VÝLET DO BAVOR, INNOMOSTÍ, SOLNOHRAD A DO LINCE. Píše *Tomáš Škrdle* (Pokračování.) 977
MARNOST. Báseň od *Václava Korandy* 989
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová.* (Pokračování) 991
PSANÍ. Báseň od *R. Stupavského* 1013
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Pícha.* (Pokračování.) 1014
Z KNIHY EXERCICIE KNĚŽÍ MEMENTO MORI . . . od *V. Tesaře Bl.* 1028
O NĚKTERÝCH ZÁKLADECH KŘESŤANSKÉHO SOCIALISMU. Píše *Rud. Vrba* 1030
NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal.* (Pokračování dílu II.) 1038
VE SVĚTLE A TEPLE CHARITY. Píše *Fr. C. Vlk* (II.) 1054
SOCIALNÍ FILOSOFIE HR. TOLSTÉHO. Píše *Filip Jan Konečný* 1060
HLÍDKA KOSMICKÁ. Píše *B. Jiříček* 1066
Literatura 1067
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 1070
Paběrky z novin a z veřejného života 1074
Spolkové zprávy 1078

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XVIII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Listárna administrace. Rev. Matuš Jankola, Pittston, Sev. Amerika. 73 koruny 25 hal. jsme s díky obdrželi. Tím jest doplacen členský vklad i předplatné za »Vlast« a »Hlasy Svatováclavské.« — Rev. Jos. Macourek, Verdigre. — Za 10 dollarů vyplatila nám banka 49 K. Z toho jsme dali: 24 K za XVII. a XVIII. roč. »Vlasti« a 12 K za X. a XI. roč. »Našich Listů« a 1·20 za I. a II. roč. »Hlasů Svatováclavských« a 60 h. za I. roč. »Vzděl. četby.« Ze zbytku 11 K 20 h zapravili jsme Vám pro budoucno XII. roč. »Našich Listů« (6 K), III. roč. »Hlasů Svatováclavských« a II. roč. »Vzděl. četby« (1·20) a zbyteček dovolili jsme si dáti na dům. — *Rev. John M. Sklenář, Strong.* Za 20 dollarů vyplatila nám pošta 98 K 21 h. Z toho jsme dali: na XIX. ročník »Vlasti« = 12 K, na »Český kraj« 9·12, na kázaní Rychlovského a Brynychova 37·50, Matici Školské 10 K a ze zbytku zapravili jsme Vám poštovné a co ještě zbylo, dali jsme dle Vašeho svolení na dům.

Z družstva Vlast. — Msgr. Dr. Jan Sedlák, domácí prelát Jeho Svatosti a kanovník metropolitní kapitoly u sv. Víta v Praze, věnoval k účelům družstva 200 K. Štědrý dárce zakončuje dopis těmito slovy: Bůh žehnej šlechetným snahám družstva. Děkujíce srdečně za tento veliký dar radujeme se z toho, že tento vynikající prelát a metropolitní kanovník a zakl. člen našeho družstva chová živé sympathie pro naše zájmy, což osvědčil zvláště při naší výstavě katolického tisku, pořádané v kníž. arcib. semináři. — Sděluje se nám z hodnověrné strany, že † Jos. Procházka, děkan v Dobřenicích, odkázal ve své závěti ze dne 9. srpna 1900 družstvu našemu 100 K. — Na fond katol. spisovatelů složil Em. Žák 10 K (50 K.) — Přispěli na dům družstva Vlast: Jan Ptáček, kaplan v Tejnici; Jos. Slavík, em. farář v Písku a Václav Číška, em. farář na Smíchově. Poslední daroval 20 K a není to první dar — často a často hmotně na družstvo pamatuje a každý rok, nemoha pěšky dojíti, k nám dojíždí a zde hojně zboží pro sebe a pro klášter, v němž bydlí, nakupuje. I vzdáváme mu srdečné díky. — V září vyjde 1. číslo XII. ročníku »Našich Listů.« Prosíme, aby nám naši přátelé nové abonenty »Našich Listů« získali nebo aspoň aby nám zaslali hojně adresátech, jimž bychom je mohli zaslati na ukázku. »Naše Listy« a před nimi »Dělnické Noviny« vykonaly za 11 let notný kus práce; ony budily křesť. socialy k práci, jejich vlivem a pomocí veliká řada spolků byla založena a k rozkvětu přivedena, i zasluhuje si tento orgán křesť.-socialní, aby byl hojně odebírán, čten a rozšiřován. — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K, čtvrtletně 1 K a předplatné přijímá administrace družstva v Praze čp. 570-II. — Také »Hlasy Svatováclavské« ukončily roč. II. Předplatné na III. roč. 40 h. — již nyní přijímáme. Předplatné na všecky časopisy družstva možno zaslati jedinou poukázkou. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha, Žitná ulice čp. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v červenci složili: Ant. Poledník 40 (100); Tom. Rábl 20 (50); Jan Boukal 16 (40); po 10: Jan Prudil (60) a P. Jul. Křepínský (80); Fr. Honců 9.45 (70); Al. Böhmova 5 (9) a Václ. Špinka 4 (12).

ROČNÍK XVIII. SRPEN 1901—02. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a do Lince.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

[Pokračování.]

Ve čtvrtek dne 1. srpna.

Je prvního srpna. Vstávám v 5 hodin a po mši sv. usedám v hotelu k snídání. Ale starý i mladý pán se na mne jaksi škaredí: vzal jsem si laciný byt, ke kávě neberu si jako jiní másla, v hotelu nejím — i to je jim asi divný cestovatel! Požádal jsem starého za drobné, dal mi je, ale mlčky . . . tak, tak! Na cestě k nádraží viděl jsem zvláštní kavalerii: muži na koních měli pěkné, středověké obleky, ale koně byli příliš tlustí a břichatí, i dovolil jsem ve vší pokoře otázati se kolem jdoucího, co to je? A on: »to jsou postilioni.«

Za krásného počasí vydal jsem se po dráze ke Štarenberkskému jezeru. Jelo nás hojně. Většina touristů četla liberální »Bayrische Neueste Nachrichten«, list to, který prý má 90.000 předplatitelů a který r. 1901 vypsal ceny 7500, 3000 a 1500 m. za nejlepší román z mnichovského života. Počasí bylo překrásné, ale jakmile jsme vstoupili na loď, zhoršilo se a bylo trochu pošmourno. Parník objíždí jezero a cestující prohlížejí si krásné pobřeží, poseté villami. V Possenhofenu, na břehu jezera, strávila mladá léta naše zesnulá císařovna. V Bergu byla delší zastávka; náš parník se vrátil do Štarenberku a čekali jsme na jiný. Na parníku jeli dva mladí Češi a v Bergu vystoupili. K hovoru přimísil se třetí Čech, zde pracující zedník. Začal naříkati, že nemá práci a že jede k bratrovi, jenž nedaleko pracuje, aby mu v bídě penězi vypomohl. Aha, Tomáši, ten tě pumpne o peníze! V Bergu usedl jsem do zahrady, a když mi dlouho nenesli pivo, šel jsem do vnitř, kdež si můj krajan pochutnával na masité snídani a při tom statně popíjel. Já si dal sklenici piva a housku. Za chvíli mne p. krajan vyhledal a žádal za podporu. Já řku, »vizte, já mám zde sklenici piva a housku, a vy si dáte masitou posnídávku, šetřete a budete míti. On že musí jíti k bratrovi pěšky, daleko

a prosil zase. Odvrátil jsem se od něho a dobře jsem udělal, nebo místo k bratrovi jel s námi po parníku dále, pil a kouřil.

Bylo velice chladno, i zašel jsem do vnitř do restaurace; dal jsem si víno a zvěřinu a vykouřil jsem při tom mé drahé portoričko. Na parník vstoupli dva štíhlí, hubení kapucíni; s těmi jsem na zpáteční cestě v Bergu vystoupil z parniku, jenž tu delší dobu meškal, a šli jsme do zámku, kdež bydlel král Ludvík II. před svojí smrtí. V zámku je v průjezdu velký kříž, ještě malý křížek jest i nad ložnicí zesnulého krále; ale mimo to není tu nikde náboženského znaku; většina maleb jest rázu fantastického, odpovídající chmurné mysli nešťastného panovníka. Kličník vzal v každé síni úřední posici a vysvětloval nám jako žák, úlohu řádně přednášející, obrazy a celé zařízení komnat. Odtud jsme se ubírali na místo, dosti vzdálené, kde se král Ludvík II. se svým lékařem utopil. Na břehu jezera jest veliký kříž a dále do lesa jest krásná kaple, kterou dal princ regent na památku nešťastného krále zde vystavěti.

Čas ubíhal, i spěchali jsme k parníku a sotva jsme vstoupili, supal k cíli svému ke Starenberku. Když jsme vystupovali z parníku, paní restaurantka s dvěmi dospělými dívkami se kapucínům uctivě uklonily. Nikdo na ně po celé cestě a na celém parníku křivě nepohlédl, jak to bývá u nás obyčejem.

Odpoledne odebral jsem se dle úmluvy opět k p. Jos. Müllerovi a jeli jsme k zámku Nymphenburg. Je to veliká budova s ohromným dlouhým parkem, kamž princ regent někdy k večeru dojíždí, zde se procházívá a s umělci večeřívá. Bývá prý nejraději obklopen umělci, o vládu se jinak nestaraje. Ale je nábožný a každý den obcuje mši sv. Vstoupili jsme potom do Volksgarten na vstupní lístek. Je tu denně koncert. Pili jsme z mázu a já si koupil jitrničku, která mi byla nabízena. Potom vedl mne p. Jos. Müller dále do zahrady, kdež chovají dva medvědy, různé ptactvo, mezi nimi i dva čápy. Na znamení, že jsme zde, nechali jsme na stole u mázů ležeti deštníky; to prý jest zde obyčejem. Najednou spustil déšť a jen se lilo. I spěchali jsme ke svým deštníkům a zasedli jsme si do vnitř restaurace. Zde při hovoru, nikým nevytrhován, rozvázal mlčelivý p. Jos. Müller jazyk a začal mluviti o svém obchodě způsobem, že jsem žasl. Maje dostatečné theoretické vzdělání, všímal si všeho v otcově závodě a rozumí všemu. Když si strojmistr při mnohé umělecké práci neví rady, vstoupí p. Jos. Müller ke stroji sám a zařídí, čeho třeba. Je obchodník celý, maso i kosti; koresponduje španělsky, italsky, francouzsky a anglicky a dělá v těchto zemích velké obchody. Ze Slovanů jest ve spojení hlavně s Čechy a Poláky, ale slovanským řečem že nerozumí, a snad že obchodu se Slovany nechá a vrhne se vší silou do jiných zemí. Denně prý dostává 150—200 dopisů. Kancelář mu vede jeho paní. Suchý obchodník byl čím dále tím živější. a velmi se mi líbil. Ale veřejného života se straní.

Z Volksgarten vyprovodil mne až domů a u našeho hotelu jsme se rozloučili. Na stolku v hotelu měl jsem psaní od p. Tom. Jirouška; podával mi zprávu z družstva Vlast. Píše, že vše jde v pořádku, tiskárna že má dost práce, i v pap. závodě že je přiměřená tržba, tak abych byl bez starostí.

Není možno za ten krátký čas, co jsem v Bavorsku a hlavně v Mnichově dlel, seznati celý katolický život a poměr jeho k liberalismu, k socialní demokracii a jiným stranám. Vím, že jest v Mnichově středisko katol. učitelského spolku; naznačil jsem při Řezně, že jsou v Bavorsku katolické selské spolky velmi vyvinuty; vím, že v této zemi jde vláda ochotně rolnictvu vstříc, berouc od něho přímo obilí a dobytek pro potřeby vojska; vím, že vláda Bavorská věnovala Raiffeisenovkám v Bavorsku přes 4,000.000 m. podpory — ale jasného obrazu o celém tom hnutí nemám, i podávám zde jen paběrky.

»Kat. Noviny« slovenské, které přinášejí ze světa katolického zajímavé zprávy, píší, že socialní demokraté vyzvali obyvatelstvo Mnichova, zdaž si přeje náboženskou výchovu dítek ve škole, a dokládá: většina obyvatelstva hlasovala pro tuto výchovu. A brněnský »Hlas« ze dne 31. května 1902 píše: »Bavorská sněmovna odhlasovala tyto dny důležitý zákon, kterým se v Bavorsku ustanovuje pro obecné školy ráz náboženský. Kde v obci jest dostatečná menšina náboženská, musí pro její dítky zřízena býti škola konfesionální. Velikou sensaci způsobilo, že sám princ Ludvík Bavorský ve školském sněmovním výboru promluvil ráznou řeč na prospěch náboženské školy.

Celkem můžeme říci, že jest v Bavorsku laciněji a lepší blahobyt než u nás a že věci katolické vede se tam dosti příznivě, neboť rozhodní katolíci mají v zemi a ve sněmu většinu.

V pátek, dne 2. srpna.

Innomostí.

Chtěje odjeti do Innomostí, byl jsem v čas na nádraží. V hotelu dal jsem všude dobré zpropitné, takže se zamračené tváře měnily v úsměv a poklony se ode všad sypaly. Pan hotelier dal mi do Innomostí doporučenku na určitý hotel, a v Solnohradech měl zase hotelier adresu mého mnichovského pána, z čehož jsem soudil, že je velice obratný agitátor.

Na nádraží bylo v II. třídě mnoho lidu a mimo jednu slečinku, jež si pochutnávala na šunce, všecko snídalo postně: sýr a vajíčka. Tam jsem vzal do ruky »das bayerische Vaterland« a hle: článek »Die bösen Čechen«. Byl zde citován »der čechische katholische Pfarrer Rudolf Vrba« a článek nám byl zcela příznivý. Excesse Karlovarské proti plzeňským pěvcům byly zde ve zvláštní lokálce odsouzeny. Redaktor tohoto listu, Dr. Sigl, obrátný a vtipný žurnalista, zemřel v 63. roce věku svého na počátku r. 1902. Je ho pro katolickou věc veliká škoda, nebo zesnul v době, když se zednáři bavorští, soustředění v 11 ložích, počtem 1085, a s nimi spojení protestanti chystají v časopise: »Die Wartburg« prudce útočiti proti katolické církvi s heslem »Los von Rom.« Abych si zde již odbyl oběd — nebo co budu na nádražích v pátek jísti — dal jsem si sýr, dvě vajíčka a vypil jsem dvě holby mnichovského. Chutnalo mi dobře a nasytil jsem se na celý den. Dráha nás nesla k rakouským hranicím. Brzy se objevili velikáni alpští, vysoké hory a ty již nás po celé cestě až do Innomostí provázely.

U Kiefersfelderu překročili jsme hranice a v blízkém Kufsteinu jest celní prohlídka. Když přišla na celním úřadě řada na mne, pokynul mi úředník mlčky, že jsem hotov, ani se mi zavazadel nedotknuv. Já se uctivě uklonil a odešel do rakouského vlaku. Všecko je mi tu známější, milejší. Byl jsem rád v Bavorsku, velmi se mi tam líbilo, ale jako tehdy, když jsem se vracel z Italie, učinil na mne rakouský četník milý dojem, tak i zde.

Kufstein jest okresní město v romantickém kraji nad Innem. Nad městem na příkré skále jest státní vězení v nedobytné pevnosti. V hořejších patrech chovají se političtí vězňové, v dolejších sprostí zločinci. Dráha vine se samými krásami přírodními až k Innomostí. Hlavnější stanice jsou: Wörgl, Brixlegg, Jennbach, Schwarz a Hall. Ze všech nejpamátnější jest Hall, okresní město, sídlo horního a solního ředitelství, jemuž erární doly a hutě jsou podřízeny. R. 1809 porazili Tyrolíci, vedeni Spekbacherem, u Hallu Bavory.

Innomostí! Zvláštní město, unicum v Rakousku. V úzkém údolí leží prostranné město veliké jako Č. Budějovice a oba jeho boky obepínají obrovští horští velikáni až 2650 m. vysocí. Dívám se v pravo, v levo, věru, divné město a krásné, mimo Solnohrady bez odporu nejkrásnější místo ze všech měst Alpských.

Čekal jsem na vůz »zum Goldenen Stern« a co tak v dešti stojím, vyjdou z něho dva kapucíni, kráčejí k městu a vozkové asi 20 omnibusů dívají se za nimi, ukazují si na ně a dají se do drzého chechtotu. To se v Bavořích nestane.

V jasu slunce musí býti město krásné, ale silně prší, i jak mi tu bude! Měl jsem tři adresy na Patery Čechy z Tovaryšstva Ježíšova a ubíraje se tam, vybíral jsem si v duchu (jako paní Pepice, když nesla na trh vejce a pomýšlela, co vše si koupí), ku kterému si zajdu napřed. Všickni mi psali, že mne Innomostím provedou. Ale nastojte, ani jeden z nich nebyl doma; jeden že přijde zítra. Koupil jsem si tedy průvodce Innomostím a pod deštníkem jsem si jej slabikoval, městem procházeje.

Chrámy — 11 kromě 8 klášterů — se mi v Innomostí velmi líbily, jsou krásné jako v Bavořích a lidu v nich bylo plno. Byly právě dnové porciunkulí, dnové plnomocných odpustků a tak se všude lidé zpovídali. Lid se choval v chrámích tak krásně jako v Mnichově. Ve Františkánském dvorním chrámu, uprostřed, jest nádherný katafalk císaře Maxmiliana I. Císař vypodobněn jest klečící na mohutném mramorovém sarkofagu, obklopen 18 postavami z bronzu, předků nebo vrstevníků, kteří jako truchlící jsou vypodobněni. Po stranách sarkofagu jsou 24 mramorové reliefy, jimiž hlavní události ze života císařova jsou vyznačeny; jsou to práce nejdokonalejší svého druhu. V pravo vedou schody ke »stříbrné kapli«, kdež jsou hrobky arcivévody Ferdinanda II. († 1595) a jeho první choti Filipiny Welserovy († 1580). Na levo u vchodu do kostela jest pomník Ondřeje Hoffera, statečného Tyrolana z válek Napoleonských, který byl zajat a v Mantově r. 1810 zastřelen. Po stranách jsou pomníky jeho věrných druhů: Speckbachera († 1820) a Haspingera († 1858).

V hotelu při večeři naskytlo se mi zvláštní divadlo. Bylo nás tam asi 60 a každý večeřel postně. Jídelní lístek vykazoval

různá postní jídla, i jedl jeden omeletky, druhý vajíčka, třetí rybu, čtvrtý sýr, pátý brambory se salátem. Já jsem si dal omeletku se salátem. Pivo je tam špatné, za to tyrolské víno jest výtečné. Seděl jsem s bavorským farářem a když šel spat, přisedl jsem k Pasovákům. Byl tam mladý rektor a vícerektor chlap. semináře a tři absolvovaní gymnasisté v kolárech. Přinesl jsem jim »Vaterland«, kdež byla uveřejněna Riegrova řeč proti »Los von Rom«; věru že jsem se tím chlubil. Chlapíci byli veselí, zvláště ti mladí, i povídali jsme si to a ono, při tom jsme statečně popíjeli. Bavoráci jsou v tom vycvičeni a já jsem se přiučoval.

»Goldener Stern« jest hotel katolický a každý kněz sem zavítá, i mluvil jsem zde druhý den s kněžími z Breisgau, z Vratislavské diecése a z Warnsdorfu — jeden odejde, druhý přijde. Za byt se platí denně jen 1 K.

V sobotu, dne 3. srpna.

V noci se lilo a ráno jsem v dešti obcházel kostely. Byl to první den, v němž jsem mše sv. nesloužil. V chrámu sv. Mikuláše bylo zpívané requiem. Je to krásný obnovený chrám a kolem něho jest hřbitov. Hned za hřbitovem vypínají se vrchy a na nich jsou obydlené domky, což se pěkně vyjímá. Z chrámu sv. Jakuba ozývaly se bubny. Co je to? Vejdu, a hle i tam je zpívané requiem s hlučnou hudbou provázenou bubny. V bohatém městském Museu zaujímaly mne hlavně památky na Ondřeje Hoffera. Z musea odebral jsem se do redakce katolických »Tiroler-Stimmen«, které mají 1300 abonentů. Zastihl jsem tam chefredaktora Dr. Jiří Jehly-ho. Na moji otázku, čím to jest, že v městě tak eminentně katolickém, náboženstvím zcela proniknutém, může býti liberální městské zastupitelstvo, odpověděl mi: příčinou jest jednak roztržka mezi konservativci a křesť. socialy a jednak že katolíci jsou v politice nedovední a nedbalí.

Přemýšlel jsem o tom a tak mi napadlo toto: u nás katolíků osadníci čekají, co řekne farář, farář čeká, co řekne konsistoř nebo biskup a když biskup neříká nic, ani farář, disputuje se, co a jak, dotazuje se jeden druhého, a zatím uteče čas, nastanou volby, nepřátelé jsou zorganisováni a my přicházíme s křížkem po funuse. Tato taktika se strašně vymstila na Francii, mstí se na Innomostí a tak tomu jest a bude i u nás. Je třeba naprosto jiné taktiky a více volnosti ve věcech politických. Biskup ať bdí nad svorností stran a ať hájí principy, ale jinak ať nechá v obecních a v politických otázkách kněžstvu a lidu co nejvíce volnosti. My takové volnosti v družstvu máme, a jde nám k duhu.

»Tiroler Stimmen« patří konservativnímu konsorciu, jehož předsedou jest sousední převor Servitů. Tisknou se tam dvoje politické noviny, dva náboženské časopisy a dvakráte měsíčně učitelská »Katholische Volksschule«, jež má 1300 ab. a jejíž redaktor a předseda katol. učit. spolku bydlí v Brixenu. V Innomostí vychází celkem 9 katolických časopisů a jsou tam tři katolická knihkupectví. Umělecký ústav Müllerův přistěhoval se odtud do Mnichova. V sazárně nahoře jest 18 sazečů a 2 učňové,

dole pracuje 5 sazečů pro politické časopisy. V strojovně pracují 3 stroje. Čelem do ulice má spolek velký knihkupecký závod.

Z tiskárny šel jsem do katolického kasina; jsou zde prostranné místnosti a katolická bibliotéka, již založil spolek sv. Vincence. V kasině byl právě lékař Dr. Alfons Wakerle, Vincencián, jenž mi pravil, že předsedou spolku sv. Vincence je hrabě Brandis. V Innomostí jest Ústřední rada pro celé Tyrolsko a v Innomostí jest jedna konference z r. 1849 — nejstarší v Rakousku — a v předměstích čtyři. Celkem jest v Tyrolsku 31 konferencí. Ty konf. přijaly (1900) 65.000 zl.; z toho připadá na konferenci města I. 7.055 zl. Přehledná tabulka na konci výroč. zprávy nezmiňuje se však o této konf. a vypočítává 30 konf., jejich členstvo, činy, příjmy a vydání. Dle toho přehledu bylo 458 členů činných, kteří pečovali o 659 rodin, opatřujíce jim živobytí, šaty, obuv, dříví a j. věci. Vedle toho měli na starosti 3 dětské opatrovny, 2 dětské útulky, 4 činžovní spořitelny, 30 šaten, 6 knihoven a j. Šlechetný baron Billot dal konferencím, které pracují ve předměstích, 6 vagonů uhlí pro chudé a věnoval jim každého měsíce sumu peněz. Příjmy oněch 30 konf. byly 58.323 zl., vydání 35.560 zl. Výchova a ošetřování dítek a učňů stalo 8.184 zl., ostatek (27.376 zl.) padl na stravu, oděv a j. Vizme ukázku výdajů některé konf.: chléb 640 zl., brambory a mléko 75 zl., obuv 480 zl., dříví 295 zl., maso 84 zl., oděv a látky 97 zl., ošetřování dětí 380 zl., příspěvky na činži 396 zl., knihy, brožury a časopisy 85 zl., mše svaté 12 zl., dětem, které šly po prvé ke stolu Páně 85 zl., lékař a léky 11·90 zl. — Konf. v Trientě měla 40 členů, v Höttingu 35, v Brixenu 19, v Meraně 22 členů. Výroční zpráva je spořádána velmi pečlivě; hle obrázek z ní: Mladík boháč chtěl se oženiti s pannou krásného těla i sličné duše, která měla 400.000 marek věna. Každého rána posílal jí drahou kytici. — »Co tě stojí ta kytice?« ptala se ho jednou nevěsta. — »Patnáct marek«, odvětil ženich. — »Vidíš, za deset dní bude naše svatba; do toto času bys tedy dal za květiny ještě 150 marek. Prosím tě, nech toho, a raději mi tu sumu dej!« Mladý pán hned svolil, ale ne právě s radostí. Myslil, že jeho nevěsta je lakomá, a jemu se lakota protivila. Jeho nastávající však hned ho upokojila, řkouc s úsměvem: »Snad mi dovolíš, abych ty peníze darovala chudé a nešťastné paní. Ona se bude za nás modlívati, a to nám poslouží více nežli nejkrásnější kytice.« — Druhého dne přinesl ženich nevěstě přece zas kytku, ale jen za 10 haléřů. Její rukojeť však byla obalena desíti papíry, a každý z nich platil 100 marek. Kolem nich bylo napsáno »Pro chudé.«

Mimo to působí v Tyrolsku ještě dámský odbor sv. Vincence, a to spolek sv. Alžběty pro Innomostí a spolek sv. Alžběty pro Hötting a Wilten.

Pan doktor dovedl mne k P. Erichu Wechnerovi, katechetovi, jenž řídí katol. dělnické spolky v Tyrolsku. V Innomostí má katol. dělnický spolek 500 čl., spolek katol. dělnic 150; bylo by jich více, ale není pro ně místa. Celkem jest v Tyrolsku 17 katol. dělnických spolků a dva ženské: zde a v Hallu. Kat. spolky dělnické mají v Innomostí vlastní dům, úmrtní pokladnu a knihovnu. Četl jsem několik výročních zpráv spolku katolických dělnic a

seznal jsem, že jsou tyto spolky dobře vedeny. Členkám se popřeje zábavy i poučení, hlavně v tom, čeho pro praktický život potřebují. Četl jsem také výroční zprávy mužských dělnických spolků a zprávu o jejich společném sjezdu r. 1900; projednávali tam: opatřování práce pro dělníky a učeníky, úmrtní pokladny, jednali o tom, mají-li přistoupiti za člena k všeobecnému rakouskému dělnickému svazu; zásadně se usnesli pro, ale z finančních ohledů provedení odložili; požádají knížete biskupa, aby ustanovil kněze, jenž by se jejich účelu zcela mohl věnovati; chtějí vejíti ve spojení s katolickým svazem dělníků italských v jižním Tyrolsku. Celá zpráva činí velice příznivý dojem a dává znati, že præses Emerich Wechner jest dovedný a praktický pracovník.

Katecheta Emerich Wechner působí také jako duchovní rádce ve spolku: »Christlich socialer Frauenbund«, jehož předsedkyní jest Leonie hraběnka Hunolstein. Spolek koná pro chudé sbírky, pořádá domácí večírky, divadla, vánoční podílky pro chudé služebné a vydržuje dvě jesle pro dítky chudých dělníků.

Spěchal jsem si ještě prohlédnout dům katol tovaryšů, ale nikdo tam nebyl kromě paní domovnice, která vařila oběd a nemohla se od plotny vzdáliti, i nechal jsem si to na neděli.

V sobotu odpoledne zažil jsem krásné chvíle. Innomostím projíždí parní tramway, i vyjel jsem si po ní na Igls. Vlak ve Wilten, v předměstí, $^3/_4$ hodiny staví a výletníci jdou na blízké návrší, kde jest krásný pomník Ondřeje Hofera a vojenské museum. Na horu šel intelligentní pán, představil jsem se mu jako člověk zde neznámý, i přijal mne laskavě; a prohlédli jsme si pomník a ubírali se dolů. Dole ve Wilten shlédl jsem pána s dcerou, s nimiž jsem jel od Kufsteina do Innomostí. Pozdravil jsem je a uvedl jsem je do naší společnosti, z čehož se velmi radovali. Tak snadno se dělají známosti na cestách.

Parní tramway dle potřeby o čtyřech až šesti vozech supá těžce nahoru. Jede se lesem výš a výše. Člověk si myslí: vyjedeme na návrší, na bod, odkud bude daleko široko viděti, tam bude nějaké restaurace k posezení a k posilnění, ale jaké nás čekalo líbezné zklamání! Vlak se staví ve stanici Igls a ve výši 870 m. otevře se vám veliké údolí, dlouhé a široké s bujnou vegetací. Bohaté obilí vlní se tu po lánech, krásné zeliny zdobí pole a bujná tráva luka. V údolí jest viděti několik kostelů, dědin a plno rozkošných vil a uprostřed všeho jest jezero Langersee, kdež se obyvatelé vill koupají. Kéž by Praha měla něco podobného!

Náš vůdce rozvíjel čím dále tím větší touristické vědomosti; kdekoliv jsem já cestoval, tam cestoval i on; všecko tam znal a pomalu nám povídal o celé Evropě. Ale při tom mluvil ušlechtile a bez sebechvály. Šli jsme okolo katolického chrámu; já: aby dovolil, že se tam podívám; on ironicky: »jsem sice kacíř, ale půjdu taky«. »A protestant«, dím na to, »nic nedělá, pojďte jen se mnou.«

Prošedše valnou část údolí, usedli jsme v restauraci a pili jsme krapet vína. Starý pán, otec dámy, ač Němec, pravil, že v Bavorsku Němcům nerozuměl.

V tomto krásném údolí mají villu Innomostští Jesuité. Jejich theologové bydlí zde o svých prázninách, jež trvají 14 dní.

Veškerý čas věnován je mimo povinná duchovní cvičení a jednu hodinu denního studia zotavení, hrám, výletům. Za to ve školním roce jsou pořádně do studia zapřaženi. V pondělí půjdou prý na horu »Serles«, 2715 m. vysokou, a vyjdou již o půlnoci.

Z restaurace ubírali jsme se kolem Lanzersee k zámku Ambras. Šli jsme krajinou, kde Ondřej Hofer na hoře Isel se svými sedláky porazil Bavory a Francouze. Potkali jsme italské dělníky zde pracující a náš průvodce mluvil s nimi italsky. Snad zná i všecky řeči!

Zámek Ambras, bývalé sídlo hrabat z Andechsů, od r. 1563 arcivévody rakouského Ferdinanda II., který zde sídlil s krásnou Filipinou Welserovou a založil známé museum umění, sbírku zbraní a starožitností, též bibliotheku. Dovnitř jsme nešli, neboť všecky drahocenné věci jsou odvezeny do Vídně. Celý zámek dýše dechem tesknoty, i jaký tu asi býval čilý život a nyní je tu pusto. Jen příroda jde dále svojí cestou: stromy rostou a dýší vůní a potok vesele bublá, jako by tu bydlel vznešený jeho majetník.

Čekajíce na zpáteční tramway, jež tu má nedaleko stanici, zasedli jsme do restaurace a vypili jsme půl litru piva. Starý, dobrosrdečný pán pravil: a tak kdož jsme? A sám začal: »Já jsem nadučitel v Sasku.« »A já redaktor z Prahy,« dím na to. A náš vůdce dodal: »A já jsem rodem z Hamburku a žiji ve Vratislavi.« Ale čím je, neřekl. Od té chvíle vypravovali jsme si se starým pánem o školství v Sasku a v Rakousku a vůdce bavil se s dcerou p. nadučitele. Vlak přisupal, sedli jsme do vozu a v Innomostí jsme se loučili: Gute Nacht, glückliche Reise — a více se již snad do smrti neuvidíme.

V hotelu »Goldener Stern« vypravovali kněží, kteří si v sobotu odpoledne Innomostské kostely prohlíželi, že bylo všude plno obecenstva i z vyšších tříd u sv. zpovědi.

V neděli, dne 4. srpna.

Je neděle, den sv. Dominika. Vzpomínám na Krakov, kde jsem byl před třemi roky u Dominikánů na skvělé hostině mezi Poláky. Vstávám o $^1/_2$6. a spěchám k Jesuitům. Chrám jest pln lidu, Patres zpovídají a slouží mše sv. a dvakrát podávají Tělo Páně, vždy po dvou. Po mši sv. šel jsem do kavárny, abych posnídal a přečetl si noviny. Nalezl jsem mezi nimi také pražský židovský »Tagblatt«. K 8. hod. dostavil jsem se opět k Jesuitům a vyhledal jsem P. Tučka z Moravy. Přišel z villy, aby pomáhal zpovídati. Čechy zpovídá česky. Ach můj milý P. Tuček! Poznal jsem jej v Kroměříži, v Prešburku mne provázel městem a nyní jsem ho prosil, aby mne doprovodil Innomostím a zpravil mne o zdejších poměrech.

Zdejší Jesuité řídí bohosloveckou fakultu university, ale za rektory nejsou nikdy voleni, ač jsou státními profesory. A nepřejí prý si toho. Státní náklad na jesuitskou fakultu činí pouze 24.000 K, kdežto náklad na ostatní 3, světské fakulty 773.170 K. Na fakultě bohoslovecké působí světla evropského jména, jako Hurter, Niller, Grisar a jiní.

Ku vzdělávání slouží Jesuitům rozsáhlá domácí knihovna, již jsme si prohlíželi. Ve 13 pokojích jest tu přes 50.000 vědeckých děl nebo časopisů. Mimo to má každá národnost (Češi, Chorváti, Slovinci, Uhři, Němci) svou vlastní knihovnu. Česká knihovna má asi 300 svazků. Čechů je zde 9, mezi nimi 3 kněží, kteří několikrát týdně výhradně česky se baví a v refektáři také česky káží.

Konviktoři — bývá jich na 200 z celého světa — bydlí ve třech sousedních domech, které jsou v jeden konvikt spojeny, a navštěvují spolu s externisty, kteří ve městě v soukromých bytech bydlí — bývá jich asi 50 — a se scholastiky řádu jesuitského, kterých také asi 50 bývá, fakultu bohosloveckou. Konviktoři jsou buď bohoslovci nebo kněží z různých zemí, kteří zde studují bohosloví. I † pan kardinal Schoenborn byl zdejším konviktorem a 9 jiných biskupů a 7 infulovaných řádových prælatů. Chorvatští kněží sloužívají zde mši sv. řečí staroslovanskou a Basiliani z východní Haliče dle ritu slovanského (čili sv. Jana Zlatoústého). Církevní sněm baltimorský tuto kolej všem biskupům americkým doporučil. Letos jest mezi konviktory na 80 Američanů ze Severu, jeden z Brasilie (Portugal), čtyři Francouzi, Rusové, Poláci a jiní a jiní.

Konviktoři mají způsob života ve svých »Consuetudines convictus theologorum« zevrubně předepsaný; asketická cvičení, bohoslovecké studium, veškeru domácí kázeň, společné hry a zábavy atd., všechno mají do podrobna ustanoveno. Vrchní dozor nad nimi má »regens« P. Hofmann S. J., kterému přiděleni jsou ještě 3 praefekti kněží z Tovaryšstva Ježíšova. Prohlédli jsme si jejich celly a kapli, v níž náš † pan kardinál Schoenborn dal krásný oltář postaviti.

Jesuitů je tu přes 100, i pomohou, kde mohou, mší sv., hlavně v řádech a různých ústavech. Vydávají časopisy: »Sendbote des goetl. Herzens Jesu« s 34.000 odběrateli, řídí jej P. Ig. Haettenschwiller S. J., a »Zeitschrift für kath. Theologie«, kterýžto list vychází již 25 let redakcí P. Lerchera S. J. Řídí kongregace: akademickou, pánů, kupců, řemeslníků, jinochů, panen a učňů a dítek P. Marie; je to kongregace pro dcery z lepších rodin. Jesuita P. Funk, odborný znalec, jest předsedou Lukasgilde, malířů na skle, o níž na konci promluvím. Konečně Jesuita P. Mathiowitz řídí »Jugendheim«, jako pražský Patronát mládeže, kamž se s P. Tučkem podíváme.

Vyšli jsme do města a prohlédli jsme si »Lehrlingsheim«, jejž založil praelat Dr. Jan Kometer, farář a nejvyšší světský hodnostář v Innomostí. Bydlí tam asi 15 učňů a takoví studující, kteří se věnují umělému řemeslu ve vyšších ústavech. Celkem je tu 36 jinochů.

Šli jsme do domu barona Billota, jenž jest největším fedrovatelem katolického života v Innomostí. Zřídil v tomto domě »Leo-Saal«, kdež konají katoličtí spolkové schůze. R. 1901 byl zde pořádán III. křesť.-socialní kurs Rakouska.

Tento sál byl 12. února 1901 se vší slávou všech katolických spolků otevřen; mezi jinými uchopil se slova také zakladatel jeho, baron Billot, jenž prohlásil, že jest tento dům věnován

jedině schůzím katolických spolků. O celé slavnosti vyšla zvláštní brožura, již mám po ruce.

Odtud šli jsme do spolku katolických tovaryšů. Trvá tu 50 let. Dům tovaryšů je bez dluhů. Spolek má 120 členů, z nichž 20 bydlí v domě. Za denní stravu platí 96 h. Spolek má spořitelnu a nemocenskou pokladnu a okolo domu vine se krásná zahrada. Vše jest tu účelně a krásně zařízeno. Celkem je v Tyrolsku 15 spolků katol. tovaryšů.

Odtud jsme se odebrali do »Jugendheimu« P. Mathiowitze. Zakoupil na konci města ohromnou louku a vystavěl tam dům o jednom poschodí. Sem se scházejí učňové denně po své denní práci a pak v neděli a ve svátek. Učňové tvoří Marianskou kongregaci učňů a jsou rozděleni ve tři misiones. Mají zde velký sál a divadlo prakticky zařízené; mají zde kůželník a zřizuje se pro ně na louce velká koupelna. Jedni hráli kuželky, druhé cvičil dospělý muž v sále ve zbroji, a když jsme šli na louku, vedl odtud třetí, bubeník, svoji kohortu domů. V zimě je tu škola a kněží konviktoři od Jesuitů vyučují v ní zdarma. Všecko je v počátcích, ale P. Mathiowitz, jenž nás tu přijal a vše vysvětloval, má veliké plány a doufá je uskutečniti. Učňů sem dochází až 90. Pomocný spolek pro mužskou pracující mládež celý podnik svým jménem kryje a hmotně podporuje. Mariánská kongregace učeníkův má také krásný spolkový prapor, na kterém je vyobrazen tyrolský orel, nesoucí na prsou znak nejsv. Srdce Páně.

Tyroly se vůbec vyznamenávají velikou úctou k nejsv. Srdci Páně. Vždyť Tyroly jsou jedinou zemí v celé Evropě, která již r. 1796 zcela zvláštním způsobem se odevzdala do ochrany nejsv. Srdce Páně. Tehdy totiž dne 1. června r. 1796 světská vrchnost úředně svátek nejsv. Srdce Páně jako svátek pro celou zemi tyrolskou nařídila.

Příčina byla následující: V bouřlivých dobách revoluce francouzské, kdy hlava krále francouzského Ludvíka XVI. pod guillotinou padla, kdy všechny svazky pořádku byly rozpoutány — nastaly také trudné doby zemi tyrolské. Vojska francouzská a bavorská zasazovala se o to, aby Tyroly rakouské říši vyrvala a sobě přivlastnila. Tehdy r. 1796 svolán byl sněm všech zemských stavů do města Botzenu, aby se radily, jak by zemi od hrozící záhuby uchránily. Vyslanci zemští, aby požehnání Boží svolali na své počínání, slavným slibem celou zemi zavázali, že každoročně jeden den zasvětí Nejsv. Srdci Páně. Jejich usnesení bylo císařskou vládou vídeňskou schváleno a od té doby se věrně v celé zemi zachovává: již večer před svátkem planou ohně radosti po velehorách alpských, ve sváteční pak den konají se všude i v nejodlehlejších vesničkách alpských slavné služby Boží, zruční střelci tyrolští střílejí odpoledne o závod do terčů, všichni se radují a veselí. Obraz nebo sochu Nejsv. Srdce Páně najdeš zde v každém kostele, v každé kapličce, i na soukromých domech.

Byl bych zapomenul sděliti, že jsme s P. Tučkem vešli také do kostela sv. Jana Nep. Jeť sv. Jan Nep. v Tyrolsku tak ctěn jako v Horní Falci bavorské. Jeho soch je v Innomostí značný počet. Také pražské Jezulátko je tu ve velké vážnosti.

Na oběd šel jsem do hotelu »Zum schwarzen Adler«, neboť v mém hotelu špatně vaří a obsluha je zdlouhavá. Přisedl jsem ke stolu, kde seděl a obědval mladík. K nám pak brzy přisedl pán s paní a hovořili česky. Já se k nim hned hlásil a mladík taky a tak jsme seděli u černého orla u jednoho stolu samí Češi. Ale zábava netrvala dlouho, nebo dle úmluvy přišel P. Tuček a vedl mne do paedagogia, kdež je na půdě znázorněna plastická mapa Tyrol v poměru 1:7500, která složena jest z druhů nerostů, kteréž prý skutečným geologickým poměrům země odpovídají. Žasl jsem: asi $^{9}/_{10}$ hor a $^{1}/_{10}$ údolí.

Odtud šli jsme do panorama, kde jest viděti bitvu na hoře Isel, kdež Ondřej Hofer dobyl skvělého vítězství nad Bavory a Francouzi. Panorama to nás velice zajímalo. Rozloučili jsme se a P. Tuček odebíral se nahoru do villy a já spěchal do »Bauern-Theatru«, kdež dávali kus: Ondřej Hofer. Divadlo je ze dřeva a mělo z většiny nižší třídy za diváky. Z kněží jsem tam byl, tuším, já sám.

Hlavní osoby děje jsou: Ondřej Hofer, sedlák Jan Speckbacher a ryšavý kapucín Jachim Haspinger. Dobudou vítězství nad Bavory a Francouzi, ale lakotný soused zradí Ondřeje Hofera Francouzům, ti jej zajmou a zastřelí. Celý kus, psaný dialektem lidu, jest pro cizince velice zajímavý a dojemný, ale někteří diváci — snad to již často viděli aneb herce osobně znali — při nejdojemnějších scénách se chechtali. Velká radost v divácích propukla, když dívka vojáky Hofera hledající zavřela do sklepa. Celý kus jest veden zbožným tonem lidu a kapucín hraje překrásnou vlasteneckou roli. Když jest Ondřej Hofer odsouzen k smrti, žádá si kněze, aby se vyzpovídal, smiřuje se s Bohem a zbožně umírá. Při tomto aktu u nás mnozí by se smáli, tam v divadle přijali to diváci jako věc, která se rozumí sama sebou.

Herci hráli prostředně, hlavně Ondřej Hofer byl trochu prkenný — za to Speckbacher a Haspinger hráni byli výtečně — ale na mne hra ta učinila dobrý dojem a poučila mne.*)

Po divadle zašel jsem si na večeři zase k černému orlu, četl jsem si tam noviny a tu jsem se dočetl, že i mezi dobytkem jest »elita«, neb v novinách stálo: »Die Elite der Paznauer Rinder wurde da zu hohen Preisen verhandelt.« Paznauerským volům gratuluji k tomuto povýšení.

Již jsem se tu a tam zmínil o náboženském životě v Innomostí; k tomu dodávám ještě tato data: Mimo Jesuity působí zde ještě: Františkáni, Serviti, Benediktini, Redemptoristé, Praemonstráté a Synové Srdce Ježíšova. Z ženských řádů: Uršulinky, Milosrdné sestry sv. Vincence, Karmelitánky, Františkánky a Křížové sestry. Uršulinky mají zde průpravku, obecní a měšťanskou školu a pensionat. Milosrdné sestry sv. Vincence řídí: Marga-

*) Pozn. Ottův Slovník Naučný, III., str. 523. pod nadpisem »Bavorsko« praví: R. 1809 Bavoři ve spolku s Napoleonem bojovali proti Rakousku, majíce činiti hlavně s Tyrolany, jižto proti nim učinili povstání, rozdrážděni jsouce proti úředníkům bavorským rozličnými útisky a liberálními novotami. Povstání jejich ovšem potlačeno spojenými silami vojsk bavorských a francouzských a plukové maršálka bavorského, knížete Wrede, v zemi podmaněné dopouštěli se neslýchaných ukrutností.

rethinum, vychovávací ústav pro dívky nižších stavů a pro služky bez práce; »Marienheim«, internát pro žakyně paedagogia; mimo to spravují: »Sieberer Waisenhaus« pro chlapce a dívky (bývá jich tam 150), »Mädchen Waisenhaus« pro 60 chovanek a »Kapferer Haus«, zaopatřovací ústav pro muže. Jedna část města, jimi zvláště obsazená, sluje »bílý ostrov«. Milosrdné sestry sv. Vincence mají prý — dle P. Tučka — v severním Tyrolsku 2 provincie, v každé je jich přes 1000. U nás v Čechách jsou sotva známy. »Katholischer Jugendbund«, řízený laikem, p. Lamou, cvičí mladíky v řečnění a připravuje je pro veřejný katolický život, za to »Eucharistische Union« shromažďuje jinochy každých 14 dní k náboženským a vědeckým přednáškám a měsíčně vede je ku Stolu Páně.

Mimo to působí v Innomostí politický »Christlich-socialer Arbeiterbund«, jenž dobyl v nemocenské pokladně vítězství nad socialními demokraty.

Vedle Kasina, o němž jsem již psal, působí zde křesťansko-socialní spolek a vedle »Lukas-Gilde« založen byl r. 1900 v Innomostí »Der Verein zur Förderung der kirchlichen Kunst und des kirchlichen Kunstgewerbes«.

Oproti liberálním universitním spolkům v Innomostí působí zde katolické stud. universitní spolky: Austria, Tirolia, Renania, akademický spolek »Leo« a »Marianská kongregace mladíků«.

Ze Slovanů studují zde Češi, hlavně juristi, aby se naučili dobře německy, dále Chorvati, Bulhaři a Srbové. Vstupují hlavně do akad. spolku »Velebit«, jenž není sice katolický, ale odebírá také časopisy katolické.

P. Tuček chtěl mne zavésti také do uměleckého ústavu na malby na skle a mosaikové práce. Ve výstavní síni onoho domu bývají vyloženy nejnovější práce umělců »Družiny sv. Lukáše« (Lukas-Gilde), dříve než je odešlou na ustanovená místa. Než ústav byl v neděli zavřen; v pondělí ráno byl jsem již na cestách do Solnohrad, proto spokojím se tím, co mi o »Družině svatého Lukáše« vyprávěl.

»St. Lukas-Gilde« jest církevní spolek pro katolické umělce a katolické umělecké řemeslníky. Členové mají pěstovati náboženský život pod vůdcovstvím kněze, jejž diecesní biskup jmenuje. Tento praeses sluje Gildenvater a nyní zastává to místo učený Jesuita P. Flunk, v tomto oboru znalec na slovo vzatý. Z oboru malby na skle koná umělcům a řemeslníkům přednášky. Předsednictvo s ním tvoří mistr malby na skle — Gildenmeister — a 6 rádců. »St. Lukas-Gilde« vydává illustrovaný měsíčník »Der Kunstfreund«, jejž řídí P. Karel Atz, konservator a kněz v Terlanu. »St. Lucas-Gilde« dodává umělecká díla do celého světa, i na Moravě a v Čechách — zde na př. chrám sv. Ludmily na Král. Vinohradech a velechrám sv. Víta na Hradčanech v Praze — honosí se mnohý chrám skvosty tyrolskými.

Ejhle, malé Innomostí, velké jako České Budějovice, má tolik a tak význačného života katolického a přece je zde obecní zastupitelstvo liberální!

Přítel, jenž poměry v Innomostí dobře zná, sděluje mi v soukromém dopise toto:

»Ač jest v Innomostí městské zastupitelstvo liberální, nečiní katolickému životu překážky. Oběti, které se zde pro víru, bohoslužbu, kostely, charitativní ústavy přinášejí, jsou veliké. A při tom není tu nikde té chudoby, jež jest dítkem vyžilosti a nestřídmosti. Je tu patrně uskutečněna pravda, že kdo Bohu dává, nechudne a že s věrou a mravností jde ruku v ruce i blahobyt, ne sice nadměrný, ale přece značný. Ač město má mnoho vojska, jest mravnost obyvatelstva větší než jinde při stejných poměrech. Jest až radost potkávati se krok za krokem s tvářemi zdravými, okem jasným, tělem statečným, vzezřením veselým a spokojeným. Nikde neviděl jsem dosud i mezi prostým lidem tak vznešený názor životní a pojetí života tak ideální, jako zde. Málo je zemí, kde dávají tolik zámořských misionářů, tolik mnichů a sester, a to i ve přísných řádech, jako v Tyrolsku. Tyrolsko dalo církvi jednoho z nejznamenitějších bohoslovců, slavného Jesuitu Francelina. Vojsko chodí každou neděli a svátek s hudbou do chrámu Páně. Návštěva chrámu jest neobyčejná, přijímání svátostí rovněž velice hojné. Kde jaký spolek, ústav, každý má svou kapli, svého kněze a svou bohoslužbu. Ovšem i vláda přeje zemi. Zdejší universita je skvostně zařízena. Až srdce Čecha bolí, když vidí tyto moderní ústavy lékařské v zemi ani ne o milionu obyvatelů a dokonce, tuším, i pasivní. Sláva Innomostí jest ovšem bohoslovecká fakulta.« (Dokončení.)

Marnost.

V ticho starých, smutných lesů
zavzněl fanfár výskot plesný,
prolét' všemi korunami,
prosmekl se každým houštím,
po pasece rozletěl se
jako orel po kořisti.
Blíž a blíže k srdci lesa
prodíral se v plném trysku.

Větve zadumaných sosen
nehnuly se udiveny,
zmlklo listí starých dubů,
do hnízda se skrylo ptáče,
a jen příkré, skalní tesy
ozvěnou se ozývaly.
Rohů zvuk zněl blíž' a blíže.
Jelen mih' se tmavým houštím,
s parohy v zad složenými —
za ním létly žluté laně.
Kanec zapad' do bahniska,
brouse svými kly tak strašně,
že se zvedly bílé káně
s pokřikem do modré výše.

A již jako jarní bouře
hřměla lesem kavalkáda.
V oči lovců sedla vášeň.
Ostruhy své ryly v koně,
že se hnali jako mraky
severákem bičované.
Prach se zvedl, zem se chvěla
a mech zmíral pod kopyty.

Okamžik — a bouře ztichla.
Jenom z dálky bylo slyšet
ržání koňů, lovců pokřik
a sten zmírající zvěře.
Konečně vše ztišilo se.
Ptáče vylétlo zas z hnízda,
zazpívalo v novém štěstí,
a ty staré, smutné lesy,
po své hrůze oddechly si.
Slunce přešlo přes poledne,
jeho žár už ochaboval,
nové ticho vládlo kolem —
konečně stín podvečerní
větvemi se díval v lesy.

Náhle lesem tiché kroky
víc a více blížily se.
Bílý kůň to opatrně
nesl šerem svého pána,
Boleslava, české kníže,
který v lovu zanícení
zabloudil ve tmavém hvozdě.
Nehodě své smál se v duchu.
Lovčí zdar mu nalil teplo
do duše a v celé tělo.
Vzpomínal si na své rány,
pod jichž tíží hroutili se
jeleni i staří tuři,
jako bleskem zasáhnuti.

Takhle také budou klesat
všichni jeho nepřátelé,
jako zvěř pod mečem jeho.
Proletí svět jeho jméno,
jako slunce tmavým mrakem,
jako blesk od země k zemi,
že se před ním v bledé bázni
každé srdce bude chvěti.

Náhle vyjel na mýtinu.
Slunce teskně zapadalo,
mizelo už za vrcholky,
a jen šedá, tajná mlha
v rubáš svůj ho zavíjela.
Teskný pocit — marnost světa —
Boleslava projel duší.
A tu náhle u skal tesu
v údivu zřel poustevníka.
Bílý vous mu splýval k pasu,
kolena se vryla v skálu,
po mechu se rozlil hábit,
ruce vyhublé a bledé
křížem ležely na prsou.
Před ním — v zmírajícím slunci —
leskla se jen velká lebka —
lidská lebka — celá bílá.

Poustevník ji pozoroval,
hledě tiše, hledě stále,
v její velké tmavé důlky.
Boleslav se náhle zachvěl.
Dlouho, dlouho tiše zíral
k záhadnému poustevníku.
Konečně však dojel k němu:
»Řekni mi ty starý muži,
co to stále pozoruješ
na tě bílé, lidské lebce?
Rekni mi a nezapírej.
Já ji také pozoroval,
pozorně jsem na ni hleděl —
ale to ti mohu říči:
zvláštního nic neviděl jsem.«

Světec nezved' ani hlavu.
V žalu sklonil se jen níže,
zadumal se a pak řekl:
»To je právě, co mě bolí.
Já ji také pozoruji
celé dni a celé noci.
Ale Bože! marná práce.
Nemohu se domysliti,
komu asi patřívala,
zdali králi, před nímž kdysi
celé země skláněly se,
nebo uhlíři, jenž v lese
sotva poznal skývu chleba.«
Stařec umlkl a také
Boleslav už nepromluvil.
Slunce spělo níž a níže.
Vidělo jen, kterak světec
Boleslava vedl z lesa,
v němž to čpělo čerstvou krví,
bolestí a hrozným skonem,
do kraje, v němž v svatém tichu
slunce plálo nad obzorem.

Václav Koranda.

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(pokračování.)

XV.

Nesměle zaklepala Jindra na kuchyni u Langrů. Přestupujíc práh nemohla pronésti ihned ani slova. Máry chystala večeři a spatřivši Jindru vybuchla: »A, komedijantka jde!«

Slečna Karla byla též v kuchyni zaměstnána. Ohlédla se a řekla: »Tak se jdeš aspoň přece rozloučit, Jindro?«

»Jdu si pro šaty,« řekla Jindra jaksi vzdorně.

»A přece snad také poděkovat za peníze a za všecko dobrodiní, ne?« ozvala se Máry zhurta. »I za to se musíš poděkovat, že tě milostpáni jen tak beze všeho bez výpovědi pustili. Ale pravdu měl milostpán, nebyla bys dělala asi již dobrotu, když máš hlavu těmi komedianty popletenou. Já bych tě tak zhola nepustila.«

»Nechte ji, Máry,« pravila slečna. »Jindro, jdi k mamince do pokoje.«

Jindra vešla. Paní Langrová seděla u okna, majíc hlavu ovázanou šátkem. Bolívala ji někdy silně, a dcery hleděly ji vždy uvarovati všeho rozčílení. Slečna Anna stála podle matky a mluvila k ní chlácholivě. Rozbolela paní Langrovou dnes hlava následkem prudkého rozčílení, vyvolaného výstupem s ředitelkou.

»To je mi na tebe líto, Jindro, žes podlehla tomu lákání. Dítě, dítě, což nechceš viděti nebezpečí, které hrozí tvojí nevinnosti, tvé čistotě v tom bahně velkoměstského života, do kterého spěcháš? Proč se vzdáváš poctivé práce, tichého žití? Což se ti u nás nelíbí? Hleď, jak Máry u nás sestárla! Ta nahodilá přednost, že máš pěkný hlas ku zpěvu, může tě opustiti dříve než se naděješ, malá choroba může tvůj hlas zničit, třeba dřív než budeš vycvičena, a co si pak počneš, odvyklá práci a zvyklá zahálčivému, rozmařilému životu? Jindro, Jindro, což nepamatuješ na Pána Boha?« Tak se slzami v očích promlouvala paní Langrová k Jindře.

»Milostpaní, co by ze mne bylo, kdybych zapomněla na Pána Boha?« rozplakala se Jindra z celé duše. »Já si myslím, že mi Pán Bůh sám to štěstí posílá.«

»Dítě, dítě, to se mejlíš, to štěstí není štěstím. Tvá dětinská mysl ti skrývá nebezpečí. Tobě těžko říci: varuj se hříchu, když nechápeš, v čem hřích záleží. Nevěř těm lidem, věř nám, vždyť s tebou dobře smejšlíme. Vrať se, Jindro, máš ještě čas. Nespoléhej na nikoho, leč na Boha. Hleď, já mám také děti, snad je opustím dříve než se naději a žehnám již předem tomu, kdo jim dá za mne dobré slovo, kdo je napomene, tak jako napomínám já tebe;« paní Langrová položila Jindře ruku na hlavu.

Teprve si povšimla dívčina účesu a ruka jí sklesla.

»To je začátek,« pravila k své dceři.

»Ano, ty rozpuštěné vlasy, ta křiklavě červená stuha,« řekla slečna Anna.

»Ano tu krásnou pantlu mi dala milostpaní ředitelová,« chlubila se Jindra dětinsky.

»O děvče, ty nevíš, co zaprodáváš za ty strakaté cáry,« vzdychla paní Langrová.

Co to bylo v té Jindřině mladé duši, že nedalo jí chápati slova dobré paní? Přece dříve tak dobře pochopila slova, která jí slibovala výhody pro život?

Snad to byl ten potlačený vzdor, vznícený křivdou, která se děla osamělému dítěti v rodině pěstounovy dcery. Ty divné pohádky, které Jindra nosila v mysli, kterým dalo vyprávění Kadlinino, vseté do duše v jejím roztruchlení nad smrtí pěstounky, zvířily tu hladinu dětinné ještě mysli a děvče mínilo, že vstupuje v ten svůj pohádkový svět.

»Tak zaplať Pán Bůh za všecko,« řekla Jindra a políbila paní Langrové ruku. Ale hnedle vztýčila hlavu, s kteréž rudé kadeře plynuly ku předu na prsa. Odhodila je pohybem ruky a se slovy: »Tak s Pánem Bohem, milostpaní, s Pánem Bohem, slečinko,« šla již Jindra ze dveří.

Přivřela je rychle za sebou, jakoby se bála, že ji paní ještě zavolá.

V kuchyni šla přímo do svého pokojíčka a sbírala svoje věci. Svazovala je do plachetky. Myslila si při tom, že dlouho nebude již nositi tyto venkovské klocy, které se jí pojednou zdály velice sprostými. Zapomněla, že na ty kanafasové suknice napředly přízi ruce nebožky hajné, že vše, co zde měla, bylo darem od pěstounů. Na dně truhlice měla hezkou krabičku, kterou jí kdysi slečna Karla byla dala. Měla v krabici své modlitební knížky, prostě vázané v červeném, koží podobném papíře se zlatě natištěným křížem a dvěma anděly na vrchní desce. Knížky byly v pouzdře ze strakatého papíru, koupil je hajný Jindře jednou na pouti svatojanské na Zelené Hoře u Žďáru. A podle knížek v barevném klucku hedbávném měla zavinutý růženec z modrých korálů, dárek hajné z téže pouti. U růžence měla uložený tolar od Metoda.

Jindra se nad těmito památkami zamyslila. V tom se jí však kmitly jako před očima zlatý řetěz od hodinek a náramky paní ředitelové, a Jindra rychle svázala krabičku kusem fialové šňůry, kterou někde byla našla a uschovala ji mezi šaty.

Vyšla. Slečna Karla hleděla na ni s podivným, smutným úsměvem.

»Zůstaň u nás, Jindro,« pravila vlídně.

»I jen ji nechají, slečinko, a raději ať se víckrát nehlásí,« řekla Máry tvrdě.

Jindra pohodila opět hlavou a skoro šeptem pravila; »S Pánem Bohem« a vyklouzla na chodbu. Oddychla si a přeběhla rychle pavlač.

U ředitelů otevřela jí stará služka, které se v celém domě říkalo: »Frajle Pepi.« Byla v chantantu garderobierkou a vědělo se, že krom stravy nemá u ředitelů služného. A přece se vědělo, že má peníze, že nezřídka půjčuje zpěvákům a zpěvačkám a to

na dobré úroky. Neztratila nikdy nic, ředitel strhnul Pepin požadavek vždy dlužníkovi neb dlužnici z gáže. Frajle Pepi měla větší příjmy než pouze poplatky z garderoby za uschované svrchní šatstvo. Vyřizovala vzkazy a dodávala milostné lístky a za to brala dobré odměny.

»Tak, to je naše nová hvězda«, přivítala Pepi dívčinu. »Ukázala se. No, je to pěkný obrázek. Z toho něco bude. Já jí budu na ruku, jen si dala vždy říci.«

Jindra uložila si věci ve vykázaném kabinetě, malém to pokojíčku majícím okno pouze ve dveřích do kuchyně. Bylo tam málo světla i vzduchu. Bylo tam uschováno šatstvo, a na staré pohovce, stejně jako u Langrů, měla Jindra spávat.

Paní ředitelka ukázala jí velkou skříni, odpola šatník, odpola prádelník, kam si měla uložiti svoje věci.

»To toho máte málo, a to ještě nebude k potřebě,« řekla paní, prohlížejíc šaty. »Hned zítra vám koupím šaty, prádlo i botky. V tomhle nemůžete chodit. Pojďte nyní k večeři.«

Jindra vešla s ní do pokoje, kde bylo již prostřeno. Měli k večeři řízky, a Jindra jedla s chutí. Bylo jí odděleno na talíř a ředitel sám jí nalil piva.

Vezmeme ji dolů, do zahrady, ať vidí představení zblízka a může si od našich slečen odpozorovat trochu pohyby. Jak bude mět v pořádku obleky, začne chodit do taneční školy a do hodin na němčinu. Jak ji dnes ustrojíš, Auroro?« obrátil se ředitel k paní.

»No, má tam nějakou lepší černou jupičku. Dám jí na krk krajkovou šálu, pro dnes to stačí, ty vlasy musí nahradit dnes všecko,« řekla paní.

A po chvíli stoupala Jindra s paní dolů do zahrady, kde se pomalu scházelo obecenstvo. Ředitelka usedla u kasy, majíc k ruce Pepi, která zaváděla hosty ke stolům, začež se jí od některých dostalo peněz; to byl její letní příjem, dokud se v zimní místnosti neusadila v garderobě.

Jindra usedla u jednoho ze zadních stolů, odkud bylo lze dobře přehlednouti jeviště. A nyní byla po celý večer pohřížena jako v kouzelném snu. Hltala písně a hudbu, pásla se očima na pestrých kostymech zpěvaček, smála se skokům a posuňkům komiků, nerozumějíc cizí řeči a nechápajíc neslušnost pohybů. Pohlédla k oknům bytu Langrových. V bývalém jejím pokojíčku bylo tma; okno kuchyně bylo osvětleno.

Po chvíli přisedla k Jindře Pepi a mazlivým způsobem ji upozorňovala na přednosti zpěvaček. O všech něco věděla. Ta, kterou si byla Jindra ondy nazvala »princeznou«, byla prý dcerou z bohaté rodiny, která z pouhé lásky ku zpěvu odešla z domova, jen aby se mohla cele věnovati umění. Jmenovala se Elvíra, aspoň toto jméno ukazovala Pepi Jindře na německém programu tištěné.

Děvčátko — akrobatka — bylo nazváno »malou Kitty« a cestovalo se svým otcem, zpěvním komikem, od města k městu, od chantantu k chantantu, z hostince do hostince. Všady se pozdrželi as čtrnácte dnů, nejvíce měsíc. Pepi svěřila Jindře, že děvče jest lépe za výkony svoje placeno, než jeho otec, který prý býval za mládí slaveným operním pěvcem, než pozbyl hlasu a dosti bídně se nyní živí, veškeru naději skládaje na dcerku.

Jiná pěvkyně byla temné pleti jako cigánka, byla to Maďarka, jménem Etelka, zpívala divoké nápěvy a tančila čardaš, dupajíc ve svých vysokých botkách z červené kůže se stříbrnými podkůvkami.

Veselá Vídeňačka Elsa vystupovala v rozličných převlekách a dělala tak rozpustilé posuňky, že vyvolávaly všeobecnou veselost. I za ševcovského učedníka přišla převlečena a kroutila tak očima pod naježatělým, přílepeným obočím, že posluchači ze smíchu nevyšli.

Téměř po každém čísle programu vstala Pepi a procházela se mezi stoly. Tu a onde jí hosté oslovovali a zašla pak vždy za jeviště. Pověděla Jindře, že vyřizuje od hostí zpěvačkám pozvání k večeři, či zejtra na oběd nebo na přesnídavku či svačinu, nebo k vycházce či k vyjížďce.

»To tak bývá?« tázala se Jindra.

»Také se toho dočká,« jistila Pepi.

Ještě jedna zpěvačka vystoupila; ta, která byla Jindře minule nápadnou — vlastně zpěvák, dámský imitátor, kterýž děkuje za potlesk, smekl klobouk i paruku s krátce ostříhané hlavy, což vyvolalo v obecenstvu bouři smíchu.

Pepi vysvětlila, že jest to muž, a Jindra si ho udiveně prohlížela, když šel potom zahradou v černém salonním oděvu.

Jindře napadlo, jak kdysi hajná vyprávěla o děvčeti, které si způsobilo na dlouho hanbu, obléknouc se z rozpustilosti na konec masopustu do mužských šatů. Dodala tenkrát, že jest hanba, strojí-li se ženská za mužského nebo mužský za ženskou. A zde se řeklo, že jest to »umění« . . . . .

Po skončeném programu odebrali se ředitelovi s Jindrou nahoru. Pepi zůstala ještě dole; řekla, že má slíbenu večeři a pivo, a že přijde později.

Jindra odnášela kasu, krabici z černého lakovaného plechu, ve které cinkaly peníze a šustily vstupenky.

Ředitelovi byli unaveni, ale oba v dobré míře. Byl značný příjem, a získání Jindry těšilo oba. Došedše nahoru, rychle se svlékali a oblekli župany. Paní vařila na samovaru čaj a podala Jindře sklenici a sladké zákusky k tomu.

»No, Harry, jak se jí to líbilo?« tázal se ředitel Jindry.

A Jindra uváděla číslo po číslu, jak napjatě byla je za sebou pozorovala.

A ředitelovi se smáli. Slyšíce, že se Jindře nejlépe líbí Elvíra, podivali se na sebe.

»Nazlobí se dost, není pilna,« řekl ředitel. »Příliš si zakládá na tom svém obličeji. To ona, Harry, za tři měsíce dovede také tolik.«

»A tak hezká bude také. Ona nemusí brát nikdy paruky jako Elsa, která ty svoje blond kadeře na stolku češe, její vlasy jsou samy o sobě atrakcí,« řekla ředitelka více k muži než k Jindře.

O malé Kitty vyslovil se ředitel, že jen až bude větší, uteče otci a půjde někam k cirkusu. Má prý před sebou dobrou budoucnost.

Etelka že je ďábel, cigánka, dobrá pro zlost, řekl ředitel, ale že táhne, že ji engažuje i pro příští program.

Ze si Jindra zpěváků a komiků méně všímala, tomu se ředitelovi nedivili, že se obdivovala imitátoru, bylo jim k smíchu.

Ředitelka uvedla Jindru sama na lože, nařídíc jí, aby si nechala dveře do kuchyně otevřeny, aby měla v kabinetu vzdušněji.

»Pepi má svůj klíč, nevšimejte si ji, až přijde. Dobrou noc, a hezky se u nás vyspěte, pamatujte si sen té první noci,« řekla a odešla do ložnice, která krom salonu byla celým jejich bytem.

Jindra se odstrojila, zapletla si vlasy a poklekla k modlitbě. Leč byla neklidnou a modlitba, která jí za těžkých dnů, strávených u Cilinky, přinášela vždy útěchu, nechtěla se jí dnes jaksi dařiti. Nemohla rozptylenou událostmi dnešního dne pozornost povznésti k Bohu a v uších zněly jí melodie slyšených písní, jichž textu ještě nerozuměla. Ulehla, a spánek sklížil jí brzy oči. Než po chvíli se probudila, vzbuzena šramotem. Byla to Pepi, vrátivši se v podivném stavu. Byla podnapilá, vrávorala, odstrojujíc se házela šaty na zem, bručela a chvílemi zazpívala kousek nápěvu chraptivým, ztrhaným hlasem. Ulehla, klábosila ještě cosi a nevrle tloukla do peřin.

Jindru obešel strach a maně vzpomněla na Máry, jak slýchávala tuto do svého usínaní šeptati slova modliteb. Ta podivná Pepi!

Později teprve zvěděla Jindra, že Pepi bývala také zpěvačkou, pozbyvši pak záhy chorobou hlas, setrvala u své nynější paní, která bývala u divadla a provdavši se, následovala svého choť v nově zařízený podnik. Cestovali zprvu po Německu, pak byli ve Vídni a posléze uchytili se v Brně, kde se podniku jejich, vábícímu svou novotou dobře, ba skvěle vedlo.

Ředitel Ruprecht, jak se jmenoval, se chlubíval, že dbal vždy, aby měl dobré síly a tak že podnik zkvétal. Kolik mladých životů v něm zaniklo, kolikerá nevinnost byla zašlapána jako utržený květ, to ovšem nepočítal, nevěděl sám snad ani, že zaséval zlé símě jedovatého býlí necudnosti ve mnohé mladé duše posluchačův, že mnohé šediny poskvrnily se zde bujnou žádostivostí.

Druhého dne nakoupila paní ředitelová Jindře městské šaty, jemné botičky, klobouček, slunečník, rukavičky a různé trety. Veškeré výlohy pečlivě zaznamenala ve zvláštní knížku, jakouž také Jindře koupila, ovšem obě na její účet.

Cvičení ve zpěvu počalo ihned, a Ruprecht žasnul nad Jindřiným výtečným sluchem. Na cvičení v němčině zjednán starý učitel, kterýž těžce oddychuje, ob den slézal tři poschodí k Ruprechtovu bytu. Učil Jindru svědomitě a Jindra byla dosti pilnou. Mluvili s ní ředitelovi stále skorem německy, aby si brzy jazyk oblomila, a i Pepi nařízeno tak činiti.

Jindra se učila i němčině s houževnatou pílí, pamatujíc, jak Kadlina litovala, že byla kdysi nedbalou.

Ani jí nebylo nápadno, že nikdy sama nevycházela, vždy jen s pány, nebo s Pepi; nechtěli Ruprechtovi, aby se děvče s někým stýkalo.

Asi po měsíci, ana již dosti němčině rozuměla, zavedla ji paní do taneční školy, kde Jindře přicházelo skoro směšným, učiti se krokům a skokům. Ovšem, při svojí křepkosti a hudebním

dobrém sluchu snadně se tanci učila a doma pak zkoušela posy tanečnic, ana jí paní na pianě hrála rozličné taneční kusy.

Jindřin život plynul tak v samé hudbě. Ovšem nepoukázáno té mladé duši na věčně krásné umění harmonie tonů — jen cizím lidem pro zisk byla uváděna do krásné té zahrady plné květů, avšak jen tak že viděla opojnou jich barvitost, aniž by se blažila jejich vůní, aniž by pocítila vzrušení duševního splynutí sfér umění s životem.

Denně musela býti přítomna produkcím a Ruprecht těšil se ze svojí žačky, jak záhy rozeznávala hudební obtíže a příkrasy.

Ředitelova choť zase cvičila Jindru jinak. Oblékala ji do rozličných kostymů, které jí dávala ze svých předělati, ovšem účtujíc jí je jako nové. Cvičila ji držeti tělo, posy, zacházeti s vějířem, kastanětami, tamburinou, pohrávati s květinami.

A Jindra i v tom byla učelivou žačkou. Vzpomínala vděčně Kadliny, že ona první svým vyprávěním jí pověděla o tomto pohádkovém světě.

Langrovým se vyhýbala kde mohla. Vycházejíc, pátrala, nejsou-li na chodbě a kolem dveří, kam byla tehdy Fandou Zelených uvedena, spěchávala, jakoby se bála nemilého setkání, přísného pohledu, ostré výčitky — — —

XVI.

Neubála se Jindra. Jednoho večera, již později na podzim, spěchala dolů do zahrady, nesouc paní teplejší pláštěnku, ano bylo chladno. Poslala Jindru pro ni nahoru, a ona schody jen jen přelétla.

Jdouc zpět, pohlédla na dveře u Langrovy kuchyně a jaksi s úsměškem ohrnula plné rty.

V tom se dveře otevřely a známý hlas Máryn zvolal: »Jindro!«

Jindra se zarazila. Tak cize zaznělo jí toto jméno, byla zvykla oslovení: »Harry,« jak ji i všichni členové společnosti, s kterými se byla seznámila, oslovovali.

»Zastav se!« zavolala Máry. »Máš tu psaní. Je dáno ve Žďáře na poštu, asi od strýce, patrně jsi mu nepsala, že jsi od našich pánů pryč. Dbáš pěkně na něho — za všecko jeho dobrodiní.«

Jindra se zapálila a stanula na prahu kuchyně.

Máry vzala list, ležící na okně a podala ho děvčeti.

»Pěkně děkuji,« řekla Jindra a již odcházela.

»Počkej,« řekla Máry úsečně.

»Nemůžu, milostpaní čeká na mantilu,« vymlouvala se Jindra.

»Inu bodejť, jaká pak milostpaní! Milostpaní komedijantka, která zve lidi na oběru satanáši, ne? No, tak aspoň počkej, půjdu dolů pro pivo, panská šla se slečnama něco koupit, povíme si po schodech spolu, co ti povědít mám.« Máry se chopila košíku se sklenicemi a šla, zavrouc kuchyň, po schodech s Jindrou dolů.

Beze vší předmluvy, jakoby byly právě v hovoru, pravila stará kuchařka k dívce: »Tak jsi se převlekla do těch panských hadrů a myslíš si, že jsi něco víc, že máš na hlavě klobouk. Je

to na tobě vidět, ne slečnu, jakou si myslíš být, ale ležačku. Máš zjemnělé ruce a stahuješ se v pasu k přeštípnutí, ale nedělá ti to žádnou čest. A každý večer tam dole sedíš, a koukáš na ty komedijanty a lidé na tebe. Povídají si již lidé po domě i v sousedství, že ředitel Ruprecht učí novou zpěvačku, o které povídá jako o nějakém divu světa. I že ti není hanba! O holce se nemá ani mluvit, ta má sedět v koutě, modlit se a pracovat. Bude z tebe co pěkného! Prodáš ten svůj zpěv, prodáš své tělo a prodáš i svou duši!«

»A co je vám do toho? Já hu vás nesloužím, a vy nemáte práva mi ani tykat,« zvedl se v Jindře vzdor, i rozběhla se po schodech. Bez pozdravu odloučila se od Máry a vešla do zahrady.

Odevzdala pláštěnku a usedla ke stolu. Byla by ráda četla strýcovo psaní, než nechtěla, aby je někdo viděl. Zajisté by se byli smáli, jak starý hajný píše. Musela čekati až nahoře. Jindra se styděla, že nepsala strýci o změně svého osudu i umiňovala si, že hned zítra mu na jeho psaní odepíše. Byla dnes roztržita, a když k ní pak přisedli někteří členové společnosti, odpovídala jednoslabičně na otázky, nedávajíc pozor, co se jí kdo táže. Mluvila již slušně německy a rozuměla úplně.

»Co pak je ti holčičko?« ptal se Jindry starý komik, jehož naduřený obličej blýštil se ve všech vráskách, způsobených líčidlem.

»Mně? Nic,« odvětila Jindra. Nebylo jí protivno, že jí komik tyká, ač starý tento již muž odporně páchnul lihovinou a vzbuzoval při skocích a posuňcích, k nimž se nutil, spíše politování než veselost, jak bylo jeho tělo již stářím shrouceno.

»Jsi nějak mrzutá. Ahá, ty máš asi již horečku, ráda bys již vystoupila, to tak bývá u začátečníků, jen hurtem, honem na prkna — a pak k stáru rád by člověk z jeviště, kdyby se mu nelepila bída na paty,« zasmál se odporně starý komik.

»Harry nás bude chtít všecky zastínit a strhnout,« řekla Elsa.

»Ještě se nedáme,« odsekla Etelka.

»O ne, já nechci nikomu ublížit, já chci jenom zpívat,« řekla Jindra tiše.

»Ještě se nazpívá,« smála se Elsa. »Až ji to omrzí. Já kdyby mně nebylo o tu švandu s mužskými, nezpívala bych vůbec. Ale v chantantu přijde našinec nejlépe k společnosti.« Vídeňačka zapálila si cigaretu a odfukovala kouř, uštěpačně se usmívajíc.

Jindra sklopila hlavu. To bylo, co jí počínalo zarážet, to rozpustilé chování zpěvaček, přisedajících dnes k těm, zítra k oněm pánům, odcházejících každého dne s jiným, chlubících se dary a pohostěním.

Čím více rozuměla Jindra německy, tím více i poznávala, že obsah mnohých písní je nepěkný. Ale nerozumějíc úplně smyslu, vyslovovala mnohá slova ve zpěvu, za která by se byla třeba zar dívala, kdyby byla věděla, jak poskvrňují její nevinu.

»Co je ti?« tázal se znovu starý komik.

»Je mi nějak smutno,« řekla Jindra. Všichni se rozesmáli.

»Mezi námi být někomu smutno?« chechtala se Elsa.

»Tu máš, holčičko, napij se ode mne koňaku a bude ti hned veselo. A slyšíš, snad ti naše stará neubližuje?« tázal se komik, podávaje Jindře kalíšek s lihovinou.

Jindra smočila rty a ostrý mok podivně ji v nitru zahřál. »Milostpaní je hodná ke mně i pan ředitel,« řekla. Neříkala již »milostpán« a nelíbala mu ruku, sám jí to zakázal.

»Já sama již myslela, jestli se naše stará nebojí těch krásných očí a kadeřavých vlasů, kterými bude Harry okouzlovat, aby předem neokouzlila našeho starého,« šklíbila se Etelka.

»Nechte Harry, neškádlete ji,« pravila v tom ke stolu přistoupivší Elvíra, které byla Jindra dávno vyznala, jak si jí zalíbila, jak ji nazývala »princeznou«. Elvíře to bylo k smíchu, že se do ní, jak řekla, také jednou děvče zamilovalo a byla k Jindře vlídnou.

Jindra jí položila kadeřavou hlavu na rameno a Elvíra pokračovala: »Náš starý nedbá na krásné vlasy a oči, to se dá nahradit parukou a oči se líčidlem upraví, ale on chce vychovat z Harry hvězdu, která nás všecky přezáří. Učí ji zpívat arie z oper, to bude táhnout i takové pány, kteří nejdou do chantantu jenom pro legraci. Harry, pověděla, co se nyní učí?«

»Arii pážete z »Hugenotů«, je to velmi krásné,« odvětila Jindra.

»To bude poslechnutí,« luskl prsty zpěvák tenorista.

Bylo chladno a zpěvačky se halily v pláště a šály.

»Budeme již asi brzy pracovat v lokále,« prohodil jiný zpěvák. »Tam Harry prvně vystoupí, při prvním představení na zimním jevišti, povídal to starý včera. Chystá překvapení, myslí, že za Harry bude běhat celé musikální Brno,« šklíbil se komik. »To bude atrakce!«

»To věřím, trochu lepší, než ty, starý paňáco,« smála se Etelka.

»Ba, milá holčičko, nesměj se, také se dočkáš, že budeš stará. A tobě bude hůře, než mně. Na starého paňáca se jdou lidé přece podívat, ale starou zpěvačku nechodí nikdo poslouchat. A čardáš nebudeš také dlouho tančit, pozbudou nožky ohebnosti, tak jako tvářičky krásy,« smál se komik.

»Starý blázne!« durdila se Etelka a hodila po něm obraným hroznem, který právě dojedla.

»Etelka nechce stárnout,« šklíbila se Elsa.

»Jako Etelka ne. Já sestárnu leda až jako hraběnka,« řekla Maďarka pyšně.

»Jen aby ten hrabě přišel,« vyjekla Elsa.

»Spíš než pro ni,« odsekla Etelka.

»I chodí jich sem dost, ale jenom se dívat,« doznávala Elvíra. »Na nás »na tři zlaté E,« jak nám říkají.«

»Tak ať chodí a přejou nám, ať máme švandu,« výskala smíchem Elsa.

Jindře se tyto řeči tak nějak protivěly, a byla ráda, když jí po ukončení programu pokynula ředitelka, že půjdou nahoru.

Vypili čaj a ředitelka vyptávala se Jindry, co se hovořilo. Činila tak denně a Jindra ani nevědouc byla jejím zvědem.

Dnes Jindra opatrně zamlčela, co pravilo se o pánovi a paní a sdělovala ostatní hovor.

Reditelka se smála, že Etelka čeká na hraběte, a ředitel pochvalně kýval hlavou, že se mluví o Jindřině vystoupení.

»Jen ať to rozpovídají,« usmál se. »Ať jest obecenstvo zvědavo.«

Konečně se dostala Jindra do svého kabinetu. Pepi meškala posud dole a Jindra rychle vytáhla psaní z kapsy a počala čísti.

Bylo psáno na špatném papíře, těžkou rukou, a děvče těžko slabikovalo nezvyklý švabach.

Hajný psal, že nerad pouštěl Jindru s Cilinkou, že tušil, že to nebude k dobrému. Že na dceru se hněvá, ana si počínala, jakoby on, vlastní otec, chtěl ji o dědictví po matce připraviti. Že těší se, že je Jindra u hodných lidí, jen ať si jich váží a hledí dlouho u nich setrvat. On sám že hospodaří s Mrázkovou a chromá Kadlina že zajde si k nim občas třeba na několik dní na besedu. Napomínal Jindru k zbožnosti a poctivosti a končil připomenutím, že má u něho vždycky domov a kdyby přišla třeba o půlnoci.

Jindru dopis neuspokojil. Mrzelo ji, že strýc míní, že je posud u Langrů, u těch kramářů, u těch šosáků, jak si je podle paní navykla nazývati. Ovšem, bylo to její vinou, že strýci nepsala, ale omlouvala se, že to přišlo tak náhle, pak že se musela mnoho učit a vpravovat se do nového života. Hodlala psáti brzy, brzy, hned zítra.

Než nedošlo k tomu. Druhého dne oznámil ředitel Ruprecht Jindře, že v týdnu vystoupí a bude nyní stále cvičiti tři čísla, která jí vystačí jako začátečnici k celoměsíčnímu programu.

»A kostymy se musí zkoušet,« mínila paní ředitelová.

»Jaký budu mít kostym?« tázala se Jindra. Mluvila doma nyní stále jenom německy, a paní trpělivě jí opravovala chyby.

»Ke každému číslu jiný,« určil ředitel. »To obstará Aurora.«

»Máme něco hotového, Harry má vlastně již zásobu obleků, celou garderobu,« usmála se paní, byla'ť výhodně pro sebe Jindře dosti slušné sumy za předělané kostymy zapsala.

»Tedy vyvol Auroro. Nejlepší číslo bude mít Harry arii pážete z Hugenotů, pak vezmeme píseň »Poslední růže« a potom »Hrdličku«,« rozhodl ředitel.

»To bude něco,« mlaskla si paní labužnicky.

»Ty mám všecky ráda, jen »Poslední růže« je smutná,« mínila Jindra.

»S ní není prozatím nic s veselými kuplety, Harry; nemá ještě vervu, chic, není dost temperamentní, nedovedla by obstát podle druhých, hlavně vedle té diblice Etelky a vedle rozpustilé Elsy. Prozatím to zkusíme s vážnějšími čísly a oslníme hudebníky její koloraturou,« řekl ředitel.

»Již mám vymyšlené kostymy,« hlásila paní.

»Nuže?« ředitel pohlednul vlídně na svoji choť.

»K »Poslední růži« vezme Harry gázový oblek úplně růžový, růžové tricot a na živůtku růže, klobouk růžový s růžemi jakoby s něho spadávajícími,« líčila paní. »A do ruky růži.«

»To bude něco,« kýval ředitel.

»K »Hrdličce« šatky z šedomodrého hedvábí, černé tricot, kolem živůtku šedou ozdobu z peří, na černém klobouce celou vycpanou hrdličku a na rameně druhou. Pak vějíř z šedého peří,« navrhovala paní.

»Superbe! Auroro, ty máš vkus,« chválil ředitel.

»A k arii, jak se samo sebou rozumí, kostym pážete. Ten dáme dělat. Myslím k těm jejím vlasům že se hodí jasně zelený, sametový s bílými atlasovými výdutky, zelený biret s bílým pérem. Harry bude pážetem k líbání,« paní ředitelová Jindru políbila.

Ředitel pochválil znovu choť a zavolal Jindru k pianu. Cvičili pilně. I sama Jindra opakovala, naučil'ť jí ředitel vyhledati tony na pianě a činila při houževnaté své píly věru pokroky. Byla by si ráda někdy zahrála i něco jiného, než ředitel tvrdil, že nesmí si pozornost rozptylovat.

Píseň »Hrdličku« zpívala Jindra zvláště ráda, napodobila hlasem cukrování hrdličky, což dovedla již v dětských letech. Ovšem dle pravidel hudebních dělo se to nyní jinak a Jindře dařilo se skvěle. Představovala si vždy, že je v lese a slyší z houští hrdliččin hlas.

Tklivou melodii »Poslední růže« objevila se nádhera Jindřina hlasu ve všech polohách a v arii pážete vynikla koloraturou.

Již počalo ji mrzeti stálé opakování těch tří čísel, an nadešel večer, kdy měla vystoupiti. Na cedulích bylo natištěno, že slečna Harry vystoupí, a Jindra uschovala si pečlivě jeden ten barevný plakát křiklavě oranžové barvy.

Ředitel nechal upravovati jeviště ve velkém přízemním sále, byl tam po celý den a odpoledne musela i Jindra dolů a poslední zkoušku odbýti si na jevišti, aby věděla, jak se má pohybovat.

Pro snadnější pochopení nakreslil jí Ruprecht na podlaze červenou hrudkou kolečko, kam se má postavit a pokročit.

V kostymech dělala zkoušku nahoře v bytu a paní ředitelová byla unesena, jak to Jindře slušelo.

Jindra se ostýchala vyznati, že má strach, že obává se, že se zalekne, leč byla zamyšlena a ředitelka uhodnouc, že má dívka trému, hleděla ji co možno rozveselit.

Mělo dnes vystoupiti více nově engažovaných sil. Z předešlého, celé jaro, léto a podzim zůstavšího personálu zbyla ona »zlatá tři E,« Elvíra, Elsa a Etelka. Pak tenorista, též výtečný recitátor. Komikové přišli dva noví v prostředním věku, též nový imitátor, mladý sličný člověk. Co zvláštní atrakce dva Angličané žongléři a komik, produkující se jako výstřední hudebník na podivné nástroje.

Hvězdou programu mělá býti Jindra.

Tak přišel večer a obecenstvo se scházelo. Pepi již byla snesla Jindřiny kostymy ve velkém koši dolů, a Jindra chystala se právě sejíti.

Měla již také divadelní plášť. Že si ho přála, »přenechala« jí ředitelka svůj, červený, obšitý šedou kožešinou, počítajíc si zaň jako za nový a od přešiti ovšem zvláště. Za bílou šálu na hlavu počítala paní Ruprechtová pět zlatých. Jindře bylo jedno, zač věci jsou, nenapadlo ji, že by se mohla přesvědčiti v obchodech, otázati švadleny, zda mají věci udanou cenu, zda jsou účty správny. Jen vyslovovala přání, a ředitelka je plnila, těšíc se, že vzrůstáním účtu dívku více k sobě upoutá.

Když se Jindra ubírala dolů, potkala ve druhém patře Máry, nesoucí na ruce košík.

Zastavila se a pohlédla zpytavě na Jindru.

»Tak vida, komedijantka, slečna Harry, to jí to ňáko sluší! Ani by nikdo neřekl, že před rokem nosila dřeváky a dávala si přes hlavu proti dešti pytel«, zvolala Máry uštěpačně.

»S vámi nemluvím«, odsekla Jindra a utíkala jako štvaná.

»Pfuj, pfuj!« volala Máry za ní.

Jindra vrazila do šatny celá rozčilena.

»Co se stalo?« tázal se ředitel. Jindra pověděla.

»To se spraví,« řekl Ruprecht suše. »Ten kramář zde ještě není domácím pánem, a ta jejich kuchta bude muset mlčet. Nebyla tak rozčilena Harry, ať nemá trému, zde vypila sklenici vína a šla se oblékat.« Jindra šla do šatny a ředitel šel ku kase vystřídat paní, aby šla Jindře pomoci.

Prvním číslem Jindřiným měla býti píseň »Poslední růže« a ředitelka oblékala dívku v onen růžový oblek, jako z červánků nadýchaný z gázových podlin a ryšků. Na rozpuštěných kadeřích skvěl se klobouk se svislými růžemi a do ruky dala ředitelka Jindře čerstvou růži.

»Jste sama jako růže«, šeptala dívce natírajíc jí paže a šiji líčidlem a poprašujíc obličej rýžovým pudrem.

Druhé zpěvačky hleděly závistivě na Jindru, zvláště Elsa, která byla již dvacetosm roků stará a líčidlem nezvyšovala pouze lesk pleti, ale zakrývala i vrásky, kolem očí se v drápky rozbíhající vejířovitě a brázdící čelo schovávala pod napálenými kučerami.

Jindřino číslo bylo čtvrté na programu. Jindra se chvěla.

Hleděla si mysliti na něco jiného, jak radily ji kolegyně, než nemohla si vybaviti jiné představy než tu čirou, tak jako pustou krajinu, do které před rokem asi vjížděla s Cecilkou, tak smutnému období svého života vstříc.

Zvonek zacinkal, opona se zvedla, ředitel usednul sám u piana, s jehož pouze průvodem měla Jindra zpívati.

Jindra vystoupila. Chvěla se všecka a růže svislé s klobouku splývaly s rozpuštěnými kadeřemi, což dívce velmi slušelo. Byla sama věru jako růže, netušíc, že ostrý vítr vášní může odvanouti její pel, že červ hříchů může podehryznout její kořen — mravnost v duši vštípenou.

Zpívala tím svým sladkým hlasem, zachvívajíc se stále a stále, kloníc hlavu jako unyle a bouře potlesku hřměla sálem. Musela píseň opakovati.

I »Hrdlička« přijata s nadšením a když posléze Jindra vystoupila jako páže, tu nebrala pochvala konce a Jindra unavena hodila na sebe plášť a spěchala nahoru, do bytu.

»Nechme ji«, řekl ředitel s úsměvem. »Dnes jest příliš poplašena, zítra již neuteče.

Jindra rozbouřena shodila se sebe nahoře kostym a oblékla se rychle do domácího obleku. Bylo jí podivně a jakási horečka jí lomcovala. Svlékla se opět a ulehla. Podivná dřímota obestřela ji smysly a viděla zase jenom onu dálnou, smutnou rovinu. Nejela však s Cilinkou na vozíku, neviděla Metoda, koníka řídícího před sebou, šla sama, pěšky tou krajinou již za soumraku, oděna v kostym pážete, vítr jí vzal baret a cuchal jí vlasy — — — plakala v tom polosnění a vplakala se v pevný spánek.

Ruprechtovi jí nerušili, když přišli. Těšili se skvělé »atrakci« a umlouvali se, jak bude s dívkou dále.

Ubohá Jindra byla zaprodána a cenou za její mládí a nadání měla býti hanba a hřích.

XVII.

Nazejtří oznámil ředitel Jindře, že má u nich za včerejší vystoupení k dobrému dva zlaté, že učiní s ní výminku platě jí, jako doposud neplatil žádné začátečnici.

»Za měsíc to bude šedesát zlatých«, počítala Jindra a vědouc, že měl strýc hajný k deputátu stodvacet zlatých služby, myslila si, že bude zajisté brzo bohatou.

Musela opetně opakovati svá čísla a cvičiti nová, nesnadnější a namáhavější.

Ve volné chvíli po obědě zkusila ve své knížce sčítati, kolik Ruprechtovým dluhuje. Nevěřila si, že počítá dobře, jakou velkou, do set jdoucí sumu byla napočetla. Počítala podruhé, potřetí, — týž výsledek.

Stěžovala si Pepi; Pepi se zásmála. »Ano, milá Harry, zlaté srdéčko«, řekla svým mazlivým způsobem, »to se dlouho nedočítá, a kdyby to šlo jenom takhle, dlouho by pánům nezaplatila. To musí být chytrou. Nesmí utéct hned po představení, musí zůstat hezky dole, páni přijdou a budou se s ní bavit, dostane večeři a když bude hodně vlídná a zazpívá nějakou písničku, tak i peníze. Pak dárky: šperky, na šaty, pěkné věci. Jen se hnedle milostpaní poděkovala za večeře, ať jí raději sleví na stravném.«

»Nebude se milostpaní zlobit?« rozpakovala se Jindra.

»Ba ne, to se tak dělává. Není první zpěvačkou, kterou měli«, podotkla Pepi.

A Jindra zajíkajíc se rozpaky, počala po svačině paní ředitelové jaksi napovídati, že nemusela by před představením večeřet, že má beztoho strachem krk jako sevřený. Jiná výmluva jí nenapadla.

»Dobře, rozumím. Postarejte se tedy o večeře sama. Dělají to všecky tak. Za ty večeře vám slevím měsíčně pětku«, řekla paní klidně.

»Ale nepila mnoho piva, to kazí hlas«, připomenul ředitel.

Jindra byla ráda, že to tak dopadlo, a spokojeně kráčela ze schodů, zahaleňa ve svůj červený plášť.

Dnes nebyla již tak úzkostlivou; zpívala jistěji a ta smutná krajina bez lesů nejevila se jí před zraky.

Hleděla do hlediště a rozeznávala mezi množstvím hlav některé tváře, které znala již ze zahradních večerů. Odbyla si svoje čísla a převlékla se v šatně do hezkých světlých šatů, o kterých tvrdila Pepi, že jí nejlépe sluší.

A pak stála za kulisou, očekávajíc, co se stane.

Tu ji zatáhnul někdo za šaty. Byla to Pepi. »Co chcete?« tázala se.

»Harry, mám jí vyřidit pozvání k večeři. Tamhle u třetího stolu v levo, co sedí ti dva páni. Jeden s velkou pleší a zlatými brejlemi, druhý ten mladý v sametovém kabátě. Šla si k nim sednout«, sdělovala Pepi, usmívajíc se.

»Já se tam ostýchám sama jít«, řekla Jindra.

»Jak pak ne?« Pepi se rozesmála. »Jen šla, já půjdu s ní, ponesu jí plášť a šálu, jak patří na garderobierku. Šla, šla. Vzala si něco do ruky; tak vějíř. A šla.«

Jindra šla. Ochozem za jevištěm vešly do sálu, a Jindra šla za Pepi, která kráčela k naznačenému stolu. Položila plášť přes lenoch neobsazené židle, šálu položila Jindře přes ramena a řekla: »Tak, zde je slečna Harry.«

Starý pán podal Pepi nějaký peníz a tato poděkujíc odcházela.

»Račte se posadit, slečno«, vybízel mladý pán.

Jindra usedla. Před očima měla mžitky, v uších jí hučelo, slyšela jako z dálky, že jí pánové lichotí, nazývajíce ji hvězdou, divou, fénoménem.

Podali jí jídelní lístek, vyzývajíce ji, aby si vybrala něco k večeři. Přikývla maně k tomu, co jí sklepník doporučoval, a s ostychem se napila z postavené před ní sklenice.

Po chvíli teprve se rozhlédla a viděla, že Elvíra i Elsa, které byly již svá čísla odbyly, sedí podobně mezi pány u stolů, večeří a baví se. Elsin smích se rozléhal sálem.

Dlouho to trvalo, než se Jindra poněkud rozhovořila, ostýchavě pojídala večeři a teprve, když přisednul ředitel též na chvíli ke stolu, dovedla něco promluvit.

Ředitel uvedl ji sám do proudu rozhovoru. Vyprávěl, jak náhodou objevil její talent, jakou si s ní dává práci, jak je u nich chována jako v rodině, jen aby se mohla věnovati pouze zpěvu.

O zpěvu, o písních dovedla Jindra hovořit, a byť chybně doposud mluvila německy, naslouchali ji pánové přívětivě.

Po chvíli se ředitel poroučel, napomenuv Jindru, ať se v tom vzduchu plném kouře dlouho neomeškává, aby si nepokazila hlas.

Nyní hovořila Jindra již živěji a dala se pohnouti také ku zpěvu.

Jenom sedíc u stolu bez průvodu hudebního zapěla píseň, všecko kolem stichlo a naslouchalo.

Potlesk ozýval se a okolní páni přistupovali k Jindře, chválíce a lichotíce jí.

Kornouty cukroví, ovoce a květiny kladli před ní na stůl a Jindra byla jako opojena.

Pak zpívala Elvíra a zase u ní hemžilo se obdivovateli.

Elsin veselý kuplet a Etelčina jakás divoká píseň následovaly a společnost shlukla se vždy okolo té zpěvačky, jejíž hlas byl zavzněl.

Jindra pohledla na hodiny a ulekla se vidouc, že jsou již dvě; i měla se k odchodu.

Nezdržovali jí.

»Však se zase uvidíme«, řekl ten starý pán. Když Jindra oblékala plášť, přikvapila ze zadu Pepi a pomáhala jí. Jindra sbírala bonbonierky a ovoce a ukládala je do kapes pláště. Kvě-

tiny podržela v rukou. Zarazila se, vidouc, že pod květinami jsou na ubruse peníze.

»No, sebrala si to, to je honorář«, usmívala se Pepi a Jindra dávala peníze do kapsy šatu.

Zdálo se jí, že ji pálí do rukou. Napadalo jí, že nijak je vlastně nezasloužila, že jí byly darovány a ostýchavě se rozhlížela po hostech, kdo asi by peníze tam dával

»Na shledanou, krásná Harry! — Uvidíme se, rudovlásko! — Zítra s námi k večeři, Harry! — Dobrou noc, krasavice! — Krásný sen, hrdličko! —

Tak voláno na Jindru od stolů, kudy se kolem ubírala. Jindra spěchala, aby již jenom byla venku. Pepi ji následovala. »To se to podařilo«, libovala si Pepi. »A já jsem se také dobře poměla. Tak Harry, naše krásná ovečko, jenom byla chytrá, a všecko dobře půjde. Peníze si schovala, neříkala nic o nich, kdyby se paní ptala, řekla že dostala květiny, cukroví, mlsy.«

Vešly do bytu a Pepi stále klábosíc ulehla. Ještě jí musela Jindra dáti z přinešených mlsek, a pak věštil její chrapot, že spí.

Jindra odstrojíc se, hodlala si uložiti peníze. Lekla se znovu, vidouc, že má několik zlatých. Vyňala krabičku, kde měla služební knížku, svoje modlitby, růženec a tolar od Metoda. Peněz dávno již neměla, zakoupila za ně všeliké trety, trochu bezcenné parády.

To byly první peníze, které zase měla. Kam si je uloží? Ohlédla se na stolek, kam byla položila bonbonierky. Jedna hezká krabička zdála se jí býti vhodnou i vyklopila z ní bonbony a uložila tam peníze. »Ten tolar si dám k nim. Pro štěstí«, řekla si. Učinila tak a zachvěla se, vzpomenouc na Metoda. Jak odmítala jeho upřímnou lásku! A nyní přijímala lichotky, dárky a peníze od mužů pracizích! A pojednou prohlédla, že asi bude na takovýto život odkázána, a bylo jí nějak podivně hořko v duši. Vzala do ruky růženec a rozplakala se. Cítila, že není již tak nevinnou, jak byla, že byť i špatně posud nejednala, přece špatnost že jest kolem ní. Nebyla by to dovedla vyslovit, jak to cítila, ale v duši jí bouřilo. Přitiskla růženec ke rtům a dala se do pláče.

Bylo jí tak smutno, tak žalno a řekla si: »Tohle všecko nemuselo bejt, kdyby nebyly tetička humřely.«

S pláčem se modlila a ulehajíc ovinula růženec kolem ruky. — Ráno procitla smutna a jaksi s nechutí jala se cvičiti ve zpěvu. Zašla do kuchyně k Pepi, pomáhala trochu při vaření, a když ředitel byl dole na zkoušce a paní si vyšla, počala se s Pepi raditi, jak by měla si zmenšiti výlohy a tím i dluh u pánů.

Pepi věděla rady a ředitelovi nebyli pranic překvapeni, když Jindra oznámila, že nepřeje si již vyučování v němčině, že je škoda peněz, že se již hovorem doučí, jakož že i taneční hodiny nechce déle navštěvovat.

Smáli se ředitelovi v duchu Jindře, že míní, že snad brzy z jejich sítí vyváže. Ty byly tak chytře setkány, že ubohá muška dlouho ještě měla se v nich třepetati. A měla-li vyváznouti, měla býti již vyssáta od zištných pavouků.

A nyní den za dnem, týden za týdnem plynul Jindře v té její »pohádce«, než lesk její brzy se kalil a zatemňoval.

Jindra poznávala, že vše kolem ní jest jenom pozlátkem, falešnými cetkami jako ty na jejich kostymech, že kolem ní nezáří svými skvosty umění, ale střepinami skelnými, lesklými sice, ale bezcennými a rezavými pouhé výdělkářství. A Jindra poznávala, že pravé, upřímné obliby nemají k ní ani ředitelovic, ač se chtěli jeviti jako její dobrodinci, ani její kolegyně, ani ti hosté, kteří se nazývali jejími ctiteli — že prvním jest jenom zdrojem výdělku, druzí, že snášejí se s ní proto, že musí ji podle sebe strpěti a že v ní vidí hříčku, s kterou za peníze mohli by jednati jak chtějí.

Nezřídka musela již Jindra odmítnouti smělou nabídku, hájiti se oproti nepěknému posunu, kluzkému slovu a stávala se tak ve svém kruhu směšnou.

Ani cvičení již ji tak neopojovalo a netěšilo, jako z počátku.

Těžším a nesnadnějším věcem bylo se jí učiti, ředitel od ní žádal víc a více, musela se učiti i rozpustilým kupletům a při těchto se na jevišti prohánětí, tančiti, kroutiti tělem, koketovati.

Dávány jí za příklad druhé zpěvačky a leckdy měl ředitel pro ni hrubé slovo.

Dávno vysvětlily kolegyně Jindře, a to dosti upřímně, jak se může dostati do jiného chantantu, a ona pomýšlela, že tak učiní, jak jenom se zhostí závazků k Ruprechtovým.

Etelka měla odejíti z jara k nové saisoně, měla se dostati do Vídně, Elsa vyjednávala s podnikem pražským a Elvira chystala se do Německa.

Jeden z pánů, dámský imitátor, kterýž byl současně s Jindrou vystoupil a velké oblibě se těšil, davál na jevo Jindře jakés přátelství. Upozorňoval dívku na mnohé výhody při zpěvu, při pohybech na jevišti a mnohdy se vyslovil, že jest jí škoda pro tento podnik, že mohla učiniti štěstí u divadla nebo jako koncertní, seriosní zpěvačka.

Vysvětlil Jindře, jak by to bylo možná, a nabízel se, že až se vybaví od Ruprechtů, sám jí bude k ruce a příští engažement že mohou přijati spolu, někde za hranicemi. K vůli ní že zůstane u Ruprechta i přes leto. Pak že sám za ní bude jinde vyjednávati.

Jindra svolila a tajné srozumění s imitátorem, panem Alonsem, jakým jménem byl na programech jmenován, nesvěřila ani Pepi.

Ku konci zimní saisony měla míti Jindra první svoji benefici.

Měla již každý měsíc větší plat a dluhu jí ubývalo. Nechtěla si jednati mnoho šatů, než ředitel požadoval, aby k novým číslům měla vždy nové kostymy. Ty pořizované a vymyšlené paní Aurorou, stály mnoho peněz. Také každých čtrnácte dnů měnila Jindra zpěvní čísla, a nevyšla z pracného, namáhavého cvičení.

Kolegyně i Alonso se již Jindře i posmívali, že tolik na obleky věnuje, než při námitkách řekli jí Ruprechtovi, že dokud s nimi vyrovnána není, musí ve všem poslouchati.

Jindra si k benefici nacvičila nová čísla, a již na týden před svým »čestným večerem«, jak to nazýváno, prodávala obecenstvu vstupenky.

Téměř nikdo jí neodřekl, dostávala přeplatky a kolegové řekli, že nepřijmou od ní honoráře, ana také ona jim při jich beneficích zdarma spoluúčinkovala.

Jenom sál, hudbu a osvětlení musela zaplatit předem a pak polovinu výtěžků za lístky dáti řediteli. Přeplatky jí ovšem zůstaly, než všecka strnulá vyslechla z úst paní Aurory, že peníze za benefici se od účtů nesrazí, ty že jim patří dle smlouvy, na kterou Jindra přistoupila.

Nemohla se hájiti, neměla zastance a s pláčem probděla celou noc.

Ano, ano, pavouci vyssávali ubohou mušku! Téměř každého měsíce, třeba třikráte měla Jindra srážku z honoráře za účinkování při něčí benefici. A to jí nyní ředitel oznamoval jako nějakou milost, že nemusí kolegům dáti honorářů, jakoby to bylo jenom od něho záviselo.

Ani nedovedla odpověděti, že se s kolegy již smluvila. Chvěla se hněvem.

V den, kdy měla benefici, bylo v domě nějak rušno. Záhy pověděla Pepi toho příčinu. U Langrů byla svatba. Slečna Karla se vdávala za jakéhos profesora. Kočáry sjížděly se před domem a paní ředitelová zvala Jindru, ať se jde dívati z okna.

Jindra šla. Vyložily se v okně, ředitelka vzala si do ruky divadelní kukátko a počítala kočáry. Již vycházeli první hosté z domu a usedali do povozů. Prvně vedl starší nějaký pán paní Langrovou, slzící a pohnutou. »To jsou předpotopní šaty, takové hedvábí není již dvacet let v modě,« smála se paní ředitelová. »Ba ještě déle, snad to má kupcovka přešité a obarvené své svatební šaty.« Následovalo více paní, jichž oděvy byly ředitelce směšnými.

Jindře maně připadlo, jak se téměř již před rokem dívala z okna Langrovic bytu prvně na představení v zahradě. Ó, dnes již jináče smýšlela o těch »princeznách«, o tom všem kouzlu, již cítila hořkost opoje . . .

Slečna Anna byla oděna za družičku v modrých šatech, s pomněnkovým věnečkem ve světlých vlasech, sama skromná a milá jako pomněnka.

A za ní nevěsta, slečna Karla, v bělostném oděvu jako lilie, obestřena závojem, kryjícím panenský věnec myrtový. Byla pobledlá, uplakána, šla zavěšena v rámě otcovo, oddaně se k němu tulíc.

Jindra pocítila pohledem na nevěstu celou tu něhu její nevinnosti, důstojnost jejího panenství a sklonila čelo jako zahanbená. Bylo jí smutno a v tom ona zahlédla, že stará Máry vychází také z domu a líbá ještě nevěstě, již v kočáře usazené, ruku; tu sevřelo se Jindře srdce. Cítila se jako povržena, jako odstrčena a měla plné oči slzí. Odstoupila od okna, neposlouchajíc, jak ředitelka posuzuje posměšně nevěstu i družičku.

Jindra se obrátila prudce do pokoje a přistoupila k šatům pro dnešní večer chystaným a na pohovce rozloženým. Tak jí byly pojednou protivnými ty divadelní cáry, drahé tak, že za cenu jich byla by se mohla ošatiti třeba celá rodina slušně a přiměřeně. A bylo to zde takové komediantské, takové vlastně jen

na effekt vypočtěné, bez jiného účelu, než aby sloužilo za terč všetečných pohledů a posudků.

Jindra si také dnes vyvolila zpívati arii pážete z Hugenottů, oblíbené svoje číslo, které ráda zpívala. Kostym pážete zdál se jí býti pojednou tak neslušným, nevhodným, že se nezdržela a řekla: »Chtěla bych zpívati dnes něco jiného než pážete.«

»Jen se neučte býti rozmarnou, toho můj manžel nestrpí ani zpěvačkám pevně engažovaným, natož vám, začátečnici, která jenom pro naši velkou dobrotu mohla tak brzy vystoupit,« odbyla ji ředitelka a Jindra sklopila hlavu a skládala kostýmy do koše.

Večer uplynul skvěle. Jindře dostalo se potlesku, několika kytic, několika pěkných dárků. Byly to elegantní pouzdro na rukavičky potažené plyšem, trojdílné zrcadlo, vásy a zlatý náramek.

Po benefici druhého dne počítala paní Ruprechtová s Jindrou a Jindra se zděsila, vidouc, jak velký účet má ještě zapravovati.

Přidala všecky své uspořené peníze a ještě zbývala suma tak značná Ruprechtovým k dobrému, že Jindra bezútěšně tiskla hlavu do dlaně. Radila se s Pepi a s Alonsem. Oba věděli rady. Pepi nabídla se Jindře, že by jí obstarávala prodej cennějších i drobných dárků i bonbonier a mlsů zpět obchodníkům, což prý zpěvačky dělávají, tak že se mnohý mlsek v buffetu třeba vícekráte prodá.

A Alonso měl radu: ať si Jindra nechá zhotoviti svoje podobizny v rozličných kostýmech a je pak v obecenstvu prodává.

Jindra, ubohá Jindra, tak neklidná a nespokojená ve svém nitru, svolila, jen aby se brzy dostala z rukou svých falešných dobrodinců.

Ruprechtovi se tomu smáli a řekli Jindře, že není první ani poslední, která si tak pomáhá.

A čas plynul; již opětně pořádána představení v zahradě. Ta »tři zlatá E« Ruprechtovy společnosti: Etelka, Elvíra a Elsa, odešla a byly nahraženy jinými zpěvačkami.

Jindra hleděla se s nimi dobře snésti a snad by se jí to bylo i podařilo, kdyby nebyly nové kolegyně proti ní pojaly nedůvěru proto, že seznaly, že ředitelka vyzvídá na Jindře a od této se dovídá, s kým se bavívají a jak jsou zvláště odměňovány.

I páni pohlíželi na ni nedůvěřivě, a jediný Alonso byl k ní, dle zdání jejího, stále stejně dobrým.

Leč i zde nastal Jindře záhy nový žal. Alonso žádal od ní lásku, lásku, jak byla pojímána ve volném životě artistů. Lásku bez sňatku, která nezná ani oddanosti, ani věrnosti, týrajíc žárlivostí a nedbajíc něžnosti, lásku bez úcty, lásku poskvrňující . . .

Jindra se vzpírala, bránila se veškerou silou svojí duše.

A ku podivu, našla oporu, kde nejméně by ji byla hledala. A to u ředitelových.

Ředitel poznal, že by Alonso odloudil Jindru snadně jeho společnosti, že opatřil by jinde postavení ke společnému vystupování, i činili Jindře s paní výčitky, že se zaplétá se zpěvákem,

který nemá mnoho talentu, jen aby jí mohl zkaziti karieru. A střežili ji přísněji, by mimo představení se nemohla s Alonsem sejíti a s ním se domluviti. I po představení setrvali mezi obecenstvem a paní ředitelová hrála si pojednou na něžnou matinku oproti Jindře, té ubohé mušce, uváznuvší v její síti . . . .

XVIII.

Smutně, teskně se vyvíjela pohádka ubohé Jindry. Dívčina cítila, že nekráčí cestou pravou, že osidla hříchů oplétají její kročeje, že byť i nepozbyla dosud svojí nevinnosti, přece již ztratila v očích světa svoji čest a platí za dívku prodejnou. Ó, jak ji sklamal ten svět, do kterého tak byla toužila, jak lépe bylo jí v těch lesích mezi stromy, nežli mezi lidmi — — —

Toužila po lesích, toužila po strýci a konečně se dostala k tomu, aby mu psala.

Podivně dopadlo to psaní. Jindra se nedovedla dobře vyjádřiti, jasně vysvětliti, co se s ní děje. Jen psala, že Kadlina to strýčkovi vysvětlí, jaké to jest postavení. které nyní zaujímá. A nechala Kadlinu na stokráte pozdravovat. Byla by chtěla napsati Kadlině, že posud nedovede býti chytrou, byla by chtěla od ní míti radu — ale to nešlo, to byla by se styděla psáti a byla by toho snad ani nesvedla.

Přiložila do listu podobiznu v jednom kostýmu, který se jí samé zdál býti jaksi slušnějším a odeslala list, aby ředitelové nevěděli. Opověď přišla záhy. Hajný psal, že mrzí se na Jindru, že vystoupila z dobré služby, podle toho co Kadlina sdělila, že myslí, že Jindra propadne hříchu, že netěší se z jejich výdělků, neb že zdá se, že tolik peněz za zpívání, pouhé zpívání se nemůže ani dostat. — A z podobizny že nemá radost, to že není jeho veverka, jeho zlaté děvče, to že je taková divná komediantka. Napomínal Jindru, ať nechá toho života, ať hledí se napraviti. A nemůže-li se vrátiti do pořádné služby, ať se vrátí k němu, do lesů a zde že bude jí lépe, až nabude zase očistění.

Jindra proplakala nad tím listem celou noc. Tedy i strýc ji měl již za špatnou! A ona přece se ničím neprovinila, nikomu neublížila . . . Což bylo hříchem vydělávati, přijímati peníze za to, že působila jiným svým zpěvem potěšení?

Jindru bolela hlava z toho přemýšleni i vyžádala si dovolení, jíti na procházku. Bylo krásné letní dopoledne, a Jindra zamířila do sadů. Viděla mnoho známých, kteří chodili do pěvěcké síně Ruprechtovy, ale zde na ulici nevšímal si jí nikdo, na úsměvy její neodpovídáno ani pozdravem. Pozdravila některé dámy, které v průvodu svých mužů do chantantu chodívaly, leč tyto činily, jakoby pozdravu nepostřehly. Horko zalévalo Jindře líce. Již poznávala, proč ředitelka ji zprvu nikam samotnou nepouštěla. Dnešní dovolení udělila jí však jaksi ráda, s podivným úsměvem a Jindra vycítila, že asi vytušila, čeho se Jindra dočká.

Odcházela ze sadů a šla městem. Zastavila se maně před výkladní knihkupeckou skříní. Byly zde vyvěseny různé fotografie a Jindra shledala zde i podobizny svoje. Zahleděla se na ně. Zde na ulici. za sklem, kde každý kolem jdoucí mohl se zastaviti a prohlížeti, lekala se Jindra té neslušnosti, v jaké se jí pojednou jevila vlastní podoba v těch krátkých sukénkách s obnaženou šíjí a pažemi, s fantastickými klobouky, v přestrojení za pážete, za plavčíka, v kostýmech, v jakých zpočátku tak s nadšením vystupovala.

Zastavili se zde nějací páni, prohlíželi podobizny a rozhovořili se o těchto slovy, které Jindru rozechvěly.

Studem se třesouc kráčela ulicí, ostýchala se pozvednouti oči, hleděti na kolemjdoucí. Pohlížejíc stranou, viděla se ve sklech výkladních skříní, nezřídka na zadních stěnách pokrytých zrcadly. A doznávala, že i na ulici vypadá nápadně, výstředně, že nevypadá jako slušné děvče.

Měla vlasy v kadeřích kolem čela spuštěné a vzadu do výše vypnuty hřebenem, takovým lesklým, s falešnými brilanty v talmovém zasazení. A klobouk plný per, mašlí a květin trčel na účesu, nestíně ani obličej vzdor širokému okolku. Jen nápadným byl. A krajková bluzka kryla poprsí nad dosti hluboce vvstřiženým spodním živůtkem, sukně byla nápadného střihu, nápadně zdobená a pás se stkvěl nepravými cetkami, Od něho visela tobolka, zrcadélko a lahvička s voňavkou. Měla rudý slunečník a křiklavě žluté rukavice; cítila tu nepěknost svého zjevu. Stanula na rohu jedné ulice, nerozhodna kam zaměřiti.

Tu předešla ji dívka, v jejím asi věku, tak skromně a mile vypadající, že Jindra mimovolně šla za ní. Ona dívčina měla rusé vlasy ve dvou copech kolem hlavy do věnečku svinuty, na nich nasazený bílý slaměný klobouček s černou sametovou stuhou. Prosté modré kartounové šatičky s černým koženým pásem slušely dívce roztomile a ruce v nítěných bílých rukavičkách i bílý, prostý slunečník doplňovaly jednoduchý úbor.

»Tak bych chtěla vypadati,« řekla si Jindra a šla dále za dívkou.

Dívčina cesta končila v kostele a Jindra ocitla se v Loretánském chrámu Páně a již klečela na dlažbě, upírajíc zraky a spínajíc ruce k milostnému obrazu Matky Boží, s tou posmutnou a přec nevýslovně líbeznou tváří. Horké slzy ulehčily Jindřině sevřenému vnitru; dlouho, dlouho klečela a plakala. Po drahné chvíli teprve odcházela a vidouc, že jest v kostele skoro sama, zachvěla se. Než cítila takové uspokojení, takový klid, že bylo jí volno kolem srdce, jako již dávno ne. Oklikami, všelijak bloudíc v neznámých ulicích došla domů, právě v čas k obědu a byla vyplísněna, že se tak dlouho toulala.

Večer, vkročíc do šatny, zastala tam Alonsa, připravujícího se k výstupu.

Byl již oblečen v ženské šaty, kratičké a vystřižené, na hlavě měl nasazenu kadeřavou vlásenku a právě se líčil.

Pohled na něho se Jindře tak zprotivil, že odvrátila zraky. Zašla za zástěnu a oblékala se s pomocí Pepi. Když vyšla upravena, pravil k ní Alonso: »Poslouchala, Harry, nalíčila se trochu

lépe. Je nějak bledá. Chce se jí stonat, či ji bolí srdéčko, kočičko?«

»Dejte mi pokoj,« řekla Jindra zhurta a odešla za kulisy. Zpívala dnes nejistě, tak že jí ředitel řekl, že by zasloužila, aby ji bylo obecenstvo vypískalo.

Také se dnes stalo, co se posud nepřihodilo, že Pepi jí nevyřídila žádného pozvání k večeři. A Jindra byla skorem ráda.

Běžela nahoru a usedla si ku psaní.

Psala strýci, že cítí žal, že chce činiti pokání, že odejde od zpěváků, že bude zase starou, poctivou Jindrou. »A pak k vám teprve přijdu, strejčku drahý, a vy mě nenecháte již vyhnat od sebe a budu s vámi bývat v tom našem drahém lese,« — tak končila list a bylo jí, jakoby byl jí spadl balvan se srdce.

Ředitelovi vrátili se později a nevšímali si Jindry.

Ráno měla cvičiti a ředitel jí řekl, že asi naschvál špatně včera zpívala. »Ví, Harry, chce-li dělat vzdory, to si špatně poslouží. Od nás nemůže odejít, pokud nám je dlužna, a pokazí-li se ve zpěvu, těžko dostane jinde místo. A na toho panáka, na toho Alonsa, nespoléhala; ten bude se svou trochou hlasu brzy hotov a bude pak na ní se věšet, aby ho živila.«

Jindra nenašla odpovědi. Zpívala pozorně, leč měla stále před očima podivný jakýs obraz. Jakoby ze tmy, z nějakých mraků blýskaly hvězdy, ale hvězdy nepravé, z pozlátka, z cetek, třesoucí se jako bludičky. A jako ty hvězdy, tak třásly se Jindře v sluchu tony hudby, třásl se jí hlas a ředitel huboval.

»Nehněvej se na Harry, je nějak churava. Včera ani dole nezůstala, ani nevečeřela,« řekla paní Aurora s uštěpačným pohledem.

Jindra semkla rty a po chvíli používajíc výmluvy, že jí není opravdu dobře, prosila opět za dovolení k vycházce.

Bylo jí uděleno; vzala list pro strýce s sebou, spěchala ulicemi až došla opět do Loretty a ulehčila vroucí modlitbou své duševní tísni. Cítila, že jí bolí hlava a svíralo jí na prsou.

Vracejíc se, potkala na ulici Alonsa. Přidružil se k ní.

»Byla na lovu, holubičko? Hledala snad dobrodružství?« tázal se úšklebně.

»Nechte mne, nechci s vámi jíti, nechci s vámi mluvit, nepůjdu s vámi k jiné společnosti,« řekla Jindra prudce.

»Aj, aj, to zní nějak tragicky! A je toho mnoho na jednou. Nechala si něco od cesty, to je toho mnoho na moji adresu. Přemluvil ji starý, co? Věřím, on nemá chuti ztratit tak trpělivou ovečku, která se dá střihat k jeho prospěchu. Ale poslouchala, Harry, dala si pozor, kdyby to šlo několik večerů jako včera, přestala by táhnout, a starý by se jí brzy zbavil. Pak by mohla koukat, kam by se poděla, kdyby si také mne rozzlobila.« Alonso zahvizdnul.

»Již jsem řekla, že vás odmítám, že nedbám o vaši pomoc,« opětovala Jindra.

»Aj, aj! Našla si asi jiného milovníka, a já jí nejsem již dosti dobrý? Jen se nepřepočítala, kočičko, se mnou by měla pohodlný život, já bych jí v ničem nepřekážel! Arciť sám bych

si nedal také překážet. Ona by jenom nesměla žárlit, já bych si třeba zahrál někdy na žárlivého, ví, to dělá effekt a zbožňovatelé takové chudince, která trpí manželovou žárlivostí, více přejí. To by musela hledět využitkovat, sice bych byl zlým. Ví, v takovém uměleckém manželství také někdy je dobrou rekvisitou karabáč,« Alonso se houpal se strany na stranu, švihaje ozdobnou hůlkou.

Jindra trnula. »Všecko je to špatnost!« zvolala. »Já nezůstanu ani mezi zpěváky. Já půjdu pryč — pryč!« A dala se do běhu, až se lidé po ní ohlíželi.

Doma plakala až do večera a večer vskutku špatně zpívala. Chraptěla od pláče.

Dostalo se jí ostré domluvy od ředitele a opět odcházela nahoru bez pozvání.

Pepi došla nahoru k Jindře do kabinetu a domlouvala jí, co že to tropí. Že nemá tedy již čekat na pozvání, ale sama jít a hlásit se ku známým; to že také jde.

Upozorňovala, že nové zpěvačky jsou krásné a zábavné, že mohou Jindru na krátce zastínit.

Ráno při cvičení to šlo trochu lépe a ředitel byl zase vlídnějším. Za to však na večer čekalo na Jindru něco velmi trapného.

Alonso při odpolední zkoušce, k novým číslům odbývané, hleděl se s Jindrou znovu domluvit, ona ho však odbyla.

»Rozmyslila se do večera, sic ji to bude mrzet, Harry; se mnou nejsou žerty,« pravil výhrůžně. Jindra se odvrátila.

Večer měla opět po delším již čase zpívati píseň »Poslední růže«, i upravovala si tento kostým, který jí byla k prvnímu vystoupení paní Aurora vymyslila, či jak choť její říkával, »vybásnila«, růžový oděv s růžemi na živůtku a růžemi s klobouku do kadeří splývajícími. Připadalo Jindře vše dnes tak jako vybledlým, gázové podliny ne více jako nadýchané červánky, ale jako cáry a ty růže jakoby byly pomačkány. Jakoby shledávala, spatřovala duševním zrakem i na oděvu stopy všech těch pohledů, které na ní utkvívaly.

Pršelo; produkce byla v sále. Sešlo se dosti obecenstva, neboť dešť vadil procházce.

Jindře nebylo skutečně dobře. Hlava ji bolela, dech se jí krátil, ruce měla studené a zachvívala jí horečka. Obávala se vystoupiti.

Alonso přišel k ní do šatny. »Nuže, Harry, rozmyslila se?« tázal se.

»Dejte mi pokoj, my jsme spolu domluvili,« řekla Jindra a odvrátila se.

»Ale šla, kočičko, a nedělala upejpavou, snad čeká, že před ní budu klekat? Či jsem jí na konec málo ohnivým? Má ráda smělejšího galána?« A s pustým smíchem ovinul Alonso ruku kol dívčina těla a políbil dívku na obnaženou šiji.

Jindra vzkřikla a mocně se zpěváku vytrhla a uhodila ho rukou v pěst zaťatou do obličeje.

»Satanáši! Kočko divoká!« vzkřiknul Alonso. »No, počkej, to ti přijde draho.« Odcházel se zlobně svraštěným obočím.

Program začal. Ředitel se zlobil, že musí se měniti, an Alfonso odešel do svého bytu, že cosi prý zapomenul. Měl vystoupiti před Jindrou, musí tedy Jindra vystoupiti dříve.

Jindra vystoupila. Ředitel upíral na ni přísně oči a výraz jeho tváře byl přímo hrozivý. Jindra svěsila ruce, ve kterých držela několik růží; vypadala tak unyle, jako by zosobněná opadávající růže počala zpívati.

Hlas se jí chvěl a pojednou zjevila se jí jedna z jejích podivných vidin. Viděla známou paseku v lese, na které kol skaliny černého balvanu rostlo množství šípkových růží. A viděla ty šípky v květu, viděla, jak rozlétají se větrem prohánĕny bledé jejich lístky, slyšela svist větru, bouřícího v korunách stromů vysokého lesa, obkličujícího paseku, a v těch zvucích, jaké jímala její duše ve své představě, ztrácely se zvuky hudby i zvuk vlastního hlasu a Jindra zpívala falešně, nepěkně — — Ukončila a ani ruka nehnula se k potlesku.

Potácela sa téměř za kulisy. Poprve nebyla vyzvána, aby se poděkovala.

Ředitel přiběhnul za jeviště. »Nyní abych ohlásil, že Harry ochuravěla,« huboval. »To byl zpěv? To bylo krákání vrány! Za dnešní večer dá Harry pětku pokuty. Já jí vyženu její vzdory! Hleděla se sebrat, vypila sklenici černé kávy a po druhém jejím čísle oznámím, že se prosí za shovění, že je indisponována, a třetí číslo odpadne docela.«

Jindra klesla na židli a hleděla ustrnule před sebe. Pepi přiběhla a domlouvala jí.

»Přišel již Alonso?« tázal se ředitel.

»Ano,« odvětil Alonso za zástěnou. »Jsem hotov, račte dát znamení, vystoupím.«

Zavzněl režisérův zvonek a Alonso vystoupil.

Hlasitý smích rozlehnul se hledištěm.

Alonso byl výtečným parodistou a dobýval si napodobováním rozličných zpěvaček vždycky pochvaly.

Jindra s sebou trhla. Zavznělo piano — ano, byla to znovu píseň »Poslední růže«, kterou hrál pianista, s nímž se byl patrně Alonso dorozuměl.

A Alonso počal zpívati. Tak třásl hlasem jako prve se byl Jindřin hlas zachvíval, dělal tytéž chyby, odchyloval se od doprovodu, ale přehnaně, nápadně.

Jindra pohlédla na jeviště a trnula. To byla tedy Alonsova pomsta!

Stál na jevišti v růžovém oděvu, s kloboukem, s něhož splývaly mu obrovské, pomačkané růže na kadeřavou paruku, šafránově zrzavou — napodobil posměšně Jindru i ve zjevu. Také tak svěsil ruce, ve kterých měl několik polo otrhaných, povadlých růží, upíral oči do prázdna, do daleka, jako prve Jindra a z hlediště zněl potupný smích; obecenstvo bavilo se velice tímto výstupem.

Bouře potlesku odměnila parodistu, kterýž právě tak, jak prvé Jindra, odvrávoral téměř za kulisy, aby znovu a znovu vystoupil a se děkoval. Ano, opakoval celou píseň.

»Já jdu domů,« zvolala Jindra.

»Šla, dnes je zde nemožnou,« odpověděl jí ředitel.

A Jindra šla. Nikdo ji neprovázel. Pepi někam zmizela, nikdo pro ni neměl pohledu, ni slůvka útrpného.

S pláčem Jindra ulehla. Měla svůj klíč od bytu a litovala, že nemůže se tak uzavřít, aby nikdo nemohl za ní přijíti.

Strávila hroznou, krutou noc.

Ráno zavolal ji ředitel k účtování. Řekl jí suše, že se stala vůbec nemožnou, že v této saisoně nemůže již vystoupit, leč až snad v zimě, nacvičí-li nové věci. Ale že jí neslibuje přijetí, dostanou-li sílu lepší.

Paní Aurora spočítala Jindře, že dluhuje jim ještě přes sto zlatých. Že ji nemohou podržeti po včerejším skandálu, an jí byl Alonso i v dalších číslech obecenstvu pro švandu napodobil, to že též uzná, rozkládal znovu suše ředitel. Že se řekne, že se rozstonala. Pryč že musí, an, nešla-li by ona, šel by Alonso, jak včera řekl řediteli.

»Dotáhla to s jejím imitátorem,« ušklíbl se ředitel.

Jindra poslouchala jako bezduchá. »A kam mám jít?« tázala se.

»Kam chcete, my vás zdarma živit nemůžeme,« řekla paní ředitelová. »Ale vaše kostymy zůstanou zde v zástavě, dokud nám nezaplatíte. Aspoň vám nenapadne, abyste se pokusila zde v Brně jinde vystoupit.«

»To bych vůbec neučinila,« řekla Jindra pevně.

»Brzy byla hotova se svou slávou, nedovedla se udržet v oblibě u obecenstva. Říkalo se, že jest upejpavá, pyšná — to má z toho. Jen jednou špatně zazpívala a je hotová. No, šla, a až snad později může zase k nám přijít, jen se pilně cvičila. Může na mne spoléhat jako na svého objevitele a dobrodince,« řekl ředitel, a Jindra šla si skládat věci.

Jakoby slyšela z dáli hovořit Kadlinu, že ona, Jindra, také nedovedla být chytrou, nedovedla využitkovat lidi, nechala se ošidit sama a nyní pyká, také pyká — — (Dokončení.)

Psaní.

Mně v duši štěstí napadá
a svou mě zhřeje dlaní,
když od své staré matičky
mi poštou přijde psaní.

Já znám ta prostá písmena,
jež svadlá psala ruka,
však z každého tu řádečku
květ velké lásky puká.

Té lásky, která nesvadá,
byť hruď ji kryla stará,
jež duši vždy mi zahřeje
jak slunko zemi z jara.

A otvírám a zvědavě
čtu prostičká ta slova,
ty starostlivé otázky,
jež v srdci o mě chová:

Já měla ondy strašný sen,
jenž pokoje mi nedá,
tys oči plné slzí měl,
a tvář tvá byla bledá.

Snad nejsi, hochu nemocen,
je teď ta zima zrádná,
jen vždy se dobře oblekni,
je nemoc nyní snadná.

Já za tebe se modlívám,
by Pán Bůh dal ti štěstí,
o, piš, mi brzy, miláčku,
já nemohu to snésti.

I otec tebe vzpomíná,
je churav, polehává,
vždyť víš, co snesla starostí
ta šedá jeho hlava.

A přijeď domů, můžeš-li
a povím Tobě více,
mě bolí oči od psaní
a dohasíná svíce . . .

Mně slza sedá do oka,
když dočítám to psaní,
své matky cítím sladký dech
a její požehnání.

R. Stupavský.

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(pokračování.)

Principem přírodního výběru nelze vysvětliti povstání přírodního příjemna a krásna.

Přírodní příjemno a krásno jest sice účelné, avšak není s bojem o život v nižádném vztahu. Přírodní příjemno a krásno vzbuzují v přírodě zvláště barvy.

Barvové příjemno v přírodě záleží v milých a příjemných dojmech, jež v nás barvy na organismech se jevící působí. Jest všeobecně známo, že květy rozličných rostlin vyznamenávají se příjemnými sytými, živými a jasnými barvami jednoduchými i smíšenými. Rovněž i přemnozí živočichové vyznamenávají se živými, skvělými, někdy i měnivými (mnozí brouci, peří mnohých ptáků) barvami. Ano i u nízce organisovaných živočichů nalézáme takové barvy. Tak na př. z medus hlavně čeledi Cyaneidæ a Pelagiidæ honosí se nádherou barev.

Přírodní krásno barevné jeví se na organismech v poměru sestavení a uspořádání barev jejich.

Poměr barev v organické přírodě, na př. v rostlinstvu, není nikdy křiklavý, urážející, nýbrž vždy ladný, krásný, dojem velebný, rozkošný a úchvatný vzbuzující, vyrovnání kontrastů bývá překvapující, — vše dle pravidel, jaká stanoví nauka o harmonii barev.

Nechceme za příklad uváděti, nějaké zvláštní, cizozemské rostliny. Všimněme si v té příčině pouze domácích, zcela obyčejných v přírodě rostoucích rostlin. Tak na př. hořec šumavský

(Gentiana pannonica) má korunu brunatě nachovou, tmavěji tečkovanou, dole zelenožlutavou, — zcela tak, jak toho theorie o harmonii barev vyžaduje. — Vachta třílistá (Menyanthes trifoliata) [hořký jetel] má korunu bělavě narůžovělou a prášníky fialové. — Kozí list obecný (Lonicera caprifolium) [růže z Jericha] má korunu nejprve nachovou, pak růžovou a žlutavobílou. — Vlčí mák (Papaver rhoeas) má purpurově červenou korunu se skvrnitou půdou a tmavě modrými tyčinkami. — Pomněnka bahenní (Myosotis palustris) má zlatožluté tyčinky na blankytné půdě koruny, jež nese tmavější žluté hrboulky. — Violka vonná (Viola odorata) fialový květ na žlutavě zeleném listu.

Jaký význam má barvové příjemno a krásno v říši rostlinné v boji o život? Jaký prospěch skytá tato »účelnost bezpojmová« v boji životním? Nejprve by museli přívrženci selekční nauky dokázati, že barvy vůbec, především pak jich harmonie a soulad poskytují přednost v boji o život, aby mohli povstání jich principem přírodního výběru dovoditi. Ale jak to dokaží?

Než tu nám odpovědí darwinisté: Ano, jest pravda, že květy mnohých rostlin vyznamenávají se živými a nádhernými barvami, jichž uspořádání æsthetickým pravidlům vyhovuje, avšak to má svou důležitou příčinu. Jsouť rostliny takové odkázány na zúrodňování pomocí hmyzu. Rostliny, jež pomocí větru zúrodňovány bývají, jako na př. trávy, krásných, barevných květů nemají. Rostliny, jež pomocí hmyzu se zúrodňují, bývají stavbou květu k tomuto zúrodňování zařízeny. Aby pak hmyz na ně upozorněn a k nim přilákán byl, vyznamenávají se úhlednými, živě zbarvenými, krásnými a nádhernými květy. Hmyz tyto květy s oblibou navštěvuje a med a pyl z nich sbíraje, odnese na sobě pyl z jedněch květů na druhé a sprostředkuje tak zúrodňování křížené. Někdy i kalich bývá zbarven, aby nápomocen byl k tomu, by květ zdaleka byl nápadným, jako to vidíme na př. u upolinu (Trollius), oměje (Aconitum napellus), koniklece lučního (Pulsatilla pratensis) atd. Že bývají mnohé květy vícebarevné, to má příčinu v tom, že rozličný hmyz, jenž je navštěvuje, dává pestré barvě přednost.

To by vše bylo v pořádku, a výklad takový by nás uspokojil, jen kdyby ve všem skutečnosti vyhovoval. Neboť, jestliže živá a sytá barva květu hmyz láká, proč jsou samičí šupiny smrku a modřínu za květu krásně růžově zbarveny, tak že se v zeleni chvojové z daleka odrážejí, tyť přec nemají za účel lákati hmyz? Vždyť stromy ty zúrodňují se větrem, a hmyz i přes tuto nádhernou barvu jich si nevšímá! — Proč květy samčí rostliny našeho mechu ploníku (Polytrichum) stkví se ohnivě červenou barvou, an hmyz s těmito květy nemá co činiti? Lišejník Rhizocarpum geograficum z daleka prozrazuje se sírnatě žlutou barvou, lišejník Thamnolia vermicularis (roste na nejvyšších hřbetech Krkonoš) nápadným jest mléčnou bělostí. Má barva těchto lišejníků též za účel, lákati hmyz, ano zde o opylování hmyzem nemůže býti řeči?

Jakým lákadlem může býti barevnost květu hmyzu, jenž v noci létá? A přece hmyz tento i v odlehlých zákoutích vyslídí příslušnou květinu. Petunie na př. zúrodňována jest pomocí nočních

motýlů, poněvadž jiní hmyzové nejsou s to, aby sosákem shora do koruny k prašníkům vnikli. Čmeláci na př. udělají pouze malou rýhu do květu a touto ssají šťávu, aniž se setkají s prášníky. — Večernička smutná (Hesperis tristis) bývá zúrodňována v noci malými motýli nočními. Noční hmyz řídí se patrně při vyhledávání květů čichem.

A zase naopak, jak mnoho přerozličného hmyzu spatřujeme z jara na rozvitých jehnědách jívy, a přec nenalézáme zde žádného krásného okvětí, jež by hmyz lákati mohlo! Podobně jest tomu i u jiných rostlin (na př. u řešetláků, pryšců a j.) A co máme říci o rostlinách kleistogamických? Rostliny ty vytvořují dvojí druh květů. Nejprve květy s korunami úhledně barevnými, poměrně velikými, otevřenými, později pak květy nepatrné, obyčejně bezkorunné neb s korunou malou, nebarevnou, zakrnělou, v kalich uzavřenou, tak že oplození v květu uzavřeném se děje vlastním pylem. A ku podivu! Květy s korunou velikou, úhledně barevnou, k oplození pomocí hmyzu zařízené bývají obyčejně sterilní, kdežto květy pozdější, nepatrné, vlastním pylem se oplozující, nesou zpravidla bohaté plody. Tak violka divotvorná (Viola mirabilis) vyžene z jara květy s korunou bledolilákovou, vonnou, ale květy ty uvadnuvše, obyčejně zůstávají sterilními, nedospívajíce v plody. Později teprve vyvinou se druhé květy, obyčejně bezkorunné a nevonné. Tyto však uzrávají z pravidla v bohaté plody. — Podobně děje se u violky srstnaté (Viola hirta) a u violky kopečné (Viola collina).*) Mají květy kleistogamické s korunou velkou, úhledně barevnou též za úkol lákati hmyz za příčinou oplodnění svého, když zpravidla sterilními zůstávají?

Je-li barevnost květu proto, aby upozorňovala na květ a lákala hmyz, proč mnohé druhy rostlin nesetrvají při určité barvě květů? Tak na př. koniklec horský (Pulsatilla alpina) mívá květ bílý, někdy však také sírožlutý. Zvonek kopřivolistý (Campanula trachelium) bývá fialový neb modrý, někdy však také bílý. Violka vonná (Viola odorata) bývá někdy fialová, někdy růžová, někdy též bílá. Večernice vonná (Hesperis matronalis [Nachtviole]) mívá květ lilákový, někdy fialově nachový, někdy i bílý.

Aneb proč mění některé květy barvu? Na př květy koňského kaštanu (Aesculus hippocastanum) mají z počátku na hořejších plátcích žluté, méně nápadné skvrny, jež však po vypylení prašníků pozmění se v živě červené. Jaký to má účel? Má tím snad býti upozorňován a lákán hmyz, když funkce květu již jest ukončena? A zase naopak, vrba nachová (Salix purpurea) kvete z počátku červeně, pak žlutě a po vypylení černavě. Jetel zvrhlý (Trifolium hybridum) má nejprve bílý, potom růžový květ.

Dle darwinistů slouží nepohlavní květy, jako na př. paprskové květy komposit (složnokvětých) a krajní květy u kaliny (Viburnum opulus), mnohých okoličnatých (Umbelliferæ) a některých křižatých rostlin (Cruciferæ) jako signaly hmyzu, aby hmyz, byv jimi upozorněn, květenství těchto rostlin navštěvoval.

Avšak F. Plateau v Gentu dokazuje, že květenství komposit ani tvarem, ani barvou účinku lákajícího na hmyz nemá, a že hmyz

*) Viz článek Dr. Velenovského: »O květu« v »Živě« 1896. p. 130.

pravděpodobně se řídí při vyhledávání květů čichem. On totiž odstranil u chrpy polní (Centaurea cyanus) paprskové modré květy, takže jen málo terčových květů zbylo. Přes to přec navštěvovaly četné včely druhu Megachile ericetorum tyto terče.*)

Že barva květu vůbec neláká hmyzu, dokázal tím, že vinnými listy zakryl květy. Ale hmyz i takto zcela zakryté květy navštěvoval dále. Z počátku bylo prý pozorovati jakési zmatení: hmyz prý přiletěl, zarazil se, obrátil se, brzy však opět přiletěl až dostal se konečně prý přec ku květu pod vinným listem.**)

Tolik, co se týče významu, jaký mají skvostné a nádherné barvy květní pro rostliny v příčině boje o život.

Pohleďme dále v říši živočišnou. Jakou nádheru barev a půvabných komposic spatřujeme také zde! Mějme na př. zření k motýlům. Jaká to přepychová nádhera barev a rozmanitost kreseb, jež křídla motýlů zdobí!***) Jaké to střídání barev! Jak velkolepě užito na př. u vřetenušek (Zygenidæ) barvy purpurové, krvavě červené, karmazinové (červcové), suříkové, ocelově modré, černomodré, ocelově zelené atd. vzorným odstínováním křiklavých pronikavých barev k nejněžnějším a nejvelkolepějším a nejúchvatnějším kontrastům barev! A přec celá ta nádhera úžasná a rozmanitost kreseb nezáleží v ničem jiném než v kombinaci různě barevných mikroskopických šupinek, jež křídla motýlů pokrývají.

Jaký význam má tato nádhera barev v boji o život? Má snad aspoň zde za účel lákati k sobě jiné živočichy? — Někteří přírodozpytci (Eimer) pokusili se živé a nádherné zbarvení svrchní strany křídel motýlů účinem světla vysvětlovati, že totiž svrchní strana křídel více účinu světla vydána jest než spodní. Je-li tomu tak, proč též noční motýlové nápadně pestrými a skvostnými barvami na svrchní straně zadních křídel vynikají, ačkoli strana ta účinu světla vydána není?

Známoť, že noční motýlové mají křídla v klidu na plocho neb střechovitě složena a zadní předními zakryta, takže za dne, když odpočívají, může světlo denní pouze na svrchní stranu předních křídel působiti, — a přece zadní křídla bývají na svrchní zakryté straně pestrými a skvostnými barvami ozdobena, kdežto přední křídla na svrchní, k světlu obrácené straně své mívají neúhledné zbarvení, jež s barvou předmětu, na němž motýl odpočívá, splývá. Tak na př. mnohé druhy přástevníků (Arctiidæ) stkví se nejnádhernější červení neb žlutí svých spodních (zadních) křídel. Křídla ta bývají šarlatově, purpurově neb karmazinově červená, neb citronově, zlato- a světle žlutá a aksamitově černými skvrnami a tečkami zdobená, kdežto svrchní (předni) křídla bývají tmavě hnědá, aksamitově černá, hedvábitě temně zelenočerná se silnými bílými neb bledě žlutými pruhy splývajícími a bývají skvrnami protkaná.

Ano, mnozí noční motýlové ani za dne světlu dennímu nejsou vydáni, odpočívajíce přes den v úkrytu, a přec na barevnost křídel jejich nemá to vlivu. Tak noční motýlové (můry) rodu Catocala (stužkonoska), kteří za dne ve skulinách se skrývají,

*) Cf. Nat. u. Offb. 1899., p. 48.
**) »Živa«, 1896, p. 252.
***) Zvláště motýlů horkých pásem.

mají přední křídla šedá, hnědá neb popelavá příčnými proužky vlnitá, zadní křídla však intensivně červená neb zlatožlutá (C. paranympha) s dvěma černými páskami, aneb černá uprostřed se širokou modrou páskou a na okraji černou čarou (C. fraxini.)

Avšak tu nám snad darwinisté odpovědí: Jest sice pravda, že nádhera barev, jakou shledáváme na motýlích, oko naše naplňuje rozkoší, ale to jest věc nahodilá, podřízeného významu. Hlavní věcí však jest, že tato nádhera barev má význam v boji o život. Tyto skvostné barvy jsou totiž jiným živočichům (ptákům, ještěrkám, žabám, pavoukům a jiným zvířatům) výstražnými barvami. Neboť hmyzožraví živočichové nepožívají motýlů, kteří se nádhernými barvami honosí, ošklivíce si je pro silný zápach a odpornou chuť.

To jest ovšem pravda. Neboť kuře na př., jež téměř všechen hmyz hltavě požírá, jakmile nějakého pestrého přástevníka spatří, zarazí se a uděšeně se od něho odvrací.

Než, má-li tato nádhera barev nejpřednější a nejhlavnější účel ten, aby sloužila za výstražné znamení hmyzožravcům, proč příroda barvy, jichž se týče, vždy jen v poměrech harmonických kombinuje a kontrasty tak uměle vyrovnává? Vždyť by příroda byla velmi dobře žádoucího účelu dosáhla též tím, kdyby byla za výstražné znamení zvolila kombinaci barev k sobě se nehodících, poměr křiklavý, oko uražející! Či by byli musili jednotníci s kombinací barev k sobě se nehodících v boji o život zaniknouti? Proč taktéž si nepočínala příroda v příčině barevnosti květů, jež — dle darwinistů — má za účel hmyz na květy upozorňovati a lákati?

A což jak se to má u ptáků, kteří se též velmi často nádhernými barvami peří svého vyznamenávají? Vizme na př. jen domácího kohouta neb páva anebo rozličné druhy bažantů, kachen na severu žijících*), rajek, kolibříků (Trochilidæ), u nichž všecky barvy drahokamové a kovové zastoupeny jsou, a jiné a jiné ptáky teplejšího podnebí ozdobené peřím skvělých a okázalých barev lesku kovového!

Darwinisté ovšem namítnou, že u ptáků těchto jen samci nádhernými a skvostnými barvami vynikají, a barvy tyto že pohlavní výběr vypěstoval, poněvadž samice v době páření dávaly přednost těm samcům, kteří krásnějším zbarvením vynikali. Avšak jak se má věc v příčině nádherně a skvostně zbarveného peří u ptáků, u nichž není pohlavního dimorfismu, u nichž tedy samičky stejně nádhernými barvami peří svého vynikají jako samci? Vizme na př. papoušky! Jak nádhernými a skvostnými barvami honosí se na př. Ararové (rod papoušků dlouhoocasých)! A přec u nich není pohlavního dimorfismu! Byla ta nádhera barev též pohlavním výběrem vypěstována? — A jak jest tomu s krásným zbarvením u živočichů, kteří jsou obojetníci (hermafroditi)? Slimáci (Limax) na př. vykazují začasté překrásně zbarvené a pestré formy, a jak známo, jsou slimáci obojetníky! Vypěstoval toto zbarvení také pohlavní výběr?

*) Na př. Kachna karolinská (Aix sponsa), mandarinka (Anas galericulata — jedna z nejkrásnějších kachen), kajka krásná (Somateria Stelleri) a j.

Jak vhodně a ladně umí příroda barvy kombinovati, o tom jsme se již částečně zmínili. Příroda vůbec, jak v říši živočišné tak rostlinné, jest v kombinování barev nedostižitelna.

Křiklavé, k sobě nehodící se barvy příroda buď vůbec nekombinuje, aneb kombinuje-li, hledí je buď odloučiti od sebe nějakou neutralní barvou (bílou, černou, šedou), neb snaží se porušenou harmonii vyrovnati tím, že dává jedné barvě nádech zahrávající do barvy jiné, proměňujíc takto kontrast v půvabný lad a dodávajíc kráse dojem živosti.

V organické přírodě nalézáme dále krásno kresebné a tvarové. Jakou to poskytuje výhodu v boji o život organismům, na nichž se jeví?

Diatomaceæ (rozsivky), mikroskopické to organismy tak malé, že se jich dle výpočtů Ehrenbergrových do kubického centimetru 3000 milionů vejde, budí v nás podivení svou neobyčejnou jemností a elegancí struktury svých schránek, stkvících se zlatožlutými barvami, jakož i tvarem jich, vyznačujícím se velikou pravidelností geometrických forem, takže jsou schránky tyto obdivu hodným předmětem mikroskopického pozorování. Jsou mezi nimi tvary podoby trojúhelníku, čtyřúhelníku, pravidelného mnohoúhelníku, zvláště pravidelného šestiúhelníku a pak též kruhu. — Jakou výhodu v boji o život mohou poskytnouti Diatomaceím rozličné ornamenty jejich křemitých schránek, jaký prospěch schránky tvaru trojúhelníkového oproti schránkám tvaru čtyř-, mnohoúhelníkového neb kruhového?

A co máme říci o Radiolariích (mřížovci), jejichž kostra, ač nadmíru malička, jest přece tak ozdobná, že Radiolarie*) honosí a vyznamenávají se nejkrásnějšími a nejúhlednějšími schránkami všech známých zvířat?! Jakou těm může ozdobný tvar schránek poskytnouti výhodu v boji o život?

K nejkrásnějším mikroskopickým præparatům náležejí též jazykové pásky (radula) v dutině ústní plžů. Počet**), tvar***) a seřadění zoubků na pásce jazykové tvoří začasté úžasnou rozmanitost variace, k čemuž mnohdy též příjemný kolorit přistupuje. Jakou výhodu v boji o život může poskytnouti tato v dutině ústní skrytá mikroskopická krása úpravy jazykové pásky plžům, jichž se týče?

V organické přírodě pozorujeme dále soulad a harmonii v hlasech a zvucích Tak na př. při hromadném zpěvu ptactva, ač se děje v rozličných výškách a rozličnou rychlostí (bez rythmu) nepozorujeme ni nejmenší dissonance.†) Podobný zjev nacházíme u hmyzu, jenž buď zvláštními zvukovými ústroji (cvrčci, kobylky, saranče), neb létaje rychlým chvěním křídel, aneb blanovitými přívěšky v tracheách (hmyz dvojkřídlý a blanokřídlý) zvuk vyvozuje. Jak vysvětlí nám darwinisté zjev tento hypothesou selekční?

*) Fossilních známo pouze z třetihorního útvaru přes 400 druhů.

**) Dle tabelly Bronnovy (»Klassen und Ordnungen des Tierreiches« Bd. III. Abt. 2. p. 1194) obnáší počet zoubků na př. u hlemýždě zahradního (Helix pomatia) 21000.

***) U plzáků (Arion) na př. má jazyková páska na prostředním poli zoubky širší, troj- a dvojhrotné, na postranních polích nožovité, dvoj- a jednohroté.

†) Cf. Dr. C. Gutberlet, Naturphilosophie, 2 Aufl. p. 115.

Jaký význam v boji o život může míti určitá výška hlasu neb zvuku s hlasy a zvuky jiných živočichů souzvučná? Či by musel takový jednotník v boji o život zahynouti, kdyby hlas neb zvuk jeho harmonii rušil?

My pozorujeme dále jistou harmonii mezi zvuky kobylek a saranče a jejich bydlištěm. V ponurém, zasmušilém lese slyšíme krátké, melancholické zvuky, na úsměvavých nivách však velikou rozmanitost veselých, jasných zvuků. Ale i v jednotlivostech znamenáme tento soulad. Jak dobře hodí se na př. jemně šelestivý z »s« a »r« smíšený zvuk, jejž vyluzuje Platycleis Roeselii k šelestivému vlnícímu se obilí na poli, vrzání druhu Psophus stridulus k vrzání, skřípění a praskání vyschlých větví na sluncem vypráhlém vřesovišti, chrastivé zvuky druhu Stenobothrus biguttulus k praskotu rozpukávajícího se mechu a suchého listí na volných mýtinách lesních atd. Jako pak doby denní mezi sebou rozdílné jsou, tak také cvrkot a vrzání kobylek a saranče. V tiché, vážné noci, ráno a večer znamenáme zpravidla pouze vážné, zdlouhavé, tichounké zvuky, za dne při žhoucí září sluneční hlasité, různé energické zvuky. Patrno, že úkolem živočichů také jest přírodu oživovati a okrašlovati.*)

Avšak požitek æsthetický nemohl by v nás vzniknouti, kdybychom neměli schopnosti, dojmy æsthetické jako krásu pojímati, kdyby čidla naše: oko a ucho nebyla zvlášť k tomu uzpůsobena. Že bystrý zrak a jemný sluch jsou v boji o život nemalou předností a výhodou, o tom není sporu. Avšak jakou výhodu v boji o život má člověk z toho, že harmonie barev a tonů, jisté kresby a tvary v oku a uchu jeho jako krása se jeví a v něm libý cit a æsthetický požitek budí? Vypěstován byl tento libý cit, æsthetický požitek též přírodním výběrem? Jakou však vyhlídku v boji o život má požívání krásy?

II. Pohlavní výběr.

V organické přírodě nalézáme mnoho zjevů takového způsobu a povahy, že sám Darwin neodvážil se vysvětlovati povstání a vývoj jich principem přírodního výběru. Zjevy tyto týkají se tak zvaných sekundárních sexuálních rozdílů, jež shledáváme při pohlavním dimorfismu (dvojtvárnosti). Samečkové rozeznávají se od samiček (vedle primárních sexuálních rozdílů) větší a čilejší pohyblivostí, u přemnohých hmyzů vývojem křídel (u velmi mnohých hmyzů jsou totiž jen samečkové okřídleni), krásnou srstí, nádherným a bohatým zbarvením peří, krásným zpěvem, orgány k uchopení a zadržení samiček. Také sem počítají vous muže, dlouhé vlasy ženy, hřívu lva, parohy jelenů, veliké čelisti roháčů atd.

Zjevy tyto nemají žádného užitku v boji o život, naopak mohou býti i škodlivy (ocas páva, chvost rajky), nemohly tudíž povstati přírodním výběrem. To nahlédl též Darwin. Poněvadž

*) Ludwig Kneissl, Die Lautäusserungen der Heuschrecken Bayerns (Nat. u Offb. 1900 p. 54—55.)

pak vlastnosti a znaky, jimiž samečkové od samiček se liší, mají častěji jen význam aesthetický, zaměnil Darvin motiv prospěchu s motivem krásy a sestrojil hypothesu pohlavního výběru, pomocí jíž se pokusil povstání těchto vlastností a znaků vysvětliti.

V době páření zápasí samečkové o samičky. Kteří samečkové vynikají náhodou bohatější a nádhernější ozdobou (zbarvením) peří, srsti, krásnějším zpěvem, zvučnějším »voláním«, větší silou tělesní a jinými vlastnostmi, zvítězí nad soupeři v zápasu a ucházení se o samičky, samičky jim dají přednost a vyvolí si je. Prospěšná vlastnost, kterou sameček zvítězil, zdědí se na potomky mužské. Ostatní samečkové, nemajíce této vlastnosti, nedospějí k rozmnožení.

Avšak musíme se předně tázati: Proč shledávají samičky jednu změnu krásnou, jinou nikoli? Proč láká samičku a působí na ni jen určitá okrasa neb zpěv (okrasa a zpěv, jakými se honosí sameček stejného s ní druhu) a nikoli okrasa a zpěv vůbec? Proč — jak ze zkušenosti známo — nemá samička smyslu a vnímavosti vzhledem k okrasám a zpěvům, byť i sebe úchvatnějším, samečků jiných druhů neb rodů, zůstávajíc při tom zcela lhostejnou a otupělou? Sameček rajky na př. vyniká nádherným chvostem žlutých per na boku, na prsou a krku. Proč naplněna jest rozkoší, patříc na něj, jen samička jeho druhu a nikoli též samička soví, orlí atd.?

Aby samička pojímala ozdobu samečka jako krásu, k tomu třeba jest æsthetické chápavosti, schopnosti pojímati krásu jakožto krásu. Dr. O. Hostinský však upírá veškeren krasocit zvířatům. »Naše záliba — dí — na tvarech a barvách, na zvycích a pohybech, s nimiž se setkáváme v říši zvířat, zajisté namnoze jest æsthetická; ale nemáme práva souditi z toho, že stejného požitku a soudu æsthetického schopna jsou i zvířata sama, nebo že činnost jejich, pokud za následek má podobné našemu krasocitu lahodící zjevy, jest uměleckou v našem lidském smyslu toho slova.«*)

Avšak dejme tomu, že snad samička má pouze specifickou krasochuť, t. j. æsthetickou chápavost, kteráž reaguje toliko na dojmy pocházející od æsthetických vlastností samečků téhož druhu — pak jest otázka, kterak tato specifická krasochuť povstala. Přírodním výběrem se nevyvinula, neboť schopnost pojímati krásu nemá žádného vztahu k boji o život. Vyvinula se tedy snad pohlavním výběrem? Avšak tu musel počátek vývoje jejího současným býti s počátkem vývoje ozdoby neb jiné vlastnosti, na niž samička má zálibu. Dříve počíti tvořiti se nemohla, neboť pak by byla musela povstávati a sesilovati se přírodním výběrem; vývoj její však přírodním výběrem díti se nemohl — a pohlavní výběr neměl ještě místa. Počala-li se vyvíjeti později, pak vice versa platí totéž o povstávání æsthetické vlastnosti samečka. Tedy současnost obou momentů jest logicky nutna. Avšak jaká jest pravděpodobnost, že se tak ve skutečnosti dálo, a to náhodou — neboť selekční hypothesa vylučuje veškeré jiné příčiny a dává místo jen náhodě!? Bude někdo věřiti v tak neobyčejně šťastnou náhodu?

*) Čtyři rozpravy: O kulturním významu umění etc. 1894, citováno dle »Vlasti« 1895, p. 171.

Avšak i když připustíme, že samičky mají jakousi krasochuť, tedy nemůžeme připustiti, že by krasochuť ta tak jemně byla bývala vyvinuta, aby nepatrné změny,*) na příklad velmi slabé rozdíly v barevnosti na ně byly účinkovaly, působíce zálibu a rozkoš, tak že by si samečky z té příčiny byly oblíbily. Tím méně to pak můžeme připustiti, máme-li zření ku současnosti zmíněných již momentů, neboť byla-li æsthetická zvláštnost sama teprve v počátcích, musela též na témže stupni vývoje nalézati se schopnost samiček pojímati krásu. Schopnost taková však v počátcích svých nikterak nemůže postřehnouti nepatrných rozdílů æsthetických, neřku-li záliby na nich pociťovati. Jak tedy mohly se tyto sexuální rozdíly u samců vyvinouti pohlavním výběrem?

Ostatně my nacházíme sekundární sexuální znaky i u nižších živočichů, u kterých o jemném æsthetickém vkusu sotva může býti řeči. Tak na př. u jepic (Ephemeridæ) má sameček veliké oči, samička daleko menši. U kutilek (čeleď hmyzu blanokřídlého z podřádu vos dravých) mají samečkové čelní štítek stříbroleskle obrvený, samičky černý. U rodu Oxybelus je štítek čelní u samečků opatřen ve středu zobánkem. U rodu motýlů Abraxas (skvrnopásník) mají samečkové tykadla brvitá, samičky niťovitá atd. Viz též roháče. — Ano, my nalézáme sekundární sexuální rozdíly i u živočichů, kteří co do krasochuti jsou nemnoho nad rostlinami. Vyvinuly se tyto sexuální znaky u nižších živočichů pohlavním výběrem?

Také zvukové ústroje nalézáme u nižších zvířat (cvrčků, kobylek atd.), jimiž pouze samečkové obdařeni jsou a jimiž oni, zvuk vydávajíce, samičky »volají«. Vyvinuly se tyto zvukové ústroje u samečků pohlavním výběrem? Dle »Živy« ano. Čteme v »Živě« 1897, pag. 185.: »Za červnového večera slýcháme na lukách jednotvárný dlouhý příjemný zvuk, silně vibrující, který vydává cvrček před vchodem do své díry sedící; krátké krovky zvířete jsou v rychlém třecím pohybu; pod mikroskopem vidíme, že na kraji jsou v pravidelných vzdálenostech malé zoubky, tak že třením krovek vzniká dlouhý přerývaný zvuk. Tato schopnost provozovati hudbu zajisté neprospívá cvrčku v boji o život, nedopomáhá mu k výživě ani ho nechrání proti nepřátelům: jsou to pak jen samečkové, kteří zpívati dovedou. Zde leží klíč k rozluštění: samičky patrně nacházely zálibu ve zpěvu samečků, vybíraly si odedávna nejlépe zpívající a tak zdokonalil se zpěvný ústroj. Podobně u jiných zvučících hmyzů; a totéž je u ptáků.«

Avšak proč samičky měly zálibu jen ve cvrkání sobě příslušného samečka, proč nikoli též ve zvucích jiných druhů samečků? Tak na příklad u kobylek (Locustodea) a sarančí (Acridiodea) vydává každý druh zvláštní, sobě samému vlastní zvuk (cvrčení, vrzání). Avšak samička slyší pouze na signal a volání příslušného sobě druhu samečka, každé jiné cvrčení a vrzání jest jí lhostejným. Přihází se, že sameček před samičkou jiného druhu cvrčí, chtěje se s ní pářiti, ale ona tomu nechce rozuměti, ona

*) Neboť každá taková sexuální zvláštnost nepovstala náhle, nýbrž po stupních malých v řadě mnohých a mnohých generací.

jest ku jeho »zpěvu« »tupá.« Sluchový ústroj její jest jen na jisté tony naladěn, takže ona jiných tonů buď úplně neslyší, aneb pojímá je jako neurčité chřestění. Patrno, že změna ve vyluzování zvuku samečka povstalá musela by za následek míti změnu v sluchovém ústrojí samičky v patřičném způsobu.*)

Jako ptáky po zpěvu, tak lze každý druh kobylek a saranče po cvrčeni a vrzání poznati. Při tom však jest to podivuhodno, že vyluzované zvuky jsou napodobením hlasů rozličných ptáků. Tak dle L. Kneissla napodobuje druh Barbitistes serricauda dokonale tlukot křepelky (»pět peněz«), rozdíl jest pouze v tom, že »tlukot« jeho v jisté vzdálenosti poslouchán, značně slabší jest než u křepelky. Stenobothrus parallelus napodobuje ostře draslavý hlas sýkory luční (Parus palustris), Stenobothrus dorsatus (u nás zastoupen rod Stenobothrus asi 15 druhy) cvrčící hlas pištěka (Emberiza milliaria), Gomphocerus rufus napodobuje »volání« modřinky (Parus coeruleus), Mecostethus grossus (koník velký — na vlhkých lukách), vyluzuje zvuk (asi jako dyk, dak, dak, dak) podobný zpěvu rákosníka (Calamoherpe turdoides), Stenobothrus apricarius upomíná zvukem svým (asi jako ckuikg, ckuikg) na brhlíka (Sitta europea), Stenobothrus bicolor napodobuje zvukem svým (asi jako grr, grr, grr) hlas chřástala polního čili sekáče (Crex pratensis), Stenobothrus lineatus (zvuk jeho asi jako suis sju, suis sju) zlatohlávka (Regulus cristatus) atd. Má tato podobnost zvuků s hlasy ptačími také význam při pohlavním výběru? Jak nám povstání této podobnosti darwinisté vysvětlí? — Vyluzování zvuků těmito hmyzy má patrně mimo praktický účel též účel æsthetický.

Také v příčině barev a kreseb nalézáme v organické přírodě podobný zjev. Dr. B. Altum v knize své »Der Vogel und sein Leben« pg. 11—15. uvádí, že u ptáků vzdáleného soustavného postaveni, u motýlů, brouků atd. vyskytuje se opakování jedné a téže aneb aspoň zcela podobné barvy a kresby.**)

Je-li podkladem pohlavního výběru zápas samečků o samičky, proč sekundární sexuální rozdíly vytvořily se jen u některých druhů zvířat, proč ne u všech? Proč není rozdílů těch na př. u ptáků hnízdících v dutinách?

Nikoli, druhotné sexuální rozdíly nevznikly pohlavním výběrem, příčiny jejich jsou zcela jiné, než jak se darwinisté domnívají. Tak na př., co se týče rozdílu v příčině pestrosti a nádhery peří, novějším bádáním se ukázalo, že ptáci, kteří v dutinách hnízdí, nejeví buď žádných, neb téměř žádných rozdílů (rozdíly bývají tak nepatrné, že o pohlavním dimorfismu nemůže býti řeči.***) Tak na př. nevidíme žádných pohlavních rozdílů u žluny zelené (Picus viridis), u strakopoudů (Dendrocopus major, medius, minor), papoušků, straky (Pica caudata), zoborožců (Bucerotidae), leskovců (Galbulidae), sýkory koňadry (Parus major) a modřinky

*) Ludw. Kneissl, Die Lautäuzserungen der Heuschrecken Bayerns (Nat. u. Offb. 1900., p. 51.).

**) L. c. p. 53—54.

***) Na př. u dudka obecného (Upupa epops) bývá samička menší a má nižší chocholku než sameček. U datle černého (Dryocopus Martius) sameček má na temeni a v týle skvrnu karmínově červenou, samička pouze v týle.

(Parus caeraleus), šoupálků (Carthiadae), lednáčků (Halcyonidae), mandelíka obecného (Coracias garula), střízlíka (Troglodytes parvulus) atd. Mnozí z nich mají velice nádherná, s kovovým leskem peří (na př. leskovci mají peří nádherně zlatoskvoucí). — U ptáků však, kteří nehnízdí v úkrytu, vidíme nápadné rozdíly pohlavní co do nádhery a barvy peří, jako u bažantů, pávů, tetřevů, tetřívků, divokých kachen na severu žijících, jeřábků (Tetrao bonasia), rajek, kolibříků atd. Kdežto u ptáků těch vyznamenávají se samci nádherou a pestrobarevností peří, velikostí, bývají samice menší, barvy méně úhledné, šedé nebo hnědé. Proč zde liší se samice od samců, nemá-li odlišnost tato s pohlavním výběrem co činiti? Protože méně úhledná barva samic jest barvou ochrannou, neboť samice tyto barvou svého zevnějšku přizpůsobeny jsou barvě okolí svého, v němž hnízdí.*)

A konečně, je-li podkladem pohlavního výběru zápas samečků o samičky, proč jsou sexuální rozdíly, jichž se týče, mnohdy u samiček místo u samečků? Tak na př. u druhu Heterochloa acutirostris (náleží ku čeledi havranů [Corvidae]) má sameček zobák rovný, mírně dlouhý, v podstatě se zobákem datlů se shodující (živí se též na způsob datlů hmyzy v trouchnivějícím dříví žijícími), kdežto samička má zobák mnohem delší a štíhlejší a při tom silně srpovitě zahnutý. — U poloopice akumby (Lemur macao) jest samec téměř celý černý, samice však nahoře rezavě hnědá, na lících, končetinách a na ocase bělavá. — U druhu tesaříků Leptura rubra (úzkořitník červený) jest sameček menší, s holeněmi a krovkami světle žlutohnědými, samička však jest značně větší a má holeně, štítek šijový a krovky červenohnědé. — Jakým způsobem byl vypěstován tento pohlavní dimorfismus? Z čí strany dělá se volba? Volil sobě sameček samičku či samička samečka?

Také u člověka jsou sekundární sexuální rozdíly, a to u obojího pohlaví: u muže vous, u ženy dlouhé vlasy. Jak tyto pohlavní rozdíly přírodním výběrem se vyvinuly?

Dle darwinistů byl prý člověk původně t. j. ve stavu zvířecí divokosti pokryt srstí, jako jiná zvířata srstnatá. »Není pochyby, — čteme v »Živě« (1896., p. 307., [»o funkci lidských vlasů«]) — že předkové člověka opatřeni byli vlasy po celém těle tak, že nemnoho by se lišili v tomto ohledu od dnešních opic anthropoidních: tomu nasvědčuje jednak vývojová theorie, jednak hustý obal vlasový, jejž má lidský plod, dále nezřídka se vyskytující zrůdnosti atavistické, kdy člověk jest po celém povrchu svého těla hustě ovlasatěn. Staly se pokusy vysvětliti, jak znenáhla vyvíjející se člověk průběhem generací většiny vlasů pozbyl. Darwin původně myslil, že tu působily účiny podnebí, zejména ozařování slunce. Později podal výklad jiný, daleko pravděpodobnější a obecněji uznávaný: příčinou ztráty vlasů byl pohlavní výběr; jako kohout ozdoben jest hřebenem a skvělými péry odtud, že vždycky dávaly slepice přednost kohoutu takto vyzdobenému, tak příčinou ztráty vlasův muže byl odpor žen k srstnatým mužům. (Tomu svědčí z Nového Seelandu: srstnatý

*) Vide B. Tümler, Das Prachtkleid der Tiere (Nat. u. Offb. 1899., p. 480.).

muž nenajde ženy). U muže objevila se též záliba — a poněvadž muž postupně víc a více mohl si voliti ženu po své chuti spíše než žena muže, vznikla žena mající ještě méně vlasů než muž. Možno říci, že i dnes týž pochod pokračuje, maje za následek ještě větší ztrátu vlasů. Právě takovým výběrem vyvinuly se zase vlasy na určitých místech těla velice mohutně: vous u muže a u ženy hojný vzrůst vlasů na hlavě byly a jsou známkou krásy.«

Stalo-li se pohlavním výběrem, že nynější člověk nemá srsti, pak musela vzniknouti především záliba na nahém těle, a tato záliba musela povstati u muže i ženy zároveň, jinak by bylo nastalo křížení s jedinci srstí pokrytými, bylo by nastalo zhoršení a v dalších generacích byla by počínající nahota zanikla. Avšak jestliže záliba na nahém těle u obojího pohlaví zároveň povstala, a jestliže se následkem toho nahost u člověka pohlavním výběrem vyvinula, proč zbyl u muže vous, proč nedovršila se nahost těla u muže tak jako u ženy?

A dále! Jestliže nahost u člověka vypěstována byla pohlavním výběrem, jak se vysvětlí vymýtění srstnatých lidí? Vždyť těm nic v cestě nebylo, aby se stejným poměrem, jako lidé srsti pozbývající, rozmnožovati mohli?

Jedna možnost — nikoli však pravděpodobnost — vymizení lidí srstnatých byla by ta, že se vždy více jedinců pohlaví mužského rodilo než ženského, až konečně nějakou prazvláštní nepochopitelnou náhodou byli by se pouze sami jedinci mužského pohlaví narodili. Ale proč by se tak bylo dělo? V čem by vězela příčina toho? Vymizení srstnatých lidí pohlavní výběr tímto způsobem přec nepřivodil? Jak tedy lze vývoj nahoty a zaniknutí srstnatých lidí vysvětliti pohlavním výběrem?

Nikoli, sekundární sexuální rozdíly nepovstaly pohlavním výběrem, nýbrž jsou immanentními speciálními znaky, které úplnou vnitřní závislost na primárních sexuálních rozdílech jeví. To vidíme v té okolnosti, že sexuální znaky sekundární samců nejvíce vystupují do popředí v době pohlavního rozčílení v čas páření, kdy pohlavní žlázy mocně naduří. Po uplynutí doby té, když genitalie činnost svou zastaví a jaksi zakrní, sexuální dimorfismus u mnohých zvířat více méně mizí. Tak samci kachny mandarinky (Anas galericulata), kachny lední (Harelda glacialis), kajky obecné (Somateria mollissima) atd. když doba páření pominula, odkládají své nádherné »svatební roucho.« — U jelena dozrávají parohy právě v tu dobu, kdy říjení počíná, a po říjení bývají za nějakou dobu odhozeny.

Že druhotné sexuální znaky nepovstaly pohlavním výběrem, důkazem toho jest nám též macarát (Proteus sanguineus). Zde v čas páření mívá nejen sameček, nýbrž i samička ocas vlnitou blankou ovroubený. Povstala tato vlnitá blanka pohlavním výběrem? U jelena druhu Rangifer tarandus (žije v Novém Světě) jsou též samice vždy parohy opatřeny. Jaký význam mají zde parohy u samic v době říjení? Vyvinuly se pohlavním výběrem? Také u druhů Starého Světa mívají samice začasté parohy.

Že sekundární sexuální znaky úplně na primárních závisí a s nimi vnitřní souvislost mají, toho důkazem jest, že, odstraníme-li

kastrací velmi záhy primární sexuální znaky (testiculi, ovaria), nevyvinou se u kastratů (kleštěnců) žádné sekundární sexuální znaky. Tak mladému jelenu (samci), byla-li na něm úplná kastrace provedena v době, kdy ještě neměl žádných výčnělků čelních, nevyvinou se žádné parohy, ano ani čelní výčnělky se nevytvoří. Při zrůdnosti pohlavních ústrojů nastoupí degenerativní vytváření parohů. Částečná kastrace má za následek, že parohy se sice vyvinou, ale mnohem slabší, a zůstávají pokožkou pokryty. Ano sexuální rozdíly, jsou-li vyvinuty, mohou po kastraci i úplně zaniknouti. Kleštěnec, byla-li operace záhy provedena, nabývá charakteru druhého pohlaví. Na př. u člověka kleštěnec mužského pohlaví nemá vousů a útvarů vlasovitých pod páždí, břicho a boky více vyčnívají, tvář bývá sličná, rázu ženského, hrtan menší a hlas chlapecký: sopranový neb altový. — U ženy vytnutím (exstirpací) vaječníků nastupuje zakrnění prsních žláz. Známo též, že u ženy, když nadejde doba jejího odkvětu (klimakterium) a nastoupí atrofie vaječníků, ukazují se též vousy na obličeji jejím. — Samice jelenů, jichž ovarie atrofovaly, nasazují pravidlem parohy. Ano parohy mohou se u samic vyvinouti i následkem pouhého podráždění kůže a z toho nastavšího dráždění nerstva na onom místě, kde se parohy normálně usazují.*)

Povstaly tedy parohy jelenů pohlavním výběrem?

Že sekundární sexuální znaky úplně na primárních závislé jsou a že tudíž pohlavním vyběrem vypěstovány nebyly, toho důkaz spatřujeme též na zvířatech pohlavně dimorfních s lateralním hermafroditismem. Hermafroditismus ten na př. u motýlů jeví se netoliko tím, že uvnitř těla vyvinuty jsou oboje pohlavní žlázy odděleně, nýbrž i tím, že objevují se zevnější k nim příslušné znaky pohlavní, — jedna strana těla i křídel vyznačuje se znaky samčími, druhá samičími.

Že primární sexuální organy nepovstaly pohlavním výběrem, o tom není sporu. Nepovstaly-li však pohlavním výběrem, pak nemohlo též pohlavním výběrem povstati to, co na nich úplně závisí a jimi podmíněno jest, totiž sekundární sexualní znaky.

»U embryona — dí Dr. C. Gutberlet — jsou primární sexuální organy jestě úplně pro obě pohlaví indifferentní; jejich differencování počíná tím, že části jejich, které se u jednoho pohlaví vyvíjejí, u druhého zakrňují a naopak. Totéž však platí též pro druhotné znaky; prsní bradavky muže jsou zakrnělé mléčné žlázy, které u ženy exstirpací ovaria (vaječníku) rovněž zakrsají, mléčný vous, který u embryona obou pohlaví se vyskytuje, vyvine se u muže s pohlavní dospělostí, zakrní u ženy, aby v pozdějším věku při potlačení pohlavnosti opět se objevil.«**)

Vedle tohoto pohlavního dimorfismu, jehož povstání se snaží darwinisté vysvětliti pohlavním výběrem, vidí se nám záhodno, zmíniti se na tomto místě o jiném, hlavně v nižším živočišstvu rozšířeném pohlavním dimorfismu, při němž æsthetický moment účasti nemá.

---

*) Viz »Živa« 1900., p. 14. (»Jaké jsou vztahy pohlavních ústrojů ku vytváření se parohů u zvířat jelenovitých (Cervidæ)?«).

**) Naturphilosophie, 2. Aufl. p. 305.

Dimorfismus tohoto druhu shledáváme na př. u mnohých klanonožců (Copepoda), u nichž samičky cizopasí (Chondracanthidæ, Lernaeopodidæ). Dimorfismus zde bývá velice značný, neboť samičky tak příkře se liší od samečků, že neznalec by každé pohlaví do jiného rodu neb čeledě kladl. Kdežto totiž samičky u přirovnání se samečky bývají značně veliké, těla táhlého, červovitého neb úzce vakovitého, nečlánkovaného s rozličnými uštovitými výčnělky (Chondracanthus), se zadkem a nohami mnohdy vůbec zakrnělými, vyznačují se samečkové velmi malými rozměry těla, jež však na rozdíl od samiček bývá zřetelně článkováno. Divergence obojího pohlaví bývá tak veliká, že trpasličí samečkové těla hruškovitého žijí přichycení na těle samiček, jsouce až 40krát menší.

Dvojtvárnost takovou vysvětlují darwinisté jako výsledek parasitického života samiček. Samičky, přizpůsobujíce se prý životu cizopasnému tím, že nepotřebné, funkce nekonající ústroje jim zakrňují a atrofují, podléhají prý tak zvané zpětné (regressivní) proměně, následkem čehož tvar i ústrojnost těla se mění, kdežto samečkové prý namnoze svůj prvotní tvar zachovávají.

Jak ale vysvětlí darwinisté pohlavní dimorfismus u těch živočichů, u nichž ani samičky ani samečkové necizopasí? Tak u vířníků (Rotatoria), kteří většinou volný život vedou (jen poměrně málo jich žije parasiticky; některé druhy žijí z počátku [v mládí] volně, později pak se pevně usadí, vytvořujíce kolem sebe rosolovitou schránku), nacházíme význačnou dvojtvárnost. Tak na př. sameček druhu Hydatina senta (bublenka obecná) uváděn byl dříve jako zvláštní druh pod jménem Enteroplea hydatinæ. U rodu Brachionus*) (hrotenka) samičky mají tělo obrněné pancířem, jehož přední okraj bývá vždy zuby ozbrojen, kdežto samečkové žádného pancíře nemají. Jinak bývají samečkové u přirovnání se samičkami velmi malí a scházívá jim jícen a zažívací roura.

Mezi pavouky u rodu Nephila (obrovští pavouci tropičtí) jsou samičky až i 24krát větší než samečkové (N. fenoralis). Vedle toho liší se obě pohlaví navzájem též tím, že břicho samiček jest měkké a pěkně zbarvené, břicho samečků však skryto jest rohovitým štítem; nohy samiček jsou velmi dlouhé s krátkými trny, trny samečků pak jsou velmi dlouhé.**)

Jak se vyvinul pohlavní dimorfismus u živočichů tuto dotčených, vždyť samičky jejich necizopasí?

Nejpříkřejší a tudíž nejvýznačnější pohlavní dvojtvárnost shledáváme u Bonellie.***) Samička, jež v děrách skal a pod kamením žije, tvarem a velikostí těla naprosto se liší od samečka. Má velmi dlouhý, na předu rozeklaný chobot, ostatní tělo pak jest vakovité a jest s chobotem 10—20 cm. dlouhé, kdežto planariím (ploštěnky) podobní samečkové jsou velice maličcí (1—2 mm zdélí) a žijí v mládí v jícnu, později pak v ústí dělohy samičky, avšak nikoli cizopasně.†) — Podobný zjev shledáváme u hlísta

*) Zástupce čeledi vířníků obrněných (Brachionidæ).

**) Ott. Sl. N. XVIII., p. 194.

***) Mořský červ ze skupiny hvězdovců (Gephyrea).

†) Vide »Živa« 1897. (»Cizopasnictví organické a cizopasnictví sociální«). V Ott. Sl. N. XI. p. 973. (»Hvězdovci«) mylně uvedeno, že sameček žije cizopasně v těle samičky,

Trichosomum crassicauda, jenž žije v močovém měchýři krysy; také zde žije sameček v pochvě a děloze samičky. Obyčejně (dle R. Leuckerta) jsou 2—3 samečkové, řídčeji 4 neb 5 v samičce.††) — Také mezi puklicemi (Lecanines)†††) u druhu Lecanium hesperidum (škodí na listech myrt, vavřínů a oleandrů) žijí samečkové v těle samičky ve výběžcích vaječníkových, jak Francouz Monicz objevil.*) — Zajímavý zjev pohlavního dimorfismu poskytuje nám motolice Gynaecophorus (Distomum, Bilharzia) hæmatobium zvaná, jež žije v krvi člověka (ve vrátnici, venách střevních a měchýře močového) v Habeši (zde asi z polovice v krvi Felláhů a Koptů cizopasí). U tohoto rodu spatřujeme pravý opak v příčině velikosti pohlavních individuí: samička jest mnohem menší než sameček. Co při tomto pohlavním dimorfismu zvláštního spatřujeme, jest, že sameček, jenž se silnými přissavkami vyznačuje, nosí mnohem menší, štíhlou a oblou samičku v tak zvaném canalis gynaecophorus, žlábku to dovnitř vehnutými postranními obrubami těla utvořeném.

Jak nám darwinisté vysvětlí povstání pohlavního dimorfismu uvedených zde druhů živočišných? Jak lze si představiti nenáhlý vývoj jeho z původně stejně velkého a stejně utvářeného těla obojího pohlaví? Co bylo příčinou, že právě v tutéž dobu, když se tělo jednoho pohlaví na prospěch druhého zveli čovati a náležitě utvářeti počalo, náhodou též zároveň tělo druhého pohlaví účelně zmenšovati a patřičně přizpůsobovati se počalo?

Vedle tohoto pohlavního dimorfismu sluší se zmíniti ještě o dimorfismu, který s pohlavním dimorfismem nemá ničeho společného. Jest to dimorfismus druhu. Tak na př. nálevník Loxodes rostrum vyskytuje se současně v jedincích dvojího druhu: jedni jsou malí a bílí, druzí velcí a hnědí. Podobný dimorfismus jest také u eocenních nummulitů a mnohých jiných foraminifer. Kterak darwinisté vysvětlí tento dimorfismus? (POKRAČOVÁNÍ.)

Z knihy: Exercicie kněží Memento mori!...

Napsal VÁCLAV TESAŘ BLANICKÝ.

Ponoře svou duši v svatém rozjímání,
že se osten smrti dotkne také kněží, —
přípravy pak na smrt dbejme bez ustání,
úsilovně, v čase, jenž tak rychle běží,
ani na okamžik nikde nestane! — — —
Ach, mé tělo jednou žíti přestane!
Jako zralé klasy žencem pokosené,
jako pestré květy v posled porosené,
spatříme též jednou v žití konce své . . .

††) Cf. Dr. C. Claus, Lehrb. d. Zoologie, 4. Aufl. p. 338.
†††) Skupina červů.
*) Vide Nat. u. Offb. 1887. p. 436. (»Die Männchen v. Lecanium hesperidum«).

»Posledních svých věcí buďte pamětlivi!«
dí Duch Boží v Písmech slovo důtklivé. —
Věcí poslední je? . . . Okamžik ten tklivý,
v němž nám věčnost celá otvíra své brány,
když jsou určené nám chvíle dokonány,
okamžik ten děsný, v kterém naposledy
k Světlu světa zvednem' strhané své hledy . . .
s časností se člověk na vždy rozloučí,
od chladného těla — duch se — odloučí. — —

*

Věrných přátel Krista sešlo se nás mnoho
z celé diecése. Z blízka nebo z dáli
v památná všem místa — sem do chrámu toho
k rozjímáním zbožným tužby všechny svály.
Ku známým se známí družně blížíme:
»Kde pak onen zůstal?« — »Ten nepřišel taky,
ač sem vždy rád chodil« . . . A hned vlhnou zraky,
když nám odpovídá smutně milý druh:
»Ó snad rád by býval sem v ta místa přišel,
ale v jiná, — věčná, povolal jej Bůh!«
Neuplyne roku, abych neuslyšel,
kdo z řad našich kněžských je již na věčnosti . . .
Nuže, neoddej se slepé lhostejnosti! . . .
Snad ve krátké době — mladí, staří známí . . .
»Toho postrádáme — na vždy — mezi námi,«
řeknou, příteli můj, také o tobě,
»za jinými šel a — tlí již ve hrobě! . . .«

*

»Náhle skonal!« »Zemřel!« Od úst k ústům letí
truchlivá zvěst, hrůzná o tvém soudruhovi . . .
Jistě nemožno je zde se nezachvěti! —
»Jaká mne smrt čeká?« sám se tážeš slovy.
»Ve mně plno žití — a snad najednou
i mé zdravé líce smrtí poblednou?!« —
Ve způsobu žití, ve studiích vězí,
že smrt náhlá často — podílem je knězi. —
A sám na sebe kněz — mnohý — odkázán!
Nežli pomoc z dálky přijde na samotu,
již snad s čela kněze život vymazán,
on snad nepřipraven zlého smrti hrotu
cítil náhle, rázem, jak by vichrem stržen,
jak by kamenem byl, jenž v hloub tůně vržen,
nespatří dne více!! — — »Sluha blahoslaven,
který až pán přijde — není nepřipraven!«
chválí písmo toho, kdo dbá přípravy.
Podobné chtěj býti hoden oslavy!

*

Na smrt knězi Krista vše tě pamatuje,
vše tvou mysl vede ku vzpomínce na ni,
každý svatý úkon před zrakem ti snuje:

»O memento mori! slova v ohně plání,
jejichž vážnost, pravdu nelze přemoci . . .
Jdeš-li k osadníkům, již jsou v nemoci,
bohatý i chudý, mladý, starý, — chorý
jak by volal k tobě: »O memento mori!«
Ci snad duše tvá se hrůzou nechvěje,
když jej připravuješ k dlouhé, věčné pouti? —
»Ó memento mori!« temně zapěje
mrtvola, již žehnáš. Musí spočinouti
také tělo tvoje v těsném rakve bytu,
hrob tě jednou čeká, kde dne není svitu,
hroudy zaduní pak země posvěcené,
klid svatého pole nad Tebou se sklene,
až v střed svého stádce budeš dopraven —
nuže, buď vždy, kněži, na smrt připraven!

*

»Pamatujte na smrt!« voláš z kazatelny,
k povinnosti vážné posluchače vážeš . . .
Na prvním však místě výrok spasitelný
vlastní duši svojí v oné chvíli kážeš,
dáváš výstrahu jí: »Duše prohledni!
Pamatuj vždy na smrt, — na věc poslední!«
Není dne bys nečet' v knize tobě svaté
vážná, vzácná slova: Bděte — vigilate!
slova plná péče, slova Kristova . . .
Videte — ó vizte, Pán nás pamatuje . . .
Často chodíš jistě kolem hřbitova,
odkud větru vání smutně k sluchu duje:
»Mnohé nepokoj zde, tíha viny hněte,
již nedbali slova: »vigilate — bděte!« . . .
»Et vos — i vy, kněží, — estote parati,
by vás jednou blažil pravý pokoj svatý . . .
Ó jak často tedy k tobě zaletí
upomínka na smrt! . . . Měj ji v paměti!!

O některých základech křesťanského socialismu.

Napsal RUDOLF VRBA.

(pokračování.)

VI. Biskup Ketteler o vlastnictví.

Jak pohlížela církev katolická na právo vlastnické, o tom promluvil proslulý mohučský biskup Ketteler v kázaní dne 19. listopadu 1848 v chrámu sv. Petra v Mohuči konaném.

Týž pravil: »Majetníci a nemajetní žijí dnes v nepřátelství, všeobecné zchudnutí se šíří, lid ztrácí právní pojem o vlastnictví, a tu a tam vidíme vzplanutí vášní, které zvěstuje všeobecný násilný převrat nynější společnosti.

Již před 600 lety obíral se přední učenec katolický sv. Tomáš Akvinský majetkovou otázkou. Sv. Tomáš praví, že všecko, co

jest stvořeno, tedy veškeré předměty zde na zemi patří do vlastnictví jedině Bohu. To následuje zcela přirozeně z toho, že Bůh vše z ničeho stvořil. Bůh tedy jest pravým a výhradním vlastníkem všech tvorů, právo to jest neomezené. Mimo to naprostého svrchovaného a neomezeného práva vlastnického, které přináleží jedině Bohu, rozeznává sv. Tomáš ještě právo užitkové, a toto právo užitkové přísluší lidem.

Jestliže tedy mluvíme o vlastnickém právu člověka, jest to pouze užitkové právo. Z toho následuje, že toto užitkové právo není neomezené, svrchované, že člověk není naprostým, svrchovaným pánem tvorů a věcí pozemských, nýbrž má právo jich ke svému dobru užívati, a to pouze dle vůle, příkazů a pořádku, který ustanovil Bůh.

Výslovně praví sv. písmo: »Vizte, dal jsem vám všechnu zeleň a všecky stromy, aby vám sloužily k pokrmu.« (1 kniha Mojžíšova 1, 29.) Bůh jest tedy svrchovaným a neomezeným vlastníkem všeho, ale ustanovil, aby vše, co zde na zemi stvořeno jest, sloužilo dobru člověka a dal proto člověku právo užitkové. Z toho následuje, že všichni ti, kteří hlásají, že člověk má právo, činiti svým majetkem co chce a jak chce, že za to nikomu zodpovědným není, hlásají nebezpečný blud, který se zle mstí na celé společnosti lidské. Člověk jest vázán ve svědomí, aby pozemských věcí užíval tak, jak Bůh nařídil. Za druhé vychází na jevo, že uznání Boha jako vrchního pána všeho a nakládání s majetkem dle vůle Boží najdeme jen u toho člověka, který v Boha věří. Kdo jest nevěrcem a zpustlíkem, ten sám činí sebe svrchovaným pánem svého majetku a hledí tu využitkovati ono bohatství na zotročení jiných lidí pod svou moc a k užívání svých rozkoší a chtíčů. Nevěrec a nemrava, který v Boha a věčný život nevěří, vidí v bohatství jediný cíl, pro který na zemi jsme a jen po něm touží, aby pomocí jeho mohl plným douškem užívati mrzké zábavy tohoto světa. Tím se prohlubuje propast mezi bohatým a chudým. Kdežto boháč všeho plnými doušky užívá a rafinovaným přepychem se obklopuje, nechává svého bližního mříti hlady, béře mu takřka z úst pokrm, který přece sám Bůh stejně pro všechny ustanovil.

Na bohatství nespravedlivě nabytém a nespravedlivě užívaném spočívá kletba. Nikoliv tedy víra, ani náboženství, ani katolická církev nesou vinu takové zvrácenosti, ale nevěra a bezbožnost jsou příčinou toho, že nemajetní opovrhují, štítí se práce a bohatí neznají povinnosti účinné lásky k bližnímu. Právo vlastnické dle učení katolické církve jest tedy od Boha lidem poskytnutým právem pozemského bohatství užívati dle předpisů a zákonů mravních od Boha určených za tím účelem, aby všickni lidé měli dostatek výživy.

Lidé mohou užitkové toto právo vykonávati společným hospodařením, což nazýváme komunismem, a ze společné práce se rozděluje pak jednotlivým členům úroda a zisk. Anebo každý člověk má vlastnictví soukromé, které mu zabezpečeje malou část pozemského bohatství s právem, že užitek z tohoto soukromého vlastnictví patří výhradně jemu. Nastává otázka, který z obou způsobů práva vlastnického a lidského s tím spojeného hospoda-

ření jest lepší. I tím zabýval se sv. Tomáš Akvinský před 600 lety. Právo vlastnické ukládá majiteli dvojí činnost, a to starost o vlastnictví a jeho zužitkování, aby výtěžek z vlastnictví byl co možno nejvydatnější, a potom teprv jest na druhé řadě právo, užívání toho, čeho si kdo na vlastnictví svém prací vydobyl.

Pokud se týče správy majetku, tvrdí sv. Tomáš, že právo soukromého vlastnictví jest nepopíratelné a nejlepší, již z toho důvodu, že každý se sám nejlépe a nejsvědomitěji stará o svoje vlastní, než by tak činil, když by táž věc patřila současně ještě jiným. Za druhé jest známo, že když jedna věc patří současně více osobám, že každá z nich spoléhá na jiného a práce všude chybí, nikomu se nechce dělati na jiného. Kdyby tedy bylo lidem právo soukromého vlastnictví a právo nabytý spravedlivý majetek odkázati v případu úmrtí nebo stáří vlastní své mladší krvi, tedy právo dědičné, uzmuto a zničeno, tu by v lidu byla všecka píle a snaha k práci zničena. Veškeré vynálezy a opravy v oboru práce, všechen pokrok lidstva by byl tím pochován do hrobu. Každý by spolehal na druhého a dohromady by nechtěl pracovati nikdo. Země by pustla a pokolení lidské by vymíralo.

Za druhé, tvrdí sv. Tomáš, že kdyby měl vládnouti komunism, že by nebylo možno v lidstvu pečovati o společenský pořádek. Jestliže by každý měl povinnost, starati se o všechny, stal by se ve skutečnosti pravý opak, nikdo by nechtěl vůbec starati se o nic. Lidstvo jest poukázáno na společenský pořádek, jehož základem jest soukromý majetek jednotlivých rodin. Každý člověk má jiné schopnosti, nadání k práci, zde jest naprostá volnost všech holou nemožností. Konečně tvrdí sv. Tomáš, že soukromé vlastnictví zaručuje lidem mír a klid, kdežto majetek společný, komunistický zavdává příčiny k neustálým hádkám. Všimněme si jen, jak zuřivě se hádají někdy sestry a bratří jednoho otce o dědictví, kterak se nesnáší často obyvatelé jednoho domu, kterak vznikají divoké hádky o jednu studni, plot, mez, a což teprv by nastalo, kdyby všechen majetek byl prohlášen za společný? Veškeré lidstvo proměnilo by se v jednu síň, kde se vše hašteří, hádá a prudce na sebe doráží.

Sv. Tomáš Akvinský má tedy z těchto příčin majetek soukromý za nedotknutelný, jak nás z té příčiny v našem svědomí zavazuje sedmé přikázání: nepokradeš.

Církev katolická hlásajíc toto přikázaní, ukazuje světu, že komunism jest nepřirozený, odporující všem základům spořádané lidské společnosti, on také vylučuje všechen pokrok lidstva.

Za to však hlásá sv. Tomáš Akvinsky zásadu, že ovoce práce a všechen užitek z majetku není naprostým a výhradním majetkem jedinců, nýbrž jest majetkem všech, a proto vyzývá sv. apoštol: »Vy boháči, dávejte rádi a hojně z vašeho přebytku.« (1 Tim. 6, 17).

Bůh stvořil svět a bohatství přírody, aby každý tvor byl nasycen a nikdo netrpěl hladu a nouze. Proto má každý sám ze všeho, co vyzíská, učiniti majetek společný, aby pokud na něm jest, přispěl k všeobecnému účelu.

Učení o neomezeném právu vlastnickém jest hříchem proti přirozenému právu, poněvadž nepokládá za neprávo ukojiti za

každou cenu neomezené lakomství a na druhé straně bezmeznou prostopášnost, s kterou se mrhají statky, které Bůh přece určil lidem, aby se jimi nasytili a ošatili. Učení, že jest člověk naprostým a svrchovaným pánem svého majetku, ničí v lidech všecky city k bližnímu, vede je k tvrdosti a krutosti, jaká ani mezi divou zvěří nepanuje.

Jestliže sv. Chrysostom pravil, že není jen zlodějem, kdo krade cizí, ale i ten, kdo cizí zadržuje pro sebe, a jestliže Proudhon pravil, že majetek jest krádeží, pak vyřknul jen mnohdy trpkou a hroznou pravdu, kterou nemůžeme odstraniti jen ledabylým posměchem. Pokud tento výrok bude míti do sebe mnoho pravdy, dotud nenabude lidská společnost klidu. Protiva vyvolává protivu.

Kdyby lidé řádně užívali svého majetku dle vůle Boží, pak by nikdy nebyly povstaly nauky komunistů. Nauka ta jest proti přirozenosti lidské, ona by zničila všecku píli, pořádek a všecken klid a mír v lidech, vyvolala by nutně válku všech proti všem. Jak krásně a jasně svítí pravda, kterou učí o právu vlastnickém a užitkovém katolická církev! Ona neuznává člověka za neomezeného a vrchního pána všech věcí pozemských, nýbrž dává mu pouze právo užitkové dle předpisů božských přikázaní. Ona hájí vlastnictví spravedlivé a hlásá komunism nejčistší, aby každý totiž ze svého přebytku dobrovolně a svobodně dával nouzí trpícím.

Bůh stvořil člověka, dal mu rozum a svobodnou vůli. Rozumem má člověk poznati vůli božskou a svůj účel na zemi, svobodnou pak vůlí má si vybírati prostředky k dosažení svého cíle. Tuto svobodnou vůli ponechává Bůh člověku nezkrácenou i v oněch případech, kdy člověk páchá zlo — ovšem k vlastní zkáze.

Všimněme si nyní důsledku z toho v používání majetku. Bůh vše stvořil na zemi, aby člověk se mohl uživiti. Bůh by byl mohl věc zařídíti tak, aby každý člověk nutnou jemu potravu a životní potřeby dostal jako jiní tvorové na základě přírodních zákonů, ale Bůh tak neučinil, a ponechal člověka s vůlí svobodnou, odevzdal vlastní díla svá člověku, aby jimi ku slávě Boží a pro vlastní blaho vládnul. Bůh dopustil nestejnost majetku, učinil tak člověka-boháče rozdavačem darů Božích. Tím chtěl Bůh vésti člověka k lásce ke svému bližnímu, aby i zde člověk stal se podoben Bohu, který každého tvora obdařil láskou. Kdyby při rozdělení majetku a vlastnictví vše se řídilo železnými zákony nutnosti, kdy sám stát chtěl jako všemocný policajt o všecko se starati, pak by vlastně bylo člověku znemožněno konati šlechetné skutky. Kdo prokazuje svému bližnímu skutky lásky a milosrdenství, ten nejvíce blíží se v podobenství k Bohu. Vizme jen život řeholnice, která ošetřuje z lásky ke Kristu nemocného beze všech nároků na odměnu. Nevyžaduje skutek ten odvahu a neomezenou lásku k bližnímu?

* * *

VII. Učení Kristovo o pozemském majetku.

Mnozí socialní vědátoři píší, že Kristus Syn Boží učil a hlásal čirý komunism, nebo že byl odpůrcem bohatství a soukromého majetku, po něm tak prý činili svatí apoštolové. Dle názoru těchže spisovatelů byly první obce křesťanské zbudovány po komunisticku, a také mnozí církevní otcové jako sv. Chrysostom a Jarolím byli prý odpůrci soukromého majetku, jelikož zvláště sv. Chrysostom každého boháče označil veřejně za zloděje. Tyto mylné názory čteme na příklad u Dra. Rudolfa Meyera, u Emile Laveleye, o socialistech Engelsovi a jiných ani nemluvíme, píšíť oni o osobě Krista jen rouhavě, zařaďujíce Syna Božího dokonce do řad anarchistů. Laveley se dokonce dovolává církevního zákonodárství dřívějších dob, které samo hlásá zásadu: dulcissima rerum posessio communis est, nejkrásnější vlastnictví jest vlastnictví společné.

Nyní zkoušejme, co Ježíš Kristus mluvil o majetku vůbec, jak na majetek pozemský nazíral, co učili svatí apoštolové a na jakých základech byly zbudovány obce prvních křesťanů. V přední řadě klade Ježíš Kristus váhu na to, že nad všemi lidmi vládne prozřetelnost Boží, která povšechně vzato se stará, aby každý tvor mohl se vyvíjeti a žíti. To jasně pravil Spasitel slovy: viztež ptactvo nebeské, ono neseje, neukládá do stodol a přece Váš Otec nebeský je živí; viztež lilie polní, ony nepředou a nepracují, a přece ani král Šalamoun v celé své nádheře nebyl oděn tak jako ony. Tak odívá Bůh trávu polní, která se zítra hází na ohniště. A nejste vy — obrácen jsa k posluchačům — více než ptactvo a polní traviska? Tím více tedy Otec nebeský starati se chce o Vás, čím byste se odívali a sytili. Z toho důvodu učil nás Spasitel modliti se: »chléb náš vezdejší dejž nám dnes.« Kristus tedy celému světu hlásal a církev katolická všecky lidi učí, že nebeský Otec, všemohoucí Bůh, povšechně vzato, o to se stará, aby každý tvor, především člověk, měl vše, čeho k živobytí potřebuje. Prozřetelnost Boží vládne tedy nad lidstvem tak, že ono v celosti své jest dostatek opatřeno vším, aby žíti a se vyvíjeti mohlo a nezhynulo hladem nebo jinou záhubou.

Dále učil Kristus, že vezdejší věci mají sloužiti ukojení životních potřeb člověka, nic více a nic méně; jiného účelu nemají. Člověk potřebuje pokrmu, nápoje, šatstva, obydlí a všeho, co s tím běžně jest spojeno, k tělesnému a duševnímu blahu. Pozemské věci jiného účelu nemají. To jasně Kristus vytknul slovy, kterými vyličoval poslední soud. Zde ukázal jasně, k jakým účelům mají lidé pozemských statků užívati dle vůle Boží. Kdo tak učiní, bude odměněn na věčnosti královstvím Božím. Věčný soudce ptáti se bude každého, zda hladové krmil, žíznivé napájel, pocestné pohostil, nahé odíval, zajaté navštěvoval, na druhé straně pak uvrženi budou do věčného zatracení ti, kteří majíce dosti vezdejších statků, bližnímu nikdy dobrého skutku neprokázali, vezdejším bohatstvím proti vůli Boží vládli.

Jak se má člověk k vezdejším statkům chovati, velmi jasně vytknul v podobenství o věčném hospodáři. (Sv. Lukáš, kapitola 12.) Nejdříve tu varuje Kristus, aby každý vystříhal se lakomství

již z toho důvodu, že lakomec, když byl nejvíce nashromáždil, ze světa sejde, když byl dále nabádal učenníky, aby nejdříve hledali království Boží a spravedlnost jeho, počal Kristus vyprávěti následující podobenství. Kdo se zdá býti správce věrný a opatrný, jehož ustanovil Pán nad čeledí svou, aby jim dával v čas určitou míru pšenice? Blahoslavený služebník ten, kterého, když přijde Pán, nalezne, an tak činí! V pravdě pravím Vám, že nade vším statkem ustanoví jej. Pak-li by řekl služebník ten v srdci svém: Pán můj prodlévá přijíti a počal by bíti služebníky a služky a jísti a píti i opíjeti se, přijdeť Pán služebníka toho v den, kterého se nenaděje, a v hodinu, kterou neví, a oddělí jej. Komu mnoho svěřeno, od toho bude více požadováno.

Z těchto slov Kristových jde na jevo, že jediným svrchovaným pánem všeho jest Bůh, a člověk jest jen jeho sluhou na statku Božím. Všichni lidé tvoří jednu rodinu, jednu Boží čeleď. Nad touto čeledí ustanovil Bůh správce, jichž povinností jest starati se v čas o pokrm, šat a všecky potřeby. Úlohu správce zastává v přední řadě každý otec rodiny a potom v širším smyslu všecky autority světské i církevní. Bůh pak od každého žádá věrnost v plnění povinností a rozumné nakládání s majetkem, aby všichni v pravý čas poděleni byli vším potřebným.

Kristus velmi dobře věděl, že jeho slova, aby člověk nejprve hledal království Boží, sloužil pravdě a ctnosti, nenajdou u převeliké části lidí žádného sluchu. A tak tomu jest do dnes a zůstane tak až do skonání světa. Člověk od přírody jest více přístupen věcem smyslným, jemu více záleží, aby se měl zde na zemi dobře a na to, co po smrti jest, málo kdy myslí. Z toho dobře chápeme, že lidé větší části jdou za mamonem a jeho náruživostmi než za Bohem, pravdou, ctností, spořivostí a odříkání se vším chtíčům tělesným. Člověk smyslně a sobecky žijící nemá času ani chuti obírati se zákony božskými, a odtud pochází všecko zlo ve společnosti lidské.

Proto Kristus tak důtklivě a často napomínal: hledejte nejprve království Boží a spravedlnost jeho, ostatní bude vám přidáno. Neshromažďujte pokladů zde na zemi, ale na nebi. Příčinou toho jest, že poklady pozemské jsou pomíjející, kdežto zásluhy duše jsou trvalosti věčné. Co platno člověku, kdyby i celý svět získal, ale na duši zkázu utrpěl? Ani sebe větší bohatství člověka neučiní šťastným, když duše jeho jest zvrhlá.

Mohli bychom ještě uvésti mnoho výroků Kristových, kde Kristus uvádí nám na mysl, jakou měrou si máme vážiti majetku a bohatství tohoto světa. Ze všeho toho jde také nezvratně na jevo, že Kristus všude ve společnosti lidské béře za základ majetek osobní, soukromý jako za všeobecně právný a platný mezi lidmi.

VIII. Zdánlivý komunism prvních křesťanů.

Ve skutcích apoštolských čteme o vzniku první křesťanské obce v Jerusalemě, která se utvořila z oněch 3000 věřících, kteří se po prvním kázaní Petra o svátcích svatodušních ke Kristu hlásili. O těchto prvních vyznavačích víry Kristovy praví se ve skut-

cích apoštolských následovně: »Všichni ale, kteří věřili, byli jedné mysli a měli všecko společné. Vše, co měli ve vlastnictví, prodávali a rozdávali těm, kteří měli nouzi. Denně ale dleli v chrámě, lámali chléb v obydlích a brali si svůj podíl na pokrmech. A nebylo mezi nimi chudého. Kdož však byl vlastníkem domu nebo vinice, přinesl, co stržil, a položil k nohám apoštolů. Bylo pak každému rozdáváno dle jeho potřeb.«

Z těchto míst, které čteme ve skutcích apoštolských, dalo by se na povrchní pohled souditi, že první křesťané žili po komunisticku, že byli tedy prvními socialisty. Předně musíme zde vytknouti, že v obci prvních křesťanů nikdo se nevzdal práva svého vlastnictví a majetku a nesvěřil majetek ten správě celé obce. Tím schází první křesťanské obci hlavní značka komunismu. Za druhé, sv. apoštolové nikoho nenutili, aby prodal dům a pole a vše co měl, a výtěžek přinesl jim k podělování chudých, kdo však tak učinil, vykonal tu skutek ten úplně z vlastní svobodné vůle, z lásky ke Kristu a ke strádajícímu bližnímu. Výslovně pravil sv. Petr k Ananiášovi: »Zdaž nebylo tvým, pakli jsi sobě ponechati chtěl? A když jsi prodal a stržil, neměl jsi stržené ve vlastní moci?« (Skutkové ap. 5. 4.)

Obec prvních křesťanů nečinila si tedy na soukromý majetek svých členů nižádných nároků. O nějakém komunismu, to jest o zrušení práva soukromého vlastnictví prvních vyznavačů víry Kristovy a předávání soukromého majetku ve správu obce nemůže býti ani řeči.

Co však první obec křesťanská činila bylo, že rozdělovala všem svým členům dle jejich potřeb vše, co dobrovolně zámožnější členové obce přinášeli k ukojení potřeb chudiny. Výslovně se praví na jmenovaném místě skutků apoštolských, (4. kap. 35. verš) že bylo rozdáváno všem dle jejich potřeb; z toho následuje, že kdo měl sám býti z čeho živ, nedostával ničeho.

První křesťané byli dle líčení sv. apoštolů opravdovými učenníky Krista, nemilovali Boha a bližního jen slovy, nýbrž i skutky, měli za první povinnost, aby v obci křesťanské v přední řadě bylo postaráno o trpící a nemajetné. Krátce, aby majetku bylo užíváno dle vůle a zákonů Božích.

Nesmíme zapomenouti, že první křesťané v Jerusalemě byli obklopeni fanatickými židy, kteří proto, že odřekli se Abrahama a jeho obřízky, vyloučili je ze synagogy, a to značilo tolik, jako býti materielně zničen. Z toho důvodu bylo dvakráte nutno, aby první křesťané k sobě přilnuli láskou nejúčinnější, asi tak, jako dnes vidíme u židů, kteří žijí mezi námi a z nás, že podporují sebe za tím účelem, aby žádný z nich neměl nouzi, žid nedá židu zahynouti.

Celé dějiny katolické církve dosvědčují, že všude, kde se ujalo náboženství Kristovo, pečovala církev v první řadě o to, aby vyznavači víry Kristovy měli správné názory o právu vlastnickém, jak vládnouti a nakládati s majetkem a bohatstvím. Právem můžeme říci, že dějiny katolické církve jsou zároveň dějinami chudiny a všech trpících vůbec. Tak se děje i do dnes. Kdekoliv

katoličtí misionáři se usadí mezi divochy, hledí je získati víře Kristově nejdříve tím, že prokazují, kde mohou, skutky tělesného milosrdenství.

Když se jim podaří založiti křesťanskou obec, tu můžeme býti jisti, že se nejdříve starají o to, aby bylo v obci postaráno o chudé, starce a nemocné, tedy o ty členy společnosti lidské, o které ani staří, ani novodobí pohané starati se nechtějí.

Kdežto církev katolická všude hlásá lásku a útrpnost k chudým, jsou jiné církve názoru opačného. Na příklad protestantský pastor Rothe napsal ve svém díle o křesťanské mravouce větu, (christliche Ethik), že člověk teprve nabýváním majetku stává se mravní bytostí. Názor ten jest staropohanský, jelikož u starých Římanů a Řeků nesměli otroci nabývati osobního majetku, rovněž tak se děje u židů. Totéž hlásají orthodoxní židé, že jest přední úkol každého žida bohatnouti a tím si dobývati moci nad gojimy, nežidy, odtud také výrok Rotšilda: »Kdo mi sahá na peníze, sahá na moji čest.«

Noví pohané, jako filosof Hegel, praví, že jen ten člověk, který má majetek, může svou vůli vnucovati jiným, nebo jiným poroučeti, (Hegel: Philosophie des Rechtes). Anebo na jiném místě praví, že jen ten, kdo má vlastnictví, majetek, požívá plnou lidskou existenci a Fichte tvrdí, že bez majetku a vlastnictví není osobní svobody. Právní filosof Lasson praví: bez majetku není člověk člověkem, nemá ani svobody, ani vlastní vůle. Sampter píše: Kdo nemá majetku, kterým se může vůči jiným uplatniti, nic neplatí, jest pouhé tělo bez rukou a nohou. Jelikož sám ničeho nemá, nikdo také o něho nedbá. Bohužel, jsou to vesměs věty, jichž pravdu dnešní svět všeobecně uznává, jelikož o učení Krista nikdo nechce dbáti.

Jak daleko se spustila v názorech o majetku a povinnostech majetných k chudině církev protestantská, o tom podal doklad pastor Dörries z Hannoveru na evangelickém socialním sjezdu, konaném v Brunšvicku 29. května 1901. Pán tento pravil: Náboženská obec nemá v sobě schopnost, aby dovedla přímo potírati socialní neduhy nynější doby. Úloha ta připadá v přední řadě státu a pak občanské společnosti, obcím a spolkům dobročinným a konečně soukromé soucitnosti. Církevní obec jest pouze společností náboženskou k rozšiřování evangelia a rozdávání svátostí. Církev se sice dříve starala o věci socialní, ale novověký pokrok žádá, aby i péče o chudinu a nemocné byly od církve odloučeny.« Pastoři Kinus z Berlína a Mörchel z Bethelu, celí zděšení nad těmito vývody zvolali, že by to znamenalo sebevraždu církve. Ale za to profesor Kaftan z Berlína, takto modla i pražského Masaříka, přidal se úplně k vývodům pastora Dörriesa.
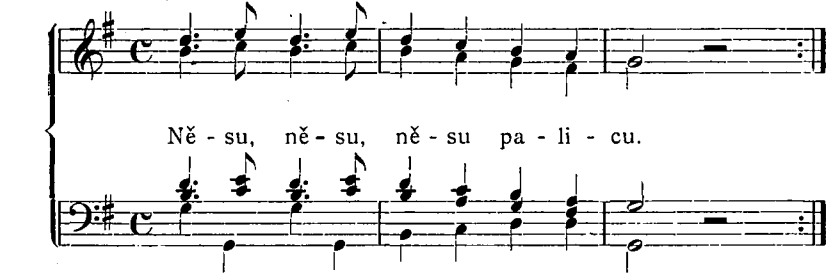
(Pokračování.)

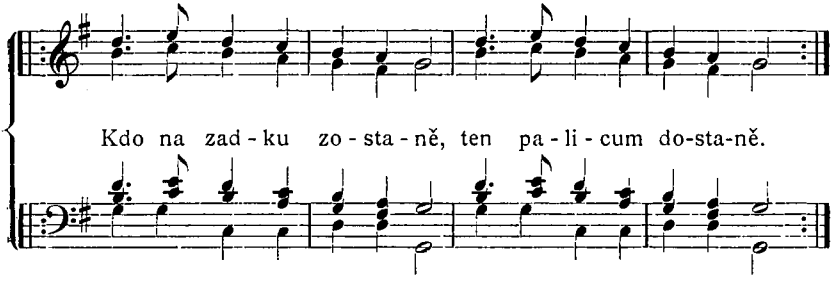
Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

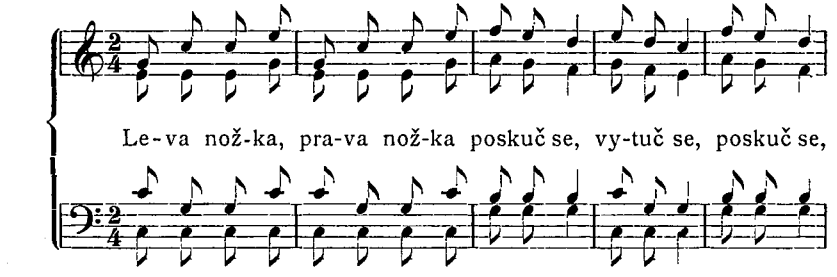
(POKRAČOVÁNÍ.)
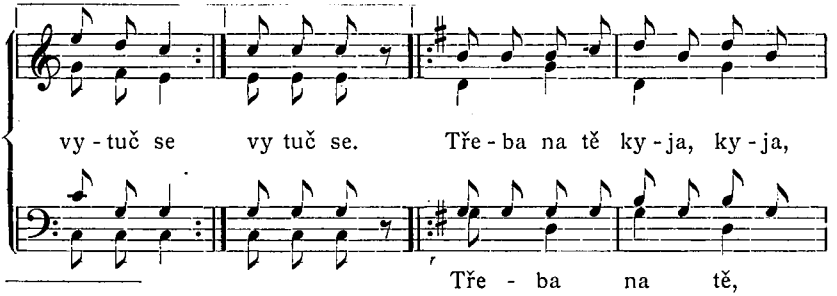
Kopyšť.)* Taněc z Kylešovic.
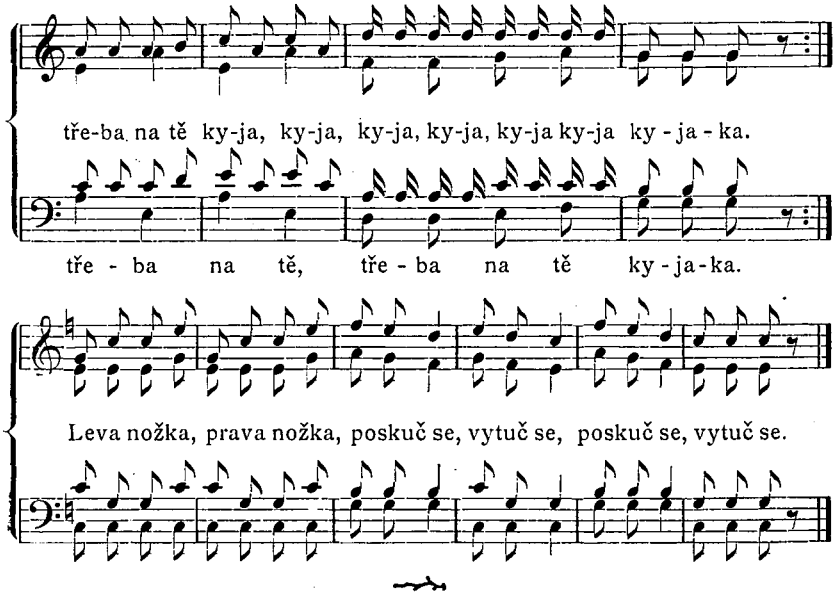

Leva nožka . . .)* Z Polomi.
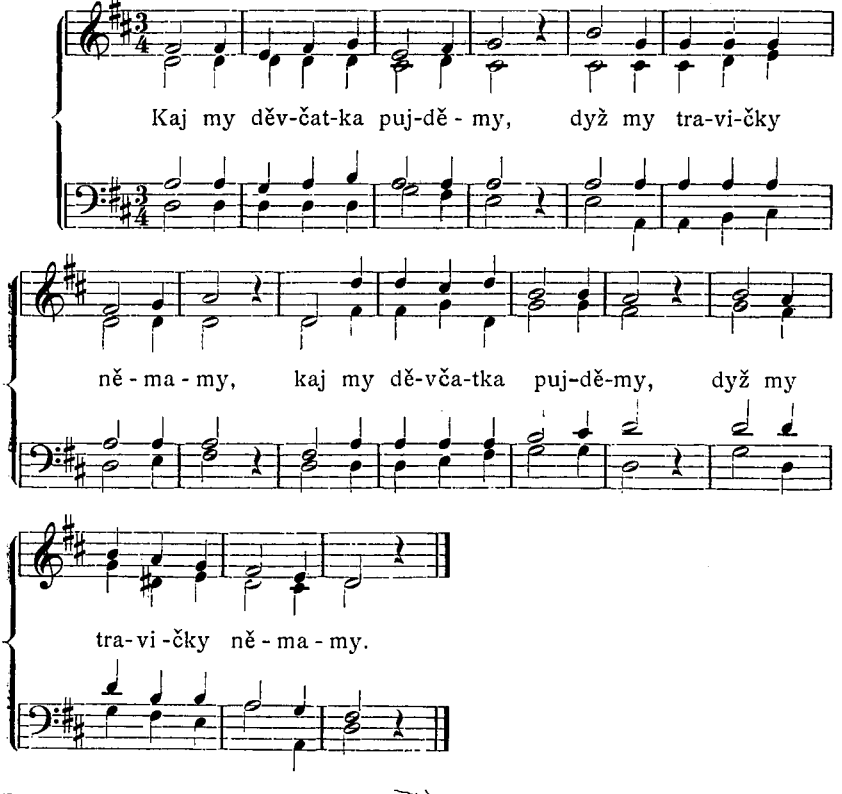

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira.
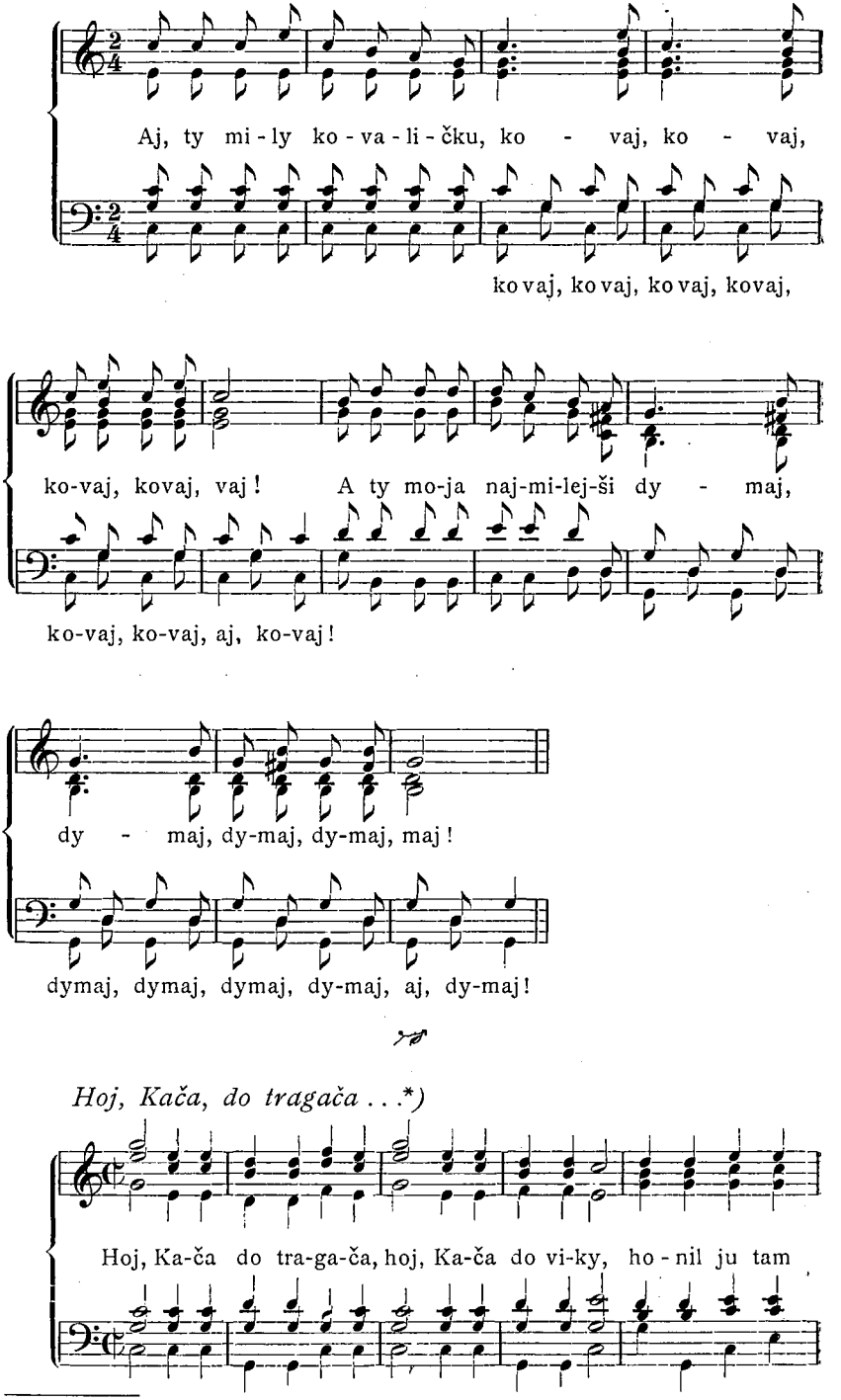

Kaj my děvčatka pujděmy . . .)* Z Jaktaře.
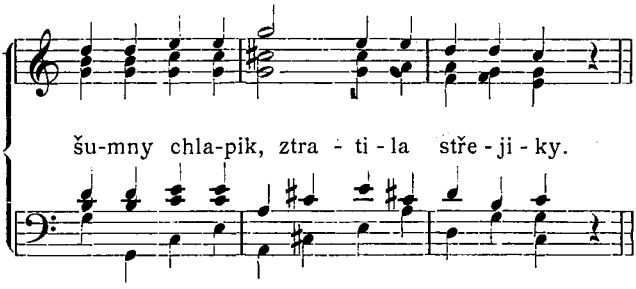

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira.

Aj, ty mily kavaličku . . .)* Z Kylešovic.

Hoj, Kača, do tragača . . .)*

*) Harmonisoval C. M. Hrazdira.

Tanec. Jamnice.

Vezmu saček na kyjaček
a pudu na ryby;
postavim proti vodě,
žadna mi něschybi.

Na hoře Tabore . . . Z Chvalikovic.

Na hoře Tabore
u sedlaka
biju se dvě divky
o vojaka.

Ja sem jim povědal:
nebijtě se,
tu matě galaty
rozděltě se.

Pivečko v maśe . . . Od Bílého Kříže.

Pivečko v maśe,
ono se traśe,
pime ho drazi bratři dobre je,
šak nam ho šenkyřečka naleje.

Přenešťastná Štáblovská dědina . . . Z Benkovic.

Přenešťastná Štáblovská dědina,
přenešťastný Štáblovský dvůr.
Chodil tam syneček,
stratil tam kramfleček,
jeden celý, druhého půl.

A kdo mě tež sobě vezme . . . Z Malenovic.

A kdo mě tež sobě vezme
dobru pomoc dostane,
čtyry ležky, dvě vařešky
a dva funty kuděle.

IV. O kroji.

Lidový kroj ve Slezsku skoro docela vyhynul. Ještě před třiceti lety mohl jsi viděti Slezáka v národním kroji, nyní ani v Opavském zemském museu nenajdeš dobře ustrojené figuriny —*)

Na národopisných výstavkách r 1893 v Opavě a r. 1894 v Orlové vyloženo bylo ještě dosti kusů starého kroje, (více v Opavě než v Orlové); též stály v oddělení krojovém ustrojené figuriny, takže host mohl si učiniti pojem, jak se ve Slezsku strojili.

Navštívil jsem obě výstavky; pro Opavskou pořádal jsem oddělení krojové a dle návodu stařečkův a stařenek strojil figuriny, mimo to na cestách pilně prohlížel jsem zbytky národního kroje a na něj se vyptával, proto mohu národní úbor starých Slezanů věrně vylíčiti.

Kroj Opavský jest od Těšínského rozdílný, proto nutno o každém zvláště psáti.

1. O kroji na Opavsku.

Kroj mužský.

Hlavní znak Slezského kroje jest jednoduchost. Přirovnáme-li jej k jiným krojům, hanáckému a slováckému, seznáme pravdivost výroku. Ze staršího oděvu málo která část zhotovena z dražší látky na př. hedvábí; za pozdější doby nalezneme již častěji hedvábné svatební šaty. Kromě jednoduchosti pozorovati pestrost barev, která však nezachází v divokosť.

Zvláště prostý jest oděv mužský. Mužové dávali si na hlavu »*baranice*«**) někde přes stopu dlouhé, obyčejně černé, bohatší sivé, též vydrovky, mající v zadku vyšší baránky než na předku. V některých osadách jako v Jaktaři, Vávrovicích, Slavkově atd. čím vyšší baranice, tím větší byla paráda a sláva. Místy s baranic vlálo na zadu plno krátkých »maší« a »šňůr.« Na Klimkovsku***) nosili baranice kolem kraje ovinuté pentlemi a splývajícími v zadu až později, před nimi byly za zimy v modě vlněné čepice s červenými pásky.

»*V klobucích*“ také chodili muži, ale méně: na Klimkovsku jim pravili »*střechate.*« Jen družbové při zazývání na veselí a ženich měli na hlavě dvojrohé tvrdé klobouky nebo nízké cylindry.

Plátěná »*košula*«, hodně dlouhá, zavazovala se šňůrkou na krku a rukou; v zadu měla rozporek. Chlopi na Klimkovsku měli okolo krku u košile černý límec a černé »lemečky« u rukávův.

*) Správa zemského musea v Opavě nápadně se vyhýbá prozraditi, že ve Slezsku žijí též Čechové a Poláci; jí jest všechno jen »schlesisch« na př. »Schlesische Costümstücke.« Přistrojená figurina z Kateřinek jest také jen »schlesisch«, ačkoli Kateřinky jsou od pradávna české. Ostatně figurina tato není pravdivě ustrojena.

**) O kroji na Pr. Opavsku čti ve spise »Čechové v Pr. Slezsku», III., str. 83—90.

***) Údaje o kroji na Klimkovsku vzaty z »Č. M. O.», č. 6. str. 18—20.

U krku si košile zapínali na »*babku*« (háček); košile »*chlopské*« byly bez vyšívek. Krk zahalovali šátkem. Tváře si holili.

»*Galaty*, *galety*« nebyly široké ani úzké a sáhaly až po kolena, kdež se zapínaly *přaškou (šnolkou«)*; pod nimi málo kdo nosil »*spodňaky*.« Až ku přasce zakrývaly lýtka bílé *pančuchy*, které se brávaly na »*uročité*« dny. Na pančuchy oblekly se holenky. U kalhot převládala tmavší barva, a byly buď soukenné, kožené či mašestrové. Mužové v okolí Klimkovic nosili »*galety*« nahoře široké a u spodu úzké. Kdo byl bohatší, dal si ušíti ga-

1. Stařeček z Neplachovic.

lety u spodu rovné s holenkami a obšíti koží. Též bylo viděti »*rajthozy*« sáhající po kolena, a po bocích u spodu opatřené knoflíky; byly to černé nebo žluté koženky. U galet nahoře byl rozporek »*klapak*« zvaný, podobný trojuhelníku, jehož odvěsny tvořily na hoře špici, jež se připínala knoflíkem. Bohatší měli galety po bocích vyšívané černými šňůrami.

Sedmdesátiletý soused z V. Polomě, Valentin Kadula, vypravoval r. 1896, že znal starého muzikanta, který chodil na čisto

po starosvětsku. Nosil v letě hnědé galety až po kolena, po bocích lesklými knoflíky zdobené. Na nohou měl oblečeny zelené pančuchy a střevíce »s čnolkami« (přeskami).

Chlopi nosili vysoké »*buty*« *bachraté.*« Starší a váženější sousedé chodili v »butoch rovných«, totiž takových, které neměly »faldův.« Holenky byly z měkké telecí kůže, proto obkládali lýtka »*honucoma*«, aby se holenka vyrovnala. U Opavy »šveci« při hořejší části holenek na zadu vyřezávali polokruh,

2. Manželé z Opavska v letním úboru.

aby bylo viděti pančuchy; podešvy posazovali cvočky, a na podpatky přibíjeli podkůvky.

Vestu »*bruslek*« šili krejčí z jednoho kusu, a to z pestré látky; u červených soukenných bruslekú viděl jsem vždy kovové knoflíky. Před 30—35 lety ve Zlatnikách a jinde nosili bílekvětované »piketove vesty«.

Na bruslek oblékala se »*grytka*«, krátký to kabátec sáhající až po pás; k tělu těsně přiléhala. Grytka ozdobena byla na každé straně hustou řadou žlutých mosazných knoflíků; zapínala se však toliko na několik. Zprvu byla zelená, později fialová nebo modrá, obyčejně jiné barvy než bruslek. Jen zámožní honosili se vyšitými grytkami.

Na grytku bral se »*kabát.*« Kabáty byly parádním šatem; byly dlouhy až po zem, »šostky na zadku se rozdvojovaly.«

Družbové na východ od Opavy zvali na svatbu ve světlých kabátech.

Za chladnějšího počasí a deště zakrývali se do »*plašče*« s dlouhým límcem. Proti zimě bránili se »*kožuchy*« brunátnými též dubovými, mající premy z »červeného psa.«

»Sprostí chlopi« t. j. robotníci nosili v zimě »*cípaté kožuchy*« zvané tak proto, že cípy s kožucha visely; zapínaly se dřevěnými kneblíky.«

»*Okruhlý kožuch*« byl potažen suknem a splýval až po kolena: stojací límec šil se z černé kočky a zapínal se knoflíky jen do polovice. V zadu byl rozříznut a ozdoben dvěma knoflíky. Za jízdy na koni bylo třeba knoflíky rozepjati. »Synkové« šatili se jako staří.

O »*kyj*« se staří Slezané nepodpírali jako nyní obyčejem u svobodné mládeže, která ani do kostela, je-li ohraniční, bez kyje nechodí; druhdy jen starosvati užívali o veselích kyje.

Zásob »oblečků« nebývalo; z pravidla mívávali na všední den a na svátek po jednom oblečku.

Kroj ženský.

Slezanky si šily »*košule*« krátké z hrubého konopného nebo lněného plátna s rukávy »pukatými« sahajícími až k zápěstí, zakončenými »taclemi.« Na Klimkovsku zakrývaly ruce až po lokte, a měly později tkanice, jež se zdrhovaly v »*trubce.*« Límečky u krku a rukou byly černě vyšívány. Zapínaly se na knoflík. »*Spodnice*« měly široký »lacek« (límec), a robily se z hrubého plátna; též z vlny.

Sukním pravily »*mezilanky*« a *kamlotky.*« Mezilanky z látky různobarevné vlněné nosily se na všední den; kamlotky byly dražší, a užívalo se jich na neděle a svátky. Nejčastější barvy kamlotek byly ohnivá, růžová, cukrová, brunátná (nosily obyčejně nevěsty s bílým fortuchem), dýmavá, hnědá, olivová, zelenavá. Mezilanky a kamlotky podkládaly se »podkladem« (mor. podlina) na okraji asi na dlaň širokým. Nedostávalo-li se při šití kamlotky látky, vzala švadlena něco jiného a všila na místo pod fortuchem ukryté. Látka tato zvána »*ledyco*« (ledaco). Na Klimkovsku prý byly svrchní sukně vyšívané*); já takových v celém Slezsku neviděl.

Na kamlotkách a mezilánkách visely z předu »*zapasnice*« a »*fortuchy.*« Zápasnice nosily ženy a děvuchy na všední den, fortuch se uvazoval ve svátek a neděle. Na Opavsku se bílé for-

*) V. M. O., 1896 str. 20.

tuchy někdy vyšívaly. Na Klimkovsku byly fortuchy tak široké, že bylo jen málo sukni vzadu viděti. Byly červeně vyšívány. Co se týče barev, nejčastěji bylo vídati barvu oblakovou; též vpasovaly se fortuchy *turecké a purpurové.* Fortuchy a zapasnice vázaly se na zad šnurami, z nichž vázala se »kyča.«

3. Děvucha z Jaktaře.

»*Brusleky*« (kordule) soukenné, později hedvábné vynikaly pestrými barvami. Zadní část brusleku byla vyšita barevnymi nitěmi, bavlnou, stříbrem i zlatem. Některé brusleky, zvláště hedvábné byly bez vyšívek; zapínaly se knoflíky i »haflíky.« Řady

knoflíků přišity byly na obou stranách; dírky k nim byly vyšívány. Mlynářským dcerám a Plšťankám*) s ramenou brusleku vlály dvě šňury, což bylo něco hodnějšího. Lidový vtip našel ihned příčinu, proč mlynářské dcery nosí šňury: jsou prý od »stavu« (vodního?) Na okraji bruslekovém na zádech zašita byla

4. Vdaná žena z Vlaštoviček.

sečka do válečků — »klobásy« zvaných, aby kamlotky a mezilanky lépe přiléhaly a se držely; nad klobáskami zrobeny byly »šostky« (varhanky) rozličných podob.

*) Plšť — osada v Pr. Opavsku, nyní německá až na malé výminky.

Na bruslek Slezanky oblékaly »*grytky, špenzry, špenzerky a kožušky,*« Všechny sáhaly až k límci kamlotek a mezilanek: grytky měly šostky, někdy též šprenzry a špenzerky.

Na pruské straně a ve mnohých osadách našich nedělaly ženy mnoho rozdílu mezi grytkou a špenzrem; jinde zase bylo

5. Vdaná žena z Jarkovic v letním úboru.

poznati grytky po límci asi stopu dlouhém, obyčejně na okraji nebo celém nabíraném. Grytky jsou starší, po grytkách dostavily se špenzry. Špenzry jsou dvojího druhu: pukaté a špenzerky. Prvnější poznáme podle rukávů vatou hodně vycpaných na ra-

menou vyvýšených, druhé jsou bez vaty. Špenzerky vyvinuly se z pukatých špenzrů. Nastala nová moda. Vata z rukávů se vybírala, rukávy se přešily, a nový šat dostal jméno »*špenzerka.*« Grytky, špenzry a špenzerky byly stejné barvy s brusleky. Pukaté špenzry hotovily se z rozličné látky i ze žlutého, modrého oblakového hedvábí.

V kraji Klimkovském oblékal se na bruslek krátký kožušek se *zapínáky*. Kožušek byl barvy fialové, a každý měl okolo těla devět záhybů v zimě větších, v létě menších. Kdo měl kožušek, nenosil šátky přes prsa křížem složené.

Ve »slubu« (oddavkám) odívala se v Jaktaři nevěsta v modrý plášť, opatřený i zlatým límcem.

V »*pančuchách*« se chodívalo v neděle a svátky; pančochy měly někdy červené »cvikle.« Pančochy se kupovaly. Na pančochy se obouvaly nízké »*střejiky a pantofliky*«, opatřené »čnolkami.« V zimě se jich užívalo k tanci.

Nejskvostněji se šatily nevěsty ke slubu.

»*Karkule, kapturky, kaple*«*) jsou bílé čepečky, jež vdané ženy nosívaly za tepla na hlavách; posud starší osoby na Klimkovsku uvidíš v kapturku. Karkula ovroubena jest »tkanicemi« (čipky). Tkanice tyto byly cukrové, pokřivové, damaškové, a stály až čtyři rýnské. (Milostovice). Karkulu k hlavě přidržoval jeden nebo dva rázy složené »šňury«, 5—7 cm. široké, z jejichž konců vzadu vázala se kyča či maša se dvěma křídloma, zvanými »putliny.« Šňury navlekly se buď do karkule vzadu nebo se toliko na ni bez navlečení přivinuly.

Nejozdobnějším jest na karkuli prostředek, dýnko, zahalující vrchol hlavy, neboť jest rozmanitě buď vyšit, buď zlatem vybíjen, buď skleněnými barevnými kuličkami nebo kovovými patáčky poset. Karkule zlatem vybíjané nosily bohaté ženy na veliké svátky, veselí, křtiny, úvody a k muzikám; chudší braly v tytéž dny karkule nepravým zlatem a skleněnými kuličkami okrášlené, jinak v obyčejné dni nosily holé karkule nevyšívané. Jak podotčeno, dýnko karkule bylo vyšíváno. Vyšívání to provedeno v celém kruhu; neb v kruhu, jehož spodní část seseknuta. Ornament vyšit bílými nitěmi na bílém lněném, aneb bavlněném plátně (později.) Starší ornamenty jsou geometrické, ozdoby z pozdějších dob — napodobeniny přírody. Nejobyčejnější geometrický ornament jest kruh, hvězda, kolem nichž vinou se podobné okrasy, Někdy jest na karkuli až sedm stejných ozdob, z nichž jest jedna uprostřed a kolem ní ostatní.

Z přírodních napodobenin nejčastěji vyskýtají se: jablíčko, slunečko, luční kopretina, chrpa, sedmikrása; květiny bývají složeny v kytici, jež ve středu karkule umístěna. Část karkule, mezi vyšíváním a tkanicemi 5—10 cm. široká, jest obyčejně hladká, někdy nějakým květem poseta; jen spodek její přiléhající k uším, nezakrytý šňurami, byl vyšíván, protože byl očím patrný. Podle šířky této části dělily se karkule na obyčejné a vysoké, uvnitř byla část nadčelná širší. Pod dýnko karkule splétaly se vlasy do »kolca.« Při obyčejných karkulích umísťovaly se vlasy zčesané

*) Viz obrázek č. 2.

do zadu, a zamotané do »drdola« pod kyčou. Vysoké karkule nosily se na jih od Opavy, též v některých pruských osadách na př. ve Vodce.

Vyšívky na karkulích jsou rozličné ceny, podle toho, pocházejí-li od dovedné čili méně dovedné švadleny. Slezanky nevyšívaly si karkul samy, nýbrž kupovaly je v městech ve »sklepích« (obchodech), pro něž pracovaly švadleny z dědin, aneb přímo od švaček.« Nejznámější švadleny po okolí Opavském pocházely z Kateřinek, Jaktaře, Utěchovic.

Karkule byly odznakem vdaných, a to od čepení v krčmě. Po jídlech odebrali se svatebníci do hospody, kdež starosvatky sňaly nevěstě vínek, rozpletly vlasy, pak na jiný způsob zapletly (jak nosily vdané), a na hlavu posadily karkulu, zpívajíce:

Ach Bože, muj Bože, co to za proměna!
Za věnek zeleny bila karkulena.
Včeras měla z ruži věněc,
a dněska maš bily čepec atd.

Konečně odevzdaly nevěstu ženichovi, často řeknuvše: »Tu maš robu s karkulum.«

Cena lepších karkul byla 2—3 zl., zlatem vybíjaných 10—30 zl. Karkule žehlily »biglarky« na dřevěné lidské hlavě, berouce od jedné po 3 groších.

V zimě nosily Slezanky »*čapky*« či »*futermyce*«*), jež některé posud uchovávají v truhlách. Čapky tyto jsou uvnitř kožené; sivý okraj jest kožešinový — *kralik* — zvaný; za okrajem přišity jsou stříbrné neb zlaté »*borty*«, neb borty z jiného kovu; na dýnku vyšity jsou kovovými nitěmi rozličné okrasy. Některé mají prostředek holý z červeného, černého, namodralého sametu. Z čapky pod krkem visely dlouhé hedvábné, pestrobarevné šňury, 20—25 cm. dlouhé; též v týle ze šňůr z téže látky udělána byla veliká kyča, ve které, by lépe trčela, strčeny dráty. Spodní konce této kyče visely hluboko na záda. Čapek užívaly jak vdané tak svobodné, a to o největších slavnostech. Taková zlatá čapka byla za 30—40 zl., ba až i za 70.; objednávaly se z větších měst, obyčejně z Vídně. Při pohřbích, v adventě, postě, nosily se černé čapky. Zimních čapek z truhlic venkovanek čím dále tím více ubývá; jednak je sbírají pro paramentní spolek v Ratiboři, kamž z jediného Oldřišova na 30 jich zasláno, jednak kupují je židé za 5—6 zl., aby s nimi prováděli další výhodnější obchody.

Synci Slezští vidouce nádherné zlaté čapky a karkule, složili sobě veršík, dle něhož řídili se při hledání nevěsty:

Za tum, za tum,
kera ma zlatu;
kera ma stříbrnu,
za tum se pohrnu.

Před čapkami braly na hlavu ženy i svobodné děvuchy vyšívané »*zástěry*«, »*šátky*«, jejichž konce vázaly se v týle. Na Klimkovsku šátky byly kolem dokola ovroubeny tkanicemi

*) Viz obrázek č. 4.

a vzadu vyšita kvítka. Vyšívky záštěr jsou bílé, někdy žlutým hedvábím provedené; jen jednu z padesáti na výstavce Opavské viděl jsem barevným hedvábím vyšitou. Zástěra tata snad svatbou nebo darem dostala se do Slezska. Různobarevné vyšívání zpravidla shledáváme ve Slezsku u kostelního prádla.

Vyšívky na zástěrách objevují se toliko v rozích. Bylo zvykem ve Slezsku, že hodné služky dostávaly od hospodyň ročně jako odměnu zástěru na hlavu.

Nejstarší vyšívku Slezskou z r. 1723 (kostelní plachetku) chovám ve své sbírce. Staršího kusu jsem nikde neviděl. Staro-

6. Stařenka ze Slavkova.

bylá tato národní práce vykonána jest červenými nitěmi na hrubším plátně; obyčejná barva kostelních vyšívek jest červená, žlutá a modrá.

Z dalších pokrývek ženského těla jmenuji »*crkasky, turecké šatky, tybetky, purperky malé i velké, šlerkové šátky, halaté šavulky, obrusy.*«

Crkasky, na nichž převládala barva červená a černá, lišily se barvou purpurovou a obrubou s třepením od *purpurek velkých*. Podobné třepení měly také tištěné *šátky turecké*, na nichž převládala barva bílá a černá. *Malé purperky* zavazovaly si Slezanky na hlavu.

Tybetky barvy šedé nedělily se valně od tureckých šatek. *Slerkové šatky* zhotovovaly se z jemné, skoro průhledné látky.

Halaté šavulky, jak samo jméno napovídá, robily se z ovčí vlny.

Obrusy z hrubého plátna pokrývaly se bedra za dob smutkových.

Zajímamo, že též ženy a dívky Kopaničářů moravských t. j. Slovákův obývajících několik osad v jihovýchodní Moravě při

7. Manželé z Domoradovic.

hranicích uherských, a Slovačky kolem Kněždubu u Strážnice a Horní Lužičanky kolem Slepa užívají bílých ubrusů na znamení smutku. Smuteční obrusy slezské nehonosily se vyšíváním, podobněž i u zmíněných Kopaničářek hojné jindy obvyklé vyšívání ustupuje jednoduché prosté obrubě. V bílých obrusích či servetech chodí roby ve Štěpánkovicích posud na pohřeby. Obrusy

pokrýval se též stůl při zaopatřování. Na národopisné výstavě v Opavě vyloženy byly dva obrusy; jeden ze Štítiny, druhý z Malé Lhoty.

Jak již podotčeno, za času adventního, postního, při pohřebích strojily se Slezanky do šatů temné barvy. V zimě dávaly si na hlavu čapky černé, sametové nebo soukenné; mužové za dob smutečních chodili jako jindy; vzal-li na sebe některý oblek barvy tmavější a černý šátek na krk, byl smutečně ustrojen. Děvušky šatily se podobně jako dospělé děvuchy.

Dítkám při křtu sv. pokrývaly hlavu »*křestním kapturkem*« a zavinovaly je do peřinky »*povijanem, povijankem*« (»fačem«) pleteným nebo vyšívaným. Byl-li kdy povijanek zlatem neb stříbrem vyšit, jak se zmiňují o tom dochované svatební řeči: »Tak na místě pana ženicha a paní nevěsty o nějakou pomoc na kolíbku a na pěkný *povijanek* prosím, aby ta kolíbka ani žlutá ani strakatá nebyla, ale aby zlatý kruh a *zlatý (stříbrný) povijanek* měla — —«, nemožno tvrditi. Na Klimkovsku pro děti byly »*čapičky*« špicové nebo kolárové; karkulí dětských tam nebylo, ty byly jenom po německých dědinách.

Nynější kroj mužů, děvuch a rob.

»Ještě před dvacíti, patnácti lety mívala každá krajina svůj domácí samorostlý kroj, každé bývalé panství krásné vlasti Moravské,« praví slovutný spisovatel Fr. Bartoš, »avšak ‚hanumanskému' duchu naší doby, kterýž parou o to pracuje, aby všechnu rozmanitost, všechnu poesii a zbytečnou krásu s povrchu zemského vyhladil a všecko lidstvo v ošumělou kazajku všední, prosaické jednotvárnosti oděl, podařilo se již šťastně v přemnohých krajinách naší vlasti strhati s lidu krásný věčný národní kroj a obléci je v uniformu kroje, kterémuž věru neukřivdíme, nazveme-li jej — *trhanským*.«

Tato slova znamenitého muže hojnou měrou platí také o Opavsku. Muži za teplé kožichy, pláště, grytky, vydrovky, sivé baranice vyměnili si neforemné burnusy, kabáty ze sprostého cajku a sukna, a přepodivné čepice. Sem tam ještě nějaký starý plášť, bruslek, grytka, vydrovka zůstaly z dávných dob, ale ty se ukrývají, málo kdy se vynesou. Měli jsme při výstavce Opavské potíž nemalou, obléci figuriny do mužského kroje . . .

Se starým krojem vymřely i staré názvy, jen grytkami nazývají posud ve Slavkově, Životicích a jiných osadách kupované pletené ženské kacabajky.

U Opavy mužové i ženy nosí se po městsku; dále od města »rozmanitě, jak kdo muže,« pravila mi stařenka.

Na Pusto-Polomsku a v okolí staré některé roby chodí v šátcích »do ficka« v týle svázaných. Pletené čepce (kaptury) nosí vdané pod šátky. Děvčata zavazují si různé šátky na hlavy. Která děvucha nezaváže šátku dobře pod krkem, o té se praví, že »chodí jako opica«; které odstávaju z předu na hlavě, že viděti »rynku« (poutec), ta má zase »budu«. Budu nosí vydané.

Děvuchy vážou šátky pod krkem nebo v týle na »babušu«, staré roby na »babku«.

V Kyjovicích, Podvihově dívky uschovávají hruď do *»bluzy (jakle), kabátku a kacabajky.«* Bluza bývá volná, vždy z tenké látky, kacabajka přiléhá k tělu. Kacabajka má lem, jak svědčí popěvek z Jarkovic:

„Ja mam pěknu kacabajku,
na ni pěkny lem;
mam-li se vzať kominika,
tuž se mě rač vem.«

Netopýrem mezi bluzou a kacabajkou jest *kabatek*, neboť předek jeho jest ušit jako bluza, a záď jako kacabajka.

Proti zimě, dešti chrání se děvuchy a roby do *»hyt, šaltuchu, arbajtek, přerabjanek (ve Slavkově)«*. Šaltuch (vlňák) jest delší než hyta a na dvoje se překládá; arbajtky »su mustrovane« velikosti hyt. Přerabjanky se nosí na obou stranách v létě i zimě. Jsou tenké a hrubé.

Na *»leknicích«* (sukních) buď kartounových, buď z látky vlněné, na předu rozkládá se *»fortuch«* neb *»záspasnice«* (na všední den.) Leknice su buď do cvikla bo hladke, kol dolu maju šnurky zubkovane bo hladke, na nich su legy (pásky) lebo krausy (kanýr), některe maju též korunky (špice) napřišivane.« I fortuchy mají korunky a kraus. Také bluza chlubí se legami, pásky, šnurkami, »lebo su vycakovane« (vystřihované). Červené spodničce říkají červený *»burdak«*.

Některé parádné děvuchy nosí kacabajky »okolaroma« (skleněnými perličkami) vyšívané a jsou z atlasu, ba hedvábí. Kolem rukou bývají *»korunky«* bílé. Na nohách nosí se na pančuchach butky cajkove lebo kožane se šňůrkami lebo štivlety.«

Papuče jsou buď »okravčane, okrajčane« (z okravků, okrajků) nebo soukenné.

Děvucha musí se strojiti, sice by, zůstavši starou pannou, chodila na Lysou Horu písek osívat, anebo vázat do provízek a otipek; v zimě pak teple se odívá, by »nepotahovala« nebo »nepošňupovala«.

Co se týče souladu barev, ještě ujde. Tak ku bluze benešovské sivé bere se šatka kartounové podobné barvy. Barva sivá a plavá jsou nejčastější. (Pokračování.)

Ve světle a teple charity.

Píše FRANTIŠEK CYRILL VLK.

II. Malé sestry chudých.

Podivný to věru titul! V naší vlasti jsou Malé sesty chudých velmi málo známy. A přece tento bohatý i utěšený květ na mohutném i nestárnoucím stromě charity rozšiřuje již přes padesát let libou svoji vůni po Francii, kde ona ženská kongregace povstala ve svérázné Bretani, a kde vedle plného stínu — více než kde jinde — svítí a září čisté, jasné, oslňující světlo víry, po Anglii, Škotsku, Irsku, Belgii, Italii, Španělsku i Americe. Síla, moc a účinek jeho jsou přímo zázračné a divotvorné. Prozřetelnost

a almužna jsou květu tomu živým a nevysychajícím pramenem svěží vláhy a vlahého tepla. Z pranepatrných počátků vznikl léčivý tento květ — ze šesti set franků, které charitě na vděčný oltář položilo v obět chudičké děvče služebné, Jeanne Jugonová. A dnes na půl čtvrta tisíce sester ošetřuje již rok co rok přes dvacet pět tisíc starých lidí, mužův a žen, v prostých, jednoduchých útulcích, jichž počítá se přes dvě stě . . . . Boží požehnání vznáší se a spočívá v pravdě na tomto bohumilém a lidumilném díle.

Písmena »J. M. J.« jsou kongregaci znakem a erbem, svatá Rodina vzorem. Rodinný duch, na kterém je dílo založeno a který je ve všech směrech a vztazích provívá, čerpán ze svatého evangelia. Co ve světských poměrech působí přirozená láska, toho ve veliké duchovní rodině kongregace Malých sester chudých dosahuje hravě, bez obtíží a pochopitelným způsobem samo milosrdenství; vzájemný styk a jednání nabývají tam ušlechtilé a takořka nadpřirozené povahy, jsouce venkoncem prodchnuty a proniknuty čistou a nade všechnu nízkost povznešenou láskou milosrdnou. Vzorné pokoře i příkladné skromnosti zasvěcují Malé sestry chudých svůj život bez tužeb, bez přání, bez nárokův. U všech členů kongregace jest úplně stejné postavení. Není tam nejmenšího rozdílu ani v právech, ani v povinnostech, ani ve službách Bohu a starým, sešlým a opuštěným lidem. Jako sestry tak i jich chránènci jsou velmi různého i pestrého původu, ale v útulcích za to přesná i přísná rovnost na obou stranách. Kdo poněkud jen blíže uvažuje o příčinách bídy a chudoby, která na světě vytrvá až do konce světa, ví, že jsou steré. tvoříce velmi dlouhou stupnici, a tuto výborně lze stopovati a studovati, jak v mužských, tak v ženských odděleních útulků Malých sester chudých, jež pranic nehledí na minulost oněch, kdo zaklepají na otevřené dvéře jich pohostinných útulků, pečujíce a starajíce se o všechny stařenky a starce se stejnou péčí, oddaností a láskou a spatřujíce konečný cíl a korunu svojí námahy a práce teprve v jich blaženém a šťastném skonu.

Nosí jednoduchý šat tmavé barvy a řasnatý plášť, jehož volná kapuce přikrývá těsný bílý čepeček.

Mateřinec Malých sester chudých jest v Saint Pern ve Francii; ten obstarává řízení a správu celé kongregace. Každý jednotlivý útulek, kde jest průměrně vždy na dvě stě chudých, podřízen jest představené, jež jmenuje se »dobrou matkou«, a jíž na ruku jest vždy jedna asistentka. Kongregace měla s počátku pouze jediný noviciát, a to v La Tour St.-Joseph; nyní však jest již několik okresních noviciátů, což ovšem pokládati dlužno za mnohem praktičtější zařízení. Postulantky skládají sliby — vždy na tři roky — teprve po dvou letech rozumné a svědomité přípravy k těžkému a nesnadnému povolání, plnému odříkání a přemáhání. Odpočinku jest pramálo. Ráno navštěvují kostel, a po té po celý den věnují se cele svým chráněncům, z nichž jedni jsou zdrávi, druzí pak nemocni a choři, a těchto jest ovšem mnohem více; nebo lidé, již dočkali se starých let, jsou z větší části sešlí i křehcí a následkem toho potřebují také nepřetržité, šetrné i trpělivé obsluhy a služby.

A sestry, které neprodlévají v útulcích, chodí od rána do večera po domech jako žebračky, sbírajíce a snášejíce pilnými včelkami podpory a dary všeho druhu pro ty, již utekly se v dětinné důvěře pod vlídný jich krov. A teprve, když nasytily svých chráněnců, usedají samy ke stolu, aby zahnaly hlad jenom ze skrovných zbytků; rozumí se samo sebou, že často se jim nedostane ni nejmenšího sousta, ale to jich nezarmucuje, nýbrž naopak srdce jejich naplňuje neskonalou radostí. A jak ušlechtilé rozproudí se tu vždy závodění! Sestra s nelíčeným plesem předstihnouti chce sestru v odmítání skrovničkého, hubeného jídla . . . Služek v útulcích není. Všechny práce bez rozdílu obstarávají a vykonávají samy sestry. Staří lidé, jich chráněnci, jim rádi, pokud síly stačí, pomáhají. Když pak umlkne a ztichne čilý ruch dne, a když staří lidé ulehnou na čisté lůžko k odpočinku, oddávají se Malé sestry chudých za nočního ticha vlastnímu řeholnímu životu.

Abbé Le Pailleur, zakladatel kongregace, pojmenoval prvé čtyři šlechetné duše »sestrami chudých«. Později však lidé v Nantes nazývali je »Malými sestrami chudých«, a od těch dob jméno to jim zůstalo. Kongregace, spravující se řeholí sv. Augustina, byla schválena od papeže Pia IX. dekretem ze dne 7. července 1854 a uznána císařským výnosem (ve Francii) ze dne 9. ledna roku 1856.

V dalším vynasnažíme se sestaviti malou mosaiku z drobných obrázků a náčrtků, zachycených z dlouhé panorámy blahodárného působení a poučných dějin kongregace Malých sester chudých, doufajíce pevně, že celkový obraz bude přece jen lahodný.

Kolem čtyřicátých let minulého století seznámil se abbé Le Pailleur, dobrosrdečný vikář přímořského městečka Saint Servan, tehda předměstí osady St. Malo ve francouzské Bretani, s chudou šestnáctiletou dělnicí, jež sdělila se s ním se svým pevným úmyslem — vstoupiti do kláštera a sloužiti tak Bohu. Nevystihlé cesty Prozřetelnosti přivedly tuto dívku ke zpovědnici chudého kaplana, v jehož těle bilo citlivé a dobré srdce, jež pomoci chtělo všem nemocným a nebohým jeho osadníkům. A těch nebylo málo. Městečko Saint Servan, ve kterém nebyla ni jediná nemocnice, mělo veskrze chudé obyvatelstvo, jež nalézalo výživu svou z největší části na moři, jehož hltavé a nepokojné vlny pohlcují mnoho a mnoho lidských životů, činíce tak ze šťastných matek a spokojených manželek politování hodné vdovy a z jarých dítek odstrkávané sirotky. A hmotné bídě v patách kráčela bída mravní. Bezúhonný kněz měl nezlomnou důvěru v Prozřetelnost, a ta činila prostřednictvím čistých duší, kolem něho soustředěných, pravé divy. Le Pailleur staral se již po delší čas o devatenáctiletého sirotka, taktéž chudou dělnici. Obě dívky sblížil, poradiv jim, aby v pokoře, zbožnosti a v ovládání své vůle žily jen svému posvěcení dle životních pravidel, která jim dal, aniž však jim vylíčil blíže plány, které spřádal ve své hlavě vzhledem na chudinu své osady. Uplynula dvě léta. Nejednou večer přemýšlely a uvažovaly obě dívky o jednom odstavci oněch pravidel, který jim byl nejasný i temný a který zněl: »Především budeme se věnovati s obzvláštní láskou a pečlivostí chudým, opuštěným,

nemocným a starým osobám, avšak jen když nám k tomu Bůh poskytne příležitosti.« Husté mlhy nejasna brzy se rozptýlily, když jim kněz odevzdal v ošetřování chudou, slepou stařenku, o kterou vzorně pečovaly, obdrževše novou družku v chudé služce, Johanně Juganové, jíž právě zemřela paní. Sirotek Marie Terezie a Johanna bydlely pospolu, kdežto Marie Augustina přebývala ještě u svých rodičů, stýkajíc se ovšem nepřetržitě s milovanými družkami. Všechny dle rady kněze-přítele živily se pilnou prací rukou svých, předouce a šijíce, a při tom poctivě posluhovaly slepé, vetché stařence a kromě toho ještě jedné bídné paní, na jejíž hlavě bělaly se vlasy; tuto po prvé přivítala Johannina podkrovní světnička dne 15. října 1840, o slavnosti sv. Terezie. Bylo tu sice nadšení, ale nebylo prostředků. Již třetího dne nedostávalo se chleba; za soumraku však poslala jedna zámožná paní hojně mouky a vajec, dověděvši se náhodou o zvláštním onom hospitále. Roku 1841 přibyla čtvrtá sestra. Odvaha rostla, a tak najato brzy prostranné přízemí jednoho domu, v jehož větší síni postaveno dvanáctero lůžek, která dlouho nezůstala prázdná. Ošetřovaní, kteří byli poněkud statnější, vycházeli denně dle zvyku na žebrotu. Ale při tomto způsobu sbírání milodarů hrozilo starým lidem nebezpečí v nejednom směru, nebo tito lehce upadali do starých vad i hříchův, a proto dobrý abbé přiměl sestry, aby místo chudých samy uchopily se žebrácké holi; pravilť: »Kdo věnuje se Bohu, musí se mu věnovati zcela. Radil bych vám, abyste příště chudým nejenom sloužily, ale abyste se pro Boha a Jeho oslavu chopily také žebrácké holi.« Johanna vyšla první na žebrotu, v ruce majíc koš. Zaklepala s počátku jenom na dvéře, od kterých neodcházeli s prázdnou chráněnci z útulku. Počínala si odhodlaně. Trpké a ostré slovo jí nezarmoutilo. Denně vycházela a vždy vracela se, bohatě jsouc obdarována. V útulku nebylo nouze o jídlo, ale nebylo prádla. Nedostatek vnuknul zvláštní myšlenku. Byl svátek Nanebevzetí Panny Marie. Před útulkem postaven improvisovaný oltář se sochou Bohorodičky, na stupních pak složena všechna zásoba prádla — šestero roztrhaných košil. Obyvatelstvo porozumělo velmi dobře tomuto obrazu beze slov. Srdce citlivých lidí se obměkčilo, a na chatrném prádle leskly se brzy peníze a skvosty všeho druhu. Výsledek němé této sbírky byl ten, že sestry pořídíti si mohly dokonce čtyři tucty košil a šest prostěradel. V roce 1842 koupen dům za 22.000 franků. Johanna věnovala k tomu cíli těžce nastřádaných 600 fr., čtvrtá sestra 400 frankův, obětovný abbé prodal zlaté hodinky, stříbrný kalich a stříbrné konvičky, ostatní pak opatřila Prozřetelnost. Přes všechny ústrky a výsměchy rostlo a mohutnělo blahodárné toto dílo, z čehož nejlépe patrno, že nešlo tu jen o pouhé dílo lidské .... Přijato nových padesát chudých, a Le Pailleur dal nyní sestrám jméno »sestry chudých«, které záhy ustoupilo pojmenování lidu, jenž nezřídka výborně vystihuje jádro věci.

Lákavý a lesklý titul to není. Ký tudíž i div, že ještě roku 1844 byly pouze čtyři sestry jako před čtyřmi lety! Službě nízkých pro Pána, jemuž mila jest pokora, každé srdce lidské rádo se nevěnuje. Ale mocný Tvůrce i nejodpornější úděl na pohled do-

vede obklopiti sálavým teplem a povznášejícím jasem a z opovrhované nízkosti pozdvihnouti na důstojnou výši, která jest bezpečným prostředím mezi pomíjejícím prachem zemským a věčnou velebou nebeskou ....

Opovrhované sestry podivuhodnou silou přivábily k sobě nesmírnou svou pokorou a plnou odevzdaností do vůle Boží i ty duše, které se jich napřed štítily, jim se vyhýbaly, před nimi utíkaly, nevyjímaje ani vlastních jich příbuzných. Sestra Marie Augustina vykřikla jedenkráte na ulici: »Sestro, jdi mi s očí, nebo tvůj košík dělá mi jen hanbu!« A po letech byla příkladnou představenou Malých sester chudých v Remeši. Jiná dívka, jež přála si sice býti jeptiškou, ale o Malých sestrách nechtěla ani slova slyšeti, řídila později vzorně jako představená Marie Luisa útulek v Paříži. A opětně jiná, jež s opovržením odvracela se od Malých sester, po čase kouzelně mírnila nedostatek strádajících jako představená Felicitas útulku Malých sester ve městě Angers.

Akademie francouzská, uznávajíc veliké a opravdové zásluhy sester chudých, přiřkla skromné Johanně Juganové cenu ctnosti.

Čtvrtý slib — prokazovati v obzvláštní míře pohostinství — vedl všechny sestry k tomu, že sytily se teprve z toho, co zbylo, když již pojedli všichni jich chráněnci. Jednoho večera po jídle všech chráněnců zbylo pro sestry pouze čtvrt libry chleba, který ležel na stole. Sestry pomodlily se zbožně modlitbu před jídlem a usedly. Chléb šel z ruky do ruky. Žádná ze sester, dělej co dělej, nechtěla připustiti, že má hlad, a naopak každá z nich chtěla z lásky k všemocnému Tvůrci odříci si tentokráte — nebylo to ovšem po prvé — večeři. U stolu bylo kromobyčejně veselo a hlučno, když tu zavzní pojednou zvonek u dveří útulku; z fary poslali sestrám hojně chleba i masa.

Když bylo potřebí pomoci, sestry se dlouho nerozmýšlely. Pěkným toho dokladem jest vyvedení druhého útulku v městě Saint Servan. Když měly již pozemek, neměly zase peněz. V celém útulku všeho všudy bylo 10 sous. Neváhaly, nýbrž peníz položily před obraz naší milé Paní a daly se samy do stavby, vědouce, že stavitelé by ničeho nesvedli, kdyby nestavěl sám Bůh. Vyprázdnivše a vyčistivše staveniště, jaly se již kopati základy a sháněti stavivo. Odhodlanost tato elektrisovala obyvatele. Zedníci a nádenníci přihlásili se sami do bezplatné práce, a zámožní zase věnovali stavební materiál, poskytli povozův a přispěli ještě peněžitě na novou léčebnu tělesného i duševního milosrdenství, která alespoň poslední chvíle pozemské pouti snaží se zpříjemniti a osladiti těm, pro něž nemá porozumění obyčejná lidská společnost, jež ráda mezi sebou nevidí ani bídy, ani vzrušujícího odchodu v nadhvězdné světy, chtíc žíti v ustavičném jen sebeklamu a odívati se jen v nezdravý šat přetvářky, na který hlodavý zub času působí příliš žíravým a rychlým způsobem ....

Malé sestry chudých neobmezily se však pouze na město Saint Servan, nýbrž šly dál a dále po Francii a ponenáhlu i za hranice své domoviny, nebo Kristus potřebné a chudé má všude a na každém místě.

Marie Augustina, milá generální představená mladé i malé kongregace, přišla roku 1846 do Remeše, kde najala v předměstí byt, kam shromáždila několik velmi bídných stařenek a starců. Vystoupení její budilo úžas a podiv. Sestry pracovaly zimničně. Řada příznivců den ode dne sílila. Brzy koupen dům, kdež chráněnci mohli býti daleko pohodlněji umístěni. Při tomto přesídlení neviditelná ruka nakreslila na ulicích města Remeše roztomilý obrázek. Vojáci a jeptišky přenášeli pospolu neduživé a choré. Mnoho vojínů přidružilo se k sestrám, když umdlévaly pod těžkým břemenem. Bez nosítek dopravili všechny chráněnce do nového útulku, vykonavše tak opravdu rekovný čin, důstojný zdatných vojínův. Sotva do pořádku byl uveden útulek v Remeši, již volány byly Malé sestry chudých samým starostou do města Dinan, kdež obdržely hned několik místností, ve kterých byla dříve věznice. Ta byla v oněch místech zrušena z toho důvodu, že se tu táhly městské stoky, odkudž vycházející výpary odporným a pronikavým zápachem naplňovaly celé okolí. Pro vězně to sice bylo špatné, ale za to dobré pro poctivé a řádné občany, kteří vězeli po krk v bídě a nouzi! Divná to logika. Sestry nereptaly, neztrácejíce duchapřítomnosti. Poměrně nejzdravější místnost připravily a uchystaly pro staré osoby, bídnější místnosti ponechavše si pro sebe samy, i spaly tam po celý rok při otevřených dveřích, nebo tyto uvnitř nedaly se uzamknouti. Vytrvalost a houževnatost sester došla brzké odměny. Za rok již mohly dotčené místnosti vyměniti za jiné, mnohem zdravější a světlejší — ve vlastním domě.

V roce 1847 přišly tři sestry do Toursu, kde již v únoru 1848 měly dům za 81.000 franků, v němž pečovaly o 150 starých osob, započavše s deseti. Podnes chovají tam hliněný hrnec, ve kterém sestry nosily tehda z města vyžebranou polévku. Hrnec ten vystačil s počátku pro 10 stařen a 3 sestry a postačoval později i pro 15 a 20 stařen; všechny pokaždé se z něho nasytily. Zdaž při slovech těch neozývá se v duši mohutný dojem zázračného rozmnožení chlebů na poušti mocným slovem Kristovým?

V Toursu měly tři sestry pouze dva slamníky, poněvadž třetí daly stařeně, jež přišla do útulku bez slamníku. Za několik dní hlásila se jiná chorá žena o přijetí do útulku. Ta měla sice slamník, ale neměla zase prostěradla. Co počíti? Představená dí k sestrám: »Příkaz řeholní nám velí, abychom pomohly. Ale kterak? Nezbývá, než abychom své prostěradlo rozpoltily.« To pronesši, sahá po nůžkách, aby prostěradlo rozstřihla. Nedošlo však k tomu, nebo u brány zavzní zvonec, a neznámý mladík odevzdává přichvátavší sestře tucet z brusu nových prostěradel.

Roku 1849 započaly sestry působiti v městě Naotes. Uvedl je tam sám zbožný kněz Le Pailleur. Vraceje se domů, pravil: »Odcházím, abych za tři měsíce opětně přišel. Zde dávám dvacet franků. Přál bych si toho vřele, abyste za tento peníz shromáždily velmi mnoho starých osob a abyste měly také vlastní dům.« Marie Terezie a její družky nesložily rukou v klín, nýbrž chutě daly se do práce, a za tři měsíce měly u sebe již 40 chráněncův, a když navštívil je Le Pailleur, měl též přichystaný útulný pokojík.

Všude byly přijímány s otevřenou náručí, ať objevily se na trhu mezi hovornými zelinářkami, které jim z hloubi duše rády plnily jejich veliké košíky, zvouce je, jen aby pravidelně si přicházely pro zeleninu všeho druhu, ať přišly do hostinců nebo do soukromých domů. Dojemné scény odehrály se přečasto na trzích v tomto městě. Chudé prodavačky ovoce, pečiva a zeleniny nedopouštěly, aby sestry samy nesly si plné koše, které měly velikou váhu, do útulku, odůvodňujíce to tím, že sestry tělesných sil potřebují dost a dosti v útulku mezi nemocnými, a že služby tyto konají velmi rády již z toho důvodu, poněvadž nevědí, neocitnou-li se jednou v takových poměrech, aby, přijdouce do vlídného útulku, prosily tam za klidné lůžko před odchodem s tohoto světa . . . . (Dokončení.)

Socialní filosofie hraběte Tolstého.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

Na venkovské silnici jede řada selských vozů s obilím do blízkého panského dvora; za nimi sedí u hromádek kamení houfy otrhaných mužů, roztloukajíce větší kousky v menší, a opět za nimi slézají mužové nedaleko silnice do podzemních propastí a nadzemních místností železářských závodů, dívajíce se při tom na své ženy a děti, které právě tamo opodál ve zbožném průvodě vydávají se na nedalekou pouť. Tu najednou zdvihají se před všemi pracovníky kotouče prachu, zahalujíce zpěněné koně, jež v nádherném kočáře vezou pány na výlet. S těžkými vozy jedoucí sedláci mají sotva kdy panstvu z cesty se vyhnout a jeden, jenž nemohl včas více vyhnout, jsa na samém okraji hlubokého silničního příkopu, byl rád, že nedostal s kočáru pozdviženým bičem několik na hlavu, nýbrž jen napomenutí: »Což nevidíš?« Hned za tímto panstvem jede na kolech panstvo druhé: jede s větrem o závod a tak rychle, že nábožné procesí celé zděšené z cesty do příkopů odskakuje, znamenajíce se sv. křížem, zatím co ujíždějící panstvo vesele se směje. Naposledy jede ještě panstvo třetí: pán na překrásném anglickém hřebci a paní na vzácné klisně, ohlížejíce se na služebnictvo, jež za nimi v žebřinovém voze jede, vezouc sebou drahé pokrmy, nápoje a nářadí stolní, jehož všecko troje panstvo použije k občerstvení někde v lese. Troje toto panstvo je majetníkem celé zdejší veliké krajiny: všickni sedláci, dělníci a nádenníci jsou jich podruhové, pracujíce od rána do večera za mzdu tak nepatrnou, že se nemají ani čeho dosyta najísti, zatím co panstvo neví, kam s penězi, jak se baviti a nemírně požívati. Velkostatkář, továrník a vysoký státní úředník vyssávají zdejší celou krajinu: upírové v lidské podobě, střebající krev z odřených prstů chudých dělníků!

»Musí to tak býti?« táže se hrabě Tolstoj ve svém před dvěma lety vydaném provolání k lidstvu. Ne, nemusí a nesmí tak býti, volá rozhořčeně. Zkoumejte jen a přemýšlejte se mnou, kdož lidské srdce v těle a mozek zdravý v hlavě máte, já chci vám jasně ukázati a zároveň poraditi, jak by lze bylo pomoci! . . Dobrá! Přijímáme s po-

vděkem pozvání, doufajíce, že hraběcí výklad a důkaz bude tak lapidárním a pravdivým, jak lapidárním a drastickým byl úvod, jejž jsme právě vyslechli! Aby auktor nebyl o naší dobré vůli a sympathii k názoru svému v pochybnosti, pravíme: Ne, nemusí a nemá tak býti: zakazujeť to jak zákon přirozený, tak zákon Boží a všecko lidské vědomí!

Hr. Tolstoj: Abyste tedy výkladu mému dobře rozuměli, předvedu vám ještě jednou zmíněné troje panstvo. Jsou právě velikonoce, doba nákupu. V staroslavné Moskvě v nejživější ulici stojí celá řada velikolepých krámů, lákajíc koupěchtivé skvostnými výkladními skříněmi, v nichž nejkrásnější a nejrozmanitější zboží vkusně vyloženo se jeví. Tu přijíždí v drahém povoze bohatě oděná dáma a staví před jedním z krámů. Lokaj skáče s kozlíku a pomáhá jí sestoupiti: obchodník vybíhá z krámu, uctivě se kloní a celý kupecký personál pln úcty vítá ženu, jež nikoho si nevšímajíc, koupí různého zboží salonního za pět tisíc rublů, načež zaplativši, velkopansky odchází, neděkujíc na nejuctivější pozdravy, jež jí všichni obchodní příručí a prodavačky zároveň s chefem svým několikrát za sebou činí. Víte, proč se tak děje? Žena tato má nesmírné peníze. Odkud? Její muž je továrníkem: má železárny. Všecky pracovné ruce, jež železa dobývati a z železa rozličné nástroje a věci potřebné vyráběti dovedou, jsou za mizerný groš zaměstnány v závodě jejího muže. Dlouhá léta již to trvá: on nesmírně zbohatl, oni hrozně schudli. Proč? Poněvadž prácedárce nedá dělníkům víc, než co nejnuťněji k nuzné výživě potřebují: všecko ostatní ze skvělých obchodů ponechává továrník jen sobě, ač nepracuje, ač neprodává, ba ani dozoru na svůj podnik osobně řádně nevykonává. Ejhle, pramen bídy, ejhle pramen majetku! A není pramen tento právě z nejhorších . . . Vidíte tamhle tu tlustou dámu? Právě vyšla z obchodu klenotnického, nakoupivši šperků za tisíce rublů. Má taktéž peníze, neboť jest ženou velkostatkáře této krajiny, nemajíc o jmění své právě tak nijaké zásluhy, jako její muž, jenž v mladých letech byl u bohaté paní služebníkem a jak fama tvrdí, obdarován byl od nebožky této ohromnými zdejšími pozemky jedině proto, že s ní, když už vyžilou stařenou byla, smilstva všeho druhu páchal. Ejhle, pramen zdejší bídy, ejhle, pramen zdejšího majetku . . . A abych onoho pána nezapomněl, jenž vedle pracujících ubožáků na skvostném anglickém hřebci po silnici jel, připomínám, že toto třetí panstvo nikdo jiný není, než nejvyšší císařský příjemce daní, jenž za své lenošení a ožebračování lidu dostává ročně dvanácte tisíc rublů řádného platu: o mimořádné obrovské jeho příjmy nikdo se nestará a také starati se nesmí. Ejhle, třetí pramen bídy; ejhle, třetí pramen majetku, a takovými nepoctivými prameny majetkovými jsou *všecky* ostatní, ať jakkoli se jmenují.

Pozorovatel. Pan hrabě pověděl opět mnoho pravdivého frapantně, ale udělal závěr, jejž nemohu připustiti, ač z duše rád připouštím, že jako zmíněný továrník, velkostatkář a státní úředník i přemnoho jiných boháčů i způsobem nepoctivým majetku nabylo.

Hr. Tolstoj: Přesvědčím vás tedy! Proč pak je majitelem pozemků člověk (strana 19.), jenž jich nevzdělává, a proč není jich majitelem člověk, jenž na nich od rána do večera v potu tváře pracuje? Proč mají z daní užitek jen páni, kteří je vybírají a na které se vybírají, nikoli však ti, kteří daně platí? Proč jsou továrny majetkem těch, kteří jich nevystavěli a v nich nepracují, a proč nejsou majetkem těch, kteří se v nich dřou a kteří je postavili? Všecky odpovědi, které se na otázky

tyto dávají, jsou nepravdivy, protože konec konců o jakémsi *právu* majetkovém mluví a dokonce i *svatým* je nazývají, ač ani nejmenší *oprávněnosti* do sebe nemají. (Str. 21.)

Pozorovatel: S tím opět souhlasiti nemohu. Pan hrabě zdá se uznávati jen jedno jediné *poctivé* zřídlo majetkové: tělesnou namáhavou práci. Což nemá tutéž cenu práce duševní, umělecká, průmyslová, vědecká atd. Od které doby má býti jen sekyra a lopata spravedlivým zřídlem majetku? Není nauka tato zpříma společensky hroznou? Neprohlašuje se jí *majetek* za *zločin* a uzmutí majetku (lopatou nebo sekyrou) nevyhlašuje se vlastně povinností, ba ctností? Smí-li býti spravedlivým majitelem půdy jen, kdo ji vzdělává, co bude s advokáty, lékaři, obchodníky, šlechtici, učiteli atd., kteří, jinak jsouce zaměstnáni, za poctivé peníze vydělané neb zděděné majetek si koupili? Vyhlásíte je všecky za zloděje? A což, když někdo padesát neb šedesát let půdu byl vzdělával, tedy podle vás oprávněným majetníkem byl a čestně se obohatil, což když on po padesátém neb šedesátém roce práce své, nemoha již sám osobně pracovati, najme si jiné a bude hleděti z dosavadního majetku těžiti, což stane se proto nesprávným a má odstoupiti majetek svůj tomu, kdo jej *teď* místo něho vzdělává? Toť věru až příliš křiklavým!

Hr. Tolstoj: Jako majetek pozemkový *povstal* násilím, byv na př. vybojován, darován nebo prodán, tak také *zachovává se* jen brutálností, které se dopouštívá silnější nad slabším buď sám nebo skrze jiné. Ať jen se opováží člověk vzdělávající půdu jako nádeník porušiti připomenutého *vybájeného práva*, že by na př. zoral pro *sebe* půdu, jež jinému náleží — a hned se ukáže, na čem se domnělé »právo svaté« zakládá: buď přijdou policajti, neb dokonce i četníci a vojáci s nasazenými bodáky a rušitel »cizí« državy nesmí použiti svého *skutečného* práva, nesmí půdu pro *sebe* zorati. Právo pozemkové jest tedy podobno právu, jež si osobují na veřejné cestě lupiči, přepadajíce slabší a pokojné cestovatele! (Str. 22.)

Pozorovatel: Děkuji Pánu Bohu, že nejsem takovým lupičem: nemámť ani píď pozemku a sotva kdy budu míti. Co však bude, pane hrabě, příkladem se *sedláky*, jestliže jich nádenníci přidrží se theorie Vaší? Kdo pak bude vůbec vzdělávati půdu, když každé chvíle může třebas i nějaký pobuda přijít pracovat a následkem toho tvrdit: Ty jsi lupičem a já jsem poctivým právním majetníkem.

Proč pak řekl Bůh: Nepokradeš!

Hr. Tolstoj: Chcete to věděti? Přečtěte si tedy v mém Provolání stranu 12. a 13. Píši tam: Je-li nad námi vyšší rozum a spravuje-li svatá láska svět, ano, **je-li** vůbec Bůh, pak není možno, aby byl kdy chtěl takové rozdělení majetku. Zkrátka: Kdyby Bůh byl, nebylo by tak!

Pozorovatel: Pan hrabě upírá tedy jsoucnost Boží, jako byl dříve upřel oprávněnost majetku každému, kdo ho nemá takořka v ruce, respective pod lopatou. Celá tedy tato majetková theorie opírá se o nevěru v Boha.

Hr. Tolstoj: Nejsem ještě hotov! »Není-li žádného Boha« — tak učím doslovně dále na str. 13. — pak jest z čistě lidského stanoviska podobné zřízení života, při němž většina lidstva svůj život v šanc dává, aby nepatrná menšina, vlastně několik jednotlivců v nadbytku trávilo, kteří většinu tu jen obtěžují a znemravňují — pak jest se stanoviska čistě lidského podobné zřízení života čirým nesmyslem a pro všecky stejně nevýhodným.«

Pozorovatel: Dobrá: Ale kdo a jak má tu pomoci. Snad vlády? A myslí pan hrabě, že do opravdy všickni boháči nabyli jmění způsobem nepoctivým, násilnickým, hanebným a že všichni chuďasové trpí pode jhem své bídy, nezavinivše a nezaviňujíce jí způsobem nikterým?«

Hr. Tolstoj: Odpovídám, začínaje posledním: Což dopustili se ubozí dělníci nějakého zločinu a odpykávají takto zaň své tresty? Nejsou mezi těmi, kdož tak děsně se lopotí, po většině lidé mravní, střízliví, spořádaní a spořiví; kdežto ti, kteří »panstvo« představují, bývají zhusta lidmi demoralisovanými, smyslnými, drzými, lenošnými! (Strana 9.) — Veliké jmění povstává vždy stejně, totiž hrubým násilím — ponejvíce — neb lakotou, jež nedá, co komu za práci patří, nebo nějakým »velikolepým« podvodem, jenž někdy najednou, někdy pomalu, ale systematicky se páše, na př. v obchodech. Čím je kdo mravnějším, tím snáze o všecko přijde; čím je kdo nesvědomitějším, tím spíše zbohatne. »Páni mistři mají domy a my jenom křivé nohy,« vyrozuměli už i pekařští pomocníci, a v Němcích říkávají: »Arbeit macht nicht reich, sondern bucklig«. Kdysi, na začátku časů mohl snad člověk pracovitý a spořivý udělati si jmění poctivě; dnes už je to nemožno, vyjímaje případ, že se šťastnou náhodou stane oblíbeným u vlády neb velikých pánův a že se mu podaří založiti si lichvárnu, továrnu, bordell, banku, vinárnu: tam lze ještě i dnes *lehce* zbohatnouti (str. 25. a 26.).

Pozorovatel: Pan auktor tedy nesrovnává se s lidovými příslovími: »Komu se nelení, tomu se zelení« nebo »Řemeslo má zlaté dno« atd.? Také spis *Smilesův* o práci a jejím užitku nezdá se auktor znáti, ač jsou tam přemnohé příklady, jak chuďasové poctivým přičiněním stali se boháči; příklady ty bylo by lze do nekonečna rozmnožiti zkušeností chudých i bohatých lidí, kteří všickni se mnou panu auktoru řeknou, že chybil a stále chybuje, když na bohatých jen skvrny a skvrny, na chudých pak ani poskvrnečky nespatřuje a všecku vinu nynější bídy jen na ony svaluje. Rovněž proti logice chybuje, když z případův ojedinělých, jakkoli četných a pravdivých, universální dedukce činí, výjimky nepřipouštěje. Nezastávám se špatných boháčů proti poctivé chudině, ale tvrdím, že mnozí z nejkřiklavějších chudáků zavinili a zaviňují svou bídu hmotnou a mravní nepořádným životem *sami.* Já tancuji sotva jednou za rok, pravil mi kdysi věhlasný lékař, a tito zde, ukazoval při tom na socialistické plakáty, zvoucí druhy a »pobledlé« družky k věnečku, tancují každou neděli a mnohdy i v sobotu. Kdo je tedy vinen?

Hr. Tolstoj: Vlády jsou vinny vším, ony a nikdo jiný, poněvadž vydržují si po celém světě celý úřednický apparát a přečetná vojska, která platí, živí a mordéřskými zbraněmi opatřují proti těm, kteří daně platí, tak že si poddaní pomoci nemohou ku svému právu a majetku, i kdyby chtěli. Běda každému, kdo by se opovážil dotknouti se »cizího« majetku, to jest, kdo by chtěl z pracujících použiti *svého* práva! Nerozumíte-li mně, čtěte si o tom v »Provolání k lidstvu« na str. 29., kdež takto doslova mluvím: Kdyby se chtěli sedláci zmocniti (panských) pozemků, které jsou považovány za majetek jediného člověka, docela nic nepracujícího, nebo kdyby někdo z nich nechtěl platit daní, nebo kdyby stávkující dělníci chtěli zabrániti těm, kteří místo nich do práce jdou, ihned objeví se jiní sedláci (jimž vlastně pozemky ty byly vzaty), dělníci a poplatníci s flintami a meči ve vojenském kroji (jako najatí ochráncové pánů) a rozeženou, pobijí nebo do žalářův odvedou svéi známé, ano i bratry a otce, kteří se »opovážili« způsobem řečeným hájit

majetku *svého*. To je právě v celé této věci nejhroznějším: okradené, ožebračené a v poddanství uvedené lidi, když se pokoušejí o právo a majetek svůj, přivádějí »k pořádku« jich vlastní a s nimi zároveň okradení a ujařmení synové, bratří a otcové, kteří však z donucení stali se vojáky a časem tak sdresýrováni byli, že na hloupé a sobě nesrozumitelné komando vlastní bratry a otce třebas i vraždí. Strašlivo jest — tak píši doslovně na stránce 34. ve vydání Čumíkově — že špatní a lenošní lidé jen následkem toho, že obalamutili vojáky (kteří jich chrání), jsou majiteli palácův, zločinným způsobem získaného jmění, to jest, práce přečetného lidu. A nejhorším jest, že chtíce to provésti (získati totiž na svou ochranu vojáky), musí tyto jednoduché a dobrácké selské synky zdivočiti (zbestialisovati), a že i to již z většího dílu provedli.« Kdyby se boháči chránili sami, nadstavujíce proti dělnickým pažím *svá* těla a kdyby si *tím* způsobem pomáhali, bylo by to snesitelným: vidíme-li však, že používají ku krádeži své okradených paží cizích, které se na vzájem vraždí, zatím co páni pohrdlivě na to a s úsměvem patří, třeba nazvati počínání takové hrozným, bestiálním. Dokud nepřestane militarismus, dotud nelze na zlepšení smutných poměrů ani pomysliti.

Pozorovatel: Pan hrabě tedy neuznává nad poddanými světské vrchnosti a nepřipouští jí práva a povinnosti, aby o pořádek, vzdělání, jistotu, majetek a veřejné blaho pečovala? Pan hrabě zdá se přizvukovati zásadě, že všecka moc a právo jen v lidu a z lidu jest, tak že každý, kdož k »lidu« se nepočítá a moc anebo úřad nějaký zastává, dostav jej od »vrchnosti«, je vlastně nepřítelem lidu, práva a svobody. Toto učení má v dějinách lidstva *děsné* pomníky a neuškodilo konečně nikomu tak velice jako právě *lidu*, i když s počátku se zdálo na př. u veliké revoluce francouzské, že zjedná lidu blaho, rovnost, zámožnost, svobodu a souverenitu. Nesouhlasím tedy s auktorem v jeho lidové theorii právě z lásky k lidu, jemuž moudrost hraběcí byla až dosud vždy morovou ranou, podkopavši mravnost a blahobyt jeho a lid zdivočivši. Jediný prostředek, jenž by jistě pomohl neutěšeným poměrům společenským a jenž by porovnal jak panstvo tak lid, byl by dle mého v tom, že by se celý život lidský »nahoře i dole« spravoval nedotknutelnými, neochvějnými, spravedlivými a blahodárnými ideami náboženskо-mravními, jež přineslo světu Kristovo božské učení, jímž už také jednou obrodil se k dobrému staropohanský schátralý svět.

Hr. Tolstoj: Všecko spíše, jen to ne, poněvadž právě křesťanské učení to jest a bylo, ovšem *zfalešněné* křesťanské učení, jež se nyní officielně hlásá ve školách a kostelích, jež neutěšený stav lidstva zaviňuje a zavinilo. Abyste rozuměli, co zfalešněným křesťanstvím rozumím, vyložím vám krátce takto jeho obsah (str. 37.): Zfalešněné křesťanství učí: Jest nad námi Bůh, který asi před šesti tisíci lety stvořil svět a na něm člověka jménem Adam. Tento nešťastník však v ráji jednoho dne zhřešil a Bůh pro hřích jeho potrestal celé lidstvo, na jehož vykoupení poslal pak Svého Syna, rovněž Boha jako je Otec, poslal Ho na svět, aby byl ukřižován. Toto ukřižování jest vlastním prostředkem, jímž se člověk osvobozuje od hříchu Adamova. Věří-li v to lidstvo, bude mu hřích Adamův odpuštěn; nevěří-li, bude krutě potrestáno.« Na důkaz všeho toho uvádí se, že prý to bylo lidstvu zjeveno skrze Boha, o jehož existenci víme zase jen od lidí, kteří to učí a káží. Z tohoto základního názoru dělají všecky konfesse stejný závěr praktický, že totiž lidstvo

musí hlásané nauce věřiti a stávajícím vládám poddáno býti. Tento praktický závěr je tedy hlavní příčina všeho podvodu a šibalství, jež lidstvu bulikují, že služba vojenská je věc dobrá, čestná a prospěšná a že jest záhodno, aby vojáci stávali se stroji bezrozumnými a nevolnickými. Proto není ani tak třeba, aby lidstvo svrhlo nynější vlády, aby odepřelo daně a rozebralo majetek, jako je třeba, aby zvrhlo nauku, jež se křesťanskou zove a všecko to vlastně páše.

Pozorovatel: Že pan hrabě nevěří v Boha a v požehnaného Jeho Syna, ani v církev Kristovu, neomylnou vykladatelku nauky Jeho, dávno jsme věděli, že však pan hrabě tak málo umí z Kristovy nauky a že tak hrubě ji překrucuje, dosud jsme nevěděli. Tážeme se, neslyšel-li hraběcí oprávce nauky křesťanské slov Písma: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož v něho věří, *nezahynul, ale měl život věčný*«. Záchrana lidstva byla tedy účelem poslání Kristova a ne ukřižování Jeho, jak hrabě Bohu podstrkuje, aby ho udělal *ukrutným*, podstrkuje, nerozeznávaje cíl od *prostředku* (ukřižování), jímž Kristus po úradku Božím chtěl dobrovolně lidstvo zachrániti. Podobně nepravdivě učí hrabě o hříchu Adamově a podstrkuje zase Bohu ukrutnost, nespravedlnost, ba téměř hloupost. Toho však už opravovati a na pravou míru uváděti nebudeme, protestujíce proti nepravdivé insimaci, jež v tom vrcholí, že tvrdí, jakoby nauka křesťanská schvalovala ničemné kousky boháčů, lichvářů, vlády atd., jakoby kázala lidu poslouchati světských vrchností ve všem *zlém* a nedovoleném, kdežto přece známo je slovo Písma: »Více třeba poslouchati Boha než lidí.« Co *špatní lidé* tropí pod rouškou křesťanství, za to přece Kristova *nauka* nemůže, jež výslovně všecky neřesti, nepořádky a nespravedlnosti zavrhuje jak u bohatých tak u chudobných. Dejte nám vladaře, úředníky, občany a dělníky zachovávající nauku křesťanskou, a uvidíte, jak utěšeně zkvete svět, volal už dávno *sv. Augustin*. Nauka Kristova velí: »boj se Boha, zachovávej Jeho přikázání, konej své povinnosti« atd.; hr. Tolstoj to zamítá a cynicky se všemu »zjevenému« posmívá, vida ve všem nadpřirozeném a božském nesmysl, ba dokonce i »čarodějství« a popuzuje při tom lid ku vzpouře, k drancování a nenávisti proti boháčům; při tom však ještě tolik drzosti má, že ne na sebe, nýbrž na Boha a na křesťanství »zfalešněné« všecku vinu skládá! Polepšení zlých poměrů čeká hraběcí odpůrce od nevěry a odtržení se lidu ode všeho božského a nadpřirozeného v křesťanství, nevida, že lidstvo právě proto strašlivě klesá, že se návrhů jeho již dávno a důsledně přidrželo a prakticky i theoreticky na mnoze od křesťanství se odtrhlo! Nebudeme proto dále již ani pozorovati hraběte a ukončíme stať tuto, domnívajíce se, že z ní aspoň tolik jistojistě na jevo jde, že celá nynější revolucionářská půda společenská jako vždy tak i teď má vlastně kořeny v nevěře v Boha a v Jeho náboženstvo-mravné nauky; tím však podává se úplný, byť i nepřímý důkaz, že společnosti lidské bez náboženství a mravnosti křesťanské nevěreckými theoriemi pomoci nelze. Hrabě Tolstoj podal pak zde opět k tomu nový doklad a potvrdil (nechtě) slovy sv. *Pavla*, že lidé, zavrhnuvše nauky neviditelného Boha, k nesmyslným bajkám se obrátili a v očividných jich nesrovnalostech zpozdile si libovali, vyhlašujíce je za spasitelnou moudrost!

Hlídka kosmická.

Jak je stará naše země? Nejen mezi učenci, ale i mezi laiky přetřásá se otázka, jak dlouho již naše země hostí organické bytosti. Kloníme se k názoru, že naše země odtrhnuvši se kdysi ve tvaru hořícího plynu od slunce, prodělala všechny typy hvězd: bílých, červených i žlutých. Konečně schladnouc stala se znenáhla bydlištěm organismů. Ale jak dlouho je od té doby, kdy prvý život vyvstal na zemi? O to se hádají fysikové i geologové.

V nejnovější době slavný fysik William Thomson v Glasgově míní uhodnouti stáří života pozemského. Uznávaje Laplaceovu theorii o vývoji země, naznačil nejzazší hranici pro dobu, kdy země ztuhla. Míní to takto:

Dřívější ohnivé těsto na povrchu zemském podléhalo tak přítažlivosti měsíce jako nyní moře. Proto v této ohnivé tekutině musil při kolotoči zemském nastávati příliv i odliv, kterýž více a více brzdil rychlost otáčení okolo osy, jako nyní běh lodi se zdržuje, když pluje proti mořskému proudu. Thomson myslí, že časem se rotace země tak zmírnila, že je nyní o polovici zdlouhavější než před 7200 milionů let.

Jest uznáno za pravdu, že sploštělost země na pólech povstala otáčením v té době, kdy ještě země nebyla ztuhla. Čím rychlejší otáčení, tím větší sploštělost. Z toho se soudí: Nebyla-li by bývala země před 7200 miliony lety tvrdou, tedy v dobu, kdy otáčení bylo jednou tak rychlejší, musila by sploštělost na točnách býti větší. Musila tedy země proto, že sploštělost není tak značnou, teprve tenkráte stuhnouti, kdy otáčení bylo zdlouhavější. Při těchto vývodech se musí dohadovati, že ztuhnutí země není starší než 1000 milionů let. Před tím země ještě byla tekutou. Určuje li Thomson 1000 milionů let jako největší počet, určuje dále nejmenší počet, před nímž země nemohla býti ještě ztuhlou. Má tu zřetel k teplotě zemské. Země ustavičně vydávajíc ze sebe teplotu do prostoru, chladne. Praví: Uplynulo-li méně než 40 milionů let od ztuhnutí, musila by teplota na zemi býti větší, než skutečně jest. Kolísá tedy mezi 1000—40 milionů let. V tuto dobu musela země ztuhnouti. Později však spustil, pokládaje ztuhnutí do doby od 40—20 milionů let.

Thomson, jinak také Lord Kelvin, nalezl dosti věřících, kteří mu přikládali víru. Nalezl taktéž odpor mezi přírodozpytci i mezi geology. Největší odpor od fysiků nalezl jeho vývod vážený z rozdílů mezi teplotou, která byla při počátku ztuhnutí země a mezi teplotou nynější. Jeho řešení problému, že stáří země kolísá mezi 20—40 miliony lety, opírá se o teplotu při počátku tuhnutí země, kterou si však určil libovolně sám, o vodivost tepla při kovech a kameninách zemských a o tu okolnost, že teploty přibývá s hloubkou jdoucího nitra zemského.

Všecky tyto opory rozprášejí odpůrci jeho na př. tázajíce se, kdo může věděti, jaká byla temperatura při počátku tuhnutí země, kdo může věděti, jaká je teplota posud v nitru zemském, když-žtě posud se nedovrtalo dále v zemi ani tak daleko, co obsahuje $^1/_{5000}$ díl poloměru zemského. Pak poukazují k tomu, že těleso chladnouc se svrašťuje. Svrašťujíc se vyrábí teplotu a chladnutí zmírňuje neb snad i dokonce paralysuje. A k tomu prý Kelvin ve svých výpočtech neměl zřetele. Proto jeho výpočet není správný. Ještě pádnější důvody proti Kelvinovi mají geologové.

Geologové těžce nesou, že Kelvin neměl ohledu na jejich výzkumy, jež je nutí přisouditi zemi mnohem větší stáří. Geologové poznávají, že čím více jejich zkum pokračuje, tím více nabývají jistoty, že se vše v přírodě vyvíjí pomalu. Dříve se myslilo, že na zemi náhlými převraty dostávala země ten neb onen útvar, že po každé katastrofě vznikla vždy nová květena a zvířena. Ale od té doby, kdy se poznala znenáhlá spojitost mezi přechody organismů s pochody jednotlivých formací, nabývá vrchu jistota, že se vše v přírodě děje pozvolna, na př. vzrůst vysokých hor vyžaduje nesmírně dlouhou řadu let. Ustavičný tlak z nitra vyzdvihoval, vydouval a vydouvá povrch země, a to pomalu, že to ani generace nepozoruje. Tak v dobu terciérní povstala naše nejvyšší pohoří jako Himalaja, Alpy, Pyreney, Kordillery. Hory dřívější, snad vyšší než nynější, rušivou silou vody byly znenáhla — dle našeho postřehu nepozorovaně — sneseny, slízány, shlazeny. Jak dlouhé doby bylo k tomu třeba!

Jestliže hory dávají svědectví o vysokém stáří země, tím více svědčí o tom dravý živel, jenž tyto hory smetá s povrchu — totiž voda. Jak dlouhé doby potřebuje voda, než slíže nepatrnou horu! Poukazuje se se zálibou na vodopád Niagaru, by se makavě ukázalo, jak pomalu pokračuje lízavost vody. Tam voda padá kolmo 50 metrů a ročně vyhlodá vrstvu ve skále jen asi 33 ctm. tlustou.

K vytvoření ohromné sluje nebo jámy, 12 kilometrů dlouhé, prostírající se mezi jezerem Ontariem a vodopádem samým, bylo třeba 36.000 let. Jak dlouho musila voda vylizovati tok, jímž jde Rio Colorado? Geologové tvrdí, že k této činnosti, kterou nazývají »erose« (vyžíravost), potřebovala voda mnoho a mnoho milionů let. Vydávají dále pravděpodobnou zprávu, že země byla kdysi většinou pokryta mořem. Soudí to z toho, že i na vysokých horách nalézají se stopy mořských živočichů. Jak dlouhé doby bylo třeba, než vyčněly z vod nynější pevniny do té výše, v jaké jsou nyní nad hladinou mořskou? I když prý sopky vyzdvihly poněkud sem tam ten neb onen kopec, přece to byla jen nepatrná práce vůči nenáhlému, ale jistému vystupování pevniny.

Na velké stáří země poukazují dále sedimenty neb usedliny a zkameněliny kůry zemské, n. př. vápencové vrstvy potřebovaly ke své tvorbě mnoho a mnoho milionů let. Vápencové skály jsou výtvory mikroskopických zvířátek. Kolik milionů zvířátek musilo pracovati na tom, by utvořila vrstvu 1 millimetr tlustou! A jak vysoké jsou skály vápencové na př. v pohoří Jura! (Dokončení.)

LITERATURA.

RUSKÁ.

Malorusskij jazyk i »ukrainsko-ruskij« literaturnyj separatizm. *Prof. Florinskago.* Petrohrad. 1900. Uvedený spisek není leč soubor článků, uveřejněných dříve v časopisu »Kijeljanin« a jeho účelem jest zatarasiti všeliký pokrok a rozvoj ukrajinské (maloruské) literatury a vědeckými pseudo-argumenty obíliti a podepříti různý ten administrativní a censurní nátlak a to omezování sebe skrovnějších projevů národní samočinnosti Malorusů. Dle úsudku prof. Florinského »tvoří maloruské *nářečí* se všemi ostatními ruskými idiomy jediný nedílný celek: ruský jazyk, i nelze tudíž přiznávati jejich oddílnost a samostatnost.« Odsud další vývod a závěr o nutnosti jednotného ruského literárního a vzdělávacího jazyka jakožto jediné a výhradní páky kulturního rozvoje všech ruských plemen a výzev k boji proti »literarnímu separatismu.« — Avšak názor o výhradní kulturnosti jednoho ruského (sluší rozuměti velkoruského) jazyka jest velice sporný a nutno jej dříve dokázati. A upírati maloruskému jazyku (pro nespravedlivou degradaci na pouhé nářečí) právo na jeho existenci a další kulturně-literární vývoj jest mírně řečeno velice odvážné a smělé. Prof. Florinský tváří se sice klidným a nestranným posuzovatelem »starého, osudem prý již dávno řešeného sporu«, avšak jeho spiskem vane duch nesnášelivosti, jsou v něm podezřelé nášepty a pokyny a čpí z něho druhdy cosi jako »denunciace.« — Prof. Florinský, rovněž jako jenerál Komarov, známý ze své návštěvy Prahy za jubilea Palackého a z účastenství na sjezdu slovanských spisovatelů v Krakově, slyne u nás v Čechách tuším za horlivého pěstitele slovanské vzájemnosti — avšak právě dotčený spisek vnáší v tuto vzájemnost povážlivé trhliny. *Karel Jindřich.*

ČESKÁ.

Tomáše Kempenského čtvero knih o následování Krista. Veršem vzdělal Vladimír Šťastný. V Brně 1902. Tiskem papežské knihtiskárny rajhradských Benediktinů. Nákladem spisovatelovým. Stran 456. — Jest zajisté zjevem v naší literatuře velmi pozoruhodným, že vyšlo za poslední dvě leta troje nové vydání světoznámé, zlaté knížky blahoslaveného Tomáše Kempenského, »Následování Krista«. Roku 1900 vydalo zasloužilé pražské »Dědictví sv. Jana« v Praze nový překlad p. t. kanovníka Dra. Jana Sedláka, který též o sobě vyšel nákladem knížecí arcibiskupské pražské knihtiskárny — srovnej »Vlasť« ročník XVI., strana 882; téhož roku 1900 vyšel v Brně nákladem papežské knihtiskárny rajhradských Benediktinů též nový překlad Kempenského, prací zemřelého, čilého spisovatele, faráře Josefa Vejchodského — viz »Vlasť« ročník XVII. str. 769. — Kardinál Hergenröther nazval ve svých církevních dějinách »Následování Krista« »knížkou převzácnou«, v Herderově katolické encyklopedii nazváno »nejvzácnějším dílem, které lidé napsali,« Lamenais praví: »čím více kdo čte »Následování Krista«, tím více se mu podivuje.« Ludvík von Büllingen, bývalý benediktin, který po zrušení svého kláštera Corneliimünster a Cáchu jako světský kněz žil a roku 1848 zemřel, měl ve své knihovně

přes čtyři sta různých vydání K—ého a odkázal je svému rodnému městu Kolínu nad Rýnem. Již na konci osmnáctého století bylo známo přes dva tisíce různých vydání a do počátku devatenáctého století vyšlo jen ve Francii tísíc vydání, jež pořídilo šedesát různých překladatelův. Při pařížské světové výstavě roku 1854 bylo pořízeno státním nákladem skvostné latinsko-francouzské vydání, které dáváno darem mocnářům, kteří navštívili výstavu a jen několik málo výtisků, které dány do obchodu, prodávány po sedmi tisících frankův. I nynější německý císař Vilém II. čítává denně Kempenského. Ač Kempenský roku 1471 zemřel, vyšlo již roku 1486 první německé vydání v Augsburgu; záhy přeložen spis i do řečí východních, roku 1674 vyšel na př. arménský, r. 1732 arabský překlad v římské propagandě. Jaké oblibě se těší K—ý, poznati z toho, že jen v samé Francii vyšlo od roku 1615 do 1837 více než stopadesát spisů pojednávajících o otázce, kdo sepsal »Následování Krista«?

Kempenský je psán místy tak vzletně, že přímo vybízí k básnickému zpracování, což také v jiných světových literaturách provedeno a veršem zpracované vydání vydáno; německé veršované vydání vyšlo již roku 1822 od Neubauera a později vícekráte; italské veršované vydání vydal roku 1854 v Neapoli Gaetana Gaglioni. Ve druhém ročníku »Obrázkové Revue« referuje o výše zmíněném vydání Dra. Sedláka spisovatel P. Sigismund Bouška a praví: řeč K—ého je hudba řeči, je více veršem než prosou a ukazuje na příkladu, jak sám se pokoušel o básnický převod K—ého; celkový úsudek P. Boušky o K—ém zní: »Následování Krista je kniha svatá, básnická i mudrcká, proto zaslouží si i nejvyšší úcty, jaké se vždy těšila u všech myslitelů, básníků a umělcův.

Již po delší dobu, a to od roku 1898 podával v brněnském »Obzoru« redaktor vdp. Msgr. Vladimír Šťastný ukázky básnického spracování K—ého a byl-li kdo, jak nadáním básnickým, tak i ovládáním a pojetím obsahu k této zajímavé, vděčné, ale i nesnadné práci povolán, byl to jistě náš, tolika básnickými sbírkami již osvědčený pěvec moravský Msgr. Šťastný. Pobádán byv totiž, aby, když vydal ve svém časopisu tak krásné ukázky, spracoval celé »následování«, učinil tak a plodem této jeho zasloužilé práce je námi ohlášené veršem spracované vydání K—ého. Jak krásným, lahodným veršem je vše spracováno! Nemohu si odepříti, aspoň jednu ukázku sdělit laskavým čtenářům, aby sami poznali lahodu a zpěvnost verše. Vybírám maně I. knihu, 20; originál dle maurinského vydání zní: qui igitur intendit ad interiora et spiritualia pervenire, oportet eum cum Jesu a turba declinare. Nemo secure apparet. nisi qui libenter latet. Nemo secure loquitur, nisi qui libenter tacet, Nemo secure praeest, nisi qui libenter subest. Nemo secure praecipit, nisi qui bene obedire didicit. Dle vydání P. Celestina Wolfsgrubera O. S. B. Vídeň, Kirch, 1879 str. 34. Vejchodský překládá: Kdo tedy se snaží dospěti k vnitřnímu duchovnímu životu, tomu nezbytno, aby se s Ježíšem uchýlil od zástupu. Nikdo se jistě neobjevuje na veřejnosti, leč kdo bývá kryt. Nikdo jistě nemluví, než kdo mlčí. Nikdo jistě nevládne, leč kdo jest rád poddán. Nikdo jistě nerozkazuje, leč kdo se dobře naučil poslouchati. Dr. Sedlák překládá: kdo tedy vnitřní a duchovní život před sebou má, musí s Pánem Ježíšem od zástupu se uchýliti. Nikdo bezpečně veřejně nevystoupí, leč kdo rád bývá v soukromí. Nikdo bezpečně nemluví, leč kdo rád mlčívá. Nikdo bezpečně nevládne jiným, leč kdo rád sám se podrobuje. Nikdo bezpečně neporoučí, leč kdo sám se naučil dobře poslouchat. Msgr. Šťastný pak tyto věty následovně veršem spracoval:

1. Životem kdo vniterným chce
podoben se Kristu státi,
tomu s Ním jest do úkrytu
mimo hlučný dav se bráti.

2. Nejpevněji vystupuje,
kdo se nejraději skrývá;
pevně mluvit nedovede,
než kdo včas rád nemlčívá.

8. Nedovede pevně vlásti,
kdo se poddán býti zdráhá,
nedovede poroučeti,
sám kdo poslouchati váhá.

Překlad Šťastného je, jak z ukázky viděti, pořízen čtyřstopým veršem trochaickým, jako ve známé německé básni Webrově »Dreizehnlinden«; rým je obkročný, ve druhém a čtvrtém řádku čtyřřádkové slohy; čte se vesměs lahodně. Náš proslulý odborník školní rada František Bartoš píše v soukromém listu o tomto vydání: »překlad je velmi pěkný, lahodný a plynný, krásný obsah tento krásnou formou jistě velmi získal.«

Hlavní snahou básníka bylo, jak sám praví, »podati slovy blahoslaveného Tomáše co nejvěrněji, když ne do slova, tož aspoň co do smyslu a váhy my-

šlének, hledět shrnouti je v jednotlivé slohy tak, aby každá téměř stala se aforismem, hledě při tom zejména jasností lahodně originálu aspoň se přiblížiti« — a že se vše co zamýšlel úplně podařilo, že podal vše řečí květnatou, právě básnickou, že oděl vše v roucho ušlechtilé přisvědčí, kdo knížku do ruky vezme a pozorně ji čte; výtečně zachován tu první a hlavní požadavek každého překladatele: nic podstatného nevynechati, ale také nic ze svého nepřidati. Zajisté kdo tento tak krásně zpracovaný, sluchu lahodící překlad si pořídí, zamiluje si četbu K—ého tím více a přičiní se, aby pojal obsah ve své srdce a jím všecek proniknut byl, vždy najde zde vše, čeho potřebí k duchovnímu životu a prospěchu. Na konci přidány jsou nejpotřebnější modlitby. — Literatuře naší přibylo knihou Šťastného dílo poesie náboženskо-didaktické, jakého posud neměla.

Krámská cena výtisku brožírovaného je i s poštovní zásylkou K 2.40, výtisk vkusně v plátně vázaný stojí K 3, v kůži se zlatou ořízkou K 4·20; na devět výtisků dává se desátý nádavkem. Úprava je sličná, tisk a papír pěkný; velikost vázaného výtisku je 14×10 cm. Objednávky vyřizuje buď administrace »Obzoru« v Brně anebo Benediktinská knihtiskárna v Brně v Dominikánské ulici. Kdo potřebuje dárek ku kterékoli příležitosti, má zde něco vhodného. *Ign. Zhaněl.*

Patronát Mládeže. Věstník. Vychází v sešitech měsíčních ve prospěch »Patronátu Mládeže« v Praze-III., Novodvorská ulice, č. 2. n., kdež jest i redakce a administrace. Za redakci odpovídá Bohuslav O. Rozvoda. Předplatné: Celoročně 3 K, s poštovní zásilkou 3·50 K, pro školy a ústavy 2 K, s poštovní zásilkou 2·50 K. — Nadšený a obětivý Sigmund Halka hrabě *Ledóchowski,* kněz pražské arcidiecése (jenž před krátkou dobou vystoupil z Tovaryšstva Ježíšova), zakladatel neobyčejně důležitého spolku charitativně socialního — »Patronátu Mládeže« — v Praze, stará se i pečuje všemožně o doplnění a usamostatnění svého díla, posvěceného lepší budoucnosti naší mužské mládeže, pro niž pracuje a žije celou duší svou, celou bytostí svou, nelekaje se sebe větších obětí a neklesaje pod vysilující námahou. Modlitbou a prací sílí se k další — promyšlené a rozčlánkované práci v duchu křesťanském ve všech záhybech a po všech stránkách. Jedním takovým prostředkem je také vzpomenutý měsíčník, který v každém čísle přináší i vyobrazení, hlavně ze spolkového života »P. M.« Letos vychází již druhý ročník tohoto pečlivě řízeného časopisu, určeného pro mládež vůbec a pro mládež, soustředěnou v »P. M.« zvláště; je to jakési pouto mezi mládeží a samým charitativně socialním dílem, které v prose všedního života denního se vším úsilím a upřímně obnoviti chce zdravou i svěží poesii křesťanství v řemeslech a umění, těžíc svědomitě ze všech vymožeností nové doby. Letošní (II.) ročník liší se podstatně od ročníku prvého. Prvý ročník byl dvoujazyčný; na každé stránce vedle textu českého byl i text německý, a to obojí gotickým písmem. Letos vychází časopis ve dvou oddělených a zcela samostatných vydáních: českém a německém, kteráž co do obsahu poněkud od sebe se liší, hlavně co se dotýče zábavné části. České vydání tištěno jest nyní písmem latinským; idealná jednotnost ustoupila suchému a nevyhnutelnému požadavku praktickému, poněvadž gotická výprava věstníku byla skutečně na nemalou závadu rozšíření a četbě jinak výborného tiskopisu mezi českou mládeží. Pokládám také za svatou svou povinnost, abych se na tomto místě otevřeně vyslovil o národnostních poměrech díla hr. Ledóchowskiho, jehož si pro celou řadu výborných vlastností vysoce vážím; rozumí se samo sebou, že tím přejímám vůči celé naší veřejnosti za věc tuto i plnou zodpovědnost. Pravdě dlužno vždycky dáti průchod. S mnohých stran a od vážných osobností proneseny byly žaloby, poznámky a stesky o poněmčování prací »P. M.« Ano, v uvedeném směru i některé listy české přinesly zprávy, které nesrovnávají se s pravdou; tendence oněch listů jest ovšem patrna i zřejma — jdeť tu o dílo charitativné, tudíž o dílo, spočívající na podkladě náboženském, a v takovém případě nesmí se se strany předpojatých posuzovatelů pochváliti ani sebe dokonalejší dílo. »P. M.« také nevychovává dítek v národnostní lhostejnosti, jak se tu a tam tvrdí; ovšem na druhé straně neučí také dítky své odsouzení hodné nesnášelivosti a nevraživosti. V »P. M.« soustředěny jsou dítky české národnosti z ovzduší slovanské Prahy, a dojista ani jediný chráněnec tohoto blahodárně působícího díla nemůže a nesmí říci, že v českém ovzduší »P. M.« jen v nejmenším ohroženo národní jeho smýšlení a cítění. Kdo zajímáš se o věc, navštiv útulek »P. M.«, a poznáš, jak ušlechtilý duch tam vane . . . Útoky ony dlužno se vším důrazem a co nejrozhodněji odmítnouti jako zcela liché a bezdůvodné. Německé vydání časopisu jest určeno pouze pro členy a dobrodince, jakož i mládež německé národnosti, a ti jsou ovšem velmi četni. — V každém jednotlivém čísle jest spolková kronika, která seznamuje čtenáře se vším důležitějším, co v uplynulém právě měsíci v »Patronátu Mládeže« se sběhlo, takže

tato kapitola obsahuje vlastně stručné a věrné vylíčení vzniku, rozvoje a dějin díla, kde do jisté míry provádí se ve skutečnosti zásada svépomoci mládeže. Kronika tato jest nad míru poučná; ukazuje výmluvně i přesvědčivě, co poměrně v krátké době může za pomoci Boží pevná vůle a vytrvalost. Kroniku píše sám hr. Ledóchowski; dýše z ní na každém řádku nezměrná jeho láska i oddanost mládeži. V prvém ročníku obsaženy jsou následující články vážného obsahu: Z růžového sadu Marie Panny, Apoštol milosrdné lásky, Slova víry v říši přírody a umění, Křížem zkoušená milosrdná láska. K tomu druží se několik poučných a zábavných povídek a vypravování. Z hromady zlatých zrnek, která nasypána jsou vždy na poslední stránce čísla, čerpati lze hojně pokynů, pravd a rad pro život. Zdařilé obrázky v textu střídají se četně s pěknými přílohami, mezi nimiž zvláštní zmínky zasluhují jednak obraz Matky dobrého Pastýře, krásně provedený od akademického malíře Zikmunda Rudla, jednak nádherný spolkový prapor, který si opatřil spolek za vydatné i štědré podpory msgra. Karla Jaeniga, tichého podporovatele všeho krásného a dobročinného. O druhém (letošním) ročníku, který jest podobným způsobem rozčleněn a uspořádán jako prvý, zmíníme se podrobně až bude ukončen, podotýkajíce zatím jen tolik, že obsah jeho jest vybraný, a že se velmi dobře hodí za bezvadnou četbu naší mládeži, na což by pilně upozorňovány býti měly všechny vychovatelské kruhy, jimž záleží na zdárném vývoji naší mládeže. Podporou tohoto časopisu vykonává se zároveň dvojí dobro — šíří se dobrá četba a podporuje se svérázné charitativně-socialní dílo! —

Fr. Cyr. Vlk.

Kalná voda. Maloměstská novella od J. V. z Finberka. Matice Lidu. Čís. 4. Rok 1902. V Praze. Nákladem knihtiskárny dra. E. Grégra. Spisovatel líčí některé stinné stránky maloměstského života, kdež začasto jsou společenské poměry otráveny klepařením některých výstředních paniček. Ty, místo aby se věnovaly svým rodinám, a zbývá-li jim přes domácí starosti čas, ideálním snahám v lidumilství nebo vlasteneckým prácem v okruhu dámského působení — scházejí se k nicotnému pomlouvání a malichernému klepaření, před nímž neobstojí žádná osoba v malém městě. Nedovolený pak poměr svobodného místního lékaře, jenž má již takořka před sňatkem s hodnou měšťanskou dívkou, ke vdané paní berní jest dějem této novelly. Že i muži klepavých paniček, kteří v malém městě zaumají společenská přední postavení, bývají strženi do toho víru rozmíšek a pomluv, jest na bíledni. Poměry ty dobře charakterisuje přednosta stanice, když praví ke své choti (str. 107), která po sklamání z takových společností vystřízlivěla a vrací se ke své rodině: »Jste zkrátka ženy, jedna o druhé hovoříte, jedna druhou pomlouváte, mnohé zanedbáváte své děti a svoji domácnost, ba některé i své muže. Já ti stále říkám, že po těch besedách nic není, zamotáváte se jen do řečí, jste samý klep a přehlížíte se. Myslíš, že k tobě půjde některá ta paní, aby si s tebou upřímně pohovořila, aby tě potěšila, aby přišla proto, že se jí po tobě stýská, že tě má ráda? To to! Přijde na zvědy, přijde zahnat dlouhou chvíli, přijde tě prohlédnout, aby měla třetí, čtvrté i ostatním co povídati. Neméně dává se tu díl mužským besedám: »Díváme se jeden druhému do kapes a ceníme každého dle jeho tobolky, nepřejeme si vzájemné lepší postavení, týráme a pohrdáme jeden druhým pro různé politické i jiné přesvědčení, zkrátka potíráme se.« Když pak oba manželé na vzájem uznali mělký podklad různých těch svých společností, usnesli se žíti jen své rodině, řkouce: »Rodina jest svět veliký«. Tendence této novelly jest dobrá, ana pranýřuje chyby maloměstského života. Hřích dochází tu svého trestu, neboť záletná paní berní upadá v opovržení veřejnosti i v citelný trest u svého manžela. Můžeme proto čtenářům tuto knihu doporučiti, neboť poučný její obsah může tak mnohou kalnou vodu v čistou proměniti. *Vlastimil Hálek.*

❁ ❁ ❁

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Andrej Halaša, advokát v Turč. Sv. Martině, přeložil do slovenčiny rozkošnou Zeyerovu dramatickou pohádku »Radúz a Mahulena.« Slovenské vydání (»Slov. divd. ochotníka« sv. 18.) je o polovici lacinější českého (vyšlo v »Kabinetní knihovně«). Halaša má neocenitelné zásluhy o slovenskou překladovou literaturu dramatickou. I české hry se překládají dosti pilně v pečlivém výběru. — Na české zemské reálce v Hodoníně maturovalo počátkem července 35 abiturientů, mezi nimi také někteří Slováci. Slovenští studující vykázali se vesměs prospěchem dobrým a velmi dobrým. Je tudíž oprávněná naděje, že

nyní značnější počet slovenských hochů půjde na moravské střední školy. — Vláda peštská již uveřejnila výsledky sčítání lidu. Ve 12 slovenských stolicích přibylo od r. 1788—1900 jen 37% obyvatelů, kdežto obyvatelstvo celých Uher v téže době rozmnožilo se o 108%. Tak se mstí vystěhovalectví! Ve slovenských stolicích obývá průměrně 1 km² jen 56 duší, ale již r. 1787 bylo jich na 1 km² 41. — Statistická data o pohybu slovenského obyvatelstva přinesly »Národnie Noviny« a »Slovenské Pohľady« z péra dra. Stodoly. — Redaktor Kretz uveřejňuje ve »Slováckých Novinách« zajímavou studii o slovenském vystěhovalectví. V »Moravské Orlici« ze dne 22. června přimlouvá se týž redaktor za vydání mapy uherského Slovenska, dle vzoru speciálních map generálních se správnou slovenskou nomenklaturou. Nemáme dosud slovanské mapy Slovenska, a potřebujeme jí nutně, zvláště když mapy maďarské a německé mají topickou nomenklaturu výhradně maďarskou. O správná místní jména slovenská není nyní již potíž, protože studiemi Eljaszovými, Houdkovými, Minárikovými a jiných již skoro všecka najisto postavena byla. — V minulém čísle »Vlasti« projevil jsem zvědavost, jak slovenská katolická intelligence uvítá *protiklerikální* list »Hlas ľudu.« Nyní mohu již to také prozraditi. Farář Kollár napsal v »Katolických Novinách« (čís. 13 ex. 1902): »Poneváč »Hlas ľudu« iňáč miestami dost záživný pokrm duchovný podáva ľudu nášmu slovenskému pomiešaný s nebezpečným jedom otravným, my týmto pred ním ľud slovenský varujeme a p. vydavateľovi-redaktorovi privoláváme: nekazte, nectrovujte nám ľud.« Slyšel jsem nejednou od slovenských mužů vzdechy: »chraň nás, Bože, bojů stranických!« Kolik škod vzešlo našemu národu z roztříštění na strany a frakce! Zmínili jsme se kdysi, že Bežův »Šlabikár« nebyl připuštěn do slovenských škol pro deklamovánku: »Já som malý, ale Slovák«; deklamaci tuto vytiskly v poslední době Bielkóvy »Ľudové Noviny« a redaktor Bielek byl za to postaven dne 28. června před soud, ačkoli básnička vznikla asi r. 1849 a již neméně než dvacetkrát v Uhrách vytištěna byla. Je to nový krok na dráze persekuce slovenského tisku. — Znova přišel na přetřes záměr zříditi na Slovensku obchodní družstvo pro slovenské národní výšivky. Záměr rozhodně ideální našel již ohlasu, ale kde vzíti peníze na zařízení výrobního i prodejního závodu? A na Slovensku je přece nejvíce potřebí kapitálu, aby národní věc pokračovala. A peněz není, ba ani mecenášů. — R. 1900 bylo v Uhrách popsáno 2,002.165 Slováků. Kolik jich zmizelo machinacemi sčítacích komisařů? — Dr. Markovič, Jan Valenčík a spisovatel Rízner byli pronásledováni úřady, že prý vydržovali vládou nedovolenou schůzi lidu. Dokázalo se, že schůze vůbec nebylo, ale slečna Rízneróvá (nadaná básnířka Ludmila Podjavorinská) byla přece odsouzena na tři dni chládku, »že síce takéto ľudové shromaždenie nevydržiavala, ale ho vydržiavať mala v úmysle.« Fiat justitia! — Ministr osvěty Vlassics nařídil, aby se maďarštině vyučovalo také na školách soukromých, nestátních. Má prý se maďarštině na všech školách bez rozdílu vyučovati týdně 17—24 hodin! Považme, že nejvíce týdně bývá 26 hodin! Čemu se má mládež školní tedy naučiti? Jak slepá je maďarisace! — Kdo zná výbojnou povahu cislajtanských Němců, neuvěřil by, že Němci v Uhrách se velmi lehce a snadno maďarisují! Vláda uherská velice dbá toho, aby co nejdříve pomaďařila se jména uherských osad. Kdežto obce slovenské, srbské, rumunské a rusínské hájí si svých původních jmen, obce s obyvatelstvem německým samy podávají žádosti o zmaďaření jména. Slovenská obec Vílová v Báčce byla úřady nucena, aby přijala jméno Tündéres (tünder = víla, die Fee), ale obec odřekla (viz »Nár. Nov.« čís. 76). Naše úřady velmi zřídka povolují změny místních jmen, ale za Litavou je jiný svět. — Americký katolický slovenský list »Jednotu« bude nyní vydávati farář Jan Stas a nikoli zasloužilý P. Štefan Furdek, farář české fary Panny Marie Lourdské v Clevelandě. Ustanovila tak valná hromada (konvencia) spolku Jednoty. Furdek byl ovšem odškodněn. — Ministr Vlassics vydal prý tajný výnos o maďarisaci slovenských vystěhovalců Amerických. Výnos přišel do rukou redakce Rovniankova amerického »Slovenského denníku« a způsobil v Americe veliké hnutí. (Viz »Slov. denník« čís. 363 ze dne 6. června 1902). Leč zdá se, že věc vymyslil si jako reklamu »Slovenský denník«, aspoň F. Furdek vyslovil Rovniankovi zcela nepokrytě svou nedůvěru (viz »Slov. denník« č. 365). — Jak známo, rodný domek Kollárův v Mošovcích shořel. Pozemek, na kterém stával, zakoupil »Svatobor«, loňského roku jej ohradil nákladem 1200 K železnou mříží a dřevěným plotem a letos vysázel jej jako zahrádku stromky a keři. — Kaplan Ferdinand Krafta, který byl ve Velké Revúci pronásledován, protože vyučoval slovensky katechismu, byl zvolen dne 6. července za faráře do Surčína ve Slavonii (stolice Sriemská). Ve Slavonii je mnoho slovenských vystěhovalců, kteří jsou přece poněkud volnější než v Uhrách. — Když byla slovenská umělecká výstavka v Hodoníně, sehráli na ní dne 11. května slo-

venští ochotníci z Uherské Skalice Urbánkovu lidovou hru »Rozmarín.« Mládež skalická se tím nikterak neprohřešila na své vlasti, ale přece všickni účastníci hodonské výpravy byli voláni před disciplinární soud, kde se jim pohrozilo! Fermanem bylo zakázáno jakékolvěk účastenství na panslavistických schůzkách. Dojde snad také k pokutám! A přece když nově dosazený Nitránský župan Kramolin navštívil poprvé po svém převzetí úřadu Myjavu, pravil, že nic nemá proti slovenským národním snahám, ba v Brezové přislíbil dokonce, že do roka naučí se slovensky. A přece jeho podřízení úředníci v téže stolici Nitránské houževnatě potlačují slovenské národní snahy. — Tak maně vzpomínám si na verš překrásné modlitby Svatopluka Čecha:

Až druhý lid, jenž sotva z jarma šije
sám vypjav, jiné poutá v okovy,
je tupí, vraždí, z jejich bídy tyje
a k jejich nářkům smích má surový,
až národ ten, — jenž cizí silou straší,
sám trpaslík — v boj vyzve onu moc,
jež nocí dnem zlé svědomí mu plaší,
jsouc jeho rabům hvězdou v žalu noc —
tam nebuď, Pane!
Tam nechať metla Tvého trestu vzplane!

Slavnosti Martinské jsou letos určeny na 5. a 6. srpna. Až se z nich vrátím, vypíši své dojmy. Zatím dost.

Ve Val. Klobúcích, dne 18. července 1902. *Franc. Václ. Peřinka.*

Spolek sv. Vincence v Uruguay. Tajemník vyšší rady v Montevideu, José M. Muñoz, předkládá v úhledné knížce s třemi přílohami zprávu o spolku sv. Vincence v republice Uruguay za všechen čas jejího bytu 1858—1900. Počíná: »*Hold Ježíši Kristu Vykupiteli, který žije, kraluje a vládne ve všech stoletích.*« Tímto voláním víry a lásky loučí se katolický svět se stoletím, které zapadá, a pozdravuje věk vycházející. Vyšší správní rada spolku sv. Vincence ve Východní Republice Uruguay (República Oriental del Uruguay) druží se také s nadšením k tomuto hnutí, aby přednesla Ježíši Kristu Vykupiteli svoji modlitbu díkův a smíru ve jménu všech svých účastníkův a pomocníkův, a klečíc pokorně před Jeho Svatostí Lvem XIII., papežem a králem, prosí o jeho otecké požehnání pro činy svého apoštolátu lásky. Jakožto projev poddanosti Ježíši Kristu Vykupiteli, úcty k sv. Otci, jeho zástupci na zemi a uctivé příchylnosti k našemu osvícenému panu arcibiskupu v Montevideu, monsignoru dru. Marianu Solerovi, upřímnému příteli konferencí a ochránci jejich prací, — představujeme hrubými rysy život našeho milovaného spolku od jeho narození do dneška . . .« »Dílo, které tyto stránky líčí, není dílem jediného srdce člověka dobré vůle, anať jeho velkolepost jest nad síly člověka. U výpisu našich skutkův jest každé chvíle vidna ustavičná přízeň milosrdného Pána Boha, která z cest, konaných syny sv. Vincence, odstraňovala se zálibou překážky hmotně nepřemožitelné . . .« »Kéž dá Pán, aby v tu chvíli procitla usnulá láska tolika křesťanů, kteří zapomněli Mistrova slibu: Kdožkoli dá nápoje jednomu z těchto nejmenších číši vody studené, zajisté pravím vám, neztratí odplaty své.« — Původcem spolku v Uruguay byl velitel francouzského loďstva, Ondřej Fouet, jenž přistál v Montevideu se svou válečnou lodí »Zèbre«. Den 21. listopadu 1858 dal spolku život, a ten spolek míru a pokoje trvá tam 42 léta. Do dneška hostí republika 19 konferencí, a to 11 ve hlavním městě Montevideu, 8 jinde. — Všech účastníků jest 1261 a to: 762 přispívající, 456 činných, 33 čestných, 20 čekatelů. Činní členové po dvou navštěvují podporované rodiny týdně, týdně se také scházejí. »V těch častých a pokojných schůzích pojí se těsněji svazky křesťanské lásky, vdechuje se duch vincenciánský, vznešený ve své pokoře, jenž řídí veškeru výměnu myšlének a všecka usnesení.« — Za celý čas svého života rozdělil spolek 1,315.401 kilo masa, 6,796.304 čtvrtkilové chleby, 104.664 litry mléka. Mimo tu pravidelnou podporu skýtá se oděv, obuv, činže, strava a léky nemocným a j. — *Výchova dětí.* Spolek pečoval vždy o výchovu dětí, aby vzdělal lidi křesťanské, užitečné rodičům a vlasti. 1. listopadu roku 1859 zřídil »*Školu sv. Vincence*« pro hochy a nezapomněl ani na děvčata. 6. srpna 1859 zřízen »Spolek pomocných paní,« jenž dívky, konferencemi doporučené, posílal do škol. Po mnohých letech přestala vydatná spolučinnost tohoto odboru, a konference posílají samy děvčata do katolických škol. Ve »Škole sv. Vincence« bylo vyučováno 10.430 chlapců, v jiných školách 2.630, v mateřských útulcích 2.121, všeho všudy 15.181 hoch. Spolek paní poslal do škol 2.118 děvčat, konference 914, v mateřských útulcích 1.818, všech 4.850, tedy od

počátku spolku *20.031 dítě*. — »Žádný skutek lásky nesmí spolek pokládati za cizí«, dí 2. článek našich pravidel. Proto spolek neomezoval cvičbu milosrdenství pouze na republiku, ale propůjčoval se pomocí i v cizích souženích. V dubnu 1861. po nešťastném zemětřesení posláno do Méndozy 480 pesos., 1868. přispěl do Ecuadoru, jejž sužovalo zemětřesení, 1871 do Buenos Aires po žluté zimnici. — »Horlivost zavedla Vincenciány až do žalářův, aby osladili nešťastníkům trapný život dílem pomocí hmotnou, dílem osvěcováním jejich ducha nebeským světlem naděje, která neskrývá nikomu svých utěšených paprskův ani pro zločiny nejhroznější. *Návštěvy žalářů* konány s počátku občas zvláštní komisí. Vězňům podávána křesťanská četba, která podporovala vydatně jejich znovuzrození. Povznášejícím divadlem bývalo velikonoční sv. přijímání těch nešťastných, kteří byli na ně připravováni touže komisí. A veliké oslavy tomu obřadu propůjčilo přinesení těla Páně pod nebesy z kostela mateřského, dnes metropolitního. V ten den dostali na oslazenou také nový oblek, zvláštní jídlo a příjemné občerstvení.« Přičiněním spolku zřízena vězňům kaple, kde se v neděli pro ně slouží mše svatá. Byl-li kdy vynesen rozsudek smrti, členové komise brali na se povinnost bolestnou, ale ušlechtilou, těšiti zločince v hořkých hodinách posledních, připomínajíce mu Boha Dismasova a Marie Magdaleny. — *Sekretariát chudých* byl zřízen v čci. 1896., a může se právem jmenovati »blahem chudých.« Úkolem jeho jest pořádati domácnost za účastenství jednoho zástupce vyšší rady, aniž se brání konferencím, aby samy pracovaly právě tak. »Požehnaná je práce této nové a zajímavé instituce. Ona pořádá rodinu, které chybí křesťanský základ; proměňuje ve svazek svatý a trvalý spojení nedovolené, které hrozí ustavičně rozkladem rodině bez víry; s čela přirozeného syna stírá znamení *p*onižujícího původu, aby je nahradila právoplatností, která ho povyšuje a činí rovným dětem řádných rodin; dechem pokoje rozvívá manželské sváry, opakujíc slova sv. apoštola Jakuba: Nežalujte, bratří, jedni proti druhým, abyste nebyli souzeni. Aj, soudce stojí přede dveřmi.« Od r. 1896 vykonány s přispěním sekretariátu 194 církevní oddavky, 14 in extremis t. j. na smrtelné posteli. Církevních oddavek s přispěním konferencí bylo 138. Občanských sňatků skrze sekretariát bylo 164, in extremis 12, občanských sňatků skrze konference 43. Celkem 565 sňatků. Jako doplněk toho díla bylo 575 dětí legitimováno a 340 pokřtěno. — Nežli vydává tajemník počet za poslední rok, dí: »Spolek sv. Vincence, odkázaný na své síly, byl by na své cestě klesl, byv zmožen vlastní slabostí. Hospodin, který miluje chudé, ráčil zadržeti tento pád, zjednávaje nám různých pomocí, jež pracovaly s námi v apoštolátu milosrdenství: preláti svojí bohatou radou, duchovenstvo a »sestry lásky« rozhodnou, dobrou vůlí, a lid vždy ochotný klásti nám do rukou štědré almužny.« — Na počátku 42. správního roku (od 30. list. 1899 do 30. list. 1900) měl spolek 268 rodin, v roce jich přibral 270, tedy v celku 538. Během roku propuštěno z ošetřování 258 rodin, a tak jich zbylo 280, jež čítají 430 osob dospělých a 855 dětí. Denně dostávají 188 kg masa, 487 čtvrtkilových chlebů, 53 litry mléka. Za rok bylo rozdáno 55.765 kg masa, 171.875 chlebů, 15.439 l mléka. Konference srovnaly 58 manželství, 75 dětí legitimováno, 95 pokřtěno a 42 připraveno na první sv. přijímání. Sekretariát umožnil 66 sňatků církevních, 60 občanských, 2 in extremis a j. Škola sv. Vincence měla 248 hochů. V rodinách byl 441 případ nemoci, pokud to bylo správní radě ohlášeno. Nemocným posloužili darmo 33 lékaři a 1 lékárník. — Výdaje za 42 léta 408.649·74 pesů, z toho na školství 77.483·32, na rakve 3.056·34 pesů. — V posledním roce (od 30. list. 1900 do 30. list. 1901.) vydáno za chléb, maso, mléko, léky, rakve, oděv, obuv, na výchovu, učitelům, hotově a j. 14.609·29 pesů. — *F. T.*

Ze slovinských zemí. Jako v jiných zemích, tak též mezi Slovinci působí blahodárně »Slovenska Matica«, která dne 4. června t. r. konala svoji 38 valnou hromadu v »Mestném domě« v Lublani za účastenství 40 členů, z nichž za debaty tři odešli, tak že se stala schůze neschopnou usnášeti se, čehož sluší nemálo litovati vzhledem k důležitosti této korporace. Předseda ředitel Frant. Levec zahájil schůzi a přivítal zvláště univ.prof. dr. Marka a prof. dr. Tominška a přeje si, aby vynikající hosté častěji zavítali do matičních schůzí. Jednatel Eugen Lah podával zprávu o činnosti Matice za uplynulý správní rok a jednal zvláště o společné práci Slovenské Matice s Hrvatskou Maticí, jak na poslední valné hromadě bylo usneseno. Výbor měl nejlepší úmysly, ale tyto nebyly uvedeny ve skutek, poněvadž »Hrvatska Matica« na příslušné návrhy vůbec neodpověděla. Letos vydal spolek šest knih o 80 stranách, které jsou pokračováním spisů předešlého roku uveřejněných. Výbor vyslovil svoji nespokojenost se 6 svazkem »Slovenských národních písní«, z nichž některé vzbudily všeobecný odpor s mravního, esthetického i finančního stanoviska. V té věci učinil dr. Eugen Lampe návrh, aby byl prof.

Štrekelj požádán, aby pokračoval ve sbírce národních písní, ale nechť vypustí ty, které obsahem se nehodí. Debata o sbírce národních písní, která se potom rozproudila, byla velmi živá, a ukázalo se, že ve výboru i ve valné hromadě jsou dva protichůdné proudy: katolický a liberální. Prof. dr. Murko kárá výbor, že prý jeho stanovisko není správné, že třeba posuzovati národní písně s hlediska kulturního. Prof. dr. Štrekelj, původce této sbírky, jest dobrý a zbožný katolík, proto prý dovede posouditi, co se lidu hodí. Hájí uveřejnění variantů, že prý jsou potřebny. Dr. Murko vyslovuje podivný názor, že prý pro národní písně není ani morálnosti ani esthetiky! Knihy se tiskly ve 3600 výtiscích. Spolkový dům bude nákladem 3000 K opraven. Přese všecky překážky bude vydán atlas slovinských zemí. Finanční stav družstva je příznivý, tak že se jeví přes velké výdaje ještě přebytek. »Slov. Matica« vyměňuje si publikace se 48 spolky. Knihovně přibylo 385 knih, tak že čítá celkem 16.000 svazkův a rukopisů; avšak nebývá jí tak užíváno, jak by toho zasluhovala. Spolkových knih se prodává stále více, zvláště mezi lidem. Lid prý zcela jinak soudí nežli my; jemu prý se nezdá vše hříchem, co nám je hříšno, lid je naivnější. Sběratel byl výborovým usnesením nepříjemně dotčen a nedá-li mu družstvo volnosti u sbírání, vydá sbírku sám; to prý by byl vědecký skandál. Dr. Štrekelj však sám vypustí některé nepřístojné písně v příštím svazku. Dr. Eugen Lampe, red. Dom in Sveta, odkazuje na svou kritiku národních písní, která není namířena proti sběrateli, nýbrž proti tendenci. Poesie, a to také národní, má svoje meze. A v této sbírce jsou věci, které nejsou předmětem básnictví. Matice má svoje čtenáře nejen mezi učenci, nýbrž i prostým lidem, a proto třeba opatrnosti. Proti tomu vystoupil dr. Tavčar, chefredaktor liberálního »Slovenského Naroda«, který dal návrh, aby výbor neomezoval svobody dru Štrekeljovi a sběrateli aby se vyslovila plná důvěra. Dr. Opeka namítá, že výbor byl veden snahou, aby netrpěla Matice škody; ohledu na mravnost nemůže proto zanechati. Že by lid neznal morálky, nezakládá se na pravdě; sám byl odsoudil ony nepřístojnosti. Matice nemůže abstrahovati od konkretních rozměrův a postaviti se na úplně vědecké stanovisko. Také mládež čte matiční spisy, a proto se jí nesmí dávati pohoršení. Prof. R. Perušek uznává vážnost čistě vědeckého vydání národních písní, ale k tomu není povolána Matice, nýbrž »Jugoslovanska akademija znamosti«. Starostí Matice jest *popularisovati* vědu, proto nikdo nebyl pokálen, kdo hlasoval ve výboru za vyslovení nelibosti. Prof. dr. Ilešič poukázal na to, že Slovinci se postavili na stanovisko umělecke poesie, proto přílišně pěstovati narodni básnictví prý znamená úpadek. Také mnozí sběratelé přidávají o své újmě věci, kterých v písni není, čímž ceny ubývá. Návrh dra. Tavčara nedošel absolutní většiny; ani někteří členové, kteří ve výboru hlasovali pro vyslovení nelibosti, nepozvedli ruky proti tomuto návrhu, tak že dali na jevo nerozhodnost. Valná hromada pak byla skončena, poněvadž nebyla schopna se usnášeti. — Dvorní nakladatel mladších spisovatelů vydal dvě nové knihy: »Navihanci« od Murnika a drama »Kraj na Betajnovi« od Cankara. — Františkánský klášter v Novém městě vydal praktickou brožurku »Vodilo (návod) tretjega reda sv. Frančiška« podle nejnovějších nařízení.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec a královská rodina saská. Z Říma dochází zpráva, že sv. Otec byl úmrtím saského krále Alberta hluboce dojat. Poměr sv. Otce ke královské této rodině jest nad míru srdečný již z toho důvodu, že jeden syn nynějšího krále Jiřího jest knězem katolické církve. Papež zaslal královně Karole a celé královské rodině velmi srdečný telegram soustrasti nad ztrátou zesnulého krále.

† **Kardinál Mečislav Ledóchowski.** Zesnul v Pánu dne 23. července t. r. Slavný hrdina kulturního boje v Německu, neoblomný zastance spravedlnosti a pravdy, jenž pro spravedlnost trpěl pronásledování, žalář i vyhnanství, biskup-vyznavač, skonal v 80 roce požehnaného a zásluhami bohatého života svého. Jméno arcib. Ledóchowského v boji kulturním v letech sedmdesátých bylo nejslavnějším jménem, s úctou a obdivem vyslováno bylo od lidu i duchovenstva. V době vyhnanství svého byl kard. Ledóchowski také v Praze a na Moravě v Uh. Hradišti u bratra svého, kdež dostalo se mu velikých ovací. Kardinál Mečislav hr. Ledóchowski narodil se r. 1822 v Gorkém v diecési sandomírské v ruském Polsku, na kněze byl vysvěcen r. 1845 v Římě, r. 1861 posvěcen byl na biskupa. Býval auditorem při nunciatuře v Lisaboně, apošt.

delegátem v Nové Granadě, nunciem v Bruselu, na to stal se arcibiskupem hnězdensko-poznaňským. Za kulturního boje byl od Bismarka přes rok vězněn, že nechtěl církve zradit. Pius IX. poslal mu r. 1875 do žaláře v Ostrowu zprávu, že jmenoval ho kardinálem. Po dlouhém žalářování vypovězen byl kard. Ledóchowski z Německa. Kněží i lid zůstali mu však věrni. Roku 1876 odebral se do Říma a stal se jedním z nejvážnějších členů sv. sboru. Jako prefekt propagandy zastával jeden z prvních úřadů církevních. R. 1885 vzdal se arcibiskupství hnězdensko-poznaňského. Kard. Ledóchowski byl rodem i smýšlením Polák.

Romuald Zaymus †. V malé dědině Bytčici na Slovensku zemřel v sobotu, dne 19. července u věku 75 let katolický farář a spisovatel Romuald Zaymus. Zesnulý narodil se dne 6. února 1828 v Rajci a na kněze vysvěcen byl 21. dubna 1851. Stav se farářem v Bytčici získal si velikých zásluh o lid této dědiny, učiv jej racionelnímu hospodaření. Činnost jeho však neobmezila se pouze na tuto osadu. Po 3 roky redigoval hospodářský a řemeslný list »Obzor«, dále psal četné dopisy a články do »Katol. Novin«, Nár. Novin« a j. Jako věrný syn svého národa a dobrý pastýř vytrval při národním praporu až do poslední chvíle, neopustiv jej ani v dobách nejtěžších. Zaymus byl zakladatelem »Matice Slovenskej«, zniovského gymnasia a »Museálnej slovenskej společnosti«, jejíž byl druhým místopředsedou. R. i. p.

Jeho Exc. ndp. biskup dr. Martin Říha v Českých Budějovicích slavil v neděli 27. července památku čtyřicetiletého kněžství. Jako syn českého rolníka vstoupil do alumnátu a po 23leté působnosti v úřadě kněžském dostoupil úřadu biskupského.

Diamantové jubileum kněžské Františka Pravdy. Stařičký a velezasloužilý spisovatel a buditel národa, Vojtěch Hlinka (František Pravda), č. konsistorní rada v Hrádku u Sušice, slavil dne 31. července t. r. ve vší tichosti své diamantové jubileum kněžské. Ovšem, diamantovou mši sv. téhož památného dne sám již nesloužil, jelikož ubohý nevidí a nevydržel by při svém bez mála již 86. roce dlouho státi, ale místo ní přijal v podvečer slavnosti svátost pokání a o slavnosti samé v zámecké kapli nejsv. Svátost oltářní při mši sv., již tam sloužil zbynický farář a jeho synovec dp. Tom. Houška, za přísluhy svého kaplana vp. Jana Němce. Do kaple zámecké dal se náš milý Frant. Pravda dovésti na pěkném, elegantním a velice pohodlném vozíku, který věnován mu byl k jeho slavnosti diamantové od šlechetných a vděčných pánů uroz. pana barona Bohumila z Henneberg-Spieglů a jeho spanilomyslné choti Anny, rozené hraběnky z Harrachů, jakož i od pí. baronky Antonie Hertlingové, pí. baronky Marie Kopalové a pí. hraběnky Hedviky Vallisové. Avšak i zámecká kaple byla ke slavnosti pěkně a skvostně vyzdobena čerstvými květinami, věnci atd. Zejména hlavní oltář byl vkusně a hojně okrášlen, mřížka přeb ním zahalena růžemi. Při mši sv. veledůstojný oslavenec buď seděl na křesle nebo klečel na klekátku, modle se na posvátném růženci. Nejsv. Tělo Páně přijímal s velikou vroucností a se slzami v očích. Lidu, zvláště intelligence, i mládeže školní sešlo se četně a páni učitelé dovedně zpívali po celou mši sv. Po mši sv. pak promluvil k přítomným dp. farář Tom. Houška: »Dnes tomu 60 let, co byl vldp. Vojtěch Hlinka, č. konsistorní rada na kněze posvěcen, dožil se tedy tak zv. diamantového jubilea kněžského. I měl by také tohoto dnešního dne sloužiti diamantovou mši sv., jelikož ale zbaven jest světla očí a kmet již vetchý a slabý, nemůže při nejlepší vůli tuto oběť nejsvětější Pánu Bohu přinésti. Proto na místo toho, aby za tu velikou milost Pánu Bohu poděkoval, přijal aspoň sv. svátosti a modlil se vroucně sv. růženec. I vy, moji nejmilejší, prosím vás, pomodlete se se mnou a s ním ještě společně na poděkování Pánu Bohu a nebeské Matičce Panně Marii, že tohoto památného dne se tento ctihodný a zasloužilý kmet dočekal, a pak aby mu všemohoucí nebes Pán dnů života ještě tady prodloužiti ráčil . . .« Těmi a podobnými slovy byli vyzváni k modlitbě za kmeta-kněze a spisovatele Pravdu všickni přítomní, jimžto se oči pohledem naň zarosily. Udělením sv. požehnání se tato tichá, tklivá a dojemná slavnost 60letého jubilea kněžského Frant. Pravdy v Hrádku ukončila. Dej Bůh, aby ještě dlouho živ a zdráv zůstal s námi a mezi námi, což jest zajisté vroucím přáním všech jeho ctitelů a přátel! — *ek.*

Padesátileté kněžství slavil v tichém zátiší želivském opat želivského kláštera J. M. ndp. Ferdinand Bursík. Narodil se 20. května 1827 v Písku a na kněze vysvěcen 25. července 1852, za opata zvolen 28. srpna 1900.

Msgr. Ant. Hora, probošt metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze, daroval 50.000 K na výzdobu jedné z pobočných kaplí dómu Svatovítského.

Prof. dr. Alois Musil z olomucké fakulty bohoslovecké podnikl novou vědeckou cestu do Arabie na vyzvání vídeňské akademie vědecké s dovolením J. M. ndp. knížete-arcibiskupa.

Alois Hlavinka, auditor bisk. konsistoře. farář v Kučerově, slovutný spisovatel, který mnoho svých důkladných prací i ve »Vlasti« uveřejnil, slavil v den sv. Prokopa t. r. své padesátiny. Brněnský »Obzor« z 5. srpna t. r. věnuje literární činnosti Hlavinkově delší stať. Odkazujíce své čtenáře k tomu článku v »Obzoru«, vyslovujeme při tom znamenitému faráři a spisovateli Al. Hlavinkovi své srdečné blahopřání a děkujeme mu zároveň při tom, že četnými a vzácnými pracemi literárními i naši »Vlasť« obohatil.

Provinciální synoda v Paříži. Pařížský kardinál Richard činí rozsáhlé přípravy ke svolání provinciální synody.

Král Alfons XIII. v průvodu své matky a dvořanů opouštěl 2. července královský palác v Madridě. Právě však šel kolem kněz s Největější Svátostí k nemocnému. Král i královna s celým průvodem ihned poklekli, poklonili se Spasiteli, načež král kázal vstoupiti knězi do připraveného královského kočáru, sám pak s matkou s hlavou obnaženou kráčel za kočárem až k domu nemocného.

Vévoda Norfolk Howard, vůdce katolíků anglických, jehož jediný syn Arundel u věku 22 let právě zemřel, je dědičným maršálem Anglie a šlechtický původ jeho pochází z r. 1139. Bratr jeho Howard byl kardinálem. Vévoda Norfolk je mužem nejen vlivným, ale i bohatým. Jediný právě zesnulý jeho syn byl slabomyslný, hluchoněmý a slepý. Dědicem vévody z Norfolku bude nyní jeho mladší bratr lord Edmund Talbot.

»Sklenička kořalky«, brožurka od kněze Frant. Perůtky, »Našimi Listy«, »Slovácký mi Novinami«, »Moravanem«, »Novinami z Pod-Radhoště«, »Vychovatelskými Listy« a nejnověji kurendou VI t. r. nejd. k.-a. konsistoří olomúckou vydanou doporučená, opět se co nejvřeleji doporučuje k nejhojnějšímu rozšíření mezi naším lidem proti moru kořalečnímu, denně až úžasně se vzmahajícímu. Dostati ji lze u družstva našeho v Praze, Žitná ulice 570-II. za 14 h; na pět exemplářů dává se šestý zdarma.

Překvapení. Dívka Marie, dcera po zemřelém úředníku, aby ulehčila matce, nastoupí službu v Praze, a to u pí. profesorové Milevské. Jsouc doma zbožně a vůbec výborně vychována, nalezne dívka v paní profesorové druhou matku a v Bětušce, jež řídí kuchyni, dobrou učitelku ve všech pracích, jí přináležejících. Marie píše domu dopisy, z nichž vyzařuje její úplná spokojenost ve službě Marie seznámí se v domě s dívkou Toničkou, která se připravuje ke zkouškám pro dětskou zahrádku, i zatouží také Marie po tom, býti pěstounkou v rodném svém místě, tajně se učí, udělá zkoušku a pomocí paní profesorové místo dostane. Překvapená její matka o ničem neví, pan děkan zjedná u matky Marie byt pro novou pěstounku a přivede jí — vlastní dceru — to je to krásné a milé překvapení. Vypravování slečny Aug. Rozsypalové jest lahodné a něžné; něžná pouta rodičů k dětem a naopak a krásný poměr paní k služebným jest tu dobře naznačen a proveden. Gratulujeme panu redaktorovi »Vzděl. četby«, že již pro dvě práce získal péro nadané učitelky, sl. Aug. Rozsypalové.

»Křesťanský dělník.« Časopis katol. jinochů, sdružených v Johanneu. — Měsíčník pro dům, rodinu a řemeslo lidu křesťanského. Rediguje Frt. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu v Praze, Salmovská ulice čís. 8-II. Předplácí se ročně 1 K 70 h, jednotlivá čísla stojí 12 h. Tiskem družstva Vlasť v Praze. Právě vyšlo číslo 1. s následujícím obsahem: Naším čtenářům. — Johanneum, ústav pro vychování, vzdělání a zaopatřování učeníků v Praze. Spisovatel předvádí vznik Johannea a dává pokyn rodičům, kteří z venkova své syny do Prahy na učení posílají. — Bethsaidský rybář (sv. Petr) a Tarsský stavitel stanů (sv. Pavel) od katechety Fr. Karbana. — Kterak se stal z Dudáka král od Jar. Petrlíka. Dva učňové od Fr. Waldmanna. — Bludiště v lese od Fr. Waldmanna. — Jabkářka, z polských obrázků Karla Malý-ho. — Různé. — Celé číslo má 16 stránek, určených hlavně pro učně a mladé řemeslníky. Dle toho budiž také obsah posuzován a s toho stanoviska jest obsah pěkný. Snaživý redaktor vydává časopis svým nákladem, on chce katolickým tiskem vniknouti mezi učně a mladé řemeslníky, i budiž laskavě v této snaze podporován.

Doporučení katolického tisku. — Bavorští biskupové vydali k duchovenstvu oběžník, v němž praví, že živé slovo v chrámě a ve shromáždění mělo by nalézati podpory v dobře řízeném tisku, a to proto, že protivníci právě tisku užívají k útokům naproti církvi. Je nám třeba — praví biskupové — drobných apologetických spisů pro lid, ve kterých by se palčivé otázky a námitky nepřátel srozu-

mitelným a správným způsobem projednávaly. Vlivu ještě většího měly by noviny v tisících výtiscích mezi lidem rozšiřované. — Co se brožur týče, vydá jich naše knihtiskárna hojně, a to právě časových. Budouť vedle »Hlasů Svatováclavských« a vedle »Vzdělávací četby katolické mládeže« u nás vycházeti nákladem Tiskové ligy: »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy« a časem vydáme ještě zvláštní brožury, jako byla na př. »Sklenička kořalky« nebo »Průvodní list křesťanů« a »Upřímné slovo křesťanským dívkám«. — Prosíme, aby všecky tyto brožury byly hojně rozšiřovány.

Pomník katolického dělnictva postaven býti má v Římě nedaleko lateranské basiliky. Budou to tři bronzové desky, na nichž vyryty budou tři okružní listy sv. Otce o dělnické otázce, nad nimi vznášeti se bude Kristus žehnající práci. Katolické spolky římské sestoupily se k tomuto ve zvláštní výbor a vyzývají katolické spolky tovaryšské a dělnické na celém světě, aby přispěly.

»Cyrillo-Methodějský dům v Brně.« Tak nazývá se společenstvo s obmezeným ručením v den Božího Těla, 29. května 1902 v Brně na trvalou památku 25letého slavného panování Jeho Svatosti papeže dělnictva, Lva XIII. založené, 7. června 1902 registrované a na III. mor.-slezském sjezdě křesťansko-socialním na posvátném Velehradě dne 21. července 1902 schválené. Jaký jest jeho účel? Pracovati v duchu Cyrillo-Methodějském v národě českém. Jak často slyšíme: Nemáme ústředí katolického v Brně, nemáme katolického hotelu, nemáme útulen pro učně, konviktů studentských, bytů dělnických, chorobinců pro dělnictvo sestárlé a ku práci neschopné, sirotčinců pro sirotky dělnictva, nemáme peněz pro různé podniky spolkové, národohospodářské, charitativní; slyšíme přání po řádech misijních, po stavbě chrámů potřebných, postrádáme agitačních fondů; toužíme po zvelebení tisku katolického, veřejných katotických čítáren a knihoven, katolickém divadlu; pravíme, ten dům v Brně nebo jinde měl by se koupiti, to neb ono zříditi, ale dokládáme: není peněz. Může jednotlivec, jeden spolek ony vznešené, ano svaté, tak časové a důležité podniky provésti? Zajisté ne; připouštíme. Avšak množství lidí, jednoho ducha a jednoho srdce může vykonati díla monumentální, díla nehynoucí pro budoucí pokolení, ano staletí. Proč prosil Pán náš před smrtí svou: Aby všichni jedno byli? Proč jiného, než aby řekl: V jednotě síla. Národ sjednocený postavil sobě Národní divadlo v Praze. Nyní pracuje se o Národní divadlo v Brně a předpokládáme, že v duchu dobrém. Národ pracuje i pro Matice školské. Kdo může za zlé míti nám, že pracujeme a svornost v práci žádáme pro Cyrillo-Methodějský dům v Brně, jehož dosah je nedozírný a působnost neobmezená. Doufáme pevně, ano nezvratně, že najdou se v našem národě ve všech stavech a třídách od palácův počínaje až do těch chaloupek lidé, kteří řeknou: Na takový podnik rád uložím podíl 100 korun, jenž dle stanov se bude úrokovati; vždyť přeji sobě, aby národ Cyrillo-Methodějský žil a pracoval v duchu Cyrillo-Methodějském. — A tak obracíme se s plnou důvěrou k našemu duchovenstvu, učitelstvu, k našim spolkům, záložnám a ke všem lidem dobré vůle s prosbou, aby podíly neb aspoň dary sebe menšími nás podporovali v díle tak velikém, katolickém, národním, socialním, časovém, praktickém a důležitém. Všechny podíly, dary, dotazy buďtež laskavě zasílány na ve hluboké úctě podepsaného a správní radou splnomocněného předsedu společenstva. — Svatí Cyrille a Methode! patronové společenstva, orodujte u Boha, ať se vzdálí matoha; vždy ať v kráse zaskvívá se nad Slovany obloha. — V Brně, v den sv. Jakuba, apoštola 1902. — P. Alois Slovák, O. S. A., předseda.

Bratří křesťanských škol čítají v přítomné době 15.000 učitelů, 2910 škol a 326.579 žáků, a to hlavně ve Francii a její koloniích. V Rakousku jest počet jejich ještě slabý. Nejen že jejich výkony v oboru elementárního vyučování veřejností i státem jsou uznávány, jim dostává se každé chvíle cen a vyznamenání za jejich úžasné úspěchy v oboru techniky, zemědělství, vinařství, charity, kolonisace a vyučování domorodců v koloniích. Na poslední pařížské světové výstavě obdrželi ve všech těchto oborech množství cen, zlatých a stříbrných vyznamenání. Školní bratří stojí tudíž úplně na výši doby a skutky svými vyvracejí ty směšné báchorky, jež nepřátelé katolíků k pouhému jménu klerikální školy u nás přibájili.

Jubileum práce. Nadučitel ve Frýdlantě p. Jos. M. Kadlčák slaví letos jubileum své 25leté spisovatelské činnosti. Píše od r. 1877 do časopisů odborných, zábavných a politických, pracuje v tomto směru ve všech oborech. Vedle prací do časopisů vydal 11 samostatných knih. Po léta je také spolupracovníkem »Hlasu« a redaktorem oblíbené »Hospodářské besídky«. Gratulujeme.

Dr. V. Flajšhans o literatuře o Husovi. V »Nár. Listech« ze dne 12. července t. r. napsal: Byla-li loňská žeň spisů jubilejních dosti chudá, nemůžeme

říci, že by letošní žeň byla značně bohatší. Pojednav o spisech Husa se týkajících od Žilky, Drtiny, Tobolky a Kliky, jež ho skoro vesměs neuspokojují, přechází na konec ke spisům o Husovi se strany katolické vydaňých a tu praví: Leč také strana odpůrná, katolíci, vydávají traktáty a brožurky; J. Sahula vydal »Nový Husův List«, v němž ukazuje dobře postiženou formou Husovou, jak málo vnikají všechny oslavy Husovy v srdce a ledví nynějšího širšího obecenstva, Jan Vychodil pokusil se velmi obratně traktátem »Mistr Jan Hus nebo sv. Cyrill a Methoděj« (v Brně 1902) paralysovati oslavu Husovu úctou slovanských apoštolů (nikdo z nás proti ní nic nemá; jen v tom je rozdíl, že místo Vychodilova »Hus nebo«, píší ostatní Čechové »Hus i ss. Cyrill a Methoděj«), a v »Hlasech svatováclavských« otištěny konečně ze spisů Lenzových »Čtyři historické nepravdy o Husovi« (tyto, ač věcně správné většinou, přece urážejí někde drsným tonem polemickým). Všecky tyto brožurky vynikají proti Klikovi, Tobolkovi, Musilovi atd. důkladnou znalostí věcnou. Je viděti, že jejich autoři dali si práci a informovali se i o nejnovějších pracích husovských. Rozumí se, že svých znalostí užívají ve prospěch své strany a svého stanoviska. Ale nemůžeme se diviti, že tyto brožurky nabývají půdy a vítězí nad ostatními; jsou skutečně lepší, věcné a svědomité. Tu vězí nebezpečenství: proti němu třeba bojovati zbraní stejnou, ba ještě lepší! Knížkami však a traktáty, jež prospaly padesát let literární práce, takový boj se neprovede. — Úsudek tento bude zajisté spisovatelům našim novou vzpruhou, na dráze této pokračovati a čtenářům našim pobídkou, spisy jejich ještě více mezi náš lid rozšiřovati! Až bude Tisková liga vydávati brožury: »Husitství ve světle pravdy«, o něž se již mnozí hlásí, doufáme, že se mnohý sporný bod objasní a že katolíci, ve víře posilněni, budou se mnohem klidněji dívati na oslavy Husovy než dosud.

Valná hromada Cyrillo-Methodějské matice školské, jejímž předsedou jest advokát Dr. Moř. Hruban, rozčeřila liberální veřejnost českou. Dr. Moř. Hruban uvedl totiž, že Cyrillo-Methodějská matice školská hodlá doplniti české školství v Olomouci a že chce založiti ústav ku vzdělání českých učitelů katolických pro Moravu a Slezsko. Jednatel spolku Al. Ležák, vikář na dómě, podal podrobnou zprávu jednatelskou o činnosti spolku. Matice konala dvě přednášky. Jmění vzrostlo na 7485 K 65 h. Schváleny byly účty, Matici školské v Olomouci věnováno bylo 200 K a zvoleni byli: za starostu Dr. Moř. Hruban, za jeho náměstka kanovník Dr. Visnar, jednatelem vikář Al. Ležák a pokladníkem Dr. Sládeček. — Cyrillo-Methodějské matici školské v Olomouci přejeme všeho zdaru a hojného rozšíření.

Z Tiskové ligy. — Dary zaslali: duchovenstvo vikariátů: Kosteleckého nad Orlicí 10 (30), Černokosteleckého 12 (25), Soběslavského 14 (37), Libockého 17 (27) a Volyňského 10 (20). — Dále jednotlivé osoby: P. Nor. Horáček, farář na Andělce; Emil Kulhánek, farář v Uhřiněvsi, a Pavel Mudroch, kaplan v Rožďálovicích. — Stručnou opravu uveřejnily: »Červánky« dp. far. J. Hovorkovi z Kaňku a p. učiteli Adamcovi z Popovic; »Č. Demokracie« dp. faráři Fr. Dusilovi z Vršovic u Prahy; »Právo Lidu« Msgr. Janu Drozdovi. — V červenci vypraveno bylo 71 dopisů, týkajících se napadené cti jednotlivců z duchovenstva. — Nové brožurkové časopisy Tiskové ligy: »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy« vyjdou v říjnu t. r., a to prvá čísla obou časopisů najednou. Roční předplatné na každý časopis obnáší 1 K. Předplatné přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník Tiskové ligy v Praze čp. 570—II. Než budou různé úřední formality s poštou urovnány, na jiné jméno předplatné zasíláno nebudiž, neboť pošta by ho nevydala. — Peníze a dopisy přijíma: Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze čp. 570-II.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 11. června třetí schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví říd. učitele pana Josefa Flekáčka. — (Dokončení.) Záruka prospěchů a síla literární sekce spočívá ve věci, kterou zastupuje a které slouží. Tu nezviklá žádná klaka, žádná kamarila, intrika a novinářský článek, namířený proti osobám v družstvu nebo sekci. Tolik na povzbuzenou pro budoucí kampaň. Za poměrů obtížných budeme pracovati dále a vytrvale, a byť i někdy nedokonale, přece vždy s upřímnou snahou věci prospěti — a zajisté vždy s nepopíratelnou *věrností a oddaností.*« — Pan místopředseda objednal si z Říma nejlepší italský román, přeloží jej a uveřejní v budoucím ročníku »Vlasti«. Četl

Svátkův román: Hrabě Spork, kdež se líčí vznik zednářstva v Čechách a četl »Starost« od Sudermana, kdež jsou pěkně líčeny povahy. — Redaktor dp. Tom. Škrdle věnuje pohrobní vzpomínku faráři Fr. Ekertovi tím, že doporučuje všem, kdož v Praze a okolí žijí, jeho výtečné dílo: *Posvátná místa kr. hl. města Prahy.* Je to dílo na výsost zajímavé, poutavé a poučné. Z »Časových úvah« četl »*Pryč s dogmaty*« od Jiřího Sahuly. Spisovatel dokazuje důležitost církevních dogmat a poukazuje na zmatky, hýbá-li se s dogmaty církve. Stať o Husovi v knížce této jest právě časová. Hus na př. učil: kdo je v těžkém hříchu, skutky jeho jsou všecky hříšné, i dí spisovatel případně: jestliže člověk v hříchu smrtelném podá hladovému chléb, zajisté tím hříchů svých nerozmnoží a Boha neuráží. Referent byl požádán, aby podal do charitativního kalendáře, ve Štýrském Hradci vycházejícího, životopis P. Jos. Všetečky O. Cr., což milerád učinil. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o románu »Dvojí život« od Jos. Cislera, jenž vyšel jako čís. 3. »Libuše«; o novele »Šťastný sňatek« od Carlénové a konečně o povídce ze »Zábav večerních«: »Na Bělidle« od A. Dostála. Veškeré tyto práce literární doporučuje pro opravdově líčený život lidský, ve kterémž vždy vítězí dobro v boji se zlem, pravda se lží, a ctnost s neřestí. Dále podával zprávu o pracích pražské společnosti pro spal. mrtvol za r. 1901. A rozebíral brožurku Dr. Išky, kněze-odpadlíka, kteroužto knížku s hlediska katolického zavrhuje. — Redaktor Tom. Jiroušek referuje o celém ročníku »Serafinských Květů«, rozebírá jednotlivé články, poukazuje na jich účelnost a na konec své řeči vřele »Serafinské Květy« doporučuje. Dále doporučuje právě vydanou brožuru v »Hl. Svatovácl.« «O čtyřech historických nepravdách o Husovi«. V nynějším ruchu oslav Husových hodí se brožura pro katolický lid co nejlépe. Zmínil se zároveň o tom, že právě ve čtvrtém díle »Sebraných spisů Ehrenbergrových« vyšla jeho pěkná »Čermákova rodina«. Na konec předložil nový Wandererův humoristický časopis »Žertem světem«, o němž podotkl, že svými obrázky nastupuje číslem 2. cestu »Pikantního světa« a »Amora« a že tudíž radno se míti před ním v katolických rodinách na pozoru. — Jednatel dp. Frant. Žundálek, katecheta, podával zprávu o valné hromadě »Slovenské Matice« v Lublani, která se konala 4. června, a v níž byla zajímavá debata o národních písních; dále pojednával o některých nových spisech slovinských, o 80letých narozeninách Nestora slovácких spisovatelů, Jana Franciscího, které byly oslaveny významným způsobem v Turč. sv. Martině. Mimo jiné pak referoval o úmrtí a činnosti předního povídkáře polského Adolfa Dygasinského, který zemřel u věku 60 let v Krakově 6. června t. r. — Na konci referoval o lit. pozůstalosti † probošta Václava Štulce: krátký životopis Štulcův, jeho deník a dopisy připraví k tisku dp. Fr. Žundálek a bude s nimi již v 1. čísle »Vlasti«, roč. XIX. (říjen 1902) započato. Básně Štulcovy, jež prohlédne a k tisku upraví říd. učitel Josef Flekáček, budou následovati. — Dp. Vl. Hálek podal zprávu o zřizování »vzorných farních knihovniček«. V každé farnosti mohla by býti malá knihovnička, nechť čítá 30—80 knížek vybraného obsahu, z níž by se půjčovalo lidem. Po přečtení vyměnila by se s knihovničkou sousední farnosti. Zatím by koupeny byly nové knihy, byť jen 30—50 svazků, které by novou pouť konaly. (»Vzornou farní knihovnu«, výbor to knih pro náš katol. lid, bude vydávati družstvo Vlasť.) — Zvláštního doporučení zasluhuje nový apologetický spisek, o jehož vydání již dlouho se ozývaly hlasy, s názvem »Zbrojnice křesťansko-socialní«, vydaný nákladem katol. lidového spolku v Jindř. Hradci. Jsouť v něm podány v 46 odstavcích odpovědi na námitky a lži proti zřízením katolickým činěné stručným, věcným a zajímavým způsobem. — Vítaným bude všem členům dědictví sv.-Janského letošní podíl, obsahující práce Fr. Wildmanna, faráře sudoměřického »Pomněnky z českých krajů«, v němž s obrazy podány jsou poutavé dějiny Marianských míst na jihu českém. — Tím byla schůze skončena a další bude svolána v září tohoto roku.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 18. června t. r. 3. schůzi v XVIII. správním roce za předsednictví pana Václava Žižky. — Jednatel red. p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Od poslední schůze řečnili pp.: T. J. Jiroušek a Jan Maštalíř na Kladně, a prof. Ant. Drápalík: v Královém Poli a v Kyjově a na konci června bude mluviti v Zabrdovicích. Podzimem počínaje bude vycházeti na venek najednou několik našich řečníků a uspořádají ve větších městech v jeden a týž den cyklus přednášek z historie, z literatury a ze sociologe. — Katolický lidový spolek pro Netolice a okolí děkuje družstvu za darované knihy a dotýkaje se našich zápasů praví: »Člověk soudný spatřuje přece jen v tom boji proti Vám veliký nevděk ke starým našim veteránům v křesť.-socialním hnutí.« — Referovali: dp. red. Tom. Škrdle prohlédl si tento týden zahradu a místnosti Patronátu mládeže, navštívil při tom dp. hrab. Sigm. Ledochovského, tvůrce tohoto podniku, a chválil toto dílo i celé jeho zařízení. Družstvo Vlasť bude

toto krásné charitativní dílo svým tiskem i svými knihami všemožně podporovati. Referující vybral si z Ekertových posvátných míst kr. hl. města Prahy stať o Jesuitech a působení jejich v Klementinské koleji, řka, že toto líčení patří k nejzdařilejším partiím Ekertovy knihy. Zvěčnělý Ekert zmiňuje se tam mimo jiné krásným způsobem o jejich charitativní činnosti, i stůjž zde aspoň toto: Po válce 30leté byl v Praze mor a umřelo 32.000 osob. Duchovenstvo světské k obsluze nestačilo, i povoláni byli na pomoc řády. Z jesuitů přihlásili se k službě nemocných všickni. A když se to rozneslo, přicházeli Jesuité i jiných českých kolejí do Prahy hlásit se ke službám v nemocnicích. Do 25. srpna 1680 posláno jich do nemocnic 24 a z nich vrátil se jediný, ostatní všickni zemřeli. Na universitě otevřeli Jesuité *ústav* pro zámožné *jinochy* a k návrhu kanovníků sv.-Vítských otevřeli podobný ústav pro jinochy stavů chudších, dům chudých, později seminář sv. Václava zvaný, a po čas trvání svého 7000 žáků bezplatně vychovali. Probošt sv.-Vítský Scribonius dal stanovy jeho tisknouti a vybízel k podpoře. Nejednou neměli Jesuité *k obědu než chléb a tvaroh,* ale i v *nouzi živili chudé studenty,* sami snášejíce bídu. Pro studenty chodili žebrat, kdykoliv toho bylo potřebí. Když r. 1568 vypukl v Praze mor, ujali se chudých studentů *arcibiskup,* čeští šlechtici, Františkáni, Dominikáni a přijali je do svých domů i dvorů, dávajíce jim po čas moru výživu a když r. 1582 v Praze mor zase povstal, přijala katolická Plzeň pohostinu gymnasium, vysokou školu a konvikt a vydržovala učitele a studenty, až se do Prahy vrátiti mohli. Po bitvě bělohorské vrátili se Jesuité do Prahy a hned se k nim hlásilo 100 býv. chudých studentů a Jesuité sbírali na ně opět almužny. Císař Ferdinand II. založil pro 20 chudých studujících nadace. Z jesuitských škol proudil se život katolický; opuštěné kláštery se zalidňovaly a nový život církevní počal prouditi v Čechách. Stát na školy jesuitské ničím nepřispíval a studenti školného neplatili. — Dp. farář V. Hálek uvedl z předposledního čísla »Hlasů ze Siona« projev protestantů, ve kterém se vyslovují, aby církve úplně zanechaly řešení otázky socialní a věnovaly se pouze svému duchovnímu působení. Ovšem bylo by to velmi pohodlné v každém ohledu, kdyby »nejdůležitějším v celé otázce socialní nebyl zájem náboženství a mravnosti.« (Hammerstein, socialní působení církve str. 55.) Celé dějiny katol. církve ukazují k tomu, jak nauka Kristova vštěpovala lidstvu pravé pojmy o úloze člověka, majetku, práci, manželství, rodině, státu, o kterých se před tím nic positivního nevědělo. Proto katol. církev nedbajíc toho, zda protestantismus zanechá klidně a pohodlně starostí o otázky socialní, která jest té doby životní tepnou, půjde svou cestou dále dle slov sv. Otce Lva XIII.: »Jen katolická církev má prostředky otázku socialní rozřešiti.« — Spolkům křesťansko-socialním, které by si toho přály, jest možno konati krátkodobé hospodářské kursy, jež zemědělská rada naše v rámci svého kočovného a odborného vyučování jest ochotna pořádati v programu: 1. Svépomocná organisace rolnická; 2. Chov dobytka; 3. Hospodářství luční, travinářství a semenářství; 4. Mlékařství; 5. Zemědělské poměry tržební a obchodní. Bližší sděliti jest ochoten socialní náš odbor. — Pan Jan Křtitel Maštalíř přednášel o mezinárodním rozhodčím soudě a sice zmínil se o jeho dějinách, o podstatě předmětu, sestavení a prácech mezinárodního rozhodčího soudu, dokládaje vše daty statistickými. Potom referoval o předloze nového tiskového zákona, poukáv na jeho přednosti, vady a nastíniv v hlavních rysech jeho budoucí činnost, pak rozebíral spis A. P. Veselého »Omladina a pokrokové hnutí v Čechách.« — Místopředseda p. Václav Žižka zakončil schůzi tímto doslovem: Poněvadž my křesťanští socialové máme v programu svém i politiku, chci se zmíniti o tom, co se namnoze praví, že náboženství s politikou nic činiti nemá a že náboženství k politickým cílům používati se nesluší. To se praví nám, ale na druhé straně spatřujeme u nepřátel, že zásadu tuto nezachovávají, proto že nezachovávání této zásady jim postup v boji proti nám usnadňuje. Tato věc by měla našim poslancům na říšské radě konečně oči otevříti, aby proti takové taktice stejnou taktikou bojovali a náboženství toho pevně se drželi, které nejen naši národnost chrání, ale i také nad celou Rakouskou říší svou ochrannou ruku drží, ve kteréž my jedině své bezpečné trvání nalézáme. Jest to náboženství katolické, kteréž hájí právo všelikerého jazyka a které již jednou národ náš od záhuby zachránilo. Vídeňské katolické kruhy počínají uznávati, v čemž hlavně záchrana říše naší spočívá, pročež katolicismu přejí a rády by viděly, kdybychom my katolíci v Čechách trochu čilejší život na jevo dávali, aby pro tu příčinu pro nás něco učiniti mohly. Ale ten nešťastný Husitismus, ten nás velice kazí a nepřátele nám způsobuje mezi katolickými Němci, bez kterýchžto my ve Vídni ničehož nedosáhneme. Jest zajisté na čase, abychom my Čechové jednou zmoudřili, taktiku naši změnili a všeho, co nám škodí, se vystříhali.

———o□o———

KNIHY A BROŽURY DRUŽSTVA VLASŤ.

(Dokončení.)

Sklenička kořalky. Dle Albána Stolze, volně přeložil a upravil kněz Fr. V. Perútka. Cena 14 h.

Pro blaho lidu. — Obraz ze současného života ve 3 jednáních — Napsal *Josef Flekáček*.. — Otisk z „Vlasti.“ — Cena 50 h. — Tento krásný divadelní kus ve „Vlasti“ uveřejňovaný vyšel ve zvláštním vydání a hodí se pro malé i velké jeviště. — Objednávky vyřizuje administrace Vlasti v Praze, čp. 570-II.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta *Fr. Halbich*. Cena 2 h.

Praktická ministrance, t. j. odpovědi ministranta knězi při mši sv. — Text spolu s výslovností nalepen jest na dvou stranách tabulky z lepenky, tak že ji může ministrant z počátku, než se dokonale slovům naučí, v ruce držeti a zase na stupně oltáře poodložiti. Cena 1 výtisku i s poštovným jest 28 h, bez poštovného 24 h. (Ministrance na obyčejném papíře prodává se za 9 h. poštou 12 h.)

Želatinové lístky z pilnosti pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv. Želatinové lístky mají text buď český, buď německý a prodávají se jen za hotové, najednou nejméně 100 po 80 h. Pp. knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise.

Vstupenky do schůzí pro spolky křesťansko-socialní. 100 za 1 K. poštou za 1 K 6 h.

Píseň práce. Hymna katolického dělnictva československého. Na slova Vladimíra Šťastného složil *J. C. Sychra*. Cena 4 h.

Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka. Rozebírá P. *J. Svoboda*. Nákladem historického kroužku. Cena 20 h.

Sborník historického kroužku družstva Vlasť. Seš. I. = 1 K 60 h, II. = 1 K 40 h, III. = 1 K 40 h, IV. = 2 K, V. = 2 K 40 h, VI. = 1 K 80 h, VII. = 2 K 40 h, VIIIa a VIIIb po 1 K 60 h.

Objednávky na veškeré tyto brožury přijímá

administrace družstva Vlasť v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Knihy na venek zasílají se jen za hotové.

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE,

Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se:

1. **Časopisy:** „Vlasť“ (číslo 1 K), „Vychovatel“ (číslo 20 h), „Naše Listy“ (číslo 8 h), Sborník hist. kroužku (ročně 5 K), „Hlasy Svatováclavské“ (č. 7 h), „Vzdělávací četba katol. mládeže“ (č. 7 h), „Katolické Listy“ (číslo 8 h), „Kříž“ a „Marie“ (číslo 2 h), „Rajská Zahrádka (číslo 16 h), „Český Jinoch“ (číslo 10 h), „Poklad věřících“ (č. 10 h), „Echo z Afriky“ (ročně 1 K), „Časové úvahy“ (čís. 8 h).

2. **Různé modlitby katolické** od 50 h do 10 K 40 h a zpěvníky pro školní mládež od Xav. Dvořáka za 50 h.

3. **Katolické kalendáře naše a p. Kotrbovy.**

4. **Školní knihy z c. k. knihoskladu a různé deníky a sešity pro školy obecné a měšťanské. Zvláště upozorňujeme na nové české i německé katechismy.** Malý se prodává za 30 h (poštou za 36 h). střední za 64 h, (poštou za 74 h), velký za 80 h (poštou za 1 K). Než poštovné za všecky tři najednou stojí pouze 30 h. Též se zde prodávají české a německé Řeči, epištoly a evangelia na všecky neděle a svátky za 70 h (poštou za 80 h) a Biblický dějepis za 1 K (poštou za 1 K 20 h).

Vyzvání. *Kdož nám chystají pro XIX. ročník »Vlasti« lit. práce, račtež nám to v čas oznámiti, abychom je v doslovu v čísle zářijovém mohli uvésti.*

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»**VYCHOVATELE**« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. č. 14.—16. s tímto obsahem: Husovy slavnosti a jejich prohlubování. (Jan Hejný.) — O reformě středních škol. (Fr. Horáček.) — Tři kapitoly o rozporu učitelstva a duchovenstva. (H. M. Achian.) — Toma ze Štítného. (Ad. Fux.) — Výstava prací pokračovacích škol průmyslových z Prahy, předměstí a okolí. — Dva šťastné dny. (Karel Svoboda.) — O výchově společné. — Analysa či synthesa. (Em. Žák.) — Obsah Učitelské přílohy: Jaké jsou školske požadavky různých politických stran u nás. — O školní spořitelně. (J. U.) — Obsah Katechetské přílohy: Modlitba ve škole a její vady. (Fr. H. Žundálek.) — Exhorty podali: Em. Žák, H. Bernard. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»**NAŠICH LISTŮ**« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 46.—49. s tímto obsahem: Zakládejme katolické spolky a Jednoty. (L. † 21.) — Liberalismus a socialismus se stanoviska katolického. — O nových panslavistických rejdech u nás. (Fr. V. Peřinka.) — Po 6. červenci. (L. † 4.) — Osud tkalců. (T. J. J.) — K poměrům na českém jihu. — Secesse a pikantní politika. (T. J. J.) — O bídě zaviněné (L. † o.) — Listy z Černé Hory — svatba prince Mirka. — Kulturní boj ve Francii. (L. † bapt.) — Atheismus na pochodu. — Výchova dorostu učenického (L. † 73.) — Nová vlast pro 25 milionů lidí v Severní Americe. — Ku katastrofě na St. Martinique. (Boh. Čenský.) — Feuilleton: Vzpomínky z cesty. (V. Koranda.) — Věštec Cassotte. (Václ. Žižka.) — »Naše Listy« stojí 4 K, pololetně 2 K.

»**Sborníku Historického kroužku**« vyšlo redakcí Dr. M. Kováře ročníku III. č. 3. s tímto obsahem: Některé zprávy o Zbiroze a okolí. (Dr. Fr. Krásl.) — Z dějin katol. reformace v Čechách v letech 1668—1703. (Dr. Ant. Podlaha.) — Kouřimské a kolínské paměti cechovní z konce XVI. a z počátku XVII. století. (Fr. J. Čečetka.) — Arcikníže Karel Josef, kníže-biskup vratislavský. (Josef Vávra.) — Krátké poznamenání hodnověrných pamětních věcí král. věnného města Mělníka n. Labem. (Fr. Teplý.) — Svatý Tomáš Aquinas a Mistr Jan Viklif o řeholích. († Dr. Ant. Lenz.) — Závěť bývalého úředníka rožmberského a měšťana krumlovského Jana Ritschauera z roku 1462. (Hynek Gross.) — Nadací listina císaře a krále Karla IV. o založení kapitoly a děkanství na hradě Karlsteině. (Jan Křt. Roškot.) — † Frant. Ekert. (Dr. M. Kovář.) — Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického. (Dr. Ant. Podlaha.) — Šlechtická jména ve farních matrikách švihovských. — (Fr. Zeman.) — Farář opočenský Ondřej Věžský vymáhá před soudem lounským neodvedený sobě desátek ze vsi Zbrašína. (Fr. Štědrý.) — Drobné zprávy a posudky napsali: Jos. B. Bouchal a redaktor. »Sborník Historického kroužku« stojí ročně 5 K.

»**Vzdělávací četby katolické mládeže**« vyšlo redakcí Frant. Jelínka, roč. I. č. 4. a 5. Obsah: Překvapení od Aug. Rozsypalové. — »Vzdělávací četba« stojí ročně 40 h.

Předplatné na všecky tyto časopisy přijímá admin. družstva Vlasť, v Praze, čp. 570-II.

KALENDÁŘ
SV. VOJTĚCH roč. II.

Upozorňujeme již nyní své přátele a příznivce, že na r. 1903 vydáme II. roč. kalendáře »Sv. Vojtěch.« Prosíme je, aby na tento kalendář upozornili pp. knihkupce, knihaře, překupníky a vůbec všecky, kdož po zákonu jsou oprávněni kalendáře prodávati. — Členům družstva poskytneme zvláštní a veliké slevy, což v příhodné době určitěji oznámíme.

O VĚDĚ A VÍŘE.

Deset řečí konaných ve slavnostním sále Svato-Václavské záložny v Praze.

K tisku upravil Msgr. JAN DROZD,
c. k. professor.

Tiskem i nákladem družstva Vlasť.

CENA 1 K 20 h, pro členy družstva Vlasť, kteří si ji přímo v naší administraci objednají, stojí 90 h. — OBJEDNÁVKY vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

549 1783

ROČNÍK XVIII.

ZÁŘÍ. ČÍSLO 12.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlast.

1902.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH.

Str.

NAŠE SLEZSKO. Napsal *Jan Vyhlídal*. (Pokračování dílu II.) 1082
ANGELUS. *V. Koranda* 1088
JINDRA. Napsala *Vlasta Pittnerová*. (Dokončení) 1090
Z »RŮŽÍ MYSTICKÝCH«. Báseň od *J. Miloty* 1110
VÝLET DO BAVOR, INNOMOSTÍ, SOLNOHRAD A DO LINCE. Píše *Tomáš Škrdle* (Dokončení) 1111
KDYS SLAVNÉMU UČENCI. Báseň od *Hynka Podhajského* 1125
VE SVĚTLE A TEPLE CHARITY. Píše *Fr. C. Vlk* (Dokončení) 1126
PAMĚTI STARÉHO LÉKAŘE. Z poznámek o Slezsku podává *L. Grossmannová-Brodská* 1131
MYŠLENKA. Báseň od *J. M. Jer.* 1137
MŮŽE-LI DESCENDENČNÍ NAUKA VE SMYSLU DARWINOVĚ A JEHO STOUPENCŮ ZA NYNĚJŠÍCH ZNÁMOSTÍ PŘÍRODOVĚDECKÝCH ZA PRAVDĚPODOBNOU, VĚDECKY ODŮVODNĚNOU THEORII POKLÁDÁNA BÝTI? Píše *Tom. Picha*. (Pokračování.) 1139
O NĚKTERÝCH ZÁKLADECH KŘESŤANSKÉHO SOCIALISMU. Píše *Rud. Vrba* (Pokračování) 1151
HLÍDKA KOSMICKÁ. Píše *B. Jiříček* 1160
PRO FLAJŠHANSOVO VYDÁNÍ HUSOVY POSTILLY 1162
Literatura 1166
Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy 1174
Paběrky z novin a z veřejného života 1178
Na sklonku XVIII. roku (1901—1902) 1183
Obsah XVIII. ročníku »Vlasti« 1185

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XIX. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h; *c)* členové činní (kteří se již do spolku nepřijímají) ročně 8 K 80 h, půlletně 4 K 40 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 korun. Ročníky XIII.—XVIII. po 10 korunách. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XVIII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z družstva Vlasť. — Ke družstvu přistoupil za člena zakládajícího: Jar. Hlaváček, kooperator v Kunovicích na Moravě. K darům v obnosu 200 K, jež nový člen od nás na knihách a v časopisech obdrží, přibude XI. ročník »Našich Listů«, II. roč. »Hlasů Svatováclavských«, právě se dokončující XVIII. ročník »Vlasti« a kniha: »O vědě a víře«. Každý nový člen upisuje 100 K a může je splatiti: mohovitější v 10 letech, chudší ve 25letech; katolické spolky splácí členský vklad obyčejně ve 25 letech. Jakmile složí člen první splátku: 10 K nebo 4 K, zašlou se mu ihned darem členské podíly, a to franko. Který člen odebírá časopis »Vlasť«, má při něm ročně slevu 2 K. — Členy družstva Vlasť upozorňujeme, že dostanou náš velký i malý kalendář »Sv. Vojtěch«, ročník II., za polovici, tedy velký za 50 h, malý za 30 h, ale jen ti, kteří si jej přímo u nás objednají. Přihlášky na tento kalendář již nyní přijímáme. — Na dům družstva Vlasť přispěli: Fr. Smola, farář ve Štěpánovicích; Adolf Fuchs, profesor v Příboře; Václav Koranda, kaplan ve Mšeně; Václav Tesař, kaplan v Protivíně; Vincenc Drbohlav, kaplan v Loukově, a ze Severní Ameriky: Rev. Jos. Macourek a Rev. John M. Sklenář, tento K 34·39. — Prosíme své dobrodince, aby při zásilce předplatného pamětlivi byli našich fondů, hlavně socialního a na dům. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: admín. družstva Vlast, Praha, Žitná ul. č. 570-II.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v srpnu složili: po 20 K: Václ. Smola (60), Jindřich Zuna (40), St. Bambas (100), Jar. Hlaváček a Frant. Tater (95); po 10 K: Em. Hanzík (40), Jan Arnošt (80), Albert Trčka (40), Jar. Chadim, V. Cimbulka (60) a Fr. Ohera (60); Č. Bočan 8·20; Hugo Červinka 7 (60); Antonín Drápalík 5 (22); Al. Červenka 3·60 (44·40).

ROČNÍK XVIII. ZÁŘÍ 1901—02. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(pokračování.)

2. O kroji na Těšínsku.

O kroji mužském.

Druhdy lid český na Těsínsku dělil se na Valachy a Lachy,*) kteří lišili se *krojem* a řečí. Krojový rozdíl pominul, v řeči však zůstal.

Srovnáme-li valašské a lašské kroje s jinými, nabudeme úsudku, že valašský, jak samozřejmo, jest podobný kroji Moravských Valachův, a lašský — lašskému na Opavsku.

Kdo píše o kroji českého lidu na Těšínsku, tomu psáti jest o kroji *valašském a lašském.*

Valaši nosili tvrdé plstěné »*klobuky*« nahoře široké. Střeška (skyvy) byla širší než užší, a jako u našich klobouků zahnutá. Kolem klobouku vinula se široká pentle aksamitová černá se *svícací přaskou* žlutou. Podšívka byla v klobouku upravena tak, že se v ní nosil šátek, dýmka, křesivo, pucheřina na tabák, peníze; zatahovala se šňurkou. Kastorové klobouky byly ze zaječí srsti a sluly *kastuřoky.* V zimě nosívali pod kloboukem nebo bez něho *šlochmyc,* t. j. čepici podobnou kominické. Šlochmyc byl černý, červený, nebo z pola černý a z pola červený. Hotovil se z vlny; vnitřek byl vatový, podšívka mušelínová. Laši měli podobné klobouky jen ve vrchu užší.

Košula valašská šila se z domácího plátna, jež hospodyně si utkaly ze své příze. Na všední den hotovily se z »hrubačky« (hrubého plátna), na svátky a neděle z jemnějšího plátna. Valaši měli u krku do úzkého límečku sebrané košile. Límeček se zavazoval buď bílou nebo růžovou šňurkou; byl vyšíván černou vlnou nebo černým hedvábím, aneb jasno-fialkovou bavlnou (na všední den). Na předku košile byl rozporek — »*ňadra*« — zvaný, jímž bylo možno viděti v létě i v zimě nezakrytá prsa. Na spodku ňader byl černě vyšívaný čtvereček. Rukávy nebyly u ramen

*) Viz I. díl »N. Slezska« str. 29—30, kdež určeny hranice mezi Valachy a Lachy.

sbírané, a byly bez límců u pěstí. Někde zapínali je »na parky« t. j. dvěma knoflíky, spojenými šňurkou nebo drátem. Rukávy tyto sluly »slovinské«; byly o poznání užší než rukávy košil uherských sousedů Slováků.

Lašská košula na předku měla prostý plátěný límec, do něhož sebrána; ňadra (rozporek) byla na hřbetě. Byla bez vyšívek. Později Laši nosívali přehýbací límce, ňadra však zůstala v zadu; teprv od 40—45 let mají rozporek na předu. Rukávy byly u ramenou široké, sebrané, u pěstí súžené a sluly »francuské«; Valaši časem si je též oblíbili. Později byly rukávy u pěstí podšité ve dvoje; někdy byl límec prostý, jindy přehýbací. Někdy vázali si muži na krk šátky »*lipščunky*«. Košile dlouhé nahrazovaly spodňáky.

»*Brucleky*« valašské (vesty) šily se z vlněného fialkového sukna, a to z jednoho kusu. Sukno bylo červené, černé, modrošedé (či kyslé). Obojku u krku neměly; později byl při nich stojatý límec, hodně přešívaný (štepovaný). Brucleky byly na předu ozdobeny řadou knoflíkův a v zadu »foltky či šostky« se střapečky, obyčejně 5—6. Knoflíky buď »*plaské*« jako malé groše, neb okrouhlé se špičkami velikosti lískového ořechu, vyráběly se z bílého kovu. Knoflíky se zapínaly do nákladně obšívaných direk černým hedvábím; polovice direk (někdy všechny) okrášlena byla »*čaproky*«,*) též »*putlinami*« Bruclek se nezapínal celý, nýbrž toliko až po vyšívaný značek košile, dále byl »*rozplazený*«. Třapce u direk a foltků sluly »kamelharove,« nebyly-li z hedvábí.

Laši oblékali »*bruncleky*« z modrého obyčejného sukna. Bruncleky tyto podobaly se »hulanským a pruského oficíra« a měly »*klapy*«, od brady až dolů. Na předu leskly se dvě řady »kneflí«. Klapy se v létě otvíraly a v zimě zatahovaly.

Na brucleky oblékaly se »*župice*« z hrubého černého, nebo tmavomodrého sukna. Valašská župice podobala se našim šosákům, jen že měla stojatý límec a nebyla vystříhnuta. Mohla se zapínati knoflíky (i stříbrnými) od hrdla až po kolena; též rukávům v zápěstí nescházely knoflíky. Některé župice měly dvě řady knoflíkův, a od každého splývala putlina či čaprok, modrá jako chrpa. Po bocích v zadu umístěny byly hluboké kapsy. Knoflíky byly veliké jako lískové ořechy a zašpičatělé.

Laši neměli župic; místo nich užívali »*špenzrů*« se šostky v zadu. Někde špenzr foldků neměl. Špenzr sáhal poníže pásu, byl barvy modré i černé. Šil se ze širokého hladkého sukna. Ve vrchu měl límec a klapy jako brunclek. Špenzru z bílé nebo sivé ovčí huňky, jdoucího až po pás, upotřebovali zhusta čeledínové.

Župica byla slavnostním oděvem; na Frýštátsku jmenovali podobný oděv »kaputrok«. Jako památka na tento šat zůstalo pořekadlo: »Roz do roku v kaputroku«. *Myntlík* byl foldkovaný špenzr; *župka,* menší kabát, sáhající níže než brunclek, podobala se grytce na Opavsku; měla po kapse na bocích. Hotovila se ze světlobarevného sukna.

Laši neměli »*huní*«, nýbrž kabáty delší než špenzr zvané »*pulřiťuvky*« s límcem; za to u valachů »*huňa*« byla oblíbena.

*) Čaproky = třapce, kvastle buď hedvábné nebo z jiné látky.

Huňa sáhala až po kolena, podobala se slovácké haleně, jenom že byla v zádech užší; hotovila se z ovčí vlny. Huně bývaly obroubeny červenou šňurou, obšitou červenou nití zvanou drak, zapínaly se háčky do babek.

»*Plošť*« až s desíti límci, později jedním bez rukávů, nosívali jen zámožní; chudobní byli rádi, když se zmohli na nějaký kožuch. Měli-li přece nějaký, tož byl toliko s jedním límcem.

Valaši obouvali »*nohavice*«, Laši »*galaty*«. Nohavice šily se dle uherského střihu — úzké; barva jejich byla tmavomodrá jako župice. K tělu připínaly se pásem do nich nahoře vloženým. Na životě měli »lacek« též (vratka, dverka); na všední den »*rozpur*«, otvíral se z boku s pravé strany. Sváteční nohavice byly ze

Manželé z Frýdecka.

sukna, všední — plátěné. Na zadu nohavic vyšito bylo srdce, aby se značila všitá šňurka. Široké galaty vkládaly se do botů. Dávnější mužové obouvali do vysokých botů bílé punčochy, vyčnívající nad holenky, k nimž se připevňovaly krátké galaty.

Valaši pokrývali nohy »*buty*« jen ve svátky; říkali jim uherské. Sáhaly až do půl stehen. Na předku poníže kolena visel čabrok (černý střapec). Šily se ze skopové kůže, jejíž lícní strana obrácena byla vně. »*Čižmy*« podobaly se nynější komisní obuvi a byly majetkem chudších. Na všední den užívali Valaši »*krpců*«, které jsou u Lachů v opovržení jako papuče. Krpce prý jsou andělská obuv, — ale čertovo spadnutí! Krpce připra-

vují se ze »svinské nebo kravské« kůže. Z jedné kůže svinské udělá se až 10 párů krpců. Než se někdo obul do krpců, navlekl nohy do huněných kopyc.

»*Kopyca*« jsou huněná punčocha. Pasekáři mají 4—10 ovec, honí je na pastvu až do Mohelnice na Morávku, ovce tyto poskytují jim vlnu na kopyca. Též za práci tkalcovskou dostávají horalé vlnu od uherských Slováků. Kopyca mají na boku rozpor a zapínají se háčky. Krpce připevňovaly se k noze černým řemenem, zvaným »novlaky«. Krpce se nosí posud; v krpcích se chodí jen do role a lesa, do kostela v botech. Do lesa berou gazdové hovězí krpce, pacholci svinské.

Někteří stařečkové obouvali na nohy zahalené bílými punčochami až po kolena »střejíky«, na nichž bylo pozorovati černou nebo červenou atlasovou »mušku« (střapec). Též známy jsou »*uherské baganče*«, slovácké to krpce a »*cukle*« — dřevěnky. (St. Hamry.) Místo spodňákův užívaly se někde, komu dlouhá košile nestačila, obnošené nebo všední nohavice — a zvaly se »*podzuvky*«.

Valašský kožuch i lašský měl formu jako župice; byl žlutý, černý nebo bílý. Kožuchy dosahovaly pásu neb až po kolena; kupovaly se v městech. Bílé kožuchy opatřeny byly černým vlněným límcem, široce přeloženým a byly v domácnostech toliko zámožnějších gazdů. *Pás* zapínal se v předu na dvě nebo tři přasky. Byl z červené, ozdůbkami opatřené kůže, z šíři dlaně.

Pro úplnost opakuji, co napsáno v I. na str. 30. Valaši stříhali se krátce; jen v týle nechali si dlouhé *vlasy* až přes límec jako staří Hanáci i někteří nynější u Kroměříže. Na čele si vlasy postřihovali, by nešly do očí; neměli »přindělu« (poutce, vynky). Laši se stříhali víc po modě, nosili dlouhé vlasy, ale česávali je přímo do čela, netrpíce v týle delších.

Kroj ženský.*)

Valašky i Lašky věnovaly nemalou pozornost účesu vlasů. Svobodné si pletly *vlasy* do jednoho »varkoče«, na jehož spodek připínaly dlouhou stuhu, na tři prsty širokou. Zprvu činily si »*přindil*«, »*bruzdu*«, v nejnovější době jsou bez nich; vdané a závitky**) též rozdělovaly vlasy přindilem, avšak v týle splétaly vlasy na dvě části, a ty skroutily do »*obruče*« a ovinuly kolem hlavy.

Valašky na hlavy dávaly »*čepec*«, Lašky »*čopky*«. Bílé čepce opatřeny byly na předku zubkovanými tkanicemi a barevnou šňůrkou; čopky byly mnohem větší a nad čelem měly »sfaldované« tkanice, jež sáhaly až po bradu. Pod bradou se zavazovaly. »Denko« čopky byly více méně hranaté a někdy vyšívané. Čopky se kupovaly ve Frýdku, v Mor. Ostravě až za 5 zl.

Za zimy dávaly na hlavu »*zimní čopky*« se sivými bortami šňůrami a maškami jako na Opavsku.

Jednu dobu zavazovaly si v týle na hlavy na čepce veliké »*vaperové šatky*«, a to tak, aby zůstaly veliké konce. Šatky chlu-

*) Užito též z pojednání v »Českém lidu« r. VIII. str. 276 od Jos. Vluky.
**) Závitky = nezachovalé.

bily se v rozích »značkami« (vyšívkami). Také se vázaly pod bradou. Valašské šátky robily se z bílého ubrusu;*) lašské též byly bílé ale také tmavomodré, tmavozelené, květované, a okrašlovaly se kolem kraje třapci. Vázaly se v týle neb pod bradou. Okraje čopky bylo viděti.

Valašská *košula* ženská, »*rubač*« zvaná, sestávala se ze dvou částí: ze »životku a kabotku«. Životek zakrýval prsa a sáhal až po pás. Životek byl připevněn k tělu přes ramena od zadu »přiramky či šličkami«. K němu kolem pásu všita byla spodní část košile. Nesnadno se oblékal a svlékal. Od krku až k životu pokrýval hruď kabotek u krku do límečka všitý, a řásně sebraný; límeček tento byl na svátek černě vyšíván, na všední den byl

Valaška od Frýdku.

jasno-fialkový. Svobodné u kabotků měly baňaté rukávy až po loket do límečku sebrané, při »tacloch« vyšívané. Pod krk se vázala mašla.

Lašky přes prsa skládaly křížem šatky, a vázaly je v zadu; košile měly odhrnuté u krku, rukávy až po lokte málo rozdílné od nynějších. Hrdlo krášlily bílými, žlutými koraly, neb českými granáty, navlečenými na více šňurek.

»*Spodnica*« byla z hrubého plátna s rozporkem (lackem) na předu; na spodnici přišla sukně zvaná »*fěrtuch*«, vyleštěná, řásná, splývající hluboko po kolena. Fěrtuchy tyto dělaly se

*) Ubrus = látka lněná, bílá s bílými vetkanými květy.

z domácího plátna, načernily se a hladily dřívky, nebo skleněnými hladidly. Lašky nosívaly sukně vlněné, hedvábné, barvy rozličné a sešívaly je s »*lajbikem*« (kordulkou). Valašky opasovaly na fěrtuch kartounovou »*kasunku*« (zástěrku) tlačenou modrou, dlouhou jako fěrtuch, Lašky »*fortuch*« stejný s lajbíkem. Zástěry nazývaly se též »*přednice*«. Sešité byly ze 4—5 »šiřin«. Lašky oblékaly na košili lajbík, kdežto Valašky »*bruclek*«, »*bruclík*«. Býval vlněný, i soukenný, atlasový, hedvábný — barvy fialkové, modré, černé. Na zádech u brucleku na spodní části bylo zříti »*kury, foldky*«; nyní jim praví »*kšosy*«. Brucleky se na předu zapínaly »*hočky*«, ale neobešly se bez řady stříbrných nebo jiných kovových »*kneflíků*«. Jako mužští taktéž »roby lebo baby« lašské nosívaly »*župky*«, podobající se grytkám na Opavsku, pod něž podkládaly rozmanité šatky jako lipské, grochové (hrachové), grunšpicové, purperky, tybetky. Šátky bílé honosily se na koncích vyšíváním na dlaň širokým, vázaly se na zadku.

»*Špenzry*« podobaly se opavským špenzerkám. Špenzr valašský býval bez límce, hluboko vykrojený s rukávy baňatými, u pěstí úzkými. Hotovil se z tmavomodrého sukna. Lašský špenzr opatřen byl přeloženým límcem, těsně kolem krku přiléhajícím; spojoval se háčkem a babkou. Dotýkal se až pásu, a stahoval se pásem z téže látky.

»*Mentlik*« byl na svátky; měl borty u knoflíkův a čaproky. Barva byla červená, fialková, hnědá. V zadu dolů umístěny byly »kurky«. Nejjemnější byl za 10—12 zl.

Jak Valašky tak Lašky odívaly se »*kožuškem*« téže podoby jako špenzr. Přemky byly ze sivého baránka. Lašské kožušky nebyly tak parádny. Knoflíky u kožušků byly tytéž jako u mužských. Kožušky se také obšívaly.

»*Pančochy*« vlněné, tmavomodré i červené, černé na nohou »*sfoldovaly*« se od kolen až po kostky. Na kostkách byla řada čárek červených na pozdél. V létě nosívaly se bílé punčochy, to se ví že jenom na svátek. Valašky chodily v «*krpcích*«, jen o slavnostech ve střevících, jdoucích do půl nártu. Čaproky na nich byly černé. Lašky nemohly krpců ani viděti. Později nastaly »*bandury*«, rovné to střevíce bez podpadkův, ale tak ušité, by se na ně mohly přibíti podkůvky.

Valašky zaodívaly se při úvodech, svatbách, pohřebích do obdélníkových »*obrusů*«, Lašky do »*vylůnky*« na kříž přeložené. Obrusy či plachty zahalovaly bedra a splývaly až po kolena; byly vyšívané na okrajích. Ozdobám na krku pravilo se »*lancušky*« (byly až za 20 zl.) nebo »*poťorky korolové*« (granátky, perly).

Matky dětem ke křtu dávaly na hlavičky »*dětinské čopečky*«, později je oblékaly do »*kabyše*«, t. j. oděvu z jednoho kusu zhotoveného; až povyrostly nosily děti hrubé košile, dosahující země. Jestliže je chtěly vzíti do kostela, zvláště ve svátky velikonoční, košile vypraly, velkou šatkou zahalily krk a ramena, synkům vtiskly na hlavu »*slamiok*«, a děti byly vypraveny.

Vyšívání u šatů ženských objevuje se na čopkách, šátkách kabotcích, obrusích, a kostelním prádle. Ornamentika jest jako

Opavská. Antipendium na výstavce v Orlové vyložené krášlily měřické výzdoby, provedené hedvábím bílým a hnědým vyšívky z nejbližšího okolí Frýdku byly vzácnější ostatních.

Nynější kroj mužův a žen.

Jak nynější kroj vypadá, poví nám rozhorlená babička z Těšínska: »Prvej*) neměła chvała tak velkych uši jako včil. Za novějšej doby každy hledi, aby byl vychvalova a též sam se děła chvałkum. Neměła bych teho věděť, jako se chvała zvelebuje a též češť. Včil se hněva roba nad tym, jak ju muž pojmenuje robum. Chce byť każda paničkum, choťum, paňum a Kristus Pan vi, čim všeckym. Ma to pry byť panska moda. Jene na ně kančuch (karabáč) a česať od hlavy až po pjaty, aby se jim odechtělo takovych pletek. Děvuše nesmiš prajeť ‚děvucho', hned zakrabi čełem a už jest oheň na hambalku; chce byť slečnum, slečinkum, bajť též damum. *Všeci za tum novum modum zhaňaju a staru všim padem hubju.* Ani něni možna, aby tak člověk muh žiť. *Prvej były šaty jednoduche a pro všecku prostotu uhledne, ale tak spitvořenych neměły smy žadna, jak novomudne paničky v městach. Všecku šumnotu ztiraju rozmanityma pytlikoma na sukňach a někera vypada jako strašidlo v zelu. Dyby se za mojich mładšich let była tak nastrojena děvucha ukazała světu, byli by ju lude uřekli, že by se nebyła vydała.* Tak by to měło dycky byť. Ale moje mluveni pomaha pravě tak, jakoby kameňama do vody hazał. Misto pękneho špenzru se kupuju šnurovačky a potem każda vyhlida jako šidło. Chcu pry byť šumne?! Co mi je do šumnoty, dyž ani dyšet nemožu; *je mi storazu milejši špenzr, pukata košula a sukňa s kreholinum, lebo mam všecko pohodli, ale ně tam takove komedijanske kroje . . .*«

Z mužského kroje až na *krpce a kopyca* nezůstalo nic; nyní chlapi nosí *podzuvky, galaty s »hosentrogami«, košulu, vestu, kabát, v letě bluzy, čopky, kaškety se šiltky* z látky jaké kdo může. Na Salajce, Lomné a v Jablunkově, nyní prý úplně polských, mají starobylá pojmenování: košula, galaty, bruclek, guňa, kopyca, krpce.

Ženy sobě uchovaly toliko *čepec*, ale i za ten mladé roby se stydí. Místo čepce sametovou šňurkou obtáhne hlavu, by bylo poznati, že je vdaná. (Dobrá.) Mladé zakrývají si čepcem jen vlasy, staré i čelo.

»To su takove mulky, co nemaju čepca«, pravila mi stařenka. Na Morávce pletou na teničkých jehličkách čepce Anna Müllerova a její sestra Hedvika. Obyčejný je za 30—40 kr., nejlepší za 60—100 kr. Bohaté mají až 10 čepců i více; na każdou neděli chce míti jiný, čím větší svátek, tím vzácnější.

U děvuch, když se strojí k muzice, ještě něco z národního šatu zůstalo. V Orlové na výstavce były takto nebo podobně ustrojená děvčata: vlasy sčesané na zad bez bruzdy, ve vlasích do jednoho vrkoče spletených »bandlu« rypsovou, patysovou. Na krku visely perly, k tělu přiléhala »košulka« s »kragligem«,

*) »Č. L.« IX., str. 199.

na ni »lajbik« sametový, černý; soukené sukně jsou dosti krátké, na nich »fortuch« bílý nebo jinobarevný, na nohách punčochy a střejíky.

Nynější názvy jednotlivých kusů šatů jsou tyto: šatka, tybetky, rypsunky, kalmušky, bachořunky, facalíky, košula, lajbík, lajbíček, brusleky (jsou přišity při leknicích), spodnica, leknica, šaty (sukně), fortuch či zapasnička, fěrtušek, jupky přestrané (nepřiléhavé), jakle upnuté. U leknic jsou »kytaje« (krausy), spodnice jsou »barglované«, mají zuby a jsou vydírkovány. Kacabajky také jsou známy, i vlňunky. Na nohou jsou střejíky a pančuchy s »cvikloma«.

Ve Frýdku nosí se po městsku, a na venkově »po valašsku«.

(Pokračování.)

Angelus.

U Granady bubny bijí,
vojsko na pochod se dává,
v zmírající záři slunce
zbraň se leskne do krvava.

V předu jede hejtman starý,
v čele bouř a zrak se blyští:
»Rychle, hoši, jenom rychle,
ať už dojdem k popravišti.«

»Dobrý pozor na zajatce —
soumrak je a noc se sklání,
Střelen bude Don Zavalla —
tak zní rozkaz — do klekání.«

Z Granady lid vyvalil se.
Jeho křik lét nad krajinou:
»Zhyneš, zhyneš Don Zavallo!
Karlisti kéž všichni zhynou!«

Ruce na zad upoutány,
bez odznaků, beze zbraně,
tak jenerál Don Zavalla
na smrt kráčel odhodlaně.

Ve všech ústech byly kletby,
ve všech očích pomsty zákal —
jenom v Granadě na věži
umíráček nad ním plakal.

V každé tváři byla zloba,
každé slovo znělo v pýše,
Don Zavalla jediný jen
za sebe se modlil tiše.

Kdo to kráčí u zajatce?
K Jidáši mu málo chybí?
Vlas má zrzavý a v tváři
úsměv hraje škodolibý.

Náhle sykotem dí hada,
zajatcova tknuv se rámě:
»Jenerále, Don Zavallo,
pohleď přece trochu na mě!

Nevzhlédneš? Nuž dobrá tedy!
Hlas můj přece v sluch ti vniká
Poznáš Alfonsa tak přece,
bývalého služebníka.

Don Zavallo, vzpomínáš si,
co jsi zármutku mi přines?
Fernando jen pomocí tvou
za choť pojal krásnou Inez.

Nyní šťastně žijí spolu
blíže luzné Quadiány —
než mé srdce touhou vřelo
krví tvou své zhojit rány.

S Don Carlosem v boj si spěchal.
u mně nebál jsi se zrady . . .
Carlos poražen a tebe
v poutech vedli do Granady.

Nyní kráčíš k popravišti!
Doufáš ještě jenerále?«
Don Zavalla nehnul brvou,
tiše modlil se jen dále.

»S druhé strany Diego jde —
vzpomeň si, jak's jemu škodil:
na tvůj rozkaz musil vrátit
sestře zákonitý podíl.

Od té chvíle hrozná pomsta
jedinou mu touhou byla.
Ve tvém vojsku s pomocí mou
dobře se mu podařila.

Za svou zradu nechtěli jsme
nic, leč odměnu jen chudou:
bychom byli mezi těmi,
kteří stříleti tě budou.

Marně žádáš od Madonny
přímluvu u nebes Krále.«
Don Zavalla nehnul brvou,
tiše modlil se jen dále.

»Mlčíš zas? Ach, jak jsi hrdým!
V krátce uslyším tvé stony.
Nač se modlíš? S nebes pomoc
marně čekáš od Madonny.

Zbraň mám dobrou — jisté oko —
pevnou rukou mířím k cíli.
Střela má ti srdcem projde,
kdyby všichni pochybili.

Přísahám ti u bran pekla,
že už neuzříš den příští.
Pozvedni přec trochu hlavu —
blížíme se k popravišti.

Nač se modlíš? Na Madonnu
myslíš ještě ve svém žale?«
Don Zavalla nehnul brvou,
tiše modlil se jen dále.

Průvod stanul. Černá jáma
zjevila se všemu lidu.
Čekala už na svou oběť
v příšerném a hrozném klidu.

Nad ní trčel kůl jen hrozný
jako ruky pahýl stinný,
by jím strhla odsouzence
dolů k sobě do hlubiny.

Sedm pušek proti srdci,
hejtman volá. »K líci zbraně!«
Nedořek' neb z Granady v tom
zvonů znělo: »Anděl Páně.«

Všichni klekli. Vroucí prosby
s hlasem zvonů k nebi letí.
Jaký mír a jaké ticho —
ani slova neslyšeti.

Náhlý dupot. — Z šera jezdec
vynořil se v prudkém cvalu.
Rukou bílým šátkem mává:
»Milost nesu Don Zavallu.«

»Králův kurýr — pouta dolů!«
hejtmanův zní povel břitký.
»Ke kůlu — a rozvažte hned
jenerála bez pobídky!«

Diego tu hněvem bledý,
zuřil v zoufalství a v děse:
»Milost má mít Don Zavalla?
Běda — běda — pomstíme se!

Myslíte, že budu mlčet,
pod prutem jak dítě ztichlé?
Pevně držím Don Zavallu.
Alfonso, ó střel jen rychle!«

Alfonso se vzchopil prudce,
na zad přehodil vlas rusý:
»Dobře Diego jsi řekl —
Don Zavala zhynout musí.

Domodli se jenerále,
umřeš ještě v této chvíli!«
Alfonso zved' k líci pušku,
zaměřil a střelil k cíli.

Hrozný výkřik. »Co je? Mluvte!«
hejtmanova slova hřměla.
»Diego kles mrtev na zem —
srdcem projela mu střela.«

»Jakže? Diego je střelen?«
Alfonso vzkřik' v hrozném žalu,
a již druhou ránu mířil
k jenerálu Don Zavallu.

»Svažte vraha — ke kůlu s ním!«
starý hejtman rozkaz dává.
»Pušky k líci! — zastřelen buď
podle válečného práva?«

Z pěti pušek výstřel zavzněl —
mrtvé tělo padlo v jámu.
K Diegu teď hejtman hledí:
»Srdcem střela projela mu?«

»Patří mu to« — děli všichni —
»Schválně na pravou šel stranu,
Don Zavallu v pasu držel,
aby vrah měl jistou ránu.

Pouta náhle povolila,
Don Zavalla padl na zem,
Diegu strh' na své místo —
a tu výstřel zavzněl rázem.«

Kolem zástup rozjásal se:
»Boží soud to lidu všemu!«
Hejtman klidně hnul jen rukou:
»Hoďte ho tam také k němu!«

Jáma přijímá svou kořist;
pomstěno je dílo zrady.
Bubny bijí, trubky znějí,
vojsko táhne do Granady.

V. Koranda.

Jindra.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Dokončení.)

XIX.

Jindra zavolala Pepi a žádala ji za radu. Pepi krčila rameny. To prý je těžko, ona že nebude radit proti pánům, kteří k ní vždy byli dobří. Jen tolik že může Jindře doporučit, aby šla někam na byt a hleděla si pak najíti nějaké místo.

O bytu věděla. Zde na blízku, u nějaké paní, která měla kancelář na dohazování a opatřování služeb, prý může bydleti, ostatně prý tam bývá vždy několik děvčat na bytu. Ovšem platit se musí napřed.

Jindra si tam došla a s pomocí Pepininou přestěhovala si tam svoje věci. Viděla teprve nyní, jak špatně je zásobena. Měla rozličné parády, ale dobrých, důkladných věcí málo, a zajisté, že by si k blížící se zimě musela mnohé zjednati, neb v křiklavě červeném plášti od ředitelky nemohla přece choditi po ulicích.

Něco peněz měla Jindra přece, i zapravila poplatek dohazovačce a na týden předem bytné, a nyní měla se jí dohazovačka paní Braunová postarati o místo.

Paní Braunová byla silná, tlustá žena, která se ráda dobře najedla a napila, byla dosti svědomitou v opatřování služeb a její kancelář těšila se dobré pověsti.

Slyšíc od Pepi, co a jak, pravila: »I to je škoda té hezké slečinky, však jsem jí kolikráte slyšela zpívat. A slušívalo jí to. A tak co s ní uděláme?«

»Chci do služby,« řekla Jindra.

Usedla na starém odřeném kufru, který jí byla Pepi za zlatku prodala, a ve kterém měla složeny své věci. Oddychla si, že přišla do jiného ovzduší. S ředitelovými se rozešla chladně; slíbila, že bude splácet dle možnosti. Nabízela jim, ať odčítají něco za kos-

tymy, které mohou jiným zpěvačkám prodat; než ředitelka jí odsekla, že není vetešnicí. A přece Jindře mnohdy dosti bezcenné věci vnutila, že stálo upravení více, než nové.

»Se službou to půjde těžko; zpěvačky se do služeb neberou,« mínila paní Braunová. »No, nějak se postaráme, něco najdeme. Kdyby byla zde kauce místo dluhů, mohla by slečinka někam do trafiky nebo do cukrárny, do květinářského krámu. Kdyby nebylo již skorem po létě, mohla by i do kiosku prodávat sodovku. Jen že ten plat nestačí ani na najedění.«

»Co mám dělat?« tázala se Jindra.

»No, nějaké to bude,« těšila paní Braunová.

Jindra ztrávila prvý den volnosti, jak v duchu nazvala svůj odchod, rovnáním šatstva. Umínila si, že některé nápadné, křiklavé věci prodá. Oblekla se do černých šatů, ze kterých odpárala korálové ozdoby, učesalla se jednoduše, ovinouc si kolem hlavy silné copy, ze kterých vymykalo se množství malých kadeří, kroužících se kolem čela a po krku.

Vypadala slušně a skromně a vyšla k večeru ven bez klobouku. Nemajíc jednoduchého, nechtěla vzíti nápadný, a vůbec se rozhodla chodíti bez klobouku, jak se na ni, prosté venkovské děvče, patří. Prošla se, a bylo jí volno a klidno.

Nazejtří ráno zašla do Loretty. Tam vyhledala si zpovědnici, dlouho zpovídala se starému, ctihodnému knězi a přistoupivši pak ke stolu Páně, slzela tichou blažeností.

Občerstvena, posilněna a povzbuzena napomenutím, utěšováním důstojného kněze vracela se k domovu. Na jednom nároží padl ji do očí křiklavě červený plakát s velikými písmeny. Maně přistoupila blíže. Bylo to oznámení, program Ruprechtovy společnosti.

Četla: »Vystoupení zpěvačky slečny Stelly, slavné koloraturky z Vídně.« Tedy měli již Ruprechtovi za ni náhradu, snad dříve již s touto Vídeňačkou vyjednávali a rádi se třeba jí, Jindry, která přece jenom sklamala jejich očekávání, nestavši se lehkomyslnou, takto zbavili, jak se stalo.

Četla dále, a v tom jí bylo, jakoby jí ostrý nůž projel srdcem. Četla: »Na všeobecnou žádost: „Poslední růže, píseň zpěvačky Harry,“ přednese pan Alonso.«

Tedy výsměch, pošklebek zůstal v jejich, Jindřiných stopách, výsměch byl jejím údělem za ten rok života utracený a zapadlý v bezvýsledném cvičení. A Alonso zajisté dlouho bude ještě těžiti z toho, že ji tak zahanbil a zostudil.

Ne, ne, Jindra cítila, že to vlastně není hanbou, že hanbou by bylo, kdyby byla podlehla Alonsovu lákání a sdílela s ním hřích.

Ale nevýslovná hořkost zaplavila ji nitro a smutně plížila se do najatého bytu. Byly to dva pokojíky, z nichž jeden byl ložnicí paní Braunové a druhý dočasných strávnic, za přízemním krámkem, kde byla poptavárna.

Zde bylo po celý den živo. Paní Braunová seděla za jakýmsi pultem ve velké lenošce, podle ní na okně ležel na starém, koženém polštáři veliký, černý kocour, pod pultíkem stál vždy hrneček s kávou, džbáneček s pivem, sklenice s vínem a jiné občerstvení, jehož si paní Braunová po chvílích dopřávala.

Před pultem byla lavice, kde usedaly služky a hlásily se o službu. Bylo-li třeba, zavolána sem některá ze strávnic. Bylo jich právě osm, a spaly po dvou na třech postelích, jedna na pohovce a jedna na zemi. Jindra vyprosila si ležeti na pohovce, jsouc po dobu svého pobytu v Brně navyklá sama spáti.

Večer, když se »kancelář« uzavřela, přišla paní Braunová do bytu a povečeřevši ve svém pokoji něco lepšího než měly strávnice, přicházela pak mezi ně, říkajíc, že jest ráda mezi mladými lidmi. Vaření a uklid obstarávala její mladší sestra, vdova po obuvníku, která si v kuchyni po celý den zpívala. Nezpívala-li, hubovala na celý svět, hlavně na svůj osud, že jest nucena u vlastní sestry sloužiti a na cizí lidi se dříti. Ale vypadala při tom dobře. Sestra jí krom zaopatření dávala určitý plat, který »paní mistrová«, jak si nechávala říkat, prosázela v loterii, mimo svůj vedlejší, dosti výnosný výdělek. Byla »fantářkou«, nosila do zastavárny věci od ostýchajících se, a obstarávala výplatu i prodej zástavních lístků.

Dnes byla paní Braunová velice mrzuta a netajila se příčinou svého špatného rozmaru. Byla to Jindra, o které nechtěl nikdo slyšeti, aby jí poskytnul nějakého zaměstnání. Paní Braunová zmiňovala se o ní několika paním, hledajících trafikantky, leč slovo »šansoneta«, zpěvačka, odstrašilo každou. A toho se paní Braunová neodvážila, aby nepověděla, čím její odporučenka bývala; obávala se, že byla by dívka zajisté poznána a ona že by měla mrzutost.

»Nevím, jak to s vámi půjde, slečinko,« řekla nevrle k Jindře. »Nejlépe asi uděláte, budete-li hledat opět místo někde v zpěvní síni, nebo u společností, které z hostince do hostince přecházejí, bývají tři, čtyři lidé pohromadě a dost dobře se jim vede. Jde-li hezká holka vybírat, hodí se jí na talíř místo mědi rádo stříbro, místo šestáčku dva. Do solidní služby s vámi nebude ničeho.«

»Nebudu nikdy zpěvačkou,« odvětila Jindra.

»Když ne, tak ne. Uvidíme,« řekla paní Braunová a napila se klidně piva.

Dny plynuly. Jindra chodila denně do kostela do Loretty, a mír a klid se vracel stále více v její duši. Cítila se šťastnou, že vyvázla z té peleše hříchu, jak nyní nazývala Ruprechtovu zpěvní síň; denně přemýšlela o tom, jaké nebezpečí ji obklopovalo, a děkovala Bohu, že ji vyvedl odtamtud. V dlouhých dnech bez zaměstnání si Jindra trochu šila, opravovala si šaty, odparujíc zbytečné ozdoby. Nejnápadnější věci pak prodala s pomocí paní mistrové, která jí odevzdala skrovný výtěžek, neopomenouc si strhnouti za svoje zprostředkování, jak říkala, »pakatýlek«. Tento pakatýlek obnášel pravidelně z desetníku krejcar, ať se jednalo o větší nebo menší sumu, o zlato neb o veteš, to byla po léta již ustanovená taxa.

Asi v týdnu došla k paní Braunové za Jindrou Pepi. Přišla s nedobrou zprávou. Ruprechtovi vzkazovali Jindře, ať se hledí vyrovnat; sice že ji budou žalovat. Potřebují prý peněz.

»Kdyby snad přišla a prosila, možná že by ji milostpán vzal zpátky,« sdělovala Pepi. »Ale s Harry co bývalo, to by nebylo. K nám do bytu by již nepřišla. Zůstala by si kde je, nebo třeba

si našla kvartýr a chodila by jen zpívat jako druhé slečny. Snad by měla menší plat, ale dluhu by ubývalo, a nepřišla by ze cviku a ze známosti. Obecenstvo rychle zapomíná. A tak se trochu zapomnělo a zapomene na ten škandál, řekne se, že byla nemocná, že měla třeba nějakou lítost, že jí asi někdo umřel, může si třeba pro efekt dávat na rameno černou florovou mašli a obecenstvo zase na ni zvykne.«

Pravdou bylo, že obecenstvo se na Harry tázalo, že ji pohřešovalo, že nová zpěvačka nehověla jeho vkusu.

A Ruprecht hleděl dostat Jindru ke svému prospěchu zpět.

Byla by nyní »táhla«, bylo by to tak pikantní, ten její hněv se zpěvákem-imitátorem, jeho tak originelní pomsta, povídalo se o tom mnoho anekdot.

»Nikdy nevkročím již na jeviště,« řekla Jindra pevně. Lekala se žaloby, soudu, nevědouc, že by asi k tomu nedošlo, že neměl Ruprecht právo s ní, neplnoletou, takové smlouvy činiti, že to, co na ústním dohodnutí jenom spočívalo, nepodléhalo úřadu.

»Jaký má tedy úmysl?« tázala se Pepi.

»Ja nevím, nevím! Pepi, prosím vás, poraďte mi,« žádala Jindra.

»Já jiné rady nevím,« řekla Pepi chladně. »Nebyla tak paličatá. Nemusí se bát, náš milospán jí neřekne slova. Jen řekne: »Tolik a tolik bude mít za večer, nebo za číslo, tolik jí dám a tolik si strhnu na dluh, tolik za půjčení kostymů«, nebo dříve ji je nevydá a zdarma nepůjčí, dokud vše nezaplatí. A tak to pomalu půjde. Na živobytí si vydělá přece, když šikovně tu a onde mezi obecenstvem se svěří, si postěžuje co a jak, budou jí přát. Možná že najde i mecenáše, který jí pomůže, snad jí i byt zaplatí — ovšem za trochu lásky — to víme. Ví co, šla se mnou hned a ještě dnes večer může zpívat. Má-li ještě pár zlatých, vzala je sebou na první splátku.«

»Tedy nové otroctví, nové vyssávání! Ne, nepodvolím se, nepůjdu tam, kde vládne hřích,« řekla Jindra.

»Prosím ji, Harry, kde tohle slyšela? V nějakém kázaní ne? S tímhle mi nechodila. Já ji přemlouvat nebudu. Já z ní nemám užitku. Dostanu svoje diškerece od hostí k vůli jiným jako k vůli ní, od samotných šansonet dostanu také někdy něco, od ní jsem neviděla ještě ani krejcaru a přece jsem se jí naprodávala těch všelijakých tretů dost a dost,« řekla Pepi pichlavě. Že při tom prodeji měla jistě užitek, mohla se Jindra domyslit, než lekla se jenom té výčitky.

»Tu máte,« řekla a podala Pepi zlatku.

»Merci,« odvětila Pepi a vsunula peníz do tobolky. »A tak co mám vyřídit? Pošle splátku, či přijde sama?«

Jindra se rozmýšlela. »Přijdu zejtra,« řekla po chvíli.

»Dobře, zatím adie! Přišla ale hned ráno, ať může zrovna zkoušet. Vypadá trochu přepadlá, aspoň se uvěří, že stonala, a může se jenom bíle nalíčit, k tomu ten smuteční flór — ještě bude ráda, že to tak dopadlo.«

A Pepi odešla, neopomenouc se zastaviti v »kanceláři« u paní Braunové. Odevzdala jí několik vstupenek do zpěvní síně a pošeptala nějaký vzkaz.

»Dobře, dobře,« usmála se paní Braunová. »Však ona slečinka přijde.«

Večer znovu pak vykládala Jindře, že nemůže pro ni dostati místo a radila, ať se vrátí k Ruprechtovům. Ona sama že se na ni přijde vždy v neděli podivat. Až pak bude potřebovat nové kostymy anebo chtít staré prodat, to že jí poslouží s ochotou sestra, která se vyzná s takovými věcmi tak dobře, jako s fantářstvím.

Jindra neodpovídala. Přemýšlela. Ráno zašla si pro útěchu do Loretty a navrátivši se, vyjednávala s paní mistrovou.

Tato užasla nad dívčinou žádostí a šla se poradit se sestrou.

Dívka žádala, aby paní mistrová půjčila jí celý obnos, vyplatila kostymy u Ruprechtů, tyto pak prodala, a co by se snad nedostalo, Jindře prozatím posečkala, že bude jí spláceti i úroky, jaké si určí.

Paní Braunová pronesla neomaleně, že Jindra blázní. Pak přemýšlejíc poznala, že kynul by zde větší užitek; i řekla sestře, ať dívku vyslyší.

Paní mistrová vybídla tedy Jindru, ať jde s ní k Ruprechtovým, aby viděla, že odevzdává řádně jmenovanou sumu.

»Vem si sebou víc peněz, jistě že ještě připočítají,« radila paní Braunová.

Jindra se zdráhala jíti, leč obě sestry stály na tom, že jíti musí, aby viděla, že jedná se s ní správně.

Paní mistrová zašla do spořitelny vyzvednout si peněz, poukazujíc Jindře, jaké ji prokazuje dobrodiní, berouc peníze na jistotu uložené a půjčujíc jí je na nejisto. Pak šly. Jindra ve svém prostě upraveném šatě, bez klobouku, s vlasy do věnečku učesanými.

Šla Jindra všecka zmatena po dvoře a pohlížela úzkostně, koho známého potká. Neubála se.

S velikým košem hezky ze široka vykračovala si přes dvůr Máry. Pohlédla na Jindru jaksi překvapeně; zvěděliť u Langrů, že Jindra odešla a co jejímu odchodu předcházelo. »A vida, slečna Harry se vrací,« zvolala Máry úsměšně. »Stejská se jí po dobrém bydle, po pánech, po zábavě. Inu ovšem, kdo jenom zpívá a tancuje, tomu by bylo těžko zvykat něčemu jinému. A klobouk a slunečník slečinka snad již prodala? Nebylo na takové dobré papání, vínečko a mlsy jak si zvykla? I pfuj! A Máry se hnala dále, nevšímajíc si, že Jindřin obličej zaplavují slzy.

»Snad byste neplakala,« vadila se paní mistrová. »Nechte lidi. Aspoň vidíte, že by vám to již ani žádný neuvěřil, že necháte do opravdy toho zpívání. Však vy se ještě párkrát rozmyslíte. No pojďme.« A šly až do Ruprechtova bytu. Pepi jim otevřela.

»Pěkně vítám,« zvolala úsměšně. »Milostpaní, jdou se podivat, jací to jdou k nám hosti!«

Paní Ruprechtová stanula ve dveřích salonu. »Skoro bych v té panence nepoznala slečnu Harry,« řekla. »To je divná marotta, tak se ustrojit. Koho pak chcete okouzlit, že si hrajete na skromnou?«

»Jdu si pro své věci, milostpaní, a žádám, abyste mi je vydala. Prosím, spočítejme to,« řekla Jindra pevně.

»Aj, aj! Jenom pro své věci?« ozval se ředitel sedící u piana. »Tedy nám zmizí Harry na dobro, má asi jiné místo, či nějakého impresaria či snad mecenáše?«

»Prosím o účet, vyrovnáme se,« pravila Jindra chladně.

»Tedy budeme počítat,« řekla ředitelka. Vzala ze zásuvky psacího stolu knížku, ve které byly Jindřiny účty zaznamenány a řekla: »Zbylo na dluhu sto a osm zlatých, že to však trvalo přes rok, co se dluh pomalu splácel, tedy si počítáme úrok.«

»Ano, a náhradu za způsobenou výlohu, kterou jsem měl, an jsem musel telegraficky povolat zpěvačku, a než tato přijela zaplatit ostatním členům za čísla, která museli přidat, aby nebyl program zkrácen a obecenstvo nehubovalo.« Vytáhl zapisník a počítal.

»No, musím jí snad něco slevit,« ušklíbnul se. »Tedy Auroro, pravíš sto a osm zlatých. Nu tedy s úrokem, škodou a náhradou výloh dluhuje nám slečna Harry stošedesát zlatých.«

Jindra zbledla. Pohlédla v nesnázích na paní mistrovou.

Ta vyňala tobolku a vysázela peníze na stůl. »Prosím za potvrzení,« řekla.

Ředitel jí je psal, sarkasticky se usmívaje, a ředitelka zavolala Pepi, ať donese Jindřiny kostymy.

Byly ve dvou velikých koších, které byla ředitelka Jindře kdysi též »přenechala« a paní mistrová řekla Jindře, ať si jde opatřit posluhy, aby dopravili věci k paní Braunové. Pak obrátila se k paní Ruprechtové, nabízela se jí k nějakým službám a ráda slyšela, že by byla paní ochotna prodat jí nějaké staré šatstvo.

»Harry, prohlédla si ty hadry, jestli jí něco neschází To bylo od nás skoro odvážlivostí nechat si takovou bezcennou skorem zástavu,« řekl Ruprecht s úsměškem.

Jindra se krátce poroučela. V kuchyni ji zastavila Pepi.

»Dostanu něco za stáhnutí košů s půdy,« řekla. »Slečna Harry má asi dobrého, štědrého ochrance, že mohla tak hned zaplatit. Té komedii, že si tu fantářku přivedla, se u nás nevěří.«

Jindra podala jí několik desetníků a spěchala se schodů. Jen jen aby měla již ten dům, kde byla, přijdouc opuštěna do Brna, tak vlídně od vzácné rodiny přijata, a kde pak zabředla jako za bludičkami do bahna, již za sebou!

Najala posluhy a spěchala k paní Braunové. Ta ji očekávala zvědavě a slyšíc, jak to dopadlo, jen se zasmála.

»Ti vás odřeli bez nože,« řekla a zavdala si vína.

Paní mistrová vrátila se až po dlouhé době zároveň s posluhy, přivážejícími Jindřiny koše a velký balík šatstva, který koupila od paní Ruprechtové.

Jindra musela zaplatiti posluhům a vzdychla, vidouc, jak se tenčí nepatrná její hotovost. A nedůvěřivě pohlížela na fantářku, která vyrovnávajíc se s lidmi, již byli Jindře tak ublížili, ihned s nimi obchodovala. Viděla všudy kolem sebe jenom úskočnost.

Večer vyzvala paní Braunová Jindru, ať jim ukáže ty svoje »poklady«. Stalo se tak, a děvčata se počala oblékati do kostymů.

a bylo žertů a smíchu až nazbyt. Jindra jenom seděla zadumána na svém kufru.

Druhého dne prosila paní mistrovou, ať hledí ty věci prodat. Bála a štítila se míti něco z nich na očích. Bála se, aby snad nešla, donucena nouzí, přece opět někam zpívat a štítila se těch svědků svého poblouzení.

Fantářka slíbila, díc, že jí samé na tom záleží, aby přišla ke svým penězům.

Jindře bylo opětně zaplatiti za stravu a byt, a musela si nechat vyprat prádlo. Hotovosti její více a více ubývalo, a Jindra prosila paní Braunovou, ať jí brzy opatří místo.

Věci se pomalu prodávaly, bylo'ť vše ucucháno, obnošeno, a Jindra při přehlídce shledala, že lepší stuhy, krajky, péra schází. Nemohla ničeho říci, vždyť byla vyzvána, ať si věci prohlédne. Však by se jí bylo zajisté i na nějakou výtku bylo dostalo jenom odbytí.

A zas uplynul týden, a Jindra posud byla bez místa, bezmála již i bez peněz, a trudnomyslnost se jí zmocňovala.

XX.

Taková zastrčená hospůdka v živé dosti třídě, kde nacházelo se více větších obchodů, hospůdka s dvěmi místnostmi, s mramorovými stolky a kulečníkem v oddělení menším nazvaném kavárnou, se stoly bíle prostřenými a pianem v nálevně, jest místností, kde se s Jindrou po několika týdnech shledáváme.

Po takových smutných týdnech marného čekání na místo, po úzkostlivém starání se a počítání musela Jindra přijati posléz místo sklepnice. Byla dlužna paní mistrové, která posléz jí i na stravné půjčovala, neb u paní Braunové se netrpěla žádná dívka na dluh, dosti velkou částku peněz.

Za všecky Jindřiny kostymy, které paní mistrová rozprodala zpěvačkám nejnižšího řádu, i se všemi šperky a i s oběma košovými kufry utržino něco přes čtyřicet zlatých a tak dluh u paní mistrové převyšoval daleko stovku, ana sobě prohnaná fantářka strhla předem pololetní úrok a též odpočítala svůj poplatek, ten »pakatýlek«, ze zlatky desetník.

Jindra prohlédla to lichvářství, tu šidbu, leč byla bezmocnou. Sílila se modlitbou a mocná důvěra v Boha vrátivší se v její zkroušené, pokáním očistěné srdce, byla jí útěchou a oporou.

Přijala posléz k naléhání paní Braunové ono místo za sklepnici. Viděla, že jest i zde vykořisťována, ana paní Braunová žádala na ní po čtyřech týdnech pobytu znova zápisné, díc, že tak jest ode dávna pravidlem.

Lekla se podmínek služného. Viděla, že bude muset asi dlouho sloužit, než splatí dluh paní mistrové. Bylať přijata bez služného, jenom za stravu a služným mělo jí býti zpropitné a výdělek na doutníkách, které si měla prodávati.

Hostinská, která ji přijala, slyšíc, že byla Jindra zpěvačkou, podotkla, že může jí to býti u nich k dobrému, že může někdy zazpívati při pianě, což jí hosté zajisté zvláště odmění.

A tak Jindra sloužila, navykla si obsluhovati, jak bývala sama jindy obsluhována. Týdně splácela paní mistrové na dluh a těšila se, že ho přece ubývá. Dostávala, byť i jen po dvou, třech krejcařích, přece několik zlatých týdně a i na doutníkách vydělala. Ale za to to ovzduší, v kterém musela setrvati až do přespůlnočních hodin, ty žerty, smích, pohled na nepříčetné lidi, to vše rvalo Jindře duši! Více a více hnusila si svoje okolí, cítila svoje ovzduší téměř hříchem dýšící a trápila se v mysli, že tak vběhla do smutné koleje života.

A k tomu scházelo, ošumělo jí šatstvo, cídila, upravovala ty šaty a bluzy polité pivem, kávou, rosolkami, pomastěné od nádobí, na nichž se usazoval a lepil prach v ohyzdných skvrnách.

I botky jí vetšely a pro nastalou již zimu potřebovala teplejší obuvi, musela se odhodlati k výloze, a sestra paní Braunové měla pro ni jizlivá slova, nedostala-li splátkou aspoň pět zlatých týdně.

A Jindra měla často, zpočátku zvláště, nehodu, že nezvyklá jsouc posluze, rozbila sklenice a talíře, rozlila nápoje, upustila porce jídla, což bez milosti a vždy hned musela zaplatit. Jedenkráte musela dáti i šest zlatých za velkou tabuli ve skleněné stěně, oddělující nálevnu od kavárny. Rozbila ji, uhýbajíc se jakémus podnapilému hostu, který ji chtěl mermomoci objati.

»Nemusí se upejpat! Nevídáno, šansoneta, a hraje si na ctnostnou,« řekla jí tehdy paní hostinská.

Jindra chodila jako zmámená a často k ránu uléhajíc na lože, v temné, nevytopené světničce za kuchyní, kam srážely se veškeré kuchyňské výpary, plakávala, přemáhajíc i únavu žalem.

Zpívati při pianě, na než docházíval hráti hrbatý pianista, se Jindra zdráhala, vymlouvajíc se, že proto odešla od zpěváků, že pozbyla hlasu.

V hostinci nazývali jí nyní Jetty, jak se paní hostinské bylo zlíbilo. Jindra byla ráda, že aspoň tím jménem, kterým ji jmenoval dobrý strýc, které patřilo s ní tam do hor, do lesů není zde od kohokoliv volána.

Po celý den téměř Jindra bývala na nohách, an do hostince hnedle ráno přišli hosté na kávu, pak na přesnídávku, na obědy, pak opět na kávu a na pivo a večer na večeře.

Bývala unavena a smutna. Nechtěla nikdy přisednout ke stolům k hostům, vymlouvala se na posluhu a nedbala s někým pohovořiti. Nejsmutněji jí bývalo, slyšela-li hudbu.

Piano bylo staré, ale dobře zladěno. Někdy hrál i někdo z hostů, někdy došli houslisté, harfenice, kytaristky, harmonikáři. Tu bývalo živo, zvláště ani dlouhých let docházeli do této místnosti kupečtí příručí ze sousedních v ulici obchodů, přinášejíce si po zavření obchodů ssebou rozličné lahůdky a nenuceně se bavíce.

Jindra lehce prohlédla, že mladíci přinášené mlsy uzmou a nikdy nepřijala, čeho jí k ochutnání podávali.

Tu se jedenkráte přihodilo, že za nestálého již masopustu ku třetí ranní hodině přišlo do hospůdky několik pánů, vracejících se z nějaké taneční zábavy. Byli rozjařeni, žádali si hudby a dalšího veselí. Hrbatý pianista byl již odešel, i přisednul jeden z pánů,

velký, dosti elegantní blondýn k pianu a počal hráti. Ostatní zpívali rozličné známé písně.

Tu pohleděl jeden z nich na Jindru, přinášející právě sklenice s horkým punčem. »To je nová sklepnice, ta zde nebyla, když jsme zde byli naposled,« pravil k ostatním.

Jindra obsloužila a maně se zachvěla pod pátravými zraky mluvčího.

»Poslouchala, jak se jmenuje?« tázal se pán Jindry zpříma.

»Jetty«, odpověděla otáčejíc se k odchodu.

»Jetty? Mně se zdá, že jsem ji znal, když se jmenovala Harry,« zvolal pán a pianista vyskočiv pravil: »Ano, Harry, rudovlasá Harry z Ruprechtova chantantu!«

»Jak ta se sem dostala?« žasl jiný. »Zeptáme se jí,« mínil pianista.

»A ať nám zazpívá,« volali ostatní. A již uchopil Jindru za ruku, táhl ji k pianu. Blondýn usednul a tázal se, co má hráti.

»Pánové, vy se mýlíte, já nezpívám, prosím nechte mne,« prosila Jindra.

»Nemýlíme, nemýlíme! Hle, že je to Harry,« zvolal pán, kterýž ji byl poznal a rychlým pohybem vytáhl Jindře z vlasů několik jehlic. Těžké copy padly dívce na ramena a rozplétly se v množství kadeří.

»Hle, že jest to Harry! Takové vlasy měla jenom Harry! Však se známe, roztomilá hrdličko, však jste s námi také večeřela,« pravil pán přízvukem, který Jindře bodal do duše.

»Zpívat, zpívat!« volali ostatní. »Ať zpívá, sice zde všecko rozbijeme,« křičel znovu již podnapilý host na hostinskou.

Ta přistoupila k zdráhající se Jindře, přitáhla ji k pianu a řekla: »Jetty, buďto zpívala, anebo si může zítra jít, odkud přišla. Já pány hosty urážet nedám.«

»Výborně,« ječeli hosté.

Pianista, který byl ještě ze všech nejstřízlivější, pošeptal dívce: »Zazpívejte, aby vám dali pokoj.«

Jindra pohledla na něho vděčně, a mladý muž sáhnuv do kláves, počal hráti předehru k písni: »Poslední růže.«

Jindře tmělo se před očima, viděla zase v mysli tu plochou, širou krajinu na Hané, a pak zase paseku s keří planých růží a kolem les.... slyšela jeho šumění, splývalo jí s melodií tónů a již zpívala, tak teskně, unyle:

»Růže má, tys osamělá . . .« Hlas její zněl v celé svojí zvučnosti a Jindra zapomenula, kde stojí, kde zpívá. Touha, stesk po tom drahém lese, po domovině chvěly se v jejím zpěvu, tóny stoupaly a klesaly, přimýkajíce se k tonům hudby, žalovala v písni Jindra ty svoje trudy a žaly.

Dozpívala, a hosté jakoby vystřízlivěli vlivem hudby, nevypukli v potlesk, seděli tiše a hleděli na sebe ve srozumění.

Pianista vstal a řekl: »Díky, slečno, více vás nebudeme obtěžovat.«

»Ale zítra přijdeme zase,« řekl jiný pán. »Nyní zaplatíme.«

Jindra jako ve snách spočítala útratu. Cítila, že moc hudby ukrotila ty vášně, které hrozily vypuknouti jí ku pohaně a posměchu.

Na malém podnose podal pianista Jindře několik zlatých, které byly pro ni určeny.

Pak pánové odešli a hostinská jala se zavírati.

»Viděla, jak je hloupá, kdyby se tak neupejpala, mohla by mívat častěji takový výdělek,« řekla hostinská k Jindře.

Ta odevzdala peníze, celodenní tržbu, a šla si lehnout. Jak byly jí vzácnými ty peníze, kterých tak nutně potřebovala! O jen kdyby již byla hotova s uhražením dluhu, aby mohla odtud odejíti a jíti jinam, kde ji neznali, kde nevěděli, že bývala šansonetou, pak vydělati si něco poctivou prací a navrátiti se ke strýci. Tázala se v duchu sama sebe, má-li znovu zpívati před hosty, za peníze, za zpropitné. Bolestně nesla tuto myšlénku, že bude muset tak činiti a vytýkala si, že ji samu blažil zpěv té písně, kteráž byla jí sama sebou významnou v životě. A umínila, uložila si, že až bude moci odejíti z toho místa, nebude již nikdy zpívati, aby jí kouzlo hudby nezavedlo zase v bahnitý vzduch mrzké zábavy, kteréž bylo jen pláštíkem předstírání, že se hosté scházejí pro požitek umělecký. A přece byla viděla, že hudba a zpěv působily zde i na rozvášněné mysle . . . .

Jindra si nedovedla to vše vysvětliti, co její duši zmítalo. Usnula pozdě a po celý příští den očekávala jaksi neklidně večer.

Nadešel a pozdní hodinou dostavili se i včerejší hosté. Po nějaké chvíli přisednul opět onen světlovlasý pán k pianu, a Jindra vyzvána ku zpěvu.

Pianista byl přinesl nějaké noty, a Jindra zapěla arii pážete z Hugenottu tak skvěle, jak druhdy ji zpívávala.

Prosila však, aby pánové přestali na té jedné písni, aby měli dosti na tom, že jim vyhověla, že musí obsluhovati a dávati pozor, aby neodešel nikdo bez zaplacení, že by měla škodu.

»Tu bysme vám nahradili,« řekl onen pán, kterýž ji byl včera poznal.

Bylo něco prosebného a smutného v celém Jindřině zjevu, že neusilovali na ní dále, slušně se k ní chovali. Nabízenou večeři Jindra nepřijala, díc, že má večeři k služnému. Podali jí tedy znovu několik zlatých a odešli dosti záhy. »Až někdy nám zase zazpíváte,« řekli při odchodu.

Smutně se usmívajíc přislíbila. Po odchodu této společnosti přisedl opětně hrbatý pianista k pianu a hrál rozličné písně, jak si ti kteří hosté předzpěvovali.

Jindra chodila sem tam, obsluhujíc. Tu podávajíc pojednou hostu sklenici piva u dveří v polotmě sedícímu, zarazila se.

Hleděly tu na ni dvě dobré oči s pohledem útrpným. »Jindro!« zašeptal známý hlas.

»Metode! Pro Boha, jak jsi sem přišel?« zvolala Jindra udivena.

A již přisedla k mladíku, již tiskli si ruce.

»Já jsu huž dlouho v Brně,« počal šeptem sdělovati Metod. »Jak jsi odešla, nic mne na gruntě netěšilo. Všecky holky mě zlobily, že prej jsu po tobě jako vdovcem a s kmotříčkou jsem se taky někdy nepohodnul, že jsem se tě zastával. Tak jsem vodešel. A zrovna hajdy k Brnu! Na ty hospodě mi řekli, že se forman, jak tě vzal tenkrát sebou, zase stavěl a pověděl,

že jsi na místě jeho dcery v dobry službě. Věděli hu koho, a já jsem se tam doptal. A Jindro —« Metod se zajíknul.

»Pověděli ti,« vzdychla Jindra.

»Ba pověděli, a bylo mi to moc líto. Taky jsem se šel na tebe podivat, ale musel jsem lítosti hutict, když jsem tě viděl na tom výstupku tak divně namaškařenou a v obličeji namalovanou, s těma rozpuštěnejma vlasama. Šel jsem pryč a byl jsem rád, žes mě nezmerčila. A pak jsem si našel službu. Jsu hu fijákristy za kočího a jde mi dobře. Mám hezkej plat, přijdu si na diškerece, jen že se mi stejská ve městě, chcel bych zasejc na venek. Jsu tak zvyklej v polích dělat a myslím si, že takhle hukrádám Pánu Bohu den.« Metod hleděl na Jindru upřímně, ale smutně.

»A jak jsi přišel sem?« tázala se dívka. »Bylo mi po tobě moc smutno a jednou jsem zašel zasejc tam na ty zpěváky, dyť tam pustijou každýho, kdo zaplatí. A tak —«

Hosté klepali na sklenice, a Jindra zvedla se k posluze. Mrštně obsloužila v obou místnostech a opět zaběhla k Metodovi.

»Povídej,« prosila tisknouc mu ruku.

»Tam jsem se dověděl, že tam huž nejsi. Tak jsem si myslil, že tě přece najdu. Chodil jsem, když jsem měl prázdno, a to je jenom jednou za čtrnáct dní, po všech těch zpěvákách, co jich je v Brně. Viděl jsem divnýho lidu a slyšel divny věci. Ty, Jindro, jak tě mohl jenom takhle ďábel zaslepit — Bože mi ten hřích vodpusť.« Metod se zarděl.

»Ba, Metode, však jsem za to vytrpěla,« vzdychla Jindra.

»Když jsem tě nenašel,« pokračoval Metod, »tak jsem se šel zasejc ptát tam do toho místa, jestli o tobě nevijou. A ta ženská, co se ji dávajou kabáty, klobouky a deštníky schovat.«

»Aha, Pepi,« Jindra se zalekla.

»Ano, Pepi ju volali, mi řekla, ať se jdu po tobě zeptat do ty ňáky kanceláře, k ňáky paní Braunovy. A ta jistá paní mě poslala sem. Celej den jsem měl dnes prázdno, a tak se mi podařilo, že jsem tě našel. Byl jsem tu huž po polední, vobcházel jsem a netroufal jsem si sem vejít. Ale pak jsem přišel, a tys just zpívala. Ale bylo mi tě ňáko líto, třeba že se mi jináč zasejc líbíš, že vypadáš zase —«

»Hola, jaký je to pořádek! Sklepnice si tamhle sedí s ňákým galánem a my máme prázdné sklenice,« zvolal hrubý hlas a Jindra vyděšena běžela obsluhovat.

»Zůstaň zde, až potom,« zašeptala k Metodovi, běžíc kolem něho.

»Šla nám zazpívat,« volali na Jindru hosté.

»Nebudu zpívat,« odvětila.

»To ona jenom pánům,« ušklíbl se hranatý člověk, dle zevnějšku podomek, kterýž byl prve Jindru v hovoru s Metodem vyrušil.

Pianista volal na Jindru, chce-li, že jí zahraje »Poslední růži«, však že ví, že tuto píseň v Ruprechtově chantantu naposled zpívala.

»Cože, jakže, ona byla šansonetou?« ozývaly se hlasy.

»No, zrzavá Harry,« volal hrbatý pianista.

Jindra myslila, že musí klesnouti.

Dnes, právě dnes, kdy se jí trochu ulevilo laskavostí oněch pánů, které byla včera citupIným přednesem své písně ukrotila, dnes, kdy se jí objevil přítel — dnes právě hrozilo jí nové ponížení, nové zahanbení.

»Zrzavá Harry! Zrzavá Harry!« ozývalo se kolem.

»Obsluhovat! Pivo! Rychle!« ozývaly se hlasy a hostinská u tlakostroje nevrle klepala na naplněné sklenice.

Jindra chopila se několika prázdných sklenic, otočila se rychle a obsluhovala, dělala čárky na porcelánových táckách, na vyzvání donesla doutníky, leč chvěla se jako v horečce, mátla se při počítání, a div se nedala do pláče.

Po drahné chvíli, ana opět trochu obsloužila, počali hosté opět hartusiti, aby zpívala.

A onen host vzezření podomka vstal od svého stolu a chytnuv Jindru za ruku, chtěl ji táhnouti k pianu.

»Nechte mě! Já nechci! Já nemusím? Jsem zde sklepnicí a ne zpěvačkou,« zdráhala se Jindra.

»Ona musí! Musí! Zrzavá Harry!« ozývalo se kolem.

»A nemusí!« vykřikl v tom Metod. Vyskočil ze zástolí a přitočiv se k Jindře, odstrčil mocně onoho hosta.

»Oho, tak se u nás nehraje!« vzkřikl hranáč. »Když holubička nepůjde, donesu ji tam!« A chytnuv Jindru kolem pasu vyzvedl ji mocně do výše.

Pronikavý, bolestný vykřik zavzněl. Jindřina hlava narazila o plynový lustr, jehož skleněná koule rozbita tímto nárazem a uvolněný plamen sežehnul dívce vlasy.

Metod zařval a vytrhl děvče z rukou surovce. Rychle položil Jindru na zem, rukama zmačkal oheň, kterýž byl zachvátil dívčin šat.

»To je vaše dílo!« zvolal bolestně, pohlédnuv s opovržením na kupíci se kol hosty.

Onen hranáč se rychle vytratil a za ním několik jiných, již byli způsobili vřavu.

Jindra byla bez sebe. Krvácela ze skráně a tváře, a sežehnuté vlasy padaly jí s hlavy.

»Co s ní? To je pěkné nadělení! Kdo mi nahradí škodu?« hubovala hostinská.

Hosté platili a odcházeli, někteří bez zaplacení. Metod klečel u Jindry, omývaje jí vodou, kterou mu někdo podal.

Pak pozvedlo několik pánů dívku probírající se z mdloby a položili ji na pohovku. Metod požádal, ať ji zde chvíli ponechají, že doskočí pro povoz. Odešel, a za chvíli se vrátil s povozem.

Hostinská žádala, ať se jí dají peníze, které Jindra měla v poboční tašce. Svoje zpropitné že dávala do kapsy, tvrdila; a vskutku měla něco peněz v kapse, které vzal Metod k sobě.

»Více se k vám nevrátí,« řekl k hostinské a žádal, ať mu vydá její věci.

Byla ráda, že se zbaví opletání z nemilé příhody a vydala Metodovi odřený Jindřin kufr, od něhož měla dívka klíč v kapse.

A Metod vynes dívku do kočáru, odjížděl s ní k nemocnici Milosrdných sester.

Jindra přišla k sobě, ne však k vědomí. Cítila bolest, cítila rány způsobené střepinami skla i palčivost popálením, než jakási dobrodějná slabost skličovala její údy. A horečka počala jí zmítati. Ač jel Metod pomalu, co možno opatrně krokem, cítila přec Jindra nárazy povozu, a zdálo se jí, že padá odněkud, že řítí se přes skaliny, narážejíc se do hlavy. A cítila palčivost, jakoby ožehaly plameny tu chorou hlavu, viděla se v plamenech, cítila, že hoří kolem ní všecko, zdálo se jí, že ubíhá hořícím lesem, že bortí se kolem ní skály, kácejí kmeny, že ji vítr uchvacuje a zanáší do plamenů . . .

Vykřikla, křičela, volala strýce, volala Metoda a pak zase mdloba obestřela její smysly, tak že v bez vědomí ji odnesli do nemocnice.

XXI.

Po dlouhých dvacíti dnech probrala se Jindra teprve z horečnatých vidin a děsivých snů, které ji skličovaly. Probrala se ku vědomí. Nemohla se na nic upamatovati, co se s ní bylo dělo. Cítívala, že jí měkké ruce kladou obklady na zraněné čelo, mažou chladivým olejem popáleniny, že k ní mluví líbezný, vlídný hlas, ale nemohla se upamatovati, kde by byla, kdo jest to u ní. Ležela ve větší světnici, kde bylo několik čistě povlečených lůžek.

A nad ní skláněla se starší paní v řeholním oděvu. »Tiše ležte, mé dítě,« pravila k Jindře.

»Jak jsem sem přišla? Stonala jsem?« tázala se dívka.

»Ano, stonala. Pán Bůh vás uzdravil. Později vám všecko povíme. Až přijde váš bratr, bude mít radost, že již jste při vědomí,« řekla řeholnice.

»Můj bratr?« podivila se Jindra.

»Ano, ten dobry Metod, který byl v takové úzkosti o vás. Nyní vezměte lék, milá Jindřiško, a hleďte trochu pospati.« Podala dívce na lžíci léku a urovnajíc podušku, uložila dívčinu hlavu, vezmouc ji do svých bílých, téměř průsvitných rukou, jichž dotknutí tak mile chladilo.

Jindřiško! Tak nazvána se slyšela Jindra poprve ve svém živobytí, tak jí nikdo neříkal. Podivně na ni působilo toto slovo, tak jaksi konejšivě dotklo se jejího sluchu.

»Milostpaní,« řekla, berouc jeptišku za ruku.

»Mé dítě, tak se mi neříká, jmenujte mne sestrou Bonaventurou,« pravila řeholnice.

Jindra nemohla se probrati posud z úžasu nad podivnou změnou svého okolí, an znovu spánek uzavřel její oči. Procitnuvši, spatřila u svého lože Methoda. Usmála se na něho vděčně.

A nyní šeptem jí vypověděl Metod, co se bylo událo, jak se sem dostala, a že zde jej považují za bratra a sestru.

Jindra sáhla si na hlavu, vlasy její byly kratičce ostříhány.

»Je ti jich líto, viď?« řekl Metod.

»Ba ne, není jich škoda. Však jsem s nimi natropila dost pohoršení,« odvětila Jindra.

»Chudáčku,« Metod hladil dívce ruce. A po několika dnech odváděl ji z kláštera uzdravenu a klidnu. Prozatím do svého bytu, k hodným, prostým lidem.

Byla to rodina továrního dělníka, a žena téhož přijala Jindru vlídně. Metod přepustil Jindře svoji světničku a sám odcházel spáti jinam.

Jindra našla zde svůj kufr, a an jí Metod odevzdal od něho klíč, otevřela ihned a odhodivši trochu toho šatstva, ukázala Metodovi Marianský tolar, kterýž měla od něho na památku.

»Dost jsem potřebovala, ale přece jsem ho neproměnila,« řekla s úsměvem.

»A neproměníš. Dám ti k němu přidělat houško a budeš ho nosit na krku na korálách, viď že ano?« Metod hladil Jindře líce.

»Až budu zase nějaké mít,« řekla dívka.

Červené sekané korály, dárek hajného, druhdy celou svoji pýchu byla dávno prodala za několik desetníků a šňůry sklenných perel a plechových penízků, jimiž se zdobívala na jevište, šly dávno touže cestou.

»Koupím ti granáty,« sliboval Metod.

»Co tě napadá,« odpírala Jindra. »A pro Boha, Metod, já ani nepomejšlím, vždyť já musím jít k paní Braunové, vždyť já jsem dlužna její sestře, vždyť já musím hledět zaplatit a musím hledat službu, abych se zbavila toho dluhu. Kam se poděju? Co si počnu?« Jindra se rozplakala.

»Hupokoj se, duša moja. To já spravím všecko. Taky máš pár svejch renskejch, za ty si něco koupíš, vždyť máš ty hadýrky všecky zmíceny. Ja to zaplatím. Ta ženská běhala za tebou do kláštera, ale nepustily ju k tobě a já jí slíbil, že se vyrovnáme, až budeš zdráva. Dojdeme k ní ještě dnes, abys měla pokoj, já mám dnes prázdno. Jen se hupokoj, víš, eště nejseš zdráva a nesmíš si hublížit.« Metod chlácholil dívku jako malé dítě.

»Ale, Metod, jak ty k tomu přijdeš, abys za mě platil —«

»Mlč, mlč, snad budeš radějác dlužna mně, nežlivá ty fantářce. To je ženská, taková štěkna. Do jakejch rukou jsi to přišla!«

»Metod, nevyčítej mi to. To snad byl můj osud. Ale věř, že nejsu špatná, to ti můžu vodpřisáhnout, na to se ti můžu zadušovat.«

»Já ti to věřím, Jindro milá, a ctihodná sestra Bonaventura taky povídala, že's v nemoci se modlila a tak prej krásně, že až musela plakat. Taky věřila, žes zůstala hodnou, třeba mezi špatnejma lidma. Řekla to vzácná sestra, že byla's prej jako čistej květ, kterej vítr zanesl do bahna, ale kterej prej tam nepatřil a nezapustil kořeny. Já to nedovedu tak krásně vyslovit, jako ctihodná sestra; ale věř, Jindro, já to cejtím.«

»Ty seš hodnej, Metod. A já ti taky hublížila. Ale věř, Metod, já na tě vzpomínala a bejvalo mi líto —«

»Mlč, mlč. To si povíme jindá, až ti bude lépe a bude všecko dobře. A včil půjdeme.«

»Ano, ale, Metod, hudělej mi to k vůli, a pojďme napřed do kostela, víš do Loretty, tam se mi prvně hulehčilo, a tam chcu jít poděkovat Pánu Bohu.«

»Ano, půjdeme. Vobleč se.« Metod vyšel ven a Jindra shledávala oděv. Měla na sobě šaty, ve kterých ji stihlo ono neštěstí. Byly propáleny, špinavy. Metod byl jí donesl do nemocnice velký šátek, od kvartýrské vypůjčený, ve kterémž zahalenu ji byl sem dovedl.

A Jindra nyní shledala, že nemá téměř čeho obléci. Měla nějaké bluzky, ale vše bylo špinavo, v hostinci při posluze utaháno, neměla teplé jupičky a venku bylo dosti chladno, ač již březen téměř končil.

Odkládala vše stranou a sáhla po těch několika sukních, které měla ještě z hájovny, a které sestra paní Braunové nechtěla prodati, řkouc, že to jsou selské hadry, jaké její známé nekoupí.

Jindra oblékla se v tmavomodrou šarkovou sukni, pokrátkou a v černou jupičku, takovou venkovskou, lišící se městského kroje. A i zástěrku, červenou, kartounovou s bílou krajkou si uvázala okolo a potěšena, řekla sama k sobě: »Včil jsu zase horačkou, tou starou Jindrou.«

Pohlédla do malého zrcádka, visícího u okna. Zalekla se, jak zbědovaně vypadala. Ostříhané, opálené vlasy zvedaly se jí na hlavě v droboučkých kučerkách, mezi nimiž byly na přední části hlavy patrny jízvy, způsobené popálením a střepinami skla. I na čele a tváři měla jízvy; a krk byl jimiž taktéž pokryt.

»Takle nemůžu na lidi,« řekla si Jindra, a vzala na hlavu šáteček. Takový hezký, tibetový, hnědý s červeným okolkem, z kteréhož vybíhala pestrá kvítka v střed. Zavázala si ho »na podklesmo« pod bradu, tak že zakryl všecky jízvy. Usmála se sama na sebe do zrcadla a v tomže okamžiku si vzpomněla, jak stála v saloně Ruprechtových před zrcadlem prvně s rozpuštěnými vlasy, se širokým kloboukem na hlavě, zahalena v gázovou šálu.

»Takhle je to lepší,« řekla si. Vyšla do druhé světnice.

»Jindro! To jsi včil ty, naša Jindra! Tak jsem si na tebe vzpomínal, tak jsem ten tvůj vobrázek v srdci nosil,« zvolal Metod a tisknul Jindře ruce.

»Ba je to lepší než ta městská paráda,« přisvědčila kvartýrská.

Jindra s Metodem šli nyní do Loretty. Jak se to lehce Jindře kráčelo, byť i hluk po ulicích ji zpočátku trochu rozčiloval. Pokukovala po svém obraze do výkladních skříní a těšila se, vidouc tam zase to prosté děvče, jakým byla do Brna přišla a podle sebe toho věrného druha.

Metod byl odložil hanácký kroj, ale tmavý městský oděv mu dobře slušel.

Došli do Loretty. Dlouho, dlouho modlila se Jindra, pohlížejíc v zbožné důvěře k milostnému obrazu Matky Boží. A Metod modlil se s ní. Vycházejíc z kostela, pravila Jindra k Metodovi: »Metod, cejtím, že mi Pán Bůh vodpustil, ale jenom zdali mi vodpustí i lidi?«

»Má zlatá, na lidi nedbej, ti hodijou po každým kamenem, a třeba jsou sami horší, anebo by horší byli, kdyby na ně pokušení přišlo. Tak to řekla ctihodná sestra Bonaventura. A co je ti do celýho Brna, do celýho světa, ty odjedeš zejtra dom', k strejčkovi do lesa, a nebudeš nic vědit, co se tu povídá.«

»Jak bych mohla, Metod! Já se bojím strejčkovi na oči.«

»Nic se neboj! Já mu psal, že stonáš a až se vystonáš, že přijedeš dom'. Tam se vystonáš docela, a až já přijedu za tebou —«

»Ty Metod? K nám?«

»Ano, k vám. A slyšíš, Jindro, za tebou, jako za svou milou chcu dojet — — Jindro!«

»Metod, já si tě nezasloužím.«

»Ne-li včil, tak si mě zasloužíš potom. Neboj se, nepřidu s prázdnýma rukama. Mám něco po rodičích, něco uspořeno a budeme mět spolu dobry živobytí. Měli bysme ho i zde, ale ty nebudeš chcet sem zpátky, a já tu taky nejsu rád. Já vím, že svolíš, a včil o tem nemluvme, ty jsi moja Jindra a dost.«

Jen si stiskli ruce a pohlédli si do očí.

U paní Braunové čekala Jindru ještě trpká chvilka. Paní Braunová uvítala Jindru s ostrými výčitkami, že k vůli ní se pohněvala s onou hostinskou, která již od ní nebude chtít služky. A sestra její žádala svoje peníze, a to hned, a za týdny, kdy nebylo jí spláceno, zvláštní ještě úroky, — ten »pakatýlek« ze zlatky desetníček, splátky týdně po pětce počítaje.

Dostala vše od Metoda, a nyní počala se Jindře lichotiti, že přece jenom to nemohlo jinak být, že takové hezké a obratné děvče muselo udělat ve velkém městě štěstí. A nabízela se, že opatří jí městské šaty, ten selský oblek že »slečně Jetty« nesluší.

Jindra však již jenom práhla odejíti. Šli s Metodem volně do bytu.

Tam složila si Jindra věci do uzlíku. Těch něco chatrných městských šatů darovala kvartýrské, která mohla každý hadřík pro děti dobře upotřebit. I ten kufr jí darovala, nechtíc míti ničeho sebou, co by ji upomínalo na minulé doby. Štítila se téměř všeho.

Metod ji dovezl na nádraží, a Jindra jela poprve ve svém živobytí po dráze. Rozhlížela se krajinou a bylo ji smutno, smutno — — — — Tak oprchaly ty její sny a naděje v život, tak jako těch svých nádherných vlasů jichž pozbyla a vracela se domů po necelých třech letech ochuzena, oloupena — — — — Ne, ne, leda ochuzena, oloupena jenom o ty svoje pohádky, o ty představy o krásném světě, ale za to bohata láskou upřímného druha a dostatečna ve své důvěře v Boha a opětně získané, nikdy zcela nepozbyté čistotě srdce. Po dlouhých hodinách dojela na poslední stanici a nyní se blížila pěšky k domovu. Nezjednala si povoz, ač k tomu Metod radil, a šla raději pěšky. Minula dědinu velkou oklikou a docházela lesa.

Nezdržela se Jindra. Vkročivši do lesa, rozplakala se, objala první strom a tisknouc čelo v drsnou jeho koru, plakala drahnou chvíli. Pak poklekla a modlila se. Bylo jí klidno a milo.

S důvěrou šla šerem předjarního večera. Šla lesní rozježděnou cestou, se zkornatělými kolejemi. Tráva kolem v příkopech byla vyplavena od sněhu, žlutá, svadlá. Mezi stromy ležel místy ještě sníh, kusy ledu pomalu ubývající, se rozplývající ležely tu jako trapné vzpomínky v lidské duši. Nádherné, staré stromy šuměly větvemi a Jindře se zdálo, že ji vítají. Ano, vítala ji ta stará pohádka lesa. Vítala ji svým osvěžujícím vzduchem, svojí vůní, svým šumem. V dáli ozval se hlas divokého holuba, asi teprve právě přiletnuvšího z teplých krajin. Tak toužně znělo to houkání, tak žalobně zněl jaksi jeho hlas, vracející se ozvěnou.

»Bylo ti tam smutno, viď holoubku, žaluješ nám to, viď, hu nás je přece jenom nejlepší,« řekla Jindra před sebe. A již prokmitala mezi stromy hájovna. Nebylo světla v oknech, ač se stále více sešeřívalo. Hájovna měla posud na sobě »kožich«, totiž zimní obložení, a vypadala jakoby se krčila, schovávala. Jindra stanula za stromy a hleděla k té milé chalupě. V tom ozval se štěkot, cupot rychlých nohou a střelou letěl k Jindře starý Pozor, přicházející právě s hajným z druhé strany lesem. Skákal na dívku, lízal ji až do obličeje, kňučel a štěkal radostí.

»Pozore! Co tam máš?« volal hajný. Pokročil blíže a hle, Jindra, kterou obskakující ji Pozor div nepovalil, přicházela blíže.

»O, že je to Jindra! Jindro! Jindro!« Hajný objímal již děvče, upustivší uzlík a vinoucí se mu k prsoum.

»Má děvečko, má veverko, ty moje zlato! Pán Bůh žehnej tvůj návrat, však tě víckrát z domu nepustím«, tak vítal hajný schovanku.

»Strejčku, pro Boha vás prosím, vodpusťte mně všecko,« s pláčem šeptala Jindra.

»Vodpusť ti Pán Bůh, jako nám všem,« řekl hajný a uváděl již Jindru do hájovny.

»Mrázková, koukejte, koho si vedu,« volal na hospodyni.

»I pěkně vítám, pozdřav Pán Bůh,« volala tato.

Se slovy: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus,« překročila práh hájovny. A nyní musela usednouti a povídati. Než za malou chvíli přerušil ji hajný sám, pravě: »Nech toho, děvečko, jsi po nemoci, povíme si to jindy. Jenom když tě zasejc mám.«

A Jindra spala klidně tu noc pod střechou, kde našla jako dítě dobrodiní, nyní pak útočiště.

Kolik dní to trvalo, než vypověděla Jindra hajnému, co vše se s ní bylo dělo. Povídala mu to v lese, kam s ním zašla.

Mrázkové se jenom řeklo, že Jindra sloužila v Brně, a že tam se rozstonala, že se uhodila o lampu a popálila se.

Za několik dní ona Jindra se chápala již práce po domě jako druhdy; tu pravil hajný: »Tak jsi došla vhod, Jindro. Hospodyně se mi bude vdávat. Ten hoch jí chudáček humřel, ani nevím, jestli jsem ti to psal v tom strachu o tebe. A ona si vezme zasejc drvaře a budou se živit. No, když jí bylo nejhůř, tak se hu mne vobživila s tím hochem a mně taky v nejhorším vypomohla. Včil budeme hospodařit spolu.«

»A co řekne mladá paníma, Cilinka? A co naše?» tázala se Jindra úzkostlivě.

»S dcerou se srovnáme v dobrým. Dám ji těch pár set, co mám na hotovosti, i ty krávy si může odvést nebo prodat a všecko to nářadí a nádrablí, co zde je. Já půjdu do pense, ale odsud z hájovny nepůjdu. Zůstanu zde s novým hajným. Za tu komoru a za stravu mu budu platit a ňákým pletením tenátek a cejchováním drv si třeba eště ňákej grejcar tak na ten tabák přivydělám. Mohl bych eště sloužit, ale jsu ňáko sedřenej, to tím strachem o tebe, když bylas ve světě,« pravil hajný.

»A co bude se mnou?«

»Vždyť jsem řekl, že budeme spolu hospodařit. Na přímluvu pana revírníka přijme milostivá vrchnost na místo mě za hajnýho toho, koho jsem doporučil. A ten sem dovede krávy, koupí nářadí a my tu zůstaneme s ním. Sám pan revírník mu dopsal a ten rád přijal a bude věrně sloužit jako já.« Hajný se usmíval.

»A kdo je to?« — »Co pak ti nenapadne, že Metod?«

»O, strejčku! O, strejčku! Zaplať vám to Pán Bůh na stotisíckrát!« Jindra objímala hajného.

»Huž asi za tejden přijede. A včil se musíme tužit, abychom to zde spořádali. O dceru jsem psal, ta přijede taky. Ať se spolu srovnáme.«

»Strejčku, nehněvejte se na Cilinku, ona snad přece zle nemyslila.«

»Nehněvám se na ňu. Jsu sám vinen, že se mi to dítě vodškloudlo, nemá člověk k vůli troše mamonu svěřit dítě jinejm rukoum, a kdyby to vlastních bratrů a sester byly. Ale dopřeju jí, co jsem pro ňu zašetřil.«

»A co naše?« — »Vidíš ty, eště hu nich nebylas. Vzkážeme pro mámu a dáme jí trochu toho haraburdí co zbyde, chce mět novej hajnej všecko novy. Má peníze, dobře se Jindro vdáš.«

Jindra se zarděla a odběhla do lesa, hvízdnouc na Pozora.

Havlica došla. Povědělo se jí totéž co Mrázkové, i naříkala, že Jindra špatně pochodila, že si méně donesla s sebou, nežli odnášela.

Ale slyšejíc, že se Jindra provdá, že stane se hajnou, že zde zůstane, potěšila se, nadějíc se, že bude jí dcera i na dále užitečnou.

»Budu beztak brzy vdovou,« řekla. »Táta stůně a asi se nevykřeše, nevyžije. Přijď se na něj Jindro přece podívat a na děti.«

»Přijdu,« slíbila Jindra. »A co Kadlina?«

»I je jako byla. Ale schází a někdy mluví jako z cesty; o koních, o světlech, divny slova, a zase kleje a naříká. Ani nemá člověk toho času, aby ju poslouchal. Takto by nám nebylo zle. Děcka půjdou pomalu do služby, no ty si až budeš jako tou hajnou taky cizí pastvicu nebo pasáka nevezmeš a nad náma se nezatvrdíš,« lichotila se matka k dceři.

Došla Jindra k otčímovi a potěšila jej nějakým dárkem. Zemřel za nedlouho, a Jindra doprovodila jej ku hrobu. Zaplakala si, řkouc si v duchu, že tento otčím byl k ní nesrdečným, a pravého otce že našla v hajném.

Dubnové pršky zomývaly již hájovnu vybavenou ze zimního obložení, ana dojela Cilinka.

»Myslila jsem si, že to tak dopadne,« řekla, spatříc Jindru. Leč byla mnohem mírnější než bývala a s otcem se v dobrém rozešli. Přijala peníze, divíc se, proč otec činí, jakoby zejtra umříti chtěl; krávy nechala zapřáhnouti do vozu, na kterýž naložila vše, co se jí z domácností hodilo. Ostatní věci prodala, kupci v dědině se našli.

Pak odjela, rozloučíc se v dobrém. Slyšíc, že se Jindra provdá za Metoda, a že bude hajným, řekla: »Tak vidíš, přece ti to bylo ku štěstí, žes přišla k nám.«

Zůstalo v hájovně jako po vyhoření, ale jen na dva, na tři dny.

Pak, když bylo zatím vybíleno a vyčištěno, dovezl truhlář nábytek, který byl hajný objednal, kolář a kovář nové polní nářadí a hajný se vypravil do Žďáru na květnový, filipojakubský jarmark, odkud dovedl dvě pěkné krávy a v pytli donesl mladé čuně. Slepice s kohoutem a husu Cilinka si nevzala. Darovala je Jindře do nového hospodářství, aby prý měla také od ní něco pro štěstí.

»Nenašla jsem to štěstí ve světě, nenašla jsem je hu lidí, tak mi zde v lese, doma, snad přece vykvete,« řekla si Jindra.

XXII.

Již v polou máje počaly zakvítati blatouchy kolem potoku skvělým svým zlatitým květem, an dojel nový hajný — Metod. Peníze byl »strejčkovi« na zakoupení všeho »statku« poslal hned po Jindřině návratu. Pan revírník obstaral všecko dopisování mezi nimi a těšil se, vida statného Hanáka jako nástupce hajného, který tvrdil, že se nebude považovat za docela mimo službu, ale že bude i v pensi milostivé vrchnosti rád a vděčně sloužit, jen když bude moci do smrti zůstat v tom lese, kam zrovna jako kořeny zarostl.

A z hájovny byla svatba, veselá svatba. Bylo již po senoseči, když si Jindra schystala svatební šaty, toť se ví, že zelené, vždyť patřily přece také k »myslivosti« a na krátké posud vlasy nasadila věneček. Ach, jak byla šťastnou, že mohla s dobrým svědomím uvinout si ho z vonné rozmariny. —

Ten den po svatbě vyšla si Jindra za mužem do lesa. Vraceli se spolu až pozdě večer. Na nebi svítily hvězdy, a šero bylo téměř jenom jakoby stíny se byly snesly na zemi; tma vzdalovala se jako vždy v tuto letní dobu daleko do lesů. Povídali si mladí manželé o tom, jak budou si krásně hospodařit, jak dobrého strýce ošetřovat, jak jim tu bude milo a dobře. Těšili se na práci v poli, a Jindra se jenom lekala, že zde bude Metodovi v té kruté horské zimě smutno.

»S tebou nikdá!« tvrdil Metod.

Jindra měla na krku granáty se zavěšeným Marianským tolarem, které jí byl Metod o svatbě kolem krku otočil, byť si peníz v Brně ponechal. Jindra sesmekla si šátek s hlavy a granáty se zatřpytily v lesku měsíčním jako ohnivé krůpěje.

»To se mi líbíš v těch krátkých kudrnách, Jindro,« řekl Metod.

»I jdi mi, ty, vždyť nemůžu chodit před lidma bez šátku. Vypadám jako kdysi ten náš imitátor, když smekl paruku,« rozesmála se Jindra.

»Vidíš, včil jsi mi připomenula, že jsem ti v těch starostech, než jsem se zahučil do služby a v tom těšení se na svatbu nevyřídil jedno pozdravení. Vytáhej mi za to za huši.«

»To nehudělám. Ale pověz od koho?«

»I od Máry, od Langrovic kuchařky. Potkal jsem ju jednou a hlásil jsem se k ní. Ráda slyšela, že jsi pryč z Brna a z toho živobytí. Myslí, že prej jsi se taky na její varování rozpomenula.«

»Metod, prosím tě, nemluvme již nikdá a tym Brně, o tym vším. Snad na to zapomenu, až mi zasejc ty vlasy dorostou — vidiš, chcela bych se smát a nejde to. Ale ať to zapadne jako v mlhu, jako do bahna. Včil jsu tvá a Pán Bůh nad náma a před náma.«

»Zapomeneme,« řekl Metod a líbal svou ženu.

Došedše do hájovny, byli vyplísněni od hajného, kudy že chodí.

Došla zatím na besedu stará Kadlina, která nemohla pochopit, že Jindra nepřišla ve světě ku štěstí. Bývala v hájovně po kolik dnů, měla lůžko v chlévě upraveno, přespala na sláme, říkajíc, že je jí to jedno.

Jindra popravila, a pak usedli před hájovnu.

Povídali si, vzpomínali a posléz Kadlina řekla: »A co ty, Jindro, jako hajná, abych ti dala tvou čest, ty včil nikdá nezpíváš?«

»Zazpívej nám,« vybízel Metod.

»Sám tě rád poslechnu,« řekl hajný. »Nějakou mysliveckou.«

»To ne, strejčku, já nebudu huž nikdá světsky písničky zpívat, vím, že se s nima natropí moc zlýho,« řekla Jindra.

Pozvedla hlas ku zpěvu, opět plně a krásně znějící. Pěla:

»Panna Marja Pomocnice,
buď ty naša přímluvnice,
ať po zdejším putování
dojdem s tebou kralování . . .«

Ozvěna zanášela a vracela zvuky zpěvu a Jindra jak druhdy se jí jevívaly různé obrazy před duševním zrakem, tak viděla nyní v duchu přitemnělý kostelík, kde visel ten obraz Matky Boží s trochu posmutným, leč nevýslovně milostným pohledem — Lorettu v Brně, kde byla si vyprosila klid a očistu.

A les šuměl, jakoby v korunách jeho stromů také vanulo to modlitbou, hymnou vznešenosti přírody, kterou Bůh daroval člověku, zde tak mnohdy krutě zápasícímu a bloudícímu z cesty pravé — — —

Našla tuto milosti Boží ta mladá, zpěvem se modlící žena a těšila se klidné budoucnosti vstříc. V lůně lesů, v prosté chýži našla blaho a zapomínala marných snů o lesklém štěstí, které jí přineslo jenom žal a sklamání.

Anděl míru žehnal těm dobrým lidem a v tichém snu spočinuli záhy všichni, by procitli jitrem ku práci, kteráž přináší klid a požehnání — — —

Z „Růží mystických“.

I.

»O Pane, nejsem hoden posvátného
se roucha dotknout, zlíbat šatů lem,
ni k Tobě vznést se skromným pohledem
a nohu vložit v stopu kroku Tvého.

Zda lze mi užit stínu blaživého
tvé božské bytosti? Ó žebrák jsem
u cesty Tvé o Pane! Shlédni sem
na červa v prachu, lásky nehodného! . . .

Ty's velebný a Ty Jsi roven Bohu,
Ty's jako slunce jasně zářící!
Zda pod svou střechu vítati Tě mohu?
Ach, nejsem hoden také pozornosti.« . . .

»Vstaň, synu,« Ty mi kyneš pravicí,
»v mém království je pro tě místa dosti!«

II.

Jest jeden Bůh a mnoho v světě lidí,
jest mnoho hlav a jedna pravda přec,
jest mnoho očí, a tak jedna věc
vždy jinou jest dle toho, kdo ji vidí.

Ten věří v Boha, ten Ho nenávidí,
a onen praví: Není Ho! a přec
kdos je mu Bohem! Ba i zoufalec
uniknout Bohu chtěje, sám se šidí.

A jiný rce: »Já věřím v Boha svého!
však přistřih' si Ho podle míry své,
a opět jiný za dne slunečného
nevidí slunce, s fantomy se rve . . .

Tak bylo, jest a bude v slední den —
přec jeden Bůh jest, jedna pravda jen.

J. Milota.

Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a do Lince.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.)

V pondělí, dne 5. srpna.

Již v 5 hodin sloužil jsem mši sv. Vypořádav vše v hotelu, jedu do Solnohrad, a to plných 9 hodin. Počasí jest překrásné. Na cestě viděl jsem krásné hory i údolí, rozkošné Zell am See a jiné. Při zastávce na nádraží mluvil jsem s p. kan. Fl. Scharworthem z Prahy, jenž tu meškal a nějaký čas jel s námi v osobním vlaku arcivévoda Eugen. Při zastávce vlaku sedl si mezi lid ve venkovské nádražní restauraci a pil kávu. Jel do Solnohrad k Mozartově slavnosti. Zde jsem zastihl Čechy, p. Em. Pavikovského z Prahy a p. Karla Weisheita, c. k. berního na Novém Městě Pražském. S těmi jsem se v Solnohradech ubytoval v hotelu »zum Wolf-Dietrich« a byl jsem tam zcela spokojen.

R. 1884 pobyl jsem dva dny v Solnohradech, ale dva dny ty stále se lilo, i musil jsem odjeti, nic neviděv; dnes však vcházím tam za nejkrásnějšího počasí. To mne velmi těšilo, neboť jsem slyšel, že Solnohrady pro svou malebnou a zdravou polohu bývají valně od cizinců za doby letní navštěvovány.

S novými svými známými vyšel jsem si do města. Upozornili mne nejprve na restauraci: »zum oestereichischen Kaiser«, kdež prý je výtečné plzeňské a výborná kuchyně. Přešedše dřevěný most nad řekou Salzou, 370 stop dlouhý, dali jsme se vytáhnouti na vysokou terasu, odkud jest viděti celý Solnohrad. Zde v restauraci za krásného počasí jsme večeřeli. Zábava byla živá a zajímavá: vypravovali jsme si, co jsme který zažili a kde jsme pobyli. Za krásného počasí vyšli jsme z restaurace, ale sotva jsme kousek městem popošli, dostavil se notný liják a v dešti spěchali jsme domů. »Tu máš,« povídám si, »už je tu zase Solnohradský déšť a vše je zkaženo.« V hotelu pozval nás pan Pavikovský ještě na láhev vína, při němž nám ušel příjemně čas. Rozloučili jsme se.

V úterý, dne 6. srpna.

Mši sv. sloužil jsem v chrámu sv. Ondřeje. Je to prostranný krásný chrám, který si i Jeho Veličenstvo při poslední zdejší návštěvě prohlédl. Vedle semináře v Pagerei*) je kancelář a malé Museum sodality sv. Petra Klavera pro africké misie.

Vešel jsem tam a vše jsem prohlédl a některé maličkosti jsem zakoupil. Za mostem prohlédl jsem si residenci bývalých arcibiskupů-vladařů, která jest nyní prázdná, a ověnčený Mozartův pomník. Když jsem vycházel z nádherné kathedrály, 120 m. dlouhé, 74 m. vysoké a 50 m. široké, hlásily se ke mně dvě Češky, slečny Ant. Knížkova, učitelka z Král. Vinohrad, a sl. Jos. Jindrova ze

*) Zde bývali vychováváni pážata arcibiskupů solnohradských, dokud byli ještě vládci země.

Štěpánské ulice v Praze. Vidèly mne ve velechrámu a tady si na mne počkaly. Zavedl jsem je do proslulé vinárny u sv. Petra. Dali jsme si každý lahvičku vína a posnídali jsme. Já slečnám vypravoval, že se v této vinárně zachovává přísně půst, načež sl. Knížkova odvětila, že u Achensee v Bavořích, jež patří, tuším, řádu sv. Benedikta, jest tomu rovněž tak. Když tam slečna byla, přišli tam v pátek do hotelu touristé, chtěli masité pokrmy, láteřili, hubovali, nadávali, ale bylo vše marné; masa nedostali. Z vinárny prohlédli jsme si katakomby u sv. Petra, kdež se první křesťané před pohany schovávali. Zdejší Benediktinský klášter u sv. Petra povstal již r. 580. Uvnitř chrámu jest hrob sv. Ruprechta, zakladatele Solnohrad, a pomník Haydnův. Na úpatí Mönchsberku leží starý hřbitov s množstvím památných náhrobků. Uprostřed něho stojí krásný kostel sv. Markety z r. 1485; dále pak stará kaple na místě kláštera z časů sv. Ruprechta pocházejícího.

Odtud jeli jsme po ozubené dráze do pevnosti, která vysoko Solnohradům vévodí. Část pevnosti je zachována, prázdna jako památka na vladaře arcibiskupy, část obývá vojsko jako Wawel v Krakově. Arcibiskupové vladařili zemi Solnohradské až do roku 1811.

Co jest v Solnohradech velkolepého a krásného, jest od nich. Založili zde universitu, zakládali nová biskupství a do dnes arcibiskup solnohradský samostatně obsazuje dvě biskupství. Jeden z nich vyhnal ze země židy pro přílišné jejich lichvaření a jiní z nich rázně vystupovali proti zmáhajícímu se protestantství v zemi Solnohradské. Arcibiskup Solnohradský byl primasem Německa, nosil oděv kardinálský a vedle arcibiskupů Kolínského, Mohučského a Trevírského zasedal na sněmích říšských. Od něho šla apelace toliko k papeži.

Hradem nás vodila výmluvná stařena, ukazovala nám památky na různé duchovní vladaře i jejich podobizny. Z hradu jest viděti celé město: má 26 kostelů, z nich je 7 klášterních. Jaký to zase duševní život pro 31.000 obyvatel!

Na zpáteční cestě jsem se rozloučil s krajankami. Prohlédnou si město a odeberou se ke krásnému Achensee, kdež budou nějaký čas bydleti. Sl. Ant. Knížkova zná dobře Solnohrady i Tyrolsko a často v tyto kraje o prázdninách zavítá. Její touristické vědomosti vzbudily ve mně obdiv.

Obědval jsem v restauraci »zum oesterr. Kaiser« a byl jsem velmi spokojen. Asi v $1^1/_2$ hod. odebral jsem se zase do Pagerei, kdež bydlí p. Mat. Mittermüller, knihkupec apoštolské Stolice. V domě má velký antiquariat a knihkupectví jest naproti v ulici. Je členem spolku sv. Vincence z Pauly a pravil mi toto: »Předsedou Ústřední rady spolku sv. Vincence Pauly v Solnohradech jest profesor bohosloví, Dr. Jos. Altenweisel. Spolek má v Solnohradech 5 konferencí a v celé diecési 8. Chudí dostávají poukázky na potraviny, maso a víno. Víno pro chudé dává také arcibiskup a někteří benediktini u sv. Petra; dostávají totiž denně určitou část vína a někteří z nich přepouštějí část této dotace zdarma chudým. Arcivévodkyně Toskánská dává spolku měsíčně 120 K. Spolek zakládá dětské zahrádky a domácnost v nich obstarávají Milosrdné Sestry.

V Pagerei jest také Lehrlingsheim; založil jej nynější arcibiskup a správu jeho řídí spolek katolických mistrův, mající 120 členův. Přes noc zde spává 17 učňů. Arcibiskup složil fond, z něhož se platí obydlí. V neděli odpoledne mají učňové vyučování a dostanou zde svačinu. V ústavu bydlí správce domu a duchovní řízení ústavu pro učeníky má p. kanovník Danner.

Pan Mittenmüller mi vypravoval, že katol. politický lidový spolek má v celém Solnohradsku 2500 členů, je tu také katolický knižní spolek a jiné více.

Pan Mittenmüller vedl mne k p. kanovníkovi Dannerovi, jenž řídí v celé zemi katolické dělnické spolky. Ale byly právě nešpory, i šel jsem do kathedraly a teprve po nešporách odebral jsem se k němu. Přijal mne velmi laskavě, pohostil mne vínem a rozmlouval se mnou dlouho. Katolických dělnických spolků v celé zemi má 13 a jeden z nich jest politický. Ale pan kanovník uvedl, že se tyto spolky do rolnických krajin nehodí; sedláci nechtějí k nim za členy přistupovati a tím již dva — bylo jich 15 — zanikly. Poukázal jsem mu na naše Sv.-Josefské Jednoty, řka, ty že iepe poměrům vyhovují. Tázal jsem se ho: »Kdy bude otevřena katolická universita?«

Odpověděl: »Až bude pohromadě 20,000.000. »A kolik máte?« »Jeden milion.« Předsedou univ. spolku jest sám arcibiskup.

Od p. kanovníka šel jsem do katolické tiskárny p. A. Pusteta. Závod vede jeho vdova. V sazárně jest třináct sazečů a mají tam tři rychlolisy. Tisknou tam čtyři časopisy, z nichž »Volksbote«, dvakrát měsíčně vycházející, má 3000 abonentů, »Kirchliche Zeitung«, dvakrát týdně, 1200 abonentů, »Salzburger Chronik«, denník 600 abonentů, a týž časopis jako týdenník má 1160 abonentů. Kalendář Ruprechtův má náklad 8000. Obchod v knihtiskárně, s níž jest spojeno knihařství, jde dobře. Je tu ještě jedna katolická akciová knihtiskárna, v níž se tiskne vládní list.

Prošed kus města a krásný městský park, šel jsem do domu katolických tovaryšů. Spolek tu působí již od roku 1852, ale ve vlastním domě žije od r. 1893. Má 100 členů; členové spí ve 14 bytech a asi 30—40 se jich tu stravuje. Platí denně 88 h. Dům má ještě přes 80.000 K dluhu, ale ve druhém poschodí má nájemníky a tak se to zvolna kryje. V Solnohradsku na venkově jsou ještě tři spolky katolických tovaryšů.

V úterý to s deštěm ještě ušlo; pršelo za den jen dvakráte, ale za to večer již zase jen lilo a trvalo to do rána.

Ve středu, dne 7. srpna.

Odslouživ si mši sv., rozloučil jsem se s p. berním Weisheitem, jenž jel za svými přátely do Mnichova; ubíral jsem se k nádraží a zde před ním prohlédl jsem si pomník † císařovny naší Alžběty. Pomník jest malý, asi v té velikosti jak byla nebožka císařovna; ale jest to tak jemná a dovedná práce, že se zdá, jako by tu stála císařovna živá. Pěvci z Vídně, kteří sem přijeli k slavnosti Mozartově, položili k pomníku skvostný věnec.

Za největšího lijáku vstupuji do vlaku a jedu k Maria Plein. Odtud půjdu asi $^3/_4$ hodiny cesty pěšky k Maria Sorg, kde má hraběnka Ledochowská svůj ústav pro africké misie a co tam pořídím? Jsou prý tam exercicie, a kdo ví, budu-li moci s pí. hraběnkou hovořiti! S těmito trudnými myšlénkami vstupoval jsem v Maria Plein z vlaku. Silný déšť, blátivá cesta a neznámý kraj — ale ku předu. Doptávaje se kde koho, dorazil jsem po velkých útrapách celý zablácen a zmáčen do Maria Sorg. Vedle cesty valil se silný potok, v pravo i v levo les a uprostřed Maria Sorg, sídlo křesťanské charity ve velkém. Celé sídlo sestává ze tří budov, z nichž střední jest nejhlavnější. Toliko polovice členek sodality konala exercicie, druhá polovice pracovala — vykoná exercicie zase jindy — a pí. hraběnka byla taky svobodná, ta si koná exercicie sama, v zimě. Byl jsem tím potěšen. Dav si očistiti boty a trochu opraviti šat, očekával jsem tuto velikou ženu křesťanské charity v hovorně. Přišla a provedla mne celým domem. V sazárně viděl jsem 7 sazeček, velký tiskací stroj, tyglovku a stroje šicí a skládací. Administrátorkou, korrektorkou a ředitelkou oddělení tohoto jsou samé dívky, sodálky sv. Petra Klavera. Z mužů je tam jen strojmistr a chlapec — učeň. Viděl jsem i krásnou kapli, kdež konaly sodálky z exercicií tiché rozjímání, a odtud mne zavedla pí. hraběnka do oddělení hospodářského, do jiného domu. Mají tam mnoho krásných krav, čtyři koně a zpřežení volů právě prodali. Hospodářství vede šafář, jenž zde bydlí spolu se strojmistrem a učněm. V hořejším patře dlel právě misionář ze Severního Zanzibaru v Africe, člen kongregace Otců sv. Ducha. K němu mne pí. hraběnka dovedla a tam jsem prodlel až do $^1/_2$1 hodiny. Je to příjemný Němec, jehož neobyčejně zajímalo mé tvrdé jméno; asi stokrát si je vyslovil, až to přivedl k úplné mé spokojenosti. K obědu, k němuž jsme byli do hlavní budovy povoláni, dostavil se druhý misionář P. J. Hornig S. J., jenž apoštoluje již 19 let v Africe v Zambezi. Je v prostředních letech, má krásný černý vous a jest rodem z Kladska. A třetí znamenitý muž, jenž k nám přisedl, byl exercitator a bývalý misionář v Zambezi, P. Karel Friedrich S. J., rodem ze Severních Čech. S těmito znamenitými muži seděl jsem při obědě. Vypravoval jsem jim o našem družstvu, o jeho vývoji a o rozvoji katolicismu v Čechách, čemuž oni s podivem naslouchali, nebo o nás málo kdo co ví potěšitelného. A oni zas vypravovali o svém působení v Africe a sdělili mi, že i tam nalezli dva přirozené zvuky: baba — otec, mama — matka. Po obědě šel P. exercitator za svými povinnostmi, a my se odebrali do druhého domu, do příbytku P. Sinnera. Kollega jeho nabídl nám doutníky a sám kouřil z dýmky, jak jest v Africe zvyklý. Já jim vypravoval o Češích a oni mně o Africe, a všichni dohromady semleli jsme rakouskou vládu na padrť. Divím se, že ještě žije po této jazykové patálii.

P. Sinner daroval mi katechismus, jakého v Zanzibaru užívají. Zní: Katekismu katoliki. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého zní po jejich: Kwa dyina la Baba, na la Mwana, na la Roho mtakalifu. Amina. Věřím v Boha: Kanuni ya imani. Následuje 12 článků víry — ale co bychom se tím trmáceli! Misionáři vyslovili nad tím podiv, z Čechů že není nikdo misionářem. Jsou

prý mezi nimi Němci z Čech, Poláci, Chorváti, ale žádní Češi. Co jsem měl říci a čím se omlouvati? Pokrčil jsem rameny a mlčel jsem.

Paní hraběnka Ledochowská, vrchní představená kongregace, darovala mi 1 číslo: »Echo aus Afrika«, 1 ex. »Kleine Afrika-Biblio'hek«, dále knížku »Die Sodalität des hl. Petrus Claver, eine Propagandagesselschaft für Afrika.« Von dr. Hugo Mioni, a konečně dvě výroční zprávy z r. 1899 a z r. 1900. Všecky tyto knížky jsem si důkladně pročetl a činím zde z nich malý výtah.

Hraběnka Ledochowská jest slabé stvoření, útlá a ne veliká, ale má neobyčejný agitatorský talent. Sjela celou řadu biskupů, arcibiskupů, kardinálů a patriarchů a vykládala jim o svém díle; ba navštívila přímo sv. Otce a obdržela od něho 29. dubna 1894 ústní svolení k založení kongregace, kterouž arcibiskup solnohradský, kardinál Dr. Jan Haller, 16. dubna 1897 úředně potvrdil. Hr. Ledochovská projíždí katolickou Evropu a řeční o svém díle německy, vlašsky, francouzsky a polsky, což jest její rodný jazyk. Sám jsem byl v Praze přítomen její přednášce a vyznávám, že posluchače uchvacuje a získává pro své dílo. V této řečnické agitaci podporují ji velice vydatně misionáři sami, když z Afriky do Evropy zavítají, a celá řada světských i řeholních kněží, kteří jí v tomto krásném díle pomáhají.

Hraběnka působí tiskem. Její »Echo z Afriky« vychází německy, italsky, francouzsky, polsky a česky atd. Německé vydání tiskne se v nákladu 15.000 ex. Hraběnka má vlastní knihtiskárnu v Maria Sorg a zde se tisknou modlitbičky německy, italsky, anglicky, francouzsky, polsky, slovensky, česky, portugalsky a maďarsky. »Kleine Afrika-Bibliothek« má přes 15.000 předplatitelů.

Různý jiný tisk, bazary, divadelní představení, sprostředkovací prodej afrického vína — i to rozmnožuje příjmy kongregace. Zájem pro kongregaci budí africká Musea a výstavy paramentů a jiných předmětů určených pro Afriku.

A výsledek této práce jest utěšený. Máť kongregace sv. Petra Clavera mimo centrálu v Solnohradech a misijní dům v Maria Sorg filiálky: ve Vídni, v Krakově, Terstu, Innomostí, ve Vratislavi, v Mnichově, v Paříži a mimo to pomocné stanice (Ausgabestellen) na 21 místech, mezi nimiž jest na př. Řím, Benátky, Padua, Trident, Celovec, Praha a stanice ve Švýcařích a v Uhrách.

Sodalita se rozděluje: na vnitřní kongregaci, t. j. členky, které se svému účelu zcela, a to buď na čas nebo na vždy věnují. Sodalita jest zároveň nepolitickým spolkem, jenž koná každý rok valnou schůzi v Solnohradech. Tento zbožný spolek chová v sobě externí členy, pány a dámy, kteří rovněž pro účely její pracují, duchovních milostí kongregace se súčastňují, ale při tom ve světě žijí a mimo účely sodality i jiným úkolům života se věnují; slují agregovaní; mezi těmito jest i několik vynikajících světských kněží. Konečně patří k nim obyčejní spolkoví členové, kteří platí roční příspěvky a mají též práva a povinnosti jako členové jiných spolků.

Sodalita sv. Petra Klavera zaslala do Afriky v prvních 5 letech 300.000 K v hotovosti, vykoupila 728 otroků, z nichž 22 bylo v Evropě adoptováno a 7 z nich na kněze vzděláno a vysvěceno.

A co rouch a nádob bohoslužebných a co knih v řeči tamní vytištěných a vůbec co vše, čeho misionáři potřebují, sodalita zakoupila a odeslala, to nelze zde vypsati. Výroční zprávy o tom podrobně referují, zde v cestopise opisovati to nemůžeme. Z toho lze seznati, že členky kongregace mimo modlitbu a zušlechťování duchovní musí pilně, svědomitě a účelně a ve skupinách pro zvláštní určité úkoly pracovati, aby své úloze dostály.

Čtenáři se diví dílům Boscovým, Cottolengovým a jiným velikým mužům křesťanské charity, a hle, i u nás v Rakousku zrodila se žena, jež pracuje na obrovském kulturním díle, vydržujícím katolické misie celé Afriky. A hrdost naše stoupá, když víme, že je to dcera národa polského, tedy dcera slovanské, nám přátelské krve, že je to neteř kardinála Ledochovského, a příbuzná našeho Sigm. hr. Ledowského, zakladatele a ředitele »Patronátu mládeže.«

V Čechách zastupuje dílo hr. Ledochovské Jan Hrabačka, kapitolní ceremonář u sv. Víta v Praze, jenž vydává v českém jazyku »Echo z Afriky« a jenž zajisté každému ochotně vyjde vstříc, kdož by se o sodalitu sv. Petra Klavera blíže zajímal a chtěl ji podporovati.

Sv. Petr Klaver z Tovaryšstva Ježíšova věnoval celý život chudým Černochům, i přijala sodalita jméno jeho a postavila se pod jeho ochranu.

K svačině dostali jsme výtečné africké víno a zákusky, a pí. hraběnka dala mne dovézti zpět do Solnohrad. Se všemi srdečně se rozloučiv, ujížděl jsem uspokojen z Maria Sorg. Déšť přestal, slunce hřálo a mne hřálo vědomí, že jsem poznal zase něco katolického, velkolepého.

V Maria Sorg žije 60 sodálek a s ostatními je tam 70 osob. Mimo ně bylo r. 1900 — 49 externích členů, 12 čestných a 2660 obyčejných spolkových členů.

Šafář, jenž se mnou jel do Solnohrad, vypravoval mi, že nad každým oddělením práce jest jedna sodálka představenou: jedna nad hospodářstvím, druhá nad tiskárnou, třetí nad tím a oním, co je tam zařízeno.

Připomínám ještě, že zemským hejtmanem v Solnohradech jest kanovník Winkler a že na tamním hřbitově odpočívá jeden z prvních křesť. socialních buditelů našich, Petr.

Ve čtvrtek, dne 8. srpna.

Linec.

Ve čtvrtek nesloužil jsem mše sv. Nepršelo sice, ale nebe bylo zataženo. Sotva jsem vystoupil do vlaku, spustil déšť, ale ten mne již nemrzel — adieu, pršlivá země, jedu do Lince, tam to bude snad lepší.

Ve vlaku sešel jsem se s bodrým farářem Čechem ze Šumavy. Vypravoval mi, že se včera večer sešel v hostinci v Solnohradech se 7 Čechy z Kutné Hory, a všichni že pěli české písně a Němci že jim tleskali.

V Linci jsem sestoupil u kapucínů a P. Juráska, Čecha kapucína, hned jsem si zamiloval. Je to krásný muž s pěkným vousem, milou řečí a zlatým srdcem. Jest pravým otcem Čechů, kteří zde v Linci žijí. Miluje je z plna srdce a jest od nich zbožňován. Rovněž i pan quardián mne otcovsky přivítal a hned si mne na neděli zabezpečil na mši sv. Kapucíni mají v Linci rozsáhlou faru s 20.000 duší a někteří scházeli, i byl pan quardián rád, že jim vypomohu.

Slunce krásně svítilo, i vykonali jsme hned odpoledne po ozubené dráze výlet na Poestlingberg, odkud jest rozkošný pohled na celý Linec a okolí. Linec má na 54.000 obyvatel. Před chrámem na Poestlingbergu jest socha sv. Jana Nep. Na levém břehu Dunaje v Urfahru vypíná se krásná veliká budova: Petrinum, katolické gymnasium, založené biskupem Doppellbauerem. Ředitel i profesoři jsou kněží a všickni, i žactvo bydlí v gymnasiu. Profesoři mají ročně 800 K, byt a celé zaopatření. Velice též nad město vyniká věž velechrámu, 134 metrů vysoká. V prvním poschodí věže zřídí se sál pro 1000 osob a budou se tam konati katolické schůze.

Oba nás bolela hlava, i usedli jsme si nahoře v restauraci a na zdravém vzduchu vypili jsme každý šálek kávy. P. Jurásek mi vypravoval, že zdejší Čechové mají zvláštní český spolek a při něm Raiffeisenovku; ta pomáhá hlavně českým řemeslníkům. Je tu spolek matek a učeníků a u něho velká česká knihovna. Český spolek »Oul« kupuje losy: 1000 K zůstává ve spolku a o ostatní užitek se členové rozdělují.

Z Poerstlingu jeli jsme k novému dómu. Staví se již od let 60tých a dostaví prý se asi ve 20 letech. Část již dostavěná spojí se nyní s věží. Z ozdobných oken darovali jedno za 2000 zl. zdejší Čechové, což mi P. Jurásek s radostí ukazoval. Má tento chronograf: »ECCe boheMVs greX pLaVDens tVa teCtaVeretVr! (1885). Ejhle sbor Čechů z radosti zdobí dům tvůj (o Maria!). Pod velechrámem jest rozsáhlá krypta, kdež jsme navštívili hrob Rudigierův. Blízko něho odpočívá jeho nástupce, biskup Müller. P. Jurásek chová oba v milé paměti, nebo oba mu byli velmi nakloněni. Večeřel jsem u kapucínů a po večeři zasedli jsme do altánku. Dva staří kapucíni s dlouhým bílým vousem vypadali jako starozákonní proroci.

V pátek, dne 9. srpna.

V pátek dopoledne provázel mne P. Jurásek městem. Viděli jsme hojně firem s českými jmény. Vzácný průvodce zná všecky Čechy a ví, kteří se již odrodili a kteří drží dosud věrně k své vlasti. Klášter dostává od vlády z náboženského fondu 600 K ročně platu na české služby Boží. Z toho se platí kostelník, varhaník, svíce, kadidlo, víno, prádlo atd. P. Jurásek koná každou neděli a svátek Čechům služby Boží v kostelíčku sv. Martina na Šullerbergu — nejstarším to kostele z celého Lince hned z 8. století. O půl 9. je kázaní, pak mše sv. až do 10 hodin. Odpoledne o půl 3. litanie, požehnání a spolkové kázaní — buď matkám,

které jsou velmi přičinlivé — nebo pannám — jinochům — v postě vždy postní kázaní. — Ke sv. zpovědi přicházejí naši vlastenci velmi horlivě a četně, tak že by mnohdykráte třeba bylo druhého českého kněze na výpomoc. Z toho vidět, že mnohý si teprve v cizině lépe váží služeb Božích než doma. Pro horlivost všech našich vlastenců v Linci se snahám socialních demokratů nikdy nedařilo; národní Barákovci by rádi, ale nemohou. Jak jsem se dověděl, byly tam roku 1885 konány české missie od PP. Redemptoristů; byl zde R. P. Nováček a † Fr. Kosek. Po celých 8 dní byl veliký klášterní chrám Páně při pobožnostech českých přeplněn, tak že se i Němci pozastavovali nad tak velikým počtem tamějších Čechů. Jeden vzdělaný Němec prý se vyjádřil: »Et mirabatur orbis terrarum, se esse Bohemum.« Ale P. P. Florian Březina, nynější provinciál Františkánů českých, když roku 1893 obnovoval ony missie české v Linci, narážel na mnohou protivu s rozličných stran. Všem skoro hornorakouským farnostem, kde jsou Češi a kde by jich nebylo, přepisuje P. K. Jurásek české výtahy z matrik do němčiny ex offo, což jest hodně namáhavé, zvláště při četných jeho pracích.

P. K. Jurásek zaopatřuje všechny Čechy nejen v Linci, nýbrž v celých Horních Rakousích. Faráři ho za to požádají a on jede. Cestu prý mu obyčejně hradí faráři, již jej do své osady volají.

Nejprve jsme navštívili ústav dobrého pastýře. Založil jej prof. bohosloví Rud. Hitmayr. Obec a země připlácejí. Dům stál 200.000 K. A je tam na vychování asi 50 chlapců a 50 děvčat. Jsou to samé zpustlé děti. Děti ty u kapucínů v 7 hodin při mši sv. překrásně zpívají. V biskupově residenci viděli jsme sochu sv. Jana. Biskup Doppelbauer má v městě — mimo katolické gymnasium v Urfahr — pensionát pro studující, zvaný Paulinum, konvikt pro praeparandisty a část studujících živí a bytem opatřuje ve své residenci. Má zajisté ideu vychovati si katolickou intelligenci.

Slovák Jan Spak má v Linci nejpřednější paramentní ústav. Zhotovuje práce až do Čech. Opat Starý ze Strahova učinil u něho objednávku a právě tam hotovili krásný prapor pro Cheb. Toť se ví, že je s ním P. Jurásek dobře znám a že mne do závodu Spakova uvedl.

Vešli jsme do starého dómu, kdež jest sv. Jan Nep. nejvíce uctíván a nejlepší socha jeho, zhotovená od řezbáře Donnera, jest za hlavním farním chrámem; jest to práce velice umělá. Vešli jsme do Vincentina, založeného spolkem sv. Vincence a P. Ernstem Ord. Cap. Schází se tam 170—180 dítek opuštěných. V poledne dostanou oběd a odpoledne svačinu; jinak dítky bydlí doma. Někteří rodiče platí si měsíčně na toto stravování svých dítek 1 korunu, jiní nedávají nic. Ústav vydržují dobrodinci. Když jsem r. 1884 v Linci meškal, viděl jsem na zeleném trhu veliký koš, kamž paní nebo služky část koupených věcí házely: kousek celeru, mrkev, brambory atd. To byly dary pro toto Vincentinum. Nyní se to již neděje. Několik let i P. Jurásek v tomto domě jako kněz působil. Vincentinum má také industrialní školu; bývá tu

100 dívek, ale ty za učení platí. Vincentinum mělo roku 1900 příjmů přes 9000 K a vydání přes 5300 K.

Křižové Sestry, mně z Rakous za mého pobytu ve sv. Wolfgangu dobře známé, mají tu v Linci veliký mateřinec. Šli jsme okolo, vypadá to jako rozsáhlý zámek. Vešli jsme do mnohých chrámů a zvláště mne zajímala návštěva u Karmelitánů. Mají tam velkou zahradu a v ní včely. P. Jurásek je veliký včelař a fedruje včelařství v Horních Rakousích co nejúsilovněji. I šel navštíviti klášterní včely. Poletovaly kol něho, když si úl prohlížel, ale nic mu neudělaly; i němá tato zvířátka dobře poznávají, kdo jest jejich přítel a kdo nezvaný. Po cestě ukázal mi P. Jurásek peněžní ústav: »Ober-oesterr. Volks-credit«. Řídí jej kněží, dávají sedlákům laciný úvěr a podporují katol. účely. Loni dal tento peněžní ústav 200.000 K na dóm a před tím velké sumy na Petrinum.

Vešli jsme do domu katolického »Pressvereinu«. Jest to ústřední spolek pro celé Horní Rakousy. Tam vychází denník »Linzer Volksblatt«. Vešli jsme do redakce. Pracují tam dva mladí kněží pod dozorem staršího duchovního jako chefredaktora. Ve přízemí jest jejich knihkupectví a knihtiskárna. Mají tam 50 sazečů, 4 tiskací stroje a 2 motory. Dům jest starý, místnosti malé, nedostatečné, ale obchod jde dobře.

Na cestě do tohoto závodu potkal nás P. Zimmermann, bývalý missionář u Zulukafrů. Pohovořil s námi a rozloučiv se, vrátil se znovu a radil, že by se měly všecky urážky kněžstva soustavně vyvraceti. Jářku: my to již v Čechách činíme, majíce k tomu zvláštní spolek Tiskovou ligu.

Pojedše něco málo u kapucínů, spěchali jsme na dráhu, abychom si prohlédli světoznámý klášter Kremsmünster. A hle, s námi vstoupil do vlaku mladý kněz, Bedřich Posendorfer, ředitel »Pressvereinu«. Je pln nadšení, praktický, s velkými plány do budoucna. Stará budova »Pressvereinu« se opustí a jeho v Urfahru se promění ve filiálku a v Linci má býti zakoupen anebo zbudován velký dům, kdež by bylo centrum veškerého tiskového sdružení a obchodu. Dosud jest hlavní středisko obchodní v Urfahru, kdež p. ředitel bydlí. Vypravoval, že mají mimo dvě knihtiskárny v Linci (v Linci a Urfahr) ještě čtyři knihtiskárny, a to: ve Welsu (působí dvanáct let), ve Steyru a v Riedu (devět let) a v Rohrbachu (sedm let). Linecká knihtiskárna trvá již třicet let, ona v Urfahr dvanáct let. Každá tiskárna vydává zvláštní časopis a dosti dobře se jim vede, ale denník »Linzer-Volksblatt« pohlcuje veškerý výtěžek. On, ředitel, má ročně 2000 platu, zdarma byt a při dómě jest kazatelem. Objíždí knihtiskárny, celý obchod soustřeďuje se v jeho rukou a má tolik volnosti a moci jako já ve »Vlasti«.

Setkání toto mne velmi zajímalo. Dověděl jsem se, že mají některé jejich venkovské listy až 5000 odběratelů a »Volksvereinsbote« docela 40.000. Považte, že tyto ústavy již dlouho působí, že zaměstnávají a při katolicismu udržují velkou sílu lidu, považte, že jest tu položen základ k velké budoucnosti — a seznáte, proč jest jinde lépe než u nás. Více a dříve se pracovalo a více se pro věc katolickou obětovalo, a proto je také hojnější žeň a sklízeň.

Kremsmünster je starobylý klášter z r. 777. Benediktini byli sem usazeni, aby bydlící zde Slovany na víru obrátili. Benediktini mají zde své katolické gymnasium, ale studující bydlí dole, ve městě. Vystudovalo zde mnoho šlechticů a Němců; podobizny jejich vidíme zde na stěnách. U vchodu kláštera jest zvláštní vrátný.

Komorník uvedl nás k prelátovi Achleichtnerovi, bývalému zemskému hejtmanu hornorakouskému, jenž nás srdečně přijal a komorníkovi kynul, aby nás uvedl do hvězdárny. Ředitel hvězdárny, P. František, benediktin, suchý, mladý pán, provedl nás nejprve bohatým museem, jež jest tam umístěno, a pak nám ukazoval celé zařízení hvězdárny. Vysokou tuto vědu vysvětloval nám způsobem nad míru srozumitelným. Prohlédnuvše si bohatý a rozsáhlý klášterní chrám se skvostnými reliquiáři těl sv. mučeníků Agapita a sv. Candida — se skvostnými malbami starobylého i moderního způsobu, zašli jsme do klášterní restaurace, kdež jsme pili výtečné víno kremsmünsterských benediktinů. Potom jsme si prohlédli bohatou obrazárnu a rozsáhlou knihovnu. Vše nasvědčuje tomu, že bohatí opati Kremsmünsterští byli vzácnými příznivci věd a umění. Domů jsme se vrátili pozdě večer a povečeřevše po dobrém vzduchu (a v závorce: a výtečném vínu) dobře jsme spali.

V sobotu, dne 10. srpna.

V sobotu ráno slunce krásně svítilo, i bude dobrý den. P. Jurásek mne opět městem provázel. Zašli jsme do spolku katolických tovaryšů. Spolek založil r. 1852 kanovník Pamesberger a dům k tomu účelu darovala baronka Sofie von Schwaiger. Dům není sice veliký, ale má rozsáhlou zahradu, tak že může býti časem přestavěn a zvětšen. Členů jest na 140, mezi nimi z Čech na 40. Postelí je zde 27. Kdož zde bydlí, platí týdně 1 K 20 h. Příchozích cestujících katolických tovaryšů bývá ročně na 400. Předseda v. p. Dobrecberger zde bydlí, ale nebyl doma. Dle vůle dárkyně domu modlí se katol. tovaryši každou sobotu růženec. V Horních Rakousích jest prý ještě 20 spolků katol. tovaryšů a hojně spolků katol. dělníků. Abychom jen tak neodešli, dali jsme si u tovaryšů každý sklenku vína a pozvali jsme na třetí sklenku také toho tovaryše, jenž nám naléval.

Na cestě mi P. Jurásek ukazoval dům Šedých Sester, kdež jest »Lehrlingsheim«. Jinoši tam chodí jen v neděli a ve svátek odpoledne, dostanou svačinu a prádlo. Hrají si tam a modlí se. Vedle Šedých Sester je spolek pro choré kněze a dále odtud je učitelský dům. Učitelé tam mívají konference, příchozí mají tam zdarma byt a lacinou stravu. Dům má tři patra. Dole je hostinec, v němž jedna místnost vyhrazena pro učitele a jejich hosty. V prvním patře jsou spolkové pisárny, byty pro přespolní učitele a jídelna pro žáky. Místnosti v II. a III. poschodí jsou pronajaty. Podobný učitelský dům viděl jsem také v chorvatském Zábřeze.

Konečný cíl naší cesty v sobotu dopoledne byl dům milosrdenství. Má jej Vídeň, má jej Krakov, má jej Linec, ale

v Praze není. Již roku 1884 viděl jsem v Linci dům milosrdenství. Založili jej dva mladí bratří Herrmannové, Josef a Jan, a byl tehdy v počátcích. Založili jej jako oddělení spolku sv. Vincence v Linci, v jehož majetku a správě jest dodnes. V nízkém domku bydlelo několik nezhojitelných starců a stařen. A hle, dnes vcházím do nádherného paláce v překrásné poloze Lince. Před domem jest zahrada, za domem louka a za loukou les. Hřející slunce a zdravý vzduch vniká do ložnice nezhojitelných. Vstoupili jsme a nemohli jsme se poznati: moji hlavu kryjí šediny a jejich hlavy začínají šedivěti. Koho? Oněch bratří, již založili ono a toto Vincentinum. Oba bydlí v ústavu a řídí jej. Pohled na tyto Samaritány naplnil mé srdce radostí. Upamatovali se na mne a vodili nás ústavem. Všude bylo viděti touž vzornou a líbeznou čistotu, jaké jsem se obdivoval ve Vídni i v Krakově, a zde toho bylo více než ve Vídni: líbezné slunko a zdravý vzduch, jenž vnikal otevřenými okny do ložnic nezhojitelných. Bratří dali mi výroční zprávu domu milosrdenství, z níž vyjímáme toto: Roku 1900 bylo přijato do domu milosrdenství v Linci 69 mužů a 154 paní a dívek. Příjmů bylo v cenných papírech 12.879 K 80 hal., na hotovosti 104.179 K 95 hal., dluh obnáší 52.201 K 90 h. Ústav trvá již 18 let a spravuje jej zvláštní výbor. Z bratří Herrmannů jest Josef ředitelem a Jan jeho náměstkem a pokladníkem. Předsedou je starosta spolku sv. Vincence z Paula v Linci. Domácí hospodářství obstarávají Milosrdné Sestry sv. Vincence, jejichž představená působí v domě milosrdenství již 16 let; výroční zpráva její činnost srdečnými slovy oceňuje. Od bratrů Herrmannů obdržel jsem také výroční zprávu spolku sv. Vincence z Paula. Je to již — r. 1900 — 50. výroční zpráva. Ze správy se nedovídám, kolik je v Linci a na venku v Horních Rakousích konferencí. Je zde pouze výkaz příjmů Vincentina a sbírky na spolek. Za to v úvodu děkuje správa spolku v 50. roce své činčinnosti Bohu za požehnání; praví, že spolek sv. Vincence v Linci založil katolický sirotčinec, Vincentinum a dům milosrdenství. Oba první ústavy mají však již dlouho samostatné vedení. Na památku 50leté činnosti sešli se členové do kaple v domě milosrdenství, kdež přijali z rukou ndp. biskupa Tělo Páně. Při večerní slavnostní schůzi řečnil děkan Alois Lintl. Chudí byli v den oslavy obdarováni penězi a v předměstí Lustenau a Waldegg zřízena byla nová konference.

Odpoledne zpovídal P. Jurásek, i dal mi za průvodce ministranta. Šli jsme se vykoupat do Dunaje a odtud mne vedl chlapec přes most do Urfahru. Před mostem jest socha sv. Jana Nep. V Urfahr byl jsem na požehnání a po něm jsem navštívil dům Pressvereinu. Pan ředitel byl doma, provedl mne celým závodem, umístěným ve dvou domech, a konečně ukázal mi zahradu, kterou mu dal výbor »Pressvereinu« k disposici. Zde v altanu s mohutným svým psem tráví chvíle odpočinku. V závodě jest knihtiskárna, litografie, knihařství a prodejna lit. zboží, hlavně modlitebních knih. Zde vychází »Der Volksbotte«, »Ave Maria«, zde se vydávají: »Patriotische Jugendschriften«, zde se zhotovují různé pohlednice a odtud vychází 5 kalendářů. Pan ředitel má

velké plány a zdá se, že je provede. Duch Rudigierův zde žije a působí. Podal jsem mu ruku a blahopřál jsem mu k uskutečnění jeho plánů.

V neděli, dne 11. srpna.

Mše sv. následovala za mší sv. a já měl tu první o půl 6. V šest byla ranní a po ní měl P. quardián výklad. Lidu byl plný chrám. K 9. hod. šel jsem s P. Juráskem na české služby Boží. Potkávali jsme Čechy, kteří se tamže ubírali. Všichni se s P. Juráskem srdečně vítali. Jakmile kostelník P. Juráska spatřil, zazvonil na služby Boží a brzy potom bylo slyšeti hlahol písně české ke kázaní. Slzy mne polily, neboť jsem slyšel, jak jsou tu Češi odstrkováni a jak jim Němci i tento chrámek, stranou města zastrčený, závidí. Po kázaní byla tichá mše sv. a po ní české modlitby. Varhany hraje výtečně slepá německá dívka. Kostel sv. Martina, jenž jest vykázán pro české služby Boží, slavil r. 1899 1100letou památku svého trvání. P. K. Jurásek vydal o něm roku 1891 německou monografii a svedl s liberálním tiskem pro tento chrám Páně a jeho české služby Boží nejedny novinářské půtky. Kostel patří náboženské Matici, a biskup Rudigier určil jej pro české služby Boží.

Po službách Božích vedl mne intelligentní jinoch do místností českého spolku, jemuž jest P. Jurásek v čele. Šli jsme daleko a daleko a usedli jsme do zahradního hostince. Zde se scházívají Češi, zde sedávají a nahoře mají své porady a schůze. Stanovy spolku jsou německé, ale jinak jest vše české. Zde při sklenici piva vypravoval mi znova onen mladík, kterak linečtí Češi P. Juráska milují a kterak on se jim celým srdcem obětuje. Ale co bude, až ho tu nebude, povzdechl; a podobně mluví sám P. Jurásek.

Odpoledne mne zase provázel hoch. Na radu P. Juráska zavedl mne můj malý průvodce do plzeňské restaurace. Odtud šli jsme do starého dómu na jubilejní průvod. Chtěl jsem viděti, jak si to v Linci vedou. Šli dva a dva, napřed kněží, potom muži a naposled ženy — a každá z těchto skupin modlila se růženec. Pořádek byl vzorný. Já, ač civilně oblečen, připojil jsem se ku kněžím, mnichům. Ze starého dómu jsme vyšli a dva chrámy jsme, růženec se modlíce, prošli. Divil jsem se, že se nikde v chrámu nemodlili, jako v Praze. Cíl naší cesty byl nový dóm. Tam jsme si usedli do lavic, na kazatelnu vystoupil kanovník a krásným způsobem vykládal význam jubilejních průvodů. Po kázaní pomodlil se kanovník celebrant u hlavního oltáře jubilejní modlitby, a slavnost tím skončila.

V Mnichově konají na podzim slavnost, zvanou: »Ochsenbraten«. Zabijí vola, v celistvosti jej pečou a pak maso z něho lidu prodávají. Vůl peče se v uzavřené boudě, a když je upečen, vystřelí se, bouda se otevře a lid slavnosti přítomný kupuje si porce masa. Tohle bych byl věru rád viděl, i šel jsem s mým milým průvodcem také na slavnost »Ochsenbraten«. Slavnost konala se na velké louce a bylo tam plno lidu, neb se konala

letos v Linci ponejprv. Právě vystřelili, boudu otevřeli. Zaplativ za nás oba vstupné, protlačil jsem se k boudě. Viselo tam kus vola, žebry a na nich něco masa a ostatní maso dopíkali na prohlubených pánvích. No tak vida, pomyslil jsem si, upekou prý točením celého vola a zatím maso dopekují. Ale lid se veselil a maso po malých porcích šlo jako na dračku. Prošel jsem si lid, viděl jsem, že měl již mnohý v hlavě veselo, ale nikdo mne neurazil.

Ubíraje se domů, těšil jsem se, že jest konec mého putování, vlastně trmácení. Někteří touristi prohlédnou si kostely, musea, vyjedou nebo vylezou na hory, ráno se dobře prospí, potom dobře snídají, kávu s máslem, denně často občerstvují se jídlem a nápojem; já však chodil od závodu k závodu, prohlížel a zapisoval si jeho zařízení, vyptával se a tak jsem byl obyčejně večer celý zmořen. Ale vida ovoce své práce, byl jsem a jsem dosud v duši potěšen, a snad jsem i jiné pobavil, potěšil a poučil.

V pondělí, dne 12. srpna.

S P. Juráskem rozloučil jsem se již včera večer a dobře jsem udělal, neb v pondělí ráno nebyl doma, zaopatřoval v městě Čecha. Malý můj průvodce donesl mi kufřík na nádraží, usedl jsem do vlaku a jel jsem do Čech. Ale jaká to změna: všude, kudy jsem jel, jezdilo plno lidu, plno touristů, ale zde touristy nebylo viděti, vlak byl malý a lidu málo. Chudoba a nepřízeň k zemi české! A tuto chudobu ve vlaku a k dráze bylo pozorovati až k Budějovicům. Na českých hranicích začal konduktér hlásiti stanice napřed česky a pak německy. V Č. Budějovicích jsem poobědval, v 6 hodin odpoledne byl jsem v Praze, tři neděle a den ve světě se trmáceje.

Dodatek.

I letos jsem se chystal na cesty. Měl jsem úmysl jeti přes Cheb do Norimberka, Würzburku, Frankfurtu, Mohuče, Bonnu, Kolína, Fuldy atd. a přes Drážďany domů. Právě tuto cestu p. vikář Msgr. B. Hakl ve »Vlasti« pěkně popsal, město za městem, i krajinu, kudy jel, i měl jsem po ruce dobrého a spolehlivého průvodce. Na tuto cestu jsem se velmi těšil. Maje už vše přichystáno, chtěl jsem se 20. července do světa vydati, ale rozbolela mne týden před tím právě noha tak, že jsem se na dalekou cestu naprosto vydati nemohl.

Již dávno a často byl jsem zván k příteli svému, faráři M. Krejčímu do Dolních Hbit. Tam půjdu — tam se trochu zotavím a poznám nový kus české země. Pobyl jsem tam 14 dní, vyjímaje neděle, jež jsem trávil v Praze.

Dolní Hbity mají s Příbramí poštovní spojení a leží v údolí obklopeném pahorky a lesy. Zde jsem si prohlédl rodný domek druhého kollegy Fr. Šrámka, faráře ve Všetatech. A s přítelem M. Krejčím dojeli jsme si k třetímu kollegovi ze semináře, kníž. arcib. vik. sekretáři, Janu Vaněčkovi, jenž farářuje v sousední Višnové. Z Višnové zajeli jsme do Obořiště, kdež si Redempto-

risté zřizují nový stánek pro gymn. a bohovědná studia. Redemptoristé koupili zpustlý chrám a klášter od knížete Colloredo-Mannsfelda a jejich gymnasisté zde budou míti septimu a octavu — 6 prvních tříd mají Redemptoristé na Moravě — a bohoslovecká studia. Klášter jest velice rozsáhlý, má široké chodby, velikou zahradu, výsoký prostranný chrám a zdravou polohu. Za našeho pobytu hemžilo se to v chrámě i klášteře řemeslníky a dělníky, neboť vše má býti připraveno, aby zde již letos Redemptoristé mohli začíti s gymnasialním a bohosloveckým vyučováním.

Přítomný Redemptorista, P. Kovář, provedl nás celým klášterem, chrámem i zahradou a vše nám vysvětlil.

V Dolních Hbitech působí zbožný a svědomitý řídící učitel p. Puchta, jenž často na faru dochází, maje v p. faráři dobrého přítele. Jeho bratr jest farářem-křižovníkem v Klučenicích. Tam jsme byli pozváni a tam jsme se ve druhém témdni mého pobytu v Dolních Hbitech vydali. K jízdě s venkovskými koni potřebovali jsme $3^1/_2$ hodiny. Poznal jsem zase kus nového světa a zvláště se mi líbily Klučenice, které leží v krásném údolí. Značná okolní orná půda a veliké lesy patří řádu křižovnickému. Pan farář jest ředitelem celého tohoto panství, výborně již na 30 let je spravuje a řádu každý rok slušný čistý užitek odvádí.

V Klučenicích kaplanuje mladý křižovník P. Gütling, můj bývalý ministrant ve Volšanech u Prahy, a tam tráví prázdniny jeho matka a dvě sestry, i našel jsem tam upřímné přátele, neboť právě v jejich domě měli jsme v Žižkově asi po 10 let chudinskou kuchyni.

Ve čtvrtek odpoledne dne 31. července bylo překrásné počasí, i vydali jsme se s přítelem a p. P. Gütlingem na Vorlík. Celá vorlická krajina po obou březích Vltavy jest porostlá bujným lesem, poskytuje chodci milý chládek a zvětšuje romantičnost Vorlíku. Před starým hradem jest veliký park, v jehož pozadí jest knížecí hrobka. Prošedše park, vrátili jsme se k St. Sedlu, kdež jsme se občerstvili v tamní restauraci. Mezi různými novinami mají tam »Nár. Listy«, ale i »Katol. Listy« jsou zde; dodává je kněžna Schwarzenbergova. Asi k 5. hodině odebrali jsme se k starému hradu, abychom si vnitřek jeho prohlédli. Rodina knížecí dlela právě v Čimelicích, i bylo nám dovoleno prohlédnouti si zámeckou kapli, bibliotéku, rytířský sál a různé jiné místnosti a znamenitosti. Živé slovo průvodčího nám krásy vnitřního zařízení vysvětlilo. Pohled s hradu na Vltavu a okolí jest úchvatný.

Ve Starém Sedle a v knížecích villách na konci parku bydlí v letě asi 70 rodin z Prahy. Každý rok sem zavítá také stařičký prof. Aksamit; potkali jsme ho v parku a uctivě pozdravili. Za chladného večera jeli jsme zpět ke Klučenicům. Tam jsme přespali a druhý den plni díků p. faráři Klučenickému ubírali jsme se zase do Dolních Hbit. Do Klučenic jeli jsme přes Milešov a zpět přes Krásnou Horu a Kamýk nad Vltavou. V celé krajině byly otevřeny doly k dolování antimonu a stříbra — ale nyní se tu více nedoluje, budovy jsou opuštěné, komíny činí nečinně do výše, a mezi lidem zavládá — bída.

V sobotu, dne 2. srpna, rozloučil jsem se s Dolními Hbity. Byl jsem tam jako doma: u věrného přítele a u hodných jeho lidí na faře. Děkuji jim všem srdečně za ty krásné chvíle, jež jsem mezi nimi prožil.

Můj přítel má faru sice malou, ale za to překrásný a veliký kostel; jest horlivým pastýřem duchovním, jeho dobré srdce sklání se s láskou ke školním dětem a veškerým osadníkům. V osadě má křesť.-socialní spolek, a na faře jest úřadovna Raiffeisenovky. Jeho ruce rozšiřují po celé osadě hojně katol. tisku a lid jest mu za jeho působení velice vděčen. Daleko široko neviděl jsem, aby lid se k svému duch. správci tak uctivě a láskyplně choval jako v Dolních Hbitech. Přeji mu toho ze srdce, zaslouží si to.

Od 1. září podívám se na týden do Lišnice k vzácnému a otcovskému příteli, Jos. Zbejvalovi, bisk. vik. sekretáři. Píše mi: »Přijeďte jen ke mně — svůj k svému — šedivec k šedivci.« Ale článek tento jest 1. září vytištěn a proto to pouze poznamenávám. A tak jsem se jednou dožil pravdivosti přísloví: »Člověk míní, Pán Bůh mění.« Letos jsem se neobyčejně na cestu těšil a se svými přáteli o ní hovořil. A hle! místo na Rýně octl jsem se nedaleko Prahy, ze své vlasti se nevzdáliv. Ale mohu říci, že mě pobyt můj u přítele v Dolních Hbitech zahřál srdce, duši mou povznesl a potěšil: byl jsem u dobrých duší, poznal jsem poctivá srdce, a to má velikou cenu. Na pobyt svůj ve Hbitech vždy rád budu vzpomínati. Vždyť kdo z blízka zná můj život, snahy a působení, ten přisvědčí, jak velice potřebuji upřímných přátel, s jakou vděčností si jich připomínám a jak jim za každý projev lásky z té duše děkuji!

Kdys slavnému učenci.

Kristus že byl Bůh-člověk?
Však nepřečká ani věk,
kdyby na nejtvrdší bylo
založeno jeho dílo;
skále;
v mále
v skály rum a kupu hrud
pohřbí je vládce osud,
a má kniha a má věda
pomohou mu k tomu. ‚Běda,
běda!‘, budou truchlit podlí . . .
až jim budu kácet modly,
až se rozpadne v prach skála
na níž kdysi církev stála.

Dnes jsi prach a popel šedý . . .
Kde jsou zloby tvojí sledy?
Stojíť církev — pevná skála,
po věky jež pevně stála
a div! — bez pohromy stojí!
Co je s vědou, — knihou tvojí?
V rumy, v rumy, v kupu hrud
smet' ji tvůj vládce — osud!
Běda!
Věda,
kniha, sláva tvoje též
byla jenom drzá lež!
Protož právem dějin let,
bez stopy tě dávno smet'.

Hynek Podhajský.

Ve světle a teple charity.

Píše FRANTIŠEK CYRILL VLK.

(Dokončení.)

II. Malé sestry chudých.

Město Nantes má velmi pěkný útulek pro 200 osob s 20 sestrami. A jak povstalo toto útočiště nedostatku? Hrabě Urvoy de St. Bédan bohatou a cennou svou galerii skvostných obrazů daroval roku 1854 městskému museu s tou podmínkou, že město za to věnuje zase 120.000 franků na zbudování důstojného útulku. Nabídka šlechetného dárce byla přijata, a týž přidal k tomu ještě peněz 69.000 frankův. A podívej se nyní, čtenáři, do zmíněného úlu na čilý život. Pracují tam ve zvláštních dílnách staří krejčí, obuvníci, barvíři a tkalci, v podkrovních pak světničkách pletou a předou zase staré ženy.

Neméně působivými črtami doprovázena jest prvá činnost Malých sester v Besançonu. Heroická jejich obětavost pohnula zámožnou a duchaplnou slečnu Junotovou k tomu, že odhodlala se polovici svého domu postoupiti snaživým hrdinkám milosrdenství jakožto útulek pro staré lidi. Krok tento schválil jí abbé Guerrin, generální vikář (později stal se biskupem v městě Langres). Když přišly sestry s představenou Pavlinou v roce 1849 do města, navštívily nejprv arcibiskupa, jenž propouštěje věrné služky charity, obmyslil je všemi penězi, které tehda měl — čtyřmi pětisous, a pokleknuv s nimi k modlitbě před obrazem Marie, vyzval je, aby vždy dvakráte v témdni přišly si pro polovici jednoduchého jeho obědu. V Besançonu až dosud těší se hojné návštěvě dam z předních kruhů zvláštní pravidelné večerní společnosti, které pro útulek, v němž je 100 osob, zhotovují prádlo a šatstvo. Vznik chvalitebného toho zvyku víže se ku prosté události. Sestry kdys ujaly se jedné ženy, plné nečistoty. Její šat musil se prostě zničiti. Kde však vzíti nový oděv! Dáma, jež v tísni pomohla a šat opatřila, dala podnět k oněm užitečným dostaveníčkům — práce, která se vžila a dobře se osvědčují.

O rok později pozvány byly sestry farářem Maupointem do města Angers, kdež obdržely starou kapli, která však nebyla příčkami rozdělena v menší síně. Ale sestry si brzy vypomohly z rozpaků. Celou kapli rozdělily španělskou stěnou ve dvě místnosti; větší daly stařenkám, menší ponechaly si samy. A když některá z ošetřovanek dobojovala životní boj, vzaly tělesnou její schránku k sobě. Tam skonala také tiše známá sestra Felicita.

Téhož roku jako v městě Angers zahájily Malé sestry chudých činnost svou ještě v městech Nancy a Rouenu.

V městě Nancy za jednoho nepříznivého zimního večera chvátají dvě sestry prázdnými již ulicemi do útulku. Studený a ostrý vítr fičel a pisklavě skučel. Údy křehly. Kdo nemusil, nezdržel se ani minutu venku. Spěchající sestry pojednou zastaví své kroky, pátravě se rozhlížejíce na všechny strany. V koutě naříká a kvílí žena. Sestry přiskočí a vidí, že zima zbarvila ji

obličej do modra, a údy že jsou již jako kost. »Paní, co tu děláte?« ptají se řeholnice. Pronikavé zaúpění bylo jim odpovědí. »Proč pak nejdete k Malým sestrám?« »Ty by mne nepřijaly.« »A proč?« »Jsem židovka.« »Jen to zkuste. My vás k nim dovedeme.« A nešťastnice v krátké době poznala, že Malé sestry ošetřují staré lidi bez rozdílu národnosti a náboženství.

Rouen jest rozlehlé a průmyslové město. Tam přišly dvě sestry, shánějíce příspěvky na stavbu útulku v městě Dinan. Rouenské obyvatelstvo však, poznavši blíže snahy kongregace, vybídlo přátelsky sestry, aby jen zůstaly v městě, kde také potřebují takových tichých a neúmorných pracovnic. Jako ve všech větších městech, tak i zde mají sestry s sebou na svých procházkách oslíka, na nějž nakládají obdržené milodary. Kdekoli se zvíře to ukáže, se všech stran sbíhají se lidé s různými věcmi, kteréž sestry pozorně srovnávají do košů. Jedenkráte při podobné projížďce vrazil vůz, jedoucí kolem, do koše. Páska se přetrhla, a oba koše spadly do bláta, jsouce značně poškozeny. To když uviděl jeden dělník, přispíšil a sestrám v nesnázi pomohl, koše jakž takž spraviv, svázav a na oslíka naloživ. Po té šel do dílny, kde celou příhodu věrně vylíčil. Druhové jeho učinili mezi sebou bez prodlení sbírku, z jejíhož výtěžku opatřeny byly nové dva koše, které ještě večer téhož dne obdržely nejvýš překvapené sestry.

Působení Malých sester mělo nemalý vliv na všechno dělnictvo místních podniků. Smýšlení jeho záhy se změnilo. A tato okolnost získala sestrám zdroje pravidelných podpor se strany zaměstnavatelů, z nichž jeden psal Le Pailleurovi: »Jsem Vám většími díky povinen, nežli dovedu pověděti. Dříve moji dělníci měli hlavu plnou komunistických plánů. Ale od příchodu Vašich Malých sester slyšeti jest v dílnách ustavičnou chválu jejich ctností, sebeobětování a chudoby.«

Ano, charita jest nejmocnější knihou a nejpůsobivějším obrazem Kristovy církve. Četba v nich vykonala již mnoho. Úchvatné jich scény jsou nespočetné a nepomíjející ceny a síly. Jeví a zračí se v nich obrovský rozmach lidského ducha a všemohoucnost Stvořitele . . .

V měsíci květnu 1849 zavítaly dvě sestry s pěti franky do města Bordeaux, kde z počátku bylo jim spáti na slámě a seděti na bednách, darovaných mydlářem. První čtvrtletní činži (300 fr.) věnoval Ducot, zbožný obchodník s klenoty. Ponenáhlu však situace sester se změnila, a jakkoliv nemají pražádných kapitálů, které by poskytovaly jistých úroků, pracují nepřetržitě a ze všech sil o zmírnění žalostného losu starých, opuštěných lidí.

Paprsek přízně, zdaru a štěstí dlouho nechtěl se usmáti na stísněné Malé sestry chudých v hlavním městě Francie, v Paříži. Dlouho, velmi dlouho nemohl proniknouti husté mraky nevšímavosti a lhostejnosti i bohatých i chuďasů, tak že se již zdálo, že sestry odtud odejdou s nepořízenou. Marie Augustina a Marie Luisa několik dní bloudily městem, jehož obrovské rozměry je lekaly a úzkostí naplňovaly, v rukou držíce plány a ohlížejíce se po vhodném místě pro útulek. V městě roku 1849 byla neslýchaná drahota; nebyloť výdělku. Unaveným jeptiškám nezbylo, než aby

vmísily se mezi rozedranou a namnoze i zchátralou chudinu v odlehlejších částech města u dveří chudinské kuchyně Milosrdných sester, kdež obdržely vždy do podaného hrnku trochu polévky nebo zeleniny. A když neodkladná jakási záležitost odvolala Marii Augustinu jinam, zůstala v Paříži samotná Marie Luisa, jež záhy, ošetřujíc nemocné, stižena byla cholerou, která tehda z hladu vypukla a hrozné ztráty na životech lidských způsobila. Uplynulo zase pět měsíců, ale nebylo lépe. I když posléze otevřen byl útulek v ulici St. Jacques (č. 277.), poměry se valně nezlepšily, nebo útulek zůstával prázden. V této kritické chvíli přišel Le Pailleur, a ve 14 dnech přišlo k sestrám 30 osob. Všechny kroky jeho provázeny byly požehnáním. A dnes? Paříž ve čtyřech útulcích hostí na tisíc stařenek a starců uprostřed Malých sester. Druhý útulek povstal roku 1851 za pomoci 10. legie národní gardy, která přispěla 14.000 franky. Třetí útulek (Sainte Eugenie, v předměstí Saint Marceau) vybudovala roku 1853 štědrá ruka císařové Eugenie; podnět k tomuto krásnému, živému pomníku dal kaplan Mullois, osvědčený pracovník na poli křesťanské lásky k bližnímu. Čtvrtý útulek, vystavěný dvěma zbohatlými obchodníky, převzaly Malé sestry r. 1864. Síť křesťanské lásky nebyla tudíž sestrami nadarmo rozprostřena po Paříži; lov jest v každém směru uspokojivý a potěšující.

Města Laval a Lyon pozdravila sestry roku 1851; v tomto od roku 1861 jsou dva útulky se 400, v onom jeden s 200 osobami. V Lyoně obzvláště vojsko podporovalo je vydatně. Tak prapor národní gardy věnoval jim dle jednomyslného usnesení všechny své úspory. Vojíni 42. pěšího pluku na pokyn svého plukovníka, hraběte Hendecourta, pravidelně každého dne odřekli se deseti porcí polévky v jejich prospěch. Příkladu toho následoval i třetí prapor myslivců. Starosta města, Cabias, maje obdržeti od Lyona zvláště raženou medaili, požádal zástupcův obce, aby návrh tento sice proveden nebyl, ale aby ušetřený peníz odevzdán byl Malým sestrám.

Símě kongregace Malých sester chudých pěkně se ujímalo, kam je vítr doby zanesl. Měloť všechny podmínky života a samo přinášelo si s sebou i vláhu důvěry v Boha i ornici účinné lásky k bližnímu pro Boha. Tak zahájily úřad dobrovolných a obětavých ošetřovatelek starých lidí roku 1851 v městech Lille (110 stařen a 75 starců), Marseille (280 starcův a 24 sestry), Bourges (130 starců), Pau (100 starců), Colmaru (70 starců) a La Rochelle kam povolány byly bisk. Billecourtem; r. 1852 v městech Brestu a Saint-Omeru; roku 1853 v městech Bolbeku, Chartres a Dijonu; roku 1854 v městech Tarare, Toulouse, Le Havre, St. Dizier, Mans a Blois; roku 1855 v městech Orleans, Caen a Strasburku; roku 1856 v městech Perpignan, Montpellier a St. Etienne; roku 1857 ve městech Poitiers a Agen; roku 1857 v městech S.. Quentin, Lisieux a Annonay; roku 1859 v městech Amiens a Roane; roku 1860 v městech Valenciennes, Grenoble, Draguignan, Boulogne sur Mer. Chateauroux a Noubaix; roku 1861 v městech Béziers, Dieppe, Metách a Clermont; roku 1862 v městech Nevers, Flers, Lorient a Nizze; roku 1863 ve městech Cambray, Niort a Villefranche; roku 1865 ve městech Troyes a Sables d'Olonne.

Téhož roku jednoho dne vedena byla starší již dáma, přioděná v prostičký šat šedé barvy, dvorní dámou a komořím nádhernou Dianinou galerií v Tuileriích do soukromých komnat císařové Eugenie, kdež přítomen byl také císař Napoleon. Ve zvláštní slyšení přijatá dáma byla — Johanna Juganová, jež právě vracela se z inspekční cesty, na které navštívila i prohlédla padesát sedm dobročinných ústavů, v nichž působilo již tisíc tři sta Malých sester chudých.

Roku 1866 usadily se v městě Maubeuge, roku 1867 ve městech Nimes, Tourcoing, Cherbourg a Toulonu a následujícího roku v městě Perigueux.

Novinářský tisk zmůže velmi mnoho — někdy dobrého, jindy zlého. Malé sestry chudých přivedl nadšený článek, uveřejněný v deníku »Univers«, do Belgie, a to roku 1853 do Lüttichu a roku 1854 do Bruselu za podpory laskavé králové Marie, tehdejší vévodkyně Brabantské, a dále do následujících jestě měst: Löwenu, Namuru, Antverp, Ostende a Brügge.

Do Ženevy a Londýna dostaly se tyto rekyně křesťanské lásky již roku 1861. Do největšího města světového povolal je kardinál Wiseman. Jakkoli z počátku skrývati se jim bylo jako popelkám, přece zdravá věc brzy pronikla, a nyní hostí s nevšední láskou tato města: Londýn (2 útulky), Bristol, Manchester, Birmingham, Leeds, Newkastle a Plymouth; Edinburg, Glasgow a Dundee ve Škotsku a Waterford v Irsku. Zvláště v Londýně sestárlí a chudí řemeslníci dávají zřejmě přednost jich útulkům před pověstnou pracovnou (workhouse), která — zvláště dříve — byla spíše skutečnou a opravdovou mučírnou, nežli lidumilným ústavem.

S pravým enthusiasmem přijaty byly sestry (Hermanitas de los pobres) v roce 1863 v Barceloně, Marase, Granadě, kde uvítány byly starostou města, Leridě a Madridu; také je povolala města: Lorea, Malaga, Antequerra, a Jaën.

Od roku 1868 působí posléze i ve Spojených státech severoamerických.

Na konec beze všech poznámek uvádíme slova, která napsal Francouz Ribeyre o své návštěvě jednoho útulku Malých sester chudých.

Po dlouhých letech zavítal jsem zase jednou do svého rodiště. Tam ptal jsem se po všech starých přátelích a známých, najmě po někdejším sousedovi našeho domu, jehož jsem si v mladické své rozpustilosti často a často dobíral, jenž však hněv svůj vždy v zárodku potlačil, bavě mne živým vypravováním ze svého života vojenského za Napoleona I. — »Panu L.,« odpověděli mi, »vede se velmi dobře, vždyť jest v domě Malých sester.« — Rychle jsem se tam odebral. — Starý přítel šel mi vstříc vesele a statně, opíraje se o hůl, ač byl již osmdesátník. — Na mou otázku, vede-li se mu dobře, odtušil rychle: »U dobrých Malých sester mám nejlepší své dni. Nepotřebuji se pranic starati, co budu jísti nebo čím se přioděju. Jen jedno na mne žádají, a to mě vskutku není lhostejno, vytýkajíce mi, že málo myslím na ubohou svou duši.« — S velikým zájmem prohlížel jsem si pak ústav za jeho

doprovodu. Před domem vyhříval se zástup sešedivělých, silných mužů, z nichž každý měl v knoflíkové dírce medaili sv. Heleny. Vykládali si navzájem s velikou živostí pohyby francouzského, rakouského, ruského a pruského vojska u Wagramu, Jeny a Friedlandu. Každý připisoval výsledek dne svému vojenskému sboru a ne z nejmenší části vlastní své osobě. Pro tyto srdnaté vojíny jsou válečné dějiny rokem 1815 ukončeny. Od té doby vykonané válečné činy jsou v jejich očích pouhé dětské hry. — Vedle těchto zajímavých mužů z dávných dob seděli pospolu klidně řemeslníci a vozkové, kteří mlčky kouřili z dýmek, nemohouce se rozpomínati na žádné hrdinné skutky. — Starý námořník líčil advokátovi již po sté své zámořské cesty, a tento trpělivě naslouchal, poněvadž sám neměl, o čem by hovořil. Přiznal otevřeně, že v celičkém svém životě jen jednu jedinkou věc dobře provedl, když totiž hlásil se u sester o místo, a dobrý výsledek v tomto případě byl mu bohatou odměnou za všechny dřívější porážky. — V jídelně, kde Pán tak často zázračně rozmnožuje chleby, četli domácí učenci, totiž staří úředníci, učitelé a vychovatelé. — V dílně spravovali staří ševci obuv, staří krejčí vesty, kabáty a kalhoty, které s sebou přinesly z města Malé sestry; vedle toho byli tam dle slabých sil svých a dle možnosti s dostatek zaměstnáni staří zámečníci, truhláři a soustružníci. — Na dvoře pilně metli, uklízeli a štípali dříví. — Nejvíce dojal mne pohled do síně, kde byli nemocní. Okolo kamen, ve kterých jednoruký šikovatel svědomitě udržoval vesele praskající oheň, sedělo deset anebo dvanáct vetchých starců v lenoškách; i zdálo se, že všichni již dokonale naučili se onomu velikému, důležitému a nenahraditelnému umění, pro které Malé sestry svůj útulek jim otevřely, totiž *umění dobře umříti.* U lůžka ubohého blbce seděla Malá sestra, jež v drsném podnebí Škotska přišla o své zdraví, bavíc jej gumovou loutkou, která byla jediným prostředkem, který jej činil pokojným a klidným. — Druhá Malá sestra krmila chromého, při každém jednotlivém soustu dodávajíc mu odvahy a zmužilosti. — Z nemocnice přišli jsme do ženské síně. Tam mluvilo se více a rychleji, nežli mezi muži. Ty pletly, ony předly, zde šily, onde zase slepé cupovaly, statnější pomáhaly v kuchyni, nebo krájely chlebové kůrky, které na žebrácké své cestě Malá sestra obdržela, na tenké plátky, připravujíce snídaní na druhý den. — Naposledy navštívil jsem malou, čisťounkou a útulnou kapli, kdež jsem shledal touž jednoduchost, která člověka mile vítala i v každém jiném koutku ústavu. A pak objav svého starého přítele, opustil jsem místo pokory a míru, dojat jsa až k slzám. — Hlavou prolétla mi slova, pronesená jistým cizincem, když navštívil Malé sestry v Bordeaux: Cestoval jsem mnoho ve svém životě a přece neviděl jsem ještě až dosud nic takového, co by mne tou měrou uchvátilo. Zde však uskutečněný je dlouho toužený sen: »*Republika svaté lásky.*«

Paměti starého lékaře.

Z poznámek o Slezsku podává L. GROSSMANNOVÁ-BRODSKÁ.

V nynější době, kdy dlouho zanedbané a odstrkované Slezsko probouzejíc se z duševní dřímoty počíná se hlásiti o svá práva, zajisté nebude od místa, zmíniti se o tamních poměrech na počátku druhé polovice právě uplynulého století.

Zaznamenal to pro věčnou paměť starý lidumilný lékař tamnější, a nabývá to zajímavosti zvláště ve směru kulturně-historickém, národohospodářském i lidovém. Podání pak ve formě povídky má za účel býti zábavné i srozumitelné také pro nejširší vrstvy lidové.

* * *

Jako městský lékař, žijící v krajském městě Horního Slezska, posud se dobře pamatuji na děsnou epidemii tyfovou, jež neslýchaným způsobem řádila v této zemi. Potlačována všemožnými prostředky, byla nejkrutější v letech 1847—48, pak na čas se vyzuřila, trvala však s malými přestávkami po několik roků, neboť poměry přímo úžasné, které zde hodlám vylíčiti, činily Horní Slezsko pařeništěm nejtěžších nemocí, což bylo železným důsledkem zanedbaného zdravotnictví a neuvědomělosti obyvatelstva i správy veřejné.

Vyzván od vlády, abych podnikl okružní cestu po obcích, epidemií nejhůře zasažených, záhy jsem nepostačil nárokům na moji pomoc činěným; i bylo nutno, opatřiti asistenta, jehož se mi též dostalo v osobě mladého, teprve nedávno promovaného lékaře. Doktor Bernard, můj nový kollega, byl jedním z oněch řádných mužů, kteří povinnosti svého stavu výše cení nad zájmy osobní, obětivý byl až do krajnosti, pln nadšení pro povolání lékařské, jsa ovládán jedinou toliko snahou, prospěti a ulevovati trpícímu lidstvu. Jeho mladistvá vědychtivost velice mi usnadnila těžký úkol, zasvětiti ho do všech trapných případů a také mi bylo vítáno, když svým vystupováním důvěry nemocných snadno si dobýval vlídným slovem a nelíčenou útrpností, nebyltě posud zevně tak otrlý jako většina nás starších lékařů, kteří pouze ku prospěchu pacientů a k uklidnění jejich okolí býváme nebo stavíme se býti ledově nepohnuti.

Pociťoval jsem k němu pravou otcovskou náklonnost a mladý muž, záhy osiřelý, přilnul ke mně synovskou láskou. Dle toho jsme spolu jednali. Kdysi, jeda na lékařskou obhlídku do vzdálené krajiny, pozoroval jsem, jak trapně na mladého muže působí zanedbaná pole, mezi nimiž v bezedném blátě na neupravené silnici kola našeho povozu celá se zabořovala. Krajina, kamž jsme jeli, byla dru. Bernardovi neznáma, i uznal jsem za dobré, poněkud mu vylíčiti tamější poměry, což u něho jako u lékaře nebylo bezdůvodné.

»Zajisté mi nebudete míti za zlé, milý kollego,« počal jsem, »když vám sdělím některé ze svých zkušeností, a také vás musím připravit na věci, o jakých se vám posud ani nesnilo. Seznáte

případy hrozné a srdcervoucí, takže pouze s největším úsilím a sebeobětováním bude vám možno konati veškeré povinnosti. Nejedná se zde pouze o naši lékařskou pomoc uleviti nemoci a zameziti nákazu, bude nám činiti s úplně zanedbaným, hladem zmořeným a v každé příčině nevědomým obyvatelstvem. Zde více než jinde bují četné a škodlivé předsudky přes to, že obyvatelstvo jest téměř bez výminky katolické; jest však veliká chyba, že zhněteno je nadvládou vypočítavých cizáků přistěhovalců a zdemoralisováno vlivem židovským.«

»Tušil jsem to, nebo jsem již cosi podobného zaslechl,« odpověděl mladý muž.

»Tím lépe, alespoň vás to tak nepříjemně nepřekvapí. Ale je to mizerná jízda! Hleďte, jinde bychom nepotřebovali ani polovinu toho času, a k tomu náš vozka do koníků téměř nemilosrdně šlehá bičem; těžko tahati povoz z bezedného bláta.«

»Ano. Než jedna okolnost připadá mi zde zvláště charakteristická.«

»A ta jest?« »Že všude po cestě, kdekoliv se stavíme v krčmě, bývá jejím vlastníkem žid.«

»Jak dobře pozorujete! Ano, zde v Horním Slezsku je tak všude. A pak se divte tomu, je-li lid tak nesmyslně oddán záhubnému obžerství. Však i tam, kde přistaneme, najisto nás přivítá nějaký syn Israelský.«

Starý lékař se nemýlil. Když stanul povoz na ustanoveném místě, přivítal je krčmář s otrockou podlízavostí.

Usednuv se svým průvodčím ve vytopené jizbě u kamen, dotazoval se starý lékař: »Nu, jak je, Šmúle?«

»Ach, zle, tuze zle, pane doktore,« vece oslovený, kroutě celým tělem, »ani představiti si nemůžete, co se zde děje! Ani vylíčiti se nedá ta hrůza, neboť zde lidé umírají jako mouchy, nejvíce z hladu a vysílení. Snad následkem toho, že zdejší katolický duchovní stále je pobádá ke střídmosti. Sedláci musí míti pálenku, na niž jsou uvyklí, jinak roznemohou se na tyfus a je s nimi konec, nadobro konec!«

S úplným přesvědčením tvrdil zde krčmář, co mu vnuklo jeho sobectví. Lékař se zamyslil; dr. Bernard nevycházeje z úžasu, hodlal zapřísti o tom delší rozmluvu, což překazil příchod vesnického fojta.*) Byl to lhostejný, otupělý stařec, na němž nikterak nebylo znáti vynikající úřad, jaký v obci zaujímal; téměř celý se ztrácel ve špinavém ovčím kožichu. Na hlavě měl odřenou čapku a široké lícní kosti silně vysedaly; v ruce nesl hůl s velikým knoflíkem — znamení své hodnosti. Na otázky lékařovy odpovídal podivnou smíšeninou německo-polskou, při čemž se neustále pletl při údajích, mnoholi je zde nemocných obého pohlaví, tak že jen s největším namahánim porozuměli lékaři, že nákaza úžasně rychle pokračuje.

»Půjdete s námi, fojte, a zavedete nás zvláště tam, kde je nejvíce nemocných,« nařizoval starý lékař.

Než oslovený to rozhodně odmítl, patrně z veliké bázně, nabídnuv za průvodčího mladíka, jenž s ním prve do krčmy přišel. Ochotný a čilý výrostek vydal se nyní s oběma pány na cestu.

*) Představeného.

Všemožné obtíže se jim při tom naskytovaly; vesnice byla roztroušena po svahu téměř půl hodiny se táhnoucím a jednotlivá stavení oddělena byla zahradami, ploty, polemi neb úhorem a k tomu byla půda předchozí březnovou oblevou rozměklá, takže se chodcům nohy stále zabořovaly na úzkých a kluzkých pěšinách přervaných výmoly a kalužinami. Celkový pohled na dědinu byl žalostný; všude byly rozpadlé chýže, sesypané zdi a rozbité ploty, zadržující další pochod.

Všude bylo jako po vymření, nikde nejevila se známka života, ni stopy po onom čilém, osvěžujícím ruchu v hospodářství; po celou dlouhou cestu nepotkali nikoho, kromě vetché, belhající stařeny, kteráž plaše hned zmizela. Tak došly dřevěné chaty, na jejíž rozvalenou střechu bylo možno rukou dosáhnouti. Zde prý ležel těžce nemocný.

Malým, papírem zalepeným okénkem vzduch an světlo nemohlo do vnitř, a nízké dvéře byly zastrčeny závorou; dlouho se všichni hlučně domáhali vstupu, teprve na opětné silné bušení přišla jim otevříti postava, podobající se spíše příšerné mátoze než člověku. Svým bystrozrakem rozpoznal lékař, že zubožený tento muž právě se pozdravuje z těžké choroby, nebo se sotva na nohách udržel pro velikou slabost; měřil příchozí vytřeštěným, udiveným pohledem; patrně to byli první lidé, které po dlouhé době opět spatřil. Učiniv rukou odmítavý posuněk, chystal se před nimi opět zavříti.

»Jděte odsud! Jděte rychle, ať se též nenakazíte; zde zuří děsná nemoc,« pravil namahavě zvláštním polským nářečím.

Leželo cosi dojemného ve slovech chuďasa, jenž chtěl cizince vyvarovati nemoci, jíž sám s celou rodinou podlehl. Zajímavé pro povahopis slezského sedláka jest, že vedle svých nesčetných chyb vyznamenává se vrozenou dobromyslností i lidumilností.

»Přicházíme sem právě proto, bychom vám pomohli, dobrý muži,« vece starší lékař.

Nebožák tupě naslouchal těmto slovům a teprve na opětné ujišťování a na přisvědčení průvodčího lékařů, jenž z obavy před nákazou ve značné vzdálenosti setrval, vpustil do dveří oba muže, jimž naskytl se zde neslýchaně hrůzný pohled.

Na černé hliněné podlaze, majíce pod sebou zpuchřelou slámu, leželo přikryto hadry šest osob ve všech stupních děsné nemoci tyfové. Zde zírala na ně mladá, přes děsnou nemoc posud sličná dívka vytřeštěným zrakem a její suché, rozpukané rty nesrozumitelně se pohybovaly; podle ní starší sestra v úplném bezvědomí pohybovala na chatrné pokrývce rukama na kost vyhublýma způsobem, svědčícím o posledním smrtelném zápasu. Dvě děti rozpálené horečkou, se zapadlýma očima krčily se pod starým pláštěm.

Mladý lékař nyní stanul a uchopiv svého průvodčího za ruku, bled a všecek se chvěje ukázal na klubko chorých a umírajících, řka: »Pohleďte, kollego.«

»Skutečně, toť úžasné, vždyť tam leží — mrtvola,« vece starý lékař. »Toť hrozné, neslýchané!«

Na jejich otázky se slzami v očích pronesl ubohý muž: »Byli jsme všichni příliš slabí a choří, než abychom mrtvolu mohli odnésti.«

»A což vaši sousedé, nikdo vám nepomohl?«

»Od té doby, kdy u nás vypukla nemoc, žádný se u nás ani neukázal; obávali se nákazy. Moje ubohá žena umřela bez pomoci, a já jsem posud sláb, bych ji mohl pochovati, jak se na křesťana sluší. Neslituje-li se Bůh nad námi, snad všichni bídně zahyneme.«

Doktor Bernard přislíbil, že sem zítra opět zavítá; lékaři postaravše se pak o bezodkladný pohřeb, poskytli z fondu k tomu určenému peněžitou podporu ubožákovi, vyměřivše mu též dostatečnou dávku potravin. Provázeni žehnáním nebožáků, chodili nyní od chýže k chýži a téměř všude naskytoval se jim týž hrozný pohled a směsice hladu i nemoci, nouze i horečky, bídy a špíny. Děti, starci, mužové i ženy, umírající i lehčeji nemocní byli v jediné, morovou nákazou otrávené místnosti, kteráž nezřídka byla přístřeším i domácích zvířat. Okna nebylo lze otevříti, neboť sestávala s jediné skelné tabulky ve zdi zadělané; i přes citelnou zimu nikde se netopilo a nemocní pod svými hadry chvěli se zimou. Nemnozí od epidemie ušetření byli vyhladovělí a úplně otupělí; nemohli chorým posloužiti ani pomáhati. Všude zněl nářek a byla bída, jež se vylíčiti nedá.

»Můj Bože, jak jest vůbec možno, že na ty nebožáky tolik bídy se přihrnulo? Čím se provinili? Neslýchané i nevídané tyto případy nikdy nevymizí z mé paměti,« všecek se lítostí a bolem chvěje, pronesl mladý lékař.

Starý jeho kollega, potřásaje hlavou, vážně pronesl: »Podobné případy jsou nejen pro jednotlivce, než i pro celek někdy přímo nutné. Štěstí a blahobyt ukolébává lidstvo v pohodlnou duševní nečinnost, takže nemůže se rozvinouti nějaká pěkná, ušlechtilá vlastnost. Teprve v neštěstí a zvláště při nemoci probouzejí se ušlechtilé vlastnosti duševní a lidé závodí v útrpnosti a obětivosti, zapomínajíce na vlastní sobectví, které je před tím ovládalo. Jako právě nyní. Víte sám, jakmile roznesl denní tisk do světa oznámení o zdejší bídě, tu ihned ve všech končinách nejen doma, ale i v cizině ustavovaly se četné dobročinné spolky, zasílajíce sem oděv, potraviny a peníze. Zvláště duchovenstvo činilo hojné skutky milosrdenství, ač jsou zdejší kněží velice nuzně placeni. Milosrdné sestry spěchají sem ošetřovat chorých, taktéž četní lidumilní lékaři, vždyť vy sám, kollego, tak ochotně trváte po mém boku. Věru, moudrá Prozřetelnost poskytuje i v tomto strašném případu nesčetným jednotlivcům příležitosti konati povinnosti všelidské, jež by jim jinak zůstala vzdálená.«

Mladý lékař za té řeči vážně i truchlivě potřásal hlavou.

Stařec pokračoval: »Vám zajisté nemusím objasňovati, že u lože nemocného jest nejlepší škola života nejen pro lékaře, ale pro každého člověka vůbec. Vůči tomu utrpení mizí vše nízké, pozemské, ustupujíc pravé lidskosti. Lhostejnost a zášť zaměňují se zde jemnějšími pocity, takže co se mnohému zaslepenci zdá nespravedlností osudu, nebývá nic jiného, nežli blahodárný účinek vyšší mocnosti.«

»Ano, máte pravdu, kollego; leč k tomu je třeba vašeho věku a vaší zkušenosti, aby kdo mohl mluviti s takovým přesvědčením,« řekl Bernard.

»Však se toho též dočkáte. Pro dnešek vykonali jsme notný kus práce. Vrátíme se do krčmy, abychom si odpočinuli.«

V krčmě Šmúlově očekával oba lékaře posel místního statkáře, aby pánové dostavili se k němu do zámku, prohlédnouti onemocnělé služebnictvo.

»Toť mi přišlo velmi vhod,« vece starý lékař, »abych vás mohl doporučiti statkáři, s nimž za zdejšího pobytu budete se stále stýkati. Pan Prošincki jest pravý typ venkovského slezského šlechtice. Však uvidíte. Jeho zámek jest zcela obyčejné dvoupatrové stavení s doškovou střechou; zámecký pán rád si hraje na kavalíra a vychloubá se styky s nejvyšším panstvem, což jest jeho koníčkem; jinak je to muž řádný a rozumný.«

Mladý lékař si zvědavě prohlížel budovu, k níž se blížili; stála za vsí na malé vyvýšenině; kolem rozsáhlého dvora táhla se hospodářská stavení, stáje a příbytky dvorské chasy. Na dvoře uvítal je šlechtic Prošincki, obklopen houfem zmrzačelých žebráků. Ubožáci nesli různé nádoby, namnoze pouhé střepy, do nichž jim po řadě bylo naléváno z velikého kotle husté, kouřící se tekutiny. Mimo to dostal každý kus vařeného masa a mnozí z nich hned na místě dali se hltavě do jídla. Pohnut i udiven pozoroval to mladý lékař, jehož bystrozraku neušla v červeném masitém obličeji šlechticově jakási zvláštní směsice dobromyslné drsnosti; počínalť si statkář jako obyčejný sedlák proniknutý starošlechtickou pýchou.

»Veliké dobrodiní prokazujete těm ubožákům, pane,« vece starý lékař.

»Hm, obětuji-li nějakou tu kravku, to mě neochudí. Včera dal jsem porazit koně, byl zdráv, ale zlomil si nohu a měli jste viděti, jak si ti lidé i na tom koňském mase pochutnali! Inu, hlad je zlý host,« pravil zámecký pán, uváděje lékaře do domu.

Kostrbatým, cihlami dlážděným průjezdem šli kolem veliké kuchyně, odkud otevřenými dveřmi vycházely páry různých pokrmů a kdež hemžilo se plno chasy a služebnictva, nikoli snad livreovaného, neboť oděv mnohých byla pouze špinavá košile a gatě na řemenu, u mnohých byla místo řemenu konopná šňůra nebo slaměné povříslo. Rovněž zvláštní dojem činila na příchozí veliká obytná jizba přeplněná staromodním nábytkem a moderními tretkami, kdež zvláště těžké dubové skříně červotočinou prolezlé podivnou činily protivu k rákosovým sedadlům. Na stěnách byly nevkusné barvotisky v levných pozlacených rámech.

Domácí pán pohostil lékaře ohnivým uherským vínem a nabídl se doktoru Bernardovi po celý čas jeho pobytu poskytovati v zámku přístřeší, což bylo s povděkem přijato, neboť zde měl takto mimo potřebné pohodlí též nejpříhodnější východiště k návštěvě nemocných v okolních dědinách.

Rovněž na příjemné společnosti nechybělo mladému lékaři, když otcovský jeho přítel a starší kollega za svou povinností jinam odcestoval. V zámku se téměř denně scházeli mužové lepší

okolní společnosti, tak místní farář, učitel, několik zámožnějších ekonomů, a látky k zajímavým rozhovorům také nikdy nechybělo.

Kdyby mladý lékař nebýval zde za tak truchlivých okolností, mohl býti úplně spokojen, snažilať se mu pobyt v zámku nejvíce zpříjemniti zvláště nejstarší dcera Prošinckiho, Anna, nemladá již dívka, kteráž z lásky k ovdovělému otci a četným drobnějším sourozencům zůstávala neprovdanou — a jak doktor Bernard kdysi zaslechl — také hlavně proto, an její bývalý ženich, tehdy studující na universitě pražské, padl v roce 1848 na barikádách. Byl synem známého slezského vlastence, a Anna zůstávala památce jeho věrna.

Taková zbožná dobrá duše to byla, o což měl hlavní zásluhu místní duchovní, vlídný a vzdělaný stařeček, jenž byl takměř vychovatelem šlechticových dětí, an zámecký pán pro drsnost své povahy nijak se k tomu nehodil, aby své potomky na dobrou cestu uváděl, ačkoli měl vřelý cit. Jemu stačilo, vštěpovati hochům, by se snažili pozvednouti lesk domu i jména otcovského, dcery pak odkazoval pouze k vařečce a jehle.

Takměř zázrakem zůstávala rodina statkářova ušetřena všeobecné nákazy, ač ve dvoře čeleď churavěla a v ratejně byla zřízena primitivní nemocnice pro dvorské lidi, kamž denně nemocných přibývalo. Snad to bylo následkem toho, že panstvo neznajíc nedostatku a tísně, žilo v pohodlném blahobytu, zachovávajíc potřebnou střídmost a drem. Bernardem předepsanou životosprávu. V okolí však se epidemie neustále vzmáhala; nákaza tyfová s děsnou rychlostí šířila se z nižších vrstev do kruhu boháčů; pranic nemohlo ji zastaviti. Tehdy ve zubožením Slezsku zmíralo denně na sta lidí a hrůzná tato okolnost měla později alespoň ten dobrý následek, že úřady bezpečnostní, zdravotní i politické větší píli věnovaly pak urovnání bídných tamějších poměrů.

Konečně podlehl nákaze také statkář Prošincki a dvě jeho nejmladší dítky. Ubohá Anna všecka se chvějíc, zvěstovala to jednoho dne mladému doktorovi, když navrátil se ze své pochůzky. Ačkoli byl k smrti unaven, spěchal bez prodlení k lůžkům nešťastníků. Otec byl v bezvědomí, tím prudčeji propukla u něho nákaza, čím déle jí vzdoroval.

»O, zachraňte nám tatíčka, ať z těch ubohých drobných dětí nestanou se opuštěné siroty,“ se slzami v očích prosila Anna.

»Vše, co bude v moci lidské, učiním, slečno. Než, jsem přece jen pouhý člověk a nejlepším i nejmocnějším lékařem jest — Bůh! K němu obraťte se s důvěrou, by požehnal snaze mojí,« odtušil doktor Bernard.

»Jest nemoc otcova nebezpečna?«

»Nevím posud, jak se vše vyvine, ač ovšem zatajiti nemohu, že bude třeba veškerého úsilí k překonání potměšilé choroby. Možno, že jeho silná tělesná soustava odolá. Ostatně musíme doufati. Útěchy a posily hledejte v modlitbě.«

»A což děti, pane doktore? Zvláště bratrova choroba mě děsí.«

»V tom vás mohu úplně upokojiti, jsou to pouze lehčí případy a štěstím jest, že dostane se jim bezodkladu lékařské po-

moci. Hleďte, nebýti toho, že mi váš otec poskytl ve svém domě přístřeší, kam byste se nyní mohla obrátiti o lékařskou pomoc? Dole ve vesnické krčmě u žida nemohl jsem bydliti, a pochybuji, že i mezi přečetnou vaší čeledí někdo by se nalezl, kdož by pro mne došel do vedlejší dědiny nebo sousedního města. Ti lidé jsou strachem před nákazou jako pomatení. Zdejší nevědomost a nevzdělanost prostého lidu jest úžasná a značné procento z nich onemocnělo — z pouhého strachu a obavy před nemocí K tomu si přimyslete jejich neutěšené podmínky životní a naleznete to zcela přirozené, proč všecky ty smutné okolnosti zde se odehrávající vzbuzují úžas celého vzdělaného světa.«

Na tato s plným přesvědčením pronesená slova dívka s povzdechem odpověděla: »Také pan farář i učitel podobně mluví, než jednotlivec jest příliš bezmocný k jakékoli nápravě.«

»Přece ne tak, jak se domníváte, slečno. Hleďte, jedna z hlavních příčin morální zkázy jest nemírné pití kořalky.«

»Ano, tak je tomu, bohužel.«

»Prostý lid hubí obyčejná pálenka, lepší kruhy ničí se nemírným pitím vína. Půjde-li to tak dále, krásné druhdy Slezsko octne se na pokraji záhuby.«

»V tom úplně s vámi souhlasím,« vece kněz, jenž se dostavil otázat se na nemocné.

»Všichni po utišujícím léku usnuli,« pravila k jeho otázce Anna.

Duchovní pokračoval: »Nynější pokolení propadlo neodvratné zkáze a naděje naše spočívá v pokolení budoucím, to musíme vzdělávat a osvěcovat. Seznají-li též jiné ušlechtilé duševní požitky, lehčeji odřeknou se opojného nápoje, který je snižuje pod obraz Boží.« —

Pro dům Prošinckich bylo pravým štěstím, že zde byl obětivý, svědomitý lékař, jehož namahání spojenému s úsilím Anniným zdařilo se konečně povážlivou nemoc zažehnati. Zámecký pán i dítky se uzdravili. Z čeledi málokdo zemřel. A zvolna počínala nyní také mizeti nákaza. Lidé poděleni obilím a zemčaty, počali se opět ujímati zanedbaných rolí. Hospodářský ruch v dědině zvolna se probouzel. Vláda, nahlednuvši konečně svou povinnost, nechovala se již tak netečně k otázce socialní, o duševní probuzení pečovali vlastenečtí duchovní. Též doktor Bernard, pojav po čase mladší dceru Prošinckiho za manželku, se zde usadil a jeho blahodárný vliv stal se záhy všude patrným.« — Tím končí zápisky starého lékaře.

Myšlénka.

Co člověk je? Je atom okřídlený
a nad hlubinou černou přelétá,
hned v slunci hraje sterou barvou pěny,
hned v bouři úzkostně se třepetá;

pak mine den — a člověk s lící bledou
jak zdřímlé ptáče klesá v rakev hnědou —
tak sdílí lós, v nějž hmota zakleta.

Co člověk je? Je hvězda, která slétla
všech světel krasší s nebe v zemský lán,
by v zemi vnikla jasem svého světla
i v aether výš i v mutný ocean —
vždyť Boží myšlénka je jemu vlita,
to duše, která jako démant svítá
tak zářiva, jak právě snil ji Pán.

Jest sama myšlénkou a myšlénkami
též nadána jest v nejvzácnější dar,
ty jsou, jež oblétají vesmír známý
a skrytý obraz zbaví mlžných par —
v nich celý kosmos zdá se zrcadliti,
i třpytní brouci, stobarevné kvítí,
i moře val i mrakův šedých cár.

Co člověk vykonal, vše v nich se čeří,
v nich lidstva zpěv i slzy, smích i pot,
v nich moře bezedná se přesně měří
a váží atom vzdušin, vod i hmot —
ba velké dumy epochalních prací
se dělí, vrací z přešlých generací,
by v čelech mladších zrály v zlatý plod.

Byl Galilei věru velkým duchem —
vždyť prací svojí zvrátil dávný klam —
a rozchvěl dobu netušeným ruchem,
však ideu svou nedokončil sám:
A přec se točí — e sur si muove —
se heslem stalo ery duchův nové,
jež theorii země vetkla v rám!

Vstal Keppler — na základech Galilea
Zas přemýšlel a zkoumal, stavěl dál,
až určil přesně, jak se točí Gea —
a zbytek roušky velký Newton sňal
když zjistil onen zákon světoznámý,
jenž mezi slunci jest a planetami
a proč se země točí, dokázal.

Tak nejhlubší duch sotva sám má v moci,
by svět spjal výpočtův svých řetězy,
jak vesmír, obrazící temno noci,
je tajůplný kosmos bez mezí.
Jen zvolna, a potem na schmuřené skráni
se člověk ze tmy bere ku poznání
a jiskrou ducha svého vítězí!

A přec je kdosi nedostižný, věčný,
kdo hlubokých těch tajův Tvůrcem byl,
kdo vesmír složil v hymnus nekonečný
a planetám jich dráhy vyměřil.
Čím člověk výš, tím zřetelněji cítí,
že sotva na kolenou vysloviti
to jméno smí, v němž vše má vznik i cíl.

J. M. Jer.

❁ ❁ ❁

Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(pokračování.)

Důvody pro descendenci organismů uváděné.

Pro descendenci organismů svědčí prý: rudimentární (zakrnělé) organy, atavismus, morfologicko-systematické vztahy organismů, embryologie (podobnost zárodků v mladých stadiích vývoje) a palæontologie. Prohledněme si blíže tyto důvody, o něž darwinisté descendenční hypothesu opírají, abychom se přesvědčili, přísluší-li jim moc důkazná, a sluší-li tudíž descendenční hypothesu za pravděpodobnou hypothesu pokládati.

a) Svědčí-li rudimentární organy pro descendenci organismů?

Pro descendenci organismů velmi závažně svědčí prý rudimentární organy, jako jsou: zakrnělá křídla ptáků běžců (Cursores [Ratitae]), pahýly noh slepýšů, druhý a čtvrtý velice redukovaný prst koňů a druhý a patý dvoukopytníků, svaly ku pohybování ušima u člověka, slepé střevo, zakrnělé oči slepých zvířat jeskynních a pod zemí žijících, kostrč člověka a veleopů, zakrnělé zadní nohy hroznýšů, pahýly tyčinek ve květech pestíkových u různopohlavních rostlin aneb patyčinky v obojpohlavních květech n. př. v zygomorfických květech orchideí atd. Obzvláště člověk stal se v té příčině vděčným předmětem zkoumání. Na něm shledáno nejvíce takových rudimentů, zbytků to zvířecích, zvláště pithekoidních. Dr. B. Wiedersheim v díle svém »Der Bau des Menschen als Zeugniss für seine Vergangenheit« (1887) uvádí celou spoustu takových rudimentárních organů na lidském těle. Rudimenty ty jsou prý zbytky ústrojů po předcích, u nichž prý byly úplně vyvinuty, avšak u potomků neužíváním zakrněly a jen děděním jako rudimenty fysiologicky bezvýznamné a tudíž bezúčelné se uchovaly. »Takové zbytky v ničem neužitečné, ale často dokonce

škodlivé a nebezpečné, porážejí — prý — přímo názor teleologický; jsou — prý — to ústroje v pravdě dysteleologické.«*)

Oproti tomu pravíme: Nelze a priori tvrditi, že by všecky rudimentární ústroje bez výminky byly fysiologicky neužitečny a bezúčelny. O mnohých, jež za neužitečny a bezúčelny pokládány byly, právě v novější době se dokázalo, že bezúčelny nejsou. Dr. C. Claus na př. dí, že rudimenty zadních končetin hroznýšů pomocnými nástroji jsou při páření, pahýly křídel tučňáků slouží prý za vesla, pahýly křídel pštrosů k podporování běhu a pravděpodobně prý jako zbraň k obraně,**) a zajisté, že také ještě o mnohých jiných rudimentárních orgánech během času se tak dokáže. Vždyť my jsme až do nejnovější doby ani úkonů mnohých dokonalých ústrojů neznali (na př. funkce štítné žlázy, funkce a význam nadledvinek u člověka, brzlíku, vzdušního měchýře ryb atd.) a dosud neznám jest nám na př. funkcionální význam poboční čáry ryb, biologický význam žláznatých chlupů na rostlinách atd.

Neznáme-li funkcionálního významu mnohých, na zdání rudimentárních ústrojů, nenásleduje ihned z toho, že by to byly zbytky organů po předcích zděděné. U plžů přídožabrých (Prosobranchiata) a to u mořských rodů Murex, Cerithium, Fusus, Cypræa, Tritonium a j. jakož i u naší sladkovodní bahenky živorodé (Paludina vivipara) vyskytují se dvojího druhu spermatozoa (tělíska chámová), jedna obyčejného tvaru (vlasovitého) — jako u měkkýšů vůbec — druhá (v počtu však menším) tvaru červovitého. Jaký význam má tento druhý druh pro individuum? Poněvadž (dle v. Brunna) k oplozování neslouží, vyhlášena tato tělíska chámová darwinisty za rudimentární produkty, abortovaná vajíčka, a dovozováno z toho, že přídožabří pocházejí od hermafroditních předků, jelikož podle předpokládání darwinistů hermafroditismus byl v pradobě velmi rozšířen. Avšak oproti tomu dokázal Brock, že dvojí tělíska chámová nijak na hermafroditní předky nepoukazují, protože nižší formy přídožabrých, kteréž svým předkům nejblíže stojí, této zvláštnosti nemají, aneb jen v daleko menším stupni než formy vyšší, u nichž se častěji vyskytují, a dokládá, že nesmíme z toho uzavírati, že by tělíska chámová, jichž se týče, z té příčiny, že veškeré funkce postrádají, při oplozování účasti neměla.***)

Jest sice pravda, že organ neužíváním seslábne a se zmenší, na př. kosti a svaly mužů bývají obyčejně hmotnější a hranatější nežli kosti a svaly žen, poněvadž muž vykonává obyčejně těžší hmotnou práci než žena, ale že by se orgán neužíváním redukoval a zakrněl, nezakládá se na pravdě. Či vznikly ženské rudimenty u mužského pohlaví a mužské u ženského pohlaví též neužíváním? Jsou snad prsní bradavky u muže také rudimentární organy neužíváním povstalé, a měl snad muž dříve také mlečné žlázy? Vznikly-li ženské rudimenty u mužského pohlaví a mužské u ženského pohlaví neužíváním, pak by se bylo musilo mužské pohlaví ze ženského a ženské z mužského vyvinouti.

*) Ott. Sl. N. VII., p. 63. (»Darwinova nauka«).
**) Dr. C. Claus, Lehrb. d. Zoologie, 4. Aufl. p. 141—142.
***) Nat. u. Offb. 1889., p. 377.

Zvířata temnostní (nacházející se na místech, jež světla postrádají) jeví obyčejně redukci neb úplný nedostatek očí. Dle darwinistů přivoděna byla tato redukce neb ztráta očí neužíváním. Jak možno však důvod slepoty zvířat temnostních v zakrnění očí neužíváním spatřovati, když spolu s formami slepými též vidoucí nacházíme?*) Ano my známe dokonce i jeden rod brouků (Machairodus), kde pouze samičky slepé jsou. — Za příležitosti expedice na lodi Challengeru a Talismanu nalezeni byli ve hloubce mořské 5000 metrů, kam ani stopa slunečního světla vniknouti nemůže, ryby a raci s normalně vyvinutýma očima.**) Na druhé straně pak jeví se nedostatek očí u takových zvířat, která na světlých místech žijí. V severní Americe v jeskyních žijící beruška Coecidotea (Asellus) stygia má zrakové ganglion i nerv optický degenerovaný. Toť ovšem — dle darwinistů — jen přirozený následek temnostního života. Avšak Garmann nalezl týž druh ve svrchozemských vodách, ano i v krajinách, kde vůbec žádných jeskyň není. Mohla tedy beruška tato pozbýti zrakového ústroje následkem temnostního života t. j. neužíváním? Neboť proč by byla, na povrchu žijíc, zraku svého přestala užívati? Garmann domnívá se, že druh ten pozbyl zraku ještě dříve, než vůbec tu jeskyň bylo, nebo mimo jeskyně.***) »U Isopodů†) — píše Dr. B. Němec — možno vystaviti celou řadu počínajícími formami původními, očima dobře vyvinutýma, a končící formami slepými, s nimiž se pak můžeme shledati též v prostorách podzemních, ač tyto slepé formy i na světle žíti mohou (cf. Coecidotea stygia). Zvířata takové skupiny byla ovšem již jaksi k podzemnímu způsobu života připravena dříve, než vskutku se do podzemních prostor dostala.« ††)

Kdyby zakrnělé organy byly povstaly neužíváním, pak by bylo muselo spolu též množství takových znaků zaniknouti, které mají čistě systematický a æsthetický význam. Tak na př. u komposit jsou mnohé květy pravidelně neplodné.

Zakrnělé ústroje jsou též u rostlin. Jak možno u rostlin mluviti o nějakém samovolném neužívání? Jak jest možno u rostlin, aby se mezi ústroji stejného druhu některým dávala přednost a jich se více užívalo a ostatních se zanedbávalo, aby se na př. pouze tyčinek jednoho kruhu užívalo, tyčinek pak druhého kruhu aby se úplně zanedbávalo, a ony neužíváním byly potlačeny (Primulaceæ), aneb aby se v jednom kruhu ze 3 tyčinek pouze jedné užívalo, ostatní pak 2 byly neužíváním potlačeny, v druhém pak kruhu, aby neužíváním jedna tyčinka byla úplně potlačena, a druhé dvě pouze co staminodia byly vyvinuty (zygomorfické květy

*) Oči mnohonožek bývají vícečetné, hromádkovitě neb řádkovitě sestavené. Některým však (čel. Polydesmidæ, částečně též z čel. Julidæ a Polyzonidæ) scházejí. A přec všecky tyto mnohonožky žijí na místech tmavých, pod kameny, mechem, korou atd. Proč nezakrněly oči všem?

**) Prof. Dr. Pohle »Neue Untersuchungen über die Vielheit bewohnter Welten« etc. (Nat. u. Offb. 1888. p. 144.); srv. článek »Tierleben am Meeresgrunde« v »Jahrbuch d. Wissenschaften« 1887 p. 267. a násl.

***) »Živa« 1898. p. 77.

†) Korýši stejnonozí; do řádu toho náležejí berušky vodní (Asellidæ).

††) »Živa« 1898. p. 78. (»O charakterech temnostní zvířeny.«)

Orchideí)? Jak možno zakrnění hořejšího pysku u černohlávka (Prunella) vysvětliti neužíváním?

Ostatně musíme se v příčině zakrnění mnohého rudimentárního ústroje tázati, proč se ho přestalo užívati? Proč přestal dudek při požírání potravy jazyka svého užívatí, takže nucen jest nyní, maje zobák dlouhý, tenký a poněkud zahnutý, jazyk však zakrnělý, potravu vzhůru vyhazovati a do otevřeného zobáku chytati? U myší jest palec předních nožek v pouhou bradavku zakrnělý. Proč přestaly myši užívati palce pouze u předních nohou a nikoli též u zadních? — Proč chápani (Ateles)*) přestali palce u předních končetin užívati, takže jim jen rudiment z něho zbyl, aneb docela zakrněl (Marimonda nemá ani rudimentu)? Vždyť palec, když ne při šplhání aneb jinak, tedy aspoň při podávání potravy ústům a při trhání ovoce (chápani živí se ovocem a listím) jest jim potřeben! — Proč motýlové z čeledi Nymphalidæ**) (čeleď motýlů denních) přestali předních nohou užívati, takže jim zakrněly? — Vířníci z rodu Floscularia v mládí volně žijíce, mají oči. Později usadí se pevně na nějaký předmět, vytvoří kolem sebe průsvitné rosolovité pouzdro, v němž pak zadní částí těla vězí, a ztratí oči. Proč přestali očí svých užívati, vždyť přec v temnu nežijí a při uchvacování potravy pomocí vířivého přístroje mohly by jim oči býti s výhodou? — Na poloostrově balkánském žije slepý hlodavec (větší než křeček) nazvaný slepec slovanský (Spalax typhlus), jenž za dne pod zemí se zdržuje, v noci pak vychází na povrch a štěkaje jako pes, přivolává samice. Proč přestal očí svých užívati, tak že mu úplně zakrněly, když přec mohl jich v noci na povrchu s výhodou užívati? Proč jiným živočichům podzemním, kteří též ve dne očí svých neužívají, nezakrněly oči? Proč krtkonožce (Gryllotalpa vulgaris) nezakrněly oči, ačkoliv v podzemních chodbách, jež vyhrabuje, na způsob krtků žije? — Dělníci jihoamerických mravenců válečných (Eciton) mají buď malá, nepatrná jednoduchá očka, aneb jsou docela slepí, ačkoli jinak hmyzové tito mají oči složené a poměrně velké. A přec dělníci tito***) potřebovali by řádných, dokonalých očí, neboť slídí netoliko po rozličném hmyzu, nýbrž činí též u velkém počtu výpady loupežné z hnízd svých a přepadají hnízda jiných mravenců a vos, jichžto larvy jako válečnou kořist do hnízda svého zavlékají! Proč přestali dělníci, jichž se týče, užívati svých očí?

Jezevčíci a honící psi (ohaři) mají na zadních nohou vedle 4 prstů ještě příprstek (pašpárek) drápkem opatřený (u jezevčíků jest příprstek poněkud výše postaven), domácím psům, hafanům, řeznickým psům a hedvábníkům (Canis familiaris extrarius) však příprstek ten chybí. Jak si máme toto nestejné zakrňování představiti? Užívali snad jezevčíci a ohaři příprstku jako palce déle než ostatní psi, jimž úplně chybí? — Jak si máme představiti zakrnění druhého páru křídel u dvojkřídlého hmyzu a u samečků

*) Opice z čeledi ploskonosých (Platyrrhini).

**) Do čeledi té náležejí rody Limenitis (Bělopásek), Vanessa (babočka), Argynnis (perlefásek), Mælitæa (hnědásek).

***) Dle velikosti hlavy jsou dělníci tito dvojího druhu. Velkohlaví ozbrojeni jsou obrovskými kusadly.

červců (Coccidæ)*) neužíváním? Užívali hmyzové tito, létajíce, pouze prvního páru křídel, druhý v klidu majíce? — U Motelly (vousanka — rod ryb treskovitých) jest první ploutev hřbetní zakrnělá kromě dlouhého paprsku předního, »jímž ona ve vodě pohybujíc drobné rybky ke tlamě siláká.«**) Jak si máme tento způsob zakrňování ploutve neužíváním představiti? — U pavouků z rodu Cryptocleptes, kteří mají 8 očí ve 2 řadách, jsou 2 postranní oči zakrnělé. Jak si lze zakrnění těchto očí představiti neužíváním? Proč příroda odstranila, co s velikou námahou za dlouhé věky vypěstovala výběrem?

Rozrůznění pohlaví odvozují descendenční theoretikové od hermafroditismu. Avšak hermafroditismus nebyl původním, vyskytuje se teprv u poměrně výše vyvinutých živočichů. Též rostlinstvo podává nám toho doklad, že různopohlavní typ květu jest původnější než obojaký, neboť, jak palæontologie svědčí, jsou rostliny nahosemenné (Gymnospermæ) starší než krytosemenné (Angiospermæ). Musí tedy descendenční theoretikové připustiti, že hermafroditismus se vyvinul z jednopohlavnosti. A oni to také již skutečně počínají uznávati, že hermafroditismus není původní, nýbrž různopohlavnost. Neboť čteme v Ott. Sl. N. pod heslem »Lamellariidæ« o skupině Marsenií, že »jsou tím zajímavy, že se mezi nimi ustálil povlovný fylogenetický vývoj hermafroditismu ze stadia jednopohlavního v postupných fasích (jsouť mezi nimi druhy pohlaví odděleného i pospolného, a to jak fakultativní tak obligatorické.)« — Jestliže však hermafroditismus jako účelné zařízení z jednopohlavnosti přírodním výběrem vypěstován byl, proč opět později v dalším fylogenetickém postupu v živočišstvu zanikl a nastala různopohlavnost? Živočichové vyššího soustavného postavení jsou jednopohlavní. Proč přírodní výběr hermafroditismus, jejž s velkou námahou vypěstoval, později potlačil jako bezúčelný? Je-li obojpohlavnost účelná, proč později přestala býti účelnou a počala zase jednopohlavnost býti účelnou?

Nikoli, rudimentární organy nepovstaly z organů dokonalých neužíváním. Povstal-li u některých organismů rudimentární organ skutečně zakrněním, redukcí, tedy redukce ta dá se vysvětliti jinými příčinami než neužíváním. Tak u mnohých mravenců dají se přechodní tvary (meziformy) mezi normalními samičkami a normalními pracovnicemi (dělnicemi) vysvětliti změnou pudu v příčině ošetřování mláďat (plodu), přivoděnou zvláště přítomností jistých, v mraveništích pohostinsky žijících brouků (Atemeles, Lomechusa)«.***)

Prsní bradavky u člověka (muže) dají se vysvětliti tím, že obě pohlaví jsou již při oplození potentialně založena. U embryona jsou genitalie ještě ve tvaru zcela indifferentním pro oboje pohlaví a také se v nitroděložním životě nejposléze vyvíjejí. Známo, že na lidském plodu teprve ve 4. měsíci možno pohlaví rozeznati.

*) Dle Brogniarta nacházejí se mezi hmyzy doby kamenouhelné i šestikřídlé formy. (Nat. u. Offb. 1895, p. 622).

**) Ott. Sl. N. XVII. p. 785.

***) Cf. článek ve »Vlasti«: »Ottův Slovník Naučný po stránce přírodovědecké« 1900. p. 374.

Differencování pohlaví počíná tím, že části pohlavní, které u jednoho pohlaví se vyvinou, u druhého zakrní a vice versa.

Ostatně sluší v příčině rudimentárních organů býti někdy opatrným, aby se nepokládalo něco za rudiment, co rudimentem není, a předčasnou dedukcí aby se k přehmatům nedospělo. Tak na př. K. Gegenbaur ve své »Vergleichende Anatomie der Wirbelthiere, mit Berücksichtigung der Wirbellosen« (I. Bd. 1898 p. 792.) z toho, že u Amphioxa na přídě míchy nachází se jakési rudimentární, liché, pigmentovou skvrnou označené oko, soudí, že předkové Amphioxa měli na temeni oko. Avšak W. Krause dokázal,*) že tento na světlo čivý pigment — on označuje jej jako »Sehblau« — nachází se netoliko na domnělém rudimentárním oku, nýbrž na celé míše Amphioxa. A tu přec nebude nikdo dovozovati, že u předků tohoto živočicha celá mícha druhdy skutečným okem byla. Poněvadž pak tečky pigmentové na přídě s pigmentem míchy rovnocenny jsou, patrno, že nemožno je jako zbytek dřívějšího oka vysvětlovati. Patrně neměl Gegenbaur známosti o tom, že pigment, jehož se týče, jest po celé míše Amphioxa.

Mezi tak zvanými theromorfními zvláštnostmi na těle lidském jest čelní výčnělek kosti spánkové (Processus frontalis squamæ temporis) snad za nejvíce nápadnou známku pithekoidní nižších raçí lidských pokládán. Avšak Virchow již r. 1887 ve své přednášce ve společnosti přírodozpytců ve Wiesbadenu k tomu poukázal, že výčnělek tento ani u opic anthropoidních není konstantní, prof. J. Ranke pak ve své přednášce v sezení král. bavorské akademie věd v Mnichově (11. června 1898) vyhlásil objevování se výčnělku toho na lebce lidské za dědičnou variaci ve stavbě lebky veškerého lidstva. Nyní pak jest statisticky dokázáno, že výčnělek, jehož se týče, není nijakým znakem lidské raçe, nýbrž že jest lokální zvláštností určitých území.**)

Co se týče ostatních známek na těle lidském, jež darwinisté za pithekoidní vyhlašují, a o národech, již známky ty mají, dovozují, že opicím více se blíží než ti, kteří takových známek nemají, v té příčině v posledním desítiletí uplynulého století dokázáno, že tyto pithekoidní známky u všech národů i u Evropanů se vyskytují, a že není žádného národa ani kmene, u něhož by do jisté míry ten či onen pithekoidní znak vyvinut nebyl.

Prof. Dr. J. Ranke jal se za pomoci svých žáků v posledních letech plemenné zvláštnosti lidského pokolení v jich poměru k individuálnímu (ontogenetickému) vývoji zkoumati, a tu se »ukázalo, že až posud ohledané plemenné rozdíly nic jiného nejsou, než jednotlivá stadia individuálního vývoje člověka. Kdežto jednotlivé kmeny a jednotliví národové v jistých zvláštnostech více od dětského typu se vzdalují, zastavují se jiní národové ve stadiích vývoje, která dětskému typu více méně se přibližují.«***)

Tak na př. prognathie (vyčnívání horní čelisti ku předu) u člověka, jež dříve za pithekoidní známku pokládána byla, ne-

*) Zool. Anzeiger 1897. Nr. 548. S. 513.

**) Vide P. Martin Gander O. S. B., Der Stirnfortsatz der Schläfenschuppe ist kein Merkmal der niederen Menschenrassen (Nat. u. Offb. 1899. p. 377.).

***) F. Birkner, Die Resseneigenthümlickeiten als verschiedene Stadien der individuellen Entwicklung (Nat. u. Offb. 1898 p. 578.)

značí dle badání J. Ranke-ho nižší stupeň vývoje. »Im Gegenteil: jene Menschen, welche einen prognathen Gesichtsschädel besitzen, haben sich viel weiter von der entwicklungsgeschichtlich früheren und insofern niedrigeren Stufe des kindlichen Gesichtsschädels entfernt. Die Völker, Stämme und Individuen, welche einen orthognathen Gesichtsschädel haben, sind dagegen auf einem Stadium der individuellen Entwicklung stehen geblieben, welche dem kindlichen Typus näher steht.«*)

Dříve byl též zvláštní útvar kosti čelní u t. zv. divokých národů ze anatomickou známku nižšího stupně považován, poněvadž podobný útvar kosti čelní nacházíme prý u anthropoidních opic; nyní však dle bádání J. Ranke-ho jest zjištěno, že »die sog. wilden Völker entfernen sich in der Ausbildung des Hirnschädels weiter von den frühkindlichen (niedrigern) Formen als die Europäer, welche, wie z. B. die Altbayern eine besonders volle Stirn besitzen.«**)

Jak jsme seznali, nemohou býti rudimentární organy naprosto žádným důvodem pro descendenci organismů. Dejme tomu, že některé z nich funkcionálně neužitečny jsou, tedy přec nejsou absolutně bezúčelny. Ony mají význam architektonický, naznačujíce jednotu základního stavebního plánu, dle něhož organismy jak s rudimentárními tak dokonale vyvinutými ústroji stvořeny jsou. »Že jednotlivé články na stavbě gothické poněkud neurčitěji základ (thema) celku opakují, dokazuje pouze, že z jednoho plánu, nikoli však že hmotně jeden z druhého povstaly,« dí autor spisku »Antworten der Natur.«***) — Na základě rudimentárních organů děje se ve velmi četných případech i systematické zařadění organismů.

b) Svědčí-li atavismus pro descendenci organismů?

Za hlavní oporu nauky o descendenci organismů pokládají se t. zv. atavické zjevy, t. j. anomalie tu a tam se vyskytující, jež darwinisté za zděděné vlastnosti dávných předků vyhlašují. Zvláště anomalie na lidské lebce bývají předmětem zvláštní pozornosti, poněvadž prý závažné svědectví o nižším původu člověka podávají.

Dle darwinistů jest atavismus (zpětné zvrhnutí) případ latentní (utajený) dědičnosti, při níž některá vlastnost, jížto u rodičů neshledáváme, jížto však některý dávný, vzdálený předek se vyznačoval, a jež po nesčetné generace úplně utajenou zůstávala, tu a tam náhle se vybaví.

Za rozkvětu darwinismu stalo se modou, vše, co se ani jako rudiment pojmouti, ani jinak vysvětliti nedalo, za atavický zjev vyhlašovati.

K takovýmto atavickým zjevům počítají se: Trojkopytnost koně, srstnatost člověka, polymastie (nadpočetné prsní bradavky), nadpočetné žebry, nadpočetné zuby, prodloužení kostrče v útvar ocasovitý (Braun prý popsal 21letého Estonce s ocáskem o 3

*) L. c. p. 586.
**) L. c. p. 589.
***) Antworten der Natur von C. H., 2. Aufl. p. 61.

obratlích), tak zvané pithekoidní lebky lidské (Karel Vogt svého času vyhlásil útvar lebky mikrocefalů za atavický zjev a na základě toho odvozoval původ člověka z typu opičího), lichospeřené listy kalichové na růži, plné květy atd.

Avšak nelze všechny anomalie bez rozdílu za stejnocenné s oněmi anomaliemi, jež darwinisté za atavické zjevy vyhlašují, pokládati. Známo, že pěstitelé zvířat výběrem raçí, křižením a zušlechťováním kříženců docilují rozmanitých nových odrůd (odrůdy tyto pohybují se ovšem jen v mezích příslušného druhu). Stává se však, že mnohdy některá odrůda taková se zvrhne, t. j. odchýlí se od speciálního typu rodičů svých a vrátí se k povšechnějšímu typu rodného druhu, jevíc vlastnosti recentního známého (nikoli neznámého neb hypothetického) druhu, k němuž náleží. Takovéto zpětné zvrhnutí jest všeobecně známo a nepřekročí nikdy hranice druhu. Zvrhnutí toho způsobu nemá s descendencí organismu co činiti. Jak Kohlbrugge, jenž si nejnověji atavismus za předmět svých studií obral, upozorňuje, jedná se při návratu domestikovaných raçí k typu druhu (specie) spíše o pokrok než o zvrhnutí v zoologickém smyslu, poněvadž umělé raçe jsou prý v zoologickém smyslu takměř pathologickými formami, jejich návrat k původnímu typu jest prý tudíž pouze znamením zachované tendence zákona druh neb rod ovládajícího, od něhož raçe ony umělým chovem oddáleny byly. Z toho prý vyplývá, že »atavismus« pěstitelů zvířat s atavismem descendenčních theoretiků zaměniti nesmíme. »Atavismus« takový nemůže tedy býti podporou darwinismu resp. descendenční hypothesy.

Jinak má se věc s ostatními anomaliemi, jež darwinisté za atavické zjevy t. j. za vybavené vlastnosti dávných, neznámých neb zcela hypothetických předků vyhlašují. Snad tedy aspoň ty mohou býti podporou nauky descendenční? Nikoli.

Bádáním se ukázalo, že takovéto »atavické« zjevy jsou z větší části zadržené útvary embryonální, jež za normálního vývoje pomíjejí, čili jinými slovy, že jsou to tak zvané palingenetické útvary v embryonálním životě, jež, jsouce zdánlivě opakováním jaksi fylogenetického vývoje, pravidelně v ontogenesi se vyskytují, pak ale vymizejí,*) jež však nahodilými překážkami a poruchami normalního vývoje se udrží a stanou se trvalým útvarem a zůstávají pak i u dospělého jednotníka zachovány. Jak patrno, nemají takovéto zjevy s atavismem co činiti, poněvadž vysvětlovány býti musí z příčin ontogenetických a nikoli fylogenetických.

K takovýmto zjevům náleží na př. abnormální prodloužení kostrče u člověka v útvar ocasovitý, jejž darwinisté za rudimentární ocas pokládají a z toho nižší původ člověka dovozují. Že zjev ten s atavismem nemá co činiti, dokázali J. Ranke, Bertels a Kohlbrugge. Zjev tento zakládá se na poruchách normalního embryonálního vývoje a nikoli na zpětném zvrhnutí ve tvar ocasatého předka. Míť embryo lidské původně dle Fola 38 obratlů, kdežto dospělý člověk čítá jich pouze 33. Nahodilými poruchami embryonálního vývoje stává se však někdy, že část těchto nad-

*) Na př. embryo lidské pokrýto jest hustými a jemnými chlupy, jež pak zmizejí; u telete za doby foetalní pozorujeme zárodky zubů řezacích v mezičelistech, jež rovněž vymizejí.

početných obratlů aneb aspoň část vlákna struny hřbetní (chorda dorsalis) se udrží a jako rudimentární buď kostnatý (pithekoidní) neb měkký ocasovitý útvar (jaký u vepřového dobytka nacházíme) u člověka trvalým se stane. Jest to pathologický zjev vzniklý chorobnými pochody. Toho důkazem jest, že bývá sdružen s jinými zrůdnostmi.

Tak dle J. Ranke-ho bývá »měkký ocas« v nejčastějších případech sdružen s jinými zrůdnostmi těla obyčejně velice vážnými, zejména s vrozeným uzavřením zadního otvoru těla (řitě), štěrbinou břišní a měchýřovou, aneb také s útvarnými vadami na hlavě, končetinách, atd.*)

Podobně se to má s jiným zjevem, jejž darwinisté rovněž za velmi důležité zpětné zvrhnutí pokládají, totiž se srstnatostí (hypertrichosis), kdy někteří lidé buď na celém těle (homines pilosi) aneb na jinak lysých místech těla hojnou srstí pokryti bývají. Lidé tací mívají zvláštní vzhled na psa neb opici upomínající. Jako příklady lidí srstnatých uvádějí se: Julie Pastrana provdaná Lentová, dívka Krao z ostrova Borneo z Bang Koku, jež r. 1883 byla po Německu ukazována (v ní viděli darwinisté přechod mezi člověkem a opicí), ruský sedlák Ondřej Jeftichjev, jenž měl vzhled pudlíka a podobně syn jeho Fedor byl vlasem obrostlý jako pes, pak polský chlapec Bibrowski. — Dr. Vejdovský v Ott. Sl. N. v článku »Člověk« (v ohledě přírodovědeckém) píše: »Na nižší původ člověk ukazuje dále často hustý pokryv srsti (lanugo) na embryích a novorozencích, kteryžto zjev jakož i tak zvaní chlupatí lidé svědčí o době, kdy člověk se vyznačoval rozhodně hojnější srstí než nyní.«

Že tento úkaz není nijak atavickým zjevem, jenž by nás snad upomínal na opičí srstnatost, o tom nás poučuje J. Ranke: »Die von uns angeführte Fälle genügen, um zu beweisen, dass an Stellen, an welchen die Wachsthumsenergie während des Fruchtlebens eine normal oder krankhaft gesteigerte gewesen ist, sowohl von vorneherein die Bekleidung mit Flaumhaaren eine stärkere wird, als auch im späteren Leben der Uebergang von Flaumhaaren in dickere und stärcker gefärbte Haaren mit Regelmässigkeit eintritt. Damit sind diese so dunkel erscheinenden Fälle von »thierähnlicher Behaarung« als angeborene Missbildungen oder in anderen Fällen als Fortbildungen einer im Fruchtleben acquirirten anormalen Anlage erkannt, und damit der Reihe der übrigen Missbildungen der Menschengestalt angeschlossen. Wir haben oben erwähnt, dass eine Anzahl ganz ähnlicher Missgestaltungen, wie wir sie als angeborne Missbildungen antreffen, sich auch erst im späteren Leben durch krankhafte Processe herausbilden können; wir erinnern z. B. an Klumpfuos, Plattfuss, Klumphand u. a. m. Ebenso kann auch die Ueberbehaarung als Folge einer erst im erwachsenen Leben eintretenden Hautreizung auftreten.«**)

Že takováto nemírná srstnatost zejména t. zv. hypertrichosis universalis, kdy člověk po celém těle neb v obličeji porostlý jest bujnou srstí, pathologickým zjevem jest, toho důkazem jest, že

*) Der Mensch. I. pg. 172. (Nat. u. Offb. 1887., pg. 593.)
**) L. c. p. 165.

s ní pravidelně defekty zubů sdruženy bývají. Lidem takovým scházejí zuby v horní čelisti. Na př. Julie Pastrana měla v horní čelisti pouze třenovce, — špičáků a řezáků neměla. Bibrowski má jen 2 zuby v dolní čelisti. »Die übermässige pelzartige Haarentwicklung, — píše dále J. Ranke — die eigentliche Ueberbehaarung mit vorwiegender Betheilung der Gesichtshaut gibt sich auch dadurch als eine Störung, welche auf einer allgemeinen Basis beruht, zu erkennen, dass wie es scheint, ausnahmslos gleichzeitig die Zahnentwicklung in höherem oder geringerem Grade beeinträchtigt ist. Wie die Ueberbehaarung im Gesichte selbst, fallen, vorauf namentlich R. Virchow hingewiesen hat, die Störungen der Zahnentwicklung in das Gebiet des Trigeminus, des dreigetheilten Nerven, welcher der Empfindungs — und Ernährungsnerv des Gesichtes wie der Zähne ist.«*)

V »Živě« 1898 (p. 314) v článku »Odchylky u vzrůstu vlasu a vousu« čteme, že »postupem vědy a obohacením kasuistiky příčina těchto nad míru zajímavých anomalií (vzrůstu vlasu) se objasňuje. Hlavní jich příčina je — prý — porušená výživa centrálního nervsta, někdy podráždění kůže samotné, spojené s překrvením, často následkem častěji opakovaného užívání draždidel lučebních, tepelných neb mechanických.«

Je-li však hypertrichosa zjevem atavickým, ukazujícím k tomu, že předkové člověka pokryti byli srstí, čím jest pak atrichosa, zjev to v tom záležející, že mnohé osoby nemají na těle ani chloupku (ani vlasů na hlavě)? Uherský král Ludvík narodil prý se úplně bez vlasů.**) Pocházejí snad lidí tací opět z předků, již měli tělo úplně holé?

Také zrůdnosti na těle lidském, jako jsou na př. »zaječí pysk,«***) srostlé prsty atd., ukázaly se býti útvarnými vadami, jež na ontogenetických příčinách se zakládají, jsouce resultáty chorobných pochodů v životě embryonálním.

Anomalie na lidských lebkách se vyskytující obrali sobě za předmět studií svých hlavně Ranke a Virchow. A jaký byl výsledek studií jejich? Ukázalo se, že anomalie tyto jsou z části pathologickými zjevy, z části individuálními útvary. »Es hat sich nachweisen lassen, — píše J. Ranke — dass alle diese Affenähnlichkeiten am Menschenschädel, diese ‚pithekoiden' Formen, teils direkt Resultate krankhaft, pathologisch gestörter Entwicklung sind, und damit vollkommen aus der Betrachtung normaler Verhältnisse ausgeschlossen werden müssen, teils individuelle Bildungen, welche sich durch eine volkommen geschlossene Reihe von Zwischengliedern mit den typisch ausgebildeten Exemplaren des Menschenschädels zu einer einheitlichen Reihe zusammenschliessen.«†) »Wir schliessen die kurze Übersicht (der menschlichen Schädelformen) mit einem sehr beherzigenswerten Worte Virchows. ‚Die Pathologie, selbst die Anatomie haben seit alter

*) L. c.

**) »Živa« l. c.

***) Horní pysk tvoří se ve vývoji embryonálním srůstáním dvou laloků, jež se pod nosem s lichým lalokem nosním v horní pysk spojí. Někdy však se stane, že jest srostnutí neúplné, i vzniká »zaječí pysk«.

†) Der Mensch. I. 2. Aufl. p. 406. (Nat. u. Offb. 1899. p. 3.)

Zeit gewisse Tierähnlichkeiten zur Namengebung benutzt, ohne dass man damit einen inneren genetischen Zusammenhang bezeichnen wollte. In diesem weiten Sinne sollte man heutzutage nicht von affenähnlich, pithekoid sprechen. Nicht jede tierische Abweichung vom Normalbau, am wenigsten eine solche, welche nur in entfernter Weise an den Typus der Affen erinnert, darf pithekoid genannt verden; vielmehr muss eine positive Übereinstimmung der Bildung und zwar nicht mit einem gedachten Affen, sondern mit einer bestimmten Species, Art, vorhanden seien. Die Abweichung darf auch nicht zufällig, duch das Zusammenwirken erkennbarer abnormaler Ursachen, sondern sie muss spontan, durch einen inneren Bildungstrieb hervorgebracht sein.' »Ich wenigstens — praví dále J. Ranke — kenne bis jetzt kein ‚pithekoides Merkmal' am Menschenschädel, welches diesen Anforderungen des exakten wissenschaftlichen Standpunktes genügt.«*)

Co pak se konečně týče ostatních anomalií, jež zcela nezprostředkovaně se vyskytují, a které darwinisté, poněvadž nahodilou jakousi podobnost s útvary jiných zvířecích forem jeví, rovněž za atavismy vyhlašují, o těch poznamenává Emery, že se pouze jako »ahnenähnliche« a nikoli »ahnenerbliche Bildungen« připustiti mohou, jelikož prý jim veškerá věrohodná opora v ontogenesi chybí, aby se jako skutečné atavismy dokázati daly. »Ich bin aber fest überzeugt, — praví — dass eine schärfere Kritik der vielen, besonders vom Menschen beschriebenen Anomalien, welche auf Vererbung längst geschwundener Eigenschaften entfernter Gattungen, ja sogar anderer Klassen bezogen wurden, erweisen wird, dass ein grosser Teil davon gar nicht zum Atavismus gehört. Es handelt sich dabei meist nur um ahnenähnliche, nicht um ahnenerbliche Erscheinungen anders gesprochen, um Rückschritt, nicht um Rückschlag in der Phylogenese«.**) Podotýkáme, že Emery náleží k descendenčním theoretikům.

Dr. J. H. F. Kohlbrugge považuje všecky anomalie, atavickými zvané, za neutrální variace buď měnivosti neb překážkou vývoje plodu vzniklé. »Für mich sind: Alle sogenannten atawischen Anomalien neutrale Variationen, neutral in Bezug aut den gegenwärtigen oder zukünftigen Rassentypus, hervorgeruten entweder durch Variation oder durch Entwickelungshemmung. Die Hemmungen werden durch meist unbekannte, zufällige Störungen veranlasst, die sich meistens durch ungleichmässige Verteilung der Wachstumsenergie äussern. Die Variationen beruhen auf der Variationsfähigkeit um ein Mittel, darum werden die Variationen stets den Charakter einer progressiven oder retrogressiven Entwicklungsrichtung vortäuschen.«***)

Kdybychom chtěli každou anomalii na organismu se vyskytující pokládati za atavismus, tuť bychom mnohdy dospěli k paradoxním důsledkům. Na př. u malých raçí psa nalézáme mnohdy menší počet párů žeber než normálně býti má. V Lyoně na př. podle zprávy Bielera nalézá se kostra javanského psíka, jež má místo 13 pouze 10 párů žeber, zato však 9 místo 7 bederních obratlů.

*) L. c. p. 408. (Nat. u. Offb. 1899., p. 3—4.)
**) E. Wasmann, S. J. Der Atavismus einst und jetzt (Nat. u. Offb. 1899. p. 6.)
***) L. c. p. 10.

Kdybychom nepravidelnost tuto pokládali za atavický zjev, museli bychom z něho dovozovati, že předkové tohoto psíka (resp. psů vůbec) měli 10 párů žeber a 9 párů bederních obratlů. — Darwinisté pokládají nadbytné prsní žlázy ženské za zjev atavický. Kdybychom na základě toho dle darwinistů uzavírali, že pocházíme od předků, kteří měli 4—6 prsních žláz, nebylo by to ještě nic tak absurdního. Což ale když nalézáme 3 prsní žlázy, smíme pak také uzavírati, že pocházíme od předků, kteří měli 3 prsní žlázy? Aneb když žlázy tyto jsou uprostřed mezi normálními, aneb v krajině páždí, neb na slabiznách aneb docela i na zevní straně levého stehna?! Jak tu by musel úsudek náš zníti? Že pocházíme od takových předků, kteří na těchto místech žlázy měli?! Aneb jak by úsudek náš musil zníti o předcích člověka v tom případě, spatříme-li u člověka na jedné ruce 4 prsty, na druhé pak 6 prstů? K pisateli tohoto článku chodilo do školy děvče, jež teprve před dvěma roky ze školy propuštěno bylo a to má na levé ruce 4 prsty (palec schází) na pravé pak 4 prsty a 2 palce. Přídavný palec nachází se o něco níže pod normálním palcem asi na začátku kosti vřetenné. Smíme ze zjevu toho souditi, že dávní předkové tohoto děvčete (aneb lidí vůbec) měli takovéto přední končetiny? V rodině, jíž děvče toto náleží, jest případ tento mezi ostatními dětmi ojedinělý.

Aneb směli bychom podle trpaslíků, u nichž nacházíme nápadné nepoměry na př. velikosti hlavy aneb končetin k trupu při povšechném jinak zakrnělém vzrůstu, souditi, že lidé pocházejí z takovýchto dávných předků?

Aneb byli předkové naši nejprve bezhlaví, bez srdce, bez končetin, s přemístěnými útrobami, pak s dvěma hlavami, dvěma obličeji, dvojitým srdcem, dvěma stejnými pohlavními ústroji atd., poněvadž se vyskytují dospělé plody lidské bez hlavy, bez srdce, bez končetin, s přemýstěnými útrobami a naopak zase s dvěma hlavami, dvěma obličeji, s dvojitým úplně vyvinutým srdcem, s dvěma stejnými pohlavními ústroji atd.?

Nikoli! Tyto monstrosní anomalie nejsou atavickými zjevy, nýbrž jsou to zjevy náležející do řady pathologických útvarů, vzniklé chorobnou změnou látek plodních, nemocí matky, chorobnými změnami mázder vaječných, neb vnějšími mechanickými vlivy atd.

Při některých anomaliích jsou nám příčiny jich vůbec ještě neznámy. Tak u pohlavně dimorfního bource trávového (Lasiocampa [gastropacha] potatoria) pozoroval Blandfort samečka, jenž měl úplné zbarvení samičky. Purmann pak zase pozoroval samičku bource ostružiníkového (Bombyx [gastropacha] rubi), jež měla úplné zbarvení samečka Týž zjev shledán též u cizozemských motýlů Soastus eltola a toona a Coladænia dan.*) Že by zjevy tyto byly zjevy atavickými, nebude přec nikdo tvrditi.

Podobné »atavické« zjevy, jako u živočichů, jsou též u rostlin. U rostlin shledáváme často přeměnu formace květní takového způsobu, že tyčinky a plodolisty**) přeměněny bývají

*) Vide »Živa« 1896, p. 267.

**) Části, ze kterých semenník obyčejně srostlý jest, — bývá jich obyčejně tolik, kolik jest čnělek neb blizen.

v lístky korunní (plátky), čímž povstávají, jak se říká, plné květy (na př. plná růže, karafiát, kamelie), aneb v zelené listy (spolu i s plátky), a tu pak nacházíme všechny možné přechody mezi normalními tyčinkami a plodolisty a zelenými lupeny. Kdybychom tento zjev za atavismus pokládali, museli bychom souditi, že tyčinky a plodolisty vyvinuly se z listů vegetativních, jak také skutečně soudí Dr. V. Kurz, jenž zjev dotčený mezi zjevy atavické řadí a v Ott. Sl. N. ve článku »Atavismus« (p. 941.) píše: »Na plných květech rostlin zahradních mění se tyčinky neb i plodolisty ve tvar plných květů, z něhož se ony byly původně vyvinuly. Na růžích nezřídka lupeny kalichové vzrůstají ve zpeřené listy, v původní to tvar listů na keři růžovém.«

Avšak »atavismus« ten jest v rozporu s názorem morfologů v příčině fylogenetického vývoje tyčinek a plodolistů jakož i okvětí, neboť podle Dr. L. Čelakovského »mylno by bylo odvozovati z toho (jestliže se tyčinky a plodolisty proměňují v plátky korunní neb zelené listy) fylogenetický původ těchto formací listových (tyčinek a plodolistů), jako by vegetativní listy byly nejpůvodnější a listy květní z nich povstalé. Neboť pak by — prý — prvotní rostliny (cevnaté) byly bývaly čistě vegetativní, bez rozplozování, což není — prý — možné; také by — prý — nebylo lze pochopiti, odkud se vzala schopnost listů vegetativních vytvořovati výtrusy, pylové buňky a vajíčka. Fylogenetická přeměna byla — prý — právě opáčná: nejprvotnější listy cevnatých rostlin byly — prý — čistě výtrusorodé, jako jsou sporofylly přesliček, tyčinky jevnosnubných rostlin . . . Ze sporofyllů potom zvegetativněním povstaly — prý — listy vegetativní a ve květech listy okvětní . . . Ve smyslu fylogenetickém nesprávno — prý — jest tedy tvrzení, že tyčinky jsou metamorfované listy vegetativní, nýbrž tyto, jakož i okvětí, jsou — prý — metamorfované listy výtrusorodé aneb tyčinky.«*) — O povstání okvětí (kalichu a koruny) zmiňuje se Dr. Čelakovský v článku »Květ« (Ott. Sl. N., p. 464.) slovy: »Možná vésti mnohé důvody pro to, že okvětí, kalich a koruna nepovstaly z listů vegetativních, lupenů neb listenů, nýbrž přeměnou vnějších tyčinek nahého květu mnohomužného a obojakého.« — Jsou tedy plné květy zahradních rostlin a zpeřené listy kalichové na růži zjevy atavickými?

O některých základech křesťanského socialismu.

Napsal RUDOLF VRBA.

(pokračování.)

IX. Milionáři sami hledí se zhostiti svého majetku.

Rozvojem novějšího kapitalismu umožněn jest málo vyvolencům roční obrovský příjem, kterého sami nikdy nemohou užíti. Máme sice doklady z dějin, že byli boháči, jako ve starém Římě za vlády Caesara bylo mezi 2 miliony obyvatelstva Říma pouze

*) Ott Sl. N.: »Metamorfosa«, p. 182.

2000 osob, které se mohly vykázati majetkem; patřilo jim vše, ostatní neměli ničeho. Také ve středověku jsou případy soustřeďování velikého bohatství v rukou několika vyvolenců, jako známí Fuggerové, kteří ovládali svým kapitálem celý skorem tehdejší známý obchodní svět. Nicméně nynější doba jest v soustřeďování obrovského majetku v rukou málo jednotlivců ojedinělá dosud v celých dějinách lidstva. Jediný vídeňský žid Rotšild přiznal se berním orgánům, že má ročně příjmu 33 milionů zl. Jen dráha Ferdinandova vynáší mu ročně 13 milionů zl. čistého. Kolik skutečně má příjmů, toho se nikdo nedoví. Ještě větší boháč než vídeňský Moses Nathaniel Rotšild jest pařížský žid Alphonse Rotšild a londýnský lord Rotšild. Tato rodina má nyní 80 členů a majetek její nelze vůbec odhadnouti. Jestliže má vídeňský Rotšild svého majetku přes 2000 milionů korun, mohou býti pařížský a londýnský Rotšild 3 až 4krát tak bohatší.

Mimo to jest základní majetek zde, který patří dynastii Rotšildů společně, jako jižní dráha z Vídně do Terstu a poboční lombardské trati, které roku 1858 koupili Rotšildové od finančního ministra Brucka. Dráha ta vynáší dynastii Rotšildů ročně přes 40 milionů korun. Někteří odhadují jmění dynastie Rotšildů až na 60 miliard franků, avšak odhady ty nemají ceny; dnes prostě nikdo neví, jakým jměním vládne dynastie Rotšildů, ale jisto jest, že dynastie ta jest největší kapitalistickou mocností tohoto světa, které jsou zadluženy veškeré kulturní státy celého světa, vyjma loupežné Araby a chudé Hotentoty.

Panování dynastie Rotšildů jest rozděleno následovně: londýnský lord Rotšild jest finančníkem Anglie, Turecka, Egypta a některých jihoamerických států, které mu jsou poplatny, asi jako dříve platili balkánští národové Turkům roční poplatky. Pařížský Alfonse Rotšild jest finančníkem Ruska, Francie, Španěl, Portugalska, Italie a Belgie. Vídeňský pak Rotšild má přidělené Rakousko, Uhry a státy balkánské, hlavně Rumunsko a Srbsko. Nejstarší pak rotšildovský dům ve Frankfurtě, který jest nyní pod vládou vídeňského Rotšilda, financíruje hlavně Německo.

Kolik vydělá ročně dynastie Rotšildů jen státními finačními obchody, jest nemožno odhadnouti. Mimo to má dynastie Rotšildů ve výhradním vlastnictví veškeré doly světa na dobývání mědi, rtuti a pak petrolejové prameny v Baku.

Židovské světové noviny ukazují velice nápadně na milionáře v Americe, a to na Margana, Rochefellera a Carnegieho. Avšak tito kapitalisté nemohou se s dynastií Rotšildů měřiti, mají totiž dohromady sotva 5000 milionů dollarů, a jsou to docela tři různé rodiny, kdežto dynastie židovská jest jen jedna a proto její moc jest nebezpečnější, přísernější. Na příklad Rockefeller jest jen maličkým konkurentem Rotšildů, má totiž petrolejové prameny v Pensylvanii a jest hlavním sloupem akciové společnosti »Standard oil Kompagny«. Podíl jeho z podniku toho jest ročně 25 mil. dolarů.

Ostatní zprávy o báječných milionech amerických boháčů, Mackenziho a zde jmenovaných vůdců amerického kapitalismu, jak je někdy v židovských listech čítáme, hlavně je přináší pověstná »Frankfurter-Zeitung«, orgán Rotšildů, jsou přehnané novi-

nářské báchorky, aby křesťané neměli hříšný zálusk na obrovské a největší jmění celého světa, které ve své državě má dynastie Rotschildů.

Mimo americké zde jmenované milionáře jest hlavně v Londýně řada milionářů-židů, kteří mají snad více kapitálu než má Carnegie a jiní, jako žid Weit, společník to Cecila Rhodesa, který zbohatl dolováním diamantů v jižní Africe; jmění jeho se odhaduje na 400 milionů korun našich peněz. V dolech svých užíval hlavně domorodých Kafrů, kterým platil denně sotva 50 krejcarů našich peněz.

Německo má židovského milionáře Bleichrödra, který jest po Rotšildovi asi nejmohutnějším kapitalistou v Evropě, Rakousko má žida Reitzesa, Gutmana, Uhry mají barona žida Wodianera, mimo to je na bursách v Londýně, Paříži, New-Yorku, Berlíně a Vídni seskupeno na tisíce menších milionářů-židů, kteří berou jako společníci Rotšildovi účast na finančních podnicích celého světa. Jen Berlín samoten má přes 700 milionářů, nejvíce židů.

Počátkem dubna 1901 koloval ve větších světových novinách článek, který původně vyšel v Newyorském Heraldu o názorech milionáře Carnegieho o vlastnictví. Majetek Carnegieho jest oceněn asi na 500 milionů dollarů, jest úplným pánem výroby železa v Severní Americe a má své železárny, největší to podobný podnik na světě, v Pittsburgu. On dodal největší část kolejí na sibiřskou dráhu. Roční příjmy Carnegieho se odhadují na 50 mil. dol. Slyšme nyní, jak jmenovaný článek o věci píše.

»Výrok Kristův, že boháč s velkou potíží přijde do království nebeského, nenalézá u nynějšího světa povšímnutí. Dnes lidé spekulují, jak by zbohatli a vynaloží k tomu účelu všecku svoji duševní sílu, jako se nedělo nikdy před tím. Kdo nevěří v Kristovo učení, tomu výrok Kristův nepůsobí starostí. Ale i ohromná část těch, kteří alespoň na venek se hlásí k víře Kristově, zjevně se nestarají o následování Krista a honí se za mamonem. Jen někteří hledí skutečně kráčeti ve šlépějích Krista. K posledním těmto zjevům patří mnohonásobný milionář Andrew Carnegie. Týž otevřeně se přiznává, že boháči jest přetěžko žíti po křesťansku. Veřejně prohlásil, že jest hanbou jako milionář zemříti.

Když byl jednou stonásobný milionář Vanderbildt upozorněn, že zbohatl z obecenstva a že je povinen něco vrátit a věnovat veřejným účelům, odvětil Vanderbildt posměšně, že mu do veřejnosti nic není. Rovněž tak houževnatě se drželi mamonu hanebně vyzískaného stonásobní milionáři Gould a Russel Sage. Za to učinili veřejné dary milionáři Cooper, Tilden, Standford a jiní. Nejvíce však vyniká z nich Carnegie, který veřejně se přiznává, že veliký majetek má také velké povinnosti. Carnegie úplně souhlasí s výrokem Kristovým, že bohatství jest onou hřivnou, kterou má každý vlastník hospodařiti dle vůle Boží. Boháč může jmění své odkázati rodině, nebo veřejným dobročinným účelům a konečně může sám, dokud žije, se postarati o podobné podniky. Otec rodiny není povinen získané miliony odkázati dětem, poněvadž zděděné miliony jsou dědicům častěji ku zkáze než ku štěstí. Co otec uspořil, synové promarní. Také odkazy se těžko pracuje pro veřejné dobro, poněvadž soudy a

advokáti čekají na podobné procesy jako chrti. Nejlépe jest, když milionář za živa se postará o dobročinné uložení svého bohatství. Andrew Carnegie věnoval všem škotským universitám a školám asi 50 milionů korun našich peněz k tomu účelu, aby žádný žák nebyl nucen platit školné nebo kolejné, aby ve Škotsku byla návštěva university a středních škol pro každého zdarma. Veliké obnosy věnoval na zřízení veřejných čítáren v Glasgowě a jiných větších městech Škotska.

Andrew Carnegie přišel jako malý chlapec r. 1845 se svým otcem, chudým tkalcem ze Škotska do Ameriky a usadil se v Pittsburku. Nejdříve byl hlídačem parního stroje, pak se učil telegrafu, stal se telegrafním úředníkem, potom zakupoval petrolejové prameny a zde získaným výdělkem počal stavěti železárnu. To byl počátek jeho štěstí. V Pittsburku založil za 25 mil. dol. technickou školu. Dotud píše zmíněný list.

Kdežto velicí boháči původu arijského, křesťanského mají na zřeteli veřejné blaho, hledí úzkostlivě židovští milionáři dávati pouze na židovské účely. Pověstný žid, baron Hirsch, který zanechal přes 500 mil. korun našich peněz, určil značné miliony na dobročinné podniky pro židy, ačkoliv mamon jeho byl uloupen z kapes křesťanů. Přímo pověstní svojí lakotou jsou členové dynastie Rotšildů. Když koncem ledna 1901 zemřel chéf frankfurtského domu, Vilém Rotšild, přinesla o něm pověstná »Frkf. Zeitung« dlouhý článek. Vyjímáme z něho následující: Baron Willy Rotšild nikdy nezmeškal každého dne ráno v létě v 6, v zimě v 7 hodin jíti do synagogy. Vrátiv se domů, požil skrovnou snídani: kávu a obyčejnou pekařskou žemli. V sobotu a o židovských svátcích šel vždy pěšky do synagogy, jak předpisují židovské obřady. Po snídani dal se ihned do práce, veškeré dopisy přečetl si sám a také je sám vyřižoval. Od 1 do 3 hod. odpůldne byl u oběda a pak opět pracoval do 8 hodin večer. Potom se vrátil domů, večeřel zpravidla s rabínem Frommem a s ním míval po večeři náboženské a jiné časové rozpravy, poněvadž si rabína vážil jako muže vzdělaného. V jeho paláci byli denními hosty nejvyšší osobnosti, často do něho vstoupil nynější anglický král Eduard VII., také císařovna Bedřiška každého roku jej navštěvovala. Náruživostí a sportů, jaké bývají zvykem u bohatých lidí, naprosto neznal. Opovrhoval vším labužnictvím a požitkářstvím, znal jen přísnou střídmost. Všelikou nádheru při pohřbu si zakázal za živa a poručil, aby oblečen byl do prostého černého rubáše. Dosáhl věku 73 let. Byl vnukem zakladatele dynastie Anselma Rotšilda. Po něm spravoval bankovní dům jeho syn Anselm Meyer Rotšild od r. 1812 do r. 1855 a po něm zemřelý baron Vilém Rotšild, syn Karla Rotšilda, chéfa bankovního domu v Neapoli, kteryžto dům byl zničením království neapolitanského zrušen.

Vliv Rotšildovského domu ve Frankfurtě byl největší v době, kdy v městě tom konaly se německé spolkové říšské rady. Tehdáž bylo město to politickým střediskem Evropy. Když pak povstalo r. 1871 sjednocené Německo, soustředili se finanční velmožové do Berlína. Vilém Rotšild měl hlavně obchody ber-

línské diskontní společnosti v rukou. Majitelem této společnosti jest finanční velmož, žid Ad. Hansemann v Berlíně.

Zajímavo je, že členové dynastie Rotšildů se žení a vdávají jen mezi sebou, výminkou se vdají dcery do panujících rodin arijských. Vilém Rotšild měl 2 dcery: jedna jest provdaná za finančního velmože, žida Goldschmida ve Frankfurtě, který nyní vede správu bankovního domu pod dozorem vídeňského barona Nathaniela Rotšilda, a druhá jest provdaná za barona Edmunda Jamesa Rotšilda v Paříži.

Z ohromných těchto milionů, jimiž dynastie Rotšildů vládne, nepřijde nic mezi lid, jen nepatrné almužny a tím stává se židovstvo pravým socialním nebezpečím pro veškeré křesťanské národy a státy v Evropě.

Zde nastává otázka, zda společnost lidská ve vlastním zájmu má trpěti tak ohromné soustřeďování kapitálu v jedné ruce. Podáme zde jiný důkaz. Koncem června 1901 vypsal finanční ministr rakouský státní půjčku na 125 milionů korun. Půjčku tu měly obstarati spořitelna poštovní, bankovní dům Rotšilda a bankovní společnost vídeňská pro obchod a průmysl. U poštovní spořitelny nabídli majitelové poštovního chekovního řízení počtem asi 60 tisíc osob úhrnem 50 milionů korun a bankovní dům Rotšildův sám 280 milionů korun! Připadne dle toho Rotšildovi alespoň polovina nové státní půjčky o obnosu 60 milionů korun. Z toho bude míti Rotšild ve Vídni nezdaněný čistý roční příjem 2,400.000 korun a mimo to získá subskribcí na kapitálu 5 proc., to jest 2 a půl milionů korun. Jaké budou jednou konce všeho, pak-li státy a národové evropští z příšerné moci židovské dynastie Rotšildů se nevymaní? Kdežto milionáři původu křesťanského tu a tam se zbavují získaných milionů ku prospěchu celku, utužují židovští milionáři s Rotšildem v čele své peněžité panství a hromadí miliony jak jen možná za účelem zotročení všeho křesťanského lidu v Evropě.

X. O povinnosti dobrých skutků.

Majetek ukládá dočasnému vlastníku povinnosti před Bohem a lidmi, jichž po právu plniti má, nechce-li rušiti závazky spravedlnosti, což vyjádřil Kristus slovy: Dávejme každému, což jeho jest, nebo: hoden jest dělník mzdy své, nebo, co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty nikomu.« V těchto výrocích božského Spasitele jest vyjádřena — spravedlnost.

Můžeme směle tvrditi, že kdyby lidé na světě žili spravedlivě, že bychom neměli socialní otázky a všech sporů národnostních a jiných půtek, pro které se lidé navzájem potírají. I kdyby všichni lidé spravedlivě ve všem jednali, tu by ještě byla mezi nimi bída, na př. v dobách neúrody a jiných neštěstí, a tu musí nastoupiti službu: Křesťanská láska k bližnímu. Odstraňte spravedlnost, potlačujte ji, lidstvo bude naříkati a sténati pod jhem ukrutníků, však zničte v lidech všecku lásku k bližnímu a bude ze světa učiněné peklo. Bez obou křesťanských základních ctností, spra-

vedlnosti a lásky k bližnímu by lidstvo bylo horší než stádo dravců, poněvadž člověk dravec jest nebezpečnější než zvíře dravec. O základní ctnosti lásky k bližnímu, která nasazuje páky tam, kde spravedlnost již nestačí, kázal účinně biskup Ketteler v dómě mohučském dne 3. prosince na 1. neděli adventní r. 1848. Řeč tato jest plna ohně a dovedeme si zcela dobře představiti, že mocně působila na celé město Mohuč. Vždyť sotva byly se utišily revoluční bouře tohoto rozkvašeného roku, a lid byl revolučně ještě rozjařen. Tím více padala slova neohroženého tohoto bojovníka pro pravdu Kristovu jako mocné údery pravdy na zatvrzelá nebo lidskými bludy a náruživostmi svedená a zkažená srdce lidí.

Stopujme vývody slavného Kettelera. Nynější dobu nikdo nepochopí, kdo si nevšímá socialní otázky a hlavně rozkladu mezi boháči a chuďasy. Mnozí přemýšlí o tom, jak by stát nejlépe se ovládal, ale dobrou státní správou jsme se ještě nepostarali ani jednomu chudému o kabát, o práci, o chléb, o přístřeší. Politiky se rozhodně nenajíme, jí se nespasíme, musíme se v přední řadě starati o socialní otázku a žádati její možné rozluštění. Lid důvěřuje slepě vůdcům, od kterých doufá úlevu svých běd, ale brzy pozná, že ani svoboda tisku, ani všeobecné rovné hlasovací právo, ani svrchovaná moc lidu, ani svůdná zvučná hesla nejsou s to, aby žíznivé napojily, hladové nasytily, nahé oděly, nešťastníky sílily, nemocným ulevily a konec jest, že pak lid chopí se zoufalých prostředků a sahá k revoluci ve své nouzi a bídě.

Pátrejme po původu lidské zvrácenosti a zkaženosti. Tažme se, kterak je možno, že boháč denně promrhá v mrzké chtíče své tolik, čím by ulevil několika chudým rodinám, které hladoví a jejichž dítky živoří, tážeme se, jak může si boháč pochutnávati, kdežto jeho soused trpí hlad? Kterak mohou se lidé baviti tanečními reji, kdežto jest množství nemocných, kteří v krutých bolestech marně čekají, aby jim kdo posloužil. Kterak jest možno, že jdeme plni hrdosti, pýchy a přepychu ulicemi města a na chudobu, kterou každou chvíli potkáme, se ani neohlédneme? Lhostejně přihlížíme k tomu, jak na sta a tisíce lidí do roka hyne v nejzpustlejších brlozích hříchu a neřesti. Kterak jest možno, že člověk jest schopen takové nelidskosti, ukrutnosti? Ať si pátráme jak chceme, všecky tyto zjevy zvrácené a zkažené lidské přirozenosti si nevysvětlíme, jestliže nevěříme na dědičný hřích. Víra naše nám praví, že hříchem prvorodičů našich celé lidstvo hřešilo, od Boha odpadlo, že následkem hříchu toho zkaženy byly všecky schopnosti člověka, jeho rozum zatemněn, jeho vůle seslabena a nakloněna více ku zlému, člověkem vládnou náruživosti a jen pomocí Boží milosti lze člověku dosáhnouti konečného cíle svého. Nauka o tajemství dědičného hříchu nám vysvětluje, proč lidé odpírají pravdám, proč potlačují v sobě nejsvětější povinnosti, proč se člověk často stává horším zvířete.

Jakmile náboženství Kristovo celého člověka proniká, neujmou se v takovém člověku zvrácené nauky o majetku. Jakmile všichni lidé přilnou k učení Krista, zmizí propast mezi boháčem a chuďasem. Dnes svět dokazuje svým odpadlictvím od křesťanského náboženství, že jest až do dna zmítán těmi nejodpornějšími náruživostmi a odtud ta hrozná otázka socialní. Přímo směšné

jest tvrzení, že vzdělání samo dovede lid povznésti z kalu, bídy a neřesti. Vždyť statistika dokazuje, že ani tak zvané vzdělání ani chudoba nerozhodují o množství spáchaných zločinů. Tažme se jen, kde že jest ono vzdělání ducha, které by dovedlo obměkčiti srdce lakomcovo k chuďasovi, kde jest ta věda, která by dovedla mladíka nebo dívku odvrátiti od mravní zpustlosti a pohlavní hříšné náruživosti, kde jest jaká učebná vědecká kniha, která by vedla lid k sebezapírání, k lásce k bližnímu, k pracovitosti, spořivosti. Ukažte mi na světě jen jednoho člověka, který by opravdu měl lásku k bližnímu a ji osvědčoval, aniž by základu k tomu a pohnutky bral z náboženství, které hlásal světu Ježíš Kristus? Veškerá věda celého světa není s to, aby nejmenší jiskru lásky k bližnímu roznítila; ona neodvrátí ani jednoho lakomce od mamonu, a proto může lidstvo jen vyléčeno býti náboženstvím Kristovým. Poněvadž nynější svět od Krista odpadnul a nyní pod vládou vlastních chtíčů jest, proto vidíme ode všech stran na nás doléhati otázku socialní a zde jest její nejhlubší a pravý původ. Boháč proto opovrhuje chudinou, ne že by nebyl vzdělaným ve vědě a neměl vzdělání, ale proto, že slouží vlastní lakotě a vlastním náruživostem jako nevolný otrok a nechce ani slyšeti o příkazu Krista: dej chudým z tvého přebytku. Chuďas pak sahá rukou po majetku jiných ne proto, že by byl nevědomec a nevzdělanec, který se ve škole ničemu neučil, nýbrž proto, že je lenoch, neb ničemný syčák, který chce, aby společnost jej živila, a proto se posmívá přikázání Božímu: »Nepokradeš!« Nízkými vášněmi jsou lidé zaslepeni a nepoznávají nejjednodušší pravdy, jakmile tyto pravdy se staví na odpor jich náruživostem. Odpadlictví od náboženství křesťanského jest původ všeho zla lidské společnosti. Marné jsou námahy socialních politiků, kteří usilují napraviti společnost lidskou bez Boha a bez náboženství. Někteří žádají spravedlivé rozděleni daní, jiní zakládají záložny, jiní chtějí organisaci práce, jiní upravením vystěhovalství, zavedením ochranného cla, nebo svobodným obchodem, svobodou řemesel, rozdělováním pozemků, zavedením republiky odstranit všecku bídu a založit blahobyt na zemi. Zde uvedené prostředky mohou, jestli jich moudře užito, prospěti, bídu zmírniti, jsou však jako kapky vody do moře, to někteří nahlížejí a proto žádají dělení majetku, čímž bychom nezbohatli, ale spíše všichni do chudoby upadli.

Čím malomocnější se ukazuje v této záhadě socialní všecka moudrost světská, tím více vychází na jevo moc a síla náboženství křesťanského.

Vizme hned, jakými prostředky působil Ježíš. Jeden z lidu přišel k Ježíši a pravil: Mistře, řekni mému bratru, aby se rozdělil se mnou o dědictví. Ježíši odvětil: Člověče, kdo pak mne ustanovil soudcem nebo rozdělovačem dědictví? Případ ten zavdal Spasiteli podnět, že přítomným posluchačům počal vykládati podstatu lakoty. (U sv. Lukáše 12 k.) Vyprávěl podobenství o boháči, který maje stodoly a špýchary naplněny, nyní si pravil: duše má, máš mnoho zásob, užívej. Ale Bůh pravil: pošetilče, ještě dnes v noci zemřeš, čí to bude, co jsi nashromáždil! Tímto příkladem chtěl Kristus dokázati posluchačům, že hromaděním mamonu socialní poměry se nezlepší, zde musí především v lidu, v každém

člověku vůbec nastati změna smýšlení. V tom právě spočívá zásadný rozdíl mezi naukami lidí a naukou Kristovou. Svět navrhuje k urovnání socialních záhad prostředky pouze zevnější, učení křesťanské však jde do hloubky, do vnitra člověka, chce jeho srdce, jeho smýšlení přeměniti. Ne v zevnější bídě jest původ socialní otázky, ale ve vnitřním smýšlení lidí. Hmotná bída by ihned ustala, kdyby lidé se přeměnili, a to kdyby zanechali bezmezné náruživosti a lakotu na jedné a bezohlednou sobeckost na druhé straně; obé jest příčinou, že není láska k bližnímu. Duševní nemoc ta zachvacuje boháče i chudinu. Co jest platno všecka berní politika, nebo zakládání spořitelen, jestliže lidé své smýšlení nezlepší? Oproti této vnitřní nákaze duší jest svět úplně malomocný. Spasitel jde však ještě dále. On zná předobře povahu člověka a ví, že vznešené nauky více duši lidskou povznášejí a jí lomcují, než dobrá peněžitá odměna. Naproti lakomci staví Kristus vzor duševní dokonalosti a praví: chceš-li býti dokonalým, jdi, prodej vše, co máš a rozdej chudým, budeš pak míti poklad v nebi a následuj mě. Kdožkoliv k vůli mně opustí dům svůj, bratry, sestry, otce nebo matku nebo ženu, děti a pole, bude stonásobně odměněn a život věčný bude podílem jeho. To jest učení, které dovede duševní choroby léčiti. Naproti bezmeznému lakomství staví Kristus chudobu dokonalého člověka a s jakými výsledky, to nám dokazují dějiny církve a život tolika světců.

Jindy slyšíme opět z úst Kristových: Budeš milovati Boha z celého srdce svého, z celé duše své a z celé mysli své. To jest první a největší přikázání. Druhé jest tomuto rovné: milovati budeš bližního jako sebe samého. Otázán pak Kristus, kdo jest bližním naším, odvětil, že každý člověk, v přední řadě ale trpící, jak ukázal na onoho nešťastníka, kterého nalezl na cestě milosrdný Samaritán.

Kdyby všichni lidé jednali dle příkazu toho, kdyby boháči i chudí jen jeden den žili dle přikázání toho, nebyla by země ani k poznání, byl by z ní ráj. Co máme pak říci o slovech, kterými nás Kristus vybízí k milosrdenství a praví, že cožkoliv prokážeme kterémukoli chuďasu, že to prokazujeme jemu, Kristu? A kdybychom sklenici vody podali trpícímu, i to nám bude od Boha odplaceno.

Kdo může vylíčiti onu sílu, která ve slovech Kristových jest k potírání sobectví a lakoty? Kdo nám může říci, kolik již milionů slzí a vzdechů bylo jimi vysušeno a zažehnáno? Veškerou lásku, kterou vidíme je činiti na ložích nemocných a nuzných, veškeré odříkání vlastního pohodlí a dobra pro jiné nešťastníky, to vše vidíme, že se koná jen na základě tohoto nebeského učení Krista.

Spasitel znal předobře útrobí lidského srdce a věděl, že sobectví a lakota v něm hluboko koření a že k tomu i násilných prostředků užíti, aby byly odstraněny. Komu je láska k bližnímu příliš slabou pohnutkou, aby se odřekl sobectví, tomu otvírá Kristus pohled do hrozných výjevů posledního soudu, kde budou vlci odlišováni od beránků a kdy věčný soudce obrácen k vlkům, těm praví: odejděte ode mne, vy prokletci, do ohně věčného, který připraven jest od věčnosti ďáblu a andělům jeho; hladověl

jsem a vy jste mne nenasytili, žíznil jsem a vy jste mi nedali píti, bloudil jsem a vy jste mi nepopřáli noclehu, nahý jsem byl a vy jste mne neošatili.

A tu se jej odsouzenci otáží. Pane, kdy jsi žíznil, kdy jsi hladověl? Tu odpoví věčný soudce: pravím vám, cožkoliv jste nejmenšímu učinili, mně jste učinili.

Kdo pak ještě ani posledním soudem v nitru svém otřesen není, tomu dává Kristus poznati osud bohatého labužníka, který za živa nedopřál chudému Lazaru ani drobty ze stolu svého. Nyní nám ukazuje Kristus chudého Lazara v klínu Abrahamově ve věčné blaženosti a bohatého labužníka v pekle. Slyšíme jej z hlubin pekelných volati; otče Abrahame, smiluj se nade mnou a sešli mi Lazara, aby omočil prsty své do vody a můj jazyk ochladil; snášímť strašná zde muka. Abraham ale odvětil: Vzpomeň si, že jsi za živa měl jen dobré časy a Lazar trpěl bídu, nyní však jest blažen, a ty trpíš. A k tomu ke všemu jest mezi námi nepřekonatelná propast, takže nemůžete ani vy k nám a my k vám.

Těmito naukami Kristus staví se na odpor lidskému sobectví. On vede boháče a sobce na ono místo věčných muk a ukazuje jim zde bohatého labužníka, jak nyní chudého Lazara, kterého před palácem jeho olizovali psi, prosí, aby mu alespoň jazyk navlhlými vodou prsty ovlažil. Tak staví Kristus proti sobě křesťanskou lásku k bližnímu a sobectví, obě ve svých následcích, aby tak získal celý svět pro učení svoje a nikdo jiný nedovede socialní neduhy hojiti než jen toto učení Kristovo.

Abychom socialní protivy zmírnili a trvale odstranili, nestačí však tu a tam některému žebrákovi zaopatřiti kus šatu nebo poslati chudé žebračce po naší služce nějakou tu zlatku, to jest jen malinká socialní úloha naše, ta největší jest: abychom vyrovnali obrovskou propast mezi bohatstvím a chudobou, odstranili zašť chuďasa proti boháči, abychom pozvedli chudé třídy, kterých se zmocňuje mravní zmalátnělost, zoufalství, kteří ztrácí všecku lásku k Bohu a k bližnímu, abychom tyto třídy vyhojili a duchovní chudobu nemajetných hmotně vyléčili. Jako u boháče tak i u chuďasa hledejme příčiny jeho bídy v duševní jeho povaze. Jako že odvádí kapitalistu od dělníka jeho bezmezná sobeckost a náruživost k užívání světa, tak stejně jiným směrem odvracuje chuďasa od majetného táž lakota, touha po mamonu a užívání světa, táž sobeckost spojena s ohromnou bídou a zaští proti majetným. Místo, aby chudina rozumně stopovala příčiny chudoby její, vidí, zaslepena jsouc zaští, jen v bohatém všecku příčinu vlastní bídy. Vidí třísku v oku jiných, ale břevno ve vlastním oku nevidí. A tak pozorujeme v chudých třídách ohromnou mravní zkázu, kde zašt proti majetným, požívavost, lakota po cizím, štítění se práce zároveň s hroznou hmotnou bídou se šíří. Zde bychom marně hlásali a kázali o šetrnosti a pracovitosti, zacpali by si uši, to že nechtějí slyšet.

Zde se musí pracovati jinými prostředky. Především musí chudina poznati, že láska k bližnímu dosud na světě jest, že nezmizela. My musíme chudobu stopovati, ji vyhledávati ve skrýších a podkrovnich bytech, nás nesmí žádná zvrhlost, žádný pelech hříchu zaleknouti, musíme snášeti všecky ústrky a po-

směchy chuďasů a musíme lásku naši přímo vnucovati, až tu ledovou kůru prorazíme, pod kterou srdce chuďasa často jest zakopáno. Jakože Bůh s námi a s hříšníky půjde k soudu a po spravedlnosti nás netrestá, tak musíme i my Boha následovati a lid získati láskou. Tato jest jediná cesta získati opět široké vrstvy chudiny. Nikdo ať neříká, že miluje Krista, aniž by měl v sobě jiskru lásky k chudině a k trpícím.

Tak ohnivými slovy kázal svým posluchačům v domě mohučském slavný biskup Ketteler, opravdový to sluha Kristův. Jak jinak opáčně počíná si na příklad socialní demokracie, která praví, že chce proletariát, tedy chudinu, zbavit z pout kapitalistův. Ačkoliv hnutí socialistické trvá skorem 50 let, ještě jsme nikdy se nedočtli a neslyšeli, že by kde nějaký vůdce socialistů byl pro své soudruhy učinil cos dobrého, že by na příklad někde byli socialní demokraté založili nemocnici nebo sirotčinec a podobné ústavy, sloužící skutkům lásky k bližnímu. Naopak, všudy slyšíme, že vůdcové socialní demokracie žijí na útraty dělnictva mnohem nádherněji, než rodová šlechta. Bebel má nádhernou vilu, Liebknecht a Engels zanechali oba obrovské jmění. Engels dokonce přes $^1/_2$ milionu, občan Millerand, ministr francouzský, jezdil ve zvláštním přepychovém vagonu na útraty státu, jeho spojenec občan Jaures má v Paříži kolik domů, je milionář, židé Singer a jeho svak Arons zbohatli ze šiček, jejich jmění jde do milionů a tak bychom mohli vyjmenovati všechny vůdce socialní demokracie, kteří tonou v přepychu nahromaděného z peněz chudého dělnictva vylákaných na stranu socialně-demokratickou. A jak nakládají s jměním tím? Chudým nedají z toho ani krejcaru.

Podívejme se do řad liberálního měšťanstva, které nechce také nic slyšet o křesťanských názorech o majetku. Na příklad ředitel Otto padlé Kasselské společnosti měl v Dortmundu nádhernou vilu v ceně 800 tisíc marek. Jen jedna ložnice byla za 40 tisíc marek a truhlář, který ložnici tu dodal, nedostal nic, přišel o veškeré peníze. Ředitel Schmidt od padlé lipské banky vedl přepychovou domácnost, potřeboval pro ni denně jeden tisíc marek. A tyto peníze byly utráceny na útraty vkladatelů takových padlých peněžitých ústavů. K takovým koncům musí dospěti společnost, když zákony Boží a mravní příkazy křesťanského náboženství všeobecně se neuznávají, ba potlačují. Tu pak bují veškeré náruživosti, které jsou vlastní příčinou všech socialních běd nynější doby.

Hlídka kosmická.

(Dokončení.)

Dělají-li zemi příliš starou geologové, dělají jí až příliš stařičkou zoologové, držíce se descendenční theorie. Nenalézají vůbec anebo hrubě patrného rozdílu mezi nynějšími živočichy a živočichy, jichž zkameněliny našly se v různých zemských vrstvách. Soudí takto: Nenacházíme-li rozdílu mezi organismy diluvialními a nynějšími — a to je přece doba od diluvia až po nás! — Kolik tisíc milionů let musilo uplynouti mezi dobou, kdy se vyvinul první život, a mezi dobou nynější!

Veškeren výzkum jak fysiků tak geologů má jen negativní význam, t. j. ihned toho, jenž chce stáří země uhodnouti, okřiknou, že nemá k tomu práva, že

matriky kosmické nevede správně. Hned v té matrice najdou chybu jako nějaký přísný matriční referent konsistorní.

Přišlo se také na myšlénku, že by se na zemi, jako na stromech, mohla najíti léta, »rytmy« zvaná. Jedni praví: Moře každý den dělá nebo lepí přílivem dvě usedliny na březích. Mohly by se snad tyto usedlé vrstvy vypočítati. Jiní zase ukazují na řeku Nil. Každý rok udělá náplavou jednu vrstvu. Mohly-li by se všechny vrstvy vypočítati, mohlo by se určiti, kolik let teče již řeka Nil? To jsou ovšem nepatrné rytmy neboli jedničky míry časové, tam půl den, tuto rok.

Astronomové nalezli rytmy mnohem větší, totiž »precesi« (posun) a »excentričnost« (roztah). Věc má se takto: Dráha zemská má tvar ellipsy, v jejímž jednom ohnisku jest slunce. Bod, kde země je na dráze své nejdále od slunce, nazývá se afel — odsluní. Bod, kde je nejblíže, nazývá se perihel — přísluní. Spojovací čára obou bodů, tedy nejdelší osa dráhy zemské, nazývá se apsida. Osa zemská je ku ploše dráhy zemské nakloněna. Oba body, v nichž se plocha dráhy zemské protíná s plochou equatoriální, jsou body rovnodenní — equi noctiální. Tyto body rovnodenní nejsou body pevnými, nýbrž pošinují se nebo couvají, což jest jedno, každým rokem o 50,26 sekundy (v počítadle stupňovém). Následek toho posunu (precese) jest ten, že body rovnodenní poposkočí po celé dráze zemské a prohopkují ji za 25.000 let. Tím dále, že apsida se popostrkává směrem protivným oproti těmto bodům ročně o 11,76 sekund, paralysuje se nebo jinak řečeno brzdí se posun na 21.000 let.

I tvar dráhy zemské není vždy stejný. Ellipsa se úží nebo jindy se zase rozšiřuje, což se jmenuje excentricita (roztah) dráhy. Kolísání mezi rozšiřováním a sužováním ellipsy nelze tak přesně určiti jako precesi; ale přece dohaduje se, že v nynější periodě doba roztahu největšího počala před 240.000 lety a trvala až do doby před 80.000 lety. Doba od největší excentričnosti až zase k době téže nazývá se rytmem excentričním.

Oba rytmy jak precese tak excentricity musí míti vliv na povětrnost zemskou. Nyní severní polokoule je na tom lépe, majíc více tepla proto, že v zimě probíhá perihelem. Na jižní polokouli se zase pociťuje opáčná nevýhoda. Mimo to je příznivou pro severní polokouli ta okolnost, že země, aby se dostala z bodu podzimního do bodu jarního, potřebuje kratší doby, takže zimní doba kosmická je na severní polokouli kratší o 7·7 dne. Na jihu jest tomu zase naopak. Třeba dále uvážiti: oba tyto rytmy společně a vzájemně působí na klimatické poměry zemské, t. j. když roztah je větší, jsou nepříznivé účinky precese tím větší a naopak, když excentricita je menší, jsou účinky posunu také menší. Tyto jevy kosmické daly podnět učencům vysvětliti, proč nastala a se opakovala na zemi *doba ledová*. Geologové dokazují, že byla doba ledová, pak pominula a to byla doba interglacialní a pak zase nastala a zase pominula. Proč se to střídalo, hádali všelijak různě. Golfův mořský proud prý méně hřál. Anebo bylo prý jiné rozdělení pevnin a moří. Kosmické příčiny také se zdály býti toho příčinou, jako že by slunce bylo hvězdou proměnlivou, někdy méně hřející. Anebo snad přišla země kdysi kdesi mezi chladící tělesa nebeská, tedy do ledovny kosmické atd. Než od 50 let hledí učenci doby ledové vysvětliti z účinku precese a exentricity.

Soudí takto: Precese působí, že body rovnodenní asi za 21.000 let proběhnou celou dráhu zemskou. To má ten následek, že v tu dobu každá doba roční padne do přísluní. Proto mohou poměry nám nyní příznivé za 10.500 let se proměniti v opak. Musí pak nastati pro severní polokouli nepříznivé klimatické poměry tak, jako nyní je to na jižní polokouli. Nyní je rozdíl teploty při těchže šířkách geografických 5° C. Může se státi, že za 10.500 let bude u nás průměrná teplota roční o 5° C menší, což za jiných ještě nepříznivých okolností, které se dostaviti mohou, dostačí, by nastala doba ledová i u nás, v našem pásmu.

Doba zimní a letní trvá na té neb oné polokouli déle neb kratčeji podle toho, jak velká je excentrita dráhy zemské. Nyní je rozdíl ten pro nás příznivý; obnáší 7·7 dne. Proto však, že excentricita kolísá mezi $^1/_{30}$—$^1/_7$ apsidy, změní se i rozdíl tento. Byla-li by dráha kruhovitá, byly by roční časy rovny. Apsida se ale, jak podotknuto, o $^1/_{30}$ až o $^1/_7$ délky své může zkrátiti nebo prodloužiti. Kdyby se prodloužila o $^1/_7$, pak by zima na jedné polokouli byla o 36 dní delší, což by podmínilo silně ledový stav po celý rok.

Geologové tvrdí, že následkem působení těchto rytmů během tisíců a milionů let glacialní a interglacialní doby se střídaly. Pokud tyto zákony rytmické vládly a vládnou a vlásti budou, potud budou se střídat tyže periody. Bylo již podotknuto, že doba velké excentricity počala před 240.000 lety a trvala až do doby před 80.000 lety. A od té doby kladou diluvialní dobu ledovou, přervanou periodami interglacialními. Vypočetli, že byly podmínky příznivé pro dobu ledovou

před 750.000, 850.000, 2,500.000, 2,600.000 lety. A v budoucnosti nastanou tyto poměry za 500.000, 800.000 a 900.000 let.

Geologové snaží se těmto astronomickým výpočtům a vývodům nalézti doklady neb opory v jednotlivých formacích zemských. Jako na nebi tak i na zemi. Shledavše totiž něco nápadného, na př. v silurské jemnozrnité břidlici trusky granitu a ruly, nemohou nijak jinak tohoto Piláta v credu vysvětliti, než tím, že tyto trosky se prý dostaly do silurského živlu plavbou ledovců. Takové zjevy nalézají v mnohých útvarech. Podařilo-li by se vypátrati, ve které periodě povstal první organismus na zemi a kolik od té doby bylo dob ledových, dal by se tím klíč k výpočtu, jak dlouho jest od té doby. Než k tomu sotva dojde. Neboť sedimenty i nejmladší doby ledové ustavičně se ničí hlodem časovým. Jak pak by se mohly teprve nalézti stopy dřívějších stop glacialních! Mimo to jen nepatrná částka země je přístupna zkumu, většina je pokryta vodou.

Duchaplné vývody, jaké nám podávají astronomové a geologové, mají ten význam, že ukazují, jak by se mohlo vypočísti stáří země. Jest v tom jen význam theoretický.

Pravda se nám tu ukazuje jen jako straka na vrbě.

Než přece má věda pro člověka mravní význam ten, že člověk, poznávaje ustavičně větší a větší nepatrnost a mrzáckost svého ducha na jedné straně a zase nesmírnou moudrost a všemohoucnost Boží, jevící se v kosmu, na druhé straně, musí se chtěj nechtěj pokořovati. I věda vede k bohopoctě a zvláště křesťanské pokoře. *B. Jiříček.*

Pro Flajšhansovo vydání Husovy Postilly.

Jak našim čtenářům známo, napsal jsem o Husově Postille ve vydání Flajšhansově v 10. čísle »Vlasti« pojednání, jež pražský dopisovatel »Obnovy« v »Literárních Listech« ostře odsuzoval. Nebyl jsem s tím spokojen a napsal jsem obranu do listu, v němž jsem byl napaden. Zároveň s obranou zaslal jsem i zvláštní dopis redakci »Obnovy«, v němž jsem si slušně stěžoval na příkoří, jež se mi stalo a žádal jsem za právo odvety.*) Právo to bylo mi však odepřeno; obrana zpět vrácena a dána rada, abych se bránil ve »Vlasti«. Na přání několika duchovních chtěl jsem i od toho ustoupiti; proto neposlal jsem do 11. čísla »Vlasti« k tisku připravené obrany, ale byl jsem na novo pražským dopisovatelem napaden v »Obnově«, i uveřejňuji, co zde následuje.

1. Obrana do »Obnovy« zaslaná:

Slavná redakce! Pražský dopisovatel »Obnovy« věnoval mi tolik pozornosti v posledních »Literárních Listech« Vašeho ctěného listu, že nemohu laskavosti jeho mlčením pominouti a musím žádati za právo odvety.

Oč vlastně jde a co jsem spáchal zlého, že jsem líčen v »Obnově« jako neprozíravý škůdce katolické strany?

Napsal jsem do 10. čísla letošní »Vlasti« stať o Flajšhansově vydání Husovy Postilly. Stať má vyzněla v úsudek nepříznivý, a to z důvodů, jež ve »Vlasti« poctivě jsou vyloženy, zabývajíce se jenom *věcí* a nedotýkají se nikterak *osoby* páně vydavatelovy. Pražský dopisovatel uznal však proti tomu za dobré, napadnouti mne, vlastně »katolický list«, v němž má stať byla uveřejněna, způsobem docela nevěcným a jen *osobním*, nevyvraceje totiž ani jediného důvodu mého, ale oháněje se výrazy »blamáž, nehoráznost, zbytečné a komické odhánění, dáti se kopati,« atd., k čemuž ještě jako na pomoc volá netaktně proti mně »Katol. Listy«, nejdůstojnější metropolitní kapitulu pražskou, ba i pt. mého diecésního Arcipastýře, kteří všichni s Husovou Postillou ničeho činiti nemají a za to, co dr. Flajšhans v úvodě k Postille napsal, naprosto ho chváliti *nemohou*, nemají-li jednati proti svému náboženskému a vědeckému přesvědčení.

Aby čtenáři »Obnovy«, kteří neznají mého článku ve »Vlasti«, věděli, oč se vlastně jedná, dovolím si připomněti tohoto:

V posudku o Flajšhansově vydání Husovy Postilly *výslovně* jsem uvedl, že si učených prací páně doktorových vážím, že však s vydáním Postilly nesouhlasím,

*) *Poznámka:* Uznávám, že »Obnova« má v této záležitosti velice nepříjemné postavení; doufám proto, že uzná také *mé* postavení.

protože jsou v něm (v úvodu) *hrubé chyby* 1. *církevně-náboženské*, 2. *literární* a 3. *historické* vedle menších »kudrlinek«. Všeho toho ihned dokládám nepopíratelnými fakty z Flajšhanse vybranými.

1. Pro první výtku upozorňuji na *frázovitý úvod*, v němž není zmínky ani o jediné chybičce Husově, za to však mluví se tam »o neúhonné a čisté postavě mučeníka kostnického« proti »mýlícím se církevním otcům, papeži-násilníku, faráři lakomci, vysoké hierarchii (jež nezná než zlato a ženy), o neřestném kněžstvu, o svatých exemplářích této spálené knihy« atd., tedy podobně, jako dělávají románopisci a řečníci husitští, vidouce v tehdejší církvi jen samý vřed hniloby a nikde nižádné čestné výjimky mezi kněžstvem a laiky v té době církvi oddanými. Proti takovému posuzování věci vždycky a všecky katolické listy, kapitoly i biskupové svorně protestovali a podnes protestují, majíce za sebou duchovenstvo i laiky katolické! *To* se mi tedy nelíbilo a já proto napsal jsem: »Povinností literáta významu Flajšhansova zajisté více bylo, než opakovati a registrovati nepěkné fráze novinářské a řečnické.« Prosím, kde je v tom chyba, kde kopanec a blamáž, proti níž musí vyrukovati i nevinný archiv metropole pražské?

2. Pro druhou výtku upozorňuji na *skomolení* Husovy Postilly ve vydání Flajšhansově, a odůvodňuji věc takto: Pan dr. Flajšhans přiznává, že pro snadnější porozumění Husově řeči byl nucen některé texty postillní vynechati a jinými z Husa od jinud vzatými (ba i z Králické Bible, které Hus neznal!) doplniti, *nepověděv, co, kde a kolikrát vypustil, čím a odkud nahradil atd.*, jak v literárním vědeckém světě v podobných případech se stává. Mám za to, že tato výtka moje jest docela oprávněna a že souhlasu dojde i v těch kruzích, které jsou mně a »Vlasti« nepříznivy a které na Postillu pohlížejí jen jako na památku *literární* (tedy ne náboženskou). Zlobí-li se obránce páně Flajšhansův k vůli tomu na mne a naříká-li, že se takto dobře smýšlející laici od katolické strany odkopávají zbytečně a komicky, nemohu za to a musím říci, že i od laika, jenž jest anebo býti chce katolicky smýšlejícím, povinen jest katolický kněz veřejně jako literát působící, žádati, aby mu věcnou chybu směl veřejně a slušně opraviti. Či máme my kněží literáti jen řezati pokrokáře, socialisty a realisty? Co by se bylo stalo pp. Herbenovi, Šaldovi nebo Hajnovi, kdyby byli *takovým* způsobem u vydání Postilly si počínali jako dr. Flajšhans, co by se jim bylo stalo třebas i od p. dopisovatele v »Obnově«? Čím jsem se tedy provinil a jakých »nehorázností, kopancův a hrubostí se dopustil, když jsem uvedeným způsobem vykonal, co mi kázala veřejná literární mravnost? Kdo vlastně poškozuje katolickou stranu — já, jenž vydavateli Postilly věcné chyby vytýkám, z nichž ani jediné pražský dopisovatel zapříti nemůže, nebo dopisovatel, když mne proto trhá, užívaje výrazů, z nichž v *mé* stati ani zde v »Obnově« ani ve »Vlasti« jediného není, takže příhanu hrubosti musí si dáti líbiti sám.

3. Pro třetí výtku upozornil jsem, že Postilla *ne*stala se »nejmilejší knihou a jediným evangeliem« českého lidu a že *úplné* oddělení mladého mistra J. Husi »od tehdejší úřední (sic) církve« nestalo se již roku 1412, jak pan vydavatel proti nezvratně dokázané pravdě literární a historické rozhodně tvrdí. Onoho dokládám nepopíratelným faktem, že Postilla za — *300* let dožila se všeho všudy *patera* vydání, jež ani ještě dnes nezískalo náležitého odběratelstva mezi novohusitskými intelligenty, o lidu nemluvě (vždyť český lid má *své* katolické postilly od Frencla a Gofina, a lid evangelický rovněž má *své* postilly konfessní a ne husitské). — Tohoto dokládám Husovým spisem »Dcerka« a pak *pozdějším* jednáním Mistrovým s papežem, kardinály, mnichy a Sněmem. Kde je zde komičnost, nepravda a hrubost?

Vedle těchto *vážných* výtek, o nichž prohlašuji ve »Vlasti«, že z nich ničeho neslevím, i kdyby pan dr. Flajšhans chtěl se vymlouvati, že psal dle skutečného obsahu Postilly, k čemuž pan Lad. Novák přidal v textu štiplavé illustrace, vedle těchto vážných výtek učinil jsem i výtku menší, upozorniv, že pan dr. Flajšhans nadělal si v úvodě »divných Svatých« (i *sv.* Origena), ač M. Jan v Postille jich *tak* nejmenoval (k čemuž jsem různé strany Postilly uvedl).

Přidal jsem však loyalně, že takové »kudrlinky« lze *snadno* laikovi odpustiti, nedělá-li ovšem příliš učeného. I tento passus pichl pana dopisovatele; proto napsal, že, ač jsem p. Flajšhansovo »nedopatření« sám uznal za chybu snadno odpustitelnou, přece že jsem *nehoráznosti* zakončil svůj úsudek Postilly atd! Odpovídám: Pane dr., toto jednání Vaše není dosti poctivé: já jednu jedinou chybu — divné Svaté — prohlásil jsem snadno odpustitelnou: ostatní chyby, svrchu jmenované, *nikdy* jsem malými nevyhlásil, — to jste udělal, všecko smíšiv, Vy, jen Vy!

A konečně! Moje »nehoráznost *netýká se Postilly*, nýbrž chystaného životopisu Husova z péra páně Flajšhansova, jemuž jste dělal v »Obnově« č. 23 t. r mezi duchovenstvem přípravnou reklamu. Píší totiž:

»Očekáváme, že katolická intelligence a zvláště duchovenstvo bude míti otevřené oči (a zavřenou kapsu, na niž jste šikovně appeloval), i kdyby skutečně vyšlo rukopisné dílo Flajšhansovo o životě a působení M. J. Husi« a *dodal* jsem odůvodnění, (jež vy úplně vynecháváte), »poněvadž pan dr. Flajšhans jako o Husovi přestřeloval, dokud ještě psával v realistické »Naší Době« (č. 5. r. 1894), tak přestřeluje i zde, v úvodě Postilly, z čehož uzavírati lze, že též přestřelovati bude i v Husově životopise.« Smutné zkušenosti, jež jsme kněží s rozličnými laiky měli, bohužel, víc než jednou tento náš pessimismus zavinily. Kdyby se však s Vaším chráněncem opak měl státi, nebude se nikdo více z mýlky mé radovati než já a se mnou všickni Škrdlovci a Vámi veřejně za hlavní vinníky označení katecheti středních škol — mají prý lví podíl na intelligenci u víře zbloudilé — očekávajíce, že vy, pane dopisovateli, jenž kněžím zakazujete »kopati« dobře smýšlející laiky pro jich náboženské přesvědčelky, zachováte se dle zákazu svého a nebudete sám »kopati« kněze (a celou jednu třídu kněžskou) *ve slavovském* jich listě, ale zapůjčíte-li si k tomu, musí-li to kdy býti, třeba toho pána z Prahy, jemuž stále reklamu děláte, ač týž pán hlavním aranžérem jest novohusitských oslav pražských a národních, proti nimž »Obnova« s uznání hodnou vytrvalostí od počátku psala.

V Bělé, dne 3. srpna 1902.

2. Dodatky k mé obraně:

Jak jsem již řekl, pro dopis podepsaný revidentem »Obnovy«, učinil jsem si násilí a uložil jsem obranu v psacím stolku, nechtě ani ve »Vlasti« brániti se, aby shoda mezi námi katolíky nikterak neutrpěla, a také aby »Vlast« neodnášela u čtenářstva, co vlastně měla odnésti »Obnova«. Toto počínání mé schvalovali duchovní, s nimiž zde na horách se stýkám, a aby mně jaksi osladili bolest, kterou jsem pociťoval nejen z nájezdu na mne, nýbrž ještě více z toho, že mi *odepřeno* uveřejniti mou obranu, ač jsem členem Družstva sv. Jana, jež »Obnovu« vydává, a ač »Obnovu« nejen předplácím, ale i do nedávna jsem do ní bezplatně psával a ji rozšiřoval, aby mně všecko to zmínění kněží jaksi osladili, upozornili mne na pochvalný inserát »Obnovy« ze dne 8. a 14. srpna, v němž už zase jsem z »*předních*« katolických spisovatelův a můj spisek »O úpadku náboženství mezi protestanty« vychvaluje se tam podobně jako loňský »Zrušíme pouta mravnosti?« jenž mi, tuším, přinesl též titul »slovutný apologeta!« Mně ovšem náplast tato nedostačovala; já jsem řekl: Mohli si ti pánové všecky přednosti a slovutnosti nechati — mně by bylo milejším, kdyby jako katol. list byli se oproti mně spravedlivě zachovali, a obranu mou uveřejnili, dle zásady všude přijaté: audiatur et altera pars! Žurnalistická poctivost káže i protivníku učiniti po právu; já protivníkem »Obnovy« nebyl, a přece neučinila mi po právu! Z ohledů na Pražského dopisovatele a z ohledů na sebe potlačili mé právo — *písemně* doznané! — a neučinili pro mou čest ničeho více, než že v insertové části uveřejnili o mne obchodnickou chválu, ač v témž čísle uváděli »Národ. Listům« na pamět literární a mravnou povinnost, kterou měly osvědčiti napadené osobě (vysocepostavené), opravivše chybu, ne až byly donuceny § 19. tiskov. zákona, nýbrž hned, jakmile o křivdě měly v ě d o m í, jak také »Obnova« učinila paní Grégrové za redaktora p. Štábla. »Národní Listy« měly se tedy v »Obnově« lépe, než já, katolický kněz a diecesán Královéhradecký: mně »Obnova« nejen zadostučinění nedala, mne dokonce na novo v nejbližších »Literárních Listech« napadla, citujíc proti mně dva privátní dopisy † pana probošta Dr. Ant. Lenze, mého dlouholetého důvěrného přítele, jak všickni vědí, kdož nás znají. Dobře, že nezapomenutelný Dr. Lenz není na živě — měl by asi trapnou situaci, vida, jak se z jeho dopisů proti mně kořistí. Kdyby pražský dopisovatel chtěl viděti — a vůbec je podivno, k d o dal dr. Ř. dopisy ty: není to trochu .... však pan Fl... rozumí, — viděl by, že nebožtík dr. Lenz hned v prvém dopise k panu Fl. nepíše jinak, než já jsem psal *o úvodě* Fl. k Postille, kritisuje její *špatný* názor nábožensko-církevní. Zde Lenzova slova: »Husova výtka, že bylo duchovenstvo za jeho doby od papeže až ku poslednímu oltářníku zkaženo, *neměla do sebe pravdy.*« A já? Já napsal *totéž* o úvodě Fl. Čtenáři, přesvědč se, a vezmi si k tomu *illustrace* Fl. vydání, kdež výtku tu najdeš *namalovanou* pichlavě, a uvidíš, kdo máme zde pravdu, zdaž já nebo obhájce, mající k disposici Fl. privátně zaslané dopisy od † Dr. Lenze.

Panu dopisovateli »Obnovy« pravím toto: Voláte-li, že si *studií* Flajšhansových o Husovi váží také »katolíci«, a citujete-li na doklad toho p. t. pražskou metropol. kapitolu a † Dr. Lenze, pravím Vám: Příteli! Zde běží mezi námi ne o husitské *studie* Flajšhansovy vůbec, — těch i já si vážím, jak *výslovně* připomínám v kritice, — nýbrž běží zde o to, váží-li si uvedené osobnosti Flajšhansova

necirkevního úvodu k Postille a těch chyb, které mu vytýkám a z nichž dnes ani jedné po dvojím Vašem výpadu neodvolávám, ale jež všecky opakuji, vyzývaje Vás i pana Fl., abyste dokázali, že chybami nejsou! O to zde šlo. To jsem tvrdil nikoli jen nedopatřením, jak na ukonejšení svého klienta píšete, nýbrž tvrdil jsem to zúmyslně a důvodně. *Zde si pomozte, a bude po řeči!*

Že máte lítost z mé kritiky a že hledíte »objasniti«, jak se pohlíží se strany katolické na *studie* Fl. (o *úvod* jeho k Husově Postille jde; nepleťte toho pořád!) rád věřím a také se potěším, až v »Obnově« proti mně tolik spravedlnosti zachovate, kolik jí za redaktorství Štáblova zachovali vůči »Národním Listům«. A jako Vy si přejete, radě »k mírnosti a šetrnosti ve kritikách« — nezachovávaje však této všeobecně uznávané pravdy proti mně ani v prvém ani v druhém »Literárním Listě« — tak já si přeji shody mezi duchovenstvem a laiky dobře smýšlejícími, ale — důrazně pravím, — na základě objektivní pravdy, nikoli však následkem všelijakých osobních podkuřování, jak se mi zdá, že Vy děláte dr. Podlipnému a dr. Flajšhansovi v dopisech a »Literárních Listech«. Uznávám rád i po této nemilé šarvátce, že máte dobré žurnalistické péro a že články svými prospíváte »Obnově« i její čtenářům, ale vyciťuji, že články ty bývají trochu strannické a bodlavé proti jinak smýšlejícím stranám a osobám katolickým, jak se i onehdy stalo, když bylo pohrozeno, že se vydá zvláštní brožura, v níž se ukáže, že katolické duchovenstvo za posledních dvacet let vydalo na zbytečné podniky literární půl milionu korun, k čemuž jsem si lítostně povzdechl: Ubohé duchovenstvo, jež nemá tolik prozíravosti všecko dohromady, jako jediný dobře smýšlející laik! Takové a jim podobné přestřelky působívají, pane dopisovateli, docela zbytečně zlou krev; příklad toho vidíte na mně a možná, že uvidíte i na katechetech středních škol, až Vám připomenou znění různých pochvalných dekretův a vyznamenání, jichž se jim od povolaných úřadů (i církevních) dostalo za zdárné vyučování a vychovávání studující mládeže, takže Vaše obvinění, jakoby jmenovaní katecheti hlavní vinu měli na víře odcizené intelligenci, zase upřílišeným přestřelením se jeví.

Přicházím ku *taktice!* Přítel kněz řekl mi otevřeně: myslím, že bys byl lépe udělal, kdybys byl Fl. a jeho Postilly nekritisoval: v tomto puntíku, tedy takticky, jest proti tobě Pražský dopisovatel ve výhodě. A já? Věře příteli, nechtěl jsem se ani brániti a hleděl jsem odkoukati tuto lepší taktiku. Než, nač jsem přišel? Přišel jsem k poznání, že: 1. v »Obnově« dařilo se lépe »Národním Listům« než mně, jako napadenému, jemuž nedovoleno se brániti; 2. že, aby se získal laik, odkopává se kněz, »přední« z katolických spisovatelův; odkopává se, i když stojí v nejbližších vlastních řadách již patnácte let, bráně proti odpůrcům katolické strany, kdežto dobře smýšlející laik, jehož chtějí teprve získati, ještě před několika dny volal v Národních Listech« proti nám *do boje*, čehož všeho Pražský dopisovatel uvésti opomněl, když sděloval, jak pochvalně jeho klient zmínil se o katolických brožurách, jež poslední dobou vydali o Husovi Jiří Sahula, Jan Vychodil a Hlasy Svatováclavské. Charakteristická věta i s kontextem takto zní: »Ale nemůžeme se diviti, že tyto brožurky nabývají půdy a vítězí nad ostatními: jsou skutečně lepší, věcné a svědomité. *Tu vězí* nebezpečenství: *proti nim třeba bojovati zbraní stejnou, ba ještě lepší!*« Myslím, že dobře smýšlející laik měl by pro uvedené vlastnosti zmíněné brožurky *doporučovati*, nikoli však v nich *nebezpečenství* spatřovati a proti nim do boje volati. Jděte mi k šípku i s nejlépe smýšlejícími laiky, kteříž, i když musí připustiti, že máme pravdu, chtějí se s námi bíti! To pravím, i když spolupůsobení vzdělaných laiků s kněžstvem upřímně si přeji, ale spolupůsobení *jiného* a ne takového, jež ve *svědomitosti* katolické práce větří nebezpečenství a jež pro doznanou pravdu chce se s námi bíti. S tím nesouhlasím! Od takového spolupůsobení a získávání laiků nic dobrého pro nás neočekávám.

Končím následující nabídkou: V Husově Postille dle vydání Flajšhansova mám illustrace textu, jichž bych se rád zbavil, poněvadž hluboce urážejí mé náboženské i vědecké přesvědčení. Vidím-li, že *celá* naše Církev dělá se představitelkou lakomství, obžerství, smilstva a všelikého světáctví. Prosím, komu mám zmíněné illustrace poslati za rámeček, aby se v něm pohnulo katolické svědomí?

V Bělé, dne 19. srpna 1902.

Filip Jan Konečný.

LITERATURA.

RUSKÁ.

Rodnómo naródu. *Pěsni i byli A. Panóva.* Petrohrad. 1901. Cena 50 kop. Panóv jest jedním z nejnadanějších t. zv. samorodých básníků (poët samorádok), vyšlých z lidu, jenž mistrně vládne veršem a úplně si osvojil literární rudimenta. Smělý, nadšený pěvec života dělníků a vesničanů opěvá svým zvučným varytem po výtce útrapy chuďasů, lidí nešťastných, osudem nevinně stíhaných, k nimž ke všem lne soucitem a láskou bratrskou. Jako básník »hoře a svizelů národních« blíží se svými útvary duchem jemu nejvíce spřízněným národním básníkům jako Někrásov, Kolcóv, Nikitin, Surikov, jižto mu č´stečně slouží zajisté i vzorem. Proto vynikají v uvedené sbírce nejvíce ty básně, jichž předmětem jsou motivy ze života lidového, na př. »Pěsňa nabórščikov« (Píseň sazečů), »Ston pereseléncev« (Sten přestěhovalců), »Pečál mátěri« (Zármutek matky), »Naródnyj pěvéc«, »Vdóvje góre«, »Něudáčnik« (Nezdařenec) atp. Kromě těchto napsal Panóv velký veršovaný román »Vladímir Vólgin«, uveřejněný v skvostném Sborníku »Gusli zvončáty«, pak »Sbírku písní a bylin« a více jiných básnických útvarů.

Na »Čájkě« i drugíje morskíje razskázy. *K. M. Staňukóviča.* Moskva. 1902. Cena 1 rubl. 25 kop. Staňukóvič jest jedním z nejoblíbenějších a nejsympatičnějších souvěkých ruských belletristů a jeho hlavním neli výlučným živlem jest moře. Moře s laškovně se čeřícími stříbrnými vlnkami za tiché jasné pohody, ozářené zlatým sluncem s nepřehledné lazurové klenby nebes, oživené loděmi nejrozmanitějších druhů, od klidně se houpajících člunů rybáckých do střelhbitých parolodí a hrozných obrněných velikánů; moře, mžikem halící denní světlo jas v chmurný háv nejčernější noci, měnící zrcadlovou hladinu v divý rej rozkácených vlnohor, řítících se vodostěn, zběsilých přívalů. Sám jsa synem ruského admirála, vychovaný ve škole námořnické jako jinoch šestnáctiletý vypravený v tříletou plavbu kolem světa, oblíbil si záhy námořnický život a stal se věrným líčitelem jeho krás a úžasů. Neustále se měnící georama s lemem smaragdových břehů, zasněžených obrů a vyprahlých piščin, hemživá obchodní mraveniště i liduprázdné, unylé pouště, čarovné tropické noci, lité bouře, ztroskotání lodí, život námořníků v jeho nejrůznějších odstínech, s jeho zvláštním půvabem, svízelemi a nebezpečím zobrazeny jsou v jeho útvarech pérem umělce. Takovými jsou jeho »Vokrúg světa na Kóršuně«, »Gróznyj Admiral«, »Morjaki«, »V móre«, »Omut« a mn. j. Takovou jest i uvedená kniha »Na Čájkě« (Čajka název lodí), obsahující deset různých obrazů z mořského života, plných zajímavostí a uchvacujících dojmů.

Karel Jindřich.

FRANCOUZSKÁ.

L'Histoire des croyance, superstitions, maeurs, urages et contumes. Napsal Fermand Nicolay, člen výboru populárních konferencí. Paříž 1901, nákladem dr. Retauxa. Dospívající mládež potřebuje vědecky propracovaných poučných náboženských knih zvláště v nynější době nevěry, která se úžasně šíří v srdcích mladých lidí a hrozí zbořiti všecky základy víry i mravnosti. Takovou cennou knihou jsou hořejší dějiny víry, pověr a zvyků všech národů až do poslední doby. Má tím větší cenu, poněvadž je psána podle nejnovějších vědeckých výzkumů. Právem tento spis nazvala kritika anketou duchovních idei všech národů. Tyto dějiny obsahují pravý poklad časových vědeckých důkazů proti námitkám současné nevěry. Kniha byla sepsána podle desatera na žádost vynikajících učitelů náboženství a bude výbornou pomůckou v seminářích, vzdělávacích ústavech i při katechetice.

Collectivisme et communisme devant la doctrine catholique. Napsal A. Toussaint. Paříž 1901, nákladem knihkupectví B. Blonda. Cena 0·6 fr. Tento spisek byl uveřejněn ve sbírce »Science et Religion« (věda a víra) a jedná o kolektivismu, komunismu podle učení katolického. Podnět k němu zavdal neúprosný boj revolučního socialismu proti církvi. Přísná logika spisovatelova dovozuje jasně, že pravým nepřítelem socialního státu je socialismus sám a nikoli církev, kterou by měl spíše podporovati v její šlechetných snahách, nikoli však pronásledovati. Bylo by záhodno, aby stoupenci socialistických zásad pilně pročetli a promyslili tuto brožurku, aby nabyli správných názorů o snahách naší církve.

L'ordre surnaturel et le devoir chrétien. Napsal P. Bourgrois. Paříž 1901. Nákladem Lethielleuxovým. Cena 3 fr., stran 380. Učený mnich popisuje tu v 18 kapitolách nadpřirozené pravdy a uvádí je v soulad s křesťanskou povinností jim věřiti a podle nich žíti. Jasně a důkladně dospívá spisovatel ku poznání pravdy o Pánu

Ježíši, zakladateli naší víry. Je to výborný výklad papežské encykliky o Kristu Vykupiteli. Jak kněží, tak věřící najdou zde poučení a útěchu.

L'Art et l'Antel, rozhledy křesťanského umění, jest název důležitého časopisu v Paříži vycházejícího, který bojuje proti všem neuměleckým věcem v kostele a hledí tam zaváděti jen věci umělecké ceny. Jeho programem jest obnova křesťanského umění a buditi v kněžstvu smysl pro umění. Z posledních čísel uvádíme některé práce, které zasluhují našeho povšimnutí: »Eucharistický kongres a křesťanské umění«, »program generálního kongresu eucharistického«, »Ostensorium moderní«, »svatostánek«, »památku na vysvěcení«, »moderní umění ve chrámě«. Tyto rozhledy jsou za 6 fr. ročně.

Almanach de la liberté pour 1902. Almanach svobody na rok 1902 jest název brožurky vydané ústavem sv. Karla Boromejského, která líčí sytými barvami lžisvobodu francouzské vlády a její boj proti kongregacím. Účelem její jest snadno rozšiřovati katolickou myšlénku mezi dělnictvem a zvláště vyložiti jim pravý význam náboženských řádů. Tento leták má býti rozhozen po celé Francii v nečetných tisících výtisků, aby se katolický lid probudil ze spánku a vyzbrojil se proti dalším štvanicím vůči katolické církvi. *Fr. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Andreas Hofer und seine Kampfgenossen. Ein Jugend und Volksbuch von *Hans Schmölzer*. Innsbruck 1900. Cena 5 K. — V době, kdy v německých krajinách rakouských štve se k odpadu od zděděné víry katolické a od nejjasnějšího panujícího rodu Habsburského, jistě přichází vhod kniha, která přečetné staví muže německé jako zářné vzory náboženské a dynastické věrnosti. Zároveň podán v knize této nepopíratelný důkaz, že katolicismus, vlastenectví a statečnost nejsou v rozporu, jak se dnes v liberálních kruzích často tvrdívá, ale že právě naopak, občanské i osobní cnosti nejlépe se daří ve *skutečné* půdě katolické.

Pan spisovatel *H. Schmölzer* podává zde v obšírné knize téměř populárně vypsané dějiny hrdinské obrany katolických Tyrolanů za vlast, víru, dynastii a svobodu, ukazuje, kterak tyrolský lid a kněz byli si věrnými za života i ve smrti. Po knize roztroušeno plno překrásných umělecky provedených podobizen všech vynikajících mužů, kteří v bojích tyrolského povstání proti Francouzům účast měli, a zároveň přidána téměř všude stručná zpráva životopisná o každém oslavenci. Na základě statistických dat, privátních i veřejných záznamů podáno zde vše zevrubně, na mnoze i číselně, tak že čtenář dovídá se všeho správně a obšírně. Spisovatel vládne obratným pérem, je pln nadšeného podivu pro chrabré své krajany, kreslí obrázky, jež zamlouvají se a vábí od počátku až do konce. Všecky boje a utrpení, radost i žalost, vítězství a nezdar jsou zde tak živě vypsány, že uchvacují a čtenáře takměř do prostřed bitevního hluku, vítězství i nezdaru zanášejí. Tato přednost je tak veliká, že se nemůžete od knihy ani odloučiti, a s obavou pozorujete blížící se konec, přejíce si, aby četba ještě hodně dlouho trvala. Když jsem ji půjčil svým německým farníkům, šla z ruky do ruky, a já měl stále poptávky po »Hoferbuchu«, takže jen s těží dostal jsem ji, abych napsal o ní slíbený posudek.

Auktor je také na všecky strany dosti uznalým a spravedlivým, ač zdá se nám, že hlavní hrdinové jeho spisu — Speckbacher, bývalý nebezpečný pytlák, kapucín P. Haspinger a Ondřej Hofer, — tu a tam prozrazují, že liberalismus není panu Schmölzerovi vždycky protivným. Zvláště ke *konci* knihy dáno několik notných štulců »rudovousému« kapucínu a *pověrčivému* hostinskému Sandskému (O. Hofrovi), takže nejvíce gloriory zůstává potom Speckbacherovi, jenž je skutečně rytířem bez hany a vady. Jest ovšem pravdivo, že auktor pověděl o P. Haspingrovi a o Hofrovi mnoho chvály, ale chyby, které jim vytýká, zvláště Hofrovi, zdají se nám takové, že nemůžeme dosti pochopiti, kterak celé Tyrolsko k muži tomu *s neomezenou* pietou důvěrně lnouti mohlo, zvláště chrabrý Speckbacher, jehož jako válečníka staví auktor fakticky nad Hofra, nemluvě ani o tom, že mu vytýká veliké *chyby politické*. Při novém vydání bude tudíž třeba světlo a stín rozdělití jinak, aby zasloužená a dosud uznávaná gloriola Hofrova zůstala nepoušeně zářící. Tragický konec Hofrův ukazuje nejlépe, že *toho* muž tento zasluhuje za svou poctivost, chrabrost, dobrosrdečnost a zbožnost skutečně a více, než se stalo v knize Schmölzerově. Budiž však i takto kniha tato všem přátelům podobné četby vřele doporučena. *Filip Jan Konečný.*

Julie von Massov, geborne von Behr. Ein Konvertitenbild aus dem neunzehnten Jahrhundert. Von Schwester Bernardina, Kapuzinerin. Freiburg 1902.

Herder. 328 stran. — Máme zde před sebou obraz člověka, jejž Prozřetelnost Boží vede znenáhla z lůna církve lutheránské ke katolictví. — V prvé části předvádí se dětství a zbožné i křesťanské vychování dívky neobyčejně schopné. Potom ji vidíme jakožto ženu a matku ve šťastných poměrech rodinných. Náhlé úmrtí chotě přeruší tyto poměry. — Nyní rozvine ovdovělá paní neobyčejnou činnost lidumilnou a spolu náboženskou. Zejména dva spolky založí: »Spolek žalmový« a »Ut omnes unum«, oba i pro katolíky i spolu evangelíky za účelem spojení těchto s oněmi. — Neobyčejně dojemné a poučné jest viděti, kterak bystrou a jemnou tu bytost záhy poutá všechno katolické, aniž by k tomu katolíci nějak se přičiňovali. Jak krásně líčí svou touhu mluviti s papežem Piem IX.! Je připuštěna k audienci, padne mu k nohám — ač protestantka — jest milostivě přijata a s nadšením o něm mluví. Stane se katoličkou a žije sice ve víru světa, ale přece jako světice.

Výňatek z tohoto výtečného spisu zasluhoval by zpracování českého. Byla by to spolu obrana proti »Pryč od Říma«, že lepší nelze ani mysliti. *Š.*

Der barmherzige Samaritan. (Milosrdný Samaritán.) Listy ku podpoře křesťanské dobročinnosti, vydávané Katolickým dobročinným komitétem pro Rakousko. Vychází ve Vídni šestkráte za rok za 2 K 50 h (s poštovní zásilkou). Redaktor: Otto Kozlík, kurát (Vídeň X, Kundratstrasse 3); administrace ve Vídni VIII, Strozziggasse 41; nákladem Katol. dobročinného komitétu pro Rakousko (Vídeň I, Annagasse 9, přízemí).

Charitativního tohoto časopisu vychází letošního roku druhý ročník (nové řady): každý jednotlivý sešit formátu »Vlasti« má 32 strany; tištěn písmem gotickým.

Redakci velmi pečlivě řídí a obstarává svědomitý kurát vídeňské c. k nemocnice císaře Františka Josefa Otto Kozlík, jenž mimo to s nadšením razí u nás cestu také zdravému i časovému hnutí střídmostnímu. O této důležité otázce však promluvím jindy ve zvláštní úvaze.

Muž tento, pohybuje se mezi nemocnými v našem hlavním říšském a sídelním městě, shledává se velmi zhusta s příslušníky kmene československého. Cítě s nimi a hledě si opatřiti pro ně dostatek zdravé i srozumitelné četby v drahém jich mateřském jazyce, obrátil se na mne se žádostí, abych k naznačenému účelu hleděl mu získati dobré knihy české. I prosím také na tomto místě jménem nemocných a chorých bratří českých za zdravou četbu českou, kterou ochotně sám zašlu na určené místo. Mezi všemi nemocnými v dotčeném ústavě humanitním jest při nejmenším celá třetina české národnosti. Každý dárce knih vykoná tu zároveň i lidumilný i vlastenecký skutek.

»Milosrdný Samaritán« počínaje 1. červencem 1901 přešel do rukou Katol. dobročinného komitétu ve Vídni, zvoleného sjezdem katol. dobročinných spolků rakouských, konaným ve Vídni v květnu 1900; před tím byl majetkem kněžského konventu německého řádu v Lana u Bozenu (v Tyrolsku), jenž časopis ten vydával jako měsíčník (o 16 stranách) od ledna 1899 do června 1901 za roční předplatné 2 K 40 h zároveň jako orgán pro konference spolku sv. Vincence z Pauly, pro jehož členy činilo předplatné 1 K 20 h. Změnu onu lze jednak omluviti, jednak vysvětliti tou okolností, že jmenovaný stálý výbor výkonný zamýšlel v intencích sjezdu vydávati zvláštní časopis, věnovaný charitativním snahám a charitativní práci v Rakousku; že v tomto případě zbytečně se síly netříštily, dlužno vřele jen vítati.

Také u nás ozval se před časem hlas, aby vedle »*Rozhledů po lidumilství*«, které vznikly zásluhou a na podnět šlechetného prof. Jos. Šauera z Augenburgu, které desátým již rokem vydává »Družina blah. Anežky České« a které rediguji, založen byl ještě jeden charitativní časopis český, určený spíše pro chudé a nižší třídy obyvatelstva. Myslím však, že při dobré vůli daly by se i ony dobré úmysly srovnati a provésti v rámci »Rozhledů po lidumilství«, které by všechny naše katol. spolky měly v zájmu věci přijati a prohlásiti za svůj orgán.

»Milosrdný Samaritán« jak v prvé tak i ve druhé své řadě vymezil si určitý a přesný program; programu tomuto pak byl a je také věren.

V tomto čísle »Vlasti« zmiňujeme se šíře jenom o prvém ročníku druhé řady; druhý ročník »M. S.« posoudíme teprve v prosincovém čísle »Vlasti«, kdy bude již celý v našich rukou.

V každém jednotlivém sešitě jest několik delších článků, věnovaných rozmanitým povšechným a časovým otázkám z oboru křesťanského lidumilství, z nichž některé líčí její dějinný vývoj různých děl a zařízení, jiné pak zase povzbuzují ke konání nových skutků milosrdenství, ukazujíce mezery v řetěze dosavadních opatření dobročinných a naznačujíce směr i cesty oněm, kdož pracovati

chtějí na tomto *širošírém*, ale namnoze dosud ještě *širém* záhoně v drahé naší vlasti, kde nákladné i drahé národnostní spory ochuzují značně v nejednom kuse vděčné pokladnice Charity . . . Následují bohaté drobné zprávy, rubrika literární a dotazy i odpovědi.

Z pěkných a věcných článků uvádíme následující: »Dílo sv. Josefa Calasanctia ve Vídni, kde přehledným a stručným způsobem vylíčen pořádek i rozšíření blahodárného zařízení pro učně; »Učitel a charita«, »Duchovenstvo a charita«, řeč Al. Strandnera, děkana v Luloně, »Domy milosrdenství pro nevyléčitelné v Rakousku«, »Žena ve službách charity a humanity«, kde poukazuje se na úspěšnou činnost několika dobročinných spolků ženských, »Praktické křesťanství žen«, »Péče katolíkův o vězně«, »Charitativní sjezd v Cáchách«, »Jedno ze samaritánských děl«, ve kteréžto úvaze povzbuzuje A. M. Weisz z Fryburka (ve Švýcařích) k úsilovné péči o pijany, dotýkaje se působivým způsobem hmotných, mravných a společenských škod, které způsobuje alkoholismus, »Cíle organisace katolické dobročinnosti«, »Dobročinné sjezdy v letech 1900 a 1901«, »Charita v arcidiecési Solnohradské« a »Snahy rakouských katolíků o lidové vzdělání«.

Obětovný pan redaktor »M. S.« může s plným uspokojením pohlížeti na práci, kterou již vykonal na záhoně milosrdné lásky ve Vídni, při čemž mu zároveň z hloubi duše přejeme i v dalších snahách a při další lidumilné práci nejlepšího zdaru a hojného požehnání Božího. Kéž »Milosrdný Samaritán« za výborné jeho redakce vychází již co nejdříve každého měsíce mezi rakouské katolíky německé národnosti!

Tane mi tu na mysli ještě jedno vznešené poslání lidumilných časopisů, spočívajících na zdravých zásadách křesťanských — poslání v ohledu národnostní snášelivosti a spravedlnosti v mnohojazyčném Rakousku. Snad v tomto směru nebyla by práce beze všech positivních výsledků, nebo s dostatek známy jsou z Písma sv. léčivé účinky opravdové a ryzí účinky lásky křesťanské.

Frant. Cyrill Vlk.

Der Gottesbau der katholischen Kirche mit Rücksicht auf Luthers Leben und die Folgen seiner Lehre und Thaten. Von P. *Andreas Hamerle* C. SS. R. Klagenfurt 1901. — Zasloužilý provinciál německých Redemptoristů rakouských, P. Ondřej Hamerle, vydal na obranu katolické církve a proti rozšiřovatelům hesla »Pryč od Říma« ve Svatojosefském spolku tiskovém v Celovci spis, který snad ze všech podobných jest nejlepším i hodí se výborně jak učenému tak prostému. Při vší populárnosti je dílo toto psáno opravdu věcně a vědecky na základě nejlepších katolických i protestantských pramenů; většinou mluví dr. Luther o sobě a svých sám, takže dojem spisu jeví se všude mocně, přesvědčivě.

K nejšťastnějším myšlénkám auktorovým přičítáme základní ideu celého spisu — podati k slovům a činům Luthrovým vždy zdařilý kontrast mužů v pravdě svatých, a uvésti podobné řeči a skutky jejich: P. Hamerle činí tak všude, podávaje i četné, dosti zdařilé illustrace uvedených osob, čímž knize jeho přibývá živosti a důkaz se stává tak mocným, že se mu nestranný čtenář neubrání. Náboženská a mravní schátralost Lutherova a jím založené reformace ukazuje se zde všude, i když auktor velmi mírně píše a neblahá fakta blahovolně vysvětluje, uznávaje nepokrytě chyby, jež byly na straně církevní, a chvále přednosti, zvláště *osobní*, jež byly na straně Lutherově. Vyznívá-li konečný soud o Luthrovi a jeho díle nepříznivě, není tím nikdo vinen než Martin Luther sám; z černého nelze udělati bílé.

K nejzajímavějším partiím Hamerlova spisu náleží výklad Luthrovy povahy a okolností, za nichž vyrostl i působil. Dle toho jeví se Luther jako povaha neurovnaná, zádumčivá, úzkostlivá, rigorosní, zbožná; ale hned zase výstředně lehkomyslná, rozpustilá, divoká, k pohlavním výstřednostem, jakož i k nemírnému hněvu, jídlu, pití a hrdosti silně nakloněná, ve zlém i v dobrém prchlivá a nestálá. Vady a přednosti tyto zdají se býti Luthrovi *vrozenými:* a rodiče nebyli o nic lepšími, zvláště otec, jenž tak byl náruživým, že kdysi v hádce i jednoho člověka do smrti ubil, a mladičkého synáčka přísně trestával, v čemž mu i matka statečně pomáhala. Ve škole obecné býval též Luther pro nepoddajné vady své bit, a později — jsa již v zátiší klášterním — nezdá se, že našel pravé vychovatele, ačkoli klášter augustiánský v Evropě za noviciátu Lutherova byl dosti spořádaného života, a nešťastný reformator vyznává, že prvá čtyři léta byl příkladně horlivým.

Zajímavou jest *formule*, dle které složil Luther *řeholní* sliby, nebyv k tomu ani rodiči ani klášterníky nikterak pobádán, a dělaje všecko z dobré vůle vlastní. Zněla takto: »Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista, Požehnaného, Amen. Já frater

Martin z Eislebenu, syn Jana a Markéty Lutrových z Möhry, skládám slib a zavazuji se Bohu všemohoucímu, svaté povždy Panně Marii, sv. otci Augustinu a Tobě, důstojný otče převore, bratře Wienaude z Diedenhofenu, na místě nejdůstojnějšího otce velmistra řádu Poustevníků sv. Augustina . . . že chci žíti bez vlastního majetku a v čistotě dle řeholních předpisů sv. Augustina až do smrti«. Jak slibům těmto před Bohem a před lidmi později nešťastný frater Martin dostál, je všeobecně známo . . . Jakými myšlénkami zabýval se mladistvý dr. Luther, jsa ještě klášterníkem a takměř na začátku veřejného kněžského působení, vysvítá z přiznání, jež učinil Spalatinovi, spatřiv u jeho hospodyně hezkou dívku. Pravil: O Spalatine! Nechci umříti, dokavad tolik neprovedu, abych si mohl podobné děvčátko vzíti za ženu! Vedle chlípnosti lomcovala Luthrem *pýcha.* Když se stal professorem, byli Augustiniáni Erfurtští rádi, — že se ho takto zbavili. Při tom přirovnával se rád *sv. apoštolu Pavlu* a snažil se, aby všude měl první slovo, jsa po případě i lživě neupřímným (Kard. Cajetán), šibalsky vychytralým, ba i krvežíznivým (válka selská) a sprostě nestydatým v řečech i skutcích. Než si vzal »za ženu« Kateřinu Borrovu, vyznal, že mu vyčítali troje milostné pletky. Vínem opíjel se mnohdy na mol a čertů měl kolem sebe i v sobě pořád plno. Umřel smrtí náhlou, trápen byv nezřídka pochybnostmi a zoufalstvím, takže naň dávali pozor, aby něco nevyvedl. O jeho smrti jsou různé zprávy — samovražda též se mu přikládá, a nemůže býti od jeho přátel *dokázaně* zvrácena. Ze šetrnosti, aby neurazil cit mravnosti, zamlčuje auktor častokráte (zvl. na str. 157. a následující) výroky, jimiž by *úplná* mravní zpustlost Luthrova *neznalým* čtenářům jeho života byla jasně na jevo vyšla. Jinde však bere Luthra za slovo a předvádí hned opačné výroky, aby lži jeho za čerstva dokázal (str. 205 a násled.): zvláště stalo se tak velmi zdařile v důležité otázce: »Odkud měl Martin Luther právo církev reformovati«, a proč raději nezreformoval sebe? Ve 24 letech změnil v této otázce »svatý a božský dor. Luther« — jak ho protestanté nazývají, zazlívajíce katolíkům uctívání skutečných *Svatých!* — ne méně než dvanáckráte, upadaje při tom vždy z výstředností do výstřednosti!

Výborně polemisuje auktor s Luthrovým vystoupením proti odpustkům (str. 46—48), ukazuje, že dr. Martin sice proti nim štval, ale pak zase vyznal, že »odpustkům docela nerozuměl«, ač P. Hamerle, myslí, že i zde (v tomto přiznání) dor. Luther pro větší effekt *lhal* jak také jindy dělával. Protestanté rádi vyčítají nám, že prý *odpustky* děláme si spasení lehkým. P. Hamerle odpovídá: Nikoli, poněvadž musíme věřiti, litovati, vyznati se, napraviti a chyby nechati, kdežto vy dle Luthrovy nauky nemusíte nic činiti, než věřiti, jelikož dle ní »víra zakrývá i lidské lejno tak velice, že před Bohem nesmrdí.« Kdo si tedy dělá spasení lehkým? Na str. 71. je vyobrazena Tetzelova schránka odpustková: auktor však přidává, že ač P. Tetzel měl jen jednu, ukazují protestanté schránek podobných více, že tedy podvádějí i v této věci, kterou mnoho křiku k potupě ctihodného a učeného kněze P. Jana Tetzla byli učinili, aby svého dr. Martina tím více vychválili. Dějiny však jsou spravedlivy: dnes přichází P. Tetzel ke cti. — a Martin Luther? . . . O »požehnání«, jaké reformace přinesla Němcům a vůbec křesťanskému náboženství, pojednává P. Hamerle na konci spisu aforisticky, ale drasticky.

Filip Jan Konečný.

ČESKÁ.

Sekanina František: **Henryk Sienkiewicz.** Literární studie. V Praze, tiskem E. Beauforta, nákladem vlastním 1901, stran 68, cena 32 h. — První má četba spisů S.ových nebyla příliš mnohoslibná; chtěje totiž před několika lety poznati aspoň v překladech spisy nejznamenitějších slovanských spisovatelů, koupil jsem si z německé Reclamovy Universalbibliothek mezi jinými i S-ův román »Na zwar«, ale nebyl jsem četbou jeho uspokojen, jevil se mi jako obyčejná práce, jichž je dvanáct do tuctu. Proto také když nedávno chvály spisů S-ových se všude pronášely, když skoro nebylo časopisu politického, zábavného i vědeckého, který by se S-em neobíral, domníval jsem se, že je to snad jen americká reklama, neboť odtud také přišly k nám do Evropy první chvalozpěvy, první zájem a vzrušení pro S-e. Byl to v Americe žijící anglický spisovatel a kritik Jeremiáš Curtin, který na některé ze S-ových velikolepých prací Američany upozornil a správně vycítil, že »cituplnost a měkkost slovanské raçy svým pronikavým kontrastem uhodí na city Angličanů« a také S-ovu trilogii velkých romanů hned přeložil a vskutku se dočkal velkolepého úspěchu. Způsobila-li S-ova trilogie románová pravou sensaci, bylo vítězství úplné, když vyšel překlad románu »Quo vadis«. Avšak kdo tyto a jiné

S-ovy spisy pozorně přečetl, zajisté také pro ně nadšen bude a i kdyby snad osobní nadšení páně Sekaninovo zúplna nesdílel, přece uzná, že je S. Bohem bohatě nadaný spisovatel, čili jak krásně, krátce a trefně řekl náš Vrchlický, tázán byv kýmsi na svoje mínění o S-ovi: »Sienkiewicz je dítkem Štěstěny«. Pan Sekanina rozebírá ve čtyřech oddílech všestranně činnost S-ovu, píše vzletně, básnicky, uchvacuje čtenáře, nadchne ho; doporučuje spisy svého zamilovaného autora, rozebírá jednotlivé jeho větší i menší práce, mnohdy i doslovné, uvádí některé překrásné citáty; kdo spisek přečte, zajisté sdíleti bude nadšení páně Sekaninovo a obstará si spisy S-ových i jiným je doporučí — čímž účel brožury dosažen. Jak mnohdy u nás Slovanů se stává, byl S. až tehdy doma oceněn, když sláva jeho přišla — z ciziny. Když vyšlo italské vydání S-ova románu »Quo vadis« nákladem římské firmy Detken a Roscholl, prodalo se v několika jen měsících třicet tisíc výtisků; francouzského vydání vyšlo za čtvrt roku v Paříži stodvacet vydání a v době, kdy málo kdo na četbu myslil, v čas pařížské světové výstavy; román tento »něžný a roztomilý při své velkolepé rozbouřenosti, byl základním kamenem neobyčejné básníkovy popularity.« Spisy S-e přeloženy jsou již do dvaceti řečí. S. čítá nyní 56 let — narodil se 4. května 1846 — a je z prvních romanopisců vší světové literatury, když vydal romány »Bez dogmatu« a »Rodina Polanieckých«, vyslovila mu uznání a podiv i kritika krajně umělecká. Jest ovšem i strana protivná, která S-e poněkud střízlivěji posuzuje. Činí tak hlavně mnozí z německých kritiků; u nás vyslovil se dr. Zdeněk Nejedlý v článku »Alois Jirásek« následovně: »romantický román historický zableskl se a září dnes jestě v S-ovi jakožto největším historickém romanopisci tohoto směru po Scottovi. Historický postup nedá se však zadržeti, S-ově veliké dnešní slávě nebude se srovnati jeho význam v dějinách umění. Srovnávaje pak dále S-e s Jiráskem, praví: dnes stojí v historickém románě proti sobě dva slovanští mistři: realistický Jirásek a romantický S. Jich tvůrčí a umělecká síla nedá se na vzájem odměřovat. Nechť pak zájem obecenstva světového se nese k druhému umělci, tolik pro dějiny umění jisto dnes, že Jirásek vyniká nad S-e svým významem historickým. Jirásek přinesl umění něco nového, S. těží z toho, co tu již bylo. S. přimkl se k proudu dohasínající romantiky, Jirásek k realismu. Jirásek jest umělec úplně moderní, pokrokový.« Viz »Časopis musea království českého« 1901 strana 510 a 511.

Kritik světoznámého anglického »Athenea« píše: »S. jakožto spisovatel historických povídek vyniká nad Waltera Scotta, jehož výtvory, jak s tohoto stanoviska, tak se stanoviska uměleckého stojí mnohem níže než tyto polské epopeje. Týž kritik srovnává ho s jediným hrabětem Tolstojem, jemuž se rovná silou psychologické analyse, ale překonává ho uměním.« V ústech Poláka je S. »apoštol, zpovědník svého národa, světlonoš, — jenž lidu svému svítí na cestu — jest solí jeho země.« Mikš Josef píše v »Osvětě« 1901 seš. 11. a 12.: S. jest nám milý pro svou víru v dobro a život, jeho realismus jest nám všem pramenem živé vody, jeho povídky nás posilňují, utvrzují naši víru v srdce lidské, ve vyšší síly nadpozemské, v ono křesťanství, kterého nyní tak málo dbá barbarská Evropa.«

Je ještě v paměti, jak oslavili Poláci 25tileté spisovatelské jubileum svého miláčka S-e; vděčný národ uspořádal sbírku a zakoupil mu statek Oblegorek, aby prost jsa péče o kus chleba, mohl se všecek věnovati literární práci; při jubileu university Jagellonské udělen byl S-ovi diplom čestného doktora filosofie. Z velkých románů S-ových vyšlo doposud: »Mečem a ohněm«, I. díl velké trilogie napsaný v letech 1884 až 1886; II. díl »Potopa« 1887 až 1888; III. díl »Pan Wolodijowski« 1887 až 1888; tendence celé trilogie jest: nezoufati, není nikdy zle, aby nebylo dobře, Bůh dopouští, ale neopouští. Museum XXXV., 52. Roku 1889 vznikla v S-ovi myšlénka napsati psychologický román »Bez dogmatu«, roku 1892 pustil se do nové knihy, do rodinného románu »Rodina Polanieckých«, který 1894 dokončil; oba romány souvisí tendencí morální, jíž chtěl autor vyjádřiti v prvním ničemnost života bez víry a v druhém, že víra beze skutků je mrtva. Museum str. 52. Román »Quo vadis«, »Kam jdeš?« započat roku 1894 v Zakopaném a byl ukončen v Nizze roku 1896. O »Křižácích« počal pracovati roku 1898 a ukončiv tuto práci, prohlásil, že je to jeho poslední velká práce; zatím však zvěstují listy potěšitelnou zprávu, že pracuje zase o novém románu z doby Sobieského. S. žije trvale ve Varšavě a vedle prací literárních, jimiž se denně pravidelně čtyři hodiny zaměstnává, je jeho jedinou zábavou honba. Veliký jest počet S-ových kratších prací, z nichž největší popularitu mu získaly »Črty uhlem«, neobyčejná jich hloubka citu uchvátila a strhla. Spisek doporoučíme všem ctitelům múzy S-ovy, jak pro láci, tak i pro krásný obsah. Přidána pěkná podobizna S-ova. Všechny za spisek stržené peníze do konce května 1902 v obnosu 600 K odvedeny byly ve prospěch dětí vřesenských.

Ignát Zháněl.

O úpadku náboženství mezi protestanty. Napsal Jan Filip Konečný. »Časových úvah« roč. VI., č. 8.—9. Red. Dr. Fr. Reyl. — Autor probírá bludy profesorů protestantské theologie, nevěru světských profesorů protestantských, jakož i vůbec protestantské intelligence, pokleslost víry v lidu, mezi nímž se úzasně rozmáhá socialní demokracie. Zvláště zajímavá je stať o nevěřících pastorech. Protestantská církev má v Americe přes 700 sekt a v Anglii na 712 sekt, i praví dobře pan spisovatel, nic není prokázaně tak zchátralého, jako co se neuslále v kousky a kousíčky až do základů rozpadává.

Oproti tomu poukazuje pan spisovatel, že u nás jednota a jistota víry plyne ze samého základu víry, že máme neomylnou autoritu v římském papeži, a že u nás není možno, aby profesor bohosloví nevěru hlásal a při tom na svém místě setrval.

Hned na počátku obrací se pan spisovatel proti dvojctihodnému p. Šádkovi. pastoru evangelicko-reformovaného vyznání v Ranné, že v »Hlasech ze Siona« rád psává o inferioritě katolické a superioritě evangelické a proti lib. protestantskému professoru Emilu de Laveleyovi, jenž tvrdí, že protestantští národové vynikají nad katolické národy ve všech oborech duševní i tělesné práce, ve vědách, v umění, vzdělanosti, průmyslu a blahobytu — oproti tomu autor ukazuje v protestantismu na slabiny a trhliny, jež dokazují, že superiority v něm není, ale za to že je v něm hodně pochybovačství, nevěry a úplného náboženského rozkladu, kdežto my máme ve svém náboženství nepopíratelnou jistotu, jednotu a důslednost, tedy superioritu.

Spisovatel přechází k poměrům českým a dokazuje, že i zde jest mezi protestanty rozháranost v učení. Velice krásně líčí poměr našich protestantů k českým bratřím a k Husovi, potíraje jejich nedůslednost. Celý spis důst. pána Fil. Konečného vyniká jasností a znalostí předmětu; autor patří mezi muže, kteří své přesvědčení neobalují, aby nenarazili — on řekne vše otevřeně, přímo a podepíše se. To jej velice šlechtí.

Tomáš Škrdle.

Josef Allemand, ctihodný kněz a zakladatel spolku jinochů ve Francii. Dle M. Gaudela podává profesor Josef Šauer z Augenburgu. Cena 60 h. »Hlasů katol. tiskového spolku« ročníku 33. č. 2. — Profes. Josef Šauer z Augenburgu hledí si všemožně výchovy chudé, opuštěné mládeže. Tuto ideu, kde jen mohl a může, hledí uskutečniti a nejvíce osob pro ni získati. I není divu, že přeložil dílo M. Gaudelovo, předvádějící mu podobného muže, jakým se snaží býti překladatel sám.

Mládí Josefa Allemanda bylo neutěšené. Byl postavy malé; jeho obličej neposkytoval jiného půvabu, vyjma nevinnosti a ctnosti. Byl velice krátkozraký, což snad činilo chování jeho poněkud rozpačitým a neobratným. Jeho vnitřní život a láska k samotě odcizovaly ho společnosti. To vše, i zbožný výraz jeho obličeje, rodičům se protivilo, takže s ním nakládali příkře a nevlídně.

Ale vnímavý hoch zamiloval si Boha a službu jeho. Allemandovi bylo asi 13 let, když přišel ve svém rodišti Marseilu ve styk s kněžími Nejsvětějšího Srdce a s jejich ústavem pro mládež. Ke konci r. 1785 představen byl ve spolku Božského dítka Ježíše a zasvětil se Božskému dítku písemně slovy: »Já, Jan Josef Allemand, odevzdávám a zasvěcuji se dnes a pro vždy Božskému Dítku Ježíši. Dne 1. ledna 1786.«

Brzy potom přijat byl do sodality sv. Aloise z Gonzagy, aby dosáhl vyššího stupně svatosti. V obou ústavech vynikal Allemand vážností a zbožností, tak že budil obdiv svých představených. Zvláště zamiloval si duchovní cvičení. Poslední duchovní cvičení, jichž se také Allemand súčastnil, byla r. 1799. Revoluce rukou surovou zničila všecky náboženské ústavy. V ten právě čas chtěl Allemand vstoupiti do stavu kněžského. Když to doma oznámil, uchopil otec řemen, udeřil jím zbožného jinocha několikráte a všemožně ho trýznil, ale Allemand se radoval, že mohl pro Ježíše Krista trpěti a od svého úmyslu neodstoupil.

Autor líčí děsnými slovy hrůzy revoluce v Marseilu. Kněží byli z města vypovězeni, ale hrdinný kněz Reimonet vrátil se tajně do Marseilu a řídil zde s Allemandem, jejž cizí biskup na kněze vysvětil, církev Boží. Heroické činy Reimonetovy, Allemandovy a jejich přátel srdce křesťana hluboce dojímají.

Když byla revoluce odstraněna a nebe nad Francií se vyjasňovalo, počal se Allemand ujímati mládeže; nejprve zvolil si čtyři ctnostné jinochy, shromažďoval je v malé najaté světnici, a když mu později něco nových členů přibylo, dáno družině jméno: »Spolek Božského dítka Ježíše, nebo ústav mládeže v Marseilu«. Ze družiny, z počátku tajné, stal se brzy spolek veřejný. Allemand najal dvorec s jednopatrovým domem a začal zde veřejně působiti. A nyní vypisuje

se, kterak moudře, obezřetně a svatě vedl Allemand své chovance a jaké byly osudy jeho ústavu. To nelze podati u výtahu, tu nutno každému říci: »vezmi a čti sám«. Úmrtím Allemandovým nezanikly jeho ústavy; ony trvají, ano zkvétají, neb žáci jeho pracují v duchu svého mistra.

O podobných knihách mluvíme ve »Vlasti« velice rádi, neb nic více nezdobí církev než tito hrdinové křesťanské lásky a obětivosti. A právě Francie vydala nám mnoho podobných mužů i žen! *Tomáš Škrdle.*

Most Boží od M. Marijanové. »Zábav večerních«, roč. XXIII. čís. 4. Red. prof. Em. Žák. Nakl. Cyrillo-Meth. knihtiskárna (V. Kotrba). — Dva bratří se na smrt rozhněvají pro — ženu. Hrabě z Orlova pojme za choť dívku, kterou jeho bratranec Salis, s ním vychovaný, vášnivě miluje. Salis se pomstí: urve bratrovci kus panství, a stav se ministrem, zbaví ho státního úřadu. Hrabě z Orlova nucen jest odstěhovati se na svůj stateček Břehov, kde s dcerou Boženou žije šetrný život. Zde v Břehově a v okolí odehrávají se různé dějové episody, ale ty necháme stranou a podíváme se k panu ministrovi Salisovi. Je rozerván, opouští víru otců, plane záštím proti bratranci, ale v srdci spokojen není. Ministr Salis má synovce Jana a neteř Kristinu. Oba jsou ctnostní, zbožní a oba vynikají krásnými vlastnostmi. Hlavně roztomilá neteř Kristina; je to dívka veselá, moudrá, zbožná a za úkol života vzala si pomáhati chudině a hojiti vůbec rány nešťastných. Tito mladí lidé a hlavně Kristina smíří oba bratrance: hraběte z Orlova a ministra Sálise. Ministr se poraní, i uchýlí se na venek na urvaný bratranci statek, zde se rozneMůže, pomocí Kristiny smiřuje se s Bohem, chce navrátiti statek bratranci. To se děje za noční bouře; synovec Jan jel pro lékaře a Kristina spěchá k pánu z Orlova, aby přišel smířit se s bratrancem. Když pánu z Orlova oderván byl kus statku jeho, dal strhati most nad potokem, jenž oba břehy spojoval. Jest bouře, voda se vlní, Kristina volá s břehu na druhou stranu k pánu z Orlova, aby přišel se smířiti, ale hlas její se ztrácí v jekotu bouře. V tom blesk osvítí krajinu a Kristina pozná, že mohutný, vichrem poražený strom tvoří most k pánu z Orlova. To jest ten »most Boží«, který umožnil Kristině cestu k pánu Orlova a a pánu z Orlova cestu k ministru Salisovi. Nastane smír a Jan pojme Boženu za choť. Děj této povídky jest velice bohatý a květnatý a co nás zvláště dojímá, je vítězství víry a božské lásky, jejichž nositelem jest zbožná Kristina. V tom spočívá právě hlavní a přední cena této milé povídky, i doporučujeme ji s dobrým svědomím. *Tomáš Škrdle.*

Sentimentální Tommy. Povídka o jeho dětství. Napsal J. M. Barrie. Z anglického přeložil Jos. Bartoš. Anglická knihovna VIII. Řady II. č. 1. Nákladem J. Otty v Praze. Tiskem »Unie« v Praze. — Velký význam pro české písemnictví mají překlady ze světových literatur cizích. Neboť plody velikých duchů jiných národů stávají se tím snadno přístupnými našemu čtenářstvu, dále tvoří pásky příbuzenství mezi písemnictvím naším a cizím, z něhož čerpají se nové pojmy o pravdě, dobru a krásnu pro ducha národa. Žádáme pak ovšem se stanoviska katolického, aby jen plody dobré cizích literatur byly v roucho české oblékány. Proto těšíme se tomu, že proti přívalu překladů z laxní francouzské literatury počíná se nám dostávati zdravých prací z angličiny. Anglická knihovna Ottova za osvědčené redakce dokonalého znatele anglického jazyka, ředitele cukrovaru Jos. Bartoše, plní zdárně tento úkol. Poslední číslo její přináší překlad mistrovské práce Jamesa Mathewa Barrie »Sentimental Tommy«, vyšlé r. 1896. Autor narozen jest 9. května r. 1860 v tkalcovském městečku Kirriemuiru ve Skotsku a věnoval se s počátku žurnalismu. První jeho povídka r. 1887 »Lépe býti mrtev« setkala se s naprostým nezdarem. Dále vydal »Když je člověk prostým«, povídku z literárního života, plnou humoru a satyry, »Idylly o Starých Světlech«, skizzy to z jeho rodiště, které mu rázem zjednaly jména. R. 1888 vyšla novella »Okno ve Thrumech«, idylla to rodinné lásky, r. 1890 »My lady Nicotine«, svazek to humoristických feuilletonů. R. 1891 vyšel jeho »Malý farář«, jenž byl i zdramatisován, r. 1896 »Margaret Ogilvy«, vzpomínky na matku básníkovu. — M. Barrie žije v Londýně ve stkvělých životních poměrech. Vysoké bledé čelo, tmavé vlasy i oči, ušlechtilé rysy obličeje ukazují spíše na Itala než na syna drsného severu. Jinak jeví obličej plachý a zadumaný výraz. Podobizna jest tomuto svazku připojena. Mistrovský jeho kus »Sentimentální Tommy« vzat jest z anglickéko ovzduší a v tom smyslu musíme naň nazírati. Lehounké, zdánlivě nepravidelné vyprávování vábí nás tím více, čím lahodnější jest překlad do jazyka českého. Jak mnoho umění jest skryto v jeho lehounkém slohu! Dojemná je scéna o vánoční hře dvou neuměle přestrojených capartů před jejich umírající matkou v ponuré jizbě zapadlé londýnské ulice. Povídka o Thomasu Sandysovi, episody o »Malované paní« pro-

stupují umělecký děj, do něhož vložil autor mnoho psychologie. Duch náboženství, byť anglikánského, proniká pásmo děje i dialogů (str. 78., 79.). Známá spisovatelská něžnost M. Barrierova zračí se i tu. Obsah knihy, určený pro intelligentní čtenářstvo, nutno studovati, a proto dlužno vlastně tuto knihu dvakráte čísti. V očích však čtenářů, hledajících pikantnost, rozčilující děj a bezvýznamné frázovité dialogy »Sentimentální Tommy« milosti nenajde. Se stanoviska našeho dlužno chváliti hlavně snahu, abychom měli překlady zdravých spisů, které jsou tak psány, že je může čísti jinoch, dívka i dospělý, aniž by jakou mravní úhonu utrpěl. — Dobře praví M. Barrie na str. 53.: »Tiskařský lis jest buď největším požehnáním nebo největší kletbou moderních dob.« *Vlastimil Hálek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Slavnému »Historickému Kroužku« v Praze! Již delší dobu pozoruji následující: Farní úřady se vší ochotou poskytují učitelstvu, advokátům, doktorům mediciny atd., krátce laikům k disposici farní archivy, farní pamětní knihy atd. Laici farní věci, pro historii důležité, v pravém slova smyslu vydrancují, ale všemu dají *ráz protikatolický*, a to jest to, co nejvíce škodí a čím celá věc, jinak chvály hodná se zvrhá. Pravidlem takové věci síří se mezi lidem a lid zaujme zcela důsledně církvi a kněžstvu stanovisko nepřátelské. A nyní teprve přicházíme my kněží a snažíme se jed do srdcí vštípený vypuditi — ale nepodaří se nám toto zcela nikdy. Chybujeme tedy my velice, že nestaráme se o to, abychom již předem vyloučili možnost špatné a jedovaté setby, a nesnažíme se lidu podati to, po čem touží, t. j. dějiny, dříve než učiní tak laici. — Doklad: V X. máme památný mariánský chrám, při němž bývala kdys kolej jesuitská. »Jesuitský denník« a jich Paměti posud jsou ve farním archivu. Do farního archivu vedral se dr. . . . . , sebral a vybral, kde co, a z toho zrobil v pravém slova smyslu pamflet na bývalé zdejší jesuity, vydal tiskem a nyní za drahý peníz prodává poutníkům, kteří kupují si posměch svého náboženství. Proč nechopil se toho některý kněz dříve? Proč nevydal Paměti ty v duchu katolickém? — Nečekejme, až někdo nás napadne, abychom se bránili, ale pracujme předem. Proto navrhuji: aby »Historický Kroužek« vyzval veškeré kněžstvo Čech buď přímo neb skrze nd. bisk. Ordinariáty, aby v každém vikariátě zvolen byl kněz historií se obírající, tomu aby ochotně dány byly k disposici farní archivy a Pamětní knihy ku sepsání dějin vikariátu. Tím by »Sborník« měl velké množství zajímavé látky. Otisky jednotlivých prací mohly by se v příslušném vikariátu lacino rozhoditi mezi lid a tak prospěti i spáse duší i víře i kněžstvu. Prosím, račtež o tom uvažovati. — Ve hluboké úctě atd.

Ze Slovenska. Prosím Vás, velebný pane redaktore, najděte tomuto mému obvyklému referátu v čísle posledním kousíček místečka, kdybyste ho měl kde vzít. Do čísla prvního bylo by již »neskoro«. — Nejprve Martinské slavnosti. Našel jsem letos v Martině více Čechů (hlavně Moravanů) než v letech předešlých. Je zřejmo, že zájem český o Slovensko se šíří, mohutní. Průběh slavnosti byl důstojný. Obcoval jsem (jako host) výborové schůzi musealní slovenské společnosti: tak důstojně se jedná v málokterém výboru našich spolků. Ale cítil jsem tam, jak jsou Slováci utištěni: vládě překáží i jen čistě slovenská pečeť spolková a bude zajisté překážeti také slovensko-maďarská, neboť není zachována zásada: »Bevorzugung des ungarischen«. Řeč, kterou předseda p. farář Kmeť otvíral zasednutí valné hromady musejní, byla kabinetním kouskem řečnickým. Líbilo se mi, jak krásně obhajoval pan farář slovenský lid, že není nasáknut panslavismem. Mile se poslouchala také řeč, kterou spisovatel Uram Podtatranský líčil, jak z malého zrnka povstala mus. společnost — ale neřekl, že zmohutněla u velký strom, protože by »předbíhal událostem«. Mezi Slováky je bohužel málo zájmu pro spolek a přijímání slovanských členů mimouherských vláda zakázala. »Druhý Radlínský« pan farář Osvald znova ukázal dávno osvědčenou obětivost podporou 200 K na vydání a rozšíření přednášky Uramovy. Osvald byl zvolen druhým podpředsedou spolkovým, neboť farář R. Zaymus, dosavadní podpředseda, jak »Vlasť« již sdělila, zemřel. Kaplan Medvecký podal společnosti obšírný místopis Dětvy, jednoho z nejzajímavějších krajů slovenských. Spis pročtou a posoudí odborníci, načež po jich

návrhu bude vydán. Dvě věcí pozoroval jsem v Martině: líbilo se mi, jak svorně pracují katolíci s evangelíky na kulturním povznesení národa, ačkoli viděl jsem, že jsou mnozí, kteří by rádi zaseli náboženský svár do malého národa, kterému by intollerance náboženská hrozně uškodila. Nemohlo mne také zůstati tajno, že návštěva slavností Slováky samými čím dále tím více se menší. Chyběla mi v Turč. Sv. Martině mnohá hlava, na kterou jsem se těšil. Ačkoli Martinští hledí, aby veškeré slovanské národní hnutí bylo scentralisováno v Martině, přece nastává pomalu decentralisace. Nechci rozhodovati o tom, bude-li to s prospěchem nebo se škodou národa. Před slavnostmi uspořádal redaktor Kretz z Uh. Hradiště v Martině schůzi přátel slovenských výšivek. Jak dopadly porady, nevím. »Národnie Noviny« je zamlčely, neboť prý bylo jednáno proti Martinu. Jest nyní bohužel ve zvyku, že útrapy slovanského národa svalují se za vinu vždy na Martin: jest to pohodlnější nežli namahavější snad hledání pravých vinníků. Vtip »černokňažníkův«, když spadl benátský campanile, že vinu nese Martin, má v sobě cosi pravdy. Na slovensku je mnoho jenerálů, ale kaprálem chce býti málokdo: da ist der Hund begraben. — Nyní obvyklé improperie. Persekuce Slováků pokračuje. Účastní se jí nejen maďarská byrokracie, nýbrž také zfanatisovaná luza. »Spolek sv. Vojtěcha« vyvěsil si na vlastní dům v Trnavě úhledně malovaný štít, ale do rána byl pokálen štít a zablácena nově vybílená stěna. — V Hontské policii pronásledují teřanského pastora Koryčanského a dvornického učitele Roháče. Pavel Koryčanský napomenul teřanského učitele, aby ve škole dbal slovenčiny, neboť se přesvědčil, že děti nejstaršího školního roku neuměly nic čísti v slovenském Novém Zákoně. To jest hrozný zločin. Na učitele Jana Roháče svedl jakýsi židák, že zakazuje dětem školním mluviti maďarsky. To jest ještě větší zločin, třeba není na této pomluvě slova pravdy. Nějaké tresty oba stateční Slováci slíznou. — Odsouzená spisovatelka Podjavorinská (viz »Vlasti« č. 11.) se odvolala z rozsudku a soudní dvůr rozsudek zrušil. To je případ velmi vzácný. — Slovenským sklenkařům a sklenářům pobrali v Judapešti na rozkaz hlavního kapitána křosny se sklem a koše se skleničkami, protože prý nemohli se vykázati živnostenskými listy. Ale na zakročení ministerstva byly jim zabavené předměty vráceny. To je také vzácný nález ministerský. — Maďarské úřady exemplárně trestají faráře, kteří nechtějí připustiti do slovenských kostelů maďarské nacionalní košutské hymny, sršící záští a jedem proti Slovákům. — Martinský advokát Matúš Dula má na krku trestní vyšetřování, protože ve slovenské dědince v Turčanské Polici zakončil promluvu nad hrobem svého přítele slovy: budiž ti lehka tvoje rodná slovenská země. Slováci nesmějí tedy svou zváti zemi, kterou vlastním potem a mozoly od předhistorických dob vzdělávají. — Dr. Jan Mudroň, advokát, a Miloš Pietor, záložensky účetní v Turč. Sv. Martině, jsou vyšetřováni a budou pokutování za »Zábavné a poučné knížky«, v nichž jeden vybízel lid k lásce k rodnému kraji a k mateřské mluvě a druhý otiskl vlastenecké básničky, pocházející z r. 1848 a již neméně než dvacetkráte na Slovensku otištěné. Slepá zášť! — Podobně redaktor »L'udových Novin«, Antonín Bielek, je souzen a bude asi odsouzen za to, že ve článku »Naším mamičkám« vybízel slovenské matky, aby děti své vychovávaly v duchu vlasteneckém a tak aby nahradily jim, čeho jim odpírá zvrácená maďaronská nepaedagogická výchova školní. Hrozného zločinu se dopustil také tím, že otiskl Skultétovu z let padesátých pochodící básničku »Já som malý, ale Slovák«, pro niž úřady zakázaly Bežův »Slabikár a čítanku«. Bielek byl svého času konfes. katol. učitelem v Zubáku, blízko moravských hranic. Má nyní nepatrnou pensi, která mu bude z trestu odňata, ačkoli uherský zákoník odnětí kauce nepovoluje. Fiat justitia! — Bajotský farář Jan Foltýn (dle jména již Maďar!) kázal v kostele v Maďaróši slovenským farníkům maďařsky. Farníci, kterým po staletí kázalo se slovensky, nejprve reptali, srotili se a opustili v hněvu kostel. Foltýn uznal za svou pastorální povinnost udat ovečky svoje u soudu, že jsou nepřátely maďarského slova. Pro Uhry neplatí žádný církevní zákon, žádné papežské breve, tím méně papežská encyklika o národnostní tolleranci. Maďaronští kněží nejsou Kirchenlehrer, nýbrž Kirchenleerer. Vinu toho nesou biskupové, kteří podporují a odměňují maďarisační snahy mezi kněžstvem. Pravdě průchod — může »Nový Život« desetkrát napsat, že »Vlasť« (resp. Peřinka) píše proti biskupům. — Nedávno při zasednutí obecního výboru ve Staré Turé žádal kterýsi výborník, aby protokoly výborových schůzí psaly se slovensky. Přítomný notář (asi obecní sekretář) vyskočil se stoličky a zakřikl výborníka Horniaka, že zápisnice se budou tak psát, jak on bude chtíti. »Považské Noviny« táží se: či je mesto Stará Turá pre pána notára stvorená, a či je pán notár pre Starú Turú, ktorá ho platí? — Armádní řečí u nás jest samospasná němčina. V Uhrách také. Ale honvédské pluky, které si vydržují Uhry samy, byly zmaďarisovány. Honvédský ministr baron Fejérváry nařídil, že pluky

vyjímaje toliko chorvatské, nesmějí užívati jiné řeči než maďarské. S rekruty »cizího jazyka« musejí instruktoři mluviti tlumočníkem, jen ne nemaďarsky. — Tomu se konečně nedivíme, že maďarisují se honvédi. Ale jest již všeobecně známo a u všech rozumných vychovatelů způsobilo podiv nemalý, že ministr Vlassics nařídil, aby se v elementárních (obecných školách) vyučovalo až 24 hodin týdně maďarčině. Na obecných školách v Uhrách je nejvíce 26 hodin týdně. Jak mají děti prospívati v ostatních pro život nepoměrně důležitějších oborech vzdělání? Samy maďarské i maďarisační knihy školské uznaly nařízení toto za nepaedagogické a přijaly do rozvrhů hodin jen 12—16 hodin maďarčiny, nebo maďarčení jen ve starších školních rocích. Psaly o tom »Národnie Noviny« i »Hlas Národa«. Na obšírné výklady není tuto místa. — Maďarský šulferajn »Femka«, spolek pro školní maďarisaci horních Uher, uveřejnil výroční zprávu za r. 1901. Spolek vydržuje 35 dětských opatroven ve sloven. stolicích, odměňuje maďarisující učitele, zakládá na národním pomezí maďarské školní knihovny, rozdává školákům maďarské knížky. R. 1901 měla 36.138 K příjmu, mezi členy pohledávek 16.788 K, odepsala 2370 K, kterých nemohla u dluhujících členů inkassovat. Má tedy i »Femka« conto dubioso. R. 1902 přibylo již 349 členů. Na zděděných domech v Křemnici, které byly zadluženy, ztratila 39.000 K, neboť domy propadly exekuci. Ale maďarisační činnost spolková tím sistována nebude. — Nyní něco veselejšího, ale toho je málo. Juridický výbor trenčanské stolice zakázal, že děti pod 15 let nesmějí do hospod a židovských krčem, ani rodiče nesmějí jich pro nic tam posílat. Je to první nepatrný krůček k zamezení korhelství (alkoholismu) na Slovensku. — Začátkem srpna zasedal v Temešváru kongres protivystěhovalecký. Resoluce jeho jsou některé vážné, některé směšné, jakož i resoluce v červnu konaného protivystěhovaleckého kongresu v Miškovci, který čelil proti slovenským emigrantům. — Slováci, hlavně blíže moravských hranic, pilně zakládají mlékařská svépomocná družstva. To je vděčná a nanejvýše prospěšná drobná práce. Konsumní a mlékařské spolky, budou-li řízeny lidmi s čistýma rukama, vysvobodí lid z područí židovského. Je to skutečná nepopíratelná zásluha strany t. zv. Skalické. — K nemalému prospěchu bude také zamýšlená organisace slovenského výšivkářství. Organisace vyšla z Moravy, protože nenašlo se na Slovensku rukou, které by se ujaly pracujících slovenských žen. — Letos konají se v Uhrách slavnosti na paměť stých narozenin Ludvíka Kossutha, odrodilého Slováka, porobitele Slováků. Slováci se protidynastických slavností těchto (Kossuth Lájos prohlásil r. 1848 císaře zbavena uherského trůnu) nesúčastní. Maďaři američtí dali v Pešti shotoviti Košutovu sochu, kterou chtěli postaviti na náměstí v Clevelandě (Ohio), ale Slováci s farářem Furdekem v čele se ohradili proti tomu a městská rada Clevelandská uznavši, že Košut nebyl osvoboditelem, nýbrž zotročitelem Slovanů uherských, místo na náměstí pro pomník zakázala. Z toho mezi Slováky veliká radost. — Proti volbě slovenského poslance Valáška podal dr. Hasenberg protest který však byl odmítnut, tak že Hasenberg měl zaplatiti 3000 K vyšetřovacích útrat. Protože se k tomu neměl, vzvedl naň právní zástupce Valáškův, advokát Fajnor, exekuci. Podruhé snad mu zajde chuť protestovati. — V příštím ročníku, jak doufám do laskavosti dp. redaktora, sejdeme se s laskavými čtenáři zase.

Ve Val. Klobúcích, dne 24. srpna l. P. 1902.

Frant. V. Peřinka.

John Ruskin o umění. V úvodě k překladu tří přednášek Ruskinových (»Sézam a lilie.« Svět. kn. č. 228—230) napsal p. F. X. Šalda vhodný návod k pochopení umělecké nauky Ruskinovy. Poněvadž s četnými vývody slavného spisovatele aesthetika a kritika anglického souhlasíme, uvedeme některá místa ze záslužné rozpravy Šaldovy. — »Umění je nadšení, zpěv chvály a pokory, sprostná vroucnost dětinně oddaného srdce — umění miluje a vzývá přírodu, dílo Boží. Umění se uskutečňuje ne rozumem, ne vědou, ne vtipem — ale zíráním, láskou, enthusiasmem. Umění, podle Ruskina nenapodobí, ono objímá, přepisuje, vykládá. Ruskin je, slovem, nejrozhodnější odpůrce tak zv. čistého umění, l'art pour l'art, které se staví nad předmět a zakládá si na svojí odborné, technické dokonalosti — a tím víc vší umělecké virtuosity a formální samoúčelnosti. »Vštěpte si v srdce jako vůdčí princip vší pravé práce a pramen každé zdravé energie životní — že vaše umění má býti chválou něčeho, co milujete . . ., cokoli zdravého umění můžete dosíci, musí být výrazem vaší opravdové radosti ze skutečné věci, lepší než umění. Myslíte snad, že ptačí hnízdo od Williama Hunta je lepší než skutečné ptačí hnízdo? A my opravdu platíme velké peníze za ono a sotva se staráme, abychom hledali nebo zachránili toto. Ale bylo by lépe pro nás, aby všecky obrazy světa zahynuly, než aby ptáci přestali stavět hnízda.«

»Jakmile umělec zapomene na svůj úkol *chvály* pro úkol napodobení, je ztraceno jeho umění. Jeho povoláním jest, podati jakýmikoli prostředky, třeba nedokonalými, představu krásné věci a ne jakýmikoli prostředky, třeba dokonalými, realisaci věci ošklivé. V časných a silných dnech umění snažilo se chváliti světce, ačkoli dělalo z nich jen neohrabané figury. Když postupně stalo se schopným představiti přesně lidské tělo, líbilo si z počátku velice v této nové mohutnosti a skoro celé století ozdobovalo všecky svoje stavby lidskými těly v různých posicích. Ale nemohlo nic býti chváleno na osobách, které nemají jiné hodnoty, než tu, že mají těla, a žádných jiných výrazových prostředků než neočekávané způsoby, jak kříží nohy. Překvapení tohoto způsobu mají přirozeně svoje meze, a umění založené na anatomii zhynulo, když byly vyčerpány změny v postavení těl.«

Ruskin staví nejvýš a miluje nejoddaněji umění středověké, umění zbožné, srdečné a naivní v síle i něze, umění neumělé, ale poctivé a vroucí. Renaissance jest u Ruskina věkem rozkladu a rozpadu mezi životem a uměním, vědou a věrou, společností a jedincem: ji Ruskin milovati nemohl.

Vinu její (renaissance) vidí hlavně v pedantismu, sobectví, nevěře a chladu. Umělci, kteří dříve malovali bez hloubání, v sprostotě srdce, co a jak *viděli*, malují nyní, co *vědí;* zanášejí se vědami, hlavně anatomií, která zkazí největší z nich, Michel-Angela i Dürera; současně odlučuje se umění od národa, od svých vlastních hlubokých kořenů, přestává být organickou funkcí hromadného života a stává se odborným předmětem studia umělců a brzy, žel, i učenců; pedantism vítězí nad inspirací, vzteklý a potřeštěný *duch systemu*, spráhlý a jankovitě umíněný nad životem, nad zkušeností, nad čistými Božskými prameny chvíle a plnosti její, abstraktní pravidla nad činem, prací, skutečností.

»Druhý vliv, pod nímž ryjba se rozvinula, byl vliv lékařství a věd přírodních. Pánové, nejodvážnější a nejcennější tvrzení, jež jsem vám posud o praktických uměních v těchto místnostech učinil, jest to, že studium anatomie působí zlo. (V umění ovšem.) . . . Viděl jsem, že zrádní démonové italského umění, vedení Michel-Angelem, byli ne rozkoš, ale vědění, ne otupělost, ale ctižádost; ne láska, ale hrůza.«

Nenávidí-li Ruskin vědu, nenávidí ji jen potud, pokud ruší jednotu života, vědu nižší, omezenou, povrchovou, detailovou, neboť tento žák Carlylův směřuje především k jednotě. Cítil jednotu umění a života . . . .

Aby bylo možné umění veliké, krásné a zdravé, musí býti dříve veliký, krásný a zdravý celý život a tímto velkým, krásným a zdravým životem musí žíti dříve celý národ . . . .

Ruskin ukazuje stále znova a znova, že největším nepřítelem krásného života je industrialism a předpoklad jeho: sobecké, moderní, národní hospodářství. Ony špiní krajiny, zotročují dělníka k otupující práci, kterou koná bezmyšlénkovitě, jen rukama a kterou si proto musí zhnusit, hromadí na jedné straně korrumpující bohatství, mrtvý a neužitečný kov, rozpoutávají strašné moderní šílenství peněz, strašnější než všecky tragické hříchy a neřesti biblické a orientální, šíří kolem sebe pouť moru, zdechlin a nákazy, smrti časné i věčné.

Dnes, kdy i český národ začíná se vrhat horempádem, slepě a udýchaně na tyto surové dráhy inženýrských nízkostí a mechanických a továrních klamů a lží, měla by být lektura Ruskina velikým mementem. — —

V přednášce třetí (Tajemství života a umění) praví Ruskin k malíři-mazalovi, jenž se chlubí »rozkošným« motivem, o němž prý dlouhá léta přemýšlel: »Pane, nemůžete o ničem přemýšleti dlouhá léta — nemáte k tomu hlavu; ačkoli máte pěkné motivy, musíte nejprve umět namalovat obraz, ale nesmíte nic namalovat, ani půl palce; nemáte k tomu ruku.«

K malíři-umělci, jenž však nemá ušlechtilého motivu, řekl by: »Pane, máte tento dar a silný; hleďte, abyste jím věrně sloužil svému národu. Je vám svěřeno něco více než lodi a armády: mohl byste je zničiti, kdybyste byl jejich velitelem, a zradil byste *méně* svůj národ než když zničíte svoji vlastní slavnou moc a budete jí sloužiti ďáblu místo lidem. Lodi a armády můžete nahradit, jsou-li ztraceny, ale veliký intelekt, byl-li zneužit, je na vždy kletbou zemi.«

»Uměny nikdy nemohou býti správny, není-li jejich motiv správný. Nikdy by neprospívaly a nemohly prospívat, leč když měly takový pravý účel a byly oddány hlásání božské pravdy nebo zákona.« (188.)

Vzkázali jste si pro mne (přednáška konána v Dublíně r. 1868), abych k vám mluvil o umění; a já vás poslechl a přišel jsem. Ale hlavní věc, kterou vám chci říci, jest — že o umění se nemusí mluviti. Skutečnost, že se vůbec o něm mluví, znamená, že je špatně provedeno nebo že nemůže býti provedeno. Žádný pravý malíř nemluví mnoho nebo nemluvil nikdy mnoho o svém umění.

Největší nemluví nic. Ve chvíli, kdy muž dovede opravdu vykonati své dílo, oněmuje o něm. Všecka slova jsou mu marna — všecky theorie. Potřebuje pták theoretisovati o stavbě svého hnízda nebo chlubiti se tím, když jest hotov? Každá dobrá práce koná se podstatně tak — bez kolísání, bez nesnadnosti, bez chlubičství; a v těch, kdož provedou nejlepší, je vnitřní a bezvolná moc, která se přibližuje do slova instinktu zvířete, ... jsem přesvědčen, že veliký zpěvák nezpívá s méně instinktem než slavík, nýbrž s více, jest jen rozmanitější, upotřebitelnější a pružnější; jsem přesvědčen, že veliký stavitel nestaví s menším instinktem než bobr, nýbrž s větším, s vrozenou znalostí poměrů, kteráž objímá všecku krásu a s božsky ostrovtipnou dovedností, která improvisuje každou konstrukci . . . Každým způsobem lidské umění závisí nejprve na instinktu a pak teprv od jistého množství cvičení, vědění — a obraznosti školované přemýšlením, o níž pravý vlastník ví, že ji nelze na nikoho přenésti, a pravý kritik, že ji nelze vyložiti, leda processem dlouhých let práce. (204.)

»Uměny věru liší se, pokud se týče jich naučitelnosti, v tom od věd, že „ich moc je založena ne pouze na skutečnostech, jež mohou býti sděleny, ale na schopnostech, jež chtějí býti stvořeny. Umění nedá se provésti ani námahou myšlénkovou, ani se nedá vysvětliti přesností řeči. Je instinktivním a nutným výsledkem mocností, jež mohou býti rozvinuty duchem, generací po sobě následujících a jež vtrhnou do života za socialních podmínek, jež zrovna tak zvolna rostou jako schopnosti, jež řídí. Kdyby toto ušlechtilé umění bylo u nás, cítili bychom je a radovali se a nestarali bychom se ani dost málo o přednášky o něm; ale poněvadž není u nás, buďte jisti, že musíme jíti nazpět k jeho kořenům, nebo alespoň k místu, kde kmen jeho ještě žije a větve počaly umírati . . .« (207.)

L. † q.

Paběrky z novin a veřejného života.

»**Sv. Vojtěch**«, kalendář »Družstva Vlasť« na r. 1903. *Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pp. knihařům a knihkupcům k odbírání jej doporučujíce.* — Odběrní podmínky: Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém zaplacení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Kdo objedná a zaplatí 10 tuctů většího nebo menšího kalendáře, nebo 10 tuctů obou dohromady, může si zdarma vybrati z našeho skladu kteroukoliv družstvem vydanou knihu nebo kterýkoliv starší ročník našich časopisů: »Vlasti«, »Vychovatele«, »Děl. Novin«, »Našich Listů«, »Sborníku histor. kroužku« a »Hlasů Svatováclavských«. — Členové družstva Vlasť, kteří si kalendář přímo u nás objednají, mají velký i malý za polovici, to jest velký za 50 hal. místo za 1 K a malý za 30 hal. místo za 60 h a každý člen může objednati jakýkoliv počet kalendářů. — Kdo si objedná jednotlivý kalendář ve snížené ceně, platí 20 h poštovného, však tomu, kdo si jej koupí v plné ceně, platíme poštovné my. Poštovné při větších objednávkách vůbec platí objednavatel. — Objednávky přijímá a vyřizuje administrace družstva Vlasť, Praha č. 570-II. — Druhý ročník kalendáře »Sv. Vojtěch« vyniká krásným a bohatým obsahem a jest mnohem cennější než r. I. Zábavné práce v něm podali p. t.: Al. Dostál, K. J. Zákoucký, Jos. Brožek, L. Grossmannová-Brodská, Frant. Jiří Košťál, B. Moravec, Vlasta Pittnerová, Boh. Bouška, Ad. Chlumecký; poučnými pracemi a básněmi přispěli: Tomáš Škrdle, Karel Skultéty, Dr. H., Dr. M. Kovář, B. Novák, Tom. Jos. Jiroušek a redakce. Vyobrazení: Jos. Ehrenberger, Fr. Pravda, Boh. Balbín, Františkán P. Hartmann; dále: Světlá nad Sázavou, Kamenný Přívoz nad Sázavou, Zvíkov, Ararat, Františkánský klášter v Dačicích, hrad Vorlík, Velehrad a dvoje kroje Slezanů. — Očekáváme, že bude tento kalendář hojně kupován a čten.

Sv. Otec Lev XIII. Sv. Otec přijal za příčinou slavnosti sv. Joachima 21 kardinálů, četné biskupy a preláty a hodnostáře papežského dvora, jakož i zástupce katolických spolků. Sv. Otec vyslovil svou radost nad četnými dary, které došly od rozličných katol. národů ve prospěch dostavění kaplí v kostele sv. Joachyma. Sv. Otci, který se těší úplnému zdraví, podány darem slavnostní spisy a kytice. — V Neapoli utvořil se komitét, jenž hodlá papeži Lvu XIII. ku konci jeho papežského jubilea doručiti stkvělý dar. Bourbonský královský dům měl za lepších dnů velice drahocenný brasilský topas ve váze 1 kg. 784 gr. ve své klenotnici. Tento drahokam byl doručen prof. Andr. Cariellovi, aby z něho vyřezal relief: Kristus, rozdávající chléb. Deset let pracoval na reliefu Cariello a na 100 tisíc lir spotřeboval na diamantový prach, brusy a j. v. A politické rozmíšky

způsobily, že Cariellovi kámen zůstal; po něm zdědil ho syn jeho Nicola a jeho žena Ermengarda de Cintiis. Ti nabídli ho hraběti di Caserta; leč ten to odmítl a dopisem potvrdil, že zmínění manželé jsou majetníky reliefu: dodal však, že by nanejvýš byl spokojen, kdyby kámen prostřednictvím věřících dostal se darem do rukou sv. Otce. Ředitel národního musea v Neapoli dal dobrozdání, že topas jest vynikající umělecké dílo, jež v nejnovější době umělé vyřezávání kamenů stvořilo. Na to ustavil se komitét za čestného předsednictví arcibiskupa Adamiho. — Sv. Otec zakoupil v Perugii velký dům, v němž bude založeno kollegium k výchově a vzdělání kleriků pro kněžský stav. — Dne 24. července přijal sv. Otec v audienci Maharadja Kumar z Tagory s jeho průvodem, který z Anglie konal cestu skrze Řím, aby vzdal papeži čest.

Důstojnou památku zanechal po sobě v Kovářově bývalý tamní administrátor dp. Václ. Řepa, rozšířiv mezi lidem na 5000 zábavných a poučných knih. Tak to dělávali kněží-buditelé, kéž mnozí po příkladu dp. Václ. Řepy jich následují.

Pomník Pakostův. Valná hromada »Družstva Vlasť« uložila výboru, aby vyjednával s vys. důst. kapitolou vyšehradskou, zdaž by přijala obnos náš na Pakostův pomník sebraný a věnovala jej na udržování pomníku, který vděčné žákyně Pakostovi postavily. Tyto dny meškala deputace družstva Vlasť v záduší vyšehradského hřbitova a tam jí bylo toto sděleno: Pakostů hrob propadne 13. července r. 1906. Nebude-li hrob do té doby vykoupen, bude pomník s něho sňat a místa bude pro jiný hrob použito. Další zakoupení hrobu na 7 let stojí 40 K a ošetřování hrobu za jeden rok 8 K. Za hrob na vždy vyplacený dá se 600 K a jednou pro vždy 200 K na obložení a zalévání. Naše družstvo má na pomník Pakostův 116 K 68 h kapitálu, i mohlo by z toho zakoupiti hrob jeho na 2 periody (14 let = 80 K) a 5 let by mohlo platit na jeho ošetřování. — Vybízíme tímto katolické spisovatele, jeho ctitele a žákyně, aby k tomuto účelu přispěli. O věci bude rozhodnuto až v budoucí valné hromadě družstva Vlasť a bude zajisté přáním všech, aby mohl býti Pakostův hrob na vždy zakoupen a aby také ošetřování jeho bylo zabezpečeno. — Ve feuilletonu »Katol. Listů« bylo proneseno přání, aby byly spisy Pakostovy souborně vydány, a našemu družstvu učiněna výtka, že tak neučinilo, ač † Vojtěch Pakosta právě ve »Vlasti« nejvíce básní uveřejnil. K tomu odpovídáme: Vydaných básní Pakostových bylo prodáno 200 a ostatek leží na skladě; rovněž i spisy belletristické nejsou rozprodány, i nevydá žádný nakladatel za těch podmínek z rukou svých právo, aby jiný znovu vydával spisy ještě nerozprodané.

K diamantovému doktorskému jubileu biskupa Strossmayera. Jak chorvatské listy z Rohlče oznamují, bylo tam diamantové doktorské jubileum biskupa Strossmayera okázale oslaveno. Jubilár obdržel četná blahopřání, přišly k němu deputace, mezi nimiž i 100 Chorvatů a Chorvatek, kteří přinesli biskupu nádhernou kytici. Jménem Chorvatů pozdravil jubilára posl. dr. Frant. Vrbanič, jménem »Matice Hrvatske« spisovatel Šandor Gjalski (Ljuba šl. Babič) a jménem chorvatských pěvců předseda pěveckého sdružení sekretář M. Kresič. Na to byl slavnostní banket, k němuž zaslány pro jubilára přečetné blahopřejné telegramy se všech konců světa. President klubu chorvatské oposice dr. Šandor šl. Brestyensky zaslal biskupu následující blahopřejný telegram: Račtež přijati, Vaše Excellence, k Vašemu diamantovému doktorskému jubileu naše nejupřímnější blahopřání. Vavřínový věnec vědění, který před 60 lety ovinut byl kol Vašich jasných a veselých skrání, objímá podnes stále omlazující, Vaší požehnanou činností na náboženském i kulturním poli celý kulturní život chorvatského lidu, který také při dnešní příležitosti své nejvroucnější modlitby k nebi vysílá, aby Vám Všemohoucí popřáti račil co nejdelšího života. Za klub zemských poslanců chorv. opposice: Dr. šl. Brestyensky m. p.

Oslava Boleslava Jablonského v Krakově. Ve středu 6. srpna oslavili účastníci výletu do Krakova pořádaného Katol. spolkem učitelským na Moravě památku svého krajana básníka Boleslava Jablonského na místě, kde jako probošt působil, v klášteře sester Norbertinek ve Zvěřinci u Krakova. Děkan Jan Vychodil sloužil za zesnulého zpívané requiem, po němž měl příhodnou promluvu a církevní obřady zádušní. Účastníci výpravy zapěli na radost přítomných Poláků velehradskou píseň »Bože, co's ráčil«. Všem dostalo se v klášteře ctih. sester laskavého uvítání i pohostění. Mimo ctih. sestry velikou laskavost prokazoval Čechům probošt ve Zvěřinci, prelát Szwarz. Jménem Čechů poděkoval říš. posl. dr. Mořic Hruban a děkan Jan Vychodil. Ochotnými průvodci byli v Krakově krajanům převor a podpřevor řádu Milosrdných bratří P. Laetus Bernátek a P. Homobonus Kyjovský. Češi navštívili také kamaldulský klášter Bielany u Krakova, kdež rovněž všem dostalo se

uvítání a pohostění. Krakovské listy přinesly vesměs pěknou zprávu o návštěvě Čechů a slavnosti Jablonského.

Sté výročí úmrtí prvního českého slavisty P. Václava Fortunata Durycha připadlo na 31. srpen t. r. V těžkých dobách XVIII. století lnul tento šlechetný syn českého národa k opovrženému tehdy, hnětenému a ujařmenému jazyku a lidu českému, a první z Čechů obracel své zraky do dávné minulosti Slovanstva. Na velkém, ba přímo zázračném díle, na obrození českého národa, přísluší Václavu Fortunatovi Durychovi nemalá zásluha. Václav Durych (Fortunat bylo jeho jméno klášterní) narodil se 28. září 1735 v Turnově, kdež také 31. srpna 1802 zemřel a pohřben byl na tamním hřbitově, kdež vděční jeho rodáci a »Čtenářská beseda« v Turnově označila r. 1867 náhrobkem místo, kde k věčnému spánku uložen byl vynikající onen muž, předchůdce velkého Dobrovského na poli slavistiky, věrný syn národa a horlivý jeho buditel. Durychovi kromě jiných zásluh přísluší i ta, že získal Dobrovského pro filologii slovanskou a že získal v něm národu českému jednoho z jeho veleduchů. Budiž čestná, vděčná a neuhasínající paměť Václavu Fortunatu Durychovi a plné uznání jeho buditelské činnosti, která byla našemu národu požehnáním a kterou nových životních sil se dostalo národně zkomírajícímu českému lidu!

Henryk Siemiradzki mrtev. Genialní malíř Henryk Siemiradzki dosáhl věku 59 let. Narodil se dne 15. listopadu 1843 v Charkově, studoval na tamní universitě vědy přírodní, ale vstoupil pak do akademie umění v Petrohradě. Roku 1870 vydal se na rozsáhlé cesty po Německu, Francii a Italii a usadil se pak k delšímu pobytu v Římě. Prvními malbami, jimiž Siemiradzki vzbudil pozornost, byly dva rozsáhlé obrazy: »Římské orgie« a »Kristus a cizoložnice« (z r. 1873). Největší slávy a svrchovaného obdivu vzbudil kolosální jeho obraz: »Živé pochodně Neronovy«, který byl dokončen r. 1876, vystavován byl v celé Evropě — též v Praze v sále žofínském — a umístěn později v národním polském museu v Krakově. Za obraz tento dostalo se mistrovi r. 1878 řádu čestné legie. Dále sluší z děl jeho jmenovati obrazy: »Vázu neb otrokyni« (1879), »Žebrající trosečník«, Prodavač amuletů«, »V Katakombách«, »Tanec mezi meči«, »Fryné« a »Pokušení sv. Antonína«. Mimo tato díla vytvořil Siemiradžki několik monumentálních obrazů a fresk ve chrámech a palácích. Z těchto maleb uvésti sluší přede vším: nástropní obrazy ve chrámě Spasitele v Moskvě a obraz »Kristus utišuje vlny«, umístěný v evangelickém kostele krakovském, dva nástropní obrazy v paláci knížete Něčajeva v Petrohradě: »Jaro« a »Triumf Aurory«; konečně je známa jeho nádherná opona pro městské divadlo v Krakově.

Onno Klopp. Dne 9. října slaviti bude 80leté narozeniny známý katolický dějepisec, bydlící nyní v Penzingu u Vídně, Onno Klopp. Zvěčnělý P. Josef Svoboda Soc. Jesu, byl jeho velikým ctitelem.

100letá památka narozenin J. Erazima Vocela, pěvce a archaeologa českého, připadla na 23. srpna. Narodil se v Kutné Hoře, zesnul v Pánu 16. září 1871, oplakáván jako přední dobrodinec svého národa.

Papežský prelát, msg. Dominik Filip, zemřel. Z Meranu došla zpráva, že tam dne 6. srpna v Pánu zesnul apoštol. protonotář msgr. Dominik Filip ve stáří 75 roků. Narozen r. 1827, vysvěcen byl r. 1851 v Hradci Králové. — Za životní úkol obral si zříditi sanatorium pro nemocné kněze v Gorici. Ústavu tomu věnoval všechen svůj čas a své jmění. Poslední léta travil v Meranu. Býval stálým odběratelem a podporovatelem »Vlasti«. Ve starších letech churavěl dlouho a mnoho.

† **Prof. Dr. M. Talíř** zesnul náhle v Hluboké, kde meškal ve své ville na letním bytě, ve věku 67 let. Zesnulý byl profesorem rakouského finančního práva a statistiky na české universitě a vydal z oboru toho několik vynikajících spisů a patří vůbec mezi přední české učence.

Zřízení umělecké galerie. Úřední list vídeňský uveřejnil císařský vlastnoruční list o zřízení galerie pro moderní malbu, sochařství a architekturu v Praze. Současně jmenoval J. V. císař a král tajného radu Jana hr. Harracha za presidenta; ministra n. o. tajného radu dra. Jos. Bärnreithera za vicepresidenta, říš. posl. dra. K. Kramáře za presidenta českého odboru a univ. prof. dra. bar. Wiesra za presidenta německého odboru této galerie. Připojujíc se ke znění toho, uvádí — dle Tisk. kanc. — communiqué, že projevenému v nejvyšším vlastnoručním listě ze dne 13. dubna 1901 očekávání panovníka, že podobné moderní galerie také v jiných uměleckých ústředích povstanou, tím se místo dává, že dle nedávno uplynulého nejvyššího rozhodnutí část od let již v státním majetnictví se nacházejících umělekých děl dává se prostorám dolního Belvederu ve Vídni na dobu čtyř let

nejsrdečnějším způsobem. Tak uchovány budou druhdy Ambrasské sbírky. V těchto prostorách zřízena bude co nejdříve obsáhlá sbírka starožitných nálezů z nejstarších kulturních období, dále umístěny tu budou ony, ve státní majetek přešedší veliké malby a sbírky obrazů, mezi nimi obrazy Makartovy, Klingrovy, Bäcklinovy a Segantiniho. Adaptační práce budou asi v říjnu neb listopadu ukončeny. Po ukončení čtyř let bude tato galerie přenesena do dohotoveného v té době asi městského musea a tam spojena s význačnými sbírkami země dolnorakouské a obce vídeňské.

Jubileum 50letého trvání Jednoty katolických tovaryšů v Praze oslaveno bylo ve dnech 14.—17. srpna krásným způsobem. Zvláštního lesku dodala slavnosti této přítomnost J. M. ndp. biskupa Ed. Jana Brynycha, kterýž konal ve chrámu sv. Ignáce před svěcením spolkového praporu slavnostní kázaní a který vedle Msgr. dra. Jos. Buriana, kanovníka, při slavnostním večeru velice významnou řeč pronesl. Prapor posvětil Jednotě katol tovaryšů v Praze sám Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže arcibiskup Leo Skrbenský. Slavnost byla konána za překrásného počasí a velmi se zdařila, z čehož se upřímně radujeme. — Jednotě katol. tovaryšů v Praze přejeme na další pouti jejího života všeho zdaru a Božího požehnání.

»Křesťanský dělník«. Časopis katol. jinochů, sdružených v Johanneu. Měsíčník pro dům, rodinu a řemeslo lidu křesťanského. Roč. I. sešit 2. Red. Fr. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu, v Praze čp. 1538-II. — Druhé číslo tohoto časopisu má několik pokračování z čísla prvního. Články jsou přesně katolické a pro katolické jinochy a učně velice vhodné. Ukazuje se jim zvláště krása ctnosti, ohyzda hříchu, důležitost Johannea a žádoucí vděčnost k jeho zasloužilému řediteli, dp. Janu Vlkovi. — Časopis tento opět doporučujeme.

Třistaletá památní slavnost. Na Kalvarii Žibřidovské v Polsku za Krakovem (dráha z Kojetína-Bilska vede až tam) slavena byla na Nanebevzetí Panny Marie 300letá památka založení Kalvarie, odkudž vyšla protireformace a obrácení celého Těšínska, jakž na letošní apoštolátní schůzi vp. Dzickan z Něm. Lutyně krásně byl rozpověděl.

Společnost sv. Hieronima povstala v Římě a bude vydávati dobré a latinské knihy pro katolický lid v Italii.

Františkáni jsou ve Svaté zemi od r. 1219 a na 4000 jich tam prolilo svou krev, anebo padli za oběť moru. Představenému jich, který kustodem se jmenuje a v Jerusalemě sídlí, podřízeno jest 51 klášterů se 472 členy, kteří 22 různým národům náležejí. Františkáni spravují 46 farností s 57.700 katolíky latinského a 2550 ostatních obřadů, vydržují několik sirotčinců s 505 dětmi, 54 škol s 4224 hochy a dívkami, kolej v Aleppu se 104 chovanci, 10 škol s dílnami, 6 lékáren pro chudé a tiskárnu. Pro poutníky je nachystáno 9 hospiců, v nichž ročně 8000 osob zdarma bývá ubytováno.

Činnost klášterů. V jediné Vídni bývá jeptiškami ošetřováno 25.000 až 30.000 nemocných bez rozdílu národnosti a víry, a to bezplatně, obyčejně těch, kteří nikdy ani halířem nepřispěli na kláštery. Co nemocných teprve ošetřuje katol. církev v Čechách, v Rakousku a v celém světě? A přece mnozí klášterů nenávidí.

Nový časopis exegetický. Katolíci měli dosud pro studium Písma svatého jenom jeden odborný časopis »Revue biblique«, jejž čte nyní každý exegeta. Od Nového roku přidruží se k němu nový časopis. Bude slouti »Biblische Zeitschrift« a bude vycházeti u Herdera. Redaktorem starozákonné části jest Göttsberger ve Freysingu a části novozákonné Sickenberger z Mnichova. O příspěvky obrátili se již na celou řadu mladších učenců katolických.

Matka — dítě. »Vychovatelských letáků« číslo 1. Vydává Jednota českého katol. učitelstva v král. Českém. Cena 2 h, na 10 exempl. dává se jeden zdarma. Objednávky vyřizuje: administrace družstva Viasť v Praze, čp. 570.-II. Na venek zasílá se najednou nejméně 10 exempl. Obnos za leták možno přiložiti k zásilkám, jež se odesílají našemu družstvu. Ušetří se tím poštovné. — Dítě se vine k matce a matka a dítko mají se vinouti k nebeskému Otci. K Bohu, k Bohu s dětmi, k Bohu v Kristu a skrze Krista. K Bohu v církvi Kristově a skrze církev Kristovu. K Bohu a také k matce Boží . . . v tom je a také bude štěstí, plné štěstí dětí Božích. — Krásným, poetickým způsobem, vznešenou mluvou, zbožnými, cituplnými slovy rozebírá v tomto letáku slečna Aug. Rczsypalova, učitelka, poměr křesťanské matky k jejímu dítku. Doufáme tudíž, že tento leták bude katolickým učitelstvem a duchovenstvem hojně rozšířen.

Katolický sjezd v Bilině. Jako loni tak i letos, jak sděluje »Gr. Volksbl.«, uspořádá svaz nepolitických katol. spolků severozápadních a západních Čech se

sídlem v Chomutově sjezd, a to čtvrtý, spojený zároveň se sjezdem katolíků. Tento rok jest místem sjezdu Bilina a sem zajisté sjedou se četní katolíci, neboť promluví tu vynikající řečníci: baron Zessner, P. Frant. Boissl a red. Tchulík. Slavnostní mši sv. bude míti O. Alb. Schahleitner z Prahy. Sjezd koná se 21. září.

Valná hromada Jednoty českého katolického učitelstva v království Českém konána byla v domě družstva Vlasť dne 19. srpna 1902 za předsednictví řídícího učitele, pana K. Skultétyho. — Téhož dne ráno sloužil dp. Tom. Škrdle za zemřelé členy Jednoty mši svatou. — Předseda zahájil valnou hromadu křesťanským pozdravem a srdečným proslovem. — Čten byl protokol poslední řádné valné hromady a podána byla zpráva jednatelská za uplynulý rok. — V uplynulém roce konali přednášky pp.: Fr. Jelínek a K. Jelínek v Č. Pečkách, Fr. Jelínek opět v Č. Pečkách a ve Skorenicích, K. Skultéty v Kostelci nad Orlicí a slečna Aug. Rosypalova v Maloticích, Červeném Kostelci a v Hronově. — Výbor konal tři schůze. Literárně jest Jednota činna v Učitelské příloze »Vychovatele«, ve »Vzdělávací četbě katol. mládeže« a nyní začíná vydávati vychovatelské letáky, kterých, sotva že byly oznámeny, 460 bylo rozprodáno. První leták vyšel v 10.000 ex., a jakmile bude rozprodán, vydá se leták druhý. První leták »Matka — a dítě« od sl. Aug. Rozsypalové všeobecně se líbí. Konečně vydá Jednota asi za 1—2 léta knihu »Katolický učitel«. Pořadatelství tohoto spisu převzal na sebe místopředseda Jednoty, učitel pan Fr. Jelínek a všichni literárně činní výboři-učitelé budou mu v tom nápomocni. — Stejnou péči bude Jednota věnovati přednáškám a bude přednášejícím platiti cestovné. — Pokladník, pan učitel K. Jelínek, podával účetní zprávu za pátý správní rok. Příjmů bylo 457 K, vydání 140 K 44 h. Jubilejní fond přijal na hotovosti 549 K a má celkem jmění 3420 K 15 h a nevyplacený dosud odkaz † děkana Jana Kleina 100 K. Obětivá slečna Aug. Rozsypalova věnovala hned ve valné hromadě jubilejnímu fondu honorář za 4. a 5. číslo »Vzděl. četby katol. mládeže« v obnosu 20 K a učitel pan Fr. Jelínek přidal k tomu 1 K. Účty prozkoumal revisor pan Josef Mazanec, i bylo uděleno panu pokladníku absolutorium. — Při volbách zvoleni byli: za předsedu řídící učitel p. K. Skultéty, za místopředsedu učitel p. Fr. Jelínek, za jednatele učitel p. Fr. Jakubše, za pokladníka učitel p. K. Jelínek a do výboru: řídící učitel pan Josef Flekáček, řídící učitel pan Josef Kavka, učitel pan Vác. Kavka, učitelka slečna Aug. Rozsypalova a red. dp. Tom. Škrdle; za náhradníky: učitelky sl. Albína Fortýnova a sl. Marie Šarapatkova, řídící učitel p. K. Ludvík a řídící učitel p. Ant. Prokeš. — Za revisory účtů zvoleni byli: učitel pan Josef Mazanec a učitelka sl. Em. Strahlova. — V odboru Králové-hradeckém zvoleni byli do odboru za výbory: učitel pan Josef Hnátek a řídící učitel pan Josef Pilbauer. Ostatní výboři v tomto i v mlado-boleslavském odboru zůstávají ve svých funkcích. — Z jihu Čech zaslal srdečný pozdrav řídící učitel pan Josef Bísek: Zní: »Veleváženy pane předsedo! Vzpomínám na chvíle ony, ve kterých členové spolku katolického učitelstva pospolu dlíti budou. Ó, jak toužebně jsem si přál, bych i já mezi nimi dlíti a se potěšiti a pookřáti mohl. Než není mi bohužel té radosti dopřáno pro maličkou příčinu — — Snad dá-li Pán Bůh, na přesrok bude lépe. Budu se na tu dobu aspoň těšiti a doufati, že Vás uvidím. — Protož račte mne, přemilý pane předsedo náš, míti omluvena. Přeji Vám hojného zdaru v jednání Vašem a nechť požehnání Boží spočívá na spolku našem, by tento zkvétal a čím dále tím více po celé milené vlasti naší Svatováclavské se rozšiřoval a mohutněl. — Račte vyříditi všem přítomným dámám a pánům srdečný, bratrský pozdrav od dálného Čerchova. — Vás, jakož i důst. pána Tom. Škrdle zvláště zdraví Váš Josef Bísek.« — Konče schůzi, děkoval pan předseda všem přítomným za jejich účastenství v dnešní valné hromadě, zvláště dp. faráři Tom. Coufalovi z Veltrus, povzbuzoval je k další práci a požádal přítomné, aby s ním provolali třikrát slávu sv. Otci Lvu XIII. a J. Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I. — Končíce tento referát, upozorňujeme duchovenstvo i katolickou intelligenci, a vůbec všecky katolíky na důležitost této Jednoty; prosíme, aby kde kdo za členy přistupoval nebo jubilejní fond její obdaroval a legáty na ni pamatoval. Katolická Jednota českého učitelstva má v moři liberálního učitelstva velmi těžké a trudné postavení, i budiž odevšad podporována a posilována. Zdař Bůh další její činnosti!

Sjezd katolíků československých v Hradci Král., konaný 24. a 25. srpna t. r., vydařil se skvěle. Výteční řečníci, mezi nimi sám nejdůst. pán biskup Ed. Jan Nep. Brynych, obhajovali před vděčným posluchačstvem zásady katolické. Dle hlasů, jež nás došly, nejstkvělejší řeč proslovil náš předseda Dr. Rudolf Horský. Sjezdu předsedal Jeho Excellence Kárel Ervín hrabě Nostic a sjezd svou vzácnou návštěvou poctili Vojtěch hrabě Schönborn a několik jiných šlechticů z diecése, kanovníci domácí a z cizích Msgr. Dr. Jos. Burian a Vincenc Švehla, za pražskou

diecési J. M. ndp. Msgr. Dr. Frant. Krásl (I. místopředseda), za brněnskou diecési Jeho Excell. ndp. Dr. Frant. Sal. Bauer, biskup v Brně, jehož přítomnost dodala sjezdu zvláštního lesku. Morava byla uctěna tím, že byl Dr. Mořic Hruban zvolen II. místopředsedou sjezdu. — Denní a týdenní tisk katolický (mezi jinými i »Naše Listy«) přinesl o sjezdu tomto obšírné zprávy, i nezbývá nám jiného, než projeviti nad tímto zdařilým sjezdem upřímnou a srdečnou radost. — Známe dopodrobna boje a útisky, jež bylo snášeti nejdůstojnějšímu biskupu Hradeckému; boje ty dostupovaly takové výše, že se již mnohým zdálo, že jich lidské síly nesnesou — a hle, karta se obrátila a nejdůstojnější pan biskup Hradecký slaví vítězství své práce. Korunou radosti, jež nyní častěji než dříve naplňuje srdce jeho, byl zajisté poslední sjezd katolíků československých v Hradci Králové, k čemuž mu srdečně blahopřejeme.

Na sklonku XVIII. roku (1901—1902).

Končíme XVIII. rok své činnosti. V tomto roce vydávali jsme šest časopisů: »Vlasť«, »Vychovatele«, »Naše Listy«, »Sborník historického kroužku«, »Hlasy Sv.-Václavské« a »Vzdělávací četbu katolické mládeže«. Kromě toho vyšly nákladem našeho družstva: »Svatý Vojtěch«, kalendář malý a velký, různé knihy, brožury a tiskopisy. Cizím nákladem vychází u nás: »Křesťanský dělník«, »Obrana víry«, »Husitství ve světle pravdy« a vychovatelské letáky Jednoty katol. učitelstva v království Českém. Tím přibylo dosti starostí, práce a námahy, neobyčejně vzrostlo také vydání, ale díky Bohu, vždy bylo po ruce tolik hmotných prostředků, že jsme i v mrtvé saisoně to nejhlavnější zapravili a v zimě to ostatní doplatili.

Co se hmotné stránky měsíčníku »Vlasť« týče, jest známo, že jediný on ze všech našich časopisů dává družstvu zvláštní daň: každému členu slevu 2 K, ale přece i při tom přináší družstvu největší čistý užitek.

Celý náš závod, papírnický obchod, časopisy, knihtiskárna, brožurkový a ostatní obchod má v půdě družstva našeho zasazeny dobré a silné kořeny, staré splacené dluhy, členské podíly, různé větší i menší dary nebo odkazy, četné zakázky a stálé objednávky — tyto kořeny, abychom tak řekli, zalévají a tím strom našeho družstva v síle udržují a větve jeho do široka rozkládají.

Svorný duch ve výboru družstva, různé jeho schůze a porady jeho odborů, přátelsky s výborem družstva pracující, a veškeré literární, tiskařské a jiné práce dodávají tomuto stromu svěžesti, a aby rosa nebes toto naše dílo svlažovala, za to se denně modlíme, za to denně Boha prosíme. Proto končíme XVIII. rok s utěšeným vědomím a s chutí a důvěrou vstupujeme do nového roku činnosti, do roku devatenáctého. Přátelé, bratří, kdož s námi věrně stojíte, každý z vás i dále dle sil a možnosti nám pomáhejte.

V budoucím ročníku »Vlasti« dokončíme práce Tom. Píchy, Rud. Vrby a Jana Vyhlídala. — Redaktor Tomáš Jiroušek bude pokračovati ve svých zajímavých »Dějinách socialního hnutí

v zemích koruny české« a řídící učitel Josef Flekáček uveřejní již v čísle 1. rozmarnou divadelní hru: Protiklerikálové nebo založení katol. besedy v Husově. — Mimo to uveřejníme v XIX. ročníku zápisky a něco z literární pozůstalosti † probošta Václ. Štulce a literární práce — 3 — † probošta Dr. Ant. Lenze, který nám je před smrtí pro »Vlasť« odevzdal. — Učitel, jenž sbírá material o spolku sv. Vincence z Paula, bude v této práci pokračovati a popíše nám časem činnost Vincenciánských konferencí z celého světa. — Z oboru charity uveřejní ve »Vlasti« různé články Fr. Cyrill Vlk, redaktor »Rozhledů po lidumilství«. — Hlídku kosmickou bude pěstovati farář Bedřich Jiříček, od něhož tu máme ještě dva populárně psané články: »Výlet na planety« a »Věda nebeská«. — Profesor Em. Žák bude i dále referovati o hudebním světě a napíše články: o Ehrhardovi, k 70. ročnici Rozkošného a rozbor dvojdramatu Ibsenova: Císař a Galilejský. — Divadelní obzor bude psáti Josef Flekáček. — Krásnou a neobyčejně zajímavou povídku — poměr fary ke škole — uveřejní v XIX. ročníku náš výtečný belletrista, Al. Dostál, a s výslovným povolením časopisu »Civilta catholica« počneme uveřejňovati překlad Frankova výtečného katol. románu »Le vie del cuore« (Cesty srdce), již do francíny a španělštiny přeloženého. Autorisace překladu dána výslovně časopisu »Vlasť«. Od Adama Chlumeckého obdrželi a přijali jsme tři krátké a rázovité povídky a Fr. Jiří Košťál zašle nám humoresku.

O slovanské literatuře budou referovati: K. Jindřich, J. Rozkošný, Fr. Štingl, Jan Třeštík a Fr. Žundálek; specielně o slovenské: Fr. V. Peřinka — chystá mimo obvyklé zprávy článek o československé vzájemnosti; moravské písemnictví stopovati bude Ign. Zháněl.

Mimo to nám buď již zaslali nebo slíbili práce tito spisovatelé: Fr. J. Čečetka, prof. Antonín B. Drápalík, Jan Dvorecký, Miloslav Javorník, Vlastimil Hálek, Vojtěch Kameš, Filip Jan Konečný, V. Koranda, Fr. Jiří Košťál, Dr. Jar. Sedláček, Vil. Sladomel, R. Stupavský, Jos. Šeřík Vitínský a Dr. Jan Zítek.

Znajíce dobře promýšlený plán našich protivníků, kteří chtějí Husovými oslavami zasadit ostré rány církvi a ochromiti zdárný vývoj nás katolíků na poli literárním i spolkovém, usnesli jsme se ve výboru družstva, že budeme hmotně podporovati tři síly, jež by s celým srdcem studiu husitské otázky věnovaly a pro časopis »Husitství ve světle pravdy« vhodné články připravovaly a vůbec pohotově byly v otázce husitské všecky útoky odrážeti. Rovněž jsme se odhodlali vydati kritický životopis sv. Jana Nep.

Věrni svým často projeveným a opakovaným zásadám, vcházíme do nového období práce a činnosti. Půjdeme za svými cíli a idealy vytrvale. Sloužíme věci dobré a spravedlivé a té věnujeme všechen svůj čas; jen z vytrvalé práce, stále plodné vzejde hojné požehnání.

Na »Vlasť« předplácí se ročně 10 K, členové družstva platí však jen 8 K. Další sdělení o předplatném a jiných výhodách lze se dočísti na obálce »Vlasti«.

V Praze, dne 1. září 1902, čp. 570-II.

Redakce »Vlasti«.

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»VYCHOVATELE« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského ročníku XVII. číslo 17. s tímto obsahem: Rodičům na uváženou (L. Grossmannová- Brodská). — Tři kapitoly o rozporu učitelstva a duchovenstva (G. M. Achian.) — O reformě středních škol (Fr. Horáček). — Toma ze Štítného (Ad. Fux). — Feuilleton: O zubech (Vilém Väter). — Obsah Učitelské přílohy: O školní spořitelně. (J. U.). — O vzájemném slučování jednotlivých předmětův učebných (K. Skultéty). — Obsah Katechetské přílohy: Mše sv. na celém světě (S.). — Seznam knih v »Katechetském spolku. — Exhorty podali: Em. Žák, Jos. Thír a J. Kalný. — »Vychovatel« stojí ročně 6 K, pololetně 3 K.

»NAŠICH LISTŮ« vyšlo redakcí Tom. J. Jirouška roč. XI. č. 50—52 a roč. XII. číslo 1. s tímto obsahem: Pořádek sjezdu československých katolíků v Hradci Králové. — Český sněm o úpravě řek a stavbách průplavů (T. J. J.). — Dítky mravně zanedbané a opuštěne (L. † bapt.). — Výchova dorostu učenického (J. V.) — Mravnost divadelního jeviště (L. † Bp.). — Bůh a hmota. — Velehrad a jeho odpůrci. (Dr. R. Horský.) — Jubileum 50letého trvání Jednoty katol. tovaryšů v Praze. — K našim povinnostem (výzva k předplacení). — Na pokraji záhuby (L. † 36.). — Sjezd československých katolíků v Hradci Králové. — Listy z Krajiny. — Feuilleton: V době hub (T. J. Jiroušek). — »Naše Listy« stojí ročně 4 K, pololetně 2 K. — Administrace obou listů jest v Praze, čp. 570-II.

SKLENIČKA KOŘALKY.

Dle Albána Stolze volně přeložil a upravil kněz

Fr. V. Perútka.

Vyšla nákladem družstva Vlasť.

PRODÁVÁ SE za 14 haléřů, na pět exemplářů dává se jeden zdarma — OBJEDNÁVKY vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze-II., Žitná ulice čp. 26n.

O VĚDĚ A VÍŘE.

Deset řečí konaných ve slavnostním sále Svato-Václavské záložny v Praze.

K tisku upravil Msgr. JAN DROZD,
c. k. professor.

Tiskem i nákladem družstva Vlasť.

CENA 1 K 20 h, pro členy družstva Vlasť, kteří si ji přímo v naší administraci objednají, stojí 90 h. — OBJEDNÁVKY vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

PAPÍRNICKÝ ZÁVOD DRUŽSTVA VLASŤ V PRAZE,

Žitná ulice čp. 570-II. — Zde prodávají se: (Dokonč.)

5. **Obrázky Svatých,** hojná zásoba od firem: Pickovy, Koppeovy, Kotrbovy; zvláště krásné jsou obrázky mnichovské od Müllera a berlinské od firmy Albrecht a Meister. Obrázky jsou s textem buď českým, buď německým a prodávají se 3, 2, 1 po 2 h, jeden po 4, 6, 8, 10, 30, 40 a 60 h, 100 kusů po 72, 90 hal., po 1 K, K 9·60; francouzské obrázky kus po 30 h, atlasové po 32 h. Obrázky hodí se jako vhodný dárek dítkám při různých církevních slavnostech. — Musíme každý jednotlivý obrázek zaplatiti, sami hradíme poštovné a poplatky na celním úřadě, i nelze nám vzorky na venek zdarma zasílati. Vzorky se tedy účtují a zpět nepřijímají.

6. **Papír konceptní** 100 archů po 44 a 60 haléřích. — **Kancelářský** 100 archů po 60. 90, 1 K 12 h, 1 K 44 h, 1 K 60 h, ministeriální 100 archů po 3 K 20 h. Obálky bílé 100 kusů po 1 K 20 h. — Konopné obálky 100 kusů za 50 h až 1 K. Obálky pro farní úřady s příslušnými nápisy, ale bez udání místa farního úřadu, 100 kusů po 60 h, s udáním místa 100 k. po 1 koruně. — **Papír dopisní** *a)* 100 archů kvartového: čtverečkovaného po 1 K 30 h, linkovaného po 1 K 10 h, hladkého po 90 h. *b)* 100 aršíkův osmerk. lepší jakosti po 80 h, 1 K 20 h. Osmerkového dopisního papíru „Margareth Mill" 100 aršíků I. = po 1 K 80 h, II. = po 1 K 40 h, III. = po 1 K 30 h a příslušné obálky k tomu v téže ceně. — Papír ssací (pijavý) arch 2 haléře až 12 haléřů. Lepenkový papír od 2 haléřů do 30 hal. — Papír balicí, 100 archů od 1 K 20 h do 3 K 40 h. — Kreslicí papír, velký, archový, kus 8—20 h. — Kreslicí sešitky po 10 h, čtvrtky kreslicího papíru po 2 h. — Obálky ku kreslení po 2 h. Kasetty papíru (různé) od 20 h výše. — Mimo to jsou na skladě všechny druhy papíru barevného, mramorovaného, hedvábného od 2 h výše, a pergamenového na zavařeniny (metr 32 haléřů).

7. **Inkousty:** černý císařský, korunní, alizarinový, antracenový z národního podniku, červený (karminový), modrý (kovový), zelený. Větší láhev po 20 h

menší lahvička po 12 h. Velká láhev inkoustu se prodává za 1—2 K, prostřední ze 50 h. Tekutá klovatina (arabská guma) v lahvičkách po 16, 20 až 40 h. Kalamáře kapesní od 44 h do 1 K.

8. **Tužky a násadky, tuše, barvy, gumy a péra.** Tužky: národní podnik, tucet od 20 do 88 h; tužky barevné, tucet od 30 do 50 h; tužky kopírovací, červené a modré, kus od 8 do 24 h. Skřipce na tužky kus po 10 až 24 h. Ořezovátka na tužky od 20 h. Násadky od 2 do 24 h. Tuše všeho druhu, kus od 14 h do 4 K. Barvy Wagnerovy i obyčejné (všeho druhu), kus od 6 do 24 h. — Guma k vymazání skvrn, kus 2 až 24 h. Různé druhy per: krabička (144 per) 90 h až do 2 K 40 h. Krabička per Komenského, hlavně od učitelů žádaných, je za 1 K 70 h. Chránítka na péra a na tužky kus 2 až 8 h.

9. **Různé druhy a hojný počet visitek** se zlatou ořízkou i bez ořízky s příslušnými k tomu obálkami, pozvání k zábavám a ohlášení sňatků.

10. **Účetní, protokolní a členské knihy** pro katolické spolky, hlavně spolky křesť.-socialní, a kniha pro spolkového bibliotékáře od 10 h do 4 K 40 h.

11. **Alba pro podobizny** a památníky v různých cenách.

12. **Různé jiné věci.** Obraz Jeho Eminence ndp. kardinala Leona Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa, 10 h. menší obrázek (upomínka na první jeho mši svatou u Karmelitánů) 10 h, obrázky s kratičkým životopisem po 6 h. — Na skladě jest veliká zásoba různých pohlednic.

13. **Průčelné a rohové fotografie našeho spolkového domu,** čtvrtkové velikosti, na tuhém papíře napjaté se šikmou ořízkou (blokované) po 4 K.

Poznámky. 1. Při objednávce na venek platí si objednavatel poštovné sám a dává 12 h na nákladní list. — Balení a donášku na poštu konáme zdarma. — Kdo objednává zboží za hotové, račiž pamatovati na poštovné. Kdož si při větší objednávce přeje zásilku zboží drahou, což jest o mnoho lacinější, račiž nám udati poslední stanici dráhy. — Kdo si objednává barvivo na razítko, račiž udati, má-li razítko kovové či kaučukové, neboť každý tento druh razítka vyžaduje jiné barvy. 3. Kdož si žádá vzorky obrázků na ukázku, račiž je i s poštovným zapraviti. — 4. Kdo si přeje zboží od určitých firem z Prahy, dle vzorků, jež mu od nich byly zaslány, udej nám jméno firmy, druh a číslo zboží, a my mu je zašleme v téže ceně, jak je dává ta která firma.

Své přátele

jakož i veškeru veřejnost upozorňujeme na svoji vlastní, vkusně zařízenou a veškerým požadavkům vyhovující

knihtiskárnu.

Táž opatřena jsouc moderními písmy a stroji, vyřizuje všecky práce do oboru knihtiskařského spadající **vkusně, levně a rychle.** Tiskne zejména: samostatná díla, básně, časopisy, brožury, hudební publikace, obchodní tiskopisy, účty, cenníky, doporučenky obchodů a živností, jídelní lístky pro hostince, navštívenky, snubní a svatební oznámení, listy úmrtní, primiční oznámení a obrázky atd. **Ve vlastní režii tiskne naše časopisy:** »Vlasť«, »Vychovatel«, »Naše Listy«, »Sborník historického kroužku«, »Hlasy Svatováclavské«, »Vzděl. četbu katolické mládeže« a kalendář »Svatý Vojtěch« (velké a malé vydání.) Každé sebe menší knihtiskařské zakázce věnuje vždy pečlivou pozornost

Družstvo Vlasť v Praze, Žitná ulice čp. 570-II. (26n.)

Želatinové lístky z pilnosti

pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol, opatřené vhodnými výroky z Písma sv., vydalo naše družstvo po třetí ve 120.000 ex. s textem českým a 50.000 ex. s textem německým. Želatinové lístky prodávají se jen za hotové, a to 100 za 80 haléřů. — Objednávky na dluh se nevyřizují. Pánům knihkupcům dáváme 15 procent provise.

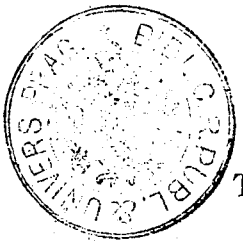
Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

VLASŤ.

Časopis pro poučení a zábavu.

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLASŤ.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XVIII. 1901—1902.

V PRAZE

KNIHTISKÁRNA ✣ DRUŽSTVO VLASŤ ✣ NAKLADATELSTVI

1902.

Obsah XVIII. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

Dostál Alojs: Jan N. Sedlák, kanovník metrop. kapitoly pražské a spisovatel 128.
Kovář Matěj Dr.: Monsignore Bohumil Hakl 689, 785.
Zítek Jan Dr.: František Wildmann, farář a spisovatel 61, 268.
Žák Em.: Dr. Ant. Dvořák a jeho význam v české hudbě 243.

B) Články poučné a vědecké.

Čečetka Frant.: Na rathouze kolínském 402, 504, 626.
Drbohlav Vincenc: O humanismu 728, 846, 941.
Grossmannová-Brodská L.: Paměti starého lékaře 1131.
Jiříček Bedřich: Světlo 27, 147, 232.
Hlídka kosmická 856, 1066, 1160.
Kadeřávek Eugen, Dr.: Katoličtí kněží učení 166.
Kamarýt Bedřich: Svatební cesta české princezny 1, 97, 193, 289, 393, 489, 593.
Konečný Filip Jan: O mravním sebevědomí lidstva 52, 131, 252, 312.
Bůh hraběte Tolstého 850.
Socialní filosofie hr. Tolstého 1060.
L. † en: Poznání hnutí husitského 753.
Mladějovský Vladislav, MUDr.: Úryvky z cesty na Rus 420, 510, 619.
Pícha Tom.: Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky odůvodněnou theorii pokládána býti? 452, 531, 641, 734, 810, 912, 1014, 1139.
Škrdle Tomáš: Výlet do Bavor, Innomostí, Solnohrad a Lince 720, 822, 881, 977, 1111.
Spolek sv. Marie Anežky pro dobrovolnou péči o chudé 962.
Třeštík Jan: Samostan Kreševo 334, 435, 537, 631.
Vlk Fr. Cyrill: Ve světle a teple charity 829, 1054, 1126.
Vrba R.: Hladový kapitál 67, 159, 345.
O některých základech křesťanského socialismu 945, 1030, 1151.
Hlídka národohospodářská 168, 275, 365, 755, 854.
Vyhlídal Jan: Naše Slezsko 40, 117, 258, 321, 444, 553, 649, 743, 834, 928, 1038, 1081.

C) Čtení zábavné.

Brožek Josef: Horské obrázky 439.
Flekáček Josef: Pro blaho lidu, obraz ze současného života ve třech jednáních 21, 141, 221, 339, 428, 542.
Chlumecký Adam: Jakub 11.
Košťál František Jiří: Rytíř Jan Cornelius Connei, obrázek z doby pobělohorské 109, 209, 299.
Pittnerová Vlasta: Jindra 408, 515, 605, 706, 792, 894, 991, 1090.

D) Básně.

Dvorský Václ., P.: Levohradecká duma 639.
Dvořák Zbudovský Jan, P.: Smrt Jana Kubaty 397.
J. M. Jer.: Myšlénka 1137.
Hornov Vladimír: Chléb 35, 107.
Javorník Mil.: Píseň rybářky 298.
Pan otec 502.
Na břehu rybníka 791.
Na vinici 892.
Koranda Václav: V kaplance 339.
Polibek satana 426.
Maška 604.
Marnost 989.
Angelus 1088.
Kovář M., Dr.: Na oslavu 25letého Pontifikátu J. Sv. papeže Lva XIII. 658.
Milota J.: V bouři 11.
Hvězdička 48.
Z růží mystických 60, 821, 1110.
Znělky biblické 141, 311.
Neznámá: Ahasver 226.
Moje Credo 529.
Podhájský Hynek: Kdys slavnému učenci 1125.
Stupavský R.: V teskném vzduchu 116, 209.
Pokušení Páně 544.
Promenády 944.
Psaní 1013.
Tešař Blanický V.: Z knihy Exercicie kněží »Memento mori« 1028.
Vránek-Pohořský Jan: Klášterní legenda 696.

E) Divadlo, hudba a umění.

Žák Em.: Z domácího světa hudebního 361, 466, 683, 756.
Flekáček Jos.: Z národního divadla 76.

F) Literatura.

Bulharská.

Pod našeto nebo (Fr. Štingl) 369.

Česká.

Advokátovo svědomí (přel. Al. Tuček) 377.
Alkoholismus, sestavil Dr. Jan Timsa 582.
Apostati od Petra Kopala (T. Škrdle) 277.
Babička Boženy Němcové 767.
Bez lásky a víry od J. M. Kadlčáka (Fil. Jan Konečný) 866.
Česká hudba v Antverpách a Belgii 768.
České pohádky o sv. Petrovi 374.
Českým dětem k vánocům od F. Čečetky 372.
Dědictví maličkých (Vl. Hálek) 584.
Dějiny dědictví sv. Václava (Vl. Hálek) 83.
Doktoři a lékaři v XVI. věku v Čechách od Dra. Vintra 182.
Duch sv. Františka, modlitební knížka 767.
Dvojí život, román od J. Císlera (Vlast. Hálek) 966.
Forman Lacina od Vlasty Pittnerové 177.
Golgatha od Machara (H. O. Lešovský) 179.
Henrik Sienkiewicz, lit. studie Fr. Sekaniny (Ign. Zháněl) 1170.
»Hlasy katol. spolku tiskového«: Soudruzi, napsal K. Karásek (J. Herzig) 81.
»Hlasy Sv.-Václavské« (Vl. Hálek) 584.
»Hostýn« (Josef Flekáček) 280.
Ideály humanitní od T. G. Masaryka 374.
Improperie od X. Dvořáka (H. O. Lešovský) 474.
Ivův román od A. Sovy (H. O. Lešovský) 763.
Jana Jersona pojednání o přivádění dítek ke Kristu (L. † 24) 84.
Jedy a léky, verše Jana Opolského (H. O. Lešovský) 766.
Jesle Betlemské (L. † m) 83.
Jos. Allemand, z franc. přel. Josef Šauer (Tom. Škrdle) 1172.
Jurka od M. Gebaurové 766.
Kalná voda. Novella od J V. z Finberka (Vl. Hálek) 1070.
Katolická filosofie dějin od Louisa Leroya, přeložil V. Kameš (Fr. Žundálek) 581.
Katolická učitelka (Prof. Dr. Eug. Kadeřávek) 84.
Katolické kalendáře Vimperské redakcí Msgra. Ad. Rodlera (Pavel Skřivan) 180.
Knížka o Růžence a Bohušovi od V. Říhy 767.
Kterak se Čechy staly katolickými (Josef Flekáček) 84.
Květy (H. O. Lešovský) 475.
Moje divadelní toulky od Fr. A. Šuberta (Em. Žák) 761, 866.
Most Boží od M. Marijanové (T. Škrdle) 1173.
Mužnost a autorita 183.
»Náš Domov« (Ign. Zháněl) 765.
Obrana knížete Václava Svatého od Dra. Kalouska 584.
»Obzor« (Ign. Zháněl) 476.
O klášterní výchově 768.
Okovy od Mileny Pokupské (»Zabavy večerní roč. XXII. č. 3., J. Herzig) 178.
O nové léčbě sluncem a světlem od Dr. Mrázka 175.
O podivínech a lidech nápadných od Dra. A. Heverocha 373.

Otrokář, román od Václava Beneše Šumavského (Vl. Hálek) 764.
O vědě a víře (Dr. J. K.) 861.
O úpadku náboženství mezi protestanty od Fil. Jana Konečného (Tom. Škrdle) 1172.
Paní pokladníková od B. Brodského 582.
»Patronát Mládeže.« Věstník. (Fr. Cyrill Vlk) 1069.
Péri, román od Boh. Havlasy (Vl. Hálek) 179.
Pět listů z Obořiště, napsal Fr. Schroller (Vl. Hálek) 583.
Pomněnka z českých krajů, práce Frant. Wildmanna. Upravil Dr. Jan Zítek (Vl. Hálek) 861.
Pozdní květ, román Boh. Brodského 475.
Práce ve světle zjevení Božího 179.
Praha a Řím od J. Svátka (Pavel Skřivan) 762, 864.
Quo vadis? 372.
»Rozhledy po lidumilství« (Fr. Žundálek) 177.
»Růže Velehradská«, verše Mojmíra Hanara (H. O. Lešovský) 766.
Řeči besední Tomáše ze Štítného 174.
Sebrané spisy Václava Kosmáka (Ignát Zháněl) 81.
Secunda post naufragium tabula, cyklus kázaní od Dr. Neuschla (Dr. R. Horský) 371.
Selim Mirza od H. Sienkiewicze (Vl. Hálek) 476.
Sentimentalní Tommy. Z angl. J. M. Barria přel. Fr. Bartoš (Vl. Hálek) 1173.
»Serafínské Květy« (Vl. Hálek) 372.
Sézam a Lilie (L. † q.) 378.
Síla hroudy od R. J. Kronbauera (Josef Flekáček) 380.
Stochov od K. Procházky (Vl. Hálek) 765.
Sv. Augustin, kniha o vyučování katechumenů 374.
Svědomí vrahovo od Guy de Maupassanta (přel. Pavel Projsa) 378.
Tomáše Kempenského čtvero knih o následování Krista. Veršem vzdělal Vladimír Šťastný (Ign. Zháněl) 1067.
Vady řeči, napsal Dr. Z. Janke 175.
V Jeho šlépějích, z angl. přel. J. Váňa 175,
Vliv křesťanství na národní karakter 176.
Volba stavu ve světle víry a rozumu, sepsal Adolf Doss 767.
Výhodné pojištění proti nešťastné smrti a o mši sv. (V. S. Klatovský) 373.
Vzpoura od B. Vikové Kunětické (H. O. Lešovský) 379.
Ze vzpomínek na vojenskou výpravu do Bosny z r. 1878 (Ign. Zháněl) 379.
Z choré duše. Verše F. A. Soukupa (H. Lešovský) 583.
Z knih a novin 867.
Zlatá kniha a Zlaté lístky 181.
Zlaté klasy 182.
Zpět k Římu! Obraz ze života slavných konvertitů (Ign. Zháněl) 580.
Zrušíme pouta mravnosti? od F. Konečného 277.
Z tohoto světa, básně od Ant. Klose (H. O. Lešovský) 373.
Z uplynulých dob od F. A. Šuberta (Em. Žák) 182.
Život a řehole sv. Otce Benedikta 863.

Flámská.

Het leven van den heiligen Franciscus Jos. Šeřík Vitínský 859.

Finská.

Kalevula (Jos. Šeřík Vitínský) 859.

Francouzská.

Adolphe Baudon (Fr. H. Žundálek) 858.
Almanach de la liberte pour 1902 (Frant. Žundálek) 1167.
Collectivisme et comunisme devant la doctrine catholique (Fr. Žundálek) 1166.
Demain. La depopulation de la France par D. M. Conturier (Fr. H. Žundálek) 859.
Le clergé et les oeuvres 368.
L' Epopée de César 368.
L' Histoire des croyance superstitions macurs, urages et centumes od Ferm. Nicolaye (Fr. Žundálek) 1166.
Le juif sectaire 368.
Le mois de Marie an foyer 368.
Le navire église-hôspital 368.
Les vertus et les dons dans la vie chrètienne 368.
Michel de l' hospital 369.
L' oraison Dominikal (Fr. Žundálek) 368.
L' ordre surnaturel et le devoir chrétien od Bourgroisa (Fr. Žundálek) 1166.
Un siécle de l' Eglise de France par Msgr. Baunard (Josef Flekáček) 470.

Chorvatská.

Miriama (Jos. Šeřík Vitínský) 859.
Suze i osmjesi (Fr. Štingl) 579.

Italská.

Bessarione (Fr. H. Ž.) 578.
Iprodigi del divin farmaco (Fr. H. Žundálek 579.
La carita e l' orfanella (Fr. H. Ž.) 578.
La storia del popolo innotto (Fr. H. Žundálek) 578.
Letture moderne (Fr. H. Žundálek) 578.

Lužicko-srbská.

Krėw a kraj; Balady Jak. Čišinského (Fr. Štingl) 370.

Německá.

Andreas Hofer und seine Kampfgenossen von Hans Schmölzer (Eil. J. Konečný) 1167.
Bedřich Vilém Helle 171.
»Der barmherzige Samaritan«, časopis (Fr. C. Vlk) 1168.

Der Gottesbau der katolischen Kirche (Fil. Jan Konečný) 1169.
Der hl. Norbert, von Alf. Žák (Filip Jan Konečný) 580.
Der Totemismus und die Religionen Israels 172.
Die Geister des Sturmes von Carl Landsteiner (Ign. Zháněl) 860.
Die Geschichte der katolischen Kirche von Autor Ender (Rud. Vrba) 370.
Die Kunst zu leben 173.
Die philosophischen und sociologischen Grundlagen des Marxismus von Th. G. Masaryk 760.
Ein Buch für jeden Brünner (Ign. Zháněl) 474.
Graf Leo Tolstoj und der hl. Synod (Fil. Jan Konečný) 174.
Herders Conversationslexicon 170.
Julie von Massov, geborne von Behr, von Schwester Bernardina, Kapuzinerin 1167.
Napoleon I. am Schlusse seines Lebens von Lord Rosebery (F. J. Konečný) 473.
Nové spisy německé 760.
Religioese Vorträge 172.
Schutz- und Trutz-Waffen im Kampfe gegen den modernen Unglauben (Filip Jan Konečný) 80.
Weltgeschichte in Charakterbildern 171.

Rusínská.

Dumki ta pisni (Fr. Štingl) 472.
Literatura ukrainskaho folklora F. T. 472.
Nad Prutom (Fr. Štingl) 471.
Naši znakomi (F. T.) 472.

Ruská.

Istorija rússkej cérkvi (Karel Jindřich) 369.
Priuralskij kraj (Karel Jindřich) 369.
Prof. Florinskago »Malorusskij jazyk i ukrainsko-ruskij literaturnij separatism (Karel Jindřich) 1067.
Rodnomo národu od A. Panova (Karel Jindřich) 1166.
V serdcě Azii (Karel Jindřich) 859.

Slovenská.

Tovaryšstvo (F. V. Peřinka) 73.
Viera (Fr. V. Peřinka) 759.

Slovinská.

Deset priča (Fr. Štingl) 579.
Djul-Marikina Prikažuja (Fr. Štingl) 579.
Kristusu-Slava (Fr. Žundálek) 170.
Moja deca (Fr. Žundálek) 472.
Slike iz moga album (F. Štingl) 579.
Svetilnik (Fr. Žundálek) 472.

Srbská.

Pedagogia Šimičova (Jos. Šeřík Vitínský) 859.

Španělská.

Antologia de poetas líricos castellanos (Jakub Hurecký) 759.
Bibliografia de Hartzenbusch 758.
Cancionen de Antón de Monton 366.
Las órdenes religiosas y los religiosos 759.
Un cancionen del siglo XV. 367.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Fara katolická a protestantská 967.
John Ruskin o umění 1176.
Chorvatské zprávy 185.
Katolická encyklopedie o Fr. Palackém 90.
Katolické misie 88, 183, 381.
Maksim Gorkij (Fr. Štingl) 770.
Museum 481.
Na kolínském gymnasiu 188.
Národně-soc. strany program a zásady 970.
Návrh Hist. kroužku o studiu v domácích archivech 1174.
Nová díla 481.
O Juliu Zeyerovi 481.
Omladina a pokrokové hnutí 970.
Osmdesáté výročí narozenin Frà Grgy Martiće (Fr. Žundálek) 477.
Památka 400 letého trvání chorvatského písemnictví (Fr. Žundálek) 384.
Poctivá slova 480.
Podání ukázky posudků díla Dra. Sedláčka »Výklad posv. žalmů« (K. Czaykowski J. J.) 186.
Protestant o papežství 480.
»Radikální Listy« a hnutí »Pryč od Říma« 187.
Sarajevská slavnost representační 400 letého jubilea chorvatské poesie 384.
Slovinské zprávy 383.
Společnost pro spalování mrtvol 870.
Spolek sv. Vincence z Pauly 187, 385, 482, 588, 774, 870, 1072.
Sv. Otec Lev XIII. 87, 280, 769, 868.
Vídeňský centralismus a český národ 90.
Viktor Hugo 587.
Vivat sequens! 89.
Výroční zpráva Johannea 587.
Vyznamenání dra. Julia ryt. Nejedlého 967.
Vzorné katolické sdružení 480.
Zbožné vzdechy katolického křesťana 588.
Ze slovanského světa 478, 773.
Ze Slovenska 184, 281, 585, 772, 869, 968, 1070, 1174.
Ze slovinských zemí 1073.
Z Lužice 89, 479.
Zpráva o čtyřletém působení »Ústavu sv. Josefa« 871.
Zpráva ze Sušice o výstavě »Reflexí z katechismu« 382.
Z Ruska (Karel Jindřich) 869, 968.

Různé zprávy a články.

K Flajšhansovu vydání Husovy Postilly 957.
K odpadlictví profesora Masaryka 461.
Realistická noblesa a pravdymilovnost 679.
Obrana víry. Husitství ve světle pravdy. Vydává Tisková liga 879.
O náboženství Shakespearově 575.
Oslava Msgra. Boh. Hakla 550.
Oslava 25 letého Pontifikátu sv. Otce Lva XIII. v Praze 547.
Peřinka F. J. Co hatí Slováky? 357, 457.
Probošt Msgr. Dr. Ant. Lenz † 71.
Pro Flajšhansovo vydání Husovy Postilly 1162.
Projev tiskové ligy o situaci 570.
Trevírský biskup Korum proti t. zv. katolické moderně (R. Vrba) 573.
Valná hromada Tiskové ligy 568.

Paběrky z novin a veřejného života.

Abrahamoviny J. M. prof. Dra. J. L. Sýkory 776.
Agrární banka v Záhřebě 390.
Angličtí poutníci u sv. Otce 283.
Ant. Norb. Vlasák † 283.
Bavorský episkopát proti časopisu Wartburk 776.
Biskup Benziger 284.
Bratří křesťanských škol 1077.
Cestovatel a jeho moudrý nápověda 874
Co jsou Škrdlovi ligisti? 485.
Cyrillo-Methodějský dům v Brně 1077.
Činnost klášterů 1181.
Čtyřicítiletá kněžství J. E. ndp. biskupa Dr. Martina Říhy 1075.
Dar Msgra. Ant. Hory 1075.
Diamantové jubileum doktorské biskupa Strossmayera 873, 1179.
Diamantové jubileum kněžství Františka Pravdy 1075.
Diderot katechetou 95.
Dobročinnost Viktora Huga 777.
Dom. Filip, praelat † 1180.
Dr. Jakub Hodr kanovníkem 91.
Doporučení katolického tisku 1076.
Druhý sjezd katolíků würtemberských 388.
Druhý sjezd rak. duchovenstva 972.
Dr. M. Talíř, un. prof. † 1180.
Družstvo Vlasť svému † čestnému členu Dr. Lenzovi 91.
Dr. V. Flajšhans o literatuře o Husovi 1077.
Dvojité vážky spravedlnosti ve Francii 284.
Finance družstva Vlasť 589.
František Ekert † 873.
Františkáni 1181.
Františkánská společnost 878.
Fr. Pojmon † 874.
Fr. V. Sasinek 283.
Henryk Siemiradzki † 1180.
Hlasy Svatováclavské 872.
Hrdina křesťanského milosrdenství 776.
Husovy slavnosti 777.
Charakter 776.
Kardinál Mečislav Ledochowski † 1074.
Katol. sjezd v Bilíně 1181.
Katoličtí učitelé ve Würtembersku 389.
Katol. universita ve Fryburku 191.
Katol. universita v Solnohradě 284.
Katolický spolek tiskový 875.
K jubileu sv. Otce 482.
Kolik řečí zná sv. Otec Lev XIII. 91.
Konference u sv. Štěpána 284.
Konfesionelní učitelské semináře v Sasku 875.
K oslavě 25. jubilea Jeho Svatosti papeže Lva XIII. (list J. E. kard. Rampolly) 588.
Král Alfons XIII. 1076.
Křesťanský dělník, časopis 1076, 1181.
Kubelík u papeže 91.
Jednota katol. učitelstva v král. Českém 387, 592.
Jmenování Dra. Al. Musila mimoř. professorem 686.
Jubileum práce 1077.
Lieber Arnošt, Dr. 686.
Lidová pouť do Svaté Země 485.
Liga katolických žen 284.
Lvova společnost 93.
Malá změna v pořadatelstvu »Serafinských Květů« 190.
Marianský kongres 973.
Matice Opavská 591.
Matka — dítě, vych. leták 1181.
Moravsko-slezská Beseda v Praze 484.
Na sklonku roku XVIII. 1183.
Naše kalendáře 91.
Německý katol. spolek učitelský na Moravě 778.
Nová útulna dětská 95.
Nový biskup v Terstu 776.
Nový kníže-arcibiskup v Gorici 873.
Nový kanovník metropol. kapitoly v Praze 873.
Odebírejte »Vychovatele« 386.
Odhalení pomníku Daniele Adama z Veleslavína 876.
Odsouzení šířitelé oplzlé literatury 779.
Onno Klopp 1180.
Oslava Bol. Jablonského v Krakově 1179.
Oslava 25letého jubilea spolku sv. Vincence z Paula 389.
Oslava sv. Otce Lva XIII. 282.
Oznámení 780.
P. Frant. Sal. Jan Bařina 189.
Padesátiletá doktorské jubileum 776.
Padesátiletá jubileum Jednoty katol. tovaryšů 1181.

Padesátileté kněžství želivského opata J. M. ndp. Ferdinanda Bursíka 1075.
Padesátiny Aloisa Hlavinky 1076.
Památce † Dra. Inoc. Frencla 484.
Papež Lev XIII. a katolická universita v Solnohradě 971.
Papežský okružní list 283.
Počet hospodářských škol v Rakousku 191.
Poděkování ndp. preláta Msgra. Hakla 589.
»Pomni, abys den sváteční světil« od Vl. Hálka 282.
Pomník katol. dělnictva 1077.
Pomník Pakostův 1179.
Pouť do Jerusalema 284.
Prof. Dr. Alois Musil 1076.
Prohloubení oslav Husových 591.
Proti souboji 190.
Provinciální synoda v Paříži 1076.
Provolání 484.
První česká kolej v Americe 95.
První všeobecný sjezd rakouských učitelů hluchoněmých 778.
Překlad Písma sv. do čínské řeči 875.
Přestoupení protestantské kněžny na víru katolickou 189.
Překvapení, napsala Aug. Rozsypalová 1076.
Půlstoleté jubileum spolku katol. tovaryšů ve Vídni 972.
Revue biblique, nový čas. exegetický 1181.
Romuald Zaymus † 1075.
Roráte pro lid, uspořádal Karel Záruba 282.
Rozšiřování knih Václ. Řepou 1179.
Rozvoj zakázán 483.
Různé 95, 191, 286, 391, 486, 592, 687, 780, 877, 975.
Růže dominikánská 95.
Sborník historického kroužku 282.
Sedmdesáté narozeniny kap. děkana Jana Roškota 971.
»Serafinské květy« 190.
Schůze česk. odboru katol. spolku tiskového 778.
»Sklenička kořalky«, brožurka kněze Frant. Perůtky 1076.
Sjezd katolíků československých v Hradci Králové 971, 1182.
Sjezd katolických učitelů tyrolských 190.
Slované ve Spojených Státech 780.
Spalování mrtvol 191.
Společnost sv. Hieronima v Římě 1181.
Spolek bl. Klementa Hofbauera 285.
Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku 92.
Spolek sv. Vincence z Paula 285, 390.
Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě 972.
Sté výročí úmrtí P. V. Fort. Durycha 1180.
Stoletá památka narozenin J. Er. Vocela 1180.
Svatobor 875.
Sv. Otec Lev XIII. 685, 1178.
Královská rodina saská 1074.
Sv. Vojtěch, kalendář družstva Vlasť 189, 282, 484, 591.
Školští bratří v Bubenči 778.
Testament sv. Otce Lva XIII. 685.
Těžká monstrance 95.
Třistaletá slavnost v Žibřidovicích 1181
Tycho de Brahe 190.
Upomínka 282.
Útulek sv. Josefa 686.
Valná hromada Cyrillo-Methodějské Matice Školské 1078.
Valná hromada družstva Vlasť 589.
Valná hromada Jednoty katol. uč. 1182.
Valná hromada křesťanské akademie v Praze 390.
Valná hromada »Patronátu mládeže« 686.
Vévoda Norfolk Howard 1076.
Vincenc Brandl † 387.
Výbor historického kroužku 94.
Výbor jednoty katol. učitelstva 93, 972.
Výbor Tiskové ligy 94, 485, 779, 876, 973.
Vynikající těsnopisec tyrolský, P. Riedl † 283.
Vypsání ceny 875.
Vyznamenání dp. Aloisa Hlavinky 283.
Vyznamenání chovanci papežské české kolleje v Římě 388.
Vyznamenání J. M. světícího biskupa Msgra. Ferd. Kalouse 971.
Vyznamenání místopředsedovi družstva p. Karlu Ulrichovi 589.
Vzdělávací četba katolické mládeže 282, 590.
Z knihy charity 390.
Z Tiskové ligy 95, 191, 285, 390, 485, 592, 687, 780, 876, 974, 1078.
Zemský sbor strany křesť.-socialní v král. Českém 189, 872.
Zemský sjezd uher. katolíků 284.
Zřízení umělecké galerie 1180.
Zůstaňte věrni »Vychovateli« 386.

Zprávy o družstvu Vlasť a jeho odborech.

Deputace družstva Vlasť u Jeho Em. kardinála Rampolly 156.
Družstvo Vlasť svému předsedovi 49.
Literární sekce družstva Vlasť 96, 287, 487, 782, 976, 1078.
Prohlášení výboru družstva Vlasť o smíru mezi katol. duchovenstvem a katol. spolky 783.
Socialní odbor družstva Vlasť 192, 288, 488, 780, 877, 1079.
Valná hromada družstva Vlasť 660.
Výbor družstva Vlasť 392, 688, 781, 782, 978.
Z historického kroužku družstva Vlasť 286, 391, 487, 592, 688.